JUS CANONICUM

NOVA METHODO EXPLICATUM,

OMNIBUS CAPITULIS TITULORUM
PROMISCUE, ET CONFUSE POSITIS, IN ORDINEM DOCTRINÆ DIGESTIS.

Respondens Libro quinto Decretalium,

IN QUO: DE JUDICIO, SEU ORDINE JUDICIARIO
CRIMINALI NEC NON DE CRIMINIBUS ECCLESIASTICIS, ET SÆCULARIBUS, QUÆ MIXTI FORI SUNT, HOC EST, UTRIQUE JURI CANONICO ET CIVILI COMMUNIA EORUMQUE PŒNIS AGITUR, ET QUÆ AD EADEM PERTINENT, PLENE & THEORICE TRACTANTUR, ET EXLICANTUR.

ADDITUS EST, PRÆTER SYNOPTICUM ET METHODICUM
ALIUS INDEX ALPHABETICUS A PLURIBUS DESIDERATUS.

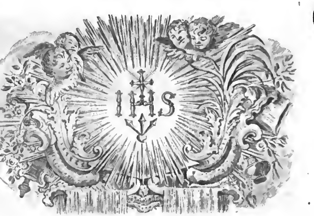
A U C T O R E

R. P. ERNRICO PIRHING

SOCIETATIS JESU THEOLOGO, SS. CANONUM
IN ALMA, CATHOLICA, ET EPISCOPALI UNIVERSITATE DILINGANA PROFESSORE EMERITO.

T O M U S Q U I N T U S.

EDITIO NOVISSIMA.

V E N E T I I S,

M D C C L I X.

Ex Thipographia Remondiniana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

REVERENDISSIMO ET CELSISSIMO
S. R. I. PRINCIPI,
AC DOMINO, DOMINO
JOANNI CHRISTOPHORO
PRÆPOSITO.
ET DOMINO ELVACENSI
DOMINO AC PRINCIPI SUO CLEMENTISSIMO.

Præsentem in V. Librum Decretalium Commentarium meum apud Reverendissimam Celsitudinem Tuam depono. Librorum in hoc genere a me elaboratorum ultimum: non quidem natu (nam iste velut suis, quæ explicat, delictis hispidus Esau molliorem de Matrimonio Jacobum justa præcocitate prævertit) sed tamen ordine, & Justiniani dispositione, quin & Bibliothecarum situ, postremo inter suos loco statutum. Huic Te Clementissime Princeps, eo consilio, Patronum distuli, quo solent Archistrategi, in subsidium reservare eos, quorum animo & virtuti ita confidunt, ut si cæteris forte deficeret constantia, ii crederentur, vel soli rem collapsam restituturi. Tale Ego meis lucubrationibus, in Tua Reverendissima Celsitudine, reperio munimentum. Nemini enim Sparta securius committitur, quam amanti, & in ejus conservatione sua gaudia reponenti: nemini libros tutius commendaverim, quam eorum Sapientissimo æstimatori. Orbi theutonico notum est, quanti faciat Tua Reverendissima Celsitudo Doctorum placita per typum posteritati reposita, scilicet quam quisque maximi. Id si quis credere cunctaretur, convinceret amplissima doctissimorum Codicum Apotheca, quam Elvaci, in Tuæ Sedis clarissima arce constituis, ea magnificentia, ut alios thesauros ignorare, certe aspernari videaris, nisi illos, in quos sapientiæ aurum conjicitur, tanquam expeditum, & ditissimum Promptuarium, unde Tua altissima consilia, sapientissima Oracula, & prudentissima facinora tanquam ex domestica penu desumantur.

In hanc itaque sapientia contra inscitiam armatæ Panopliam Tuam anhelat Liber meus, eo majore admissionis fiducia, quo lubentius meminit Fratres suos, priores tres Codices in idem Jus conscriptos, sine Parentis commendatione, ultronea dignatione Tua fuisse receptos. Accedit confidentiam hujus paginæ, quod jactare audeat, esse se præclaræ illius, quæ in Celsissimo animo Tuo dominatur, Jurisprudentiæ collectaneam. Quia hæc mea ab eodem Dilinganæ Universitatis ubere pependit, a quo primam adulta Tua sapientia dignata est sugere alimoniam, immortali Altricis Tuæ gloriatione. Ut reperias Celsissime Princeps, quod in hoc opere diligas, Dilinga venire humanissime recordare. Ex eo nimirum loco, cujus Academiam, Collegium, & totam ibi constitutam, humillimeque Tibi devotam Societatem Jesu, supra meritum nostrum fovere Te, celebratissima Humanitas, comperta in nos munificentia, assidua in singulos dispensata Clementia Tua proloquuntur. Hic itaque venientem istum Surculum meum Tuo selectissimo Minervæ Viridario implanta, aut verius rude Chrystalli frustulum pretiosis litterariæ gazæ Tua Cymeliis appone. Externa scrinia, foruloſque tantum ambit meus hic labor; nam ad internam illam, quam in sapientissimo pectore vivam circumfers Bibliothecam, non audet aspirare: nisi fortassis ad aliquam eorum, quæ dudum protrivisti, recordationem. Fatetur enim, nullum se posse scientiæ Tuæ adferre momentum, ideo solum illius gratitudinis, quam Ego & Dilingana Societas debemus, affectat stare perpetuum monumentum. Hoc Mnemosynon clementissime accipe, ac vive. Et qui calamitosa belli tempora fortiter, ac provide superas, fortunatos pacis annos feliciter attinge. In illis ad DEI. Superumque ampliorem honorem, Tuam gloriam,

Eccleſiæ Elvacenſis columen ac decus, ſubjectorum ſolatium, ac noſtrum, bonorumque omnium deſiderium, fauſtiſſime perenna. Ita precibus noſtris a Divina Clementia exorare nunquam deſiſtemus. Dilingæ die 4. Nov. An. M. DCLXXVII.

REVERENDISSIMÆ CELSITUDINIS TUÆ

Servus Obſtrictiſſimus
ERNRICUS PIRHING
SOC. JES.

INDEX ALPHABETICUS

TITULORUM

LIBRI QUINTI DECRETALIUM.

LIBER V. DECRETALIUM.

Poſtquam in duobus Libris Superioribus Tertio, & Quarto, tractatum fuit de rebus ſeu Cauſis Civilibus, ſcilicet pertinentibus ad Judicium Eccleſiaſticum Civile: Nunc in hoc Libro V. & ultimo agitur de Cauſis criminalibus, ſive iis, quæ pertinent ad Judicium Eccleſiaſticum criminale. In quo tractatur inprimis, quo pacto Judicium criminale in foro Eccleſiaſtico inſtitui debeat. Deinde agitur de ipſis criminibus ſeu delictis, quæ ad forum Eccleſiaſticum deduci debent, in eoque proponi & probari. Denique etiam de pœnis, quæ in hoc foro reis infliguntur a Judice Eccleſiaſtico.

TITULUS I.

De Accuſationibus, Inquiſitionibus, & Denunciationibus.

TRibus modis Cauſæ, & Actiones criminales in Judicium deducuntur, & inſtituuntur. Quandoque per accuſationem, aliquando per Inquiſitionem, interdum per denunciationem, *c. Qualiter, 24. hoc tit. & cap. Licet, 30. in princ. de Simon.* Quamvis hi modi procedendi criminaliter ad duos generales reduci poſſint. Vel enim Judex procedit ex officio ſuo, hoc eſt, nullo alio accuſante, vel denunciante: Et dicitur procedere per inquiſitionem. Vel procedit ad inſtantiam, ſive petitionem alterius, accuſantis ſcilicet, vel denunciantis: Et dicitur procedere per accuſationem, vel denunciationem. De quibus omnibus modis in hoc titulo agetur. Qui extat etiam in Sexto Decretalium Bonifacii VIII.

SECTIO I.

De Accuſationibus.

§. I.

Quid ſit Accuſatio, & quæ ſit Forma, ſive quæ conditiones ad illam requirantur?

I. ASSERTIO 1. Accuſatio eſt *alicujus criminis apud Judicem competentem ad vindictam publicam legitime facta delatio.* Ita fere communiter Doctores. Quamvis aliqui addant, *in libello, & interveniente ſubſcriptione facta.* Quæ definitio declarabitur *in ſeqq.* Duplex eſt autem accuſatio, una publica, & jam deſcripta, quæ ſcilicet directe tendit ad perſecutionem juris publici, ſive ad vindictam publicam criminis, ut reus puniatur corporaliter, vel pœnam pecuniariam ſolvat applicandam fiſco. Alia vero eſt accuſatio privata, quæ fit ob privatam injuriam, ſibi vel ſuis illatam vindicandam, ſive ad pœnam applicandam parti læſæ. *Farin in praxi crim. p. 1. lib. 1. de accuſ. tit. 2. q. 15. in princ. Zoeſ. in Comment. in Decret. hoc tit. nu. 1.*

II. Aſſertio 2. Spectato Jure Communi, ad formam accuſationis requiritur 1. ut libellus accuſatorius offeratur in ſcriptis, ut ex communi ſententia tradit *Clarus §. fin. q. 12. num. 7.* Idque tum, ut conſtet, quid accuſator probare debeat, tum ut in ea non poſſit quidpiam mutare, ſi forte viderit, ſe non poſſe probare, *Leſſ. l. 2. de Juſt. cap. 30. num. 2.* verum conſuetudine receptum eſt, ut poſſit fieri accuſatio verbaliter, modo Notarius eam ſtatim in ſcriptum redigat, teſte *Clar. cit. l. n. 8. Azor. p. 1. libr. 13. cap. 19. dub. 2. 2.* Requiritur, ut exprimatur annus, & dies, quo porrigitur libellus accuſationis, *l. Libellorum, 3. ff. de accuſ.* & ibi *Gl. V. Dies. Clarus cit. l. n. 8.* 3. Exprimi debet nomen accuſatoris & accuſati, *cit. l. 3.* Nomen item Judicis, *cit. l. 3. juncta Gl. ibidem V. Conſul.* ut ſciatur, an competens, ſit nec ne. 4. Exprimenda eſt ſpecies delicti, v. g. Adulterium, *cit. l. 3.* Quia ſuper hoc fundatur intentio accuſatoris. 5. Locus, & tempus, nempe annus & menſis, in quo delictum commiſſum eſt *cit. l. Libellorum.* Quia alias accuſatio redderetur incerta, & reo adimeretur facultas ſe defendendi, ita ut non poſſet probare negativam determinatam ad certum locum, & tempus, nec convincere teſtes, qui contra illum deponunt, falſitatis. *Clarus cit. q. 12. n. 8. & 9.* Non autem tenetur Accuſator exprimere in libello diem, neque horam commiſſi criminis, *cit. l. Libellorum,* quia alioqui poteſtas accuſandi, & probandi nimis reſtringeretur, cum quis facile poſſit oblivisci diei, vel etiam hebdomadæ, in qua commiſſum eſt delictum: Nec enim tempus ita cadit ſub ſenſum, ſicut locus. *Leſſ. cit. cap. 30. n. 4. 6.* Requiritur Jure Communi inſcriptio, ſeu ſubſcriptio accuſantis, *cit. l. Libellorum, in fine,* qua ſe is ſubſcribit ad pœnam talionis, hoc eſt, ad ſimilem pœnam ſubeundam, ſi accuſationem non probaverit, *l. ult. C. De Accuſ.* & ibi *Gl. V. Vinculum Inſcriptionis,* & promittit ſe illam proſecuturum uſque ad finem ſeu ſententiam. *l. Si cui 6. in fine ff. eod.* Idque ſtatutum eſt ad refrænandam temeritatem accuſatorum, ne facile quis proſiliat ad accuſationem. *cit. l. Si cui. in prin. Clarus cit. q. 12. nu. 15. & 16.* Verum hodie iſta ſolemnitas inſcriptionis, & pœna talionis in foro, & judicio ſæculari non eſt amplius in uſu, ſed per contrariam conſuetudinem abolita, teſte *Claro q. 12. nu. 17.* Tum quia per eam retrahuntur homines ab accuſando, nolentes in ſe recipere onus probandi, cum tanto periculo: Tum quia nunc Judex ex officio procedere poteſt, ſi actor defecerit in probatione, *Leſſ. cit. c. 30. nu. 8.* In foro autem Eccleſiaſtico, & Jure Canonico adhuc neceſſaria eſt hujuſmodi inſcriptio, prout ſumitur ex *c. Super his. 16. ibi. Sed cum in modum accuſationis, oportet inſcribi, & cap. Qualiter. 24. h. t.* prope finem; *ſicut accuſationem legitima debet præcedere Inſcriptio. Hoſtienſ. in ſumma* ubi ait, quod ſine inſcriptione accuſatio non admittatur, id eſt, reus reſpondere non cogatur. *Clarus cit. q. 12. n. 18. Leſſius cit. l. n. 9.* Excipiuntur tamen quidam caſus, in quibus nec de Jure Canonico, nec Civili, inſcriptio eſt neceſſaria, ut ſi crimen leve ſit, *l. Levia 6. ff. de accuſ.* Et plures alii, quos recenſet *Gl. in cit. c. Super his. V. Oportet inſcribi. h. t. & Hoſtienſ. c. l. §. Sunt tamen caſus.* Porro hodie, loco accuſationis, ſucceſſit ſimplex querela, quæ potiſſimum differt in eo ab accuſatione, quia in hac porrigitur ſolemnis libellus, & fit inſcriptio, non item in querela. *Clarus in §. fin. q. 10. nu. 2. Azor. p. 3. l. 13. c. 22. §. Alius circa finem.*

§. II.

Quinam ad accuſandum admittantur, & qui ab eo repellantur?

III. Generaliter loquendo, omnibus eſt permiſſum accuſare; qui non ſpecialiter & expreſſe reperiuntur Jure prohibiti. *Durand. in Spec. l. 2. partic. 8. Tit. de accuſ. n. 1. Clarus in pract. crim. §. fin. q. 14. nu. 2. Farinac. p. 1. l. 1. Tit. 2. q. 12. n. 8.* Idque habetur in *l. Qui accuſare. 8. ff. de accuſ.* Quia quod non eſt a Jure prohibitum, intelligitur eſſe conceſſum. *c. 2. juncta Gl. V. Non incurritur, de translat. Epiſcop. l. Ab ea parte. 3. de prob.* Ubi tamen diſtinguendum eſt, num crimen ſit publicum: quia ad publicam utilitatem pertinet, illud puniri, & quilibet de populo accuſare poteſt. Si vero crimen ſit privatum, is ſolummodo accuſare poteſt, cujus intereſt, ſive qui injuriam vel damnum paſſus eſt. *Leſſ. l. 2. c. 30. num. 19.*

IV. Cæterum plures, utroque Jure, ab accuſando repelluntur. Et inprimis quidem Clerici prohibentur criminaliter accuſare Laicos, *c. Sicut. 6. cauſ. 2. q. 7.* Ratio eſt: Tum quia accuſatio eſt genus illaudabilis intentionis, *c. Si quis 30.* & ibi *Gl. V. Illaudabilis. cauſ. 2. q. 7.* ideoque Clericus ſe immiſcere non debet hujuſmodi odioſis litigiis: Tum quia Clerici debent eſſe ſegregati a vita & actionibus laicorum. *Abbas in c. Cum P. 15. nu. 8. h. t.* Et quidem ſi agatur ad publicam vindictam, Clerici accuſare non poſſunt, ſive imponatur pœna ſanguinis, ſive non; ſi vero agatur ex delicto ad proſequendam ſuam propriam injuriam, vel Eccleſiæ ſuæ, poſſunt Clerici accuſare criminaliter laicos, modo pro illo delicto non imponatur pœna ſanguinis, alioqui fieret Clericus irregularis, niſi proteſtetur, quod non intendat agere ad vindictam, ſeu pœnam ſanguinis, vel corporalem imponendam, quia alias daretur Laicis anſa impune delinquendi in Clericos *Abbas cit. l. nu. 10.* Quamvis non excuſetur ab irregularitate, ſi Clericus, cum ſimili proteſtatione, teſtimonium ferat, & reus mortis, vel mutilationis poſtea pœna plectatur. *Clarus cit. §. fin. q. 24. nu. 9. Farin. c. q. 12. n. 12.*

2. Prohibentur laici accuſare criminaliter Clericos de aliquo crimine, niſi ſuam vel ſuorum injuriam proſequantur, *c. c. 2. & 3. & c. Sacerdotes. 8. c. Oves 13. cauſ. 2. q. 7.* Idque ſtatutum etiam habetur in *c. Cum P. 10. h. t.* & ibidem *Gl. in ſumma.* Ubi Alexander III. Joannem Laicum, qui accuſare cœperat Presbyterum quendam, non admiſit ad accuſandum, quia Laicus erat. Idque tum propter reverentiam, quam Laici tenentur præſtare Clericis tanquam Paſtoribus ſuis: Tum propter odium, quo ſolent plerumque Clericos proſequi, & quibus oppido quidam infeſti ſunt, *c. Oves. 3. & c. ſeq. cit. cauſ. 2. q. 7.* Ideoque laici præſumuntur potius moveri odio, quam Zelo juſtitiæ ad Clericos accuſandos, *Clarus cit. q. 14. n. 21. Farinac. cit. q. 10. nu. 13.* Et hinc etiam Patronus Laicus non poteſt accuſare Clericum inſtitutum in Eccleſia, in qua eſt Patronus, *Clarus c. l. nu. 22.* Excipi debet, quod in criminibus publicis enormibus, & exceptis, ut læſæ Majeſtatis, hæreſis, Simoniæ &c. Laici etiam extranei, Clericum accuſare poſſunt *c. Sane. 4. cauſ. 17. q. 3. c. Tanta 7. de Simon. Gl. in cit. c. Cum P. V. Laicus. hoc. tit.* ſicut & in crimine dilapidationis bonorum Eccleſiæ, licet crimen exceptum non ſit. *Clarus c. l. n. 21. Farinac. c. l. q. 13.*

3. Aliqui repelluntur ab accuſando propter defectum ætatis, ut pupilli, *l. Qui accuſare 8. ff. De accuſ. c. Prohibentur, 14. cauſ. 2. q. 1.* Niſi ſuam vel parentum ſuorum injuriam proſequantur, *l. 2. §. Pupillus ff. de accuſ.* Si vero pupillus ſit major infante, impubes tamen, tunc poteſt accuſare cum auctoritate Tutoria, *arg. l. fin. C. De Auth. præſt.* Si vero pubes eſt,

est, minor tamen 20. annis, ipse solus sine Curatoris authoritate, non admittitur, nisi suam vel suorum injuriam prosequatur; cum authoritate tamen Curatoris, minores indistincte accusare possunt, dummodo 14. ætatis annum excesserint. *Clarus cit. l. num. 7.*

V. 4. Ab accusando repellitur mulier, propter sexus verecundiam, & fragilitatem, qua facile inducitur ad habendum amorem vel odium, *l. 1. l. Qui accusare. 8. ff. De accus. l. De crimine. 12. C. Qui accusare. non poss.* nisi suam suorumque injuriam prosequatur, *cit. l. 1. & cit. l. de crimine. c. 1. 2. & 3. caus. 15. q. 3.* Unde potest uxor accusare occisorem mariti sui, ea receptissima sententia apud *Clarum cit. q. 14. n. 8.* Sunt & alii quidam casus, in quibus mulier ad accusandum admittitur, ut in criminibus exceptis, & in casu Annonæ, quia ad publicam utilitatem spectat, *l. Mulierem. 13. ff. de accus.* & aliis quibusdam, quos refert *Farin. cit. q. 10. nn. 16.* 5. Repelluntur ab accusando infames & criminosi, utroque Jure, tam Canonico, *c. Infames. 17. caus. 6. q. 1. c. Quærendum 13. caus. 2. q. 7.* quam Civili, *l. Qui accusare 8 ff. De accus. l. Criminis. 15. juncta Gl. V. Existimatio. C. De his, qui accusare non possunt.* nisi infames suam vel suorum injuriam prosequantur. *l. Hi tamen. 11. ff. de accus. l. Neganda. 19. C. de his, qui accusare &c.* vel nisi agatur de crimine læsæ Majestatis, *l. Famosi. 7. ff. Ad leg. Jul. les. Majest.* Ubi tamen distinguendum est, inter notatos infamia Juris, qui utroque Jure ab accusando repelluntur, *cit. c. Infames caus. 6. q. 1.* De Jure Canonico vero etiam notati infamia facti accusare non possunt, ut colligitur ex *c. Siqui sunt. 17. caus. 2. q. 7. & c. Cum in tua. 27. de Sponsal.* Non enim infamis videtur persona integra. Similiter criminosus nondum accusatus, nec diffamatus de crimine, sive ipso jure effectus infamis, de Jure Civili non repellitur ab accusando, nisi condemnatus sit de crimine publico, per quod fama amittitur: de Jure tamen Canonico criminosus, etiam nondum diffamatus, nec accusatus, accusare non potest, etsi suam vel suorum injuriam prosequatur. *Clarus c. l. nu. 9. Farin. c. l. num. 21.*

VI. 6. Excommunicatus, seu ligatus majore excommunicatione ab agendo in judicio repelli potest, ac debet, *c. Intelleximus. 7. de judic. c. 1. de except. in 6.* Ergo nec accusare potest; quia accusator in causa criminali proprius est actor. Idque servandum etiam in foro Civili. *Clarus c. l. n. 16. Farinac. cit. l. n. 26. & 28.* etiamsi suam vel suorum injuriam prosequatur, *Farin. c. l. n. 31.* 7. Ob reverentiam prohibentur liberi, & liberti accusare parentes, & Patronos, *l. Qui accusare 8. in fine ff. De accus. l. ult. c. De his, qui accus. non possunt.* Excipitur crimen læsæ Majestatis. *l. Pen. C. eodem.* Quia publicum commodum Reipubl. præferri debet privato bono parentum & Patronorum. Item vasalli, & servi dominum accusare non possunt. *Azor. c. l. 13. c. 19. dub. 6. num. 2.* 8. Pagani, & Judæi Christianos accusare non possunt, nec hæretici Catholicos, *c. Pagani 25. c. 2. q. 7.* Nec quidem in criminibus exceptis. *Gl. ibidem. V. Accusare.* 9. Repellitur etiam pauper, qui scilicet in bonis habet minus, quam 50. aureos, *l. Nonnulli. 10. ff. De accus.* Quia paupertas cogit ad illicita. Si tamen constet, pauperem esse honestæ, & bonæ vitæ, repelli non debet. *Gl. in cit. l. num. 19.* 10. Non potest accusatus criminaliter, pendente accusatione, reaccusare accusatorem suum in pari, vel minore crimine, nisi suam vel suorum injuriam prosequatur. *lib. 1. & 6. lib. Neganda, 19. Cod. De his, qui accusare non poss.* Quia is, qui reus factus est, se purgare debet, nec ante potest accusare, quam fuerit excusatus: Non enim relatione criminum, sed ostensione innocentiæ reus purgatur, *l. Is qui. 5. in fine ff. De publ. judic.* De majore autem crimine potest accusatus alium, saltem extraneum, reaccusare, quia majus crimen objicere licet, *l. 5. & ibi Gl. V. Ut graviora C. De his, qui accusare non possunt.* Cum graviori crimini per minus non debeat præjudicari, & hoc ante litem contestatam, non autem postea. *Zæsius ff. De accus. num. 13.* Sunt & plures alii, qui repelluntur ab accusando, de quibus videri possunt DD. *citt.* Porro de alia causa, ob quam non admittitur quis ad accusandum, de qua etiam in specie agitur in *hoc tit.* dicetur §. *Sequenti.*

§. III.

Qua ratione repellatur quis ab accusando ob inimicitiam?

VII. Inter alias causas, ob quas repellitur quis ab accusando, numeratur etiam inimicitia accusatoris cum accusato. Non tamen levis, sed gravis & capitalis, talis enim præsumitur accusare potius privatæ vindictæ causa, quam Zelo justitiæ. *Clarus cit. §. fin. q. 14. num. 17. Farinac. citat. q. 12. nn. 34. & seqq.* Quæ autem dicatur inimicitia gravis, quæ levis, Judicis arbitrio relinquitur, *Clarus c. l. & Farinac. num. 47.* Extenditur autem 1. Quod non solum inimici „ accusari, sed etiam eis cohabitantes repellantur ab accu„ satione, quia affectio amicitiæ solet incitare ad hujusmo„ di accusationes, & ad blasphemandum, seu infamandum „ inimicos, prout habetur in *c. Repelluntur 7. h. tit.* Tales enim, qui cum inimicis accusati cohabitant, vel frequenter cum eis versantur, præsumuntur amici accusatoris, & inimici illius, qui accusatur. *c. 1. dist. 93.* Quamvis talis non præsumatur inimicus capitalis, & idem non in totum repellitur a testificando, sed solum minor fides ei adhibetur. *Farin. p. 2. l. 2. q. 13. nn. 46.* Quod si vero cohabitantes, & frequenter conversantes cum inimicis accusati, repelluntur ab accusatione, multo magis repellentur ipsi inimici, qui semper videntur habere animum sumendi vindictam de inimico, ut ex *Durand.* docet *Barb. in cit. c. Repelluntur. num. 3. h. t.* Et propter amorem, ac odium sæpe pervertitur humanum judicium. *c. Quatuor. 78. caus. 11. q. 3. Gl. in cit. cap. 7. V. Amicitia.* Ad contrahendam autem inimicitiam non attenditur, an quis habeat justam causam litigandi, seu accusandi, an non; adeoque potest quis excipere contra inimicum, eumque ab accusando repellere, licet, culpa sua, causam dederit inimicitiæ, nisi malitiose, ac per dolum hoc fecerit. *Abbas in cit. c. Repelluntur. nu. 5.*

VIII. Extenditur 2. Quod nec is, qui tulit testimonium in causa criminali contra aliquem, potest postea accusare in eadem causa: quia ex tali testimonio præsumitur oriri inimicitia inter testem, & eum, contra quem testis deposuit, prout sumitur ex *c. Cum P. 10. h. t.* Nam cum Joannes „ Laicus accusasset Presbyterum de crimine Simoniæ, sed „ non admissus esset a Papa ad accusandum, eo quod Lai„ cus erat: eo repulso, Bonus Presbyter frater dicti Joan„ nis accusavit prædictum Petrum de eodem crimine Si„ moniæ: & Papa eum quoque repulit, quia cum idem „ Joannes accusasset dictum Petrum Presbyterum, Bonum „ fratrem suum produxit in testem contra ipsum Petrum: „ Et quia etiam frater dicti Petri prædictum Bonum Pres„ byterum super consimili causa, scilicet Simoniæ, vel „ alio simili crimine, accusavit; ideo Papa neutrum illo„ rum admisit ad accusandum dictum Petrum, siquidem u„ nus frater, post alterum, eundem Petrum accusavit. Sed „ quia uterque Presbyter, Petrus & Bonus, super objectis „ criminibus est infamatus, ideo utrique a Papa est indicta „ Canonica purgatio, cum tribus Sacerdotibus facienda: li„ cet alias numerus purgatorum sit arbitrarius, *Gl. fin. hic.* Ubi notandum; In casu hujus c. Joannes fuit repulsus ab accusando, non præcise, quia fuit Laicus: (Nam de crimine excepto, quale est Simonia, de quo Petrus Presbyter erat accusatus, & infamatus, ut patet ex eo, quod indicta ipsi fuit purgatio etiam Laicus accusare potuit Clericum, ut supra dictum;) sed ideo dictus Joannes fuit repulsus ab accusando Petro, quia erant inimici ad invicem; Idque tum propter mutuas accusationes, quia scilicet Bonus frater Joannis accusavit Petrum super crimine Simoniæ; & vicissim frater Petri dictum Bonum accusavit super eodem crimine: Tum quia idem Bonus fratrem suum Joannem produxit in testem contra dictum Petrum Presbyterum, & ideo repellitur etiam tanquam inimicus, *Gl. hic V. Laicus in fine, & V. Illius causa. Hostiens. ibid. §. Cumque.* Nam accusans aliquem, si fratrem suum in testimonium producat, repellitur ab accusatione, tanquam inimicus, *Gl. hic. in not.*

Notandum 2. Quod dictum est, eum qui testimonium fert contra aliquem in causa criminali, præsumi esse inimicum ipsius: Id procedit, si sponte se obtulit ad testificandum: Secus si coactus deposuit, tum enim non potest repelli tanquam inimicus in illa, vel alia causa, quia cessat præsumptio inimicitiæ. *Abbas hic num. 14. in fine.*

IX. Extenditur 3. Quod inimicus non solum repellitur ab accusatione, sed etiam ab exceptione voluntaria, seu sponte opposita, prout sumitur ex *c. Meminimus; 13. h. tit.* Nam „ cum quædam Monacha in Abbatissam alicujus Monasterii „ electa fuisset, ejus electionem Papa confirmavit, mandans „ Episcopo Diœcesiano, ut ei benedictionem conferret. Sed „ dum eam Episcopus benedicere vellet, quidam per mo„ dum exceptionis proposuit, quod eandem de Simonia ac„ cusare vellet, appellans, ne ipsam benediceret, idemque „ eam Episcopus non benedixit. Quia vero appellationi ejus„ dem deferri non debuisset, (quippe quæ frivola fuit, & „ frustratoria) nam cum opponens illam manifestus fuerit „ electæ in Abbatissam inimicus, & contra illam in eadem „ causa electionis testimonium tulerit; ideirco mandat Pa„ pa Alexander III. eidem Episcopo, ut propter eam appel„ lationem, non differret Abbatissam eam benedicere, si fue„ rit requisitus. Porro exceptio voluntaria hic dicitur, quando quis non molestatus, seu provocatus venit ad judicium: sed sponte se obtulit ad dicendum testimonium in causa criminali, sine coactione: tunc enim repellitur, ab accusando, tanquam inimicus, ac proinde in alio judicio seu causa repelli potest; secus est, si testimonium dixit requisitus, quia tunc mandato Judicis paruit, & obedientia tollit omnem suspicionem calumniæ, *Abbas hic num. 4. & 8.* Hinc colligitur etiam, quod inimicus non admittitur ad accusandum etiam in crimine excepto, cujusmodi fuit in casu hujus c. Simonia. Alioqui enim, si iste non fuisset manifestus inimicus deferendum fuisset ipsius appellationi, & accusare potuisset electam in Abbatissam. *Gl. hic in not. & V. Inimicus.* Præterea etiam inimicus recenter reconciliatus non potest accusare: Secus est, si inimicitia jam dudum sit extincta, *Farinac. cit. q. 12. num. 41. & n. 42.* quia etiam inimicus in criminibus notoriis non admittitur accusandum, *Farinac. c. l. n. 40.*

§. IV.

An Monachi seu Religiosi possint criminaliter accusare Prælatum suum?

„ X. De hoc agitur in *c. Ex parte 11. h. t.* Ubi statuitur, quod Monachi seu religiosi non sunt repellendi ab accusatio„ ne Abbatis seu Prælati sui, non obstante reverentia, obe„ dientia & subjectione, quam ipsi debent, nisi aliqua ra„ tionabilis causa, (quia v. g. sunt excommunicati, vel ini„ mici, vel conspiratores. *Gl. hic. V. Alia rationabilis;*) id „ impediat, licet alios accusare non possint. Ubi notandum 1. Ratio cur Monachi accusare possint Prælatum de crimine, est quia Monachus accusando proprium Prælatum delinquentem, censetur procurare utilitatem monasterii, cujus interest, non habere Prælatum malum, sive lupum pro Pastore: Neque in hoc subditus agit quippiam contra obedientiam, quia in licitis tenetur obedire Prælato; non item connivere & tolerare, si malus sit, imo potius tenetur illum denunciare vel accusare, cum totius Monasterii id intersit. *Gl. hic V. Alia Abbas ibid. num. 2. & 3.* Tenentur tamen Monachi interim, pendente accusatione, obedire Abbati, cum nondum sit privatus officio, nisi is eis præciperet, ut desisterent

rent

sent ab accusatione, tum enim ei parere non debent, quia præceptum est injustum. *Abbas in cit. c. Ex parte*; *n. 4. Sanch. l. 6. moral. c. 12. n. 13.*

Notandum 2. Quamvis nonnulli Doctores putent, Religiosum, priusquam accuset Prælatum suum, petere ac impetrare debere veniam ac licentiam ab eodem, vel Episcopo: sicut filius petere debet volens accusare patrem. Alii tamen negant esse petendam, vel impetrandam, cum jam a jure concessa sit, *in cit. c. Ex parte*; *n. 6. Sanch. cit. c. 12. n. 19.*

Notandum 3. Monachi alios accusare non possunt: ut habetur in *cit. c. Ex parte*; quia religiosi censentur esse mortui mundo nec habere liberum arbitrium, sive velle ac nolle, *Gl. in cit. c. Ex parte*; *V. Licet alios*. Possunt tamen etiam Religiosi quamvis alium extraneum accusare duabus conditionibus concurrentibus, nempe cum licentia Abbatis, & si Monasterii intersit, sive utilitas ejusdem id postulet. *c. Monachi*; *3. c. 16. q. 1. Innoc. in cit. c. Ex parte*; *in princ. Abbas* ibid. *n. 6. Sanch. cit. c. Ex parte*; *12. n. 27.*

Deinde si Monachus sit Episcopi cubicularius, seu familiaris, potest illum delinquentem etiam sine licentia Abbatis accusare, vel saltem denunciare, cum ad hoc constituantur Clerici vel Monachi cubicularii Episcopi, ut vitæ ipsius sint testes, *Can. Cum Pastoralis*; *58. c. 2. q. 7. Abbas in cit. c. Ex parte*; *n. 6. Sanch. c. l. n. 29.*

XI. Porro in *cit. c. Ex parte*; *in fine h. t.* Additur, si Mo„ nachi seu Religiosi accusent Prælatum suum, cum ipsi „ proprium non habeant, necessariæ expensæ ex rebus Mona„ sterii eis ministrari debent, donec causa debitum finem „ accipiat. Quod intelligendum est, non tantum de expensis ad victum, sed etiam ad litem seu causam prosequendam necessariis, *Gl. fin. hic. & Abbas. n. 9.* Idemque procedit; si Monachus accuset, sive denunciet Abbatem, nam licet textus in *cit. c. Ex Parte*, loquatur de accusatione, eadem tamen est ratio de denunciatione. *Jo. And. ibid. n. 3.*

XII. Limitari autem debet. Nisi Monachus accusans Abbatem habeat aliquod peculium, tunc enim non tenetur Monasterium expensas litis ei suppeditare, quia cessat ratio data in *cit. c. Ex parte in fine*: Eo quod Monachus non habet proprium, ex quo possit expensas Præstare, *Abbas ibid. n. 9. Felin. n. 4. Sanch. l. 6. n. 20. c. 12. n. 21.* 2. Si Monachus accuset Abbatem, ob utilitatem Monasterii, hoc subministrare debet expensas, non item si propriam causam v. g. electionis suæ prosequatur. *Abbas cit. l. n. 9. Sanch. c. l. n. 23.* Quod intelligendum est, si dignitas, ad quam eligitur, si extra Monasterium, quia si ad prælaturam in suo Monasterio eligatur, tenetur Monasterium expensas necessarias ad litem motam ministrare, cum ejus intersit. *Felin. cit. l. n. 4. Sanch. cit. l. n. 26.* 3. Si Monachus alium, præter Abbatem, accuset, non debentur illi expensæ a Monasterio, ut docet *Gl. in cit. c. Cum pastor*; *58. V. eod. caus. 2. q. 7.* Porro non statim Monachus admittendus est ad accusandum Abbatem, sed non nisi præcedentem summariam causæ cognitionem etiam sine præsentia partium, an precedat bono, vel malo Zelo. Nam si alii, sine tali prævia inquisitione non accusant, multo minus Monachi. *Joan. Andr. n. 2. Abb. n. 9.* Similiter Abbati accusato a Monachis debet Monasterium tribuere expensas ad se defendendum, usque ad finem litis, quia etiam Monasterii interest, non deponi Abbatem culpæ expertem, *Gl. hic V. Alia in fine.* & ibid. *n. 5.* Idque extenditur, ut etiamsi Abbas remotus sit ab administratione, sive ab illa suspensus, adhuc debent ipsi præstari expensæ a Monasterio ad se defendendum: secus si esset omnino privatus titulo, id est, vere ac realiter depositos; cum tunc nihil habet amplius commune cum Monasterio. *Joan. Andr. hic n. 2. Abbas n. 5. Sanch. c. l. n. 24.*

XIII. Denique quod Monachi possint Abbatem suum seu Prælatum accusare, etiam statutum est *in c. Illa*; *3. h. t.*
„ Ubi Papa Gregorius 1. rescribit: si forte aliquis Abbas
„ infamatus fuerit de crimine, & quispiam ex Monasterio
„ sit ejusdem Abbatis, qui possit, aut ausit dicere (id est,
„ accusare vel denunciare illum, *Gl. hic V. Dicere*;) quod
„ ad culpam seu reatum ipsius pertineat; paratum esse Pa„ pam, cum eis, quorum interest, (scilicet fratrum ejusdem
„ Monasterii) causam stricte perscrutari, ut reus vel con„ demnetur, vel absolvatur.

XIV. Hinc colligitur 1. quod non tantum Monachi, sed etiam conversi Laici debeant admitti ad accusandum vel denunciandum Abbatem suum de crimine, cum eorum intersit habere bonum Prælatum neque sint puri Laici *Abbas hic num. 2.* Colligitur 2. quod Prælatus non solum ob delictum dolo commissum, quod significatur hic per *reatum*, sed etiam ob culpam seu negligentiam non dolosam, possit accusari vel denunciari ac deponi. *Abbas hic num 3.* Colligitur 3. quod non solum in institutione, sed etiam destitutione Prælati, sive agatur per modum accusationis, sive etiam per modum inquisitionis, aut denunciationis; hi, quorum interest, sunt vocandi, & causa in eorum præsentia est tractanda, *Gl. hic V. Dicere*, & *Hostiens. ibidem.*

§. V.

An Judex ex officio repellere possit accusatorem inhabilem, seu non idoneum, etiamsi Pars nihil contra illum excipiat?

XV. Respondetur affirmative, idque sumitur *ex c. Si legitimus*; *h. 1.* Ubi statuitur: si legitimus non fuerit accusa„ tor (quia v. gr. criminosus, qui alium accusare non po„ test, *Gl. hic V. Legitimus*,) non fatigetur accusatus, id „ est, repelli debet accusator, si reus excipiat contra illum, „ vel eo nihil opponente, a Judice ex officio: & reus absolvi „ ab observatione judicii: nisi fuerit infamatus, tum enim in„ dici ei debet purgatio. *c. Presbyter*: *13. caus. 2. q. 5. Gl. fin. hic, Clarus cit. §. fin. q. 15. n. 2.* Ex quo colligitur, quod ante omnia quærendum est de legitimatione, sive habilitate personarum, quæ litigare volunt in judicio. *Arg. l. Si quæramus*; *4. ff. Qui testam. fac. poss. Abbas in cit. c. 1. n. 1. h. t.* Et cum exceptio hæc, quod accusator non sit legitimus dilatoria sit, ideo ante litem contestatam proponenda est, nec potest postea opponi, nisi reus ignoravit hanc exceptionem sibi competere, *Abbas in cit. c. 1. n. 2. h. t.*

„ XVI. Porro nullus Episcopus potest familiares suos,
„ ipsum accusare volentes, per exceptionem criminis repelle„ re, quos, antequam se ab eis accusandum cognosceret, a
„ sua familiaritate non separavit, prout statutum *in c. Nul„ li*; *5. h. t.* Non enim potest modo reprobare eorum mores, quos prius approbavit. *l. Si uxor*; *13. in fine. ff. Ad leg. Jul. de adult. c. Horrendus*; *17. caus. 32. q. 5. c. Veniens*; *3. de filiis Presbyt.* ideoque sibi id putent, *Gl. in cit. c. Nulli*; *V. Familiaritate.* Idque specialiter statutum fuit in odium seu pœnam Episcoporum tolerantium in suo domo criminosos, & personas inhonestas, *Gl. hic V. Familiaritate*; Vers. *sed dic. Abbas ibid.* n. 6. Nihilominus tamen potest Judex ex officio suo tales accusatores viles & infames repellere, quia ex delicto acquiritur jus, non tantum privato, sed etiam Reipubl. & ideo licet privatus ob culpam vel defectum suum non admittatur ad repellendum suum accusatorem: potest tamen Judex Ratione Reipubl. ex officio procedere & repellere talem accusatorem, contra quem pars ipsa sive accusatus excipere non potuisset, quia illegitimus accusator debet repelli, non tantum ob commodum accusati, sed etiam ob dignitatem Judicis, & commodum Reipubl. *Gl. in cit. cap. Nullis*; *V. Repellere*; & *V. Familiaritate*; *in fine.*

XVII. Notandum hic præterea 1. si quis, qui accusare prohibetur v. g. infamis, vel excommunicatus, excipiat contra accusatorem, quod sit infamis, vel excommunicatus: valet exceptio, & per illam repellere potest accusatorem: tametsi, & ipse sit infamis, vel excommunicatus, quia qui non potest agere, vel accusare: potest tamen excipere de inhabilitate actoris vel accusatoris, exceptio enim habet rationem defensionis. *Bart. in l. Servos*; *5. num. 1. & 2. ff. De accus. Clarus cit. q. 15. n. 3.*

Notandum 2. Si quis ex iis, qui accusare prohibentur, aliquem accusavit: & reus contra illum non excipiat de inhabilitate ejus ad accusandum, processus accusationis tenet, & effectum habebit, quia exceptio ista est dilatoria, quæ opponi debet, ante litem contestatam, & sibi imputare debet accusatus, quod illam opponere neglexerit. *Clarus cit. q. 15. n. 4.* Ubi ait, hanc esse communem opinionem.

§. VI.

An quis obligetur ad accusandum, & utrum accusator desistere possit ab accusatione inchoata?

XVIII. Ad primam quæstionem respondetur. Si crimen vergat in damnum spirituale vel temporale Reipubl. etsi plerumque sufficiat illud denunciare Juridice, vel Canonice interdum tamen contingere potest; ut teneatur aliquis etiam ad accusandum, si damnum publicum alia ratione impediri non possit, nisi contra reum judicialis processus instituatur, dummodo crimen legitime probari possit, quia alioquin frustra quis laboraret, & suspicioni calumniæ se objiceret, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 68. art. 1. Silvest. V. Accusatio*; *qu. 2. n. 3. Layman. l. 3. tract. 6. c. 4. nu. 6.* & alii communiter quamvis in praxi raro occurrat talis casus. Ratio est, quia pars tenetur etiam cum proprio detrimento prospicere bono totius, & quivis privatus bono communi. De aliis vero criminibus, quæ non tendunt in damnum publicum Reipubl. nemo invitus agere vel accusare cogitur, *juxta l. Unicam C. Ut nemo invitus &c.*

XIX. Ad secundam quæstionem Respond. 1. quamvis accusator, ante litem inchoatam, in causa criminali desistere possit ab accusatione, casu, quo non tenetur accusare, vel denunciare: post litem tamen inchoatam non potest licite desistere, sine licentia Judicis, quia jam obligationem contraxit, probandi delictum, vel pœnam subeundi, a qua obligatione, propria auctoritate, se liberare non potest: imo nec sine consensu Rei, si is fuit tormentis subjectus, vel ex accusatione infamatus; alioquin desistens incidit in pœnam SCti Turpilliani, si crimen publicum sit, quod accusavit. *l. 1. C. eod.* Vel punitur pœna extraordinaria, arbitrio Judicis, si sit crimen privatum. *l. Si quis. 7. ff. Eodem. Less. l. 2. de just. c. 30. n. 18.*

XX. Resp. 2. Si accusator deprehendat, se errasse, quia falso putavit, accusatum esse reum criminis, non tantum potest, sed etiam debet desistere ab accusando: vel si de eo incipiat dubitare, & post diligentem inquisitionem, dubium perseveret: vel denique si videat, se non posse crimen probare, tum enim si pergeret in accusatione, vere calumniaretur. *Less. c. l. n. 24.* Idemque est: si judex accusationem refutet, sive rejiciat, vel admissam rescindat, ut quia v. gr. videt libellum habere substantialem aliquem defectum. *Less. c. l. n. 15.*

XXI. Respond. 3. Desistens ab accusatione, post litem inchoatam, non potest de illo crimine reum denuo accusare, ut constat *ex l. Accusationum. 6. C. de his*, qui accus. non poss. etsi alias non prohibeatur accusare. Quin imo si quis coram Judice dicat se accusaturum aliquem, tametsi deinde possit impune, ante inscriptionem, desistere, ei tamen silentium imponi debet in perpetuum, ut non possit amplius de tali crimine accusare, prout sumitur *ex c. Licet. 14. hoc tit.*
„ Nam quidam Canonici Ecclesiæ Bisuntinæ, per suas lit„ teras super crimine perjurii, Simoniæ & incestus Archie„ piscopum suum denunciaverant Papæ Clementi, qui ju„ ris ordine observato, mandavit dicto Archiepiscopo, ut „ ad certum tempus se Apostolicæ Sedi præsentem sisteret, „ ad objecta responsurus: Archiepiscopus ad terminum præ„ fixum comparuit, Innocentius III. successor Clementis, „ cum

„ eum nullos compareret, qui opponeret aliquid contra Ar-
„ chiepiscopum: quæsivit ex quibusdam Archidiaconis ejus-
„ dem Ecclesiæ Bituntinæ præsentibus, utrum aliquid vel-
„ lent contra ipsum super præmissis opponere, & legitime
„ probare, quod contra ipsum scripserant: qui responde-
„ runt, quod non proposito accusandi illa scripserint, sed
„ quia in quibusdam incorrigibilis videbatur, denunciave-
„ rant illa Papæ: sed nuntius, qui pro literis impetrandis
„ accesserat, mandati, formam excessit. Quare Papa illis
„ silentium imposuit, ne de cætero super his accusarent,
„ vel infamarent eundem Archiepiscopum; & quia prædi-
„ cti Canonici circa inscriptionem, desistere voluerant, id
„ nisdem non imputatur. Ne autem Papa in absolutione
„ ipsius Archiepiscopi minus Canonice procedere videretur,
„ inquisitionem super fama ipsius commisit faciendam.

XXII. Pro explicatione hujus c. Notandum 1. quamvis nullus per litteras accusari possit, sed non nisi propria voce accusatoris, & præsente eo: qui accusatur, quia nullus absens accusari potest, vel accusare, *c. Per scripta. 5. caus. 2. q. 8.* possunt tamen per litteras denunciari crimina, & peti, ut reus citetur, & veniat responsurus ad libellum accusationis, prout factum est in casu hujus c. quia hæc prima citatio fit per nuntium, *Innoc. hic n. 1. Joan. Andr. ibid. n. 2. Abbas n. 2.*

Notandum 2. Si accusator non compareat in termino præfixo a Judice ad comparandum, non auditur postea amplius, nisi probet justam causam absentiæ, *c. Quisquis unic. causa 4. q. 5. l. Si ea, 7. C. De his, qui accus. non poss.* si vero terminus præfixus sit accusatori, ad instantiam accusati, tum si accusator non compareat in ullo termino, non debet statim ei imponi silentium: sed prius citari seu moneri debet ad causam agendam. *l. Qui crimen. 3. C. Eodem*; & si non compareat post istam citationem, silentium perpetuum ei imponendum est, ut in casu hujus *c. Abbas hic n. 5.* Vel etiam dici potest, ideo in proposito casu, non fuisse accusatoribus impositum silentium, priusquam requisiti fuerant, seu moniti, quia ante inscriptionem destiterant ab accusando, nec per modum accusationis, sed denunciationis crimina proposuerunt, *Hostiens. hic V. Quæsivimus. & Joan. Andr. n. 10.*

Notandum 3. Post litem contestatam, nullo modo ab accusatione desistere impune licet. *l. In SCtum 15. §. Qui post ff. Ad SC. Turpill.* Sed neque ante litem contestatam, post datos fidejussores de prosequenda lite desistere licet *l. 1. C. eodem*, imo neque ante litem contestatam, & ante datos fidejussores, sed post datum, seu oblatum libellum, licitum est desistere, si reus citatus sit. *Auth. Qui semel C. Quomodo & quando judex &c. junct. l. Absentem 5. ff. De pœnis.* Verum ante datum seu oblatum libellum, quamvis quis fuerit professus, se velle accusare, impune tamen potest desistere, etiamsi citatio Rei facta sit, *juxta cit. c. Licet. h. t. l. Miles 11. ff. Ad leg. Juliam de adult.* & docet *Bart. in l. Quæsitum 5. ff. Ad SC. Turpill. Abbas in cit. c. Licet n. 6. h. t.* Ubi ait, ita restringendum esse textum *in cit. c. Licet.* & ideo in eo fieri mentionem de inscriptione, quia hæc communiter ad pœnam talionis fieri solet in libello. *l. Libellorum. 3. ff. De accus.* ut habetur etiam *in c. Per scripta. 5. §. Libellorum. caus. 2. q. 8.* & ideo, qui desistit ab accusatione, post oblatum libellum, censetur desistere post præmissam inscriptionem.

§. VII.

De Personis, quæ criminaliter accusari possunt, vel non possunt?

XXIII. Regulariter, & in genere loquendo, omnes delinquentes de quibuscunque delictis accusari possunt, tam liberi, quam servi, sine sexus differentia, puberes, & impuberes, modo usum rationis habeant ad delinquendum. *VVesenb. in parat. ff. De accus. n. 10. Clarus cit. §. fin. q. 16. n. 1.* Excipiuntur absentes, qui inspecto Jure scripto, de capitali crimine accusari non possunt *l. Absentem 6. C. de his, qui accus. non poss.* Multo minus condemnari possunt, *l. Absentem 4. ff. De pœn. Clarus §. fin. q. 4. n. 2.* quia non debet quis condemnari indefensus, ne contingat innocentes condemnari. Alii præterea accusari prohibentur propter dignitatem, ut Papa, Imperator, vel Rex qui super se Judicem non habent. *Hostiens. in summa h. t. n. 7.* Alii ad tempus prohibentur, ut Legatus Imperatoris, item Magistratus populi, durante eorum officio, *l. Hos accusar. 12. ff. De accus.*

XXIV. Jam ergo quæritur 1. an accusatus de uno crimine possit de eodem denuo accusari? Resp. De his crimini-
„ bus, de quibus absolutus est accusatus, non potest accu-
„ satio replicari, sive iterari, prout statuitur *in c. De his 6. h. t. & l. Si cui. 7. §. Iisdem ff. De accus.* ubi *Gl. Accusari*, addit *ab eodem vel ab alio.* Ratio est: Non quod obstet exceptio rei judicatæ, cum res inter alios acta aliis non præjudicet, sed quia de delicto hominis sæpius quæri non debet, *l. Licet. 6. §. fin. ff. Nautæ, Caupones &c.* alioquin nunquam reo constaret fides, & ratio innocentiæ suæ. *Zoes. ff. hoc tit. num. 20.*

XXV. Limitatur autem 1. nisi quis absolutus fuerit ab observatione Judicii, propter libellum non recte ordinatum, vel quia non erat legitimus accusator *l. 3. §. Quod si libelli. ff. De accus.* dummodo alius accuset, non autem primus accusator, *c. Prohibentur. 14. caus. 2. q. 1. & ibi Gl. V. Abolitione publica.* quia hic ob inimicitiam, quæ finita etiam accusatione, remanere censetur, ab accusando repellitur, saltem de Jure Canonico, *Abbas hic numer. 3. Felin. ibid. numer. 3. Covar. l. 2. resol. cap. 10. num. 1.* Limitatur 2. Nisi secundus accusator probet, saltem ex signis, primum accusatorem non fide, & probe accusasse, sed prævaricatum fuisse, sive cum accusato collusisse, tum enim secundi accusatio de eodem crimine admittenda est. *l. 3. §. l. ff. De prævaricat. l. Si quis 11. C. De accus. Gl. in cit. c. In his. V. Replicari. Felin. ibid. nu. 21. Covar. cit. l. n. 1. limit. 2. Clarus cit. §. fin. q. 57. n. 5.* Ubi rationem dat: Non enim debet dolus primi accusatoris obesse secundo accusare volenti, pro quo stat favor publicus, ne delicta maneant impunita. Limitatur 3. Nisi secundus accusator suam vel suorum injuriam prosequatur, ut probet, se ignorasse accusationem ab alio institutam, *l. Si cui 7. §. Iisdem ff. De accus. Gl. in cit. c. De his. V. Replicari.* Probetur autem hoc casu ignorantia per proprium juramentum, cum in animo consistat, *Abbas hic. nu. 8. & 9. Felin. nu. 12. Covar. cit. l. Limit. 3.*

XXVI. Limitatur 4. Si accusatus de delicto criminaliter, ab eo absolutus fuerit, tum iterum criminaliter accusari non potest, secus si de crimine civiliter actum fuerit ad prosecutionem rei familiaris, ut reus absolvatur, tunc enim iterum criminaliter accusari poterit, *l. 1. C. Si quando Civilis actio crimen. præjud.* Nisi utraque actio, criminalis & civilis tendat ad vindictam; tum enim si actum sit civiliter, non potest absolutus ab actione civili, accusari criminaliter de eodem crimine. *l. Ait prætor. 7. §. 1. ff. De injur.*: Si vero Civilis actio tendat ad rem familiarem, criminalis vero accusatio ad publicam vindictam, tum vel accusatus fuit absolutus, quia accusator non probavit delictum, & potest iterum accusari criminaliter. *cit. l. 1. C. Quando Civil. actio &c.* vel reus fuit absolutus, quia delictum non commisit, tunc non potest denuo accusari criminaliter, imo nec civiliter de eodem delicto a primo accusatore, quia competit reo contra illum exceptio rei judicatæ: sed ab alio tertio poterit accusari. *l. Qui de crimine. 9. junct. Gl. V. Ab alio &c. de accus. Abbas in cit. c. De his. n. 6. Felin. ibid. n. 8. Suar. cit. l. Clarus cit. q. 57. h. t.*

Limitatur 5. Ut procedat, si reus per sententiam Judicis sit absolutus, secus, si per viam transactionis, & hæc valida fuit, tum enim etsi non possit accusari a primo accusatore, cum quo transegit: poterit tamen ab alio accusari ex novo processu, cui per transactionem non potuit fieri præjudicium; si vero transactio non tenuit, tum etiam primus accusator iterum accusare poterit. *Abbas hic. n. 3. Felin. n. 3. limit. 1. Covar. cit. l. n. 5. limit. 3.*

Limitatur 6. Quando reus fuit absolutus in judicio non per viam accusationis: sed inquisitionis, tum enim iterum de eodem crimine accusari potest, saltem de Jure Canonico, secundum quod non solet imponi pœna ordinaria delicti, sed minor. *c. Qualiter 24. h. t.* Idem dicendum, si reus fuit absolutus in judicio agitato per viam denunciationis, vel exceptionis, quia denunciatio & exceptio non tendit ad pœnam seu vindictam delicti, sed si denunciatus plene satisfecit pro delicto, non potest denuo accusari. *Abbas in cit. c. De his. n. 3. Felin. n. 4. & 5. Covar. cit. l. n. 5. limit. 8.*

XXVII. Limitatur 7. Reus absolutus a crimine per Judicem in foro externo, & contentiose, non potest iterum de eodem accusari; secus est: si sit absolutus solum in foro interno pœnitentiæ, tum enim non impeditur accusatio ejusdem coram Judice, & in foro externo, quia illa accusatio, & punitio, quæ fit in foro interno, fit ad satisfaciendum divinæ offensæ; alterum vero fit ad publicam vindictam, & satisfactionem Reipubl. læsæ, & ideo impositio unius pœnæ non tollitur per impositionem alterius, cum ad diversos fines & effectus utraque tendat, alias enim delinquentes, obtenta absolutione a Confessario, facile possent evadere pœnas delictorum a Judice externo infligendas, quod præberet ansam delinquendi. Idque procedit, etiamsi delinquenti publica pœnitentia sit imposita a Sacerdote, quia semper illa imponitur ad eundem finem, nempe ut satisfiat Deo offenso, & publica quandoque imponitur ad tollendum scandalum. *Gl. in cit. c. De his V. Replicari. in fine Abbas ibid. n. 3. Covar. cit. l. n. 3. Clarus cit. q. 57. nu. 10.* Et hinc etiam per susceptionem baptismi non tollitur accusatio criminis ante illum commissi, in foro externo, & contentioso, quia baptismus tollit peccatum, & omnem pœnam peccati, etiam temporalem quoad Deum, sive infligendam a Deo: non autem tollit pœnam, quæ imponitur in foro judiciali humano, eo quod reus delinquendo læsit Rempubl. sunt enim istæ diversæ pœnæ, & ad diversos fines tendunt, & sicut baptismus non tollit jus quæsitum tertio, ita nec jus quæsitum Reipubl. *Abbas in cit. c. De his. n. 5. h. t. Covar. cit. c. 10. n. 3. limit. 7. contra Felin. cit. l. n. 7.*

Limitatur 8. Si crimen sit mixti fori, v. g. sacrilegium, vel adulterium, ob quod aliquis conveniri potest coram Judice Ecclesiastico, & sæculari, & ab utroque puniri: tum licet fuerit, causa cognita, absolutus a Judice Ecclesiastico, potest coram Judice sæculari iterum accusari, & puniri: imo etiamsi a Judice Ecclesiastico reus de hoc crimine punitus fuerit, potest Judex sæcularis idem crimen rursus examinare, & punire. *c. Felicis. 5. §. Per hoc quoque de pœnis in 6. Covar. cit. c. 10. n. 6. limit. 11. Clarus. cit. q. n. 57.* Ubi dicunt, id communi usu receptum esse. Ratio est, quia jurisdictio Ecclesiastica, & sæcularis sunt prorsus separatæ, & distinctæ, ideoque sententia lata ab una Potestate, non parit exceptionem rei judicatæ quoad aliam: & pœna spiritualis non tollit temporalem, nec e converso: quod tamen tum non procedere, ait *Covar. c. l.* si pœna a Judice Ecclesiastico inflicta sufficiente fuerit ad punitionem criminis, & culpæ mensuram, tum enim non posset iterum idem crimen apud Judicem sæcularem cognosci & puniri. Excipitur etiam, nisi crimen sit tam atrox, ut non obstante punitione, per unum Judicem facta, possit etiam per alium puniri. *Clarus cit. q. 57. n. ult.* verum de hoc alibi.

Limitatur 9. Tametsi injuriam passus ipsum offendenti remiserit omnem injuriam in foro conscientiæ, non tamen ideo remisit jus accusandi, & inimicum deferendi ad Judicium, ac forum externum, quia ea remissio solum ad odium ac rancorem, sive vindictam privatam spectant, non ad publicam: quin imo etiamsi remissa sit injuria quoad jus accusandi in foro externo: potest tamen injuriam passus similiter agere ad damna sibi illata resarcienda, & expensas præstan-

standas, hæc enim sunt diversa ab ipsa injuria, *Felin. c. l. n. 14. Covar. cit. c. n. 7. limit.* 12. Denique non tantum absolutus a crimine per sententiam Judicis, adeoque via veræ justitiæ, non potest iterum accusari de eodem crimine, sed etiam si per viam dispensationis, modo dispensatio facta sit ab eo, qui facultatem habet dispensandi, quia crimina semel dimissa iterum in ultionem reduci, divina clementia non patitur, *c. ult. dist. 4. de pœnit. c. Si illic. 29. caus. 23. q. 4. Clarus. cit. l. n. 9.* & tradit *Gl.* communiter recepta in *cit. c. De his. V. Replicari. h. t. Covar. cit. l. nu. 2.*

XXVIII. Quæritur 2. An accusatus de uno crimine, possit simul, & eodem tempore accusari etiam de alio crimine? Resp. affirmative, & quidem non tantum ab alio, sed etiam ab illo ipso, qui de primo crimine accusavit: Imo etiam accusatus de uno crimine, potest a quibuscunque aliis, etiam pluribus, de aliis quibusvis criminibus accusari. *Clarus cit. §. fin. q. 16. n. 2.*

XXIX. Quæritur 3. An Universitas, seu Collegium possit accusari? Resp. potest accusari, & puniri, propter delictum ab ea commissum: ad quod tamen non sufficit, quod totus populus, vel omnes de Collegio aliquid faciant, vel committant, sed requiritur, ut publicum consilium, sive tota Communitas convocetur & congregatur, & prævia deliberatione delictum aliquod committant; alioquin non punietur ipsa Universitas, sive Collegium, sed omnes, qui deliquerunt, tanquam singuli, *Clarus cit. l. n. 2. & 8.*

§. VIII.

An in Causis & Judiciis criminalibus Procurator admitti possit ac debeat?

XXX. Assertio I. In causis criminalibus nec ad agendum, seu accusandum, nec ad defendendum reum regulariter admittitur Procurator: ut constat ex *l. Penult. §. Ad crimen. ff. De publ. jud. & ex c. 2. caus. 5. q. 3.* Ubi dicitur, in criminalibus causis, nec accusator, nisi per se, accusare potest, nec accusatus per aliam personam se defendere permittitur. Idem habetur in *c. Absens. 18. caus. 3. q. 9.* Idque etiam probatur ex *c. Veniens. 15. junct. Gl. V. Criminali. h. t.* "Ubi quidam Canonicus Pragensis, nomine Adalbertus, coram Papa Innocentio III. proposuit contra Episcopum Pragensem, quod cum esset filius Sacerdotis, in Ecclesiam Pragensem non Canonice fuerit ingressus, sed intrusus, & quod contra ejusdem Ecclesiæ privilegium, homagium Duci Poloniæ, (qui hodie Rex est) præstiterit, sic subjiciendo Ecclesiam illam servituti: Unde Papa citavit peremptorie Episcopum, ut ad certum terminum coram ipso compareret. Ipse vero in suam excusationem viarum discrimina (quæ est excusatio nimis generalis) consecrationem Chrismatis imminentem, & quod filius Ducis per ipsum baptizandus esset, per nuntios, & literas allegavit, quas excusationes Papa frivolas putavit, & ipsum tanquam contumacem reputavit: & licet Procuratores ejus in causa criminali recipi non possent, tamen eis concessit Auditores, ut, si possent, ipsum aliquatenus excusarent. Coram quibus prædictus Adalbertus repetiit prius contra Episcopum objecta; sed ex adverso fuit ei responsum, quod cum olim literæ fuissent impetratæ ad Archiepiscopum Magdeburgensem, idem Canonicus in probatione objectorum deficiens humiliter veniam ab eodem Episcopo postulans, confessus fuerit, se calumniose adversus eum processisse, ideoque juravit, se statutum mandatis ipsius Archiepiscopi, qui præcepit eidem, sub debito, seu obligatione juramenti præstiti, ut contra eundem Episcopum de cætero proponere talia non auderet. Quare cum Papæ ex ipsius Canonici confessione constaret ipsum juramentum hujusmodi præstitisse, & tale mandatum recepisse; ideo Papa silentium ipsi super impetitione Episcopi imposuit: quia tamen ipse Episcopus contumax fuit; ideo ipsum citavit, ut se præsentem sisteret, indicta ei etiam purgatione propter infamiam."

XXXI. Pro explicatione hujus c. notandum 1. quamvis hodie pœna talionis abrogata sit, & in usu esse desierit, tamen in ejus locum successit pœna extraordinaria, quæ pro arbitrio Judicis infligenda est accusatori, si in probatione criminis defecerit *c. Super his 16. h. t. l. 3. ff. Ad SC. Turpill. Menoch. de arbitr. judic. casu. 322. num. 3.* quæ quidem pœna Procuratori infligi non debet, quia contra rationem naturalem est, ut si accusator de calumnia condemnandus sit, ac puniendus, loco illius Procurator, & sic unus pro alio puniatur. *Menoch. de arb. judic. l. 2. q. 79. n. 18.* ac proinde etiam hodie adhuc regulariter non potest Procurator admitti ad accusandum, loco accusatoris.

Notandum 2. in causis criminalibus, in quibus Reo condemnato pœna capitalis, vel alia corporalis, seu corporis afflictiva imponitur, nomine & loco ipsius rei regulariter non admittitur Procurator, *l. pen. §. Ad Crimen. ff. de publ. judic. & l. 1. ff. An per alium causæ appellat. Menoch. de arbitr. judic. l. 1. q. 80. num. 2. & 2. Clar. §. fin. q. 32. num. 1. & 3.* & dictum supra *l. 1. tit. 38. n. 31.* Ratio est, quia Judicium criminale redderetur elusorium, contra *l. Si prætor. 75. de judic.* Nam si Reus putaret, se condemnandum, non compareret personaliter in Judicio, sed per Procuratorem responderet, & totam litem prosequeretur, atque ita contra ipsum Reum sententia condemnatoria ferri non posset, *l. Absentem. 5. ff. de pœnis. & l. Absentem 6. C. de accus.* Multo minus contra Procuratorem re ipsa & in effectu: quia, etsi condemnari potest, non tamen executio in illum fieri potest, cum pœna suos auctores tenere debeat, non alios, *l. Sancimus. 22. C. de pœnis Menoch. cit. l. n. 2.*

XXXII. Notandum 3. Quamvis Procurator in causis criminalibus, quando criminaliter agitur, non admittatur ad causam principalem agendam, vel defendendam: tamen ad excusandum, vel allegandum causa absentiæ domini, & ad opponendas exceptiones dilatorias, & similes, quæ ante litis contestationem proponi solent, ut quod accusator sit infamis, vel excommunicatus, vel alias inhabilis vel quod Judex sit incompetens &c. admittitur Procurator, prout sumitur ex *cit. c. Veniens.* Ubi prius dicitur, quod in causa criminali non possunt recipi procuratores, qui tamen postea admissi sunt ad excusandum Episcopum accusatum, *Gl. in cit. c. Veniens. V. Criminali. junct. Gl. margin. lit. C. Hostiens. ibid. §. Vel dic. & Abbas n. 8. Clar. cit. q. 32. nu. 17. & 19.* dummodo talis exceptio non concernat ipsum crimen, ut quod reus accusatus, jam alias fuit de crimine absolutus: tum enim non est admittendus Procurator, nisi exceptio talis esset notoria, quia tum Judex debet ex officio suo absolvere accusatum *Abb. cit. l. n. 16. Clar. c. l.*

Notandum 4. Qui juravit, se non accusaturum aliquem de crimine aliquo, postea de illo amplius non auditus, *c. Quemadmodum 25. §. Illud autem de jurejur.* maxime, si prius maliciose accusavit, ut in casu *cit. c. Veniens.* quia præsumitur, quod malo animo moveatur ad accusandum, *arg. c. 2. caus. 3. q. 10.* Idem est, si quis simpliciter accusationem remiserit, *c. Si illic. 29. caus. 21. q. 4.* imo etiam eo ipso, quod quis dixit, se nolle accusare aliquem, non auditur, *l. Si maritus. 15. §. Si negaverint. ff. Ad leg. Jul. de ad ult. Gl. in cit. c. Veniens. V. Silentium. Host. ibid. V. Imponendum.*

XXXIII. Assertio 2. In Judiciis, & causis criminalibus, in quibus non infligitur pœna capitalis, vel corporalis, sed pecuniaria, aut similis, Procurator intervenire potest, ut constat ex *l. 1. ff. An per alium caus. appell. &c. Menoch. cit. q. 80. n. 119. Clar. cit. q. 32. n. 4.* & est communis sententia DD. utriusque Juris Ratio est: quia quando ex Juris dispositione non imponitur pœna corporis afflictiva, sed tantum pecuniaria, vel similis, executio sententiæ condemnatoriæ non fit in persona Rei, sed tantum in bonis ejus, ideoque nihil interest fisci, vel partis litigantis, utrum Reus personaliter compareat, an per Procuratorem. In specie vero plures sunt casus, in quibus etiam in causa criminali Procurator admittitur, quos recenset *Gl. in cit. c. Veniens. V. Criminali h. t.* & alii. Veluti 1. Si agatur criminaliter de crimine pro quo tantum imponitur pœna relegationis, vel alia ea minor, juxta *l. 1. §. Sed etsi junct. Gl. V. Relegationem. ff. An per alium causa &c. Clar. cit. 32. n. 5. Menoch. de arbitr. jud. l. 2. q. 80. n. 103.* quamvis contrarium teneat *Abbas in cit. c. Veniens. n. 18. & 19. h. t.* Ubi ait: quod in nullo judicio criminali regulariter potest intervenire Procurator, nisi imponatur tantum pœna pecuniaria. 2. Si Reus in carcere detineatur, vel alio loco extra territorium Judicis, admittitur Procurator, quia tunc Judicium criminale a Reo eludi non potest, adeoque cessat ratio, ob quam Procurator intervenire non potest, idque consuetudo etiam observat *Bart. in cit. l. pen. §. ad crimen. n. 10. ff. de publ. jud.* dummodo incarceratio Rei non sit procurata, eo fine, ut non compareat, *Barb. in cit. c. Veniens. n. 5.* 3. Admittitur Procurator, quando reus principalis non potest comparere per se ipsum, sive ob impossibilitatem facti, quia est Universitas, quæ delinquit, & tota per se comparere non potest: sive ob impedimentum juris, ut Monialis, quæ e Monasterio egredi prohibetur, *Abbas in cit. c. Veniens. n. 14.*

XXXIV. 4. Si agatur de crimine criminaliter, & tertius aliquis interveniat pro interesse suo, potest admitti Procurator, quia, quoad illum, non potest dici causa criminalis: sic dominus defendere potest servum suum accusatum de crimine, pater filium, Abbas Monachum, Episcopus Clericum, quia omnes isti interveniunt pro interesse suo, & ideo admittuntur per se, vel per Procuratorem, *Bart. in cit. §. Ad crimen. n. 8. Abbas in cit. c. Veniens. n. 13.* 5. In actione populari, (quæ cuique de populo competit, quia publicum commodum principaliter spectat, *l. 1. ff. de popul. act.*) licet ex parte actoris, seu accusatoris non possit intervenire Procurator ad agendum, sed tantum ad excipiendum, ac defendendum, *l. Licet 42. ff. De Procur.* potest tamen ex parte Rei, qui convenitur, admitti Procurator ad defendendum *l. Quo populari 5. ff. de prop. act. l. Licet 42. in princip. ff. de procur.* quia Reus privatam causam, id est, pecuniariam, quæ his actionibus peti solet, defendit. *Abbas in cit. c. Veniens. n. 11.* item in crimine injuriarum. *Gl. in cit. c. Veniens. V. Criminali.* Si sit persona illustris, quæ per Procuratorem excipere potest. *l. ult. Cod. de injuriis.* Item in criminibus levibus admittitur Procurator, & in crimine suspecti Tutoris, *cit. l. ult. C. de injur. Gl. in cit. c. Veniens.* Plures casus hujusmodi videri possunt apud Clarum, aliosque citt. An autem in casibus, in quibus Procurator de jure intervenire non potest, si admittatur, parte nihil contra illum opponente, processus Judicii teneat, necne, dubitatur (affirmat *Gl. in c. 1. V. Criminalis. de jud. in 6.* negat esse validum *Bart. in cit. l. pen. §. Ad crimen. ff. de publ. judic. n. ult. Abbas in cit. c. Veniens. n. 23.* Sive Procurator interveniat, ex parte accusatoris, sive ex parte Rei, quia in *cit. §. Ad crimen.* simpliciter dicitur, quod frustra interveniat Procurator, quæ dictio in propria significatione denotat nullitatem actus; si autem posset intervenire Procurator, casu, quo per exceptionem non repelleretur, id non esset omnino frustra, *Abbas in cit. c. Veniens. num. 23.* Idque consuetudo confirmavit, quæ obtinuit, ut omnia, quæ aguntur per Procuratorem in causa criminali, in qua agitur de pœna corporis afflictiva, sint ipso jure nulla, teste *Clare cit. q. 32. n. 24.*

§. IX.

De modo procedendi observando in Judicio criminali accusatorio.

XXXV. Quæritur 1. Quomodo procedendum sit, quando utraque pars, accusator, & Reus sunt præsentes in Judicio? Resp. eodem modo in causis criminalibus, quo in civilibus proceditur. Est tamen discrimen 1. quod in causis criminalibus non sit necessaria conclusio in libello ad certam pœnam, quia probato crimine, pœna secundum leges imponi debet, *Clarus §. fin. q. 12. nu. 11. VVesemb. in parat. ff. de accus. num.* 12. Quod in criminibus evidentiores requirantur probationes, *l. ult. C. de probat.* 3. Reo permitti debet libera defensio, etiamsi appareat ipsum justam causam non habere, & quidem etiam post conclusionem in causa, ipsamque sententiam condemnatoriam, *VVesemb. cit. l.*

XXXVI. Quæritur 2. Quomodo procedendum sit in causis criminalibus contra Reos contumaciter absentes? Resp. contra criminosum absentem non potest ferri sententia definitiva condemnatoria. *l. Absentem 5. ff. De pœnis.* neque enim inaudita causa, id est, defensione non audita quemquam damnari æquitatis ratio patitur. *l. 1. ff. De requir. Reis vel absentibus damn.* quomodo autem de Jure Civili procedatur, habetur in *cit. l. 1. ff. & l. 2. & 2. C. de requir. reis.*

Verum quoad modum procedendi contra criminosos absentes contumaces de Jure Canonico, distinguendum est. Vel enim est contestata, vel non; priore casu, communiter potest procedi ad sententiam condemnatoriam contra contumaciter absentem, si de delicto liqueat, vel liquere possit, ut colligitur ex *c. Decernimus. 10. caus. 3. q. 9. & ibidem Gl. in summa*, dummodo sententia possit executioni mandari in absentem, ut est pœna privationis, seu depositionis. Secus est in gravioribus delictis, pro quibus infligitur pœna, quæ non potest executioni mandari in absentem, ut est pœna mortis, vel perpetui carceris, quæ æquiparatur morti: tum enim non est procedendum ad sententiam contra absentem, etiamsi lis sit contestata, frustra enim proferretur in absentem, in quem non posset executioni mandari: posteriore vero modo, si lis non fuerit contestata, vel si sit, sed non liqueat de crimine, regulariter non potest procedi ad testium receptionem, vel ad sententiam condemnatoriam, *Gl. in cit. c. Veritatis. 8. V. Probatum de dolo & contum. & Gl. in summa caus. 3. q. 9.* Ubi plures casus exceptos ponit, sed hoc casu Reus contumax excommunicandus est, *c. Rursus 36.* quod loquitur, quando agitur de crimine criminaliter, & *c. Quicunque 37.* quod loquitur, quando agitur de crimine civiliter, *caus. 11. q. 3.* & si post annum in excommunicatione persistat, & intra annum non venerit, pro convicto habetur, & poterit, post lapsum anni, ferri sententia condemnatoria contra Reum absentem, ac si de crimine convictus fuisset, *Abbas in cit. c. Veritatis. nu. 20. & 21.* Si vero intra annum venerit, præstita satisfactione expensarum, auditur & absolvitur. *Hostiens. in summa de accus. h. t. num. 11. circa finem.* & sic intelligendus est *text. in c. 1. de judicii.* Similiter si actor desistat ab accusando per contumaciam, & intra terminum præfisum a Judice non veniat, nec accusationem prosequatur, excommunicatur, si autem postea veniat, & pœniteat, audietur. *Hostiens. cit. l.*

§. X.

De effectibus accusationis, & pœnis Reo, vel etiam accusatori imponendis.

XXXVII. Primus & principalis effectus est, ut Reo legitime convicto, seu probato crimine, pœna ordinaria, & certa, siqua Jure statuta est, vel alia condigna, & arbitraria, ac extraordinaria, a Judice per sententiam condemnatoriam infligatur, *Hostiens. in summa hoc. titul. numer. 15. Zoesius in Comment. hoc titul. numer. 5.* Nos autem hic de illis solum pœnis agemus, de quibus in hoc titul. fit mentio. Et in primis quidem in *c. Si confiteris. 12. h. titul.* statuitur, ut Sacerdos, qui in potatione pernoctavit, sive totam noctem potando transegit, & postea mane Missam celebravit, officio, & beneficio privari debeat. Nam cum quidam Sacerdos peteret, sibi restitui Ecclesiam, in qua dice„bat: se Canonice fuisse Institutum, eaque injuste spolia„tum, objectum ei fuit, quod non possit petere restitutio„nem, quia nunquam fuit in Ecclesia illa institutus, nec „eam possedit, adeoque nec ea spoliari potuit, cum non „in Titulum, sed solum in Commendam temporalem illam „acceperit. Et quia prædictus Sacerdos in taberna perno„ctavit, id est, per totam noctem potando, & se inebrian„do vigilavit, & altera die, nulla præmissa dormitione, „Missam cantavit; ideo Ecclesia illa juste per Judicem suum „privatus fuit. Quare Papa Alexander III. mandat inquiri „de præmissis: & si de iis rationabiliter convictus fuerit, „in Judicio, ante Episcopum, vel si accusatus, sine coactio„ne confessus fuerit, ut perpetuum silentium ei super ea„dem Ecclesia imponatur; si vero probaverit, Ecclesiam „illam Canonice ipsi fuisse collatam, nec de aliquo crimi„ne fuerit convictus, propter quod de jure ea spoliari po„tuit, vel si deficiente probatione canonicæ institutionis, „probaverit, se post legitimam appellationem fuisse spolia„tum, eidem prædicta Ecclesia restitui debeat cum fructi„bus perceptis. *c. Gravis. 21. de restit. spol. Gl. fin. hic.* quod enim post appellationem legitime interpositam fit, in irritum revocari debet, *c. Super 27. in fine de officio de leg. Gl. pen. hic.*

XXXVIII. Ubi notandum 1. cui Ecclesia concessa est in Commendam ad tempus, non censetur spoliatus, si ab illa amoveatur, vel expellatur per commendatorem. *Gl. hic in ult. & V. Commendata & Hostiens. V. Sed ad tempus*, quia commendare idem est, quod deponere, *l. Lucius 24. ff. Deposit.* At rei depositæ non solum proprietas, sed etiam possessio, apud deponentem manet. *l. Licet. 17. §. Rei ff. Eodem.* & consequenter etiam res commendata. Id autem limitat *Abbas hic num. 12.* Quod Commendata alicui concessa ad tempus, & ex legitima causa, non potest ad libitum revocari. Secus est, si concessa sit simpliciter, & ita intelligenda est *Gl. hic V. Commendata.*

Notandum 2. presbyter propter solam ebrietatem, non est privandus beneficio, neque etiam propter solum ingressum in tabernam, sed si per totam noctem potando, adeoque non jejunus, postea mane missam celebravit, ut patet ex *cit. c. Si confiteris.* Ubi non tantum de ebrietate inquiri jubetur: sed etiam an non præmissa dormitione, ac digestione, per totam noctem potando mane celebraverit: idque in dubio præsumitur, si in taberna pernoctavit, nempe quod etiam post mediam noctem potaverit, adeoque non jejunus celebraverit, unde nisi contrarium probaverit, puniendus est, & beneficio privari poterit. *Fagnan. hic nu. 5. & 21.*

XXXIX. Præterea Jure Canonico in *c. Accusari 8. h. tit.* præter pœnam talionis, vel aliam extraordinariam, de qua in *tit. seq.* alia pœna, seu pœnitentia decreta est in accu„satorem calumniosum, nempe ut si quis accusaverit ali„quem, scilicet per calumniam, & sine culpa accusati) „per XL. dies in pane & aqua, quæ carena vocatur, seu „quadragena, cum septem sequentibus annis, pœnitentiam „agat, nisi pro pace hoc fecerit, (hoc est, non calumniose, sive injuste, sed pro pace servanda, ut boni quiete vivant, aliquem accusaverit, *c. Non frustra 18. caus. 23. q. 5. Gl. hic V. nisi pro pace. Hostiens. hic V. Eodem.* Si vero per ta„lem delationem, seu accusationem, aliquis debilitatus est, „(id est, membro mutilatus, *Gl. fin. hic, & Hostiens.*) per „tres quadragesimas pœnitere debet.

XXXX. Ubi notandum 1. Si quis juste accusatur, & crimine probato, morte plectatur, immunis est accusator, & Judex, aliique ministri, & executores, quantum ad pœnam talionis, *c. Illud etiam 46. caus. 23. q. 4. c. Cum homo. 19. c. Qui malos. 29. & 2. seqq. eadem caus. qu. 5. Gl. hic V. Per tuam* irregularitatem tamen etiam justus accusator incurrit, quia illa contrahitur etiam sine peccato. *Hostiens. hic V. Accusationem & Abbas num. 1.*

Notandum 2. Per debilitatem hic intelligitur is, cui membrum abscissum est, quamvis proprie debilitatio contingat, quando impeditur exercitium alicujus membri, v. g. brachii, vel pedis, sine abscissione membri, quæ proprie mutilatio dicitur. *Abbas hic in fine.* Si quis vero per accusationem suam causa fuit, ut aliquis membro mutilaretur, is per tres quadragesimas pœnitere debet, trium scilicet annorum ante Pascha, *Hostiens. hic* etsi aliqui apud *Barb. hic. num. 4.* intelligant de tribus quadragesimis, quæ veniunt in uno anno, scilicet ante Pascha, festum S. Joannis Baptistæ, & ante festum Nativitatis Domini: merito autem talis punitur quis qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, *Gl. hic in casu.* Porro quando imponitur jejunium certorum annorum, in pane & aqua, non intelligitur, quod pœnitens quotidie jejunare debeat, sed per tres ferias Canonicas in qualibet hebdomade, scilicet feria 2. 4. & 6. *c. pen. caus. 15. q. 3. Abbas hic.*

XLI. Alius deinque effectus pœnalis accusationis criminalis est, quod accusatus, vel denunciatus de crimine aliquo pendente, accusatione, vel denunciatione, ad honores, seu dignitates promoveri non potest, prout sumitur ex *c. Omnipotens 4. h. t.* Ubi Papa Gregorius 1. ita rescribit Constantiæ „Augustæ: Valde grave est, ut vir, de quo tanta, & ta„lia nunciantur (cum ante inquiri, & discuti debeant „(honoretur, id est, ad honores promoveatur. *Gl. fin. hic.* Ubi licet sermo tantum sit de eo, qui de gravi crimine denunciatur: tamen idem procedi in eo, qui de tali crimine accusatur, vel inquiritur, nam ex eo statim gravata est illius opinio, ut interim ad honores promoveri non debeat, *c. Tantis par. 3. dis. 81. c. ult. de testib. l. Reus. 7. ff. de muneribus & honor. Gl. hic V. Numerantur. & Abbas nu. 3.* quamvis alioquin per solam accusationem non constituatur aliquis reus, vel criminosus, nisi etiam sit convictus, *c. ult. caus. 15. q. ult.* ubi in fine dicitur, *Non statim, qui accusatur, reus est, sed cui convincitur criminosus*: nec per solam nominationem, id est, infamationem, *c. Multi 18. & ibi Gl. fin. caus. 2. q. 1.* & si condemnatus per sententiam appellavit, status ejus integer manet, *l. unic. §. Propter eandem ff. Nihil innovari appell. &c.* nec inter infames interim habetur, *l. Furt. 6. §. 1. ff. De his, qui notant. infamia.*

XLII. Extenditur autem dispositio *cit. c. Omnipotens.* 1. Ut habeat locum non tantum in dignitatibus Ecclesiasticis: sed etiam in sæcularibus. *cit. l. Reus. ff. De muner. & honor.* Ubi tamen additur, quod elapso anno, postquam reus delatus est, non prohibetur petere honores, nisi per ipsum steterit, quo minus causa intra annum expediretur, *& l. unic. C. De reis postul. l. 10. l. Qui status. 8. ff. De re milit. l. Qui de libertate. 29. ff. De liber. caus. Gl. in cit. c. Omnipotens in casu h. t.* Ubi rationem reddit, quia opinio promovendi ad honores vacillare non debet, ideoq; pendente accusatione, promoveri non debet, & *Abbas ibidem num. 2.* Similiter accusatus, pendente accusatione, ad Ordines promoveri non potest. *c. Tantis. 3. dis. 81. ult. de testib. & ibi Gl. V. Pendente accusatione.* Nec potest esse testis in causa criminalis, præterquam in criminibus exceptis, *cit. c. fin. de testib.* Nec alterius esse Procurator, *cit. l. Reum. C. De procur.* nec alium accusare: quia non relatione criminis, sed innocentia reus purgatur, *l. Is qui 5. ff. De publ. judic.* Veruntamen non impeditur accusatus, quo minus, accusatione pendente, administrare possit bona; v. g. Prælatus, nisi sit suspectus de dilapidatione, *c. ult. h. t. Felin. in cit. c. Omnipotens. n. 1.* Et universim loquendo, pendentia accusationis inhabilem facit accusatum,

quoad

quoad jura de novo acquirenda, non autem privat eum jure jam acquisito, nec exercitio illius, *Abbas in cit. c. Omnipotens. nu. 3. & Felin. nu. 1. not. 2. h. t.*

Extenditur 2. Si accusatus, denunciatus, vel inquisitus promotus sit ad honorem, vel dignitatem, pendente judicio, seu causa criminali, non tenet promotio, etiamsi postea per sententiam innocens sit pronunciatus: sed nova requiritur promotio, *cit. l. Qui statui ff. De remilit.* Nisi appareat, accusatorem per calumniam accusasse, vel denunciasse, sive eo animo, ut promotionem impediret, *cit. l. Qui de libertate. ff. De liberali causa. Gl. in cit. c. Tantis V. Obrepsit dist. 81. & ibidem Archidiaconus num. 4. Felin. in cit. c. Omnipotens. num. 3. & Joan. Andr. ibidem num. 3.* Ratio est, quia declaratio innocentiæ præcedere debet promotionem, nec sufficit eam subsequi; in his enim principium est spectandum, sive an quis habilis sit tempore electionis, seu promotionis, *arg. c. Dudum. 14. de elect. c. Si eo tempore 45. eodem in 6.* Unde cum principium fuerit vitiosum, declaratio innocentiæ postea subsequens non retrotrahitur ad tempus promotionis. *Fagnan. in cit. c. Omnipotens. nu. 24. h. t.*

Extenditur 3. Accusatus, lite pendente, non potest promoveri ad honores, etiamsi infamia non præcesserit, quia est criminosus occultus; nam per solam pendentiam accusationis, vel denunciationis, nihilominus impeditur promotio, ut ex infra dicendis patebit. *Fagnan. cit. l. num. 12.*

XLIII. Limitatur autem 1. quod accusatione pendente, non possit accusator promoveri ad dignitates, dummodo accusatio teneat, & facta sit a legitimo accusatore, *c. Meminimus. 13. h. t. Felin. in cit. c. Omnipotens. nu. 2. limit. 2.* Nam per sententiam condemnatoriam etiam super crimine alias famoso non irrogatur infamia, si sit nulla ob defectum jurisdictionis, vel vitiosum processum, vel quod lata sit, sine causæ cognitione, vel ob denegatam audientiam, ipsi condemnato, ut est casus in *c. Inprimis. 7. §. Quia ergo caus. 2. q. 1. Fagnan. in cit. c. Omnipotens. num. 54.*

Limitatur 2. Dummodo crimen, de quo aliquis accusatur, vel denunciatur, sit grave, ut colligitur ex illis verbis *cit. c. Omnipotens. De quo tamen, & talia nuntiantur*, id est, gravia ut exponit *ibid. Joan. Andr. n. 1. V. Talia.* Cujusmodi sunt sacrilegium, homicidium, adulterium & alia crimina, quæ enumerantur in *c. Unum. 3. §. Alias autem dist. 25.* Secus est, si sint crimina minora, & levia, hæc enim promotionem ad dignitatem, etsi probata sint, non impediunt. *Fagnan. cit. l. n. 17.*

Limitatur 3. Nisi accusetur integrum Collegium, vel denuntietur, tunc enim pendente lite, aliquis ex illo Collegio non impeditur promoveri ad honores, nisi persona illa in accusatione specialiter, & nominatim sit expressa *Archidiac. in cit. c. Tantis. nu. 5. dist. 81. Felin. in cit. c. Omnipotens, num. 2. limit.*

Limitatur 4. Nisi accusatio de crimine etiam famoso fiat, non criminaliter ad pœnam, seu vindictam publicam: sed civiliter solum ad interesse proprium publicam: sed civiliter solum ad interesse proprium persequendum, tunc enim non impedit promotionem accusati ad dignitatem, quia infamiam non irrogat, *c. Tua. 5. de procur. c. Super his 16. in fine h. tit. Fagnan. cit. l. nu. 15.* An autem, sicut accusatus criminaliter non potest promoveri ad dignitatem, ita nec eligi possit, videri potest. *Abbas in cit. c. Omnipotens, num. 4. h. t. Fagnan. ibid. num. 26. & seqq.*

§. XI.

Qualiter accusatore non probante, vel non comparente, reo infamato de crimine indicenda sit purgatio Canonica?

XLIV. De quo agitur in *c. Accedens. 23. h. t.* Ubi talis casus proponitur. „Quidam Subdiaconus Papæ, H. nomine „apud Sedem Apostolicam decessit, cujus præbendam, quam „obtinuerat in Ecclesia Cremonensi, Papa, G. nepoti ipsius „H. (ex filio aut filia, vel forte ex fratre, sive fratris filio, *Abbas hic n. 2.*) contulit, datis super hoc Executoribus, qui collationem factam executioni mandarent. Cum „autem executores vellent mandatum Apostolicum implere, ex parte Capituli Cremonensis, propositum fuit coram „eis, quod dictus G. de perjurio, & homicidio publice fuerit infamatus, ideoque præbenda ipsi conferri non debeat, „sed potius auferri. Quare idem G. accedens ad Sedem Apostolicam, a Papa petiit, ut juberet, collationem præbendæ sibi factam executioni mandari. Unde Papa mandavit Executoribus, ut concessionem a se factam dicto G. „Executioni mandarent, nisi prius super objectis eidem, „per modum exceptionis, criminibus publice fuerit infamatus: quo facto, si legitimus comparuerit accusator, „quæ fuerint hinc inde opposita, audiant: & si crimina illa, vel alterum eorum, legitime contra ipsum fuerint probata, silentium eidem Clerico G. super illa præbenda imponant. Si vero nullus contra eum legitimus accusator „comparuerit, & ipse super prædictis criminibus fuerit infamatus, purgationem Canonicam eidem indicant, in qua „si defecerit, silentium ei imponant: si vero ipsam purgationem præstiterit, contradictores ab eo molestando compescant, & eos, qui nisi sunt illum impedire, in legitimas expensas condemnent.

XLV. Pro intellectu hujus c. Notandum 1. Agenti ex interdicto adipiscendæ possessionis in beneficialibus, non obstat exceptio criminis, nisi de eo publice sit infamatus, prout colligunt ex hoc *c.* Communiter DD. & patet ex summa ejusdem *c.* Quare si is, cui beneficium a legitimo collatore concessum est, petat se in possessionem illius immitti, & collationem sibi factam executioni mandari, sed ei crimen objicitur; cum si non publice est infamatus, collatio executioni mandari debet: quo facto, si quis accusator, seu actor, vel denunciator legitimus comparear, talis scilicet, qui crimen probare possit, & velit, probato crimine,

privatur beneficio provisus, *c. Constitutis. 46. §. fin. de apell. & c. Post electionem. 7. in fine de concess. prab.* Si vero non probetur crimen, reus absolvi debet, hoc enim generale est, quod si talis accusator non compareat, provisus ulterius non gravetur juxta jura allegata, *Hostiens. in cit. c. Accedens. §. Si vero, colum. 6. ult.* Secus est: si exceptio criminis objiciatur electo nondum confirmato; nam cum ipse nondum plenum jus habeat in beneficio ante confirmationem, statim est admittenda exceptio criminis, & examinanda, antequam ille confirmetur: ei vero, qui jam est institutus in beneficio, ut in casu hujus c. dictus G. jam fuit institutus per Papam, nihil deest, nisi sola possessio, quæ est quid consequens ad jus prius obtentum, unde in illam mitti debet, non obstante exceptione illa criminis. *Gl. hic V. Public.*

Notandum 2. Si is, cui collatum est beneficium, de objecto crimine est publice infamatus, & is, qui crimen objicit, paratus est illud probare, tunc executio collationis factæ debet differri, donec hujusmodi exceptio examinetur: quia turpius ejicitur, quam non admittitur hospes, *c. Quemadmodum. 25. de jurejur.* & quia, etiamsi jam esset in possessione, propter infamiam, & scandalum provisus deberet ab ea suspendi, usque ad purgationem, *c. Presbyter. 13. caus. 2. q. 5.* multo magis non debet mitti in possessionem is, contra quem excipitur de crimine, de quo est infamatus, *Gl. in cit. c. Accedens. V. Publice.* Deinde recipi etiam debent probationes excipientis super objecto crimine, quo probato, proviso silentium imponendum est, ut habetur in *cit. c.* Sed etsi non probetur crimen, erit hoc casu purgatio indicenda infamato, ut infamia expurgetur, *Gl. in cit. c. 23. V. Indicatis.* in qua si defecerit, est eidem proviso silentium imponendum, quia cum habetur pro convicto, ita ut ob delictum condemnari, & puniri possit, propter violentam contra illum præsumptionem. *Gl. in cit. c. In notatis.* Verum si se purgaverit mandanda est executioni collatio beneficii facta, & contradictores ab eo vexando compesci, & in legitimas expensas condemnari debent: qui enim exceptionem opponit, in qua fundata est intentio actoris, & in ejus probatione deficit, punitur in expensis, quia malitiose videtur eam opponere, & calumniari *Gl. fin. in cit. c. Accedens. & ibid. Hostiens. §. Sin autem provisus col. ult.*

Notandum 3. Hinc patet, quod infamia objecti criminis tres effectus habet, ut notat *Hostiens. in cit. c. Accedens. col. ult. Circa medium*; Primus est, ut executio suspendatur: secundus, ut illa suspensa, probatio criminis admittatur: tertius, ut purgatio indicatur, nec sufficit oppositio infamiæ, nisi & crimen objiciatur, nec objectio criminis, nisi & infamia opponatur.

§. XII.

Quibus modis tollatur, & extinguatur accusatio criminalis?

XLVI. Pluribus modis ea tollitur, ac finitur. 1. Per præscriptionem, quia scilicet elapsum est tempus 20. annorum a die commissi criminis, per quod regulariter, & ordinarie præscribitur omnis accusatio criminalis, *l. Querela. 12. C. Ad leg. Cornel. de falsis*, & tradunt communiter DD. apud *Jul. Clarum cit. §. fin. quæst. 51. num. 1. Farinac. in praxi crim. p. 1. tit. de inquis. q. 10. nu. 1.* Id autem intelligendum est de illis criminibus, quæ semel patrata transeunt, & cessant. Nam in illis, quæ sunt successiva, & permanentia, ut est matrimonium initum contra Canones, hæresis, Apostasia, & similia, in quibus delinquens perseverat, & delictum continuat, non potest habere locum ulla præscriptio, nisi a tempore cessantis delicti, *Zœs. ff. De accus. num. 27.* præscribuntur autem actiones criminales, & pœnales breviore tempore, quam civiles, etiam illæ, quæ ex delicto descendant, quæ durant usque ad 30. annos, quia odiosa facilius tolluntur. *Zœs. num. 29. ff. Eodem.* quædam vero crimina breviore tempore tolluntur, quam 20. annorum. *Zœs. citat. l. num. 28. Farinac. citat. l. num. 35. & seqq. ac quibus alibi.*

2. Extinguitur accusatio criminalis per mortem accusatoris, ante latam sententiam, ita ut hæredes ipsius accusationem prosequi non possint, *l. Libellorum. 3. §. fin. ff. De accus. Clarus cit. l. num. 10.* potest tamen judex ex officio accusationem prosequi, & processum ad finem perducere, *l. 1. in princ. ff. De publ. judic. Clarus cit. q. 55. num. 9. & 11.*

3. Extinguitur crimen, & ejus pœna per mortem Rei delinquentis, ita ut pœna ab hæredibus exigi non possit, *l. Defuncto 6. ff. De publ. jud.* & consequenter etiam ipsa accusatio cessat, quæ mortuo accusato, in hæredes ejus non transit, *leg. 1. & seqq. C. Si reus vel accusat. mort. &c.* Ex communi DD. sententia apud *Clarum cit. q. 51. nu. 12.* Quod tamen intelligendum est de pœna corporali, juxta *Gl. cit. l. Defuncto V. Pœna.* Quod vero attinet ad pœnam pecuniariam, vel agitur criminaliter, vel civiliter; si agatur ex delicto criminaliter, ad pœnam confiscationis bonorum, vel aliam pecuniariam fisco applicandam, tum si reus moriatur ante sententiam condemnatoriam criminis contra eum latam, accusatio criminalis non transit ad hæredes ipsius, etiamsi lis cum defuncto fuerit contestata, sed condemnatio non sit secuta, *l. Ex judiciorum. 20. ff. De accus.* Ratio est: quia cum Reus accusatus ante mortem non fuerit obnoxius tali pœnæ confiscationis bonorum, vel alterius pecuniariæ, quippe nec condemnatus, multo minus hæredes ad eam tenebuntur. Aliud est, si post sententiam condemnatoriam reus sit mortuus, tunc enim quælibet pœna pecuniaria transit ad hæredes delinquentis, *Farinac. cit. q. 10. num. 45.* Excipiuntur quædam crimina, in quibus etiam post mortem Rei delinquentis, procedi potest contra hæredes delinquentis, etiam lite non contestata, ut bona eorum fisco vindicentur *citat. leg. Ex judiciorum.* ut est crimen læsæ Majest.

hæresis &c. *Clarus cit. q. 55. n. 13. Farin. cit. q. 10. num. 38.* Si vero agatur ex delicto civiliter ad pœnam pecuniariam parti læsæ applicandam, tum talis actio pœnalis non transit ad hæredes, nisi lis cum defuncto fuerit contestata, licet non fuerit condemnatio Rei secuta, quia ia mortua est, pendente causa principali, *cit. l. Ex judiciorum in fine.* & ibi *Gl. V. Pœna*, & *V. Secuta*. Ratio prioris est, quia pœnalis actio ex delicto, vel quasi delicto descendens, auctorem tantum insequitur, *l. inde Neratius, 23. §. Hanc actionem. ff. Ad leg. Aquil. §. Non autem Instit. de perpet. & tem. act.* Ratio exceptionis est, quia litis contestatio est quidem quasi contractus, & velut novat priorem obligationem, sive transfundit in aliam, facitque, ut actio pœnalis non jam ex delicto, sed ex quasi contractu nasci videatur, at actiones ex contractu, & quasi contractu dantur etiam contra hæredes, *Giphan. in cit. §. Non autem. Instit. dicto tit.*

SECTIO II.

DE INQUISITIONIBUS.

Explicata sunt hactenus, quæ ad 1. partem Rubricæ hujus Tituli pertinent, videlicet de accusatione, sequitur nunc, ut de secunda parte, quæ est de Inquisitionibus, agamus: nam deficiente legitimo accusatore, instituitur inquisitio a Judice ex mero officio, ne delicta maneant impunita, cum gravissimo Reipubl. detrimento.

§. I.

De Inquisitione in Genere, & potestate inquirendi.

XLVII. Quæritur 1. Quid & quotuplex sit, Inquisitio? Resp. *Est alicujus criminis manifesti ex bono, & æquo a Judice competenti legitime* (id est, Canonice & Juridice) *facta investigatio*, quæ scilicet facta est secundum Jura & Canones, prout describit *Hostiens. In summa de Inquisitionibus. h. t.* Quæ descriptio declarabitur in seqq. Nec obstat, quod Judex non possit aliquem condemnare, sine accusatore, *l. Rescripto. 6. §. Si quis accusatorem. & ibi* Gl. *Marg. lit. C. ff. de muner. & honor.* & docet *S. Thomas 2. 2. quæst. 67. artic. 3.* ergo non potest Judex procedere ex munere suo aliquem condemnando. Nam verum est, quod semper requiratur, ut interveniat accusator formaliter, vel virtualiter per aliquid, quod vices accusatoris suppleat: cujusmodi est, vel simplex denunciatio, vel si procedatur per inquisitionem, publica infamia, vel indicia criminis, quæ locum accusatoris supplent, ut respondet *S. Thom. c. l. ad 2. Less. l. 2. de just. c. 29. n. 104.*

XLVIII. Resp. 2. Triplex est Inquisitio, ut notat *Silv. in summa. V. Inquisitio. 1.* & alii Canonistæ communiter. Videlicet simpliciter generalis, sive generalissima, quæ fit ex mero officio Judicis, cum neque persona, neque crimine expresso, generatim inquiritur, an non committantur crimina in aliqua Civitate, Provincia, vel Communitate, sive an sint homines facinorosi in illa, de qua in *cap. Grave 29. de præb. & in c. Sicut olim. 25. h. t. & in l. Congruit. 13. ff. De officio præs.* In cujus locum hodie successit proclama, seu bannum generale contra omnes homines malæ conditionis, & famæ, quod faciunt Potestates in principio sui officii, teste Claro in praxi crimin. *§. fin. q. 3. n. 1.* Altera est Inquisitio generalis, sive potius mixta, id est, partim generalis quoad personas, partim specialis quoad delicta, ut cum constat Titium esse occisum, sed inquiritur, quisnam illum occiderit, vel e converso partim est generalis quoad delicta, partim specialis quoad personas, ut cum inquiritur, an Titius flagitia quædam patrarit? Et hæc Inquisitio præparatoria est, per quam deveniri potest ad Inquisitionem specialem, fit enim ad inveniendum delinquentem, & Judex generaliter inquirit, quisnam delictum commiserit, vel quænam delicta Titius v. g. commiserit, generales desuper recipiendo informationes, adeoque fit non ad puniendum, sed ad investigandum. Tertia est Inquisitio simpliciter specialis, quando de certo, & determinato delicto, contra certam & determinatam personam inquiritur, ad puniendum delictum, v. gr. An Titius homicidium commiserit? Et de hac speciali inquisitione potissimum hic agetur, quæ fit contra certam personam ad effectum puniendi delinquentem, & fieri solet tribus modis. 1. Ex mero officio Judicis, ut quando Judex inquirit contra aliquem sine accusatione, querela, aut denunciatione alicujus. 2. Fit ad querelam alicujus, qui tamen non vult stare in judicio tanquam accusator, sed solum exponit querelam Judici, eaque proposita, Judex ex officio suo ad testes, & informationes recipiendas procedit. 3. Fit ad denunciationem alicujus publici Officialis ad denuncianda delicta deputati, tunc enim Judex ex officio suo potest inquirere, nulla infamia præcedente, quia excusatur per solam denunciationem a calumnia, *l. Ea quidem 7. C. de accus. Maranta de ord. Judic. p. 6. tit. de accus. n. 12. Azor. p. 3. c. 17. dub. 1.*

XLIX. Quæritur 2. Quis possit, & contra quos Juridice inquirere, in quibus delictis? Resp. I. Inquirere potest quilibet Judex, sive sæcularis, sive Ecclesiasticus, modo competens sit, alioqui inquisitio invalida est, *tot. tit. C. Si a non compet. judic. c. Irrefragabil. 13. de offic. ord. Maran. cit. l. n. 102. Silv. V. Inquisitio. 1. n. 2. q. 1. dicto* 2. Ex quo infertur 1. quod inquisitio facta a Judice sæculari contra Ecclesiasticas personas sit nulla, quia Clerici coram Judice sæculari, nec civiliter, nec criminaliter conveniri possunt, *c. Clerici. 8. & c. Cum non ab homine. 10. de judic. c. 2. de foro compet. Fariac. in praxi crim. p. 1. lib. 1. tit. 1. q. 1. n. 55.* 2. Non omnes Judices criminaliter inquirere possunt: sed illi solum, qui merum imperium habent, sive jus gladii, & causas criminales cognoscendi potestatem, *Silv. cit. l. Farinac. c. l. n. 56.* nisi incidenter, si causa criminalis incidens ita connexa sit causæ simili principali, ut hæc sine illa definiri non possit, ut si testis falsum deposuit coram Judice Civili, *Silv. cit. l. Farinac. n. 57.* Resp. 2. Reus, contra quem inquiritur, debet esse subjectus jurisdictioni inquirentis, quantum ad articulum, de quo inquiritur, alias contra ipsum Judex inquisitionem instituere non potest, *Silv. c. l. q. 3. n. 5. dicto* 2. Quamvis eundem recusare possit, si suspectum habeat, *Silv. c. l. n. 6.* Resp. 3. Spectato Jure Civili, non potest regulariter Judex ex officio inquirere super delictis, nemine accusante, vel querelam proponente, *Marant. c. l. n. 5.* quia accusatio, seu querela est remedium ordinarium, ideoque quilibet admittitur ad accusandum, nisi specialiter prohibeatur: At inquisitio est remedium extraordinarium, quia de Jure Civili non potest judex ordinarie ex officio procedere, per viam inquisitionis, nisi in casibus, & delictis exceptis, quorum plures enumerat *Gl. in l. 1. §. Ex publico. V. Sine accusatore ff. ad leg. Jul. de adult.* Verum de Jure Canonico super omnibus delictis a Judice ex officio procedi potest indistincte, quoties præcedit infamia, vel etiam accusatio vel denunciatio publica, tanquam ex remedio ordinario, *Farin. c. l. q. 1. n. 8.* Sed quidquid sit de jure, hodie, ex recepta generali locorum consuetudine, etiam de Jure Civili, & in foro sæculari permissum est in omnibus delictis procedere ex officio per inquisitionem, factumque est remedium inquisitionis ordinarium, ut testatur *Clar. cit. q. 3. n. 6. Farin. cit. q. 1. n. 2. limit. 3.* & alii apud ipsum.

§. II.

An ad Inquisitionem omnino generalem, vel mixtam requiratur, ut præcedat infamia criminis, vel personæ?

L. Assertio 1. Ad faciendam Inquisitionem omnino generalem vel generalissimam, quæ fit non ad investigandum unum, sed plura delicta, & facinora in genere non requiritur, ut præcedat infamia personæ, vel indicium commissi criminis, sed Judex nulla prævia occasione data ex suo officio potest imo tenetur illam instituere. Est communis DD. sententia apud *Less. l. 2. de just. c. 29. n. 108. Marant. de ord. judic. p. 6. tit. de inquisit. n. 29. Farin. in praxi crim. p. 1. l. 1. de inquisit. tit. 1. q. 9. n. 18.* Probatur, quia in *c. 1. de officio judic. ord.* dicitur: *Habeant Episcopi singularem urbium in suis diœcesibus potestatem, adulteria, & scelera inquirere, ulcisci, & judicare.* Ubi etsi *Gloss. V. inquirere*, putat, agi de inquisitione speciali, tamen Abbas *ibid. n. 6.* eum textum intelligit de inquisitione generali, quam tenentur facere Episcopi, visitando, & inquirendo generaliter, qualiter vivant populi ipsis subjecti, & ad hanc non requiri, ut præcedat infamia, ut dictum supra *l. 1. tit. 31. n. 47.* Item in *c. 1. §. Sane de censib. in 6.* dicitur: *Proposito verbo DEI, quærat de vita & conversatione ministrantium in Ecclesiis, & locis aliis divino cultui deputatis*, ubi clare sermo est de inquisitione generali. Deinde probatur etiam ratione, quia talis inquisitio necessaria est ad purgandam Rempublicam a criminibus, & refrænandos mores hominum, nec per illam cuiquam fit injuria, cum de nullo in particulari fiat inquisitio. Et licet quorundam scelera occulta per illam detegantur, id fit per accidens, & præter intentionem, cui incommodo bonum commune prævalere debet. Sic enim multa crimina manifestantur quæ alioquin manerent incognita, & impunita.

LI. Ubi præterea notandum, quod subditi, qui in tali inquisitione generali interrogantur, etiam sub juramento, non tenentur manifestare delicta occulta ipsorum, qui nulla laborant eorum infamia; nam mens interrogantis est inquirere solum de iis, quæ alias publica sunt, ejusque potestas se non extendit ad occulta elicienda, de quibus nulla est publica fama, inde enim maxima incommoda in Republica sequerentur, ut colligitur ex *c. Qualiter, 17. h. t. Less. cit. c. 29. n. 109.* Imo neque licite possunt subditi interrogati manifestare talia delicta, si non possunt probari in Judicio, & consequenter neque puniri? tunc enim manifestatio criminis ad injustam infamationem tantum tenderet, adeoque manifestans illud peccaret contra justitiam, *Less. cit. l. n. 111. Laym. l. 3. tr. 6. c. 2. n. 3.* Sed neque tunc, quando crimen occultum potest probari in Judicio, licitum est illud manifestare Judici, si manifestatio tendat ad solam punitionem criminis, tunc enim præcedere debet Infamia, *Less. cit. l.* Excipi debet 1. nisi quando necessarium est ad emendationem criminosi occulti, quæ aliter non speratur, nisi Prælati opera, tunc enim manifestandum est illi crimen, non tanquam Judici, sed tanquam patri, ad corripiendum subditum. 2. Si id necessarium sit ad avertendum grave damnum publicum, vel privatum alicujus innocentis. *Less. cit. l. n. 122.*

LII. Porro de hac inquisitione generali fit etiam mentio „ in *c. Sicut olim. 25. h. t.* Ubi Concilium generale Lateranense sub Innocentio III. statuit, ut Metropolitani, singulis annis, cum suis Suffraganeis, non omittant celebrare Concilia Provincialia, in quibus de corrigendis excessibus, & refrænandis moribus, præsertim in Clero, diligenter tractent, relegentes regulas Canonicas, maxime quæ in hoc generali Concilio statutæ sunt, ut eas faciant observari, infligendo debitam pœnam transgressoribus. Et in hunc finem per singulas diœceses constituant idoneas personas, quæ per totum annum simpliciter, & absque ulla jurisdictione diligenter inquirant, quæ correctione vel reformatione indigeant, & ea fideliter referant ad Concilium Provinciale in anno sequente, habendum, & super his ac aliis provida deliberatione, Metropolitani, & Suffraganei procedant, & quæ statuerint, faciant observari, eaque publicanda, sunt in Episcopalibus Synodis annuatim celebrandis, per singulas diœceses, & qui hæc neglexerit, adimplere, ab officio sui executione suspendatur.

LIII.

LIII. Pro intellectu hujus c. notandum 1. Inquisitores seu visitatores, aut denunciatores, qui in Concilio Provinciali sunt quasi testes Synodales, debent esse personæ providæ, ac honestæ, & tales, quibus merito sit credendum, ne corruptæ aliquem falso infament, vel deserant. *Hostiens. hic V. idonens*, *col.* 2. Differunt autem ab iis Inquisitoribus, qui deputandi sunt ab Episcopo in Synodo diœcesana, quia primi non debent necessario esse jurati, cum de hoc nihil dicatur in hoc c. sicut secundi, & constitui debent a Præsidentibus Concilio Provinciali, nullamque jurisdictionem habent, ideoque non possunt judicialiter citare condemnare, vel excommunicare sed debent solicite investigare, quæ corrigenda & reformanda sunt, & ad Metropolitanum ac Suffraganeos in proximo Concilio Provinciali referre. *Glos. hic V. absque nulla*, *& Hostiens. V. jurisdictione col. 2. Fagn. n. 5. & 6.*

Notandum 2. Si Inquisitores isti sint de loco, ubi inquirunt, propriis sumptibus vivere debent, alioquin sumptus moderatos suppeditare debent Parochi, ad quos divertunt; neque enim coguntur propriis stipendiis militare, nec officium suum eis esse debet damnosum, *Gl. hic V. statuunt*, *& Hostiens. §. procurabitur col.* 1.

Notandum 3. Pœna suspensionis, quam incurrunt Metropolitani, & Episcopi hac in re negligentes, non est latæ sententiæ, sed ferendæ, *Hostiens. hic in fine.* Cæterum hæc Constitutio in Germania nostra in praxi non observatur, præsertim quoad Concilia Provincialia, quæ olim singulis annis celebranda erant, nunc vero ex decreto Concilii *Trident. Sess.* 24. *c.* 2. *de reform.* quolibet saltem triennio. Idque propter Archiepiscopatuum, & Episcopatuum latitudinem, Cleri amplitudinem, & sumptuum magnitudinem, qui pro hujusmodi Synodis exiguntur.

LIV. Assertio 2. In mixta Inquisitione id est, partim generali, partim speciali, quando scilicet crimen est publicum; v. gr. homicidium, sed author ignoratur, tum licet Judici non specialiter contra certam personam, sed generaliter inquirere, quis illud commiserit, etiam nulla præcedente fama de persona aliqua particulari. *Farin. cit. q.* 9. *n.* 18. *Less. cit. c.* 29. *n.* 114. *Layman. cit. c.* 2. *n.* 3. Idque patet ex communi praxi Judicium in utroque foro, Ecclesiastico, & sæculari. Ratio est: quia tum, nisi tales inquisitiones fierent, gravissimum sequeretur incommodum in Rempublicam, videlicet grave scandalum populi, si viderent, Judicem non inquirere authorem notorii criminis, & criminosi magis incitarentur ad delinquendum, spe impunitatis: tum quia per talem generalem inquisitionem nulli fit injuria: sed ea Judici aperit, & munit viam ad specialem inquisitionem: nam interrogat primo eos, quos putat esse conscios, seu informatos de crimine, an non sciant, quis crimen hoc commiserit? quod si omnes respondeant, se nescire; tunc interrogat eos super fama etiam generaliter, interrogando, an non aliquis de eo crimine sit diffamatus, & si ex ipsis, informationibus receptis, resultet suspicio, vel indicium probabile contra aliquem, tunc incipit specialiter inquirere contra eum, & assumit speciales informationes, sive alia indicia, vel testes recipit contra reum nominatum in generali inquisitione. *Clar. cit. §. fin. q.* 5. *nu.* 5. *Azor. p.* 3. *l.* 13. *c.* 26. *post princip.* Porro subditi interrogati, hoc casu, non tenentur manifestare auctorem criminis occultum, nisi de eo publica infamia, vel sufficientia indicia præcedant, etiamsi Judex sub juramento inquirat generatim, quis delictum commiserit, cum non habeat jus inquirendi de reis occultis, & consequenter non possit obligare subditos, ut eos manifestent, sed solum eos, qui infamia aliqua laborant, multo minus reus occultus tenetur se ipsum prodere. *Less. cit. c.* 29. *n.* 128. Deinde potest, ac debet interrogatus a Judice occultum auctorem criminis manifestare, si crimen adhuc esset parrandum, vel continuandum, vel si ex eo grave damnum alicui immineret, quod alio modo commode declinari non posset. *Less. cit. l. n.* 129.

§. III.

An, & qua ratione ad Inquisitionem generalem contra personam aliquam particularem requiratur, ut præcedat infamia illius, & quomodo in tali Inquisitione sit procedendum?

LV. De hoc agitur inprimis in *c. Qualiter & quando* 24. *h. t.* quod est desumptum ex Concilio generali Lateranensi „ sub Innocentio III. cap. 18. ubi inprimis dicitur, quod „ non solum cum subditus, sed etiam cum Prælatus excedit, seu delinquit, si per clamorem & famam ad aures „ Superioris id pervenerit, non a malevolis aut maledicis, „ sed a providis & honestis, nec semel tantum, sed sæpe „ (quod clamor, & diffamatio innuit, & manifestat) debet Prælatus seu Episcopus coram Canonicis senioribus „ Ecclesiæ suæ, veritatem diligenter inquirere, & si culpam invenerit, illum Canonice puniat, non tanquam ipse sit accusator, & Judex: sed quasi denunciante fama, „ vel deferente clamore, suum officium exequatur. Et istud „ quidem est observandum in subditis: diligentius tamen in „ Prælatis, quia ipsi sunt quasi signum positi ad sagittam, „ & quia non possunt omnibus placere, cum ex officio teneantur arguere, & increpare, quin etiam interdum suspendere, vel ligare; ideo frequenter odium multorum „ incurrunt. Unde SS. PP. provide statuerunt, ut accusatio Prælatorum non facile admittatur, ne scilicet concussis columnis, ædificium corruat; nisi diligens adhibeatur cautela, per quam falsæ, & malignæ criminationi „ via præcludatur: videlicet, ut criminalis accusatio, quæ „ ad diminutionem capitis, id est, degradationem extenditur, nullatenus admittatur, nisi legitima præcedat inscriptio, sed cum super criminibus aliquis fuerit infamatus, ita ut sine scandalo diutius dissimulari non possit, „ vel sine periculo tolerari tum ad inquirendum, ac puniendum ejus excessus, non ex odio, sed ex charitate Prælatus procedat, & si gravis fuerit excessus, etsi non degradetur, ab Ordine, tamen ab administratione omnino „ removeatur, quod est secundum Evangelium, a villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis reddere rationem.

„ Præterea is, contra quem inquiritur, debet esse præsens, nisi per contumaciam se absentaverit, & exponenda sunt ei capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut „ facultatem habeat se ipsum defendi: & non solum dicta, sed etiam nomina testium sunt ei publicanda, nec „ non exceptiones, & replicationes legitimæ admittendæ, „ ne per suppressionem nominum detur audacia infamandi: „ per exclusionem vero exceptionum, deponendi falsum securitas præbeatur. Item in §. *Ad Corrigendos*. dicitur, „ quod Prælatus tanto diligentius debet ad corrigendos excessus subditorum descendere, quanto damnabilius eos dimitteret incorrectos: contra quos, exceptis notoriis excessibus, tribus modis potest procedi, per accusationem „ scilicet, denunciationem, & inquisitionem ipsorum, ita „ ut diligens in omnibus cautela adhibeatur, ne forte per „ leve compendium (id est, perversum, & præceps Judicium levis Judicis, quia forte vult abbreviare lites, *Gl. hic V. Eodem.*) ad grave dispendium (id est, ad pœnam „ auctoritate talis processus, inflictam, *Gl. hic. V. Eodem.*) „ veniatur; quare sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio: & denunciationem charitativa monitio; sic & inquisitionem clamorosa insinuatio prævenire; „ illo semper adhibito moderamine, ut juxta formam Judicii, sententiæ quoque forma dictetur: Idque probatur in „ principio hujus cap. exemplo Villici illius, *Luc.* 16. qui „ primo infamatus est apud dominum suum, quasi dissipasset „ bona ipsius: deinde dictum est ad illum a domino, *quid hoc audio de te redde rationem villicationis tuæ &c.* & exemplo Sodomorum (*Gen.* 18.) de quibus Dominus ait: *Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint?* Ex quibus auctoritatibus manifeste probatur, quomodo Prælatus procedere debeat ad inquirendum „ & puniendum excessus subditorum. Denique in fine additur, hunc ordinem esse non usquequaque circa Regulares personas observandum, quæ, cum causa requisit, facilius, & liberius possunt a suis administrationibus amoveri.

LVI. Ex hoc c. colligitur, & probatur principaliter, quod non potest Judex contra personam aliquam particularem, specialem inquisitionem instituere, nisi publica infamia ejusdem personæ præcedat, ut ex communi sententia DD. tradit *Clarus in pract. crim. §. fin. q.* 6. *num.* 1. *Farinac. cit. lib.* 1. *q.* 9. *num.* 1. *Less. cit. c.* 29. *num.* 121. Ratio est; tum quia Judex debet ad punienda crimina procedere, ex scientia publica, quæ habetur per accusationem, vel confessionem Rei in Judicio, vel per facti evidentiam, vel per infamiam publicam Rei. Tum quia nemo, sine gravi causa, debet spoliari suo bono nomine, quamdiu illud retinet: per talem autem specialem inquisitionem redderetur quis suspectus, & deterioris famæ, omnes enim merito suspicarentur, illum, de quo v. g. Juridice inquiritur, an sit magus, vel hæreticus, gravem occasionem dedisse ad illam inquisitionem faciendam, & sic injuria ipsi fieret, si in vitam ejus specialiter inquireretur. Quare publica infamia præcedere debet, quæ est loco accusationis, seu denunciationis, alias Judex inquirere non posset. *Abbas in cit. c. Qualiter. num.* 7. *Marant. cit. p.* 6. *tit. de inquis. num.* 19.

LVII. Ubi præterea pro explicatione hujus prolixi, & celebris c. Notandum 1. Prælatus diffamatus, maxime de dilapidatione, potest per Superiorem compelli ad reddendam rationem administrationis, prout sumitur ex hoc cap. *V. Villicum.* per quod denotatur Prælatus, vel alius similis administrationem habens. *Hostiens. hic V. Eodem.* Ex quo per sensum contrarium infertur, quod si non sit infamatus, non possit compelli ad reddendam rationem administrationis. *Abbas hic num.* 4. quamvis contrarium teneat *Gl. hic V. Redde rationem*, eo quod Prælatus comparetur Tutori, & Procurator sit, non dominus, *c.* 2. *de donat.* Verum dispar est ratio Tutoris, & Prælati; Tutor enim ad tempus datum ejus administratio finitur, adveniente pubertate pupilli: Prælatus vero est perpetuus, & liberam administrationem habet, in bonis Ecclesiæ: Ideoque non est mirum, si Prælatus non possit cogi reddere rationem, nisi laboret infamia, *Fagnan. hic. num.* 4. ex Buttio, & Anchatano in praxi tamen, & de facto debent Prælati rationem singulis annis, Capitulo reddere, etsi non sint infamati.

Notandum 2. Is, contra quem fit inquisitio prius interrogandus est de veritate, quam testes; quo si confiteatur veritatem, cum eo mitius est agendum, *c. Innotuit* 20. *§. Multa de Elect.* nec tunc opus est testibus, *Gl. hic V. Redde rationem in addit. Hostiens V. eodem.*

Notandum 3. Inquisitio facienda est in loco, ubi Reus laborat infamia, uti sumitur ex hoc c. ibi: *Descendam & videbo*, quia ibi melius inquiri potest de vita & accusatione alicujus, ubi moratus est, *c.* 3. *de Elect. c. Quosdam.* 3. *& c. seq. de præsumpt.* & quia quis potest esse diffamatus in uno loco, & non in alio: ideoque in loco, ubi laborat infamia, inquirendum est, *Anchar. apud Fagnan. hic num.* 8.

Notandum 4. Fama, de qua fit sæpius mentio in hoc c. accipitur, tum in bonam, tum in malam partem: quæ dicitur infamia: bona fama sumitur pro nomine bono, & dicitur status illæsæ dignitatis, moribus, ac vita comprobatus, *l. Cognitionum.* 5. *§.* 1. *ff. de variis & extraord. cognit. Mascard. de prob. vol.* 2. *concl.* 748. *nu.* 3. cui contraria est mala fama, seu infamia, quæ est læsæ dignitatis status vita & moribus reprobatus, ut ex Salyceto tradit *Fagnan. in c. Vestra*, 7. *d. cohab. Cleric. & mulier.* nu. 31. Differt autem fama a clamore,

more, secundum *Hostiens. hic V. Clamor.* quia clamor est paucorum, & cum ignoratur auctor; vel rectius per clamorem, & famam intelligitur fama clamosa, seu late divulgata, *Abbas hic num. 5.* A rumore vero differt fama: tum quia rumor ab incerto, fama a certo prodit auctore; tum quia fama est sparsa per totam, aut majorem partem viciniæ, rumor per minorem, & sic rumor est quid minus, quam fama, ut notant DD. in *cit. c. Vestra.*

LVIII. Notandum 5. Fama, nec in civilibus, nec in criminalibus facit plenam probationem, se sola, *Gl. hic V. Famam*, imo nec semiplenam in criminalibus: in quibus probationes debent esse luce meridiana clariores, *Farin. in prax. crim. p. 1. l. 2. tit. 5. q. 47. n. 59.* & alii apud ipsum, quamvis fama sola sit sufficiens indicium ad inquirendum contra aliquem, *Clar. cit. §. fin. q. 21. n. 1.* Verum potest fama plenam probationem facere tribus concurrentibus. 1. Si orta sit ex verisimilibus causis, & conjecturis. 2. Si ultra dictas causas, unde fama orta est, adsint aliæ conjecturæ & præsumptiones. 3. Si eædem conjecturæ non sint levia adminicula, sed graves, & urgentes, & ex se sufficientes ad semiplenam probationem constituendam: & tunc junctæ cum fama plenam faciunt probationem, *Mascard. concl. 1223. n. 22. & 2. seqq. Farinac. cit. q. 47. n. 88.* Item in iis, quæ sunt difficilis probationis, fama adjunctis adminiculis aliquibus, facit plenam probationem, vel saltem transfert onus probandi in adversarium.

Notandum 6. Quod dictum est, inquisitionem, non præcedente fama, esse nullam, & invalidam, extenditur 1. ut procedat non tantum, si Judex sit delegatus, sed etiam ordinarius, ita ut neque hic inquirere possit, sine diffamatione Rei, *Clarus §. fin. q. 6. n. 2. Farinac. p. 1. tit. 1. de inquis. q. 9. n. 3.* 2. Sive Judex procedat ad querelam, seu accusationem partis, sive ex officio suo: nam tunc multo magis est necessaria diffamatio Rei, quippe quæ succedit loco accusationis, *Clar. cit. q. 6. n. 3. Farin. c. l. n. 4.* 3. Inquisitio nulla, ob defectum præcedentis famæ, non revalidatur, tametsi testes postea producti plene probaverint delictum, de quo inquisitus prius non erat diffamatus; quod enim ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere, *Reg. 29. in ff. Farinac. cit. l. n. 8.*

LIX. Notandum 7. ad hoc, ut ex fama possit procedi ad specialem inquisitionem tam contra subditum, quam Prælatum, requiritur 1. Ut fama, & clamorosa insinuatio ad aures Judicis pervenerit. Neque is tenetur inquirere, si diffamatio solum pervenit ad alios. 2. Ut fama ejusmodi non semel tantum, sed sæpius ad aures Superioris pervenerit, juxta prudentis arbitrium, *Clarus cit. q. 6. n. 20. & 21. Farinac. cit. q. 9. n. 3.* 3. Requiritur, ut fama præcedens inquisitionem, originem habeat a personis honestis, & fide dignis, & non a malevolis, vel improbis hominibus, *cit. c. Qualiter*, alias ex ea non poterit formari inquisitio. *Farinac. cit. l. n. 6.* 4. Non creditur Judici asserenti, in inquisitione famam præcessisse, sed necesse est, ut constet de fama publica, eaque probata sit, saltem per duos testes super fama receptos. *Clar. cit. q. 6. n. 12. & seqq. Farinac. cit. l. n. 7.*

Notandum 8. Superior, sive Episcopus non debet procedere contra subditos etiam per viam inquisitionis, nisi præsentibus Canonicis Ecclesiæ Cathedralis: nam & aliam jurisdictionem non exercet Episcopus, sine consilio Capituli, *cap. Episcopus, 6. caus. 15. q. 7. 7. c. novit. 4. & c. seq. de his, quæ fiunt a Prælat.* Verum hodie Capitulares præscripserunt contra suos Canonicos, ut ipsi soli absque consilio Episcopi, inquirant de criminibus, & jurisdictionem exerceant, valetque talis consuetudo legitime præscripta, juxta *c. non est. 3. de consuet. in 6. Abbas in cit. c. Qualiter. n. 6. h. t.*

Notandum 9. Judex in Judicio inquisitionis non tenet locum accusatoris, quia alia debet esse persona accusatoris, alia Judicis, *c. 2. & 2. caus. 4. quæst. 4. c. forus 10. de V. S.* colligitur, ex *cit. c. Qualiter. ibi: Non tanquam idem sit accusator, & Judex.* Sunt enim officia hæc incompatibilia, quæ in eandem simul personam cadere non possunt: sed fama inquisitione succedit loco accusatoris, seu denunciatoris, ut patet ex illis verbis hujus c. *Quasi denunciante fama vel deferente clamore, Abbas. hic. n. 7.*

Notandum 10. Ordo debitæ correctionis est, ut criminosus primo arguatur, id est, reprehendatur. 2. Increpetur, cum comminatione, scilicet pœnæ. 3. Suspendatur ab officio, vel beneficio. 4. Ligetur, id est, excommunicetur; prout sumitur ex *cit. c. Qualiter. & c. forte. 11. in fine caus. 23. q. 4. Abbas hic. n. 7.* & ideo odium multorum incurrunt Prælati, si officium suum diligenter exequantur, ut dicitur in *cit. c. Abbas hic. n. 8.*

LX. Notandum 11. Non ita facile inquirendum est contra Prælatum, sicut contra subditum; quia contra hunc sufficit, si procedat simplex infamia, ut si scandalum non generet; sed contra Prælatum debet præcedere talis infamia, quæ sine scandalo dissimulari non potest, quia v.g. diffamatus est de delicto incontinentiæ, vel quæ sine periculo tolerari non potest, ut quia diffamatus est de dilapidatione, ex qua sequi posset rerum Ecclesiasticarum, distractio; vel de hæresi, ex qua sequi posset aliorum infectio prout sumitur ex *cit. c. Qualiter. Abbas nibil. n. 9.* Major autem requiritur præcedens infamia ad inquirendum contra Prælatum, quia facile Prælatis a subditis falsa crimina imponuntur, cum incurrant, ob executionem officii, odium eorum, *Abbas cit. l.*

Notandum 12. Prælatus propter excessum gravem, si reus per inquisitionem deprehendatur, non degradatur, seu deponitur ab Ordine, seu dignitate, sed ab administratione tantum removetur, ut habetur in *cit. c. Qualiter. & ibi Gl. Magna in notat.* nisi delictum sit tantum, ut impediat executionem Ordinis, post pœnitentiam; *c. inquisitionis. 12. h. t.* quod si administrationem non habeat, arbitrio, Judicis punietur, *Hostiens. in cit. c. Qualiter. V. gravis.*

Notandum 13. Is, contra quem fit inquisitio, debet esse præsens, nisi per contumaciam se absentet, quia tunc potest contra ipsum ad sententiam procedi, deinde debent illi exponi capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat seipsum defendendi, & non solum dicta, sed etiam nomina testium sunt publicanda inquisito, ut quid, & a quo sit dictum, appareat, nec non exceptiones, & replicationes legitimæ sunt admittendæ, *cit. c. Qualiter. §. debet igitur.* Exceptio autem proponitur ex parte ejus, contra quem fit inquisitio, replicatio ex parte ejus, qui inquisitionem impetravit. *Hostiens. V. eodem.* Quare si prius fiat inquisitio, & postea tradantur capitula, nihil agitur, quia ordo pervertitur, *Hostiens. in cit. c. fuerit. & Joan. Andr. nu. 25. V. fuerit.* Hæc autem procedunt in inquisitionem, quæ fit contra certam personam, & super certo crimine, nam in inquisitione generali non dantur capitula, quia non est, cui dentur, sed generaliter inquiritur. *Abbas in cit. c. Qualiter n. 11. not. 13.*

Notandum 14. Quatuor sunt modi procedendi criminaliter ad corrigendos subditorum excessus. Primus, in criminibus notoriis, *cit. c. Qualiter. ibi. ut de notoriis excessibus taceatur*, quæ accusatione non egent, *c. manifesta 15. caus. 2. q. 1.* nec ordine judiciario, in quibus Judex procedit puniendo, *c. manifesta 17. eadem caus. & q.* de quo infra. Secundus, per accusationem, tertius per inquisitionem, quartus per denunciationem, *cit. c. Qualiter §. ad corrigendos.* Conveniunt autem isti modi procedendi in eo, quod in quolibet, juxta formam judicii (id est, petitionis) & modum procedendi sententiæ quoque forma dictari debeat, *cit. §. Ad corrigendos.* falsus est enim Judex, qui aliter condemnat quam fuerit petitum, *l. fin. C. De fideicommiss. libert. Abbas in cit. c. Qualiter. num. 10. not. 14.* Ubi id ita declarat, ut si Judex processit per inquisitionem, debeat imponere pœnam ordinariam, & non pœnitentiam tantum. Si vero actum sit per denunciationem Evangelicam, non imponat pœnam ordinariam, sed ad pœnitentiam tantum compellat, & sic de similibus.

Notandum 15. & ult. prædictus ordo procedendi criminaliter non est usquequaque observandus, circa regulares personas, ut habetur in *cit. c. Qualiter. §. fin.* de quo plura infra.

§. IV.

In quibus casibus non requiratur necessario ad specialem inquisitionem contra Personam particularem de aliquo crimine, ut præcedat illius infamia.

LXI. Plures sunt hujusmodi casus. Velut 1. ac principaliter, si extent legitima, & sufficientia indicia contra inquisitum, licet is infamatus non sit de crimine; potest tamen inquiri ex illis indiciis contra illum, & Judex procedere ad informationes vel testes recipiendos contra Reum, quia ea indicia succedunt loco informationis, ejusque vicem supplent, imo fortiora sunt, quam diffamatio, *Marant. de ord. jud. p. 6. tit. de inquisit. nu. 22. Farinac. p. 1. l. 1. de Inquisit tit. 1. q. 9. n. 20.* Ubi addit, quod talia debeant esse propinqua, non remota; quænam autem sint censenda legitima indicia, & sufficientia ad inquirendum specialiter, Judicis arbitrio relinquendum est, qui judicabit, quænam sint indicia gravia, aut levia. *Farinac. c. l. q. 1. n. 45. in fine* 2. Non est necesse præcedere infamiam de crimine inquisiti, si Judex inquirat ad denunciationem publici officialis: imo tunc tenetur inquirere, etiam non præcedente fama. *Marant. c. l. nu. 24. Farinac. c. l. num. 4.* Idemque est, si quis denunciatur de crimine per aliquem virum probum, quia tunc prædicta denunciatio est sufficiens ad inquirendum contra eum, super infamia tantum, & non super crimine, de quo inquiri potest, si constet de infamia. *Abb. in c. Licet. 14. n. 4. h. t.*

LXII. 3. Inquisitio facta, sine præcedente infamia, parte non opponente, tenet, ut exprelse constat ex *c. Si is. 2. & ult. h. t. in 6.* Ubi statuitur: si is, cui contra aliquem
„ simpliciter commissa fuit inquisitio super certo aliquo, uno,
„ vel pluribus criminibus facienda, processit (omissa inqui-
„ sitione super infamia Rei, ad veritatem eorum criminum
„ inquirendam) Reo præsente, nec reclamante, aut quid-
„ piam super hoc excipiente: tunc processus hujusmodi ex
„ eo, quod prius (antequam inquireretur de veritate cri-
„ minis, non fuerit de infamia Rei inquisitum, amplius im-
„ pugnari non poterit, sed valet processus. *Marant. c. l. n. 27. Clarus cit. q. 6. n. 9. Farinac. cit. q. 9. n. 15.* & alii communiter. Ratio est, quia ordo iste, sive processus, ut de crimine contra aliquem specialiter inquiratur, nisi prius constet, quod de illo sit publice infamatus, est principaliter introductus in favorem ipsius Rei, qui tacendo censetur huic juri suo, sive exceptioni dilatoriæ judicii sibi competenti tacite renunciasse, ideoque sibi imputare debet, quod passus sit inquiri super veritate criminis, priusquam constaret de infamia; quilibet enim favori pro se principaliter introducto renunciare potest, *c. Ad Apostolicam. 16. de regul.* neque enim ista forma, seu ordo procedendi est de substantia processus, ita ut renunciari non possit, *Gl. hic in casu, & V. Nequibit.* Ex quo patet, quod taciturnitas partium præsentium in Judicio habeat vim tacitæ renunciationis, quoad exceptiones dilatorias Judicii, & in iis, quæ sibi præjudicant, reclamare Reus, inquisitus debuisset, & petere prius inquiri super infamia, & si id non fieret: appellare, *Gl. hic V. Reclamante.*

LXIII. Ubi Notandum præterea 1. dispositio hujus c. habet locum, si alicui commissa sit inquisitio, ad petitionem alterius; tunc enim Judex delegatus non potest procedere ad inquirendum contra aliquem, super veritate criminis, nisi prius per inquisitionem reperit, eum esse diffamatum de crimine. Secus est, si Papa, seu Princeps alicui non ad postulationem partis, sed proprio motu committat inquisitionem super crimine alicujus; tunc enim potest procedi ad in-

Inquirendum, nulla præcedente infamia, vel aliis indiciis. *Gl. in cit. c. 2. V. Fuerat, Clarus cit. q. 6. num.* 18. dummodo Princeps non simpliciter narret, Reum jam esse infamatum sed afferat sibi de delicto, ex ejus fama, & certa scientia constare. *Marant. c. l. num.* 25. *Farinac. cit. qu.* 9. *num.* 13. quia sicut Princeps potest inquirere, non præcedente diffamatione Rei, ita & delegatus eb ipso, motu proprio.

Notandum 2. Etsi textus in *cit. c.* 2. *h. t. in* 6. loquatur solum de Reo præsente, & sciente, ac non reclamante, tamen idem dicendum est de absente per contumaciam, quia contumaciter absens non debet esse melioris condicionis, quoad facultatem opponendi exceptionem istam, quam obediens, qui fuit præsens: eum ergo, si præsens non opposuit exceptionem de non præcedente infamia, teneat inquisitio super veritate criminis, multo magis valere debet, si absens contumaciter illam non opposuit, *Farin. in cit. c.* 2. *n.* 1. Secus est, si inquisitos absens fuit non contumaciter, vel præsens ignoravit, processum esse super causa principali, seu veritate criminis, omissa inquisitione super infamia; tunc enim non valeret processus inquisitionis. Eodem vero modo inquisitio facta super veritate criminis, nec præcedente Inquisitione super infamia, valebit, si non fuerint tradita capitula inquisitionis ipsi inquisito, nec de hoc fuerit opposita exceptio, cum sit eadem ratio; quia etiam traditio capitulorum non pertinet ed substantiam inquisitionis. *Farin. cit. a. in princ.*

LXIV. 4. Quando inquisitio non fit ad effectum puniendi crimina, sed ad effectum corrigendi, eb salutem animæ, ut quando Episcopus visitat Ecclesiam, vel quando inquiritur de vita, & moribus eligendi in Episcopum, seu Prælatum, vel promovendi ad Ordines, an sit idoneus &c. tunc de delictis secretis inquiri potest summarie, & sine strepitu Judicii, de quibus nulla præcessit infamia, ne indigni promoveantor, ac eligantur. *Durand. in spec. l. 3. p. 1. tit. de inquis. §. quando. num.* 6. *& §. visc. num.* 42. *maran. c. l. n.* 32. Idque sumitur ex *c.* 5. *de postul. Pral.* ubi Papa instituit inquisitionem contra Episcopum postulatum, sine præcedente infamia, non in ordine ad eum puniendum, sed ne indignus promoveatur: tum enim Superior, etiam nulla præcedente infamia, vel querela ex officio debet inquirere. *Innoc. ibid. num.* 5. *& Abbas num.* 34.

5. In crimine læsæ Majestatis, ut constat ex *Extravag. Henric. VII. Imper.* quæ incipit *ad reprimendum*, *& ibid. Gl. V. per inquisitionem*. Et habetur post librum Feudorum, item in crimine hæresis, & apostasiæ, ut colligitur ex *c. excommunicamus* 13. *§. adjicimus de haret. l. Apostatarum.* 4. *C. de Apostatis.* & similibus enormibus delictis, quæ tendunt in grave damnum spirituale, vel temporale Reipublicæ, procedi potest ad inquisitionem, nulla præcedente publica diffamatione, *Less. cit. c.* 29. *nu.* 228. *&* 192. *Farinac. cit. q.* 9. *num.* 14. *&* 15. Requiritur tamen, ut etiam in his delictis præcedant suspiciones aliquæ ex indiciis non levibus, seu ingentibus, *Less. c. l.*

6. Quando Judex inquirit specialiter contra aliquem super crimine, de quo prius generaliter inquisivit, quis sit auctor ejus; tum potest contra eum procedere, etiam nulla alia præcedente infamia. *Navar. c. l. num.* 87. *Less. c. num.* 175. plures limitationes videri possunt apud *DD. cit.*

Addit; *Less. c. l. nu.* 172. quod non sit damnanda praxis illa plurium Judicum sæcularium, qui nulla præcedente infamia, ex simplici denunciatione publici Officialis ad id deputati, vel etiam ex alicujus privati delatione, procedunt ad specialem inquisitionem contra aliquem, & ad capiendas informationes. Quibus habitis, formant libellum inquisitionis, si id fiat in gravibus criminibus Rempublicam turbantibus, & non ad solam punitionem; sed propter bonum publicum, ad quod id videtur necessarium, ne delicta impunita occasionem præbeant ad frequentia scelera patranda; non enim prohibitum est jure naturali, vel divino, ut non fiat inquisitio, sine prævia infamia inquirendi, sed solum jure positivo, quod per consuetudinem contrariam, sciente, & non contradicente Principe, abrogari potest; plura de hoc *Less. c. l.*

§. V.

Quanam praterea Jure Canonico statuta sunt circa modum procedendi per inquisitionem specialem?

LXV. De hoc agitur etiam in aliis pluribus capitulis *h. t.* nam inprimis in *cap. Qualiter.* 27. *h. t.* habetur, quod in inquisitione ordo Juris servandus sit: nam quidam Inquisitores „ generales, & Legati Sedis Apostolicæ ceperunt facere inquisitionem contra Episcopum Navariensem, non observantes debitum ordinem inquisitionis, ideoque Papa Innocentius III. eis rescribit, ut si debitum ordinem inquisitionis, qui duo continuat, 1. Ut regulariter non fiat inquisitio nisi contra infamatum. *c. Qualiter* 24. *h. tit.* de quo supra 2. Ut, postquam constat de infamia, inquiratur de veritate criminis. *Gl. hic V. inquisitionis ordinem*, *& Hostiens. in princ.*) non observaverint tempore opportuno, ipsum debeant observare, ne inde nascantur injuria, unde jura nascuntur. Ideoque mandat iisdem Inquisitoribus, ut si præscriptum ordinem prætererunt, vel excesserunt, non pudeat eos errorem suum corrigere, inveniendo congruentem occasionem ne sua auctoritas vilescat; quod sit Judex neq; sponte errorem suum fateatur, ne vilipendatur ejus auctoritas: neque etiam illum pertinaciter defendat, sed caute & prudenter eum corrigat, (ita ut de novo, Juris ordine servato, procedat, vel ad tempus omnino supersedeat *Hostiens. hic V. Supersedatis. Abbas num.* 2. *not.* 2.) quia „ ex his, quæ inordinate sunt acta, non potest aliquid ordinarie agi; Si vero ordinem debitum servarunt, via regia incedentes (hoc est, a justitia non declinantes, *Gl. hic V. Eodem*) in negotio ipso, sine personarum acceptione, procedant.

„ Addit præterea Papa in fine, ut formam juramenti, quam dicti Inquisitores e Clericis Novarienfibus super inquisitione facienda in hoc negotio receperunt, in similibus observent, ita ut jurent, Clerici, quod super his, quæ sciunt vel credunt, in sua Ecclesia reformanda, tam in Capite, quam in membris (exceptis occultis criminibus) meram, & plenam, id est, nihil reticentes, nec falsi quid addentes, *Hostiens. hic V. Eodem*, dicant Inquisitoribus veritatem.

LXVI. Pro intellectu hujus c. notandum 1. Generalis Inquisitor, seu generalis delegatus ad universitatem causarum, potest corrigere sententiam suam definitivam, si erravit in judicando. Secus si delegatus ad unam tantum causam *Gl. hic V. observari*, *& Abbas ibid. nu.* 2. *&* 3. ubi rationem diversitatis dat: quia prior censetur quasi Judex ordinarius: posterior vero desinit esse Judex, post sententiam super principali negotio latam, & executioni mandatam, quia censetur esse functos suo officio, *c. in litteris* 9. *de offic. deleg.* Quod si Judex erravit, non in sententia definitiva, sed solum in processu, potest errorem suum corrigere, quia adhuc manet Judex, ut factum est in casu hujus c. in quo Inquisitores isti nondum tulerunt sententiam, sed errarunt in processu, & ideo mutare poterant, *Gl. hic V. observari in fine*, de quo videri potest *Abbas in cit. c. Qualiter. num.* 4. *& 2. seq.*

LXVII. Notandum 2. Si inquiratur de veritate criminis, prinsquam inquiratur de infamia, pervertitur ordo Juris præscriptus in inquisitione, ut colligitur ex hoc *c. & ibi Gl. V. inquisitione*, ideoque adhuc inquiri debet de infamia, & licet postea de ea constet, non tamen valebunt dicta, seu depositiones priorum testium super veritate criminis, quia non præcessit infamia. *Abbas hic nu.* 6. *§.* 2. *quaritur.*

Notandum 3. Super criminibus occultis, quando crimen vel persona est omnino occulta, inquisitio fieri non debet *cit. c. Qualiter. ibi: exceptis occultis criminibus*, *& Gl. ibid. V. eod.* Quare si testes de occultis criminibus, de quibus infamia non præcessit, aliquid dicant, testimonium eorum non valet, quia super his non jurarunt. *Gl. & Host. V. eodem.*

LXVIII. II. in *c. Cum dilecti.* 18. *h. t.* habetur, *junct. Gl.* „ in casu, quod cum quidam Legati Sedis Apostolicæ per frequentem clamorem multa sinistra de Episcopo Agathensi audivissent, volentes inquirere veritatem, accesserunt ad Ecclesiam Agathensem, & receperunt juramenta Episcopi, & Canonicorum de veritate dicenda, in qua inquisitione confessus fuit Episcopus dilapidationem, (hoc est, se quasdam possessiones Mensæ Episcopalis alienasse, & multa debita contraxisse) item se multas res ex naufragio recepisse, ac deniq; se multas Ecclesias Simoniace contulisse. Confessionibus istis, in scriptum redactis, timens Episcopus, ne ex illis sibi præjudicium generaretur, voluit se postea ob illas excusare, dicens, quod juraverit tantum respondere ad interrogata; Legati vero dicebant, quod sub alia forma juraverit, scilicet quod plenam (nullam veritatem tacendo) & meram, sive puram a falsitate diceret veritatem, *Gl. hic V. plenam & V. meram* & &c. quia tunc se non excusavit, postea non debeat audiri. Quare causa delata fuit ad Papam Innocent. III. coram quo Episcopus quosdam testes produxit, deponentes, quod juravit tantum respondere ad interrogata. Sed quia Papæ non constitit, sub qua forma jurasset, cum depositiones illæ non fuerint publicatæ, mandavit eisdem Legatis, ut inquirant, sub qua forma juraverit Episcopus, & si secundum responsionem illorum Inquisitorum, constiterit, quod juravit sub secunda forma, scilicet quod ad interrogata tantum responsurus sit veritatem; vel si Episcopus hoc probaverit per depositiones testium, quos produxit; vel etiam aliorum, excusationes Episcopi super confessionibus suis admittant: quia ex obligatione juramenti non tenebatur, nisi ad quæsita solum respondere, cum excusationes illæ Confessiones ipsius non perimant, sed exponant, quæ tales sunt, ad bonum, vel malum valeant retorqueri. (Ideoque in meliorem partem sunt accipiendæ, sive interpretandæ, *arg. c.* 2. *infra de R. I.* Si excusationes fuerint probatæ, *Gl. hic V. Valeant retorqueri*, *S. Th.* 2. 2. *q.* 60. *art.* 4.) & idcirco etiam judicari debent ex causa (quia semper consideranda est causa, ex qua aliquid sit factum, *Gl. hic V. ex causa*) Et si Episcopus excusationes illas probaverit, sublato appellationis obstaculo absolvi debet: cum, etsi culpabilis repertus est in quibusdam, ex labore tamen & pudore punitus, hujusmodi levis culpa ei facile valeat indulgeri. Si vero Episcopus excusationes suas super dilapidatione, naufragio, & Simonia probare nequiverit, vel si sub prima forma juravit (quæ fuit, quod plenam, & meram dicturus sit veritatem) cum secundum illam formam, nec veritatem tacere, nec falsitatem admiscere debuerit, non obstantibus illis excusationibus, quas de novo proposuit, cum in confessionibus suis nullam omnino de illis fecerit mentionem, ab Ecclesiæ Agathensis administratione removendus erit, licet dixerit, quod plures ex illis accusationibus prædictis Legatis exposuerit, cum hoc per se probare non posset quippe qui solus ab illis examinatus fuit.

LXIX. Notandum 1. Episcopus in casu hujus c. debuit admitti ad excusandum confessiones, dummodo excusationes illas sufficienter probare potuerit. Et primam quidem dilapidationis excusare potuit, eo quod alienaverit bona Mensæ Episcopalis, vel debita contraxerit, quibus Ecclesia illa prius fuit onerata, quæ aliunde solvere non poterat. Secundam vero naufragii, quod res illas acceperit, non ut eas sibi retineret, sed ut eas salvaret, & dominis suis restitueret, quas forte alii surripuissent. Ad tertiam de Simonia, quod multas Ecclesias per Simoniam ordinatis contulerit, sed ipso ignorante. *Gl. hic V. Dilapidatione. Hostiens. ibid. post princ.*

Notandum 2. Confessio facta, præcedente juramento, sub

illa

illa forma, quod dicturus sit plenam, & meram veritatem, non recipit ea post facto excusationes, quia ipse ab initio nihil debet tacere in sua confessione, quod ipsum factum attingit, neque admiscere aliquid falsitatis: sed confessio jurata facta sub altera forma, quod responsorus sit ad interrogata, recipit excusationes, quæ tamen confessionem non perimunt, sed exponunt: quia tunc jurans non potest culpari, quod non expresserit omnia, quæ pertinent ad ejus confessionem, cum solum juraverit, se responsurum ad ea, quæ fuerit interrogatus. *Abbas in cit. c. Cum dilecti, num.* 3. & quia juramentum præstitum specialiter super certo articulo, non se extendit ad alia capitula ab illo diversa. *c. pen. de Jurejur. Vivian. in Ration. hic.*

Notandum 3. Si quis confiteatur actum, qui potest intelligi in bonum, & in malum; tunc debet fieri interpretatio in meliorem partem: Si quis vero confiteatur actum in se malum, vel etiam talem qui possit referri ad bonum, & malum, ita tamen ut externam speciem mali habeat; tunc interpretatio confessionis in dubio fieri debet in malam partem, nisi excusans confessionem probet suas excusationes, prout sumitur ex *citat. cap. Cum dilecti, & ibi Abbas num.* 5. & 10,

LXX. III. In *cap. Cum oporteat.* 19. *h. t.* habetur, quod quidam Canonici Viennenses ad Sedem Apostolicam accedentes, „multa contra Episcopum suum proposuerunt, unde Papa inquisitionem super his faciendam certis Judicibus commisit: Episcopus, hoc cognito antequam citaretur a Judicibus, ad Sedem Apostolicam accessit, & proposuit, quod ii, qui enormia illa contra ipsum, proposuerunt, odio, & non bono zelo inducti illa ad Papam detulerint, cum sint ejus (scilicet Episcopi) inimici manifesti, & cum ejusdem hostibus conversentur, & consanguineos suos intendant ad testificandum producere contra ipsum, qui non debent ad denunciandum, aut testificandum admitti, cum sint perjuri, & aliis criminibus irretiti. Quare mandat Papa ipsis Judicibus, ut ad inquisitionem non procedant, nisi super prædictis criminibus ipsius Episcopi fama læsa fuerit. Si vero ad inquisitionem fuerit procedendum, prædictos vel alios, quos ipsius Episcopi constiterit esse inimicos, nec ad prosequendam inquisitionem, nec ad testimonium perhibendum admittant, sed per viros idoneos veritatem inquirant: & si nihil fuerit probatum contra Episcopum, purgationem Canonicam eidem indicant."

LXXI. Pro explicatione notandum 1. quod ex sola denunciatione criminis facta contra aliquem, non oritur sufficiens infamia ad inquirendum de veritate criminis, sed prius inquirendum est de ipsa infamia, eaque probanda est, *Abb. hic not. 1. de quo supra.*

Notandum 2. Inimici, sicut non admittuntur ad accusandum, vel denunciandum, ita nec ad prosequendam inquisitionem, vel testificandam, *Gl. hic V. Inimicos.*

Notandum 3. Si alicui sit simpliciter commissa, seu delegata inquisitio super crimine, tacite censetur commissum, ut prius fiat inquisitio super fama, hæc enim est veluti præambula ad Inquisitionem de veritate criminis, & commissa principali, censetur etiam commissum accessorium, nisi in Rescripto delegationis a Papa, seu Principe facta fuerit mentio de fama, non per verba mere narrativa, sed assertiva, ut si dicat: cum constet nobis talem infamatum, vel per relationem fide dignorum percipimus, talem infamatum &c. vel per verba similia; tunc enim non est opus inquirere de fama, ante inquisitionem de crimine, *Abbas hic in princ. not.* 2.

Notandum 4. Quamvis facta inquisitione, crimen non sit probatum contra infamatum, ideoque condemnari non possit, non tamen simpliciter absolvitur reus, sed indicenda est ei purgatio Canonica, propter infamiam apud bonos, & graves viros divulgatam, etsi ab inimicis habuerit ortum, idque ob vitandum scandalum, *cit. c. cum oportet in fine. & Hostiens. ibidem in fine, & Abbas n.* 2.

LXXII. IV. In *c. ad petitionem.* 22. *h. t.* traditur, quod ad „petitionem Abbatis Corbiensis, Papa commisit Canonicis Noviomensibus inquisitionem, super fama ipsius Monasterii tam in Capite, quam in membris, qua commissione facta Legatus Sedis Apostolicæ Cardinalis, ipso Abbate præsente, nec reclamante, incepit diligenter inquirere super statu Monasterii: & cum inquisitione finita, Legatus dictum Abbatem Parisios evocasset, ut contra eundem inquisitionem proponeret, si quid rationabiliter posset; ipse abbas illum accedens allegavit, quod in correctione Monasterii procedere non valebat, quippe quæ prædicta Judicibus prius, auctoritate Papæ, fuerit commissa: insuper asserens Cardinalem ipsum, ex justis causis, sibi esse suspectum, ideoque ad Sedem Apostolicam appellavit, Cardinalis, non obstante ipsius appellatione, inspectis, quæ contra eum probata fuerunt, a regimine Abbatiæ eundem amovit, dando Monachis illius loci liberam facultatem alium eligendi, qui Priorem in Abbatem concorditer elegerunt. Re hac delata ad Papam Innocentium III. ipse auditis hinc inde propositis, cum sibi de talibus facta fuerit fides, propter quæ Dictus Abbas debuit amoveri a regimine, quamvis restituendus foret, propter judiciarium ordinem non servatum (quia sibi non fuerant ei tradita capitula, vel non vidit jurare testes, vel quia non fuerant admissæ, ipsius legitimæ exceptiones; *Hostiens. hic V. ordinem*, Papa tamen voluit (de plenitudine potestatis, non de jure, *Gl. hic. V. providimus.*) ipsum manere privatum regimine Abbatiæ: qui & supradictum Priorem etiam per sententiam amovit ab officio Abbatiæ, cum inordinate (id est, per eum, ad quem non spectabat, *Gl. hic V. Eodem.*) prædictus Abbas fuerit remotus, & per consequens, non legitime eidem substitutus: sed quia dictus Prior non fuit remotus, propter vitium personæ, vel scientiæ defectum, sed propter Juris solemnitatem prætermissam, Papa postea ipsum in Abbatem restituit, quasi quadam brevi manu, & ex gratia providendo, *Gl. fin. hic, & Hostiens. in fine.*

LXXIII. Pro intellectu hujus c. notandum 1. Si qua inquisitio per Papam specialiter alicui delegetur, non potest Legatus etiam de latere se immiscere, *c. 2. de offic. Leg.* & colligitur ex hoc c. in quo gesta per Legatum Cardinalem valuerunt, videlicet remotio Abbatis, & electio, ac substitutio novi, quia intromisit se cognoscendo de causa aliis prius commissa. *Gl. hic. V. nec reclamante. vers. Et præterea h. t.* Notandum 2. Ordo judiciarius servari debet, etiam in inquisitionibus, saltem contra sæculares, sicut in aliis judiciis ordinariis, alioquin processus non tenet; *Gl. hic. non servatum. Hostiens. ibid. V. diligenter, & Joan. Andr. V. eod.* Ipse vero Abbas, quia præsens non reclamavit ab initio, sed tamdiu tacuit, sibi præjudicavit. *Hostiens. hic V. finita. & Joan. Andr. n.* 2.

Notandum 3. Instituta Inquisitione generali contra certum Collegium, ut in casu hujus c. super statu Monasterii, potest quilibet de Collegio per se, & singulariter proponere exceptiones suas contra inquisitionem, quia cujuslibet in particulari interest, & de cujusque pœna agitur. Secus est in iis, quæ Collegium tantum communiter tangunt; tunc enim non potest proponi exceptio, nisi a toto Collegio, vel majore ejus part. *Innoc. hic n. 2. & Abbas n.* 3.

Notandum 4. Si is, de cujus crimine constat in Judicio, v. g. Abbas deponatur, non servato Jurisordine, licet alias vere esset deponendus tamen de jure restituendus est, quia injuste est depositus, propter ordinem judiciarium non servatum. *Gl. hic V. restituendus.* & si alius postea in locum, & officium prioris eligatur, ac substituatur, is consequenter etiam est injuste substitutus, cum prior injuste remotus fuerit, ista enim sunt connexa; nam ad injustam remotionem unius necessario consequitur injusta substitutio alterius. Veruntamen Pontifex in casu hujus c. iden voluit, ut Abbas non restitueretur, sed remaneret privatus officio, & dignitate sua, etiamsi ordo judiciarius servatus non fuerit, quia ipsi innotuit, Abbatem talia commisisse, propter quæ erat merito removendus, ut notat *Gl. marg. hic. lit.* C. & quamvis Abbas iste fuisset restitutus, tamen mox iterum potuisset privari officio, ob causam jam allatam, sed & Priorem substitutum Papa deposuit, quia injuste, & illegitime fuerat substitutus, ut supra dictum. Sed quia hic substitutus non fuit remotus, propter vitium personæ, nempe ob defectum morum, & scientiæ, sed solum propter solemnitatem Juris non servatam; iden Papa ipsum restituit, sive potius Abbatiam ipsi de novo contulit, ut patet ex textu.

§. VI.

Quæstiones nonnullæ circa modum procedendi per inquisitionem a Concilio Lateranensi præscriptum occurrentes proponuntur, & resolvuntur.

LXXIV. Quæritur 1. An in quamvis Inquisitione servari debeat forma, seu modus procedendi præscriptus in *cit. c. Qualiter.* 24. *h. t. de qua supr.* §. 3. Resp. In Inquisitione generalissima, quæ fit in Concilio Generali, vel Provinciali, quantum ad Ecclesias, & personas in melius reformandas: vel etiam in Generali, quæ fit tam in Capite, quam in membris alicujus Ecclesiæ, Civitatis, vel alterius loci, dum Prælatus visitat ex mero officio suo, non debet servari forma Concilii Lateranensis: sed proceditur compendio, Canonice, seu summarie, & de plano, ac generaliter contra omnes, nec debent capitula tradi. *Hostiens. in cit. c. Qualiter vel. 2. V. pervenerit, & Joan. Andr. n. 7. & 8. Abbas n.* 11. Si vero fiat specialis Inquisitio contra certam personam; tum vel fit, non ad puniendum, sed ex debito officii, ut v. gr. matrimonium non contrahatur propter aliquod impedimentum, vel ut non eligatur aliquis ad Prælaturam, vel electus non confirmetur, si reperiatur vitiosus, & in tali inquisitione non requiritur forma præscripta. Vel hæc specialis inquisitio fit ad pœnam imponendam, & tunc subdistingui debet: vel enim proceditur ad inquirendum ex denunciatione illius, ad quem hoc ex officio pertinet; & non est opus, ut prædicta forma servetur, quia non denunciatur, nisi notorium, alias non creditur denunciatoribus: vel proceditur, non ad denunciationem publici Officialis, sed fama deferente; & tunc debet servari forma tradita in *cit. c. Qualiter. §. debet.* sive inquisitio fiat contra Prælatum, sive contra subditum sæcularem. Si vero fiat contra Regularem; tunc vel fit ad correctionem, seu pœnitentiam imponendam, secundum regulam; & non est necesse servare formam hic præscriptam: sed proceditur de plano, juxta eandem regulam, vel fit inquisitio, ut inquisitus v. gr. Abbas, vel Prior Conventualis removeatur ab administratione, & servanda est forma *cit. c. Qualiter,* quoad quædam, non tamen quoad omnia, sive exacte, *Hostiens. in vers. 2. V. pervenerit, & Joan. Andr. n. 9. Abbas, n. 12. & 13. de quo infra.*

LXXV. Quæritur 2. Cum in Inquisitione speciali super certo crimine, & contra certam personam procedi possit, vel ex mero officio Judicis, vel ad partis querelam, seu denunciationem, quomodo duo isti modi procedendi inter se differant? Resp. Differentias plures assignat, *Gl. in cit. c. Qualiter. 24. h. t. V. ad inquirendum, & Abbas ibid. n.* 27. Nam 1. quando Judex procedit ex mero officio, tunc recipit juramentum ab illis, contra quos facienda est inquisitio, non etiam quando procedit ad instantiam, seu petitionem alterius, ne instruat adversarium, sed tunc ipse adversarius probare debet, quæ denunciavit. 2. Quando Judex procedit ex officio suo, non tenetur recipere probationem super fama, satis enim est, quod de ea sibi constet: sed de veritate inquiret, postquam ipsi constat de infamia, licet inquisitus neget

get se infamatum, nec tenetur ipse Judex facere fidem de infamia, cui enim illam faceret, cum ipse sit Judex? *Secundum* est, si Judex procedat ad inquirendum, ad petitionem alterius, tunc enim tenetur probationes assumere, & fidem facere super infamia 3. Si Judex procedat ad petitionem, aut querelam alterius, admittit probationes contrarias super bona fama; non item si procedat ex officio, quia non ita præsumitur contra Judicem, sicut contra partem, *arg. c. in nostra 4. de procur. c. ad audientiam 13. de prescript.*

Addit *Abbas cit. l.* duas alias differentias, nempe 4. quando proceditur ad instantiam, fit litis contestatio cum eo, qui petit inquisitionem. *c. cum dilectis 13. de purg. Canon.* Secus est, quando ex officio proceditur, quia non est, cum quo tunc fiat litis contestatio, sed fit quædam quasi litis contestatio inter infamiam, quæ est loco accusatoris, & responsionem inquisiti. 5. Quia quando proceditur ex officio, possunt recipi testes, etiam post publicatas attestationes, cum enim dicta testium sint semper nota Judici, cessat tunc timor subordinationis eorum; secus est, quando proceditur ad petitionem partis.

LXXVI. Quæritur 3. Quomodo Judicium inquisitionis differat ab aliis Judiciis, scilicet, accusationis, & denunciationis? Resp. In pluribus differre, ut tradit *Durand. in spec. l. 3. p. 1. de inquisitione. §. 1. n. 33.* Nam primo in inquisitione fama habetur, loco accusatoris, *c. Qualiter. 24. h. t. &c. licet. 31. de Simon.* In aliis vero regulariter nullus sine accusatore, vel denunciatore condemnatur, *c. relatum. 3. caus. 5. q. 2. & c. un. Ut sine diminut. Eccl. benef. confer.* Secundo, in causa inquisitionis testes recipiuntur, etiam lite non contestata, quod non fit in aliis regulariter, *c. quoniam. 5. §. Sunt & alii. Ut lite non contestata*. Tertio, in Judicio inquisitionis recipiuntur minus idonei testes, cum fit inquisitio, tam in Capitale, quam in membris, vel super statu Ecclesiæ: admittuntur enim qualescunque testes ex ipsa Ecclesia, quia ipsis melius norunt veritatem, ut notat *Durand. c. l. n. 21.* quod non fit in aliis causis. *c. ex parte. 7. V. de testib. c. si testes. 3. §. in testibus caus. 4. q. 3.* Quarto, Inquisitio fit de criminibus manifestis per famam, *cit. c. Qualiter. 24. h. t.* non de occultis, *c. 17. in fin eod.* alia vero Judicia instituuntur etiam super occultis, dummodo probari possint, *c. plerumque. 27. caus. 2. q. 7.* Quinto, In inquisitione proceditur quandoque ad remotionem inquisiti, dum negotium agitur, *c. ult. caus. 3. q. 2.* probata tamen prius suspicione dilapidationis, *c. licet. 31. vers. Quia vero, &c. per tuas. 32. de Simon. can. 2. caus. 16. q. 1. c. 1. de jud.* Sexto, In Judicio inquisitionis, si crimen sit grave, Prælatus convictus ab administratione omnino removetur, *cit. c. 24. ibi: quatenus, si gravis fuerit excessus, etsi non degradetur ab Ordine, ab administratione tamen amoveatur omnino*. In Judicio vero accusationis Prælatus de gravi crimine convictus deponitur, *c. super his. 16. &c. inquisitionis. 21. & cit. c. Qualiter. 24. h. t.* ubi dicitur: *criminalis accusatio, qua ad diminutionem capitis, id est degradationem intenditur*. Ubi per degradationem depositio intelligitur, nam etiam verbalis depositio ab Ordine, degradatio dicitur, quia privat, vel dejicit ab Ordinibus, vel gradibus Ecclesiasticis, *c. 2. de pæn. in 6. num. 6. Abbas in cit. c. Qualiter. nu. 20. not. 11.* & sic mitius punitur inquisitus, quam accusatus, ut patet ex Juribus allegatis; in denunciatione vero Judex non debet pœnam ordinariam imponere, sed tantum pœnitentiam, & ad illam compellere. *Abbas cit. l. num. 10. not. 4.*

LXXVII. Præter prædictas sex differentias inter Inquisitionem, & alia Judicia, quas adfert *Durand. c. l.* sunt & alia nam isti tres modi tendunt ad diversos fines, & effectus, *Abbas in cit. c. Qualiter 24. num. 10. not. 14.* Inquisitio enim fit ad investigandam, & reperiendam veritatem, sed accusatio fit ad puniendum, & publicam vindictam, *c. super his 16. ibi: quoniam ad depositionem instituitur accusatio, h. t. inquisitionis 21. eodem l. non ignorat. 9. & l. si quis. 20. C. de his, qui accus. non poss.* denunciatio vero fit ad correctionem *cit. c. super his*, & in illa non intenditur punitio peccantis, sed emendatio, ut ait *S. Thomas 2. 2. q. 67. art. 3. ad 2. Deinde sicut accusationem legitima debet precedere inscriptio: sic & denunciationem charitativa monitio: & inquisitionem clamorosa debet insinuatio prævenire*, ut dicitur in *cit. c. Qualiter. §. ad corrigendos.* & repetitur in *c. licet. 31. de Simon.* Cum enim accusatio instituatur ad depositionem, ne aperiatur via calumniandi, accusator debet se inscribere: id est, se obligare ad eandem pœnam, si non probaverit, subeundam, quam reus subire debuisset, si probasset accusator, *cit. c. super his. h. t. in princ. & ibi Gl. V. oportet inscribi. c. quisquis. 3. &c. 19. caus. 2. h. 8.* In inquisitione, vero non requiritur inscriptio ad pœnam talionis: tum quia cessat suspicio calumniæ, ob præcedentem infamiam: tum quia non est in illa, qui se opponat, & inscribere possit, *Felin. in cit. c. super his. num. 2. in fine.* In denunciatione similiter non est necessaria inscriptio, sive obligatio ad pœnam talionis, quia non instituitur ad puniendum, sed ad corrigendum *cit. c. super his* & iden debet etiam præcedere admonitio, seu charitativa correctio, *cit. §. ad corrigendos*, quæ tamen admonitio non requiritur in accusatione, in qua non agitur ad emendationem peccantis: sed ad bonum commune, scilicet justitiam conservandam per punitionem delinquantis, ut docet *S. Tom. in 4. dis. 19. q. 19. art. 3.* Neque etiam in inquisitione requiritur prævia admonitio, etiamsi fiat ad petitionem, vel denunciationem alterius, quia non agitur ad pœnitentiam, sed statim potest procedi ad inquirendum, *Gl. in cit. c. Qualiter 24. V. inquirendum. Vers. Et cum præmeditur. Joan. Andr. ibid. num. 37.* Et cum inquisitio facienda sit super delictis manifestis, eamque præcedere debeat clamorosa insinuatio, ideo ad illam non requiritur necessario secreta admonitio *Fagn. in cit. c. Qualiter 24. num. 81. & 83.*

LXXVIII. Quæritur 4. Quænam specialia sint observanda in inquisitione facta contra Regulares? Resp. Tria, ut colligitur ex *cit. c. Qualiter. 24. §. fin. h. t.* Primum, quia in ea ordo Juris non est servandus usquequaque, id est omnino, seu ad unguem, nempe quoad subtilitatem, seu solemnitatem Judicii, quæ in causis Regularium remittuntur, non autem, quoad veritatis probationem, quæ nequaquam est omittenda. *Joan. Andr. in cit. c. num. 33. Hostiens. ibid. in fine V. usquequaque arg. Clement. 2. de V. S.* Secundum speciale est, quia facilius, & liberius possunt. Prælati Conventuales, seu Regulares ab administratione removeri, quam Prælati sæculares. Unde ad id leviores etiam causæ, & probationes sufficiunt, *Hostiens. in citat. c. Qualiter V. facilius. & Joan. Andr. ibid. nu. 31.* quod intelligendum est de Prælatis, qui per electionem Canonicam instituuntur: nam Priores Claustrales, & Officiales minores ad libitum Abbatis, nullo servato Juris ordine, etiam sine ulla causa, a suis officiis, & administrationibus removeri possunt, ut notatur in *c. cum ad monasterium 6. §. Tales de statu monach. Fagn. in cit. c. Qualiter. num. ult.* Tertium speciale est, quia contra Regulares non reperiuntur tot exceptiones, sicut contra sæculares, & in ipsis exceptionibus non est necessarium ita exacte servare formam, seu ordinem procedendi. *Hostiens. c. l. V. liberius. & Joan. Andr. c. l. num. 31.*

§ VII.

Qualiter puniendum sit crimen per viam inquisitionis probatum?

LXXIX. De hoc agitur in *c. inquisitionis. 31. in princ. h. tit.* & in primis quædam relata fuerunt Papæ Innocentio
„ III. de Episcopo, & Canonicis Valentinensibus, super
„ quibus Papa commisit inquisitionem faciendam; Inquisi-
„ tores super quibusdam articulis dubitantes, consuluerunt
„ Papam. Prima eorum quæstio, quæ habetur in integra
„ lectione hujus cap. fuit omissa in textu, quia huc non
„ pertinebat. Secunda eorum quæstio fuit, qualiter si per
„ inquisitionem contra quempiam tale crimen probatum fue-
„ rit, propter quod, si criminaliter accusatus fuisset, &
„ convictus, deponeretur, puniendus sit? Ad quod respon-
„ det Papa distinguendo utrum sit tale crimen, quod impe-
„ diat executionem Ordinis suscepti, aut retentionem be-
„ neficii, etiam post peractam pœnitentiam, ut si v. g. ho-
„ micidium commisisset, vel adeptus esset Ordinem vel be-
„ neficium per vitium Simoniæ; tum ita procedendum est,
„ sicut in Judicio accusationis (quantum ad pœnam imponendam, nam in aliis dissimilis est processus. *Hostiens. hic V. procedendum*,) In aliis vero criminibus, quæ non sunt talia,
„ Judex poterit pœnam moderari, secundum merita perso-
„ næ, & qualitatem excessus, seu criminis.

LXXX. Pro explicatione notandum 1. Condemnatos, & convictus de crimine, per viam inquisitionis, non puniuntur pœna ordinaria statuta a lege pro illo crimine, sicut punitur damnatus, & convictus per viam accusationis, sed punitur mitiore pœna, & arbitraria. *Abbas hic nu. 1. Marant. de ord. Judic. p. 4. dis. 10. num. 6.* Idque procedit saltem de Jure Canonico, juxta hoc *c. in princ.* quamvis de Jure Civili par imponatur pena, ut ex *cit. l. sepulchri. 4. C. de Sepulchro violato*, tradit *Abbas c. l.* ubi rationem diversitatis reddit, quia in Judicio inquisitionis proceditur, sine accusatore, cum ergo reus in uno gravetur, non est mirum, si in alio relevetur, & sic mitior pœna ei imponatur: de Jure Civili vero regulariter non proceditur par viam inquisitionis, nisi in quibusdam casibus exceptis.

Notandum 2. Quædam sunt crimina, quæ impediunt executionem Ordinis, vel beneficii retentionem, etiam post peractam pœnitentiam, & quamvis crimen sit occultum, ut homicidium, quod etsi occultum maneat, post actam pœnitentiam de tali crimine, irregularitatem inducit. *c. Miror. 4. dis. 50. c. ult. de temp. ord.* sed neque, qui patravit homicidium, beneficium retinere potest *c. ult. de pæn.* saltem cui annexum est officium Ordinis, etiam post peractam pœnitentiam; quia, qui non potest exercere officium, non debet percipere beneficium. *Hostiens. hic V. Homicidium.* Idemque est de eo, qui per Simoniam acquisivit Ordinem: vel beneficium; quia, cum Ordo vitiose sit susceptus, nunquam per pœnitentiam hoc vitium potest purgari. *Abbas hic nu. 3.* Ponuntur autem hæc duo crimina tantum, exempli causa, ac proinde non restringunt regulam, quin plura alia similia crimina impediant Ordinis executionem, etiam post actam pœnitentiam, ut hæresis. *Hostiens. hic V. Simonie. Abbas num. 5.* Alia vero sunt crimina, etiam depositione digna, quæ tamen Ordinis executionem, vel beneficii retentionem non impediunt, ut adulterium, furtum, perjurium, falsum testimonium: nam, si talia crimina notoria non sint in populo, neque in Judicio probata per testes, vel propriam Rei confessionem, possunt tales criminosi, post peractam pœnitentiam, in susceptis Ordinibus ministrare, & ad superiores Ordines ascendere, *cit. c. ult. de temp. ord. Abb. hic nu. 3.*

Notandum 3. Cum proceditur per viam inquisitionis, Judex potest moderari pœnam, considerata qualitate personæ, & excessus, *cit. c. Inquisitionis. in fine princ.* quæ duo sunt consideranda, ubi agitur de impositione penæ arbitrariæ. *Abbas hic num. 4.* Non obstat, quod in c. *Qualiter 24. h. tit.* dicitur, quod in Judicio inquisitionis procedatur ad remotionem administrationis ab officio, ergo est pena certa Jure statuta, & consequenter non potest illam moderari Judex, nec arbitrariam imponere. Varie respondent DD. prout videre est apud *Durand. cit. l. tit. de inquisit. §. pen. num. 4. & 5.* & *Abbas hic num. 8.* Nam vel 1. in *hoc c.* sermo est de Clericis simplicibus, in altero, de Prælatis, & habentibus administrationem. Vel 2. prius loquitur de criminibus levioribus, in quibus Judex potest moderari pœnam: posterius de gravioribus, in quibus privatur quis beneficio, & administratione. Vel 3. prius loquitur, quando Judex procedit

ex

ex proprio officio; posterius, quando procedit ad denuntiationem alterius promoventis inquisitionem, & ad hoc tendentis, ut denuntietur, vel inquisitus privetur administratione; ideoque tunc imponitur illa pœna, ad quam agitur, juxta *c. Licet. 31. de Simon.* Vel denique 4. si crimen grave sit probatum, per viam inquisitionis, regulariter Reus punitur per privationem administrationis: si vero delictum non impediat executionem Ordinis, vel retentionem beneficii, potest Judex, post actam pœnitentiam, pœnam moderari, secundum qualitatem personæ, & excessus, quæ responsio magis placet *Abbat. l.*

LXXXI. Præterea in *cit. c. Inquisitionis, §. Tertia dubitationis h. t.* quæsiverunt Inquisitores: utrum, si duo, vel „ plures Jurati affirment, aliquem crimen, eisdem videnti„ bus, commisisse, de quo aliqua infamia non laborat, illi „ pœnam debeant infligere? Item, utrum ad petitionem „ quorundam, qui occulte quasdam schedulas, vel chartas „ Inquisitoribus tradiderunt, infamationem Episcopi, con„ tinentes ad inquisitionem eorum, quæ in illis continen„ tur, sit procedendum? Et an fides eorum dictis sit adhi„ benda, qui post juramentum secreto interrogati, utrum „ sint eorum, de quibus inquiritur, inimici? respondent, „ quod illos non diligant, vel expresse asserunt, se esse eo„ rumdem inimicos, vel etiam ante juramentum, id publi„ blice confitentur: nullas tamen probabiles causas inimi„ citiæ ostendunt? Ad hæc tria respondet Papa, quod nul„ lus debeat puniri propter dicta quorundam, qui ajunt, „ ipsum crimen commisisse, eisdem videntibus de quo ali„ qua non laborat infamia, vel clamorosa insinuatio non „ præcessit: nec super hoc depositiones testium contra eum „ sunt recipiendæ; cum inquisitio solum fieri debeat, de „ quibus clamores aliqui præcesserunt. Nec ad petitionem „ eorum, qui schedulas, sive libellum infamationis in oc„ culto porrigunt contra aliquem, ad inquisitionem eorum „ criminum, quæ in eo continentur, est procedendum. „ Neque etiam fides adhibenda est dictis illorum, qui post „ juramentum, vel ante, tacite, vel expresse asserunt, se „ inimicos eorum esse, contra quos sit inquisitio, nisi for„ san ante juramentum in fraudem id dicere præsuman„ tur.

LXXXII. Notandum 1. Judex non potest procedere ad aliquem puniendum, licet constet de delicto ipsius, per depositionem quorundam testium, v. g. duorum, vel trium, qui Jurati affirmant, se vidisse crimen ab eo patrari, sed necesse est, ut rumor, seu infamia de crimine ad majorem partem Communitatis pervenerit, & ita præcesserit infamia, sine qua præcedente, non debet fieri inquisitio: dicta autem, seu depositiones paucorum non infamant: multo minus debet Judex procedere ad puniendum contra hujusmodi Reum, cum tali casu deficiat Accusator verus, & fictus, & ordo judiciarius sit omissus: prius enim debet fieri Inquisitio super fama, quam recipiantur depositiones testium, super veritate criminis, *Abbas in cit. c. Tertia. num. 2 & 3.*

Notandum 2. Non debet fieri Inquisitio contra aliquem, ad petitionem eorum, qui clam schedulas, seu libellum porrigunt ad infamationem alicujus, prout habetur in fine *hujus c.* quia tales schedulæ non infamant. Inquisitio vero solum fit contra infamatum, ut supra dictum. Excipe, nisi is, cui porrectæ sunt schedulæ, instet, & petat statui terminum porrigentibus ad probandum, quæ in iis scripserunt, *c. Qui clam. 2. c. 5. q. 1. & l. Diffamari 1. l. de ing. & manumiss. Abb. hic n. 4.*

Notandum 3. Testi asserenti, se esse inimicum alterius, fides adhibetur, quoad hoc, ut repellatur a testimonio ferendo contra illum, licet nullam causam inimicitiæ alleget; cum enim deponat de facto proprio, seu propria conscientia, non est necesse, exprimere causam; satis enim est, quod sit inimicus, qui non potest esse idoneus testis, cum non præsumatur dicere veritatem, sed ex odio infamare, *Abbas hic n. 7.* Excipi debet, nisi quis præsumatur, in fraudem dixisse, se esse inimicum alicujus, ne scilicet cogeretur in illa causa testificari; tunc enim testimonium recipi debet; *Gl. fin. hic.* Si autem nulla sit præsumptio, eum dixisse, se esse inimicum in fraudem, non est recipiendum ejus testimonium, quod procedit de inimicitia capitali; nam si non sit inimicus capitalis, debet recipi ejus testimonium: sed relinquitur arbitrio judicantis, quanta fides sit illi adhibenda. *Abb. hic nu. 10. & 15.* apud quem plura ad hoc videri possunt.

LXXXIII. Denique in *cit. c. Quæsivisti. h. t.* quæsitum „ fuit, quid statui debeat, cum quidam inquiruntur super „ criminibus aliquorum, qui dicunt, se nihil de illis sci„ re, per certam scientiam, sed tantum per famam, & „ credulitatem juratam? Item utrum aliquis super eo cri„ mine censeri debeat infamatus, de quo ipsum duo, vel „ tres, vel etiam plures dixerunt infamatum, licet, de „ ipso in publico nihil sinistri audiatur, vel referatur? Ad „ hoc respondet Papa, quod propter famam, & creduli„ litatem deponentium duntaxat, non sit ad depositionis (id est, degradationis in criminibus, quæ post actam pœnitentiam, executionem Ordinis impediunt, vel retentionem beneficii: quoad alia vero crimina, remotionis ab officio, & beneficio *Pl. hic V. Depositionis. & Hostiens. V. eod.*) sententiam procedendum; sed infamato purgatio Canonica „ poterit indici, secundum arbitrium Judicis: nec propter „ dicta paucorum is infamatus reputari debet, cujus apud „ bonos, & graves viros opinio, seu existimatio læsa non „ existit.

LXXXIV. Notandum 1. Ad probationem criminum non sufficit fama etiam juncta cum credulitate testium juratorum, quia requiruntur probationes luce clariores, *l. ult. C. de prob. Abbas hic n. 2.* & regulariter non valet testimonium de auditu alieno & credulitate, *l. 2. §. Idem Labeo, & junct. Gl. V. Audierint. ff. de aqua, & aqua pluv. arc.* testes enim proprie dicti debent deponere de illis, quæ ipsi sensu proprio perceperunt, non de his, quæ audiverunt, esse percepta ab aliis, juxta *c. Cum causam 37. de testib.* Ideoque propter famam, & credulitatem deponentium tantum non debet quis ad pœnam criminis condemnari, *Abbas hic n. 1.*

Notandum 2. Dicta paucorum non infamant, sive infamiam non inducunt: quod intelligendum est, si deponunt de fama apud eos tantum orta, seu existente: nam, si deponant de fama, vel infamia apud bonos, & graves existente; per duos tantum potest probari fama, vel infamia. Ideoque is, cujus opinio apud bonos, & graves non est læsa, propter paucorum dicta infamatus reputari non debet, *Abbas hic nu. 4.* Nam is dicitur proprie infamatus, cujus existimatio læsa est, apud bonos, & graves: secus, si læsa sit solum apud malos, & viles: de tali enim infamia non est curandum, imo turpe est a turpibus laudari, & a vilibus, quia talis videtur esse complex laudantium, eisque similis. *Abbas hic n. 5.*

Notandum 3. Quamvis regulariter ad probandam infamiam requiratur, ut ea sit divulgata per majorem partem civitatis, vel viciniæ; quia requiritur fama loci, & non fama aliquorum tantum *Gl. fin. hic.* præsertim, si factum sit grave, & persona magnæ auctoritatis; aliquando tamen sufficit major pars illorum, apud quos quis degit, si factum sit restrictum ad certos homines, qui verisimiliter id scire possunt, ac debent: ut, si Episcopus sit infamatus de fornicatione, ad probandam infamiam sufficit, major pars Canonicorum id sciat. *Abb. hic n. 6.*

LXXXV. Cæterum, etsi Judex non possit procedere ad puniendum eum, qui non est prius diffamatus de crimine, „ ut ex dictis patet; postquam tamen aliquis coram Judi„ ce ad inquirendum super certis criminibus deputato, „ eadem est confessus, non potest se, & confessionem suam „ excusare, dicendo, quod in iisdem criminibus non fue„ rit antea diffamatus: vel, quod ab eodem Inquisitore non „ fuerint ei tradita capitula, super quibus erat inquiren„ dus; sed nihilominus adhuc condemnandus, ac punien„ dus est, prout justitia exigit, scilicet, vel pœna a Jure „ statuta, vel arbitraria, si nulla pœna sit statuta. Ita de„ cernitur in *c. Postquam 1. h. t. in 6.* & ibi *Gl. V. Justitia.* Ratio est: quia per confessionem propriam Rei factam in Judicio, crimen fit notorium, *c. fin. de cohab. Cleric. & mulier.* in notoriis autem, quando constat de crimine, non est opus aliquo proponente accusationem *c. Evidentia. 9. h. t.* de quo infra: nec probatione, quia propria confessio omnem probationem superat, nullumque Reo subterfugium relinquit, *Arg. c. Per tuas. 10. de probat.* & *contra Confessum nullæ sunt partes Judicis nisi ut sententiam ferat, c. 2. de Confess. & Confessus pro judicato est, qui quodammodo sua sententia damnatur, Gl. in cit. c. 1. V. Confessus. Franc. ibid. no. 3.* & confessio in Judicio sponte, & absque vi, vel metu tormentorum facta, etiam sine præcedente infamia, aliisve indiciis, & capitulis probat, & sufficit ad condemnandum confitentem. *Mascard. vol. 1. de prob. concl. 352. n. 34. Barb. hic. n. 3.* Deinde ordo ille, ut in inquisitione facienda contra aliquem, prius inquiratur, an ipse sit de tali crimine infamatus, quam contra ipsum de tali crimine processus formetur, sicut etiam traditio capitulorum, non est de substantia processus judicialis, nec de necessitate requiritur, sed solum de congruo servatur ordo ille, cui ipse confidens censetur tacite renunciasse, dum eo a Judice non servato, ipse nihil contra opposuit, nec appellavit: ideoque sibi imputare debet, quod ad Judicis interrogationem responderit, & crimen sit confessus, *Gl. fin. hic. & Gonz. n. 2.*

SECTIO III.

DE DENUNCIATIONIBUS.

Tertia pars Rubricæ hujus Tituli est de Denunciationibus: sed quia præter tres dictos modos, sunt etiam alii duo modi procedendi, in causis criminalibus, videlicet per exceptionem criminosam, & per notorietatem, sive evidentiam criminis, si delictum sit notorium, ideo de his quoque agemus.

§. I.

Quid, & quotuplex sit denunciatio, & in quibus casibus potest Judex procedere per denunciationem judicialem?

LXXXVI. Assertio 1. Denunciatio in genere est, *alicujus criminis delatio, seu manifestatio Superiori legitime facta. Silv. in summa. V. Denunciatio. n. 1. Durand. in spec. l. 3. part. 1. tit. de denunciat. §. 1. Hostiens. in summa h. t. Rubr. denunc. n. 1.*

Est autem triplex denunciatio, alia Evangelica, quæ & charitativa appellatur, alia judicialis, alia Canonica, ut tradit *Abbas in c. Novit. 13. de judic. nu. 3. Durand. cit. l. §. 2. n. 8. Marant. de ord. judic. p. 6. tit. de denunc. nu. 1.* Denunciatio Evangelica est (sic dicta, quia ex Evangelica lege introducta, *Matth. 18.* quæ tendit ad pœnitentiam, & correctionem ipsius peccatoris, in qua hic ordo servari debet, ut delinquens primum privatim corripiatur sive admoneatur, juxta illud *Matth. 18. Corripe eum inter te, & ipsum solum*, non tantum semel, sed iterum, ac tertio: deinde, si huic correptioni non paruerit, adhibito uno, vel altero teste, monendus est, juxta illud: *Si autem te non audiverit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos.* Denique, si pergat esse contumax, Ecclesiæ denunciandus est, juxta illud Christi *c. l. quod si non audiverit eos, dic Ecclesiæ*, adeoque Judex Ecclesiasticus adeundus est, bina prius monitione præcedente. *c. Si peccaverint. 19. caus. 2. q. 1.* quæ semper prærequiritur etiam in delictis notoriis, *Marant. c. l. n. 5.* Hæc denunciatio

ciatio habet locum in quovis peccato occulto, modo non sit omnino occultum, sed quod possit probari, saltem per duos testes; quia omnino occulta soli DEO reservantur, *c. Si omnia. 7. junct. Gl. V. cod. caus. 6. q. 2. Abbas in cit. c. Novit. num. 21.* Et quilibet potest denunciare charitative: imo etiam infames, & criminosi admittuntur ad denunciandum, dummodo non perseverent in crimine; quia non refert, qui denunciet, modo animam fratris lucretur. *Abbas c. l. num. 39. Durand. c. l. num. 8.* Quilibet etiam, ex præcepto fraternæ charitatis, tenetur ad hanc denunciationem: quia verba Evangelica sunt imperativi modi, ergo obligant, sicut verba præceptiva; quia quod præcipitur, imperatur. *Abb. c. 35. & l. num. 36.* quamvis alii teneant, quod nullus ad illam obligetur, nisi sicut ad alia opera pia ex consilio, præterquam is, ad quem correctio spectat, ratione curæ, vel officii, ut Prælatus, Curatus, Maritus &c. *Jo. Andr. in cit. c. Novit. nu. 6.* Finis, & effectus hujus denunciationis est, ut peccator pœniteat, & corrigatur, non ut officio, vel beneficio privetur nisi eo retento, pœnitere non possit; tunc enim indirecte, & in consequentiam privabitur; vel quia a peccato desistere, & pœnitentiam agere non potest, nisi rem ablatam restituat. *Jo. Andr. cit. l. Marant. c. l. num. 4.*

LXXXVII. Judicialis denunciatio sic dicta, quia in judicio fit, & judicialiter in illa proceditur, licet non usquequaque, alia est publica, in qua Judex ex officio suo, & per denunciationem suorum officialium procedit, & deducit aliquod crimen ad publicam vindictam, qualis denunciator est similis accusatori, a qua differt; quia denunciator se non inscribit, nec est pars in Judicio, sicut accusator. *Abb. c. l. num. 28. Marant. c. l. num. 1. & 2.* Alia est judicialis privata quæ ratione proprii interesse, seu commodi instituitur, ut, quando v. g. filius, vel servus indebite opprimitur a Domino, vel Patre, ut non possit agere, id potest denunciare Judici, ut per illum relevetur. *Abb. c. l. Marant. c. l. num. 3.* ut infra explicabitur. Canonica denunciatio sic dicta; quia a S. S. Canonibus fuit introducta, est, quæ fit ad impediendum, ne quid illicitum fiat, v. g. ne indignus ordinetur, vel eligatur, aut instituatur: & hæc quoque vel generalis est, vel specialis: generalis, & publica fit, quando agitur, ne crimen committatur, vel, si commissum sit, ne continuetur: ne contrahatur matrimonium cum Canonico impedimento dirimente, vel, ut sic contractum dissolvatur. Et ad hanc denunciationem quilibet tenetur, si putet, se per illam aliquid effecturum, & sine gravi suo incommodo denunciare possit. Alia est denunciatio Canonica specialis, sive privata, quæ fit per eum, cujus interest habere bonum Prælatum, seu Administratorem, vel subditum, ut si post binam monitionem non sit corrigibilis, ab officio, & beneficio removeatur: & de hac fit mentio in *c. 2. de offic. Custod.* & *c. Licet 32. de Simon. Abb. c. l. num. 59. Durand. c. l. num. 24. Marant. c. l. num. 7.* His addunt communiter DD. quartam speciem denunciationis, regularem scilicet, quæ expeditur secundum diversas Religiosorum Constitutiones, & proceditur in ea simpliciter de plano; nec contra eam appellari potest, *c. Ad nostrum. 3. & c. Reprehensibilis. 25. de appell. Abb. c. l. num. 61. & Durand. num. 25.*

LXXXVIII. Verum quia prædictæ divisionis membra coincidunt: nam denunciatio, tam Canonica, quam Regularis, potest esse judicialis: ideo rectius Theologi denunciationem dividunt in duas tantum species, charitativam, seu pœnitentialem, & judicialem. *Silv. V. Denunciatio. n. 1. Azor. p. 3. l. 13. cap. 21. §. Quarta. Lasm. l. 3. tract. 6. cap. 3. num.* Charitativa est, qua crimen defertur ad Prælatum, tanquam Patrem, ac singularem personam, ut in secreto corrigat: Judicialis, qua crimen defertur ad illum tanquam personam publicam, sive Judicem, de qua hoc loco potissimum agitur. Differunt hæ denunciationes fine: nam denunciatio Evangelica, sive mere charitativa, solum fit ob privatam emendationem, & pœnitentiam proximi delinquentis; ideoque hæc denunciatio ex motivo charitatis procedere debet, & de peccato mere præterito, ac plene emendato institui non debet: At vero judicialis denunciatio principaliter fit ob publicam vindictam; seu punitionem criminis, ut satisfiat communitati læsæ, in cujus injuriam quandam cedit, si ejus membra delinquant; adeoque per se directe procedit ex motivo justitiæ vindicativæ: vel etiam aliquando fieri solet, ut parti offensæ competens satisfactio injuriæ, vel damni illati fiat *Azor. c. l.* Quare duplex est denunciatio judicialis, una publica, seu criminalis, quæ ad publicam vindictam, seu pœnam tendit ob bonum publicum, vel ob publicam utilitatem: qualis est ea, ut indigni ab officio, dignitate, vel beneficio removeantur, vel ne indigni admittantur ad officia, Ordines, vel matrimonia. Altera privata, seu civilis, quæ privatum interesse, seu satisfactionem intendit; ideoque utraque de crimine mere præterito institui potest. *Azor. cit. c. 21. dub. 2. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. cap. 4. num 2.*

LXXXIX. Assertio 2. In foro sæculari, loquendo de judiciali denunciatione publica, quæ fit secundum Jus Civile commune, potest Judex ex officio procedere ad denunciationem suorum Officialium, qui publica auctoritate deputati sunt ad denunciandum, *l. ea. 7. C. de accus.* Vel etiam secundum communiter receptam consuetudinem, ad denunciationem cujuslibet alterius privati; publice enim interest, notitiam delictorum, quocunque modo, ad Magistratum pervenire, ne maneant impunita. *Clarus. cit. §. fin. q. 7. num. 2.* Si vero sermo sit de privata, & speciali denunciatione judiciali, quæ competit parti læsæ, seu offensæ ad proprium interesse, seu satisfactionem pro injuria, sive damno sibi illato obtinendam; tunc spectato Jure Civili, potest Judex procedere, quando is, qui prosequitur, quod sua interest, non potest agere, vel accusare, quia scilicet est servus, vel filius, vel subjectus alterius potestati, ideoque de Domino, Patre, vel alio, cui subjectus est, conqueritur, se injuste opprimi; *l. 1. §. Quod autem ff. de offic. Pref. Urb. Abbas. in cit. c. novit. num. 48. de judic. Azor. cit. c. 22. dub. 2.*

XC. Assertio 3. Licet in foro Canonico Judex Ecclesiasticus generaliter, & indistincte, propter peccatum, admittere possit denunciationes Evangelicam, seu charitativam: non tamen judicialem, nisi in certis casibus. Veluti 1. Si is, qui denunciatur, est Clericus, ut, si Clerici, vel Regulares conquerantur de injustis oppressionibus suorum Prælatorum. 2. Si Laicus sit, qui denunciatur, crimen tamen, de quo denunciatur, sit suapte natura, Ecclesiasticum, ut est hæresis, Simonia. 3. Ob defectum justitiæ in foro sæculari, quia in eo crimen non auditur, sive quia Judex sæcularis est negligens, sive jurisdictio, seu potestas vacat, sive nullus est, qui judicat, vel in eo foro non datur actio, vel repetitio, v. g. ex nudo pacto. 4. Ratione pacis violatæ, vel juramenti non servati a Laicis, *arg. c. novit. 13. de Judic.* 5. Si persona miserabilis sit, quæ denunciationem hanc proponit. 6. Si sit causa Spiritualis, sive Ecclesiastica, vel ei annexa, ut, si agatur de Matrimonio ob impedimentum Canonicum non contrahendo, vel contracto dissolvendo, *c. ac ad dissolvendum. 3. de despons. impub. c. cum inhibitio. 3. de clandest. despons. Abb. in cit. c. novit. num. 48. & seqq. Azor. c. l. dub. 5.*

§. II.

Utrum ante denunciationem judicialem semper præcedere debeat secreta monitio, & an etiam aliæ Juris solemnitates in ea servanda sint, & quinam ab hac denunciatione repelluntur?

XCI. Assertio 1. Si fiat denunciatio judicialis in foro sæculari, sive generalis, & publica, sive specialis, & privata, non debet eam præcedere ulla admonitio. *Abbas in cit. c. novit. num. 28. Durand. cit. tit. de denunciat. §. 2. num. 10. & 12.* At vero in foro Ecclesiastico, seu Canonico requiritur, saltem si sit specialis, ut admonitio præcedat, eaq; trina, vel ut minimum bina, nimirum privatim, & secreto, *inter te, & ipsum solum*, & secundo, *coram uno, vel duobus testibus. Abbas cit. l. Durand. c. l. num. 14. Azor. cit. dub. 6.* Idq; sumitur ex *c. Si quis 2. h. t.* Ubi Felix Papa ita rescribit: Si quis Episcopus (scilicet criminosus, vel accusandus, sive denunciandus) ab illis accusatoribus (id est, denunciatoribus, *Gl. hic V. eodem.*) qui recipiendi sunt, (nam inimici, & suspecti repelluntur, *Hostiens. ibid.*) accusatus fuerit (id est, denunciatus) postquam ab eis charitative admonitus fuerit, *Gl. hic V. eod.* ut causam emendet, & eam corrigere noluerit, non olim (id est, non ante admonitionem) sed nunc (id est, post admonitionem, *Gl. pen. & ult. hic.*) ad Primates causa ejus Canonice deferatur: nempe ad Superiores, seu legitimos Judices, sive is Judex sit Primas, sive Archiepiscopus, sive Concilium Provinciale; *Innoc. & Hostiens. hic. in fine. Joan. Andr. nu. 2.* Alioquin charitativa, & legitima monitione omissa, a denunciando repellitur. *Gl. hic in casu.* Porro etiam Jure antiquo statutum fuit, si agatur de crimine, quod depositionem Episcopi mereatur, non posse Primates, Archiepiscopos, cum Episcopis Comprovincialibus, causam definire, inconsulto Romano Pontifice, *c. accusatar. 5. & c. Quamvis. 7. caus. 3. q. 6.* Sed solum poterunt ad Papam causam referre, eique exponere, quid hac de re sentiant, ut notat *Felin. hic. nu. 2. not. ult.* & sic intelligendum est hoc *cap. Barb. hic num. 2.*

XCII. Verum Jure novo Concilii Tridentini circa Episcopos, eorumque causas statutum est. *I. Sess. 13. c. 6. de reform.* non esse citandos, ut personaliter compareant, nisi ob causam, ex qua Episcopus deponendus veniret, quovis modo procedatur. II. *c. 7. ibidem.* non esse in causa criminali testes contra eos recipiendos, nisi contestes, & bonæ famæ fuerint. III. *c. 8. ibid.* causas illorum, quando pro criminis objecti qualitate comparere debent, coram Papa referri, ac per ipsum terminari debere. Item causæ criminales graviores contra Episcopos, etiam ab ipso tantum Romano Pontifice cognoscuntur, & terminantur. *Sess. 24. c. 5. de reform.* IV. Causas, quæ necessario extra Curiam committuntur, contra Episcopos criminosos, non nisi Metropolitanis, aut Episcopis, ex speciali commissione ipsius Papæ manu signata, eligendis committi debere, ita tamen, ut solam facti instructionem inde sumant, & processum inde forment, reservata sententia definitiva eidem Papæ. Ubi etiam innovat S. Synodus *c. Qualiter 24. h. t.* Denique præcipitur, ut minores causæ Episcoporum in Concilio Provinciali tantum, cognoscantur, ac terminentur, vel a deputatis per Concilium Provinciale.

XCIII. Assertio 2. Denunciator non tenetur se inscribere ad pœnam talionis subeundam, ut constat ex *Super his 26. in princ. h. t.* ubi Papa Innocent III. ita rescribit: quod tribus modis potest crimen opponi, denunciando, excipiendo, & accusando, (adde quartum, scilicet per inquisitionem. *Gl. hic V. tribus modis.* de quo actum supra) quando crimen in modum denunciationis opponitur, non est necessaria inscriptio, sed cum in modum accusationis, oportet inscribi: quoniam ad depositionem instituitur accusatio (nam accusatus deponitur ab officio, vel beneficio. *Abbas hic. num. 2.*) Sed ad correctionem est denunciatio (præcedente legitima admonitione, *Gl. hic V. denunciatio.*) facienda, de quo dictum supra *numer. 77. h. tit.*

Porro etsi in denunciatione judiciali inscriptio non fiat, sed qui denunciat, tantum refert in scriptis suam denunciationem, vel ipsemet narrat cum Notario, qui, ipso dictante, redigit illam in scripta: Aliæ tamen solemnitates Juris, quæ requiruntur in libello accusatorio, etiam in denunciatione judiciali observandæ sunt, nimirum, ut exprimatur cri-

crimen, malefector, sive Reus, locus, & tempus commissi criminis. *Clar. cit. §. fin. q. 2. num. 11. Azor. cit. c. 21. dub. 9.*

CXIV. Assertio 3. Publicus concubinarius, & ob id excommunicatus, & is, qui conspiravit in denunciandum, vel prius illum non admonuit de crimine, denunciare non potest, prout statuitur in *cap. Cum dilectus. 20. h. tit.* Nam ,, quidam Clerici super quibusdam criminibus denunciaverunt Episcopum suum, impetrantes contra illum inquisitionem: contra quos ex parte Episcopi, propositum fuit, quod Clerici illi audiendi non sint, quia erant publici concubinarii, propter quod etiam excommunicati fuerunt, nec præmonuerant illum, & insuper in ipsum conspirarant, Papa Innoc. III. super hoc consultus a Judicibus, si constiterit, eos, quorum nomine sunt ejusmodi excessus de Episcopo denunciati, publice concubinarios tunc fuisse, propter quod sententia excommunicationis in eos lata fuit: vel Episcopum de prædictis excessibus seu criminibus non fuisse præmonitum ab eisdem, vel ipsos conspirasse in eum, e denunciatione eosdem repellant; alioquin audiant, quæ hinc inde proposita fuerint: & Episcopo prohibeant, ne super his, super quibus ad Sedem Apostolicam legitime ab ipsis appellatum fuit, Clericos ipsos aggravare præsumant, donec causa secundum formam mandati Apostolici fuerit terminata.

XCV. Notandum 1. Quamvis non possit regulariter fieri accusatio per alium, sive per Procuratorem, ut patet ex supra dictis; tamen denunciatio potest fieri per alium, & in ea intervenire Procurator, ut colligitur ex illis verbis hujus c. *quorum nomine sunt ejusmodi excessus de Episcopo denunciati*, *Abbas. hic. n. 2.*

Notandum 2. Criminosus a denunciatione repellitur, *c. cum in tua. 27. de Spons.* nisi suam vel suorum injuriam prosequatur, *arg. c. 2. caus. 4. q. 6* ac proinde etiam publicus concubinarius ad denunciandum aliorum peccata non est admittendus, quin etiam est suspensus, *c. vestra. 7. de cohab. Cleric. & mul. Gl. hic. V. Concubinarios. Hostiens. hic.* V. *excommunicationis*. Nec refert, quod in hoc c. ponderat Papa, quod in concubinarios sententia excommunicationis fuerit promulgata: quia hic duo conjunguntur, quorum alterum per se solum sufficeret ad repellendum a denunciatione, scilicet publicus concubinatus, & excommunicatio, de qua etiam hic mentio est facta ad majorem aggravationem delicti, *Hostiens. hic. V. excommunicationis. Abb. n. 4.*

Notandum 3. Judex, a quo legitime appellatum est, non debet se in causam illam ingerere, donec appellationis causa sit finita, quia præsumitur, quod ex odio procederet, & merito posset tanquam suspectus recusari, *Gl. fin. hic.*

§. III.

An pendente Inquisitione, ad denunciationem contra Superiorem, seu Prælatum a subditis factam, Superior procedere possit in causa illa contra Subditos?

XCVI. De hac re agitur inprimis in *c. olim. 26. h. t.* Nam ,, ad petitionem, & denunciationem quorundam Monachorum, inquisitio super statu cujusdam Monasterii, tam in Capite, quam in membris, commissa fuit quibusdam Inquisitoribus: pendente inquisitione coram ipsis, Abbas dicti Monasterii quasdam sententias excommunicationis, & suspensionis tulit in quosdam Monachos prosequentes illam denunciationem, & inquisitionem, & eis adhærentes, & per quosdam Judices delegatos, eas fecit promulgari: de quo, & aliis nonnullis ab Abbate attentatis, Monachi conquesti sunt apud Papam Gregorium IX. qui mandavit Inquisitoribus, ut, ne reformatio Monasterii impediatur, sententias excommunicationum, & suspensionum, quas Abbas protulit, vel per quosdam Judices fecit promulgari, post inceptum negotium, in eos, & adhærentes eisdem relaxet: ac eis restitutis, quos idem Abbas, pendente negotio contra justitiam, spoliavit, & relaxatis etiam juramentis, si qua de tacenda veritate extorserat, in negotio procedant de plano, & absque Judiciorum strepitu, & inquirant, quæ circa personas, & observantias regulares viderint inquirenda; corrigentes, & reformantes, quæ fuerint corrigenda, & reformanda, tam in Capite, quam in membris, providentes, ut negotio hoc pendente, prædicti Monachi Abbati obediant, ita tamen, ut per hoc prosecutio negotii, sive reformatio Monasterii nunc impediatur. Si vero testes contra Abbatem denunciatum producti fuerint, copiam dictorum ipsorum ei facient. Prædictis autem Monachis, & tribus, vel quatuor, vel aliis, quos idoneos ad dictum negotium prosequendum assumpserint, expensas necessarias factas, & faciendas ex bonis Monasterii faciant ministrari (cum proprium non habeant) compotatis, si qua propterea receperunt de bonis ejusdem Monasterii.

XCVII. Pro explicatione hujus c. notandum 1. Pendente Judicio denunciationis, vel inquisitionis, inter Superiorem, seu Prælatum, & Subditos, super criminibus Prælati denunciati, suspensa & ejus jurisdictio, ac si esset ab eo appellatum, ita ut Prælatus denunciatus debeat abstinere ab omni processu, per quem negotium inquisitionis posset impediri, & totum Judicium ad superiorem Judicem est delatum. Unde si procedat Prælatus inferior, pendente tali Judicio, injuriam censetur facere superiori, & ideo hic, quidquid ab inferiore, pendente negotio, attentatum fuit, qui ex odio procedere præsumitur, revocare potest, ac debet. *Gl. hic V. Post inceptum negotium, Hostiens. V. eod. & Abb. num. 1. not. 1.*

Notandum 2. In Inquisitione, quæ fit contra Prælatum Regularem a Subditis denunciatum, ordo judiciarius ex parte servari debet, etsi non usquequaque, sive omnino exacte, sicut servari debet contra sæculares Prælatos; ideoque Papa in casu hujus c. mandavit copiam attestationum, sive depositionum testium exhiberi Abbati denunciato, & inquisito: imo & nomina testium, licet id non exprimatur in textu, cum per eorum suppressionem præbeatur audacia infamandi; quod non fit in inquisitione, contra simplices Claustrales, seu Monachos, *Gl. hic. V. de plano, Abb. num. 2. not. 4.*

XCVIII. Notandum 3. Quamvis pendente lite inter Prælatum, & Subditos, ipse Prælatus, seu Judex inferior abstinere debeat ab illo negotio, super quo lis pendet, & e dependentibus ab illo, sive connexis cum illo: attamen in aliis causis potest in Subditos exercere suam jurisdictionem, & hi illi obedire debent uti sumitur ex *cit. c. Olim.* ita tamen, ut per hoc prosecutio negotii principalis non impediatur, nisi forte Prælatus, ratione negotii sic pendentis, vel alias fuerit legitime recusatus, cum ex denunciatione soleant oriri graves inimicitiæ inter denunciatum, & denunciantem, *Abb. hic. n. 6. & 7.*

Notandum 5. Monachi expensis Monasterii prosequuntur inquisitionem, quæ fit ad denunciationem illorum contra Prælatum, cum nihil proprium habeant, *Gl. hic in notatis*, imo, si illa habere non possint ab ipso Abbate, propria auctoritate, possunt illas accipere ex bonis Monasterii, cum ipsius utilitatem procurent, *Abb. hic. n. 3.* & patet ex supra dictis.

XCIX. Præterea si Prælatus denuncietur suspectus de dilapidatione bonorum Ecclesiæ, commissio facienda est super veritate inquirenda, & pendente negotio, ei interdici debet potestas quocunque modo alienandi bona Ecclesiæ, prout statuitur in *c. Prælatorum. 27. & ult. h. t.* Nam quidam ,, Canonici Frisingenses denunciaverunt Papæ, quod Episcopus eorum bona sui Episcopatus (quem minus Canonice, ut dicunt, fuit assecutus) graviter dilapidet, & consumat, & non solum rerum, sed etiam famæ, & salutis prodigus, vitam ducat nimis dissolutam. Ideo mandat Gregorius IX. quibusdam Judicibus ut personaliter accedentes ad locum, veritate inquirant, & eam fideliter conscribentes, sub Sigillis suis, ad se transmittant inclusam, & eidem Episcopo terminum assigneot, quo conspectui Papæ se præsentet, pro meritis pœnam recepturus: interim potestate vendendi, dandi, seu donandi, infeudandi, seu quocunque modo alienandi bona ipsius Ecclesiæ, eidem penitus interdicta.

C. Notandum 1. Licet dicta paucorum non infament, *c. Inquisitionis. 21. in fin. h. t.* tamen ad eorum denunciationem potest committi inquisitio, & commissa simpliciter inquisitione veritatis contra aliquem, censetur commissum, ut prius inquiratur super infamia, tanquam aliquid prærequisitum, & præcedens, prout colligitur etiam ex *hoc c. Abb. hic n. 2.*

Notandum 2. Inquisitores personaliter accedere debent ad locum, in quo versantur illi, contra quos fit inquisitio, eaque alibi fieri non debet, nec possunt in hoc casu Inquisitores aliis committere vices suas, quia censetur electa industria personarum, *Gl. hic in not. & V. Personaliter.*

Notandum 3. Interdicta alicui Prælato, vel alteri Administratori generali alienatione rerum, censetur ei interdicta omnis alienatio, non tantum rerum immobilium, sed etiam mobilium: non tamen earum, quæ servando servari non possunt; alioquin talis prohibitio esset contra utilitatem Ecclesiæ, *Arg. l. Tutor. 7. §. Si tutor. ff. de administ. tut. Abbas hic n. 6.*

§. IV.

Quomodo procedendum sit, quando crimen opponitur, per modum exceptionis, & quomodo super crimine notorio?

,, CI. Assertio 1. Cum excipiendo crimen fuerit objectum, distinguendum est quare opponatur, & quando, ut habetur in *c. Super his. 16. §. Cum autem h. t.* Si enim objiciatur, ut aliquis ab accusatione, vel testimonio ferendo repellatur, non est necessaria inscriptio; sed cum opponitur, ut quis a promotione officii, vel beneficii excludatur, si ante confirmationem opponitur (prout hic fuit opposita) non cogitur quispiam se inscribere; quia crimen hoc modo probatum impedit promovendum, sed non dejicit jam promotum, (non enim propter hoc privatur aliis dignitatibus, vel beneficiis; quia ad hoc non agebatur. *Gl. hic. V. Non dejicit.*) si vero crimen objicietur post confirmationem (per quam spirituale vinculum est contractum, *c. 2. de transl. Episc.*) cum scilicet electus ordinandus, vel consecrandus est, debet excipiens se obligare ad extraordinariam pœnam, secundum arbitrium Judicis discreti, si in probando defecerit, licet non teneatur se inscribere; quia dejicit etiam ab obtento, & repellit ab obtinendo: nam crimine sic probato, perdit, quod per electionem & confirmationem fuerat consecutus, sed ob hoc prius habita non amittit. Et in hoc casu, licet agatur de crimine (per modum scilicet exceptionis, non est tamen hujusmodi quæstio criminalis, unde per Procuratorem potest tractari.

CII. Pro intellectu hujus c. notandum 1. Criminosus non est admittendus ad excipiendum de crimine, si prosequatur bonum publicum, quia est excipiens voluntarius; & hæc exceptio habet vim cujusdam accusationis, a qua criminosus repellitur, sicut a testificando. Admitti autem debet ad excipiendum, si prosequatur proprium suum interesse, ut quia ille, contra quem excipit, est suus futurus Prælatus, vel Parochus, vel quia est patronus, vel quia alias sua interest; tunc enim est excipiens necessarius; nemini enim suum jus prosequenti obstat exceptio criminis, *Argum. cap. 2. caus. 4. quæst. 6.* nisi aliunde ex causa aliqua sit suspectus; talis enim in causis criminalibus, vel Ecclesiasticis

non

non est admittendus, *Arg. c. ult. caus. 3. q. 10.* Unde ad excipiendum de crimine contra electum in Episcopum admittitur quilibet Subditus, seu Diœcesanus, tam contra personam, quam contra formam electionis: contra promovendum ad Ecclesiam curatam quilibet Parochianus, immo & contra electos ad simplicia beneficia quilibet de Ecclesia: quia cujuslibet, interest, bonos habere non solum Prælatos, & Parochos, sed etiam alios Clericos, *Hostiens. in cit. c. Super his col. 2. §. Excipitur. Abb. hic. n. 10. & 21.*

Notandum 2. Exceptio, suapte natura, tendit ad repellendam adversarii intentionem, *c. 2. de ord. cognit. c. 2. de except. l. 1. ff. eod.* sed quandoque propter connexionem juris obtenti cum jure, a quo quis repellitur, dejicitur a jure etiam acquisito, si crimen probatum sit, *Abbas hic n. 2.* ut in casu *cit. c. Super his*, si electus repellatur, per exceptionem criminis, a confirmatione, per consequens repellitur etiam a jure quæsito per electionem: Si a consecratione, per consequens etiam a jure quæsito per confirmationem. Idque specialiter inductum est favore Ecclesiarum: inutilis enim esset Ecclesiæ talis electus, qui confirmari non posset: idemque est in repulso a consecratione; nam si Ecclesia haberet Sponsum, qui non posset confirmari, & consecrari, vel actu administrare, adhuc Vidua censeretur, ac proinde esset, ac si nullum Sponsum haberet, vel Pastorem: necesse est igitur, ut, si Sponsus, sive electus ad Prælaturam repellatur a jure obtinendo, rejiciatur etiam a jure obtento. Sed ante confirmationem electi, excipiens de crimine non se inscribit; sed post confirmationem tantum, quia ante illam non dicitur promotus cum effectu, sive adeptus Prælaturam, sive beneficium, cum per electionem acquiratur tantum jus ad rem, non jus in re; quod acquiritur per confirmationem. Si vero a confirmatione, vel consecratione repellatur aliquis, obtentu beneficia non amittit, sed jus tantum quod per electionem acquisivit. *Hostiens. in cit. c. Super his col. 4. V. Dejicitur. & Joan. Andr. n. 10. V. eodem.* Et hinc non conferuntur alteri beneficia alicujus electi in Episcopum, nisi post tempus elapsum Jure præscriptum ad consecrationem Episcopi, aut, repellatur ab obtento de novo, saltem antiqua possit retinere. *Joan. Andr. cit. l. n. 10.*

CIII. Notandum 3. Licet is, qui post confirmationem electi, contra illum excipit de crimine, ad eum repellendum ab ordinatione, seu consecratione non cogatur se inscribere; debet tamen se obligare ad extraordinariam pœnam, secundum arbitrium Judicis, solvendam, si in probando defecerit, juxta *cit. c. Super his §. Cum autem.* quin hoc est generale, ut quando certa pœna non est expressa in Jure, ea arbitrio Judicis prudentia infligenda delinquatur. *c. De causis 4. de offic. jud. deleg.* & a tali pœna arbitraria appellari potest, & si Judex in pœna arbitraria excesserit, ea ad arbitrium boni viri reducenda est. *Gl. hic. V. arbitrium, & V. astringendus.*

Notandum 4. Procurator admitti potest, si impugnetur alicujus electio, seu promotio ad Prælaturam, vel Canonicatum, etsi crimina objiciantur personæ electæ, quia, etsi agatur de crimine, non est tamen ejusmodi quæstio criminalis, *cit. §. Cum autem. c. 1. de Elect. in 6. in princ. & c. tua 3. de Procurat.* Non enim agitur criminaliter ad vindictam publicam, & accusatio criminalis tendit ad depositionem ab Ordine, non ad privationem beneficii tantum, *Abbas. hic n. 4.* requiritur tamen, ut Procurator ad hoc habeat speciale mandatum, juxta *Clement. 2. de Procurat.*

Notandum 5. Duobus modis potest per exceptionem deduci crimen in Judicium. 1. Civiliter, quando exceptio de crimine opponitur solum ad repellendum accusatorem ab accusatione, vel testem a testificatione, tanquam criminosum, vel ad impediendum, ne electus, vel promotus ad dignitatem, vel beneficium, mittatur in possessionem: & non potest ex hujusmodi processu ferri sententia criminalis, nec is, contra quem excipitur, puniri criminaliter a Judice, etiamsi de crimine sit convictus, nisi nova inquisitio, aut novus processus instituatur. Criminaliter vero agitur per exceptionem criminis, quando agitur, ac petitur, ut non solum accusator, aut testis repellatur, sed etiam ut puniatur criminaliter, & hoc casu, potest etiam contra eos ferri sententia condemnatoria criminalis: quia tunc excipiens assumit partem accusatoris, nec Procurator intervenire potest. *Gl. fin. hic* Et sicut in Judiciis criminalibus, in quibus proceditur per accusationem, vel inquisitionem, requiritur, ut exprimatur tempus, & locus commissi criminis: ita eadem exprimenda sunt, quando proponitur crimen, per viam ejusmodi exceptionis criminalis, cæteraque servanda sunt, quæ in Judicio accusationis servari, debent, cui talis exceptio, quæ ad puniendum tendit, æquiparatur. *Clar. cit. §. fin. qu. 19. n. 1. & 3. & q. 32. n. 22.*

CIV. Assertio 2. In notoriis criminibus, quando & crimen est notorium, & malefactor: non est necessarium, ut servetur ordo Juris, neque accusator requiritur, prout habetur in *c. Evidentia 9. h. t.* ubi dicitur: Evidentia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris, id est, ut explicat *Gl. ibid. V. Scelus. V. non indiget.* Scelus, quod notorium est, per evidentiam operis non indiget aliquo proponente accusationem, quia factum se ostendit: nam cum regulariter accusator requiratur, ut crimen manifestetur, & in Judicio per probationem publicetur, *c. quisquis. 3. c. 2. q. 8. l. ult. C. de accus.* hæc autem manifestatio per evidentiam facti habebatur, *c. fin. de cohab. Clericorum, & mul.* ideo non est opus accusatione, nec ordo Juris, seu processus requiritur, *Gl. hic. in casu.* nec probatio, nec examinatio, nisi ad cautelam, vel quando, etsi delictum notorium sit in locis, remotis; non est tamen notum Judici, coram quo agitur, alioquin vero, si sit omnino evidens, non requiritur probatio. *Hostiens. hic.* Quare etsi non adsint testes, qui deponant super scientia delicti: si tamen appareat de delicto, & adsint tres, vel duo testes idonei probantes, notorium esse, quod Titius crimen hoc commiserit, potest Judex statim procedere ad eum condemnandum, *Clar. §. fin. q. 9. n. 5. 6.* Requiritur tamen etiam in criminibus notoriis sententia declaratoria Judicis, *l. qui sententiam. 16. C. de pœnis Gl. fin. hic. Clar. cit. q. 9. n. 8.* imo etiam citatio ad audiendam sententiam, *Clar. c. l. n. 4.* Porro illud dicitur notorium crimen, quod nulla tergiversatione celari potest, cujusmodi est, quod fit coram populo, aut Collegio, vel majore ejus parte, sive sit factum permanens, sive transiens, *Clar. c. l. n. 2.* quamvis *Abbas hic n. 1.* dicat, notorium factum transiens, cum non sit evidens, seu notorium Judici, ut Judici, requirere processum, ac ordinem judiciarium. Debet autem non solum ipsum factum esse notorium, & evidens, v. g. Titium hominem occidisse, sed etiam qualitates facti, ita, ut nulla defensio, vel excusatio Reo competat; fieri enim potest, quod quis aliquem occidit, ad se defendendum, vel quia alias impune occidi potuit. *Clar. c. l. n. 3. Azor. cit. lib. 13. c. 22. §. aliud modus* plura de notorio dicta sunt *l. 3. tit. 2. §. ult.*

CV. Postremo huc revocari potest alius modus procedendi criminaliter, nempe si Reus in flagranti delicto sit deprehensus; nam etsi id non faciat plenam probationem, nec sufficiat ad condemnandum Reum, saltem in gravibus delictis, & pœnis: sufficit tamen ad examinandum; & interrogandum deprehensum, ut, si fateatur crimen, statim contra eum fiat executio pœnæ: si vero negat, statim, sine alio processu torqueri possit, si sit persona vilis *Clar. cit. §. fin. q. 8. n. Azor. c. l. in princ.* requiritur tamen, ut etiam præcedat sententia a Judice subscripta, sine aliis solemnitatibus, ut docent Doctores citt.

TITULUS II.

De Calumniatoribus.

Actum est præcedente Titulo de Accusatoribus, & Delatoribus criminum, sed quia isti quandoque calumniantur; ideo hic Titulus subjungitur.

§. I.

Quis dicatur Calumniator, & quid sit calumniari, & quali pœna sit afficiendus.

I. Assertio 1. Accusatores, & denunciatores tribus modis delinquunt, quibus eorum temeritas, & malitia detegitur, *l. 1. in princ. ff. ad SC. Turpill.* & refertur a Gratiano *in c. Si quem 8. §. Accusatorem, caus. 2. q. 3.* Vel enim calumniantur, vel prævaricantur, vel tergiversantur. Calumniari est falsa crimina intendere, seu proponere, *cit. l. 1. §. 1.* Unde, qui falsum crimen alicui imponit in Judicio, Calumniator dicitur. Est autem duplex calumnia, vera, & præsumpta ut tradit ex communi *Clar. in pract. crim. §. fin. q. 6. n. 2.* Vera calumnia est, quando quis falsum crimen scienter, & per dolum intendit, vel alicui objicit; adeoque cum eum, quem scit esse innocentem, accusat, vel denunciat. Præsumpta calumnia est, quando quis crimen de quo aliquem accusavit, vel denunciavit in Judicio, non probat: nam, qui aliquem in Judicium vocat, paratas habere debet probationes, *l. Qui accusare 4. C. de edendo.* unde, si in probatione deficiat, censetur calumniandi animo litem movisse, & Calumniator præsumitur, ac dicitur, nisi ex quibusdam indiciis appareat, eum probabiliter litigasse, de quibus postea. *Gl. in c. 2. V. Calumniandi h. t. & ibid. Abb. n. 5.*

Prævaricari vero est, vera crimina abscondere, & Prævaricator dicitur, qui cum Reo colludit, & translatitie, id est, obiter accusandi munere fungitur, proprias, ac veras probationes dissimulando; falsas vero Rei excusationes, id est, exceptiones admittendo, *cit. l. 1. §. 1. & Prævaricatorem. ff. ad SC. Turpill.* & Prævaricator dicitur, quasi Varicator, qui diversam partem adjuvat, & ex utraque parte consistit, quin imo ex altera potius, Rei scilicet, cujus se Adversarium simulavit, cum tamen tacite ejus partem talis pœna extraordinaria, ad arbitrium Judicis, *l. 2. ff. eod. Abb. in Rubr. h. t.* Denique tergiversari est in universum, sive omnino ab accusatione desistere, *cit. l. 1. §. 1. ff. ad SC. Turpill.* sine licentia scilicet Judicis, cujus pœna olim fuerunt quinque libræ auri. *l. 3. ff. de prævar.*

II. Assertio 2. Calumniator, qui scienter, ac per solum falso alium accusavit, olim punitus fuit pœna talionis, hoc est, supplicii similitudine, ea scilicet, quam merebatur accusatus, si delictum, de quo accusabatur, commisisset, *l. ult. C. de Accusat. & l. ult. C. de Calumniat.* hodie tamen puniri solet pœna extraordinaria, & juxta objecti criminis, & accusatorum qualitates, aliasque circumstantias, ad arbitrium Judicis. *Felin. in Rubr. h. t. n. Covar. l. 2. var. resol. c. 9. n. 1.* Idque colligitur ex *c. Super his 16. super de accus.* ubi statuitur, ut per calumniam objiciens crimen, per modum exceptionis, si in probatione deficiat, arbitrio Judicis sit puniendus.

III. Porro spectato Jure communi, si Calumniator non possit puniri similitudine supplicii, sive eadem pœna affici, qua accusatus, probato crimine, plectendus fuisset; tum potest pœna illi commutari in aliam, arbitrio Judicis, prout sumitur ex *c. Cum fortius 1. h. t.* „ubi talis casus proponitur.
„ Hilarius Subdiaconus accusavit Joannem Diaconum, ea-
„ que causa commissa fuit a Papa Gregorio Athenio Sub-
„ diacono & quibusdam aliis. Judices, quia Hilarius nihil
„ probavit contra Joannem, eundem absolverunt; neque ta-
„ men ullam pœnam imposuerunt Hilario, propter calumniam
„ illatam. Hoc cognito, Papa rescripsit. Cum fortius pu-
„ nienda sint illa crimina, quæ insontibus, & maxime sa-

„ cratis hominibus (id est, Clericis in sacris Ordinibus constitutis. *Hostiens. hic V. Sacratis hominibus.* ea dignitate enim personæ aggravatur injuria. *Gl. hic V. eodem.*) objiciuntur; „ ideo reprehendit Papa Judices illos, quod nullam pœnam dicto Calumniatori Hilarin imposuerint, &, cum tantum „ malum non debeat impunitum transire, mandat, ut prædictos Hilarius Subdiaconatus officio privetur, & verberibus „ publice castigatus, in exiliom deportetur. Idque in supplementum pœnæ talionis, quam, si is, qui calumniam intulit, probasset, ipse Reus sustinere debuisset, *c. Juxta. 3. caus. 5. q. 6.*

IV. Ubi notandum 1. Quando non potest imponi pœna ordinaria Jure statuta, quia delinquens non est illius capax, potest, ac debet illa commutari in aliam, ad arbitrium Judicis. *Felin. hic n. 2.* ut in casu hujus c. Accusator non poterat puniri simili supplicio; quia non habebat Ordinem Diaconatus, quem habebat accusatus; ideoque privatus est Ordine Subdiaconatus, quem habebat, & in supplementum imposita fuit alia pœna, nempe verberum, & exilii. *Gl. hic in notatis & Abbas in fine.*

Notandum 2. Ecclesia, sive Prælatus Ecclesiasticus, potest Clericis delinquentibus infligere pœnam verberum, citra sanguinis tamen effusionem, *c. In Archiepiscopatu. 4. de Raptorib.* quamvis *Bern. Diaz. in pract. crim. Can. c. 36. nu. 4.* dicat, ibi prohiberi vindictam sanguinis, hoc est, verberationem, ex qua principaliter, & immediate sequatur effusio sanguinis non vero, si solum accidentaliter: deinde requiritur, ut talis verberatio moderate fiat, non crudeliter, & sine ignominia. *Clar. §. fin. q. 70. n. 2.* & per Clericum, non per laicum, *Diaz. c. l. nu. 3.* Hodie vero hæc pœna publicæ verberationis generali consuetudine in Clericis non usurpatur, teste *Claro c. l.* possunt etiam Clerici per Ecclesiasticam potestatem mitti in exiliom, ut constat *ex cit. c. 1. h. t. Diaz. in pract. c. 37. nu. 1.*

§ II.

An, & ob quas causas excusetur Accusator a calumnia, ejusque pœna, & an etiam Denunciator puniatur tanquam Calumniator, si in probatione criminis deficiat?

V. Assertio 1. Sicut in Judiciis civilibus, Actor, qui justam causam litigandi habuit, excusatur a calumnia, nec in expensas condemnatur, ut tradit *Gl.* communiter recepta in *c. Finem 5. V. Expensas. de dolo, & contum.* ita etiam in criminalibus causis excusandus est a præsumpta calumnia, si justa causa, seu errore probabili ductus accusavit, etiamsi in probatione criminis defecerit, ut constat ex *l. 1. §. Sed non utique. ff. ad SC. Turpill.* & *l. Quis non 3. C. h. t.* & quidem justa causa, non solum excusat litigantem ab expensis solvendis, sed etiam ab omni Juris civilis, & Canonici pœna, & calumniæ suspicione; quia hoc crimen malam intentionem requirit. *Farinac. in praxi crim. p. 1. l. 1. tit. 2. q. 16. nu. 34. & 35.* & alii apud ipsum citt. In dubio autem justa causa non præsumitur in accusante, si succumbat in probatione accusationis, nisi ab eo probetur; ideoque Accusatori debet præfigi certus terminus ad probandam justam causam, si quam habet, nec prius de calumnia condemnari debet, *Farin. c. l. num. 38.*

In specie vero hujusmodi causæ excusantes a calumnia, ejusque pœna sunt plures, quas recenset *Abb. in c. 2. n. 5. h. t. Menoch. de arb. Jud. casu 321. n. 7. & seqq. Farin. cit. q. 16. num. 41. & seqq.* 1. Quando Accusator, licet in accusatione succubuerit, semiplene tamen per unum testem illam probavit, nisi consueverit calumniari; tunc enim præsumitur semper malus quæ præsumptio elidit semiplenam probationem, per quam præsumptio calumniæ elidebatur, vel nisi Reus ad sui defensionem aliquid probasset, *Menoch. c. l. n. 17. & 18. Farinac. nu. 47. & 48.* 2. Si Accusator a testibus sit deceptus, qui extra Judicio se nihil scire attestati sunt. 3. Si Accusator probet, se audivisse a personis fide dignis, Accusatum crimen commisisse. 4. Qui ex officii necessitate accusat, ut Procurator fiscalis, Tutor, *l. 2. C. de his qui accus. non pos.* item hæres occisi, cujus necem vindicare tenetur, *l. Cum tantum 9. C. de his, quibus ut indignis &c.* 5. Si quis ratione propinquitatis sanguinis, & immensi doloris accusare sit coactus, ut parentes necem filii, vel e converso, maritus necem uxoris, vel adulterium cum illa commissum esse, *l. Quamvis. 30. C. ad leg. Jul. de adult.* 6. Si delictum, de quo facta est accusatio, sit atrox, & immane, ut est crimen læsæ Majest. hæresis, Simoniæ, quæ, etsi quis non probet, non punitur ob calumniam, *Barb. in collect. in c. 2. n. 8. h. t.* 7. Si quis accusat aliquem de eo delicto, de quo jam antea erat infamatus, vel quia alia indicia criminis ad torquendum, vel saltem ad inquirendum sufficientia præcesserunt. 8. Si Accusator probavit suam accusationem per testes, qui deinde propter inhabilitatem personæ eorum fuerunt rejecti, ut quia erant infames, vel excommunicati. 9. Mulier ob sexus fragilitatem excusatur a calumnia præsumpta etsi crimen non probavit, *l. 2. §. Accusationem ff. ad SC. Turpil.* 10. Quando accusatio causatur ab necato defuncto, qui lethaliter vulneratus dixit, sibi necem intulisse, v. g. Titium. In his igitur & similibus casibus, licet Accusator deficiat in probando; non præsumitur tamen statim calumniari: sed Judex ex officio inquirere debet, an fuerit calumniatus, & si evidenter deprehenderit calumniam, etiam in istis casibus puniet Calumniatorem; secus in dubio. Extra hos vero, vel similes casus, qui relinquuntur arbitrio Judicis, eo ipso, quod quis deficiat in probando, præsumitur calumniari, & sine aliis indiciis potest puniri, tanquam Calumniator, *Abb. in cit. c. 2. n. 5. h. t.*

VI. Assertio 2. Denunciatores, vel sunt publici, vel privati. Priores, qui publica auctoritate Magistratus constituti sunt ad denunciandum crimina, cum non teneantur probare crimina, quæ denunciant; sed tantum nominare testes de delictis verisimiliter informatos, & aperire indicia, quibus Judex ex officio moveri possit ad ulteriores inquisitiones; ideo licet puniantur, si vere calumnientur, sive falso denuncient eos, quos sciunt esse innocentes: non tamen puniuntur ex præsumpta calumnia, si in probationibus deficiant, nec condemnantur in expensas, quia, cum ex necessitate officii denunciant, excusantur ab omni pœna, & in eis cessat omnis præsumptio calumniæ *Clar. §. final. quæst. 7. numer. 12. Farinac. citat. quæst. 16. numer. 16.* Vel sunt Denunciatores privati, qui non ex officii necessitate, sed sponte crimina denunciant, ob privatum interesse, vel ob aliam particularem causam; & hi tenentur probare, vera esse omnia ea, quæ in sua denunciatione continentur. *l. Divus. 6. ff. de custod. Reorum. l. Ab. accusatione. 6. §. Nunciatores. ff. ad SC. Turpill.* alioquin præsumuntur calumniati, & non solum, si scienter crimina denuncient, sed etiam, si in eorum probatione deficiant, condemnandi, ac puniendi sunt, *l. Eum Patronum. 10. ff. de jure Patronat.* ubi dicitur, qui nomen detulit, accusasse intelligendus est, ac proinde idem judicandum de tali denunciatore, quod de Accusatore, *Clar. c. l. n. 12. in fine. Mascard. cit. casu 22. n. 1. Farinac. cit. q. 16. n. 17.* ubi addit, pœnam falsi delatoris, sive voluntarii denunciatoris, cum non sit a Jure expressa, esse arbitrariam: quamvis ea consuetudine tales delatores ex præsumpta calumnia condemnari non soleant, sed solum ex vera.

VII. Porro non tantum de Jure Civili sed etiam Canonico, qui denonciat crimen, ut constat ex *c. Cum dilectus. 2.* „ *h. t.* Nam, cum Magister Scholarum Palentinus ad Sedem „ Apostolicam accedens, de suo Episcopo varios errores de„ nunciasset, Innocentius III. Papa eorum examinationem „ quibusdam Inquisitoribus faciendam commisit: & postquam „ processum negotii ad se transmissum diligenter examinas„ set, nec inveniret aliquid de prædictis sufficienter proba„ tum, absolvit Episcopum a criminibus objectis, & man„ davit quibusdam Episcopis, ut dictum Magistrum suspen„ dant ab officio, & beneficio, donec Canonice purgaverit „ suam innocentiam, quod non animo calumniandi ad hu„ jusmodi crimina proponenda processerit: ut cæteri simili pœna absterriti, non facile ad infamandos Prælatos suos procedere præsumant.

VIII. Notandum 1. Si Denunciator non probat, quod intendit, seu objecit, calumniari præsumitur, sicut Accusator. *Gl. hic V. Calumniandi.* quia tamen ista præsumptio, non est Juris, & de Jure; ideo admittit probationem innocentiæ in contrarium, scilicet, quod ex aliqua verisimili causa denonciaverit. *Abb. hic num. 6.*

Notandum 2. Denunciator ille in casu hujus cap. non fuit privatus officio, & beneficio: sed solum ab eo suspensus; quia, licet non plene; tamen aliquo modo probaverat ea, quæ denunciavit; adeoque mitius punitur, cum alias omnino deponendus fuisset. *Hostiens. hic V. Sufficienter.* Et quamvis Denunciator non debeat se inscribere, quia non agit ad certam pœnam imponendam: si tamen deficiat in plena probatione; tunc propter infamiam, quam conatus est inferre denunciato, puniri debet, sicut in hoc cap. punitus fuit, ac suspensus, donec se purgaret. *Abb. hic num. 8. in fine.* & quidem non solum in accusatione, sed etiam in denunciatione Calumniator extraordinaria pœna punitur. *Innocent. hic in fine.*

Notandum 3. Denonciator, si non sufficienter probat, quod intendit, probare debet, se non animo calumniandi denunciasse, per proprium juramentum, quod regulariter ad probationem sufficit, cum quæritur de animo, & conscientia hominis: nam factum negantis, seu mera negatio per testes directe probari non potest, *cap. Quoniam 11. de probat. Glos. hic V. Non calumniandi. Hostiens. V. eod.* Debet etiam talis Denunciator se Canonice purgare, quæ purgatio præstabitur, ad arbitrium Judicis, cum hic non sit determinata, ita ut Judices, seu Commissarii possint illi indicere purgationem, per proprium Juramentum, vel adjungere duos, aut tres Compurgatores, prout eis videbitur, maxime, cum hodie purgationes sint arbitrariæ, *c. Inquisitionis. 21. §. ult. de accus. Gl. hic V. Non calumniandi. in fine. Abb. hic numer. 7.* potuit etiam se purgare, probando aliquam causam ex supradictis, vel similibus, per quam ad denunciandum sit inductus. *Abb. cit. loc.* punitur autem hic Denunciator deficiens in probatione, ne alii inde sumant exemplum infamandi Prælatos suos, quod est gravissimum crimen, *Gl. final. hic.*

TITULUS III.

De Simonia, & ne Aliquid pro Spiritualibus Exigatur vel Promittatur.

POstquam tractatum fuit de Judicio criminali, quod per viam accusationis, vel inquisitionis, vel denunciationis, apud Judicem Ecclesiasticum instituitur, & ex occasione etiam de Calumniatoribus: nunc agitur in hoc, & sequentibus Titulis de ipsis criminibus, de quibus fit accusatio, inquisitio, vel denunciatio. Et inprimis quidem, ante cætera crimina, agitur de Simonia, propter ejus gravitatem: nam ut dicitur in *cap. ult. caus. 1. quæst. 7. Omnia crimina ad comparationem Simoniacæ hæresis, quasi pro nihilo reputantur.* Non quod Simonia proprie sit hæresis, quia non necessario, ac per se requirit errorem in intellectu contrarium fidei: sed tum quia Simoniacus ita exterius operatur, acsi judicaret supernaturalia dona Spiritus S. pecunia possideri, ac obtineri posse: qui enim rem spiritualem, & sacram vendit, eam tanquam venalem, & pretio æstimabilem se judicare significat, quod Judicium speculativum hæresis esset; quia tamen potest hoc vitium committi ex quodam pravo affectu, seu intentione tractandi indigne res sacras, sine ullo errore, & judicio speculativo; ideo non est proprie, ac vere hæresis. Tum quia Simonia

ex

ex hæresi primum orta fuit: &, qui illam exercent, primum Novi Testamenti hæresiarcham Simonem Magum imitantur, qui primus tempore legis Evangelicæ, hoc crimen commisit, ut patet ex *cap.* 8. *Actor.* & a quo etiam hoc vitium nomen accepit, ut notat *Suar. Tom.* 1. *de Relig. lib.* 4. *de Simonia, c.* 1. *num.* 2. 3. & 6. Extat hic Titulus etiam in Extravagantibus communibus.

SECTIO I.

DE SIMONIA IN GENERE, EJUSQUE DIVISIONE.

§. I.

Quid sit Simonia?

I. Simonia communiter definitur: *Studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. S. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 1. *Gl. communiter recepta caus.* 1. *q.* 1. *in summa V. quidam.* & Canonistæ communiter ad Rubricam h. t. & Summulistæ. Dicitur 1. *Voluntas studiosa*, quæ verba ponuntur, loco generis, & accipitur pro effectu, voluntas pro voluntaria actione, quæ scilicet ex libera ratione, & voluntate procedit, ut excludantur actus voluntatis, non plene deliberati, vel ex ignorantia inculpabili procedentes. *Azor. p.* 3. *Instit. lib.* 12. *cap.* 1. *quæst.* 1. *Less. lib.* 2. *de just. cap.* 32. *num.* 3. per quod denotatur, quod hoc vitium non opere tantum, sed etiam sola mente, sive affectu deliberato possit committi, ut Simonia mentalis, de qua infra. *Suar. citat. lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 9. quare non est opus ad definitionem Simoniæ addere illa verba, *opere subsecuto*, quæ aliqui Canonistæ adjecerunt; quia hoc crimen etiam sola voluntate, & animo committi potest, ut, si quis spe, vel cupiditate commodi temporalis, rem spiritualem dedit, alias non daturus. *Azor. cit. cap.* 1. *quæst.* 6. Neque etiam ideo manca, & imperfecta est illa definitio, eo quod non conveniat Simoniæ reali, & conventionali. Nam, cum dicitur, *Simonia est voluntas emendi, vel vendendi*, non excluditur actualis emptio, & venditio; quia nulla actio externa est formaliter Simoniaca, & peccatum, nisi voluntatem deliberatam includat, & ab ea procedat; actus enim externi sumunt malitiam, & bonitatem suam formalem ab actu voluntatis interno, ut communiter docent Theologi in 1. 2. quamvis etiam Simonia definiri potuisset per actum externum, quod sit venditio rei spiritualis, sicut furtum est acceptio rei alienæ, *Suar. cit. cap.* 1. *num.* 14.

Dicitur 2. *Emendi, vel vendendi*: ubi nomen emptionis; & venditionis late accipi debet, pro omni contractu non gratuito, sive oneroso, & reciproco, in quo pro re spirituali datur res temporalis, tanquam pretium, seu æstimatio illius, sive in compensationem ejusdem? sive contractus ille sit vera venditio, sive locatio, transactio, permutatio, aut contractus innominatus, *do, ut des, &c.* & omnis pactio expressa, vel tacita *S. Thom. cit. a.* 1. *ad.* 5. Quin imo etiam nominatio, sive præsentatio, electio, institutio, confirmatio, renunciatio, remissio, & similes actus, si gratis non fiant, sub nomine emptionis, & venditionis comprehenduntur. Ac denique etiam omissio, ut si quis accepto pretio, omittat aliquem ordinare, vel absolvere, vel eligere, Simoniæ crimen incurrit. *Azor. cit. c.* 1. *q.* 12. & ex infra dicendis patebit.

II. Dicitur 3. *Aliquid spirituale*, quo nomine intelligitur, non quod est incorporale; sed quod est aliquo modo supernaturale, ad spiritualem salutem animarum ordinatum, & hujusmodi spiritualia sunt triplicia; quædam enim sunt formaliter, & intrinsece, quoad substantiam suam spiritualia, ut gratia sanctificans, virtutes Theologicæ, & morales divinitus infusæ, dona Spiritus S. gratiæ gratis datæ, Character, qui per Sacramenta animæ imprimitur. Quædam sunt spiritualia causaliter; quia sunt causæ donorum spiritualium & supernaturalium prioris generis, ut sunt Sacramenta, a Christo ad causandam gratiam instituta, item officia Ecclesiastica, quia proxime a spirituali, & supernaturali causa oriuntur, vel ad finem supernaturalem; & spiritualem ordinantur: quædam sunt spiritualia, tanquam effectus, cujusmodi sunt actus ex spirituali gratia vel quocunq; spirituali dono procedentes, ut est baptizare, ordinare, officium divinum celebrare, prædicare Verbum DEI, miracula facere, & alii hujusmodi actus gratiarum, Ordinum, & Officiorum Ecclesiasticorum. *Silv. V. Simonia. q.* 1. *Azor. c. l. q.* 1. *Suar. cit. l.* 4. *c.* 9. *num.* 1.

Dicitur 4. *Vel spirituali annexum*, ut comprehendantur ea, quæ in se, & intrinsece non sunt spiritualia, iis tamen sunt annexa & ab illis dependent: idque tripliciter: vel antecedenter, quia per modum causæ, seu principii, tanquam prævia, & præsupposita ordinantur ad spiritualia, quibus sunt annexa: ut sacra vasa, & vestes. Altaria, Templa, & similia, quæ antecedenter ordinantur ad Sacrificium Missæ, & ratione materiæ præsupponuntur consecrationi. Item secundum aliquos, jus patronatus, quod antecedenter se habet per modum causæ respectu beneficii, cui est annexum; quo etiam pertinent electiones, renunciationes, collationes beneficiorum. Alia sunt annexa spiritualibus concomitanter, quibus intrinsece sunt conjuncta, ut labor corporis, qui suscipitur in sacrificando, & administratione Sacramentorum, & aliorum officiorum divinorum. Alia denique sunt annexa consequenter spiritualibus, velut effectus suæ causæ, ut beneficia Ecclesiastica, quatenus sunt jura percipiendi reditus, qui dantur propter officium, seu ministerium spirituale; quo etiam referuntur pensiones Ecclesiasticæ, *Azor cit. l. Less. cit. c.* 35. *n.* 5. *Suar. cit. l.* 4. *de Simon. c.* 23. *num.* 1. Additur in definitione Simoniæ a quibusdam majoris explicationis causa, *pro re temporali*. Sed hoc non est necessarium, quia in ipso verbo *vendendi* satis continetur. Ubi tamen pretium etiam late accipiendum est, non pro pecunia tantum, sed etiam pro quavis re temporali æquivalente, seu pretio æstimabili. *Suar. c. l.* 4. *c.* 1. *n.* 13. de quo infra. Aliam definitionem Simoniæ tradit. *Suar. cit. l.* 1. *n.* 7. *Simonia est sacrilegium, quod committitur in emptione, & venditione, vel quovis alio simili contractu, quo res spiritualis, ut talis est, pro re temporali commutatur.* Utrum autem hæc definitio etiam conveniat Simoniæ, quæ est contra Jus Ecclesiasticum, ex infra dicendis patebit.

III. Porro ex utraque definitione allata colligitur. 1. Quod Simonia sit species quædam Sacrilegii, adversus virtutem Religionis, sub qua tanquam genere continetur; est enim injuriosa quædam contrectatio, seu profanatio rei sacræ, ac spiritualis, cujus specifica malitia, per quam ab aliis speciebus sacrilegiorum distinguitur, consistit in eo, quod res spiritualis, ac sacra, dum cum re temporali commutatur, tanquam profana æstimatur, eique velut coæquatur, perinde ac si tam vilis sit, ut inter temporales res venalis proponi possit; adeoque donum supernaturale non sit; cum tamen spiritualia omne pretium longe excedant, & ac si res spirituales, non minus, quam temporales libero hominum dominio, potestati ac usui sint subjectæ, & non ex solius DEI gratuita voluntate dependeant. Sed & alias speciales inordinationes, ac deformitates Simonia in se continet; tum ex parte DEI, cui atrox injuria infertur, *c. Eos.* 21. *caus.* 1. *q.* 1. Simoniaci enim Spiritum S. (quantum in se est) efficiunt suum servum, ipsum, ejusque dona vendentes: tum ex parte ejus, qui vendit; cum enim Prælatus Ecclesiæ non sit Dominus rerum spiritualium, sed dispensator, non potest eas licite vendere. *S. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *in corp.* Quare peccatum Simoniæ ex genere suo est peccatum mortale, nec non potest ob materiæ parvitatem fieri veniale, sed solum ob actus imperfectionem vel ignorantiam invincibilem, sive mortaliter non culpabilem; quia nulla res spiritualis, licet parva sit, vendi potest, sine gravi irreverentia, tum ipsius rei, tum DEI, ut dictum, & docet *Suar. cit. l.* 4. *c.* 3. *num.* 5. & alii Theologi communiter: ideoque in Jure Canonico, Simonia vocatur execrabile flagitium, *c. Reperiuntur.* 7. *caus.* 1. *q.* 1. piacolare flagitium, *c. Quisquis.* 5. *ead. caus.* 1. *q.* 1. quia comparatur ei, quod morte expiatur, ut explicat *Gl. fin. ibid.* item turpissimum lucrum, *c. Si quis.* 8. *cit. caus.* & *q.* ad instar publici criminis, & læsæ Majestatis puniendum, *c. Sane* 4. *caus.* 10. *q.* 3. Simoniaca pestis; quæ sui magnitudine alios morbos vincit, *c. Sicut* 6. *h. t.* & *in cit. c. Eos. caus.* 1. *q.* 1. æquiparatur blasphemiæ Judæorum in Christum dicentium, illum in Belzebub ejicere dæmonia, & comparatur etiam ibi peccato Judæ proditoris. Denique est etiam vitium Ecclesiæ perniciosissimum, per quod sæpe aditus patet sceleratis ad beneficia, & Prælaturæ indignis conferuntur, & electiones injustæ fiunt.

IV. Colligitur. 2. Simoniam interdum etiam esse contra Justitiam, quia, quando nullum incommodum quis patitur, nullumque emolumentum perdit, dando rem spiritualem; tum injustitia erit, in compensationem præcise rei spiritualis, aliquid temporale accipere, ut, si quis v. g. vendat calicem consecratum pluris, quam valeat argentum, & expensæ in artificium operis; quia ratione solius spiritualitatis, res non est pretio æstimabilis, & ut sic invendibilis; ideoque non potest per talem venditionem, vel commutationem rei temporalis cum spirituali, ullum jus acquiri accipienti rem temporalem; nec ejus dominium per illam transferri, cum talis commutatio, seu contractus, sit ipso Jure naturali, Divino, & Ecclesiastico irritus, *Suar. cit. l.* 4. *c.* 4. *nu.* 7. *Less. cit. c.* 35. *n.* 162. *Laym. l.* 4. *tr.* 10. *c. ult.* §. 1. *nu.* 5. Nec refert, quod is, qui emit pro pretio rem mere spiritualem, consentiat, ut vendens pro ea accipiat rem temporalem, volenti autem non fiat injuria. Nam non potest quis velle, ut res spiritualis detur in compensationem rei temporalis, quippe, quæ suapte natura, pretio æstimari non potest; adeoque non potest emens simoniace dare jus vendenti, reciproce accipiendi rem temporalem, pro spirituali, neque etiam intendit eam donare, seu gratis dare, ut supponimus, *Laym. c. l.* Porro etsi fama, & vita non sint pretio æstimabilia; ideoque per pecuniam recompensari non possint, saltem æquivalenter, quippe bona altioris generis, & ordinis, quia tamen sunt bona humana, temporalia, & ordinis naturalis, sive humano juri, & arbitrio subjecta; ideo possunt cum pecunia, vel alia re pecunia æstimabili, aliquo modo commutari: Secus est de bonis mere spiritualibus, quæ sunt ordinis supernaturalis, & humano juri, ac arbitrio non sunt subjecta, nec ulla industria, aut viribus naturæ comparari possunt; ideoque illis omnino repugnat, instar humanarum, ac temporalium rerum, pecunia æstimari, aut venalia exponi. *Less. cit. c.* 35. *num.* 6. *Laym. cit. l. num.* 6.

§. II.

Quotuplex sit Simonia, sive quomodo dividatur?

V. Simonia varie dividitur: primo enim alia est prohibita, quia mala est; alia vero mala, quia prohibita est, hoc est, alia est, quæ Jure naturali, ac Divino est prohibita, eique repugnat: Alia vero est, quę nec ex natura rei, nec Jure Divino prohibita est, sed solum Jure positivo humano, ut tradit *Gl. communiter recepta in c. Ex parte.* 12. *V. Dimittere. de off. de leg.* & alii Canonistę communiter. Exemplum Simonię prohibitę Jure naturali, ac divino, est, si res sacra, seu ex se spiritualis vendatur, v. g. Hostia consecrata, Sacramenta, &c. Simonia vero solo Jure Ecclesiastico prohibita esse censetur, quando res, quę inter se commutantur, sunt utrinque spirituales, ut, cum beneficia inter se illicite, & sine Superioris auctoritate, commutantur, *c. Quæsitum.* 5.

& *c. Cum olim. 7. de rer. permut.* Vel quando res venduntur, quæ revera tantum sunt temporales; adeoque suapte natura invicem permutabiles, ut cum venditur materia rei spiritualis, quæ secundum se est pretio æstimabilis, v. g. sacrum Oleum, vel Chrisma, quod prohibitum est solo Jure Ecclesiastico, *c. Non satis. 8. h. t.* Vel cum venduntur quædam officia temporalia ordinata ad temporalium rerum Ecclesiæ administrationem, ut officium Syndici, Advocati, Oeconomi, Sacristæ, &c. Nam quamvis hujusmodi officia ex se, & objecto suo proximo, simpliciter temporalia sint; quia tamen saltem remote ad finem spiritualem, & supernaturalem ordinantur, cum res, seu bona, circa quorum administrationem versantur, sint e fidelibus DEO donata, & talis officia ab Ecclesiastica potestate, & jurisdictione Prælatorum a Christo data instituantur; ideo eorum venditio prohibetur, tanquam Simoniaca, Jure Canonico, *c. Salvator. 8. caus. 1. q. 3. c. Si quis Episcopus. 8. ead. caus. q. 2.* Quamvis aliqui negent, talia officia esse materiam Simoniæ, si etiam a Laico obiri possint, quia spiritualem functionem non habens, *Silv. V. Simonia. q. 13. dicto 7. Laym. cit. c. ult. §. 6. num. 62.* de quo infra.

VI. Porro Simoniam solo Jure Ecclesiastico prohibitam, non esse vere: ac proprie dictam Simoniam, docet *Laym. cit. l. num. 66. Tamer. tom. 3. dis. 5. de Relig. q. 8. dub. 2. nu. 30.* contra *Suar. l. 4. de Simon. c. 7. n. 2. & seqq. c. 29. num. 5.* Ratio est: quia per illam revera non fit reciproca, & onerosa commutatio rei spiritualis pro temporali, & pretio æstimabili, in quo consistit vera, ac propria ratio Simoniæ Juri naturali, & divino repugnans. Est tamen nihilominus Simonia ejusmodi peccatum, non solum contra obedientiam, sed etiam contra virtutem Religionis, & species quædam sacrilegii ex genere suo mortalis, propter Ecclesiasticæ legis prohibitionem: lex enim præcipiens ex motivo alicujus virtutis, vel prohibens actum aliquem ex se indifferentem, facit illum moraliter bonum sub genere illius virtutis, & materiam necessariam ejusdem: vel efficit illum moraliter malum, sub genere vitii oppositi eidem virtuti. Sic mercatus in loco sacro est sacrilegium, & violatio jejunii ab Ecclesia præcepti est actus contra temperantiam intentam ab Ecclesia suo præcepto; item fornicatio cum consanguinea in tertio, vel quarto gradu, est sacrilegium, ac incestus. Sic in proposito, pactio, quæ spectato solo Jure naturali, ac divino, Simoniaca non est, fit irreligiosa, & sacrilega ideo solum, quia Ecclesiastica lege prohibita est, intuitu Religionis, sive ob reverentiam rebus sacris, ac spiritualibus conservandam; eo quod similitudinem, & periculum Simoniæ in se contineat: Licet interim Ecclesiastica hujusmodi prohibitio reipsa ex materia profana sacram non faciat, neque ea facta profanam, *Laym. c. l.* potest enim Ecclesia statuere, ut res, quæ ex se, & natura sua est vendibilis, vendi non possit, nec commutari cum re temporali, propter connexionem cum re spirituali, sive relationem ad illam, licet non addat novam sanctitatem, aut consecrationem, *Tanner. cit. l.* Etsi vero Simonia ea solo Jure positivo descendens proprie non sit Simonia; iisdem tamen pœnis, ac censuris per SS. Canones subjacet, quibus aliæ Simoniæ, quæ divino Juri repugnant; quia his æquiparatur ex dispositione Juris Canonici. *Suar. cit. l. 4. c. 55. num. 19. Laym. cit. l. dicto 2.*

VII. Dividitur 2. Simonia in mentalem, conventionalem, & realem. *Abb. in c. Nemo 14. num. 6. h. t. Azor. p. 3. l. 12. cap. 2. q. 1. Laym. c. l. num. 67. Tanner. c. l. num. 27.* quamvis alii in duo tantum membra dividant, in Simoniam mentalem, seu internam, & conventionalem, seu externam, quos refert *Redoanus Tract. de Simonia p. 1. c. 2. num. 11.* sed prior divisio in tria membra est frequentior. Mentalis Simonia hoc loco dicitur, non nudum internum propositum committendi Simoniam, etiamsi in nullum exteriorem actum prodeat, quo modo datur etiam mentalis fornicatio, homicidium, &c. sed pro ea Simonia, quæ habet opus externum adjunctum, quod tamen nullo signo exteriore apparet esse Simoniacum. Ut si quis rem spiritualem alicui conferat, tanquam compensationem ex justitia debitam, pro re temporali ab ipso accepta, vel animo obligandi alterum ad reddendam rem temporalem: vel vice versa, si quis alteri conferat rem temporalem, tanquam ex justitia debitam, pro re spirituali, vel cum intentione obligandi ad reddendam vicissim rem spiritualem, nullo tamen pacto expresso, vel tacito interveniente, v. g. Si quis inserviat Episcopo hac intentione, ut pro mercede ei conferat beneficium, hoc collato, sine ulla tamen conventione externa, verbis, vel signis facta, erit is Simoniacus mentalis. Requiritur tamen, ut interveniat aliquis actus externus, quia Simonia est vitium per se externum, quod interius consummatur. Veruntamen Simonia mentalis plerumque accidit ex parte unius dantium tantum, quia intentio prava animo retinetur: potest tamen contingere etiam ex parte utriusque, scilicet tradentis rem temporalem ex una parte, & rem spiritualem ex altera: sed casu, non ex conventione, *Suar. l. 4. de Simon. c. 41. num. 3. Laym. c. l. nu. 67.*

VIII. Simonia conventionalis est, quæ verbis, & signis exterius manifestatur, per mutuum scilicet pactum, expressum, vel tacitum; adeoque mentali superaddit externam conventionem, seu pactum, sed quæ nondum executioni mandata est, & reali traditione consummata; quia vel sistit in mutua conventione, & ex neutra parte, traditione completa est: & hæc dicitur pure conventionalis; sive ex altera solum parte realiter completa sit, & traditione consummata; quia scilicet alter contrahens tantum tradidit rem temporalem, sive pretium, non dum tradita re spirituali ab altero, sed solum promissa: vel e converso, quia alter tradidit rem spiritualem, non tradito pretio temporali ab altero, sed solum promisso. Et hæc posterior dicitur Simonia conventionalis mixta, quia de utraque conventionali, & reali aliquid participat: distinguitur tamen ab aliis duobus membris; a mentali, per additionem exterioris contractus, seu pacti; a reali, per carentiam traditionis, saltem ex parte unius contrahentis. Quod si solum promissio facta sit de pretio dando, si conferatur v. g. beneficium, eaque nondum sit ab altero acceptata, non est Simonia conventionalis; quia nondum est perfecta conventio, donec sit acceptata, *Suar. cit. c. 41. n. 4. Less. l. 2. c. 35. num. 36.*

IX. Realis Simonia est, quæ ex utraque parte est executioni mandata, sive quæ ipsa rei traditione re ipsa completa, est consummata: quia scilicet ex una parte data est res spiritualis, & altera pretium, vel pars pretii. Unde realis supponit conventionalem, & hæc mentalem, eamque includit, saltem ex natura rei, & seclusa lege positiva. *Suar. c. l. num. 5. Less. c. l. & Laym.* Porro, qui ficte solum promittit dare rem spiritualem pro temporali, vel rem temporalem pro spirituali, sine animo se obligandi, & implendi, non est vere Simoniacus, nisi quoad actum externum; quia nulla est conventio, sive consensus in obligationem, & voluntas commutandi temporale pro spirituali: alter vero deceptus solum committit Simoniam mentalem, propter quam pœnæ Juris non incurruntur, quamvis uterque a Judice puniri possit. *Suar. cit. l. 4. c. 42. & 5. Laym. cit. l. in fine Tanner. cit. l. num. 29.*

SECTIO II.

DE MATERIA SIMONIÆ, SIVE REBUS,

In quibus committi potest hoc crimen contra Jus divinum, vel humanum, seu Ecclesiasticum.

§. I.

De Simonia, quæ committitur circa res mere, ac intrinsece spirituales, & imprimis circa gratiam, Sacramenta, & Sacramentalia.

X. Assertio 1. Simonia proprie dicta contra Jus divinum committitur, si quis pro pretio temporali vendat, vel emat gratias spirituales, ut gratiam sanctificantem, vel gratias gratis datas, ut donum prophetiæ, sanitatis, miraculorum, &c. ut ex communi docet *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 4. Suar. l. 4. de Simon. c. 49. num. 7.* Possunt autem gratiæ spirituales duobus modis vendi; non quidem de jure, sed de facto. 1. in concreto, ut si quis Christianum captivum carius vendat, quia baptizatus est, vel Sacerdotem propter Characterem sacerdotalem. 2. Secundum se, & quasi in abstracto, quo modo Simon Magus *Act. 8.* oblata pecunia, emere voluit potestatem ministerialem conferendi gratiam sanctificantem, & dona Spiritus S. ut ea postea aliis vendere posset, *Suar. c. l. nu. 8. & seqq. Laym. c. ult. §. 4. nu. 33.*

XI. Assertio 2. Simonia est contra Jus divinum dare, vel accipere pretium pro septem Sacramentis Ecclesiæ a Christo institutis ad gratiam conferendam, vel pro Sacrificio Missæ, cum & ipsum sit Sacramentum, quod sacrificando conficitur, *Suar. cit. l. 4. c. 18. n. 1. & 5.* idque generaliter prohibetur, in *c. Cum in Ecclesia. 9. h. t.* ubi prohibetur, *ne pro Sacramentis conferendis, seu collatis aliquid exigatur*, & appellatur vitium omnis horribile; & in fine additur, *si quis autem contra hoc venire præsumpserit portionem cum Giezi se noverit habiturum*, qui primus in Vet. Testam. Simoniam incurrit, *Gl. fin. hic.* dum ausus est pecuniam pro gratia sanitatis, sive curatione lepræ per miraculum facta exigere, *4. Reg. 5.* Ubi etiam dicitur, contra hanc prohibitionem nullam prævalere consuetudinem, quod est signum, id repugnare etiam legi naturali. Idem prohibetur in particulari de Ordine, *c. 2. caus. 2. q. 1.* & de Baptismo, Confirmatione, Ordine, & Communione, in *c. Nullus 100. & multis seqq. cit. caus. & q.* De pœnitentia vero habetur in *c. Nemo. 14. h. t.* & de Oleo sancto, id est, extrema Unctione, in *c. ult. caus. 1. q. 3.* Ratio est, quia licet Sacramenta in quibusdam actionibus, vel passionibus consistant: sunt tamen divina, & supernaturalia dona a Christo eorum Auctore nobis gratis collata, & cum gratiam conferant, sunt secundum se spiritualia, ergo eo ipso, quod sunt talia, contra Religionem, & reverentiam illis debitam est, illa pretio vendere; imo & contra Verbum Christi. *Matth. 10. quod gratis accepistis, gratis date;* ac proinde Simonia est ex sua natura mala, ideoque prohibita. *Suar. cit. c. 10. num. 5.*

XII. Ubi notandum 1. Vendere Eucharistiam, non tantum est peccatum Simoniæ, quatenus venduntur species consecratæ, ut sunt Sacramentum sensibile, & ad usus humanos accomodatum: sed etiam Sacrilegium, & irreligiositas altioris, & gravioris ordinis, quatenus sub ipsis speciebus realiter continetur Christus: adeoque tendit in gravissimam irreverentiam, & vilipensionem personæ Christi. *Suar. citat. c. 50. num. 3.*

Notandum 2. Etiam matrimonium, quatenus Sacramentum est, vendi non potest, quicquid olim de hoc dubitatum sit, cum certum sit de fide, matrimonium esse verum Sacramentum, & conferre gratiam, & sic errat, *Gl. in cit. c. Cum in Ecclesia. V. Benedictionibus*, quæ id negat *h. t.* Nec obstant Canones, qui in contrarium allegantur a *Gl. cit.* nam in *cap. Quidquid. 101. caus. 1. q. 1.* Generalis regula traditur de omnibus Sacramentis, quod nihil pro illis dari, vel accipi debeat, sub quibus etiam matrimonium continetur, etsi in particulari ibi non nominetur. In *c. Connubia. 4. caus. 32. quæst. 2.* Sermo est non de Sacramento, ac vinculo matrimonii, sed de usu, & actu conjugali. In *c. Honorentur. 13. cit. caus. & q.* Sermo est de conjugio Rebeccæ, quod constat non fuisse Sacramentum proprie dictum, & munera illa donata sunt, non ut pretium pro matrimonio: sed in signum amicitiæ, & gratitudinis. Verum quia matrimonium

non

non tantum est Sacramentum, sed etiam naturalis & civilis contractus, in quo conjuges invicem tradunt, & acceptant corpora sua; idcirco nihil repugnat, quo minus ex parte contractus, quem ratio Sacramenti non destruit, sed supponit, intervenire possit in matrimonio pretium aliquod si quando ad æqualitatem contractus id necessarium videbitur; quia tunc venditur, aut emitur Sacramentum, sed fit commutatio temporalis pro temporali, in quo alter contrahentium alterum excedit; ut si detur pecunia ad compensandum in æqualitatem inter personas contrahentes; quia una est nobilis, vel juvenis, altera ignobilis, vel senex. *Suar. cit. c. 20. num. 21. & 22. Laym. cit. c. ult. §. 4. num. 33.*

Notandum 3. Cum in Sacramentis duplex sit materia, remota, v. g. panis, aqua, vinum, oleum &c. quatenus secundum spectata est res temporalis, & pretio æstimabilis, vendi potest, ac emi, si scandalum obsit, neque adsit obligatio ad ministrandum illa gratis, & nulla lex Ecclesiastica id prohibeat; at vero pro materia propinqua, v. g. pro absolutione, unctione, signatione & pro ipsa forma, seu prolatione verborum aliquid ut pretium dare, vel recipere est Simonia contra Jus divinum, quia sunt actus potestatis spiritualis, supernaturalis. *Suar. cit. l. 4. c. 21. n. 3. & 4. Laym. cit. l.*

XIII. Porro licitum est in extrema, vel etiam gravi necessitate dare pretium pro Sacramentis, ei, qui non vult illa administrare gratis, v. g. pro Baptismo, sive baptizandus sit infans, sive etiam adultus, dare pecuniam, non quidem tanquam pretium Sacramenti, sed tanquam medium ad removendum impedimentum pravæ voluntatis, & avaritiæ alterius, sive, ut ad officium rite præstandum inducatur, & a peccato injustæ vexationis abducatur; adeoque ad obtinendum ab eo Sacramentum Baptismi, vel etiam pœnitentiæ in periculo mortis, si quis habeat conscientiam peccati mortalis: nam gravis necessitas sufficiens est ad tollendam irreverentiam, quæ alias extra casum necessitatis, irrogaretur Sacramento; & habet talis honestam, & gravem causam permittendi malitiam alterius, *Suar. l. 4. de Simon. c. 12. num. 13. & seqq. Less. c. 35. num. 38. & seqq.* Idque probabiliter extendit *Suar. c. l. num. 19.* ad necessitatem sumendi Eucharistiam per modum viatici.

XIV. Assertio 3. Non tantum Sacramenta, sed etiam Sacramentalia sunt propria materia Simoniæ contra Jus divinum: per quæ hic intelliguntur sacræ Cæremoniæ, seu ritus ab Ecclesia instituti pro Sacrificio Missæ, & administratione Sacramentorum: & horum quædam in actione consistunt, & transeuntem effectum habent, ut benedictio nuptialis, &c. quædam permanentem, ut benedictio aquæ, olei, consecratio calicis, &c. Jam ergo, si pro hujusmodi benedictionibus, seu consecrationibus aliquid temporale exigatur, tanquam pretium, vel si ipsæ res benedictæ, aut consecratæ vendantur, Simonia committitur, etiam contra Jus divinum, ex communi doctrina apud *Suar. cit. l. 4. cap. 24. numer. 2. & 3.* Ratio prioris partis de benedictionibus transeuntibus est, quia hujusmodi actus sunt ministeria, & ritus sacri, alicui Ordini annexi. Posterior pars de sacramentalibus permanentibus sumitur ex *c. Si quis. 7. caus. 1. q. 3.* ubi generaliter statuitur, quod res, quæ ex consecratione proveniunt, vendi, & emi non possint. Ratio est, quia hujusmodi res sunt mere sacræ, & spirituales; tum ratione principii, quia institutæ sunt potestate supernaturali a Christo Ecclesiæ concessa: tum quia ordinantur ad finem supernaturalem, & salutem animarum; idcoque si ut tales vendantur, magna irreverentia afficiuntur, & Simonia committitur contra Jus naturale, & divinum. An autem hujusmodi sacramentalia permanentia, seu res consecratæ, ac benedictæ possint vendi, & emi sine Simonia, quoad ipsam materiam, quæ secundum se pretio æstimabilis est, neque per consecrationem valorem suum amittit, fuse explicat *Suar. cit. c. 24. num. 4. & seqq.* & dictum est supra *l. 3. Tit. 47. §. 2.*

§. II.

De Simonia, quæ committitur circa Ordines, eorumque collationes, & præsentationes ad Ordines.

XV. Assertio. 1. Simonia est contra Jus naturale, & divinum, vendere, vel emere omnes functiones, seu actus, qui ex potestate Ordinis procedunt; quia licet physice sint actus materiales, & corporei: habent tamen ex institutione Christi, vel Ecclesiæ concessione, esse quoddam morale, secundum quod ad supernaturalem Ordinem pertinent, & spirituales sunt, tam ex parte principii, quia procedunt ex potestate spirituali, & supernaturali, qui est Character Ordinis, quam ex parte finis, quia ad salutem animæ proxime ordinantur, *Suar. cit. l. 4. c. 13. num. 2. & 3.* Idemque dicendum de actibus Minorum Ordinum, quia sunt etiam ministeria sacra, & ex sua institutione, ac fine ordinata ad divinum Sacrificium; adeoque functiones spirituales, etiamsi a non ordinatis, seu laicis peragantur, ut est Missæ Sacrificio ministrare, licet pro obligatione, vel sustentatione possint aliquid accipere. *Suar. cit. c. 13. num. 7. & 8.* ubi tamen addit, interdum posse esse actum ita materialem, ut si non ut actus Ordinis, sed prout a laico fieri potest, exerceatur, non sit Simonia, pro eo pretium temporale dare, vel accipere, ut est v. g. officium Ostiarii prima tonsura vero non est Ordo, nec habet proprium munus activum, seu functionem.

XVI. Assertio 2. Nec Episcopi, nec eorum Ministri, aut Officiales, possunt pro conferendis Ordinibus, vel instrumentis, seu litteris super iis conficiendis, quippiam temporale accipere, & multo minus exigere, neque ii, qui ordinantur, dare, prout sumitur ex *c. In ordinando 1. h. t.* quod est desumptum ex *c. Sicut Episcopum. 4. caus. 1. quæst. 2.* ubi

Gregorius Synodo generali Romanæ præsidens sic statuit: „Sicut non debet Episcopus manum, quam imponit; (scilicet in ordinatione) ita nec Minister, vel Notarius in „ordinatione ejus (scilicet ordinandi) vocem, & calamum (id est, scripturam, seu litteras testimoniales ordinationis factæ, *Gl. in cit. c. Sicut V. Vocem, & V. Calamum. caus. 1. q. 2.*) vendere. Pro ordinatione igitur, vel „usu pallii, aut pro chartis, seu pastellis (id est prava „ceræ massa, cui imprimitur sigillum. *Pagn. hic num. 3.*) „aliquid dari omnino prohibemus.

XVII. Notandum hic 1. Quando principale debet fieri gratis, etiam accessoria debent præstari mere gratuito, & sine mercede: sicut ergo Episcopus prohibetur aliquid temporale pro collatione Ordinis accipere; ita etiam omnes ejus Ministri, velut accessorii, qui Episcopum in ordinatione coadjuvant. *Abb. hic num. 2.* idque, ne indirecte fieri non potest. Per Ministrum vero intelligitur hic Archidiaconus, qui examinat promovendos ad Ordines, *c. Ad hæc 7. in fine de offic. Archid. Gl. hic V. Ministris.* de quo dicitur, quod non debeat vendere vocem, qua vocat ordinandos, vel illam vocem, qua prior Diaconorum respondet in Scrutinio, testimonium præbendo dignum esse promovendum; juxta *c. un. de Scrutin. in ord. faciend.* Vel per Ministrum intelligitur Diaconus; qui legit, vel cantat Lectionem Evangelicam, quæ per *vocem* ibi intelligitur, idque magis congruit lectioni antiquæ textus, *Joan. Andr. hic num. 6. & Abb. num. 2.* ubi addit, recte etiam hic intelligi quemcunque ministrantem Episcopo in collatione Ordinum, quia Ordo debet conferri gratis.

Notandum 2. Non potest etiam pro collatione primæ tonsuræ aliquid temporale dari, vel accipi absque Simonia, quia licet non sit Ordo; est tamen dispositio ad Ordines, & beneficia, & est aliquid spirituale, quia per ejus collationem persona specialiter dedicatur DEO, & in sortem Ministrorum DEI, ac Cleri annumeratur; & ideo comprehenditur sub prohibitione, qua ordinationes emi, & vendi vetantur, *Suar. cit. c. 13. num. ult. in fine.*

Notandum 3. Episcopus non tantum pro collatione Ordinis: sed etiam pro litteris dimissoriis, per quas alicui datur facultas, ut possit ab alieno Episcopo ordinari: vel pro litteris testimonialibus, quibus publica fides fit, aliquem Clericum ordinatum esse, pecuniam, vel aliud temporale quid accipere licite non potest, alias Simoniæ crimen incurreret. *Azor. p. 3. l. 11. c. 5. q. 2.* Si quid tamen non principaliter pro his spiritualibus: sed ex charitate, aut gratitudine, sine pacto expresso, vel tacito, sponte, & gratuito ab ordinato oblatum fuerit Episcopo Ordinatori, vel ejus Ministris, posset, spectato Jure communi, licite id accipi, ut docet *Hostiens. hic. in fine, & Abb. num. 3.* & sumitur ex *c. et si quæstiones. 18. & c. Dilectus. 30. in fin. h. t. & c. Quoquid. 20.* ibi: *Nisi voluntarie oblata. caus. 1. q. 2.* dummodo id, quod offertur, modicum sit, & non detur in ipso actu ordinationis; sed ex intervallo, uti sumitur ex *cit. c. Sicut. §. Is autem caus. 1. q. 2. Pagn. hic num. 10.*

XVIII. Verum Concil. Trident. *Sess. 21. c. 1. de refor.* statuit, ad tollendam omnem avaritiæ suspicionem ab Ec„clesiastico Ordine, ut nihil pro collatione quorumcunque „Ordinum, etiam Clericalis tonsuræ, nec pro litteris di„missoriis, aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec pro „quacunque alia causa, etiam sponte oblatum, Episcopi „& alii Ordinum collatores, aut eorum Ministri, quovis „prætextu accipiant. Idque merito prohibitum fuit; quia non censetur tunc facile quid sponte dari, maxime ante ordinationem, & cupidi homines facile sibi persuaderent, sponte dari, quod coacte offertur. *Less. cit. c. 35. num. 62.* ubi addit, non fore Simoniam, si revera aliquid temporale sponte detur, & ut tale accipiatur; quia tunc cessat pa„ctio, & ratio debiti, quæ requiritur ad Simoniam. Ex„cipiuntur tamen a Concilio c. l. Notarii, qui in iis tan„tum locis, in quibus non viget laudabilis consuetudo „nihil accipiendi, pro singulis litteris dimissoriis, aut „testimonialibus, decimam tantum unius aurei partem „(vulgo unum Julium) accipere possunt, dummodo eis „nullum salarium sit constitutum pro officio exercendo: „nec Episcopo ex Notarii commodis aliquod emolumen„tum ex eisdem Ordinum collationibus, directe, vel in„directe provenire possit: tunc enim gratis operam suam „præstare omnino teneantur, & contrariæ taxæ, ac statu„ta, & consuetudines etiam immemoriales penitus interdi„cuntur, & qui secus fecerint, tam dantes, quam acci„pientes, ultra divinam ultionem, pœnas a Jure inflictas „ipso facto incurrant.

XIX. Porro pœnæ decretæ in dantes, & accipientes munera ab ordinatis, habentur in Concilio Bracarensi II. *c. 3.* quod refertur in *c. Placuit. 22. caus. 1. q. 1.* ubi dicitur: *placuit, ut de Ordinatione Clericorum Episcopi nulla munera accipiant*, sed sicut scriptum est, *quod gratis, DEO donante, accepistis, gratis date*: & postea subjungitur, *anathema sit dantis, & accipienti*, videlicet pœna excommunicationis, & suspensionis ab officio, & executione Ordinum, quoad ordinatos, ut explicat Turrecremata in *c. Reperiuntur. 7. caus. 1. quæst. 1.* quas pœnas Concil. Trid. *cit. l.* extendit, etiam ad dantes, & accipientes munera sponte oblata, quamvis ea constitutio in pluribus locis non sit recepta, ut refert. *Less. cit. l. nu. 62. §. Adverte, & Laym. cit. §. ult. §. 4. num. 40. §. Cæterum. in fin.* per aureum autem hic intelligitur Ducatus, ut declarat *S. Congreg. Concil. apud Barbos. in praxi Episcoporum. p. 1. V. Dimissoriæ. §. ad 7.*

Illud hic addendum, sicut Constitutio *cit. c. 1. h. t.* etsi in specie solum loquatur de collatione Ordinum, intelligitur tamen etiam generaliter de collatione beneficii, quod etiam nihil temporale liceat accipere, vel dare pro illo, ut notat *Innoc. in citat. cap. 1. in princ. V. Notarius*: Ita, quamvis Concilium Trid. *cit. l.* expresse tantum loquatur de colla-

tione Ordinum, tamen S. Congregatio Concilii declaravit, apud *Fagnan. in cit. c. nu.* 31. id decretum habere locum, etiam in collatione beneficiorum, præsertim curatorum.

XX. Assertio 3. Non solum Simonia committitur, si pecunia, vel aliud pretio æstimabile detur conferenti Ordinem, sed etiam, si detur præsentanti ad Ordines, prout sumitur ex *c. Ex tuo 40. h. tit.* Nam cum quidam vellet ad „ Ordinem Sacerdotii promoveri, accessit Archidiaconum, „ ut ipsum ad illum Ordinem præsentaret, qui tamen noluit illum præsentare, nisi prius sex solidos eidem solvisset, quos ipsi Archidiacono solvit, & sic illum Ordinem ab eo præsentatus accepit. Episcopus Diœcesanus, „ cui Sacerdos hic in Secreto hoc fuerat confessus (sive „ in foro pœnitentiali, sive in præsentia solius Judicis, seu Episcopi, cui soli non creditur, si confitens neget se crimen ipsi esse confessum, *c. Si tantum. 2. & c. seq. caus. 6. q. 2. Cum a nobis, 28. de test. Abb. hic num. 2.*). quæsivit e „ Papa, quid cum hoc Presbytero sit agendum? Respondit Alexander III. si hoc non est publicum, sed Secretum, eundem Sacerdotem secreto moneat, & sine ulla „ coactione induat, ut ordinem alicujus Religionis assumat, „ & perpetuo ab officio Sacerdotis abstineat, quod illicite acquisivit: alioquin non debet ipsum invitum ab eodem officio coercere, sive suspendere, cum ejus excessus, seu delictum sit secretum, pœnitentiam tamen secretam tam „ prout ipsi visum fuerit, injungere non prætermittat.

XXI. Hinc colligitur 1. Ordinandum, committere Simoniam, si Præsentatori suo aliquid temporale promittat, vel det, ut ad Ordines ab ipso præsentetur, prout sumitur ex hoc c. quia, sicut Episcopus, qui Ordinem confert, prohibetur pro eo aliquid temporale accipere, ita etiam Præsentator, & alii Ministri, qui sunt accessorii, & ipsum in ordinatione condjuvant, *c. 1. h. t.*

Colligitur 2. Quod quæcunque pecunia, etiam in modica quantitate, sufficiat ad Simoniam, si pro re spirituali promittatur, aut detur, modo adsit prava intentio, v. gr. non ordinandi, vel non præsentandi, nisi data prius re temporali: nam in casu hujus c. Ordinandus, ex tantum solidos pro sua præsentatione ad Ordines dedit, & tamen ob hanc Simoniam commissam præcipitur, ut si crimen publicum fuerit, deponatur ab Ordine perpetuo, & in Monasterium detrudatur, vel ad id inducatur, si crimen occultum fuit: consentit, textus in *c. Placuit* 102. *caus.* 1. *q.* 1. Ibi: *quia singuli tremissem exigere solent*, id est, tertiam partem solidi, *caus.* 1. *q.* 1. *& ibid. Gl. fin.* simile est in furto, & usura, quæ etiam in re, sive quantitate modica committitur, *Gl. hic V. Solidos. Abb. nu. 5. Suar. c. l. 4. c. 38. nu. 2.*

Colligitur 3. Crimina publica, quæ palam, & manifeste sunt, publice etiam corripienda sunt: occulta vero secreto, *c. Si peccaverint, 19. caus. 2. q. 1. Gl. hic V. Secreto.* Quare, si Clericus occultum crimen commisit, propter quod, si notorium, vel publicum esset, nec in susceptis Ordinibus ministrare, nec ad altiores Ordines ascendere permitteretur, quale est crimen Simoniæ, huic Episcopus pœnitentiam condignam imponere debet, eique suadere, ut ea, vel ejus parte peracta, in susceptis Ordinibus ministret, sed ad altiores Ordines non ascendat: quod si nihilominus superiores Ordines suscipere petat, non potest id ei Episcopus negare, sed obligatus est, ratione officii sui, eos illi conferre, ut constat ex *c. Ex tenore, 4. de temp. ordin.* Aliud est de Prælato Regulari, qui, si ex Secreto non Sacramentali sciat, crimen, vel defectum occultum Regularis sibi Subditi, v. g. irregularitatem ex homicidio occulto, non debet, nec potest permittere, ut Ordines suscipiat, vel ad altiores promoveatur, cum sine peccato eos suscipere nequeat; adeoque cooperaretur peccato illius, ut constat ex c. *Ad aures. de temp. ordin.* & dictum ibi *num.* 64. non tamen possunt sine causa prohiberi ab executione Ordinis jam suscepti. *Gl. hic V. Secreto.* quia multa impediunt promovendum, quæ non dejiciunt jam promotum, *Abb. hic n. 7.*

XXII. Assertio 4. Simoniam etiam committit ille, qui convenit cum alio Clerico Beneficiario, ut ipsum præsentet Episcopo ordinandum ad titulum beneficii ipsius eo, pacto adjecto, se non petiturum ullam portionem ex illo beneficio, prout sumitur ex *c. Per tuas. 37. h. tit.* Nam cum „ quidam Clericus vellet in Subdiaconum ordinari, & titulum non haberet, rogavit quendam Presbyterum, ut „ illum ad titulum suæ Ecclesiæ præsentaret. Sed cum „ Presbyter id facere nollet, ipse illi promisit, quod nunquam, si præsentaret illum in Ecclesia sua, aliquam portionem ex illa petere vellet, & sic ad præsentationem „ ejus fuit ordinatus, nec se in hoc aliquid illicitum egisse cognovit. Consultus de hoc Papa Innocentius III. respondit, quod nisi fuerit misericorditer cum eo dispensatum, nec ad superiores Ordines ascendere, nec in „ suscepto Ordine ministrare debet. Ratio decisionis est, quia iste ordinatus remisit jus, quod sibi alias competebat ex tali præsentatione; poterat enim de jure petere portionem ex reditibus beneficii ipsius præsentatoris, & necessariam sustentationem, & in defectum hujus ab Episcopo Ordinatore, *Arg. c. Cum secundum, 16. de præbend.* modo Ecclesiæ illi in Divinis deserviret: quæ portio ab eo remissa, spectatis fructibus, est res temporalis, unde & laico potest assignari, ut notatur in *c. 2. de Institut.* & sic videbatur remisisse temporale pro spirituali jure obtinendo; remittere autem idem est, quod dare, *c. Veniens, 10. de testib.* dare autem temporale pro spirituali, Simonia est; ideoque merito in eo, in quo deliquit, puniendus fuit. *Hostiens. hic V. Ministrare, & Abb. num. ult.* neque vero ordinatus iste a culpa, & pœna excusatus fuit, quia id illicitum esse, non cognovit; nam ignorantia Juris non excusat e delicto, *Reg. jur. 13. n. 6.* etsi minus peccet, quam ille, qui scienter peccat. *c. Sciendum. 22. Dis. 2. de pænit. Abb. hic n. 3.*

XXIII. Porro cum talibus dispensare potest solus Papa, secundum Innocent. *hic quamvis Abb. hic nu.* 6. putet, quod etiam Episcopus dispensare possit, in casu hujus c. Cum Papa hanc dispensationem in Jure sibi non reservaverit, nec proprie hic intervenit donatio alicujus rei temporalis pro spirituali, & per consequens neque proprie dicta Simonia; ideoque iste ordinatus mitius fuit punitus, tantumq; suspensus ab ordine illicite suscepto, non ab aliis, sicut fit in aliis Simoniacis propriis, & stricte dictis. *Abb. hic num.* 6.

XXIV. Cæterum iis, quæ dicta sunt de Simonia in conferendo, & recipiendo Ordines committi solita, addendum est, quod non debet quis ordinem recipere ab eo, quem credit esse Simoniacum, quamvis ministrare possit in iis Ordinibus, quos prius ab illo recipit, prout sumitur ex *c. Per tuas. 35. h. t.* nam quidam Monachus Ordinis Carthusiensis ab Episcopo Diœcesano in Subdiaconum est ordina„ tus, de quo postea intellexit; ex relatione quorundam, „ quod Episcopus ille sæpius commiserit crimen Simoniæ; „ ideo Monachus ille conscientia remordente, timebat in „ suscepto Ordine ministrare, & noluit etiam ad superio„ res Ordines ab eodem Episcopo promoveri. Consultus super hoc Papa respondit, ut secure in ordine suscepto „ ministret; sed contra conscientiam suam ad superiores „ Ordines ascendere non debet, ne forte ædificet ad gehennam: licet in hanc difficultatem devenerit, ex eo, „ quod conscientiam nimis scrupulosam habuit, quam non „ evadet (quia nec contra conscientiam debet ad superiores Ordines ascendere, nec etiam in susceptis contra eosdem ministrare, *Host. hic V. Evadet.* nisi errorem deponat.

XXV. Notandum 1. Simoniacus non potest conferre Ordinis executionem alteri, cum ipse sit suspensus ab Ordine; nemo autem dare potest, quod non habet, *c. 1. c. Reperiuntur. 7. caus. 1. q. 1. Abb. hic num. 2.* Si vero ignoranter recipit ordinem a tali Simoniaco, misericorditer sustinetur, ut in Ordine suscepto ministret, *c. Si qui. 108. caus. 1. q. 1.* quod tamen *Gl. V. Si qui. & Gl. hic V. Ministret.* in fine sic explicat, quod non recipiat executionem Ordinis, nisi cum eo dispensetur.

Notandum 2. Cur is, qui recepit Ordinem ab ordinante Simoniaco, permittatur ministrare in Ordine suscepto, sed non possit promoveri ad altiores Ordines. Ratio diversitatis est, quia Ordines suscipere est liberum; in susceptis autem ministrare necessarium, & facilius impediuntur facienda, quam jam facta, *Arg. c. Quemadmodum. 25. de jur. Innocent. hic num. 3. Hostiens. hic V. Ministret. Abb. num. 9.* accedit, quod hic Monachus secure potuit ministrare in Ordine suscepto, quia non constabat ei, Episcopum Simoniacum esse, & non debet quis facile aliis credere in præjudicium alterius. *Gl. hic V. Ministret.* Vel dicendum, quod Papa cum ipso dispensavit, vel declaravit, non esse timendum, *Hostiens. hic V. Ministret.*

Notandum 3. Non licet agere contra conscientiam erroneam, nisi quis prius eam deponat, alioquin ædificat ad gehennam, hoc est, peccat mortaliter; adeoque damnabitur ad pœnam ignis æterni. *Abb. hic num. 3. & 4.*

§. III.

De Simonia, quæ committitur circa divina officia, ac officium prædicationis, & an Ecclesia emi, vel redimi possit?

XXVI. Assertio 1. Officia divina, sive Orationes publicæ, quæ ex Ecclesiæ institutione fiunt per Ministros Ecclesiasticos, in publicis Processionibus, & Litaniis, & in Choro, sive a Clericis, sive a Beneficiatis, aut Religiosis non ordinatis, & qui Clerici non sunt, propria materia Simoniæ sunt, ita, ut illa emere, aut vendere, sit Simonia contra Jus divinum, & naturale, ut ex communi sententia cum *S. Thom. 22. q. 100. art. 3.* docet *Suar. l. 4. de Simon. c. 25. num. 3.* & colligitur ex *c. Ad nostram. 21. h. t.* ubi generaliter prohibetur, ut pro Ministerio, seu Officio Ecclesiastico exercendo nullatenus pecunia exigatur. Ratio est, quia hæc officia spiritualia sunt, quia, fiunt nomine Ecclesiæ, per potestatem ministerialem ab ea delegatam, & ordinantur ad cultum DEI, & satisfaciendum DEO pro peccatis hominum, & impetrandam gratiam, & alia beneficia; nihil tamen vetat, quo minus aliquid exigatur pro hujusmodi officiis, non per modum pretii, sed stipendii ad sustentationem Ministrorum necessarii, vel ratione consuetudinis, *Suar. cit. l. num. 7. Silv. V. Simonia. q. 9. dicto 1. Laym. c. ult. §. 4. num. 38.* Quod vero ad privatas orationes attinet, si oratio consideretur; prout est impetratoria, vel meritoria, saltem de congruo, etiam alteri, pro quo funditur, non potest emi, vel vendi pro pretio, sine Simonia, cum ut sic, sit actus mere spiritualis. Potest tamen aliquis dare pecuniam pauperibus, vel Religiosis, ut pro se orent, non ut pretium operis, sed per modum eleemosynæ, vel etiam stipendii ad sustentationem necessarii, maxime, si oratio sit diuturna. *Suar. cit. l. nu. 9.*

XXVII. Assertio 2. Pro officio prædicationis, sive exhortationis spiritualis, aliquid temporale accipere, tanquam pretium actus, est Simonia, contra Jus naturale, ac divinum; ut docet *S. Thom. cit. q. 100. art. 3. ad 2.* idque sumitur ex c. 10. *Matth. Euntes prædicate*, & postea subjungitur, *gratis accepistis, gratis date*, quia Verbum DEI, quod Prædicatores annunciant, velut Legati DEI, est maximum donum spirituale, ad salutem animarum ordinatum: possunt tamen Prædicatores necessariam sustentationem accipere, *c. Cum voluntate 54. §. Prædicatores. de sent. Excom. Suar. citat. c. 18. num. 23.* idem est, si doctrina Christiana modo exhortatorio pro temporali mercede tradatur. Secus si ad exercendam memoriam puerorum, uti fit a Ludimagistris. *Suar. cit. c. 18. num. 24.*

„ XXVIII. Assertio 3. Ecclesia emi, vel redimi „ non potest: prout sumitur ex *cap. Querelam. 15. hoc tit.* ubi talis casus proponitur. Monachi de Acra, „ quod-

quoddam Manerium (est autem manerium, seu mansus portio terræ, quæ duobus bobus per totum annum arari, potest, *Gl. marg. hic.*) cum pertinentiis suis, & Ecclesiam quandam a Monachis de Cardonio sub annuo censu XV. librarum adepti fuerunt, & super hoc chartam, sive litteras ab ipsis Monachis acceperunt. Postea vero Prior Monachorum de Acra, Capitulo suo inconsulto, manerium, & chartam prædictam, accepta vicissim pecunia, dictis Monachis de Cardonio resignavit. Quare Monachi de Acra conquesti sunt apud Papam, se injuste gravatos esse; qui mandavit quibusdam delegatis, ut partibus convocatis, causam prædictam concordia, seu transactione, vel judicio terminarent, sciens, quod, sicut Ecclesia prædicta emi non potuit, ita nec redimi. Si vero Monachi de Cardonio legitime citati ad sistendum se in judicio, non comparuerint; sed contumaces fuerint; Judices, Monachos de Acra in possessionem eorum, de quibus est controversia, inducant, nec permittant eos exinde, sine Juris ordine est processu, molestari, seu perturbari.

XXIX. Notandum hic 1. Prælatum non potest remmittere Jus quæsitum Ecclesiæ, alienatio per Prælatum illicite facta potest a Capitulo retractari. *Abb. hic num. 2. & 3.* nam sicut consensus Capituli requiritur ad contrahendum, ita etiam ad distrahendum; contractus enim, & distractus, sive alienatio a pari procedunt. *Barb. hic num. 2. & 3.*

Notandum 2. Sicut Ecclesia non potest emi, ita nec redimi id est, re emi, seu redimendo emi, absque Simonia; nullum enim spirituale, vel spirituali annexum emi potest, vel vendi, *c. De Jure 26. de jure patron. Gl. hic V. Emi.* sed contra esse videtur, quod in casu hujus c. Ecclesia videtur fuisse aliquid accessorie pertinens ad fundum, tanquam ad principale, & ita redempto fundo, etiam accessorie potuit redimi Ecclesia; sicut jus patronatus accessorie transire potest, cum universitate bonorum, quibus est annexum, *c. Ex litteris 7. de jure patron.* Verum utrumque fuit principale manerium, & Ecclesia, ac neutrum accessorium alteri ut colligitur ex verbis textus ibi, *Manerium cum pertinentiis suis, & Ecclesiam*: & ita Ecclesia non fuit aliquid pertinens ad manerium, sed separata ab illo, & pertinentiis: ac proinde redemptio, quoad Ecclesiam ipso jure nulla fuit, *Gl. hic V. Emi, & Hostiens. ibid.* nam conjunctio copulativa *Et* facit, ut res copulata, veniat principaliter, & non accessorie: secus est de particula *Cum Abb. hic num. 5.* quando autem plures simul venduntur, vel emuntur principaliter, inter quas una vendi, vel emi non potest, rescinditur venditio solum respectu illius, quæ vendi non potest, non respectu alterius; utile enim per inutile vitiari non debet, *Reg. 37. in 6. Abb. hic num. 7.* Porro etsi manerium, sive terra illa vendi, & emi potuerit, & sic ex hoc capite non fuerit irrita resignatio illius; fuit tamen nulla ex alia causa, quia facta fuit, sine consensu Capituli, ex qua causa pari modo etiam irrita fuisset redemptio Ecclesiæ; etiamsi accessoria fuisset, seu pertinens ad terram illam, *Gl. cit. & Hostiens.*

Notandum 3. Potest immissio in possessionem fieri, si lis non fuit contestata, rei servandæ causa, etiam inter Religiosos, & inter Ecclesiam, si ea petatur, ut proprietas, non ut beneficium. *Hostiens. hic V. Eorum Abb. num. 3.*

XXX. Illud hoc loco addendum, pecuniam dare, vel accipere, non solum pro functionibus spiritualibus, v. g. administratione Sacramentorum, celebratione Missæ, &c. sed etiam pro æstimatione laboris corporalis, qui hujusmodi sacris, & spiritualibus actionibus per se, & intrinsece, ac necessario est conjunctus, & sine quo fieri non possunt, est Simonia contra Jus Divinum, & naturale. *Suar. cit. l. 4. cap. 21. num. 5. & seqq. Less. citat. cap. 35. num. 52. & seqq. Laym. cit. l. num. 41. & 42.* Ratio est, quia labor ille intrinsecus actioni nullam aliam æstimationem habet, præter, quam habet ipsa actio sacra, seu spiritualis, cui intime cohæret: labor enim corporis non est pretio æstimabilis, nisi in ordine ad opus; cujus causa suscipitur: ergo sicut ipsa actio sacra, & spiritualis ex se inæstimabilis est, & invendibilis, ita & labor ei intrinsece conjunctus, & ab ea inseparabilis sacer, & spiritualis est, & inæstimabilis; adeoque vendi non potest. Aliud est de labore, qui non per se, & intrinsece: sed per accidens solum, & intrinsece annexus est actioni sacræ, seu spirituali, & ab ea separabilis, sive præcedat actionem sacram, sive illam comitetur; pro hoc enim dare, vel accipere pecuniam, non est Simonia ut pro labore itineris, vel cantus in Missa, vel pro obligatione faciendi sacrum tali loco, & tempore, vel ratione alterius incommodi pretio æstimabilis. *Suar. cit. cap. 21. nu. 12. Less. cit. l. num. 43.*

§. IV.

De aliis variis actibus, & rebus spiritualibus, vel spiritualibus annexis, pro quibus aliquid temporale dare, vel accipere etiam specialiter prohibitum est Jure Canonico?

XXXI. De his sparsim agitur in pluribus Capitulis *h. tit.* & in primis in *c. Non satis 8. h. t.* Prohibetur; ne ab iis, qui in Religionem transire volunt, aliqua pecunia exigatur, ex pacto scilicet *Gl. ibid. V. requiratur* de quo plura infra dicentur Deinde prohibetur; ne Prioratus, vel Capellania quælibet Monachorum, aut Clericorum annua distractione vendantur, nec ab eo, cui regimen eorum committitur, pro illa commissione, pretium exigatur: & qui contra fecerit, tam ille, qui dedit, quam recepit, vel consensit (ut Mediator) Simoniam committit. Ratio est, quia jus Prioratus, & Capellaniæ spirituale est, sicut & ipsa commissio spiritualis est; Ideoque

nullo modo vendi debet, neque ad annum committi talis Prioratus, vel Capellania potest, *c. Quoniam. 3. infra,* ne Prælati vices suas, &c. de quo ibi dummodo perpetuam administrationem habeat annexam. *Hostiens. hic V. Annua distractione.*

XXXII. Porro in Simonia tam recipiens, quam dans peccat contra Religionem, quia omnibus prohibitum est, ne temporalia accipiant, vel etiam dent pro spiritualibus, sed hæc gratis dare, & accipere debent, neque enim ulla necessitate coguntur ad dandum pro pretio spiritualia, vel ad accipiendum, & sic uterque delinquit contra Religionem: At vero in usura dans usuram pro mutuo, quo indiget, & quod gratis habere non potest, non peccat: sed solum accipiens, ut docet *S. Thom. 2. 2. quæst. 78. art. 4.* quia non voluntarie se obligat ad solvendas usuras: sed necessitate compulsus solvit, quæ illum excusat a peccato usuræ, sicut etiam a peccato furti. *Host. hic V. Recepit. Barb. in Collect. hic numer. 4.* Additur in *cit. c. Non satis, in fine*: Pro sepultura quoque, & Chrismatis, & Olei benedictione, nulla cujusquam pretii exactio attentetur, ne quidem sub prætextu cujusdam consuetudinis; quia diuturnitas temporis non diminuit peccata: sed auget, de quo infra.

XXXIII. Secundo prohibetur etiam in *cap. Cum Ecclesia. 9. h. t.* (quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. *c. 7.*) ne de cætero pro Episcopis, vel Abbatibus, vel quibuscunque personis Ecclesiasticis ponendis in Sede, vel Sacerdotibus instituendis in Ecclesiis, aut pro sepeliendis mortuis, & exequiis mortuorum, aut benedicendis nubentibus, aut aliis Sacramentis conferendis, vel collatis aliquid exigatur. Ubi etiam reprobatur consuetudo quantumvis longa, pro hujusmodi spiritualibus aliquid exigendi quæ etiam vocatur, Lex mortis (quia prava consuetudo infert æternam mortem animæ) & tanto graviora sunt crimina, quanto diutius infelicem animam detinent obligatam. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Giezi sit habiturus. Ratio patet ex dictis, quia omnes actus, hic enumerati, sunt spirituales, vel spiritualibus annexi. De Jure vero sepulturæ, an, & qua ratione licitum sit aliquid temporale exigere, vel accipere, dictum est supra *l. 3. tit. 28. §. 4.*

XXXIV. Tertio in *c. Cum sit. 19. h. t.* rescribit Alexander III. quod Episcopus nihil pro consecratione Ecclesiarum potest, vel debet, præter procurationem, exigere. Quare Simonia committitur, si pecunia detur, vel accipiatur pro actione consecrandi Templum, Altaris, Calices, Chrisma, Agnus DEI; vel benedicendi Corporalia, vestimenta ad usum sacrum deputata, aquam, cereos, vel similia, quia per consecrationem, vel benedictionem, etsi ab Ecclesia immediate institutam fiunt sacra, & spiritualia, & tales benedictiones sunt actus potestatis Ordinis, *Suar. citat. l. 4. cap. 13. num. 5. Barb. hic num. 2.* potest tamen Episcopus pro consecratione exigere procurationem moderatam, secundum facultates Ecclesiæ consecrandæ, etiamsi ea sit in loco, in quo habitat Episcopus, quia hæc procuratio annexa est consecrationi, sicut & visitationi, & præbenda Canoniæ: nam qui facit officium debet percipere annexum beneficium: & datur, non pro labore consecrationis, cui is per se, & inseparabiliter connexus est, quia sic daretur pro ipsa consecratione, ut supra dictum: sed exigitur auctoritate Juris in signum cujusdam superioritatis, & datur; ut facilius Prælati inducantur ad consecrandum. Si tamen Ecclesia inops sit, ejusque facultates non sufficiant, debet Episcopus Ecclesiam propriis sumptibus consecrare. *Gl. hic V. Procurationem. Hostiens. ibid. Abb. num. 2.*

XXXV. Quarto præterea specialiter prohibitum est in *c. Ea, qua 10. num. 4.* ne pro Chrismate ab Ecclesiis pecunia exigatur. Nam quidam Episcopi extorquebant nummos ab Ecclesiis pro Chrismate, quos aliquando Cathedraticum appellabant; aliquando paschalem præstationem (quia in Paschate exigebatur, *Hostiens. hic.*) interdum Episcopalem consuetudinem (quia nomine Episcopi petebatur) sed quia hoc Simoniacum est, mandat Papa Alexander III. ut prætextu alicujus consuetudinis, vel prælationis (id est, functionis Prælati, nam non est obediendum Prælatis in injustis. *Hostiens. hic V. eod.*) prædictos denarios nullatenus exigant. Quod si facere præsumpserint, periculum sui Ordinis, & dignitatis poterunt merito formidare, id est, pœnam degradationis, seu depositionis ab Ordine, & dignitate incurrent, quæ est pœna Simoniacorum, *c. De hoc. 12. & c. Insinuatur. 13. h. t.* de quo infra: *Gl. fin. hic.*

XXXVI. Ubi præterea notandum 1. Non tantum prohibetur, pecunia exigi pro Chrismate, in quantum est Sacramentum confirmationis; adeoque pro confirmando: aliquem, sed etiam pro ipso liquore Chrismatis, sive Balsamo, & Oleo consecrato ab Ecclesiis inferioribus v. g. baptismalibus, non est licitum, pecuniam accipere, ut clarius habetur in *c. Placuit. 102. caus. 1. q. 1.* quia & hoc spirituale est. *Abb. hic. not. 1.* non obstante contraria consuetudine, quæ non valet in iis, quæ suapte natura, mala sunt, & prohibita, non excusat malum, sed magis accusat. *Gl. hic V. Consuetudinis.* quod tamen ita intelligendum est, non quod materia Balsami, & Olei per se vendi nequeat, cum secundum se sit pretio æstimabilis: sed, quia cum materia sit modica, & adeo exigua, ut vix pretio aliquo valeat æstimari, pecunia, ratione consecrationis potius, quam pro ipsa materia tam exigua videtur exigi, *Barb. hic. num. 2. in fine,*

Notandum 2. Pro spiritualibus nihil temporale exigi debet, qualecunque nomen tali præstationi imponatur; quia variatio nominis non excusat id, quod per se, & ex natura sua malum est, maxime, quia nomina rerum appellativa, immutabilia sunt; nomina autem propria hominum,

possent mutari ad libitum, *l. Si quis. 4. & ibid. Gl. V. Hominum. ff. delegat. 2. Abb. ibid. not. 2.*

XXXVII. Similiter Simoniam esse pro Chrismate pecuniam exigere, vel accipere, statutum etiam habetur in *c. In tantum 36. h. t.* nam quidam Suffraganei, Cantuariensis Archiepiscopi, consueverunt certam quantitatem pecuniæ pro Chrismate recipere, non metuentes (in Codicibus Vaticanis, & quibusdam aliis omittitur dictio non, ut notat *Gl. marg. hic*) pœnam Canonicam (quæ est depositionis, *c. ult. caus. 1. q. 3.*) & correctionem eludere cupientes, anticipabant tempus solutionis, recipientes in media Quadragesima, quod recipere consueverant in Paschate, & Nomen, denariorum variabant; nam denarios, quos prius Chrismales; postea Paschales vocabant, consuetudinem mediæ Quadragesimæ nuncupantes. Pervenit hoc ad notitiam Papæ Innocentii III. qui respondit, cum gratia sit gratis conferenda, & qui prius recipit pretium quam conferat rem pretiosam (emptor enim prius tenetur offerre pretium, quam venditor ei rem tradat. *l. Julianus. 13. §. Offerri. ff. de action. empt. Gl. hic V. Quiprius*; etsi pretium præcedat traditionem rei, magis declaratur venditio, cum traditio rei fieri soleat ex variis contractibus, non item traditio, seu solutio pretii. *Abb. hic num. 3. not. 3.*) Ideirco mandat Papa Archiepiscopo, ut hujusmodi excessus corrigat, & Suffraganeos suos, eorumque Officiales a tam illicita exactione compescat, ne aliorum culpa ipsi, ob suam negligentiam, imputetur ad pœnam; quia, ut addit *Gl. hic V. Alienum*, subditorum delicta imputantur Prælatis. Hinc colligitur, quod variatio temporis in solvendo, vel mutatio Nominis non excusat contractum alias illicitum; quodcunque enim nomen imponatur contractui Simoniaco, committitur Simonia; sicut etiam usura est, quod accipitur supra sortem; sive appelletur lucrum, sive emolumentum, sive quandoque pœna in fraudem, *Gl. hic. V. Variant.*

XXXVIII. Additur in fine *cit. c. In tantum h. t.* & mandatur a Papa Archiepiscopo, ut pravam consuetudinem in sua Provincia studeat extirpare, secundum quam Archidiaconi, marcham argenti pro investitura Ecclesiarum, sive immissione in corporalem earum possessionem exigebant: Alii vero minores, ut Decani Rurales, vaccam sibi dari postulabant, vel certam quantitatem pecuniæ pro vacca. Ratio prohibitionis est, quia investitura Ecclesiarum est aliquid spirituali annexum, cum ex spiritualibus dependeat, & non competat nisi habenti officium Clericale: exigere autem temporale pro spirituali, vel ei annexo, Simonia est, *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4.* de annexis enim idem est judicium, *c. 3. de instit.* Neque vero in his excusat consuetudo, quia pravæ consuetudines tempore non firmantur *Auth. Ut nullis Judicium. §. 1. vers. Neque vero ab angariis collat. 9. Gl. hic V. Consuetudinem.*

Porro licet Archiepiscopus non habeat jurisdictionem in Subditos Suffraganeorum *c. Pastoralis, 11. de offic. Ord.* pravam tamen consuetudinem, quæ concernit totam Provinciam, tollere potest, si delictum sit notorium, *c. In tantum. in fine*, & colligitur etiam ex *c. 1. §. Notoria. de censib. in 6. Abb. hic num. 3.*

XXXIX. Quinto in *c. Ad nostram 21. h. t.* mandat quoque Papa Alexander III. ut pro officio, seu ministerio Ecclesiastico exercendo (de quo supra) vel pro Vicariis assignandis (ut quis deserviat tanquam Vicarius in Ecclesia, *Abb. hic num. 2.*) vel pro Chrismate pecunia non exigatur. Ex quo infert *Hostiens. hic in fine, & Abb. num. 3.* si sponte aliquid propter spiritualia hujusmodi officia, absque violenta exactione, & gratis offeratur, id non esse prohibitum.

XL. Sexto in *c. Nobis, 29. h. tit.* Cum Parochiani quidam questi essent apud Innocentium III. quod Capellanus eorum, pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, minus licite pecuniam ab eis exigat, & torqueat; mandat idem Papa quibusdam delegatis, dictum Capellanum moneant, ut a tanta præsumptione desistat, & pro excessu competenter satisfaciat, & si obedire noluerit, ipsi Canonicam pœnam infligant. Unde colligitur, quod Sacerdos proprius sive Parochus debet gratis Sacramenta, & alia spiritualia Parochianis suis ministrare, alioquin si aliquid exigat, vel accipiat ex pacto, Simoniam conventionalem committit, & tenetur illud restituere, *Abb. hic num. 2. num. 3.* Ubi tamen distinguendum est inter Pastores, vel Clericos illos, qui ex officio, vel ratione beneficii tenentur, funeralia obire, & alia spiritualia exercere; & inter alios extraneos; qui invitentur, aut vocentur ad exequias habendas, vel alia spiritualia officia præstanda, cum alias ad illa obeunda non teneantur. Nam Priores non solum prohibentur pro his officiis exigere pretium, sed etiam novum stipendium, vel sustentationem, præter consuetas oblationes debito tempore, & modo; si tamen habeant, unde vivant, vel aliunde victum sibi honeste acquirere possint; alioquin si aliquid exigant, (cessante consuetudine de qua infra) Simoniam committere præsumuntur, imo etiam contra justitiam peccant, quia injustum stipendium exigunt pro obsequio, ad quod ex officio obligati sunt, & decimas, aliosque reditus Ecclesiasticos accipiunt. Alii vero Clerici extranei, qui voluntarie, & non ex officio hujusmodi ministeria exercent, licet pretium pro iis exigere non possint, stipendium tamen, vel congruam sustentationem petere possunt, etiamsi non egeant; nemo enim cogitur militare propriis stipendiis, *Abb. in cit. c. Suam. num. 10. 11. & 12. Suar. cit. l. 4. nu. 6. c. 47. num. 9.*

XLI. Septimo. Simoniacum est etiam pro consecrationibus Episcoporum, & benedictionibus Abbatum, & ordinationibus Clericorum, aliquid temporale ante, vel ex post facto dare, vel accipere, non obstante contraria consuetudine, ut constat ex *c. Sicut, 39. h. tit.* quod est desumptum ex Concilio generali Lateran. sub Innocent. III. *c. 63.* ubi sic statutum legitur; In plerisque locis a multis Prælatis fiunt turpes exactiones, & extorsiones pro consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Abbatum, & Ordinationibus Clericorum, estque taxatum, quantum debeat iste, vel ille persolvi, & quantum alteri, vel alii. Et quidem hujusmodi, pravitatem per consuetudinem longo tempore observatam defendere, nituntur. Quare Concilium hujusmodi abusum, & consuetudinem (quæ dicenda est potius corruptela) penitus reprobet, statuendo, & prohibendo, ne pro his, vel conferendis, sive collatis, quispiam, quocunque prætextu (sive statuti, sive consuetudinis) aliquid extorquere, vel exigere præsumat: Alioquin, & qui receperunt, & dederunt hujusmodi damnatum pretium cum Giezi, & Simone condemnentur. Ratio est, quia Simonia, sive venditio, & emptio rerum spiritualium est prohibita Jure naturali, ac divino, *cap. Cito, 16. caus. 1. q. 1.* sed Juri naturali, & divino nulla consuetudo derogare potest, *c. fin. de consuet.* ideo talis consuetudo non excusat, imo potius accusat, *Gl. hic V. Consuetudinem*, de qua plura *§. seq.*

§. V.

An exigere aliquid temporale pro re spirituali, ratione consuetudinis, excusari possit a vitio Simoniæ?

XLII. Certum est, quod nulla consuetudine induci possit, ut licite detur, vel accipiatur temporale pro spirituali, per modum pretii, quia hoc est intrinsece malum, & contra Jus naturale, et divinum; cui nulla consuetudo derogare potest, ut notat *Suar. l. 4. de Simon. c. 48. numer. 1.* Quæstio ergo est de his Clericis, qui ex officio spiritualia ministrant. V. g. Parochi, an per consuetudinem acquirere possint Jus ad dona quædam temporalia, seu oblationes fidelium extraordinarias, quæ non pertinent ad decimas, & alios stabiles reditus beneficiorum.

De hoc agitur in *c. Ad Apostolicam. 42. h. t.* Quod est desumptum ex Concilio Later. *c. 66.* sub Innocent. III. ad quem frequenter relatum est, quod quidam Clerici pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, & similibus, pecuniam exigunt, & extorquent: & si forte non fuerit eis satisfactum, fictitia impedimenta fraudulenter opponunt. E contrario vero sunt quidam Laici, qui laudabilem consuetudinem erga S. Ecclesiam, pie fidelium devotione introductam, sub prætextu Canonicæ pietatis nituntur infringere. Quare Concilium super his, pravas exactiones fieri prohibet, & pias consuetudines præcipit observari, & statuit, ut libere conferantur Ecclesiastica Sacramenta, & per Episcopum loci, veritate cognita, compescantur, qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem mutare.

XLIII. Varie explicant *hoc c.* interpretes: nam *Innoc. hic num. 1.* putat, non posse Episcopum cogere fideles, ut aliquid solvant pro Ecclesiasticis Sacramentis, aliisque spiritualibus, vi solius consuetudinis: sed tantum pertinere ad officium Episcopi, ut si quis pias, & laudabiles consuetudines, aliquid pro his sponte dandi, velit mutare, & impedire, ne tales consuetudines serventur, is compescatur; ut colligitur ex illis verbis hujus c. ibid. *laudabilem consuetudinem nituntur infringere*, scilicet vel damnando illam, ut malam, & Simoniacam, vel alio modo impediendo fideles, ne talem piam consuetudinem observent, & juxta hæc verba, etiam explicanda esse, verba sequentis, *& pias consuetudines præcipimus observari*, id est, non immutari, nec impediri: sed in sua libertate relinqui, ut ita observentur, sicut introductæ fuerunt, nempe ut sponte offerentes aliquid, libere, & sine impedimento id facere possint; qui vero noluerint, non cogantur: quam explicationem etiam probabilem esse, censet *Tom. 2. de Relig. l. 1. de divino cultu cap. 5. num. 23.* Verum *Gl. fin. in citat. c. Ad Apostolicam. & Hostiens. ibid. col. 2. Abb. num. 1. & ult. & in c. Suam. 29. num. 4. h. tit. Silv. V. Simonia. q. 38. dicto 1. Suar. citat. l. numer. 24. & 25.* absolute intelligunt textum illum, nempe per talem piam consuetudinem induci obligationem: & ideo cogi posse fideles per Episcopum, ut illam observent; ita tamen, ut non valeat consuetudo, per quam tempore collationis Sacramenti, vel alterius rei spiritualis, aliquid detur ab initio: neque etiam consuetudine induci possit, ut aliquid pro his detur, quando præcessit exactio, quæ dedit causam consuetudini; tunc enim fuit initium vitiosum, & Simoniacum: valeat autem consuetudo, ut aliquid detur tempore collationis, vel ex postfacto, si ex mera liberalitate populi fuit introducta; ita tamen, ut Sacramenta, vel alia spiritualia prius libere conferantur; talis enim consuetudo non habet initium, seu fundamentum vitiosum, sed laudabile: cum non sit magnum, si ab eo metantur temporalia, qui seminavit spiritualia: & ad talem consuetudinem observandam cogi possunt fideles, implorato officio Judicis, quæ pietate introducta est. Quare si consuetudo, & usus habent, ut temporalia eo tempore, quo spiritualia ministrantur ab iis, qui ex officio obligati sunt, ex pacto petantur, vel exigantur e fidelibus, nec antea spiritualia conferantur, quam temporale illis præstetur, talis consuetudo, quantumvis longæva, veluti irrationabilis reprobatur, quia ab invitis videtur extorqueri, & Simoniam continere, vel saltem expressam ejus speciem, taleque videtur ejus esse initium, qualis usus ejus nunc viget, & extat. Et de hujusmodi consuetudine intelligendi sunt Canones, & Jura quando consuetudines prohibent, ac reprobant, quibus scilicet exigitur, & datur aliquid ex

ex pacto, pro spirituali nondum dato, & accepto. Si vero consuetudo habeat, ejusque usus sit per longum tempus, ut aliquid temporale a fidelibus libere, & sine exactione offeratur, & ita recipiatur, nec spiritualia denegentur, etsi ante temporalia non præstentur; tunc laudabilis est consuetudo, & a pia fidelium devotione præsumitur incepisse. Et de hujusmodi consuetudine loquitur *cit. cap. Ad Apostolicam.* quando præcipit illas observari, nempe eas, quibus datur, vel exigitur temporale pro spirituali jam ante dato, & accepto, *Azor. p. 3. l. 12. c. 19. q. 2. Barb. in cit. n. 27.* Confirmatur ex *Concilio Trid. Sess. 14. c. 24. de reform.* ubi supponit aliquas consuetudines hujusmodi, esse pravas, & alias pias; & ideo præcipit eas ab Episcopis examinari, & discerni, ut pravæ tollantur, piæ retineantur.

XLIV. Sed hic gravis difficultas occurrit, quomodo consuetudo longæva aliquid temporale dandi pro spiritualibus, iis, qui ex officio ad ea tenentur, inducere possit necessitatem, seu obligationem fidelibus, cum communiter receptum sit per actus omnino liberos, qui meræ facultatis dicuntur, consuetudinem, vel præscriptionem introduci non posse, prout sumitur ex *c. Abbate. 25. §. Hoc autem. de V. S.* sic qui longissimo tempore amicum hospitio excepit, non potest cogi ad idem hospitium ei porro præbendum, vel ad eleemosynam dandam certis personis, quam diu iis dederat, ut ea communi docet *Abb. in c. Suam. 29. n. 5. hoc tit. Covar. Reg. possessor. p. 2. §. 4. n. 6.* Ad hanc difficultatem respondet *Suar. l. 1. de divino cultu. c. 5. n. 19. & 20.* quod per diuturnam consuetudinem dandi aliquid Clericis pro spiritualibus ministeriis, ad quæ ex officio sunt obligati, acquiratur Ecclesiæ, vel ipsis Clericis Jus ad similes oblationes, seu præstationes recipiendas, per modum cujusdam præstationis, & consequenter Parochiani manent obligati ad illas præstandas, non ex voto, vel speciali intentione, seu voluntate se obligandi ad illas, sed ea vi Juris acquisiti Ecclesiæ, quod servandum est ex ipso Jure naturali justitiæ, postquam semel est acquisitum, quæ obligat ad servandum, cuique Jus suum. Ut autem acquiratur, non est necessarius consensus Parochianorum, contra quos præscribitur; sed necessarium est adminiculum, sive assistentia Juris, quæ videtur præstari in *c. Apostolicam. 42. h. t.* in quo præcipue hæc obligatio fundatur: nam Jura non requirunt consensum ejus, contra quem præscribitur; adeoque nec Parochianorum, sed præscriptio inducitur virtute legis, quæ in proposito supplet consensum Parochianorum, ita ut translatio dominii, vel alterius Juris per diuturnum usum, cum bona fide, & aliis conditionibus jure requisitis, ipsis Clericis acquiratur, non tam propter præsumptam voluntatem fidelium, seu Parochianorum, eo quod ipsi diuturno tempore præstantes temporalia pro spiritualibus, censeantur, se voluisse obligare ad eas præstationes, etiamsi illud ignorent, sed potius hoc in favorem Ecclesiæ & piæ causæ introductum est.

Porro duobus modis talis consuetudo legitime induci potest. 1. Si fideles diuturno tempore, cum Prælatorum tacito consensu, soliti sint aliquid offerre Parochis, vel aliis Ministris, etsi sufficientes habeant reditus; tunc enim retineri debet talis consuetudo, modo ad ejus observationem, non ipsimet parochi Subditos vi compellant: sed per Episcopum loci compellantur, juxta *cit. c. Ad Apostolicam.* 2. Si consuetudo aliquid exigendi in administratione Sacramentorum, vel in admissione in Monasterium, vel Canonicatum ab initio ex rationabili causa inducta sit, quia v. g. reditus Parochias valde tenues erant: tunc etiam si causa illa cesset; quia illi reditus aucti sunt: si tamen Parochi nihilominus longo tempore, oblationes, aut præstationes, hujusmodi quasi debitas, cum bona fide recipiant, Jus per præscriptionem acquisitum censeri potest, *Suar. l. 4. de Simon. c. 48. n. 5. & seqq. Laym. l. 4. tr. 10. c. ult. §. 2. n. 16.*

XLV. Ubi præterea notandum 1. Ad inducendam hujusmodi consuetudinem, & obligationem sufficit tempus X. annorum, etiam spectato Jure Canonico, quia hæc consuetudo non est contra Jus: sed potius illi conformis, & pia, ac favorabilis, & contra Laicos, non Clericos inducitur. *Abb. in cit. c. Suam. n. 9. h. t. Suar. cit. c. 5. n. 21. Barb. in cit. c. Ad Apostolicam. n. 20.*

Notandum 2. Consuetudo hujusmodi est observanda, etiamsi Clerici sint divites; nam consueta petere possunt, & solvi debent: & ad illam observandam cogi possunt Laici a Judice Ecclesiastico, qui etiam cognoscere potest, an talis consuetudo laudabilis sit, nec ne, *Abb. in cit. c. Ad Apostolicam, nu. 3.* Deinde sicut Laici, ita etiam Clerici tenentur ad observandam laudabilem consuetudinem, v. g. dandi singulis annis candelas Abbati. *Felin. in cit. c. 42. nu. 7. Barb. num. 10.*

Notandum 3. Ea, quæ recipi possunt ex laudabili consuetudine pro administrandis spiritualibus, peti non possunt, antequam administrentur. *Abb. c. l. n. 2. Barb. n. 12.* Item si hujusmodi consuetudo speciem Simoniæ, vel avaritiæ præseferat, sicut induci non potest, ita nec observari debet, est enim reprobata in *c. Suter. 8. & c. seq. & c. sicut 39. h. t. Suar. l. 4. c. 48. n. 8. Barb. c. l. n. 12.*

SECTIO III.

DE SIMONIA, QUÆ COMMITTITUR in actibus Jurisdictionis Ecclesiasticæ, & ingressu, sive admissione ad Religionem.

§. I.

An actus pertinentes ad Jurisdictionem spiritualem, seu Ecclesiasticam fori interni, vel externi, sint materia Simoniæ?

XLVI. Assertio 1. Simonia est, dare, vel accipere pretium, vel aliquid temporale, pro omni actu jurisdictionis fori interni conscientiæ, seu pertinentis ad curam animarum, ut ex communi docet *Suar. l. 4. de Simon. c. 19. n. 1. Laym. l. 4. tract. 10. c. ult. §. 4. num. 40.* Ratio est, quia sicut potestas Ecclesiastica, præsertim, quæ ad forum internum, & animæ pertinet, spiritualis est, tum ratione principii, tum finis, cum tendat ad salutem spiritualem animarum; ita etiam actus ab ea procedentes: quare inprimis Simonia est dare, vel accipere pretium pro audienda Confessione, tum quia inde inchoatur Sacramentum, tum quia ipsa auditio Confessionis per clavem scientiæ est actus jurisdictionis supernaturalis, *Suar. cit. l. num. 2.* Committitur Simonia, si post acceptam Confessionem pecunia extorqueatur pro absolutione conferenda, prout sumitur ex *c. Nemo 24. §. Nec quemquam h. t.* ubi dicitur: nec quemquam Pœ„nitentem (digne scilicet) vel minus digne Pœnitentem „gratia, vel favore (quia tunc gratia, vel favor succedit „loco pretii. *Gl. hic in notatis*) ad reconciliationem addu„cat, & testimonium reconciliationis ferat eidem; quia „pro reconciliatione spirituali facienda, vel absolutione impertienda pretium non est exigendum, ut explicat *Gl. hic V. Reconciliationis, & Hostiens. V. eodem.* Nec obstat, quod, quando indignus absolvitur, absolutio non sit valida, saltem quoad effectum Sacramenti; nihilominus tamen est quidam usus, vel potius abusus potestatis spiritualis, quem „quantum est ex se, vendit pro pretio. *Suar. c. l.* Additur „in fine *cit. c.* Nemo, vel quocunque livore (seu odio) di„gne pœnitentem, a reconciliatione removeat, utrumque „enim Simoniacum est. Ex quo patet, quod etiam committitur Simonia, si post auditam Confessionem propter pecuniam, (quam tertius forte aliquis dedit) denegetur alicui absolutio, quia in hoc foro tam est actus potestatis clavium ligare, sive non absolvere, quam solvere, juxta illud Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, per quem pœnitens virtualiter, declaratur indignus absolutione, & ideo venditio illius Simonia est, sive juste denegetur absolutio, sive injuste; est enim de facto etiam actus clavium, & pœnitens manet obligatus ad peccata iterum confitenda. *Suar. cit. c. 19. num. 3.* de quo plura *§. seq.* Porro etiam quoad tertiam partem Sacramenti pœnitentiæ, committitur Simonia, si recipiatur pretium pro levi pœnitentia imponenda, vel etiam pro illa augenda. *Suar. c. l. n. 4.*

XLVII. 2. Committitur Simonia, si delegetur potestas absolvendi; ut si v. g. Parochus committat alteri Sacerdoti pro pretio, ut vice sua audiat confessiones suorum subditorum, quia talis commissio est actus spiritualis jurisdictionis, & potestas, quæ per eam datur, est jurisdictio spiritualis. Idemque est, si alicui detur licentia eligendi sibi Confessarium pro pecunia *Suar. c. l. n. 5.* 3. Ad hanc jurisdictionem reduci etiam potest potestas absolvendi a censuris, quatenus hæc absolutio præmitti solet ante Sacramentalem, & sæpe est necessaria, & ad spiritualem animæ utilitatem pertinet. *Suar. c. l. num. 6.* 4. Simonia committitur, si pro concessione Indulgentiarum detur, vel recipiatur pecunia; tum quia est actus supremæ cujusdam potestatis spiritualis, & supernaturalis, concessæ a Christo Papæ, vel Episcopis, & tendit ad remissionem pœnarum temporalium, & liberationem animarum a purgatorio: tum quia vendere Indulgentias, est vendere satisfactionem Christi, & Sanctorum, quæ per Indulgentias applicantur. Potest tamen, quando conceduntur Indulgentiæ, aliqua contributio exigi pecuniæ, non ut pretium illius, sed per modum eleemosynæ, tanquam requisitæ conditionis ad lucrandum Indulgentias; ideoque etiam talis pecunia non solet dari concedenti Indulgentias, sed applicatur ad pias causas, vel erogatur in pauperes. *Suar. cit. cap. 19. nu. 9.* 5. Huc revocari possunt etiam licentiæ, seu dispensationes, quas Parochi dare possunt suis subditis, in ordine ad observationem præceptorum Ecclesiæ, v. g. ut propter occurrentem necessitatem laborare liceat die festo, vel comedere carnes die alias prohibito, quia sive hoc fiat per proprium actum jurisdictionis, sive per authenticam approbationem causæ excusantis, sunt actus spirituales, ad quos Parochus ex officio suo tenetur, & ob quod recipit ab Ecclesia convenientem stipendium, & sustentationem; ideoque vendi non possunt. *Suar. c. l. nu. 11.* Unde etiam pro assistentia in matrimonio non potest Parochus pecuniam accipere, quia licet non sit actus jurisdictionis, & tamen illa assistentia ex institutione Ecclesiæ, annexa officio Parochi; adeoque reducitur ad Ministerium Ecclesiasticum, non per se, ex Ecclesiæ præcepto requiritur ad matrimonium; quatenus Sacramentum est. Aliud est de præsentia aliorum testium, quorum testimonium solum requiritur ad probandum contractum matrimonii; Parochus vero est ibi præsens, tanquam Minister Ecclesiasticus, & sic continetur sub generali prohibitione in *c. Ad nostram. 21. h. t.* quod pro nullo Ecclesiastico Ministerio liceat pretium accipere. *Suar. c. l.*

XLVIII. Assertio 2. Simonia est, contra Jus naturale, ac divinum, vendere, ac emere actus, quibus jurisdictio spiritualis fori externi, sive ordinaria, sive delegata confertur, ut est certa, ac communis sententia apud *Suar. cit. lib. 4. c. 20. n. 4.* Ratio est, quia si hujusmodi actus vendantur, vel emantur, venditur ipsa jurisdictio Ecclesiastica, quæ & ipsa spiritualis est, ac supernaturalis, & ad talem finem per se primo est ordinata, ideoque manifestam Simoniam continet. Hinc sequitur 1. Simoniam esse, si Vicarius Episcopi, vel Vicarius alicujus Ecclesiæ, etiam temporalis solum, & ad nutum amovibilis; vel Capellanus, cui cura Parochialis committitur, pro pretio constituatur, ut colligitur ex *c. Ad nostram 21.* ibi: *Vel pro Vicariis assignandis h. t.* quia jurisdictio spiritualis emitur, ac venditur, quamvis stipendium sustentationis iis dari possit *Suar. cit. c. 20. nu. 5.* idque sumitur etiam ex *c. Consulere 38. h. t.* ubi dicitur. Qui„cunque, Vicedominatum, sive Vicariatum, vel aliam Ec„cle-

„ clesiasticam rerum administrationem, per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quam vendentes sunt Simoniaci, & ab illa Ecclesia, in cujus contumeliam dare „ pecuniam, & accipere voluerunt, juste excluduntur, Concordat *text. in c. Salvator. 8. caus.* 1 *q.* 3. & ibi *Glos. V. Et Judicem*, quod tamen intelligendum est, quando tam ementes, quam vendentes ad actum processerunt, quantum in ipsis fuit; quia nimirum pactum intervenit; venditio enim, & emptio non fit sine pacto, alias enim nuda voluntas his concurrentibus Simoniam non inducit, nisi mentalem, *Gl. fin. hic quaest. Gl. marg. Pr. C. & Abb. n.* 3. Sequitur 3. Simoniacum etiam esse, vendere jus eligendi ad dignitates, & beneficia Ecclesiastica, vel jus confirmandi electionem, vel conferendi beneficia, quia tale Jus est in se spirituale, & conferre illud est actus jurisdictionis spiritualis, *Suar. cit. c. n.* 7.

XLIX. Assertio 3. Simonia est, pro omni actu jurisdictionis voluntariæ pretium dare, vel accipere, veluti pro dispensatione in voto, juramento, impedimento matrimonii, irregularitate, vel lege, aut præcepto Ecclesiastico, ut ex communi docet *S. Thom.* 2. *q.* 100. *art.* 3. *ad* 3. ubi ait: non licet pro quacunque dispensatione aliquid accipere. *Silv. V. Simonia q.* 9. *dicto* 9. *Suar. cit.* 49. *nu.* 8. ratio est, quia actus dispensandi, est actus jurisdictionis; cum autem ad eandam jurisdictionem pertineat, legem ferre, & in eadem dispensare, sicut potestas legislativa Ecclesiastica est spiritualis, & supernaturalis, ita & potestas dispensandi in talibus legibus. Accedit, quod dispensationes in votis, & juramentis sint actus spirituales, tam ex parte principii, quam ex parte finis, quia tollunt vincula, quæ conscientiam ligant, & per se ordinantur ad spiritualem salutem animæ, *Suar. citat. capit.* 20. *numer.* 9. Et hinc in *Concilio Trident. Sess.* 24. *c.* 5. *de reform.* dicitur, ut in contrahendis matrimoniis dispensatio gratis concedatur. Idemque dicitur *Sess.* 25. *de reform.* de dispensationibus in SS. Canonibus, & legibus Ecclesiasticis, & additur, alioquin facta dispensatio subreptitia censeatur. Veruntamen in hujusmodi dispensationibus licitum est, & aliquid exigere; secundum stylum curiæ Romanæ, qui jus facit, non in pretium dispensationis, sed per modum mulctæ; per quam compensetur recessus a lege communi ad causam piam applicandæ *Less. l.* 2. *c.* 35. *num.* 58. quod maxime locum habet in dispensatione votorum, in qua aliquid solvi debet, quia non datur absoluta dispensatio, sed fit commutatio unius operis in aliud; idenque opus alicujus eleemosynæ imponitur. Item aliquando pecunia exigitur, vel imponitur in pœnam alicujus prioris delicti applicanda ad pios usus, seu opera, ut si fiat dispensatio in Irregularitate contracto ex delicto, vel in affinitatibus, aut impedimentis contractis per illicitam copulam. *Suar. cit. c.* 20. *n.* 12. & 15. Quin imo etiam per modum stipendii, seu subsidii sustentationis applicandi, vel ipsi Prælato dispensanti, vel Officialibus, pro expensis eorum, & laboribus in scribendo, & expediendo, moderatum aliquid exigere, vel accipere, non est Simonia contra Jus naturale, & divinum, quia hoc non est per se malum, & prohibitum: Quamvis id Jure Ecclesiastico sit prohibitum; cui tamen diuturna consuetudo legitime præscripta, vel sciente, & non contradicente S. Pontifice; per aliquot annos recepta derogare potest, *Suar. c. l. n.* 12. *Laym. cit. cap. ult.* §. 4. *n.* 43. Porro. S. Pontifex, cum sit supra Jus positivum Ecclesiasticum, potest pro dispensationibus pecuniam exigere, non quidem ut pretium, sed in suam sustentationem, & ad onera sustinenda sui status, idque potius in dispensationibus, quam in aliis gratiis, quia dispensationes sunt odiosæ, quippe derogantes Juri communi, & decet, ut eæ onerosæ reddantur petentibus, ne, si facile, & absque sumptibus obtineri possint: major licentia præbeatur, eas importune petendi, ob quam causam etiam fieri potuit, ut quo difficilior est dispensatio, eo major pecuniæ quantitas exigatur pro ea: v. g. pro dispensatione in secundo gradu consanguinitatis, ut tanto etiam sarius petatur, *Suar. cit. c.* 20. *n.* 88.

L. Assertio 4. Simonia quoque committitur, si pretium detur, vel accipiatur pro actibus Ecclesiasticæ jurisdictionis contentiosæ, ut ex communi tradit *Suar. l.* 4. *de Sim. c.* 20. *n.* 16. Inter quos numerantur inprimis omnes actus Judicii Ecclesiastici, usque ad sententiæ prolationem, uti sumitur ex *c. Cum ab omni.* 10. *de vita, & honest. Cler.* ubi dicitur, *vigorem, seu processum judiciarium gratis studeatis litigantibus impertiri*, & in *c. Vendentes* 10. *caus.* 1. *q.* 3. dicitur, *vendentes in templo sunt, qui h. e, quod quibusdam jure competit, ad præmium largiuntur, justitiam enim vendere est, hanc pro præmii acceptatione servare.* ubi *Gl. V. Justitiam*, ait, quod qui justitiam emit, vel vendit saltem in causa Ecclesiastica, Simoniam committit: ut dictum supra. *l.* 3. *tit.* 2. *n.* 6.

Talis actus est etiam ligare censura, vel ab ea absolvere, in foro externo, qualis absolutio est pars Judicii; nam universim ligare aliquem per potestatem Ecclesiasticam, vel punire, si pretio id fiat, Simoniacum est, *Suar. cit. c.* 20. *n.* 16. quia omnes hujusmodi actus procedunt a supernaturali potestate a DEO gratis data ad gubernationem Ecclesiæ. Specjatim vero pretium exigere, vel accipere pro absolutione ab Excommunicatione habetur, in *c. Ad aures.* 24. *h. t.* Nam „ cum quidam, propter pecuniam, quam debebat, excommunicatus fuisset, quia eam requisitus non solvit, tandem „ creditoribus satisfecit: qui tamen ab Excommunicatoribus absolutionis beneficium obtinere non potuit, nisi pro „ absolutione decem libras solveret. Conquestus igitur fuit „ Papæ Lucio III. qui mandavit, ut cum indignum sit, & „ Ecclesiasticæ rationi contrarium, ut absolutionis beneficium pecunia redimatur, ipsum gratis absolvant, si debitum creditoribus solvit, & Excommunicatores requisiti ipsum absolvere noluerint. Ratio est, quia beneficium absolutionis, cum sit Ecclesiasticum, & spirituale ministerium, nihil est pro illo præstando exigendum. *Gloss. hic V. absolutionis*.

LI. An autem possit quis pecunia vexationem redimere, ut absolutionem ab excommunicatione, vel aliis censuris obtineat, dubitatur? Negat Innocent. affirmat. *Gl. hic* sed Joan. Andr. nititur utramque sententiam conciliare, vel enim, inquit, excommunicato imminet periculum, seu grave damnum, quia v. g. contra illum currit præscriptio, nisi agat; & tunc licitum est, dare pecuniam ad obtinendam absolutionem: alias secus. Sed probabilius indistincte asseritur, non committi Simoniam, si pecunia detur ad redimendam vexationem; eo, quod excommunicatus injuste vexatur, vel absolutio injuste denegetur; vel per potentiam, & vim impediatur, quia tunc pecunia datur, non pro actu spirituali, sed pro tollenda vexatione, & iniquo impedimento, ac injuria; neque hoc est illicitum, cum subsit honesta, & sufficiens causa, ac necessitas talis redemptionis. *Suar. cit. l.* 4. *cap.* 50. *num. ult. Barb. in cit. c. Ad aures. n.* 3.

Illud hic addendum, quamvis directe pro absolutione Judici excommunicanti nihil dari debeat: si tamen Adversarius, propter excommunicati contumaciam, fecit sumptus, vel etiam ipse Judex, illos excommunicatus solvere debet, antequam absolvatur, quia non datur intuitu absolutionis: Aliud est, si quia injuste fuisset excommunicatus, tunc enim absolvere debet, sine ullo gravamine. *Gl fin. hic.*

LII. Assertio 5. Simonia quoque committitur, & quidem contra Jus divinum, si aliquid, temporale detur, vel exigatur, & accipiatur pro actibus jurisdictionis Ecclesiasticæ, sive voluntariæ, sive contentiosæ, sive involuntariæ, qui proxime versantur circa materiam temporalem, & politicam, cujusmodi sunt, si Judex Ecclesiasticus cognoscat causas mere civiles, seu sæculares inter Clericos, de bonis temporalibus, ac profanis, vel de criminibus communibus Clericis, & laicis, vel legitimatio facta ad profanos honores, & bona temporalia; hujusmodi enim actus, quatenus ab Ecclesiastica, & spirituali potestate procedunt, cadunt sub materiam Simoniæ Juris divini, ut docet *Suar. cit. cap.* 20. *n.* 19. Ratio est, quia quandocunque Episcopus, vel alius Prælatus Ecclesiasticam jurisdictionem obtinens aliquid gratis facere debet, ratione officii, & aliquid exigit, Simoniam committere videtur, maxime, si jurisdictio est spiritualis, ut docet *Gloss. in c.* 3. *V. Pretio, tit. seq.* ergo omnes actus, qui a jurisdictione spirituali, qua tali, procedunt, sunt etiam spirituales; nam & usus jurisdictionis spiritualis formaliter, ac per se est spiritualis. Nec obstat, quod interdum materia proxima, circa quam actus versantur, sit politica, ac temporalis; quia prout cadit sub spiritualem potestatem, ordinatur ad finem spiritualem, & aliquo modo ad illum conducit, & sic actus spiritualis efficitur, non solum ex parte principii, sed etiam ex parte finis *Suar. c. l. num.* 20. Dixi supra, qui a spirituali jurisdictione, qua tali, procedunt; nam actus, qui procedunt a propria jurisdictione temporali, qualem habet Pontifex in suo temporali territorio, & plerique Episcopi in Germania, pro illis exigere, ac accipere pretium, non est Simonia, quia licet exerceantur a Prælatis Ecclesiasticis; non tamen procedunt a propria potestate Ecclesiastica, aut spirituali, sed potius temporali, sive non exercentur ab illis, prout sunt Prælati Ecclesiastici, sed prout sunt Principes Imperii, ac domini sæculares, *Suar. cit. c.* 30. *num.* 27.

§. II.

An sit Simonia pretium, vel aliud temporale quid, dare, vel accipere pro omissione actus Jurisdictionis Ecclesiasticæ, vel alterius actus spiritualis?

LIII. Assertio 1. Non est Simonia alicui dare pecuniam, ut abstineat ab actu spirituali, quem alias injuste, sacrilege, vel simoniace facturus esset. *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 22. *n.* 6. Ratio est, quia hoc per se malum non est, & qui dat pecuniam, non intendit emere aliquid spirituale, sed tantum impedire peccatum injustitiæ, vel sacrilegii, vel Simoniæ, ne fiat; & si licet aliquem pecunia inducere ad faciendum bonum, cur non etiam inducere pecunia ad vitandum malum, seu peccatum: Neque text. in *c. Nemo.* 14. *h. t.* loquitur de hujusmodi omissionibus, sed de illis, quæ sunt contra obligationem, & honestatem. Imo neque ex parte accipientis id Simoniam continet, per se loquendo, sed solum injustitiam, & turpe lucrum, quod acceptum repeti potest ab eo, qui dedit: Neque enim in aliis etiam casibus accipere pecuniam pro vitando peccato est Simonia. *Suar. cit. l. num.* 7. & 8. Unde licet dare Electoribus pecuniam, ne indignum Prælatum eligant, quia hoc nihil aliud est, quam redimere velle injustam læsionem, vel Ecclesiæ injuriam, sive vexationem injustam.

LIV. Assertio 2. Tunc Simonia committitur, propter omissionem spiritualis jurisdictionis, quoties negatio alicujus actus spiritualis procedit a potestate Ecclesiastica, ita ut actum aliquem exercere, sit moraliter hominem auctoritative ligare, vel detinere: & talis omissio censeatur moraliter provenire a dicta jurisdictione, & habere effectus morales illi proportionatos, ut docet *Suar. cit. cap.* 22 *num* 9. *Laym. cit. cap. ult.* §. 4. *num.* 43. V. gr. Si quis post auditam alicujus confessionem deneget ipsi absolutionem, propter datam a tertia persona pecuniam, quia actus a potestate clavium proveniens, cujus proprium est solvere, & ligare, sive peccata retinere, juxta supradicta, ut constat ex *cit. c. Nemo* 14. *h. t.* ubi in fine dicitur: si quis pœnitentem gratia, vel favore ad reconciliationem adducat, sive munus det alicui, ut Pœnitentem reconciliet, vel quocunque favore a reconciliatione removeat, sive munus det, ut removeat, utrumque Simoniacum esse. Item si Prælatus, in foro externo, absolutionem a censuris neget se daturum, inter ve-

veniente pacto, vel examinator promittat, non se approbaturum dignum ad Ordinem, vel Ecclesiasticum beneficium, propter pecuniam ab altero acceptam, Simonia committitur: quia non solum absolvere, vel approbare, sed etiam ligatum detinere, vel reprobatum declarare, est actus jurisdictionis, seu potestatis Ecclesiasticæ; adeoque utrumque Simoniacum, si propter pecuniam, vel aliud quodcunque pretium fiat.

LV. Sed quomodo omissio, quæ est pura negatio, sive non ens, potest esse actus jurisdictionis? Respondetur, nomine actus comprehenditur hic etiam carentia, sive negatio actus secundum morem Philosophorum, & omissio rei debitæ æquiparatur commissioni, juxta *Reg. juris in ff.* 263. *Qui non facit, quod facere debet, videtur facere adversus ea, quæ non facit*. Neque vero talis omissio exercetur, sine aliquo actu positivo, quo Ecclesiasticus Judex declaret, se nolle absolvere, vel hunc non esse dignum absolutione, quia quidquid sit physice, certe moraliter non datur pura omissio, præsertim in usu, seu exercitio jurisdictionis, quo Ecclesiasticus Judex declarat, se nolle absolvere, vel hunc non esse dignum absolutione, quæ cum inter homines exerceatur, non potest innotescere, nisi per aliquem actum positivum declaratorium voluntatis internæ; quæ declaratio est quidam usus, seu exercitium Ecclesiasticæ, seu spiritualis, potestatis; ideoque non magis potest pretio æstimari, quam ipse actus absolutionis; nam nolle aliquem absolvere a peccatis, vel censuris, est virtualiter sententia quædam condemnatoria lata per spiritualem potestatem; adeoque qui talem omissionem vendit, virtualiter vendit ipsam jurisdictionem spiritualem, quia illa omissio non habet ullam æstimationem, nisi quatenus aliquo modo ab illa jurisdictione moralem quandam efficaciam habet. Accedit, quod talis omissio, sive denegatio absolutionis propter pretium, cedit in magnam irreverentiam Sacramenti Pœnitentiæ, & Judicii Ecclesiastici; ideoque etiam ex hac parte Simoniam continet, quia venditur spirituale Judicium. *Suar. cit. c.* 22. *n.* 9. *&* 10.

LVI. Assertio 3. Si omissio actus spiritualis, non sit omissio jurisdictionis spiritualis, sed alterius actus spiritualis, quamvis alias ex officio debiti, sed nullum effectum spiritualem moraliter post se relinquentis: tum non est Simonia pro tali omissione aliquid dare, vel accipere, nisi intuitu alicujus spiritualis boni vendatur, vel majore pretio æstimetur. *Suar. cit. c.* 22. *num.* 11. *Less. cit. c.* 35. *num.* 64. *&* 65. *Laym. c. l. num.* 43. V. gr. si Sacerdos, vel etiam Parochus pecuniam accipiat, ut Missam non dicat, ad quam ex officio tenetur, vel ut subditi confessionem non audiat, Officium Canonicum non recitet, &c. Ratio est, quia omissio actus spiritualis, etsi debiti ex charitate, vel justitia, si mera, & pura sit, nullumque effectum spiritualem moraliter pariat, non est aliquid sacrum, vel spirituale, sed solum est voluntarius non usus potestatis, sive voluntarius usus naturalis libertatis, ergo dum pro ea omissione aliquid datur, vel accipitur, non datur, vel accipitur pro re sacra, seu spirituali; adeoque non est Simonia, licet possit habere aliquam aliam malitiam adjunctam, quæ tamen non est Simonia proprie, si non oriatur ex aliqua spirituali potestate, vel intuitu illius non fiat. *Suar. c. l. n.* 13.

„ LVII. Non obstat *cit. c. Nemo.* 14. *in princ. h. t.* ubi pro-
„ hibetur Presbyteris, ne accipiant aliquod emolumentum
„ temporale (quod est detrimentum spirituale) a quocun-
„ que publice peccante, ut Episcopo, vel Ministris pecca-
„ tum illius celent, (quod peccatum corrigere, vel de-
„ nunciare tenetur Episcopo. *Gloss. hic. V. Celet.*) nec ob
„ respectum alicujus personæ, consanguinitatis, aut fami-
„ liaritatis prætermittant, quin peccatum illud Episcopo
„ innotescat, communicantes peccatis alienis. Nam ibi illud prohibetur tanquam adversum bonis moribus, & officio Clericorum, non vero tanquam contrarium Religioni, nec ut Simoniacum, cum de Simonia nullo verbo in priore parte hujus c. fiat mentio, ut explicat *Suar. cit. c.* 22. *num.* 14. In posteriore vero parte dicti *cap. Nemo*, prohibentur Clerici reconciliare quempiam, vel reconciliationem alicui negare, propter pretium, quia utrumque Simoniacum est (de quo supra) quæ verba ad hanc posteriorem partem ejusdem c. non ad priorem referenda, sunt, quia duo actus posteriores sunt actus jurisdictionis, vel omissionis actus jurisdictionis; non vero priores, adeoque non est eadem illorum ratio. Neque vero omnia prohibita in hoc titulo de Simonia sunt proprie Simoniaca, sed quædam ibi inseruntur propter Analogiam quandam, seu similitudinem cum Simonia, *Suar. c. l.* 14. Ubi tamen *num.* 15. aliam expositionem adfert hujus textus, nempe quod in priore ejus parte specialiter sermo fit de Presbyteris, qui exercendo aliquo modo suam jurisdictionem, seu pastoralem curam, delictum subditorum celant Episcopo, cum ad ipsos ex officio suo pertineat delicta hæc corrigere, vel ad Episcopum deferre: veluti si Parochus non denunciet Episcopo subditum suum, qui tempore Paschali Eucharistiam non suscipit, idque propter pecuniam: talis enim Simoniam probabiliter committit, cum abutatur suo munere, & quasi jurisdictione, & quantum in se est, pœnitentem absolvit, & a censura liberat: non tamen generaliter ibi dicitur, omnem, qui debitam denunciationem omittit, propter pecuniam, esse Simoniacum.

§. III.

Utrum dare, vel accipere aliquid temporale pro ingressu, sive admissione in Religionem, sit Simonia?

LVIII. Assertio I. Dare, vel accipere aliquid, tanquam pretium pro ingressu Religionis, secundum se, & ex vi Juris divini, Simoniacum est. Est communis sententia DD. apud *Suar. l.* 4. de *Simon. c.* 17. *n.* 4. *&* 5. idque verum est, sive aliquid temporale exigatur pro ipsa professione, sive solum pro ingressu ad probationem, & suscipiendum habitum Religionis, quia hic primus ingressus est totus, propter secundum per professionem, & ad illam tanquam ad finem ordinantur, & uterque est quid spirituale, tam ratione principii, quia fit per potestatem spiritualem, quam ratione finis, quia ordinatur ad salutem animæ, & perfectionem charitatis; ideoque Jure divino est invendibilis, & Canones indifferenter prohibent aliquid exigere pro utroque ingressu, ut notat *Navar. l.* 5. *consil.* 86. *n.* 2. *h. t. Suar. cit. l. n.* 4. & patet ex *c. Nullus.* 3. *caus.* 1. *q.* 3. & *c. Non satis.* 8. *h. t.* ubi dicitur, *prohibemus, ut ab iis, qui ad Religionem transire volunt, aliqua pecunia requiratur*, interveniente pacto aliquo, *ibid. V. Requiratur*; item ex *c. Veniens.* 19. & *c. De Regularibus* 26. & *c. Quoniam.* 40. & *c. seq. §. Præterea h. t.*

LIX. Assertio 2. Pro sustentatione personæ ingredientis Religionem, vel etiam in ea profitentis, aliquid temporale exigere, vel accipere, non est ex natura rei Simoniacum, nec illicitum, si Monasterium inops sit, & Regula Ordinis id permittat: si vero Monasterium dives sit, & videtur esse Simonia prohibita Jure Ecclesiastico, quamvis contraria consuetudo non debeat tanquam Simoniaca reprobari. I. Pars assertionis hujus traditur a S. *Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 3. *ad* 4. *Silv. V. Simonia. q.* 15. *dicto* 2. *Less. cit. c. un.* 71. *Laym. cit. c. ult. §.* 4. *n.* 39. & alii communiter. Ratio est, quia sicut matrimonium carnale considerari potest, vel quatenus est Sacramentum, vel quatenus est humanus, & civilis contractus, cui annexum est onus alendi conjugum, & familiam, cujus intuitu dos a puella exigi potest ad sustentanda onera matrimonii, licet pro ipso Sacramento aliquid exigere, & accipere Simoniacum foret. Ita etiam matrimonium spirituale, sive professio Religionis est status quidam spiritualis, & est præterea contractus quidam humanus inter Religiosum, & Religionem, quæ se obligat ad illum sustentandum; licet ergo nihil possit exigi, vel accipi pro ipso statu Religionis, qui spiritualis est; potest tamen pro hoc onere alendi personam Religiosi, quod est temporale, se pretio æstimabile. Nec obstat *c. Quoniam.* 40. *h. t.* ubi tanquam Simoniaca labes prohibetur, ne pretio recipiantur Moniales (idemque est de omnibus Regularibus) ut patet ex summa illius cap. & ex ipso textu etiam prætextu paupertatis, quo hujusmodi vitium palliare volunt: Nam tunc dicitur aliquid vere, ac proprie sub prætextu paupertatis exigi, quando Monasterium revera inops non est, & tamen illo titulo, ac colore aliquid exigit; adeoque ut summam inde colligitur, quod Monasteria opulenta sub illo colore non possint aliquid exigere. *Less. cit. l. c.* 71. *Suar. cit. c.* 17. *n.* 24. vel etiam ibi prohibetur illa venditio ingressus, quando Monasterium, etsi vere inops, tamen plus exigit, quam quod ad congrue alendam personam, juxta exigentiam talis status, est necessarium: tunc enim plus exigitur, ratione ipsius ingressus, quod est intrinsece malum, licet sub colore paupertatis, & sustentationis, *Suar. c. l.*

Secunda pars, quod sit Simonia Juris Ecclesiastici, quando Monasterium est dives, sumitur ex *cit. c. Non satis.* & *c. Veniens.* 19. & *c. Dilectus.* 30. ibi: *multo pretio sunt receptæ, quæ potius gratis recipi debuissent*, & *cit. cap. Quoniam.* ubi id notat *Gl. V. Paupertatis*, & docet *Less. c. l. num.* 68. *Suar. cit. l. num.* 10. *Laym. c. l.* Ratio est, quia quando Monasteria opulenta sunt, & sufficienter dotata, tunc cessat jus exigendi aliquid, ratione sustentationis, sed Religiosi gratis recipi, & ali debent, alioquin censebitur aliquid exigi pro ipsa susceptione ad statum religiosum; cum enim jus alimentorum sit annexum ipsi statui religioso sive Jure Religionis, & ratione illius debitum, si pro alimentis aliquid exigatur, ubi ea commode a Monasterio præstari possunt, quia dives est, censetur tunc aliquid exigi pro ipso statu religioso, qui spiritualis est, & ex quo hoc Jus alimentorum provenit, adeoque erit saltem Simonia præsumpta in foro externo, & prohibita Jure Ecclesiastico.

Tertia pars, quod consuetudo contraria, quæ in Monialium, præsertim Monasteriis obtinuit, damnari non possit, probatur; quia non exigitur temporale pro spirituali, tanquam pretium, sed solum requiritur tanquam conditio, ut dotem pro necessaria sustentatione secum adferant, ne Monasterium accessu novarum personarum gravetur, & ut plures, quam alioquin deberent, recipere possint *Less. cit. l. n.* 69. *&* 70. *Suar. cit. c.* 14. *n.* 18. *Laym. c. l.*

LX. Ceterum non tantum licitum est recipere id, quod mere voluntarie, ac sponte offertur a volente ingredi Religionem pro necessaria sustentatione, prout expresse id permittitur in Extravagant. *Sane* 1. *h. tit.* inter communes; sed etiam licitum est de eo pacisci, quod non aliter recipietur, nisi necessariam sustentationem secum afferat, si Monasterium sit inops. *Less. c. l. n.* 71. *Az. p.* 3. *l.* 12. *c.* 16. *q.* 1. *in fine. Suar. cit. c.* 17. *n.* 12. nam non potest ex pacto pecunia dari, vel accipi tanquam pretium Religionis: bene tamen ex pacto, tanquam alimentum, quo Monachus sustentetur; hoc enim jus naturæ concedit, & Canones non prohibent.

„ Neque obstat, quod in *cit. Extravag. Sane* 1. prohibetur
„ sub gravibus pœnis, ne Prælati Religionum, seu Ordi-
„ num, etiam militarium, tam exemptorum, quam non
„ exemptorum, nec Capitula, seu Conventus, & singula-
„ res personæ eorum, sive mares sint, sive mulieres, a vo-
„ lentibus ingredi eorum Religionem, in receptione per-
„ sonarum earundem, sive ante, sive post illam, quoscun-
„ que pastus, prandia, seu cœnas, pecunias, jocalia, aut
„ alias res ad usum Ecclesiasticum, vel ad quemvis alium
„ usum pium deputatas, vel deputandas, directe, vel indi-
„ recte petere, vel exigere quovis modo præsumant: sed eas
„ potius cum omni pietate recipiant, ac in victu, & ve-
„ stitu,

,, situ, sicut alias personas suarum Ecclesiarum, ac Mona- ,, steriorum, sincera, charitate tractent: quamvis illa, quæ ,, ipsæ personæ ingredientes pure, & sponte, ac mere li- ,, beraliter, omnique pactione cessante, dare, vel offerre ,, Ecclesiis, Monasteriis, & domibus, locisque hujusmodi voluerint, licite recipere possint. Ex quo colligi videtur, quod etiam titulo sustentationis, saltem interveniente pactione, nihil ab eis exigi possit. Verum nulla ibi facta est prohibitio, supposita vera paupertate, ac indigentia ex parte Monasterii, quia nulla ibi fit nova prohibitio, sed tantum renovatur antiqua: & additur censura, ut patet ex §. *Nos igitur.* ex illis verbis: *quamvis sit eis a Jure inhibitum*; atqui antiqua Jura non prohibent pro necessaria sustentatione aliquid temporale recipere, vel dare, si Monasterium sit vere inops, ut supra ostensum, ergo neque in hac Extravag. id prohibetur; sed tantum prohibentur illæ exactiones, quæ fiunt sine vera necessitate, ob quas moraliter valde difficilis redditur ingressus Religionis, & occasio præbetur multis scandalis, cujusmodi sunt munuscula, seu dona, quæ pro Sacristis, infirmaria, vel aliis similibus usibus impetrari solent, & ad necessariam personæ sustentationem non pertinent *Suar. cit. c. 17. num. 16.* Accedit, quod tametsi Jure Canonico prohibitum esset, aliquid pro necessaria sustentatione recipere, vel dare; per contrariam tamen consuetudinem tali legi quippe humanæ derogari potuisset. Neque vero talis consuetudo censeri potest corruptela, vel irrationabilis, sed potius laudabilis, cum per illam succurratur necessitati egentium Monasteriorum, quæ alias vel gravandæ essent, vel multæ virgines a Religione excludendæ; ideoque etiam hæc consuetudo, tacito consensu Prælatorum Ecclesiæ, quam sciunt, & tolerant, approbata fuit, per quam Jus Ecclesiasticum potius declaratur, quam abrogatur, *Suar. c. l. num. 18.* Quod vero attinet ad abusus illos, qui fiunt circa apparatus, & sumptus conviviorum in susceptione, & professione Regularium, & talia dona, quæ cum exactione, seu pacto expresso, vel tacito, quasi extorquentur a Regularibus, ea consuetudo, tanquam corruptela reprobatur, in *cit. Extravag. 1. h. t.* ut notat *Navar. in tract. de reditib. Eccles. q. 1. monito 62. n. 3.*

Denique quod dictum est, licitum esse aliquid exigere, vel recipere ab ingredientibus Religionem, confirmatur ex *Concilio Trid. Sess. 25. c. 16. de Regul.* ubi dicitur, quod licitum est pro victu, & vestitu Novitii, tempore, quo in probatione est, aliquid ex bonis ejusdem dare, & accipere; & quamvis Concilium ibi non exprimat, an etiam de eo pacisci liceat; non tamen id prohibetur: & ideo standum est Juri communi, secundum quod id licitum est, si Religio sit pauper: quod si pro tempore probationis licitum est sustentationem exigere, ergo etiam pro tempore professionis, & reliquo vitæ tempore, si ex parte Monasterii sit eadem indigentia. *Suar. cit. c. 17. num. 19.*

LXI. Illud hic addendum, sicut prohibitum est tanquam Simoniacum, si Monasterium aliquid exigat, vel recipiat, a persona ingrediente, tanquam pretium; ita etiam, si persona ingrediens aliquid accipiat a Religione, seu Monasterio, ut ingrediatur, ut patet ex *c. Quam pio. 2. caus. 1. q. 2.* ubi, ut notat *Gl. in casu*, cum quoddam Monasterium longo tempore caruisset Abbate, tandem Monachi ex alio Monasterio Abbatem postularunt, quod noluit ipsum concedere, nisi facta sibi compensatione, quia erat ipsi utilis. Sed respondet Pontifex, quod talis gratis suscipere debeat Prælaturam, etsi postea subsidii causa: Ecclesiæ, seu Monasterio, ex quo est assumptus, aliquid dari permissum sit. Ratio est, quia clarum est, committi Simoniam, si aliquid temporale detur pro impetranda persona ad Prælaturam Ecclesiæ; sive ipsi detur, sive alteri; quia sic vendit, vel locat suam personam ad officium, & Ministerium spirituale, quod est Simoniacum, & compensatio damnorum est per accidens, cum damnum proveniat ex eo, quod sit annexum rei spirituali; *Suar. cit. c. 17. n. 2.*

§. IV.

De aliis modis, quibus committitur Simonia in ingressu Religionis, ejusque pœnis.

LXII. De his agitur in pluribus Capitulis *h. t.* Et inprimis, si Abbas, & Conventus pro pecunia recipiant Monachum ex pacto, ab officio & beneficio sunt suspendendi, ut ,, constat ex *c. Veniens 19. h. t.* Nam cum quidam Presbyter ,, vellet fieri Monachus in quodam Monasterio, Abbas, & ,, Fratres noluerunt eum recipere, nisi promitteret se ,, triginta solidos daturum, & cum postea monasticum habitum induisset, iidem Monachi postularunt triginta solidos. Abbas vero decem, & familia duodecim pro pastu, juxta consuetudinem receptam in illo Monasterio. ,, Re delata ad Papam Alexandrum III. ipse mandavit cuidam, ut si ita est, compellat Abbatem, & Monachos ad ,, restituendam pecuniam dicto Presbytero simoniace acceptam, & Abbatem, ac majores Monasterii (quorum consilio Abbas regitur. *Gl. hic V. Majores*) ob tantæ pravitatis excessum, ab officii executione suspendat: dicto vero Presbytero præcipiat, ut in alio Monasterio Domino ,, in habitu monastico studeat servire.

LXIII. Pro explicatione notandum 1. Ob solam conventionem dandi temporale pro spirituali incurritur Simonia, postquam spirituale receptum est, licet nondum sit traditum temporale; sicut in hoc casu, conventio facta fuit de danda pecunia, ante ingressum Religionis, & ut sic commissa fuit Simonia pure conventionalis, & postea illius intuitu, Presbyter receptus fuit; & tunc transiit in Simoniam conventionalem mixtam. *Abb. hic n. 2.* quam tamen pecuniam postea etiam Monasterium recepit, ideoque mandatur restitui, *Hostiens. hic. V. Postularunt.*

Notandum 2. Presbyterum illum vere factum fuisse Religiosum, non obstante, quod simoniace sit ingressus; ex quo patet, quod Simonia commissa in receptione Monachi, non vitiet ejus professionem, quia hic non fuit pactum factum, ut Monachus haberet pecuniam, sed ut eam traderet Monasterio, quod non est contra substantiam Religiosæ professionis. Attamen propter Simoniacum ingressum, sive bona, sive mala fide factum, compellitur transire ad aliud Monasterium, & ideo præcipitur, pecunia illi reddi, non in gratiam illius ut ipse illam retineat, sed Monasterii, ad quod transfertur, ne illi sit onerosus, ac proinde proprie non fit restitutio illi, qui dedit pecuniam (nam quando turpitudo versatur etiam ex parte dantis, non est locus repetitioni, *l. Ubi autem. 3. l. Si ob turpem. 8. ff. de condict. ob turp. caus.*) sed Religioni, sive Monasterio. *Abb. hic num. 4. Suar. l. 4. de Simonia c. 40. num. 21.* ubi addit, simoniace ingressum non teneri ad relinquendum prius Monasterium, donec per sententiam in aliud transferatur, & consequenter quamdiu Religiosus ibi permanet, non tenetur Monasterium restituere pecuniam, quam accepit; nam cum hæc restitui debeat danti, ut dicitur in *cit. cap. Veniens*, ipse vero non sit capax accipiendæ, vel retinendæ ipsius pecuniæ pro se, quippe Religiosus, sed datam pecuniam restituere debet Monasterio, ad quod transferendus est, ideo quamdiu manet in priore Monasterio, hoc retinere potest pecuniam acceptam.

,, LXIV. Secundo in *c. de Regularibus. 25. hoc t.* statuit ,, Papa Clemens III. conformiter Canonibus antiquis (*c. Si quis 115.* & multis aliis *caus. 1. q. 1.*) ut si regulares ,, Canonici, vel Monachi scienter per Simoniam sunt ingressi Monasterium, locum illum, quem taliter (Simoniace ,, scilicet, & ipsis scientibus, ac non contradicentibus) ,, sunt adepti, omnino dimittant: & solitudinem, vel alia ,, Monasteria strictiora adeant, in quibus pœnitentiam agant. Si vero ipsis ignorantibus fuit data pecunia, cogendi sunt ad renunciandum eidem loco, (ut initium ,, vitiosum purgetur, quia alter pœnitere non possunt. *Gl. fin. hic. & Host. V. Ad renunciandum*) & postmodum reduci possunt ad eundem locum (si ibi absque scandalo ,, manere potuerint) vel in alio ejusdem Ordinis ad DEO ,, serviendum collocari. Ratio est, quia isti non sunt Simoniaci, licet Simoniace sint ingressi, & ideo possunt in suis Ordinibus remanere, & post factam resignationem ad beneficia pristina restitui per dispensationem, juxta *c. De Simoniace. 22. h. t. Gl. hic V. Ignorantibus.* de quo infra.

LXV. Notandum 1. Professione Religionis per Simoniam, etiam scienter factam esse validam, ut colligitur ex hoc c. quia nec hic, nec alibi ea irritatur, sed solum in pœnam prohibetur Religiosus permanere in eo Monasterio, in quo sic est professus, sed in aliud arctius Monasterium, ad agendam ibi pœnitentiam includi debet, *Less. l. 2. c. 35. n. 132. Suar. l. 4. de Simonia. c. 57. n. 7.*

Notandum 2. Hæc pœna non incurritur ipso jure, vel in conscientia obligat, donec per præceptum Superioris, vel sententiam Judicis infligatur. Quia Canones ad illam requirunt actum hominis, & ita intelligi debent verba illa, *locum omnino dimittant*, scilicet, quando illis præceptum fuerit, vel si condemnati fuerint, sed post condemnationem inferior Papa eum iis dispensare, vel eos restituere non potest, nisi ignorantia intercesserit, juxta hunc c. vel nisi necessitas postulet, ut in eodem Monasterio Simoniace ingressus remaneat, juxta *c. Quoniam. 40. h. t. Suar. l. 4. c. 6. 1. n. 7. Laym. cit. c. ult. n. 70.* Etsi vero *Navar. comment. 4. de Regular. n. 25.* dicat, professionem Simoniacam esse quidem validam, non tamen sic professum acquirere jus ad sustentationem, seu portionem ex reditibus communibus; neque jus vocis activæ, & passivæ in Conventu, quia hæc habent se instar præbendæ Canonicæ, cujus Simoniacus non est capax: contrarium tamen verius est, quia Monachatus non est proprie beneficium Ecclesiasticum, sed tantum late; ideoque Canones irritantes collationes beneficiorum simoniace factas non debent, cum sint pœnales, extendi ad Monachatum, & jus sustentationis, vel vocis in Capitulo, quod per quamlibet Religiosam professionem validam acquiritur, *Suar. cit. capit. 57. num. 9. & Laym. cit. l. num. 70. in fine.*

,, LXVI. Tertio in *c. Dilectus. 30. h. t.* statuit Innocentius ,, III. ut, si contra, plures, qui in Monasterii, & religiosis ,, locis, pretio sunt recepti, qui potius gratis recipi debuissent, imo etiam ad Religionis observantiam invitari, accusatio fuerit canonice instituta, postquam crimen ,, ordine judiciario fuerit comprobatum, tam dantes, quam ,, accipientes canonica pœna mulctentur (scilicet pœna ,, depositionis, juxta *c. De hoc. 11. & c. insinuatum. 13. h. t.*) ,, *& c. Inquisitionis 21. de accus. Gl. hic V. Severitatis.* Si autem per solam inquisitionem de crimine constiterit, ii, ,, qui per Simoniam in talibus locis sunt recepti, inde ,, amoveri, & ad arctiora Monasteria mitti debent ad ,, agendam pœnitentiam: Abbatibus autem, & Abbatissis, ,, Prioribus, & Prælatis quibuslibet, & eorundem Officialibus, qui simoniace illos receperunt, competens pœnitentia est injungenda, & donec illam peregerint, ab ,, executione sacrorum Ordinum suspendi debent. Et hanc ,, formam Episcopi per suas Diœceses observare studeant. ,, Illud tamen gratanter recipi poterit (scilicet pro ingressu Religionis) quod gratis, sine taxatione aliqua, eis ,, fuerit oblatum.

LXVII. Pro explicatione notandum 1. Convictus de Simonia per viam inquisitionis, quæ non est commissa in Ordine, non deponitur ab officio, sed tantum removetur ab administratione, sive beneficio, vel a loco simoniace acquisito, sicut in aliis criminibus fit, *cap. Qualiter. 24. & cap. Cum dilecti. 28. de accus. & cit. cap. De Regularibus. hoc t. Gloss. hic V. Amoveri & Abb. nu. 2.* & sic nulla est in hoc diffe-

differentia inter Clericos seculares, & Regulares: nam etiam secularis Clericus ob Simoniam commissam, non in Ordine, sed in beneficio non deponitur, quando actum fuit per viam inquisitionis, ut constat ex *tit. c. inquisitionis. de accusat. Abb. hic num.* 8.

Notandum 2. In his spiritualibus, quæ tantum per liberalem donationem conferri possunt, non est licita, sed prohibita taxatio, ut colligitur ex *hoc c. in fine.* ibi: *sine taxatione*, quia taxatio est quædam venditio, & quasi pactio *Gl. hic V. eod.* At vero in iis rebus, quæ ex debito dantur, per modum stipendii, etiam in spiritualibus Ministeriis, non est ulla lege prohibita taxatio, si de modo, vel quantitate stipendii non constet ex lege, vel consuetudine, quia non est determinatum ab illa; tunc enim saltem ex conventione partium determinari debet, alias maneret totum in arbitrio dantis, quod sæpe non expedit. *Suar. c. l. 4. c. 46. n. 6. in collectan. hic n. 4.*

Notandum 3. Si delictum a Collegio, vel Universitate aliqua sit commissum, convocato prius toto Capitulo, seu Collegio, tunc omnes sunt puniendi, qui expresse vel etiam tacite consenserunt non contradicendo, quia tenebantur expresse resistere delicto committendo, sive illud dissuadere, & contrarium suffragium dare, *Innocent. in c. 1. num. 4. de his, quæ fiunt a maj. par. Cap.* quod si aliqui expresse contradixerunt in Capitulo, non debent puniri, *l. 1. ff. de Magist. conveni. & arg. c. Romana 5. in fine de sent. Excomm. in 5.* ubi dicitur: in illos duntaxat de Collegio, vel Universitate, quos culpabilis esse constiterit, sententiam Excommunicationis esse promulgandam; si vero non capitulariter delictum fuit commissum; tum majores, seu Officiales de Universitate, seu Capitulo debent puniri, una cum Prælato, sive Rectore, prout colligitur ex *cit. cap. Dilectus. hoc tit.* ibi *Gloss. V. Officialibus*, quia præsumitur, quod Prælatus coram ipsis delictum commiserit, vel saltem ipsis scientibus id factum esse, & ideo debebant contradicere, & se opponere. Inferiores vero non debent hoc casu puniri, quia non præsumuntur ita scire, nec audent, cum tanta auctoritate se Prælato, & majoribus opponere, iisque resistere, *Abb. in cit. c. Dilectus. n. 9.* ubi addit, si constiterit etiam ipsos majores vel officiales ignorasse factum, non esse eos puniendos, sed solum Prælatum, qui deliquit.

LXVIII. Quarto in *c. Quoniam 4. h. t.* quod est desumptum ex Concilio generali Lateranensi, sub Innoc. III. *cap.*
„ 64. præcipitur: ut, quoniam Simoniaca labes adeo plerasque Moniales infecit, ut vix aliquas recipere velint
„ in sorores, prætextu paupertatis volentes hujusmodi vitium palliare, de cætero id non fiat, adjecta pœna, ut
„ quæcunque Monialis deinceps talem commiserit pravitatem, tam recipiens, quam recepta, sive subdita fuerit,
„ sive Prælata, sine spe restitutionis, & suo Monasterio expellatur, & in arctius Monasterium ad perpetuam pœnitentiam agendam, detrudatur. De his autem, (scilicet
„ Monialibus) quæ ante decretum hujus Concilii, taliter
„ sunt receptæ, statuit idem Concilium, ut ex illis Monasteriis, quæ perperam sunt ingressæ, removeantur, &
„ in aliis ejusdem Ordinis locis collocentur. Quod si forte
„ propter nimiam multitudinem (ob quam aliquid detrahitur severitati. *Gl. hic V. Multitudinem*) alibi commode
„ collocari non possint, tum ne cum periculo suæ damnationis æternæ, in sæculo vagentur, dispensative de novo in iisdem Monasteriis recipiantur; ita tamen, ut cedant prioribus locis, & inferiora loca eis assignentur.
„ Et hoc etiam, quod dictum est de Monialibus, circa Monachos (quorum appellatione hic non solum Priores, sed
„ Abbates etiam continentur, *Hostiens. hic V. eod.*) & alios
„ Regulares est observandum. Verum ne per simplicitatem,
„ vel ignorantiam aliqui se valeant excusare, præcipit Concilium, ut Episcopi Diœcesani singulis annis per suas
„ Diœceses hoc faciant publicari.

LXIX. Pro explicatione notandum 1. constitutio juris antiqui declaratoria addens novam pœnam, non extenditur ad præterita quoad pœna, quia respectu illius pœnæ, censetur nova constitutio, ut patet ex hoc cap. Nam licet ante Concilium Lateranense Simonia committeretur in tali receptione Regularium: non tamen hujusmodi pœna erat sic statuta; ideoque aliter puniuntur, recepti ante hanc Constitutionem, & aliter post illam recipiendi, *Abbas. hic, num.* 3.

Notandum 2. De eo dubitatur, an hodie standum sit huic Constitutioni circa Regulares, indistincte sive directe actum sit contra eos, per modum accusationis, sive per modum inquisitionis, nempe, ut qualitercunque constet de crimine, pœna ista imponatur, ut expellantur, & in arctius Monasterium sic simoniace recepti, & recipientes detrudantur, sine Ordinis sui executione, cum alias pœnitentiam agere non possint; nam extra claustrum morari non debent, quæ opinio *Gloss. hic V. Expellatur.* Alii vero, ut *Hostiens. hic V. Expellatur. & Abb. num.* 5. putant hanc Constitutionem intelligendam esse secundum distinctionem datam in *cit. cap. Dilectus.* 30. *h. t.* nempe, ut, si actum sit per modum inquisitionis, hæc pœna locum habeat; si per modum accusationis, tunc pœna depositionis imponenda foret; nam correctio Jurium, sine necessitate, induci non debet, & non est novum, ut priores leges ad posteriores trahantur, *l. 14. ff. de legib.* Porro si tales Regulares Simoniaci redierint ad pristinum Monasterium, detrudendi sunt, in perpetuum carcerem, intra septa Monasterii, ut ibi agant duriorem vitam, quam alii. *Gl. hic V. Perpetuum. & Hostiens. V. eodem Abb. num. 5. in fine.*

Notandum 3. Si Monachi, ipsis ignorantibus, recepti sint per Simoniam, alio pro ipsis pecuniam dante, sive ante Concilium Lateranense, sive post, facta sit talis receptio, postquam renunciaverint, possunt de novo recipi, mutatis tamen locis prioribus, ut supra dictum, ita *S. Thom. 2. 2. quæstion. 100. articul. 6. ad 5. Azor. part. 3. lib. 12. cap. 20.*

LXX. Quinto denique in *cit. Extravag. Sane 1. h. t.* inter communes. §. *Nos enim. h. t.* ab Urbano IV. contra eos, qui dant, vel accipiunt aliquid ob ingressum Religionis statutum est, ut, si sint personæ singulares, tam dantes,
„ quam accipientes hujusmodi excommunicationis; si vero
„ Capitulum, vel Conventus fuerit, suspensionis sententiis eo ipso subjaceant: a quibus, præterquam in mortis
„ articulo, absolvi nequeant; absque speciali licentia Sedis Apostolicæ. Porro personæ, quæ jam tali labe fœdatæ sunt, ut per locorum Ordinarios absolvantur, concedit Pontifex, sed hac vice duntaxat, & ut in Ecclesiis,
„ vel Monasteriis earum manere possint, cum iis dispensetur. Et insuper concedit, ut quæ sic recepta sunt, si ad
„ communem usum Ecclesiarum, vel Monasteriorum applicata sunt, licite retineri possint: si vero ad specialem
„ usum Abbatis, vel Abbatissæ, aut alterius singularis personæ; illa, præcipit, in communem usum applicari.

LXXI. Circa has censuras notandum 1. Si aliquid mere sponte detur, & accipiatur in ingressu Religionis, sine pacto expresso, vel tacito, nulla incurritur censura, quia hoc per se malum non est, nec in hac Constitutione prohibitum est, imo potius permissum. *Suar. dis. 22. de cens. sect. 5. n. 7.* sed neque incurritur censura, si quid detur, vel accipiatur non pro ipso ingressu, seu receptione, sed in sustentationem ejus, qui ingreditur, quia Monasterium non habet sufficientes reditus ad illum alendum; etiamsi pactum intercedat: quia hoc non est Simoniacum, *Suar. c. l. num.* 9. & patet ex supradictis. Quin imo aliqui DD. id extendunt, ut neque incurratur censura excommunicationis, vel suspensionis, si Monasterium dives aliquid accipiat, vel, si detur pro sustentatione; nam stringente non est Simonia, per se loquendo, & ex natura rei, nec in divite erit, cum in utroque idem pro eodem petatur; adeoque, si in paupere non est Simonia, nec in divite erit: & Monasterium dives non tenetur bona sua expendere in sustentationem personæ, præsertim si ipsa possit secum, afferre unde alatur; ergo erit id licitum, modo vitetur excessus, & absit scandalum, aliudve peccatum, & ut summum, erit Simonia præsumptive, & in foro externo, vel in conscientia, si habeatur respectus, non ad victum, sed ad ipsum ingressum. *Sylv. V. Simonia. n. 15. dicto.* 2. Verum per hoc solum probatur, secluso Jure positivo, id esse licitum; adeoque non esse Simoniam Juris divini, sed quia S. Pontifex, penes quem est potestas disponendi de bonis Ecclesiasticis, statuit, ut omnino gratis Religiosi recipiantur, & ex eis sustententur; consequenter abstulit omne jus petendi aliquid, ab ingredientibus Religionem, ob sustentationem; quia ipsa bona Religionis jam sunt ad hoc destinata: idenque, si Monasterium dives aliquid exigat hoc titulo, is est falsus, & fictus *Suar. cit. sect. 5. n. 21.*

Notandum 2. Quamvis Simonia committi possit, si quis pretio recipiatur ad habitum Religionis pœnæ tamen Juris non incurruntur, nisi professio fuerit subsecuta; nam si pretium sit receptum pro susceptione ad habitum, sed postea Simoniaca illa pactio retractatur, quia vel pecunia non accipitur, vel accepta restituitur, & professio mere gratis admittitur, non contrahitur censura. Ratio est, quia talis pactio principaliter ordinatur ad professionem Religiosam, si ergo ea non sequatur, quia pro susceptione ad professionem nulla pecunia accipitur, sed gratis fit, non censetur perfecte consummata illa Simonia, quia leges pœnales intelligi debent cum effectu, nec extendi ultra casum expressum. *Suar. l. 4. de Simon. c. 56. num.* 7. Contra vero, etsi susceptio ad habitum gratis facta fuerit, sed si postea pro admissione ad professionem aliquid exigatur, vel accipiatur incurritur censura, quia tunc actus Simoniacus plene perficitur, & consummatur. Sed neque excommunicatio incurritur, si ingrediens aliquid exigat a Monasterio, ut ingrediatur, quia de hoc modo Simoniæ in illa Extravag. nulla fit mentio. *Suar. c. l.*

Notandum 3. Quæ dicta sunt obtinent non tantum in censura excommunicationis, sed etiam, suspensionis, quæ dicta Extravag. 1. imponitur, Conventui consentienti in talem Simoniam: suspenditur autem ibi Capitulum ab omni actu, seu officio capitulari, & communi, ad quod jurisdictio, seu administratio requiritur; quia Capitulum in communi non est capax alterius suspensionis, & tota illa jurisdictio comprehenditur sub sententia suspensionis. *Suar. c. l. num.* 8.

Cæterum hæ censuræ non habent locum in dote, quæ datur Monasteriis fœminarum, sed sunt revocatæ per Bullas plurium Pontificum, ut referunt DD. apud *Suar. cit. dis. 22. sect. 5. n. 14.* sed & in Religionibus virorum raro Simoniam committi, ait *Suar. c. l. num.* 17. quia ob tenuitatem redituum Monasterii, eo quod numerus eorum, qui commode ali possunt, jam est expletus, & tamen expedit plures idoneos adhuc recipere, qui pro sustentatione nihil afferre possunt: vel etiam propter diuturnam consuetudinem talis exactio, etiam cum pacto, excusari potest, & licita fieri. Ex dictis colligitur triplicem pœnam Jure decretam esse propter Simoniacum Religionis ingressum. Prima est Excommunicatio, quam incurrunt, tam dantes, quam accipientes pretium pro ingressu. Secunda est suspensio, quam incurrit Capitulum, sive Conventus, si consenserit in hanc Simoniam. Tertia est, quod simoniace admissi inhabiles fiant ad manendum in illo Monasterio, ubi sic sunt recepti, & in aliud detrudi debent, nisi cum illis dispensetur. *Less. cit. l. num.* 132.

SE-

SECTIO IV.

DE SIMONIA, QUÆ COMMITTITUR in Beneficiis Ecclesiasticis, & circa officia Ecclesiæ temporalia.

§ I.

Utrum Simonia, quæ committitur in venditione beneficiorum Ecclesiasticorum sit contra Jus divinum. An vero solum contra Jus positivum, seu Ecclesiasticum?

LXXII. Præmittendum 1. Quia tripliciter potest aliquid annexum esse rebus spiritualibus, antecedenter, concomitanter, & consequenter, ut dictum supra *sect. 1. §. 1. n. 2. h. t.* ideo circa hujusmodi annexa spiritualibus quatuor sunt notandæ Regulæ, ut tradit *Suar. tom. 2. de relig. l. 4. de Sim. cap. 23. num. 8.* Prima est, annexum spirituali, quatenus tale est, sive ratione connexionis, seu ordinis, quem habet ad spirituale, vendi non potest, quia spirituale videretur pretio æstimari, ut docet etiam *S. Thom. 2. 2. qu. 100. art. 4. ad 1.* Secunda Regula est, annexa antecedenter spiritualibus per se spectata, sive quoad materiale, vendi possunt, saltem ex natura rei, & seclusa prohibitione Ecclesiæ, non obstante connexione cum re spirituali, modo non vendantur ratione illius. Sic Templa, calices, vestes sacræ, similesque res consecratæ, vel benedictæ vendi possunt, ratione materiæ, etiam dum retinent consecrationem, vel benedictionem, secundum probabilem opinionem quorundam DD. modo non carius, ratione connexionis cum re sacra, scilicet consecratione, vel benedictione vendantur; & æstimentur, de quo plura dicta sunt *l. 3. Decret. Tit. 17. §. 3. numer. 19.* Tertia Regula est, annexum spirituali concomitanter, ut est labor intrinsece, & inseparabiliter conjunctus functionibus, ac Ministeriis spiritualibus, nulla ratione, vel respectu vendi potest, quia non tam est annexum, quam vere spirituale, & intrinseca pars functionis spiritualis, ut dictum supra. Quarta Regula est, quæ annexa sunt spiritualibus consequenter, non possunt vendi sine Simonia, quia venderetur necessario illud spirituale, quod ad illa præsupponitur, cujusmodi sunt beneficia Ecclesiastica; ut mox magis explicabitur.

LXXIII. Præmittendum 2. Duo in beneficiis distinguere oportet, scilicet Jus exercendi Ministeria spiritualia, seu munera Ecclesiastica, quod proprie Officium appellatur: & Jus percipiendi fructus, seu emolumenta temporalia, quod præbenda, vel etiam Beneficium vocatur & datur propter officium, *c. ult. de rescript. in 6.* quamvis nunc communiter totum illud complexum ex utroque Jure indeque resultans beneficium Ecclesiasticum appellari soleat, ut notat *Suar. c. l. 4. de Simon. c. 24. numer. 5.* Jam ergo certum est inprimis quod beneficium, quoad ipsum Jus spirituale ordinatum ad præstanda munera spiritualia, sit Jure divino invendibile; consistit enim ut sic in aliqua potestate spirituali, quæ pretio æstimari non potest, ideoque illud vendere, quoad hoc Jus, est intrinsece malum, idque procedit, sive beneficium sit curatum, & habens jurisdictionem annexam, sive non sit; sed simplex, quia semper fundatur in spirituali titulo, sive potestate exercendi actus Ordinis, vel administrandi, aut obeundi officia divina, qui est titulus, & Jus spirituale, sine quo nullum potest dari proprium beneficium Ecclesiasticum, & in hoc omnes DD. conveniunt, ut ait *Suar. cit. l. n. 4.* Nec refert, quod beneficiorum institutio, & titulorum divisio facta sit ab Ecclesia: nam licet aliquid effective sit spirituale ex Ecclesiæ institutione, postquam tamen tale factum est, sive deputatum ab Ecclesia ad usum, vel munus sacrum, formaliter, & essentialiter est spirituale; adeoque Jure divino prohibitum est illud vendere, ut patet in sacris vasis, & aliis Sacramentalibus.

Deinde certum est, quod de facto non possint beneficia Ecclesiastica vendi, vel emi, etiam quatenus iis sunt junctæ præbendæ, sive Jus percipiendi reditus Ecclesiasticos, qui etsi secundum se spectati sunt mere temporales, tamen quatenus titulo spirituali beneficii sunt annexi, quandam spiritualitatem participant; ideoque sive vitio Simoniæ pro eis pecunia, vel aliud temporale dari, vel accipi non potest, ut patet ex *c. Querelam. 15. & c. Tua nos. 34. h. t. & c. ult. de pact.* & aliis similibus, in quibus omnis pactio, seu contractus reciprocus, & onerosus, in Ecclesiasticis beneficiis prohibetur, & præcipitur, ut absolute, & simpliciter conferantur. *Suar. cit. l. n. 6.*

LXXIV. His præmissis, & suppositis, jam quæritur, utrum accipere pecuniam pro collatione beneficii, adeoque vendere, & emere beneficium, quatenus præcise est Jus percipiendi reditus temporales, annexum tamen spirituali Juri, sive titulo beneficii, qui consistit in officio, seu potestate exercendi spiritualem aliquam functionem, sit simonia prohibita Jure divino; an vero solum prohibita Jure Ecclesiastico? Triplex est sententia. Prima simpliciter affirmat esse contra Jus divinum, quam tenent plerique Theologi. *Silv. V. Simonia. q. 12. dicto. 6. & 7. Suar. cit. c. 24. n. 7. & seq. Azor. p. 3. l. 12. c. 11. qu. 3. Laym. l. 4. tr. 10. c. ult. §. 5. n. 44.* Et ex Canonistis *Abb. in c. Exstirpandæ. 30. in repetit. §. Qui vero. num. 53. & seqq. de preb. & in c. 1. num. 6. hoc tit.* & plures alii apud *Suar. cit. l.* Secunda sententia simpliciter asserit, esse tantum Simoniam contra Jus humanum, seu Ecclesiasticum, quam tenet *Jul. Clar. §. Simonia. nu. 5. Garc. de benefic. p. 1. c. 2. n. 9.* & amplexi sunt plerique Canonistæ, quos etiam sequitur *Less. l. 2. de just. c. 35. num. 26.* Tertia sententia est media, nempe vendere pro pecunia beneficium curatum, vel habens jurisdictionem Ecclesiasticam, esse Simoniam contra Jus divinum; non vero beneficium simplex, & sine jurisdictione, id enim esse solum contra Jus Ecclesiasticum, quam tenent plures apud *Suar. cit. l. n. 20.*

LXXV. Ex his prima sententia est communior, & verior; ac tenenda, nempe Simoniam esse contra Jus divinum, & naturale; adeoque intrinsece malum; ita ut in eo dispensari non possit, nec ab ipso Papa vendi non possit beneficium, etiam simplex sine crimine Simoniæ, etiamsi vendatur solum ratione Jus percipiendi reditus temporales. Idque ex pluribus Canonibus probatur: nam inprimis in *c. Eos multis. 9. caus. quæst. 3.* ait Alexander II. quod Concilium Chalcedonense unum ex principalibus, simili pœna condemnet eos, qui Ecclesiæ beneficium, interventu pecuniæ acquirunt, & eos, qui sacram manus impositionem, per quam Spiritus S. confertur, mercantur: hos autem Jure divino damnari nemo ambigit & loquitur de beneficio Ecclesiæ indefinite; adeoque non solum de iis, quibus est annexa potestas clavium, vel jurisdictio. Et in *c. Salvator. 8. §. Itur. cit. caus. 1. quæst. 3.* Urbanus II. consultus, an vendere Ecclesiasticam rem, id est, beneficium Ecclesiasticum, ut explicat ibid. *Gl. V. eod.* sit Simoniacum? Respondet hoc Simoniacum esse, patenter colligitur ex eo, quod S. Petrus dixit Simoni: *pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti donum Dei pecunia possideri.* Et in *cap. 2. ead. & caus. & q.* dicitur: Si quis dator, vel acceptor DEI Ecclesias, vel beneficia Ecclesiastica (quæ præbendas vocant) sub pecuniæ interventu susceperit, sive dando emerit, sive accipiendo vendiderit, a Simonis non excluditur perditione. Et in *c. 3. caus. 1. quæst. 1.* dicitur, quia Altare, decimas, &c. emere, vendere Simoniaca hæresis est, quæ non appellaretur hoc nomine, nisi lege divina hoc crimen damnatum esset.

LXXVI. Idem etiam habetur in *c. Non satis. 8. h. t.* ubi „ prohibentur vendi Prioratus, & Capellaniæ Monachorum „ aut Clericorum, & ne pro Prælatis instituendis ullum pre„ tium exigatur; si vero quis contra hoc decretum attentare „ quid præsumpserit; tam ille, qui dederit, quam ille, qui „ acceperit, vel consenserit, partem cum Simone habebit. „ Et in *c. seq.* damnatur consuetudo recipiendi pecuniam „ pro Episcopis, vel Abbatibus, vel quibuscunque per„ sonis Ecclesiasticis ponendis in Sedem, vel Presbyteris „ introducendis in Ecclesiam: & additur, quisquis con„ tra hoc præsumpserit, portionem cum Giezi se nove„ rit habiturum: quod dici non posset, nisi talis emere, vel vendere lege divina esset damnatum in personis Simonis, & Giezi, ut ait, *Turrecrem. in c. Laterem. 121. caus. 1. quæst. 1. num. 9. vers. 5.*

Idem probatur etiam ratione, quia licet Beneficium Ecclesiasticum, prout est Jus percipiendi reditus temporales, secundum se sit pretio æstimabile, quia tamen illud ex primæva beneficiorum institutione ita est annexum officio spirituali, in eoque fundatum, ut non possit alicui competere, nisi Clerico, vel personæ Ecclesiasticæ, & propter officium Clericale, seu Ministerium spirituale, propter quod datur beneficium, seu præbenda, quæ consistit in reditibus Ecclesiasticis, tanquam debitum stipendium, non solum jure humano, sed etiam Jure divino, & naturali; nam hoc ipso, quod quis est Clericus, & divinis officiis mancipatus, jus habet, ut sustentetur ab Ecclesia, sive ad proventus Ecclesiasticos percipiendos, *c. ult. caus. 1. qu. 2.* nam dignus est mercenarius mercede sua. *Matth. 10.* & qui servit Altari, vivere debet de Altari, *1. Cor. 9. v. 13.* consequenter si alicui vendatur Jus percipiendi reditus beneficiales, venditur etiam illi Jus spirituale officium exercendi, sine quo stipendium beneficii Ecclesiastici, nec esse, nec intelligi potest, juxta Regulam illam Papæ Paschalis II. in *cap. Si quis 7. caus. 1. quæst. 3. Quisquis horum alterum vendit, sine quo alterum non provenit, neutrum invenditum derelinquit.*

LXXVII. Objicitur 1. In sacra Scriptura non reperitur damnatum aliquid, ut Simoniacum, nisi venditio Sacramentorum, & operatio miraculorum, ut colligitur ex *c. 8. Actor.* Sed id verum non est, quia *Matth. 10. v. 7.* quando ait Christus, *gratis accepistis, gratis date.* Prohibentur venditiones omnium actuum spiritualium; non quidem expresse, sed implicite, quia ibi prohibetur vendere prædicationem Evangelii; adeoque etiam prohibitum est vendere alias functiones spirituales, sive ministeria Ecclesiastica, *Turrecrem. in cit. cap. Laterem. num. in respons. ad secundam rationem.*

Objicitur 2. Quando spirituale, & temporale sunt annexa, tunc vendito temporali, licitum est etiam vendere, sive transferre in alium spirituale ei annexum, ut patet in jure patronatus, quod vendito fundo, una cum ipso, venditur, & transit ad emptorem: item in vasis sacris, quæ licite vendi possunt, modo non vendantur pluris, ratione consecrationis: ergo etiam quodlibet beneficium Ecclesiasticum, etsi sit consequens quid ad officium spirituale, licite vendi potest, dummodo non pluris vendatur, ratione illius connexionis. Sed negatur consequentia. Ratio diversitatis est, quia vestes, & vasa sacra sunt annexa spiritualibus, non quod illis posteriora sint, sed tanquam tempore priora ad Sacramentorum usum referuntur, & ordinantur, a quibus secundum se, & suapte natura non pendent. Unde ratione materiæ, qua constant, vendi possunt absque eo, quod vendita materia simul venditum censeatur id, quod est spirituale in eis, videlicet consecratio, vel benedictio: nam materia absolute, & simpliciter præcedit, quod in eis spirituale est, & sacrum; ideoque etiam hæc secundum se vendi, & æstimari possunt, non vendito, nec æstimato spirituali: sic etiam vendi potest fundus, in quo est jus patronatus, quia istud præcedit, ac proinde fundo, vel castro vendito, non venditur ipsum jus patronatus. Similiter vendi potest solum terræ, in quo est jus sepulturæ, quin istud vendatur, quia tempore præcedit fundus, sive solum. At

vero

vero beneficium, sive jus percipiendi fructus temporales, est posterius, sive accessorium, & consequenter annexum officio sacro, & spirituali Clerici, a quo pendet, & in quo fundatur; ideoque vendi non potest, nisi etiam officium sacrum, & spirituale, cui est annexum, vendatur. *S. Tom. 2. 2. quæst. 100. art. 4. in corp. Azor. cit. l. 12. cap. 21. quæst. 3. §. Tertia sententia.* & quamvis jus præbendæ, sive jus percipiendi fructus temporales secundum se sit temporale, & etiam in laicum cadere possit, quatenus tamen talis præbenda est annexa Juri Canoniæ, sive Officio spirituali, est Jus spirituale, adeoque Jure divino vendi prohibetur.

LXXVIII. Cæterum, quod dictum est jus percipiendi Ecclesiasticos reditus temporales, sine Simonia Juris divini, vendi non posse, id intelligendum est, quamdiu hoc jus temporalium redituum spirituali titulo, sive officio annexum, manet, cum tales fructus ex primæva sua institutione, debeantur tanquam stipendium sustentationis pro spirituali munere, seu functione, ut supra dictum. Si vero auctoritate S. Pontificia, qui est supremus Administrator, & dispensator omnium Ecclesiasticorum bonorum, hujusmodi fructus, seu reditus re ipsa fuerint a spirituali titulo beneficii, sive jure officii spiritualis separati, ita ut non amplius præstari debeant propter spirituale Ministerium: sed propter aliam causam, seu titulum; tum etiam jus percipiendi hujusmodi fructus, seu proventus emi, ac vendi licite potest; etiam laico, quia tunc extinguitur titulus spiritualis officii, vel ejus obligatio, & sic nihil spirituale venditur, & in emptorem transit, sed mere temporale *Suar. cit. l. 4. cap. 24. num. 23.* Potest etiam S. Pontifex dare alicui beneficium, sub onere sibi, vel aliis solvendi annuam pensionem, vel portionem redituum; quia tunc ea pensio a titulo spirituali ipsius beneficii separatur. Non tamen hoc casu venditur ipsum beneficium, quia illa pars fructuum non habet rationem pretii; non enim erat ejus, cui beneficium confertur, neque ab ipso pensio illa ex bonis propriis ejusdem exigitur, sed ex bonis Ecclesiæ, seu beneficii vacantis alteri assignatur. *Suar. cit. c. 24. nu. 24. Laym. cit. c. ult. num. 45.* Veruntamen Prælati Papa inferiores, non possunt separare fructus, seu proventus Ecclesiasticos a spirituali titulo beneficii, & consequenter non possunt etiam facere, ut jus ad illos fructus alicui acquiratur, nisi ratione alicujus spiritualis Juris, vel Ministerii: ergo non possunt præbendam, vel ejus partem vendere, nisi vendendo spirituale, quia jure statutum, est ut beneficia Ecclesiastica sine diminutione conferantur. *Suar. cit. l. n. 25.* Multo minus possunt personæ privatæ, seu Beneficiati ullo modo separare fructus a beneficio, neque nomine beneficii aliquid exigere, licet possint fructus locare, saltem ad breve tempus, quia locatio non inducit separationem fructuum ab ipso titulo beneficii. *Suar. cit. c. 24. n. 38. & seqq.* ut alibi dictum suo loco.

§. II.

Quibus modis committitur Simonia in collatione Beneficiorum, & electione ad Prælaturas, & alia Beneficia Ecclesiastica?

LXXIX. Assertio 1. Committitur Simonia primo. Si collator pecuniam, vel aliud quid temporale exigat pro ipsa collatione beneficii, ex communi, & certa sententia apud *Laym. cit. c. ult. quæst. 2. num. 45. in fine.* quia collatio est actus muneris, seu functionis spiritualis, adeoque est contra Jus divinum aliquid pro illo exigere, vel accipere. Secundo committitur Simonia, si aliquid temporale exigatur pro inductione, seu immissione in possessionem beneficii collati, *cap. Cum in Ecclesia 9.* ibi: *tunc ponendis in Sedem, seu introducendis Presbyteris in Ecclesiam hoc tit.* ubi etiam reprobatur contraria consuetudo. Consentit *cap. In tantum. 36 §. fin. hoc tit.* quia per corporalem beneficii possessionem jus quoddam spirituale acquiritur, videlicet administratio. *Azor. cit. l. 12. c. 7. quæst. 1. §. Insuper.* Multo magis prohibitum est tanquam Simoniacum, aliquid exigere pro ipsa institutione Rectoris, vel alterius Clerici in ipso beneficio, vel pro consensu præstando in ejus institutionem, prout deciditur in *cap. Audivimus. 41. hoc tit.* ubi habetur, „quod quidam Episcopi, decedentibus Ecclesiarum Rectoribus, Ecclesias ipsas subjiciebant interdicto, nec permittebant aliquos in eisdem institui, donec ipsis certa „summa pecuniæ solveretur. Præterea cum miles, vel „Clericus domum Religiosis ingrederetur, vel apud Religiosos eligeret sepulturam, etiamsi nihil Religioso loco „reliquerit, difficultates ingerebant, scilicet Episcopi, „interdicendo, vel excommunicando, vel pignorando, vel „alias vexando, vel etiam ipsis conquerentibus justitiam „denegando. *Hostiens. hic V. Ingerunt*) donec aliquid muneris acciperent. Cum ergo non solum a malo, sed etiam „ab omni specie mali (secundum *Apost. 1. Thess. 5.*) abstinendum sit, Concilium Lateranense hujusmodi exactiones penitus prohibuit, & statuit, ut si quis contra fecerit, duplicata restituat in utilitatem locorum, in quorum dispendium fuerant soluta, fideliter convertenda.

LXXX. Pro explicatione notandum 1. Pro institutione Rectoris, vel alterius Beneficiati nihil licet exigere, vel dare, ita ut Simoniacus sit, non solum is, qui exigit, vel recipit; sed etiam, qui dat, & solvit pecuniam pro institutione. Nam vel institutio hic accipitur pro institutione juris, per quam alicui libere confertur beneficium, vel electus confirmatur, vel præsentatus ad beneficium in eo instituitur: & tunc indubitate committitur Simonia, quia non debet talis emere institutionem, cum sit actus spiritualis, quamvis injuste ea sit denegata, sed recurrere debet ad Superiorem Prælati, cui competit jus conferendi, vel instituendi. Neque vero talis dici potest redimere vexationem suam, cum non det pecuniam pro redimenda vexatione Juris spiritualis jam quæsiti, sed quærendi primum. Vel accipitur hic institutio, prout est quid facti, nempe pro introductione, seu immissione in corporalem possessionem beneficii jam collati, & obtenti: & tunc etiam pro tali possessione acquirenda non debet aliquid temporale dari ex pacto, cum possessio sit quid juris, vel saltem est conjuncta cum exercitio Juris spiritualis, aut est annexa; pro annexis autem spiritualibus nihil solvi potest, absque Simonia. *Abb. hic n. 1. & 2. junct. Gr. marg. lit. A. contra Glossam ordinariam. Gl. hic. V. Persolvatur.*

Notandum 2. Quamvis alias regulariter simoniace acceptum, communi consensu, tam dantis, quam accipientis, simpliciter solum restitui debeat. *c. De hoc. 15. hoc. t.* in casu tamen hujus cap. specialiter injunctum fuit, ut duplum ejus, quod simoniace acceptum fuit, ab Episcopis restituetur, idque quia quasi per extorsionem, & concussionem quandam, adeoque violenter hæc pecunia a subditis Clericis exacta fuit, & obtenta. *Arg. cap. Jubemus. 126. caus. 1. quæst. 1.* quamvis in foro conscientiæ duplicata restitutio non necessario fieri debeat, quia in pœnam imponitur, quæ ante condemnationem Judicis in hoc foro non est necessario solvenda. *Abb. hic n. 1.*

LXXXI. Præterea in *c. Ne DEI. 43. hoc tit.* prohibetur „ab Honorio III. ne quis Archi-Episcopus, Episcopus, „Archi-Diaconus, vel Officialis ipsorum a quoquam in „Abbatem electo, pro benedictione, vel installatione, vel „recipienda professione ab eis, sub cujusdam consuetudinis prætextu palefredum (hoc est, equum insignem,) vel „aliud quidquam quocunque nomine censeatur, exigere, „vel extorquere præsumat, prout habetur integra lectione „hujus cap. Item præcipitur specialiter Abbatibus Cisterciensis Ordinis electis, ut solemniter non installentur, „sed ut Archi-Episcopi, & Episcopi ea forma professionis sint contenti, quæ ab initio hujus Ordinis est instituta, & habetur in textu. Loquitur vero hic Papa de forma Professionis, non Religionis, sed qua profitentur, „se præstituros suis Episcopis subjectionem, reverentiam, & obedientiam, salva Ordinis regula. *Gl. hic V. Eodem.*

Porro installatio dicitur, quando electus, & confirmatus introducitur in stallum. id est, in sedem, seu locum constitutum in Choro, & Abbati deputatum ad sedendum. *Gl. marg. hic*, & hanc etiam vendi non posse pro pretio, docet etiam *cit. l. 4. cap. 28. in fine.* prohibetur autem in hoc cap. solum solemnitas installationis; non autem, quo minus fieri possit simpliciter, & de plano per Monachos eligentes, vel etiam per Archi-Diaconum, ad quem spectat regulariter installatio de Jure communi, *c. Ad hæc. 7. de offic. Archid.* nisi aliud consuetudine sit receptum. *Hostiens. hic in princ. & Abb. n. 1. in fine.*

LXXXII. Tertio committitur Simonia, si homagium præstetur pro beneficio obtinendo, prout sumitur ex *cap.* „*Ex diligenti. 17. hoc tit.* Ubi habetur, quod Archi-Dia„conus Cantuariensis quendam Clericum induxit, ut ei „homagium, & fidelitatem præstaret, ita ut ipse illi „Clerico beneficium Ecclesiasticum singulis annis exhibe„ret. Quoniam vero Clericus iste vidit, quod hujus„modi obligatio illicita esset, & turpis, petiit instanter „a Papa absolvi, dicens, quod de prædicto beneficio ni„hil deinceps acciperet (alias enim veram pœnitentiam „agere non potuisset, quia venia non datur, nisi corre„cto, & pœnitere non valebit, nisi beneficio illi renun„ciet *Gloss. hic V. Nihil omnino*) Papa videns petitionem „hanc honestam esse, & rationabilem, ipsum ab homagio, „& fidelitate dicto Archi-Diacono præstita (præsertim „cum illud homagium divinis, & humanis legibus con„trarium fuerit) absolvit, ita ut a Sacerdote discreto „condignam pœnitentiam accipiat. Et ne nota infamiæ „aspergatur, idem Papa concessit ei has litteras, ut pos„sit eas ostendere in testimonium indulgentiæ ipsi concessæ „contra infamantes eundem.

LXXXIII. Notandum 1. Hominium, seu homagium, & fidelitas sunt diversa; nam homagium proprie præstatur Imperatori, vel Regi, per quod fit aliquis Subditus illius, & obligatur ad certa servitia, ita ut non recognoscat alium Superiorem: fidelitas vero est, quando quis specialiter promittit, ac jurat, se alteri fore fidelem, & hoc juramentum potest pluribus præstari, *Joan. Andr. hic num. 5. & 2. Abb. ibid. num. 5. not. 1.*

Notandum 2. Quando hic dicitur, quod Archidiaconus Clerico illi singulis annis exhibuit beneficium Ecclesiasticum, id intelligendum est, vel quia Clerico illi ex reditibus alicujus Ecclesiæ, vel dignitatis certa pensio annua constituta fuit, nomine, & loco beneficii spiritualis pro homagio, seu obsequio temporali, ut explicat. *Hostiens. hic V. Illicita*, vel quia ex Beneficio Ecclesiastico recipiebat certum censum, seu pensionem annuam. *Joan. Andr. hic V. Singulis annis, & Abb. not. 2.* ubi ait, quod prior intellectus videtur magis congruere litteræ; nam Simonia est contra Jus divinum, & naturale præstare homagium pro beneficio Ecclesiastico obtinendo; adeoque aliquid temporale date pro re spirituali: nam ut hic dicitur, talia præstare divinis, & humanis legibus est contrarium, quia est contra Vetus, & Novum Testamentum, quatenus generaliter disponunt, nihil temporale exigendum esse pro re spirituali, & contra leges humanas, id est, contra Canonicas, seu Ecclesiasticas, *Gloss. hic V. Divinis in 2. Expos. & V. Humanis, Abb. hic num. in fine.* nam cum verbum *Divinis* positum sit ad differentiam legum Canonicarum, non potest exponi de Canonicis legibus, esset enim nugatoria expositio, sed de divinis proprie dictis intelligi debet. *Fagnan. hic num. 4.*

Sed contra obstare videtur, quod etiam Clerici recipientes beneficia a Prælatis eis præsteot juramentum fidelitatis

tis, imo & homagium, *cap. Gravem. 25. de Excess. prælat.* Verum hoc intelligi debet de homagio late sumpto, pro fidelitate, & obedientia, ut notat *Gl. ibid. V. Homagii. Abb. hic num. 4.* ubi etiam rationem diversitatis reddit, cur homagium stricte acceptum non debeat præstari pro spiritualibus: juramentum vero fidelitatis possit, ac debeat, quia nimirum homagium continet temporale commodum ejus, cui præstatur: nam efficitur ipsius subditus, & vasallus, & obligatur illi ad certa servitia, quæ pro spiritualibus obtinendis præstari non debent, & ideo in *c. ult. infra de Reb. Jud.* dicitur *Indignum est, & a Rom. Ecclesiæ consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur*: (quamvis *Gloss. ibi V. Homagium.* per illud intelligat Sacramentum fidelitatis) est enim talis subjectio munus ab obsequio indebite impensum, quod Simoniam inducit. *c. Sunt nonnulli. 114. caus. 1. quæst. 1. Gloss. hic V. Obligatio.* At vero juramentum fidelitatis præstatur Prælato, per quod se quis obligat tantum ad fidelitatem ipsi præstandam, quæ præstatur potius dignitati, quam personæ. Sed ulterius opponi potest, quod Papa in casu hujus cap. hunc Clericum, non solum ab homagio, sed etiam a fidelitate præstita Archidiacono absolverit. Tripliciter ad hoc respondet *Abb. hic num. 4.* 1. Quia Archidiaconus iste exigebat omnimodam subjectionem a Clerico, & ideo tota obligatio, etiam fidelitatis, fuit cassata, *Arg. c. Cum super. 23. de offic. de leg.* 2. Iste exegit homagium, & ideo cum commiserit Simoniam, merito etiam fuit remissa obligatio fidelitatis, ut nullum inde commodum reportaret, quæ responsio coincidit cum priore. 3. Juramentum fidelitatis præstandum est Episcopo, vel alteri, quasi Episcopalem jurisdictionem habenti: non autem Prælatis inferioribus, adeoque nec Archidiacono, etiamsi ad eos spectet collatio certi beneficii, ex speciali concessione, vel præscriptione.

LXXXIV. Notandum 3. Clericus iste re ipsa non egebat absolutione ab homagio, quippe, quod præstitum fuit pro re spirituali, sive beneficio Ecclesiastico, & ideo juramentum illud, utpote vergens in dispendium salutis æternæ, servari non potuit: quare cum dicit hic Papa, *eum absolvimus*, idem est, ac si diceret absolutum declaravimus, quia cum nunquam vinculum, seu obligatio ex illo juramento fuerit contracta, non potuit re ipsa absolvi; sive absolutus fuit de facto, cum ipso jure nunquam fuerit illo ligatus, *Gl. hic. V. Salutis. & V. Absolvimus.*

LXXXV. Quarto committitur Simonia, si pro temporali obsequio promittatur beneficium Ecclesiasticum, prout sumitur ex *c. Cum essent. 12. h. t.* Nam quidam nobilis, ac
„ miles promisit cuidam Clerico dare Ecclesiam (id est,
„ ad eam se ipsum præsentaturum, cum laicus non habeat
„ potestatem dandi, seu conferendi Ecclesiam, sed solum
„ præsentandi ad illam. *Hostiens. hic V. Dare*) si quoddam
„ negotium ejusdem nobilis Clericus ille posset apud Pa-
„ pam promovere, idque ipse Clericus coram Papa confes-
„ sus est, sed quia promissio hæc continebat simoniacam
„ pravitatem, ideo Papa dicto Clerico silentium super ea-
„ dem Ecclesia imposuit.

LXXXVI. Ubi notandum 1. Sola promissio Ecclesiæ, seu Beneficii Ecclesiastici, vel alterius rei spiritualis Simoniam inducit *Gl. marg. hic in fine.* Unde hæc promissio nobilis illicita fuit, & Simoniaca, nec ex tali promissione ipse obligari potuit: si vero Clericus iste, sine pacto aliquo, negotium illius nobilis promovisset, vel alias eidem serviisset, bene poterat illum remunerare, præsentando ad aliquod beneficium, vel alio modo. *Gl. hic Promiserat.*

Notandum 2. Potest quis servire Episcopo, spe consequendi ab ipso aliquod Beneficium Ecclesiasticum absque Simonia, si sine omni pactione ei serviat, licet postea sequatur collatio, dummodo principaliter hac intentione non serviat, nec Episcopus directe intendat pro tali servitio temporali ei providere de beneficio; tum enim utrinque committeretur Simonia saltem mentalis, quæ per pœnitentiam deletur. *Gl. hic V. Promiserat. Abb. ibid. nu. 4. & Glossator ejusdem lit. D. Siv. V. Simonia. q. 16. dicto 4.*

Notandum 3. Non est Simonia, si Episcopus promittat se alicui certum stipendium daturum, singulis annis, ut ipsi inserviat, donec Beneficium Ecclesiasticum ipsi contulerit, quia non in perpetuum, & simpliciter, ac absolute, sed solum ad tempus facta est promissio stipendii temporalis, & sub conditione, qua expleta, cessat obligatio. *Abb. hic. n. 5. Silv. cit. l. Azor. cit. l. 12. c. 21. q. 2.* At vero Simonia foret, si Episcopus, loco stipendii Ministro debiti, Ecclesiasticum Beneficium conferret, vel ex pacto obligaret sibi Ministrum ad temporale obsequium præstandum pro beneficio conferendo: vel, si promisisset se soluturum Ministro annexum stipendium, donec beneficium conferret, eoque collato, Minister præstans temporale servitium inservire post datum beneficium, quia tunc Minister remitteret stipendium sibi debitum, ob receptum beneficium Ecclesiasticum, adeoque Episcopus daret spirituale ob commodum temporale, & Minister acciperet spirituale ob commodum temporale. *Azor. c. l.*

LXXXVII. Aster. 2. Similiter committitur Simonia in electionibus ad Prælaturas, vel alia beneficia Ecclesiastica. 1. Si pro electione particularis personæ, etiam dignissimæ, pecunia detur, quia tunc emitur actus spiritualis, nempe electio, & ipsum beneficium, *Less. cit. cap. 35. num. 112.* 2. Si duo Electores ita inter se conveniant, ego dabo tibi meum suffragium in hac electione, & tu dabis mihi tuum in alia. *Sylv. V. Simonia. quæst. 13. Azor. cit. l. 12. cap. 3. quæst. 9. in fine.* 3. Si pro suffragio in electione dando alicui promittatur beneficium, *cap. De hoc. 21. hoc tit. Azor. cit. cap. 7. qu. 2. §. Iisdem.* 4. Simoniacum est dare pecuniam alteri, ne consentiat in electionem alicujus, sive ne votum det alicui digno. *Gloss. in cap. Nemo. 14. V. Celet. hoc tit.* Quia Simonia committitur, non solum, si detur spirituale pro temporale, sed etiam, si omittatur pro commodo temporali. *Abb.* Electoribus indignum, vel minus dignum eligere volentibus, ne illum eligant, quia hoc est procurare bonum Ecclesiæ, adeoque licitum, *Azor. cit. c. 7. q. 3.* 5. Simonia committitur, si electus pecuniam det pro confirmatione sua, vel ne confirmator contradicat, quia per confirmationem plenum jus acquiritur in beneficio; adeoque datur pecunia pro Jure spirituali obtinendo. *Azor. cit. c. 7. q. 8. §. Sirogas.* 6. Is, qui pro præsentatione ad beneficium aliquid temporale dat, & qui accipit, Simoniam committit, *Azor. cit. l. 12. c. 15. in princ.*

Notandum 2. Potest quis servire Episcopo, spe consequendi ab ipso aliquod Beneficium Ecclesiasticum, absque Simonia, si sine omni pactione ei serviat, licet postea sequatur collatio: dummodo principaliter hac intentione non serviat, nec Episcopus directe intendat pro tali servitio temporali ei providere de beneficio, tum enim utrinque committeretur Simonia, saltem mentalis, quæ per pœnitentiam deletur, *Gl. hic V. Promiserat. Abb. ibid. num. 4.*

§. III.

Quomodo Simonia committatur in receptione Canonicorum?

„ LXXXVIII. De hoc agitur inprimis in *c. Tua nos. 34.*
„ *h. t.* ubi sic statuitur. Si quis Clericus det, vel offerat
„ bona sua, cum pacto, vel conditione, ut in Canonicum
„ admittatur, & illa bona sibi retinere liceat in vita sua
„ pro præbenda; hujusmodi oblatio, vel receptio fieri po-
„ test sine vitio Simoniæ: cum in talibus (scilicet spiri-
„ tualibus, vel quasi) omnis pactio, vel conventio (&
„ modus etiam. *Gl. hic V. eodem*, cessare debeat, juxta Ca-
„ nonicas sanctiones. (*c. ult. de pactis.*) Si vero pure, ac
„ sine pacto, seu conventione, bona sua quis offerat, rogans
„ humiliter, in Canonicum admittatur, & bona sua sibi liceat
„ retinere pro præbenda; & Clerici ejusdem Ecclesiæ pu-
„ re id est sine pactione consentiant: alia receptio fieri po-
„ terit absque Simonia. Et hæc quidem procedunt in foro
„ exteriore in quo judicatur de manifestis tantum (id est,
„ de his, quæ notoria sunt juris, vel facti, & non de oc-
„ cultis, *c. Sicut. 33. in fine. h. t. Hostiens. hic V. Licet. au-*
„ *tem.* (Si tamen is, qui talem donationem scilicet pu-
„ ram & liberam ab omni pactione) facit ea intentione
„ principaliter, vix enim fieri potest sine spe, ac intentio-
„ ne secundaria. *Hostiens. hic V. eodem. & Abb. n. 2.*) duca-
„ tur, ut per temporalia bona, quæ offert, spiritualia possit
„ adipisci: & Clerici, qui admittunt, non essent eum re-
„ cepturi in Canonicum, nisi commoda temporalia perci-
„ perent: sine dubio, tam illi, quam isti apud DEUM, qui
„ cognitor est secretorum, culpabiles judicantur.

LXXXIX. Notandum 1. Potest quis rogare, ut beneficium sibi conferatur, modo idoneus sit, quare preces emissæ a digno pro spirituali beneficio consequendo non inducunt Simoniam, etiamsi præcesserit donatio rei temporalis, ex mera tamen liberalitate, & absolute facta, sine pacto. Imo etiam tempore, quo quis recipitur in Canonicum v. g. licitum est, aliquid temporale dare, seu donare, dummodo liberaliter detur, & cesset omnis pactio, & conditio, & sub specie talium munerum, nulla fraus committatur. *Gl. hic V. pure consentiant. Abb. n. 4.*

Notandum 2. Is, qui bona sua dat alicui Ecclesiæ, eo pacto, ut in Canonicum admittatur, & ex bonis illis instituatur præbenda, quæ ipsi conferatur, Simoniam committit, quia Spirituale Jus acquirit, nam hoc ipso, quo fit Canonicus, habet vocem, seu suffragium in Capitulo, & locum, seu sedem in Choro. *Azor. c. p. 3. l. 12. c. 7.* Ubi addit, non esse Simoniam, si talis Canonicus, cum consensu Episcopi, retinet sibi potestatem præficiendi Clericum in præbenda, ex bonis suis in Ecclesia instituta, quia nihil aliud peteret, nisi Jus Patronatus in Canonicatu, & præbenda ex bonis instituta, quod secundum Canones constitui potest, auctoritate, & consensu Episcopi.

Notandum 3. Si quis bona sua tradat Ecclesiæ principaliter eo animo, & intentione, ut Canonicus fiat, alioquin non daturus, sine omni tamen pacto: & vicissim Canonici eum admittant, sine ullo pacto quidem, sed non aliter admissuri, nisi bona sua donaret, committitur utrinque, non quidem conventionalis, aut realis, sed mentalis Simonia, ut colligitur ex fine hujus c. quæ tamen non obligat ad restitutionem talium spiritualium, vel temporalium, quæ illicite recepta sunt sed per pœnitentiam peccatum aboleri potest. *Hostiens. hic. & Abb. n. 5.* de quo infra,

XC. Præterea in *c. Jacobus. 44. h. t.* habetur, quod cum
„ Jacobus Canonicus Esculanus in Ecclesia Apturinensi in
„ Canonicum receptus esset, Canonici ejusdem Ecclesiæ
„ partem proventuum (vel communium, qui inter Cano-
„ nicos dividuntur, vel forte distributionum quotidiana-
„ rum aut victualium. *Hostiens. h. t. V. eod.*) ac præbendam
„ (scilicet certam & ab aliis divisam, quæ vocatur Cor-
„ pus præbendæ, *Hostiens. V. eod.*) ipsi assignare recusa-
„ bant, nisi prius prandium a Canonico de novo recepto
„ ipsis appararetur, juxta consuetudinem receptam. Re de-
„ lata ad Gregorium IX. is mandavit cuidam Priori, ut
„ si ita est, dictos Canonicos, non obstante tali con-
„ suetudine, & appellatione remota, compellat, ut ipsi,
„ sicut uni ex aliis præbendam conferant, & proventus as-
„ signent.

XCI. Notandum hic 1. Non potest ab eo, qui de novo receptus est in Canonicum, pro admissione in possessionem Canonicatus, vel præbendæ, seu beneficii, ante vel post exigi, vel solvi aliquid temporale, etiam modicum, v. gr. prandium, seu convivium, convertendum in commodum, & utilitatem Canonicorum, vel Beneficiariorum Ecclesiæ, sed id est Simoniacum, non obstante statuto, vel consue-

tudine

vel consuetudine etiam immemoriali, prout sumitur ex hoc c. & c. *fin. caus.* 1. *q.* 3. *Gl. fin. hic. & Abb. num.* 11. *Less. l.* 2. *c.* 35. *num.* 111. *Garc. de benef. p.* 8. *c.* 1. *num.* 83.

Notandum 2. Tria requiruntur, ut licite, ac juste possit aliquid temporale, etiam modicum, v. g. prandium, vel convivium exigi, & recipi a Canonicis, vel aliis Clericis pro illorum receptione, vel institutione. 1. Ut id lege aliqua sit statutum, vel consuetudine receptum. 2. Ut acceptum ad pios usus applicetur. 3. Ut non exigatur, priusquam libere præstita sint spiritualia, neque ea denegentur, etiamsi nihil detur. *Abb. in cit. c. Jacobus num.* 3. *& ibid. Barb. num.* 7. *& ult. Azor. cit. l.* 12. *cap.* 11. *q.* 6. Verumtamen si aliquid temporale detur, tempore receptionis ad Canonicatum, vel aliud beneficium, non ex obligatione, & citra exactionem, sed sponte, ac liberaliter, nulloque pacto interveniente, non potest damnari talis consuetudo, & praxis, etiamsi datum ad usus non pios, ac proprios applicetur, quia gratanter recipi potest, quod gratis oblatum est. *Gl. in c. dilectus.* 30. *in po. h. t. Gl. in cit. c. Tua nos.* 34. *V. Pure consentiant.* & patet ex supra dictis. Porro etsi in *cit. C. Jacobus*, sicut & in *Concil. Trid. Sess.* 24. *c.* 14. *de ref.* reprobatur consuetudo exigendi prandium, vel convivium, & quodvis aliud temporale, pro receptione Canonicorum, tamen hoc passim non observatur, teste *Less. l.* 2. *c.* 35. *num.* 111. præsertim in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis in Germania nunc receptum est, ut novi Canonici convivium dare, imo & in quibusdam locis certam pecuniæ summam Capitulo persolvere debeant: quam consuetudinem Simoniæ Juris Ecclesiastici damnare non ausim, cum ea toleretur ab Episcopis, imo etiam a Papa, quem tam generalem consuetudinem integræ rationis ignorare non est verisimile.

§. IV.

An Electio, Præsentatio, Confirmatio, Collatio, vel quævis alia provisio Beneficii Simoniaca, sit ipso Jure irrita?

XCII. Assertio 1. Electio, vel Collatio Benefici per Simoniam facta non est irrita jure naturæ, sed valida. *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 57. *num.* 11. *& seqq.* & a plerisque DD. supponitur. Idque probatur, quia non obstante Simonia, ex parte conferentis, adest voluntas, & potestas vera, & absoluta conferendi beneficium; & ex parte recipientis, etiam intervenit consensus voluntatis ad recipiendum, ergo spectato jure naturæ, tam collatio, quam acceptio valida est: neque enim propter Simoniæ peccatum, vi Juris divini, & naturalis fit recipiens incapax ad accipiendum, nec dans ad conferendum. Neque etiam præceptum Christi, ut spiritualia gratis dentur, pertinet ad substantiam dationis, sed solum modum dandi præscribit, qui ad substantiam non pertinet, quæ in voluntaria datione, & acceptione consistit, sed requiritur propter decentiam, & sanctitatem rei, quæ datur, ut digne tractetur, adeoque est modus solum accidentalis, & extrinsecus. Sicut ergo Simonia non impedit consensum, ex parte dantis, & accipientis; ita nec ejus effectum, qui est translatio, & acquisitio beneficii Simoniace venditi. *Suar. cit. l. num.* 16. *&* 18. Sicut etiam lex naturalis, & divina præcipit gratis esse mutuum dandum, & tamen etsi quis emat mutuum, solvendo usuras, vere acquirit dominium pecuniæ mutuatæ. *Suar. c. l. num.* 19.

XCIII. Assertio 2. Electio, Collatio, Præsentatio, Confirmatio, vel quævis alia provisio seu promotio ad dignitatem, personatum, officium Ecclesiasticum, aut quodvis beneficium Simoniace facta, sive Simonia commissa sit ab ipso electo, aut proviso, sive ab alio ipso sciente, & non contradicente, Jure Ecclesiastico irrita est, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 6. *in corp. & ad* 3. prout ostendit *Covar. in reg. peccatum p.* 2. §. 8. *num.* 7. *& seqq. Abbas in cap. pen. ult. num.* 2. *de Elect. & ibid. Laym. num.* 2. *Suar. cit. cap.* 57. *num.* 22. *Less. l.* 2. *de just. cap.* 35. *num* 132. *Garc. de benef. p.* 8. *cap.* 1. *num.* 4. *&* 3. & dictum etiam supra *l.* 1. *Decret. tit.* 6. *num.* 96. *contra Felin. & Navar. consil.* 95. *h. t.* quem sequitur *Fagn. in c. nobis.* 27. *h. t. num.* 67. *& seqq.* quorum fundamentum præcipuum est, quod Jura Canonica solum significant, electionem esse reprobandam, non autem esse ipso jure nullam. Sed probatur nostra assertio ex *cap. Matthæus.* 23. *h. tit.* Ubi quidam electus est ad regimen cujusdam „ Ecclesiæ, de voluntate majoris partis Capitularium, „ paucis ipsi contradicentibus, (unde valere debebat, „ quantum ad hoc electio, non obstante contradictione paucorum, nisi hi aliquid rationabiliter opponerent, & probarent. *Gl. hic V. majoris partis. & Hostiens. V. eod.*) Sed qui„ dam amici electi, ipso conscio, & de voluntate turba„ ta ejusdem (vel quia expresse non contradixit, quia „ dissimulavit, vel etiam, etsi cum quadam animi per„ turbatione, annuit. *Hostiens. V. eod.*) ei, qui magister, „ seu auctor discordiæ, seu contradictionis videbatur, „ pecuniam quandam solvit, (scilicet ex pacto, ut se„ quentia innuunt) & sic contradictio quievit. Postea ele„ ctus dubitans, an non Simoniam commisisset, per Cardi„ nalem quendam Papam consuluit, cui is respondit, quod „ multum sibi consuluit, si administrationem cesserit (id est „ statim, & in continenti) ac sponte dimittat, ne mor„ illius verbi Christi: *Nihil proderit homini, si universum mundum lucretur, &c.* Matth. 26.

XCIV. Hinc colligitur 1. Quod si detur pecunia, etiam pro voto, seu suffragio non necessario ad valorem electionis, committitur Simonia, hæc enim electio in casu bujus c. fuit facta a majore parte Capituli, & tamen fuit Simoniaca, quia fuit pecunia data, ut minor pars desisteret a contradictione. *Abb. hic num.* 3.

Colligitur 2. Tametsi. *Gl. hic V. paucis.* dicat, eos, qui contradicebant electioni, habuisse jus contradicendi, quia forte erant contempti, vel aliam exceptionem poterant opponere electo, & sic eis pecunia dari non debuit, ut desisterent: Alii tamen, ut *Innoc. hic & Abb. num.* 4. dicunt, quod hæc explicatio nimis restringat textum, ut tunc tantum committatur Simonia, si detur pecunia ei, qui de jure contradicit, sive justam causam contradicendi habet, non qui de facto tantum, sive injuste: eo quod tunc electus potius videatur tantum redimere velle vexationem suam, quam emere spirituale, ideoque dicendum esse, quod ante confirmationem electi, non debeat dari pecunia, sive contradicatur de jure, sive de facto, quia pro jure acquirendo, & nondum acquisito, non licet dare pecuniam, etiam ad redimendam vexationem, de quo infra.

Colligitur 3. Si electo sciente, & non contradicente, pecunia data sit pro voto, seu suffragio obtinendo, Simonia committitur, non obstante quod turbata voluntate electi data sit, quia voluntas turbata non excusat in delictis, sed est voluntas, sicut coacta. *Gl. hic. V. paucis & Abb. num.* 5.

Colligitur 4. Quamvis Papa in casu hujus c. videatur solum dare consilium electo, ut administrationem dimittat, id tamen factum est non idcirco, quasi Pontifex judicaret, id non esse necessarium ad salutem, sed quia cum res esset occulta, non poterat id ei expresse præcipere, sed tantum declaravit obligationem, quæ reipsa inerat. *Gl. hic V. Consulis. Suar. cit. c.* 57. *num.* 27.

XCV. Assertio 3. Electio, Collatio, vel quævis alia provisio beneficii Simoniaca irrita est, quamvis ignorante electo, vel proviso facta sit. Probatur 1. ex *c. Ex insinuatione* „ 26. *h. t.* nam quidam pater, interveniente pecunia, (ex „ pacto *Gl. hic V. eod. & Hostiens.*) filio suo (ignoranti, quia „ alias Capitulum, vel Episcopus cum eo dispensare non „ potuisset. *Gl. hic V. tibi*, & Impuberi, ut colligitur ex „ sequentibus, olim enim ante Concilium Tridentinum etiam minor XIV. annis poterat beneficium obtinere) „ præbendæ beneficium, sive Canonicatum in quadam Ec„ clesia acquisivit, cumque ad annos discretionis perveni„ ret, & signum Crucis assumpsisset, dictam præbendam „ (postquam intellexit Simoniam esse commissam in ejus „ collatione. *Gl. hic V. resignasti*) in manu Præpositi, & Ca„ nonicorum libere resignavit, (ut tenebatur) qui ipsi „ compatientes, eum de novo in Canonicum elegerunt „ dispensative *Gl. hic V. eod.*) ita tamen, ut post istam ele„ ctionem, postremum locum in choro, & in aliis obtine„ ret. Quæsivit igitur ex Papa Clemente III. utrum pri„ mum locum, quem habuerat, juxta priorem receptionem, „ valeat obtinere; Respondit Papa, ut indulgentia (id est, „ gratia; quia non tenebantur eum denuo eligere, nisi vel„ lent. *Gl. hic. V. eod.*) quam Canonici isti ex misericordia „ ipsi fecerunt, contentus existat, & ratione primæ rece„ ptionis, nihil studeat in Ecclesia sibi vendicare.

XCVI. Hinc colligitur 1. Qui consecutus est beneficium per Simoniam ab alio commissam, ipso ignorante, non potest illud bona conscientia retinere, sed debet illud resignare *Abb. hic. num.* 2. ex quo tamen non recte infertur, validam fuisse electionem, vel collationem beneficii, nam verbum *resignationis* sæpe executionem, vel factum significat, etiam in materia Simoniæ, ut patet ex *c. ult. h. t.* fuit igitur non renunciatio proprie dicta, scilicet juris beneficialis, cum Canonicus iste nullum jus habuerit in beneficio, sed solum cessio possessionis: & ideo in aliis juribus dicitur, Simoniace provisum cogi ad dimittendum beneficium. *Suar. cit. c.* 57. *num.* 38. cujusmodi renuntiatio in casu hujus c. facta est in manu Præpositi, & Capituli illius, quia forte erant exempti, vel non recipiebant confirmationem ab aliquo Superiore, & ideo sine ipso resignationes admittebant, vel habebant potestatem instituendi in beneficiis, & destituendi, ex privilegio speciali: alioquin ad Episcopum recurrendum fuisset, vel ad Episcopum, & Canonicos simul, si ad eos spectabat electio, & ad Episcopum confirmatio; *Hostiens. hic. V. in manu. & Abbas. num.* 3.

Colligitur 2. Privatus omni jure Collegii, etiamsi restituatur, sive de novo ei conferatur Canonicatus, vel beneficium prius, non tamen recuperat locum pristinum in choro, sed obtinebit locum, qui ei competit, secundum tempus restitutionis. *Felin. hic. num.* 5. *& Barb. num.* 2.

XCVII. Præterea, quod electio, vel collatio Simoniaca sit ipso jure irrita, etiamsi facta sit inculpabiliter ignorante electo, vel instituto: probatur ex *c. nobis.* 27. *h. t.* nam va„ cante quadam Plebania, Capitulum ejusdem Ecclesiæ con„ stituit quatuor ex Capitularibus, qui eligerent Plebanum: „ amici vero illius, de quo eligendo spes erat, uni, vel et„ iam omnibus 4. eligentibus promiserunt, se pecuniam so„ luturos, ipso tamen ignorante (nec postea ratum habente; „ alioquin Episcopus cum tali non posset dispensare, prout „ infra dicetur) & sic postmodum interveniente hujusmodi „ promissione, electus fuit. Unde quæsitum fuit, An talis „ electio sit improbanda; Respondet Papa Cælestinus III. „ quod quamvis ipse electus ipsius promissionis conscius non „ fuerit; ejus tamen electio Simoniaca pravitate præsumpta, „ penitus est reprobanda, nisi constet, illos, qui promissio„ nem fecerunt, per fraudem in dispendium illius, qui „ eligendus erat, & malitiose id fecisse. Additur in fine „ hujus c. quod Prælatus sic electus Simoniace ab Episcopo „ suo dispensationem de jure obtinere non potest.

Ratio principalis decisionis hujus c. est, quia quamvis sic electus non fuerit Simoniacus, fuit tamen Simoniace promotus, nam constat promissionem pecuniæ intervenisse, ante electionem, in qua omnis pactio cessare debet, & ideo qualiscunque fuerit intentio eligentium, quia forte propter pecuniam promissam ad eum eligendum non fuerunt permoti, quem alias elegissent, etiam nulla pecunia promissa, vitiosa tamen est electio, nec intentio eligentium eum a Simonia excusat. *Gloss. hic Vers. interveniente a & Hostiens. V. ele-*

V. electus. Et sic alienum factum alii obest, sicut etiam impedit, quo minus possessor bonæ fidei usu capere possit. v. g. Mancipia ab eis distracta, qui jus vendendi non habuerunt, *l. 1. C. de usucap. pro emptore*. Nam licet iste electus non peccaverit, nec sit in culpa; peccaverunt tamen eligentes, ideoque electio vitiosa redditur propter vitium eligentium, sicut etiam, quando peccatur in forma eligendi, tametsi electus sit sine culpa. *Gl. hic. V. reprobanda, Hostiens. V. eod.* Ratio vero exceptionis est, quia malitiis hominum non est indulgendum, *c. Sicut. 33. h. t. & c. Significante. 5. qui matrim. accus. poss.* nec debet quis alterius odio prægravari. *l. Si quis. 33. C. de inoffic. testam.* ideoque eorum fraus, seu malitia, qui pecuniam promiserunt, ut talis electio cessaretur, ipsi electo obesse non debet. *Gl. hic. V. malitiose, & Hostiens. V. eod.* Quod autem in fine hic dicitur, Episcopum, cum tali Simoniace electo dispensare non posse, hoc intelligi debet, vel quando electus Simonia commisit, aut alius, eo sciente, & ratum habente, tunc enim solus Papa dispensare potest: vel potius intelligendum est, quando, electo ignorante, Simonia commissa est, sed qui condemnatus fuit per sententiam Judicis, tunc enim Episcopus dispensare non potest, propter criminis enormitatem, & quia est notorium juris per sententiam. *Gl. fin. hic. & ibid. innoc. & Hostiens. V. ignorante*, & innititur in textu *ibid. Electus & per Simoniacam pravitatem reprobatur, &c.* plura de hoc dicta sunt supra *l. 1. tit. 6. n. 98. & a. seqq.*

XCVIII. Cæterum, cum in *cit. c. Nobis*. dicitur, electionem Simoniacam esse penitus reprobandam, id ita intelligendum est quod sit reprobanda, sive rejicienda, eo quod invalida sit, sive quod per sententiam declaratoriam Judicis pronunciandum sit intervenisse Simoniacam pactionem, seu conventionem, ideoque de jure irritam esse talem electionem, vel collationem: nam valde frequens est in toto jure, quod in uno loco dicitur irritum, & inane, idem alibi dicatur irritandum, sive per sententiam Judicis irritum declarandum. Sic in *c. in Genesi 55. de Elect.* dicitur, quod electio attentata contra formam Concilii Lateranensis sub Alexandro III. sit irrita, & inanis, quæ tamen in *c. Ecclesia 57. in fine eod. tit.* dicitur sententialiter irritanda, id est, irrita declaranda, idque in *cit. c. Nobis.* indicatur in illis verbis: *Penitus reprobanda*, id est, ab initio reprobanda sit, adeoque nulla, seu irrita declaranda. *Suar. cit. 57. n. 38. Laym. in c. pen. n. 2. de Elect.* Nam dictio *penitus* importat nullitatem ipso jure, *l. Si quis. 5.* ibi *penitus arceantur*, id est, ipso jure. *Gl. fin. ibid. juncta Gl. marg. C. de postul.* etiamsi præponatur verbo futuri temporis, ut tenet *Gl. in c. Quam. sit. 6. de Elect. in 6. c. Si Religiosus. 27.* ibi, *ipso facto viribus omnino evacuentur. eod. in 6.*

XCIX. Denique quod electio, vel collatio Simoniaca, etiam ignorante electo, vel proviso facta sit irrita ipso jure, probatur etiam ea *Extravag. Cum detestabile 2. §. per electiones h. t. inter communes*, ubi statuitur: ne per electiones, postulationes, confirmationes provisiones, seu qualvis alias dispositiones Simoniacas, quæ viribus omnino carent in Ecclesiis, Monasteriis, dignitatibus personatibus, officiis Ecclesiasticis, & quibus via beneficiis, aut aliquo eorum ullum jus cuiquam acquiratur, nec inde aliquis fructus faciat suos, sed ad illorum omnium, quæ percepit, restitutionem sit obstrictus: ubi irritatio horum actuum sufficienter colligitur ex illis verbis, *quæ viribus omnino carent. & ut per eas jus cuiquam nullatenus acquiratur.* Neque ibi distinguitur inter Simoniam commissam a sciente, vel ignorante, sed absolute dicitur, *ne cuiquam jus acquiratur. Suar. cit. cap. 57. n. 38.*

Itaque ea prædictis Canonibus aperte colligitur, electionem, vel aliam provisionem etiam ignorante electo, vel Proviso Simoniace factam, ipso jure esse irritam, tum quia electus, vel provisus, postquam cognovit, se Simoniace promotum esse ad beneficium, non potest illud retinere, sed statim dimittere debet, ante omnem condemnationem, & sententiam, ut constat ex *cit. c. Ex insinuatione. h. t. juncta Gl. communiter recepta. V. resignati*: & clarius ea *c. Sicut tuis 33. eod.* quia nullum jus acquiritur recipienti, ideoque illud retinere non potest, *Suar. cit. c. 57. n. 35.* Tum quia Simoniace electus, vel provisus, etsi ignorantiam, tenetur postquam cognovit vitium Simoniæ, omnes fructus etiam bona fide antea perceptos ea beneficio restituere, si adhuc extantes sint, quia scilicet percepit illos ex re non sua, ideoque non fecit illos suos. *Suar. cit. l. n. 36.* & docet etiam *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6.*

C. Extenditur autem tradita doctrina 1. quod electio, vel promotio ad Ecclesiasticum beneficium per Simoniam facta, quamvis ignorante electo, vel proviso jure sit irrita, ut ad idem officium obtinendum, pro ea vice, sive durante illa vacatione, sit inhabilis, nisi cum ipso dispensetur per eum, qui talem potestatem habet, *c. penult. de Elect. Suar. cit. l. 4. cap. 58. num. 9.* & dictum supra *num. 88. l. a. cit. 6.*

Extenditur 2. Quod electio, vel provisio Simoniace facta, etiam ignorante electo, vel proviso, sit nulla, sive Simonia fuerit manifesta, sive occulta, ut patet ex *c. Matthæus. h. t.* ubi agitur de Simonia occulta, & clarius ex *extravag. 2. in princ.* ibi: *& earum quamlibet tam manifestum, quam occultum. h. t.* quæ constitutio absolute, & indistincte irritat talem collationem. Neque vero talis Simoniacus obligatur ad prodendum vitium occultum electionis suæ, nec ad se infamandum, sed solum ad renunciandum beneficio, quod potest facere sub honesto aliquo colore, & ad restituendos fructus occulte. *Suar. cit. l. 5. c. 57. n. 23.*

3 Extenditur non solum, si pecunia promittatur, vel detur omnibus electoribus, vel collatoribus, si plures sint, sed etiam si uni tantum ex illis, cæteris ignorantibus, prout sumitur ex *cit. c. nobis*. ibi; *nos, vel omnibus eligentibus promiserunt, se pecuniam soluturos, h. t. Abb. ibid. n. 2.* ubi ait, id mirabile videri, quod propter unius pravitatem inficiatur totus actus, cum tamen ex eo, quod interveniat unus excommunicatus, qui ad electionem ignoranter est admissus, non vitietur totus actus electionis, *arg. c. fin. de procur.* Rationem disparitatis assignant nonnulli apud *Fagn. in cit. c. nobis. n. 4.* quia vitium Simoniæ est reale, & magis actum respicit, quam personam: Excommunicatio vero est vitium personale, quod ipse Fagn. ita explicat, quod votum, seu suffragium excommunicati non sit nullum, propter delictum circa electionem commissum, & ideo in illum non influit, nec nocet, electoribus ignorantibus. At votum Simoniaci est infectum ob vitium, quod intrinsece inest ipsi electioni, cujus est pars, ideoque non mirum, si propter votum unius electoris pecunia venditum, totus actus electionis vitietur. Quod autem dictum est, propter Simoniam commissam ab uno, ea electoribus, vel collatoribus, vitiari totum actum, id verum est, si electio, vel collatio pluribus competat, ut universis, sive jure Collegii, ut in *cit. c. nobis.* tunc enim omnium una est electio, vel collatio: Secus est, si competat pluribus seorsim, ut singulis, tunc enim quilibet pro se eligit, vel confert, & tot sunt electiones, vel collationes, quot sunt electores, vel collatores, ideoque unius electio, vel collatio vitiosa, seu Simoniaca, non influit in alias, & locum habet regula juris 37. *Utile per inutile non vitiatur. Garc. p. 3. c. 8. n. 12.*

Extenditur 4. Quod electio vel collatio beneficii Simoniaca facta sit irrita ipso jure, non tantum, si Simonia fuerit realis, ab utraque parte completa; sed etiam si fuerit conventionalis tantum, quia scilicet electio est facta pro pecunia electoribus promissa; vel beneficium pro pecunia promissum est datum, sed pecunia nondum fuit soluta, adeoque quod sola promissio pecuniæ, tametsi solutio nondum sit facta, faciat electionem, vel collationem Simoniacam, & ipso jure nullam, quia satis est, quod Simonia sit completa, ex parte rei spiritualis, quæ tenet principem locum, & est radix, cur talis venditio sit Simoniaca, quam sententiam tenet *Hostiens. in cit. c. nobis V. soluros. h. t. Abb. ibid. n. 3. Garc. de benef. p. 8. c. 2. n. 80.* & probatur ex *c. Ex quo 5. caus. 1. q. 3.* ubi Urbanus II. ait: *Quidquid in sacris Ordinibus, vel in sacris rebus, vel data, vel promissa pecunia acquisitum est, nos irritum esse censemus.* Contrarium tamen, quod ut collatio beneficii per Simoniam facta ipso jure sit irrita, copulative requiratur, & traditio beneficii, & datio vel solutio pecuniæ, vel alterius rei temporalis pro spirituali, adeoque ut ex utraque parte sit completa, docet *Azor. p. 2. l. 7. c. 27. q. 2. & c. 27. q. 20. Less. c. 35. num. 249. Suar. l. 4. c. 57. n. 32. & alii* quæ sententia, quidquid sit de jure, in praxi secura est, quia ita servatur, secundum stylum Curiæ Romanæ, ut testantur DD. nam quamvis ad substantiam emptionis, & venditionis sufficiat conventio seu pactum, quia consensu perficitur, adeoque videantur pœnæ in Simoniacos decretæ incurri per solam Simoniam conventionalem, etiam neutra ex parte completam: tamen in praxi pœnæ, præsertim graves, & quæ ipso facto incurruntur, restringendæ sunt ad venditionem, & emptionem utrinque completam; nisi expresse contrarium significetur: lex enim pœnalis censeri debet punire velle actum completum, sive delictum perfectum, & consummatum. Confirmatur ex *cit. Extrav. 2. h. t.* ubi hæ pœnæ non statuuntur, nisi in eos, qui conventione facta quomodolibet dando, vel accipiendo Simoniam commiserunt, plura de hoc videri possunt apud auctores citatos.

Extenditur 5. Quod acquisitio beneficii sit ipso jure irrita, sive commissa sit Simonia contra Jus Divinum, sive contra Ecclesiasticum tantum. *Abb. in c. Cum universorum. 8. nu. 6. de rerum permut. Suar. cit. c. 57. n. 42.* quia hujusmodi Simonia est iisdem pœnis subjecta, quibus vera, & propria Simonia, ideoque etiam comprehensa est sub *cit. Extravag. h. t.* ubi generatim annullantur omnes electiones, & collationes Simoniacæ. Contrarium tamen tenet *Less. c. l. n. 200. & Laym. l. 4. tr. ult. c. ult. §. 5. q. 4.* nempe talem permutationem beneficiorum non inducere privationem, ipso jure, cum solum prohibita sit Jure Ecclesiastico, quamvis iis privari possint sic permutantes a Superiore, in pœnam criminis, quia in pœnis benignior interpretatio est facienda, ideoque est restringenda ad delictum proprie dictum, sive Simoniam jure naturali, ac divino prohibitam, & hæc sententia etiam est probabilis.

Extenditur 6. Quod irritentur etiam omnia beneficia Ecclesiastica majora, & minora, seu simplicia, per Simoniam acquisita; nam in *cit. Extravag. 2.* per electiones prius in specie numerantur Ecclesiæ, dignitates, personatus, & officia Ecclesiastica, & postea additur generalis clausula, *& quibuslibet beneficiis*, a quocunque dentur, vel recipiantur: idque extenditur etiam ad nominationes, & præsentationes ad beneficium, quod & ipsæ sint nullæ. Quod autem ibi dicitur de officiis Ecclesiasticis, id intelligendum est de illis officiis, quæ sunt propria beneficia, ut sunt officia ordinaria Ecclesiarum, & Monasteriorum, quæ per Canonicam electionem, aut collationem conferri solent, ut vicaria perpetua, item officia spiritualia Religionum, ut Abbatis, Prioris, Provincialis, quæ sunt beneficia regularia; horum enim acquisitio pretio facta, est ipso jure nulla. Secus est de illis Officiis quæ sunt ad nutum revocabilia, ut vicaria temporalis, officium legati, vel delegati, quæ non sunt beneficia, nec præbendam annexam habent; horum enim acquisitio per pecuniam, non est ipso jure irrita. *Suar. cit. c. 57. n. 44. & seqq.*

§. V.

Quando electio, vel collatio Beneficii simoniace facta ignorante electo, vel proviso, non est irrita?

CII. Dictum est, §. *praced.* quod electio, vel collatio beneficii simoniace facta, etiam ignorante electo, vel proviso, ipso jure sit irrita, exceptis duobus casibus. Prima exceptio est, si inscio electo, vel proviso ab alio pecunia promissa sit, vel data in fraudem eligendi, vel providendi, ut ejus electio, vel collatio ei facta cassaretur, juxta. *c. Nobis*. de quo supra *n.* 107. Altera exceptio est, si electus vel provisus contradicat promissioni Simoniacæ ab aliis factæ; tunc enim valida est electio, vel collatio, non obstante, quod pecunia promissa, vel etiam data sit, prout deciditur in *cap. Sicut tuis*. 33. *h. t.* nam vacante Ecclesia, seu Monasterio Jamblacensi, quidam Monachus, qui prius promotus fuerat ad regimen Ecclesiæ Florenensis, canonice electus est in Abbatem dicti Monasterii: & quia Ecclesia Cathedralis Leodiensis (in cujus Diœcesi erat illud Monasterium) carebat Pastore, ad Ecclesiam Coloniensem Metropolitanam electus accessit, & a Metropolitano accepit potestatem interim administrandi Monasterium illud (donec futurus Episcopus ipsum confirmaret: nam licet alia vacante Ecclesia Cathedrali, Capitulum possit electiones confirmare. *capit. Cum olim*. 24. *de majori. & obed.* tamen ex speciali consuetudine hoc ad Metropolitanum spectabat. *Gl. hic V. Ad Coloniensem*, vel saltem, ut posset dare electo potestatem administrandi ad tempus, tanquam Procuratori, seu Oeconomo, *Hostiens. hic V. interim*.) postea in Leodiensi Ecclesia Episcopus fuit institutus, qui requisitus ab ipso electo Abbate, noluit ejus electionem confirmare. Cum vero electus Abbas comperisset, hoc fieri ad extorquendam pecuniam, sub interminatione Anathematis, sive comminatione excommunicationis prohibuit, ne pro facto hujusmodi pecunia Episcopo offerretur. Sed quidam ex Monachis, ipso Abbate ignorante, contra sententiam excommunicationis (ferendam, non latam. *Barb. hic. n.* 5.) pecuniam promiserunt, & persolverunt, & sic ab Episcopo institutionem, & confirmationem Abbas electus accepit. Quod cum ipse cognovisset, dubitavit, an licite officium Abbatis administrare possit, & quæsivit ex Papa, quid facere deberet? Respondit Papa Innoc. III. licet, secundum Canones, *c. Præsentiam*. 3. *caus.* 1. *qu.* 3. *c. De Regularibus* 25. *& c. seq. h. t.* etiam parvuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere teneantur; tamen quia aliud est, & longe diversum, non præbere consensum (quia sæpe, qui tacet, consentire videtur, & sic iste Abbas consensisse præsumeretur, si postquam intellexit, Simoniam committi, non contradixisset. *Gl. hic V. Præbere*) & expresse aliquid prohibere; ideo nihil debet ipsi electo ad pœnam, & culpam imputari, quoniam contra prohibitionem, & voluntatem suam, a qua postmodum non recessit, alius eo penitus ignorante (secus, ipso sciente, & tacente, vel postea ratificante) pecuniam promisit, & solvit, præsertim cum ille non sit ei aliqua consanguinitate conjunctus, nisi postea consenserit, saltem tacite, solvendo Pecuniam promissam, aut reddendo solutam (a tertio ipsi illam restituendo) alioquin contingeret, quod alicujus factum insidias inimico parantis ei damnosum existeret (quod iniquum esset, cum peccata tantum debeant tenere suos auctores *l. Sancimus* 27. *C. de pœnis Gl. hic. Damnosum*) cui penitus displiceret: & sic aliquis de fraude sua commodum reportaret, quod esse non debet, *l.* 1. *ff. de dolo*, sed unusquisque puniendus est in eo, in quo deliquit, *capit. Pastoralis* 29. *de jure patron. & capit. ult. de immun. Eccl. Gl. hic V. Reportaret*. Illi autem, qui pecuniam dederunt, vel eam receperunt, in tantum sunt culpabiles, ut si excessus eorum manifestus esset Ecclesiæ, quæ de occultis non judicat, pœna Canonica essent plectendi, scilicet depositione, cum nota infamiæ *c. ult. caus.* 1. *qua.* 3. *& c.* 2. *h. t. Hostiens. hic V, Canonica*.

CIII. Pro explicatione notandum 1. Si quis electus sit, vel provisus per simoniam, non ab ipso, sed ab alio tantum commissam; tunc si scivit, & non contradixit, invalida est electio, vel collatio: quia hoc ipso tacite in eam consentit. *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 57. *n.* 28. quod si contradixit, & nihilominus voluntarie recipit beneficium, quod scit per electionem, vel collationem Simoniacam sibi esse delatum, invalida est electio, vel collatio, ut patet ex *cit. cap. Sicut. hoc tit.* ibi: *Contra prohibitionem, ac voluntatem tuam, & te penitus ignorante*, ac proinde, ut non noceat electio, vel proviso Simonia a tertio commissa, requiritur copulative, & prohibitio, & contradictio ipsius, & ignorantia, ergo non sufficit contradictio ipsius, si sciat, Simoniacam largitionem intervenisse; talis enim simoniace recipit beneficium, cum recipiendo scienter videatur aliquo modo cooperari Simoniæ, saltem quoad ejus executionem. *Suar. cit. l. numer.* 29. Quod si electus, vel provisus expresse contradixit, & ignoravit per tertium esse datam pecuniam pro electione, vel collatione etiamsi recipiat beneficium, vel electioni consentiat, vel electus confirmationem petat, valida est collatio, vel electio, vel confirmatio: quia injustum factum alterius alicui nocere non debet, qui est causa, *cit. cap. Sicut tuis. Suar. cit. l. numer.* 30. *Less. cit. cap.* 35. *num.* 143.

Notandum 2. Si electus, vel provisus postea consentiat in electionem, vel collationem Simoniacam, solvendo pecuniam promissam, vel reddendo solutam, tum vel ante beneficium obtentum, vel post. Si ante, censebitur per eum revocata prius contradictio, & consensus de novo præstitus, & cooperatio ad Simoniam: ac proinde invalida erit electio vel collatio; perinde, ac si nunquam contradixisset, ideoque addita sunt illa verba, *a qua postmodum minime recessisti*. Si vero consensus ille subsequitur post beneficium obtentum; tum si electus, vel provisus consentiat, & solvat, vel refundat pecuniam illi, qui dedit, animo approbandi, & ratificandi factum illud tertii, committit Simoniam, quia illam intendit, & ex tali intentione reipsa solvit pecuniam, & hujusmodi solutio est quædam approbatio Simoniæ, quod sufficit ad malitiam illius speciei, *Arg. cap. Cum quis*. 23. *de sentent. Excom. in* 6. quamvis hic solvens non possit dici causa propria Simoniæ, quia causa debet præcedere effectum; hæc autem solutio non præcedit, sed subsequitur Simoniam jam ab alio commissam; & ideo sic consentiens, & solvens pecuniam, post beneficium jam legitime, & sine Simonia obtentum, non videtur ipso facto incurrere pœnam irritationis electionis vel privationis beneficii acquisiti, ita ut illud statim dimittere debeat, antequam per sententiam Judicis eo privetur, propter novum delictum postea commissum. *Suar. cit. cap.* 57. *n.* 31. *&* 32. Nec obstat ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari, *Reg. Jur.* 10. *in* 6. quia id intelligendum est in iis, quæ pendent a consensu ratificantis; non autem, quæ antea plane, & absolute peracta sunt, unde ratificatio, quæ fit post legitimam electionem, vel collationem, per quam jus acquisitum est, non potest illam inficere, seu Simoniacam efficere, *Less. cit. cap.* 35. *numer.* 144. Aliud est, si electus, vel provisus, post obtentum beneficium, solvat, sive refundat pecuniam amico, ver. gr. qui pro ipso eam dedit, non animo approbandi factum ipsius, sed animo liberali, ne sua causa patiatur detrimentum: tunc enim certum est, non committere Simoniam: quia id non est malum. *Less. cit. l.*

Notandum 3. Si electus, vel provisus omnino ignoravit, pro beneficio sibi collato, suo nomine, esse datam pecuniam, & non contradixit, quia non habuit ullam occasionem, vel suspicionem ad contradicendum, tunc vel illa pecunia data est in odium electi, vel provisi ad impediendum eum a consecutione beneficii; & hoc casu valida est electio, aut collatio, neque fraus, aut malitia alterius eidem obesse debet, ut habetur in *cap. Nobis*. 27. *hoc tit.* Vel pecunia data fuit in favorem, & commodum electi, seu provisi, ipso non contradicente & ignorante; & tunc invalida est electio, & collatio, & quidem ipso jure, ut patet ex *cit. c. Sicut*. 33. *h. t.* & supra probatum est.

CIV. Porro an etiam electio S. Pontificis simoniace facta sit irrita, dubitatur? Resp. Spectato Jure communi, ea valida est, ita ut contra electum in Papam objici non possit exceptio, quod per Simoniam fuerit electus, etiamsi ipsemet electus pecuniam dederit eligentibus pro sui electione, cum talis actus non sit Simonia contra Jus naturale, ac divinum, ut supra dictum *num.* 102. Idque probatur ex *c. Licet*. 6. *de Elect.* quod est desumptum ex *Concil. Lateran. sub. Alexand. III. Can.* 1. ubi decernitur, ut electus a duabus partibus Cardinalium, absque ulla exceptione (præterquam notoriæ hæresis, *c. Si Papa* 6. *dist.* 40. *Gl. in cit. c. Licet. V. Exceptione*) ab universali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur. Quod statutum fuit, tum propter vitandum majus periculum schismatis, ac dissensionis: tum quia Papa in terris non habet Superiorem, per quem error in electione commissus corrigatur, nec ullus est Judex, qui eum cogere possit ad renunciandum: neque vitium Simoniæ est effectus intrinsecus, & substantialis, qui directe opponatur consensui naturali, sed solum extrinsecus, & accidentalis. *Suar. cit. c.* 57. *nu. ult. Fagn. in cit. c. Nobis. hoc t. nu.* 56. *& seqq.* Nec obstat textus in *c. Si quis*. 109. *dist.* 79. ubi dicitur: *Si quis pecunia in Sedem Apostolicam est inductus, non Apostolicus, sed Apostaticus habeatur*, quia ibi non tam de electo per pecuniam agitur, quam de eo, qui non concorditer & Canonice a Cardinalibus est electus. Verum ex Constitutione Julii II. quæ incipit, *Cum tam divinum*, electionem Papæ Simoniacam esse irritam, ita ut contra sic electum opponi possit exceptio Simoniæ, sicut & hæresis, diximus supra *l.* 1. *tit.* 6. *num.* 434. quamvis *Suar. cit. capit.* 57. *numer. ult.* putet, illam Constitutionem nunquam fuisse usu receptam, & per Constitutionem 85. Pii IV. abrogatam.

§. VI.

An, & quatenus licitum sit dare, vel accipere pretium ad redimendum vexationem in beneficiis, vel non sit licitum?

CV. De hac re communiter traduntur a DD. tres regulæ, seu conclusiones. Prima est: post jus acquisitum in beneficio per electionem, postulationem, confirmationem, institutionem, vel collationem beneficii, non est Simonia, pecunia, vel alia re pretio æstimabili, redimere vexationem, quæ ad jus in beneficio acquisitum tollendum injuste infertur, ita docet *Gl. in c. Dilectus*. 28. *V. Restituere h. t. Abb. ibid. n.* 8. *Azor. p.* 3. *l.* 12. *cap.* 12. *qua.* 4. *Less. l.* 2. *c.* 35. *n.* 210. *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 50. *n.* 2. *cum S. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad* 5. ubi ait: *Postquam alicui jus acquisitum est, licet per pecuniam injusta impedimenta removere*. Idque sumitur ex *c. Quæsitum*. 4. *caus.* 1. *q.* 3. ubi quidam Religiosi, redimebant vexationes, quas patiebantur in Ecclesiis, quas possidebant, quod licite, & sine peccato eos fecisse supponitur: cujus ratio est, quia, qui dat ex tali causa pecuniam, non dat illam pro re spirituali, sed pro tollenda injusta vexatione, nec etiam per illam pecuniam aliquid spirituale acquirit, cum supponatur jam illud habere, & nihil de novo acquirere.

CVI. Idem probatur satis clare ex *c. Dilectus*. 28. *h. t.* ubi „Præpositus quidam Archidiacono Eboracensi, qui multis gravaminibus eum afficere non cessabat, promisit, se certam

„ quantitatem pecuniæ ei daturum, ut ab ipsius læsione „ desisteret. Verum Archidiaconus, post receptionem pecu- „ niæ, super dignitatibus, & beneficiis ipsius Præpositi ab „ eodem molestando non cessavit. Quare mandat Papa Cæ- „ lestinus III. quibusdam, ut si res ita est, compellant Ar- „ chidiaconum restituere, quod accepit, si eum contra pro- „ missionem suam venisse constiterit. Hinc colligitur, quod dare pecuniam pro jure quæsito in dignitate, vel alio beneficio conservando contra indebitam, & injustam vexationem, non est Simoniacum, neque enim iste Præpositus ideo tanquam Simoniacus reprehensus fuit a Papa, quod illam dederit: neque etiam turpitudinem continet ex parte dantis, alioqui non potuisset iste pecuniam datam repetere; quando enim turpitudo est ex utraque parte dantis, & recipientis, non habet locum repetitio, *l. Ubi autem 3. ff. de condict. ob turp. caus. Abb. hic n. 2.* Et quoniam non servanti fidem alter fidem servare non tenetur, *c. Pervenit. 3. de jurejur.* ideo si quis dedit pecuniam alicui, ne in jure suo jam acquisito de facto, seu injuste molestetur, potest eam repetere, si alter promissa non servet, *Gl. fin. hic.* Sed etsi alter recipiens pecuniam contra promissionem non veniret: nihilominus tamen, si constiterit, quod injuste illam recepetit, compelli debet ad restituendum. Unde cum hic dicitur, cogendum esse ad restituendum, si contra promissionem venerit, suppleri debet *maxime*, quia etiamsi non venisset, restituere deberet, cum ob causam injustam acceperit *Gl. hic V. Promissionem, & Host. V. eod.* vel etiam cum *Suar. cit. c. 50. num. 16.* dici potest, Pontificem solum ibi respondisse ad ea, quæ proposita, & interrogata erant.

CVII. Sed contra traditam regulam pugnare videtur *cap. Matthæus 23. h. t.* ubi quidam legitime electus a majore parte eligentium, quia pecuniam dedit paucis non consentientibus in ejus electionem, ne se vexarent, censetur Simoniacus, & consulitur ipsi a Papa, ut administrationem deponat, cum illam sine gravi detrimento animæ suæ retinere nequeat: & tamen jam habebat jus quæsitum per electionem. *R.* (omissa responsione, *Gl. ibid. V. Paucis*) ideo dantem pecuniam pro redimenda vexatione, etiam injusta, ibi judicatum fuisse Simoniacum, non quod dederit pecuniam pro redimenda injusta vexatione electionis suæ: nam si rite electus impugnetur injuste in ipsa electione jam facta, potest sine vitio Simoniæ redimere hanc vexationem suam: sed quia dedit pecuniam ad impediendam vexationem, ne impediretur prosecutio confirmationis suæ, quam nondum habebat; erat enim tantum electus, sed nondum confirmatus, & ita agebatur de jure nondum acquisito, sed obtinendo, pro quo non licet dare pecuniam sine Simonia, ut mox dicetur. Et de hoc vexationis modo agi in illo c. verisimiliter colligitur ex subjecta materia; cum enim electus fuerit a majore parte Capituli; verisimilius est, quod Adversarius, cui data fuit pecunia, voluerit impugnare non electionem jam factam, sed confirmationem ipsius, ne fieret. *Suar. cit. c. 50. n. 8. & 9.*

Obiici potest 2. Sequeretur, quod licitum sit dare pecuniam ad redimendam vexationem, etiam justam, quia tunc etiam nihil spirituale acquiritur, sed solum venditur, aut redimitur pretio vexatio. *R.* neg. seq. quia hoc ipso, quod quis juste vexetur, sive impugnetur circa beneficium, vel aliud jus spirituale jam obtentum, sequitur, quod jus illud nondum sit omnino firmum, sed irritari, aut auferri possit, qui ergo pecunia redimit talem vexationem, aliquid spirituale emit, quia pecuniam dat ad firmandam, & conservandum beneficium, vel aliud jus spirituale jam obtentum, cujus collatio forte ab initio fuit nulla, ob defectum, vel postea ob delictum; ideoque Simoniam committit. *Suar. cit. l. n. 10.*

CVIII. Ex dictis colliguntur quædam conditiones necessariæ, ut redemptio vexationis illatæ in beneficio acquisito sit licita, ut notat *Suar. c. l. n. 12. & 13.* 1. Ut jus, quod habet, sit certum, saltem secundum commune judicium peritorum, alias nondum est simpliciter habitum, seu acquisitum. 2. Ut vexatio sit injusta; nam si justa fuerit, & lis juste intenta; tunc censetur redimi spirituale. 3. Ut res, quæ datur pro tollenda illicita vexatione sit temporalis, quæ in commutationem, & pactum humanum licite deduci possit: nam si daretur res spiritualis, committeretur Simonia, quia daretur pro re temporali, scilicet injusta vexatione, quæ est res temporalis. Ut si is, qui vexatur in pingui beneficio, quod possidet, offerat vexanti aliud tenue beneficium, ut a vexando cesset, Simoniam committit, quia dat spirituale pro temporali, nempe, ut a vexatione temporali liberetur. *Suar. c. l. n. 14. & 15.*

CIX. Secunda regula, seu conclusio principalis est: pro jure nondum acquisito in beneficio sed primum acquirendo, non licet absque Simoniæ vitio, pecunia oblata, redimere vexationem, etiam injustam, ab eo, qui non tantum obesse, sed etiam prodesse potest, id est, ad quem spectat potestas dandi illud spirituale quod acquirendum est v. gr. Si quis speraret, se eligendum in Prælatum: sed sciat, unum, vel plures ex Electoribus alium indignum velle eligere, non potest talem vexationem ab illis pecunia redimere, ita docet *S. Thom. cit. q. 100. art. 2. ad 5.* ubi ait, antequam alicui, acquiratur jus in Episcopatu, vel quacunque dignitate, vel præbenda per electionem, vel provisionem, vel collationem, Simoniacum esset, adversantium obstacula pecunia redimere. Sic enim per pecuniam pararet sibi viam ad rem spiritualem obtinendam. *Abb. in cit. c. Dilectus. n. 2. h. t. Less. cit. c. 45. n. 106. Suar. cit. c. 50. n. 8. & 27.* quia qui non habet jus spirituale, quod acquirere intendit, licet redimendo vexationem pecunia, immediate non det pecuniam pro re spirituali, sed pro vexatione; vult tamen acquirere jus spirituale, mediante pecunia, adeoque illud emere, quod Simoniacum est: item quia tunc removere impedimentum nihil aliud est, quam spirituale conferre; nam vexatio illa consistit in injusta denegatione debitæ electionis confirmationis, vel institutionis, negatio autem non tollitur, nisi per actum contrarium, quæ in propositio est ipsa electio, confirmatio, vel institutio, ac proinde dare aliquid temporale alicui, ut cesset a tali injusta vexatione, idem est, ac dare pro ipsa electione, quod est Simoniacum, saltem contra jus positivum Ecclesiasticum. Idque colligitur ex *c. Matth. 23. h. t.* Nam in casu illius c. videtur commissa Simonia propter redemptionem vexationis: at non propter vexationem commissam circa jus acquisitum ut sic; ergo propter vexationem circa jus acquirendum: item ex *c. Sicut. tuis. 33. h. t.* ubi cum Episcopus vexaret quendam rite electum, nolletque illum confirmare, & instituere, ut extorqueret pecuniam, Simoniam commisisse censetur. *Suar. cit. l. n. 8.*

CX. Tertia regula, seu conclusio est: non est Simonia vexationem injustam pecunia redimere, etiam antequam jus acquisitum sit in beneficio, si is, cui datum est pretium, obesse tantum possit, sed non prodesse, seu nihil conferre possit ad beneficium obtinendum. v. g. si quis fraude, vel vi aliquem Electorem detineat, ne suffragium dare possit Titio, vel Collatorem, ne ei conferat, vel injuste eum infamet, ne eligatur; tum potest Titius illi Adversario dare pecuniam ut nocere desinat. *Less. cit. l. n. 108. Suar. cit. c. 50. n. 23.* Ratio est, quia redimere se hoc modo a vexatione injusta alterius, non est intrinsece malum; licet enim cuique jus suum, famam, iniquasque machinationes contra se impedire. Neque potest emere rem spiritualem, aut directe sibi parare aditum ab beneficium, sed redimere nocumentum, pro cujus cessatione pretium datur, quæ est aliquid mere temporale. Accedit, quod nullum sit Jus Ecclesiasticum istud prohibens, nam in *cit. c. Matthæus.* sermo est de eo casu, quando pecunia data est Electoribus, qui possunt prodesse aut promovere ad beneficium obtinendum: vel post electionem factam, possunt impedire confirmationem, & eam jam ad illam juvare, cessando a contradictione: hic autem sermo est de illis, qui nihil prodesse possunt, quia ad illos nullo modo pertinet provisio beneficii, vel re spiritualis collatio. *Suar. c. l.*

CXI. Porro an si quis post confirmationem, vel collationem factam, adeoque post acquisitum plenum Jus in beneficio, quoad proprietatem, injuste impediatur ab acquirenda possessione, possit pecunia redimere hujusmodi vexationem, etiam ab eo, qui potest prodesse, sive in possessionem immittere controvertitur inter DD. Negat *Abb. in c. Ad aures. 24. n. ult. & cit. c. Dilectus 28. num. 4. h. t.* fundamentum est: quia dare aliquid alicui, ne impediat possessionem, est dare, ut mittat in possessionem; non enim aliter desinit impedire possessionem, quam mittendo, seu inducendo in eam: possessio autem est quid spirituale, vel ei annexum, quia per illam acquiritur exercitium spiritualium, & ratione spiritualis tituli confertur; ergo non licet vexationem ad possessionem acquirendam pecunia redimere, quia daretur temporale pro re spirituali. Contraria tamen sententia est probabilior, & communior DD. quam tenet *Less. cit. l. n. 10. Suar. cit. c. 50. n. 31.* & docet *S. Thom. cit. qu. 100. art. 2. ad 5.* quatenus absolute ait, postquam jus alicui acquisitum est in beneficio, licitum est, per pecuniam injusta impedimenta removere, utique acquirendæ possessionis. Ratio est: quia possessio secundum se spectata non est jus aliquod spirituale, sed tantum quoddam corporale, sive corporalis apprehensio rei, & tantum est rei spirituali annexa, quatenus ex titulo spirituali pendet, cujus vi capitur: postquam ergo titulus spiritualis est plene acquisitus, etiamsi possessio de novo acquiratur; non tamen acquiritur tanquam annexa rei, seu juri spirituali, sed secundum se, ut quid corporale per se, ac immediate debitum, licet postea conjuncta cum titulo spirituali fiat spiritualis; ergo non est Simonia, pecunia redimere vexationem possessionis: quia solum redimitur factum, non jus spirituale beneficii, nec datur pretium pro re spirituali. Quod quidem procedit in casu, quo jus spirituale beneficii certum est quoad proprietatem: nam si illud in dubium vocaretur; ideoque denegaretur possessio: tunc non per se solam possessio redimeretur pecunia, sed ut annexa juri, vel titulo spirituali; adeoque ipsum quoque jus spirituale per se redimeretur, quod Simoniacum foret. *Suar. cit. l.* Nec obstat text. in *c. Decimas, 7. caus. 16. q. 7.* ubi præcipitur, ut Episcopi prohibeant, ne decimæ, quas populus dare non vult, quolibet munere ab eo redimantur: quæ prohibitio ideo facta videtur, quia decimæ sunt spiritualibus annexæ, ideoque pretio emi non possunt, etiam ad redimendam vexam. Nam respondetur: vel ibi id prohiberi laicis, ne talem extorsionem faciant: vel si id prohibetur Clericis, ne in tali casu decimas redimant a laicis, tunc id factum est, non quod talis redemptio sit vere Simoniaca, ut notat ibid. *Turrecremata n. 2.* sed ne detur occasio laicis similes injurias Ecclesiis inferendi, spe talis lucri, & credant, se habere jus in decimas; ideoque compellere eos debent ad illas solvendas; neque tamen committeret Episcopus Simoniam, si quandoque sua auctoritate redimeret decimas. *Suar. cit. c. 50. n. 33.*

Prædictis addendum, quod hæc procedant, provisionibus beneficiorum; nam in aliis actibus non beneficialibus, seu mere spiritualibus, ut in Sacramentis, saltem in gravi necessitate, in absolutione ab excommunicatione, & aliis Censuris, si injuste infligantur, vel earum absolutio per injuriam denegetur, vel per potestatem, & vim impediatur cum spirituali detrimento, non est prohibitum hujusmodi vexationem pecunia redimere, ut dictum supra *n. 13.* & docet *Gl. in c. ad aures 24. V. Absolutionis. & in c. Dilectus. 28. V. Restituere h. t. & ibi, Abb. n. 3. Suar. cit. c. 50. num. ult.*

§. VII.

§. VII.

De Simonia confidentiali, sive qua committitur in resignationibus & provisionibus Beneficiorum Spe, & confidentia suctis.

CXII. Quæritur 1. Quæ sit, & dicatur Simonia confidentialis? Resp. Est certa species Simoniæ ab aliis distincta, a spe, & fiducia, quæ ei subest, sic dicta, & jure positivo, seu humano inducta, & a SS. Pontificibus Pio IV. in Bulla, quæ incipit: *Romanum Pontificem.* & Pio V. in Bulla, quæ incipit: *Intolerabilis* damnata, & reprobata, quæ tunc committitur, cum quis alicui procurat beneficium Ecclesiasticum, resignando illud in favorem illius, vel etiam præsentando, eligendo, confirmando, postulando, instituendo, vel in commendam dando, cum certa confidentia, id est, cum pacto expresso, vel tacito, ut is, cui procuratur illud idem beneficium, post aliquod tempus elapsum, ipsimet cedenti, instrumenti, confirmanti, aut conferenti, &c. vel alteri resignet, vel pensionem, aut fructus ex eo præstet, prout constat ex citt. Bullis.

CXIII. Ubi notandum 1. Hæc Simonia habet locum in omnibus beneficiis Ecclesiasticis, cujuscunque ordinis, sive simplicia, sive curata, majora, vel minora; sæcularia, vel regularia sint. *Suar. lib. 4. de Simon. cap. 43. num. 4. Less. citat. cap. 35. num. 96. Laym. lib. 4. tractat. 10. cap. ult. §. 8. num. 74.* Non autem in pensionibus, etiamsi cum pacto illicito dentur, quia pensiones sub generali nomine beneficiorum non comprehenduntur præsertim in materia odiosa, nec per Canonicam institutionem, aut collationem conferuntur, nec resignantur, in favorem alterius: multo minus hæc Simonia habet locum in aliis rebus, vel actibus spiritualibus, etiam si cum aliqua illicita, & Simoniaca confidentia fiant, quia Bullæ illæ loquuntur de solis beneficiis. *Suar. cit. l. num. 4. & 5.* Quare hæc Simonia committi potest in renunciationibus, & aliis quibuscunque provisionibus, & acceptionibus beneficiorum, quæ per illas dantur, cum pacto expresso, vel tacito, quod illam confidentiam includat, idque ex generali ratione Simoniæ requiritur, *Suar. c. l. num. 9.* An autem etiam in permutationibus beneficiorum committi possit Simonia confidentiæ dubitatur? Videtur quod sic, quia in permutatione includitur duplex renunciatio in favorem permutantium, & similia pacta Simoniaca etiam in illa confidentiæ Simonia intervenire possunt. Sed contrarium probabilius est, ut docet *Navarr. l. 5. consil. 77. h. t. Suar. c. c. 43. n. 11. Laym. cit. c. ult. §. 8. n. 75.* nempe non committi Simoniam confidentialem, sed communem solum, si alii qui inter se permutent beneficia, cum confidentia, seu pacto regrediendi ad priora beneficia, vel eadem assignandi aliis, v. g. consanguineis: nam in dictis Bullis SS. Pontificum sermo est de renunciantibus, seu cedentibus absolute, adeoque intelligendæ sunt de renunciationibus simpliciter factis, in favorem tertii: & non de iis, quæ fiunt permutationis causa, nam priores sunt magis odiosæ, & graviora incommoda ex iis sequuntur, ideoque leges hæ pœnales ad posteriores non sunt extendendæ. Secus est, si ipse Episcopus, aut alius collator beneficiorum, qui admittit talem permutationem, paciscatur cum permutantibus de parte fructuum inde v. g. consanguineo suo pendenda, tunc enim committitur Simonia confidentialis, & locum habebunt pœnæ decretæ, quia verba, quoad collatores sunt valde universalia.

Notandum 2. Pretium, vel id, quod pretii loco in hac Simonia intervenire potest, est, ut idem beneficium, quod resignatur, vel confertur eidem renuncianti: vel conferenti; vel alteri reddendum sit: vel fructus ejusdem beneficii, aut pensio, seu pars eorum renuncianti, vel alteri præstanda sit: nam si de aliis rebus, etiam mere temporalibus, vel spiritualibus reddendis, vel cedendis, etiam cum certa confidentia, aut pacto conventio fiat, non committitur Simonia confidentialis, etsi incurratur Simonia communis, quia pœnæ in citt. Bullis decretæ non imponuntur, nisi speciali Simoniæ confidentiæ. *Suar. cit. c. 43. num. 5.* Quare si pactum interveniat, ut non idem beneficium, quod Titius v. g. contulit Cajo, sed aliud aliquod resignetur consanguineo v. g. collatoris: vel si quis impetravit beneficium a collatore, vel præsentatore alteri, cum eo pacto, ut idem, vel aliud beneficium aliquando resignetur impetranti, non committitur in his casibus Simonia confidentialis, sed juris communis. *Laym. cit. l. num. 75. in fine.*

CXIV. Quæritur 2. Quibus modis committatur Simonia confidentiæ? Resp. Præter modum jam supra allatum, tripliciter committitur, ut tradit *Azor. p. 3. l. 12. c. 9. in princ. Less. cit. c. 35. num. 98. Laym. cit. c. ult. §. 8. num. 75.* & alii DD. communiter. Prima est, per *accessum*, quando quis cupiens v. g. Titio provisum esse de beneficio, sed quia is modo ob defectum legitimæ ætatis, vel aliud temporale impedimentum Canonicum, illius capax non est, confert, vel resignat beneficium, quod ipse habet, alteri, cum eo pacto, ut cessante impedimento Titius illud beneficium obtineat, & propria auctoritate possit accipere. 2. Per *regressum*, ut si quis beneficium jam possessum cedat, vel resignet alteri, reservato sibi ea pacto jure redeundi ad illud beneficium si is, cui cessio facta sit, præmoriatur, vel beneficium deserat, ita ut jus pristinum in illo beneficio recuperet. 3. Per *ingressum*, quando quis beneficium sibi collatum, sed nondum possessum alteri resignat, eo pacto, ut si ille præmortuus fuerit, vel Episcopus v. g. factus fuerit, ejusdem possessionem ingredi, & capere possit ipse renuncians. Quicunque igitur tale jus accedendi, ingrediendi, vel regrediendi ad illud idem beneficium alteri resignatum, vel collatum, sibi, vel alteri reservat sine expressa Papæ licentia Simoniam confidentiæ committit, quia hujusmodi resignationes cum tali pacto, coram ordinariis Prælatis locorum fieri non possunt, sed sunt Simoniacæ, & irritæ. Confir. *Concil. Trident. Sess. 25. c. 7. de reform.* omnes hujus modi accessus, & regressus ad beneficia Ecclesiastica cujuscunque qualitatis prohibuit, ac reprobavit cum hæreditariæ successionis imaginem referant, & SS. constitutionibus, & Patrum decretis sint contrarii. Porro de his plura dicta sunt supra *l. 1. Tit. 9. Sect. 5. §. 4. 81. & seqq.*

CXV. Quæritur 3. Quæ sint pœnæ decretæ in Simoniacos confidentiales in prædictis Bullis? Resp. Prima est: Episcopi, & alii Prælati superiores interdictum ab ingressu Ecclesiæ, alii vero Prælati inferiores, vel Clerici excommunicationem latæ sententiæ S. Pontifici reservatam incurrunt. Secunda pœna est. Resignatio, vel collatio beneficii, in quo commissa est talis Simonia, est invalida, & omnino renuncians inhabilis fit ad idem beneficium obtinendum, & ad omnia inde secuta. Tertia. Simoniacus confidentialis privatur omnibus beneficiis, & pensionibus prius obtentis, & inhabilis fit ad quæcunque alia obtinenda: quamvis hæc pœna privationis non incurratur ipso facto, ante sententiam Judicis, saltem declaratoriam criminis. Quarta, beneficia per Simoniam confidentiæ obtenta, Sedi Apostolicæ sunt reservata, ita ut ab inferioribus conferri non possint, & fructus eorum interim male percepti Cameræ Apostolicæ applicari debent. *Suar. cit. cap. 43. num. 13. Laym. cit. l. num. 77.*

Porro circa has pœnas notandum, tametsi ad illas incurrendas sit necessarium, ut Simonia confidentialis opere sit impleta, dato & accepto beneficio in confidentiam: non tamen requiritur, ut ex utraque parte sit completa, ita ut accipiens vicissim suam promissionem impleverit. v. g. pensionem solverit, nam nihilominus ab utroque incurruntur prædictæ pœnæ, eo ipso, quod beneficium ab uno, sit datum, & ab altero acceptum. *Suar. cit. l. num. 14. Laym. cit. l. num. 78.* Veruntamen Mediatores Simoniaci non incurrunt excommunicationem, etiam in Simonia confidentiali, donec illa ab utraque parte, tam accipientis, quam dantis, sit completa, quia de illis non loquitur Bulla Pii IV. & V. sed illi incurrunt excommunicationem Pauli II. in *Extravag. 11. h. tit.* quæ non incurritur, nisi per Simoniam realem utrinque completam, ut contra *Navarr.* notavit *Suar. cit. l. n. 15.* Hinc patet, pœnas Simoniæ confidentialis graviores esse quam simplicis Simoniæ, quia nimirum continet innumeras fraudes, cum magis latenter, quam aliæ, committatur, & speciem habeat successionis hæreditariæ. *Suar. cit. l. nu. 14.* Quomodo vero universim Simonia committatur in resignationibus Beneficiorum dictum est supra *l. 1. cit. Tit. 9. Sect. 6. §. 2.* Et quomodo in permutationibus beneficiorum, *l. 3. Tit. 19.*

§. VIII.

De Simonia, quæ committitur in pensionibus solvendis ex bonis Ecclesiasticis?

CXVI. Quæritur 1. An sit Simonia, emere, aut redimere pensionem Ecclesiasticam, hoc est, jus percipiendi partem fructuum ex alieno beneficio? Resp. 1. Pensiones mere temporales, quæ etiam Laicis pro ministerio temporali, vel ob aliam justam causam assignari, & competere possunt ex Ecclesiasticis reditibus, citra titulum spiritualem, absque Simonia, vendi possunt, & redimi, *Less. l. 2. cap. 35. nu. 123. Suar. l. 4. de Simon. c. 26. nu. 5. Laym. cit. c. ult. §. 5. num. 46. quæst. 3.* Ratio est, quia talis pensio non fundatur in spirituali titulo, nec ei est annexa, sed legitima auctoritate a spirituali titulo separata, nec ordinatur ad functionem spiritualem, adeoque est quid mere temporale.

CXVII. Resp. 2. Pensiones proprie spirituales, quæ scilicet dantur in titulum beneficii, sive ad serviendum, & juvandum Parochum in officio suo, quæ solet Capellania vocari, sive ad serviendum tantum in choro, vel officiis divinis, sunt propria materia Simoniæ, quia sunt proprie dicta beneficia fundata in spirituali titulo, eoque perpetuo, & Canonice erecta, sive instituta, *Suar. cit. c. 26. num. 23.* & alii communiter. Idemque dicendum de illis pensionibus spiritualibus, quæ pro beneficio, sive loco beneficii ad spirituale ministerium exercendum dantur. v. g. Coadjutori, vel Vicario Episcopi, vel Concionatori, hæ enim non possunt pretio vendi, absque Simonia, nec etiam redimi, cum talis pensio, non minus, quam Ecclesiasticum beneficium fundetur in spirituali officio, nihilque ei desit ad rationem beneficii, nisi quod non sit perpetua, sive non conferatur in titulum perpetuum, adeoque qui illam emit, aut vendit, Simoniam committit, quia ipsum spirituale ministerium, cui est annexa, emere, aut vendere censetur: neque etiam potest redimi talis pensio, quia per redemptionem extingueretur obligatio pensionarii ad tale munus, quæ tamen manere debet, ut officium spirituale præstetur: *Less. cit. l. nu. 122. Suar. cit. c. 26. nu. 19. & 20. Laym. cit. l. num. 47.* Potest tamen talis pensionarius ipsas pensiones temporales, seu fructus ad tempus vitæ suæ vendere, vel locare, sine vitio Simoniæ. *Less. cit. l. & Laym.*

CXVIII. Resp. 3. Pensiones mixtæ, quæ scilicet dantur Clericis, ut Clerici sunt, sive ratione Clericalis status, non tamen ob spirituale ministerium, sed ob aliam causam, ut quia datur pensio Parocho seni, qui non potest amplius Ecclesiæ deservire, vel pauperi Clerico ad ejus sustentationem, vel ad resignationem beneficii in favorem alterius factam, etsi spectat rei natura, & jure communi antiquo, licite, & absque Simonia vendi, & emi possint, non tamen secundum stylum Curiæ Romanæ, quæ hujusmodi venditiones tanquam Simoniacas damnat: & damnantur jure novo decretum Pii V. de pensionibus, *Less. cit. l. num. 125. & 129. Suar. cit. c. 26. n. 7. & 8. Laym. cit. l. n. 48.* Prior pars probatur, quia

quia talis pensio non datur propter spiritualem titulum, seu officium spirituale obeundum, sed præcise ob sustentationem, vel aliam causam ex allatis: Clericalis autem status solum requiritur, ut conditio, vel dispositio ex parte subjecti, sicut eleemosyna, quæ datur Clerico, intuitu Clericalis status, non ideo fit spiritualis, vel rei spirituali annexa. Secus est de jure præbendæ, quod annectitur titulo spirituali, ita, ut qui titulum illum acquirit, simul acquirat jus percipiendi proventus temporales, ideoque sicut ipse titulus spiritualis est, ita & jus præbendæ ei annexum sit tale, ut vendi non possit. Nec obstat, quod talis pensio datur intuitu prioris beneficii, vel officii, ac ministerii spiritualis præteriti, quia non datur tanquam stipendium illius ministerii, neque ut illi annexa: nam pro officio præterito mercedem sustentationis talis Clericus jam accepit: sed immediate datur personæ, tanquam eleemosyna quædam ex bonis talis beneficii facta, quæ eleemosyna, postquam legitima auctoritate separata est a beneficio, est quid temporale, licet motivum ad illud faciendum fuerit spirituale: & Officium, seu ministerium præteritum sit conditio, sine qua non ei daretur, sicut si daretur ususfructus alicujus agri Ecclesiæ separari a beneficio, ad vitam, v. g. Parochi senis, & applicaretur ad sustentationem illius. *Less. cit. l. num. 126. & seq. Suar. cit. l. num. 24.*

Posterior pars probatur, quia Pius V. imposuit hujusmodi pensionibus obligationem recitandi officium B. V. & licet non sint beneficia propria, quia non sunt perpetuæ; sunt tamen annexæ alicui Clericali, & spirituali officio, ratione cujus acquiritur jus ad tales reditus temporales: & requiritur ad illas, non tantum status Clericalis, ut conditio, sed etiam ministerium spirituale propter quod dantur; ideoque vendi, & emi non possunt, ubi Constitutio illa est recepta. *Suar. cit. l. num. 8. Less. cit. l. n. 129.* Veruntamen possunt tales pensiones præsenti pecunia redimi, ut praxis recepta confirmat; quia tunc non emitur, vel commutatur jus spirituale pro temporali, sed extinguitur onus, seu obligatio temporalis solvendi, quotannis, certam summam pecuniæ, vel fructuum. *Less. c. l. n. 124. Suar. cit. c. 26. num. 10. Laym. cit. l. nu. 48.* apud quos plura de hac re legi possunt.

CXIX. Quæritur 2. Utrum absque labe Simoniæ pensio imposita beneficio, anticipata solutione, redimi possit. v. g. Vicarius perpetuus solvere debet ex Parochiæ fructibus, seu proventibus, quos percipit, monasterio, vel Ecclesiæ Collegiatæ, cui Parochia illa est incorporata quotannis, centum aureos; quæritur, an valeat pactum cum eo initum, ut statim ab initio hanc pensionem redimat 500. aureis? Resp. Si vi pacti, Vicario imponatur obligatio, pensionem illam annuam pecunia redimendi, Simonia committitur, quia hujusmodi Vicariæ perpetuæ, sicut & alia beneficia, debent pure, & simpliciter, sine omni pactione, & obligatione conferri, alioqui enim Simonia erit, saltem ex Jure Ecclesiastico. Si vero Vicarius libere, ac sponte, citra ullam obligationem, redimat pensionem, ita ut vi pacti onere ipsi detur pensionem illam, vel quotannis præstandi, vel statim redimendi; tunc nulla Simonia intervenit, quia nullum onus pretio æstimabile ipsi imponitur: sed potius fit gratia: nam in tali conventione redimitur res mere temporalis, videlicet obligatio solvendi aliquam partem redituum, quam Monasterium, vel Ecclesia Collegiata juste a Vicario posset, singulis annis, exigere. *Suar. cit. c. 26. nu. 20. Laym. c. l. nu. 49.*

§. IX.

De Simonia, quæ committitur circa officia Ecclesiæ temporalia.

CXX. Quæritur 1. An officia temporalia Ecclesiæ, cujusmodi est officium Procuratoris, seu Administratoris rerum temporalium Ecclesiæ, Advocati, aut Syndici, item Judicis, quem potest Episcopus constituere in locis, ubi habet temporalem jurisdictionem, &c. pro pecunia vendere sit Simoniacum? R. Non est Simonia, spectato Jure naturali, ac divino, ut ex communi docet *Suar. cit. l. 4. de Simon. c. 29. num. 2.* quia hæc officia non habent in se aliquid spirituale, nec ordinatum proxime ad actiones spirituales, sed tantum ad temporales, ut sunt custodire, & administrare res, & bona Ecclesiæ, licet ordinentur etiam ad finem spiritualem, sed remote solum, ac extrinsece. Sed neque officium Sacristæ, aut Custodis vendere est Simonia Juris divini, quia licet functiones hujus muneris habeant pro materia res sacras; sunt tamen actiones mere temporales. *Suar. c. l. num. 11.*

CXXI. Veruntamen venditio horum officiorum, tanquam Simonia, est prohibita Jure Canonico, *c. Si quis 8. caus. 1. q. 1. c. Salvator. 8. caus. 1. q. 3. & in c. consulere. 38. h. t.* quod est desumptum ex Concil. Later. sub Innocentio III. *cap. 53.* ubi generaliter prohibetur, ne administratio rerum Ecclesiasticarum per pecuniam obtineatur, his verbis: Quicunque Vice-Dominatum, aut Vicariatum, vel aliam Ecclesiasticarum rerum administrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quam vendentes cum Simone Mago percelluntur, & ab Ecclesia, in cujus contumeliam dare, & accipere pecuniam voluerunt, juste excluduntur. Per quem textum vendi prohibentur multa officia Ecclesiastica, etiam temporalia, ut ait *Suar. lib. 4. de Simon. cap. 29. num. 3.* Ratio est, quia licet hæc officia ex se non sint spiritualia; sunt tamen iis conjuncta: nam per illas res sacræ valde propinque contrectantur, & Ecclesiastica bona administrantur, ac proinde si pretio vendantur, etiam injuria redundat in ipsa spiritualia, propter viciniam, & sic Simonia committatur Juris humani contra prohibitionem Ecclesiæ. *Suar. cit. c. 29. num. 5.*

Limitatur autem, ut tunc solum sit prohibitum, tanquam Simoniacum, vendere hujusmodi officia, si soleant exerceri per Clericos: Secus, si etiam per Laicos, vel nisi per contrariam consuetudinem huic prohibitioni Juris Canonici fuerit derogatum. *Silv. V. Simonia q. 13. dicto 7.* quamvis *Suar. cit. c. 29. num. 7.* contrarium teneat.

CXXII. Quæritur 2. An sicut vendere officia Ecclesiæ temporalia, est Simonia prohibita Jure Ecclesiastico, ita etiam sit similis Simonia vendere functiones eorum? Resp. Negative, quia illæ non prohibentur vendi ullo Jure Ecclesiastico, sicut ipsa officia, quæ sunt ab Ecclesia instituta, ac per potestatem Ecclesiasticæ jurisdictionis conferuntur, & in quibus constitui debent personæ idoneæ, & non propter pretium; quæ rationes non habent locum in functionibus talium officiorum, quia cum sint mere corporales; ideo pro illis dari, & accipi potest pretium; non tantum per modum sustentationis, sed etiam debitæ compensationis, eam ad eas, quippe diversas, non sit extendenda prohibitio Ecclesiæ. *Suar. cit. c. 29. num. 13.*

SECTIO V.

DE PRETIO SIMONIACO, ejusque Divisione.

Hactenus actum est de materia Simoniæ, quæ est res spiritualis, nunc agendum est de pretio, quod requiritur ad rationem Simoniæ: nam hujusmodi malitia consistit in contractu oneroso, & reciproco, sive commutatione rei spiritualis cum temporali, per modum venditionis, & emptionis, vel alterius æquivalentis contractus; ideo necesse est, ut ibi pretium interveniat, late sumpto nomine pretii, prout comprehendit, non tantum pecuniam, sed etiam omnem rem temporalem pretio æstimabilem, vel temporalem utilitatem habentem, quæ vicissim pro re spirituali datur, vel accipitur, ut supra dictum *Sect. 1. §. 3. h. titul.* Porro ad rationem pretii non satis, est quod pecunia, vel res temporalis detur pro actione, seu re spirituali quocunque modo, etiamsi alias non daretur, sed ut detur in commutationem, seu compensationem, & quasi appretiationem rei, quæ pro illa datur, ut notat *Suar. l. 3. de Simon. c. 30. nu. 1.* & ex dicendis patebit.

§. I.

An pretium Simoniacum necessario debeat esse temporale quid, non spirituale, & quando temporale, quod datur, habeat rationem pretii, respectu rei spiritualis, quæ vicissim datur?

CXXIII. Assertio 1. Pretium Simoniæ, spectato Jure naturali ac divino, necessario debet esse aliquid temporale, nec sufficit spirituale. Est communis DD. sententia apud *Suar. citat. cap. 30. num. 4.* & sumitur ex *cap. 8. Actorum.* ubi Petrus dixit Simoni Mago: *Pecunia tua sit tecum in perditionem, quoniam donum DEI existimasti pecunia possideri*: ex quo patet, quod malitia Simoniæ consistat in commutatione rei spiritualis pro pecunia, cujus nomine comprehenditur quicquid pecunia æstimari potest, *S. Thom. citat. quæst. 100. art. 2. & articul. 5. in corp.* Ratio est, quia malitia Simoniacæ commutationis oritur ex improportione, quæ est inter rem materialem, seu temporalem, & spiritualem, ut ex supra dictis patet.

CXXIV. Hinc sequitur 1. Permutare rem spiritualem cum altera mere spirituali, cui scilicet nihil temporale, seu pretio æstimabile annexum est, ex natura rei, & spectato Jure divino, non esse Simoniam v. g. sacras Reliquias cum aliis sacris Reliquiis, jus patronatus cum alio jure patronatus, aut beneficium Ecclesiasticum cum altero beneficio, *Suar. cit. c. 30. num. 5. Laym. cit. cap. ult. §. 2. nu. 7.* & aliis. Probatur; tum quia talis commutatio non est prohibita Jure divino, sive præcepto Christi: *Gratis date*; tum quia, quando datur spirituale pro spirituali, nulla datur pecunia, nec aliud pretium æquivalens, sine quo non est emptio, adeoque nec Simonia: tum quia per talem commutationem non fit injuria, vel irreverentia rei spirituali, sicut non fit injuria gratiæ, si pro gratia detur, juxta illud Joan. 1. *Gratiam pro gratia.*

Sequitur 2. Quamvis permutare inter se beneficia, etiam nulla interveniente pecunia, vel alio temporale equivalente, si talis permutatio fiat per pactionem privatorum Beneficiariorum, sine auctoritate Prælati, sive Superioris, sit Simonia prohibita Jure Ecclesiastico, ut fuse ostendit *Suar. cit. l. 4. de Simon. c. 31. numer. 8. & seqq.* de quo dictum *l. 3. tit. 19. §. 3. & 4.* vel saltem sit mala, & illicita, quia Jure positivo, seu Ecclesiastico prohibita: non est tamen extra materiam Beneficiorum, ullo Jure positivo specialiter prohibitum permutare spirituale pro spirituali quia Canones generatim prohibentes pactiones in rebus spiritualibus loquuntur de iis, in quibus aliquid temporale datur pro spirituali. Neque etiam ad hujusmodi permutationem spiritualem requiritur, ut interveniat auctoritas Superioris, si res spirituales, quæ permutantur, sint subjectæ liberæ potestati, & dispositioni commutantium. *Suar. cit. cap. 31. numer. 20.*

CXXV. Assertio 2. Quandocunque res temporalis, & pretio æstimabilis gratis datur, sive donatur ei, qui spirituale donum, vel officium præstat, non potest habere locum Simonia, saltem ex natura rei, & spectato Jure divino, *Suar. cit. l. 4. cap. 26. num. 2. Laym. cit. c. ult. §. 2. n. 8.* Sumitur ex *c. Quam pio. 2. in fine, caus. 1. q. 2.* & clarius ex *c. Licet 4. cit. caus. & q.* ubi habetur, non esse prohibitum gratis, & sponte, ac sine exactione, datum accipere, postquam gratia, vel donum spirituale jam gratis est collatum. Idque procedit, sive donum temporale detur, post spirituale donum, vel officium præstitum, sive etiam ante, vel simul cum ipso sit datum; non enim erit Simonia, saltem coram

DEO

DEO & in foro conscientiæ, modo gratia, & pure sine ullo pacto expresso, vel tacito sit prius, vel simul datum, uti colligitur ex *c. Etsi quæstiones* 18. *h. t.* ubi habetur, quod, quando ex circumstantiis præsumi potest, donum temporale prius gratis esse datum, id non sit prohibitum; & ex *c. Placuit.* 103. *caus.* 2. *q.* 1. & ex *c. Dilectus* 30. *in fine h. t.* ubi dicitur: *Illud gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione* (id est, venditione, vel pactione, *Gl. V. Eod.*) *gratis oblatum*, & ex *c. Tua nos.* 34. §. *Si vero. h. t.* Ratio est: quia si temporale gratis datur, non est pretium rei spiritualis: pretium enim, & gratuitum donum sibi invicem opponuntur; quod enim pro pretio datur, non donatur gratis, sed tanquam ex justitia vicissim debitum datur, aut promittitur. Verumtamen in foro externo, quando præcedunt temporalia munera spirituale donum, plerumque præsumitur mala, & Simoniaca intentio, quia solent animum valde inclinare, ideoque etiam interdum prohibentur tanquam Simoniaca Jure Ecclesiastico *Suar. cit. l. n.* 2. Sed & vice versa, quamvis spirituale detur postea ex gratitudine, vel etiam prius, ea intentione, ut alter ea gratitudine moveatur ad remunerandum dono aliquo, non est Simonia, quia gratitudo non respicit pretium, sed beneficium, nec impedit, quo minus res simpliciter gratis detur, cui non datur tanquam debitum justitiæ, sed morale, seu antidorale. *Covarr. l.* 1. *resol. c.* 20. *n.* 4. *Suar. cit. l. & Laym. c. l.*

Verum non est licitum, sed Simoniacum, obligationem antidoralem gratitudinis in pactum deducere, cum speciali promissione implendi illam, v. g. dono tibi pecuniam, tali tamen conditione, seu modo, ut vicissim promittas mihi, & te obliges, quod ex gratitudine mihi præstabis rem aliquam spiritualem: vel viceversa, præsto tibi hoc officium spirituale, ut promittas, te vicissim ex gratitudine daturum donum aliquod temporale, quia hujusmodi conventiones sub titulo donationis, aut remunerationis reipsa sunt Simoniacæ permutationes, quia per tale pactum imponitur accipienti novum onus, seu obligatio pretio æstimabilis aliquid vicissim dandi, ad quod, seclusa hac speciali conventione, alioquin obligatus non esset; adeoque non sunt donationes: sed onerosæ, & reciprocæ pactiones, seu permutationes. *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 25. *n.* 9. *Laym cit. l. n.* 9.

CXXVI. Assertio 3. Non est Simonia pro spiritualibus Ministeriis dare, vel accipere temporalia, etiam obligatione, si non ut pretium, seu in commutationem rei, sed per modum stipendii, ac necessariæ sustentationis personæ dentur, vel accipiantur, ut docet *S. Thom. communiter receptus cit. q.* 100. *art.* 2. *in corp. Suar. cit. c.* 36. *n.* 3. *& c.* 46. *num.* 1. *Laym. cit. c. ult. n.* 13. Idque usus Ecclesiæ confirmat, & sumitur ex *c.* 10. *Matthæi*: ubi cum dixisset Christus: *Gratis accepistis, gratis date*, postea subjungitur: *dignus est Operarius cibo suo*, & habetur etiam *in c. Charitatem.* 45. *in fine caus.* 12. *qu.* 2. Ratio est: quia hic non fit commutatio rei ad rem; adeoque spirituale non æstimatur pretio, sed gratis datur; obligatio vero dandi temporale oritur ex naturali justitia, quæ exigit, ut ei, qui in alterius gratiam, & commodum laborat, sufficiens sustentatio detur, considerato statu personæ ejus. Quare ejusmodi stipendium non datur pro ipso Ministerio spirituali, quatenus spiritualis operatio est, ut sic enim gratis exhiberi debet: sed datur, quatenus præcise servitium est, sive operatio in alterius gratiam facta; ideoque etiam non commensuratur dignitati, vel utilitati ipsius operis, sed dignitati, & conditioni personæ operantis in gratiam alterius.

CXXVII. Idque extenditur 1. Quod neque exigere, vel accipere stipendium sustentationis, interveniente pacto, sit Simonia, ut docet *Less. l.* 2. *c.* 45. *n.* 48. *Suar. cit. c.* 46. *n.* 4. *Laym. cit. l. n.* 15. Ratio est: quia stipendium sustentationis ex justitia debetur ministrantibus spiritualia; ergo etiam de eo pacisci possunt: licitum enim est in pactum deducere, quod alicui jure naturali ex justitia debetur, & pactum tale non cadit super rem temporalem, quatenus est pretium, sed quatenus stipendium est necessarium ad sustentationem personæ: neque ulla lege positiva Juris Canonici hujusmodi pactum reperitur prohibitum, sed solum prohibentur pacta inhonesta, id est, quæ repugnant gratuitæ donationi spiritualium, & per quæ spiritualia cum temporalibus commutantur. *Gl. in c. ult. V. Cessare de pactis. Suar. cit. c.* 46. *n.* 5. Porro cum quantitas justi stipendii, ipso jure naturali, non sit definita, ac determinata; ideo debet ea per legem, vel consuetudinem, vel, si hæ in specie nihil statuant, per partium compositionem determinari. *Suar. cit. c.* 46. *num.* 4. ita tamen ut videtur turpis exactio avaritiæ, quæ Simoniæ speciem præsefert, ut si v. g. spirituale non prius detur, quam pecunia sit data, vel saltem de ea solvenda cautio sit præstita, quod prohibetur *in c. Tantum* 36. *& c. Audivimus.* 41. *h. t.* tunc enim videtur exigi pecunia, non ut stipendium sustentationis, sed ut pretium, licet talis exactio vere, & propriæ Simonia non sit, quia non mutatur modus debiti. *Laym. in cit. c. ult. n.* 15. *in fine ex Cajetano.*

CXXVIII. Extenditur 2. Quod etiam Sacerdotes, & Clerici ministrantes spiritualia possint exigere stipendium sustentationis, etiamsi divites sint, & non egeant, vel quia bona patrimonialia habent, vel Ecclesiastica. *Suar. cit. c.* 46. *n.* 7. *Laym. cit. l. num.* 14. Idque sumitur ex Concilio Agathensi *c.* 36. relato in *c. ult. caus.* 1. *q.* 2. ubi dicitur: *Clerici omnes, qui Ecclesiæ fideliter, vigilanterque deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii sui meritum, per ordinationem Canonum a Sacerdotibus consequantur.* Ratio est: tum quia Clericus, etsi non indigeat, non petit tale stipendium, ut pretium, adeoque non est Simoniacus, quia non vendit Ministerium spirituale: neque etiam datur illi, ut mera eleemosyna ex misericordia, sed tanquam ex justitia debitum, etiamsi aliunde necessariam, ac sufficientem sustentationem habeat, *nemo enim suis stipendiis militare cogitur* 1. *Cor.* 9. sive in alterius gratiam laborare: nam quod ex aliis bonis alimenta habere possit, id est per accidens, neque impedit, quo minus adhuc debitum sit ex justitia stipendium, *Suar. cit. l. n.* 8. Quare si reditus Parochiales, vel alterius beneficii tenues sint, & ad honestam sustentationem Parochi, vel alterius Beneficiati non sufficiant, potest Episcopus præcipere ut Parochiani alias oblationes faciant, & in subsidium necessariæ sustentationis conferant, cum Episcopi sit providere de sufficientibus alimentis inferioribus Pastoribus, & fideles ad id teneantur: neque tales exactiones contrariæ sunt juri communi, quod loquitur de ministris habentibus sufficientem sustentationem. *Suar. l.* 4. *de Simon. c.* 47. *n. ult. Laym. c. l.* Aliud vero dicendum est, si Parochus, vel alius Beneficiatus, qui ex vi officii sui obligatus est ad administranda spiritualia, sufficientem sustentationem a fidelibus accipiat. V. g. ex decimis, oblationibus, & aliis proventibus Ecclesiasticis; tunc enim contra justitiam peccat, si novum stipendium exigat, v. g. pro administratione Sacramentorum, vel celebratione Missæ, vel de eo dando pactum interveniat: nam universim loquendo contra justitiam est exigere temporale stipendium, ratione operis, alioquin ex justitia debiti: quia tunc deest jus, sive titulus exigendi ex pacto gratuito quia dans non vult donare, sed tanquam pretium dare: neque ex pacto oneroso, quia hujus pacti ea conditio ex natura est, ut utrinque obligationem pariat: nulla autem nova obligatio imponitur ei, qui jam ante ex justitia obligatus est facere, vel intermittere aliquid, ergo cum quis cum altero paciscitur de novo stipendio dando pro eo, quod alias jam ex justitia est debitum, injuriam ei infert. *Suar. cit. c.* 46. *n.* 9. *& c.* 47. *n.* 5. *Laym. cit. c. ult. n.* 16. *& l.* 3. *tr.* 4. *c.* 4. *n.* 9. Quin imo talis exactio speciem quoque Simoniæ habet, & est Simonia saltem præsumpta; ideoque Jure positivo, ut Simonia, interdum prohibetur. *Suar. cit. c.* 46. *n.* 9. *art.* 3. *ad* 2. *Laym. cit. l. n.* 16.

CXXIX. Assertio 4. Non est Simonia promittere, vel donare alicui quippiam temporale, sub onere, & conditione operis spiritualis præstandi, modo non fiat per modum retributionis, seu compensationis. V. g. si Christianus donet infideli aliquid sub conditione, si baptismum suscipiat: vel si puella viro hæretico matrimonium promittat, si ad fidem Catholicam convertatur, &c. *Sanch. l.* 2. *de matrim. disp.* 39. *n.* 4. *Suar. l.* 4. *de Sim. c.* 16. *& seqq. Laym. cit. c. ult.* §. 2. *n.* 12. Ratio est: quia hic non intervenit contractus onerosus, & reciprocus, sine quo non committitur Simonia, sed liberalis donatio, per quam ei, cui fit promissio, non imponitur obligatio aliquid faciendi simpliciter, sed solum, si rem promissam accipere, vel donatam retinere velit: dummodo etiam illa conditio non sit de dando, vel faciendo aliquid in utilitatem dantis, vel promittentis, aut alterius, cujus vicem ipse subit. V. g. do tibi centum aureos, si mihi: vel amico meo dederis Reliquias: quia tunc conditio reciproca reipsa transit in commutationem, seu contractum, saltem innominatum: *do, ut des*, & quidem Simoniacum, quia datur temporale, ut recipiatur spirituale; ut notat *Layman cit. l.* Alioquin vero talis pactio, sive datio non tantum non est Simoniaca, sed neque illicita, si quis bona intentione donet, vel promittat, ut alterum ad bonum spirituale inducat, vel a malo, seu peccato abducat: alter vero opus spirituale, quod ab eo exigitur, saltem primario, ac principaliter non faciat propter pecuniam, vel aliam rem temporalem, etsi sit motivum quoddam secundarium, & impulsivum. Sic enim passim in scriptura legitur, quod DEUS promisit bona temporalia servantibus præcepta, & quidem per modum pacti, & conditionis: & quid est frequentius, quam studiorum fructus suppeditentur adolescentibus, sub ea conditione, ut statum Ecclesiasticum suscipiant, alioquin vero sumptus refundere debeant. Confirmatur ex *c. eod. de condit. apposit.* ubi deciditur, validam esse manumissionem servorum sub hac conditione factam, ut Monachi fiant, & in Monasterio permaneant: at libertas est res temporalis, & pretio æstimabilis; ergo etiam licita est similis promissio sub hac conditione facta, ut damnato ad mortem vita condonetur, si velit Religionem ingredi; nam tunc non cogitur ad Religionem, sed optio illi datur, ut inter illa duo eligat vel mortem, vel Religionem. *Suar. l.* 4. *de Sim. cap.* 16. *num.* 26. Aliud est, si alicui detur, vel promittatur aliquid temporale sub eo pacto, & conditione, ut obligatus sit determinate ingredi Religionem, vel suscipere fidem, &c. talis enim pactio non est licita, nec caret vitio Simoniæ; videtur enim ejusmodi opus spirituale, ad quod aliquis absolute obligatur pretio æstimari, *Suar. cit. l. n.* 17. & sic intelligi debet text. in *c. Quam pio.* 2. *caus.* 1. *q.* 2.

CXXX. Assertio 5. Non est Simonia, saltem ex natura rei, rem spiritualem offerre, vel officium spirituale præstare, etiam principaliter propter rem temporalem, si intentio illa non deducatur in pactum expressum, vel tacitum; ideoque res illa temporalis, non ut pretium accipiatur. Ut si sacræ Reliquiæ, quæstus, seu lucri causa exponantur, & ostendantur, ut largiores eleemosynæ offerantur, ut docet *Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 43. *n.* 42. sic neque Simoniam committit Canonicus, qui principaliter accedit ad divina officia, propter distributiones quotidianas, alias non accessurus: Ratio est: quia intendere lucrum temporale, etiam tanquam finem principalem, non est emere, vel vendere rem spiritualem, si non intendatur lucrum principaliter, tanquam pretium, sed tanquam debitum sustentationis stipendium, vel tanquam eleemosyna gratis oblata.

§. II.

Quaenam circumstantiae considerandae sint, ut cognoscatur, an munus aliquod temporale habeat rationem pretii Simoniace dati, pro re spirituali, vel non habeat?

CXXXI. De his agitur in *c. Etsi quaestiones*, 18. *h. t.* Nam „ cum quidam electus fuisset in Archi-Episcopum Strigoniensem, & confirmatus, Papa ipsi per quendam Cardinalem Apostolicae Sedis Legatum transmisit Pallium: frater illius electi praesciens necessitatem Cardinalis, transmisit ei, ipso Archi-Episcopo electo ignorante, unum equum, quia per mare veniens nullus, vel paucos equos secum adduxit. Postea Archi-Episcopus, Pallio, ab eodem accepto, intelligens equum prius eidem Cardinali donatum esse, dubitavit, an non Simoniam aliquam incurrisset, ideoque super hoc consuluit Papam: qui respondit, quod in his, ultra, quam oportet, dubitandum non sit, cum leges humanae dicant, quod quidam, tenui Religione, Sacramenta etiam necessaria, & legitima exhibere contemnant (*l. ult. C. de fide instrum.* quamvis illa verba, quibus hic Papa usus est, ibi non legantur. *Gl. hic. V. Tenui Religione, junct. Gl. marg. lit. D.*) dicentes tenuem Religionem, quae dubitat, ubi dubitandum non est: & ideo, propterea, quod frater Archiepiscopi, ipso ignorante, unum equum ei transmisit, nullo modo ipsum dubitare, vel timere oportet: quia in accipiendis muneribus, vel dandis tria sunt maxime attendenda, scilicet qualitas personae dantis, & accipientis; quantitas muneris, & tempus donationis. Et imprimis qualitas personarum, ut a quo, & cui, videlicet, an a paupere diviti, vel e converso a divite pauperi, aut a divite, locupleti, datum fuerit. Quantitas, sive aestimatio muneris, an magni, vel parvi pretii sit donum, & tempus donationis, an instante necessitate, vel alio tempore donetur. Si ergo praedictae circumstantiae in hoc casu considerentur, non fuit magnum, quod frater Archi-Episcopi equum unum Cardinali donavit quem etiam histrioni non petenti forte donaret (quod alias de jure fieri non debet, quia quod hujusmodi personis donatur, atti nequissimae donatur. *c. Donare*, 7. *dist.* 86. *Gl. hic V. Donaret*) & potius hoc factum fuisse constat (id est, praesumitur, *Gl. hic V. eod.*) ob necessitatem, non alia intentione, quam ut Cardinali in hoc casu necessitatis subveniret. Quod autem scriptum est Isaiae c. 33. *Beatus, qui excutit manus suas ab omni munere* de illis donum dictum est, quae solent accipientis animum allicere, vel pervertere: quoniam si ipsa etiam persona electi (ne dum frater ejus) offerat Ordinatori, vel Consecratori suo (& multo magis Confirmatori, vel qui Pallium attulit. *Hostiens. hic. V. eod.*) quaedam, quae modici pretii fuerint, & quae recipientis animum non moverent, vel immutarent; non tamen Ecclesia Romana interpretari consuevit, recipientem in his delinquere, vel donantem: adeoque in his non censetur Simmonia committi, quia non est verisimile, quod propter hujusmodi modica munera aliquis moveatur ad quidpiam iniquum faciendum. Gl. *fin. hic.*

CXXXII. Pro explicatione hujus c. notandum 1. In foro externo, ex circumstantiis dijudicandum erit, an temporale, quod datur, simoniace sit datum, & praecipue, an pactum intercesserit; nam tunc major est praesumptio Simoniae, quam cum simpliciter aliquid temporale datum est, quia Canones valde improbant pacta in hujusmodi negotiis, quamvis etiam interdum pacta honesta fieri possint sine Simonia, ut ad redimendam vexationem, ad compensandum accidentalem, & extraordinarium laborem ad securitatem stipendii, &c. *Suar. l. 4. de Simon. cap.* 36. *num.* 8. Deinde etiam considerandum est, an in tali facto intervenerit aliqua causa, ob quam cohonestari possit datio temporalium, & excusari Simonia, quae si talis causa subsit, praesumi non debet, nisi aliae circumstantiae, & conjecturae moraliter ad id cogant, qui in dubio tenemur factum proximi in meliorem partem, & intentionem interpretari, si ejus sit capax, *c. 2. infra de R. J.* cujusmodi causa honesta, seu titulus esse potest, vel ratione gratuitae donationis, vel ex obligatione justitiae, vel ex lege, vel ex consuetudine, &c. tunc enim praesumendum est, quod ob talem causam datum sit donum temporale, & non pro spirituali opere, aut beneficio, *Suar. cit. l. n.* 9 *&* 10.

CXXXIII. Notandum 2. In dubio, an temporale datum sit mere gratuitum, an vero per modum pretii, tria sunt consideranda, 1. Qualitas personae dantis, & recipientis, sub qua comprehenditur etiam circumstantia *quis, & circa quem*, v. g. an sit dives, vel pauper; nam donum, quod respectu divitis est parvum, potest respectu pauperis esse magnum: quo etiam spectat nobilitas personae, quae per se est indicium gratuitae donationis, *Arg. cap.* 3. *de donat.* item ob vinculum amicitiae, vel consanguinitatis facile praesumitur inter conjunctos liberalis donatio: inspici etiam debet integritas, morumque honestas in persona dante, vel recipiente, ob quam etiam praesumitur donum temporale ex mera liberalitate processisse. *Suar. cit. c.* 36. *num.* 12. 2. Consideranda est circumstantia quantitatis, quae etiam vocari solet *circa quod*; nam si ea nimia magna sit, non censetur liberaliter data, aut donata, quia nemo praesumitur quod suum est prodigere velle, *c. Cum super hoc* 5. *de renunc. l. cum de in debito* 25. *ff. de probat. Abb. hic nu.* 3. Si vero sit nimis parva, seu modici pretii, pro nihilo reputatur, quia non est verisimile dari, pro re tam praestante, ut est res spiritualis. Si vero sit mediocris, tunc consideranda est quantitas in ordine ad personam dantis, & accipientis. Quod si data sit pecunia numerata pro re spirituali, etiam modica quantitas sufficit ad praesumendam Simoniam, si non adsit causa cohonestans. Si vero sit data res pertinens ad cibum, & potum, & in modica quantitate, quasi nihil reputari solet, uti sumitur *ex cit. c. Etsi quaestiones h. t. & c. Statutum* 28. *de rescript. in* 6. *Suar. cit. l. n.* 13. 3. Consideranda est circumstantia temporis, sive occasio dationis: nam urgente necessitate, quia hic & nunc quis indiget re temporali, qui illam dat, censetur potius dare liberaliter, seu donare ad subveniendum necessitati, *Abb. c. l.* Deinde considerari debet, an munus temporale detur ante receptam rem spiritualem, vel in ipsa receptione, vel post illam: si enim temporalia dentur, ante receptionem spiritualium, tunc non ita facile praesumitur ex liberalitate data, sed potius ex necessitate, vel posse movere, & permutare animum accipientis, ut colligitur ex *c. Emendari* 104. *caus.* 1. *q.* 1. *& c. Sicut* 4. *caus.* 1. *q.* 2. Similiter, si in ipsa receptione, vel in continenti post illam detur munus temporale, magis habet speciem recompensationis, quam gratuitae donationis: secus, si post receptionem ex intervallo detur, tunc enim facilius praesumitur ex mera liberalitate, & gratitudine dari, ut in *c. 2. & c. Sicut* 4. *cit. caus.* 1. *q.* 2. non est autem praesumptio desumpta ex circumstantia temporis per se sufficiens ad inducendam Simoniam, nisi Ecclesiae prohibitio interveniat, quia in quolibet tempore potest locum habere pura intentio, & gratuita donatio, *Suar. cit. l. n.* 14.

CXXXIV. Notandum 3. Ex eo, quod in *cit. c. Et si quaestiones h. t.* dicitur, si dentur ea, quae modici pretii sunt, accipientem, vel donantem non delinquere, non recte infertur, quod pecunia in modica quantitate data non sufficiat ad Simoniam inducendam, si pro pretio detur rei spiritualis, & de eo constet: sed hoc solum ibi dicitur, quando parvum munus datur, & non constat datum esse pro pretio, tunc in foro externo non praesumitur Simoniaca intentione esse datum, tanquam pretium: praesertim si aliae circumstantiae non concurrant ad id praesumendum, quamvis in rei veritate, & in foro conscientiae possit esse Simonia, etsi modicum quid pretio aestimabile detur pro re spirituali, tanquam pretium. *Suar. l. 4. Simon. c.* 38. *nu.* 2. ut plurimum tamen parvitas pretii excusat a Simonia, quia modicum dari non solet in pretium rei spiritualis, sed gratis; & ex causa benevolentiae, vel titulo gratitudinis, ut ex Ugolino tradit *Barb. in cit. c. Etsi quaestiones nu.* 3. *h. t.* alioquin vero Simoniam ratione parvitatis materiae, non posse esse peccatum veniale, dictum est supra *Sect.* 1. §. 1. *num.* 3. *hoc tit.*

§. III.

Quotuplex sit pretium Simoniacum?

CXXXV. Pretium Simoniae frequenter munus appellari solet in Jure Canonico, idque communiter dividitur in munus a manu, munus ab obsequio, munus a lingua, prout videre est, *c. Ordinationes* 113. *& c. Sunt nonnulli* 114. *caus.* 1. *q.* 1. *& c. Salvator* 8. *caus.* 1. *q.* 3. & tradit etiam *S. Thom. cit. q.* 100. *art.* 5. & alii DD. communiter. Nomine autem muneris hic non intelligitur donum liberale, gratuitum, sed potius debitum justitiae commutativae, quod ex vi conventionis onerosae, & reciprocae praestari, & exigi solet; adeoque gravamen aliquod est: & onus: quae acceptio munerum frequenter etiam usurpatur in Jure Civili, in quo officia, seu obsequia, & tributa, quae tanquam ex justitia debita praestare, & exigi solent, munera vocantur, ut constat ex *Tit. ff. de muneribus, & honoribus Laym. lib.* 4. *tract.* 10. *c. ult.* §. *num.* 25.

CXXXVI. Quaeritur 1. Quid per munus a mano intelligatur? Resp. Imprimis pecunia, quae est proprie dictum pretium, de qua fit passim mentio in SS. Canonibus *c. 1. & c. ult. caus.* 1. *q.* 3. 3. *c. 2. h. t.* cum similibus, nec requiritur, ut pecunia numerata detur, sed sufficit promissa ad inducendam Simoniam, *c. De hoc* 11. *c. Cum essent* 12. *& c. Nobis* 27. *ibi: promiserunt, si pecuniam soluturos h. t.* ex quibus patet, quod promissio pecuniae ad Simoniam sufficit, *Suar. l. 4. de Simon. c.* 38. *n.* 1. 2. Sub hoc munere etiam comprehenditur omnia alia res materialia, & pretio aestimabilia, sive sint res mobiles, sive immobiles, corporales, vel incorporales, ut jura, aut census, ut constat ex *c. Totum* 6. *caus.* 1. *q.* 3. *c. Etsi* 18. *ibi: electuarium, aut de vino &c. In tantum*, 26. *ibi: vaccam albam h. t.* Ratio est, quia non minor irreverentia infertur rei spirituali, & sacrae, si commutetur pro re temporali pecunia aestimabili, quam si videatur pro pecunia *Suar. c. l. n.* 3. 3. Ad hoc munus a manu pertinet, si quis pro re spirituali obtinenda debitum remittat, vel se remissurum promittat, si id fiat ex pacto reciproco, ab utraque parte inito, prout sumitur ex *c. Veniens.* 10. *de testib. & dictum. ibid. num.* 50. Ratio est: quia qui dat aliquid spirituale, propter remissionem debiti temporalis, non dat gratis, sed ex oneroso contractu, & commutat rem spiritualem cum temporali, adeoque Simoniam committit. *Suar. cit. l. n.* 4. & qui obligatione liberatus est, accepisse videtur. *l. Si quis* 115. *ff. de R. J.* 4. Sub hoc munere a manu, etiam comprehenditur mutui datio: nam si quis mutuo det alteri, v. g. Episcopo pecuniam, vel aliam rem aequivalentem, cum pacto oneroso expresso, vel tacito, ut ipsi vicissim beneficium Ecclesiasticum conferat, Simoniam uterque committit. *Less. 2. c. 20. n.* 64. *Suar. cit. c.* 38. *n.* 7. & alii communiter, & colligitur ex *l. Quisquis* 16. *C. Si certum petat.* Ratio est: quia quamvis mutuum, sive mutuatio pecuniae non sit per se peculiari pretio aestimabilis, sed non nisi eadem, quo ipsa pecunia, quae postea integre reddenda est; quia nullum pretium supra sortem licet pro ipsa actuali mutuatione accipere, sed omnino gratis praestanda est: tamen temporale quoddam commodum, quod ex praesenti usu pecuniae percipitur, non potest dari, vel commutari cum re spirituali, *Suar. cit. l. n.* 7. *&* 8. *Less. cit. l. num.* 5. Huc revocatur

etiam

etiam dilatio ſolutionis, ſi cui ex pacto concedatur pro beneficio, vel alia re ſpirituali, ut pecuniam debitam, quam nunc ſolvere deberet, poſt annum primum numerare teneatur; eſt enim virtuale, ſeu implicitum mutuum; nam vi illius pacti illa pecunia datur mutuo pro toto anno. *Suar. c. l. num.* 9. Idemque eſt, ſi detur ſpirituale pro anticipata ſolutione, ut nimirum ſolvatur ante tempus, quo ex obligatione ſolvendum eſt; eſt enim etiam virtualis mutuatio, illique æquivalet. *Suar c. l.*

CXXXVII. Quæritur 2. Quid intelligendum ſit per munus ab obſequio? Resp. Intelliguntur quæcunque obſequia, ſeu ſervitia temporalia alicui præſtita, vel præſtanda, ſub obligatione, ſeu ea pacto conferendi viciſſim ei beneficium Eccleſiaſticum, ſeu aliam quampiam rem ſpiritualem. Quare ſi quis Epiſcopo, vel alii Collatori ſine ſalario inſerviat, cum pacto tamen expreſſo, vel tacito, ut ei aliquando in compenſationem ſuorum obſequiorum temporalium beneficium aliquod conferat, Simonia eſt, pertinens ad munus ab obſequio: quia tunc datur beneficium in ſolutionem alicujus debiti temporalis; quamvis non ſit Simonia, ſi quis gratis alicui ſerviat, aut obſequia præſtet cum ſpe, ut in eorum remunerationem beneficium ei conferatur, vel ad id præſentetur: vel ſi Epiſcopus, aut Patronus, ob ſervitia præſtita, moveatur ad conferendum ei beneficium gratis, vel ad præſentandum; tunc enim obſequia non habent rationem pretii, ſed ſolum conciliant benevolentiam, a qua procedit gratuita beneficii collatio, vel præſentatio, *Suar. l. 4. de Sim. c. 39. n. 5. & 6. Laym. cit. c. ult. §. 3. n. 26.* requiritur tamen, ut abſit pactum implicitum, quaſi Collator, vel Præſentator ex juſtitia ad tale obſequium ſit obligatus; ut ſi quis ſerviat Collatori nullum habens ſalarium, vel nimis modicum: nam ex tali ſervitio voluntarie acceptato naſci videtur obligatio juſtitiæ ad reddendam ei mercedem, & conſequenter obligatio remunerandi per collationem beneficii, quod ſerviens intendit. *Suar. cit. l. nu. 7. Leſſ. cit. cap. 37. num. 17. Laym. cit. l.* ubi tamen monent, quod talia obſequia, etſi gratia præſtentur, cum ſpe obtinendi beneficium, non careant periculo propter ſcandalum, & quia ſpeciem habeant Simoniæ. Plura de munere ab obſequio videri poſſunt apud *Suar. cit. c. 39. n. 8. & ſeqq.*

CXXXVIII. Quæritur 3. Quid per munus a lingua intelligatur? Resp. Sub hoc munere comprehenduntur laudes, commendationes, & preces, quæ pro aliquo interponuntur, & quidem ex vi pacti expreſſi, vel taciti, ut res ſpiritualis viciſſim detur. Ut ſi v. gr. Collator promittat, ſe collaturum alicui beneficium, ſi pro ſe apud Principem intercedat, vel ſe ei commendet: tum enim Simonia committitur, ut ex communi ſententia docet *Suar. l. 4. de Sim. cap. 40. n. 12. Leſſ. cit. c. 35. n. 128.* & ſumitur ex *c. Sunt nonnulli. 124. cauſ. 1. q. 1.* ubi dicitur: *munus a lingua eſt favor.* & in *c. Nemo 54. h. t.* ubi per humanam gratiam, vel favorem intelliguntur preces, quæ favore, & gratiæ niti ſolent, ubi eſt ſermo de gratia, quam prætendit ad eo, cui confert beneficium ex favore, quem ſperat, ſe ab eo conſecuturum. *Suar. cit. l. n. 12.* Ratio eſt; quia preces, quæ fiunt pro conferente rem ſpiritualem, ſive beneficium, ſunt quid temporale, & pretio æſtimabile, & fiunt in gratiam, & utilitatem ejus, qui propter illas ſpirituale dat; ergo ſi hoc pro illis detur, vera eſt Simonia. Requiritur tamen, ut pactum interveniat: quia ſi preces præcedant, & beneficium poſtea conferatur ex ſola gratitudine: vel e converſo, ſpirituale donum præcedat, & ſequatur interceſſio, non ex obligatione juſtitiæ, & vi pacti: ſed ex ſola gratitudine, non eſt Simonia, nam ad Simoniam non ſufficit dare rem ſpiritualem, ex motivo etiam principali rei temporalis, v. gr. propter obſequium, vel preces; ſed neceſſe eſt, ut detur pro re temporali, tanquam pro pretio, id eſt, in compenſationem illius, & velut ex obligatione juſtitiæ, quod non ſit, quando preces fiunt abſque ullo pacto. *Suar. cit. cap. 40. numer. 3. & numer. 12. Leſſ. cit. l. & Laym. num. 26.* Sed neque id ullo Jure poſitivo eſt prohibitum, quin potius expreſſe approbatum eſt, in *c. Latorem. 121. cauſ. 1. quæſt. 1.* Ubi Gregorius Papa fatetur, ſe propter interceſſionem quorundam aliquos ordinaſſe, item in *cap. Tuas nos. 34. hoc tit.* quidam humiliter rogans, admiſſus fuit ad Canonicatum, & poſtea additur, id fieri potuiſſe, abſque ſcrupulo Simoniacæ pravitatis. *Suar. l. 5. de Sim. cit. c. 40. num. 4.* Non obſtat *text. in cap. Ordinationes. 15. cauſ. 1. q. 1.* ubi ordinationes factæ, interveniente pretio, vel precibus, falſæ eſſe dicuntur. Nam ibi non Simonia in ſpecie ſed in genere de illicitis modis conferendi Ordines eſt ſermo, vel quando preces fiunt interveniente pacto. *Suar. cit. c. 40. n. 11.* Neque enim obſtat *c. pueri 120. eadem cauſ. & q.* ubi dicitur: nulla ſit in ordinatione venalitas, potentia, vel ſupplicatio perſonarum: nam ibi non comparatur venditio ordinationis cum ſupplicatione, ſeu precibus, ſed potius ut diſtincta ponuntur, adeoque non propter Simoniæ malitiam, ſed propter alia incommoda, quæ interdum inde provenire poſſunt, prohibetur ibi ſupplicatio, ſeu per preces impetrata ordinatio, ut colligitur ex *c. 1. cauſ. 8. q. 2.* ubi de electione patrocinio quorundam facta eſt ſermo. *Suar. cit. l. n. 3.* Nec denique obſtat, quod, qui petit dari rem ſpiritualem, velit eam dari propter preces, ſive intuitu illarum; nam non petit propter illas, ut pro pretio, ſed ſolum ut detur ex quadam gratuita liberalitate, & benevolentia erga ſe. *Suar. c. l. n. 11.* Quod ſi quis pro alio per preces beneficium impetrat, tali pretio, & collatio eſt quidem injuſta, ſi impetretur pro indigno, ſed non Simoniaca, cum preces nudæ non habeant rationem pretii. *Suar. c. l. num. 8.*

CXXXIX. Ex dictis infertur 1. Non eſſe Simoniam dare alicui beneficium, intuitu ſolius conſanguinitatis, ut docet *S. Thom. cit. q. 100. art. 5. ad 2. Suar. l. 4. de Simon. c. 37. n. 6.* Ratio eſt, quia non datur ſpirituale pro temporali, ſed gratis datur beneficium; nihil enim temporale viciſſim a conſanguineo dans recipit, ut ſupponitur & nullum pactum intervenit: neque ulla Conſtitutio Canonica ſimpliciter prohibet beneficia conferre conſanguineis: non enim datur propter conſanguinitatem, ut pretium, ſeu in commutationem illius, quippe quæ jam ante collationem adeſt, quamvis Canones improbent, ſi ex inordinato carnali affectu collatio fiat, vel ut aliis dignioribus præferantur, quo ſenſu accipiendum eſt, quod dicitur in *cap. unic. ut Eccleſ. benef. ſine demin. conf.*

CXL. Infertur 2. Non eſſe Simoniam dare beneficium, vel aliam rem ſpiritualem propter preces armatas, ſive gravem metum incuſſum, ſi nullum interveniat pactum, ex communi ſententia apud *Leſſ. cit. cap. 35. num. 119. Suar. cit. cap. 37. num. 10.* Ratio eſt, quia collatio, vel reſignatio beneficii non ſit tanquam pretium, cum quo ceſſatio injuriæ commutetur, ſed tanquam medium ſpirituale offertur gratis ad tollendam injuſtam vexationem temporalem: neque vero quævis datio, vel promiſſio, cui adjecta eſt conditio, facit contractum reciprocum, ſive ex utraque parte oneroſum, quod requiritur ad inducendam Simoniam: ſed tum ſolum, ſi conditio adjecta viciſſim imponat onus, ſive obligationem juſtitiæ alteri per modum cujuſdam commutationis: nam qui puellæ dotem promittit ſub conditione, ſi Religionem ingrediatur, vel matrimonium contrahat, non cenſetur oneroſum contractum inire, ſed gratis promittere, quamvis ſub conditione ſeu modo, aut ob cauſam. *Laym. cit cap. ult. §. 3. num. 27.* Aliud vero dicendum eſt, ſi quis det, vel reſignet beneficium alicui ſub ea conditione aut modo, ut alter viciſſim promittat, quod futuro tempore nullum injuſtum damnum collatori, vel reſignatori illaturus eſt: tunc enim Simonia committi videtur, quia alteri imponitur nova obligatio incommodum exigentis ultra illam obligationem, qua quivis tenetur ex naturali lege juſtitiæ neminem lædere, quæ obligatio eſt pretio æſtimabilis, per quam intenditur non tantum vitatio mali præſentis, ſed etiam quædam ſecuritas in futurum. *Leſſ. c. l. nu. 120. Suar. cit. c. 37. n. 16. Laym. cit. c. ult. n. 28.*

CXLI. Infertur 3. Non eſſe Simoniam, ſi collator v. gr. Epiſcopus beneficium debitori conferat, timore admittendi debitum, ſive ut debitum ab ipſo conſequi poſſit, ſi nullum pactum intercedat, per quod imponatur nova obligatio in futurum debitori, ut ſupra dictum: tum enim ſolum petit Epiſcopus, quod ſuum eſt, ſive quod ſibi ex præcedenti contractu liquide eſt debitum, adeoque adhuc gratis confert beneficium: nec obſtat, quod non ſit uſura dare alicui mutuum, cum conditione, ſeu pacto, ut priſtina debita ſolvat; nam non ſemper, & univerſim bona eſt argumentatio ab uſura ad Simoniam: tum quia ſpiritualium rerum collatio adhuc purior eſſe debet, quam datio mutui: tum quia in Simonia Jure poſitivo prohibitæ ſunt omnes pactiones, ſeu obligationes, præſertim in materia beneficiorum; eſſet tamen Simonia, conferre beneficium debitori addito novo pacto ſecuritatis in futurum: nam illud eſt onus pretio æſtimabile, *Suar. cit. c. 37. n. 18.* ubi etiam addit, ſi debitor differendo ſolutionem, manifeſtam vim, & injuriam inferret, poſſet dari ſpirituale aliquod, non ut pretium, ſed ut medium tollendi præſentem vexationem, dummodo ſcandalum, & omnis irreverentia caveri poſſit. *Laym. cit. l. nu. ult.* Porro dictam diviſionem trimembrem in munus e manu, ab obſequio, & a lingua ſufficientem eſſe, & adæquatam bene probat *Suar. cit. c. 37. n. 4.* & quomodo munus a lingua ſpecialiter differat a munere ab obſequio, *cit. c. n. 15.*

SECTIO VI.

DE JUDICIO SIVE PROCESSU Judiciario in crimine Simoniæ.

§. I.

Quis ſit Judex competens in crimine Simoniæ, & quis accuſare poſſit de hoc crimine, & qui accuſari? Item quomodo crimen Simoniæ probetur?

CXLII. Aſſertio 1. Hoc crimen eſt mere Eccleſiaſticum; ideoque Judex ſæcularis non poteſt de eo cognoſcere, ſed ſolus Eccleſiaſticus, etiamſi, qui crimen hoc commiſit, ſit Laicus, *Gloſſ.* communiter recepta in *cap. cum ſit. 8. de foro competenti. V.] Malefactores. Clar. l. 5. ſent. §. Simonia. num. 7.* Ratio eſt, quia Simonia verſatur circa objecta, & res ſpirituales, Laici autem cauſas ſpirituales tractare non poſſunt. *c. 2. de Judiciis.*

CXLIII. Aſſertio 2. Quilibet Catholicus accuſare poteſt, etiam ſervus, & criminoſus de crimine Simoniæ, ut conſtat ex *c. Si Dominus 3. h. t.* ubi Papa Adeodatus, reſcribit, quod quilibet Catholicus non ſit reſpuendus, ſed potius adhortandus, ut veritatem afferat. Ex quo infertur e contrario ſenſu, quod non eſt admittendus paganus, vel hæreticus volens Catholicum Simoniacum accuſare, vel etiam contra illum teſtimonium ferre. *Gloſ. hic V. Catholicus. Hoſtienſ. & Abb. n. 2.* & hinc etiam in *c. Tanta 7. h. t.* ſic ſtatuitur. Tanta eſt labes hujus criminis, ut etiam ſervi contra dominos, & quilibet criminoſus admittatur ad accuſationem contra Simoniacos (ſi accuſatus fuit infamatus *Gl. hic. V. ad accuſationem.*) Idque ſpeciale eſt in crimine Simoniæ: nam ſervi regulariter non ſtant in Judicio, *l. vix certis. 53. ff. de Jud. Abb. hic n. 2.* Additur in *cit. c.* Item omnis peccator (ſcilicet non præciſus ab Eccleſia per ſententiam Canonis, vel Judicis, & toleratus, ac pœnitens, vel non ſuſpenſus, vel interdictus. *Gloſſ. hic. V. eod. & Hoſtienſ.* poteſt cantare Miſſam, præter Simoniacum (in Ordine ſcilicet, qui ab initio eſt ſuſpenſus, cum habeat Characterem vitioſum. *Hoſtienſ. hic V. eodem.*) quem

quili-

quilibet potest accusare, ut ab Ordine male accepto removeatur, etiam meretrix, quæ alias non admittitur ad accusandum, nec ad testimonium propter vilitatem ejus *l. quæ adulterium 29. C. ad Legem Jul. de adult. l. 3. §. lege Julia. ff. de testib.* nec ad alios actus legitimos. *Gl. fin. hic.* Ex quo colligitur, quod sub generali dispositione, qua criminosi admittuntur, ad aliquos actus, non comprehenditur meretrix, nisi specialiter de ea caveatur: sed specialis provisio requiritur circa ejus habilitatem. *Abb. hic n. 3.*

CXLIV. ASSERTIO 3. Accusari possunt de crimine Simoniæ, eam dans, quam accipiens pecuniam, vel aliam rem temporalem pro spirituali. *cap. non satis 8. §. Unde quisquis ibi: tam ille, qui dederit, quam ille qui receperit, cap. dilectus. 30. ibi: tam in dantes, quam in accipientes, & ibi Gl. V. dantes cap. consulere 38. ibi: tam ementes, quam vendentes, cap. Sicut. 29. §. fin. cap. quoniam 40. ibi tam recipiens, quam recepta*, h. t. Item is; pro quo sciente, & consentiente alios dedit. *cap. Matthæus 23. & cap. Sicut 33. ibi: nisi postea consenserit*. h. t. Non autem is, pro quo ignorante, aut invito alius dedit. *cap. nobis. 27. ibi: eo tamen ignorante. eod. tit.*

„ Cæterum accusatus Simoniæ pendente accusatione, „ Missarum solemnia celebrare prohibetur, donec de ve„ritate constiterit, prout decernitur in *cap. accusatum 4. hoc titul.* Et sic habetur hic, in quo, lite pendente, privatur quia quasi possessione beneficij, & officij, & suspenditur ab administratione divinorum, dummodo etiam publice infamatus fuerit de Simonia, alias non *Gl. hic V. Solemnia. & Abb. numer. 3.* ubi ait, quod etiam in aliis magnis, & atrocibus criminibus, concurrente infamia, fiat suspensio ab administratione officij, donec lis, sive causa finiatur.

CXLV. Idem habetur in *cap. 5. quoties hoc titul.* ubi di„ctus Papa ita rescribit. Pervenit ad nos (per publicam famam, & ideo de hoc voluit inquirere, quia Prælatorum est inquirere de excessibus subditorum. *Gl. hic.* „ V. *eod.*) quod per Simoniacam hæresim fueris ordi„natus, ideo necesse habuimus te prohibere: ne Missa„rum solemnia celebrares, donec quid sit verum, co„gnosceremus. Porro idem in hoc cap. statuitur, quod in præcedente, nisi quod prius loquitur de accusatione, posterius de inquisitione, illud de Simoniaco in genere, hoc declarat in specie, quod id intelligendum sit de Simoniaco in Ordine, ut notat *Hostiens. hic. in fine. & Abb. in princ.* An autem, & quo sensu Simonia dicatur hæresis, dictum est supra.

CXLVI. ASSERTIO 4. Simonia probatur iisdem modis, quibus alia facta, & crimina probari solent, videlicet per Simoniaci confessionem, per testes, & instrumenta authentica, & indubitata, &c. *Mascar. de probation, concl. 1305. Redoan. tract. de Simonia par. 4. cap. 6. numer. 1. & seqq.* Quin imo etsi alias regulariter in criminibus requirantur probationes luce meridiana clariores. *l. ult. C. de probat.* tamen in hoc crimine sufficiunt ad condemnationem etiam probationes, quæ fiunt per signa: & conjecturas prout habetur in *cap. Sicut. hoc. tit.* ubi Lucius Papa ita rescribit. Sicut Simoniaca pestis sui magnitudine alios morbos (id est, vitia) vincit, ita sine dilatione mox ut ejus signa per aliquam personam (quæ „ de jure admitti debeat *Gl. hic & Hostiens. V. eod.*) ap„paruerint, debet Simoniacus de Ecclesia DEI elimi„nari, expelli, id est, ab Ecclesia separari per excommunicationem, & depositionem, seu privationem benefici, ut explicat Archidiaconus in *c. qui studet. 11. caus. 1. q. 1. n. 4.* Idque statutum est, tum ob atrocitatem, & gravitatem hujus criminis in cujus odium admittuntur probationes per præsumptiones, tum quia crimen Simoniæ occulte solet committi, ideoque difficilis est probationis; in hujusmodi autem criminibus admittuntur probationes per signa, indicia & conjecturas, *Redoan. cit. l. numer. 31. & seqq.* Requiritur tamen, ut illa signa, & indicia sint evidentia, ita ut violentam præsumptionem faciant, & reum de ipso crimine convincant, alias non sufficiunt ad condemnationem Rei. *Gl. fin. in cap. Insinuatum. 13. hoc tit. Mascard. de probat. concl. 1034. numer. 27. Clarus §. Simonia. numer. 12. Redoan. cit. l. numer. 34. & 35.* Deinde etiam requiritur, ut illa signa, & præsumptiones plene probentur, *Mascar. cit. loc. numer. 33. & alii ab eo cit.*

§. II.

An & quando criminosi admittantur ad testimonium ferendum in crimine Simoniæ.

CXLVII. De hoc agitur Inprimis in *c. Licet Heli 31. hoc t.* „ ubi Innocentius III. ita rescribit: Ad corrigendos subdito„rum excessus, Prælati tanto diligentius attendere debent, „ quanto damnabilius eorum offensas relinquunt incorrectas: „ idque probat exemplo Heli, qui licet in se bonus esset, „ quia tamen filiorum defectus non corripuit, in se, & „ in ipsis, divinam vindictam recepit, *I. 1. Reg. cap. 4.* „ potest autem contra subditorum excessus, præter noto„rios (in quibus ordo juris non usquequaque servatur, *Gl. hic V. Notorius juncta Gl. marg.*) tribus modis procedi, vide„licet per accusationem, quam legitima inscriptio; per de„nunciationem, quam charitativa correctio, seu admoni„tio; & per inquisitionem, quam clamosa insinuatio præ„cedere debet. Idque probatur auctoritate S. Scripturæ „ *Gen. 18.* ubi Dominus ait: *Descendam, & videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Tunc autem „ clamor pervenit ad Prælatum, cum per publicam famam, „ aut frequentem insinuationem ipsi subditorum excessus „ referuntur, & tunc videre, & inquirere debet, an „ veritas sic se habeat, Nam juxta Canonicas Sanctiones (*c. „ Si quid vero 23. dist. 86.*) si quid de quocunque Clerico ad „ aures Prælati pervenerit, quod eum juste possit offendere „ non facile credere debet, nec ad vindictam prosilire, re „ adhuc incognita: sed prius cum Senioribus, seu Canoni„cis Ecclesiæ suæ diligenter veritatem inquirat, ut si cul„pam invenerit, eam puniat, non tanquam ipse sit simul „ accusator & judex, sed quasi fama deferente, vel clamo„re denunciante suum officium exequatur, ita ut juxta „ judicii formam sententia dictetur. Atque hæc consonant „ cum iis, quæ habentur in *c. Qualiter 24. de accusat.*

Pergit vero Papa, & casum proponit, cujus occasione prædicta præmisit, casus vero est iste. Abbas Pomposianus „ infamatus erat apud Papam, deferentibus, sive denun„ciantibus ipsum Monachis de Simonia, perjurio, dilapi„datione, & insufficientia. Contra quos Abbas excepit, „ quod denunciationem hujusmodi fraterna correctio, se„cundum regulam Evangelicam, non præcesserit. Sed „ Monachi asserebant, se ipsum præmonuisse, & ad hoc „ probandum duorum Monachorum juramenta sunt exhi„bita: sed quia super hoc contendere non cessabant, Pa„pa ex officio voluit inquirere de præmissis. Quare su„per propositis criminibus, de quibus Abbas fuerat de„nunciatus, recepit juramenta Monachorum, tam eorum, „ qui contra ipsum, quam qui pro ipso accesserunt, ut de „ prædictis plenam, quam scirent, veritatem dicerent: „ quorum depositionibus in Scripturam redactis, & pub„licatis, coeperunt super illis disputare. Quia vero tum „ ex dictis Monachorum, tum ex confessione Abbatis co„gnovit Papa, quod idem non modicam summam pecu„niæ ab Antecessore suo relictam expenderat, & alia „ summa majori Monasterium obligarat, (non allegata „ legitima, & rationabili causa, cur hæc fecerit, nem„pe quia debita solvit, vel bona emit, *Hostiens. hic V. Eodem.*) ideo Papa ipsum quasi de dilapidatione suspe„ctum ab administratione suspendit. Et quia Simonia „ multis modis contra ipsum Abbatem videbatur esse pro„bata, ipse contra testes multas exceptiones opposuit, „ videlicet conspirationes, & inimicitias capitales, fur„tum, & adulterium, ut eos a testimonio ferendo repelle„ret: super quibus multum fuit disputatum. Quidam ve„ro dicebant, quod omnes, indifferenter essent admit„tendi, tam infames, quam criminosi, non solum ad ac„cusandum, sed etiam ad testificandum, cum accusatio „ Simoniæ, ad instar criminis læsæ Majestatis, procedat. „ Alii vero contrarium dicebant: quia, licet crimina ista, „ quantum ad accusationem, paria judicentur: differunt „ tamen in multis, cum alia poena pro uno, alia pro al„tero crimine inferatur: & præterea inter personas ac„cusatorum, & testium sit distinguendum, cum non per „ accusatores, sed per testes crimina probentur: ideoque „ non omnes, qui admittuntur ad accusandum, admitti debent ad testificandum, *cap. de cætero 14. de testib. Gl. hic V. distinguendum.* Non enim qui accusatur, statim reus est, sed qui per testes convincitur criminosus. *Hostiens. hic V. eo„dem.* Papa vero pensata æquitate, ne innocens succumbe„ret, vel pravitas Simoniæ effugeret impunita, illas ex„ceptiones tantum probandas admisit (scilicet conspira„tionem, & inimicitias capitales,) & alias, nempe ad„ulterii, & furti reprobandas, *infr. cap. seq. Gl. V. pro„bandas, & Hostiens.* Quibus probatis testes non ex zelo „ justitiæ, sed ex odio procedere viderentur, id est, evi„denter præsumerentur, *Hostiens. hic in fine.*

CXLVIII. Hinc colligitur 1. Quod contra testes, qui deposuerunt de Simonia, non admittitur aliqua exceptio in Judicio inquisitionis, nisi capitalis inimicitiæ & conspirationis, aliæ vero exceptiones criminum opponi non possunt. *Abbas hic numer. 1.* nam in hæresi quilibet admittitur ad testificandum, ergo etiam in Simonia, quæ est quodammodo hæresis, imo major est omnibus aliis criminibus, *Gl. hic. V. indifferenter. Redoan cit. part. 4. cap. 5. numer. 7. & 8.* Et licet alias laici non debeant admitti ad accusandum, vel testimonium ferendum contra Clericos, ut supra dictum *tit. 1.* id tamen non est verum in criminibus exceptis, ut est crimen Simoniæ, hæresis, & læsæ Majestatis, in quibus etiam Laici admittuntur contra Clericos, si bono zelo justitiæ, non ex odio procedant, quia tunc nec ad accusandum, nec ad testificandum admittuntur, *Gl. in cap. cum P. 10. V. Laicus de accusat. Redoanus. c. l. n. 9.*

Colligitur 2. Quod etiam in crimine Simoniæ denunciationem Canonicam præcedere debeat charitativa admonitio: nam in *tit. 1. Licet Heli* requiritur talis monitio: quamvis non certo id inde colligatur, quia forte hæc Simonia non fuit talis, quæ impedit post poenitentiam receptionem dignitatis, eo quod non fuit commissa in receptione Ordinum, vel adeptione Abbatiæ: item potuit hic requiri prævia monitio propter alia crimina, ut propter perjurium, & dilapidationem, non propter Simoniam, *Joan. Andr. hic numer. 8. & Abbas num. 4.*

Colligitur 3. Pendente inquisitione super dilapidatione bonorum, Prælatus suspectus non debet statim ab administratione bonorum removeri, licet aliud sit in Tutore, quia Prælatus majus jus habet in Prælatura, & in bonis monasterij, quam Tutor in bonis pupilli, *Abbas hic n. 8.* potest autem suspicio dilapidationis bonorum probari per solas conjecturas, etiam in ordine ad effectum suspendendi Prælatum ab administratione, ut si constat, Ecclesiam habere abundantes reditus, & nunc ære alieno gravatam esse, idque speciale est in hoc crimine propter præjudicium imminens, *Abbas hic. n. 9.*

Colligitur 4. Si res immobiles consumantur, illa est proprie dicta dilapidatio, quæ proprie dicitur alienatio rerum immobilium, si vero res mobiles consumantur, dicitur quasi dilapi-

dilapidatio, quia dictum *quasi* diminuit. *Hostiens. hic V. quasi in dilapidatione, & Abbas n. 9.*

Colligitur 5. Crimen læsæ Majestatis, sicut & hæresis, & crimen Simoniæ æquiparantur, quantum ad accusandum, & testificandum, non tamen quoad omnia, ut quoad pœnam, & plura alia. *Gl. hic V. alia pœna. Hostiens. V. Læsæ Majestatis. Abbas n.* 11. plura dicentur paulo post.

CXLIX. Cæterum prædictum *c. licet Heli*, in quo habetur, quod contra Simoniacos admittantur testes criminosi, magis declaratur in *c. per tuas.* 31. *hoc tit.* quod in effectu idem dicit, quod præcedens c. nam dictus Abbas Pomposianus plures exceptiones opposuit contra testes inductos ad ipsum convincendum de crimine Simoniæ, & Papa quosdam amisit, quosdam vero non, unde videbatur, quod testes criminosi indistincte admittendi sint in crimine Simoniæ, sicut expresse dicebatur in quadam Decretali Clementis III. quæ incipit: *Quamvis ad abolendum*, cujus verba citantur a *Gloss. margin. in cit. cap. per tuas. lit. A.* quæ hodie non Amplius extat. *Hostiens. ibidem in princ.* Unde quæsitum fuit a Papa Innocentio III. qualiter Decretalis illa sit intelligenda? Respondit Papa, quod illam non ediderit, sed aliam, quæ incipit, *Licet Heli*, ad cujus intelligentiam, ac declarationem sic distinguendum esse ait, 1. circa modum agendi, utrum agatur de crimine Simoniæ civiliter (prout habetur in antiqua compilatione) sive an quis denuncietur simpliciter (id est, per modum denunciationis & inquisitionis *Gl. hic V. eodem.*) an vero criminaliter accusetur? Et si civiliter agatur, utrum secundum Juris rigorem, an secundum æquitatem? 2. Circa personæ qualitatem, contra quam agitur, utrum sit sæcularis, an regularis: & si sit regularis, utrum sit inferioris gradus (nempe Abbas, vel eo inferior, qui & facilius amovetur) an excellentioris dignitatis (puta Episcopus regularis, contra quem cautius est procedendum, propter majus scandalum, *Gl. hic V. excellentioris.*) & an ille idem sit bonæ opinionis ac famæ (quo casu non nisi testes honesti contra illum sunt admittendi, *Hostiens. hic V. eodem.*) an vero graviter infamatus, & valde suspectus (tunc enim testes etiam infamati in tanto crimine admittuntur, *Hostiens. V. eodem.*) idem utrum si fuerit infamatus, possit de facili puniri; an sine scandalo nequeat condemnari (ut sic facilius quivis testes contra ipsum admittantur, vel repellantur, *Glos. hic V. sine scandalo.*) 3. Distinguendum est circa personas testium, utrum sint honesti (quibus semper fides habetur) an criminosi, & an isti sint emendati de crimine (quibus creditur) an vero adhuc perseverent in crimine? rursus an hujusmodi testes ex zelo justitiæ (nam etsi criminosi sint, possunt tamen ex charitate, vel zelo justitiæ dicere veritatem, *Hostiens. hic.*) an ex malignitate, sive odio (quia conspiratores sunt, vel inimici capitales, qui non debent admitti, *Gl. hic V. eodem.*) deposuisse credantur. 4. Distinguendum est circa crimina, quæ testibus objiciuntur, utrum eadem, vel minora (respectu eorum, de quibus agitur, quia si sint eadem, nempe Simonia, socius criminis non admittitur *c. Veniens. 20. de testib. Gl. hic V. Vel minora*, de quo tamen infra) an paria, vel majora (quia isti, etsi repelli omnino non possint, cum sint emendati; tamen quanto majora eis crimina objiciuntur, tanto minor fides est eis adhibenda, *Gl. hic V. Apriana, & Hostiens.*) 5. Utrum sola dicta testium producantur, an adsint alia etiam adminicula, sive indicia, & præsumptiones, quæ adjuvant testes, quia sine his testes viles non sunt audiendi in crimine Simoniæ, cum vilibus non sit credendum in criminibus exceptis. *c. Si testes 3. Si res exigat, & ibi Gl. V. Conditio caus.* 4. *q.* 3. & a tormentis non est incipiendum, *l. 1. in princ. ff. de quæstionib. & c. cum in contemplatione 6. de regulis Juris, Gl. hic V. adminicula.* His præmissis, repetit Papa, & magis declarat, quæ in præced. cap. dixerat, nempe quod ille Pomposianus Abbas erat de Simonia, perjurio, dilapidatione, & insufficientia (propter quam Abbas removendus est ab administratione *cap. de ætat. & qual. Gloss. hic V. insufficientia*) graviter infamatus. Cumque per Monachorum juratas depositiones Simonia videretur multis modis probata, ipse Abbas contra testes multas exceptiones opposuit supra memoratas; & quibus Papa illas duntaxat admisit, quibus prolatis, pateret, quod ex odio testificarentur: cæteras vero exceptiones rejecit, propter immanitatem hæresis Simoniacæ (ad cujus comparationem cætera crimina quasi pro nihilo reputantur) quoniam etsi probatæ fidem testium ex parte debilitarent, non tamen ex toto evacuarent, aliis adminiculis suffragantibus, præsertim cum testes de crimine fuerint emendati.

Tandem concludit Papa hic in fine & ait: Tales scilicet criminosos (maxime emendatos, quibus minora crimina objiciebantur, ex zelo justitiæ, & non ex odio deponentes, aliis adminiculis suffragantibus. *Hostiens. hic V. Tales.*) contra talem. (scilicet inferioris gradus Regulare, & malæ opinionis, qui de facili, sine scandalo potest amoveri, qualis fuit iste Abbas, *Gl. hic V. Contra talem.*) taliter Papa duxit admittendos, non secundum rigorem Juris, sed secundum æquitatem, cum ageretur, non criminaliter, ut deponeretur ab Ordine, sed civiliter, ut ab administratione amoveretur, (in quo casu omnino credendum est, sine aliis adminiculis, testibus emendatis, dummodo illos nulla infamia comitetur; *Gl. hic V. Duximus admittendos, & Hostiens. V. taliter.*) Et utique tales Prælati (scilicet Regulares) ex levioribus causis ab administrationibus amoveri possunt, sicut quorundam Religiosorum approbata consuetudo postulat, (quia non ita firmum jus habent Regulares, sicut sæculares, & sine scandalo gravi amoveri possunt, *Gl. hic V. levioribus. & Hostiens. V. taliter.*)

Unde prædictus Abbas quasi male sibi conscius, non exspectata sententia, cessit. Qui vero timore probationis cessit, in nullo relevatur, *arg. c. ult. dist. 24. ubi Gl. V. Confessi.* ait, si quis metu probationum confitetur crimen, habetur pro convicto, *Gl. fin. hic & Hostiens. V. cessit.*

CL. Pro ulteriore explicatione hujus c. notandum 1. Cum agitur contra Prælatum, vel alium Beneficiatum, ut removeatur solum ab administratione, tunc non agitur criminaliter, quia non agitur principaliter ad puniendum delictum, & pœnam condignam, quæ est depositio a gradu, seu Ordine, sed solum civiliter, quamvis agatur de crimine, ob publicum bonum, ut indignus & Ecclesiæ perniciosus amoveatur ab administratione, *Abbas. hic num.* 1.

Notandum 2. Si agatur de crimine Simoniæ criminaliter, non admittuntur testes criminosi, & infames, etiam contra Regularem, & sive accusatus sit bonæ famæ, sive malæ, ut colligitur ex *cit. c. per tuas.* a sensu contrario, & tradit *Gl. ibid. V. distinguenda. & V. taliter & Abbas n.* 3. licet admittantur indifferenter omnes testes, etiam criminosi, & excommunicati, quando agitur criminaliter in crimine læsæ Majestatis, & hæresis: at vero in crimine Simoniæ non omnes criminosi admittuntur indistincte ad ferendum testimonium, neque etiam excommunicati, quia *cit. c. Licet Heli, &c.* sequens: loquuntur tantum de criminosis, non autem de excommunicatis, qui indistincte repelluntur a testificando, *c. Decrevimus 8. de sent. excomm. in 6.* nisi in casibus specialiter in Jure expressis, *Abb. in cit. c. Licet Heli nu.* 10. & 11. ubi tamen excipit, nisi Simonia sit hæretica, qualis est in eo, qui credit, gratiam Spiritus S. pecunia posse emi, & vendi: contra talem enim Simoniacum admittuntur indistincte omnes testes criminosi, & excommunicati, potius propter hæresin, quam propter Simoniam.

Notandum 3. Si agatur civiliter de Simoniæ crimine, tunc non admittuntur testes criminosi, si Prælatus sæcularis accusatur, vel Regularis superioris gradus ac dignitatis, videlicet Episcopus, nisi sint emendati de crimine. Contra regularem vero Prælatum non Episcopum graviter infamatum de Simonia admittuntur testes criminosi, non de rigore Juris, sed de æquitate, deponentes ex zelo justitiæ, non ex odio, dummodo si sint emendati de crimine, aliis adminiculis fulciantur, & agatur civiliter, non ut Simoniacus deponatur ab Ordine, sed ut removeatur ab administratione, juxta *cit. c. per tuas. §. Nos vero h. t.* & tradit ibi *Gl. V. distinguenda, & V. taliter. Hostiens. in summa n.* 10. *h. t.*

Notandum 4. Etsi in crimine Simoniæ, & aliis exceptis, admittantur testes criminosi, concurrentibus qualitatibus requisitis in *cit. c. Per tuas.* non tamen plenam faciunt probationem, nisi adsint alia adminicula, seu indicia, *cit. c. per tuas.* ibi: *aliis adminiculis suffragantibus, Abb. ibid. n.* 4. quod dupliciter potest intelligi. 1. Quod testes criminosi emendati tantum admittantur, & tunc dictio *præsertim* posita in textu accipitur pro *tantum*, ut tenet *Gl. ibid. V. Ex toto.* Verum hæc expositio repugnat *cap. Testimonium* 54. de testibus ubi generaliter dicitur, in *quocunque crimine, si agatur civiliter, & contra quemcunque admitti testes criminosos, si fuerint emendati*, ac proinde hæc explicatio non est tenenda, cum Jurium correctio sit vitanda, & dictio *præsertim* improprie accipitur pro *tantum*; nam ex propria significatione accipitur comparative, ita ut idem supponat in casu contrario; & secundum hanc posteriorem expositionem, quæ est verior, dictio *præsertim* significat idem, quod *maxime*, ita ut sensus sit, quod in crimine Simoniæ admitti debeant testes criminosi, etiamsi in criminibus perseverent, concurrentibus conditionibus requisitis in *cit. tit. capit. Per tuas.* & aliis adminiculis, maxime tamen admitti debeant, si sint emendati, & tunc etiam, sine aliis adminiculis, *Abb. in cit. c. n.* 5. & 13.

CLI. Notandum 5. Qui admittuntur ad ferendum testimonium in crimine Simoniæ, admittuntur etiam in aliis criminibus exceptis: sed non omnes, qui repelluntur a testimonio in crimine Simoniæ: repelluntur etiam in aliis criminibus exceptis, ut in crimine læsæ Majestatis, & hæresis *cit. c. Licet Heli. h. t. & c. in fidei. 5. de hæret. in 6.* non tamen omnes indifferenter admittuntur in Simonia: sed considerandæ sunt qualitates, seu conditiones præscriptæ in *cit. c. Per tuas.* quia unum crimen exceptum est magis privilegiatum, quam aliud. *Abbas ibid. n.* 6.

Notandum 6. Perjurus, quamvis sit emendatus, & pœnitentiam egerit, non est admittendus in testem in crimine Simoniæ, sive de eo criminaliter, sive civiliter agatur, prout sumitur ex *cit. c. Testimonium. de testib.* quia præsumitur, quod iterum pejeraret; ideoque nunquam amplius admitti debet ad jurandum, nec comprehenditur sub generali depositione, qua admittuntur testes alias inhabiles, nisi id specialiter exprimatur. *Gl. in cit. c. Per tuas V. Furti, & V. Emendati, & Abbas n.* 10. de quo plura *l. 2. tit.* 20.

Notandum 7. In Judiciis servanda est æqualitas inter personas, scilicet æqualis conditionis, & dignitatis sunt, & quæ vilioris status: idque propter cavendum scandalum, & excellentiam majoris dignitatis. *Gl. hic V. Excellentioris & Abbas n.* 8.

Notandum 8. In Simonia, aliisque criminibus exceptis admittuntur testes, etiamsi eis majora crimina objiciantur, quam sint illa, super quibus deponunt, ita tamen, ut ejus minor adhibeatur fides. *Gl. hic V. An paria. Abbas n.* 6. quod si nec minora, nec majora, sed eadem crimina objiciantur testibus, ut alia Simonia, non admittuntur, quia Socius criminis non admittitur, si agatur criminaliter, *c. Veniens. 10. de testib. Gl. in cit. c. Per tuas. V. vel majora.*

Illud denique adhuc quæri hoc loco potest, an in crimine Simoniæ possit appellari? Resp. Non posse appellari a sententia, ut docet *Felin. in c. Sicut. 6. n. 1. & 2. h. t.* Ratio est: quia sententia lata super crimine, quæ statim executioni mandata est, quia publice interest, tale crimen statim puni-

puniri, ut est crimen latrocinii, seditionis, per appellationem non suspenditur, *l. Constitutiones. 16. ff. de appell.* sed Simonia est tale crimen, ut colligitur ex *cit. c. Sicut.* Ibi: *Ita sine dilatione mox de Ecclesia debet expelli*, & æquiparatur hæresi, in qua non appellatur *c. Ut inquisitionis 18. de hæret. in 6.* & ob magnitudinem delicti denegatur appellatio, *l. 2. C. de falsa moneta*. Simoniæ autem crimen est maximum, *cit. c. Sicut*. Item in crimine læsæ Majestatis appellari non potest, *l. Si quis. 6. §. Hi autem ff. de injusto rupto*, &c. cui æquiparatur Simonia, *c. Sane 4. caus. 15. qu. 3.* Limitat id, *Felin. cit. l. limitat. 3.* nisi quis appellaret ante sententiam.

SECTIO VII.

DE PŒNIS SIMONIÆ, AC Dispensatione in illa.

§. I.

An pœnæ Jure decretæ incurrantur propter quamlibet Simoniam & in quacunque materia fiat?

CLII. Assertio 1. Propter Simoniam mentalem, si ea pure interna sit, ita ut in nullum actum externum prodeat; certum est, nullam pœnam juris incurri, imo nec ab Ecclesia puniri posse, juxta probabiliorem DD. sententiam, quæ docet, jurisdictionem Ecclesiasticam non posse directe præcipere, & prohibere, adeoque nec punire actus mere internos. Quod Simonia in actum externum prodeat, eo quod aliquid temporale pro spirituali detur, vel accipiatur, ex intentione Simoniaca, citra omne tamen pactum expressum, vel tacitum, etsi probabile sit, Ecclesiam posse talem actum punire: de facto tamen nulla juris pœna propter talem Simoniam incurritur, ut docet *Navarr. in man. c. 23. n. 102.* & alii DD. communiter cum *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6.* & summitur ex *cap. ult. h. t.* de qua Simonia plura dicentur infra.

CLIII. Assertio 2. Ob Simoniam pure conventionalem, quæ scilicet neutra ex parte completa est, sed nondum tradita est res spiritualis, nulla Juris positivi pœna ipso facto incurritur, excepta Simonia confidentiali, de qua dictum supra *Sect. 4. §. 7. h. t.* ut est communi docet *Navarr. cit. c. 23. num. 104. Less. l. 2. cap. 35. num. 549. Suar. l. 4. de Simon. cap. 55. num. 10.* Idque probatur: quia Canones, qui pœnas inferunt Simoniacis, non utuntur verbis, quæ significant solas conventiones Simoniacas, sive contractus, sed dationes, vel receptiones ex talibus conventionibus procedentes, ut patet ex *c. Non satis. 8. & c. De Simoniace 11. h. t. Extravag. 1. 2. eod. c. Presbyter. 3. c. Quisquis 1. & 2. seqq. caus. 1. q. 2. & 3.* Ratio est: quia venditio, & emptio Simoniaca non completur sola conventione, in ordine ad pœnam incurrendam; cum ergo leges pœnales sint odiosæ, & stricti juris; non est censendum pœnas incurri per solum conatum criminis, sed requiritur, ut effectus, seu executio subsequatur. Imo etiamsi pretium sit datum, si tamen nondum res spiritualis sit tradita, vel accepta, nondum incurruntur pœnæ: quia malitia Simoniæ consistit potissimum in sacrilega irreverentia, quæ infertur rei sacræ, dum venditur: ea vero non satis est completa, donec res spiritualis pro pecunia sit reipsa tradita, ita ut prius inchoatum quidem sit delictum Simoniæ, non tamen perfectum, cui solum imponuntur pœnæ juris; ideoque Canones supra allegati, vel maxime requirunt traditionem rei spiritualis, ut patet ex illis verbis, *qui ordinati simoniace fuerint*, *qui pretio Ecclesiam obtinuerint &c.* & per dantes, vel accipientes, intelliguntur dantes, vel recipientes spiritualia. *Suar. cit. l. n. 16.* An autem e converso, si conventio simoniaca sit completa ex parte vendentis, quia ipse tradidit rem sacram, seu spiritualem, v. g. Ordines contulit, vel beneficium, sicut promisit: non vero ex parte ementis sit completa, quia pretium non est solutum, incurrantur pœnæ ipso jure, proinde ac si utrinque completa esset, major est controversia? Affirmant valde probabiliter *Cajetanus, Tolet. & Garc. p. 8. de benefic. c. 5. num. 80.* & plures alii: quia emptio, & venditio videntur perfecta, quando res est tradita, etiamsi pretium nondum sit solutum. Sed contrarium quoque est probabile, & in praxi tutum, ut docet *Navar. & Less. locis citt. Suar. c. l. num. 17. Laym. cit. c. ult. §. 7. n. 68.* quia Canones requirunt passim, ut Simoniaca conventio, tam ex parte dantium, quam ex parte accipientium, sit completa, ita ut non tantum traditio rei spiritualis, sed etiam solutio pretii, seu datio rei temporalis sit secuta: idque secundum stylum Curiæ Romanæ. Et ratio est: quia pœnæ, præsertim tam graves, & quæ ipso facto incurruntur, quantum fieri potest, & verba legis, salva eorum proprietate, permittunt, restringendæ sunt, ut non incurrantur, nisi delictum ex utraque parte sit perfectum, & consummatum; præterquam, si contrarium in lege exprimatur, itaque pœnæ juris tantum locum habent in Simonia reali, quæ scilicet ex utraque parte, tam traditione rei spiritualis, quam datione pretii est completa.

CLIV. Assertio 3. Propter nullam Simoniam etiam realem, & ex utraque parte completam, incurruntur pœnæ juris, ipso facto, præter illam, quæ committitur in ingressu Religionis, ordine, & beneficio, ut docet *Navarr. cit. c. 23. n. 111. vers. 6. & 7. Less. c. l. n. 130. Suar. cit. 55. n. 3. Laym. c. l. n. 69.* & alii communiter. Quare si quis Simoniam committat in Administratione, collatione, & susceptione aliorum Sacramentorum, quam Ordinis: item in consecrationibus, vel benedictionibus, aut dispensationibus: in venditione, vel emptione, vel redemptione pensionis Ecclesiasticæ, in collatione Vicariæ temporalis, graviter quidem peccabit, & Simoniam committet, quoad culpam, non tamen pœnam incurret excommunicationis, suspensionis, aut inhabilitatis alicujus. Idque probatur: quia quamvis in antiquis Decretalibus imponantur sæpe pœnæ inferendæ a Judice, tam contra Clericos, quam laicos simoniacos, ut videre est in *c. Reperiuntur. 7. & seqq. c. Quidquid 101.* & aliis, *caus. 1. q. 1. c. Sicut. 6. &c. De hoc. 11. c. Veniens. 19. & similibus h. t.* non tamen ibi statuitur ulla pœna ipso facto incurrenda. Et quamvis in *Extravag. Cum detestabile. 2. h. t.* quæ est Pauli II. *Inter communes in princ.* omnes excommunicationis, suspensionis, privationis, & interdicti sententiæ, censuræ, & pœnæ jam a Romanis „ Pontificibus quomodolibet latæ contra Simoniacos, cujus„ cunque status, gradus, ac dignitatis fuerint, confirmen„ tur, & innoventur: ubi etiam additur, quod omnes illi, „ qui simoniace ordinati fuerint, ab executione suorum Or„ dinum sint suspensi: non tamen ibi dicitur, quod omnes juris pœnæ, quæ olim erant sententiæ ferendæ, nunc ipso facto incurrantur, prout aliqui DD. colligere volunt ex illis verbis: *Et contra quemlibet tam manifestum, quam occultum: quas ipso facto eos incurrere volumus &c.* quasi alioquin illa verba superflua forent: nam per hæc verba non est facta talis extensio, sed solum facta est extensio pœnarum a publicis Simoniacis ad occultos, ut si quæ forte erant latæ sententiæ contra publicos Simoniacos, nunc etiam ipso facto incurrantur ab occultis, ut aperte colligitur ex allatis verbis: nam post hæc verba, *& eorum quemlibet, tam manifestum, quam occultum*, immediate subjungitur, *quas ipso facto eos* (scilicet tam manifestum, quam occultum) *incurrere volumus*, *Suar. cit. c. 55. num. 8.* Similiter in *cit. Extravag. 2. §. Statuentes præterea*, decernitur, „ quod omnes & singuli præmissis dignitatibus præditi, qui „ quomodolibet dando, vel recipiendo, Simoniam commi„ serint, aut ut illa fieret, Mediatores extiterint, seu pro„ curaverint, sententiam excommunicationis incurrant, a „ qua absolvi non possint, nisi a Romano Pontifice, præ„ terquam in mortis articulo. Nam verba hæc intelligenda sunt, & limitanda juxta subjectam materiam, nempe de Simonia in Ordine, & beneficio, quos principaliter ibi punire voluit Pontifex, & ex §. *seq. & fin.* Ubi in virtu„ te S. obedientiæ injungitur, ut eos omnes, quos Simo„ niam hujusmodi commisisse vel procurasse, aut in ea Me„ diatores esse sciverint, nec se, vel per alios relevare „ quantocyus non omittant, etiamsi complices fuerint. „ Quod si non fecerint, absolvi non possint, donec prædicta revelentur, & complices detecti criminis puniantur. Quod autem hæc Constitutio loquatur de Simoniacis in Ordine, & beneficio, confirmatur ex *Extravag. Et si Dominici. 13. de pœn. & remiss.* quæ est etiam Pauli II. ubi sola Simonia in Ordine, & beneficio ponitur inter casus specialiter Papæ reservatos, ut postea etiam declaravit Sixtus IV. in *Extravag. Etsi Dominici. 5. eod. tit.* Idque confirmatur ex Constitutione Pii V. quæ incipit, *Cum primum*, edita Calendis Aprilis an. 1566. & extat apud Quarantam in summa Bullarii. *V. Simonia. fol. 190.* in qua etiam pœnæ infliguntur iis, qui in assecutione SS. Ordinum, & beneficiorum simoniace delinquunt, quas Simonias præ cæteris, magis punire voluerunt SS. Pontifices, propter majus detrimentum quod inde universali Ecclesiæ bono infertur, *Suar. cit. l. num. 9.*

CLV. Assertio 5. Pœnæ Jure decretæ in Simoniacos comprehendunt etiam Simoniam, quæ est solum prohibita Jure Ecclesiastico, hujusmodi est illa, quæ fit in permutationibus beneficiorum, & similibus. *Suar. cit. cap. 55. num. 19.* & alii apud ipsum. Idque probatur, tum ex antiquis Canonibus, in quibus reprobantur simpliciter pacta, quæ in permutatione beneficiorum fiunt, sine auctoritate Superioris, *c. Quæsitum. 5. & c. Cum olim. 7. de rer. permut.* Et in *c. De hoc. 11. h. t.* pœna depositionis infligitur ei, qui alicui promisit beneficium pro suffragio obtinendo in electione ad Episcopatum: & tamen illa tantum fuit Simonia prohibita Jure Ecclesiastico. Et in *cit. Extravag. h. t.* est sermo, non tantum de Simonia, quæ est contra Jus divinum, sed etiam contra Jus Ecclesiasticum, ut patet ex princ. ubi dicitur: *Cum detestabile scelus Simoniæ tam Divinorum, quam SS. Canonum auctoritas damnet, & reprobet*: & postea omnes pœnæ a Rom. Pontificibus contra Simoniacos quomodolibet latæ confirmantur: SS. Canones autem indifferenter puniunt Simonias contrarias Juri Divino, & Ecclesiastico. Nec refert, quod Simonia Juris Ecclesiastici non sit ita proprie dicta Simonia, sicut illa, quæ est contra Ius Divinum, ut supra dictum: quia SS. Canones nomine Simoniæ utramque comprehendunt, & iisdem verbis damnant, ac detestantur. *Suar. cit. l. n. 20. & 21.* Excipitur, nisi ex verbis legis aliud colligatur nempe sub nomine Simoniæ non voluisse comprehendere illam, quæ est solum contra Jus humanum. Si lex puniens Simoniam in beneficiis, non extenditur quoad pœnam ad venditionem pensionis Ecclesiasticæ non quod illa venditio non sit contra Jus positivum seu humanum: sed quia pensio non est proprie dictum beneficium: lex autem pœnalis debet restringi ad proprietatem verborum: sic etiam lex puniens Simoniam in officiis Ecclesiasticis, probabiliter non comprehendit officia temporalia, ut Oeconomi, Advocati Ecclesiæ, ob eandem rationem, quia non videntur esse Officia proprie Ecclesiastica. *Suar. cit. l. n. 22* ubi *n. 23.* addit, quod Canones interdum gravius puniant Simoniam, quæ est contra Jus Ecclesiasticum, qualis est Simonia confidentialis, quam Simoniam, quæ est contra Jus Divinum, eo quod prima illa frequentius committatur, vel magis perniciosa sit Reipublicæ, & Communitati.

§. II.

§. II.

An, & qualiter incurratur pœna excommunicationis propter Simoniam commissam in Ordine, vel Beneficio?

Dictum est §. *præced. n.* 154. nullam juris pœnam ipso facto incurri, nisi propter Simoniam commissam in Ordine, vel beneficio, vel in ingressu Religionis. De Censuris, aliisque pœnis, quæ in hoc ultimo casu incurruntur, actum est supra *sect.* 3. §. 4. *h. t.* Restat nunc, ut agamus de censuris, tum excommunicationis, tum suspensionis, quæ in Ordine, & beneficio incurruntur.

CLVI. Assertio 1. Per Simoniam realem, & completam in Ordinem incurritur excommunicatio Papæ reservata ipso facto, tam ab Ordinante, quam ab Ordinato, ut constat ex *cit. Extravag.* 2. *h. t.* ubi, postquam mentio facta fuit de Simonia in Ordine, subditur in §. *Statuentes: qui quomodolibet dando vel recipiendo Simoniam commiserint, &c.* sententiam excommunicationis incurrant. Neque dici potest, quod pœna suspensionis in fine principii decreta sit contra simoniace Ordinatos, & ibi videatur fieri sermo de illis; adeoque altera pœna excommunicationis videatur solum pertinere ad alios Simoniacos in beneficio, de quibus immediate ante sermo præcessit in §. *Per electiones*. Verum DD. communiter dicunt, quod in §. *Statuentes*, generalibus verbis, quæ totam materiam præcedentem comprehendunt, feratur excommunicatio contra utramque Simoniam, ita ut dantes, & accipientes, sive ad Ordinem, sive ad beneficium conferendum, vel obtinendum, sint ipso jure excommunicati, *Suar. dis.* 22. *de censur. sect.* 5. *n.* 25.

Porro nomine Ordinum in hac materia veniunt tam Minores, quam Sacri, quia omnes, proprie loquendo, sunt Ordines, & per quemlibet confertur peculiaris potestas in ordine ad sacerdotium in quo Character Ordinis completur, *Suar. cit. l. de Sim. c.* 56. *n.* 4. *Barb. in collect. in cit. Extravag.* 2. *num.* 8. Quin imo hæc pœna excommunicationis etiam incurritur ab iis, qui simoniace conferunt, vel accipiunt primam Tonsuram, ut docet *Suar. cit. c.* 56. *n.* 5. *Laym. cit. c. ult.* §. 7. *n.* 79. & alii apud *Barb. in cit. Extrav. n.* 8. contra *Lessium. cit. c.* 35. tum quia per primam Tonsuram, communi modo loquendi, dicitur quis ordinari, id est, constitui in Ordine Clericorum, & hoc sensu prima Tonsura dicitur Ordo: tum quia aliæ quoque pœnæ decretæ contra Simoniacos in Ordine, etiam habent locum in collatione: & susceptione primæ Tonsuræ, ut postea dicetur. Sed & Simonia commissa in Reverendis, seu dimissoriis censetur commissa in Ordine, ut tradit *Avila tr. de censur. p.* 3. *dis.* 5. *dub.* 9. & *Laym. cit. l.* Probabile tamen est, quod Notarius qui pro dimissoriis, vel sigillo aliquid accipit, non incurrat excommunicationem, quia Concilium Trident. *Sess.* 21. *c.* 1. *de refor.* talem extensionem non facit, nec novam pœnam imponit, sed confirmat pœnas olim Jure inflictas. *Less. cit. c.* 35. *num.* 133. de quo plura supra *sect.* 2. §. 2. *h. t.*

CLVII. Assertio 2. Similiter propter Simoniam realem, & utrinque completam in beneficiis, excommunicatio Papæ reservata incurritur, si quis pro collatione, electione, confirmatione, institutione, vel præsentatione ad beneficium Ecclesiasticum pecuniam dederit, vel acceperit, *cit. Extrav.* 2. §. *Statuentes*, *h. t.* ubi tamen nomine beneficii intelligi solum debent beneficia proprie dicta; ideoque qui Simoniam committit in Officiis Ecclesiasticis, quæ non sunt beneficia, vel in collatione, aut receptione pensionis Ecclesiasticæ, vel Vicariæ temporalis, non incurrit excommunicationem, quia non sunt proprie dicta beneficia, *Less. c. l. n.* 137. *Suar. cit. c.* 56. *num.* 6. ubi in fine addit, etiamsi Simonia commissa sit in parva quantitate, sive modico pretio, excommunicationem incurrit, cum & illa sit peccatum mortale; adeoque capax pœnæ excommunicationis. Porro hæc excommunicatio extenditur ad quoslibet Simoniacos in Ordine, vel beneficio, eosque sive manifestos, sive occultos, ut patet ex *cit. Extravag.* atque etiam ad mediatores, ut parentes, amicos, procuratores, & omnes, qui suam operam interponunt, ut Ordo, vel beneficium simoniace obtineatur, ut patet ex *cit. Extravag.* §. *Statuentes. Less. cit. l. n.* 141. *Suar. l. n.* 6. non tamen extenditur ad scientes Simoniam esse commissam, & non revelantes: quia ibi ad eos hæc pœna non extenditur, sed solum præceptum ponitur *in cit. Extravag.* §. *ult. Suar. c. l.* Quod si per ignorantiam inculpatam commissa sit Simonia, sive in Ordine, sive in beneficio, non incurritur pœna excommunicationis, quippe quæ supponit culpam, & quidem mortalem, a qua excusat talis ignorantia. *Less. c. l. n.* 2. *Suar. cit. l.*

§. III.

An, & qualis suspensio contrahatur per Simoniam commissam in Ordine, vel Beneficio?

CLVIII. Assert. 1. Spectato Jure communi Decretalium, Ordines conferens per Simoniam completam, & perfectam, recepto pretio, vel alia re æquivalente, ipso facto est suspensus a collatione omnium Ordinum, saltem per triennium, ut patet ex *c. Si quis* 45. *h. t.* ubi statuitur: si quis ordinaverit, „ vel ad Ordinem aliquem præsentaverit, promissionem, vel „ juramentum ab illo recipiens, quod super promissione sua „ eundem non inquietabit: (id est, non postulabit sustenta„ tionem alias jure debitam, juxta *c. Secundum.* 16. *de præbend.*) „ Ordinator a collatione; Præsentator vero ab executione „ Ordinum per triennium sunt suspensi. Ordinatus autem ab „ Ordine sic suscepto (donec a Sede Apostolica dispensatio„ nem obtinuerit) est suspensus.

CLIX. Notandum hic 1. Ordinans (idemque est de præsentante) in casu hujus c. est ipso jure suspensus a collatione omnium Ordinum propter Simoniam commissam, ut puniretur in eo, in quo peccavit: nam ordinatio facta est, quia ordinatus remisit ei jus, quod ex tali ordinatione erat consecuturus, nempe ad alimenta ipsi præstanda. Verum quia hic non intervenit datio alicujus pretii, vel remissio obligationis jam ortæ, sive juris jam acquisiti; non enim ordinatus remisit rem sibi in præsenti debitam; sed promisit, se remissurum futurum debitum, pro eo tempore, quo debebitur, sive quo posset deberi: nam nihil Ordinator, aut Præsentator, ante ordinationem debebat ordinando, sed hic renunciavit juri, quod in futurum posset acquirere, si debito modo præsentatur; adeoque non fuit directe commissa Simonia in Ordine; idcirco etiam facta fuit suspensio tantum ad tempus, cum alias conferens Ordinem directe per Simoniam, absolute, & perpetuo sit suspensus, sive omnino deponendus: & recipiens non solum ab Ordine simoniace suscepto, sed etiam ab aliis sit suspensus, siquidem remisit, quod in præsenti debetur, de quo infra: iste autem ordinatus non est suspensus, nisi ab Ordine sic suscepto; adeoque tam ordinans, quam ordinatus non commisit directe, & ex proposito Simoniam, quia & Ordinator volebat ordinare, & ordinatus ordinari, nullo pretio dato, vel accepto; ideo etiam mitius puniri debent: nam pœna debet esse commensurata delicto. *Gl. hic. V. Ab. executione*, & *Abb. n.* 4. & 5. Veruntamen valde probabile est, quod docet *Suar. cit. c.* 56. *n.* 13. & *dis.* 31. *de censur. sec.* 4. *n.* 27. nempe quamvis in casu hujus c. perfecta Simonia in collatione Ordinum sit commissa: Ordinatorem tamen ipso jure incurrere tantum suspensionem a collatione Ordinum per triennium, juxta *cit. c. pen. h. t.* nam etsi ibi aliquod pretium, vel pecunia data non fuerit pro ordinatione; ipsa tamen promissio, sive obligatio non petendi debitam sustentationem, erat res pretio æstimabilis, adeoque sufficiens ad proprie dictam Simoniam; ergo cum in illo c. dicatur, quod ab ordinante tantum incurratur suspensio triennalis, non est pœna illa augenda sine gravi causa, & fundamento: Præsertim cum ex antiquioribus Canonibus non possit satis probari, quod suspensio perpetua ipso jure incurratur: multo minus potest id probari ex *Extr.* 2. *h. t.* quippe quæ solum loquitur de simoniace ordinatis, & nihil de Ordinante.

Porro per Bullam Sixti V. motu proprio editam: contra male promoventes, & promotos, quæ incipit. *Sanctum, & salutare*, declaratur, Ordinantem per Simoniam eo ipso suspensum esse a collatione quorumcumque Ordinum, atque adeo etiam primæ Tonsuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium, ac denique est illi interdictus ingressus Ecclesiæ, & reservantur hæ censuræ Sedi Apostolicæ, tametsi Simonia occulta sit *Suar. cit. c.* 56 *n.* 15. & 16. *Less. c. l. n.* 130. Et quamvis Clemens VIII. dictam Bullam Sixti V. ad terminos Juris Canonici in quibusdam punctis redegerit, eam tamen quoad Simoniace ordinantes, & ordinatus in suo rigore reliquit, & confirmavit. *Less. c. l.* ubi tamen addit, hanc Sixtinam in plerisque locis non esse usu receptam.

CLX. Notandum 2. Remissio illa ab ordinato in casu hujus c. facta Ordinatori, vel præsentanti ad Ordines, nempe Archidiacono, cujus officium est examinare Ordinandos, & inquirere, an habeant sufficientem Titulum, & postea illos præsentare Episcopo ordinandos, illicita, est & nullam obligationem inducit: quia est promissio ea parte utriusque, ordinantis, vel præsentantis, & ordinati illicita, & consequenter etiam juramentum ei accessorium non tenet. *Gl. in cit. c. pen. V. Promissionem.* quia ordinans, vel præsentans tenetur providere ordinato de Titulo sustentationis, ne in opprobrium totius Ordinis Clericalis mendicare cogatur, ideoque etiam post ordinationem non valet talis remissio, etiam jurata. *Garc. p.* 5. *de benef. l.* 5. *n.* 174.

Notandum 3. Non solum Ordinator a collatione, & Præsentator ad Ordines ab executione suorum Ordinum, sed etiam Simoniace ordinatus, ipso jure est suspensus ab Ordine sic suscepto, donec a Papa fuerit absolutus, ut habetur in *cit. c. pen. h. t.* quamvis in *Extravag.* 2. *h. t.* dicatur. *omnes illi, qui Simoniace ordinati fuerint, a suorum Ordinum executione sint suspensi*: adeoque non tantum ab Ordine Simoniace suscepto, quæ est recepta Doctorum sententia apud Avilam *cit. dis.* 5. *dub.* 9. *concl.* 1. Verum textus hic probabiliter etiam intelligi potest de Ordinibus Simoniace susceptis, ita ut sic ordinati suspensi sint ab executione Ordinum suorum, quos singuli Simoniace susceperunt, ut in eo quilibet puniatur, in quo peccavit, præsertim cum pœnæ sint restringendæ, sicut etiam Jure antiquo decretum erat in *c. per tuas* 37. & *c. pen. h. t. Less. cit. l. n.* 135. *Suar. cit. dis.* 31. *de censur. sec.* 4. *n.* 33. ubi tamen addit, priorem opinionem, sicut communior est, ita etiam esse securiorem.

CLXI. Assert. 2. Is, qui Simoniace Ordinem suscepit, sed sine culpa ab ipso commissa; quia scilicet alius v. g. amicus ejus, ipso inculpate ignorante, pecuniam dedit Episcopo; ut ipsum ordinaret, non est ipso jure suspensus ab Ordinibus antea rite susceptis, imo nec ab Ordine sic suscepto cum id nul. Jure sit expressum, saltem ea suspensione, quæ sit vere ac proprie censura. *Suar. cit. sec.* 4. *n.* 40. *Less. c. l. n.* 136. Idque sumitur ex *c. de Simoniace* 22. *h. t.* ubi Papa Lucius III. „ ait: De Simoniace ordinatis certum non possumus dare res„ ponsum, nisi plenius cognoscamus, qualiter fuerint ordi„ nati, cum quidam, licet secundum quandam speciem Si„ moniæ, utpote ipsis ignorantibus, Simoniace sint ordina„ ti, possint, quia Simoniaci non sunt, in suis Ordinibus per„ manere, adeoque non sunt ab ipsis suspensi. Ratio est, quia suspensio proprie dicta est pœna imposita propter culpam, ergo cum in tali casu nulla sit culpa, ex parte ordinati, non potest is incurrere suspensionem, quæ sit proprie censura, & non imponitur, nisi propter culpam, seu peccatum. Verum *Gl. hic V. remanere Hostiens. ibid. & Abbas n.* 6. quin & *S. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. *ad* 3. dicunt, dispensative id factum esse, nec posse sic ordinatum exequi Ordinem per Simoniam alterius, ipso Ignorante, susceptum, nec ad altiorem Ordinem promoveri, ne per saltum promotus videatur, nisi cum eo misericorditer dispensetur: idque probari potest, tum ex

c. præ

c. præsentium 3. cauf. 1. q. 5. ubi quidam Simoniace ordinatus, quia parentes dederant pecuniam, ipso ignorante, ab Ordine sic suscepto est suspensus, nisi ab Episcopo cum eo fuerit dispensatum: tum ex *c. perpetuas 37. h. t.* ubi de quodam Simoniace ordinato per ignorantiam, dicitur, nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum, nec ad superiores Ordines ascendere, nec in suscepto debet Ordine ministrare. Sed contra est, quia in *cit. c. Simoniace.* nulla fit mentio de ulla suspensione lata in ordinatum Simoniace, ipso ignorante: nec obstant textus in contrarium allegati: quia in illis fuit in ordinato ignorantia culpabilis, vel juris, ut in *cit. c. per tuas.* ubi ordinandus ipsemet actum Simoniacum fecit, per quem sibi paravit viam ad Ordines suscipiendos, licet putaret, id non esse illicitum, quæ fuit ignorantia juris: vel ignorantia facti crassa & culpabilis, ut in *cit. c. præsentium*, & colligitur ex ipso textu ibi: *quia culpam istam nesciens, & coactus commisit*: ideoque suspensio propter culpam ordinati est imposita: id quod semper præsumendum est, quotiescunque suspensio in jure fertur, nisi contrarium expresse significetur, in *c. Ex insinuatione 26. & c. nobis 27. h. t.* de quo nihil est expressum in *cit. c. de Simoniace.* adeoque etiam dispensatione ibi non fuit opus. *Suar. cit. sec. 4. n. 41. Laym. cit. c. ult. n. 71.*

CLXII. Sed objici potest 1. Quod in ipsa ordinatione fuerit commissa Simonia ab Episcopo accipiente pro ea pecuniam ab alio datam, ergo talis est Simoniace ordinatus, adeoque ipso jure suspensus. Negatur conf. disparitas est, quia Simoniace ordinari, est, ordinari committendo Simoniam: at ipse ordinatus hic nullam commisit, licet ordinans commiserit, ideoque ex eo, quod collator Ordinis Simoniace ordinet, non sequitur, etiam alterum Simoniace ordinari, *Suar. cit. c. 56. n. 9.* Objicitur 2. Ordinatus per ignorantiam ab Episcopo Simoniaco est suspensus, ut mox dicetur, ergo etiam qui ignoranter ordinatur ab eo, qui ab alio pecuniam accepit pro Ordine conferendo. Sed negatur conseq. Disparitas est, quia in posteriore casu non ordinatur quis ab Episcopo jam suspenso, adeoque adhuc executionem Ordinis ab eo recipere potest, licet Episcopus ordinans in ordinando incurrat suspensionem, & consequenter simul perdat potestatem dandi executionem Ordinis: secus est in priore casu, in quo ordinans antecedenter supponitur esse suspensus, propter Simoniam unam vel plures, quas incurrit, antequam ordinaret eum, pro quo data est pecunia, ipso ordinato ignorante. *Suar. cit. c. sec. 4. num. 41.*

CLXIII. Assertio 3. Qui ordinatur ab Episcopo Simoniaco, sed non recipit Ordinem Simoniace: quia Episcopus in illa ordinatione nullam Simoniam commisit; tunc si scivit, ante ordinationem, Episcopum esse Simoniacum, incurrit suspensionem ab ordine sic suscepto, ut constat ex *c. Si qui 108. cauf. 1. q. 1.* ubi dicitur: *Qui vero scienter se a Simoniacis consecrari permiserint, eorum ordinationem omnino irritam esse decernimus*, scilicet quoad usum, seu executionem Ordinis conferendam. Si quis vero bona fide a tali Episcopo sit ordinatus, ignarus illum esse Simoniacum, non incurrit suspensionem, quippe quæ non nisi propter culpam imponitur, tanquam pœna, prout habetur in *cit. c. Si quis & in c. Per tuas 37. h. t.* Putat tamen *Gl. in cit. c. Si qui V. eodem Silvest. V. Suspensio, q. 7. dict. 2. Avila cit. dis. 5. dub. 9. concl. 3.* quod postquam ordinatus a Simoniaco etiam ignoranter, intellexit, ipsum fuisse Simoniacum, ipso jure suspensionem incurrat, ita ut non possit etiam in Ordine sic suscepto ministrare, donec a Papa dispensetur, quod colligi videtur ex *cit. c. Si qui*, ibi: *talium ordinationem misericorditer sustinemus*. Sed contra est, quod, cum ordinatus a tali Episcopo ab initio non contraxerit suspensionem, excusante bona fide, & ignorantia, neque ea postfacto propter supervenientem scientiam, illam contrahat: cum enim non intervenerit culpa, non potest scientia per se sola inducere suspensionem, quæ culpam supponat. *Suar. cit. sect. 4. n. 30. in fine.*

Porro per Simoniam in Ordine, præter suspensionem ab executione Ordinum non incurritur, sive ab ordinante Simoniace, sive ab ordinato alia suspensio ab officio vel beneficio, cum in *cit. Extrav. 2. h. t.* expresse limitetur ad suspensionem ab executione Ordinum: alioquin Simoniace ordinatus non posset eligere, nec fructus beneficij suos faceret, nec illos, tuta conscientia, retinere, quantumvis crimen occultum sit. *Suar. l. 4. de Simonia c. 56. n. 18.*

CLXIV. Assertio 4. Deveniendo nunc ad suspensionem, propter Simoniam commissam in beneficio, nulla talis incurritur, neque a conferente beneficium Simoniace, neque a recipiente: quod intelligendum est de propria suspensione, prout est censura distincta ab excommunicatione: nam cum Simoniacus in beneficio sit ipso jure excommunicatus, *Extrav. 2. h. t.* & supra dictum, consequenter etiam est suspensus ab omni officio, beneficio, & Ordine, donec absolvatur. *Suar. cit. c. 56. de Simon. n. 19. & cit. dis. 31. sect. 5. r. 43. Navarr. in man. c. 23. n. 111. dicto 3. Avila de censur. cit. dis. 5. dub. 9. conclus. 5.* Et inprimis quidem quoad suspensionem ab Ordine, certum est, non incurri illam per Simoniam in beneficio, quia non est dicendum, pœnam aliquam incurri ipso jure, nisi illa expresse reperiatur a lege seu Canone imposita, ut tradit *Gl.* communiter accepta in *c. ult. V. Ex vi de jure patron.* nullibi autem talis suspensio reperitur Jure imposita. Nam in *c. præter 6. §. Verum dis. 32.* ubi dicitur, Simoniacos non esse admittendos ad sancta ministeria, sermo est de non Simoniaco in beneficio, sed in Ordine, qui etiam per alios Canones est suspensus, *Gl. V. ibid. officium*. Quod vero attinet ad suspensionem in beneficio, nec quoad conferentem Simoniace beneficium, nec quoad recipientem, reperitur talis lata suspensio, quæ ipso jure incurratur. Ubi tamen notandum est, quod electio, & quævis alia provisio Simoniaca beneficii (etiam ignorante proviso facta) sit omnino invalida, nec per illam ipsi proviso jus acquiritur in beneficio, nec facit fructus suos, sed ad illorum omnium, quæ percepit, restitutionem est obstrictus, ut statutum habetur in *Extravag. 2. §. per electiones h. t.* ista tamen non est proprie dicta pœna suspensionis a tali beneficio, cum suspensio supponat jus acquisitum in beneficio; illa autem beneficii provisio, de qua in *cit. Extrav.* est sermo, ipso jure nulla est. *Suar. cit. sect. 4. n. 45. & cit. c. 56. n. 19.* Sed neque incurrit Simoniacus in beneficio suspensionem ab aliis beneficiis legitime obtentis, quia id etiam nullo jure sufficienter probatur: nam textus in *c. de Simoniacis 22. h. t.* loquitur de Simonia commissa in susceptione Ordinis, non beneficii, neque etiam fit ibi mentio de suspensione aliqua ipso jure lata: in *c.* vero *præsentium 3. cauf. 1. q. 5.* est sermo de Simonia commissa in ordinatione ejusque pœna; ideoque ibi non fertur suspensio ab omnibus Ordinibus sed tantum ab Ordine Simoniace suscepto, *Suar. cit. sect. 4. n. 46.*

§. IV.

An præter prædictas Censuras, sint aliæ pœnæ Canonicæ Jure decretæ in Simoniacos?

CLXV. Assert. 1. Sunt & aliæ pœnæ Jure Canonico statutæ in Simoniacos. Et imprimis perpetuo sunt deponendi ab Altaris ministerio, sive ab officio, & consequenter etiam a beneficio, ut constat ex *cit. c. Erga 110. cauf. 1. q. 1.* & ex *c. 2. de Confess.* ubi cum quidam Canonicus confessus esset in Judicio, quod pro consensu præstando electioni alterius, 500. Sarracenorum obligationem acceperit, & mediator extiterit Simoniacæ pravitatis: eo Intellecto, Innocentius III. per sententiam definitivam pronunciavit, eum esse ab officio, & beneficio deponendum. Similiter pœna depositionis contra „ Simoniacum in beneficio decernitur in *c. de hoc 11. h. t.* Nam „ cum Episcopus Oxomensis ante electionem Archidiacono „ (habenti suffragium in electione) quoddam beneficium, „ & cuidam Clerico Prioratum quendam promisisset, ut „ electioni ejusdem Episcopi uterque consentiret: Papa A- „ lexander III. super hoc respondit: Si manifestum sit (id „ est, notorium) dictum Archidiaconum, & Clericum re- „ cepisse promissa ob illam causam, vel id confessi fuerint „ in jure) coram suo Judice) vel legitime convicti ab Al- „ taris Ministerio perpetuo sunt deponendi. Si vero id ma- „ nifestum sit (per famam tantum, sive famosum, & non „ notorium, unde alia littera habet, non manifestum, „ *Gl. hic. V. eodem. & Hostiens.*) nec etiam confessi, vel con- „ victi fuerint, sed tantum publica laborent infamia, „ eis Canonica purgatio indicenda est, in qua si defece- „ rint, tanquam auctores tanti sceleris sunt puniendi. Rex autem (qui jus habebat in electione, tanquam Patronus, *Gl. hic. V. Regem*, & jure speciali, scilicet privilegio, vel consuetudine, ideoque consensus ejus in electione requiri debebat. *Abbas hic n. 10.*) & Principes (ad quos etiam forte jus patronatus pertinebat, vel qui Regem induxerant ad consentiendum *Hostiens. hic. V. assensum*) induci debent ut si „ quæ receperint a dicto Episcopo ut ejus electioni præsta- „ rent assensum, Ecclesiæ Oxomensi, sine diminutione, „ seu integre restituant, cum illa sine gravi periculo salu- „ tis suæ non possint retinere.

Porro per depositionem perpetuam ab Altaris ministerio, intelligitur hic eadem pœna, quæ habetur in *cit. c. de confess.* nempe ab officio, & beneficio, sive agatur per modum accusationis, sive etiam per modum inquisitionis, ut tradit *Gl. V. deponendi*. Hinc etiam colligitur 1. quod promittere beneficium pro voto, seu suffragio electionis sit Simonia contra Jus positivum, *Azor p. 3. Instit. l. 12. c. 7. q. 2. §. Est ibidem*. Colligitur 2. Principes, & alios quoslibet sæculares, qui recipiunt pecuniam, ut tanquam Patroni in electione consentiant, vel eam ratam habeant, Simoniacos esse, & restituere debere accepta Ecclesiæ, de cujus Prælato, vel Rectore eligendo agitur, in cujus injuriam illa pecunia data fuit, quamvis non sit ex illius Ecclesiæ bonis beneficium constitutum, *Abbas hic num. 5. Azor. c. l.*

CLXVI. Præterea pœna depositionis contra simoniace obtinentem beneficium statuitur in *c. Insinuatum. 23. h. t.* ubi „ relatum fuit Papæ Alexandro III. quod in Ecclesiis Epi- „ scopatus Cistrencensis, complures Clerici per Simoniam „ dicantur habere ingressum, de quo sunt infamia notati. „ Quare mandat Papa Episcopo Diœcesano, ut si publi- „ cum, & notorium fuerit (sive facto, sive jure, ut „ quia in Judicio confessi sunt, vel convicti, vel vi præ- „ sumptionis Juris, & de Jure, *Hostiens. hic V. Publicum*) „ aliquos in Ecclesiis illis per Simoniam, intrasse, eos „ inde removeat: illis autem, quorum crimen notorium „ non est; si tamen publica laborent infamia, purgatio- „ nem, cum quinta, vel sexta manu sui Ordinis, indi- „ cat, in qua, si defecerint, beneficiis eosdem perpetuo „ privet.

CLXVII. Ubi notandum 1. Simoniacus in beneficio non deponitur ab Ordine, si contra eum procedatur, non per viam accusationis, sed inquisitionis: privatur tamen beneficio simoniace acquisito, quamvis etiam alia pœna puniri posset, cum hæc amotio non sit proprie pœna, *c. Cum Clerici 6. de pactis. Abbas hic n. 2.* de quo supra *l. 2. tit. 35. §. 3. n. 22. & seq.* imo & pœna depositionis ab Ordine, si crimen Simoniæ sit notorium, imponi posset. juxta *c. Qualiter. 23. de accus. & c. Cum ab homine 10. de Judic.* Nec obstat, quod in casu hujus c. talis depositio non sit imposita: quia Episcopus quæsivit tantum, an talis beneficiis simoniace acquisitis sit privandus, & Papa respondit, prout habetur in textu, *Abbas hic n. 3. in fine.*

Notandum 2. Infamato de crimine Simoniæ purgatio indi-

dicenda est, propter probabilem præsumptionem ex infamia ortam: quod si deficiat in probatione, punitur acsi convictus de fuisset, & præsumptio probabilis orta ex infamia transit in crimine violentam, cum reus deficit in probando, quæ præsumptio sufficit ad condemnationem, *Gl. fin. hic & Abbas n. 4.*

CLXVIII. Denique adhuc alia depositionis pœna imponitur in *c. Qui aliam 2. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Moguntino sub Rabano Archiepiscopo *c. 10.* ubi sic statuitur: „ Qui alium in Ecclesia ordinatum (id est rite, & canonice institutum) per pecuniam expulerit, id est, expelli „ fecerit: eumque sibi taliter vendicaverit (sive si retinuerit vi ipsum intrudendo) omnino deponatur. Nam talia „ duplex peccatum commisit, nempe Simoniam, dando „ pecuniam pro spirituali re obtinenda; & quia succedit „ in locum viventis eumque occupat, *c. Finem 110. caus. 7. quæst. 1. & c. 1. de concess. præb. Gl. hic V. Expulerit.* Ideoque deponendus est, etiamsi contra eum procedatur per modum inquisitionis, si de eo constiterit, perinde ac si accusatus fuisset: nam textus hic loquitur indistincte. *Hostiens. hic in fin. & Abbas.* Illud hoc loco addendum prædictam pœnam depositionis decretam in Simoniacos non incurri ipso jure, sed per sententiam Judicis imponendam esse, ut clare patet ex Canonibus supra allatis. Neque vero etiam per *Extrav. 2. h. t.* hæc pœna incurritur ipso facto, idque propter eius gravitatem, *Suar. l. 4. de Simon. c. 56. num. 22.*

CLXIX. Assertio 2. Alia pœna est (quæ tamen includitur, vel conjuncta est pœnæ depositionis per hominem) quod Simoniacos in Ordine, vel beneficio privetur, non solum beneficio simoniace acquisito; sed etiam aliis beneficiis prius rite, & legitime obtentis: ita tamen, ut hæc privatio non incurratur ipso jure, seu facto: sed non nisi per sententiam condemnatoriam Judicis, per quam Simoniacus beneficiis prius obtentis privatur, si Simonia per ipsius culpam commissa fuit, ut colligitur ex *c. Presbyter. 3.* ibi: *privaretur, caus. 1. q. 1. c. Sicut. 6. & c. De hoc. 11. h. t. Suar. l. 4. de Simon. c. 58. n. 3. & 4.* & tradunt communiter DD. Idque probatur: quia nullus reperitur textus Juris, per quem talis pœna privationis inferatur, ipso jure, seu facto, & consequenter non censetur lata, nisi in ordine ad sententiam condemnatoriam Judicis, ex receptissima sententia Theologorum, & Juristarum apud *Suar. c. l.* Nec obstat *c. Inquisitionis. 21. in princ. de accus.* ubi dicitur, Simoniam impedire retentionem beneficii, etiam post peractam pœnitentiam: quia id recte intelligitur de beneficio simoniace acquisito: etsi, vel maxime intelligi deberet de aliis beneficiis: non tamen ita, ut ipso facto Simoniacus sit iis privatus, sed non nisi per sententiam condemnatoriam Judicis; nam ibi Simonia comparatur cum homicidio, quod non privat, ipso facto, beneficiis prius obtentis, prout sumitur ex *c. Clericis. 5. Ne Clerici, vel Monachi &c.* de quo infra *Tit. 50.* In Extravag. vero 2. *h. t.* non imponitur hæc pœna privationis, nisi quoad beneficium simoniace acceptum, non quoad alia prius obtenta, *Suar. c. l. num. 4. & 6.* & ratio est, quia pœna, quæ privat bonis, aut juribus acquisitis, & legitime possessis, non solet cum tanto rigore per legem ferri, ut quis obligetur ad illam in se ipso exequendam, ante sententiam saltem declaratoriam, criminis, *Suar. cit. l. num. 2.* Excipitur Simonia confidentialis: & quam incurrunt Examinatores promovendorum ad parochiales Ecclesias, a qua absolvi non possunt, nisi dimissis beneficiis, quæ quomodocunque etiam antea obtinebant, juxta Decretum Concil. Trident. *Sess. 24. c. 18. de refor. Suar. cit. l. num. 3.*

Hinc infertur quod Simoniacus in uno beneficio non teneatur restituere fructus, quos percepit ex beneficiis prius legitime obtentis, sive extantes, sive quomodolibet consumptos: quia, cum retinuerit jus in illis, etiam fecit fructus suos, *Suar. cit. l. num. 58.* Unde etiam talis Simoniacus potest administrare, & resignare priora beneficia rite acquisita, in quibus jus retinuit, prinsquam de illo crimine condemnetur, *Suar. cit. l. num. 6. in fine.*

CLXX. Assertio 3. Etsi Simoniacus sit inhabilis ad beneficium simoniace obtentum retinendum, ita ut illud ipsi etiam de novo conferri non possit, sine speciali dispensatione, ut aperte colligitur ex *c. pen. de Elect.* quoad alia vero beneficia obtinenda non est inhabilis ipso jure, ut docet *Navarr. consil. 91. nu. 5. h. t.* Constitutio vero Pii V. quæ incipit: *Cum primum*, inhabilitans Simoniacos ad quævis beneficia obtinenda ipso jure, non habet locum ante sententiam Judicis condemnatoriam, vel saltem declarationem criminis, in foro conscientiæ, neque quoad hunc effectum est recepta, ut refert *Navarr. consil. 92. h. t. Suar. cit. l. nu. 10. & 11.*

§. V.

Quis possit dispensare, sive relaxare pœnas Jure decretas in Simoniacos?

CLXXI. Non est hic sermo de dispensatione Simoniæ quoad culpam, quia in hac dispensari non potest, ulla humana potestate, si sit contra Jus naturale, ac Divinum. Si vero sit Simonia contra Jus Ecclesiasticum, & ab illo solum prohibita solus Papa in illa dispensare potest, non alius Prælatus inferior, nisi ex commissione expressa, vel tacita S. Pontificis; quia nullus inferior potest in lege Superioris per se dispensare. Dispensat autem S. Pontifex, non ita, ut manente Simonia, tollatur culpa; id enim repugnat: sed ut emptio & venditio, quæ, manente obligatione legis, esset Simoniaca, ea sublata, non sit talis. Neque tamen Pontifex solet dispensare etiam in Simonia contra Jus humanum: tam quia id non est necessarium: quia quando expedit dare temporale aliquid pro spirituali, non est necesse, ut id fiat, per modum pretii, sed potest Papa alio modo providere de necessaria sustentatione personæ: neque etiam utile est Ecclesiæ in Simonia positiva dispensare, quia non expedit, ut res Ecclesiæ fiant venales. *Suar. l. 2. de Simon. c. 61. nu. 1. & 2.* Quæstio igitur solum est, de dispensatione, quoad pœnam Simoniæ, sive de relaxatione pœnæ, quæ solum habet locum in Simonia commissa in Ordine, beneficio, & ingressu Religionis, ut dictum supra *sect. 7. §. 1. num. 154.*

CLXXII. Jam ergo ad propositam quæstionem respond. 1. Ab excommunicatione, quæ lata est in Simoniam commissam in Ordine, & beneficio, & ingressu Religionis, quoad personas singulares dantes, vel accipientes pecunias, & tam in dantes, quam in recipientes simoniace Ordinem, vel beneficium, solus Papa absolvere potest, cui ea est reservata in *Extravag. 1. & 2. h. t. inter communes*; possunt tamen ab hac excommunicatione absolvere ex potestate delegata, etiam ii, qui bullam habent, seu Privilegia a Sede Apostolica, in quibus conceditur potestas absolvendi a casibus Papæ reservatis, nisi in particulari excommunicatio incursa propter Simoniam in iis excipiatur, *Suar. cit. c. 61. num. 4.* Similiter quoad suspensionem, quæ incurritur propter Simoniam commissam in Ordine, is, qui simoniace ordinatus est, suspensus est ab Ordinis sic suscepti executione, in qua pœna dispensare potest solus Papa, juxta *cap. pen. h. tit.* Ordinans vero simoniace suspensus est a collatione Ordinum, quæ pœna etiam relaxari non potest, nisi a Papa, *cit. c. pen.* de quo plura videri possunt apud *Suar. cit. c. 61. num. 5. 6. & 7.*

CLXXIII. ecundo quoad pœnam inhabilitatis ad obtinendum idem beneficium simoniace obtentum, si is, qui beneficium recipit, Simoniam commissam esse scivit, vel expresse, vel tacite consensit, solus Papa dispensare potest, ut colligitur ex *c. pen. de Elect.* quia non est censura, sed pœna, quæ ipso facto per Canones imponitur: in hujusmodi autem pœnis non possunt Prælati inferiores dispensare, nisi in casibus sibi specialiter jure concessis, qualis concessio non reperitur in hoc casu facta Episcopis, *Suar. cit. cap. 61. num. 10.* Quod si quis per ignorantiam, bona fide, beneficium simoniace collatum accepit, tunc distinguendum est. Vel enim est beneficium majus, scilicet Prælatura, seu dignitas, aut beneficium curatum, & non potest cum illo dispensare Episcopus; vel est beneficium simplex, & potest, post liberam ejus resignationem, prout etiam dictum est supra *l. 1. tit. 6. num. 98. & seq.* Porro extra casus in *cit. c. pen.* expressos, in quibus specialiter concessa est dispensatio Episcopo; solus Papa in hac inhabilitate ad idem beneficium obtinendum, quod simoniace, etiam ignoranter obtentum fuit, dispensare potest, *Suar. c. l.* Et hic etiam, juxta allatam supra distinctionem intelligi debet, quod habetur in *c. Nobis. 27. §. ult. h. t.* ubi quæsitum fuit, an, si aliquis electus sit in Prælatum alicujus Ecclesiæ, & ejus electio reprobata sit, propter Simoniacam pravitatem, Episcopus cum eo dispensare possit? Et respondetur: quod non: ubi *Gl. fin. Innocent. & Hostiens.* & alii, tres expositiones afferunt illius textus. Prima est, quando electus Simoniam commisit, vel alius, eo sciente & ratum habente; tunc enim Episcopus cum tali dispensare non potest: Secunda, quando ignorante electo, Simonia commissa fuit, quod dispensare non possit Episcopus, ut iterum, illa vice, eligatur ad eandem prælationem, ut ibi additur; possit tamen dispensare, ut pro alia vice eligatur ad idem beneficium: Tertia est, quando simoniace electus condemnatus est per sententiam: nam tunc Episcopus non poterit cum illo dispensare, tum propter criminis enormitatem, tum quia est notorium per sententiam, *Arg. c. Ut confirmaretur. 25. dis. 50.*

CLXXIV. Tertio quoad pœnam inhabilitatis ad alia beneficia obtinenda, dicunt communiter DD. ut Abbas in *c. De simoniace 22. num. 6.* & alii, quod si Simoniacus voluntarie, ac sponte renunciet beneficio per Simoniam acquisito, ante sententiam condemnatoriam Judicis, possit Episcopus cum illo dispensare ad alia beneficia obtinenda: non autem possit, si ante renunciationem factam, de Simonia condemnetur: & ideo beneficio prius obtento privatur: idque sumitur ex *c. 1. caus. 1. q. 5.* ubi permittitur dispensari cum talibus, si omnino dimittant beneficia simoniace obtenta, iisque sponte renuncient, Ratio est: tum quia mitius agitur cum confesso, quam cum convicto de crimine: tum quia condemnatus per sententiam de Simonia perpetuo fit infamis, Infamia juris, *c. Sane. 4. caus. 15. q. 3. & c. ult. caus. 1. q. 3.* cum infami autem non potest Episcopus dispensare, nisi casibus jure expressis, *Abb. cit. l. n. 7.* Verum hæc sententia supponit, quod Simoniacus ipso jure, ante omnem sententiam Judicis, sit inhabilis ad nova beneficia obtinenda, ideoque ante condemnationem indigeat dispensatione, quod supra rejectum fuit §. *praced. nu. 169.*

Porro quod dictum est, Episcopum non posse dispensare, quoad pœnas, seu Censuras latas contra Simoniacos, id limitari debet, quoad excommunicationem, & suspensionem, quæ incurruntur propter Simoniam occultam, ad quas recte extenditur facultas Episcopis concessa in Concil. Trident. *sess. 24. c. 6. de reform.* dispensandi in casibus occultis, & ad forum contentiosum non deductis: nam hoc ipso, quod ibi non excipitur occulta Simonia, sub generali dispositione comprehenditur. Aliud est de inhabilitate ad beneficia obtinenda, ad quam non extenditur facultas illa, quæ non tam est irregularitas, quam particularis pœna: in Concilio autem non datur generalis facultas Episcopis dispensandi in omnibus pœnis Papæ reservatis, juxta declarationem Cardinalium apud *Suar. cit. c. 61. n. 12. in fine.*

SECTIO VIII.

DE OBLIGATIONE RESTITUENDI ea, quæ per Simoniam sunt accepta.

§. I.

An, & cui pretium simoniace acceptum sit restituendum?

CLXXV. Assertio 1. Qui accipit pretium pro spirituali, non solum simoniace, sed etiam injuste, quia scilicet in re spirituali simoniace vendita nullum temporale jus, vel commodum habet, is Jure naturali, ac Divino pretium acceptum restituere tenetur, non ratione Simoniæ formaliter, & præcise, sed ratione injustitiæ, *Suar. cit. c. 59. num. 21. Less. l. 2. c. 35. n. 162. Laym. cit. c. ult.* §. 9. *n.* 79. V. g. qui pecuniam pro Sacrificio Missæ, administratione Sacramenti, vel simili functione spirituali accepit, tanquam pretium rei spiritualis, sive in compensationem ejusdem, is tenetur ad restitutionem pretii accepti. Ratio est: quia qui accipit pretium temporale pro re spirituali alteri tradita, violat justitiam commutativam, ergo tenetur ad restitutionem: nam obligatio restituendi oritur ex violatione justitiæ commutativæ. Ant. probatur: tum quia dans alteri rem mere spiritualem, nullum omnino jus habet vicissim accipiendi pro ea rem temporalem, tanquam pretium rei spiritualis, cum res spirituales non sint pretio æstimabiles, neque vendibiles: tum quia Ministri Ecclesiastici non sunt Domini rerum spiritualium, sed Dispensatores tantum, adeoque vendendo illas pro pecunia, quas gratis dare deberent, non tantum irreligiose agunt contra DEUM, sed etiam injuriam inferunt hominibus, quibus easdispensant: sicut Eleemosynarius Principis, si pro eleemosyna gratis danda, a pauperibus aliquid temporale exigat, non tantum in Dominum, sed etiam contra pauperes injuriam committit, & ad restitutionem tenetur, ut significat *S. Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 6. in Corp.* tum quia accipiens pretium pro re spirituali, non accipit illud titulo gratuitæ donationis, vel remunerationis; quia, ut supponitur, dans non habet intentionem donandi, seu gratis dandi rem temporalem: neque etiam ex titulo oneroso, seu reciproco; quia contractus, seu commutatio rei temporalis cum spirituali, est ipso Jure naturali, ac Divino, & humano irrita, quippe Simoniaca, consequenter per talem commutationem non transfertur dominium rei temporalis in accipientem, sed ea restitui debet danti. Excipi debet, nisi dans pretium pro re spirituali statim ab initio daret sponte, & liberaliter in remunerationem, quamvis alter Simoniaca intentione illud accipiat, tanquam ex justitia debitum datum fuisset; tunc enim accipiens non tenetur ex justitia restituere, si deposito errore, probabiliter existimet, sibi liberaliter, quod accepit, donatum esse, *Laym. c. l. n. 79.*

CLXXVI. Hinc infertur 1. Si quis pro functione spirituali, v. g. Sacrificio, ad quam ex officio, vel justitia non tenetur, accipiat temporale aliquid, non tanquam pretium spiritualis, functionis, sed tanquam stipendium, quod omni laboranti in gratiam alterius, jure naturæ est debitum, non tenetur ad restitutionem, nisi post condemnationem Judicis, si quid acceptum fuit titulo sustentationis, contra prohibitionem legis Ecclesiasticæ, *Laym. cit. l. num. 81.* Imo etiamsi accepisset tanquam pretium spiritualis functionis; si tamen pretium acceptum non excedat, justum stipendium debitum illi ad sustentationem pro illa actione spirituali, non tenetur ad restitutionem: quia licet Simoniam commiserit, accipiendo pretium pro actione spirituali; non tamen commisit ullam Injustitiam; ideoque mutata intentione, potest retinere tanquam stipendium, quod prius acceperat tanquam pretium, *Suar. cit. c. 59. n. 16.*

Infertur 2. Eum, qui ratione officii, aut decimarum, ex justitia obligatus est ad spiritualia ministeria obeunda, v. g. Parochus ad Sacramenta administranda, teneri jure naturæ ad restitutionem pretii accepti probis functionibus exercendis, quia accipiendo pretium, peccat contra justitiam, cum has functiones ex officio, & gratis præstare teneatur, *Suar. cit. l. n. 22.*

Infertur 3. Episcopum, aliumve Ecclesiæ Prælatum, si vendat beneficia, vel officia Ecclesiæ, quorum collatio ad ipsum pertinet ratione muneris sui, teneri ad restitutionem pretii accepti: quia non est illorum Dominus, sed Dispensator a DEO constitutus, quæ gratis debet dispensare ex officio suo; adeoque peccat contra justitiam, si pro eo pretium accipiat, & in quo jus non habet, *Suar. c. l. num. 23. Laym. c. l.* quamvis contrarium teneat *Less. cit. l. n. 161.*

CLXXVII. Assertio 2. Qui accipit pretium pro re spirituali, simoniace quidem, sed non injuste, quia in ea aliquod temporale jus, seu commodum habet, quod annexum est illi rei spirituali, is non tenetur Jure naturali, ac Divino ad restitutionem pretii accepti, nisi vel a Jure positivo, vel Ecclesiastico Judice restitutio in pœnam imponatur, ut si quis Canonicatum venderet. *Less. cit. c. 35. n. 160. Suar. cit. c. 59. n. 55. Laym. cit. c. ult. n. 82.* Ratio est, quia, licet talis venditio sit illicita, & simoniaca; adeoque ipso jure irrita; nulla tamen in tali contractu committitur injustitia, si temporalis commoditas; qua vendens in alterius gratiam se privat, justo pretio compensatur: obligatio autem restituendi jure naturæ solum oritur ex peccato injustitiæ.

CLXXVIII. Atque hinc sequitur 1. Qui vendidit vasa sacra, chrisma, vel oleum, sacrum, non tenetur ad restitutionem pecuniæ acceptæ, si illa non excedat valorem illius materiæ, quamvis teneatur restituere, si quid accepit ratione consecrationis, vel benedictionis, quæ pretio æstimari non potest, *Suar. cit. cap. 59. num. 42.* Sequitur 2. si Beneficiatus aliquis beneficium suum vendat alteri, non tenetur jure naturæ ad restitutionem pretii accepti; quia dimissio, & cessio illius commodi temporalis, quod percipiebat ex beneficio, facta in alterius gratiam, est pretio æstimabilis; ideoque talis venditio non est injusta, modo temporalis, quod percipitur ex beneficio, etsi illicita sit talis venditio: quia, cum hujusmodi commodum temporale annexum sit juri spirituali, seu officio, non tantum Jure Ecclesiastico, sed etiam Divino vendi prohibetur, *Less. cit. l. n. 158. Suar. cit. l. n. 37. Laym. cit. l. n. 82. assert. 2.* Dices, vendere id, quod Jure Divino est invendibile, non tantum simoniacum est, sed etiam injustum; adeoque restitui debet pretium. Respondetur, Simoniam Juris Divini in venditione beneficii in eo consistere, quod simul cum temporali venditur spirituale, vel potius, quia hoc venditur, ut vendatur temporale: vel quia in effectu, utrumque, spirituale, ac temporale simul, non pluris venditur, quam temporale, si per se solum esset, nec annexum spirituali, sed temporali officio; ideo in tali venditione non committitur injustitia, & consequenter non adest obligatio restituendi pretium ex solo jure naturæ, *Suar. c. l. num. 37.* Et quamvis Clerici non sint Domini beneficiorum suorum, sed usufructuarii tantum, vel Administratores: satis tamen est, quod ad illos pertineat temporale emolumentum beneficii, ideoque se privare, sit secundum se pretio æstimabile, ad hoc ut saltem injuste non vendatur, sed solum illicite. Nec refert, quod Beneficiarius simoniace vendens beneficium non possit transferre dominium illius in emptorem, quia talis venditio est ipso jure irrita: nam satis est, quod ipsa cessio, seu renunciatio proprii commodi temporalis in favorem alterius sit pretio æstimabilis, quam solum vendit, *Suar. cit. l. n. 39.* Aliud vero dicendum est de Prælatis conferentibus beneficia; hi enim, si pecuniam pro collatione accipiant, tenentur ex justitia illam restituere, quia etiam temporale emolumentum beneficiorum; quæ conferunt, ad illos non pertinet, nec dando illa, patiuntur aliquod damnum temporale, & ex officio suo obligantur gratis illa conferre, proquo ex suis præbendis sufficiens stipendium accipiunt, cujus officii, seu ministerii est pars illa collatio, seu distributio, beneficiorum, *Suar. c. l. n. 38.* Sequitur 3. qui officium temporale Ecclesiæ; v. g. Custodis, Oeconomi, vel Syndici contra SS. Canones alteri vendit, non tenetur ad restitutionem pretii accepti, ob rationem supra allatam *Suar. cit. n. 36. Laym. c. n. 82.* Sequitur 4. si Monasterium pecuniam accepit pro admissione alicujus ad Religionem, non tenetur ad restitutionem; quia licet admissio sit actus spiritualis; ideoque sine Simonia pretium accipi nequeat: quia tamen annexum habet onus temporale sustentandi personam, quod est pretio æstimabile; ideo pecunia accepta retineri potest, modo pretium non excedat æstimationem temporalis oneris, sive alimentorum, *Suar. cit. l. num. 41. Laym. cit. l.* Sequitur 5. si quis castrum, cui adjunctum est jus patronatus, carius vendat, ratione juris illius, ob temporale commodum, quod afferre solet tale jus, & quo se privat in gratiam alterius, v. g. ob honorem humanum, qui est pretio æstimabilis, potest retinere pretium acceptum; quia licet venditio illa sit Simoniaca, & contra Religionem, eo quod honor ille sit annexus juri spirituali, in eoque fundatus; non est tamen injusta, *Suar. cit. c. 59. n. 42. Laym. c. l.* Idemque est, si quis vendat imaginem miraculosam, ex qua lucrum percipiebat, vel aliam rem spiritualem, seu sacram, ex qua voluptatem hauriebat, vel aliam commoditatem temporalem ex usu, & possessione talis rei *Suar. c. l.*

CLXXIX. Assertio 4. Per se, & ex vi legis naturalis, ac Divinæ pretium simoniace, & injuste acceptum, ante Judicis sententiam, restituendum est ei, qui dedit, & non aliis, ut docet *Suar. l. 4. de Simon. c. 59. n. 23. Laym. cit. c. ult. n. 84.* Licet plures dicant, restituendum esse Ecclesiæ, vel pauperibus. Sed probatur assertio, quia omnes fideles jus habent a DEO concessum, ut eis res spirituales a Ministris Ecclesiæ gratis dentur, nec ad aliud teneantur, quam ad Ministrorum sustentationem. Neque vero Ecclesia, vel pauperes habent jus ad illud pretium; adeoque nequeobligationem, ex parte accipientis, ut illis restituatur; est enim restitutio actus justitiæ, per quam reparatur injuria, sive læsio alteri illata, qualis hic nulla facta est Ecclesiæ, vel pauperibus. Sed neque ulla lex Ecclesiastica adferri potest, quæ ante omnem Judicis sententiam, in conscientia obliget, ut, quod simoniace acceptum est, ad pios usus applicetur: quamvis hoc ipsum a Judice decerni possit; ideoque post sententiam Judicis, Ecclesiæ, vel pauperibus restituenda est pecunia simoniace accepta: nam licet dans pretium pro re spirituali dignus sit, qui per præceptum Judicis eo privetur, non tamen, ipso facto, est eo privatus.

CLXXX. Non obstat 1. Quod dans pecuniam pro re spirituali, voluntarie dedit; adeoque habuit voluntatem vere dandi, & transferendi dominium pecuniæ in alterum. Nam R. quod ille, qui dedit, non voluit donare, sed dare, quantum justitia permitteret, nec plus voluit a se abdicare, quam ex justitia deberet; at vero pretium illud non fuit ex justitia debitum, nec juste exigi poterat; & ideo voluntas illa dandi non habuit effectum, nec transtulit dominium rei datæ in accipientem: nam cum causa dandi non subsistit, nec ipsa datio subsistit, *Suar. cit. c. 59. 26.* Non obstat 2. quod, quando pecunia data est ex turpi causa tenente se ex parte utriusque, tam dantis, quam accipientis, ea non sit restituenda danti; quia non est dignus, ut ipsi restitutio fiat, *l. 2. & 3. & l. pen. ff. de condic. ob turp. caus. & l. 2. C. eodem.* Nam ex hoc solum sequitur, quod emptor rei spiritualis mereatur privari pretio dato, in pœnam sui delicti, & per Judicis sententiam, utque illud applicetur Ecclesiæ, vel pauperibus: non tamen dans obligatur, spectato solo jure naturali, ad exequendam in se hanc pœnam privationis, priusquam per Judicem ad id condemnetur.

Ne-

Neque etiam, qui pretium accepit habet facultatem, propria auctoritate, privandi dantem pecuniam, re ſua, cum talis privatio ſit punitio quædam, adeoque actus juriſdictionis, quam cum non habet in alium, non poteſt illa uti, *Suar. c. l. n. 27. Laym. c. l. num. 81.* Non obſtat. 3. recipiens rem ſpiritualem pro pecunia, non tenetur illam reſtituere danti, ergo nec accipiens pecuniam tenetur danti illam reſtituere. Sed neg. conſ. nam recipiens rem ſpiritualem pro pecunia non peccat contra juſtitiam, ſicut ille, qui accipit pretium pro re ſpirituali, & contra prohibitionem Chriſti, qua jubetur, gratis illam dare; & ideo acceptio pretii eſt in ſe invalida; non autem acceptio rei ſpiritualis, *Suar. cit. l. n. 28.* Non obſtat 4. qui dedit rem ſpiritualem, non voluit dare, niſi ob talem cauſam, ut acquireret dominium pecuniæ, ergo ſi hæc cauſa non habuit effectum, nec datio rei ſpiritualis valida fuit. Reſp. quicquid ſit de antecedente, neg. conſ. quia velle dare rem ſpiritualem, non aliter, quam pro pecunia, involvit conditionem turpem, & injuſtam; & ideo habetur pro non adjecta, & datio rei ſpiritualis, non obſtante tali conditione, valet; ideoque etiam accipiens retinere poteſt rem ſpiritualem. At vero acceptio pretii pro re ſpirituali non valet, quia eſt injuſta, & turpiter, ac injuſte pretium fuit pretium; ideoque etiam reſtitui debet. Quando vero Jura dicunt quod donatio facta, ob certam cauſam non teneat, ſi cauſa non ſubſiſtat, id intelligi debet, quando cauſa eſt honeſta, & licita, vel ſaltem non injuſta; *Suar. cit. l. n. 30.*

§. II.

An pretium ſimoniace acquiſitum contra prohibitionem Juris Eccleſiaſtici, reſtitui debeat in foro conſcientiæ, etiam ante ſententiam, & condemnationem Judicis, & cui?

Procedit hæc quæſtio in Simonia, quæ committitur in ingreſſu Religionis, in Ordine, ac potiſſimum in Beneficio, & quando obligatio reſtituendi oritur ex ſolo Jure Eccleſiaſtico.

CLXXXI. Aſſertio 1. Pretium acceptum pro collatione, electione, confirmatione, vel renunciatione beneficii, non ex vi ſolius juris naturalis, ſed Juris Eccleſiaſtici, reſtitui debet in foro conſcientiæ, ante omnem Judicis ſententiam, *Navarr. in man. Ral. c. 17. n. 32. Leſſ. cit. c. 35. n. 169. Suar. l. 4. de Simon. c. 60. n. 3. Laym. cit. c. ult. n. 83.* Idque probatur ex *c. De hoc 11. h. t.* ubi in fine dicitur, „temporalia ſic recepta, „pro dando aſſenſu electioni ſimoniacæ reſtituenda eſſe, „cum ea, ſine gravi ſalutis periculo, retineri non poſſint: quæ verba plane intelligenda ſunt, quod retineri non poſſint in foro conſcientiæ, etiamſi nulla Judicis ſententia vel condemnatio intervenerit, cum Papa loquatur abſolute, non diſtinguendo inter delictum publicum, vel occultum, probatum, vel non probatum, ſicut fecerat in priori parte hujus c. Ratio eſt: quia Jus ipſum impedit, quo minus accipiens dominium pretii ſic accepti acquirere poſſit, idque in pœnam tam gravis delicti; ideoque illud ſaltem Jure poſitivo, tuta conſcientia, retineri non poteſt, *Suar. cit. c. 60. n. 6.* quia tamen textus ille ſolum loquitur de receptione ſimoniaca pretii in materia beneficiali; ideo ad alias Simonias extendi non debet, cum pœnæ reſtringendæ ſint, non extendendæ, *Suar. c. l.*

CLXXXII. Porro hoc caſu reſtitutio pretii ſimoniace accepti, non danti, ſed Eccleſiæ illi, in qua eſt beneficium, & in cujus injuriam Simonia commiſſa eſt, reſtituenda eſt, prout ſumitur ex *cit. c. De hoc*, ubi dicitur, Regem, & Principes inducendos eſſe, ut ſiqua receperint ab Epiſcopo, Eccleſiæ reſtituant, & docet *Abb. ibid. n. 5. & S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 4. Suar. cit. l. n. 8. Leſſ. cit. l. n. 171.* & alii DD. communiter. Ratio eſt: quia dans pecuniam habuit, vel ſaltem habere debuit, ex vi contractus, voluntatem abdicandi ſe dominio illius pecuniæ, & transferendi illud in recipientem, ſi cauſa, ob quam data eſt, ſecuta ſit, cui abdicationi non reſtitit Eccleſia, licet impediverit acquiſitionem dominii in recipiente, ſed in pœnam applicavit dominium illius pecuniæ illi Eccleſiæ, cui injuria illata eſt: quamvis ex recepta conſuetudine, in quibuſdam locis, illa pecunia pauperibus dari ſoleat, quæ tanto magis approbanda, ut ſi pauperibus ejuſdem Eccleſiæ detur, interdum etiam per Prælatum Eccleſiæ in pauperes diſtribui poteſt, tanquam eleemoſyna, *Suar. c. l.* Veruntamen non eſt etiam improbabile, pretium ſimoniace acceptum pro datione beneficii, ante ſententiam Judicis, reſtituendum eſſe ei, qui dedit: poſt ſententiam vero Eccleſiæ, vel ei, cui Judex illud addixerit, ut nonnulli docent apud *Leſſ. cit. l. n. 171.* quia nulla lex Eccleſiaſtica afferri poteſt, quæ clare præcipiat, pretium Eccleſiæ reſtituendum eſſe, ante Judicis ſententiam: nam *cit. c. De hoc.* intelligi poteſt de reſtitutione facienda Eccleſiæ, poſt condemnationem, & ſolum ex eo infertur, quod ante ſententiam condemnatoriam Judicis, in conſcientia debeat reſtitui pecunia recepta, eo quod non poſſit ſine gravi ſalutis periculo retineri ut dicitur *in cit. c.* Nec obſtat, turpiter acceptum non eſſe reſtituendum danti, cum in pari turpitudinis cauſa melior ſit conditio poſſidentis, ut ſupra etiam dictum, nam illa regula procedit ſolum in foro externo, in quo Judex in pœnam delicti præcipit, ne reſtituatur niſi pecunia danti, quæ alias, ſpectato jure naturali, ipſi reſtitui deberet, cum accipiens non habuerit juſtum titulum accipiendi, ſed injuſtum.

CLXXXIII. Aſſertio 2. In Simonia commiſſa in ingreſſu Religionis, pretium, Jure poſitivo, non eſt reſtituendum in conſcientia, & ante ſententiam Judicis, ſi admiſſus in Monaſterium in eo permaneat, quia ratione alimentorum retineri poteſt, modo in communem uſum convertatur. Nec obſtat *cap. Veniens. 19. h. t.* hoc enim intelligendum eſt de reſtitutione poſt ſententiam Judicis, *Leſſ. cit. cap. 35. num. 169. Suar. cit. c. 60 num. 9. & 3. ſeqq.*

CLXXXIV. Aſſertio 3. Pretium ſimoniace acceptum pro collatione Ordinum, & aliorum Sacramentorum, aut Sacramentalium, ſi notabiliter excedat id, quod pro ſuſtentatione exigi poterat, eſt reſtituendum: ſed vi Juris Divini potius, quam Eccleſiaſtici; hoc enim jure nihil de hac diſpoſitum reperitur, quod reſtituendum ſit ipſo facto, ante ſententiam Judicis, *Leſſ. c. l. num. 169. Suar. cit. c. 60. n. 13.* Nec obſtat, quod habetur in *c. Audivimus. 42. h. t.* ubi præcipitur, ut exacta duplicata reſtituantur: nam illa pœna non obligat, antequam a Judice exigatur: neque etiam ex illo c. colligitur, pretium ſemper reſtituendum eſſe Eccleſiæ: quia ibi ſermo eſt, non de omni Simonia, ſed de illa, quæ committitur in Inſtitutionibus Parochorum, & ingreſſu Religionis, & ſepultura apud Religioſos, præcipitur ibi ſpecialiter duplicata reſtitutio, ob injuſtam exactionem, & extorſionem Epiſcoporum in triplici illa Simonia, & ut ea pecunia applicetur Eccleſiis, & locis Religioſis, in quorum injuriam exactiones illæ ſunt factæ, *Suar. cit. c. 60. n. 13.* de quo etiam aliquid dictum ſupra *n. 89. & ſeq. h. t.* Denique de aliis Simoniis nihil reperitur in Jure ſtatutum: ſed pœna, quæ ante Judicis condemnationem non incurritur, ipſo facto, poterit arbitrio Judicis applicari vel Eccleſiæ, vel pauperibus, niſi obligatio reſtituendi oriatur ex natura rei, *Suar. cit. l. n. 13. in fine.*

§. III.

An viciſſim res ſpiritualis, quæ pro pretio ſimoniace data fuit, etiam debeat reſtitui danti?

CLXXXV. Ad hanc quæſtionem reſpondetur, ſi pretium datum pro re ſpirituali, ſimoniace quidem acceptum ſit, ſed non injuſte: tunc ſicut pretium non debet reſtitui, ante Judicis condemnationem, ut ſupra dictum: ita neque res, quæ pro pretio data fuit, v. g. officium temporale Eccleſiæ, penſio Clericalis, quæ in titulum beneficii, non eſt erecta, Jus Patronatus &c. *Suar. l. 4. de Simon. c. 57. num. 121. & 2. ſeqq. Laym. cit. c. ult. n. 85.* Ratio eſt: tum quia nec Jure Divino venditio, & acquiſitio eſt irrita, neque etiam extat ullum Jus Eccleſiaſticum, quo ea decernatur invalida, licet prohibetur modus acquirendi tanquam Simoniacus: & cum hic nulla interveniat injuſtitia, ſed ſolum turpitudo, nulla etiam poteſt oriri obligatio reſtituendi. Si vero pretium ſimoniace, & injuſte acceptum ſit pro ſpirituali functione tranſeunte, v. g. ſacra Ordinatione, vel collatione alterius Sacramenti, conſecratione Eccleſiæ, &c. tunc pretium quidem datum reſtituendum eſt, juxta ſupra dicta; ipſa tamen res, quippe tranſiens, non poteſt reſtitui, & ipſa collatio Sacramenti, vel conſecratio, etiamſi ſimoniace propter pretium facta ſit, eſt valida, *Suar. de Simon. c. 59. num. 32.* Quod ſi vero res ſacræ permanentes, non ſolum ſimoniace, ſed etiam injuſte venditæ, & datæ ſint pro pretio, ſaltem ex parte vendentis. v. g. ſacra vaſa, veſtimenta, Reliquiæ, metalla benedicta &c. ita ut in æſtimationem veniat etiam ipſa ſpiritualitas, & propter ſpiritualem conſecrationem, vel benedictionem, carius ſint venditæ: tunc pretium quidem reſtitui debet, quoad exceſſum reſpondentem ſpiritualitati: ipſæ vero res ſacræ, neque Divino, aut naturali Jure, neque etiam Eccleſiaſtico, ante ſententiam Judicis, reſtitui debent, præter beneficia. Ratio eſt: quia contractus eſt validus: nam ad validam translationem rerum ſpiritualium in alium, Jure Divino, ac naturali, requiritur ſolum in dante poteſtas, & voluntas, ſeu intentio transferendi, & in accipiente capacitas acquirendi: quod autem fuit datum pro pretio, vel ſine illo, non obſtat validitati actus, ut patet in collatione Sacramentorum, in conſecratione Eccleſiæ, vel Altaris, & in profeſſione Religioſa, quæ validæ ſunt, & Jure Divino, & Eccleſiaſtico, etiamſi ſimoniace propter pecuniam factæ ſint. Poteſt ergo rem ſacram emens pro pretio eam retinere, v. g. Reliquias Sanctorum, licet venditor rei ſpiritualis teneatur pretium acceptum reſtituere; quia venditor exigens, & recipiens pretium pro re ſpirituali, facit emptori injuriam, vendendo id, quod gratis illi dare deberet, poſito, quod dare velit. At emptor, ſi pretium offerat, & det pro re ſpirituali, non facit venditori injuriam, neque etiam accipiendo rem ſpiritualem ab ipſo, cum voluntarie rem ipſe tradat, ſibique imputare debet venditor, quod pretium ipſi datum pro re ſpirituali reſtituere teneatur. Quare cum is, qui emit, & dat pretium pro re ſpirituali, non peccet contra juſtitiam, nec dando pretium, nec accipiendo rem ſpiritualem, ſed ſolum contra Religionem, dum emendo velut æquiparat rem ſacram pretio temporali; ideo non tenetur ad reſtitutionem rei ſpiritualis acceptæ, ſed poteſt illam retinere, *Leſſ. cit. c. 35. n. 166. Suar. cit. c. 59. n. 35. Laym. cit. l. n. ult* Excipiuntur beneficia Eccleſiaſtica acquiſita per Simoniam realem: ea enim retineri non poſſunt, ſed reſtitui debent, una cum fructibus perceptis, etiam ante ſententiam Judicis, non quidem ex vi Juris Divini, vel naturalis, ſed Eccleſiaſtici, quia eorum ſimoniaca collatio eſt ipſo jure irrita: eademque ratio eſt de Officiis Eccleſiaſticis, ut conſtat ex *Extravag. 2. h. t. §. Per electiones.* & ſupra dictis.

CLXXXVI. Porro *Laym. in cit. c. ult. in fine*, quoad reſtitutionem rerum ſpiritualium, diſtinguendum eſſe putat, an in rebus ſacris permanentibus, id quod ſpirituale eſt, tanquam principale ſe habeat, ut in ſacris Reliquiis; tunc enim, ſi vendantur ratione ſpiritualis, reſtituendæ etiam ſunt Reliquiæ, tanquam datæ ſub cauſa, & conditione acquirendi pretii. Secus vero dicendum de iis rebus ſacris, in quibus id, quod ſpirituale eſt, eſt tantum velut annexum, & acceſſorium, ut in ſacris vaſis, & veſtibus,

quæ si carius vendantur propter spiritualem consecrationem, vel benedictionem, contractus est validus, idenque retineri possunt; quamvis a vendente excessus pretii supra valorem rei spiritualis, & respondens spiritualitati, restitui debeat: quia utile per inutile, præsertim annexum, & accessorium, vitiari non debet.

§. IV.

An Simonia mentalis obliget ad restitutionem?

CLXXXVII. Tres sunt sententiæ. Prima absolute negat, mentalem Simoniacum teneri restituere, *Sylv. V. Simonia, q. 20. dicto 1. Garc. de benefic. p. 8. c. 1. n. 45.* & alii apud eum citt. Idque probat ex *c. Mandato. 46. & ult. h. t.* Ubi Papa Gregorius IX. consultus fuit, imprimis Mandatum Legato Sedis Apostolicæ commissum, ut cum Monachis, qui per Simoniam, dato aliquo pretio, in Monasteriis sunt recepti, secundum consuetudinem generalis Concilii (in *c. Quoniam 40. h. t.*) dispensaret, etiam extendatur ad Abbates licet de illis in Mandato nulla facta sit expressa mentio: & utrum illi, qui nullo pacto dandi, vel recipiendi interveniente, sed solo affectu animi, seu intentione præcedente, spiritualia sunt adepti, ad resignationem, seu restitutionem eorundem teneantur? Ad primam quæstionem respondet Papa, Mandatum hujusmodi etiam ad dispensandum cum Abbatibus (qui ingressus in Monasterium per Simoniam recipiunt) extendi. Ratio est: quia & Abbas Monachus est, & cum in Constitutione pœnali comprehendatur etiam Abbas, vel Abbatissa, *c. Quoniam 40. h. t.* Multo magis in favorabili, cujusmodi est facultas dispensandi, *Jo. Andr. hic n. 3.* Nam beneficium Principis latissime interpretari oportet *c. Olim. 16. de V. S. Gl. hic V. Abbates.* Ad secundam quæstionem respondet Papa, eos per Simonia hujusmodi ad resignationem spiritualium, ac temporalium, quæ solo affectu animi præcedente ex utraque parte sic acquiruntur, non teneri, sed sufficere, si delinquentes per solam pœnitentiam satisfaciant suo Creatori.

CLXXXVIII. Ex qua responsione clare colligi videtur, Simoniam mentalem, sive internam non obligare ad restitutionem, quia obligat ex vi Juris naturalis, & Divini, cum per solam pœnitentiam deleatur, ut hic dicitur: nec ex vi Juris Ecclesiastici, quia per hoc non punitur Simonia interna, nec irrita redditur, sed solum externa. Loquitur autem hoc c. de eo casu, in quo aliqui ingressi sunt Religionem, cum intentione dandi pro receptione pecuniam, quam etiam dederunt, ante vel post receptionem suam, sine ullo tamen pacto interveniente, & Abbates sub eadem intentione pecuniam, vel alia temporalia acceperunt, ante vel post receptionem, absque pacto expresso, vel tacito; hoc casu nec ingredientes Monasterium, nec Abbates pecuniæ sic receptæ renunciare, vel illam restituere tenentur, quia Simonia mentalis tantum fuit, quæ per solam pœnitentiam aboletur. *Hostiens. hic V. Spiritualium. & V. Temporalium.* Idemque est de aliis Simoniis, mentalibus, & quoad Clericos sæculares eorumque beneficia, *Hostiens. hic coll. ult.* circa finem.

Non obstat, quod usura mentalis obliget ad restitutionem, si quis ex proposito mutuam pecuniam dat, ut plus supra sortem accipiat, *c. Consuluit. 10. inf. de usur.* ergo etiam Simoniacus mentalis obligatur. Nam disparitas est, tum quia, quod datur usurario, non datur sponte, sed involuntarie; quod autem datur Simoniaco, datur voluntarie per viam emptionis, & venditionis, aut communicationis: tum quia recipiens ultra sortem vi mutui quod gratis fieri debet agit contra naturam contractus, & injuriam infert illi, a quo usuram exigit; & ideo restituere tenetur. Per Simoniam vero internam nulla injuria fit ei, qui sponte dat, sed injuria fit rebus sacris, & spiritualibus, quæ venduntur; ideoque non est contra justitiam commutativam, sed solum contra Religionem, nec injusta, sed sacrilega venditio, *Garc. cit. l. n. 50. & seq.*

CLXXXIX. Altera sententia, quam tenet *Hostiens. Abbas & Azor p. 3. l. 10. c. 20. q. 2.* ait, pecuniam acceptam per Simoniam mentalem Jure Divino prohibitam, esse restituendam, quia est contra voluntatem Domini recepta, & contra ipsam naturam; ideoque tuta conscientia, retineri non potest: at vero pecuniam receptam per Simoniam solo Jure Canonico prohibitam, non esse restituendam, quia Jus Canonicum non præcipit, ut restituatur, & de hac loqui *cit. c. ult. h. t.* Verum quod omnis Simonia mentalis contra Jus Divinum ad restitutionem obliget, non videtur universaliter verum, quia potest interdum committi sine injustitia, ut in materia beneficiali, ut notat *Suar. cit. c. 59. n. 51.*

CXC. Tertia, & probabilior sententia est, quam tenet *Suar. l. 4. de Simon. c. 59. n. 45.* nempe distinguendum esse, an pretium simoniace acceptum sit, sine injustitia annexa: an vero cum injustitia: nam priore casu, mentalis Simonia non obligat ad restitutionem pretii; non enim obligat ex vi Juris naturalis, quia nec realis Simonia obligat, hoc caso, ad restitutionem ex vi juris naturæ, cum restitutio solum oriatur ex violatione justitiæ commutativæ, ut supra dictum: nec etiam ex vi Juris Ecclesiastici, quia hoc Jus non imponit obligationem restituendi propter Simoniam, ultra obligationem naturalem, nisi per modum pœnæ: pœnæ vero Ecclesiasticæ non infliguntur, propter Simoniam mentalem, quia Ecclesia non judicat de internis, prout sumitur ex *c. Tua nos. 34.* ibi: *nobis datum est de manifestis tantummodo judicare*, & *c. Sicut tuas. 33. in fine* ubi dicitur: *si excessus Ecclesiæ esset manifestus, quia non judicat de occultis, pœna esset ferienda. h. t.* Et sic accipiendum est *c. ult. h. t.* quod loquitur de Simonia mentali commissa in ingressu Religionis, quia non habet necessario injustitiam annexam: nam quamvis pecunia accepta sit cum prava intentione simoniaca; potest tamen retineri pecunia, quia adest justus titulus ad retinendum acceptum, scilicet ad alendum Religiosum, & ad sustinenda onera illius status, & ideo cum talis receptio pecuniæ nullam contineat injustitiam, etsi sit sacrilega & contra Religionem, ex illa non oritur obligatio restituendi acceptum, etiam non obstantibus Legibus Ecclesiasticis; ideoque potest, mutata intentione, tolli pravitas simoniaca, & per pœnitentiam deleri delictum, & satisfieri Creatori, ut dicitur in *cit. c. ult. h. t.* Idemque ob paritatem rationis, dicendum de omni Simonia mentali, in quacunque alia materia, in qua pecunia non injuste recipitur, quod nulla ex illa oriatur obligatio restituendi, sive sit contra Jus Ecclesiasticum tantum, sive etiam contra Jus Divinum, *Suar. cit. l. n. 52.* Posteriore vero casu, si Simoniæ annexa sit injustitia, licet mentalis tantum sit, cum opere subsecuto, quia nempe actum externum adjunctum habet, etsi ex nullo signo exteriore appareat esse Simoniam, orietur ex illo obligatio restituendi, non quidem ex Jure Ecclesiastico, quia Ecclesia non judicat de internis, sed ex Jure naturali, quod nullibi negatur, *Suar. cit. l. n. 52.* Ratio est: quia omnis acceptio externa, quæ ex se injusta est, & procedit ex intentione injusta, obligat ad restitutionem. Sed Simonia ista, de qua loquimur, etiam mentalis est talis, quia procedit ex injusta intentione proportionata materiæ, & imperat actionem injustam, per quam infertur damnum ei, a quo accipitur pecunia contra justitiam, ergo obligat ad restitutionem. v. g. si quis recipiat pecuniam, vel aliam rem temporalem, probabiliter credens dari illam, ut pretium rei sacræ, seu spiritualis, etsi nullum pactum interveniat hujus simoniacæ intentionis: is injustitiam committit, quia nullum habet titulum justum retinendi pretium acceptum, & retinet rem alienam, cum per talem dationem non sit translatum dominium pretii; adeoque damnum infert alteri, & consequenter ad restitutionem tenetur, licet intervenerit tantum Simonia mentalis, sed quæ actum externum injustum involvit, & imperat. *Suar. cit. c. 59. n. 46.* Et ita quando in *cit. c. ult. h. t.* absolute, & indistincte dicitur, Simoniam mentalem, quæ nullo pacto præcedente, solo affectu animi committitur, nullo modo obligare ad resignationem, seu restitutionem, id limitandum est, nisi concurrat injustitia. Simile est in usura mentali, quæ ad restitutionem obligat, & Jure naturali, & in judicio animarum, id est, in foro conscientiæ, *cit. cap. Consuluit. de usuris* quia injustitiam continet, ergo similiter obligat Simonia mentalis, quæ annexam habet injustitiam, sed de hac re plura infra *Tit. 19.*

TITULUS IV.

Ne Prælati Vices suas, vel Ecclesias, sub Annuo Censu, concedant.

HIC Titulus veluti Appendix præcedenti subjungitur, in quo de alia quadam specie Simoniæ agitur.

§. Unicus.

An, & sub qua pœna prohibitum sit Prælatis Ecclesiasticis vices suas, id est Jurisdictionem suam sub annuo censu, sive pretio concedere? & an etiam proventus Ecclesiarum sub annuo censu locari possint?

I. DE priore quæstione agitur inprimis in *c. Præterea. 1. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. *cap. 15.* Nam quidam Episcopi pro certa pecuniæ quantitate vendebant Episcopalem jurisdictionem quibusdam, qui Decani vocantur (id est, Presbyteri rurales, qui spiritualem jurisdictionem habent, *Gl. hic V. Decani*, & solvebant certam pecuniam annuatim Episcopo, ut jurisdictionem Episcopalem exercere possent in quibusdam Parochiis, (*Gl. hic V. Quantitate, & Hostiens. V. eod.*) ideo statuit Concilium, ut qui de cætero hoc præsumpserit (scilicet emere, seu recipere per pecuniam talem jurisdictionem ab Episcopo) officio suo privetur, & Episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat: ut in eo puniatur, in quo peccavit, *Gl. fin. hic.* Ratio est: quia jurisdictio Episcopalis, cum sit spiritualis, vendi non potest, absque Simonia, ut patet ex dictis tit. præced. imo nec temporalis jurisdictio vendi debet, ne subditi graventur, & judicia subvertantur, *Auth. Ut Judices sine quoquo Suffragio fiant, in princ. Versic. Administrationes. collat. 2.* quamvis id non sit Simoniacum, sed turpe, & illicitum lucrum. *Abb. hic n. 2.* Est autem Constitutio hujus c. Juris antiqui declaratoria, & apponit tantum novam pœnam; ideoque quoad hanc non extenditur ad præterita, sed ad futura tantum: nam antequam illa emanavit, jurisdictio Episcopalis vendi non poterat, *Abbas hic n. 2.* Huc pertinet, quod etiam sancitum, & prohibitum fuit in Concilio Tridentino *Sess. 25. c. 12. de refor.* ubi dicitur: non liceat etiam jurisdictiones Ecclesiasticas, seu facultates nominandi, aut deputandi Vicarios in Spiritualibus locare, nec conductoribus, per se, aut alios, exercere, aliterque concessiones, etiam a Sede Apostolica factæ, subreptitiæ censeantur.

II. Porro etsi Episcopus, vel alius similis Prælatus sit Simoniacus, si alicui, pretio recepto, vices suas, id est jurisdictionem Ecclesiasticam committat: non tamen Vicarius, vel alius ab Episcopo constitutus, ut vice ipsius jurisdictio-

nem

nem exerceat, ſi pro illo officio pecuniam recipiat, Simoniam committit. Ratio diverſitatis eſt: quia Vicarius locat Epiſcopo ſuas operas, & ſic debitum ſui laboris, & operæ ſtipendium, ac ſalarium recipit, cum nemo cogatur ſuis ſtipendiis militare, *c. Cum ex officii.* 16. *de præſcript.* At vero Epiſcopus, qui Vicarium conſtituit, ſi pretium accipiat ex eo, quod ſuas vices ipſi committit, cenſetur vendere ſuam juriſdictionem; imo potius debet ipſe dare ſtipendium, ſive ſalarium Vicario, quam ab eo pecuniam accipere, præterquam quod id cederet in gravamen ſubditorum: nam Officiales hujuſmodi, ut ultra pecuniam, quam dare debent Epiſcopo, aliquid lucrentur, facile extorquerent per fas, & nefas pecuniam a ſubditis, *Abb. hic n. 4. Azor. p. 3. l. 12. c. 14. q. 1.* Ex quo infert, Simoniam etiam ab eo Epiſcopo committi, qui Vicarium conſtituit eo pacto, ut ille minus ſtipendium accipiat, quam aliàs ipſi deberetur: vel ea lege, & conditione, ut Epiſcopus accipiat aliquam partem proventuum, qui ſpectant ad Vicarium, ratione officii, quo fungitur: hoc enim eſt accipere pecuniam, non tanquam ſtipendium, ſed tanquam pretium pro ſpirituali officio, quod alius præſtat, adeoque Simoniacum eſt.

„ III. Similiter in *c. Quoniam.* 2. *hoc tit.* quod eſt deſum-
„ ptum ex Concilio Turonenſi, dicitur: quoniam quidam
„ Epiſcopi, & Archidiaconi ad agendas vices ſuas, (id
„ eſt, juriſdictionem exercendam) & cauſas Eccleſiaſticas
„ terminandas quibuſdam Decanis, ſeu Archipresbyteris
„ ſub annuo pretio committebant: (v. gr. committimus
„ vobis juriſdictionem ad nos ſpectantem uſque ad annum,
eo tamen pacto, ut nobis centum libras argenti ſolvatis,
reliquum vero lucrum erit veſtrum, *Hoſtienſ. hic V. Sub an-*
„ *nuo pretio*) quod in gravamen Sacerdotum, & ſubverſio-
„ nem judiciorum redondabat: ideo Concilium prohibuit,
„ ne de cætero id fiat: ſi quis vero id fecerit, a Clero re-
„ moveatur (& ſic officio ſuo privatur, ut ſupra c. 1.)
„ Epiſcopus autem, qui hoc ſuſtinuerit, quia tacet, ut
„ cenſum promiſſum percipere valeat) canonice puniatur:
ſcilicet pœna depoſitionis, cum nota infamiæ, quæ eſt pœna Canonica Simoniaci, *cap. 2. de Simon. cap. ult. cauſ. 1. q. 3. Abb. hic in fine:* & ſic amittit etiam talis Epiſcopus poteſtatem hujuſmodi officium conferendi, juxta *c. 1. h. t. Hoſtienſ. hic in fine.* Ratio hujus Conſtitutionis eſt: tum quia juriſdictio Eccleſiaſtica eſt quid ſpirituale, cum a DEO ſit, *Matt. 16.* eamque Epiſcopus, ratione officii ſui, gratis exercere debet; adeoque Simoniam committit, ſi illam vendat, *Gl. hic V. Pretio:* tum quia talis venditio, ſeu locatio juriſdictionis redundat in ſubditorum gravamen, & ſubverſionem judiciorum, ut hic dicitur, quia Decani illi libras argenti ſolvendas Epiſcopo per fas & nefas extorquebant a Clericis ſubditis, & ſic illos gravabant, & judicia evertebant: quia ſæpe, loco perſonalis, ſive corporalis pœnæ, pecuniariam ſolvendam ex rebus imponebat, *Hoſtienſ. hic V. Gravamen. & V. Subverſionem.*

Hinc colligitur, quod Epiſcopus, vel alius Prælatus vendens juriſdictionem etiam temporalem, ſi eam habeat ab Eccleſia, Simoniam committat, quia talis juriſdictio cenſetur ſpiritualis dependenter, cum procedat, ac dependeat ab Eccleſia, vel ejus Capite S. Pontifice, *Suar. l. 4. de Simon. c. 20. n. 19. Barb. hic n. 4.*

„ IV. Præterea in *c. Quoniam 3. h. t.* quod etiam deſum-
„ ptum eſt ex Concilio Turonenſi, refertur, quod in qui-
„ buſdam locis conſuetudo contra SS. PP. Inſtitutiones in-
„ troducta, ut ſub annuo pretio Sacerdotes ad regimen Ec-
„ cleſiarum, ſeu curam animarum conſtituantur: quod Si-
„ moniacum eſt, *c. Salvator. 8. cauſ. 1. q. 3. Gl. hic V. Regi-*
„ *men. & Hoſtienſ. hic V. eod.* ideo prohibet Concilium, id
„ de cætero fieri, quia cum Sacerdotium (id eſt, Præla-
„ tura, ſive Rectoria, *Gl. fin. hic & Hoſtienſ. V. eodem*) ſic
„ venale exponitur, æternæ ſalutis præmium non conſide-
„ ratur: ſed ſolum ad temporale, lucrum, & pretium at-
tenditur, *Hoſtienſ. hic V. Ad æterna.* Ex quo patet, quod Prælaturæ, vel Rectoriæ Eccleſiarum non debent pro pretio dari, nec cenſuales eſſe: quamvis ab initio poſſint Eccleſiæ conſtitui cenſuales, *Statuimus. 3. & c. Prohibemus. 4. de cenſib. Gl. fin. hic & Hoſtienſ. in fine.*

V. Quod vero ad poſteriorem quæſtionem attinet, de illa agitur in *c. Querelam 4. & ult. h. t.* ubi habetur, quod
„ quidam Rector Eccleſiæ Magiſtro G. eandem Eccleſiam,
„ id eſt, obventiones, ſive proventus illius Eccleſiæ loca-
„ vit uſque ad ſeptennium, ſub certo cenſu annuo penden-
„ do uſque ad ſeptennium, præſtita fide ab ipſo Rectore
„ dicto Magiſtro, quod nullam injuriam, vel gravamen uſ-
„ que ad dictum tempus ſuper illa Eccleſia ipſi ſit illatu-
„ rus; qui tamen contra præſtitam fidem, ante unius anni
„ ſpatium, ipſi Eccleſiam auferre præſumpſit: ideo mandat
„ Papa Alexander III. Epiſcopo Exonenſi, ut ſi ita eſſe
„ conſtiterit, Rectorem illum compellat, ut præfatam Ec-
„ cleſiam dicto G. reſtituat, & uſque ad tempus conſtitu-
„ tum, prout inter eos convenit, ipſum eandem Eccleſiam
„ permittat poſſidere.

VI. Ubi pro declaratione hujus c. notandum 1. Id, quod hoc loco ſtatuitur, procedit, ſpectato Jure communi antiquo, ſecundum quod fructus, ſeu reditus Eccleſiæ vel beneficii licite locari poterant ad plures annos, non tamen ad longum tempus decem annorum, ſive ultra novem annos: hodie tamen juxta *Extravag. Ambitioſæ un. Pauli II. de reb. Eccleſ. alien.* ubi ea uſu recepta eſt, non poſſunt etiam fructus, ſeu reditus Eccleſiaſtici locari ultra triennium, ſine licentia S. Pontificis. Quamvis *Covar. l. 2. reſol. 1. 16. n. 6. in fine, c. Rodoanus tract. de rebus Eccleſ. non alien. q. 58. n. 44. & ſeqq.* & alii nonnulli putent, per Conſtitutionem illam ſolum prohiberi locationem rerum Eccleſiæ, uti ſunt fundi, & prædia; non autem fructuum, ſeu redituum Eccleſiæ, ſeu beneficii; illi enim poſſunt locari, etiam ultra triennium: nam quando res Eccleſiæ locantur, transfertur jus, ſive ipſum utile dominium rei: non autem, ſi ſola commoditas fructuum transferatur in conductorem; idoque poſſe Rectorem locare fructus ſui beneficii ad vitam ſuam, quæ ſententia probabilis eſt, Contraria vero videtur in puncto juris verior: tum quia dicta Conſtitutio prohibet generaliter, omnes res, & bona Eccleſiaſtica locari ultra triennium: atqui fructus beneficiorum ſunt etiam res, & bona Eccleſiaſtica: tum quia ibi excipiuntur tantum fructus, & bona, quæ ſervando ſervari non poſſunt, ergo ſi fructus, & bona ultra triennium ſervari poſſunt, poſt triennium, locari non poſſunt. Atqui fructus beneficiorum, qui poſt triennium primum naſcuntur, poſſunt ſervari, etiam poſt triennium, vel potius reſervari in illud tempus, quando naſcentur; adeoque non poſſunt locari, vel alienari ultra illud, ne Clerici præſentem pecuniam, anticipatis ſolutionibus pro fructibus plurium annorum recipientes, futuris fraudentur alimentis, ad quæ ſunt deputati reditus Eccleſiarum, id quod etiam in magnum Succeſſorum in Beneficio præjudicium redundare poſſet; ideoque merito eſt prohibitum. *Barb. de offic. Epiſc. alleg. 95. n. 20. & in Collect. hic n. 2. in fine.* Verum de hoc plura dicta ſunt ſupra *lib. 3. tit. 13. & tit. 18*

VII. Notandum 2. Si fructus, ſeu proventus temporales Eccleſiarum proveniant ex juriſdictione Eccleſiaſtica, non poſſunt vendi, aut locari ſub annuo cenſu, ſeu penſione, ipſi juriſdictionem exercenti, etiamſi vendantur, vel locentur ſeorſim a juriſdictione: nam qui tales fructus venderet, juriſdictionem, & qua proveniunt, invenditam non relinqueret, *c. Si quis 7. cauſ. 1. qu. 3.* Si vero fructus, & obventiones hujuſmodi non proveniant ex juriſdictione: tunc licite vendi, & locari poſſunt, ſub annuo cenſu, etiam juriſdictionem exercenti, dummodo ipſa juriſdictio non vendatur, ita ut contractus non permiſceantur, ſed juriſdictio ſimpliciter committatur, ſeu concedatur: fructus vero, ſeu proventus ſeparatim vendantur, vel locentur, *Arg. c. Ad quæſtiones. 6. de rer. permut. Hoſtienſ. in cap. 1. V. De cætero h. t. & Joan. Andr. ibid. num. 2. Fagnan. in c. 2. h. t. n. 12. & 14.*

VIII. Notandum 3. Etſi juriſdictio Epiſcopalis, vel ſpiritualia non poſſit vendi, vel ſub annuo cenſu concedi, ut dictum, quia ex officio gratis adminiſtrari debet: tamen reditus, ſeu proventus ex bonis Eccleſiaſticis provenientes vendi poſſunt, & locari ſub annuo cenſu, quia ipſi fructus, cum ſint temporales, etiam alias vendi, & locari poſſunt, ut conſtat ex *cit. c. ult. h. t. Gl. fin. ibid. & Hoſtienſ.*

IX. Porro ad materiam Simoniæ etiam pertinet illa quæſtio, de qua fuſe agit *Fagnan. in c. 6. h. t.* an ſit Simonia, quod S. Pontifex exigat Annatas, hoc eſt, integros fructus primi anni, qui ex Epiſcopatibus, Prælaturis, aliiſque beneficiis vacantibus colliguntur, ſi annui reditus beneficia ſummam XXIV. aureorum excedant, de quibus actum ſupra *lib. 3. tit. 5. ſec. 9. §. num. 364. & ſeq.* quomodo juxta Concordata Germaniæ §. *Placet.* ſint ſolvendæ? Ad quam reſpondetur, hujuſmodi Annatas exigere, & ſolvere nullo modo eſſe Simoniam, nec contra Jus Divinum, neque Eccleſiaſticum, ſed eæ juſte, ac rationabiliter exiguntur, ut oſtendit *Azor. p. 2. l. 7. c. 12. & Fagnan. cit. l.* Idque probatur 1. quia & olim Summo Sacerdoti, & Pontifici Legis Veteris a minoribus Sacerdotibus, & Levitis decimæ decimarum ſuarum ex Divino præcepto ſolvebantur, ut habetur *Num cap. 18.* Cur non igitur etiam Summus Sacerdos, & Pontifex Novæ Legis a reliquis Eccleſiæ Miniſtris poſſit exigere Annatas? 2. Omnibus Eccleſiis, & Clericis Beneficiatis Diœceſis ſuæ poteſt Epiſcopus imponere, & ab iis exigere charitativum ſubſidium pro ſuis neceſſitatibus; cur non etiam Papa poſſit ſimile ſubſidium petere a Clericis, qui eſt Epiſcopus univerſalis Eccleſiæ? 3. Poteſt S. Pontifex, cum alicui confert beneficium, fructus illius reſervare, vel ex toto vel ex parte, in alterius indigentis ſubſidium, vel penſionem beneficio imponere; quod igitur in alterius gratiam facere poteſt, id jure etiam poterit in commodum Cameræ ſuæ, vel ſuorum Miniſtrorum neceſſariis indigentium, quibus ſua ſtipendia debentur.

X. Ubi præterea notandum, quod Annatæ exiguntur, & ſolvuntur, non pro ipſa collatione, ſeu proviſione beneficii, tanquam pretium, aut merces conferenti debita, idemque non pro ullo jure ſpirituali, aut ſpiritualibus annexo, ſed pro ipſis fructibus primi anni beneficii vacantis mere temporalibus ad ſe pertinentibus, quos ſibi juſto titulo Papa reſervat, partim in ſubventionem ſuæ dignitatis, & Sedis; cum enim omnium inferiorum Paſtorum, & Clericorum curam gerat, æquitas naturalis dictat, ut de communi alatur: tum in ſuſtentationem Miniſtrorum, ſeu Officialium, quorum opera eſt neceſſaria in Eccleſiæ per totum orbem diffuſæ gubernatione. Quare in exactione, & ſolutione Annatarum non venditur Titulus beneficii, nec jus percipiendi fructus ex beneficio, quæ ſpiritualia ſunt; nec fructus debiti Beneficiato, qui ſunt juri ſpirituali annexi, hæc enim omnia gratis dantur; ſed venduntur fructus temporales, qui beneficio non ſunt annexi; ſed ab eo ſeparati, & diſtincti, ut æs alienum, & onus beneficio vacanti impoſitum, & adjunctum, in quo nulla injuſtitia committi poteſt: quia Papa vendit, quod ſuum eſt, & proriſus emit, quod ſuum non eſt: nec etiam ulla ſpecies Simoniæ hic intervenit, quia videtur, quod temporale eſt, & a ſpiritualibus juribus ſeparatum, *Fagnan. cit. l. n. 99.* Idque ex eo confirmatur: quia, ſi beneficium; ſive ſit ex Majoribus, & Conſiſtorialibus, ut Epiſcopatus, vel Abbatia: ſive ex aliis Minoribus, intra unum annum, his, aut ſæpius vacet, & illud ſucceſſive duobus, vel tribus conferatur, Annatæ non exiguntur, nec ſolvi debent, niſi ſemel, quod clarum ſignum eſt, illas non ſolvi pro collatione beneficii, ſed pro fructibus primi anni Papæ reſervatis, Unde nec ſolvi debent Annatæ ex diſtributionibus

quotidianis, tametsi magni sint valoris, juxta *Extravag. Cum nonnullis, 11. Præterea de præbend. Inter communes*, quia hæ non veniunt appellatione fructuum, *c. unic. de Cleric. non resid. c. fin. de concess. præbend. in 6. Fagnan. cit. l. n. 94.*

TITULUS V.

De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

AGitur in hoc Titulo de alia quadam exactione pretii, quæ speciem Simoniæ habet, videlicet pro licentia docendi: nam scientia est donum DEI, c. Revertimini. 65. §. Si quis doctus. caus. 16. q. 1. c. Non solum. 11. caus. 1. q. 3. adeoque tanquam res spiritualis non videtur vendi posse. Extat hic Titulus etiam in Clementinis.

§. I.

An, & quinam Magistri constituendi sint ad docendum in Ecclesiis Cathedralibus, & an licitum sit aliquid exigere, vel accipere pro licentia docendi?

I. DE hac quæstione agitur inprimis in *c. Quoniam, 1. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. ubi sic habetur: „ volens Ecclesia, tanquam pia Mater providere, ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non possunt, legendi, sive studendi, & proficiendi opportunitas subtrahatur: ideo statuit Concilium, ut in unaquaque Ecclesia Cathedrali Magistro competens beneficium assignetur, qui Clericos ejusdem, & pauperes Scholares gratis doceat: pro licentia vero docendi nullus pretium exigat, nec sub prætextu alicujus consuetudinis, ab eis, qui docent, aliquid petat: nec aliquem, qui sit idoneus, petita licentia docere prohibeat, vel impediat. Qui autem contra hoc facere præsumpserit, Ecclesiastico beneficio privari debet, quia dignus est, ut in Ecclesia fructum sui laboris non habeat, qui dum vendit docendi licentiam, Ecclesiasticum fructum nititur impedire.

II. Ubi notandum 1. Quælibet Ecclesia Cathedralis, vel etiam Collegiata, si ad hoc sufficientes reditus habeat, tenetur providere de una præbenda Magistro, qui Clericos ejusdem Ecclesiæ, & pauperes Scholares Grammaticam gratis doceat, *c. Jo. Andr. hic in summa totius Tituli n. 5.* Ex quo infertur, quod talis Magister alios Clericos alterius Ecclesiæ gratis docere non teneatur, nisi sint pauperes, a divitibus enim, qui ejusdem Ecclesiæ non sunt, potest licite accipere stipendium laboris, cum propter illos præbendam non habeat, *Innoc. hic.* & in *c. Nonnullis. 4. h. t. Arg. c. Charitatem. 45. 12. q. 2.*

Notandum 2. Pro licentia docendi non potest licite aliquod pretium exigi, quia gratis est danda, cum sit donum DEI, non obstante contraria consuetudine, quia quasi Simoniacum reputatur; etsi proprie, ac stricte Simonia non sit, sed per turpe lucrum, *Gl. hic V. Consuetudinis, & Fagnan. n. 4.* & qui vendit licentiam docendi, aut idoneum ad docendum impedit, Ecclesiastico beneficio est privandus: quia, qui idoneo denegat licentiam docendi, consequenter denegat doctrinam ignorantibus, *Gl. hic V. Qui sit idoneus.*

III. Præterea in *c. Prohibeas. 2. h. t.* rescribit Alexander „ III. Episcopo Vintoniensi, ut prohibeat, ne in Parochia sua (id est, Diœcesi, *Hostiens. hic V. eod.*) pro licentia docendi aliquid exigatur, aut etiam promittatur. Si quid vero postea solutum fuerit, illud faciat restitui, & si fuerit promissum, remitti, quia scriptum est, *gratis accepistis, gratis date*. Deinde si quis distulerit Magistros in locis congruis (id est, in omnibus illis Ecclesiis, quarum proventus ad hoc sufficere poterunt *Hostiens. hic V. eod.*) instituere liceat Episcopis, ad instructionem aliorum, appellatione postposita, præficere viros idoneos, scilicet providos, honestos, & disertos. Et sic Episcopus debet supplere negligentiam inferiorum, sive subditorum.

Ubi notandum, quamvis dare, vel accipere pretium pro concessione licentiæ, seu facultatis docendi, non sit proprie Simonia, quia actus docendi non est res sacra, nec actus potestatis spiritualis, sive supernaturalis pro quo pretium dari, vel accipi non potest, ut ex postea dicendis patebit: pretium tamen datum, & acceptum restitui debet; quia denegare licentiam, seu facultatem docendi idoneo, nisi pecuniam solvat, injustitiam continet, eo quod illud redundet in gravitatem docentium, & discentium, cum docti potius invitandi sint ad docendum, *Zoes. in Comment. h. t. n. 1.* & si quid promissum sit, remitti debet, de facto scilicet, quia turpes, & illicitæ promissiones nullæ sunt, & non obligant, *c. ult. de pact. & l. Generali, 26. ff. de V. S. Gl. hic V. Remitti.*

„ IV. Similiter in *c. Quanto. 3. h. t.* habetur, quod consuetudo erat in Ecclesia Gallicana, ut Magistri Scholarum, sine certo pretio, Ecclesiasticis viris (subintellige *maxime, Jo. Andr. hic.*) docendi alios licentiam non concederent. Cum autem hæc prava consuetudo a radice cupiditatis processerit: ideo Papa Alexander III. mandat Episcopis, ut sub interminatione anathematis, sive excommunicationis, extirpata hac consuetudine (tanquam abuso, & corruptela) quicunque viri idonei, & litterati voluerint regere studia litterarum, sine molestia, & exactione aliqua, regere permittantur. Si qui vero hujusmodi prohibitionis, vel præcepti fuerint transgressores, officiis, & dignitatibus suis spolientur.

Hinc colligunt DD. communiter, quod Doctoratus sit dignitas. Sed *Abb. hic. n. 5.* ait, id accipiendum esse de Doctore, qui legit, sive actu docet, & est Magister, seu Rector Scholarium, quia a lege jurisdictionem ordinariam habet supra Scholares, *Auth. Habita C. Ne filius pro patre &c. Gl.* vero hic, & alii communiter hoc intelligunt de Doctoribus, seu Magistris Scholarum, quod sint in dignitate constituti; addit tamen *Abb. hic*, quod turba Doctorum: & in quibusdam locis nimia copia faciat eos contemptibiles.

V. Denique in *c. Quia nonnullis. 4. h. t.* (quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. c. 11.) „ antiquum statutum ejusdem Concilii sub Alexandro III. (quod refertur in *c. 2. h. t.*) renovatur, & confirmatur, quo præcipitur, ut in unaquaque Cathedrali Ecclesia Magistro, qui ejusdem Ecclesiæ Clericos, aliosque Scholares pauperes gratis doceret, aliquod competens beneficium præberetur: sed quia in multis Ecclesiis non observabatur; ideo in hoc posteriori Concilio Lateranensi id innovatum fuit, & confirmatum, imo & auctum: videlicet ut non solum in Cathedrali Ecclesia, sed etiam in aliis Conventualibus, & Capitulum habentibus, ut ex sequentibus colligitur) quarum sufficere poterunt facultates, constituatur Magister idoneus a Prælato, cum Capitulo, seu majore parte Capituli; qui Clericos ipsarum Ecclesiarum, & alios (scilicet extraneos) in Grammatica facultate instruat, juxta posse. Insuper in Metropolitana Ecclesia Theologus constituatur, qui Sacerdotes, & alios in sacra Pag. doceat, & in his præsertim instruat, quæ ad curam animarum pertinent. (Unde necesse est, ut talis Theologus omnino Canones non ignoret, ut notat *Hostiens. hic V. Ad curam.*) Præterea, præcipit Concilium, ut cuilibet Magistrorum a Capitulo (uniuscujusque Ecclesiæ, in qua Magister eligitur, & a Prælato, si ordinatio Præbendarum simul pertinet ad prælatum, & Capitulum, *Hostiens., hic. V. a Capitulo*) assignetur proventus unius Præbendæ, & pro Theologo a Metropolitano tantundem: (& a Capitulo, si id simul pertineat ad utrumque de jure, vel consuetudine, vel privilegio speciali *Hostiens. hic V. Metropolitano*) non tamen propterea Magister electus efficitur Canonicus: sed tamdiu reditus Præbendæ percipit, quandiu perstiterit in docendo. Ex quo colligitur, quod aliquis possit habere Præbendam sine Canonia, *Gl. hic in notabil.*) Quod si forte Ecclesia Metropolitana de duobus Magistris gravetur, ipsa Theologo, juxta modum prædictum (scilicet soli per assignationem unius Præbendæ) provideat. Grammatico vero in alia Ecclesia suæ Civitatis, vel Diœcesis, quæ ad id sufficere possit, faciat provideri. Hæc Constitutio decretalis novissime confirmata fuit a Concilio Tridentino *Sess. 5. c. 1. de refor. & Sess. 23. c. 18. de refor.* quod antiquis Canonibus quædam adjecit.

VI. Pro explicatione notandum 1. Magister Grammaticus de jure eligendus est ab Episcopo, cum consensu Capituli, *cit. c. Quia nonnulli.* ibi: *a Prælato cum Capitulo, h. t.* At juxta Concilium Tridentinum, *cit. Sess. 5. c. 1.* eligi debet cum consilio Capituli, ut patet ex illis verbis: *Ecclesiæ saltem Magistrum habeant ab Episcopo, cum consilio Capituli, eligendum.* Quod Episcopus petere debet, sed sequi non tenetur, juxta declarationem S. Congreg. Card. apud *Fagnan. in cit. c. Quia nonnullis n. 16.*

Notandum 2. Magister Grammaticus tenetur docere Clericos, etiam divites illius Ecclesiæ, in qua est constitutus; quia, cum propter illos habeat reditus Præbendæ, non est æquum, ut aliam mercedem ab eis recipiat: alios vero Clericos extraneos, & Scholares non tenetur gratis docere; quia ratione illorum, non habet Præbendam, nisi sint pauperes, *Innoc. hic V. Cathedralem, & Jo. Andr. n. 4.* Sed *Concil. Trid. c. l.* simpliciter, & indirecte dicit, *qui Clericos* (non distinguendo, num pauperes sint, an divites) *aliosque Scholares pauperes gratis doceat, Fagn. hic n. 18.*

Notandum 3. In Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesiis unus tantum Magister Grammaticus constituendus est: in Metropolitanis vero duo, unus Grammaticæ, & alter Theologiæ, & cuilibet illorum assignandi sunt reditus unius Præbendæ. In Concilio Tridentino vero, in qualibet Ecclesia, sive Metropolitana, sive Cathedrali, aut Collegiata, constituendus est Theologus tantum, & in defectum, si reditus Ecclesiarum ita tenues fuerint, vel pauci sint Clerici, aut populus exiguus, saltem Grammaticus constitui debet, ut notavit *Fagn. n. 20. & 21.*

Notandum 4. Magistro Grammaticæ de Jure antiquo assignandi sunt reditus unius Præbendæ. At in *Concil. Trident. c. l. vers. Ecclesiæ vero*, nulla mentio fit de Præbenda, sed mandatur, ut Magistro Grammaticæ, vel alicujus simplicis beneficii fructus quos tamdiu percipiat, quamdiu in docendo perstiterit, assignentur: vel ex Episcopali, vel Capitulari mensa condigna aliqua merces persolvatur: vel Episcopus ipse aliquam rationem ineat suæ Ecclesiæ, vel Diœcesi accommodam, ne hæc pia, & utilis provisio negligatur.

VII. Notandum 5. Theologiæ Lector de Jure antiquo constitui debet in Ecclesia Metropolitana: sed juxta Concil. Trident. *cit. l. §. In Ecclesiis*, etiam in Ecclesiis Cathedralibus, si Civitas sit insignis, vel populosa: & in Collegiatis existentibus in aliquo insigni oppido, etiam nullius Diœcesis, si ibi Clerus numerosus fuerit. Additque Concilium, ut in Monasteriis quoque Monachorum, ubi commode fieri possit, Lectio S. Scripturæ habeatur: qua in re si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum in hoc, ut Sedis Apostolicæ delegati, eos ad id opportunis remediis compellant: & præcepit eandem lectionem haberi in Conventibus aliorum Regularium, in quibus studia vigere possunt, ut in publicis Gymnasiis.

Notandum 6. Officium Theologi eligendi in prædictis Ecclesiis est, Sacerdotes, & alios in sacra Pagina docere,

&c in

& in his præsertim instruere, quæ ad curam animarum spectant, juxta *cit. c. Quia nonnulli h. t.* Sicut etiam juxta Concil. Trident. *c. l.* munus Theologi est S. Scripturam exponere, & interpretari; adeoque Præbenda Theologica, secundum Canones, est instituta pro Professore Sacræ Scripturæ. Satisfit tamen huic præcepto, si legatur Theologia Scolastica, juxta *declar. S. Congreg. Concilii apud Jo. Gallemart. n. 16. & Fagnan. in cit. c. n. 29. & seq.*

Notandum 7. De Jure antiquo Lectori S. Scripturæ assignandi sunt proventus unius Præbendæ, ita tamen, ut non efficiatur Canonicus, sed reditus ipsos fundi percipiat, quamdiu docuerit. At vero Concil. Trident. *cit. l. §. In Ecclesiis*, statuit, ut Præbenda quomodocunque, præterquam ex causa resignationis, cui aliud onus incompatibile conjunctum non sit, ad eum finem, ipso facto perpetuo constituta, & deputata intelligatur, & consequenter post vacationem Canonicus efficitur, quia in perpetuum in Titulum illam obtinet: quod si Præbenda aliqua non vacet, exspectandum est, donec vacet, *Gl. hic V. Unius Præbendæ.* & requiritur actualis Episcopi deputatio, *Fagn. hic n. 34. & 36.* non tamen talis Theologus percipit quotidianas distributiones, quæ tantum residentibus dari solent, *Gl. fin. hic.*

§. II.

Quale privilegium Jure Canonico concessum sit Theologiam, seu S. Scripturam publice docentibus, vel illa studentibus?

VIII. De hoc agitur in *c. Super specula. 5. & ult. h. t.* ubi „ Papa Honorius III. præcipit, Decretum Concilii Gene„ ralis in cap. præcedente de Magistris Theologis per sin„ gulas Metropoles statuendis, inviolabiliter observari: & „ insuper statuit, ne propter raritatem Magistrorum (quia „ non habent, a quo discant, vel quia quidam expensas „ non habent, *Gl. hic V. eod.*) se forsan aliqui possent ex„ cusare, ut ab Ecclesiarum Prælatis, & Capitulis ad „ Theologiæ studium aliqui dociles (id est habiles ad do„ cendum) destinentur, qui cum docti fuerint, alios po„ stea erudire, & instruere in Ecclesia DEI possint: qui„ bus si proprii proventus Ecclesiastici (scilicet beneficio„ rum suorum, & præbendarum) non sufficiunt (prædi„ cti, scilicet Prælati, & Capitula qui eos ad studia mit„ tant) necessaria subministrent. Docentes vero in Theo„ logica facultate, dum in scholis docuerint, & studentes „ in ipsa, integre per annos quinque, de licentia Sedis A„ postolicæ, percipiant proventus beneficiorum & præben„ darum suarum, non obstante contraria consuetudine, vel „ statuto, cum denario (id est, præmio) fraudari non de„ beant in vinea Domini laborantes.

Hæc Constitutio decretalis novissime confirmata fuit a Concilio Tridentino *Sess. 5. c. 1. de refor. in fine*, his verbis. Do„ centes ipsam S. Scripturam dum publice in scholis do„ cuerint: & Scholares, qui in ipsis scholis student, pri„ vilegiis omnibus de perceptione fructuum Præbendarum „ & beneficiorum suorum, in absentia a Jure communi con„ cessis plene gaudeant, & fruantur.

IX. Notandum hic 1. Non tantum docentes Theologiam, vel in ea studentes, sed etiam docentes, & audientes Jus Canonicum gaudent hoc privilegio percipiendi fructus beneficiorum in absentia, ut docet *Abbas in cit. c. ult. n. 6. h. t. Felin. ibid. n. 2.* & alii DD. plerique quos citat *Garcias de benefic. p. 3. c. 2. num. 54.* & sæpius probavit S. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, teste *Fagn. in cit. c. ult. n. 4. h. t.* Ratio est: quia non minus potest Ecclesiæ universali scientia Juris Canonici, quam Theologiæ, ad cujus regimen, & bonam administrationem officiorum Ecclesiasticorum omnino est necessaria: tum quia propter identitatem rationis etiam lex exorbitans a Jure communi, sive privilegium extenditur, si tendat in favorem animarum, & quia fundatur in bono publico, *Felin. hic. num. 2.* Quin imo hoc privilegium competit studentibus Juri Canonico, etiam Jure communi, cum scientia Juris Canonici sit pars Divinæ, ut pote derivata ex S. Scriptura Veteris, & Novi Testamenti, *c. Qualiter. 24. supr. de accusat.* & ideo sæpius appellatur Jus Divinum, ut in *c. Nimis. 30. de Jurejur. & c. 2. de privileg. in 6.*

Notandum 2. Docentes Theologiam, vel Jus Canonicum, quamdiu publice docuerint, absque limitatione ad certos annos (nisi ex causa revocentur ad suas Ecclesias, *Abb. hic n. 5.*) studentes vero in prædictis facultatibus per quinquennium excusantur a residentia, & in absentia percipiunt integre fructus beneficiorum suorum, quia quinquennium præsumitur sufficere, ut quis doctus evadat in his facultatibus: sed docentes semper promovent utilitatem Ecclesiæ universalis, ideoque magis amplum privilegium habeant, *Abb. hic. n. 4.* Excipiuntur tamen distributiones quotidianæ, quæ tantum residentibus, & qui intersunt divinis officiis dari consueverunt; ideoque absentes, etiam docendi, vel studendi causa, eas non lucrantur, *c. Licet 32. de præb. cit. c. ult. junct. Gl. V. Integre. h. t.* Hoc autem intelligendum est, si fructus præbendæ a quotidianis distributionibus sint sejuncti: quia si omnes reditus, vel fere omnes in hujusmodi distributionibus tantum consistant; tunc docentes, & studentes percipiunt tantum duas partes, quæ succedunt in locum præbendæ: tertia vero pars retinet naturam distributionum, ita ut absentes istam non percipiant, sed illa præsentibus tantum, qui divinis intersunt, accrescat, ex declaratione Cardinalium apud *Garc. cit. c. 2. n. 351. & Fagnan. in cit. c. ult. n. 2. & 3.*

X. Notandum 3. Quando dicitur in *c. ult. h. t.* docentes, & studentes in Theologia, vel Jure Canonico per annos quinque percipere, de licentia Sedis Apostolicæ, proventus beneficiorum suorum, id ita intelligendum est, quod non sit necesse, impetrare aliam indulgentiam a Sede Apostolica, sed sufficiat generalis concessio, auctoritate hujus Constitutionis facta, sed sola executio impetrari debet: si Prælati, & Capitula hoc non faciant, vel impediant executionem, *Gl. in cit. c. ult. V. De licentia. Garc. cit. c. 2. nu. 94.* ubi *n. 95.* ait *c. Relatum. 4. de Cleric. non resident.* (quod est Alexandri III. & requirit licentiam Prælati, ut studiorum causa percipi possint fructus in absentia correctum esse quoad hoc per *cit. c. ult. h. t.* quod est Honorii III. & posterius, & inducit novum jus, & de novo concedit hanc licentiam, ita ut nunc licentia Prælati non sit necessaria, quia jus illam dat: quod verum est quoad studium Theologiæ, vel etiam Juris Canonici, de quibus in specie non loquitur *cit. c. Relatum.* sed solum in genere de absentibus studiorum causa, vel aliis causis honestis; ideoque cum correctio Juris antiqui sit vitanda, nisi exprimatur, non debet id extendi ad alios casus, in quibus absentes a Jure habentur pro præsentibus, & residentibus, excepto studio Theologiæ, & SS. Canonum.

Notandum 4. Qui volunt gaudere hoc privilegio percipiendi fructus in absentia, debent studere Theologiæ vel Juri Canonico in studio generali; sive celebri Universitate, *Garc. cit. l. n. 55.* ex declaratione Cardinalium apud eundem *n. 81. declarat. 2.* Eodem privilegio percipiendi fructus in absentia gaudent omnes, qui publice docent Theologiam, vel Jus Canonicum, etiamsi non habeant stipendium, cum non sint conducti mercede ad docendum, nec sint de numero obtinentium Cathedras; adeoque sponte, ac voluntarie doceant, modo legant cum licentia Universitatis, sive Collegii Doctorum, *Garc. c. l. num. 60.*

„ Cæterum in *Clement. Inter. 1. h. t.* statuitur, ut in studiis „ Romanæ Curiæ, ubicunque illam residere contigerit. item „ Parisiensi in Gallia, Bononiensi in Italia, Oxoniensi in An„ glia, Salmantina in Hispania, viri Catholici, & periti Con„ stituantur, qui Scholas regant in lingua Hebraica, Ara„ bica, & Chaldæa, duo scilicet pro qualibet lingua, & „ libros in latinum transferant, aliosque doceant, quibus „ de stipendiis, & sumptibus providere debent omnes Ec„ clesiarum Prælati, & Rectores, & Monasteria, Capitu„ la, & Collegia, etiam exempta sit in prædictis regnis, „ seu provinciis, juxta facultatum exigentiam, non obstan„ tibus quibuscumque privilegiis contrariis. Idque ut in„ structi sufficienter in hujusmodi linguis possint fidem pro„ pagare apud infideles.

§. III.

An accipere pecuniam pro doctrina Theologica sit Simoniacum?

XI. Respondetur, non est Simonia, neque illicitum pro officio docendi Theologiam, sive Scholasticam, sive Moralem, quæ ad casus conscientiæ pertinet, sive etiam positivam, seu pro interpretatione S. Scripturæ, justum stipendium, seu mercedem accipere, *Less. cit. c. 35. n. 7. 8. & seqq. Suar. l. 4. de Simon. c. 18. n. 9. & seqq. Laym. l. 4. tr. 10. c. ult. §. 4. n. 30.* Ratio est: quia doctrina, sive instructio Theologica non est supernaturalis ex parte principii: nam quatenus medio discurso, ex principiis supernaturalibus, ac revelatis deducit conclusiones, est omnino naturalis, & acquisita, quia non nisi remote, & mediate ex Fide; primario vero a scientia acquisita procedit, & per se, ac necessario a supernaturali fide non dependet: nam & hæreticus, qui fidem supernaturalem non habet: vel qui de aliquo fidei articulo voluntarie dubitat; tamen eodem modo posset tradere doctrinam Theologicam, sicut habens fidem, aliosque erudire ex humana, & acquisita scientia, suppositis propositionibus revelatis, & communiter creditis. Tum quia etiamsi doctrina sive conclusio Theologica ex se supernaturalis esset: tamen actus Magistri illam docentis sunt naturales, & naturali modo influunt in Auditores discentes, sive in eis generetur naturalis assensus, sive supernaturalis; quia ille assensus, qui non est docentis, sed in discente, non venditur, sed solum labor, & opera docentis, sive instruentis, qui non minus pretio æstimabilis est, quam aliarum scientiarum. Sed neque doctrina Theologica est supernaturalis ex parte finis; quia illud munus docendi, sive instructio discursiva docentis per se non ad salutem animæ ordinatur, cum ex se non moveat ad pium, & supernaturalem voluntatis affectum, sed solum ad intellectum illuminandum ordinatur, eumque dirigit ad discursum, naturali sua facultate, faciendum, suppositis fidei revelatæ propositionibus: ergo munus docendi hoc non est functio aliqua spiritualis, & supernaturalis, quæ sit materia Simoniæ, *Suar. c. l.*

XII. Hinc infertur 1. Vendere licentiam docendi Theologiam, si talem facultatem dare non sit actus spiritualis jurisdictionis, non esse Simoniam, spectato Jure naturali, & Divino: quia talis facultas dirigitur ad actus, qui non sunt spirituales, neque potestas, ex qua datur, est spiritualis. *Suar. cit. c. 18. n. 14.* Jure vero Ecclesiastico, hoc est prohibitum in *c. 1. 2. & 3. h. t.* non tanquam Simoniacum, sed tanquam illicitum, & injustum, si nimirum Doctores, seu Magistri Scholarum, qui habent justum stipendium pro suo officio ab Ecclesia, exigant pecuniam ab aliis, qui volunt in eadem Ecclesia regere scholas, sive alios docere, *c. Quanto 3. h. t.* Vel si Prælati Ecclesiastici, quibus, ratione officii sui, aut jurisdictionis spiritualis competit potestas, una cum beneficio Ecclesiastico, concedendi etiam licentiam, docendi, pro tali concessione pretium aliquod exigant; id enim prohibitum est in *c. 2. & 2. h. t.* Non quod dare licentiam docendi Theologiam sit Simoniacum propter doctrinam: ad quam datur: sed propter abusum spiritualis jurisdictionis, cui est conjuncta potestas illa dandi docendi licentiam: sicut si pro dispensatione cum Clerico, ut possit fungi officio Advocati, vel Medici, dare-

tur pecunia, Simonia committeretur, quia esset abusus spiritualis potestatis dispensandi: quamvis dispensatus possit accipere pecuniam pro suo patrocinio, vel curatione. Item si Prælatus det licentiam docendi, sive Theologiam, sive etiam Philosophiam, ex vi potestatis spiritualis, erit Simonia: non item, si Princeps, vel alius, qui temporalem jurisdictionem habet, exigat pretium pro licentia docendi, etiam Theologiam, id Simonia foret, *Suar. cit. l. num.* 14.

Infertur 2. Quamvis officium, sive obligatio docendi Theologiam, vel Jus Canonicum, vel etiam Grammaticam, sit annexa alicui beneficio Ecclesiastico: non est tamen Simonia contra Jus naturale, ac Divinum, si talis Magister, ultra stipendium, quod accipit ab Ecclesia: pecuniam exigat a discipulis: neque etiam Jure Ecclesiastico id prohibitum est in *cap. 1. &c. Quia nonnulli. 4. h. t.* quia semper accipitur temporale pro temporali functione, etiamsi illa functio ex justitia sit debita propter stipendium, quod Magister accipit ab Ecclesia: injuste tamen tale pretium exiget Magister, si justum ab Ecclesia stipendium accipiat pro officio docendi, cum eo expresso, vel tacito pacto, ut gratia doceat. Quod si talis Magister extraordinarie doceat, ad quod ex vi beneficii, & officii, docendi ei annexi non tenetur, potest pro eo labore licite & juste stipendium exigere, *Suar. cit. l. n. 17. Laym. cit. l.*

XIII. Infertur 3. Non esse Simoniacum, nec illicitum, dare consilium pro stipendio, ac pretio, etiamsi a Theologo detur ad dirigendam conscientiam, si consilium sistat in pura instructione intellectus: quia ille actus est mere naturalis; procedit enim a scientia, quæ est acquisita mere labore humano; adeoque est pretio æstimabilis: modus etiam instruendi, sive tradendi illam cognitionem, est per modum humani Magisterii, seu doctrinæ, & effectus, seu finis quasi intrinsecus illius actus est instruere intellectum in cognitione talis veritatis, quod autem ab ipso consulente ordinatur ad placandam conscientiam, id per accidens est, & extrinsecum; ac proinde non immutat naturam actionis, prout a docente procedit, *Suar. cit. c. 18. num. 19. & 20.*

Infertur 4. Non esse Simoniacum, sed licitum, accipere pretium pro conferendo gradu Licentiæ, & Doctoratus in quacunque facultate, etiam Theologica, ut praxis confirmat. Ratio est: quia isti gradus nihil spiritualitatis in se continent, & ordinantur ad actum docendi: qui spiritualis non est, & solum sunt publica testimonia scientiæ, studio, & labore acquisitæ, & approbationes publicæ ad officium docendi, vel consulendi, & similia, cum quibusdam privilegiis, ac facultatibus, vel honoribus omnino temporalibus; adeoque etiam hi gradus sunt pretio æstimabilea, non minus, quam ipsa doctrina, in qua fundantur, vel ad quam ordinantur; idcirco Canones, qui prohibent exactiones pro personis promovendis ad munera Ecclesiastica, nullam faciunt mentionem, vel prohibitionem pro his gradibus. Quare probabilius est, non esse Simoniam exigere aliquid pro his gradibus, non solum per modum stipendii, & sustentationis pro labore, sed etiam per modum pretii, & contractus onerosi, cum materia hæc non sit capax Simoniæ, *Suar. cit. c. 18. n. 15. & 16.*

XIV. Illud hic addendum, quod ad moderandas expensas, quæ fieri solent in promotionibus ad gradus Doctoratus, vel Magisterii statutum est in *Clement. Cum sit. 2. & ult. h. t.* Ut ii, ad quos ex officio spectat conferre Magisterium, vel Doctoratum, prius a promovendis recipiant „ juramentum, quod in solemnitate sua sive promotione „ ad Doctoratum, aut Magisterium non expendat ultra „ summam trium millium Turonensium argenteorum, (hoc „ est, juxta computum Glossæ hic CCL. aureorum) ita „ tamen, ut ipsos exhortentur (nisi quis notabilis condi„ tionis, sive alterius status exciterit) ut etiam infra præ„ dictam summam moderentur expensas. Quod si quis, non „ recepto prius juramento prædicto honorem Doctoratus, „ vel Magisterii alicui contulerit, per sex menses imme„ diate sequentes, etiamsi Episcopus fuerit, a collatione „ cujuslibet (non illius tantum scientiæ cujus Doctoratum „ contulit) Magisterii, seu Doctoratus, eo ipso, sit su„ spensus. Solet autem ejusmodi excessus in expensis fieri, quia quandoque in talibus imperfectum scientiæ supplet perfectio expensarum, ut ait *Gl. hic. V. Excedunt*, sive defectum scientiæ supplere debet pecunia. Est autem hæc Constitutio in pluribus locis, & Academiis abolita, vel usu non recepta. Notat etiam *Gl. V. Doctoratus.* ex hoc textu, quod, qui docent Jus Canonicum, vel Civile, Doctores: qui Theologiam, vel Philosophiam, & artes liberales, Magistri appellentur.

TITULUS VI.

De Judæis, & Saracenis, & eorum Servis.

POst Simoniam, quæ est blasphemia in Spiritum sanctum, agitur de iis, qui peccant in DEUM, ejusque Religionem, ratione infidelitatis, quales sunt Judæi, & Saraceni, Judæi dicuntur, qui legem Mosaicam ad litteram tenent, eamque superstitiose observant, absque fide in Christum Salvatorem, ac rejecto Novo Testamento. Sic dicti a Tribu Juda, quæ cæteris erat bellicosior, & præstantior: prius appellabantur Hebræi ab Hebro, cujus familia cultum veri DEI semper tenuit, cæteris idololatria fœdatis, *Hostiens. in summa h. t. n. 1. & 2. Silvest. V. Judaeus in princ.* Saraceni dicuntur, qui impiæ Mahometi sectæ adhærent, ejusque dogmata in Alcorano contenta sectantur, sive sint Turcæ, sive Tartari, sive Persæ, aut Arabes, sive Ægyptii Africani aut Mauri *Azor. p. 1. Inst. mor. l. 8. c. 23. q. 4.* & nec Novum Testamentum, nec Vetus recipiunt, saltem non totum, & accipiuntur hic, secundum *Host. in Rubr. de Saracenis, num. 5. h. t.* pro Paganis, seu gentilibus: quamvis proprie Pagani, seu gentiles sint, qui idola colunt, & adorant. Dicuntur Saraceni non a Sara, sed a Samaria Civitate, ut putat *Durand. in specul. l. 4. partic. 4. tit. de Judæis. n. 6.* Vel potius ab Agar ancilla Saræ quasi Agareni appellati, ut censet *Durandus cit. l. n. 6.* Extat hic Titulus etiam in Clementinis, Extravagantibus Joannis XXII. & Communibus.

§. I.

Quæ, & in quibus casibus Christianis interdicta sit communicatio cum Judæis?

I. AGitur hic de communicatione fidelium cum Infidelibus in rebus politicis, & quæ ad humanum commercium spectant, ejusmodi communicatio non prohibetur fidelibus in pœnam infidelium, sicuti illa privantur hæretici in Pœnam: quia cum infideles sint extra Ecclesiam; adeoque extra jurisdictionem illius, non possunt ab Ecclesia spirituali judicio puniri, privando illos directe communicatione fidelium: quamvis possit Ecclesia fidelibus prohibere hanc communicationem cum infidelibus, ob periculum perversionis ex illa ipsis imminentis; ideoque cessante hoc periculo; quia nimirum fideles sunt firmi in fide, cessat quoque prohibitio hujus communicationis, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 10. art. p.* communiter receptus, *Sanch. l. 2. moral. cap. 31. n. 1. & 2.*

II. Et inprimis quidem in *c. Ad hæc. 8. in fine. h. t.* interdicitur omnibus Christianis assidua conversatio, & familiaritas cum Judæis, ne ob illam Judæi ad suam superstitionem, & perfidiam simplicium animos inclinent, & trahant. In specie vero plures sunt casus Jure expressi, in quibus interdicitur Christianis communicatio cum Judæis, ut constat ex *c. Nullus. 13.* quod est desumptum ex Concilio Agathensi *c. 11. caus. 28. q. 1.* & ex *c. Omnes. 14.* quod est desumptum ex eodem Concilio Agathensi *c. 40. ead. caus. & q.* Primo enim prohibentur Christiani simul habitare cum Judæis, *cit. c. Nullus.* ibi: *aut cum eis habitet*, & constat etiam ex *c. Judæi. 5.* ubi præcipitur, ut excommunicentur, qui cum Judæis, & Saracenis præsumpserint habitare, *Gl. ibid. V. Judæi.* ubi tamen excipit, si quis Religiosus, vel Clericus vellet ire ad Judæos, & Saracenos, ut eis fidem Christi prædicaret; id enim licet, *c. Quam sit. 10. h. t.* de quo infra.

Hinc infertur, quamvis Christianus possit habere servum Judæum, *c. Etsi. 13. h. t.* non tamen debet cum eo commorari, ita ut eum habeat familiarem, sive domesticum, *c. Sæpe 12. & 2. seqq. cit. caus. 28. q. 1. Silvest. V. Judaeus. q. 3. dicto 1.* Contra vero non est prohibitum Christiano habere Saracenos, & alios infideles tanquam servos intra eandem domum: quia Judæi sunt magis obstinati, & difficilius convertuntur; peritiores vero ad subvertendum, quam gentiles, ut ait *Silvest. cit. l. Sanch. cit. c. 31. nu. 6.*

Secundo non licet Christianis, Judæos ut Medicos accersere ad curandos eorum morbos, nec medicinas a Judæis præparatas, & exhibitas accipere, *cit. c. Nullus. 2.* excepto casu necessitatis, si non adsit alius medicus Christianus, vel non satis peritus, modo Judæus sit notabiliter doctior, *Silvest. l. cit. q. 1. dicto 4. Sanch. cit. l. n. 8.* non est autem prohibitum emere medicinas a Judæo, si illas non præparet, vel saltem non applicet, quia non est interdicta familiaritas, inter vendentem, & ementem tam medicinas, quam alias res, *Silvest. cit. l. & Sanch.*

Tertio non licet cum Judæis simul balneum intrare, & in eo se lavare, *cit. c. Nullus*, nisi necessitas exigat, quia v. g. sanitatis causa ingreditur quis balneum, in quod simul Judæi ingrediuntur: quamvis etiam absolute id non sit illicitum, dummodo Christianus non ingrediatur simul cum Judæo, nec ei in balneo se familiarem exhibeat; tunc enim cessat ratio prohibitionis, quæ est, ut vitetur inter eos familiaritas, *Sanch. cit. l. n. 11.*

III. Quarto prohibentur etiam Christiani vesci Azymis Judæorum. *cit. c. Nullus.* etiam seorsim ab eis; quia sunt cibi discreti a Judæis: excepto casu extremæ necessitatis: tunc enim pane azymo vesci liceret, non ut est cibus discretus a Judæis, sed ut est simplex panis: sicut etiam in tali necessitate licet idololythis vesci, id est, cibis idolis a gentilibus consecratis, modo non in venerationem Idoli comedantur, de quo intelligi debet, quod dicitur in *c. Sicut. 8. caus. 32. q. 2. Satius est fame mori, quam idololythis vesci*, *Gl. ibid. V. Fame. Silvest. V. Judaeus q. 1. dicto 3. Sanch. cit. l. n. 7.* Additur in *cit. c. Nullus.* ut si quisquam contra hoc fecerit (comunicando scilicet cum Judæis in prædictis casibus) si Clericus est, deponatur: si laicus, excommunicetur.

Quinto interdictum est Christianis Judæos invitare, & vicissim eorum accedere convivia, sive sint Clerici, sive laici, prout habetur in *cit. c. Omnes. caus. 28. q. 1.* ubi ratio redditur: quia cum apud Christianos communibus cibis non utantur, indignum, atque sacrilegium est, eorum cibos a Christianis sumi, cum ea, quæ permittente Apostolo, nos sumimus, ab illis judicentur immunda, ac sic inferiores videantur esse Christiani, quam Judæi, si nos, quæ ab illis apponuntur, utamur; illi vero a nobis oblata contemnant, quæ tamen prohibitio locum habet, etiamsi Judæi, absque ullo ciborum delectu manducent cum Christianis, quia

id

id non est prohibitum ob solam discretionem ciborum, sed ut vitetur familiaritas cum Judæis, ex qua periculum perversionis imminet, *Silvest. cit. q. 1. dicto 2. Sanch. cit. cap. 32. num. 10. contra Azor. cit. l. 8. c. 22. q. 3.*

Unde licet colloquium permissum sit cum Judæis, non tamen convivium, quia major familiaritas contrahitur in convivio, quam in colloquio, & facilius quis decipitur inter epulas. *c. Unusquisque. 8. caus. 22. q. 4. in cit. c. Omnes. V. Judæorum. Jo. Andr. in c. Quam sit. 10. nu. 5. h. t. & Abbas ibid. num. 3.* Non tamen prohibitum est Christiano manducare cum Judæo in eadem mensa, si casu in eodem diversorio conveniant, quia in *cit. c. Omnes* tantum præcipitur, ut fideles Judæorum convivia vitent, nec eos ad convivia quisquam excipiat, quod hic non fit, *Sanch. cit. l. nu. 13.* Sed neque peccat contra hoc præceptum Christianus, si a Judæo caupone cibaria emat, aut in ejus diversorio cibis cum eis vescatur; quia hoc non est invitari a Judæo ad convivium; quod interdicitur in *cit. 1. Omnes.* neque ex eo familiaritas cum Judæo contrahitur, *Sanch. cit. l. num. 15.*

IV. Porro non tantum cum Judæis, sed etiam cum Saracenis, aut gentilibus prohibitum est Christianis convivia celebrare; quia etsi non continentur verbis Edicti, sive Constitutionis *cit. c. Omnes.* continentur tamen sententia: quia & ipsi hodie cibos discernunt, sive judaizant, *Gl. in cit. c. Omnes V. Judæorum. Silvest. cit. q. 1. dicto 2.* & alii communiter.

Excipiuntur tamen missi ad conversionem paganorum, seu infidelium, ut constat *ex c. Quam sit 10. in princ. h. t.* ubi „ specialiter concessum est, Apostolica auctoritate, Episco„ po cuidam, & Sociis ejus, ut cum ad prædicandam Chri„ sti fidem paganis, exierit, servata temporum qualitate, „ juxta Canonicas Sanctiones (ut scilicet abstineant illis „ diebus, & temporibus, quibus a carne abstinendum est, „ secundum Canones, *Gl. hic V. Temporum*) vesci liceat ci„ bis, qui ab infidelibus illis apponuntur. Ratio est: quia alias non possent ita facile illos lucrari, & convertere, & sic licet eis conversari, & comedere cum illis, exemplo Christi, *Gl. ibid. V. Ubi liceat*, atque ita intelligi debet, quod dicitur in *c. Ad mensam 24. caus. 11. q. 3.* permissum esse ad mensam paganorum accedere. Quamvis autem in dicto c. tantum sit sermo de pagania: idem tamen est de missis ad conversionem Judæorum, & aliorum infidelium procurandam, qui cum illis manducare possunt, *Sanch. citat. cap. 32. numer. 16.*

„ Præterea in *cit. c. Quum sit. in fine.* conceditur; ut quol„ cunque Religiosi, aut Clerici idonei ad prædicandum E„ vangelium, exeuntibus voluerit adhærere, liberam ha„ beat, Auctoritate Apostolica facultatem, sine contradi„ ctione id exequendi, petita tamen, & obtenta Prælatorum suorum licentia: quia nullus potest prædicare, nisi ex officio sibi commisso, vel nisi habeat facultatem a suo Prælato, præter auctoritatem Sedis Apostolicæ, nec sufficit, petere licentiam, nisi sit obtenta, *Gl. fin. hic. & Abb. num. 3.*

V. Quod autem supra dictum est de Judæis, prohibitum esse adire eorum convivia, id extenditur etiam, quod nec liceat adire ad eorum nuptias, nec dies festos, ludos, aut choreas cum eis agere, vel Synagogas eorum frequentare; quia per hæc non modica familiaritas contrahitur, *Azor. cit. c. 22. q. 3. in fine. Sanch. cit. l. num. 17.* ubi *num. 18.* addit, neque licitum esse fidelibus templa gentilium invisere, eo tempore, quo superstitiosa ab ipsis celebrantur: quamvis non sit peccatum grave, etiam eo tempore illa invisere, si absit scandalum aliis fidelibus datum, vel periculum perversionis ex parte personæ invisentis.

VI. Sexto prohibitum est Christianis servire, sive famula„ ri Judæis, prout habetur in *c. Ad hæc 8. h. t.* ubi præ„ cipit Alexander III. Prælatis Ecclesiarum, ut omnibus „ Christianis qui sunt sub jurisdictione eorum, interdicant, „ & si necesse sit, etiam per censuram Ecclesiasticam eos „ compellant, ne in Judæorum servitio assidue morentur, „ iisque inserviant pro aliqua mercede: ubi etiam in fine „ ratio additur, ne propter continuam conversationem, & „ assiduam familiaritatem, ad eorum superstitionem, & „ perfidiam inclinentur, & pervertantur. Hoc aliqui sic explicant, quod non liceat Christianis servire Judæis intra domum: bene tamen extra illorum domum, modo famulatus non sit diuturnus & assiduus, quia hoc solum interdicitur in *cit. c. Ad hæc Christianis. Abbas in cit. c. Adhæc. n. 1. not. 2.* Verum alii censent, non libere Christianos Servire Judæis, sive in domo, sive extra illam, sive assiduo, ac frequenter, sive raro, quia non propter solam familiaritatem vitandam, illud est prohibitum, sed etiam ne Judæi superiores sint Christianis, & filii liberæ serviant filiis ancillæ, ut loquitur Apostolus; & ita quando in *cit. c. Ad hæc.* dicitur, *ne se assiduo pro mercede exponant*, subintelligi debet, *maxime si assidue. Azor. cit. cap. 22. q. 7. Sanch. cit. c. 31. num. 20.* Veruntamen non est prohibitum Christianis locare suas operas Judæis, sive in domo, sive extra domum illorum, dummodo Judei non sint assidue præsentes, quia si essent assidue presentes, illis quodammodo inservirent Christiani: si vero sint absentes; tunc possunt Christiani colere agros illorum, vel aliquod edificium in eorum utilitatem fabricare, ut colligitur ex *c. 2. h. t.* etiamsi Judeus aliquando veniat ad inspiciendum edificium, vel agriculturam, quia tunc non censetur mortaliter presens esse, sicut si continuo assistat operi: multo minus Christianis est interdictum locare Judeis res suas, ut currus, & jumenta, &c. *Azor. c. l. q. 8. Sanch. c. l. num. 20.*

VII. Septimo non est licitum Christianis Judeorum filios nutrire, ut constat ex *cit. c. Ad hæc.* ubi precipitur quoque „ Prelatis, ut obstetricibus, & nutricibus (Christianis) „ prohibere curent sub censura Ecclesiastica, ne Judeorum „ infantes in eorum domibus nutrire presumant. Unde *Abb. hic numer. 2.* ait, a contrario sensu colligi, extra domum licere. Sed verius est, nec intra, nec extra domum id licere, quia Canones hoc prohibent, ut familiaritas cum Judeis vitetur, quod non fit, si filius Judæi extra domum nutriatur, quia parentes ob amorem prolis sæpe illam invisunt: & ideo cum in *cit. c. Ad hæc.* dicitur, *in domibus eorundem*, subintelligi debet, *maxime in eorum domibus*, ita ut hæc verba addita sint, non gratia restringendi prohibitionem, sed quia infantes frequentius in domo parentum nutriri solent, *Hostiens. in cit. c. & Joan. Andr. ibid. in fine, Azor. c. l. q. 9. Sanch. c. l. num. 19.* ubi tamen addit, si tali modo infantes Judæorum nutriri possent, extra domum, ut vitaretur familiaritas cum Judæis, id licitum foret, quia cessaret ratio prohibitionis. Neque vero Episcopus dispensare potest, ut fœmina Christiana nutriat filium Judæi, in paterna domo, vel etiam extra, cum id sit prohibitum Jure Canonico, in quo solus S. Pontifex dispensare potest; neque reperitur dispensatio hæc in Jure expresse, vel tacite concessa esse Episcopis, *Abb. num. 3.* plura de his infra adferentur.

VIII. Ex dictis infertur 1. Licitum esse Christianis emendo, & vendendo merces, contractus cum Judæis inire, quia id nullo Jure est interdictum, imo id permissum esse colligitur a sensu contrario *ex c. post miserabilem. 12. de usur.* ubi statutum est, quod Judæi possint compelli ad restituendas usuras Christianis, & si eas non reddant, possint a Christiano consortio arceri: ergo quotiescunque non plectuntur a Judice hac pœna, licitum est res ab eis emere, & vendere, dummodo non sit nimia familiaritas, & conversatio inter illos, quæ semper vitanda est, *Sanch. c. l. num. 23. Azor. cit. cap. 22. q. 2.* ubi ait, jure prohiberi posse, ne Christiani Judæis vendant, vel ab eis aliquid emant in eorum domibus, vel ne Judæi, emendi, vel vendendi causa, domos Christianorum ingrediantur. Quamvis autem licitum sit cum Judæis contractus inire; prohibitum tamen est Christianis, illis legare, vel testamento relinquere, *l. 1. C. de Judæis, Gl. in c. Judæi. 5. V. permittuntur h. t.*

Infertur 2. Communicatio, quæ in prædictis casibus specialiter interdicta est Christianis cum Judæis, non debet censeri interdicta etiam cum aliis infidelibus: tum quia in *c. Judæi 5. h. tit.* ubi prohibetur sub pena excommunicationis, ne Christiani cum Judeis habitare presumant, specialiter exprimitur, & extenditur ea prohibitio ad Saracenus: tum quia prohibitionem invitandi, & admittendi Judeos ad convivia, tanquam specialem casum, extendunt communiter DD. etiam ad alios infideles, quia & ipsi hodie discernunt cibos; adeoque in illis militat eadem ratio prohibitionis, unde illud non est prohibititum, quoad illos gentiles, qui cibos non discernunt: tum denique quia Judæi magis odibiles sunt Ecclesiæ, quam alii infideles, & difficilius convertuntur ad fidem, & magis periti sunt ad pervertendum, quam gentiles, *Silvest. V. Judæus. q. 3. dicto 1. Sanch. cit. l. num. 25.* Alia est ratio de hæreticis, qui ob excommunicationem in pœnam illatam, sunt vitandi.

Infertur 3. Esse peccatum grave, & mortale, communicato cum Judæis in casibus Jure prohibitis, in quibus quasi continua, & nimia familiaritas cum Judæis contrahitur, ut est, habitare cum illis, famulari illis domestice in quibusvis ministeriis, tolerare eos in publicis officiis. At vero in aliis communicare, si absit contemptus, & scandalum, & periculum perversionis, excusari potest a peccato mortali, *Sanch. c. l. num. 26.*

§. II.

Quænam Judæis Christianorum Principum potestati, & imperio subjectis, Jure tum Canonico, tum Civili sunt interdicta?

IX. Inprimis prohibitum est Judæis, ne aliquo officio publico fungantur inter Christianos, ut constat ex *c. Cum sit, 16. h. tit.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi *cap. 69.* sub Innocentio III. ubi Concilium Toletanum III. *cap. 14.* (quod refertur in Christianos ullum officium, vel „ potestatem exerceat, innovatur, & propter transgresso„ res de novo prohibetur, ne Judæi publicis officiis præ„ ponantur, quia sub tali prætextu Christianos infestant „ & molestant. Quod si quis eis tale officium (publicum) „ commiserit, per Provinciale Concilium singulis annis ce„ lebrandum, monitione præmissa, (quæ ordinarie debet „ vindictam præcedere) compescatur: & tali Officiali „ (scilicet Judæo) commonio in commerciis, & aliis cum „ Christianis denegetur, donec restituerit, quicquid occa„ sione talis officii a Christianis acquisivit, convertendum „ in usus pauperum, secundum providentiam Episcopi Dio„ cesani: & officium ipsum cum pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit. Et quod de Judæis hic statuitur, „ etiam ad paganos extenditur.

X. Hinc colligitur 1. Quod Judæi sint incapaces cujuscunque jurisdictionis, seu potestatis inter Christianos, sive sit jurisdictio ordinaria, sive delegata: quia nimis absurdum est, ut blasphemus (id est, Judæus Christum blasphemans) in Christianos potestatem exerceat, ut dicitur in *princ. hic Barb. hic numer. 2. & in cap. 2. & in 1. penul. numer. 2. h. titul.* Colligitur 2. Decens esse, ut Judices & Prælati Ecclesiastici pœnas pecuniarias pro criminibus inflictas, in pios usus potius, quam in propriam utilitatem erogare curent, prout sumitur ex hoc *c.* & notat *Gl. fin. hic & Covarr. lib. 2. resol. cap. 9. num. 9.* Colligitur 3. Licet alioquin ordinarie, quando restitutio eorum, quæ injuste extorta, vel ablata sunt, facienda est pauperibus (quia nescitur, quibus ablata sunt: vel si scitur, hi, a quibus extorta sunt, non reperiuntur, vel non habent jus repetendi, juxta ea, quæ tradit *Hostiens. hic In usus pauperum.*) non requiratur, ut restitutio necessario fiat auctoritate Episcopi, sed potest quilibet debitor, privata

auctoritate, restituere & erogare pauperibus, ut docet *Sayrus in Clavi regia l. 10. tractat. 5. capit. 2. numer. 1.* & alii apud ipsum: si tamen probabiliter dubitetur de fidelitate ejus, qui restituere debet, tunc Episcopus illum compellere potest, ut ejus interveniente auctoritate, ac providentia restituat, vel saltem cum consilio Parochi, aut Confessarii: & ideo in casu hujus c. prudenter statutum fuit, ut restitutio a Judæo, qui publicum officium inter Christianos exercens, multa ab eis injuste extorsit, fieret secundum Episcopi providentiam, quia merito de ejus fidelitate in restituendo dubitari potuit, tum ob avaritiam illius, tum ob odium contra Christianos, quos exspoliaverat, *Laym. s. l. nu. 18.* Colligitur 4. Lex, vel statutum loquens de Judæis non extenditur ad paganos, & alios infideles, nisi ex speciali Legis provisione fiat extensio, uti factum est in hoc *c. Abb. hic num. 3.*

XI. Similiter quod Judæi, & Pagani non possint publica officia inter Christianos gerere, statuitur in *c. Ex speciali 18. hoc tit.* „Nam Rex Portugalliæ in officiis publicis Judæos præferebat Christianis: ideo mandavit Papa Gregorius IX. duobus Episcopis, ut Regem ipsum moneant, & inducant, ne in officiis publicis Judæos præficiat Christianis, contra Concilium Generale (quod refertur in *cit. cap. Cum sit. 16. h. t. & cit. cap. nulla dist. 54.* ubi statuitur, ut nulla officia publica Judæis injungantur, per quæ eis occasio tribuatur Christianis pœnam inferendi,) Quod si forte reditus suos ipse Rex Judæis vendiderit, vel Pagani, Christianum aliquem deputet, de gravaminibus Clericis & Ecclesiis (imo & aliis Christianis, *Hostiens. hic V. eod.*) inferendis non suspectum, (qui fideliter, & sine fraude officium suum exequatur, *Gl. hic. V. Non suspectum*) per quem Judæi, & Saraceni, sine Christianorum injuria, jura regalia (id est, reditus per Regem venditos) consequantur.“

XII. Hinc colligitur 1. Quod non tantum officium publicum Judæis inter Christianos sit interdictum, & Saracenis: sed etiam quodlibet officium, & commercium, per quod Christianis aliquod inferri potest gravamen, *Abb. hic num. 1.* Colligitur 2. Quod licet possint reditus regales, vel gabellæ locari, vel vendi Judæis, & Paganis, modo Rex, vel Dominus terræ deputet aliquem fidelem Christianum ad exigendum illas gabellas, & non permittat, ut ipse Judæus illas per se, vel per alium ab ipso deputatum exigat. *Abb. hic num. 2. Barb. num. 7.* Consentit cum prædictis Canonibus Jus Civile, nam in *l. ult. cap. de Judæis*, arcentur Judæi ab omni honore, dignitate, & administratione publica, per quam correcta est Lex *generaliter 3. ff. de Decurionib.* vel quam habuerunt Imperatores Ethnici, juxta *Gl. ibid.*

XIII. Secundo prohibitum est Judæis novas Synagogas, sive Ecclesias erigere, ut habetur in *c. Judæ 3. hoc tit.* ubi dicitur: „Sicut legalis definitio (*in auth. has. valitura, C. de Judæis*) Judæos non patitur novas Synagogas erigere, ita eos veteres habere permittit. Item habetur in *c. Consuluit 7. h. t.* ubi dicitur, Judæos de novo Synagogas construere ubi non habuerunt, permitti non debet. Verum si antiquæ corruerint (ex parte, sed non ex toto) vel ruinam minentur, ut eas reædificent, vel reficiant, tolerari potest: non autem, ut eas magis exaltent, vel ampliores, vel pretiosiores faciant, quam antea fuerint: sed hoc pro magno beneficio habere debent, quod in veteribus Synagogis, & observatoriis suis tolerentur.“

XIV. Notandum hic 1. Cui prohibitum est aliquod ædificium construere, non videtur prohibitum, antiquum ædificium restaurare, sive reformare in pristinam formam, & statum, quia aliud est tueri quod positum est, aliud novum facere, *Gl. in cit. c. Consuluit. V. Reædificent. Abb. ibid. n. 1.* Quod si vero antiquæ Synagogæ omnino, & funditus corruerint, non est licitum Judæis in eodem loco eas iterum erigere, quia hoc esset omnino novas ædificare, *Abb. c. l. n. 2. Azor. cit. c. 22. q. 10.*

Notandum 2. Non licet Architectis, vel fabris Christianis laborare in ædificandis, vel restaurandis Synagogis Judæorum; si enim non licet eis vendere ligna, & lapides, quibus erigantur, vel restaurentur Synagogæ eorum, vel alias res, ut eis utantur ad cultum Judaicum, vel Idololatriæ, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 4.* multo minus licebit immediate laborare ad ædificandum, vel restaurandum Synagogas, quia hæ per se, & natura sua ad Judaicos ritus, & Ceremonias ordinentur, *Azor. s. l. 8. c. 24. q. ult.* ubi id docet de idolorum fanis, & delubris Saracenorum, *Barb. in cit. c. 3. n. 3. & in cit. c. Consuluit. n. 5. h. t.*

Notandum 3. Ecclesia tolerat ritus, & observationes Judæorum, ut colligitur ex *cit. cap. Consuluit. 7. in fine hoc tit.* cujus rationem dat *S. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 11. in corp.* quia in illis ritibus olim præfigurabatur veritas fidei Christianæ, quam tenemus, & quasi in figura præterita repræsentatur, quod credimus. Aliorum vero infidelium ritus, qui nihil veritatis, aut utilitatis afferunt, non sunt tolerandi, nisi forte ad aliquod malum v. g. scandalum, vel dissidium vitandum, vel ut paulatim sic tolerati convertantur ad fidem, *S. Thom. c. l.*

XV. Tertio prohibentur Judæi habere, non solum nutrices, & obstetrices, sed etiam alios famulos Christianos, qui eis serviant, ut constat ex *cap. Etsi 13. hoc tit.* ubi Innocentius III. ita rescribit: „Quamvis Christiani Judæos, quos propria culpa perpetuæ servituti subjecit, recipiant, & sustineant cohabitationem illorum: ingrati tamen Christianis esse non debent; ut reddant illis pro gratia contumeliam, & de familiaritate contemptum; Ipsi enim Judæi faciunt Christianas mulieres filiorum suorum nutrices, & cum in die resurrectionis Domini illæ Corpus, & Sanguinem Christi recipiunt, per triduum, antequam eos lactent, lac effundere faciunt in latrinam (quia forte credebant, quod Corpus Christi, cum in stomachum descendit, eis incorporetur, quod falsum est; est enim panis iste cibus animæ, non corporis, *Gl. hic V. effundere, & Hostiens. ibid.*) & alia detestanda contra fidem committunt. Quare districte prohibet Papa hic, ne de cætero (Judæi) nutrices vel servientes habeant Christianos, idque ne filii liberæ, (id est, Ecclesiæ) famulentur filiis ancillæ (id est, Agar, quæ fuit ancilla Saræ, per quam denotatur Synagoga: Sara fuit libera, per quam denotatur Ecclesia, *Gl. hic V. libera, & V. ancilla*) sed tanquam servi a Domino reprobati, in cujus mortem impie conjuraverunt, per effectum operis (scilicet delicti ab eis perpetrati) cognoscant, se servos illorum esse (scilicet Christianorum) quos mors Christi liberos & illos servos effecit. Si vero Judæi nutrices, & servientes Christianos non dimiserint, sub pœna excommunicationis præcipitur omnibus Christianis,“ ne cum illis commercium aliquod exerceant. Ipsi vero Christiani, si volentes maneant in servitio Judæorum, excommunicari debent. De quo infra.

XVI. Hinc colligitur 1. Quod Christianus possit habere servum Judæum, non tamen debeat cum illo commorari, ita ut illum habeat domesticum & familiarem, *Silvest. V. Judæus q. 3. n. 5. dicto 1.* Neque tamen, vice versa, licitum est Judæo habere servum Christianum, *Silvest. l. c. n. 6. dicto 2.* de quo infra.

Colligitur 2. Licet Judæi possint esse servi Christianorum, ex pietate tamen permittuntur vivere in libertate, & observare ceremonias suas Mosaicas, idque ob spem, ut ad fidem Christianam pertrahantur, *Abb. in cit. cap. Et si not. 1. hoc tit.*

Colligitur 3. Quod proverbia vulgaria possent allegari, quale est illud, *quod mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu hospitibus suis exhibere consueverint*, & hic proponitur, ut denotetur, qualem retributionem Judæi impendant Christianis; ideoque eorum consortium fugiendum esse, *Barb. hic num. 4.*

XVII. Quarto non solum prohibitum est Judæis habere famulos, sed etiam servos, seu mancipia Christiana, ut constat ex *c. Judæi 5. h. t. in princ.* ubi dicitur: „Judæi, vel Saraceni, neque sub prætextu alendorum puerorum suorum, neque pro servitio, vel alia qualibet causa, Christiana mancipia in domibus suis habere permittantur.“

XVIII. Similiter in *c. præsenti 1. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Matenensi, sancitum est, „ut nullum Christianum, mancipium, Judæo serviat: sed cuilibet Christiano liceat, datis XII. solidis, captivum, sive servum Christianum a Judæo redimere, sive ad ingenuitatem, seu libertatem, sive ad servitium. Idemque est, si servus Judæi cupiat fieri Christianus, & ei non permittatur; potest enim redimi, ut dictum: quia nefas est Judæum (Christum blasphemantem) in servitute retinere eum, quem Christus sanguine suo redemit.“

Notandum hic 1. Decisio hujus c. intelligi debet de mancipio empto, mercimonii, sive negotiationis causa: nam si servitii causa sit emptus, nullo etiam pretio dato, fit liber: vel si infra tres menses venalis non fuerit expositus, prout respondit Gregorius Papa in *c. Fraternitatem 15. dist. 54. Gl. hic V. datis.* de quo infra. Per solidos autem intelligi debet moneta usualis, secundum consuetudinem loci, *Abb. hic n. 2. in fine.* illudque pretium debet dari pro quolibet mancipio bono, quin & optimo: ita tamen, ut minus detur pro servo non æque bono, *Abb. hic not. 2.*

Notandum 2. Si Judæus servum Christianum emerit, aut quocunque alio jure illum acquisiverit, is statim liber efficitur, etiam nullo pretio numerato, ne Christiana Religio Judæis subdita polluatur, prout dicitur in *cap. Mancipia 13. dist. 45. Azor. p. 2. l. 8. c. 22. q. 19. circa finem.*

Notandum 3. Christianus potest emere servum a Judæo detentum ad libertatem, vel etiam ad servitutem, non tamen ita, ut serviat ipsi redimenti, sed ut omnino liber fiat: vel si non potest statim pretium habere, ut serviat ei tam diu, donec compensetur pretium, & postea omnino liber erit, *Gl. hic V. Servitium.*

XIX. Concordat cum cap. jam allato *c. nulli 19. & ult. h. t.* ubi similiter statuit Papa Gregorius IX. ut „nulli Judæo liceat Baptizatum, vel baptizari volentem emere, vel in suo servitio retinere. Quod si aliquem nondum ad fidem conversum, causa mercimonii, sive negotiationis, emerit (in quo casu non privabitur ex toto Judæus, vel Paganus pretio servi empti), dummodo intra tres menses ipsum venalem exponat, alioquin quam primum voluntas ipsius fuerit patefacta, modis omnibus vendicetur, *cit. c. Fraternitatem, Glos. hic V. Servitio, & V. causa mercimonii, & Hostiens. ibid.*) & postmodum factus sit, vel fieri desideret Christianus, datis XII. solidis, ab illius servitio protinus subtrahatur: (per solidos autem hic intelligi debent solidi aurei, quorum 72. faciunt unam libram auri, ut notat *Abb. hic in fine.*) Si autem intra tres menses (a die servi venditi, & traditi numerandos, *Hostiens. hic V. eod. & Abbas not. 2. §. Sed quæres*) ipsum venalem non exposuerit, vel ad sibi serviendum emerit eundem nec ipse (scilicet Judæus) illum vendere, nec alias (nempe Christianus) audeat comparare, sed nullo dato pretio, ad libertatem perducatur, prout habetur in fine *cit. c. ultim. & cit. c. Fraternitatem*, cujus quasi glossa, & expositio est hoc cap. Ratio hujus decisionis est: quia si Judæus, vel Paganus non exposuit talem servum intra tres menses venalem, præsumitur, quod non causa mercimonii, sive negotiationis, sed ad serviendum sibi ipsum emerit; ideoque nullo etiam pretio dato, erit liber, estque hæc præsumptio juris, & de jure, quæ probationem in contrarium non admittit, *Gloss. fin. hic. & Hostiens. V. Exposuerit. & Abbas ibid.*

XX. Hinc colligitur 1. Quod baptizatus, & mox baptizan-

ptizandus eodem gaudeat privilegio, quia proxime cingendus habetur pro cincto, *l. pen. ff. de testam. milit.* & quæ incontinenti fiunt, videntur inesse, *cap. Officii. 38. de elect. Abb. hic not. 2.*

Colligitur 2. Si unus prohibeatur aliquid vendere, prohibetur alius etiam illud emere, quia dispositum in uno correlativorum extenditur ad aliud, *Abb. hic not. 3.* sic quia Christianus prohibetur vendere servum baptizatum Judæo, etiam hic prohibetur illum emere.

Colligitur 3. Si quis emit servum non baptizatum, sed baptizari volentem, servitii causa a Judæo, servus emptus nihilominus erit liber, nullo pretio dato, si scienter emit: si vero ignoranter, agere potest ad pretium, sive interesse contra Judæum, qui ipsum decepit, & sic favore fidei privatur Dominus servo suo, *Gl. fin. hic & Hostiens. in fine.*

XXI. Cæterum etsi Judæi non possint habere mancipium Cristianum, possunt tamen habere Christianum colonum adscriptitium, vel originarium, prout sumitur ex *c. Multorum. 2. hoc tit.* ubi Papa Gregorius ita rescribit: „ nulli Judæo liceat Christianum mancipium in suo dominio (id est, suo servitio personali, *Hostiens. hic.*) retinere, sed si qui servi apud eos reperiantur, libertate „ donentur. Hi vero servi (quamvis Cristiani) qui in possessionibus, seu bonis Judæorum sunt (nempe coloni ori„ ginarii, vel adscriptitii) licet sint liberi: quia tamen „ colendis terris, seu agris eorum diutius adhæserunt, „ (videlicet per triginta annos: *l. Cum satis. 33. §. Cum autem. C. agricol. & censit. l. 11.*) utpote conditione de„ bentes (id est, obligati, & adstricti) ad colenda rura „ eorum remaneant, & consuetas pensiones ipsius Judæis „ solvant, aliaque omnia, quæ de colonis, vel originarijs „ Jura præcipiunt, ipsis Judæi præstent, ita tamen ut nul„ lum novum onus eis imponant. Quod si quis Judæorum „ aliquem ea prædictis originarijs suis vel colonis, ad alium „ locum transferre, vel ad aliud obsequium, sive in servi„ tio suo, secum retinere voluerit, ipse sibi id imputet, „ quia jus coloniæ amittit: & jus dominij sibi damnavit, „ id est, quod colonus habuit in gleba, a qua alias recedere non poterat, ipso facto, privatur; nam Judæus non fuit Dominus personæ ipsius coloni, sed solum glebæ, *Gl. hic. V. Jus dominij.*

Porro colonus originarius hic dicitur, qui est natus ex obligatis, & adscriptitijs ad colendum certa prædia, ita ut non possit inde recedere, deferenda illa. Et hi sunt liberi, licet teneantur ad certa servitia præstanda Dominis prædiorum, quibus non tenentur præstare, ultra ea, quæ Jure expressa sunt, vel quæ consueverunt exhiberi, ut habetur in textu, & notat *Abb. hic.*

„ XXII. Quinto interdictum est Judæis, ne ostia, vel „ fenestras in die Parascoves: id est, Veneris sancti, aper„ tas habeant, sed clausa teneant tota die, prout præcepit Alexander III. in *c. Quia super his. 4. h. t.* Ratio est: quia consueverunt tunc deridere Christianos in contumeliam Creatoris, *Gl. hic V. Aperta.*

XXIII. Similiter in *c. In nonnullis. 15. §. Indiebus. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Generali Lateran. sub Inno„ centio III. *c. 68.* prohibetur, ne Judæi in diebus Passio„ nis Dominicæ, sive in Hebdomada sancta in publicum „ prodeant; solebant enim in contemptum, & odium Chri„ stianorum, his diebus ornatiores, & hilariores proce„ dere, & Christianis illudere. Insuper *ibid. §. fin.* pro„ hibetur Judæis, ne in contumeliam Creatoris prosilire „ præsumant: alioquin præsumptores hujuscemodi per Prin„ cipes sæculares condigna pœna compescantur (scilicet „ pecunia, vel alia temporali arbitraria. *Gl. hic. V. Animadversione*, ne Crucifixum pro nobis blasphemare præsumant. Hinc colligitur, quod Judæi, & alij infideles existentes in terris Christianorum de jure communi, subsint temporali jurisdictioni Principum, & Judicum sæcularium. *Abb. hic. not. ult.*

XXIV. Sexto præcipitur in *cit. c. In nonnullis. h. t. in princ.* „ Ut Judæi, & Saraceni habitu distinguantur a Cristianis, „ nam quia in quibusdam Provincijs nulla erat differentia „ inter Judæos, & Saracenos, qua discernerentur a Chri„ stianis, factum est, ut per errorem Christiani, Judæo„ rum, & Saracenorum, & hi Christianorum mulieribus „ carnaliter commiscerentur: ideoque statuit dictum Con„ cilium, ut Judæi, sive Saraceni utriusque sexus in omni „ Christianorum Provincia, & omni tempore, qualitate „ habitus ab aliis populis (scilicet Christianis) publice „ distinguantur.

Hinc colligitur, quod Judæi, & Gentiles non possint connubia contrahere cum Christianis, *cap. Cave. 15. & cap. Si quis, 17. caus. 28. quæst. 1.* Idque etiam prohibetur in *l. Ne quis. 6. & l. Nemo. 7. C. de Judæis.* Porro prædictum Decretum de discrimine vestium in Italia, alijsque Provincijs stricte observatur, non item in Germania, quod tamen fieri deberet.

§. III.

Quænam Jure communi Judæi jura sunt concessa, seu permissa, & quæ contra illos fieri sunt prohibita?

XXV. De his agitur in *c. Sicut. 9. h. t.* in quo statuit Papa Clemens III. a. Ut Judæi inviti, & nolentes ab baptismum „ venire non compellantur. Si quis autem ad Christianos, „ fidei causa; confugerit, postquam voluntas ejus patefacta „ fuerit, absque impedimento, Christianus efficiatur. Nam si Ecclesia salvat corpora ad illam confugientium, *cap. Inter alia. 6. de immunit. Eccles.* multo magis debet salvare & animas, *Arg. cap. 2. de convers. infidel. Hostiens. hic. V. Confugerit.* Probat autem Papa, nullum compelli debere „ ad fidem: quia fidem Christi habere non creditur, qui „ non sponte; sed invitus baptismum Christianorum susci„ pere cogitur. Præterea statuit idem Pontifex ut nullus „ Christianus sine judicio sæcularis potestatis, Judæum „ aliquem occidere, vel vulnerare, vel pecunias suas „ ei auferre præsumat. Ratio est: quia nulli permissum est occidere, vel pœnam infligere, nisi cui ex officio id commissum est *cap. Quimalus 29. cap. Miles 13. & seq. caus. 23. quæst. 5.* & pœna non est inferenda nisi per Judicem, *Gl. hic V. Sine judicio.*

„ Item nullus præsumat bonas consuetudines Judæorum „ immutare (secus est de malis, quæ cedunt in contume„ liam Creatoris seu Redemptoris, *cap. Nonnullis. 15. h. t. Gl. h. V. Bonas*) præsertim in festivitatibus suis celebran„ dis (quas Judæis more solito, & antiquo celebrare per„ missum est, *cap. Qui sinceru. 3. dist. 45.* nullus eos per„ turbet. Neque quisquam ab eisdem coacta servitia exi„ gat, nisi quæ ipsi tempore præterito facere consueverunt (vel ad quæ se sponte offerunt, vel quæ jura præcipiunt, *Hostiens. hic. V. Consueverunt.*) prout habetur in *cit. c. Sicut. §. Nullus etiam.*

Denique statuit idem Papa in *c. §. Ad hoc.* ut nemo cœ„ meterium Judæorum mutilare (id est, perrumpere, vel „ destruere) aut invadere, sive obtentu pecuniæ, humata, „ seu sepulta corpora effodere audeat (alioquin sepulchri „ violati tenebitur, *l. Prætor ait. 7. §. Si quis. ff. de sepulchro violato, Gl. hic. V. Effodere.*) Si quis vero contra hoc „ Decretum præsumpserit facere honoris (id est, dignita„ tis, si quam habet) & officij sui periculum, seu jacturam „ patiatur, aut excommunicetur, nisi condigne satisfecerit, „ Ubi *Abb. in fine* notat, in optione Judicis esse, quam „ velit ex istis pœnis Reo imponere, si nolit satisfacere, vel pœnam privationis, vel excommunicationis: quod si velit satisfacere, non debet puniri, *Gl. fin. hic. & Abb.*

XXVI. Hinc colligitur 1. Quod Judæi, aliique Infideles non sint ad fidem Christianam, seu baptismum suscipiendum inviti cogendi, quia credere liberæ voluntatis est, ut ait *S. Thom. 22. quæst. 10. art. 8. in corp.* & fides non ex necessitate, seu coactione suscipi debet, *c. 2. & c. Qui sincera. 3. dist. 45. & c. Ad fidem. 33. caus. 23. quæst. 5. Gl. hic V. Christi fidem.* Quin imo neque infantes Judæorum, aliorumque infidelium, priusquam ad usum rationis perveniunt, possunt invitis eorum parentibus, licet baptizari, ut docet *S. Thom. cit. quæst. 10. art. ult. in corp. & Abb. hic num. 3.* Ratio est: tum propter periculum fidei, ne cum ad usum rationis pervenerint, a parentibus inducantur, ut fidem relinquant, quam ignorantes susceperunt: tum quia id repugnat justitiæ naturali, cum filius, antequam usum liberi arbitrij habet, sit sub cura parentum; ideoque illis invitis subtrahi non debet, *S. Thom. cit. art. ult.* Neque vero Judæi sunt proprie, & stricte servi Christianorum, & hinc neque coacta servitia ab eis exigi possunt, ut dicitur in *cit. c. Sicut.*

Colligitur 3. Judæus fugiens ad Christianos, & petens baptismum, non debet, confestim baptizari, sed expectari debet, donec voluntas ejus fuerit patefacta, ut dicitur in *cit. c. Sicut*, sive explorata, ex qua causa venerit, & petat baptismum, an recta, ac pia intentione, nec ne? ideoque statutum est, quod Judæus per quadraginta dies debeat versari inter Christianos, antequam baptizetur, *c. Ne quod absit. 98. dist. 4. de consecrat Abb. hic. n. 2* ubi ait, id in multi locis non servari, sed male.

XXVII. Præterea in *c. Judæi. 5. §. qui. h. t.* statuit Con„ cilium Lateranense sub Alexandro III. ut si qui Judæi, vel „ Saraceni ad fidem Christianam sint conversi, possessionibus, „ seu bonis suis nullatenus spolientur, cum melioris con„ ditionis debeant esse ad fidem conversi, quam ante fidem „ susceptam. Si vero secus factum fuerit, Principibus, seu „ Magistratibus locorum injungitur, sub pœna excommuni„ cationis ut partem hæreditatis, & omnium bonorum suo„ rum, eis integre faciant exhiberi, & restitui.

Hinc colligitur 1. Quod Judæi conversi ad fidem non perdant bona sua scilicet juste acquisita: nam injuste acquisita ex usuris, vel alio delicto, tenentur restituere ijs, a quibus extorserunt, vel eorum hæredibus, vel si hi non sint superstites, pauperibus erogare juxta, *c. Cum tu. 5. de usur. Gl. hic V. Possessionibus. & Abb. n. 1.*

Colligitur 2. Quod Judæi possint habere bona immobilia; prout etiam sumitur ex *c. Quanto. 18 in fine de usur. & cap. De terris. 36. de decimis. Glossator. Abbatis hic lit. D.* in statu tamen Ecclesiastico nequeunt possidere immobilia, ex speciali Constitutione Pauli IV. apud *Barbos. hic in Coll-ct. num. 5.*

Colligitur 3. Judæi conversi ad fidem Christianam retinent jura successionis erga parentes, & alios agnatos, eisque succedunt, sicut prius, quia non debent esse deterioris conditionis, quam ante illam, ut paulo ante dictum, *Abb. hic n. 2.* Sed neque possunt filij Judæorum, si convertantur ad fidem Christianam, a parentibus ideo exhæredari, ut docet *Gl. in cap. Judæi. 7. V. Fideles caus. 1. quæst. 4.* & per baptismum liberantur a Potestate patria, fiuntque sui juris, *Gl. in c. Judæorum. 21. V. eodem. caus. 28. q. 1.*

XXVIII. Denique *in Extrav. Dignum. 2. inter communes. hoc tit.* præcipit Papa Joannes XXII. ut Judæi ad fidem „ conversi non molestentur in suis bonis, sed ab inju„ riis, & molestiis defendantur, ut sic de servitute „ ad libertatem se transiisse percipiant, ne redire ad pri„ stinam perfidiam, prætextu mendicitatis, compellantur. „ Extat etiam nova Constitutio Pauli III. quæ incipit, *Cupientes* in qua Judæis ad fidem conversis remittuntur omnia, & quæcunque bona, etiam ex usura, & alio illicito quæstu acquisita, dummodo personæ, quibus facienda est restitutio sint incertæ.

§. IV.

§. IV.

Quomodo, & a quo Judaei delinquentes possint, ac debeant puniri.

XXIX. De hoc agitur in *c. Postulasti* 14. *h. t.* „ Nam cum quidam Judæus in Clericum aliquem violentas manus injecisset, quæsitum fuit ex Innocentio III. qualiter contra ipsum sit procedendum? Respondet Papa, quod ille, cujus jurisdictioni (scilicet temporali) subjectus existit, ipsum pœna pecuniaria (ad arbitrium Judicis) puniat, vel alia temporali (spirituali enim pœna Judæus puniri non potest, cum sit extra Ecclesiam, nisi indirecte. *Gl. hic V. Pecuniaria pœna*) secundum quod ipsi visum fuerit, & ut faciat læso condigne satisfieri: alioquin ejus Dominus (cujus temporali dominio, sive jurisdictioni Judæus est subjectus) monendus est, ut injuriam passo (Clerico) & Ecclesiæ (cui in persona Clerici censetur injuria irrogata esse) faciat competenter satisfieri. Quod si Dominus ejus (scilicet Judæi) hoc facere neglexerit, Episcopus, seu Prælatus loci, Christianis per censuram Ecclesiasticam interdicat, ne cum ipso Judæo, antequam satisfaciat, commercium habere præsumant.

XXX. Hinc colligitur 1. Quod Judæi de jure communi non sunt temporaliter subjecti jurisdictioni Ecclesiæ, sed sint subjecti dominio, seu jurisdictioni temporali Christianorum Principum, & Magistratuum, in quorum territorio existant, nisi aliud sit ex jure speciali statutum, *Abb. hic. n.* 2. ideoque si delinquant in Christianos, ab eos puniri possunt, prout sumitur ex hoc c. & docet *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 22. *q.* 11. Idque etiam constat ex *l.* 1. *C. Ne Christianum mancipium. &c. l. Judæis.* 3. *l. Judæi.* 16. *& l. ult. C. de Judæis*, *& in l. Si qua* 15. *C. eod.* dicitur, quod lis orta inter Judæos, & Christianos, non a Senioribus Judæorum, sed ab ordinariis Judicibus sit dirimenda.

Colligitur 2. Judæus percutiens Clericum non incurrit excommunicationem latam in *cap. Si quis suadente.* 29. *caus.* 17. *q.* 4. Cum enim Judæi non sint subjecti spirituali jurisdictioni Ecclesiæ, juxta illud Apostoli. 1. *Cor.* 5. *Quid enim mihi de his, qui foris sunt* (id est, non nostri Juris, seu jurisdictionis, *Gl. in c. Multi.* 18. *V. Qui foris sunt, caus.* 2. *q.* 1.) *judicare*: ideo Ecclesia non potest illos directe excommunicare; qui enim in Ecclesia non est, non potest ab illa separari: quamvis possit indirecte, prohibendo Christianis, ne communionem cum Judæis habeant, & sic privando illos communicatione Christianorum, ut in *cit. c. Postulasti. h. t. Gl. in c. Judæi.* 5. *V. permittuntur. eod.* Quare Judex Ecclesiasticus non potest exercere jurisdictionem temporalem in Judæum, vel alium infidelem, eumque punire temporaliter, propter delictum Ecclesiasticum, nisi sit de temporali jurisdictione Ecclesiæ, etiamsi Dominus temporalis Judæi sit negligens, eumque non puniat, Glossator Abbatis *in cit. c. Postulasti, lit. B.* Verumtamen ex delegatione Principis, seu Magistratus sæcularis, cui Judæi, vel alii infideles sunt subjecti, si peccant, verberari, aut alia pœna corporali affici possunt, etiam a Prælato Ecclesiastico, *Arg. c. Constit.* 31. *caus.* 17. *q.* 4. & in *c. In Archi-Episcopatu.* 4. *de raptorib. Gl. in c. Sæpe.* 22. *V. Publicis caus.* 28. *q.* 1.

Colligitur 3. Licitum esse Christianis cum Judæis contractus inire: quia in hoc c. solum interdicitur commercium cum Judæo in pœnam delicti, donec satisfecerit; adeoque satisfactione præstita, id est licitum, modo evitetur magna familiaritas, *Abb. hic num.* 4.

XXXI. Cæterum illud hoc loco est addendum: quamvis Principes Christiani non possint Judæos ex proprio suo territorio, & ditione, pro arbitrio, si pacifice, & honeste vivant, ejicere, quia Ecclesia non vult Judæos extirpari; cum sub finem mundi sint convertendi ad veram fidem, juxta Apostolum ad *Rom.* 11. *v.* 25. Ex justis tamen causis, propter eorum sacrilegia, vel alia gravia crimina ejiciendi sunt, & extirpandi; quia si abutantur gratia, & privilegio, merentur illud amittere, prout de facto ex multis regnis & provinciis Judæos ejectos fuisse, refert *Barbos. in Collect. in c. Sicut Judæi.* 9. *n.* 5. *h. t.*

§. V.

Quænam interdicta Christianis Jure Canonico circa Saracenos, seu paganos, aliosque infideles?

XXXII. De his agitur inprimis in *c. Ita quorundam* 6. *h. t.* „ quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. *num.* 24. ubi sancitum est, ut, qui Saracenis arma, ferrum, & ligamina (vel melius, ut alia lectio habet, lignamina) deferunt galearum, dum ad impugnandos Christianos arma, & necessaria eis subministrant, item qui in galeis, & piraticis Saracenorum, regimen, & curam gubernationis exercent: tales & rerum suarum per Principes Catholicos, & Consules Civitatum privatione mulctentur, & capientium servi fiant Præcipitur etiam, ut per Ecclesias maritimarum urbium, crebra, & solemnis excommunicatio in eos proferatur.

XXXIII. Idem repetitur in *c. Ad deliberandum.* 17. *h. t.* „ quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. *cap.* 69. ubi quibusdam additis, statuitur, ut talibus, qui contra populum Christianum Saracenis arma, ferrum, & ligamina deferunt, vel qui galeas eis vendunt, vel naves, vel in piraticis Saracenorum navibus gubernant, vel machinis, aut quibuslibet aliis aliquod eis impendunt consilium, vel auxilium, in dispendium Terræ sanctæ, ultra supradictas pœnas, gremium Ecclesiæ non aperiatur, nisi totum, quod ex commercio tam damnato perceperint, & tantundem de suo, in subsidium Terræ sanctæ transmiserint, ut æquo judicio in eo puniantur, in quo delinquerunt. Quod si forte solvendo non fuerint, alias delictum istorum ita puniatur, ut alii similia facere pertimescant. Ubi *Gl.* ait *V. Sic alias*, quod tales possint subjici verberibus loco pœnæ, *c.* 1. *juncta Gl. V. Cruciatus. caus.* 14. *q.* 6. *Fraternitatis.* 21. *caus.* 12. *qu.* 2. *Quia juxta.* 3. *caus.* 5. *q.* 6.

XXXIV. Pro explicatione prædictorum capp. notandum 1. Nomine armorum hic intelliguntur omnia militaris artis instrumenta, tum ea, quæ sunt ad defendendum, ut scuta, galeæ, loricæ; tum etiam quæ ad offerendum, & pugnandum sunt idonea, ut gladii, hastæ, sagittæ, sclopi &c. *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 23. *q.* 10. nomine autem ferri intelligitur, tum factum, quod scilicet ex ferro est fabricatum, & potest utile esse ad usus bellicos: tum infectum, id est, rudis & impolita massa ferri: quo etiam pertinent stannum, chalybs, plumbum, & omnia alia metalli genera, ex quibus bellica instrumenta fieri possunt, prout habetur in Bulla Cœnæ Domini, Censura 7. *Azor. c. l. q.* 11. Ligamina vero galearum dicuntur ligna ad ædificandas triremes, & alias naves apta, quin & omnis materia lignorum ad quasvis alias machinas bellicas accommodata, quin ut in Bulla Cœnæ Domini additum est, prohiberi etiam deferri cannabin, funes, & quamcunque aliam materiam, ex qua confici possunt instrumenta, quibus Christiani impugnari possunt, *Azor. cit. l. q.* 12.

Notandum 2. Non solum ii, qui arma, aliaque prohibita deferunt ad Saracenos, incurrunt pœnas juris, sed etiam, quia illa eis vendunt, vel permutant, vel curant, aut etiam permittunt transferri, cum ratione officii id prohibere deberent, *Azor. cit. l. q.* 13.

Notandum 3. Excommunicatus potest iterum excommunicari, prout sumitur ex *cit. c. Ita quorundam.* sicut ligatus uno vinculo potest iterum alio ligari: non quidem in ordine ad effectum separationis a communione fidelium, cum jam vi primæ excommunicationis fuerit separatus: sed in ordine ad illum effectum, ut maneat extra communionem fidelium, donec non tantum a prima, sed etiam a secunda excommunicatione fuerit absolutus, quæ tum primum incipit habere suum effectum, postquam absolutus fuit a prima, *Gl. pa. in cit. c. & ibid. Hostiens. & Abb. num.* 3.

Notandum 4. Excommunicatio, aliæque pœnæ decretæ contra afferentes arma, aliaque prohibita ad Saracenos, non sunt extendendæ ad eos, qui illa deferunt ad Judæos, Paganos, vel Ethnicos, spectato jure communi, neque etiam ad hæreticos; quamvis in Bulla Cœnæ Domini omnes excommunicentur, qui prohibita deferunt ad Saracenos, Turcas, & hæreticos per Romanam Sedem nominatim declaratos, & generatim ad omnes Christiani nominis hostes, & inimicos. *Azor. cit. c.* 23. *q.* 4.

XXXV. Præterea in *c. Significavit* 11. *h. t.* declarat, & statuit Clemens III. 1. Quod Christiani licite possint proficisci Alexandriam, & ad alias terras Saracenorum, pro liberandis concivibus suis, qui illic in captivitate detinentur, dummodo nihil in mercibus suis, vel alio modo secum deferant, unde possit Saracenis aliquod commodum, vel subsidium provenire, excepto articulo redemptionis captivorum, ita tamen, ut hoc prius juramento coram Episcopo firment, scilicet ad majorem cautelam, *Gl. hic V. juramento.* ubi *Hostiens.* & alii quidam putant, quod in hoc casu possint etiam arma, & alia prohibita licite deferri, si captivi aliter liberari non possint. Sed *Gl. hic. V. aliquod commodum*, & *Abbas n.* 2. probabilius tenent, id fieri non posse, sine speciali licentia Papæ, ne fraus aliqua committatur: nam facile prætendere possent, se merces prohibitas deferre pro redimendis captivis, quibus tamen postea uterentur Saraceni ad impugnandos Christianos, ideoque excommunicationis sententiam non evadent.

2. In *eod. c. §. Illi quoque*, statuitur, quod illi, qui post treguam factam inter Christianos, & Saracenos, portant ad hos merces prohibitas, lucrandi causa, ab excommunicationis censura nullatenus excusentur, sicut nec illi, qui per alios merces prohibitas illuc transmittunt. Ratio est, quia tregua est securitas personis, ac rebus ad tempus concessa, *c.* 1. *de treuga, & pace*, & qui facit treguam, non facit pacem, nec desistit a bello, nisi ad tempus, *Gl. hic V. post treugam.* Quare quæ Christiani prohibentur ad hostes deferre tempore belli, prohibentur quoque tempore treugæ, seu induciarum deportare; quia tum ad certum tempus a bello cessatur inter hostes, ex conventione, & pacto, *Azor. cit. c.* 23. *q.* 16.

3. Decernitur in *cit. c. Significavit in fine*, ut Christiani, „ qui jurarunt, in terram Saracenorum cum mercibus se non amplius ituros, nisi pax esset inter Christianos, & Saracenos conclusa, sed post treugam factam, deferunt merces durante treuga, a vinculo excommunicationis non absolvantur, imo nec a perjurio: quia licet treuga sit facta, non tamen pax, & ita non extit conditio, sub qua juramentum est factum: ideoque non solum incidunt in sententiam excommunicationis, sed etiam sunt perjuri, cum treuga non sit pax, *Gl. fin. hic.*

XXXVI. Similiter in *c. Quod olim* 12. *h. t.* rescribit Clemens III. „ Quamvis jam olim in Concilio Lateranensi (relato in *c. Ita quorundam h. t.*) prohibitum fuerit: ut nullus merces prohibitas ad Saracenos deferret, per se, vel per alium, nihilominus tamen idem Papa omnes illos iterum excommunicationi supponit, qui amplius cum Saracenis mercimonium habuerint, per se, vel per alios, vel quocunque modo aliqua rerum subsidia, vel consilia; quamdiu inter Christianos, & Saracenos bellum duravit, impenderint. Unde mandat Pontifex quibusdam, ut nec per se, nec per naves suas, nec, alio quocunque modo, aut ingenio eis mercimonia, consilia, vel subsidia transmittant: alioquin qui contra facere præsumperint, non

„ su-

„ solum ipso jure; & facto in excommunicationem incidunt, „ sed etiam iram Dei viventis incurrunt, qui ratum habet, „ quod ab Ecclesia juste factum est, *Gl. fin. hic.* Ex quo patet, quod tempore belli inter Christianos, & infideles, prohibitum sit, omnes, & quascunque merces ad illos deferre, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, etiamsi alias, extra tempus belli, illæ non sint prohibitæ deferri ad hostes fidei, & quodcunque subsidium, eis præstare, *Abb. hic n. 5. & Barbos. n. 2.* ubi tamen excipit merces contentas in *cit. c. Ita quorundam h. t.* potest autem ab hac excommunicatione absolvere Episcopus, cum Papa sibi absolutionem non reservarit, *Gl. hic V. supponimus*: hodie tamen solus Papa absolvit, cum sit casus reservatus in Bulla Cœnæ Domini: *§. Cæterum a prædictis sententiis*, ut notat *Gl. marg. hic. lit. A.*

XXXVII. Porro cum prædictis Decretalibus concordat Constitutio in *Extravag. multa 1. h. t. Inter communes*, ubi „ statuit Clemens V. ut Christiani arma, equos, ferrum, „ lignamina, victualia, & alia quæcunque mercimonia, „ Alexandriam, vel ad alia loca Saracenorum terræ Ægypti mittentes, vel permittentes, ut exportentur, vel ex- „ trahantur a portubus Christianorum, ut illuc deferantur, „ vel auxilium, aut consilium dantes, eo ipso excommuni- „ cationis sententiam incurrant, a qua, nisi in propriis in „ subsidium Terræ sanctæ convertendum solverint, sine spe- „ ciali mandato Sedis Apostolicæ absolvi non debent: & „ in diebus Dominicis, ac festis, ut excommunicati pu- „ blice denuncientur: & si personas eorum capi contingat, „ servi capientium fiant. Insuper perpetuo sint infames, ac „ intestabiles, ita ut nec testari, nec succedere ex testa- „ mento, vel ab intestato possint, & ab omnibus actibus „ legitimis repellantur, & ad fiscum omnia eorum bona „ devolvantur. Ratio autem, cur tam gravibus pœnis tales „ Christiani subjiciantur, est, quia pares, aut etiam supe- „ riores in malitia fiunt ipsis infidelibus, dum ad impugnandos Christianos arma eis, & necessaria subministrant, ut dicitur in *cit. c. Ita quorundam. h. t.* Idem prohibitum est Jure Civili sub pœna confiscationis omnium bonorum, & capitali ipsius personæ pœna, in *l. 2. C. Quæ res exportari non debent.*

XXXVIII. Alia similis Constitutio in *Extrav. Copiosus, unic. Joan. XXII. hoc tit.* ubi districte prohibetur, ne quis ar- „ ma, victualia, & alia quæcunque Alexandriam, & in „ terras Ægypti deferri prohibita (in *cap. Ita quorundam* „ *6. in cap. ad liberandum 17. hoc tit.*) quomodolibet intra „ triennium, ad Agarenos, seu Saracenos, in regnum Granatæ deferre præsumat, sub pœnis in prædictis Canoni- „ bus contentis, nec non sententia excommunicationis „ contra præstantes auxilium, consilium, vel favorem præ- „ dictis Saracenis, vel prosecutionem dicti negotii directe, „ vel indirecte impedientes, vel perturbantes: ipso facto, „ incurrenda.

„ XXXIX. Postremo in *Clement. Cedit. unic. h. t.* præci- „ pitur, ut Principes Catholici Saracenos, qui sub eorum „ dominio morantur, cohibeant ab invocatione publica Ma- „ hometi, & a peregrinatione ad ejus sepulchrum; eosque, „ qui contra facere præsumpserint, ita puniant, ut alii „ eorum exemplo perteriti a simili præsumptione arcean- „ tur.

T I T U L U S VII.

De Hæreticis.

Postquam de Judæis, & Paganis, seu infidelibus actum est Titulo præcedente, subjungitur hic Titulus de hæresi, & hæreticis, qui post susceptum baptismum a fide Christiana, & Catholica defecerunt. Ob hujus Tituli, & quæ in eo continentur, sive ignorantiam, sive neglectam observationem, plurima Regna, & Provinciæ, Christianæ, ab avita Religione Catholica Majorum suorum, priore sæculo defecerunt, & hæresi sunt infectæ; nunquam enim hæresis tot Regna, & Provincias occupasset, ac devastasset, cum innumerarum animarum æterno interitu, si Canones contra hæreticos præscripti, & conditi observati fuissent. Extat hic Titulus etiam in *Sexto, Clementinis, & Extravagantibus communibus, & in Jure Civili in Codice lib. 1. tit. 5.*

S E C T I O I.

DE CRIMINE HÆRESIS, ET hæreticis in genere.

§. I.

Quid sit hæresis, & quis dicatur hæreticus?

I. Hæresis Græce ab electione dicitur, quod quis eligat sibi disciplinam, vel opinionem sectandam, *cap. Hæresis 27. caus. 24. q. 3.* Est autem hæresis, prout hic sumitur, error voluntarius, quem quis pertinaciter tenet contra aliquam veritatem fidei Catholicæ, quam suscepit, seu professus est, *Azor. p. 1. Instit. mor. lib. 8. cap. 9. quæst. 2. Sanch. lib. 2. mor. c. 7. num. 2.* & alii DD. communiter. Dicitur 1. *Error*, id est, assensus, sive judicium falsum intellectus; quia sicut actus fidei est assensus, seu judicium certum intellectus, etsi obscurum: ita hæresis est assensus, sive judicium erroneum intellectus: unde si quis proferat propositionem secundum se hæreticam, vel neget articulum fidei, sine assensu intellectus erroneo; non est hæreticus. Dicitur 2. *Voluntarius, sive liber*: quia sicut actus fidei oritur ex pio voluntatis affectu, ita etiam hæresis est assensus erroneus, procedens ex libera voluntatis electione, alioquin non est peccatum hæresis; quare qui involuntarie, & indeliberate errat circa res fidei, non est hæreticus: neque qui invitus patitur tentationes repugnantes articulis fidei.

II. Dicitur 3. *Quem quis pertinaciter tenet*: nam hæresis est error in fide cum pertinacia junctus. *cap. Damnamus 2. §. In nullo, juncta Gloss. fin. de S. Trinitat. & in Clement. unic. §. porro ibi: tenere pertinaciter præsumpserit, eod. tit.* & constat ex *cap. Dixit Apostolus 29. caus. 24. quæst. 3.* ubi dicitur: *Qui sententiam suam, quamvis falsam, atque perversam, nulla pertinaci animo defendunt, quærunt autem veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi*; & *Gloss. ibid. V. Pertinaci* ait: Licet teneat aliquis ea, quæ sunt contra fidem, dummodo paratus sit corrigi, non est habendus hæreticus, nec potest hæresi puniri, ut addit *Gloss. margin. ibid. lit. B.* Similiter contumaciam, sive pertinaciam requiri ut quis fiat, & sit hæreticus, habetur expressum in *cap. qui in Ecclesia 31. eitat. caus. & quæst.* Consistit autem illa pertinacia in eo, quod quis sciat, suam sententiam contrariam esse universalis Ecclesiæ Christi in terris doctrinæ, ac definitioni: nihilominus tamen pertinaciter, adeoque culpabiliter eam teneat, suumque judicium præferat.

Ex quo infertur, quod si quis ignoret, etiam ex ignorantia mortaliter culpabili, & crassa, opinionem suam adversari doctrinæ Ecclesiæ Catholicæ, non est proprie hæreticus, neque Ecclesiasticis hæreticorum pœnis obnoxius, quia deest pertinacia, quæ requirit scientiam, quod contrarium teneatur ab universali Christi Ecclesia, *Sanch. cit. cap. 7. numer. 20.* Quin imo etsi quis etiam ex ignorantia affectata erret contra fidem, propter tædium inquirendi veritatem, vel ob similem causam, non est proprie hæreticus, ut docet *Sanch. c. l. numer. 23. Suyrus in clavi regia l. 2. c. 9. num. 34. Laym. l. 2. tr. 1. c. 13. num. 2.* Ratio est: quia peccatum hæresis non est peccatum ignorantiæ, sed infidelitatis, & ad illam requiritur, ut quis scienter credat aliquid contra definitionem Ecclesiæ Catholicæ, & communem consensum fidelium: & consequenter, etiamsi ignorantia crassa, & affectata laboret, non erit proprie hæreticus, quia qui sic ignorat, & errat in rebus fidei, non scienter credit aliquid contra id, quod definitum est ab Ecclesia. Cum enim peccatum hæresis consummetur in intellectu, requiritur ex parte illius scientia, qua ille, qui errat, sciat, se sua opinione adversari Ecclesiæ testimonio, ac definitioni, quæ scientia tollitur per quamcunque ignorantiam, ac proinde licet in tali ignorantia adsit voluntarium sufficiens ad culpam gravem, non tamen ad hoc, ut sit proprie dicta hæresis. Aliud est de aliis peccatis, quæ ex parte objecti non requirunt pertinaciam, & scientiam. Confirmatur, quia alioquin plurimi Catholici, ob ignorantiam, etsi culpabilem, definitionis Ecclesiæ, & traditionum, censendi essent hæretici.

Excipi debet, si quis affectate ignorare velit res, sive articulos fidei, aut inquirere eos intermittat, ob contemptum auctoritatis Ecclesiæ, & parvam ejus æstimationem: quia talis non est paratus judicium suum subjicere Ecclesiæ, etiam cognito errore, adeoque pertinaciter errat in fide, *Sanch. c. l. num. 23. & Laym. c. l.* ubi tamen *num. 2.* in fine, recte advertit, id quod supra de ignorantia dictum, intelligendum esse tantum de iis, qui alioquin, præter unum, vel alterum errorem, credunt, fidem Catholicæ Romanæ Ecclesiæ esse veram fidem, eamque profitentur: nam illi, qui alienam ab Ecclesia Catholica fidem tenent, ac profitentur, v. g. Lutherani, vel Calviniani: & ex crassa, vel affectata ignorantia infallibilem auctoritatem Ecclesiæ Catholicæ in definiendis fidei articulis non agnoscunt, aliaque Catholica dogmata non credunt: illi, inquam, hæretici reputari, & Ecclesiasticis censuris subjecti esse censeri debent: nam qui veram Christi Ecclesiam, in cujus fide baptizatus fuit, oppugnat, ejusque auctoritatem culpabiliter negat, is ei inobediens est, & in eam contumax, ac rebellis, adeoque ab illa separatus est, & merito inter hæreticos computatur.

III. Dicitur 4. In definitione, *contra aliquam veritatem fide Catholica*: nam qui errat circa alia objecta, quæ ad fidem non pertinent, non est hæreticus. Deinde dicitur *contra aliquam*, non contra omnem, quia hæreticus concedit aliquos articulos fidei Christianæ, v. gr. Christum pro nobis esse passum, & mortuum: nam si omnes neget, seu totum novum Testamentum, adeoque a tota fide recedat, non erit hæreticus: sed Apostata, & infidelis, *Sanch. c. l. num. 5.*

Dicitur ultimo, *in eo qui fidem Christi suscepit, vel professus est*: quia alias non erit hæreticus: sed paganus, seu infidelis, aut Judæus. Non tamen requiritur ad hæresin, ut quis fidem Christi infusam, & supernaturalem Catholicam receperit, seu quamcunque etiam humanam, per quam in Christum crediderit, ut docet *Suar. disp. 19. de fide sect. 3. num. 2. & 4.* Ratio est: quia potest quis esse verus hæreticus, non solum coram DEO, sed etiam coram Ecclesia, licet nunquam fuerit Catholicus, aut fidem infusam, ac Divinam susceperit, ut patet in filiis hæreticorum nunquam baptizatis, qui jam adulti fidem parentum sequuntur; hi enim sunt vere hæretici, etsi nunquam fidem Catholicam susceperint, aut professi sint, quæ alioquin aliis infunditur in batismo. Sic enim & Anabaptistæ ante baptismum quem primum valde adulti circa annum ætatis XXX. suscipiunt, simpliciter dici solent, ac censeri hæretici.

Secundo requiritur, ut quis adhuc Christum profiteatur: nam si negaret Novum Testamentum, Judæus: si utrumque, Paganus, sive Ethnicus: quamvis in ordine ad pœnas Ecclesiasticas incurrendas, hæc conditio non sit necessaria; nam magis puniri potest, qui ad paganos, vel Judæos

deot deficit, quam qui ad hæreticos *Suar. cit. l. n.* 10. Tertio, licet, coram DEO aliquis possit esse hæreticus, qui baptismum non recepit, si nimirum crediderit ante cum Catholicis, & postea ad hæreticos deficiat, v. g. cathecumenus: in ordine tamen ad pœnas hæreticorum incurrendas, requiritur, ut quis susceperit baptismum valide, est enim fundamentum jurisdictionis Ecclesiasticæ: baptismus autem, qui invalidus est, nullus est, *Suar. cit. l. n. 6. & 8.*

§. II.

De quibusdam, de quibus dubitari potest, an sint proprie dicti heretici, nec ne?

IV. Quæritur 1. An qui voluntarie, ac deliberate dubitat in fide, sive circa aliquam veritatem fidei a DEO revelatam, & ab Ecclesia propositam, sit hæreticus, vel infidelis? R. Qui dubitavit positive de aliquo articulo fidei, quem scit ab Ecclesia Catholica esse propositum, ac definitum, id est, positive, ac pertinaciter judicat, & affirmat, esse dubium, vel incertum, cui posset subesse falsum, is vere est hæreticus, aut infidelis, *Azor. cit. c. 9. q. 5. Suar. cit. sec. 5. n. 10. Tolet. in summa l. 4. c. 4. n. 7. Laym. cit. c. 13. n. 5.* contra *Sanch. cit. c. 7. n. 12.* Sed probatur: quia de fide est, omnes articulos, seu dogmata fidei, non solum esse vera, sed etiam certa, & indubitata: talis autem positive judicat, & cum pertinacia affirmat, illa esse dubia, & incerta; ergo habet judicium erroneum contra fidem, ac proinde est verus hæreticus. Aliud est, si quis negative tantum dubitet de articulo fidei, quia suspendit omne judicium, ita ut neque assentiatur objecto proposito, neque etiam dissentiat; quia nec judicat esse certum, neque etiam incertum: talis enim non habet judicium ullum de articulo fidei proposito: adeoque nec errorem contrarium fidei habere potest: modo tamen non suspendat judicium circa objectum, sive articulum fidei, eo quod virtualiter, seu implicite judicet, eum esse incertum, & dubium; tunc enim intellectus sic dubitans non habet se mere negative; quia ideo proposito sibi objecto assentiri non vult, quod ipsi incertum, & dubium esse videatur; ideoque expresse, vel saltem implicite, ac virtualiter judicat, incertum esse objectum, sive articulum fidei propositum, *Laym. c. l.* ubi tamen addit, excipiendos hinc esse eos, qui Orthodoxam, seu Catholicam fidem ignorant; quia inter hæreticos sunt nati, & educati: hi enim non peccant, etiamsi de articulis veræ fidei dubitent, & judicent, illos esse incertos, donec instruantur, & argumenta, ac motiva fidei Catholicæ fiant evidenter credibilia; ideoque tales neque hæretici sunt, nisi materiales, quia in illis dubitatio, vel judicium, sive expressum, sive implicitum, procedit ex ignorantia; ideoque non est junctum cum pertinacia, quæ non potest consistere simul cum ignorantia, ut ex supra dictis patet.

V. Quare cum in *c. Dubius. 1. h. t.* dicitur: *Dubius in fide infidelis est*, & consequenter etiam hæreticus, si baptizatus sit, & de articulo fidei ab Ecclesia proposito dubitet, id intelligendum est de eo, qui non mere negative, sed positive dubitat, judicando expresse, vel saltem implicite, talem articulum esse incertum: nam de fide nullus debet dubitare, sed firmiter credere, articulos fidei esse veros, ac certos, *c. 1. in princ. de sum. Trinit.* cui adversatur positivum judicium de incertitudine eorundem; nullus enim debet titubare in fide, *c. Aperte. 36. junct. Cl. V. Titubabat caus. 24. q. 1. Gl. in cit. c. 1. V. Dubius. h. t.* Et hinc etiam in *Clement. un. §. Porro de Sum. Trinit.* dicitur, quod non solum is, qui temere asserit, sed etiam, qui vertit in dubium, animam rationalem, seu intellectivam non esse formam corporis humani, per se, & essentialiter, tanquam hæreticus censendus sit. Porro ut dubitans in fide censeatur esse hæreticus, requiritur, ut in tali dubitatione habeat firmitatem animi, sive judicii, & quandam pertinaciam, ita ut in illa dubitatione contumaciter perseveret, *Joan. Andr. in cit. c. 1. n. 1. h. t. Jul. Clar. l. 5. sentent. §. Heresis. num. 2.*

Additur in eod. c. *Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant*, id est, veritatem fidei Catholicæ, ut explicat *Hostiens. ibid.* Ex quo inferunt DD. hic, quod infideles, & hæretici, vel etiam dubii in fide, non admittantur in testes contra Christianos, & Catholicos, nec eis ullo modo sit credendum, in præjudicium eorundem, quia, cum sint infideles DEO, non præsumuntur fideles fore hominibus, *Gl. fin. & Abb. n. 3.*

VI. Quæritur 2. An Catechumenus nondum baptizatus, deficiens a fide, quam recepit, sit hæreticus? R. Non esse proprie dictum hæreticum, saltem coram Ecclesia, & in foro externo, sed infidelem; quia fidem solemniter in Baptismo non est professus, adeoque neque formaliter, & completive membrum Ecclesiæ factus est, sed incboative solum, *Sanch. cit. c. 7. n. 34. Azor. cit. c. 9. q. 3.* quamvis essentialiter non differat ab hæreticis, sicut Æthiopa non differt essentialiter ab aliis hominibus, qui sunt albi. *Laym. cit. c. 13. n. 1.* Illud certum est, Catechumenum a fide recedentem non incurrere Ecclesiasticas pœnas hæreticorum, quia ante Baptismum non sunt subjecti jurisdictioni Ecclesiæ, *Sanch. cit. l.* & alii.

VII. Quæritur 3. An sit hæreticus, qui mortis metu perculsus negat fidem, v. g. se esse Catholicum, vel aliquid fidei contrarium affirmat, absque ullo tamen interiore mentis assensu, quo verum esse judicat, quod ore profert? Resp. Talem peccare quidem contra præceptum profitendi fidem, quia fidem abnegare, quando quis eam confiteri debet, est per se, & intrinsece malum; ideoque neque ob mortis metum fit licitum: nihilominus talem non esse vere ac proprie hæreticum, quia hæresis essentialiter consistit in interno judicio erroneo intellectus contra fidem, quod abest ab eo, qui interius mente non credit, quod exterius ore, & lingua affirmat, ut ex communi DD. sententia docet *Azor. cit. c. 9. q. 9.* Nihilominus tamen abnegans fidem etiam ob gravem metum, in Judicio, & foro externo, tanquam hæreticus merito punitur, si non revocat, quia hominibus verba patent, non interna mens, & voluntas, de qua sola DEUS judicat. *Azor. cit. l.*

VII. Cæterum hoc loco quædam adhuc sunt addenda, & notanda. 1. Quod habetur in *c. Qui alios. 2. h. t.* ubi Leo Papa ita rescribit: „ Qui alios, cum potest, ab errore non „ revocat, se ipsum errare demonstrat. Qui enim tacet, „ consentire videtur, *Gl. ibid. V. Qui alios.* Qui textus videtur specialiter loqui de errore fidei, nempe quod, qui alios ab errore non revocat, quando potest, ipse errare convincatur, & peccet, ut patet ex summa ejusdem c. & notat *Abb. ibid. in fine.* Nam alioquin male poneretur *hoc c.* sub Rubrica hujus tit. quamvis id verum sit etiam in aliis erroribus, ut, qui potest alium ab errore revocare, & non revocat, ipse erret, & peccet, modo error ille alterius sit culpabilis: secus est si sit inculpabilis, & invincibilis, ut explicat *Sanch. l. 2. de matrim. dis. 38. n. 20. in fine.* Deinde alia est correctio judicialis, quæ ad solum Prælatum, alia Evangelica, seu fraterna, quæ ad quemlibet pertinet, si possit, & agatur de delicto committendo, *Hostiens. hic in fine.* de quo alibi.

IX. Secundo in *c. Firmissime. 3. h. t.* quod est desumptum ex S. Augustino *libr. de fide Catholica.* quæsitum fuit, an hæreticus, vel schismaticus salvari possit? & respondet: „ Firmissime tenendum est & nullatenus dubitandum, omnem hæreticum, vel schismaticum, cum diabolo, & „ angelis ejus æterni ignis incendio mancipiandum esse, „ nisi, ante finem vitæ, Catholicæ Ecclesiæ fuerit re„ conciliatus, & denuo incorporatus: quia nulli homini, „ qui Ecclesiæ Catholicæ non tenet unitatem, Baptismus, „ vel eleemosyna, quantumcumque copiosa, vel mors pro „ Christi nomine suscepta, proficere poterit ad salutem, „ scilicet æternam: nam bona opera eorum valent ad bona temporalia promerenda, & ad minuendum supplicium pœnæ, *Gl. fin. hic.* Hinc colligitur, hæreticum esse, qui scienter sentit contra id, quod Ecclesia proponit ad credendum, velut a DEO revelatum, sive cupiditate lucri, vel gloriæ ductus, sive ex quacunque alia intentione contradicat Auctoritati Ecclesiæ, *Sanch. cit. c. 7. n. 4.* quin imo etiamsi qui falso putet, ab Ecclesia esse definitum, quod tamen non est, cujus contrarium ipse sentit & pertinaciter defendit, is est hæreticus, quia formaliter a fidei ratione recedit, existimans non omnia ab Ecclesia definita esse vera, sed illam errare posse, *Sanch. cit. c. 7. n. 30. Barb. in cit. c. 3. n. 3.*

X. Tertio in *c. Cum Christus. 7. h. t.* mandat Alexander III. „ Archiepiscopo Rhemensi, ut cum Christus perfectus DEUS, „ & perfectus homo sit, sub anathemate, sive excommuni„ catione interdicat, ne quis de cætero audeat dicere: „ Christum non esse aliquid, secundum quod homo est, „ quia sicut est verus DEUS, ita est verus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens. Ubi *Abb. in fine* ait, hanc Constitutionem, cum sit declaratoria Juris Divini, extendi etiam sic præterita.

SECTIO II.

DE POENIS HÆRETICORUM ET inprimis de excommunicatione eorum.

§. I.

De prima pœna Jure Canonico decreta in hereticos, scilicet excommunicatione, & conditionibus requisitis ad illam incurrendam.

XI. Assertio 1. Prima pœna hæreticorum est excommunicatio major latæ sententiæ, quæ ipso jure, seu facto ab ipsis incurritur, prout inprimis constat ex *c. Ad abolendam. 9. in princ. h. t.* ubi Lucius III. excommunicat omnes illos, „ qui de Sacramento Corporis, & Sanguinis Christi, vel „ de Baptismate, vel de peccatorum confessione, vel ma„ trimonio, vel de reliquis Ecclesiasticis Sacramentis ali„ ter sentiunt, aut docent, quam sancta Romana Eccle„ sia prædicat, & observat: & generaliter omnes illos, „ quos eadem Romana Ecclesia, vel singuli Episcopi per „ Diœceses suas, cum consilio Clericorum (quia hoc est „ de causis majoribus: ideoque consilium, seu consensus Capituli requiritur, *c. Novit. 4. & c. seq. de his, quæ fiunt a* „ *Prelatis &c.*) vel ipsi Clerici, Sede vacante, cum con„ silio vicinorum Episcoporum (si oportuerit) hæreticos „ judicaverint

XII. Hinc colligitur 1. Quod hæreticus sit, non tantum is, qui perverse sentit de articulis fidei, qui continentur in Symbolo Apostolorum, sed etiam, qui male sentit, sive falso credit de Sacramentis Ecclesiæ, *Abb. hic. num. 2.* Colligitur 2. Quod Episcopi cognoscere possint de crimine hæresis, quod intelligendum est, si certum sit esse hæresim, quod asseritur: si vero sit dubium, ea quæstio, ejusque decisio ad solum Papam remitti debet, *c. Quoties 12. caus. 24. q. 1.* & ibi *Gl. V. Nisi ad Petrum. Abb. hic num. 3.* Item Capitulum, Sede Episcopali vacante succedit in potestate cognoscendi etiam de hæresi, quia tunc jurisdictio ordinaria Episcopalis remanet penes Capitulum, *Gl. hic. V. Sede vacante, & Abb. num. 4.* de quo plura infra.

XIII. Similiter in *c. Excommunicamus. 13. in princ. h. t.* „ quod est desumptum ex Concilio generali Lateranensi „ sub Innocentio III. cap. 3. excommunicat, & anathe„ matizat Concilium omnem hæresim extollentem se ad„ versus hanc sanctam; & Orthodoxam fidem (præcipue „ traditam in *c. 1. & 2. de Sum. Trinit.*) & condemnat „ omnes hæreticos, quibuscunque nominibus censeantur, „ fa-

„ facies quidem diversas habentes, sed caudas ad invicem „ colligatas: quia de vanitate conveniunt in idipsum, hoc „ est, licet diversæ sint sectæ; omnes tamen communiter conspirant adversus Ecclesiam DEI, *c. fin. §. Sunt & illa. cauſ.* 24. *q.* 3. Quod autem statutum est in *cit. c. Excommunicamus.* 13. Id repetitur in *c. Excommunicamus.* 15. *in princ. h. titul.*

XIV. Eadem pœna excommunicationis imponitur in *c. Sicut.* 8. *in princ. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. *c.* 27. Ubi excommunicantur „ omnes hæretici, quibuscunque nominibus censeantur, & „ omnes defensores, ac receptatores eorum, & sub com„ minatione anathematis, seu excommunicationis præcipi„ tur, ne quis eos in domo, vel in terra, seu ditione sua „ tenere, vel fovere præsumat, aut negotiationem cum „ eis exercere.

Denique in Bulla Cœnæ Domini excommunicantur etiam omnes & singuli hæretici, quocunque nomine censeantur, prout habetur in excommunicatione prima ejusdem Bullæ apud Quarantam in Summa Bullarii *V. Excommunicationes in Bulla die Cœna Domini fol.* 321.

XV. Illud hoc loco addendum, hæreticos non esse excommunicatos Jure Divino, sed solo Jure Ecclesiastico, antiquissimo tamen, ut constat ex *c. Achatius.* 93. *cauſ.* 24. *q.* 1. *c. Noverit.* 29. *de sent. excom. Azor. p.* 1. *l.* 9. *c.* 10. *quæst.* 2. *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 9. contra *Palao p.* 1. *tr.* 4. *diſ.* 4. *pun.* 2. *num.* 2. Olim tamen non erat lata excommunicatio ipso Jure, sed ferenda, post monitionem, per sententiam in hæreticos, ut colligitur ex *c. Si quis.* 33. *cauſ.* 2. *q.* 7. Neque ante Bullam Cœnæ erat reservata Papæ. Quod autem non sit lata Jure Divino, ex eo patet, quia hoc Jure non est hæreticus privatus activa, & passiva perceptione Sacramentorum, communione fidelium, & suffragiis Ecclesiæ, magis, quam alii peccatores, alias non potuisset Ecclesia statuere, ut excommunicatus non denuntiatus possit ad communionem fidelium admitti, Jure Divino ea esset privatus, *Palao cit. l.*

XVI. Assertio 2. Ad incurrendam excommunicationem ob hæresim latam, quatuor conditiones requiruntur, ut tradit *Sanch. cit. l.* 2. *c.* 8. *Laym. l.* 2. *tr.* 1. *c.* 14. 1. Ut quis sit hæreticus verus, & formalis, non tantum materialis, & objective, hoc est, qui aliquid asserat, vel defendat contra fidem, sed ex ignorantia invincibili, vel etiam vincibili, & culpabili, sed non pertinaciter, paratus corrigere, si sciret, esse contra fidem; talis enim, cum non sit vere hæreticus, ut supra dictum, excommunicationem non incurrit. Hinc infertur, rusticos, aliosque homines simpliciores in Germania, qui sectam Lutheri, vel Calvini profitentur; idemque hæretici habentur, sed pertinaces non sunt, quia illam deserere volunt, posse absolvi a suis Parochis, si examinati appareat, quod in ignorantia invincibili, vel saltem moraliter non culpabili hactenus fuerint constituti, edita prius professione fidei coram testibus, si id fieri possit. Nisi tamen in aliqua Diœcesi consuetudo vigeat, ut tales, etiam materiales hæretici, mittantur ad Episcopum, vel ejus Vicarium, aut ad eos, qui habent facultatem absolvendi ab hæresi, qui eos examinent, ac judicent, an falsam sectam tenuerint ex ignorantia invincibili, vel culpabili quidem, sed sine pertinacia, *Laym. l.* 2. *tr.* 1. *c.* 13. *num.* 4.

XVII. Secundo requiritur ad excommunicationem incurrendam, ut quis hæresim internam, sive mentalem verbis, aut aliis signis externis manifestet, quæ suapte natura, vel institutione, vel consideratis circumstantiis personarum, loci, & temporis &c. sunt apta ad sufficienter manifestandam hæresim internam, quia licet hæresis sit peccatum, quod perficitur, & consummatur in sola mente; non tamen potest Ecclesia excommunicatione, vel aliis pœnis fori externi punire delictum mere internum, nisi aliquo signo externo manifestetur, cum non habeat potestatem judicandi de omnino occultis *Sanch. cit. c.* 8. *num.* 2. & 7. Veruntamen ob hæresim exteriorem, etiam penitus occultam, quia v. g. aliquid contra fidem voluntarie, & pertinaciter quis mente affirmat, & ore, ac lingua exterius profert, & exprimit, etiam nemine præsente, & audiente, excommunicatio ipso jure incurritur, qui tunc est hæresis vere externa, ac per se non est occulta, qualis est hæresis mere interna, sed talis, ut per se, & suapte natura possit Ecclesiæ de illa constare; ideoque potestati, & jurisdictioni Ecclesiæ est subjecta, & per accidens tantum occulta, quia desunt testes, quibus probari possit in Judicio, cum nullus illi manifestationi externæ fuerit præsens, *Azor. cit. l.* 8. *num.* 6. & alii apud ipsum, ubi addit, quod talis hæreticus etiam alias pœnas hæreticorum incurrat; quia etsi ad executionem pœnæ ipso jure latæ requiratur probatio delicti, & processus judicialis, id tamen non exigitur ad ejus obligationem incurrendam, sed satis est delictum esse externum.

XVIII. Tertio requiritur ad excommunicationem incurrendam, aliasque pœnas, ut actus externus, per quem hæresis interna manifestatur, sit ex se mortaliter malus, & non tantum prout substat actui interno, & ab illo procedit. Ratio est: quia excommunicatio, & similes graves pœnæ non imponuntur, nisi ob peccatum mortale externum; quia solus actus externus, saltem per se, ac directe jurisdictioni Ecclesiæ subjicitur. Unde non incurritur excommunicatio, ob levem externam percussionem Clerici, etiamsi habuerit voluntatem graviter percutiendi, *Sanch. citat. l. num.* 9. Et hinc etiam non est excommunicatus, qui hæresim internam manifestat alteri, animo capiendi ab eo consilium, aut instructionem, quia talis manifestatio non est actus malus, sed bonus, quia ab Ecclesia puniri non potest, nec est professio hæresis, sed potius detestatio, *Sanch. citat. l. num.* 20. *Laym. citat. cap.* 14. *num.* 3.

XIX. Quarto requiritur, ut hæresis interna exterius manifestetur, animo eam profitendi; quia non est peccatum externum hæresis, propter quod lata est excommunicatio, nisi ex vi internæ hæresis procedat; adeoque nisi quis illam exterius profiteri intendat, *Laym. cit. l.* Unde si quis legendo, vel narrando, vel disputando hæresim prius mente conceptam lingua pronunciet, non animo, sive voluntate confirmandi eam, vel exprimendi errorem, sed tantum legendi, narrandi, vel disputandi gratia, non est hæreticus externus; quia non profert illam ut propriam, sed ut alienam, *Azor. cit. c.* 10. *q.* 7. *Sanch. cit. c.* 9. *num.* 24. Veruntamen ille est hæreticus externus, qui ex interna hæresi, quam interius animo fovet: Sacro non interest, aut Communione abstinet, aut genua non flectit; cum S. Hostia elevatur, siquidem istæ omissiones prodeunt ex vi internæ hæresis, & spectatis circumstantiis, censeri quis potest per illas virtualiter, & tacite profiteri hæresim: secus est, si ob circumstantias oblivioni, aut inadvertentiæ probabiliter possint attribui, licet reipsa ex animo hæretico proficiscantur, *Sanch. citat. l. num.* 16. ubi plura exempla hujusmodi adfert.

XX. Cæterum præter dictam excommunicationem latam in omnes hæreticos, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini omnes ii, qui hæreticorum libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate Papæ, & Sedis Apostolicæ, scienter legunt, aut retinent: & eos imprimentes, & quomodolibet defendentes ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore prout habetur in prima excommunicatione dictæ Bullæ. Idque merito prohibitum fuit, quia damnato Auctore tanquam hæretico, liber quoque ejus & scripta omnia de Religione „ damnata censentur, prout sumitur ex *c. Fraternitati.* 4. „ *h. t.* Nam cum Cælestinus, & Pelagius de hæresi con„ demnati fuissent in Ephesina Synodo, dubitavit Patriar„ cha Antiochenus, an scripta eorum essent recipienda? „ Respondet Papa Gregorius I. quod non, quia cum Aucto„ res damnati sint, scripta eorum quomodo admitti pos„ sunt? quasi dicat, non possunt: nam qualia Auctor fue„ rit, talia ejus opera præsumuntur, & destructo principali, destruitur accessorium, opera autem sunt accessoria ad Auctores illorum *Gl. hic in notatis.* Idque extenditur, etiamsi libri illi, sive opera alias bona sint, & utilia; non enim sunt recipienda, *Gl. hic V. Cælestinus.* & sive sint libri impressi, sive manuscripti, *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 20. *nu.* 18. & sive libri illi sint editi, aut scripti, post damnationem Auctoris, sive etiam ante illam, semper enim, damnato Auctore, censentur damnati libri ipsius, nisi sint expresse approbati uti scripta Origenis, & patet ex *c. Et hoc diximus.* 9. *cauſ.* 16. *q.* 7. *Gl. hic V. eod. & Barb. n.* 2. 3. & 4.

Requiritur autem ad prædictam excommunicationem incurrendam. 1. Ut ii libri sint alicujus hæretici. 2. Ut tractent vel de Religione, vel si de alia re tractent, hæresim contineant: quamvis hæc Constitutio Bullaris, secundum talem rigorem, in nostris partibus non sit recepta, ut notat, *Laym. l.* 2. *tr.* 1. *c.* 15. *num.* 4. 3. Ut hi libri scienter legantur, retineantur, imprimantur, vel defendantur, unde ignorantia etiam crassa ab hac censura excusat. 4. Ut tales libri legantur sine legitima facultate, quam solus Sum. Pontifex dare potest, nisi alicui speciatim concesserit, ut etiam aliis dare possit facultatem legendi libros hæreticos, *Sanch. cit. c. num.* 20. Addi potest quinta conditio, ut id, quod legitur, sit materia notabilis, & sufficiens ad peccatum mortale. Unde qui legeret unam solam paginam, etiam libri in folio expressi, excusaretur ab hac censura, ob parvitatem materiæ, secundum *Sanch. cit. l. n.* 31. quamvis alii minorem materiam dicant esse sufficientem ad incurrendam hanc censuram.

XXI. Præterea excommunicatio etiam lata est in eos, qui legunt libros prohibitos in Indice librorum edito auctoritate Pii IV. Sixti V. & Clementis VIII. & cujus fit mentio in *Concil. Trident. Seſſ.* 25. in Decreto de Indice librorum: cujusmodi sunt illi libri, qui continent aliquos errores, tametsi non hæreticos, vel errorum suspicionem, quæ excommunicatio non est reservata Papæ, sicut excommunicatio Bullæ Cœnæ, ut docet *Becanus tom.* 2. *tract.* 1. *de fide. c.* 15. *q.* 8. *num.* 2. & 6. qui *nu.* 5. ait; ubi Bulla Cœnæ Domini, vel Index librorum prohibitorum in Germania non est receptus, quia a majore parte populi non observatur, Catholicos in Germania non esse excommunicatos, qui legunt libros hæreticorum, quamvis peccent mortaliter, si eos legant cum periculo erroris, aut deceptionis, quod frequenter fit.

§. II.

Qua communicatio Catholicis cum hæreticis sit prohibita, vel permissa, & an ac quando sint vitandi tanquam excommunicati?

XXII. Quæritur 1. An Jure Divino hæretici sint omnino vitandi in rebus Divinis? Resp. hæretici in rebus sacris, ac divinis Jure Divino sunt vitandi, nec cum illis est communicandum in his casibus. Veluti 1. si ex communicatione cum illis in hujusmodi rebus apud Catholicos oriatur scandalum, & offensio, vel si ex eo suspicio nascatur, quod Catholici hæreticorum ritus, mores, aut dogmata, verbo, signo, vel facto profiteantur. 2. Si ex communicatione in his rebus periculum animæ spirituale immineat, videlicet perversionis in fide, aut Catholicæ Religionis contemptus. 3. Si Catholicus cum hæretico habeat commercium in crimine, ob quod fuit excommunicatus. Extra hos casus, non Jure Divino, sed Canonico tantum hæretici in rebus sacris sunt vitandi, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 10. *q.* 2.

XXIII. Quæritur 2. Quinam hæretici, & in quibus rebus vitandi sint a Catholicis Jure Canonico? Resp. Etsi olim omnis excommunicatus vitari debuerit, publicus quidem publice, & occulte, occultus vero secrete non tamen publi-

lice:

lice: postea tamen edita est a Martino V. in Concilio Constantiensi Constitutio, quæ incipit: *Ad evitanda*, & reseter, ut nemo posthac teneatur, abstinere, & separare se, neque evitare communicationem alicujus in administrando, aut recipiendo Sacramenta, aut in aliis Divinis Officiis, aut extra illa, ratione alicujus sententiæ, aut censuræ Ecclesiasticæ, aut suspensionis, aut prohibitionis ab homine, vel a Jure generaliter promulgatæ, neque servare interdictum Ecclesiasticum, si illa censura non fuerit promulgata, & denunciata specialiter, & expresse a Judice contra certam aliquam personam, Collegium, Universitatem, Ecclesiam, aut locum certum: neque manifeste constet incurrisse sententiam excommunicationis, ita ut nullo modo, possit occultari, vel per aliquod remedium Juris excusari: vel nisi fuerint notorii Clericorum percussores,

Quare neque hæretici manifesti, & notorii, ratione excommunicationis latæ in eos Jure communi, & in Bulla Cœnæ Domini, sunt vitandi, neque interdicta est communicatio cum illis, nisi nominatim, & expresse sint denunciati, quia favor Concilii Constantiensis concessus omnibus fidelibus, ut non teneantur vitare excommunicatos, qui non sunt nominatim denunciati, aut notorii percussores Clericorum, comprehendit etiam hæreticos, cum specialiter ibi non sint excepti, & Constitutio Generaliter loquatur de omnibus excommunicatis. Neque etiam in Bulla Cœnæ Domini excommun. 1. censentur nominatim excommunicati ac vitandi Lutherani, Calvinistæ, & alii sectarii ibi specialiter expressi, donec nominatim, & sigillatim denuncientur, & exprimantur; quia illa denunciatio solum generalis est, non specialis, ut docet *Azor. cit. cap.* 11. *q.* 1. *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 9. *num.* 3. alii. Quin imo quamvis valde probabile sit, quod ille, qui per sententiam nominatim hæreticus est condemnatus, & declaratus, tanquam nominatim excommunicatus, statim sit vitandus, quia cum excommunicatio ex clara Juris dispositione sit hæresi annexa, hoc ipso, quod aliquis nominatim est hæreticus declaratus, & de hæresi condemnatus, censeri debet etiam declaratus excommunicatus; adeoque vitandus erit ut docet *Gutierr. qq. Canon. l.* 1. *c.* 1. *num.* 42. *Henriq. Suar.* & alii citt. apud *Sanch. cit. l. num.* 4. Nihilominus tamen ipse non, improbabiliter tenet contrarium, nempe non censeri tunc nominatim excommunicatum, quia in Decreto Concilii Constantiensis dicitur, neminem teneri vitare excommunicatum, nisi censura a Judice fuerit denunciata contra personam specialiter, & expresse: at si quis denuncietur tantum hæreticus, vel reus alterius criminis, cui constat excommunicationem esse annexam, non est denunciata censura specialiter, & expresse in personam ipsius, sed solum virtualiter, & per quandam consequentiam. Cum autem hæc Constitutio edita sit in favorem animarum, potius extendi debet, ut formalis, & expressa declaratio censuræ requiratur, quam restringi: præsertim cum multi excommunicationem illi crimini annexam ignorent, & ideo periculis, & dubiis conscientiæ subjiciantur, si obligati sint eos vitare, propter solam criminis declarationem. *Sanch. cit. c.* 9. *num.* 4. ubi in fine addit, idem dicendum esse, si quis declaretur esse hæreticus, & incurrisse omnes illius pœnas, quia nondum est specialiter, & expresse denunciatus excommunicatus, & multi adhuc nescirent sub censuris comprehendi excommunicationem.

XXIV. Ex dictis plura corollaria practica deduci possunt, primo licitum esse Catholicis, præsertim in locis, ubi permixti cum hæreticis vivunt, ut in Germania, Gallia, Anglia, & Polonia, civilia commercia cum eis inire, quia, quamvis sint publici & notorii hæretici, non tamen sunt expresse, & nominatim denunciati, *Azor. cit. c.* 11. *q.* 1. *Sanch. cit. c.* 9. *num.* 5.

Infertur 2. Licitum esse cum hæreticis nondum denunciatis simul orare, & rem Divinam, ac Conciones cum eis audire, & funus ad sepulchrum comitari: sicut enim licitum est communicare cum vivo hæretico non denunciato, & eum comitari ad rem per se licitam, ita & eum mortuo, deducendo eum ad sepulturam, *Navarr. consil.* 12. *num.* 7. *h. t. Azor. cit. c.* 11. *q.* 2. & 4. Quod tamen limitandum est, dummodo id non fiat, animo favendi hæreticis, ut hæretici sunt, quia hoc intrinsece malum est, sed solo affectu humanitatis, & amicitiæ. 2. Dummodo id fiat sine scandalo, & offensione Catholicorum, & sine communicatione in ritibus, & ceremoniis hæreticorum. 3. Dummodo hæretici sepeliantur, non in loco sacro, sed profano; quia alias comitarentur ad rem illicitam, & cooperarentur peccato sepelientium, *Navarr. cit. l. num.* 8. *Sanch. cit. c.* 9. *num.* 7.

Infertur 3. Licitum esse templa hæreticorum adire, & in eis preces fundere, ritu Catholico, vel Conciones eorum audire, si ex justa causa fiat, v. g. ut famulus Dominum suum comitetur: vel ut errores Ministri hæretici annotentur ad confutandum, modo absit scandalum, & periculum propriæ perversionis, *Azor. cit. c.* 11. *q.* 4. *Becanus tr. de fide. c.* 9. *q.* 5. *nu.* 17. *Laym. l.* 2. *tr.* 1. *c.* 11. *num.* 5. *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 4. *num.* 26. neque id est per se signum professionis falsæ fidei: cum audire Conciones hæreticas sit quid indifferens, & ordinari possit ad varios fines, malos, & bonos.

XXV. Infertur 4. Illicitum est Catholicis a Parochis, & Episcopis hæreticis Sacramenta recipere, sive baptismi extra casum necessitatis, sive Eucharistiæ, sive pœnitentiæ, sive alia, inde oriatur scandalum, vel periculum perversionis: vel si Sacramenta ritibus hæreticis ministrentur: quamvis, quantum est præcise ex vi hæresis, & excommunicationis, id non sit directe prohibitum, si hæretici illi non sint nominatim denunciati, vel notorii Clericorum percussores; adeoque non sint vitandi, *Sanch. cit. c.* 9. *num.* 10. & in extremo vitæ periculo etiam Sacramentum pœnitentiæ ab hæretico Presbytero rite ordinato percipere esse licitum, docet *Azor. cit. c.* 11. *q.* 10. & *Navarr. consil.* 50. *nu.* 2. *num. tit.* quia tunc excommunicatus etiam denunciatus non caret jurisdictione.

Similiter generatim loquendo, illicitum est Catholicis contrahere matrimonium cum hæreticis, quamvis illud sit validum: tum quia id specialiter prohibitum est Jure Ecclesiastico in *c. Cave.* 15. & *c. Non oportet.* 16. *caus.* 28. *q.* 1. tum quia præbetur aliis scandalum: tum quia per tale matrimonium conjux Catholicus exponit se, & liberos periculo perversionis: & quia sacrilegium committitur, dum profanatur Sacramentum, illudque hæreticis administratur; possent tamen aliquando talia matrimonia inita cum hæreticis, qui non sunt expresse denunciati, nec manifesti Clericorum percussores, in Germania, aliisque locis, in quibus Catholici cum hæreticis permixti degunt, excusari a peccato, ratione consuetudinis receptæ, ac toleratæ, per quam etiam antiquis Canonibus est derogatum, vel illi omnino non sunt usu recepti: dummodo prædicta pericula, & incommoda absint, & ab initio contractus excipiatur, ut liberi progenerandi catholice educentur, nec non conjux Catholicus libere fidem, & Religionem Catholicam in omnibus profiteri permittatur, atque eis gravia causa subsit, ut quia spes est probabilis, conjugem hæreticum convertendi ad fidem Catholicam, aut alia similis causa, ratione cujus conjux Catholicus non censebitur cooperari sacrilegio conjugis hæretici, sed permissive solum se habere, *Azor. cit. c.* 11. *q.* 5. *Sanch. cit. c.* 9. *num.* 9. *Becan. cit. c.* 9. *quæst.* 5. *num.* 20. & 21.

XXVI. Infertur 5. Licitum est Catholico in prædictis locis filium hæretici e baptismo suscipere, si hic ritu, & modo Catholico, non hæretico ministretur; quia id nullo modo est prohibitum. Quamvis vice versa non sit licitum, ut Catholicus adhibeat hæreticum in patrinum filii sui, quia juxta Canones Ecclesiæ, patrini officium est susceptum e baptismo instruere in primis fidei Rudimentis; ideoque hæreticus hoc munus obire non potest, *Navarr. l.* 2. *consil.* 2. *nu.* 67. *de constit. Azor. cit. c.* 11. *q.* 9. *Sanch. cit. c.* 9. *num.* 12.

Infertur 6. Possunt filii hæreticorum admitti ad scholas Catholicorum, etiamsi jam adulti sint, & erroribus hæreticis imbuti; quia non sunt nominatim denunciati: non tamen possunt filii Catholicorum adire scholas hæreticorum, ob periculum perversionis, *Navarr. cit. l. num.* 64. *Azor. cit. l. q.* 8. *Sanch. cit. l. num.* 15.

§. III.

An liceat disputare de fide cum hæreticis, vel aliis, & quando ac quomodo? & an etiam licitum sit Laicis prædicare?

XXVII. Assertio 1. Laicis interdictum est de fide Catholica disputare, sub pœna excommunicationis, prout statutum est in *c. Quicunque* 2. §. *Inhibemus h. t. in* 6. ubi prohibetur, „ne cuiquam Laicæ personæ liceat publice, vel „privatim de fide Catholica disputare, qui vero contra „fecerit, excommunicari debet.

Idq, extenditur 1. Ut Laici, etsi docti sint, de fide disputare non possint, quia leges non de iis, quæ raro, sed quæ frequenter, & communiter accidunt, feruntur, *l. Nam ad ea* 14. *ff. de legib.* at Laici frequenter sunt indocti, & imperiti, ideo de fide Catholica disputare universim omnibus Laicis est interdictum, etiam doctis, ne alioquin disputante docto Laico, etiam rudes, & imperiti aniam disputandi de fide Catholica accipiant, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 16. *quæst.* 1. *Sanch. l.* 5. *moral. c.* 6. *num.* 5. *Farinac. tract. de hæresi quæst.* 178. *num.* 112. Ea quo infertur, quod Clerici etiam prima solum tonsura initiati, & indocti non contineantur sub hac prohibitione Alexandri IV. in *cit. c.* 2. quamvis tales indocti Clerici disputando de fide, peccent contra legem naturalem, exponendo se periculo errandi in multis. Nec refert, quod etiam Clericis prohibitum sit publice disputare de fide, in *l. Nemo* 4. *C. de S. Trinit.* quia cum lex illa sit Imperatoria, & Civilis, ac de rebus spiritualibus disponat, non potest obligare Clericos, nisi a Jure Canonico confirmetur, *Azor. c. l. q.* 2. *Sanch. c. l. num.* 8.

Extenditur 2. Quod etiam Clericis regulariter non sit licitum disputare de fide cum hæreticis, *c. Cum quibus* 36. *in fine*, & *ibi Gl. V. certamen. caus.* 24. *q.* 3. *Farinac. c. l. numer.* 114. quod præsertim intelligendum est de disputatione cum hæreticis, qui aliquo modo fuerunt Magistri erroris, tales enim sunt pertinaces in errore, & obstinati, unde ex disputatione cum illis nulla spes est conversionis; sed potius major perturbatio pacis inde sequitur, *Sanch. c. l. n.* 12. *Becan. tr. de fide c.* 15. *q.* 7. *num.* 11.

Extenditur 3. Quod etiam doctis Clericis non liceat disputare de fide cum hæreticis, coram simplicioribus, quia est periculum, ne auditis hæreticorum argumentis, in fide incipiant dubitare, aut titubare, nisi is, qui disputat cum hæreticis, non solum sit vir doctus, sed clarus, qui possit ita perspicue proponere solutiones argumentorum, ut etiam rudes, & simplices facile capere possint, quod tamen raro contingit; vel nisi simpliciores ab hæreticis sollicitentur ad hæresim, tunc enim tenentur viri docti coram simplicibus se illis opponere, & veram fidem disputando defendere, *Sanch. c. l. num.* 10. *Farinac. c. l. num.* 126.

XXVIII. Limitatur autem supra dicta assertio 1. quod licitum sit cum hæreticis disputare de fide, etiam publice, coram instructis, & firmis in fide, confutando eorum errores, & ad defensionem fidei, *S. Tho.* 2. 2. *q.* 10. *art.* 7. *in corp. Gl. in cit. c. Cum quibus V. Certamen. Farin. c. l. num.* 122.

Limitatur 2. Non est prohibitum doctis Theologis inter se ipsos, vel etiam coram sapientibus, & in fide firmis, disputare de controversiis fidei, si id fiat non ad fidei veritatem in dubium revocandam, sed ut hæretici confundantur, &

co-

convincantur, vel exercitii gratia *S. Tho. c. l. Sanch. cit. c. 6. num. 9. Farinac. c. l. num. 522. & seq.*

Limitatur 3. Quod etiam Laicus disputare possit cum hæretico, in casu magnæ necessitatis, vel utilitatis, ut si in aliquo loco esset aliquis hæreticus, qui perverteret fideles, & nullus esset Ecclesiasticus, vel Religiosus, qui ei posset resistere, tunc enim Laico, si sufficienter doctus sit, non solum licitum est disputare cum illo hæretico, sed etiam ad id ex lege charitatis teneretur, ut proximorum saluti spirituali consuleret, *Sanch. c. l. num. 7. Becan. c. l. num. 6.*

Limitatur 4. Quod Laici, præsertim docti, qui in Germania, & aliis locis, ubi Catholici cum hæreticis sunt permixti, non peccant, nec excommunicationem incurrunt, etsi cum hæreticis disputent de fide, quia prædicta Constitutio in his locis non est usu recepta, aut per contrariam consuetudinem abrogata, *Sanch. c. l. & Becan.*

Porro excommunicatio decreta in *tit. c. 2. §. Inhibemus* in Laicos disputantes de fide, non est latæ sententiæ, sed ferendæ, hoc est, non incurritur ipso facto, seu jure, sed opus est, ut præcedat monitio, & sententia Judicis, ut colligitur ex verbis textus: *Qui contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur*, quod est verbum futuri temporis, alias dixisset Papa, *sit innodatus, vel eo ipso*, vel similia *Gl. ibid. V. Innodetur. Azor. c. l. q. 1. Sanch. c. l. num. 3.*

XXIX. Assertio 2. „Sicut Laicis interdictum est disputare de fide, publice, vel occulte: ita & prædicare, prout statuitur in *c. Cum ex injuncto 12. h. t.* ubi inprimis improbat Papa Innocentius III. occulta conventicula, quæ Laici celebrant, cum Christus missurus suos Apostolos ad prædicandum eis præceperit: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine*, *Matth.* 10. Deinde arguit Laicos, qui officium prædicationis sibi assumunt *sicut enim multa sunt membra corporis, sed non habent eundem actum*, 1. *Cor.* 12. ita multi sunt in Ecclesia Ordines, sed non omnes habent idem officium, quia alios addit Apostolos, alios Prophetas, alios Doctores, *Eph.* 4. Sed Ordo Doctorum præcipuus est in Ecclesia, ideo non debet quis indifferenter officium prædicationis assumere, quia secundum Apostolum ad *Rom.* 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* & Christus ipse ait *Luc.* 10. *Rogate Dominum messis*, & Christus ipse ait *Luc.* 10. *Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Sed si forte quis diceret, quod tales invisibiliter mittantur a DEO etsi non mittantur visibiliter ab homine, potest ei responderi, quod, cum illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nude dicere, quod sit missus a DEO, cum hoc quilibet hæreticus asseveret, sed oportet, ut illam invisibilem missionem astruat per operationem miraculi, vel Scripturæ testimonium speciale, exemplo Moysis; *Exodi* 7. & Jo. Baptistæ, de cujus missione a DEO Isaias ait *cap.* 40. *Ego vox clamantis in deserto, &c.* Præterea in §. *Licet autem eod. c.* dicit Papa, quod nullus eludere debeat simplicitatem Sacerdotum; licet enim valde necessaria sit scientia Sacerdotibus ad doctrinam, non est tamen simplicibus Sacerdotibus detrahendum, etiam a Scholasticis, nedum a Laicis, cum in illis debeat officium Sacerdotale honorari, juxta præceptum Domini *Exodi* 22. *Diis non detrahas*, id est, Sacerdotibus, qui propter Ordinis, & officii excellentiam, & dignitatem Dii nuncupantur. Nec aliquis ex istis defendat audaciam suam illo exemplo, quod asina reprehenderit Prophetam Balaam, *Num.* 22. vel quia Christus ait, *Joan.* 8. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* quia aliud est, cum quis occulte reprehendit fratrem suum in se peccantem, ad quod quilibet tenetur, secundum Evangelium, *Matth.* 18. de quo potest intelligi quodammodo, quod Balaam fuerit correptus ab asina: & aliud est, patrem (in plerisque Codicibus legitur, fratrem, ut notat *Gl. marg. hic*) manifeste reprehendere quod nulli licet. Rursus aliud est, quod Prælatus sponte, de sua confisus innocentia, se submittat accusationi subditorum, in quo casu debet intelligi verbum Christi, *Quis ex vobis, &c.* & aliud est, si subditus, animo non tam reprehendendi, quam detrahendi, exurgit in Prælatum, cum potius ei debeat obsequi. Quod si forte necessitas postulet, ut Sacerdos, seu Pastor, tanquam inutilis, & indignus debeat removeri a cura gregis, agendum est ordinate apud Episcopum, ad cujus officium pertinet, tam institutio, quam destitutio Sacerdotum.

Hinc colligitur, quod Laici, quamvis idonei, prædicare non debeant, nec etiam Clerici nisi ex officio eis id competat, & potestate ordinaria, qualem habent Curati, *Gl. hic in notat. & V. alios.*

„XXX. Similiter prohibentur etiam prædicare Laici in *c. Sicut.* 14. *h. t.* ubi Gregorius IX. mandat ut Laicis universis, cujuscunque ordinis sint, interdicatur, ne officium prædicandi usurpent, cum Dominus dederit alios Apostolos, alios Prophetas, alios vero Doctores, & Doctorum Ordo sit quasi præcipuus in Ecclesia DEI, & quia verendum est, ne vitiat sub specie virtutum occulte subintrent.

„XXXI. Deinque in *c. Excommunicamus* 13. §. *Quia vero h. t.* decernitur, ut omnes, qui prohibiti, & non missi, præter auctoritatem a Sede Apostolica, vel Catholico Episcopo loci acceptam, publice, vel privatim, prædicationis officium usurpare præsumpserint, excommunicentur, cum Apostolus dicat, quomodo prædicabunt, nisi mittantur: & nisi quamprimum resipuerint, alia competente pœna plectantur. Porro non solus Papa, vel Episcopus, sed etiam inferiores Prælati, & Rectores possunt potestatem prædicandi aliis approbatis, & ad hoc idoneis concedere in Ecclesiis suis, sed generalem licentiam prædicandi per totam Diœcesim, non potest dare, nisi Episcopus, loci, vel Papa per universum mundum, quale privilegium habent Religiosi mendicantes, limitatam tamen, juxta *Clement. Dudum* 2. *de sepult. Abb. incit. c. §. Quia vero nu.* 12.

§. IV.

An, & quando excommunicati, propter suspicionem de hæresi, tanquam hæretici condemnari possint?

XXXII. Assertio unica, „suspecti de hæresi, nisi juxta considerationem suspicionis, & qualitatem personæ, se debite purgaverint, excommunicari debent, & vitari, donec competenter satisfecerint: & si per annum in excommunicatione persisterint, tunc tanquam hæretici sunt condemnandi prout statuitur in *c. Excommunicamus* 13. §. *Qui autem h. t.* Ratio est, quia contumaciter persistens in excommunicatione, juris præsumptione censetur fateri crimen, propter quod est excommunicatus; ideoque tanquam confessus, & convictus condemnari potest, *c. Rursus* 36. *& c. Quicunque* 37. *c.* 21. *q.* 3. *Barb. in collect. hic n.* 10. idem quoad priorem partem habetur in *c. ad abolendam.* 9. §. *Qui vero h. tit.* ubi dicitur: „Qui vero inventi fuerint solum suspecti de hæresi, nisi ad arbitrium Episcopi, juxta suspicionis considerationem, & qualitatem personæ, innocentiam suam congrue purgaverint, simili sententiæ excommunicationis subjacebunt.

Idque extenditur, quod hujusmodi excommunicatus, quia suspectus de hæresi, & citatus contumax fuit, & non comparuit, si per annum in excommunicatione permaneat, ipso jure absque alia sententia condemnatoria, sit habendus, ut hæreticus, ut post *Hostiens. & Jo. Andr. hic n.* 4. tradit *Abb. ib. n.* 16. & sumitur ex *Auth. Gazaros C. de hæretic.* ubi in fine dicitur: Quod si sic per annum permanserint, ex tunc omnes tanquam hæreticos condemnamus; adeoque post annum ipso jure sunt condemnati: quæ lex, sicut & aliæ LL. Civiles conditæ contra hæreticos in favorem fidei sunt approbatæ per Papam, *c. ut inquisitionis.* 18. *h. t. in* 6. *Jo. Andr. n.* 4. *& Abb. n.* 12. requiritur tamen sententia declaratoria criminis, *Barb. hic nu.* 10.

XXXIII. Similiter in *c. Cum contumac.* 7. *h. t. in* 6. dicitur: „Cum contumacia, præsertim in causa fidei, suspicioni vehementem præsumptionem adjiciat: si suspectus de hæresi vocatus ab Inquisitoribus fidei respondeat (id quod exprimi debet in citatione, ut scilicet de fide veniat responsurus, *Gl. hic V. Respondeat*) ipse vero, quia in termino præfixo non comparuit, sed contumaciter se absentavit, fuerit excommunicatus: & per annum excommunicationem animo pertinaci sustinuit, sive in ea perstitit, ex tunc velut hæreticus condemnetur.

XXXIV. Pro explicatione notandum 1. Ut suspectus de fide condemnari possit, tanquam hæreticus, requiritur. 1. Ut citationem præcesserit probabilis suspicio de hæresi, nam sic suspectus citari debet, cum assignatione termini ad respondendum, & se purgandum, ita ut utrumque requiratur, & citatio, & assignatio termini, neque alterutrum tantum sufficiat, *Hostiens. in cit. c. excommunicamus col.* 5. *in fine Farin. tract. de hæresi q.* 191. §. 2. *n.* 26. 27. & 31. 2. Requiritur, ut integer annus sit elapsus, isque non interruptus, sed continuus, *cit. c. Cum contumacia*, ibi: *per annum*, præpositio enim *per* continuationem temporis significat, *l. Urbana* 266. *in fine ff. de V. S.* ubi dicitur, *per enim totam noctem significat. Farin. ib. num.* 2. 3. Ut per annum manserit in excommunicatione, cum pertinacia, aut contumacia, quæ includit contemptum potestatis Clavium, seu jurisdictionis Ecclesiasticæ: nam si infra annum impeditus fuit ex quacunque justa causa, ob quam comparere, & respondere non potuit in Judicio, vel absolutionem petiit, vel satisfactionem obtulit, vel denique ea dixit, aut fecit, quę ipsum vere esse Catholicum ostenderint, non potest etiam post annum haberi tanquam convictus, & vere pertinax hæreticus, *Jo. Andr. in cit. c. Cum contumacia, & Farin. num. n. Sanch. l.* 2. *moral. c.* 27. *num.* 19. Idemque est, si ante annum elapsum excommunicatus obierit, integri enim status decedere dicitur, *Farin. cit. l. n.* 36. Annus vero computari debet, non a die excommunicationis incursæ, sed a die, quo nominatim fuit excommunicatus, & declaratus, quia ex illo die reputatur esse contumax.

Notandum 2. Excommunicatus propter suspicionem de hæresi, quia citatus non comparuit, & per annum in excommunicatione contumaciter persistens, habetur pro confesso, & convicto hæretico, ita ut dictio *velut* posita in fine *cit. c. Cum contumacia*, sit expressiva veritatis, non nota improprietatis, *Farinac. ib. num.* 2. & quamvis forte coram DEO non sit hæreticus, est tamen præsumptus hæreticus judicandus, præsumptione juris & de jure, quæ probationem in contrarium non admittit post annum, *Hostiens. in cit. c. Excommunicamus. col.* 1. *Velut hæretici.* Contrarium tamen tenet *Menoch. de arbitr. Judi. casu* 416. *num.* 38. *& seqq. Salzedo in praxi crim. Can. cap.* 129. *num.* 10. quod persistens in excommunicatione, etiam post annum, possit allegare, & probare suam innocentiam, *Arg. lib.* 2. *C. de requirendis reis*, ubi Banniti habentur confessi, & convicti, & tamen admittuntur ad probandam suam innocentiam, ac proinde hæc contumacia annalis hoc solum operatur, ut fiscus, vel accusator, aut actor relevetur ab onere probandi accusationem, vel actionem a se propositam, cujus probationis loco, lex subrogavit præsumptam hanc excommunicati confessionem: quare aliis probationibus is suam innocentiam probare poterit, quia contumacia non est vera, & clara confessio, sed a jure præsumpta, seu ficta, contra quam admittitur probatio, & innocentiæ probatio nunquam censetur exclusa, etiamsi lata sit sententia. Et hæc sententia est æquior. Nec obstat textus in *citat. cap. Rursus. caus.* 11. *quæst.* 3. ubi dicitur: Insordescentem per annum in excommunicatione, non esse audiendum amplius: quia id intelligen-

gendum est, quando sepius monitus, ut suam innocentiam purget, id negleait, tunc enim justissime ab ejus probatione repellitur post annum, talis enim dicitur non tantum negligere, sed etiam positive, & proprie contemnere Judicem, *Menoch. c. l. Salzedo c. l. n.* 10.

XXXV. Notandum 3. Si post præsumptionem vehementem superveniat alia præsumptio, eam confirmans, tunc prior illa præsumptio transit in violentam, eamque inducit, ea qua deveniri potest ad sententiam condemnatoriam, etiam in criminibus gravissimis, licet non ex sola præsumptione vehemente, ut in casu *cit. c. Cum contumacia*, si is, qui leviter est suspectus de hæresi, quæ suspicio levis sufficiens est ad purgationem indicendam, citatus ut veniat de fide responsuros intra terminum assignatum non veniat, suspicio illa transit in vehementem, & si propter contumaciam excommunicatus per annum in excommunicatione persistat, tunc præsumptio, quæ erat vehemens, transit in violentam, ideoque ex tunc ut hæreticus condemnatur, ac punitur, *Gl. in cit. c. Cum contumacia V. Vehementem. Farin. ib. num.* 3. *Salzedo c. l. n.* 12. §. *Quinto*. Quare hi sunt gradus, per quos deveniri potest ad condemnationem criminis hæreseos, ut colligitur ex *cit. cap. Excommunicamus*. §. *Qui autem*. & notat *Hostiens. ib. col.* 1. *V. condemnetur*. Primus est suspicio, secundus, propter hanc suspicionem indicitur reo purgatio, tertius, si negligat se purgare, fertur in eum excommunicatio: quartus, si in hac per annum pertinaciter permaneat, sequitur ejusdem condemnatio: quanto autem tempore, post elapsum annum, expectandum sit, ut Judex reum condemnet, seu declaret hæreticum id ejusdem arbitrio relinquitur, *Menoch. c. l. n.* 65. *Salzedo c. l. n. ult.*

Notandum 4. Si post annum elapsum, ante sententiam condemnatoriam latam, aut executioni mandatam, is, qui citatus non comparuit; se sistat in Judicio: tunc si non solum purget suspicionem criminis, sed etiam contumaciam, quia ostendit se legitime impeditum fuisse, omnem pœnam effugiet, & sententia condemnatoria revocari debet, si lata sit: si vero solum innocentiam objecti criminis probaverit, non autem contumaciam excusaverit, tunc non potest ut hæresis, probata innocentia, nec puniri pœna corporali, vel confiscationis bonorum, sed solum pœna arbitraria. Quin imo etsi innocentiam suam plene probaverit, sed suspectus adhuc maneat de hæresi, eam abjurare debet, & pœna arbitraria puniri, quia pœnæ ordinariæ hæreticis jure decretæ, non ficto hæretico; seu de hæresi suspecto, sed vero, sive ut tali convicto imponi debent, *Salzedo cit. c.* 119. *num.* 12. §. *Quinto, & sexto*.

Notandum 5. Qui propter aliud crimen, præter hæresim, v. g. propter perjurium, fuit excommunicatus, quia citatus per contumaciam non comparuit, & in excommunicatione illa per annum permansit, habetur pro confesso, & convicto de illo crimine, juris interpretatione, ita ut Judex possit statim ad sententiam condemnatoriam procedere, & post annum non amplius audiatur, ut constat ex *cap. Rursus* 36. *& seq. caus.* 11. *quæst.* 3. modo conditiones supra requisitæ adsint: quamvis nihilomus post annum possit allegare, & probare innocentiam suam, quippe quæ nunquam exclusa censetur, cum pertineat ad defensionem naturalem, juxta supra dicta, *Menoch. c. l. num.* 38. *Salzedo cit. c.* 119. *num.* 10.

XXXVI. Porro excommunicatos, ob aliam causam, quæ ad fidem non pertinet, si in excommunicatione per annum contumaciter perseveret, non quidem haberi potest pro confesso, vel convicto hæretico, redditur tamen de hæresi suspectus, ut patet ex Concilio Tridentino *Sess.* 25. *c.* 3. *de reform.* ita ut possit cogi ad respondendum, & indici ipsi purgatio, & contra eum inquiri de hæresi, quia præsumitur male sentire de articulis fidei, contemnendo per tantum tempus auctoritatem, & potestatem *Gl. fin. in cit. cap. Cum contumacia in addit. h. t. in* 6. *num.* 4. An autem idem dicendum sit, si quis fuerit excommunicatus propter contumaciam in causa civili, & per annum in excommunicatione persistat, quod habendus sit pro confesso, & convicto in illa causa civili, dubitatur. Negat *Farin. cit. l.* etiamsi per mille annos in ea perseveraverit, quia dicti Canones non loquuntur de causa civili, sed *c. rursus.* de causa criminali, *c.* vero *Quicunque* de crimine; sive agatur civiliter, sive criminaliter, secundum *Gl. in c. Contingit* 11. *V. Non potest de dolo & contum.* Affirmat vero *Menoch. cit. casu* 416. *n.* 36. *Salzedo cit. l. num.* 9. post *Covarr. in c. Alma. p.* 1. §. 7. *n.* 10. Ratio est quia, si perseverantia in excommunicatione in causa criminali hunc effectum habet, ut persistens in illa per annum pro confesso, & convicto habeatur, quanto magis id operabitur in causa civili, in qua non ita claræ, & efficaces probationes requiruntur, *l. ult. C. de probat.* Et hæc sententia est probabilior.

Illud certum est, perseverantem in excommunicatione etiam lata ob causam civilem, post annum, haberi pro suspecto de hæresi, ut patet ex illis verbis Concilii supra *cit.* *Excommunicatur, quicunque post legitimas monitiones non resipuerit, &c.* ubi non distinguitur inter excommunicatum, ex causa criminali, & ex causa civili, adeoque uterque comprehenditur, nam contumacia est uniformis, & ejusdem rationis: imo major videtur in causa civili, quippe leviori, & quæ ordinarie minus impedire potest excommunicatum a comparendo in Judicio, *Menoch. c. l. n.* 5. *Salzedo, c. l. n.* 12. §. *primo*.

Prædictis addendum, quod excommunicatus ob quamcunque causam, sive criminalem, sive civilem, & in excommunicatione persistens, ultra annum, dignitatibus, & beneficiis Ecclesiasticis privandus sit, ut colligitur ex *c. Cum bonæ* 8. *de ætat. & qualit. &c.* & docet *Menoch. c. l. n.* 48. 52. *&* 53. *Salzedo c. l. n.* 13. quia post annum elapsum, non consideratur amplius sola illa culpa, ob quam excommunicatio lata est, utrum sit causa criminalis, an civilis, sed nova illa, quæ a perseverantia, sive pertinacia orta novum est delictum, nempe contemptus interpretativus Clavium, sive potestatis Ecclesiæ, ob quam infertur pœna privationis beneficiorum.

§. V.

De absolutione ab hæresi, & excommunicatione ei annexa.

XXXVII. Præmittendum, non solum excommunicationem, sed etiam ipsum crimen, seu peccatum hæresis esse per se, & immediate S. Pontifici reservatum, & non tantum mediate, & per accidens, quia nimirum nullus a culpa absolvi potest, nisi prius a censura ei annexa absolvatur, ac proinde absolutio ab hæresi, quoad culpam, etiam bona fide facta sit ab eo, qui caret facultate absolvendi a censura excommunicationis ei annexa, irrita est, & quoad censuram, & quoad culpam, seu peccatum, ideoque peccatum illud reus iterum confiteri debet, quod non esset reservatum per se: tunc enim absolutio peccati valeret, & sola censura excommunicationis maneret, a qua de novo absolvendus foret, quia prima absolutio invalida fuit, ob defectum potestatis absolvendi. At vero sublata excommunicatione hæresis per eum, qui legitime potest ab illa absolvere, cessat quoque peccati reservatio, ita ut quilibet confessarius ab hæresis peccato absolvere possit, quia sicut peccatum hæresis, & censura ab initio sunt connexa, ut culpa sine censura non reservetur, ita etiam sublata censura, censetur sublata reservatio culpæ: & concessa potestate absolvendi a censura, censetur etiam concessa facultas absolvendi a culpa hæresis, & vice versa. Quare si hæreticus ignoret, hæresi annexam esse excommunicationem, eam non incurrit, potestque quoad culpam a quovis Confessario absolvi; *Sanch. l.* 2. *moral. c.* 8. *n.* 5. *& c.* 11. *n.* 1.

XXXVIII. Quæritur 2. An Episcopi possint absolvere ab hæresi, & excommunicatione ei annexa? Resp. In Concilio Tridentino *Sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* concessa fuit Episcopis facultas, ut possint absolvere ab hæresis crimine occulto, in foro conscientiæ, per seipsos tantum, non eorum Vicarios. Circa quod Decretum notandum 1. nomine Episcopi intelliguntur 1. omnes ii, qui subditos habent, quia ratione subditorum in propria Diœcesi datur iis hæc facultas, etiam electi, & confirmati, etsi consecrati non sint, imo nec Sacerdotes, quia absolutio ab excommunicatione non est absolutio Sacramentalis, etiamsi fiat in foro conscientiæ tantum, sed actus jurisdictionis, *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 11. *n.* 1. 3. *Barbos. de offic. Episc. alleg.* 39. *nn.* 2. *&* 3. Secundo eadem potestas competit Capitulo, vacante Sede Episcopali, ut tenet *Sanch. c. l. num.* 4. quia hoc succedit Episcopo in jurisdictione ordinaria. Contrarium tamen tradit post *Suarez Castro Palao, l.* 1. *tract.* 4. *disp.* 4. *pun.* 3. §. 1. *num.* 3. quia hæc potestas jure speciali est concessa Episcopis tantum, & non eorum Vicariis: Capitulum vero exercet jurisdictionem per Vicarium a se deputatum. Tertio nomine Episcopi hic probabiliter etiam comprehenduntur Prælati inferiores ordinariam, & quasi Episcopalem jurisdictionem habentes, *Sanch. c. l. n.* 5. *Avila p.* 7. *de censur. disp.* 10. *dub.* 6. *Palao c. l. n.* 4. quia tales Prælati gaudent Episcopali jurisdictione, ad quam spectat hæc potestas absolvendi, etsi jure speciali non tamen derogat Juri communi antiquo, quo nulla erat reservatio etiam hæresis, sed potius Jus commune constituit, ideoque est late interpretanda; quamvis *Garcias*, contrarium teneat, Quarto. Hæc facultas absolvendi probabiliter etiam competit Prælatis regularibus exemptis, quia & ipsi Episcopalem jurisdictionem habent, ut docet *Rodriq. t.* 1. *qq. reg. q.* 51. *art.* 9. Contrarium tamen tenet *Sanch. c. l. nu.* 7. quia non habent propriam Diœcesin, quibus illa potestas solum concessa est. Verum Pius V. illam facultatem ex speciali privilegio etiam ad Prælatos conventuales exemptos extendit, ut refert *Rodriq. c. l.*

XXXIX. Notandum 2. Hæc potestas absolvendi ab hæresi, & aliis delictis occultis, & reservatis, non conceditur Episcopis, nisi in ordine ad eos, qui ipsi sunt subjecti, ratione domicilii, vel quasi domicilii, item quoad peregrinos, & vagabundos, qui ab Episcopo loci Sacramenta percipere possunt pœnitentiæ & Eucharistiæ, & consequenter etiam ab illo absolvi in foro conscientiæ ab excommunicatione, & aliis censuris possunt, quæ prærequiritur ad percipienda Sacramenta, ex generali Ecclesiæ consuetudine, *Sanch. c. l. n.* 9. *Barbos. n.* 4. 5. *&* 6.

Notandum 3. Potestas absolvendi ab hæresi, & aliis delictis occultis Papæ reservatis concessa Episcopis in cit. Decreto Conc. Trid. restringitur ad forum conscientiæ: quod aliqui intelligunt de foro Sacramenti pœnitentiæ, ita ut non possit absolvere Episcopus extra confessionem Sacramentalem, *Barbos. cit. alleg.* 39. *num.* 7. *&* 8. *Garc. de benef. p.* 11. *c.* 10. *num.* 139. *juxta declarat. S. Congreg. Cardin.* Sed probabilius est, hanc absolutionem impendi posse etiam extra Sacramentum pœnitentiæ: tam quia forum conscientiæ est distinctum a foro Sacramentali pœnitentiæ, quia est solum forum secretum, requirens conscientiam, ita ut absolutio ab hæresi, vel alio delicto occulto facta in foro conscientiæ, non prosit pro foro externo, si contingat hæreticum, vel alium delinquentem ad Judicium trahi, ideoque non potest publice impendi coram testibus, & Notario, sed secreto, sive extra, sive intra confessionem. Tum quia hæc facultas est late interpretanda, quia favorabilis, cum sit conformis Juri communi, ideoque non restringenda ad forum Sacramenti pœnitentiæ, *Sanch. cit. capit.* 11. *num.* 13. *& l.* 8. *de matr. cap.* 38. *num.* 29. *Suar. disp.* 41. *de censur. sec.* 2. *num.* 11. *& alii*.

Deinde restringitur facultas absolvendi ab hæresi, & aliis delictis occultis reservatis, ad Diœcesin Episcopi absolventis, dicitur enim in Decreto, *in Diœcesi sua*, quod vel ita intel-

intelligendum est, quod non possit Episcopus absolvere ab hæresi nisi existat in propria sua Diœcesi, non quidem ex eo, quod absolutio non possit fieri erga subditum ab Episcopo extra Diœcesin propriam existente, cum sit actus jurisdictionis voluntariæ, quæ potest extra proprium territorium in subditos exerceri; sed quia S. Pontifex potuit, ac voluit conditiones quasdam apponere in concessione hujus potestatis absolvendi, absque correctione, aut derogatione juris communis, cum Episcopi non habeant de Jure communi potestatem absolvendi a delictis Papæ reservatis, ut nimirum absolutione ab Episcopo detur existente in sua Diœcesi, sicut etiam illa facultas data fuit solum pro foro interno conscientiæ, *Barbos. c. l. n. 7. Palao. cit. p. 3. §. 1. n. 13.* vel illa potestas data est ad subditos existentes in sua Diœcesi, ita ut extra illam existentes non possint absolvi, ut explicat *Suar. cit. sec. 2.* quia paci, & recto regimini magis congruit, si potestas absolvendi, non solum ad personas subditas, sed etiam ad territoria limitetur: quamvis aliter explicet hæc verba *Sanch. cit. 11. n. 17.* secundum quam tamen expositionem, post verba illa, *sibi subditos*, frustra viderentur addita verba illa, *in Diœcesi sua*.

Notandum 4. Potestas absolvendi in prædicto Decreto Trident. restricta etiam ad hæresim, aliaque delicta occulta Papæ reservata. Ubi per delictum occultum non intelligitur, quod per testes probari non potest, ut putat *Garc. p. 7. de benef. c. 11. n. 46.* sed quod non est publicum, seu notorium, & famosum; quasi etiam delictum ab aliquibus sciatur, & probari possit, si tamen non sciatur a majore parte viciniæ, aut Parochiæ, aut Collegii, aut Communitatis, in qua saltem sint decem personæ, adhuc debet censeri occultum, *Azor. p. 1. l. 8. c. 10. quæst. 9. Sanch. cit. cap. 12. num. 19. Barb. cit. alleg. 39.* de quo plura videri possunt, apud DD. citt.

XL. Notandum 5. Limitatur dicta potestas absolvendi in eodem Decreto, ut delictum non sit deductum ad forum contentiosum, quod tunc censetur fieri, si accusatio, aut denunciatio coram legitimo Judice facta sit, & Reo intimata, isque citatus sit, quia citatio est primus actus judicii, *Sanch. cit. c. 12. num. 21. & l. 8. de matr. c. 34. nu. 58.* quamvis alii probabiliter putent, non posse dici delictum deductum ad forum contentiosum, nisi post litis-contestationem, ante quam non dicitur proprie Judicium cœptum, nec lis mota, cum forum vere contentiosum dici non possit, nisi super delicto commisso, negando, vel confitendo contendatur, per quem actum litis contestatio etiam in criminalibus inducitur, *Barb. c. l. num. 29. & a. seqq.* Id vero intelligendum est, dum lis pendet, seu durat Judicium: nam si delinquens ob defectum plenæ probationis in foro externo sit absolutus, poterit Episcopus eum absolvere; quia tunc manet delictum occultum, nec potest dici plene, & cum effectu deductum ad forum contentiosum, *Sanch. cit. l. num. 22. Suar. cit. dis. sec. 2. num. 6. Barb. cit. n. 32. & 33.* apud quos plura de hoc videri possunt.

Notandum 6. Facultas absolvendi ab hæresi occulta, est insuper restricta ad personam Episcopi in citato Decreto, ita ut per seipsum tantum; non autem per suum Vicarium possit absolvere. Excipiunt aliqui, quod Episcopus, pro una, vel altera vice, possit alicui specialiter committere potestatem absolvendi ab hæresi occulta; non tamen generaliter alicui eam committere potest, quamvis possit facultatem dispensandi in irregularitatibus ex occulto delicto provenientibus, de quo fit mentio in priore parte citt. Decreti Concilii generaliter alicui delegare, *Azor. cit. c. 10. qu. 11. Sanch. cit. c. 12. num. 23. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 2.* Verum contrarium tradit *Molin. tr. 5. de justit. dis. 18. nu. 2. Gutier. l. 1. Can. qq. c. 13. nu. 29. Garc. p. 11. de benef. c. 10. n. 113.* & alii, quia dictio taxativa *tantum* apposita Episcopis restringit potestatem absolvendi ab hæresi ad eorum personas, alioquin non Episcopis tantum, sed etiam eorum Vicariis, qui specialissime ad unum, aut alterum casum sunt deputati, licitum esset absolvere ab hæresi occulta contra verba Concilii, quæ sunt absoluta, & particula *non* posita ante Vicarios, omnes Vicarios excludit. Poterit tamen Episcopus, ob causam justam, & sufficientem ad absolvendum a censura excommunicationis, hæreticum occultum etiam absentem absolvere, qua sublata, non est amplius reservatum peccatum hæresis, sed quivis Confessarius approbatus ab illo absolvere potest. Et hæc sententia videtur probabilior, & tutior, cum opposita non sit certa ante declarationem S. Pontificis: in dubio autem est illicitum uti jurisdictione, de qua non constat, an sit concessa: præsertim si ei excommunicatio sit annexa, ut notat *Molin. c. l.*

XLI. Quæritur 2. An facultas concessa Episcopis ex prædicto Decreto Tridentini Concil. sit revocata per Bullam Cœnæ Domini, §. *Cæterum.* quoad absolutionem ab hæresi, & cæteris casibus ejusdem Bullæ? Negant esse revocatam *Navarr. l. 5. cons. 11. q. 1. de privil. Gutier. cit. c. 13. in fine*, & alii plures apud *Sanch. l. 2. mor. c. 11. num. 27.* fundamentum præcipuum est, quia correctio juris vitanda est, quoad fieri potest: At Bulla Cœnæ revocans quasvis facultates absolvendi ab hæresi, & aliis casibus ibi expressis, per Sedem Apostolicam, ac cujusvis Concilii Decreta concessas, in genere, & in specie, bene potest intelligi de peccatis publicis, & de absolutione, quæ etiam in foro externo prosit; non tamen potest de absolutione a peccatis occultis, & pro foro conscientiæ de quibus solum loquitur *Concil. Trident. c. l.* neque vero de declarationibus SS. Pontificum per quas hæ facultates sint revocatæ authentice constat, & debuissent tales declarationes specialiter promulgari, alias obligare non possunt. Contrariam tamen sententiam esse revocatas, tenent *Azor. p. 1. l. 8. c. 10. q. 20. Suar. cit. dis. 21. de censur. sec. 3. n. 5. Garc. p. 1. de benef. c. 10. nu. 153. & seqq. Sanch. cit. l. in fine. & l. 2. c. 13. n. 37. Barb. de offic. Episc. 40. alleg. n. 23. & seqq.* ubi ait, ita declarasse Gregorium XIII. & Clementem VIII. ideoque nunc in praxi Episcopos petere solere a Papa facultatem absolvendi hæreticos occultos. Fundamentum præcipuum est, quia in Bulla Cœnæ prohibet Papa, ne quis absolvat ab hæresi, aliisque casibus in Bulla contentis, prætextu facultatum, vel privilegiorum, quæ Episcopis, aliisque sunt concessa a Sede Apostolica, etiam vi Decreti alicujus Concilii. Sed nullum Concilium, nisi Tridentinum hanc facultatem absolvendi concessit Episcopis; ergo hanc facultatem, quæ in hoc Concilio conceditur, intendit Papa revocare. Neque dici potest, ibi reservari facultatem absolvendi a casibus, seu peccatis publicis, & pro foro externo, quia hæc non est concessa a Concilio Tridentino: præsertim cum reservatio, non tam pro foro externo, quam pro foro conscientiæ facta sit, siquidem absolutio a reservatis solum in articulo mortis permissa est, *Palao l. 1. tr. 4. dis. 4. pun. 3. §. 1. n. 22.*

XLII. Verum quicquid sit de hoc, priorem sententiam, nempe non esse hanc facultatem Tridentini revocatam per Bullam Cœnæ, in praxi tutius amplecti possunt Episcopi in Regionibus ab Urbe remotioribus, propter difficultatem adeundi S. Pontificem, ut tradit *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 6. num. 6. & in c. At si Clerici 4. num 14.* Et hinc Episcopi Germaniæ Lutheranos, & Calvinianos, ac similes hæreticos, qui Catholicam fidem suscipere volunt, possunt per se, vel delegatos suos, etiam in foro conscientiæ absolvere, non solum ab hæresi occulta, sed etiam notoria, & publica; quia cum ob nimiam frequentiam, & multitudinem absolvendorum, adsit necessarium, & evidens impedimentum eos mittendi Romam; ideo tales casus Papales fiunt Episcopales, quamvis majoris securitatis causa, aliqui Episcopi talem potestatem absolvendi a Papa petere soleant, *Layman. de jurisd. ordin. concl. 72.* Pro foro externo vero possunt Episcopi, præsertim Germaniæ, ubi alii Inquisitores hæreticæ pravitatis non sunt, de Jure communi absolvere hæreticos (dummodo non sint hæresiarchæ, seu novæ hæresis Auctores) ab excommunicatione Papæ reservata, tanquam delegati Sedis Apostolicæ, abjurata prius hæresi, & injuncta illis pœnitentia, prout sumitur ex *cap. Ut officium. 11. in princ. vers. Si vero. h. t. in 6.* & tradit ibid. *Franc. num. 2. Farmac. tr. de hæresi q. 192. . 4. num. 51. Molin. tr. 5. de justit. dis. 18.* quæ absolutio illis prodest, etiam in foro interno, ita ut ablata excommunicatione, a quovis Confessario approbato a peccato hæresis absolvi possint, *Layman. cit. c. 6. num. 6.* ubi addit, quod in Germania Lutherani, vel Calvinistæ, qui Catholici fieri volunt, ordinarie non deducantur ad forum externum, seu judiciale Episcopi: sed mox instruuntur in fide Catholica, & post abjurationem hæresis ad Sacramentalem Confessionem, & susceptionem S. Eucharistiæ admittuntur, *Laym. cit. l.* Porro illud certum est, Episcopos non posse absolvere relapsos in hæresim, etiam in foro conscientiæ, quia id nullibi reperitur eis esse concessum.

XLIII. Quæritur 3. An vi privilegii Apostolicæ Sedis, Religiosi possint absolvere ab hæresi in foro conscientiæ? Resp. Potest Præpositus Generalis Societatis JESU per se, vel per alios quoscunque absolvere a casibus hæresis, & aliis contra fidem, & consequentibus censuris quibuscunque in foro conscientiæ, ut habetur in Brevi Julii III. anno 1552. concesso die 22. Octobris. Et in Compendio privilegiorum Societatis, V. *absolutio. §. 3.* quæ facultas communicatur Provincialibus, cum potestate, ut re mature considerata, in casibus particularibus: id possint aliis communicare.

XLIV. Quæritur 4. An sub facultate generali absolvendi a casibus reservatis concessa per Bullam Cruciatæ, vel Jubilæi, comprehendatur etiam facultas absolvendi ab omnibus casibus contentis in Bullæ Cœnæ, vel sub facultate absolvendi a reservatis in eadem Bulla, facultas absolvendi ab hæresi? Resp. negative, nisi specialiter exprimatur, *Azor. p. 1. l. 8. c. 10. q. 12. & c. 19. q. 2. Sanch. l. 2. Moral. cap. 12. num. 10. Barbos. de offic. Episcop. alleg. 40. num. 31.* & alii communiter. Idque probatur ex stylo, & usu Curiæ Romanæ, qui hac in parte vim legis habet: unde in Jubilæis, post concessam facultatem absolvendi a reservatis in Bulla Cœnæ, interdum exprimi solet, etiam ab hæresi, quod superfluum foret, si sub generali illa clausula contineretur. Ratio est: quia in generali concessione non venit, ea, quæ quia non esset verisimiliter in specie concessurus, *Reg. 81. in 6.* At hæresis absolutio est ita reservata, ut verisimiliter Papa eam non concessisset: neque enim est verisimile, Papam tot legibus in favorem fidei latis derogare voluisse, nisi id exprimat.

Illud hic addendum, hæreticus absolutus in foro conscientiæ, aut pœnitentiali ab Episcopo, vel alio Confessario privilegium speciale ad hoc habente, si postea accusetur de hæresi in foro externo, non evadit pœnas illius fori, etiamsi pœnitentia publica in foro conscientiæ ei fuerit imposita; quia utrumque Judicium tendit ad diversos fines: nam pœnitentia imposita in foro interno tendit ad hoc: ut satisfiat DEO, & imponitur tanquam medicina propriæ salutis: at pœna fori judicialis externi tendit ad vindictam publicam, ut satisfiat Reipublicæ; quia seus pravo exemplo offendit illam, *Sanch. cit. cap. 12. num. 7. Barb. cit. alleg. 40. n. 29.*

SECTIO III.

DE ALIIS POENIS HÆRETICORUM.

§. I.

De pœna irregularitatis, seu inhabilitatis ad Ordines, & ad beneficia Ecclesiastica, quam contrahunt hæretici.

XLV. Quæritur 1. An hæretici etiamsi conversi ad fidem

dem Catholicam sint irregulares? Resp. 1. Si sint haeretici notorii, seu publici, vel per evidentiam facti, vel per sententiam Judicis vel per propriam confessionem in Judicio, certum est eos, etiam post poenitentiam, & absolutionem ab haeresi, sacros Ordines suscipere non posse. Est communis sententia, & constat ex c. 1. *& c. Saluberrimum*. 21. *caus.* 1. *q.* 7. & sumitur ex *c.* 2. §. *Haeretici*. 2. *h. t. in* 6. ubi haeretici redduntur inhabiles ad beneficia Ecclesiastica, & officia publica, ad quae etiam pertinet Ordo, *Avila p.* 7. *de Irregul. dis.* 4. *dub.* 3. *concl.* 2. Idemque de Apostata habetur in c. *Presbyteros*. 32. §. *De his autem junct. Gl. V. Commodari*, *dis.* 50. Etsi vero Clerici in haeresim lapsi, etiam publici, non possunt ad altiores Ordines promoveri, permittuntur tamen in Ordinibus ante haeresim susceptis ministrare, *cit cap. Saluberrimum. & cap. Convenientibus*. 4. *cit. caus.* 1. *quaest.* 7. sed non nisi ex dispensatione, *Sanch. l.* 2. *Moral. c.* 25. *nu.* 3. Laici vero quantumvis poenitentes, non possunt admitti ad Ordines suscipiendos, cap. *Illud* 66. *dis.* 50. quia susceptio Ordinum non interdicitur Clericis, quia Clerici sunt, sed ratione haereseos; ideoque eam contrahunt etiam laici ejusdem criminis participes, *Sanch. cit. l.* n. 2.

XLVI. Resp. 2. Probabilius est, haereticum occultum non esse irregularem, adeoque post absolutionem ab haeresi, in foro conscientiae, ad Ordines sacros promoveri posse, ut docet *Avila c. l. concl.* 3. *Laym. l.* 1. *par.* 5. *cap.* 4. *numer.* 12. Idque probatur ex c. *Ad abolendam*. 9. *hoc tit.* ubi sermo est de haeretico publico ut patet ex illis verbis: *quicunque manifeste fuerint in haeresi deprehensi*: de quo etiam in *cit. cap. Saluberrimum*, est sermo, quia requiritur, ut reversi ad fidem prius errores suos a se damnari videantur, adeoque de publica abjuratione illis textus loquitur. Ratio est: quia non propter haeresim, secundum se, sed quatenus ex juris infamiam annexam habet, irregularitas in haereticos decreta videtur: infamia autem juris, vel etiam facti, non habet locum in haeresi occulta, ut infra dicetur. Est autem hic sermo de haeresi occulta, quae in actum externum prodiit, non tamen est publice nota, seu manifesta: nam si haeresis est omnino occulta, & mente solum concepta, seu retenta; certum est apud omnes, nullam incurri irregularitatem, *Sanch. cit. cap.* 25. *num.* 4. Sicut etiam irregulares non fiunt, qui sunt solum de haeresi suspecti, etsi vehementer *Sanch. cit. l. n.* 12. & alii apud ipsum.

XLVII. Porro in Irregularitate ob haeresim contracta solus S. Pontifex dispensare potest, si lapsus in haeresim sit Clericus, ut post poenitentiam, & abjuratam haeresim possit promoveri ad superiores Ordines, vel ad omnes Ordines si sit laicus, *Navarr. in Man. Pral. cap.* 27. *numer.* 203. *Sanch. cit. cap.* 25. *num.* 13. At vero ut haereticus Clericus possit ministrare in Ordinibus jam ante susceptis, potest etiam Episcopus dispensare; quia in Canonibus supra allatis permittitur, ut ex dispensatione in Ordinibus ante haeresim susceptis, ministret haereticus conversus; ergo hoc ipso non est dispensatio reservata Papae, & concessa Episcopis, *Sanch. cit. l. num.* 14. Excipiuntur Episcopi lapsi in haeresim, & Sacerdos haereticus, ut possit celebrare Missam, cum quibus solus Papa, dispensat, *Sanch. cit. l.* An autem Episcopus possit dispensare in irregularitate occulta, vi Concilii Trident. *Sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* sicut in aliis, quae ex delicto occulto proveniunt non conveniunt DD. de quo videri potest *Sanch. cit. l.* n. 16. ubi ait, in illo Decreto absolute, & sine limitatione concedi Episcopis facultatem dispensandi in irregularitate occulta: posteriora verba Concilii intelligenda esse de sola absolutione ab excommunicatione incursa ob haeresim.

Illud hic addendum, consuetudinem, quae in his Provinciis septentrionalibus viget, secundum quam Episcopi ex haeresi ad fidem Catholicam conversos, & absolutos ordinare solent, vel dam, ac licitam esse; quia tales neque in foro civili a publicis dignitatibus, & officiis excluduntur, de quo *Navarr. l.* 1. *consil.* 1. *q.* 14. n. 4. *tit.* 2. *Laym. cit. c.* 4. *in fine*. Multo magis vero cum talibus in his Regionibus ab Episcopis dispensari poterit, ut Privilegii concessi dispensandi in omnibus irregularitatibus, praeter eas, quae ex voluntario homicidio, mutilatione, bigamia, & defectu natalium, sunt contractae *Laym. cit. l.*

XLVIII. Quaeritur 2. An Episcopus, vel Sacerdos, si haereticus fiat, privetur potestate Ordinis? Resp. non amittere illam, sed retinere, quia potestas Ordinis, nomine Christi, exercetur, & ex institutione ipsius vim suam habet, & effectum producit, & cum sit annexa Characteri spirituali, qui est indelebilis; ideo amitti non potest. Quare haereticus rite ordinatus, valide adhuc consecrat in Missa, Ordines confert, confirmat, baptizat &c. quia haec omnia fiunt nomine, & auctoritate, ac ex institutione Christi, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *cap.* 13. *quaest.* 4. *&* 5. & alii DD. communiter. Unde Episcopi ab haeresi redeuntes non iterum ordinantur, *cap. Convenientibus*. 4. *caus.* 1. *q.* 7. & ii, qui ab haereticis Episcopis sunt ordinati, servata forma, ac ritu Orthodoxae Ecclesiae, non debent iterum ordinari, *c. Ordinationes*. 5. *caus.* 9. *q.* 1. secus est, si ordinati sint, non servata forma Ecclesiae, cap. *Dalbertum*. 24. *junct. Gl. V. Reiterari*. *caus.* 1. *q.* 7. *Azor. cit. q.* 5. *in fine*. Nec obstant Canones quidam, qui asserere videntur, non habere haereticos potestatem ordinandi, sacrificium offerendi &c. quia intelligi debent de facto, & usu licito; ac jure permisso, nec extra Ecclesiam Catholicam fructuose offertur sacrificium, *cit. c.* 13. *q.* 3. *&* 4. Ea vero Sacramenta, quorum valor pendet a jurisdictione, ut est Sacramentum poenitentiae, nec licite, nec etiam valide conferri possunt ab haereticis, etiamsi nominatim denunciati non sint haeretici, vel excommunicati: quia licet tales vitandi non sint, jurisdictione tamen carent, cum suspensi sint, ipso jure, ab officio, & beneficio, ac ideo nec ligare, nec absolvere possunt. *Arg. cap. Audivimus*. 4. *caus.* 24. *q.* 1. Verum quamdiu haeretici occulti ab Ecclesia in publico officio manere tolerantur, valent eorum gesta, quia sunt adhuc in possessione officii, quamvis titulo, careant, *Azor cit. c.* 13. *q.* 7.

XLIX. Quaeritur 3. An, & qua ratione haeretici sint inhabiles ad beneficia Ecclesiastica, & officia publica, iisque privandi? Resp. Haeretici inhabiles sunt ad acquirenda beneficia, & officia publica, durante haeresi, cum sint excommunicati, & irregulares, ut expresse deciditur in cap. *Quicunque*. 2. §. *Haeretici. hoc tit. in* 6. ubi statuitur, ut „haeretici, eorumque credentes, receptatores, defensores, „& fautores, ipsorumque filii, usque ad secundam generationem (de quibus infra) ad nullum Ecclesiasticum „beneficium, vel officium publicum admittantur, quod „si secus actum fuerit, sit irritum, & inane. Quare col„latio beneficii facta haeretico est ipso jure nulla, adeoque is fructus inde perceptus restituere debet, ante omnem Judicis sententiam, cum injuste, & sine titulo eos perceperit, *Azor. cit. l.* 8. *c.* 13. *q.* 8. *Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 26. *n.* 4. *Garc. p.* 1. *de benefic. c.* 10. *nu.* 8. Non tantum autem inhabiles sunt haeretici ad beneficia acquirenda, sed etiam privandi sunt beneficiis obtentis, ut constat ex cap. *Ut commissi* 12. §. „*Privandi. h. t. in* 6. ubi dicitur: Privandi praeterea sunt, „vel privatos nunciandi dignitatibus; ac aliis beneficiis „Ecclesiasticis, de Dioecesanorum, vel eis absentibus, „Vicariorum suorum consilio, & officiis publicis, ac ho„noribus quibuscunque, eosdem haereticos, receptatores, „ac defensores ipsorum, eorumque filios, & nepotes ple„nam concedimus facultatem. Sunt tamen Dioecesani „(vel eorum, Vicarii) in privando tales, vel denuncian„do privatos beneficiis, requirendi, nisi legitime con„stet, quod iidem scienter haereticis, vel eorum fautori„bus hujusmodi beneficia contulissent: tunc enim non es„sent requirendi Episcopi Dioecesani pro consilio a suo „Judice, sed ipsi sunt puniendi, scilicet per Metropolitanum, *Franc. hic in fine*, vel potius hoc casu Episcopus, qui scienter contulit beneficium Ecclesiasticum haeretico, puniendus est ab Inquisitore fidei, tanquam fautor haereticorum, *Farinac. tract. de haeresi q.* 189. §. 6. *n.* 73.

Id vero ulterius extenditur, quod haeretici non tantum sint privandi per sententiam Judicis, sed ipso jure sint privati, a die commissi criminis omnibus beneficiis Ecclesiasticis ante haeresim obtentis, & ipso jure sint inhabiles ad alia obtinenda, secundum probabiliorem, & communiorem sententiam, quam tenet *Sanch. cit. cap.* 26. *numer.* 6. *Salzedo in pract. crim. Canon. cap.* 117. num. 2. *Garc. p.* 11. *de benef. c* 10. *num.* 66. *Farinac. cit. qu.* 189. *num.* 77. & plures alii: & probatur, tum ex *cit. cap. Ad abolendam*. ibi: *Omni officio, & beneficio Ecclesiastico spoliatus. h. t.* quod verbum executionem; adeoque privationem ipso jure importat, *Rebuff. in pract. benef. p.* 3. *tit. de modis amittendi benefic.* num. 4. tum ex c. *Cum secundum*. 10. *h. t. in* 6. ubi statuitur, omnia bona haereticorum, esse, ipso jure, confiscata, de quo infra; ergo multo magis amittunt ipso jure bona spiritualia sive beneficia Ecclesiastica. Quare cum in *cit. cap. Ut commissi*, §. *ult.* dicitur, quod privandi, vel privati denunciandi sint, particula *vel*, non disjunctive, sed expositive, sive declarative sumi debet; itaut sensus sit, privandi, id est, privati denunciandi sunt, ut explicant DD. cit. Requiritur tamen sententia declaratoria haereseos, ita ut ante illam non teneatur haereticus beneficia dimittere, sicut nec bona temporalia, ut satis colligitur ex *cit. cap. Cum secundum*, *Sanch. cit. loc. numer.* 7. quia facit regula generalis, quod in omni casu, in quo poena ipso jure incurritur, sententia delicti declaratoria requiratur, *Farinac. cit. loc. num.* 80. post quam non tantum privatur beneficio, sed etiam fructibus a die commissi criminis perceptis, *Sanch. cit. loc. numer.* 10. Quod autem dictum est, haereticos, ipso jure, privatos esse beneficiis suis, id limitandum est, ut non procedat in haeretico poenitente, saltem si continuo, & sponte ad unitatem fidei Catholicae redeat, antequam de haeresi fuit convictus, & haereticus declaratus; tunc enim est aequissimum, ut Beneficiarii ex dispensatione Papae in beneficio relinquantur, vel restituantur, *Rebuff. cit. l. numer.* 5. *Sanch. cit. cap.* 26. *numer.* 13. *Farinac. cit. q.* 189. *num.* 85. *&* 84.

Porro suspecti, vel diffamati solum de haeresi non privantur ipso jure beneficiis obtentis: sed juxta criminis qualitatem, illis per sententiam sunt privandi, *Sanch. cit. c.* 26. *nu.* 14. *Farinac. cit. l. num.* 86.

LI. Praeterea ad praedictam poenam privationis beneficiorum decretam in haereticos, reduci potest illa, quae habetur in cap. 2. §. *Ad haec. hoc tit. in* 6. ubi statuitur, ut quicunque „viri Ecclesiastici, qui ad preces hujusmodi pestilentium per„sonarum (videlicet haereticorum, vel fautorum Haere„resens) dignitates, personatus, vel quaecunque alia be„neficia Ecclesiastica sunt adepti, ex nunc iis sint privati, „utque tales, & habitis careant, & si receperunt illa scien„ter id est, sciendo eos qui preces pro iis offerunt, esse ta„les, *Gl. hic V. eod.*) ad alia, vel similia nequaquam impo„sterum admittantur. Idque statutum fuit, ob criminis hujus immanitatem, *Gl. hic V. Privamus. in addit.*

Ubi notandum 1. Haec poena non afficit laicos, qui adepti sunt dignitates, aut officia saecularia, cum ipse textus tantum loquatur de Ecclesiasticis, *Jean. Andr. in cit. c.* 2. §. *Ad haec. V. Ecclesiasticos*. *Franc. not.* 2. Qui per preces haeretici impetravit beneficium, perpetuo illo privetur, ita ut nec mortua persona intermedia, possit illud consequi, licet aliud sit in casu cap. *Ex transmissa*. 7. *de fil. presb. Jean. Andr. hic V. Perpetuo*, *Franc. not.* 2. 3. Inhabilitatus ad beneficia obtenta, non censetur inhabilitatus ad beneficia obtinenda, nisi exprimatur, *Franc. hic not.* 3. 4. Sub nomine dignitatis non includitur hic dignitas Pontificalis, seu Episcopalis, quae spe-

speciali expressione indiget, *Gl. hic V. Dignitas. & Jo. Andr. n. 6. in fine.* quia materia hæc est pœnalis; ideoque restringenda. 5. Ut recipiens privetur perpetuo beneficiis sic acquisitis, & ut inhabilis reddatur ad alia obtinenda, duo requiruntur: nempe ut preces fuerint efficaces, ut recipiens sciverit ad preces hæreticorum sibi collatum esse.

§. II.

De pœna infamiæ, & privationis sepulturæ, quam incurrunt hæretici.

LII. Quæritur 1. An hæretici sint infames, & quidem ante omnem sententiam Judicis? Resp. esse ipso jure infames, ut aperte colligitur ex c. *Excommunicamus.* 13. §. *Credentes. h. t.* ubi fautores hæreticorum excommunicantur, & additur, ut si quis eorum satisfacere contempserit, intra annum, ex tunc ipso jure factus sit infamis: ergo multo magis ipsi etiam hæretici, cum sit publicum crimen, infamiam juris contrahunt, *Azor. p. 1. l. 8. c. 13. §. Septima hæreticorum pœna.* Idque etiam sumitur ex c. *Statutum.* 15. *h. t. in 6. & c. Infames.* 17. *caus. 6. qu. 1.* & in *Auth. Gazaros C. h. t.* omnes hæretici utriusque sexus perpetua notantur infamia. Non tamen contrahitur hæc infamia juris, nisi post sententiam Judicis declaratoriam criminis: dicitur enim infamia juris, quia statim, cum per Judicis sententiam crimen esse commissum declaratur, Reus fit infamis, nec est opus, ut per sententiam Judicis condemnetur ut infamis, sed satis est, ut ejus crimen declaretur, v. g. esse hæreticum. Quod si crimen hæresis notorium fuerit per evidentiam facti hæreticus contrahit infamiam non juris, sed facti, quæ per contrarium factum aboletur, *Azor. cit. l. & Sanch.* Porro ex eo, quod hæretici sint infames, ipso jure repelluntur ab omnibus honoribus, & dignitatibus, neque agere in Judicio, *Auth. Credente. §. Nullus C. h. t.* & excluduntur ab omni actu legitimo, *Farinac. cit. q. 189. §. 4. n. 46.*

LIII. Quæritur 2. An, & qualiter hæretici priventur sepultura Ecclesiastica? Resp. in c. *Sicut.* 8. §. *Si autem. in fine. h. t.* statuit Concilium Lateranense sub Alexandro III. ut si „ quis in peccato hæresis decesserit, oblatio pro eo non fiat, „ nec inter Christianos sepulturam accipiat, non obstante „ privilegio quibuscunque indulto. Ratio est: quia quibus vivis non communicamus, nec mortuis communicare debemus, *c. Sacris.* 12. *de sepult.* modo notorie constet, eum decessisse in hæresi, *Palao dis. 4. pun. 4. n. 1.* Ex quo etiam infert *Gl. hic V. Obtenta. & Hostiens.* quod propter delictum etiam perditur privilegium; quia hoc non extenditur ad illicita, nec tuetur aliquem in malo, *c. Nulli. 8. de sent. excom.* & omni privilegio cessante, mali puniendi sunt, *Gl. hic V. Obtentu.*

LIV. Præterea in c. *Quicunque.* 2. *in princ. h. t. in 6.* statuit „ Alexander IV. ut quicunque hæreticos, vel credentes, „ receptatores, defensores, vel fautores eorum, scienter „ præsumpserint Ecclesiasticæ sepulturæ tradere, senten- „ tiam excommunicationis incurrant, usque ad idoneam sa- „ tisfactionem: nec absolvi possint, nisi propriis manibus „ publice (& non occulte; quia publica peccata publice „ emendari debent, *c. 1. de pœnit. & remiss. Gl. hic V. Publi-* „ *ce.* (exhumulent, & ejusmodi corpora damnatorum pro- „ jiciant (modo ossa eorum possint ab aliorum ossibus di- „ scerni, alias secus, *S. Sacris.* 12. *de sepult. Gl. hic V. Exhu-* „ *mulent.*) & locus ille perpetua careat sepultura, ita ut „ in eo non sint amplius sepelienda corpora fidelium, sed „ velut locus profanus censeri debeat, *Gl. hic. in casu.*

LV. Ubi notandum 1. Ut sepeliens hæreticum sit excommunicatus, requiritur, ut sciens illum esse hæreticum sepeliverit: secus, si ignorans, ut colligitur a contrario sensu, quia ignorantia probabilis excusat, *Gl. hic V. Scienter. Navarr. l. 5. consil.* 11. *n. 1. h. t.* & videntur etiam requiri, ut talis sit nominatim etiam denunciatus tanquam hæreticus, ut colligitur ex iis, quæ tradit *Navarr. in consil. 12. n. 6. eod. tit.* Unde neque excommunicationem incurrit, qui aliquem solum suspectum de hæresi per famam sepelit, quia proprie non dicitur quis scire, quod per famam solum novit, & quod non potest probare: & cum in *cit. c.* 2. excommunicetur, non qui simpliciter sepelit hæreticum, sed qui præsumit sepelire, requiritur etiam, ut per dolum, & ex malitia id faciat. *Navarr. in cit. consil.* 11. *n. 2. & seqq.* ubi etiam *n. 6.* ait, quod hæc excommunicatio non sit reservata Papæ per Bullam Cœnæ, nec per alia Jura, sicut excommunicatio, quæ incurritur propter hæresim: quamvis esse reservatam colligi videatur ex c. *Excommunicamus.* 13. §. *Sane. h. t.* ubi prohibetur, ne Clerici non exhibeant hæreticis Ecclesiastica Sacramenta, nec eos Christianæ sepulturæ tradere præsumant, nec eleemosynas, aut oblationes eorum percipiant, alioquin suo privantur officio, ad quod nunquam restituantur, absque speciali indulto Sedis Apostolicæ, ut notat *Gl. in cit. §. Sane. V. Apostolica.* Est tamen excommunicatio latæ sententiæ, quia per hæc verba, *excommunicationi subjacent*, fertur excommunicatio ipso jure, *Francus in cit. c. 2. not. alt. h. t. in 6.*

Notandum 2. Hæc pœna excommunicationis etiam locum habet, non solum in Clericis, sed etiam in laicis scienter sepelientibus hæreticum in Ecclesia, vel cœmeterio: cum textus hic dicat, *quicunque* nam Constitutio Canonica universaliter disponens in materia pertinente ad forum Ecclesiasticum includit etiam laicos, *Franc. in cit. c. 2. n. 3.* Et extenditur etiam ad hæreticorum receptatores, defensores, fautores &c. *Franc. ibid. n. 1.*

Notandum 3. Etiam excommunicati sunt dantes locum ad sepeliendos hæreticos, etiamsi ipsi non sepeliant, *Farinac. tr. de hæresi. q. 192. §. 3. n. 45.*

Notandum 4. Sepelientes hæreticos, non tantum sunt excommunicati, sed etiam suspecti de hæresi; ita ut contra eos procedi possit tanquam suspectos, *Farinac. citat. l. num. 49.*

Notandum 5. Cum quis aliquid facere debet, propriis manibus; adeoque per se ipsum non potest id facere per alium, *Gl. hic V. Propriis manibus. Franc. in cit. c. 2. num. 3.* ubi tamen in fine ait, si plures fuerint, qui hæreticum sepeliverunt, & unus tantum ex sepelientibus ossa exhumaverit vel alius extraneus; tunc etiam ii, qui non extumularunt a se sepultum, absolvuntur ab excommunicatione, si petant, cum non possint amplius extumulare.

Notandum 6. Locus, in quo hæreticus sepultus fuit, privatur aliorum fidelium sepultura, non ad tempus tantum, donec satisfactum fuerit, sed in perpetuum, ut patet ex *cit. c. 2. in fine princ. Jo. Andr. ibid. V. Perpetuo.*

Notandum 7. Non esse excommunicatum, qui hæreticum sepeliri curavit, non favore hæresis, sed ob amicitiam, & consanguinitatem, vel ne illius cadaver insepultum aerem corrumpat, *Farinac. cit. l. num. 50.*

§. III.

De pœna Confiscationis bonorum quæ infligitur hæreticis.

LVI. Quæritur 1. An, & qualiter propter crimen hæresis bona hæreticorum confiscentur? Resp. in primis in cap. „ *Vergentis.* 10. *h. t.* Innocentius III. statuit, ut in Terris „ temporali jurisdictioni Papæ subjectis bona hæreticorum „ publicentur: & in aliis idem præcipit fieri per Potesta- „ tes, & Principes sæculares in suis Terris, ac Provinciis: „ & si isti ad hoc exequendum negligentes fuerint, per „ censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, compellan- „ tur: nec ad eos ulterius bona eorundem revertantur: nisi „ ad fidem redierint, & abjuraverint hæreticam pravitatem: „ & ex misericordia aliquis eorum voluerit misereri: ut „ temporalis saltem pœna corripiat, quos spiritualis non „ corrigit disciplina: cum enim secundum LL. civiles (*l.* „ *Quisquis. 5. C. ad leg. Jul. Majest.*) filiis suis, vita solum „ ex misericordia conservata, confiscentur eorum bona, „ quanto magis, qui aberrantes a fide Filium DEI offendunt, „ a Capite nostro, quod est Christus, per Ecclesiasticam di- „ strictionem, seu censuram præcidi debent, & bonis tem- „ poralibus spoliari, quia gravius est, æternam, ac Divi- „ nam, quam temporalem lædere Majestatem, nec exhære- „ datio filiorum Catholicorum debet impedire censuram „ hujusmodi severitatis, cum in multis casibus filii pro pa- „ tribus temporaliter puniantur: & secundum Canonicas „ Sanctiones quandoque, non solum puniantur Auctores sce- „ lerum, sed etiam progenies damnatorum ut patet ex c. *Cum multa.* 3. *caus.* 15. *q.* 8. ubi geniti ex Ministris Ecclesiæ redigantur in servitutem ejusdem, & c. *Cum Ecclesia* 18. §. *Item peccata Israeliticorum. caus. 1. q. 4.* & *toto tit. de fil. Presbyt.*

LVII. Pro explicatione hujus c. notandum 1. Ecclesia potest, etiam in Terris Imperii, propter delictum Ecclesiasticum infligere pœnam confiscationis bonorum, quamvis bona publicata deferantur ad fiscum sæcularem, *Abb. hic nu. 2.* nisi is, cujus bona confiscantur, esset Clericus: tunc enim bonorum applicatio fieret fisco Ecclesiæ, etiam in Terris imperii, *Arg. c. 2. de success. ab intest. Fagn. hic n. 4. & 5. ex Butrio, & Ancharano.* habet enim etiam Ecclesia Cameram fiscalem, cui applicantur bona publicata, quia Ecclesia in terris quoad temporalem jurisdictionem sibi subjectis, vendicat sibi omnia jura temporalia. *Fagn. hic n. 8.*

Notandum 2. Judices, ac Principes sæculares possunt per Ecclesiam compelli ad Justitiam administrandam, *c. Administratores.* 26. *caus.* 23. *q.* 5. *Gl. hic V. Præcipimus*, idque ratione peccati, *Arg. c. Novit.* 13. *de Judic.*

Notandum 3. Hæretici, quamvis ad fidem sponte redeant, non tamen recuperant bona amissa, nisi ex misericordia, & gratia eis reddantur. *Gl. hic V. Misereri, & Abb. num. 2. not. 3.* Idemque est de Episcopatu, quem non recuperat in hæresim lapsus, etsi ex misericordia, *c. Ipsa pietas.* 24. §. *Si inquiunt. in fine. caus.* 23. *qu.* 4. & *c. Quod autem.* 3. *cit. caus. q. 7. Gl. hic. V. Misereri.*

Notandum 4. Propter criminis paterni immanitatem quandoque puniri possunt filii temporaliter, quia ipsi parentes puniuntur in personis filiorum: nam ut dicitur in *l. Isti quidem.* 8. *in fine. ff. Quod metus causa.* cum parentes pro affectu magis in liberis terreantur: & in filiis paterni criminis exempla metuantur, *l. Quisquis.* 5. §. *Filii vero C. ad leg. Jul. Majest.* cum filius sæpe sequatur vestigia parentum, *Abb. hic num.* 3. Regulariter tamen filius non debet puniri ob crimen patris, maxime in spiritualibus, in quibus nunquam punitur pro patre quomodo intelligi debet, quod dicitur Ezechiel. c. 18. *Filius non portabit iniquitatem patris*, & notatur in *Summa caus. 1. q. 4. Abb. hic n.* 3.

Notandum 5. Hæretici committunt crimen læsæ Majestatis Divinæ, quod longe gravius est, quam læsæ Majestati humanæ, ut dicitur in *cit. cap. Vergentis. h. t. & Gl. ibid. V. Longe sit gravius* nam majus est peccatum, quod committitur in DEUM, quam quod in hominem, *c. Sicut quis.* 12. *caus.* 17. *q.* 4. adeoque etiam gravius puniendum.

Notandum 6. Bona hæreticorum confiscantur, sive filios habeant, sive non, ita ut nec Catholicis hæreticorum filiis aliquid relinquendum sit, ut dicitur in *cit. c. Vergentis.* & ibi *Gl. V. Exhæredatio.* de quo plura infra.

LVIII. Præterea idem statutum habetur in c. *Excommunicamus.* 13. §. *Damnati. h. t.* ubi in fine dicitur: ita quod „ bona hujusmodi damnatorum, si laici fuerint, confiscen- „ tur: si vero Clerici, applicentur Ecclesiis, a quibus sti- „ pendia acceperunt. Ubi *Gloss. V. Stipendia* ait: si plura stipendia in diversis Ecclesiis habuerint, inter Ecclesias pro rata dividantur, juxta c. *Relatum.* 12. *de Testam.* bona vero Clericorum, qui Ecclesias non habebant, debent appli-

cati Episcopo, qui illa in pios usus distribuat, *Abb. in tit. c. Excommunicamus. in notat.* Consentit c. *Super quibusdam.* 26. ibi: *quorum propria bona confiscentur de V. S.* Eadem poena confiscationis bonorum Decreta est in hæreticos Jure Civili, ut constat ex *l. Manichaeos.* 4. ibi: *quos bonorum omnium etiam confiscatione persequimur*, & in *Auth. Gazar. Cod. de hæretic.*

LIX. Denique in *c. Cum secundum.* 19. *h. tit. in 6.* statuit Bonifacius VIII. bona hæreticorum, non solum esse confiscanda, sed etiam esse ipso jure, seu facto confiscata: ubi ,, inprimis enumerantur tria crimina, ob quæ ipso facto dominium bonorum perditur, eaque ad fiscum deferuntur, secundum Leges Civiles: videlicet contrahentes nefarias, ac naturæ contrarias, seu incestas nuptias, eo ipso rerum suarum dominium perdant (*l. Cum ancillis.* 3. *& l. si quis.* 6. *C. de incest. nupt. l. Incesta.* 52. *ff. de ritu nupt.*) Item mulier ingenua, quæ parentibus non consentientibus nupsit raptori; bona omnia, quæ illi obvenerunt a raptore, aliisque consortibus raptus, ipso jure amittit, quæ certo casu deferuntur ad fiscum (*l. unic. §. Et si quidem C. de raptu Virgin. & Auth. De eo, quæ raptori suo nubit, Collat. 9. Novel.* 150. *Gl. hic V. Certoque casu.*) Vel qui illicitas species, seu merces transvehit: vel rerum vectarum professionem omittit, earundem rerum proprietate hoc ipso privatur, illæque fisco acquiruntur. Multo magis ergo bona hæreticorum, qui gravius, & horribilius, quam prædicti, delinquunt, ipso jure sunt confiscata. Additur in *tit. c. in fine.* quod confiscationis hujusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debeat per Principes, aut alios Dominos temporales, antequam per Episcopum loci, vel aliam personam Ecclesiasticam super hoc potestatem habente, sententia super eodem crimine fuerit promulgata: quia secularis super hoc crimine quippe Ecclesiastico judicare non potest, *Gl. fin. hic*, de quo infra.

LX. Pro explicatione hujus c. notandum 1. hæreticorum bona, ipso jure, a die commissi criminis confiscantur, ut tradit *Gl. hic V. Ipso jure*: absque alia sententia condemnatoria Judicis, *Franc. ibid. §. Confiscationis. not.* 1. idque ex communi omnium consensu receptum esse testatur *Sanch. l.* 2. *Moral. cap.* 22. *num.* 2. sicut idem statutum est in crimine læsæ Majestatis humanæ, ob quod bona publicantur a die commissi criminis, *l. fin.* ibi: *ex quo quis tale crimen contraxit, C. ad leg. Jul. Majest.* quamvis id in Jure Canonico non sit expressum de crimine hæresis, ut notat *Sanch. cit. l.* Requiritur tamen sententia Judicis, per quam declaretur, Reum hæresim commisisse, ante quam hæreticus privari non potest possessione bonorum, quia generatim loquendo, tametsi ob aliquod delictum imposita sit pœna, ipso Jure, incurrenda, etiam ante condemnationem Judicis, attamen antequam fiat executio pœnæ, requiritur sententia declaratoria Judicis, ut Reus a possessione amoveri possit, *Franc. hic §. Confiscationis. not.* 1. *&* 2. ubi tamen excipit, nisi crimen hæresis esset ita notorium, ut nulla tergiversatione celari possit; tunc enim sufficit, si Judex assignet terminum ad excusandum factum, quo elapso fieri potest executio, sine alia declaratione, de quo tamen dubitat ipse *Franc. cit.* 1. *Navarr. l.* 5. *consil.* 20. *num.* 6. *& seqq. Farinac. tr. de hæres. q.* 190. §. 1. *num.* 5. quia etiam in notoriis requiritur sententia.

Notandum 2. Post latam sententiam declaratoriam super crimine hæresis, statim fieri potest executio per Judices sæculares, quia bona hæreticorum occupare possunt, absque alio processu, imo etiam sine alio mandato Judicis Ecclesiastici, cum ex sententia declaratoria illis sit acquisitum jus omnia bona occupandi in hoc crimine, ut colligitur a contrario sensu ex *citat. cap. Cum secundum.* *Franc. ibid. num.* 3.

Notandum 3. Bona hæreticorum confiscantur, etiamsi post mortem eorum de hæresi fuerint convicti, & condemnati. Nam si quis accusatus fuit de hæresi, & pendente accusatione, moriatur, non est extinctum crimen, sed contra hæredes causam prosequi licet, ad eum finem, ut bona defuncti fisco applicentur: imo tametsi vivente hæretico, non esset cœpta accusatio, adhuc post mortem illius posset accusari ad eum finem, ut memoria ejus damnetur, & bona confiscentur, ut tradit *Gl. in c. Accusatus.* 8. *§. Porro inficiatione rursus h. tit.* 6. Idque etiam probatur ex *citat. cap. §. Imo vero casu*, ubi dicitur ,,Quando hæredes ad successionem non debent admitti, ob hæresim sui auctoris: non obstante, quod auctore ipso vivente, crimen hæresis non fuerit, interveniente ipsius morte, declaratum: ad confiscationem bonorum, post mortem ejusdem, nihilominus procedatur, *Franc. in cit. c. Accusatus. §. In eo vero cod. in 6. Farinac. tr. de hæres. q.* 190. §. 1. *num.* 9.

LXI. Quæritur 2. An hæreticus, cujus bona, ob crimen hæresis, ipso jure sunt confiscata a die commissi criminis, ut supra dictum, ipso facto, etiam amittat dominium, & administrationem omnium bonorum, eaque in fiscum transeant? Resp. Probabilius videri, non amitti ipso facto, ante sententiam declaratoriam criminis, ut docet *Molina tr.* 2. *de justit. disp.* 95. *num.* 22. *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 22. *n.* 3. *&* 4. & plures alii apud ipsum; quamvis *Azor. & Farinac.* aliique contrarium teneant. Ratio est, quia ex eo, quod bona hæreticorum ipso jure confiscata sint, a die commissi criminis, solum sequitur, ab illo die bona esse fisco realiter obligata, & tacite hypothecata, quod bene stare potest cum dominio, sicut dominium hypothecæ est penes debitorem, licet sit obligata creditori, ergo per confiscationem non amittit hæreticus, ipso facto, dominium bonorum, quia pœnæ non sunt extendendæ, sed restringendæ. Quare post sententiam declaratoriam hæresis, confiscatio retrotrahitur ad diem incursi delicti, ac si illo die sententia lata fuisset, & bona aliena restitui debent fisco, una cum fructibus perceptis, & alienationes, ac contractus interim initi in præjudicium fisci rescinduntur. *Sanch. c. l. num.* 33. ubi ait, id ab omnibus utriusque Juris Doctoribus, & Theologis esse receptissimum. Et hoc saltem probant LL. prohibentes hæreticis, & aliis, alienationes bonorum, nempe quod non possit reus alienare bona firmiter, & irrevocabiliter.

Excipitur 1. Nisi possessione bonorum, quæ fisco sunt addicta, ille legitime contra fiscum præscripserit, ad quod in crimine hæresis requiruntur XL. anni, ut possessor præscribat bona defuncti adversus fiscum, *c.* 2. *§. Si post mortem de præscript. in* 6. de quo dictum supra *l.* 2. *tit.* 26. *num.* 53. Excipitur 2. quod alienationes necessariæ fieri possint ab hæretico, seu illo, cujus bona sunt confiscata, ipso jure, & cui interdicta est administratio bonorum suorum, ita ne per fiscum revocari non possint alienationes hujusmodi, usque dum sententia declaratoria criminis sit secuta, utpote quæ fiunt ad alendum se, & familiam suam, pro solvendis debitis, &c. quia prohibita alienatione, censetur interdicta voluntaria, non necessaria, *Sanch. cit. l. num.* 55. *& seq.*

LXII. Ex dictis infertur, quod hæretici, aliique, quorum bona sunt confiscata, ante Judicis sententiam saltem declaratoriam, non tenentur in foro conscientiæ offerre, & tradere bona sua, *Silvest. V. Hæresis. quæst.* 8. *numer.* 23. *Azor. p.* 1. *l.* 5. *cap.* 7. *qu.* 2. *&* 3. *Sanch. cit. cap.* 22. *num.* 7. *Farinac. cit. q.* 190. *num.* 22. ubi ait, hanc esse communiorem, & æquiorem opinionem. Ratio est, quia nemo tenetur tam gravem pœnam, qualis est privatio omnium bonorum, in se ipso exequi, ideoque per legem imponi non potest, esset enim multis transgressionibus exposita. Imo etiam post sententiam condemnatoriam, vel declaratoriam hæresis, non tenentur hæretici, vel alii hujusmodi delinquentes offerre, & tradere sua bona fisco: sed tantum tenentur non resistere; nec impedire, quo minus bona ab eis exigantur, & sententia executioni mandetur, non autem illam adversus se ipsos exequi, *Sanch. c. l. num.* 8.

Cæterum regula generalis est, ab omnibus DD. recepta, quod sub absoluta bonorum confiscatione propter hæresim, vel aliud crimen, ipso jure, facta, comprehendantur omnia bona, tam mobilia, quam immobilia, quæ hæretici propria sunt, imo etiam jura, & actiones, quæ sub bonorum appellatione veniunt, *l. Bonorum* 208. *ff. de V. S.* quia in *l. Manichaeos* 4. *Cod. de hæretic.* dicitur, omnia bona hæreticorum publicari, & in cap. *Cum secundum* 19. *h. titul.* decernitur absolute, bona hæreticorum ipso jure esse confiscata. De qua materia fuse tractat *Sanch. l.* 2. *mor. cap.* 24. 25. *&* 16. qui videri potest. Excipitur inter alia, jure Canonico, dos uxoris Catholicæ propter hæresim mariti, de qua agemus §. *seq.*

§. IV.

An dotes uxorum confiscentur propter hæresim maritorum?

LXIII. De hac re agitur in c. *Decrevit* 24. *h. c. in* 6. ubi ,,Innocentius IV. statuit, quod dotes uxorum Catholicarum propter hæresim maritorum, non debeant confiscari: quod intelligendum est nisi forte mulieres ipsæ cum maritis matrimonia contraxissent, quos hæreticos tunc (scilicet tempore contractus) sciebant. Ratio decisionis est, quia universim loquendo, ob maritorum culpam uxores inquietari leges vetant, *lib.* 2. *C. Ne uxor pro marito*, & pœnæ suos tenere debent auctores, *l. Sancimus* 22. *C. de pœnis*. Neque rationi est consentaneum, ut innocens, propter alterius crimen, puniatur, nisi id jure sit expressum, sicut expressum est puniri filios, ob crimen læsæ Majestatis Divinæ, vel humanæ commissum a patre, *Sanch. l.* 2. *moral. cap.* 27. *num.* 2. Ratio exceptionis est, quia tunc in pœnam delicti commissi, & ob periculum perversionis, cui se tales mulieres exponunt, publicantur earum dotes.

LXIV. Ubi præterea notandum 1. Non solum dos, sed etiam bona paraphernalia uxoris non confiscantur: nec donatio propter nuptias, quam facit Sponsus Sponsæ, aut vir uxori, in premium dotis receptæ, vel nobilitatis, vel pudicitiæ Sponsæ, & fit propria uxoris, post matrimonium consummatum: nec etiam res donatæ uxori a consanguineis viri, etsi intuitu viri, nisi donans tempore donationis expresserit, ut res donatæ marito acquirantur: nec etiam res acquisitæ ab uxore, constante matrimonio, ut medietas lucrorum: nec denique quæcunque alia bona propria uxoris, propter hæresim mariti, confiscantur, *Sanch. citat. cap.* 27. *num.* 3. *Farinac. tr. de hæres. q.* 190. *num.* 44. *&* 3. *seqq.* & alii apud ipsos. Imo uxor potest, bonis viri confiscatis, res suas propria auctoritate capere, *l. Si quis* 9. *C. de bonis proscript. Sanch. c. l.*

Notandum 2. Non solum autem ipsa dos, & reliqua bona uxoris, sed etiam ususfructus dotis, qui percipitur ex aliis bonis uxoris, publicatis bonis mariti, non confiscatur: nam etsi ususfructus dotis, durante matrimonio, pertineat ad maritum, ad alendam uxorem: quia tamen vir, ob factam confiscationem, redditus est inops, & impotens ad illam sustentandam, reddita uxori dote, etiam ususfructus illi restituitur, *Palao disput.* 5. *pun.* 12. *numer.* 7.

Notandum 3. Non tantum in donatione inter vivos, sed etiam in donatione mortis causa facta inter conjuges, non habet locum publicatio, ita ut si donatio, mortis causa facta sit a viro uxori, ea morte viri, etiam civili, confirmetur, ideoque bona sic donata, propter conjugis donantis delictum non transeunt in fiscum: non tamen viro donanti adimitur licentia talem donationem revocandi, usque ad ejusdem mortem naturalem, *l. Sed etsi* 13. §. 1. *ff. de donat.*

donat. inter vir. & uxor. & l. Reservari 24. *C. eod.* quamvis alias donets, mortiscausa, alteri quam conjugi morte civili non confirmentur, sed si is supplicio afficiatur, transeant ad fiscum, *l. Si aliqui* 17. *ff. de mort. caus. donat. Sanch. cit. c.* 17. *num* 16.

LXV. Notandum 4. Hæc pœna privationis dotis statuta est in uxores scienter nubentes viris hæreticis, ut constat ex cit. *c. Decrevit in fine h. t.* quamvis ibi non imponatur ipso jure, seu facto, sed solum per sententiam condemnatoriam Judicis, ut notat *Sanch. cit. cap.* 17. *n.* 18. Si vero uxores, tempore contractus matrimonii, ignorarunt viros, quibus nupserunt, esse hæreticos, non confiscantur earum dotes, etsi postea id sciverint, quia tunc non deliquerunt, contrahendo matrimonium cum illis: præsumuntur autem ignorare hæresim virorum, nisi probentur scire, ideoque fisco probatio hujus scientiæ incumbit, pereoti ob eam publicari dotem, *Gl. fin. in cit. c. Decrevit. & ibid. Franc. nu.* 2. *in Gl. fin. Sanch. c. l. num.* 17. *Farinac. cit. q.* 190. *num.* 52. §. 3. *num.* 2. ubi id limitat, nisi superveniente scientia, quod maritus sit hæreticus, uxor peccato ejus consentiat, tunc enim perinde est, ac si ab initio scivisset hæresim mariti, adeoque dotem perdet, & ea fisco applicabitur.

Notandum 5. Hæc pœna confiscationis non habet locum in illa dote, quæ uxori data est, cum eo onere, & conditione, ut danti, vel alicui tertio, soluto matrimonio, restituatur: tunc enim, sicut quodlibet aliud fidei commissum, non potest publicari in perpetuum, quia id cederet in præjudicium tertii, cui dos restituenda est: & tunc fiscus percipiet fructus illius dotis, durante matrimonio, *Sanch. c. l. num.* 19.

LXVI. Sed circa hoc adhuc restant duæ quæstiones, nam 1. quæritur: An uxor scienter nubens viro hæretico, non tantum in pœnam privetur dote, sed etiam omnibus aliis bonis, quæ habuit, tempore contracti matrimonii, vel etiam quæ acquisivit postea, constante matrimonio? Affirmant *Gl. in cit. c. Decrevit in figuratione casus, & Franc. not.* 8. *Farinc. c. l. num.* 49. & 50. quia sic nubens, & in tali matrimonio persistens suspecta redditur de hæresi, & fautrix hæresis censetur, ideoque contra illam ut talem procedi potest, ac puniri: nam licet in *cit c.* de sola dote fiat mentio, tamen ea sola expressa fuit, exempli gratia tantum, non autem ut ea dispositio ad solam dotem restringeretur, ergo sicut quando uxor ignoranter nubit hæretico, non privatur dote, nec aliis bonis paraphernalibus, ita vice versa, quando scienter nubit, sicut amittit dotem in pœnam, sic etiam omnia alia bona. Neque vero mulier scienter nubens hæretico punitur eodem modo, quo ipse hæreticus: tum quia hæreticus punitur confiscatione bonorum, ipso facto, mulier per sententiam: tum quia ipse hæreticus aliis pœnis adhuc punitur, quibus non punitur mulier ob hoc delictum, quod scienter nupserit hæretico, *Palao cit. pun.* 12. *num.* 10.

Verum contraria sententia, quod hæc pœna amissionis dotis non sit extendenda ad alia bona non dotalia, est probabilior, quam tenet *Sanch. c. l. num* 22. quia *cit. c. Decrevit.* de sola dote loquitur, & in pœnalibus non est facienda extensio: & si Papa voluisset, omnia bona uxoris, tali casu publicari, non sola dotalia expressisset, sed omnia, sicut id expressit in *c. pen. h. t. in* 6. & durum est per eandem generalem confiscationem bonorum plecti æque uxorem Catholicam, ac ipsum hæreticum, cum uxoris delictum multo levius sit, & nullus textus juris sit, qui eam generalem confiscationem ob tale delictum imponat. Neque etiam, quod dos, quæ magis est privilegiata, quam alia bona uxoris, amittatur, si scienter nubat hæretico, recte infertur, etiam alia bona non dotalia tunc amitti: quia hæc pœna soli doti est imposita, forte ob eam causam, ut quia majori gaudet privilegio, gravior etiam sit pœna, unde non potest extendi ad alia bona.

LXVII. Quæritur 2. An vicissim vir Catholicus scienter matrimonium cum hæretica contrahens, incurrat similem pœnam amissionis bonorum? Resp. Negative, tum quia cum vir dotem non afferat, nequit congruenter hæc pœna ad ipsum extendi, quæ soli doti est imposita: tum quia licet vir & uxor sint correlativa, & dispositum in uno correlativorum, censeatur etiam dispositum in altero; *Arg. lib.* 1. *C. de Cupress. lib.* 11. ubi *Gothofr.* ait, argumentum a correlativis dari, si emptio est prohibita, & venditio quoque: id tamen solum obtinet tunc, quando in utroque eadem est ratio: secus si sit diversa, ut in proposito, quia mulier ob ejus facultatem, & sexus fragilitatem, & quia subjecta marito, graviori periculo perversionis se exponit nubens hæretico, quam vir: quare cum non sit adæquate eadem ratio in viro, quæ in muliere, non est extendenda hæc pœna ad virum, *Sanch. c. l. num.* 23. *Barb. in collect. in extrav. cap.* 14. *num.* 6. Porro dos non amittitur, quod mulier virum ob hæresim damnatum comitetur, vel eum non denunciet, quia hæc pœna nullibi jure est statuta, nec delinquit comitando virum, *Sanch. c. l. num.* 24.

§. V.

Cui applicari debeant bona tum Clericorum, tum Laicorum, confiscata propter hæresim?

LXVIII. Assertio 1. Certum est, quod bona Clericorum propria, & patrimonialia propter hæresim eorum confiscentur, ut tradit *Gl. in Clement.* 2. *V. Ecclesiarum. h. tit.* eaque applicanda sunt fisco Ecclesiæ, & Episcopi, in pios usus distribuenda, *Lopez. in pract. crim. Canon. c.* 117. *in addit. lit. f. V. applicantur. Farinac. tr. de hæres. q.* 190. §. 11. *num.* 154. quamvis bona immobilia propria Clerici committentis crimen hæresis, imo & mobilia deferantur ad fiscum Principis secularis, ex recepta in quibusdam Regnis consuetudine, quam approbat *Covarr. l.* 2. *resol. c.* 9. *num.* 12. nam nullibi reperitur interdictum hæc bona publicari, & Canones, qui dicunt bona Clericorum applicanda esse Ecclesiis, non loquuntur de bonis propriis, & patrimonialibus Clericorum, de quibus illi testari possunt, *c. Quia nos* 9. *de testam.* sed de bonis Clericorum acquisitis, intuitu Ecclesiæ: nam bona patrimonialia transeunt ad quoscunque Clericorum successores, *Sanch. l.* 2. *mor. c.* 20. *num.* 22. ubi tamen *num.* 28. ait, spectato jure communi, & seclusa consuetudine, bona Clericorum publicata deferenda esse, quia bona sunt accessoria personæ, eamque sequuntur: & quidem fisco Ecclesiæ Episcopalis, si ipse Clericus non habeat stipendium ab alia Ecclesia, *Lopez. c. l. num.* 4. *Farinac. cit. l. num.* 158. Idemque dicendum de bonis Clericorum quasi patrimonialibus, quæ ab illis acquiruntur, non ex fructibus beneficii, sed ratione alicujus ministerii Ecclesiastici pro Missis dicendis, administratione Sacramentorum, sepeliendis defunctis, & similibus, nam & hæc ob crimen hæretici confiscantur, quia & de illis bonis libere testari possunt Clerici, & hæc ad quoscunque eorum successores transeunt, *Sanch. c. l. num.* 23.

LXIX. Assertio 2. Bona Clericorum acquisita, ratione beneficii Ecclesiastici, non transeunt ad fiscum, sed applicari debent Ecclesiæ, cui inservierunt prout habetur in *c. Excommunicamus* 13. §. *Damnamus h. t.* ubi dicitur: Bona damna„torum de hæresi, si laici fuerint, confiscentur; si vero „Clerici, Ecclesiis applicentur, a quibus stipendia rece„perunt. Ratio est, quia de bonis intuitu Ecclesiæ acquisitis prohibitum est Clericis testari, sed ea post illorum obitum, penes Ecclesias remanere debent, *c. Quia nos* 9. *c. Relatum* 12. *de testam.* ergo cum hujusmodi bona non possint transire ad hæredes extraneos, nec ad fiscum deferri possunt, juxta supra dicta.

LXX. Assertio 3. Bona Ecclesiæ, ut domus, prædia, & similia, ex quibus Clerici reditus beneficii percipiunt, non confiscantur ob hæresim Clericorum, qui illa possident, & Judex illa confiscans excommunicationem incurrit ipso jure, prout sumitur ex *Clement. volentes* 2. *h. tit. post princ.* ubi prohibetur: Ne deputati Commissarii ab Inquisitoribus, „vel Episcopo, vel Capitulo, sede vacante, prætextu offi„cii inquisitionis, quibusvis modis illicitis, ab aliquibus „pecuniam (quo nomine intelligitur quælibet res pecu„nia æstimabilis *Gloss. hic Vers. Pecuniam, Sanch. lib.* 2. *mor.* „*cap.* 22. *numer.* 9.) extorqueant, nec scienter attentent, „bona Ecclesiarum, ob delictum Clericorum, fisco, etiam Ecclesiæ, applicare (multo minus sibi ipsis, vel Officialibus, vel fisco sæculari *Gl. hic V. Ecclesiæ*) quod secus in his (sci„licet proxime dictis) vel altero eorum, fecerint, sen„tentiam excommunicationis, ipso facto, incurrant, a qua „non possunt absolvi (per Ordinarios) nisi plene satisfece„rint illis, a quibus sic pecuniam extorserunt; præterquam „in mortis articulo, nullis privilegiis, vel pactis, aut re„missionibus obstantibus. Notarii vero, & Officiales dicti „officii, nec non fratres, & socii Inquisitorum, illos gra„viter arguant, & corrigant in secreto, & si probare pos„sint, denuncient Prælatis, & Superioribus Inquisitorum, „& Commissariorum eorundem, qui eos ab officiis amove„re debent, & amotos aliis punire, & corrigere. Quod „si Prælati Inquisitorum id negligant, præcipitur locorum „Ordinariis, ut omnia prædicta ad Sedis Apostolicæ noti„tiam perferant: Denique præcipitur Inquisitoribus, ut „non abutantur concessione portandi arma, nec habeant „plures officiales, quam necessarios, qui se cum illis con„ferant ad officia exequenda.

LXXI. Pro intellectu hujus *Clement.* notandum 1. Hanc excommunicationem incurrunt, non tantum ipsi Inquisitores, sed etiam Commissarii, seu Vicarii Inquisitorum, Episcoporum, & Capitulorum, sede vacante, ad negotia inquisitionis deputati, vel ab eis substituti, *Gl. hic in casu. Sanch. l.* 2. *c.* 20. *num.* 4. & 5. non tamen ea pœna habet locum in Episcopis, de quibus ibi nulla fit mentio, forte ob dignitatem illorum, sed de solis Vicariis eorum, *Gl. hic V. Commissarius*, neque in Capitulo, Sede vacante, quia de solis Vicariis in textu fit mentio, neque Prælatis, quia quasi Episcopalem jurisdictionem habent, quia excommunicatio non est extendenda ad casus Jure non expressos, *Sanch. cit. c.* 22. *num.* 6. *Farinac. tr. de hæresi q.* 188. *num.* 142.

Notandum 2. Ad incurrendam excommunicationem, ipso jure latam, in *cit. c.* ad extorquendam pecuniam, vel aliam rem æquivalentem requiritur, ut illa illicite sit extorta, secus si licite, vel sponte sit oblata, & ut sit extorta, prætextu officii, sive ratione inquisitionis in causis fidei, *Sanch. c. l. num.* 7. *Farinac. c. l. num.* 139. Similiter ut incurratur excommunicatio ab iis, qui applicant bona Ecclesiarum fisco etiam Ecclesiastico, ob hæresim, vel aliud delictum Clericorum, requiritur 1. Ut scienter sint applicata, secus si ignoranter, quia publicans nescit illa esse bona Ecclesiæ, modo non sit ignorantia tam crassa, ut sit ingens temeritas, nec affectata, ut bona Ecclesiarum applicentur, secus si bona Clericorum, *Sanch. c. l. n.* 12. & 12. Hinc infertur, si applicantur fisco bona acquisita ab aliquo Monacho, seu Religioso professo, etiam intuitu personæ, qui præest alicui Ecclesiæ, is incurrit excommunicationem, quia cum ea sibi ob professionem acquirere non possit, Ecclesiæ ea acquiruntur, *Gl. in cit. Clem.* 2. *V. Ecclesiarum Sanch. c. l. n.* 13. Idemque est de bonis acquisitis per alium, quamvis Religiosum hæreticum, nisi sit Ordinis Minorum, qui nec sibi, nec Monasterio quippe incapaci acquirendi proprii etiam in communi, acquirere potest, ideoque etsi bona a tali Monacho ob ejus hæresim acquisita publicari non possint, non tamen publicans talia bona incurret excommunicationem, quia non sunt bona Ecclesiæ, *Sanch. c. l. num.* 14.

Notandum 3. Ab utraq; prædicta excommunicatione absolvere potest Prælatus Papa inferior, cum etiam sibi Papa non reservarit, *Gl. in cit. Clement.* 2. *V. Absolvi. Sanch. cit. c. l. n.* 18. & 21.

& 21. *Farinac. num.* 143. quamvis absolutio a priore excommunicatione non permittatur Ordinariis, nisi sub ea conditione, ut prius iis, a quibus pecuniæ sunt extortæ, plene, & reipsa sit satisfactum ab extorquentibus, prout habetur in *cit. Clement.* 2. præterquam, si impotentia restituendi eos excuset, *Sanch. c. l. num.* 18. *&* 19. *contra Suar.*

Notandum 4. Inquisitores, & Commissarii sic illicite pecunias extorquentes, ultra excommunicationem, privantur etiam officio, & alia pœna, arbitrio suorum Prælatorum, seu Superiorum, puniuntur, *cit. Clement.* 2. *& ibi. Gl. V. Amovere Farinac. c. l. num.* 135.

Notandum 5. Notarii, & Officiales, ac socii Inquisitorum debent pecunias illicite extorquentes secrete graviter corrigere, & si probare possint, omnia Prælatis Inquisitorum denunciare, *cit. Clement.* 2. *& ibid. Gl. V. corrigere.*

Notandum 6. Inquisitores possunt habere armatos Officiales, pro defensione suæ personæ, vel familiæ suæ, & ad capiendum hæreticos, *cit. Clement.* 2. *in fine. Barb. in Collect. hic numer.* 8. plura videri possunt apud *Sanch. & Farinac.* citt. locis.

LXXII. Assertio 4. Spectato Jure communi Canonico, bona Laicorum hæreticorum confiscata in terris Ecclesiæ applicantur fisco Ecclesiæ: in terris vero Imperii fisco sæculari, ut decrevit Papa Innocentius III. in *cap. Vergentis* 10. *h. titul.* ubi ait: Interris temporali nostræ jurisdictioni subjectis bona hæreticorum statuimus publicari, & in aliis idem præcipimus fieri per Potestates, & Principes, sæculares, & in *c. Excommunicamus* 13. §. *Damnati vero,* dicitur: Bona hujusmodi damnatorum, si Laici fuerint, confiscentur, ut dictum supra *num.* 56.

LXXIII. Ubi notandum 1. Judex sæcularis, cujus fisco bona hæretici applicantur, non potest illa confiscare, nec bonorum possessionem apprehendere nisi post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam criminis hæresis a Judice Ecclesiastico promulgatam, juxta *c. Cum secundum* 19. §. *Confessionis h. t. in* 6. de quo supra *num.* 59. *Farinac. citat. q.* 190. *num.* 169.

Notandum 2. Bona immobilia hæretici confiscata applicantur fisco Domini loci, ubi sita sunt, & non ubi est condemnatus, seu facta est confiscatio, ita ut si sita sint in diversis territoriis ad diversos Dominos spectantibus, unusquisque vindicabit bona, quæ in suo territorio sita sunt, *Farinac. cit. l. num.* 166. & alii ab ipso citt. Applicantur autem non supremo Principi, cui hæreticus est mediate subjectus, sed illi Domino, cui immediate est subditus, modo inferior Princeps merum imperium & jura regalia habeat, adeoque & jus confiscandi, alias secus, *Farinac. cit. l. num.* 167. aliud est de bonis mobilibus, nam hæc semper pertinent ad fiscum loci, in quo fit confiscatio, quia mobilia bona non territorio adhærent, sed personam damnatæ, eamque sequuntur. *Clarus in pract. crim.* §. *fin. q.* 78. *n.* 27. *Sanch. cit. c.* 20. *num. ult.*

Notandum 3. Prædicta procedunt spectato Jure antiquo: nam juxta novas Extravagantes Pontificia præsertim Innocentii IV. quæ incipit: *Ad extirpanda.* edita 1252. & extat apud *Farinac. cit. q.* 190. *num.* 176. dividenda est in tres partes, prout videre est apud eundem. Verum hodie circa applicationem bonorum confiscatorum ob hæresim, servandæ sunt locales consuetudines, quæ in variis Provinciis variæ, ac diversæ sunt, modo eæ sint rationabiles, ac legitime præscriptæ, & conformes Juribus, & Constitutionibus Papalibus, *Farinac. c. l. num.* 187.

§. VI.

De inhabilitate ad testandum, & hereditariam successionem, quam incurrunt heretici.

LXXIV. Quæritur 1. An hæreticus possit testamentum facere? Resp. Negative, prout Jure Civili statutum est in *l. Manichæos* 4. §. *Ergo C. de heretic.* & sumitur ex *c. Excommunicamus* 13. §. *Credentes h. t.* ubi dicitur: *Sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberum habeat facultatem,* qui textus etsi loquatur de defensoribus, ac fautoribus hæreticorum, multo magis tamen habet locum in ipsis hæreticis, ut tradunt omnes. Idque extenditur 1. Ut testamentum conditum ab hæretico sit ipso jure nullum, etiam ante sententiam criminis declaratoriam, ut docent plures apud *Sanch. lib.* 2. *mor. cap.* 24. *num.* 2. quia in *cit.* §. *Credentes* dicitur: *Sit. intestabilis,* at verbum *sit* importat latam sententiam, & cum bona hæretici confiscentur a die commissi criminis, ab eo tempore jam est incapax testandi, ita ut testamentum sit nullum, quia est de bonis jam ad fiscum pertinentibus, Verum quia juxta probabilem sententiam, alienatio bonorum facta ab hæretico non est ipso jure nulla, ante sententiam declaratoriam criminis, ut dictum supra, hinc neque testamentum, quamvis per subsecutam sententiam revocari possit, & infirmari, quia verbum *sit* in *cit.* §. *Credentes,* est futuri temporis, adeoque importat sententiam non latam, sed ferendam, *Sanch. c. l. num.* 3. *Farinac. tr. de hæres. q.* 196. §. 6. *num.* 89. Addit *Sanch. c. l. nu.* 3. quod etiam post sententiam possit hæreticus de bonis non publicatis testari, quia Jus Canonicum prohibens hæreticos, testari, intelligendum est de bonis publicatis, non autem de bonis acquisitis post sententiam, quæ confiscationi non sunt subjecta. Extenditur 2. Quod hæretici non possint testari etiam ad pias caussas *Farinac. tr. de hæres. q.* 190. *num.* 92. Extenditur 3. Quod testamentum factum ab hæreticis non reconvalescat post subsecutam pœnitentiam, *Farinac. c. l. nu.* 93.

LXXV. Quæritur 2. An hæreticus sit capax successionis hæreditariæ? Resp. Hæreticus privatur successione hæreditatis, tam ex testamento, quam ab intestato, prout colligitur ex *c. Excommunicamus* 13. §. *Credentes*, ibi: *Nec ad hæreditatis successionem accedat, h. t.* & ex *l. Manichæos* 4. §. *Quos bonorum Cod. eod.* privatur autem hæreticus, non solum hæreditate ipsi ex testamento, vel ab intestato delata, sed etiam legato ipsi relicto, etiam ex testamento militis, *l. fin. C. de hæretic.* imo etiam per donationem inter vivos, *Farinac. cit. q.* 190. §. 7. *num.* 93. *& seqq.* An autem hæreticus ita privetur hæreditate sibi delata, ut statim post crimen commissum sit omnino incapax ad succedendum, dubitatur? Affirmat communior sententia DD. hæreticum, durante hæresi, esse incapacem cujuslibet hæreditatis, vel legati, ac proinde in foro conscientiæ eam etiam ante sententiam Judicis declaratoriam restituere debere, non fisco, sed hæreticus non habet titulum ad retinendum, *Vasq. in opusc. Moral. c.* 9. §. 4. *dub.* 2. *num.* 122. & alii apud *Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 24. *num.* 31. & tenet etiam *Farinac. cit. q.* 190. *&* 204. quamvis alii contrarium teneant, nempe quod hæreticus, ante sententiam condemnatoriam, vel declaratoriam criminis, non sit ipso jure incapax hæreditatis, vel legati, ac proinde non tenetur ante illam hæreditatem, vel legatum restituere hæredibus ab intestato vel fisco, quamquam post sententiam omnia illa fiscus auferre possit ab hæretico tanquam ab indigno, *Less. l.* 2. *c.* 12. *num.* 55. *Sanch. l.* 2. *c.* 24. *num.* 30. *&* 34. Ratio est: quia valde durum videtur, ut teneantur delinquentes hæreditates sibi delatas, vel legatum sponte restituere, ante præceptum Judicis. Verum licet non teneatur quis seipsum privare hæreditate jam adita, & obtenta; secus tamen est de non adita, & obtenta, cujus ipso jure est redditus incapax.

Porro quod dictum est, hæreditatem, vel legatum relictum hæretico non confiscari, saltem ante sententiam Judicis, sed pertinere ad hæredes legitimos testatoris, vel legantis, id limitandum est 1. Ut non procedat in hæreditate, vel legato relicto scienter hæretico ab eo, qui illum hæreticum esse non ignoravit, tunc enim in pœnam sic instituentis, vel illi aliquid relinquentis, illa hæreditas, vel legatum fisco applicantur, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 12. *quæst.* 8. *Sanch. cit. c.* 24. *num.* 38. ubi tamen addit, hanc pœnam non obligare, antequam Judex condemnet. Limitatur 2. Hæreticus, postquam ab hæresi est absolutus, & Ecclesiæ reconciliatus, est capax hæreditatis, & legati sibi relicti, quia tunc cessat ea incapacitas, *Sanch. cit. c.* 24. *numer.* 40. *Farinac. citat. l. num.* 201.

LXXVI. Quæritur 3. An & sub qua pœna prohibitum sit hæreticos hæredes in testamento instituere? Resp. Id esse prohibitum sub pœna excommunicationis Episcopis, ut constat ex *c. Si quis.* 5. *h. t.* nam cum quæsitum fuisset in Concilio Africano, an hæretici possint institui hæredes ab Episcopo? Respondet Concilium; si quis Episcopus instituerit hæreticos extraneos, sive non consanguineos, vel etiam hæreticos consanguineos, aut paganos (idemque est de omnibus, qui Catholici non sunt, *Gloss. hic V. Paganos.*) saltem post mortem, excommunicari debet, atque ejus nomen inter Sacerdotes nullo modo recitetur; quia nimirum, ut explicat, *Abb. hic num.* 3. secundum consuetudinem quorundam locorum, nomina Episcoporum in aliquo libro scribi solent, & recitari in die obitus eorum, & pro iis fit aliqua oratio, quod hic prohibetur. Quod tamen intelligendum est, nisi hæretici pœnituerint, tunc enim institui possunt hæredes, *Gloss. hic Vers. Si quis. in fine. & Hostiens. V. Hæreticus.* pœnitentibus enim venia non denegatur, *l. Manichæos.* 3. §. *Sed nec filios Cod. hoc titul.*

LXXVII. Similiter in *c. In eos.* 6. *h. tit.* quod est desumptum quoque ex Concilio Africano, etsi non extat, sed habetur in Concilio Carthaginensi. III. *cap.* 13. ut notat *Gl. Marg. hic* ubi statutum fuit, ut Episcopi, vel Presbyteri in eos, qui non sunt Catholici, etiamsi consanguinei fuerint, nihil conferent (sive in vita, sive in morte; quia hic non distinguitur, & nihil capere possunt ex testamento *Gl. hic V. Nihil conferant.*) Quod autem de Episcopis, & Presbyteris dictum est, debet etiam de reliquis Clericis intelligi, nempe quod excommunicari debeant, si hæreticos instituant hæredes vel etiam in vita eis aliquid donent, nisi causa pietatis, & ad eorum necessitatem sublevandam; quia adhuc ad fidem converti possunt, *Gl. hic V. Nihil. conferunt. & Hostiens.* Imo etiam in testamento necessaria alimenta iis legari possunt, *Sanch. l.* 2. *cap.* 24. *num.* 42. Deinde id limitandum est, nisi instituens hæreticos probabiliter ignorarit, eos esse hæreticos; tunc enim excommunicationem non incurrit, *Farinac. citat. quæst.* 109. *num.* 518. Ratio autem, cur Episcopis, & aliis Clericis sub pœna excommunicationis sit prohibitum, ne hæreticos hæredes instituant, est, quia instituens hæredem eum, quem scit esse hæreticum, redditur suspectus de hæresi ut tradit *Menoch. lib.* 5. *de præsumpt.* 6. *numer.* 33. Eademque prohibitio, & pœna excommunicationis communiter extenditur ad quoscunque fideles, qui scienter instituunt hæredes hæreticos, etiamsi laici fuerint *Farinac. cit. l. num.* 151.

LXXVIII. Porro ex dictis inferunt plures DD. apud *Azor. p.* 2. *l.* 5. *cap.* 26. *quæst.* 2. quod quis etiam post mortem excommunicari possit? nam in *cit. c. Si quis.* dicitur, *saltem post mortem ei anathema dicatur.* Nam licet regulariter crimina morte extinguantur, *c. Quorundam.* 24. *dist.* 23. & ibi *Gl. V. Non potest.* & crimen cum pœna est extinctum, mortuo reo, *lib.* 2. *Cod. Si reus, vel accus. mort. fuer.* tamen hoc speciale est in crimine hæresis, ut quis etiam post mortem accusari, & puniri, ac excommunicari possit, in detestationem hujus criminis, & ne Ecclesia oret pro eo; quia in vita non fuit accusatus, *Gl. in cit. c. Si quis post mortem,* adeoque etiam, qui scienter hæreticum instituit hæredem, potest post mortem excommunicari *Gl. in cit. c. Quorundam. V. Non potest.* Ratio est: quia potest quis, dum adhuc vivit, canonice moneri, ut hoc, vel illud peccatum committat, & post

& post mortem, ratiooe contumaciæ commissæ io vita, quæ post mortem primum innotuit, excommunicari poterit, quia licet mortuos sit extra jurisdictionem Ecclesiæ; videtur tamen eidem subesse, propter delictum in vita patratum. Verum *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 11. n. 4. & Azor. cit. l.* & alii apud *Barbos. in cit. c. Si quis num. 3. h. t.* contrarium tenent, quod mortuus sit omnis censuræ incapax, ac proinde in casu *cit. c. Si quis*. Episcopus, dum hæredem hæreticum instituit scienter, incidit in excommunicationem, & non post mortem primum: vel saltem reatom, sive obligationem ad illam cootraxit; quia tunc delictum fuit perfectum, & consummatum statim, atque testamentum fuit confectum, cum requisitis solemnitatibus. Nec obstat *cit. c. Si quis*. quia id ita intelligendum est, quod post mortem possit declarari, huoc, vel illum in hæresi, vel escommunicatione obiisse; ideoque tanquam excommunicatum Ecclesiastica sepultura privandum esse, nec pro eo orandum, *Azor. cit. l.* de quo plura infra *Cit.* 38.

Infertor 2. Quod Episcopus, vel alios Clericus non possit instituere hæredem hæreticum vel paganum, etiam consanguineum: bene tamen potest in bonis suis patrimooialibus instituere hæredem Catholicum consanguioeum, vel etiam extraneum; quia de his bonis disponere potest pro arbitrio, dummodo non relinquat persunis prohibitis, *capit. Sint manifesta. 25. caus. 12. quæst. 2. Abb. in cit. cap. Si quis. num. 3.*

§. VII.

De aliis quibusdam juribus temporalibus, quibus privantur hæretici.

LXXIX. Assertio 1. Hæretici amittunt patriam potestatem in filios, ita, ot statim, ante omnem sententiam declaratoriam Judicis, filii efficiantur sui juris & esimantur a patria potestate, prout deciditur in *c. 2. §. fin. h. t. in 6.* „ ubi dicitur: Illorum autem filiorum emancipationem, „ quorum parentes, etiam post emancipationem hujusmo„ di, apparuerit, ante ipsam, a veritate Catholica ad hæ„ reticam superstitionem declinasse, nullios volumus esse „ momenti, velut factam de hominibus sui juris, eom di„ gnum sit, ot propter atrocitatem delicti, filii desinant „ esse in potestate hæreticorum parentum, *Gl. ibid. V. Desierint. Azor. p. 2. l. 2. c. 22. q. 6. Molin. tr. 2. de justit. dis. 9. n. 31. Sanch. l. 2. Mor. c. 24. num. 5. & 6. Farinac. tr. de hæres. q. 197. num. 29.*

Hinc patet 1. Quod emancipatio facta a parente hæretico, etiam ante declaratiooem hæresis, non valeat; quia a die commissi criminis caret patria potestate, quæ ad valorem emancipationis requiritur; ideoque jam ante filii sont sui juris, *Sanch. cit. l. 2.* Non potest pater hæreticus filio impuberi substituere pupillariter, sive pro eo facere testamentum, cum non habeat amplios illum in potestate *Sanch. cit. l. 3.* Hæc pœna extenditur ad receptarores, defensores, & fautores hæreticorum, ut etiam eorum filii a patria potestate liberentur; quia illa in *cit. §. Illorum.* solis hæreticis imponitur: pœnæ autem noo suot extendeodæ, *Sanch. cit. l. n. 5.*

LXXXI. Assertio 2. Hæretici privantor etiam potestate dominii in servus vasallos, & jure, qood habent in alios quocunque viocolo personali obligatos, prout sumitur ex *c. Absolutos. 16. & ult. h. t.* ubi decernitur, absolutos esse a „ debito fidelitatis, sive humani hominii (quæ vox mutata „ est in vocem dominii, ut notat *Gl. marg. hic.*) & totius „ obsequii, quicunque lapsis manifeste in hæresim, aliquo „ pacto quaecunque firmitate vallato, sive munitu (etiam „ juramento, *Gl. hic V. Absolutos.*) tenebantur astricti.

LXXXI. Hinc iofertur 1. Servos effici liberos ab obsequio domioi, non quidem ipso jure statim post lapsum io hæresim, ot vult. *Gl. hic V. Absolutos & Abb. num. 2.* Sed post sententiam declaratoriam criminis ut colligitur ex *c. ultim.* ibi: *lapsis. manifeste in hæresim*; ergo requiritur, us hæresis sit manifesta, nempe judicialiter per sententiam, quæ est præcipua, & principalis manifestatio, *Sanchez l. 2. Mor. cap. 24. num. 10. & 13.* ubi ait, illam sententiam retrotrahi ad diem commissi criminis. Sed hic dubitatur, an servi exempti ab obsequio domini lapsi in hæresim, fiant omnino liberi: an vero solom liberentur ab obsequio domini hæretici, ita tamen, ut cum reliquis bonis confiscatis, transeant in dominiom fisci, quia in *cit. cap. ultim.* solum eximuotur a debito fidelitatis, & obsequio domini hæretici. Verum distinguendum est inter mancipia sive servos Christianos, & Catholicos, & servos infideles, aut hæreticos: nam priores omnino liberi fioot, si dominos in hæresim sit lapsus; adeo ut etiamsi dominus, abjurata hæresi, ad fidem Catholicam redeat, eique beneficio Priocipis bona restituantur, non tamen recuperet dominiom servorum, quia libertas semel acquisita quocunque modo revocari non debet, *l. 1. & 2. C. si advers. libert.* Nam licet hæc libertas servis Christianis concessa non sit in jure expressa; satis tamen colligitur ex *l. Manichaos. 4. §. fin. C. h. t.* ubi dicitur, servos quoque extra noxam esse volumus, (id est) liberos fieri volomus, ot esplicat *Accursius ibid.* si domioum sacrilegum evitantes, ad Ecclesiam Catolicam servitio fideliore transierint: si ergo domini hæretici servus fidem suscipiens, omnino liberatur a servitute, io præmium fidei susceptæ; ergo etiam servus; qui deficiente domino a fide, in Catholica fide vult perseverare, debet omnioo a servitute liberari. At vero servi infideles, & hæretici, non fiunt omoino liberi, sed ona cum reliquis bonis, in dominium fisci transeuot, cum in bona dominorum repuceotor, *l. Rerum in bonis. 52. ff. de acquir. rer. domin.* nullo aotem jure reperitur hæc libertas eis concessa, *Molin. tract. 2. de justit. dis. 40. num. 1. §. Cæterum. Azor. p. 1. Instit. l. 8. cap. 12. quæst. 7. Sanch. cit. c. 24. num. 10. & 11.*

LXXXII. Infertur 2. omnes debitores hæretici, eique obligati, a quocuoque debito, & obligatione liberantur, ita ut contra eos amplius hæreticus agere, & debitum exigere non possit, prout sumitur ex *citat. cap. ultim. hoc tit.* qood quamvis loquutur de obligatione fidelitatis: tamen *Gloss. ibid. in notat. & Abb. nu. 8.* & alii Canonistæ communiter, illud extendont ad omnia debita, & quascunque obligationes, *Farinac. tract. de hæres. quæst. 189. §. 5. num. 57.* Quare noo solum vasalli hæretici domini eximuntur a sacramento fidelitatis: sed etiam famuli, & liberti non tenentur amplius ad obsequium domino præstaodum, & si quis debeat hæretico aliquid, ratione pignoris, depositi, motoi, vel alterius contractus, non tenetur amplius ei reddere, *Azor. cit. l. 8. c. 13. post princip.*

Idque estenduot plures DD. apud *Azor. cit. cap. 13. qu. 1.* quod debitores alicujus hæretici ipso jore fiot liberati ab omoi obligatione, etiam aote senteotiam condemnatoriam, vel declaratoriam criminis, modo hæresis sit manifesta, vel ipso facto, vel probata per testiom depositiones, *Abb. in cit. cap. ultim. num. 2. hoc tit. Farinac. cit. quæst. 189. num. 63. Fagnan. in cit. capit. ult. num. 3. hoc tit.* io qoo plus ooo requiritur, & verbum *absolutos* indicat sententiam latam: tum quia hæretici, a die commissi criminis amittont dominium bonorum suorum, juxta probabilem sententiam, de qua supra & consequenter etiam omnem obligationem, ita us fiscos succedat in omoi jure, & obligatione, quod delinquens habeat, eique solvendom sit debitum, oon Domioo io hæresim lapso. Verum contrarium quoque est valde probabile, nempe quod debitores, ante sententiam saltem declaratoriam criminis, possint, ac teneantur ipsis hæreticis debita solvere, & alia obsequia præstare: at vero post condemnationem, vel declarationem Judicis, noo Domino hæretico, sed fisco ea solvere debent, ac præstare, ad quem omnia bona pertinent, *Azor. p. 2. l. 8. c. 13. q. 2. Sanch. l. 2. mor. c. 24. n. 8.* Ratio est: tum quia hæreticus, post commissum crimen, ante sententiam declaratoriam hæresis, non privatur possessione, & administratione bonorum, juxta probabilem sententiam, de qoa supra, ergo ratione hujus possessionis, & administrationis, illi adhoc debent solvi debita, & obsequia præstari. Tum quia, quamvis probabile sit, debitores a die commissi criminis, esse absolutos a debitis solvendis hæreticis, requiritur tamen sententia declaratoria criminis, ot plenum effectum sortiatur illa absolutio: sicut licet a die commissi criminis omnia bona hæreticorum sint addicta fisco; requiritor tamen sententia declaratoria criminis, ut ea occupare possit fiscus, juxta *c. pen. h. t. in 6 in fine*: Si autem debitores non tenerentur solvere hæreticis, ante sententiam declaratoriam hæresis, sed fisco, jam fiscus ante illam bona illorum posset occupare, quod est contra dictum *c. pen.* Nec obstat *c. ult. h. t.* quia intelligi debet, non de quacunque manifestatione, sed de judiciali, quæ est præcipua, & fit per sententiam. Illud vero certum est, etsi admittatur, debitores a die commissi criminis, esse liberatos ab obligatione solvendi debita hæreticis, & vasallos a debito fidelitatis sui Dominis, non tamen ita sunt liberati, ut illorum debita, vel obligatio præstandi fidelitatem, & obseqoia omnino extinguantur, ita ut nihil sibi inde acquirant, sed in iis succedit fiscus, si alii vocati non sint *Farinac. c. l. n. 68.*

Extenditur 2. Omnes debitores hæretici sunt liberati, vel ipso jure, vel saltem post sententiam Judicis, ab omni debito, seu obligatione, etiam pœnali, ac jurata. Quare si quis sub certa pœna obligetur ad aliquid hæretico certa die solvendum, licet tempore constituto non solvat, pœnam non contrahit, *Gl. fin. in cit. c. ult. h. t. Farinac. cit. q. 189. n. 98.* Idemque est de obligatione juramento firmata, quia Papa potest absolvere Laicum a juramento fidelitatis, ratione delicti Ecclesiastici, & ad ipsum spectat interpretatio juramenti, *Gl. in cit. c. ult. V. Absolutos, Abb. ibid. not. 1.* Unde etsi qois juravit solvere Titio ad certam diem, non sit perjurus, etsi non solvat, si is interim lapsus sit io hæresim, quia juramentum habet io se tacitam conditionem, si io tali statu permanserit, ut ei communicare liceat, *Gl. fin. in cit. c. ult. & Hostiens. ibid. V. aliquo pacto.*

Extenditur 3. Licet hæreticus resipiscat, & reconcilietur Ecclesiæ: non tameo recipit nomina debitorum jam confiscata, nec etiam obligationem fidelitatis, qua vasalli erant ipsi obstricti, sicut nec bona coofiscata, quia obligatio semel extincta non reviviscit, *c. Quæris 129. & ibi Gl. V. Contrahatur dis. 4. de consecrat. & l. Qui res suns 98. §. Aream ff. de solut. Abb. in cit. c. ult. n. 4. Farinac. c. l. n. 60.*

LXXXIII. Infertur 3. quod hæreticis non sit servanda fides eis data, & securitas promissa, si a privatis persoois sit data, qui hanc securitatem non possuot promittere, quia si tyranois, & publicis prædonibus non est servanda fides, quia corpus occidunt, multo minus hæreticis, qui animam occiduot. Secus est, si fides, & securitas promissa sit a persona publica, sive a Principe habente potestatem illam concedendi, *Clarus §. Hæresis, n. 18. Farinac. tr. de hæres. quæst. 197. n. 24. & 26.*

Cæterum illud hoc loco addendum, quod prædictæ pœnæ privationis patriæ potestatis, & aliorum jurium temporalium, jore communi decretæ in hæreticos, non habent locum, in Lutherania, qui sunt Augustanæ Confessionis in Germania, licet ab Ecclesia Romana recesserint: tameo ob pacem, ac fœdus cum eis initum, permittente, & consentiente S. Pontifice, retinent patriam potestatem in liberos suos, aliaque jura, & immunitates civiles, non item Ecclesiasticas, quibus Catholici gaudeot, ut notat *Laym. l. 2. tr. 1. c. 16. n. 4. in 6. pœna.*

§. VIII.

De pœna degradationis infligenda Clericis hæreticis.

LXXXIV. Supponendum, quod degradatio sit pœna Ecclesiastica, per quam Clericus ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico depositur, omnibus insuper Ordinibus Ecclesiasticis, & Clericorum privilegiis etiamsi suti, & Canonis per sententiam in perpetuum, & sine spe restitutionis, privatur, ut docet *Silvest. V. Degradatio n. 1. Clarus §. fin. q. 74. n. 1. junct. addit. Farinac. tr. de hæres. q. 189. §. 2. num. 22.* Ea duplex est, verbalis, seu sententionalis, & actualis, seu realis, sicut colligitur ex *c. 2. de pœnis in 6.* Verbalis est, quando quis per sententiam, non solum deponitur, sed etiam privatur in perpetuum privilegiis Clericalibus, eaque præparatoria est ad degradationem actualem, sive realem, & ad illam ordinatur, per quem scilicet reus actu, & cum solemni ceremonia degradatur, seu privatur privilegiis Clericalibus, & Judici sæculari traditur, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 5. n. 4. Farinac. in praxi crimin. p. 1. l. tit. 2. qu. 8. n. 72.* de quo plura infra.

LXXXV. Quæritur nunc 1. An, & quando Clericus ob hæresim sit degradandus? Resp. Clerici manifeste deprehensi in hæresi, antequam tradantur Curiæ, sive Potestati sæculari, prius degradandi sunt, sive ab omni Ordine, officio, & beneficio sunt deponendi, prout statuitur, in *c. Ad abolendam 9. §. præsenti h. t.* ubi dicitur: „ Sancimus, „ ut quicunque manifeste fuerint in hæresi deprehensi, si „ Clericus sit, vel Religiosus cujusvis Ordinis, totius Ec„ clesiastici Ordinis prærogativa spolietur, & sic omni of„ ficio, & beneficio Ecclesiastico privatus, Potestatis sæ„ cularis arbitrio tradatur puniendus: nisi statim post de„ prehensionem erroris, ad fidei Catholicæ unitatem spon„ te redierit, & publice abjurata & hæresi, ad arbitrium „ Episcopi loci, congrue satisfecerit. Ubi etiam additur: „ Si vero Laicus fuerit, nisi similiter abjurata hæresi, & „ satisfactione exhibita, confestim ad fidem Orthodoxam „ confugerit, secularis Judicis arbitrio relinquatur ab eo„ dem puniendus. Idem habetur in *c. Excommunicamus 13. in princ. h. t.* ubi similiter decernitur, quod damnati de hæ„ resi (Laici) per Potestates sæculares puniendi sint, Cle„ rici vero prius a suis Ordinibus sint degradandi.

LXXXVI. Ubi notandum 1. Ut Clericus ob crimen hæresis possit degradari, & tradi Potestati sæculari ab eadem puniendus, requiritur, ut manifeste deprehensus sit in hæresi, & sive per evidentiam facti, quia publice prædicavit hæresim, sive per legitimam probationem, nempe per testes convictus, sive ex propria confessione in Judicio, *Gl. in cit. c. Ad abolendam V. Deprensi.*

Notandum 2. Quamvis alias regulariter per penitentiam non tollatur pœna delicti, *l. Qui ex mente 6. ff. de furtis,* si tamen hæreticus in continenti, & sponte ad fidem revertatur, evadit pœnam, saltem mortis: secus si ex intervallo, & non sponte, sed metu pœnæ, vel probationum redeat, modo tamen etiam hæresim abjuret, & congruam satisfactionem præstet, *Abb. in cit. c. 9. n. 5. & 6. Menoch. de arbitrar. Judic. casu 37. n. 20.*

Notandum 3. Omnes hæretici revertentes ad fidem debent abjurare hæresim, non tantum quam tenuerunt, sed etiam damnare omnes, & quascunque alias hæreses: alioquin etiam pœnitentes non sunt recipiendi, *Farinac. tr. de hæresi q. 194. n. 4. 22. & 23. & n. 24.* Debet autem abjuratio hæc fieri publice, si manifestus sit hæreticus, & hæresim publice sit professus, ut colligitur *ex cit. c. 9. §. præsenti*, ibi: *Publice consenserit abjurare*, quia pro manifestis criminibus manifesta est injungenda pœnitentia, nec scandalum tollitur per abjurationem privatam, *Menoch. c. l. n. 2.* Insuper etiam requiritur, ut abjuratio fiat per scripturam propria manu abjurantis conscriptam, vel per publicum Notarium confectam, & ab eodem abjurante suscriptam, quæ contineat joramentum, quod non revertetur ad pristinos errores, & Catholicam veritatem semper confitebitur, *c. Sequi 8. & c. seq. c. Maximum 19. caus. 2. q. 7.* & forma hujus abjurationis habetur etiam in *c. Ego Berengarius 42. dis. 2. de consecr.* Quod si nesciat scribere, sufficit, ut Notorius se subscribat, in præsentia testium audientium abjurationem, ore proprio Rei, factam *Farinac. cit. q. 197. n. 25.*

Notandum 4. Qui recusat hæresim abjurare, ad arbitrium Archiepiscopi, aut Inquisitorum, ut pertinax, & impœnitens Judici sæculari relinquandus est, & ab eo puniendus, dummodo confessus, vel convictus sit de hæresi, vel in ea deprehensus; alioquin non statim tradendus est Curiæ sæculari: sed prius excommunicandus, & si per annum in excommunicatione steterit, tanquam hæreticus condemnabitur, *Farinac. c. l. n. 34. & 35.*

Notandum 5. Etiam is, qui suspectus est de hæresi, excommunicationi subjacet, nisi ad arbitrium Episcopi, juxta suspicionis, & personæ qualitatem, innocentiam suam congrue purgaverit, *cit. c. 9. §. Qui vero h. t.* quod si suspectus de hæresi in purgatione coram Episcopo defecerit, punitur ut convictus, *Abb. in cit. c. n. 8.*

LXXXVII. Quæritur 2. Qua forma, & a quo degradandus sit Clericus hæreticus, antequam tradatur Curiæ sæculari? Resp. De hoc agitur in *c. Quoniam 2. h. t. in 6.* ubi Pa„ pa Gregorius IX. ita rescribit: Quoniam Episcoporum nu„ merus ad degradationem Clericorum a Canonibus con„ stitutus (nempe ut in degradatione Episcopi intersint XII. Episcopi, in degradatione Presbyteri VI. in degradatione Diaconi tres, *c. Si quis 3. & 2. seqq. caus. 15. q. 7.* Idemque videtur in degradatione Subdiaconi; *Arg. c. Miramur 7. de serv. non ordinar. Gl. hic V. Canonibus*) non potest de facili „ convenire, concedimus, ut Sacerdotem, vel alium Cle„ ricum in sacris ordinibus constitutum, cum ob hæresim „ fuerit sæculari Curiæ relinquendus, aut perpetuo im„ murandus (hoc est, ad perpetuos carceres damnandus) „ convocatis Abbatibus, aliisque Prælatis, ac Litteratis „ suæ Diœcesis, de quibus expedire videbitur, suus Epi„ scopus solus possit degradare.

LXXXVIII. Ubi notandum 1. Quamvis Clericus in hæresim lapsus, si pœnitens rediit ad fidem, non sit tradendus Curiæ sæculari, sed ad perpetuum carcerem damnandus, si tamen sit in Sacris constitutus, prius degradari debet, *Gl. hic innot. Franc. not. 2.* Idemque est, si ad perpetuas triremes sit condemnatus, *Farin. tr. de hæres. q. 199. §. 2. n. 23. & 15.* Addit *Gl. in cit. c. 2. V. Pro hæresi, & Franc. n. 3.* hoc speciale esse in damnato ob crimen hæresis ad perpetuos carceres, quod prius sit degradandus, non autem procedere in damnato ob alia crimina, licet alii apud *Farinac. c. l. n. 24.* contrarium teneant.

LXXXIX. Porro quamvis de jure communi tatis degradatio Clericorum, qui ob crimen hæresis ad perpetuos carceres, vel triremes damnati sunt, deberet esse actualis, & realis: ex consuetudine tamen Tribunalis Generalis Inquisitionis Romanæ, tales ordinarie degradantur tantum verbaliter, *Farinac. c. l. n. 26.* ubi *num. 27.* addit, Clericos in minoribus ordinibus constitutos, etiamsi tradantur sæculari Judici ab eodem ad mortem damnandi, non tamen prius degradari realiter, sed tantum verbaliter, idque colligatur *ex cit. c. 1.* quod expresse dicit, Clericos in Sacris constitutos esse degradandos.

Notandum 2. Licet solus Episcopus proprius loci, confirmatus, & consecratus possit ob hæresim, sine aliis Episcopis, degradare Clericos etiam actu, & realiter: debet tamen: in tali degradatione convocare non solum Prælatos, & Clericos, ac personas Religiosas sed etiam alias personas litteratas suæ Diœcesis, etiamsi Laici sint, periti tamen in Jure Canonico, vel Civili, si ita expedire judicaverit, *Franc. hic n. 3.* ubi tamen non excluditur Capitulum Cathedrale, quominus vocari debeat ad degradationem Clerici, *Gl. hic. V. Solus*, nisi Episcopus præscripsisset, ut etiam possit procedere, sine consensu, aut consilio sui Capituli, in puniendis, & corrigendis subditorum excessibus, *juxta cap. Non est 3. de consuet. in 6. Franc. hic in fine.*

§ IX.

Quæ pœnæ corporales infligi debeant, aut possint hæreticis, & an etiam pœna pecuniaria iis imponi possit?

XC. Assertio I. Pœna, quæ pœnitentibus hæreticis imponi potest, ac sæpe solet, est carcer perpetuus, prout habetur in *c. Excommunicamus 15. §. Si qui h. t.* ubi dici„ tur: Si qui autem, postquam in hæresi deprehensi fue„ rint, redire voluerint ad agendam condignam pœniten„ tiam, in perpetuum carcerem detrudantur. Credentes „ vero eorum erroribus, similiter hæretici judicantur. Ex „ quo patet, quod hæretici redeuntes ad fidem, evadant quidem pœnam mortis, non tamen maneant impuniti, sed detrudendi sunt ad perpetuos carceres, *Gl. hic V. Deprehensi, & Abb. n. 2.* quia regulariter propter solam pœnitentiam non evadit reus pœnam in foro externo.

XCI. Limitatur 1. Quod non omnes hæretici pœnitentes damnari possint ad perpetuos carceres, sed illi tantum, qui vel postquam condemnati sunt de crimine, vel primum post publicationem testium, plene fatentur errorem suum, & ad fidem redire volunt. Secus est de iis, qui antequam depositiones, ac dicta testium edantur, & publicentur, errorem suum fatentur, tunc enim nec dum censentur in errore suo satis deprehensi, *Farinac. q. 193. n. 203.*

Limitatur 2. Possunt Inquisitores, cum Episcopis, ex justa causa, hanc pœnam perpetui carceris hæreticis pœnitentibus infligendam, etiamsi primum, post publicationem testium, errorem suum fateantur, mitigare, & vel in carcerem ad tempus tantum eos detrudere, vel in aliam pœnam arbitrariam commutare, ut constat ex *c. Ut commissi 12. §. Et illorum h. t. in 6.* ubi Inquisitoribus facultas conceditur, il„ lorum, qui mandatis eorundem obedientes fuerint, propter „ hæresim, in carcere, vel muro reclusi, pœnam, una cum „ Prælatis, quorum jurisdictioni subsunt, mitigandi, vel „ mutandi, cum viderint expedire. *Clarus. §. Hæresis num. 7. Farinac. c. 1. num. 204.* ubi addit, quod Inquisitores hæretico etiam post sententiam ad perpetuos carceres damnato, pœnam illam mutare possint, minuendo, vel augendo, juxta eorum arbitrium.

Limitatur 3. Carcer perpetuus, ad quem hæreticus pœnitens damnandus est, non debet ita esse arctus, ut per illum notabiliter abbrevietur vita incarcerati. Nec obstat, quod in *Clement. 2. §. Propter quod h. t.* dicitur, Inquisitores, cum consensu Episcopi, posse hæreticos duro carceri tradere, sive arcto: nam id intelligendum est, modo non sit ita arctus, ac durus, ut intra paucos dies, moreretur reus in eum conjectus, nam alias Judices fidei irregularitatem non evaderent. *Farinac. l. n. 206.*

Limitatur 4. Qui solum suspectus est de hæresi, non debet ad perpetuum carcerem damnari, cum hæc pœna solum imposita sit deprehensis, in hæresis, & postea pœnitentibus, *Farinac. c. l. n. 203.*

XCII. Præterea hæretici impœnitentes, & persistentes in sua pertinacia, pœna mortis afficiuntur, ut constat ex *l. Ariani. 5. Manichæos, & l. Quicunque 8. C. de hæretic.* quia perturbant pacem, & tranquillitatem Reipubl. Et quidem hodie ex consuetudine igne comburuntur, ut testatur *Abb. in c. Ad abolendam 9. n. 23. & c. Excommunicamus 15. n. 2. h. t. Azor. p. 1. l. 8. c. 23. §. Ultima pœna. Clarus §. Hæresis. n. 7. Farinac. cit. tr. q. 189. n. 4.* ubi *n. 5.* addit, quod & vivi comburuntur, præsertim si fuerint hæresiarchæ. Et hinc hæretici impœniten-

nitentes, sive Clerici, sive Laici sint, ab Ecclesia tradunrur Curiæ, seu Potestati sæculari, *c. Ad abolendam 9. §. Præsenti & c. Excommunicamus 13. §. Damnati h. t.* Nam quamvis Ecclesia habeat potestatem morte puniendi hæreticos, ut colligitur ex *Extravag. 1. de majorit. & obed.* quia alias non posset rebelles, uc inobedientes coercere, & eorum delicta vindicare, neque membra putrida, & noxia toti corpori resecare, ut probat *Bellarm. l. 3. de Laicis c. 21. & 22.* Non tamen Ecclesia solet exercere, & exequi hanc potestatem per Judices, & ministros Ecclesiasticos, sed Laicos, & mediante illorum temporali potestate, quia id decentius est, & pietate Ecclesiæ conformius. Imo quando Judex Ecclesiasticus Clericum, post degradationem, vel etiam Laicum tradit, seu relinquit potestati sæculari, debet pro eo efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum, circa eum sententia moderetur, ut dicitur in *c. Ne unum 27. in fine princ. V. S. &c. Reos 7. caus. 23. q. 5.* per quod excusatur Judex Ecclesiasticus ab irregularitate, quam alias incurreret, *Farinac. cit. tr. q. 189. n. 9. & 12.* Quamvis autem *Gl. in cit. c. Ad abolendam V. Laicus*, dicat, quod hæreticus Laicus non tradatur Curiæ sæculari, sicut Clericus, quia semper est de foro sæculari: non tamen negari potest, quia Laicus ab Ecclesia per sententiam sit condemnandus, tanquam hæreticus, & sæcularis Judex sententiam exequi debeat, illumque punire tanquam hæreticum, ac proinde quoad substantiam idem est, hæreticum, sive Laicum, sive Clericum sæculari Curiæ tradere, vel eidem relinquere, *Abb. in cit. c. Ad abolendam n. 7. & 12. Farinac. cit. q. 189. n. 7.* Porro hæretici pœnitentes non afficiuntur ultimo supplicio, sed vel pœna exilii quandoque puniuntur, vel ad triremes damnantur, saltem per triennium, vel aliam pœnam, *Farinac. cit. tr. q. 193. n. 85. & 88. & seqq.*

XCIII. Assertio 2. Inquisitores possunt, non solum Laicis, sed etiam Clericis imponere pœnam pecuniariam applicandam Officio Inquisitionis, vel in usus pios, *Gl. in Clement. 2. V. Illicitis h. t. Farinac. cit. q. 193. §. 6. n. 108. & 119.* & alii apud ipsum citt. Hæc autem pœna pecuniaria non potest imponi hæreticis confessis, & convictis, & impœnitentibus, cum contra hos statutæ sint a Jure certæ, & determinatæ pœnæ, quas Judex mitigare non potest, sed hæreticis pœnitentibus, vel etiam suspectis de hæresi, potest Inquisitor, vel Episcopus pœnam pecuniariam imponere, *Farinac. c. l. n. 117. & 120.*

§. X.

De relapsis in hæresim, eorumque pœnis.

XCIV. Quæritur 1. Quinam in Jure Canonico hæretici relapsi censeantur, & quibus, ac quot modis dicantur relapsi? Resp. Relapsi in hæresim sunt duplici generis; alii vere ac proprie, alii ficte, seu ex Juris præsumptione. Vere, ac proprie relapsi dicuntur, qui confessi, aut plene, ac legitime de hæresi convicti, in Judicio, illam abjurarunt, hoc est, jurejurando damnarunt, & execrari sunt, in eam postea iterum inciderunt, ita ut de hæresi denuo sint legitimis probationibus convicti, vel confessi in Judicio, *Azor. p. 1. l. 8. c. 14. q. 2. & 3. Farinac. tr. de hæresi. q. 195. n. 1. 2. 3. & 7.* At vero ficte, sive ex Juris præsumptione relapsi dicuntur triplici modo. Nam primo, qui accusatus est de hæresi, vel suspectus, quia magna de hoc etiam, & vehemens contra eum suspicio orta erat, „abjuravit in Judicio hæresim (id est, penitus illi renunciavit cum juramento) sed postea iterum in illam hæresim labitur, is censeri debet juris fictione relapsus, „licet ante abjurationem suam, crimen hæresis contra „ipsum plene probatum non fuerit, prout statuitur in *c. Accusatus. 8. in princ. h. t.* Rationem ibid. dat *Gl. V. Fictione.* quia non potest dici vere relapsus, de quo non constat, an fuerit lapsus in hæresim, sicut non potest dici renatus, qui prius non fuit natus, *c. Qui materni 115. & c. Si baptizatus 132. dist. 4. de consecr.* nam regenerationem præcedere debet generatio. Quamvis vero talis non dicatur vere relapsus, cum non fuerit plene convictus de primo lapsu in hæresim: propter vehementem tamen præsumptionem primi lapsus si post abjurationem hæresis, ad illam redeat, juris fictione censetur relapsus, & tanquam relapsus puniri debet, & tradi Curiæ seculari, *Gl. hic in casu, & in notatis*, ubi etiam ait, delictum non dici plene probatum, etiamsi constet de vehemente præsumptione, quæ non sufficit ad condemnandum aliquem de hæresi, *c. Litteras 14. de præsumpt.* modo illa non sit violenta. *Gl. hic V. Vehemens.*

„Quod si vero levis, & modica suspicio hæresis, tantum „de aliquo fuerit, quamvis ex hoc (quia post abjurationem „repetitur lapsus) gravius (quam si nunquam abjurasset) „sit puniendus: non tamen debet pœna relapsorum in hæ„resim puniri, prout additur in *cit. c. Accusatus. in fine princ.* Ratio est: quia talis nec vere est relapsus, nec ficte, sive ex præsumptione juris, sed solum lapsus; ideoque non est puniendus, tanquam relapsus, sed tanquam lapsus in hæresim est degradandus, & perpetuo immurandus, seu incarcerandus; quia postea repertus est incidisse in hæresim, de qua prius erat leviter suspectus, *Gl. hic in casu.*

„XCV. Secundo is, qui fuit convictus prius de una spe„cie, vel secta hæresis, aut in uno fidei articulo, vel in „uno Sacramento Ecclesiæ erravit, & postea abjuravit hæ„resim simpliciter, & generaliter (non restringendo ad „illam sectam, vel fidei articulum, aut Sacramentum Ec„clesiæ) si postea in aliam etiam hæresis speciem, sive se„ctam incidat, vel in alio articulo, aut Sacramento er„ret, censetur juris præsumptione, ut relapsus in hære„sim, prout statuitur in *cit. c. Accusatus. §. Eum vero, h. t.* Ita semel ergo lapsus in hæresim, si post abjurationem simpliciter & generaliter factam iterum sit lapsus, licet in aliam sectam, vel hæresim, censetur relapsus: quia omnes hæreses sunt connexæ, habent enim caudas ad invicem alligatas, & in vanitate conveniunt in idipsum, ut dicitur in *c. Excommunicamus. 13. in fine princ. h. t.* & propositio definita æquivalet universali, *Gl. hic §. Eum vero V. Simpliciter & V. Judicari.* Secus vero est, si quis primo non simpliciter, & generaliter, sed unam tantum hæresis speciem abjuraverit; tunc enim non habebitur pro relapso, si sic specialiter abjurans, postea in diversam speciem hæresis inciderit, *Gl. in cit. §. Eum vero in casu. & V. Simpliciter. Barb. in Collect. ib. n. 8. Farinac. cit. c. 193. nn. 45.* quamvis *Jo. Monach. hic num. 4.* & alii apud *Farinac. cit. l. num. 44.* contrarium teneant: quæ tamen disceptatio hodie cessat; quia semper nunc hæretici pœnitentes generaliter abjurare solent omnes hæreses, etiamsi in unam tantum speciem hæresis inciderint, *Farinac. cit. l. n. 54.*

XCVI. Tertio ille quoque, de cujus lapsu in hæresim, „ante vel post abjurationem, constat, si post illam hære„ticos recipiat, deducat, visitet, vel sibi associet, aut do„na, vel munera eis donet, vel mittat, vel favorem eis „impendat, qui excusari non possint (nempe propter necessitatem famis, ut si eleemosynam det hæretico in extrema, vel gravi necessitate constituto, vel si ignoret, il„lus esse hæreticos *Gl. hic V. Non possit.*) etiam sine non ap„probatione ut ajunt, merito judicari debet relapsus, „cum illum ex approbatione se erroris consequentia non sit „dubium id fecisse, scilicet receptasse, visitasse, donasse, „vel favorem impendisse, prout statuitur in *cit. c. Accusatus. §. Ille vero h. t. in 6.* & ibi *Gl. in casu.*

Itaque non solum is, qui primo in hæresim lapsus est, & pœnitens iterum in illam labitur, sed etiam is, qui non reincidit in hæresim, sed favet hæreticis, illos receptando, comitando, donando, vel munera eis mittendo, defendendo, aut alias opem, & auxilium præstando, censetur relapsus in hæresim, & tanquam relapsus est puniendus, *Farinac. cit. qu. 195. num. 32.*

XCVII. Quæritur 2. Quæ sit pœna jure decreta in hæreticos relapsos? Ex hoc ita statuitur in *c. Ad abolendam 9. „§. Illos quoque h. t.* Illi quoque, qui post abjuratam hæresim, „vel postquam ad arbitrium Episcopi se purgaverint, de„prehensi fuerint in hæresim recidisse, sæculari Judicio, „sine ulla penitus audientia, relinquendi sunt: ita scili„cet, ut nulla ipsorum excusatio super hæresi audiatur, „sed sufficit, quod semel fuerint convicti, & condemnati „de hæresi, quia pejus, & periculosius est, reincidere in „hæresim, quam primo incidere, *Hostiens. hic. V. Sine ulla audientia & V. Recidisse.*

XCVIII. Similiter in *c. Super eo 4. h. t. in 6.* „respondet A„lexander IV. licet in hæresim lapsi, si post abjurationem „hæresis (quia errori suo renunciarunt, cum juramento „de non redeundo ad hæresim (vel postquam se in exa„minatione proprii Antistitis purgaverint, si deprehensi „fuerint in abjuratam hæresim recidisse, sæculari Judi„cio, sine ulla penitus audientia, sunt relinquendi (jux„ta *cit. c. Ad abolendam. §. Illos quoque.*) quia tamen Ecclesia „nulli claudit gremium redeunti, *c. Duo 35. caus. 23. q. 4.* „& habetur etiam in *princip. cit. c. Super. eo. & l. ult. in fine C. „de SS. Trinit.* ideo si sic relapsi postea pœniteant, & ma„nifesta signa pœnitentiæ in eis apparuerint, nequaquam „sunt eisdem, si humiliter petant, Sacramenta pœniten„tiæ, & Eucharistiæ deneganda. Quare indulgentia illa, sive misericordia, quæ exhibetur relapsis pœnitentibus, solum prodest illis; quoad salutem spiritualem animæ, dum necessaria Sacramenta illis non denegantur: non tamen evitant pœnam corporalem, quin non obstante pœnitentia, tradi debeant Curiæ sæculari, ut igne comburantur, *Gl. hic in casu. & V. Deneganda.* Porro de aliis Sacramentis, etiam Extremæ Unctionis, nulla hic fit mentio, quia illa hæreticus relapsus, & per Curiam sæcularem condemnatus non potest recipere; non enim datur, nisi per infirmitatem corporalem ad mortem tendentibus, *Gl. hic, in princ. Farinac. cit. l. n. 4.*

SECTIO IV.

DE FILIIS HÆRETICORUM, ET de credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorundem, ac pœnis.

§. I.

Quas pœnas incurrunt filii hæreticorum?

XCIX. Prima pœna est, quod filii, propter hæresim patris, etiamsi ipsi Catholici fuerint, privantur hæreditate, & omnibus bonis paternis, ut constat ex *c. Vergentis. 10. h. t. &c. pen. eod. in 6. & Auth. Gazaros C. de hæret.* quamvis de filiis Catholicis hæreticorum olim aliud statutum fuerit, nempe ut illis succederent, *l. Cognovimus. 19. C. eod. Sanch. l. 2. Mor. c. 29. n. 9. Farinac. tr. de hæresi q. 191. n. 1.* non tamen filii hæreticorum orthodoxi sunt incapaces succedendi ab intestato, vel ex testamento quibuscunque ascendentibus, nempe avo, proavo &c. & consanguineis collateralibus, & extraneis Catholicis, ut docet *Sanch. cit. c. 29. n. 13. Molin. tr. 3. de justit. disp. 6. n. 19. Farinac. cit. l. n. 26.* licet aliud statutum sit in crimine læsæ Majestatis, juxta *l. Quisquis. 5. §. Filii vero, C. ad legem Jul. Majest.* quia pœnæ huic crimini statutæ, præsertim in filios innocentes, non sunt extendendæ ad casum jure non expressum: neque ex eo, quod crimen aliquod sit gravius, & majus, altero, recte infertur, etiam majorem pœnam ei esse defacto impositam, sed solum æquum esse, ut imponatur.

C. Extenditur autem 1. Quod paterna successione priventur, non solum filii legitimi, sed etiam illegitimi, & spurii,

tii, ne plus juris luxuriæ, quam continentiæ conjugali tribuatur, *Sanch. l. 2. c. 27. n. 1. Farinac. cit. l.* n. 9. 2. Etiam filii privantur dote solvenda ex bonis patris hæretici. *Azor. p. 1. l. 8. c. 18. q. 6. Farinac. cit. l. num.* 8. 3. Filii privantur etiam hæreditate, propter hæresim matris, *Farinac. cit. l. n.* 20. 4. Non solum filii, sed etiam nepotes, & alii descendentes per lineam paternam, & maternam, privantur hæreditate patris hæretici, *Farinac. cit. l. num.* 22.

Limitatur autem 1. Filii hæreticorum pœnitentium non privantur hæreditate paterna, prout sumitur ex *c. Statutum.* 15. §. *Hoc. sane, h. t. in* 6. quia saltem ex misericordia, & æquitate, talibus bona restituenda sunt, *Farinac. cit. l. n.* 34. 2. Si eorum pater non fuit confessus, aut convictus; sed solum suspectus de hæresi, *Farinac. cit. l.* n. 38. qui plures limitationes adfert. Porro licet filius propter hæresim patris puniatur, non autem vice versa, pater punitur propter hæresim filii, *Farinac. cit. l. n.* 41.

CI. Secunda pœna decreta in filios hæreticorum, imo & fautorum, defensorum, & receptatorum est, quod sint irregulares, ita ut ad sacros Ordines promoveri non possint filii, & nepotes eorum descendentes per lineam paternam; soli vero filii per lineam maternam, prout sumitur ex *c. 2. Hæretici. juncto c. Statutum.* 15. *in* 6. Nam ibi filii hæreticorum redduntur inhabiles ad beneficia, & officia publica: nomine autem officiorum publicorum comprehenduntur etiam Officia Ecclesiastica, inter quæ etiam Officia Ordinum computantur, quippe quæ publica sunt, *Navarr. in Man. Prel. c. 27. num.* 205. *Avila de censur. p. 7. dis. 4. dub.* 3. *Sanch. l. 2. Mor. c. 28. n.* 7. Quod probabilius restringitur ad filios natus, postquam parens eorum lapsus est in hæresim, ita ut antea nati ad Ordines promoveri possint, tum quia hi non proveniunt ex radice infecta, & jus ad Ordines jam acquisitum habent: tum quia in *cit. c. 2. §. Hæretici.* ex quo colligitur hæc irregularitas, non statuitur, ut filii hæreticorum officiis obtentis priventur, sed ut impostērum ad ea non admittantur, *Sanch. cit. l. n.* 10. Porro in hac irregularitate solus Papa dispensare potest, cum sit Jure Pontificio inducta, nec reperitur in Jure dispensatio Episcopo concessa, *Navarr. cit. l. n. 4. Sanch. cit. l. n.* 8. In iis vero Regionibus, in quibus nulla, ob crimen paternum hæresis infamia contrahitur, liberi hæreticorum non sunt irregulares, sed ad Ordines promoveri possunt, ut notat *Laym. l. 2. tr. 5. p. 5. c. 4. n.* 1e. *in fine.*

CII. Tertia pœna est, quod Clerici filii hæreticorum, licet non deliquerint, propter hæresim paternam, priventur dignitatibus, & aliis beneficiis Ecclesiasticis, si quæ habent, imo etiam publicis officiis, ab honoribus quibuscunque prout statutum est in *c. Ut commissi.* 12. §. *Privandi h. t. in* 6. ubi Papa Bonifacius VIII. ita rescribit: Privandi „ præterea, vel privatos denunciandi dignitatibus, ac a„ liis beneficiis Ecclesiasticis, de Diœcesanorum, vel eis „ absentibus, Vicariorum suorum consilio, & officiis pu„ blicis, ac honoribus quibuscunque, eosdem hæreticos, „ credentes, receptatores & defensores, eorumque filios, „ ac nepotes plenam concedimus facultatem. Sunt autem „ Diœcesani in privando tales, vel denunciando, priva„ tos beneficiis hujusmodi requirendi, nisi forte legitime „ constaret, quod iidem scienter hujusmodi personis eadem „ beneficia contulissent: tunc enim ii in his requirendi non „ sunt, sed potius e suo Judice puniendi.

CIII. Ex quo patet 1. Quod inquisitores fidei non possint privare Clericos beneficiis, non requisito concilio Diœcesanorum, vel Vicariorum eorundem, ipsis Episcopis absentibus: forma autem, qua privant, est: *privamus, & privatos denunciamus*: & sic dictum, *vel* hic expositive, non disjunctive accipi debet *Franc. hic. n. 2. not.* 5. Ratio autem, cur requiratur consilium Episcopi Diœcesani, est, quia sicut institutio in beneficiis non potest fieri, nisi interveniente auctoritate Diœcesani, *c. 3. de institut.* ita nec destitutio, *c. Ex injuncto,* 1e. *in fine h. t.* Sed cum aliquis ob hæresim privatur officiis publicis & honoribus, non requiritur consilium Diœcesanorum, ut patet ex *cit. c. §. Privandi.* quia cesset in illis ratio jam illata, *Gl. hic. V. Honoribus* 2. Si scienter Episcopus conferat beneficium indigno, non est in privatione beneficii collati hæretico, vel ejus filio requirendus consensus Episcopi, sed a Judice puniendus est, nempe a Metropolitano, si quidem per talem collationem scienter factam Episcopus non reputatur hæreticus, sed aliter delinqueret alioquin cognitio de hæresi pertineret ad Metropolitanum in Synodo provinciali, sed punitio ad Papam, ut tradit *Gl. in c. Inquisitores.* 16. *V. Apostolica, h. t. in* 6. *Franc. hic n. 4. in fine.*

CIV. Præterea in c. *Statutum* 15. *h. t. in* 6. decernitur, ne „ filii hæreticorum, credentium, receptatorum, defenso„ rum, aut fautorum descendentes usque ad secundam ge„ nerationem, sive primum, & secundum gradum, per „ lineam paternam (id est, filios, & nepotes) per ma„ ternam vero, ad primum duntaxat gradum, ad aliquod „ beneficium Ecclesiasticum, vel officium publicum admit„ tantur: quod si secus actum fuerit, sit irritum, & ina„ ne. v. g. Titius de hæresi convictus habet filium, & filiam, & ex filio habet nepotem & ex filia alium nepotem, non solum filius Titii, sed etiam nepos ex filio, inhabiles sunt ad omnia officia Ecclesiastica, & officia publica; non autem nepos ex filia est incapax. Item similiter hæretica habeat filium, & ex eo nepotem, solus filius est incapax, ad beneficia, & officia; non autem, nepos, *Gl. in cit. c. Statutum in casu Azor. p. 1. l. 8. cap. 13. q. 8. in octava pœna hæreticorum. Molin. tr. 2. de just. dis.* 658. *n.* 19. §. *Filii tamen.* Quare hæc Constitutio in quantum punit descendentes per lineam masculinam ob hæresim patris, declaret Jus antiquum Innocentii III. in c. *Vergentis,* 10. *&c. Excommunicamus.* 13. §. *Credentes. h. t.* & Alexandri IV. in *c. 2. §. Hæretici, eod. in* 6. in quantum vero punit descendentes per lineam fœmininam, statuit Jus novum, *Gl. hic. V. Volumus.* Ex quo infertur, quod inhabilitas ad beneficia, & officia publica obtinenda, aliæque pœnę e Jure decretæ in filios hæreticorum, etiam incurrantur ab illis propter hæresim matris, etsi pater fuerit Catholicus, *Gl. hic V. Immo. Farinac. tr. de hæresi. q. 192. n.* 63.

CV. Limitatur autem prædicta Constitutio primo, quod filii hęreticorum pœnitentium, & ad fidem redeuntium non privantur beneficiis obtentis, nec ad alia beneficia, vel officia obtinenda inhabiles redduntur, prout constat ex *cit.* 16. *Statutum. §. Hoc sane. eod. in* 6. ubi dicitur: quod statutum est, nec filii hæreticorum, & fautorum eorum ad a„ liquod beneficium Ecclesiasticum admittantur: id intel„ ligendum esse, de filiis hæreticorum, credentium, & a„ liorum hujusmodi, quia tales esse, vel tales etiam de„ cessisse probantur: non autem illorum, quos emendatos „ esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ unitati: & „ ad mandatum Ecclesiæ pro culpa hujusmodi pœnitentiam „ recepisse, vel humiliter prosecutionem ejusdem insistunt, „ vel parati fuerint ad eandem recipiendam, quia cum „ tunc non stet per eos eam implere, non debet id eis imputari, *Gl. fin. ibid. Molin. cit. dis.* n. 19. *in fine Azor. cit. l. §. Quæres an filii, Sanch. l. 2. c. 27.* n. 26. *&* 28. *Farinac. cit. l. num.* 64. Ratio est, quia cessat tunc causa, ob quam hanc pœnam Jus filiis inflixit, voluit enim in *cit. c. Statutum.* constituere discrimen inter parentes hæreticos, & eorum filios, ut illi quamvis Ecclesiæ reconciliati, maneant adhuc irregulares, & inhabiles ad Ordines & beneficia, donec cum ipsis dispensetur: filii vero post parentum reconciliationem dispensatione non egeant. Unde non incurrunt has pœnas filii hæreticorum, qui publice tales decesserunt, absque nota infamię, ut si obierunt in Regione hæresibus infectas quia quando parentes non sunt damnati de crimine hæresis, sed solum evidentia facti sunt hæretici; quia publice v. g. profitentur fidem Lutheranam, filii eorum prædictas pœnas incurrunt, ratione infamiæ facti, quæ cessat in prædictis locis, *Sanch. cit. c.* 27. *n.* e6.

Aliud vero dicendum est de filiis, & nepotibus hæreticorum lapsorum, etsi pœnitentes, & conversi decesserint; nam quamvis hi ad Ecclesiæ Sacramenta recipiantur: tamen eorum filii adhuc remanent privati beneficiis, & inhabiles ad alia obtinenda, quia in *cit. c. Statutum. §. Hoc sane* duo requiruntur, ut filii hæreticorum evadant pœnas privationis, & inhabilitatis ad beneficia, scilicet ut parentes eorum sint emendati, & reconciliati Ecclesiæ: At relapsi, quamvis per pœnitentiam resipiscant, non habentur tamen pro reconciliatis, sive reincorporatis, quia sine audientia Curiæ seculari traduntur puniendi, *c. Super eo.* 4. *h. t. in* 6. Et hęc sententia videtur probabilior, quam tenet *Gl. in cit. c. Statutum V. incorporatos. Anchar. ibid. not.* 3. *& Franc. nu. 4. in fine. Azor. cit. c.* 13 *in octava pœna. §. Si rogas. Sanch. cit. c.* 27. *n.* 23. *Farinac. cit. q.* 192. *n.* 65. quamvis aliqui contrarium teneant.

CVI. Limitatur prædicta Constitutio secundo, filii hæreticorum non sunt ipso jure privati, nec per sententiam privandi beneficiis jam obtentis, ante lapsum parentum eorum in hæresim, sed solis postea obtentis, ut ex probabiliore sententia docet *Abb. in c. Vergentis,* 10. *n. 4. h. t. Clarus l. 5. sent. §. Hæresis n.* 16. *Azor. cit. c.* 13. *in octava pœna §. Si rogas. Sanch. l. 2. Mor. c.* 28. *n.* 28. *&* 30. *Farinac. cit. l. n.* 18. Idque probatur in *cit. c. 2. §. Hæretici. h. t. in* 6. filii hęreticorum redduntur solum inhabiles ad beneficia, vel officia publica obtinenda, ut patet ex verbo *non admittantur,* quod excludit solum a beneficiis imposterum obtinendis, non autem e postea obtentis. Excipi debet, nisi filii hæreticorum scienter obtinuerint beneficia ad preces patris hæretici, ut statutum est de quibuscunque obtinentibus beneficia ad preces hæreticorum in *cit. c. 2. §. Ad hoc. eod. in* 6. *Sanch. cit. l. n.* 29. Privantur etiam iis solum beneficiis, quæ post condemnationem parentum hęreticorum sunt assecuti; quia ante hanc condemnationem filii non sunt inhabiles ad beneficia obtinenda; adeoque cum illa legitime acquisiverint non debent illis privari. *Sanch. cit. l. num.* 32. Non obstat, quod in c. *Ut commissi.* 12. §. *Privandi. h. t. in* 6. decernitur, parentes hæreticos, eorumque filios beneficiis privandos esse, vel privatos iis denunciandos: atqui parentes hæretici privantur ipso jure beneficiis obtentis; ergo etiam filii, quia utrique sub eorundem verborum contextu in eadem oratione ponuntur. Resp. eum textum intelligendum esse de beneficiis acquisitis post parentum hæresim, juxta *c. 2. Hæretici &c. Statutum.* 15. *h. t. in* 6. non enim in eo inducitur novum Jus quoad privationem beneficiorum, & Jura Juribus sunt concordanda, *Sanch. cit. l. n. ult.* ubi respondet ad argumenta contraria.

Porro utrum universim pœnæ Jure decretæ in filios hæreticorum, vel fautorum eorundem, afficiant etiam filios conceptos, vel genitos ante hæresim, vel aliud ejusmodi crimen commissum: an vero solum filii postea concepti vel nati illas pœnas incurrant, gravis est controversia inter DD. quia plures tenent sententiam affirmativam, alii negativam, quę si non probabilior, saltem benignior, & æquior est, quam præter plures alios *Sanch. l. 2. mor. c. 27. num. 9. & pluribus seqq.* sequitur, ubi latissime eam probat, & ad omnes contrarios textus Juris, & rationes respondet, qui videri potest.

CVII. Denique addunt nonnulli etiam pœnam, quam incurrunt filii hæreticorum, & fautorum eorundem, videlicet infamiam, ut docet *Molin. cit. dis.* 658. *num.* 25. & alii plures apud *Farinac. cit. q.* 191. *num.* 23. Sed contrarium est probabilius, ut docet *Sanch. l. 2. mor. c.* 28. *nu.* 5. quia nullo Jure hęc infamia in filios hęreticorum statuta reperitur, nam inhabilitas ad beneficia, & officia decreta in c. 2. §. *Hæretici. h. in* 6. non est infamia juris, quę reddit inhabiles ad testimonium ferendum, c. *Non potest,* 24. *caus.* 2. *q.* 7. c.

Ta-

Testimonium. 54. *de testib.* & repellit ab actibus legitimis: sed hæc inhabilitas ad beneficia Ecclesiastica, & officia publica est potius genus quoddam irregularitatis, quę non reddit filios hęreticorum inhabilea ad prędicto, actus, & proprie infames, cum id ex nullo jure probari possit. Deinde hęc pœna infamię est quidem statuta in filios reorum lęsę Majestatis humanę in *l. Quisquis.* 5. §. *Filii vero C. ad leg. Jul. Majest.* ubi dicitur, eos infamia perpetua comitetur: non tamen debet extendi ad filios hęreticorum; pręsertim quia contra non delinquentes non debet fieri extensio pœnę, etiam propter similitudinem rationis. Neque vero Papa Innocentius III. in c. *Vergentis.* 10. *in fine h. t.* ex eo quod crimen hęresis gravius sit, quam crimen lęsę Majestatis, arguit simpliciter & absolute etiam bona hęreticorum confiscanda esse: sed solum ex majoris criminis gravitate infert, non esse iniquum, nec mirum, si eadem pœna confiscationis imponatur Jure Canonico crimini hęresis, quę Jure Civili imposita est crimini minori lęsę Majestatis humanæ, *Sanch. cit. l.*

§. II.

Quinam intelligantur per credentes, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum? & quæ sint pœna eorum?

CVIII. Assertio. Dupliciter in Jure accipiuntur credentes hęreticis, 1. pro iis, qui credunt personę hęretici, bonam existimationem de illo habentes, & familiaritatem ei exhibendo, non tamen hęreticorum erroribus assentiendo. 2. Pro iis, qui eorum erroribus credunt: idque vel explicite, assentiendo in particulari erroribus ab hęretico propositis, & publicatis, & hi potius heretici dicuntur, quam credentes: vel implicite solum, & confuse, sive in communi, qui nihil quidem specialiter, & in particulari credunt contra fidem, verbis tamen, vel factis profitentur, se credere, quod hęretici credunt, ut si quis verbo, vel facto declaret, se credere, quod Lutherani, & Calvinistę credunt, licet explicite & in particulari eorum errores ignoret: & hi dicuntur proprie credentes; nam licet tales etiam sint hęretici credentes iis, qui contra Ecclesiam falsa dogmata tradunt, & profitentur; ideoque etiam ut hęretici reputantur, ac puniuntur, c. *Excommunicamus.* 15. *in fine h. t.* ubi dicitur, *credentes autem eorum erroribus hæreticos similiter judicamus*, & ibi *Gl. fin.* quia tamen nihil distincte & explicite contra fidem credunt; ideo proprio nomine credentes hęreticorum appellati sunt, & sub nomine illo, majoris declarationis causa, sunt expressi. *Azor. p. 1. l. 8. c. 15. q. 1. Suar. disp. 21. de censur. sect. 2. num. 6. Sanch. l. 2. Mor. c. 10 num. 2. Farinac. tr. de hæres. q. 182. num. 104. 124. & 125.*

CIX. Extenditur autem 1. Quod non solum illi, qui aperte voce profitentur errorem hęreticum, sed etiam illi, qui in infirmitate ab hęreticis per manus impositionem, consolationem petiverunt, & receperunt, inter illos, qui dicuntur credentes hęreticis, censendi sunt, prout sumitur ex c. *Filii.* 3. & tradit ibi *Gl. in supponendo.* 3. *h. t. in* 6. ubi sic statuitur: filii, vel hęredes eorum, qui dum in le-
„ cto infirmi decumberent, petierunt hęreticos consolato-
„ res, ut ab eis per manus impositionem, consolationem
„ reciperent, sicque defuncti sunt, non debent admitti ad
„ probandum, quod ipsi defuncti consolationem illam, vel
„ verius desolationem, non sanę mentis effecti susceperint
„ (unde quod tunc faciebant, non debuit eis imputari,
„ cum nullum delictum sit sine consensu, *Gl. hic V. Non sa-*
„ *na*) vel post perditam jam loquelam, vel cum memo-
„ riam non haberent ordinatam: si dum vivebant (illi pa-
„ rentes, vel testatores, qui consolationem acceperunt)
„ diffamati erant de hęresi, vel suspecti, aut legitime
„ constiterit, quod quando petierunt hęreticos consolato-
„ res, erant sanę mentis: alioquin (si de hoc legitime
„ non constat, nec ipsi dum vivebant, infamati erant, vel
„ suspecti de hęresi) prędicti filii, aut hęredes admitti
„ possunt ad probandum pręmissa (scilicet quod tunc non
„ erant sanę mentis, vel loquelam perdiderant, nec habe-
„ bant ordinatam memoriam) non tamen per uxores, fi-
„ lios, familiares; vel aliquos ex suis, sed per alios te-
„ stea fide dignos, & maxime, ac specialiter per fidei
„ Christianę Zelatores.

CX. Ubi notandum 1. Licet alias regulariter, si actor proponat aliquod factum, reus admittatur ad probandum aliud factum contrarium ei, quod actor probavit: tamen hoc non procedit, si infirmus, qui erat diffamatus de hęresi, vel suspectus, per manus impositionem, cum prolatione certorum verborum, recepit consolationem ab hęreticis; tunc enim filii, vel hęredes ipsius, non admittuntur ad probandum factum contrarium, scilicet quod ipse perdiderit usum rationis, quando recepit consolationem, quia talis, si est sanę mentis, censetur credere hęreticis, & sic etiam judicatur hęreticus, & ex tali facto oritur contra illum pręsumptio juris, & de jure, quę non admittit probationem in contrarium, idque speciale est favore fidei, *Gl. hic in casu not.* 1. *Farinac. cit. q.* 182. *num.* 110. admittuntur tamen filii, vel hæredes, si non vellent directe probare oppositum, videlicet amentiam, sed solum probare vellent, probationes, quod defunctus fuerit sanæ mentis, esse falsas, nec legitimas, talis enim indirecta probatio admittitur, quia alias daretur ansa deponendi falsum, *Joan. Andr. hic & Franc. num* 3. *Farinac. cit. l. n.* 114. Sicut etiam admittuntur filii, & hæredes ad probandum oppositum, si legitime non constet, defunctum perdidisse judicium rationis, nec infamatum fuisse, vel suspectum de hæresi; quia tunc cessat illa præsumptio contra eum, *Farinac. cit. l. n.* 112.

Notandum 2. Licet alias, quæ fiunt in domo, seu familia, per domesticos, & familiares probari possint: hi tamen non admittuntur ad probandum, non fuisse sanæ mentis eum qui consolationem accepit in mortis articulo ab hæreticis, idque specialiter statutum est in odium tanti criminis, *Franc. hic num.* 2.

CXI. Extenditur 2. Quod etiam credentes censeantur illi in foro exteriore, & puniendi sint, qui bis, vel ter conciones hæreticorum audiunt, licet in foro interno non sint credentes, nisi putent eorum conciones, seu prædicationes essentiales, & salutares. At vero in locis illis, in quibus Catholici cum hæreticis permixtim vivunt, etsi semel, aut iterum conciones hæreticorum audiverint, non eo ipso censentur credentes hæreticis, nisi eas sæpius frequentaverint, *Azor. cit. c.* 15.

Assertio 2. Receptatores, sive receptores hæreticorum Jure Canonico appellantur illi, qui recipiunt alicubi hæreticos, ne in manus Judicum veniant, idque sive sæpius, sive semel tantum: nam licet attenta vi vocis, *receptare* videatur significare iterationem, & frequentiam receptionis: tamen quoad effectum puniendi, sufficit unica receptio, dummodo quis scienter receperit, hoc est, quem scivit esse hæreticum. *Azor. cit. l.* 8. *c.* 15. *qu.* 2. *Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 10. *nu.* 10. *Farinac. cit. q.* 182. *n.* 152 sive privata persona hæreticum recipiat, sive etiam publica, aut Princeps in suam Civitatem, vel Provinciam, & sive in proprias, sive alienas ædes, recipiat, sive in agrum; Jus enim quoad locum receptionis non distinguit *Sanch. cit. l.*

Extenditur autem 1. Quod etsi quis recipiat consanguineum suum, vel amicum, ne in manus Judicis deveniat, non quia hæreticus est, vel in favorem hæresis, sed solum propter sanguinis conjunctionem, vel amicitiam, nihilominus in foro externo habebitur tanquam receptator, quamvis in foro interno excusetur, *Azor. cit. l. q.* 3. non tamen talis ordinaria pœna, quæ est excommunicatio, sed minus puniendus est, *Sanch. cit. c.* 10. *n.* 3. *Farinac. cit. l. n.* 144. *& seq. contra Azor. cit. l.*

Extenditur 2. Quod etiam parentes receptantes illos hæreticos, vel vice versa, hi illos, & conjux conjugem, non ex causa hæresis, sed ex sola affectione sanguinis, vel conjugalis amoris, censentur esse receptatores, saltem in foro externo, ita tamen ut mitius puniantur, ut colligitur ex *l.* 2. *ff. de receptatorib. Sanch. cit. l. num.* 8. *Farinac. cit. l. num.* 143. *&* 149. vel levissima solum pœna, ut censet *Azor. cit. l. q.* 4.

CXIII. Assertio 3. Defensores hæreticorum possunt esse, & dici dupliciter. 1. Si quis errores hæreticorum defendat, argumentis allatis eos probando, contrarias objectiones solvendo, laudando verbis, vel scriptis; sive enim interius errori assentiatur, sive non, tanquam hęreticus est damnandus, omni hæretico deterior; quia in foro externo præsumitur errori, quem defendit, assentiri, *c. Qui aliorum.* 32. *caus.* 24. *q.* 3. *Farinac. cit. q.* 182. *num.* 62. 2. Si quis defendat personam propter hęresim, ne in manus Judicis deveniat, ne denuncietur, accusetur, vel ad Judicem deferatur, & sive defendat in Judicio, sive extra illud, *Azor. p.* 1 *l.* 8. *c.* 15. *q.* 6. *Sanch. cit. c.* 10. *n.* 18. Aliud est, si quis defendat hæreticum, ob aliam causam, v. g. ne a privato injuste laedatur; vel si advocatus illius patrocinium suscipiat in causa civili, vel criminali, extra hæresim; quia hoc non est proprie defendere hęreticum, sed proximum, & justa est defensio, *Azor. cit. l. Sanch. cit. l. n.* 19. Quod si quis defendat hæreticum, non qua talem, sed tanquam consanguineum suum, vel amicum, in foro externo censebitur hæreticus, non in foro conscientiæ. *Azor. cit. lib.* 6 *§. Quæres.*

CXIV. Assertio 5. Fautores hæreticorum censentur, qui quovis modo hęreticis, quatenus hęretici sunt, auxilium præstant, vel favent in sua hęresi: quod etiam dupliciter fieri potest, positive, id est, commissione, & negative, id est, omissione, *Azor. cit. c.* 15. *q.* 7. *Sanch. cit. c.* 10. *num.* 12. Priore, modo, dicuntur favere hæreticis, tum Magistratus, tum privati, si verbis hæreticos, qua tales, excusent, laudent, commendent, ut dicendo eos esse viros probos, injuste damnatos, vel si consilium dent, ut Judicum manus evadant: vel etiam factis ipsis faveant, eos visitando, vel occultando in domo, auxilium ad effugiendum dando, vel alimenta prębendo, vel impediendo executionem justitiæ contra eos &c. *Sanch. c. l. n.* 16. Posteriore modo, scilicet omissione, dicuntur favere hæreticis, si Magistratus, & justitię Ministri, favore hęresis, negligant facere, id quod ex officio debent, v. g. hæreticos capere, vel captos diligenter custodire, vel punire &c. Idemque est, si quis faveat hęretico mortuo, ut hæreticus est, v. g. impediendo, ne procedatur contra hęreticum mortuum, vel si eum in loco sacro sepeliat, vel interrogatus a Judice ejus delictum neget. *Sanch. cit. l. n.* 17.

CXV. Assertio 5. Ad pœnas, quod attinet, inprimis in c. *Excommunicavimus,* 13. §. *Credentes. h. t.* decernitur, cre-
„ dentes, receptatores, defensores, & fautores hæretico-
„ rum excommunicationi subjacere, & insuper statuitur,
„ ut postquam quispiam ex talibus fuerit excommunicatus,
„ si satisfacere, intra annum, contempserit, ex tunc ipso
„ jure sit factus infamis, nec ad publica officia, seu con-
„ silia, nec ad alios eligendos ad hujusmodi, nec ad testi-
„ monium ferendum admittatur. Sit etiam intestabilis, ut
„ nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæredi-
„ tatis successionem admittatur. Nullus præterea ipsi super
„ quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur.
„ Quod si forte Judex extiterit, ejus sententia nullam ha-
„ beat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ipsum deferantur
„ cognoscendæ. Si fuerit Advocatus, ejus patrocinium non
„ admittatur: si Tabellio, testamenta per ipsum confecta
„ nullius sint momenti, sed auctore damnato, damnentur.
„ Idem præcipitur in similibus observari. Si vero Clericus

„ sit,

„ sit, ab omni officio, & beneficio deponatur, ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta. Si qui vero tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati (id est, nominatim excommunicati) evitare contempserint, excommunicentur & ipsi, usque ad debitam, ac idoneam satisfactionem: quia qui scienter excommunicato participat, nisi commonitus destiterit, etiam excommunicandus est, c. *Quod in dubiis* 30. *de sentent. excomm. Gl. hic V. Percellantur.*

„ Præterea in *eod. c. §. Sane* præcipitur, ut Clerici hujusmodi pestilentibus hominibus non exhibeant Ecclesiastica Sacramenta, nec eos Christianæ sepulturæ tradere præsumant, nec eleemosynas, aut oblationes eorum recipiant, alioquin suo priventur officio, ad quod nunquam restituantur, absque speciali indulto Sedis Apostolicæ. (Ex quo colligitur, quod Papa sibi reservet absolutionem, & restitutionem talium, & quod Episcopi possint dispensare, quando Papa id sibi non reservat, ut notat *Gl. hic V. Apostolica.*) Denique additur: Similiter & Regulares idem facere debent (scilicet non exhibere talibus Ecclesiastica Sacramenta) alioquin illorum Regularium privilegia non serventur in illa Diœcesi, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare: Quo casu ab Episcopo loci, tanquam delegato Papæ puniri possunt, *Gl. hic V. Eorum privilegia.*

CXVI. Notandum 1. Præcipua pœna fautorum hæreticorum est excommunicatio, imo etiam vi Bullæ Cœnæ Domini ipso jure sunt excommunicati. Quod si in excommunicatione per annum persistant, fiunt ipso jure infames, nec ad publica officia admittuntur, & iis privantur: & sunt intestabiles, & omnis successionis hæreditariæ incapaces, & a testimonio, & omni alio actu legitimo repelluntur: neque oblatio pro iis fieri debet, & Christiana careant sepultura ut habetur in *cit. §. Credentes & §. Sane cit. c.* 13. *Farinac. cit. q.* 182. §. 3. *num.* 38. *& seqq.*

Porro si hujusmodi fautores excommunicati per annum in excommunicatione perstiterint, hæretici sunt reputandi, & tunc velut hæretici condemnandi, *c. Ut Inquisitionis* 18. *in fine h. t. in* 6. *Farinac. c. l. n.* 41.

Notandum 2. Qui recipiunt hæreticos, vel eos defendunt, aut iis favent, non ob causam hæresis, sed ob aliam, non incurrunt excommunicationem, vel alias juris pœnas, ut caupones, quia sunt latæ in hæreticos ratione hæresis, ideoque non extenduntur ad alios, nisi quatenus in hæresi iis favent, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 15. *q.* 8. *in fine Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 10. *num.* 42. 2. Nec ille, qui recipit, vel defendit hæreticum coactus per vim, vel metum mortis illatum, non tanquam hæreticum, sed ut vitam suam tueatur, incurrit juris pœnas, quia LL. humanæ non obligant cum certo, aut probabili vitæ periculo, *Azor. c. l. q.* 5. *Farinac. cit. qu.* 182. §. 6 *n.* 162. 3. Qui hæreticos recipiunt ignorantes, illos esse hæreticos, nullam pœnam incurrunt, *Gl. in c. Accusatus* 8. *V. Ille quoque, & V. Non possit, h. t. in* 6. *Farinac. c. l. num.* 163.

Notandum 3. Quia hæretici, sine hujusmodi defensoribus, & fautoribus, diu subsistere non possunt, ideo merito similibus pœnis cum hæreticis puniuntur, *Arg. l.* 1. *ff. de receptatorib.* ubi dicitur: *Pessimum genus est receptatorum sine quibus nemo latere diu potest*, & præcipitur, ut perinde puniantur, atque latrones, *Gloss. in c. §. Credentes, V. Receptatores.*

CXVII. Prædictis hoc loco addendum, quamvis generaliter prohibitum sit, ut nullus consilium, vel auxilium, vel favorem præstet hæreticis, eorumque fautoribus: tamen specialiter prohibitum est Advocatis, & Notariis, sub pœna infamiæ, & suspensione ab exercitio officii, ne hæreticis, eorumque fautoribus, patrocinium, vel auxilium præstent, prout decernitur in cap. *Si adversus* 11. *hoc t.* ubi dicitur: „ Quia plus timeri solet, quod specialiter injungitur, quam quod generaliter imperatur (c. *Quanquam* 6. *dist.* 12.) ideo Papa Innocentius III. prohibet Advocatis, & Scriniariis (id est, Tabellionibus) ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem, in aliquo præstent auxilium, consilium, vel favorem, nec eis in factis, vel causis, vel aliquibus litigantibus sub eorum opera patrocinium præbeant; nec pro ipsis publica instrumenta conficiant, vel scripta: quod si secus facere præsumpserint, ab officio suo sint suspensi, & perpetuæ infamiæ subjaceant.

CXVIII. Notandum hic 1. Advocatus, vel Procurator non potest præstare patrocinium, vel auxilium hæreticis, vel eorum fautoribus, *cit. c. Si adversus, & c. ult. in princ.* ibi: *Absque advocatorum & capit. hoc tit. in* 6 nec in judicio, nec extra illud *citat. capit. Si adversus*, ibi: *In factis*, *Farinac. tr. de hæres. q.* 197. *num.* 69. quod tamen solum procedit, quando constat accusatum, vel inquisitum esse hæreticum, nam quando dubitatur, an sit hæreticus, vel an id, de quo inquiritur, sit hæresis, possunt illi dari Advocati, & Procuratores, ut eum defendant, *Clarus §. Hæresis num.* 19.

Notandum 2. Non solum hæreticis, eorumque fautoribus Advocatus patrocinium præstare non potest in crimine hæresis, sed neque in aliis causis criminalibus, ut censetur *Hostiens. & Jo. Andr. hic num.* 7. quia illa verba hujus c. *Nec eis in causis*, extendunt ad omnes alias causas criminales, ut refert *Farinac. c. l. num* 65. Sed probabilius est non esse defensorem hæretici, nec incurrere excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini, qui defendit eum, non in causa hæresis, sed in alia causa criminali, credens habere justam causam, etiamsi postea appareat, quod non erat justa causa, *Silvest. V. Hæresis num.* 10. *Sanch. cit. capit.* 10. *num.* 19. *Farinac. c. l. num.* 66. *Barb. hic n.* 4.

Notandum 3. Licet Advocatus non admittatur ad defendendum hæreticum, aut ejus fautorem, quando contra eum proceditur summarie, ac de plano, nisi ex licentia Inquisitoris, vel Episcopi. *Farinac. c. l. num.* 76. *&* 77. non tamen potest Judex illi facere injustitiam, sed tenetur justam sententiam proferre, *Farinac. c. l. n.* 85.

Notandum 4. Potest Ecclesia, vel Prælatus Ecclesiasticus punire Laicos pœna infamiæ, & suspendere eos ab officiis suis sæcularibus, ratione criminis Ecclesiastici, prout sumitur ex hoc c. *Abb. ibid. n.* 2. *not.* 3.

§. III.

De pœnis eorum, qui sunt negligentes in puniendis, & exterminandis hæreticis.

CXIX. De his agitur inprimis in c. *Ad abolendam* 9. §. „ *Statuimus hoc tit.* ubi decernitur, ut Comites, Barones, Rectores, & Consules Civitatum, & aliorum locorum, juxta commonitionem Episcoporum, præstito corporali juramento, promittant, quod cum ab eis fuerint requisiti, fideliter, & efficaciter, ac bona fide, Ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices adjuvabunt, juxta officium, & posse suum; si vero id facere noluerint, honore, quem obtinent, priventur, & ad alios non assumantur: & insuper ipsi excommunicari, ac terræ illorum interdicto Ecclesiastico subjici debent: Civitas vero, quæ his institutis restiterit, vel contra commonitionem Episcopi, resistentes punire neglexerit, aliarum civitatum commercio careat, & Episcopali dignitate privetur. Additur in *eod. c. §. fin.* Si qui vero fuerint exempti, a jurisdictione Episcoporum, & soli Sedis Apostolicæ potestati sint subjecti: nihilominus in his, quæ contra hæreticos sunt statuta, Episcoporum judicium subeant, & eis tanquam hoc. S de Apostolicæ delegatis (auctoritate generali hujus Decretalis, *Gl. hic V. Delegatis*) obsequantur, non obstantibus privilegiis suæ libertatis, sive exemptionis.

CXX. Præterea in c. *Excommunicamus.* 13. §. *Moneantur autem h. t.* præcipitur, ut sæculares Potestates moneantur, & si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur, quibuscunque fungantur officiis, ut pro defensione fidei publice præstent juramentum, quod de terris suæ jurisdictioni subjectis omnes hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide, & pro viribus expellere studebunt, ita ut quicunque fuerit de cætero in Potestatem, sive perpetuam (ut Principes, Duces, Comites, quorum potestas transit ad filios, & hæredes eorum) sive temporalem (ut Consules, Rectores, seu Gubernatores locorum, qui ad tempus certum, vel incertum constituuntur) assumptus, hoc capitulum juramento firmare teneatur: si vero Dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, terram suam ab hæreticis purgare neglexerit, per Metropolitanum, & cæteros Comprovinciales Episcopos excommunicetur &c. quia Judex negligens facere justitiam excommunicari debet, *cap. Administratores* 26. *caus.* 23. *q.* 5. Porro Catholici, qui contra hæreticos Crucem assumpserint, & se accinxerint ad eorum exterminationem, eadem indulgentia, & privilegiis gaudeant, quæ conceduntur accedentibus, sive proficiscentibus in subsidium Terræ sanctæ, prout additur in eodem c. §. *Catholici vero.*

„ CXXI. Insuper in *cit. c. Excommunicamus. §. Adjicimus h. t.* decernitur, ut quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus, per se, vel per Archidiaconum suum, vel alias honestas, ac idoneas personas, bis aut semel in anno, visitet propriam Parochiam, id est, Diœcesin, in qua fama fuerit hæreticos habitare, & ibi tres, vel plures viros boni testimonii, vel etiam, si expedire viderit, totam viciniam jurare compellat, ut si aliquos hæreticos ibi sciverit, vel occulta conventicula celebrantes, vel si qui etiam discrepent vita, & moribus a communi conversatione aliorum fidelium, eos Episcopus voce accusatos, seu denunciatos, ut compareant coram se, qui nisi ab objecto reatu se purgaverint, vel si post præstitam purgationem relapsi fuerint in pristinam perfidiam, Canonice puniantur. Si qui vero ex eis obstinate jurare noluerint, hoc ipso tanquam hæretici reputentur.

„ Denique in *eod. c. §. ult.* mandat Papa Innocentius III. & in virtute obedientiæ districte præcipit, ut ad hæc efficaciter exequenda Episcopi per Diœceses suas diligenter invigilent, si voluerint Canonicam effugere ultionem. Et si quis Episcopus in expurgando ex Diœcesi sua hæreticæ pravitatis fermento, negligens fuerit, vel remissus, idque certis indiciis constiterit, ab Episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alius idoneus instituatur, qui velit, & possit hæreticam pravitatem confundere. Ex dictis patet, quod propter negligentiam removetur, ac deponitur Prælatus, *Gl. fin. hic.*

Porro quod dictum est, negligentes in persequendis, & puniendis hæreticis, tanquam fautores hæreticorum, & suspectos de hæresi ponendos esse, id solum procedit in Episcopis, & Prælatis Ecclesiarum, ac Dominis temporalibus, & Rectoribus Civitatum, aliisque publici Officialibus: non autem in privatis personis, si ipsi in hoc sint negligentes, quia hoc ad eorum officium non spectat, ideoque ob solam omissionem capiendi hæreticos, vel corrigendi, non censentur ipsis favere, *Sanch. cit. c.* 10. *num.* 15. ubi tamen excipit plures casus, veluti 1. Si privati fuerint requisiti a Magistratibus, ut præstent auxilium ad capiendos hæreticos, idque non ferant, & faveant hæreticis. 2. Si personæ publicæ, vel privatæ juramento fuerint obstrictæ de ferendo vero testimonio contra hæreticos, & ipsi veritatem negent, vel celent, ut hæreticis faveant. 3. Si jussi sint per Edicta Imperatorum denunciare hæreticos, & id omittunt in favorem hæresis, quia his casibus peccant contra justitiam.

CXXII. Postremo huc pertinet, quod habetur in *cap. Ut offic.*

officium 11. §. *Statuimus*, prope finem *h. t. in 6.* ubi præcipitur, „ ut Rectores, & Magistratus sæculares, ad requisitionem Diæcesanorum, vel Vicariorum suorum, aut Inquisitorum hæreticæ pravitatis, jurent observare, & facere a suis subditis observari, toto tempore suæ regiminis, in Terris suæ jurisdictioni subjectis Constitutiones editas contra hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filios, & nepotes, a Sede Apostolica promulgatas, & approbatas; qui vero eas servare noluerint, ut infames, ac de fide suspecti, officio, & honore sui regiminis spolientur, nec ulterius ad aliquam dignitatem, vel officium publicum assumantur, & quæ ab illis tanquam Rectoribus, vel Consolibus gesta sunt, nullam obtineant firmitatem.

S E C T I O IV.

De Judicibus, & Processu Judiciario observando in crimine hæresis.

§. I.

Quinam sint competentes Judices ordinarii in crimine heresis? & an etiam Judices sæculares possint de illo cognoscere, vel se immiscere?

CXXIII. Assertio 1. Certum est inprimis S. Pontificem esse supremum Judicem in crimine hæresis, a quo omnis aliorum Judicum jurisdictio spiritualis descendit, ac dependet, *Farin. tr. de heresi qu.* 186. §. 1. *num.* 1. *ubi num.* 2. addit, quod solus Papa potest judicare, & cognoscere, an aliquod dogma sit hæresis, vel non.

Secundo Legatus Papæ a latere, sive Cardinalis, etsi de Jure communi sit quoque Judex competens, & de causa hæresis cognoscere possit, quia plenissime vices S. Pontificia gerit: tamen de consuetudine non solet se in hanc ingerere, sine speciali commissione Papæ, vel Supremi Tribunalis S. Inquisitionis, *Farinac. c. l. num.* 4.

CXXIV. Tertio Episcopus est ordinarius Judex; ratione officii, seu muneris sui, omnium hæreticorum suæ Diœcesis, sive illi Clerici sint, sive Laici, *Hostiens. in c. Ad abolendam* p. *V. Singuli Episcopi*, & *ibid. Jo. Andr. num.* 3. & *Abb. n.* 3. *hoc tit.* & alii communiter apud *Farinac. cit. l. num.* 5. & constat ex *Clement.* 1. §. *Propter quod*, ibi: *Per Diœcesanos Episcopos h. t.* Ratio est, quia ad Episcopum spectat extirpare hæreses, & lupos a caula ovium arcere, idque extenditur etiam ad exemptos a jurisdictione Episcopi, quod is etiam quoad illos possit cognoscere de crimine hæresis, non ut Judex ordinarius, sed ut Judex delegatus Papæ, juxta *citat. Ad abolendum*, §. *fin.* ubi dicitur: Siqui vero fuerint exempti a jurisdictione Episcoporum, & soli Sedis Apostolicę potestati sunt subjecti, in his, quæ sunt contra hæreticos statuta, Episcoporum judicium subeant, & eis tanquam super hoc a Sede Apostolica delegatis (auctoritate generali hujus Decretalis, *Gl. hic V. Delegatis*) obsequantur: non obstantibus privilegiis suæ libertatis, sive exemptionis, *Gl. ibid. in figurat. cujus in fine*, & alii apud *Farin. c. l. num.* 7. Quia tamen hæc delegatio jurisdictionis facta Jure communi Episcopis, non ratione personæ, sed ratione dignitatis Episcopalis, adeoque etiam Successoribus in illa est facta, ideo æquiparatur jurisdictioni ordinariæ, ut potius ordinaria, quam delegata censenda sit: quamvis quoad appellationem sortiatur naturam jurisdictionis delegatæ, ut a sententia Episcopi lata in causa hæresis in exemptos, appellari debeat, non ad Archiepiscopum, sed ad Papam, *Farin. c. l. num.* 9. *Castr. Palao tr.* 4. *dis.* 8. *pun.* 12. §. 1. *nu.* 2. Verum Papa potest etiam Episcopo specialiter delegare causam hæresis, unam, vel plures, & tunc cognoscet, non ut Judex ordinarius, seu delegatus, nisi Papa eum excitaret ad exercendum officium ordinarium ipsius, *Gl. in c. Per hoc* 17. *V. Delegata h. t. in 6. Farin. c. l. n.* 10.

Porro quædam hic prætera sunt notanda 1. quod Episcopus non potest causam hæresis cognoscere, sine consilio Capituli suæ Cathedralis, *cit. c. Ad abolendam in princ.* ibi: *Vel singuli Episcopi per Diœceses suas, cum consilio Clericorum. h. t.* etsi non teneatur Episcopus sequi consilium eorum, *Joan. Andr. ibid. nu.* 4. imo secundum consuetudinem hodiernam, nec requirere consilium eorum tenetur, *Farinac. c. l. n.* 14. 2. Modus procedendi, quem Episcopus servare debet in crimine hæresis, est idem cum eo, quem servare debent Inquisitores fidei, *c. per hoc* 17. §. *fin. h. t. in 6.* de quo infra: 3. Vicarius Generalis Episcopi non est Judex competens in crimine hæresis, nisi ad id specialiter ab Episcopo sit deputatus, quia ob gravitatem criminis specialis commissio requiritur, ut colligitur ex Concilio Tridentino *Sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* ibi: *Ipsis Episcopis, & non eorum Vicariis sit commissum*, *Farinac. c. l. n.* 23.

CXXX. Quarto Capitulum, Sede Episcopali vacante, potest cognoscere de crimine hæresis, ut constat ex *cit. c. Ad abolendam post princ.* ibi: *Vel Clerici ipsi, Sede vacante, cum consilio, si oportuerit, vicinorum Episcoporum, hæreticos judicaverint, &c. h. t.* quia vacante Ecclesia Cathedrali, jurisdictio manet penes Capitulum, *Gl. ibid. V. Clerici*, & *Abb. nu.* 4. & alii communiter. Idque procedit, sive sedes vacet proprie per mortem Episcopi, sive quasi vacet per ejus captivitatem, vel quia propter litteras confirmationis non expeditas Episcopus electus administrare non potest, *Gl. in Clement.* 1. *V. sede vacante Farin. cit. q.* 86. §. 1. *num.* 177. & 179. Id tamen limitari debet 1. quod Capitulum, Sede vacante, non potest exercere jurisdictionem in hæreticos per se, sed per delegatum, seu Vicarium specialiter ad id deputatum, ut colligitur ex *cit. Clement.* 1. §. *Propter quod h. t.* ubi dicitur „ Inquisitores non posse procedere ad decidendam causam hæresis, sine Episcopo Diœcesano, vel ejus Officiali, vel Sede Episcopali vacante, sine Vicario Capituli super hoc delegato: nunquam autem ibi dicitur, sine Capitulo, vel ejus Vicario, ideoque tacite innuitur; Capitulum per se hanc jurisdictionem exercere non posse, *Farinac. c. l. num.* 180. 2. Capitulum, Sede vacante, non habet jurisdictionem in Clericos exemptos, si in hæresim lapsi sint, quia non succedit Episcopo, nisi in his, quæ ei competunt jure ordinario, non autem jure delegato, aut speciali, *Abb. in cit. cap. Ad abolendam num. ult. Farinac. c. l. nu.* 182. 3. Vicarius generalis Capituli, Sede vacante, non est Judex competens hæreticorum, nisi specialiter ad id a Capitulo fuerit delegatus, *Farinac. c. l. num.* 13. & *num.* 180. & 181.

CXXVI. Assertio 2. Principes sæculares, eorumque Judices nullo modo cognoscere possunt de crimine hæresis, etiam contra Laicos, prout expresse decisum fuit in c. *Ut inquisitionis* 18. *h. t. in 6.* ubi inprimis *post princ.* requiruntur, „ & monentur omnes Potestates, & Domini sæculares, & locorum Rectores, eorumque Officiales, ut Episcopis Diœcesanis, & Inquisitoribus hæreticæ pravitatis a Sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis pareant, & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum investigatione, captura, & custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti, & ut prædictas personas pestiferas in potestatem, seu carcerem Episcoporum, vel Inquisitorum, vel ad alium locum infra eorundem Dominorum temporalium, vel Rectorum districtum, juxta mandatum ipsorum (Episcoporum, vel Inquisitorum ducant, vel duci faciant, sine mora, ubi per viros Catholicos deputandos ab Episcopis, vel Inquisitoribus arcte, & diligenter custodiatur, donec eorum negotium; seu causa per Judicem Ecclesiasticum terminetur. 2. Præcipitur in *eod. c.* §. *Utque de heresi*, prædictis Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorumque Officialibus, sive Nunciis, ut condemnatos, ab Episcopo, & Inquisitoribus de hæresi, sibique relictos statim, ac sine dilatione recipiant, debita animadversione puniendos: non obstante appellatione, & proclamatione eorum, quia hæc sunt illi interdicta Constitutionibus Pontificiis, & Legibus Imperialibus. 3. In §. *Prohibemus*, *eodem* cap. prohibetur prædictis Potestatibus & Dominis temporalibus, & Rectoribus; eorumque Officialibus, ne ipsi de hoc crimine, cum sit mere Ecclesiasticum, quoquo modo cognoscant: ne receptos, propter hujusmodi crimen, e carcere liberent, sine Episcoporum, vel Inquisitorum, vel saltem alterius eorundem mandato, ac licentia: nec executionem sibi injunctam prompte facere, seu adimplere detrectent: nec Diœcesanorum, vel Inquisitorum judicium, sententiam, aut processum directe, vel indirecte impedire præsumant. Denique in §. *Si quis ult.* additur: Si quis ex prædictis Dominis temporalibus, vel eorum Officialibus contra prædicta fecerit, aut se ipsi Episcopo, vel Inquisitoribus in fidei negotio opposuerit, vel eum, aut eos impedire aliquatenus præsumpserit: & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel favorem, excommunicatus sit: & si per annum pertinaciter in excommunicatione permanserit, & tunc velut hæreticus condemnetur. Est autem hic Canon latæ sententiæ, quamvis, quia absolutio non est reservata Papę, Ordinarius ab ea absolvere poterit, *Gl. fin. hic*.

CXXVII. Hinc colligitur 1. Si Episcopus, vel Inquisitor hęreticę pravitatis non sit satis potens ad capiendos hęreticos poterit requirere Principem sęcularem, & etiam ipsi mandare sub pęnam excommunicationis, ut auxilium pręstet in capiendis, custodiendis, & puniendis hęreticis, eorumque fautoribus, prout sumitur ex *cit. c. Ut inquisitionis post princ. h. t.* Debent autem judices sęculares statim, & sine dilatione exequi sententiam Judicis Ecclesiastici latam in hęreticos, eosque punire, absque eo quod prius examinent processum, vel sententiam, vel mandatum Episcopi, vel Inquisitoris. *Franc. hic num.* 3. & *Farinac. tract. de heresi q.* 186. §. p. *n.* 165.

Colligitur 2. Quod a sententia lata contra hęreticos appellari non potest, prout expresse statuitur in *cit. c. Ut Inquisitionis.* §. *Utque*, ubi dicitur: *Non obstantibus appellationibus, seu proclamationibus*, & paulo post: Cum appellationis, & proclamationis beneficium expresse sit hęreticis, & credentibus „ ac eorum receptatoribus, ac defensoribus interdictum. Unde pendente termino X. dierum ad appellandum Jure concesso, potest sententia contra hęreticum lata executioni mandari. *Farin. tr. de heres. q.* 185. *n.* 227.

Excipitur, quod licet a sententia definitiva non possit appellari in crimine hęresis; potest tamen a gravamine illato, ante sententiam definitivam, adeoque a sententia interlocutoria, *Felin. in c. Ad abolendam* 9. *num.* 3. *Farinac. c. l. n.* 232. & alii apud ipsum. Ratio esse potest, quia hujusmodi actus, & sententia interlocutoria tendunt ad investigandam veritatem an reus sit hæreticus, nec ne, ideoque, dum hoc certum non est, appellationis beneficium denegari non debet, ita tamen ut inseratur causa appellationis, alias non subsistit appellatio, cap. *Ut debitus* 59. *de appel. Farinac. c. l.*

Colligitur 3. Judex sæcularis nullo modo potest de crimine hæresis cognoscere, vel judicare, nec principaliter, nec incidenter, nec quidem contra Laicos, *Gl. hic V. Cognoscant*, cum sit crimen mere Ecclesiasticum, id est, pertinens ad forum Ecclesiasticum. *Clarus* §. *Heresis. n.* 4. nec etiam potest se intromittere in causis hæresis, nisi fuerit requisitus a Judice Ecclesiastico, *Farinac. cit. q.* 186. §. 9. *nu.* 253. neque in quæstionibus Juris, nec facti *Barb. in Collect. hic n.* p. nec potest mutare sententiam Judicis Ecclesiastici latam contra hæreticos, quod si noluerit eam exequi, per censuram ab hoc compelli potest ad executionem, vel per privationem officiorum, *Farinac. cit. q.* 186. §. p. *n.* 165. potest tamen Judex, vel Magistratus sæcularis, etiam non requisitus a Judice

ee Ecclesiastico suspecto de hæresi capere, & detinere, ut postea eos tradat Judici Ecclesiastico competenti. *Clarus §. Hæresis n. 4. Farinac. v. i. n. 158.*

Colligitur 4. Prohibetur quoque omnibus, ne judicium, processum, vel sententiam Diœcesanorum, vel Inquisitorum, directe, vel indirecte impedire præsumant, *cit. §. Prohibemus.* alioquin ipso jure excommunicationem incurunt, In qua si per annum pertinaciter perstiterint, ut hæretici condemnandi sunt, *cit. c. Ut Inquisitionis. §. fin. h. t. in 6. Farinac. cit. q. 186 § 1. n. 104.*

CXXVIII. Notandum hic præterea 2. Non solum Episcopi, seu Ordinarii locorum, sed etiam eorum delegati, & Inquisitores fidei deputati a Papa, invocare possunt contra hæreticos, eorumque fautores brachium, seu auxilium Judicis sæcularis, etiam excommunicati, vel habentis solum jurisdictionem de facto, non de jure, qualis est Tyrannus, qui occupavit per vim injustam aliquod regnum, vel Provinciam, prout statutum habetur in c. *Præsidentis. 6. h. t. in 6.* „ ubi Papa Alexander IV. ita rescribit: Præsiden-
„ tes regimini alicujus Regni, vel Provinciæ, sive loci,
„ licet excommunicati (majore excommunicatione, & pu-
„ blice. *Gl. hic V. eod.*) vel de facto tantum, & non de ju-
„ re, jurisdictionem habentes, se eorum Officiales, si re-
„ quisiti fuerint ab Ordinariis, vel delegatis ipsorum, vel
„ Inquisitoribus hæreticæ pravitatis quia non possunt sine
„ moræ dispendio, vel negotii periculo recurrere pro su-
„ silio ad legitimos Superiores, qui possunt in iis locis ju-
„ stitiam exequi; possunt, ac debent contra hæreticos,
„ credentes, fautores, receptatores, ac defensores, justi-
„ tiam, & officium suum exercere. Nec propterea requi-
„ rentes hujusmodi excommunicatos, excommunicationem
incurrunt) scilicet minorem, quia participantes cum ligato excommunicatione majore, minorem excommunicationem incurrunt, & aliquando etiam majorem, *Gl. hic in v. sa, & V. Excommunicationis.*) non tamen prædictis Præsiden-
„ tibus, & Officialibus eorundem (scilicet excommunica-
„ tis, vel tantum de facto jurisdictionem habentibus) pro-
„ pterea in aliis casibus intelligitur aliquid concessum, vel
„ permissum esse. Idque in favorem fidei statutum est: quia si pro executione justitiæ contra hæreticos Ecclesiastici Judices, & eorum Officiales, semper deberent recurrere ad eum, ad quem jurisdictio sæcularis in illo loco spectat, vel qui illam legitime exercere potest, sæpe talis executio retardaretur, vel nimium protraheretur, & interim fides orthodoxa grave damnum pateretur, *Vivian. hic in ration. Jur. Pontif.* Ex quo patet 1. quod detur hic casus specialis, in quo valet processus institutus per Judicem excommunicatum. 2. Papa potest statuere, ut participans, sive communicans cum excommunicato nullam excommunicationem incurrat, *Gl. hic in notatis.*

CXXIX. Notandum 2. Principes, & Magistratus sæculares non possunt Statuta condere, per quæ quovis modo impediatur, vel retardetur officium inquisitionis contra hæreticos, prout constat ex *c. Statutum 9. h. t. in 6.* ubi Papa
„ Urbanus IV. ita rescribit: Statutum Civitatis, castri,
„ villæ, vel alterius loci per quod negotium inquisitionis
„ hæreticæ pravitatis, directe, vel indirecte, impediri,
„ vel quovis modo retardari contigerit, ne in eo libere
„ procedi valeat, infirmum est, & invalidum. Et Domi-
„ ni, vel Rectores Civitatis, vel loci, per censuram Ec-
„ clesiasticam compellendi sunt ad Statutum hujusmodi Diœ-
„ cesano loci, vel ejus Vicario aut Inquisitori, vel inqui-
„ sitoribus exhibendum: & si tale repertum fuerit, omni-
„ no revocandum, vel saltem ita moderandum, ne per il-
„ lud processus inquisitionis impediatur, vel aliquo modo
„ retardetur. Ex quo patet, quod Papa potest revocare
„ & tollere Statuta Laicorum, quæ disponunt de rebus ad
fidem pertinentibus, & petere ut illa edantur, *Franc. hic n. 2. art. 2. & 3.* Ratio autem, cur hujusmodi Statuta non valeant, est, quia Laici nihil statuere possunt circa Ecclesiasticos, & ea, quæ pertinent ad jurisdictionem Ecclesiasticam, *c. Quæ in Ecclesiarum 7. de Constit.* & patet ex alibi dictis, *Farinac. tr. de hæres. q. 182. §. 5. n. 72.*

Porro negotium Inquisitionis hæreticæ pravitatis potest impediri per Statuta hujusmodi, vel directe, ut si statuatur, ne quis Civis illius loci accusari possit, vel contra eum inquiri super crimine hæresi, vel ne aliquis contra alium de eo testimonium ferre audeat, *Gl. hic V. Directe*: vel indirecte, ut si statuatur, quod nullus possit de aliquo crimine puniri, nisi a Magistratu loci; vel nullus capiat alios, vel ut nullus arma portare possit, nisi sit de familia Potestatis, seu Judicis loci, *Gl. hic V. Indirecte Farin. c. l. n. 75.*

§. II.

De Inquisitoribus fidei, & eorum officio, ac potestate.

§. XXX. Præter ordinarios Judices in crimine hæresis, de quibus *§. præced.* sunt & alii, quibus a Sede Apostolica munus inquirendi, & animadvertendi in hæreticos est commissum, qui ob id Sedis Apostolicæ Inquisitores appellantur, de quibus hoc, & aliquot seqq. §§. agemus, quorum munus hodie quoque præstant Episcopi in iis Provinciis, in quibus Inquisitores Apostolici auctoritate Romani Pontificis non sunt constituti, ut in Germania, Gallis, Polonia, ut notat *Azor p. 1. l. 8. c. 28. q. 2.*

Porro Inquisitores esse competentes Judices in crimine hæresis, certum est, & habetur expresse in *Clement. 1. §. Prater quod, ibi. Tam per Diœcesanos Episcopos quam per Inquisitores a Sede Apostolica deputatos, h. t.* qui cognoscere possunt, non solum de hæresi, sed etiam de articulis ei annexis, vel ab ea dependentibus, & omnibus incidentibus, *Farinac. tr. de hæresi q. 186. n. 36.* quia commissa jurisdictione causæ principalis censentur etiam commissa connexa, & ab illa dependentia, *l. Nulli 10. C. de Judic. Clem. 2. eod. & ibi DD.*

CXXXI. Quæritur nunc 1. An Inquisitorum jurisdictio, & potestas sit ordinaria, an delegata? Resp. Esse Judices, non ordinarios, sed delegatos, prout sumitur ex c. *Ne aliqui 10. h. t. in 6.* ubi dicitur: *Officium Inquisitoris hæreticæ pravitatis ab Apostolica Sede commissum, & ibid. Franc. n. 1. Azor. cit. c. 18. q. 6. Silvest. V. Hæresis 2. q. 1.* & alii Canonistæ communiter. Ratio, quia Judex ordinarius ad universitatem causarum constituitur; Inquisitores vero non ad omnes causas cognoscendas, & judicandas, sed solum ad illas, quæ ad crimen hæresis pertinent, constituuntur, quamvis sint delegati ad universitatem causarum: negari tamen non potest, quin Inquisitorum jurisdictio multa habeat propria jurisdictionis ordinariæ, tum quia sub causa fidei plures diversæ causæ continentur: tum quia Inquisitores possunt vices suas aliis committere, & demandare, & jurisdictio eorum non finitur morte Papæ, qui eos deputavit, etiam re adhuc integra, ut ex dicendis patebit. Non obstat 1. quod Inquisitoribus ratione officii mandata est jurisdictio, adeoque ea est ordinaria, *cit. c. Ne aliqui, ibi: Officium, &c. seq. Ut officium h. t. in 6.* nam habent jurisdictionem principaliter, ratione officii, cui illa adhæret, sed magis eam obtinent, ratione specialis delegationis, seu commissionis, ratione cujus officium inquirendi, & judicandi exercere dicuntur: sicut alias quilibet delegatus, ratione jurisdictionis sibi delegatæ officium habere dicitur, ut patet ex *Rubr. Tit. de Offic. Judic. deleg. Barb. in c. per hoc 17. n. 6. h. t. in 6.* Neque 2. ea eo censeri debet Inquisitorum jurisdictio ordinaria, qui certum genus causarum, videlicet hæreticarum, ipsis generaliter a Papa commissum est: nam quia in tali commissione expresse adjicitur, *ut auctoritate Apostolica procedant, & judicent, ipsumque officium inquisitionis exerceant, & exequantur, cit. c. Ut officium in princ. c. Per hoc 17. h. t. in 6.* ideo delegati esse censentur, *Arg. c. Cum aliquibus. 4. de rescript. in 6. Menoch de præsumpt. 26. n. 32.* Non solum autem Inquisitores a Sede Apostolica immediate constituti, sed etiam qui ab aliis, ut Cardinalibus, Generalibus, vel Provincialibus Ordinum, vel a generali Inquisitore sunt ad hoc munus electi, censeri debent delegati Sedis Apostolicæ, & ab illa immediate auctoritatem habere, ita ut non sint subdelegati, sed delegati Sedis Apostolicæ, & quamvis tales particulares Inquisitores a generali Inquisitore dependeant, & ab eo amoveri possint, non tamen sunt subdelegati illius, quia alios subdelegare possunt, quod non potest subdelegatus, Molin. *tr. de just. disp. 28. n. 7. Farin. cit. q. 186. n. 4.*

CXXXII. Quæritur 2. Qualis ætas requiritur in Inquisitore: Resp. spectato jure communi, nullis potest, nisi XL. ætatis annum attigerint, officium inquisitionis committi, prout expresse statuitur in *Clement. 2. h. t.* si Inquisitor ab alio, quam a Papa sit deputatus, juxta *Gl. ibid. V. Committi.* alias constitutio est nulla, quippe facta contra formam præscriptam, & conditionem a jure requisitam, *Farin. cit. qu. 186. n. 46. & 50.* Et sic major ætas requiritur in inquisitore fidei, quam Episcopo, licet is sit ordinarius Inquisitor, cujus forte ratio est: quia officium inquisitionis non cum tanta indagatione solet committi, cum quanta inquisitione constituuntur Episcopi, *Abb. in c. Cum a Cunctis. 7. nu. 6. de elect. Azor. cit. c. 18. q. 4.* hæc autem ætas non requiritur in Inquisitoribus deputatis a S. Pontifice: sed in quacunque ætate constituantur, valet eorum constitutio, etiamsi Papa ignoret ætatem, *Farin. cit. l. n. 52.*

CXXXIII. Quæritur 3. Contra quos, & quomodo Inquisitores procedere possint? Resp. Inquisitores inquirere, &
„ procedere possunt contra hæreticos, eorumque credentes,
„ receptatores, fautores, defensores, nec non contra in-
„ famatos de hæresi, vel suspectos, in Provincia (Diœce-
„ cesi; civitate, vel alio certo loco) in qua ipsis officium
„ inquisitionis, auctoritate Apostolica, est commissum, ita
„ ut ubique in Provincia, in qua pluribus officium inqui-
„ sitionis, auctoritate Apostolica, est commissum, simul,
„ vel separatim, aut singulariter, prout negotii utilitas
„ suadebit, juxta Canonicas Sanctiones, procedant, prout statuitur in c. *Ut officium 11. in princ. h. t. in 6. Molin. tract. 5. disp. 28. n. 9. Farinac. tract. de hæresi. qu. 186. num. 24.* Ratio est: quia tametsi alias regulariter, si a Sede Apostolica aliqua causa committatur simpliciter duobus, vel pluribus Judicibus delegatis, unus non possit procedere, absque alio, vel reliquis; alioquin processus est nullus, *c. Cum nost. 21. de offic. Judic. deleg.* nisi aliud in forma commissionis sit expressum, *c. Cum plures. 8. eod. in 6.* tamen hoc specialiter favore fidei statutum est, ut in causis hæresis, etiam unus Judex, sine alio, vel aliis procedere possit contra hæreticos: idque ut officium commissionis contra hæreticos efficacius possit impleri, prout dicitur in *cit. c. in princ.* & liberius res fidei tractentur, & per plures Judices hæretici, eorumque fautores comprimantur. Et sic æquiparentur quoad hoc Inquisitores Judicibus ordinariis, quorum quilibet per se solus procedere potest, quia singulis in subditum jurisdictio competit, *l. 1. ff. de offic. Proconf. Gl. in cit. c. V. Separatim.*

Limitari tamen debet, nisi Papa specialiter alicui ex pluribus Inquisitoribus existentibus in aliqua Provincia, vel districtu, delegasset causam fidei, ut illam cognosceret: tunc enim reliqui Inquisitores generaliter delegati non possunt de illa cognoscere, etiamsi jam cœpissent cognoscere, quia per specialem delegationem censetur Papa ad se causam illam avocasse, & aliis potestatem judicandi ademisse; adeo quidem, ut etiamsi ille specialiter delegatus mortuus fuerit, vel aliis modis jurisdictio cessaverit, non possint Inquisitores reliqui causam illam cognoscere, nec etiam Episcopus, *Molin. cit. l. n. 20. Farinac. cit. l. n. 25.*

Item in *eod. c. Ut officium in princ. §. Si vero,* „ præcipitur, si
„ quis

„ quis ex hæreticis, vel eorum fautoribus, hæresi prius abjurata, redire voluerit ad Ecclesiæ universitatem Inquisitores ei, juxta formam Ecclesiæ (*c. Cum aliquis* 180. *caus.* 21. *q.* 3. *c. Cum desideres*, 15. *de sent. excomm.*) absolutionem impendant, & injungant eidem, quod talibus injungi consuevit (*c. Quoties* 9. *caus.* 1. *q.* 7.) solerter etiam provideant, ne simulata, & fraudulenta conversione absolvendi se ipsos Inquisitores decipiant.

„ Præterea Inquisitores habeant liberam facultatem Prædicatores quæstuarios (qui scilicet, cum ab Inquisitore convocatus est populus, ad prædicandum ei de rebus fidem concernentibus, volunt prædicare, vel quæstum facere illo tempore, vel alias negotio inquisitionis, seu fidei quomodocunque impedimentum aliquod afferre) monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam, & appellatione postposita, compescendi, sive inhibendi a prædicationis officio, quod ad illos quæstuarios, seu quæstores neutiquam pertinet, sed solum possunt, ac debent charitativa subsidia a populo suppliciter petere, & exponere Indulgentias, si quas habent, prout deciditur in *cit. c. Ut officium. §. Compescendi*, *h. t. in* 6. & ibi *Gl. in casu & in notatis*. Additur *ibid. in §. Denique*, quod ad ea omnia exequenda Inquisitor potest invocare auxilium brachii sæcularis (si opus fuerit) contra impedientes officium inquisitionis, appellatione remota: non obstantibus privilegiis, quibuscunque personis, cujuscunque conditionis, dignitatis, aut gradus, Religionis, vel Ordinis, Communitatibus, vel Universitatibus civitatum, & locorum, specialiter, aut generaliter, sub quacunque verborum forma a Sede Apostolica concessis, vel imposterum concedendis.

Ex quo patet, quod Inquisitores possunt inquirere, & procedere contra quosvis hæreticos, sive Religiosos etiam exemptos, *Azor. cit. c.* 18. *q.* 12. *§. Quæres*: sive sæculares, quamvis contra supremos Principes, ut Reges, vel qui nullum in temporalibus Superiorem agnoscunt, ob hæresim, vel illius suspicionem, Inquisitores non debeant procedere, sine speciali Romani Pontificis mandato, *Azor. cit. l. q.* 13.

CXXXIV. Quæritur 4. Contra quos Inquisitores in causa hæresis non possunt procedere? Resp. 11. Inquisitores hæreticæ pravitatis ab Apostolica Sede, vel aliis quibuslibet „ deputati: de crimine hæresis inquirere contra Episcopos nequeunt, vel ejus prætextu contra eos procedere: nisi in litteris commissionis publice, quod hoc possint, expresse contineatur. Si tamen Inquisitores ipsi Episcopos, vel alios Superiores Prælatos scíverint, vel invenerint, crimen hæresis commisisse, vel eos de hoc diffamatos existere, id tenebuntur Sedi Apostolicæ denunciare, prout statuitur in *c. Inquisitores* 16. *h. t. in* 6. Consentit Concilium Trident. *Sess.* 24. *c.* 5. *de reform.* ubi decernitur, ut causæ criminales graviores contra Episcopos, etiam hæresis, quæ depositione, aut privatione digne sunt ab ipso tantum S. Pontifice cognoscantur, & terminentur.

CXXXV. Notandum 1. Quando requiritur expressa mentio alicujus, non sufficit mentio generalis, quantumvis per verba expressa generalia fiat, v. g. ut inquiri possit contra quoscunque, cujusque dignitatis, conditionis, aut status sint; non enim comprehenduntur Episcopi, vel iis Superiores, idque propter prærogativam eorum, *Gl. hic notat. & V. Expresse*.

Notandum 2. Constitutio dicti cap. etiam locum habet in Episcopis Titularibus, sunt enim veri Episcopi: item in electis, & confirmatis a Papa, etsi nondum consecratis, quia jurisdictionem Episcopalem jam habent, non autem in Episcopis solum electis, sed nondum confirmatis, *Molin. cit. disp.* 28. *nu.* 19.

Notandum 3. Licet Inquisitores non possint, inconsulto S. Pontifice, inquirere de Episcopo hæretico, vel de hæresi suspecto: possunt tamen dicta testium recipere, ut certiorem Papam faciant, eaque testimonia ad ipsum transmittant: imo etiam possunt Inquisitores Episcopum suspectum de fuga comprehendere, sed ad S. Pontificem mittere, vel custodire, donec is certior reddatur: quia tales casus ob periculum perversionis fidelium, censentur per Epicheiam, & ex benigna interpretatione, a generali prohibitione procedendi contra Episcopos excepti, modo periculum sit notorium, & clare cognitum, *Molin. cit. l. Farinac. cit. q.* 189. *§.* 5. *n.* 156. 119. & 120. Porro licet Inquisitor non possit inquirere contra Episcopum hæreticum, potest tamen alius Episcopus, in cujus Diœcesi Episcopus crimen hæresis commisit, contra eum inquirere ea potestate delegata in c. *Ad abolendam*, 9. *§. fin. h. t. Farinac. cit. l. nu.* 122.

„ CXXXVI. Secundo Inquisitores hæreticæ pravitatis, & Ordinarii, seu Diœcesani, vel quicunque alii Judices, sive ordinarii, sive delegati, non possunt procedere, quavis occasione, vel causa contra Apostolicæ Sedis Officiales, vel Nuncios, aut contra aliquem illorum, nec promulgare audent excommunicationis, vel suspensionis, vel quamvis aliam sententiam, sine speciali Sedis Apostolicæ licentia, in scriptis concedenda faciente plenam de præsenti Decreto mentionem, & si quid contra illud factum fuerit, est irritum, & inane. Verum si quid Nuncii, vel Officiales Sedis Apostolicæ indebite attentent, vel faciant, tum in his, quæ negotium fidei tangunt, Diœcesani, vel Inquisitores; alii vero Judices ordinarii, vel delegati, in aliis causis, quæ ad ipsos pertinent, plenam informationem capiant, & Papæ studeant significare, ut is super eo de remedio opportuno, valeat providere, prout statuitur in *Extrav. Cum Matthæus*, 3. & *ult. h. t. inter communes*. Ubi nomine Nunciorum intelliguntur Legati Sedis Apostolicæ: nomine Officialium, ab eadem Sede ad aliquas causas pertinentes ad eandem Sedem sunt designati, non autem ad causas particulares inter partes decidendas, Molin. *cit. l. n.* 20.

Tertio nec Episcopus, sive Ordinarius, nec alius Inquisitor potest procedere contra Inquisitores hæreticos, vel de hæresi suspectos, durante eorum officio, quia sunt delegati Sedis Apostolicæ, & par in parem imperium non habet: quamvis possit Episcopus, vel alius Inquisitor contra Inquisitorem in crimine hæresis informationis secreto recipere, easque ad Papam transmittere: quia etiam finito officio de hæresi contra ipsum inquirere, & procedere, Molin. *cit. l. num.* 21. *Azor. cit. l.* 18. *q.* 14. *Farinac. cit. q.* 186. *n.* 124. 126. 129. & 131.

CXXXVII. Cæterum Inquisitores fidei possunt procedere, & inquirere etiam contra Judæos, & infideles, qui sponte facti sunt Christiani, & postea a fide iterum deficiunt, eosque tanquam hæreticos punire, prout sumitur ex cap. *Contra* 13. *h. t. in* 6. „ ubi dicitur: contra Christianos, qui ad ritum transierint, vel redierint Judæorum (qui nimirum, vel nunquam antea fuerint Judæi, & hi dicuntur transire ad sectam Judæorum, vel prius fuerant Judæi, & post ea facti sunt Christiani, & hi dicantur redire, *Gl. hic V. Redierint*.) (etiamsi hujusmodi redeuntes, dum erant infantes, non tamen absolute, aut præcise coacti baptizati fuerint, erit tanquam contra hæreticos procedendum, si fuerint de hoc confessi, aut convicti per Christianos, vel etiam Judæos. Imo etiam contra fautores, receptatores, & defensores talium Judæorum (vel aliorum infidelium deficientium a fide Christiana semel suscepta) procedendum est, sicut contra fautores, receptatores, & defensores hæreticorum.

CXXXVIII. Ubi notandum 1. Inquisitores fidei possunt procedere contra eos Judæos tanquam hæreticos, qui dum essent infantes septennio minores, baptizati, Christiani facti sunt, sed postea iterum ad Judaismum redierunt, quia per baptismum obligantur ad legem Christianam observandam, etiamsi ignorantes baptizati sint: imo & furiosi, & amentes, dummodo ante amentiam, non habuerint contrariam voluntatem repugnantem susceptioni baptismi cap. *Majores* 3. *§. Item quæritur de baptism. Gl. hic V. Infantes. & in addit. Farinac. tr. de hæres. q.* 178. *§.* 6. *num.* 176. & *seq.* ubi tamen *num.* 140. addit, mitius esse agendum cum Judæis, qui facti sunt Christiani in infantia, quam cum baptizatis in majore ætate.

Similiter tanquam hæretici condemnari possunt illi Judæi, qui non sponte, sed mortis metu coacti facti sunt Christiani, & postea denuo ad Judaismum redeunt; quia coacta voluntas est voluntas, saltem conditionalis, *c.* 1. *caus.* 15. *q.* 1. *cit. c. Majores. §. Item quæritur*: secus est, si absoluta, ac præcisa vi baptizati fuerint, scilicet omnino inviti, & reclamantes: tales enim baptismum non recipiunt, ac proinde etiamsi redeant ad Judaismum, tanquam hæretici condemnari non possunt, *Gl. hic V. Absolute. Farin. cit. l. num.* 141.

Notandum 2. Judæi possunt esse testes contra Christianos, ad probandum ipsos ad Judaismum, vel infidelitatem transisse, vel redisse, prout sumitur ex hoc c. & ibi *Gl. V. Judæos. Mascard. de probat. concl.* 857. *n.* 9. Ratio est: quia cum Christianus baptizatus per transitum, vel reditum ad Judaismum dicatur esse infidelis, secundum *S. Thom.* 2. 2. *qu.* 10. *art.* 5. infidelis autem a ferendo testimonio contra alium infidelem non repellitur; ideo Judæi admittuntur ad ferendum testimonium contra Christianos ad ritum Judæorum transeuntes, vel revertentes, *Barb. in Collect. hic n.* 6.

Notandum 3. Inquisitores fidei procedere etiam possunt contra Judæos, eosque punire, qui inducunt Christianos ad ritum suum, vel eos defendunt, vel favent in suis erroribus: vel redeuntes ad Judaismum rebaptizant, & denuo lavant, se veluti purificant: quamvis alias regulariter contra Judæos, vel infideles, ad Judices seculares recurrendum sit, si ob dicta punienda sint, *Franc. hic. n.* 2. *Farinac. cit.* 179. *n.* 143. & 145.

§. III.

An Inquisitores fidei possint etiam cognoscere de aliis causis, sive criminalibus præter causas hæresis & quæ hæresim concernunt?

CXXXIX. Respondetur, regulariter non posse, prout sumitur ex *c. Accusatus* 8. *§. Sane. h. t. in* 6. ubi dicitur: eam „ negotium fidei, quod summe privilegiatum est, per alias „ occupationes non debeat impediri: Inquisitores hæreticæ pestis a Sede Apostolica deputati (& multo minus alii, *Gl. hic V. Apostolica*) non debent se intromittere, nec punire exercentes divinationes, aut sortilegia, nisi manifeste hæresim sapiant, sive contineant, sed eos suis Judicibus puniendos relinquant: scilicet Episcopis, vel Legatis Sedis Apostolicæ, *Joan. Andr. hic n.* 6. *V. Judicibus*. Tales autem suspiciones, quæ sapiunt, sive continent manifestam hæresim, sunt baptizare imagines, rebaptizare pueros, adorare dæmones, vel eos invocare, aut consulere, animo sciendi futura; quia tribuitur diabolo, quod est proprium DEI &c. & de his cognoscere pertinet ad Inquisitores fidei, *Franc. hic in cit. §. Sane n.* 2. *Azor. p.* 5. *l.* 9. *cap.* 26. *q.* 4. *Clarus §. Hæresis. num.* 24. & 25. Quod si nulla sit suspicio hæresis, vel de ea dubium sit, illud crimen est mixti fori, ita ut de eo cognoscere possit Judex Ordinarius, sive Ecclesiasticus, sive secularis, & est locus præventioni, *Clarus cit. l. Sanch. l. Mor. cap.* 38. *num.* 2. de quo plura videri possunt apud *Farinac. tr. de hæres. q.* 181. *§.* 4. *n.* 91. & *seqq.*

„ CXL. Præterea Inquisitores non possunt se intromittere, sive cognoscere de quæstionibus usurariorum motis etiam contra illas; quibus restitutionem usurarum in foro pœnitentiæ, pro crimine hæresis, injunxerunt, ac illi se, & sua ad hoc faciendum in judicio Ecclesiæ obligarunt, quia examinando hujusmodi causas; possent re-

„ tar-

„ tardari causæ, quæ negotium fidei tangunt, & conservant, *cit. c. Accusatus. §. De quæstionibus. & ibi Gl. in figurat. causus, & Jo. Monach. q. 8. Farinac. cit. q. 186. §. 2. nu. 42 & seqq.* Additur in *c. Accusatus. §. S. vero h. t. in 6.* si defensor, receptator, vel fautor hæreticorum non tamen hæreticus existens, & promisit, & obligavit sua bona ad recipiendum, & implendam pœnitentiam, quam Inquisitores ipsi injungere vellent, & ea licet injuncta, non tamen peracta, decessit: tunc si onus per pœnitentiam impositum fuit: proficiens ad salutem animæ (ut v. g. Ecclesiam ædificaret; vel fundaret) est exequendum in bonis ejus temporalibus (secus si in jejuniis, vel orationibus; vel similibus, *Gl. hic V. Temporalibus.*) hæredes debent cogi per Inquisitores ad complendam talem pœnitentiam, vel alii, ad quos bona hujusmodi, cum eo onere, devenerunt (quia res transit cum onere suo reali, ad quemcunque possessorem, vel successorem perveniat. *Gl. hic in verat.*) Aliud est, si propter hujusmodi hæreticorum receptationem, vel favorem, quis ad faciendam pœnitentiam, bona sua obligavit Inquisitoribus, & antequam ei injungeretur, decessit: tunc enim hæredes ejus non debent cogi ad satisfaciendam pro crimine jam extincto; nam crimina regulariter morte extinguuntur, *l. 2. & 3. C. Si reus, vel accusat. mort. fuer.* quod intelligendum est, quod pœnitentiam injungendam, non autem quoad pœnam respectu bonorum, ut mox dicetur. Vel quoad crimen fautorum, vel defensorum, qui non sunt hæretici, quos morte eorum extinguitur. *Franc. hic in §. Si vero n. 2.*

„ CXLI. Porro in eo casu, quo hæredes non debent, ob hæresim sui Auctoris ad successionem admitti, (quia is non fuit reincorporatus, vel reconciliatus Ecclesiæ) non obstante, quod vivente ipso Auctore, hoc non fuerit, ob intervenientem ejus mortem, declaratum, ad confiscationem bonorum, post mortem ejusdem nihilominus procedendum est, prout habetur in *cit. c. Accusatus. §. In eo vero h. t. in 6* & ibi: *Gl. V. Cave.* sicut idem statutum est de crimine læsæ Majestatis; nam etiam post mortem criminosi potest procedi, ut eo convicto, ipsius memoria damnetur, & ejus bona Successori eripiantur, *l. fin. C. ad leg. Jul. Majest.* idque intelligendum est usque ad 40. annos, si hæretici defuncti hæredes sint Catholici, *Gl. hic V. Post mortem.*

CXLII. Denique *in cit. ca. Accusatus. §. Sacerdotes. hoc tit. in 6.* statuitur, quod Sacerdotes, & alii Clerici, qui negotium inquisitionis reperti fuerint impedire, instruendo hæreticos citatos, vel eorum credentes de celanda veritate, vel dicenda falsitate, vel eos indebite liberando, cum non sit dubium, eos illa facere in favorem hæreticæ pravitatis, per Inquisitores compesci possunt, ac debita pœna castigari, ut incarcerando personas, vel alias, prout culpa delinquentis exegerit, quia gravius delictum est gravius vindicandum, *c. ult. de excessib. Prel. Gl. hic V. Delinquentis.* Additur *ibid. in fine.* quod etiam Religiosi immutandi sunt, vel alia pœna gravius puniendi, quam sæculares (scilicet Clerici, *Gl. hic. V. eod.*) si inventi fuerint in hæresi, vel similibus deliquisse: quia Religiosi delinquentes cæteris paribus, gravius peccant, quam sæculares, etiam in eodem genere peccati: idque tripliciter: Primo. Si peccant contra votum, ut furando. Secundo. Si ex contemptu. Tertio. Si palam peccant propter scandalum, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 186. art. in corp. Franch. hic. n. 2. not. ult.*

§. IV.

Ad quænam præterea extendatur potestas Inquisitorum fidei?

CXLIII. Respondetur, Inquisitores hæreticæ pravitatis possunt vices suas aliis committere; cum enim sint delegati a S. Pontifice, subdelegare unum, vel plures possunt, qui vel simul, & conjunctim, procedant in eisdem causis: vel divisim in diversis locis sui districtus, ac distinctis causis, & hi Commissarii, seu Vicarii Inquisitorum dicuntur, *Molin. tr. 5. de justit. disp. 28. n. 8. Azor. p. 1. l. 8. c. 18. qu. 10. Farinac. tr. de hæres. qu. 186. n. 29.* Idque sumitur ex cap. *Ut commissi. 12 in princ. h. t. in 6.* „ ubi ut Inquisitores commissi „ officii debitum utilius, & uberius exequantur, conceditur illis, & singulis eorum, potestas committendi citationes, & denunciationes sententiarum, quas in quoslibet hæreticos credentes, receptatores, defensores, & „ fautores eorum tulerint.

Possunt item iidem Inquisitores, vel ob adversam valetudinem, vel ob absentiam, aut aliam legitimam causam, Vicarios Generales constituere, qui ad tempus, vel usque ad beneplacitum ipsorum, hoc munus exerceant, vel plene etiam cum potestate proferendi sententiam definitivam, vel cum restrictione aliqua, illosque pro libitu iterum deponere possunt. *Molin. cit. l.* Idque speciale est in Inquisitoribus, ob favorem fidei: cum enim videatur in iis esse electa industria personæ, non videbantur posse committere vices suas aliis, nisi specialiter contrarium Jure statutum fuisset. Non autem possunt Commissarii, sive Vicarii Inquisitorum potestatem suam subdelegare aliis, neque in totum, neque ex parte; etiamsi Universales Vicarii sint constituti: tum quia subdelegatus, etiam a Principe subdelagare, sive iterum delegare alteri non potest, alioquin daretur processus in infinitum, a quo Jura abhorrent, illumque vitari præcipiunt, *Arg. l. Fideicommissa. 11. §. Si quis. ff. de legat. 3.* Non autem ratio congrua dari potest, cur potius primus subdelegatus possit iterum delegare, quam secundus, & tertius, & sic de reliquis: tum quia potestas subdelegandi est privilegium a jure concessum personis delegatorum a Principe; ideoque ad alios transmitti non potest, sed cum persona extinguitur, *c. Privilegia, 7. de R. J. in 6. Molin. cit. dis. 28. nu. 8. Azor. cit. l.*

CXLIV. Præterea in *eod. c. Ut commissi. post. princ. h. t. in 6.* „ conceditur Inquisitoribus potestas advocandi quoslibet peritos, ut eis assistant in sententiis ferendis, & consilium „ dent opportunum, prout judicaverint expedire; & injungendi ipsis peritis, in virtute obedientiæ, ut sibi in „ his pareant. Item potestas convocandi etiam Clerum, & „ populum Civitatum, Castrorum, & aliorum locorum, „ prout negotio fidei viderint expedire: & procedendi etiam contra illos, de quibus constat, crimen hæresis eos „ commisisse, in Provincia, in qua Officium Inquisitionis „ ipsis est commissum, licet postea ad aliam se contulerint. „ Sicut & vice versa, si quis alibi crimen hæresis commisit, & modo extitit in alia Provincia, in qua est Inquisitor, poterit hic contra illum procedere, quia ubi reperitur, conveniri potest de crimine, *l. 1. C. Ubi de crim. agi oport. Gl. hic. V. Procedendi.*

„ Insuper conceditur Inquisitoribus potestas faciendi, ut „ eis assignentur libri, & alia scripta, in quibus continentur inquisitiones, & processus contra hæreticos facti per „ quoscunque, auctoritate Sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejus: mitigandi quoque, vel mutandi pœnas illorum, qui humiliter obedientes mandatis suis, sunt in „ carcere, vel muro inclusi, quod tamen fieri debet simul „ cum Prælatis, quorum jurisdictioni subsunt. Denique in „ *cit. c. Ut commissi. §. ult.* conceditur Inquisitoribus etiam plena facultas privandi, vel privatos declarandi hæreticos, „ eorumque fautores, filios, ac nepotes omnibus dignitatibus, & aliis beneficiis Ecclesiasticis, (de consilio tamen „ Diœcesanorum, vel eis absentibus, Vicariorum suorum,) „ & officiis publicis, ac honoribus quibuscunque, de quo dictum supra *sec. 3. §. 1. n. 49. h. t.*

§. V.

An, & quando Episcopi Diœcesani, & Inquisitores simul procedere in crimine hæresis possint, vel debeant, aut hi sine Episcopis, & de aliis quibusdam, quæ prohibita sunt Inquisitoribus.

CXLV. De priore quæstione agitur in *c. Per hoc. 17. h. t. in* „ *6.* ubi Papa Bonifacius VIII. ita rescribit: Per hoc, quod „ negotium hæreticæ pravitatis alicui, vel aliquibus ab Apostolica Sede generaliter in aliqua Provincia, Civitate, „ vel Diœcesi delegetur, nihil Diœcesanis Episcopis derogatur, quin & ipsi auctoritate ordinaria, vel delegata, „ si eam habeant, procedere valeant. Verum ut dictum si „ inquisitionis Officium, efficacius, melius, utiliusque procedat, possunt Episcopi, & Inquisitores de eodem facto „ inquirere, & cognoscere, conjunctim, vel divisim: & si „ divisim processerint, tenentur sibi invicem communicare „ processus, ut veritas melius inveniri possit: & nisi hoc „ casu Inquisitores in sententiæ prolatione Diœcesanis vel „ e contra hi illis judicaverint deferendum, per utrosque „ simul sententia proferatur: in qua ferenda, si non conveniant, per utrosque negotium sufficienter instructum, „ ad Sedem Apostolicam deferatur. Sive autem ordinaria, „ sive delegata potestate procedatur ab Episcopis, illum „ in procedendo modum observare debent, quem Inquisitores per Jura communia, vel per speciales commissiones, seu ordinationes Sedis Apostolicæ (etsi corpori Juris Canonici non sint insertæ, dummodo Constitutionibus Canonicis non sint contrariæ, *Franc. hic*) possunt, ac debent observare.

CXLVI. Hinc colligitur 1. Inquisitores habere jurisdictionem delegatam, etiamsi generaliter sint dati in Provincia, *Franc. hic n. 1. not. 1. Molin. tr. 3. de justit. dis. 28. n. 1.* possuntque simul, & conjunctim, vel divisim in eadem causa, eodemque facto procedere, *Farinac. tr. de hæres. q. 186. §. 3. n. 56.* adeoque potest quis in causa hæresis trahi ad diversos Judices, *Franc. hic not. 2.*

Colligitur 2. quod jurisdictio generaliter delegata Inquisitoribus procedendi in omni crimine hæresis, non præjudicet jurisdictioni Episcopi, quia censetur concessa cumulative, non privative, ac ita ut Episcopus possit adhuc procedere contra hæreticos subditos potestate ordinaria, & ex delegata contra exemptos, *Franc. hic n. 2. not. ult. Farinac. c. l. n. 58.* Secus est, si delegatio facta sit Inquisitori specialiter, & restricte ad certas personas, & certas causas, vel crimina hæresis: per talem enim specialem commissionem ordinariæ jurisdictioni Episcoporum, imo & generaliter delegatæ potestati Inquisitorum derogatum censetur, *Gl. hic V. Generaliter. Franc. n. 3. Farinac. c. l. num. 9.*

Colligitur 3. Si Inquisitor, & Episcopus in prolatione sententiæ discordant, tunc Papa est consulendus, & ad eum causa, cum instructa informatione, est remittenda, *cit. c. Per hoc Farinac. c. l. num. 64.*

CXLVII. Porro Constitutio *cit. c. Per hoc*, declaratur in *Extravag. Ex eo 1. h. t. Inter communes*, in qua Benedictus XI. „ rescribit, quod tunc Episcopi, & Inquisitores teneantur sibi invicem communicare processus, quando utrique „ procedunt sejunctim, & unus seorsim, sine alio, & non „ quando Episcopi tantum, vel Inquisitores tantum procedunt: in casu autem, quo utrique procedunt separatim, „ processus communicandi sunt in fine tantum, quando „ nihil restat agendum, nisi ut promulgetur sententia. „ Secus tamen est, quando alter commode procedere non „ potest, nisi visis alterius actis, quia tunc semel tantum „ in toto negotio, sive processu, copia actorum edi, sive „ ostendi debet, ne locus sit favendi. Additur in *cit. Extravag. 1. §. Verum* quod Episcopus procedens propter expensas factas, non potest petere partem proventuum deputatorum Officio Inquisitionis ex bonis hæreticorum a

„quia

quia Ordinarii propriis stipendiis, seu expensis debent inquirere. Sed neque exposcere debent Diœcesani rationem proventuum ex officio Inquisitionis ab Inquisitoribus, non obstante mandato, Constitutione, vel consuetudine contraria, sed Inquisitores illam reddant Cameræ Apostolicæ, vel cui Rom. Pontifex reddi jusserit.

CXLVIII. Præterea in *Clement. Multorum* 1. *post. princ. Propter quod hoc tit.* inprimis decernitur, ut Inquisitionis Officium tam per Diœcesanos, quam per Inquisitores a Sede Apostolica deputatos, (generaliter) sine omni carnali amore, odio, vel timore; ac cujuslibet commodi temporalis affectione exerceatur. Et quamvis quilibet ex prædictis (scilicet Episcopis, vel Inquisitoribus) sine alio citare possit hæreticos, & arrestare, sive capere, ac tutæ custodiæ mancipare, etiam in compedibus, vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum, superquo ipsius conscientia arctatur, & inquirere etiam contra illos, prout in Domino expedire viderit: non tamen potest Episcopus, sine Inquisitore, nec Inquisitor sine Episcopo, Diœcesano, aut ejus Officiali, vel Episcopali Sede vacante (vel quasi vacante, *Gl. hic V. eod.*) sine Capituli super hoc delegato (si intra 8. dies, postquam sese invicem requisiverint, vel una saltem vice, sui copiam ad invicem, sive unus alterius habere possit) duro tradere carceri, sive arcto, qui magis ad pœnam, quam ad custodiam esse videatur; vel tormentis subjicere illos, vel ad sententiam contra eos procedere. Et si secus præsumptum fuerit, id irritum sit, & inane ipso jure. Si vero, sive Episcopus (vel ejus Officialis, vel Capituli ejus, Sede vacante, delegatus, cum Inquisitore, vel Inquisitor cum altero eorundem, nequeat, vel nolit personaliter convenire, tunc poterit Episcopus, vel ejus Officialis, vel Sede vacante, delegatus Capituli, Inquisitori committere vices suas, super illis (scilicet carceratione, tortura, & sententia) vel per litteras suum consilium, vel consensum eidem Inquisitori significare, & e contra Inquisitor prædictis, prout decernitur in *cit. Clem.* 1. §. *Verum h. t.*

Secundo in eadem *Clement.* §. *Sane*, ad multas fraudes cavendas, quæ circa custodiam carcerum hæreticalium sunt perpetratæ, statuitur, ut quilibet talis carcer, vel murus, qui debet esse communis, Episcopo, & Inquisitori habeat duos Custodes principales, discretos, industrios, & fideles unum, quem volet Episcopus, cui ille providebit (ex suis reditibus) alterum, quem voluerit Inquisitor, cui etiam ipse providebit (scilicet ex proventibus deputatis Officio Inquisitionis, *Gl. hic*) & quilibet eorum poterit sub se habere alium bonum, & fidum ministrum. In quolibet etiam conclavi ejusdem carceris, sive muri erunt duæ claves diversæ, (ne unus custos, sine altero possit aperire) quarum unus unam, alter alteram habebit, & quando erit ministrandum incarceratis, poterit id uterque custos suo committere, vel subdelegare ministro.

CXLIX. Tertio in §. *Porro ibid.* decernitur, ut Custodes prædicti coram Episcopo, vel Capitulo, Sede vacante, & Inquisitore vel Inquisitoribus, vel constitutis ab eis, antequam suum officium exequantur, ad Sancta DEI Evangelia corporaliter a se tacta, jurent, quod in custodia incarceratorum propter hæresim, omnem diligentiam, quam poterunt, fideliter adhibebunt, & quod unus nihil loquetur alicui incarcerato in secreto, quin hoc alter custos audiat. Et quod fideliter, & absque diminutione aliqua, ministrabunt incarceratis provisionem, quam ipsi ex ordinatione communi recipiunt: & quod a suis parentibus, amicis, vel aliis fidelibus eisdem offertur: nisi Episcopus, & Inquisitor, vel eorum Commissarii aliud ordinaverint. Similiter præcipitur, ut prædicti custodes, & eorum ministri, etiamsi carceres non sint communes Episcopi, & Inquisitorum, sed proprii solius Episcopi, simile juramentum præstent de fideli custodia incarceratorum, ob hæresis crimen coram Episcopo, vel delegato Capituli, vel Inquisitoribus, vel substitutis ab eis, quod suum officium fideliter exequentur. Notarii quoque inquisitionis jurare debent coram Episcopo, & Inquisitore, vel substitutis ab eis, quod suum officium fideliter exequentur. Idemque fiet ab aliis personis necessariis ad prædictum officium exequendum.

Quarto in eadem *Clement.* §. *Verum*; Episcopo ac Inquisitori, & aliis ad dicti officii executionem ab eis substituendis, in virtute S. obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ præcipitur, ut sic discrete, & prompte procedant contra suspectos, vel diffamatos de hæresi, ne malitiose, aut fraudulenter tantam labem, vel quod ipsos in executione officii inquisitionis impediat, falso alicui imponant. Quod si odio, gratia vel amore, lucri, aut commodi temporalis causa, contra quemquam procedere omiserint, cum debuissent procedere: vel si ipsam hæreticam pravitatem, vel impedimentum officii sui alicui imponendo, eum quoquo modo vexare præsumpserint: tunc Episcopus, vel alius Superior (præter alias pœnas pro qualitate culpæ eisdem imponendas) suspensionis ab officio per triennium: alii vero (scilicet Inquisitores, vel substituti ab eis, vel ab Episcopis, vel Capitulo Sede vacante) excommunicationis sententiam eo ipso incurrant: a qua sententia, qui eandem incurrerint, non nisi per Rom. Pontificem absolvi possint, nullo in hac parte suffragante privilegio, præterquam in mortis articulo, & tunc satisfactione præmissa, si facultas sit satisfaciendi, & tempus hoc patiatur, *Gl. hic V. Extare*.

Quinto denique alia, quæ circa præmissum inquisitionis officium, ab aliis SS. Pontificibus antecessoribus instituta sunt, Clemens V. (quatenus præsenti Decreto non obviant) approbavit, & confirmavit, prout habetur in fine. *tit. Clement.* 1.

CL. Pro explicatione hujus *Clement.* notandum 1. Etsi Inquisitor non possit procedere, sine Episcopo, sive Ordinario, neque hic sine Inquisitore ad sententiam definitivam condemnatoriam hæresis, *tit. Clement.* 1. §. *Propter quod*, potest tamen unus, sine altero procedere ad sententiam definitivam, per quam Reus omnino absolvatur, quia delictum plene probatum non fuit, vel ad interlocutoriam, quæ habet vim definitivæ, per quam reus absolvitur a tortura vel alia pœna, ut colligitur ex *cit. Clem.* 1. ubi solum prohibetur uni ferre sententiam contra hæreticos, sine altero, Episcopus sine Inquisitore, vel viceversa, ergo a sensu contrario pro hæreticis unus solus ferre potest, sine altero. Tum quia jure antiquo licite, & valide poterat Ordinarius sine Inquisitore, & hic sine illo, ferre sententiam, tam condemnatoriam contra hæreticos, quam absolutoriam pro illis, ergo cum jure novo solum prohibitum sit ferre sententiam contra hæreticos uni Judici soli, adhuc licitum erit cuique eorum ferre sententiam pro reis, eos absolvendo cum non sit recedendum a jure antiquo, nisi in quantum, jure novo correctum reperitur, *Gl. hic. V. Contra eos*; *Clar.* §. *Hæresis n.* 5. *Molin. cit. disp.* 28. *nu.* 15. *Azor. cit. c.* 18. *qu.* 16. *Farinac. cit. q.* 186. *num.* 60. qui ajunt, hanc sententiam stando in solo jure communi, esse communiorem, & probabiliorem. Nihilominus tamen opposita sententia negativa tutior, & æquior est, magis recepta, quia quamvis textus de sola sententia condemnatoria expresso loquatur: tamen hoc ipso, quod requirit, ut sententiam præcedat communicatio processuum inter utrosque Judices, ut examinetur, utrum reus condemnandus sit, an absolvendus, tacite etiam requiritur, ut reus non absolvatur ab uno solum Judice, sine altero; sicut non potest condemnari ab uno tantum, ut tenent DD. citt.

Notandum 2. Episcopus sine Inquisitore, & hic, sine illo, potest inquirere, citare, capere, incarcerare, vincere catenis inquisitos de hæresi, non tamen potest in durum, seu arctum carcerem conjicere, nec tormentis subjicere, nec ad sententiam contra hæreticos procedere unus, sine altero, *cit.* §. *Propter quod Farinac. c. l. n.* 62. & 67. adeoque sunt omnes hujusmodi actus ipso jure nulli, *Gl. hic Ipso jure*, & *Farinac. c. l. num.* 69.

CLI. Notandum 3. Citatus ab Inquisitore, & Episcopo, ob crimen hæresis; eodem tempore, si etiam Episcopus procedat ex delegatione Papæ, quia citatus alias est exemptus a jurisdictione Episcopi, tum poterit citatus eligere, quem voluerit, cum non possit simul coram utroque comparare, vel coram uno personaliter, coram alio per Procuratorem, *Farinac. c. l. num.* 45. Si vero Episcopus procedat contra subditos, adeoque potestate ordinaria, tunc debet potius citatus comparere coram Inquisitore, quam coram Ordinario, quia jurisdictio Inquisitoris, quippe delegata a Papa, major est ordinaria, *Azor. cit. c.* 18. *q.* 8. *Farinac. c. l. nu.* 87. & *seq.* vel poterit eligere, quem voluerit, *Idem c. l. n.* 90. quia videntur pares esse in potestate, cum quilibet in solidum, & independenter ab alio inquirere, & examinare possit.

Notandum 4. Si Inquisitor non possit habere copiam Episcopi, & e contra, tum quivis per se solus procedere potest, nulla alia facta inquisitione, ut si Episcopus foret absens extra Provinciam, vel Diœcesim, nullo relicto delegato *Farinac. c. l. n.* 96.

Notandum 5. Tenetur inquisitor Episcopum requirere, & hic illum, quando unus sine alio procedere non potest, quæ requisitio semel tantum facienda est, *Gl. hic V. Requisiverint*. Quod si requisitus non potuit, aut noluit convenire, & vices suas intra 8. dies a tempore requisitionis alteri non commisit, vel suum consilium, aut consensum non significavit, eo ipso requirens, sine altero, potest hæreticum in durum carcerem conjicere, & sententiam proferre, *Gl. hic V. Consensum. Farinac. c. l. n.* 108.

Notandum 6. Si Inquisitores, & Episcopi malitiose, & fraudulenter aliquem falso de hæresi inquisiverint, vel ex odio, vel amore, vel lucri causa, contra hæreticum procedere omiserint, si Episcopus fuerit, per triennium est suspensus ab officio; alii vero scilicet Inquisitores, vel substituti ab eis, vel ab Episcopis, excommunicationis sententiam ipso jure incurrunt; *cit. Clem.* 1. §. *Verum Farinac. c. l. n.* 145. Secus est, si Episcopus, vel Inquisitor omiserit procedere, non odii, amoris, aut lucri causa, sed ex timore, vel propter evitanda scandala, tunc enim prædictam pœnam non incurrunt, *Farinac. c. l. n.* 149. apud quem plura de his videri possunt.

CLII. Præterea in *Clement. Nolentes.* 2. *h. t. princ.* injungitur Inquisitoribus, & tam ipsorum, quam Episcoporum, vel Capitulorum, Sede vacante, deputatis Commissariis; ne prætexto Officii inquisitionis, modis illicitis pecuniam ab aliquo extorqueant scienter, vel aliam rem pretio æstimabilem, *Gl. hic V. Pecuniam*. nec attentent Ecclesiarum bona, occasione prædicti officii, applicare fisco etiam Ecclesiæ, ob Clericorum delictum, idque sub pœna excommunicationis, ipso facto, incurrendæ: a quo non possint absolvi, nisi plene satisfecerint illis, a quibus extorserunt, & in articulo mortis, nullis obstantibus privilegiis, pactis, aut remissionibus. Notarii vero, & Officiales dicti officii, nec non fratres, & socii Inquisitorum, & Commissariorum, qui hos talia commisisse sciunt, illos in secreto arguant, & corrigant: & si illa probare possint, denuncient Prælatis Inquisitorum, & Commissariorum eorundem, qui si illos reos reperirent, ab officiis eosdem amoveant, & alias puniant, & corrigant. Quod si Prælati negligant facere, ab Ordinariis locorum Sedi Apostolicæ ea denuncianda præcipitur. Tertio præcipitur Inquisitoribus, ut non abutantur concessione portandi arma: nec habeant plures Officiales, nisi necessarios, qui se conferant cum Inquisitoribus ad sua officia exequenda. Ex quo patet, quod Inqui-

quisitores possiat habere atmatam manum, seu milites, pro defensione personæ, aut familiæ suæ, & ad capiendos hæreticos, *Barb. hic in Collect. num. 8.*

CLIII. Illud postremo hic quæritur, ao officium inquisitionis hæreticæ pravitatis expiret morte Papæ concedentis? Resp. Non expirare, etiam re adhuc integra, prout expresse statuitur iu c. *Ne aliqui* 1?. *h. t. in* 6. ubi Clemens IV. ita rescribit: Præsenti declaramus Edicto, Officium in„ quisitionis, non solum quoad negotia, vivente Mandatore „ incepta, sed etiam quoad integra: & non cœpta, & „ quod plus est, quantum ad ea, quæ tunc uequaquam emerserant (ut si tempore mortis Papæ, Titius aoa erat hæreticus, sed postea lapsus fuerie in hætesim, de hoc Inquisitor poterit cognoscere, *Gl. hic V. Emerserint*) in favorem fidei, „ post committentis obitum, perdurare. Nam quamvis alias „ potestas delegatorum ad causas cognoscendas morte man„ dantis expiret, re adhuc integra, *cap. Relatam* 19. *& c. Gratum* 20. *&c. Licet* 30. *de offic. Indic. deleg.* tamen in favorem fidei specialiter statutum est, ut Officium Inquisitorum hæresis, etiam, re integra uon expiret, sicut officium legatis non expirat re integra, mortuo Papa, *c. 2. de Offic. Legat. in 6. Gl. hic V. Ne aliqui.*

Idque extenditur, ut procedat, noa tantum in Inquisitoribus immediate deputatis a S. Pontifice, sed etiam in deputatis a Cardinalibus, Episcopis, Generalibus, & Provincialibus Ordinum, ant quibusvis Papa Inferioribus, *Azor. cit. cap. 18. qua. 18. in fine. Farinac. cit. q. 186. n. 20.* Quod tamen aliqoi limitant, si Inquisitos datus sit simpliciter, oam si datus sit, cum clausula *usque ad beneplacitum Sedis Apostolicæ*, vel saltem ad beneplacitum S. Pontificis, tunc Officium Inquisitoris per mortem Papæ exspirat, re adhuc integra, juxta c. *Si gratiose* 5. *de rescript. in 6. Gl. hic V. Ne aliqui in addit. Ioan. Andr. ibid. numer. 2. & Franc. num. 2. in Gl.* Sed verius, est, nou expirare Officium Inquisitoris per mortem Papæ delegaotis, quomodocunque is sit coustitutus, sive simpliciter, sive ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, vel etiam Romani Pontificis: nisi expresse, & nominatim fuerit revocatus: vel nisi in litteris delegationis contrarium expressum fuerit: quia ob singularem fidei favoram, semper concessa censetur Inquisitoribus jurisdictio procedendi contra hæreticos, ne casus eveniat, io quo vel ooo possit in eos inquiri, vel ne eorum punitio diutius, quam par sit, differatur, vel impediatur, aut omnino deferatur, *Azor. cit. loc. quæst. 7. Farinac. c. l. num. 23.*

§. IV.

Quomodo probetur crimen hæresis, & per quales testes?

CLIV. Præmittendum, hæresis iisdem modis probatur, quibus alia crimina, & in specie quidem probari potest etiam per testes, atque saltem duos, ad reum condemnandum, *Clarus §. Hæresis, numer.* 20. ubi ait, in causa hæresis sufficere minores probationes, quam in aliis, etiam ad faciendam pleoam probationem. Verum hoc alii limitant, quod duo testes sufficiant, ad convincendum, reum, dummodo si sint omni exceptione majores, alias plures requiri, *Farinac. tr. de hæres. q.* 188. u. 68.

CLV. Quæritur nunc 1. Qui possunt esse testes in causa fidei contra hæreticos? Resp. Cum crimen hæresis sit valde grave, & Reipublicæ Christianæ perniciosum, ideo in ejus detestationem admittuntur testes alias jure inhabiles ad testimonium ferendum, ut eo facilius hoc crimen possit puniri, & extirpari. Et inprimis admittuntur in testes excommunicati, participes, seu socii criminis, aut alias criminosi, & infames prout statuitur in *c. In fidei* 5. *h. t.* „ in 6. ubi Alexander IV. ita rescribit: In fidei favorem „ concedimus, ut in negotio inquisitionis hæreticæ pravita„ tis, excommunicati, & participes, aut socii criminis ad „ testimonium admittantur, præsertim in probationum alia„ rum defectu, etiam contra hæreticos, credentes, fau„ tores, receptatores, & defensores eorum: si ex verisimi„ libus conjecturis, & ex numero testium, aut personarum, „ tam deponentium, quam eorum contra quos deponitur, „ qualitate, & aliis circumstantiis, sic testificantes præsu„ mantur falsa non dicere. Ut si hujusmodi testes deponant contra inquisitum jam alias infamatum, vel suspectum de hæresi, *Gl. fin. hic* & universim loquendo, quoad istas conjecturas, & circumstantias, standum est Judicis arbitrio, *Gl. hic V. Conjecturis.*

CLVI. Ubi præterea notandum 1. Testes excommunicati, infames, criminosi, & alias inhabiles admittuntur in crimine hæresis, non solum in defectum aliarum probationum, sed etiam si non desit copia aliarum probationum, ut colligitur ex *cit. c. in fidei* ibi: *Præsertim in defectum aliarum probationum*, id est, *maxime*, quæ est particula non restrictiva, sed ampliativa. *Io. Andr. hic nu. 3. V. Præsertim. Farinac. c. l. nu.* 74.

Notandum secundo. Testes inhabiles admittuntur in crimine hæresis ad illius probationem; si procedatur per viam Inquisitionis; Secus si per viam accusationis, vel exceptionis, ut colligitur ex textu *cit. c. In fidei ibid. Negotio inquisitionis, & tradit Gl. ibid. V. Eodem. Ioan. Andr. in fine, & Franeus numer.* 3. qui a regula illa, quod inhabiles personæ non debeant admitti ad testimonium, non est recedendum nisi in quantum reperitur esse permissum: neque accusatio est tam favorabilis, quam inquisitio, *Arg. c. Si quis Episcopus* 54. *caus. 2. quæst. 7. &* verbum illud *Inquisitionis* debet aliquid operari, alioquin frustra fuisset expressum. Contrarium tamen etiam est probabile, quia utrobique, tam in accusatione, quam in inquisitione militat eadem ratio, scilicet favor fidei, & odium criminis, propter quod prædicti testes admittuntur *Gl. citat. Mascard. de probat. concl.* 87. *numer.* 31. *Farinac. c. l. numer.* 79.

Notandum tertio. Testes criminosi, aliique inhabiles admittuntur in crimine hæresis contra hæreticum, non item si ab eo producantur pro sua defensione, *Farinac. c. l. n.* 20. & si deponant super ipsius delicti substantia, secus si super adminiculis, *Farin. c. l. n.* 80.

Notandum quarto. Etsi non possit contra tales testes inhabiles excipi, quod non sint idonei; potest tamen etiam in crimine hæresis excipi contra eorum dicta, quod sint contrarii, varii, & vacillantes, *Farinac. c. l. n.* 82.

Notandum quinto: Etsi testes alias inhabiles admittantur in crimine hæresis, non tamen sint testes integri: idcoque sufficiunt quidem ad inquirendum, vel etiam forte ad torquendum, vel ad pœnam extraordinariam: non tamen ad condemnandum, nisi plures fuerint, quam duo, & cum eorum depositionibus concurrerint verisimiles conjecturæ, seu circumstantiæ, tum enim ad plenam etiam probationem sufficiunt, ut colligitur ex *cit. c. in fidei in fine, Farinac. c. l. n.* 83. *&* 84.

CLVII. Quæritur secundo, Quinam præterea testes alias inhabiles admittantur in crimine hæresis? Resp. Perjuri quoque testes esse possunt, quamvis de perjurio pœnitentiam non egerint, ut constat ex c. *Accusatus* 8. §. *Licet vero h. tit. in* 6. ubi dicitur: Licet perjuri a testimonio etiam „ post pœnitentiam repellantur (*cap. Testimonium* 54. *de test. h.*) si tamen ii, qui coram Inquisitoribus jurantes, „ tam de se, quam de aliis, super facto hæresis dicere veri„ tatem, eam celando, pejerant, & postmodum (ex intervallo, alioquin nihil esset hic specialiter concessum in favorem fidei, cum incontinenti liceat etiam communi testi corrigere dictum suum, *c. Præterea. 7. de testib. cogend. Gl. hic* „ *V. Postmodum*) velint corrigere dictum suum, contra se, „ ac alios complices deponendo: cum crimen hujusmodi sit „ exceptum, si ex manifestis indiciis, appareat, tales non „ animi levitate, aut odio, aut corruptos pecunia, sed „ zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere, ac „ modo, quæ prius tacuerant, revelare: in favorem fidei „ nisi aliud obsiet (scilicet quam prædictum perjurium) „ stari debet tam contra se, quam contra alios attestationibus eorundem.

CLVIII. Ubi notandum, quando testis, qui in crimine hæresis deposuit, est perjurus, statur secundo ejus dicto, non primo, dummodo ex verisimilibus conjecturis appareat ipsum verum dixisse, *Farinac. q.* 128 *n.* 83. *& n.* 92. non tamen quilibet perjurus admittitur ad testificandum in crimine hæresis, sed is tantum, qui prius celavit, vel etiam negavit veritatem, & postea zelo fidei confessus est, quod prius celaverat de se, & de aliis, vel negaverat. Quod si testis in alia causa, vel casu perjurium commisit, vel de falsitate convictus est, non admittitur etiam in causa hæresis, quia in hac non omnes inhabiles admitti debent, sed illi tantum de quibus in Jure expressum est, esse admittendos in causa hæresi: alioquin si omnes indifferenter admitti possent non levi periculo calumniæ innocentes fideles exponerentur, *Farinac. c. l. num.* 77. *& nu.* 92.

Secundo. Licet alias hæreticus quoque non admittatur in testem contra Christianum orthodoxum, *l. Quoniam* ar. *C. h. t.* imo hæreticus regulariter ab omni testimonio repellitur, *c. Excommunicamus* 13. §. *Credentes.* ibi: *Nec ad testimonium admittantur*; ubi licet si sermo de defensore, vel fautore hæreticorum, multo magis ergo id locum habet in hæretico, *Farinac. c. l. n.* 115. tamen in causa fidei etiam hæreticus admittitur ad testificandum contra fidelem, seu Christianum, si enim Judæus, & infidelis, cur non etiam hæreticus, *Farinac c. l. nu.* 115. quamvis hæreticis non sit integre, ac plene credendum, ideoque eorum testimonium plenam probationem non facit, imo nec semiplenam unius, nisi aliæ verisimiles conjecturæ concurrant, *Farinac. c. l. num.* 20.

Tertio In crimine hæresis ad illius probationem admittuntur in testes etiam domestici, & familiares, servus adversus Dominum, item consanguinei, & affines, frater contra fratrem, *c. Litteras* 14. *de præsumpt.* imo & pater contra filium, & hic contra illum, & maritus contra uxorem, & vice versa, sicut & in reliquis criminibus exceptis, *l. ult. C. Ad leg. Iul. Majest.* Ratio est, tum quia domestici, sunt magis informati de his, quæ domi fiunt: tum quia consanguinei sunt alieni a suspicione, quod falsum deponant contra sibi conjunctos, *Farinac. cit. q.* 218. §. 2. *n.* 143. *& pluribus seqq.* qui in crimine hæresis etiam cogi possunt, in defectum aliarum probationum, *Farinac. c. l. n.* 145. & plenam fidem faciunt, *Farinac c. l. n.* 164. non tamen prædicti admittuntur in testes, in favorem ejus, super quem inquiritur de hæresi ad defendendam & probandam ejus innocentiam, *Farin. c. l. nu.* 149.

Quarto. In crimine hæresis etiam mulieres admittuntur ad testimonium, si enim infames admittuntur, multo magis mulieres, quia major est exceptio infamiæ, quam sexus, *Farina. b. l. n.* 76. Quinto. Etiam minores 25. annis modo sint pubertati proximi, seu doli capaces, sicut & in crimine læsæ Majestatis, *Farin. c. l. n.* 77. Sexto. Etiam laici admittuntur in testes contra hæreticum Clericum, *Farina. c. l. nu.* 17. Septimo. Etiam testes de auditu, deponentes se ex ore hæretici audivisse propositionem hæreticam, *Farinac. c. numer.* 18. Porro ad testificandum contra inimicum in causa hæresis non admittitur inimicus capitalis, quia talis regulariter præsumitur deponere falsum, & non ex Zelo justitiæ, sed ex vindicta, *Farin. cit. l. n.* 101. apud quem plura de his legi possunt.

CLIX. Quæritur 3. Qua ratione examinandi, & recipiendi sint testes in causa hæresis: De hoc ioptimis agitur in „ *cap. Ut officium.* 21. §. *Verum. h. t. in* 6. ubi præcipitur ne „ in examinatione testium, quos recipi super crimine hæresis,

"sis, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeantur duæ religiosæ, & discretæ personæ in quarum præsentia: per publicam, si commode haberi possit, personam, id est, Notarium, aut per duos viros idoneos (si Notarius haberi non possit) fideliter depositiones eorundem testium conscribantur. Ratio datur in princ. dicti §. *Verum*, quia in tam gravi crimine agitur de majori præjudicio, ideo cum majore cautela est procedendum, ut in reos, sine ullo errore, proferatur dura, & severa, digna tamen ultio."

Porro duæ illæ personæ religiosæ, & discretæ, de quibus hic fit mentio, non debent necessario esse Ordinis Religiosi, sed satis est, si sint discretæ, & honestæ, sive sint Clerici sæculares, sive laici, *Gl. hic in casu.* quamvis *Joan. Andr. hic num. 2. V. Religiosus, & Franc. ib. num. 4.* putent, nomen *Religiosus* hic stricte accipi pro iis, qui Religionis habitum assumpserunt. Debet autem Notarius attestationes, & dicta testium legere coram illis Religiosis & discretis personis, quæ approbant, quod ipsi fideliter in scriptis redegit dicta testium, *Gl. hic in casu.*

CLX. Præterea *in eod. c. Ut officium. §. Ad conscribendas. h. tit. in 6.* præcipitur: "ad conscribendas quoque depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ ad Tabellionis officium pertinent; omnes, & singuli Religiosi teneantur, si ab iis, quibus inquisitionis officium est commissum, fuerint requisiti, & dum essent in seculo, Tabellionatus officium habuerunt, & exercuerunt: & illi etiam in quibus idem Tabellationatus officium, ratione fidei ab Apostolica Sede commissum fuit, & imposterum committetur. Conceditur quoque hujusmodi Fratribus, & aliis Religiosis quibuslibet, qui similiter, dum essent in seculo, Tabellionatus officium habuerunt, & exercuerunt: quibusvis etiam Clericis sæcularibus, qui idem officium obtinent (etiamsi iidem FF. Religiosi, & Clerici in sacris Ordinibus sint constituti) officium hoc, quoad præmissa, libere exercendi, non obstante aliquo contrario Statuto Canonia, vel Ordinis, quacunque firmitate munito." Hinc colligitur, quod licet Jure communi, si Notarius fiat Religiosus, vel Presbyter, aut sacros Ordines suscipiat, non possit exercere officium Notarii, *c. Sicut, 8. Ne Clerici, vel Monachi secul. negot.* specialiter tamen favore fidei statutum est, ut Religiosus etiam sine licentia Superioris sui vel Presbyter possit exercere officium Notarii in causa hæresis, si illud antea in seculo exercuit, *Gl. hic in notatis, & Franc. ibid. in §. Ad conscribendas, not. 3.*

§. VII.

Quomodo procedendum sit in causa hæresis, sive quis Ordo Judiciarius sit servandus?

CLXI. De hoc agitur in *c. Statuta. 20. & alt. in 6. ubi in princ.* conceditur, "ut in negotio inquisitionis hæreticæ pravitatis procedi possit (sive per Inquisitores deputatos a Papa, sive per Ordinarios, & per delegatos eorum. *Gl. hic V. Possit*) simpliciter, & de plano, absque Advocatorum, ac Judiciorum strepitu, & figura."

Pro explicatione notandum primo. In causa hæresis procedi potest summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, ac figura Judicii, ac proinde non exigitur libelli oblatio in scriptis facta, nec litis contestatio, & Judicium potest agitari etiam tempore feriarum; item amputandæ sunt dilationes, exceptiones, & appellationes frustratoriæ: non tamen est omittenda citatio, & probationes, ne defensiones necessariæ sunt admittendæ, & universim loquendo, omitti possunt, quæ sunt solemnitates juris civilis, & positivi, non item juris naturalis, ac gentium, sine quibus nec juste, nec valide causæ tractari possunt, *Farin. tr. de hæres. q. 185. §. 2. n. 14. & 16* quamvis autem in crimine hæresis summarie, & sine strepitu judicii procedi possit, non tamen Episcopi, & Inquisitores ad procedendum obligantur, sed possunt, si volunt, *Farinac. c. l. num. 19.*

Notandum secundo. In crimine hæresis, quando proceditur contra hæreticos, non admittitur Advocatus, vel Procurator, *cit. c. ult. ibi: absque Advocatorum strepitu, & figura, Farin. cit. tr. q. 197. §. 3 num. 54.* ubi tamen *num. 73.* id limitat, quando constat, inquisitum esse hæreticum; secus, si sit dubium; an sit hæreticus; tunc enim Advocatus, vel Procurator ei non denegatur.

CLXII. Præterea *in cit. ult. §. Jubemus eod. in 6.* jubetur, "ut si propter potentiam eorum, contra quos inquiritur, timeatur imminere grave periculum accusationibus, vel testibus in causa hæresis intervenientibus, si publicentur eorum nomina; tunc non publice, sed secreto ea sunt ostendenda, coram Diœcesano Episcopo, vel eo absente, coram ipsius Vicario, quando Inquisitores procedunt; quando vero procedit Episcopus, coram Inquisitoribus, si commode eorum copia haberi possit: & semper etiam, sive Episcopus, sive Inquisitor processerint, coram aliis quibusdam personis providis, & honestis jurisque peritis, quibus ad hoc vocatis, totus processus serio manifestari, & integre explicari debet, & de eorum consilio, ad sententiam, vel condemnationem procedi: & ad cognitionem Judicia instruendam, depositionibus hujusmodi testium plena fides est adhibenda: non obstante, quod illis, contra quos testes deposuerunt, nomina eorum non fuerint ostensa, sive publicata.

CLXIII. Item ut eorundem accusatorum, & testium periculis efficacius occurratur, & cautius in inquisitionis officio procedatur, præsentis Constitutionis auctoritate permittitur, ut Episcopus, vel Inquisitores secretum possint indicere illis, quibus processum hujusmodi explicabunt, & in eos, si arcana consilii, seu processus hujusmodi ipsis sub secreto ab Episcopis, vel Inquisitoribus manifestata, sine licentia eorundem, aliis patefecerunt, excommunicationis sententiam promulgare (si eis ita expedire videbitur) quam ob violationem secreti, ipso facto, incurrunt: sic tamen ut Inquisitores Episcopum, vel Episcopus Inquisitores hac de causa non excommunicent, sed ipsi ex virtute S. obedientiæ ad secretum teneantur. Cessante vero periculo supra dicto, accusatorum, & testium nomina publicentur, sicut in aliis Judiciis fit juxta *c. Qualiter 24. §. Debet de accusat.* ita præcipitur in *cit. c. ult. §. Et ut eorundem.*

CLXIV. Similiter in §. *Cæterum* præcipitur Episcopis, & Inquisitoribus, "ut ubi est securitas, non dicant esse periculum, & sic accusatorum, & testium nomina supprimant nec ubi est periculum, dicant esse securitatem, & sic nomina eorum evulgent, seu publicent, super quo eorundem conscientiæ onerantur. Denique in §. fin. additur, ut Constitutiones, ordinationes, & mandata SS. Pontificum in negotio hæreticæ pravitatis facta, aut data, quæ supra dictis Constitutionibus non contradicunt, in suo robore permaneant."

Hinc colligitur primo. Quod in crimine hæresis recipiuntur testes, & juramenta, ac depositiones eorum, etiam parte, contra quam deponunt, absente, & non citata: nec sunt publicanda nomina testium, & accusatorum, si ea publicatione eorum timeatur grave periculum personis, aut bonis ipsorum accusatorum, vel testium, aut consanguineis eorum imminere, propter potentiam inquisiti, quia accusatus de hæresi habet potentes amicos, qui possent vexare, aut molestare Accusatorem, vel testes, vel eorum consanguineos, *Gl. in cit. c. ult. in casu. Franc. ibid. §. Jubemus not. 1. Farinac. tr. de hæres. q. 188. § 5. num. 7. 9. & 10.* ubi *nu. 12.* ait, de consuetudine in S. Officio Inquisitionis indistincte non publicari nomina Accusatoris, & testium, etiamsi absit grave periculum.

CLXV. Postremo duo adhuc supersunt Canones, qui in hoc Tit. habentur; nam in *Clement. Ad nostrum. 3. h. titul.* "damnatur secta Beguardorum, & Beguinarum commorantium in Alemania, & reprobantur octo eorum errores, qui in textu recensentur, & legi possunt. Et præcipitur, ut Diœcesani, & Inquisitores hæreticæ pravitatis in eorum vitam, & conversationem inquirant, & qualiter sentiant de articulis fidei, & Ecclesiæ Sacramentis, suumque officium in illos exerceant, eosque si culpabiles fuerint reperti, debite puniant, nisi abjuratis sponte prædictis erroribus, pœnituerint, & competentem satisfactionem præstiterint."

Præterea in *Extravag. Vas electionis 2. Inter communes h. t.* "damnat Joannes XXII. tres errores Joannis de Poliaco Doctoris Parisiensis circa Sacramentum pœnitentiæ. Primus est, quod confessi Fratribus (scilicet Religiosis Mendicantibus) habentibus licentiam generalem audiendi Confessiones, teneantur eadem peccata iterum proprio Sacerdoti confiteri. Secundus est; quod stante decreto *c. Omnis utriusque sexus. 12. de pænit. & remiss.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. *cap. 21.* Papa non potest facere, ut Parochiani non teneantur, omnia peccata sua semel in anno, proprio Sacerdoti, id est, Curato parochiali, confiteri. Tertius, quod nec Papa, nec DEUS potest dare generalem potestatem audiendi Confessiones alicui, ita ut confessus non teneatur eadem peccata iterum confiteri proprio Curato, seu Parocho. Ipse vero Auctor non fuit damnatus, quia hos errores se publice revocaturum promisit."

TITULUS VIII.

De Schismaticis, & Ordinatis ab eis.

POst hæreticos agitur de Schismaticis, quia schisma non raro est conjunctum cum hæresi, & schismatici plerumque etiam incidunt in hæresim, ut factum suum cohonestent & defendant. Extat hic Titulus etiam in Sexto, & Extravagantibus communibus.

§. I.

Quid sit schisma, & quomodo ab hæresi differat, & quæ sint pœnæ Jure decretæ in schismaticos?

I. ASsertio 1. Schisma est scissura, sive disjunctio, per quam quis se ab unitate Ecclesiæ separat, in quantum ea est quoddam Corpus Mysticum, ex universis fidelibus, & Romano Pontifice tanquam Capite constans, prout ea *S. Thom. 2. 2. qu. 39. a. 1.* definiunt communiter DD. Consistit enim hæc unitas Ecclesiæ, tum in conversatione, seu communione membrorum inter se: tum in ordine ad unum Caput, quod est Christus, cujus vices gerit S. Pontifex, scilicet ut in una fidei doctrina, cultu Religionis, & in spirituali regimine omnes fideles sint subjecti uni Capiti Ecclesiæ, nempe Romano Pontifici: ac proinde schismaticus est, qui subesse renuit Romano Pontifici, & membris Ecclesiæ illi subjectis communicare recusat, *Silvest. in Summ. V. Schismaticus in princ. Sanch. l. 2. Mor. c. 36. num. 2.*

II. Assertio 2. Schisma differt ab hæresi in eo, quia hæresis per se ac directe opponitur fidei, ejus doctrinam negando: schisma vero charitati repugnat, Ecclesiæ unitatem, quæ in charitate consistit, scindendo. *S. Thom. c. l. Silvest. c. l. qu. 1. Sanch. c. l. num. 7. & 8. Farinac. tr. de hæres. q. 184. §. 1. num. 5. 2.* Differunt inter se, sicut genus & species, ut docet *Gl. in c. Inter hæresim, 26. caus. 24. q. 3. V. Et schisma*

nam omnis hæreticus est etiam schismaticus, sed non vice versa; quamvis sub diversis rationibus, idem sit hæreticus, & schismaticus: hæreticus quidem quatenus falsum dogma, & Ecclesiæ doctrinæ contrarium credit: schismaticus vero, quatenus ab Ecclesiæ unitate recedit, & se separat, erroneam doctrinam sectando. Non tamen omnis schismaticus est hæreticus, quia potest quis omnes articulos, quos Ecclesia proponit credendos, amplecti, etiam credendo supremam potestatem Papæ & Primatum, sed ex malitia, seu prava voluntate nullo ipso facto Papam pro Capite Ecclesiæ agnoscere, ejusque obedientiæ se subjicere, nec aliis membris Ecclesiæ uniri seu conjungi. Priore casu, schisma est conjunctum cum hæresi, quia habet in intellectu errorem contra fidem: posteriore casu, sine hæresi, quia non habet talem errorem contra fidem, *S. Thom. c. l. ad* 3. *Silv. cit. l. Sanch. cita. l. num.* 8. 3. Differunt schisma & hæresis, quia schisma est via ad hæresim: sicut amissio Charitatis ad amissionem fidei: nam schismaticus saltem in fine fingit hæresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur, *S. Thom. cit. l. Silvest. cit. l.*

III. Hinc colligitur 1. duplici modo schisma fieri posse. 1. Si quis se a Capite Ecclesiæ, cæterisque membris separare velit. 2. Si vel a solo Capite, vel a solis membris Ecclesiæ se separare intendat. Tunc autem dicitur separari a Capite, quando quis renuit subesse, sive subjici Romano Pontifici, tanquam Capiti Ecclesiæ ab aliis vero Ecclesiæ membris separari dicitur, quando quis spirituales Ecclesiæ actiones exercere vult, v. g. orare, Sacramenta recipere, non ut pars Ecclesiæ Catbolicæ, sed seorsim ab illa, quasi per se esset totum quoddam separatum, *Sanch. c. l. num.* 2. *Farinac. c. l. num.* 3.

Colligitur 2. Tripliciter potest quis non parere velle præcepto S. Pontificis. 1. Ex parte rei præceptæ, ut si nolit Papæ aliquid præcipienti obedire, v. g. arma deponere, alienum restituere &c. licet alias ipsum recognoscat, tanquam Superiorem & Caput Ecclesiæ: & talis non est proprie schismaticus: sed solum inobediens, alioquin transgrediens quodlibet præceptum Ecclesiæ esset schismaticus. 2. Ex parte personæ præcipientis, ut si quis Papæ non obtemperet, eo quod persona ipsius sibi sit suspecta vel odiosa, & neque talis est proprie schismaticus. 3. Ratione officii ipsius Papæ, si quis recusat ipsi subesse & obedire, quatenus vices Christi in terris gerit, & Caput est Ecclesiæ: & hic vere ac proprie est schismaticus: sicut & ille, qui non vult sese Ecclesiæ membris conjungere, quatenus Ecclesiæ membra & partes sunt, *Sylvest. V. Schisma post princ. Azor. p.* 1. *l.* 8. cap. 20. *q.* 4. *Sanch. cit.* cap. 36. *num.* 3. Quare qui non vult subesse Romano Pontifici, eo quod probabiliter existimet, illum non esse legitimum Papam, non est schismaticus; quia renuit subesse patere huic personæ, quam non habet pro legitimo Pontifice, *Azor. c. l. Sanch. citat. l.*

Colligitur 3. Is, qui se a quolibet alio Episcopo, etiam quatenus talis est, separat, recusans subesse auctoritati Episcopali, vel a solis membris particularis Diœcesis & Ecclesiæ, dicitur schismaticus, sed non nisi large & improprie, ut patet ex *c. Scire.* 7. *caus.* 7. *q.* 1. *c. Loquitur.* 18. *caus.* 24. *quæst.* 1. quia vere ac proprie dictum schisma importat separationem ab Ecclesia Catholica seu universali, ejusque Capite. *Azor. c. l. q.* 4. *Sanch. c. l. num.* 6.

IV. Assertio 3. Pœna schismaticorum prima est, excommunicatio latæ sententiæ: nam hodie in Bulla Cœnæ Domini in prima excommunicatione, excommunicantur omnes schismatici, & ii, qui se a Romani Pontificis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

Ubi notandum primo. Hanc excommunicationem non incurrunt, nisi proprie dicti schismatici, qui ab obedientia Papæ pertinaciter recedunt, ut Papa est, & Christi Vicarius, ac proinde qui non in una tantum vel altera re, sed simpliciter & generaliter non recognoscit, ut superiorem & Vicarium Christi, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 20. *q.* 5. *Suar. dis.* 21. *de censur. sec.* 2. *num.* 12. & 13. ejusque absolutio est reservata S. Pontifici, *Sanch. citat. l. num.* 11. sufficit autem ad hanc excommunicationem incurrendam, si quis aliquo opere exteriore ita se gerat, ac si Papæ non esset subjectus, nec Ecclesiæ pars, quamvis mente fidem retineat, & ut Vicarium Christi, seu Caput Ecclesiæ Papam agnoscat: licet aliud sit de hæresi. Ratio discriminis est quia schisma perficitur ac consumatur per solum actum externum; hæresis vero necessario errorem intellectus requirit, unde Catholici in Anglia, qui exterius profitentur Regem tanquam Caput Ecclesiæ in spiritualibus, sunt vere schismatici, & hanc excommunicationem incurrunt, *Sanch. cit. l. num.* 14. non tamen etiam schismatici incurrunt hanc excommunicationem, si schisma mente solum retineant, sed opus est, ut verbis, factis, vel alio signo externo illud manifestent, cum ob solum actum internum nulla excommunicatio incurri possit, *Sanch. c. l. num.* 15.

Notandum secundo. Sed neque receptatores, fautores vel defensores schismaticorum hanc excommunicationem Bullæ incurrunt, quia id non est expressum, nisi quoad hæreticos, adeoque non debet extendi ad adjuvantes, nisi exprimantur, quia verba pœnalia stricte intelligenda sunt, *Suar. cit. dis.* 21. *sec.* 2. *num.* 14. *Sanch. cit. l. num.* 16.

Notandum tertio. Spectato Jure communi antiquo schismatici sine hæresi, non sunt excommunicati, ipso jure, neque absolute & universim, sed solum in casu aliquo particulari, ut in *c. Licet.* 6. *de Elect.* Ubi fertur excommunicatio in eum, qui electus est in Papam a tertia solum parte Cardinalium, & ei adhærentes, alio electo a duabus partibus, *Azor. cit. cap.* 20. *quæst.* 6. *Suar. dis.* 23. *de censur. sec.* 3. *num.* 2.

V. Secunda pœna schismaticorum est, inhabilitas ad beneficia & dignitates Ecclesiasticas, præsertim dignitatem Episcopalem, etiam post peractam pœnitentiam, seu postquam abjurato schismate, ad unitatem Ecclesiæ sunt reversi, prout sumitur ex *c. Quia diligentia.* 5. *de Elect.* Ex quo constat, quod qui ex schismate ad Ecclesiæ unitatem reversus est ad Episcopalem dignitatem promoveri non debet, sine dispensatione Papæ, dummodo electus ille a schismatico Episcopo nullum Ordinem acceperit, & alias idoneus sit, ut dictum supra *l.* 1. *Tit.* 6. *num.* 107. in qua irregularitate solus Papa dispensare potest, nisi crimen schismaticis esset occultum, tunc enim in eo posset dispensare Episcopus ex vi Concilii Trident. *Sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* Ubi conceditur Episcopis potestas dispensandi in casibus, & irregularitatibus occultis, *Azor. c. l. q.* 8. *Sanch. c. l. q.* 8. *Sanch. c. l. num.* 18. quamvis *Garc. de Benef. p.* 11. *cap.* 10. *num.* 262. putet, schismaticum occultum non incurrere hanc irregularitatem.

„ VI. Tertia pœna est, quod schismatici privandi sunt
„ omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, &
„ Prælaturis perpetuo, & redduntur inhabiles ad illa ha-
„ benda, cunctis eorum bonis, mobilibus & immobilibus,
„ juribus & jurisdictionibus publicatis, prout habetur expressum in *c. Ad succedendos unic. h. t. in* 6. Ubi id statutum fuit de duobus Cardinalibus schismaticis, qui propter schisma Cardinalatu privati sunt, quia elegerunt quendam in Romanum Pontificem, cum scirent, alium fuisse canonice electum, ut notat *Gl. ibid. in casu*. Non solum autem ipsi,
„ sed etiam agnati, & filii ac posteri eorundem per mas-
„ culinam, & fœmininam lineam descendentes redduntur
„ indigni seu inhabiles ad Cardinalatum, & qualibet of-
„ ficia, beneficia, & ministeria, in Ecclesia Romana, &
„ extra illam, usque ad quartam generationem, *citat. cap.*
„ *unic.* §. *Contra nutos.* Item præstantes eis auxilium, consi-
„ lium vel favorem, incurrunt, ipso facto, sententiam ex-
„ communicationis *cit. cap. un.* §. *Omnem.* & in fine addi-
„ tur, ut similes excessus & culpæ similibus pœnis impo-
„ sterum puniantur.

VII. Verum Constitutio hujus cap. & processus, ac sententiæ in eo latæ per Bonifacium VIII. contra Jacobum, & Petrum de Columna, tanquam schismaticos, qui antea erant Cardinales, & eorum agnatos, postea revocata fuit a Benedicto XI. in Extravag. *Dudum unic. h. t. inter communes*, exceptis bonis confiscatis, & jam aliis applicatis.

VIII. Cæterum illud hic addendum, nullam Jure Canonico statutam esse pœnam privationis beneficiorum ante schisma obtentorum, quæ ipso jure incurratur, quia in *cit. c. Quia diligentia.* 5. *de Elect.* sermo est de sola inhabilitate ad acquirenda beneficia, In *can.* Vero *nos consuetudinem.* 8. *dis.* 12. qui loquitur de hæreticis Donatistis, solum statuitur, ut servetur antiqua consuetudo, ne hi ad Episcopatum admittantur: non ergo ibi agitur de schismaticis, *Sanch. cit. cap.* 36. *num.* 19. Sed neque irregularitatem aliquam incurrunt schismatici, ita ut ad Ordines promoveri non possint, etiam postquam per pœnitentiam ad Ecclesiam redierint, ut docet *Azor. cit. cap.* 20. *q.* 8. quia id nullo jure probatur, nisi schisma fuerit notorium, tunc enim irregularitas aliqua generalis contrahitur, quæ ex quovis crimine notorio, & enormi ac depositione digno oritur, & cessat, ablata infamia per pœnitentiam, *Sanch. citat. c.* 36. *numer.* 20. *Farinac. citat. quæst.* 284. §. 2. *numer.* 42. *in fine*.

§. II.

An ordinationes, aliique actus, seu gesta per schismaticos sint valida, & quam pœnam juris incurrant, qui a schismaticis Ordines receperunt?

IX. Assertio 1. Ordinationes factæ a schismaticis, & ab
„ ordinatis ab eis sunt irritæ (scilicet quantum ad exe-
„ cutionem) & qui acceperunt dignitates Ecclesiasticas,
„ vel beneficia a schismaticis, careant impetratis. Aliena-
„ tiones quoque factæ per schismaticos, vel per Laicos de
„ rebus Ecclesiasticis sunt invalidæ, & ad Ecclesias sine
„ omni onere revertantur. Si quis autem contra prædicta
„ facere præsumpserit, excommunicationi subjaceat, sive
„ sit excommunicatus. Illi vero, qui sponte juramentum
„ de tenendo schismate præstiterint, a SS. Ordinibus, &
„ dignitatibus sint suspensi, prout statutum est in *c. Quod a*
„ *prædecessore.* 1. *h. tit. & ibi Gl. V. Irritus.* quod est desum-
„ ptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. *cap.*
„ 1. & 2.

X. Ubi notandum primo. Quamvis in antiquis Canonibus habeatur, quod extra Ecclesiam constituti nihil habeant juris, seu potestatis spiritualis, *c. Novatianus.* 6. *caus.* 7. *q.* 1. *c. Didicimus.* 31. *in princ. caus.* 24. *q.* 1. distinguendum tamen est inter potestatem Sacramentalem Ordinis, & potestatem jurisdictionis, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 39. *art.* 3. *in corp.* Nam Episcopus schismaticus vere & valide Eucharistiam consecrat & vere Confirmationis Sacramentum, & Ordinis confert, dummodo in forma Ecclesiæ illa conferat, ita ut Characterem ab eo recipiant confirmati, & ordinati; non tamen usum, seu executionem Ordinis, quia eam non habet, adeoque nec dare aliis potest, cum tam conferentes a collatione Ordinum quam suscipientes ab exercitio, sive usu Ordinum sint suspensi, ipso jure, si scienter ab Episcopo schismatico Ordines susceperint, *Gl. hic in citat. cap.* 1. *V. Irritus*. Similiter Episcopus schismaticus valide consecrat Templa, Altaria, & vasa ad usum divinum deputata, ita ut consecratio repeti non debeat, quia hæc sunt Ordinis: quamvis autem Episcopo ex Ecclesiæ institutione competant, non tamen Episcopus schismaticus licite hæc facit, cum sit ipso jure ab exercitio hujus potestatis suspensus, *Azor. p.* 1. *l.* 8. *c.* 20. *q.* 9. At vero potesta-

tem

tem jurisdictionis spiritualis, nec valide, nec licite schismatici exercere possunt: unde nequeunt absolvere a peccatis, nec excommunicare, nec leges ferre, nec alienare res Ecclesiæ, nec Indulgentias concedere, nec beneficia conferre, nec eligere, saltem si sint nominatim denunciandi, de quo infra, *S. Thom. c. l. & Azor*,

Notandum secundo. Quamvis acta a Prælato hæretico, vel schismatico, in præjudicium Ecclesiæ, non valeant, quia dum Ecclesia talem Prælatum habet, vacare censetur, *c. 1. de præscript.* quod tamen talis Prælatus acquisivit in commodum Ecclesiæ, id tenet, quia quod favore alicujus introductum est, non convenit in ejus læsionem retorqueri, *l. Quod favore. 6. C. de legib. Gl. fin. in cit. c. 2. h. t.*

„ XI. Assertio 2. Ordinatus ab Episcopo schismatico ab „ officio poterit incontinenti repelli: nisi legitime proba„ verit, cum ipso fuisse misericorditer dispensatum, & „ ab eo, qui super hoc habuerit potestatem dispensandi, „ prout statuit Innocentius III. in *c. Fraternitati. 2. & ult. h. t.* Ubi quædam sunt notanda 1. nomine schismatici hic intelligitur, qui stricte ac proprie est schismaticus, nam ordinarius a schismatico late accepto, qui non obedit Papæ aliquid præcipienti, non est repellendus ab officio, sive ab usu, & executione Ordinis, *Abb. hic num. 1. not. 1.* Deinde intelligi debet de Episcopo schismatico, qui publice, & nominatim est denunciatus, juxta Extravag. Constantiensem *ad evitanda*, nam qui a tali Ordines suscepit, suspensus est ab usu, & executione Ordinis, ut colligitur ex hoc t. *Laym. in c. Quia 5. n. 3. de Elect.*

Notandum secundo. Quando in *cit. c. 2. h. t.* dicitur, quod ordinatus a schismatico possit ab officio repelli, supplendum est, *& debet*, quia ordinatio fuit irrita, quoad executionem, sive exercitium Ordinis, *cit. c. 1. & ibi Gl. V. Irritas. h. t.* vel poterit repelli ab officio, nisi Archiepiscopus eum ipso voluerit dispensare, *Abb. in cit. c. 2. in fine.*

Notandum tertio. Qui asserit, secum dispensatum esse id legitime probare debet, & quod is, qui dispensavit, habuerit potestatem dispensandi, alias nihil actum fuisset, prout sumitur ex *cit. c. 2. & ibi Gl. V. Potestatem. & Abb. n. 2. h. t.* ubi ait, quod quando dispensatio facta est ab eo, cui facultas dispensandi jure speciali solum competit, debeat dispensatus petere ab eo non tantum litteras dispensationis factæ, sed etiam copiam authenticam potestatis dispensandi specialiter concessæ.

Notandum quarto. Cum eo, qui scienter, vel ex crassa, & supina ignorantia ordinatus fuit ab Episcopo schismatico, solus Papa dispensare potest, *arg. cit. c. Quia diligentia. 5. & ibi Laym. n. 3. de elect.* cum eo vero, qui ex ignorantia inculpabili Ordines suscepit, quia probabiliter nescivit, Ordinantem fuisse schismaticum, etiam Episcopus dispensare potest, *Gl. in cit. c. V. potestatem, & ibid. Abb. num. 7.* ut in simili distinguitur in *c. 1. de Ordin. ab Episcop. qui renunt. &c.*

TITULUS IX.

De Apostatis, & Reiterantibus Baptisma.

Affine crimen hæresi, & schismati est Apostasia, quamvis gravius utroque, ideoque postquam de hæreticis, & schismaticis actum est, subjungitur hic Titulus de Apostatis, & de reiterantibus baptismum, quia hi, dum recedunt a priore baptismo, per reiterationem quasi apostatare videntur, Abb. hic in Rubrica.

§. I.

De Apostasia in genere, & in specie de apostasia a fide, ejusque pœnis.

I. Quæritur primo. Quid sit apostasia in genere, & quot sint ejus species? Resp. Apostasia ex vi nominis importat quandam defectionem, sive recessum a Deo, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 12. art. 1. in corp.* adeoque Apostata est Christianus, qui a Deo temerarie recessit: unde tres sunt apostasiæ species, una perfidia, per quam a fide receditur; altera inobedientiæ, cum quis justis præceptis Prælatorum obedire penitus recusat, cujus præcipua species est schisma, de quo *tit. præced. Laym. l. 2. tr. 2. c. 16. n. 1. in fine.* item si quis SS. Canonibus, & Dei præceptis non obedit ex superbia, vel contemptu, *c. 1. caus. 3. q. 4. c. 2. de major. & obed. Farinac. cit. tr. q. 183. §. 5. num. 54.* Tertia species est apostasia irregularitatis, per quam receditur ab Ordine sacro suscepto, vel a Religione, quam quis professus est, *S. Thom. c. l. in corp. Gl. in c. 1. V. Apostasia. h. t. Hostiens. in summa n. 1. & 2. eod.*

II. Quæritur secundo. Quis sit, & dicatur apostata a fide, & quæ sint in eum pœnæ decretæ? Resp. primo. Apostata a fide ille dicitur, qui in totum a fide Christi recedit, sive totaliter eam deserit, ut si Christianus efficitur Judæus aut Turca, *l. 1. & 2. C. de apostat. c. Non potest. 24. caus. 2. q. 7. Farinac. tr. de hæres. q. 183. §. 2. n. 13.*

Ubi notandum primo. Apostasia a fide est species infidelitatis, sed non essentialiter distincta ab hæresi, sed solum nomine, & accidentaliter, quia Apostata est vere hæreticus, a quo in eo solum distinguitur, quod hæreticus ex parte solum deficit a fide Catholica, unum aut aliquos tantum articulos fidei negando, non tamen totam fidem: Apostata vero in totum recedit a fide, sive omnino eam deserit: at major vel minor recessus a fide, quam quis semel est professus, speciem non mutat: & licet Apostata fiat paganus, sive gentilis, vel Judæus, non tamen ideo desinit esse hæreticus, quia contradicit fidei Christianæ, & Catholicæ quam antea reipsa professus est, in quo differt a pagano, sive gentili, qui negat fidem Christianam, quam antea nullo modo susceperat: a Judæo vero talis differt, quia hic contradicit fidei Christianæ, quam in typis, umbris, & figuris antea receperat, & tenuerat, non autem reipsa, *Azor. p. 1. l. 8. c. 21.* Quare apostasia non est species essentialiter distincta a cæteris speciebus infidelitatis, sed tantum addit circumstantiam valde notabiliter aggravantem pravitatem, seu deformitatem infidelitatis, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 12. art. 1. ad. 3.* Et hinc etiam idem 2. 2. *q. 10. art. 5.* docet tres tantum esse species infidelitatis, Paganismum, Judaismum, & hæresim; quia omnis apostata a fide reipsa est etiam hæreticus; non tamen vice versa, omnis hæreticus est apostata, proprie & stricte loquendo: nam apostasia dupliciter spectari potest, vel quoad terminum a quo, quatenus est totalis recessus a vera fide semel suscepta, quod est velut proprium, & essentiale apostasiæ, & ut sic differat ab hæresi, tanquam majus a minore, & extensius a minus extenso, quia apostata proprie dicitur is, qui Christum, & Christianam fidem, quam suscepit, penitus abnegat: hæreticus vero, qui non omnino, sed solum quoad unum, vel aliquos articulos a fide recedit. Vel apostasia consideratur, non quatenus est recessus a fide Catholica, sed conversio sive transitus ad falsam aliquam sectam, & ut sic est infidelitas ejus speciei, ad quam fit transitus, ut Judaismus, Paganismus, vel Atheismus, quod tamen solum materiale, & accidentale est in apostasia: nam si quis totam fidem Christianam semel susceptam omnino deserat, verus est apostata, etiamsi ad aliam falsam sectam non transeat, *Sanch. l. 2. Mor. cap. 7. num. 16. & 17. Laym. l. 2. Theol. Mor. tr. 1. cap. 16. num. 1. & 2.*

Resp. secundo. Apostatæ a fide iisdem pœnis sunt obnoxii, quibus hæretici, quia sunt vere hæretici, cum deficiant a fide Catholica, quam sunt professi ideoque omnes pœnæ Jure decretæ in hæreticos etiam locum habent in apostatis a fide, *Abb. in c. 1. n. 3. h. t. Hostien. in summa. eod. n. 3 Silvest. V. Apostasia n. 11. q. 8. Azor. cit. c. 21. q. 7.*

III. Cæterum qui baptismum sponte receperunt, compellendi sunt, ut dimissis prioribus erroribus, & ritibus, Christianam fidem de novo susceptam observent, prout sumitur ex *c. Quidam. 4. h. t.* quod est desumptum ex Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. *c. 70.* Ubi præcipitur, „ ut Judæi, vel alii infideles, qui voluntarie baptizati fue„ runt, sed prioris ritus reliquias retinent, & Christianæ „ Religionis decorem tali commistione confundunt, per „ Prælatos Ecclesiasticos compescantur a tali observatione „ veteris ritus, ut sicut libero arbitrio ad baptismum ac„ cesserunt, ita necessitas coactionis in ejus observatione „ eos conservet: cum minus malum sit viam Domini non „ agnoscere, quam post agnitam retroire: nam & juxta S. „ Scripturam (*Eccles. c. 3. Deuteron. 22.*) maledictus est ho„ mo, qui duabus viis ingreditur, nec indui quis debet ve„ ste lino lanaque contexta. Hinc colligitur, quod plus peccat Christianus recedens a fide Christiana, quam semel suscepit, quam ille, qui fidem non agnovit, *Gl. hic in notatis.*

§. II.

De Apostatis ab Ordine Clericali, & a Religione, ac pœnis eorum.

IV. Quæritur primo. Quis dicatur apostata ab ordine Clericali, & quomodo puniatur? Resp. is qui a statu Clericali, quem edito continentiæ voto suscepit in manu Episcopi, ad statum conjugalem, vel ad laicalem conversationem, dimisso habitu Clericali, propria temeritate transit, apostata ab Ordine dicitur, *Hostiens. in summa. n. 2. h. t. Sylvest. V. Apostasia. q. 2. n. 5. Farinac. tr. de hæres. q. 183. §. 9. n. 115. & alii* communiter. Sed & Clericus in minoribus Ordinibus constitutus, si beneficium Ecclesiasticum habeat, eoque retento, ad nuptias, vel statum Laicorum, propria auctoritate, se conferat, dimisso habitu Clericali, apostata censetur, quia ratione beneficii, habitum, & tonsuram ferre tenetur, & ad id cogi potest; secus est, si beneficium non obtineat, tunc enim apostata non censebitur, quia liberam habet ad nuptias, vel statum secularem transeundi facultatem, potestque renunciare Ordini, seu statui Clericali, ipso facto, dimittendo habitum, & tonsuram, vel exercendo negotia secularia, nec potest cogi ad reassumendum habitum Clericalem, ut colligitur ex *c. Joannes, 7. de Cleric. conjug. Abb. in c. Tua, 3. num. 2. & 3. h. t. Silvest. c. l. Farinac. c. l. nu. 127.*

V. Assertio 2. Pœnæ apostatæ ab ordine Clericali sunt, imprimis excommunicatio non lata, sed ferenda, *Abb. in c. 1. num. 3. h. t. Menoch. de arbitr. Judic. casu 14. n. 48.* 2. Pœna infamiæ, quam ipso facto incurrit, durante apostasia, ideoque ab accusando, & testimonio ferendo repellitur, *c. Alicui. 23. caus. 1. q. 7.* nec admitti potest ad dignitatem, vel quodvis officium, *Menoch. c. l. Diaz. in pract. can. c. 11. n.* 3. Tertia pœna est, quod Clericus apostata, si dimisso habitu Clericali, & tonsura monitus habitum non reassumpserit, perdit privilegium Ordinis Clericalis, ita ut percutiens illum non incidat in Canonem, *si quis suadente 29. caus. 17. q. 4.* non autem privilegium fori, prout sumitur ex *c. Præterea 5. h. t.* secundum unam ejus expositionem: ubi „ præcipitur ut Clerici, qui relicto Ordine Clericali, & „ habitu suo, in apostasia, tanquam Laici conversantur, si in criminibus comprehensi teneantur, per censuram Ecclesiasticam non liberentur. Quia cum ipsi contempserint Ecclesiam, merito etiam ab Ecclesia contemni debent, ut si capti fuerint, Ecclesia eos non liberet per censuram Ec-

clesiasticam allis latam in capientes, vel percutientes, Clericos, pront explicat *Abb. in cit. c. r. 5. 3. & 6. h. t. Silvest. V. Apostasia. n.* 22. Quod si Clerici apostatæ, deposito habitu Clericali, & moniti ab Episcopo, redire noluerint ad statum Clericalem, nullo postea privilegio Clericali gaudent. *c. In audientia. 25. de sent. excommun. Gl. in cit. c. 2. V. Liberari in fine h. t. Farin. c. l.*

Alii vero hoc c. intelligunt de Clerico, in Sacris constituto, qui si a statu Clericali recedit, & monitus in apostasia persistit, ita ut incorrigibilis appareat, omni privilegio Clericali est privandus, etiam fori. *Hostiens. in cit. c. r. col.* 1. *§. Tertii dicunt.* ubi addit, idem dicendum de Clerico, qui in delictis enormibus est deprehensus, *Abb. ibid. in 3. lectura*, quæ etsi in se vera est, non tamen videtur congruore litteræ.

VI. Cæterum prædictæ pœnæ locum habent, quando constat de apostasia ab Ordine, & statu Clericali, seu vero Clerici graviter de illa fuerint infamati, vel suspecti; tunc deficiente probrtione, pes censuram Ecclesiasticam compellendi sunt ad Canoniee se purgandum, prout statuitur in *c. Tua. 3. h. t.* Ubi Papa Innocentius III. rescribit: „quod Clerici, qui sunt de apostasiæ crimine infamati, quia videlicet habitum Clericalem abjecerunt, non sunt in seculari habitu tollerandi, sed per censuram Ecclesiasticam coercendi, donec deficiente probatione, ad infamiam abolendam purgatinnem Canonicam præstiterint. Hinc patet, quomodo procedi debeat contra Clericos infamatos de Apostasia; nam correendi sunt, donec se purgaverint, non quod debeant compelli præcise ad reassumendum habitum, donec se purgaverint; nam notarentur quadam infamia, si deberent reassumere habitum, & postea secuta purgatione, eum rursum deponerent; sed quia compelli debent ad reassumendum habitum Clericalem, vel ad se purgandum de Infamia, & deficiente probatione, statuitur eiatermious ad se porgandum, quam purgarionem si non præstiterint, habentur pro convictis, & compelluntur reassumere habitum, *Abb. hic not. 2. nu. 2.* Idque intelligendum est de iis, qui in Sacris Ordinibus sunt constituti, hi enim ad seculum redire non possunt, sicut possunt, qui in inferioribus Ordinibus sunt constituti, *Gl. hic. V. Tolerandi.*

VII. Præterea statutum est in *c. a nobis; h. t.* „quod Clerici Apostatæ, qui dimisso habitu in custodia detinentur, si nec minis, nec blanditiis induci possunt, ut abjectum habitum reassumant, si ita videbitur, sub gravi custodia asservari, & incarcerari possunt, ita ut solum misera vita ipsis reservetur, donec a sua nequitia resipiscant.

Hinc colligitur primo, quod Judex Ecclesiastiens habeat potestatem imponendi pœnam carceris, & licet carcer sit deputatus potius ad custodiam, quam ad pœnam, *l. aut damnum 8. §. Solent. ff. de pœnis*; tamen de Jure Canonico carcer servire potest & ad custodiam, & ad pœnam. *c. Quamvis. 3. de pœn. in 6. Abb. hic. num. 2.* Colligitur secundo. Potest Cleriens conjici etiam in durum carcerem, ita ut in eo miseram vitam ducat, & pane doloris, & angustiæ sustentandus sit, ut dicitur in *c. Novimus 27. in fine de V. S.* non tamen debet ita durus esse carcer, ut ob ejus asperitatem, periculum mortis incurrat detentus, alioquin Judex Ecclesiasticus pœnam irregularitatis non evadet, *Abb. hic num. 1. not. 3.* Colligitur tertio, quod etiam Religiosi dimittentes habitum Religiosum, per Ecclesiasticam censuram compelli possunt ad illum reassumendum, juxta *cit. c. Tua*, & per incarcerationem, juxta *cit. c. pen. h. t. Farinac. cit. q. 183. n. 78.*

VIII. Quæritur secundo. Quis sit & dicatur Apostata a Religione, seu statu Religioso, & quas pœnas incurrat? Resp. primo. Apostata a Religione est, qui sine licentia Superioris Regularis, ab Ordine Religioso, quem professus est, seu suscepit, recessit, sine proposito redeundi, sive eum proposito nunquam redeundi, *Rodriq. Tomo 1. qq. Regul. q. 30. art. 1. Silvest. V. Apostasia n. 9. q. 4. Laym. l. 2. tr. 2. c. 16. num. 2.* & alii communiter. Requiritur itaque primo, ut quis sine licentia Prælati sui, ab Ordine Religioso, quem professus est, discesserit; nam si quis eum ejusdem licentia egressus sit e Religione, vel liberatus fuerit a regulari observantia, vel ad Episcopatum legitime translatus, non est Apostata. Deinde requiritur, ut eh omni Religioso Instituto, seu Ordine, propria temeritate, secesserit, quia si quis ab Ordine, quem professus est, etiam sine Prælati licentia, & illicite, ad alium Religiosum Ordinem, quantumvis laxiorem, transit, non tamen est Apostata, quia ad veram Apostasiam necessarium est, ut quis Religionem, quam professus est, omnino deserat, sine animo transcundi ad aliam Religionem, & cum proposito nunquam amplius ad illam redeundi, *Abb. in c. ult. num. 4. h. t. Silvest. c. l. & Rodriq.* Unde si quis Religionem suam deserat, solum vagandi causa ad tempus, etiam sine licentia Prælati, retento tamen animo, seu proposito ad illam aliquando redeundi, is fugitivus quidem est censendus, non autem Apostata, ut dictum supra *l. 3. tit. 31. sec. 5. §. 1.* Nihil vero refert, an is, qui sine licentia Prælati, Religionem deserit, cum proposito nunquam ad illam redeundi, habitum quoque Religiosum abjiciat, an vero illum retineat, nihilominus enim verus Apostata censendus est, quia crimen Apostasiæ quoad substantiam consistit in temerario, & illicito recessu a regula Ordinis, sive Religiosæ vitæ instituto, & quidem in perpetuum, sive cum animo nunquam revertendi ad illam, sive habitus regularis deponatur, sive non, id enim accidentale quid est, & ad substantiam Religionis non pertinet, *Sanch. l. 3. mor. c. 8 num 4. Azor. p. 2. l. 14. q. 6. Farinac. tr. de hæres. q. 183. §. 1. num. 62.*

IX. Resp. secundo. Prima pœna Apostatarum e Religioso Ordine, est, quod ipso jure, seu facto excommunicationem incurrant, ut tradit *Gl. in c. 2. Ne Clerici, vel Monach. V. Ipso facto in 6. Azor. cit. c. 17. q. 6. Menoch. de arbitr. Judic. casu 546. num. 30. Farinac. c. l. nu.* 207. idque probari videtur ex *cit. c. 2.* ubi excommunicantur dimittentes temere habitum suæ Religionis, ut periculose vagandi occasio Religiosis subtrahatur: ergo sive habitu induti, sive exuti, a Religione descesserint, ut libere evagentur, excommunicationem ipso facto incurrunt. Sed probabilius est contrarium, non esse ipso jure excommunicatos, ut docet *Gl. in c. 2. V. Apostata de temp. ordin. in 6. Sanch. cit. c. 8. n. 20.* & alii apud ipsum. Ratio est, quia in *cit. c. 2.* soli professi temere dimittentes habitum suæ Religionis excommunicantur: at Apostatæ, de quibus hic loquimur, vere sunt Apostatæ, non tamen dimiserunt habitum suæ Religionis, ut supponitur: imo hanc excommunicationem incurrunt, qui temere habitum dimittunt, etiam absque animo apostatandi, sive omnino deserendi Religionem, adeoque Apostasia est impertinens ad hanc excommunicationem incurrendam, nec alibi reperitur in Jure Canonico lata excommunicatio in Apostatas non dimittentes habitum, ergo ob solam Apostasiam non incurritur. Nec obstat, quod finis illius excommunicationis sit, subtrahere occasionem vagandi Religiosis, quia finis illius est, non quælibet occasio vagandi, sed quæ oritur ex habitus dimissione, quæ cessat, cum habitus retinetur, quia tunc Apostatæ Religiosi a cognosci poterunt ex habitu, & capi, ut ad Religionem suam revertantur, *Sanch. c. l.* Excommunicantur tamen veri Apostatæ per specialia privilegia quibusdam Ordinibus concessa.

„X. Secunda pœna Apostatarum a Religione est, ut si Monachus, seu Religiosus aliquem Sacrum Ordinem in Apostasia (illa durante) recepit quantumvis suo Abbati, seu Superiori reconciliatus fuerit, & pœnitentiam egerit, non possit, sine dispensatione Romani Pontificis ministrare in Ordine sic suscepto, prout statuit Honorius III. *in c. Consultationi: 6. & ult. h. t.*

Ubi notandum primo. Licet nonnulli DD. putent, eum, qui, durante Apostasia, minores Ordines suscepit, etiam incurrere hanc suspensionem, ut non possit ministrare in Ordinibus susceptis; quantumvis in eorum usu dispensare possit Episcopus, cum Papa hic non reservet sibi dispensationem, nisi quoad Ordinem Sacrum, *Jo. Andr. in cit. c. ult. n. 1. Silvest. V. Apostasia num.* 21. *q.* 8. & alii: probabilius tamen est, quod si Apostata aliam censuram non incurrit, possit promoveri ad Ordines minores, & eorum executionem recipiat, quia in *cit. c. ult.* solum interdicitur Apostatis recipientibus Sacrum Ordinem, usus, seu exercitium illius Ordinis, & dispensatio Papæ reservatur: ergo sine textus, efficaci ratione, non debet id extendi ad recipientes Ordinem minorem, quod & illis sit interdictus usus illius, quia textus id non dicit, *Sanch. l. 6. mor. c. 8. n. 26.* Si vero Apostata aliam censuram incurrisset, ut si incidisset in excommunicationem latam in c. 2. *Ne Clerici vel Monachi &c.* eo quod habitum Regularem temere dimisisset, tunc si in excommunicatione Ordines minores scienter suscepisset, suspensus esset ab exercitio Ordinis sic suscepti, juxta *c. Cum illorum 32. de sent. excomm. Abb. hic n.* 2. sed hoc ad rem præsentem impertinens est, quia hic tantum loquimur de pœnis ob Apostasiam incursis, *Sanch. c. l. n. 25.*

XI. Porro addunt aliqui tertiam pœnam Apostatarum a Religione, quod etiam postquam emendati ad pristinam Religionem redierint, non possint eligi in Prælatos, vel Superiores Religionis desertæ, ut plures docent apud *Sanch. c. l. num. 32.* Idque probant ex *c. Per tuas 20. de voto*, ubi Electus in Episcopum, qui Votum Religionis prius emissum nondum implevit, cogitur resignare, ergo multo magis professus, qui semel per Apostasiam Religionem deseruit, quam professus est, eligi non poterit in Prælatum illius, quia gravius peccavit. Sed probabilius est, hanc pœnam non incurri ab Apostatis, cum nullum Jus extet eam infligens, eosque inhabiles reddens ad Prælaturam. Nec obstat *cit. c. Per tuas*, quia ibi id decisum fuit, non ob culpam præteritam, sed adhuc pendentem, quia votum illud Religionis nondum erat impletum ab Electo in Episcopum, ideoque adhuc obligabat; *Sanch. c. l. n. 32.*

§ III.

De reiterantibus Baptismum, & de eorum pœnis.

XII. Altera pars Rubricæ hujus Tituli est de Anabaptistis, sive iis, qui rebaptizant, vel se rebaptizari sinunt; nam Ecclesia sæpius definivit, Baptismum semel rite collatum reiterandum non esse, cum Characterem imprimat indelebilem, *c. Non licet 107. & c. seq. Cum itaque 122.* ubi id dicitur inexpiabile facinus esse, *dist. 4. de consecrat.* & novissime Concilium Trident. *Sess. 7. Can. 9. de Sacrament. in genere, & Can. 11. de Baptismo, & Sess. 14. c. 2.*

XIII. Quæritur nunc primo, quæ sit pœna reiterentium Baptismum? Resp. Inprimis, qui alterum sciens, vel per ignorantiam crassam, & mortaliter culpabilem, iterum baptizat absolute, irregularis efficitur, ita ut ad Ordines, saltem superiores, promoveri non possit, *Bern. Diaz. in pract. Canon. V. Rebaptizati c. 115. n. 2. & V. Ordinandi litt. B.* idque indubitatum est, si delictum ejus sit publicum, & notorium, *Navarr. in man. c. 27. n. 246.* & alii DD. communiter apud *Laym. l. 1. tr. 5. c. 1. n. 1.* quamvis plures DD. putent, quod talis irregularis fiat, tametsi delictum ejus occultum maneat, quod tamen nullo jure probant. Id vero probatur ex *c. 2. h. t.* ubi id expressum est de ministrante rebaptizanti, adeoque multo magis locum habet in rebaptizante, quia usus & consuetudo, quæ est optima legum interpres, eam pœnam etiam de rebaptizante intelligit: secus est, si quis alterum non rebaptizet absolute, sed sub conditione, *si non es baptizatus &c.*, quamvis temere & sine præmissa in-

inquisitione, an baptizatus fuerit: tunc enim non contrahitur hæc irregularitas, quia apposita conditio de præsenti, vel de præterito, si subsit, impedit actum rebaptizandi, eumque cessare facit; neque talis habuit intentionem iterandi Baptismum, si jam sit baptizatus; actus autem agentium non operantur ultra intentionem illorum, & leges pœnales intelligi debent cum effectu, *Navarr. c. l. & Laym.* quod si non fuit baptizatus, non iteratur Baptismus, sed primo confertur. Sed neque irregularis fit, qui gravi metu coactus alium exterius baptizat simulate fingendo se baptizare, cum non habeat intentionem baptizandi, *Laym. c. l.*

XIV. Resp. secundo. Non tantum rebaptizantes, sed etiam, qui iis ministrant ut Acolythi, Subdiaconi, vel Diaconi officio fungentes, fiunt irregulares, quominus ad Ordines Superiores ascendere possint, prout statuitur in *c. Ex litterarum 2. h. t.* nam cum quidam diuturno morbo con-
„ fectus, ex mulierum quarundam sortilegarum consilio,
„ ut sanaretur, se iterum baptizari curasset, Acolythus
„ quidam, frater illius infirmi, Presbytero rebaptizanti mi-
„ nistravit; quæsitum igitur fuit, qualiter puniri debeat
„ Acolythus iste, qui minoris ætatis erat, & ut frater ip-
„ sius sanari posset, id fecit? Respondet Papa Alexander
„ III. quod ad Superiores Ordines promoveri non potest,
„ si factum ejus est publicum, nisi ad Religionem transire
„ voluerit, ut favore Religionis cum ipso dispensetur: si
„ vero occultum est, poterit promoveri, ita tamen, ut de
„ commisso delicto dignam pœnitentiam agat.

XV. Hinc colligitur primo. Quod crimen publicum, seu notorium impedit promotionem ad Ordines, non item occultum regulariter, quominus quis, etiam sine dispensatione, promoveri possit, *Abb. hic num. 2. not. 2.*

Colligitur secundo. Irregularitas, quam incurrit iste Acolythus, vel alius rebaptizanti ministrans; non est perfecta, & totalis, sed tantum partialis, ut ad superiores Ordines promoveri non possit, ad quam requiritur etiam, ut quis per dolum, vel latam culpam; adeoque scienter, vel per crassam ignorantiam, ministerium rebaptizanti præstiterit, sicut & ad alias irregularitates, quæ ex delicto oriuntur, *Laym. cit. cap. 2. num. 8.*

Colligitur tertio. Per ingressum in Religionem non tollitur irregularitas, quæ oritur ex proprio delicto, ita ut sine dispensatione ad Ordines promoveri non possit, quæ tamen favore Religionis conceditur, *Gl. hic. V. Religionis.*

XVI. Respondetur tertio. Qui scienter se absolute, & sine conditione, baptizari sinunt, simpliciter fiunt irregulares, ut ad Ecclesiasticos Ordines nulla ratione promoveri possint, *c. Confirmandum 65. dis. 50.* ubi *Gl. V. Rebaptizati,* id explicat de scienter rebaptizatis, *c. Afros. 3. dis. 98. c. Qui in qualibet. 10. caus. 1. q. 7. c. Eos 118. dis. de consecr.* Est autem probabilius, hanc irregularitatem, quæ oritur ex baptismo iterato, non incurri ab ignorantibus se jam esse baptizatos, modo non sit ignorantia crassa, seu culpabilis, sed justa, & probabilis. *Navarr. in Man. c. 27. num. 246. Covarr. in Clement. Si furiosus in relect. 1. p. num. 8. Diaz. citat. c. 15. §. Invocantur. lit. C. Suar. dis. 42. de censur. sec. 1. nu. 8. Laym. cit. c. 2. num. 21.* Ratio est: tum quia hæc irregularitas imponitur propter delictum; ergo ubi nullum est delictum, sive culpa, nulla erit irregularitas: tum quia proprie loquendo, non censetur iteratum, quod nescitur esse factum, *c. Solemnitates. 16. dis. 1. de consecr.* tum quia hæc irregularitas, cum sit pœna, non incurritur sine peccato, etsi alias aliquando irregularitas sine culpa contrahatur. Non obstat, quod in *cit. c. Qui in qualibet.* dicitur, qui in qualibet ætate alibi, quam in Ecclesia baptizati, aut rebaptizati sunt, ad Ecclesiasticam militiam prorsus non permittuntur accedere. Ex quo colligi videtur, quod etiam infantes rebaptizati irregularitatem contrahant. Nam ut explicat *Gl. ibid. V. Ætate.* ibi sermo est de ætate discreta, sive doli capace, ut etiam colligitur ex verbis sequentibus: nam alias parvulos ab hæreticis baptizatos, si adulti conversi fuerint ad Ecclesiam, ad Ordines promoveri posse, habetur in *c. Placuit. 3. & c. seq. caus. 1. quæst. 4.* Non obstat etiam quod in *cap. Qui bis 117. dis. 4. de consecr.* dicitur: qui bis ignoranter baptizati sunt, secundum Canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat. Verum Canon iste non est Constitutio Papalis, vel Concilii generalis, aut Provincialis, sed est desumptus ex Pœnitentiali Theodori, idcoque non habet auctoritatem legis, *Covarr. citat. l.* Sed neque ignoranter rebaptizatus, si postea scienter id ratum habeat, fit irregularis, quia, etsi ratihabitio comparetur mandato quoad culpam, non tamen quoad pœnas juris, nisi exprimatur, *Avila de censur. p. 7. dis. 7. dub. 2. concl. 3.* Porro in hac irregularitate orta ex reiterato baptismo potest dispensare solus Romanus Pontifex, ut constat ex *cit. c. 2. h. t. Diaz. cit. l. lit. B.*

XVII. Quæritur secundo. An qui bis Sacramentum Confirmationis alicui contulit, vel qui bis illam scienter suscepit, irregularitatem incurrat? R. negative, quia id Jure Canonico non est expressum, & irregularitas nunquam est statuenda; nisi in jure expressa reperiatur, *c. Is, qui 18. de sent. Excommun. in 6.* Nec refert, quod in *c. Dictum. 8. dis. 5. de consecr.* æqualiter prohibeatur iterari Sacramentum Baptismi, & Confirmationis: non enim inde sequitur, eandem pœnam imponi reiteranti Confirmationem, quæ Baptismum repetenti: cum pœnæ non sint extendendæ a casu ad casum non expressum, *Covarr. cit. l. Diaz. cit. l.* quamvis *Navarr. cit. l.* dicat, quod consuetudine contrarium observetur.

Cæterum præter prædictam pœnam irregularitatis, qui scienter Baptismum reiterant, si Clerici sunt, deponuntur, *Eos, quos. 118. dis. 4. de consecr.* Si laici, excommunicantur, nec ad Ordines promoveri possunt, *c. ult. dis. 51.* secundum Leges vero Civiles, tam rebaptizantes, quam rebaptizati ultimo supplicio afficiuntur *l. 1. & 2. C. Ne sanctum Baptisma iteretur. Hostiens. in summa. h. t. num. 5. Abbat. in c. 2. eod. nu. 2.*

TITULUS X.

De His qui filios occiderunt.

HActenus actum est in pluribus Titulis proxime præcedentibus de criminalibus, quæ in DEUM, & contra ejus cultum, ac Religionem directe, & principaliter committuntur: nunc agendum est de delictis, quæ immediate proximum lædunt; & primo quidem, secundum ordinem Decalogi, de iis, quæ vitam, vel corpus proximi lædunt, cujusmodi est homicidium; cum autem inter homicidiorum genera gravius sit parricidium, sive cædes parentum, & filiorum, ideo de illo hic Titulus præmittitur.

I. QUæritur primo. Quid sit parricidium, & quibus modis committatur? Resp. Parricidium proprie committi dicitur, quando quis occidit proprium patrem, vel matrem, *l. 1. ff. Ad legem Pompejam de parricidiis*, ubi dicitur quod sit parentis excidium, vel cædes, etiamsi quis naturalem tantum, & non legitimum patrem, vel matrem occiderit, vel etiam nutricem, & novercam, *cit. lib. 1. Jul. Clar. lib. 5. sent. §. Parricidium num. 2. Farinac. in praxi crim. part. 5. quæst. 120. seq. 5. num. 105.* postea vero, & nomen, & pœna parricidii extensa est ad parentes, qui filios occidunt, lib. 8. *ff. dicto Titul. l. unic. in princ. C. de his qui parent. vel liber. occider. §. Alia. Instit. de publ. judic.* sive vitricus, aut noverca occidat privignum, vel privignam, sive contra, *Farinac. cit. l. num. 121.* Idque extenditur alterius, quod parricidium committatur, ejusque pœna incurratur, si filii occidant avum, vel aviam, vel alios quoscunque ascendentes in infinitum: vel contra parentes, nepotes ex filio, aut filia, omnesque alios descendentes in infinitum, *cit. l. 1.* & ibi *Gl. V. Aviam, & V. Pœna, & V. Filium. ff. de leg. Pompej. de parric. Farinac. cit. l. num. 108 & 109.* Secundo Ad socerum, vel socrum occidentes generum, aut nurum, vel vice versa, *cit. l. 1.* & ibi *Gl. V. Socerum ff. eod. Farinac. cit. l. num. 117.* Tertio. Ad occidentem fratrem, vel sororem, *cit. l. 2.* eumque vel utrinque conjunctum, vel per patrem, aut matrem tantum, *Gl. margin. cit. l. 8. Farinac. c. t. l. num. 114.* Quarto. Extenditur ad alios etiam, qui occidunt consanguineos transversales, intra quartum gradum inclusive, *Gl. in cit. l. 1. V. Pœna. Clarus cit. l. num. 4. Farinac. num. 120.* Quinto. Ad occidentem Patronum, vel patronam, *citat. l. 1.* & ibi *Gl. V. Patronam. Farinac. cit. l. num. 113.* Sexto. Etiam extenditur ad maritum occidentem uxorem, & econtra, *cit. l. 1.* imo & ad occidentem uxorem, & econtra, *cit. l. 1.* imo & ad occidentem sponsam, *l. Sed sciendum. 3.* & ibi *Gl. In parr. in fine. Farinac. cit. l. num. 132.* Septimo. Etiam ad extraneos, quorum mandato commissum est parricidium, *cit. l. 1.* ibi: *cujusve dolo malo id factum fuerit, ff. eod. Farinac. cit. l. num. 136* Item, qui ad parricidium consilium, vel auxilium præstitit, & ad omnes conscios, & participes hujus criminis, *l. Utrum. 6. ff. eod. Hostiens. in Summ. h. tit. num. 1. Farinac. nu. 139.* Denique etiam extenditur ad eum, qui emit venenum, ut illud filius patri daret, quamvis dare non potuerit, *cit. l. 1. in fine*, ubi *Gl. margin.* ait, conatus interdum punitur, sine effectu.

II. Quæritur 2. Quæ sit pœna parricidii? Respond. Jure Civili statutum fuit, ut is, qui parentem, vel filium occidit, virgis sanguineis verberatus (ita ut sanguis exeat) culeo, id est, sacco curiaceo insuatur, cum cane, gallo gallinaceo, & vipera, & simia: deinde in profundum maris, vel in proximum flumen culeus jactetur: alioquin si non sit mare, vel flumen proximum, bestiis objicitur ab iis lacerandus, prout statuitur *in l. pen. in princ. ff. ad leg. Pomp. de parric. & l. unic. C. de his, qui parent. vel. fil. occid.* ubi in fine additur, ut omni alimentorum usu vivus carere incipiat, & ut cœlum superstiti, terra mortuo auferatur. Idem habetur in *§. Alia. Instit. de publ. Judic.* Hæc autem pœna locum non habet, nisi quando parricidium committebatur in patrem, matrem, avum, & aviam: qui vero alias personas occiderint, sola pœna capitis, sive ultimi supplicii plectuntur, *cit. l. pen. §. Qui alias*; quamvis *Gl. ibid. V. Et aviam*, hanc pœnam etiam ad alias personas similes extendat, id est ascendentes. *Hostiens. in Summa hic num. 1.* Sed hodie crudelis ista pœna omnino in usu esse desiit, & ejus loco successit pœna capitis, sive ultimi supplicii, cum aliquo alio genere pœnæ, arbitrio Judicis, & secundum consuetudinem Regionis, ut testatur *Clarus cit. l. num. 5. Farinac. citat. q. 120. sec. 1. num. 12.*

III. Verum spectato Jure Canonico, qui patrem, vel matrem occidit, per annum Ecclesiam ingredi non debet, nec per tres annos Sacramenta recipere, nec carnes comedere, nec vinum bibere, exceptis diebus festis & Dominicis, & a Pascha usque ad Pentecosten, & singulis hebdomadis ter jejunet usque ad Vesperam, & quando foras prodit, nullo vehiculo utatur, sed pedibus iter faciat, & arma non sumat, nisi contra paganos, prout statuit Nicolaus Papa in *c. Laborem. 15. caus. 33. q. 2.* Potest tamen Episcopus, causa cognita, relaxare pœnitentiam, quam Papa imposuit, *Gl. ibid. V. Conversionem.*

„ IV. Similiter in *c. Veniens. 2. h. t.* mandat Alexander
„ III. ne si mulier, calore iracundiæ commota, filium occidat, quia nimirum pater dicti filii negabat illum esse
„ suum filium (ut in casu hujus cap.) inducatur ad perpe-
„ tuam pœnitentiam in Monasterio agendam. Si mater ad
„ hoc ipsum induci nolit, vel non possit, licentia nubendi ei danda est; quia tutius est, ut nubat uni soli,

„ quam ut inhoneste multos admittat. Ubi *Gl. fin.* ait, si nullum esset periculum de incontinentia ipsius, non deberet ei dari licentia contrahendi matrimonium propter crimen suum, ut colligitur ex *c. Ex adolescentia.* 14. *caus.* 33. *q.* 2. Ex quo patet, quod interfectio proprii filii sit impedimentum non dirimens, sed impediens matrimonium, ita ut sine dispensatione contrahi non possit. *Barb. in Collect. hic num.* 6.

V. Ubi notandum primo. Quod calor iracundiæ non excusat a culpa, & pœna, nisi inducat furorem, ut quid agat fere non percipiat, *Abb. hic n.* 2. *Barb. in Collect. n.* 2.

Notandum secundo. Hæc Constitutio habet locum solum in foro animæ, sive interno conscientiæ, in quo imponitur pœnitentia occidenti filium, ut satisfaciat DEO, quem læsit, *Abb. hic n.* 3. In foro autem contentioso, seu externo, occidentes parentes, vel filios, non puniuntur pœna mortis, secundum Canones, quia DEUS non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat, *Arg. c. Agnovimus.* 23. *caus.* 26. *q.* 6. *& c.* 6. *& c. His, a quibus.* 30. *caus.* 23. *q. ult.* & tradit *Gloss. hic V. Interfecit.* Sed contrarium tenet *Abb. hic num.* 3. nam cum de Jure Canonico nulla pœna sit statuta in parricidas, in foro contentioso, seu externo, idcirco Judex Ecclesiasticus laicum parricidam, qui temporali jurisdictioni Ecclesiæ est subjectus, remittit ad Judicem secularem, secundum leges civiles puniendum. Si vero sit Clericus, deponi debet, ac degradari, postea, non exspectata alia incorrigibilitate, tradi Curiæ, seu Magistratui seculari, quia pro tali homicidio qualificato gravior pœna imponi debet, quam pro simplici homicidio propter quod deponitur Clericus, & detruditur in Monasterium, *c. Cum non ab homine.* 10. *de judiciis*, *& c. Tua* 6. *de pœnis*: cum ergo Ecclesia graviorem pœnam non habeat, tandem tradi debet ob parricidium potestati seculari puniendus, quia excommunicatio non habet locum, nisi reus sit incorrigibilis, consentit *Parmac. tit. q.* 120. *n.* 21.

„ VI. Præterea in *c. Intelleximus.* 2. *h. t.* cum quædam „ mulier, diabolo instigante, filium suum occidisset, & Do„ minus Terræ maritum ejusdem compulisset ipsam abju„ rare: Mandavit Lucius III. Episcopus Diœcesano de hoc „ ita providere, ut & ipsa mulier de commisso scelere pœ„ nam luat, & saluti ipsius consulatur, & non obstante „ prædicto juramento, quod dictus a viro extorsit, eam, si „ ita expedire viderit, viro suo restituat, ita ut filius suos „ libere, & pacifice possit gubernare.

VII. Hinc colligitur primo. Quod maritus non sit separandus, etiam quoad torum, & cohabitationem, ab uxore propter homicidium commissum in communem filium, vel filiam, quia Christus, *Matth.* 19. ait uxorem a marito non esse separandam, excepta causa fornicationis, *Abb. hic n.* 2. exceptio autem firmat regulam in casibus non exceptis, *c. Dixit.* 2. *caus.* 23. *q.* 1. non obstante juramento mariti, quod se ab uxore separare velit, quia illud illicitum fuit, *Tua.* 24. *de jurejurand. Gl. hic V. Juramento.*

Colligitur secundo. Quamvis mulier occidens filium non sit separanda a viro suo, tamen curandum est, ut sui sceleris pœnam luat, sive ut pœnitentia ei imponatur in foro animæ, de quo hic est sermo: nam in foro contentioso tradenda est Curiæ seculari punienda, secundum leges civiles propter commissum parricidium, *Abb. hic*, & dictum supra.

„ VIII. Denique in *c. De infantibus.* 3 *& ult. h. t.* rescri„ bit idem Papa Lucius III. de infantibus, qui mortui re„ periuntur, cum patre, & matre jacentes in lecto, nec „ apparet, utrum a patre vel matre oppressi sint, vel suf„ focati vel propria morte naturali defuncti, quod non de„ bent parentes esse omnino securi, nec sine pœna aliqua: „ in qua re tamen considerari debet, utrum non voluntas, „ sed eventus mortis causa fuerit. Si vero eos non latet, „ se interfectores esse, scire debent, se graviter deliquisse; „ quidam autem censent, pœnitentiam trium annorum ip„ sis imponendam esse, quorum unus sit in pane, & aqua. Similiter in *c. Consuluisti.* 20. *caus.* 2. *q.* 5. dicitur, monendi sunt, & parentes, ne tenellos infantes secum in lecto collocent, ne qualiber negligentia proveniente suffocentur, vel opprimantur, unde ipsi homicidii rei inveniuntur. Porro si cubatio hujusmodi parentum cum infante in lecto culpa careat, pœna quoque triennalis cessabit, quamvis illa jam in desuetudinem abierit. & pœnitentia injungenda arbitrio discreti sacerdotis relinquatur, *Abb. hic in fine.*

TITULUS XI.

De Infantibus, & Languidis expositis.

QUia parentes, qui infantes, ac liberos suo exponunt, & alimenta eis denegant, illos veluti occidunt, ideo de his hoc tit. agendum.

§. Unicus.

Quæ sit pœna parentum, qui filios exponunt ab aliis nutriendos, vel languidos; sive infirmos ab aliis curandos?

„ I. DE his agitur in *c. Si a patre unic. h. t.* ubi Gregorius „ IX. ita rescribit: Si a patre, vel ab alio, ipso „ sciente, & ratum habente contra pietatis officium in„ fans filius expositus fuerit, is hoc ipso a patria potestate „ est liberatus: nam & in hoc casu libertus fit ingenuus, „ & servus expositus in libertatem vindicatur. Idemque di„ cendum de languidis, sive infirmis, cujuscunque ætatis „ sint, si expositi fuerint, vel alimenta ipsis impie denegen„ tur. Veruntamen qui hos suscipiunt, non possunt propte„ rea in eorum personas jus aliquod sibi vendicare.

II. Pro intellectu hujus c. notandum primo. Nomine Infantis hic intelligitur, qui est infra septennium, sive septimum ætatis annum nondum excessit, *c. Litteras.* 4. *de despons. impub.* si ergo talis expositus sit, tum vel ab ipso patre, vel ab alio, ipso sciente, & non contradicente, vel postea ratum habente, (quia ratihabitio in maleficiis retrotrahitur, & mandato æquiparatur, *Gl. hic V. Ratum habente*) filius expositus sui juris efficitur, & liberatus a patria potestate. Si vero patre ignorante, vel invito, sit expositus, nihil per hoc præjudicatur juri, vel potestati paternæ, *Gl. hic V. Liberatur.* Idemque est de servo, vel liberto exposito a Domino, vel Patrono.

Notandum secundo. Parentes graviter peccant, exponendo filios, si eos commode alere possint, unde eos necare censentur, ut dicitur in *l. Necare.* 4. *ff. de agnoscend. & alend. libe. & c. ult. dist.* 87. Quod si præ inopia eos alere non possint, curare saltem debent, ut in hospitali aliqua domo educentur, vel quo poterint, eos modo adjuvent, sicut de servo decernitur in *l.* 10. *§. Sed scimus C. de latina libert. tollenda*, *Azor. p.* 2. *l.* 2. *c.* 26. *q.* 1. Si vero infans a patre expositus ab alio alatur, & educetur, tunc vel alimenta data sunt ab eo, qui ea dare debeat, v. gr. ab Ecclesia, vel Episcopo, & ea repeti non possunt, quia pietatis causa data sunt, ut colligitur ex *c. Sacrorum.* 15. *caus.* 12. *q.* 2. vel si infans nutritus fuit in aliquo loco publico, misericordiæ, & pietatis causa, extructus; tunc enim etiam repeti non possunt expensæ, nisi locus ille sit fundatus ad alendos eos solum, qui egent; nam tunc parentes, si non egent, compensare debent expensas factas in eo ad alendum filium? Vel data sunt alimenta infanti exposito, ab aliquo consanguinitate ipsi conjuncto, & verisimiliter præsumitur pietatis causa ab illo data fuisse, ac proinde illa repetere non potest, nisi ab initio fuerit protestatus, se illa repetiturum. Vel denique alius extraneus subministravit alimenta infanti exposito, & tunc potest ea repetere, si ab initio protestatus sit, se velle ea sibi restitui: alias vero ex conjecturis id desumi debet: nam si sit dives, liberalis, ac pius, jure præsumitur, eum non velle alimenta data repetere nisi in casu, *l. Patrem.* 16. *C. de nupt.* si is, qui filiam a patre expositam nutrivit, velit illam matrimonio jungi filio suo, sed pater ipsius nolit; tunc enim alimenta præstita solvere debet, *Abb. hic num.* 3. *Azor. cit. c.* 26. *q.* 1. Porro is, qui expositum aluit, nullum jus in ipsum acquirit, ut dicitur in *cit. c. unic.*

III. Notandum 3. Prædicta Constitutio, quatenus decernit, si pater alimenta filiis deneget, eum amittere patriam potestatem, non debet universim intelligi de filiis etiam valentibus, & sanis, sed solum de languentibus, seu infirmis, cujuscunque ætatis sint, quia gravius delictum est denegare alimenta filiis languentibus, ac infirmis, quam sanis, & ideo graviori pœna plectendi sunt, & pœnas benignius, & mitius interpretari oportet, *Abb. hic n.* 2. *Azor. cit. l. q.* 1. Per languidos autem hic intelliguntur, qui perpetuo morbo, eoque incurabili, laborant, per quem cuique rei gerendæ inhabiles redduntur, *l. Morbus.* 113. *ff. de V. S.*

Notandum quarto. Constitutio hujus c. habet locum solum in filiis legitimis, quia pater illegitimus eos non habet in sua potestate, *§. ult. Instit. de patria potest. Abb. hic not.* 3. Porro infantibus expositis, quorum parentes ignorantur, alimenta præstari debeant ab Ecclesia, vel ejus Rectore: quod si Ecclesia sufficientes reditus non habeat, neque etiam hospitalia publica extent in loco: tunc consueverint Communitates locorum curam eorum suscipere, & alimenta præbere suis impensis, *Barb. in Collect. hic. nu.* 4. *&* 6.

TITULUS XII.

De Homicidio voluntario, vel Casuali:

POstquam in præcedentibus duobus Titulis actum est de homicidio in specie, nunc agitur de eodem in genere: nam quamvis alias usitatius, & fere convenientius secundum ordinem doctrinæ, prius agatur de genere, & postea de speciebus; tamen hoc loco prius quædam species homicidii præmissæ sunt, propter criminis atrocitatem. Et quia homicidium quoddam est voluntarium, aliud casuale, ideo de utroque hic agitur. Extat hic Titulus etiam in Sexto, & Clementinis.

SECTIO I.

De Homicidio in genere, & in specie de homicidio voluntario injusto.

§. III.

Quid sit homicidium in communi, & quomodo dividatur?

I. ASsertio 1. Homicidium sic dictum quasi cædes hominis, est occisio hominis ab homine facta, *c. Si homicidium.* 41. *caus.* 23. *q. Hostiens. hic in Summa*, *num.* 1. vel clarius, est quælibet exanimatio hominis, seu humani corporis violenter ab homine facta, qua anima a corpore separatur, *VVesenbec. in paratit. ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* dicitur ab homine facta: nam si homo occidatur a fera, vel bruto, non est proprie homicidium, sed pauperies dicitur. *toto tit. Instit. & ff. Si quadrupes pauperiem &c.* per hominem vero hic intelligitur, cujuscunque ætatis, sexus, vel conditionis fuerit, *l.* 1. *§. Et qui hominem. ff. dicto tit. & d. pen. C. eod.* quin imo, & fœtus in utero matris existens nomine hominis hic venit, modo fuerit animatus, de quo infra.

II. Assertio 2. Omissa divisione homicidii in corporale, & spirituale, quod non nisi late & improprie homicidium dicitur, ut est detrahere famæ proximi, illi malum persuade-

suadere, vel odio eum prosequi, vel quovis modo ei nocere, *c. Homicidiorum 24. Noli 27. & c. seq. dis. 1. de pœnit. Hostiens. hic in summa. 2. Farinac. in praxi criminali p. 5. oper. crimin. l. 4. de homicid. q. 119. n. 5.* Corporale homicidium, de quo hic solum agitur, aliud est voluntarium, aliud involuntarium, seu casuale, ut patet ex Rubrica hujus Tituli. Voluntarium vel est illicitum, sive injustum, vel licitum: illicitum rursum vel est directe voluntarium, sive per se intentum, quod fit deliberato animo occidendi hominem: vel est saltem indirecte voluntarium in causa adeo propinqua, ut moraliter certo sit homicidium secuturum, licet in se non intendatur formaliter, & explicite, ut si quis poculum venenatum alicui præbeat, cum morali periculo mortis secuturæ, licet sine expresso proposito, seu voluntate occidendi. Homicidium voluntarium, sed licitum, ac justum est, vel necessarium, ac defensivum, cum quis se, vel res suas, defendendi causa, interficere cogitur: vel est punitivum, quod publica auctoritate Magistratus fit, ad punienda delicta. Homicidium vero casuale illud dicitur, quod casu, præter intentionem committentis, vel causam dantis, contingit; nam casus est causa agens, præter intentionem, secundum Aristotelem *2. Phys. Covarr. in Clem. Si furiosus nu. Rubr. de homic. p. 2. §. 4. in princ.* Idque est, vel nullo modo voluntarium, nec indirecte, sed mere casuale, sive quod casu fortuito fit, ideoque neque peccatum est: vel non nisi in causa, & indirecte, ac per accidens volitum, seu intentum est, ut ex infra dicendis magis patebit.

III. Præterea homicidium aliud est simplex, aliud qualificatum, ut si quis occidat parentes, vel alios sibi consanguinitate conjunctos, de quo supra *tit.* 10. vel Sacerdotem, vel laicum in Ecclesia: vel si quis ex insidiis aliquem occidat, quia advenientem ex improviso aggreditur, & interficit; vel proditorie, ut si quis, nulla præcedente inimicitia, vel rixa, fingens se amicum a tergo aliquem percutiat, & occidat: vel si Assassinum committatur homicidium, quia per pecuniam conductus aliquis occidit alium, *Clarus l. 5. sent. §. homicidium num. 8. & seqq. Farinac. cit. q. 119. nu. 6.*

IV. Illud hic notandum, quod vi juramenti generalis, non potest quis obligari ad homicidium injustum, & illicitum patrandum, prout sumitur ex *c. Cum juramento 4. h. t.* quod est desumptum ex *Hieron. super Matth. c. 24.* nam He-
„ rodes cum juramento pollicitus est puellæ saltanti dare
„ quodcunque postulasset ab eo: si propter jusjurandum se
„ fecisse homicidium dicat: si illa patris, matris interitum,
„ seu cædem postulasset, utique non facturus fuisset: quod
„ ergo non fecisset in suis, nec facere debuit in Prophe-
„ ta, nempe in S. Joanne Baptista. Hinc infertur, quod sub generali pollicitatione, seu promissione, etiam jurata, non venit illicitum, *c. 1. de jurejur. in 6.* quia omnia illicita intelliguntur excepta, *Gl. hic V. Facturus, & Abb. not. 2.*

§. II.

Quæ requirantur ad homicidium injustum directe voluntarium, ejusque pœnam incurrendam, & quæ pœnæ Jure sint decretæ in homicidas?

V. Assertio 1. Requiritur primo, ut sit commissum per directam, & expressam, ac spontaneam voluntatem occidendi, per quam scilicet vel mors ipsa in se fuerit intenta, vel saltem in sua causa proxima, sive actione tali, ex qua certo, & inevitabiliter mors sequi soleat, ita ut moraliter loquendo, sit impossibile velle illam, & non velle mortem: tale enim homicidium etiam censendum est absolute, & simpliciter voluntarium: ut si quis, etsi expressam voluntatem non habeat occidendi hominem, tamen vellit absolute aliquem gladio ferire punctim, circa præcordia, vel cæsim circa caput, & sic eum occidat, tale homicidium est simpliciter, & perfecte voluntarium, quia velle talem causam proximam, moraliter, ac in effectu idem est, ac velle ipsum effectum, sive inferre mortem, saltem in actu exercito, & implicite, etsi in actu signato, & expresse non intendat occidere, sicut qui directe vult applicare ignem domui, vult implicite, ac virtualiter ipsam incendere, *Suar. dis. 44. de censur. sec. 1. num. 4. & 5.* Et quidem talem voluntatem directam, & perfectam occidendi requiri ad homicidium voluntarium, colligitur ex *cap. 1.* ibi: *Per industriam, & per insidias. h. t.* & ex *c. Sicut. 6.* ibi: *Qui animo occidendi, eosem* & similiter loquuntur Leges Civiles. Aliud vero est, si quis v. g. gladio intendat solum percutere, & vulnerare, non tamen in parte corporis periculosa, sine voluntate occidendi: vel si instrumentum ex se non sit aptum ad inferendam mortem; tunc enim etsi mors sequatur, censebitur, præter intentionem percutientis, & per accidens sequi, neque erit directe ac perfecte voluntarium homicidium, quia directe nec in se, nec in causa mortem intendit. Idque in foro externo ex conjecturis, & circumstantiis desumendum est, *Suar. cit. l. num. 4.*

Deinde non sufficit ad incurrendam pœnam voluntarii homicidii, voluntas interior occidendi, etiamsi in actum aliquem externum, etiam propinquum prodierit, sed requiritur, ut effectus, sive mors re ipsa actu sequatur, præterquam in casibus jure expressis, alioquin effectu, etiam per miraculum, impedito, non incurritur pœna ordinaria homicidii, quia generatim pœna jure decreta non incurritur, nisi per delictum consummatum, cum in pœnis mitior interpretatio sit facienda, *reg. jur. 49. in 6.* nec sint extendendæ, sed ad proprietatem verborum legis restringendæ, *reg. 15. eod. in 6.* Idque aperte colligitur etiam ex *c. Relatum 4. de Cleric. non resid. c. Perpetua 4. de Elect. in 6. cap. 1. h. t. in 6.* per sensum contrarium, & docet *Covarr. in Clement. unic. de homicidio p. 2. in princ. num. 5. Suar. cit. dis. 44. sec. 2. num. 2.* & alii communiter.

VI. Assertio 2. De jure civili communi, pœna homicidii injusti est in insulam deportatio, & bonorum confiscatio, *l. 3. pen. ff. ad Leg. Cornel. de sicar.* sed hodie est pœna mortis, si per dolum facta sit cædes, *§. Item Lex Cornelia Instit. de publ. Judic.* sive Nobilis commiserit homicidium, sive Plebejus, *Clarus §. Homicidium num. 18.* At vero de Jure Canonico, si Laicus committat voluntarie, & injuste homicidium, excommunicandus est, *c. Itaque 20. caus. 24. quæst. 3.* quamvis in *c. Omnia 4. dis. 3.* dicatur, ut qui cædem fecerit, capite plectatur, id tamen intelligendum est, non de morte naturali, sed de excommunicatione, quæ mortem animæ infert, juxta *c. Per venerabilem 13. prope finem, qui filii sint legitimi*: ubi qui sententiam Sedis Apostolicæ contempserit observare, mori præcipitur, id est, per excommunicationis sententiam velut mortuus a communione fidelium separari: ex quo *ibid. num. 20.* infert *Abb.* quod ubicunque Jure Canonico reperitur imposita pœna mortis, debet exponi, & intelligi de sententia excommunicationis, quæ est mors civilis, per quam anima separatur a gratia DEI, quæ est vita animæ, *Farinac. in praxi crimin. p. 4. l. 4. de homic. q. 119. num. 57.* Dicitur autem excommunicatio mors civilis, quæ animæ mortem infert, quod per se vere & immediate animam privet, ac separet a gratia, sed cum nunquam infligi possit, nisi propter peccatum mortale; ideo attribuitur illi hic effectus, cum excommunicatio minor non habeat adjunctum talem effectum, *Farinac. c. l.*

VII. Si vero Clericus committat homicidium, deponendus est ab Ordine, & officio, non autem communione privandus, *c. Presbyter 12. dis. 81. c. Cum non ab homine 10. de Judic. c. Inquisitionis 21. in princ.* ibi: *Puta si homicidium commisisset, de accusat. c. Sicut 6. §. fin. h. t.* Et insuper etiam post depositionem, est detrudendus in arctum Monasterium ad peragendam pœnitentiam, *c. Tua 6. de pœnis*, & quidem in perpetuum, juxta *c. Si Episcopus 7.* ibi: *Quamdiu vixerit, dis. 50.* vel saltem usque ad septennium, vel quinquennium, *cit. c. Sicut. §. fin. h. t.* quod tamen id statuit de Clericis, qui consilio solum patrarunt homicidium, *Diaz. in pract. crim. can. c. 98. num. 1.* vel dici potest, quod ista detrusio in Monasterium potest esse perpetua, & temporalis, pro qualitate homicidii, *Farinac. cit. q. 119. num. 54.* vel etiam detrudi poterit Clericus homicida, loco monasterii, in carcerem perpetuum, vel temporalem, attenta qualitate delicti, saltem si non esset pœnitens, vel de fuga suspectus foret, *Farinac. c. l. num. 49. & 51.* ubi *num. 55.* ait, quod hodie de consuetudine apud ipsos, propter voluntarium homicidium, Clerici condemnantur ad triremes, vel ad tempus, vel in perpetuum, prout qualitas homicidii exposcit.

VIII. Cæterum Clericum homicidam voluntarium, & injustum esse deponendum, probari etiam posse videtur ex *c. Si quis h. tit.* quod est desumptum ex *Libr. Exodi cap. 21.* ubi
„ dicitur: Si quis per industriam occiderit proximum suum,
„ & per insidias ab Altari meo avelles eum, ne moriatur.
„ Ubi *Jo. Andr. hic num. 2. & Abb. num. 2.* verbum *moriatur* hic exponunt, id est, deponatur, quia depositio est mors quædam civilis, ac proinde secundum hanc expositionem sensus erit, quod Clericus occidens hominem ex proposito deponendus sit ab Altaris Ministerio. Vel secundo potest etiam intelligi de morte naturali, si forte Clericus committat homicidium qualificatum, quia v. g. aliquem proditorie occidit, ita ut non videatur sufficere depositio, tunc enim debet deponi, & tradi Curiæ seculari, ut morte afficiatur. Vel tertio potest etiam intelligi de homicida Laico, quod debeat avelli ab Altari, id est, ab Ecclesia, & communione fidelium per excommunicationem, quia quando in Canonibus fit mentio de morte, debet intelligi de morte civili, id est, de excommunicatione, ut supra dictum, quia Ecclesia non potest inferre pœnam mortis; has tres expositiones hujus c. affert *Abb. hic.*

IX. Verum his expositionibus obstat inprimis, quod hic textus, sine fundamento, restringatur ad solos Clericos, cum absolute dicat, *si quis occiderit.* Denique incertum est, imo probabiliter falsum, quod Clericus, sine alia speciali enormitate, aut incorrigibilitate, propter simplex homicidium voluntarium, possit statim degradari & tradi potestati sæculari, prout colligitur ex *c. Cum non ab homine 10. de Judic. Suar. tom. 1. de Relig. l. 3. de Reverent. debita locis sacris, cap. 11. num. 10.* Quare rectius *cit. c. 1. h. tit.* intelligitur de eo, qui per industriam, id est, ex proposito, & per insidias, id est, proditorie, aggrediendo a tergo, vel alio modo improvise, sive in Ecclesia, sive extra illam, sive Clericum, sive Laicum, & sive ipse occidens sit Clericus, sive Laicus, quod talis, inquam, non gaudet immunitate Ecclesiastica, quominus violenter a suo Judice extrahi possit ex Ecclesia, prout explicat *Gl. hic V. per insidias. Covarr. l. 2. resol. cap. 20. num. 7. Suar. c. l. num. 11.* & dictum est supra *l. 3. tit. 49. num. 28.* nam hoc c. est desumptum ex *Exodo c. 21.* ubi statuitur, quod quicunque occidens per insidias in Templo defendi non possit quasi dicat, nullum pro hujusmodi homicida erit asylum, quantumvis locus sit sacer. Ergo Gregorius IX. qui ex illo loco fecit Canonicam legem, in sensu litterali, & proprio verbo illa usurpare voluisse censendus est, ita ut idem, cum proportione, significent; ut bene notat *Suar. c. l. num. 20.* Nec obstat *c. inter alia 6. de immunit. Eccles.* quia licet Innocentius III. ibi hanc exceptionem de homicidio proditorio non fecerit: potuit tamen postea fieri a Gregorio IX. a quo verba illa Exodi canonicata sunt in *cit. c. 1. h. t. Covarr. c. l. & Suar. c. l. num. 21.* Nec refert, quod *Concil. Trident. Sess. 14. c. 7. de reform.* verba illa Exodi addocat ad statuendum, quod omnis voluntarius homicida semper sit irregularis, & inhabilis ad Ordines, quia argumentatur Concilium a simili, vel a fortiori, & loquatur, non solum de Clericis, sed etiam de Laicis, *Suar. c. l.*

X. Se-

X. Secunda pœna homicidii voluntarii, & injusti est, quod Clericus, qui animo deliberato aliquem injuste occidit, privetur omnibus beneficiis Ecclesiasticis obtentis, non quidem ipso jure, seu facto, sed per sententiam judicis est privandus, ut ex communiore sententia docet *Covarr. in cit. Clement. Si furiosus nunc. p. 2. §. 3. num. 6. in fine. Diaz. in cit. pract. can. c. 68. num. & V. Ipso Jure lit. A. Clarus. §. Homicidium num. 28. Farinac. cit. q. 119. num. 53. Suar. cit. dis. 44. de censur. sec. 4. num.* 33. idque sumitur ex *c. Clerici 5. Ne Clerici, vel Monachi & c. & cap. ex litteris* 10. ibi: *Ipsum indignum Altaris ministerio reputamus. de excess. Pral.* Ratio est; quia nullum crimen infert privationem, ipso jure, nisi id in jure exprimatur, *Farinac. c. l. num.* 64. Extenditur autem hæc pœna privationis, quod Clericus homicida voluntarius, reddatur etiam inhabilis ad alia beneficia obtinenda, sine dispensatione, *Diaz. c. l. lit. A in fine. Farinac. c. l. num.* 58. quod tamen non ita intelligendum est, quod sit ipso jure incapax ad beneficia de novo obtinenda, ita ut collatio sit ipso jure irrita, sed solum illa prohibita est, et patet ex *Concil. Trid. cit. Sess.* 14. *c.* 7. ubi dicitur: nec illi aliqua Ecclesiastica beneficia, etiamsi curam animarum non habeant, conferre liceat, *Suar. cit. sec. 4. num.* 34.

Tertia pœna est, quod homicida voluntarius privetur successione ejus, quem interfecit, sive ex testamento, sive ab intestato hæreditas ad eum deferatur, quia fiscus eam aufert ab illo tanquam indigno, *cum ratio 7. §. fin. ff. de bonis damnat. Clarus c. l. num.* 22.

Quarto denique Jure Canonico homicida voluntarius efficitur etiam irregularis, etiamsi homicidium occultum sit, ita ut Ordines suscipere, & in susceptis ministrare, sive eos exercere non possit, etiam post peractam pœnitentiam, juxta *c. Inquisitionis* 21. *& ibi Gl. V. Si homicidium de accusat.* & habetur passim in jure, *c. Miror 4. & seqq. dis.* 50. & in multis *capp. h. t. Gl.* in *c. Sicut 6. V. Consilium h. t.* & alii DD. communiter. Est autem hæc irregularitas in homicidio voluntario regulariter indispensabilis, de qua infra.

XI. Cæterum illud hic addendum, quod Judex in pœnis infligendis, sicut, & Sacerdos in pœnitentiis imponendis, debet considerare circumstantias, quæ augere, vel minuere
„ re possunt delictum: ideoque non solum quantitas, & qua-
„ litas delicti, sed & ætas, scientia, sexus, atque condi-
„ tio delinquentis sunt attendenda, & non solum, secun-
„ dum prædicta, sed etiam secundum locum, & tempus,
„ quo delictum committitur, unicuique pœnitentia debet
„ indici, cum idem excessus magis sit in uno, quam in il-
„ lo puniendus, prout statuitur in *c. Sicut dignum 6. in princ. h. titul.* Inprimis ergo in pœnia, & pœnitentiis imponendis, attendi debet quantitas delicti, v. g. an sit enorme, vel mediocre, adulterium vel incestus, *Gl. hic V. Quantitas.* Secundo qualitas, an sit occultum, vel manifestum, *Gl. hic. V. Qualitas*, Tertio ætas, an infans, impubes, vel pubes. Quarto scientia, an sit discretus, minus discretus, vel non sanæ mentis, *Gl. hic V. Scientia*. Quinto sexus, nam viri gravius puniendi sunt ob adulterium, quam mulieres, *c. Indignantur 4. caus.* 32. *q.* 6. & universim levius puniuntur mulieres, quam viri, ob sexus fragilitatem, *Barb. in Collect. in cit. c. Sicut dignum. nu. 9. h. t.* Sexto conditio, an liber sit, vel servus, subditus, vel alius, Laicus, vel Clericus, Nobilis, vel Plebejus, quia dignitas, & generis nobilitas relevat a pœna ordinaria, *Jo. Andr. hic numer.* 2. *V. Conditio. Barb. ibid. num.* 10. Septimo locus, an sit sacer, an profanus, *Jo. Andr. V. Locum*. Octavo tempus, an dies festus, vel jejunii vel communis. *Jo. Andr. c. l. V. Tempus*, videri potest textus *c.* 1. *dis.* 5. *de pœnit*.

§. III.

Quinam tum in genere, tum in specie, propter homicidium voluntarium & injunctum, irregularitatem incurrant, vel alias pœnas Jure decretas in homicidas?

XII. Certum est imprimis, quod is, qui aliquem voluntarie, & injuste per seipsum occidit, fit irregularis, cum talis vel maxime sit homicida, ut notavit *Suar. cit. dis.* 44. *de censur. sec.* 3. *nu.* 1. Idemque dicendum est de eo, qui dat causam propinquam efficacem mortis, licet ea post longum tempus sequatur, ut si quis præbeat venenum, quod post multos menses primum operatur, & interimit. Ratio est, quia qui causam damni dat, damnum dedisse videtur, *c. ult. de injuriis l. Qui occidit 30. §. pen. & ibi Gothofr. lit. F. ff. ad Leg. Aquil. & nihil interest, ut occidat quis, an causam mortis præbeat. l. Nihil 15. ff. ad leg. Cornel. de Sicariis*. Et hinc in *c. De cætero 12. h. tit.* dicitur, quod Diaco-
„ nus, qui homicidio causam dedit (videlicet consilio,
„ præcepto, vel ope *Gl. fin. ibid.*) ad Sacerdotium non sit promovendus. Ubi licet sermo sit de Diacono, tamen idem est de alio Clerico, vel etiam Laico, quia hic factum narratur & non tantum ad Sacerdotium promoveri non debet, sed nec in aliis prius receptis Ordinibus ministrare potest, cum enim irregularitatem incurrat, ab omni ministerio Ecclesiastico est removendus, *c. Presbyterum 7. h. t. Abb. in cit. c. de cætero num.* 2. per causam autem intelligitur hic causa propinqua, nam qui dat causam solum remotam homicidio, non fit irregularis, *Gl. hic V. Causam*, ubi tamen id limitat, nisi animo nocendi eam det, *cit. c. Presbyterum*. Sed ibi non causa remota, sed propinqua, & cohærens data fuit, *Abb. in cit. c. De cætera num.* 3.

XIII. Jam ergo in specie quæritur 1. An qui procurat abortum fœminæ prægnantis, sit homicida, & irregularitatem incurrat? Resp. Qui dat causam abortioni, homicida est, & fit irregularis, si fœtus erat animatus, alias se-
„ cus, prout statuitur in *c. Sicut* 20. *h. tit.* Ubi cum qui-
„ dam Monachus mulierem prægnantem, cum qua consue-
„ tudinem inhonestam contraxerat, & quæ asserebat se ex
„ eo concepisse, per zonam arripuisset, quasi ludens cum
„ ea, ipsa per hoc sic se læsam affirmavit, ut ea occasione
„ abortiverit. Consultus super hoc Papa Innocentius III.
„ respondit, si conceptus, seu fœtus nondum erat vivifica-
„ tus, ministrare poterit, alioquin debet ab Altaris mini-
„ sterio abstinere.

XIV. Notandum hic primo. Non ideo Monacho illi in casu hujus c. imputatus fuit abortus, & declaratus est irregularis, quia operam dedit rei illicitæ, ludendo cum muliere prægnante, & libidinis causa, ut putat *Abb. hic numer.* 6. sed quia ipsa actio per se videlicet arreptio per zonam, quasi ludendo, causa propinqua fuit, & moraliter sufficiens ad abortum censeri potuit, cum ipsa mulier se ex illa lædi senserit, & paulo post abortum fecerit: ideoque fuit ludus, non solum illicitus, sed etiam nocivus, & causans abortum, *Covarr. in Clement. unic. p. 2. §. 4. num. 4. & 10. vers. quinto. Suar. dis. 45. de censur. sec. 6. num.* 11. Secundum Jus Civile vero dans causam abortui, post infusionem animæ ultimo supplicio afficitur, *l. Si quis. 38. §. Qui abortionis ff. de pœnis l. pen. C. Ad Leg. Cornel. de Sicar. ubi Gl.* ait, id procedere etiam in infante nondum nato, *Abb. in cit. c. Sicut. num.* 3. Porro si procurans abortum in casu hujus c. animum occidendi non habuit, nec prævidit, inde secuturum abortum, non commisit homicidium directe voluntarium, sed potius casuale tantum, etsi culpabile, de quo infra.

Notandum secundo. Si quis abortire fecit mulierem gravidam, antequam fœtus anima rationali est informatus, non incurrit irregularitatem, quia homicidium committi non potest in fœtum, qui necdum est homo, *c. Quod vero 8. & c. seq. caus. 32. q. 2. cit. c. Sicut h. t. Abb. ibid. num. 2. Suar. cit. dis. 44. de censur. sec. 2. num.* 13. infunditur autem anima, secundum communiorem sententiam Physicorum, masculo, die quadragesimo a conceptione: fœminæ vero die octogesimo. Quod si probabiliter dubitetur, an fœtus abortivus fuerit anima informatus, nec ne: vel an post quadragesimum diem fuerit mas, vel fœmina, debet se, qui abortum fecit, gerere ut irregularem, & ab Officio Altaris abstinere *Arg. c. Ad audientiam 12. h. t. Abb. in cit. c. Sicut num. 7. Navarr. in man. c. 27. num.* 222. quia est certum, delicto abortus esse irregularitatem impositam: dubium vero, an quis delictum commiserit, *Molin. tom. 4. tract. 3. dis. 27. num.* 4. non tamen propter procuratum abortum fœtus inanimati imponitur pœna mortis, sed alia mitior, *Farinac. in prax. crim. q. 112. num.* 137. & alii communiter: ubi *numer.* 138. ait, quod in dubio fœtus præsumitur fuisse inanimatus, quoad pœnam criminalem incurrendam, secus quoad irregularitatem, ut jam dictum.

„ XV. Notandum tertio. Si quis causa explendæ libidi-
„ nis, vel odii, homini (id est, viro) aut mulieri aliquid
„ fecerit (per sortilegium, vel incantationem) vel ad po-
„ tandum dederit, ut non possit generare (scilicet vir)
„ aut concipere (mulier) vel nasci soboles, ut homicida teneatur, prout statuitur in *c. Si aliquis 5. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Quarmaciensi, itaque qui impedimentum adhibet, ne ex coitu viri, & mulieris conceptio, vel generatio sequatur, instar homicidæ tenetur, quia graviter peccat, impediendo vitam, ne illa ex sua causa naturalibus sequatur; sicut qui hominem interficit, & impedit, ne vita illius ulterius prolongetur, *Mol. cit. dis. 27. num.* 6. Sive autem quis poculum sterilitatis, aut abortionis dederit, vel alio modo impediverit, ne fœtus conciperetur; sive etiam ne fœtus conceptus nasceretur, dummodo is nondum anima rationali fuerit informatus, non est verus homicida, sed solum interpretativus, & improprie dictus, ac proinde non debet puniri pœna ordinaria mortis, sed alia mitiore. *Farinac. cit. q. 122. num.* 98. Sed neque talis, qui viro, aut mulieri potionem dat, per quam in eis impediatur concipiendi, vel generandi facultas, fit irregularis cum irregularitas non contrahatur, nisi actu homo jam anima informatus interficiatur. Gl. *in cit. c. Si aliquis V. Ut homicida, h. tit. Navarr. cit. c. 27. num.* 222.

XVI. Quæritur secundo. An is, qui vulneravit aliquem lethaliter, vel etiam non lethaliter, quem alius postea interfecit, sit censendus homicida, & an incurrat irregularitatem, vel pœnam ordinariam homicidii? De hac re agitur in c. *Significasti 18. h. tit.* ubi talis casus proponitur: Qui-
„ dam maleficus ingressus Ecclesiam Eucharistiam, una
„ cum Altarium ornamentis, & libris Ecclesiasticis, ex il-
„ la asportavit: Laurentius Presbyter, ejusdem Ecclesiæ
„ Canonicus Regularis, arrepto ligone, maleficum illum
„ percussit: an autem lethalis fuerit hujusmodi ictus, ipse
„ penitus ignoravit. At Parochiani illius Ecclesiæ, viden-
„ tes illum ornamenta Ecclesiæ asportantem, arreptis gla-
„ diis, & fustibus, eundem interfecerunt in eodem loco.
„ Quare Presbyter ille prædicta confessus est suo Abbati,
„ qui Papæ Innocentio III. supplicavit, ut cum eo miseri-
„ corditer agere dignaretur. Papa respondit, in casu præ-
„ dicto, distinguendum esse utrum constare possit, quod
„ præfatus Sacerdos non inflixerit lethale vulnus, ex quo
„ mortuus non fuisset, si aliorum vulnera secuta non fuis-
„ sent, & quod percussor ille non habuerit voluntatem oc-
„ cidendi: neque ipsius studio (id est, suggestione, vel
„ adhortatione, *Gl. hic V. Studio*) consilio vel mandato,
„ alii contra maleficum illum processerint. Id quod forte
„ ex eo constare, & ostendi posset, si appareret, percus-
„ sionem illam Sacerdotis tam levem, & modicam fuisse,
„ & in parte corporis, in qua aliquis non facile ad mor-
„ tem usque percuti, sive lethaliter lædi solet, ita ut pe-
„ ritorum Medicorum judicio, illa percussio non censeatur
„ fuisse lethalis. Et si hoc ita se habet, percussio illa, post
„ pœnitentiam ad cautelam injunctam, in Officio suo Sa-
„ cerdotali poterit ministrare, maxime Religionis favore,
„ cum sit Canonicus Regularis, & sine omni scandalo, Sa-
„ cer-

„ cerdotale Officium possit exercere; nam & de his eidem credendum est, qui non accusatur, vel denunciatur ab aliquo, sed per se ipsum salutare consilium petit. Quod si vero discerni non possit, ex cujus ictu percussus obierit, in hoc dubio, tanquam homicida debet haberi Sacerdos percutiens, etsi forte homicida non sit, a Sacerdotali tamen officio potius debet abstinere, quam temere celebrare, quia in abstinendo nullum, in celebrando vero magnum periculum timetur, cum in hoc casu cessare sit tutius, quam temere celebrare. Si vero Sacerdos ille prius percussus fuit, sicut perhibetur, ab illo sacrilego malefico, quem non ligone repercussit in capite: quamvis vim vi repellere omnes leges, & omnia jura permittant: quia tamen id fieri debet cum moderamine inculpatæ tutelæ (*l. C. Unde vi. c. Ut famæ 35. in fine de sent. excomm.*) non ad sumendam vindictam, sed ad repellendam injuriam: non videtur idem Sacerdos a pœna homicidii penitus excusari, tum ratione instrumenti, quo ipsum percussit, quod cum grave sit, non solet levem plagam inferre: tum ratione partis, in qua ille fuit percussus, in qua etiam per modicum ictum lethaliter quis lædi solet.

XVII. Pro explicatione hujus c. notandum primo. Irregularis censetur, qui alium lethaliter percussit, licet ab aliis fuerit omnino peremptus, sive exanimatus, si vulnerans sufficientem causam mortis dedit. Idemque est, si non constet, sed dubium sit, an ex ictu prius percutientis, an vero ex posteriore percussione mors sit secuta? quia tutius est abstinere ab Officio Sacerdotali, quam temere celebrare: quin imo etiamsi non constet, an quis percusserit lethaliter, si tamen voluntatem occidendi habuit, & ex aliorum posteriore percussione ille exspiravit, irregularis censebitur etiam primus percussor, propter voluntatem occidendi, effectu reipsa secuto, *Abb. hic num. 1. & num. 6.* Idque colligi videtur ex hoc c. ibi: *Et si voluntatem non habeat occidendi*: ergo a sensu contrario, si voluntatem occidendi habuerit, qui percussit primo, etsi non lethaliter, attamen postea ex aliorum ictibus mortuus sit, irregularis censebitur. *Hostiens. hic V. Voluntatem non habuerit*: quod tamen ait intelligendum esse, si primus percutiens eum non liberavit a potestate aliorum, cum posset, vel opem, aut consilium occisoribus dederit, *Covarr. in cit. Clem. un. p. 2. §. 2. num. 6.* quæ tamen restrictio ipsi Abbati non placet, quia etiam primus percussor præstitit operam homicidio.

Notandum secundo, Si quis prius percussit aliquem non lethaliter, ita tamen ut appareat, quod ob percussionem illam non possit fugere, ideoque postea occidatur ab alio, tunc ille prior non incurrit pœnam ordinariam homicidii: fit tamen irregularis, quia causam aliquam, vel saltem occasionem præbuit homicidio postea secuto, *Abb. hic num. 10. & 11.* quamvis si constaret, primam percussionem non fuisse lethalem, & primus percussor animum occidendi non habuit, sed justam causam percutiendi, ut in casu *cit. c. Significavit.* ob defensionem rerum Ecclesiasticarum, tunc nec irregularitatem incurret, quia cum operam dederit rei licitæ, mors ab alio postea illata, non debet ei imputari, cum quoad homicidium non reperiatur culpabilis, ideoque a divinis abstinere non debet, *Glos. Abbas, in addit. lit. A.*

Notandum tertio. In casu dicti *cap. Significavit*, non agitur de pluribus in eadem rixa aliquem vulnerantibus, in qua etiam postea moritur, de quibus infra agetur: sed agitur de illo casu, in quo aliquis alterum percussit, & postea ipso non incitante, nec consulente, nec mandante, nec volente, alii superveniunt, & illum occidunt, quia est casus longe diversus; nam ille, qui prius percussit, non fuit Cooperator cum aliis, sed per se solus prius percussit, & sic percussio illa fuit omnino diversa a posteriore percussione aliorum: nec ex utraque percussione potest fieri una moraliter, ut totus effectus mortis singulis percutientibus imputetur; quia respectu primi percutientis, percussio aliorum postea subsequens fuit mere accidentaria, & fortuita, cum a primo percutiente, nec directe, nec indirecte, fuerit volita, seu intenta, ut bene notavit *Suar. dis. 45. de censur. sec. 3. num. ult.*

XVIII. Notandum quarto. Præsumptio occidendi præsumitur ex qualitate armorum, quibus homicidium fuit illatum, sicut etiam an vulnus fuerit lethale, nec ne, *Clarus §. Homicidium num.* & alii apud *Barbos. in Collect. in citat. cap. Significavit. num. 17.*

Notandum quinto. Qui postcelus percussit lethaliter vulneratum ab alio, sine dubio est irregularis; quia licet certo moriturum occiderit; occidit tamen etiam ipse, accelerando mortem ipsius, ac proinde sicut Jure Civili ex lege Aquilia tenetur de occiso, *l. Ita vulneratus. 51. in princ. ff. ad leg. Aquil.* ita & irregularis censetur de jure Canonico, *Covarr. cit. Clem. un. p. 2. §. num. 4. Zoes. in Comment. h. t. num. 10.*

Notandum sexto. Quod vero attinet ad pœnam ordinariam homicidii, vel secundus percutiens prius percussum, seu vulneratum occidit, ex mandato, vel voluntate primi percutientis; & tunc uterque puniri debet pœna ordinaria homicidii: vel non intervenit illius mandatum, nec voluntas: & tunc, vel prima percussio non fuit lethalis, vel licet esset lethalis, tamen non est omnino certum, quod percussus ex eo fuisset moriturus; & tunc primus tenetur tantum de vulnerato: secundus autem de occiso, *l. Item Mela. ar. §. Celsus ff. de leg. Aquil.* vel erat indubitatum, quod ex prima percussione mortem evadere non potuerit; & tunc etiam primus percutiens tenetur de occiso, *cit. l. Ita vulneratus. ff. eod. Clar. §. Homicidium num. 46.*

XIX. Quæritur tertio. An si volens ex proposito occidere Titium, per ignorantiam, sive errorem occidat Caium, sit tanquam homicida, pœna ordinaria? R. affirmative, ut docet *Bart. in l. Respiciendum 11. §. Delinquunt, num. 7. ff. de pœnis, Covar. in c. Alma, p. 1. §. 10. num. 4.* nam licet tale homicidium sit casuale, respectu personæ occisæ; vere tamen homicidium, & intentio habuit effectum, & licet, si scivisset esse Cajum, non occidisset, tamen non ignoravit esse hominem, quem occidit; ideoque non habuit ignorantiam, quæ tollat voluntarium, respectu homicidii, in genere: neque enim requiritur ad crimen homicidii, ejusque pœnam communem incurrendam, ut quis in specie noverit personam, quam occidit: quamvis aliqui putent, talem non esse puniendum pœna mortis vel corporali, sed teneri ex lege Aquilia, & puniendum esse arbitrio Judicis, propter homicidium, non voluntarie, sed casu commissum.

§. IV.

An mandans aliquem occidi fiat irregularis, aliasque pœnas injusti homicidii incurrat?

XX. Assertio 1. Qui mandat alium occidi, fit irregularis, si effectus, seu mors sequatur, & pœna ordinaria homicidii puniri potest. *Navarr. in Man. c. 27. num. 233. Suar. dis. 44. de censur. sec. 3. num. 6. Avila dis. 6. sec. 2. dub. 2.* & alii DD. communiter. Ratio est: quia is, qui mandat actum aliquem fieri, est causa moralis, & quidem principalis ipsius actus: qui vero exequitur, est causa solum minus principalis, & velut instrumentalis in genere mortis: qui ergo mandat alium occidi, vere incidit homicidium; & est causa proxima mortis, quia quod quis per alium facit, perinde est, ac si faciat per se ipsum, *Reg. juris 72. in 6.* & nihil interest, occidat quis, an causam mortis præbeat, *l. Nihil. 15. ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* adeoque irregularitatem aliasque pœnas Juris in homicidas statutas incurrit.

„ XXI. Extenditur autem primo. Quod non tantum is, quis directe, & expresse mandat aliquem occidi, sed etiam is, qui mandat aliquem verberari licet expresse intendat, ne occidatur, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat, prout decernitur in *c. Qui 3. & ult. h. t. in 6.* ubi etiam ratio additur: cum mandando in culpa fuerit, & hoc evenire posse, debuerit cogitare: nam licet tale homicidium non sit directe voluntarium ipsi mandanti, cum illud non intenderit in se, est tamen indirecte voluntarium quia talis mandans in culpa fuit, & operam dedit rei illicitæ; ideoque ipsi omnia imputantur, quæ possunt sequi ex re illicita, quia cogitare potuit ac debuit, ex tali verberatione sequi posse mortem, vel mutilationem, *Gl. hic in casu.* ubi autem culpa præcessit, regulariter quis tenetur de casu, si culpa sit ordinata ad casum *Gl. hic V. Culpa Petr. Ancharan. ibid. not. 2.* Nam mandando illicitum, censetur quis mandare ea, quæ verisimiliter concomitari possunt, & ideo inhibitio non prodest, nec relevat protestatio facto contraria, eaque in delictis nihil operatur, *Jo. Andr. in cit. cap. ult. & Farinac. ibid. n. 3. not. ult.*

Procedit autem decisio hujus cap. si percussio, seu mutilatio sit illicita, secus si licita: ut si pater, Dominus, vel Magister mandat verberari filium, servum, vel discipulum: tunc enim, si mandatarius, excedendo mandatum, occidat, vel mutilet, mandans non fit irregularis; cum tunc cessat culpa, per consequens etiam pœna hujus *c. Gl. hic V. Culpa. Anchar not. 3. Franc. n. 4.*

XXII. Extenditur secundo. Quod mandans occidi, vel verberari aliquem fiat irregularis, non solum quando mandatum est expressum, sed etiam quando est tacitum, quantumvis præmissa fuerit protestatio de non occidendo, vel non mutilando, ut si Pater, aut Dominus injuria affectus a Petro, dicat filio, vel servo, non occidas illum, non tamen redeas domum, donec aliquid novi audiam a te circa Petrum, *Cov. in Clem. Si furiosus un. de homic. p. 2. §. 1. nu. 3. Avil. cit. p. 7. dis. 6. sec. 2. dub. 2. concl. 1. Barb. in citat. c. ult. num. 5.*

Extenditur tertio. Quod mandans alium occidi fiat irregularis etiam tunc, si ipse mandatarius occidatur, vel mutiletur, ut docet *Silvest. V. Homicidium. q. l. 7. dicto 7. Suar. cit. dis. 44. sec. 3. num. 18. & 19. Avila cit. sec. 2. dub. 3. concl. 4. Barb. cit. l. num. 6.* Nam quamvis tale homicidium a mandante non sit in se intentum, nec directe voluntarium: est tamen indirecte; ideoque ei etiam indirecte ad culpam imputatur, quia qui injuste, & temerarie se exponit propinquo periculo mortis, censetur homicida sui, ergo etiam is, qui mandat, vel consulit, adeoque directe inducit aliquem, ut se ita exponat, est causa mortis ipsius, & consequenter irregularis: licet enim, præter intentionem ejus, sive voluntatem directam, accidat mors mandatarii; cogitare tamen poterat, ac debebat, illam accidere posse, *cit. c. ult. h. tit.* Nec excusat, quod alter voluntarie susceperit mandatum, quia non ideo mandans cessat esse causa mortis ipsius, & quidem injusta, quia sicut ipse occisus peccavit, exponendo se temerarie periculo mortis, cum non sit Dominus vitæ, vel membrorum, unde vere censetur esse homicida sui; ita etiam ipse mandans peccavit contra justitiam, inducendo ipsum per mandatum ad exponendum se periculo mortis, ac proinde etiam est causa moralis injusti illius homicidii, & fit irregularis.

XXIII. Limitatur autem tradita doctrina primo. Quod mandans non incurrit irregularitatem, vel aliam pœnam ordinariam, si homicidium non sit secutum, quamvis a mandatario fuerit attentatum, quia regulariter nulla irregularitas, vel alia pœna ordinaria incurritur propter homicidium, nisi illud fuerit perfectum, & consummatum, vel aliud jure expressum, *Avila cit. sec. 2. dub. 3. in princ. Barbos. in cit. c. ult. num. 7.*

Limitatur secundo. Mandans non fit irregularis, si mandatarius, etiam sine ejus mandato, erat occisurus, quia licet habuerit voluntatem influendi in effectum, sive occidendi, de

de facto tamen non influxit, *Avila cit. sec. 2. dub. 3. concl.* 6. Sed oppositum tenet *Covarr. in cit. Clement. unic. p. 2. §. 2. num. 5. versic. Sed si quis. in fine.* nempe quod mandans fiat irregularis, etsi mandatarius, etiam sine alicujus mandato erat occisurus, quia homicidium fit causa, & intuitu ipsius mandantis: quod verum est, etsi mandatarius erat alias occisurus, tamen ob mandatum ei datum citius occidit; tunc enim est causa propinqua accelerationis: secus si ob mandatum non citius occidit, ac proinde nullo modo influxit, vel movit voluntatem Mandatarii ad occidendum, ut ex *Laym.* tradit *Barb. in cit. c. ult. num. 8.*

Limitatur tertio. Nisi mandans aliquem occidere revocavit mandatum, ita ut revocatio fuerit intimata mandatario, vel ad ejus notitiam pervenerit; tunc enim non incurret irregularitatem mandans, si post hujusmodi revocationem commissum sit homicidium a mandatario, ut docet *Navarr. in Man. cit. c. 27. num. 137. Suar. cit. l. num. 7. Avila. cit. sec. 2. dub. 3. concl. 1. & 2.* idque procedit, sive mandatum expresse, sive solum tacite sit revocatum, seu ipso facto, v. g. rediit in amicitiam cum illo, cujus mortem procurabat, idque notum sit mandatario *Suar. cit. sec. 3. num. 9. in fine.* quia tunc committitur homicidium a mandatario, non ut moto ea voluntate mandantis, sed ea propria sua voluntate, & malitia; adeoque mandans non est causa talis homicidii, cum cesset ejus voluntas per revocationem, & consequenter etiam effectus illius. Quod si constet mandanti, ipsum mandatarium nihilominus ex pertinacia occisurum esse, tenetur non solum ea charitate, sed etiam ex justitia impedire effectum hujus mandati, quoad commode potest, alioquin fieret irregularis, *Suar. citat. l. num. 8.* apud quem plura de hoc legi possunt.

XXIV. Assertio 3. Pœnæ Jure Canonico decretæ in mandantem fieri homicidium, quandoque incurruntur, etiamsi mora, seu cædes non sit secuta, prout sumitur ex *c. Pro humani 1. h. t. in* 6. ubi Innocentius IV. in Concilio Generali Lugdunensi, ita statuit, ut quicunque Princeps Prælatus (etiam Episcopus, quia in *c. Quia periculosum. 4. de sent. excom. in* 6. non eximuntur Episcopi a sententia excommunicationis, sed solum interdicti, aut suspensionis, *Gl. hic V. Prælatus*) vel quævis alia Ecclesiastica, aut secularia persona, quempiam Christianorum per Assassinos interfici fecerit; vel etiam mandaverit, quanquam mors ex hoc forsan non sequatur) vel eos receptaverit, vel defenderit, aut occultaverit, sententiam excommunicationis, & depositionis a dignitate, Ordine, officio, & beneficio, ipso facto incurrat, ita ut aliis libere (non obstante oppositione, vel contradictione cujusquam, *Gl. fin. hic*) abilis, ad quos collatio spectat, conferri possint. Et est etiam talis, cum omnibus bonis suis temporalibus, perpetuo diffidatus: & postquam probabilibus argumentis constiterit, aliquem scelus tam execrabile commisisse, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, vel diffidationis adversus eum sententia requiritur. Sunt autem tot, & tam graves pœnæ statutæ in illos, qui sic horrenda inhumanitate, detestandaque sævitia mortem aliorum sitiunt, ut ipsos faciant per Assassinos occidi, & non solum corporum, sed etiam animarum mortem procurent, quis plures Christianos reperiebant indispositos, & in peccato mortali, prout habetur 10 *cit. c. 1. §. Cum igitur, juncta Gl. ibid. in casu.*

XXV. Pro explicatione hujus c. notandum primo. Quamvis DD. communiter per Assassinos, de quibus loquitur *cit. cap. 1.* intelligant non tantum mandantes, sed etiam mandatarios, etsi sint Christiani, qui pecunia accepta, vel promissa, aliove pretio conducti, homines occidunt incautos, & insontes, & ita consuetudine, & communi praxi receptum esse, testatur *Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 123. n. 19. & 22.* de Jure tamen verius est, Assassinos hic proprie dici, quosdam infideles subjectos Principi infideli, a quo ita docti, & instructi erant, ut quos ille occidi jusserit, facillime occidant, arbitrantes non idcirco mortem esse timendam, nec ullam pœnam ob istud crimen, post obitum, passuros, imo se obsequium præstare opinentur, *Gl. hic V. Formidantes & in addit. Covarr. l. 2. resol. c. 20. numero 9. Suar. dis. 23. de censur. sec. 4. num. 46.* idque colligitur ex illius verbis *cit. cap. 1. Præsertim cum nonnulli Magnates taliter perimi formidantes, consili fuerint securitatem ab eorundem Assassinorum Domino impetrare, sicque ab eo, non absque Christianæ dignitatis opprobrio, redimere quodammodo vitam suam.*

Notandum secundo. Excommunicatio, aliæque pœnæ in Constitutione *cit. c. 1.* latæ sunt non in ipsos Mandatarios, sive homicidas, sed solum in mandantes, qui scilicet opera Assassinorum infidelium, Christianum aliquem occidi jusserint: nam cum ipsi interfectores essent infideles, excommunicatio, aliæque pœnæ ab Ecclesia statutæ in illis locum habere non possunt, quæ tamen locum habent in fidelibus, etiam laicis, qui Christianum aliquem occidi mandaverint, ministerio vel opera illorum infidelium, qui gentilitio patrioque nomine Assassini dicuntur, quia cum crimen hoc sit valde atrox, enorme, & Christianæ Religioni perniciosum, potuit Papa talem Constitutionem edere, etiam contra laicos, siquidem opera infidelium passim fideles occidebantur, in ignominiam Christianæ Reipubl. *Covarr. cit. cap. 20. n. 10.* Cum autem prædicta Constitutio sit valde rigorosa, & pœnalis, non debet a mandante extendi ad mandatarios, etiamsi eadem in utrisque sit ratio, *Bern. Diaz. in pract. crim. Canon. cap. 101. num. 5.*

Notandum tertio. Excommunicatio, aliæque pœnæ in *cit. cap. 1.* decretæ sunt, propter solum mandatum occidendi Christianum, opera infidelium Assassinorum, etiamsi mora, sive cædes non sit secuta, quia tale mandatum atrocissimum reputatur, & cedere in gravem infamiam Christiani nominis. Unde si non Christianus, sive infidelis per alios quoscunque pecunia conductos occidatur, non habent locum prædictæ pœnæ, *Covarr. c. l. num. 10. §. Quinto, Suar. cit. l.* Easdemque pœnas incurrunt, ipso facto, qui tales Assassinos receperint, defenderint, vel occultaverint, quia hi puniuntur ut auctores criminis, cum sine illis delinquens diu latere non possit, *Gl. hic. V. Receptaverit.*

XXVI. Notandum quarto. Quamvis plures DD. dicant, quod Clerici committentes hoc crimen assassinii, ipso facto, pœnam depositionis etiam ab Ordine statim incurrant, & amittant inde privilegium Clericale, ita ut possint capi, & puniri per Judicem secularem, etiam non præcedente degradatione reali, quia ipso jure videntur degradati, *Covarr. c. l. §. Sexto, Diaz. c. l. num. 4. Farinac. cit. q. 123. num. 12. Clar. §. fin. q. 36. num. 30. & 31.* Ubi tamen requirit, ut præcedat sententia declaratoria criminis per Judicem Ecclesiasticum. Contrarium tamen est probabilius, nempe Clericos tales non amittere, ipso jure, privilegium Clericale, ante actualem, & realem degradationem; per quam Curiæ seculari tradantur, quia talis depositio non fit, nisi in casibus jure expressis, inter quos non est crimen assassinii, & in *cit. cap. 1.* solum dicitur, quod depositio a lege, ipso facto, sit imposita, ad quam tamen requiritur degradatio actualis, antequam Clericus a Judice seculari corporaliter puniatur, *Suar. cit. dis. 23. de censur. sec. 4. numer. 46. in fine* & *Barb. in cit. c. 1. num. 13. h. tit. in* 6.

Notandum quinto. Qui mandat, opera infidelium Assassinorum, occidi fidelem, perpetuo diffidatus est a toto populo Christiano, tanquam Christianæ Religionis inimicus, ita ut a quolibet privato impune possit offendi, & occidi, & bona illius primo occupantibus cedunt, ac præsertim illis, ad quos temporalis successio spectat, & multo magis a fisco occupari poterunt, *Farin. cit. q. 123. num. 8. & 12.* quæ tamen pœna constituta est in ordine ad seculares, ut patet ex illis verbis, ibi: *cum suis bonis mundanis omnibus, cap. 1. h. tit. in 6. Barb. ibid. num. 13.* Porro quamvis Princeps Ecclesiasticus non possit inferre pœnam mortis, per sententiam judicialem condemnando ad illam reum, *c. Per venerabilem. 13. qui filii sint legit.* potest tamen legem ferendo, eam imponere, absque metu irregularitatis, *Covarr. cit. cap. 20. num. 10. §. Tertio.*

Notandum sexto. Hoc crimen assassinii etiam istud speciale habet, quod ad ejus probationem sufficiunt argumenta probabilia, ut constat ex *cit. cap. 1. in fine*, & quidem non tantum ad pœnam extraordinariam, sed etiam ad ordinariam, & capitalem imponendam, *Diaz. cit. cap. 101. num. 3. Barb. in cit. c. 1. in 6. num. 20. Farin. cit. q. 123. num. 46.* neque etiam ab eo appellari potest, *Farinac. c. l. num. 56.* apud quem plura de hoc videri possunt.

Notandum septimo. Ab excommunicatione lata in *citat. cap. 1. h. tit. in* 6. potest quilibet Ordinarius absolvere, cum Papa eam sibi non reservaverit, *Gl. ibid. V. Excommunicationis*; at vero depositio, seu perpetua suspensio ab omni dignitate, honore, officio & beneficio ibidem, ipso jure, imposita, non est proprie dicta irregularitas, ad quam requiritur verum homicidium, ita ut mors reipsa sequatur, sive statim, sive etiam post longum tempus, quia dilatio temporis non impedit, quominus effectus vere ex tali causa sequatur, *Suar. cit. dis. 44. de censur. sec. 3. num. 6.*

§. V.

An sicut mandans, ita etiam consentiens in homicidium injustum, vel illud approbans, seu ratum habens incurrat irregularitatem, & alias pœnas homicidii?

XXVII. Assertio 1. Si quis pure, & sine ulla cooperatione, consentiat in homicidium, quod nullo modo fit, nomine ipsius consentientis, is non fit irregularis, nec ullam pœnam incurrit, etiamsi consensum verbis exprimat, *Suar. dis. 44. de censur. sec. 3. num. 21.* & alii. Ratio est, quia talis consensus solum est mentale homicidium, & licet verbis, vel alio signo externo sit expressus, non tamen efficaciter influit in cædem alterius, ideoque propter illum pœnæ homicidii non incurruntur, nisi lex specialiter, & expresse id declararet, quod hoc casu factum non est. Si vero quis consensum præbeat in homicidium, quod ab alio fit, suo nomine, vel propter ipsum, ad vindicandum ipsum consentientem, vel quod existimat, id ei placere, tunc consentiens fit reus homicidii, & consequenter etiam irregularis, quia talis non mere consentit, sed moraliter censetur etiam cooperari ipsi homicidio, nisi exterius contradicat, & ostendat, sibi displicere cædem, tametsi interius in animo eam approbet, nam tunc erit tantum mentale homicidium propter quod non contrahitur irregularitas: nec punitur externum opus, neque etiam omissio illius, ratione cujus homicidium posset ei imputari, quoad pœnas fori externi, nec per internum illum consensum tollitur exterior contradictio, per quam exterius declaravit, sibi cædem displicere, *Suar. c. l. num. 22.*

XXVIII. Assertio 2. Qui homicidium ab alio jam perpetratum, etsi suo nomine sit factum, postea approbat, & ratum habet, cui antequam fieret, nec consilium, nec favorem, nec auxilium præstitit, nec incurrit irregularitatem, nec aliam pœnam jure statutam in homicidas, ut docet *Gl. in c. Si quis viduam. 3. V. Aut consilio dis. 50. Hostiens. in summa num. 4. §. Quid ergo h. tit. Covarr. in cit. Clement. un. p. 2. §. 1. numero 4. Suar. cit. dis. 44. sec. 3. num. 24. Avila p. 7. de censur. dis. 6. sec. 2. dub.* 6. Probatur 1. Tum quia irregularitas, sicut & quævis pœna, imponitur, nisi committenti delictum, propter quod imponitur: sed qui tantum ratum habet homicidium jam antea patratum, non committit homicidium, quia non est causa illius, nec libere, & efficaciter in illud influit, vel influxit, ergo non incurrit irregularitatem, vel aliam pœnam homicidii. Confirmatur, quia ille non fuit causa, quando homicidium est commissum,

tunc

tunc enim nullo modo est cooperatur, ut supponitur, vel etiam omnino ignoravit, quod fieret: nec etiam postea, quando ratum habet, est causa, quia cum ratihabitio sit posterior homicidio, & supponat illud jam esse factum, & consummatum, repugnat, ut sit causa illius. Itaque ratihabitio illa, sive approbatio homicidii jam facti versatur circa illud solum, ut objectum, non autem ut effectum, ac proinde nullam potest habere causalitatem in illud. 2. Irregularitas non incurritur, nisi in casibus jure expressis, sed nullibi est expressum, quod ratihabitio inducat irregularitatem, vel aliam pœnam a jure impositam, ergo cum sit lex pœnalis, non est extendenda ad casus jure non expressos. Non obstat, ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari, *Reg. juris* 10. *in* 6. sed mandans homicidium fit irregularis, ergo etiam ratificans illud. Sed respondetur imprimis, ratihabitionem non esse vere, & simpliciter mandatum, cum non influat in actum ratificatum, sicut mandatum, & ideo lex lata contra mandantem non comprehendit ratum habentem, quia non extenditur ultra verborum proprietatem ad ea, quæ solum per analogiam quandam, vel similitudinem cum aliis comparantur. *Suar. cit. l. nu.* 16. quare ratihabitio comparatur quidem mandato, sed non nisi in iis casibus, in quibus specialis, & expressa juris decisio sive dispositio non requiritur, sicut requiritur in irregularitate, quippe quæ non incurritur, nisi id jure sit expressum, *c. Is qui.* 18. *de sent. excomm. in* 6. *Covarr. c. l. num.* 4. Deinde ratihabitio comparatur mandato, quoad culpam, non autem quoad pœnas juris, nisi id exprimatur, *Avila cit. l.*

XXIX. Ex dictis infertur primo. Si quis, post commissum homicidium ab alio, etiam suo nomine, ad quod tamen nullo modo est cooperatus, recipiat, occultet vel defendat homicidam, vel quid ei donet, propter cædem factam, non incurrit irregularitatem, quia hi actus cum subsequantur homicidium, non possunt esse illius causa, neque ideo fit ipsius delictum, sed est objectum, vel occasio aliorum delictorum, quæ talis committit, ob quæ tamen nullo jure contrahitur irregularitas, quamvis hujusmodi actus faciant præsumi mandatum delicti, *Suar. c. l. num.* 30.

Infertur secundo. Non solum in homicidio, sed etiam in aliis criminibus, quamvis atrocioribus, propter solam ratihabitionem, nullus puniendus est pœna ordinaria, & criminali ipsius delicti, sed solum extraordinaria, nisi aliud jure exprimatur: quia ratihabitio æquipollet mandato solum per fictionem juris, quæ æquitate naturali est introducta, *l. Postliminium*. 19. *in princ. ff. de captivis*: eadem autem æquitas, quæ dictat ratihabitionem in delictis retrotrahi, & mandato comparari, etiam suadet, non debere ordinaria pœna delicti puniri eundem ex legis fictione ratum habentem, *Covarr. c. l. num.* 4. §. *Nos autem.*

§. VI.

An consulens homicidium injustum incurrat irregularitatem, vel alias pœnas Juris.

XXX. Assertio 1. Qui consilium dedit ad homicidium, vel mutilationem, fit irregularis, aliasque pœnas homicidii incurrit, si illud reipsa sequatur, ex vi seu influxu illius consilii, quia is, cui datum est consilium, alioquin non erat occisurus. Sumitur ex *c. Perniciose*. 23. *dis.* 2. *de pœnit.* Ubi dicitur, non eos tantum homicidas esse, qui manibus hominem occidunt, sed etiam eos, per quorum consilium, fraudem, & exhortationem homines extinguuntur: & expressius habetur in *c. Si quis* 8. ibi: *præcepto, aut consilio, dis.* 50. *c. & in cap.* 2. *in fine*, dicitur *homicidium tam facto, quam præcepto, sive consilio, aut defensione perpetrari, infra de Cleric. pugnant. &c.* Idem habetur in *c. Sicut dignum.* 6. §. *Qui vero, & §. fin.* ibi: *qui consilium dederunt, h. t.* Ratio est, quia dans consilium est vere causa moralis influens in effectum, ideoque regulariter ex consilio tenetur in delictis ad pœnam criminis, *c. Nuper* 29. *de sent. excomm.* Ubi dicitur, quod facientem, & consentientem par pęna constringit, *l.* 1. §. *Persuadere. ff. De servo corrupto*: si tamen ex consilio dato effectus secutus fuerit, quia is, cui consilium datum est, sine illo alias delictum non commisisset, *Suar. dis.* 44. *sec.* 3. *n.* 20.

XXXI. Assertio 2. Quamvis is, cui datum est consilium, esset alias occisurus hominem, quia jam erat determinatus ad occidendum: si tamen quis consulendo auxit, & veluti exacuit voluntatem, & animum illius, ut tanto promptius, vel citius, vel etiam crudelius aliquem occideret, irregularis fit, quia sic consulens vere influit in homicidium, confirmando enim, & augendo voluntatem occisuris, consequenter etiam auget actum exteriorem ab interiore voluntate procedentem. Idque sumitur ex *c. Sicut dignum.* 6. §. *Qui vero. h. t.* Ubi dicitur, quod is, qui incitat aliquem „ ad homicidium, puniendus sit, licet non ita severe: nisi „ forte cum suis suggestionibus ad illud homicidium provo- „ casset: subintellige alias non facturum, *Gl. ibid. V. Procurassent.* Ubi notandum, is, qui suo consilio incitat aliquem ad homicidium patrandum, puniendus est, non quidem pęna ordinaria criminis Jure imposita, sed alia extraordinaria ac mitiore, arbitrio Judicis: qui vero provocat, sive inducit, suo consilio, nolentem sive alias non occisurum, puniendus est pęna ordinaria juris, sicut verus homicida, quia est causa moralis principalis homicidii, *cit.* §. *Qui vero, in fine*, & sumitur etiam ex *l. Non solum.* 11. §. *Attilicinus. ff. de injuriis*, ubi injuriam passo datur actio injuriarum, contra illum, qui persuasit alicui alias nolenti, ut injuriam ei faceret. Quoad pęnam vero irregularitatis, qui, suo consilio, alium incitat ad homicidium, illo secuto, fit irregularis, quia dat causam homicidio, & confirmando voluntatem occisuris, talis cooperatur delicto. Secus est, si consulens, nullo modo, augeat voluntatem occidentis, vel concurrat ad cædem, quia sine consilio alterius æque prompte occidisset, tunc enim non potest censeri irregularitatem incurrisse: quia cessat omnino causa, adeoque etiam effectus, ac pęna, *Covarr. in cit. Clem. un. p.* 2. §. 1. *n.* 1. *Suar. cit. dis.* 44. *sec.* 3. *num.* 10. *Avila cit. dis.* 6. *sec.* 1. *dub.* 3. *concl.* 3. & 4. Ubi ait, idem esse, si consilium non nisi exigue moveret alterum ad occidendum. In dubio vero, an is, cui consilium datum est, sine eo, delictum commissurus esset, potius præsumendum est, sine consilio non facturum, quia in dubio nemo præsumitur delictum commissurus, *l. Merito.* 51. *ff. Pro socio.* adeoque consulens in tali dubio irregularis censebitur, *Covarr. c. l. num.* 1. §. *Sed si quis*, *Avila c. l. concl.* 5.

XXXII. Assertio 3. Si consulens homicidium, ante ejus executionem, consilium revocat, non ideo statim liber est ab irregularitate: sed efficacius illud revocare debet, quam mandans: quia mandatum fit in gratiam mandantis, cujus nomine agit mandatarius, & cujus voluntate ad agendum movetur, ideoque ea sublata, per sufficientem revocationem, cessat mandatum, cujus influxus cessat: consilium vero præstatur in gratiam ejus, cui consulitur, ejusque executio fit nomine proprio, & intellectus semel imbutus opinione aliqua non facile ab illa dimovetur, ideoque consilium non sufficienter tollitur per nudam revocationem, sed insuper debet consulens conari contrarium persuadere ei, cui consilium dedit, ne illud exequatur; quod si nihil proficiat, tenetur admonere occidendum de periculo, ut sibi caveat. Si vero is, cui consilium datum est, depositis rationibus, quibus motus fuit ad acceptandum consilium, propter alias causas velit homicidium exequi (cui id asserenti credi, quoad hoc, potest) tunc consulens non fit irregularis, quamvis non moneat occidendum de periculo, quia cessat concurrere ad homicidium, quod non tam ex consilio ipsius, quam ex propria malitia occisoris consequitur, *Suar. cit. sect.* 3. *num.* 18. & 2. *seqq. Avila c. l. dub.* 4. *concl.* 3. His adde, qui consulit minus malum, v. g. percussionem tantum, vel mutilationem membri, ei qui vult occidere, & quem alia via non potest a cæde avertere, non fit irregularis, quia tale consilium non est causa moralis mutilationis, quæ ipsi consulenti non est voluntaria, sed potius est causa, ne fiat homicidium, *Avila c. l. dub.* 3. *concl.* 1.

§. VII.

An qui cooperatur ad homicidium, præstando opem, vel auxilium, fit irregularis, vel ordinariam pœnam homicidii incurrat?

XXXIII. Assertio 1. Quod ad irregularitatem attinet, qui auxilium præstando, est causa propinqua homicidii commissi, ita ut eo auxilio non præstito, illud non fuisset patratum, sive quia directe cooperatur, v. g. percutiendo vel infligendo vulnus: sive indirecte, detinendo hominem, ne fugiat, vel comitando occisorem, eique assistendo, suaque præsentia tuendo, eumque animando, is irregularitatem incurrit, quia favet occisori, sciens eum intendere mortem alterius, licet ipse homicidium directe non intendat, *Covarr. in cit. Clem. un. p.* 2. §. 2. *Quatenus vero.*

XXXIV. Assertio 2. Si auxilium, vel opem ferens sit causa proxima, & immediata, saltem partialis, seu inadæquata homicidii commissi, ita ut absque eo auxilio mors non fuisset secuta, is pęna ordinaria homicidii est puniendus, *l. unic. C. de raptor. virg. arg. l. Nihil* 15. *ff. ad leg. Cornel. de sicar. c. ult. de pœn. in* 6. alioquin vero, si fuit causa solum remota, pęna extraordinaria, & mitiore est puniendus, *cit. l. unic. & cit. c. ult. de pœn. Covarr. c. l. n.* 2. Idem colligitur etiam, & probatur ex *c. cit. Sicut dignum.* 6. *h. t.* Nam inprimis in §. *Illi autem.* „ Respondet Pontifex Alexander III. quod illi, qui venerunt animo occidendi, „ feriendi aut capiendi illum Sanctum virum (scilicet Thomam Cantuariensem Archiepiscopum) citra manuum injectionem (quia id per socios est factum, *Joan. Andr. hic V. eod.*) si ea captione illa mors ejus secuta fuit, pari „ pœnitentia, seu pœna, vel fere pari, sunt puniendi cum occisoribus. Et ita voluntas, seu propositum feriendi, vel occidendi punitur, licet non processerit ad effectum, quia consenserunt cooperando, ideoque eadem, vel fere pari pœna puniendi sunt, *cap. Omnes* 5. & *ibid. Gl. V. Consentiunt*, *caus.* 17. *qu.* 4. *Gl. in cit. c. Sicut.* §. *Illi autem. V. Mors.*

Ex quo inferunt DD. apud *Farinac. in praxi crim. p.* 5. *q.* 131. *num.* 67. quod si quis armatus prope assistat occisori, censeatur causam, sive auxilium proximum homicidium præstare, quia invasor redditur audacior, & invasus timidior, ideoque pari, vel bene pari pœna puniendus est, modo scienter, & dolose assistat, animo præstandi auxilium: secus si casu, & ignoranter, *Farinac. c. l. n.* 78.

XXXV. Secundo in §. *Illo etiam. cit. c. Sicut dignum.* dicitur, quod illi, qui non venerunt, ut ferirent, sed ut „ ferrent opem percussoribus, si forte per aliorum violen- „ tiam impedirentur, paulo minore pœna mulctati debent: „ quia cum scriptum sit (*Proverb.* 24. *vers.* 11. qui potuit „ hominem liberare a morte, & non liberavit, eum occi- „ dit) constat, ab homicidii reatu immunes non esse, qui „ venerunt, ut occisoribus opem contra alios præstarent: „ nec caret scrupulo occultæ societatis, qui manifesto fa- „ cinori desivit obviare. Ex quo infertur, quod qui non impedit homicidium, vel aliud delictum, cum potest, præsumitur socius delinquentis, ut eadem pœna teneatur, qua ipsemet homicida, vel alius delinquens, *Abb. in cit. c. Sicut, n.* 5. *Barb. ibid. n.* 10. *de quo infra.*

„ XXXVI.

„ XXXVI. Tertio in §. *Hi quoque. dicti c. Sicut*, dicitur, quod illi quoque non sunt a culpa liberi, nec a pœna debent esse immunes, qui licet fuerint homicidii ignari, tamen eis, quos sicarios esse sciebant, in sarcinis, sive rebus eorum custodiendis ministerium præbuerunt. Ex quo colligitur, quod præstans aliquod auxilium, quantumvis modicum, ad homicidium, vel aliud delictum committendum, cujusmodi est vestimenta occisoris custodire, non sit immunis a pœna homicidii, *Abb. hic. n. 6.*

„ XXXVII. Quarto in §. *Eos insuper. ejusd. c.* dicitur, quod illi, qui occupaverunt bona occisi, si nihil aliud commiserunt, a pœna mortis quidem sunt immunes: sed illa, quæ occuparunt, teneantur integre restituere illis, quorum fuerunt, si habent in facultatibus, unde reddere possint, & ipsis propter hoc moderata pœnitentia est imponenda: & licite dicant, se quædam ex his, quæ occupaverunt, pauperibus erogasse: non tamen aliena debuerunt pauperibus erogare, si potuerunt illa eis, quorum fuerunt, restituere.

Hinc colligitur primo. Quod obligatus ad restitutionem liberatur, restituendo pauperibus, si illi, quibus res ablatæ sunt, non sint superstites, vel inveniri non possint, alioquin ipsis Dominis restituenda sunt: quia non remittitur debitum, si uni solvatur, quod alii ex debito est solvendum, *Gl. hic V. Non aliena. & Abb. n. 8.*

Colligitur secundo. Non sufficit, si occupans aliena ea restituat, sed insuper etiam pœnitentia, sive pœna ei imponenda est, propter peccatum, quod commisit, contrectando res alienas, invitis Dominis *Gl. hic V. eod. in fine, & Abb. n. 7.*

„ XXXVIII. Quinto in §. *Illis praeterea. cit. c. Sicut*, dicitur, quod illis, qui participaverunt occisoribus excommunicatis, pœnitentia sit indicenda, considerata mora temporis (quia gravius sunt puniendi, qui longo tempore talibus participaverunt, *Gl. hic V. Temporis mora.* & utrum timore (tunc enim minus puniendi sunt, *Gl. hic V. eod.*) vel affectione (tunc enim magis puniendi sunt, *Gl. hic V. eod.*) excommunicatis communicaverint, & num scienter, an ignoranter. In hoc enim posteriore casu non tenentur ad pœnam aliquam, si ignorabant illos homicidium perpetrasse, ideoque excommunicatos esse, nisi fuerit ignorantia crassa, & supina, *Gl. hic V. ignoranter.*

Hinc colligitur, quod participans scienter cum excommunicato, plus vel minus puniendus est, secundum tempus communicationis, & quod tanto major pœnitentia imponenda sit, quando diutius quis perseverat in peccato, *Abb. hic n. 9.*

„ XXXIX. Sexto denique in §. *Clericos autem ult. hujus c.* dicitur, quod Clerici, qui armati tanto facinori interfuerunt, & illi, qui consilium dederunt, ut sanctus vir (nempe Thomas Cantuariensis) caperetur; perpetuo, non solum ab Altaris ministerio sunt deponendi: sed etiam in Ecclesiis nullo unquam tempore lectiones legant, vel Responsoria in Choro separatim cantent: sed in psalmis apud Deum veniam impetrare satagant. Insuper in claustro Monachorum, vel Canonicorum Regularium, si fieri potest, sunt recludendi, ita ut usque ad septennium, vel quinquennium, ab introitu Ecclesiæ debeant arceri.

Hinc colligitur primo. Clericus, qui armatus, cum aliis, exivit ad occidendum, si postea aliquis occisus fuerit, fit irregularis, etiamsi per alios homicidium factum fuerit, & ipse solum præsens fuerit cædi, seu astiterit, nec manum applicuerit, *Abb. hic n. 10. Barb. ibid. n. 36.*

Colligitur secundo. Clericus, propter homicidium, non degradatur realiter, sed deponitur ab officio Clericali, non solum si illud propriis manibus committat: sed etiam si illud fieri mandet, vel consulat, vel etiam illi armatus assistat: & ultra depositionem, in Monasterium, vel carcerem detrudendus est, saltem ad quinquennium, quæ tanquam benignior sententia amplectenda est, *Gl. fin. hic & Barb. n. 34. & 38.*

XL. Restat adhuc una quæstio circa cooperationem ad homicidium, quando plures simul opem ferendo, concurrent ad occidendum aliquem, qui postea moritur, an omnes censendi sint irregulares, & teneantur pœna homicidii? Resp. Quando plures, præmisso consilio, & ex proposito aggrediuntur aliquem ad occidendum eum, tunc omnes fiunt irregulares, & plectendi sunt pœna homicidii, etsi ex unico tantum vulnere mortuus fuerit, & sive scienter quis illum vulneravit, sive ignoranter, ut docet *Bart. in l. ult. n. 1. ff. ad leg. Cornel. de sicar. Covarr. in Clement. unic. de homicid. p. 2. §. 2. num. 3. in primo casu, Silvest. V. Homicidium. 2. q. 12. num. 15. dicto 1. Avila p. 7. de cens. disp. 6. sec. 3. concl. 1.* & alii DD. Idque sumitur ex *cit. c. Sicut 6. §. Illi autem h. t.* & ratio est, quia omnes isti sunt veluti causa una moralis homicidii, & talis associatio auget animum occidentis. Si vero plures, non consulto, sive ex proposito, sed in rixa ex repentina occasione contingente, ad alicujus cædem conveniant, & omnes vulnus infligant, etsi non lethale singuli, ex quibus tamen postea moriatur certum est omnes fieri irregulares, quia omnia illa vulnera simul mortem inferunt, & omnes illi ad mortem cooperantur, nec constat illum ex uno potius, quam ex alio vulnere obiisse, ideoque etiam pœnam ordinariam homicidii omnes incurrunt, vel directe voluntarii, si omnes illud intendebant, vel casualis, si præter directam intentionem, mors acciderit. Idque constat ex *cap. ult. caus. 23. qu. 8.* Ubi dicitur, si plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus mortuus fuerit, quicunque eorum plagam ei imposuit, secundum Statuta Canonum, homicida judicetur: ubi *Gl. V. Quicunque eorum* ait, hoc esse propter incertitudinem, quia nescitur, cujus ictu perierit, *Suar. disp. 45. de censur, sec. 3, num. 9. Covarr. in cit. Clement. p. 2. §. 1. num. 4. in quarta casu.*

LXI. Extenditur autem primo. Quamvis unus tantum lethale vulnus inflixerit, reliqui vero vulnera solum non lethalia, nesciatur tamen, a quo vulnus inflictum fuerit, omnes erunt irregulares, quia textus in *cit. c. ult.* indistincte loquitur de omnibus simul rixantibus contra eundem, & tantum a pœna irregularitatis excipit eos, qui nec impugnarunt, nec vulnerarunt, nec consilio, vel auxilio cooperatores fuerunt, sed tantum adfuerunt; hi enim extra noxam sunt, *Covarr. c. l. num. 5. §. Quod ad irregularitatem. Suar. c. l. num. 9. & 10. Avila c. l. dub. 3. concl. 4.* Ratio est, quia talia vulnera, etiam non lethalia, juvant ad mortem, & hominem reddunt debiliorem ad resistendum vulneri lethali, & ut minimum accelerant mortem, tanquam una causa totalis. Et hinc etiam Jure Civili tales vulnerantes non lethaliter puniuntur, non quidem, ut homicidæ pœna ordinaria, sed tanquam præstantes auxilium homicidæ, pœna saltem extraordinaria, & arbitraria, *Covarr. c. l. n. 5. in quinto casu.*

Extenditur secundo, quod etiam illi fiant irregulares, qui nullum vulnus occiso inflixerunt, prout sumitur ex *cit. c. ult. caus. 23. qu. 8.* ubi de his, qui impugnabant, volentes eum interficere, non tamen vulnerabant, dicitur: *Similiter pœniteant*; scilicet tanquam cooperantes homicidio, licet non plene ut homicidæ: nam comitari homicidam ad cædem patrandam, eique assistere sufficit ad cooperationem, adeoque etiam ad irregularitatem contrahendam, quia in hac pœna non est inæqualitas: sicut etiam de Jure Civili talis punitur, non ut homicida, sed ut cooperans ad homicidium. Nec obstat, quod irregularitas factum requirat, *cap. ult. can. 15 qu. 1.* nam hic jam intervenit factum, videlicet homicidium, cui præbetur auxilium, *Suar. c. l. n. 10.*

Extenditur tertio, etiamsi unum tantum vulnus lethale inflictum sit occiso, omnes tamen impugnantes fiunt irregulares, non solum quando non inventus est auctor lethalis vulneris, quia tunc omnes tenentur, quasi occiderint, ne scelus maneat impunitum, *l. Item Mela 11. §. Sed si plures ff. ad leg. Aquil.* sed etiam si certus sit auctor cædis: quia alii, qui non vulnerarunt lethaliter, sed solum armati astiterunt, fiunt irregulares, non propter incertitudinem cædis, sed propter cooperationem, *Suar. c. l. 11.* Aliud est, si v. g. in domo aliqua, in qua quatuor homines erant, lapidibus projectis, unus tantum ictu lapidis alicujus occidatur, & ignoretur, a quo illorum projectus fuerit; tunc enim in foro externo nullus irregularis censebitur, quia nullus in particulari præsumitur deliquisse, nisi probetur, & melius est unum nocentem absolvere, quam tres innocentes damnare, ideoque unusquisque relinquendus est suæ conscientiæ, *Suar. c. l. Avila cit. dub. 3. concl. 3.*

§. VIII.

An non impediens homicidium, cum possit, ac debeat, fiat irregularis?

XLII. Assertio 1. Qui non impedit homicidium, si ad id teneatur solum ex charitate, non fit irregularis, etiamsi omittat impedire, ex odio interno & desiderio mortis proximi. *Navarr. in Man. c. 27. num. 31. & c. 24. nu. 21. Suar. cit. dis. 45. sec. 4. num. 3. Avila cit. dis. 6. sec. 2. dub. 7. concl. 1.* Probatur, quia homicidium est delictum contra justitiam, per quod ad illud quis cooperatur vel physice, vel moraliter: sed talis non peccat contra justitiam, sed solum contra charitatem, ergo non potest dici cooperari ad homicidium, & consequenter nec irregularis fieri. Unde cum Canones dicunt, homicidam esse eum, qui non subvenit proximo in periculo mortis constituto, vel qui non præbet cibum fame morienti, late loquuntur de homicidio, & hoc vocant omnem culpam, per quam non conservatur vita proximi contra legem charitatis. Nec obstat, quod in *c. Quanta 47. de sent. excomm.* excommunicatio fertur in eum, qui facinori percussionis Clerici, cum possit, desinit obviare, ergo multo magis irregularis fiet, quæ minor est pœna. Nam inprimis argumentum a majore ad minus non procedit in pœnis: deinde non contrahitur irregularitas, nisi in casibus jure expressis, *Suar. c. l. n. 5.* Neque etiam obstat textus in *c. Sicut. 6. §. Illi etiam h. t.* ubi dicitur, qui potuit hominem liberare a morte, & non liberat, eum occidit, ideoque est irregularis: nam ibi non est sermo de non impedientibus, sed de auxiliantibus, ut patet ex illis verbis: *Sed ut per percussoribus opem ferrent.* Vel non impediens in foro externo reputatur irregularis, qui præsumitur cum occisore occultam societatem habere, ut colligitur ex fine §. *Illi etiam, & c. Facientis 3. dis. 86.* Veruntamen in foro conscientiæ, si revera tantum intercessit omissio contra charitatem, non contrahitur ulla irregularitas, & colligitur ex *cit. c. ult. caus. 23. q. 8.* ubi in fine dicitur: *Qui tantum adfuerunt homicidio, extra noxam sunt.* Ubi quamvis *Gloss. fin.* id exponat de illis, qui occisis subvenire non poterant, quod est verum de noxa apud DEUM: tamen etiam recte intelligitur generaliter, & absolute, quod qui tantum adfuerunt, sint etiam extra noxam Canonicam quæ per irregularitatem punitur, *Suar. cit. sec. 4. n. 4.* quin etiam Jure Civili impediens, cum posset, non tenetur de homicidio, ut docet *Bart. in l. 1. §. Sed in eo num. 2. ff. de S. C. Silaniano.*

XLIII. Assertio 2. Qui tenetur ex justitia impedire homicidium, si possit impedire, sine gravi suo damno, & non impediat, incurrit irregularitatem: cujusmodi obligationem justitiæ habet dominus ad servum, pater ad filium, Judex erga subditum, & e contrario, liberandi eos a morte, si possint, *Navarr. cit. cap. 27. numer. 232. & cap. 24. num. 22.*

Suar. cit. sec. 4. num. 5. Avila cit. disp. 6. sec. 2. dub. 7. concl. 2. Ratio est, quia sic omittens, sive non impediens peccat contra justitiam, ideoque etiam ad restitutionem damni dati obligatur, & est causa moralis homicidii, & moraliter habetur pro faciente, sive committente homicidium; sicut etiam Jure Civili ita punitur, & consequenter etiam de Jure Canonico fit irregularis. Nec obstat, quod ista irregularitas non sit in Jure expressa, cum Jus requirat factum, omittens autem non faciat. Nam licet proprie non faciat, interpretative tamen, & moraliter facere videtur: Jura autem, quæ loquuntur de irregularitate, moraliter intelligenda sunt, *Suar. c. l. num. 6. & 7.* requiritur tamen, ut hæc omissio defensionis sit voluntaria, quia alias non est culpabilis, & effectus, sive mors secuta non poterit imputari omittenti, *Suar. c. l. num. 8.*

XLIV. Hinc infertur primo, eum, qui alicui mandat, ut alium non defendat a cæde, ad quod ipse mandatarius non tenetur ex justitia, fieri irregularem, quia mandans injuriam facit occiso & contra justitiam peccat, & positive concurrit ad mortem ipsius: quamvis mandatarius tantum peccet contra charitatem, & ideo irregularis non fiat, *Suar. c. l. n. 3.* ubi ait, idem esse de consulente dicendum: sed de hoc probabilius tenet contrarium *Avila cit. sec. 2. dub. 7. §. Ex dictis sequitur primo*, nempe quod si quis volenti ex charitate alium defendere, persuaserit, ne defendat, & alter indefensus moriatur, non fit irregularis, quia talis consulens non peccat contra justitiam, sed solum contra charitatem: nisi tamen per vim, fraudem, aliamque injuriam retrahat alterum a defensione, tunc enim ageret contra justitiam, respectu occisi, & fieret irregularis: nam licet volens defendere ad id teneatur solum ex charitate: tamen proximus habet jus, ne defensio ista ab alio impediatur per injuriam, prout idem docetur de eleemosyna.

Infertur secundo, si Medicus, ratione stipendii, quod accipit a Civitate, teneatur curare ægrotos, & aliquem omittat curare, isque moriatur, fit irregularis: secus si nullum stipendium accipiat; *Avila c. l. §. Sequitur 4.*

Infertur tertio, si quis celat homicidium occulte tractari, & non revelet, non fit irregularis, nisi ex justitia teneatur revelare, *Avila c. l. §. Sequitur 2.*

SECTIO II.

De Homicidio Casuali, & de omnino involuntario.

§. I.

An ex homicidio casuali, quod ex opere licito secutum est, contrahatur irregularitas?

XLV. Præmittendum primo, agitur hic non de homicidio, quod nullo modo est voluntarium, nec directe, nec indirecte, nec in se, nec in causa, adeoque omnino inculpabile est, ut si fiat ab amente: sed de eo, quod est indirecte voluntarium, & per accidens intentum, sive volitum, non in se, sed in causa, adeoque mixtum ex voluntario, & casuali, & culpabile: ut si quis percutiat fœminam prægnantem sine animo causandi abortum, si ille sequatur, & fœtus fuerit animatus, committit homicidium, non directe voluntarium, sed indirecte, sive in causa, scilicet in percussione, quæ fuit per se intenta: abortus vero solum indirecte, quod est homicidium casuale, & punibile, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 64. art. ult. in corp. & ad secundum*. Nam casus ex aliquo opere, præter intentionem operantis, contingentes, & ab eo non prævisi, nec directe, ac per se intenti, imputantur ipsi ad culpam, si ex opere illo per se, & necessario sequantur, vel saltem ut plurimum evenire soleant, quia sunt indirecte voluntarii, *Covarr. in Clement. unic. de homicid. p. 2. §. 4. num. 9. in fine, & num. 10.*

Præmittendum secundo, ex duplici capite contingere potest, ut alicui homicidium casuale imputetur ad culpam, & fiat mixtum. Primo, quia non adhibuit sufficientem diligentiam ad cavendum homicidium, etiamsi dederit operam rei licitæ. Secundo, quia dabat operam rei illicitæ.

XLVI. Assertio 1. Qui dat operam rei licitæ, si debitam adhibuit diligentiam ad vitandum periculum mortis, etiamsi ex tali opere homicidium postea sequatur, non contrahit irregularitatem, nec aliam pœnam homicidii incurrit. Est communis sententia Theologorum, & Canonistarum cum *S. Thom. cit. art. ult.* Probatur, quia si sufficiens diligentia adhibita sit ad vitandum periculum mortis, homicidium inde secutum, nec directe, nec indirecte est voluntarium, ideoque non potest operanti imputari ad culpam, & opus secundum se fuit licitum, ut supponitur, ergo non potest contrahi irregularitas ex homicidio, quippe quæ non incurritur, nisi propter culpam. Si autem negligentia aliqua intervenit vitandi periculum mortis, tunc contrahitur irregularitas, quia homicidium est aliquo modo voluntarium, & licet opus, secundum se, & ex objecto suo, sit licitum, tamen non licite fit propter annexum periculum homicidii, quia non debita diligentia fuit vitatum, *Suar. disp. 45. de censur. sec. 5. n. 1.*

XLVII. Probatur etiam eadem Assertio ex pluribus Capitulis hujus Tit. primo ex *c. Dilectus 13. h. t.* „ubi quidam „Capellanus infirmus, ut comedendi appetitum excitaret, „equum ascendit, & cum habenis non parens, fracto fræ„no, lasciviret, & præter voluntatem sessoris, festinan„ter curreret, obvium, cum mulier infantem, procul a„jecto sessore, obtrivit. Consultus Pontifex Innocentius „III. mandavit Episcopo Diœcesano, ne impediat, quomi„nus dictus Capellanus divina officia celebrare possit, cum „nec voluntate, nec actu homicidium perpetrarit, nec ope„ram rei illicitæ dederit.

Hinc colligitur primo, quod mors contingens ex ferocitate equi, præter voluntatem, & culpam sessoris, non imputatur ipsi ad irregularitatem, *Abb. hic n. 2.* Secus est, si equitans sit in culpa aliqua, quia sciebat vitium equi, quod sit effrænatus, vel frænum esse nimis tenue, & non sufficiens ad retinendum equum a cursu, & non antea providit, *Farinac. in praxi crimin. p. 3. q. 126. nu. 25.* Colligitur secundo, quod Clericus in prædicto casu, non incurrat prædictam irregularitatem, etiamsi equo ierit ad fornicandum, vel furandum, quia quamvis id sit illicitum, ratione finis: non tamen fornicatio, vel furtum, quod ab illo intenditur, parat viam ad homicidium, nec est periculosum, ratione homicidii, *Mol. tr. 3. de justit. disp. 77. n. 7.* ubi ait, idem esse, si Franciscanus equitans contra Regulam sui Ordinis, puerum conculcaret. Colligitur tertio, homicidium actu commissum, sed sine voluntate, & culpa committentis, non tantum illi non imputatur, quoad Ordines susceptos, sed nec quoad Ordines suscipiendos, ut contra *Gl. hic V. Nec actu*, docet *Abb. n. 3. Covarr. in cit. Clement. unic. p. 2. §. 4. n. ult.* nam ex homicidio contingente, absque voluntate, & culpa, nulla oritur irregularitas, *c. His qui 49. & c. Si duo 51. dist. 50.* homicidium vero, quod a Judice fit, voluntarium est, tametsi culpa careat.

XLVIII. Secundo in *c. Ex litteris 14. h. t.* declarat idem Pontifex, quod Clericus quidam irregularitatem non incur„rit, qui cum fœnum de curru deponeret, facta prius „diligenti circumspectione, ne quem læderet, projecit in „terram perticam, qua fœnum colligabatur, eaque puerum quendam juxta currum existentem percussit in fron„te, qui inde mortuus est. Consultus Papa mandat Epi„scopo Diœcesano, ut si res ita se habeat, dictum Cleri„cum se libere permittat exequi officium Sacerdotis: nisi „contra eundem grave scandalum sit exortum, vel tanta „laboret infamia, ut deficiente accusatore, oporteat ei„dem Canonicam purgationem indici. Ratio est: quia cum „iste Clericus, adhibita diligentia, non peccaverit contra quintum præceptum Decalogi, dum illum puerum ita interfecit, neque dederit operam rei illicitæ, irregularitatem non incurrit, *Molin. cit. disp. 77. n. 7.*

Hinc colligitur, quod propter grave scandalum fiat quis irregularis, & punitur etiam innocens, ita ut cessare debeat a Divinis, quia nihil agendum est cum scandalo, *c. 2. de præscript.* Nam per purgationem non tollitur scandalum, etsi tollatur infamia: nisi purgatio faceret cessare scandalum; tunc enim sufficeret sola purgatio, *Joan. Andr. hic in fine, & Abb. not. 2.*

XLIX. Tertio similis casus habetur in *c. Ex litteris. 15. h. t.* „Nam cum quidam Monachus de campanili campa„nam deponeret, lignum decidit, & quendam puerum op„pressit, & interfecit. Quare mandat Pontifex, si Mona„chus rem necessariam, vel utilem agebat, & in loco, „per quem non crederet aliquem transire, vel ibidem e„xistere, vel etiam illuc de consuetudine venire, quan„do lignum movit: (vel etiam si credebat aliquem ibi „transire, vel esse, ante casum clamavit, ut caveret, *Gl. hic V. Transire*) bene poterit ad altiores Ordines, præsertim in Monasterio, promoveri. Ratio est: quia cum Monachus ille in eo homicidio non peccaverit contra quintum præceptum Decalogi, quia ignorantia eum a culpa excusavit, neque operam dedit rei illicitæ, ideo irregularitatem non incurrit, *Molin. cit. l. n. 7. in fine.*

Hinc infertur primo. Quod Monachus etsi contra prohibitionem Prælati campanam deposuisset, vel tempore sibi prohibito pulsasset, si adhibita per eum debita diligentia decidit, & ejus casu aliquis fuerit occisus, non est irregularis, licet campanam pulsando peccet, tempore prohibito, *Barb. in cit. c. num. 2.*

Infertur secundo. Quando quis projicit rem aliquam ad locum devium, per quem nemo solet transire, non tenetur prius clamare, ideoque etiamsi aliquis casu occidatur, non tenetur de homicidio; *l. Si putator, 31. ff. ad leg. Aquil. Abb. in cit. c. Ex litteris not. 2.*

L. Quarto similiter in *c. Significasti. 16. h. t.* cum quidam „Clericus equitaret, equus, cui insidebat, tam se, quam „ipsum projecit in aquam, quem Clericus ille calcari„bus stimulavit: equus vero, qui erat durus bucca, „præter voluntatem sessoris, cursum arripuit, & mulie„rem, quam ex improviso obviam habuit, conculca„vit, & interfecit. Papa super hoc consultus, fecit inqui„ri ab illo Clerico, utrum equi vitium prius scivisset, „qui asseruit, se illud ignorasse (nam si scivisset, non fuisset sine culpa, cum sciret, se non esse sufficientem ad retinendum equum: non enim affectare quisque debet, in quo intelligit, vel intelligere debet, infirmitatem suam alijs periculosam futuram, *l. Idem juris. 8. §. 1. ff. ad leg. Aquilam. Gl. hic V. Prius scivisset*). (Quocirca mandat Papa Episcopo Paduano: ut si ita est, ad cautelam injungat ei „pœnitentiam competentem (arbitrio Superioris, & le„vem, *Gl. fin. hic*) & non impediat ipsum, quominus in „susceptis Ordinibus ministret, & ad majores possit pro„moveri.

Hinc infertur primo. Quod propter ferociam equi sessor non incurrit irregularitatem, si ignoravit vitium equi, sive fuerit proprius, sive alienus; nam de alieno in dubio non debuit præsumere, illum esse vitiosum: si tamen alienus equus, contra naturam, & morem aliorum equorum, in cursum fuit effusus, potest agi contra Dominum, ut vel illum det, vel damnum illatum resarciat, *l. 1. ff. Si quadrupes pauper. &c. Abb. hic not. 2.*

Infertur secundo, Qui allegat suam ignorantiam, illam pro-

probare debet per juramentum proprium in defectum alterius probationis, quia forte solus erat, *Gl. hic in not. & V. si ita est*.

Infertur tertio. Quandoque imponitur pœna, seu pœnitentia ad cautelam, sicut quandoque etiam aliquis ad cautelam absolvitur, *Gl. hic V. Ad cautelam*.

„ LI. Quinto in *c. Lator.* 9. *h. t.* alius casus similis proponitur; nam cum quidam Clericus B. casu cum alio „ Clerico luderet, contingit, ut ille Clericus Petrum proji„ ceret in terram, cujus cultellus, quem ad latus habe„ bat, incidit in illum Clericum projicientem, & fortuito „ casu vulneratus occubuit. Ideo mandat Papa Alexander „ III. Episcopo Diœcesano, ut si ita res se habuit, & „ alia justa causa non impediat, prædictum Petrum libere „ permittat ad sacros Ordines promoveri. Ratio est; quia in hoc casu nulla culpa contra quintum præceptum Decalogi, ex parte projecti in terram, commissa fuit; nam passus est tantum, & nihil alteri fecit, neque operam dedit rei illicitæ, quia ludus ille inter Clericos fuit licitus, & ab illo cultello non timebatur aliquod periculum vulnerationis; ideoque nihil est Petro ad irregularitatem imputandum, *Gl. hic. V. Luderet. & V. Projecit. Molin. c. l.* & ideo etiam Petrus dispensatione Papæ non indigebat, ut promoveretur ad Ordines, ut colligitur ex *V. Libere. Abb. hic num. 4. contra Gl. fin. hic.*

Ubi præterea notandum, quod ludus alius est noxius, seu periculosus, v. g. hastiludium, jactus lapidum, ludus, qui calcibus, vel pugnis exercetur, & si ex tali ludo sequatur homicidium, sine dubio irregularitas incurritur. Alius vero est ludus non noxius, sive periculosus, prout est ludus pilæ, saltationis, luctæ sine armis, & solis brachiis; & ex hujusmodi ludis non contrahitur irregularitas, dummodo ludens debitam diligentiam adhibeat, ne sequatur homicidium, *Barbos. hic num. 3.* quamvis *Abb. hic num. 3.* putet, quod iste ludus non fuit deliberatus, alias potuisset imputari Clerico Petro non removenti a se cultellum, dum luderet: sed forte alter ex improviso insiluit in Petrum, eumque projecit in terram, & sic in nulla culpa fuit prostratus.

LII. Sexto in *c. Exhibita* 22. *h. tit.* habetur, quod quidam Clericus, Joannes nomine, in puerili ætate constitutus, „ cum quibusdam aliis pueris ludens, & insequens unum „ ex illis, lapidem post illum, non animo lædendi, sed „ terrorem incutiendi projecit, qui licet lapide projecto „ non fuerit percussus, nec tactus: fugiendo tamen eum la„ pidem, casu in alium lapidem impingens, & cadens ca„ put læsit, ac tandem tum propter imperitiam Medici, „ tum propter incuriam patris, qui laboribus, & sudori„ bus illum exposuit, mortuus est. Postea vero dictus Cle„ ricus veniam petiit a patre defuncti, ut mitigaretur do„ lor ipsius, sed Episcopus Diœcesanus ipsum a susceptio„ ne sacrorum Ordinum repulit: quamvis pater defuncti in „ extremis positus confessus fuerit Episcopo, addito jura„ mento, quod dictus Clericus non fuerit reus mortis filii „ sui. Quare Clericus ille petiit ab Honorio III. ut cum „ læsam conscientiam, ob mortem ipsius, non haberet, „ secum misericorditer agere dignaretur. Papa igitur man„ davit Episcopo, ut si constiterit ita esse, ipsum propter „ hoc a susceptione SS. Ordinum non repellat. Ratio de„ cisionis est: quia cum is, qui lapidem projecit, non peccaverit, eo quod nullum esset periculum eum tangendi, qui illo fuit deterritus, neque operam dederit rei illicitæ, non est censendus irregularitatem incurrisse, *Molin. cit. dis. 77. numero 8.*

Notandum hic primo. Qui lapidem in Titium projicit, fit irregularis, si lapis, Titio ictum declinante, cadat in Cajum, eumque occidat; quia censetur actionem conjunctam cum periculo homicidii exercuisse, quod verum est, si debitam diligentiam non adhibuit, ne lapis in Cajum caderet, ut plures docent apud *Barbos. in cit. c. Exhibita, num. 2.* Veruntamen in casu dicti cap. declaratur, puerum illum projicientem lapidem in alium non incurrisse irregularitatem, quia mors accidit, tum propter imperitiam Medici, & incuriam Patris: tum etiam propter ætatem puerilem potuit excusari ab irregularitate, & quia projectio illa fuit causa mortis valde remota, *Gl. hic V. In puerili. Abb. ib. num. 3.* ubi ait, quod si mors contingat ex ludo, seu projectione lapidum, inter majores, imputatur ipsis projicientibus, quia est ludus noxius, & culpabilis; non item inter pueros, nisi magnos lapides projicerent, *Molin. cit. l. num. 9. §. De pueris*. Unde etiam *Molin.* putat, quod etiam inter pueros projectione lapidum certantes non sit ludus licitus, sed noxius, si fiat animo percutiendi lapide, & non terrefaciendi tantum: ideoque si unus ex proposito funda percuteret alium, & vulneraret, vel interficeret, non posset excusari ab irregularitate, non ex homicidio voluntario, sed casuali proveniente.

Notandum secundo. Qui petit veniam culpæ solum ex benignitate, & humilitate, non per hoc fatetur, se culpam commisisse, sicut qui petit absolutionem ab excommunicatione ad cautelam, non fatetur se esse excommunicatum, *Gl. hic V. Postulavit. & Abbas num. 6.*

LIII. Septimo alius similis casus proponitur in *c. Joannes.* „ 23. *h. t.* quod dum Sacerdos sic vocatus pulsaret campa„ nam, ut populus ad divina officia conveniret, tintinna„ bulum decidit, & lethaliter vulneravit quendam pue„ rum, & occidit coram ipso, qui ex eo vulnere decessit. „ Re delata ad Papam, is considerans, quod cum dictus „ Sacerdos dederit operam rei licitæ, non potest, nec de„ bet ipsi imputari, si omnes casus fortuitos non prævidit: „ ideoque mandavit Papa, ut si ita esse constiterit, dictus „ Sacerdos libere suum officium exequi permittatur. Ratio patet ex dictis: quia cum nullam culpam commiserit in eo homicidio, & omnes casus fortuiti prævideri non possint, ideo irregularitatem non incurrit.

Notandum hic primo. Etsi pulsare campanas non spectet ad officium Sacerdotis, quia non tenetur illud officium exequi; si tamen vult, potest, quia per susceptionem majoris non perdit quis executionem minoris. Et licet pulsare campanas jure communi pertineat ad officium Custodis, *cap. 1. de offic. Custod.* tamen permittente consuetudine, etiam alius, sive Clericus, sive laicus, id licite facere potest, *Abb. hic num. 3. & 4.*

Notandum secundo. Etsi Sacerdos quidam tempore Interdicti Ecclesiastici contra prohibitionem Ecclesiæ campanam pulsaret, & decidens tintinnabulum aliquem occideret; non tamen fieret irregularis, quia licet daret operam rei illicitæ, & sic peccaret contra præceptum Ecclesiæ, non tamen daret operam actui periculoso, qui velut via est ad homicidium, quod ad irregularitatem incurrendam requiritur, *Covarr. in cit. Clement. p. 2. §. 4. num. 9. vers. 5. Molin. cit. dis. 77. num. 8.*

LIV. Octavo denique in *c. Quidam.* 25. *& ult. h. tit.* aliud „ casuale homicidium ponitur; nam quidam Presbyter evo„ cavit aliquem in adjutorium ad ædificationem Ecclesiæ, „ qui ruens in terram cum laqueari, quod idem Presbyter „ solvere nitebatur, mortuus fuit. Significatum hoc fuit „ Papæ Gregorio IX. qui considerans, quod Sacerdos ille „ dabat operam rei licitæ, & diligentiam etiam adhibuit, „ quam debuit adhibere: circumstantibus, quibus pericu„ lum imminebat, ita tempestive, & alta voce præmonitis, „ ut intelligere, & fugere potuerint, ideo respondet Pa„ pa, quod ob hanc causam, vel quia omnes casus fortui„ tos non prævidit, qui prævideri non possunt, non de„ beat idem, quoad officium, vel beneficium impediri.

Hinc colligitur primo. Quod ille fit irregularis, qui reficiens tectum projicit regulam, vel lapidem, per quem prætereiens viator occiditur, nisi alta voce præmonuerit, vel signum de more posuerit, quia alias non censetur adhibuisse debitam diligentiam in opere periculoso ad cavendam alterius mortem. Secus vero dicendum, si signum posuit, vel clamando præmonuit prætereuntes, ut sibi caverent; tunc enim non fit irregularis, si ex projectione ex alio aliquis sit occisus, *Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 126. num. 22. & 23.* ut in casu hujus cap.

Colligitur secundo. Casus fortuiti nullo consilio humano prævideri possunt; ideoque nemini sunt imputandi, nisi quis culpa sua incidat in talem casum, vel ex præcedente pacto, aut ob moram etiam ad casum fortuitum teneatur, *Gl. hic. V. Prævideri. & Abb. ib. not. ult.* ubi ait, id intelligendum esse de casu fortuito, quem etiam diligentissimus quisque prævidere non posset.

LV. Assertio 2. Qui dat operam rei, seu actui etiam secundum se licito, & bona intentione facto: si tamen intervenit culpa, seu negligentia vitandi periculum homicidii, eo secuto, incurrit irregularitatem. *S. Thom. cit. l.* & alii DD. communiter. Probatur primo ex *c. Presbyterum. 7. h. t.* „ ubi refertur, quod quidam Presbyter, causa disciplinæ, „ seu correctionis, percussit quendam puerum in capite, „ qui post paucos dies mortuus est. Papa Alexander III. „ super hoc consultus respondit, quod iste ab omni Altaris „ Ministerio perpetuo removeri debet, & ab officio sacer„ dotali deponi, si ex illa percussione puer interiit, vel in „ aliam infirmitatem incidit, ex qua deinde mortuus est. „ quia licet illa percussio bona intentione sit facta, scilicet castigandi causa, tamen quia percutiens in illa debitum modum, & moderationem excessit; adeoque culpabilis fuit, & imprudens, ac illicita percussio, idcirco mors inde secuta illi fuit imputata, quoad pœnam irregularitatis: neque enim censeri potuit hic casus omnino fortuitus, quia percussio in tali parte corporis non fit, sine aliquo periculo, nec cum sufficiente diligentia ad vitandum illud, & ideo licet opus sit licitum, non tamen licite fit, *Suar. dis. 45. de censur. sec. 5. num. 2.*

Hinc colligitur primo. Quod animus occidendi præsumitur ex percussione, & vulnere inflicto in capite, si mors sequatur, etiamsi percussio solum baculo facta sit, quia percussio in capite magis periculosa est, quam in alia parte corporis, *Farinac. cit. q. 196. num. 198. Barbos. in Collect. hic numero 7.*

Colligitur secundo. Magister nimium excedens modum in corrigendo discipulum, in culpa est, & consequenter irregularis, si mors inde sequatur, vel mutilatio; levis enim castigatio duntaxat Magistris permissa est, *l. Sed etsi 5. §. ult. & l. seq. ff. ad leg. Aquil.* Secus est, si leviter solum excedat in castigando; tunc enim non fit irregularis, *Gl. in cit. c. Presbyterum V. Exspirasset. Covarr. in cit. Clement. un. p. 2. §. 4. num. 5.*

Colligitur tertio. Vulneratus præsumitur mortuus ex vulnere, si obiit post paucos dies, v. g. post octo, vel etiam post longius tempus, dummodo constet, vel ex re ipsa, vel Medicorum judicio, mortem evenisse ex præcedente vulnere, *Abb. hic num. 3. Farinac. p. 5. q. 127. num. 50. Clar. §. Homicidium. num. 44.* ubi ait, quod secundum sententiam Medicorum, nullus lethaliter vulneratus potest vivere ultra 40. dies. Quod si lethaliter vulneratus reconvaluit, & paulo post recidivus fiat, & moriatur, præsumitur obiisse ex primo vulnere, nisi probetur ex alia causa recidivum esse factum, v. g. ex postea supervenientibus malis, & corruptis humoribus, vel ex negligentia Medicorum, *Abb. hic num. 5. Farinac. cit. q. 127. num. 77.*

LVI. Idem probatur secundo ex *c. Continebatur. 8. h. tit.* „ ubi refertur, quod cum quidam Diaconus, & alii Cleri„ ci a vineis suis redeuntes, laboris alleviandi causa, lu„ derent, projiciendo baculos per viam, ea lege, ac con„ ditione, ut qui baculo suo alterius baculum percuteret, „ quasi victor pro equo alio uteretur: sed Clerici illi tunc „ ea lege, & conditione ludendi, nempe licentia equitan„ di, non utebantur: sed sola jactatione baculorum erant

in con-

„ contenti, & gloria victoriæ. Cum autem quidam laicus, qui cum ipsis veniebat, eo modo ludendi, baculum prædicti Diaconi percussisset, ipse laicus in dorsum ejusdem Diaconi super eo equitaturus incaute insiliit, & a falce, qua erat Diaconus accinctus, lethale vulnus accepit, ex quo post octo dies exspiravit. Quare Papa Alexander III. super hoc consultus mandavit Episcopo Conventino, ut si res ita se habuit, eundem Diaconum, sine licentia Romani Pontificis, ad superiorem Ordinem ascendere non permittat, nec in officio Diaconatus ullo unquam tempore ministrare: sed eum dispensative in officio Subdiaconatus ministrare patiatur. Ratio decisionis est: quia cum juxta legem, & conditionem ludi illius, victores insidere in victus solerent, Diaconus ille in culpa fuit, ac deliquit contra quintum Decalogi præceptum, quod non removerit falcem, præsertim cum illam absconditam a tergo deferret, ut colligitur ex verbis textus, *Incautus in eum insiluit*: & sic debitam diligentiam ad vitandum periculum homicidii non adhibuit; ideoque Papa declaravit, illum irregularitatem incurrisse, *Molin. tract. 3. de justit. disp. 77. numero* 6.

LVII. Ubi notandum primo. Disparem esse rationem inter casum hujus c. & casum *c. Later. sec.* Nam in priore casu, etsi Diaconus ludens operam dederit rei licitæ Clericis, ut postea dicetur, tamen debitam diligentiam non adhibuit, quia cum sciverit ludi consuetudinem, falcem debuisset amovere. At vero in posteriore caso, Clericus ille ludens in nulla culpa fuit, neque enim ipse fecit quippiam: sed passus est tantum: nec potuit prævidere, quod alter illum in terram projecturus sit; ideoque irregularitatem non incurrit, ut supra dictum *num. 51. Covar. cit. loc. num. 8. Silvest. V. Homicidium. 2. q. 3. & 4. num. 5. & 6.*

Notandum secundo. Diaconus ille in casu *cit. c. Continebatur.* non fuit declaratus irregularis, eo quod ludus fuerit illicitus, quia ludus ille ex objecto suo non fuit malus, & finis erat honestus, nempe laboris alleviandi causa, ut in textu exprimitur. Neque etiam factus fuit irregularis, eo quod Diaconus ille luserit cum Laico, ut putat *Gl. hic V. Ludum, & V. Ejusdem Diacon.* quia nec id etiam est per se malum, vel Jure positivo prohibitum, si ludus alias non est indecens. Neque etiam ludus ille fuit illicitus, propter conditionem ludi, quia ea Clerici non sunt usi, sed sola jactatione baculorum erant contenti, ut dicitur in textu. Itaque mors illa fuit imputata Diacono, ob negligentiam aliquam in cavendo omni periculo homicidii, quia dictus Diaconus timere debuit, ne laicus ille modum in ludendo excederet, & ideo non debuit ludere falce armatus, maxime si illam gestabat latentem, *Suar. cit. disp. 45. sec. 5. nu.* 3. Atque hæc quidem procedunt, secundum præsumptionem Juris Canonici, & fori externi, quia si constaret, prædictum Diaconum omnino non advertisse, quod falce esset armatus; adeoque in invincibili ignorantia facti fuisse, is in foro interno conscientiæ irregularitatem non incurrit, *Suar. cit. l.* imo nec in foro externo, si spectatis circumstantiis, juxta prudentis arbitrium, in nulla tunc culpa fuit, seu culpabili negligentia amovendi falcem, *Molin. cit. l.*

Notandum tertio. Solus Papa cum homicida, etiam casuali, dispensat in sacris Ordinibus, si culpa præcessit homicidium, *Abb. hic num.* 2. de quo infra. Quia tamen in hoc casu non fuit reperta magna culpa; ideo Papa concessit Episcopo Diaconi, ut cum illo dispensaret, tanquam Commissarius Papæ, ut in officio Subdiaconatus ministrare possit, *Abb. hic num. 4. Molin. cit. l.*

§. II.

An in dubio commissi homicidii quis censendus sit irregularis, vel non?

LVIII. De hoc agitur in *c. Ad audientiam. 12. h. tit.* ubi talis casus proponitur. „Cum quidam Presbyter volens corrigere quendam de familia sua, cingulo, quo cingi solebat, ipsum verberare tentasset, contingit, ut cultellus de vagina, quæ cingulo adhærebat, elapsus eum in dorso aliquantulum vulneraret: postea vero cum ille vulneratus convaluisset a vulnere, graviore infirmitate percussus decessit. Consultus super hoc Clemens III. respondet, quia dubitatur, utrum occasione vulneris decesserit, & in dubiis via tutior sit eligenda, prædictus Sacerdos in sacris Ordinibus non ministret: injuncta tamen illi pœnitentia congruente, potest eidem (dispensative, *Gl. fin. hic*) concedi, ut minoribus Ordinibus sit contentus, & in eis ministret. Si vero ille ex alia infirmitate decessit, poterit sicut prius solitus erat, divina officia exercere. Ratio hujus decisionis est: quia ille Presbyter debitam diligentiam non adhibuit in corrigendo domesticum suum; adeoque in culpa fuit: ideo in dubio, num ita percussus ex eo vulnere esset mortuus, decernitur, quod pro irregulari sit habendus, *Molin. cit. disp. 77. numero* 6.

LIX. Jam ergo ad propositam supra quæstionem respondetur, in dubio commissi homicidii, adeoque in dubio facti, quando scilicet certum est irregularitatem in aliquo casu esse jure inductam, & decretam, sed dubium est, an hic, vel ille, v. g. Titius homicidium vere commiserit, vel causa illius fuerit, in utroque foro, externo, & interno, censendus est ille irregularis, ut docet *Covarr. in Clem. unic. de homicid. in princ. p. 1. num. 3. Azor. p. 1. Instit. l. 2. c. 29. q. 10. in fine. & quæst. 11 Suar. disp. 40. de censur. sec. 5. num. 12. & sec. 6. num. 1. 10. & 21. Sanch. l. 1. Mor. cap. 10. num. 42. Sayrus in clavi regia l. 3. c. 13. num. 23.* & alii DD. communiter in *cit. cap. Ad audientiam, num. 2. h. tit.* Prior pars, quod in dubio facti, quis se irregularem censere debeat, non tantum in foro interno conscientiæ, seu pœnitentiæ, ut putat *Abb. in cit. c.* sed etiam in foro externo seu contentioso, probatur ex *cit. c. Ad audientiam.* ubi dubitabatur, an vulneratus ex occasione vulneris decesserit; adeoque ibi est sermo de dubio facti, an scilicet Presbyter ille homicidium commiserit; & tamen Pontifex judicavit, illum esse irregularem, quia in dubiis pars tutior est eligenda: loquitur autem dictum cap. de utroque foro, interno, & externo, cum quia ubi non proceditur ex sola præsumptione, forum internum non discrepat ab externo: sed quod in foro interno est licitum, vel illicitum, judicatur etiam in foro externo licitum, vel illicitum: at in dubio facti forum externum non fundatur in præsumptione: sed eodem modo supponit, rem esse dubiam, sic supponit forum conscientiæ, ergo qui judicatur irregularis in foro conscientiæ, etiam talis judicari debet in foro externo. Tum quia *cit. cap. Ad audientiam.* aperte loquitur de re deducta ad forum externum, ut patet ex illis verbis in prin. *Ad audientiam Apostolatus nostri pervenit*: & in *c. Significasti. 18. h. tit.* in foro interno censetur quis in re dubia homicida, & irregularis, sicut in externo. Tum denique, quia regula illa, quod in dubiis tutior pars sit eligenda, procedit, & vera est in utroque foro: in externo quidem propter obligationem vitandi periculum peccati, ut indicatur in *cit. c. Significasti.* ubi dicitur: in hoc dubio tanquam homicida haberi debet Sacerdos, & etsi forte homicida non sit, a Sacerdotali Officio debet abstinere, cum & in hoc cessare sit tutius, quam celebrare, ex eo, quod in altero nullum, in reliquo vero magnum periculum timeatur: scilicet peccandi contra prohibitionem legis, & violandi irregularitatem, quia accidere posset, ut verus homicida celebraret, vel ordinaretur, quod est contra reverentiam ipsius rei & intentionem, ac prohibitionem Ecclesiæ. In foro vero externo etiam locum habet illa regula, quia est eadem ratio in hoc foro, & Jura idem disponunt, ut patet in *cit. cap. & c. ult. de Presbyt. non baptizat. Suar. cit. sec. 6. num. 1. & num. 8.*

Altera pars de dubio Juris, quod si dubitetur, an in hoc, vel illo casu, irregularitas in jure sit statuta, in neutro foro quis censendus sit irregularis, probatur primo ex *c. Is, qui. 18 de sent. excomm. in 6.* ubi dicitur, quod irregularitas non incurratur, nisi id in jure sit expressum: ergo non incurritur, quando dubium est, an sit jure statuta irregularitas. Secundo. Canones, qui inducunt irregularitatem, cum dubitatur de homicidio, qui sunt *cap. Ad audientiam. 12. cap. Significasti 18. & c. pen. h. t.* loquuntur de dubio commissi homicidii, ac proinde de dubio facti, ergo non debent extendi ad dubium juris. Tertio. Dissimilis est ratio in dubio juris, & dubio facti: quia quamvis irregularitas procedat ex facto, tanquam ex radice, vel occasione: at per se oritur ex Jure, quod illam statuit, tanquam ex causa efficiente, & ideo si Jus sit dubium, vel incertum, non potest inducere irregularitatem. Verum quamvis factum sit dubium, potest tamen Jus esse certum, quod statuit in eo dubio facti irregularitatem. *Sanch. cit. c. 10. num. 42.* Deinde quando Jus non est certum, sed dubium, nulla fit ei injuria, etiamsi ei contrarium fiat, nec est moralis ejus periculum, quale esse potest, cum jus est certum, factum vero solum est dubium, *Suar. cit. sec. 6. num.* 13.

LX. Præterea notandum hic primo. Regula tradita, quod in dubio facti tutior pars sit eligenda, adeoque censendus quis sit irregularis, solum specialiter locum habet in irregularitate homicidii, non item in aliis irregularitatibus, in quibus nec in dubio Juris, nec in dubio facti, necessario sequi oportet partem tutiorem, nec censendum est, quempiam esse irregularem, ut docet *Sanch. l. 1. Mor. cap. 10. num. 48. Suar. disp. 40. de censur. sec. 6. num. 8. Avila p. 3. de censur. disp. 2. dub. 5. concl.* 2. Ratio est: quia in dubio electo reus absolvendus est; favorabiliores enim Rei, quam Actores habentur, *Reg. 125. ff. de R. F. Reg. Cum sunt. 11. eod. in 6.* & Actore non probante, reus absolvendus est, etiamsi nihil præstiterit, *cap. un. Eccles. benef. sine dim. conf.* At quando factum est dubium, delictum non est probatum, ideoque reus absolvendus est, quamvis altera pars sit æque dubia. Et cum hæc materia irregularitatis sit odiosa, & valde onerosa, ultra casus jure expressos non est extendenda, sine evidente necessitate, nec quidem ob similitudinem rationis, cum lex quoad pœnam, non tam a ratione pendeat, quam voluntate illam statuentis.

Est autem hic sermo, non de dubio practico, quo stante, eligendum est id, in quo nullum timetur peccatum: sed de dubio speculativo, quod excludit omnem assensum, quo stante, potest quis valde probabiliter judicare, ob rationes probabiles, se non esse irregularem, illudque deponere, ac proinde nullum incurritur animæ periculum. Sed neque Papa in Capitulis supra citatis, nititur illa regula, quod in dubiis tutior pars sit eligenda, tanquam principio, seu ratione universali necessario obligante in omnibus materiis: sed utitur illa solum in casu speciali homicidii injusti, propter specialem indecentiam, quam ad Ordines habet, *Sanch. c. l. Suar. c. l. num.* 9.

Notandum secundo, quamvis in dubio facti homicidii debeat quis censeri irregularis, quoad inhabilitatem suscipiendi Ordines, & in illis ministrandi, non tamen quoad alias pœnas censendus est irregularis, v. g. ut privetur beneficio, vel alia pœna ordinaria homicidii puniatur, quia pœna ordinaria imposita certo delicto, non debet imponi propter delictum dubium, sed solum extraordinaria, pro dubii qualitate *Sayrus cit. 13. num. 25. Sanch. cit. cap. 10. num. 45.*

Notandum tertio, qui dubitat, an aliquem mutilaverit membro, etiam in dubio facti non est censendus irregularis, quia quamvis alias quoad irregularitatem æquiparentur homicidium, & mutilatio, quippe quæ est partialis quædam occisio, nempe membri: tamen cum in solo dubio facti homicidii hæc irregularitas jure statuta, & ex-

expressa sit, non debet pœna tam rigida extendi ad dubium facti de mutilatione, quia hæc proprie non est homicidium, sed solum improprie, & secundum quid, *Sanch. c. l. num. 49.*

LXI. Ex dictis infertur primo, is, qui fœminæ gravidæ præbuit pharmacum, vel aliam causam dedit ad abortum, sed dubitat, an fœtus esset animatus, irregularis censendus est, quia est dubium facti, *Sanch. cit. cap. 10. n. 43.* Infertur secundo, is, qui consuluit homicidium, si adhibita sufficiente diligentia ad investigandam veritatem, adhuc dubitat, an suo consilio induxerit ad patrandum homicidium, cui consilium dedit, tenetur se gerere tanquam irregularem, cum & hoc sit dubium facti, quia solum dubitatur, an consilium datum concurrerit ad homicidium? Neque in hoc dubio est possessio pro consulente, quia contra illum stat præsumptio Juris, quod præsumit, quod alter non patrasset homicidium, eo consilio non adhibito, quia in dubio nullus præsumitur delictum commissurus, *l. Merito 51. ff. pro socio. Sanch. c. l. num. 34.*

§. III.

Qualis culpa, sive negligentia præcedere debeat ad incurrendam irregularitatem, quæ oritur ex homicidio casuali, facto ab eo, qui dedit operam rei licitæ?

LXII. Ad hanc quæstionem respondetur, in hac re certum est primo, latam culpam, seu crassam negligentiam sufficere ad incurrendam irregularitatem, quia tunc homicidium est satis voluntarium in causa, quando scilicet omittitur illa diligentia in cavendo homicidio, quam homines mediocriter prudentes communiter adhibere solent. Deinde levi quoque culpa commissum homicidium irregularitatem inducere, videtur colligi ex *c. Continebatur 8. h. titul.* Nam culpa, vel negligentia, quæ in eo casu intervenit, non nisi levis fuisse videtur, *Suar. dis. 45. de cens. sec. 5. n. 4.* At vero ob culpam levissimam ejus, qui dabat operam rei licitæ, non incurritur irregularitas, quia nulla lex divina, vel humana obligat ad exactissimam diligentiam, quam homines diligentissimi adhibere solent, *Suar. cit. sec. 5. num. 6. Avila p. 7. censur. dis. 6. sec. 1. dub. 11. concl. 2.* Alii vero distingunt, & dicunt, non contrahi irregularitatem ob culpam levissimam, si talis culpa sit in omittendo, seu non impediendo homicidium: secus vero si in committendo, dum non adhibetur debita diligentia in cavendo periculo homicidii proveniente ex propria, & positiva actione, *Abb. in c. Quæsitum 7. num. 3. de pœnit. remiss. Covarr. in cit. Clem. un. p. 2. §. 4. num. 9.* Verum ex juribus, quæ allegantur, non potest probari in illis esse sermonem de culpa levissima, sed de culpa levi, ut in *c. Presbyterum 7. & c. seq. & c. Ad audientiam 12. h. t.* Idque probari potest ex *c. Lator. 9. eod.* ubi Pontifex declarat, non esse irregularem eum Clericum, cujus luctantis cum alio ad latus appendente cultello, alter vulneratus, & mortuus est: nam ille Clericus non potest excusari a culpa levissima, quia ad luctandum cum altero debuisset cultellum deponere, cum res per se spectata non careat periculo, *Suar. c. l. num. 6.* Alii denique putant, non sufficere culpam levem, sed requiri latam, quando quis dedit operam rei per se licitæ, sed debitam non adhibuit diligentiam, ne mors accideret, *Laym. l. 3. tract. 3. p. 3. cap. 10. num. 9.* & alii apud *Avilam c. l. quia in cit. c. Quæsitum de pœnit.* Papa consultus de Sacerdotibus Græcis, qui filios in lecto oppresserunt, respondet, si ipsis procurentibus, vel studiose negligentibus, filii oppressi reperiantur in lectis, ab Officio Altaris debeant abstinere: ubi *Gl. V. Negligentibus.* ait, quod studiosa, seu dissolute negligentia prope dolum est, adeoque culpa lata, & juxta hoc c. explicandus est textus in *Consulisti 20. caus. 2. q. 5.* Ibi: *Negligentia qualibet provenientes suffocentur, vel opprimantur*: nam quod ibi in confuso dixit Pontifex, id distincte expressit in *cit. c. Quæsitum. Avila c. l. dub. 12. in fine.*

LXIII. Cæterum quicquid sit de præsumptione fori externi, in foro conscientiæ, non incurritur hæc irregularitas ob solam culpam juridicam, sed necesse est, ut interveniat vera culpa Theologica, cum sit pœna spiritualis, adeoque verum peccatum, saltem veniale: nam quamvis irregularitas ex homicidio publica auctoritate facto incurri possit sine peccato: non tamen ex homicidio facto a privato: quia hoc debet esse aliquo modo voluntarium, saltem indirecte, & in causa, ut inducat irregularitatem: alioquin esset homicidium omnino involuntarium, & inculpabile, quod irregularem non reddit, *Covarr. c. l. num. 9. §. Ex his Molin. cit. dis. 77. num. 6. Suar. c. l. num. 7.* Quin imo probabilius est, non sufficere culpam venialem, sed requiri, ut ea culpa, seu negligentia mortali, & plene deliberate fiat tale homicidium casuale, ut incurratur irregularitas, quæ cum imponatur propter culpam, & sit pœna valde gravis, non est verisimile illam imponi propter culpam tantum venialem, *Suar. c. l. num. 3.* ubi ex *Henriq.* notat, aliquando contingere, ut id, quod est ex se tantum veniale, peccatum fiat mortale, quia est causa homicidii, attentis circumstantiis.

§. IV.

An, & in quibus casibus is, qui dat operam rei illicitæ, sive prohibitæ, ex qua reipsa sequitur homicidium, fiat irregularis, quamvis omnem diligentiam adhibuerit, ad illud vitandum vel non fiat?

LXIV. Tres sunt sententiæ, prima universaliter tenet hunc esse irregularem, ut docet *S. Thomas 2. 2. q. 64. art. 8. & ibi Cajet. Silvest. V. Homicidium 2. in princ. reg. 3. Navarr. in man. c. 27. num. 220. & seqq.* & alii plures Canonistæ, quamvis aliqui intelligant S. Thom. loqui, de dante operam rei illicitæ, & periculosæ. Idque probant ex pluribus capp. supra allatis, in quibus dicitur, omnes illos non esse irregulares, quia dabant operam rei licitæ, adhibita sufficiente diligentia ad vitandum homicidium, etiamsi illud postea sit secutum: ergo argumento a contrario sensu ducto, omnes illi, qui dant operam rei illicitæ, sunt irregulares, etiamsi debitam diligentiam adhibuerint ad vitandum homicidium. Sententia secunda oppositum dicit, quod dans operam rei illicitæ, nunquam fit irregularis, si adhibuit debitam diligentiam, ut docet *Henriq.* & alii apud *Suar. dis. 45. de censur. sec. 6. num. 4.* Ratio est, quia irregularitas non incurritur propter opus præcedens homicidium, sed propter ipsummet homicidium, dummodo sit voluntarium: sed ei, qui adhibet debitam diligentiam ad vitandum homicidium, hoc nullo modo est voluntarium, ergo non fit irregularis. Tertia sententia est media, & probabilior, ut ex dicendis patebit.

LXV. Assertio 1. Vel dat quis operam rei, sive actioni illicitæ, quæ tamen ex se non inducit propinquum periculum homicidii, vel mortis: & tunc talis non fit irregularis, si debitam diligentiam adhibuit ad vitandum homicidium, etiamsi mors postea sequatur. Vel dat quis operam rei, sive actioni illicitæ, quæ suapte natura apta est, & ordinata ad inferendam mortem, ideoque specialiter prohibita est propter periculum homicidii: & tunc fit irregularis, etiamsi debitam diligentiam adhibuerit ad vitandum homicidium. Ita fere *Covarr. in Clem. un. de homicid. p. 2. §. 4. num. 10. Suar. cit. dis. 45. sec. 6. num. 9. & seqq. Molin. tr. 3. de justit. dis. 77. num. 5. Avila cit. p. 7. sec. 1. dub. 1.* Prima pars hujus assertionis, quæ est contra primam sententiam, probatur: quia tale homicidium nullo modo est voluntarium, sed mere casuale, ergo non potest inducere irregularitatem. Antecedens patet, quia non est voluntarium in se, ac directe, ut supponitur: nec virtualiter, ac indirecte, & in causa, seu ipso opere, ratione ipsius negligentiæ, quia omnis diligentia debita fuit adhibita, ut etiam supponitur, ac proinde homicidium ex illo opere secutum invincibiliter ignoratur, adeoque est omnino involuntarium quia ignorantia invincibilis tollit voluntarium. Secunda pars, quæ est contra secundam sententiam, probatur: quia quando opus, sive actio aliqua specialiter prohibita est, quia inducit propinquum periculum homicidii, quod ex illa necessario, vel saltem frequenter, consequitur, tunc homicidium inde secutum est voluntarium in causa: quia qui vult tale opus specialiter a lege prohibitum, propter periculum homicidii, ex juris interpretatione censetur velle ipsum homicidium inde consequens, & Jus præsumit, talem nunquam adhibere debitam diligentiam in præcavendo mortem, nisi desistat a tali opere periculoso, *Avila cit. l.*

Porro quamvis propter homicidium casuale ex opere illicito secutum non contrahatur irregularitas, nisi in casibus jure expressis: tamen quando actio specialiter est prohibita propter periculum homicidii, censetur talis casus sufficienter expressus in Jure, & poterit Jus punire tale factum tali pœna non simpliciter: & absolute: sed si ex illo sequatur homicidium, vel quia ex Juris interpretatione reputatur esse voluntarium propter solum opus, quicquid sit de diligentia adhibita, *Suar. cit. sec. 6. num. 9. & 10.*

LXVI. Ad fundamentum primæ sententiæ oppositæ respondetur inprimis, quod argumentum a contrario sensu non procedat in materia pœnali, & odiosa; at materia hæc est pœnalis: deinde non est firmum, quando contrarium in ipso jure non est expressum: at expressi juris est, irregularitatem non incurri, nisi in casibus jure expressis. Quod autem per argumentum a contrario sensu ex jure tantum deducitur, non potest dici in jure expressum, *Suar. cit. sec. 6. num. 6.* Nec refert, quod Canones generaliter dicant, homicidas esse irregulares, a qua regula non excipiuntur, nisi qui dant operam rei licitæ, ergo omnes, qui dant operam rei illicitæ, comprehenduntur sub generali illa regula, & sunt irregulares, quia nullibi excipiuntur. Sed respondetur, Canones, qui loquuntur de homicidio inducente irregularitatem, solum loquuntur de homicidio, quod sit aliquo modo voluntarium, saltem indirecte, & in causa, ut patet ex *Clem. un. h. t.* Ex qua constat, quod homicidia omnino involuntaria, non inducant irregularitatem, de quo infra. At quando consequitur homicidium ex opere illicito, sed carente periculo propinquo homicidii, & debita diligentia est adhibita, tale homicidium nullo modo est voluntarium, sed mere casuale, ut jam probatum: ergo non comprehenditur sub illa regula generali, ac proinde non fuit necessarium, ut de illo fieret expressa, & specialis exceptio, *Suar. c. l. num. 3. Avila cit. sec. 2. dub. 1.*

Ad argumentum secundæ sententiæ respondetur, qui dat operam rei, seu actioni illicitæ, & specialiter prohibitæ propter periculum homicidii (cujusmodi opera sunt pugnare in bello, explodere bombardam, vel tormentum, exercere chirurgiam per adustionem, vel incisionem, ideoque prohibita sunt Clericis) ille vult homicidium indirecte, & in causa: quia tenebatur eam vitare propter vitandum homicidium, quamdiu ergo non abstinet a tali opere illicito, & periculoso, non censetur sufficientem diligentiam adhibere ad cavendum homicidium. Aliud est, si quis det operam rei, sive actioni prohibitæ Clericis, sed quæ non est proxima occasio mortis, ex qua raro mors contingit, ut est venatio aprorum, & ursorum, nam talis non fit irregularis, saltem in foro conscientiæ, *Avila c. l. §. Hinc sequitur.*

LXVII. Assertio 2. Plures sunt casus speciales, sive particulares, in quibus ob homicidium ex opere illicito, & periculoso secutum, etiamsi adhibita sit debita diligentia, incurritur irregularitas. Et inprimis præcipuus casus proponitur in „ *cap. Tuæ nos 19. in princ. h. t.* ubi quidam Monachus Chirur„ giæ peritus volens quandam mulierem a gutturis tumore „ curare, ferro tumorem illum aperuit, præcipiens ipsi „ mulie-

„ mulieri, ut ſe vento nullo modo exponeret, ne ſi forte
„ ventus vulnus apertum ſubintraret, cauſam mortis ſibi
„ inferret. Sed mulier, contempto ejus mandato incaute
„ ſe vento expoſuit: & ſic aperto vulnere multus ſanguis
„ effluxit, ipſaque mortua eſt. Quæſitum igitur fuit, an
„ cum prædictus Monachus ſit Sacerdos, liceat ei Officium
„ Sacerdotale exercere? Reſpondet Papa Innocentius III.
„ quod licet ipſe Monachus multum deliquerit, uſurpando
„ alienum officium, quod ipſi minime conveniebat: ſi ta-
„ men pietatis, & non quæſtus cauſa, id fecit, & peri-
„ tus erat in arte Chirurgiæ, & omnem, quam debuit
„ diligentiam, adhibere ſtuduit, non eſt ex eo, quod per
„ culpam mulieris contra ipſius conſilium accidit, ita re-
„ pellendus ab Officio Sacerdotali, quin poſt condignam
„ ſatisfactionem, cum eo miſericorditer agi poſſit, ac diſ-
„ penſari, ut divina valeat celebrare: alioquin (ſi non
„ erat peritus, & ſi non adhibuit debitam diligentiam,
„ vel ex cupiditate id fecit) de rigore juris interdicenda
„ eſt illi Ordinis Sacerdotalis executio: quia non eſt ſine
„ culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet,
reg. juris 19. *in* 6.

LXVIII. Pro explicatione hujus c. notandum primo. Monachus iſte, qui actum Chirurgiæ exercuit ſecando, cenſetur irregularis, quamvis ſine omni ejus culpa contra quintum Decalogi præceptum, inde ſecutum fuerit homicidium, ſed ſolum culpa mulieris, quam ſecando curaverat quia nimirum Monachus operam dedit rei illicitæ, ſibique ſpecialiter prohibitæ propter periculum homicidii; idemque homicidium inde ſecutum ipſi imputatum fuit ad irregularitatem, quamvis ſufficientem, & debitam diligentiam adhibuerit in eo cavendo. Et quidem quod in caſu dicti c. Monachus operam dederit rei illicitæ, patet ex illis verbis: *Licet ipſe Monachus multum deliquerit, alienum officium uſurpando*: quod autem irregularitatem incurrerit, patet ex illis verbis: *Poteſt cum eo miſericorditer agi, ut divina valeat celebrare*: ac proinde diſpenſatio in eo caſu fuit neceſſaria, licet facilius cum eo fuerit diſpenſatum, quia non quæſtus cauſa, ſed pietatis id fecit, & peritus erat artis, ac debitam diligentiam adhibuit; alioquin non fuiſſet cum eo diſpenſatum, vel non ita facile, *Covarr. in cit. Clem. un. de homicid. p.* 2. §. 4. *coroll.* 2. & 2. *Molin. cit. diſ.* 77. *nu.* 9. *Suar. cit. diſ.* 45. *ſec.* 16. *num.* 10. *Avila cit. diſ.* 6. *ſec.* 2. *dub.* 9. quia qui dat operam rei illicitæ, ſeu periculoſæ, quæ eſt proxima occaſio mortis, ille vult homicidium indirecte, & in cauſa, quia tenebatur ab ea abſtinere ad evitandum homicidium, quomodocunque illud ſequatur, etiam ſine alia culpa ipſius operantis, quia debitam diligentiam adhibuit; Jus enim vult punire pœna irregularitatis tale factum propter periculum homicidii, ſi ex illo reipſa mors ſequatur.

Notandum ſecundo. Quamvis in caſu *cit. c. Tuo nos.* tantum ſermo ſit de Monacho, quia factum narratur, tamen idem dicendum eſt de quolibet alio Clerico ſeculari in Sacris conſtituto, cui ſimiliter interdictum eſt exercitium Chirurgiæ, quæ fit per aduſtionem, vel inciſionem. *c. pen. Ne Clerici, vel Monachi &c. Abb. in dicto c. Tuo nos. num.* 2. ideoque ſi ex ejus curatione mors, vel mutilatio ſecuta ſit quamvis caſu, & omni diligentia adhibita, irregularis fit, quia dedit operam rei ſibi prohibitæ, & periculoſæ. Excipitur tamen caſus neceſſitatis, ſi alius Chirurgus, præter Clericum, non adſit, qui poſſit, & velit hominem periclitantem curare, tunc enim ipſum jus naturale charitatis id exigit, & licitum facit, quod jure ſolum humano prohibitum eſt: ideoque ſi adhibuit debitam diligentiam, & mors ſequatur, ſine alia culpa ſua, non incurrit irregularitatem, *Molin. tr.* 3. *de juſt. diſ.* 75. *num.* 3. & 4. Verum Clerici in minoribus Ordinibus conſtituti, etſi Beneficiati ſint, ſi ex exercitio Chirurgiæ mors ſequatur, non incurrunt irregularitatem, modo debitam diligentiam adhibuerint, quia Canones non exprimunt tales irregulares fieri *Molin. c. l. n.* 2. *in fine. Laym. l.* 5. *tr.* 3. *p.* 3. *cap.* 10. *num.* 3. In caſu vero *cit. c. Tua nos*, Monachus ille, qui erat etiam Sacerdos, aperuit apoſtema, ſine urgente neceſſitate, quia mulier habere potuit alios Chirurgos Laicos, *Molin. c. l. num.* 9. *in fine.* Non obſtat *c. Ad aures* 7. *de ætate & qualit. &c.* ex quo colligitur, quod etiam Clericus in minoribus Ordinibus conſtitutus, fiat irregularis, ſi cum periculo mortis curet ægros, eaque ſequatur. Sed reſpondetur quod in caſu illius cap. Canonico illi aſſerenti, quod ſit artis Chirurgiæ peritus, & adhibita debita diligentia, ſit operatus, fides non ſit habita, quia unde, & ſine probatione id aſſeruit, præſertim cum faſſus ſit, quod ex medicinis ſuis aliqui periculum mortis incurrerint, ideo contra ipſum præſumptio fuit, in ejus curationibus culpam aliquam, ſeu negligentiam interveniſſe, *Laym. ibid. num.* 1. videri poteſt, quæ de hac re dicta ſunt *l.* 1. *tit.* 24. §. 7. *num.* 55.

LXIX. Notandum tertio. Si Chirurgus, vel Medicus ſit Laicus, quamvis ipſi prohibitum ſit exercere artem in pœnam alicujus criminis, vel ob aliam extrinſecam cauſam, non fit tamen irregularis, ſi peritus ſit, & debitam diligentiam in curando adhibuit, etiamſi mors ſequatur, quia exercitium Chirurgiæ non eſt Laicis prohibitum, ratione periculi homicidii, ſed Clericis tantum, *Covarr. c. l.* §. *Tertio ſubſequitur. Suar. cit. ſec.* 6. *num.* 12. *Avila cit. ſec.* 2. *dub.* 2. *in fine.* Quod ſi vero per imperitiam, vel negligentiam culpabilem Medici, vel Chirurgi mors eveniat, id eis imputari debet, *l. Illicitas* 6. §. *Sicut ff. de Offic. Præſid.* & conſequenter irregulares fiunt, nam imperitia culpæ annumeratur in iis, qui ut periti operam ſuam promittunt, *l. Si domum* 9. §. *Celſus ff. Locati.* Hæc tamen irregularitas non contrahitur ex defectu lenitatis, ſed ex delicto, ac pertinet potius ad homicidium caſuale quam voluntarium, *Suar. diſ.* 47. *de cenſ. ſec.* 7. *num.* 2. Similiter Infirmarii, ſive Laici, ſive Clerici, qui curam ægrorum gerunt, nunquam irregularitatem incurrunt, ſi ſufficientem diligentiam adhibeant: niſi ob culpabilem negligentiam mortem notabiliter accelerent, idque periculum fuerit prævisum, vel prævideri potuerit, *Suar. cit. diſ.* 27. *ſec.* 7. *num.* 3. & 4. unde ſi is, qui infirmo ſervit, & illum in lecto movet charitatis cauſa, ut commodius cubet; non fit irregularis, etſi mortem paululum acceleraſſe videatur, niſi culpa lata intervenerit, *Silveſt. V. Homicidium* 2. *q.* 15. *Avila p.* 7. *diſ.* 6. *ſec.* 3. *dub.* 8.

Porro præter caſum jam allatum de Medicis & Chirurgis, ſunt & alii, quibus irregularitas ob mortem ſecutam ex opere illicito & periculoſo incurritur. De quibus videri poſſunt Auctores citati.

§. V.

De homicidio omnino involuntario, & inculpabili.

LXX. Quæritur 1. An homicidium factum in furore, vel in infantia, aut in ſomno inducat irregularitatem? De hoc in *Clem. Si furioſus unic. h. t.* ita ſtatutum eſt a Clemente V. in Concilio Viennenſi: Si furioſus, aut infans, vel dor-
„ miens hominem mutilet, vel occidat: nullam ex hoc ir-
„ regularitatem incurrit; ita quidem ut tales neque quoad
„ Ordines jam ſuſceptos, neque etiam quoad ſuſcipiendos
„ ſint irregulares, *Gl. hic V. Nullam.*

LXXI. Circa quam Conſtitutionem notandum primo. Si furioſus, durante furore, occidat hominem, cum tunc uſum rationis non habeat, immunis eſt ab omni culpa, & conſequenter etiam ab omni pœna, *l. Sed etſi* 5. §. 2. *ff. ad Leg. Aquil.* & pati poteſt injuriam, ſed non facere, *l. Illud* 3. *in princ. ff. de injuriis. Gl. hic V. Furioſus.* Secus eſt, ſi dilucida intervalla habeat, & hominem occidat, dum ſanæ mentis eſt, tunc enim fit irregularis, nam & in foro civili tunc punitur, *l. & Marcus* 15. §. *Si vero ff. de offic. Præſid. Covarr. in cit. Clement. unic. p.* 3. *in initio num.* 1. & 2. Non eſt autem irregularis, etſi gravi culpa ſua in furorem, vel amentiam inciderit, *Navarr. in man. c.* 27. *num.* 30. *Avila p.* 7. *de cenſur. diſ.* 6. *ſec.* 1. *dub.* 12. quia licet prius peccaverit, ſuperveniente tamen poſtea furore, amplius peccare non poteſt. Porro ſi dubitetur, quo tempore furioſus habens dilucida intervalla occiderit, vel alias deliquerit, num ſcilicet tempore furoris, an vero tempore, quo ſanæ mentis erat, in hoc dubio præſumendum eſt potius, quod occiderit, vel aliter deliquerit, dum furioſus erat quam tum ſanæ mentis: idque ut excludatur delictum, & ejus pœna, niſi contrarium probetur, *Menoch. l.* 6. *de præſumpt.* 45. *num.* 63.

LXXII. Notandum ſecundo. Si infans (hoc eſt minor ſeptennio) hominem occidat, non fit irregularis, *Gl. hic V. Infans.* quia perfectum uſum rationis non habet ad diſcernendum id, quod agit, ideoque neque pœna legali homicidii tenetur, *Infans* 12. ubi idem dicitur de furioſo *ff. ad Leg. Cornel. de Sicariis.* Sed etſi puer infra tempus infantiæ, nempe ante ſeptennium completum, plenum uſum rationis habeat, & occidat aliquem, probabilius eſt, non incurrere irregularitatem. Ratio eſt: tum quia irregularitas non incurritur, niſi in caſibus a Jure expreſſis: ſed non eſt in Jure expreſſum, quod infans, etſi doli capax ſit, & plenum uſum rationis habeat, ſi occidat hominem, fiat irregularis. Tum quia generaliter, & abſque ulla diſtinctione, ſeu exceptione in *cit. Clement. un.* dicitur, infantem ſi mutilet, vel occidat hominem, non fieri irregularem, ergo cum ſit beneficium a lege conceſſum, ex cauſa miſerationis, & pietatis, non eſt reſtringendum, ſed ample intelligendum, *Avila. c. l. dub.* 13. *concl.* 1. *poſt Henriq.* contra *Covarr. cit. l. num.* 3. Nec refert, quod in infante plenum uſum rationis habente ceſſet ratio, ob quam ſtatutum fuit, non fieri irregularem, quia ſcilicet occiſio non eſt voluntaria in infante: nam non ceſſat ratio conceſſionis adæquata, & totalis, quia non ceſſat tenera ætas, in cujus favorem immunitas ab irregularitate ei conceſſa eſt, *Avila c. l.* Quin imo etſi major ſit ſeptennio, ſi tamen necdum plenum uſum rationis habeat, non fit ob commiſſum homicidium irregularis, quia cum excuſetur a culpa, ob defectum ſufficientis uſus rationis, ad peccandum mortaliter, excuſari etiam debet a pœna irregularitatis, *Avila c. l. concl.* 2. Idem dicendum, ſi major ſit ſeptennio, & dubitetur, utrum habeat etiam plenum uſum rationis, adhuc enim in hoc dubio non eſt cenſendus irregularis quia in dubio favendum eſt pupillari ætati: & ſi dubitetur, an actus, ſive delictum ſit factum, tempore licito, an illicito, præſumi debet eſſe factum tempore licito, ut excuſetur delictum, & qui accuſat, tenetur probare eſſe factum tempore illicito, juxta doctrinam Bartoli in *l. Non ſolum* 8. §. *Sed ut probari num.* 3. *ff. de novi op. nunt. Avila cit. l. concl.* 3. Idem obſervatur etiam Jure Civili: nam impuberes non puniuntur pœna ordinaria delicti, niſi ſint doli capaces, & pubertati proximi: imo nec tunc ultimo ſupplicio afficiuntur, ſed mitiore pœna, puta exilio, vel fuſtigatione, *l.* 1. *C. de falſa moneta*, nam in ſupplicium nunquam impubes habetur pro doli capace, *VVeſemb. in paratit. ff. ad leg. Cornel. de Sicariis num.* 14. ubi *num.* 26. addit, quod etiam puberibus, ſed minoribus 25. annis, pœnæ mitigentur ratione ætatis, quia non eſt tantus dolus in illis, quantus in majoribus.

LXXIII. Notandum tertio. Si quis, dum dormit, hominem occidat, non fit irregularis, cum & is judicio rationis, & libero arbitrio careat, ideoque extra culpam eſt: niſi tamen homicidium ſit prævisum, & indirecte volitum, ſeu intentum in cauſa, quia nimirum vigilans advertit, quod in ſomno ſoleat ſurgere, arma arripere, & obvios percutere, & tamen non adhibet debitam diligentiam ad hujuſmodi periculum præcavendum, nempe arma removendo, vel ſe includendo in cubiculo obſerato, vel alias arbitrio boni viri providendo: alioquin ſi ſufficientem diligentiam adhibuit, homicidium ſubſecutum, nec in ſe, nec in cauſa eſt voluntarium, *Covarr. cit. p.* 3. *in princ. num.* 6. Quod ſi

vero quis vigilans adeo irascatur contra alium, ut eum desideret occidere, & hoc desiderio flagrans eat dormitum, & de iis, quæ in vigilia acciderunt, somnians sumat gladium, & accedens ad lectum inimici illum occidat, nec tunc erit irregularis, quia tale homicidium est etiam involuntarium, nisi prævideret, se solitum in somno arma capere, & percutere, ut supra dictum, *Covarr. c. l. Avila c. l. dub.* 14.

LXXIV. Quæritur secundo. An sicut furiosus, vel dormiens occidens hominem non incurrit irregularitatem, ita nec ebrius? Ratio dubitandi est, quia in *cit. Clement. un.* de ebrio nulla fit expressa mentio: Verum respondetur, illum non fieri irregularem, etiam si culpa sua sit inebriatus, quia ebrius durante ebrietate, etiam caret usu rationis, & ideo eadem in illo subest ratio excusandi ab irregularitate, quæ in furioso, vel dormiente, neque etiam homicidium factum in ebrietate est in se, vel in causa volitum, & intentum, cum ebrietas per se proxime non sit ordinata ad homicidium, nec ordinarie conjuncta cum periculo homicidii, ideoque est causa solum remota, & per accidens, si quandoque ex illa homicidium sequitur: dummodo tamen quis non dedita opera; & eo fine se inebriarit, ut liberius posset occidere: vel nisi alias esset solitus in ebrietate arma sumere, & homines obvios ferire, adeoque sciat se ebrium, ad pugnas esse pronum, tunc enim homicidium secutum esset indirecte voluntarium in causa, si non adhibuit debitam diligentiam ad pericula illa cavenda, & irregularis fieret, *Covarr. c. l. num. & 4. Navarr. cit. c.* 27. *num.* 230. *Avila cit. sec.* 1. *dub.* 15. Nec refert, quod in *cit. Clem. un.* ab irregularitate ebrius, eique in Jure æquiparatur: nam ubi ebrietas, ibi & libido dominatur, & furor, *cap. Venter* 5. *dist.* 35.

Atque hæc quidem procedunt de Jure Canonico, & in foro Ecclesiastico: in foro vero civili, & seculari ebrietas, etiamsi mentem auferat, non excusat, quia opera datur rei illicitæ: quamvis ob illam capitalis pœna non infligatur, sed pœna mitigetur, *l. Omne delictum* 6. §. *Vivum*, *ff. de re militari.* non item, si parva ebrietas sit, quæ usum rationis non tollat, *VVensch. in Paratit. ff. ad leg. Cornel. de Sicar. numer.* 24.

LXXV. Porro ad homicidium omnino involuntarium pertinet, quando ad vindicandum aliquem ob injuriam ei illatam, ejusdem amici, consanguinei, vel famuli Titium v. g. occidunt, eo tamen, cujus causa fit homicidium, id prohibente, & causam non dante: nam tale homicidium respectu ejus, qui id prohibuit, nec ei causam dedit, est omnino involuntarium, ideoq; ipse nec homicida est, nec irregularis, prout deciditur in *c. Petrus* 17. *h. tit.* Nam Petrus, Diaconus, & Monachus, cum olim esset Clericus secularis, „ beneficium obtinuit in quadam Ecclesia, cujus Abbas ipsum eodem spoliavit, ideirco amici, & cognati dicti Diaconi, in domo ejusdem concurrerunt, & dixerunt, quod vindictam vellent sumere de Abbate: sed Diaconus ille expresse inhibuit, ne Abbatem occiderent, aut aliquid facerent, unde posset periculum sui Ordinis incurrere: sed ipsi nihilominus irruerunt in eum, & plagis impositis abierunt, semivivo relicto, qui post aliquot dies exspiravit. Quocirca mandat Papa Innocentius III. Episcopo Diœcesano, ut si præmissa vera sunt, prædicto Diacono non solum in Diaconatus officio ministrandi, sed etiam ad Presbyteratus Ordinem ascendendi (si aliud Canonicum impedimentum non obstiterit) auctoritate Apostolica, liberam facultatem concedat: præsertim si super hoc non fuerit infamatus, alioquin se purgare deberet, *Gl. hic V. Præsertim.* Ratio decisionis est; quia non debet alicui imputari, quod contra expressam illius prohibitionem, eo causam, vel occasionem non dante, ab ipsius consanguineis fuit attentatum, alioquin enim dolus alterius ei obesset, qui culpabilis non fuit. *Gl. hic in actaris.*

LXXVI. Hinc colligitur primo. Si quis causam dedit rixæ, non sine sua culpa, & illicite, & amici, consanguinei, vel famuli illius cum eo rixantem, & pugnantem occidunt, licet præter ejus voluntatem, & prohibitionem, tamen fit irregularis, quia dedit causam rixæ, & quidem culpabiliter, ut a contrario sensu colligi videtur ex *cit. c. Petrus*, & tradit *Abb. ibid. num.* 1. *Covarr. in Clem. unic. de homic. p.* 2. §. 2. *num.* 8. *in* 5. *casu. Barb. hic num.* 3. quamvis *Avila cit. disp.* 6. *sec. dub.* 3. *concl.* 1. *cum Henriq.* probabiliter putet, talem non esse irregularem, quia per prohibitionem impedivit, quantum in se erat, mortem alterius, ideoque non est causa illius.

Colligitur secundo. Si quis fuit præsens tractatui super occidendo inimico suo, a suis servis, vel amicis habito, & tacuit, fit irregularis, secuto homicidio, prout sumitur ex hoc c. ubi Diaconus ille ideo excusatur ab irregularitate, quia quantum potuit, suos a cæde prohibuit: nam taciturnitas præsentis habetur pro consensu, quando tractatur de causa illius, ut in proposito de homicidio patrando in gratiam Petri, *Covarr. c. l. num.* 8. *in quarto casu Avila cit. l. concl.* 2. *Barb. hic num.* 5.

Colligitur tertio. Si Petrus v. g. dedit causam rixæ, etsi illicite, & culpabiliter, ac quamvis Clericus sit, & inimici illius, qui cum Petro rixatur, superveniant, eumque occidant, non intuitu Petri, sed ratione propriæ inimicitiæ contra occisum, Petrus non fit irregularis, quia homicidium non fuit factum propter Petrum, adeoque ipse non fuit causa illius, *Abb. in cit. c. Petrus, not. ult. Covarr. cit. l. in* 3. *casu Avila c. l. concl.* 3.

SECTIO III.

De Homicidio necessario, sive ob defensionem facto, & irregularitate ex eo contracta.

§. I.

An qui ob defensionem suæ propriæ personæ, ac vitæ, alium occidit, vel ob defensionem proprii honoris, ac famæ, fiat irregularis?

Homicidium necessarium hic vocatur, non prout opponitur libero, fit enim voluntarie, ac libere, sed quia fit coacte, & non sponte, nec per se intenditur, sed ex necessitate justæ defensionis, contra injustum aggressorem.

LXXVII. Assertio 1. Qui occidit, vel mutilat alium, ob necessariam corporis sui, seu vitæ defensionem, servato moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis: secus, si in modo defensionis culpabiliter excedat; tunc enim fit irregularis *S. Thom.* 2. 2. *q.* 64. *art.* 7. *in corp. Covarr. in Clem. unic. de homicid. p.* 3. §. *unic. nu.* 1. *Suar. disp.* 46. *de censur. sec.* 1. *num.* 4. & alii DD. communiter. Idque constat ex *Clem. Si furiosus. unic. h. tit. in fine.* ubi dicitur, quod irregularitatem non incurrit, qui mortem aliter vitare non valens, „ suum occidit, vel mutilat occisorem. Ratio est: quia jure naturali permissum est, vim atque injuriam propulsare, & corporis sui tutelam suscipere contra injustum invasorem, *l. Ut vim.* 3. *ff. de justit. & jure*, cum ergo tale homicidium sit licitum, & inculpabile, non contrahitur irregularitas ob illud in pœnam, cum nulla adsit culpa, & alioquin puniretur, quod jure permissum est, contra *l. Gracchus* 4. *C. ad l. Jul. de adult.* Neque etiam ob defectum lenitatis incurritur irregularitas, quia hic non intervenit, ubi homicidium fit propter necessitatem defensionis, *Suar. cit. disp. num.* 1. Idq; procedit, non tantum Jure novo, sed etiam secundum Jus antiquum, quod mirum etiam olim, qui se defendendo alium occidit, irregularitatem non incurrit, sive laicus fuerit, sive Clericus; nisi tunc quando homicidium vitari potuit; adeoq; ad defensionem necessarium non fuit: quo sensu intelligi debet textus in *c. De his.* 6. & *cap. Si quis.* 8. ibi: *aut defensione*, *dist.* 50. ubi Gl. id explicat de defensione evitabili; adeoque non necessaria, & *Gl. fin. in cit. c. De his.* cum textum exponit de defensione facta incaute, & sine moderamine, nam cuilibet licitum est se defendere, & vim vi repellere cum moderamine, *c. Jus naturale.* 7. *dist.* 1. & *l.* 1. *C. Unde vi*: & confirmatur ex eo, quia *cit. Clem. un.* non continet verba, quæ inducunt novum Jus, sed quæ declarant, & exponunt Jus antiquum, ibi: *Et idem de illo censemus*, & ibi *Gl. V. Eodem. Suar. cit. sec.* 1. *nu.* 2. & 3. quamvis de eo olim dubitatum fuerit. Unde *S. Th. cit. art.* 7. *ad* 3. ait, quod Clericus etiamsi se defendendo interficiat aliquem, est irregularis. Similiter quando Concilium Trident. *Sess.* 14. *c.* 7. *de reform.* loquens de homicidio quod vim vi repellendo, ut quis se a morte defenderet, commissum fuit, ejus dispensationem committit loci Ordinario, intelligi debet de eo casu, quo quis excessit moderamen inculpatæ tutelæ, quia se aliter poterat defendere, juxta *declarat. Cardin. Concil. apud Jo. Gallemart. ibid. num.* 3. Neque etiam Concilium ibid. inducit novam irregularitatem, neque revocavit declarationem *cit. Clem. unic. h. titul. Suar. cit. l. num.* 3. *Navarr. consil.* 36. *h. tit.*

LXXVIII. Porro quod dictum est, non fieri irregularem, qui necessariæ defensionis causa, alium occidit, extenditur primo. Ut non fiat irregularis, etiamsi aggredi volentem præveniat, & prius occidat, quia non tenetur expectare, donec ab ipso præveniatur, modo aliud medium evadendi mortem non adsit, *Navarr. in Man. cap.* 15. *num.* 2. *in fine.* quia plus tenetur quis providere vitæ suæ, quam alienæ, ut ait *S. Thom. cit. art.* 7. *in corp.*

Extenditur secundo. Non esse irregularem eum, qui alium occidit, etiam ad declinandam mutilationem, ne alicui membrum aliquod v. g. manus abscindatur, si alias integritas membrorum propugnari nequeat, *Suar. cit. disp.* 46. *sec.* 2. *num.* 6. quia sicut mutilatio, alteri facta injuste, æquiparatur homicidio, quoad irregularitatem contrahendam: ita defensio propriæ personæ a mutilatione æquiparatur defensioni a morte, quoad excusandam irregularitatem, præsertim quia contingere potest, ut ex abscissione membri, vel vulnere lethali mors sequatur.

Extenditur tertio. Non esse irregularem eum, qui ob sui necessariam defensionem occidit innocentem invasorem, ut furiosum, vel amentem, si aliter se salvare non possit, *Barb. in cit. Clem. unic. num.* 17. & alii apud ipsum, quia tunc cædes innocentis tantum per accidens contingit, utpote non intenta per se, sed secuta ex opere licito, & necessario, quod est defendere vitam propriam.

Extenditur quarto. Non esse irregularem eum, qui, cum non possit se ipsum defendere, advocat alium, ut ipsum defendat ab injusto invasore, & hunc occidat, quia quod licet alicui facere per seipsum, sine irregularitate, potest etiam per alium, & censetur facere per se ipsum, *Navarr. in Man. c.* 27. *num.* 212. *Avila cit. l.*

Extenditur 5. Non fieri irregularem, qui invasorem suum ad se defendendum occidit, licet eum interno odio, & appetitu vindictæ, quia actus internus, sine actu externo, non sufficit ad irregularitatem inducendam, si revera quis occidat invasorem ad defendendam vitam suam, *Avila disp.* 5. *sec.* 3. *dub.* 5. *Barbos. in cit. Clem. unic. num.* 16.

LXXIX. Assertio 2. Qui occidit, vel mutilat injustum invasorem, ob defensionem proprii honoris, aut famæ, fit irregularis, ut docet *Silvest. Vers. Homicidium* 3. *quæst.* 4. *dict.* 1. *Navarr. l.* 5. *cons.* 6. *num.* 4. *h. t. Avila p.* 3. *disp.* 5. *sec.* 3. *dub.* 2. §. *Ex hic sequitur. Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 9. *nu.* 3. & alii.

& alii. Idque colligi videtur ex *Clem. unic. h. tit.* ubi dicitur: *qui mortem aliter vitare non valens suum occidit, vel mutilat invasorem*, non fit irregularis: ergo a sensu contrario, si mortem evadere possit, & occidat, vel mutilet, fit irregularis: *Gl. ib. V. Non valens*. Ratio est, quia qui alium occidit, ob defensionem sui honoris, non tam ob necessariam sui defensionem, quam vindictæ causa, occidere censetur, cum honor læsus possit aliis competentibus mediis reparari. Ex quo sequitur, quod qui injuste invasus ab altero potest mortem evadere fugiendo citra vitæ periculum, incurrat irregularitatem, si non fugiat: quia quamvis regulariter non teneatur quis fugere, ne aggressorem occidat; adeoque non peccet, etiamsi non fugiat, ut pater in viro nobili, vel militari, cui probrosum esset, si invasus fugeret, & non se defenderet: & consequenter talis, etsi non fugiat, non incurrit irregularitatem ex delicto: neq; etiam ob tale homicidium in foro seculari plectetur pœna homicidii, saltem ordinaria, incurrit tamen irregularitatem ex defectu perfectæ lenitatis, si non fugiat, cum posset, quia Christianæ Charitati, & mansuetudini magis conforme est, tolerare & sustinere injuriam quam ob defensionem sui honoris alium occidere, si non agatur simul de vitæ periculo, *Navarr. in Man. c. 27. num. 211. Laym. c. l.* Excipi debet, nisi quis fugiendo periculo se exponeret, quia dubitabat, ne forte cadat, vel aggressor velociori cursu ipsum assequatur: vel quia aggressor ex fuga invasi audacior factus, facile fugientem occidere, vel mutilare posset, tunc enim non tenetur quis tali periculo se exponere, ideoq; etsi non fugiat, sed occidat aggressorem, non incurrit irregularitatem ullam, etsi Clericus sit, neque enim qualitas loci, & temporis patitur plenius deliberandi consilium, *Sylvest. c. l. dicto* a.

LXXX. Contrarium tamen, non incurri irregularitatem ullam ex homicidio facto ad defendendum proprium honorem, si is salvare se non possit, tenet *Suar. dis. 46. de cens. sec. 1. num. 5. & 6.* Ubi ait, distinguendum esse, nam qui non tantum, sine periculo vitæ, sed etiam sine dedecore, & infamia fugere potest, qualis est Clericus, vel Religiosus, vel homo vilis conditionis, aut in eo loco ignotus: & talis fit irregularis, si non fugiat, sed resistat, & occidat in sui defensionem, quia sine morali necessitate occidit proximum, imo nec potest excusari a culpa coram Deo. Vel non potest quia in tali casu fugere, sine gravi ignominia, & jactura honoris: & tunc etiam non tenetur fugere, nec irregularis fiet, si se defendendo alium occidat: tum quia quod non potest vitari, sine magna infamia, & jactura honoris, moraliter est inevitabile, ideoque merito censeri debet hic casus comprehensus sub verbis *cit. Clem. unic. h. t.* tum quia hujusmodi homicidium, non tantum est inculpabile, tali casu, sed neque spontaneum, & absolute voluntarium, sed moraliter necessarium ad sui defensionem, quid enim magis moraliter necessarium est ad sui defensionem, quam vitare gravem infamiam, vel jacturam honoris, cum honor, sive fama boni nominis, & vita æquiparentur, & viro bono metus amittendi honoris major sit, quam mortis, *l. Isti. 8. §. pen. ff. quod met. caus.* Quare hæc sententia est valde probabilis, imo vix differt a priore sententia cum adjuncta exceptione, ut ex infra dicendis magis patebit.

LXXXI. Cæterum quod dictum est non contrahi irregularitatem ex homicidio facto ad necessariam sui ipsius defensionem, id extenditur etiam ad homicidium factum ob licitam, & necessariam defensionem alterius hominis innocentis: nam qui injustum invasorem patris, matris, vel alterius cognati, imo etiam cujusvis extranei innocentis, mutilat vel occidit, non fit irregularis, ut docet *Covarr. in cit. Clem. an. p. 3. §. un. num. 5. Molin. tract. 2. dis. 109. concl. 3. Clar. §. Homicidium. num. 27. & 28. Suar. cit. dis. 46. sec. 3. num. 2. & 3. Avila p. 7. dis. 5. sec. 3. dub. 5. Laym. cit. c. 9. num. 2.* Probatur 1. Quia tale homicidium non tantum fit licite, sed etiam interdum ex obligatione legis naturalis, & Divinæ, vi cujus tenetur quis defendere proximum, quia irregulariter non incurritur, nisi homicidium sit voluntarium, & culpabile; at tale homicidium est inculpabile, nec moraliter voluntarium ac spontaneum, sed quasi coactum, cum ad id cogat tum ipse aggressor, tum ipsa lex naturalis & Divina, quæ defensionem proximi præcipit, si sine gravi suo incommodo possit, ideoque non potest eam omittere sine peccato. Probatur 2. Irregularitas ex homicidio licito contrahitur ex defectu perfectæ lenitatis, & mansuetudinis: qualis defectus esse, vel dici non potest, quando quis occidit hominem, ad quod ex Christiana pietate, vel etiam ex justitia obligatur, quia una virtus non contradicit alteri, nec pugnat cum altera; neque etiam est credibile, quod Ecclesia voluerit aliquem inhabilem reddere ad Ordines suscipiendos, vel exercendos, propterea quia legem naturalem servavit, & mortem spiritualem animæ incurrere noluit, nam alioquin abstraherentur fideles ab observatione præcepti Dei, metu irregularitatis. Non obstat, quod in *cit. Clem. un. h. tit.* ab irregularitate excipiatur tantum is, qui occidit alium ad defendendam vitam propriam: nam ibi non excluditur necessaria defensio proximi, quia in illa non condidit Pontifex novum jus, sed declaravit antiquum, quoad casum particularem defensionis propriæ vitæ, qui est gravissimus, & non raro contingit: reliquos vero, qui rarius accidunt, reliquit opinioni Doctorum, *Avila cit. dis. 5. sec. 3. dub. 5.* Neque etiam obstat, quod Judex etiam licite, & sine culpa, imo etiam ex justitia occidit malefactores, & tamen fit irregularis: nam homicidium in Judice est voluntarium in causa, quia sponte suscepit, vel saltem non ita coacte officium, ut non posset, sine peccato, illud recusare, *Avila cit. l.*

§. II.

An is, qui ob defensionem bonorum temporalium, quæ possidet, occidit, vel mutilat aliquem, fiat irregularis.

LXXXII. Affirmant *Gl. fin. in c. 2. h. t. & ibid. Abb. nu. 2. Silvest. V. Homicidium 2. q. 16. num. 11. Navarr. in Man. c. 15. num. 4.* Ubi addit, id ipsum observare stylum Curiæ Romanæ, qui jus facit, *c. Quam gravi 6. de crim. falsi. Molin. tr. 3. de just. dis. 72. num. 3. Avila cit. dis. 5. sec. 3. dub. 4. Laym. cit. c. 9. num. 3.* Idque probatur 1. ex *cit. Clement. un. h. tit.* Ubi solum eximitur ab irregularitate, qui mortem aliter vitare non valens suum occidit, vel mutilat invasorem: ergo per sensum contrarium, si quis aliter mortem vitare possit, etsi cum jactura bonorum externorum, si occidat, vel mutilet, irregularitatem contrahit, ut supra jam dictum. Nam quia Jus Canonicum excepit solum defensionem propriæ vitæ, propter summam necessitatem naturalem, censendum est, minorem necessitatem non sufficere ad excusandum ab irregularitate, quia quamvis necessitas defendendi bona temporalia excuset a culpa, non tamen a defectu lenitatis, qui vel maxime ex eo apparet, quod homo velit potius occidere proximum, quam res temporales amittere.

LXXXIII. Deinde idem probatur ex Jure Canonico antiquo, nam in *c. Interfecisti 2. h. t.* (quod est desumptum ex Pœnitentiali Romano cap. 4.) dicitur: si quis interfecit furem, vel latronem (nam hic sumuntur pro synonymis, *Abb. hic not. 1.* modo non sit publicus depopulator agrorum, quem interficere licitum est, *l. 1. & 2. C. Quando licet uni sine Judic. &c.* sed non Clericis, *Gl. hic V. Latro-*
„ *nem.*) quem capere poterat sine occisione, per XL. dies
„ non intret Ecclesiam: & lanea veste (idest, cilicio, *Gl.*
„ *hic V. eod.*) indutus, abstineat ab escis & potibus (præ-
„ ter panem, & aquam) & a toro, (conjugali scilicet;
nisi alter conjux debitum exigat, *Gl. hic V. A. toro*, vel secundum alios DD. a lecto materiali, ac dormiat, non in lecto, sed in scamno tempore pœnitentiæ, *Abb. hic num. 3.*
& a gladio, hoc est, a militia *Gl. hic V. eod.*) feria III. au-
„ tem & V. feria, ac Sabbato aliquo genere leguminum,
„ vel oleribus, pomis, & parvis pisciculis, cum modica
„ cerevisia, temperate vescatur. Si vero sine odio, libe-
„ rando se suaque, hujusmodi hominem id est, latronem
„ seu furem) occidit, (secundum indulgentiam dicit,
„ quia ad imaginem Dei factus erat) si quis jejunare vo-
„ luerit, bonum erit, & eleemosynam faciet. Si autem
„ Presbyter hæc eadem fecerit, non deponatur (quia non
„ censetur directe homicidium fecisse, *Gl. hic V. eod.*) ta-
„ men quamdiu vivit, pœnitentiam agat.

Atque juxta hanc sententiam sequitur 1. Si fur vel latro capi possit citra occisionem, impune interfici non potest, *Abb. hic not. 2.* 2. Si quis occidit furem, ut se suaque liberaret ac defenderet; excusatur ab omni culpa, & pœna, nisi quam ultro assumere voluerit: at vero pro suis rebus tantum liberandis, seu defendendis, non est licitum occidere furem, quia utrumque copulative requiritur ad licitam cædem, defensionis causa factam, ut & persona, & res occidentis periclitentur, & aliter salvari non possint, ut patet ex illis verbis *se suaque liberando*. Quare non est licitum hominem occidere ad rerum suarum tutelam, nisi necessaria propriæ vitæ defensio accedat, *Abb. hic num. 2.* & consequenter talis etiam irregularis fiet, quia debuit potius dimittere res suas, quam interficere furem, *Gl. fin. hic* 3. Si Sacerdos, vel alius Clericus interficiat furem ad salvandas res suas, non esse ita graviter puniendum, atque si, citra necessitatem defensionis, homicidium commisisset: fieri tamen irregularem, sed cum eo dispensari posse, ut beneficium retineat, *Gl. fin. & Abb. in cit. cap. 2. §. fin. numer. 4.* Ubi tamen adduut, si Sacerdos, vel Clericus furem occidat, quia aliter non potuit evitare mortem, tunc non ex necessitate agere debet pœnitentiam: sed solum ad cautelam, quia sic interficiendo nullum peccatum commisit, adeoque nec ullam irregularitatem incurrit. Verum quis sit verus intellectus hujus c. infra dicetur.

LXXXIV. Secundo in *cap. Si Perfodiens 3. h. tit.* quod est
„ desumptum ex *cap. 22. Exodi* dicitur: Si perfodiens do-
„ mum inventus fuerit fur, & percussus mortuus fuerit,
„ non imputabitur illi homicidium: si autem oriatur su-
„ per eum sol, reus erit, hoc est, ei, qui occidit furem
„ nocturnum, non est imputandum homicidium, secus, si
„ diurnum occidat, quia poterat discernere, sive cognosce-
„ re, quod ad furandum, non ad occidendum venisset,
„ & ideo non debet occidi. Unde etiam in antiquis legi-
„ bus secularibus, (*l. Itaque 4. ff. ad leg. Aquil. l. Furem 9.*
„ *ff. ad leg. Cornel. de sicar.*) statutum reperitur, impune
„ occidi nocturnum furem, quoquo modo, non autem diur-
„ num, nisi telo, id est, armis se defenderit, tunc enim
„ plus est, quam fur. Ratio disparitatis inter furem diur-
„ num, & nocturnum est, quia si fur nocturnus aufugiat,
„ cum rebus ablatis, non potest cognosci, ut postea con-
„ veniri possit coram Judice, nec potest discerni pericu-
„ lum mortis aut metus, quo vim inferre tentat, & ideo
„ potuit impune occidi, etiamsi armis non se defendat, si
„ non possit comprehendi, sine occisione, *Abb. hic in fine.*
At vero fur diurnus potest cognosci, adeoque postea etiam accusari poterit; & tunc etiam constare potest de modo furti, & periculo, quod esse potuit in resistentia furis, ideoque occidi non potest, nisi armis resistat, *Gl. in cit. l. Furem V. Periculo ff. ad leg. Cornel. de sicar.* Hinc autem ulterius inferri videtur, si non est licitum occidere eum, qui non ad occidendum: sed ad furandum tantum venire cognoscitur, juxta *citat. cap. 3. h. titul.* consequenter neque li-

eltum esse, ob defensionem rerum suarum tantum furem occidere, ac proinde sic occidens irregularis fiet.

„ LXXXV. Tertio in c. *Suscepimus* 10. *h. tit.* refertur, „ quod cum duo Monachi, ex mandato Abbatis sui, do„ mum quandam custodirent, quidam latrones, seu fures „ de nocte ingredientes ad eos, cœperunt illos in personis „ affligere, & vestimentis etiam suis denudare; in quos „ Monachi isti, resumptis viribus, insurgentes, eos ligave„ runt, & detinere voluerunt, quousque Abbati, vel Ca„ pitulo id nunciarent. Cum autem unus ex illis ad noti„ tiam Abbatis rem perferret, dimittens eos ligatos in cu„ stodia alterius Monachi, & fures illi se vinculis solvere „ niterentur; alter Monachus, timens, ne ab illis interfi„ ceretur, eosdem occidit. Re delata ad Alexandrum III. „ is rescribit, quod potius expediebat, relinquere tunicam „ & pallium, & rerum sustinere jacturam, quam pro con„ servandis vilibus, & transitoriis rebus, ita acriter in „ alios excandescere: ideo etiam iste (qui nuncium per„ tulit ad Abbatem) ab Altaris ministerio abstineat: & „ uterque peccatum suum, ad arbitrium Abbatis (quia „ pœnitentiæ sunt arbitrariæ, *cap. Tempora. 2. caus. 26. „ quæst. 7. Glos. his V. Arbitrium.*) studeat expiare, quia „ constat, eos contra mansuetudinem Ecclesiasticam, utri„ usque opera, esse interemptos, quia scilicet unus facto „ ipso eos occidit, alter opem tulit, eos ligando, *Glos. „ fin. hic.*

Hinc colligi videtur primo. Quod non sit licitum, saltem Clerico aut Religioso, propter res temporales conservandas, occidere latronem, seu furem, quamvis res aliter conservari non possint, sed potius oportest omnium rerum jacturam sustinere, alioquin irregularitas incurritur, ut habetur in hoc c. & *Abb. hic. not. 3.* sed de vero intellectu hujus c. dicetur infra.

Colligitur secundo. Quod ita puniatur, qui causam præbet delicto, sicut ipse faciens, *Gl. fin. hic.* ut in casu proposito, imputatum fuit homicidium non solum ei, qui interfecit, sed etiam illi, qui causam dedit, sive operam præstitit in ligando fures, *arg. l. Item Mela. 11. §. Si alius ff. ad leg. Aquil.* Ubi dicitur, si alius tenuit, & alius interemit, is qui tenuit de damno tenetur, sicut is, qui interemit, quia causam morti præbuit, *Abb. hic not. 4.* Atque ex his juribus hactenus allatis probatur sententia communior DD. cædem factam, ob defensionem rerum temporalium, inducere irregularitatem.

LXXXVI. Contraria tamen sententia est etiam probabilis, in quam inclinat *Covarr. in tit. Clem. un. p. 3. §. un. n. 6. in fine,* & tenet *Suar. dis. 46. de cens. sec. 2. num. 10.* Ubi ait, illam practice tutam esse, & in rigore juris veram. Cujus fundamentum est, quia tale homicidium est licitum, & inculpabile, nec omnino voluntarium, ac per se intentum, cum sola defensio rerum suarum intendatur; cædes vero non nisi per accidens sequi censeatur, quippe ad quam occisor moraliter cogitur, ob injuriam ab altero in rebus suis sibi illatam, adeoque non tam voluntaria sit occisio, quam necessaria defensio. Aliud est in homicidio facto in bello justo a milite, vel a Judice, quia hoc non est omnino involuntarium, cum hi se sponte ingerent illi muneri, & vindictam, seu punitionem intendant, in quo maxime consistit indecentia, & defectus lenitatis, *Suar. cit. l. num. 8.* Probatur ex eo, quia bona temporalia, quodammodo vitæ comparantur, cum ad vitam conservandam sint necessarie, *l. Advocati. 14. in fine. C. d. Advocat. diverf. Indic.* Si ergo licitum est occidere invasorem injustum, in defensionem vitæ, licitum id esse etiam debet in defensionem bonorum temporalium, per quorum amissionem quis constituitur, vel in extrema, vel saltem in gravi necessitate, si amittantur ad statum suum necessaria. Accedit, quod alias daretur occasio, & licentia spoliandi alios bonis suis, si non liceret Dominis bona sua contra fures, & raptores etiam usque ad necem defendere, *Suar. cit. l. num. 7. 3.* Quia hæc irregularitas non est in jure expressa, vel comprehensa.

LXXXVII. Non obstat primo. Quod in *cit. Clem. un. h. tit.* tantum ab irregularitate excipiatur defensio propriæ vitæ, sive occisio facta mortis vitandæ causa: unde a contrario sensu videtur inferri posse, irregularem fore, qui occidit ob defensionem bonorum, quippe quæ non est tam necessaria. Nam inprimis argumentum a contrario sensu non procedit in materia pœnali, præsertim in irregularitate, nec est sufficiens, ut censeatur irregularitas satis expressa in tali jure, *Suar. cit. l. num. 5.* Deinde sicut in *sit. Clem.* in priore ejus parte, etsi solum exprimatur furiosus, infans & dormiens, tamen etiam comprehenditur ebrius, & ad illum sit extensio, juxta sententiam magis receptam; & in posteriore ejus parte, licet solum vitatio mortis nominetur; tamen idem est de vitatione mutilationis, quod non incurretur irregularitas, si quis occidat volentem mutilare tantum, ut supra dictum: ita similiter licet Clementina illa tantum loquatur de defensione vitæ propriæ, non tamen excluditur defensio bonorum temporalium, sed ibi quoque comprehenditur, quippe quæ ad vitam conservandam, etiam suo modo, sunt necessaria, *Suar. citat. numer. 6. & 7.*

LXXXVIII. Non obstat secundo. *cap. 2. h. tit.* Ibi: *se suaque liberando*, nam inde non recte colligitur, quod ad vitandam irregularitatem necessario requiratur, ut una cum bonis etiam vita periclitetur ita ut & vitam, & bona simul defendere sit necesse. Nam alias sequeretur absurdum, quod ob vitam solam defendendam, non liceret aliquem occidere, absque irregularitate. Itaq; verba illa *se suaque*, non copulatim, sive conjunctim, sed divisim, sive disjunctive accipienda sunt, ita ut sensus sit, si te defendendo, vel tua defendendo, alium occidisti, non eris irregularis, ita ut alterutra solum defensio, sive vitæ, sive rerum sufficiat ad licitam occisionem, & vitandam irregularitatem, eam in materia favorabili, qualis est ista, ampla interpretatio facienda est, *Felin. in c. 1. num. 3. h. t. Covarr. cit. l. num. 6. vers. sed & text. Suar. cit. dis. 46. sec. 2. num. 8.* Simile exemplum habetur in *c. Verum. 25. de Jurejur.* Ubi a juramento dicuntur absolvendi, vel liberi declarandi, qui illud inviti pro vita, & rebus servandis fecerunt: ubi particula *Et* disjunctive etiam accipienda est, pro *vel*, quia absolvendi sunt, sive incurrerint pro vita, sive solum pro rebus servandis: & alias sæpe in Jure *Et* pro *vel*, sive conjuncta pro disjunctis, si materia id exigat, accipiuntur, *leg. Sæpe, 53. ff. de V. S.* Unde *citat. cap. 2. h. titul.* magis favet huic sententiæ: nam ibi impositis fuit pœna occidenti furem, quia aliter poterat res suas salvas retinere: ergo a contrario, si aliter servare non potuisset, licita fuisset defensio illarum etiam per occisionem furis, *Zas. in comment. ff. ad leg. Cornel. de Sicar. num. 50.*

LXXXIX. Neque tertio in contrarium facit *cap. Si perfodiens, 3. h. tit.* quod qui furem nocturnum occidit, non sit reus homicidii, sit autem, qui diurnum occidit, quia in hunc poterat discerni, quod non ad occidendum, sed ad furandum venerit, nisi armis se defendat, adeoque adsit etiam periculum personæ: nam id ita intelligendum est, quod in nocturno fure discerni non possit, an veniat ad furandum, vel occidendum, adeoque an subsit periculum mortis, necne, & hinc ille potest impune occidi, modo occidens prius clamet, prout habetur in *cit. l. Itaque. ff. ad leg. Aquil.* si id sine periculo propriæ vitæ fieri possit: nam alioquin si clamare non sufficit, vel præmitti non potest, sine mortali periculo, licitum est furem prævenire, quia non adest aliud medium, ad se vel sua bona tuendum. Aliud est de fure diurno, qui salvis rebus fugari potest, cum dignoscatur, quod citra cædem ipsius res ab eo ablatæ, alia via, recuperari possint; ideoque non potest impune occidi, nisi armis se defenderet, quia per vim vult aliena bona rapere, & se armis defendit, ne a furto faciendo, vel exequendo impediatur, tunc enim ad defendenda bona sua licitum est talem furem occidere: nec de hoc casu sermo est in *cit. cap. 3.* quin imo excipitur per illa verba, *nisi se tale defenderit*: ubi non potest esse sermo de defensione propriæ vitæ tantum, si se fur defendat contra eum tantum, qui illum aggreditur, & vult occidere; nam hoc licite facit: sed quia vult defendere illas res, quas fur auferre molitur, & tunc impune ac licite occidi potest, *Covarr. cit. §. unic. num. 6. versic. Quarto ex his, Suar. cit. sec. 2. num. 9.*

Non obstat quarto *cap. Suscepimus. 10. h. titul.* Nam Monachi illi excesserunt limites, & modum licitæ defensionis, ideoque merito illa homicidium commissum imputatum fuit ad culpam, & irregularitatem: nam inprimis ligaverunt latrones, seu fures, qui ad furandum venerunt: ex quo apparet, quod multo facilius potuissent illos liberos dimittere, sine ullo periculo, vel personis vel rebus earum imminente. Deinde Monachus, qui occidit illos, poterat fugere, priusquam fures vinculis se exsolverent, & res suas secum deferre: ac proinde cædes illa non fuit facta per modum justæ, & moderatæ defensionis, sed fuit illicita aggressio, & punitio, propria auctoritate, facta, ideoque dixit Papa, melius fuisse tunicam, & pallium relinquere, quam pro rebus vilibus conservandis taliter occidere: non etiam quod simpliciter defensio rerum propriarum, etiam cum occisione aggressoris, si ille aliter servari non possint, sit illicita, *Covarr. s. l. vers. undecimo, Suar. cit. sec. 1. num. 10.*

XC. Denique etiam non obstat *cap. Significasti 18. h. tit.* Ubi quidam Presbyter, qui latronem ornamenta Ecclesiæ asportantem, ligone arrepto, percussit, declaratur irregularis, si percussio illa lethalis fuit, tametsi ad defendenda bona Ecclesiæ ipsius curæ commissæ id fecerit. Nam respondetur, non constare ex illo c. quod percussio illa necessaria fuerit ad defendenda bona Ecclesiæ, quia probabiliter sufficisset, si Presbyter ille clamasset, & opem aliorum implorasset: siquidem parochiani statim adfuerunt & succurrerunt. Idque significatur in fine illius cap. quasi in prædicto casu non fuerit servatum moderamen inculpatæ tutelæ ad vim vi repellendam.

Hinc patet, quod sententia opposita, etsi communis, non potest sufficienter probari ex Jure Canonico: sed neque probat quidpiam ratio desumpta ex lege charitatis, secundum quam tenemur præferre vitam proximi bonis temporalibus propriis, cum vita hominis sit longe pretiosior, ergo non est licitum occidere proximum, ob defensionem rerum temporalium. Sed respondetur, id quidem verum esse, quando proximus in extrema, vel valde gravi necessitate est constitutus, tunc enim si alia via juvari non possit, tenemur ei ex propriis bonis succurrere, ut vita ejus conservetur. Secus est, si quis in nulla gravi necessitate constitutus voluntarie, & ex malitia alienas res invadat: tunc enim non tenemur proprias res dimittere, sed possumus eas defendere contra injustum invasorem, etiam occidendo illum, si alio modo eas servare non possimus, quia bona temporalia sunt etiam necessaria ad vitam propriam sustentandam, quæ est præferenda vitæ proximi, *Silvest. V. Excommunicatio. 6. quæst. 9. Covarr. in cit. §. unic. num. 6. versic. præterea.*

XCI. Cæterum tradita doctrina extenditur etiam ad Clericos, qui non minus vitam, & bona temporalia ad vitam necessaria impune ac licite, etiam vi & armis, defendere possunt contra injustos invasores, quam laici, quia hoc jus est naturale a natura insitum, ut patet ex *c. Olim. 12. de restit. spol.* Ubi habetur, quod Clericus violentum invasorem possessionis incontinenti vi potest repellere, & ex *c. Dilecto, 6. de sent. excomm. in 6.* Ubi dicitur, licuisse Decano cuidam contra illum, qui injuriose ipsum spoliavit bonis suis temporalibus, vel ea violenter occupare præsumpsit,

se

ſe tueri, quia vim vi repellere omnia jura permittunt, neque id Clericis eſſe ſpecialiter prohibitum colligi poteſt ex *cit. c. Suſcepimus. h. tit.* ut notat *Suar. c. l. num.* 10. *contra Gl. in citat. c. Suſcepimus. V. Ligaverunt. & Abbat. ibid. num.* 3. & 4. & alios, qui dicunt, irregularem fieri Clericum, ſi mortis periculum effugere potuit, & alium occidit, ad ſe ſuaque defendenda. Illud hic addendum, ad licitam defenſionem rerum temporalium requiri, ut res ſit magni momenti, & valoris, nam ob res modici valoris tuendas, nec ratio, nec æquitas id permittit, *Covarr. cit. §. unic. verſ. decimo*, & alii communiter.

§. III.

Quæ requirantur ad licitam defenſionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, & quomodo puniatur exceſſus in defendendo, ſine moderamine?

Quamvis vim repellere cuilibet omnes leges, & jura permittant, etiam uſque ad occiſionem vim inferentis, *l. Ut vim.* 3. *ff. De juſtit. & jure*, fieri tamen id debet, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad ſumendam vindictam, ſed ad injuriam propulſandam, prout dicitur in *c. Significaſti*, 18. *h. tit.* de quo hoc §. *agemus*.

XCII. Aſſertio 1. Requiritur inprimis, & quidem præcipue, ut qui occidit, ſit injuſte invaſus ab alio, alioquin non eſſet defenſio, ſed aggreſſio. Non eſt tamen neceſſarium ſemper exſpectare, donec prius quis ab altero invadatur, ſed poteſt eum prævenire, ſi mox & ſine mora ſit aggreſſurus, ut quia timet ſe non poſſe reſiſtere inimico propius accedenti, tunc enim illa præventio non eſt aggreſſio: ſed pura defenſio, quæ alias nimis ſera eſſe poſſet, *Navarr. lib. 5. conſil.* 31. *h. titul. & in ſumma cap.* 15. *numer.* 2. *in fine. Suar. diſ.* 46 *de cenſur. ſec.* 1. *num.* 7. At vero ſi non in continenti: ſed ex intervallo, quando rixantes jam ab invicem ſunt ſeparati, & rixa eſt ſedata, prius aggreditur invaſus inimicum, is non ſervaſſe: ſed exceſſiſſe moderamen inculpatæ tutelæ cenſebitur: quia videtur id feciſſe, non defenſionis: ſed vindictæ cauſa, quæ eſt prohibita privatis, *Gloſ. in cit. c. Significaſti. V. Moderamine. h. tit. & ibid. Abb. num.* 9. *Clarus §. Homicidium num.* 34. *Azor. p.* 3. *l.* 2. *cap.* 1. *qu.* 2. *Farinac. in praxi crimin. p.* 5. *quæſt.* 125. *num.* 338. & ſumitur ex *c. Si vero.* 3. ibi: *ſi incontinenti vim vi repellat, de ſent. excommun.* Dixi ſupra, *injuſte invaſus*, nam ſi quis juſte invaſus, occidat miniſtros juſtitiæ, quibus juſte reſiſtere non poteſt, eſt reus homicidii, *Avila p.* 3. *de cenſur. diſ.* 5. *ſec.* 3. *dub.* 2. *concl.* 1. & alii, quia hi non invadunt, ut occidant: ſed ut mandatum Judicis exequantur, quamvis inde poſſit ſubſequi mors, quod per ſe non intendunt.

Secundo requiritur, ut defenſio non poſſit fieri cum minore læſione proximi, nam non debet invaſus majore vi repellere injuriam, quam ſit opus: unde ſi ſufficiat mutilare aggreſſorem, non licet eum occidere: niſi quis præter intentionem, adhibita diligentia, occideret: item ſi poteſt ſe defendere vulnerando, ſine abſciſſione membri, non poteſt mutilare, quia immoderata defenſio foret, & irregularitas contraheretur, non enim foret ſine gravi culpa, *Silveſt. V. Homicidium* 3. *q.* 4. *dicto* 1. *Suar. cit. ſec.* 1. *num.* 8.

Hinc infertur, ſi quis pugnis cædatur, non debet ſe defendere armis, niſi pugni tam validi infligerentur, ut mortem inferre poſſent: ſi quis invadatur baculo, non debet ſe defendere gladio: niſi timeat ſe baculo occidendum, vel graviter vulnerandum, quia ad defenſionem moderatam requiritur etiam æqualitas armorum, *Azor. cit. c.* 2. *quæſt.* 2. niſi quis contra aggredientem ſine armis, aliter tute ſe defendere non poſſet, niſi armis, *Farinac. citat. l. num.* 359. Deinde vel maxime etiam in hac re ſpectanda eſt qualitas perſonarum: nam ſi aggreſſor ſit fortior invaſo, non excedit hic moderamen inculpatæ tutelæ, etiamſi armis ſe defendat contra inermem, vel inæqualibus armis ſe defendat & excedat in qualitate defenſionis, & armorum, *Farinac. c. l. num.* 367.

Tertio ad defenſionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, requiritur, ut fiat ſine gravi culpa, ratione cujus tranſiret in aggreſſionem. Ut ſi quis fugientem invaſorem inſequatur: vel jam deſiſtentem a pugna ad illam excitet, etiamſi ab illo vulneratus fuerit, quia poſtquam fugit, vel deſiſtit a pugna, apparet, quod non ad propulſandam injuriam, ſed ad vindictam ſumendam invaſorem perſequatur, *Suar. c. l. num.* 9. Idemque eſt, ſi quis aggreſſorem in rixa cadentem in terram occidat, excedit enim modum licitæ defenſionis, niſi probabiliter timere poſſet, ne forte proſtratus reſurgat, & ipſum vulneret, vel ne amici ipſius accurrant ad opem ipſi ferendam, *Farinac. c. l. q.* 125. *numer.* 378.

Denique generatim loquendo, ille dicitur occidere injuſtum invaſorem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, qui nec fuga, nec clamore, nec alio modo poteſt ſe defendere, niſi occidat, vel mutilet, *Farinac. cit. q. num.* 370. Atque in particulari, an, & quando ſervatum ſit moderamen inculpatæ tutelæ, nec ne, & qualis quantuſque ſit exceſſus, prudentis viri, ſeu Judicis arbitrio definiendum relinquitur, quia de factis particularibus, cum ob circumſtantias nimis variæ ſint, certa regula tradi non poteſt, *Farinac. c. l. num.* 395. *Suar. c. l. num.* 7.

XCIII. Aſſertio 2. Qui ob ſui defenſionem occidit, vel mutilat aliquem, & excedit modum inculpatæ tutelæ, irregularitatem incurrit, prout colligitur ex *cap. Significaſti* 18. *h. tit.* ſiquidem ſatis eſt ad contrahendam irregularitatem homicidium eſſe commiſſum, circa neceſſariam occidentis defenſionem, *Covarr. in Clem. Si furioſus p.* 3. *§. unic. num.* 3. *verſic. Tertio apparet. h. tit.* ubi ait, id omnes fateri: quamvis talis exceſſus non puniatur pœna homicidii ordinaria, ſed alia mitiore, arbitrio Judicis, *Covarr. cit. J.* & alii DD. communiter apud *Farinac. cit. q.* 125. *num.* 396. Ratio eſt, quia quando quis licitæ defenſionis modum excedit, dicitur tantum eſſe in culpa, & non in dolo, ideoque non punitur pœna ordinaria homicidii, quæ dolum requirit, nec ſufficit culpa etiam lata, *l. in lege* 7. *ff. ad leg. Cornel. Sicar. Gl. in c. Suſcepimus* 10. *in caſu h. tit.* illud hic addendum, quamvis ad moderamen inculpatæ tutelæ, ut ſit licita defenſio, requiratur etiam, ut quis non animo ſe vindicandi, ſed defendendi, ſive injuriam propulſandi, reſiſtat aggreſſori, ut patet ex *cit. cap. Significaſti*, & *l. Scientiam* 45. *§. Qui cum aliter ff. ad legem Aquil.* tamen pœnæ Juris non incurruntur, ſi reipſa, ſive ipſo facto non excedatur in defendendo moderamen inculpatæ tutelæ, quia pœnæ non incurruntur, niſi delictum exterius ſit conſummatum, & in his non tam conſiderandus eſt animus, quam factum, nam defenſio plus facti habet, quam juris, *Farinac. cap.* 1. *num.* 383.

SECTIO IV.

De Homicidio Publica auctoritate facto a Judice, & ejus Miniſtris, & irregularitate ex eo contracta.

Hactenus egimus de homicidio privato, eoque tam illicito, quam licito, nunc agendum eſt de homicidio juſto, ac licito, quod fit publica auctoritate Judicis, ſeu Magiſtratus: idque fit vel in judicio criminali, vel in bello, de illo prius agemus, de altero poſtea.

§. I.

Utrum omnes, qui juſte, ac licite cooperantur ad prolationem ſententiæ ſanguinis, ſive mortis, aut mutilationis, vel ad executionem ejuſdem, fiant irregulares?

XCIV. Præmittendum primo. Non ad omnem irregularitatem ex mutilatione, vel homicidio incurrendam neceſſario requiritur delictum, vel culpa, ſed quædam etiam contrahitur ex mutilatione, vel homicidio juſto, ob defectum perfectæ lenitatis, quia viſum eſt Eccleſiæ eum, qui voluntarie, & citra omnem neceſſitatem cogentem, alium, etſi juſte & ſine culpa, mutilat, vel occidit, non ſatis repræſentare poſſe lenitatem, & manſuetudinem Chriſti, quem in Altari offert DEO Patri: ideoque arcetur ab omnibus Ordinibus ſuſcipiendis, vel ſuſceptis exercendis, quia omnes referuntur ad Sacramentum Euchariſtiæ ſeu Sacrificium Altaris, in quo immolatur mitiſſimus Agnus Chriſtus, qui pro nobis ſuum proprium ſanguinem fudit in Ara Crucis: adeoque hæc irregularitas, non tam eſt pœna, quam moralis macula, ſive inhabilitas ad miniſterium Altaris, ob defectum manſuetudinis, ut conſtat ex *c. Suſcepimus* 10. *in fine h. tit. S. Thom.* 2. 2. *q.* 40. *art.* 2. *in corp. Navarr. in man. c.* 27. *num.* 205. *in fine*.

Præmittendum ſecundo. Ad incurrendam hanc irregularitatem non requiritur, ut quis propria manu occiderit aliquem, etſi juſte, ſed ſufficit, quod habuerit voluntatem actualem, vel virtualem occidendi, in ſe, vel in cauſa, ſive quod cauſam propinquam homicidio dederit, dummodo effectus, ſive mors ſit ſecuta, & ſine cogente neceſſitate id fecerit, cenſetur autem cauſa propinqua, quoad hoc, omne dictum, vel factum, quod ſufficienter dirigitur ſive ordinatur ad homicidium inde ſecutum, *Navarr. cit. c.* 27. *nu.* 211. *Avila p.* 7. *de cenſur. ſec.* 1. *art.* 2.

Præmittendum tertio. Si non baptizatus voluntarie, & juſte occidat, vel mutilet hominem, ſive infidelem, ſive fidelem, non fit irregularis, quia cum nondum ſit membrum Chriſti effectus non conſideratur in eo defectus lenitatis, *Suar. diſ.* 47. *num.* 1. *Avila p.* 7. *de cenſur. ſec.* 1. *nu.* 1.

XCV. Aſſertio 1. Inprimis Judex, ſive Clericus, ſive Laicus, ſi ferat ſententiam mortis, vel mutilationis, effectu ſecuto, fit irregularis, ut colligitur ex *c.* 1. *diſ.* 51. & *ibi Gl. V. Ad Sacerdotium*, *c. Sæpe* 29. & *ſeq. cauſ.* 23. *q.* 8. *c. Ex literis* 10. *de Exceſſ. Præl.* idque prohibetur Clericis, in *c. Clericis* 5. &c. *Sententiam* 9. *Ne Clerici, vel Monachi* &c. & *in c. In Archiepiſcopatu* 4. *de raptorib.* & quamvis plerique text. loquantur de Clericis: tamen etiam in Laico Judice reperitur defectus lenitatis, ut colligitur *ex citat. cap.* 1. *diſ.* 51. *Suar. cit. ſec.* 1. *num.* 1.

XCVI. Notandum hic primo. Non ſolum omnis Judex S. Pontifice inferior (nam hic non eſt capax irregularitatis quæ jure humano ſolum eſt introducta) ſed etiam Aſſeſſores, Conſultores, exhortatores, & omnes alii, qui cum Judice ad ſententiam ferendam concurrunt, vel ad ejus executionem, fiunt irregulares, *Suar. citat. diſ.* 47. *ſec.* 2. *num.* 4. Et hinc etiam Tabellio, ſive Notarius, qui dictat, vel ſcribit ſententiam ſanguinis, & qui ab alio ſcriptam ſignat, & ſuo ſigillo reddit authenticam, vel qui illam legit, aut publicat: item qui torquet reum, indeque fiat, ut fateatur crimen, propter quod poſtea condemnatur ad mortem: & multo magis executor ſententiæ, ſeu carnifex, & miniſtri juſtitiæ, ac ſatellites qui comitantur reum ad ſupplicium, cuſtodiæ cauſa, pedeſtres vel equeſtres: hi omnes, morte ſecuta, fiunt irregulares, ut colligitur ex *cap.* 1. 2. & 3. *diſ.* 51. *Silveſt. V. Homicidium* 3. *qu.* 2. *num.* 3. *dicto* 2. *Navarr. cit. c.* 27. *num.* 217. *Suar. cit. diſ.* 47. *ſec.* 4. *num.* 1. *Avila cit. diſ.* 5. *ſec.* 2. *dub.* 1.

Notandum ſecundo. Si Judex non ferat ſententiam mortis, vel mutilationis, ſed ſolum ut reus flagellis cædatur, vel aliter verberetur, citra abſciſſionem tamen alicuius membri, etſi illud per tormenta debilitetur, non incurrit irregularitatem, quia effuſio ſanguinis, ſine mutilatione,

vel morte, non sufficit ad hanc irregularitstem contrahendam, neq. etiam necessario requiritur, ut si quis strangulatur, vel suffocatur, *Suar. cit. sec. 1. num. 2.* Nomine autem senteotiæ hic comprehenditur etiam quodvis præceptum Judicia, ut si mandet, ut reo alimenta denegentur, velut in arctum, ac rigidum carcerem detrudatur, in quo intra paucos menles moriturum verisimile sit, eo mortuo, irregularis fiet, *Covarr. in Clem. unic. p. 2. §. 5. num. 7. h. tit. Avila cit. dis. 5. sec. 2. dub. 3.*

Notandum tertio. Etiamsi Judex sententiam mortis, vel motilationis in reum protulerit, si tamen ea executioni non sit mandata, quia v. g. reo jam condemnato vita condonatur, non contrahit irregularitatem, *Navarr. cit. cap. 27. num. 211. Suar. cit. sec. 2. num. 3.* Ratio est: tum quia nulla irregularitas jure statuta est in occidentes, vel mutilaotes, nisi effectu secuto: tum quia per mandarum injustum noa incurritur irregularitaa, nisi effectu secuto, ergo nec per sententiam justam.

XCVII. Notaodum quarto. Quamvis Judex, condemoando per sententiam reum, fiat irregularis, ut dictum, potest tamen Episcopus, vel alius Prælatus Ecclesiasticus, cui temporalis jurisdictio competit, citra periculum incurreodæ irregularitatia, committere, vel delegare jurisdictionem criminalem, vel generaliter ad cognoscendas omnea causaa sanguinis, vel in particulari ad cognolcendum speciale factum homicidii, modo noo determinate committat illam ad inferendam alicui pœnam mortis, vel mutilationia, mandaodo, ut reus pœna mortia afficiatur, led præcipieodo, ut circa talem causam particularem inquirat, & cognoscat, ac deceroat, quod justum fuerit, *cap. ult. Ne Clerici, vel Monachi &c. in 6.* de quo dictum supra *l. 3. tit. ult. num. 14. & seq.* ubi licet sermo sit de delegatione in particulari casu, tamen multo magia procedit in delegatione generali: nam quo commissio generalior est, taoto magis est remota ab influxu io pœnam mortis, ideoque etiam jurisdictio ordinaria ad cognoscenda, & punienda crimina a superiore Principe alicui inferiori, etiam Clerico, committi potest, dando illi officium aliquod, cui jurisdictio ordinaria criminalis est aonexa. Et multo magis etiam talis commissio potest fieri a Laicia temporalem jurisdictionem habentibua, quia nunquam fit irregularis Laicus ob homicidium secutum propter quod non etiam fiat irregularis Clericus, sed non vice versa. Non obstat, quod delegans jurisdictionem criminalem videatur esse causa principalis homicidii a delegato postea facti, quod sine delegatione illa a tali factum non fuisset: nam voluntas delegantia non tendit ad homicidium, sed ad justam gubernationem, sive ad exercendam justitiam, unde homicidium inde per accidens solum, & non nisi remore subsequi censetur, *Covarr. in cit. Clem. p. 2. §. 5. num. 8. Suar. cit. sec. 1. num. 5. 6. & 7. Molin. tr. 3. de just. dis. 74. num. 9. Avila cit. dis. 5. sec. 2. dub. 4.* Et licet delegatus per injustam sententiam aliquem condemnet ad mortem: delegana tamen est immuuis ab irregularitate, quia delegatio fuit justa, & delegatua excessit terminos mandati, seu commissionis contra voluntatem delegaotia, eaque abutitur, *Suar. c. l.* Porro si Episcopus, vel alius Prælatus, qui temporalem jurisdictionem obtinet, senteotiam mortis ab inferiore Judice ordinario, vel delegato latam mitigaret, & moderaretur, v. g. ut reus jam damnatua ad rotam vel ignem, capite plectatur, vel alia mitiore pœna, probabiliter irregularis non fieret, quia non est causa mortis, vel supplicii, sed potius ut pœna minuatur, qui est actus non severitatis, sed misericordiæ *Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 7. nu. 4.*

Notandum quinto. Potest Princeps, vel Dominus temporalia sive Clericus, sive laicus condere leges, vel Statura, in quibus pœna mortis, vel mutilationis propter crimina imponitur, citra metum irregularitatis: etiamsi ioferiorea Judices, secuodum illas leges judicent, & capitales pœnas infligant, quia talis impositio pœnarum per se non ordinatur ad homicidium, sed ad bonam gubernationem, ut vitentur crimina, & lex generaliter solum tales pœnas decernit, non in certam personam; ideoque non censetur mors, oisi per accidens, & valde remote subsequi, quod ad incurrendam irregularitatem noo sufficit, *Silv. V. Homicidium 3. q. 7. num. 10. dicto 9. Suar. cit. dis. 47. sec. 2. num. 7. Avila cit. sec. 2. dub. 5.* Sic etiam Professor docens io scholia leges pœnales io genere, & theorice, seu speculative, ac velut in abstracto, oon fit irregolaria nec Concionator, si publice e Cathedra moneat Judices, ut serveot Leges, & Rempubl. a malis & noxiis hominibus purgent, quia nimis remote concurront ad cædem. Secua est, si quis practice, & in particulari de certa persona diceret, eam puniendam esse morte, secundum legea; tooc enim moraliter censeretur concurrere ad cædem, oon sioe irregularitate, *Suar. cit. l. nu. 8. Avila cit. l. dub. 6.*

Notandum sexto. Universim loquendo, ad incurrendam irregularitatem ex defectu leoitatis requiritur, ut quis notabiliter, & noo valde remote, aut per accidens cooperetur ad mortem, vel mutilationem alterius, ut tradit *Gl. in c. de cætero 51. V. Causam h. t.* & alii DD. communiter.

CXVIII. Hinc sequitur primo. Non esse irregulares opifices, qui fecerunt gladium, quo Carnifex Reum occidit, vel qui furcam fabricaruut, vel funes, aut scalam ad furcam fecerunt: quamvis irregulares fiant, qui laqueum adferunt, aut scalam applicant ad suspendendum furem, vel ligna apportant, quibus postea Reus comburitur, quia hi sunt causa propinqua homicidii, illi vero solum remota, *Molin. tr. 3. de just. dis. 74. num. 1. & 2. Laym. cit. c. 7. num. 2.*

Sequitur secundo. Non esse irregularem eum, qui præter intentionem, est in causa, ut jumentum, quo Reua vehitur, celerius ambulet, illud pungendo, vel verberando; vel qui hortatur Reum, ut in via procedat, & per accidens contingat mortem Rei accelerari, quia parum pro nihilo reputatur & non est censendum, Ecclesiæ mentem esse in his casibus irregularitatem inducere, quod irrationabile foret. Secua est, si quis hortetur Reum, ut scalaa ad furcam ascendat, vel manum porrigat, ut amputetur, vel adhortetur Ministrum justitiæ, ut cito id faciat? is enim irregularis fit, si ob id in causa reipsa fuerit, ut mora, vel mutilatio citius sequeretur.

Sequitur tertio. Si Clericua, vel laicua Jurisperitua consulatura & interrogetur, de aliquo Reo, etiam in particulari, an licite possit ob tale delictum condemnari ad mortem; isq; solum generatim respondeat, & explicet, quid juris sit, & quid leges de hac re statuant, nihil in particulari circa Reum suadendo, vel præscribendo, is non fit irregularia, etiamsi prævideat mortia pœnam ipsi infligendam, quia talia non incitat, vel monet Judicem ad inferendam pœnam mortis, sed solum aperit rei veritatem; quid justum sit, ac licitum, quo cognito, Judex per se ipsum movetur ad infligendam pœnam, *Molin. cit. l. num. 6. Laym. citat. l. num. 4. assert. 4. contra Silvest. & Avil.*

Sequitur quarto. Non fit irregularis Confessarius, si absolutiooem Sacramentalem deneget Judici non volenti Reum ad mortem condemnare, quem ex officio tenetur: neque etiam, si cogat, sive obliget Reum pœnitentem ad confitendum in judicio delictum dignum morte, quod juridice interrogatua fateri tenetur, vel ne a sententia justa appellet. Ratio est: quia Confessarius per se, ac directe tantum intendit mederi animæ pœnitentia, & mora est secuta per accidens, & præter ejus intentiooem; præsertim quia ipse tantum concurrit, ex parte patientis mortem, non ex parte eam inferentis: neque verisimile est, Ecclesiam voluisse impedimentum irregularitatis ponere, quominus Confessarii rite, & libere munere suo fungi possent, id enim cederet in detrimentum salutis animarum, *Suar. cit. sec. 1. num. 8. Molin. tr. 3. dis. 8. num. 8. Avila cit. l. dub. 7. Laym. cit. l.*

XCIX. Assertio 2. Inquisitores hæreticæ pravitatia, vel alii Judices Ecclesiastici tradentes reos Clericos de crimine convictos Curiæ seculari, qui postea mortis supplicio, vel pœna mutilationis afficiuntur, non incurrunt irregularitatem, idque sive laici, sive Clerici Rei tradantur Magistratui seculari: nam Ecclesia, sive Judex Ecclesiasticus, tradendo Clericum Reum Potestati seculari, directe non causat, seo influit in pœnam mortis, quia non dat Judici seculari jurisdictionem in illum, nec dictat sententiam sanguinia, vel mortia, neque ad illam inducit, sed per se solum declarat delictum, & degradando privat illum privilegio Clericali, & excluditur a foro, sive jurisdictione sua: quo facto, per consequentiam tantum Clericus traditur, sive subjicitur Curiæ seculari, ut ab ipsa capi, judicari, & condemnari possit; adeoque noo concurrit Judex Ecclesiasticus per se ad mortem Rei, sed non nisi per accidens, & tanquam removens prohibens, tollendo nimirum privilegium ab illo Clericale, quod impediebat, quominus potestati seculari in Clericum competeret jurisdictio, ut colligitur ex *c. Novimus 27. de V. S.* ubi dicitur, ut Clericus, qui fuerat degradatus, tanquam exutua privilegio Clericali, seculari foro per consequens applicetur: & in *c. Ad abolendam. 9. §. Præsenti de hæretic.* de Clerico in hæresi deprehenso dicitur, ut totius Ecclesiastici Ordinis prærogativa nudetur, & sic officio, & beneficio Ecclesiastico spoliatus, secularis relinquatur arbitrio Potestatis, animadversione debita puniendus. *Covarr. in cit. Clement. un. p. 2. §. 5. num. 6. Suar. cit. sec. 1. num. 11.*

C. Porro ad evitandam irregularitatem, debet Ecclesia, seu Judex Ecclesiasticua (sive laicus, sive Clericus Reus tradatur, seu relinquatur Potestati seculari) pro eo efficaciter intercedere, ut citra mortia periculum, circa eum sententia moderetur, quia enim ratione Ecclesiastici Judicii, & sententiæ degradationis, talis Reua io evidenti periculo mortia constituitur, ut habetur io *cit. c. Novimus.* ideo fit talis protestatio, tum ad ostendendam mansuetudinem Ecclesiæ, ne videatur petere supplicium mortis a Potestate seculari, nec desiderare illud: sed quod Ecclesiasticua Judex potiua habeat animum absolvendi, quam damnandi, quod pietatem præ se fert; ideoque talia intercessio non est prætermittenda, propter majorem etiam securitatem, ut tollatur omnia scrupulus, sive periculum incurrendæ irregularitatis, quia tanto minua censebitur coocurrere ad mortem Rei: & quia Jus commune id præscribit, & consuetudo approbat: quamvia forte alias in rigore noo foret absolute necessaria hujusmodi intercessio, quia sine illa etiam non incurreretur irregularitaa, ob rationes supra allatas, *Suar. cit. l. num. 12. & 13.* Neque vero intercessio in tali casu est ficta, vel iniqua, quia efficaciter intercedere est absolute petere, ut Reus non occidatur, sed quatenua juste, & limitate fieri potest, quod vere, seu ex aoimo peti potest, *Suar. citat. l.*

§. II.

An accusator criminis morte digni, vel mutilatione, contrahat irregularitatem; ratione homicidii publica auctoritate facti?

CI. Assertio 1. Si Clericus, vel etiam laicua accusat aliquem criminaliter, directe agendo, non ad interesse privatum, sed ad publicam vindictam, seu pœnam; tunc secuta postea morte, vel mutilatione Rei accusati, ipse fit irregularis, etiamsi protestetur, se petere ut puniatur, sed citra mortem, & membri mutilationem, *Covarr. in cit. Clement. un. de homicid. p. 2. §. 5. num. 1. Suar. cit. dis. 47. sec. 2. num. 10. Avila p. 2. de censur. dis. 5. sec. 2. dub. 10.* & alii DD. communiter. Ratio est: quia accusator tunc non agit civiliter, petendo interesse, sed mere criminaliter ad vindictam, cum tamen non sit in ipsius potestate limitare pœnam, præsertim si sit Jure statuta; adeoque Judex tunc pœnam infligit Reo, ad instantiam, seu petitionem accusatoris, & consequenter hic est causa mutilationis, vel mortis Reo illatæ, non obstante

stante protestatione, quæ vana est, & nihil operatur, quippe contraria facto, sive repugnans accusationi, per quam directe Judex inducitur ad pœnam sanguinis, vel mortis Reo infligendam: nam Judex ab accusatore requisitus, ex officio debet, secundum leges, judicare, & punire: adeoque protestatio illa est inutilis. Quod si Judex fit irregularis, qui tenetur justitiam administrare, & nocentes punire: cur non & accusator, qui plerumq; non tenetur accusare, quia utriusq; imputatur homicidium publica auctoritate factum, sine culpa peccati, *Covarr. cit. l.*

CII. Assertio 2. Si Clericus, qui injuriam passus est a laico, coram Judice seculari, de crimine ipsum accusat; non tamen criminaliter ad publicam pœnam, sed civiliter, petendo damni illati compensationem, vel ut pœna pecuniaria accusatori applicetur, etiamsi postea Judex illi infligat pœnam sanguinis, sive mortis, aut mutilationis, idque prævideat Clericus actor, non tamen hoc ipsi imputatur, nec ideo is fit irregularis, dummodo protestetur in ipso Judicio, se non petere vindictam criminis illius, ut puniatur pœna mortis, vel mutilationis, *Covarr. cit. l. Molin. tr. 3. de justit. dis. 8. num. 3. Suar. cit. dis. 47. sec. 2. num. 2. Avila cit. disput. 5. sec. 2. dub. 9.* Prima pars sumitur ex *c. Postulasti. 21. h. tit.*
„ ubi Episcopus quidam quæsivit ex Papa Innocentio III.
„ utrum contra quosdam, qui, quia non solvebant decimas
„ Ecclesiæ debitas, ideoque fuerunt excommunicati, sed
„ excommunicatione contempta, nihilominus decimas sub-
„ trahebant, liceat sibi regiam potestatem implorare, siqui-
„ dem ad solutionem earum, absque sanguinis effusione &
„ patratione multorum homicidiorum, *Hostiens. hic & Jo. Andr.*
„ *V. eod.* via possint compelli. Ad hoc respondet Papa, si
„ Episcopus hujusmodi querimoniam simpliciter deferat ad
„ Regem: & ipse Rex (cui ad bonorum laudem, ad vin-
„ dictam vero malorum gladius est commissus, *Rom. 13.*) in
„ eosdem rebelles traditam sibi exercuerit potestatem, (et-
„ iam illos occidendo, vel mutilando) eorum erit duritiæ,
„ aut malitiæ imputandum, modo tamen fiat protestatio,
„ *Gl. fin. hic.* de quo infra.

Hinc patet primo. Etsi Clericus possit agere de crimine civiliter contra laicum coram suo Judice, ad hoc ut puniatur pœna carceris, vel pecuniaria, *c. Non vos. 42. circa finem. caus. 23. qu. 5.* si tamen ob querelam delatam, Judex eum durius puniat, v. g. pœna mortis, vel mutilationis, quia ille non vult obedire Judici, id non imputatur Clerico nec ad culpam, nec ad irregularitatem, *c. 2. caus. 23. qu. 3. Gl. hic V. Imputandum.*

Patet secundo. Si remedium in foro Ecclesiastico non sufficiat contra laicos, ut in casu *cit. c. Postulasti,* excommunicatio contra denegantes decimas: tunc potest Clericus implorare auxilium Judicis secularis, ut suam potestatem in eos exerceat: nam licet alias judicium debeat finiri, ubi cœptum est, *l. 30. ff. de judic.* excipi tamen debet, nisi id ibi fieri non possit, etiam ob impotentiam facti. *Abb. hic n. 2.*

CIII. Secunda pars de protestatione expresse habetur in
„ *c. Prælatis. 2. h. t. num. 6.* ubi Bonifacius VIII. ita rescri-
„ bit: Prælatis, vel Clericis quibuscunque, qui de laicis
„ suis malefactoribus querelam apud secularem Judicem de-
„ ponentes (quamvis etiam possint conqueri apud Ecclesia-
„ sticum Judicem, *c. Cum sit 8. de foro compet. Gl. hic V. Secularem*) petunt emendam (hoc est, satisfactionem inju-
„ riæ, vel damni illati) sibi fieri, & provideri, ne contra
„ eos talia de cætero præsumantur, protestando expresse
„ quod ad vindictam, seu pœnam sanguinis agere non inten-
„ dunt, imputari non debet: quamvis alias in tali casu de
„ jure debeat pœna sanguinis irrogari (in quo differt iste casu a casu, *cit. c. Postulasti extra h. tit.* in quo non debebat pœna sanguinis irrogari, ut notat *Gl. hic V. Irrogari*) si Judex mortem illis inferat, justitia exigente, (quamvis idem sit, si Judex inferat mortem contra justitiam, cum Clericus
„ non fuerit in culpa, *Gl. hic V. Justitia*) nam alioquin, si
„ Prælati, aut Clerici propter metum hujusmodi, quia Ju-
„ dex ad pœnam sanguinis posset procedere, de suis male-
„ factoribus taliter (scilicet cum expressa protestatione)
„ conqueri non auderent, daretur plerisque materia, seu
„ occasio trucidandi eosdem, & illorum bona libere depræ-
„ dandi. V. g. aliquis laicus famosus latro, seu fur Clerico alicui surripuit bona sua, contra quem Clericus intentare voluit actionem furti, vel criminaliter, vel civiliter; ideoque ipse Clericus conquestus est de hoc fure apud Judicem secularem, accusando illum de hoc crimine, sed simul protestando, quod non agat ad pœnam sanguinis, sed solum ad recuperanda bona sua sibi ablata. Quare causa rite cognita, & crimine in judicio probato, Judex secularis accusatum condemnavit ad mortem ut suspenderetur in patibulo. Unde quæsitum fuit, an Clericus, qui ipsum accusavit, factus sit irregularis, licet expresse fuerit protestatus, quod non tenderet ad pœnam sanguinis? Respondet Papa, quod iste Clericus, sine nota irregularitatis, potuerit talem laicum accusare, coram Judice seculari, quia alias laici videntes Clericos non posse conqueri de talibus furibus apud Judices seculares, timore irregularitatis, interficere eos auderent, bonaque eorum diripere, qui est casu *cit. c. 2. h. t. in 6.* juxta *Gl. ibid. in figurat. casus.* Ratio est: quia præmissa protestatione, talis accusatio non censetur cooperatio ad homicidium, sed potius quædam justa defensio; & excitatio tantum ad satisfactionem: ex qua non nisi per accidens & præter intentionem, sequitur mors accusati, *Suar. citat. cap. 2. num. 2.* At vero protestatione illa omissa, qui denunciat, vel accusat de crimine, quod erat dignum morte, vel mutilatione, indirecte censetur esse causa illius mortis, vel mutilationis, cum Judex ad illam decernendam moveri soleat, occasione hujusmodi denuntiationis, vel accusationis, quæ tamen indirecta voluntas retractari censetur per illam protestationem, secundum dispositionem SS. Canonum, *Suar. cit. l. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 7. num. 5.*

CIV. Pro declaratione hujus c. notandum primo. Non solum si Clerici denuncient, vel querelam deponant de crimine, sed etiamsi accusent, præmissa protestatione, non fiunt irregulares, *Jo. Andr. hic V. Querelam, Diaz. in pract. crimin. c. 102. num. 8. Avila cit. dis. 5. sec. 2. dub. 9. concl. 1.* Requiritur autem expressa protestatio, nec sufficit tacita ad vitandam irregularitatem in proponenda accusatione, *cit. c.* ibi: *protestando expresse h. tit. in 6.* ubi autem expressum requiritur, non sufficit tacitum, *Gl. ibid. V. Expresse protestando, Diaz. cit. l. num. 9.* ubi addit, quod caute faceret Clericus, si de hac protestatione faceret confici publicum instrumentum.

Notandum secundo. Quamvis consultum sit, hanc protestationem statim ab initio, simul cum ipsa accusatione fieri, idque in praxi, usque receptum est, teste *Diaz. cit. l.* tamen si hoc omittatur, non est defectus substantialis, modo fiat postea coram Judice, ante latam sententiam, quia nihilominus effectum suum habere potest: Ratio enim cur Clericis prohibita sit accusatio, in causa sanguinis, sine protestatione, est; quia per accusationem, sine protestatione, tantum censentur velle, & desiderare mortem accusati: atqui per protestationem postea factam revocatur voluntas, sive intentio mortis; ergo etiam cessat irregularitas: sicut irregularis non est, qui revocavit mandatum homicidii, ante executionem mortis, neque etiam aliud in *citat. cap. 2.* requiritur, *Suar. citat. sec. 2. num. 2. Avila citat. loc.* Debet tamen accusatio esse justa; nam si sit injusta, incurrit accusans irregularitatem, non ex defectu lenitatis, sed ex delicto; quia causam dedit morti injustæ inde secutæ, neque excusatur ob protestationem vane, & inutiliter propositam, *Suar. cit. l. num. 1.*

Notandum tertio. Protestatione facta, immunis est accusator ab irregularitate, etiamsi non ex animo, sed ficte protestetur, quia interius vult, & optat, ut accusatus occidatur, *Covarr. cit. §. 5. num. 2. not. 2. Avila cit. l. dub. 9. Laym. cit. c. 7. in fine,* contra *Navarr. & Diaz. cit. l. num. 15.* Ratio est: quia cum irregularitas solum inducta sit Jure Ecclesiastico, non incurritur per solam voluntatem internam, sine actu exteriore, cum lex humana actos internos non præcipiat, vel puniat, nisi ratione actus externi, cui sunt conjuncti: quare si accusator protestatus sit exterius, fecit quod jus requirit ad vitandam irregularitatem etiamsi contrariam protestationi internam intentionem habuerit, quia hæc non influit in homicidium externum: neque enim per illam Judex movetur ad ferendam sententiam sanguinis, cum illi omnino incognita sit, ideoque non potest censeri accusator ad cædem subsecutam concurrere. At vero vice versa, si accusator non protestetur exterius, se vindictam sanguinis non petere, etsi interius habeat voluntatem, ut Reus non occidatur, erit irregularis, quia Canones externam protestationem requirunt, & voluntas mente retenta nihil exterius operari potest; adeoque neque excusare ab irregularitate actum externum directe contrarium interno: idque procedit etiam in foro conscientiæ, *Diaz. cit. loc. n. 16.*

CV. Notandum quarto. Protestatio illa excusat ab irregularitate, etiamsi non solum verisimile, sed moraliter certum sit, Judicem pœnam mortis, vel mutilationis Reo illaturum, *Covar. cit. §. 5. not. 4. Diaz. cit. c. 102. nu. 11. Suar. cit. sec. 2. num. 8.* modo tamen non inducat Judicem ad iniquam sententiam ferendam: nam tunc fieret irregularis, non obstante protestatione, quia non esset extra culpam: idque sumitur ex *cit. cap. 2. h. tit. in 6.* ibi: *justitia exigente,* nempe ut non solum accusator petat rem justam, sed etiam per justas, & legitimas probationes: nam si quis proponeret verum delictum in accusatione, sed quia erat occultum, & probari non poterat, induceret falsos testes, & per eos convinceret Reum, non vitaret irregularitatem, secuta morte, vel mutilatione, *Suar. cit. sec. 2. num. 8.*

Notandum quinto. Potest Clericus accusare, sive agere civiliter, cum prædicta protestatione, etiamsi aliud remedium adsit ad recuperandum damnum, quia textus in *citat. cap. 2.* absolute loquitur, & non solum concedit accusationem, propter satisfactionem damni, sed etiam ne in futurum tale damnum inferatur, ut patet ex illis verbis, *& provideri, ne contra eos talia de cætero præsumantur:* id quod moraliter præcaveri non potest, nisi per Judicem, seu Superiorem, *Suar. cit. l. num. 7.*

Notandum sexto. Excusantur Clerici ab irregularitate, si accusent, non solum pro injuria, seu damno illato suis personis, sed etiam suis rebus, prout sumitur ex *cit. cap. 2. in fine,* ubi dicitur: alias daretur materia trucidandi eosdem, & ipsorum bona libere deprædandi, *Navarr. in Man. cap. 27. num. 226. Avila cit. dub. 9. Laym. cit. cap. 7. num. 5.*

CVI. Notandum septimo. Sed neque irregularis fit Clericus accusator, ob mortem Reo per Judicem illatam, etiamsi ipsemet Reum capiat, detineat, & Judici tradat ad puniendum, prævia tamen protestatione, *Covarr. in cit. Clement. unic. p. 2. §. 5. num. 3. in fine, Diaz. citat. l. num. 17. Laym. cit. l.* Unde & citra irregularitatem etiam locus ab accusatore indicari potest, ubi Reus v. g. fur lateat, ut comprehendi possit, si id fiat ad resarciendum damnum illatum, *Navarr. l. 5. consil. 9. h. t.* quia cum accusatio sit licita ad resarciendum damnum, consequenter etiam licita erunt media, quæ ad hunc finem tendunt: modo tamen talis captura, vel detentio non ordinetur ad criminalem executionem, sed ad civilem, id est, ad restitutionem damni illati, *Suar. cit. sec. 2. n. 20.* Idque procedit, sive reus, sive fur sit fugitivus, ut limitat *Navarr. cit. l.* eo quod tunc sit medium necessarium capere, vel indicare furem ad satisfactionem damni, quæ aliter obtineri non potest; sive etiam non sit fugitivus: tum quia vix potest esse reus, de quo non semper sit periculum majus, vel minus, ne forte capi non possit: tum quia licitum est, accusatori detinere furem fugientem, vel eum indicare Judici, ut comprehendatur, si

non

non sit fugitivus: tum noia non acquiritur, ut captura, vel detentio furis sit medium simpliciter necessarium; sed satis est, quod sit medium utile ad acparandum damoum illatum, *Suar. cit. l.*

CVII. Idem colligitur ex *c. Tua nos* 19. §. *Ad ultimum. h. tit.* ubi habetur, quod ille, qui Judici feculari dedit signa, ex quibus fur cognoscitur, non sit irregularis, licet fur postmodum a Judice occidatur. „ Nam quidam scholaris timens, ne latrones, sive fures in hospitio suo essent, surrexit e lecto, & invenit ibi furem, qui ipsum scholarem graviter vulneravit. Mane facto, scbolares eundem furem quæsiverunt, qoem invenerunt vulneratum (nempe a scholari, qui a fure prius prostratus est, & qui se contra eundem defendit, ipsumque vulneravit, prout habetur in integra lectione hujus c.) & Potestati feculari tradiderunt, qui coram Judice constanter negavit, quod talia perpetrarit. Potestas ad prædictum scholarem nuntios misit, ut diceret, quicquid de fure illo sciret, vel traderet intersigna. Potestas igitur, receptis istis intersignis, ipsum latronem, seu furem suis apparitoribus, tradidit puniendum, qui ipsi vitilia amputarunt, & oculos eruerunt: latro vero ira, & dolore commotus, nec cibum sumpsit, nec potum, & sic mortuus est: unde quæsitum fuit, utrum scholaris ille ad sacros Ordines possit promoveri? Respondet Papa Innocentius III. quod si dictus scholaris alias dignus est, propter hujusmodi eventum a susceptione SS. Ordinum non sit prohibendus.

Hinc patet, quod scholaris iste, Indicia dando ad cognoscendum furem, non fuerit factus irregularis, etiamsi postea secuta sit mors furis. Ratio est. tum quia id fecit, ut recuperarentur res injuste a fure ablatæ; adeoque civili modo tantum, vel ut sibi de injuria, & vulnere illato a fure satisfieret. Tum quia non accusavit reum, nec contra eum testimonium tulit, sed tantum signa dedit, quæ nullum genus probationis induxerunt, sed leve solum indicium adeoque causa remota fuit mortis postea secutæ, quæ non sufficit ad irregularitatem, *Abb. in cit.* §. *Ad ultimum, nu.* 8. *Covarr. cit.* §. 5. *num.* 1. *not.* 1. ubi tamen addit, aliud esse, si scholaris ille sciens furem ad mortem quæri, eum indicasset; tunc enim irregularitatem contraxisset, si eo animo id fecit, vel sine protestatione. Similiter si quis clamet adversus furem res suas auferentem, ut comprehendatur, non fit irregularis, etiamsi postea a Judice ultimo supplicio afficiatur; nam si licet capere, ac detinere furem, sine irregularitate, multo magis licebit clamare, ut ab aliis capiatur, & Judici tradatur, præmissa protestatione. Secus est, si fur ad clamorem, vel vocationem alicujus, in ipsa fuga, vel captura a privatis hominibus accurrentibus occidatur; tunc enim irregularitas incurritur, ut docet *Abb. in c. Significavit* 18. *num.* 12. *h. tit. Covarr. cit.* §. 3. *num.* 3. *notat.* 8. *Suar. citat. dis.* 47. *sec.* 2. *not.* 21. quod tamen ita intelligendum est, si periculum cædis sit prævisum alioquin enim, si clamavit, non ut fur occidatur, sed ut capiatur, vel fugetur, tunc cædes ab aliis illata censetur secuta, præter, imo & contra intentionem clamantis, nec ei imputari debet, quia sic clamans dat operam rei licitæ, nimirum defensioni rerum suarum, *Suarez cit. l. Avila cit. dis.* 5. *sec.* 2. *dub.* 15. *Laym. cit. c.* 7. *num.* 6.

CVIII. Notandum octavo. Licet laici accusantes de crimine digno morte, prosequendo jus suum in judicio, non peccent, incurrunt tamen etiam ipsi irregularitatem, si accusent, sine prævia protestatione, ut docet *Navarr. citat. cap.* 27. *num.* 213. *& seq. Covarr. cit.* §. 5. *num.* 8. *Suar. citat. sec.* 2. *num.* 6. *Avila cit. sec.* 2. *dub.* 9. §. *Sexto*. Nam quamvis in *cap.* 2. *h. tit. in* 6. nulla fiat mentio de laicis, sed solum de Clericis; tamen ratio, cur in Clericis necessaria sit prævia protestatio, etiam in laicis locum habet, quia non imponitur eis tanquam novum gravamen, sed potius tanquam remedium a jure inventum ad vitandam irregularitatem: nam cum talis accusatio ex se sit moralis occasio mortis subsecutæ, ideo ad impediendum moralem influxum illius in homicidium, Jus Canonicum statuit, ut accusatio fieret cum prævia protestatione, per quam se declararet accusans quod non intendat mortem accusati: cum ergo hæc ratio obtineat etiam in laicis, dicendum est, quod etiam dispositio *cit. c.* in illis locum habeat. Hoc solum discrimen est inter Clericos, & laicos; quod si Clerici omittant protestationem, fiant irregulares ex homicidio illicito, quia ipsis prohibitum est accusare in causa sanguinis, sine protestatione, ut patet ex *c. Postulasti* 21. & ibi *Gl. in fine. h. titul. juncto cap.* 2. *eod. in* 6. At vero si laici omittant, quibus id non est specialiter prohibitum, fiunt irregulares ex defectu perfectæ lenitatis, *Navarr. cit. num.* 213. *in fine*, *Avila cit. l.*

CIX. Notandum nono. Si quis apud Judicem secularem denunciet, vel accuset aliquem de injuria, vel damno non sibi, sed alteri illato, fit irregularis, si a Judice postea pœna mortis reo infligatur, quamvis protestetur accusator, se criminalem vindictam non intendere, ut colligitur per sensum contrarium ex *cit. cap.* 2. *h. tit. in* 6. ibi. *qui de laicis suis malefactoribus &c.* non ergo de alienis, & infra: *petens emendam sibi fieri*, *& providere &c.* & ex communi docent *Navarr. cit. cap.* 17. *num.* 204. *Covarr. cit.* §. 5. *numer.* 4. *Suar. cit. sec.* 2. *num.* 11. Ratio est: quia defensio Juris proprii est maxime naturalis, & ideo specialiter concessum est a Jure, ut quis injuriam ad se pertinentem in judicio prosequi possit, etsi per id Judici occasio præbeatur pœnam mortis, vel mutilationis inferendi accusato, quod ad causam alienam ultra verba legis non est extendendum: nisi tamen quis accuset de injuria, vel damno illato suis domesticis, vel ita sibi conjunctis, ut injuria per consequentiam in ipsum conquerentem redundare videatur, quia injuria, vel damnum talibus propinquis illatum proprium reputatur, *Covarr. cit.* §. 5. *num.* 4. *not.* 12. *Avila cit. dub.* 21. *concl.* 2. *Laym. cit. cap.* 7. *num.* 5. Quod si agatur, non de injuria jam illata, sed de injuria inferenda, vel de crimine pendente in futurum, quod alia ratione impediri non potest, quam per denunciationem, factam coram Judice; tunc sine metu irregularitatis, etiam Clericus potest, non tantum ad proprium, sed etiam ad alienum malum, seu damnum, sive Reipublicæ, sive privatæ personæ, etiam extraneæ imminens cavendum, vel avertendum denunciare, vel accusare, ut docet *Covarr. c. l. & Suar. num.* 12. Idque sumitur ex *c. Accusasti* 8. ibi: *Nisi pro pace hoc feceris*, *de accus.* Ratio est, quia SS. Canones non imponunt irregularitatis notam propter opus, ad quod aliquis ex lege naturali vel præcepto divino charitatis, vel alterius virtutis obligatur, cujusmodi opus charitatis est accusare malefactorem, si ita necessarium sit ad defendendum, vel avertendum grave damnum Reipubl. vel proximi innocentis. Et hinc tali casu nec requiritur, ut præcedat protestatio, quia opus absolute, & secundum se, ab irregularitate est exemptum. *Molin. tr. de justit. dis.* 8. *n.* 9. *Avila cit. dis.* 5. *sec.* 2. *dub.* 12. *concl.* 3. Protestatio enim solum est necessaria, quando sine illa incurreretur irregularitas, & nullo Jure statutum est, protestationem in hoc casu fieri debere ad vitandam irregularitatem, ergo non est necessaria.

CX. Notandum decimo. Sunt præterea plures casus, in quibus non est necessaria protestatio. Veluti primo, si quis accuset aliquem de crimine levi, quod pœnam mortis, vel mutilationis non meretur, & Judex excedens limites justitiæ, illum ad mortem condemnet, vel ut manus ei abscindatur, non fit irregularis accusator, etsi non protestetur, quia malitia Judicis non debet nocere accusatori, *Covarr. cit.* §. 5. *num.* 3. *not.* 9. *Diaz. cit. c.* 102. *num.* 13. *Avila. sec.* 2. *dub.* 9. Secundo, si quis accuset de crimine levi, sed Judex reum in carcere detentum, ob alia delicta aliunde ad eum delata, occidat, vel mutilet, non fit irregularis accusator, etsi non protestetur, *Navarr. c. l.* Tertio, si Clericus in causa civili accuset aliquem apud Judicem sæcularem, sine protestatione, licet ex accidenti contingat, quod Judex, vel ejus Ministri accusatum contumacem, & resistentem occidant, id non debet imputari Clerico justa petenti, & qui hoc futurum prævidere non potuit, *Covarr. c. l. num.* 2. *not.* 5. *num.* 12. *Avila c. Arg. c. Postulasti* 21. *h. t.* Quarto, non est præmittenda ea protestatio, si accusatio instituatur in Tribunali Inquisitionis, vel coram alio Judice Ecclesiastico, quia hic non potest procedere ad sententiam mortis vel mutilationis, *Suar. cit. dis.* 47. *sec.* 2. *num.* 18. Idque procedit, etiamsi delictum sit valde enorme, ita ut ob illud Clericus accusatus pœna realis degradationis sit puniendus, *Diaz. c. l. num.* 14. & alii DD. communiter. Quia talis accusator non censetur magis concurrere ad mortem accusati, quam ipse Judex Ecclesiasticus, qui degradando reum, & tradendo Curiæ sæculari, non concurrit ad mortem, ut supra dictum, ergo nec accusator, *Avila cit. dub.* 9. *in fine*, ubi addit, quod prædicta protestatio sit necessaria, si Prælatus invocet brachium sæculare, ad defensionem Ecclesiæ suæ.

§. III.

Quænam personæ, præter Judicem & accusatorem fiant irregulares, ratione homicidii, vel mutilationis?

CXI. Quæritur primo. An testis in causa sanguinis fiat irregularis? Resp. Si quis sive Clericus, sive Laicus in causa criminali, in qua agitur de pœna mortis, vel mutilationis inferenda, testimonium ferat, etiamsi protestetur, se non ad condemnandum reum dare testimonium, fit irregularis, si mors, vel mutilatio inde postea sit secuta, *Navarr. cit. c.* 27. *num.* 212. *Covarr. c. l. num.* 5. *in fine. Diaz. c. l. nu.* 21. *Suar. citat. dis.* 47. *c. seq.* 3. *num.* 2. & alii communiter. Idque probatur ex illis Juribus, quæ eos faciunt irregulares, qui verbo, vel facto ad homicidium cooperantur, ut *c. De his* 6. *c. Si quis* 8. *dis.* 50. cum aliis similibus: & testis nullo Jure excipitur, etiam facta protestatione, sicut accusator excipitur. Ratio est, quia testis, deponendo de crimine, movet Judicem ad ferendam sententiam mortis, adeoque est causa moraliter influens in homicidium, imo nemo est, qui tantum concurrat in judicio sanguinis, quam testis, per quem elicitur veritas criminis: & supra cujus attestatione firmatur sententia Judicis, *Diaz. cit. l. num.* 21. Neque ab irregularitate excusatur ob factam protestationem, quia cum testis non propriam, sed alienam causam prosequatur, nihil prodest ea protestatio: non enim idcirco desinit testimonio suo influere in sententiam mortis, quæ ex allegatis, & probatis per testes fertur.

Non obstat *Tua nos* 19. §. *fin. h. tit.* ubi illa manifestatio, sive traditio signorum videtur fuisse quædam attestatio furti, & tamen ibi declarat Pontifex, nullum ob illam impedimentum irregularitatis fuisse contractum; nam scholaris ille non erat proprie testis, sed solum miserat Judici quædam indicia, sive signa valde remota furis, ob quæ censeri non potuit incurrisse irregularitatem, sed potius quod homicidium illud solum casu, & per accidens, ac præter intentionem secutum fuerit. *Suar. cit. dis.* 47. *sec.* 3. *num.* 8.

Non obstat etiam *c. Qui cum fure* 4. *de furtis*, ubi dicitur, reum esse furti, qui furti conscius, quærente possessore, non indicat: nam ibi agitur non de indicando ipso fure, sed de manifestando ipso furto, sive re furto ablata, ut recuperari possit, *Suar. cit. l.* Porro prædicta assertio procedit solum, si quis ferat testimonium in causa, in qua directe agitur criminaliter ad pœnam mortis, vel mutilationis: secus si agatur de crimine civiliter ad interesse alicujus, tunc enim testis non fit irregularis, præsertim si ex præcepto Superioris, vel coactione Judicis ferat testimonium: nam etsi tunc per accidens sequatur condemnatio ad pœnam mortis, vel mutilationis, tamen id non imputatur testi ad ullam

cul-

culpam, cum dederit operam rei licitæ, & per se non sit cooperatus ad illum effectum, *Suar. cit. l.* Deinde quod dictum est, procedit, si quis Clericus ferat testimonium pro accusatore contra reum, secus si producatur in testem, in favorem Rei, ad probandam ejus innocentiam, tunc enim, etsi Clericus sit, nullam pœnam incurrit, quia id illi non est prohibitum, *Diaz. cit. c. 202. n. 22.* apud quem plura de hoc videri possunt.

CXII. Quæritur secundo. An advocatus in causa sanguinis fiat irregularis? Resp. Primo, si patrocinium præstet accusatori contra reum, & hic ad mortem, vel membri mutilationem condemnetur, fit irregularis etiamsi protestatus fuerit, quia valde efficaciter influit Advocatus, docendo, & movendo Judicem suis argumentis ad sententiam ferendam, & protestatio est facto contraria, ideoque fit particeps homicidii inde secuti, *Cov. cit. §. 5. nu. 5. Diaz. c. l. nu. 18. Suar. cit. dis. 47. sec. 4. n. 3.* & alii communiter: idque etiam sumitur ex *c. 2. h. t. in 6.* ubi tantum excipitur accusator, in propria causa: ergo hæc Constitutio non habet locum in Advocato, qui non habet propriam causam: quod si pœna mortis, vel mutilationis actu non sequatur, non fit irregularis, quia nec Judex fit, ergo multo minus Advocatus nam irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur, nisi ex actuali homicidio, vel mutilatione, *Suar. cit. sec. 4. num. 4.*

Secundo, si Advocatus stet pro Reo, eum defendendo, & Reus nihilominus condemnetur ad pœnam mortis, vel mutilationis, Advocatus est immunis ab irregularitate, sive fuerit Laicus, sive Clericus, quia ex ejus patrocinio non sequitur mors, imo citius secuta fuisset, sine ipsius defensione, ideoque neutiquam influit in pœnam illatam a Judice: nisi tamen advocati culpa, imperitia, vel negligentia, reus condemnatus fuerit, tunc enim irregularitatem incurrit, *Diaz. c. l. n. 20. Suar. c. l. n. 6.*

Tertio, si Actor injuste accusavit, ideoque Reus absolvatur, accusator vero pœna Talionis puniatur, quia probatum fuit, ipsum esse calumniatum, tunc Advocatus ipsius fit irregularis, quia moraliter eum in tali periculo mortis constituit: si enim ipse causam ejus defendendam non suscepisset, alter non fuisset ausus accusare. Nisi tamen Advocatus, bona fide, existimaret, causam accusatoris esse justam, tunc enim non fieret irregularis, quia irregularitas, quæ oritur ex injusta accusatione, non contrahitur ex defectu lenitatis, sed ex delicto homicidii saltem indirecte voliti, ideoque si ob ignorantiam invincibilem excusetur quis a delicto, excusabitur etiam ab irregularitate, *Suar. cit. sec. 4. n. 6.*

Quarto, si accusator succumbat, & quia est calumniatus, pœna Talionis puniatur, Advocatus Rei non fit irregularis, si tantum Reum defendit, ostendendo delictum ipsi objectum non esse probatum, quia tunc nullo modo concurrit ad pœnam, seu punitionem accusatoris, sed ad solam defensionem Rei innocentis, de quo plura videri possunt apud *Cov. in Clement. unic. p. 2. §. 5. n. 5. Suar. cit. sec. 4. n. 7. & 8.*

CXIII. Quæritur tertio. An qui in loco supplicii assistunt executioni sententiæ capitalis, fiant irregulares? Resp. Si assistant Laici, vel etiam Clerici, tantum spectandi causa, dum Reus ultimo supplicio afficitur, non incurrunt aliquam irregularitatem, modo assistant, sine ulla cooperatione, nec sua præsentia auctoritatem præstent executioni supplicii, quia tunc nec remote ad homicidium, vel mutilationem concurrunt, *Navarr. cit. c. 27. n. 214. Suar. cit. sec. 4. n. 10.* & alii. Putat tamen Navarr. Clericos in Sacris constitutos, vel Beneficiatos peccare, si sine rationabili causa intersint, quia id ipsis prohibetur in *c. pen. Ne Clerici, vel Monachi, &c.* non tamen graviter, secluso scandalo, ob materiæ levitatem, *Suar. c. l. n. ult.* ubi in fine monet, ut Clerici, & Religiosi, qui pietatis causa assistunt reis ad mortem damnatis, caveant, ne aliquid faciant, vel loquantur, quo supplicium notabiliter accelerare, vel quovis modo juvare videantur.

§. IV.

De homicidio contingente in bello, & irregularitate ex eo proveniente.

Homicidium in bello commissum fit quoque publica auctoritate Principis, vel Reipubl. quod vel justum est, vel injustum, & vel defensivum, vel offensivum, sive aggressivum.

CXIV. Quæritur primo, An omnes, qui militant in bello injusto, fiant irregulares? Resp. Qui in bello injusto pugnantibus cooperantur, vel qualecunque auxilium ferunt, sive arma præbendo, sive ipsos adhortando ad pugnam, vel sarcinas militum custodiendo, vel alio quovis modo adjuvando: etiamsi ipsi propriis manibus neminem occidant, vel mutilent, omnes irregularitatem incurrunt sive Laici sint, sive Clerici, si vel unus homo in illo bello occisus fuit, vel mutilatus, *Silvest. V. Homicidium 3. n. 8. q. 6. dicto 1. Navarr. cit. c. 27. n. 216. & 224. §. 10. Covarr. in clem. un. p. 2. §. 3. n. 2. in fine. Suar. cit. dis. 47. de censur. sec. 3. n. 1. Avila dis. 6. sec. 3. dub. 2. concl. 1.* Idque sumitur ex *c. Si quis 4. dis. 51. c. Sicut dignum 6. §. fin. h. t. & c. quod in dubiis 3. junct. Gl. V. Incitant, de pœn.* Ratio est, quia quando plures, communi consilio, vel auxilio concurrunt ad homicidium, vel aliud delictum, censentur veluti una causa moralis: quæ tamen irregularitas non ex defectu perfectæ lenitatis, sed ex homicidio injusto contrahitur. Excipiuntur illi, qui in bello injusto assistunt solum ad pacem componendam, vel adjuvandum milites in spiritualibus, *Sylvest. c. l. & alii cit.* Quod si nulla in tali bello fiat occisio hominis, vel mutilatio, certum est, Laicos non contrahere irregularitatem, quia ad hanc sola intentio occidendi, vel mutilandi non sufficit, sine actu externo, *Suar. c. l. n. 3.*

De Clericis vero dubitatur magis, propter text. in *c. Clerici 5. caus. 23. q. 8.* quod est desumptum ex Concilio Toletano 4. *c. 54.* ubi dicitur: *Clerici, qui in quacunque seditione* (alias factione) *arma volentes sumpserint, reperti, amisso Ordinis gradu, in Monasterio pœnitentia tradantur.* Verum pœna ibi imposita non est proprie dicta irregularitas, sed suspensio, non ipso Jure lata, sed a Judice imponenda, ut colligitur ex verbo, *Tradantur*, qui per sententiam suspendere debet Clericum seditiosum ab executione Ordinis, ob grave scandalum datum, dum arma sumpsit in publica seditione, etsi nullum homicidium sit secutum, *Suar. c. l. n. 4.* In *c.* vero *pen. Ne Clerici, vel Monachi &c.* prohibetur, ne Clericus sit Dux, etiam in bello justo, ex quo non magis sequitur, illum esse irregularem in bello injusto, quam justo: imo ibi de irregularitate, ob transgressionem illius legis, nulla fit mentio, sive homicidium etiam sequatur, sive non sequatur, *Suar. c. l. n. 5.* Denique in *cit. c. Si quis dis. 51.* sermo est non de solis Clericis, sed de omnibus militantibus in bello, sive injusto, sive justo, illos esse irregulares, si sæva præcepta sint executi, adeoque si secutum sit homicidium, vel mutilatio hominis, *Suar. c. l. n. 6.* Quare non improbabiliter dicitur, etiam Clericos in bello injusto assistentes, vel adhortantes, irregulares non fieri, nisi saltem per alios homicidium, vel mutilatio fiat.

CXV. Quæritur secundo. An qui militant, & pugnant in bello justo, fiant irregulares? Resp. 1. Si laici, vel etiam Clerici in bello justo defensivo hominem occidant, vel membro mutilent, etiam propria manu, ob necessariam defensionem propriæ vitæ, seu personæ, non fiunt irregulares, quia si id, sine nota irregularitatis, fieri potest in privata rixa, ut supra dictum, cur non etiam in quovis prælio defensivo, etsi publico, *Suar. cit. dis. 47. nu. 8.* & alii communiter: modo se conferant ad bellum justum, non ad pugnandum, propria manu, sed ob aliam causam, v. grat. ad exhortandos milites, vel ad obeunda ministeria spiritualia, *Avila p. 7. dis. 6. sec. 3. n. 1. concl. 1.*

Similiter in bello necessario ad defensionem Ecclesiæ, vel patriæ, occidentes, vel mutilantes non fiunt irregulares, quia bonum commune, sive publicum præstantius est privato, & præferendum est conservationi propriæ vitæ, & quidem interdum etiam ex præcepto, *Suar. c. l. n. 1.* Idque procedit non tantum in laicis, sed etiam in Clericis, saltem in casu inevitabilis necessitatis, quia per solos laicos Ecclesia, vel patria defendi non potest, quo casu, etiam Clerici tenentur ad vigilias, & custodiam civitatis, *c. 8. de immunit. Ecclef. Abb. in c. pen. h. t. n. 2. Suar. cit. loc.* Alias vero irregulares fierent Clerici prout sumitur ex *c. Petitio 24. hoc t.* Nam cum infideles insasissent quodquam
„ castrum, in quo Pelagius Presbyter morabatur, Christiani incolæ contra illos exiverunt, tam laici, quam Clerici, ac dum invicem confligerent, hinc & inde plurimi occisi sunt; unde cum Sacerdos iste aliquos percussisset, timebat, ne forte irregularitatem incurrisset: & expositum fuit hoc Papæ Honorio III. qui mandavit eidem, ut si de interfectione cujusquam in illo conflictu, conscientia sua illum remordet, ab Altaris ministerio abstineat, cum in hujusmodi dubio consultius sit abstinere, quam temere celebrare.

CXVI. Hinc colligitur primo. Quod in casu hujus cap. agebatur de necessaria patriæ defensione, & quidem contra hostes infideles, qui castrum invadebant, & tamen deciditur, Presbyterum illum esse irregularem, si illum conscientia remordeat, quod in illo conflictu aliquem interfecerit. Ratio est: quia quamvis Clerici possint alios hortari ad pugnam in bello justo contra hostes, *c. Igitur 7. c. Omni 9. c. Hortatu 10. c. Ut prædam 17. caus. 23. q. ult. c. Hadrianus 22. dis. 63.* tamen in propria persona pugnare non possunt, *c. Clerici 5. & c. seq. cit. caus. & q.* quia officium Clericatus eos reddit inhabiles ad pugnandum, *c. Ex multa 9. §. fin. de voto, Cl. hic V. Remordet.* Excepta tamen necessitate omnino inevitabili, sic desint laici, qui patriam contra hostes defendere, & vim illatam propulsare possint: tunc enim etiam propriis manibus occidendo hostes, quia tunc id est necessarium ad defensionem propriarum personarum, *Abb. in cit. c. Petitio num. 4.* & plures DD. apud *Fagnan. ibid. num. 3. & 4.*

Colligitur secundo. Si Clerici in bello justo aliquem vulnerent, etiam cum sanguinis effusione, sed citra cædem, aut mutilationem hominis, peccant quidem, nisi gravis necessitas ad id cogat; non tamen irregulares fiunt, etiamsi alii occiderint, vel mutilarint: idque clare deducitur ex *cit. c. Petitio, hoc tit.* in quo Pelagius Sacerdos quærebat de percussione, & fassus est, se percussisse, & plures alios in illo conflictu occisos fuisse: & tamen Papa respondet tantum de interfectione, per hoc indicans, Clericum non esse irregularem ex eo, quod aliquos percusserit, nisi ex percussione aliquis fuerit mortuus, *Innoc. hic in princip. & Abb. num. 3.* Non obstat *c. Sicut 6. §. fin. hoc tit.* nam id loquitur de bello injusto, in quo Clerici fiunt irregulares, etiamsi solum consilium præstent, vel armati assistant, si exinde ab aliis plures, vel etiam unus tantum, sint occisi, vel mutilati, ut colligitur a sensu contrario ex *c. Quantum 48. & seqq. dis. 50. Innoc. hic & Abb. in fine.*

CXVII. Resp. secundo. Omnes qui in bello justo, offensivo, sive aggressivo, per se, sive proprio facto hominem occidunt, vel mutilant, fiunt irregulares, secus est, si propriis manibus sanguinem non effundant, occidendo, vel mutilando, quamvis alii occidant, vel mutilent. Est communis DD. sententia, & quoad primam partem habetur in *c. 1. & c. Si quis 4. junct. Gl. V. Militaverit. dist. 51.* & patet etiam ex *cit. c. Petitio hoc tit.* Oritur autem hæc irregularitas ex defectu perfectæ lenitatis, a qua justitia non excusat, si cædes actu fuit secuta, *Navarr. cit. loc. num. 213. §. 3. Suarez cit. sec. 6. n. 6.* Altera pars constat ex *c. Præsentium 3. de Cleric.*

percuss.

perruss. &c. pen. h. t. ubi præcipitur solum, ut abstineat ab Altaris ministerio is, qui in publico conflictu aliquem occidit, vel de hoc conscientiam habet, & quamvis illo textus videatur loqui de bello defensivo, quod ab initio etiam tale erat, quia hostes infideles cœperunt invadere castrum: tamen postea transiit in bellum offensivum ex parte fidelium quia exeuntes a castro persecuti sunt hostes, *Suar. cit. sec. 6. num.* 4. Ratio est: quia in bello offensivo, si justum sit, milites dant operam sei licitæ, & justæ: si ergo per se non occidant, vel mutilent, neque sunt causa proxima homicidiorum, vel mutilationum, quæ ab aliis fiunt, sed tantum adjuvant, vel excitant ad strenue militandum, non censentur, nisi remote, & per accidens cooperari ad cædes ab aliis factas, ideoque id eis ad irregularitatem non imputatur, *Suar. citat. sec. 6. num.* 5. Prædictis non obstat, quod quando plures simul concurrunt ad occidendum, licet unus tantum occidat, omnes fiant irregulares, ut supra dictum, quia omnes censentur esse una causa moralis, ergo omnes sunt irregulares etiam illi, qui nullum occidunt. Respondent imprimis aliqui apud *Avilam dis. 6. sec. 3. num. 2. respons. ad 5.* pugnantes in bello justo; ideo non fiunt irregulares, quia licet una sint velut causa moralis, tamen dant operam rei licitæ, quod non est in iis, qui pugnant in bello injusto. Deinde Jus Canonicum noluit, ut pugnantes in bello justo fierent irregulares, nisi propria manu occidant, quia alias nimia multi fierent inhabiles ad Ordines, & sic retraherentur a bellis justis, *Avila cit. l.*

CXVIII. Hinc sequitur primo. Quod non fit irregularis dux belli, qui milites suos incitat ad fortiter pugnandum, quia non provocat illos directe, & determinate ad occidendum: nec qui arma dant militibus ad bellum justum, fiunt iregolares, quia est actio justa, indifferens, nisi in actuali conflictu dentur ad occidendum, *Suar. cit. sec. 6. numer.* 6. Sequitur secundo. Quod nec Clericus fit irregularis, si hortetur milites ad streoue pugnandum in bello justo, & quidem non tantum aore, sed etiam in actuali conflictu. *Covarr. §. 3. num. x. Suar. cit. l. num.* 8. quia non directe provocat ad cædes, sed ad fortiter pugnandum, quod est licitum, & justum; adeoque non nisi remote, & per accidens concurrit ad homicidium, dummodo non incitet ad hunc, vel illum in particulari occidendum, *Avila cit. loc.* Sed neque irregularis fit Clericus, si contra prohibitionem Ecclesiæ, vel Superioris sui, aut sine ejus licentia, bello intersit; nam etsi peccet, & male agat, non tamen prohibitio illa facta est ad vitandum homicidium, sed quia militia est valde aliena ab Altaris ministerio, ideoque Clericos dedecet, *Suar. cit. l.* Non obstat *c. Quod in dubiis. de pænit.* 5. ubi statuitur deponendos esse Sacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, vel alios incitant ad pugnandum; nam vel loquitur de bello injusto, *Gl. ibid. V. Incitant.* vel de incitatione, per quam etiam aliquis in particulari inducitur ad occidendum, vel mutilandum, *Suar. cit. l. num.* 10.

Porro si Clericus etiam in Sacris constitutus, ex dispensatione pugnet in bello justo, non fit irregularis, quia tacite cum illo dispensatum fuit in irregularitate, *Sylvest. V. Homicidium.* 3. *q.* 6. *num.* 6.

S E C T I O V.

De mutilatione, & Dispensatione in prædictis duabus irregularitatibus.

§. I.

Quid sit mutilatio, & qualis irregularitas ex illa contrahatur.

CXIX. Assertio 1. Mutilatio proprie dicta, est alicujus membri amputatio, sive abscissio, uti colligitur ex *Clericis. 5. Ne Clerici, vel Monachi & c. In Archiepiscopatu. 4. de raptorib.* ac proinde ad mutilationem non sufficit vulneratio, vel sanguinis effusio, quantumvis copiosa, nec si pars aliqua carnis abscindatur, quia caro non est membrum proprie, ac stricte dictum, *Suar. dis. 44. de cens. sec. 2. numer* 6. & alii DD. communiter. Quid autem nomine membri intelligatur, non conveniunt DD. Communis sententia apud *Molin. tr. 3. dis. 69. num. 2. Sylvest. V. Homicidium. 3. q. 3. dicto 2. Covarr. in cit. Clem. un. p. 3. in princ. num. 8. Navarr. citat. cap. 27. num. 206. Avila p. 7. dis. 5. sec. 1. dub. 2.* & alii dicunt, illam partem corporis humani esse proprie membrum, quæ peculiarem functionem, sive distinctum ab aliis partibus officium habet, ut oculus ad videndum, auris ad audiendum &c. & sic de reliquis. Idque colligitur ex *l. Item. 10. in princ. ff. Ædilit. Edicto*, ubi digitos dicitur pars membri *Gothofr. ibid. lit. S.* Et ex 1. *Cor.* 12. ubi dicitur: *omnia membra corporis non eundem actum habent*: adeoque membra sunt, quæ distinctam operationem habent. Cum ergo materia irregularitatis sit odiosa, restringenda est, & verbum *membri* stricte accipiendum est pro parte principali corporis, quæ distinctum officium habet ab aliis, & est integrum organum, sive instrumentum ad peculiarem aliquam operationem.

Ex quo infertur, is qui alterius abscindit cartilaginem auricum, vel nasi, non fit irregularis, quia non est membrum, & licet ad sensationem aliquid conferat, non tamen per illam exercetur operatio sentiendi, sed potius spectat solum ad ornatum, & custodiam membri, nempe auris, vel nasi. Neque is, qui digitum abscindit, etiam pollicem, vel indicem, fit irregularis, quia digitus non est membrum, sed solum pars membri, non enim peculiarem operationem habet distinctam ab operatione manus, cui instrumenti loco in operando inservit. Atque hæc sententia, præsertim ob DD. auctoritatem probabilis est, & in praxi tuta.

CXX. Contrariam tamen sententiam post Cajetanum tenet *Suar. cit. l. num. 7. & 8. Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. cap. 11. numer.* 2. Ratio est: quia etsi, physice loquendo, vel etiam secundum leges civiles pœnales, membri nomine intelligatur integrum membrum principale, ut manus, vel pes, tamen quoad irregularitatem, secundum Canones, vel non requiritur mutilatio membri, sed absoluta mutilatio, ut patet ex *Clem. un. h. tit.* ibi: *mutilat invasorem*, quæ fit, si principale membrum notabiliter minuatur, etsi non totum abscindatur, spectata propria significatione latina verbi *mutilare*: vel si aliquando in Canonibus fiat mentio membri, indicatur, quod sufficiat membri diminutio, ut patet ex *cap. 1. de Cleric. pugnant. in duello*, ibi: *vel membrorum diminutio*: cujusmodi diminutio gravis, & sufficiens ad irregularitatem censetur, quæ communi æstimatione, & judicio hominum, membrum principale, ut oculum, manum, vel pedem notabiliter deformat, vel notabile impedimentum affert ad actiones videndi, audiendi, ambulandi &c. exercendas. Unde irregularis erit, si quis cartilaginem auris, vel nasi abscindat, quia multum præstat ad organum auditus, vel odoratus, vel si tres majores digitos manus abscindat, quia per hujusmodi abscissionem integritas corporis humani in principali parte organica, sive membro notabiliter diminuitur, illudque imperfectum, sive mutilum redditur, *Suar. cit. l. num. 8. & 9.* Similiter abscissio mamillæ fœminæ gravis est mutilatio, & sufficiens ad inducendam irregularitatem, non minus, quam si abscindatur organum seminis in viro, cum habeat proprium actum, nempe generare lac, & lactare infantem, & utramque unaquæque mamilla etiam seorsim ab altera efficit, *Suar. cit. l. num. 9. & Molin. cit. dis. 69. num. 9.*

CXXI. Assertio 2. Ex mutilatione, & detruncatione membrorum incurritur irregularitas, sicut ex homicidio, cui illa quoad pœnam irregularitatis in jure æquiparatur, ut constat ex *c. In Archiepiscopatu. 4. de raptorib. & Clem. un. mult. Gl. V. Mutilat. h. tit.* sive quia per se directe, vel indirecte mutilaverit, sive per alium, mandando, consulendo, vel aliter cooperando ad mutilationem, & sive mutilatio fuerit illicita, sive licita: nam ob illam interdum contrahitur irregularitas, ex defectu perfectæ lenitatis juxta ea, quæ dicta sunt supra de homicidio *Molin. tr. 3. de just. dis. 68. in princ.* Est autem irregularitas mutilationis distincta ab irregularitate homicidii, cum qua conjungitur, propter similitudinem culpæ, & distinguuntur ut perfectum, & imperfectum. Unde si quis percutiat, vel vulneret aliquem, animo mutilandi tantum, & non occidendi, irregularis fiet, non titulo homicidii, sed præcise causa mutilationis, si hæc actu sit secuta, *Suar. cit. dis. 44. sec. 2. n. 3.* Cum ergo sint duæ distinctæ irregularitates, sequitur, non omnia, quæ jure statuta sunt circa irregularitatem voluntarii homicidii, etiam extendi ad voluntariam mutilationem. Qua in re hanc ait *Suar. cit. l. num. 4.* tenendam esse regulam, ut quæ jure statuta sunt circa irregularitatem homicidii, si pœnam diminuant, extendenda sint ad irregularitatem mutilationis; non item si pœnam augeant. Contra vero, si Jus aliquid disponat circa irregularitatem mutilationis, quod rigorem contineat, extendi debet ad homicidium: non propter argumentum a simili, vel a minori ad majus, quocunque modo; sed propter argumentum a parte ad totum, quia in homicidio mutilatio continetur formaliter, vel eminenter, tanquam pars in toto. Si vero favorem contineat, non est extendendum, quia si pœna minuatur in delicto minore, seu partiali, non sequitur etiam diminui in majori, vel totali.

§. II.

An qui membrum debilitat, vel aridum, & inutile mutilat, vel abscindit, vel seipsum mutilat, fiat irregularis?

CXXII. Assertio 1. Qui membrum debilitat, id est, lædendo, vel vulnerando, aridum, & inutile reddit ad operandum, citra mutilationem tamen, sive abscissionem, non fit irregularis, quia aliud est, proprie loquendo, mutilare, & detruncare, sive membrum abscindere: aliud debilitare, sive aridum illud reddere, & inutile ad operandum, ita tamen ut vivum maneat, nec abscindatur. Cum ergo Canones pœnam irregularitatis solum imponant homicidio, & mutilationi, sub iis non comprehenditur sola debilitatio, neque ad illam extendi debet; nam irregularitas non incurritur, nisi jure sit expressa. Idque confirmatur ex *c. Si cut. 47. caus. 2. q. 1.* ubi dicitur: quod verum sit membrum, quamvis sine sanguine, & inefficax, & mortuum sit, scilicet quoad operationem. Nec obstat, quod paria sint non esse, & inutile esse: nam paria sunt, quoad operationem, quia quod inutile est, perinde non operatur, ac si non esset: non autem quoad effectum contrahendi irregularitatem, quia is, qui solum debilitat, non fit irregularis, ob causam jam allatam. Præterquam quod membrum aridum saltem valet ad decorem, sive non deformat, etsi operari non possit, sicut membrum omnino abscissum, *Navarr. cit. l. num. 206. Covarr. in Clement. unic. p. 3. num. 9. Suar. citat. l. num.* 5. Ex quo infertur, quod Judex, qui torquendo reum, debilitat membrum, & inutile reddit, non fit irregularis.

CXXIII. Assertio 2. Si quis membrum aridum, & inutile, sive impeditum ad officium suum exercendum detruncat, sive abscindit, tunc distinguendum, est: vel enim membrum, v. g. manus, est ita læsum, & debilitatum, ut sit omnino aridum redditum, id est, mortuum, nec anima humana amplius informatum, quamvis id exterius non appareat (quod tamen vix fieri potest) & tunc is, qui abscindit tale membrum, non fit irregularis per detruncationem, cum tale membrum sit quasi non membrum, quippe quod anima hominis non amplius informatur: sicut is, qui truncat cadaver, abscindendo v. g. manum mortuam illius,

non

non potest dici irregularis, cum non mutilet hominem. Veruntamen ille, qui tale membrum ita debilitavit, & læsit, ut omnino aresceret & vitam perderet, etiamsi a reliquo corpore non absciderit, censendus est irregularis, quia substantialiter mutilat corpus humanum, privando illud suo membro principali, cum membrum mortuum non sit amplius membrum humanum proprie dictum. Et hoc casu habet locum regula illa, *paria sunt non esse, aut inutile esse*. Vel abscindit quis membrum debilitatum quidem, vel inutile ad suam operationem, sive munus exercendum, adhuc tamen vivum; adeoque verum membrum: & talis quoque fit irregularis, quia vere mutilat corpus humanum, abscindendo vivum ejus membrum, & partem organicam principalem. Nec refert, quod sit membrum inutile ad exercitium sui muneris quia hoc est per accidens, & eo non obstante, talis abscissio est gravis deformatio, quæ sufficit, supposita alicujus membri, sive partis principalis truncatione, *Navarr. cit. cap.* 27. *num.* 219. *Suar. cit. dis.* 44. *sec. cap. num.* 12. Porro si quis aliquem notabiliter deformat, ita ut ad Ordines promoveri non possit, v. g. faciem vulnerando, relicta deformi cicatrice, sed citra mutilationem, quia nullam partem, sive membrum corporis abscindit, non est irregularis, ut docet *Navarr. cit. l. Suar. cit. l. num.* 12. & alii communiter contra *Silvest.* Ratio est: quia præter homicidium, & mutilationem, nulla alia irregularitas, quæ ex læsione, seu vulneratione corporis incurratur, est in Jure expressa: ergo cum deformatio per se sola non sit mutilatio, propter illam non contrahitur irregularitas: nec refert, quod sic deformatus irregularis fiat: nam non semper qui alterum irregularem facit, ideo etiam ipse irregularis fit, sed eo solum casu, quando id Jure expressum est, ut si aliquem deformet per cædem, vel mutilationem, *Suar. cit. l.*

CXXIV. Assertio 3. Quoties quis, mutilando alium, fit irregularis, fit etiam mutilando se ipsum, eodem modo, quamvis mutilatio sui ipsius sufficiat ad irregularitatem, quæ in alio facta non sufficeret, ut si quis partem digiti sibi ipsi volens, & illicite abscindat, fit irregularis, quia in ea re major atrocitas apparet, *c. Qui partem.* 6. *dis.* 25. nemo enim est dominus membrorum suorum, *l. Liber homo* 13. *ff. ad leg. Aquil. Navarr. cit. cap.* 27. *num.* 217. & 219. *Suar. cit. dis.* 44. *Sect.* 2. *num.* 10. ubi ait, duplicem esse distinguendam mutilationem, unam activam, alteram passivam, per quam aliquis ob defectum corporis, fit inhabilis ad congruum exercitium Ordinis, præsertim ad celebrationem Missæ, sine scandalo, sive a se, sive ab alio sit deformatus. Unde fit, ut quis interdum faciat, percutiendo, vel vulnerando alterum, irregularem, licet ipse non fiat. quia potest alterum reddere inhabilem ad Altaris ministerium, sine mutilatione: & vice versa contingere potest, ut irregularis fiat mutilans, non autem mutilatus, ut si quis per injuriam, & invitus ab alio sit castratus, seu Eunuchus factus.

§. III.

De dispensatione in irregularitate contracta ex homicidio, & mutilatione.

Effectus hujus irregularitatis est, reddere inhabilem ad Ordines suscipiendos, & susceptos exequendos, sive exercendos, nisi dispensetur, ideoque de dispensatione hic agendum.

CXXV. Quæritur primo. An & quis possit dispensare cum homicida injusto, & directe voluntario? Resp. certum est Papam dispensare posse; quia omnis irregularitas, saltem in nova lege Evangelica, Jure humano Ecclesiastico est inducta. Unde cum dicitur, hanc irregularitatem esse indispensabilem, id non ita intelligendum est, quod absolute in illa dispensari non possit, sed quia non nisi raro, & difficulter etiam a Papa in illa dispensatur, ut ex communi docet *Abb. in c. Sicut.* 6. *num.* 12. *h. tit. Sylvest. V. Homicidium.* 3. *q.* 8. *dicto* 2. *Covarr. in Clement. unic. p.* 2. §. 3. *num.* 3. Solet autem Papa fere tantum dispensare cum eo, qui Religiosus est, vel esse vult in Ordine aliquo Religiosorum Mendicantium, ut refert *Covarr. citat. l.* Porro solus Papa dispensare potest, tam in homicidio publico, quam in occulto, ut patet ex Concilio Tridentino *Sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* ubi Episcopis conceditur facultas dispensandi in omni irregularitate proveniente ex delicto occulto, ea excepta, quæ oritur ex homicidio voluntario. An autem Episcopus dispensare possit cum homicida directe voluntario, spectato Jure communi antiquo, dubitatur? Probabilius est, etiam olim, ante Concil. Trident. Episcopum non potuisse dispensare in homicidio voluntario, sive publico, sive occulto, & quoad sacros Ordines suscipiendos, vel eos exercendos ut colligitur ex *c. Minor.* 4. *dist.* 50. & ibi *Gl. V. Minor.* & ex *cap.* 2. *de Cleric. pugnant. in duello. Sylvest. cit. l. dicto* 4. & 6. *Covarr. cit. l. num.* 5. At vero quoad Ordines minores, & beneficium simplex potuit Episcopus dispensare, ut colligitur ex *cit. c. Minor. & cit. cap.* 2. ubi solum de sacris Ordinibus fit mentio, & in fine dicitur, *poterit tamen cum eo circa habendum beneficium misericorditer dispensari*, ubi *Abb. num.* 5. ait: quando in Jure conceditur Episcopis absolute, & simpliciter dispensatio, debet intelligi de beneficio simplici, quia in materia dispensationis, per quam derogatur Juri communi, debent verba stricte intelligi, atque hæc procedunt de Jure Canonico antiquo: nam post Concilium Trident. Episcopus nec quoad suscipiendos Ordines minores, nec exercendos, neque ad obtinendum beneficium simplex, dispensare potest cum homicida directe voluntario, ut patet ex *Sess.* 14. *cap.* 7. *de reform.* ubi dicitur, quia sua vo-„ luntate homicidium perpetraverit, etsi crimen occultum „ fuerit, nullo tempore ad sacros Ordines promoveri pos-„ sit, nec illi aliqua beneficia Ecclesiastica, etiamsi curam „ animarum non habeant, conferri liceat, sed Omni Ordi-„ ne, & beneficio Ecclesiastico perpetuo careat. Ubi aufer-„ tur Episcopis omnis potestas dispensandi, non solum quoad susceptionem, sed etiam quoad usum Ordinum, quia usus Ordinum, etiam minorum, est Officium, Ecclesiasticum, *Avila p.* 7. *dis.* 6. *sec.* 5. *dub.* 3. *concl.* 2. & 2. *Laym. l.* 3. *tract.* 3. *p.* 3. *c.* 12. *ass.* 6. Veruntamen non solum Jure antiquo, sed etiam hodierno potest Episcopus in casu urgentis necessitatis, ad vitandam infamiam, vel scandalum, vel aliud grave periculum, & si non sit facilis recursus ad Papam, dispensare cum eo, qui occultum homicidium commisit, ut in Ordinibus etiam sacris ministrare, & celebrare possit, quamdiu culpa & defectus occultus manet, & donec a Papa dispensatio impetretur, *Avila cit. l. dub.* 3. *concl.* 2. *in fine Laym. cit. l.*

CXXVI. Quæritur secundo. An sicut Episcopus non potest dispensare in homicidio occulto directe voluntario: ita nec in mutilatione voluntaria, & illicita, etsi occulta sit? Resp. probabile est, posse dispensare, ut docet *Suar. dis.* 44. *de cens. sec.* 2. *num.* 4. *Avila cit. l. dub.* 4. *Laym. citat. cap.* 12. *num.* 2. *ass.* 2. contra *Sanch. l.* 1. *Mor. cap.* 10. *num.* 49. Probatur, tum quia Concilium non excepit irregularitatem ex mutilatione, sed tantum ex homicidio voluntario: mutilatio autem non est homicidium, sed delictum minus illo; adeoque exceptio homicidii firmat regulam in aliis non exceptis. Tum quia facultas dispensandi in omni irregularitate ex delicto occulto concessa est Episcopis, tanquam facultas ordinaria, ergo reservatio, sive restrictio illius, cum sit quid odiosum, & derogans Episcoporum potestati, non debet extendi ultra verborum proprietatem. Nec refert, quod homicidium, & mutilatio in jure æquiparantur, quoad irregularitatem incurrendam, non tamen æquiparantur quoad gravitatem culpæ, nec quoad dispensationem, nec quoad alia. Et ita etiam declaravit S. Congregatio Concilii apud *Jo. Gallemart. cit. cap.* 6. *num.* 3.

CXXVII. Quæritur tertio. An Episcopus possit dispensare cum homicida occulto, qui non ex proposito, & directe intenderat hominem occidere, sed solum indirecte, & in causa, ut si quis in rixæ subito contingente, ira succensus occidat auctorem rixæ, ne ab illo occideretur? Resp. posse dispensare, ut docet *Navarr. cit. cap.* 23. *num.* 140. & *lib.* 5. *consil.* 27. *h. t. Suar. cit. dis.* 44. *sec.* 1. *num.* 4. *Avila cit. sec.* 5. *dub.* 5. *concl.* 3. *Laym. cit. c.* 12. *num.* 2. *ass.* 4. contra *Molin.* & *Azor.* Ratio est: quia licet hujusmodi homicidium non sit mere casuale: non est tamen simpliciter, & perfecte voluntarium, cum non fiat ex proposito directo, & formali, sed solum sit voluntarium secundum quid, indirecte, & in sua causa, & veluti mixtum ex voluntario, & casuali, secundum doctrinam *S. Thom.* 2. 2. *q.* 64. *art.* 8. ideoque probabile est, quod a Tridentino sub exceptione homicidii voluntarii non fuerit comprehensum: exempla esse possunt, præter aliarum, si quis mulierem prægnantem incaute percussit, causando abortum. Si quis regulam in rectam improvide projiciendo, hominem occidit: si quis mandavit alteri, ut aliquem percutiat, citra mortem, & ille hominem occidit &c. His adde, quod Episcopus potest etiam dispensare in irregularitate contracta ex homicidio casuali mixto, sive indirecte voluntario, etiam ad sacros Ordines, sive suscipiendos, sive susceptos exercendos, & beneficium curatum, si sit occultum homicidium, nec deductum ad forum contentiosum, vi Concilii Trident. *Sess.* 24. *cap.* 6. *de reform.* ubi Episcopis conceditur facultas dispensandi in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta irregularitate homicidii voluntarii, a quo distinguitur homicidium casuale, & indirecte solum voluntarium; adeoque ibi non excipitur, *Avila cit. sec.* 5. *dub.* 2. *concl.* 2. quin imo post Concil. Trident. potest Episcopus dispensare in homicidio casuali mixto, sive indirecte voluntario, saltem ad ordines minores, & beneficium simplex, quamvis notorium & publicum sit: nam ex Jure antiquo id poterat, ut quoad Ordines constat ex *c. Ad audientiam.* 12. *h. tit.* quoad beneficium ex *cap.* 2. *de Cleric. pugnant. &c.* quia Concilium non abstulit Episcopis, quod poterant Jure antiquo, quoad homicidium indirecte voluntarium: potest etiam Episcopus dispensare cum hujusmodi homicida, etiam publico, ad retinendum beneficium curatum jam obtentum, *Navarr. citat. cap.* 27. *num.* 240. *in fine, Avila citat. l. dub.* 2. *concl.* 3. *Laym. cit. l. num.* 3. *assert.* 6.

CXXVIII. Quæritur quarto. An Episcopus possit dispensare in irregularitate proveniente ex homicidio justo? Resp. primo. Episcopus potest dispensare in homicidio occulto facto defensionis causa, sed excedente moderamen inculpatæ tutelæ, *Navarr. cit. cap.* 27. *num.* 239. & *l.* 5. *consil.* 36. *h. t. Avila dis.* 6. *sec.* 5. *dub.* 5. *concl.* 1. *Laym. cit. cap.* 12. *num.* 2. *ass.* 3. Ratio est: quia in citato Decreto Concilii in potestate dispensandi in irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, solum excipitur homicidium directe & simpliciter voluntarium, & illicitum: homicidium vero, defensionis causa, factum, sed cum excessu inculpatæ tutelæ, est quidem illicitum, ratione hujus excessus, non tamen est simpliciter voluntarium, quia non sponte, sed coacte fit, ob necessariam sui defensionem, in qua solum quoad modum peccatur. Non obstat, quod in Concil. Trident. *Sess.* 14. *c.* 7. *de reform.* dicitur, in homicidio casu commisso, vel vim vi repellendo, ut quis se a morte defenderet, dispensationem committendam esse Ordinario loci, aut ex causa Metropolitano, vel Episcopo viciniori: quo significatur, commissionem non factam, sed faciendam esse per Papam. Nam ibi est sermo de homicidio casuali, aut necessario publico, non autem de occulto, ut patet ex verbis subjunctis: *qui nonnisi causa cognita, & probatis precibus, ac narratis, nec aliter dispensare possit.* Quare Concilium *cit. l.* vult dicere, quod homicidium in se directe voluntarium sit indispensabile, id est rarissime in eo dispensatur. Si vero in se sit volitum, ob causam defensionis, & occultum, dispensare in eo potest Episcopus: si vero sit publicum, non est indispensabile, quia pote-

poterit committi loci Ordinario, ut causa cognita, in eo dispenset, *Avila cit. dub. 5. post 1. conclus.*

CXXIX. Resp. Secundo. Episcopus, vi facultatis concessæ in Concil. Trid. *Sess. 24. c. 6. de reform.* dispensandi in omni irregularitate proveniente ex delicto occulto, non potest dispensare in irregularitate ex defectu perfectæ lenitatis, ut cum Judice, accusatore, teste, nec cum milite occidente in bello aggressivo justo, ut docet *Navarr. cit. c. 27. n. 217. & l. 5. consil. 39. h. t. Avila cit. dis. 6. sec. 5. dub. 1. concl. 1. Laym. cit. c. 12. num. 5.* Ratio est: quia tale homicidium, etsi sit justum, est tamen directe, sive in se volitum; adeoque non potest comprehendi sub casuali, ut vult *Cov.* quod non est directe voluntarium, sed tantum indirecte, & in causa. Deinde in Concilio non datur facultas dispensandi Episcopis, nisi in irregularitate ex delicto occulto, hæc autem non descendit ex delicto. Veruntamen si Clericus, contra Canones in bello justo pugnet, & propria manu occidat, potest cum eo dispensare Episcopus, quia etsi tale homicidium sit illicitum contra prohibitionem Juris Canonici, propter indecentiam Status, non tamen est injustum: sub exceptione autem homicidii voluntarii in Decreto Concilii intelligitur solum homicidium injustum, *Avila cit. sec. 5. dub. 5. in fine*, ubi addit, idem dicendum de irregularitate contracta a Clerico, qui accusavit in causa sanguinis, sine protestatione, vel testis fuit, vel Advocatus.

CXXX. Quæritur quinto. Quam potestatem dispensandi habeant ii, quibus privilegium concessum est dispensandi in omni irregularitate, excepta bigamia, & homicidio voluntario? R. posse dispensare in omni irregularitate proveniente ex homicidio indirecte & imperfecte voluntario, & in eo, quod factum est ob defensionem, cum excessu moderaminis, ut ex supra dictis patet. Item in irregularitate, ob defectum perfectæ lenitatis, quale est homicidium justum commissum a Judice, & quam incurrit accusator, testis, & similes concurrentes ad illud, & miles in bello justo. Ratio est: quia homicidium justum, proprie, & in rigore loquendo, non est homicidium, sed hominis occisio, quia non est crimen: & homicidii voluntarii nomine, in illa exceptione, quæ semper fieri solet in hujusmodi privilegiis, intelligitur homicidium injustum, *Avila cit. sec. 5. dub. 1. & 2. Laym. cit. l. n. 4. ass. 7.* Aliud est, si per privilegium specifice, & expresse concedatur facultas dispensandi in homicidio casuali: tunc enim, vi illius, non potest dispensari in irregularitate, ex defectu lenitatis, quia homicidium justum est directe voluntarium, non item casuale, *Avila c. l. concl. 3.* contra *Covarr.* Putat tamen *Laym. c. l.* si facultas dispensandi in irregularitatibus tantum concessa sit Regularibus pro foro conscientiæ, ea non facile uti debere, si factum sit notorium, quia talem dispensationem Episcopi in foro externo non tenentur admittere.

T I T U L U S XIII.

De Torneamentis.

Actum est in Titulis præcedentibus de homicidio in genere, & in specie, nunc agitur hoc, & duobus sequentibus Titulis, de quibusdam actibus, qui quandoque causam, sive occasionem homicidii præbent, & per quos ad illud, etsi non semper, aliquando tamen devenitur. Extat hic Titulus etiam in Extravagantibus Joann. XXII.

I. Continentur in hoc Titulo duo capitula, in quorum primo, quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. *c. 20.* & incipit *Felicis memoriæ*, prohi-
„ bentur detestabiles illæ nundinæ, seu feriæ, quæ vulgo
„ torneamenta vocantur, in quibus milites ex condicto con-
„ venire solent, & ad ostentationem virium suarum, & au-
„ daciæ, temere congredi (& ideo talis ludus tanquam
„ noxius prohibetur etiam in *l. Cum lusus 10. ff. ad Leg. Aquil.*
„ *Gl. hic V. Temere.*) unde mortis & animarum pericula sæ-
„ pe proveniunt. Quod si quis eorum mortuus fuerit, quam-
„ vis ei petenti pœnitentia non denegetur, Ecclesiastica
„ tamen sepultura carere debet.

II. Ubi notandum primo, etsi torneamenta, in quibus pugiles, dum inter se exercentur, & unus alium occidit, non injuriæ, sed gloriæ, & virtutis causa, videantur Jure Civili esse permissa, aut saltem impunita relinqui, *l. Qua actione 7. §. Si quis in colluctatione ff. ad Leg. Aquil.* tamen de jure Canonico sunt prohibita, ob cædes hominum, quæ frequenter exinde provenire solent, *Gl. in Extravag. quia in futurorum unic. Joannis XXII. h. t. V. Torneamenta*, nisi tamen cum tali moderamine fiant, ut cesset periculum mortis, tametsi raro, & per accidens sequatur mors, vel grave vulnus infligatur: tunc enim non sunt prohibita, *Nav. in man. c. 15. n. 9. Azor. p. 3. Instit. l. 2. c. 15. not. 1. Rodriq. tom. 3. q. 6. art. 1. §. 10.*

Et hinc in *cit. Extrav. unic.* revocatur Constitutio Clementis V. quæ incipit, *Passiones*, in qua torneamenta in quibusdam regnis prohibita sunt, sub pœna excommunicationis in personas, & interdicti in Terras eorum lata, non tantum in exercentes torneamenta, vel hastiludia hujusmodi, sed etiam in ferentes eis opem, consilium, & favorem, vel recipientes eos in locis, vel domibus suis, aut commercium quomodolibet cum eisdem exercentes. Illi vero, qui hujus occasione sententias excommunicationis, & interdicti incurrerunt, ibidem absolvuntur, sicut ab irregularitate inde contracta. Prædicta autem Constitutio Clement. V. revocata fuit, quia plures per illam a subsidio Terræ Sanctæ, & a militia revocabantur, ne prædictas censuras incurrerent, ut habetur in *cit. Extravag.*

Notandum secundo. Pœna eorum, qui cum periculo mortis, & gravis vulnerationis hujusmodi torneamenta, & pugnas, seu conflictus cum armis, & equis exercent (quæ vulgo, & Germanice *Turnier* vocantur) est, ut, licet lethaliter vulnerati supervixerint, & pœniteant, eis viaticum non denegetur, *c. Si quis 6. caus. 26. q. 6. Gl. hic V. Negetur.* Ecclesiastica tamen sepultura priventur, & sic conceditur eis majus, scilicet Corpus Christi, & quod minus est, prohibetur ex causa, ut potius consulatur vivis, quam defunctis, nempe ut vivi deterreantur a talibus, cum viderint, illos sepeliri in campis, *Gl. fin. hic & Hostiens.* Is vero, qui aliquem in torneamentis occidit, eadem pœna plectitur, qua ipsi homicidæ, *Hostiens. in sum. h. t. n. 3.*

Notandum tertio. Ecclesia potest etiam Laicis prohibere ludum periculosum, & noxium animæ, adjecta pœna in transgressores, ut patet ex hoc *c. Abb. hic n. 2.*

III. Præterea in *c. Ad audientiam 2. h. t.* habetur, quod
„ quidam, non animo ludendi, seu pugnandi, sed causa
„ exigendi quædam debita, secessit ad locum torneamen-
„ tis exercendis deputatum, in quo casu ex equo cadens
„ mortuus est, cui Ecclesiastica sepultura denegata fuit:
„ quæsitum fuit, an juste? Respondet Alexander III. quod
„ his tantum Ecclesiastica sepultura debeat interdici, qui
„ animo exercendi torneamenta, accedentes, ibidem de-
„ cedunt: si ergo constiterit, quod ad prædictum torne-
„ mentum, non animo ludendi, sed ad recipienda credi-
„ ta pervenerit: licet ibi fortuito casu (qui prævideri
„ non potuit, unde ipsi obesse non debuit, *Gl. hic V. eod.*)
„ obierit: corpus ejus dispensatione (illa scilicet genera-
„ li, qua conceditur omnium Christianorum corpora in
„ cemeteriis sepeliri, *Gl. hic V. eod.*) Ecclesiasticæ tradi
„ debet sepulturæ. Idemque est, si causa spectandi cantum accessit, quia cum ista sit pœna, debet restringi ad
„ proprios terminos, *Abb. hic not. 1.* maxime si corpus Do-
„ mini cum acceperit, & oleo sacro extremum inunctus
„ fuerit, ut additur in fine, quamvis idem esset, etiamsi hæc Sacramenta non recepisset, dummodo non constet, quod in peccato mortali obierit, vel ante mortem signa pœnitentiæ ediderit, *Gl. fin. hic.* Hinc colligitur, quod in delictis animus spectari debeat, quia voluntas, & propositum distinguunt maleficia, *l. Qui injuria 53. ff. de furtis c. Cum voluntate 55. in princ. de sent. excomm. Gl. hic V. Animo, & Hostiens.*

T I T U L U S XIV.

De Clericis Pugnantibus in Duello.

§. I.

Quid sit duellum, & quando sit prohibitum, vel licitum? & de pœnis Jure statutis in eos, qui meunt illicitum duellum.

Assertio 1. Duellum sic dictum, quasi duorum bellum est singularis pugna duorum inter se, ex condicto, susceptа, *Hostiens. in summa n. 1. h. t. Sylvest. V. Duellum, n. 1. Azor par. 3. Institut. l. 2. c. 5. not.* Est autem illicitum, & prohibitum, Jure naturali, & Divino, ac humano, Civili, & Canonico, *c. Monomachiam 22. caus. 2. qu. 5. cap. 1. & 2 h. t. & l. unic. C. de gladiatorib. libr. 11.* Et inprimis quidem illicitum est duellum, quod offertur, aut acceptatur ad probationem veritatis, & criminis purgationem, tum quia illud est tentare DEUM; est enim petere miraculum ut ostendatur veritas, quod illicitum est: tum quia non est medium aptum ad manifestandum veritatem, cum accidere possit, ut innocens in duello victus succumbat, & occidatur, vel membro mutiletur: nocens vero victor evadat, ideoque hujusmodi duella inita manifestandæ veritatis causa, damnantur tanquam vana, & superstitiosa sortilegia, secundum doctrinam *S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. in fine, & ibi Cajetan. Silvest. c. l. q. 2. n. 2. Azor. cit. c. 5. q. 1.* Secundo, illicitum est etiam duellum, quod indicitur ad vires corporis ostendendas, & gloriam inde captandam, si vincat, quia contra rectam rationem est, se periculo mortis exponere, ob tam vanum finem, *Azor c. l. q. 2. Sayrus in Clavi regia l. 7. c. 13. n. 13.* Tertio, quando indicitur, vel acceptatur duellum, ad dirimendam, seu terminandam litem civilem, quia alioquin non acceptans non potest consequi justitiam, vel perdit causam suam, magno suo damno, illicitum est duellum, etiam ex parte acceptantis, tum quia non est aptum medium ad hunc finem, quia semper exponitur periculo justitia causæ, una cum periculo vitæ propriæ, vel alterius: tum quia alia sunt ad eum finem obtinendum media, nempe vel transactio partium, vel sententia Judicis, vel si causa postulet, commune, seu publicum bellum, adeoque acceptans duellum, non tam est defensor, quam aggressor, *Azor c. l. q. 5. Sayrus c. l. nu. 14.* Quarto, nec licitum est duellum acceptare, ad tuendum proprium honorem, vel ignominiam vitandam, quia provocatus apud viros bonos, & sapientes nullam facit honoris sui jacturam: aliud est de invaso, qui aliter non potest tueri honorem suum, nisi occidendo invasorem, *Azor cit. loco qu. 6. Sayrus c. l. nu. 13.* Quinto, neque licitum est duellum indictum, vel acceptatum ad spectantium animos oblectandos, nimis enim atrox, & crudele medium est ad finem eam parvi momenti, *Azor c. l. qu. 2. Sayrus c. l. num. 14.* multo minus ad vindictam privatam sumendam licitum est duellum indicere *Azor. c. l.*

II. Assertio 2. Sunt tamen plures casus, in quibus licitum est duellum privatum acceptare. Veluti primo, si Rex vel

vel Princeps justum bellum gerat, quia non habet sufficientes vires ad resistendum hostibus, ideo committitur res duello, inter duos, vel plures milites utriusque exercitus decidenda, ut quæ pars vicerit, causam obtineat, *Navarr. in man. c. 11. num. 39. & cap. 15. num. 9. Azor. citat. cap. 5. quæst. 3. Laym. citat. cap. 23. num. 26.* ubi addit ex Cajetano, & Valentia, hoc casu, licitum esse, non solum acceptare duellum, sed etiam ad illud inducere, & provocare, id necessarium esset ad communem cladem avertendam, cum non aggrediendi, seu vindicandi causa, sed defendendi id fiat. Similiter licitum est hujusmodi singulare certamen inter milites duorum exercituum, unius contra unum, vel plurium contra plures, provocatis acceptare, ne exercitus hostium audacior fiat ad prælium: vel ne milites provocati animo concidant, & spem victoriæ abjiciant, vel ut consulatur honori, & famæ militum, vel ob alias similes causas, *Azor. cit. c. 5. q. 4.*

Secundo, si quis ab alio per calumniam accusetur, coram Judice, & certo, vel probabilissime prævideat, se condemnandum ad mortem, vel membri mutilationem, nisi oblatum duellum acceptet: hoc casu, si non potest aliter se liberare ab iniquo calumniatore, potest acceptare duellum sibi oblatum, interveniente consensu Judicis: tunc enim innocens se, vitamque suam tantum defendit ab injuria illata, quod jure naturæ licitum est, *Navarr. citat. loc. Azor. citat. cap. 5. quæst. 3. Satyr. citat. cap. 13. numer. 15.* Idemque est, si ab iniquo Judice innocens condemnetur, ut vel in duello pugnet, vel mortem subeat, quia tunc potest per incertum duelli periculum certam alioquin mortem a Judice intentatam effugere, etiam cum detrimento tertii, cum quo pugnaturus est, neque hoc est proprie duellum, sed defensio, & repulsio injuriæ, *Sayr. c. l. num. 15.*

Tertio, si duo Rei a Principe, aut Judice ad mortem sint damnati, ut unus alium occidat, vita ei, qui vicerit, & alterum prævenerit, condonata, id quidem secundum se videtur licitum esse, nec contrarium juri naturali, quia cum uterque reus sit mortis, unus constituitur in alterum minister justitiæ, ut sententiam mortis in eum exequatur: tamen quia id non caret periculo scandali, ob adjunctas circumstantias, ideo non expedit, ut id fiat, nec licitum est, quamvis ipsi Rei talem facultatem a Principe, vel Magistratu sibi factam licite acceptare possint, non ex odio, sed zelo publicæ justitiæ, & propriæ vitæ servandæ causa, *Azor. citat. cap. 5. quæst. 7. Layman lib. 3. tract. 3. part. 3. cap. 5. num. 1.*

III. Cæterum quænam pœnæ Jure statutæ sint in eos qui ineunt illicitum duellum, habetur in *Concil. Trident. Sess. 25. cap. 19. de reform.* ubi primo excommunicantur Imperatores, Reges, Duces, Principes, Comites, & alii quicunque Domini temporales, concedentes locum ad Monomachiam in suis Terris. Secundo, iidem privantur jurisdictione, dominio civitatis, castri, vel loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiserint, si id ab Ecclesia obtineant: quod si sit feudum, id statim acquiritur, & reddit ad Dominum directum. Tertio, Pugnantes, & eorum Patrini excommunicationis, & omnium bonorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrunt, & ut homicidæ juxta SS Canones puniri debent: Quarto; Si in ipso conflictu decesserint, perpetua careant Ecclesiastica sepultura: Quinto. Qui consilium ad duellum, tam in jure, quam facto dederint, vel alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis vinculo teneantur, non obstante quocunque privilegio, aut prava consuetudine, etiam immemoriali. Porro ex his pœnis excommunicatio incurritur, ipso facto, cæteræ vero non nisi per sententiam Judicis, *Azorius cit. l. 2. c. 6. not. 3.*

Easdem pœnas Concilii postea extendit Gregorius XIII. in Bulla, quæ incipit, *Ad tollendum* & habetur in *pract. Ber. Diaz. 2. 104. in fine*, ad duella etiam privata, quæ ex condicto, statuto tempore, & in loco convento fiunt, etiam sine patrinis, sociisque ad id vocatis, & sine aliis solemnitatibus. Denique Clemens VIII. in Bulla, quæ incipit, *Illius vices*, & extat apud *Quarant. in Summa Bullarii V. Duellum*, prædictum Decretum Concilii Tridentini, aliasque Constitutiones Apostolicas confirmavit, & extendit ad pugnantes in duello, publice, vel privatim, cæterosque fautores, & absolutionem a pœnis Sedi Apostolicæ reservavit. Putat tamen *Laym. l. 3. tract. 3. p. 3. c. 5. n. 4.* Germanos, aliosque Septentrionales populos, sive ob ignorantiam, sive quia Constitutiones illæ secundum hunc sensum, non sunt promulgatæ, & in usum deductæ, excusari a censura. Item quod Confessarii Ordinum mendicantium per privilegia sua, extra Italiam absolvere possint in duello certantes, & socios, ac fautores eorum, sicut ab aliis censuris Sedi Apostolicæ reservatis, ex declaratione Clementis VIII. de qua testantur *Reginald. & Filliuc. apud Layman cap. 1.*

§. II.

Quæ pœna Canonice statuta sit in Clericos pugnantes in duello?

IV. Assertio 1. Tales Clerici sunt deponendi, id est, suspendendi ab officio, & beneficio, prout statuitur in *cap. Porro 1. hoc titul.* Nam quæsitum fuit a Papa Alexandro III. quomodo puniri debeat Clericus, qui alicui sponte duellum obtulit, vel oblatum suscepit? Et respondet Papa, quod sive victor fuerit, sive victus, talis Clericus, de rigore Juris, est deponendus. Veruntamen quantumcunque graviter & enormiter Clericus excesserit, Episcopus ipsius poterit cum eo misericorditer dispensare, & sic ipse evadere sententiam depositionis: dummodo ex ipso duello homicidium, vel membrorum diminutio, sive detruncatio non fuerit subsecuta.

V. Pro explicatione hujus cap. notandum primo. Quamvis in hoc cap. de Clerico alium ad duellum provocante, vel ab alio oblatum sponte acceptante dicatur, illum esse deponendum: tamen id non est intelligendum de rigorosa, & proprie dicta depositione, sed de suspensione, quia in stricte dicta depositione Episcopus nunquam potest dispensare, cum nec Papa, nisi valde raro dispensare soleat, ut notat *Suarez. dis. 31. de cens. sec. 4. num. 28. Sanchez l. 2. Mor. cap. 29. num. 18.* imo talis Clericus, ipso Jure, non est suspensus ab officio, & beneficio, sed per sententiam Judicis suspendendus, quia hic non dicitur, talem esse suspensum, ipso jure, sed de rigore juris merito esse deponendum, sive suspendendum, ita, ut postquam per sententiam fuerit suspensus, Episcopus eum ipso dispensare possit, ut docent *AA. citt.*

Notandum secundo. Crimen depositione, vel suspensione dignum committitur, si Clericus duellum ineat, sive ipse alium ad illud provocaverit, sive fuerit provocatus, *Abb. hic not. 1.* Ratio est, quia nec duellum sponte offerre, nec oblatum acceptare debet, cum hoc sit prohibitum, *Monomachiam 22. caus. 2. quæst. 5.* & quia tales pugiles homicidæ censentur *cap. 2. hoc tit. Glos. hic V. Oblatum, & V. Deponendus* non tamen hæc pœna incurritur propter solam provocationem ad duellum, vel acceptationem, sed requiritur, ut actu ad realem pugnam sit processum, ut colligitur ex illis verbis, *Sive victor, sive victus fuerit, Suarez. citat. loco & Sanch.*

Notandum tertio. Si Clericus sponte non pugnet in duello, sed ob necessitatem, quam evitare non potuit, non est deponendus, vel suspendendus; imo tunc licitum est illi etiam aggressorem suum occidere: secus est, si ad duellum provocet, vel illud acceptet, ob necessitatem evitabilem, v. gr. pro recuperatione bonorum, quæ aliter recuperare poterat, tunc enim peccat contra prohibitionem Canonum; sed quia necessitas, etsi absolute evitabilis, minuit culpam, & consequenter etiam pœnam, non est deponendus, vel suspendendus, quia ad pœnam in hoc c. statutam requiritur, ut duellum sponte, & non coacte sit initum, vel acceptatum, *Abb. hic not. 2.*

Notandum quarto, Episcopum posse in tali pœna dispensare, dummodo ex duello non fuerit mors, vel mutilatio membrorum secuta, ut habetur in fine hujus cap. & ibi *Gloss. V. Deponendus*, quia tunc incurritur irregularitas, in qua solus Papa dispensare potest, *Suarez. citat. loco.* Et hinc etiam colligitur, quod Episcopus non potest dispensare, nisi in casibus a jure ipsi concessis, si enim posset in omnibus casibus sibi non prohibitis dispensare, frustra hic exprimeretur, quod possit dispensare cum Clerico ineunte, & suscipiente duellum, *Abb. hic not. 3.*

VI. Assertio 2. Clericus irregularis efficitur, non solum si ipse per se interfecit aliquem in duello, sed etiam si pugil ab eo constitutus adversarium occidit, ut constat ex *cap. Henricus 2. hoc titul.* Nam quidem Presbyter, nomine Henricus, Laicum quendam super furto, coram seculari Judice, convenit, & quia non potuit intentionem suam per testes probare, pugilem, secundum pravam Terræ, sive loci illius consuetudinem, obtulit, seu constituit, qui adversarium adeo graviter vulneravit, ut mortuus fuerit. Episcopus loci consuluit Papam Cælestinum III. vel ut alii Clementem III. qui respondit, quod tales pugiles vere homicidæ sint (saltem occasionaliter, & quantum ad propositum, & consensum, *Gloss. hic V. Homicida, & Hostiens.*) nec prædictus Sacerdos, licet non ipse, sed alius pro ipso pugnaverit in duello, debet in Sacris Ordinibus ministrare, sicut tradunt SS. Canonum Instituta (*cap. Miner 4. cap. Si quis viduam 8. dis. 50. & cap. ultim. dis. 51.*) homicidium enim committitur, tam facto, quam præcepto, consilio, vel defensione: poterit tamen circa beneficium habendum cum dicto Presbytero dispensari.

VII. Notandum primo. Consuetudo illa, per quam admittatur purgatio per Monomachiam, sive duellum, ita ut ex illius eventu appareat de innocentia Rei accusati, vel convincatur de crimine, de quo est accusatus, est tanquam prava jure prohibita, & reprobata, *tot. titul. de purg. vulg.* de quo infra, ideoque etiam invalida, *Gloss. hic V. pravam, Hostiens. & Abb. num. 1.* Reprobatur autem talis consuetudo primo, quia per talem probationem DEUS tentari videtur, ut in pugna per miraculum ostendat, quod is, qui vicerit, habeat justam causam. Secundo, quia mortes hominum, & pericula animarum inde proveniunt, *cap. 1. tit. prae.* Tertio, quia talis probatio fallax est, ut cum plurimum minus fortis succumbat, & vincatur, sive justam causam habeat, sive non; vix enim reperiri possunt duo pugiles ejusdem fortitudinis, & industriæ, in judiciis autem omnis Iniquitas, & Inæqualitas reprobatur, *c. Cum inter 5. de except. cap. 2. de mur. potis.* Unde etiam sententia lata per talem probationem non transit in rem judicatam, *cap. 2. de purg. vulg. Gloss. hic V. Homicida.* Quia duellorum usus, fabricante diabolo, est introductus, ut cruenta corporum morte, animarum perniciem lucretur, ut loquitur *Concil. Trident. cit. Sess. 25. cap. 19. Hostiens. hic V. Pravam. Abb. ibid. in fine.*

Notandum secundo, homicidium directe voluntarium quatuor modis committitur, ut habetur in *cit. c. 2. hoc tit.* facto, cum quis per se, sive propria manu aliquem occidit: præcepto, sive mandato, cum per alium: consilio, aut defensione non necessaria, sive excedente moderamen inculpatæ tutelæ, si loquamur de homicidio culpabili, & punibili, *Abb. hic num. 2. not. 3.*

No-

Notandum tertio. Spectato Jure Canonico antiquo, Episcopos potest eum voluntario homicida dispensare, quoad beneficium simplex obtinendum, ne cogatur in Clericalis Ordinis opprobrium mendicare, ut patet ex *cit. c. 2. hoc tit.* & dictum supr. *tit. 12.* Porro jure novo Concilii Tridentini *citato loc.* Clericus pugnans in duello, est etiam ipso jure, seu facto excommunicatus, & consequenter etiam suspensus, ipso jure, ab officio, & beneficio, ut notat *Suarez cit. disp. 31. sect. 4. n. 48.*

TITULUS XV.

De Sagittariis.

„ IN *cap. Artem unic. hoc tit.* Papa Innocentius III. artem
„ illam mortiferam, & odibilem (quippe quæ causam
„ homicidiis præbere solet) Sagittariorum, adversus Chri-
„ stianos, & Catholicos exerceri de cætero sub anathe-
„ mate, sive excommunicatione prohibet. Consistit autem
„ ars hæc in jaciendis sagittis, eaque prohibetur exerceri
in bello injusto; nam in bello justo licitum est quibuscunque armis uti, & pugnare, *Gloss. hic V. Christianos.* Deinde prohibetur exerceri contra Catholicos, ut colligi videtur a sensu contrario; nam in bello justo contra Saracenos, aliosque infideles, impune hæc ars exerceri potest, *Hostiens. hic* quia non refert, an vi aperta, an occulta, & ex insidiis pugnetur, videtur autem hæc ars pugna ex insidiis, *Silvest. hic V. artic. quæst. 6.* Aliter hoc cap. explicat *Abb. hic num. 2.* nempe quod Papa voluit specialiter prohibere exercitium hujus artis contra Christianos, & Catholicos, ut magis ab ea abstinerent homines in bello contra fideles, licet etiam in bello injusto contra infideles ista ars sit prohibita, quia plus timeri solet, quod specialiter injungitur, quam quod generaliter imperatur, *c. Si adversus 11. de hæretic.* Est autem Canon iste excommunicationis non latæ sententiæ, sed ferendæ, *Gl. fin. hic.*

Porro per sagittarios hic intelligi putat *Barb. in Collect. num. 2.* eos, qui fœdere cum dæmone inito, ei animam, & corpus addixerant, si quam longissime dissitos ferire, & trajicere possint, quos voluerint:

TITULUS XVI.

De Adulteriis, & Stupro.

POstquam actum est de criminibus, quæ committuntur contra quintum præceptum Decalogi, & per quæ læditur vita, & corpus proximi, sequuntur nunc ordine delicta contra sextum præceptum Decalogi, nempe delicta carnis, quibus peccatur in proprium corpus, & læditur pudicitia, ut adulterium, stuprum, & alia similia, de quibus hoc Titulo agendum:

SECTIO I.

De crimine adulterii, & ejus pœnis:

§. I.

Quid sit adulterium, & quibus modis committatur?

ASsertio 1: Adulterium est alieni tori violatio, *c. ultim. caus. 32. quæst. 6:* unde adulterium dicitur, quasi ad alienum torum accessio, *Hostiens. in summa hoc tit. num. 1. Silvester V. Adulterium num. 1.* Continet autem in se duplicem deformitatem contra rectam rationem, sive malitiam: unam luxuriæ, quia est concubitus viri cum fœmina, extra conjugium: alteram injustitiæ, quia est coitus cum fœmina, quæ est uxor alterius, *S. Thom. 2. 2. quæst. 154. art. 8. Azor p. 3. Instit. cap. 7. in princ.* quæ malitia non purgatur, nec tollitur per consensum alterius conjugis, eo quod hic consentiat in adulterium conjugis adulteri, quia adhuc injuria infertur DEO Auctori naturæ, qui vinculo indissolubili utrumque conjugem sibi invicem astrinxit: quamvis conjux consentiens in adulterium alterius non possit actionem, vel querelam instituere super illata sibi injuria a conjuge, quia scienti, & consentienti non fit injuria, neque dolus, *reg. juris 27. in 6.*

II. Assertio 2: Committitur adulterium tribus modis: Primo, si vir conjugatus cognoscat carnaliter mulierem solutam, & tunc est adulterium simplex, ex parte viri tantum: Secundo, si e contrario, vir solutus cognoscat carnaliter fœminam conjugatam, & hoc est adulterium simplex ex parte fœminæ tantum. Tertio, si vir conjugatus accedat ad fœminam itidem conjugatam, & hoc est adulterium duplex, ex parte utriusque, tam viri, quam fœminæ, *Silvester c. l. Azorius c. l. not. 2.*

Ubi tamen notanda est differentia inter Jus Civile & Canonicum; nam quamvis proprie dictum adulterium ex parte viri sit, cum violat alienum torum, licet ipse sit solutus, & non conjugatus: & ex parte mulieris, quando ipsa violat proprium torum, etiamsi adulter non sit conjugatus: si tamen vir conjugatus concumbat cum soluta, tunc de Jure Civili, nec ex parte viri, neque ex parte mulieris, dicitur, vel censetur adulterium: neque pœnæ decretæ in adulteros tunc locum habent, ut ex communi, & indubitata DD. sententia tradit *Clarus l. 5. sentent. §. Adulterium; n. 2.* ideoque in *l. Inter liberos 225. ff. de V. S.* adulter vocatur, qui alienam matrem familias corrupit. Ratio est, quia in adulterio commisso cum fœmina conjugata, sive a soluto, sive a conjugato, confunditur semen adulterinum cum maritali, & ex eo nascitur proles incerta, cum ipsa nesciat, an ex marito, an vero ex adultero conceperit. At vero de Jure Canonico, si vir torum, & fidem conjugalem violet, accedendo ad aliam etiam solutam, quam ad propriam conjugem, adulterium vere, ac proprie committere censetur, non minus quam mulier conjugata, si carnale commercium habeat cum alio viro etiam soluto, quam proprio marito, quia eadem castimonia debetur a viro, quæ ab uxore, & uterque conjux ad fidem mutuo promissam æqualiter obligantur *c. Nemo 4. in princ. caus. 32. q. 4.* quamvis turpius sit adulterium in muliere, ob rationem supra allatam, *Clarus c. l. Zœs. in comment. ff. ad Lege Jul. de adulter. n. 2.*

III. Præterea committitur adulterium, non solum si vir alienam uxorem carnaliter cognoscat, sed etiam si carnale commercium cum sponsa aliena habeat de præsenti ducta, non tamen adhuc a viro suo cognita, quia Sponsalia per verba de præsenti contracta sunt verum matrimonium, nuptias enim non concubitus, sed consensus facit, *Reg. 30. in ff. Gl. in c. Discretionem 6. V. Beatum, de eo qui cognovit consang. Clarus §. Adulterium n. 8.* & alii communiter. Non autem committitur adulterium cum aliena sponsa de futuro, ut ex probabiliore sententia docet *Cov. in Epitome l. 4. Decretal. c. 1. n. 7. & 8. Clarus c. l. Zœs. in comment. ff. ad Lege Jul. de Adult. n. 6.* quia adulterium proprie in nuptam committitur, *l. Inter 6. §. 1. & l. Stuprum 34. in fine ff. eod. tit.* & adulterium est violatio alieni tori, & adulter dicitur corruptor alienæ matrisfamilias. At vero per concubitum cum sponsa aliena de futuro, non violatur torus alterius, quia sponsus non habet jus accedendi ad sponsam, ante consensum conjugalem mutuum, expressum vel tacitum, de præsenti præstitum; nam per sponsalia de futuro jus acquiritur, non tam præsens, quam futurum, quod per matrimonium Sponsæ cum alio contractum, & aliis etiam modis impediri potest, nec etiam Sponsa aliena dici potest Materfamilias.

Non obstat *text. in l. Si uxor 13. §. Divi ff. ad Lege Jul. de adulter.* ubi dicitur: *Etiam in sponsa hoc idem vindicandum, quia nec spem matrimonii violare permittitur:* & in *l. Propter 7. C. eod.* dicitur, quod non potest jure mariti violatæ virginis adultæ crimen exerceri, nisi violata sponsa ejus fuerit. Nam ea loca non sunt accipienda de adulterio proprie dicto, sed late sumpto, prout etiam stuprum complectitur, juxta *l. inter 6. §. 5. ff. eod.* ita ut licet vindicandum sit, non tamen nisi ut stuprum, ut patet ex *cit. l. Si uxor, §. Minor:* nec ut agat quasi jure mariti, & tanquam de adulterio, cum non fuerit maritus, tempore commissi criminis, sed potius jure sponsi, tanquam de stupro in sui injuriam commisso, propter præcedentia sponsalia, & spem matrimonii, juxta *l. Etiam 15. §. Sponsum quoque ff. de injuriis:* nam certum est, illum, qui cognoscit fœminam alteri desponsatam per verba de futuro gravem injuriam inferre sponso, lædendo jus per fidem mutuo datam ipsi acquisitum: unde sponsus non vindicat illam fornicationem cum sponsa sua, eo quod sit adulterium, sed ratione gravis injuriæ sibi illatæ, *Covarr. cit. c. 5. a. n. 9. & 11. Zœs. c. l. n. 7. & 8.* Nec etiam obstat, quod adfert Gratianus in *c. Omnes 10. caus. 27. q. 2. ex Deuter. 22. c. 22. Qui sponsam alterius in agro oppresserit, morte morietur, quia uxorem alterius violavit.* Nam ibi est sermo de sponsa de præsenti, ut patet ex *c. Si quis 11. & c. seq. junct. Gl. eod. caus. & q. Zœs. in comment. ad Decretales hoc t. n. 2.*

§. II.

De accusatione criminis adulterii.

IV. Quæritur primo, quinam admittantur ad accusationem adulterii? Resp. Inprimis, ante omnes alios, etiam patrem adulteræ, admittitur ad accusandum maritus, *l. 2. §. Si simul ff. ad Lege Jul. de adult.* ubi etiam ratio redditur, cur maritus in accusando præferatur patri mulieris adulteræ: *nam & propensiore ira, & majore dolore executurum eum accusationem credendum est:* idque procedit, etiamsi pater prævenerit in accusando adulteram, modo maritus non fuerit negligens in accusatione instituenda, ut ibidem additur: vel nisi pater maritum infamem arguat (qui jure mariti non accusabit, sed jure extranei) aut colludere magis cum uxore doceat, quam ex animo accusare: tunc enim pater præfertur marito, alias postponitur in accusando, *l. Nisi 3. & ibi Gl. V. infamem ff. eod.*

V. Præterea post maritum cessantem, aut nolentem agere, admittitur ad accusandum adulterium pater mulieris, *l. 2. §. Si simul, & l. seq. ff. ad lege Jul. de adult.* post patrem vero aliqui cognati admittuntur, scilicet frater, patruus, avunculus adulteræ, & alii, quos verus dolor ad accusationem impellit, *l. Quamvis 30. C. ad Lege Jul. de adulter.* Cessantibus autem propinquis, etiam extranei ad accusandum admittuntur: nam licet jure mariti accusare nequeant de adulterio, *l. Si vero l. as 4. §. 1. & ibi Gl. V. Qui accusare ff. dicto tit. & leg. Jure 6. C. eod.* non tamen omnino excluduntur ab accusatione, sed solum ita, ut non possint accusare, quamdiu personæ propinquæ, & necessariæ extant, & accusare non recusant; quomodo intelligendum est, quod dictum in *cit. l. Quamvis C. d. tit.* ut exponit *Gl. ibidem V. Proximis & V. Ab accusatione.* Alioquin vero cum adulterium inter crimina publica numeretur, *l. 1. de public. Judic. §. Item lex Julia, Instit. eodem,* quilibet de populo ad ejus accusationem admittitur, dummodo mas sit, & major XXV. annis, *l. Palam 43. §. Senatus ff. de ritu nupt. l. Si maritus 15. §. Lex Julia ff. & l. 1. C. eod. Vinnius in Parat. ff. eod. n. 10. Harprecht. Judic. de public. Judic. §. Item lex Julia n. 38.* Etsi vero alias minor XXV. annis adulteram accusare non potest, quia non videtur idoneus accusator, qui nondum robustæ est ætatis; suum tamen matri-

monium, si velit vindicare, admitti debet, *cit. l. Si mari-tus §. Julia.* cum auctoritate tamen Curatoris, *l. Clarum 4. C. de auct. præstand. Gl. in cit. §. Lex Julia. V. Audietur.* Sed etsi maritus adhuc filius familias sit, accusare uxorem potest de adulterio, perinde acsi sui juris esset, etiam invito patre, *l. Inter. 6. §. Filiusfamil. ff. h. t.*

VI. Cæterum etsi maritus accusare possit uxorem, non tamen vice versa, uxor accusare potest de adulterio maritum criminaliter ad legalem pœnam infligendam, spectato Jure civili, ut constat ex *l. 1. C. h. t. Hostiens. in summa n. 1. h. tit.* idque procedit, sive maritus accedat ad solutam, sive ad conjugatam, ut tradit *Gl. ibid. V. Violate. Farinac. in praxi crim. p. 5. q. 141. num. 104. Sanch. l. 10. de matrim. disp. 8. num. 33.* Ratio est: tum quia uxor majorem reverentiam, & honorem debet viro, tanquam Capiti suo, quam vir uxori: tum quia adulterium longe gravius est in uxore, quam in viro, ob prolis incertitudinem, & alieni partus suppositionem; adeoque etsi vir admittatur ad accusandum criminaliter, non autem vice versa, *Harprecht. cit. l. num. 42.* tum quia maritus, sive accedat ad solutam, sive ad aliam conjugatam, non inquinat suum ipsius torum; adeoque nec uxoris suæ, sed torum viri illius, cum cujus uxore rem habet, *Gl. in cit. l. 1. V. Violate C. hoc titul.*

Ex quo infertur, si vir accuset adulteram uxorem criminaliter, non admittitur exceptio, quod vir etiam adulterium commiserit, quia in hac accusatione vir, & mulier non gaudent æquali jure, *Sanch. cit. l. num. 34.* Potest tamen uxor contra maritum adulterum agere civiliter ad divortium instituendum, & repetendam dotem, ac donationem propter nuptias, *Farinac. cit. l. & Sanch.* de quo infra. Potest etiam uxor contra maritum instituere actionem injuriarum, non ad pœnam legis Juliæ, sed quia ob violatum matrimonium gravem injuriam passa est, *Farinac. cit. at. l. num. 106.*

VII. Verum hoc, quod dictum est de discrimine inter maritum, & uxorem, non procedit spectato Jure Canonico, secundum quod, cum adulterium pari ratione in utroque conjuge, tam viro, quam muliere damnatum sit, *cap. ult. caus. 32. quæst. 5.* ideo hoc jure uxor potest accusare criminaliter de adulterio virum suum, ad pœnam legalem infligendam, *Arg. c. Si quis 4. caus. 32. q. 2. junct. Gl. V. Ad imparia* ubi ait, quod vir, & uxor in adulterio deprehensi non ad imparia judicantur, quoad debitum reddendum, divortium, & accusationem, *Farinac. c. l. num. 125.* quamvis viros suos non ita facile de adulterio accusare soleant, ut dicitur in *cit. c. ult. caus. 32. q. 5.* Et hanc sententiam Juris Canonici sequuntur etiam Ordinationes Imperii, ut refert *VVesenb. cit. l. num. 11.*

VIII. Quæritur secundo. Intra quod tempus accusatio adulterii sit instituenda? Respond. maritus, jure speciali mariti, accusare potest uxorem adulterii intra LX. dies utiles computandos a tempore soluti matrimonii per divortium, *l. Non solum 3.* & ubi *Gl. V. Ex dissolutione. & l. Jure 6. C. h. tit.* Idem tempus LX. dierum concessum est patri, quod tamen ipsi non currit, dum maritus accusat: si vero uterque, tam maritus, quam Pater differat accusare, utrique hoc tempus currit, *l. Si maritus. 2. in princ. ff. h. titul.* post LX. dies vero elapsos admittuntur ad accusandum etiam extranei (& inter hos quoque maritus, & pater, si privilegium LX. dierum neglexerint, sed jure extranei) intra quatuor menses utiles, *cit. l. 4. §. 1. Miles 11. §. Sexaginta dies ff. eod.*

IX. Quæritur tertio. Quinam accusari possint de adulterio? Resp. accusari possunt, tam adulter, quam adultera, modo per dolum adulterium sit commissum, id est, sciverit eam, cum qua scortatus est, alterius esse uxorem; nam adulterium sine dolo malo non committitur, *l. pen. ff. h. tit. Hostiens. in Summa eodem numero 4.* Hinc si mulier ab alio decepta, putans esse maritum suum, carnaliter cognoscatur: vel credens maritum esse mortuum, cum alio nuptias contrahat, non potest accusari, tanquam rea adulterii, *VVesenb. in Paratit. ff. h. t. num. 14.* Idemque est de eo, qui ignorat mulierem, quam cognoscit, esse nuptam viro, *Farinac. cit. q. 141. num. 97.*

Extenditur autem primo. Quod mulier conjugata, etiamsi publica meretrix sit, possit accusari, ac puniri, tanquam rea adulterii, *l. Si uxor 12. §. Sed etsi ea ff. h. tit.* & ibi *Gl. V. Vulgavit*: & alii plures apud *Farinac. cit. quæst. num. 84.* Nec obstat, quod in *l. Si ea 22. C. h. tit.* dicitur, cum meretrice adulterii crimen cessare; nam ibi adulterium accipitur pro stupro, juxta *Gl. ibid. V. Adulterii*. Idque certum videtur, respectu mulieris, quod ob meretricium non excusetur ab adulterio, si conjugata sit: alioquin sequeretur absurdum, quod mulier, quæ publica adultera est, minus puniatur, quam mulier, quæ occulte solum adulteratur: quamvis vir conjugatus accedens ad talem publicam meretricem conjugatam non possit accusari, ac puniri, tanquam reus adulterii, quia non videtur violasse torum alienum, ubi nullus est tori pudor, & respectus, sed promiscua, & vulgaris, marito conniventc, turpitudo, *VVesenb. cit. l. nu. 6. Farinac. cit. l. num. 89.* ubi ait, hodie ita in praxi servari: quamvis *Clarus §. Adulterium num. 3.* dicat, quod etiam quoad mulierem meretricem cessat pœna; adeoque etiam accusatio criminalis adulterii. Extenditur secundo, quod non solum accusari possunt, qui mœchantur, sed etiam, qui quavis ratione, quæstum ex adulterio faciunt, ut qui lenocinium exercent, sive prostituunt uxorem suam, vel qui domum sciens præbet, ut adulterium in ea fiat, *l. Qui domum 8. l. Mariti. 29. §. Qui quæstum. ff. hoc titul.* Item qui prohibitas, & illicitas nuptias contrahunt, ut qui pupillam suam duxit uxorem, *l. 7. ff. h. tit. Hostiens. in summ. num. 4.*

X. Quæritur quarto. Coram quo Judice instituenda sit accusatio adulterii? R. Si agatur criminaliter ad pœnam sanguinis, aut mortis imponendam, solus Judex secularis potest cognoscere, quia Ecclesiasticus prohibetur eam pœnam infligere, *cap. pen. Ne Clerici, vel Monachi &c. Abb. in cap. Tua 5. de procurat. num. 6.* quoad alias vero pœnas hoc crimen est mixti fori; adeoque ad utrumque Judicem, tam Ecclesiasticum, etiam quoad laicos, quam ad secularem pertinet, has pœnas infligere, ita ut inter eos præventioni sit locus, *Sanch. l. 10. de matrim. disp. 8. num. 16.* De Judice Ecclesiastico est textus in *c. 1. de offic. Judic. Ord.* ubi dicitur, quod Episcopi in suis Diœcesibus liberam potestatem habeant adulteria, & scelera inquirere, ulcisci, & judicare. De Judice seculari, quod vir accusare possit uxorem coram illo de crimine adulterii ad pœnam legitimam infligendam, habetur in *cit. c. Tua de procurat.* de utroque vero in *c. Cum sit. 8. de foro compet.* ubi dicitur, malefactores sacrilegos Ecclesiarum coram utroque Judice, sub quo maluerint, posse conveniri; adulterium vero est quasi sacrilegium quoddam, *l. Quamvis 30. in fine C. h. t.* ubi adulteri appellantur sacrilegi, *Covarr. in 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 7. nu. 20. Clarus in pract. crim. q. 37. num. 3.* ubi ait, esse communem opinionem. Ratio est: quia cum per adulterium inferatur injuria quædam Sacramento matrimonii; ideo non minus ad Judicem Ecclesiasticum, quam ad secularem pertinet illud cognoscere, & punire. At vero si de adulterio agatur civiliter, in ordine ad divortium, sive separationem tori, solus Judex Ecclesiasticus, & non secularis potest de illo cognoscere, *cit. c. Tua. §. Si vero de procur. & c. 1. Ut lite non contest. Covarr. cit. cap. 7. §. 6. n. 8. Clarus cit. l. Sanch. cit. disp. 8. num. 13.* Ratio est, quia sicut quando agitur de valore matrimonii, ad solum Ecclesiasticum Judicem pertinet de eo cognoscere, ob rationem Sacramenti: ita etiam de causis ejus dissolvendi judicium ferre. Similiter si agatur de adulterio, in ordine ad divortium instituendum coram Judice Ecclesiastico, & accessorie etiam ad amissionem dotis allatæ, ad eundem etiam pertinet, qui enim cognovit de principali, cognoscere etiam debet de accessorio, *c. Prudentia 3. de donat. inter vir. & uxor. Sanch. cit. l.*

XI. Cæterum illud hic notandum est, si vir contra uxorem adulteram instituat actionem criminalem, ad publicam ejus punitionem, vel uxor contra virum, secundum Jus Canonicum, non potest postea, etiam finito eo judicio, agere de adulterio civiliter ad divortium instituendum, seu tori separationem, & amissionem dotis, vel donationis propter nuptias, aut vice versa, finito Judicio civili, vir uxorem, vel hæc virum adulterum criminaliter accusare, *Abb. in cit. c. Tua num. 5. & in c. De his 6. de accusat. Sanch. cit. disp. 8. num. 19.* Idque probatur ex *l. Interdum. 4. ff. de public. Judic. & l. Quod SCtam. ff. de injuriis*, ubi in fine dicitur: plane si actum est publico judicio; denegandum est privatum. Similiter ex diverso, quando scilicet utrumque ad vindictam tendit, juxta *Gl. fin. ibid.* At vero utraque hæc actio ex adulterio competens, tam criminalis, quam civilis tendit ad punitionem adulterii, licet prior ad publicam vindictam, seu pœnam, posterior ad privatam: nam quamvis divortium proprie non sit pœna, sed prosecutio Juris, quod conjux innocens acquisivit, ob alterius conjugis adulterium: tamen quoad hanc actionem separatio, quoad torum, & habitationem, censetur, & appellatur pœna, quia ejus petitio non pertinet ad compensandum rei familiaris damnum: sed potius instituitur divortium in pœnam ingratitudinis, & fidei conjugalis violatæ; ideoque in *cit. cap. Tua de procur.* ejusmodi accusatio, seu actio tendens ad divortium, vocatur mixta ex civili, & criminali: criminalis, quatenus tendit ad divortium instituendum: civilis vero, quatenus tendit ad dotis amissionem, quæ tamen etiam pœna quædam est, licet applicanda actori, seu accusatori, *Sanch. citat. l.* Cum ergo utraque hæc actio tendat ad vindictam publicam, aut privatam, non potest quis, una intentata, & finita, ad alteram transire, quia non est decens, nec æquum, ut aliquis postulet idem delictum bis puniri. Aliud vero est dicendum, si instituatur actio civilis directe tendens ad interesse, seu jacturam rei familiaris compensandam; ea enim non præjudicat actioni criminali, quo minus uno judicio finito, alterum institui possit. Nec refert, quænam prius intentetur, sicut expresse habetur in *l. unic. Cod. Quando civil. act. crimin. præjud.* sic si quis alicui rem surripuit, potest Dominus agere, vel civiliter contra furem ad damni illati compensationem, vel post illam obtentam, criminaliter ad publicam vindictam nec una actio per aliam tollitur. Non tamen potest utraque simul intentare in eodem judicio, *Gl. in cit. l. unic. V. Utraque* quia cum actio criminalis sit dignior, & major, quam civilis, non possunt simul cumulari æque principaliter: quamvis si actor instituat actionem criminalem principaliter, possit simul accessorie petere, ut damnum rei familiaris sibi compensetur *Clarus in pract. crim. quæst. 4. num. 21. Molin. tract. 3. de justit. disp. 4. num. 19. Sanch. cit. l. num. 19.*

§. III.

Quomodo probandum sit adulterium?

XII. Supponendum est, adulterium, cum omnino occulte, & remotis arbitris fieri soleat, non posse directe probari per testes, vel per documenta, aut instrumenta, sed solis præsumptionibus, conjecturis, & Indiciis, ob defectum probationis directæ, *Mascard. de probat. concl. 37. num. 3. Menoch. l. 1. de præsumpt. 58. numer. 3. Sanch. lib. 10. de matrim. disp. 12. num. 40.* Idque sumitur ex *c. Mariti. 4. hoc titul.* quod est desumptum ex Concilio Parisiensi *cap. 3.* ubi „ dicitur: maritis etiam ex suspicione (violenta scilicet, „ *Gl. hic V. eod.*) uxores accusare permissum est, & ipsi plus „ cæteris, de adulterio, & accusare possunt, & defendere, quia nimirum nullus potest agere ad tori separatio-

nem,

nem, nisi maritus, cum nec alterius intersit, *Hostiens. hic V. Nus de ceteris & Abb.* de quo supra.

XIII. Porro non sufficit ad plenam probationem adulterii quæcunque suspicio probabilis, sed requiritur violenta, quæ sufficit ad condemnandum juxta *c. Afferte. 2. & c. Literis. 12. de præsumpt.* cujusmodi est, quæ etsi non plenam & indubitatam fidem, moralem tamen certitudinem facit, quæ virum prudentissimum induceret ad judicandum, adulterium esse patratum, *Sanch. cit. dis. 12. num. 41. & 42.* Tales præsumptiones violentæ plures enumerantur a *Mascardo de probat. concl. 59. & seqq. Menoch. de præsumpt. l. 5. præsumpt. 41. Sanch. cit. dis. 22. num. 43. & seqq.* Prima est orta ex ipsa rei natura, si absente marito per unum annum, vel amplius, is postea reversus reperiat uxorum suam prægnantem, quæ sufficiens est ad condemnandum ad pœnam ordinariam adulterii, *Menoch. cit. præsumpt. 42. num. 5. & 6.* Secunda est, si qui accusati sunt de adulterio, ac post factam excusationem, & defensionem, quod essent sanguine juncti, matrimonium contraxerunt, tunc est præsumptio, ipsos antea adulterium commisisse, de quo fuerant accusati, *l. Si qui 34. C. ad leg. Jul. de adult.* quæ est præsumptio sufficiens ad pœnam capitalem adulterii infligendam, *Menoch. c. l. num. 7. & 8.* Tertia est, si maritus ter alicui denunciavit, in scriptis, & præsentibus tribus testibus, ne cum sua uxore esset, eamque alloqueretur, & tamen denuo deprehendatur cum illa esse, & colloqui, *Auth. Si quis ei. C. h. tit.* & hæc est etiam præsumptio juris, & de jure, sufficiens ad pœnam capitalem adulterii infligendam, *Menoch. c. l. num. 9. & 10.* Quarta conjectura, seu præsumptio est, quando reperitur solus cum sola, nudus cum nuda, in eodem lecto, jacere, juxta *cap. Literis 12. de præsumpt.* imo etiamsi quis solus cum sola in loco secreto, & abdito sit inventus, præsertim si vir solutas habeat caligas, & mulier renuat aperire ostium, *Menoch. cit. præsumpt. 41. num. 19. & 22.* vel si mutuo amplectentes, & osculantes, *Abb. in c. Præterea. 27. num. 2. de testib.* quæ tamen probabilis solum suspicio adulterii videtur, non violenta, nisi aliæ circumstantiæ, & adminicula concurrant, quia oscula, & amplexus sunt solum præparatoria ad adulterium, & futurum, non præteritum arguunt, *Menoch. cit. loc. num. 26. & seqq. Sanch. cit. dis. 12. num. 45. & seqq.* multo minus xenia, & munera hinc inde missa faciunt violentam præsumptionem adulterii, nec illud plene probant, *Sanch. cit. l. num. 48.*

XIV. Quinta conjectura est perpetrati adulterii, vel fornicationis, quando domus mulieris diu noctuque frequentatur ab adolescentibus, præsertim scholasticis, *Menoch. cit. & num. 21.* Sexta est; si mulier, inscio vel invito viro, abnoctavit, *Felin. in cit. c. Præterea. num. 3.* Verum ex hoc non potest argui adulterium, dum potuerit habere alias causas abnoctandi, vel socias mulieres honestas ac pudicas, *Menoch. c. l. num. 23. & 24.* Septima conjectura est, si repertæ sint literæ amatoriæ mulieris, in quibus fatentur concubitum præteritum, satis probatum foret adulterium contra ipsam, *Menoch. cit. l. num. 39.* Verum extrajudicialis confessio, qualis est hæc, non probat plene adulterium, vel aliud delictum proprium, sed facit indicium sufficiens ad torturam: At vero confessio conjugis facta in judicio plene quidem probat proprium adulterium contra ipsam, *§. Intelleximus. 5. h. t. Sanch. cit. dis. 12. num. 49.* non tamen talis confessio probat plene contra maritum, ut ex illa condemnari possit de adulterio, quia confessio unius super aliquo crimine non nocet alteri, etiam socio criminis, nulli enim de se confesso adversus alium in eodem crimine est credendum *c. Nesciens. 10. de testib. cap. 2. de confess. Gl. in c. Significasti. 5. in notat. & V. Imponens. h. tit. Abb. ibid. nu. 4.*
Similiter non sufficit ad probandum adulterium, si vir vel uxor glorietur, vel dicat, extra judicium, se commisisse cum isto, vel ista adulterium, quia hujusmodi confessio extrajudicialis non valet in præjudicium alterius, imo nec contra confitentem plene probat, *Sanch. c. l. num. 48.* Porro præsumptiones prædictæ violentæ adulterii debent plene probari per testes, omni exceptione majores, eosque non singulares, *Sanch. c. l. num. 51.* Verum in hac re non potest dari regula certa & generalis, cum tota pendeat ab aliis circumstantiis particularibus, ideoque judicis arbitrio relinquitur, quæ signa, sive conjecturæ sufficiant ad probandum, sive adulterium, sive fornicationem: licet in jure in *c. Literis. 12. de præsumpt.* expressum sit, violentam præsumptionem adulterii (idem est de fornicatione) esse, si solus cum sola, vel nudus cum nuda, in eodem lecto jacere deprehendantur: possunt tamen tales personæ esse, concurrentibus aliis circumstantiis, ut etiam non sufficiant pro violenta præsumptione adulterii vel fornicationis; etsi unus cum una in eodem lecto reperiantur, præsertim vestiti. Itaque in his, & aliis similibus casibus, in quibus nihil in specie jure est expressum, necessario ad prudentis viri arbitrium est recurrendum, ejusque judicio standum, ut jam dictum.

§. IV.

An maritus teneatur uxorem adulteram non resipiscentem dimittere, nec eam sibi reconciliare, nisi post peractam pœnitentiam, & emendationem?

XV. Respondetur affirmative, prout decernitur in *cap. Si vir. 3. h. titul.* quod est desumptum ex Concilio Arelatensi, alias Aurelianensi, ubi dicitur: si vir sciens uxorem
„ suam deliquisse (adulterando cum alio) quæ non egit
„ pœnitentiam: sed permanet in fornicatione (nam si egit
„ pœnitentiam, potest vir eam ad torum, & cohabitatio-
„ nem denuo admittere, ut postea subjungitur) vixit cum
„ illa, reus erit, & particeps peccati illius. Ratio est, quia patronus est turpitudinis, qui crimen celat uxoris, *c. 1. & c. Si quis. 6. caus. 32. q. 1. l. Quemadmodum. 25. §. ult. de jure jur. & l. 2. C. Ad leg. Jul. de adult.* ubi dicitur, *crimen lenocinii contrahunt, qui deprehensam in adulterio uxorem in matrimonio retinuerunt Gl. hic Reus erit.* Quod si mulier di-
„ missa pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum suum re-
„ verti, debet eam recipere (id est, potest, nec enim co-
„ gitur, nisi velit, *c. Gaudemus. 19. de Convers. conjug.*)
„ sed non sæpe recipere peccatricem. Quare quod hic di-
„ citur, *debet recipere*, id intelligendum est non de debito stricte dicto scilicet necessitatis: sed honestatis, quia etiam post pœnitentiam posset maritus eam de adulterio accusare, *c. Admonere. 8. caus. 33. q. 2. Gl. hic V. Debet, & Hostiens. V. eod.*

XVI. Pro explicatione hujus c. notandum primo. Obligatio separandi se ab uxore adultera, quamdiu non se emendat, non oritur ex adulterio præcise: tum quia etsi Christus *Matth. 5. & 19.* permiserit divortium ab uxore, ob causam fornicationis, non tamen id præcepit: tum quia cum divortium sit pœna adulterii, non potest obligare conjugem innocentem, & hic, cum in ejus favorem id statutum sit, ob injuriam ipsi illatam per adulterium, potest hoc jure suo cedere, & injuriam condonare, *Sanch. l. 10. de Matrimon. dis. 13. num. 6.* Sed neque oritur obligatio dimittendi uxorem adulteram persistentem in adulterio, ex præcepto correctionis fraternæ, quia vir huic satisfacit, uxorem admonendo, ut resipiscat, & puniendo modo sibi permisso. quod si hoc non sufficiat, moraliter loquendo, nulla superest spes emendationis, sed potius timeri potest, ne dimissa a viro libidini vacet, & deterior efficiatur: neque præceptum charitatis proximi potest obligare maritum, neque præceptum correctionis fraternæ, ad dimittendam uxorem, cum tam gravi suo detrimento, quia stimulis carnis agitabitur, quibus resistere valde difficile illi erit, & carere cogetur obsequiis uxoris, in educatione filiorum, & ministeriis domesticis, *Sanch. cit. l. num. 8.* Oritur ergo hæc obligatio dimittendi uxorem adulteram persistentem in publico adulterio, ex solo præcepto vitandi scandali, quia alioquin vir censetur connivere, & patrocinari adulterio uxoris: & hac præsumptione consensus viri in adulterium uxoris nititur textus *in cit. c. Si vir h. tit. &c. 1. caus. 32. q. 1.* non imponendo novum præceptum, sed declarando naturale, de vitando scandalo, quod ex tali suspicione oritur, *Sanch. cit. l. num. 10. & 11:* dummodo adulterium sit notorium, vel publicum, nam si notorium non sit, etsi ipse vir sit illius conscius, vel etiam alii pauci, ita ut probari possit, cessat obligatio dimittendi uxorem, quia tunc cessat ratio scandali publici, *Sanch. c. l. num. 14.*

Est autem hæc obligatio dimittendi uxorem perseverantem in publico adulterio gravis, & mortalis culpa, si aliis mediis caveri non possit scandalum inde consequens: nisi tamen ex justa, & urgente causa uxor adultera retineatur, v. g. ob timorem proprii periculi spiritualis, vel damni spiritualis ipsius uxoris, ut si expulsa fieret deterior, vel ne uterque conjux infamaretur: vel quia probabilis spes est fore, ut si uxor retineatur, resipiscat, *Sanch. citat. dis. 13. num. 19. & seqq.* Unde hoc dimittendi uxorem adulteram persistentem in adulterio, eique debitum negandi valde raro obligat, *Sanch. c. l. num. 15.*

Notandum secundo. Hac obligatione dimittendi virum adulterum incorrigibilem non tenetur uxor, tum quia in illa cessat ratio vitandi scandali, cum fœminæ non ita possint cohibere viros, ne libidini vacent, quibus subditæ sunt: tum quia minor spes est emendationis in viro dimisso, ob majus periculum, ne inhonestam vitam ducat, & graviora incommoda sequantur ex dimissione viri. Unde etiam *citat. cap. Si vir.* de solo viro, seu marito loquitur, quia in illo multo major ratio reperitur, cur teneatur dimittere uxorem adulteram, quam hæc maritum adulterum, *Sanch. cit. dis. 13. num. ult.* Nec obstat, quod *in c. Si quis 4. caus. 32. in fine* dicitur. *Similiter, si virum suum uxor invenerit adulterum, non ad imparia judicatur*; quia id intelligendum est, quoad facultatem instituendi divortium, ratione adulterii, non quoad obligationem, *Sanch. c. l.*

XVII. Notandum tertio. Si vir ignoret, uxorem suam adulterium commisisse, non fit particeps adulterii, quoad culpam, etiamsi illam retineat, ut colligitur ex *cit. cap. 3.* ibi: *si vir sciens h. t.* quia peccatum non committitur, sine voluntate, & consensu, ignorans autem non consentit, *caus. 15. q. 1. in princ.* quamvis bigamiam contrahat, ita ut ad Ministerium Ecclesiasticum admitti non possit, *c. Si conjux. 11. dis. 34.* etiamsi reconciliatio uxoris fuerit secuta, & sic privatur jure suo, sine culpa, sed non sine causa, *Hostiens. in cit. c. Si vir. V. Sciens, & Abb. num. 2.*

Notandum quarto. Si uxor sæpius delinquat, adulterando cum alio, maritus semper potest ei dimittere injuriam, si vult, & post pœnitentiam eam recipere, secundum Evangelicam doctrinam, etiam septuagesies septies, *c. Adhuc. 32. dis. 3. de pœnit. c. Quemadmodum 25. §. fin. de jurejur.* non tamen ad id cogitur, quia etsi quis remittere debeat injurias sibi illatas, quantum ad rancorem vindictæ, seu odium, non tamen quantum ad satisfactionem, vel juris acquisiti remissionem, ut hic, nemo enim tenetur suum dare, vel remittere, nisi velit, *c. Precaria. 4. caus. 10. q. 2.* nec videtur injuriam facere, qui utitur jure suo, *c. Cum Ecclesia. 31. de Elect.* Quare cum in *cit. c. Si vir in fine h. tit.* dicitur, quod maritus non sæpe debeat recipere mulierem peccatricem, etiam post pœnitentiam: id ideo dictum est, quia Ecclesia non intercedit pro ea, postquam maritus aliquoties ei pepercit, & ne Ecclesia videatur ei dare licentiam peccandi, & ut inde terreatur, ne amplius peccet, nam delicta sæpius commissa gravius puniri debent, *l. Nemo 3. C. de Episc. audient. Gl. fin. in cit. c. Si vir, & Hostiens. ibid. in fine.*

Illud hic addendum, non teneri virum uxori adulteræ etiam non resipiscenti denegare necessaria alimenta, quia hoc est

medium

medium nimis acerbum ad finem emendationis obtinendum: sed per hoc potius præberetur ansa persistendi in peccato, & prostituendi corpus suum, ut quæstum faceret, *Joan. Andr. in cit. c. Si vir num. 2. Sanch. cit. disp. 13. n. 17. contra Abbat. hic num. 2.*

§. V.

Quæ sint pœnæ adulterii, tam criminales, quam civiles?

XVIII. Assertio 1. Inprimis lege Divina antiqua Mosaica, adulteri & adulteræ morti adjudicabantur, *Levitici 20. Vers. 10. & Deuteron. c. 22. v. 21.* & quidem ut lapidarentur, ut constat ex *cap. 8. Joan.* Jure vero, sive mulieri, pœnæ gladii, seu capitis amputatio, *l. Quamvis. 30. in fine C. ad leg. Jul. de adult. §. Item lex Julia Instit. de public. Judic.* Ea vero postea correcta fuit in fœminis adulteris, ut verberatæ in Monasterium detrudantur, ita tamen, ut intra biennium viro uxorem repetere liceret: biennio vero transacto, vel viro, priusquam reduceret ream, mortuo, adultera tonsa, Monastico habitu suscepto, ibi, dum vivit, permanere debeat juxta *Auth. Sed hodie C. eod.* Quod si non possit reperiri Monasterium, in quo adultera recipiatur, potest Judex commutare pœnam, in exilium eam condemnando, confiscata ea parte bonorum, quæ Monasterio erat applicanda, *Farin. in praxi criman. p. 5. quæst. 40. tit. 16. n. 29.* & alii communiter. Hodie vero in plerisque Provinciis pœna adulterii est relegatio, sive exilium, *Harprecht. cit. §. Item lex. Julia. nu. 78.* vel alia pœna arbitraria, etiam pecuniaria, teste *Claro §. Adulterium. num. 7.* In nostris partibus adulteri, & adulteræ in pœnam stare debent, tribus diebus Dominicis, vel festis, quando est concursus populi, ante fores Ecclesiæ, cum accensa face; vel candela.

XIX. Verum secundum Jus Canonicum, Laici adulterium committentes, tam masculi, quam fœminæ, si in delicto perseverant, excommunicantur, *Intelleximus. 6. h. tit.* Ubi Episcopus, seu Diœcesanus loci adulterum, & adulteram excommunicavit: quamvis hæc pœna excommunicationis, saltem in Germania, non sit in usu. Præterea mulieres in Monasterium detruduntur, & si mariti nolint eas recipere, ibi perpetuam pœnitentiam agere debent, *cap. Gaudemus. 19. de convers. conjug.* prout etiam ante Jure civili statutum erat, *Clar. cit. l. Harprecht. in cit. §. Item lex Julia. num. 77.* Clericus autem, si adulterasse confessus, vel convictus fuerit, depositus ab officio, & Clericatus Ordine & communione (scilicet fidelium, & Sacramentorum) ei concessa, in Monasterio ad agendam ibi pœnitentiam, toto vitæ suæ tempore, collocari debet, *c. Si quis. 10. & c. seq. dist. 81. & c. Cum non ab homine. 10. de Judic. Hostiens. in summa num. 7. h. t. Clarus c. l. Bern. Diaz. in pract. crim. Canon. V. Adulteri. cap. 89. num. 2.*

XX. Porro hæc pœna depositionis in Clerico adultero tum demum locum habet, si is adulterium in Judicio sit confessus, vel de eo convictus, *cit. c. Si quis Clericus*: secus est, si tantum de eo fuerit suspectus, & infamatus, sola enim infamia non sufficit ad infligendam Clerico pœnam ordinariam adulterii: sed tunc purgatio solum est ei indicenda, in qua si defecerit, debet suspendi ab officio, & postea agi ad certam pœnam, *Farinac. cit. quæst. 40. num. 33.* Idque sumitur ex *c. Significasti. h. tit.* Nam quidam Presby-„ter, intra Ecclesiam, cum uxore alterius dormivit, quæ „se & illum (scilicet Presbyterum adulterum) cuidam „Sacerdoti hujusmodi delictum confessos fuisse, publice „detexit Episcopo Diœcesano: & idem Sacerdos postea hoc „ipsum (nomen adulteri celans) Episcopo præsente, di-„xit: sed Presbyter adulter hoc negavit, muliere in sua „confessione persistente. Quæsivit ergo Episcopus, quid in „hoc negotio fieri debeat? Respondet Papa Alexander III. „& mandat Episcopo, ut condignam pœnitentiam imponat „mulieri adulteræ, & Ecclesiam per aspersionem aquæ be-„nedictæ reconciliare procuret. Et quia Presbyter ille in-„famatus erat graviter (etiam apud bonos, & graves vi-„ros, *Hostiens. hic V. Judices.*) ideo cum vicinis Episcopis, „quos verisimiliter cognoverit, non pejeratos, purgationem „ei juxta arbitrium suum; indicat, ne populus in eo „scandalum patiatur, & ne alii ad similia peccata prola-„bantur. Quod si Presbyter ille se purgare possit, eum in „officio suo ministrare permittat: alioquin ab officio suo „ipsum suspendat.

XXI. Pro explicatione hujus c. notandum primo. Non poterat in casu hujus c. ob solam confessionem mulieris adulteræ, puniri Presbyter, quia uni soli testi non creditur, etsi alias idoneus sit, *c. Licet 23. de testib.* & quia mulier erat, quæ non potest esse testis in criminibus, *c. Tarne 10. de V. S.* & quia erat particeps criminis, & proprium delictum confessa, non poterat admitti in præjudicium socii, *cap. 1. de confess. c. Veniens. 10. de testib.* audiebatur tamen allegans propriam turpitudinem, ratione peccati, & periculi animæ, *Abb. hic num. 2.* cui etiam creditur contra alium, *l. De ætate. 11. §. 1. ff. de interrogat. in jure fac. Hostiens. hic V. Præfata.*

Notandum secundo: Dupliciter potest intelligi hoc cap. 1. quod mulier confessa sit, se commisisse adulterium cum Sacerdote, forte de licentia confitentis, nam illa data potest Sacerdos audita in Confessione Sacramentali revelare, modo tamen ea revelatio fiat ex justa causa, & non in infamiam, sed utilitatem ipsius confitentis cedat, qualis in hoc casu non fuit. Vel 2. quod adultera illa confessa fuerit, & se & adulterum cuidam Sacerdoti confessos fuisse, non confessione Sacramentali: sed extrajudiciali, ex occasione tunc occurrente, quia forte Sacerdos ille reos illos in Ecclesia invenit, & adhortatus est, ut veritatem faterentur, ne in Ecclesia per eos polluta celebret; sive quia sacrilegii pœnas timentes, se eidem Sacerdoti commendarunt, ut pro illis intercederet, vel ex alia causa; aliud enim est dicere, hoe peccatum feci, aliud, hoc peccatum illi Sacerdoti confessus sui, quæ expositio melior est, & plenior, quam prior, ut tradit *Navarr. in c. Sacerdos 2. dist. 6. de pœnit. num. 126. & 127.*

Notandum tertio. Si plures Rei sint ejusdem communis delicti, probatio facta contra unum non facit fidem contra alium, quia forte ille fuit convictus ex falsis probationibus, & res inter alios acta alteri non obest, *Abb. hic num. 6.*

Notandum quarto Mandat Papa in casu hujus c. Ecclesiam per aspersionem aquæ benedictæ reconciliari, quia mulier publicaverat, adulterium in illa a se, & Sacerdote commissum fuisse, & exinde infamia orta erat: si enim omnino occultum mansisset delictum, non fuisset necessaria reconciliatio Ecclesiæ, etsi ad cautelam fieri potuisset: sed occulte, *Hostiens. hic V. Reconciliare. & Abb. num. 2.*

Notandum quinto. Etsi alias regulariter deficiens in purgatione puniatur, ut convictus *c. Accedens. 23. de accusat.* convictus autem de adulterio deponi debeat si Presbyter vel Clericus sit: hic autem propter infamiam, qui in purgatione defecit, tantum suspensus fuit ab officio, quia non agebatur ad certam aliquam pœnam, nullaque judicii forma fuit instituta, *Joann. Andr. hic num. 4. & Abb. num. 3.* quamvis iste Presbyter potuisset etiam gravius puniri, *Hostiens. hic in fine.*

XXII. Sed jam hic quæritur, an liceat marito uxorem, & adulterum in adulterio deprehensos, propria auctoritate, occidere? Respondetur, etsi patri, spectato Jure civili, seu Cæsareo, adulterum cum filia, quam in potestate habet, in adulterio deprehensam impune occidere liceat, *l. Patri. 20. & l. Quod ait 23. ff. Ad leg. Jul. de adult.* non tamen marito licet uxorem, etiam in crimine deprehensam occidere, *l. Nec in ea 22. §. fin. ff. eod.* Ubi ratio disparitatis redditur, cur patri id liceat, non autem marito, quia plerumque pietas paterni nominis consilium pro liberis capit, ut non occidat filium, *Gl. ibid. V. Capit*: at mariti calor, & impetus facile decernentis refrænandus fuit; marito vero licitum est adulteros deprehensos cum uxore occidere, non quoscunque: sed viles vel infames, *l. Marito. 24. ff. h. tit. & l. Gracchus 4. C. eod.* Ubi additur, si maritus adulterum, etiam non vilem, occiderit, mitius punietur, nempe pœna exilii, non mortis. Item si maritus eum, quem suspectum de sua uxore, ter in scriptis admonuit, præsentibus tribus testibus, fide dignis, ut se abstineat, post invenerit cum uxore sua, in domo sua sine periculo eum perimat, *Auth. Si quis C. Dicto tit. Covarr. in 4. decretalium p. 2. §. 7. num. 1. & 2.* Atque hæc quidem procedunt de Jure Civili. Verum de Jure Canonico, & in foro conscientiæ, nequaquam licitum est, sive patri, sive marito, adulteros quoscunque in delicto cum filia, vel uxore deprehensos, privata auctoritate, occidere, sine gravi, & lethali culpa homicidii, ut docet *Covarr. cit. l. n. 8. Clarus. §. Homicidium numer. 50. Sanch. lib. 10. de matr. disp. 8. numer. 39.* & alii Theologi ac Jurisperiti communiter. Idque probatur ex *cap. inter hæc. 6. caus. 33. quæst. 2.* Ubi dicitur: licere secundum leges mundanas (ubi *Glos.* secundum legem Lombardam; sed non secundum Romanam) non tamen secundum Ecclesiasticas, marito uxorem adulteram interficere, & in *cap. seq.* publica pœnitentia imponitur occisoribus uxorum. Deinde leges civiles solum permittunt occidere uxorem, ob justum dolorem, quo incitatus vir injuriam per adulterium sibi illatam vindicat, non autem ipsum factum approbant: tales autem leges permittentes aliquid impune fieri, sive non ponentes delictum, non excusant a culpa in foro conscientiæ. Sic enim leges civiles tolerant etiam impune meretrices. Denique injustum est, parte non audita, privatis concedere facultatem generalem occidendi reum, per quam etiam periculo amittendæ salutis æternæ animæ occisorum in tali statu exponuntur.

Non obstat *cap. Si vere 3. de sent. excomm.* Ubi maritus percutiens Clericum in adulterio cum uxore deprehensum, non est excommunicatus. Nam imprimis ibi non dicitur, licitum esse percutere Clericum adulterum cum uxore deprehensum: sed solum remittitur pœna excommunicationis propter justum dolorem, quem maritus non potest facile temperare: idque vel ex eo patet, quia in illo c. etiam frater percutiens Clericum cum sorore in adulterio deprehensum, non incurrit excommunicationem: & tamen nulla lege civili; vel Canonica, fratribus licet fornicantes cum sororibus, etiam in crimine deprehensos percutere, multo minus occidere. Deinde cap. illud loquitur de percutiente Clericum adulterum, non de occidente; ac proinde percutiens Clericum cum uxore, matre, filia vel sorore turpiter inventum, est liber ab excommunicatione, non autem occidens, de quo ibi non est sermo, *Covarr. c. l. num. 10. & 12.*

XXIII. Assertio 2. Quod ad pœnas civiles adulterii attinet prima pœna est, quod conjux innocens potest instituere divortium, sive petere separationem a conjuge adultero quoad totum, & cohabitationem, *Ex litteris, 5. de divort.* & sumitur etiam ex *c. Tua. 3. de procur.* quin imo si crimen adulterii esset notorium, posset maritus, sine alia sententia, vel declaratione Judicis Ecclesiastici, propria auctoritate, uxorem adulteram expellere, ut ex communi docet *Clarus lib. 5. sentent. §. Adulterium numer. 22.* & vice versa, uxor, propria auctoritate, ab adultero viro recedere.

Secunda pœna est, quod uxor adultera amittit dotem, post latam sententiam divortii, eamque maritus innocens lucratur, nec restituere cogitur, *c. Plerumque. 4. de donat. inter vir*

& uxor. l. Consensu. 8. §. Hæc nisi C. De repudiis, Auth. Ut liceat matri. §. Quia vero plurima vers. de adulterio collat. 8. num. 117. Similiter & uxor, ob adulterium mariti, lucratur donationem propter nuptias, & tenetur etiam maritus uxori dotem suam restituere, durante adhoc matrimonio, *vitat. l. Consensu. §. Si qua igitur, & §. Si vero causam. C. de repud. cit. Auth. Si qua vero plurimas, Covarr. cit. p. 2. c. 7. §. 6 n. 1. & 6. Clarus. §. Adulterium num. 13. & 15. Sanch. l. 10. de matrim. dis. 8. num. 2. & 11. Farinac. in praxi crimin. q. 5. 142. nu. 1. &* 35. de qua pœna plura videri possunt apud DD. citt. & dictum alibi.

Addunt aliqui tertiam pœnam, quod uxor adultera amittat etiam bona paraphernalia, & propria, eaque viro adjudicentur, ut docet *Gl. in cit. c. Plerumque. V. Dotalitium, Covarr. cit. cap. 7. §. 6. n. 2. Clarus c. l. n. 15* & alii. Sed contraria sententia est verior, quam tenet *Silvest. V. Adulterium q. 6. nu. 8. Sanch. cit. dis. 8. num. 30. & alii apud Farin. cit. q. 142. num. 4. & 5.* nam bona paapherna non dicuntur dotalitium uxoris, nec in materia pœnali, qualis est hæc, verba sunt extendenda, ultra propriam significationem, sed potius restringenda.

§. VI.

An, & quando adulterium unius conjugis compensetur cum adulterio alterius.

XXIV. Quæritur primo. An mutua conjugum adulteria compensentur invicem, quoad pœnas civiles? Resp. Compensari, non solum quoad divortium, sed etiam quoad amissionem dotis, & bonorum uxoris adulteræ, & donationis propter nuptias viri adulteri: ita ut neque vir adulter lucretur dotem, aut alia bona adulteræ, nec uxor adultera donationem propter nuptias sibi factam a viro, sed mutua fiat delictorum compensatio, *Silvest. V. Dos. q. 15. dicto 1. Sanch. l. 10. de matr. dis. 7. num. 29.* & alii apud ipsum. Idque probatur primo ex *l. Viro 39. ff. soluto matr.* ubi dicitur: Viro, atque uxoris mores invicem accusantibus, causam repudii dedisse, utrumque pronunciatum est; id ita accipi debet, ut ea lege, quam ambo contempserunt, neuter vindicetur, *paria enim delicta, mutua compensatione dissolvuntur*, ubi *Gl. V. Accusantibus.* id explicat, id est, objicientibus in civili causa, ut in donatione propter nuptias, & dote repetitis, nempe quam vir repetebat ab uxore, & dote, quam uxor repetebat a viro, sed uterque se tuebatur ob delictum alterius. Idemque quoad pœnam divortii habetur in *cap. Significasti 4. de divortiis*, ubi mulier, sine judicio Ecclesiæ, dimissa a viro subolem de alio viro suscepit: & nihilominus viro restitui postulabat, asserens, se injuste ab ipso dimissam, eumque sibi occasionem adulterandi dedisse: ideoque mandat Papa, si notorium sit, ipsam mulierem adulterium commisisse, ad eam recipiendam vir cogi non debet, nisi constaret, ipsum cum alia adulterium commisisse, & sic crimina mutua pari compensatione tollantur, *Gl. fin. ibidem.*

XXV. Idem quoque probatur ex *cap. Intelleximus 7. h. t.*
,, nam cum quidam uxorem suam a maritali consortio re-
,, pulisset, Episcopus Diœcesanus eorum, audiens (& cer-
,, te cognoscens) eam adulterium cum alio commisisse,
,, eandem, & adulterum excommunicavit (quia moniti desi-
,, stere nolebant, alias non essent excommunicandi, *c. Reprehensibilis 26. & c. Cum speciali 61. in princ. de appellat.* vel hic non quæritur, num Judex juste, an injuste processerit, sed tantum narratur factum, *Hostiens. hic V. Vinculo*) quæ
,, tandem, adultero abjurato, & absolutione recepta vi-
,, rum suum sibi restitui postulavit (tanquam spoliata) co-
,, ram dicto Episcopo. At ille objecit ipsi adulterium (post-
,, quam a viro recessit, commissum) & quod ab ipso spon-
,, te recesserit, non expulsa, ideoque restitutionem petere
,, non valeat: quod mulier negans, replicavit, quod & ipse
,, fuerit fornicatus (& mulier quidem per quosdam testes ejusdem viri adulterium probavit, ad quos reprobandos, tanquam minus idoneos, vir alios testes produxit, & tandem ad Papam fuit appellatum, prout habetur in integra lectione hujus c.) Quare mandat Papa Innocentius III. E-
,, piscopo Diœcesano: ut virum mulierem recipere com-
,, pellat, cessante etiam probatione adulterii, quod vir di-
,, citur commisisse, & non obstante, quod dicebat, ipsam
,, a viro sponte recessisse (nam eo ipso, quod redeuntem
,, non admisit: ipse vir censetur eam spoliasse, *Hostiens. hic*
,, *V. Cessante*) nisi constiterit, vel per evidentiam rei, vel
,, per confessionem legitimam mulieris (id est, spontaneam
,, in judicio factam, & coram Judice suo, *Gl. hic V. Con-*
,, *fessionem, & Hostiens.*) quod sponte adulterata fuit. Si ve-
,, ro prædicto modo (scilicet per evidentiam, vel confes-
,, sionem, vel aliis modis) de mulieris fornicatione consti-
,, terit, cum virum adulterium commisisse constet, & pa-
,, ria delicta mutua compensatione tollantur: nihilominus
,, compellat eundem, ut illam recipiat, & maritali affe-
,, ctione tractet, nisi testes mulieris, per quos viri adulte-
,, rium est probatum, fuerint reprobati: alioquin (nisi con-
,, stiterit de adulterio mulieris, & non viri, *Gl. fin. hic.*)
,, mulieri silentium imponatur, non obstante eo, quod dicebat se spoliatam esse, *Hostiens. hic.*

XXVI. Ubi notandum primo. Episcopus loci potest etiam Laicos excommunicare, propter adulterium, non tantum ad petitionem alterius conjugis innocentis, sed etiam ex mero officio suo, ut colligitur ex hoc *c. Abb. hic num. 1.*

Notandum secundo. Si adulterà petat absolutionem ab excommunicatione, debet prius abjurare adulterum, id est, juramento promittere, quod non velit redire ad eundem: idemque vice versa, est de viro, quæ abjuratio fieri debet quando periculum est relapsus, *Abb. hic num. 2.*

Notandum tertio. Si conjux petat restitutionem conjugis sui: opponi ei potest exceptio adulterii manifesti, vel per evidentiam rei, si mulier recedens a marito publice adhæsit alteri viro, vel si passim admisit alios viros, adulterii causa, vel si filium genuit, postquam tanto tempore a viro separata fuit ut ex illo concipere non potuerit: vel per confessionem ipsius conjugis Rei, non autem si uxor petat restitutionem, eo quod spoliata sit jure conjugali, & maritus se offerat ad probandum adulterium ipsius per testes, audietur, quia petitio restitutionis privilegiata est, ut non teneatur, qui ipsam petit, spolianti respondere, ante factam restitutionem, *cap. ult. de ord. cognit. Abb. hic numer. 3. & 4.*

Notandum quarto. Si uxor sponte recedat a marito, non perdit quasi possessionem juris conjugalis, quia solo animo retinetur talis quasi possessio, ideoque si rediens ad virum non admittatur hoc ipso spoliata censetur; idemque est in marito, nam in hoc maritus, & uxor pari jure utuntur, ut patet ex *cit. c. Intelleximus, & c. Gaudemus 8. de divort. Hostiens. hic V. Spontanea.*

Notandum quinto. Si agatur civiliter ad separationem tori, & ad privatam utilitatem, tunc paria delicta mutua compensatione tolluntur: secus, si criminaliter agatur ad pœnam legalem, seu vindictam publicam, *Abb. hic num. 5.* de quo infra.

XXVII. Similiter in *c. Tuæ fraternitatis 7. & ult. h. tit.*
,, quæsitum fuit, utrum si aliquis denegat uxori suæ in
,, adulterio deprehensæ debitum conjugale, & postmodum
,, ipse cum alia perpetret adulterium manifeste cogi de-
,, beat, ut eandem recipiat, & maritali affectione tractet?
,, Respondet idem Papa Innocentius III. quod cum paria
,, crimina mutua compensatione deleantur, vir hujusmodi
,, fornicationis obtentu seu prætextu, nequit suæ uxoris
,, consortium declinare.

Ubi notandum: quamvis propter adulterium, sive uxoris, sive mariti, possit conjux innocens separari ab adultero conjuge, quoad torum, & cohabitationem, debet tamen continere, vel ad conjugem dimissam redire, quia remanent conjuges ob indissolubile vinculum matrimonii, *Abb. hic numero 3.*

XXVIII. Sed jam hic quæritur, si post latam divortii sententiam, conjux innocens adulterium committat; possit conjux dimissos non obstante sententia divortii, jure actionis petere, ut admittatur ad consortium conjugis dimissi, adeoque etiam repetere dotem, vel donationem propter nuptias per adulterium potius amissam? Affirmat *Gl. in cit. c. ult. V. Fornicationis, h. t. Covarr. in Epit. l. 4. Decret. p. 2. cap. 7. §. 6. n. 5. Clarus cit. Adulterium, num. 7. Barbos. in cit. c. ult. num. 4. h. tit.* & alii apud *Sanch. l. 10. de matr. dis. 9. num. 27.* Probatur primo, quia quando fertur sententia divortii, sive separationis quoad torum, propter adulterium uxoris, subintelligitur ista conditio, *si vir servaverit continentiam*. Secundo, quia cum post sententiam divortii, peccaverit in legem conjugii, non potest uti beneficio sententiæ, quippe quæ fundata est in violatione conjugii, *Arg. c. ult. de immunit. Eccles.* Tertio, quando causa sententiæ venit ad non causam, sive cessat causa sententiæ, ob quam lata est, tunc agi potest, non obstante exceptione rei judicatæ, ut docet *Barb. in l. 21. ff. de condict. sine causa n. 1.* sed quando lata est sententia divortii propter adulterium uxoris, si vir postea etiam committat adulterium, cessat causa, ob quam lata est sententia separationis, & sic est reducta ad non causam, ut loquitur *Bart.* ergo jure actionis potest uxor repetere virum, & dotem. Nec obstant rationes, quæ in contrarium afferuntur: nam primo, quamvis uxor separata a viro non possit petere se restitui, tanquam spoliatam, quia servato juris ordine per Judicem Ecclesiasticum spoliata fuit, *Arg. c. Conquerente 10. de restit. spoliat.* potest tamen agere judicio petitorio. Secundo, jus agendi semel extinctum non reviviscit, nisi superveniat nova causa, ratione cujus potest reviviscere, ut in proposito, adulterium subsequens alterius conjugis. Deinde non reviviscit jus extinctum si omnino, etiam naturaliter sit amissum: secus, si solum quoad exercitium, remanente habitu, ut in proposito, jus, quod habet uxor in maritum, est per adulterium extinctum solum quoad exercitium, quia adulterium impedit, quo minus uti possit jure matrimonii: non autem omnino extinctum, cum vinculum matrimonii non sit sublatum, & ideo non dicitur proprie reviviscere, seu resurgere.

XXIX. Contrarium sententiam, quæ est etiam valde probabilis, tenet *Abb. in cit. c. ult. h. t. num. 4. & 5. Sanch. cit. dis. 9. num. 30.* nempe nullam actionem acquiri conjugi adultero ad repetendum innocentem, qui post sententiam divortii adulteratus est; vel dotem, aut donationem propter nuptias, ac proinde illa delicta mutua non compensari. Idque probatur primo, quia per sententiam divortii absolvitur conjux innocens ab obligatione societatis conjugalis, & dissolvitur contractus matrimonii, quoad torum, & cohabitationem, ideoque per adulterium subsequens nulla infertur injuria conjugi dimisso, quippe qui jure in ipsius corpus per sententiam est privatus, quamvis adulterando peccat contra DEUM. Sicut ergo si conjux innocens conjugi nocenti remittat injuriam per adulterium illatam, non potest petere divortium, quia cessat injuria: ita nec conjux nocens potest, post sententiam divortii, repetere conjugem ob adulterium postea commissum, quia cessat etiam injuria, quæ est fundamentum mutuæ compensationis delictorum, & actionis ad repetendum conjugem. Probatur secundo, quia sententia divortii non fertur sub conditione aliqua in favorem Rei, sive conjugis nocentis, si innocens continentiam servarit, sed potius in odium ipsius transit in rem judicatam, cum ergo per sententiam divortii innocens absolute, & in perpetuum absolvatur a servitute matrimonii, ad illam non revocabitur ob sequens adulterium, cum

id

id nullo jure cautum sit, sed potius contrarium, quod sententia rite lata non sit revocanda, neque Jus naturale, & Divinum dictat, post sententiam admitti compensationem, sed solum quando utriusque conjugis adulterium præcedit sententiam divortii.

Hinc patet, quod utraque sententia sit probabilis: illud autem in hac re certum est, quod si post sententiam divortii, propter adulterium conjugis, alter quoque conjux adulterium committat, Judex Ecclesiasticus ex officio suo reintegrare matrimonium debet, & eos inter se conciliare, ut iterum cohabitent, quia compensantur inter se adulteria, ut fornicationis periculo consulatur: nam & delictum superveniens præjudicat rei judicatæ, ob animæ periculum & generaliter Judex officium suum impertiri debet, quando id necessarium est ob bonum commune, & ad vitanda peccata, *Abb. cit. l. & Clarus, Navarr. l. 5. consil. 2. Sanch. c. l. num. 31.*

XXX. Cæterum tradita doctrina de compensatione unius adulterii cum alio, inter conjuges extenditur primo, quod compensationi adulterii sit locus, etiamsi non eodem tempore, sed unus conjugum prius, alter posterius in adulterium lapsus sit, quia in hac re Jura solum ponderant, utrumque conjugem simili crimine infectum esse, utrumque fidem matrimonii violasse, nulla habita ratione, quis prius, quis posterius delictum commiserit, *Sanch. l. 10. de matr. disp. 6. num. 6. Farinac. in praxi crimin. q. 143. num. 33. & alii.*

Extenditur secundo, quod compensationi sit locus, etiamsi unus conjux unicum tantum adulterium commiserit, alter vero plura, quia Jura non habent rationem numeri delictorum, sed tantum violatæ fidei conjugalis: unde si uterque conjux fidem fregit adulterando, sive sæpius, sive semel tantum, delicta censentur paria, *Sanch. cit. disp. 6. num. 8. Far. c. l. num. 7.* Ubi tamen notandum primo, si ambo conjuges adulterium commiserint, sed reconciliati fuerint, alteruter vero postea relabatur in adulterium, potest alter, ratione hujus novi adulterii, divortium petere, quia per reconciliationem matrimonium restituitur in pristinum suum statum & vigorem, perinde ac si nullum adulterium esset commissum, *Sanch. cit. l. 10. disp. 7. num. 1.* Imo etsi unus conjux solus adulterium commiserit, idque ab altero conjuge innocente remissum sit, si post condonationem innocens labatur in adulterium, non potest illud compensare cum adulterio prius condonato, nec alter petenti divortium objicere adulterium, quod ipsi remisit. Ratio est, tum quia remittentibus actiones suas non est dandus regressus, *l. Quæritur 4. §. Si venditio ff. de adilit. Edicto.* Tum quia per reconciliationem matrimonium redit ad suum pristinum statum, acsi nullum adulterium esset commissum: quo casu, utique posset prior conjux reconciliatus a conjuge postea lapsu in adulterium petere separationem, quoad torum & cohabitationem, *Sanch. cit. disp. 7. num. 1.*

Notandum secundo, si uterque conjux adulterium commisit, neque sibi sint reconciliati, postea vero unus se emendarit, altero in adulterio persistente, hoc casu, potest conjux emendatus divortium instituere, si alter conjux ab eo admonitus, ut se corrigat, in adulterio persistat, quia talis interpellatio, seu admonitio habet vim reconciliationis, ac proinde idem est, ac si post reconciliationem factam adulterium commisisset, quo casu, utique licitum est a relapso in adulterium petere divortium, *Sanch. citat. disp. 7. numer. 4.*

XXXI. Extenditur tertio, quod etiam detur compensatio adulterii cum Sodomia, vel bestialitate commissa ab altero conjuge, quia etsi utraque, secundum se, sit gravius peccatum, quam adulterium, & ut sic videatur adulterium uxoris compensari posse cum Sodomia, ita ut si vir Sodomita petat ab uxore adultera separari, possit illa excipere contra ipsum de Sodomia, ut delictum cum delicto compensetur, sed non vice versa, si uxor adultera petat divortium a viro Sodomita, hic possit excipere de adulterio, quia Sodomia est delictum gravius adulterio. Nihilominus tamen indistincte fieri posse compensationem Sodomiæ cum adulterio, & vice versa, probabilius videtur, quia in ordine ad divortium instituendum, utrumque crimen est æquale, cum ad utrumque concedatur divortium: si vero consideretur, in ordine ad matrimonium, gravior injuria est illi illata per adulterium, quam per Sodomiam, & sic non posse adulterium compensari cum Sodomia alterius conjugis, quæ minus repugnat matrimonio. Itaque dicendum est, ad compensationem sufficere, quod sint paria crimina quoad hoc, quod tam adulter, quam Sodomita carnem suam dividant in alium contra fidem in matrimonio datam, per quod conjuges efficiuntur una caro, quod est fundamentum, ex quo oritur jus divortii: quæ divisio perfecte in omni concubitu, sive naturali, sive Sodomitico, reperitur, ideoque utraque sufficientem causam divortii præbet, & nomine fornicationis comprehenditur, quando Christus *Matt. 5. & 19.* declaravit, licitum esse divortium ex causa fornicationis, *Sanch. cit. l. 10. disp. 4. num. 3. & disp. 6. nu. 5.* ubi ait idem esse dicendum, si unus esset reus adulterii, & Sodomiæ, vel etiam bestialitatis; alter vero solius adulterii, quia quod plura sint delicta, non obest compensationi, *Farinac. cit. q. 143. num. 35.* dummodo tamen sicut adulterium, ita & Sodomia sit plene perfecta, & consummata, alioquin neutrum crimen est sufficiens ad divortium, ut si fiat solum mollities cum tertia persona, sine emissione seminis in vas, *Sanch. cit. disp. 6. num. 3. Farin. cit. l. num. 75.*

XXXII. Limitatur autem supra tradita doctrina primo, quod non admittatur compensatio adulterii cum adulterio inter conjuges, nisi adulterium, cujus petitur compensatio, sit certum, notorium, & liquidum, non item si sit dubium, vel incertum, juxta *l. ult. C. de compensat.* ubi generaliter dicitur, quod compensatio fieri non possit, nisi causa, ex qua fit, sit liquida, *Hostiens. in a. ult. V. Manifeste h. titul. Jo. Andr. ibid. num. 1. Sanch. l. 10. de matr. disp. 11. num. 28. Farinac. cit. l. num. 80.* Verum in foro conscientiæ etiam adulterium conjugis occultum compensari potest cum adulterio publico alterius conjugis, ita ut adulter occultus non possit petere divortium in foro interno, in quo non requiritur probatio per testes, sed satis est, quod ipsi conjugi constet, se adulterum fuisse, *Sanch. cit. disp. 6. num. 9. Farin. cit. q. 143. num. 81.* Limitatur secundo, dummodo hæc exceptio compensationis unius adulterii cum alio opponatur, ante litis contestationem, si agatur criminaliter: secus si civiliter ad divortium instituendum, vel dotis amissionem: tunc enim ante, & post litem contestatam; quocunque tempore, opponi potest usque ad sententiam, quia tunc est exceptio peremptoria, & omnino repellit virum, qui petit divortium, ab agendo: in causa vero criminali non perimit delictum, sed tantum excludit virum ab accusando, cujus loco quilibet accusare potest, & ideo habet vim exceptionis dilatoriæ, quæ ante litem contestatam opponi debet, *Covarr. cit. §. 6. num. 6. Sanch. cit. disp. 6. num. 10. Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 142. num. 41. & 2. seqq.*

XXXIII. Quæritur secundo, An adulteria conjugum compensentur, quoad pœnam criminalem, seu legalem, & publicam? Resp. Non compensari, quia non obstante objectione similis adulterii, potest vir accusare criminaliter uxorem adulteram ad pœnam legalem inferendam, cum in ea non agatur de causa partium, sed Reipubl. sive vindicta publica, *l. 1. C. ad Leg. Jul. de adult.* Sed non vicissim potest uxor accusare criminaliter virum de adulterio, ut dictum supra, *num. 6. h. tit.* ideoque non habet locum mutua compensatio utriusque adulterii, nec unius conjugis delictum tollitur per delictum alterius, sed ambo nihilominus condigne puniri debent, *Abb. in cap. pen. num. 5. h. t. Covarr. cit. §. 6. num. 9. Sanch. cit. §. 6. num. 9. Sanch. cit. disp. 8. nu. 31. & 36.* Idque procedit etiam in foro conscientiæ, in quo etiam admittitur accusatio adulterii uxoris, non obstante exceptione similis adulterii viri, quia idem servandum est in utroque foro, quando forum externum non nititur falsa præsumptione, *Sanch. cit. disp. 8. num. 46.*

§. VII.

De aliis causis excusantibus a pœnis adulterii.

XXXIV. Præter mutuam compensationem delictorum, sunt & aliæ causæ, ob quas cessant pœnæ adulterii privatæ, seu civiles, vel etiam publicæ, & criminales, prout videre est apud *Gl. in c. pen. V. Mutua compensatione h. t. Hostiens. ibid.* veluti 1. si uxor violenter sit oppressa, *l. Si uxor 13. §. si quis & l. vim. 39. in princ. ff. h. tit.* tunc enim cessante culpa, etiam cessat pœna: aliud est, si uxor, non per vim absolutam, quæ tollit omne voluntarium, sed per gravem metum sit carnaliter cognita; nam tunc non excusatur ab omni culpa quoad DEUM, quia coacta voluntas non excusat in maleficiis, ideoque meretur aliquam pœnam, sed minorem, neque enim infligi potest pœna legalis, & ordinaria adulterii, nec criminalis, nec civilis, quia nec dote, nec consortio mariti privari debet, adulterium enim sine dolo malo non committitur, *l. pen. ff. h. tit. Silvest. V. Adulterium, num. 10.* Secundo, si uxor, cum consensu viri, adulterata fuerit, qui eam prostituit, *l. Cum mulier. 47. ff. soluto matrim.* nec vir adulterium potest objicere uxori, qui eam adulterandam tradidit, præsertim invitam, *c. Discretionem 6. de eo qui cognovit consang. uxor.* volenti enim non fit injuria. Tertio, si maritus uxorem post adulterium retinuit, vel eam sibi reconciliavit *Arg. c. Quemadmodum 25. de jurejur. &c. Si illa 29. caus. 23. q. 4. Gl. in cit. c. pen. in fine h. tit.* quia videtur condonasse injuriam, vel potius factum istud pro injuria non habere, *Zœs. ff. ad Leg. Jul. de adult. num. 51.* Quarto, si maritus uxorem in adulterio deprehensam occidit, non lucratur dotem, quia sibi jus dicens, propria auctoritate, indignum se facit ejus lucro, ideoque hæredes uxoris dotem a marito repetere possunt, *l. Si ab hostibus 10. §. Si vir. ff. soluto matr.* ubi in fine additur, idem a contrario sensu statuendum esse, si uxor occideret virum adulterum: non enim lucraretur donationem propter nuptias ex pacto debitam, *Gl. fin. ibid.* Quinto, si maritus moriatur ante accusationem adulterii motam civiliter ad dotem lucrandam, non licet hæredi ejus uxorem viduam de adulterio accusare, & dotem repetere, *l. Rei judicatæ 15. ff. soluto matr.* Sexto, cessat accusatio adulterii, si tempus ipsi præfixum sit elapsum, quod est quinquennium, durante matrimonio, computandum a die commissi criminis, *l. Mariti 29. Hoc quinquennium, & §. seq. l. Quinquennium 3. h. titul. Clarus Adulterium num. 20.*

XXXV. Illud hic addendum, quod non excusatur a pœna adulterii conjux, qui propter necessitatem extremam famis, vel paupertatem, adulterium committit, *Farinac. p. 5. q. 142. num. 25:* Ratio est, quia adulterii, vel fornicationis turpitudo, & malitia talis est in se, ut nulla voluntate, seu consensu humano, nec ulla alia circumstantia extrinsecus accedente, purgari, vel tolli possit, ne quidem consensu mariti, vel ipsius etiam uxoris, neque ob periculum vitæ, adeoque neque extrema necessitas vitæ facit adulterium, vel fornicationem licitam, quia omnis concubitus voluntarius, licet vi, seu metu extortus, extra matrimonium, sive cum illa, quæ non est legitima uxor, est intrinsece malus, & lege naturali, ac divina prohibitus, independenter ab omni extrinseca circumstantia, per quam cohonestari possit, *Covarr. in reg. Peccatum p. 2. §. 1. num. 6. in 3. rat.* Debet enim quis potius omnia mala pati, & mori, quam in adulterium, vel fornicationem consentire, *Farinac. in praxi crim. p. 5. q. 141. num. 60.* Aliud est in furto, seu acceptione rei alienæ, quæ fit, ob sublevandam necessitatem extremam propriam, hæc enim licita est, quia tali casu, nulla infertur injuria domino rei, qui rationabiliter invitus esse non potest,

quia tunc Lex naturæ præcipit, ut rerum Domini, salva sua sustentatione necessaria, bona temporalia communicent proximis, quatenus illis indigent, adeoque tunc malitia furti cessat, quia nulla infertur injuria Domino, qui consentire, & legi se conformare velle, prout debet. Deinde adulterium, seu fornicatio non est medium per se a natura ordinatum ad sustentationem vitæ, sicut est acceptio rei alienæ in summa necessitate. Porro sicut qui adulterium committit, ob necessitatem, vel metum mortis ab extrinseco illatum, non excusatur a culpa, & quidem gravi: ita nec excusatur a pœna, quamvis in externo foro mitius puniendus sit, quia minus delinquit, qui necessitate, vel metu cogente, malum agit, quam qui sponte, quia minus voluntarie fit, adeoque minus peccatum est, *Abb. in c. Sacris 5. num. 2. de his quæ vi, &c. & ibi Laym. num. 5.*

SECTIO II.

De stupro, ejusque pœnis.

Altera pars Rubricæ hujus Tituli est de stupro, quod vel generice, & late accipitur pro omni illicito concubitu, sive cum masculo, sive cum fœmina, eaque conjugata, vel vidua, vel virgine, ut constat ex *l. Stuprum*, alias *Probrum 4. ff. de ritu nupt. l. Inter 6. §. 1. ff. ad Leg. Jul. de Adult. l. Inter Stuprum 101. in princ. ff. de V. S. Azor. p. 3. Instit. l. 3. cap. 11. in princ. Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 147. num. 5.* vel sumitur stricte, & in specie, & de isto hic agitur.

§. I.

Quid sit stuprum stricte, & specifice sumptum, & quotuplex, sive quot modis committatur?

XXXVI. Assertio 1. Stuprum proprie, & stricte dictum est illicita virginum defloratio, non præcedente pactione conjugali, ut sumitur ex Gratiano in *c. Lex illa 2. §. Cum ergo caus. 36. q. 1.* & docet *S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 6.* ubi addit, *sub cura parentum existentium*, quod tamen ad stuprum non est necessarium. *Azor. cit. c. 18. q. 2.* Latius describi potest stuprum, quod sit illicitus concubitus, quo virginalis integritas corrumpitur, *Farinac. citat. q. 147. num. 4.* vulgo stuprum vocatur, *ein Jungfrau Schändung.*

XXXVII. Assertio 2. Stuprum proprie acceptum, aliud est violentum, quo per vim virgini adimitur virginitas corporis, & hoc est stuprum propriissime, & strictissime dictum: aliud est non violentum, quod volenti, & consentienti in sui violationem infertur, idque vel plene libere, vel quia per fraudem inducta, aut metum compulsa consentit. Stuprum illatum virgini per violentiam, vel etiam per fraudem, aut metum injuste incussum, continet malitiam specie distinctam a simplici fornicatione, nempe injuriam illatam per vim, fraudem, vel metum: Stuprum vero illatum, sine violentia, fraude, vel metu, adeoque plene voluntarium, ac spontaneum, probabilius non continet speciem malitiæ distinctam a simplici fornicatione, sive puella parentum, vel tutorum potestati sit subjecta, & sine illorum, consensu se patiatur violari: sive non sit subjecta, vel illis consentientibus se violari sinat, ut docet *Lessius l. 2. de justit. cap. 10. dub. 2. Sanch. l. 7. de matr. dis. 14. nu. 5. Laym. l. 3. Theol. mor. tr. 3. p. 3. cap. 13. num. 2.* & alii apud ipsum contra *Telet. Azor. & Silvest.* Probatur, nam inprimis stuprum, sive fornicatio cum virgine, intra genus intemperantiæ, sive luxuriæ, non potest habere aliam speciem malitiæ, quam simplicis fornicationis, cum concubitus modo naturali, ut supponitur, fiat, licet extra legitimum matrimonium, ratione cujus solum repugnet castitati, si virgo consentiat. Sed neque stuprum hujusmodi continet specialem malitiam injustitiæ, quia per illud non infertur injuria ipsi virgini violatæ, volenti enim, & consentienti nulla fit injuria; *l. 1. §. Neque adeo. ff. de injuriis*. Neque etiam infertur injuria parentibus ejus, sub quorum cura, ac potestate puella existit, quia puella habet liberum usum membrorum suorum, & corporis sui, ita ut eo vel nunquam uti possit ad carnalem generationem, cum abstinere possit a nuptiis, & omni copula carnali: vel uti modo legitimo in matrimonio, vel abuti illegitime fornicando: & quamvis tunc peccet contra temperantiam, seu castitatem, nulli tamen facit injuriam, quia utitur jure suo, cum ipsa sit domina sui corporis, & integritatis illius, quam non tenetur ex justitia servare illibatam usque ad matrimonium sed si illam, extra matrimonium, violari patiatur, solum peccat contra castitatem, propter indebitum abusum corporis sui; sicut si quis ex proprio dolio intemperanter bibat, nulli facit injuriam. Nec parens habet majus jus in corpus filiæ incorruptæ, quam corruptæ; si ergo puella, abutendo corpore suo, non facit injuriam parenti, per consequens nec stuprator ei infert, cooperando cum puella ad eum voluntarium abusum corporis. Aliud est in raptu, quod puella, sive corrupta, sive incorrupta, violenter abripitur e domo sua, vel paterna: vel etiam quo filia volens, patre invito, domo abducitur: tunc enim violatur jus patriæ potestatis, adeoque injuria patri infertur, ut ex infra dicendis patebit. Aliud quoque est in abscissione membri, quæ sit contra justitiam, quia cum puella non sit domina membrorum suorum, consensus illius, ut abscindatur, non tollit rationem injustitiæ. Nec denique etiam stuprum continet injustitiam, ob damnum, quod inde proli infertur. Nam quod simplex fornicatio adversetur bonæ educationi prolis, id facit illam esse iniquam, & repugnantem juri naturæ contra castitatem, non autem facit eam esse contra justitiam, quia proles nondum existens non est capax alicujus juris, ex cujus violatione exurgat injustitia. Deinde licet contrahere matrimonium cum fœmina vidua, sive jam corrupta; ergo non tenetur virgo servare illæsum claustrum virginitatis, ratione prolis concipiendæ ex matrimonio, alias virgo deflorata non posset licite viro nubere: ergo consentire in sui violationem non est injustum, ratione damni prolis, neque illicitum, sicut simplex fornicatio in nullo casu est licita. *Sanch. cit. dis. num. 14.*

§. II.

Quæ sint pœna stupri decreta, tum Jure Civili, tum Canonico?

XXXVIII. Assertio 1. Qui sine vi virginem, vel etiam viduam honeste viventem stupraverint, iis, si honesti sint, irrogatur publicatio, sive confiscatio dimidiæ partis bonorum: si viles, corporis coercitio, seu verberatio, cum relegatione, prout statuitur in *§. Item Lex Julia de adulteriis Instit. de public. Judic.* Si vero stuprum per violentiam commissum fuerit, vel pœna Legis Juliæ de vi publica puniendus erit, *l. In ead. 3. §. Præterea. ff. ad Leg. Jul. de vi publ.* vel etiam pœna capitis, seu mortis, *Gl. in cap. 2. V. Plectendus h. t. Clarus §. Stuprum num. 3. in fine. Farinac. p. 5. quæst. 147. num. 22. & seqq.* quod aliqui intelligendum esse ajunt de stupro juncto cum raptu: alii de stupro commisso in puellam immaturam vi stupratam, *Farinac. c. l. num. 26. & 30.* Verum hodie pœna civilis etiam in Terris Imperii locum non habet, sed servatur pœna a Jure Canonico decreta, de qua mox, ut testatur *Clarus cit. l. num. 3. Harprecht. in cit. §. Item Lex Julia num. 91. Instit. de publ. Judic.* ubi tamen id limitat, si contra stupratorem civilis actio instituatur; secus si agatur criminaliter, ut si pater, vel consanguinei puellam stupratam in matrimonium stupratori dare nolint, sed ad vindictam agere velint ob stuprum illatum; tunc enim & in aliis similibus casibus, pœna juris civilis infligi potest.

XXXIX. Assertio 2. De Jure Canonico stuprator tenetur virginem stupratam dotare, vel in uxorem ducere, prout constat ex c. *Si seduxerit 1. h. tit.* quod est desumptum ex *libro Exodi cap. 22.* ubi dicitur: Si seduxerit quis virginem
„ nondum desponsatam, dormieritque cum ea (id est, il-
„ lam corruperit, sive carnaliter cognoverit) dotabit eam,
„ & habebit uxorem. Si vero pater virginis dare noluerit,
„ reddat pecuniam, juxta modum dotis, quam virgines ac-
„ cipere consueverunt.

„ XL. Præterea in *c. Pervenit 2. h. t.* habetur, quod qui-
„ dam Felix nomine stupro decepit quandam virginem, un-
„ de quæsitum fuit, qualiter sit puniendus? Respondet Pa-
„ pa Gregorius I. quamvis secundum legem civilem, pœna
„ plectendus esset (de qua supra) Papa tamen aliquantum
„ molliendo, temperando pœnam legis civilis, statuit, ut
„ stuprator virginis, aut illam in uxorem accipiat (si ipsa
„ voluerit, & pater illius consenserit, *cit. cap. 1. junct. Gl.*
„ *V. Uxorem, Gl. hic eod.*) aut si ipse stuprator noluerit illam
„ ducere (subaudi, dotabit illam, juxta *cit. cap. 1. h. tit.*
„ & sic non tollitur pœna Exodi, *Hostiens. hic V. Putaverit*)
„ & corporaliter castigatus (prout visum fuerit Judici, *Gl.*
„ *V. Castigatus*) & excommunicatus (non majore, sed mi-
„ nore excommunicatione, scilicet Sacramentorum com-
munione, seu perceptione, quousque Superiori visum fue-
„ rit, *Gl. V. hic Excommunicatus*) in monasterium, seu car-
„ cerem detrudatur, ad pœnitentiam agendam, nec inde
„ egrediatur sine præcepto, seu licentia sui Superioris.

XLI. Pro explicatione utriusque hujus cap. notandum primo. Decisio *cit. c. 1. h. tit.* non limitatur, sive restringitur per *cap. 2. ejusd. tit.* ut nonnulli Canonistæ putant: nam cum dictum 1. cap. ab Innocentio III. ex Vet. Testamento fuerit translatum in Jus Canonicum, qui longe posterior fuit: quam Gregorius I. qui fuit conditor *cap. 2.* & longe antiquior Innocentio III. non potuit *cap. 1.* quippe posterius quatenus Christianos obligat, limitari per cap. 2. quod fuit longe prius illo latum, sive conditum, cujus proinde decisioni standum est, quoad pœnam in illo latam, in qua Gregorius moderatus est pœnam jure civili decretam, de qua supra, & statuit, ut stuprator, vel in uxorem ducat eam, quam stupravit, & tunc nullam subeat pœnam (in quo temperavit pœnam Juris civilis) vel si renuit eam ducere, non solum illam dotet, prout habetur in *cit. c. 1. eod.* sed etiam corporaliter castigatus (pœna corporali inflicta, ad arbitrium Judicis) & excommunicatus (id est, privatus participatione Sacramentorum, ut exponit *Gl. ibid.* in Monasterium, in quo agat pœnitentiam, detrudatur, scilicet ad tempus *Gl. fin. ibid.* & tradit *Molin. tr. 3. de justit. dis. 104. num. 9.* Quare decisio *cap. 2. h. t.* Ubi dicitur, quod qui seduxit virginem, eamque stupravit, debet illam dotare, & uxorem habere, intelligi debet, non copulative, sed disjunctive, juxta priorem decisionem cap. 1. ejusdem Tituli, nempe ut vel dotet, vel in uxorem accipiat, modo ipsa, & pater ejus consenserint: ad ducendam vero illam in uxorem non potest præcise compelli, sed solum conditionate, si non vult incurrere pœnas in *cit. cap. 2. eod. tit.* statutas, nam præter dotem, quam nihilominus stuprator dare cogitur, punitur etiam corporaliter, pœna arbitraria vel pecuniaria fisco applicanda. *Abb. in cit. cap. 1. num. ult. & c. 2. num. 3. hoc. tit.* Ubi ait, non videtur delictum sufficienter punitum per constitutionem dotis, sed quia persona debet puniri, quæ deliquit, non bursa *Gutier. l. 1. Canon. qq. cap. 37. num. 10. & 11, Farin. cit. q. 147. num. 101. & 102.* Verum in pluribus locis, ex recepta consuetudine, stuprantes virgine sine vi aliam pœnam subire non coguntur, nisi ut illas ducant in uxores, vel decenter dotent, de qua testatur *Clarus §. Stuprum num. 3.* dummodo tamen puella, quæ stuprum passa est, sit honestæ vitæ, alias enim non habet locum dispositio *cit. cap. 1. & 2. h. t.* ut addit *Clarus cit. l.*

XLII. Notandum secundo. Qui seduxit virginem, & corrupit, tenetur in pœnam ad dotandam illam, juxta qualitatem suæ personæ, ita ut stuprator tantum ex bonis suis illi

assignet

assignet in dotem, quamvis alia bona habeat, quantum virgines ejusdem qualitatis accipere solent in dotem, ita ut soluto matrimonio, post mortem stupratoris, qui eam duxit, habeat unde ipsa vivat, & sustentetur, vel si morte fœminæ stupratæ matrimonium dissolvatur, id transmittat ad suos hæredes, idque propter dictum viri, *Abb. in citat. c. num. 3. h. t. Molin. cit. dis. 104. num. 9. Farinac. cit. q. 147. num. 112.* Si vero pater illius mulieris noluerit illam dare stupratori in uxorem, vel etiam ipsa puella recuset ipsi nubere, adhuc tamen stuprator tenetur illis tradere dotem, qualis dari solet aliis virginibus ejusdem conditionis, prout habetur in *cit. cap. 1. in fine h. tit.* & ibi *Gl. V. Dotabit, Molin. c. l. & Farinac. cit. q. num. 105.* Quod si corruptor virginis illam ducere non possit in uxorem, vel quia initiatus est Sacris Ordinibus, vel quia conjugatus est, vel quia ipsa mulier est dispar, & inferioris conditionis, ita ut per mulierem stupratam non stet, quominus ipsi nubat, tunc tenetur stuprator dare tantam dotem, quanta illi est necessaria, ut æque bene nubat, ac si corrupta non esset, quia compensari illi debet, quod non ducat ipsam in uxorem, etiamsi alia bona habeat, *Molin. c. l. Farin. cit. q. n. 107. & 112.*

XLIII. Notandum tertio, Si stuprator virginis Clericus sit, ab officio est deponendus, ut docet *Abb. in cit. cap. 1. n. 4. h. tit. & in c. At si Clerici. 4. num. 33. de Judic. Diaz. in pract. crim. can. c. 87. num. 2. Clarus §. Adulterium. nu. 3.* Ubi ait, hanc esse communem opinionem, *Farinac. cit. q. nu. 62.* Ubi tamen *num. 60. Menoch.* ait, quod hodie pœna Clerici stupratori, sit arbitraria, ita ut quandoque pœna depositionis, vel suspensionis, quandoque pecuniaria imponatur, sed semper cum præstatione dotis puellæ viriatæ. Quod si Clericus vi corrumpat virginem, ultra depositionem, in arctum Monasterium, vel carcerem detrudendus est, *Diaz. cit. l. num. 3.*

§. III.

Ad quid præterea stuprator Virginis in variis casibus obligetur, ob stuprum illatum, vel non?

XLIV. Assertio 1. Qui virginem per vim, fraudem, vel minas, seu metum injustum violavit, aut consensum extorsit in copulam, tenetur illam, vel ducere in uxorem, si & ipsa velit, vel omnia damna inde illi illata resarcire, *Navarr. in Man. c. 16. num. 17. Silvest. V. Luxuria. q. 5. Less. l. 2. c. 10. num. 20. Vasq. in opusc. Moral. tr. de restitut. cap. 3. §. 2. dub. 1. num. 2. & 3. Molin. tr. 3. de justit. dis. 106. nu. 6.* & alii DD. communiter. Ratio est, quia tunc per injuriam damnum est puellæ illatum, ergo hoc debet illi reparari, vel per matrimonium, eam ducendo, vel per damni reparationem, dotem competentem, supra proprium illius patrimonium assignando, ita ut congrue possit nubere, sicut ante nupsisset, si deflorata non fuisset, vel si ipsa velit, in statu honesto vivere. Non obstat *cap. 1. h. tit.* Ubi non solum ad alterutrum, sed ad utrumque stupratorem teneri dicitur, nec solum ad æstimationem damni, sed ad integram dotem dandam. Nam imprimis verba illa non copulative, sed disjunctive intelligenda sunt, ut supra dictum. Deinde cum sint pœnæ, in foro externo non obligant, nisi post sententiam Judicis, quia ante illam non tenetur stuprator, nisi disjunctive, vel ad ducendum in uxorem, vel ad dotandum, & quidem non integre, sive ad totam dotem, id enim solum ad pœnam criminis pertinet, sed sufficit supra dotem, quam alias a patre, vel aliunde haberet, addere, quantum necessarium est, ut possit nubere viro æquali, perinde ac si corrupta non fuisset, quia ad plus non tenetur, spectato jure naturæ, & sic redditur æquale damno illato, *Covarr. in Epit. l. 4. Decret. p. 2. cap. 6. §. 8. num. 15. Less. cit. cap. 10. num. 11. Vasq. in opusc. Moral. tr. de restitut. cap. 3. §. 2. dub. 5. num. 14.*

XLV. Assertio 2. Si is, qui per vim, vel alias injuste puellam violavit, offerat se ad satisfaciendum pro injuria illata, augendo dotem, ut æque bene ac antea nubere possit: fœmina vero illam satisfactionem acceptare nolit, sed determinate petat, ut ipsam ducat in uxorem: stuprator injuste non tenetur determinate ad illam ducendam, saltem ante condemnationem Judicis, quia justitia solum exigit, ut res reducatur ad æqualitatem, quod fit per augmentum dotis, ut fœmina æquali nubere possit, unde non est obligandus corruptor ad satisfaciendum determinato modo per matrimonium: quia etsi teneatur determinate augere dotem, si fœmina nolit ei nubere, quia non debet privari libertate nubendi, cui vellet, quam antea habebat, non tamen habebat libertatem nubendi huic, si is nollet: non ergo corruptor est obligandus ad dandam fœminæ hanc potestatem, quam antea non habebat, sed solum nubendi aliis, sicut antea, modo promissio matrimonii non intervenerit, *Less. cit. cap. 10. num. 23. Gurd. Lugo tom. 2. de justit. dis. 12. sec. 1. num. 14.*

XLVI. Assertio 3. Si puella vi vel per fraudem violata fuit, non tenetur nubere corruptori, etiamsi ipse matrimonium offerat in satisfactionem, sed potest petere augmentum dotis, ut possit alteri æque bene nubere. Idque procedit, non solum si fraude inducta fuit ad stuprum, ut si finxit se nobilem, vel divitem, cum non esset (tunc enim contra omnem æquitatem foret, fœminam nobilem obligare ad contrahendum cum eo matrimonium, nec ita compensaretur, sed potius magis augeretur damnum illatum) sed etiam si paris sint conditionis, adhuc enim optio erit penes fœminam injuste violatam, vel eligendi matrimonium cum corruptore, vel petendi augmentum dotis, quia si astricta esset ad contrahendum matrimonium cum stupratore, non compensaretur æqualiter ei damnum injuste illatum, quia antea habebat fœmina libertatem nubendi, cui vellet, qua privatur, si nunc debet contrahere matrimonium cum eo, qui forte illi non placet: vel carere dote sufficiento ad ineundum matrimonium æquale, sive æque commodum, acsi adhuc virgo esset, *Less. cit. cap. 10. num. 22. Azor. p. 3. l. 5. c. 3. difficult. 4. & 13. & clarius Lugo cit. dis. 12. sec. 1. num. 22.* contra Molin. Sed neque violentus, aut injustus corruptor virginis, sine promissione tamen matrimonii, obligatur ducere illam, quæ longe inferioris conditionis est, etiamsi damnum ei illatum pecunia, seu augmento dotis resarcire non possit: quia generatim loquendo, in omnibus debitis, etiam quæ ex delicto descendunt, non tenetur debitor, cum notabiliter majore suo damno, restituere sive solvere creditori, quam sit valor ipsius debiti, sive quando nequit solvere, seu reparare damnum, nisi cum longe majore suo damno, quam sit id, quod intulit alteri: sufficiet ergo hoc casu, ut si longe majus damnum stupratori ex matrimonio cum fœmina corrupta inito sequeretur, quam sit illud, quod ipsi per stuprum illatum fuit, aliis mediis, quibus poterit, data opportunitate, illud compensare procuret, *Lugo cit. sec. 2. num. 18.*

XLVII. Assertio 4. Si virgo vi vel fraude violata fuit, sed postea æque commodum matrimonium iniit ac si corrupta non fuisset, nec ob eam causam aliud detrimentum passa est, quia stuprum occultum mansit, etiam viro, cui nupsit, non tenetur deflorator virginis ad nullam satisfactionem, vel compensationem ei faciendam. Ratio est, quia pro injuria, prout condistincta est a damno subsecuto, nihil debet restitui, adeoque nec pro defloratione, sive violatione claustri seu sigilli virginalis, quia illa est irreparabilis: nec si damnum est, potest pecunia æstimari aut compensari: sicut nec si alicui manus sit abscissa, vel oculus erutus. Aliud vero damnum pretio æstimabile non est fœminæ ex stupro secutum, ut supponitur, *Navarr. in man. cap. 16. num. 19. Less. cit. c. 20. num. 15. Vasq. de restit. cap. 3. §. 2. dub. 3. num. 8.* Non obstat, quod puella injuste stuprata constituatur in periculo non inveniendi æque commodum matrimonium, ac antea habere poterat, quod cum sit damnum pretio æstimabile a stupratore compensari debet. Resp. qui alterum constituit in periculo etiam vitæ amittendæ, vel facultatum, non obligatur ad restitutionem, nisi damnum reipsa sequatur, quia periculum damni non est damnum: ergo si aliunde cesset & tollatur illud periculum cessat etiam obligatio illud compensandi, quia ablatum fuit totum damnum, ad quod solum tollendum tenebatur is, qui injuste alicui damnum, vel periculum damni intulit, *Less. cit. cap. 10. num. 16.* nisi fœmina, antequam se tali periculo exponeret non inveniendi æque commodas nuptias, de illo compensando facta fuerit, de quo videri potest. *Less. citat. loc.*

XLVIII. Assertio 5. Si quis naturaliter per vim, vel fraudem cognovit ab alio jam corruptam, quæ tamen vulgo, & publice virgo habebatur, tenetur illi satisfacere, arbitrio viri prudentis, si inde infamia sit secuta, ita ut non possit tam commode alteri nubere, sicut antea, *Navarr. citat. c. 16. numer. 19. Azor. citat. cap. 5. difficult. 11. Vasq. citat. §. 2. dub. 2.* Præterea tametsi virgo libere consensit in stuprum, sine vi vel metu, aut fraude; si tamen stuprator flagitium postea detexit, eamque infamavit, tenetur ad reparandum ejus honorem, & damnum infamiæ injuste ei illatum resarciendum, sicut si eam injuste deflorasset, *Molin. tract. 3. dis. 104. num. 15. in fine.*

XLIX. Assertio 6. Si virgo libere, sine vi, fraude, vel metu injuste incussa consensit in stuprum, se sponte ad id offerendo: non tenetur deflorator illam ducere, nec dotare, vel aliquid aliud præstare, quia volenti, & consentienti nulla fit injuria, neque tunc est proprie stuprum, *Less. cit. cap. 10. numer. 9. Molin. tract. 3. dis. 106. numer. 10.* Imo neque hoc casu, in foro externo cogi potest ad ducendam, vel dotandam fœminam corruptam, neque alias pœnas decretas in *cap. 1. & 2. h. tit.* incurrit, quia pœnæ illæ solum imponuntur ei, qui virginem seduxit, vel decepit, quod non potest dici de illa, quæ se sponte obtulit, vel consensit, *Molin. cit. dis. 104. num. 70.*

L. Assertio 7. Sed neque stuprator tenetur ducere puellam stupratam, vel dotare, nec alias pœnas incurrit, etiamsi illam suasionibus, seu blanditiis, vel precibus etiam importunis, aut assiduis, vel muneribus induxerit ad consensum in stuprum, sine alia tamen vi, fraude, vel minis, ut ex probabiliore sententia docet *Less. cit. cap. 10. numer. 4. Molin. cit. dis. 106. num. 1. Vasquez. cap. 3. §. 2. dub. 1. num. 4. & 5. Lugo tom. 1. de justit. dis. 12. sec. 2.* & plures alii contra *Navarr. & Tolet.* Ratio est, quia preces, & dona vim non inferunt, nec cogunt, nec faciunt involuntarium, etiam mixtum, sicut metus, sed solum blande alliciunt, adeoque facile repelli possunt, si fœmina serio velit. Excipi debet, nisi precibus Domini, aut Principis, vel Superioris puella fuisset inducta ad consensum, cui non facile audet dissentire, hujusmodi enim preces causant metum reverentialem, & multum minuunt libertatem consensus, imo injuriam quandam continent, ideoque stuprator tenetur fœminam vel ducere, vel dotare, *Lugo citat. l.* Idemque est, si fœmina, præ verecundia, non sit ausa dissentire, tunc enim coacte consentire censenda est, nec stuprator excusabitur ab obligatione restituendi, *Vasq. c. l. num. 5. Molin. c. l. concl. 1. in fine.* Contraria tamen sententia, quod qui importunis precibus, vel donis induxit puellam ad consensum in stuprum, teneatur illam ducere, vel dotare, est etiam probabilis, & miseris puellis favorabilis, ideoque consulenda, ut fatetur *Vasq. citat. l. numer. 6.* Quod si per metum juste incussum puella consentit in stuprum, quia stuprator minatus est ei, quod velit eam apud patrem, vel judicem accusare, quod alias licite, & juste facere poterat, non tenetur ad restitutionem, *Lugo. citat. sec. 2. num. 18.*

LI. Assertio 8. Etsi virgo sub patria cura, & potestate sit constituta (idemque est quoad hoc, de filia, vidua, aut

corrupta) & liberè consentiat in stuprum, non tamen stuprator tenetur ideo restituere aliquid parentibus illius: quamvis parens, ea de causa augeat dotem, ut possit filiam in æque bono matrimonio collocare, ut docet *Molin. citat. dis.* 106. *numero* 2. *Silvest. V. Luxuria q.* 5. *Vasq. cit. cap.* 3. §. 2. *dub.* 4. *Less. cit. cap.* 10. *num.* 9. *Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *cap.* 13. *num.* 2. *contra Navarr. & Azor.* Ratio est, quia filia virgo non est possessio patris, ideoque damnum ipsius mulieris non est damnum patris, ut ei sit compensandum, ob augmentum dotis, si velit eam matrimonio jungere, quia filia ipsa non tenetur ex justitia impedire illud damnum: cum enim sit domina corporis sui quoad usum, potest, absque patris injuria, & sine injustitia, vel non nubere, vel male nubere: alioqin si saltu, vel violento motu corporis exponeret se periculo ruptionis virginei claustri, prævisso illo periculo, peccaret contra justitiam, quia tunc pater etiam deberet dotem augere ad compensandum illum defectum. Neque vero pater tenetur augere dotem, si filia volens stuprata sit, ut honesto matrimonio elocari possit: quod si sponte det, damnum volens patitur; sicut ergo filia, consentiendo in stuprum, non peccat contra justitiam, ita nec stuprator. Nec refert, quod stuprum redundat in injuriam patris, quia honor familiæ, ob evulgationem flagitii a stupratore factam læditur: nam ex injuria, secluso damno, non oritur obligatio satisfaciendi per pecuniam, vel aliud temporale ex natura rei, & in foro conscientiæ, sed solum respondet ei pœna, quæ non debetur, ante Judicis sententiam, & pro læso honore potest satisfieri, petitione veniæ, vel simili honoris exhibitione.

LII. Assertio 9. Potest fœmina, quæ per vim, metum, vel fraudem, in stuprum consensit, etsi in patris potestate adhuc constituta sit, remittere obligationem satisfaciendi stupratori, ita ut ad nihil etiam patri solvendum teneatur, saltem in conscientia, & ante condemnationem Judicis, *Less. c. l. num.* 9. *&* 39. *Vasq. cit. l. & Lugo, c. loco numero* 9. *&* 40. Ratio est, quia sicut filia, ante damnum illatum, potuit cedere jure suo, sine injuria patris, cum liberum ei sit a nuptiis abstinere: ita etiam post damnum acceptum, potest cedere jure suo, quod habet ad petendam eius compensationem. Et potest filia, etiam sine consensu patris, hoc jus remittere, quia non est per se, & immediate debitum pecuniarium, sed est debitum, quo obligatur stuprator ducere fœminam in uxorem, si ipsa velit, cui potest illa renunciare, potest enim velle non nubere.

LIII. Assertio 10. Si constet, virginem non seductam, sed voluntario consensu esse defloratam a Clerico, in utroque foro, conscientiæ, & externo, liber est a præstatione dotis: potuit enim puella cedere juri petendæ dotis, *Diaz. cit. cap.* 87. *num.* 4. *&* 5. Quod si vero post corruptionem, ad quam vi, vel fraude inducta est mulier, virum ejusdem conditionis invenit, perinde ac si esset virgo, absolvendus est Clericus a præstanda dote, quia nullum damnum in effectu passa est, *Diaz. c. l. num.* 7.

§. IV.

Ad quid obligetur qui stupravit virginem, sub spe, ac promissione matrimonii?

LIV. Assertio 1. Qui defloravit virginem, vere, & ficto animo et promittendo matrimonium, si consenserit in copulam, tenetur stare promissis, & ducere defloratam, sive fuerit virgo, sive honesta vidua. Est certa, & communis sententia. Ratio est, quia ex contractu oneroso obligavit se ad rem, quam licite exequi potuit, videlicet se ducturum illam in uxorem, etsi non absolute, sed conditionate: ergo postquam fœmina implevit conditionem (quamvis illicita) & ex parte sua complevit contractum, etiam ipse tenetur illum complere, cum licite id possit ac debeat, eamque ducere, alioquin enim illa injuste deciperetur. Excipi debet, nisi de novo superveniat impedimentum dirimens matrimonium, vel sufficiens ad divortium instituendum, si matrimonium contractum esset, nam multo magis sufficit ad tollendam obligationem illud contrahendi, *Lugo tom.* 1. *de justit. dis.* 12. *sec.* 2. *num.* 19.

Porro etsi qui virginem, vel viduam defloravit sub promissione matrimonii, fuerit prius simplici voto Religionis, castitatis obstrictus, adhuc tenetur eam ducere. Idemque multo magis dicendum si votum Religionis, vel castitatis sit emissum post promissum matrimonium, sub conditione secutæ copulæ, *Less. l.* 2. *de justit. c.* 10. *dub.* 4. *num.* 32. *Sanch. l.* 1. *de matr. dis.* 45. *n.* 3. *Vasq. in opusc. moral. tr. de restit. c.* 3. §. 2. *dub.* 6. *Lugo cit. dis.* 22. *sec.* 3. contra *Navarr. & alios*. Ratio est, quia obligatio voti provenit solum ex libera & gratuita voluntate voventis, qui sibi ipse privata auctoritate imponit talem obligationem, ideoque non potest, se velle obligare in præjudicium alterius, vel alieno juri derogare: sicut si quis voveat, se heredem instituturum Ecclesiam, & postea nascantur illi filii, non potuit per votum præcedens præjudicare juri filiorum. At obligatio posterior ex corruptione fœminæ, sub spe, seu promissione conjugii, non oritur ex sola voluntate promittentis, sed ex jure, quod fœmina corrupta sub promissione conjugii acquisivit, ratione delicti, & injuriæ sibi illatæ, ad quam resarciendam tenetur stuprator illam ducere, ac proinde hæc posterior obligatio est longe potentior, quam prior voti, eique præferri debet, *Lugo c. l. n.* 43. Accedit, quod votum non obligat, rebus notabiliter mutatis, ut hic fiat, cum vinculum justitiæ fortius intervenerit, & gravissimum proximi damnum, si votum impleatur, ideoque nocens non omnino liberatur a voto, sed ejus executio differtur ad tempus, ita ut matrimonio contracto, non possit debitum petere, & dissolutis sponsalibus ex justa causa, vel mortua uxore, teneatur vir abstinere a secundis nuptiis, & si Religionem vovit, eam ingredi. Aliud est de Sponsalibus de futuro, quæ obligant, non obstantibus Sponsalibus posterioribus, etiam secuta copula cum secunda, quia obligatio Sponsalium non oritur ex sola gratuita voluntate promittentis, sicut votum, sed etiam ex facto alterius, & contractu oneroso, per quem alter ex sponsis vicissim se obligavit, eique jus acquisitum est ex promissione Sponsalium, quod per posteriora Sponsalia, etiam secuta copula, ei auferri non potest, nisi consentiat, & juri suo cedat, *Lugo cit. l. num.* 45.

Dices, vel talis deflorator tenetur puellam corruptam ducere, ratione promissionis, vel ratione injuriæ, & damni illati. Non primum; quia illa promissio fuit nulla, & invalida, cum fuerit de re illicita contra votum. Non secundum, quia violans virginem, sine promissione conjugii, non obligatur determinate ad fœminam ducendam, sed vel ad ducendam, vel ad damnum aliter compensandum, ut patet ex dictis, §. *praced.* in hoc casu autem corruptio puellæ facta est, sine promissione, cum hæc fuerit invalida, ergo tenetur solum ad compensandum, non ad ducendum. Sed respondetur, teneri defloratorem determinate ad ducendam corruptam, ratione utriusque simul: nec est simile, quando nulla omnino adfuit promissio matrimonii, nec vera, nec ficta, sive fraudulenta, tunc enim jus non habet violata ad petendum determinate matrimonium: habet autem, quando promissio intervenit, licet invalida, ratione fraudis, & damni sibi illati: tunc enim sicut fictus, ita etiam fraudulentus promissor tenetur veram facere suam promissionem, eam implere, ne fœmina deflorata damnum patiatur, non obstante voto, quia hæc obligatio non fundatur in voluntate se obligandi, sed in delicto fraudis, *Sanch. cit. dis.* 45. *num.* 6. *Lugo cit. l. num.* 46.

LV. Limitant communiter DD. citt. nisi fœmina stuprata scivisset defloratorem esse voto castitatis, vel Religionis obstrictum, quia cum tunc sciverit, vel facile advertere potuerit, illum licite promittere matrimonium non posse, non fuit decepta, ideoque neque corruptor est obligatus ad illam ducendam, sed debet implere votum, *Less. cit. l. numer.* 33. *Sanch. c. l. num.* 5. quod tamen non esse universaliter verum putat *Lugo c. l. num.* 52. quia cum post copulam facile possit obtineri dispensatio voti, potuit existimare sibi promissum esse a stupratore, quod velit impetrare dispensationem voti, quam tamen non tenetur petere, nisi ad eam ducendam se obligarit, *Less. c. l. num.* 35. sicut etiam qui consanguineam violavit sub pacto conjugii, & simul etiam promisit, se petiturum dispensationem, illam petere tenetur, si impedimentum sit tale, in quo ex causa etiam non valde gravi dispensari solet, de quo videri potest *Sanch. l.* 5.

LVI. Assertio 2. Qui virginem defloravit, promittendo ei matrimonium, si in stuprum consenseit, sed ficte, & sine interna intentione se obligandi, & promittendi, debet illam ducere in uxorem, si ipsa velit, nec sufficit, si pecunia vellet satisfacere pro damno per stuprum illato, ut ex communi sententia docet *Less. cit. cap.* 10. *dub.* 3. *nu.* 20. *Molin. tr.* 3. *de just. dis.* 100. *num.* 4 *Vasq. cit. cap.* 3. §. 2. *dub.* 2. *num.* 15. *Sanch. l.* 1. *de matr. dis.* 10. *num.* 3. *Lugo cit. dis.* 12. *sec.* 2. *num.* 20. Ratio est, quia justitia commutativa non tantum exigit, ut reddatur æquale sed etiam ut idem in specie reddatur, si reddi possit, quia unum pro alio invito creditori solvi non potest, *l.* 2. §. *Mutui ff. de reb. cred.* sed stuprator in specie promisit, non pecuniam, sed matrimonium, ergo ex justitia commutativa, & contractu oneroso debet contrahere matrimonium: & implere quod promisit, nec satisfacit, si offerat aliam satisfactionem pro damno virginitatis, quia ipsa fœmina non consensit in stuprum pro dote, vel pecunia, sed pro matrimonio, quod hoc est, quod ipsi debetur. Quare sicut ipsa conditionem implevit, ex justitia petere potest, ut etiam impleatur contractus ex parte stupratoris, fiatque, quod promisit, etsi ficte solum. Idque procedit, sive etiam fœmina promiserit matrimonium, sive sola vir: nam etiamsi illa non promiserit, quia tamen non consensit in stuprum, nisi sub spe, & obligatione matrimonii (si enim dotem solum promisisset, fœmina se violari non permisisset) ideo ex justitia tenetur vir fraudem hanc tollere, & vere in matrimonium consentire, cum per injuriam ficte consenserit, *Sanch. c. l. num.* 4. unde licet stuprator non teneatur eam ducere directe, & immediate, ratione promissionis, quippe quæ ficta fuit, & nulla, tenetur tamen illam ducere, quia ex justitia obligabatur vere promittere. Idemque dicendum de stupratore, qui ficte contraxit matrimonium de præsenti cum fœmina, quam sub eo prætextu stupravit, sive virgo fuerit, sive jam corrupta, regulariter enim tenetur stuprator eam ducere, quia etsi matrimonium fuerit nullum, defectu veri consensus, tamen obligatur vere consentiendo eam ducere, si ipsa velit, ratione injuriæ, & damni secuti, tum in fama: tum quia nulli alteri permittitur nubere in foro externo, in quo tale matrimonium validum præsumitur, *Less. c. l. n.* 23. *Sanch. c. l. dis.* 11. *num.* 5. *&* 6. quamvis si hæc damna fœminæ non consequerentur, non teneretur ficte contrahens verum, & validum consensum præstare, *Lugo cit. loc. num.* 30.

LVII. Limitatur autem tradita doctrina primo, nisi vir notabiliter excedat conditionem fœminæ, idque ipsa sciverit, ut si vir sit nobilis, vel valde dives, fœmina vero filia rustici, vel pauperrima, tunc enim facile suspicari potuit, ipsum nonnisi ficte promittere ei matrimonium, ut votis potiri possit, *Sanch. cit. dis.* 10. *num.* 5. *&* 6. *Less. cit. cap.* 10. *dub.* 3. *num.* 22. Et hoc casu fictus promissor non tenetur eam ducere, etiamsi addito juramento id promiserit, quia juramentum non obligat, nisi juxta intentionem promittentis, vel jurantis, si ergo ipse nullam habuit intentionem promittendi, sive se obligandi ad matrimonium, nec vi juramenti obligabitur, *Sanch. c. l. n.* 8. Quod si vero fœmina stuprata omnino ignoravit virum notabiliter ipsam excedere,

vitæ

vitæ conditione, ac dignitate, nec tunc tenetur illam ducere, sed sufficit, si illam dotet, vel aliter damnum resarciat, *Sanch. cit. dis.* 10. *n.* 21. & probabile censet *Less. c. l. n.* 23. Ratio est, quia stuprator non tenetur illam ducere, ratione promissionis, quippe quæ ficta fuit, & invalida: nec ratione injuriæ, & damni illati, quia debitor etiam ex delicto non tenetur restituere, cum notabili suo detrimento, id quod in specie debet, sed sufficit, quod reddat in æquivalenti: ut in proposito, si stuprator deberet ducere longe se inferiorem: cui ficte promisit matrimonium, multo plus deberet reddere, quam promiserat: cum ergo non teneatur se ipsum tradere, sive corpus suum, propter excessum conditionis, seu dignitatis, sufficit, si tantum dotis, vel pecuniæ det, ut possit nubere viro æqualis conditionis, qualem ipsa putabat esse stupratorem: idque provenit, non ex eo præcise, quod contractus esset inæqualis, alioquin nunquam fœmina posset nubere viro nobiliori se, si contractus injustus foret, ob inæqualitatem conditionis, sed quia alias restitutio longe superat debitum, *Lugo cit. dis.* 12. *sec.* 2. *n.* 20. ubi addit, notandum esse differentiam inter promissionem matrimonii, sive Sponsalia, & contractum matrimonii de præsenti, quia hic solum tendit ad traditionem corporis conjugis, abstrahendo a conditionibus extrinsecis nobilitatis, dignitatis &c. Sponsalia vero respiciunt etiam ad hujusmodi qualitates extrinsecas, ita ut si in illis interveniat notabilis mutatio, non sit quis obligatus observare contractum Sponsalium.

LVIII. Limitatur secundo. Non tenetur fictus promissor matrimonii stupratam ducere, si ex verbis ambiguis, vel inconstantibus, vel ex aliis conjecturis facile potuit deprehendere fallacem animum promittentis, tunc enim non tam decepta fuit quam decipi voluit, sibique damnum inde consequens imputare debet, *Less. cit. c.* 10. *n.* 24. *Sanch. cit. dis.* 30. *nu.* 19. unde hoc casu stuprator nec ad dotandum, vel aliquid restituendum obligatus erit, si virgo plene advertere potuit deceptionem, seu fictionem, quia tunc libere censetur consensisse in stuprum, *Less. c. l. n.* 25. *Sanch. c. l. nu.* 19. *Vasquez cit. c.* 3. §. 1. *n.* 19. *in fine.*

Limitatur tertio. Si quis ficte promisit nuptias dicenti, vel fingenti se esse virginem, cum non esset, tunc enim non tenetur eam ducere, sed una injuria cum altera compensetur, sicut enim vir ipsam decepit, ita & ipse ab illa deceptus est, & tene ne aliquid restituere debet, ratione stupri facta illa promissione extorti, quia etsi serio promisisset, ad nihil teneretur, ergo nec si ficte, *Sanch. c. l. nu.* 21. *Less. c. l. n.* 29. Quod si fœmina non dicebat, vir tamen putabat esse virginem, quæ tamen vere virgo non erat: tunc fictus promissor non obligatur quidem illam ducere, tenetur tamen ad restitutionem aliquam, ob copulam injuste extortam, quamvis non tantum restituendum sit, quantum si fuisset virgo, quia damnum illatum multo minus est, *Less. c. l. num.* 30. *Sanch. cit. loc. num.* 11.

LIX. Quarto, si virgo stuprata, sub ficta promissione conjugii, postea cum alio fornicetur, nec ducere eam tenetur deflorator, nec aliter satisfacere, quia ex vi promissionis fictæ solum tenebatur eam ducere, quæ obligatio per supervenientem fornicationem est extincta, sicut etiam eo casu, si serio promisisset cessaret ea obligatio, *Less. c. l. nu.* 28. *Sanch. cit. dis.* 10. *n.* 13.

Quinto, si fictus promissor matrimonii velit eam ducere, sed ipsa nolit, quia cognovit prius ficte promisisse, tunc non tenetur deflorator ad dotem ejus augendam propter deflorationem, nec ad aliud, quia per ipsum non stat, quo minus ducat, neque promisit dotem, sed matrimonium, unde etiamsi serio promisisset, ad nihilum teneretur, *Sanch. c. l. n.* 15. Similiter si parentes puellæ nolint eam dare deflorator in matrimonium, non tenetur is ad eam dotandam, quia se solum obligavit ad eam ducendam determinate, per ipsum autem non stat, quo minus ducat, *Sanch. cit. loco.*

Sexto, si ficte promittens virgini matrimonium tantum actus impudicos cum illa exerceat, non tenetur illam ducere, sed alio modo satisfacere, quia non est tanta injuria *Sanch. c. l. n.* 14.

Septimo, qui ficte promisit matrimonium, et extorqueret copulam a vidua, vel alias jam corrupta, quia ipse sciebat non esse virginem, ea secuta, non tenetur eam ducere, sed satis est, si alio modo injuriam ei compenset, *Less. cit. c.* 10. *n.* 31. *Sanch. cit. dis. n.* 23. Ratio est, quia fœmina corrupta, exigendo matrimonium pro copula, nimium exigit. Excipi debet, nisi corrupta esset vidua honesta, & bonæ famæ, quæ ex illa copula fornicaria contraheret infamiam, ob quam inhabilis redderetur ad æquale matrimonium, *Sanch. c. l. n.* 24.

Denique nisi ex tali matrimonio timeretur grave scandalum, si eam stuprator ducat, vel malus exitus, *Sanch. c. l. num.* 9. & 20. plura de hac re videri possunt apud DD. citt.

§. V.

An stuprum sit crimen mixti fori, & quomodo sit probandum?

LX. Assertio 1. Si stuprum commissum sit a Clerico, seu persona Ecclesiastica, de eo cognoscit Judex Ecclesiasticus; si vero a Laico, Judex sæcularis: ac proinde quam dotem constituere debeat corruptæ stuprator Clericus, arbitrabitur Judex Ecclesiasticus: & quam Laicus, Judex secularis, *Menoch. de arbitr. Jud. casu* 288. *n.* 21. *Farinac. p.* 5. *q.* 147. *n.* 53. Verum quod stuprum etiam a Laico commissum sit crimen mixti fori, ita ut etiam ab Episcopo, vel alio Judice Ecclesiastico cognosci, & puniri possit, etiam pœna carceris, vel alia corporali, videtur clare probari ex *c.* 2. *h. t.* ut notat ibid. *Fagnan. n.* 8. & 9. nam pœnæ ibi statutæ ab Episcopo sunt infligendæ, ut patet ex inscriptione illius cap. quæ a Gregorio Papa est facta ad Episcopum Sipontinum, juxta *Gl. marg. ibid.* ubi etiam sermo est de Laico, qui virginem decipiendo, ad stuprum induxit, & præcipitur, ut non solum excommunicetur, sed etiam corporaliter castigetur, & in Monasterium detrudatur, si renuerit stupratam ducere in uxorem: Judex autem sæcularis non potest excommunicare, nec in Monasterium detrudere, ergo stuprum est mixti fori, quia peccatum continet, alioquin Judex Ecclesiasticus non posset de hoc crimine cognoscere, nec illud punire, si stuprator sit Laicus, nec temporali jurisdictioni Ecclesiæ subjectus, secundum *Gl.* communiter receptam in *c.* 2. *V. Lex Civilis in fine de arbitr. in* 6. & *in Reg.* 2. *V. Possessor de R. J. in* 6. idque confirmatur ex *Concil. Trid. c.* 3. *Sess.* 25. *de Reform.* ubi habetur, quod Episcopus, vel alius Prælatus Ecclesiasticus, etiam Laicos punire possit mulcta pecuniaria in delictis Ecclesiasticis, vel mixti fori, *Fagnan.* in *cit. c.* 2. *n.* 10. & 11. Ex quo infertur, quod in Terris subjectis temporaliter Ecclesiæ Romanæ, imo etiam in Terris Imperii, in foro, seu Tribunali Ecclesiastico, propter stuprum etiam a Laico commissum, infligendæ sint pœnæ Canonicæ statutæ in *cap.* 1. & 2. *h. t.* In Terris vero Imperii, in foro civili, seu sæculari, pœnæ statutæ Jure Civili, *Fagnan. in cit. c.* 2. *n.* 6. & 7.

LXI. Assertio 2. Virgo stuprata, in foro externo, præsumitur fuisse virgo, quæ tum communiter habita fuit pro virgine, ideoque si stuprator alleget contrarium, dicendo illam non fuisse virginem, cum carnaliter illam cognovit, sed jam prius corruptam, id probare debet, quia præsumptio stat pro puella, & propter delictum transfertur onus probandi in ipsum stupratorem, *Abb. in c.* 1. *n.* 5. *h. t. Clarus §. Stuprum, n.* 4. Si tamen mulier tunc vere non fuisset virgo, teneretur stupratori, in foro conscientiæ, non solum restituere dotem sibi propter stuprum adjudicatam, sed etiam expensas litis injustæ ab eo factas, quia talis sententia fundata est in falsa præsumptione, quæ cessat, ubi constat de contraria veritate, *Molin. tr.* 3. *de instit. dis.* 104. *n.* 14. Similiter in foro externo, virgo deflorata semper præsumitur seducta, id est suasionibus, aut importunis precibus, vel pretio inducta ad stuprum, non simplici petitione, nisi contrarium a stupratore probetur, *Abb. in cit. c.* 1. *n.* 2. *h. t. Molin. c. l. nu.* 1. Unde si vere mulier seducta, vel decepta non fuisset, deberet in conscientia restituere stupratori pœnam, ea de causa, ipsi adjudicatam, imo & expensas litis: quin etiam teneretur, petente viro, interrogata a Judice confiteri veritatem, alioquin perjura esset, si sub juramento interrogata id negaret, *Molin. c. l.*

LXII. Hinc infertur, si mulier stuprata asserat se fuisse virginem, tempore stupri, idque juramento confirmet, creditur ei affirmanti, & non stupratori id neganti, nisi probet: idque tum in odium delinquentis, seu stupratoris, tum quia pro asserente stat præsumptio naturæ, cum enim virginitas sit qualitas, quæ inest a natura, & nascitur cum persona, præsumitur semper adesse, donec contrarium probetur a negante, *Mascard. de probat. concl.* 1237. *num.* 6. & 1420. *nu.* 2. *Tuschus V. Stuprum concl.* 709. *n.* 39. *Pacianus l.* 2. *de probat. c.* 2. *n.* 10. ubi *n.* 11. ait, puellæ asserenti se virginem fuisse, fidem haberi, etiam sine juramento, nisi id exigatur, quia ex præsenti stupro oritur quædam sinistra opinio adversus eam, quæ juramento purganda est, *Farinac. in praxi crim. p.* 5. *q.* 147. *nu.* 135. & *seq.* ubi tamen *num.* 139. addit, in hac re maxime attendendam esse qualitatem vitæ, & morum puellæ, quia si malæ famæ esset, & pro virgine non reputaretur, non esset standum ipsius juramento, cum hujusmodi mulieres facile contemnant jusjurandum, & potest hæc præsumptio orta ex jurata assertione puellæ, tolli per alias conjecturas contrarias, seu signa inhonestatis, aut corruptionis, *Menoch. l.* 6. *de præsumpt.* 89. *num.* 4. & *seqq. Farinac. c. l. n.* 239.

LXIII. Aliud vero dicendum est, si mulier asserat se esse corruptam, vel imprægnatam a Titio, is vero neget se ipsam carnaliter cognovisse, tunc enim non est standum nudæ assertioni etiam juratæ mulieris, si alias probationes non afferat, *Arg. cap. Significasti* 5. *hoc tit.* Ex quo constat, quod adulterium non probetur per solam assertionem, seu confessionem mulieris, ergo nec stuprum aut simplex fornicatio. Ratio est, tum quia generatim loquendo, onus probandi incumbit affirmanti non neganti, *leg.* 2. *ff. de probat. leg.* 2. *Cod. eod.* tum quia nullus idoneus testis in re sua esse potest, *leg. Nullus* 10. *ff. de testib. l. Omnibus* 10. *Cod. eod.* & uni soli testi non creditur, etsi alias sit idoneus, *c. Licet* 23. *de testib.* ergo non est credendum mulieri nude asserenti se esse corruptam a Titio, sine alia probatione: tum quia actore non probante, absolvendus est reus, *l. Qui accusare* 4. *C. de edendo*: & universim loquendo, favorabiliores sunt Rei, quam actores, juxta reg. utriusque Juris in 6. & in Digestis. Imo cæteris paribus, plus est credendum viro, quam mulieri, nam testimonium mulieris varium est, & mutabile, *cap. Forus* 10. §. *final. de V. S.* ergo etiam in hoc casu, plus est credendum viro neganti, quam mulieri affirmanti, sibi stuprum illatum esse.

Quare si mulier, quæ se stupratam dicit, probat suam intentionem, probabilibus quidem indiciis, & conjecturis, quæ tamen non convincunt, nec sufficiunt ad plenam probationem, deferendum est juramentum viro reo ad purgandam suam innocentiam, ejusque juramento standum est, *Arg. cit. c. Significasti h. tit.* ubi præcipitur deferri juramentum purgationis reo infamato de adulterio, sive purgatio Canonica ei indicenda est, ergo idem faciendum est cum infamato de stupro: alioquin vero si actor, vel actrix nihil omnino probavit, ne præsumptive quidem, absolvendus est reus, etsi nihil omnino præstiterit probando, prout habetur in *cap. ult.* §. *Sane de Jurejurando*. Et hanc esse praxim in pluribus Curiis Episcopalibus testatur R. P. Georgius

gius

gius Gobat S. J. de tota Republica Christiana, propter doctissimas resolutiones innumerorum omnis generis casuum editas optime meritus, *Par. 2. Alphabeti matrimonialis numer. 188.*

Cæterum stuprum, sicut & simplex fornicatio, iisdem ferme modis probari potest, quibus adulterium, de quibus supra *sec. 2. §. 3. hoc t.* nam etsi visi sint juvenis, & puella simul per plana, & nemora, vias, & invia, pluries convagari fuisse: non tamen hoc est sufficiens, & plena probatio stupri, vel fornicationis commissæ, si alia indicia, & adminicula non concurrant, *c. Tertio loco 23. de præsumpt.* nisi præcessisset monitio, *Abb. ibid. n. 4.* neque violenta præsumptio stupri, vel fornicationis inducitur ex eo, quod adolescens, & puella sæpius convenerint in loco obscuro, imo etiam in eodem lecto simul jacuisse deprehensi sint, præsertim si induti, quia satis crebro fit, ut nihil omnino impudicum agant, vel non nisi oscula, & turpes actus exerceant, sine intentione ipsius copulæ, vel ut dispositionem aliquam faciunt ad Sponsalia, ut notavit prædictus *P. Gobat. in Theolog. Juridico-morali, cap. 32. sec. 2. n. 21.*

S E C T I O III.

De aliis delictis carnis, eorumque pœnis.

Præter adulterium, & stuprum, sunt etiam alia carnis delicta, de quibus, eorumque pœnis hic breviter agemus?

§. I.

De crimine incestus, & Sacrilegii.

LXIV. Quæritur primo, quid sit incestus, & quot modis committatur? Resp. Incestus est concubitus cum persona consanguinea, vel affine, in gradu prohibito, ideoque consanguineorum, vel affinium abusus dicitur in *c. Lex illa 2. §. Cum ergo cauf. 36. q. 1.* Unde incestus committitur inter personas, quæ Jure Divino, vel humano prohibentur inter se matrimonium contrahere: Jure Divino inter ascendentes, & descendentes per lineam rectam, ut inter patrem, & filiam, avum, & neptem, aviam, & nepotem, & sic de reliquis: Jure humano vero inter cognatos, & affines in linea laterali, sive transversali, usque ad quartum gradum inclusive, excepto primo gradu inter fratrem & sororem, in quo jure naturæ probabiliter prohibitum est matrimonium, *Silvest. V. Luxuria, quæst. 1. Azorius p. 5. l. 3. cap. 9. not. 5. Farinac. in praxi crim. p. 5. quæst. 129. n. 5. Zæs. in comment. ff. ad Leg. Jul. de Adult. num. 64.* Committitur autem incestus duplici modo, vel sub colore, seu prætextu matrimonii, vel sine illo, *Farinac. c. l.*

LXV. Quæritur secundo, quæ sit pœna incestus, de Jure Civili, ac de Jure Canonico? Resp. primo. Pœna simplicis incestus, sine matrimonio, de Jure Civili antiquo, est pœna mortis, quia est gravius crimen adulterio, *l. Si Adulterium 38. §. Nonnunquam ff. ad Lege Jul. de Adulter.* quæ pœna solum locum habet, si incestus committatur, jure gentium, sive naturali prohibitus, ut inter ascendentes, & descendentes in linea recta, *citato loc. Si Adulterium §. Quare mulier, & ibi Gl. V. Gentium:* vel quando incestus committitur cum adulterio, vel stupro, secundum *Gl. 1. in citat. l. Adulterium. Clarus §. Incestus, num. 2.* Est igitur pœna incestus simplicis, sine velamine, seu specie matrimonii commissi, eadem, quæ adulterii, *l. Miles 11. §. 1. ff. ad Leg. Jul. de Adult. Hostiens. in Summa num. 13. Covarr. in 4. lib. Decret. p. 2. c. 6. p. 8. num. 2. Farinac. citat. loc. num. 7.* hodie vero si incestus commissus sit contra jus humanum, sive in gradu consanguinitatis, vel affinitatis solum prohibito Jure humano, imponenda est pœna arbitrio Judicis, pro varietate circumstantiarum, *Zæs. ff. eodem num. 65.* Si vero quis, sub prætextu, sive sub colore matrimonii, incestum commisit, sive incestas nuptias celebravit, pœnæ variæ sunt statutæ Jure Civili, veluti confiscatio omnium bonorum, privatio dignitatum, & missio in exilium, & verberatio, si incestuosus sit vilis persona, juxta *Auth. Incestus C. de incest. nupt. Farinac. citat. quæst. 149. num. 21. & pluribus seqq.* Sunt tamen plures casus, in quibus prædictæ pœnæ Juris Civilis non incurruntur, ut videre est apud *Clarum §. Incestus, n. 7. & 8. Menoch. de arb. Jud. casu 302. nu. 78. Farinac. cit. qu. nu. 147. & seq. & num. 161. & seqq.* Veluti primo, si Sponsalia de futuro tantum, vel de præsenti sine contracta cum consanguinea, vel affine, ante consummatum matrimonium. Secundo, si matrimonium contraxit in gradu prohibitio sub conditione, si Papa dispensaverit. Tertio, si quis incestas nuptias contrahat, non scientes, sed ex ignorantia probabili, vel non crassa, vel ex ignorantia facti, non juris, saltem naturalis, & gentium.

LXVI. Resp. Secundo. Quod vero attinet ad pœnas Juris Canonici, si Clericus incestum committat, perpetuo est deponendus ab Ordine, & officio, ac beneficio, *Argum. c. Non debet 10. cauf. 30 quæst. 1.* qui tamen textus loquitur de cognoscente filiam spiritualem, quæ ipsi peccata confessa fuit, *Covarr. citat. loc. num. 3. Diaz. in pract. crimin. Canon. V. Incestus, cap. 88. num. 1. & 2. Clarus §. Incestus, num. 2. Farinac. part. 5. quæst. 149. num 34.* & alii DD. communiter. Imo si Clericus primo fornicatus sit cum aliqua muliere, & postea cum consanguinea illius, intra quartum gradum, deponendus est, maxime si cum matre, & filia, vel duabus sororibus, aut consobrinis fornicatus sit, & crimen publicatum sit, *Covarr. citat. loc. num. 3. Diaz citat. loc. num. 3.* Si vero Laicus crimen incestus scienter commisit, a Judice Ecclesiastico excommunicari potest, & insuper si vir erat conjugatus, privatur perpetuo jure petendi debitum ab uxore, cujus consanguineam carnaliter cognovit, & uxore mortua, non potest amplius cum alia matrimonium contrahere, *cap. Si quis 9. cauf. 35. quæst. 2. Diaz citat. cap. 88. in addit. §. Laicus vero. Menoch. de arbitr. Jud. casu 302. num. 98. & seq.* Si vero incestus est commissus sub specie, & colore matrimonii, plures etiam pœnæ Jure Canonico sunt decretæ: nam inprimis qui scienter in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis Constitutione Canonica (nedum Divina) interdictis, matrimonium contrahunt, sunt ipso jure, seu facto excommunicati, *Clemetr. unic. de consang. & affinit.* quam pœnam non incurrunt contrahentes ignoranter, etiam ex lata culpa, quia quando dolus expresse ad pœnam requiritur, lata culpa non sufficit, *Diaz citat. loc. in addit. V. Deponatur §. Excusabitur tamen;* quamvis contrarium teneat *Gl. ib. V. Scienter,* quoad ignorantiam juris. Secundo, sic contrahentes debent ad invicem separari, *citat. Clement. unic.* Tertio, tales incestuosi non possunt cum aliis matrimonium contrahere, nisi ignoranter contraxerint, *c. Qui propinquam 4. cauf. 35. quæst. 2.* vel eorum alter tantum, tunc enim puniuntur pœna solum arbitraria, *Menoch. cit. casu 302. num. 104. & 2. seqq.*

LXVII. Cæterum ad incestum revocatur primo etiam stuprum, sive fornicatio, non inter sanguine, sed sola cognatione legali, seu civili conjunctos, per arrogationem, vel adoptionem, quamvis proprie non sit incestus talis copula carnalis, sive sub colore matrimonii, sive sine illo, habita, ideoque neque ordinaria, sed minore, & arbitraria pœna plectitur talis incestus improprie dictus, *Farinac. citatu qu. 149. n. 44. & 2. seqq.*

Præterea ad incestum revocatur etiam stuprum, vel fornicatio commissa inter conjunctos cognatione spirituali, ratione Sacramenti Baptismi, & Confirmationis, sive carnalis copula habita sit, sub specie & prætextu matrimonii, sive sine illo: nam quamvis cognatio spiritualis impediat matrimonium, non tamen punitur hoc crimen pœna ordinaria incestus, sed tantum imponi potest extraordinaria, & mitior, arbitrio Judicis, cum non sit proprie dictus incestus, nec enim pœnæ sunt extendendæ, *Clarus §. Incestus num. 4. Farinac. citato loc. num. 50.* Jure vero Canonico, Sacerdos, qui filiam spiritualem, quam e baptismo levavit, vel quam tenuit in Sacramento Confirmationis, carnaliter cognovit, vel commatrem, sive illius matrem, ab officio deponendus est, *c. Omnes 8. juncto c. Si quis 9. cauf. 30 q. 1. Diaz. in pract. c. 86. n. 2. & 4. Menoch. cit. casu 302. num. 27. & 28. Farinac. cit. q. 149. n. 53. & 2. seqq.* idemque de eo, qui cognovit filiam Confessionis, & filiam Parochiæ, *Menoch. c. l. n. 29.*

LXVIII. Quæritur tertio. Quid sit, & quomodo committatur crimen sacrilegii, & quæ sint pœnæ illius? Resp. Crimen sacrilegii, prout hic accipitur, revocatur ad incestum, & est sacrilegus concubitus, sive illicita fornicatio cum persona Deo dicata per votum Religionis, vel Ordinis, *Farinac. part. 5. quæst. 126. §. Sacrilegium num. 2.* Et quamvis etiam fornicatio Clerici non solum Regularis, sed etiam secularis in sacris constituti, cum soluta sit sacrilegium ratione voti castitatis annexi Ordinibus sacris, ut docet *Azorius part. 3. lib. 3. cap. 4. quæst. 8. in fine,* & alii Theologi: in foro tamen externo, seu contentioso, non censetur, nec punitur ut Sacrilegium, sed ut simplex fornicatio tantum, *Clarus §. Fornicatio num. 28. Menoch. de arbitr. Judic. casu 289. num. 6. Farinac. citat. quæst. 146. num. 30.* & alii. Sacrilegium vero, quod gravius Jure Civili, & Canonico punitur, est stuprum commissum a Clerico, vel Laico cum Moniali, *Farinac. citata quæst. 146. num. 5.* Hoc crimen Jure Civili punitur pœna mortis, *Auth. de SS. Episcop. §. pen. collat. 9.* quæ est canonizata in *cap. Si quis 30. cauf. 27. qu. 1.* Jure vero Canonico, stuprator sacrilegus, si Laicus sit, excommunicatur: Clericus autem non solum beneficiis privatur, sed etiam deponitur ab Ordine, & in Monasterium ad agendam pœnitentiam perpetuo detruditur, *c. Si quis Episcopus 6. & c. Si qua Monacharum 28. in fine citat. cauf. 27. quæst. 1. Menoch. de arbitr. Judic. casu 389. num. 24. Farinac. citat. quæst. num. 24. & 16.* Monialis vero, quæ se carnaliter cognosci passa est, in strictius Monasterium virginum detruditur, ut pœnitentiæ illic, & orationibus atque jejuniis vacet, *cit. c. Si qua Monacharum, & c. Si quis rapuerit, Diaz. in pract. c. 85. in addit. V. Deponatur, Farinac. cit. loc. num. 12.*

§. II.

De crimine Sodomiæ, & pœnis illius.

LXIX. Assertio 1. Sodomia est nefandum crimen contra naturam, per quod masculus cum masculo, vel etiam fœmina cum fœmina, ut colligitur ex *c. Usus 14. cauf. 32. q. 7.* adeoque est concubitus inter duos, non servato sexu, puta masculi ad masculum, vel fœminæ ad fœminam, ut docet *S. Thom. 2. 2. quæst. 154. artic. 2. in corp.* propter quod vitium igne de cœlo descendente, quinque Civitates sunt combustæ, *Genes. cap. 19.* Est autem crimen communis, seu misti fori, de quo non solum Judex secularis, sed etiam Ecclesiasticus cognoscere potest, ut colligitur ex *c. Clericis 4. de Excess. Prælat. Clarus §. Sodomia, numer. 5. Menoch. de arbitr. Judic. casu 286. num. 24.* potest hoc crimen committi etiam a masculo cum fœmina cognoscente illam in vase extraordinario, & præpostero, etiam a marito, cum propria uxore: non est tamen stricte dicta sodomia, sed vitium quidem contra naturam, specie tamen a sodomia proprie dicta distinctum, quia hæc proprie est concubitus, in quo servatur debitus sexus, secundum *S. Thomas citat. loc.* Quare etsi multi DD. teneant, concubitum masculi cum fœmina in vase præpostero, eisdem pœnis esse puniendum, quibus punitur sodomia proprie ac stricte dicta, *Covarr. in lib. 4. Decret. part. 2. cap. 7. §. 5. num. 7. Clarus citato loc. num. 2. Menoch. citato loc. num. 33. & 2. seqq. Farinac. part. 5. quæst.*

24.

148. *num.* 35. Contrarium tamen est probabilius, quia est peccatum specie distinctum, & minus grave, quam sodomia stricte dicta, ideoque minus etiam puniendum erit, cum pœnæ non sint extendendæ ultra propriam significationem verborum, *Silvester V. Luxuria, qu.* 1. *Azor. part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 20. *quæst.* 4. *Tanner.* 2. 2. *dis.* 3. *quæst.* 3. *dub.* 7. *n.* 149. Ubi ait, non committi per talem concubitum sodomiam proprie dictam.

LXX. Assertio 2. Plures sunt pœnæ sodomiæ proprie dictæ statutæ Jure Civili, 1. pœna capitis, sive gladii, §. *Idem lex Julia institut. de publ. Judic. l. Cum vir* 31. *C. ad leg. Jul. de adult. Auth. Ut non luxurientur homines* §. *an. collat.* 6. quæ pœna est canonizata in *c. Sollicitatores* 15. *dis.* 1. *de pœnit.* & ibi *Glos. V. Qui puero.* In quibusdam locis ex statuto, vel consuetudine sodomitæ igne exuruntur, *Clarus* §. *Sodomia n.* 4. *Azorius cit. l.* 3. *c.* 19. *not.* 1. *Farinacius cit. q.* 148. *n.* 7. saltem post mortem. Et hæc pœna mortis locum habet, tam in agente, quam patiente, nisi huic vis inferatur, *Clarus l.* 2. Sodomitæ fiunt infames ipso jure, etiam antequam sint accusati, & damnati, *cit. l. Cum vir,* & ibi *Gl. fin. Menoch. cit. casu* 186. *n.* 20. *Farinac. c. l. n.* 13. 3. Privantur sodomitæ dominio rerum suarum, quæ ipso jure confiscantur, ut tradit *Gl. in c. pen. V. Natura contrarias de hæret. in* 6. *Clarus c. l. n.* 6. *Menoch. c. l. n.* 19. *Farinac. c. l. n.* 18. quamvis hæc pœna privationis bonorum non ubique servetur: apud quos plura de pœnis civilibus legi possunt, quas nonnulli extendunt etiam ad illos, qui solum attentarunt petere hoc nefandum crimen, *Farinac. c. l. n.* 56. & 57. Sed contrarium, ob crimen sodomiæ non consummatum, etiamsi ad actum proxime perventum sit, non debere imponi pœnam mortis, sed aliam extraordinariam Judicis arbitrio, & mitiorem, tenent *Clarus c. l. n.* 8. *Menoch. c. l. n.* 28. *Farin. c. l.* 64. & habetur in *l.* 1. §. *Qui puero* ibi: *perfecto flagitio, puniatur capite ff. de extraord. crim.*

LXXI. Assertio 3. Pœnæ vero decretæ Jure Canonico sunt, quod propter crimen sodomiæ, Laici excommunicandi sunt, & a communione fidelium penitus excludendi, donec condignam pœnitentiam agant. Si vero Clerici sint, non solum beneficiis priventur, sed etiam omnino dejiciantur, seu deponantur ab Ordine, & statu Clericali, & ad agendam pœnitentiam in Monasterium detrudantur, prout habetur in *c. Clerici* 4. *de Excess. Prælat.* Præterea Clericus sodomita notorius, cum sit suspensus ab Ordinis executione, si interim celebret, vel ministret in Ordine, irregularitatem incurrit, in qua Episcopus dispensare non potest, sed solus Papa, quia sodomia est delictum gravius adulterio: Episcopus autem solum potest dispensare irregularitate orta ex notorio adulterio, & aliis criminibus eo minoribus, ut constat ex *c. At si Clerici* 4. §. *de adulteriis supra de Judic. Azorius l.* 3. *c.* 19. *q.* 6. Si vero sit sodomita occultus, non est suspensus ab homine, vel a jure, &, consequenter, etsi celebret, ante actam pœnitentiam, non fit irregularis, *Azorius c. l. q.* 7. *Navarr. in man. c.* 27. *nu.* 249. *Quaranta in summa Bullar. V. Sodomia in addit. limit.* 1. Ubi rationem reddit, quia irregularitas hæc non provenit ex delicto, sed ex infamia, & scandalo, quæ ex delicti notorietate oriuntur, hæc autem cessat, quando sodomia est occulta, multo minus contrahitur irregularitas per Laicos. Contrarium tamen tenet *Diaz in pract. Canon. c.* 90. *in addit. V. Detrudatur lit. B. Clarus c. l. n.* 5. *Farin. cit. q.* 184. *n.* 27. nempe quod sodomita occultus, etiam peracta pœnitentia, sit suspensus ab Ordinis executione, ideoque si interim celebret, fiat irregularis, in qua tamen suspensione, & irregularitate hodie ex concessione Concilii Tridentini dispensare potest Episcopus. Sed prior sententia videtur probabilior.

Alia pœna Canonica sodomiæ est, quod propter illud crimen institui possit divortium inter conjuges quoad torum, & cohabitationem, *arg. c. Omnes* 7. *caus.* 32. *qu.* 7. si enim propter adulterium conjuges separari possunt, multo magis propter crimen sodomiæ, quod est longe gravius, & per quod magis læditur matrimonium, *Clarus citat. loc. num.* 7. *Menoch. citat. casu* 286. *numer.* 22. & alii DD. communiter.

LXXII. Denique juxta Constitutionem Pii V. editam anno 1568. die 3. Septembris, quæ incipit, *Horrendum illud scelus,* & extat apud *Quarantam c. l.* Omnes Clerici seculares, & regulares, cujuscunque gradus, & dignitatis, crimen sodomiæ exercentes, omni privilegio Clericali, omnique officio, dignitate & beneficio Ecclesiastico privati, & per Judicem Ecclesiasticum degradati, statim potestati seculari tradantur, qui de illis idem capiat supplicium, quod in laicos sodomitas legitimis Sanctionibus reperitur constitutum: quæ tamen pœna degradationis probabiliter non incurritur, ipso facto, sed nonnisi post sententiam condemnatoriam Judicis, vel saltem declaratoriam criminis, ita tamen ut sententia retrahatur ad diem commissi criminis, *Azor. c. l. c.* 19. *q.* 5. *Suar. dis.* 31. *de cens. sec.* 4. *n.* 22. *Quaranta c. l. V. Sodomia in addit. limit.* 5. quia nemo tenetur exequi pœnas in seipsum: Ubi addit ex Toleto, & Henriq. dictam Constitutionem, quoad forum internum conscientiæ, in praxi receptam non esse, sed tantum respicere forum externum.

Præterea ad hanc pœnam degradationis incurrendam requiritur primo, ut sodomia sit frequentata, sive reiterata pluribus actibus, ut colligitur, ex *V. Exercentes incit. Bulla Pii V.* quo nomine intelliguntur, qui aliquid faciunt non semel iterum, sed frequenter, & quasi ex consuetudine, *Azor cit. c.* 19. *qu.* 2. *Suarez cit. sec.* 4. *num.* 22. *Quarant cit. l. limit.* 4. saltem in foro conscientiæ. Requiritur secundo, ut copula sit consummata, effuso semine intra vas sodomiticum, *Azor cit. c.* 19. *q.* 4. *Suarez c. l. Quaranta c. l. limit.* 3. Requiritur tertio, ut sit sodomita notorius, non occultus, *Azor cit. l. q.* 6. Quarto ut sit Clericus, neque enim in illa Bulla comprehenduntur Laici, quia de illis non loquitur, *Navarr. in Man. c.* 17. *num.* 249.

LXXIII. Cæterum ad crimen sodomiæ revocatur crimen bestialitatis, quando quis carnaliter commiscetur cum bruto animali, quod etiam morte punitur, sicut & olim in lege Mosaica, *Exodi* 22. *vers.* 19. sive masculus sit, sive fœmina, *c. Mulier* 4. *causa* 15. *q.* 1. Ubi etiam pecus interfici jubetur, & additur in fine ratio, quia tali flagitio contaminata indignam refricant facti memoriam, *Clarus* §. *Fornicatio n.* 27. *Menoch. cit. casu* 286. *n.* 31. *Farinac. cit. q.* 148. *n.* 48. Ubi ait, quod in pluribus locis reus, & bestia simul comburuntur. Est autem peccatum bestialitatis unius speciei, licet animalia, cum quibus fit coitus, specie physica differant, quia est eadem formalis ratio turpitudinis, scilicet copulam habere cum re diversæ speciei, *Azor cit. loc.* 3. *cap.* 22. *qu.* 1.

§. III.

De simplici fornicatione, & concubinatu, & utriusque pœnis.

LXXIV. Quæritur primo. Quid & quotuplex sit fornicatio, & quo jure sit prohibita, & quæ sit ejus pœna? Respond. primo fornicatio dupliciter in jure accipitur, primo late, & generaliter, pro quovis illicito concubitu, extra legitimum matrimonium: secundo specialiter ac stricte pro concubitu soluti cum soluta, eaque dicitur simplex fornicatio: soluti autem hic dicuntur illi, qui liberi sunt ab omni vinculo, scilicet conjugii, consanguinitatis, affinitatis, Sacri Ordinis, Religionis, seu voti, adeoque inter quos matrimonium licite contrahi potest, *Silvest. V. Luxuria q. Azor cit. l.* 3. *c.* 4. *in princ. Menoch. de arbitr. Judic. casu* 289. *n.* 1. & 2. *Farinac. in prax. crim. p.* 5. *q.* 137. *nu.* 6. & 7. Et dicta est fornicatio ex eo, quod meretrices in fornicibus, hoc est, in locis abditis, & obscuris habitabant, *Menoch. cit. loco n.* 2. Est autem fornicatio etiam simplex graviter prohibita, non solum Jure Canonico, *c. Nemo* 4. *c. Meretrices* 11. *causa* 32. *q.* 4. *c. Nubendi* 20. *in fine causa* 27. *qu.* 1. Ubi dicitur, fornicatio nulli impune conceditur, *c. Audite* 6. *dis.* 34. *c. Fornicari* 10. *dis.* 88 Ubi dicitur, fornicari omnibus semper non licet: sed etiam prohibita est Jure Divino positivo, prima ad *Corinth.* 6. *Galat.* 5. *v.* 19. *Ephes.* 5. *v.* 31. 1. *Thessal.* 4. *vers.* 3. imo jure naturali, quia est contra bonam educationem, & institutionem prolis nascituræ, adeoque secundum se, & intrinsece mala, & peccatum mortale, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *qu.* 154. *art.* 2. *in corp. Azor cit. c.* 4. *not.* 4. & alii Theologi communiter. Unde in *Clem. ad nostrum* 3. *de hæretic.* tanquam error, seu dogma hæreticum damnatur asserere, quod actus carnalis (adeoque & simplex fornicatio) cum ad eum natura inclinet, non sit peccatum, scilicet mortale, juxta *Glos. ibid. V. Non est, Azor cit. c.* 4. *not.* 3. *Clarus* 3. *Fornicatio* 1. quamvis Jure Civili fornicatio non sit prohibita, sed permissa, ita ut nulla pœna sit imposita, ut ex communi tradit *Clarus citat. loc. num.* 2. *Menoch. cit. casu* 289. *n.* 14.

LXXV. Resp. Secundo. Pœna simplicis fornicationis a Laico commissæ de Jure Canonico est arbitraria, *Clarus c. loc. num.* 3. *Menoch. citat. loc. num.* 13. Clericus vero in Sacris constitutus, vel puniendus est, arbitrio Judicis, ut docet *Diaz in pract. Can. V. Fornicarii c.* 82. *num.* 2. vel potius pœna suspensionis ab officio, ut communior docet sententia, *Clarus citat. loc. num.* 4. nisi Clericus sit notorius, & valde scandalosus fornicator, vel incorrigibilis, tunc enim etiam omnino potest deponi ab officio, & beneficio, imo est ipso jure suspensus, *Menoch. de arbitr. Judic. casu* 298. *n.* 10. & 12. *Farinac. cit. q.* 137. *n.* 16. 21. & 24.

LXXVI. Quæritur secundo. Quid sit concubinatus, & quinam sint concubinarii? Resp. etsi Jure Civili concubinarius dicatur, qui mulierem solutam, domi suæ, loco uxoris retinet, & cum ea carnale commercium habet, ut patet ex *tit. ff. De concubinis, Farinac. in prax. p.* 5. *q.* 138. *num.* 9. & 10. tamen de Jure Canonico concubinarius is proprie dicitur, qui solutam, & corruptam mulierem, nulloque sibi spiritualis, vel carnalis cognationis vinculo conjunctam domi retinet, vel etiam extra illam in aliena domo, cum qua consuevit carnaliter commisceri, *Diaz in pract. Canon. V. Concubinarii, cap.* 83. *num.* 1. *Farinacius citat. qu.* 138. *nu.* 3. & 12. differt ergo concubinatus a simplici fornicatione, quia per unicum concubitum fornicarium fit, & denominatur quis fornicator: ad concubinatum vero consuetudo, & actus sæpius repetiti requiruntur, *Diaz citat. loc. num.* 1. *Farinacius c. l. n.* 9. Porro Jure Divino, & Canonico omnino concubinatus est prohibitus, & abrogatus, ut constat ex *cap. Nemo* 4. *c. Dicat aliquis* 9. *cap. Sicut* 8. *causa* 32. *quæst.* 4. imo concubinatus gravius est peccatum, quam simplex fornicatio, quo longiore tempore durat, *c. Audite* 6. *disp.* 34.

LXXVII. Quæritur tertio. Quæ pœnæ Jure Canonico sint statutæ in concubinarios, sive Clericos, sive Laicos? Resp. Inprimis Clericus concubinarius publicus, seu notorius, ipso jure, suspensus est ab officio, & beneficio, quousque satisfaciat, sive quamdiu in hoc vitio perseverat, *c. Præter.* 6. *dis.* 32. *cap. ultim. junct. Glos. V. Depositio disp.* 33. & si interim celebret, vel actum Ordinis exerceat, fit irregularis, ita ut cum eo solus Papa dispensare possit: secus concubinarius sit occultus, *Sylvester V. Concubinarius quæst.* 4. *Azor cit. l.* 13. *c.* 6. *not.* 2. *Farinac. cit. qu.* 138. *num.* 40. & 55. quin imo olim Clericus concubinarius ab Ordine, & beneficio deponi poterat, ita tamen ut arbitrio Judicis relinqueretur, consideratis circumstantiis, & qualitate personæ ac delicti, & scandalo inde consequente, modo minorem pœnam suspensionis, modo majorem privationis beneficiorum aut depositionis concubinariis imponere, cum a Ju-

a Jure propter concubinatum diversæ pœnæ imponantur, *Diaz cit. c. 83. num. 3. Farin. cit. q. 138. num. 39.* Hæc procedunt, secundum antiquos Canones; quomodo vero Clerici concubinarii posteriore Jure Decretalium puniri debeant, & quomodo juxta Decreto Concilii Tridentini *Sess. 25. cap. 14. de reform.* contra illos procedi debeat, dictum est supra *lib. 3. Tit. 2. toto §. 2.*

LXXVIII. Quod vero ad concubinarios Laicos attinet, idem Concilium *Sess. 24. de reform. matrim.* statuit, „concubinarios, tam solutos, quam uxoratos, cujuscunque status, dignitatis, & conditionis existant, si postquam ab Ordinario, etiam ex officio, ea de re ter admoniti fuerint, concubinas non ejecerint, seque ab earum consuetudine sejunxerint, excommunicatione feriendos esse, a qua non absolvantur, donec re ipsa admonitioni factæ satisfecerint. Quod si in concubinatu, per annum, censuris neglectis, permanserint, contra eos ab Ordinario severe pro qualitate criminis, procedatur. Mulieres, sive conjugatæ, sive solutæ, quæ cum adulteris, sive concubinariis publice vivunt, si ter admonitæ non paruerint, ab Ordinariis locorum, nullo etiam requirente, ex officio graviter, pro modo culpæ, puniantur, & extra oppidum, vel Diœcesim, si id eisdem Ordinariis videbitur, ejiciantur, invocato, si opus fuerit, brachio seculari: aliis pœnis contra adulteros, & concubinarios inflictis, in suo robore permanentibus. Hæc Concilium. De Jure vero Canonico antiquo, Laici concubinarii puniebantur, arbitrio Judicis, ut refert *Clarus §. Fornicatio n. 8.*

LXXIX. Illud postremo hic addendum, quamvis si Christianus carnaliter cognoscat fœminam solutam Judæam, vel vice versa, Judæus cognoscat fœminam Christianam, non sit peccatum specie distinctum a simplici fornicatione: est tamen gravius delictum, propter irreverentiam, & injuriam, quæ infertur legi, & Religioni Christianæ: ideoque gravius etiam punitur, *Azor l. 3. cap. 29. qu. 3.* non tamen pœna mortis, sed alia mitiore, & extraordinaria, arbitrio Judicis, cum nulla certa pœna, in hoc casu, a Jure sit statuta, nempe vel pœna corporali, præsertim si fœmina, quæ cognita est a Judæo, sit honesta, vel solum pœna pecuniaria punietur, si sit vilis conditionis, vel publica meretrix, *Clarus §. Fornicatio num. 26. Menoch. de arbitr. Judic. casu 290. num. 9. Farinac. par. 5. qu. 139. num. 3. & seqq.* Idemque dicendum, si Turca, vel paganus carnaliter cognoscat mulierem Christianam, vel contra Christianus mulierem Turcam, vel aliam infidelem, *Farinac. eo loco num. 32.*

TITULUS XVII.

De Raptoribus, & Incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum.

Post homicidium, & adulterium, aliaque delicta carnis, agendum nunc esset de peccatis contra septimum præceptum Decalogi, nempe de furto: quia tamen crimen raptus pertinet partim ad adulterium, vel stuprum, si rapiuntur mulieres, libidinis causa: partim ad furtum, si rapiantur res seu bona, ideo in hoc Tit. agitur prius de raptoribus, tum corporum, tum rerum ac bonorum, simulque de Incendiariis, & Violatoribus Ecclesiarum, & postea Tit. seq. de furtis.

SECTIO I.

De raptu & raptoribus, tum personarum, seu corporum, tum etiam rerum, seu bonorum.

§. I.

De raptu, & raptoribus Virginum, & aliarum mulierum, eorumque pœnis.

I. Quæritur primo. Quid sit raptus mulierum, & quomodo a stupro distinguatur? Resp. raptus proprie censetur committi, quando virgo, vel etiam alia mulier, sive vidua, sive conjugata, sive soluta, modo ingenua sit, & libera, non ancilla, & honesta, hoc est, quæ non impudice vivit, libidinis causa, per vim abducitur sive illatam mulieri abductæ, sive ejus parentibus, vel aliis, in quorum potestate, vel cura est constituta, sive utrisque. Vel etiam si quis rapiat fœminam, animo matrimonium contrahendi cum illa, *Hostiens. in summa hoc tit. Rubric. de pœnis raptorum corporum numer. 1. Jul. Clarus Vers. Raptus numer. 1. Farinac. in praxi crim. part. 5. §. Raptus quæst. 145. numer. 5. & 6.* Differt autem raptus a stupro proprie, & stricte dicto primo, quia raptus sæpe fit, consentiente, & volente puella, vel muliere, quæ rapitur, sed reluctantibus, & invitis ejus parentibus, vel Tutoribus. Stuprum proprie dictum non item, sed illud semper, vel per absolutam violentiam, citra omnem consensum, vel saltem non omnino libere, sed invitæ, seu coacte consentienti infertur, ut patet ex dictis *tit. Præcedente sec. 2. §. 1.* Secundo ad crimen raptus, præter injuriam illatam mulieri, vel ejus parentibus aut Tutoribus, requiritur saltem in foro externo, ut mulier per vim rapta de loco in locum traducatur, ut infra dicetur, quod in stupro non requiritur, sed solum ut virgo, vel mulier sit violenter oppressa. *Azor par. 3. leg. 3 cap. 10. ner. 1.* Tertio raptus, ut plurimum, fit ea intentione, ut quis puellam, quam cum consensu parentum, & cognatorum habere non potest, per vim rapiat, & in uxorem ducat. Stuprum vero violentum, non eo fine, sed solum libidinis explendæ causa, committitur: *Zas. in Comment. C. de raptu virg. in annotat.* Quarto raptus est longe gravius delictum, ideoque etiam gravius punitur, quia ex eo plura scandala, & quandoque etiam homicidia oriuntur, *l. 1. in princ. & fine princ. C. de raptu virg. & c. Farinac. c. l. n. 2.* quæ ex infra dicendis magis patebunt.

II. Quær. secundo. Quæ pœnæ Jure Civili statutæ sint in raptores virginum, & aliarum mulierum? Resp. in *leg. unic. C. de raptu virgin. &c.* decernitur inprimis raptores virginum, vel viduarum honestarum, & maxime si Deo fuerint dicatæ, capitis supplicio esse plectendos, & qui eis auxilium præstiterint. Conceditur præterea raptarum parentibus, aut consanguineis, tutoribus, vel curatoribus, patronis vel dominis, ut possint raptores convictos, sive in flagranti crimine deprehensos interficere: idque multo magis obtinet contra eos, qui nuptas mulieres ausi sunt rapere, ut a maritis possint occidi, quia duplici tenentur crimine, tam adulterii, quam rapinæ *cit. l. unic. vers. qua multo magis*, ubi additur: Itemque est de eo, qui sponsam per vim rapere ausus fuit. Et raptores hujusmodi etiam ubique locorum deprehensi puniri possunt, & denegatur etiam eis appellandi licentia, *cit. l. unic. in fine princ.* Secunda pœna est amissio omnium bonorum mobilium, & immobilium, tam rapientium, quam qui in ipso actu eos comitantur, & adjuvant, quæ bona pleno dominio ipsi mulieri raptæ addicuntur, si ingenua fuerit, seu libera: si vero ancilla, vel libertina fuerit, quæ rapinam passa est, raptori quidem mortis supplicium irrogatur, non tamen ipsius bona raptæ applicantur, *cit. l. unic. §. Et si quidem.* Præter raptores vero, & qui eos in rapina comitati fuerint, & auxilium præbuerint, cæteri omnes, qui conscii, & ministri fuerint, pœnæ capitali subjiciuntur, non autem bona amittunt, *cit. l. unic. §. Pœnas autem.* Quod si raptor, vel ministri ejus servilis conditionis fuerint, concremari debent, *cit. unic. in fine.* Tertia pœna est, quod lege civili matrimonium inter raptorem, & raptam virginem, vel viduam, vel aliam mulierem non subsistat nec liceat raptæ raptorem in matrimonium exposcere, nec etiam liceat parentibus consentire, *cit. l. unic. § Nec sit facultas* alioquin si consenserint tali matrimonio, deportari præcipiuntur, prout habetur in *Auth. de raptis mulieribus §. un. collat. 9. cons. 143.* ubi etiam statuitur, ut si mulier rapta nupserit suo raptori, ex ejus testamento quid capere, vel alio quocunque modo vindicare non possit, sed omnia bona raptoris, & ei auxiliantium, ad parentes raptæ, si ambo, vel unus adhuc supersit, ipso jure, transferantur: si vero parentes jam decesserint, vel in hujusmodi nuptias cum raptore consenserint, tunc bona raptoris, & eorum, qui criminis participes fuerant, fisco vindicabuntur.

III. Quæritur tertio, quæ pœnæ Jure Canonico sint decretæ in raptores mulierum? Resp. secundum Jus Canonicum antiquum, raptor inprimis, non pœna mortis, vel alia corporali, sed pœna servitutis punitur, efficitur enim servus mulieris raptæ, cum facultate tamen se ipsum redimendi, soluto competente pretio pro libertate, si fœmina violenter contra suam voluntatem rapta sit. Si vero, ipsa consentiente, abducta sit a domo paterna, tunc patris potestati rapta reddenda est, & excusatur a pœna (scilicet Legis Civilis) ut non puniatur a Judice, quamvis a patre exhæredari possit, nisi majorem XXV. annis pater differat copulare marito, *l. Si filiam 19. junct. Auth. seq. C. de inoffic. testam.* raptor vero fit servus parentis illius mulieris, cum facultate etiam redimendi se, solvendo pretium competens, prout habetur in *c. de raptoribus 3. & ibi Gl. V. Excusata caus. 36. q. 2. Silv. V. Luxuria q. 6. Azor. c. l. 3. c. 15. ver. 2.*

Secundo raptores virginum, & viduarum, eorumque cooperantes, & fautores, siquidem Clerici sunt, a gradu, seu Ordine Clericali decidunt, seu deponendi sunt, *c. de puellis 4. eod. caus. 36. qu. 2. & c. Si quis 4. de purg. Canon.* Si vero Laici sint, excommunicationem incurrunt, *c. 2. 2. & c. Si quis 3. & c. 6. cit. caus. & q.* quæ est excommunicatio non latæ sententiæ, sed ferendæ, *Hostiens. in summa hoc n. 1. Sanch. l. 7. de matr. disp. 12. n. 2.* Nec refert, quod in *cit. c. Si quis ead. caus. & q.* dicitur: *Si quis virginem, vel viduam (nisi desponsaverit) rapuerit, cum sibi faventibus, anathema sit:* quia ex aliis Canonibus *ead. caus. & q.* constat, raptores non esse, ipso jure, excommunicatos, sed excommunicandos, et sententiam, dicitur enim *anathematizentur, c. 1. a communione suspendi præcipimus*, vel anathematis gladio feriatur, *c. 6. ibid.* quæ verba cum sint futuri temporis, important excommunicationem ferendam, non latam, *Sanch. c. l.*

Tertio bona rapientis Monialem, vel aliam mulierem religiosam vitam ducentem, applicanda sunt Ecclesiæ, vel Monasterio, in quo rapta habitabat, *cap. Si quis rapuerit 30. caus. 27. q. 2.* ubi additur, quod rapta cautiori, sive arctiori Monasterio tradenda sit, seu includenda, ita tamen, ut quantum ad usum fructuum ex bonis suis, vel a raptore ei acquisitis sustenteur, quoad ipsa vixerit: post mortem vero ejus redeant ea bona ad primum Monasterium, vel Ecclesiam, in qua mulier DEO dicata est, *Gl. in cit. c. Si quis V. Cautiori Farinac. cit. q. 145. num. 10.*

§. II.

Quæ conditiones requirantur, ut raptores incurrant pœnas, Jure communi Civili, vel Canonico in eos statutas?

IV. Quatuor requiruntur conditiones, ut tradit *Sanch. cit. disp. 12. num. 3. & 4.* & alii DD. communiter. Prima est, ut raptus fiat, cum violentia illata, vel ipsi fœminæ raptæ, vel ejus parentibus, aut Tutoribus, in quorum est potestate, aut cura, *S. Tho. 2. 2. quæst. 154. art. 7. in corp.* Ex quo infertur primo, non committi raptum, si puella

sui juris, & sub nullius potestate constituta, sine vi, & volens abducatur, quia rapere ex vi nominis, importat vim sive cum vi, & impetu aliquid facere, ut constet ex *l. Quo naufragium 3. §. Aliud autem* ibi: *Rapi sine vi non potest ff. de incendio &c.* & sicuti scienti, ac volenti nullius fit dolus, *l. Nemo 145. ff. de R. J.* ita nec injuria, *l. 1. §. Usque adeo ff. de injuria*, & raptum requiri violentiam, docet *S. Thom. c. l. n. 9.* Nec obstat *l. unic. §. Et si quidem vers. Pœnas autem C. de rapta virg.* ubi dicitur: *Pœnas incurrit raptoribus, sive volentibus, sive nolentibus virginibus, seu aliis mulieribus, tale facinus fuerit patratum*, quia illa lex nititur præsumptione, quod vis quædam importunis, ac dolosis suasionibus mulieri sit illata, ut patet ex verbis seqq. *Sanch. c. l. num. 9.* Et quamvis fœmina non habeat dominium membrorum sui corporis, ita ut licite possit corpus suum raptui exponere: non tamen id exponendo, peccat contra justitiam, adeoque nec committit raptum, si consentiat in sui abductionem, quia hoc crimen requirit violentiam justitiæ contrariam. *Sanch. c. l. num. 6.*

Infertur secundo, vere committi raptum, si fœmina tantum dissentiat, nolitque abduci a domo paterna, etsi parentes ejus consentiant, *Hostiens. in summa h. t. num. 1. Sanch. c. l. n. 8.* quia parentes non habent dominium corporis puellæ, nec facultatem illud exponendi ad talem usum, ideoque si id faciunt, injuriam puellæ inferunt, & injustitiam committunt.

Infertur tertio, si puella ab initio consensit in raptum, seu sui abductionem, sed postea invita, & repugnans carnaliter sit cognita, tunc non committitur raptus, qui requirit violentam abductionem, sed est stuprum violentum, sive copula vi extorta, quia in delictis initium spectatur, *l. Divus 14. ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* ubi dicitur: *In maleficiis voluntas spectatur, non exitus.* At e contrario, si fœmina ab initio invita abducta est, sed postea libere consensit in copulam, tunc raptus censendus est, quia initium spectandum est, in quo violentia adfuit: quamvis si plene probaretur, fœminam omnino libera consensisse in copulam, raptor non incurreret pœnam ordinariam raptus, quia is non fuit consummatus, seu completus, ad cujus consummationem requiritur & violenta abductio, & violenta copula, saltem quantum est ex parte voluntatis raptoris, qui fecit, quod potuit, *Sanch. cit. l. n. 7. Farinac. cit. q. 145 n. 134.*

V. Infertur quarto, si fœmina sui juris, solis precibus importunis, aut metu reverentiali, & citra omnem dolum, ac fraudem, abducta sit, is non censetur raptus, ob quam ordinaria pœna incurratur, sed solum extraordinaria pœna est puniendus, quia tales preces per se solæ non inferunt vim: secus est, si dolosis persuasionibus, aut fallacibus promissionibus munerum, vel quibuscunque fraudibus circumventa abducatur, tunc enim censetur raptus ordinariis pœnis obnoxius, ut constat ex *cit. l. unic. §. Et si quidem, vers. Pœnas autem* ibi: *Nisi odiosis artibus circumvenerit C. de rapta virg.* ergo ad incurrendas pœnas requiritur, ut consensus mulieris, dolosis artibus sit extortus, & in dubio id præsumitur, *Sanch. cit. dis. 12. num. 10. & 11. Farinac. cit. loco num. 131.*

Infertur quinto, si puella sub parentum potestate constituta, ex eorum domo, ipsis invitis abducatur, quamvis ipsa consentiat, vere committitur crimen raptus, quia per tale factum gravis injuria infertur parentibus, quam ipsa filia non potest remittere, sponte præbendo consensum in sui abductionem, in præjudicium parentum, *Hostiens. in summa nu. 1. h. t. Sanch. c. l. n. 12. Farinac. c. l. n. 138.* quamvis hoc casu, non sit infligenda pœna ordinaria, sive capitalis raptori, sed alia mitior, arbitrio Judicis, quia tunc minus delictum est, quam si ipsa fœmina etiam dissentiret, & est raptus solum, respectu patris, non respectu fœminæ, cujus voluntas præcipue in his injuriis spectanda est, quippe cui directe per raptum injuria infertur, *Sanch. c. l. n. 20.* Sed etsi puella volens, & consentiens abducta sit, parentibus ejus ignorantibus, committitur raptus, quia etsi positive non contradicant, deest tamen eorum voluntas, & consensus, quod satis est, ut conqueri possint de injuria sibi illata: quia tamen non est proprie & stricte raptus, ideo non habet, hoc casu, locum pœna ordinaria, neque etiam tanta pœna infligenda est raptori, acsi parentes expresse abductioni contradixissent, sed minor, quia minus est delictum, *Sanch. cit. dis. 12. n. 13. Farinac. c. l. n. 132.* Similiter si puella sub Tutorum, vel Curatorum, vel etiam fratrum custodia sit constituta, & consentiens abducatur, sine eorum voluntate, & consensu, raptus quidem censebitur, sed minore pœna puniendus, *Sanch. c. l. n. 14.*

VI. Cæterum quod dictum est esse raptum, si puella volens abducatur e domo parentum, ipsis invitis, vel etiam ignorantibus; quamvis mitius puniatur, id limitari debet; nisi tractatus de matrimonio ineundo præcesserit, ut constat ex *c. Cum causam 6. h. t.* Nam quidam miles volebat contrahere matrimonium cum quadam puella, sed
„ cum parentes eam illi dare nollent, ipse tandem puellam,
„ ipsa consentiente, rapuit, & cum ea contraxit matrimonium, illudque per carnalem copulam consummavit.
„ Deinde mulier Monasterium intravit, sed miles eam,
„ tanquam uxorem suam repetebat, quia sine sua licentia
„ Monasterium intrare non potuit post matrimonium consumatum. Mulier allegabat e contra, quod non tenebatur
„ ei tanquam viro, adhærere, quia eam rapuit, &
„ rapta non potest cum raptore contrahere matrimonium.
„ Quæsitum ergo fuit, quid juris sit? Respondet Papa Lucius III. quod non fuerit raptus, cum ipsa mulier consenserit, sed raptus tunc committi dicitur, quando nihil antea de nuptiis est actum, & iste miles raptor dici
„ non debet, cum ipsa mulier consenserit, & eam sibi
„ prius desponsaverit, quam cognoverit: licet parentes
„ reclamaverint, a quibus dicitur eam rapuisse. Præterea, cum post matrimonium carnali copula perfectum,
„ seu consummatum (teste Apostolo 1. *Cor. 7.*) uxor sui
„ corporis potestatem non habeat, ideo si constiterit, vel
„ ex viri probationibus, vel ex mulieris confessione matrimonium præcessisse, postea mulier, sine viri consensu,
„ Monasterium ingredi non potuit, aut aliter continentiam profiteri. Non ergo ex eo, quod post matrimonium consummatum, rapta Monasterium intravit, viri
„ consortium declinare potuit, maxime si probare nequeat, virum consensisse, ut mulier continentiam profiteretur.

VII. Pro explicatione hujus cap. notandum primo, licet secundum LL. Civiles dicatur raptus committi, quando quis sponsam suam rapere ausus fuit, *l. unic. post prin. vers. Quibus connumeratur C. de raptu virg.* tamen hoc correctum est per Jus Canonicum, quod non permittit puniri raptum puellæ consentientis factum ad ineundum matrimonium, etsi invitis parentibus, juxta *c. ult. h. t.* Idque procedit, non solum si Sponsalia de præsenti, sive matrimonium ratum, sed nondum consummatum præcesserit, sed etiam quando Sponsalia solum de futuro præcesserunt: Et in hoc standum est Juri Canonico, non civili, quia in iis, quæ ad matrimonium pertinent, eique annexa sunt, potius servandum est Jus Canonicum, quam Civile, etiam in foro saeculari, *Abb. hic n. 1. & 4.* Quod autem in *cit. c. Cum causam h. t.* sermo sit, non tantum de matrimonio prius inito, sed etiam si solum Sponsalia de futuro præcesserint, & sponsus postea sponsam violenter abstrahat a domo paterna, reclamantibus parentibus, ad Sponsalia de præsenti, sive matrimonium cum illa contrahendum, vel inde patet, quia ibi dicitur, *ubi nihil ante de nuptiis agitur*: at quando Sponsalia de futuro præcedunt, jam antea aliquid actum est de nuptiis. Quare duæ conditiones requiruntur, ut rapiens mulieris, invitis parentibus, factus, non sit obnoxius pœnis: prima, ut puella in abductionem sui consenserit; secunda, ut Sponsalia, saltem de futuro, præcesserint, ita ut non tantum tractatus de matrimonio sit habitus, sed etiam Sponsalia, mutuo consensu utriusque sponsi, sint inita, sive promissio utrinque facta, & accepta, de matrimonio contrahendo, *Sanch. l. 7. de matr. dis. 12. n. 25.* Addunt aliqui tertiam conditionem, ut matrimonium actu sit secutum: verum id non requiritur, quia licet in *cit. c. pen. h. t.* de matrimonio subsecuto fiat mentio, id tamen solum factum est ideo, ut reverteretur uxor ex Monasterio, quod post matrimonium consummatum ingredi non potuit, sine viri licentia: non autem quod ad evitandas pœnas talis raptus necessarium sit, ut secutum sit matrimonium, *Sanch. c. l. n. 15. in fine*, ubi n. 16. addit, etsi matrimonium nec de præsenti, nec per Sponsalia de futuro ante raptum, sit initum; si tamen postea matrimonium sit subsecutum, utriusque, raptoris, & raptæ consensu, valde rationabile esse, & in praxi receptum, ut rapiens puellam consentientem, etsi reclamantibus parentibus, non plectatur ordinariis pœnis raptus, sed mitius Judicis arbitrio, si postea raptam ducat, quamvis aliqui talem raptorem a pœna mortis non eximant.

Porro ratio, cur de jure Canonico non censeatur committi raptus, nec puniatur, si puella volens abducta sit, reclamantibus parentibus, aut contrahendum matrimonium prius promissum, ratio, inquam, est, quia matrimonium debet esse liberum: puella autem poterat libere contrahere matrimonium in domo parentum, iis resistentibus, adeoque Jus Canonicum, in favorem libertatis matrimonii, statuit, ut tali casu impune a sponso volens abduci possit, etsi invitis parentibus, *Abb. in cit. c. pen. n. 4. h. t.* Aliud vero dicendum est, si raptor sponsam suam, cum qua per verba futuri temporis contraxit Sponsalia, abducat e domo paterna invitam, & reclamantem, etiam ad consummandum matrimonium cum illa, tunc enim raptor est, & pœnis juris obnoxius, quia violentiam infert puellæ, & parentibus ejus, *Azor cit. lib. 3. c. 14. qu. 5.*

VIII. Notandum secundo. Uxor Religionem professa, absque viri licentia, ei ipsam repetenti restituenda est, si in judicio fateatur, ante ingressum in Religionem, consummatum fuisse matrimonium, prout sumitur ex *cit. c. pen. h. t. & ibi Gl. V. Mulieris confessione*, siquidem ipsa uxor revera stat pro confessione, & Superiore connivente fecit eam confessionem, tunc enim non est verisimile, eam contra se mentiri, & immemorem esse salutis suæ, adeoque confessio ipsi præjudicat, ac Monasterio, *Hostiens. in cit. c. pen. V. Confessione, & Abb. n. 6. Sanch. l. 10. de matr. dis. 12. numero 50.* Nam confessio adversus ipsummet confitentem valet, non autem pro se, sive in favorem sui, nec in præjudicium tertii, *c. 2. de confess. & caus. 24. qu. 2. in princ.* ubi dicitur, contra se enim quis testari potest, pro se vero minime.

Notandum tertio, si quis puellam, cum qua matrimonium ratum contraxit, sive de præsenti, per vim, & invitam rapiat ad matrimonium cum ea consummandum, quæ tamen uti vult spatio duorum mensium sibi a Jure concesso, & deliberandum de ingressu Religionis, vere raptor est, & ut talis puniendus, quia violentiam ei infert, quæ vult uti jure suo, *Covarr. in 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 4. n. 12. Azor cit. l. 3. c. 14. q. 4.*

IX. Secunda conditio requisita ad incurrendas pœnas raptus, est, ut fiat causa libidinis exercendæ, alioquin enim, si ex quacunque alia causa fiat, non erit raptus, qui proprie & species luxuriæ, secundum *S. Thom. cit. q. 154. art. 7. Clarus §. raptus n. 1. Sanch. cit. l. 7. dis. 12. num. 27.* imo etsi carnalis copula cum rapta non sit secuta: si tamen illam ideo non cognovit carnaliter, quia non potuit id commode fieri, erit obnoxius pœnis ordinariis raptus: secus, si ideo non cognovit, quia etsi potuisset, sponte tamen noluit,

noluit, sed a copula abstinuit, pœnitentia ductus, tunc enim non est plectendus pœna ordinaria, sed circa mortem, alia gravi pœna extraordinaria, arbitrio Judicis, propter infamiam illatam puellæ raptæ, cujus pudicitia violata esse probabiliter ab omnibus creditur, *Menochius de arbitr. Judic. casu* 360 *n.* 32. *Sanchez cit. disp.* 12. *n.* 18. & alii. Excipi debet, nisi rapta sit Monialis, quia tunc raptori pœna ordinaria est infligenda, ex quacunque causa copula non sit secuta, prout limitat *Sanchez c. l. in fine*, & alii apud ipsum, quia raptus Monialis est longe gravius crimen, quam simplicis virginis. Ex quo infertur, quod etiam solus conatus ad rapiendum puniri debeat, etsi effectus non sit secutus, quia rapiens non potuit perficere, *l. unica §. Et si quidem*, *& §. Pœnas* ibi: *Nisi eam sollicitaverit C. de raptu virg.* non autem pœna ordinaria, sed arbitraria, *Menoch. citat. l. num.* 33. *Clarus §. Raptus, num.* 4. *in fine Sanchez c. l. num.* 19. Porro mulier præsumitur esse rapta, libidinis causa, quando erat juvenis, & ad libidinem apta: secus est, si sit vetula, in quam non cadit suspicio libidinis, *Farinacius cit. q.* 145 *nu.* 78. Quod autem dictum est, requiri ad incurrendas pœnas raptus, ut fiat libidinis causa, id ita intelligendum est, quod etiam is, qui mulierem rapuit, sive Monialem, sive sæcularem per vim illatam, animo contrahendi cum illa matrimonium, non excusatur a pœna capitali raptus, *l. Si quis* 5. *C. de Episc. & Cleric.* qui textus etsi loquatur de rapiente virgines DEO sacratas, tamen communiter intelligitur etiam de rapiente Virgines non sacras, & excommunicatus in *c. Si quis* 3. *causa* 36. *q.* 2. *& in c.* 1. *&* 2. *eadem causa & q. Farinacius cit. q. n.* 120.

X. Tertio requiritur ad raptum pœnæ juris obnoxium, ut mulier traducatur de loco in locum, & ideo si quis per vim extorqueat copulam a virgine, vidua, vel conjugata, non traducendo illam ab uno loco ad alium, erit quidem puniendus pœna stupri violenti, vel adulterii, non tamen pœna raptus, quia non est raptus, sed stuprum, *l. Mariti* 29. *§. fine ff. ad Leg. Juliam de adulteriis cap.* 2. *§. Cum ergo causa* 36. *quæst.* 1. Non tamen sufficit, quod fœmina sit ab uno loco ad alium deducta, ut si de via publica seorsum abducatur per aliquot solum passus, commodioris concubitus causa, vel de una camera in aliam, sed quod de una domo in aliam, sive uno loco in alium sit traducta, animo illam abducendi a loco, ubi habitabat, seu morabatur, *Clarus §. Raptus num.* 1. *Sanchez citat. loc. num.* 20. *&* 21. *Farinac. citat. num.* 69. Est tamen verus raptus, quando fœmina violenter abducitur ad alium locum, etsi ad illum non fuerit perducta, sive ad locum destinatum non pervenerit, quia est abducta de loco in locum, animo abducendi, *Sanchez c. l. n.* 21. *in fine*.

Porro hæc procedunt, quoad forum externum, & ad pœnas Jure decretas incurrendas. At vero in foro conscientiæ, non requiritur ad raptum violenta abductio mulieris de loco ad locum, sed sufficit, si quomodocunque fœminæ vis inferatur ad extorquendam copulam, tunc enim duplicem malitiam specie diversam continet, unam fornicationis contra castitatem, in quantum est illicitus concubitus: alteram injustitiæ, ratione violentiæ, quæ infertur fœminæ, vel parentibus, sive iis, in quorum potestate est constituta, secundum *S. Thomas c. l. num. Sanchez cit. disp.* 12. *nu.* 30. *&* 31. apud quem plura de hoc videri possunt *n.* 32. *& seqq.*

XI. Quarta denique conditio requisita ad incurrendas pœnas raptus, est, ut mulier rapta sit honestæ vitæ, *citat. l. unic. in princip. C. de raptu virg.* Et hinc raptor publicæ meretricis non incurrit pœnas *citat. l. un.* quia honestarum mulierum nomine scorta non veniunt. *Gloss. in citat. l. unic. V. Virginum, juncta Gloss. marg. lit. B.* sed pœna extraordinaria, arbitrio Judicis puniendus est. *Clarus cit. §. Raptus q.* 5. *Mascard. de probat. vol.* 3. *concl.* 125. *n.* 12. *&* 13. *Sanchez c. l. n.* 22. quia meretrix non præsumitur vim pati a cognoscente illam, nisi probetur, raptus autem non censetur fieri, sine violentia. Excipi debet primo, nisi meretrix vitæ impuræ pœnitentia ducta cœperit honeste vivere, tunc enim raptor pœna raptus teneretur: secus si desiit quidem esse publica meretrix, non tamen honeste vivit, qui facta est alicujus concubina, *Mascard. cit. loc. num.* 14. Secundo limitari debet, quod incurrantur pœnæ raptus, etsi mulier rapta sit inhonesta, sed conjugata, *citat. l. unic. §. Qua multo magis*, quia tunc raptor duplici tenetur crimine, tam adulterii, quam rapinæ, & irrogatur injuria marito, *Mascard. citat. loc. num.* 15. nisi tamen maritus esset leno, qui uxorem prostituisset, tunc enim etiam respectu illius, cessaret injuria *Mascard. c. l. n.* 16. *Sanchez c. l. n.* 23.

Verum in foro conscientiæ, si fœmina cujuscunque status, etiamsi meretrix sit, violenter cognoscatur, vel abducatur, censebitur esse raptus diversæ speciei a simplici fornicatione, quia vis illa erat contra justitiam: quamvis talis raptus mulieris inhonestæ pœnis raptus ordinariis jure decretis non puniatur, sed extraordinariis, & arbitrariis, *Sanchez citato loco num.* 37.

XII. Cæterum restat quæstio, an vice versa, pœnas jure decretas incurrat etiam fœmina rapiens virum, vel aliam fœminam, libidinis causa? Resp. Probabilius est, fœminas raptrices non esse puniendas pœna ordinaria raptus, sed alia extraordinaria arbitrio Judicis, *Clarus §. Raptus num.* 6. *Menochius de arbit. Judic. c.* 291. *nu.* 30. *& seqq. Sanchez citat. disp.* 12. *nu.* 45. & est communior DD. Probatur primo, quia in *citat. l. unica C. de raptu virg.* fit mentio de solo viro rapiente, ergo cum sit lex pœnalis, non debet extendi ad fœminas, nec sub masculino comprehenditur fœmininum in odiosis, & pœnalibus, *l.* 1. *§. Quare ff. de ventre in possess. mitten.* Secundo, Leges non feruntur de iis, quæ rarissime contingunt, sed ea solum, quæ frequenter accidunt, spectant, & comprehendunt, rarissimum autem est, ut fœmina virum rapiat, vel aliam fœminam: Tertio, non militat eadem ratio in fœmina rapiente virum, quæ in viro rapiente fœminam, quia ex priore rapto non oriuntur tanta scandala, & damna, sicut ex posteriore, gravius enim delictum est, si rapiatur fœmina a viro, quam si virum fœmina rapiat, in qua major honestas exigitur, & cui per raptum major injuria irrogatur, quam viro raptu: neque enim masculus raptus a fœmina tantam infamiam patitur, nec parentes, aut consanguinei ejus, sicut quando fœmina rapta est a viro, ideoque par non est, ut æquali pœna puniatur mulier rapiens virum, & vir rapiens fœminam; pœna enim debet commensurari delicto, & gravius delictum gravius vindicandum est, *c. Non afferamus* 21. *causa* 24. *qu.* 1. plura de hoc videri possunt apud *Sanchez cit. loc. n.* 26. Atque hæc procedunt quoad forum externum, & pœnas raptus: in foro vero conscientiæ, sive vir rapiat fœminam, sive fœmina virum, uterque raptus continet malitiam speciei distinctam a simplici fornicatione, propter violentiam injuste illatam: licet major sit injuria, quando vir rapit fœminam, & solus hic raptus pœnis juris subjaceat, ut dictum, *Sanchez c. l. n.* 40.

XIII. Illud postremo hic addendum, quod pœnæ *citat. l. unic.* locum habent, non solum in viris rapientibus fœminas, sed etiam mares, & pueros, libidinis causa, quia Sodomia est gravius delictum, quam adulterium, & stuprum, *Farinac. cit. q.* 145. *n.* 45.

Similiter prædictis pœnis est obnoxius, qui virginem impuberem, & nec dum viri potentem per vim rapuit, & corrupit, quia ob solum raptum, & vim imposita est pœna mortis in *citat. l. unic. C. de raptu virg.* ibi: *Aut a tutoribus*, ubi supponitur, virginem raptam fuisse sub tutela, adeoque minorem 12. annis & adhuc impuberem: & licet corrumpens talem puellam, non dicatur commisisse stuprum, sed illud attentasse: punitur tamen pœna mortis propter ipsum raptum, & vim adhibitam & illatam puellæ, *l. Si quis* 5. *C. de Episc. & Cleric. Menoch. de arbitr. Judic. casu* 294. *n.* 7. *&* 8. *Farinac. c. l. n.* 51.

§. III.

De matrimonio contracto inter raptorem, & raptam.

XIV. Quæritur primo: An matrimonium inter raptorem, & raptam contractum, sit ipso jure irritum, vel saltem illicitum, & prohibitum? Resp. Spectatu Jure Civili, matrimonium inire cum fœmina rapta, non solum prohibitum, & illicitum, ut constat ex *citat. c. unic. §. Et si quidem*, ubi dicitur, *nec sit facultas rapta raptorem suum sibi maritum exposcere, C. de raptu virg.* sed etiam illud invalidum est, prout sumitur ex *Auth. de raptis mulieribus §. unico* ibi: *Tale stare matrimonium, etsi raptu volueris, prohibemus, collat.* 9. *nov.* 144. Stare autem est idem, quod semel initum consistere, & vires habere tanquam validum, *Sanchez lib.* 7. *de matr. disp.* 12. *n.* 41. Verum de Jure Canonico, olim erat quidem interdictum matrimonium inter raptorem, & raptam, ut constat ex *c. de puellis* 4. *in fine*, *c. Si autem* 10. *& c. seq. causa* 36. *q.* 2. Id autem postea correctum fuit, ita ut matrimonium inter raptorem, & raptam licite, & valide iniretur, si rapta etiam in potestate raptoris adhuc existens, libere consentiret, ut patet ex *c. Cum* 8. *& c. seq. cit. causa & ex c. Accedens* 7. *& ult. hoc t.* ubi „Innocentius III. Rapta puella (etiam invita, & renitens „ab initio, in ipso raptu, *Hostiens. hic V. Rapta*) legiti„me contrahet cum raptore, si prior dissensus transeat „postea in consensum (expressum, vel tacitum, *Arg. cap.* „21. *de Sponsal. Hostiens. hic V. in consensum*) & quod ante „displicuit, tandem incipiat complacere, dummodo ad „contrahendum legitimæ sint personæ; quia, scilicet ha„bent legitimam ætatem, nec aliud impedimentum Cano„nicum inter illos sit, quo minus contrahere possint ma„trimonium, *Hostiens. hic, & Abbas in fine.*

XV. Ubi notandum primo, per consensum subsequentem tollitur vitium præcedens, sic, si quis per metum promisit dare centum, sed postea solvat ea, sine metu, tollitur vitium metus præcedentis, *libr.* 2. *Cod. de his, quæ vi metusve causa Abbas hic numer.* 1. similiter hic per liberum consensum mulieris raptæ purgatur vitium præcedentis raptus.

Notandum secundo. In matrimonio contrahendo standum est dispositioni Juris Canonici, etsi contrarium statuat Jus Civile, ut in proposito, matrimonium initum inter raptorem, & raptam invalidum est, de Jure Civili, validum vero Jure antiquo Decretalium, *Abbas hic numer.* 2. Quid autem circa hoc statutum, & mutatum sit Jure novo Concilii Tridentini, infra dicetur. Porro Jure communi antiquo Decretalium, non requiritur ad valorem matrimonii, ut puella rapta sit constituta extra raptoris potestatem, & in pristina libertate collocata, sed satis est, si rapta adhuc sub potestate raptoris existens, vere ac libere consentiat in matrimonium, ut aperte colligitur ex *cit. c. ultimo hoc titul. Covarruvias in* 4. *Decretal. part.* 2. *cap.* 3. *§.* 9. *nu.* 2. *Sanchez cit. disp. n.* 42.

XVI. Notandum tertio. Raptus alienæ sponsæ, etsi non sit impedimentum dirimens matrimonium contractum, Jure antiquo Canonico impedit tamen etiam hodie contrahendum, ita ut raptor ille nec cum rapta, nec cum alia quacunque inire possit matrimonium, ut constat ex Concilio Toletano relato in *c. Statutum* 34. *causa* 27. *q.* 2. ubi dicitur, *si quis sponsam alterius rapuerit, publica auctoritate mulctetur, & sine spe conjugii maneat.* Idemque dicendum de sponsa rapta, cui denegatur etiam licentia alii nubendi, si postea in raptum consensit, ut colligitur ex *citato c. Si mens. ruum* a contrario sensu: Ratio est, quia qui alienum matrimonium perturbare ausus est, jure proprii contrahendi merito privatur, ut in eo puniatur, in quo deliquit, *Sanchez*

cit.

cit. dis. 12 *n.* 43. & 44. Nec refert, quod in *c. Si autem* 30. ibi; *uxorem conjugium non præsumat*, *causa* 36. *qu.* 2. id de omni raptu statui videatur, quia id intelligendum est non universaliter, sed particulariter, de raptu alienæ sponsæ, ne novitates, inducantur, ut ait *Cajetan.* 2. 2. *q.* 154. *art.* 7. *in corp. Sanchez citata dis. n.* 43. Porro, hæc pœna sive impedimentum contrahendi matrimonium cum quavis alia fœmina, tantum locum habet, si quis alienam sponsam de præsenti rapiat, sive illa sit virgo, sive corrupta, quia Jus non distinguit: & sive matrimonium fuerit consummatum, sive ratumtantum, quia in utroque casu infertur gravis injuria matrimonio per raptum: non autem hæc pœna inhabilitatis extendi debet ad sponsam de futuro, quæ in materia pœnali, & odiosa nomine sponsæ non comprehenditur, ut ex probabiliore sententia docet *Sanchez citato loc. n.* 45. Requiritur autem ad hoc impedimentum contrahendum, ut hujusmodi raptus fiat, traducta sponsa de loco in locum, & ut carnalis copula cum rapta sit secuta, quia in materia favorabili (qualis est matrimonium) impedimenta ejus valde sunt restringenda, *Sanchez c. l. n.* 46. apud quem plura de hoc impedimento videri possunt, *ibid. n.* 47. & *seqq.*

XVII. Quæritur secundo. An rapta nubens raptori, spectato Jure Canonico, amittat bona raptoris, quæ alias ipsi raptæ, ob injuriam per raptum illatam, secundum leges Civiles, acquiruntur, sed quibus in pœnam matrimonii cum raptore initi privatur, juxta *Auth. De raptis mulieribus §. unico vers. sancimus collat.* 9. Resp. probabilius est mulierem bona raptoris, ob matrimonium cum eo initum, secundum Jus Canonicum, non amittere, sed lucrari, quia causa finalis, cur nubens raptori privatur bonis ejusdem, est, quia de Jure Civili illicitum, & irritum est matrimonium inter raptorem, & raptam, ut clare patet ex *cit. Auth.* atqui Jus Canonicum antiquum statuit, & declaravit, matrimonium tale esse validum, ut constat ex *c. ult. hoc t.* adeoque quoad hoc, correxit Jus Civile prohibens, & dirimens hujusmodi matrimonium, ergo etiam Jus Canonicum correxit Jus Civile, quoad pœnam illi matrimonio accessorie annexam, eamque sustulit, & consequenter cessante prohibitione, & irritatione talis matrimonii per LL. Civiles facta, cessat etiam amissio bonorum raptoris decreta in pœnam illius matrimonii illiciti, *Gl. in c. de puellis* 2. *V. Nullatenus cit. causa* 32. *q. Hostiens. in summa hic nu.* 8. *in fine*, *Abbas in c. pen. n.* 4. *in fine hoc t. Sanchez cit. dis.* 12. *nu.* 28. Non obstat. *Cum secundum* 19. *de hæretic. in* 6. Ubi dicitur: *mulier humanam* (id est, civilem) *legem transgrediens*, & *præsertim parentibus suis non consentientibus*, *raptoris nuptias eligens*, *bona omnia*, *quæ per legem obvenerant a raptore*, & *aliis consortibus raptus*, *ipso jure amittat*, *certoque casu deferuntur ad fiscum*. Nam ibi non approbatur illa lex Civilis, sed solum in facti narratione affertur, adeoque non continet jus, unde *Gl. ibid. V. Humanam legem ait*; quod secus sit secundum legem Canonicam. Contrarium tamen tenet *Julius Clarus §. Raptus numero* 8. & *Zæsius in. Comment. in Decret. alet hoc titul. numer.* 4. quod lex civilis, quoad pœnas non possit dici revocata per Canones, cum nec concernat materiam peccati, nec Juri Canonico sit subjecta, sed crimen puniat, quod etiam probabile est. Verum cum pœna sit accessoria matrimonio, & supponat illud esse illicitum, quando hoc est licitum, & validum, pœnæ locus esse non potest,

§. IV.

Quid Jure novo Concilii Tridentini statutum sit circa matrimonium inter raptorem & raptam initum, & quæ pœnæ ob illum raptum sint decretæ?

XVIII. De hoc extat Decretum Concilii Tridentini *Sess.* 24. *c.* 6. *de reformat.* in quo statuit S. Synodus, inter raptorem, & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si rapta a raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem ducat: & nihilominus raptor ipse, & omnes illi consilium, auxilium & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces: & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea, mulierem raptam, sive eam duxerit, sive non duxerit, decenter, arbitrio Judicis dotare. Hactenus Concilium.

XIX. Pro explicatione hujus Decreti notandum primo, matrimonium contractum, inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc sub potestate raptoris existit, nec ab illo separata est, & in libero ac tuto loco constituta, omnino irritum est, adeoque raptus hodierno jure est impedimentum dirimens matrimonium, non tamen perpetuum, sed temporale solum, donec libertati suæ restituatur, & violentia ei illata cesset, ut constat ex illis verbis Concilii, dum ait, *inter raptorem*, & *raptam nullam posse consistere matrimonium*, per quæ verba clare significatur, tale matrimonium esse nullum, *arg. c. unic. de cognat. legal.* Ubi similiter dicitur, inter fratrem, & sororem adoptatos quamdiu durat adoptio, nuptiæ consistere non possunt, ubi DD. communiter tradunt, illud esse impedimentum dirimens matrimonium, *Sanchez l. 7. de matr. disp.* 13. *num.* 2. & alii. Est autem matrimonium hujusmodi nullum, tametsi rapta adhuc constituta sub raptoris potestate, revera libere consentiat, quia Concilium exigit ad valorem talis matrimonii, non tantum liberum consensum raptæ in matrimonium, sed ut plena sit libera a potestate raptoris, & ab eo separata, *Sanchez cit. l.* Deinde cum matrimonia clandestina hodie, post Concilium Tridentinum, sint irrita, ideo ad valorem matrimonii requiritur, ut qui fœminam per verba futuri temporis sibi desponsatam, cum ejus consensu, abducit e domo parentum, matrimonium cum illa contrahat, præsente Parocho, vel alio de ejus consensu, & coram aliis duobus testibus, neque tunc necesse est, ut rapta constituatur extra potestatem raptoris, vel ab eo prius separetur, cum non sit proprie raptus, quando sponsa volens abducitur, quia Concilium solum irritavit matrimonium inter raptorem, & raptam, quando rapta est in potestate raptoris contra suam voluntatem, vel quando rapta est ad celebrandum cum illa matrimonium clandestinum, vel ad fornicariam copulam habendam, *Azorius p.* 3. *l.* 3. *c.* 14. *q.* 2.

XX. Notandum secundo. Excommunicatio, quam incurrunt raptores, & consilium, auxilium vel favorem eis præbentes, est latæ sententiæ, quia ipso jure & facto incurritur: non tamen ejus absolutio est reservata Papæ, quia in Decreto Tridentini non reservatur: & sic habet locum regula, quando Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi, *c. Nuper* 29. *de sentent. excomm. Sanchez cit. dis.* 13. *nu.* 1. reliquæ vero pœnæ a Concilio inflictæ raptoribus non incurruntur, nisi post sententiam Judicis, nempe perpetua infamia, & inhabilitas ad omnes dignitates, quæ proxime sequitur infamiam, hæc autem requirit Judicis sententiam, saltem declaratoriam criminis, a qua pœna infamiæ non liberatur raptor, etsi raptam ducat in uxorem, ut aperte patet ex *cit. Decreto Concilii*, quod expresse statuit, non obstante matrimonio raptoris cum rapta, eum incurrere pœnas excommunicationis, infamiæ & inhabilitatis ad omnes dignitates; neque ideo compellitur rapta nubere infami, quia ad hoc non cogitur, sed libera potest, vel raptori, postquam extra ejus potestatem est constituta, vel alii nubere. Neque id etiam repugnat favori matrimonii, quia ea pœna imponitur raptori, non ob contractum matrimonium cum rapta, sed ob delictum raptus, & solum deciditur, non liberari raptorem a tali pœna, etiamsi raptam ducat, *Sanchez c. l. n.* 1.

Similiter pœna depositionis a gradu, seu statu Clericali imposita Clericis raptoribus, requirit sententiam Judicis, antequam non sunt, ipso facto, depositi, sed deponendi per ministerium Judicis, *Sanchez cit. l.* Denique quod attinet ad pœnam, qua tenetur raptor dotare raptam, illa obligatio etiam non contrahitur a raptore, ante Judicis sententiam, ut patet ex *cit. Decreto Concilii*, ubi dicitur, *teneri decenter dotare raptam arbitrio Judici*, nempe spectata qualitate, & conditione raptoris, & raptæ, cum pro circumstantiis utriusque personæ major vel minor inferatur injuria, cujus pœna est dotatio. Quod si tamen ex raptu, non tantum injuria, sed etiam damnum injuste illatum esset, illud in foro conscientiæ ante omnem sententiam Judicis, resarciendum foret, ex communi doctrina de restitutione damni, *Sanchez c. l.*

XXI. Notandum tertio. Raptor, sive Clericus sit, sive Laicus, juxta cit. Decretum Concilii, non incurrit irregularitatem, sed infamiam, quæ est causa irregularitatis, ut docet *Navarrus l.* 5. *consil.* 3. *n.* 4. *hoc t.* ideoque cum non incurratur infamia, ante Judicis sententiam, neque irregularitas contrahetur, donec raptor per sententiam Judicis fuerit depositus ab Ordine, si Clericus sit, vel reus criminis, & infamis declaratus: Idemque est de consulentibus, & auxiliantibus ad raptum, *Sanchez cit. dis.* 13. *n.* 1.

Notandum quarto. Parochus assistens matrimonio inito inter raptorem, & raptam, quæ non est in pristina libertate extra raptoris potestatem constituta, non incurrit pœnas Concilii Tridentini: non enim favet delicto raptus, quod jam est commissum & consummatum, sed ipsi matrimonio: nisi ante raptum promisisset raptori, quod assistere velit matrimonio contrahendo cum rapta, adeoque illum ad raptum exequendum animasset, tunc enim tanquam fautor pœnis raptus obnoxius fieret, *Sanchez citato loco num.* 2. *in fine*.

XXII. Notandum quinto. Is, qui rapuit, seu per vim abduxit fœminam, non animo contrahendi cum illa matrimonium, sed solius libidinis explendæ causa, vel ex alia causa, non incidit in pœnas raptus a Concilio decretas, sed alia pœna, pro modo culpæ, plectendus est, ac proinde validum est tunc matrimonium inter raptorem, & raptam, si hæc postea libere consentiat, etiamsi non fuerit constituta extra potestatem raptoris, ut ex probabiliore sententia docet *Diaz in pract. Canon. c.* 82. *in addit. lit. A. §. Contrarius autem*, *Sanchez cit. dis.* 13. *num.* 4. quamvis contrarium teneat Azor supra citatus. Sed ratio est, quia Concilium Tridentinum in *c.* 6. *de reform. matrim. in princ.* loquitur de matrimonio contrahendo inter raptorem, & raptam, & postea pœnas subjicit transgressoribus imponendas, adeoque judicium est, de illo solo raptu ibi agi, qui causa matrimonii incundi fit, idque Decretum sub Rubrica de reformatione matrimonii ponitur, ideoque pœnæ ibi decretæ imponuntur raptoribus, ut cum plena libertate ineatur matrimonium; in raptu autem ab initio intervenit coactio, & idcirco Concilium exigit, ut rapta prius restituatur in pristinam libertatem, & a raptore separetur: quæ ratio omnino cessat in eo, qui non matrimonii, sed solius libidinis causa fœminam rapit, quia nihil agit contra matrimonium, ejusque libertatem: præterquam quod quando textus est dubius, juxta argumentum in eo propositum sit intelligendus, & LL. pœnales, præsertim pœnæ tam graves non sunt extendendæ, sed restringendæ, quando littera non cogit; neque etiam in cit. Decreto ullum verbum expressum est, ex quo colligatur, textum illum esse generaliorem Rubrica. Et ita decisum fuisse per S. Congregationem Concilii diei 23. Januarii anno 1586. nempe raptores ob aliam causam, quam ut in uxores ducant, non comprehendi a Concilio propter identitatem, vel majoritatem rationis, nec Constitutionem pœnalem extendi tali casu, testatur *Jo. Gallemart, in cit. Decreto Concilii*, Porro pœnæ il-

tæ habere possunt locum etiam in Clericis, quia fautores raptus possunt esse Clerici, etiam in Sacris Ordinibus, & raptores, qui minoribus Ordinibus sunt initiati; imo etiam qui in Sacris sunt constituti, possunt rapere feminas, causa contrahendi matrimonii, non de jure, sed de facto, & incurrere pęnas raptus, *Sanchez cit. dis. 13. num. 18. in fine*. Quare in cit. Decreto Concilii non punitur raptus, qui fit libidinis explendæ causa, nisi simul fieret causa libidinis, & matrimonii contrahendi, tunc enim comprehenderetur solum, quatenus fieret, causa matrimonii, sub hoc Decreto, *Sanchez dis. 13. n. 5.*

XXII. Hinc colligitur primò: Nomine raptoris hic non tantum is qui physice rapit, sed etiam is, cujus nomine, vel mandato, vel ad cujus petitionem, raptus fit, comprehenditur, ita ut matrimonium a mandante initum cum rapta sit invalidum, nisi prius in loco tuto femina constituatur, & incurret etiam cæteras pęnas, tanquam verus raptor per intermediam personam, ad effectum matrimonii ineundi. Is vero, qui proprio motu aliquam rapit, non ut ipse, sed ut alius cum ea matrimonium ineat, in pęnas ordinarias non incidit, quamvis aliis pęnis plectendus sit, valetque matrimonium cum illo tertio initum, si rapta libere consentiat, etiamsi adhuc sub potestate raptoris existat, quia prima pęna Decreti Tridentini est, ut inter raptorem & raptam non possit consistere matrimonium, quamdiu rapta sub potestate raptoris existit, ac proinde in illo supponitur raptum factum esse eo fine, ut raptor raptam ducat, ergo si quis feminam rapiat, non ut secum, sed cum alio matrimonium ineat, non habent locum pęnæ illæ. Si quis vero consilium, vel auxilium præberet ei, qui feminam rapuit eo fine, ut matrimonium cum illa ineat, incurrit quidem excommunicationem, aliasque pęnas auxiliantium ad raptum: potest tamen cum ipso mulier rapta valide matrimonium contrahere, etiam dum adhuc est in potestate raptoris, quia ea pęna, ut matrimonium sit invalidum inter raptorem, & raptam, donec rapta in loco tuto sit reposita, non est auxiliantibus ad raptum imposita, *Sanchez cit. disp. 13. n. 6.*

XXIV. Colligitur secundo. In dicto decreto Tridentini comprehenditur raptus cujuscunque feminæ, sive virgo sit, sive corrupta, sive etiam meretrix, & inhonesta, quia Concilium intendit punire, non quemcunque raptum, sed quando violenter rapta est femina, causa ineundi matrimonii cum illa, quæ non minus impeditur, & coarctatur, si femina inhonesta rapiatur, vel alia cujuscumque status, animo cum illa ineundi matrimonium, *Sanchez c. l. n. 14.* Quin imo etiamsi quis rapiat feminam conjugatam, animo ineundi cum illa matrimonium, non de jure, quod fieri nequit, se de facto, vel quia intercedit inter eos aliud impedimentum dirimens matrimonium, v. gr. consanguinitatis, adhuc incurrit pęnas raptus decretas in Concilio, quia hoc non requirit, ut ineatur inter raptorem, & raptam matrimonium: sed hoc solum spectat, utrum femina fuerit violenter abducta ad contrahendum matrimonium cum illa: tunc enim consummatum est delictum raptus, & incurruntur pęnæ Concilii, sive raptor ducat raptam, sive non, quia eam ducere non potest, vel quia non est posita extra potestatem raptoris, vel ob aliud impedimentum dirimens matrimonium inter eos, ut satis aperte colligitur ex subjunctis verbis Concilii, ibi: *Et nihilominus raptor ipse &c.* quasi dicat, has pęnas incurrit raptor non minus, si raptam ducat, quam si non ducat, nam hoc nihil refert, quoad pęnas incurrendas, *Sanchez c. l. n. 14.*

Colligitur tertio. Incurri pęnas raptus decretas in Concilio, sive postea secuta sit copula cum rapta, sive non, quia non punitur raptus commissus libidinis causa, qui requirit, ut copula sit secuta, alioquin non est consummatum delictum: sed causa matrimonii ineundi factus, ut jam sæpius dictum, ad quem non requiritur, ut copula sit secuta, *Sanchez c. l. n. 8.*

Colligitur quarto. Incurri prædictas pęnas, si mulier violenter sit rapta, causa matrimonii contrahendi, etsi non sit perducta ad locum destinatum, sed sufficit, quod illam raptor per vim in suam potestatem redegerit, per talem enim violentam abductionem jam est consummatum delictum raptus, & perfecte irrogata est injuria libertati matrimonii, sicut §. *præced.* dictum est *n.* 10. de rapta, libidinis causa facto, *Sanchez cit. dis. 13. n. 10.*

XXV. Colligitur quinto. Quando & in quibus casibus non habeant locum prædictæ pęnæ Concilii Tridentini. Nam primo, si femina rapta non sit abducta ab uno loco ad alium locum, in quo sit sub potestate raptoris constituta, non incurruntur pęnæ raptus, quia id ex generali ratione raptus pęnis obnoxii requiritur, *Navarr. l. 5. consil. 2. n. 2. Sanchez l. 7. de matr. dis. 13. nu. 7.* quamvis non sit necessarium, ut ad locum destinatum pervenerit, ut jam dictum. Secundo, non habent locum hæ pęnæ, si femina volens sit abducta, quamvis postea mutata voluntate, renitatur, & resistat abductioni: secus est, si ab initio invita, & reluctans abducta sit, & postea velit, & consentiat, quia in his initium spectandum est, *Sanchez c. l. n. 9.* & dictum §. *præced.* Tertio non incurruntur hæ pęnæ, si femina solis precibus importunis, vel etiam donis, & pecunia inducta sit, ut consentiret in sui abductionem, quia non est vere raptus, nisi tales preces, ob adjunctas minas, vel metum reverentialem, æquiparentur violentiæ, *Sanchez c. l. n. 11.* & dictum etiam supra.

XXVI. Quartò neque etiam hæ pęnæ Concilii Tridentini habent locum, si puella dolo circumventa, patiatur se abduci, causa ineundi matrimonii, quia cum interveniat violentia, non est proprie raptus. Et licet dolus sufficiat ad incurrendas pęnas *l. unicu C. de raptu virg.* Ubi id est expressum: tamen Decretum Concilii Tridentini solis raptoribus pęnas imponit, quales proprie non sunt, ubi abest violentia, & cum hoc Decretum sit pęnale, & correctorium, debet restringi ad verum ac proprium raptum: Nec refert, quod sicut violentia, ita etiam dolus adversetur libertati matrimonii, cum etiam tollat voluntarium: Nam non omnis dolus, sed solum ille omnino tollit voluntarium, qui versatur circa errorem personæ, & conditionis illius, an sit libera, an servus: & quamvis si talis sit dolus, auferat voluntatis libertatem, & per consequens etiam reddat matrimonium invalidum, non tamen infert violentiam, quæ necessario requiritur ad verum ac proprie dictum raptum iis pœnis obnoxium, *Sanch. c. l. n. 12.*

XXVII. Quinto, si puella consentiens a domo parentum, vel eorum, quorum curæ subest, ipsis ignorantibus, abducatur, non habent locum pœnæ Concilii, quia non est proprie raptus: at si ipsis invitis, matrimonii causa sit abducta, etsi ipsa consentiente, est vere ac proprie raptus, & consequenter incurrunt pœnæ, quia, ut dicatur rapta, sufficit, ut contra voluntatem patris e domo ejus sit abstracta, sive id fiat volente puella, sive nolente, ut docet *Navarr. l. 5. consil. 2. hoc tit.* & alii apud *Sanch. cit. disp. 13. nu.* 13. quamvis ipse valde probabiliter contrarium teneat, nempe pœnas, hoc casu, non incurri, quia Concilium Tridentinum in hoc Decreto intendit favere libertati matrimonii, & cavere, ne femina invita, & repugnans cogatur illud inire cum raptore, ergo etiamsi parentes dissentiant, si tamen ipsa puella consentiat in sui abductionem, non læditur libertas matrimonii, adeoque propter dissensum parentum non incurruntur prædictæ pœnæ raptus. Et quamvis consensus parentum requiratur ad honestatem matrimonii, ut licite, & decenter ineatur, non tamen requiritur ad valorem matrimonii, sed solum ut ipsa fœmina libere contrahat matrimonium cum raptore, ideoque si violenter rapta sit, ut restituatur pristinæ libertati, & in tuto ac libero loco collocetur: quare sola voluntas, sive consensus fœminæ, & ejus dissensus attenditur in Decreto Concilii, non vero parentum: ac proinde sicut si puella invita abducatur causa matrimonii contrahendi, parentibus volentibus, locum habent pęnæ raptus: ita e contrario, si ipsa velit, etsi parentes nolint, non incurruntur pęnæ raptus. *Sanch. c. l.*

XXVIII. Sexto, si sponsa de futuro consentiens abducatur a sponso, matrimonii contrahendi causa, etsi parentes contradicant, non incurruntur pęnæ raptus, ut constat ex *c. fin. hoc t.* secus est, si sponsa nolens, & reclamans abducatur, sive parentes consentiant, sive non, tunc enim læditur libertas matrimonii, nec potest sponsa per vim cogi ad servandam fidem sponsalium, saltem si justam causam habeat non standi fide data, *Sanch. c. l. n. 15.*

Septimo, si femina virum rapiat nolentem, & contradicentem ad ineundum, secum matrimonium, non habent locum pęnæ raptus decretæ in Concilio: Tridentinum cum hoc de solo raptore loquatur, adeoque sit Decretum pęnale, & correctorium, ad feminam, quæ rapuit virum, extendi non debet, *Sanchez citat. loco num. 16.* patet ex dictis §. *præced.*

XXIX. Postremo prædictis addendum primo, sicut matrimonium, ita etiam sponsalia inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc in potestate raptoris manet, valide contrahi non possunt, quia etsi Decretum Concilii Tridentini non loquatur de sponsalibus, sed de solo matrimonio, adeoque tanquam pęnale, & Jus commune corrigens non videatur extendendum ad sponsalia: attamen cum sponsalia sint via, & præparatio ad matrimonium, ideo prohibito, & irritato matrimonio, censentur etiam prohibita, & irrita sponsalia, si eadem prohibitionis ratio sit in utrisque, ut in proposito, defectus plenæ libertatis. *Navarr. l. 5. consil. 2. hoc tit. Sanch. cit. 13. n. 17.* Aliud est de matrimonio clandestino, & sponsalibus clandestinis, quæ adhuc valent, quia in his non est eadem ratio, quæ in matrimonio clandestino: nam hoc est prohibitum, & irritatum ad vitandum periculum fornicationis, & concubinatus: si enim is, qui prius clam cum aliqua matrimonium contraxit, postea aliam publice duxit in facie Ecclesiæ, huic cohabitare cogetur, quia de matrimonio priore nihil constabat Ecclesiæ, & tamen posterius invalidum est: quæ ratio cessat in sponsalibus clandestinis, nam matrimonium, post sponsalia prius cum aliqua alia inita, contractum est validum, *Sanch. l. 1. de matr. dis. 22. n. 2.* de quo alibi. Addendum secundo, accusatio criminis raptus non finitur quinquennio, sicut adulterium, vel alia delicta carnis, *l. Quicum 5. § Qui vacantem, juncta Gl. fin. C. ad leg. Jul. de vi public. Farinac. p. 5. q. 144. n. 67.*

§. V.

De rapina & raptoribus rerum, seu bonorum, eorumque pœnis Jure Civili statutis.

XXX. Quæritur primo. Quid sit rapina, & quis dicatur raptor? Resp. rapina sumitur, vel late, pro illicita usurpatione rei temporalis, sive, manifeste, sive occulte; quo sensu dicitur in *c. Si quis 10. causa 14. q. 4. si quis usuram acceperit, raptum facit, & c. Si quid 6. citat. causa qu. 5. si quid invenisti, & non reddidisti, rapuisti.* Secundo, accipitur rapina proprie ac stricte, prout est crimen vicinum furto, & est injusta rei alienæ mobilis, vel se moventis per vim ablatio, *Hostiens. in summa Rubric. de raptoribus, rerum hoc tit. num. 1. Sylvest. V. Rapina in princ.* & alii. Dicitur primo, *injusta ablatio*, nam si quis rem alienam juste, etiam per vim, auferat, ut in bello justo, non est rapina. Dicitur secundo, *per vim*, quia etsi quis rem alienam injuste, & per dolum auferat, sed non per vim, sive occulte, sive etiam palam, & manifeste, furtum erit, non rapina, quia hæc sine vi fieri non potest: estque vel publica, quæ fit cum armis,

mis, vel private, quæ sine armis infertur. Quare omnis raptor est fur, & quidem improbior fur, *Instit. vi bonor. raptor. in princ. & l. 2. §. Cæterum ff. eod.* sed non vice versa, omnis fur est raptor. Dicitur tertio, *res aliena*, quia si quis rem suam propriam violenter tollat ab eo, qui illam abstulit, non est raptor, nec pœna ordinaria rapinæ punitur, sed alia mitiore, ob vim privata auctoritate illatam, cum posset eam repetere in judicio, *Silvest. c. l. in princ.* Dicitur quarto, *res mobilis*, quia res immobiles, ut fundi, & res Soli proprie non dicuntur rapi, sed violenter invadi, *§. Ita tamen in fine Instit. vi bon. rapt. & l. 1. C. eod.* Deinde rapina proprie fit in rebus, raptus in persona, nempe in mulieribus, aliisve personis, *Hostiens. hic n. 5.* Differt raptor a prædone, sive latrone publico, quia hic in via publica iterantibus res suas aufert: raptor vero vel manifeste, vel palam, vel occulte res alienas per vim aufert, sive in loco publico, sive etiam in privato, *c. Pœnale 13. caus. 14. q. 5. Hostiens. hic n. 5. & Silvest. in princip.*

XXXI. Porro rapina specie differt a furto in ratione injuriæ, ut docet, *S. Th. 2. 2. q. 66. art. 4. Less. l. 2. de justit. c. 10. n. 8. dub. 2.* tum quia in furto diversa ratio involuntarii, & consequenter injustitiæ reperitur (nam volenti non fit injuria, sed solum involuntario, & invito) furtum enim fit, domino ignorante, adeoque continet involuntarium, ob ignorantiam: rapina vero fit, domino sciente, & vim patiente; adeoque continet involuntarium, ob coactionem. Unde etiam rapina est gravius peccatum, cæteris paribus, quam furtum, quia est longe magis involuntarium. Tum qui a rapina, præter injustitiam furti, qua lædunt bona proximi, continet etiam, & superaddit realem contumeliam lædentem personam, & honorem proximi. *Molin. tom. 3. de justit. tr. 2. disp. 683. nu. 7.* Ad rapinam revocatur extorsio rei ab altero per metum injuste incussum facta, nam quamvis rapina ut plurimum fiat palam, & cum vi: potest tamen fieri, etiam sine vi actu illata, ita tamen, ut raptor sit paratus ad vim inferendam, eamque comminetur, *Farinac. in praxi crimin. p. 6. q. 166. n. 56.*

XXXII. Quæritur secundo, quæ pœnæ statutæ sint in raptores rerum, seu bonorum Jure Civili? Resp. primo, si agatur civiliter, punitur raptor, intra annum utilem, in quadruplum; post annum vero in simplum, ita tamen ut in illo quadruplo insit rei persecutio, sive ipsa res ablata computetur, & pœna sit triplum tantum, & post annum, simplum, id est res tantum, vel ejus æstimatio præstanda sit. *Instit. tit. Vi bonor. raptor. in princ. & l. Prætor. ait. 4. in princ. ff. eod.* cum enim sit actio pœnalis Prætoris, annum excedere non debet. Porro in foro, etiam conscientiæ, non tenetur raptor, vel alius, qui injuste rem alienam abstulit, ante Judicis sententiam plus restituere, quam accepit, sed postquam condemnatus est, tenetur pœnam solvere, ut docet *S. Th. 2. 2. q. 62. art. 4. in corp. Silvest. V. Rapina q. 1.* Resp. secundo, si agatur criminaliter contra raptorem violentum rerum, seu bonorum, tunc vel cum armis facta est rapina, & punitur raptor pœna Legis Juliæ de vi publica, quæ est, ut damnato aqua, & igni interdicatur *l. Qui dolo 10. §. fin. ad Leg. Jul. de vi publ.* in cujus locum successit deportatio. *Gl. fin. ibid. §. Item Lex Julia de vi publica, Instit. de publ. Judic.* Hoc vero tempore, vice deportationis infligitur pœna Banni, sive excommunicationis Imperialis, qua reus vis publicæ, constituitur extra protectionem, & communitatem Imperii, tam quoad personam, quam quoad res, *Mynsing. in cit. §. Item. Lex Julia de vi publ. Institut. de public. Judic. n. 3.* Si vero, sine armis, facta sit rapina, punitur raptor pœna Legis Juliæ de vi privata, quæ est amissio tertiæ partis bonorum, *cit. §. Item Lex Julia de vi*, & amissio omnis dignitatis, seu honoris, item infamia, *l. 1. princ. ff. ad Leg. Jul. de vi privata & l. 2. C. eod. Hostiens. in summa §. de raptoribus rerum n. 9. h. t. Mynsing. c. l. n. 5.*

§. VI.

Quomodo puniantur raptores bonorum, secundum Jus Canonicum.

XXXIII. De pœnis violenter rapientium res seu bona extant plura Capitula *h. t.* Et inprimis quidem in *c. De illis 1. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Meldensi c. 2. statutum habetur: Quia aliquando aliqui de uno loco ad alium iter faciunt, & ibi rapinas, & deprædationes (rapinas, quo ad res mobiles; deprædationes, quoad se moventia, sicut sunt animalia, *Hostiens. hic V. eod. & Abb. n. 1.* quamvis ut plurimum sumantur promiscue, & pro synonymis) „ exercent, ideo placuit Concilio, ut a Prælato illius loci (scilicet Episcopo, vel alio Prælato quasi Episcopalem jurisdictionem in eo loco habente, *Abb. hic numer. 2. not. 3.*) excommunicentur (quia ratione delicti facti sunt de foro illius, & ibi possunt conveniri, ac „ puniri, *cap. 1. caus. 3. quæst. 6. cap. Postulasti 14. & cap. ult. de foro compet. Gl. hic V. Excommunicetur, & Abb. n. 4.*) nec „ antea de Parochia illa exeant (id est, Diœcesi, *c. Excommunicamus 13. §. Adjicimus de hæret. c. 1. de Magist.*) quam „ digne, quæ perpetrarunt, emendent (id est, sufficienter, „ & plene pro iis satisfaciant, *Hostiens. hic V. Digne*) & eorum excommunicatio proprio Episcopo significanda est, „ ne eos recipiat, antequam illuc redeant, ubi rapinam „ fecerunt, ut omnia plene emendent, sive plene satisfaciant. Debet autem Episcopus proprius, sub quo raptores, seu prædones illi domicilium habent, sententiam excommunicationis ab Episcopo loci delicti sibi intimatam, approbare, & exequi, & a subditis satisfacere observari, ne participent cum illis, *Hostiens. hic in fine.*

XXXIV. Notandum primo, Sententia excommunicationis ab homine ferri non potest, nisi ob contumaciam consurgentem ex delicto, ideoque reus prius moveri debet, ut satisfaciat, & si nolit, excommunicandus est, *c. Sacro 8. de sent. excomm.* sed a jure fertur quandoque excommunicatio propter delictum, etsi contumacia non præcedat nec admonitio, ut *c. Si quis suadente 29. caus. 17. q. 4.* quamvis ipsa lex, sive Constitutio tacite admoneat, ne quis contra illam delinquat, *Abb. hic n. 2.*

Notandum secundo. Excommunicatus in uno loco est excommunicatus quoque in omni alio loco, ita ut sit ubique vitandus, ut colligitur ex hoc *c. Abb. hic n. 3.* quod procedit, si sit nominatim denunciatus; aliud est, si sit personaliter interdictus a certo loco, *Glossator Abbatis hic lit. B.*

Notandum tertio, ratione delicti commissi in alieno territorio subjicitur quis Judici loci, in quo deliquit, non solum quoad pœnas temporales, sed etiam spirituales, quibus ligatur anima, ut ab ipso excommunicari possit, ut patet ex hoc c. Idque procedit in foro externo, sive contentioso: At vero in foro interno pœnitentiæ, non subjicitur quis præcise ratione delicti, ibi commissi, Episcopo, vel Parocho illius loci, ita ut ab ipso in hoc foro absolvi possit. Ratio disparitatis est, quia in foro contentioso imponitur pœna reo delinquenti, ut satisfiat Reipublicæ læsæ ob scandalum illi datum, & ideo pœna imponenda est in eo loco, ubi delictum commissum est. At in foro interno pœnitentiæ imponitur pœna, seu pœnitentia, ut satisfiat DEO læso, adeoque a proprio Judice, seu Sacerdote imponenda est, cum in hoc foro habeat Sacerdotem proprium, loco DEI, *c. Omnis 12. de pœnit. & remiss. Abb. hic num. 4.* nisi in loco delicti reus contraxisset domicilium, vel quasi domicilium, vel necessitas cogeret, quia non potest adire Sacerdotem proprium, *Glossator Abbat. in citat. c. 5. lit. d. hoc tit.*

XXXV. Præterea in *c. Super eo 2. hoc tit.* statuit Eugeni„ us III. primo, ut quicunque violenter rapinam fecerit, „ vel in Ecclesiarum violatione manifeste fuerit deprehen„ sus, ei pœnitentia denegetur, nisi prius ablata restitue„ rit, si poterit (quia impossibilium nulla est obligatio. *Reg. 185. in ff.* & inanis est actio, quam excludit inopia de„ bitoris, *L. Nam is 6. ff. de dolo Gl. hic V. Si poterit*,) vel „ saltem firmam, & plenam securitatem emendandi præ„ stiterit. Secundo, si vero usque ad obitum in contuma„ cia sua persisterit, & in extremis positus pœnitentiam „ humiliter postulaverit, ei pœnitentia & sepultura Ec„ clesiastica concedantur, si satisfecerit, vel saltem emen„ dandi, seu satisfaciendi securitatem præstiterit. Tertio, „ qui autem adhuc sanus, obstinata mente, non pœnitue„ rit, vel emendaverit, seu satisfecerit, & in morte se„ curitatem emendandi (multo minus si satisfactionem) „ præstare nequiverit solemnitas pœnitentiæ parum ipsi „ prodesse videtur (quantum ad pœnam temporalem, quæ „ pro peccato debetur, & per exteriorem satisfactionem remittitur, quæ satisfactio, si in hac vita non fuerit facta, in purgatorio facienda est, *Gl. hic V. Prodesse, Hostiens.* „ licet solemniter, & publice absolveretur, vel etiam oc„ culte) sed si de peccato contritus fuerit, Viaticum ei „ non negetur, ita tamen ut nullus Clericorum sepulturæ „ ejus intersit, nec ejus eleemosynam præsumat accipere. „ Quarto, redeundo ad primum casum si quis Presbytero„ rum, vel Clericorum contra prædicta, in vita, vel in „ morte pœnitentias dare (illis, qui nec in vita, nec in „ morte satisfacere volunt, & possunt, *Gl. V. Pœnitentias*) „ aut sepulturæ interesse, vel eorum eleemosynas accipere „ præsumpserit, vel particeps hujusmodi rapinæ fuerit, „ periculum sui Ordinis irreparabiliter patiatur, & Eccle„ siastico beneficio careat.

XXXVI. Pro explicatione hujus obscuri cap. & textus notandum primo, quatuor casus in eo poni, ut notat *Glossator Abbatis Alexander de Nevo ibid. lit. B. in addit.* Primus est, si quis nec in vita nec in morte voluit satisfacere, & huic denegatur pœnitentia, quia constat, eum in peccato mortali, & impœnitentem decessisse. Secundus est, si quis in vita satisfacere noluit cum posset, sed positus in extremis satisfecit, & huic concedenda est pœnitentia, & sepultura, *citat. c. 2. vers. Si vero hoc tit.* Tertius casus est, quando in vita noluit pœnitere, nec satisfacere, sed fuit obstinatus, in morte vero ipsum pœnitet, & mallet satisfacere, sed non potest, nec etiam securitatem præstare potest de satisfaciendo: hoc casu pœnitentia, & absolutio occulta non est ei deneganda, sed publica, & solemnis reconciliatio denegabitur in opprobrium hæredum, ut studeant satisfacere, & ideo nullus Clericorum debet interesse ejus sepulturæ, *cit. c. 2. §. Qui autem*. Dicitur autem obstinatus, qui sæpe opportunitatem, & facultatem restituendi habuit, & admonitus, vel etiam excommunicatus satisfacere contempsit, *Hostiens. hic V. Obstinata*. Quartus casus colligitur ex *cit. §. Qui autem*, a sensu contrario, quando raptor non fuit obstinatus, imo etiam ante mortem, & in vita voluisset libenter satisfacere, sed non potuit, quia ad paupertatem devenit: & tali non est deneganda publica, & solemnis absolutio, & sepeliendus est in Ecclesia, & Clerici possunt interesse ejus sepulturæ, & eleemosynas illius recipere, ut colligitur etiam ex *princip. cit. c. 2.* ibi: *Si poterit.*

Notandum secundo, quæ in *cit. c. 2.* statuta sunt intelligi debent de raptore publico, seu manifesto, id est, qui potest judicialiter convinci, non de occulto, seu non manifesto, secundum *Innocent. hic*, is enim potest admitti ad pœnitentiam, Viaticum, & sepulturam, *Hostiens. hic in princ. & Abb. Sylvest. V. Rapina qu. 1. not. v.* Imo etsi manifestus raptor sit, si tamen nunquam monitus fuit, modo paratus sit restituere, potest recipi ad pœnitentiam, ut colligitur ex *cit. c. 2. V. In contumacia. Sylvest. c. l.* ubi *not. 2.* addit, si raptor in mortis articulo constitutus, promittat satisfacere, & postea convalescat, sed ante satisfactionem, quam facere posset, decedat, non est ei deneganda sepultura, sed hæredes ad satisfactionem compellentur.

XXXVII. Notandum tertio, quamvis alias regulariter si quis non possit satisfacere, absolvatur a peccato, nec ulla pœna mulctetur, ut de usurariis patet ex *c. Cum tu 5. de usuris*, tamen hoc specialiter statutum est in odium rapinæ, ut quamvis in mortis articulo ipsum pœniteat, si tamen non satisfaciat, etsi non possit, adhuc puniatur, ut in casu *citat. cap.* 2. ubi in pœnam Clerici non debeat interesse sepulturæ raptoris, etsi pœniteat, & satisfacere non possit, quod tamen cum sit pœna, ad alios casos, & delicta extendi non debet, *Abb. hic not.* 1. dummodo obstinatio, & contumacia præcessit, quia in vita noluit pœnitere, & satisfacere. Porro raptoribus, qui pœnituerunt in morte, sed satisfacere non possunt, denegatur sepultura in Ecclesia, non tamen in cœmeterio. *Gloss. fin. hic*. Ita tamen, ut Clerici sepulturæ interesse non possint, *Abb. in cit. c.* 2. *in fine. Diaz in pract. Canon. cit. c.* 110. *num.* 4. Idemque est de violatore Ecclesiæ.

Notandum quarto, Clerici raptores, vel participantes in rapina cum eis, vel si contra supra prohibita fecerint, irreparabiliter deponi debent ab Ordine, & etiam privati beneficio, quia depositio est perpetua privatio ab Ordine, & beneficio, *c. At si Clerici 4. de Judic. Abb. hic num.* 2. *Diaz cit. loc. num.* 2. non tamen hæc pœna depositionis perpetuæ, & privationis beneficii ipso jure incurritur, sed per Judicem est imponenda, *Suar. dis.* 22. *de censur. sec.* 5. *nu.* 6. *in fine Barbos. hic n.* 5.

Notandum quinto, prohibetur etiam in *citat. c.* 2. *hoc tit.* Clericis, ne recipiant eleemosynam a raptoribus, seu violatoribus Ecclesiarum, dum non restituunt, seu satisfaciunt: idque non tantum in pœnam, & odium delicti, sed quia omnia illorum bona sunt aliena, & restitutioni obnoxia, ideoque ea illis tanquam alienis, sine injustitia, eleemosynæ recipi non possunt, *Suar. tom.* 1. *de relig. tr.* 2. *l.* 5. *c.* 6. *n.* 6. *Barbos. hic n.* 3.

XXXVIII. Denique in *c. Excommunicationi 3. hoc tit.* statuit Concilium Lateranense (sub Alexandro III. cap. 24.) „ ut illi, qui Romanos, aut alios Christianos, propter negotiationem, vel ob alias justas causas, navigio vectos „ capere, aut rebus suis spoliare præsumunt, excommunicentur. Illi etiam, qui Christianos naufragium patientes, „ quibus secundum regulam fidei (illum scilicet *diliges proximum sicut te ipsum, Matth.* 22. *Gl. hic V. eod.*) potius auxilium præstare deberent, damnanda cupiditate, spoliant „ rebus suis, nisi ablata restituerint, excommunicationi se „ noverint subjacere.

XXXIX. Ubi notandum primo, qui capiunt, vel spoliant mercatores, vel alios, ex justa, & honesta causa, navigantes, non sunt excommunicati ipso facto, sed per sententiam excommunicandi, prout habetur *hic & in c. Si quis* 23. *causa* 24. *qu.* 3. *Hostiens. hic in princ. & Abb. not.* 1. qui vero naufragantium bona diripiunt, ipso jure, seu facto, sunt excommunicati, §. *Illi etiam hic, junct. Gl. V. Noverint*, ubi *Gloss. fin.* addit, eos incurrere excommunicationem post admonitionem, vel saltem postquam fuerint in mora, & scienter non restituunt, cum possent restituere, absque alia admonitione, cum lex ipsa sufficienter admoneat, *Suarez dis.* 21. *de censur. sec.* 2. *num.* 15. *in fine.* Et sic gravius puniuntur, qui spoliant patientes naufragium, quam qui spoliant navigantes, *Abb. hic not.* 3. Porro deprædantes infideles excommunicationem hujus cap. non incurrunt, cum expresse loquatur solum de iis, qui Christianos navigantes, vel naufragantes spoliant: sicut ergo non excommunicantur, nisi piratæ Christiani, seu baptizati, quia infideles non sunt capaces ullius censuræ, cum Ecclesiæ præceptis, & jurisdictioni non sint subjecti: ita non censetur lata censura excommunicationis, nisi contra piratas spoliantes Christianos, quia æquitas postulat, ut utrinque servetur æqualitas: cum ergo piratæ infideles non incurrant excommunicationem etiamsi spolient Christianos: ita vicissim nec Christiani piratæ incurrent, si spolient infideles, licet inique agant, *Suarez cit. dis.* 21. *sec.* 2. *num.* 21. Deinde quamvis *Hostiens. hic V. Navigio*, putet excommunicationem, sive ferendæ, sive latæ sententiæ, in *cit. cap.* 3. *hoc tit.* solum ferri, & incurrere spoliantes eos, qui navigant, vel naufragium patiuntur in mari: probabilius tamen est, esse idem dicendum de spoliantibus navigantes, vel naufragium passos in aliis fluminibus, quia Concilium Lateranense in *cit. c.* 3. non restringit censuram excommunicationis ad mare, sed simpliciter loquitur de navigio vectis, & naufragium passis, sive in mari, sive in fluminibus, *Suar. cit. l. n.* 25. Denique cum absolutio ab hac excommunicatione nulli sit reservata in *cit. c.* 3. sequitur, Episcopum, vel alium etiam inferiorem Prælatum Ordinarium ab illa absolvere posse, *Barbos. in cit. cap.* 3. *num.* 6.

Notandum secundo: iniquæ sunt Leges Principum, quibus statuitur: ut bona eorum, qui naufragium patiuntur, ad fiscum regium, vel alterius Principis devolvantur, cum jure naturali, ac divino, imo & humano, ipsis dominis restitui debeant, ut colligitur ex *cit. c.* 3. *& l.* 1. *C. de naufragiis lib.* 11. ubi dicitur, quod enim jus habet fiscus in aliena calamitate, ut de re tam luctuosa compendium sectetur, *Navarr. in man. c.* 27. *n.* 113. *in fine. Azor. p.* 2. *l.* 11. *c.* §. 6. *Præterea Barbos. hic n.* 8. neque enim afflictio est addenda afflictis, & secundum fidei regulam, proximos, sicut nos ipsos, diligere tenemur.

XL. Cæterum hactenus dicta procedunt, spectato Jure Canonico antiquo Decretalium. At vero in Bulla Cœnæ „ Domini, excommunicatione 3. excommunicantur, & „ anathematizantur omnes piratæ, cursarii, & latrunculi „ maritimi discurrentes mare Ecclesiæ (scilicet Romanæ) præcipue, & omnes eorum fautores, receptatores, „ & defensores. Ubi licet nonnulli putent, solum excommunicari piratas discurrentes per mare Ecclesiæ, ut Toletus, & alii apud *Barbos. in cit. c.* 3. *n.* 3. *h. t.* quos ipse sequitur: contrarium tamen videtur probabilius, quia verba illa, *discurrentes mare nostrum*, non sunt conjungenda cum præcedentibus, tanquam limitatio, seu determinatio eorum, sed singula sunt membra distincta, ita ut sensus sint: Excommunicamus omnes piratas, & latrunculos, & postea addatur, *discurrentes mare nostrum præcipue, Suar. cit. dis.* 21. *sec.* 2. *n.* 18.

Hanc autem excommunicationem incurrunt omnes, & soli illi, qui per mare discurrentes, aliquam prædandi actionem exercent, *Nav. cit. c.* 27. *n.* 59. *Barbos. c. l. n.* 4. & alii apud ipsum: quamvis *Suar. c. l. n.* 19. putet, quod discurrentes per mare animo prædandi, excommunicationem incurrant, etsi nullam prædam actu faciant, eo quod lata sit tantum in discurrentes maritimos piratas, ubi tamen id non assertive dicit. Secundo excommunicantur hic piratæ deprædantes bona fidelium, seu Christianorum, & baptizatorum; *Suar. c. l. n.* 21. quia intentio Papæ fuit, providere bonis fidelium. Tertio, non incurrunt hanc excommunicationem, qui principaliter discurrunt per mare, animo negotia, seu mercimonia cum amicis gerendi, vel etiam belli, sive justi, sive injusti gerendi causa cum inimicis, etsi incidenter, & casu aliquando prædentur, *Nav. c. l. Suar. c. l. n.* 24. *Molin. tom.* 3. *de justit. tr.* 2. *dis.* 694. *n.* 3. quia non censentur piratæ, nec latrones, sed injusti bellatores. Quarto, nec illi, qui in solis fluminibus prædantur, non in mari, *Suar. c. l. n.* 23. *Molin. c. l.* Quinto, incurrunt autem hanc excommunicationem, qui prædantur hos, vel illos, etiamsi non intendant integram nationem spoliare bonis, *Nav. c. l.* Sexto, etiam fautores, receptatores, & defensores piratarum, & quamvis consulentes hic non exprimantur, videntur tamen generaliter, & tacite comprehendi sub auxiliantibus, & faventibus. *Nav. c. l.* & alii communiter, quamvis contrarium teneat, *Suarez cit. sec.* 2. *n.* 22.

„ XLI. Præterea in eadem Bulla Cœnæ Domini excommunicatione quarta, excommunicantur, & anathematizantur omnes, & singuli, qui Christianorum quorumcunque navibus tempestate jactatis, vel quoquo modo naufragium passis, vel in littore inventa, cujuscunque generis bona, in cujuscunque maris, regionibus & littoribus, surripuerint: ut scienter sibi ipsi acceperint, aut ab aliis rapta, seu accepta receperint, nec ob quodcunque privilegium, consuetudinem, aut longissimi etiam temporis possessionem, seu alium quemcunque prætextum excusari possint. Est autem utriusque hujus excommunicationis absolutio reservata Papæ.

XLII. Porro hæc posterior excommunicatio quarta non incurritur primo ab iis, qui hujusmodi bona naufragantium acceperunt, non animo usurpandi illa, & in usum, ac commodum proprium convertendi, sed animo ea conservandi, & restituendi vero domino, habita illius notitia: nisi tamen in mora fuerint restituendi, quia tunc ratione illius moræ, sunt excommunicati per Concil. Lateranense in *c.* 3. *h. t.* Secundo, si ignorent talia bona esse naufragantium, sed putent esse aliorum, tunc enim etsi nolint restituere, & sint in mora restituendi, non incurrunt hanc excommunicationem. Tertio, si acceperunt talia bona, quæ Dominus habuit pro derelictis, amissa omni spe ea recuperandi, tunc enim fiunt primo occupantis: secus si Dominus illa projecisset in mare, propter vim tempestatis ad navem exonerandam, ut periculum evadat, quia tunc dominium remanet penes proprium dominum. Quarto, si diripiantur bona naufragorum infidelium, Judæorum, hæreticorum, & aliorum Christiani nominis hostium, ut supra dictum. Quinto, si quod acceptum est ex bonis naufragorum, tam modicum esset, ut non sufficeret ad culpam lethalem: imo aliqui sequiritur ad excommunicationem Bullarum incurrendam, ut furtum, seu bona rapta excedant duos aureos: Sexto, si accipiantur tales res, quæ de sui natura statim periissent, nisi quis ad eas recuperandas, seu servandas, periculo mortis se exposuisset, *Molin. cit. dis.* 694. *nu.* 6. *&* 7. *Zerola in praxi Episc. p.* 2. *V. Naufragium. Quarantam Summa Bullarii, V. Bona Naufragantium, fol.* 1406. *& seqq. & alii*. Illud hic addendum, cum in excommunicatione posteriore quarta nulla fiat mentio de fautoribus, seu adjutoribus, & receptatoribus, ideo ad illos extendi non debet, nisi quatenus dici possunt spoliatores, quales sunt, qui proxime consilio, vel auxilio cooperantur ad prædationem, vel si recipiant bona naufragorum, ita ut fiant participes eorum, *Suar. cit. dis.* 21. *sec.* 2. *num.* 32. apud quem plura de hac re videri possunt.

§. VII.

De potestate, quam habent Prælati Ecclesiastici de raptu, & aliis criminibus, eaque puniendi.

XLIII. De hoc agitur in *c. In Archiepiscopatu 4. h. t.* nam „ Rex Siciliæ commiserat Archiepiscopo Panormitano, & „ aliis Episcopis, excessus Saracenorum puniendos, qui „ quandoque mulieres Christianas, & pueros rapiebant, & „ eis abutebantur (scilicet contra naturam, *Gloss. hic V. Abuti.*) & quosdam etiam occidere non verebantur. „ Unde quæsivit Archiepiscopus, qualiter hujusmodi excessus, & crimina punire debeat? Respondet Papa Alexander III. quod tales existentes sub jurisdictione ipsius, „ pecuniaria pœna poterit mulctare, & etiam flagellis afficere, ea tamen moderatione adhibita, ut flagella in „ vindictam sanguinis non transeant. Si vero ita gravis, & „ enormis excessus fuerit, ut mortem, vel detruncationem membrorum debeant sustinere, vindictam illam relinquet Regiæ potestati.

XLIV. Pro explicatione hujus cap. notandum primo, Prælati Ecclesiastici, sicut & alii Clerici, possunt, in causis Laicorum, etiam criminalibus, in quibus pœna sanguinis non infligitur, esse Judices delegati, cum ex se sint capaces sæcularis jurisdictionis, tum ordinariæ, tum dele-

delegatæ, *c. Sæpe 29. & ibi Gloss. V. Supplicii, causa 23. quæst. 8.* & sumitur ea *citat. cap. In Archiepiscopatu, & ibi Gloss. V. Commiserit hoc tit. Innocent. & Abbas num. 3.* Et quamvis alias prohibitum sit Clericis recipere delegationes, etiam civilium causarum forensium, & secularium, *c. Sed nec 4. Ne Clerici, vel Monachi & c. Te quidem 29. causa 11. qu. 1.* ubi prohibetur, Episcopum esse Judicem, vel cognitorem secularium negotiorum: id tamen *Gloss. final. ibidem* limitat, quod Episcopi, aliique Clerici possunt tractare de illis negotiis temporalibus, quæ spectant ad Ecclesiam; item ad unam, vel alteram causam particularem Laicorum tractandam, etiam Clerici licite delegari possunt, dummodo non constituantur Officiales, vel Generales delegati, *Calder. Abbas in cit. c. In Archiepiscopatu lit. E.* & dictum *lib. 3. tit. ult. §. Ne Clerici, vel Monachi & c.* & docet etiam *Abbas in cit. c. Sed nec eod. num. 4. & 5.* Imo etiam generaliter ad plures causas, sive civiles, sive criminales tractandas, delegari possunt Prælati Ecclesiastici, vel alii Clerici, si delegatio a Principe Laico ipsis fiat, in favorem, & commodum totius Religionis Christianæ, & Ecclesiarum utilitatem, seu salutem animarum, ut in casu *cit. c. In Archiepiscopatu*, ubi Rex Siciliæ commisit Episcopis potestatem cognoscendi, & puniendi crimina Saracenorum, quæ in opprobrium Christiani nominis, & detrimentum salutis animarum, fuut ab ipsis commissa, *Abbas ibid. num. 3. & in c. 2. de Judiciis num. 8.* Accedit quod in *cit. c. In Archiepiscopatu hoc tit.* agitur de cognoscendo, & puniendo crimine Sodomiæ, quod cum sit crimen mixti fori, Episcopi, non solum vi jurisdictionis ipsis delegatæ a Principe seculari, sed etiam vi propriæ, & ordinariæ suæ jurisdictionis, cognoscere, illudque punire possunt, *Barbos. in Collect. ibid. n. 4.*

Notandum secundo. Quamvis plures DD. ex hoc c. probari putent, causas criminales, etiam ad merum Imperium spectantes, de Jure Canonico delegari posse Clericis, & ad id hunc textum allegent, in quo Rex Siciliæ delegavit Episcopis potestatem puniendi criminosos, videlicet raptores; & Sodomitas; criminosos autem punire ad merum Imperium pertinet, juxta *lib. 3. in princip. ff. de jurisdict. omn. Judic.* id tamen ex hoc c. minime evincitur. Nam Rex Siciliæ delegans, quamvis S. Pontificem, ratione feudi, tanquam Dominium recognoscat, *Clement. 2. de sentent. & re judic.* in cæteris tamen Imperii jura suprema habet, nec Imperatori subest, sed idem potest, quod Imperator: ideoque mirum, si delegare potuit, etiam quæ meri, & mixti sunt Imperii, *Abbas in cit. c. In Archiepiscopatu, num. 2. & ejus Glossator ibid. lit. D. Mascard. lib. 2. de arbitr. Judic. quæst. 74. num. 45. & 46.* An autem causæ criminales, etiam quæ ad merum Imperium pertinent, delegari possint de Jure Canonico, huc non spectat, de quo dictum est *lib. 2. tit. 29. §. 2.*

XLV. Notandum tertio. Potest Judex Ecclesiasticus, ob delicta infligere pœnam, etiam corporis afflictivam, uempe carceris vel flagellorum: aut verberum, prout sumitur ex *citat. c. In Archiepiscopatu hoc tit. & ibi Abbas numer. 4.* & habetur etiam *cap. 1. de calumniatorib.* imo etiam potest Ecclesia, seu Ecclesiasticus Prælatus imponere pœnam sanguinis, dummodo non sit crudelis, & gravis, ut ait *Hostiens. V. In vindictam sanguinis*, vel dummodo non sit talis, ex qua timeatur periculum mortis, vel mutilationis *arg. c. Audientiam 3. de crim. falsi, Alex. de Nevo in cit. c. In Archiepiscopatu, in Gl. ad Abb. hoc t. lit. F.*

Notandum quarto. Potest Judex, etiam delegatus, pœnam capitalem, sive ultimi supplicii commutare in pœnam pecuniariam, vel aliam temporalem, aut corporalem, nisi ex tali commutatione immineret scandalum, vel nulla justa causa commutandi subesset, vel si ageretur via accusationis ad pœnam legalem imponendam, tunc enim non potest fieri pœnæ commutatio, *l. 3. C. Ne S. Baptisma iteretur, Gl. in cit. c. In Archiepiscopatu, V. Pecuniaria poteris, Jo. Andr. ibid. n. 4. & Abb. n. 5.* de quo alibi.

XLVI. Notandum quinto. Quando in *citat. c. In Archiepiscopatu hoc tit.* dicitur, quod existentes sub jurisdictione Archiepiscopi seu Metropolitani, ab ipso; vel aliis Episcopis possint puniri propter crimen raptus, & sodomiæ id communiter intelligunt Interpretes de jurisdictione spirituali ipsius Archiepiscopi, vel alterius Episcopi, ex commissione tamen ipsis facta a Rege, nam si temporalem jurisdictionem Episcopus ibi haberet, id faceret jure suo proprio, *Hostiens. hic V. In jurisdictione, & Jo. Andr. num. 4.* Verum *Abb. ibid. num. 7.* contrarium tenet, quod Episcopi Saracenos hos existentes in Diœcesi eorum, poterant jure proprio punire, pœna etiam corporali, & ex vi jurisdictionis suæ spiritualis, & ordinariæ, & non tantum ex delegata a Rege, quia Ecclesia habet jurisdictionem in infideles peccantes contra legem naturæ, ut docet *Innocent. in c. Quod super his, 8. de voto num. 4.* quia cum Deus tales criminosos punierit, *Genesis cap. 19.* videtur, quod etiam Vicarius ipsius, nempe Papa, aliique Prælati Ecclesiastici id possint, ita ut & Judex Ecclesiasticus, & secularis, possit cognoscere de tali crimine, sitque inter eos locus præventioni, quamvis de facto non soleant Prælati exercere talem jurisdictionem, & ideo forte in casu *cit. c. In Archiepiscopatu* recipiebant delegationem a Rege, etsi alias jure proprio punire poterant.

Notandum sexto, in casu *citat. In Archiepiscopatu*, nuncupata capitalis, quæ non poterat ab Episcopis imponi, sed alia duplex pœna præcipitur imponi criminosis illis, videlicet pecuniaria, & flagellorum, idque in supplementum pœnæ capitalis, cum alias plures pœnæ, ob idem delictum, infligi non possint, *c. At si Clerici 4. in fine de Judiciis*, nempe si una pœna sit sufficiens, alias secus, *Alexander de Nevo hic in addit. ad Abbatem in fine lit. C.*

Notandum septimo. Quando causa delegata, sive civilis, sive criminalis, non potest expediri a Judice delegato, tunc remittenda est ad delegantem, *cap. final. de sentent. & re judic.* unde *in citat. c. In Archiepiscopatu* mandat Papa, ut si ob crimen impunienda sit pœna mortis, vel mutilationis, quam Prælati Ecclesiastici infligere non possunt ea pœna reservetur Principi deleganti, *Jo. Andr. hic n. 2. V. Vindictam.*

SECTIO II.

De Incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum, quæ est altera pars Rubricæ hujus Tituli.

§. I.

De Incendiariis, eorumque pœnis.

Altera pars Rubricæ hujus Tituli est de Incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum, de prioribus hoc §. De Posterioribus §. *seq.* agemus.

XLVII. Quæritur primo, quis sit & dicatur Incendiarius? Resp. is proprie, qui data opera, sive sciens & prudens, apposito igne, incendit civitatem, domum aut prædium, aliudve ædificium, sive urbanum, sive rusticum, aut segetes, vel similia aliena, studio, sive dolo malo, ex odio aut vindicta: vel qui ad hoc mandatum, auxilium vel consilium scienter dedit, *cap. Pessimam 32. causa 23. qu. 8. Cum devotissimum 8. causa 12. q. 2. c. Si quis domum 6. de injuriis.* Non igitur est incendiarius ille, qui propriam domum, vel segetem incendit, quamvis peccet abutendo re sua: neque qui alienam domum, vel aliam rem incendit, auctoritate, vel mandato ejus, qui potestatem habet indicendi bellum: neque qui casu, vel ex negligentia; quamvis enim teneatur ad interesse, & damnum reparandum, *c. ult. de injuriis*: non tamen tenetur pœna incendiarii, nisi fuerit tam lata culpa, ut dolo sit proxima, *l. pen. ff. de incendio, Hostiens. in summa hoc tit. Rubr. de Incendiariis, n. 2. Sylv. V. Incendiarius n. 2.*

XLVIII. Quæritur secundo. Qua pœna sit afficiendus Incendiarius? Resp. primo, secundum leges civiles, qui in civitate, data opera, incendium fecerit, si in humiliore loco existens sit, bestiis subjicitur: si in aliquo gradu; capite punitur, aut in Insulam deportatur, *l. ultim. in fine ff. de incendio & c.* ubi *Gloss. final* addit, aut igne concrematur. Qui vero alibi (puta in villis, vel castris) ædes, acervumve frumenti juxta domum positum combusserit, vinctus verberatusque igni necari jubetur, si modo sciens prudensque id commiserit (& humilis conditionis fuerit, *Hostiens. in summa, hic num. 9.*) si autem negligentia sua fecit, aut noxam, id est, damnum sarcire jubetur aut si minus idoneus fuerit, levius castigatur (quia corpore punitur, qui non potest in ære, *Gloss. margin. ibid. lit. D.*) appellatione autem ædium omnes species ædificii continentur, ita habetur in *l. Qui ædes 9. ff. eodem*, postea vero in *l. Capitalium 28. §. Incendiarii, ff. de pœnis*, statutum est, ut Incendiarii capite puniantur, qui ob inimicitias, vel prædæ causa, intra oppidum, incenderint, imo plerumque vivi exuruntur, qui vero casam aut villam (extra oppidum) aliquanto levius. Quod si quis, sine dolo malo, per culpam, vel negligentiam causam dedit incendio, damnum inde vicinis illatum resarcire tenetur, data in duplum actione, *citat. loc. Capitalium, §. Incendiarii vers. nam fortuita junct. Gloss. V. Jactura l. pen. junct. Gl. V. Venia ff. De incendio, Wesenbec. in paratit. ff. eod. n. 6.*

XLIX. Respond. secundo, de Jure Canonico omnes incendiarii Ecclesiarum, vel locorum Religiosorum, seu piorum, imo & cœmeteriorum & locorum, quæ contigua sunt, intra 30. passus, juxta *c. Definivit 35. causa 17. quæst. 4.* sunt ipso jure, seu facto excommunicati, *c. Canonica 107. causa 11. quæst. 3.* Ubi id statuitur de omnibus violatoribus Ecclesiarum, & sacrilegis, *Gloss. ibid. V. Violatores, c. Omnes Ecclesiæ 5. causa 17. quæst. 4.* Ubi id decernitur de omnibus raptoribus Ecclesiæ, & Sacrilegis, *Gloss. ibid. V. Anathematizamus.* Et tales Incendiarii, postquam sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, & nominatim denunciati a solo Papa absolvi possunt ab excommunicatione, juxta *c. Tua nos 19. de sentent. excomm.* Ante vero eum Episcopus eos absolvere potest, *Sylvest. V. Incendiarius quæst. 1. nu. 2. Hostiens. in summa Rubr. de Incendiariis hoc titul. numer. 9. de quo plura infra Tit. 39.*

Incendiarii vero aliorum ædificiorum non sacrorum, seu profanorum, sicut & mandantes, & qui auxilium, vel consilium eis scienter dederint, sunt excommunicandi, *c. Si quis 32. & c. seq. causa 23. quæst. 8.* Et postquam fuit denunciatus talis incendiarius, non absolvit eum excommunicatum, nisi solus Papa, *Sylvest. V. Incendiarius num. 2.* Veruntamen ex approbata consuetudine, omnes Incendiarii etiam ædificiorum non sacrorum habentur pro excommunicatis ipso jure, etsi non sint denunciati, *Hostiens. c. l. & Sylvest.*

Præterea tenetur is, qui scienter, & voluntarie domum, vel aliud ædificium, vel ex lata culpa, incendit, ad omne damnum resarciendum, *c. Ingressus 5. & c. seq. infra de injuriis, & l. penult. ff. de incendio*; imo etiam tenetur ad compensationem rerum perditarum, causa incendii, *argum. c. final. de injuriis.* Si vero culpa levi, vel levissima alicujus, ortum sit incendium, tenetur ad restitutionem in foro externo, si ex hujusmodi culpis tenebatur, *Sylvest. V. Incendiarius numer. 3.* Quod si quis, extra omnem omnino sit culpam, ut quia mere fortuito exortum est incendium, ad nullam satisfactionem tenetur, nullamque pœnam meretur, *l. Si vendita 11. ff. de peric. & comm. rei vend. l. ff. De incendio.* In dubio tamen præsumitur incendium exortum culpa inhabitantium, quia plerumque ipsorum culpa fiunt *l. 3. ff. de offic. Præfecti*, nisi contrarium probetur, *Wesembec. in paratit. ff. de incendio n. 6.*

L. Porro prædictæ pœnæ sunt impositæ incendiariis laicis

eam Clericis nulla pœna statuta reperitur Jure Canonico, forte quia Conditores Canonum non sunt arbitrati, aliquem Clericorum tantum scelus patraturum, sine omni sua voluptate aut utilitate, & cum magna jactura alterum, & ideo arbitrio Judicis hujusmodi pœna est derelinquenda, & juxta doli, & loci ac damnorum qualitatem, & quantitatem, determinanda, *Diaz in pract. Canon. crimin. cap.* 109.

LI. Præter pœnas allatas, alia Canonica pœna imponitur Incendiariis, quod eimirem privari debeant Ecclesiastica sepultura, ut constat ex *c. Pessimam 32. causa 23. quæst. 8.* ubi dicitur: *si mortuus fuerit incendiarius, Christianorum careat sepultura, nec absolvatur, nisi prius damnum, cui id intulit secundum facultatem suam, resarcito, juret se alterius ignem non appositurum.* Excipi debet, nisi incendiarius in morte pœnitens, & absolutus obeat, tunc enim in loco Sacro sepeliri potest, prout decernitur in *c. in litteris 5. hoc titul.*
„ Nam quidam H. nomine multis criminibus irretitus,
„ Ecclesiam, diabolo instigante, incendit, ideoque excom-
„ municatus fuit, sed tandem in ægritudine constitutus,
„ acceptata pœnitentia de commissis, per Capellanum su-
„ um ab excommunicatione fuit absolutus, sed mortuo Ec-
„ clesiastica sepultura denegata fuit. Super hoc consultus
„ Papa Alexander III. mandavit Episcopo loci, ut si ita
„ se res habeat, corpus illius, appellatione cessante, fa-
„ ciat in cœmeterio sepeliri & hæredes ejus moneat, &
„ compellat, ut eis, quibus ille per incendium, vel alio
„ modo damnum intulit contra justitiam, juxta facultates
„ suas, id est, defuncti, condigne sive plene satisfaciant,
„ et sic a peccato valeat liberari. Ubi tamen aliqui legunt,
„ *valeant*, scilicet hæredes liberari, *Gl. marg. hic & Joann. Andr. in fine de quo infra.*

LII. Pro intellectu hujus cap. notandum primo, in extrema necessitate, sive in articulo mortis, quilibet Presbyter absolvere potest ab excommunicatione, alias soli Papæ reservata, prout sumitur ex hoc cap. ubi Capellanus incendiarium in periculosa ægritudine constitutum absolvit a censura excommunicationis, a qua alias absolvere non potuisset, sed solus Papa, quia in periculo mortis nulla est casuum reservatio, juxta *Concil. Trident. Sess. 14. cap. 7. de Sacrament. pœnitent. Gloss. hic V. Anathematis, junct. Gloss. margin.*

Notandum secundo. Quamvis raptori in morte pœnitenti, si tamen satisfacere non possit, denegetur sepultura Ecclesiastica, ut habetur in *c. 2. hoc tit. de quo supra*: tamen incendiario in morte pœnitenti ea conceditur, juxta hoc *c. In litteris.* Ratio diversitatis est, quia ille erat raptor manifestus, hic incendiarius occultus: vel potius illi denegata fuit sepultura, ad terrorem aliorum, quia non poterat satisfacere; hic non item, *Gl. hic V. Sepeliri junct. Gl. marg. hic. A. Jo. Andr. ibid. n. 4.*

Notandum tertio. Defuncto absoluto ab excommunicatione, si non potuit satisfacere, pro damnis injuste illatis aliis, morte præventus, possunt etiam a Judice Ecclesiastico hæredes ejus compelli ad satisfaciendum, pro viribus hæreditatis defuncti, prout sumitur ex hoc cap. & tradit *Abbas ibidem not. 3. & 4.* Quia hæredes tenentur ex delicto defuncti, sive is pœnitens, sive etiam impœnitens obierit, cum omnes obligationes defuncti, saltem non mere pœnales, sed rei persecutoriæ, cujusmodi est restitutio, sive compensatio damni a defuncto aliis illati, transeunt ad hæredes, active & passive, *Gloss. hic V. hæredes*, & in specie de hærede raptoris, & incendiarii tradit *Covarr. l. 3. resol. cap. 3. num. 7.* sive fuerit incendiarius Ecclesiarum, de quo plura dicta sunt supra *libr. 3. Decretal. titul. 28. §. 7. numero 76.*

LIII. Notandum quarto. Ex hoc cap. in fine & illis verbis, *ut sic a peccato valeat liberari*, colligunt plures DD. quod defunctus non liberatur a peccato, si ejus hæredes omittunt, vel negligunt restituere, quia tenentur exonerare conscientiam defuncti, & solvere ejus debita, ac damna ab eo illata resarcire, alioquin non potest liberari e pœnis purgatorii. Verum nulla restitutio fit in purgatorio, sed solum in hac vita, vel ab ipso debitore vivente, vel ab ejus hæredibus, ex mandato ipsius; satisfactio vero pro pœnis peccatorum fit in purgatorio. Quare falsum est, restitutionem, quæ fit ab hæredibus, liberare animam defuncti a purgatorio, vel animas ibi retineri, donec restitutio fiat ab hæredibus: alias sequeretur, defunctum nunquam liberari a pœnis purgatorii, si hæredes nunquam restituerent, quod est absurdum, quia pateretur quis pro ea culpa, quæ jam nullo modo est in sua libera potestate. Itaque vel defunctus e vita decedens præcepit suis hæredibus, ut debita solvant, & damna illata resarciant: & tunc etiamsi hæredes omittant aut negligant restituere, liberabitur a purgatorio, nec ulterius in eo detinebitur, quam pro pœna pro aliis culpis debita, & pro negligentia sua in restituendo satisfecerit. Contra vero si debitor culpabiliter neglexit restituere, nec etiam hæredes decedens jussit restituere, cum haberet, unde solveret, etiamsi hæredes restituant, ipse non liberabitur a pœnis inferni, ad quas damnatus est propter peccatum, & omissionem restitutionis faciendæ, *Navarrus in Manual. cap. 17. num. 68. §. Quæsitum, Sayrus in clavi regia lib. 10. tract. 8. cap. 2. num. 6. & Barbos. in Collect. in citat. cap. In litteris num. 4.* Ex quo sequitur, quod prior lectio in singulari *ut valeat*, quod refertur ad defunctum, sit mendosa, & legi debeat, in plurali *valeant*, ut scilicet hæredes, solvendo debita, vel restituendo damna a defuncto illata, a peccato negligentiæ in restituendo liberentur: nam ipse defunctus jam per confessionem, vel contritionem a peccatis fuit liberatus, si præcepit, ut hæredes restituerent. Quod si legatur in singulari, & verbum *valeat* referatur ad defunctum, id intelligi debet de auxilio, vel suffragio, quod tribuitur accidentaliter, & prodest defuncto per preces creditorum, vel pauperum, quibus restitutio est facta, *Navarrus, & Sayrus locis citatis.*

§. II.

De violatoribus Ecclesiarum, & eorum pœnis.

LIV. Quæritur, quinam sint, & dicantur violatores Ecclesiarum, & qua pœna sint afficiendi? Respond. violatores hic proprie dicuntur, qui Ecclesias, vel alia loca Religiosa, & pia, violenter effringunt, easque spoliant, in quos decreta est pœna excommunicationis in *c. Canonica 107. causa 12. quæst. 2. c. Omnes 5. & c. Quisquis 21. §. Si quis domum causa 17. quæst. 4.* & præcipue in *c. Conquesti 22. de sentent. excommun.* eamque ipso jure incurri, tenet *Gloss. ibidem V. Excommunicatos*, & alii Interpretes communiter apud *Suarez disp. 23. de censur. sect. 2. num. 6.* Idque satis aperte colligitur ex illis verbis, *excommunicatos nunciatis*, quæ verba proprie supponunt, jam excommunicationem ab ipso jure latam esse, eamque ab homine, seu Judice publicandam, ut etiam explicat *Suarez citat. loc. num. 10.* ubi *numer.* 12. ait non sufficere ad hanc excommunicationem incurrendam solam effractionem, quamvis violentam, sed necesse esse, ut sequatur aliqua spoliatio Ecclesiæ, & ut eo fine per furtum, sive per aliam gravem læsionem illatam in bonis, seu rebus Ecclesiæ: sicuti vice versa, neque sufficit, si spoliatio, etsi gravis, fit sine confractione, alii vero Sacrilegi violatores Ecclesiarum, citra confractionem, & spoliationem, ut si quis furetur calicem ex Ecclesia, sine violenta confractione, non incurrunt, ipso facto, excommunicationem, sed sunt excommunicandi, *Gloss. in citat. c. Conquesti V. Excommunicatos, Suarez citat. sect. 2. num. 6.* & constat ex *c. ultim. de furtis*, & ex *c. Conquestus 16. de foro compet.* Ubi dicitur; Invasores Ecclesiæ, tanquam Sacrilegos, anathemati, usque ad congruam satisfactionem, supponendos esse; non ergo sunt ipso jure excommunicati, sed per sententiam excommunicandi, ut etiam diximus *lib. 2. Decret. titul. 1. num. 140. not. 5.* At vero violare Ecclesiam, vel res ejus, violenter confringendo, & spoliando est gravius delictum, & sacrilegium, ideoque gravius etiam puniendum.
„ IV. Præterea non tantum violenti raptores, sed et-
„ iam Ecclesiarum violatores, si manifeste fuerint depre-
„ hensi, non debent admitti ad pœnitentiam, nisi prius
„ damna resarciant, vel de iis reparandis caveant: qui si
„ sani satisfacere per contumaciam nolint, nec cautionem
„ securam præstare velint, postea in articulo mortis con-
„ stituti, si eam præstare nequeant, ad pœnitentiam qui-
„ dem admittuntur. Clericis tamen prohibitum est eorum
„ interesse sepulturis, aut eleemosynam ab iis accipere,
„ sub pœna depositionis ab Ordine, & privatione benefi-
ciorum, prout etiam de raptoribus statutum est in *c. Super eo 2. hoc tit. de quo pluribus actum supra num. 35. & seqq. hoc titul.*

TITULUS XVIII.

De Furtis.

POstquam actum est Titulo præcedente de raptoribus, & rapina, quæ est species furti, nunc agitur de furto, quod est etiam peccatum contra septimum præceptum Decalogi, quo prohibetur omnis iniqua rei alienæ ablatio, detentio, vel usurpatio. Et ut sic late sumptum furtum comprehendit sub se etiam rapinam, quæ fit per vim, & furtum proprie dictum, quod fit sine vi. Et de hoc furto sic proprie sumpto, prout est species distincta a rapina, & usuris, & aliis injustis acceptionibus in contractibus, agitur hoc Titulo, qui extat etiam in Extravagantibus communibus.

§. I.

Quid sit furtum, & quotuplex?

I. ASsertio I. Furtum sic dictum, vel a furno: id est, fusco seu nigro, eo quod clam, & in obscuro fiat, ac plerumque nocte: vel a fraude, vel a ferendo, seu auferendo, ubi enim affert, & alii aufert, vel a Græco vocabulo φώρ, quod latine furem significat, *lib. 1. in princip. ff. De furtis, §. Furtum autem 2. Instit. de obligat. quæ ex delicto & c.* Definitur autem furtum a Juris-Consultis in *citat. libr. 1. §. final. & §. 1. Instit. eodem. Est contrectatio fraudulosa, lucri gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus ejus, possessionisve.* Ubi additur, *quod lege naturali prohibitum est admittere.* Aliter vero, & clarius ac brevius definitur furtum a *Sancto Thoma 2. 2. quæst. 66. artic. 3. & Azor part. 3. libr. 5. cap. 11. Est occulta acceptio rei alienæ, invito domino.* Utramque definitionem simul declarabimus.

II. Dicitur primo, *contrectatio vel acceptio*, quod ponitur loco generis, quia ad furtum punibile in foro externo, non sufficit sola cogitatio, sive voluntas furandi: unde qui furti faciendi causa, conclave intravit, nondum fur est, ut dicitur in *l. Vel gravis 21. §. Qui furti ff. hoc titul.* neque etiam verbo, vel scriptura fit furtum, *l. Si quis 52. §. Neque verbo, ff. eodem.* Ubi additur, quare & opem, vel consilium dare tunc nocet, cum secuta contrectatio est. Dicitur autem contrectare, qui rem de loco in locum movet, seu transfert, *l. Possideri 3. §. Rem ff. de acquirend. possess.* neque enim ad furtum sufficit simplex rei contactus, sed requiritur acceptio, sive ablatio, per

quam

quam res ex uno loco in alium moveatur, ut dictum. Deinde sub acceptione, seu ablatione comprehenditur hic etiam injusta detentio rei alienæ, quia est instar acceptionis, & moraliter censetur eadem actio, rem injuste accipere sive auferre, & eandem retinere, quia est acceptio continuata, *S. Thom. cit. art. 3. ad 2.* quod si quis rem, quam juste accepit, postea injuste retineat, perinde facit, ac si tunc primo injuste acciperet, *Less. l. 2. de just. c. 12. dub. 3. n. 2.*

III. Dicitur secundo, *fraudulenta contrectatio* quia furtum non committitur, sine fraudulenta voluntate, & affectu furandi, *§. Placuit. Instit. de obligat. quæ ex delicto &c.* Unde si quis rem alienam, bona fide, accipiat, putans esse suam, furtum non committit, aut si quis rem ex bonis ejus, quem putabat esse mortuum, qui vivus erat, tanquam hæres apprehenderit, furtum non committit, *l. Si quis 83. ff. h. t.* Idemque est, si quis per jocum; vel ob aliam causam, sine animo furandi, rem acceperit, non est furtum *Azor cit. c. 11. §. Dicitur fraudulosa.* Porro in definitione S. Thomæ dicitur *occulta acceptio*, qualis est, quæ non fit aperte, vidente & resistente domino, ut furtum distinguatur a rapina, quæ fit, sciente domino, & vidente ac invito. Unde si quis accipiat rem alienam sciens dominum videre, potius committit rapinam, quam furtum: si vero ignoret Dominum videre est furtum, quia vult rem auferre, domino ignorante, ita ut, si sciret ipsum videre, non acciperet, *Less. cit. c. 12. n. 20.* quamvis etiam priore casu, si auferat rem, vidente domino, sed non resistente, adeoque sine illata vi, non fit proprie rapina, sed potius furtum de quo infra.

Objicies, ex eo, quod crimen aliquod fiat occulte, non constituit speciem, sive rationem peccati, sed potius diminuit peccatum, & tollit scandalum, ergo ex eo, quod furtum fiat occulte, & inscio domino rei, quæ accipitur, non contrahit furtum ullam malitiam. Respond. cum *S. Thoma cit. art. 3. ad 1.* aliquando occultatio solum circumstantia est, vel modus peccati, ut cum quis occulte delinquit tantum, ob verecundiam, vel ob scandalum aut supplicium vitandum; & tunc non est speciale peccatum, nec constituit rationem peccati, sed potius minuit. Aliquando vero est causa peccati, ut cum quis occulte aliquid facit, & utitur modo occulto, tanquam medio ad injuriam alteri inferendam, vel ut tutius delinquat, & aliquem lædat: & tunc occultum potest constituere peccatum, sive novam speciem peccati, ut in furto, quod ideo fit occulte, ut possit res alterius auferri, ipso ignorante, & non volente, in quo consistit ratio injuriæ diversæ a rapina, & dolosa invasio, sive ablatio rei alienæ a manifesta, & detractio a contumelia, *Azor cit. c. 11. §. Dicitur occulta, Less. c. l. n. 3.*

IV. Dicitur tertio, *lucri faciendi gratia*, quia si quis injuriæ causa auferat rem alterius, non tenetur reus furti, sed injuriæ, *l. Qui injuria 53. in princ. ff. h. t.* Ubi additur, nam maleficia voluntas, & propositum delinquentis distinguit. Item si quis rem alienam in flumen abjiciat, vel igne comburat vel pecus alienum occidat, obligatur ex damno, non ex furto. Vel qui alienam ancillam rapuit, non lucri sed libidinis causa, non est reus furti, sed injuriæ, *leg. Verum 39. ff. h. t.* ubi ratio additur, non enim factum quæritur, sed causa faciendi, quæ libido fuit, non furtum, *Azor cit. c. 11. §. Dicitur lucri faciendi gratia.*

V. Dicitur quarto, *rei alienæ, vel etiam usus ejus, vel possessionis*, quia proprie furtum in re sua, seu propria committi non potest, cum quilibet re sua libere uti, & abuti possit, *l. In re 21. ff. mandati, l. Sed etsi 25. §. Consuluit, ff. de petit. hered.* nisi in ea alius habeat jus aliquod, nimirum vel usumfructum, vel possessionem, vel jus pignoris, vel custodiam. tunc enim si dominus, vel alius auferat illi jus quod in re habet, censetur furtum committere, & reus est furti, ut ex exemplis postea afferendis patebit. Item si quis accipiat rem a domino pro derelicto habitam, vel quæ in nullius bonis est, furtum non committit, quia hoc fieri non potest, nisi sit, cui fiat, *l. Falsus 43. §. Quod si dominus, ff. h. t.* unde nec hæreditatis jacentis, id est, nondum aditæ furtum fieri potest, *l. Hæreditatis 68. l. Eum qui 15. §. Si res commodata, ff. eod. Azor cit. cap. 11. §. Dicitur rei alienæ*, ubi addit, etiam in re propria per accidens committi posse furtum, quoad Deum, & ratione conscientiæ erroneæ, si quis accipiat rem, vel ea utatur, quam putat esse alienam: sicut e contra, non committitur furtum in re aliena, si probabiliter credatur propria, *§. Ita tamen Instit. vi bon. rapt. Sylv. V. Furt. n. 4.*

Addunt nonnulli in definitione furti, *rei mobilis, & corporalis*, quia in rebus immobilibus, ut sunt agri, & incorporabilibus, ut sunt jura, actiones, & servitutes, furtum proprie committi non potest, *l. Verum 25. ff. h. t.* quia talia nequeunt attrectari, vel auferri, ideoque dicuntur potius vi, vel dolo occupari, usurpari, ut retineri, quam furto surripi; *Azor cit. loco §. Dicitur primo. Silvest., cit. loco n. 8.*

VI. Dicitur ultimo, *invito Domino*, quia si quis bona fide & probabili ratione doctus putet, contentum fore dominum, etiamsi rem accipiat, vel usurpet non committit furtum, *l. Inter omnes 46. §. Recte, l. Qui re 76. in princ. ff. hoc tit.* sit e converso, si credat aliquis, se domino invito, rem verb. grat. sibi commodatam contrectare, domino autem volente id fiat, non censetur furtum committere, *§. Sed etsi credat. Instit. de obligat. quæ ex delicto, &c.*

Porro in dubio præsumitur dominus invitus, *cap. Qui res 48. §. Quod si dominus ff. hoc tit.* ubi dicitur, vetare dominum etiam eum, qui ignorat, id est, eum qui non consentit, qui enim non consentit, dissentit, *Gl. ib. V. Ignorat*: & censetur dominus invitus, etiamsi videat rem suam auferri, & non prohibeat, aut contradicat, scilicet ex metu, vel verecundia, *l. pen. ff. eodem Gloss. ibid. Vers. Prohibere*: alioqui enim, si possit contradicere, & non contradicat, censetur consentire, *Arg. c. Error. 3. &c. Consentire 5. dist. 83. Silvest. c. l. n. 2. Azor c. l. §. Dicitur, invito domino.*

VII. Assertio 2. Furtum simplex, aliud est manifestum, aliud non manifestum, *§. Furtorum autem Instit. de obligat. quæ ex delicto, &c. & leg. 2. ff. hoc tit.* Furtum manifestum est, cum is, qui furatur, in ipso facto, seu actu furandi, vel in loco, in quo furtum factum est, sive publico, sive privato, antequam inde digrederetur, vel postquam egressus est e loco, in quo furtum fecit, cum re furtiva, priusquam illam perferret ad eum locum, quo destinaverat deferre, & illa die cum eadem re permanente, sive a domino, sive a quovis alio fuerit visus: aut deprehensus, *cit. §. Furtorum autem*, ubi additur, *sed eo pertulit, quo destinavit*, tametsi cum re furtiva deprehendatur, non est fur manifestus, *& l. Fur. 3. & 2. seqq. ff. eodem.* Furtum non manifestum est, quando fur non est visus, vel deprehensus cum re furtiva, vel si sit deprehensus, postquam pertulit rem furtivam ad locum, quo destinavit deferre, ut a contrario colligitur, nam quod manifestum non est, hoc scilicet non manifestum est, *l. Nec manif. 8. ff. eod.* De pœnis vero hujus utriusque furti infra dicetur, sicut & de aliis variis furtorum generibus.

§. II.

Quibus modis, & a quibus committatur furtum, vel non?

VIII. Generatim loquendo, non solum is, qui rem alienam, invito domino, aufert, intercipiendi causa, sive sibi acquirendi, sed etiam is qui illam contra voluntatem domini contrectat, vel ea utitur, furtum committere censetur, *§. Furtum autem fit. Instit. de obligat. quæ ex delicto &c.* veluti primo, si creditor sibi pignori data, vel is, apud quem res deposita est, ea utatur, *cit. §. Furtum autem & l. Si pignore 54. in princ. ff. h. t.* modo tamen depositum signatum sit, si sit depositum quantitatis, non certæ speciei, & invito domino, vel inscio, depositarius eo utatur, *l. Si sacculum 29. ff. Depositi, & l. 3. C. eod.* alioquin vero inficiando solum depositum, absque contrectatione, nemo facit furtum, *l. Inficiando 67. ff. h. t.*

Secundo, si commendatarius re commodata ad alium usum, vel modum, quam commodata fuit, utatur, furti tenetur, ut si quis equo in longius iter, quam concessus fuerit, utatur, invito domino, *l. Qui jumenta 40. ff. h. t.* vel rem sibi commodatam alteri commodaverit, sine voluntate domini, *cit. l. Qui pignore, §. 2. ff. eodem*, nisi quis probabiliter credat, se uti commodata, alio modo quam conventum fuerit domino non invito, quia id permitteret, si sciret, furtum enim, sine affectu furandi non committitur, *c. Placuit, Instit. de oblig. ex delicto, &c.*

Tertio, qui rem alienam invenit jacentem in loco privato, vel in via publica, & lucri faciendi causa sustulit, seu animo retinendi, furti tenetur, sive sciverit, cujus sit, sive ignoraverit, nihil enim ad furtum minuendum facit, quod, cujus sit, ignoret, *l. Falsus 43. §. Qui alienum ff. h. t.* Secus est, si illam accipiat, animo restituendi domino, vel ei, qui ostenderit esse rem suam, *cit. l. Falsus, §. Proinde,* vel si acceperit rem inventam, quæ a domino pro derelicta habita est, etiamsi animus furandi adfuerit, neque enim furtum fit, nisi sit, cui fiat, *cit. l. Falsus, §. Quod si dominus*: neque etiam tenetur furti, si inveniens aliquid in via, illud capiat, quia probabili ratione ductus, putavit esse derelictum, *cit. l. Falsus §. Sed si ff. eod. Farinac. in prax. crimin. p. 6. q. 168. n. 67. & 68.*

IX. Quarto tenetur etiam furti mandans fieri furtum, eo secuto, *Farinac. cit. q. 168. n. 32.* Item dans consilium ad furtum faciendum, vel qui alias ad illud ministerium, opem, seu auxilium præstat, *§. Interdum quoque Instit. dicto Tit. l. In furti 50. §. Consilium, & l. Is qui 34. ff. h. t.* modo furtum reipsa sit secutum, tunc enim consulens, vel opem ferens eadem pœna tenetur, *Cara. Tuschus V. Furtum, concl. 562. n. 1. & 2. Farinac. c. l. n. 33. C. & 2. seqq.* furto autem non secuto, qui consilium, vel opem ad furtum præstitit, furti non tenetur, *l. Si quis uxori 52. §. Neque verbo ff. h. t.* ubi dicitur, quare opem ferre, vel consilium dare tunc nocet, quando secuta est contrectatio, *Farinac. c. l. nu. 39.* ob solum autem consilium furi datum, tunc tenetur quis furti, cum alias non erat facturus is, cui consilium datum est. *Gl. in cit. §. Neque vero, V. Vel consilium*, si enim sine consilio fuerat furaturus, non punitur consulens, eadem pœna, qua fur, saltem ordinaria, sed solum extraordinaria, *Farinac. c. l. n. 41.* Sed & receptantes furem, & res furtivas scienter, easque occultantes, furti tenentur, & pari pœna puniuntur, *§. Conceptum 4. in fine Instit. de obligat. quæ ex delicto &c.* ubi dicitur omnes qui scientes rem furtivam susceperint, & celaverint, furti non manifesti obnoxii sunt, *& l. Qui eas 48. §. Qui furem ff. h. t.* Aliud est, si ignoranter receperint fures, vel res furtivas: tunc enim non tenentur furti, ut colligitur ex *cit. §. Conceptum* a contrario sensu, *Farinac. c. l. n. 55. & 59.*

Quinto, filius familias vere etiam committit furtum, si surripiat res paternas: *§. Hi qui Instit. dicto Tit.* quia est vere diversa persona a patre, & vere contrectat rem alienam cujus non est dominus: similiter & servus auferens res domini, quamvis contra eos furti agi non possit, *l. Servi 17. in princ. ff. h. t. & l. Eos qui 14. C. eod. & ibi Gl. V. Eadem.* Idem socius si re communi utatur, reus fit furti, quoad partem socii, qua eo invito, utitur, *leg. Si socius 45. ff. hoc tit.*

X. Sexto, aliquando tamen rei suæ furtum quis committit, *§. Aliquando autem 10. Instit. dicto tit.* veluti si dominus rem suam, cujus ususfructus ad alterum spectat, usufructuario surripiat, *l. Creditoris 15. §. 1. h. t.* aut si dominus rem suam alteri commodatam clam auferat, furti tenetur, si quidem commodatarii interfit rem commodatam retinere propter expensas, quas in ea fecit, alioquin furti

cum domino agi non potest, *l. Si is qui 59. ff. eodem.* Vel si debitor rem suam oppignoratam creditori subtrahat, furtum facere videtur, sive possidenti auferat, sive non possidenti, ut si debitor rem pignoratam quam tamen creditori non tradidit, alteri vendit, *l. In actione 19. §. ult. l. Si is, qui rem 66. in princ. & l. Si debitor 79. ff. h. t.* Ratio est, quia furtum fit, non tantum ipsius rei, id est, proprietatis, sed etiam ususfructus, alteriusve juris, aut possessionis, *l. Itaque 12. §. Sed etsi. ff. h. tit.*

Septimo: qui beneficium Ecclesiasticum, sine legitima institutione, occupant, vel beneficia, quæ per adeptionem aliorum, ipso jure, vacant, retinent, Jure Canonico quasi furtum, aut rapinam committunt, *c. Non furem 10. caus. 7. q. 1. c. Dudum 54. de Elect. & c. Sæpe 18. de restit. spoliat.* ubi *Gl. V. injuste detinere*, ait, Jura pro eodem reputant, auferre, & injuste detinere: quamvis proprie furtum non sit, quippe quod non committitur in re immobili, vel incorporali, quæ contrectari, sive auferri non potest. At vero malæ fidei possessor fructus beneficii, vel alterius rei injuste percipiendo, vere, ac proprie furtum committit, *Abb. in cit. cap. Dudum, num. 19. & ibid. Laym. num. 3.*

XI. Præterea non solum fur, sed etiam furti conscius, qui furem non indicat, reus est furti, ut deciditur in *cap. Qui cum Fure 4. h. t.* ubi dicitur: Qui cum fure partitur
„ (accipiendo partem furti, vel consentiendo vel occultan-
„ do, nam & tales tenentur de furto, *§. Interdum quoque*
„ *Instit. dicto tit. Gl. hic V. partitur & Hostiens.*) occidit ani-
„ mam suam. *Prov. cap. 20. v. 24.* Non solum autem fur,
„ sed ille etiam reus tenetur, qui furti conscius, quærente
„ te possessore (id est, domino, vel quocunque alio, cu-
„ jus interest, *l. Interdum 78. ff. de V. S. Gl. hic V. Possessore*)
„ non indicat, scilicet furem. Ratio est, quia consentientes, & agentes pari pœna puniri debent, *c. Quarta 47. de sentent. excom.*

XII. Pro intellectu hujus c. notandum primo, licet furti conscius, si id non revelet domino rei furtivæ, sit particeps quoad culpam, quia saltem ea præcepto charitatis tenetur quilibet, si commode, & absque periculo, aut damno proprio, id possit facere, proximum ab injuria defendere, *arg. cap. Quarta. & cap. Dilecto 6. eodem in 6.* ubi dicitur, qui potest proximo, pro repellenda ipsius injuria, suum impertiri auxilium, & negligit, videtur injuriantem fovere, ac esse particeps ejus culpæ: non tamen obligatur ad restitutionem, si non manifestet furtum, vel furem, nisi ex publico officio, adeoque ex justitia teneatur criminibus, & injuriis obviare. Unde etiam privatus tenetur, saltem ex charitate, indicare furem, si alitera domino recuperari non possit res furto ablata, nisi fur indicetur, si sciat, in quo loco sit res furtiva, vel fur: nec potest, si furem, vel rem furtivam invenit sine omni labore, & expensis, quicquam accipere ob restitutionem rei furtivæ, vel ob indicandum furem, nisi quid libere, & gratuito datum fuerit ab ipso domino rei inventæ, *Covarr. in reg. Peccatum, p. 2. §. 3. num. 4 & 5. Abb. hic num. 2.*

Notandum secundo, Judex ex officio suo, vel cum procedit per inquisitionem generalem, potest compellere subditos ad indicandum furem, quia Magistratus tenetur, omnibus modis licitis purgare Provinciam a malis hominibus, *Abb. hic num. 5.* Et hinc etiam Episcopi, vel eorum Vicarii possunt, ad instantiam partis, publicare monitorias generales, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, contra eos, qui res alienas injuste detinent, nisi illas intra certum tempus restituerint: vel si eos, quos injuste ablata detinere sciunt, non revelaverint, *Abb. hic num. 5. & 5. Navarr. in man. c. 17. num. 114. & 115. Barb. in collect. in citat. cap. 4. h. t. num. 3.* & sumitur ex *c. 2. de constitut. in 6.* nisi tamen accipiens alienum, id retinuerit, in compensationem certi debiti legalis, cujus solutionem aliter commode obtinere non potuit: tum enim ipse detinens titulo compensationis, vi talia decreti pœnalis, non tenetur id restituere, neque revelare creditorem, qui talem compensationem fecit, nec ideo excommunicationem incurrit, quia finis talis decreti est punire eum, qui injuste rem accepit, non qui juste, nempe in compensationem, *Silvest. V. Furtum, q. 15. num. 19. Molin. tr. 2. de justit. dis. 692. num. 2. & 3.* & alii apud *Barbos. hic num. 3.* sed neque tenetur, vitalium monitoriarum generalium, fur restituere rem alienam, si ea indigeat ad sublevandam propriam necessitatem, *Barbos. hic num. 4.* & alii, de quo plura apud eundem videri possunt.

Notandum tertio, non est licitum aliquid accipere a fure, ut non judicetur, vel ut occultetur, *l. Quo rem 48. §. Qui furem ff. h. t. l. Idem 4. §. fin. & l. seq. ff. de condict. ob turp. caus.* & colligitur ex *cit. c. Qui cum fure. h. t.* secundum unum ejus intellectum, *Abb. ibid. num. 3.* Similiter si quis non indicat furem, quia divisit rem furtivam cum illo, reus est furti, qui est alter intellectus hujus *c. Abb. in fine.*

XIII. Denique etiam ille furti reus est, qui ob necessitatem famis, vel paupertatis alienam rem aufert, prout habetur in *c. Si quis 3. h. t.* ubi dicitur; Si quis pauper necessitatem famis, vel paupertatis, furatus fuerit cibaria, vestem
„ vel pecus, pœniteat tres hebdomadas, & si reddiderit,
„ non amplius cogatur jejunare.

Quod tamen intelligendum est de necessitate modica, sive non gravi, nec multum urgente, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 7. ad 2. Gl. hic V. Furaverit. Hostiens. & Abb. num. 1.* tunc enim rem alienam auferens, non ex toto excusatur a culpa, & pœna, quamvis mitius puniatur, quia nec levissima culpa, in delictis omnis pœnæ expers esse debet, *l. In lege 44. ff. ad Leg. Aquil.* imo talis peccat etiam non restituendo, quando commode potest, & ideo pœnitentia ei imponitur, quæ tamen ei remittitur, si statim restituat id quod accepit, ut patet ex *cit. c. Si quis in fine*, unde etiam pro re minima, seu modici valoris datus actio furti, ut pro gallina domestica, *§. Gallinarum Instit. de rer. divis.* & constat etiam ex *l. Vulgaris 21. ff. h. tit. & c. ult. caus. 14. q. 6.* ubi dicitur, fur non solum in majoribus, sed etiam in minoribus judicatur, non enim id, quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur, *Clarus §. Furtum num. 23.* & alii DD. communiter.

XIV. Hinc infertur primo, si quis in extrema necessitate constitutus, ob quam imminet ei periculum mortis, vel gravis, & periculosa infirmitas accipiat res alienas sibi necessarias, maxime cibaria, non peccat, sed excusatur ab omni culpa, & pœna, ideoque nec pœnitentia est ei imponenda, *Arg. c. Discipulos 26. & ibi Gl. V. Fame. dis. 6. de consecr.* quia necessitas non habet legem, & in tanta necessitate omnia sunt communia: *c. Non satis 14. c. Pasce 21. dis. 86. Hostiens. hic in princ.* Imo potest quis tunc etiam alias res, quam comestibilia, quando hæc non reperiuntur, accipere, & iis venditis, comparare sibi panem, & cibaria, quia in *c. Si quis h. t.* fit mentio de cibariis, vesto, & pecore, solum exempli causa, exempla autem non astringunt regulam, & paria sunt, quod quis rapiat panem, vel pecuniam ad emendum panem, *Barbos. hic num. 4.* sed & probabile est, etiam in valde gravi necessitate, etsi extrema non sit, ut si urgeat necessitas gravis morbi, famis, nuditatis, licitum esse clanculum surripere a divitibus, si aliter gravi illi necessitati, succurrere non possit, imo etiam per vim rapere, quia cum dives in tali casu teneatur ex præcepto charitatis dare, consequenter pauper potest, sine injuria illius, id accipere, nec committit furtum, quia Dominus tenetus consentire, nec potest rationabiliter esse invitus, *Less. l. 2. cap. 12. num. 71. & 72. Barbos. cit. l.*

XV. Infertur secundo, etsi fere communis DD. sententia teneat, quod is, qui in extrema necessitate constitutus abstulit rem alienam, ut sibi indigenti subveniret, postea locupletior factus, teneatur ad ejus restitutionem, tum quia extrema necessitas facit res alienas communes solum quoad usum, non quoad dominium, quod non transit in accipientem: tum quia necessitas adveniens debitum antiquum non extinguit, sed solum suspendit ad tempus, donec debitor ad pinguiorem fortunam pervenerit: nam quamvis acceptio fuerit licita, & lege permissa ad evitandum gravius malum mortis: non tamen ut rem quasi suam habeat, cum non tam acceperit rem communem, quam commodandam a domino, ex lege charitatis, & misericordiæ, ut patet ex *l. 2. §. Cum in eadem, ff. de Lege Rhodia de jactu*: nec tenetur dominus rem suam donare extreme indigenti, sed satis est, quod commodet, & mutuet, reddendam, cessante necessitate, *Navarr. in Man. c. 17. num. 62. & 61. Covarr. in reg. Peccatum, p. 2. §. 2. nu. 4. Clarus §. Furtum, num. 25.* ubi ait, hanc opinionem esse tutiorem, quamvis in foro externo non recederet a secunda, *Zoes. in Commentar. in Decretales h. t. n. 46.* & plures alii.

XVI. Nihilominus tamen contraria sententia est probabilior, & verior, quam tenet, *Sylvest. V. Furtum, quæst. 5. num. 10. dicto 3. Azor. p. 2. lib. 12. cap. 8. q. 7. Barbos. in Collect. in cit. c. Si quis, num. 3. h. t.* dummodo dominus rei ablatæ non sit in pari necessitate constitutus, tunc enim nec auferre liceret: quia in pari necessitate potior esse debet conditio possidentis. Si vero extreme egens rem consumpsit, nihil restituere tenetur, etiamsi posset. Ratio est, quia omnis obligatio restituendi oritur, vel ratione rei acceptæ, vel ratione acceptionis: sed is, qui consumpsit rem alienam in extrema necessitate positus, non obligatur ex re accepta, quia non habet rem penes se, cum bona fide consumpserit: nec ex acceptione, quia accepit non injuste, sed juste, ex lege permittente in extrema necessitate, quæ omnia facit communia: & ex alia parte non accepit ex contractu, vel quasi contractu, ex quo alias teneretur, ergo nulla est obligatio restituendi.

Nec refert, quod res aliena accepta in extrema necessitate non transeat in dominium accipientis: sed tantum facit, ut re licite uti possit pauper: quia quamvis ante consumptionem non sit dominus rei, tamen hoc ipso, quod licite, & tuta conscientia potest illam consumere, per consumptionem factus est dominus, ideoque restituere non debet, sicut possessor bonæ fidei, si consumat fructus ex re aliena perceptos, ipsa consumptione facit eos suos, ita ut restituere non teneatur. Non obstat secundo, quod debitor rei ex contractu, vel quasi contractu, superveniente extrema necessitate, etiamsi illam consumpserit, ejus pretium, seu æstimationem solvere teneatur, si postea locupletior factus fuerit, ut solvere possit, ergo similiter si quis ob summam necessitatem rem consumpsit. Sed negatur consequentia. Ratio diversitatis est, quia debitum ex contractu, vel quasi contractu, ex delicto, vel quasi delicto, superveniente summa necessitate, non omnino extinguitur, vel perimitur, sed tantum suspenditur, & quasi sopitur, ideoque debitor ditior factus illud solvere tenetur, non ratione rei acceptæ, quam non habet amplius: sed ratione obligationis ex priore contractu, vel quasi contractu, delicti, vel quasi delicti, quæ per necessitatem extremam non est extincta. At vero quando quis accipit rem alienam necessitate extrema coactus, eamque consumit, non cogitur illam restituere, quia cum tam gravis necessitas res omnes faciat communes, & proprias accipientis, & consumentis, obligatio restituendi est omnino extincta, cum nemo quod suum, seu proprium est factum, restituere teneatur; neque ex priore aliquo contractu, vel quasi contractu, delicto, vel quasi delicto teneatur, *Azor. c. l.* Denique non obstat, quod dicitur in *l. Negotiorum 34. ff. de negotiis gestis*, eum, qui alimenta præbuit in necessitate constituto, posse ea repetere, si protestatus sit, se ea repetiturum. Nam ibi sermo est de præbente alimenta indigenti, sed non extreme, *Azor. cit. loc.*

XVII. Porro non tantum si in extrema, sed etiam in valde gravi necessitate constitutus aufert res alienas, non tenetur illas

illas restituere, etsi postea ditior factus sit, si tenebatur illas subvenire, ob eandem rationem, *Sylvest. V. Furtum, cit. q. 5. dicto* 2. quia qui semel acquisivit jus perfectum in re accepta, non tenetur illam restituere, etsi causa accipiendi, ob pinguiorem fortunam, cesset. Idemque dicendum est, si quis accipiat rem alienam, non ut sibi, sed alteri v. g. Titio, extreme, vel valde graviter indigenti subveniat, *S. Thom. cit. q. 60. art. 7. ad 3. Azor. cit. c. 8. in fine.*

§. III.

De pœnis furti Jure Civili statutis.

XVIII. Quæritur primo, quænam sint pœnæ civiles furti Jure Communi Cæsareo statutæ? Resp. Pœna pecuniaria furti manifesti est, ut præter rem furto ablatam, solvatur quadruplum, furti vero non manifesti, duplum, *§. Pœna. & §. ult. Institut. de obligat. quæ ex delicto &c.* & ad hoc datur actio furti, quæ mere pœnalis est, sive tantum ad pœnæ persecutionem pertinet, nec in eam venit ipsa res *cit. §. ult. & l. Qui vas 48. in princ. ff. h. t.* ita tamen, ut in hac pœna verum rei ablatæ pretium multiplicetur, non id quod interest, & ipsa rei æstimatio fieri debeat tempore, quo furtum commissum est, *l. In furti 50. in princ. ff. h. t.* Ratio autem, cur furtum manifestum gravius puniatur, quam non manifestum, est, tum quia delicta, quæ aperte fiunt, malum exemplum, & scandalum præbent, ideoque graviora censentur, quam quæ occulte, & secreto fiunt: tum quia manifestum furtum majorem arguit impudentiam: nec caret suspicione inferendæ violentiæ, *Harprecht §. Pœna Institut. dicto Tit* ubi plures rationes adfert.

Porro hæc actio furti pœnalis competit domino, & ei tantum, cujus interest, furtum factum non esse. *l. Tamis 52. ff. h. tit.* & datur contra eum, qui furtum fecit, etiamsi res ablata perierit, *l. Inter omnes 46. in princ. ff. h. t.* etiamsi contra impuberem, & doli capacem, *l. Impuberem 23. ff. eod.* non autem in hæredem furis: quia pœnalis actio est, *l. 1. ff. de privat. delict.* Item datur contra eos, qui opem, vel consilium dederunt, vel receperunt rem furtivam, *l. Eos qui 14. C. h. t.* contra domesticas vero personas non datur, ut filium fam. & servum, *l. Servi 17. ff. eod.* quia censentur eadem persona cum patre, vel domino, nec contra uxorem mariti, constante matrimonio, idque in honorem matrimonii, cum sit actio turpis, & famosa, *l. 2. C. rerum amotarum.*

Præter actionem hanc furti pœnalem, dantur etiam aliæ rei persecutoriæ, ut rei vindicatio, quæ datur domino contra quemcunque possessorem, *§. fin. Instit. de obligat. quæ ex delicto &c.* etiam pretio non refuso, *l. 2. C. h. t.* & competit etiam post solutam quadrupli, vel dupli pœnam, *l. Si pignore 54. §. Cum furti ff. h. tit.* Item datur condictio furtiva domino tantum, ejusque hæredi adversus furem ejusque hæredem, sive is fuerit manifestus, sive non manifestus, quia est actio personalis, & datur contra hæredem, sive rem ablatam possideat, sive non, & quamvis nihil ad eum pervenerit, quod est singulare in odium furum inventum, ne facile fures hæredes habeant, *l. 1. l. Ex furtivis 5. l. Si pro fure 7. §. 2. l. Sive 12. ff. de condict. furt.* neque actio furti per illam tollitur, quia actio furti petit legitimam pœnam, condictio rem ipsam, *cit. l. Si pro fure, §. 1.* quin etiam res furtiva extincta tanquam extans adhuc condici, & repeti a fure potest, quia cum rem, invito domino, contrectaverit, semper censetur in ea restituenda moram facere, *l. fin. ff. de condict. furt. cit. l. Inter omnes, ff. h. tit.*

XIX. Quæritur secundo, quænam sint pœnæ criminales furti simplicis? Resp. Jure Civili condemnatus furti est infamia, *l. Athletas 4. §. fin. ff. de his, qui not. infam.* Etsi vero eodem Jure Civili novo, pro furto nec pœna mortis, nec abscissionis alicujus membri imponi possit, sed aliter castigandus sit fur, *Auth. Sed novo jure C. de servis fugitiv.* scilicet pœna arbitraria; tamen hodie ex consuetudine apud plerosque populos pœna capitalis infligitur, propter furtum, si sit magnum, vel sæpius iteratum, *Menoch. de arbitr. Judic. casu 294. num. 9. & Zœs. ff. h. t. num. 39.* Extat etiam Constitutio a Friderico Imp. *libr. 2. feudor. Tit. 27. §. fin.* ut si quis quinque solidos valens, aut plus fuerit furatus, laqueo suspendatur; si minus; scopis, & forcipe excorietur, & tundatur. Ubi *Gothofr. lit. H.* ait, solidum facere XII. denarios, seu grossos, vel unum aureum, uti in jure passim legitur, *VVensfeb. in paratit. ff. h. t. num. 15. Zœs. cit. l.* quamvis ea Constitutio de eo tantum casu loqui videatur, cum furtum in crimen fractæ, seu violatæ pacis concidit, ut patet ex Rubrica Tituli qui est de pace, & ejus violatoribus. Postea vero Carolus V. Imp. aliam Constitutionem edidit, qua cautum est, ut fures, qui semel deprehensi fuerint, præsertim in furto non manifesto, & quod quinque florenos non excedit, levius: qui bis, aut ter severius, ultimoque supplicio, pro differentia tamen sexus, ætatis, & loci consuetudine, puniantur, & ut plurimum laqueo suspendantur.

XX. Circa quam Constitutionem quædam sunt notanda. Primo, quamvis aliqui de hujus capitalis pœnæ in fures latæ justitia dubitent, quia nimis durum, & inhumanum videtur, eum, qui in pecunia tantum deliquit, in corpore punire, & multo magis ei pro bonis temporalibus ablatis vitam adimere, inter quæ nulla est proportio, cum vita hominis longe superioris ordinis sit, & præstantior omnibus bonis temporalibus, pœna autem debet esse proportionata delicto: nihilominus tamen licitum, & justum esse fures in furca suspendere, & ultimo supplicio afficere, præsertim si sint incorrigibiles, communiter hodie tenent Jurisperiti, & Theologi, *Covarr. l. 2. var. resol. cap. 9. nu. 7.* *Vasq. in opusc. mor. tr. de restitut. c. 5. §. 1. dub. 7. num. 36.* & alii plerique. Idque quia ita necessarium est ob furtorum frequentiam, ad publicam pacem, & tranquillitatem servandam, & refrænandam hominum crescentem malitiam, & avaritiam, ac rapacitatem, quæ aliis modis, & pœnis levioribus coerceri non potuit, ut experientia testatur.

XXI. Notandum secundo, pro unico etiam furto simplici, si qualitate, & quantitate magnum sit, & enorme, posse inferri pœnam mortis, tenet *Covarr. c. l. Menoch. cit. casu 205. num. 9.* & alii apud ipsos, idque suaderi videtur ex Constitutione Friderici supra cit. quæ tamen loquitur de furto non simplici, sed seditioso, per quod pax publica est violata, quæ sententia sequenda est, ubi statuto, vel consuetudine approbata est. Contrarium tamen tenet *Clarus §. Furtum, num. 9.* ubi ait, hanc esse sententiam communem. *Farinac. in prax. crim. p. 7. q. 167. num. 47. Fachin. l. 9. contr. cap. 2. Harprecht §. Pœna manifesti Instit. de obligat. quæ ex delicto &c. num. 56. & seqq.* & alii ab ipsis citt. Ratio est, quia nulla lege, aut jure reperitur cautum, ut fur pro unico furto morte mulctetur: neque vero Judex debet esse rigidior in pœnis imponendis ipsa lege, *l. Perspiciendum 11. & l. pen. ff. de pœnis.* Et cum olim non capitalis, sed solum pecuniaria pœna furti Jure communi fuerit statuta, ideo standum est adhuc Jure antiquo, nisi ubi pœna capitalis Jure novo est expressa. Nec obstat Constitutio Carolina, in qua habetur, quod is, qui una vice admisit furtum laqueo in furca, si mas sit, fœmina vero cum immersione in aquam, vitam finire debeat: nam loquitur non de simplici furto, sed seditioso, sive eo, quod cum effractione, violentia, aut armis factum est, *Harprecht. c. l. num. 64.* nihilominus tamen gravius puniri debent, qui magnas res surripiunt, quam qui parvas, videlicet damnando eos in metallum, vel opus publicum, vel ad triremes, vel fustigatione, vel alia ratione, citra mortem tamen. *Idem c. l. num. 63.*

XXII. Notandum tertio, similiter pro secundo furto non imponitur pœna mortis, licet imponenda sit gravior, quam pro unico, videlicet abscissio auriculæ, vel manus, vel alia nota corporalis, vel pœna flagellorum, vel triremium ad tempus, *Farinac. cit. q. 167. num. 42. & 43.* attamen ad imponendam pœnam mortis, ut quis in furca suspendi possit, saltem ex generali consuetudine requiritur, ut tria, vel plura furta commiserit, qui fur famosus dicitur, sive qui furari consuevit, *Menoch. cit. casu 294. num. 17. Covarr. cit. c. 9. n. 7. Farinac. c. l. num. 48.* quamvis in multis locis fœminæ propter furta non suspendantur, sed gladio plectantur.

XXIII. Porro tria furta hic accipiuntur, non quæ continuato actu, sed diversis, & interpolatis temporibus sunt commissa, nam continuatio facit unum actum: unde si quis uno die, actu continuato, plures res furetur, unicum furtum reputatur, *l. Eum qui 13. §. Idem dicunt, junct. Gl. V. Sed non in totum, ff. h. t. Clarus cit. §. num. 14. Farinac. c. l. num. 73.* Non requiritur etiam, ut omnia tria furta sint commissa in eodem territorio, sed etiam furta commissa, extra territorium, in quo ob ultimum furtum reus est captus, faciunt numerum, seu computantur cum ultimo furto, in ordine ad pœnam mortis inferendam, nam & alibi commissa affectum, & actuum frequentiam, ac consuetudinem indicant, unumque aliud aggravat, *Clarus cit. §. num. 10. Menoch. c. l. num. 18. Farinac. c. l. nu. 51. & 59.* Nec etiam refert quod de prioribus furtis fuerit absolutus, vel illa ei remissa sint ex gratia, quia remissio non minuit iteratum crimen, sed potius auget, *Clarus c. l. n. 13. Farinac. c. l. num. 68.*

Denique etiamsi fur, propter duo priora furta jam fuerit punitus, nihilominus propter tertium postea commissum est suspendendus, quia furta duo priora non computantur, ad ea iterum punienda, sed ad aggravandum tertium furtum, & puniti ob priora delicta, si ea continuent, gravius puniendi sunt, *l. Cap. talium 28. §. Solent ff. de pœnis, Clarus citat. l. num. 12. Menoch. citat. loc. numer. 19. Farinac. num. 64.*

XXIV. Notandum quarto, non est sufficiens indicium ad condemnationem de furto, quod res furtiva apud aliquem sit reperta, imo nec ad torturam, nisi ille sit homo suspectæ fidei, & malæ famæ, fieri enim sæpe potuit, ut quis ignorans apud se habeat rem furto surreptam, cum tamen ad furtum requiratur, ut quis scientiam habeat rei furtivæ, item ut quis bona fide emerit, vel alio titulo acquisiverit rem furtivam. *Clarus §. Furtum, num. 5. Harprecht §. Furtorum autem, numer. 25. Instit. de obligat. quæ ex delicto &c.*

Notandum quinto, non valet statutum, nec consuetudo, ut res furtivæ a furibus ad mortem condemnatis ereptæ fisco adjudicentur, sed dominis, quibus sunt ablatæ, restituendæ sunt, quia alioquin cum jactura, & damno alterius locupletaretur, quod iniquum est, & contra naturam; *l. Nam hic 14. ff. de condict. indeb. c. Locupletiores 48. de R. J. in 6.* & cum dominus nihil deliquerit, non debet re sua, propter delictum furis, privari, *l. Crimen 26. ff. de pœn. & l. Sancimus 11. C. eod.* & hæc res ansam præberet iniquis, & avaris Magistratibus suspendendi fures, ut bona furto ablata sibi vindicare possent, *Harprecht. cit. §. Furtorum autem, num. 28. & seqq.*

§. IV.

Quomodo puniantur furta Jure Canonico?

XXV. Prima pœna furti est depositio ab Ordine, & Officio Clericali, prout statuitur in *cap. Presbyter 12.* (qui est desumptus ex Canonibus Apostolorum *dist. 81.* ubi habetur: Presbyter, aut Diaconus (vel alius Clericus) qui in furto captus, sive deprehensus, & convictus) per

sententiam, confessionem propriam, vel evidentiam rei, *Gl. ibid. V. Captus est*) deponatur, non tamen communione privetur sive excommunicetur. *Bernard. Diaz. in pract. crim. Can. c. 94. n. 1.* Si tamen Clericus ob furtum depositus incorrigibilis fuerit excommunicari debet: deinde, contumacia crescente, anathemate feriri (id est solemniter excommunicari) & tandem si contumacia perseveret, per sæcularem Potestatem est comprimendus, seu puniendus, ita ut auxilium, vel alia legitima pœna ei inferatur, prout habetur in *c. Cum non ab homine 10. de Judiciis, Gregor. Tholosan. Sintagm. Juris univers. p. 3. l. 37. c. 2. n. 23. de quo plura supr. l. 2. Tit. 1. sec. 3. §. 4.* prædicta autem pœna depositionis non est imponenda, quando furtum est leve, & parvi momenti, *Diaz c. l. in addit. lit. A.*

XXVI. Altera pena furti est, quod Clericus convictus, & condemnatus de furto infamis efficitur *c. Infames 17. ibi: Similiter fures, caus. 6. q. 1.* sicut Laicus condemnatus in foro sæculari, quia quicunque secundum leges est infamis, est etiam infamis secundum Canones, nisi reperiatur oppositum statutum, *c. Euphemium 7. §. Hinc colligitur caus. 2. q. 3. Diaz cit. c. 94. n. 2. in fine*, ubi addit, quod si Clericus esset condemnatus tantum ad restitutionem rei furto subtractæ, per hoc non fieret infamis, quia potest intelligi, quod fuerit actum condictione furtiva, quæ non infamat, non actione furti, quæ infamat, sicut in legibus civilibus id de Laicis statutum est.

XXVII. Hinc infertur, quod is, qui publica infamia furti est notatus, quia fur est manifestus aut convictus in Judicio de furto, non potest, sine dispensatione, ad Ordines promoveri, quia cum debeat ab Ordine, si quem habeat, deponi, multo minus ad eum admitti potest: idemque est de aliis delictis notoriis *c. fin. de temp. ordin. Abb. in c. Ex litteris 5. & ult. n. 2. h. t.* At vero fur occultus (etiam sacrilegus) post restitutionem, & pœnitentiam peractam ad Ordines promoveri potest, prout constat ex *cit. c. ult. hoc t.* „Nam cum quidam Clericus B. nomine, calicem in Ecclesia minus caute relictum surripuisset, & longo tempore retinuisset, postmodum illum restituit, & volebat ad sacros Ordines promoveri. Consultus super hoc Papa Alexander III. ab Episcopo Cremonensi, ei mandat, ut si fur ille sacrilegus sponte confessus fuerit crimen, & exinde Ecclesiæ, cujus erat calix, satisfecit, nec est super hoc nota, vel infamia manifesta aspersus (furti scilicet, quæ gravat opinionem, *leg. 2. ff. de obseq. a liber. præstand.* & a promotione ad Ordines repellit, *c. Tantis 3. dis. 81. Gloss. hic V. Infamia; & Hostiens.*) post peractam pœnitentiam, aut congruam partem illius, ad sacros Ordines ipsum promoveat dummodo alias idoneus sit.

XXVIII. Ex hoc cap. colligitur primo, quod quinque requirantur, ut possit fur promoveri ad Ordines, primo, quod sponte fuerit confessus delictum, quia mitius agitur cum sponte confesso, quam cum convicto, *c. Presbyterum 3. dis. 50. c. Non dicatis 11. caus. 12. q. 1. Gl. hic V. Sponte*. Secundo, ut satisfaciat læso, alias enim pœnitere non potest, quia non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, modo possit quis satisfacere, & restituere, *Gl. hic in notatis*. Tertio, quod non fuerit publice infamatus de furto. Quarto, ut peregerit pœnitentiam, vel saltem partem illius, quia licet quis satisfecerit restituendo rem furto ablatam, nihilominus pœnitentia est ei imponenda, *Gl. hic in notat.* per quam satisfit Deo, *c. Apud misericordem 10. caus. 33. q. 1.* Quinto, ut alias sit idoneus, *Abb. hic num. 5* quare regulariter potest criminosus si delictum sit occultum, & nulla inde infamia sit orta, promoveri ad Ordines, post peractam pœnitentiam, vel partem illius, etiam Jure communi, & sine dispensatione *c. ult. de temp. ordin. Gl. hic V. Promoveri, & Hostiens. in fine, & Abb n. 6.* quamvis secundum aliquos, qui dicunt etiam ob occultum delictum reddi aliquem irregularem, dispensatio requiratur, *Gl. hic in fine*.

Colligitur secundo, quod surripiens rem aliquam ex Ecclesia non est ipso jure, seu facto excommunicatus, ut patet ex *cit. c. ult. hoc tit.* in quo Clericus ex Ecclesia calicem surripuit, & tamen post satisfactionem, & pœnitentiam, potest promoveri ad sacros Ordines, ergo non fuit excommunicatione ligatus, quia hæc impedit promotionem ad Ordines, *c. Cum illorum 32. de sent. excom.* unde etiam Papa hic non mandavit, Clericum illum absolvi ab excommunicatione, quamvis talis sacrilegus fur, & spoliator rerum Ecclesiæ sit excommunicandus, *c. Conquestus 16. de foro compet.* si tamen talis fur ostia Ecclesiæ effregisset, esset, ipso facto, excommunicatus, *c. Conquesti 22. de sent. excom. Abb. hic n. 2. & dictum est. præced.*

Colligitur tertio, quod etiam is, qui rem alienam minus caute dimissam, seu relictam in aliquo loco privato vel publico, accipit, furtum committat, nisi inquirat dominum rei, paratus ei restituere, si repererit, ut colligitur ex hoc cap. & notat, *Abb. hic nu. 4.* de quo dictum supra *§. 2. n. 8. h. t.*

XXIX. Porro præter allatas pœnas, statuitur in *c. Siquis 17. caus. 17. q. 4.* (qui est desumptus ex Pœnitentiali Romano) „si Clericus fecerit furtum capitale, furando quamlibet rem majoris pretii, septem annis pœniteat: Laicus vero quinque. Si vero rerum minorum semel, vel bis furtum fecerit, reddere debet, & uno anno in pane, & aqua pœnitere, & si reddere non possit, tribus annis. Verum Canones antiqui pœnitentiales jam sunt antiquati, nec amplius in usu.

XXX. Postremo illud hic addendum, „si fures, & latrones in furando, & deprædando, occidantur, non est pro eis orandum: sed si comprehensi, aut vulnerati Præsbytero, vel Diacono confessi fuerint, Communio non est eis neganda, prout habetur in *cap. Fures 2. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Triburiensi.

Ubi pro explicatione notandum primo, occisus in delicto aliquo flagranti, præsumitur decessisse in illo peccato, ideoque pro eo non est orandum in Ecclesia, nec oblationes offerendæ, nisi ex signis quibusdam exterioribus de ipsius pœnitentia, & contritione constet, *c. Pro obeuntibus 21. caus. 13. q. 2. c. Placuit 12. in fine, & ibi Gl. caus. 23. qu. 5. Abb. hic n. 1. not. 1. & 2.*

Notandum secundo, quod hic dicitur de confessione facta Præsbytero, vel Diacono, vel etiam Laico in necessitate, secundum, *Gl. hic V. Diacono*, non debet ita intelligi, quasi quis debeat, saltem in articulo mortis, si desit Presbyter, confiteri Diacono, vel non Presbytero, sive Clerico sive Laico: vel quod ab eo absolvi possit; qui potestatem clavium non habet, hoc enim aperte erroneum est. Neque in *c. 1. dis. 6. de pœnit.* ubi dicitur, *quod tanta est vis confessionis, ut si deest Sacerdos, confiteatur proximo*, contrarium asseritur, sed solum innuitur ibi licentia, seu facultas in necessitate confitendi non Presbytero, non autem necessitas; vel obligatio id faciendi, sive id de consilio tantum, non de præcepto intelligendum esse, ut notat *Navarr. ibid. nu. 72. & seqq.* quia etsi talis confessio non prosit ad absolutionem, potest tamen prodesse ad humilitatem, & sui confusionem, & ad satisfaciendum pro culpis temporalibus: ubi tamen *n. 78.* addit, non esse consultum, etiam in articulo mortis, confiteri peccata mortalia non Presbytero, nisi sit persona prudens, & taciturna. Itaque quando in *cit. cap. 2. h. t.* dicitur, si fures confessi fuerint Presbytero, vel Diacono, intelligendum est, non quod debeant eorum confessiones excipere, vel eos absolvere, quamvis Presbyter sit minister idoneus: sed ut fures moribundi coram illis exhibeant signa contritionis, & pœnitentiæ, tanquam testibus, ob quæ sola non vult Ecclesia denegari etiam furibus decedentibus communionem Ecclesiasticam, quæ in eo consistit, ut oretur pro mortuis, & oblationes fiant pro eis, & Ecclesiastica sepultura eis concedatur, siquidem saltem signa pœnitentiæ, ante mortem, exhibuerint, nam cui communicamus vivo, communicamus etiam jam defuncto, *c. Ex p. 11. in fine, de sepult. Barb. n. 5.* Imo nec Eucharistia est eis neganda quæ etiam sub Communione hic continetur, ut tradit *Gloss. fin. hic* & sumitur ex *c. Pœnitentes 63. dis. 50.* ubi in fine dicitur, quod Viaticum omnibus pœnitentibus in morte positis non est denegandum. Ex quo inferunt communiter DD. quod sacra Communio etiam Reis ad mortem damnatis sit permittenda, *Navarr. in Man. c. 25. n. 53. Clarus l. 5. §. fin. q. 99. n. 3.* ubi tamen addit, quod eo die, quo communicant, propter reverentiam Vener. Sacramenti, non sint ultimo supplicio afficiendi: quin etiam ii, qui propter facinora sua suspenduntur in patibulo, vel alia morte violenta afficiuntur, si pœnitentes obeant, sepeliendi sunt in cœmeterio Ecclesiastico. *Abb. hic n. 3.* nisi in pœnam illis sepultura denegetur a Magistratu, ut fit in nostris partibus furibus, & iis, qui ad rotam damnantur, vel comburuntur.

§. V.

De aliis diversis furtorum generibus, eorumque pœnis.

XXXI. Quæritur primo, quid sit sacrilegium, & quæ pœnæ sint statutæ in fures sacrilegos? Resp. primo, Sacrilegium est furtum rei sacræ, idque tripliciter committitur, vel auferendo rem sacram de loco sacro, vel sacram de non sacro, vel non sacram de sacro, prout habetur in *c. Quisquis 21. §. Similiter caus. 17. q. 5.* quamvis *Azor. p. 1. instit. l. 9. c. 27. q. 6. Less. l. 2. c. 15. n. 12.* & alii plures DD. putent, furtum rei non sacræ, sive non benedictæ, neque deputatæ ad usus Ecclesiasticos ablatæ ex loco sacro, & quæ non est custodiæ, vel securitatis causa ibi deposita, vel Ecclesiæ concredita, sed tantum casu ibi relicta, & posita, non esse proprie dictum sacrilegium, sive furtum sacrilegum superaddens specie distinctam malitiam in furto, quia non habet peculiarem repugnantiam cum loci sanctitate, sed solum generalem quandam irreverentiam continet, adeoque pœnæ in sacrilegos fures statutæ tunc non incurruntur. Quare quando Joannes VIII. in *cit. c. Quisquis*, inter sacrilegia numerat furtum rei non sacræ e loco sacro, id intelligi debet, si ex loco sacro, seu Ecclesia auferatur res, quæ quidem non est sacra, sed ad Ecclesiam aliquo modo pertinet, saltem quoad custodiam.

XXXII. Resp. secundo, Jure Civili, pœna furti sacrilegi, præcipue quo res sacra e loco sacro surripitur, est extraordinaria, & arbitraria, ita tamen, ut juxta furti, rei, & personarum qualitatem, etiam ad mortem possit extendi, ut constat ex *l. Sacrilegio 6. in princ. ff. ad Leg. Jul. peculat.* ubi dicitur, quod sacrilegium, pro qualitate personæ, & rei conditione, & temporis, & ætatis, & sexus, severius, vel clementius puniri debeat: ita ut sacrilegi fures aliquando ad bestias damnentur, nonnulli etiam vivi comburantur: alii vero in furca suspendantur, vel alias capite plectantur, *l. Sacrilegi 9. ff. eod. Clarus §. Sacrilegium numer. 3. Hostiens. in Summa Rubr. de crim. sacr. num. 3. h. t. Menoch. de arbitr. Judic. casu 289. Farinac. in praxi crimin. p. 7. q. 172. n. 11.*

Similiter Jure Canonico diversæ pœnæ reperiuntur impositæ furibus, & prædonibus sacrilegis. Veluti primo pœna pecuniaria *c. Quisquis 11. in princ. caus. 17. q. 4.* ubi habetur, quod sacrilegii reus XXX libras argenti debet præstare Episcopis, vel Abbatibus, vel aliis personis, ad quas querimonia sacrilegii juste pertinet. Secundo, in *Can. Attendendum 13. eadem caus. & q.* sacrilegis triplex irrogatur pœna, ut perpetua damnentur Infamia, quæ tamen non incurritur nisi post sententiam condemnatoriam, *Farinac. c. l. nu. 22.* vel ut tradantur carceri, vel ut relegentur in perpetuum exilium. Tertio in *c. Indigne 21. caus. 12. q. 2.* jubentur sacrilegi res Ecclesiarum injuste accipientes, vel possidentes, aut retinentes, nisi cito se correxerint, anathemate feriri, sive excommunicari. Eadem pœna excommunicationis in sacrile-

crilegos decreta est, usque ad congruam satisfactionem, in *c. Cinquestas 16. de foro compet. Greg. Tholos. Synt. Jur. univ. p. 3. l. 33. c. 15. n. 3.*

XXXIII. Huc pertinet, quod etiam excommunicatio lata sit in *Extravag. Infuctos unic. h. t. Inter communes*, in illos, „qui furati sunt Thesaurum Ecclesiæ, quem ex mandato „Clementis V. tres viri ibi nominati Perusin in Lucanam „Civitatem deportaverunt, nisi intra quatuor mensium spa„tium, a die publicationis numerandum, integre restitu„ant. Et præcipitur, ut per Diœcesanos locorum, & Re„ctores Ecclesiarum Parochialium omnes prædictum thesau„rum asportantes, & alii, penes quos aliqua de thesauro „fuerunt, vel adhuc existunt, singulis diebus Dominicis, „& Festivis, pulsatis campanis, & candelis extinctis, ex„communicati publice denuncientur.

XXXIV. Cæterum crimen sacrilegii, adeoque etiam furti sacrilegi, est crimen mixti fori, ita ut etiam Laicus a Judice Ecclesiastico puniri possit, & præventioni locus sit inter sæcularem Judicem, & Ecclesiasticum, *c. Cum sit 8. & ibi Abb. n. 1. & cit. c. Cinquestas eod. Diaz. in pract. crim. Can. c. 91. in addit. V. Definitionem, lit. A. Farinac. cit. qu. 172. num.* 3. quamvis ex consuetudine solus Judex secularis de sacrilegio cognoscat in multis locis, teste *Clare c. l.* ubi ait, jussum suspendi a se quendam, qui abstulit vas S. Eucharistiæ ex Ecclesia.

XXXV. Quæritur secundo, quid sit plagium, & quæ sit ejus pœna? Resp. primo, inter furta numeratur etiam plagium, nam si liber homo, qui sui juris est, surripiatur, vel abducatur, animo celandi illum, licet proprie non sit furtum, quia libera persona in nullius est dominio, *§. Idem juris Instit. de inutil. stipul.* est tamen quasi furtum, quod proprie plagium dicitur: quare si quis furetur, vel abducat hominem liberum, & eum vendat tanquam servum, plagiarius in jure dicitur, quo crimine tenetur, qui scienter, & dolo liberum hominem invitum emit, vel vendidit, celavit, vel invitum tenet, vel etiam servum alienum, dolo malo, abducit, celat, vel retinet, *l. 1. & seqq. ff. ad Leg. Fabiam de plangiariis*: venditionis autem verbo, omnes contractus, per quos dominium transfertur, comprehenduntur, ut donatio, permutatio &c. *l. Lege 4. ff. eod. & ibi VVesenb. in paratit. nu.* 2. Porro si liberi in potestate parentum constituti surripiantur, seu abducantur, proprie non plagium, sed potius furtum committitur, *§. Interdum Instit. de oblig. quæ ex delicto &c.* ideoque patri furti actio competit, *l. Eum qui 14. §. Si filiusfam. ff. h. t.* non autem matri, quæ eos in potestate non habet, *l. Mater 38. ff. eodem.*

XXXVI. Resp. secundo, pœna plagii olim pecuniaria fuit de Jure Civili, *l. in fuga 6. junct. Gl. lit. B. C. ad Leg. Fabiam de plagiar.* quæ postea in usu esse desiit, & gravior pœna infligi cœpit plagiariis, pro modo delicti, nempe ut metallum damnentur, si nobilis sit: si vero sit ignobilis, sed ingenuus, gladio plectitur: si servus, vel libertus, bestiis subjicitur, *l. fin. & ibi Gl. ff. ad Leg. Fabiam de plagiar. l. Quoniam 7. & ult. C. eod.* ubi sermo est de plagiariis, qui liberos homines, aut servos alienos abducunt, & vendunt, vel qui viventium filiorum miserandas orbitates parentibus infligunt eos distrahendo, quibus est pœna mortis decreta. Aliis tamen casibus Judicis permissum videtur plagiario vel pœnam imponere leviorem metallo, aut exilio, vel præter exilium, aliam arbitrariam, pro modo delicti, & personarum, *cit. l. fin. & C. eod. VVesenb. ff. eod. num. 5. §. Est & inter Instit. de publ. Judic. Harprecht. ibid. n. 19.*

XXXVII. Porro Jure Divino Legis Veteris, qui sciens liberum hominem vendit, morte punitur, ut constat ex *Libro Exodi cap. 21. v. 17.* ubi dicitur: Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ, morte moriatur. Ex quo loco desumptum est cap. 1. *hoc tit.* ubi *Abbas num. 2.* ait, hoc cap. positum esse sub Rubrica hujus Tituli, ut sciatur, furantes homines liberos acriter esse puniendos, cum secundum legem Divinam antiquam puniendi sint morte. In foro vero Ecclesiastico debent acriter puniri, sed citra mortem, quia Ecclesia pœnam sanguinis infligere non potest, *c. In Archiepiscopatu 4. de raptorib.* Vel dici potest, quod per mortem hodie de Jure Canonico non intelligatur mors naturalis; sed excommunicatio, quæ est quasi mors civilis, cum per illam velut mortuus a communione fidelium, juxta *c. Per venerabilem 13. prope finem, Qui filii sint legitimi*, excludatur, ita ut Judex Ecclesiasticus furantes homines liberos possit excommunicare, etiam Laicos, qui quoad hoc crimen etiam sunt subjecti jurisdictioni Judicis Ecclesiastici, quia per illud detrahitur Religioni Christianæ, *Abb. in cit. c. 1. in fine*, quanquam per mortem intelligi possit etiam depositio ab Ordine, & Officio, quæ est etiam mors quædam civilis, nam excommunicatio per hominem non potest infligi, nisi quis sit contumax, & incorrigibilis, *c. Nemo 41. & ibi Gloss.* communiter recepta, *V. Nemo, causa 11. qu. 3. cap.* vero. *Per venerabilem*, loquitur de contumace, ut patet ex fine illius cap. & tradit *Glossator Abbas in c. 1. de homicid. lit. C.* Verumtamen nihil etiam obstat, quo minus Judex, seu Prælatus Ecclesiasticus eum, qui tam grave crimen plagii commisit, furando hominem liberum, possit tradere Curiæ, seu Potestati sæculari, morte puniendum, ut notavit *Harprecht in cit. §. Est & inter nu. ult. Institut. de publ. Judic.* ideoque hoc c. 1. positum est in hoc tit. adjuncta tamen protestatione, ne pœna mortis, vel mutilationis ei inferatur, *Arg. c. 2. de homicid. in 6.*

XXXVIII. Notandum hic præterea primo, non solum qui sciens vendidit hominem liberum, sed etiam qui emit, capitale crimen plagii committit, & pœna mortis afficiendus est, *l. 1. ff. ad Legem Fabiam de plagiar.* idemque est de scienter donante, & donatario, nam venditio late dicitur, quomodocumque dominium transferatur in alium, *l. Statu 3. §. Si decem ff. de statu liberis. Abbas in cit. c. 1. num. 2. hoc tit.* Notandum secundo, Principes, & magni domini, qui donant sibi invicem pigmæos, cantores, moriones, & similes, non incidunt in pœnam istam in plagiarios, quia non dant illos, ut priventur libertate, sed donant, ut liberi maneant, sicut liberi erant apud donantem, *Bart. in l. Lege ff. eod. in Abbas in c. 1. in princ. hoc tit.*

XXXIX. Quæritur tertio, quale crimen sit peculatus, & quæ pœna illius? Resp. Tertia species furti est peculatus, quod crimen est furtum pecuniæ publicæ, *l. Sacrilegi 9. §. Labeo ff. ad Leg. Jul. peculat.* Pecuniæ autem nomine hic comprehenduntur omnes res ad ærarium Reipublicæ vel fiscum Principis pertinentes, *l. Lege 4. §. fin. ff. eod.* quamquam alii dicant, crimine peculatus teneri, qui pecuniam, vel rem Civitatis Romanæ surripuit, juxta *cit. l. 4. fin. junct. Gl. V. Civitatis*, scilicet Romanæ, non alterius: ob pecuniam vero, vel rem subtractam alii Civitati inferiori, non peculatus, sed furti actione quis tenetur, juxta *l. Ob pecuniam 81. ff. hoc tit. Harprecht. in cit. §. Item Lex Julia peculatus, n. 11. Instit. de publ. Judic.* sub peculatus crimine continetur etiam furtum pecuniæ sacræ, & religiosæ, *cit. l. 4. in princ. ff. ad leg. Jul. pecul.*

Pœna autem hujus criminis, in privatis, regulariter est deportatio, *l. 3. ff. ad Leg. Jul. peculat. §. Item Lex Jul. pecul. Institut. de public. Judic.* quæ cum hodie non sit in usu, in ejus locum successit pœna arbitraria, *Farinac. in praxi p. 7. q. 172. num.* 5. Judices autem, sive Magistratus, qui tempore administrationis publicas pecunias subtraxerunt, & qui ministerium eis ad hoc exhibuerunt, vel subtractas pecunias ab eis scienter acceperunt, ultimo supplicio afficiuntur, *cit. §. Item Lex Jul. peculatus, l. 1. C. de crim. pecul.*

Porro crimen peculatus de Jure Canonico etiam committunt Presbyteri, aliique Clerici, qui bona Ecclesiastica sibi appropriant, vel alienant, ideoque excommunicantur, nisi res surreptas celeriter restituant, *c. Si quis 6. de rebus Eccles. non alien.* & si restituere non possint, deponantur, *c. Diaconi 35. causa 12. q. 2. Farinac. cit. q. 171. n. 10.*

XL. Quæritur quarto, quale crimen sit abigeatus, & quæ sit ejus pœna? Resp. Quarta species furti est abigeatus, quo crimine tenentur, qui pecora ex pascuis, armentis, aut gregibus abducunt, & deprædantur, qui abigei dicuntur, *l. 1. §. 1. ff. de abigeis.* Quod si quis oves aberrantes, vel equos in solitudine relictos abegerit, non est abigens, sed potius fur *cit. l. 1. §. 1.* nisi sæpius abegerit, etiam unum solum vel alterum pecus, *l. fin. §. pen. ff. eodem.* Pœna autem hujus criminis est, quod abigei, qui frequentius hoc delictum patrant, ad gladium damnentur, solet enim frequentia augere pœnam, præsertim qui ferro, vel armis abigunt pecora, *l. 1. in princ. & l. 2. ff. de abigeis*, alias damnantur in opus publicum ad tempus, *citat. l. 1. in princip.* In honestioribus temperatur pœna, & aut relegandi, aut Ordine movendi sunt, nisi gladio abigant, tum enim tanquam grassatores, seu latrones bestiis objici debent, *cont. l. 1. §. Quanquam*, Illi vero, qui pecos e stabulis abigunt, plenius, sive durius puniri debent, quam qui e grege, silva, aut pascuis, *l. ultim. §. 1. ff. eodem*, quia cum effractione stabuli abigeatum committunt: furtum autem, quod cum effractione fit, gravius punitur, quam quod sine effractione *l. 1. ff. de effractoribus Harprecht §. Pœna, n. 108. & 109. Instit. de oblig. quæ ex delicto &c.*

Porro etsi Jure Canonico nulla statuta sit pœna in abigeos, quia tamen Canones pœnas infligunt juxta qualitatem, & quantitatem culpæ, abigeus autem improbior fur est, quam alii, ideo hoc jure major etiam pœna est imponenda, quam ob furtum, adeoque pœna depositionis Clerico imponi poterit, arbitrio Judicis, *Farinac. in praxi p. 7. q. 167. n. 109.*

XLI. Postremo inter graviora furta habetur etiam furtum commissum in incendio, vel naufragio. Et quidem rapientes res ex naufragio confiscatione bonorum mulctantur, *Auth. Navigia in fine C. hoc tit.* & alia etiam pœna extraordinaria puniri possunt, ut ibidem additur. Eadem autem pœna imposita est furantibus res tempore incendii foras projectas, quæ est imposita furantibus res, tempore naufragii, *l. Pediar. 4. ff. de incendio &c. Farinac. p. 7. q. 168. num. 78.* Hodie autem auferens res in naufragio projectas in terram punitur pœna arbitraria Judicis pro qualitatibus personarum, *l. de submersis 5. C. de naufrag. l. 11. Menoch. de arbitr. Judic. casu 297. n. 1.*

His addendum, quod præter actionem, & pœnam criminalem contra furem auferentem res, occasione incendii, vel naufragii, detur etiam actio civilis ad restitutionem rerum ablatarum, intra annum in quadruplum, post annum vero, in simplum, *l. 1. in princ. ff. de incendio &c. Farinac. c. l. num. 80.*

TITULUS XIX.

De Usuris.

Usura vitium est affine rapinæ, & furto, nam si quis usuram acceperit, rapinam facit, prout dicitur in c. Si quis 10. causa 14. quæst. 4. & quodammodo furtum, unde & restituere tenetur, sicut raptor, vel fur, ideoque post Titulos de raptoribus, & furibus, congruo ordine, subjicitur hic Titulus de Usuris, qui etiam extat in Sexto, & Clementinis.

SECTIO I.

De usuris in genere.

I. Usura dicta ab usu, sicut cultura a cultu, ideoque in genere significat usum alicujus rei, quomodo dicitur

tur usura lucri, vel vitæ, pen usu. Inde vero nomen usuræ translatum est ad significandum incrementum, vel lucrum, & commodum, seu fructum ex usu rei provenientem, juxta illud Ciceronis in libro de senectute: *Terra nunquam sine usura reddit, quod accepit*, ubi fructus supra semen, & quasi lucrum, quod ex semine sibi mandato reddit, usuram appellat, *Molin. tr. 2. de justit. disp.* 303. *n.* 1.

§. I.

Quid sit usura, & quotuplex.

II. Assertio 1. Usura, in præsenti materia, dupliciter accipitur: vel pro conventione, seu contractu usurario: vel pro lucro, quod ex contractu usurario acquiritur, quod etiam fœnus appellatur a fœtu, quasi sit partus, & fructus pecuniæ, vel alterius rei pretio æstimabilis, quæ ex contractu pecuniario solvitur, vel accipitur; sicuti & furtum subinde non pro actione furandi, sed pro re furtiva accipitur, *Molin. c. l. n.* 2. *&* 4.

Primo modo sumpta describitur usura *a Covarruvia lib.* 3. *var. resol. c. l. n.* 2. *§. Usura*. Est actus voluntatis interior, vel exterior conventio dandi, vel accipiendi lucrum aliquod temporale ultra sortem, ex vi, & causa mutui principaliter. Secundo vero modo sumpta usura, est lucrum immediate ex mutuo proveniens, tanquam debitum, hoc est, incrementum, quod vi mutui intenditur, & accipitur supra id, quod mutuo datum est, & hoc mutuum est materia, seu objectum contractus usurarii, *Molin. c. l. n.* 2. ut si v. g. pro centum florenis mutuo datis exigantur centum, & decem, ubi centum floreni vocantur sors, sive capitale: decem vero usura, sive fœnus, vel lucrum ultra sortem.

III. Pro intellectu hujus utriusque descriptionis notandum primo. Usura potest committi, vel per solum actum internum, cum quis mutuo dat centum Titio, cum intentione, ac spe recipiendi ab eo ultra sortem, quæ est usura mentalis, de qua infra, sicut supra de Simonia etiam dictum est. Vel per actum externum, cum quis mutuat alicui mille, cum expresso pacto reddendi ultra sortem quinquaginta. *Covarr. c. l.* Neque vero refert, an conventio per stipulationem inita sit, an vero per nudum pactum, *l. Quamvis* 3. *& l. Frumenti* 12. *C. de usur. Henric. Canis. tr. de usuris, cap.* 1. *num.* 6.

Notandum secundo, nomine lucri hic intelligitur pecunia, vel quæcunque alia res temporalis, & pretio æstimabilis, nam quicquid sorti accedit, usura est, sive illud sit pecunia, sive frumentum, vinum, oleum, sive quodcunque aliud temporale, si amplius requiratur, quam quod mutuo datum est, *c.* 5. *& seqq. caus.* 14. *q.* 3. Hinc sequitur primo, si quis mutuet, cum pacto, ut ultra sortem restituendam, pro se oretur, vel sacrificetur, non est usura, sed potius simonia, quia nihil temporale accipitur supra sortem, sed mutuo datur aliquid temporale, quasi in compensationem pro re spirituali, *Laym. l.* 3. *tr.* 4. *c.* 16. *num.* 2. Sequitur secundo, si quis mutuo det, ne ultra sortem consequatur amicitiam, vel benevolentiam mutuatarii, non erit usura, quia amicitia, & favor non censetur pretio æstimabilis, si non ex obligatione justitiæ, sed gratis, ac voluntarie, seu libere exhibeatur, *Less. l.* 2. *de justit. c.* 20. *dub.* 3. *n.* 18. Aliud est, si mutuo data sit pecunia, cum pacto, ut mutuatarius obligatus sit ab obsequia, vel honorem externum præstandum mutuatori, vel ad illum apud alios laudandum, vel commendandum, tunc enim usura committetur, quia munus ab obsequio, & a lingua sunt pretio æstimabilia, adeoque materia usuræ, si in pactum deducantur, quod ultra sortem præstari debeat, nam quamvis fama, & honor, secundum se, non sint pecunia æstimabilia; tamen onus, & obligatio, quæ imponitur, ultra sortem, mutuatario obsequia præstandi, vel laudandi, aut honorandi, pretio æstimatur, ideoque etiam pro hujusmodi operibus ex obligatione præstandis merces constitui solet, *Laym. c. l. n.* 2. Similiter usura committitur, si quis mutuo det alicui, cum pacto, ut remittat sibi obligationem restituendi famam mutuatario prius injuste ab ipso læsam, quia talis remissio est pretio æstimabilis, cum sit onerosa, & molesta ipsi mutuanti, qui famam læsit. Idemque est, si quis mutuet, cum eo pacto, ut mutuatarius remittat actionem, quam juste intentare potest, ob injuriam sibi illatam a mutuante, nam hoc jus agendi est pretio æstimabile: & quamvis injuriam inferens, ante Judicis sententiam, non teneatur satisfacere pro injuria illata: habet tamen læsus jam ante sententiam jus exigendi satisfactionem a Judice, quod ex pacto, & obligatione remittit pro mutuo, ideoque usuram committit: nisi tamen præsumi possit, quod mutuatarius gratis, & liberaliter condonare volit obligationem satisfaciendi pro injuria illa, ob præstitum beneficium mutuationis, *Mol. cit. tr.* 2. *disp.* 107. *n.* 8. *Laym. c. l. n.* 2.

IV. Notandum tertio, si lucrum non proveniat immediate ex mutuo, ut si quis mutuo det pecuniam, non cum pacto, & ex obligatione justitiæ, ut ultra sortem sibi, tanquam ex vi mutuationis, debitum aliquod temporale det mutuatarius, sed solum ex amicitia, & gratitudine, vel quod alio titulo ipsi debitum est, ut si quis mutuet, cum pacto, ut mutuatarius prius debitum solvat, reddat depositum, injusto non noceat &c. non est usura, quia non accipit aliquid supra sortem, ex vi mutui, sed quod alio titulo jam erat debitum. Item si quis rem suam vendat supra justum pretium, hoc lucrum non est usura, quia non provenit ex mutuo, sed ex injusta venditione, vel emptione: vel si pecunias alicui concedat ad pompam, vel ostentationem, petito certo pretio, non est usura, quia pretium illud, ultra sortem, non accipitur, ratione mutui, sed ratione locationis pecuniæ, adeoque talis non incurrit pœnas usurariorum, *Less. c. l. num.* 19. *&* 20. Quare usura habet proprie tantum locum in mutuo, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *qu.* 78. *art.* 1. *& seqq.* & alii communiter, & Christus Luc. 6. dicens: *Mutuum date, nihil inde sperantes*, de solo mutuo loquitur, de quo plura infra.

Notandum quarto, ad usuram non requiritur mutuum formale, & expressum, sed sufficit etiam virtuale, sive implicitum, ex quo lucrum ultra sortem provenit, ut cum quis vendit rem pluris justo, ob dilatam solutionem pretii: vel etiam justo minoris, ob anticipatam solutionem illius, tunc enim venditor implicite mutuat emptori pretium, usque ad tempus solutionis; & emptor, anticipando solutionem, implicite mutuat pretium usque ad tempus traditionis rei emptæ, cum lucro in excessu, vel diminutione justi pretii, ideoque lucrum inde proveniens est usurarium, *Less. cit. c.* 20. *num.* 21.

V. Assertio 2. Usura dividitur primo in mentalem, & realem. Mentalis est, quando quis eo animo, & intentione mutuat, ut acquirat lucrum ex mutuo, tanquam ex justitia debitum in compensationem illius: quamvis nullo interveniente pacto expresso, vel tacito de lucro. Quare usura mentalis in præsenti non accipitur pro sola voluntate, sive peccato interno usuræ, prout præscindit ab omni actu externo, sed accipitur pro actu externo, quo mutuum datur, cum spe, & intentione accipiendi lucrum ex mutuo, quamvis sine ullo pacto. Verum de usura mentali plura infra. Usura realis est, quando quis mutuat, cum pacto expresso, vel tacito accipiendi ultra sortem, lucrum ex mutuo, quæ distinguitur ab usura mentali, quia in hac nullum pactum usurarium intervenit, sed solum intentio usuraria, in reali intervenit pactum usurarium: idque vel expressum, vel implicitum, ut si mutuans dicat mutuatario, scis bene, qualis consuetudo sit, memento, me habere amplam familiam, & liberos, spero pecuniam mutuo datam non reversuram vacuam, *Azor. p.* 3. *libr.* 3. *de usura c.* 3. *in princ. Molin. tr.* 2. *de justit. disp.* 303. *n.* 50. Quod si quis habeat voluntatem accipiendi ultra sortem, lucrum ex mutuo, ita ut actu tamen nihil det mutuo, erit usura mere mentalis, *Azor. c. l.*

Secundo dividitur usura in expressam, seu formalem, & virtualem, sive palliatam. Expressa, seu formalis, & manifesta est, quando exigitur pretium pro mutuo, v. g. mutuo tibi centum florenos, ut post annum mihi reddas centum, & quinque. Virtualis, sive palliata usura est, cum res venditur carius, vel vilius, ob dilatam, vel anticipatam solutionem, ut dictum supra, de quo plura infra.

Tertio usuræ aliæ sunt compensatoriæ, in quibus pactum fit de solvenda, ultra sortem, pecunia, vel alia re pretio æstimabili, ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, vel ratione periculi, laboris, vel expensarum, quæ probabiliter subeunda, vel facienda erunt in mutuo recuperando, quæ etiam usuræ restauratoriæ vocantur. Aliæ sunt usuræ punitoriæ, in quibus pactum fit de subeunda pœna aliqua, ultra sortem, si mutuatarius in mora fuerit non reddendi mutuum tempore statuto. Aliæ denique sunt usuræ lucratoriæ, in quibus ex pacto ultra sortem, præstandum est aliquod lucrum temporale, causa, & nomine mutui principaliter exactum, *Azor. c. l.* de quibus an, & quando sint licitæ, nec ne, infra dicetur.

§. II.

Quo Jure usuræ sint prohibitæ?

VI. Ad hanc quæstionem respondetur, usuræ lucratoriæ, & proprie dictæ, sive apertæ, seu expressæ, sive palliatæ, & implicitæ, sunt prohibitæ, non solum Jure positivo, Divino, & Ecclesiastico, sed etiam Jure naturali. Est communis, & Catholica doctrina cum *S. Thom.* 2. 2. *q.* 78. *art.* 1. De Jure Divino constat ex pluribus locis S. Scripturæ, *Deut. c.* 24. *Non fœnerabis fratri tuo ad usuram pecuniam &c. Psal.* 14. ubi dicitur, quod habitabit, & requiescet in Monte Sancto Domini, *qui pecuniam suam non dedit ad usuram*, & consequenter qui dedit, non habitabit. Idem *Psal.* 54. *Vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate, &c. non defecit a plateis ejus usura, & dolus. Ezech. c.* 18. *Qui ad usuram non commodaverit, & amplius non acceperit*, hic justus est, *vita vivet*, ait Dominus, & infra: *Si genuerit filium ad usuram dantem, nunquid vivet? non vivet*. Denique Lucæ 6. ait Christus, *mutuum date, nihil inde sperantes*, nempe ultra sortem. Quæ verba Papa Urbanus III. in *c. Consuluit.* 10. *h. t.* adfert, ad probandum, usuram Jure Divino esse prohibitam: & licet illa verba potuissent forte explicari de consilio, non de præcepto: tamen suppositis aliis locis S. Scripturæ, merito ita intelligi possunt, ut ibi non consilium, sed præceptum contineatur. Deinde etsi verba illa priora, *mutuum date*, consilium tantum contineant (extra casum necessitatis proximi) at verba posteriora *nihil inde sperantes*, præceptum continent, ut postquam mutuo datum est, nihil amplius exigatur, quam mutuatum est, prout explicat *S. Thom. cit. q.* 78. *art.* 1. *ad* 4. quemadmodum & verba Psalmi 75. *Vovete, & reddite Deo vestro*, explicanda sunt, quoad votum de consilio, quoad impletionem voti, postquam editum est, de præcepto. Et hinc etiam in *c. Quia in omnibus* 3. *&c. seq. h. t.* dicitur, *crimen usurarum utriusque Testamenti pagina condemnari, & reprobari*.

Præterea quod etiam Jure Canonico usuræ sint prohibitæ, constat ex Decreto *caus.* 14. *qu.* 3. *&* 4. *& ex Decretalibus Gregorii IX. tota Titulo de usuris, & ex Sexto Decretalium eod. tit. & ex Clement. unic. §. fin. eod.* ubi Clemens V. in Concilio Viennensi definivit, & statuit: Si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuras non esse peccatum, eum velut hæreticum puniendum: locorum nihilominus Ordinariis, & Inquisitoribus hæreticæ pravitatis districtius injungens, ut contra eos, quos de hujusmodi errore diffamatos invenerint, aut

„ aut suspectos, tanquam contra diffamatos, vel suspectos
„ de hæresi, procedere non omittant.

Idem colligitur ex Concilio Nicæno *c. 17. relutain c. Quoniam 2. dis. 47.* Quare usuras esse illicitas est de fide, ut ex communi docet *Card. Lugo tom. 2. de justit. dis. 25. sec. 2. num. 8.* licet aliqui dicant, oppositum non esse hæresim, sed temerarium, periculosum, erroneum, vel errori proximum.

Denique quod etiam Jure naturæ sint prohibitæ, ac illicitæ usuræ, docent communiter Theologi, & Jurisperiti, & probatur ex Testimoniis S. Scripturæ, præsertim Vet. Testamenti supra allatis, ex quibus SS. Pontifices, & Concilia probant, eas esse contra Jus naturæ, alioquin male id probarent ex Veteri Testamento, cujus præcepta positiva, scilicet judicialia, & cæremonialia, quæ non sunt legis naturalis, sublata sunt in novo Testamento, nec amplius post mortem Christi obligant, sed solum moralia, quæ ad Decalogum pertinent, *Molin. cit. tr. 2. dis. 104. n. 14.*

VII. Idem etiam probatur ratione, quia est contra justitiam, ut in commutatione unius rei pro alia plus exigatur, quam res valeat, sive ut accipiens plus debeat reddere, quam accepit, ut patet in venditione, in qua non licet plus pretii accipere, quam merces valent, & in aliis commutationibus, nisi alius titulus interveniet, ob quem dans plus accipere possit, quam dedit, de quo infra. At qui accipit usuram in mutuo, accipit plus, quam dedit, adeoque etiam plus, quam valeat, quod dedit: ut si v. gr. qui dedit mutuos centum florenos, supra centum recipiat decem florenos: is accipit plus, quam dedit, & supra valorem mutui dati, ergo peccat contra justitiam. Neque vero pro jure utendi, sive usu pecuniæ quippiam exigi, vel accipi potest a mutuatario, quia cum in mutuo transferatur plenum dominium pecuniæ, vel alterius rei mutuo datæ in mutuatarium, mutuum enim ideo dictum est, quod ex meo tuum fiat, *l. 2. Appellatu, ff. de reb. Cred.* ad hunc velut dominum jus utendi, & omne commodum, ac lucrum, tanquam de re sua perceptum, de jure spectat: adeoque iniquum est lucrum capere ex re, quæ jam in dominium alterius transiit, vel quippiam pro uso rei alienum, ultra ipsam rem datam, ejusque valorem, exigere, vel accipere, sicut si quis vendat equum pro justo pretio, iniquum foret, plus exigere pro jure utendi equo, quando enim taxatur pretium justum alicujus rei, hoc ipso æstimatur tota res, cum jure utendi illa. Aliud est in locatione, in qua dominium rei locatæ penes dantem, seu locantem manet, & consequenter etiam periculum pariter accommodum, ideoque pro usu rei suæ tanquam ad se pertinentis potest aliquid exigere, & accipere, & vendere usum rei suæ ad tempus, *S. Th. cit. q. 78. art. 2. ad 5.* At vero in mutuo, si mutuans exigeret pecuniam, ultra rem mutuo datam, venderet usum rei jam non suum illi, qui est plene dominus ejusdem rei. Sed neque ob onus, seu laborem numerandi pecuniam, aliquid exigi potest, quia hoc onus secum fert ipsa substantia mutui, nam pecunia mutuari non potest, nisi numeretur, & numeratio fit in bonum utriusque, accipientis, & mutuantis, ut tantundem reddatur, quantum datum est, & neuter fraudetur, *Azor. p. 3. l. 5. de usuris c. 1. q. 3.* Præterquam quod ordinarie labor ille numerandi exiguus sit: quod si notabilis foret, pretium accipi posset, non vi mutui, sed tanquam merces laboris, sive operæ mutuatario locatæ, *Navarr. in Man. c. 17. n. 209. in fine Laym. cit. c. 16. n. 7.*

VIII. Probatur secundo, quia pecunia, frumentum, vinum, & aliæ hujusmodi res, quæ in numero, pondere, & mensura consistunt, & quæ mutuo dari solent, ex se ipsis sunt steriles, & non frugiferæ, quia ipso usu consumuntur, & earum usus est abusus, sive absumptio rei, nec a dominio separari potest, adeoque nec separatus in æstimationem, & commutationem seorsim venire potest, sicut in locatione v. gr. equi, vel domus, dominium separari potest ab usu equi, aut habitatione, quæ conductori conceditur. Res autem fructifera dicitur, ex qua permanente usus, vel fructus, seu commoditas percipi, & separari potest, ut ex agro frumentum, ex vinea uvæ, ex vacca lac, caseus, fœtus: ergo iniquum est pro talium rerum usu, vel fœtu, qui a dominio rei jam in mutuatarium translatæ, ver. gr. pecuniæ mutuatæ, separari non potest, aliquid accipere, vel exigere, *S. Thom. cit. qu. 77. art. 1. in corp. Abb. in Rubric. h. t. num. 2.*

IX. Cæterum contra id, quod dictum est, usuras Jure Divino, & naturali esse illicitas, ac prohibitas, objici potest primo ex Scriptura *Deuter. c. 23. v. 19. Non fœnerabis fratri tuo ad usuram pecuniam &c. sed alieno &c. 28. v. 10.* præcipitur populo Judaico, *fœnerabis gentibus multis*, & *Luc. c. 19.* dictum est servo pigro: *Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego cum usuris exegissem illam.* Verum ad primum locum respondetur, ibi solum permissas esse Israelitis usuras erga extraneos, non tanquam licitas, sed quia non punitæ fuerunt, ad majus malum vitandum: ne scilicet Judæi a se invicem usuras acciperent, propter avaritiam, cui dediti erant, quæ est responsio S. Thomæ *cit. qu. 78. art. 1. ad 2.* sicut apud Christianos in quibusdam locis permittuntur meretrices, quia non puniuntur, qui cum eis scortantur. Vel quia Deus promisit Judæis, ut usuras acciperent a gentilibus, tanquam ab hostibus; quos licet in bello justo spoliare bonis suis, adeoque id non est accipere lucrum ex mutuo, sed occasione mutui exigere, quod aliunde debitum est. Vel denique quia Deus dedit Judæis dominium, & licentiam hac ratione spoliandi exteros, sicut dedit eis licentiam expoliandi Ægyptios; *Molin. cit. dis. 304. n. 18.* & alii apud ipsum. Ad secundum locum S. Scripturæ dicitur, fœnerari ibi accipi pro dare mutuo, *Molin. c. l.* Ad tertium locum ex S. Luca dicitur, usuras ibi accipi metaphorice, ut bonis a Deo acceptis augeamus, & multiplicemus merita, & bona spiritualia ad nostram utilitatem, ut explicat *S. Thom. cit. q. art. 2. ad 1.* Deinde ibi sermo est de dando ad mensam, id est, ad licitam negotiationem, quæ aliquando appellatur usura, in qua dominium pecuniæ manet penes negotiationem, & tam lucrum ex ea perceptum, quam periculum ad eundem spectat, *Molin. c. l. num. 18. in fine.*

X. Objicitur secundo, LL. Civiles permittunt & approbant usuras, ut constat ex *Titulo ff. & C. de usuris*: durum autem esse videtur, ejusmodi Leges a sapientissimis JC. tis Romanis inventas, & ab Imperatoribus Christianis latas, ac promulgatas condemnare, tanquam iniquas, & illicitas. Respondetur, etsi nonnulli DD. dicant, Jure Civili esse quidem permissas usuras, quia illud crimen non punit, ad evitande peccata majora, non tamen hoc jure esse approbatas tanquam licitas. Contrarium tamen satis aperte colligitur ex *ff. & C. de usuris*, ubi conceditur actio ad exigendas usuras, in quantitate a Lege concessa, & denegatur repetitio usurarum jam solutarum, & coguntur qui contraxerunt usuras solvere. Et quidem in *l. Eos 26. & 2. seqq. C. h. t.* permittitur usura centesima, hoc est, ut pro centum v. g. aureis mutuatis, singulis mensibus solvatur pars centesima, id est, unus aureus ultra sortem, & singulis annis 12. aurei: quamvis hujusmodi usura, quia erat admodum gravis, solum permittebatur in pecunia trajectitia, hoc est, quæ mutuo dabatur mercatori trajectitio, sive acturo cum pecunia trans mare, cum periculo creditoris, sive mutuantis, si navis pereat, *cit. l. Eos, §. 1. ff. de nautico fœnore.* Aliis vero mercatoribus, sive negotiatoribus concedebantur usuræ besses, hoc est, pro centum octo aurei, singulis annis: illustribus vero personis usuræ trientes, id est, quatuor aurei, singulis annis, pro centum. Reliquis vero concedebatur accipere usuras semisses, id est, sex aureos pro centum, quolibet anno, ut constat ex *cit. l. Eos, §. 1.* At vero usuræ usurarum erant prohibitæ, ita ut nunquam liceret, quotannis, usuras exigere ex lucro per usuras accepto, sed tantum ex ipso capitali mutuato, neque possent cedere, vel accenseri sorti capitali, & ex eo per usuras aucto usuras exigere, *l. Placuit 28. ff. h. t. & l. ult. C. eod.*

Verum omnes istæ Leges Civiles permittentes, & approbantes usuras contra Jus divinum, & naturale, correctæ, & abrogatæ sunt per Jus Canonicum, ut constat ex *Clem. un. h. t.* cui omnes Principes, & Magistratus Christianos obedire oportet, cum usuræ contineant peccatum: Summus autem Pontifex plenam habet potestatem, etiam super Laicos, in iis, quæ salutem animarum, finemque supernaturalem concernunt, *Covarr. l. 3. resol. c. 8. n. 6. Azor. p. 3. l. 5. cit. c. 2. q. 3. Molin. cit. dis. 304. n. 17.*

XI. Objicitur tertio, volenti, & consentienti non fit injuria, nec dolus, *l. In donationis 34. C. de transact.* & similibus: at quando ex pacto promittuntur usuræ, id fit a volente, & consentiente, quia pactum est duorum, vel plurium in idem placitum, seu consensus, *lib. 1. ff. de pact.* & contractus sunt ab initio voluntatis; ergo illi, qui solvit usuras promissas, nulla fit injuria, adeoque recipiens non tenetur illas restituere. Resp. ei, qui omnino libere consentit, nulla fit injuria, nec dolus, ideoque si mutuatarius ex mera liberalitate, & gratitudine pro beneficio accepto aliquid ultra sortem dat, mutuans nihil tenetur restituere. At volenti, & consentienti non simpliciter, & cum plena libertate, sed coacte, & invite fit injuria, si ab eo accipiatur, & non adsit alius titulus, ex quo id debeatur: sicut in proposito, dans usuras, non est simpliciter volens, sed necessitate coactus eas solvit, quia creditor, sine usura mutuum dare non vult, adeoque voluntate mixta involuntario solvit, & in dubio semper præsumitur debitor invitus solvere, cum nemo præsumitur sponte jactare suum, *l. Cum de indebito 25. de probat. Molin. cit. dis. 304. n. 11. Gregor. Tholosan. lib. 2. de usuris cap. 3. n. 8.*

Deinde hic non consideratur voluntas, & consensus solventis usuras, sed potius transgressio legis Divinæ, & naturalis, quæ prohibet usuras, ideoque promissio de solvendis usuris contra legem prohibentem facta est nulla, *l. Non dubium 5. C. de legib.* seu inefficax, quia usuræ solutæ, tanquam indebitæ, condici & repeti possunt, & dum lex prohibet usuras, prohibet etiam eas recipi a sponte solvente, quia is, qui solvit, non peccat, sed qui recipit usuras, de quo infra. Sicut ergo adulter non excusatur, si dicat, se cum consensu mulieris adulterasse: ita neque usurarius dicendo se, cum consensu mutuatarii, accepisse usuras, quia nihilominus sit violatio legis divinæ & offensa Dei, *Thol. c. l.*

XII. Objicitur quarto, licitum est pro usu vasorum aureorum, & argenteorum quippiam accipere, & lucrum ex usu eorum capere, nam & locari possunt, ergo etiam licitum est pro ipsis nummis aureis, & argenteis mutuatis aliquid exigere, & accipere, quia quoad substantiam non differunt nummi, & vasa. Resp. multum interest inter pecuniam signatam, & mutuatam, & vasa mutuata, quia pecunia utendo consumitur, non item vasa, quamvis argentea, sed post usum remanent, & restitui possunt in eadem specie, sive individuo. Et pecunia cum certam æstimationem habeat, *l. 3. ff. de in litem jurando:* non cadit in eam singularis affectio, nec debet in eadem specie, vel individuo reddi, sed in eadem quantitate: nisi & nummi tantum ad utendum dentur, sine consumptione, ut quia ex illis utilitas, vel voluptas percipi potest, salvis corporibus, tunc enim, dominium nummorum non transfertur in accipientem, sed solum usus conceditur, pro quo aliquid accipi potest: & usus talis est separatus a dominio, & reddi debent nummi in individuo. Itaque non principalis usus pecuniæ, sed secundarius potest vendi, & locari, remanente eodem corpore pecuniæ in individuo. *Tholos. citato loco numer. 7.*

XIII. Objicitur quinto. Ea, quæ purificantur in effectu, debent etiam purificari in juris dispositione, *lib. A Titio. 108. ff. de V. O. l. Illud 32. ff. Ad leg. Aquil.* Sed pecunia,

& ope-

& opera hominis in effectu æquiparantur, *lib. Societatis 5. §. 1. ff. Pro socio*, ergo simile jus statuendum est in utraque: sicut ergo potest quis exigere, & participare lucrum pro opera sua, ita & pro pecunia sua. Sed negatur consequentia, quia opera hominis potest fructificare, seu fructum, & lucrum producere: non item pecunia, quæ ex se est sterilis, & sine opera hominis, non est natura apta ad fructificandum, sive lucrum producendum, *Tholos. citato loco numero 13.*

§. III.

An usuræ licite possint exigi, & accipi, ob favorem causæ piæ, vel aliud opus bonum saltem dispensative?

XIV. Respondetur negative, prout sumitur ex *c. Super eo 4. h. t.* Nam cum Episcopus Panormitanus quæsivisset, „ex Papa Alexandro III. an possit per dispensationem pe„cunia recipi ad usuram, ut per illam pauperes, qui in „Saracenorum captivitate detinentur, possint liberari? Res„pondet Papa, cum usurarum crimen, utroque Testamen„to (Vetere & Novo) condemnetur, super hoc dispensa„tionem aliquam fieri non posse: quia cum scriptura sacra „prohibeat pro alterius vita mentiri, multo magis est quis „prohibendus, ne etiam pro redimenda vita captivi, usu„rarum crimine involvatur.

XV. Notandum primo, non potest, ne quidem prætextu redimendi captivos, vel alendi pauperes, permitti facultas dandi pecunias ad usuras, nempe ut illa pecunia usuraria a fœnerante redimantur captivi, vel ut aliud pium opus fiat, prout sumitur ex hoc cap. Ratio est, tum quia nulla dispensatio fieri potest in eo, quod utroque Testamento, antiquo & novo, est prohibitum, sicut sunt prohibitæ usuræ, tum quia mala non sunt facienda, ut eveniant bona, ad *Rom. 3. Gl. hic V. Dispensationem*, nec sunt faciendæ eleemosynæ de fœnore, & usuris, *c. Non est putanda 27. caus. 1. q. 1. & c. 1. caus. 14. q. 5.* nec auferendum est aliquid divitibus, ut detur pauperibus, *c. Forte 3. cit. caus. & q.* tum quia non licet pro vita alterius servanda mentiri, *c. Ne quis 14. c. Si quis 27. caus. 22. q. 2.* ergo multo minus licet usuras exercere, ob utilitatem proximi, quia hoc multo gravius est peccatum, quam mendacium, *cit. c. Super eo, Tholos. l. 2. de usur. c. 8. n. 16. & 2. seqq.*

Notandum secundo, etsi plures Interpretes *cit. c. Super eo*, sic intelligant, quod in eo prohibeatur, non solum exercere usuras, sive pecuniam dare, seu mutuare sub usuris, sed etiam solvere, vel promittere usuras, ita ut nec ad redimendos captivos, liceat pecuniam mutuam accipere, promittendo, vel utendo usuris, quia si non reperirentur, qui acciperent pecuniam sub usuris, nullum peccatum usuræ committeretur, ergo accipientes dant causam, ut usuræ exerceantur, & per consequens etiam peccant, quia involvuntur usurarum crimine, ut dicitur in fine hujus c. nam qui causam damni dat, damnum dedisse videtur. Verumtamen etsi mutuare pecuniam sub usuris semper sit peccatum, & illicitum, etiam sub prætextu operis boni, & illicitum etiam sit inducere aliquem ad mutuandum sub usuris, qui alias non dedisset pecuniam ad usuras, quia talis causam daret delicto, quomodo intelligi debet hoc *cap. Super eo*, est tamen licitum petere mutuum, & accipere sub usuris ab eo, qui jam determinatus, & paratus est non mutuare, nisi sub usuris, cum tamen, si vellet, posset licite, & sine usuris dare; modo justa causa petendi adsit, videlicet necessitas, vel utilitas petentis mutuum, vel etiam ut alteri egenti succurrat; adeoque licitum est usuras accipere, non tantum pro opere necessario, sed etiam pro utili, & indifferente, quia hoc non est cooperari peccato usurarii, sed tantum illud permittere, & uti peccato ejus voluntario, ad consulendum propriæ, vel alienæ necessitati, & uti jure suo, ut docet *S. Thom. cit. q. 78. art. 4. Abb. hic n. 4. Azor. cit. l. 5. c. 17. q. 12.* & alii Theologi, & Canonistæ communiter. Idque confirmatur ex *c. Debitores 6. de jurejur.* Ubi qui juravit se soluturum usuras, tenetur adimplere juramentum, ergo solvere usuras non est peccatum, alias tale juramentum esset illicitum, neque servandum, *c. Si vero 8. eodem.*

XVI. Notandum tertio, non potest Imperator, vel alius Princeps supremus per Leges Civiles, vel alias permittendo, usuras facere licitas, ita ut licite, & sine peccato exigi, vel accipi possint, quia Princeps secularis non potest tollere leges divinas aut Canonicas, seu Pontificias, maxime in his, quæ continent peccatum, *c. 1. & seqq. dist. 10. c. Inferior. 4. de major. & obed.* quamvis in ea quantitate, in qua tolerantur usuræ, secundum Leges Civiles, non possit puniri usurarius, quia usuras potest Imperator aut Princeps permittere, remittendo pœnam, sive non puniendo: non autem potest præcipere, ut usuræ fiant, vel ad eas auxilium præstare, *Tholos. l. 2. de usur. c. 8. n. 1. & 2.* Immo nec S. Pontifex potest dispensando facere licitas usuras, ut colligitur ex *cit. c. Super eo* ibi: *super hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus*, quia Papa non potest dispensare contra prohibitionem Juris Divini, & naturalis in his, quæ secundum se, & ex objecto suo mala sunt, & peccatum continent contra legem Divinam, & naturalem. *Tholos. c. l. n. 2. & 6. Molin. cit. disp. 304. n. 19.*

XVII. Hinc infertur, Principes Christianos, & Potestates publicas graviter peccare, si auctoritate sua concedant, vel etiam præcipiant, ut Christiani, qui mutuo acceperunt pecunias a Judæis vel aliis infidelibus jurisdictioni suæ subjectis, usuras solvant: vel etiam leges, & statuta condant, quibus jubentur Judæis solvere usuras, quas se soluturos promiserunt: qui cum usuræ Jure naturali ac Divino sunt prohibitæ, cedantque in Respubl. & membrorum ejus detrimentum, non solum graviter peccant, qui usuras exigunt, & accipiunt, sed etiam illi, qui consentiunt in peccatum eorum, qui eas inique exigunt, vel illas auctoritative approbant, vel qui alio modo cooperantur cum eis in usuris exigendis, vel accipiendis. Nihilominus tamen permittere usuras impune exerceri a Judæis, vel aliis infidelibus, vel etiam fidelibus, & exercentes usuras non punire, ad cavenda majora mala, & scandala, quæ orirentur, si Princeps, vel Potestas publica eas, in raro aliquo eventu, impedire tentaret, non est peccatum, sed licitum, quia id non est directe consentire in peccatum usuræ, vel illud approbare, sed permittere ad vitanda majora mala, vel ob majus aliquod publicum bonum: sicut etiam permittuntur meretrices in Republ. & tolerari possunt hæretici in particulari aliquo eventu, & spectacula ac ludi publici, in quibus peccata quædam committi solent, *Azor. p. 1. lib. 8. c. 22. q. 13. Molin. c. l.* Limitari autem hoc debet, modo Principes, vel Magistratus non dent licentiam Judæis exercendi usuras, cum obligatione, seu pacto ipsis solvendi magna tributa, quo fit, ut usurarii usuras augere cogantur, & pauperes magis exhauriantur, *Less. l. 2. c. 20. n. 179. Laym. cit. cap. 16. n. 7. concl. 2.* An autem universaliter illicitum sit subditos cogere ad solvendas usuras, infra examinabitur.

§. IV.

Utrum dominium usurarum transferatur in usurarium?

XVIII. Quæritur primo, an usurarius acquirat dominium usurarum, id est, earum rerum, quas accepit? In qua re certum est primo, si mutuatarius non habeat voluntatem transferendi dominium in usurarium, quia scit se non esse obligatum ad solvendum usuras, sed solum vult pecunias illas dare exterius, propter fidem datam, non transferri dominium, ob defectum voluntatis illud transferendi, jure enim suo utitur, nec obligatur transferre dominium, sed potius jus habet repetendi, quod dedit, ut notat *Cardin. Lugo tom. 2. de justit. disp. 25. sect. 11. num. 104.* Certum est secundo, si per usuram acceptæ consistant in numero, pondere vel mensura, ut pecunia, frumentum vel vinum, & permiscentur cum rebus ejusdem generis, sive similibus usurarii juste acquisitis, ita ut non possint amplius ab eis separari, vel discerni, tunc earum dominium est translatum in usurarium, quia modus acquirendi dominium est per admixtionem rei cum alia ejusdem generis, ut constat ex §. *Si duorum Instit. de rer. divis. & l. Si alicui 78. ff. de solution.* ut si fur vinum, vel frumentum ablatum misceat cum suo, vel nummos argenteos cum suis, *Azor. p. 3. Instit. l. 5. de usura c. 11. §. pen. Less. cit. c. 20. dub. 18. n. 156.* Ubi *n. 157.* addit, quod quamdiu acervus, sive cumulus ille pecuniæ extat, & aliquo modo idem permanet, sive apud usurarium, sive apud alium, potest is, cujus res, sine suo consensu, cum rebus alterius permixtæ sunt, illum cumulum pro parte vindicare, juxta *l. Marcellus 3. §. ult. ff. de rei vindic.* quia habet jus reale in illo, ita ut ante omnes alios, ei ex eodem satisfieri debeat: imo potest occulte ex eo tantum accipere, quantum scit e re sua ibi permixtum esse.

XIX. His suppositis, prima sententia fere communior DD. est, non acquiri usurario dominium usurarum, sive res sint usu consumptibiles, sive non, & sive sint res mobiles, quæ servando servari possunt, sive immobiles, quam tenet *Azor. cit. c. 11. §. ult.* quamvis etiam contrariam probabilem esse dicat, *Molin. tr. 2. disp. 326. n. 7. Covarr. lib. 3. resol. c. 3. num. 6. Silvest. V. Usura q. 6. 1. Less. cit. c. 20. dub. 18. n. 78. Laym. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 7. post S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 3. in corp.*

Probatur hæc sententia primo, quia nuda traditione non transfertur dominium, nisi præcedat venditio, vel alia justa causa accipiendi; *l. Nunquam 31. ff. de acquir. rer. domin.* Sed hic nulla præcedit justa causa, sive justus titulus. Secundo quia usurarius tenetur omnes fructus rei per usuram acceptæ, si fructifera est, restituere: si autem dominium haberet, faceret fructus suos, & non teneretur, nisi ad fructus, quos mutuatarius percepturus fuisset, restituendos. Tertio non minus requiritur ad transferendum jus, quod habet ad illam, sed hoc non intendit transferre mutuatarius, quod adhuc retinet, ergo multo minus dominium, quod majus est, quam jus ad rem. Porro voluntas mutuatarii transferendi dominium in usurarium non censetur esse insufficiens, ob defectum voluntarii, cum sit absolute libera, sed quia per illam non intenditur, ut usuræ datæ absolute cedant in dominium usurarii, sed solum ut sint ipsius, quatenus ipsi debentur, non aliter, quia usura dans non voluit illas donare, sed dare, quantum justitiæ ratio permittit, nec plus a se abdicare, quam ex justitia debeat, *Less. citato loco num. 159. Zus. in comment. h. t. num. 23.*

XX. Secunda sententia affirmat, usurarium acquirere dominium rerum per usuram acquisitarum, sed revocabile, & inefficax, ita ut obligatus sit restituere, quicquid accepit, quia injuste, & per injuriam accepit, quam tenet *Navarr. in man. c. 17. n. 265. Lugo tom. 2. de Justit. disp. 25. sect. 11. n. 206.* & alii apud ipsum. Ratio præcipua est, quia adest, ex parte solventis usuras, absoluta & efficax voluntas transferendi dominium, ut supponitur: solvit enim mutuatarius illas ex pacto, & conventione: & quamvis voluntas illa secundum quid sit involuntaria, quia necessitate coactus solvit, sine quibus non vult mutuans mutuare: tamen simpliciter est voluntaria, & libera, nam & hinc, quæ ob metum, etiam gravem injuste illatum, dantur, transeunt in dominium accipientis, licet cum obligatione restituendi.

Ad quod tamen respondent AA. primæ sententiæ, disparitatem esse, quia in metu adest titulus dandi, nam dans ex metu injuste incusso vere vult, vel gratis dare, quando metu coactus donat, vel dare ex titulo venditionis, vel alterius con-

contractus, qui validus est. At usurarius ideo non acquirit dominium, quia qui usuras solvit, non intendit donare ut constat, sed solvere ex debito, cum ergo nullum adsit debitum, nihil agitur, quia nec accipit ex dono, cum desit animus donandi, nec ex debito, quia nullum adest debitum. Verum non apparet, si metum injustum passus transfert valide dominium, cur non etiam transferat mutuatarius, cum in utroque casu accipiens non habeat justum titulum ad accipiendum.

XXI. Quæritur secundo, an usurarius habeat dominium earum rerum, quas ex pecunia, vel alia re usuraria acquisivit, ver. gr. si pecunia usuraria ad negotiationem exposita, aliquid lucratus est, vel emit, vel ludendo acquisivit. Item si per usuram acquisivit agrum, vel domum, vel equum, an dominium fructuum ex agro perceptorum acquirat, vel dominium pretii, quod ob domum, vel equum venditum accepit? Resp. primo, si res usuraria sit pecunia, tunc rerum, quas illa pecunia, sive negotiando, sive ludendo, sive emendo comparavit, sibi acquirit, postquam res illæ ei sunt traditæ, ideoque illas non tenetur restituere mutuatario, etsi debeat restituere pecuniam, quam per usuram accepit, & omne lucrum cessans, & damnum emergens mutuatario, de quo infra, ita docet, *S. Thom. 2. 2. quæst. 78. Silvest. V. Usura 6. qu. 3. dicto 3. Covarr. cit. cap. 3. nu. 6. Azor cit. l. 5. cap. 12. Molin. dis. 327. nu. 5. Less. cit. cap. 20. nu. 162.* & est communis sententia, Idque aperte colligitur ex *l. Qui alium 8. C. Si quis alteri, vel sibi &c.* Ratio est, quia hujusmodi lucra non sunt fructus pecuniæ, quæ ex se sterilis est, sed proveniunt ex propria industria, & diligentia usurarii, ideoque ipsi acquiruntur. Sic depositarius, quod emit ex pecunia apud se deposita, sibi acquirit, *l. Si ex ea 6. C. rei vindic:* sic etiam si fur aliquid ex pecunia furtiva acquirat, sibi acquirit, quia quod ex re furtiva acquiritur, furtivum non est, *l. Qui vas 48. in fine ff. de furtis*. Item si uxor ex pecunia viri defuncti pertinente ad filium aliquid emat, suo proprio nomine, sibi acquirit, *cit. loco 1. C. Si quis alteri*. Similiter si quis surripiat artifici instrumenta artis, & sua industria ac labore iis aliquid lucretur, sibi acquirit, non artifici, licet omnes isti teneantur restituere pecuniam alienam acceptam, & omne lucrum cessans, & damnum emergens.

Dices, talis contractus est involuntarius, ex parte emptoris. Si enim sciret rem, quæ ipsi venditur, esse usurariam, & alienam, vel saltem alteri restituendam, nollet emere, ergo est irritus. Sed respondetur, eum quidem esse aliquo modo involuntarium, & secundum quid, cum ex errore, & ignorantia procedat, quia tamen hic error non est circa substantiam rei, sed circa conditionem quandam extrinsecam, & accidentalem, non est, ipso jure, talis contractus irritus, etsi possit emptor, postquam scit, contractum rescindere, & pretium repetere, *Less. cit. loc. num. 162.*

XXII. Respond. secundo, si res usuraria sit fructifera, tunc usurarius non acquirit dominium fructuum inde perceptorum, secundum primam sententiam supra traditam, quia cum non acquirat dominium rei usurariæ, ergo nec fructuum ex illa re, quippe aliena, perceptorum: at vero juxta secundam sententiam, cum acquirat dominium rei usurariæ, consequenter acquirit etiam dominium fructuum ex re propria perceptorum, quamvis in foro conscientiæ, ipsam rem usurariam, una cum fructibus perceptis, restituere teneatur, *Azor cit. cap. 12.*

XXIII. Respond. tertio, si usurarius res per usuram acquisitas vendat, licet non transferat earum dominium in emptorem, secundum illam sententiam, quæ negat, usurarium acquirere dominium rei usurariæ, ut colligitur ex *leg. Empto 12. §. Et imprimis: ff. de action. empt.* acquirit tamen dominium pretii, quia pretium rei furtivæ non est furtivum, *cit. leg. Qui vas ff. de furtis*, ergo nec pretium rei usurariæ est usurarium: modo tamen emptor, bona fide, res illas emerit, nesciens esse alienas, alioquin si scivit, contractus est irritus, ideoque tunc nec usurarius acquirit dominium pretii, ut patet ex *leg. Si in emptione, 34. ff. de contrah. empt. Lessius cit. loc. nu. 137. & seq.* Porro si res usuraria vendita ab emptore evincatur, tenetur foro conscientiæ usurarius totum pretium restituere emptori, a quo res est per evictionem exturta, sicut & pretium fructuum rei usurariæ, si illi per evictionem sit emptori adempti, *Azor cit. cap. 12.*

Objicitur primo, si radix est infecta, ergo & rami, ergo etiam quicquid acquiritur ex re usuraria est usurarium, & restituendum. Respond. lucra parta ex pecunia, vel re usuraria non sunt veluti rami ipsius pecuniæ, quia non oriuntur ex ea, sed ex industria usurarii.

Objicitur secundo, nullus debet ex iniquitate sua referre commodum, ergo nec usurarius ex re usuraria. Respond. non referre lucrum ex usura per se, sed ex propria sua industria, quamvis interveniente usura: neque iniquum, ut quis interdum ex actu aliquo pravo, & illicito lucrum temporale consequatur, ut patet in actu meretricio.

Objicitur tertio, res empta pecunia usuraria, succedit loco pecuniæ, seu pretii. Respond. id procedere in hæreditate, fideicommisso, & dote, non autem generaliter in aliis rebus quibuscunque, *Azor cit. cap. 12. in fine Molin. cit. dis. 327. num. ult.*

SECTIO II.

De pactis, tum illicitis & usurariis, quæ contractui mutui adjici nequeunt, tum licitis, quæ apponi possunt, absque usura.

§. I.

De pactis; ob quæ contractui mutui adjecta, is efficitur usurarius.

XXIV. Regula generalis, & communiter recepta est, quod per omne pactum, seu conventionem, per quam præter sortem, adhuc propter id, quod mutuo intrinsecum, & proprium est, imponitur mutuatario aliud gravamen, seu onus quodcunque, sive nova obligatio ex justitia, ad quam alias non tenebatur, redditur contractus mutui usurarius. Cujus ratio est, quia quando mutuatarius tantundem reddit, quantum accepit a mutuante, tum totum id, quod mutuans dedit, est compensatum ad æqualitatem, ergo quicquid amplius exigitur, vel imponitur mutuatario supra sortem datam, injuste exigitur, & imponitur, *Card. Lugo tom. 2. de justitia dis. 25. sec. 5. nu. 36.* & alii. Ex qua regula plures quæstiones hic sunt breviter decidendæ.

XXV. Quæritur primo, utrum usurarium sit, ratione carentiæ pecuniæ, sive pro obligatione non repetendi mutuum, ante certum tempus v. g. ad annum, aliquid ultra sortem accipere, & de eo pacisci. Resp. affirmative, *Molin. tract. 2. de justit. dis. 308. num. 10. & 11. Less. l. 2. c. 20. dub. 14. num. 127. Laym. l. 3. Theol. mor. tract. 4. c. 16. n. 8. Lugo cit. dis. sec. 3. n. 17. & seqq.* Probatur primo, quia obligatio carendi pecunia, & non repetendi mutuum ad tempus est intrinseca, & essentialis mutuo, sicut ergo non potest, sine usura, aliquid accipi pro mutuo, cum debeat esse gratuitum; ita neque pro obligatione ad non repetendum illud, sive ad longius, sive ad brevius tempus, omne enim mutuum affert secum obligationem non repetendi illud per aliquod tempus, alioquin esset merum precarium: ergo sicut mutuo dato ad mensem v. g. intrinseca est obligatio non repetendi intra mensem: ita & mutuo dato ad annum vel etiam ad longius tempus, est intrinseca obligatio non repetendi, intra illud tempus, cum nihil aliud sit, quam mutuum prorogatum, seu extensio gratuiti beneficii ad longius tempus. Probatur secundo, quia mutuum, sive ad brevius, sive ad longius tempus sit concessum, sufficienter, & ad æqualitatem compensatur, si reddatur tantundem, ac mutuo datum est; si enim mutuans centum aureos, privavit se facultate negotiandi, & lucrandi cum illis centum, & mutuatarius postea reddat centum aureos, cum facultate negotiandi, & lucrandi cum illis, redditur illi omnino æquale, ita ut nihil amplius restet ex obligatione solvendum: sicut enim pecunia reddita æquivalet pecuniæ mutuo datæ: ita & facultas negotiandi, & lucrandi cum illa pecunia, æquivalet facultati illi, qua se mutuans prius privavit, *Lugo c. l. num. 21.* Simile est in venditione, in qua obligatio carendi re vendita non est peculiari aliquo pretio æstimabilis.

Dices, qui mutuo dedit v. g. pecuniam, potest illam repetere, quando voluerit, modo non statim repetat, quia tunc frustra mutuasset, si ergo se obliget, quod intra annum nolit repetere, poterit pro tali obligatione, quippe quæ pretio æstimabilis est, aliquid accipere. Resp. *neg. conseq.* qui enim mutuum dat ad certum ac determinatum tempus, v. g. ad annum, non imponit sibi obligationem aliquam, sed solum ex sua liberalitate beneficium mutui extendit ad annum: sicut qui rem suam alteri donat ac tradit, nullam super se obligationem inducit, sed solum se abdicat potestate ea re deinceps utendi: ita nec mutuans, nisi quod non possit interea uti pecunia mutuo data: quod illi sufficienter, & ad æqualitatem compensatur a mutuatario, dum is reddit pecuniam æqualis bonitatis, & quantitatis ac valoris, cum libera facultate ea utendi pro libitu in perpetuum: & cum obligatio ista non repetendi mutuum datum ad annum, sit intrinseca, & essentialis mutuo, supra dictum, non potest pretium accipi, quin accipiatur pro ipso mutuo ultra sortem, quæ est manifesta usura. Accedit, quod in mutui datione transfertur dominium rei datæ in mutuatarium, ideoque post perfectum contractum mutui, nulla obligatio consurgit, ex parte mutuantis, sed solum ex parte mutuatarii, qui obligatur ad restituendum suo tempore, quantum accepit, *Molin. cit. dis. 138. n. ult. Laym. cit. c. 16. n. 7. in object. 4.*

Porro quia obligatio, quam quis in se suscipit, mutuandi alteri, quandocunque petierit, est pretio æstimabilis, ideo nummularii licite, & sine usura possunt mercedem accipere pro hujusmodi obligatione mutuandi quibuscunque qui mutuum petunt, præstita debita cautione de restituendo mutuo accepto, *Molin. c. l. n. ult. Laym. cit. loc. num. 7. in fine.*

XXVI. Quæritur secundo, an usurarium sit, si quis alterum ex pacto, vi mutui, obliget, ut is vicissim ei mutuet? Resp. affirmative, ut docet *S. Thom. 2. 2. qu. 78. art. 2. ad 4.* Ubi ait, *licet simul mutuanti unum aliquod aliud mutuum recipere: non autem licet eum obligare ad mutuum imposterum faciendum Molin. cit. dis. 308. num. 3. Silvest. V. Usura 1. qu. 2. & alii.*

Ubi notandum, usura est, si quis mutuet pecuniam alicui ea lege, & pacto, ut mutuatarius vicissim obligatus sit ex justitia mutuo dare, tunc enim supra sortem suo tempore reddendam, imponitur mutuatario onus, seu gravamen pretio æstimabile, quod est usurarium. Idemque est de pacto, ut mutuatarius vicissim teneatur mutuatori prædium justo pretio vendere, vel elocare, molendinum, vel taber-

tabernas suas frequentare &c. Verum tali casu mutuator ad aliud non tenetur, quam ut obligationem illam, seu gravamen mutuatario impositum remittat, ita ut liberum ei sit solum ex gratitudine tale beneficium præstare, si velit: quod si gravamen mutuatario impositum jam actu sit præstitum, tenetur mutuans ipsi gravato restituere, quantum ejus interest, sive quanti, prudentis arbitrio, gravamen illud æstimari poterat, nisi in talem restitutionem remittat, *Laym. cit. c. 16. num. 3. dicto* 1. *Lugo cit. sec. 5. num.* 50.

Notandum secundo, si pro mutuo dato v. g. in pecunia, exigatur, ut mutuatarius in præsenti vicissim mutuum det, v. g. triticum, vel quippiam aliud, non tanquam pretium, sed tanquam mera conditio: cum qua, & sine qua mutuans non vult mutuare, nulla intervenit usura, ut si quis dicat, si vis a me mutuas pecunias obtinere, oportet te quoque mihi mutuare triticum, vel vinum, quia merito negatur ei beneficium mutui, quod petit, qui in præsenti non vult vicissim dare mutuum, quod ab eo petitur, ostendit enim se esse ingratum, & indignum hoc beneficio, *Molin. citat. dis.* 308. *num.* 7. *Laym. c. l. num.* 3. *dicto* 2. *Lugo citat. sec.* 5. *num.* 52.

Notandum tertio, non est licitum exigere obligationem mutui in futurum, ut detur mutuum in præsenti, quia tunc exigitur civilis obligatio ad vicissim mutuandum, quæ est pretio æstimabilis, cum tamen pro actu mutuandi non liceat talem obligationem ultra sortem exigere. At vero quando pro mutuo aliud mutuum in præsenti exigitur, obligatio pretio æstimabilis, ultra sortem, sed solum exigitur mutuum, pro quo mutuans nihil potest ultra sortem exigere, *Molin. c. l. num.* 9.

Notandum quarto, non est illicitum contractui mutui in futurum celebrando apponere quasdam obligationes, seu onera accidentaria vicissim præstanda, modo ea utrinque sint æqualia, ut obligo me ad mutuandum tibi pecunias, si vicissim te obliges ad mutuandum mihi triticum, quia licet pro ipso actu mutuandi non possit exigi obligatio reddendi aliquid, ultra sortem: pro obligatione mutuandi tamen in futurum suscepta, quæ & ipsa pretio æstimabilis est, licitum est vicissim exigere talem obligationem, quia est æqualis contractus utrinque, & onerum paritas, prout requiritur, ut justa sit conventio, *Molin. cit. dis.* 308. *num.* 7. *in fine*, *Less. cit. cap.* 20. *num.* 62. *Laym. cit. cap.* 16. *num.* 3. *dicto* 3.

XXVII. Quæritur tertio, an usurarium sit mutuare cum pacto, ut mutuatarius ipsi mutuanti, vel alteri officium publicum, vel beneficium conferat, vel opera sua obtineat? Resp. esse pactum usurarium, si non ex amicitia, aut gratitudine, sed ex obligatione justitiæ promittatur officium publicum mutuanti, quia tunc exigitur aliquid, ratione mutui, ultra sortem, tanquam ex justitia debitum, præsertim si mutuatarius potuisset illud officium vendere, vel sibi retinere, tunc enim imponitur magnum onus novum propter mutuum: imo etsi deberet conferre tale officium alicui, tamen per tale pactum privatus libertate conferendi illud alteri idoneo, cum vellet, quod est onus pretio æstimabile, *Molin. tr.* 2. *dis.* 320. *num. ult. Less. cit. cap.* 20. *dub.* 9. *num.* 62. & 63.

XXVIII. Similiter usurarium, & illicitum est, si quis mutuet cum pacto, ut conferatur sibi beneficium Ecclesiasticum, vel ut eligatur, aut præsentetur ad illud, sive præsenti, sive futuro tempore, quia supra sortem exigit obligationem justitiæ, per quam adimitur mutuatario libertas conferendi beneficium, cui voluerit, & alteri gratificandi; quæ est pretio æstimabilis, *Less. cit. c.* 20. *num.* 64. & est communis sententia apud Lugonem, *c. l. nu.* 45. præterquam quod beneficium includit etiam aliquid temporale, adeoque datur aliquid temporale pro mutuo, & quia ad pravitatem usuræ sufficit, quod mutuatario injuste imponat novum onus quodcunque illud sit, & si ultra sortem detur Corpus alicujus Sancti, est enim saltem peccatum contra justitiam, cum sine justo titulo imponatur talis obligatio mutuatario, sive appelletur usura, sive non. Imo tale pactum est etiam simoniacum, quia sive mutuum sit aliquid pretio æstimabile, sive non, saltem est aliquod bonum temporale, pro quo datur beneficium ex pacto, *Lugo c. l. & Less.*

XXIX. Quæritur quarto, an illicitum sit mutuare cum pacto, ut mutuatarius condonet injuriam ipsi a mutuante illatam? Resp. Non solum tale pactum est usurarium, si exigatur, ut ratione mutui ex justitia remittatur injuria mutuatario in bonis fortunæ illata, tunc enim mutuans lucraretur ultra sortem, quæ restituere debuisset, sed etiam si exigatur tanquam pretium pro mutuo, ut remittatur injuria illata mutuatario in honore, vel fama, vel corpore, *Molin. tr.* 2. *dis.* 307. *num.* 8. & 9. *Less. cit. c.* 20. *dub.* 7. *n.* 48. & *seqq. Lugo c. l. num.* 37. & 38. Ratio est, quia malitia usuræ consistit in eo, quod injuste, & sine titulo obligetur mutuatarius ad aliquid, ad quod vi mutui non tenetur, sive illud sit aliquid spirituale, sive temporale, sive pecunia, sive honor, & fama: nam quamvis pœna injuriæ non sit debita, ante judicis sententiam, tamen jus ad illam exigendam competit etiam ante sententiam: & tametsi honor, & fama non sunt bona pretio æstimabilia, sed bonum aliquod sublimius, quod superat omne bonum pecuniarium: tamen mutuatarius injuste, & sine titulo, iis privatur, & jus ad illam pœnam exigendam est pretio æstimabile, adeoque etiam remissio illius: quare si tanquam pretium mutui, sive in illius compensationem, tanquam ex justitia debita exigatur, & accipiatur, usura committitur, secus si libere, & ex gratuita benevolentia condonetur.

XXX. Quæritur quinto, an usura sit mutuare cum pacto, ut mutuatarius obligatus sit ad fidejubendum pro mutuante? Resp. affirmative, quia imponitur mutuatario onus novum supra sortem, *Molin. dis.* 319. *n.* 2. quod verum est, si obligatio fidejubendo petatur, ut pretium mutui, non ut conditio, ut si quis nolit mutuare ei, qui rogatus, ut fidejubeat pro se, id recusavit, hoc enim illicitum non est, *Molin. cit. l.* non tamen est usura, si quis exigat aliquid a debitore petente, ut pro se fidejussor existat, sive fidejussio sit periculosa, tum enim juste accipitur pretium pro ea, sive non sit, quia non accipitur pretium pro mutuo, sed pro obligatione solvendi pro debitore, quæ est obligatio diversa a mutuo, & solum mutuum virtuale. Quod si nullum omnino sit, periculum solvendi pro debitore, tunc exigere, vel accipere pretium pro fidejussione non potest esse usura, quia illud pretium, eo casu non accipitur pro mutuo, nec virtuali quidem: erit tamen injustum, ideoque restituendum debitori, quia fidejussio, quæ nullo modo est periculosa, nullo pretio, vel non nisi minimo æstimabilis est: quia tamen ordinarie fidejussio semper aliquod periculum continet, ideo semper pro illo potest aliquod pretium juste accipi, majus, vel minus, prout majus, vel minus est periculum, *Molin. c. l. num.* 2. *Lugo c. l. num.* 60. Porro plures adhuc casus particulares, in quibus usura committitur ratione mutui, videri possunt apud *Molin. tr.* 2. *dis.* 310. & *Lugo citat. dis.* 25. *sec.* 3.

§. II.

An mutuans aliquid ultra sortem, seu rem mutuo datam exigere, vel accipere possit, ratione damni emergentis?

XXXI. Præmittendum, duplex esse interesse, unum damni emergentis, alterum lucri cessantis, de quibus fit mentio in *l. Non utique* 3. *in fine. ff. de eo, quod certo loco* & *c. l. Si commissa* 13. *ff. rem ratam haberi. l. Cum Prætor* 82. *ff. de V. S.* ubi nomine damni etiam utilitas amissa, sive lucrum cessans continetur, *Gothofr. ibid. lit. B. l. unic. C. de sententiis*, quæ pro eo, quod interest, proferuntur, ubi *Gothofr. in fine* ait, id quod interest, non modo damnum perceptum, sed & lucrum interceptum persequitur. Interesse damni emergentis est, quando quis, ratione mutui, patitur damnum aliquod in rebus suis, quas habet, vel quæ ei debentur: idque rursum duplex est, vel intrinsecum, quod quis patitur in ipsa re mutuo data, ut si quis mutuo det, tempore veris, frumentum, quando plus valet, restituendum in autumno, quando minus valebit. Vel est damnum extrinsecum, sive aliunde proveniens, ut cum quis pecuniam, quam destinavit ad emendum frumentum, quo egebat ad familiæ suæ usum, & quod tum vili pretio emere poterat, det alteri mutuum, sed postea majore pretio emere cogatur: item si quis paratam habeat pecuniam ad fulciendam domum suam, quæ ruinam minatur, quam tamen alteri dat mutuo, unde factum, ut domus postea corruerit. Interesse vero lucri cessantis dicitur, quando quis propterea, quod mutuum dedit, lucrum amisit, quod alias sperare, vel habere poterat, ut si quis pecuniam, qua multum lucrari potuisset, si illam ad negotiandum dedisset, alteri roganti mutuo det, ideoque hoc lucrum ipsi abscedat, v. g. si mercator ex centum aureis, quibus lucrari facile poterat octoginta, eo lucro careat, quia eos mutuo dedit: jactura, sive carentia hujus lucri dicitur lucrum cessans, *Laym. cit. cap.* 16 *num.* 8. de priore Interesse damni emergentis hoc §. de posteriore vero §. seq. agemus.

XXXII. Assertio 1. Mutuans potest licite, & sine usura, aliquid ultra sortem, seu rem mutuo datam exigere, vel accipere, ratione damni emergentis, ut docet *S. Thom* 2. 2. *q.* 78. *art.* 2. *ad* 1. & est communis DD. sententia apud *Molin. tr.* 2. *dis.* 314. *num.* 7. & 8. Probatur, quia ejusmodi damnum emergens est pecunia æstimabile, neque æquitati consentaneum est, ut quis ob beneficium mutui, quo se ingratiam alterius usu pecuniæ suæ ad tempus privat, damnum reportet, ideoque pro competente compensatione illius damni potest mutuans licite, & absque labe usuræ, vel alterius injustitiæ, aliquid ultra sortem exigere, & accipere. Confirmatur, quia quisque potest se indemnem servare, nec tenetur alteri subvenire cum proprio, ac notabili suo damno, *Azor. p.* 3. *l.* 5. *de usuris*, *cap.* 4. *in princ.*

XXXIII. Assertio 2. Si mutuatarius fuit in mora solvendi, quia tempore præfixo non reddit mutuum, cum tamen posset, & inde damnum aliquod passus est mutuator, tenetur mutuatarius ad compensationem illius damni, etiamsi hoc in pactum non sit deductum, neque creditor interpellaverit eum de solvendo, quia ipsa dies interpellat pro homine, *Less. l.* 2. *c.* 20. *dub.* 10. *numer.* 69. Ratio est, quia omittendo solutionem, tempore constituto, est causa damni, ideoque tenetur ad illius compensationem. Excipiendum est, nisi debitor, sive mutuatarius, sine omni culpa sua, factus sit impotens ad solvendum, ut quia incendio res ejus perierunt, vel ob aliud infortunium in tantam paupertatem inciderit, ut non possit solvere, quin se conjiciat in extremam, vel gravem necessitatem, *Less. c. l. num.* 70. Quin imo potest, etiam licite, & absque usura, ab initio expressum pactum cum mutuatario inire de solvendo aliquid ultra sortem, ratione damni, si quod evenerit, sive indeterminate, sive etiam determinando certam aliquam quantitatem, etiamsi mutuatarius in mora solvendi non fuerit, *S. Thom. cit. q.* 78. *art.* 2. *ad* 1. *Less. c. l. num.* 72. *Lugo cit. dis.* 25. *sec.* 6. *num.* 72. V. g. si quis det mutuo 100. aureos, & certo prævideat, se accepturum damnum 10. aureorum, potest, sine peccato usuræ, pacisci sibi reddi a mutuatario 100. aureos, ratione damni emergentis. Ratio est, quia æquitas non patitur, ut quis ex beneficio mutui damnum reportet, ut supra dictum, ergo potest a mutuante hoc damnum æstimari, & pro eo compensatio peti per expres-

expressum pactum: sicut etiam in venditione venditor potest licite augere pretium rei, ultra ejus valorem, propter damnum, quod incurrit illam vendendo.

XXXIV. Porro ut hoc licite fiat, requiritur primo, ut mutuum revera sit causa damni, ita ut alias non eveniret, v. g. si domus alicujus indigeat reparatione, nec habeat aliis pecunias ad eam reparandam, nisi quas mutuo dedit Titio, tunc mutuum est causa damni: secus est, si alias pecunias habeat, quibus potest eam reparare, vel si amicus mutuanti statim offerat alias pecunias ad eam reparandam, tunc damnum ipsi non provenit ex mutuo, *Azor. cit. cap. 4. post princ. Less. c. l. num.* 73. Secundo requiritur, ut mutuans præmoneat mutuatarium de damno emergente, nam forte nollet cum tali onere mutuum accipere, *Less. c. l. & Lugo*, non tamen est necesse, expresse de damno illo emergente admonere mutuatarium, sed satis est pacisci de excessu aliquo pecuniæ dando supra sortem, etiamsi non exprimatur illam peti, propter damnum emergens, quia etsi mutuatarius ignoret causam exigendi, mutuans tamen non injuste accipit, cum subsit vera, & justa causa exigendi, & mutuatarius in illud onus seu excessum consenserit, *Less. c. l. num.* 74. Tutius tamen est, exprimere causam exigendi aliquid ultra sortem, nempe damnum emergens, tum ad vitandum scandalum, & periculum, ne aliquando de usura mutuans accusetur: tum ad assecurandum debitum, quia mutuatarius facilius renuet solvere mutuo acceptum, si putat illud esse usurarium: quamvis non teneatur mutuans ad restitutionem, si pactum fecit, sine expressione damni emergentis, quia regulariter mutuatarius non retardaretur a contractu mutui, etiamsi sciret justo titulo expressum supra sortem exigi, *Lugo c. l. num.* 74. Tertio quamvis mutuatarius ex contractu mutui tacite obligatus sit ad resarciendum damnum: quod emergit, sive obvenit mutuanti, ob moram mutuatarii in solvendo: tempore præfixo: si tamen damnum aliquod eveniat, ante terminum solutioni præfixum, adeoque sine mora mutuatarii, is ad resarciendum non tenetur, nisi id in pactum deductum fuerit, saltem de solvendo aliquid ultra sortem, alioquin sibi imputare debet mutuans, quod de eo non caverit, *Molin. citat. dis.* 314. *num.* 11. & 12. quod si mutuans cogatur ad mutuandum, potest postea exigere interesse damni emergentis, etiamsi in contractu mutui nihil de eo per pactum conventum fuerit, uti sumitur ex *l. Cum quidem* 17. §. *ff. h. titul.* & ex *reg. jur.* 86. *in* 6. damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare, *Lugo citat. loc. num.* 74.

XXXV. Notandum hic præterea primo, si mutuator neque damnum, neque periculum damni deduxit in pactum, non tenetur mutuatarius quidquam pro eo solvere, etiamsi postea inveniat, dummodo ipse non fuerit in mora solvendi, tunc enim non tenetur ratione culpæ, sed mutuans hoc ipso, quod de damno pactum non fecit, censetur illud in se recepisse: aliud est, si fuit in mora, tunc enim damnum evenit ex culpa ipsius, *Less. cit. dub.* 10. *num.* 77.

Notandum secundo, qui mutuum sub usuris accepit, potest alteri postea petenti a se mutuum, licite partem pecuniæ mutuo acceptæ ab alio vel etiam totam, sub eodem onere usurarum, mutuare, ut se indemnem servet, v. g. Titius mutuo accepit a Cajo centum aureos sub usuris: deinde Sejus petit a Titio mutuo etiam centum aureos, hoc casu poterit Titius illos centum aureos, vel partem illorum, v. g. 50. mutuare Sejo, hoc pacto, ut Sejus solvat Cajo, una cum sorte, usuras pro rata, quas Titius erat soluturus Cajo, dummodo secundum mutuum a Titio Sejo datum, sit vere causa damni emergentis, vel lucri cessantis Titio, quia hic ideo usuras solvit primo creditori Cajo, quia mutuavit Sejo, alioquin non soluturus, si non mutuasset Sejo, quia forte sortem, seu pecuniam debitam Cajo solvisset: vel quia Titius aliud damnum tali pretio dignum incurrit. Secus vero est, si Titius, propter secundum mutuum datum Sejo, nullum novum damnum incurrit, quia etiamsi non mutuasset Sejo, illas usuras, cum æquali, & non majore damno solvisset Cajo: tum enim non poterit Titius licite exigere a Sejo usuras, ideo præcise, ut se reddat indemnem ab usuris, ad quas solvendas se obligavit Cajo: sicut si quis emit aliquid carius, & supra pretium justum, non potest eandem rem eodem pretio majore, sive carius vendere alteri, ut se servet indemnem, *Azor. cit. c.* 4. *q.* 8. *Molin. cit. dis.* 314. *num.* 13. *& seqq. Less. cit. cap.* 20. *num.* 78. & clarius *Lugo cit. sec.* 6. *num.* 35.

§. III.

An, & quomodo in mutuo aliquid licite, & sine usura exigi, vel accipi possit ultra sortem, ratione lucri cessantis?

XXXVI. Assertio 1. Si quis per vim, vel metum, vel dolum injuste cogatur ad mutuandum, ideoque lucrum ei cesset, quia amittit occasionem lucrandi sua pecunia, qua volebat vel censum, vel domum, vel agrum frugiferum emere, vel negotiatione licita aliud lucrum quærere; tum mutuans potest exigere, & debet illi compensari lucrum illud cessans, etiamsi illud in pactum non fuerit deductum. Ratio est, quia qui tali modo invitus dat mutuum, injuste privatur lucro, adeoque damnum patitur, ergo is, qui causam talis damni injuste dedit, tenetur ad illius compensationem, etiamsi id in pactum non sit deductum: sicut si quis furetur mercatori pecuniam, quam paratam habebat ad negotiandum, non tantum illi tenetur restituere pecuniam ablatam, sed etiam lucrum, quo furando pecuniam, injuste eum privavit, *Molin. tr.* 2. *de just. dis.* 315. *n.* 1. *Less. cit. c.* 20. *num.* 79. *Lugo cit. dis.* 25. *sec.* 6. *num.* 86.

XXXVII. Assertio 2. Sed etsi quis sponte mutuum dedit, ad certum tamen terminum, quo reddendum sit, & mutuans ex eo, quod mutuatarius ad tempus præfixum non solvat, lucrum amittat, debet id mutuanti resarciri, ob moram debitoris, tametsi de eo explicitum pactum non interveniat, *Molin. cit. dis. num.* 5. & 6. *Less. citat. l. num.* 79. *Lugo citat. disput.* 25. *sec.* 6. *numer.* 86. Ratio est, quia eo ipso, quod terminus solutioni mutui præfigitur, vi taciti pacti, tenetur mutuatarius ad interesse, quo mutuans ob moram debitoris privatur: idque procedit, quamvis absque culpa mutuatarii, solutio mutui tunc non fiat, vel quia solvendo non fuit, vel ob aliam causam, quæ tamen ex parte mutuantis non proveniat, nisi mutuatarius ad extremam necessitatem, sine sua culpa, sit redactus, ut supra dictum *Molin. cit. l.*

XXXVIII. Assertio 3. Licitum est etiam sponte, sine coactione, vel præcepto Superioris, ab initio pacisci cum mutuatario, ut ultra sortem aliquid solvat, ratione lucri cessantis, quantum id prudentis arbitrio æstimabitur, *Azor. cit. l.* 5. *de usuris, c.* 5. *in princ. Molin. cit. dis.* 315. *num.* 18. *Less. c. l. num.* 80. & 81. *Lugo c. l. num.* 87. & alii DD. communiter, & est sententia in praxi usu recepta. Probatur primo, quia non minus lucrum ratione mutui cessans est pretio æstimabile, quam damnum emergens ex mutuo, quia si quis paratam habeat pecuniam certam ad negotiandum, ex qua probabiliter sperat se lucraturum intra annum, centum aureos, non minus, imo longe plus æstimabit lucrum illud in spe, quam jacturam, seu damnum minus, v. gr. XX. aureorum, quod in illa pecunia, cum æquali probabilitate, incurrere possit, ergo sicut licitum est pacisci cum mutuatario de damno illo emergente: ita etiam de lucro cessante, ratione mutui, cum carentia lucri damnum quoddam æstimetur. Secundo, quando quis invitus cogitur mutuare, vel ob moram debitoris in solvendo lucrum cessat, debet illi omne lucrum cessans resarciri, non ratione injuriæ solius, quia quando quis sine injuria, a principe ob bonum publicum compellitur ad mutuandum, nihilominus potest exigere, & accipere competentem satisfactionem supra sortem, ergo ipsum lucrum cessans, etiam seclusa injuria, est per se pretio æstimabile, & dignum compensatione, & de eo pacisci licet. Tertio, venditor potest, supra justum pretium, aliquid petere, quando res vendita ipsi plus valet, propter peculiare commodum, quod illi afferebat: atqui pecunia, quam v. g. mercator aliquis destinavit ad negotiationem, plus valet mutuanti, non quidem in se, sed ut subest industriæ mercatoris, & propter lucrum, quod ex illa sperat, ergo poterit aliquid supra sortem petere, ob jacturam, quam facit, lucri illius, in gratiam mutuatarii. Quarto, si quis petat ab operario, ut hodie a laborando cesset, eumque ad recreationem aliquam comitetur, potest is exigere pretium lucri cessantis, ob id quod operas suas hoc die aliis non locarit; ergo etiam negotiaturus potest exigere pretium per eo, quod in gratiam alterius a negotiatione cesset. Quinto, piscator potest licite vendere pisces, quos jactu retis se capturum sperat, *leg. Si jactum* 12. *ff. de action. empt.* ergo & mercator vendere poterit licite mutuatario interesse, quod sperat ex pecunia ad negotiandum destinata se lucraturum, & quo in gratiam ipsius se privat: est enim hic contractus innominatus, faciam, seu potius desistam ab hac mea negotiatione in commodum tuum, si mihi tantum, ut desistam, des. Non obstat, quod mutuum debeat dari gratis, ergo quando quis non tenetur mutuare, non potest quidquam accipere: nam mutuum debet gratis dari, quia pro ipso mutuo, secundum se spectato, nihil supra sortem exigi potest; bene tamen pro spe lucri, qua quis se privat, in gratiam mutuatarii, *Less. cit. cap.* 20. *num.* 82.

XXXIX. Cæterum plures conditiones requiruntur, ut pactum de exigendo lucro cessante a mutuatario, sit licitum, & non usurarium, prout videre est apud *Molin. tr.* 2. *dis.* 316. *Azor p.* 3. *l.* 5. *de usuris c.* 5. *not.* 2. *Less. cit. c.* 20. *dub.* 11. *num.* 48. *& seqq.* Prima est, ut mutuum vere sit causa lucri cessantis, hoc est, ideo lucrum mutuanti cesset, quia mutuo dat, nec aliunde illud lucrum compensetur. Ut si quis pecuniam destinatam ad negotiandum, vel emendum rem frugiferam, subtrahat illi destinationi, ut mutuet alteri, & ita amittat spem illius lucri.

Ubi notandum primo, si lucrum solum sit in spe, & potentia remota, quia nimirum pecunia, vel res alia, quæ mutuo datur, non erat adhuc ad negotiandum, vel lucrandum destinata, etsi destinari poterat, & forte postea destinaretur, nisi mutuo data fuisset, tum nullum censetur lucrum cessans, quia lucri adeo incerti, & remoti non habetur ratio, ut pro eo pretium licite accipi possit, *Molin. cit. dist. num.* 2.

Notandum secundo, si quis postquam destinavit pecuniam ad negotiandum, postea illam det mutuo alteri: sed occasione mutui dati, alii rationi lucrandi per artificium, vel aliam industriam, se impendat, ita ut totum lucrum negotiationis ipsi compensetur, is non potest quippiam, ratione lucri cessantis, exigere supra sortem, quia cum alia via tantundem lucretur, ut supponitur, non cessat illi ullum lucrum ex mutuo. Si tamen illud artificium, vel alia ratio lucrandi illi magis laboriosa foret, vel molesta, quam fuisset negotiatio, potest pro illo aliquam compensationem exigere a mutuatario, *Molin. c. l. n.* 3. *Less. c. l. n.* 85.

Notandum tertio, si quis certam pecuniæ summam destinavit ad negotiationem, aliam tamen habet, qua negotiari posset, sed sive ex justa causa non volt illam ad negotiandum, & lucrandum exponere, sed reservare ad familiæ sustentationem, vel alias necessitates: sive etiam sine justa causa: adhuc licite potest pro lucro illo cessante aliquid exigere, quia vere illi cessat lucrum ob mutuum, etiamsi ex avaritia, aut pusillanimitate nolit exponere illam pecuniam negotiationi: duplex enim tali casu lucrum illi cessat: unum ex pecunia, quam otiosam relinquit, & hoc lucrum

cessat

cessat ea negligentia ipsius domini: alterum vero cessat ex pecunia, quæ exponenda fuerat lucro, nisi mutuo illam dedisset, & pro hoc secundo lucro potest aliquid mutuans exigere, quo se privavit in commodum mutuatarii, *Molin. c. l. n. 5. Less. c. l. n. 87. Lugo cit. dis. 25. sec. 6. n. 90.*

XL. Secunda conditio requisita est, ut a mutuante non exigatur, vel accipiatur plus, nomine lucri cessantis, quam spectatis omnibus circumstantiis, arbitrio prudentum, illud valeat, & æstimetur: nam pluris valet, & æstimatur quod certum est, & præsens, quam quod futurum, & incertum: tanto enim minus valet lucrum in spe, quam si jam esset in re, quantum spes illa frustrari, minuique potest tale lucrum. Unde mutuans potest solum pacisci, ut supra sortem detur ei tantum, quantum valet spes lucri, deductis expensis, ut si centum aurei, quos mutuo dedit, si ad negotiationem applicasset, lucratus esset decem aureos, computatis tamen expensis trium aureorum, quos facere debuisset, tum nomine lucri cessantis, non nisi septem aureos petere potest, deductis scilicet expensis, alioquin si plus exigit, injustitiam committit, & restituere id debet, etsi hoc non esset proprie usura, quia non peteretur nomine mutui, sed amissionis lucri, cum pretio tamen excessivo, & injusto, *Molin. cit. dis. 316. nn. 6. Less. c. l. n. 96.*

XLI. Ubi notandum primo, dupliciter posse lucrum cessans in pactum deduci, primo indeterminate, ut mutuatarius tantum teneatur solvere pro interesse, quantum postea deprehendetur lucrum futurum fuisse, si pecunia mutuata non fuisset, deductis tamen expensis: ita ut si postea ex eventu constiterit, quod mutuans lucratus fuisset centum aureos, si ad negotiationem dedisset, totidem solvere debeat mutuatarius: si minus, minus: Idque sciri poterit ex eo, quantum alii mercatores in simili genere negotiationis hoc tempore lucrantur. Secundo, deduci potest in pactum determinate; & non ex eventu futuro, si exigatur, & promittatur a mutuatario ultra sortem aliquid determinatum pro spe lucri, qua se mutuans ob mutuum privat, sive lucrum postea fuerit majus, sive minus, vel etiam nullum, quia mutuans, cum mutuaret, spem illam lucri vendidit, quæ erat pretio æstimabilis, *Molin. c. l. n. 8. Less. c. l. n. 97.*

Notandum secundo, an in lucro cessante deducendi sint etiam labores, non conveniunt DD. nam aliqui distinguunt inter labores intrinsecos negotiationi, ut est actus vendendi, emendi &c. & hos non esse deducendos, quia sunt omnino necessarii, sine quibus nullum comparatur lucrum: sic operarius non laborans nullam mercedem acquirit: alii sunt extrinseci labores, sive antecedentes, sive comitantes, quales sunt ire ad nundinas, iter agere &c. & hos debere deduci, quia non sunt omnino necessarii, nisi ex suppositione *Azor cit. c. 5. q. 2.* Alii vero rectius distinguunt: si mutuans nolit laborem suum pecunia redimere, sed velit potius laborare, quam otiando aliquid amittere de lucro, quod sperabat, tum poterit totum lucrum cessans exigere a mutuatario, non detracto labore. Secus est, si mutuans velit laborem suum parte lucri redimere, tunc enim debet eam partem de lucro detrahere propter otium, *Less. cit. l. n. 98.*

XLII. Tertia conditio principaliter requisita ad justitiam lucri cessantis est, ut pretium sive interesse lucri cessantis non anticipate, sive non statim a mutuatario solvatur, tempore, quo mutuum traditur, sed postea, quando mutuum erit solvendum, *Molin. cit. dis. 316. numer. ult. Azor cit. cap. 5. quæst. 3. Less. cit. cap. 20. numer. 99. Lugo cit. sec. 6. numer. 99.* verb. grat. Titius mutuat Cajo aureos mille, cum eo pacto, ut Cajus ratione lucri cessantis, statim solvat Titio centum aureos, tunc si Titius solum det Cajo 900. aureos, & pro lucro cessante retineat sibi centum, manifestam usuram committit; nam perinde est, ac si mutuaret 900. aureos, ut postea sibi reddantur mille, quia re ipsa non mutuat, nisi 900. & mutuans tantundem exigit pro lucro cessante ex 900. aureis, quantum ex mille, quod aperte iniquum est: cum enim non cesset Titio lucrum, nisi ex 900. aureis, non est æquum, ut exigat compensationem lucri quasi ex mille, quia aureis 900. non debet correspondere tantum lucrum, quantum mille aureis, sed minus. Aliud est, si Titius mutuet Cajo mille aureos, cum pacto, ut ratione lucri cessantis, solvat Titio centum aureos, & is statim det Cajo mutuos integros mille aureos & vicissim ab eo statim recipiat aliam rem infrugiferam, ex qua nihil potest lucrari, quæ tamen æstimatur 100. aureis, de quibus inter eos convenit, ratione lucri cessantis. hoc enim est illicitum, quia ob id, quod res ita statim tradita sit mutuanti, non ideo lucrum ex mutuo ipsi cessans minus est, cum ex re tradita nihil lucretur; unde sequitur, si mutuanti anticipate, sive statim aliquid solvatur, ratione lucri cessantis, quod detrahitur ex ipsa summa pecuniæ mutuatæ, vel ex aliqua alia re fructifera, quæ interim, dum mutuum redditur, fructum, vel lucrum affert ipsi mutuanti, usuram committi, quia tunc mutuans pro mutuo tantum recipit, quantum dedit, & insuper supra sortem lucratur fructum ex re illata data, quod usurarium est, *Azor. cit. cap. 5. in fine.*

§. IV.

An ratione periculi, cui mutuum exponitur, licite possit aliquid ultra sortem exigi?

XLIII. Duo hic casus diversi sunt distinguendi. Primus est, quando res ipsa mutuata subjacet periculis, ut si quis mutuet pecuniam, vel aliam rem alteri per mare eam transvecturo, in quo communiter solent esse pericula: vel si quis mutuet pecuniam alicui transportaturo illam per terrestria itinera, & loca periculosa, quia obsessa a latronibus, & hostibus, & his casibus, mutuans in se suscipiat periculum rei mutuatæ, & pro eo periculo exigat aliquid ultra sortem. Secundus casus est, quando periculum mutui provenit ex parte mutuatarii, quia periculum est, & merito timeri potest, ne forte ad inopiam vergat, & cum postea deficiat facultas solvendi, vel quia solet esse fraudulentus aut malæ fidei debitor, ideoque probabile periculum sit, ne sine magnis expensis, vel gravibus molestiis, debitum ab ipso recuperari non possit, ideoque mutuans vult aliquid ultra sortem exigere in compensationem damni, vel molestiæ, quam probabiliter timet, subeundo tale periculum, *Azor parte 3. lib. 5. cap. 6. quæst. 1. Lugo cit. dis. 25. sec. 6. num. 76.*

XLIV. Assertio 1. Quoad priorem casum, qui facilior est, si mutuans aliquid ultra sortem exigat, propter periculum circa rem mutuatam, quod in se suscipit, & vere subest, idque in pactum deducat, talis contractus non est usurarius, sed licitus, ut ex communi docet, *Azor cit. c. 6. q. 1. Lugo c. l. n. 77.* Ratio est, quia in hoc casu, duo distincti actus fiunt: unus est contractus mutui, vi cujus, mutuans nihil exigit supra sortem, quia cum dominium rei mutuatæ, ea tradita, statim transeat in mutuatarium ideo hic obligatus est ad reddendam totam sortem, etiamsi res mutuata pereat, quia res domino suo perit, adeoque mutuatario, non mutuanti: alter contractus postea superadditur, nempe assecurationis, in quo mutuatarius timens, ne in itinere pecuniam, vel aliam rem, quam mutuo accepit, perdat, paciscitur, & convenit cum mutuante, ut illam toto illo tempore assecuret: & pro tali assecuratione vicissim promittat, se ipsi justum pretium ultra sortem soluturum, propter periculum rei alienæ, quod in se suscepit, & pretio æstimabile est. Sicut ergo tale pactum assecurationis licite fieri posset cum aliquo tertio, ita etiam cum ipso mutuante, qui non est amplius Dominus rei mutuatæ, adeoque periculum illius ad ipsum non spectat, nisi in pactum deducatur.

XLV. Assertio 2. In posteriori casu, qui difficilior est, probabilius est, si mutuum sit periculosum, propter conditionem mutuatarii, posse pro periculo sortis aliquid per pactum assecurationis exigi ultra sortem solvendum, sine usura, modo non exigatur tanquam conditio, sine qua mutuator non vult mutuare, sed mutuatarius, sua sponte, etsi ad invitationem mutuantis, tale pactum ineat, *Molin. tr. 2. dis. 318. n. 4. Silvest. V. Usura 1. quæst. 36. Less. cit. cap. 20. dub. 13. num. 111.* & alii contra *Navarr. & Tolet.* Idque probari potest primo, quia suscipere in se tale periculum est pretio æstimabile, ut si quis mutuet homini non satis sibi noto, decoctori, malæ fidei &c. ergo mutuans potest pro eo pretium exigere. Secundo potest quis aliquid supra sortem exigere, propter timorem, ne cogatur expensas in mutuo recuperando facere, etsi postea reddatur, sine expensis, ergo multo magis propter periculum ipsius sortis, quia justissimum est pro eo, quod pretio æstimabile est, pretium exigere. Tertio, qui locat equum alicui, potest, propter periculum, ne equus apud conductorem pereat fame, vel fuga, vel nimio labore, aliquid exigere ultra pretium locationis, etiamsi equus non pereat. Quarto qui vendit credito, ratione periculi, vel damni, quod subit, dilata solutione, potest aliquid ultra pretium rei venditæ exigere. Quinto debita periculosa minori pretio possunt ab alio emi, ut si sit debitor dubiæ fidei, ergo licitum est etiam in mutuo pro 90. certis exigere a mutuatario 100. periculosa, seu incerta. Sexto potest quis pro fidejussione pretium exigere, ratione periculi, quod subit solvendi debitum pro debitore principali, etiamsi postea nihil solvat, quia debitor totum solvit, ergo etiam pro periculo amittendi mutuum poterit aliquid accipi. Verum disparitas est quia fidejussor suscipit in se novam obligationem diversam a debito principali, eamque pretio æstimabilem: sicut ergo pro obligatione mutuandi potest pretium accipi, quippe quæ est obligatio distincta ab ipso mutuo: ita etiam pro obligatione solvendi pro debitore, ut ex supra dictis patet.

XLVI. Sed & alia argumenta non videntur omnino efficaciter probare intentum, quia non est eadem ratio de periculo in mutuo, & de aliis damnis emergentibus, ut notat *Lugo cit. sec. 6. 80.* nam obligatio ad solvendas expensas faciendas, & ad compensanda alia damna emergentia, sunt aliquid diversum ab ipso mutuo, ideoque non mirum, quod possit pro eo aliquid exigi, & accipi supra sortem. At vero periculum circa sortem, si postea integra reddatur, & sine aliis expensis recuperetur, nullum aliud damnum infert in bonis fortunæ. Cum ergo toti periculo circa sortem satisfiat ad æqualitatem, si reddatur sors, seu tota summa capitalis, consequenter non potest peti aliud quid ultra sortem, ob periculum sortis. Nihilominus tamen quamvis periculum illud sortis non sit damnum ita diversum a sorte, sicut alia damna pecuniaria, quæ ex mutuo emergere solent: est tamen tale periculum aliquod damnum a sorte diversum, quia licet debitum solvatur, sive mutuum postea reddatur: molestiam tamen aliquam attulit mutuanti illud periculum, & timor amittendi sortem, quæ cum sit pretio æstimabilis, poterit mutuans pro hac molestia causa mutui subeunda, aliquid supra sortem exigere, & accipere, modo pactum præcesserit, *Lugo cit. loco num. 8. & 82.*

XLVII. Verum hactenus dictis directe adversari videtur, *text. in c. Naviganti 19. & ult. in princ. h. t.* Ubi Papa Gregorius IX. ita rescribit: Naviganti, vel eunti ad nundinas „ certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo, quod su„ scipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus. Variæ sunt expositiones hujus textus, quas afferunt DD. primo, quod dispositio hujus cap. habeat locum in eo casu tantum, quando pretium periculi, quod in se suscipit creditor, vel mutuans,

est

est injustum, & excessivum, tunc enim accipitur ultra sortem id, quod justum pretium excedit, & quidem causa mutui, ideoque usura est. Secus est, si pretium periculi sit justum, & moderatum ac proportionatum tali periculo. Hæc autem expositio non congruit litteræ, quia hic dicitur, quod qui recipit aliquid ultra sortem, usurarius censendus sit, ergo usura committitur, si aliquid, quantumcunque modicum, ultra sortem exigatur in contractu mutui, quia dictio *aliquid* verificatur in qualibet minima re, *Abb. in tit. c. ult. n. 2. h. t.* Secundo alii putant, hunc textum solum procedere in eo casu, in quo probabiliter nullum subest periculum amittendi sortem, sed solum prætenditur a creditore, seu mutuante, ut sub hoc prætextu, & colore certo, lucretur pretium supra sortem conventum. Sed contra est, quia in hoc c. sermo est de illo, qui mutuat pecuniam naviganti, at navigantibus vere imminent maxima pericula, ut notat *Cov. l. 3. var. resol. c. 2. n. 5. §. Primum quidem.* Tertio alii dicunt in hoc c. esse sermonem de periculo, quod provenit ex parte mutuatarii impotentis ad solvendum, vel quia infidelis est, & promissis non stat, quod pro illo periculo nihil possit accipi supra sortem. Sed hoc est contra textum, quia ibi mutuans, non suscepit in se periculum mutui, sive sortis sibi solvendæ, sed exigit aliquid ultra sortem ob periculum rei, seu pecuniæ mutuatæ, quod in se suscepit per contractum assecurationis, *Lugo. c. l. n. 78. & 84.* Quarto alii dicunt, quod Pontifex solum intendit ibi damnare usuras centesimas sortis, pro singulis mensibus, quæ Jure Civili permittebantur in pecunia nautica, seu trajectitia ultra mare, ut intelligit *Less. cit. dub. 13. nu. 126.* Verum ibi fit mentio, non solum de navigantibus, sed etiam de euntibus ad nundinas. Quinto alii dicunt prohiberi ibi, si aliquid exigatur ultra sortem, ratione mutui tantum, vel ratione mutui, & periculi simul, nam tunc censetur mutuans velle consequi lucrum ex mutuo, non quidem immediate, sed mediante susceptione periculi, quod usurarium est. Non est autem usura, si aliquid exigat ratione solius periculi, ut pretium periculi, quia etiamsi non mutuaret, & periculum rei mutuatæ vellet in se suscipere, licite acciperet pretium, nec debet esse deterioris conditionis ex eo, quod alteri serviat mutando, *Sylvest. V. Usura 2. q. 35. Molin. tr. 2. disp. 318. n. ult.*

XLVIII. Porro præter allatas, sunt adhuc aliæ duæ expositiones probabiliores hujus cap. Prima est, reprobari ibi a Papa, tanquam usurarium, si mutuans per adjectum pactum cogat, sive astringat mutuatarium, ut ei pro periculo rei mutuatæ in se suscepto, aliquid ultra sortem det, alias non mutuaturus, hoc enim usurarium est, quia sicut non potest mutuatarius ex mutuo obligari ad vendendum, vel emendum, ita nec potest obligari ad ineundum cum mutuante contractum assecurationis, cum sit onus pretio æstimabile injuste superadditum mutuo: secus est, si libere id fiat, & mutuatarius sponte cum mutuante conveniat, & paciscatur de periculo pecuniæ mutuæ, in se recipiendo, certo in id pretio constituto, talis enim conventio non damnatur in *cit. c. ultim. hoc t. Azor. cit. l. 5. c. 6. q. 2. in fine, Less. cit. c. 20. num. 126. Lugo cit. l. num. 78.* & alii communiter.

Altera expositio est, quod Pontifex ibi solum declaret, hujusmodi contractum, & pactum assecurationis, in quo mutuans suscipit in se periculum rei mutuatæ, in foro externo, & quantum ad judicium publicum Ecclesiæ, præsumendum esse usurarium, quia ut plurimum creditores, sive mutuatores suscipiunt in se periculum rei mutuatæ, & aliquid accipiunt pro eo, ultra sortem, ad palliandam pravam, & usurariam intentionem, quam gerunt lucrandi ex pecunia mutuata: Jura autem ex iis, quæ ut plurimum accidunt, statuuntur, *l. Nam ad ea 14. ff. de legib.* quamvis tale pactum adjectum mutuo intrinsece, & ex natura rei, ac in foro animæ, & quoad Deum, non sit usurarium: ideoque Pontifex non dixit talem usurarium esse, sed usurarium censendum esse, adeoque ab Ecclesia in foro externo reputari usurarium, ita ut non sit audiendus, si quis dicat, se non recipere lucrum, ratione, mutui, sed solum ratione periculi, nisi aliunde de contrario constet, *Lugo c. l. Fagnan. in cit. c. ult. n. 21. & 22. h. t.* Ubi tamen *n. 23.* id limitat, nisi non breve intervallum intercederet inter mutuationem, & contractum assecurationis, in quo periculum mutuans in se suscipit pro certo pretio, ultra sortem: tunc enim præsumendum est, eum non pro mutuo, sed pro assecuratione sortis tantum, lucrum illud accipere, *Navarr. in Man. c. 17. n. 222. Fagn. c. l.*

XLIX. Ex dictis infertur primo, ut licitus sit contractus assecurationis, requiritur, ut periculum sortis in pactum expresse, vel tacite deducatur, ut supra dictum de damno emergente, vel lucro cessante, ita ut fiat contractus innominatus: v.g. in tuam gratiam subjiciam me periculo (modo hoc probabile sit, & non ex vano timore conceptum) sortis, vel rei mutuatæ, vel hoc damnum subibo, ut des mihi supra sortem X. florenos, qualis contractus, suapte natura, justus est. Quod si mutuans nihil de pretio supra sortem dando, ratione periculi sortis, vel damni emergentis, vel lucri cessantis, pactus sit, etsi postea damnum patiatur, sine culpa mutuatarii, nullam ab eo compensationem exigere potest, *Laym. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 10.*

Infertur secundo, non esse pactum usurarium, si quis mercatori naviganti trans mare cum mercibus, det centum aureos, cum pacto, ut si navis pereat, nihil omnino reddat: si vero maneat salva, reddat sibi CXXV. aureos, quia lucrum illud accipitur, ratione periculi, quod in se suscepit mutuans non vi mutui, *Navarr. l. 5. consil. 23. h. t. Laym. c. l. n. 9.*

L. Infertur tertio, licitam esse ollam fortunæ, quando nimirum plures conferunt certam pecuniam, & conjectis schedulis singulorum nomine inscriptis, in communem ollam, vel aliud vas, quod quisque forte extraxerit ex olla, cedat ejus lucro, sive res magni, sive exigui pretii fuerit: Neque enim talis contractus est injustus ob inæqualitatem inter pecuniam collatam, v.g. sex nummos, & inter lucrum, quod ex olla capitur, v.g. scyphum aureum, quia in præsenti casu, non debet conferri pecunia, quæ data fuit, cum lucro, quod inde forte provenit, sed cum spe lucri, quia non emitur ipsum lucrum, sed spes lucri, quæ cum sit omnino dubia, & incerta, longe minus valet, quam ipsum lucrum, ideoque sicut licita est spei lucrosæ emptio, veluti jactus retis, vel capturæ piscium aut avium, *l. Nec emptio 8. §. Aliquando tamen ff. de contrah. empt. l. Si jactum 12. de actionibus empti*, ita & emptio talis spei, sive lucri incerti: præsertim quia hic adsunt omnia, quæ ad perficiendum contractum emptionis requiruntur, pretium, nempe pecunia, quæ confertur, merx, scilicet spes fortunati eventus, quæ venditur: & consensus, sive conventio inter conferentem pecuniam, & Ollarum, qui est veluti venditor, *Canisius tr. de usuris c. 4. n. 5. & 9.*

§. V.

An in mutuo licitum sit pactum, ut mutuatarius, si tempore statuto non solverit mutuum, teneatur certam pœnam solvere, ultra sortem?

LI. Supponendum est, quod triplex sit pœna, legalis, judicialis, & conventionalis. Legalis est, quæ lege vel statuto imponitur, si intra certum tempus aliquid non fiat, vel non solvatur: Conventionalis, quæ pacto, sive mutuo partium consensu, seu conventione apponitur, si una pars non stet contractui, vel intra certum tempus non solvat, & de hac pœna hic est quæstio: Judicialis, quæ per Judicem imponitur, si intra certum tempus aliquid non fiat, vel non solvatur.

Jam ergo respondetur ad quæstionem propositam, non esse usurarium, sed licitum, etiam in mutuo, talem pœnam apponere, *Sylv. V. Usura q. 1. 18. Navarr. in Man. c. 17. nu. 215. Azor p. 3. l. 5. de usura c. 6. q. 5. Molin. tr. 3. dis. 317. n. 3. Less. cit. c. 20. dub. 15. n. 128.* & alii DD. communiter. Ratio est, quia talis pœna, quæ ultra sortem exigitur, non solvitur ex vi mutui, sed ob moram, & culpam non solvendi mutuum, peccat enim debitor, qui est in mora culpabili, contra justitiam retinendo alienum, seu alteri debitum, ac proinde dignus est pœna, sicut & illi, contrahentium conventione, pœna apponi solet, qui a contractu resilierit.

LII. Ubi notandum primo, ut hujusmodi pœna licite apponatur in mutuo, requiritur primo, ut non apponatur in fraudem usurarum, quæ tunc censetur exigi, & apponi in fraudem, quando mutuans utitur titulo pœnæ ad palliandum lucrum, quod mutuando intendit, quia nimirum ideo solum hanc pœnam exigit, ut lucrum, quod directe ex mutuo exigere non poterat, prætextu pœnæ, ex illo capiat, non curando, utrum solvat ante terminum præfixum, an non, tunc enim non ex culpa, quæ nulla esset in non solvendo, sed ex vi mutui, censetur lucrum exigi, & exspectari: idemque est, si mutuans nimis breve terminum assignet mutuatario, intra quem scit ipsum solvere non posse, ut nimirum lucretur aliquid ultra sortem, *Less. c. l. num. 131. Molin. c. l. nu. 6. Lugo cit. dis. 25. sec. 6. §. 2. num. 211.* Secundo requiritur, ut debitor sive mutuatarius vere sit in culpa, non solvendo, si enim absque ulla culpa sua, non solvit intra terminum præfixum, vel quia non potuit, vel ex alia justa causa, tunc nihil potest accipi, titulo pœnæ, quippe quæ supponit ac prærequirit culpam. Si tamen mutuatarius sua culpa, se impotentem reddidisset ad solvendum, quia dilapidando bona sua, id secuturum advertit, vel facile advertere potuit, tunc vere est in culpa, quia tunc non solvere est volitum in causa culpabili, ideoque si in termino non solvat, pœna debetur, *Molin. c. l. n. 8. Less. c. l. n. 131. & seqq.*

Tertio requiritur, ut pœna sit moderata, & proportionata culpæ, alioquin inique cogitur mutuatarius consentire in pœnam, eaque non potest exigi, in quantum justum modum excedit. Unde si pars debiti soluta sit, non potest exigi tota pœna, sed solum pars, quæ non est soluta, *Molin. c. l. n. 9. Less. c. l. num. 133.* Quarto ut mora sit notabilis, spectata qualitate negotii, & more Provinciæ, *Less. c. l. num. 134.* Addunt aliqui quinto, ut ex impositione pœnæ non sequatur scandalum, quia alias foret contra charitatem proximi, *Molin. c. l. n. 7.*

Notandum secundo, pœna conventionalis adjecta mutuo debet solvi, etiam ante sententiam Judicis, quia debetur, ex vi pacti inter partes initi: & in hoc distinguitur a pœna legali, & judiciali, quæ non debentur, ante sententiam Judicis, quia non vi pacti, sed ex præcepto legis, vel Judicis delictum punientis debentur, *Azor. cit. c. 6. Less. cit. loc. num. 135.* quamvis aliqui apud *Less. cit. loc. num. 136. in fine* putent, etiam pœnam conventionalem, in foro conscientiæ, non necessario esse solvendam, ante sententiam, & condemnationem Judicis, quia talis videtur esse mens, & intentio contrahentium, & pœnam apponentium. Illud magis probabile est, pœnam hanc non deberi, antequam expresse, vel tacite a parte exigatur, quia moribus hominum non satis consentaneum est, ut pœna debeat solvi ante exactionem, *Azor. c. l. q. 5. Less. c. l. n. 136.*

LIII. Cæterum prædictis addendum, quod adhuc alius sit titulus accipiendi aliquid ultra sortem ratione contractus cambii, qui adjicitur mutuo, ut si quis mutuet pecuniam in moneta aurea, cum pacto, ut restituatur in moneta argentea, vel ærea, aut minuta, tunc enim licite potest mutuans aliquid amplius, quam ab eo datur, exigere, tanquam debitum, & accipere ratione cambii per minutum

facti, juxta consuetam ejus taxam, *Navarr. l. 3. consil. 3. n. 2. & 3. de empt. & vendit. Laym. cit. c. 16. n. 12. in fine.*

§. VI.

An pactum adjectum mutuo, ut res mutata restituatur in eadem mensura, & bonitate, etiamsi pretium ejus creverit, sit usurarium?

LIV. Dupliciter potest mutuo dari triticum vel vinum, aut alia similia: primo, si mutuo dentur v. g. tres scaphæ tritici, vel tres urnæ vini, eo pacto, ut totidem scaphæ, vel urnæ ejusdem bonitatis reddantur. Secundo ut reddatur, vel in majore, vel minore mensura triticum, vinum, secundum præsentem valorem, quem nunc habet.

In hoc utroque genere mutui certum est primo, si tempore mutationis æque dubium sit, an tempore solutionis, pretium sive valor tritici, vel vini crescat, vel decrescat, licite potest exigi, ut totidem mensuræ tritici, vel vini ejusdem bonitatis reddantur, etiamsi postea pretium utriusque valde creverit, *Molin. tract. 2. de justit. disp. 311. num. 1. Azor p. 3. l. 5. de usura c. 7. q. 5. Less. l. 2. c. 20. dub. 17. nu. 145. Lugo tom. 2. de justit. disp. 25. sec. 7. n.* 118. & alii communiter. Ratio est, quia tum æqualis est utriusque contrahentis conditio, tam quoad periculum, quam quoad lucrum: sicut enim mutuator potest lucrari cum damno mutuatarii, ita & amittere cum commodo, seu lucro ejusdem. Unde si mutuans lucretur, id non provenit ex pacto exigendi illud lucrum, vi mutui supra sortem, sed per accidens, & ex casu fortuito, quia tempore solutionis auctus est valor, seu æstimatio rei mutuatæ: sicut si decrevisset, damnum habuisset mutuans.

Certum est secundo, si mutuans triticum, vel vinum servaturus sit in illud tempus, quo ejus valor crescet, tum licitum est pactum, ut reddatur triticum, vel vinum in eadem mensura ac bonitate, qua datum est, idque ratione tituli lucri cessantis, quia si mutuo non dedisset, incrementum pretii, sive valoris mutuans percepisset, quo se privavit in gratiam mutuatarii: modo tamen detrahantur sumptus, quos mutuans fecisset in asservando tritico, vel vino, usque ad tempus solutionis, & æstimatio periculi, si quod erit, quia forte apud eum triticum, vel vinum corruptum, vel deterius factum fuisset: & in hoc etiam conveniunt DD. *Molin. cit. disp. n. 3. Lugo c. l. n.* 133. & alii citati.

LV. Certum videtur tertio, si certo vel saltem probabiliter prævideatur triticum, vel vinum postea minus valiturum, tum mutuans licite, & sine usura, potest paciscì, ut plures scaphæ tritici, vel urnæ vini sibi reddantur, quæ adæquent præsentem valorem tritici vel vini, quod nunc dat, sive illud venditurus fuisset, vel consumpturus, sive servaturus in tempus, quo decrescet pretium, *Less. c. l. n. 146. Lugo c. l. n.* 124. v. gr. si quis mutuo det duas scaphas tritici, tempore, quo valent singulæ scaphæ decem florenos, potest pacisci cum mutuatario, ut si tempore restitutionis, singulæ scaphæ non valeant, nisi quinque florenos, reddat sibi quatuor scaphas, quia tunc pretium, sive valor 4. scapharum erit æquale pretio duarum scapharum, tempore traditionis sive dati mutui. Ratio est, quia sicut potest quis vendere suum triticum pretio nunc currente, eo pacto, ut solutio pretii fiat tempore, quo triticum minus valebit: ita etiam poterit mutuare, secundum valorem præsentem, cum pacto, ut reddatur, quando minus valebit, quia potest exigere, ut sibi æquale triticum restituatur, non solum in bonitate, sed etiam in pretio, si enim in omnibus aliis contractibus peti potest æquale in pretio, cur non etiam in mutuo, *Less. c. l.* requiritur tamen, ut sicut mutuans plures mensuras recipit, quam dedit, si valor tritici decrevit: ita contra, si valor crevit, debet pauciores recipere, alioquin in tali contractu non servaretur æqualitas, *Lugo c. l.* neq; vero tali casu formaliter recipitur plus, quam datum sit, sed solum materialiter, quia tempore solutionis, quo decrevit valor tritici, quatuor scaphæ, propter diminutionem pretii, æquivalent duabus scaphis antea mutuo datis. Unde talis contractus non erit proprie mutuum, si hoc nomine intelligatur obligatio reddendi tantumdem in eadem specie, sed solum in pretio, seu valore, ac proinde erit potius contractus innominatus mixtus ex imperfecto mutuo, & inchoata permutatione: erit tamen mutuum, si per hoc intelligatur obligatio reddendi idem in specie, non in eadem quantitate materiali, quia triticum datum fuit cum obligatione reddendi illud in eadem specie & bonitate, & in eadem mensura, quoad valorem, seu æstimationem tritici, *Lugo c. l. n.* 125.

LVI. Quarto certum esse videtur illicitum esse pactum, per quod mutuans obligat mutuatarium, ut non antea reddat mutuum, quam pretium tritici creverit, sic enim cogit debitorem, ut lucrum ex mutuo solvat, & reddat triticum in eadem mensura, sed aucto, seu duplicato valore, *Lugo c. l. n.* 126.

Quinto certum etiam esse videtur, non esse usuram, vetus triticum mutuare cum pacto, ut postea reddatur novum, si vetus nunc tantum valeat, quantum postea valebit novum, vel speratur valiturum, quamvis hoc cedat in commodum mutuantis, qui sic facilius poterit conservare novum triticum, quam potuisset vetus, *Sylvest. V. Usura 1. qu. 17. Navarr. cit. c. 27. n. 224. Molin. cit. disp. 312. num. ult. Lugo cit. sec. 7. n.* 127. Ratio est, quia talis contractus, quoad valorem, est æqualis, neque illicitum est ex mutuo capere commodum si id fiat sine injuria, & damno mutuatarii. Aliud est, si triticum vetus, quia semicorruptum est, minus valeat, quam postea valiturum sit novum, & mutuatarius, ob necessitatem, vel aliam similem causam, vetus triticum accipiat, cum pacto reddendi novum, tunc enim usura committitur, & tenetur mutuans restituere augmentum illud valoris tritici novi mutuatario. His suppositis restant duæ quæstiones hoc loco expediendæ.

LVII. Quæritur primo, an quando probabiliter prævidetur tritici pretium postea augendum, illudque plus valiturum, licitum sit illud mutuare, eo pacto, ut postea aucto pretio, in eadem mensura, & bonitate reddatur? Resp. Si moraliter certum sit, vel saltem probabiliter, triticum v. g. pluris valiturum, tempore solutionis, quam modo valeat, non posset mutuans pacisci, vel exigere, ut postea reddatur in eadem, seu pari mensura, etiamsi terminus solutioni non sit præfixus, sed tantum ut reddatur in eadem mensura, quæ adæquabit pretium tritici, quod erat tempore traditionis, *Less. cit. c. 20. n. 152. Lugo cit. sec. 7. n.* 118. v. g. si quis mutuo dedit quatuor scaphas tritici, tempore, quo valebat scapha quinque florenos, & postea tempore redditionis, scapha valeat decem florenos, non potest exigere, ut restituantur quatuor scaphæ, sed solum duæ, quæ tum quoad pretium æquivalent pretio, quod tempore traditionis, seu mutuationis valebant quatuor scaphæ. Ratio est, quia non est licitum pactum, ut plus reddatur, quam mutuo datum sit: sed tempore contractus mutui, quatuor scaphæ tantum valebant viginti florenos, & postea in duplum aucto pretio, valent XL. florenos: ergo manifesta usura est, ex vi mutui exigere, ut totidem scaphæ reddantur, aucto pretio, quia vi mutui XL. florenos reciperet, adeoque XX. ultra sortem lucraretur, & duplo plus acciperet quam valebat res mutuata, tempore traditionis. Excipi debet, nisi mutuans triticum illud servare potuisset, usque ad tempus, quo pretium creverit, tunc enim ratione lucri cessantis, posset amplius exigere, quam triticum valebat, tempore mutuationis, detracta tamen æstimatione custodiæ, quam usque ad illud tempus mutuans facere debuisset, & æstimatione periculi corruptionis, tanto enim minus exigendum est, *Less. c. l. n.* 135. & dictum est etiam supra, de quo plura videri possunt apud *Lugo cit. sec. 7. n. 129. & seq.*

LVIII. Quæritur secundo, si in contractu mutui nihil sit conventum, seu expressum de reddenda eadem mensura, vel potius valore rei mutuatæ, ad quid restituendum obligatus sit mutuatarius? Resp. Distinguendo, vel tempore contractus non prævidebatur postea augendum pretium, aut minuendum, vel prævidebatur. Priore casu, si ab initio nihil sit expressum, præsumitur intentionem contrahentium fuisse, ut juxta naturam, & conditionem mutui, res mutuata reddatur in eadem specie, mensura, ac bonitate, sive pretium postea creverit, sive decreverit, prout supponi videtur in *l. vinum 22. de rebus creditis*, quod nimirum, secluso alio pacto, vinum reddendum sit in eadem mensura, adeoque si tempore debito non reddatur, æstimari debet ejus valor, non secundum pretium, seu valorem temporis, quo mutuo datum est, sed temporis, quo reddi debuisset, *Lugo cit. disp. 25. sec. 7. n.* 122. Posteriore vero casu, si tempore contractus mutui jam prævidebatur, quod pretium postea crescet: tum videtur intentio contrahentium fuisse, ut reddatur non in eadem mensura, sed in majore, vel minore mensura, attamen in eodem valore, quia cum tunc, quando pretium, tempore solutionis, prævidetur augendum, non possit licite exigi æqualis mensura, & in dubio delicta non sint præsumenda, ideo potius præsumi debet, quod intentio mutuantis fuerit exigere, ut reddatur major, vel minor mensura in eodem valore: talis enim contractus est licitus, *Lugo c. l. n.* 123. ubi tamen iterum distinguendum asserit: nam vel prævisum fuit, quod postea decrescet pretium, seu valor rei mutuatæ, cum damno solius mutuantis, tum satis est, si mutuatarius reddat triticum v. gr. in æquali mensura, seu quantitate, & bonitate, licet pretium ejus decrevit, quia mutuans, si aliud non exprimat, censetur voluisse mutuare juxta naturam puri mutui, ut in æquali valore reddatur, quod licite, & absque injustitia facere poterat, & decrementum illius valoris libere, & sponte mutuatario condonasse. Si vero vice versa, prævisum fuit, quod pretium tritici, tempore solutionis, crescet, non debet regulariter mutuatarius obligari ad reddendum in eadem mensura, sed in minore, quantum sufficit, ut solvatur valor tritici, qui erat tempore mutui accepti. Ratio est, tum quia mutuans non potuit, si prævidit augmentum pretii, licite exigere, ut triticum reddatur in eadem mensura, sed solum in eodem valore, ergo talis intentio injusta in eo non debet præsumi; tum quia quamvis mutuans illicite voluisset, ut redderetur in eadem mensura, tamen mutuatarius ad id non teneretur, sed potest petere, ut contractus talis injustus reducatur ad æqualitatem, rejecto onere illo, quod juste ei, vi mutui, imponi non potuit.

SECTIO III.

De usuris, quæ committuntur in venditione, & emptione, & an contractus censualis sit usurarius?

§. I.

An sit usura rem pluris justo pretio vendere, ob dilatam pretii solutionem: & vicissim rem minoris emere, quam valet, quia præsenti pecunia emitur?

LIX. Assertio 1. Rem pluris vendere, quam valeat, eo quod differatur solutio pretii, est usura, spectata rei natura, & in foro conscientiæ, etsi dubium sit: an tempore solutionis plus, vel minus res valitura sit: quamvis in foro externo, sive contentioso sic vendens tanquam usurarius conveniri, & condemnari non possit. Prior pars est communis DD. & probatur, quia etsi talis venditio non sit formalis contractus usurarius, nam usura proprie, & regulariter committitur solum in mutuo: est tamen virtualiter, sive implicitum, & interpretativum mutuum, si propterea majus justo pretium exigatur, quia differtur

sole-

solutio pretii; nam in effectu, & reipsa idem est, ac si pretium ab emptore esset solutum, & deinde a venditore ipsi mutuatum, cum lucro illius quantitatis, in qua pretium conventum verum valorem rei excedebat, ut si quis alicui mutuo daret centum florenos, eo pacto, ut post annum ei restituat centum, & X. florenos, quæ est aperta usura, plus autem valet, quod in veritate agitur, quam quod simulate concipitur, *toto Tit. C. Plus valere, &c. cap. Per tuas 12. Qui filii sint legitimi. Abbas in cap. In civitate 6. num. 2. hoc tit.*

LX. Idque probatur, tam quoad primam, quam secundam partem ex *cit. c. In civitate*, nam relatum fuit Papæ Alexandro III. quod quidam mercatores piper, cinnamomum, vel alias merces emunt, quæ tunc (scilicet tempore contractus, quod spectari debet, quando quæritur de æstimatione, seu valore rei emptæ, *c. pen. in fine de empt. Hostiens. hic V. Quæ tunc.*) ultra quinque libras non valent (pretio, quo communiter æstimantur, *Gl. hic V. Non Valent.*) & promittunt, se illis, a quibus illas merces accipiunt, sex libras statuto termino soluturos. Consultus super hoc Papa respondet: Licet contractus hujusmodi ex tali forma non possit censeri nomine usurarum, id est, usurarius, (quia venditio est, & non mutuum, in quo tantum vera usura consistit, *Hostiens. hic V. Usurarum*) nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt (etiam usuræ, quia id fit in fraudem usurarum, *Gl. hic V. Venditores*:) nisi dubium sit, merces illas plus, vel minus valituras tempore solutionis faciendæ. Et ideo, qui sic contrahunt, melius facerent, & saluti suæ bene consulerent, si a tali contractu abstinerent, cum cogitationes hominum Deo occultari non possint. Quia Deus est secretorum cognitor, quem non latet peccati qualitas, *c. Deus 38. caus. 54. qu. 3. Gl. fin. hic.*

LXI. Idemque probatur ex *c. Consuluit 10. h. t.* ubi inter alias quæstiones, etiam hæc proposita fuit Urbano III. An negotiator simili pœna condemnari debeat, qui vendit merces suas longe majori pretio, si solutio longiori tempore differatur, quam si ei incontinenti pretium solvatur? Et respondet Papa: quod hujusmodi homines judicandi sunt male agere, & ad ea, quæ acceperunt, restituenda, in animarum judicio, esse efficaciter inducendos, Ubi *Gl. V. Male agere*, ait, prius *c. In civitate*, in quo dicitur, tales contractus non esse censendos usurarios, intelligendum esse, quoad judicium Ecclesiæ, adeoque quoad forum externum, seu contentiosum: posterius vero *cap. Consuluit*, loqui de judicio, seu foro animæ, in quo tales, propter pravam, & usurariam intentionem, judicandi sunt male agere, & inducendi, sed non compellendi, ut sic accepta restituant, nec tanquam usurarii puniendi sunt, quia ex forma non apparet contractus usurarius, nec intervenit aliqua pactio, vel exactio: licet revera, coram Deo, usurarii videantur: idem docet, *Abb. ibid. nu. 5. & 6. Hostiens. in cit. c. In civitate, V. Nomine usurarum, & Fagnan. num. 3. & seq.* ubi *nu. 5. & 6.* dat rationem diversitatis, quoad hoc, inter forum externum, & internum conscientiæ, quia cum talis contractus, in quo res plus justo pretio venditur, vel emitur, ob dilatam solutionem pretii, sit illicitus, propter pravam intentionem venditoris, ut patet ex *cit. c. Consuluit*, si talis intentio latet, non potest judicari usurarius in foro externo Ecclesiæ, quippe quæ non judicat de occultis, *c. Sicut 33. in fine de Simon.* at in foro animæ, si intentionem pravam habuit, quamvis occultam, censetur usurarius, quia Deus, quem nihil latet, etiam de occultis in foro animæ judicat, *c. Tua nos 34. eod. tit.* Et hinc si in foro contentioso constaret de prava intentione venditoris, aliunde, quam ex pretii excessu, & dilatione concessa ad solvendum, quia nimirum ipse venditor fatetur publice in judicio se pravam intentionem habuisse, usurarius censendus esset, nec esset discrimen inter forum conscientiæ, & externum, ac judiciale, *Hostiens. in cit. c. Consuluit in fine, & Jo: Andr. ibid. in fine, & Abb. n. 6. Fagnan. ibid. nu. 7. & seq.* Nec obstat, quod in *cap. Ad nostram 5. de empt. & vend.* dicatur, hujusmodi contractus esse usurarios, nam id ita intelligendum est, quod sint usurarii, in foro interno animæ, non autem in foro externo, & judiciali, neque enim novum est posteriores leges per priores declarari, *l. Non est 26. ff. de legib. Fagn. in cit. c. In civitate, n. 16.*

LXII. Porro vendens rem carius, ob dilatam solutionem pretii, etiam in foro conscientiæ, excusatur a peccato usuræ, si tempore traditionis, probabiliter dubium erat, an res pluris, vel minoris esset valitura, tempore solutionis: juxta *cit. c. In civitate, & ibi Gl. V. Venditores*, tunc enim tam emptor, quam venditor æqualiter commodum, vel incommodum exspectat, & dubius eventus auctioris, & diminutioris pretii, utrique emolumento, & damno esse potest, ideoque talis venditio etiam in foro conscientiæ licita est, *Fagnan. ibid. n. 12.* Idemque expresse habetur in *c. ult. §. Ille quoque h. t.* ubi dicitur: Ille quoque, qui dat decem solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur (scilicet X.) quæ licet tunc plus valeant (nempe tempore contractus) utrum plus, vel minus, solutionis tempore, sint valituræ, verisimiliter dubitatur, non debet propter hoc usurarius reputari, ob rationem supra allatam ex *Gl. ibid. V. Verisimiliter dubitatur*. Quare si certum esset, quod merces hujusmodi tempore solutionis, minus sint valituræ, talis venditor usurarius erit censendus, *Gl. in cit. c. ult. V. verisimiliter, & Hostiens. V. eod. & Abb. n. 7.* quia excusatur ab usura solum, propter dubium, an tempore solutionis pretium crescat, vel decrescat. Unde etiam fit, quod illicita, & usuraria sit conventio, in qua frumentum v. g. venditur, tempore messis, quo minus valet, ut tantundem reddatur, tempore verno, quo plerumque plus valere solet, quia talis venditio nullum venditori damnum afferre potest, sed tantum commodum, seu lucrum, ac proinde si minore pretio vendat rem, quæ postea, tempore solutionis plus valitura est, ea intentione & præsumptione, idem est, ac si emptor mutuaret illud pretium venditori, ut postea recipiat illud lucrum, quod est ultra veram æstimationem, seu justum pretium rei venditæ, *Abb. in cit. c. ult. n. 6.* & patet ex supra dictis.

LXIII. Ubi præterea addendum primo; ut sit licita venditio rei, majore pretio, quam in præsenti valet, ob dilatam solutionem pretii, non tantum requiritur, ut dubium sit, an res plus, vel minus valitura sit, tempore solutionis, ut dictum: sed etiam ut venditor non esset alias, tempore contractus, venditurus frumentum, vel aliam rem, sed servaturus usque ad tempus solutionis, prout statuitur in *cit. c. Naviganti 19. & ult. in fine h. t.* ubi dicitur: Ratione hujus dubii, etiam excusatur, qui pannos, granum, sive frumentum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut amplius, quam tunc (scilicet tempore venditionis) valeant, in termino constituto (scilicet ad solvendum) recipiat pro eisdem: dummodo illas merces, tempore contractus, non fuerat venditurus. Secus est, si fuisset venditurus, tunc enim non excusatur ab usura, quia si tunc frumentum, vinum, vel aliam rem fuerat venditurus, minore pretio, & ex certa scientia, pluris vendat, ob dilatam solutionem pretii, vel plus recipiat in alio termino, scilicet solutionis, usuram committit, *Gl. fin. in c. ult. Abb. ibid. n. 7.* Et quamvis in *cit. c. In civitate*, mentio solum fiat de priore conditione, tamen posterior additur in *cit. c. ult. §. fin. eod.* & eadem est species facti in utroque cap. ut notavit *Covarr. l. 2. resol. c. 3. n. 6. §. Cæterum.*

Addendum secundo, prædictas venditiones sunt periculosæ, ideoque Papa in *cit. c. In civitate*, consulit ab eis esse abstinendum, quia aliquando aliqui dicunt se dubitare, ubi non est dubitandum, & in dubio, an contractus contineat peccatum, nec ne tutius est, abstinere, *Gl. ibid. V. Nisi dubium, & Abb. n. 4. Silvest. V. Usura 2. q. 2. dict. 4.*

Addendum tertio, si quis carius frumentum, vel aliam rem vendidit credito, sive dilata solutione pretii, quam præsenti pecunia vendidisset, tum sive ratione damni, quod alias passurus, vel lucri, quod amissurus esset, ob dilatam solutionem pretii, vel ob laborem, expensas, aut difficultates, quas probabiliter subiturus esset, excusatur ab usura etiam in foro conscientiæ. *Fagn. in cit. c. In civitate, num. 12. in fine hoc c.*

LXIV. Assertio 2. Sicut venditor carius vendens res, ob dilatam solutionem pretii, usurarius est, saltem in foro conscientiæ, ut supra dictum: ita etiam emptor, qui rem minoris emit, quam nunc valeat, eo quod præsenti, & numerata pecunia emat a venditore. Idque ob eandem rationem, propter quam venditor carius vendens, quia differtur solutio, censetur usurarius. Nam & is, qui rem, quæ nunc valet XII. aureos, emit X. aureis, ob anticipatam, seu præsentem solutionem, in effectu videtur mutuare pretium, quod numerat venditori, ut id, quod justo pretio deest, lucretur supra pretium, sive valorem justum rei emptæ, quod usurarium est. *Abb. in c. ult. nu. 6. h. t.* nisi dubium sit, an res, quæ præsenti pecunia minore pretio emitur, quia venditor differt traditionem rei emptæ, plus, vel minus valitura sit tempore traditionis, tunc enim usura non committitur, juxta supra dicta de venditione majori pretio facta, *Abb. c. l.* Idque propter naturam correlativorum, in quibus quod dispositum est in uno, censetur etiam esse dispositum in altero, *Cansius tr. de usuris, cap. 3. num. 4. in fine.*

§. II.

De venditione, & emptione censuum, sive redituum annuorum in genere,

LXV. Quæritur primo, quid sit census? Resp. Census, hoc loco, accipitur pro jure percipiendi annuum reditum, seu pensionem ex re, vel persona alterius: nam quamvis interdum ipsa pensio solvenda appelletur census, tamen proprie loquendo, census non est ipsa pensio, quæ solvitur, sed jus illam exigendi, & percipiendi, unde venditio, & emptio hujusmodi juris vocatur contractus censualis, in quo v. g. Titius pro centum florenis acceptis a Cajo, vendit ei jus exigendi annuum censum, seu pensionem ex agro, vel domo sua, eique promittit se quinque florenos in fructibus vel pecunia, quotannis soluturum. Ubi qui recepto pretio se obligat ad solvendum annuum reditum, seu pensionem, Censuarius: qui vero pretium dedit, & ob id quotannis percipit reditum, seu pensionem annuam, ex rebus illius, Censualista vocatur, *Tann. tom. 3. de Just. disp. 4. num. 112. Azor p. 3. lib. 10. de censib. c. 4. q. 1.*

LXVI. Quæritur secundo, quotuplex sit census? Resp. Census, ratione modi, dividitur in reservativum, & consignativum. Reservativus est, quando quis dominium, etiam directum rei suæ, transfert in alium, reservata sibi pensione aliqua, sive in pecunia, sive in fructibus, sive in re æquivalente, ex re illa, quotannis præstanda, *l. ult. C. de rer. permut.* Est autem hic census non ita frequens, & quandam cum emphyteusi similitudinem habet, a qua differt, quia in hoc censu, non tantum dominium utile, sed etiam directum transfertur, ideoq; etsi dans censum non solvat pensiones debitas, non perdit dominium fundi, sicut emphyteuta, sed solum debet solvere omnes pensiones debitas. Consignativus census est, quando quis, certo pretio, emit jus exigendi, & percipiendi pensionem annuam ex re alterius, qui eam solvere debet, v. g. Titius 100. florenis emit a Cajo jus percipiendi, singulis annis, ex agro Caji scapham frumenti, vel ejus valorem, scilicet quinque florenos, & de hoc in præsenti agitur.

Census consignativus dividitur primo in censum realem, &

personalem. Realis est, qui in re aliqua certa & frugifera constituitur, super domo, agro, vel vinea, eamque semper comitatur ad quemcunque possessorem perveniat, velut servitus, sive obligatio ratione pensionis solvendæ, *Azor citat. l. 10. c. 3. in divis. 2. Laym. l. 3. s. 4. c. 18. nu. 1. & 2.* Personalis census est, qui constituitur in certa aliqua persona, ex qua, ratione artis, industriæ, vel operæ, utilitas, & commodum percipi potest, & in qua sola persona obligatur ad annuam pensionem solvendam, sine ordine ad certam aliquam rem. Est etiam census mixtus, qui constituitur super re, & persona immediate, ita ut etiamsi res pereat, maneat tamen persona obligata.

Dividitur secundo census consignativus, ratione temporis, quo pensio solvi debet, in perpetuum, & temporalem. Perpetuus dicitur, qui non finitur obitu venditoris, vel emptoris, vel alterius cujusquam, sed transit ad hæredes, ita ut obligatio solvendi pensionem transferatur ad hæredes venditoris sive debitoris, & jus exigendi pensionem ad hæredes emptoris, sive creditoris. Temporalis est, quando pensio solum ad tempus ex obligatione solvitur, idque vel ad certum tempus, sive certos annos, v. g. ad decem, vel viginti, vel ad tempus incertum, nempe ad vitam emptoris, vel venditoris, vel alterius, qui vitalitius census appellatur.

Dividitur tertio, ex parte rei in censum fructuarium, cum fructus percipiuntur, & pecuniarium cum pecunia.

Dividitur quarto census, ratione pacti in censum irredimibilem, cui nullum redimendi pactum est adjectum, adeoque, qui ex neutra parte redimi potest, vel redimibilem: idque vel cum pacto in gratiam solius venditoris, ut quandocunque is voluerit, restituto pretio, redimere possit censum: vel cum pacto in gratiam emptoris, cui liceat, resignato censu, pretium redimere: vel in gratiam utriusque, ut quandocunque venditor, vel emptor voluerit, census redimi, & extingui possit. Item ut redimi possit, vel intra certum tempus, quo elapso, non amplius extingui possit; vel cum pacto, ut in perpetuum, seu quocunque tempore, redimi, & extingui possit, *Azor c. l. c. 3. divis. 4. Less. l. 2. de justit. c. 22. dub. 2. Laym. c. l.*

His præmissis, quæstio est gravissima, an emptio, & venditio censuum, seu redituum annuorum sit usuraria: an vero licita, & justa; nam census, seu reditus annui, magnam affinitatem habere videntur cum usuris, adeo ut non desint plures, qui existimant, nihil eos differre ab usuris: sed emptionem, & venditionem censuum solum esse inductam ad colorandas, & palliandas usuras, sive mutuum usurarium, unde passim vulgo mutuum vocari solet, Germanice, *Geld auf Zins aus, oder darleihen.* Quod si verum foret, valde magna pars hominum æternæ salutis periculum, & jacturam subiret, cum nihil ubique locorum, præsertim in Germania, frequentius sit, quam contractus censualis, in quo venduntur, & emuntur reditus annui: ad quam quæstionem respondebimus in §§. seqq.

§. III.

Utrum licitus sit census realis, sive perpetuus, sive temporalis tam redimibilis, quam irredimibilis, an vero sit usurarius, & illicitus?

LXVII. Assertio 1. Contractus censualis, seu census realis, sive perpetuus, sive temporalis, etiam vitalitius, & redimibilis, per emptionem & venditionem constitutus, non est usurarius, sed justus ac licitus, modo pretium sit justum, tale scilicet, quod vel lege taxatum est, vel consuetudine approbatum. Est communis sententia Theologorum, & Juris consultorum apud *Azor p. 3. lib. 10. cap. 4. q. 3. Laym. cit. c. 18. num. 3.* idque constat ex *Extravag. Regimini 1. de empt. & vendit. inter communes*, quam allegavimus, & attulimus *lib. 3. Decretal. Tit. 17. §. 7. n. 39.* in qua Papa Martinus V. declaravit, tales contractus censuales esse licitos, ac justos, & Juri conformes, & venditores ad eorum solutionem obligatos esse. Idem Papa Calixtus III. consultus ab Episcopo Mersburgensi, & ejus Clero respondit in *Extravag. Regimini 2. eodem tit.*

LXVIII. Jam ergo probatur inprimis censum realem fructuarium, cujus annuæ pensiones solvendæ sunt in fructibus, ut in frumento, vino &c. esse justum ac licitum, quia potest qui emere totum prædium, & jus percipiendi ex eo omnes fructus, sicut etiam potest quis emere usumfructum, remanente dominio directo penes venditorem, ergo etiam potest quis emere jus percipiendi partem fructuum ex prædio alieno: hoc autem fit in reali contractu censuale fructuario, in quo intervenit vera emptio, & venditio, nam res, quæ venit, & emitur, est jus percipiendi fructus, vel partem eorum, quod venditor census tribuit, est obligatio præstandi annuum censum, seu pensionem fructuariam ex prædio suo: pretium vero est certa pecuniæ quantitas, quæ pro eo jure datur, ex utriusque partis conventione: ergo talis contractus non est mutuum, sed est vera emptio, & venditio, adeoque natura sua licitus, ac justus, *Abb. in c. In civitate 6. n. 7. h. t. Molina tract. 2. de justit. disp. 385. n. 8. & seqq. Sylvest. V. Usura 2. q. 12. dicto 2. Azor. c. l. q. 3. Laym. cit. c. 18. n. 3. ass. 2.* & alii communiter. Idque extenditur, ut emi ac vendi possint, non solum census, seu reditus annui antiqui, & jam constituti, sed etiam novi, qui quando emuntur, & venduntur, tunc constituuntur: tum quia in *citt. Extravag.* SS. Pontifices non distinguunt inter census antiquos & novos, sed absolute, & in genere dicunt eos esse licitos: tum quia si potest quis de novo constituere jus percipiendi fructus, seu reditus annuos in bonis suis per donationem, poterit etiam per venditionem, & emptionem, quia non minoris valet, quod emitur, quam quod donatur, *Abb. c. l. Azor. c. l. 10. c. 4. q. 4. Less. l. 2. c. 22. dub. 3. n. 23.*

Deinde probatur etiam censum realem pecuniarium, in quo emitur jus percipiendi, quot annis, pensionem certæ pecuniæ ex agro, vel domo aliena, esse licitum, tum quia in dictis Extravagantibus Pontificum, approbantur potissimum census pecuniarii: tum quia justa est emptio census, seu reditus annui fructuarii in prædio aliquo, pro pretio justo, ut jam probatum: ergo etiam justa est emptio pensionis pecuniariæ pro eodem pretio, quia æqualis est valor census seu reditus pecuniarii, & census fructuarii, quando pensiones sunt æquales in valore, & æquale est periculum damni, vel spes lucri in utroque contrahente. Tum quia si ematur census fructuarius, & jus ad certam partem fructuum percipiendam, potest postea fieri alius contractus permutationis, quo debitor commutet obligationem dandi tales fructus in obligationem solvendi tantam quantitatem pecuniæ, singulis annis, quæ æquivaleat valori, seu æstimationi fructuum, ergo idem potest fieri ab initio per unicum contractum, qui duobus æquivaleat, *Molin. cit. disp. 385. n. 24. Lugo tom. 2. de justit. disp. 27. sec. 2. n. 14.*

LXIX. Assertio 2. Contractus censualis sive emptio & venditio census realis perpetui, & irredimibilis justa, & licita est, jure naturæ, sive sit census fructuarius, sive pecuniarius, *Less. cit. c. 22. d. b. 5. nu. 34. Laym. citat. c. 18. num. 3.* Ratio est, quia licita est emptio alicujus prædii perpetua, & irredimibilis, quoad dominium ejus directum, & utile, ergo etiam justa erit perpetua, & irredimibilis emptio partis ususfructus, quod enim juris est de toto, quoad totum; est etiam de parte quoad partem, *l. Quæ de tota 76. ff. de rei vindic.* Census autem realis est veluti pars quædam ususfructus, nempe jus percipiendi partem fructuum, seu redituum emptione acquisitum: sicuti etiam per donationem, vel legatum potest constitui jus percipiendi in perpetuum reditus annuos, ex domo, agro, vel vinea donantis, ergo etiam licite fieri potest per emptionem. Deinde onus & pactum illud, ut census nunquam redimi possit, licet unus imponat venditori, potest tamen addito pretio id compensari: si ergo æquale pretium detur, nulla erit injustitia: quamvis etiam non aucto pretio, licita esse possit emptio talis census, ratione lucri cessantis, vel damni emergentis emptori, *Lugo cit. disp. 27. sec. 7. num. 111. in fine.* Neque refert, quod omnes pensiones, sive fructuariæ, sive pecuniariæ speratæ, & progressu temporis solvendæ, plurimum excedunt pretium, quod pro censu offertur, e. g. pensio annua 50. florenorum, quæ emitur mille florenis, spatio 20. annorum crescit ad bis mille florenos, & sic duplo superat pretii quantitatem. Nam in censu non emuntur annuæ pensiones ex re fructifera, sed emitur jus percipiendi futuras pensiones ex re fructifera, sive pensiones, quatenus sunt in potentia ac spe, non in re: quod jus, communi hominum judicio, minoris æstimari solet, quam si omnes pensiones præsentes essent, & simul solverentur, cum multa evenire possint, ut fructus vel nascantur, vel non solventur: & pensiones, etiam pecuniariæ, variis periculis, & labori acquirendi, successu temporis, expositæ esse solent, *Laym. c. l.* Deinde alias illicitum etiam foret, emere agrum, vel domum certo pretio, quia fructus ex eo percipiendi, vel pensiones ex domo, intra paucos annos, pretium agri, vel domus sunt superaturi. Si ergo dominium totius agri vel domus licet emere, minore pretio, quam sint fructus, vel pensiones ex illo, vel illa percipiendæ: multo magis licebit minore pretio emere censum in tali agro vel domo, cum census sit solum pars illius juris, quod in dominio continetur, & minus sit habere censum, etiam perpetuum, & irredimibilem in re, quam ejus dominium.

LXX. Assertio 3. Emptio & venditio census realis temporalis, sive ad incertum tempus verb. grat. ad vitam emententis, sive ad certum tempus verb. grat. an. vel 20. annos, est licitus & justus; ut de priore ex eo constat, quia etiamsi pretium, quo emitur talis census, minus sit, quam omnes pensiones percipiendæ simul sumptæ, nulla est injustitia; tum quia non emuntur pensiones, sive reditus annui, sed jus ad illas exigendas, quod longe minoris valet hominum judicio, ut supra dictum: tum ob commoditatem præsentis pecuniæ: tum quia variis modis accidere potest, ut intra tantum tempus, nihil percipi possit: præterquam quod mortuo emptore, census ad vitam ejus constitutus omnino extinguatur. Sed & incertum est, quot annis victurus sit is, super quam census constitutus est, ac proinde sicut pensiones possunt esse majores sorte, seu pretio dato; ita etiam possunt esse minores, mereque fortuitum est, si sortem seu pretium superent, *Covarr. lib. 3. resol. c. 7. num. 3. Less. cit. c. 22. dub. 6. n. 40. & 41.*

De censu vero reali constitutio ad certum tempus; etiam probatur, quia licite emitur census realis perpetuus, sive jus percipiendi fructus ex fundo in perpetuum, & quidem minore pretio, quam sit cumulus pensionum: ergo etiam licite emitur census ad certum tempus constitutus, quia jus illud semper minoris æstimatur, quam fructus, seu emolumenta præsentia: & sic emere licebit pensionem X. aureorum ad decennium, aureis 90. alioquin si nihil posset percipi ultra pretium, sequeretur eodem pretio emendum esse censum temporalem, ad 30. annos v. g. quo emitur perpetuus, *Covarr. c. l. n. 4. Less. c. l. n. 32.*

LXXI. Assertio 4. Emptio & venditio census realis redimibilis, ex parte venditoris, est licita, quia omnes aliæ venditiones, cum pacto redimendi, ex parte venditoris, ad arbitrium illius, sunt licitæ, ut colligitur ex *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit.* ergo etiam venditio census, cum ejusmodi pacto, ut venditor possit redimere, quandocunque voluerit, est licita. Imo hujusmodi census approbant SS. Pontifices in suis Constitutionibus, quia in illis nulla suspicio, seu præsumptio usuræ locum habere potest, ex communi sententia DD, apud *Layman citat. loc. nu. 5.* Quin

etiam

etiam probabiliter licitum esse censum realem utrinque redimibilem, adeoque etiam arbitrio emptoris, tenet *Less. cit. c. 22. dub.* 10. n. 56. *Laym. c. l.* & alii contra plures, qui censum utrimque redimibilem tanquam usurarium damnant. Sed probatur, nam in aliis emptionibus agrorum, domorum &c. in quibus emitur totum rei dominium, potest apponi pactum redimendi, ad arbitrium utriusque, ut plerique admittunt; ergo etiam in emptione census, quo emitur jus percipiendi partem fructuum, quod est veluti pars dominii. Deinde si venditor potest censum vendere, cum pacto redimendi, quando voluerit, ut omnes fatentur: cur non etiam emptor potest emere censum, cum pacto revendendi & reddendi venditori, ita ut hic teneatur illum redimere, quando emptor voluerit: nam ideo venditor potest imponere juste tale onus, seu obligationem emptori ad recuperandum jus census, quod alienavit, quia hoc onus potest ei compensari, tanto minoris censum vendendo: ergo etiam emptor potest similem obligationem vicissim imponere venditori, ad recuperandum pretium datum, quia hoc onus potest similiter ei ad æqualitatem compensari, tanto pluris censum emendo, *Less. c. l. n.* 58.

Neque vero talis contractus censualis, cum pacto utrinque redimibili, desinit esse emptio, & venditio, & transit in mutuum. Nam imprimis si ex eo, quod venditor obligetur restituere pretium rei venditæ, quando emptor vult contractum rescindere, emptio transit in mutuum, sequitur, quod nulla emptio, cum pacto retrovendendi, ex parte emptoris, sit licita, quod dici non potest, ut patet ex iis, quæ dicta sunt supra *l. 3. tit. 17. §. 7. n.* 33. Deinde in contractu census redimibili, ex parte emptoris, emptor census non dat pecuniam immediate pro pecunia ejusdem quantitatis, & valoris reddenda in redemptione, uti fit in mutuo: sed dat pro censu, sive jure exigendi pensionem fructuariam, vel pecuniariam: neque vi pacti adjecti, obligat venditorem census, ut reddat pecuniam pro pecunia accepta, sed ut recipiat rem, seu jus census, quod vendidit, & reddat pro ea justum pretium, adeoque sors sive capitale recipitur a censuario, sive emptore, non pro capitali prius dato ejusque usu, sed pro restituendo, sive remittendo censu, *Less. cit. loc. num.* 57. Denique mutuum in omni casu a mutuatario repeti potest: In censu autem reali utrinque redimibili (secluso speciali pacto) pretium, sive sors non potest repeti, si res, super qua census fundatus est, casu fortuito pereat, *Laym. cit. c. 18. n. 5. in fine.*

LXXII. Notandum hic præterea primo, majus pretium in censu utrinque redimibili, solvi debet, quam in censu redimibili solum ex parte venditoris, quia tunc majus, & speciale onus imponitur venditori, quod pretio æstimabile est. Quare cum ex Germaniæ consuetudine, fere unius annui floreni Rhenensis reditus ematur XX. & quinque annui centum florenis, cum pacto reciproco redimendi, ad arbitrium utriusque, hinc introduci poterit, ut unius annui floreni reditus ematur tantum XVII. & sex annoi emantur tantum centum florenis, cum pacto redimendi, ad arbitrium solius venditoris, quia cum obligatio hæc, quæ emptori imponitur, revendendi, ad arbitrium venditoris, sit pretio æstimabilis, merito in pactum sortis, seu pretii computatur: vel quod in idem recidit, minuitur pretium census, ut compensetur illa obligatio admittendi redemptionem, sive remissionem contractus, quæ emptori incumbit, *Laym. cit. c. 18. n.* 6.

Notandum secundo, potest etiam licite constitui census realis redimibilis, non absolute, sed ad certum tempus, ita ut intra X. annos v. g. liceat redimere, non autem postea: vel contra, ut intra idem tempus, non liceat redimere, postea vero liceat, quia potest emi census, cum pacto, ut intra certum tempus possit redimi, vel ut nunquam possit redimi, cur non etiam cum pacto, ut intra certum tempus possit redimi, non autem post illud, vel vice versa: modo tamen tanto magis augeatur pretium venditionis, quanto magis restringitur venditori potestas redimendi ad suum arbitrium, *Less. cit. c. 22. dub. 9. n. 51. & 2. seqq. Layman cit. c. 18. n.* 9.

Notandum tertio, etsi contractus census utrinque redimibilis, etiam ex parte emptoris, tolerandus sit, quia jure naturæ non est illicitus; non tamen facile suaderi debet, ob intentionem usurariam sub ea forte latentem, & periculum usuræ, quæ facile intervenire potest, ideoque etiam tanquam usurarius prohibitus est in Constitutionibus SS. Pontificum Martini V. & Calixti III. supra citatis, & in Constitutione Caroli V. anno 1548. In Comitiis Imperialibus Augustæ edita, si facultas redimendi etiam emptori concedatur, quia in foro externo id præsumitur usurarium, *Laym. c. l. n. 6. in fine.*

LXXIII. Assertio 5. Contractus censualis realis utrinque redimibilis, adjecto etiam pacto assecurationis in perpetuum, non est iniquus, sed probabiliter defenditur, & toleratur, nempe ut si res censui subjecta, censu fructuo, pereat, id non emptoris, sed venditoris damno accidat, qui nihilominus obligatus sit censum redimere, vel super alia re frugifera constituere; modo tamen onus hoc venditori impositum, ipsi, prudentis arbitrio, debite compensetur, augendo pretium census, vel quod in idem recidit, minuendo pensionem solvendam: *Less. cit. c. 22. dub. 11. num.* 66. *Laym. cit. c. 18. num.* 10. Probatur, quia tale pactum assecurationis potest addi aliis contractibus, v. g. commodato, deposito, mutuo, nempe ut periculum rei, non ad commodantem, vel deponentem juxta contractus naturam, sed ad commodatarium, depositarium, mutuantem spectet, ut constat ex *c. unic. de commodat. l. 1. ff. Depositi*. Neque vero tale pactum est contra naturam contractus censualis, quasi illam destruat, sed quia obligat ad aliquid, ad quod nudus contractus census realis non obligat: sic & pactum retrovendendi est contra naturam contractus emptionis, & tamen licite ei adjicitur, *Less. c. l. n.* 67. Quod si census realis, cum pacto assecurationis, instituatur, vel continuetur, cum persona, quæ nullos habet reditus ex aliqua re frugifera, usurarius erit, quia tunc re ipsa idem est, ac si mutuo daretur, cum pacto solvendi, quot annis, aliquid supra sortem, licet id sub nomine & specie census velut sub pallio occultetur, *Laym. c. l. n.* 14.

§. IV.

An licitus, & justus sit census personalis perpetuus, tam irredimibilis, quam redimibilis, ex parte solius venditoris?

LXXIV. Certum est, quod census personalis non potest ita constitui in persona libera, ut si ei non sit solvendo, creditor possit debitorem vendere, vel servituti subjicere, sicut prædium potest vendi, & vindicari: quia liber homo non potest pignori dari, *c. 2. de pignorib.* jus autem census est majus jure pignoris; neque etiam potest in servitutem redigi ob debita, sed hic solum sermo est de eo censu personali, vi cujus, creditor sive emptor census solum acquirit jus percipiendi annuam pensionem, cui interdum adjicitur jus hypothecæ in omnibus bonis debitoris: venditor vero vel debitor census tantum contrahit obligationem personalem illam pensionem solvendi; sicut emptor rei alicujus contrahit obligationem personalem solvendi pretium contractus, *Less. lib. 2. cap. 22. dub. 4. numer. 17. Lugo tomo 2. de justit. dis. 27. sec. 2. §. 1. numer.* 82. & alii. Jam ergo quæstio est, an emptio census mere personalis, non tantum ob lucrum cessans, vel ob damnum emergens, vel periculum, sed secundum se sit licita & justa.

Affirmant absolute esse licitam, ex natura rei, & seclusa prohibitione Legis humanæ, *Abb. in c. In civitate 6. n. 7. h. t. Covarr. l. 3. resol. c. 7. n. 5. §. Ego sane, Azor. p. 3. l. 10. c. 5. q. 1. Less. cit. c. 22. dub. 4. num. 18. & seqq. Laym. citat. c. 18. num.* 7. & alii apud ipsos. Probatur primo, quia sicut in censu reali, potest dominus vendere jus, quod habet, ad fructus sui prædii saltem partialiter, ut supra dictum, & postea tenetur, bona fide, prædium colere, ne sua culpa infrugiferum maneat: ita etiam in censu personali, potest quis vendere jus, quod habet ad fructus, & lucra suæ pecuniæ ex laboribus suis, & operis: sicut potest locare, pro pretio accepto, suas operas personales, obligando se, & hæredes suos, ad eam diligentiam, & industriam personalem adhibendam, qua suis operis lucrari possit certam pecuniæ summam solvendam, quot annis emptori census: nam ita etiam decimæ personales constituuntur, & solvuntur. Probatur secundo, census realis licite emitur, minore pretio, quam sint omnes pensiones successive solvendæ, ergo etiam census personalis licite emi poterit, quod enim obligetur res, vel sola persona, parum refert: imo cum obligatio personalis minus secura sit, quam obligatio realis, quia facilius deficere potest obligatio lucra annua solvendi ex operis personæ, quam obligatio solvendi pensionem annuam ex fructibus prædii, quod in censu reali obligatur, ideo obligatio hujusmodi personalis minus valet quam realis. Neque dici potest, in tali emptione census personalis, intervenire virtuale mutuum, adeoque usuram palliatam. Nam emptor census personalis irredimibilis, vel redimibilis, ex parte venditoris tantum, datam sortem repetere non potest, sicut potest, qui mutuo dat, *Laym. citat. l. num.* 7.

LXXV. Contrariam sententiam, quæ negat censum mere personalem esse licitum, & justum, si pretium non adæquat cumulum pensionum solvendarum, tenent *Navarr. in comment. de usuris nu. 28. Molin. tract. 2. dis. 387. num. 3. & 7. Lugo cit. dis. 27. sec. 2. num.* 25. fundamentum præcipuum est, quia in hujusmodi censu personali, re ipsa nihil aliud venditur & traditur, nisi ipsæ pensiones solvendæ, quia qui se personaliter obligat ad aliquid dandum pro pretio, quod nunc accipit, non potest vendere jus ad rem illam, quin simul vendat ipsam rem dandam; alioquin quoties venditur triticum postea tradendum, pro pretio præsenti, non venderetur triticum, sed jus ad illud: sicut ergo non potest quis juste, & licite pro 100. quæ nunc dantur, emere 200. postea per partes, & successive reddenda: ita nec poterit emi census, in quo ejusmodi pensiones solvendæ emuntur, secluso lucro cessante, vel damno emergente, vel etiam periculo subeundo circa pensiones; ex quibus causis potest aliquid exigi supra sortem, etiam in mutuo, vel augeri aut diminui pretium justum in emptione, & venditione. Verum Auctores primæ sententiæ negant in censu personali emi proprie pensiones futuras, sed jus exigendi illas, quod longe minoris valet, quam pensiones speratæ, si præsentes essent, valuerunt. Sed quidquid sit, etsi secunda sententia forat speculative verior & probabilior, tamen cum contrarium in multis locis, & Provinciis observetur, ut in Germania, Belgio, & Gallia, non debet facile damnari, quod tot viri docti, & Religiosi faciunt, ut notat *Less. citat. loc. num.* 20.

§. V.

Solvuntur argumenta, qua contra justitiam contractus censualis objici possunt.

LXXVI. Objicitur primo, proprius & primarius usus pecuniæ est, ut per eam cæteræ res æstimentur, non ut ea fit sui ipsius æstimatio: atqui in contractu censuali, saltem eo, in quo emuntur reditus annui in pecunia solvendi, pecunia emitur pecunia, cum tamen sit res sterilis, nullamque fructum ex se producat, sed in ipso usu, assidua permutatione, quodammodo extinguitur, seu consumitur, §. *Constituitur Institut. de usur.* ergo usura est annuam pensionem pecuniariam pecunia emere, quia pecunia pecuniam parit. Resp. *neg. min.* quia in hoc contractu pecunia non est

pretium, sive æstimatio sui ipsius, nam id, quod venditur, & emitur pro pecunia, non est pecunia, sed jus percipiendi annuam pensionem, sive fructuariam, sive pecuniariam, & illud jus, quod est incorporeum, sicut jurisdictio, jus percipiendi tributum, jus eundi per fundum alterius, pretio æstimabile est, ideoque etiam vendi, & emi potest, *Covarr. l. 3. resol. 6. 7. n. 2. in resp. ad primam rationem.*

Objicitur secundo, non tantum mutuum verum, sed etiam fictum, sive interpretativum usuram constituit & inducit, *c. Ad nostram 5. de empt. c. Illo 4. de pignorib. c. In civitate 6. h. t.* at hujusmodi mutuum intervenit in contractu censuali, nam sicut in contractu mutui, tenetur debitor ejusdem generis, & quantitatis pecuniam restituere, *l. 2. in princ. ff. de reb. credit.*; ita in hoc contractu, si venditor velit censum a se ante constitutum redimere, debet tantam pecuniam, quantam accepit, restituere in eodem genere, in quo casu creditori, seu emptori census manet sors salva, una cum lucro, donec sors a debitore, vel ejus successore refundatur, ergo est virtuale saltem, seu implicitum mutuum. Resp. cum *Covarr. c. l. in respons. ad secundam rationem*, in hoc contractu censuali, nullum intervenire verum, nec fictum, seu interpretativum mutuum, quia in mutuo cogitur mutuatarius sortem, sive rem mutuatam reddere, ad quam solvendam se obligavit: non autem in contractu censuali venditor, qui censum, seu reditum annuum constituit, cogitur vi hujus contractus (secluso pacto redimendi, ad arbitrium emptoris) reddere sortem, cum ea non sit in obligatione, sed tantum præstare censum, seu reditum annuum, ad quem solvendum se obligavit, quem interim lucratur emptor, donec eadem pecunia, sive pretium, quo emptus est census, a venditore, vel ejus successore reddatur; sicut etiam accidit in emptione fundi, cum pacto retrovendendi, *l. 2. c. de pact. inter empt. & vendit.* juste enim emptor fundi, interim dum redimitur, seu restituitur fundus, vi pacti adjecti, fructus ejus percipit. Ergo etiam emptor census, juste lucratur censum, seu reditum annuum, donec pretium, quo emptus est census, sive jus ad censum annuum, ei reddatur. Deinde in mutuo sub usuris, principalis obligatio est ad sortem reddendam, & accessoria ad usuras. In contractu vero censuali principalis obligatio est ad annuam pensionem præstandam, non ad sortem, ac proinde non potest usura esse in hoc contractu, etiamsi annuus reditus solvendus sit in pecunia, quia usura est, cum aliquid ultra sortem accipitur, & sic usura præsupponit obligationem sortis; hic vero nulla est obligatio ad sortem, quia illa perpetuo alienatur, & transit in recipientem, absque obligatione illam restituendi, si ipse nolit annuum reditum redimere, & quamdiu annuum reditum solvit, *Covarr. c. l.* Ex quo etiam patet, quod etiamsi is, qui emit mille aureos annuos XX. millibus aureis, intra annos XXV. ultra sortem recipiat quinque millia aureorum, nulla tamen hic usura est, quia non accipit illa quinque millia supra sortem, vi mutui, sed titulo emptionis census, seu reditus annui: alioquin nec prædium liceret, sine usura emere, quia progressu temporis fructus ex eo percepti superant pretium pro eo datum, *Covarr. c. l. in respons. ad tertiam rationem.*

LXXVII. Objicitur tertio, ex contractu censuali multa mala oriuntur; nam multi, ne incurrant pœnas usurarum ex mutuo, confugiunt ad hunc contractum, indeque certius lucrum interdum quærunt, quam si ad usuras pecuniam suam dedissent. Cum quid autem una via prohibetur alicui, ad id alia via non debet admitti, *reg. juris 84. in 6.* Deinde via præcluditur charitati exercendæ in mutuis; quia petenti mutuum gratis non datur, sed nonnisi ad censum vendendum pecunia offertur, per quod etiam depauperantur venditores, dum gravantur annuis reditibus, quos solvere coguntur. Resp. eadem fere incommoda sequi ex eo, quod prædia justo pretio emi possint ab iis, qui pecunia indigent, nam mutuum petenti dicet quis, ego emam a te, justo pretio, prædium tuum, ut ita multa prædia possidens vivere possit in otio, sudore ac labore aliorum, ea illis locando, sicut illi in otio vivunt, qui, multos habent census emptos. Similiter qui prædia vendunt, facilius rediguntur ad paupertatem, quam qui vendunt census prædiis impositos, præsertim si redimibiles sint; si ergo ob hæc incommoda, non sequitur illicitam esse emptionem prædiorum pro justo pretio, nec sequitur ideo illicitam esse emptionem censuum, *Molin. cit. disp. 385. in fine*: neque enim illicite agit, qui hoc contractu censuali a jure permisso utitur ad compendium suum, nullus enim videtur dolo facere, qui jure suo utitur, *l. Nullus 55. ff. de reg. jur.* illa autem regula juris in tanto solum habet locum, quando quid principaliter lege prohibetur; secus est, si tantum quoad certum modum prohibetur, tunc enim non est prohibitum alio modo, aut via id fieri. Sic hæreditas, etsi non possit per pactum alteri relinqui, potest tamen alia via, scilicet testamento, *l. Hereditas 5. C. de pact. convent. l. licet 19. C. de pact.* Similiter quamvis prohibitum sit capere lucrum, ultra sortem, ex mutuo: non est tamen prohibitum ex contractu emptionis & venditionis, cujusmodi est contractus censualis juxta Extravag. supra citatas *Canisius tr. de usur. c. 10. n. 7.*

Objicitur quarto, venditio & emptio non potest consistere sine re empta, *l. Nec emptio 8. ff. De contrah. empt. in princip.* sed in contractu censuali emitur census, antequam constitutus sit. Resp. In hoc contractu, non pecuniam, nec annuam pensionem, sed jus percipiendi illam emi, ut supra dictum, *Covarr. c. l. in respons. ad 4.* Accedit, quod etiam rei nondum existentis emptio recte fiat, ut fructus messis futuræ, captio piscium, vel avium &c.

§. VI.

De Conditionibus ad contractum censualem requisitis.

LXXVIII. Quæritur primo quæ conditiones requirantur jure naturæ? Respondetur, ut contractus censualis sit licitus, & justus, quatuor conditiones requiruntur, ut tradit *Tanner. citat. tom. 3. de justit. disp. 4. qu. 7. dub. 4. numer.* 117. Prima est, ut census, sive reditus annus constituatur in re frugifera, vel quæ pro frugifera habeatur, ex qua pensio, suo tempore, debita, sive immediate, sive mediate (ut fit, cum pecunia ex agro solvenda est) solvi possit. Unde debet esse ita frugifera, ut ordinarie sufficientes fructus ferat ad censum, seu reditum annuum integre solvendum, deductis expensis, & laboribus in fructibus colligendis: alioquin si res, singulis annis, pauciores fructus reddat, quam sit census, eatenus est impositus in re infrugifera, *Azor part. 3. lib. 10. de usura cap. 6. quæst. 5. Molin. tract. 2. disp. 389. num. 12.* Non solum autem in re immobili, ut est ager, domus, & reditus annui, qui inter immobilia bona censentur, *Clementin. unic. §. Cumque annui de V. S.* sed etiam in rebus mobilibus, seu se moventibus, quibus uti possumus, salva earum substantia, & quæ utiles ac fructuosæ sunt, ex natura rei, census institui potest, quia sunt res pecunia æstimabiles, & quæ vendi, locari ac permutari possunt, verb. grat. grex ovium: secus est de rebus, quæ primo statim usu consumuntur, & in quibus dominium ab usu non separatur, ut sunt frumentum, vinum, oleum &c. quæ usu ipso statim pereunt, & quarum pretia, singulis annis, variantur, adeoque nec certa pensio annua in illis institui potest. *Azorius citat. lib. 10. cap. 5. quæst. 4.* Item potest etiam institui census in pecunia, modo ea sit negotiationi exposita, ut possit fructum ferre, cum ex se sit sterilis. Sed & generatim in omnibus bonis suis potest quis censum constituere, ita ut ea illis, quotannis, certa pensio præstari debeat emptori, modo ita imponatur, ut pereuntibus ex parte bonis, etiam census ex parte pereat, *Azor cit. c. 5. qu. 5.* Quin imo super ipsum censum alius adhuc novus census fundari potest, & constitui. Debet autem census ille, super quo alius fundatur, esse perpetuus, & irredimibilis, alioquin si esset redimibilis, eo redempto, periret census in eo fundatus, vel maneret personalis, *Azor. cit. l. 10. c. 7. q. 8. Less. cit. c. 22. dub. 12. n. 77.*

Denique de jure naturæ potest etiam constitui census in persona, modo ea possit, ac velit, sua opera, ac industria, tantum lucrari, quantum sufficit ad pensionem ex lucris solvendam, vel saltem bona aliqua in re, vel in spe habeat, alioquin census esset inutilis, nec pretio æstimabilis, *Less. c. l. n. 21.*

LXXIX. Secunda conditio jure naturæ requisita ad contractum censualem est, ut justo pretio census ematur: censetur autem justum, quod vel lege, vel consuetudine, vel his deficientibus, judicio prudentum, & bonorum virorum, taxatum fuit. Et quidem in Imperio in censu perpetuo, sive ex parte solum venditoris redimibili, justum pretium statutum fuit, ut XX. aurei dentur pro uno, adeoque quinque annui pro centum emantur, & redimantur, ut patet ex Constitutione Caroli V. in Comitiis edita Augustæ, quanquam ubi Lex hæc Imperialis non est promulgata, vel usu non recepta, justum pretium censeri potest, si etiam in contractu censuali utrinque redimibili, pro quinque aureis, vel florenis tantum centum solvantur, quia pretia rerum non consistunt in indivisibili: & ubi vel lex communis, vel consuetudo pretium non taxavit, id justum pretium censeri debet, quod communi prudentum æstimatione est definitum, seu determinatum, *Tanner. c. l. n.* 119. alias vero quandoque etiam justum pretium censetur, si pro centum 6. 7. 8. 9. vel etiam plura annua solvantur, quia pretia rerum, pro varietate gentis, locorum, & temporum, & pro copia, vel penuria ementium, vel vendentium, aut mercium, vel pecuniæ numeratæ, variantur, *l. Pretia 63. ff. ad Leg. Falcid.* census autem est merx quædam emibilis, & vendibilis, *Navarr. in comment. de usuris n. 104. Less. cit. c. 22. dub. 14. n. 103.*

LXXX. Tertia conditio est, si res censui subjecta pereat, vel non ad tempus, sed in perpetuum sterilis & infructuosa reddita sit, sive tota, sive ex parte (quia v. g. prædium a flumine occupatum est, sine spe remedii, vel domus omnino corruit) citra culpam tamen censuarii, sive solventis censum, seu pensionem annuam: tum res perit, & infructuosa fit, damno censualistæ, sive percipientis censum secluso speciali pacto assecurationis, ita ut pereunte toto fundo censuali, vel in perpetuum reddito infrugifero, pereat totus census: pereunte vero parte, solum census quoque pereat, & extinguatur, prorata tantum. Ratio est, quia quælibet res, per se loquendo, perit domino suo: sed censualista, sive recipiens pensionem est dominus juris, quod habet ad pensionem ex re censuali percipiendam, quod jus pereunte re, in qua est constitutus census, simul perit cum re, cui inhæret, ergo ipsi censualistæ, sive emptoris census peribit, *Molin. tract. 2. disp. 391. num. 3. Less. cit. c. 22. n. 88. Tanner. c. l. n. 121.* Quod si tamen res censualis solum ad tempus, uno, vel altero anno, nullos fructus ferat, tum tota adhuc pensio annua a censuario, sive domino fundi solvi debet, modo reliquis annis tantum ferat, quantum ad pensionem solvendam sufficit, vel etiam amplius, ita ut damnum sterilitatis alio anno compensetur: nam ea recepta consuetudine, ex agris constitutus census, quotannis, integer solvitur, etiamsi agri secundo, aut tertio quolibet anno quiescant, & nullum fructum ferant, quia non coluntur, *Less. c. l. n. 88. Tann. n. 121.* si vero culpa Censuarii res destructa sit, vel omnino infructuosa reddita, tenetur is reddere pre-

pretium census, vel illum super alia re immobili constituere, *Less. c. l. n. 91.*

LXXXI. Quarta conditio est, ut res censui subjecta, inscio Censualista, seu emptore census non alienetur, nec transferatur in alium, a quo pensio annua difficulter, & minus secure obtineri possit, quia cum emptor habeat jus ad rem censui subjectam, eaque illi obligata sit, non debet illud jus per talem alienationem fieri deterius, eam damno emptoris census, *Tann. c. l. n. 122.*

Addunt aliqui quintam conditionem, ne fiat ullum pactum, vi cujus, venditor obligetur ad redimendum censum ab emptore. Verum hæc conditio verisimiliter non est necessaria ex dictis supra §. 3. de quo plura videri possunt apud *Tanner. cit. dub. 24. n. 128. & 2. seqq.*

LXXXII. Quæritur secundo, quæ conditiones requirantur ad justitiam contractus censualis Jure positivo Ecclesiastico? Resp. In *Extravagantibus Martini V. & Calixti III. inter communes, de empt. & vendit.* supra allegatis, approbari sunt contractus censuales initi sub his conditionibus. Prima est, ut certa res immobilis, & fructifera designetur, cui census imponatur. Secunda, ut illa sola maneat obligata pro solutione census, non autem ipsius persona, aut alia bona. Tertia, ut pretium justum solvatur, quod possit esse ro. 12. 13. 14. vel 15. in singula annua, vel plus, aut minus, secundum temporis qualitatem. Quarta, ut pretium statim solvatur, pecunia præsenti. Quinta, ut venditori facultas relinquatur, eodem pretio redimendi censum, sive totum simul, sive per partes. Sexta, ut venditor ad redimendum censum non astringatur. Septima, ut si res, super qua census est constitutus, pereat, ipse quoque extinguatur. Octava, ut pensiones non superent æstimationem fructuum rei, in qua census est constitutus. Verum prædicti Pontifices non dicunt, omnes conditiones has esse necessarias, neque contractus censuales, sine his conditionibus, initos improbarunt, *Covarr. l. 3. resol. c. 7. n. 5. & 6. Less. citat. c. 22. num. 75. Tanner. citat. disp. 4. qu. 7. dub. 4. num. 123.*

LXXXIII. Postea vero edita est Bulla a Pio V. anno 1568. 14. Kalendas Februar. quam refert *Navarr. in Man. Pral. c. 27. n. 234. Molin. tract. 2. disp. 789. & seq. Less. citat. c. 22. n. 7. Tanner. cit. dub. 4. & seqq. n. 124. & seqq.* in qua sequentes conditiones, tanquam necessariæ ad venditionem, & emptionem censos fieri, requiruntur. Prima est, ut census non constituatur, nisi super re immobili, aut quæ pro re immobili habeatur, eaque, natura sua, frugifera, & certis finibus designata, ubi proinde vetatur census personalis. Secunda, ut pretium census statim numeretur, coram Notario, & testibus. Tertia, ne anticipatæ solutiones pensionum fiant, aut in pactum deducantur, id est, ut venditor non cogatur solvere pensionem, nisi pro rata temporis elapsi, quæ conditio etiam jure naturæ est necessaria, nisi hoc onus alia ratione compensetur, *Less. c. l. n. 81.* Quarta, ne directe, vel indirecte obligetur Censuarius seu venditor census ad præstandos casus fortuitos, ad quos alias ex natura contractus non tenetur: ubi prohibetur pactum assecurationis, alias jure naturæ, tam in hoc, quam in aliis contractibus licitum, ita ut nulli suadeodum sit tale pactum, sed tolerandum, si lex humana non obstet, & absit intentio usuraria. Quinta, ut libera maneat facultas Censuario alienandi rem censui subjectam, neque venditor cogatur solvere emptori census laudemium, id est, quinquagesimam, vel trigesimam partem pretii illius rei alienatæ. Sexta, ut dominus rei censualis, si illam vendere velit, prius indicet domino census pretium, & conditiones, quibus res est vendenda. Septima, ut non fiat pactum, quo venditor census, si in mora sit solvendi pensionem, obligetur ad ullam pœnam, quamvis jure naturali teneatur compensare damna, quæ ex dilatione solutionis emptori, seu domino census obvenerint: sed hoc prius in pactum non potest deduci, ob fraudem usurariam, quamvis postea tanquam debitum exigi possit. Octava, ne augeatur census jam constitutus, nec novus fundetur, super eadem re, ex pensionibus nondum solutis, vel in posterum solvendis: secus si fuerint solutæ, nam ea pecuniæ numeratæ additione augeri potest census, *Navarr. in comment. de usur. nu. 94. Less. c. l. n. 87.* Nona, ne fiat pactum, ut solutio necrum pertineat ad venditorem, quæ ex natura contractus ad eum non spectabant. Decima, ut si res censualis, vel in totum, vel ex parte pereat, vel infructuosa reddatur census quoque ex toto, vel ex parte pereat, quæ est conditio juris naturalis, ut supra dictum. Undecima, ut census semper eodem pretio, quo emptus est, possit redimi a venditore, nec fiant ulla pacta, quibus directe, vel indirecte talis facultas ipsi adimatur. Duodecima, ut venditor volens redimere censum, ante bimestre, præmoneat emptorem: & post denunciationem, intra annum, poterit cogi Censuarios ad redimendum. Decima tertia, ut emptor non possit ab invito venditore pretium repetere, sive eum cogere ad redimendum censum. Ex quo sequitur, omnes census esse perpetuos, seu irredimibiles, ex parte ementis: quamvis ex parte vendentis semper sit libera facultas redimendi, nisi census irredimibilis, justo pretio, sit comparatus, *Less. c. l. n. 92. & 94.* Decima quarta, ut pretium census semel constitutum non possit augeri, ob temporis, vel contrahentium qualitatem, vel ob aliud accidens, scilicet in gravamen vendentis, qui semper eodem pretio censum potest redimere, quo vendidit, *Less. c. l. n. 95.*

LXXXIV. Circa has conditiones notandum primo, eas non extendi ad contractus initos, ante illam Bullam editam, sed solum post illam, nec ad eos, qui fiunt per contractum donationis, vel dotis constituendæ, vel donationis propter nuptias, vel per legatum, fidei commissum, vel aliam ultimam voluntatem, *Navarr. in cit. comment. n. 98. Less. cit. c. 22. n. 96.* omnes tamen contractus, qui fiunt per modum venditionis, & emptionis, in quibus census constituitur sub alia forma, quam in Bulla præscripta, censentur usurarii. Nempe saltem quoad præsumptionem fori externi, etsi forte a parte rei non sint usurarii, *Less. c. l. n. 97.* quicquid autem expresse, vel tacite dari, remitti, vel dimitti contigerit, a fisco vindicari potest, ut habetur in cit. Bulla.

Notandum secundo, prædictæ conditiones in Bulla Pii V. requisitæ, quæ tamen jure naturali non sunt necessariæ, non obligant in conscientia, ubi Bulla illa non est promulgata in Provincia, vel usu non recepta, quia leges humanæ communiter pendent ab acceptatione, ita ut si legislatores non instent, & curent eas observari, non obligent, saltem post decennium, si non fuerint usu acceptatæ, sicut in Germania, saltem quoad plerasque conditiones, prædicta Bulla non est recepta, sed contrarius usus semper hactenus perseveravit, *Less. citat. loc. dub. 13. numer. 98. & 99. Tanner. citat. dub. 4. num. 131.* & cum prædicta Constitutio valde probabiliter fundetur in præsumptione fraudis, & intentionis usurariæ, ideo si hæc absit, cessat præsumptio, & licite sine conditionibus jure tantum humano præscriptis, iniri potest hic contractus, *Navarr. citat. loc. num. 196. in fine.* Idemque est de Carolina Constitutione Imperiali dicendum, *Tanner. citat. loc. num.* 132. addit, Judices obligari in foro externo, ubi supra dictæ Constitutiones sunt receptæ, ut non admittant contractus censuales, sine hujusmodi conditionibus celebratos, *Canis. tr. de usuris c. 12. n. 8.*

SECTIO IV.

De usuris, quæ committuntur circa pignora, & hypothecas.

§. I.

An sit usura, si creditor fructus pignoris, seu rei oppignoratæ non computet in sortem?

LXXXV. Respondetur, fructus pignoris, sive ex re pignori pro mutuo obligata percepti, debent a creditore in partem sortis debitæ computari, alioquin usura est, ut constat inprimis ex c. *Plures 2. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Generali Turonensi sub Alexandro III. in quo de-
„ cretum fuit, ut nullus constitutus in Clero (maxime,
„ quia idem est de Laicis, ut postea dicetur, *Gl. hic V. in*
„ *Clero*) *vel* hanc (de qua in hoc c.) vel aliud genus usu-
„ ræ exercere præsumat. Quod si quis alicujus possessiones,
„ data pecunia, recepit in pignus (v. g. unum vel plura præ-
„ dia, & agros) debet si sortem suam ex fructibus vel
„ pignoris datæ jam recepit, deductis expensis, rem oppi-
„ gnoratam absolute restituere debitori. Sin autem aliquid
„ minus habet (id est, minus percepit ex fructibus pigno-
„ ris, ita ut non æquiparentur sorti, *Hostiens. hic V. Minus*
„ *habet*) eo recepto, possessio, id est, prædium oppignora-
„ tum, vel ager libere ad dominium revertatur. Quod si
„ quis, post hujusmodi statutum (maxime, quia idem an-
„ te Concilii Turonensis decretum, statutum fuit, *c. Si quis*
4. *causa 14. q. 4. Glos. hic V. Post hujusmodi*,) si Clericus sit,
„ qui usurarum crimen commiserit, Ecclesiastici officii pe-
„ riculum patiatur, (id est, ab officio, & beneficio sus-
„ pendatur, *c. Præterea 7. hic tit.* vel potius deponatur) nisi
„ forte beneficium Ecclesiæ fuerit, quod redimendum ipsi,
„ hoc modo, e manu Laici videatur, de quo §. seq.

LXXXVI. Similiter in *c. Quoniam 2. hoc t.* idem de Lai-
„ cis, qui hujusmodi usuram committunt, statuitur: nam
„ quoniam non solum viris Ecclesiasticis, sed etiam qui-
„ buslibet aliis Laicis) periculosum est usurarum lucris
„ intendere: ideo mandat Papa Alexander III. ut ii, qui
„ ex possessionibus, seu bonis, vel arboribus (scilicet fru-
„ ctiferis, vel ex viridario, seu horto, aut nemore, *Abb.*
„ *hic n. 3.*) quas in pignus teneant, receperint sortem suam,
„ deductis expensis, ad eadem pignora restituenda, (suis
„ dominis (sine usurarum exactione, per Ecclesiasticam
„ censuram compellantur.

Porro cur creditor fructus ex re oppignorata perceptos, & consumptos teneatur (deductis expensis in eos factis) vel in sortem computare, ad extenuationem, seu extensionem sortis principalis: vel restituere fructus extantes debitori, una cum ipso pignore, facta solutione mutui debiti, alioquin creditor usuram committat, hujus, inquam, ratio est primo, quia sicuti omne incommodum, quod fortuito accidit in re oppignorata, ad debitorem, tanquam ejus dominum, pertinet, non ad possessorem, seu creditorem: sic æquum est, ut omne commodum rei suæ ad eundem pertineat, *l. Si inter 21. §. Quicquid, ff. de pignorib.* cum pignus in bonis debitoris permaneat, ideoque etiam ipsi pereat, *§. fin. Institut. quib. mod. re contrah. oblig. l. Quæ fortuitu 56. & l. pignus 9. C. de pignorat. act.* & secundum rei naturam est, commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda, *reg. juris 10. in ff. & reg. 55. in 6.* ergo etiam, fructus pignoris ad debitorem spectant, eique dari debent, vel in sortem computari: nisi sit alius titulus, extra sortem, accipiendi, ut damni emergentis, lucri cessantis, pœnæ conventionalis &c. Secunda ratio est, quia usura est, quicquid causa mutui creditor lucratur, supra sortem, sive illud lucrum in pecunia numerata, sive in fructibus; ut vino, tritico, oleo, sive in alia re consistat, *cap. 2. & seqq. citat. causa 14. quæst. 3.* ergo si fructus percepti ex pignore non computentur in exonerationem sortis, sed cedant lucro creditoris, usura committitur *c. 1. & 2. h. t.*

LXXXVII. Pro explicatione utriusque prædicti capituli, notandum primo, usura committitur, non solum, si expresse aliquid detur, quotannis, ultra sortem, sed etiam si ex pacto creditor lucretur fructus rei oppignoratæ,

quia cum fructus recipiant aestimationem, accedunt sorti ea pacto praecedente, ideoque usura committitur, si eos percipiat creditor, nisi computet in sortem, uti sumitur *cap. 2. h. tit.* quicquid enim pretio aestimabile, sive fructus sint, sive res alia, ut pensio ex domo, ultra sortem, accipitur, usura est, *cap. 2. & seqq. cit. caus. 14. q. 3. Abb. in cit. cap. 1. num. 2.*

Notandum secundo, quamvis creditor, si re mobili in pignus data utatur, furtum committat, *l. Si pignore 54. in princ. ff. de furtis*, & patet ex dictis *tit. praeced.* quia solius securitatis causa, ipsi est tradita, solo autem usu rei alienae furtum committitur, *l. 1. ff. eod.* Aliud tamen est, si res immobilis sit in pignus data, in hujus enim usu furtum non committitur, *§. Quod autem ad eas res, instit. de usucap.* Sed potest creditor possidens rem immobilem sibi, pignoris causa, obligatam, ea uti, & praedia v. g. locare, *l. Creditor 23. ff. de pignorib.* Idque utilitatis causa receptum est in rebus immobilibus, quia praedia rustica per culturam fiunt meliora, *l. 3. §. Divi fratres, ff. de jure fisci*: urbana vero praedia per inhabitationem magis conservantur, *Canis. tr. de usur. c. 5. num. 4. & 5.*

Notandum tertio, creditor fructus rei immobilis in pignus datae licite potest percipere, & perceptos, etsi ex re aliena, consumere, vel distrahere, quia fructus servando servari non possunt, sed brevi corrumpuntur, *l. fin. §. ult. C. de administ. tut.* ita tamen, ut in sortem debiti principalis computari debeant, illudque minuant, vel etiam omnino extinguant, si adaequent quantitatem sortis, seu summae capitalis, *l. 1. & 2. seqq. C. de pignor. act.* Compensantur autem fructus consumpti, vel venditi, cum sorte, non per se, quia solius quantitatis cum quantitate fit compensatio *l. Si convenerit 18. in princ. ff. de pignorat. act. l. Si constat 4. C. de compensat.* sed ratione aestimationis fructuum. At vero fructus a creditore percepti, sed adhuc extantes, non computantur in sortem, sed jure pignoris manent apud creditorem, donec debitum solutum sit, tunc enim debitori sunt restituendi, *Abb. in cit. cap. 8. num. 3. h. t. & ibid. Glossator ejus Alex. de Nevo, lit. D. Canis. c. l. num. 6.*

LXXXVIII. Notandum quarto, fructus rei oppignoratae, non tantum percepti a creditore, sed etiam percipiendi, sive qui percipi potuerunt, & non sunt percepti, debent computari in sortem principalis debiti: ut si res oppignorata antea locari quidem solita non erat, sed tunc reperiebatur conductor, nam in utroque casu tenetur creditor de percipiendis illis fructibus, tanquam de perceptis, *l. 2. C. de pactis pignor. c. Gravis, tt. de restit. spoliat. Abb. in citat. cap. 2. numer. 5. h. t.* & ejus *Glossator lit. G.* ubi ait, distinguendum esse: vel enim creditori de sorte, seu summa capital satisfactum est, quia fuit solutum ipsi debitum, vel quia percepit tot fructus ex re pignorata, ut exaequent debitum principale: & tunc indistincte tenetur de fructibus percipiendis, quia tum creditor est malae fidei possessor, imo quasi violentus. Vel quoad sortem, seu debitum principale non est satisfactum creditori: & tunc tenetur tantum de fructibus perceptis, non autem de percipiendis: nisi per dolum, vel latam culpam fructus eos non perceperit, dummodo oppignoratio fuerit facta gratia debitoris principalis tantum, quia hoc casu non tenetur creditor, nisi de dolo, & lata culpa; secus si fuisset facta gratia utriusque, etiam creditoris. Generaliter autem omnes fructus, etiam modici, computantur in sortem, *Abb. in c. 2. num. 3. h. t.*

Notandum quinto, fructus restituendi debitori, vel in sortem principalem computandi sunt a creditore, deductis prius expensis, quae quaerendorum, colligendorum, & conservandorum fructuum causa factae sunt, *l. Si a domino 36. §. fin. ff. de hered. petit.* quod in possessore etiam malae fidei, ut in praedone, locum habet, quia alias debitor, vel dominus rei non refundens expensas in rem factas locupletaretur cum alterius jactura, contra naturalem aequitatem, *l. Nam hoc 14. ff. de condict. indeb. reg. 48. in 6.* Deducendae autem sunt, non tantum impensae necessariae, quibus non factis, res erat peritura, vel deterior futura: sed etiam utiles, quibus res melior efficitur: non autem voluptuariae, aut superfluae, & potest creditor rem oppignoratam retinere, donec deducat expensas, vel eae ipsi solutae sint, quod deductis expensis superest, fructus est, *cit. l. Si a domino, §. fin. ff. de hered. petit. Gl. in cit. cap. 2. V. Deductis expensis. h. t. Greger. Tholos. l. 2. de usur. c. 9. num. 9. & seqq.* Computandus est etiam labor creditoris, nemo enim tenetur gratis laborare in favorem alterius, *Abb. in c. Conquestus, 8. num. 8. h. t.* Verum de hoc plura dicta sunt supra *lib. 3. tit. 20. §. 5. num. 18. & 19.*

§. II.

Ex quibus titulis, sive causis creditor non tenetur fructus rei oppignoratae in sortem computare ad vitandam usuram?

LXXXIX. Tres in Jure Canonico referuntur tituli seu causae speciales, ob quas, citra usuram, & licite fructus rei oppignoratae a creditore percipi possunt, non computando eos in sortem. Prima habetur in *cit. c. 1. h. tit.* ubi postquam Alexander III. in Concilio Turonensi decrevit: ne quisquam Clericorum genus aliquod usurae exerceat, subjicit in fine haec verba: Nisi forte Ecclesiae beneficium „ fuerit, quod redimendum ei, hoc modo, de manu Laici „ videatur. Ut si v. g. Laicus aliquis injuste detineat possessionem aliquam, sive praedium, quod spectat Clerico in beneficium assignatum, & postea illud pro mutuo obliget, sive in pignus det, potest Clericus fructus ex tali praedio licite percipere, & retinere, nec debet eos conferre in extenuationem sortis: nec est usura, quia recipit quod suum est, & per viam occultae compensationis redimit, quod ad se legitime spectabat, & forte alias recuperari non poterat, *Gl. in cit. c. V. Beneficium, h. tit.* ubi ait, idem dicendum esse de Laico, qui hoc modo etiam licite redimere potest possessionem rei suae ab injusto detentore, ob eandem rationem aequitatis. Veruntamen possessionem rei alienae non posset taliter redimere, quia fructus ex illa perceptos non faceret suos, ideoque si illos retineret, & in sortem non computaret; usuram committeret. Similiter & Clericus, si possessionem, vel rem spectantem ad Ecclesiam, quae ipsi in beneficium non fuit assignata, pro mutuo, seu debito in pignus acciperet, non posset fructus ex illa re perceptos retinere, sed teneretur illos in sortem computare, nisi ex Ecclesiae concessione id faceret, quasi percipiendo eos, nomine Ecclesiae, *Gl. ibid. in fine, & Hostiens.* Ex quo generaliter infert *Abb. ibid. numer. 5.* quod licite percipit quis ex mutuo aliquid ultra sortem, quando illud erat suum, vel alias sibi debitum, nec poterat aliter illud consequi.

XC. Secundus titulus, seu causa est, si creditori detur res in pignus, seu hypothecam, in qua creditor habet directum dominium, & debitor tantum utile, ut si Vasallus det domino directo feudum in pignus pro mutuo, seu debito: hoc casu, fructus percepti ex re oppignorata non sunt a creditore computandi in sortem, nec illam extenuant, sive minuunt, *c. 1. de feudis, & c. Conquestus 8. h. tit.* ubi „ mandat Papa Alexander III. ut si quis terram aliquam, „ titulo pignoris, detineat, & ex fructibus ejus sortem „ recepit (deductis etiam expensis) terram illam debito„ ri, qui illam in pignus dedit, reddat: nisi terra illa de „ feudo sit Monasterii, quia scilicet res feudalis in pignus data est pro debito domino directo feudi, sive illud feudum pertineat ad Ecclesiam, vel Monasterium, ut in *casu. citat. cap. Conquestus*, vel ad dominum Laicum: non enim dominus directus tenetur fructus ex feudo oppignorato perceptos computare in sortem, *Abb. in citat. cap. 8. numer. 5.*

Idque communiter extendunt DD. etiam ad rem emphyteuticam, quam si emphyteuta in pignus det domino proprietatis, non tenetur hic fructus ex illa perceptos in sortem computare, ut dictum supra *libr. 3. tit. 20. §. 6. nu. 20. not. 3.* Ratio autem hujus exceptionis, ob quam retentio fructuum ultra sortem licita est, nec usuraria est, quia haec est natura, & conditio contractus feudalis, & emphyteutici, ex prima sua institutione, ut in certis casibus jure expressis dominium utile redeat ad dominum directum, inter quos est etiam ille casus, & res feudalis, vel emphyteutica a Vasallo, vel Emphyteuta detur in pignus, pro debito, domino directo, vel proprietario: tunc enim dominium utile consolidatur, seu conjungitur cum dominio directo seu proprietatis, pro eo tempore, quo pignus, soluto debito, non redimitur: ac proinde interea potest dominus directus fructus ex re feudali, vel emphyteutica percipere, non imminuta sorte: idque ne res etiam, quoad dominium utile, existens apud dominum directum, seu proprietarium, alteri fructificet, quasi non propria esset, sed aliena, quod non videtur rationi consonum. Quare dominus directus, seu proprietarius, hoc casu, percipit fructus ex re feudali, vel emphyteutica, salva sibi manente sorte, non ob mutuum, nec ob dilatam debiti solutionem, quod usurarium est: sed ex vi, seu natura contractus feudi, vel emphyteusis: sive ex vi prioris pacti, quo reservavit sibi dominium utile, pro eo tempore, & posita tali conditione, *Molin. tr. 2. de justit. dis. 323. §. ult. Less. cap. 20. dub. 19. num. 139. Lugo cit. dis. 25. sec. 8. num. 146.*

XCI. Caeterum ut dominus directus possit fructus illos percipere, tres conditiones requiruntur. Prima est, ut interea non exigat a Vasallo, vel emphyteuta debitum alias obsequium, seu servitium, vel pensionem, *cit. c. 1. de feudis:* ac proinde si dominus interea recipiat a Vasallo servitium solitum, tanquam ex debito, sine protestatione de non amittendo jure ad fructus, tenetur eos in sortem computare, quia censetur huic juri tacite renunciare, *Abb. in cit. cap. 2. in fine de feud. Silvest. V. Feudum num. 29.* & alii DD. communiter. Sed etsi vasallus velit debitum obsequium, seu servitium praestare, potest tamen dominus directus illud non admittere, sed percipere fructus ex re feudali, etiamsi excedant debitum obsequium, vel pensionem emphyteotae, eosque non computare in sortem, ut colligitur ex *cit. c. 2. de feudis*, ubi dicitur, quod dominus feudi possit libere detinere feudum sibi in pignus datum, & percipere omnes fructus, non computando eos in sortem, dummodo interim vasallus immunis relinquatur a solito servitio praestando, *Gl. fin. ibid.* alioquin nihil quoad hoc peculiare relinqueretur domino directo feudi, si solum posset fructus pignoris percipere, quatenus aequivalent servitio debito, & sic non posset oblatum a vasallo servitium respuere, quia hoc jus habet etiam quilibet alius creditor; nam si quis v. gr. alicui mutuos dedit 1000. aureos, accepto a debitore pignore fructifero, & debitor nolit reditum annuum 50. aureorum, quem creditori aliunde ex censu debet, solvere, potest creditor pro 50. annuis sibi debitis, fructus pignoris aequivalentes retinere, non computando illos in sortem mutui dati. Ratio est quia tales conditiones possunt libere imponi a domino feudi, ex vi contractus feudalis; cum ergo totum hoc relinquatur in libera voluntate domini directi, in *cit. cap. 2. de feudis*, censendum est ita fuisse relictum, *Lugo cit. l. num. 127.*

Non obstat primo, quod si dominus directus, pro eo tempore, quo feudum possidet, titulo pignoris, habet dominium directum, & utile in feudo, sequitur, quod illud non potest esse pignus, quia hoc non potest constitui in re pro-

propria, cujus quis & dominium directum, & utile habeat, ideoque eo tempore omnino desineret esse vasallus, qui feudum in pignus dedit; Respondetur enim, dominium utile, hoc casu, saltem in habitu, manere penes vasallum, qui soluto debito, potest pignus redimere, & recuperare, & fructus ex eo percipere, sicut antea, ideoque potest feudum adhuc habere rationem pignoris, quatenus dominus directus illud possidet, cum obligatione restituendi illud vasallo, quam primum soluto pretio, illud redemerit: neque vero ex eo, quod dominium utile sit penes vasallum, sequitur, quod etiam fructus ad illum spectare debeant: nam ex dispositione juris, & conformiter naturæ, & primæ institutioni contractus feudalis, dominium utile feudi non aliter conceditur vasallo, nisi cum hac limitatione, ut casu, quo in pignus datur domino directo, fructus feudi, non ad dominum utilem, seu vasallum sed ad dominum feudi pertineant, quamdiu feodum pignori obligatum manet, *Lugo cit. l. num.* 148. Non obstat secundo, quod hinc sequi videatur, etiam usufructuarium, usuarium, vel conductorem, si dent fundum in pignus domino directo, vel proprietatis, is non teneatur fructus inde perceptos in sortem computare, si quidem hoc licitum est domino feudi. Sed respondetur *neg. cons.* quia in his contractibus, non apponitur tale pactum, nec potest apponi in contractu oneroso nisi minuatur pretium propter illud gravamen *Lugo c. l.*

XCII. Secunda conditio requisita est, ut dominus directus non percipiat ex re feudali, vel emphyteutica in pignus data, fructus provenientes ex meliorationibus factis per industriam vasalli, vel emphyteutæ: eos enim dominus directus, quoad excessum illum, tenetur, computare in sortem & reddere vasallo, quia hi fructus non censentur, quoad illam partem fructuum, cessat ratio ob quam concessum est domino feudi percipere fructus ex re feudali ipsi oppignorata, *Silvest. V. Feudum n.* 30. *Molin. cit. dis.* 323 *n.* 1. *Less. c. l. n.* 240. *Lugo c. l. n.* 149.

XCIII. Tertia requisita conditio est, ut feodum in pignus datum non sit pretio emptum a vasallo (idemque est de emphyteuta) nec in compensationem præcedentium meritorum, vel obsequiorum datum, sed gratis concessum, alioquin enim debent fructus in sortem computari, & reddi vasallo quia quamvis de hoc, sicut & de præcedente casu, nihil sit jure expressum, tamen equitas naturalis id exigit, cum in hujusmodi contractibus onerosis non soleant, nec debeant talia gravamina apponi, nec juste possint, nisi pretium minuatur. Quod si feudum partim pro pretio, vel ob præcedentia obsequia sit datum: partim vero liberaliter, tunc portio, quæ respondet pretio, vel meritis præcedentibus, debet computari in sortem a domino directo, cui postea in pignus datum est, *Silvest. c. l. n.* 30. *Molin. c. l. Less. c. l. & Lugo c. l. n.* 150.

CXIV. Denique tertius titulus, sive causa, ob quam fructus pignoris non computantur in sortem, est, si maritus pro dote uxoris sibi promissa, loco pignoris, accipiat prædium, fundum vel domum, vel aliam rem, ut ex ea fructus percipiat, donec promissam sibi dotem accipiat, tunc enim interim maritus facit fructus suos, sine imminutione dotis, nec cogitur eos in sortem computare, prout statuitur in *c. Salubriter* 16. *h. t.* Ubi Innocentius III. ita rescribit: „sane generum ad fructus possessionum (id est, agrorum seu fundorum) quæ sibi sunt a socero pro numerata dote (id est, numeranda seu promissa, & needum tradita, quia si dos numerata sit, non est opus pignore, quod in securitatem dotis datur, *Hostiens. hic V. Pro numerata, & Joan. Andr. V. eodem*) pignori obligatæ, computandos „in sortem non credimus compellendum: cum frequenter „dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda.

XCV. Jam ergo valde laborant DD. in assignanda vera ratione, ob quam fructus percepti ex pignore possint, absque usura, a marito retineri, sine obligatione computandi eos in sortem, adeoque sine diminutione sortis, cum tamen regula generalis sit fundata in jure naturæ, quod fructus percepti ex pignore debeant in sortem computari. Nam primo sunt, qui dicunt, id favore dotis, & matrimonii esse concessum a jure, tanquam speciale privilegium. Verum hoc communiter rejicitur, cum enim usura sit damnata Jure naturali ac divino, non potest excusari: vel licita fieri, ob favorem dotis, vel matrimonii, vel ob aliam causam piam, *c. Super eo* 4. *h. t.*

Secundo alii dicunt. Papam *cit. c. Salubriter.* inniti præsumptioni factæ donationis a socero, ut possit gener fructus pignoris percipere, dum dos illi non solvitur. Verum Papa nihil meminit de ulla donatione, sed de oneribus matrimonii: idque sæpe non potest, præsumi, cum socer velit frequenter, quantum potest, de dote detrahere potius, quam aliquid adjicere: & saltem non haberet locum illa præsumptio, si alius a patre sponsam dotaret, *Molin. tract.* 2. *dis.* 321. *num.* 4.

Tertio alii DD. communiter dicunt, concedi fructus pignoris genero, ratione lucri cessantis aut damni emergentis ex dilata solutione dotis, in oneribus matrimonii sustinendis. Sed hoc refellit *Navarr. tract. de usuris nu.* 64. tum quia ea ratio non convenit textui, in quo alia ratio redditur; tum quia nullum esset discrimen inter dotis, & alterius rei debitum, cum tamen Papa ibi voluerit aliquid speciale de dote declarare: tum quia si ex dilatione dotis nullum maritus pateretur damnum, vel lucrum nullum ei cessaret, non posset fructus illos percipere; vel saltem non posset illos integros accipere, quando excederet lucrum cessans, vel damnum emergens valorem fructuum, sed solum, si exæquarent, cum tamen Papa absolute respondeat, & sine omni distinctione.

XCVI. Quarto *Molin. cit. dis.* 221. *n.* 8. *&* 9. ait, generum licite posse accipere fructus pignoris, propter onera matrimonii, non computando eos in sortem sive lucrum cesset, & damnum emergat, sive non: quia dos datur marito ad hoc, ut ex ejus fructibus uxorem alat, & alia onera matrimonii sustineat, cum obligatione restituendi eandem dotem, soluto matrimonio. Si ergo dos promissa non solvatur, & maritus sustineat onera matrimonii, jus habet exigendi aliquid æquivalens, ex cujus fructibus sustinere possit onera matrimonii, eo tempore, quo dote caret: alioquin iniquum foret, si uno vel altero anno deberet sustinere onera matrimonii: nullumque ex dote promissa fructum percipere posset, nisi id ei, alio modo, compensaretur; cogeretur enim toto tempore matrimonii sustinere ea onera, & non darentur ei fructus dotis, toto eo tempore: ideoque potest, donec dos solvatur, recipere, loco dotis, in pignus rem aliam fructiferam, ex cujus fructibus possit, eo etiam tempore, quo dote caret, sustinere onera matrimonii: alioquin non servaretur debita æqualitas. Quare Papa in *cit. c. Salubriter*, decidens generum non esse compellendum ad fructus possessionum pro dote obligatarum computandos in sortem, innititur huic rationi, quod fructus illi non accipiantur in compensationem pro dilatione solutionis dotis, id enim esset usura palliata, sed in compensationem onerum matrimonii, interim dum dos non solvitur, ideo enim debet uxor viro afferre dotem, vel loco ejus, aliam rem fructiferam, ex cujus fructibus maritus ea onera sustinere possit. Consentit *Less. cit. c.* 20. *dub.* 16. *nu.* 141. *Lugo cit. dis.* 25 *sec.* 8. *n.* 155. ubi *n.* 157. recte notat, Papam in *cit. c. Salubriter h. t.* ex eo, quod fructus dotis frequenter non sufficiant ad onera matrimonii sustinenda, bene inferre, tunc fundum non ita dari in pignus, ut fructus computentur in sortem. Ex quo ulterius infertur, nunquam ita dari, quia cum dantes pignus pro dote frequenter, & communiter intendant, ut fructus non computentur in sortem, si quis contrariam intentionem haberet, deberet id exprimere, alioquin in dubio censeri debet velle dare fructus illos, sicut communiter dari solent, scilicet extra sortem, & loco fructuum dotis; communiter enim non solent fructus pignoris superare fructus dotis, ideoque etiam non est præsumendum illos dari, nisi loco fructuum dotis. Addi potest alia ratio, cur fructus pignoris pro dote promissa, & non soluta dati, maritus licite recipere, & retinere possit, non computando eos in extenuationem sortis, propter onera matrimonii incerta, & dubium fructuum, sive emolumenti eventum, *arg. c. fin. h. t.* Ubi excusatur ab usura is, qui merces pluris vendit, vel minoris emit, quam valeant, ob solutionem dilatam in id tempus, quo incertum est, num pluris an minoris merces sint valituræ. Cur non igitur eadem ratione, excusabitur maritus ab usura, ob incerta onera matrimonii, & dubium valorem fructuum pignoris, qui jam plus valent, jam minus, & vel plures, vel pauciores crescunt; *Canis. tract. de usur. cap.* 6. *num.* 8.

XCVII. Ex dictis infertur primo, quod dispositio *cit. c. Salubriter*, non solum in genero, respectu soceri, locum habeat, sed etiam quando dos a quovis alio, etiam extraneo marito est promissa, potest enim licite accipere competentem compensationem, sive in fructibus rei oppignoratæ, sive in pecunia pro sustinendis matrimonii oneribus, interim dum dos promissa ei non solvitur, est enim eadem ratio, *Mol. cit. dis.* 321. *num.* 10. *Less. cit. loc. nu.* 142. *Lugo cit. loc. num.* 51.

Infertur secundo, si constet, socerum pignus dedisse genero, non ad onera matrimonii sustinenda, sed solum in securitatem dotis promissæ, non potest gener fructus pignoris retinere, ultra sortem, nisi ratione lucri cessantis, si socer esset in mora non solvens dotem, tempore constituto, quia tunc isti fructus pertinent ad socerum, nec alia ratione, ipsi genero sunt debiti, ut supponitur, ideoque sicut potest socer dotem in aliis rebus assignare, ita etiam in fructibus talis fundi poterit, si velit, & gener consentiat *Less. c. l. n.* 142. *Lugo c. l. n.* 164.

Infertur tertio, sicut licitum est pactum, ut genere percipiat fructus ex pignore sibi dato a socero: ita etiam licitum est pactum, ut certam pensionem annuam, sive pecuniæ quantitatem illi solvat socer in compensationem onerum matrimonii, quamdiu dotem non solverit, *Mol. cit. dis. nu.* 17. *Lugo cit. dis. nu.* 166. quia si licitum est ultra dotem principalem accipere fructus pignoris, non computando illos in sortem, cur non etiam licitum sit accipere pecuniam annuam ejusdem valoris cum fructibus pignoris, in compensationem onerum matrimonii, quæ maritus sustinet, & quantum illa æstimabuntur. Plura de his videri possunt apud *Molin. cit. dis.* 221. *& Lugon. cit. dis.* 25. *num.* 8. *nu.* 164. *& seqq.*

§. III.

An contractus, seu pactum antichriseos sit illicitum, & usurarium, & an etiam montes-pietatis usuram contineant?

XCVIII. Ad priorem quæstionem respondetur, pactum inter creditorem, & debitorem initum, ut tamdiu creditor re oppignorata fruatur, sive fructus pignoris, salva sorte, lucretur, donec debitum solutum fuerit: quod pactum antichriseos dicitur germanice (*ein Pfandschaffe, oder Pfandschilling,*) est illicitum, & usurarium, ideoque damnatum Jure Canonico: nam licet tale pactum non sit formale, mutuum est tamen virtuale, & implicitum, negari enim non potest, quin ineatur propter præcedentem mutuationem pecuniæ, dato pignore, cum pacto, ut lucretur creditor fructus pignoris supra sortem, quod usurarium est, *cap.* 1. *& seqq. caus.* 14. *quæst.* 3. *Canis. tract. de usur. cap.* 5. *numer.* 28.

Porro ad vitandam usuram circa fructus pignoris, remedium est, ut petenti mutuum debitor non det rem immobilem frugiferam in pignus, v. g. prædium, sed illud vendat; certo

certo pretio, pro mutuo, seu debito, cum pacto revendendi, quando debitor pretium creditori reddiderit, tunc enim creditor per venditionem factus est dominus prædii, ideoque fructus temporis intermedii ad ipsum pertinebunt, & res periculo ejusdem peribit, *Lugo cit. dis. 25. sec. 8. num. 132.* Aliud est, si res immobilis, & frugifera pro debito, seu mutuo in pignus detur creditori, nam cum dominium rei oppignoratæ non transeat in creditorem, sed penes debitorem maneat, non potest creditor fructus rei, quippe alienæ, lucrari, sed ad restituendum, vel computandum eos in sortem tenetur, ut supra dictum, & res vendita, cum pacto redimendi, perit periculo emptoris: res vero oppignorata, cum pacto antichriseos, perit debitori, velut domino, *Greg. Tholos. l. 2. de usura c. 20. nu. 4.* & licet venditio, cum pacto revendendi, & pactum antichriseos ad eundem finem tendant, nempe ad lucrandos fructus rei: in modo tamen est diversitas, quia venditio rei, cum pacto revendendi, est modus ac titulus licitus, juxta *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit.* Unde si quis a Titio petat mutuos mille florenos, quos ipse mutuare non vult, ne committat usuram, potest illi oppignorari certum prædium, non absolute, & simplicite, sed adjecto contractu censuali redimibili, sive cum pacto redhibitionis, per quam ex prædii reditibus 50. annos percipiat Titius creditor, donec ei sors restituatur, *Laym. l. 3. tr. 4. c. 16. n. 57.* At vero pactum lucrandi fructus pignoris, donec debitum fuerit solutum, est modus ac titulus & illicitus usurarius *Canis. cit. c. 5. n. 34.* & patet ex dictis. An autem usurarium sit pactum legis commissoriæ adjectum contractui pignoris, dictum est *libr. 3. tit. 22. §. 7.*

XCIX. Ad posteriorem quæstionem respondetur primo, mons pietatis dicitur certa summa pecuniæ, quæ a Principe aliquo, vel domino loci, vel Communitate, ex ærario publico, vel ex eleemosynis aut largitionibus privatorum civium est donata inter vivos, vel relicta per ultimam voluntatem cuidam loco civitati vel oppido, collecta & destinata in hunc finem, ut semper in promptu sit pecunia, quæ mutuo dari possit ac debeat pauperibus, & quibuscunque indigentibus, ne alias magnas usuras cogantur solvere usurariis. Hujus montis hæ sunt potissimum leges seu conditiones, ut notat *Azor p. 3. l. 5. de usura c. 8. in princ. Mol. l. 2. de justit. dis. 525. numer. 1. Less. l. 2. cap. 20. dub. 23. numer. 190.* Primo ut mutuum usque ad certam summam, seu quantitatem detur non divitibus, sed pauperibus, & indigentibus, præcipue illius loci, non exteris. Secundo ut ad certum tempus, v. g. ad annum, vel ad summum ad duos annos id eis detur. Tertio ut mutuatarii dent sufficiens, & certum pignus, quia alioquin talis mons facile exhauriretur, si postea multi non solverent. Quarto ut mutuatarii, singulis mensibus, aliquid exiguum ultra sortem solvant, pro sumptibus necessariis ad conservandum montem, ut pro alimentis, & stipendiis ministrorum, qui pignora & montem custodiunt, & administrant: & semper parata esse debent ad mutuandum, pro rationibus scribendis, & reddendis; pro conductione domus, & cæteris necessariis expensis, qui si ex ipsa pecunia montis deducerentur, is brevi exhauriretur. Quinto, ut si debito, & præscripto tempore, mutuum non restituatur, pignus vendatur, & ex pretio pignoris pecunia debita monti solvatur, & quod reliquum est, domino pignoris restituatur.

C. Resp. secundo, hujusmodi montes pietatis sunt liciti, & immunes ab omni usura, cum prædictis legibus, & conditionibus, ut tradunt DD. *cit.* & alii communiter contra *Cajetan. & Sotum.* Probatur primo, quia plures SS. Pontifices, & præcipue Leo X. in Concilio Lateranensi *sess. 10.* tales montes approbavit, tanquam licitos, & pios. & excommunicavit eos, qui contrarium docuerint: & in Concilio Tridentino *sess. 22. c. 8. de ref.* inter alia pia opera, numerantur montes pietatis sive charitatis. Probatur secundo ratione, quia nihil exigitur, vel solvitur a mutuatariis, ultra sortem, ratione mutuationis, sed solum ratione expensarum, quæ necessario faciendæ sunt ad conservationem, administrationem montis pietatis: atqui licitum est aliquid exigere, & accipere pro his expensis, cum illæ fiant in gratiam, & commodum eorum, qui mutuum petunt, ne majus damnum incurrent, dum alias cogerentur ab usurariis mutuum accipere sub usuris multo majoribus, quam solvunt pro hujusmodi expensis in montem pietatis, ergo quod in istis montibus solvitur, juste exigitur, & accipitur. *Less. c. l. n. 193.* plura de his montibus videri possunt apud Auctores citatos.

SECTIO V.

De obligatione Restituendi usuras.

§. I.

An & quibus teneantur usurarii restituere usuras.

CI. De hoc agitur in *c. Cum tu. 5. h. t.* Nam cum Archiepiscopus Salernitanus, juxta Decretum Concilii Lateranensis sub Alexandro III. (quod refertur in *c. Quia in omnibus 3. h. tit.*) præcepisset, usurarios manifestos communione Altaris, & Ecclesiastica sepultura privandos esse, donec restituant usuras: quidam eorum ad excusandas excusationes in peccatis, dicebant, illas usuras tantum restituendas, quæ post prædictum Concilium sunt receptæ: alii dicebant, quod non haberent, unde restituere possent usuras: alii vero, quod ex pecunia usuraria possessiones, seu bona fuerint comparata, quæ dederant filiis, & parentibus suis, ideoque non possent pecuniam illam restituere, prout habetur in integra lectione hujus c. & refert *Gl. hic in cas.* Quæsivit ergo Archiepiscopus, quid hic agendum sit? Respondet Papa Alexander III, quod sive ante, sive post Decretum prædicti Concilii, usuræ sint extortæ cogendi sint per pœnam illius Concilii ad eas restituendas his, a quibus extortæ fuerunt, vel eorum hæredibus: vel si hi non extent, aut non sint superstites, pauperibus erogari debeant, dummodo in facultatibus habeant, unde possint eas restituere, quia, ut dicit S. Augustinus (*Epistola 54. ad Macedonianum*) *non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Illi autem, qui non habent in facultatibus, unde usuras possint restituere, non debent illa pœna mulctari, cum eos paupertas evidenter excuset. Possessiones vero, quæ ex usuris comparatæ sunt, debent vendi & earum pretia inde recepta restitui his, a quibus usuræ sunt extortæ: ut sic non solum a prædicta pœna, sed etiam a peccato, quod per usurarum extorsionem incurrerunt, possint liberari.

CII. Pro explicatione hujus cap. notandum primo. Constitutio antiqui Juris declaratoria extenditur etiam ad præterita, nam usuræ erant prohibitæ ante Constitutionem Concilii Lateranensis in *cap. Quia 3. h. t.* Jure Divino, & ideo non inducit novum jus, sed declarat antiquum, *Gl. hic V. Sive post.* Neque vero inducit pœnam novam exercentibus usuras, sed apponit modum per pœnam compellendi usurarios ad restitutionem usurarum, quas nondum restituerunt, & ut sic non respicit præterita, sed futura, ut notat *Innocent. hic V. Ante, & Abbas num. 7.*

Notandum secundo, usuræ primo debent restitui illis, a quibus fuerunt extortæ: si vero non supersint, vel inveniri non possint, restituendæ sunt eorum hæredibus, sive ex testamento, sive ab intestato sint successores: & si etiam illi non extent, debent erogari pauperibus, vel Ecclesiis, aut aliis locis piis, prout sumitur ex hoc c. & *c. Nemo. 4. caus. 14. q. 5.* nunquam tamen debent usuræ dari pauperibus, quamdiu fieri potest restitutio ei, a quo sunt extortæ, quia justitia exigit, ut suum cuique reddatur, *Gl. hic V. Non superstitibus in fine.* Quod si ille, cui debent restitui usuræ, longe absens sit, tenetur usurarius illas ad eum mittere, si sciat, ubi habitet, *Gl. hic V. eodem*, & quidem suis sumptibus, si usurarius discessit a loco, ubi usuras extorsit: alioquin vero expensis absentis, si illi, a quibus usuræ sunt extortæ, recesserunt a loco illo, *Abb. hic num. 9.* Si autem sumptus itineris usuræ summam excedant, dari debet pauperibus, *Gl. hic V. non superstitibus* quamvis contrarium teneat *Greg. Tholosan. l. 3. de usur. cap. 13. num. 6.* Nam sumptus si majores sint, quam valeat res restituenda, id sibi imputare debet usurarius, quia damnum ex sua culpa sentit. Similiter si is, a quo acceptæ sunt usuræ, vivat, sed nescitur, ubi sit, vel si scitur, ad eum mitti non possunt, etiam restitutio fieri debet pauperibus, *arg. cap. Cum sit 16. de Judæis*, nisi spes sit de ejus adventu, tunc enim pecunia obsignabitur, & deponetur *Tholos. cit. l. 3. c. 12. num. 3.*

CIII. Notandum tertio, si de acceptione usurarum non constet, nisi in foro pœnitentiæ, restitutio earum potest fieri pauperibus per ipsum usurarium, vel ex ejus consensu, per alium, quem elegerit, quia in hoc foro creditur assertioni pœnitentis. At vero in foro contentioso, in quo declaratus quis est, vel condemnatus publicus usurarius & ad restitutionem usurarum damnatus, debet fieri ea restitutio, judicio Episcopi, nec debet credi dicenti se restituisse, vel velle restituere, quia sicut publice constat de ablatione, & extorsione usurarum: ita etiam publice constare debet de restitutione earum, *Abb. in c. Cum sit. 16. de Judæis num. 7. Greg. Tholos. cit. cap. 23. num. 12.*

Notandum quarto, si facta restitutione usurarum pauperibus, vel Ecclesiis, compareat is, a quo extortæ sunt usuræ, vel hæres ejus, tunc si usurarius, qui restituit usuras, prius diligenter inquisivit de persona ejus, qui solvit usuras, vel ejus hæredis, ut inveniret, non tenetur amplius ad aliam restitutionem, quia bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur, *reg. jur. 83. in 6.* Si vero debitam diligentiam non adhibuit, tenebitur nihilominus debitoribus, a quibus usuras accepit, aut eorum hæredibus restituere, quia non debebat aliena pauperibus erogare, *c. Sicut. 6. §. Eos insuper de homicid. Tholos. citat. loc. num. 15.*

Notandum quinto, inopia debitoris, sicut excusat in furtis, & aliis injustis acceptionibus; ita etiam a restitutione usurarum, si usurarius, vel ejus hæres manifeste non sit solvendo: nec habeat, unde restituere possit, tunc enim liberatur, ita ut nulla alia pœna cogi possit ad restituendum, ut habetur in *cit. cap. Cum tu. §. Illi autem h. t.* quia inanis est actio, quam inopia debitoris excludit, *l. Nam is 6. ff. de dolo C. Olim 26. de restitut. spol.* Et is, qui nihil habet, nihil dare potest, *c. Duibertum 24. caus. 1. q. 7.* Habere autem in facultatibus censentur usurarii, non solum si usuras acceptas adhuc possideant, sed etiam si alia bona habeant, quamvis usuras amiserint, *Gl. hic V. In facultatibus*, *Tholos. cit. l. 3. cap. 6. num. 5.* si tamen ad pinguiorem fortunam postea pervenerint, tenentur restituere, & satisfacere, *arg. c. Odoardus. 3. de solutionib. Gl. hic V. eodem.*

Sed jam hic dubitatur, an usurarius habeat beneficium cessionis bonorum, sicut alii debitores, nempe ut non possit conveniri post cessionem in solidum, sed tantum, si ad pinguiorem fortunam pervenerit, quantum facere potest, ita ut non egeat, sed retinere possit alimenta necessaria, juxta *l. Is qui, 4. ff. de cess. bon.* Negat *Gl. in cit. c. Cum tu. V. In facultatibus*, quia hoc beneficium cessionis datur tantum iis, qui casu fortuito ad inopiam redacti sunt, non qui ex delicto condemnati ad restituendum, & nemo debet beneficium consequi, ex quo pœnam meretur, *l. N. ex dolo. 52. ff. De dolo*, *l. Non fraudantur. 134. §. Nemo ff. de R. I.*

Alii dicunt, quod in foro contentioso, seu judiciali externo, postquam usurarius cessit bonis, non tenetur resti-

tue-

tuere, nisi quatenus facere potest, sicut alius, qui cessit bonis. Neque Canones contradicunt, sed potius hoc confirmare debent, propter pietatem, ne fame pereat; sed in foro pœnitentiali tenetur ad omnimodam restitutionem, quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, & nemo ex alieno vivere debet, *Abb. hic num.* 10. & 11. & ejus *Gloss. lit. I. & Jo. Andr, ibid. num.* 9. Alii denique putant, quod nec in foro conscientiæ ab usurario repeti possint usuræ integræ, nisi deducto eo, ne egeat, si bonis omnibus cedat, quia hoc beneficium est concessum Lege Civili fundata, non in præsumptione, sed in foro conscientiæ, & in summa necessitate omnia sunt communia. Porro obligatio restituendi usuras, non tam oritur ex delicto, sed potius ex quasi contractu, quia ut indebitæ restringendæ sunt: neque usurarius consequitur præmium ex delicto, quia non agitur de pœna debita delicto, vel de restitutione debiti: pœnam autem civilem, vel Canonicam non idem effugit usurarius, sed pro debito satis gravatur, quod cedat bonis: nimis autem inhumanum est propter debitum privare aliquem etiam necessariis alimentis, *Tholos. l. 3. de usur. cap. 6. num. 9. & seqq.* Hæc sententia mitior est, & æquior, sed prima, spectato juris rigore, videtur verior.

CV. Notandum sexto, bona usurarii, etiamsi sint empta ex pecunia usuraria, & sive titulo oneroso, sive etiam lucrativo, pervenerint ad tertium, non sunt, ipso jure, tacite hypothecata, sive realiter obligata mutuatario pro solvendis usuris, quia talis hypotheca non oritur ex natura rei, neque ullo Jure Civili, vel Canonico est constituta, ut docet *Silvest. V. Usura, 6. q. 5. Covarr. l. 3. resol. c. 3. nu. 6. Azor. p. 3. l. 5. de usur. c. 13. §. Tertia opinio. Molin. tr. 2. dis. 329. num.* 6. & alii DD. plerique contra *Gl. fin. in citat. c. Cum tu.* qui notant, quod non expediebat talem hypothecam constituere, quia illaquearentur conscientiæ hominum, nemo enim auderet contractus celebrare cum usurariis: nam quæcunque ab iis acciperentur, sive titulo oneroso, sive lucrativo, manerent realiter obligata pro solvendis usuris, ad quoscunque devenirent, adeoque restitutioni obnoxia. Neque contrarium elici potest ex *cit. cap. Cum tu. h. t.* quia textus ille non loquitur de bonis acquisitis ex pecunia usuraria, postquam ab usurario sunt alienata, sive titulo oneroso, sive lucrativo, quod illa debeant vendi, & pretia illorum restitui: sed de illis bonis, quæ adhuc manent, & extant apud ipsum usurarium: hæc enim præcipit Pontifex restitui, non quod tacite hypothecata sunt pro restitutione usuræ, sed quia quamdiu sunt apud usurarium obligatione personali ipsius usurarii sunt obstricta pro restitutione usuræ, ad quam ipse usurarius personaliter est obligatus, & ratione illius obligationis, omnia bona ipsius, & non solum quæ ex pecunia usuraria sunt empta. Et hinc fit, ut si illa bona transeant ad alium tertium, nullam hypothecam, sive onus reale habeant, ut ex illis usuræ solvantur: quia personalis obligatio non transit ad aliam personam, nisi illa sit hæres, quæ eo ipso, quod repræsentat personam defuncti, in omnibus ejus juribus, & obligationibus personalibus succedit, *Azor. c. l. in fine.* Itaque *text. in cit. c. Cum tu.* non loquitur de bonis, quæ ex usuris comparata sunt, postquam illa ab usurario sunt alienata: sed de iis, dum adhuc in ipsius usurarii dominio, & potestate erant, hæc enim sit, esse vendenda, & ex illis solvendas usuras, ut usurarius a pœna, & peccato, quod eas accipiendo incurrit, liberetur: quod fit, si usurarius ex bonis, quæ adhuc in potestate ipsius sunt, usuras solvat, alioquin peccatum continuat: nam postquam ea alienata sunt, non potest usurarius amplius usuras ex illis bonis solvere, ut per se constat, adeoque neque a peccato suo liberari, nisi ex aliis bonis solvat, *Molin. cit. dis.* 329. *num.* 7.

Porro si bona usuraria pecunia acquisita, transferantur ad alium ex causa, seu titulo oneroso, v. g. per venditionem, non possunt vendicari ab eo, cui usuræ sunt restituendæ. Ex quo patet, quod illa bona non sint hypothecæ titulo subjecta: si vero titulo lucrativo, & gratuito, v. g. per donationem, sint alienata, tunc officio Judicis poterunt vendi, non stricto jure, sed nonnisi ea quadam æquitate, deficientibus aliis usurarii bonis, *Covarr. cit. l. Silvest. citat. loc. quæst.* 5.

CVI. Postremo hoc loco notandum, ex *cit. cap. Cum tu*, colligunt DD. communiter, non solum injuste acquisitu ex usura: sed etiam ex injusta venditione, vel aliis contractibus injustis, debere, si dominis, vel eorum hæredibus restitui non possint, dari pauperibus, non quidem spectato Jure naturæ, sed positivo, & Lege Ecclesiastica, quia eadem in his quoque est ratio quæ in usuris: & cum non agatur de pœna, sed de restitutione injuste accepti, extensio fieri potest ad casus in jure non expressos, non enim par est, ut quis ex injuriis, & iniquitate locupletetur. Obligatur autem delinquens ad restitutionem, etiam ante Judicis sententiam, quia leges pœnales, quæ in pœnam criminis inhabilem faciunt ad acquirendum, obligant etiam ante sententiam Judicis, qualis est Lex ista Canonica, quæ prohibet, ne quis eorum, quæ usura, furto, vel alio titulo injusto acquisivit, dominium obtineat, sed pauperibus in defectum veri domini, dare teneatur, ut docet *Laym. l. 3. tr. 2. cap. 9. num.* 2.

§. II.

An omnes usurarii restituere teneantur usuras, etiam hæredes eorum?

CVII. Assertio 1. Omnes recipientes usuras obligantur, & pœnis cogendi sunt ad restitutionem earum, sive Clerici sint, sive Laici, *c. 1. & 2. & c. Præterea 7. h. tit.* quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, *reg. juris 4. in 6.* quæ ratio locum habet in omnibus, tam Laicis, quam Clericis, quin imo etiam Judæi recte coguntur ad restitutionem usurarum; tanquam iniqui possessores rei alienæ, aut restitutioni obnoxiæ, nec eos convenit melioris esse conditionis, quam Christianos, sicut neque stultos, quam peritos, seu prudentiores, *l. Servius 4. ff. Quod vi, aut clam. Consf. tr. de usuris, c. 7. n.* 3. Et hinc in *c. Post miserabilem 12. h. t.* Papa Innocentius III. præcipit, Judæos ad remittendas Christianis usuras, per Principes (quorum temporali jurisdictioni subjiciuntur) & Potestates seculares compelli, & donec eis remiserit (scilicet Judæi usuras quas nondum receperunt, vel jam receptas restituerit, *Hostiens. hic V. Remiserint*) tam in mercimoniis, quam in aliis, omnibus Christi fidelibus, sub pœna excommunicationis præcipitur, ut omnem communionem eis denegent. Et sic indirecte compelli Ecclesia Judæos ad remittendas, & restituendas usuras, interdicendo eis communionem cum Christianis, quia directe excommunicari non possunt, cum non sint de communione Ecclesiæ, *Gl. hic in notat. Hostiens. & Ab. n.* 4. qui tamen *n. 6. & 7.* ait, quod Ecclesia possit etiam directe compellere Judæos ad usuras restituendas, cum hoc crimen sit Ecclesiasticum, & Judæi peccent contra legem suam, & contra legem naturæ, exercentes usuras, & sic ratione delicti sortiuntur forum, etiam coram Judice Ecclesiastico: quamvis Papa hic mandet eos compelli per Judicem secularem, qui habet homines, armatos, & sic facilius per illum compelli possunt. Verum de hoc dictum supra *titul. 6. §. 4. numer. 29. & seqq.*

CVIII. Similiter idem Innocentius III. in Concilio Generali Lateranensi, quod refertur in *cap. Quanto 18. hoc t.* statuit, ut si de cætero Judæi, quocunque prætextu, a Christianis graves, & immoderatas usuras (maxime, quia idem est de aliis, etsi moderatæ sint, *Hostiens. hic.*) extorserint, Christianorum eis participium, id est, communio subtrahatur, donec de tali gravamine competenter satisfecerunt: & si opus fuerit Christiani per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, compellantur ab eorum commerciis abstinere.

Præcipit insuper Principibus Concilium, ut propter hoc non sint Christianis infesti (nec in judicio nec extra, *Hostiens. hic.*) sed potius a tanto gravamine Judæos cohibeant. Denique in fine additur, & decernitur, eadem pœna (scilicet ut interdicatur illis communio Christianorum) Judæos esse compellendos ad satisfaciendum Ecclesiis, pro decimis, & obligationibus debitis, quas a Christianis ex domibus, & aliis possessionibus, sive bonis percipere consueverunt, antequam ad Judæos quocunque titulo pervenissent, ut sic Ecclesiæ conserventur indemnes, quia res transit cum suo onere, *Gl. fin. hic.*

Ubi notandum primo, una ratio, cur usuræ sint prohibitæ, est, quia exhauriuntur facultates hominum, ut dicitur in *fine cit. c. Quanto*, & sic brevi tempore redigerentur ad paupertatem, *Abb. hic num.* 2.

Notandum secundo, ex eo, quod hic dicitur, Judæos compellendos esse ad restituendas usuras graves, & immoderatas, non recte a sensu contrario infertur, quod moderatæ usuræ possint exigi: nam hoc argumentum cessat, quando contrarium jure statutum est, sicut in proposito in *c. Post miserabilem, 12. h. t.* ubi simpliciter præcipitur, Judæos compellendos esse ad usuras restituendas, *Gl. hic Vers. immoderatas*, imo quælibet usura censetur gravis, & immoderata, secundum *Hostiens. hic V. eod.* quia quicquid ultra sortem accipitur, usura est, adeoque injuste accipitur; quod tamen intelligendum est cum debita proportione, ut si magnum sit, quod accipitur ultra sortem, sit magna usura: si parvum parva, quia sicut datur furtum parvum, ita etiam usura, in qua modicum aliquid ultra sortem in mutuo accipitur nonnisi parva est, & levis, quia non graviter lædit bona proximi, adeoque neque gravis injustitia esse potest, neque obligationem sub peccato gravi, seu mortali ad restituendum inducere, ut bene advertit *Lugo cit. dis. 25. sec. 11. §. 4. n. 152. & seq.*

Notandum tertio, Judæis fuisse prohibitas usuras, etiam secundum Legem Mosaicam, cui non obstat, illud *Deuteron. c. 23.* ibi: *Non fænerabéris fratri tuo, sed alieno*, quia eo loco non fuit licita usura cum externis ex dispensatione, nam in eo, quod adversatur legi naturæ, dispensari non potest, adeoque non fuit usura ibi permissa tanquam licita, sed solum tanquam impunita ad majora mala vitanda, quemadmodum etiam libellus repudii Judæis fuit permissus ad occisionem uxorum ipsarum evitandam, *Barbos. in Collect. in cit. c. Post miserabilem n.* 3.

CIX. Assertio 2. Etiam hæredes usurarii obligantur ad restitutionem usurarum, nam si usurarius in vita non restituit usuras, debent illæ ab hæredibus defuncti sive sui sint, ut filii, sive hæredes extranei, restitui ei, qui usuras solvit, vel ejus hæredibus, in utroque foro, ut constat ex *c. Tua nos 9. h. t.* ubi cum quæsitum fuisset a Papa Alexandro III. quid observandum sit quoad filios usurariorum, qui eis in crimine usurarum defunctis succedunt (id est, in usuris, quæ ad ipsos pervenerunt, *Hostiens. hic V. In crimine*) aut quoad extraneos hæredes, ad quos bona usurariorum sunt devoluta? Respondit Papa, quod filii eadem districtione ad restituendas usuras cogendi sunt, qua parentes eorum cogerentur, si viverent. Et idem faciendum est contra hæredes extraneos.

CX. Ubi notandum primo, hæredes defuncti usurarii, non tantum in debito ex usuris, sed etiam in omni alio debito defuncti, & ex damno alteri in rebus temporalibus injuste illato, obligantur ad satisfaciendum, & compensandum illud, juxta *c. ult. de sepult.* quia actiones defuncti sicut activæ transeunt ad hæredes, ita & passivæ, hoc est, sicut hæredes possunt agere ad persecutionem, seu compensationem damni illati in bonis defuncti ab aliis, ita vicissim etiam ipsi conveniri possunt propter delictum defuncti,

cti, ad compensandum damnum ab eo illatum in bonis alterius. Non tamen possunt convenire hæredes actione mere pœnali, ad solvendam pœnam, quam incurrit defunctus ob delictum, quando hoc morte defuncti exspiravit, *Covarr. libr. 3. resol. c. 3. c. 7. Molin. tr. 2. dis.* 332. *n.* 2.

Notandum secundo, bona usurariorum non sunt realiter obligata, sive tacite hypothecata pro usuris restituendis, ut supra dictum, & sumitur etiam ex *cit. cap. Tua nos*, ubi non dicitur, quod omnes, ad quos bona usurarii pervenerunt, cogendi sint ad restituendas usuras, sed filii, vel alii hæredes, etiam extranei, ergo illi, ad quos pervenerunt bona usurarii, titulo singulari v. g. venditionis, non possunt compelli ad dimittenda illa bona, ut ex iis restituantur usuræ, quia non sunt hæredes, *Abb. hic n.* 3. contra *Gl. hic V. Cogendi*. Idque procedit etiam, quoad bona comparata ex pecunia usuraria: nam sive ex causa onerosa, sive etiam ex causa lucrativa ad alium pervenerint, titulo singulari, non potest, saltem spectato juris rigore, molestari super illis bonis ad usuras restituendas, *Arg. l. Æris*, 15. *C. de donationib. Abb. hic n.* 7. quamvis ex æquitate, quoad bona, quæ prius pecuniis usuraria sunt acquisita, sed postea in alium, titulo lucrativo, translata, aliud dicendum videatur, *Abb. hic n.* 8. & dictum etiam §. *præced.*

Notandum tertio, sub iisdem pœnis possunt hæredes usurarii compelli ad restituendas usuras, per quas poterat compelli defunctus, uti sumitur ex *cit. c. Tua nos*, ibi, *Ex sunt districtione cogendi &c. Abb. hic* n. 4. Et hinc per rescriptum impetratum a Papa, vel alio Principe contra usurarium, ad restituendas usuras, potest etiam conveniri hæres ipsius, etiam re adhuc integra, id est, si nulla adhuc repetitio usurarum ab usurario sit facta, maxime si tempore dati Rescripti, adhuc vixit usurarius, quia hæres censetur eadem persona cum defuncto, ut colligitur ex *c. Significavit* 36. *de rescript. Abb. hic n.* 5.

Notandum quarto, si bona defuncti non sufficiant ad restituendas usuras, non tenetur hæres illas restituere ex suo in foro externo, & judiciali, si inventarium confecit; secus est, si non fecit: quamvis in foro animæ, sive conscientiæ, non teneatur ultra vires hæreditatis, etsi inventarium non fecit, secundum communiorem sententiam, quia lex statuens oppositum est fundata in præsumtione juris, quod plus fuerit in hæreditate, quæ præsumptio cessat in foro conscientiæ, in quo creditur asserenti contrarium, *Abb. hic n.* 12.

CXI. Sed jam hic ulterius quæritur, an quando plures sunt hæredes usurarii, singuli teneantur restituere in solidum? Resp. primo, singuli hæredes non obligantur solvere usuras in solidum, nec unus pro altero, etsi deficiat, & solvere nolit, vel non possit suam partem, sed singuli solum juxta portiones suas, quas ex hereditate acceperunt, ita ut si tres sint hæredes ex æquis partibus, singuli solvant tertiam partem debiti, juxta portionem, in qua succedunt defuncto. Item si unus habeat duas partes hereditatis, teneatur ad duas partes usurarum solvendas, & qui tertiam partem habet: ad tertiam: idemque regulariter est de aliis quibuscunque hæredibus. *Abb. in cit. c. Tua nos nu.* 6. *Silvest. V. Usura* 6. *q.* 20. *dicto Azor. p.* 3. *lib.* 5. *de usura*, *c.* 27. *q.* 12. *Molin. cit. dis.* 332. *n.* 4. *Less. l.* 2. *c.* 20. *dub.* 20. *n.* 175. quæ est communior, & verior sententia. Ratio est quia sicut bona defuncti dividuntur inter hæredes, pro rata, seu portione hæreditatis: ita etiam ejus obligationes personales, & debita dividi debent, quia commoda, seu bona, & onera æqualiter inter hæredes dividenda sunt, ita ut qui ex parte tantum commodum percipit, onus quoque ex parte sentiat: & licet singuli hæredes repræsentent defunctum, non tamen totaliter, sed ex parte, & omnes simul repræsentant illum totaliter. Nec obstat *cit. cap. Tua nos* ubi dicitur, hæredes ex districtione esse cogendos usuras solvere, quas defunctus cogeretur, si viveret: sed iis tenetur in solidum; ergo & hæredes: quia ibi solum dicitur, quod omnes hæredes simul juncti teneantur omnes usuras restituere, ita tamen ut singuli non teneantur in solidum, sed solum pro rata portionis, quæ ipsum contingit, & eo modo, quo defuncto succedunt.

CXII. Excipiendum primo, nisi res aliqua per usuram acquisita in specie adhuc extet apud usurarium, tunc enim ea, ad quemcunque possessorem pervenerit, vel legatarium etiam, restituenda est: quia est aliena vel saltem danti debita, ita ut restitui debeat, si adhuc extat, *Less. c. l. n.* 174. *Molin. cit. dis. in fine.*

Excipi debet secundo, si ante hæreditatis divisionem, & priusquam cuilibet hæredum sua assignaretur portio, ob culpam ipsorum factum sit, ut usuræ non solverentur: tunc singuli hæredes, in defectum cohæredum, qui vel nolunt, vel non possunt solvere, debent in solidum solvere, quia tunc ex proprio delicto ad id tenentur, *Lugo cit. dis.* 25. *sec.* 11. §. 2. *num.* 237.

CXIII. Resp. secundo, si hæreditas, solutis ex ea legatis & deducta etiam legitima, seu quarta falcidia hæredibus debita, adhuc sufficiens maneat ad solvendas usuras, & reliqua debita defuncti, tum legatarii non tenentur usuras solvere in defectum hæredum, etiamsi postea efficiantur impotentes, quacunque ratione, ad solvendum, quia debita personalia defuncti non transeunt ad legatarios, nec donatarios mortis causa, sed ad hæredes, qui succedunt in universum jus defuncti, adeoque etiam in onera & debita personalia ejusdem, *Less. c. l. n.* 176. Aliud est, si bona hæreditaria non sufficiant, ad usuras solvendas vel etiam non sufficiant, ut solutis debitis, adhuc integra maneat hæredibus sua legitima, seu quarta debita, quam ex legatis detrahere possunt, tunc enim tenentur etiam legatarii contribuere, servata proportione, quia ante omnia legata, debent deduci debita, & illis solutis etiam quarta falcidia, & quod reliquum est, dandum est legatariis, *Less. c. l. nu.* 173. *Lugo l. num.* 236.

§. III.

Quinam, & quo pacto coperantes ad usuras exigendas, vel solvendas, teneantur ad restitutionem?

CXIV. Regula generalis est, omnes eos, qui se tenent ex parte usurarii mutuantis, & sunt causa efficax, cur usuræ exigantur, & solvantur, vel potius cur mutuum non detur gratis, & sine usuris, peccare, & obligari ad restitutionem, saltem secundo loco si usurarius nolit, aut non possit restituere: eos vero, qui se tenent ex parte mutuatarii usuras solventis, non obligari ad restitutionem, nisi quando, & eo modo, quo ipse mutuatarius aliquando peccat, ratione scandali, *Molin. cit. dis.* 331. *n.* 1. *Azor. cit. lib.* 5. *c.* 17. *in princ. Less. cit. c.* 20. *dub.* 21. *nn.* 178. & 184. quod posterius tamen *Lugo cit. dis.* 25. *sec.* 11. *n.* 214. intelligendum esse ait de illis, qui ita cooperantur, ex parte mutuatarii, ut is graviter sit invitus, tunc enim peccant contra justitiam, & obligantur ad restitutionem: alioquin enim, si eo non invito, sed volente & consentiente cooperentur ad usuras solvendas, nullam inferunt mutuatario injuriam, quæ non fit volenti, & consentienti, & consequenter neque debeant contra justitiam, neque ad restitutionem teneantur.

CXV. Hinc infertur primo, Principes, Judices, & Domini temporales, qui lege, vel statuto decernunt, vel per præceptum, aut per sententiam compellunt subditos debitores ad usuras promissas solvendas: vel etiam cum usuræ solutæ reperiuntur, prohibent, vel impediunt, ne restituantur, teneantur ad restitutionem in solidum, si usurarius nolit, vel non possit restituere, quia id prohibitum est sub excommunicatione in *Clement. unic. hoc tit. Silvest. Vers. Usura* 9. *quæst.* 22. *Azor. cit. loco* 5. *cap.* 17. *quæst.* 4. *Less. cit. c.* 20. *n.* 179. *Molin. cit. dis.* 331. *num.* 5. Secus est, si prædicti solum permittant usuras exerceri ad majora incommoda vitanda, nullum eis auxilium præbentes, nec in peccato participantes, tunc enim non censentur causa efficax usurarum, *Less. cit. loco* Nihilominus tamen ex dispensatione S. Pontificis, posse Principes supremos obligare, & cogere subditos ad solvendas usuras promissas, indicat *Navarr. l.* 5. *consil.* 33. *h. t. numer.* 5. ubi testatur, in toto statu Ecclesiastico, etiam Romæ, Christianos compelli ad solvendas usuras Judæis promissas, & Judæos non compelli ad solvendas eas Christianis: nam quamvis intrinsece malum sit, & jure naturæ prohibitum cogere ad solvendas usuras, tanquam vere debitas: non autem est intrinsece malum, si subditi debitores compellantur ad eas solvendas non ut debitas, sed ob alias justas, & publicas causas id exigentes, *Lugo cit. dis.* 25. *sect.* 11. *n.* 219. *in fine*, ubi rationem reddit, cur hæc cooperatio per legem, & præceptum ad solutionem usurarum non sit illicita, & inducat obligationem solvendi usuras, quia quamvis mutuans sub usuris peccet contra justitiam, & consequenter etiam peccent, qui eum adjuvant invito mutuatario: ipse tamen mutuatarius non peccat contra justitiam, neque etiam contra charitatem, si justam causam habeat petendi mutuum, & post acceptum mutuum, licite usuras promissas solvit, imo ad id tenetur, si sub juramento promisit, apud quem plura de hoc legi possunt.

CXVI. Infertur secundo, qui consulit, & persuadet alicui, ut sub usuris mutuet, alias gratis mutuaturo, vel eum in proposito mutuandi confirmat, is tenetur ad restitutionem in solidum, in defectum mutuantis, quia consilio suo est causa damni illati mutuatario: si vero mutuo jam accepto sub usuris consilium dat, ita ut nihil fecerit ad usuras acquirendas, non obligatur ad restituendum, *Silvest. V. Usura* 7. *q.* 2. *Azor. cit. c.* 17. *q.* 1.

Infertur tertio, deponens pecunias suas apud usurarium non peccat contra justitiam, etsi prævideat ipsum iis esse fœneraturum, quia utitur jure suo, nec ex officio tenetur impedire usuras, modo non suaserit, ut exigeret usuras, nec ipse earum sit particeps, quia per hoc nulla fit injuria mutuatario, qui mutuum sine usuris habere non potest, imo talis nec contra charitatem peccat, si ob suam necessitatem vel utilitatem deponat, *Azor. citat. loc. quæst.* 2. *Less. cit. loc. numer.* 184.

Infertur quarto, Notarius faciens scienter instrumentum, in quo sub specie liciti contractus, sive sub nomine alterius debiti, palliantur usuræ, ita ut ex eo postea reipsa mutuatarius cogatur solvere usuras, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem, si quidem invito, & non consentiente mutuatario, instrumentum confecit: secus si ipso volente, & petente, quia tunc non fit illi injuria; quando vero instrumentum expresse continet contractum usurarium non tenetur regulariter ad restitutionem, quia vi illius instrumenti, non potest mutuatarius cogi in judicio ad solvendas usuras, nisi alicubi consuetudo, vel statutum iniquum esset, quo cogantur mutuatarii ad usuras solvendas, *Less. c. l. n.* 180. *Azor. c. l. q.* 6. Idemque de testibus, qui interveniunt in tali instrumento, secundum datam supra distinctionem, quia sine testibus non valet *Sylvest. V. Usura* 7. *q.* 9. *Azor c. l. q.* 7.

CXVII. Infertur quinto, Judices, Procuratores, & Advocati, quorum patrocinio, & ope, in judicio, vel extra, scienter exiguntur usuræ, vel non restituuntur, cum repetuntur, tenentur restituere in solidum, in defectum usurariorum. *Silvest. Vers. Usura* 7. *qu.* 10. Idem est de mediatoribus, si sint causa, cur mutuans, non gratis, sed sub usuris mutuet. *Silvest. V. Usura* 7. *qu.* 3.

Infertur sexto, famuli usurarii, qui nomine domini cum mutuatario contractum ineunt, deducendo in pactum, ut usuras solvat, vel cogunt, & urgent ad eas solvendas, peccant contra justitiam, & tenentur ad restitutionem: secus si remote solum cooperentur ad usuras accipiendas, portando,

vel

vel reportandn pecunias, scribendo rationes dati, vel accepti &c. *Less. cit. cap. 20. num. 181. & 2. seqq.*

Infertur septimo, Tutores, curatores, administratores, & negotiorum gestores, qui nomine pupillorum, vel eorum, quorum negotia gerunt, mutuant sub usuris, injuste cooperantur ad usuras, & tenentur ad restitutionem, saltem in defectum eorum, quorum nomine accipiunt usuras, *Silvest. c. l. q. 4. Azor. cit. l. q. 4.* plura de his videri possunt apud DD. citt.

§. IV.

De quibusdam exceptionibus, quas usurarii opponere possunt, vel solent contra petentes restitutionem usurarum.

CXVIII. Quæritur primo, an usuræ injuste acceptæ restituendæ sint ab usurario, si is excipiat contra petentem mutuatarium, qui eas solvit, quod liberaliter sibi ab eo remissæ sint? Resp. Validam esse talem remissionem, adeoque nullam esse obligationem, ex parte usurarii, restituendi usuras sponte, & sine fraude ipsi a mutuatario remissas, ut docet *Gl. in c. Peccatum 4. V. Restituatur. de reg. juris in 6. Covarr. in eadem reg. p. 2. in princ. num. 5. Cuuis. tr. de usur. cap. 7 numer. 5. Zoes. in Comment. in decret. h. titul. numer. 40.* Ratio est, quia etiam in aliis debitis, sive civilibus, sive criminalibus, libere potest creditor remittere debitori jus suum quoad privatum suum interesse, cum quilibet rei suæ sit moderator, & arbiter, *l. In re 21. Cod. Mandati*, nisi in casibus, in quibus jus remissioni resistit, eamque prohibet, ut in casu *c. Statutum 14. §. Si quid autem de rescript. in 6. & in cap. 2. in fine de consib. in 6.* Neque vero hic obstat regula illa juris 4. in 6. desumpta ex S. Augustino: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*: quia non potest censeri ablatum, quod libere est condonatum: & nihil interest, an solvatur id, quod in obligatione est: an vero aliter volenti creditori satis fiat, *l. Si rem 9. §. Omnis ff. de pignorat. act.* ubi dicitur: *Satisfactum intelligimus, quemadmodum voluit creditor, licet non sit solutum ff. Quibus modis pignus solvit.*

CXIX. Quæritur secundo, an debitori petenti remissionem usurarum promissarum, vel restitutionem solutarum, possit a creditore, sive mutuatario opponi exceptio juramenti præstiti a debitore, sive solvente usuras? Respondetur, non obstante juramento, quo debitor, sive mutuatarius juravit se soluturum usuras, vel solutas non repetiturum, potest cogi creditor, sive usurarius, ut vel remittat juramentum, si nondum solutæ sint usuræ, vel ut eas restituat, si sint solutæ, ut constat ex *cap. 1. de jurejur. & ex cap. Tuas 13. h. titul.* Nam cum quidam usurarii eos, quibus pecuniam mutuant, & dant ad usuram, præstare faciant juramentum, quod usuras non petent ab eis (ut sic obstante juramento, non possint usurarum remissionem petere nondum solutarum, vel restitutionem solutarum; *Hostiens. hic.*) & super solutis nullam movebunt quæstionem: quæsitum fuit a Papa Innocentio III. quid hac in re sit agendum? Respondet Papa Episcopo Diœcesano, ut ipsos usurarios, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam, non obstante appellatione, compellat, ante usurarum solutionem, ab exactione earum desistere, vel restituere eas, postquam sunt persolutæ, ne ex dolo suo, & fraude commodum reportare videantur.

CXX. Pro declaratione hujus c. notandum primo, si debitor, sive mutuatarius juravit se soluturum usuras, tenetur solvere usuras promissas, nisi petat absolutionem, sive relaxationem juramenti, quamvis postea solutas repetere possit ab usurario, juxta *c. Debitores 6. de jurejurando*. Nam quia non est peccatum dare usuras, si quis, necessitate cogente, mutuum sub fœnore accipiat, etsi sit peccatum accipere usuras, ideo cum ex parte jurantis, se soluturum usuras, juramentum impleri possit, & servari, sine dispendio salutis æternæ illud servari debet, *cap. 2. de pact. in 6.* At vero, quia is, qui accipit usuras, non potest eas sine peccato accipere, ideo tenetur vel usuras remittere, ante earum solutionem, & juramentum: vel si jam accepit, tenetur eas restituere danti, ne ex dolo suo, & injustitia lucrum referat, *cit. c. Tuas, h. t. & cit. c. Debitores & c. Ad nostram 7. de jurejuran.* si ergo debitor, sive mutuatarius petat ab usurario sibi remitti usuras, vel solutas restitui, & usurarius excipiat, quod sint debitæ ex promissione jurata, & ideo non habeat locum remissio, vel repetitio usurarum, replicari potest, ex parte mutuatarii, quod propter juramentum quidem usuræ ab ipso solvi debebant, sed quia ex parte accipientis illicite, & injuste sunt acceptæ, ideo auctoritate Concilii Lateranensis sub Alexandro III. c. 25. allegato in *c. l. h. t. in 6.* remittendas esse, si nondum solutæ sint, vel restituendas, si sint solutæ, *Tholosan. libr. 3. de usur. cap. 32. num. 7.* ubi ad cautelam suadet, ut contra exceptionem juramenti, amicus debitoris, qui juravit solvere usuras, sine mandato illius, compareat, & replicet, ac contradicat.

Notandum secundo, si debitor, sive mutuatarius juravit, se usuras solutas non repetiturum, ut in *casu c. Ad nostram 20. de jurejur.* tum potest petere absolutionem, sive relaxationem juramenti, *Arg. c. Si vero 8. eod.* vel petere a Judice, coram quo convenitur, ut ex vi officii compellat usurarium remittere juramentum, *c. 1. de jurejur.* & cogat desistere ab exactione earum, si non sint solutæ, *citat. c. Tuas, h. tit.* vel denique ut qui promisit non repetere usuras, denunciet id Ecclesiæ, *Abb. in cit. c. 1. de jurejur. nu. 8. & 9. Tholosan. cit. cap. 12. num. 8.* si vero debitor, sive mutuatarius juravit, non tantum se non repetiturum usuras solutas, sed nec ullam quæstionem moturum, vel delaturum, ut in *casu cit. c. Tuas*, tum non obstante juramento, poterit denunciare Ecclesiæ, nullum enim juramentum obligare potest, quin possit quis denunciare Ecclesiæ criminosum, *c. Quemadmodum 25. in fine de jurejur.* nec valere potest, cum sit contra præceptum charitatis de denunciatione fraterna, & salutem proximi, *Abb. citat. loc.* denuncians enim se fundat, non super commodo, seu interesse proprio, sed super peccato proximi, & salute animæ ipsius, *Abb. in citat. cap. Tuas, num. 6. h. tit.* Item potest Judex ex officio compellere usurarium ad relaxandum juramentum, & restituendum, *Abb. in citat. cap. 1. num. 9.* quin etiam si usurarius nolit libere remittere juramentum, potest Episcopus absolvere jurantem; eo invito, *Arg. cit. c. Si vero. Tholosan. cit. l. num. 9.*

Notandum tertio, si debitor, qui juravit se non repetiturum usuras, intendat eas repetere, tunc debet prius petere absolutionem, sive relaxationem juramenti, *Gl. in cit. c. Tuas, V. Desistere.* si vero non petat relaxationem juramenti, sed Judex ex officio procedat, & cogat usurarium ad restituendas usuras, tum non est opus absolutione a juramento, quia jurans nil facit contra juramentum, juravit enim se non repetiturum usuras, non autem juravit, se non recepturum usuras, si redderentur, *Abb. in cit. cap. Tuas, num. 4. h. tit.* Videri possunt, quæ dicta sunt de his *libr. 2. Decret. tit. 24. sec. 1. §. 7.*

CXXI. Quæritur tertio, an is, a quo repetuntur usuræ, possit objicere illas repetenti, quod ipse etiam, vel is, cujus est hæres, & pro quo repetit illas, vel a se, vel ab aliis usuras acceperit, easque non restituerit, & sic per talem exceptionem repetentem repellere? Resp. De hoc agitur inprimis in *c. Quia frustra 14. h. t.* ubi Innocentius III. sic rescribit: Quia frustra Legis auxilium invocat, qui committit in legem, statuimus, ut si quis usurarius a nobis litteras impetravit super restituendis usuris sibi (scilicet usurario) vel fructibus computandis in sortem, auctoritate illarum, nullatenus audiatur, nisi prius ipse restituerit usuras, quas ab aliis noscitur recepisse, & extorsisse.

CXXII. Pro explicatione hujus cap. notandum primo, ratio, cur repetens usuras non audiatur, si ipse aliis usuras extorsit, est, quia frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem, scilicet in eandem legem, cujus auxilium implorat: secus si delinquat in aliam diversam legem, *Gl. hic V. In legem, & Barbos. in Collect. hic num. 2.* & habetur etiam in *l. Auxilium 37. ff. de minorib.* & nemo potest improbare mores, quibus ipse infectus est, *l. In arenam 21. C. de inoffic. testam.* nec valet replicatio, si is, qui petit sibi reddi usuras, dicat, quod usuras non exegerit ab eo, a quo illas repetit, etsi ab aliis exegerit, qui tamen ab eo illas non repetunt: nihilominus enim potest usurarius contra alium usurarium excipere non tantum de usuris a se extortis, sed etiam a quibuscunque aliis: & sic auditur allegans jus tertii: idque fit, non tam in favorem eorum, quibus restituuntur usuræ, quam in odium usurarii, ut prius se purget de crimine usuræ, quam alium de eo arguat, *Abb. hic num. 4.*

Unde hoc speciale est in usurario repetente usuras, vel petente, ut fructus computentur in sortem, quod non audiatur, nisi prius restituat usuras, quas ab aliis extorsit: nam ab aliis actionibus civilibus usurarius non repellitur, sed audiri debet, antequam usuras restituat, non obstante hac exceptione, *Abb. hic num. 3.*

CXXIII. Notandum secundo, si contra repetentem usuras ab usurario excipiatur, quod & ipse usuras extorserit, & facta publica denunciatione ex officio Judicis, juxta *cap. Ad nostram 22. de jurejur.* nullus agat, sive repetat usuras ab usurario; tum præcipi ei debet, ut usuras restituat, saltem pauperibus, alias non liberabitur a peccato, *c. Cum tu. 5. h. t.* ac proinde cum nondum sit emendatus, si in crimine perseveret, non restituendo alienum, non est audiendus, prout colligitur ex *cit. c. Quia frustra*, ibi: *Nisi quis ipse restituerit*, vel adhuc restituat cum effectu, non enim debet habere beneficium legis, qui contra illam in crimine perseverat, adeoque Judex non debet procedere per litteras ab eo impetratas nisi postquam constiterit, quod plene purgatus fuerit, *Gl. hic V. Restituerit, & Tholosan. l. 3. c. 32. num. 3.*

Sed quid si cum usurario, qui excepit contra usurarium, non procedatur in causa, remanebitne peccatum primi usurarii impunitum? quod si fiat uterque usurarius, & conventus de usuris & qui convenit alium, retinebit usuras, & commodum ex delicto suo reportabit, quod fieri non debet. Resp. Judex ex officio, repulso actore, debet compellere usurarium conventum ad restituendas usuras, non isti usurario actori, sed iis, quibus debent reddi usuræ ab illo actore extortæ, & iste actor tenebitur postea hoc ratum habere, cum negotium illius sit utiliter gestum, *l. Si pupilli 6. ff. de negot. gest.* & facta integra restitutione, audietur actor repetens usuras ab alio usurario, in istis enim multum valet, & potest officium Judicis, *c. Tuas 13. h. t. Abb. in cit. c. Quia frustra, num. 4. Tholosan. c. l. num. 4.*

Porro exceptionem hanc contra usurarium, qui impetravit litteras Apostolicas ad repetendum usuras, non possunt proponere alii conventi a Reo, quia ad eos non extenditur vis litterarum, sed ipse Reus bene potest accipere, quod usuras etiam ab aliis actor extorserit, *Abb. hic num. 8.*

CXXIV. Notandum tertio, exceptio contra usurarium repetentem usuras, quod ipse etiam non restituerit usuras ab aliis extortas, debet proponi ante litis contestationem, quia est exceptio dilatoria, & arcet actorem a litis ingressu, sive ab agendo, nisi ipse prius satisfecerit, ut patet ex *cit. c. Quia frustra*, ibi: *Nullatenus audiatur*: si ergo fuit auditus, & admissus ad agendum, non potest amplius excipi, & debet probari hæc exceptio, etiamsi ante litem contestatam sit proposita, intra 8. dies, *Argum. cap. 1. de except. in 6. Hostiens. hic in fine, & Abb. numer. 9. Tholos. cit. l. num. 5.*

No-

Notandum quarto, si excipiatur contra usurarium repetentem usuras, quod ipse non restituerit, quas ab aliis extorsit, consultum erit, ut respondeat, se esse paratum restituere, si sit, qui petat: & tunc Judex publice denunciabit, quod quicunque tali solvit usuras, veniat, & si id ostenderit, satisfiet ei: quod si nemo comparuerit, qui petat, procedet prior repetitio usurarium: si vero veniant aliqui, & probent, illis restituentur usuræ ab actore extortæ, *Tholos. cit. l. num.* 3. §. *Tutior erit replicatio*. Nec sufficit in hoc casu dare pignora, aut cautiones de restituendo, *Arg. c. Cum aliquibus 6. de re judic. & l. Quod si 10. ff. de pignorat. act.* nisi forte alia quædam magna causa superveniat, *Arg. l. 4. §. Ait. Prætor. ff. de re judic.* ut si non sit solvendo, tunc enim sufficit præstare cautionem, & audiri debet, ut postea alii restituat. *Arg. c. Olim. 16. de restit. spoliat.* vel si is, cui debetur, consentiat, quia tunc satisfactum intelligitur, *l. Si rem 8. §. Omnis ff. de pignorat. act. Gl. in cit. c. Frustra, V. Restituerit. Hostiens. ibid.*

CXXV. Cæterum quod dictum est, si quis petat usuras a se extortas sibi restitui, eum non audiri, nisi ipse prius restituat usuras, quas ab aliis extorsit, id extenditur, ut non audiatur, nisi restituat, non solum quas ipse, sed etiam, quas pater suus, cujus ipse est hæres, extorsit, prout
„ decernitur in *c. Michael 17. h. tit.* Nam Michael Laicus
„ conquestus est Papæ Innocentio III. quod M. & quidam
„ alii cives Bononienses multa extorserunt ab ipso, & patre suo, cujus hæres exstitit, per usurariam pravitatem.
„ Quare mandat Papa Episcopo Bononiensi, ne auctoritate
„ litterarum a se impetratarum in eodem negotio procedat, nisi dictus conquerens restituerit, vel adhuc resti-
„ tuat, si quas aliquando ipse, vel pater ejus extorsit
„ usuras.

CXXVI. Ubi notandum primo, Laicus potest a Papa impetrare Rescriptum ad restituendas usuras ab ipso extortas, nam hoc casu Judex Ecclesiasticus jurisdictionem habet etiam in Laicos, *c. Quia 3. h. t. Abb. hic num.* 1.

Notandum secundo, filius potest repetere usuras extortas a patre suo, modo ipse sit hæres, sicut & quilibet hæres extraneus, *Gl. hic V. Extort. Abb. not.* 2.

Tertio, repetens usuras non auditur, nisi restituat extortas a se vel patre suo, vel ab alio defuncto, cujus ipse est hæres, *Abb. hic num.* 2.

Quarto, si Clericus repetat usuras, non proprio nomine, sed nomine Ecclesiæ suæ, non potest contra illum excipi, quod ab aliis ipse usuras extorserit; nec restituerit, quia agit nomine Ecclesiæ, cui delictum suum obesse non potest, *Re. Delictum. 76. in 6. Arg. cap. 1. fine de restit. spoliat.* Similiter nec contra Procuratorem repetentem usuras, nomine domini principalis, excipi potest, quod ipse Procurator usuras ab aliis receperit, *Abb. hic num.* 3.

Quinto, hæres tenetur restituere usuras extortas a defuncto, licet nihil ad ipsum hæredem pervenerit, quia non convenitur ex delicto, sed ex quasi contractu, *l. unic. C. Ex delicto defunct.* ad compensationem damni illati, idque utroque Jure, etiam Civili, *Gl. hic V. Pater, & Abb. num.* 5. *Covarr. l. 3 resol. cap. 3. num.* 7.

CXXVII. Quæritur quarto, an conventus super usuris restituendis, possit appellare, ne cogatur illas restituere? Resp. Si manifestus usurarius appellet ad effugiendam restitutionem, non est audiendus, prout decernitur in *cap.*
„ *Quam perniciosum 13. h. t.* ubi Papa Innocentius III. man-
„ dat Prælatis Ecclesiasticis, ut manifestos usurarios (id
„ est notorios, vel per propriam confessionem in judicio,
„ vel quia condemnati sunt per sententiam) & præcipue
„ quos usuris publice renunciasse constiterit: cum aliquis
„ eos convenerit (& convicerit, non enim sufficit aliquem
„ convenire super crimine, nisi & probetur, *Hostiens. hic*
„ *V. Convenerit*;) non permittant appellationis beneficio se
„ tueri, adeoque non obstante appellatione, compelli debent ad restitutionem usurarum. Idque non est specialiter statutum in odium usuræ, sed quia neque quilibet alius criminosus auditur appellans a condemnatione criminis, *cap. Cum sit 5. §. fin. de appell.* Quod tamen ita intelligendum, si appellatio sit manifeste frivola, & inutilis, quia scilicet dicit, se non esse usurarium, cum tamen de contrario manifeste constet, vel quia publice usuris renunciavit; vel quamvis talis sit declaratus, tamen ideo appellat, ne cogatur restituere, quod est contra juris præceptum. Secus est dicendum, si appellatio interposita sit, ex justa aliqua causa, ut quia dicit, se non accepisse usuras ab eo, qui petit eas restitui, & tamen condemnatur: vel si non admittatur eius testes ad reprobandos testes dicentes ipsum accepisse usuras: vel si alio modo gravetur, nam gravato, quamvis criminoso, non est deneganda appellatio, sicut nec alia defensio, quæ est juris naturalis, *c. Ut debitus 59. de appellat. c. Inter dilectos 11. de excess. Pral.* sicut nec raptori, *Arg. cap. In litteris 5. de restit. spoliat. Gl. hic V. Se tueri, & Abb. nu.* 6.

§. V.

Aliæ duæ quæstiones circa restitutionem usurarum proponuntur, & resolvuntur.

CXXVIII. Quæritur primo; quænam in specie restitui debeant ab usurario? Resp. Imprimis omne id, quod ex pacto, vel conventione, ratione mutui, supra sortem acceptum est, a creditore, seu mutuante restituendum est, cum sit usura: non autem quod datum est mutuanti, a mutuatario, non intuitu mutui, & sine pacto, ac intentione, & spe supra mutuum accipiendi, a mutuante est acceptum, quia id ad usuram non pertinet, *Greg. Tholos. l. 3. de usuris cap. 9. num.* 1. Idemque dicendum de rebus, quæ a creditore, sive mutuante acceptæ sunt, ratione ejus, quod interest, sive ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, ob mutuum, vel ratione pœnæ legalis, aut conventionalis, quia ea non pertinent ad usuras prohibitas, ut ex supra dictis patet.

Secundo, si res fructifera in specie a debitore, sive mutuatario data sit creditori, sive mutuanti pro usuris, veluti domus, prædium, pecus, aut simile quid, ea debet, una cum fructibus perceptis, restitui, cum sint percepti a possessore malæ fidei: imo & fructus; quos debitor, sive mutuatarius percepisset, si rem suam possedisset, sive retinuisset, etsi ipse creditor, sive mutuans illos non perceperit, ob culpam, vel negligentiam suam, sibi enim imputare debet, quod eos non perceperit, *Arg. c. Gravis 31. de restit. spoliat. l. in re 8. in fine ff. de condict. furt. l. Si navis 62. §. Generaliter, ff. de rei vindic. l. Restituere 75. ff. de V. S. l. Generaliter 78. ff. de R. J. l. Videamus 38. §. In Faviana, ff. h. titul.* potest tamen usurarius, sicut & quilibet alius malæ fidei possessor, deducere expensas necessarias factas pro colligendis, & conservandis fructibus, qui etiam a prædone deduci possunt & retineri, *l. Si a domino 36. §. fin. ff. de hæred. petit. l. 1. C. de fructib. Tholosan. c. l. num.* 5. Quin imo probabiliter tenetur usurarius etiam restituere illos fructus, quos ipse percepit; etsi dominus rei non fuisset percepturus, sive ob casum fortuitum, sive etiam ob negligentiam suam; quia v. g. dominus domum datam pro pensione non locasset, vel agrum non coluisset, quam tamen usurarius locavit, vel coluit, nam satis est, quod sint fructus rei restitutioni obnoxiæ, & percepti ab usurario, *Azor. p. 3. lib. 5. de usuris c. 13.* quamvis aliqui apud *Tholosan. cit. l.* putent, saltem in foro conscientiæ tales fructus non esse necessario restituendos. Illud magis certum est, quod usurarius non tenetur restituere fructus, quos nec ipse percepit, ob negligentiam suam, nec dominus rei percepisset ob negligentiam suam, quia nec ratione rei acceptæ tenetur, cum ipse nihil perceperit, nec aliquid apud ipsum extet; nec ratione injustæ acceptionis, quia nullos fructus percepit, nec eos dominus rei percepisset, *Azor. cit. l.*

Tertio tenetur usurarius, præter usuras, restituere etiam omne damnum, quod ipse debitor, sive mutuatarius passus fuit, propter solutionem usurarum, ut si coactus fuit ad solvendas usuras, vilius vendere domum suam, vel agrum, vel accipere mutuum sub aliis usuris, ut solveret usurario usuras, *Azor. cit. l. Tholos. cit. l. num.* 6. imo & lucrum cessans ipsi mutuatario, ex eo quod solverit usuras, cui causam dedit usurarius, *Zus. in Comment. in Decret. hoc. titul. num.* 28.

CXXIX. Quæritur secundo, an, & quænam ab usurariis accepta, titulo gratuito, vel oneroso, restitui debeant? Resp. primo, si usurarius non sit solvendo, accepta ab eo per ultimam voluntatem, ut per testamentum, codicillum, legatum, vel donationem mortis causa, debent restitui creditoribus, quousque usuræ integre solvantur, ut colligitur ex *l. Quod autem 6. §. pen. ff. quæ in fraudem credit. l. uit. §. 5. C. de jure deliberandi. Molin. tr. 2. disp. 329. num. 7. Less. l. 2. cap. 20. dub. 19. num. 172.* Ratio est, quia debitor post mortem non potest aliquid lucrari, sive acquirere alia bona, ex quibus solvantur debita, ergo non alienare potest etiam in aliud tempus aliquid in fraudem creditorum.

CXXX. Resp. secundo, si quis rem titulo, sive lucrativo, ut per donationem, sive oneroso, ut per emptionem, & venditionem, accepit, & acquisivit ab usurario, sive sit res usu consumptibilis, sive non; quamdiu extat in specie, ut vestis, aurea catena, lectus &c. semper restitui debet, ubicunque sit penes aliquem possessorem, etiamsi per talem alienationem usurarius non fiat impotentior ad solvendam suis creditoribus, *Azor. cit. l. 3. c. 14. dict. 1. Less. cit. dub. 19. num. 165.* & alii communiter. Ratio est, quia cum ipsi usurarii non habeant dominium rerum per usuras acquisitarum, secundum communiorem sententiam, non possunt illud, quocunque titulo, in alium transferre, adeoque qui eas accepit tenetur ad earum restitutionem. Imo etiam secundum alteram sententiam, quia dominium talium rerum non transit in accipientem, nisi cum obligatione restituendi, quippe qui injuste eas detinet.

CXXXI. Resp. tertio, si usurarius res illas quarum dominium habet, per contractum onerosum, vel etiam gratuitum alienavit, & transtulit in alium, ita ut non sit per talem alienationem factus impotens ad restituendas usuras, in totum, vel ex parte, quia adhuc ei supersunt alia sufficientia bona ad eas solvendas, tum non debent res tales ab accipiente restitui, etiamsi usurarius, post contractum, fiat impotens ad restituendas usuras, *Azor. cit. cap. 4. dub. 2. Molin. cit. dis. num. 8. Less. cit. l. num.* 167. Ratio est, quia hæ res non sunt alienæ, sed ipsius usurarii, neque etiam sunt aliis tacite hypothecatæ, vel realiter obligatæ pro usuris, ut supra dictum, ergo valide earum dominium transfertur in alium, neq; talis alienatio facta est in fraudem creditorum, adeoque non est injusta.

CXXXII. Respond. quarto, si accipiens, quocunque titulo, res ab usurario, probabiliter ignoravit per talem alienationem usurarium fieri impotentem ad restituendas usuras, non tenetur illas restituere, quia contractus est validus, & ipse usurarius alienans nulla lege est inhabilis factus ad transferendum dominium. Nisi tamen usurarius sciens per alienationem se reddi impotentem ad restituendas usuras, bona illa alienavit, titulo lucrativo: tum enim tenetur, qui illa accepit in foro externo, & conscientiæ, illa restituere, si adhuc extent, vel si bona fide consumpsit, quatenus ex iis factus est locupletior. Si vero accipiens scivit, usurarium per illam donationem fieri impotentem, tunc cogetur restituere, etiamsi res non extent, valorem earum, neque ex illis factus sit locupletior, quia mala fide consumpsit, *Azor. cit. l. Molin. citat. l. numer. 9. & 10. Less. cit. l. num.* 169. si tamen accipiens non induxit usurarium ad donandum, vel alienandum, sed ipse sponte donavit,

ſtevit, tunc non tenetur ad reſtitutionem in foro conſcientiæ, etiamſi ſciat ipſum per hoc fieri impotentem ad ſolvendum, quia non eſt cauſa, cur alter velit donare, *Leſſ. cit. l. num.* 168. Denique ſi quis res ab uſurario accepit titulo oneroſo, ſciens illum ſic reddi impotentem, ut ſi uſurarius venderet domum, vel agrum, ut inſumat pecuniam in convivia, aut ludos, tum emptor tenetur illas reddere, non reſtituto pretio, niſi quatenus inde eatat aliquid in bonu debitoris, ut patet ex *l. Si debitor. 78. & ult. ff. quæ in fraudem credit.* Si vero neſcivit, non datur actio creditoribus ad reſcindendum contractum, ut expreſſe habetur in *l. Quod autem 6. §. Hoc edictum ff. eod. Leſs. c. l. nu.* 169. plura de his Auctores cit.

§. VI.

De uſura mentali, & obligatione reſtituendi ei annexa.

Suppono ex ſupra dictis, uſuram mentalem committi, quando quis externus dat mutuum, & accipit lucrum ultra ſortem, cum animo, ſive intentione interna accipiendi lucrum ultra ſortem, ſive mutuum datum, ita tamen ut illa voluntas, ſeu intentio exterius non manifeſtetur, ſed ſolum interius in mente retineatur, ideoque uſura mentalis dicitur.

CXXXIII. Quæritur nunc primo, quænam intentio, ſeu ſpes lucri accipiendi ex mutuo, ultra ſortem, conſtituat uſuram mentalem, quæ inducat obligationem reſtituendi? Reſp. primo, non eſt illicitum, nec uſurarium, ſperare, & intendere ex mutuo lucrum aliquod aut commodum, quod ex benevolentia, gratitudine, ac liberalitate mutuatarii proveniat: quamvis id lucrum intendatur, tanquam principalis finis, propter quem mutuum datur, ita ut niſi mutuans ſperaret tale lucrum, aut commodum, non fuiſſet mutuaturus, *Navarr. in man. c. 17. n. 209. & tract. de uſuris, n. 21. & 22. Molin. tr. 2. diſ. 305. n. 3. Azor. p. 3. lib. 5. de uſuris, c. 16. q. 3. Leſſ. l. 2. cap. 20. dub. 3. num. 39. Lugo tom. 2. de juſt. diſ. 25. ſec. 4. num. 28.* & alii communiter. Probatur primo, quia uſuræ pravitas non conſiſtit in eo, quod accipiatur aliquid ultra ſortem, ex gratitudine, & liberalitate mutuatarii, quia hoc pacto vult ſe gratum oſtendere ob beneficium mutui, quod non ſolum licite facere poteſt, ſed etiam ad id ex morali quadam honeſtate tenetur: ergo non poteſt talis ſpes, vel intentio eſſe uſuraria, quia uſuræ injuſtitia conſiſtit in eo, quod aliquid deſideretur, vel ſperetur, & accipiatur quaſi pretium, & ex juſtitia debitum pro mutuo, quod tamen natura ſua gratuitum eſſe debet. Probatur, ſecundo, licitum eſt aliis beneficiis, & obſequiis ſperare, & intendere, ſibi conciliare alicujus gratiam, & benevolentiam, ut is viciſſim gratum, & liberalem ſe exhibeat; ergo etiam id licitum erit ſperare, & intendere per mutuum datum. Unde poteſt quis etiam licite, & abſque uſura, mutuum offerre Principi indigenti pecunia, ea ſpe, & intentione, ut ipſe ex gratitudine officium mutuanti conferat, vel beneficium Eccleſiaſticum impetret, quia nullum hic intervenit pactum explicitum, vel implicitum dandi aliquid ex debito, ſive obligatione juſtitiæ, ſed ſolum ſpes gratitudinis. Neque hic diſtinguendum eſt inter motivum principale, vel cauſam motivam, & impulſivam: quia quod licitum eſt ſperare, & deſiderare, licitum quoq; eſt per media non prohibita intendere, etiam principaliter. Probatur tertio, uſura non committitur, ſine injuſtitia, per quam infertur injuria mutuatario, qui nollet aliquid dare ultra ſortem, ſi mutuans, ſine illo incremento, dare vellet, ac proinde mixte involuntarie dat. At quo datur, & accipitur ex gratitudine, & liberalitate, omnino voluntarie datur, ſine admixtione ulla involuntarii: ergo non datur, nec accipitur cum injuria mutuatarii, adeoque non intervenit ulla uſura. Prædictis non obſtat, quod Chriſtus dixit Luc. 6. *Mutuum date, nihil inde ſperantes*: quia id vel conſilium tantum fuit, ſi intelligatur ibi excludi ſpem lucri, quod ex mera liberalitate, & gratitudine datur. Si vero præceptum fuit, tum id intelligendum eſt, non de quacunque ſpe lucri ex mutuo, ſed quod eſt pretium mutui, ut mox dicetur, *Molin. cit. diſ. 303. num. ult.*

CXXXIV. Reſp. ſecundo, non licet, etiam ſine pacto externo, ſperare, vel intendere lucrum ſupra ſortem, quod detur, non ex mutuatarii liberalitate, aut gratitudine, ſed tanquam pretium, & ex obligatione juſtitiæ in recompenſationem mutui, ſed per talem ſpem, & intentionem mutuans fit uſurarius mentalis, ſive principaliter illud lucrum aut commodum intendat, ſive minus principaliter, quia nihilominus ſine illo mutuaret, propter amicitiam, quam habet cum mutuatario, vel aliam cauſam, *Molin. cit. diſ. num. 3. Leſſ. cit. l. num.* 35. & alii apud ipſos. Probatur primo, quia uſura in eo conſiſtit, quod ſit lucrum ex mutuo, hoc eſt, non ex gratitudine, & liberalitate, ſed quaſi in pretium, & recompenſationem, ex obligatione juſtitiæ datum pro mutuo: ergo ſive mutuans huc intendat principaliter, ſive minus principaliter, ſemper objectum eſt ex ſe, & intrinſece malum, adeoque etiam talis intentio, quia actus morales ſumunt ſuam ſpeciem, & malitiam ab objecto: & intentio principalis, vel minus principalis facit quidem peccatum eſſe majus, vel minus, non tamen ut non ſit peccatum. Deinde mutuatarius, qui dedit lucrum ſupra ſortem, ſive tanquam debitum ex obligatione juſtitiæ, non habuit animum, ſive voluntatem donandi illud, non magis, quam ſi ex præcedente pacto illud dediſſet: ergo non interceſſit donatio voluntaria ſufficiens ad transferendum dominium, & mutuans nullum jus acquirit ad tale lucrum, ergo non licet tale lucrum ſperare, & intendere ex mutuo, quia quod juſte quis non poteſt accipere, tanquam alienum, nec juſte & licite ſperare, aut intendere poteſt.

CXXXV. Quæritur ſecundo, an uſurarius mentalis, id eſt ſcilicet, qui animo, ſeu intentione uſuraria lucrum accipit ſupra ſortem pro mutuo, etſi ſine externo pacto aliquid dandi, teneatur ad reſtitutionem? Reſpondetur, quatuor modis poteſt contingere, ut mutuator aliquid ſupra ſortem capitalem accipiat a mutuatario, ut notat *Azor. p. 3. l. 5. de uſura, c. 16. in princ. Molin. tr. 2. diſ. 306. num. 3.* & alii communiter. Primus modus eſt quando mutuatarius ex gratitudine, & mera liberalitate dat aliquid ultra ſortem, non vi mutui; & mutuans id accipit, ut gratis, & liberaliter ſibi datum: & tunc certum eſt, nullum committi peccatum uſuræ, neque ullam obligationem reſtituendi oriri, quia nec eſt datum, nec acceptum vi mutui, ſed liberaliter donatum.

Secundus modus eſt, quando mutuator intendit aliquid accipere, tanquam pretium mutui, ſeu tanquam debitum ex pacto mutui, & mutuatarius etiam dat, tanquam debitum ratione mutui (quod fieri poteſt, quia ex ſignis, vel nutibus novit, mutuantem intendere, & velle lucrum ex mutuo, vel ſaltem quia aliunde, ſine externo pacto, novit habet indolem mutuantis, quod nolit gratis, & ſine lucro mutuare) & tunc ex parte mutuantis intervenit peccatum uſuræ, & is tenetur ad reſtitutionem, quia datum, & acceptum eſt lucrum ultra ſortem, ratione mutui: & mutuatarius non intendit illud lucrum donare gratis, ſed ſolum tanquam debitum ex vi mutui, ergo cum non fuerit debitum, injuſte illud accepit mutuator, adeoque reſtituere debet.

CXXXVI. Et de hoc caſu videtur loqui, & intelligendus eſſe textus in *c. Conſuluit 10. h. tit.* in quo Urbano III. tres quæſtiones ſunt propoſitæ. Prima eſt, an ille, ſaltem „ in judicio, ſeu foro animæ, quaſi uſurarius debeat judicari, qui mutuam pecuniam dedit, ſine aliquo pacto, „ aut conventione, eo tamen propoſito, ſeu animo, ut plus „ ſorte recipiat, (nempe tanquam debitum ex mutuo) alias non mutuo daturus, ſi non ſperaret, aut crederet ſe „ aliquid accepturum ultra ſortem. Secunda quæſtio eſt, „ an is, qui mutuavit pecuniam ad certum terminum, ſed „ adveniente termino, non vult concedere parabolam juramenti, ut vulgo dicitur, donec aliquod emolumentum „ inde percipiet, quamvis nihil exigat, vel petat a debitore, ſeu mutuatario, an, inquam, iſte eodem crimine „ (ſcilicet uſuræ) cum primo involvatur. Tertia quæſtio „ eſt, an ſi negotiator aliquis vendat merces ſuas longe „ majori pretio, quia ſolutio pretii in aliud tempus longum differtur, quam ſi in continenti pretium perſolveretur: talis mercator conſimili pœna (ſcilicet quaſi uſuraria, *Hoſtienſ. hic V. eod.*) debeat condemnari? Ad has „ quæſtiones reſpondet Papa, quod ex Evangelio Lucæ colligitur, quid in his caſibus ſit tenendum (quia enim in „ illis eſt eadem ratio, idcirco etiam idem jus, *c. 3. de Conſtit.* & in ſimilibus idem eſt judicandum, *c. Inter cæteras 4. de reſcript. Hoſtienſ. hic V. in his caſibus*,) in quo dicitur, *Date mutuum, nihil inde ſperantes*: homines hujuſmodi pro intentione lucri, quam habent, cum omnis „ uſura, & ſuperabundantia prohibeatur in Lege (*Ezechiel c. 18.*) judicandi ſunt male agere, & ideo in judicio „ animarum efficaciter ſunt inducendi ad taliter accepta „ reſtituenda.

CXXXVII. Ubi notandum primo, uſurarium mentalem, eum ſcilicet, qui mutuat, ſine pacto, & conventione, ſed animo, ſeu intentione accipiendi verum lucrum ſupra ſortem, id eſt, tanquam pretium debitum ex mutuo, ſi etiam mutuatarius illud coacte, ſive partim voluntario, partim involuntarie det, tanquam pretium mutui, teneri in foro conſcientiæ, ad reſtitutionem lucri ſic accepti, ſi de liberali donatione dantis non conſtat, ut colligitur ex *cit. c. Conſuluit*, ubi Papa ait, pro hujuſmodi lucri intentione, quam habet, judicandum eſſe male agere, & efficaciter ad reſtitutionem inducendum, quia lucri nomine proprie non venit, quod gratis, & liberaliter datur, ſed quod ex negotiatione, vel induſtria hominis percipitur, quod lucrum, qui mutuo intendit, jam habet intentionem uſurariam, & eſt uſurarius mentalis, ac reſtituere debet, *Lugo cit. diſ. 25. ſec. 4. num. 29.*

Notandum ſecundo, uſura mentalis, ſi prodeat in actum externum, ita ut mutuum detur, cum intentione aliquid accipiendi ultra ſortem, tanquam debitum ex mutuo, quamvis ſine pacto externo: & eadem intentione etiam mutuatarius lucrum illud ſupra ſortem ſolvat, non deletur per ſolam pœnitentiam, ſed obligat ad reſtitutionem, ad quam tamen non obligat Simonia mentalis, niſi illud, quod ſimoniace datum eſt, etiam injuſte acceptum ſit, ut dictum ſupra hoc libro *tit. 3. ſec. 8. §. 4.* ubi etiam ratio diverſitatis allata eſt, inter Simoniam mentalem, & uſuram mentalem, cur illa non obliget ad reſtitutionem, iſta vero obliget, & docet etiam *Barb. in cit. cap. Conſuluit, numer. 4. hoc tit.*

Notandum tertio, cum dicitur in *cit. c. Conſuluit, h. tit.* quod creditor nolebat dare parabolam juramenti, id ita intelligendum eſt, quod quando debitor jurat, reſtituere mutuum acceptum intra certum terminum, v. g. menſem, & adveniente termino, quia commode ſolvere non poteſt, rogat creditorem, ut proroget terminum, ille autem malitioſe non vult prorogare, ut prius inde lucrum aliquod percipiat, eoque percepto, prorogat terminum: talis tenetur ad reſtitutionem lucri illius, nam videtur illud percipere pro termino prorogato, & ſic vendere dilationem ſolutionis in mutuo, quod uſurarium eſt, ut ſupra dictum *Abb. in cit. c. Conſuluit, n. 7. h. t.* Porro de tertia quæſtione propoſita in hoc c. dictum eſt ſupra *n. 62. h. t.*

CXXXVIII. Tertius modus mutuandi eſt, ſi mutuatarius dat lucrum ultra ſortem, tanquam pretium ex mutuo debitum, ſed mutuans, bona fide, illud accipit, tanquam da-

tum

tum gratis, ac mere liberaliter, eo quod nullum pactum de lucro præcesserat: tunc enim mutuans, postquam novit id lucrum sibi datum esse tanquam debitum ex mutuo, tenetur statim illud restituere, etiam fructus extantes ex lucro illo perceptos, quia datio fuit mixte involuntaria, ideoque insufficiens ad transferendum dominium in accipientem, vel ad acquirendum jus ad rem, quia defuit ex parte dantis animus, sive voluntas donandi: si tamen perseverante bona fide, lucrum datum consumpsit mutuans, non tenetur restituere, nisi ex eo aliquid penes accipientem remanserit, vel ex eo factus fuerit locupletior; tunc enim obligatio restituendi non oritur ex injusta acceptione, sed tantum ex re accepta. *Molin. cit. dis. 306. num. 8. §. Tertius Azor cit. c. 16. q. 1. Less. cit. c. 20. dub. 6. num. 46.* Quod si mutuator accipiens aliquid ultra sortem, dubitet, quo animo mutuatarius id dederit, num ex gratitudine, aut liberalitate, ac proinde plene voluntarie id dederit; an vero mixte involuntarie, tanquam ex mutuo debitum, tunc peccatum usuræ mentalis committit, & tenetur restituere, sicut is, qui dubia fide cœpit possidere rem alienam. Si vero dubium postea primum superveniat, tenetur mutuator inquirere, ut tollatur dubium, adeoque petere a mutuatario, qua intentione id dederit: si vero is mortuus fuerit, vel longe absens sit, & dubium perseveret, ex circumstantiis judicandum erit, quali intentione mutuatarius dederit, ut si dives sit, aut pauper, liberalis, vel parcus, sive avarus: nam priore casu, præsumi potest, liberaliter & gratis esse datum: posteriore, tanquam debitum ex mutuo, ideoque restituendum erit, *Molin. tr. 2. dis. 305. nu. 6.* quod si dubium perseveret in accipiente, seu mutuatore nec de intentione, qua datum fuit, constare possit, etiam ex circumstantiis, *Molin. cit. l.* putat restituendum esse ei, cui acceptum fuit, sive bona fide, sive mala, aut cum dubio, acceptum fuerit. Sed probabilius est, stante tali dubio, quod postea supervenit, & vinci, seu tolli non potest, præsumendum esse, quod per gratuitam donationem, & non tanquam ex mutuo debitum datum fuerit, sicut in quolibet alio bonæ fidei possessore, cum in dubio melior esse debeat conditio possidentis, *Lugo cit. dis. 25. sec. 4. num. 32.* & alii apud ipsum.

CXXXIX. Quartus modus mutuandi est priori oppositus, si vice versa, mutuatarius aliquid supra sortem det gratis, & liberaliter, credens mutuantem hoc nolle exigere, vi mutui: sed mutuator id ignorans accipiat animo, & intentione usuraria, tanquam datum ex obligatione, ratione mutui, nullo tamen præcedente pacto: hoc casu, etsi teneatur mutuans restituere, ratione conscientiæ erroneæ, quamdiu illam non deponit: a parte rei tamen talis mentalis usurarius non tenetur ad ullam restitutionem, sed postquam scit mutuatarium gratis, & liberaliter dedisse, id retinere potest, etsi peccarit, usuraria intentione accipiendo, juxta probabiliorem, & communiorem sententiam, quam tenet *Silvest. V. Usura 6. q. 7. Azor. c. l. Molin. cit. dis. 306. num. 9 & 10. Less. c. l. num. 42. Lugo c. l. num. 33. & alii.* Ratio est, tum quia mutuatarius habuit vere, & re ipsa voluntatem donandi, cum non dederit tanquam pretium mutui, sed gratis, & liberaliter, adeoque transtulit dominium in accipientem: tum quia accipiens non retinet injuste alienum, accepit enim domino non invito, quippe qui sponte, & gratis id dedit: ergo licet accipiens propter erroneam conscientiam peccarit, putans ex vi mutui tanquam debitum id dari, tamen re ipsa non accepit injuste, ideoque ad restitutionem non tenetur: sicut is, qui rem suam, quam putavit alienam esse, animo furandi abstulit, restituere non tenetur, quia quamvis affectu peccet, & furtum committat, non tamen effectu, ut patet ex dictis tit. præced.

CXL. Non obstat primo *cit. c. Consuluit h. tit.* ubi habetur, quod mutuans, qui usuraria intentione supra sortem aliquid accepit, etiam sine præcedente pacto, alias non mutuaturus, teneatur acceptum restituere in foro conscientiæ. Nam ibi præsumptio erat, quod non sponte, & liberaliter a mutuatario fuerit datum, sed tanquam debitum ex justitia, & vi mutui: at quamdiu de contraria voluntate dantis non constat, restitui debet, quod acceptum est, propter malam fidem, & erroneam conscientiam accipientis putantis datum esse non liberaliter, & sponte, sed ut debitum ex mutuo, *Molin. cit. dis. 306. num. 12.*

Non obstat secundo, quod licet mutuatarius lucrum ultra sortem det gratis, & liberaliter, tamen mutuator non acceptat illud ut donum, sed ut debitum ex justitia, & vi mutui, ergo donatio ista non est valida, quia non est acceptata ut donatio, quod tamen ad validam donationem requiritur, sed ut solutio ejus, quod ex justitia est debitum, vi mutui. Verum respondetur, quando acceptans id, quod sibi datum est simpliciter, non vult titulo donationis acceptare, sed solum tanquam debitum, tunc talis donatio non est valida. At in proposito mutuator acceptat, quod sibi datum est ultra sortem a mutuatario, vel formaliter ut donum, quando cognoscit id sibi datum esse gratis, & liberaliter, & dans perseverat in voluntate donandi, eamque interim non revocat: vel saltem virtualiter, & implicite acceptat, quia quamvis putaverit sibi non dari gratis, & liberaliter: voluit tamen illud acceptare, sibique acquirere omni modo, quo poterat: quod vel ex eo colligitur, quia talis mutuans non intendit, nec quærit nisi lucrum, ergo habet saltem virtualiter, & implicite voluntatem acceptandi, quod sibi datum est a mutuatario. Deinde etsi prius mutuans non acceptasset, nec virtualiter quidem, & implicite, ut donum: si tamen postea intelligat, sibi datum esse a mutuatario liberaliter, & gratis semper poterit illud acceptare, quamdiu donatio prior non est revocata, idque satis est ad transferendum dominium rei sibi datæ, ideoque nec ad restitutionem tenebitur, *Molin. cit. dis. 306. nu. 10. & 11. Less. cit. cap. 20. num. 43. Lugo c. l. num. 33.*

SECTIO VI.

De Judice criminis usuræ & probatione ejusdem ac pœnis usurariorum.

§. I.

Quis sit Judex competens in crimine usuræ, & quomodo probetur quis esse usurarius manifestus?

CXLI. Circa priorem quæstionem tres sunt sententiæ. Prima ait, hoc crimen esse mere Ecclesiasticum, adeoque ejus cognitionem, etiamsi a Laico committatur, ad solum Ecclesiasticum Judicem spectare, quia causæ usurarum inter Ecclesiasticas numeratur in *Clem. 2. de Judiciis*, & usurarii, etiam Laici, excommunicantur a Judicibus Ecclesiasticis, aliisq; pœnis plectuntur, *Gl. in cit. c. Cum sit §. V. Malefactores de foro compet. & alii apud Farinac. in praxi crim. libr. 1. tit. 1. qu. 8. num. 134.*

Secunda sententia distinguit inter quæstionem juris, & quæstionem facti, nam si sit quæstio juris, nempe an contractus, sive conventio sit usuraria, nec ne, tum ejus cognitionem ad solum Judicem Ecclesiasticum spectare, quia tunc agitur de peccato, de quo solus Judex Ecclesiasticus cognoscere debet. Si vero solum sit quæstio facti, ut si constet contractum esse usurarium, & illicitum, sed agatur solum de repetitione usurarum, quantum restitui debeat, vel earum inhibitione, tunc uterque Judex potest de usuris cognoscere, secularis inter Laicos, Ecclesiasticus inter Clericos, *Azor. p. 3. l. 5. de usura, cap. 28. in princ. Clarus §. Usura, num. 8.* & plures alii.

CXLII. Tertia, & verior sententia est, quod usura sit crimen mixti fori, hoc est, tam secularis, quam Ecclesiastici, ita ut non solum, quando est quæstio facti, sed etiam in quæstione juris, de hoc crimine cognoscere possit & Ecclesiasticus, & secularis Judex inter Laicos sibi subditos, *Silvest. V. Usura 9. in princ. Molin. tr. 2. dis. 333. in princ. Covarr. lib. 3. resol. cap. 3. nu. 1. Farinac. cit. quæst. 8. n. 140. concl. 4. Canis. tract. de usuris, cap. 9. num. 4. & alii.* Probatur primo, quia nullibi Jus Canonicum prohibuit secularibus Judicibus, ne de crimine usuræ inter Laicos cognoscant, imo potius id permisit in *cap. post miserabilem 12. h. tit. & cap. 2. eod. in 6.* Secundo, quia crimen usuræ, etsi sit prohibitum lege divina, & naturali, & Canonica: tamen in se, non continet majorem spiritualitatem, quam homicidium, furtum, adulterium, & similia delicta, quæ sunt contra justitiam, & prohibita lege Divina, & naturæ: sed de his criminibus potest cognoscere Judex secularis inter Laicos, ergo etiam de crimine usuræ. Excipit *Lugo citat. dis. 25. sec. 11. numer. 250.* quod ubi leges civiles usuras non prohibent nec puniunt, ibi cognitio pertineat ad solum Judicem Ecclesiasticum, quia Judex secularis non potest judicare, nisi secundum leges sui fori, sive civiles, *princ. Instit. de Officio Judicis.* Verum cum hujusmodi leges civiles approbantes usuras tanquam licitas, sint correctæ, & abrogatæ per Jus Canonicum, ideo Judex secularis tenetur in hac causa judicare, & procedere secundum Jus Canonicum, non Civile, etiam in suo foro, cum generaliter sit omni Constitutioni, & consuetudini derogandum, quæ absque peccato mortali non potest observari, *c. ult. de præscript. Canis. cit. l. numer. 4.* Quod si tamen in uno, vel pluribus locis consuetudine receptum sit, ut de usuris, tam in quæstionibus facti, quam juris, solus Judex Ecclesiasticus cognoscat, & judicet, ea observanda erit, *Lugo cit. l. in fine.*

Non obstat, quod usurarii, etiam Laici, secundum Canones, Ecclesiasticis censuris, aliisque pœnis Canonicis coerceantur: quia inde solum sequitur, quod usura sit crimen mixti fori, ut etiam Laici, nomine usurarum, conveniri possint coram Judice Ecclesiastico, eorumque peccatum per Evangelicam denunciationem, ad Ecclesiam, sive Ecclesiasticum Judicem deferri possit, ut si contumaces sint, & Ecclesiæ parere nolint, tandem Censuris Ecclesiasticis compescantur, *Canis. citat. l. num. 5.* addit *Covarr. citat. l. num. 1. §. Quarto*, ab initio Christianæ Religionis semper observatum fuisse, ut Judices Ecclesiastici cognoscerent, & punirent crimen usurarum, etiam adversus Laicos, legibus secularibus id permittentibus, imo ex parte etiam approbantibus.

Cæterum quod ad Ordinem judiciarium attinet, debet Judex Ecclesiasticus in crimine usurarum, simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura judicii procedere, juxta *Clement. 2. de Judiciis.* Secus est, si repetantur usuræ in foro seculari contra Laicum, non enim potest, nec intendit Papa tollere judiciarium Ordinem, nisi quoad suum forum, ut tradit *Gl. in cit. Clem. 2. V. Usuris*: quamvis etiam Judex Ecclesiasticus possit, si velit, servare processum ordinarium in causis usurarum, & aliis similibus, juxta *Gl. ibid. V. Valeat.*

CXLIII. Quod vero ad posteriorem quæstionem attinet, præmittendum est, quod manifesti usurarii dicuntur, qui manifeste tales sunt, facto, vel jure, facto quidem ii, quos per notorietatem, sive evidentiam facti constat usuras exercere, quia palam in conspectu populi pecunias ad usuram dant, ita multis id videntibus, ut nulla tergiversatione celari possit; non est autem necessarium, ut quis plures actus usurarios exerceat, sed vel unus actus sufficit ad constituendum usurarium manifestum, modo publice eum exercerat, ut docet *Navarr. in manu cap. 17. numer. 280. Molin. cit. dis. 333. num. 2. Azor. p. 3. lib. 5. cap. 18. in 2. Parva §. Quæres*, quamvis *Menochius de arbitr. Jud. casu 235. num. 6. & 16.* ad usurarium manifestum requirat actuum frequentiam, ita ut paratus sit omnibus mutuum sub fœ-

nore

nore dare. Neque etiam necesse est, ut in mutuo formali usuras quis exerceat, sed satis est, si in mutuo virtuali, seu implicito, ut si quis rem vendat supra justum pretium rigorosum, sive summum, ob dilatam ad tempus solutionem, *Silvest. Vers. Usura 9. quaest. 2. Molin. & Azor. locis cit.* & colligi videtur ex *cap. Ad nostrum 5. de empt.* Jure vero usurarii manifesti dicuntur, qui per Judicis sententiam de crimine usuræ sunt condemnati, vel qui de seipsis hoc crimen in judicio sunt confessi, ut mox pluribus dicetur.

CXLIV. Jam ergo variis modis potest quis probari esse usurarius manifestus. Et primo quidem ex evidentia facti, sive publice in foro, omnibus videntibus, sub usuris mutuet, sive etiam domi suæ, assidue, & frequenter usuras exerceat, nam ob ipsam actuum frequentiam censetur usurarius manifestus, ut docet *Menoch. cit. casu* 235. *numer.* 9. & 26. *Mascard. de probat. vol. 3. concl.* 1418. *n.* 3. quamvis addant, requiri, non quidem sententiam condemnatoriam, sed declarationem quandam Judicis, quæ non sententia, sed potius pœnæ executio sit dicenda, *Men. cit. loc. nu.* 21. *Mascard. cit. loc. num.* 7.

Secundo probatur usurarius manifestus per confessionem propriam in judicio, ita ut fateatur non tantum simpliciter, se sub usuris mutuo dedisse, sed sub iisdem publice sæpius, vel domi frequenter mutuasse, *Menoch. cit. l. numer.* 20. *Mascard. cit. loc. num.* 8. & 10. vel etiam per confessionem factam, extra judicium, coram Sacerdote, qui est Judex illius quoad forum animæ, vel Notario, vel saltem publice coram testibus, ita ut in plurium notitiam pervenerit. *Gloss. in cap.* 2. *V. Manifesti, santl. addit. hoc c.* in 6. *Covarr. lib.* 3. *resol. cap.* 3. *num.* 4. §. *Tertio Menoch. c. l. num.* 21. *Masc. cit. loc. num.* 11. quamvis alias confessio extrajudicialia non inducat notorium juris, *cap. ult. de cohab. Cleric. & mul. Covarr. cit. l.*

Tertio probatur usurarius manifestus per legitimos, & idoneos testes, saltem duos, vel tres, qui testentur, se sæpius vidisse hunc mutuo dantem sub usuris, quales sunt, qui nullum commodum, nec principaliter, nec in consequentiam ex mutuo sub usuris dato sperare possunt, *Menoch. c. l. num.* 22. & 2. *seqq.*

Probatur quarto, crimen usurarum, etiam manifestum, per famam, & communem opinionem, dummodo testes deponant, quod audiverunt apud omnes, vel majorem partem populi, & concurrant etiam alia adminicula, quia sola fama non sufficit ad plenam probationem, ut mox dicetur, *Menoch. cit. loc. num.* 27. *Mascard. concl.* 1417. *num.* 28 & 2. *seqq.*

CXLV. Probatur quinto usurarius manifestus per conjecturas, & indicia, dummodo illa sint aperta, & evidentia, prout sumitur ex *c. Cum in Diœcesi* 15. *h. t.* Nam cum „ usurarii quam plurimi essent in Diœcesi Altissiodorensi, „ de quibus non dubitabatur, quod essent usurarii mani„ festi, sed propter timorem potentum, qui eosdem tue„ bantur, nullus accusator apparebat, nec etiam per sen„ tentiam condemnati fuerunt: quæsitum ergo fuit, quid „ de illis sit agendum? Respondet Papa Innocentius III. „ Episcopo Diœcesano, quod licet contra eos non appa„ reat accusator, si tamen ex aliis argumentis illos consti„ terit esse usurarios manifestos, pœnam Lateranensis Con„ cilii (quod refertur in *cap. Quia in omnibus* 3. *hoc. tit.*) „ contra usurarios statutam, libere poterit in eos exercere.

CXLVI. Pro intellectu hujus cap. notandum primo, sola fama de usuris exactis, & acceptis non facit aliquem usurarium manifestum, etiam quoad pœnas juris incurrendas, sed ultra famam, requiruntur alia urgentia, & manifesta, ut quis convinci, & condemnari possit de usuraria pravitate ac puniri, *Abb. hic num.* 2. Nam cum fœneratores soleant occulte, & fraudulenter inire contractus usurarios, ita ut difficulter probari possint, idcirco admittitur probatio, etiam per conjecturas, & indicia, saltem gravia, quæ plenam probationem faciant, prout sumitur ex hoc cap. & docent, *Mascard. cit. concl.* 1417. *numer.* 3. & 2. *seqq. Menoch. cit. cas.* 235. *numer.* 29. *Barbos. in Collect. hic numer.* 3. & alii apud ipsum: quod tamen *Menoch. cit. loc.* ita declarat, ut procedat, si testes inducantur, qui deponant de conjecturis, seu indiciis, ex quibus deducitur aliquem esse publicum, & manifestum usurarium.

Notandum secundo, etiamsi nullus adsit accusator, & nemine petente, potest, & debet Judex ex officio suo contra usurarios per inquisitionem procedere ad puniendum illos, prout sumitur ex *cit. cap. Cum in Diœcesi, hoc tit.* & notat *Gloss. fin. ibid. & Abb. numer.* 3. ubi etiam *Glos. Vers. Manifestos*, duplicem intellectum hujus cap. adfert. Primo, quod in princ. hujus cap. sit sermo de usurario manifesto, id est, notorio quia tamen illud notorium non est, semper permanens, cum non semper mutuet sub usuris, ideo ultra illam notorietatem, requiruntur alia argumenta ad constituendum usurarium manifestum. Verum iste intellectus, sive expositio non videtur verisimilis, quia quando usurarius habet bursam, seu mensam paratam, & se paratum exhibet ad mutuandum omnibus ad accedentibus, censetur notorius usurarius: nam tale notorium facti interpolati, seu interrupti, quia non continuo mutuat sub usuris, sed per intervalla: & in hoc notorio (de quo judicandum est, sicut de notorio facti permanentis) non requiruntur alia argumenta, vel indicia, quæ tamen in *cit. c. Cum in Diœcesi*, requiruntur ad constituendum usurarium manifestum, & puniendum, *Jo. Andr. hic in fine*, & *Abb. num.* 4.

Alter igitur intellectus, sive expositio est, & quidem probabilior, quod in priore parte hujus cap. agatur de usurario manifesto per famam, & communem opinionem, quæ non sufficit ad convincendum & condemnandum aliquem, & ideo requiruntur alia argumenta, & indicia, quibus allatis, poterit dici usurarius manifestus, nempe postquam a Judice per sententiam manifestatus, seu declaratus fuerit usurarius; ideoque *Hostiensis hic* exponit *manifestos*, id est manifestando, nempe postquam Judex, receptis argumentis, seu judiciis, illum declaravit usurarium, potest dici tunc usurarius manifestus, *Jo. Andr. ibid. n.* 2. & *Abb. n.* 5.

Porro argumenta, seu indicia, quæ cum fama publica, sufficiunt ad convincendum, & publicandum per Judicem usurarium manifestum, sunt, si vendebat merces cariore pretio, ob dilatam solutionem, vel quia emebat res, cum pacto de retro vendendo majore pretio, vel fructibus sibi retentis, *c. Ad nostram* 5. *de empt. cap. Illo* 4. *de pignorib.* vel quia reperiuntur apud illum instrumenta usuraria, vel quia alias publice renunciavit usuris, & alia similia, *Jo. Andr. hic num.* 2. & *Abb. nu.* 6.

Notandum tertio, si ex hujusmodi argumentis constiterit aliquos esse usurarios manifestos, potest imo debet Judex contra illos ex officio procedere, libere, id est, nulla appellatione obstante, & pœnam jure statutam eis infligere, quia non est ipso jure inflicta, *Jo. Andr. hic V. Libere*, & *V. Exercere.*

CXLVII. Probari potest secundo esse quis usurarius manifestus, etiam ex libris Rationum, quia tales libri, etsi non probent pro scribente, *l. Instrumenta* 5. *l. Rationes* 6. & *l. seq. Cod. de probation.* probant tamen contra ipsum scribentem, & quidem esse usurarium manifestum, si ex hujusmodi rationibus frequentia actuum detegatur, *Menoch. citat. loc. numer.* 30. *Masch. citat. concl.* 1418. *num.* 14. Et hinc in *Clementin. Ex gravi unic.* §. *Cæterum hoc tit.* decernitur, ut „ quia feneratores, ut plurimum, contractus usurarios oc„ culte ineunt, & dolose, ita ut vix convinci possint de „ usuraria pravitate, ad exhibendum, cum de usuris age„ tur, suarum Rationum Codices per censuram Ecclesia„ sticam compellantur. Idque procedit non tantum de ipsis usurariis, sed etiam de hæredibus eorum, suis vel extraneis, ut & libros rationum edere cogantur, *Gloss. in cit.* §. *Cæterum V. Ipsos, Abb. ibid. num.* 16. quia & ab aliis repeti possunt usuræ, *c. Michael* 17. *hoc tit.* Et hoc speciale est, ut quis cogatur edere Rationes privatas, & instrumenta contra se, in odium usurariorum introductum, cum alias regulariter nemo instrumenta aut alias probationes teneatur contra se producere, *l. Qui accusare* 4. *C. de edendo*, *l. Nimis* 7. *C. de testib. Gl. in cit.* §. *Cæterum V. Rationum*, *Greg. Tholos. lib.* 3. *de usura cap.* 10. *num.* 15. Quod si usurarius, vel hæres neget se habere Rationes, vel dicat se illa perdidisse, ipsius assertioni etiam juratæ non creditur, nisi probet se illas amisisse casu fortuito, v. gr. incendio, vel ruina: etsi hæredi ejus non usurario, sed alias fide digno id credatur, cum juramento, *Gl. in cit.* §. *Cæterum V. Compellendos, Abb. num.* 17. Potest autem usurarius, vel ejus hæres, non solum per censuram Ecclesiasticam compelli ad edendos libros Rationum, sed etiam per vim, ingrediendo domum ipsius, & arcam frangendo, quia cum ad id teneatur, quibuscunque modis alias licitis potest fieri compulsio, *Abb. in cit. Clem.* §. *Cæterum n.* 12. *contra Gl. ibid. V. Censuram.*

§. II.

De pœnis Jure statutis in usurarios manifestos.

CXLVIII. Multæ sunt pœnæ usurariorum, sive Clericorum, sive Laicorum, utroque Jure statutæ. Prima pœna est, quod manifesti usurarii sunt ipso jure infames, *l. Improbum* 20. *C. Ex quibus caus. irrogat. infam. c. Infames* 2. §. *Porro in fine caus.* 3. *q.* 7. Similiter & Clericus usurarius infamis est, ipso jure, *c. Inter dilectos* 11. *de excessib. Prælat.* & ibi *Abb. n.* 2. Ex quo sequitur, quod usurarii manifesti nec Sacros Ordines recipere possunt, *c. Maritum* 2. *dist.* 33. *c. Seditionarius* 8. *dist.* 46. *c. Infames* 27. *caus.* 6. *qu.* 1. *Covarr. l.* 3. *resol. c.* 3. *n.* 2. *Diaz in pract. crim. Can. c.* 92. *in addit. lit. A.* Item tanquam infames ab omnibus honoribus, & dignitatibus excluduntur, & a gerendis negotiis, quæ prohibentur infamibus, ut a postulando, seu patrocinio, *l.* 2. *ff. de postul. a testimonio*, *l.* 3. *ff. de testib. c. Testimonium* 54. *extra eod. Greg. Tholos. l.* 3. *de usura c.* 2. *num.* 3.

CXLIX. Secunda pœna usurarii manifesti est, ut si Clericus sit, & monitus non desistat, ab officio, & beneficio sit suspendendus per sententiam Judicis, ut constat ex *cap. Præterea* 7. *h. t.* Ubi Alexander III. mandat cuidam Episco„ po, ut Parochianis suis (sive Diœcesanis, usuras reci„ pere interdicat, ac proinde non tantum usuras exigere, „ sed etiam recipere est prohibitum, *Abbas hic not.* 1.) „ qui si parere contempserint, eos ab officio, & beneficio „ suspendat. Si vero Laici fuerint, eos usque ad dignam „ satisfactionem excommunicat, de quo infra. Quin imo „ Clericus manifestus usurarius, non tantum ad tempus „ suspendi debet per Judicem, ad ejus arbitrium, cum certum tempus Jure non sit expressum, ut notat *Tholos. lego* 3. *de usur. cap.* 1. *numer.* 1. *in fine*: sed etiam omnino deponi potest ab officio, & beneficio Ecclesiastico, eoque in perpetuum privari, juxta *cap.* 1. §. *fin. hoc tit.* Ubi dicitur, quod si quisquam in Clero extiterit, qui detestandis usurarum lucris insistat, Ecclesiastici officii periculum patiatur, id est deponatur, prout etiam habetur in *cap. Si quis* 4. & *cap. Quoniam* 8. qui est desumptus ex Concilio Niceno *c.* 17. *caus.* 14. *q.* 4. *c.* 2. & *c. Si quis* 5. *dist.* 47. multo magis vero Clericus usurarius publicus repellendus est ab officio, & beneficio obtinendo, siquidem etiam privandus est obtento, *c. Inter dilectos* 11. *in princ. de excessib. Prælat.* Ubi irritatur collatio Succentoriæ facta cuidam manifesto usurario, & *c. De Petro* 4. *cit. dis.* Ratio autem hujus pœnæ suspensionis, depositionis, & inhabilitatis ad beneficium obtinendum, est quia usurarii manifesti sunt infames, infamibus autem portæ dignitatum patere non debent, *reg.* 87. *in* 6. sicut nec vilibus, & indignis, *cit. c. Inter dilectos.*

CL. Notandum hic præterea primo, Clericus usurarius non statim deponendus est ab Ordine, officio & beneficio, sed prius monendus est, ut desistat ab usuris exercendis; & postea si monitus non desistat, suspendendus est ab officio, & beneficio, *cit. c. Præterea h. tit.* & si adhuc contumax sit, & parere contemnat, tandem deponendus est, sive verbaliter degradandus, ut habetur in *cap. 1. dist.* 47. qui est desumptus ex Canonibus Apostolorum; Ubi dicitur, „Episcopus aut Presbyter, aut Diaconus usuras a „debitoribus exigens aut desinat, aut certe deponatur: quare si admonitus desistat, potest evitare pœnam depositionis, ut patet ex alternativa; idque colligitur etiam ex *cit. cap. 2. h. tit.* ibi: *si detestandis usurarum lucris insistat. Hostiens. in summa num. 10. §. Alia a Judice h. tit. Covarr. cit. cap. 3. num. 3. Tholos. cit. loc. cap. 1. num. 1. & 2.* & æquum esse hunc ordinem in pœnis his servari, ut a mitiori pœna incipiatur, putat etiam *Abb. in cit. c. Præterea num. ult.* quamvis addat, absolute in optione Judicis esse, a qua pœna incipere velit, cum utraque pœna jure imposita sit, *Molin. tr. 2. dis. 334. num. 2.*

Notandum secundo, usurarius manifestus non potest eligi, vel promoveri ad officium, & beneficium de novo obtinendum, etiamsi admonitio non præcesserit, ut desistat, sicuti ad depositionem jam promoti requiritur, sed satis est, si probetur, quod promotus, vel promovendus sit usurarius, quia facilius quis rejicitur ab officio obtinendo, quam deponatur ab obtento, *Tholos. cit. cap. 2. num. 3.*

Notandum tertio, potest Episcopus cum Clerico usurario, post pœnitentiam, & satisfactionem, dispensare, saltem quoad beneficia obtenta, quia his, ob infamiam etiam juris, non est privatus, ipso facto: non autem quoad beneficia obtinenda, quæ infames consequi non possunt, sine Papæ dispensatione, *Gl. in cit. c. Inter dilectos. V. Aleatorem de excessib. Prælat. Covarr. cit. cap. 3. num. 3.* quamvis *Gl. in cit. cap. Præterea. V. Suspendas* dicat, quod Episcopus dispensare potest cum usurario Clerico, etiam ut habilis fiat ad officia obtinenda, sed prius est probabilius.

CLI. Tertia pœna est, quod usurarii manifesti, si laici fuerint, excommunicari debent, donec debite satisfecerint, *citat. cap. Præterea*, ubi *Gl. final.* ait, prius infligendas esse pœnas Concilii Lateranensis in *c. Quia in omnibus 3. h. titul.* de quibus postea. Sed *Abb. in cit. c. Præterea num. 4.* putat, cum inter pœnas plures, quæ in usurarios latæ sunt, detur electio Judici, quam imponere velit, *c. ult. §. final. Ut lite non contestata &c.* a pœna excommunicationis incipiendum esse, tum, quia ea magis timetur, *cap. 1. de except. in 6.* tum quia aliæ pœnæ post mortem infliguntur, ut sepulturæ privatio, irritatio testamenti: Excommunicatio vero cogit resipiscere, & pœnitere adhuc in vita, *Tholos. cit. lib. 3. c. 3. num. 2.* nomine autem satisfactionis hic intelligitur, non tantum restitutio, sed quacunque alia ratione usurarius voluntati creditorum satisfaciat, etiam libera remissione eorum, absque reali restitutione usurarum facta ab usurario, *Abb. in cit. cap. Præterea num. 3. h. t.* Porro hodie manifesti usurarii sunt ipso facto excommunicati, *cap. 1. h. tit. in 6. Tholos. cit. c. 3. num. 2.*

CLII. Quarta pœna est, quod usurarii manifesti non admittantur ad communionem Altaris, prout statutum habetur in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. quod refertur in *c. Quia in omnibus 3. h. tit.* Nam quia in omnibus fere „locis, ita crimen usurarum invaluit, ut multi (aliis „negotiis prætermissis) quasi licitæ essent, usuras exer„ceant, non considerantes, qualiter crimen illud utrius„que Testamenti pagina condemnetur: ideo statuit Conci„lium, ut usurarii manifesti, nec ad communionem ad„mittantur Altaris: nec Christianam, si in hoc peccato „decesserint, accipiant sepulturam: sed nec oblationes eo„rum quisquam accipiat. Ubi cum dicitur, non esse ad„mittendos ad Communionem Altaris, id intelligi debet, „quod non sint admittendi ad perceptionem S. Eucharistiæ, *Hostiens. ibid. V. Ad Communionem, & Innocent. Silvest. V. Usura 9. qu. 4. Molin. cit. dis. 334. numer. 3.* quanquam *Abb. ibid. numer. 2. & ejus Glossator Alex. de Nevo* ita exponant, quod interdicatur illis Communio Altaris, id est, ingressus in Ecclesiam tempore, quo divina officia celebrantur, & digne audientes Missam, percipiunt Communionem Altaris, id est, sacrificii, quod fit super Altare, ut sic confusi facilius resipiscant: quæ tamen expositio nullo Juris texto probari potest, *Lugo citat. dis. 25. sec. §. 3. numer. 243.*

CLIII. Quinta pœna est, *ne oblationes usurariorum recipiantur ab Ecclesia, citat. c. Quia in omnibus.* Ratio est, tum quia dona eorum, qui pauperes opprimunt, rejiciends sunt a Sacerdotibus, *cap. 2. dis. 90.* & oblationes raptorum non sunt recipiendæ ab Ecclesia, *c. Miror, 8. caus. 17. qu. 4. cap. de viro 17. caus. 12. qu. 2.* raptoribus autem usurarii æquiparantur, *cap. Si quis 10. & v. seqq. caus. 14. qu. 4.* tum quia oblationes dicuntur, quæcunque de propriis, & licitis rebus Ecclesiæ a fidelibus offeruntur, *cap. Causa 13. de V. S.* Etsi vero usurarius non possit facere oblationes, potest tamen facere eleemosynas, eæque ab illo recipi possunt, ut docet *Abb. in cit. cap. Quia in omnibus num. 6. h. titul.* Ubi rationem diversitatis dat, quia oblatio, suapte natura, fit publice: eleemosyna vero ordinarie, & per se secreto, & occulte, & ideo Ecclesia non recipit oblationes usurariorum, ne videatur usuras approbare. Hoc tamen limitandum est, quod possint ab usurario accipi decimæ, & aliæ eleemosynæ, ita tamen, ut per eas non fiat impotens ad restituendas usuras, ut tradit Salas apud *Lugon. citat. loc. numer. 244.*

CLIV. Sexta pœna est, ex eodem Concilio Lateranensi in *citat. cap. Quia in omnibus h. titul.* Ut si usurarii in eo „peccato decesserint, Cristiana careant sepultura, ubi et„iam additur, ut qui acceperit ab eis oblationem, vel „Christianæ eos tradiderit sepulturæ, reddere compella„tur, quæ accepit, & donec arbitrio Episcopi satisfece„rit, ab officii sui executione sit suspensus. Et quidem ipso facto, ut intelligunt communiter DD. apud *Molin. citat. dis. 334. numer. 3.* postea vero in Concilio Lugdunensi relato in *Clement. 1. de sepult.* statutum fuit, ut qui usurarios manifestos sepelire præsumunt, ipso facto, sint excommunicati, nec absolvantur, nisi prius ad arbitrium Diœcesani Episcopi, competenter satisfactionem exhibuerint, de quo plura dicta sunt *lib. 3. Tit. 28. §. ult.*

CLV. Addit *Abb. in citat. cap. 3. numer. 4. h. titul.* usurarium defunctum non esse sepeliendum in loco sacro, etsi hæres velit restituere usuras acceptas, vel de iis restituendis cavere: sed requiri, ut usurarius ipse adhuc vivus jusserit eas restitui, vel de iis restituendis caverit, ita ut appareat ipsum pœnituisse, nec decessisse in peccato usuræ. Consentit *Gl. in cit. Clement. 1. V. Manifestos*: quamvis satis esse cautionem illam præstari, post mortem usurarii, ab ejus hæredibus, quoad Ecclesiasticam sepulturam obtinendam tradat *Gloss. marg. in citat. Clement. 1. V. Manifestos lit. A. & Covarr. l. 3. res. cap. 3. numer. 9. vers. XII.* nisi tamen constaret publice, usurarium in peccato mortali impœnitentem obiisse, *c. Pro obeuntibus 22. caus. 13. quæst. 2. Gl. in cit. cap. 3. V. Accipiant sepulturam h. titul.* Ratio autem, cur ita puniantur recipientes oblationes ab usurariis, vel eos sepelientes est, quia quanquam ipsi non sint usurarii, participes tamen sunt criminis, iisque favere videntur, agentes autem, & consentientes pari pœna puniendi sunt, *l. Jubemus 14. §. Oeconomus & ibi Gl. V. Imo C. De SS. Eccles. c. 1. de offic. deleg. Tholos. l. 3. de usur. cap. 4. num. 10.*

CLVI. Præterea in *cap. Quanquam 2. h. titul. in 6.* Gregorius X. in Generali Concilio Lugdunensi ita statuit: „Quanquam usurarii manifesti in ultima voluntate man„daverint, ut usuris, quas receperant, satisfiat, eæque „restituantur, expressa quantitate, vel non expressa (quia „in genere mandarunt restitui, quæcunque per usurariam „pravitatem extorserant, *Gl. hic V. Indistincte.*) nihilo„minus tamen Ecclesiastica sepultura eis denegetur, do„nec de usuris (prout eorum patiuntur facultates) ple„ne fuerit satisfactum, vel idonee de restitutione fa„cienda sit cautum: idque vel illis, quibus facienda est „restitutio, si præsentes sint, aut aliis, qui de jure eis „possunt acquirere: (ut sunt servi, filii in potestate pa„tris constituti, & aliæ personæ jure expressæ, per quas „possumus acquirere, toto *Tit. Institut. Per quas person. no„bis acquir. poss. Gl. hic possunt acquirere.*) vel his omnibus „absentibus, Ordinario loci, aut ejus Vicario, vel Re„ctori Parochiæ, in qua defunctus habitabat, quibus qui„dem Ordinario, Vicario & Rectori prædicto modo, cau„tionem hujusmodi, eorum nomine liceat, præsentia Con„stitutionis auctoritate recipere, ita ut illis (a quibus „scilicet usuræ fuerunt extortæ, vel eorum hæredibus „aut successoribus) perinde actio acquiratur; ac si ipsi „stipularentur, *Gl. hic Vers. Perinde*: aut servo publico (id „est, tabellioni seu Notario sic dicto, quia publicum of„ficium exercet, non quod sit servus, *l. Generali 3. Cod. „De tabellariis lib. 10. Gl. hic V. Servo publico,*) ex mandato „Ordinarii; de restitutione facienda idonee sit cautum. „Insuper in eodem cap. 2. præcipitur; ut si usurarum quan„titas sit manifesta; sive de illa constet; ea ipsa semper in „prædicta cautione exprimatur: si vero de certa quantita„te non constet; exprimatur alia verisimilis quantitas „arbitrio cautionem hujusmodi recipientis moderanda: „qui si scienter minorem, quam verisimiliter creditur; „quantitatem expresserit; satisfactionem residui teneatur; „id est, usque ad verisimilem.

„Ubi etiam subjungitur, omnes Religiosos, & alios, „qui manifestos usurarios contra præsentis Constitutionis „formam, ad Ecclesiasticam sepulturam admittere ausi fue„rint, pœnam in Decreto Lateranensis Concilii contra usu„rarios edito promulgatam incurrere: nempe pœnam suspensionis statutam in *cit. cap. Quia in omnibus 3. in fine h. tit.* in eos, qui recipiunt oblationes usurariorum, vel eos Ecclesiasticæ sepulturæ tradunt, *Gl. hic V. Pœna.*

CLVII. Pro declaratione hujus Constitutionis, notandum primo, usurarius manifestus; etiamsi in testamento, vel alia ultima voluntate mandet restitutionem usurarum in certa, vel incerta quantitate, non est in loco sacro sepeliendus, donec fiat restitutio ipsis damnificatis, vel eorum hæredibus, vel in defectum eorum, loci Ordinario, vel ejus Vicario, vel Parocho loci, aut cautio idonea eis præstetur, ut sic defraudatis actio acquiratur, cujus ratio est; quia ultimæ voluntates sæpius non implentur; *Sayrus in clavi regia libr. 10. Tract. 5. cap. 5. nu. 31. in fine.*

Notandum secundo, hæc Constitutio solum habet locum in usurariis notoriis, non vero in occultis; quibus non est deneganda sepultura Ecclesiastica; si publice illam petant; quamvis in foro conscientiæ absolvi non debeant, nisi satisfecerint; vel satisfacere sint parati; sicut idem observari solet in furibus occultis; & aliis debitoribus; *Molin. cit. dis. 334. num. 5.*

Notandum tertio; nomine idoneæ cautionis intelligitur illa; quæ fit per pignora; vel fidejussores; *l. Si mandato 59. §. final. ff. Mandati, Gloss. hic Vers. Idonee.* Et licet solventes usuras habeant actionem ad eas repetendas, tamen voluit Papa etiam providere per remedium cautionis, quia magis securi sunt per fidejussores, vel pignora, *l. 2. ff. Qui satisdare cog.* & ut haberent plura auxilia, *Gloss. hic Vers. Idonee.* Quod si usurarius pignora, vel fidejussores dare non possit, jurare debet, se & dare non posse, & se, quantum in se erit, completurum, quod cavet, *Gloss. hic Vers. Idonee, Navarr. in Man. cap. 17. numer. 279. Molin. cit. l. num. 6.*

CLVIII.

CLVIII. Notandum quarto, quamvis spectato Jure Civili, regulariter non possit quis pro altero stipulari, id est, acquirere obligationem, seu pro eo illam acceptare, *§. Si quis alteri, & §. Alteri Instit. de inutil. stipul.* tamen Parochus, qui est persona publica, potest, cum agitur de restitutione usurarum, stipulari, ita ut cautione ipsi præstita de restituendis male partis per usuras, utilem actionem acquirat iis, quibus sunt restituenda, prout sumitur ex *cit. c. 2. h. tit. in 6.* Intelligitur autem hic per Parochum is, ubi testator habitabat, ut dicitur in textu: & multo magis etiam Rector Ecclesiæ, cui facienda est restitutio, cum enim sit quasi Judex, & Minister ipsius, ei acquirit, *Gloss. in cit. cap. 2. Vers. Parochia & Joan. Monachus nu. 6.* Præterea si Notarius publicus, in hoc casu, ex mandato Ordinarii stipuletur, nomine eorum, quibus usuræ sunt restituendæ, acquirit illis jus, & actionem in foro externo: secus si id sine mandato Ordinarii faciat, *Glos. in cit. c. 2. V. Mandato, h. tit. in 6. Molin. cit. dis. num. 8.*

Notandum quinto, cautio hujusmodi, quæ in Ordinario, vel ejus Vicario, vel Parocho, fieri debet coram aliquibus fide dignis de ipsa Parochia, quia magis creditur indigenis notis, quam extraneis ignotis, & saltem coram duobus, ut per eos, si opus fuerit, ea probari possit, *Gl. in cit. cap. 2. V. Parochia*: ubi in additione *Gl.* dicitur, non esse de substantia, ut illi sint de Parochia, sed solum ad melius esse, unde sufficit, si alias sint idonei.

Notandum sexto, Judex in exprimenda quantitate considerare debet, quanto tempore defunctus usuras exercuit, & quantum nunc habet in bonis, & quantum habebat, tempore, quo fœnerari cœpit, & quæ sit fama viciniæ, & an alias mercationes exercuerit, & an in eis fortunatus fuerit, & aliæ similes circumstantiæ circa hoc considerandæ sunt, & secundum illas, major vel minor quantitas exprimenda, *Gl. in cit. c. V. Alioquin.*

Notandum septimo, sepelientes notorium usurarium, qui usuras restitui jussit, antequam executioni mandentur ea, quæ in *cit. c. Quamquam* fieri præcipiuntur, priusquam ei sepultura Ecclesiastica concedatur, sunt, ipso facto, excommunicati, juxta *Clem. 1. de sepult.* quæ post cap. illud edita est *Molin. cit. l. num. 9.*

Notandum octavo, restitutio; quæ necessario fieri debet, ante sepulturam, est quoad usuras extortas: non autem quoad damnum emergens, vel aliud interesse, si quod forte iis resarciendum sit, *Franc. in cit. c. 2. num. 14. Lugo cit. dis. 25. sec. 11. §. 3. num. 245. in fine.*

„ CLIX. Septima pœna est, ut nullus intersit testamentis usurariorum manifestorum conficiendis. Item ut nullus eos ad Confessionem admittat, aut illos absolvat (etiam ab aliis peccatis) antequam, vel restituant usuras, vel de satisfaciendo, pro viribus suarum facultatum, prædicto modo, idoneam cautionem præstent, prout statuitur in *cit. c. Quanquam 2. §. Nullus h. t. in 6.* quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, *Gl. hic V. Absolvant.*

Ubi notandum, si usurarius sit in periculo mortis, & paratus sit restituere, vel saltem cautionem idoneam de restituendo præstare, sed neutrum possit: potest absolvi a quocunque Confessario, & debet, dummodo si ad id tempus suppetat, juret, se ex prædictis præstiturum, quæ poterit. Sic autem adsint aliqui, coram illis protestetur, & declaret, se illa debere, ac præcipiat, ut ex bonis suis restituantur. & Confessarius ab eo facultatem obtineat, prædicta omnia manifestandi Ordinario, ut si ipse convaluerit, Ordinarius possit ipsum cogere ad ea omnia implenda: vel si moriatur, ejus hæredes, *Navarr. cit. cap. 17. num 280. Molin. cit. dis. 334. num. 6.* Nomine autem Ordinarii hic intelligitur is, qui jurisdictionem Episcopalem, vel quasi habet, ut Episcopus, ejusque Vicarius, imo & Capitulum, Sede vacante, & quilibet Prælatus, seu Superior Ordinarius, vel ejus Vicarius, *Molin. c. l. num. 7.*

„ CLX. Octava pœna est, quod Testamenta quoque manifestorum usurariorum aliter facta (scilicet non facta satisfactione, seu restitutione, nec præstita idonea cautione) non valeant, sed sint irrita, ipso jure, prout expresse decernitur in *cit. c. Quanquam §. fin. h. t. in 6. & ibi Gloss. V. Aliter facta*, sed de hoc plura *§. seq.*

§. III.

Proponuntur plures quæstiones occurrentes circa Testamenta facta ab usurariis manifestis, & resolvuntur.

CLXI. Quæritur primo, an non tantum in Testamento, sed etiam in aliis ultimis voluntatibus, hæc pœna, quod sint ipso jure irritæ, locum habeat, si manifestus usurarius non restituerit usuras, vel non idonee caverit de iis restituendis? Respondetur affirmative, sive Codicillus, sive donatio mortis causa facta fuerit, sive Legatum in testamento relictum, ut tradit *Gloss.* communiter recepta in *cit. c. Quanquam §. fin. V. Aliter facta. h. tit. in 6. Joann. Monach. ibid. num. 14.* Ratio est, quia ista est mens Constitutionis hujus, ut patet ex principio, ibi: *in ultima voluntate*; alioquin fraus fieret legi, eaque facile eludi posset per indirectum ab usurariis. Sed neque legata ad pias causas relicta in testamento ab usurario notorio valent, qui impœnitens decessit, quia testamentum est ipso Jure irritum, *cit. cap. Quanquam §. fin.* in quo omnes DD. conveniunt, teste *Molin. cit. dis. 334. num 11.* Si vero signis pœnitentiæ editis decessit, ea valere affirmant *Silvest. V. Usura 9. qu. 7. Covarr. l. 3. res. c. 3. in fine, Molin. cit. l.* etiamsi non restituerit, nec idonee caverit de restitutione facienda, & testamentum sit nullum quoad reliqua; idque ex æquitate, & favore piæ causæ: quamvis contrarium teneat *Vasquez in Opusc. Moral. Tract. de testament. cap. 9. §. 1. dub. 8. numer. 32.* quem sequitur *Lugo tom. 2. de justit. dis. 24. sec. 4. num. 70.* quia id contra expressa verba legis Canonicæ, sine sufficienti fundamento, asseritur. Verum hoc solum probat, spectato Juris rigore, non valere, secus de æquitate.

CLXII. Quæritur secundo, an si usurarius manifestus, cum testamentum condere vellet, restituit quidem usuras, vel saltem de iis restituendis, idoneam cautionem præstitit; verum post conditum testamentum, iterum non publice, sed occulte exercuit usuras, testamentum ejus valeat. Negant valere *Abb. in c. Quia in omnibus 3. num. 10. h. titul. Covarr. cit. cap. 3. numer. 9. §. Decimo Molin. cit. l. num. 15.* tum quia præsumitur cautionem, & pœnitentiam fictam fuisse: tum quia non videtur destitisse, qui iteravit, & nova delicta repetita, pœna etiam repetita plecti debent, *c. 5. de pœnis c. Mensuram 86. dis. 1. de pœnis.* Id tamen difficile videntur *Vasq. cit. l. num. 33.* de quo etiam dubitat *Abb. cit. l. numer. 11.* quia cum talis per occultam repetitionem usurarum non fiat manifestus usurarius, non videtur testamentum annullari debere, præsertim cum pœna hæc sit restringenda. Quare dicendum videtur, quod in foro conscientiæ non valet testamentum, si ex reditu ad usuras appareat actam fuisse pœnitentiam, & cautionem, secus si ficta non fuit, sed verisimiliter creditur, absque fictione, sincere & animo restituendi præstitisse cautionem, tunc enim ex eo, quod secrete usuras exerceat, non redditur invalidum testamentum, *Molin. cit. l. num. 15. Lugo cit. dis. 24. sec. 4. num. 71.* Veruntamen si proberur, quod talis, post conditum testamentum, & præstitam cautionem, iterum usuras exercuerit, nec illas restituerit, tanquam manifestus usurarius sit intestabilis, *Tholos. l. de usuris cap. 14. numer. 2.*

CLXIII. Quæritur tertio, an si usurarius notorius condat testamentum, non restitutis usuris: nec idonea cautione data de iis restituendis, adeoque testamentum sit ipso jure irritum, sed postea ante mortem restituat, vel cautionem illam præstet, testamentum illud convalescat? Respond. affirmative, ut tradit *Gl. final. in citat. cap. Quanquam Silvest. Vers. Usura 9. quæst. 6. Covarr. citat. cap. 3. numer. 9. §. 12. Molin. citat. loc. numer. 14. Vasq. citat. l. numer. 33. Tholos. cit. cap. 14. num. 4. & seqq. Lugo cit. loc. num. 72.* Ratio est: tum quia, quando causa confirmans supervenit, confirmatur, quod ab initio fuit nullum, ex jure superveniente, *l. Si rem 29. ff. de pignor. act.* sic alienatio rerum minoris facta invalide, sine decreto Judicis, confirmatur, si superveniente majore ætate, id ratum habuit, *l. 2. Cod. Si major factus, ratam habere &c.* Tum quia testamentum non tam pendet a tempore, quo conditur, quam a tempore mortis testantis, qui morte confirmatur, *cap. 9. ad Hebr. & cap. Cum Martha 6. §. Cæterum de celebr. Missar.* ejusmodi autem testamentum, ante mortem testatoris, habuit omnia necessario requisita ad ejus valorem. Tum quia causa testamenti est favorabilis, ideoque pro ea, & in ejus favorem resolvendum est, *c. fin. de sent. & re judic.* Tum denique quia voluntas testatoris ambulatoria est, usque ad ultimum vitæ spiritum, & ita ex arbitrio ejus mutari, & revocari, vel confirmari potest, *l. 4. ff. de adimend. legat.* sicut ergo usurarius potuit testamentum valide factum, post idoneam cautionem, revocare: ita & invalide factum, ob omissam cautionem, potest eadem præstita, velut nova voluntate confirmare *Tholos. c. l. num. 5. & 6.*

CLXIV. Non obstant Regulæ juris: quod ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere, *reg. 29. in ff.* & non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit, *reg. 18. eod. in 6.* item quæ ab initio inutilis fuit institutio, ex post facto convalescere non potest, *reg. 210. ff. eod.* sic testamentum ab impubere conditum non convalescit, pubertate adveniente: neque factum a filiofam, vel servo, per subsequentem emancipationem, vel manumissionem. Sed respondetur, Regula hæc, *quod ab initio non valet, tractu temporis non potest convalescere*, imprimis tantum procedit in contractibus, & actibus inter vivos, qui statim debent valere, & suspendi non possunt. Non autem in testamentis, & ultimis voluntatibus, quæ suspenduntur & ex tempore futuro eorum effectus pendet, *Tholos. cit. l. num. 7.* Secundo actus invalidus ab initio non confirmatur solo lapsu temporis, sed interveniente alio actu sufficiente confirmatur, sic per ratificationem confirmatur actus. Tertio, Regula illa procedit cum distinctione allata a *Dyno in reg. 18. in 6. numer. 8. & seqq.* Nam vel durat causa impediens, aut cessavit: primo casu, regula est simpliciter vera, quod ab initio non valet, tractu temporis non convalescere. Vel cessavit causa impediens, & non supervenit causa confirmans; & tum etiam quod ab initio non tenuit, non confirmatur postea. Vel cessavit causa impediens, & supervenit causa confirmans, & tum regula non habet locum: sic in proposito impedimentum non præstitæ cautionis cessat, quando postea præstatur, & superveniente nova voluntate testatoris confirmatur, *Tholos. c. l. num. 7. §. Tertio regula.* Deinde inutilis, & invalida ab initio hæredis institutio tractu temporis convalescere non potest, quando defectus est in substantialibus Testamenti, ut si quis simpliciter sit prohibitus a factione testamenti: secus est, si sit solum defectus in accidentalibus, quæ extrinsecus tantum impediunt, ut omissa cautio: tunc enim sublatis hujusmodi accidentalibus impedimentis, confirmari potest institutio, quæ ab initio nulla fuit, *Jo. Andr. in cit. c. Quanquam, num. 23. h. tit. in 6. Tholos. cit. l. num. 7. in fine.*

CLXV. Quæritur quarto, an si quis ante, vel post conditum Testamentum, usuras exercuit, sed postea desinit eas exercere: non tamen restituit, seu cautionem præstitit, ante mortem, testamentum ejus sit invalidum? Respondetur affirmative *Covarr. l. 3. res. c. 3. num. 9. §. Nono. Molin. cit. dis. 334. num. 23. Clarus §. Testamentum q. 26. num. 4. Tholos. cit. l. num. 12.* Ratio est, quia finis hujus pœnæ irritantis testamentum usurarii, & prohibentis eum testari, est restitu-

tio usurarum, ut per eam possit consequi absolutionem a peccato usurarius, *c. Cum ta 5. h. t.* ergo quamdiu non est satisfactum, debet remanere pœna, & manente ratione legis, manet etiam ejus dispositioneque ideo minus dicitur usurarius, qui desiit usuras exercere, *Claras §. Usura, n. alt.* Si vero usuras restituit, vel quoad illas satisfecit, & desiit esse usurarius, utique posset condere testamentum, quia superflua foret cautio de restituendis usuris, si restitutio jam sit facta, *Claras V. Testamentum, cit. q. 26. n. 4.* ubi ait, hanc sententiam esse magis communem. Similiter si quis, cum usurarius non esset, testamentum condidit, sed postea notorius usurarius factus est, usuras non restituit, nec cautionem de iis præstitit, irritum erit testamentum, quia hoc morte testatoris confirmatur, quo tempore, testamentum non habuit ea, quæ necessaria requiruntur ad valorem testamenti ab usurario facti; & ut validum sit testamentum, necessarium est, ut testator possit testari, tempore conditi testamenti, & tempore etiam mortis, *l. 1. §. Si filius, ff. de legat. 3. Covarr. cit. loc. §. Undecimo. Molin. cit. dis. aumer. 16.*

CLXVI. Quæritur quinto, an testamentum illius usurarii sit validum, qui ante mortem non erat notorius usurarius, sed post mortem sufficienter probetur illum exercuisse manifeste usuras, eaque de causa condemnetur, illiusque heredes jubeantur usuras restituere, adeoque crimen per sententiam fiat notorium? Respondetur, probabiliter esse validum, quia testamentum morte testatoris confirmatur quo tempore adhuc usurarius notorius non erat; adeoque nullum tunc adfuit impedimentum, quo minus testamentum illud validum non esset, ergo etiam post mortem erit validum. Accedit, quod cum testamenta sint favorabilia, in dubio debent sustineri. Aliud est, si testator ante mortem fuisset damnatus, tanquam usurarius, & absque satisfactione, vel cautione idonea fuisset mortuus, tunc enim testamentum, ipso jure, foret nullum. *Molin. cit. dis. 334. aumer. 10. §. Illud libenter.* Item si fuisset in vita diffamatus, quod esset usurarius: secus si non esset diffamatus, vel si esset penitus occultus, aut aliquo modo, tum enim testamentum esset validum, *Tholos. lib. 3. cap. 14. num. 9. in fine.*

CLXVII. Quæritur sexto, an testamenta Judæorum, qui sunt notorii usurarii, sint nulla? Respondetur, probabilius est esse invalida, si que cautione præstita de usuris restituendis, sint condita, quia licet quoad pœnas spirituales Ecclesiæ non subiiciantur Judæi, aliique Infideles: quoad temporales vero pœnas, & contractus subjicitur jurisdictioni Principum, in quorum terris degunt. *Covar. cit. cap. 3. numer. 9. §. Septime Molin. cit. loc. num. 12. Lugo cit. dis. 2. sec. 4. num. 70.* Et si contrarium teneat. *Clarus, Azor, & alii apud Barbos. in Collect. in cap. 2. hoc tit. in 6. num. 10.* Prædictis addendum, quod Constitutio in *cit. cap. 2. hoc t. in 6.* locum habeat, non tantum contra usurarios manifestos ex causa mutui, sed etiam contra manifeste exercentes usuras, titulo venditionis, & emptionis, *Covarr. cit. l. §. Octavo.*

§. IV.

De aliis quibusdam pœnis usurariorum, iisque faventium.

CLXVIII. De his agitur in *c. Usurarum 1. h. t. in 6.* ubi „ Gregorius X. in Generali Concilio Lugdunensi præcipit, Constitutionem Lateranensis Concilii sub Alexandro III. (quæ habetur in *c. Quia in omnibus 3. h. tit.*) contra usurarios editam, sub divinæ maledictionis interminatione (id est, pœnæ æternæ, quæ pro mortali tantum peccatu debetur, *Gl. hic V. Maledictionis*) inviolabiliter observari, cupiens usurarum voraginem, quæ animas (scilicet recipientium usuras) devorat, & facultates (solventium) exhaurit, compescere. Et quia quanto minor fœneratoribus erit fœnerandi commoditas, tanto magis adimetur fœnerandi libertas: ideo Generali hac Constitutione sancivit: ut nec Collegium, nec alia Universitas aut persona singularis, cujuscunque sit dignitatis, conditionis, aut status, alienigenas, & alios non oriundos de terris ipsorum, qui publice usuras exercent, aut exercere volunt, domos in terris suis conducere, vel conductas habere, aut alias habitare permittant: sed hujusmodi usurarios manifestos, intra tres menses, ex terris suis expellant, nunquam deinceps eos admissuri: & nemo illis ad fœnus exercendum domos locet, vel sub quocunque alio titulo concedat. Qui vero contra fecerint (scilicet talibus locando, vel permittendo habere domos conductas, vel non expellendo intra tres menses) si Personæ sint Ecclesiasticæ, Patriarchæ, Archiepiscopi vel Episcopi, pœnam suspensionis: si vero sint minores singulares Personæ Ecclesiasticæ, pœnam excommunicationis: si Collegium, aut alia Universitas Ecclesiastica sit interdicti sententiam, ipso facto, incurrant. Quam (scilicet sententiam interdicti, vel etiam excommunicationis, aut suspensionis) si obstinato animo per mensem sustinuerint, ex tunc terræ ipsorum (scilicet Prælatorum Clericorum, Collegiorum, vel Universitatum) Ecclesiastico subjaceant interdicto, quamdiu in illis idem usurarii commorantur. (Illis ergo abscedentibus, interdictum cessabit, *Gl. hic V. Quamdiu.*) Si denique Laici fuerint, per suos Ordinarios, cessante omni privilegio, per censuras Ecclesiasticas, ob hujusmodi excessum, compescantur.

CLXIX. Pro explicatione hujus cap. notandum primo, hæc Constitutio non extenditur ad usurarios indigenas, qui „ oriundi sunt ex locis, ubi habitant, ita ut locantes iis domos, sive ad fœnus exercendum, sive sub alio titulo, non incurrant pœnas in hoc cap. constitutas, quamvis aliis pœnis usurariorum mulctandi sint, *Gloss. hic V. Alienigenas.* Ratio vero, cur potius expellantur fœneratores alienigenæ, quam incolæ, est, tum quia fœneratores incolæ, quamvis æque Republicæ inferant damnum usuris suis, tamen pecuniæ remanent in loco: extranei vero transferunt pecunias usurarias alio, & exhauriunt loca divitiis: tum quia majores usuras solent exigere extranei, qui nullo amicitiæ, vel vicinitatis vinculo sunt conjuncti, quam incolæ: tum quia usurarii extranei majus scandalum præbent incolis, qui facile imitari possent vitia eorum, ideo expelli debent, *Gl. hic V. Alienigenas, Tholos. l. 3. de usur. c. alt. num. 1. & 2.* Quin imo, etsi alienigenæ isti essent cives, vel incolæ, si tamen aliunde oriundi sunt, in eis locum habet hæc Constitutio, ut colligitur ex illis verbis textus: *Alienigenas, & alios non oriundos de terris ipsorum*: ita ut sensus sit, alienigenas, etiamsi sint cives, vel incolæ, & alios etiam, qui cives, vel incolæ non sunt, *Gl. hic Vers. Alienigenas Joann. Monach. num. 4. Franc. num. 3.* Oriundus autem de civitate dicitur, qui ibi ortus est, vel cujus pater ibi originem duxit, non item avus, *Gloss. citat.*

Notandum secundo, non tantum prohibitum est elocare domos usurariis, sed etiam quovis alio titulo concedere, velut pignoris, commodati, precarii, vel si sine ullo titulo ibi esse sinerentur. Imo nec vendere, permutare, vel donare usurario licitum est, si manifeste appareat, quod ad coercendas usuras vult accipere, quia concessionis verbum generale est, & hi etiam sunt tituli, & præsumitur in fraudem agi, *Gl. hic V. Tituli.*

Notandum tertio, Collegia, & Universitates Ecclesiasticæ, quæ permittunt usurariis conducere domos, vel conductas habere, vel eos non expellunt, incurrunt pœnam interdicti, & post mensem etiam eorum terræ interdicto Ecclesiastico subiiciuntur, quia in Collegium, vel Universitatem non fertur sententia excommunicationis, ne contingat innoxios irretiri *cap. Romana 5. de sent. excommunic. in 6. Gl. hic Vers. Interdicti.* Laici vero excommunicationem incurrunt, non ipso facto, sed per sententiam Judicis, ut patet ex textu, *per censuram Ecclesiasticam compescantur.* Imo & sæculares Universitates, seu Collegia per Ordinarios compelli debent, cum Papa generaliter loquatur, & alias impunita manerent, *Franc. hic §. Qui vero, num. 2.* ubi tamen addit, quod de rigore juris hæc Constitutio non sit extendenda ad seculares Universitates.

CLXX. Præterea aliæ pœnæ in usurarios, eosque adjuvantes decretæ sunt in *Clement. Ex gravi unic. in princ. hoc tit.* „ Nam quia plures Communitates, earumque Judices, in offensam Dei, & proximi, & contra divina pariter, ac humana jura, usurariam pravitatem quodammodo approbantes, per statuta sua juramento quandoque firmata (quod non obligat, quia vergit in alterius præjudicium nec servari potest, sine periculo salutis æternæ, sicut nec statutum, *Gloss. ibid. Vers. Juramento*,) usuras exigi, & solvi, non solum concedebant, sed etiam ad solvendum easdem debitores scienter compellebant: & ista statuta ipsorum, gravia plerumque onera imponebant usuras repetentibus, & aliis diversis coloribus, & fraudibus repetitionem earundem impediebant: Ideo Papa Clemens V. in Concilio Viennensi statuit, ut si Potestates, Capitanei, Rectores, Consules, Judices Communitatum, ut Consiliarii, vel alii quivis Officiales hujusmodi statuta de cætero facere, scribere, vel dictare, aut ut solvantur usuræ, vel ut solutæ, cum repetuntur, non plene, ac libere restituantur, scienter judicare præsumpserint, sententiam excommunicationis incurrant (continenti, & sine temporis intervallo, id est, ipso jure, & sine alia sententia *Gloss. hic Vers. Incurrant.*) quam sententiam excommunicationis etiam incurrunt, si statuta hujusmodi hactenus edita, de libris ipsarum Communitatum non deleverint intra tres menses (modo super hoc potestatem habuerint) aut si ipsa statuta, vel consuetudines effectum eorum (scilicet statutorum) habentes observare præsumpserint.

CLXXI. Porro hanc pœnam excommunicationis non incurrunt Principes, aut Communitates, qui lege, vel statuto decernunt, ne Judæi, vel alii usurarii certas usuras exigant, nimirum magnas, quia aliud est statuere, ne magnæ usuræ exigantur: aliud vero statuere, ut exigantur, *Gloss. ibid. Vers. Facere Azor. part. 3. lib. 5. cap. 18. In quarta pœna.* Item nec incidunt in hanc pœnam Communitates, vel Principes, qui solum permittunt usurarios exercere usuras, eos non puniendo, *Azor cit. loc.* Sed neque peccant Imperatores, vel alii Principes, nec in pœnam hujus Clementinæ incidunt, si auctoritate sua faciant, aut cogant, ut usuræ Judæis promissæ a subditis debitoribus solvantur, quia licet id prohibitum sit in cit. Clementina: potuit tamen hoc statutum, quippe solo Jure positivo Canonico editum, per contrariam consuetudinem abrogari, quia, licet exigere usuras, tanquam debitas, ex vi mutui sit contra Jus naturale, ac Divinum: non tamen est contra Jus naturale facere, seu cogere, ut solvantur usuræ *Azor. cit. loc. in fine*, & dictum supra. Similiter scribens, promissæ vel dictans præcise sententiam, in qua præcipitur, ut usuræ solvantur, vel solutæ non repetantur, non incidit in istam excommunicationem, quæ lata est in scribentes aut dictantes statuta hujusmodi, ideo extendi non debet, etiam ob paritatem rationis, ad scribentes, aut dictantes talem sententiam, si ipsi non judicaverint, *Suar. dis. 23. de censur. sec. 5. num. 28. & alii apud Barb. in cit. Clementina un. num. 3. hoc t.*

CLXXII. Postremo duo adhuc sunt addenda, & observanda. Primum est, quod usurarii, præter prædictas pœnas

jure

jure statutas, etiam aliis pœnis arbitrariis, & extraordinariis puniri possunt a Judice, tam Ecclesiastico quam sæculari, præsertim vero pecuniaria, ut in eo quo peccarunt, mulctentur, *Tholos. l. 3. de usura, c. ult. n. 4. & 7.* sic juxta Constitutiones Imperii amissione quartæ partis sortis mulctantur usurarii, *Gail. l. 2. obs. 4. nu. 1.* vel etiam publicatione bonorum, *Tholos. c. l. a n. 8.*

Alterum est, si mutuo, vel alteri contractui per se licito, & jure non reprobato adjectum sit pactum usurarium, non totus contractus vitiatur, sed solum pactum, & non pro adjecto habetur, quia utile per inutile vitiari non debet, maxime si utile ab inutili separari possit, *Reg. 37. in 6. & ibi Dynus*, pacta enim sunt velut accidentia, quæ possunt abesse, sine corruptione substantiæ, cui adhærent, *Gail. cit. c. 4. n. 6. & seqq. Tholos. c. l. §. 12. & seqq.* & pacta sunt pactum non adjici, vel inutiliter adjici, *l. Quoties 6. ff. Qui satisd. cog.* nisi tamen ipse contractus principalis esset illicitus, & jure reprobatus, nam tunc ille, & omnia pacta ei adjecta essent nulla, & inutilia, quia corruente principali, tanquam fundamento, necesse est quoque omnia accessoria corruere, *l. Cum principalis 178. ff. de R. J. & c. Accessorium 42. eod. in 6. Gail. c. l. num. 20. & obser. 5. nu. 14. Tholos. c. l.*

TITULUS XX.

De Crimine Falsis.

Posquam actum est in superioribus de delictis contra præceptum septimum Decalogi: nunc ordo requirit, ut agatur de crimine falsi, quod prohibetur octavo præcepto Decalogi: quamvis etiam connecti possit hic titulus cum immediate præcedente de usuris, quia usurarii plerumque falsitate utuntur ad extorquendum illicitas usuras. Extat hic Titulus etiam in Extravagantibus Joann. XXII. & Extravagantibus Communibus.

§. I.

De crimine falsi in genere.

I. Quæritur primo, quid sit falsum, & quot modis committatur? Resp. Falsum, & falsitas in genere nihil est aliud, quam veritatis imitatio, vel potius immutatio, *Authentic. de Instrument. cautela, collat. 7. novel. 83. in princ. & ibi Gl. V. Imitatio, Gl. marg. litt. C.* Ad crimen autem falsi tria requiruntur: primo, ut pervertatur veritas. Secundo, ut id dolo malo fiat, sive animo corrumpendæ veritatis in alterius fraudem, nam hoc crimen sine dolo malo non committitur, *l. Nec ad exemplum 20. C. ad Leg. Cornel. de fals. Hostiens. in Summa, n. 1. & 2.* Tertio, ut falsitas fiat cum notabili damno alterius, ita ut alteri noceat, vel nocere possit, alioquin uno horum deficiente, non est punibilis, *Mascard. de probat. concl. 739. n. 12. Molin. tr. 2. de justit. disp. 70. n. 3.* & alii communiter. Committitur autem falsitas principaliter quatuor modis: Primo dicto, seu verbo, ut si testis falsum deponat in judicio, vel Judex iniquam sententiam ferat. Secundo scripto, seu scriptura, ut si quis falsas litteras, seu instrumenta conficiat. Tertio re, seu facto, ut si quis nummos adulterinos cudat, vel falsas mensuras, aut pondera faciat. Quarto usu, vel potius abusu, ut si quis utatur falsis probationibus, *Masc. de prob. cit. concl. n. ult. Farinac. in praxi crimin. p. 6. lib. 5. tit. 16. de falsitate, q. 150. n. 6.*

Porro crimen falsi est crimen publicum, ita ut quilibet de populo possit de illo accusare, etiamsi sui nihil intersit, *§. Item Lex Cornelia de falsis, Instit. de publ. judic. Molin. c. l. num. 2. Clarus §. Falsum, n. 1.* & est crimen exceptum, & in generali remissione, ac dispositione non comprehenditur, *Menoc. de arbit. Jud. casu 306. n. 11. Farinac. c. l. n. 14.*

III. Quæritur secundo, quæ sit pœna falsi? Resp. Jure Civili pœna falsi olim in personis liberis erat deportatio, cum publicatione omnium bonorum: in servis vero ultimum supplicium, *§. Item lex Cornelia de falsis Instit. de public. Judic. l. 1. §. fin. ad Leg. Cornel. de fals.* Sed quia pœna deportationis hodie non est in usu, & pœna publicationis bonorum correcta est per *Authen. Bona damnatorum, C. de bonis proscript.* ideo hodie pœna falsi est arbitraria, & sic quandoque major, quandoque minor, juxta diversitatem casuum, ut tradit *Glos. fin. in cit. l. 1. §. fin.* ita ut quandoque pœna pecuniaria, quandoque corporalis, quandoque etiam capitalis, sive mortis imponi possit, si falsitas sit magna, vel sæpius iterata, *l. Ubi falsi 22. in fine*, ibi: *Supplicio capitali, si id exigat magnitudo commissi, C. ad Leg. Cornel. de falsis. Bern. Diaz. in pract. crim. Can. c. 20. nu. 1. Farinac. c. l. n. 24.* Quæ vero sint pœnæ criminis falsi de Jure Canonico, infra dicetur.

Porro crimen falsi committens in Judicio, causam perdit, sive sit falsitas commissa in electione Prælati, vel causa beneficiali, sive in causa mere civili, sive in causa contra fiscum, sive in causa contra privatum, *Clarus §. Falsus, num. 32. Farinac. cit. q. 150. n. 25. & seqq.* quod tamen aliqui limitant, ut solum procedat, si falsitas commissa sit circa acta ipsius causæ: secus si commissa sit circa testes, aut instrumenta extra acta, *Clarus c. l. Farin. c. l. nu. 37.* Illud hic addendum, quod in crimine falsi potest agi dupliciter, vel criminaliter ad pœnam legalem, vel civiliter ad compensationem damni, & interesse, *l. de fide 16. & ibi Glos. Vers. Duplex via, C. Ad Leg. Cornel. de falsis, & l. Damas 23. & ibi Gl. in casu C. Eodem Farinac. c. l. n. 30.*

§. II.

De Crimine falsi, quod committitur circa testes.

III. Quæritur primo, quomodo crimen falsi committatur circa testes? Resp. Inprimis testis, qui falsum testimonium, sciens, & dolo malo, in judicio dedit, crimen falsi committit, *Jul. Clarus lib. 5. sent. §. Falsum, num. 5.* & alii DD. communiter. Et sumitur ex *l. 1. & l. Eos qui 27. in princ. & ibi Gl. V. Diversa*, id est, falsa, & varia, *ff. de Lege Cornel. de falsis. l. Qui falso 16. ff. de testib. & l. Nullum 14. Cod. eodem.* Quam autem hoc crimen falsi testimonii detestabile
„ sit patet ex *c. Falsid. 1. h. tit.* ubi dicitur: Falsidicus te-
„ stis tribus personis est obnoxius, id est, obligatus: pri-
„ mum DEO, cujus præsentiam contemnit: deinde Judi-
„ ci, quem mentiendo fallit: postremo innocenti, quem
„ falso testimonio lædit. Ex quo patet, quod quis eodem
„ delicto possit plures personas lædere, ita ut omnibus te-
„ neatur ad satisfactionem, *Abb. hic num. 2.* Non solum au-
„ tem ille est testis falsus, & reus criminis falsi, qui men-
„ dacium dicit, sive falsum deponit: sed etiam qui verita-
„ tem occultat, sive verum tacendo supprimit, quia prior
„ nocere desiderat, posterior vero prodesse non vult, pro-
ut additur in *cit. c. 1. in fine.*

IV. Ubi notandum primo, quod testis, occultando veritatem, est falsarius, & tenetur de falso, quando interrogatus a Judice super certo articulo, dicit, se nihil scire, vel quando juravit, se dicturum puram, & meram veritatem, & illam tacendo suppressit. Secus est, si juravit solum simpliciter, se ad interrogata responsurum, tunc enim, si non interrogatus taceat veritatem non tenetur de falso, *Arg. c. Cum dilecti 18. de accusat.* quia satis est, quod respondeat ad interrogata, *Abb. in cit. cap. 1. nu. 3. h. tit. Farinac. in praxi crim. p. 2. tr. de testibus, q. 67. n. 230.* ubi *nu. 231.* id limitat, dummodo dolose, & scienter tacuerit veritatem, secus si sine dolo.

Notandum præterea, crimen falsi committit is, qui subornat testem, sive donis, aut pretio corrumpit, ad dicendum falsum testimonium, vel scienter producit in judicio falsum testem, vel utitur dicto falsi testis, *Clarus cit. l. nu. 2. & 4.* Item testis, qui in sua depositione dicit se non recordari de eo, de quo revera recordatur, vel saltem potest, ac debet verisimiliter recordari, tenetur de falso. Secus est, si probabiliter non recordetur, quia probabilis oblivio testem a falso excusat, *Farinac. c. l. n. 224.* Similiter testis, qui deponit obscure, versute, vel per malitiam, eo fine, ut ejus depositio producenti non prosit, tenetur de falso, *Farinac. cit. l. n. 225.* apud quem plura de hoc videri possunt.

V. Quæritur secundo, quæ sit pœna testis falsum deponentis in judicio? Respond. Jure Civili eadem pœna statuta est in testes falsos, quæ in alios falsarios, de qua §. præ-
„ cedenti. At vero de Jure Canonico, si Episcopus, Pres-
„ byter, aut Diaconus capitale crimen commiserit, aut
„ chartam falsaverit (sive falsas litteras scripserit) aut
„ falsum testimonium dixerit, ab Officii honore in perpe-
„ tuum deponi, & in Monasterium detrudi debet ad agen-
„ dam pœnitentiam, & ibi quamdiu vixerit, Laicam tan-
„ tum Communionem accipiat, ex Decreto Concilii Agathen-
„ sis c. 50. quod refertur in *c. Si Episcopus 7. dist. 50.* quæ pœna locum habet, sive in civili, sive in criminali causa, Clericus dicat falsum testimonium, *Bern. Diaz. in pract. crim. Can. c. 97. n. 1.* ubi tamen addit, gravius esse puniendum Clericum qui in causa criminali falsum testimonium dicit, quam in civili.

VI. Limitatur autem primo, quod hæc pœna ordinaria testis falsi solum habeat locum, si Clericus de hoc crimine directe sit accusatus, convictus, vel in jure confessus: secus vero, si incidenter solum de eo constet, ut quia contra Clericum productum in testem opposita fuit exceptio falsitatis, & probata, quia tunc non debet deponi: nec etiam propter hoc infamari, sed tantum repelli a testimonio, *Diaz. c. l.* Limitatur secundo, quando falsitas non est commissa circa substantialia causæ, sed solum circa accidentalia, & extrinseca, tunc enim pœna ordinaria locum non habet, sed solum extraordinarie, ad arbitrium Judicis puniendus est, *Clarus cit. §. Falsum, num. 9. Salzedo cit. l. in addit. lit. A. V. Detrudatur. §. Secundo excusabitur.* Tertio quando falsitas non est nociva, sive nemini præjudicat, tunc enim non pœna ordinaria puniri potest falsarius, sed solum extraordinaria, arbitrio Judicis. *Menoch. de arbitr. Judic. casu 306. n. 22. Clarus cit. §. Falsum n. 35. Salzedo c. l. in addit.* Quarto quando falsitas est commissa per errorem, vel ignorantiam, absque dolo, sine quo hoc crimen non committitur, *Clarus c. l. 33. Salzedo c. l. in addit.* Quinto pœna hæc ordinaria falsi imponenda est quando judicio ordinario, & per accusationem proceditur, secus si per inquisitionem, quia tunc pœna extraordinaria, ad arbitrium Judicis, plectuntur falsarii *c. Inquisitionis. 21. de accusat. Menoch. de arbitr. Judic. casu 323. n. 9. Salzedo c. l. in addit.* Addunt aliqui sexto non esse locum pœnæ ordinariæ, quando Clericus falsum testimonium dixit, non interposito juramento. Sed contrarium verius videtur: nempe posse eum puniri pœna falsi, perinde ac si jurasset, cum etsi non jurarit, sit tamen depositio falsa, *Clarus cit. l. n. 11. Salzedo cit. l. in addit.* & alii communiter.

VII. Porro Clericus, qui dixit falsum testimonium coram Judice seculari, non potest ab eo puniri, nec corporaliter, nec mulcta pecuniaria, nec principaliter, nec incidenter: ob defectum omnis jurisdictionis in illum *argum. cap. 2. de foro compet. Covarr. pract. qq. c. 18. num. 8. Clarus §. fin. quæst. 38. num. 14. Salzedo cit. c. 9. in addit. lit. C. V. Non potest puniri:* qui tamen addunt, quod Judex Laici bene potest in causa civili cognoscere de falsitate, quam Clericus coram eo commisit, non quidem ad effectum puniendi Clericum, sed ad expediendam causam; quæ coram ipso controvertitur. Contra vero, si Laicus falsum testimonium protulit coram Judice Ecclesiastico, poterit ab utroque Ju-

dice, Ecclesiastico, & seculari puniri, & erit inter illos locus præventioni, *Clar. c. l. n. 53. Cov. c. l. Sa'zedae. l. in addit.*

VIII. Utrum autem etiam pœna falsi sit plectendus, qui testimonii dicendi causa contra aliquem, pecuniam accepit, etsi verum deposuit, dubitatur? Affirmat communior sententia *DD. Mynsing. centur. 6. obs. 67.* & alii apud *Harprecht in §. Item lex Cornelia de falsis Instit. de public. Judic. n. 63.* & habetur in *l. 1. §. Sed etsi quis ff. Ad leg. Cornel. de fals.* quia venale testimonium non est testimonium veritatis, *c. Nolito 86. caus. 11. qu. 3. c. ult. caus. 14. qu. 5.* Contrarium tamen tenet *Menoch. de arbr. jud. casu 310. nu. 6.* quia talia non immutat veritatem, sed eam potius confirmat, ideoque non pœna ordinaria falsi, sed extraordinaria, arbitrio Judicis, coerceri debet. Videri possunt, quæ de hoc dicta sunt *lib. 2. Decret. tit. 20. n. 23.* Non tamen pœna falsi ordinaria afficiendus est, qui quod affirmavit, extra judicium, postea in judicio contrarium est testatus, quia nulla lege id statutum reperitur, sicut prius, mitius, & extraordinarie plectendus est, *Menoch. casu 312. n. 2. Clarus §. Falsum n. 3.* Ubi addit aliud esse, si quis deponat in judicio contrarium ejus, quod in alio judicio, vel etiam in eodem prius testatus fuerat, talis enim puniri debet tanquam falsarius.

Prædictis addendum, quod etiam Judex verbo seu dicto crimen falsi committat, & ut falsarius puniatur, si pecunia corruptus vel alias dolo malo contra leges, & Constitutiones sententiam tulit, *l. 1. §. Sed etsi Judex ff. de lege Cornel. de fals. Harprecht c. l. n. 9.* Item Advocatus, qui parti adversæ causam prodit, ut falsarius puniendus est, *l. 1. §. 1. ff. eod.*

§. III.

Quibus modis falsentur Rescripta, seu Litteræ Sedis Apostolicæ?

IX. De his agitur in *c. Licet 5. h. t.* Ubi ab Innocentio III. recensentur novem modi, ex quibus cognosci potest falsitas in Litteris Apostolicis. Primus est, ut falsa Bulla, seu falsum sigillum falsis Litteris apponatur. Secundum, ut filum ex vera Bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immissum falsis Litteris inseratur, scilicet vera Bulla. Tertius, ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur, incisum, cum vera Bulla, falsis Litteris immittatur, sub eadem plicatura, cum filo simili canapis, restauratum. Quartus, cum a superiore parte Bullæ, altera pars fili sub plumbo rescinditur, & per idem filum Litteris falsis inserta, reducitur infra plumbum. Quintus, cum Litteris (scilicet veris) bullatis, & redditis (per nos, qui sunt ad officium deputati) in eis aliquid per rasuram tenuem immutatur (quia rasa scriptura falsa præsumitur, & tanquam falsa rejicitur, *Masc. de probat. concl. 1254. in princ.*) Sextus, cum scriptura Litterarum, quibus fuerat apposita vera Bulla, cum aqua, & vino abolita, seu deleta, eadem charta, cum calce & aliis, juxta consuetum artificium dealbata, iterum inscribitur. Septimus, cum chartæ, cui fuerat apposita vera Bulla, abolitæ, vel abrasæ, alia subtilissima charta ejusdem quantitatis scripta tenacissime conglutinatur. Octavus, qui scienter Litteras de manu Papæ, vel Bullatoris ejus, non recipiunt, contra Constitutionem Apostolicam (in *c. Dura. 4. h. t.*) Nam illi etiam a crimine falsitatis non reputantur immunes, ut habetur in *cit. c. licet, §. Eos etiam.* Nonus qui accedentes ad Bullam falsas Litteras caute projiciunt sub vera Bulla ut cum aliis sigillentur. Sed hæ duæ species falsitatis non possunt facile deprehendi, nisi vel ex modo dictaminis, seu stylo dictandi, vel ex forma scripturæ, vel qualitate chartæ falsitas cognoscatur, *cit. c. Licet §. Illos quoque.* In cæteris autem falsitas facilius poterit cognosci, ut in adjunctione filorum, vel collatione Bullæ, vel motione, vel obtusione: præsertim si Bulla non sit æqualis, sed alicubi magis tumida, & alibi magis depressa, *cit. c. Licet §. fin.* Explicatio hujus c. videri potest apud *Host. hic & Joan. Andr.*

Hinc colligitur primo, multos modos esse conferendi scripturam cum scriptura, dum non solum fit comparatio litteræ cum littera, sed etiam chartæ, & dictaminis; quia Curiales habent certum modum dictandi non ita facile ab aliis imitabilem: item in forma scripturæ, & qualitate chartæ.

Colligitur secundo, suspicio falsitatis oritur contra Bullam, aut sigillum, quando signum per omnia non est simile vero sigillo, *Abb. hic not. 1. & 2.*

X. Porro modus octavus falsandi Litteras Apostolicas habetur clarius expressus in *c. Dura. 4. h. t. junct. Gl. in casu.* Nam quia Clerici, & alii recipiebant Litteras in Curia Romana a quibuscunque, ob quod falsitatis periculum imminebat, ideo statuit Innocentius III. & sub pœna excommunicationis, ac suspensionis ab Ordine, & beneficio, districte inhibuit, ne quis apud Sedem Apostolicam existens, Litteras Papæ (etiam veras, sive vera Bulla sigillatas, *Host. hic V. Nostras*) recipiat, nisi de manibus ipsius Papæ vel illorum, qui ad hoc officium, de mandato Papæ, sunt deputati. Si vero Persona tantæ auctoritatis fuerit (v. g. Episcopus, vel alius magnus Prælatus) ut ipsum deceat per nuntium (speciale ad hoc mandatum habentem *Gl. hic V. eod.*) Litteras recipere: ad Cancellarium, vel ad ipsum Papam mittat nuntium idoneum (non hæreticum aut excommunicatum, qui rescriptum a Papa impetrare non potest, *l. 2. C. de sum. Trinit. c. Post cessionem 7. de probat.* nisi Princeps ex certa scientia tales Litteras concedat, juxta *l. Universis 6. C. de precib. Impor. offerend. Hostiens. V. idoneum*, per quem Litteras Apostolicas, juxta formam, seu modum prædictum, recipiat. Si quis autem hujus mandati transgressor extiterit (scienter, & malitiose, *Hostiens. hic Ver. Transgressor.*) si laicus fuerit, excommunicationi subjaceat si Clericus, ab officio, & beneficio suspendatur.

XI. Notandum primo, qui recipiunt Litteras ab alio, quam a Papa, vel Officialibus ejus, non existentes apud Sedem Apostolicam, non incurrunt pœnam hic præscriptam: Sedes autem Apostolica dicitur esse, ubi est Papa, & Curia ejus, sive sit Romæ, sive alibi, *Hostiens. hic V. apud Sedem, & Abb. num. 2.* Si vero in Curia existat, & Litteras recipiat ab alio, pœnam hanc incurrit, sive impetret pro se, sive pro alio, *Abb. hic num. 7.* quia olim sæpe falsabantur Litteræ Apostolicæ in Curia.

Notandum secundo, Excommunicatio, quæ hic infligitur in recipientes Litteras ab alio, quam a Papa, vel ejus Officialibus, ipso jure, seu facto incurritur: suspensio vero per sententiam ferendam a Judice, *Hostiens. hic V. Subjaceat, & V. Suspensione damnetur. Abb. num. 8.* quamvis Gl. & DD. varient. Porro *Hostiens.* hic putat, Clericum transgredientem hunc Canonem esse non solum suspensum, sed etiam excommunicatum, sicut est laicus, quia gravius peccat: Abb. tamen *hic num. 10.* probabilius ait, esse tantum suspendendum, quia in pœnis mitior interpretatio facienda est nec debet quis duplici pœna coerceri, nisi id exprimatur.

Notandum tertio, hodie hæc Constitutio non servatur, nec ejus pœna ligat, quia quilibet in Curia existens, etiam privatæ auctoritatis, mittit ad Bullatorem, & Litteras Apostolicas recipit, Papa id sciente, & tolerante, *Sylvest. in summ. V. Excommunicatio. 7. num. in fine*, & DD. communiter apud *Barbos. in Collect. hic num. 2.*

XII. Præterea in *cit. c. Dura. §. Adjicientes, h. t.* statuitur, ut Prælati Ecclesiarum generalem excommunicationis sententiam promulgent, quam per singulas Parochias faciant frequentius innovari: quod si quis falsas Litteras se habere cognoscit: (ignorans ergo non ligatur, nisi forsan esset crassa ignorantia, *Hostiens. hic V. Cognoscit.*) infra XX. dies (in quibus deliberet super Litteris, *Gl. hic V. dies & Hostiens.*) Litteras illas aut destruat, aut resignet, (coram Judice, si coram ipso fuerunt exhibitæ, vel alias coram tali, qui possit prodesse, & non obesse, *arg. cap. Hoc videtur 2. 8. caus. 22. q. 5. Gl. hic V. Resignet & Hostiens.*) si pœnam illam excommunicationis voluerit evadere: quam nullus relaxare præsumat, sine speciali mandato Papæ, nisi in mortis articulo: & si absolutio contra hoc præsumpta fuerit, nullam habeat firmitatem.

XIII. Ubi notandum primo, hanc excommunicationem incurrunt, qui falsas Litteras, scilicet Apostolicas, de quibus in hoc c. est sermo, se habere cognoscunt, easque infra XX. dies non destruunt, vel resignant, etiamsi ipsi falsarii non fuerint, neque iis usi fuerint, vel animo utendi penes se illas habeant, quia retentio earum, vel conservatio absolute prohibetur. Et quamvis illa excommunicatio non sit lata per Jus, sed ferenda per Prælatos Ecclesiarum, tamen postquam lata est, ejus absolutio reservata est S. Pontifici, *Suar. dis. 22. de censur. sec. 2. num. 49.*

Notandum secundo, is, qui excommunicationem tulit, sive promulgavit, ut in hoc casu Episcopus, non potest ab ea absolvere, quia Papa id prohibuit, quando enim Papa aliquid sibi specialiter reservat, aliis hoc ipso denegat facultatem disponendi quippiam de illo, Gl. *in cit. c. Dura in not. & in fine h. tit.*

XIV. Cæterum præter modos supra allatos falsandi Litteras Apostolicas, adhuc alius refertur in *c. Quam gravi. 6. h. tit.* Nam ut habetur in Gl. in casu & integra lectione hujus cap. quidam Episcopus coram Legato Sedis Apostolicæ, accusatus de quibusdam criminibus, renunciavit Episcopatui, qui postmodum ad Sedem Apostolicam accedens, quasdam Litteras nomine ejusdem Sedis datas, ad suum Archiepiscopum reportavit, in quibus continebatur, ut ipsum restitueret in Ecclesia sua, altero substituto inde remoto, quod & fecit Archiepiscopus. Sed rex illius loci (Cardulæ) non credens illas Litteras a Sede Apostolica emanasse, præcepit, ut Litteræ illæ, & ipse impetrans ad Sedem Apostolicam mitteretur, & præsentaretur. Papa Innocentius III. visis Litteris, quæ suo nomine, ipsi Archiepiscopo fuerant præsentatæ, rescribit eidem, quod in eis Litteris, tam in continentia (id est, in forma styli consueti, *Hostiens. hic V. eod.*) quam in dictamine, falsitatem, invenit, ideoque admiratus sit, quod Litteras illas a Sede Apostolica emanasse credidit: cum ipse scire debeat, consuetudinem, sive stylum consuetum Apostolicæ Sedis in suis Litteris talem esse, ut Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, fratres: cæteros autem, Reges, Principes, vel alios cujuscunque Ordinis, dignitatis vel conditionis, filios in suis Litteris appellet: & quando Papa uni tantum personæ scribit, nunquam loquitur in plurali, *vos vel vester*, appellando. At vero in falsis Litteris Archiepiscopo huic præsentatis, ipse dilectus in Christo filius vocabatur, cum in aliis Litteris, quas aliquando eidem Papa transmisit, videre potuerit, ipsum venerabilem fratrem appellatum fuisse. Quare mandat Papa dicto Archiepiscopo, ut studeat intueri, tam in Bulla, filo & charta, quam in stylo, ut veras pro falsis, vel falsas pro veris Litteris nullo modo admittat.

XV. Notandum primo, attendendus est stylus Romanæ Curiæ, nam Litteræ, quæ emanant contra, vel præter stylum, præsumuntur falsæ, ut colligitur ex *cit. c. Quam gravi, Abb. ibid. n. 2. & Barbos. num. 3.* stylus enim pro lege servatur.

Notandum secundo, quando Papa scribit Episcopis, vel iis Superioribus, appellare solet eos fratres, quasi Papa non sit eis major, scilicet quoad potestatem Ordinis, nam quoad potestatem administrationis, seu jurisdictionis est eis major *c. In Novo. 5. & ibi Gl. V. Paridis. 21.* Alios vero appellat filios, etiam Sacerdotes, quasi sit eis major & Ordine, & administratione, *Abb. hic n. 3.* Quod si Papa permixtim, sive in genere loquatur de Cardinalibus, appellat eos Venerabiles fratres: si autem sigillatim de singulis loquatur, Cardinales Episcopos appellat fratres, reliquos vero filios, ut patet ex *c. Licet 49. de testib.* Item Reges appellat charissimos filios: reliquos vero Principes dilectos filios, quasi se inferiores: Judæos vero, & alios infideles non appellat filios, *Abb. hic n. 4.* quando vero Prælati inferiores:

res Papa scribunt subditis suis Clericis, debent eos appellare fratres, vel socios, *arg. c. 5. de Excess. Prael.* & subditi Praelatos suos patres, *Gl. per. hic & Abb. num. 5.*

§. IV.

An Litterae Papales, ob rasuram modicam, in eis factam, possint argui falsitatis:

XVI. Assertio 1. Si rasura, etiam tenuis & modica, v.g. paucarum litterarum in Rescriptis Apostolicis facta sit in loco suspecto, veluti in narratione juris, in propriis nominibus Judicum, in annotatione Datae, vel Indictionis, juxta *c. Inter dilectos. 6. de fide Instrum. cap. Cum venerabilis. 7. de Rel. domib.* tunc tales Litterae Papales probantur, & redduntur falsae, *Gl. in cit. Licet. 5. V. Tennem. h. t.* Et sic intelligi debet, quod habetur in *cit. c. Licet.* ubi quinta species falsitatis ponitur, *Cum in Litteris Apostolicis aliquid per rasuram tenuam immutatur*, scilicet in loco suspecto, ut explicat Gl. & infra magis declarabitur. Porro si per mutationem etiam unius litterae, vel syllabae in Litteris Apostolicis, immutetur sensus a Papa intentus, quia ex mutatione facta aliquid in eis asseritur, vel negatur, quod ipse non intendebat, vel tacetur aut omittitur, quod ipse proferre intendebat, tunc gravis culpa contrahitur, & consequenter etiam poena in falsarios decreta, quia gravitas hujus peccati, non in litteris aut apicibus, sed in sensu consistit, *Suar. dis. 21. de censur. sec. 2. num. 46.*

XVII. Assertio 2. Si rasura modica, seu paucarum litterarum in Litteris Papalibus facta sit in loco non suspecto, ea non probat, nec reddit falsas tales Litteras, prout sumitur ex *c. Ex conscient. 29. & ult. h. tit. junct. Gl. in casu*, nam cum quidam impetrasset Litteras Apostolicas contra suum Adversarium, super quadam Ecclesia, Adversarius ille in judicium vocatus, postulavit sibi fieri copiam rescripti, quo viso, coepit illas Litteras arguere de vitio falsitatis, obligando se sub periculo amittendi causam suam, seu beneficium, ad probandum, quod Litterae illae essent falsae, quas Judex misit ad Papam, ut per eum sciret, an Litterae illae vere falsitatem contineant? Papa Innocentius III. Litteras illas diligenter inspicens, nullum in eis signum, vel suspicionem falsitatis invenit, nisi paucarum litterarum rasuras, quae nequaquam sapientis animum in dubitationem inducere debuerant. Unde mandat Papa, ut si constiterit, praedictum Adversarium se obligasse sub periculo suae causae, quod Litteras illas falsas esse probare vellet, ipsi super dicta Ecclesia silentium indicatur, cum quilibet ad renunciandum juri suo liberam habeat facultatem."

XVIII. Porro ad clariorem hujus c. intelligentiam notandum primo, in proposito tres casus esse distinguendos, ut notat *Fagn. in collect. c. ult. h. tit. num. 6. & seqq.* Vel enim certum est, rasuram esse factam in Litteris Apostolicis a Cancellario, vel alio ex Officialibus Curiae: & tunc non inducitur falsitas, etiamsi rasura facta esset in loco suspecto, *Abb. hic num. 4. Fagn. num. 6. in fine.* Possunt autem litterae Bullatae radi, & corrigi ab Officialibus Curiae, quando non concordant cum supplicatione, seu matrice, vel quando minus bene sunt expeditae, *Fagn. hic nu. 7.* Vel constat rasuram esse factam ab impetrante aut utente Litteris Apostolicis: & tunc radens est falsarius, etiamsi rasura sit modica, unius tantum syllabae aut litterae *citat. cap. Licet, & ibi Gloss. Tennem*, & tametsi facta sit in loco non suspecto, & sive fuerit nociva, sive non, *Abb. hic numer. 4. Fagn. num. 8.* & alii apud ipsum. Vel denique dubium est, a quo sit facta rasio: & tum rasura paucarum litterarum facta in loco non suspecto, ut in narratione facti, etsi per illam non sit inducta ambiguitas nominis, seu dictionis, non reddit Litteras falsas, *cit. c. ult. h. tit.* in quo licet indefinite dicatur, rasuram paucarum litterarum non inducere suspicionem falsitatis, tamen communiter intelligitur a Doctoribus, si hujusmodi rasura non sit in loco suspecto, ut patet ex summa ejusdem cap. & ex cap. *Ex litteris. 3. de fide Instrum.* Secus si in loco suspecto, *Fagn. hic numer. 14.* Ratio est, quia quando rasura reperitur in loco suspecto, praesumitur in dubio per impetrantem, seu utentem facta, & ideo talibus Litteris fides non habetur: secus si in loco non suspecto reperiatur, tum enim praesumitur facta per Officialem Papae, *Abb. hic num. 4. & Fagn. numer. 55.* Item rescriptum redditur falsum, si rasura facta sit diversa, sive aliena manu ab eo, cui hoc commissum non est, etiam in loco non suspecto, & quantumvis modica sit: secus si eadem manu, sive illius, qui Litteras scripsit, vel cui hoc ministerium commissum fuit, tunc enim non obest rasura, in quocunque loco fuerit facta, *Hostiens. hic V. Rasuras Abb. hic num. 4.* & ejus *Glossator lit. C. Fagn. num. 29.* In dubio autem, si rasura reperiatur facta in suspecto loco, praesumitur scripta diversa manu, & ideo reddit Litteras falsas: si vero in loco non suspecto, eadem manu facta praesumitur, *Abb. hic num. 4. & Fagn. num. 20.*

XIX. Praedicta autem procedunt, si Litterae Apostolicae redditae sint apertae, secus si clausae, quia tunc non nocet rasura, in quocunque loco sit facta, *Gl. in cit. c. Licet. Vers. Tennem. h. t. Fagnan. in cit. cap. ult. num. 21. vers.* nisi character in loco rasurae esset valde difformis ab alia scriptura: praesertim, si esset magna, & notabilis rasura, & in loco suspecto, nec fieret mentio intus de correctione facta, tunc enim praesumeretur falsitas intervenisse, *Fagnan. hic num. 22.*

Notandum secundo, potest quis se obligare ad poenam amittendi beneficium suum; *arg. c. Cum dilectus: 32.* (ibi qui *se ad hanc poenam (si in probatione deficeret) obligavit*, & valet ista obligatio in praejudicium se obligantis, quamvis Superior possit illam non acceptare, juxta *c. Admonet, 4. & c. Quod in dubiis. 8. de renunc. Abb. hic num. 3.*

XX. Sed jam hic ulterius quaeritur, an sententia a Judice lata, auctoritate falsarum Litterarum Papalium, sit valida, & executioni mandanda? Resp. de hoc agitur in "*c. Super eo 2. h. tit.* Ubi habetur, quod quaedam sententia lata fuit, auctoritate falsarum Litterarum (nempe a Judice delegato a Papa per falsas Litteras) & ille, pro quo lata fuit sententia, impetravit, ut executio sententiae fieret per Episcopum Vigoriensem, qui cum citasset partes, ut sententiam executioni mandaret, oppositum fuit coram illo, quod cum illa lata sit auctoritate falsarum Litterarum, non debeat executioni mandari. Episcopus, visis illis Litteris, noluit eas executioni mandare, siquidem falsae essent. Unde consuluit Papam Lucium III. qui commendat ipsius prudentiam, quod noluerit sententiam illam latam ex falsis Litteris executioni mandare: eique praecipit, ut quoties aliqua scripta, seu Litteras sub nomine Papae emanantes, redarguendas viderit falsitatis, nullam eis fidem adhibeat, & quod per ipsas mandatum fuerit, non observet, sed eum, qui illas praesentavit, faciat detineri."

XXI. Ubi notandum primo, sententia lata ab eo, qui jurisdictionem accepit per Litteras falsas; sive vi falsi rescripti delegatorii, est ipso jure nulla, ob defectum jurisdictionis, quam falsae Litterae tribuere non possunt, *cap. Ad haudum. 24. de sent. & re judic. l. Sicut proponis. 6. C. Quomodo & quando Judex & cap. Gl. hic V. Falsarum, & Hostiens.* Ubi dicunt, quod sine praefinitione temporis retractanda est sententia falsa, quia ipso jure est nulla, & quod ob talem sententiam per errorem solutum est, repeti potest, *l. 1. & 2. Cod. Si ex fals. instrum. Gloss. final. hic.* Secus est, si Judex alias habeat jurisdictionem, & falsitas concernat tantum merita causae, eo quod sententia sit lata per falsos testes, vel falsa instrumenta, quia tunc saltem regulariter, & ordinarie, sententia tenet, sed rescindenda est per restitutionem in integrum, juxta *l. Divus 33. ff. de re judic. Hostiens. hic in princ. & Fagn. num. 2.*

Notandum secundo, merus executor potest admittere exceptionem, si objiciatur, sententiam esse nullam, eo quod lata sit per falsas Litteras, & differre executionem, donec referatur Superiori, *Gloss. hic Vers. Executioni, & Abb. numer. 2.*

Notandum tertio, suspectus de falsitate potest capi, & detineri, donec de veritate constet, *Abb. hic n. 3.*

§. V.

De poenis Jure statutis in falsantes Litteras aut Bullas Apostolicas.

XXII. Quaeritur primo, quas poenas incurrant falsantes Litteras, seu Bullas Papales, aut qui iisdem utuntur? Resp. de his agitur in *c. Ad falsariorum 7. h. t.* Ubi ad falsariorum confundendam, statuit Papa Innocentius III. de "Concilio fratrum suorum (nempe Cardinalium) ut qui Litteris Apostolicis uti voluerit, eas diligenter examinent: quia si falsis Litteris se usos esse dixerint ignoranter, poenas evitare non poterunt inferius positas. Nam ipse Papa excommunicationi supposuit omnes falsarios Litterarum Apostolicae Sedis, qui per se, vel per alios, vitium falsitatis exercent, cum omnibus fautoribus, & defensoribus suis: statuens, ut Clerici, qui falsarii fuerint deprehensi, omnibus officiis, & beneficiis perpetuo sint privati, ita videlicet, ut qui per se vitium falsitatis exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Judicem fuerint degradati, seculari potestati tradantur, secundum Constitutiones legitimas, sive Civiles puniendi: per quam, & laici si fuerint, de falsitate convicti, legitime puniantur.

"Illi vero, qui sub nomine Papae, Litteris falsis alio impetratis utuntur, si Clerici fuerint, officiis & beneficiis Ecclesiasticis spolientur: si laici fuerint, tamdiu maneant excommunicati, donec competenter satisfaciant: ita nimirum, ut & in Clericis, & in laicis malitia gravius puniatur, quam negligentia. Idemque observandum est in his qui falsas litteras impetrant."

XXIII Pro explicatione hujus cap. notandum primo, volentes uti Litteris Apostolicis debent prius eas diligenter examinare, utrum sint verae, & tunc utantur illis, si voluerint: aut falsae, & tunc nullo modo utantur, *c. Inter dilectas 11. §. Verum, de excessib. Prael.* nisi postea certificentur, quod verae sunt, *Hostiens. hic V. Examinent.* quod si hanc diligentiam non adhibuerint, in dolo esse videntur, sine quo falsum non committitur, *l. Nec exemplum 20. C. hoc. t.* Vel saltem affectatae ignorantiam censeri possunt, *cap. ult. §. Si quis vero de clandest. despons.* Unde talis ignorantia crassa, & supina dici potest, quae non excusat, *c. pen. de Clerico excommunic. Gl. hic V. Examinant. & Host.* quamvis enim in delictis praesumatur ignorantia, & dolus probari debeat, *leg. Quaeres 18. §. Qui dolo ff. de probat.* tamen id non procedit, quando praecedere debet diligens inquisitio, ut in hoc casu, auctoritate hujus Constitutionis, tum enim non excusat ignorantia, quia fuit in culpa, non prius examinando. *Gl. hic V. Dixerint, & Innocentius.*

XXIV. Notandum secundo, poenas hujus Decretalis solum incurrunt Clerici falsantes Litteras Papae, non item falsantes litteras Imperatoris, vel alterius Principis, quia hoc cap. non loquitur, nisi de falsantibus Litteras Papae, & in poenis benignior pars est eligenda, *Reg. juris 49. in 6.* Et ratio est, tum quia delictum Clerici falsantis litteras Papae gravius est, quam falsantis Litteras Principis secularis, ratione eminentioris dignitatis Pontificiae, *Arg. c. Solitae 6. de majorit. & obed. §. Atrox Instit. de injuriis.* Tum quia Clericus non est subditus Imperatori, sed Papae: longe autem gravius est crimen commissum in personam Principis, cui delinquens est subjectus, quam in extraneum, cui non est subditus, *l.*

Omnes 6. §. 1. *ff. de re militari*, *Farinac. in praxi crim. p. 6. qu.* 151. *num.* 22. ubi ait, quod Clericus falsificans Litteras Imperatoris non sit tradendus Curiæ seculari. Quamvis Gloss. *hic V. Legitimas*, videatur velle, quod pœnæ hujus cap. etiam locum habeant in falsantibus Litteras Principis secularis, sed prius est probabilius. Multo minus incidunt in pœnas hujus Decretalis falsarii Litterarum Episcopi, vel etiam Nuncii Sedis Apostolicæ: nec ob eandem rationem, falsarii Litterarum S. Pœnitentiariæ, quia non sunt litteræ Papæ, sed ejus Commissarii constituti vivæ vocis oraculo, *Navarr. in Man. c.* 27. *n.* 62. *Diaz in pract. crim. Can.* §. *Falsaris*, *c.* 120. *in addit.* §. *Et nota in fine*]; quamvis contrarium quoad falsantes Litteras S. Pœnitentiariæ, teneant plures DD. apud *Farinac. cit. q.* 151. *n.* 24.

XXV. Notandum tertio, quamvis ad incurrendas pœnas hujus Decretalis non videatur sufficere unicus actus falsitatis, sed quod requiratur iteratio actuum, prout aliqui DD. colligunt ex *cit. c. Ad falsariorum*, ibi: *Vitium falsitatis exercentes*, *hoc est*, oppositum tamen est verius, quod etiam is, qui unica tantum vice, falsat litteras Papæ, omnes pœnas in hoc cap. decretas incurrat, quia verbum *exercere* etiam in dispositione pœnali in unico actu verificatur, ut patet ex §. *Item Lex Julia de adulteriis Institut. de publ. judic.* & *Farinac. cit. q.* 151. *nu.* 31. ut ait, id ita practicari, *Fagn. hic n.* 28.

Notandum quarto, pœna generalis omnium, qui litteras Apostolicas falsant, sive per se, sive per alios, est, quod una cum fautoribus, ac defensoribus suis, sunt ipso jure, seu facto excommunicati, ut patet ex *cit. c.* 7. ibi: *Anathematis vinculo decernimus innodatos*, *hoc est*, qui est Canon latæ sententiæ, *Gl. ibi V. Innodatos*, & *Hostiens. V. Eod.* Et cum in textu dicatur generaliter, omnes falsarios Litterarum Papalium, sequitur hanc pœnam excommunicationis infligi indifferenter omnibus, sive Clerici sint, sive Laici, cujus absolutio est Sedi Apostolicæ reservata, *Arg. c. Dura* 4. §. *Adjicientes h. t. Farinac. ibid. n.* 29. & 39. & alii apud ipsum.

Notandum quinto, specialis autem pœna Clericorum falsantium Litteras Papæ, est, quod sint officiis, & beneficiis Ecclesiasticis, ipso jure perpetuo privati, *cit. c. Ad falsariorum*, ita ut ea statim impetrari possint, & aliis conferri, tanquam vacantia, *Rebuff. in praxi benef. tit. de modis amitt. benef. n.* 48. *Garc. p.* 11. *de benef. c.* 10. *n.* 170. quamvis Laici falsantes Litteras Papæ hanc pœnam privationis beneficiorum, ac dignitatum non incurrant, quia cum hæc solum sit expressa de Clericis, ad Laicos extendi non debet, *Fagn. in cit. c. n.* 38. & 39.

XXVI. Notandum sexto, alia pœna specialis, quæ in *cit. c.* infligitur Clericis falsantibus Litteras Papæ, est, quod, convicti de hoc crimine, post degradationem eorum, per Judicem Ecclesiasticum factam, tradendi sunt Curiæ seculari, secundum Constitutiones legales puniendi, sicut Laici, quæ pœna in falsario Rescripti Principis est supplicium capitale, seu pœna mortis, propter magnitudinem criminis, *l. Ubi falsi* 22. *C. ad Leg. Cornel. de fals.* Idque speciale est in hac specie falsitatis, cum alias regulariter crimen falsi pœna mortis non plectatur, *Gloss. in cit. c.* 6. *V. Legitimas*, *hoc tit. Hostiens. hic V. eod.* & *Abb. num.* 8. *Farinac. cit. q.* 151. *num.* 4. ubi ait, ita passim servari. Et hic est unus ex tribus casibus, in quibus de Jure communi Clericus degradatur, & traditur Curiæ seculari, etiam non exspectata ejus incorrigibilitate, videlicet crimen falsi commissi in Litteris Apostolicis, juxta *cit. c. Ad falsariorum*: Hæresis, *Ad abolendam* 9. *de hæretic.* & conspirationis in proprium Episcopum, *c. Si quis* 18. *caus.* 11. *q.* 1. *Clarus* §. *fin. q.* 36. *n.* 36.

Verum hanc pœnam degradationis, & traditionis Curiæ secularis non incurrit Clericus, qui falsat Litteras Apostolicas, non per se ipsum, sed per alium, quia in *citat. c.* 7. expresse restringitur ad eos, *qui per se falsitatis vitium exercuerint*: neque enim pœnæ sunt extendendæ de casu ad casum non expressum, sed potius restringendæ; hic autem casus non reperitur in jure expressus, potius exclusus per *cit. c.* 7. in quo pœna excommunicationis imponitur omnibus falsariis, qui per se, vel per alios vitium falsitatis exercent: sicut etiam pœna perpetuæ privationis ab omnibus officiis, & beneficiis Ecclesiasticis: at vero tertia pœna degradationis, & traditionis Curiæ seculari, solum imponitur iis, qui per se vitium falsitatis exercuerint: *Fagnan. in citat. c.* 7. *num.* 42. & 43. quamvis *Hostiens. ibid. V. Per se*, dicat supplendum esse, *vel per alios*: Sed prius magis congruit Litteræ textus.

XXVII. Notandum septimo, pœna eorum, qui falsis Litteris Apostolicis scienter utuntur, sed illas non falsarunt, est, ut si Clerici sint, officiis, & beneficiis Ecclesiasticis spolientur, id est, priventur per sententiam Judicis, *citat. c. Ad falsariorum*, §. *Qui vero hoc t.* & *ibi Innocentius V. Spolientur*, *Hostiens. V. eod.* & *Jo. Andr. num.* 4. Si autem sint Laici, ipso facto sunt excommunicati, donec competenter satisfaciant, *cit.* §. *Qui vero*, *Innoc. ibid. in fine*, & *Abb. nu.* 6. Idque procedit, etiamsi ab earum litterarum falsarum usu desistant infra XX. dies, quia textus in *c. Dura* 4. §. *fin. hoc t.* non loquitur de iis, qui falsis litteris utuntur, sed qui penes se habent falsas litteras, & illas non lacerant, vel restituunt infra XX. dies: & tales nullam excommunicationem incurrunt, nisi latam a Judice, prout ibi dicitur. At Laici, qui scienter utuntur litteris falsis, sunt ipso facto excommunicati, *cit.* §. *Qui vero. Abb. ibid. n.* 9. & *Fagn. n.* 49. & 50.

Et hinc colligitur, tres esse differentias inter falsantes Litteras Apostolicas, & falsis litteris utentes scienter. Prima est, quia falsantes Litteras sunt ipso facto excommunicati, sive sint Clerici, sive Laici, ut dictum supra *not.* 4.; utentes vero falsis litteris, si sunt Laici, sunt excommunicati ipso facto, & in hoc omnes conveniunt. Si vero sint Clerici, non sunt excommunicati, quia in *cit.* §. *Qui vero*, expresse distinguitur inter Clericos, & Laicos, & dicitur, quod Clerici falsis litteris utentes, officiis, & beneficiis spolientur, nulla facta mentione de excommunicatione: si vero sint Laici, excommunicationi sunt subjecti, adeoque Clerici hanc pœnam excommunicationis non incurrunt: alioquin duplici pœna plecterentur, quod fieri non debet, *cap. At si Clerici* 4. §. *fin. de Judic.* nisi contrarium jure sit expressum, & in pœnis benignior interpretatio est facienda, *Reg. jur.* 49. *in* 6. *Abb. in citat. cap.* 7. *numer.* 6. Quamvis *Hostiens. ibid. Vers. Excommunicationi*, oppositum teneat, quod etiam Clerici sint excommunicati, quia magis delinquunt; sed prius est verius, quia magis congruit textui. Secunda differentia est, quia falsantes litteras, si Clerici sint, officiis, & beneficiis sunt ipso jure privati, ut dictum *not.* 5. sed utentes falsis litteris, sunt iis privandi per sententiam, *citat.* §. *Qui vero*. Tertia differentia est, quia falsantes, si sint Clerici, actu sunt degradandi, & Curiæ seculari tradendi, ut dictum *not.* 6. non item utentes Litteris falsis, quia his nullo jure hæc pœna est imposita, ut omnes tenent, *Fagn. cit. l. num.* 51.

XXVIII. Notandum octavo, in criminibus malitia gravius punitur, quam negligentia, *cit. cap.* 7. §. *Qui vero h. tit.* ubi dicitur: *Ita tamen, ut injustis* (scilicet qui utuntur litteris falsis per alios impetratis, sive Clerici sint, sive Laici) & *in illis* (scilicet Clericis, & Laicis, qui per se, vel per alios, falsitatem committunt) *malitia gravius, quam negligentia puniatur*. Quamvis etiam negligentia, si sit crassa, & supina, dolo comparetur, *l. Si fidejussor.* 29. *in princ. ff. Mandati*, *Gl. fin. in cit. cap.* 7. *Hostiens. V. Malitia*, & *V. Negligentia*, & alii communiter.

Notandum nono, similiter inter eos, qui falsis Litteris Apostolicis utuntur, & eos, qui falsas Litteras impetrant, sed non exercent per se falsitatem, distinguendum est, an id egerint per malitiam, vel per simplicitatem, aut ignorantiam, *cit.* §. *Qui vero in fine*, nam illi magis puniendi sunt, quam isti, *Jo. Andr. hic num.* 9. *Abb. in fine*. Non tamen incidunt in pœnas hujus Decretalis, qui per suggestionem falsitatis, sive falsis suggestionibus, seu informationibus subreptitias Litteras impetrant a Papa, quia licet tales Litteræ falsam informationem contineant, ideoque invalidæ sint, sunt tamen in ordine ad expeditionem veræ, ideoque qui tales Litteras impetrant, non sunt falsarii: puniuntur tamen in eo, quod carere debeant omni commodo Litterarum, & in expensas condemnantur, *c. Super litteris* 20. *de rescript.* & insuper tenentur ad omnia damna, & interesse, *Hostiens. in cit. c.* 7. *in fine*. *Suar. disp.* 21. *de censur. sec.* 2. *nu.* 50. *Fagnan. in cit. cap.* 7. *num.* 54. & 55.

XXIX. Notandum decimo, falsarii Litterarum Apostolicarum, etiam occulti, incurrunt pœnas, quæ ipso jure infliguntur, ut pœna excommunicationis, & privationis officiorum, ac beneficiorum, eo ipso, quod crimen commissum est, sive criminaliter, sive civiliter actum fuerit. At vero pœnas, quæ per Judicem infligendæ sunt, ut est pœna degradationis, & traditionis Curiæ seculari, non incurrunt falsarii, si civiliter agatur, sed solum si criminaliter sint convicti, sine ullo, quoad hoc, discrimine, num actum sit per viam accusationis, an inquisitionis, *Abb. in cit. c. Ad falsariorum*, *num.* 8. & *Fagn. num.* 62. & 2. *seqq.*

Porro pœnæ hujus Decretalis non habent locum in Episcopis falsantibus Litteras Apostolicas: tum quia in pœnalibus non comprehenduntur, nisi de illis expressa fiat mentio, *c. Quia periculum* 4. *de sent. excomm. in* 6. tum quia non possunt privari, vel deponi sine speciali mandato Papæ, *cap. Dudum* 9. *caus.* 3. *quæst.* 6. *Barbo apud Fagn. hic numer.* 56.

XXX. Quæ pœna statuta sit in falsario Litterarum Apostolicarum in Bulla Cœnæ Domini? Resp. Pœna excommunicationis, prout habetur in eadem Bulla, Excommunicatione Sexta, his verbis: Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios Litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac Supplicationum, gratiam, vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. Ecclesiæ Vice-Cancellarium, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signatarum: nec non falso fabricantes Litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falso signantes supplicationes hujusmodi, sub nomine Romani Pontificis, vel Vice-Cancellarii, aut gerentium vices prædictorum.

XXXI. Circa quam Excommunicationem notandum primo, hæc Excommunicatio generaliter fertur in omnes, qui hæc delicta committunt, adeoque etiam in Episcopos, aliisq; dignitate superiores, *Suar. citat. disp.* 21. *sec.* 2. *numer.* 44. *Fagn. in citat. cap. Ad falsariorum*, *numer.* 57. *h. tit.* prohibentur autem, & puniuntur hic duæ actiones circa Litteras Apostolicas. Prima est, falsare hujusmodi Litteras, quæ jam ante etiam prohibita fuit sub excommunicatione *in citat. cap. Ad falsariorum*, sine addita tamen reservatione ab ejus absolutione, *Navarr. in man. cap.* 27. *numer.* 62. *Suar. citat. loc.* falsare autem Litteras Apostolicas ille dicitur, qui earum sinceram veritatem immutat, aut vero sigillo, seu signo Litterarum Apostolicarum ad falsas litteras consignandas utitur, ut exponitur in cap. *licet.* 5. *h. titul.* de quo supra.

Altera vero actio, quæ hic prohibetur, & punitur, est, fabricare, sive conficere Litteras falsas, quæ gravior est, quam præcedens, *Suar. cit. l. num.* 45. & 48.

Notandum secundo, plures sunt differentiæ inter excommunicationem, quæ infligitur in *c. Ad falsariorum* 7. *h. tit.* & illam, quæ infligitur in Bulla Cœnæ Domini: nam in *citat. cap.* excommunicantur, non tantum omnes, qui falsarunt Litteras Papales, sed etiam Laici, qui falsis Litteris utuntur: at in Bulla non excommunicantur, nisi falsarii Litterarum Apostolicarum, vel falsificantes, aut supplicationes falso signantes: de iis vero, qui utuntur hujusmodi falsis Litteris, vel falso fabricatis, aut signatis, nulla ibi fit men-

mentio: aliud vero est falsare, aliud uti jam falsatis Litteris, *Navarr. cit. c. 27. num. 61. declar. 4. Suar. cit. sec. 2. n. 48.*

XXXII. Secundo, in Bulla Cœnæ nulla fit mentio de fautoribus, seu defensoribus, neque etiam distinguitur inter falsantes litteras per se, vel per alios, sed solum est sermo de falsariis, & falsa fabricantibus, qui proprie, & in rigore sunt illi, qui per se ipsos hæc faciunt: ac proinde vi Bullæ, non incurrunt excommunicationem, qui per alios falsant, vel fabricant falsas litteras, vel falsa signant: quamvis illam incurrant vi *cit. c. Ad falsariorum*, & fautores, ac defensores eorum, quia id ibi est expressum, *Suar. c. l.* Verum contrarium tenet *Fagn. in cit. c. Ad falsariorum nu. 34.* nempe quod quamvis Bulla Cœnæ non utatur illis verbis, *per se, vel per alios*, sed simpliciter loquatur de falsariis: tamen intelligi debet de falsatiis, tam per se, quam per alios, ut sic recipiat interpretationem passivam a Jure Communi in cit. Decretali, quia Regula Juris 72. in 6. *Qui facit per alium est perinde ac si faciat per se ipsum*, procedit etiam in delictis, ut patet ex *c. Ad mulieres 6. §. fin. de sent. excomm.* ubi dicitur, mandantem percuti Clericum, in excommunicationem incidere, quia is committit vere, cujus auctoritate, vel mandato delictum committi probatur, & ibi *Gl. fin.* accedit; quod Bulla Cœnæ non utatur illis verbis *per se*, sicut loquitur *cit. c. Ad falsariorum*, quando imponit pœnam degradationis, & traditionis Curiæ seculari, sed loquitur simpliciter de falsariis.

XXXIII. Tertio, Bulla Cœnæ expresse punit etiam falsantes Supplicationes a Papa signatas, sed *cit. c. Ad falsariorum*, tantum prohibet, & punit falsantes Litteras Apostolicas, quarum appellatione in materia odiosa, & pœnali non comprehenduntur supplicationes a Papa signatæ: alioquin per Bullam Cœnæ dictum cap. puniens falsantes Litteras Apostolicas, superflue extenderetur ad falsantes signaturas Papæ, *Navarr. c. l. num. 62. decl. 1.* Verum falsare signaturam Supplicationis Papalis, scribendo verbum *fiat*, vel aliud æquipollens, esse proprie falsare Litteras Apostolicas, & eas falsantes puniendos esse tanquam falsarios, fuse ostendit *Fagn. in c. Licet 5. nu. 21. & seqq.* quia si Litteræ, per quas fit expeditio, discrepent a supplicatione, statur huic, tanquam matrici, & non Litteris, & hæ corrigi debent, secundum Supplicationem originalem.

§. VI.

An in dubio præsumendum sit, falsitatem esse commissam in Litteris impetratis a Sede Apostolica?

XXXIV. Ad hanc quæstionem respondetur, si quis impetravit Litteras Apostolicas habentes formam de simplici justitia, & in illis falsitas deprehendatur, non debet præsumi, quod illas falsaverit, nec ideo puniri, si cognita falsitate, iis uti destiterit, prout statuitur in *c. Accedens 8. h. t. juncta Gl. in casu*, Nam quidam impetravit Litteras a Pa-
„ pa contra adversarium suum de simplici justitia in qui-
„ bus falsitas deprehensa fuit, qua cognita, impetrator eis
„ uti amplius noluit. Sed Episcopus Diœcesanus ipsum
„ propter hoc ab officio, & beneficio suspendit. Unde ip-
„ se rem detulit ad Papam Innocentium III. qui manda-
„ vit Episcopo, ut si Litteræ Apostolicæ, in quibus falsi-
„ tas deprehensa fuit, formam habeant de simplici justitia,
„ officium, & beneficium ei restituat, & ipsum super hoc
„ ulterius non molestet: cum non sit præsumendum, quod
„ pro talibus Litteris, quæ facile obtineri possunt, crimen
„ quis commiserit falsitatis; nec ille usus fuerit Litteris
„ illis, postquam cognovit eas falsas esse.

XXXV. Pro explicatione hujus cap. notandum primo, Rescripta, sive Litteræ in forma simplicis justitiæ dicuntur illæ, in quibus petitur, ut justitia sibi administretur, v. gr. ut Judex delegetur ad cognoscendam causam, seu litem inter partes, & Judex datus, secundum justitiam, causam definiat, *Barbos. in Collect. hic num. 2.* alia sunt Rescripta gratiæ, quæ impetrantur, & conceduntur ad obtinendam aliquam gratiam, seu beneficium, ut alibi est dictum.

Notandum secundo, in dubio non præsumitur quis falsum commisisse, nisi convincatur, quod scienter id fecerit, præsertim in his, quæ de jure alicui competunt, & facile obtineri possunt, non est præsumendum falsum committi, *Glos. hic in notatis.* Unde non debent præsumi falsæ Litteræ justitiæ, sive ad lites, quæ facile possunt obtineri: sicut neque præsumitur, quod in re modica dolose agatur, *Arg. l. Si oleum 9. in fine, & l. seq. ff. de dolo*, & qui dicit, quod quis falsum ex certa causa suggessit, dolum allegat, qui ex perspicuis indiciis probari debet, *l. Dolum 6. C. de dolo, Gl. hic V. Præsumi non debet Hostiens. V. eod. Abb. n. 2.*

Notandum tertio, hæc procedunt in Litteris justitiæ, in quibus non præsumitur falsum esse commissum, scienter, sive dolose, sed ex ignorantia, nisi contrarium probetur: Ideoque impetrans ob ignorantiam excusatur, si statim desistat uti Litteris impetratis, postquam scivit eas esse falsas, *Glos. fin. hic.* At vero in Litteris gratiæ impetratis e Papa, si reperiatur falsum, attendenda est qualitas personæ impetrantis, & quantitas gratiæ, an magna sit, necne, & secundum has circumstantias præsumendum est plus, vel minus contra ipsum impetrantem, ad hoc ut puniri possit tanquam falsarius, *Hostiens. in cit. c. Accedens, §. Si vero h. t. Glossator Abbat. Alexander de Nevo ibid. lit. E* atque hæc dicta sunt de falsantibus Litteras Apostolicas.

§. VII.

De falsitatibus, quæ committuntur in aliis Instrumentis, seu Litteris, & de pœnis falsantis sigillum Principis.

XXXVI. Quæritur primo, quibus modis committatur crimen falsi circa Instrumenta, seu litteras, sive publicas, sive privatas? Resp. Inprimis Notarius conficiens falsum instrumentum, crimen falsi committit, & ut falsarius puniendus est. Item producens falsum instrumentum, sciens illud esse falsum, vel etiam utens scienter falso instrumento *l. Majorem 4. C. Ad Leg. Cornel. de falsis*, quamvis mitius puniatur, quam condens, *Jul. Clar. §. Falsum n. 16. 17. & 18.*

Præterea si Notarius in Instrumento aliquid apponat, quod verum non est, v. gr. quod numeratio pecuniæ in manum intervenerit, cum tamen pecunia non fuerit revera numerata, crimen falsi committit, & in pœnam ejus incidit, *Clarus c. l. n. 19.* vel si omittat solemnitates requisitas in instrumento, vel si conficiat instrumentum super re illicita, extra casus jure permissos, *Clarus c. l. n. 21. & 22.*

Secundo qui Testamentum, Codicillum, aliudve Instrumentum, vel Litteras publicas, aut privatas ad alium spectantes, immutavit, laceravit, vel combussit, vel delevit, vel dolose celavit, aut suppressit, ne earum veritas apparere possit, seu innotescere, crimen falsi committit, & tanquam falsarius puniendus est *l. 1. §. Quin in rationibus, & l. 2. ff. de Lege Cornel. de falsis, & l. Licet 3. C. eod. Navarr. in man. c. 17. num. 185. Silvest. V. Falsarius, q. 3. n. 4.* Item qui se, aut eum, qui sub ipsius potestate est, v. gr. pater suum filium, scribit hæredem, aut legatarium in alterius testamento, incidit in crimen, & pœnam falsi, irritumque est, & nullum, quod ita in suum commodum scripsit, *l. 1. §. Ad testamenta, l. Filius 22. in princ. & l. D. Claudius 15. in princ. ff. de Lege Cornel. de fals. l. 1. & 2. C. de his, qui sibi ascribunt & c. Molin. tr. 2. de just. dis. 700. nu. 5. Clarus §. falsum num. 27.*

Tertio incidit in crimen, & pœnam falsi, qui alienum chirographum imitatus fuit, *l. Quid si 23. ff. de Lege Cornel. de fals.* qui Rationes, tabulas, vel Instrumentum aliquod rasura falsavit, aut signum amovit, *l. 1. §. In rationibus, ff. eod.* qui signum adulterinum, seu falsum fecit, vel sculpsit, sigillando eodem litteras, *l. Lege Cornelia 30. ff. eodem & ibi Gl. V. Signum.* Item falsarius est qui publica Edicta dolo malo corrumpit, *l. pen. ff. eod. Laym. l. 3. Theol. mor. tr. 3. p. 1. c. 4. n. 1.* Alii plures modi falsandi Litteras, & Instrumenta habentur in *tit. ff. ad Leg. Cornel. de fals. & C. eod.*

XXXVII. Quarto, qui litteras alterius clausas aperit, crimen falsi committit, si dolose, cum alterius injuria, ac damno, illas aperuit, ac legit, *Gl. in c. Cum olim 33. V. Signa de offic. Jud. deleg. Laym. c. l. Farinac. in praxi crim. p. 6. q. 150. n. 114.* Verum talis ordinaria pœna falsi non est plectendus, sed mitius, seu pœna extraordinaria, & arbitraria, pro qualitate facti, cum non sit proprie falsarius, crimen enim falsi continet perversionem veritatis, quam non pervertit, qui litteras aperuit, ut legat, *Abbas in cit. cap. Cum olim, n. 4. Silvest. V. Falsarius, q. 1. Farinac. c. l. num. 127.* & hoc speciale est in eo, qui aperit Testamentum clausum, ut incidat in pœnam falsi, *l. 1. ff. h. t.*

Excipi debet, nisi quis Litteras, seu Instrumentum, quod alicui commune est cum altero, aperiat, ut adversario ostendat, tunc enim si effectus sequatur, falsi crimen censetur commisisse, & tanquam falsarius puniendus est, *Arg. l. 1. §. Is qui deposita, ff. eod.* ubi dicitur: Is, qui deposita apud se Instrumenta ostendit adversariis deponentis, accusari falsi potest, quia talis pervertit jus, sive justitiam, cum dolo, aut alterius injuria, seu damno injusto, *Abb. c. l. & Silvest.*

Deinde requiritur, ut litteræ alienæ clausæ dolose aperiantur: si enim ex consensu expresso, vel tacito, seu rationabiliter præsumpto ejus, a quo mittuntur, vel cui mittuntur, aperiantur: vel ex justa causa, aut legitima auctoritate, etiam invito eo, a quo, vel ad quem mittuntur, aperiri licite possunt, *Molin. in tr. 4. de justit. dis. 36. numer. 2.* sic tempore belli Litteræ hostium licite aperiuntur, & quoties pro bono communi id expedire judicatur. Sic Prælatus, aut Paterfam. aperire possunt Litteras subditorum, vel domesticorum, si suspicentur aliquid mali patrandi in Litteris contineri: vel si statutum, aut consuetudo Religionis potestatem aperiendi Litteras Prælato Regularium tribuat, *Molin. c. l. n. 4. Laym. cit. c. 4. n. 2.* quin imo quilibet privatus potest Litteras alienas licite aperire, & legere, quibus probabiliter timet, injuste sibi parari damnum aliquod, aut grave malum sibi posse evenire, ut illud fugiat, ac impediat, *Molin. c. l. n. 6.*

XXXVIII. Quæritur secundo, quæ sint pœnæ falsantis Sigillum Principis? Resp. De his agitur in *c. Ad audientiam*
„ *3. h. tit.* ubi habetur, quod quidam Clerici falsaverant
„ Sigillum Regis Franciæ, quos Episcopus quidam conje-
„ cit in carcerem, & quæsivit ex Urbano III. qualiter sint
„ puniendi? Respondet Papa, ut eis nec membrum auferri,
„ ti, nec pœnam corporalem infligi faciat, per quam pe-
„ riculum mortis possint incurrere, sed eis a suis Ordini-
„ bus degradatis, in signum maleficii aliquem characterem
„ imprimi faciat, per quod ab aliis discernantur, & Pro-
„ vinciam, seu Diœcesim eos abjurare compellat, atque
„ abire permittat.

XXXIX. Circa hanc Constitutionem notandum primo, tres pœnæ infligendæ sunt Clerico falsanti Sigillum Regis, vel alterius Principis, quia ubi gravitati delicti una pœna non sufficit, alia addenda est, *Vivian. in Ratio. Jur. Pontif. hic* Prima est, ut degradetur, id est, deponatur verbaliter: nam si degradatio hic acciperetur pro actuali degrada-

gradatione, degradatus tradi deberet Curiæ seculari, & affici pœna mortis. *c. 2. de pœnis in 6.* sed hic degradatus remanet sub potestate Ecclesiæ, ut patet ex impositione aliarum pœnarum, *Abb. hic num. 8.* Secunda pœna est: ut imprimatur ei character, seu signum aliquod, per quod possint isti Clerici ab aliis discerni, & ut alii terreantur: quæ tamen pœna regulariter non est imponenda a Judice Ecclesiastico, quia est periculosa; sed est specialis pœna imposita in odium hujus criminis, & caveri debet, ne ita profunde imprimatur tale signum, ut sequatur copiosa sanguinis effusio, Gloss. *hic V. Characterem, & Hostiens. & Abb. numer. 2.* cum & alias Jure Civili cautum sit, ne facies hominis, ad similitudinem cœlestis pulchritudinis formata, fœdetur, *l. si quis 17. Cod. de pœnis.* Tertia pœna est exilium, ex quo patet, quod Ecclesiasticus Judex, seu Episcopus possit imponere pœnam exilii, & compellere Clericum ad abjurandam Diœcesim suam, ne amplius illam intret, sed ab illa exulet, *Abb. hic n. 3.*

Notandum secundo, Judex Ecclesiasticus non debet imponere pœnam corporalem, ex qua immineat periculum mortis, vel detruncationis membri, *c. In Archiepiscopatu 4. de raptorib.* & colligitur ex hoc cap. *Hostiens. hic V. Mortis, & Abb. num. 4.* unde si ex tali impressione characteris non sequatur periculum aliquod, posset etiam infligi a Judice Ecclesiastico propter alia crimina, cum solum illa pœna corporalis prohibita sit, ex qua periculum mortis, vel mutilationis sequi potest, *sit. c. In Archiepiscopatu, Glossator Abbatis Alexander de Nevo hic lit. B.*

§. VIII.

De falsatione monetæ, & aliis modis, quibus crimen falsi in aliis rebus committitur.

XL. Quæritur primo, quomodo, sive quibus modis falsetur moneta? Resp. Inprimis falsam monetam cudere dicitur, qui privata sua auctoritate, sine concessione Imperatoris, seu supremi Principis, monetam cudit, etsi alias probam ac justi ponderis, appresso signo, seu figura Principis, qui illam cudit non fecit: nam jus cudendi monetam ad solum Imperatorem, vel alium Principem, aut Rempubl. Superiorem non recognoscentem, tanquam Jus regale, sibique proprium spectat, ut constat ex *c. 1. quæ sunt Regalia libr. 2. feudor. titul. 56.* nisi quis ex privilegio Imperatoris hoc jus obtinuerit, vel per præscriptionem temporis immemorialis, ut habetur in *Extravag. unic. Joannis XXII. hoc tit. & ibi Gloss. V. Consuetudinem, & V. Privilegium,* & ex communi docet *Covarr. de collat. vet. numism. cap. ultim. num. 1. Molin. Tract. 2. disp. 702. num. 1. Sylvest. V. Falsarius quæst. 6. & 7.* se proinde nummi falsi censentur, qui privata auctoritate sunt cussi, quia id aperte cedit in Supremi Principis, & Reipubl. detrimentum, idcoque tanquam falsarius puniendus est pœna falsi ordinaria. Ratio est, quia ad justam monetam non sufficit materiæ bonitas, sed requiritur etiam publica forma, seu signum publicum, ut habetur in *lib. 1. ibi: forma publica percussa ff. de contrah. empt.* deest autem in tali moneta publica forma, cum privata auctoritate sit causa: privatus autem publica forma, sine pœna falsi, uti non potest nomine suo *argum. l. Falsi 23. in princip. & l. Qui nomine 25. ff. Ad leg. Cornel. de fals. Gloss. in citat. Extravag. unic. V. Auctoritatem Joan. XXII.* Ubi ait, quæ jura publici sunt, privato, sine consensu Principis, non competunt. Nec refert, quod figuram aut inscriptionem publicam habeat, quia non semper fides habetur figuræ aut inscriptioni exteriori monetæ, ut tradit *Gloss. in c. Quanto 18. V. Patris de jure jur. Zoes. hic in Comment. in Decretal. numer. 4.*

Præterea falsatur multo magis moneta, si adulterini, sive falsi nummi cudantur, ut stannei aut cuprei, vel si iis deterioris ac minoris valoris metallum admisceatur, ut aureis argentum, argenteis stannum aut æs: vel si nummi falsi tingantur, ut si argentei, vel etiam stannei inaurentur: vel monetam tondendo, seu radendo ac diminuendo, ut non sit justi ponderis: vel denique si falsa aut vitiata moneta scienter expendatur, *Clarus §. Falsum nu. 27. Farinac. p. 4. q. 115. num. 2. & aliquot seqq.*

XLI. Quæritur secundo, quæ pœnæ Jure statutæ sint in falsarios monetæ? Respondetur, inprimis cudens falsam monetam igne comburendus est (prius tamen strangulatus) & omnes ejus facultates fisco addicuntur, *loc. cit. Cod. De falsa moneta:* quod etsi *Gloss. ibi V. Nummos,* de aurea nummis solum intelligat, tamen lex illa in genere loquitur de nummis falsis, *Molin. Tract. 2. disp. 702. num. 1.* & alii communiter. Eandem pœnam incurrunt etiam socii cudentium falsam monetam, eisque auxilium, consilium aut favorem scienter dantes, aut concedentes eis domum, vel prædium, in quo illam cudant, *lib. 1. junct. lib. 2. Cod. eodem Molin. citat. loc. num. 2.* Secundo qui tondet aut radit monetam, vel tingit, auro scilicet, ut aurea appareat, si homo liber sit, bestiis subjicitur: si vero sit mancipium, ultimo supplicio afficitur, *l. Quicunque 8. ff. Ad leg. Cornel. de fals.* quod si quis falsam monetam cudere aggressus, sed pœnitentia ductus destitit, antequam eam formaverit, sive perfecerit, absolvitur, hoc est, deprehensus non punitur *l. Qui falsum 19. ff. eodem Molin. citat. loc. num. 6.* Tertio qui propria auctoritate cudit monetam etsi justi ponderis ac materiæ, eadem pœna plectendus est, qua adulterinam monetam cudens, *Gloss. in lib. 8. V. Obnoxii G. De falsa monet. Covarr. citat. cap. ultim. num. 3. §. Is vero, Farinac. citat. quæst. 115. num. 20.* Quarto qui monetam falsam sciens expendit, si illa plumbea sit aut stannea, incidit in pœnam ordinariam legis Corneliæ de falsis, quæ habetur in *lib. 1. §. fin. ff. eod.* si autem sit alterius metalli, ærea, argentea, vel aurea, & non appareat, quod sint nummi plumbei, vel stannei, pœna extraordinaria arbitrio Judicis imponenda est, *argum. l. Lege 9. §. 2.* a contrario sensu *ff. Ad leg. Cornel. de falsis, Covarr. citat. loc. num. 4. Molin. citat. disp. 702. num. 9. Clarus cit. §. Falsum num. 38. Farinac. cit. qu. 115. num. 138. & num. 134.*

XLII. Cæterum Jure Canonico in *Extravag. Prodiens unic. Joannis XXII. hoc titul.* statutum est, ut qui nullam habentes auctoritatem juris, vel consuetudinem, vel privilegium fabricandi monetam, in Regno Franciæ, & aliis locis circumvicinis, scienter monetas falsificant in ære, sive materia, vel signum proprium suæ monetæ, quam fabricant, quia illis de jure, vel consuetudine, vel privilegio jus competit, fabricandi monetam, insculpunt, & imponunt monetæ regiæ, vel qui in justo pondere monetas depravant, vel scienter falsas monetas, extra prædictum regnum, emunt, easque postea in dictum regnum important, vendunt & expendunt, hi omnes sententiam excommunicationis (scilicet majoris) ipso facto incurrant, a qua absolvi non possint, præterquam in mortis articulo. Ubi *Gloss. Ad regnum prædictum* notat, quod cum Constitutio ista solum loquatur de Regno Franciæ, ejus pœna in falsatios monetarum hic decreta ad contrafacientes in aliis regnis non est extendenda.

XLIII. Præterea in *Extravag. spondent unic. hoc tit. inter communes,* statuit Papa Joannes XXII. Ut Alchimistæ, qui divitias, quas non exhibent, spondent, & verbis dissimulant falsitatem, quam faciunt, confingentes aurum, vel argentum, sophistica transmutatione, si hujusmodi aurum, vel argentum fecerint: vel qui fieri, secuto facto, mandaverint, vel qui ad hoc scienter, dum id fieret, facientibus ministraverint: aut auro, vel argento ab eis sic conflato scienter usi fuerint, vendendo, vel dando in solidum, cogantur tantumdem veri auri, vel argenti, quantum fuerit alchimicum, in publicum pauperibus erogare: suntque perpetua infamia notati, qui tale aurum chimicum fecerint, aut eo scienter usi fuerint, qui vel ex eo cuderint, fecerintque cudi pecuniam. Et si non habeant, unde prædictas pœnas, propter inopiam, solvere possint, debent carcere, vel alia corporali pœna, juxta arbitrium Judicis, castigari. Et si sint Clerici, ultra prædictas pœnas, priventur beneficiis habitis, & ad habenda penitus reddantur inhabiles. Ratio autem hujus prohibitionis, & pœnalis Constitutionis est, quia ut docet *S. Thom. 2. 2. quæst. 77. artic. 2. ad 2.* Si aurum vel argentum ab Alchimicis factum veram speciem non habeat auri, & argenti, est fraudulenta, & injusta venditio: præsertim cum sint aliquæ utilitates auri, & argenti veri, secundum naturalem operationem ipsorum, quæ non conveniunt auro per Alchimiam sophisticato, sicut quod habet proprietatem lætificandi, & contra quasdam infirmitates medicinaliter juvat.

Porro sive per artem Alchimicam vere possint viliora metalla transmutari in aurum, & argentum, sive non, recte tamen illa prohibita fuit in *citat. Extravag. unic.* & quidem sub gravibus pœnis, quia hujusmodi transmutatio adeo difficilis est, ut moraliter impossibilis censeri debeat, & insuper perniciosa Reipubl. cum civium facultates exhauriat, ut sæpius docuit experientia, *Sanch. l. 2. Moral. cap. 40. num. 21.*

XLIV. Denique præter prædictas pœnas, is, qui falsam monetam cudit, etiam justi ponderis ac materiæ, non tantum graviter peccat, quia in re gravi juri Principis præjudicat: sed etiam restituere tenetur emolumentum, quo illum injuste privavit; quia & illis, quibus damnum inde provenit, ut quia pecunia illa interdicta fuit &c. resarcire illud tenetur in foro conscientiæ, & externo. Similiter falsam monetam cudens, detrahendo de justo pondere, vel puritate metalli, vel illam tondens, radens aut tingens, compensare debet omne damnum, quod singuli passi sunt, si constare possit de illis in particulari, alioquin pauperibus id totum restituendum erit, *Molin. citat. disp. 702. numer. 10. & 11. Sylvest. V. Falsarius quæst. 6. numer. 17.* Qui vero falsam monetam, scienter & mala fide, expendit, tenetur ad restitutionem ei, qui ultimus damnum sensit, nec excusatur, quod illam ab alio acceperit, quia error ipsius non debet alteri nocere. Si vero ignoranter aut bona fide expendit, non tenetur restituere, saltem durante ignorantia, postea vero damnificato satisfacere tenetur, *Navarrus in Man. cap. 17. num. 167. Molin. c. l. n. 12.* apud quos plura de his legi possunt.

XLV. Quæritur tertio, quibus modis committitur crimen falsi in aliis rebus? Respond. committitur præterea crimen falsi inprimis ab iis, qui in vendendo aut emendo, vel permutando, falsis ponderibus aut mensuris scienter utuntur, & præter obligationem restituendi, mulctantur pœna dupli ejus damni, quod ita dederint, & insuper relegantur in Insulam aliquam, *l. penult. ff. Ad leg. Cornel. de falsis, l. Annonam 6. §. fin. ff. de extraord. criminib. Molin. Tr. 2. disp. 701. num. 10.* Jure vero Canonico iis, qui mutant fraudulenter justas mensuras, & pondera, imponenda est pœnitentia XXX. dierum in pane, & aqua, *cap. 2. de empt.* Secundo falsi crimen committunt, qui mercibus adulterinam aut minus utilem materiam admisceat, *Molin. cit. disp. 702. num. 6. & seqq.* Tertio qui duobus rem eandem in solidum vendit, pœna falsi coercetur, *l. Qui duobus 21. ff. Ad leg. Cornel. de falsis.* Quarto, qui partum alienum alicui supponit, fingendo aliquem esse filium alicujus, cum non sit, in crimen, & pœnam ordinariam falsi incidit, *l. Lege 30. §. de partu ff. eod. Molin. citat. disp. 701. num. 2. Farin. in praxi crim. part. 6. quæst. 150. numer. 239.* & tenetur restituere omnia damna inde secuta legitimis alioquin hæredibus, vel quibuscunque aliis, idque in foro conscientiæ, ante omnem Judicis sententiam, *Molin. citat. loc. num. 5.* Quinto qui mutat sibi nomen, vel cognomen, pœna falsi coer-

cetur

cetur, *l. Falsi 13. In princip. ff. eod.* quod procedit, si mutatio nominis fiat cum fraude, & in præjudicium alterius, alias secus, *l. unic. Cod. De mutat. non. Farinac. citat. quæst. 150. num. 138. & 144.* Sexto qui illicitis, id est alienis Insignibus usus est, quæ ad ipsum non pertinent, sed ad familiam alterius, *l. Eos 27. §. ultim. ff. Ad leg. Cornel. de falsis, Farinac. cit. quæst. numer. 80.* Septimo qui se fingit Sacerdotem, vel Diaconum, cum non sit, vel Nobilem, vel Doctorem, cum non sit, modo etiam aliquos actus a Doctorem spectantes exerceat, punitur pœna falsi, *Farinac. citat. loc. num. 85. & 87.* vel qui pro milite se gerit, *cit. loc. Eos §. fin.* Octavo qui falsis legibus, seu Constitutionibus utitur, quæ nullum legitimum Auctorem habent, ut falsarius punitur, *l. ultim. ff. eod. Farinac. citat. quæst. 150. num. 79. & seqq.* apud quem plura de crimine falsi legi possunt.

TITULUS XXI.

De Sortilegiis.

Quia sortilegia continent in se falsitatem, affinitatem aliquam habent cum crimine falsi, ideo hic Titulus priori hoc loco subjicitur.

§. I.

An, & quibus casibus sint licita sortilegia, vel illicita?

I. Præmittendum, sortilegia seu sortes proprie sunt ac dicuntur, cum aliquid, eo fine, fit, ut ejus evento considerato, aliquid fiat, vel occultum innotescat, ut docet *S. Thom. 2. 2. quæst. 95. artic. 8. in corp. Azor. part. 1. Instit. libr. 9. c. 21.* & alii DD. communiter. Eæ sunt triplices ex fine petitæ, divinatoriæ, consultoriæ, & divisoriæ *S. Thom. citat. loc.* Divinatoriæ sortes sunt, quæ adhibentur ad futurum, vel occultum aliquid, quod naturaliter sciri non potest, cognoscendum. Consultatoriæ sunt, quibus inquiritur divina voluntas, quid in hac, vel illa re sit agendum, vel cavendum, seu fugiendum. Divisoriæ sunt, per quas quæritur, quid cuique tribuendum sit, sive in bonis communibus, sive honoribus ac dignitatibus, sive in publicis officiis, & functionibus, sive etiam in pœnis, *Less. lib. 2. de justit. c. 43. dub. 9. num. 57. Sanch. lib. 2. Moral. c. 38. num. 56.*

II. Quæritur nunc primo, an liceat uti sortilegiis, sive sortibus divinatoriis? Respond. illas esse superstitiosas, & illicitas, ideoque prohibitas Jure Canonico sub gravibus pœnis in *c. Si quis Episcopus 5. c. Sortes 7. & tribus seqq. & c. Episcopi 12. caus. 26. quæst. 5.* Et hinc etiam in *c. In tabulis 1. hoc titul.* dicitur: In tabulis, vel codicibus sut aliis sor-
„ te furta (alia lectio habet *futura*, *Joann. Andr. hic V.*
„ *Furta*) non sunt requirenda: nec quis divinatione ali-
„ quas in aliquibus rebus observare præsumat: qui autem
„ contra fecerit, XL. dies pœniteat.

III. Ubi notandum primo, omnia hic sortilegia divinatoria prohibentur, sive fiant per invocationem dæmonum, sive fiant in codicibus, id est, libris, sicut faciunt legentes aliquos versus Psalterii, & facientes illud volvi: sive fiant in tabulis, in quibus Nigromantici faciunt aliqua puncta, & ex illis indicant futura aut occulta: omnia ergo ista, & similia hic prohibentur, *Abb. hic notat. 1.* Sed neque furta sorte sunt investiganda per divinationes, aliasque artes magicas, ut sumitur ex hoc *c. Bajardus in additionib. ad Clarum §. Furtum num. 14.*

Notandum secundo, pœnitentia 40. dierum imposita sortilegis in hoc cap. est pœnitentia injungenda per Sacerdotem in foro pœnitentiæ, sive conscientiæ, nam in foro contentioso per judicem alia gravior pœna imponenda est, de qua infra, *Abb. hic n. 2.*

Porro ratio, cur hujusmodi sortes divinatoriæ sint prohibitæ, est, quia cum sint medium improportionatum, & vanum ad talem finem, & effectum, Deus enim nusquam promisit se sortes temperaturum ad præsignificanda futura, vel occulta aperienda, ideo admixtam habent saltem tacitam dæmonis invocationem, ut sortes regat, & occultum manifestet, *Less. citat. c. 43. num. 61. Sanchez citat. cap. 38. num. 38.*

IV. Quæritur secundo, an licitum sit uti sortibus consultoriis? Resp. hujusmodi sortes, per quas a Deo postulatur consilii alicujus directio, vel occultæ veritatis manifestatio, licitæ sunt, si vel Dei jussu, & instinctu fiant, ut in electione Saulis & S. Matthiæ: vel si nullum humanum consilium suppetat, & negotium grave sit, ob quod necessarium videatur ut ad Deum consulendum, cum debita reverentia, accedatur, & ab eo occulta sortium directio per specialem providentiam humiliter petatur: alioquin regulariter hæ sortes sunt illicitæ, & prohibitæ sub excommunicatione in *c. Sortes 7. caus. 26. qu. 5.* quia sine necessitate, & prætermissis ordinariis divinæ providentiæ mediis, ad specialem, & extraordinariam Dei providentiam recurrere, eumque per sortes consulere, ad tentationem Dei pertinet, ut docet *S. Th. cit. q. 95. art. 8. in corp. Less. c. l. n. 60. Sanch. cit. c. 38. n. 85.* & alii communiter.

V. Quæritur tertio, an sit licitum uti sortibus divisoriis? Resp. sortes divisoriæ, in quibus eventus rei subjicitur fortunæ, & casui fortuito, non excludendo tamen Divinam providentiam sortes dirigentem, aut permittentem, per se loquendo, & suapte natura, non sunt illicitæ, sed licitæ, ob necessitatem, vel utilitatem, aut justam causam fiant, *c. 1. caus. 26. qu. 2.* Ubi dicitur, *sors non est aliquid mali*, scilicet in sui natura non est mala, ut addit *Gloss. ibid. V. Mali*: nisi vel ob circumstantiam accidentariam, & extrinsecam, hujusmodi sortes fiant illicitæ, vel jure positivo specialiter, & expresse sint prohibitæ, de quo infra, *S. Thom. cit. q. 95. art. 8. in corp. Less. cit. c. 43. num. 58. Suarez tom. 1. de Relig. libr. 2. de superstit. c. 12. num. 3. & 4. Sanchez cit. c. 38. numer. 57. & 61.* & alii communiter. Ratio est, quia hæ sortes per se neque superstitionem continent ad divinationem, cum non ordinentur ad aliquid futurum, vel occultum cognoscendum: neque injustitiam, cum fiant ex contractu, seu conventione voluntaria inter eos, qui ad aliquam rem æquale jus habent, ut sit illius, cui sorte obtigerit, ita ut æqualis sit eorum conditio: neque etiam ulla lege Civili, vel Canonica generaliter sunt prohibitæ hujusmodi sortes, sed potius in Jure Civili in multis casibus approbatæ. Veluti primo, si agatur de hæreditate, vel aliis bonis aut juribus communibus dividendis. Sic enim in tribus judiciis familiæ herciscundæ, Communi dividundo, & finium regundorum, in quibus quæritur, quis sit actor, quia par omnium causa videtur, si ambo ad judicium provocent, non appareat, quis primo provocavit; sortes res decerni debet, *l. in tribus 13. & l. seq. & ibi Gl. ff. de Judiciis.* Sic etiam si pluribus hæredibus, vel legatariis data sit optio, seu potestas eligendi servum, vel rem aliam, & dissentient in eligendo, sorte lis est dirimenda, *l. Si duobus 3. in princ. ff. Communia de legat.* Item si plures hæredes sint instituti omnes ex iisdem partibus, nec inter eos conveniat, apud quem potius cautiones hæreditariæ esse debeant, sortiri oportet, *l. si qua 5. ff. fam. hercisc.*

VI. Secundo locum habent sortes divisoriæ in functionibus, ubi de honore, vel periculo agitur. Sic milites inter se sorte decidere solent, quæ natio, vel legio prior hostem, vel civitatem invadere debeat. Sic tempore pestis sorte dirimi potest, quis ex Sacerdotibus, vel Medicis ad curam corporum, vel animarum exponendus sit. Similiter in periculo communis naufragii, si necesse sit ad alleviandam navim aliquos in mare prosilire, vel projicere, ne omnes pereant, sorte, ex omnium consensu, decidi potest, quinam ejiciendi sint, imo etiam, quibusdam invitis, reliqui navigantes sortiri possunt, & sortis eventum exequi, vel etiam Dux navis eligere potest tale medium, ob commune omnium bonum, *Sanch. c. l. n. 62.*

Tertio hæ sortes habent etiam locum in pœnis, ut cum duo, vel plures sunt rei mortis, si non expediat omnes puniri, sorte definiri potest, quinam ex illis occidendi sint, modo æqualis sit sortientium culpa, quia in tali sortione nemini fit injuria, cum omnes meriti sint mortem, sed potius singulis fit favor, quatenus eis spes offertur evadendi mortem, idque in militia praxi receptum est, *Sanch. c. l. n. 60.* Denique quotiescunque nulla ratio apparet, cur in aliquo commodo, vel incommodo, alter alteri præferendus sit, sorte res definiri potest, *Less. cit. c. 43. n. 58.*

VII. Cæterum etsi per se loquendo, licitum sit uti sortibus divisoriis: per accidens tamen, & ob circumstantias extrinsecas adjunctas, aliquando sunt illicitæ. Veluti primo, ex parte intentionis, si quis speret sortem ab astris feliciter eventuram, cum hæc nullum influxum habere possint in sortem, sine expressa, vel tacita dæmonis invocatione: vel si eventus, non a divina providentia, quam sortiens sorte non agnoscit, sed mere a fortuna exspectetur: vel si dæmonis auxilium invocetur, vel exspectetur ad sortes extrahendas, quamvis hæc malitia proprie non ad divinationem per sortes, sed ad magiam pertineat. Secundo ex parte materiæ, si quis sortiatur super re aliena, de qua disponere non potest, propria voluntate, est enim injustitia. Item si officia, non secundum personarum aptitudinem sed sorte dividantur, tunc enim dignis, vel dignoribus fit injuria, de quo postea. Tertio ex parte modi, ut si quis fraudibus utatur in sortione, quod est contra justitiam. Quarto si quis utatur Libro Evangeliorum, vel rebus sacris ad sortiendum, præsertim in rebus temporalibus, & profanis, est enim irreverentia contra Religionem, *Suarez citat. c. 12. numer. 16. Sanchez citat. c. 38. numer. 64. & duobus seqq.*

§. II.

An sit licitus usus sortium in electionibus ad Prælaturas & alia beneficia Ecclesiastica?

VIII. Respondetur negative, prout constat ex *c. Ecclesia 3. & ultim. hoc titul.* Ubi habetur quod vacante Ec-
„ clesia Lucana, Canonici convenientes de futuri Episco-
„ pi electione tractaturi, unum elegerunt, ea se per sor-
„ tem, qui vice Capituli eligeret tres electores, per quos,
„ vice omnium, Ecclesiæ provideretur de Pastore: quibus
„ ab ipso electis, duo ex illis tertium ex se M. Rober-
„ tum elegerunt in Episcopum, quia sub hac forma eis da-
„ ta fuit potestas, ut vel ex se, vel ex aliis aliquem in
„ Episcopum eligere possent: quam electionem Canonici il-
„ li per Procuratores, seu Nuncios suos Honorio III. ob-
„ tulerunt confirmandam. Papa examinans talem proces-
„ sum, eum multa reprehensione dignum invenit, & ex eo
„ maxime, quod sors in tali electione intervenit. Nihilo-
„ minus tamen electionem factam ipsius Magistri ex gratia
„ admisit, & confirmavit: alioquin vero usum sortis in e-
„ lectionibus perpetuo prohibuit, & damnavit.

IX. Pro explicatione hujus c. notandum primo, electiones ad officia, & beneficia Ecclesiastica per sortes fieri non debent, *cit. c. ult. in fine*, ubi generaliter, & indistincte prohibetur usus sortis in electionibus, adeoque non tantum ad beneficia, sed etiam in electionibus ad officia, & administrationes Ecclesiasticas: quin imo etiam eligere per sortes compromissarios ad faciendam electionem Episcopi,

non licet, ut constat ex eodem cap. ubi dicitur, multa reprehensione dignum fuisse, quod potestas nominandi, seu eligendi Compromissarios ad eligendum Episcopum, uni per sortem commissa fuerit, *Azor. cit. cap.* 21. §. *At vero*, *Suar. cit. dis.* 12. *num.* 5. *Sanch. cit. cap.* 38. *num.* 75. & 72. Ratio est, tum quia alioquin periculum est, ne sors super indignos, vel minus dignos cadat, illique ad officia, & beneficia Ecclesiastica assumantur. Tum quia per electionem sorte factam quodam modo Deus tentatur, a quo petitur, ut ipse per miraculum revelet, quis sit eligendus. Abb. *in cit. c. ult. num.* 3. Tum quia electio per sortes est contra triplicem electionum formam præscriptam in *c. Quia propter* 42. *de elect.* Idque etiam locum habet in Compromissariis eligendis, quia si eligantur per sortes, mediate censebitur electio ad beneficium, vel dignitatem facta per sortes, & fieri potest, ut ille, qui per sortes assumptus est ad Compromissarios eligendos, indignus & inhabilis sit ad illud munus, unde fit, ut indignus Episcopus, vel alius Beneficiatus eligatur, *Suar. cit. c.* 12. *num.* 5. *Sanch. c.* 5. *num.* 72. ubi *num.* 73. addit, etiam in tractatibus electionis esse prohibitas sortes, quia prohibitio in *cit. c. ult.* est generalis.

X. Notandum secundo, etsi duo pari numero suffragiorum ad beneficium aliquod sint electi, non tamen potest per sortes dirimi, & terminari alterutrius electio, quæ in *citat. c. ult.* generaliter, & sine limitatione prohibita est electio per sortes: hæc autem electio vere per sortes fieret, cum neuter majorem suffragiorum partem habeat, quod ad electionem Canonicam requiritur: & omnis electio aliter facta, quam per eos, qui jus eligendi habent, vel per Compromissarios, est reprobata Jure Canonico in *cit. c. Quia propter*. Neque vero tali casu uterque illorum, qui paria suffragia habent, fuit sufficienter idoneus judicatus, quia non censetur esse judicium totius Capituli, nisi saltem major pars eligentium in unum consentiat, quod hic factum non est. Itaque in hac discordia per Compromissarios res determinanda est; vel Superior est adeundus, qui electores compellere potest ad concordandum, & certum terminum eis præscribere ad eligendum, quo elapso, potestas eligendi ad eum devolvetur, ut docet Gl. communiter recepta in *c. pen. V. Tenentur de rescript. in* 6. *Suar. cit. c.* 12. *num.* 7. *Sanch. cit. c.* 38. *num.* 74. Quin imo etsi plures a majore parte Capituli fiet electi, seu designati ad dignitatem, seu beneficium, vel officium Ecclesiasticum, non ut illud obtineant ex vi electionis determinate, seu ut illud habere possint, & ut sortes inter illos mittantur, quia singuli sunt approbati, & digni judicati ad tale beneficium, vel officium a Capitulo: non tamen licite id fieri potest per sortes, quia id generaliter prohibitum est in omnibus electionibus Ecclesiasticis proprie dictis, a quo non licet ullam excipere sine fundamento Juris, vel evidenti necessitate. Quod si in aliqua Congregatione aut Communitate Ecclesiastica talis modus eligendi per sortes vigeat, id vel erit ex vi specialis Constitutionis a Sede Apostolica approbatæ, vel nonnisi in electionibus ad officia, quæ non habent jurisdictionem, vel administrationem Ecclesiasticam, *Suar. c. l. n.* 8. *Sanch. c. l. num.* 75.

XI. Notandum tertio, sortes divisoriæ non sunt illicitæ nec prohibitæ Jure naturali, aut ullo positivo, in electionibus ad dignitates, & officia civilia, seu secularia, temporalia, sive electi Laici sint, sive Clerici, quia nullo Jure reperitur id prohibitum: quamvis enim textus in *cit. c. ult. h. t.* absolute, & indistincte id prohibeat in electionibus: debet tamen restringi, & intelligi, juxta subjectam materiam, nempe de electionibus Ecclesiasticis, de quibus ibi agitur, & Jus Canonicum non disponit, nisi in propria materia, *Abb. in cit. c. ult. num.* 3. *h. t.* ubi tamen addit, melius esse abstinere, *Suar. c. l. num.* 15. *Sanch. c. l. num.* 38. Potest tamen etiam in electionibus ad dignitates, & officia secularia interdum graviter peccari contra justitiam distributivam, si sortes mittantur temere, & promiscue inter promovendos, sive digni sint, sive indigni: id enim repugnat rectæ administrationi Reipubl. ejusque communi bono. Itaque ut hujusmodi electiones per sortes licite fiant, caveri debet, ut non mittantur, nisi inter illos, qui digni sunt, & idonei ad officium, ad quod eliguntur per sortes, ita ut saltem non manifestus, & notabilis excessus inter illos appareat. tunc enim vitabitur periculum, ne sors cadat super indignum, vel notabiliter, & aperte minus dignum, & idoneum, *Suar. cit. c.* 22. *num.* 15. *Sanch. cit. cap.* 38. *num.* 67.

XII. Notandum quarto, sed neque in electionibus Ecclesiasticis prohibitum est uti sortibus divisoriis, spectato Jure naturæ, sed solum Jure Canonico seu Ecclesiastico. Nec obstat, quod in *cit. c. ult. h. t.* dicatur, id esse multa reprehensione dignum: quia id ideo dicitur, quod sit contra antiquiorem Constitutionem Canonicam Concilii Lateranensis in *c. Quia propter* 42. *de Elect.* in qua præscripta fuit triplex forma eligendi ad dignitates, & beneficia Ecclesiastica, & nulla erat per sortes. Nec etiam refert, quod S. Thom. dicit *cit. art.* 8. *in corp.* quod electiones Ecclesiasticæ potius Spiritus S. Inspiratione fieri debent, quam per sortes, quæ videtur esse ratio naturalis, ac proinde electiones per sortes esse jure naturali prohibitas: nam ea solum est ratio quædam congruentiæ, per quam probatur convenientes esse sortes in Electionibus Ecclesiasticis per Legem Canonicam prohiberi, *Sanch. c. l. num.* 81. & 82. Non obstat, quod S. Matthias *Act.* 1. datis sortibus, electus sit in Apostolum, ergo electio per sortes est licita. Nam respondetur, ita electum fuisse inspiratione Divina, ut colligitur tum ex prævia exhortatione S. Petri, quæ tota erat e Spiritu S. tum ex communi oratione fidelium, qua petebant, ut DEUS ostenderet, quem elegisset. Deinde cum alii Apostoli immediate fuerint electi a Christo, non per suffragium humanum, decuit, ut etiam is, qui in locum Judæ succederet, non humano, sed divino judicio eligeretur, *Less. cit. c.* 43. *num.* 59.

XIII. Notandum quinto. Electio ad Ecclesiastica officia, aut beneficia per sortes divisorias facta, etsi videatur ipso jure irrita esse, tum quia est contra prohibitionem, *cit. c. ult. h. t.* tum quia videtur etiam esse contra formam eligendi præscriptam in *c. Quia propter* 42. *de Elect.* ut docet *Abb. in cit. c. ult. n.* 5. *h. t.* probabilius tamen est talem electionem non esse ipso jure irritam, vi textus in *cit. c. Ecclesia* 3. *h. t.* etsi irritari possit, juxta *Gl. ibid. V. Ad gratiam*, ubi ait, quod de jure debuit cassari, non ergo fuit jure ipso invalida: nam quamvis ibi prohibeatur hujusmodi electio per sortes, & dicatur esse reprehensibilis: non tamen dicitur esse irrita, aut invalida, quia nullum verbum irritans ibi habetur, sed tantum prohibens usum sortium in electionibus, imo potius ibi supponitur illa electio fuisse valida, cum Papa illam confirmarit: confirmatio autem supponit valorem actus. Nec obstat textus in *cit. c. Quia propter*, etiamsi enim ibi dicatur, non valere electionem factam, non observata forma ibi præscripta: attamen in *casu cit. c. ult. h. t.* electio Episcopi facta est, secundum formam ejusdem cap. Nam electio facta est per Commissarios, seu Compromissarios, sive per suffragia, & electionem eorum, qui est unus ex tribus modis eligendi in Concilio Lateranensi præscriptis in *cit. c. Quia propter*: quamvis in eo erratum fuerit, quod in eligendis Compromissariis sors intervenerit, qui modus, cum in *cit. c. Quia propter*, non reprobetur, non continet vitium in forma ibi præscripta. Potuit ergo commissio esse valida, licet per sortes fuerit facta, & consequenter etiam electio a Commissariis, seu Compromissariis facta potuit esse valida, quia in ea servari potuit forma eligendi in *c. Quia propter*, præscripta: nam ibi solum præscribitur forma eligendi Episcopos, & alios Prælatos Ecclesiasticos, qui quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent, & per quorum mortem dicitur Ecclesia viduata Sponso suo, & Pastore. non autem agitur de electione aliorum Prælatorum, vel Clericorum inferiorum, in quibus non necessario est servanda forma in *cit. c. Quia propter*, præscripta, juxta *Gl. ibid. V. Ecclesiis viduatis*. *Suar. cit. c.* 12. *num.* 9. & 10. *Sanch. cit. c.* 38. *n.* 83. & 84. dictum supra *libr.* 1. *Tit.* 6. *num.* 203.

XIV. Ex dictis deduci potest, quid sit dicendum in illa quæstione, an liceat uti sortibus divisoriis ad decidendas lites, non solum inter Laicos, sed etiam inter Clericos? In qua re certum est, licitum esse uti sortibus circa res civiles, seu temporales, & profanas, cum nullo Jure reperiantur esse prohibitæ, *Abb. in cit. c. ult. n.* 3. *h. t.* At vero in electionibus ad officia, & beneficia Ecclesiastica, aliqui simpliciter negant esse licitum, lites sortibus dirimere, quia vere electio alterius per sortes completur, & datur vitiosus ingressus in beneficium: alii vero absolute affirmant, id esse licitum, quia textus in *cit. c. ult.* loquitur de solis electionibus, ergo cum sit lex odiosa, restringenda est ad proprietatem verborum, nec debet extendi ad alias conventiones, quæ non sunt electiones: illi autem, qui componunt per sortes litem, non eligunt, cum is, super quem sors cadit, beneficium non accipiat ex vi sortis, sed ex vi juris, quod prætendebat, & per illas sortes solum tollitur impedimentum, pro qua sententia citatur *Gl. in c. Licet* 9. *V. Uti possidetis de probation.* & *Abb. ibid. num.* 37. Verum in hac re rectius dicitur, non esse prohibitum, vi dicti *cap. fin. h. t.* per sortes lites Ecclesiasticas dirimere, & componere etiam in causis beneficialibus, ut bene probat ratio jam allata: non tamen id licitum esset, si propria, ac privata auctoritate partium, lites beneficiales per sortes componantur, quia fieri posset, ut per talem sortem beneficium obtineret, qui nullum Canonicum, & legitimum titulum habet, contra *c.* 1. *de Reg. Jur. in* 6. beneficium Ecclesiasticum non potest licite, sine institutione Canonica, obtineri & contra *c. un. de eo, qui mittit. in possess.* & *c. in* 6. ubi prohibetur, ne in litibus beneficialibus aliquid fiat, per quod ad beneficia ingressus vitiosus parere possit. Nam cum neuter litigans possit, privata sua auctoritate, aut pacto alteri dare legitimum titulum beneficii, nec constet, uter litigantium habeat justum titulum, ideo periculum est, ne is, super quem sors cadit, obtineat, & possideat beneficium, sine justo titulo. Aliud est in causis temporalibus, & profanis, in quibus res, de qua litigatur, potest privatum pactum litigantium alteri adjudicari, adeoque in illis etiam per sortem potest lis dirimi. Præterea omne pactum, propria, & privata auctoritate initum circa beneficium litigiosum, Simoniacum censetur, *c. fin. de pact. c. Quam pio.* 2. *caus.* 1. *q.* 2. sed hæ sortes non fiunt sine pacto, ut supra dictum. At vero interveniente Judicis auctoritate, possunt lites dirimi sorte, etiam in causis beneficialibus, quia si utraque pars litigans super beneficio, pactum ineat coram Judice, & ipse illud amittat, & juxta pactum, sententiam proferat, ea tenet: per quam sententiam is, cui a Judice beneficium litigiosum adjudicatum est, illud vere consequitur ex titulo sufficiente, nempe titulo, & auctoritate sententiæ judicialis: ac proinde cessat Simonia, & periculum vitiosi ingressus, quia auctoritate Judicis purgatur utrumque vitium, ergo eadem ratione cessabit illud periculum vitiosi ingressus, si pactum de lite beneficiali per sortes componenda, auctoritate, & approbatione Judicis sit initum, *Suar. cit. c.* 12. *n.* 13. & 14. *Sanch. cit. c.* 38. *n.* 79.

§. III.

De pœnis sortilegiorum, & de Judice competente criminis sortilegii.

XV. Quæritur primo, quæ pœnæ Jure Canonico, & Civili sint statutæ in exercentes sortilegia, & divinationes? Resp.

Respond. In primis si quis Sacerdos, vel alius Clericus sortilegio usus fuit, etsi bono zelo, & ex simplicitate, suspendi debet ad tempus a divinis, & ab Altaris ministerio, „ prout habetur in *c. Ex tuarum 2. hoc t.*: Nam quidam Presbyter, Vitus nomine, accessit, cum quodam infami (id „ est, divinatore, & sortilego, *Hostiens. hic V. Infami*) ad „ locum privatum, non illa intentione, ut dæmonium in„vocaret, sed ut posset invenire, & recuperare furtum „ cujusdam Ecclesiæ per inspectionem astrolabi. Id quod si„gnificatum fuit Papæ Alexandro III. qui rescripsit, licet „ Presbyter ille, ex bono zelo, & simplicitate, se hoc fe„cisse dicat: tamen non modicum, sed valde grave pec„catum in eo commisit: ideoque mandavit dictus Papa „ Patriarchæ Gradensi, ut per annum, & amplius, si ipsi „ visum fuerit, ab Altaris Ministerio eum præcipiat absti„nere, & ex tunc libere poterit exercere officium Sacer„dotis.

XVI. Hinc colligitur primo, quod etiam ob furtum Ecclesiæ factum non liceat consulere divinatores, vel exercere sortilegia, quamvis id fiat, sine invocatione dæmonum, quia occulta novit solus DEUS, *c. Erubescunt 11. dis. 32. Abb. hic num. 2.* Colligitur secundo, pœna contenta in hoc cap. non est ordinaria sortilegii, sed minor pęna fuit huic Sacerdoti imposita, quia non ex proposito, sed ex bono zelo, & simplicitate deliquit, alias gravior pęna ei potuisset ac debuisset imponi, de qua infra. Nam pęna sortilegis, ac aliis similibus delinquentibus, imponi potest gravior, vel levior, secundum qualitatem, & quantitatem delicti, & spectato animo delinquentis, num dolo, & ex malitia, an vero solum ex simplicitate, vel ignorantia deliquerit? *Abb. hic n. 4.* Colligitur tertio, suspensus ad certum tempus, eo elapso, potest, sine alia absolutione, exercere officium, a quo est suspensus: secus est de excommunicato, in quo semper requiritur absolutio, *Abb. hic numer. 3.* Colligitur quarto, Episcopus potest cum sortilego dispensare, ut non imponatur ei pęna ordinaria depositionis, sed alia minor, quia hoc ei in isto casu non est prohibitum, cum dispenset etiam in majoribus, *Gloss. fin. hic & Abb. numer. 5.*

XVII. Secundo pęna ordinaria sortilegii, secundum Canones, in foro contentioso, seu externo, est, ut si Clerici sint, ab officio, & beneficio deponantur, & in Monasterium ad agendam ibi perpetuo pęnitentiam detrudantur, *c. Non oportet 4. & 2. seqq. caus. 26. quæst. 5. Gloss. fin. in cap. 2. hoc tit. & ibi Abb. num. 2.* Et hinc cum in *can. Admoneant 25. causa 28. num. 2.* dicitur, quod sortilegus, vel magicas artes exercens, si Clericus sit, debeat degradari, id intelligi debet de degradatione verbali, hoc est, deponi ab officio, & beneficio, non de reali, cum sit materia odiosa & pœnalis, adeoque non est tradendus Curiæ seculari, *Diaz in pract. crim. can. V. Sortilegis cap. 115. num. 2.* At vero Laici, qui crimen sortilegii committunt, & divinatores, in foro Canonico, sive Ecclesiastico, si viles sint, vel servi, verberibus & cruciatibus castigantur: si vero, liberi, perpetuo carceri mancipantur, *c. Contra idolorum 10. caus. 26. quæst. 5. Lopez in addit. ad Diaz. citat. c. 111. §. ultim.* imo etiam excommunicari debent, si contumaces fuerint, & communione Ecclesiæ privari, *cit. Admoneant in fine, Gloss. fin. in citat. cap. 2. hoc tit. Hostiens. in Summa hoc tit. numer. 5.* Potest etiam Episcopus sortilegos turpiter dehonestatos, ex Diœcesi sua ejicere, *c. Episcopi 12. in princip. causa 26. qu. 5.* & decalvare eos, id est, capillos eorum, ante, & retro incidere, *c. de benedicto 5. caus. 31. quæst. 1. Hostiens. citat. loc.* Sunt etiam divinatores, & sortilegi infames, ideoque a testimonio, & accusatione repelluntur, *c. Constituimus 9. caus. 3. q. 5. c. Quisquis 3. caus. 2. q. 8. Abb. in c. 2. in fin. h. t. Hostiens. in Summa ei. n. ult.*

XVIII. Tertio, qui divinationes, & sortilegia exercent, quæ hæresim sapiunt, ut si dæmon invocetur per preces, & hostias, tunc enim idololatria committitur: vel si ab eo aliqua petantur, quæ ipse facere, vel scire non potest, ut secreta cordis, vel futura, quæ pendent a libero arbitrio hominis, sed solius DEI potestati reservata sunt, iisdem pœnis, quibus hæretici, sunt puniendi, *Abb. in c. 1. num. 4. hoc titul. Farinac. tract. de hæresi, quæst. 181. numer. 67. & seqq.*

Denique secundum Leges Civiles, divinatorum & sortilegorum pœna est bonorum publicatio, & supplicium capitis, nempe ut gladio feriantur *l. Nemo 5. Cod. de malefic. Hostiens. in Summa hoc titul. numer. ultim.* quin & interdum supplicium ignis infligitur, *l. Nullus 3. & ibi Gothofr. lit. I. C. eodem.*

XIX. Quæritur secundo, quis sit Judex competens criminis sortilegii? Respond. De hoc crimine cognoscere, illudque coercere potest Judex Ecclesiasticus, videlicet Episcopus, non tantum quoad personas Ecclesiasticas, sed etiam quoad Laicos, ut constat ex *c. Contra idolorum 10. caus. 26. quæst. 5. cap. 1. hoc tit.* quia redundat in injuriam divinæ Majestatis, dum attribuitur creaturæ, quod est solius Creatoris, ut scire omnino occulta, & prædicere futura, Abb. *in tit. c. 1. n. 2. hoc t.* non tamen est crimen mere Ecclesiasticum, sed misti fori, adeoque de eo etiam cognoscere potest Judex secularis inter laicos, ita ut sit locus præventioni inter utrumque Judicem, nam & Canonico, Civili Jure hoc crimen est damnatum, & acerrime etiam per Jus Civile punitur, ut supra dictum, *Abb. citat. loc. num. 3.*

TITULUS XXII.

De Collusione detegenda.

CRimini falsi affine quoque est crimen collusionis, quod etiam falsitatem aliquam in se continet, & falsi speciem habet; nam in Jure colludere dicitur, qui aliud agit, & aliud simulat, ideo hic Titulus præcedentibus subjicitur, Gl. hic in Rubrica, & Abbas.

I. QUæritur primo, quid sit collusio, & in quibus causis committatur? Respond. Collusio est inter actorem, & reum latens, & fraudulenta conventio, qua interveniente, aliquando delicta manent impunita, vel etiam committuntur, *Gloss. in c. Audivimus 3. V. Collusione, hoc tit. Hostiens. in Summa ibid. num. 1.* Unde actor, seu accusator in judicio dicitur colludere cum reo convento, vel accusato, si ejus partes adjuvet, celando, vel dissimulando veras probationes, & falsas defensiones, seu exceptiones admittendo, vel ab accusatione omnino desistendo, ut reus absolvatur, & pœnam ipsi infligendam evitet, ac judicium publicum reddatur illusorium, *Hostiens. citat. loc.* Potest autem collusio fieri, & committi in causis civilibus, & criminalibus, & tam spiritualibus, & Ecclesiasticis, quam in temporalibus, & profanis: & non solum per partes principales, actorem, & reum, eosque Clericos, vel Laicos, sed etiam per Advocatos, & Procuratores, *Hostiens. in Summa h. t. n. 1. & 2.*

II. Quæritur secundo, quid faciendum sit Judici, si actor, vel accusator, & reus in judicio inter se colludant? Resp. Inprimis quando accusator desistit ab accusatione, potest Judex, imo debet ex officio inquirere, an per collusionem destiterit, nec ne? prout sumitur ex *c. Scripta 1. hoc titul.* „ Nam cum quidam accusassent Hadrianum Episcopum, „ postea cum eodem in amicitiam convenerunt, desisten„do ab accusatione: significatum hoc fuit Papæ Gregorio „ I. quod per collusionem a lite destiterint: Is rescripsit, „ quod qualitas facinoris nunciati ipsum inducit, ut talia „ dissimulare non debeat: præsertim cum accusatores, & „ accusatus gratiam inter se fecisse dicantur, recedendo a „ lite: ideoque mandat diligenter inquiri, utrum per gra„tiam, & ex charitate, an vero ex præmio eorum con„cordia sit comparata? Ratio diversitatis est, quia si ex charitate accusatores destiterunt, potest id tolerari, ut quia v. gr. in hoc casu Episcopus accusatus se correxit, *Hostiens. hic V. Ex charitate*, non autem si ex præmio, quia v. g. accusatores per pecuniam corrupti sunt, ut desisterent, *Gloss. fin. hic & Hostiens. in fin.* Ex quo colligitur etiam, quod plures accusatores, seu denunciatores admitti possint contra unum & eundem, super eodem crimine, *Gloss. hic V. Quod hi, & Abb. num. 2.* An autem, & quando desistere possit, vel non accusator ab accusando, dictum est supra hoc Libro *tit. 1. n. 19 & seqq.*

„ III. Secundo crimina semel audita non debent manere „ indiscussa, etiamsi accusatus cum accusatore in gratiam redierit, prout rescripsit Gregorius II. vel forte III. juxta *Gloss. hic V. Gregorius*. Id quod dupliciter intelligi potest, prout exponit *Hostiens. hic*, primo, quod Judex crimina semel audita, id est probata, non debet relinquere indiscussa, id est impunita, sed debet procedere ad punitionem, etiamsi accusatus cum accusatore (vel denunciatus cum denonciatore) in gratiam redierit, desistendo ab accusatione, quia crimina undecunque claruerint, sive qualitercunque de iis constiterit, punienda sunt, *c. Ecce 18. caus. 24. q. 3. c. Si quid vero 23. dis. 86. c. Si quem 8. §. Notandum, caus. 2. qu. 3. Gl. fin. hic.*

Altera expositio hujus cap. est, ut intelligatur proprie, quando accusator desistit, sive recedit a lite, ante probata delicta, tunc enim potest Judex ex officio inquirere, & procedere, etiamsi accusatus cum accusatore in gratiam, seu concordiam redierit, saltem si accusatus de crimine fuerit infamatus, *Hostiens. hic*, unde regulariter de Jure Canonico recessus a lite per gratiam, vel transactionem, non impedit, quominus Judex ex officio ad inquisitionem procedere possit, *Abb. hic nu. 1.*

IV. Tertio, si reus absolutus sit per collusionem a criminibus, de quibus fuit accusatus, vel denunciatus, potest, ubi de hoc constiterit, de novo accusari, & contra illum inquiri, prout decernitur in *c. In tantum 4. & ultim. hic titul.* „ Nam Archiepiscopus Acheruntinus in tantum fuerat dif„famatus de Simonia, & aliis criminibus, ut sine scan„dalo, & periculo non potuerit amplius dissimulari. Qua„re Papa Gregorius IX. multorum clamoribus excitatus, „ inquisitionem eorum criminum certis Judicibus commi„sit: sed propter tergiversationes ipsius Archiepiscopi (id „ est, versutias, sive calliditates, quibus induxit Inquisito„res, ut ab inquisitione desisterent, *Gloss. hic V. Tergiversationes*) eudem cum Inquisitoribus, & examinatoribus „ colludente, nec non iisdem, ac testibus corruptis, fa„ctum est, ut non solum prædicti excessus remanerent in„correcti, verum etiam pejora prioribus committere non vereretur. Unde Papa mandat quibusdam, ut si de hujusmodi collusione, & corruptione constiterit, ex integro super prioribus excessibus, & aliis, alioquin super novis tantum inquirant, quæ viderint inquirenda.

V. Ex quo patet, quod licet alias legitime absolutus a criminibus, de quibus accusatus, vel inquisitus fuit, non debeat amplius super iisdem accusari, vel contra eum inquiri, *c. De his 6. & c. Licet 14. de accusat.* quia crimina semel

mel

mel dimissa iterum in ultionem venire non debent, *cap. Si illic 29. caus. 23. q. 4. cap. alt. dist. 4. de pœnit. Gl. fin. hic* id tamen fallit, si quis per collusionem fuerit absolutus, nam sententia lata per collusionem non tollit facultatem iterum accusandi, & inquirendi de illis criminibus in nova instantia, *Abb. hic* n. 3 *&* 4. Porro qua pœna plectendus sit, qui colludit cum adversario in judicio, prævaricando, vel tergiversando, dictum est supra *tit. 2. hoc lib.* §. 1. n. 1.

VI. Quæritur tertio, quæ sit pœna Clericorum colludentium in causa beneficiali? Resp. de hac agitur in *c. Audivimus 3. h. t.* Nam quia quidam Clerici interdum super be- „ neficiis, quæ possident, collusione facta, se permittunt, „ & sustinent ab aliis molestari, & postea ut quæstioni, „ seu liti cedant, & iidem Clerici quiete possideant illa „ beneficia, quia nomine transactionis (imaginariæ, ac si- „ mulatæ, non veræ) solvunt illis, qui eos molestabant, „ ex ipsis beneficiis annuam pensionem, ut post mortem „ eorum (scilicet possidentium) in beneficiis illis, super „ quibus est collusio facta, jus sibi valeant vendicare (scilicet illi actores, & molestantes, adeoque ut possint, post mortem eorum, in beneficiis succedere, & possessionem il- „ lorum intrare) Pervenit hoc ad notitiam Papæ Alexan- „ dri III. qui mandavit Episcopo Diœcesano, ut si quos „ Clericos suæ jurisdictionis per collusionem hujusmodi frau- „ dem commisisse, ipsi legitime (eisdem vocatis, & con- „ fessis, ac convictis, *Hostiens. hic V. Legitime*) constiterit, „ eos (scilicet possidentes) beneficiis illis, super quibus „ collusum est, non differat perpetuo spoliare, seu privare ex officio suo etiam nemine petente, & contra eos agente, *Hostiens. hic V. Non differas.*) quia satis indignum esset „ si fraus, & dolus, quæ in præjudicium juris (scilicet „ Episcopi) & aliorum (nempe patronorum, ad quos per- „ tinet præsentatio, vel etiam eorum, qui alias præsenta- „ rentur, vel quibus beneficia illa conferrentur, *Hostiens. hic*) nituntur committere, in eorum incommodum, & damnum non redundarent. Ratio hujus decisionis patet ex textu, quia per talem collusionem Clericorum fit præjudicium Episcopo, præcluditur enim ipsi via super ordinatione, seu institutione Ecclesiæ suæ: neque dolus impunitus remanere debet, ne malitia illis sit lucrosa, *l. 1. in princ. ff. de dolo*: nec est æquum, quemquam suum dolum relevare, *l. Verum 63. §. Hoc quoque, ff. pro socio*, & nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest, *reg. juris 134. in fine, in ff.* ideoque Clerici per collusionem volentes transferre beneficia in alios, modo illicito, propter dolum, & fraudem, perpetuo iisdem privandi sunt, & ut puniantur in eo, in quo deliquerunt, *fin. Gl. hic, & Abb. in fine.*

VII. Ubi præterea notandum primo, transactio illa facta a Clericis in *casu cit. c. 3. h. t.* de pensione annua solvenda aliis ex beneficiis a se possessis, non valuisset, etiamsi collusio non intervenisset, nisi ex officio Judicis, ejusque auctoritate, talis transactio, seu compositio facta fuisset, juxta *c. Nisi essent 21. de prabend.* neque quod super beneficiis licita sit transactio, si collusio absit, colligi potest ex hoc c. per argumentum a sensu contrario, cum in Jure sit expressum contrarium in *cap. Super eo 7. de transact. Abb. hic notab. 1.*

Notandum secundo, Episcopus, vel alius similis Prælatus Ecclesiæ potest super fructibus beneficii imponere annuam pensionem; nam suspensionis impositio hic reprobatur, quia facta fuit per collusionem, gesta autem per collusionem non tenent, *l. Cum non justo 3. ff. de collus. deteg.* non tamen excederet pensio vitam pensionarii, etiam cessante collusione, quamvis auctoritate Episcopi fuissent imposita, quia nec Episcopus potest etiam pro bono pacis, sive ex causa concordiæ, ad extinguendas lites, pensiones imponere, quæ transeant ad successores in beneficio, ut probatur ex *cit. c. Nisi essent. Fagnan. hic num. 7.* idque fuse probas in *cit. c. Nisi libr. 3. tit. 5. n. 40. & seqq.* de quo dictum supra *lib. 3. tit. 22. n. 10.*

TITULUS XXIII.

De delictis puerorum.

I. Actum est hactenus de delictis, eorumque pœnis, sed quia dubitari potest, an etiam pueri sint rei talium criminum, pœnisque obnoxii, ideo hic Titulus annectitur: Et imprimis quidem certum est, infantes, qui nondum septimum ætatis annum excesserunt, excusari a delictis, eorumque pœnis, cum doli capaces non sint, & quid agant, ignorent, *l. Sed etsi 5. §. Sed etsi infans ff. ad Leg. Aquil. lib. Infans 12. ff. ad Leg. Cornel. de sicar.* ubi dicitur, quod infantem innocentia consilii tuetur, sive a pœna excusat. Idemque dicendum de eo, qui est proximus infantiæ, seu ætati septem annorum, aut non multum eos excedit, Judicis arbitrio, *Farinac. in praxi crim. p. 3. q. 92. n. 46.*

II. Quæritur primo, an, & quo modo puniantur delicta puerorum? Resp. Pueri, sive impuberes nempe masculi a septimo anno usque ad XIV. completum, & fœminæ usque ad annum XII. ob delicta puniuntur quidem, sed pœna mitiore, quam majores, prout constat ex *c. Pueram 1. h. t.* ubi habetur, quod quidam nolebant pueris, etiam grandiusculis (id est, doli capacibus, *Gl. hic & Hostiens. V. eod.*) peccatum attribuere, nisi post XIV. annos, cum incipiunt pubescere (ante pubertatem enim non præsumitur de quoquam peccatum, nisi malitia suppleat ætatem. *Gl. hic V. Pubescere.* Sed respondet Papa Gregorius IX. (ut habetur „ in plerisque manuscriptis, teste *Cl. marg. hic*) quod istud „ merito crederet, si non essent alia peccata, nisi quæ mem- „ bris genitalibus committuntur: sed furta, mendacia, per- „ juria non esse peccata, nemo affirmare audet: quibus ta- „ men puerilis ætas plena est: quamvis in pueris ea non „ ita punienda sint, sicut in majoribus.

III. Notandum primo, omne delictum cadit in puerum, postquam est doli, & rationis capax, præter delictum carnis, quod in eo non præsumitur, *l. 1. §. Impubes ff. Ad SC. Silanianum Gl. fin. hic*: ideoque nec minor XIV. annis potest accusari de adulterio, *Si minor 36. ff. ad Leg. Jul. de adult. Hostiens. hic V. Membris genitalibus, & Abb. n. 2.*

Notandum secundo, puer, sive adhuc impubes, si pubertati proximus sit, seu doli capax, & delinquat, puniendus est, quamvis mitius, & minore pœna, quam adultus, sive ætate major, *cit. c. 1. h. t. Gl. pen. & ult. hic, & in c. 2. h. t.* dicitur: *Quod in pueris relinqui solet inultum, quod in aliis provectioris ætatis, humanæ leges dicunt severius corrigendum*, ubi Gl. *& Hostien. V. inultum*, id ita exponunt, quod delictum omnino sit inultum, quando pueri non sunt doli, seu rationis capaces: vel inultum, id est, non perfecte ultum, quando sunt pubertati proximi, seu doli capaces, quia tunc levius puniendi sunt, ob judicii imbecillitatem, seu immaturitatem quæ peccatum levius facit, & consequenter etiam iis pœna levior imponi debet. Quamvis autem, secundum communem DD. opinionem, proximus pubertati dicitur, qui X. annum, & dimidium complevit, si mas sit, vel IX. annum, cum dimidio, si fœmina sit, ut tradit *Gl.* communiter recepta in *§. Sed quod diximus 10. V. Infantia proximus, Instit. de inutil. stipul.* verius tamen est id arbitrio Judicis determinandum relinqui, qua ætate, ante XIV. annum, masculus; vel ante XII. annum, fœmina censenda sit esse pubertati proximus, vel proxima, cum contingat alios aliis citius rationis usu, & judicio pollere, *Menoch. ad arbitr. Jud. libr. 2. casu 57. n. 44.* & alii apud *Farinac. cit. q. 92. n. 15.* quæ est hodie magis recepta sententia. Nec obstat, quod in *§. pen. instit. de obligat. quæ ex delicto &c.* dicitur: impuberem tum demum furti crimine obligari, si proximus pubertati sit: nam ibidem additur *& ob id intelligat se delinquere*, adeoque loquitur de eo, qui est doli capax, judiciumque habet, & se delinquere intelligit: quomodo etiam intelligi debet, quod dicitur in *l. Impunitas 7. C. de pœnis*, impunitas delicti propter ætatem non datur, nempe si doli capax sit, sive sentiat, in quibus deliquit. *Gothofr. ibid. litt. Y & X.*

IV. Porro non tantum impuberes, sed etiam puberes, si minores sint XXV. annis, mitius puniri, quam pœna ordinaria, arbitrio Judicis, etiam in delictis gravibus, ut homicidio, Sodomia, & aliis, docet *Clarus §. fin. q. 60. n. 3. Menoch. de arbitr. Jud. casu 329. n. 12. & seqq. Farinac. cit. q. 92. num. 45.* & alii apud ipsum: idque colligitur ex *lib. Auxilium 37. §. In delictis ff. de minorib.* Nam juxta *reg. juris 108. in ff. fere in omnibus pœnalibus judiciis, & ætati, & imprudentiæ succurritur*, ubi *Gothofr.* ait, *litter. S.* ut pœna remittatur.

V. Quæritur secundo, an pater teneatur ex delicto filii impuberis? Resp. De hoc agitur in *c. Referente 2. h. t.* ubi „ refertur, quod puer quidam decem annorum, dum cum „ aliis pueris sagittas jaceret, alium puerum, casu fortui- „ to, sagitta percussit, ut mortuus fuerit. Quocirca Abbas „ S. Remigii a patre ipsius pueri centum solidos exigebat, „ secundum Terræ, vel loci illius consuetudinem, sed pa- „ ter pueri occidentis, sive Rei appellavit ad Papam Ale- „ xandrum III. qui scripsit Episcopo Hesmonensi, quod pue- „ ri secundum leges, non ita severe puniuntur, sicut illi, „ qui sunt majoris ætatis, eique mandavit, ut si constite- „ rit, prædictum puerum infra XIV. annum ætatis illud „ delictum commisisse, memoratum Abbatem moneat, & „ compellat, ut a patre dicti pueri centum solidos, propter „ talem consuetudinem non exigat, nec ab ipso pro tem- „ porali pœna requirat.

VI. Notandum primo, propter delictum filii impuberis, sive minoris XIV. annis, non debet pater puniri mulcta pecuniaria *Gl. hic in notatis.* Nam & universim loquendo, pater non tenetur pœnam pecuniariam, ad quam condemnatus est filius, solvere ex legitima, aut alimentis filio debitis, quia pater pro filio non est conveniendus, *l. 2. C. Ne filius pro patre, &c.* nisi in quantum pater locupletior est factus ex delicto filii, *l. Licet 3. §. Ex furtiva ff. de pecul.* & quia vivente patre, legitima non potest separari a bonis patris, *l. 1. §. Si impubere ff. de collat. bonor.* & quamvis pater teneatur filium alere, tamen æs alienum pro eo solvere non cogitur, *l. Si quis 5. §. Si mater, in fine ff. de liber. agnoscend. Abbas hic n. 3.*

VII. Notandum secundo. Consuetudo, vel statutum imponens pro homicidio, vel similibus delictis pœnam pecuniariam tantum, est irrationabile, quia præbet occasionem, & materiam delinquendi, præsertim divitibus, nulla enim reus pertimescit culpam, quam nummis se posse redimere existimat, *c. Pnap r 72. caus. 11. q. 3. Hostiens. hic V. Consuetudinem, & Abb. n. 2. Covarr. l. 2. resol. c. 9. n. 2. Clarus §. Homicidium, num. 19.* ubi ait, haec esse veriorem, & magis communem sententiam. Nec obstat hoc c. in quo dum Papa mandat minorem XIV. annis non puniri pro homicidio, pœna centum solidorum, hoc ipso, expresse videtur hanc consuetudinem approbare, in homicidiis commissis a majoribus. Verum imprimis ex eo, quod Papa prohibet, ne pater pro filii homicidio solvat pœnam pecuniariam 100. solidorum, juxta loci consuetudinem, non sequitur, ergo consuetudinem, ut homicidium pecuniaria tantum pœna plectatur, approbat: non enim erat quæstio, an consuetudo talis valeret, sed num pater pro filio impubere pœnam loci ordinariam, hoc est, 100. solidos solvere teneatur? & respondet, quod non, quia impuberes, non ordinaria, sed extraordinaria eaque minore pœna, ob delictum afficiuntur. Deinde tum demum talis consuetudo, vel statutum non valet, quando pro homicidio tantum imponit pecuniariam

pœ-

pœnam; secus, si ultra corpotalem pœuam, etiam pecuniariam, vel si exigatur pecunia, aote factum homicidium, non autem si post factum delictum, *Abb. hic num.* 2. vel si imponatur pœna pecuniaria, ob homicidium factum ex malitia, & ex proposito: secus, si imponatur ob homicidium factum casu fortuitu, ut in *casu cit. c.* 2. tunc enim valet talis consuetudo, aut statutum. *Covarr. c. l.*

TITULUS XXIV.

De Clerico Venatore.

HActenus actum fuit de delictis communibus tam Clericorum, quam Laicorum, nunc agendum de peculiaribus quibusdam delictis Clericorum tantum, cujusmodi est imprimis venatio, quæ quamvis, secundum se, sit licita, & permissa Laicis, si tempore competenti fiat, personis tamen Ecclesiasticis est prohibita.

I. QUæritur, cur, & sub quibus pœnis venatio, sive captio ferarum sit prohibita Clericis? Respond. Ea est prohibita personis Ecclesiasticis, sub pœna suspensionis a Communione, ut constat ex *c. Episcopus* 1. *hoc tit.* quod est desumptum ex Concilio Aurelianensi, & reperitur in Concilio Agathensi cap. 55. ubi dicitur: Episcopum, Presbyte„ rum, aut Diaconum, canes, aut accipitres, aut hujus„ modi ad venandum, habere non licet. Quod si quis eo„ rum, in hac voluptate, sæpius inventus fuerit, si Epi„ scopus est, tribus mensibus a Communione: si Presbyter, „ duobus: si Diaconus, ab omnino officio suspendatur.

„ II. Similiter in *c. Omnibus* 2. *hoc tit.* interdicitur om„ nibus DEI servis (id est, Clericis, qui specialiter di„ cuntur servi DEI, quia in sortem Domini, ad ejus ob„ sequium specialiter sunt assumpti, *c. Cum secundum* 16. „ *de præbend. cap.* 1. *dis.* 21. *Gloss. hic V. Omnibus servis*) ve„ nationes, & sylvaticas vagationes, cum canibus exerce„ re, & accipitres, aut falcones habere. Sed & novissime „ in Concilio Tridentino *Sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* præcipitur, ut Clerici ab illicitis venationibus, & aucupiis abstineant. Ratio prohibitionis est, quia venationes dedecent statum, & professionem Clericorum, per quas etiam ab Officiis Divinis, & spiritualibus occupationibus avocantur, populoque scandalum præbetur, præsertim si frequenter instituantur, *Menoch. de arbitr. Judic. casu* 413. *num.* 15. *Laym. libr.* 3. *Theol. mor. tr.* 1. *cap.* 5. *n.* 15. & alii communiter.

III. Ubi notandum primo, præcipue prohibita est venatio, si instituatur, cum tumultu, seu magno strepitu armorum, & clamore canum, & si frequenter id fiat, ut colligitur ex *citat. cap.* 2. ibi: *Si quis in hac voluptate sæpius inventus fuerit*: unde quieta, & moderata venatio, cum retibus, & laqueis, imo & canibus paucis, modo raro fiat, non est prohibita Clericis, sed licita, sive causa necessitatis, ad capiendas noxias feras vastantes segetes, vel vineas Clericorum: vel utilitatis causa, ut quia notabilem partem redituum percipiunt ex venatione: vel sanitatis, & corporalis exercitii, vel etiam honestæ recreationis causa instituatur, *Gloss. in citat. cap.* 1. *V. Voluptate Hostiens. ibid. & Abb. num.* 1. *Sylvest. V. Venatio. Lesc. lib.* 2. *de justit. cap.* 5. *dub.* 9. *num.* 40. Ratio est, quia venatio, secundum se, est actus, seu res indifferens, quæ ratione circumstantiarum, scilicet personæ, finis, temporis, & modi, potest fieri licita, vel illicita. Multo magis vero venatio interdicta est Monachis, aliisque Religiosis, in *Clement.* 1. §. *Porro de statu Monach.* quia adhuc magis illos dedecet, ita ut nec recreationis causa venatio eis liceat, etiamsi proprios reditus ex venatione habeant, si per se venationi dent operam, ut est communis opinio apud *Diaz in pract. canon. V. Venatores, c.* 2. *in add. lit. C. V. Recreationis.*

IV. Notandum secundo, pœna Episcopi frequenter venationes clamorosas exercentis, est, ut suspendendus sit per tres menses a Communione, sive Officio: Presbyter vero per duos menses: & Diaconus ab omni officio, sed sine præfinitione certi temporis, ideoque post aliquot dies, vel quando placuerit, Episcopus poterit cum Diacono dispensare: non autem dispensari potest cum Episcopo, vel Presbytero, ante trimestre vel bimestre elapsum, *Diaz citat loc. num.* 1. Subdiaconus vero frequentans venationes, eadem pœna afficiendus est, qua Diaconus, *Argum. c. penult. de servis non ordinand. Gloss. in citat. cap.* 1. *V. Voluptate Hostiens. ibid. Diaz. citat. loc. num.* 2. Clerici denique in minoribus Ordinibus constituti, si venationi frequenter vacent, puniuntur, arbitrio Judicis, cum certa pœna non sit Jure statuta, *Argum. c. de causis* 4. *de offic. Judic. delegat Hostiens. in citat. cap.* 1. *in fine, hoc tit. & Diaz. citat. loc. num.* 3. quod tamen restringendum est ad solos Clericos in minoribus, qui beneficia Ecclesiastica obtinent, secus quoad alios, hi enim nullam pœnam incurrunt, *Lopez in citat. cap.* 71. *in add. lit. B.* Requiritur autem ad incurrendam pœnam in Clericos venatores statutam, ut præcedat admonitio, *Hostiens. in citat. c. in fine. Argum. c. indigne* 21. *caus.* 12. *quæst.* 2. ubi dicitur, quod debeat vindictam præcedere admonitio; sed contrarium tenet *Diaz in citat. c.* 71. *numer.* 4. ubi ait, quod monitio hæc operetur, ut si Clericus admonitus, cessare nolit a venationibus, possit deponi, non propter venationem, sed propter inobedientiam. Verum ab hoc rigore antiquorum Canonum jam per contrariam consuetudinem multum est recessum, quæ non videtur posse damnari, cum venatio secundum se sit res indifferens, id est, nec bona, nec mala per se, adeoque per finem honestum bona fieri potest, ut omnes concedunt, si verb. grat. honestæ recreationis causa fiat etiam a Clericis, quidquid in contrarium asserat *Diaz citat. loc. num.* 5. quia non est contra decentiam, & honestatem status Clericalis absolute, si moderate exerceatur.

V. Quæritur secundo, an etiam piscatio prohibita sit Clericis? Respond. Piscatio Clericis est permissa, tum quia in illis cessant rationes, propter quas eis venatio est prohibita; tum quia piscatio exempla habet Apostolorum, quos Christus piscantes ad se vocavit, & retia laxare jussit ad piscandum, *Luc. c.* 5. *Gloss. fin. in c. Esau* 11. *dis.* 86. *Menoch. c. l. n.* 20. *& Lopez in cit. c.* 71. *lit. A.*

TITULUS XXV.

De Clerico percussore.

ALiud delictum Clericorum est percussio, quæ etiam Clericis est prohibita, de qua in hoc Titulo agitur.

I. QUæritur primo, an liceat Prælatis Ecclesiasticis percutere Clericos subditos? Respond. Episcopus Clericos delinquentes, si constituti sint in minoribus Ordinibus, etiam pro levibus culpis: si vero sacris: & majoribus Ordinibus sint initiati, non nisi in gravioribus criminibus, ut si verb. grat. ebrii sint, verberibus corrigere, & punire potest, *c. Cum beatus* 8. *dis.* 45. *cap. ultim. dis.* 35. *junct. Gloss. V. Corporali.* Non tamen licet Episcopo, propriis manibus, aliquem verberare, *c. Non licet* 25. *disp.* 86. sed per alium, non Laicum, sed Clericum, Clericos verberare licitum est, alioquin tam Episcopus verberari mandans, quam Laicus verberans excommunicationem incurrunt, etiamsi justa causa verberandi subsit, *c. Universitatis* 24. *de sentent. excommun. Diaz in pract. Canon. V. Verberari, c.* 136. *numer.* 2. *&* 3. nisi Clericus penitus sit incorrigibilis, tunc enim per Laicum verberari potest, *Argum. c. Ut famæ,* 35. *de sent. excommun. secundum Gloss. in casu. Summa disp.* 45. de quo tamen dubitat *Diaz. citat. loc.* cum illud cap. loquatur solum de captura facienda per Laicum, & nihil de verberibus. Prælati vero inferiores Episcopo, etiam pro levibus culpis, possunt verberare suos subditos Regulares, ut Abbas Monachum, causa regularis disciplinæ, etiam in persona propria, vel si necessitas urgeat, ex mandato ejus, per alium Clericum, vel Monachum, *citat. c. Universitatis, Diaz citat. loc. num.* 2. quin imo etiam Episcopus per se potest verberare Clericum, si alium Clericum reperire non possit, *Gl. in citat. c. Non licet, & Abb. in citat. c. Universitatis, num.* 8. Quod si Prælati debitam correctionem in verberando excedant notabiliter, incidunt in excommunicationem *Canon. Si quis suadente*, reservatam Papæ, & mittuntur in exilium, *citat. c. Cum Beatus, in fine princip. Abb. citat. loc. num.* 9. & si ex immoderata, & incauta percussione, etiam disciplinæ causa facta sequeretur mors, vel mutilatio, contraheretur irregularitas, *Presbyterum* 7. *de homicid.* Quanquam quæ de percussione Clericorum, præsertim secularium, statuta sunt, fere in desuetudinem abierint.

II. Quæritur secundo, quæ sit pœna Clerici alium, etiam Laicum, illicite percutientis? Respond. De hoc agitur in *c. Si quis* 1. *hoc tit.* quod desumptum est ex Concilio Agathensi, quamvis in eo non reperiatur, ubi dicitur: Si „ quis in sacro aliquo gradu, seu Ordine constitutus (ubi „ tamen subintelligi debet, maxime, quia etiam alios „ Clericos minorum Ordinum non decet esse percusso„ res, *cap. ultim. hoc tit. Hostiens. hic V. Sacro*,) percussor „ extiterit, corripiatur a crimine, & si se non emenda„ verit, deponatur. Ex quo infertur, quod si se emendaverit, non sit deponendus, *Gloss. fin. hic Argument. cap.* 1. *dis.* 35. Quare propter unam, vel alteram simplicem percussionem, non debet Clericus deponi a gradu, seu statu Clericali, sed aliter corripi. At si consuetudinem habeat percutiendi, ut facile procedat ad verbera, etiam pro minimis rebus, tunc talis ita inhumanus, & ferus non debet in gradu, seu statu Clericali permanere, cum Clericos deceat imitari mansuetudinem Christi, *Gloss. hic, & Abb. numer.* 2. Quod si tamen Clericus aliquem, vel semel tantum, lethaliter, vel enormiter percussisset, deponendus esset, etiam sine ulla monitione, *cap. ultim. disp.* 55. *Gloss. hic in fine, & Hostiens.* Præterea Concilium Tridentinum *Sess.* 13. *c.* 1. *de reform.* admonet Episcopos, ut se Pastores, non percussores esse meminerint.

III. Præterea prohibetur Episcopis, ne graviter seu enormiter cædi faciant delinquentes, prout sumitur ex *cap. Præterea* 2. *hoc titul.* Nam cum Episcopus Tarentinus mulierem „ quandam propter delictum, fustibus crudeliter cædi jus„ sisset, contra Ordinem Sacerdotii, quæ post octo menses de„ cessit: hoc intellectu, Papa Gregorius I. quamvis non ar„ bitraretur illam defunctam esse, nihilominus mandavit, „ Episcopum illum, duobus mensibus, ab administratione, „ seu celebratione Missarum abstinere, qui non habuit re„ spectum, sive debitam considerationem ad Ordinem, seu „ statum suum Episcopalem.

IV. Ubi notandum primo, hanc mulierem, mandato Episcopi, esse verberatam fustibus, vel quia deliquit in Ecclesia, vel quia subjecta fuit temporali jurisdictioni Episcopi, *Joann. Andr. hic V. Mulierem, & Abb. num.* 3. Secundo, ex temporis prolixitate, seu longitudine præsumitur, quod quia ex percussione non sit defunctus, si duo post obiit: sicut vice versa, ex temporis brevitate præsumitur, ex percussione mortem esse secutam, *c. Si quis fœmina* 43. *dis.* 50. *Gloss. hic V. Post octo menses, & Hostiens. V. eod.* id quod relinquendum est arbitrio Judicis, *Abb. hic num.* 1. Tertio si in casu hujus cap. percussio illa occasio, vel causa propinqua fuisset mortis, Episcopus in perpetuum abstinere debuisset a celebratio-

bratione Missæ, *c. Studeat 39. dis. 50. & Arg. c. de cætero 21. de homicid. Gl. hic V. Post esse, & Hostiens.*

V. Quæritur tertio, an puniendus sit Clericus stans in pugna, seu conflictu ex parte se defendentium, etsi ipse non percusserit? Resp. De hoc agitur in *c. Præsentium 3. h. t.* Nam quidam Presbyter stetit in quodam conflictu ea ,, parte illorum, qui vim ipsis illatam repellebant, in quo ,, lapides ipse projiciebat in eos, qui vim inferebant, sed ,, neminem percussit, vel læsit. Re delata ad Papam Ale- ,, xandrum III. is præcepit, ut prædictus Sacerdos, quia ,, per alios aliqui in illo conflictu dicebantur occisi, a Mis- ,, sarum celebratione per biennium abstineret, ita tamen, ,, ut si aliud non impediat, elapso biennio, officium suum ,, exequi possit: quia prohibitum ad tempus, censetur post ,, illud permissum, neque extenditur ultra illud tempus, ,, *Barbos. hic n. 2.*

VI. Contra decisionem hujus cap. obstare videtur, quia ferens opem ad homicidium fit Irregularis, etiamsi ipse neminem interfecerit, *c. Sicut dignum 6. §. Illi etiam & §. fin. supr. de homicid. & c. Si quis viduam 8. dis. 50.* Respondent aliqui apud *Hostiens. & Abbat. hic*, quod intervenerit hic dispensatio, alioquin Jure communi iste Sacerdos erat Irregularis. Sed contra est, quia nulla in hoc cap. de dispensatione fit mentio, & textus allati loquuntur de assistentibus in bello, vel conflictu injusto: Clericus autem, qui interfuit bello justo, non tenetur de homicidio facto per alios, nec fit irregularis, etiamsi ipse percusserit, dummodo non occiderit, *c. pen. de homicid.* & dictum supra de homicidio: nam licitum est cuilibet proximo suo ad repellendam ipsius injuriam, suum impertiri auxilium, *c. Dilecto 6. de sent. excom. num. 6.* quod indistincte loquitur, & communiter solet intelligi, tam de Clerico, quam Laico, nec apparet in Jure discrimen, quoad hoc, inter conflictum publicum, & privatum justum. Itaque rectius dicitur, quod pœna ista suspensionis per biennium Sacerdoti huic fuit imposita ad cautelam, & terrorem aliorum, ut Clerici tales conflictus evitent, & sic aliquis puniri potest, ob factum, vel culpam alterius, *Gl. fin. hic, & Hostiens. V. Abstineret*. Vel etiam dici potest, quod in casu hujus cap. non erat magna necessitas assistendi illis, quibus vis illata est, quia per se erant sufficientes ad se defendendum, & sic aliquo modo excessit Clericus iste, projiciendo lapides, & in culpa fuit, assumendo arma citra necessitatem propriam, vel proximi. non tamen tenetur de homicidio, nec factus est irregularis propter homicidium aliorum, qui juste occiderunt se invadentes, *Abb. hic n. 2. & 3. in fine.* Vel denique dici potest, quod hæc pœna suspensionis fuerit isti Sacerdoti imposita, quia graviter erat infamatus, & ad Scandalum imminens cavendum, *Hostiens. hic V. eod.*

VII. Similiter in *c. Continebatur 4. & alr. h. tit.* habetur, ,, quod cum quidam Acolythus, cum aliis quibusdam, arma sumpsisset ad resistendum prædonibus, tres in illo con- ,, flictu ab aliis vulnerati fuerunt ad mortem (cum effe- ,, ctu, ita ut mortui fuerint, ut sequitur) ita tamen ut ,, illa homicidia, neque consilio ipsius Acolythi, adeoque ,, ipso nec percutiente, nec consentiente, expresse, vel ta- ,, cite, fuerint perpetrata: postea Acolythus ille ad Reli- ,, gionem transivit, & volebat ad sacros Ordines promove- ,, ri, unde quæsitum fuit, an posset? Respondet Papa Cœ- ,, lestinus III. quod cum ad frugem melioris vitæ transive- ,, rit, poterit ad Subdiaconatus Ordinem promoveri, & ,, Altaris ministerium exercere.

VIII. Porro quamvis *Gl. fin. hic* dicat, quod cum isto Acolytho fuerit dispensatum, ut posset promoveri ad Subdiaconatum tantum, idque favore Religionis, quam ingressus est, quia fuit in culpa, assumendo arma, quod ipsi non licuit. Oppositum tamen verius est, nempe quod nulla hic opus fuit dispensatione, sed Jure communi potuit promoveri, etiam ad Diaconatum, & Presbyteratum, quia Papa consultus de jure respondit, & quid juris sit, & generaliter dicit, quod poterit Altaris ministerium exercere, adeoque etiam in Ordine Diaconatus, & Presbyteratus, cum & Subdiaconus alias sit Minister Altaris. Ratio est, quia in nulla culpa fuit, dedit enim operam rei licitæ, sumendo arma ad resistendum prædonibus, quod licet, *cap. pen. h. t.* ideoque nec homicidii reus fuit, nec irregularis est factus, *Hostiens. hic V. Promoveri, Abb. n. 2. & 5. & ejus Glossator Alex. de Nevo lit. C.* Nec obstat, quod in textu ponderatur ipsum ad Religionem transivisse, quia per hoc solum indicatur, quod ipsi ideo non fuerit imposita aliqua pœnitentia, sicut in casu cap. præcedentis est factum, *Abbas hic in fine.*

TITULUS XXVI.

De Maledicis.

Quia alia est percussio, quæ fit manu, alia lingua, cum Maledici, & detractores quodammodo percutiant, ideo priori Titulo subjicitur iste de Maledicis, Abb. hic, in Rubrica.

§. I.

De Maledicis, & Maledictis in Papam, vel Imperatorem, eorumque pœnis.

I. Quæritur primo, quid sit maledictum, vel maledictio? Resp. Maledicere, prout refertur ad homines, est cum malum aliquod de præsenti, vel de præterito dicitur, ut tradit *Bartol. in l. Item apud Labeonem 15. §. Ait Prætor, n. 4. ff. de Injuriis.* Vel Maledicus generaliter dici potest is, qui obloquitur de alio homine detrahendo ei, & eum obloquiis, sive detractionibus deprimendo, *Hostiens. in Summa, n. 2. h. t.* Tribus autem modis maledicere quis potest, ut tradit *Molin. Tom. 5. de just. tr. 4. dis. 22. n. 2.* Primo enunciative, affirmando malum de altero. Secundo imperio, malum alicui efficiendo, quod est eum maledicere, quomodo Judex alicui maledicit, dum pœnam infligi jubet. Tertio fit maledictio per modum optantis, seu imprecantis alicui malum. Hic accipitur maledictio primo modo, quando de aliquo enunciatur, sive affirmatur malum aliquod, v. g. quod sit fur, vel adulter, vel hæreticus: quod si de absente hujusmodi dicatur, tunc maledictio ad detractionem pertinet, per quam fama alicujus minuitur: si vero alicui præsenti, & in faciem objiciantur, est contumelia, seu convitium, per quod honor læditur, *Mol. c. l.*

II. Quæritur secundo. Quæ sit pœna maledicentis Papæ? R. de hoc agitur in *c. Innotuit 1. h. t.* Nam cum quidam ,, Clericus verba quædam in contemptum & depressionem ,, Officii & beneficii Papæ protulisset, hoc significatum fuit ,, Papæ Clementi III. qui alicui mandavit, ut Clericum ,, illum a temeritate sua compescat, idque ut pœna illius ,, alii terrorem incutiat, ne de cætero contra Romanam Ecclesiam in talia verba prorumpat. Et sic pœna unius debet esse metus alterius *c. Quampropter 47. caus. 2. q. 7. Gl. fin. hic.* Ratio est, quia Principi maledicere non licet, scriptum est enim Exodi *c. 22. Principi populi tui non maledices, c. 2. caus. 23. q. 5. Gl. hic V. In depressionem.*

III. Ubi notandum primo. Convitium, & detractio tanto magis culpabilis est, & pœna dignior, quanto coram pluribus fit, *§. Atrox Instit. de Injur. c. Quam sit 6. de excessib. Prælat.* & sumitur ex hoc c. ibi: *Multis coram astantibus. Abb. hic n. 2.*

Notandum secundo. Nomine beneficii venit etiam Papatus, ut colligitur ex hoc c. ibi. *Officii, & beneficii nostri*: dicitur autem beneficium, quia Papa ex officio suo habet potestatem generalem, & plenissimam conferendi beneficia, & dispensationes ac gratias faciendi, & indulgentias ac privilegia concedendi ubique locorum, *Hostiens. hic V. Officii, & beneficii.*

Notandum 3. Papa vel alius Princeps Superiorem non habens potest punire Subditos ipsum convitiantes, adeoque vindicare proprias injurias sibi illatas, ut colligitur etiam ex hoc c. quia non tenetur quis satisfactionem injuriæ remittere, etsi possit, si velit, *c. Olim 7. de Injur. c. Gravis 22. de restit. spol. Abb. hic n. 3.*

IV. Sed contra obstare videtur, quod habetur in *l. unic. Gl. Si quis Imperator. maledixerit*, ubi dicitur: Maledicentem Imperatori, si in temulentia seu ebrietate id fecerit, non esse puniendum: si ex levitate processerit, id contemnendum: si ex insania, miseratione dignum: si ex injuria, remittendum esse: ergo multo magis decet, ut Papa se maledicentes non puniat, sed injuriam remittat. Respondetur, non ibi dici simpliciter, & generaliter indulgendum esse maledicenti Imperatori, sed tunc demum, si ex temulentia, levitate, vel insania maledixerit: secus, si per injuriam, & malo animo, tunc enim remittendum esse, scilicet ad Principem, ut ipse, non Judex inferior pœnam statuat, ut patet ex subjunctis, & tradit *Gl. V. Remittendum.* Sic etiam in *cit. c. 1. h. t.* non mandat Papa simpliciter & generaliter omnes maledicentes Papæ esse puniendos, si ex temulentia, levitate, vel insania maledixerint, cum de iis nullo verbo fiat mentio, adeoque intelligi debet de maledicentibus per injuriam, & malo animo, juxta dispositionem Juris Civilis: & hoc etiam casu, non punit maledicentes, nec condemnat Judex ordinarius, v. g. Episcopus, nisi prius ipsi Papæ rescripserit, & ab eo responsum expectaverit, prout fuit rescriptum & responsum datum a Papa in *cit. c. 1. h. t.* & ita nulla est differentia inter maledicentem Imperatori & Papæ: & sic intelligit hunc textum *Hostiens. in summa h. t. §. Alii maledicunt Principem, Farinac. in praxi crim. p. 3. qu. 105. n. 396.* Deinde responderi potest, quod Papa, vel alius Superior debet remittere injuriam propriam illatam suæ Personæ, non autem suæ dignitati sicut in casu *cit. c. 1. h. t.* ea illata est Ecclesiæ Romanæ & dignitati Pontificiæ, quam injuriam etiam remittere non posset, *Arg. c. Tolemitana. 24. dis. 63.* Item dici potest, quod bene potest aliquis punire injuriam sibi factam a subdito suo, maxime si nullum habeat Superiorem. Vel denique Superior tenetur remittere injuriam, non de jure, sed solum ex benignitate, & misericordia, & rancorem animi, non autem satisfactionem injuriæ illatæ, si non velit. *Gl. hic V. a temeritate, & Abb. n. 4.*

V. Notandum quarto. Clericus, qui maledixit Papæ, Judicis arbitrio puniendus est, quia in *cit. cap. 1.* nulla certa pœna est declarata: cum enim verba, quæ maledici proferre possunt in detrimentum Papæ, & Sedis Apostolicæ, varia esse possint, & non æqualis gravitatis, ac culpæ; ideo non potuit certa pœna statui, sed considerata qualitate personæ maledicentis, verborum & loci, aliisque circumstantiis, gravius, vel levius puniendus est, *Diaz in Pract. Can. V. Maledici c. 70. num. 2.* Porro pœna *cit. c. 1.* non solum locum habet in Clericis Papæ maledicentibus, sed etiam in laicis, *Hostiens. citat. §. Alii maledicunt Principem, post princip. Farinac. citat. qu. 105. num. 398.* & sive publice, sive etiam privatim aliquis maledixerit, *Farinac. citat. loco numer. 470.*

Notandum quinto. Præterea in Concilio Carthaginensi IV. quod refertur in *c. Clericus 5. dis. 46.* statuitur, ut Clericus maledicus, maxime in Sacerdotibus, cogatur (per excommunicationem. *Gl. ibid. V. eod.*) ad postulandam veniam, & si noluerit, degradetur, sive deponatur, nec unquam, absque satisfactione, ad officium revocetur.

No-

Notandum sexto. Non tantum qui Papæ, sed etiam qui Superiori suo, seu Prælato spirituali maledixerit, sive verbo injuriam intulerit, arbitrarie puniendus est, *Hostiens. in citat. §. in fine. Farinac. citat. loco numer.* 402. Porro Prælatus Papa etiam inferior, si injuria ipsi illata contingat etiam Ecclesiam suam, potest injuriantem punire, & excommunicare, nam Episcopus potest esse Judex competens in causa suæ Ecclesiæ, *c. Si quis erga* 16. *in fine, junct. Glos. V. Privetur caus.* 2. *quæst.* 7. *cap. Guilisarius* 30. & ibi *Glos. V. Anathematizavi caus.* 23. *quæst.* 3. Si vero injuria contingat ipsum Prælatum solum, & specialiter ipsius personam, tunc nec punire, nec excommunicare potest ipsum subditum injuriantem, non enim potest esse Judex in propria sua causa, *c. Inter querelas* 27. & ibi *Gl. V. Proprio citat. caus.* 23. *q.* 4. *Farinac. cit. q.* 106. *num.* 405. Notandum septimo. Religiosi, qui sermonibus suis Prælatis Ecclesiarum detrahunt, per duos menses subjicere debent illis pœnis, quæ secundum eorum regulam, vel statuta pro gravibus criminibus, seu culpis eis consueverunt imponi, super quibus, absque manifesta necessitate, non debet cum eis dispensari, prout habetur in *Clement.* 1. §. *Quibus etiam de privileg. Diaz cit. l. n.* 4.

VI. Quæritur tertio. Qua pœna afficiendus sit maledicens Imperatori, vel alteri Principi Supremo? R. qui ex proposito, & per injuriam, etiam Principi sæculari maledixit, vel verbum contumeliosum in eum protulit, plectendus est pro arbitrio ipsius Principis, juxta *cit. lib. unic. C. Si quis Imperatori maledix.* & quidem gravis pœna tali imponenda est: si enim juxta leges Civiles, punienda est injuria homini privato illata, §. *Atrox Institution. de Injur.* quanto magis, & severius vindicanda est injuria illata Principi, *Menoch. de arbitr. Jud. cas.* 377. *num.* 13. *& seqq.*

§. II.

De maledictione, seu blasphemia in DEUM, & Sanctos, ejusque pœnis.

VII. Quæritur primo: Quid sit blasphemia? Resp. blasphemia est, cum, de DEO aliquid negatur, quod ei convenit, aut aliquid de DEO asseritur, quod ei non convenit. *S. Thom.* 2. 2. *qu.* 13. *artic.* 1. *Sylvest. in summa V. Blasphemia numer.* 1. Prioris exempla sunt, si dicatur, quod DEUS non sit omnipotens, non habeat providentiam hominum, & rerum humanarum &c. Posterioris, quod DEUS sit tyrannus, injustus &c. Item blasphemia est, cum creaturæ tribuitur, quod soli DEO convenit, sive proprium est, ut si quis diceret, diabolum æque cognoscere secreta cordium, & futura contingentia, atque DEUM, *Sylvestr. citat. loc. num.* 3. Quin imo omnis maledictio, contumelia & convitium prolatum in DEUM, vel Sanctos ejus, est blasphemia, quia per illud derogatur Divinæ Majestati, & excellentiæ, & divinus honor diminuitur. Maledictiones vero, seu convitia prolata in Sanctos, saltem ex consequenti, & indirecte redundant etiam in DEUM, qui sicut in Sanctis suis laudatur, & honoratur, ita etiam in illis vituperatur, & contemnitur, *Covarr. in cap. Quamvis de pact. p.* 2. *relect.* §. 7. *num.* 8. *Clarus* §. *Blasphemia n.* 1. & alii communiter.

VIII. Quæritur secundo. Quæ pœnæ Jure Canonico sint statutæ in blasphemantes DEUM & Sanctos? Resp. olim in Veteri Lege pœna mortis afficiebantur, & a toto populo ipsi sunt lapidati, *Levitici cap.* 24. *vers.* 26. ubi dicitur: *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo.* Jure Canonico verbo antiquo Clerici ob hoc crimen deponendi sunt ab officio Clericali: laici vero sunt excommunicandi, *c. Si quis* 10. *caus.* 22. *qu.* 1. quæ tamen pœna depositionis solum habet locum in Clerico, qui est incorrigibilis, vel consuetudinem habet blasphemandi: nisi ita gravis fuerit blasphemia, ut maximam inferat Divinæ Majestati injuriam, tunc enim deponi posset *Diaz in pract. crim. Canon. V. Blasphemi cap.* 114. *num.* 2. *Covarr. in cit. c. Quamvis* §. 7. *num.* 10. §. *Sed quia.*

Præterea in *cap. Statuimus* 2. *& ult. h. t.* Papa Gregorius IX. statuit, ut si quis contra DEUM, vel aliquem Sanctorum ejus, & maxime contra Beatam Virginem, blasphemiam publice dicere præsumpserit, per Episcopum suum (vel per alium ex ejus mandato, *Hostiens. hic V. eod.*) ponitur: nempe ut septem diebus Dominicis, præ foribus Ecclesiæ, in manifesto, seu publico, dum aguntur Missarum solemnia, blasphemus existat, & ultimo illorum die Dominico, pallium, & calceamenta non habeat: & ligatus sit corrigia circa collum: & jejunet septem feriis præcedentibus (dictos dies Dominicos, *Hostiens. hic V.*) vel septem præcedentibus sextis feriis (ut habet vulgata lectio, vel subsequentibus, ut habet alia lectio, juxta *Gl. marg. hic*) in pane jejunet, & aqua, nec Ecclesiam ingrediatur. Et quolibet prædictorum dierum (scilicet Dominicarum) tres, si possit, alioquin duos pauperes, vel unum reficiat. Et si nec ad hoc ejus suppetunt facultates, id in aliam pœnam commutetur. Quod si non vult peragere prædictam pœnitentiam, Ecclesiæ ingressus ei interdicatur, & in morte Ecclesiastica sepultura careat. Item per Principem, seu Potestatem sæcularem (ad quod, si necesse fuerit, eum oget Episcopus Diœcesanus) blasphemus, si dives fuerit pœna 40. solidorum: alioquin 30. vel 20. vel si nec tantum solvere possit, saltem quinque solidorum usualis monetæ mulctetur, sine misericordia, & remissione. Et hoc statutum etiam inter alia statuta Communicatum ponatur.

IX. Pro declaratione hujus cap. notandum primo. Hæc publica pœna, seu pœnitentia non debet imponi, nisi publice blasphemantibus DEUM, vel Sanctos, non autem occulte, delicta enim occulta publice vindicanda non sunt, *cap. ult. caus.* 32. *quæst.* 5. Dicitur autem publice blasphemare, non solum is, qui in judicio de blasphemia est convictus, & condemnatus, & qui in publica platea, vel foro blasphemat: sed etiam qui in domo, seu loco privato, multis tamen astantibus, & audientibus, & ad Episcopum id deferentibus, dummodo blasphemans, si crimen neget, per idoneos testes convincitur, *Hostiens. hic V. Publice.* Accipitur igitur hic publicum, prout distinguitur a notorio juris vel facti. *Abb. hic n.* 7.

Notandum secundo. Hanc pœnam, seu pœnitentiam publicam relaxare, sive ab illa absolvere Episcopus tantum potest: propter occultam vero blasphemiam, non publica, sed privata tantum pœnitentia imponitur, eaque arbitraria, quam remittere potest Sacerdos proprius Episcopo inferior, *Host. hic & Abb. n.* 1.

Notandum tertio. Hæc pœna non debet imponi Clerico etiam publice blasphemanti, quia Clericus non agit publicam pœnitentiam, pœnitentes enim publice ad sacros Ordines promoveri non debent, *cap. Ex pœnitentibus* 55. *dist.* 50. *cap.* 1. *de bigam.* sed puniendus est pœna arbitraria, *Abb. hic n.* 8. *Host. in summa hic n.* 4.

Notandum 4. Blasphemus privatur etiam ingressu Ecclesiæ, donec pœnitentia sit completa, quia qui peccat in DEUM, peccat etiam in Ecclesiam & e converso, ideoque ei interdicitur illius ingressus. *Glos. hic V. Ingressum.* Sed & privatur sepultura Ecclesiastica, si non velit peragere justam pœnitentiam hic impositam, *Abb. hic n.* 3.

X. Notandum quinto. Crimen blasphemiæ in tantum punitur pœna spirituali, sed etiam puniri potest pœna pecuniaria, quæ hoc tempore plerumque magis timetur, quam pœna spiritualis, etiam excommunicationis, *Hostiens. in summa h. t. numer.* 6. potest autem pœna pecuniaria imponi etiam Clerico publice blasphemanti, vel ob aliud delictum, *Abb. hic num.* 9. & debet solvi in moneta usuali illius loci, ubi delictum commissum est, *Glos. fin. hic, & numer.* 12.

Notandum sexto, Laicus publice blasphemans, si pœnitentiam in *cit. c.* 2. *h. t.* præscriptam peragere nolit, potest adhuc hodie excommunicari, quia per hanc Constitutionem non tollitur pœna excommunicationis olim imposita, *Arg. l. Nunquam* 60. *ff. de oblig. & act. & c.* 2. *de except. in* 6. *Abb. hic num.* 11.

Notandum septimo, quando Judex secularis negligit administrare justitiam, potest ad id compelli per Judicem Ecclesiasticum, prout sumitur ex *cit. c.* 2. *h. t. & ibi Gl. V. contra enim*, & una jurisdictio per aliam adjuvari debet, *Gl. hic V. Potestatem.*

Notandum octavo, Judex Ecclesiasticus non potest dispensare in pœnis in blasphemantes statutis in *cit. cap.* 2. *hoc tit.* ut patet ex fine ejusdem: nisi ex magna, & gravi causa, ut si persona esset nobilis, vel in dignitate constituta, quam non deceret talem publicam pœnitentiam agere, & vellet illam eleemosynis redimere, *Arg. cap.* 1. *de voto, & c. Mulieres* 6. *de sent. excom. Hostiens. hic V. Misericordiam, & Abb. num.* 5.

XI. Illud prædictis addendum, qui in ebrietate; vel etiam ex calore, & impetu iracundiæ, publice blasphemat, non incurrit pœnam blasphemiæ ordinariam jure statutam, ut colligitur ex *cit. cap.* 2. *hoc tit.* ibi: *præsumpserit*, quod deliberationem requirit: iracundus autem nescit quodammodo, quid agat, ideoque mitius puniendus est, arbitrio Judicis, quam qui omnino deliberate, & ex proposito blasphemat, *Clarus* §. *Blasphemia, numer* 6. & §. *fin. quæst.* 60. *numer.* 9. *de Menoch. de arbitr. Jud. casu* 375. *numer.* 33. *Farinac. in praxi crim. lib.* 2. *tit.* 3. *quæst* 54. *numer.* 47. quod tamen tum demum procedit, si ita habuit ortum ex justitia, & gravi causa; secus si ex causa injusta, vel levi, tunc enim iracundia non excusat blasphemantem ab ordinaria pœna blasphemiæ, ut si ludens perdat pecuniam, ideoque ita percitus blasphemet, *Abb. in cit. cap.* 2. *numer.* 6. *Clarus cit. quæst.* 60. *numer.* 9. *Farinac. l. numer.* 48. *&* 49.

Porro præter pœnas Jure Canonico antiquo decretas in blasphemantes, aliæ gravissimæ pœnæ, tum in Clericos, tum in Laicos statutæ sunt in Concilio Generali Lateranensi, *Sess.* 9. sub Leone X. An. 1254. prout videre est apud *Covarr. c. l.* §. 7. *nu.* 10. §. *Ad abolendam vero, & Menoch. de arbitr. Jud. casu* 375. *n.* 29.

XII. Quæritur tertio, quæ sit pœna blasphemiæ de Jure Civili? Resp. Est ultimum supplicium, sive pœna mortis, ut constat ex *Authent. Ut non luxurientur homines*, §. *Et quoniam, collat.* 6. *nov.* 77. quæ tamen pœna tum potissimum locum habet, si quis ex consuetudine DEUM blasphemet, & in hoc vitio sit incorrigibilis, quamvis hodie hæc pœna ferme in desuetudinem abierit, *Covarr. cit. loc.* §. 7. *num.* 10. *in fine, Clarus* §. *Blasphemia, num.* 3. ubi ait, hodie hanc pœnam non servari, ob defectum Religionis, & justitiæ, & Principes Christianos graviter peccare, qui hoc crimen severissime non puniunt. Unde neque ob consuetudinem blasphemandi vigentem in aliqua Provincia, immunis quis esse debet ab externa, & temporali pœna, quia cum crimen blasphemiæ in DEUM, & Sanctos sit contrarium Legi naturali, Divinæ, & humanæ, non debet impunitum manere, ob consuetudinem Provinciæ, quæ potius abusus, & corruptela censeri debet, *Covarr. in cit. cap. Quamvis p.* 1. *l.* 7. *n.* 13. *Clarus c. l. q.* 7. *in fine.* Porro hodie pœna blasphemiæ imponitur, pro arbitrio Judicis, spectata qualitate personæ, & facti, ita tamen, ut si blasphemia sit valde magna, & enormis, etiam pœna mortis imponi possit, ac debeat a Judice, *Clarus c. l. n.* 3. *Menoch. c. l. n.* 30. *Farinac. cit. q.* 20. *n.* 66 *&* 67.

XIII. Præterea blasphemus a testimonio repellendus est in

iis causis, in quibus requiruntur testes omni exceptione majores, modo blasphemus fuerit, saltem semel, etiam pœna pecuniaria a Judice mulctatus, & condemnatus; nam quamvis blasphemus non sit ipso jure infamis, fit tamen post condemnationem Judicis, infamis, saltem infamia facti, ideoque minus idoneus testis efficitur, *Arg. c. Licet 9. de probat.* ubi habetur, quod in causis arduis non admittitur testis, cujus fides vacillet, *Covarr. c. l. n. 4.*

XIV. Quæritur quarto, quis sit Judex competens in hoc crimine? Resp. Crimen blasphemiæ in Deum, & Sanctos est crimen mixti fori, adeoque de eo cognoscere potest, non solum Judex secularis, sed etiam Ecclesiasticus, & punire etiam Laicum, alioquin sibi non subditum in temporalibus, *Abb. in cit. c. 2. n. 9. h. t.* & habet inter eos locum præventio, ita tamen, ut punitio unius Judicis non impediat, quin alter possit suam pœnam imponere, *Farinac. cit. q. 20. n. 39.* Quod si Judex secularis ut negligens in puniendis blasphemiis, potest ad id compelli a Judice Ecclesiastico, juxta *cit. c. 2. h. t.* ubi ideo etiam Papa mandavit, ut statutum de puniendis blasphemiis, modo ibi præscripto, inter alia statuta Communicatum ponatur, ut nemo possit prætendere ignorantiam, & ut Potestas, seu Magistratus Laicus debeat observare illud statutum, si fuerit positum inter alia, *Abb. ibid. n. 9.* Non tamen potest Judex Ecclesiasticus punire Judæum blasphemum, nisi Judex secularis negligens esset, *Clarus citat. loc. num. 5.* vel Judæus esset sub temporali jurisdictione Judicis Ecclesiastici, *Farinac. c. l. nu. 40. & 41.*

TITULUS XXVII.

De Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante.

ACtum est in superioribus Titulis de variis delictis, propter quæ Clerici interdum excommunicantur, vel suspenduntur, vel interdicuntur, interdum etiam deponuntur: sed quia quandoque Clerici depositi, excommunicati, suspensi, vel interdicti celebrant, & divinis officiis se ingerunt, sicut prius, ideo hic agitur de pœna eis inferenda, ob novum hoc delictum.

§. I.

Quæ sit pœna Clerici depositi, ministrantis, vel exercentis actum Ordinis, vel officii sibi prohibitis; & quæ sit pœna Clerici excommunicati, vel suspensi, vel interdicti, celebrantis divina officia?

I. ASsertio 1. Clericus depositus, sive degradatus verbaliter, id est, perpetuo remotus ab Ordinibus, & gradibus Ecclesiasticis, propter crimen, si celebret, vel actum Ordinis, aut Officii, a quo est depositus, exerceat, aut in eo ministret, excommunicari debet, prout statutum habetur in *cap. Si quis Episcopus 1. hoc titul.* quod est desumptum ex Canonibus Apostolorum *Canon. 27.* ubi dicitur: „ Si quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus, juste depositus, propter certa crimina ausus fuerit attrectare, „ sive attingere Ministerium sibi dudum (id est, antequam deponeretur) commissum, is ab Ecclesia abscindatur, id est excommunicetur, quia per excommunicationem abscinditur quis, sive separatur ab Ecclesia, id est, a communione fidelium, & participatione Sacramentorum, *Hostiens. hic V. Abscindatur, & Abb. num. 1. not. 2.* Requiritur tamen, ut præcedat monitio, juxta *c. Sacro 48. de sent. excomm. Alex. de Nevo in Gl. ad Abb. hic lit. B.*

II. Porro licet in *cit.* cap. 1. tantum mentio fiat de Episcopo Presbytero, vel Diacono, tamen idem dicendum est de omnibus aliis Clericis, etiam in minoribus Ordinibus constitutis, juxta cap. *seq. & Arg. c. Cum non ab homine 10. de Jud. c. Gl. hic V. Diaconus, & Hostiens. Abb. hic not. 1.* Deinde quamvis hæc pœna excommunicationis imponatur hic solum Clerico juste deposito, tamen idem esset, si injuste, nisi prius restitutus fuisset, *c. Episcopus 65. caus. 12. quæst. 3.* dummodo sententia non sit lata contra Ordinem juris, quia tunc nulla esset, *c. Si quis 41. §. Definitiva, caus. 2. qu. 6.* & habetur in *cap. 1. de sent. & re judic. Gl. hic V. Juste, & Hostiens.*

III. Præterea Presbyter, vel alius Clericus degradatus actualiter, & solemniter, vel suspensus ab officio perpetuo, si ministret in actu sibi prohibito, & monitus ab Episcopo non desistat, excommunicari debet; nam in Concilio Antiocheno *cap. 1.* quod refertur in *c. Si quis Presbyter 2.* „ *hoc tit.* statutum fuit, quod si Presbyter, aut alius Cle„ricus (si in Sacris, vel etiam in aliis Ordinibus consti„tutus, de quo infra) degradatus fuerit (ab Episcopo suo, „ adjunctis sibi aliis sex Episcopis in degradatione Presbyteri, *c. Felix 4. & c. seq. caus. 15. qu. 3. Gl. hoc V. Degrada„tus,*) aut ab officio, propter, certa crimina, suspensus, „ seu depositus: & ipse postea per contemptum, & super„biam, actum aliquem ministerii sibi prohibiti exercere „ præsumpserit, & ab Episcopo suo admonitus, non desti„terit, excommunicetur: & quicumque cum eo communicaverit, sunt excommunicati ipso jure, sed minore excommunicatione, *c. Cum excommunicato 18. & ibi Gloss. V. Statim, & c. seq. caus. 11. q. 3. Gl. hic V. Excommunicatum*: nisi communicaverint cum excommunicato criminoso in crimine, tunc enim pari excommunicatione essent ligati, *c. Quod in dubiis 30. de sent. excomm. Gl. in c. Qui communicaverit 19. V. Excommunicetur, cit. caus. 11. qu. 3.* Similiter qui participaverint Clericis (inferioris gradus, seu minorum Ordinum; nam supra est sermo de Clericis in Sacris *Hostiens. hic V. de* „ *Clericis*) Laicis, vel fœminis excommunicatis, excom„municati erunt (scilicet minore excommunicatione, *c. Excommunicatos 17. caus. 11. q. 3.* sed si non destiterint, majori excommunicatione sunt coercendi, *cit. c. Quod in dubiis, & c. ult. hoc t. Gl. hic Observandum est, & Hostiens.*) Si vero „ aliquis ista contempserit, & Episcopus ipsum corrigere „ non potuerit, invocetur auxilium Regis, & pœna ca„lii damnetur. Nam quando Ecclesia non habet ultra quod faciat, invocandum est auxilium brachii secularis, ut hic, & in *c. 1. de Offic. Judic. ordin. c. Nec licuit 4. dist. 14. c. Petimus 19. caus. 11. qu. 1.* utraque enim Potestas, Ecclesiastica, & secularis, se invicem adjuvare debent, *c. 2. de maled.* & potest Magistratus Laicus, si requisitus ab Ecclesiastico nolit opem ferre, ad id compelli, *Gloss. fin. hic & Hostiens. V. Quod si aliquis.*

IV. Assertio 2. Pœna Clerici excommunicati, vel suspensi, vel interdicti, celebrantis Divina officia, est depositio perpetua ab officio, & beneficio, ut constat ex *c. Clerici 3.* „ *h. t.* Ubi Papa Alexander III. statuit, ut si aliqui Clerici „ ab Episcopis suis, vel etiam ex mandato Romani Ponti„ficis, ab alienis Episcopis personaliter interdicti, vel ex„communicati fuerint, & ante absolutionem Divina offi„cia celebraverint, nisi moniti in continenti, & sine dila„tione redierint, sive se correxerint, propter tantæ teme„ritatis audaciam perpetuo deponantur. Est autem hæc pœna depositionis, non lata, ipso jure, seu facto, sed imponenda per Judicem, *Abb. hic n. 1.* Eademque pœna depositionis imponenda est suspenso ab officio, si celebret divina officia, *Gl. hic V. Moniti.*

V. Ubi notandum primo, si hujusmodi interdicti, excommunicati, vel suspensi, admoniti se emendent, non sunt deponendi, ut colligitur ex textu ibi: *nisi moniti, sine dilatione, redierint, Suar. disp. 11. de censur. sec. 3. n. 2.* quamvis *Gl. hic V. Moniti, & Abb. n. 2.* dicant, quod suspensus, interdictus, vel excommunicatus, celebrans divina officia debeat in continenti deponi ab officio, & beneficio, etsi paratus sit se corrigere, adeoque ad depositionem faciendam non debeat necessario præcedere monitio, ut patet ex *c. seq.* sed quod hæc monitio dispensative intervenit.

Notandum secundo, Episcopus potest cum Clerico in hac pœna depositionis imponenda per Judicem, qui celebravit in censura, dispensare, si paratus sit se corrigere: quamvis in ipsa pœna irregularitatis, quæ ipso jure incurritur, inferior Papa dispensare non possit. *Abb. hic n. 2.* sicut etiam non potest Episcopus restituere Clericum gradui, & Ordini Clericali, si juste sit depositus ob crimen, sed solus Papa: secus si injuste, nempe per falsos testes, vel instrumenta, *c. Episcopus 65. ibi: si innocens reperiatur, caus. 11. quæst. 3. Gl. fin. hic & Abb. nu. 3.* Alii vero apud *Barb. in Collect. hic num. 4.* non minus probabiliter ajunt verbaliter depositum posse per Episcopum restitui, non autem actualiter degradatum, quem solus Papa restituere potest.

VI. Præterea eadem pœna depositionis statuta est in excommunicatos, vel interdictos, vel suspensos, celebrantes divina officia, cum aliqua tamen limitatione, seu exceptione in *c. Latores 4. h. t.* Nam cum quidam Presbyteri accedentes ad Alexandrum III. Papam ei significassent, quod tam „ ipsi, quam multi alii, postquam interdicti, vel excom„municati fuerunt (vel etiam suspensi, *Gloss. hic V. Depo„nas,*) divina officia celebrarunt: mandavit Papa Archie„piscopo Toletano, ut si XL. solum, vel pauciores in hoc „ deliquisse constiterit, omnes in perpetuum ab Officio Sa„cerdotali deponat. Si vero multitudinem magnam in hoc „ peccasse cognoverit, illos in perpetuum deponat, quos „ magis causam delicti dedisse constiterit: alios vero, qui „ non tantum deliquerunt, ab officio suspendat ad tem„pus, & omnibus pœnitentiam, secundum quod ipsi visum „ fuerit, injungat.

VII. Pro declaratione hujus cap. notandum primo, Clericus suspensus, interdictus vel excommunicatus celebrans divina officia, sine alia præmonitione, deponi potest, ut dictum etiam supra, & docet *Abb. hic num. 1.* quamquam *Hostiens. V. Præsumpserunt*, ait, quod potest hic subaudiri, si moniti non destiterint, adeoque monitionem prærequiri ad depositionem faciendam, consentit *Suarez. loco supra cit.*

Notandum secundo, quando deliquit multitudo, tum mitior pœna imponenda est, & parcendum multitudini, propter scandalum, vel aliam publicam causam, ut si in civitate aliqua facta sit conjuratio, vel proditio, juxta vulgatum illud dictum: *Ob populum multum crimen pertransit multum.* Principales tamen Auctores delicti debent pœna ordinaria plecti; nam qui magis peccant, magis sunt puniendi, & ubi major est culpa, major debet exerceri vindicta, *Gl. hic V. Magis.* Aliis vero mitior pœna imponitur, ut sumitur ex hoc c. Nam si plures Sacerdotes essent in aliquo loco, qui censura ligati celebrassent officia divina, & omnes in perpetuum deponerentur, Ecclesiæ nimiam Sacerdotum penuriam paterentur, cum damno spirituali populi, *Hostiens. hic V. 40.* solummodo, & *Abb. numer. 3. & 4.* Et licet hic dicatur, quod multitudo censeatur, si numerum quadragenarium excedat: tamen alius quoque, arbitrio viri prudentis, statui posset, prout sunt plures, vel pauciores Clerici. Unde si in tota Diœcesi non fuissent, nisi XXX. Presbyteri, & omnes essent excommunicati, vel interdicti, vel suspensi, & de hoc constitisset Papæ, magis temperasset hunc numerum, *Hostiens. hic & Glossator Abb. Alex. de Nevo hic lit. C.*

Notandum tertio, hæc pœna perpetuæ depositionis, non tantum est ab officio, sed etiam a beneficio: Non enim debet perci-

percipere beneficium, qui non facit officium, *c. Pastoralis 53. in fine de Appellat. Gl. hic V. Ab Officio, & Hostiens. ib.* Non tamen universim & semper, qui est suspensus ab Officio, est etiam consequenter suspensus a beneficio, nisi sit suspensio perpetua, & ob grave delictum: secus si sit ad tempus tantum, vel etiam simpliciter facta, sine præfinitione certi temporis, aut ob leve delictum, vel non enorme, *Sanch. l. 3. de matr. disp. 41. n. 13. Barb. in Collect. hic n. 3.* & alii apud ipsum. In dubio autem tutius est, ut petatur declaratio Judicis, *Glossator Abba. hic lit. F.*

Notandum quarto, pœnitentia hic imposita est arbitraria, & facta est dispensatio auctoritate Papæ, quia per se id Episcopus non posset, *Gloss. in fin. hic.*

VIII. Porro præter pœnas allatas, alia pœna decreta est in excommunicatos præsumentes celebrare divina officia, scilicet ut priventur omnibus beneficiis Ecclesiasticis, prout habetur in *c. Fraternitati. 6. h. t.* Nam cum Archiepiscopus ,, Bisuntinus excommunicasset quosdam Presbyteros, & Clericos, ob sua delicta, qui nihilominus post excommunicationem celebrarunt divina officia, quæsivit Archiepiscopus ab Innocentio III. an posset eos suis beneficiis spoliare? Respondet Papa, si pro suis excessibus anathematis, sive excommunicationis sententia Canonice sunt innodati: & postea præsumpserunt, vel etiamnum præsumunt officia divina celebrare, poterit eos rationabiliter omnibus beneficiis Ecclesiasticis spoliare.

IX. Hinc infertur primo, quod non solum a jure, sive Canone, sed etiam ab homine, nempe Episcopo potest excommunicatio ferri propter crimen, ut patet ex hoc c. ibi: *pro suis Excessibus*: quod tamen ita intelligendum est, quod crimen solum sit causa mediata excommunicationis ferendæ ab homine, quia nemo per sententiam Judicis immediate excommunicari potest ob crimen commissum, nisi sit contumax in non satisfaciendo pro crimine, ut notat *Gl. in cap. Episcopi, &. V. Minimus caus. 11. q. 3. & Abb. hic n. 1. not. 2.*

Infertur secundo, Episcopus potest dispensare cum excommunicato celebrante divina officia, circa pœnam ei imponendam ab homine, ut colligitur ex hoc c. ibi: *poterit*, quod non inducit necessitatem, non enim quicquid Judicis potestati permittitur, id subjicitur juris necessitati, *l. Non quicquid. 40. ff. de Judic.* nisi quis de delicto accusetur, & convincatur, tunc enim a Judice ex necessitate puniri debet, *Hostiens. hic V. Poterit, & Abb. n. 2. not. 2.*

Infertur tertio, Clerici in excommunicatione celebrantes divina officia, non tantum spoliari beneficiis, sed etiam perpetuo ab Ordine deponi possunt, *c. Latores. h. t.* neque cum eis, quod hanc pœnam dispensare potest Episcopus, ut restituantur, *Gl. fin. hic* & dictum supra. Sed quia quandoque non potest facile fieri depositio ab Ordine, & grado Clericorum, sive degradatio actualis, ad quam requiritur certus numerus Episcoporum, qui subinde haberi non potest; privatio vero beneficiorum fieri potest per solum Episcopum, saltem cum consilio Capituli, ideo Papa hanc pœnam tanquam faciliorem hic expressit, *Hostiens. hic V. Spoliare, & Abb. n. 2.*

X. Quæritur hic præterea, quæ sit pœna in Jure decreta in celebrantes Officia divina in loco interdicto? Resp. si Clerici sint, privandi sunt beneficiis suis: si vero Religiosi, detrudendi sunt in arctius Monasterium, prout statuitur in *c. Postulastis, 7. §. Quæsivistis h. t.* Nam cum quæsitum fuisset ,, ab Innocentio III. Qualiter puniri debeant Clerici, vel Monachi aut Moniales Ecclesiarum Conventualium, qui post latam interdicti sententiam, in locis suppositis interdicto, hactenus præsumpserunt, & adhuc non verentur divina officia celebrare,; quamvis propter hoc sint excommunicati? Et respondet Papa, quod Clerici, quia talia præsumpserunt, Ecclesiasticis beneficiis sunt spoliandi: Monachi vero Moniales in arctiora Monasteria ad agendum penitentiam detrudendi. Ubi *Gl. V. Spoliandi*, ait, quod etsi talis Clericus, qui in loco interdicto divina officia celebravit, ideoque excommunicatus fuit, dicat, quod sit injusta excommunicatus, non audiatur. Ratio est, quia excommunicatio etiam injusta ligat quoad se, *c. Cum contingat 36. de offic. Jud. deleg.* Et si quis contemnat excommunicationem, etsi injustam, ea ligatur etiam quoad Deum, *c. Per tuas. 40. de sent. excom.* frustra ergo postquam eam contempsit, allegat illam esse injustam, *Abbas in cit. c. Postulastis in fine h. t.* Deinde celebrantes divina in loco interdicto, etiam sunt suspensi, & irregulares, *c. ult. de excessib. Prælat.* Unde etiam deponi, seu degradari possunt, *c. Latores. 4. h. t. Gl. in cit. §. Quæsivistis. V. Celebrare. h. t.* Ratio est, quia celebrans divina in loco interdicto Ecclesiasticam censuram contemnit ac violat, & Clerici isti excommunicati erant, ideoque merito deponi ac degradari poterant: Papa tamen pœnam privationis beneficiorum statuit, quæ facilius infligi potest *Hostiens. hic V. Spoliandi in fine*, & supra dictum,

§. II.

An qui dubitat se esse excommunicatum, quia per solam famam audivit, sententiam excommunicationis contra se latam esse si postea celebret divina, incidat in pœnas Canonum contra excommunicatos celebrantes officia divina decretas?

XI. Respondetur affirmative, spectato juris rigore, quamvis ex misericordia cum illo a Papa dispensari possit, prout habetur decisum in *c. Illud Dominus. 5. h. t.* Nam cum E- ,, piscopus Hildeshemensis, non petita, nec obtenta licentia Papæ, relicta sua Ecclesia, Herbipolensem Ecclesiam, propria auctoritate, occupasset: Papa Innocentius III. mandavit Archiepiscopo Magdeburgensi, ut cum factum istud in partibus illis notorium esset: nisi infra XX. dies ab administratione Herbipolensis Ecclesiæ cessaret, ipsum excommunicaret, & excommunicatum publice denunciaret, quod idem Archiepiscopus non distulit adimplere. Ipse vero Episcopus Hildeshemensis nihilominus postmodum divina officia celebravit, & fecit sibi ab aliis celebrari, & se communioni fidelium frequenter ingessit. Sed postea coram Papa constitutus, & suum errorem confessus, misericordiam, & non judicium postulavit; hoc tamen inter alia in suam excusationem proposuit, quod cum Magdeburgensis non esset Ordinarius ejus Judex, non credebat, quod monitione non præmissa, posset contra ipsum procedere, auctoritate delegata, aut sententiam in eum aliquam promulgare. Unde cum nec ante, nec post factum, litteras monitorias ab eo accepisset, non putabat se peccare, si divina officia, quamvis solemniter, celebraret: maxime cum sibi non constaret, nisi per famam de sententia excommunicationis contra eum lata.

,, His auditis, Papa rescripsit Capitulo Herbipolensi, quod quamvis in hoc non omnino culpabilis videatur extitisse; quia tamen in dubiis tutior via est eligenda, tametsi dubitaret de sententia in eum lata, debuerat tamen potius abstinere, quamvis Sacramenta Ecclesiastica pertractare. Illud vero, quod allegabat, quod sub spe veniæ a Papa obtinendæ, postquam noverat se esse excommunicatum, divina officia sibi celebrari fecit, & communioni fidelium se ingessit, ipsum non excusat, sed potius contra eum facit, cum sub spe veniæ nullus debeat delinquere: & gravius sit excommunicato non vitare alios, quam ab aliis non vitari,) quia in hoc quasi patitur, in alio, scilicet non vitare quasi agit, quod in ejus est potestate, & ideo in uno peccat, in altero non peccat, *Gl. hic V. Vitare.*) Papa tamen cum eo misericordiam faciens, non imponit ei pœnam, quam Canon illis infligit, qui post excommunicationem divina officia celebrare præsumunt, & se ingerere celebrationi divinorum, quæ est pœna depositionis, *c. Si quis Episcopus 6. & c. seq. caus. 11. q. 3. & c. Latores 4. h. t. fin. hic & Hostiens. V. Canon.*

XII. Pro explicatione hujus cap. notandum primo, quando factum, seu delictum notorium est non requiritur, ut præcedat monitio, vel citatio Rei, aut alius processus, sive causæ examinatio, *c. Bona 23. §. Porro de elect.* adeoque potest etiam fieri excommunicatio sine alia monitione, *Abb. hic num. 3.* quia notorium, & publicum præsumuntur omnes scire. *Barb. hic n. 2.*

Notandum secundo, qui habet notitiam sententiæ excommunicationis contra se latæ, etiam per solam famam, debet abstinere a communione fidelium, & Sacramentorum participatione, seu gerere pro excommunicato, quia in dubio tutius est abstinere, & tutior via est eligenda, ut colligitur ex hoc c. quia non abstinendo contemnit auctoritatem, & potestatem, quam habet Ecclesia ejusque Prælati, *Abb. hic n. 4.* & ibi ejus *Gl. Ant. de Butrio lit. C.* quamvis non ita graviter peccet; sicut pro certo scivisset, excommunicationem contra se latam esse *Abb. c. l.*

Notandum tertio, non solum si excommunicatus per se celebret divina, sed etiamsi faciat coram se celebrari, & eorum celebrationi se immisceat, graviter peccat, & est deponendus, *Hostiens. hic col. 3. V. Celebrationi, & Abb. nu. 6. & 8.* quia æque videtur contemnere excommunicationem, & usurpare communionem fidelium sibi interdictam, quippe cum tam activa, quam passiva sit prohibita, unde nec alii debent ipsi communicare. An autem talis fiat etiam irregularis, infra dicetur.

XIII. Notandum quarto, qui dubitat de facto, propter quod excommunicatio, aut irregularitas incurritur, tenetur tutiorem partem eligere, & se excommunicatum aut irregularem in dubio existimare debet, & consequenter a celebratione divinorum officiorum, & a fidelium communione abstinere, ut colligitur ex hoc *c. Sayrus in Clavi Regia lib. 1. c. 13. n. 23. Barbos. in Collect. hic n. 7.*

Notandum quinto, notitia, quæ habetur ex sola fama, præbet justam causam minuendi pœnam contrafacienti, *arg. hujus c.* ubi ei, qui per solam famam intellexit, se esse excommunicatum, & post excommunicationem officiis divinis se immiscuit, pœna ordinaria depositionis non est imposita sed remissa quam remittere potest solus Papa *Gl. fin. hic & Hostiens. in fine. Barb. in Collect. hic. numer. 5.*

Notandum sexto, etsi is, qui temere, & propria auctoritate ab uno Episcopatu transit ad alium, in pœnam utroque carere debeat, *c. Quanto. 3. de transl. Episc.* tamen in casu hujus cap. Papa Episcopo Hildeshemensi fecit gratiam, quoad pœnam imponendam, ex eo, quia celebravit divina post excommunicationem, ut non incurreret pœnam depositionis, nam licet utroque Episcopatu fuerit privandus, in pœnam temerariæ translationis ab una Ecclesia ad aliam; mansit tamen Episcopus, sive retinuit Episcopalem dignitatem, etsi sine Episcopatu, & poterat assumi ad alium Episcopatum, & ministrare, seu celebrare divina officia, quod non potuisset, si fuisset depositus ob celebrationem divinorum post excommunicationem, & in hoc Papa fecit ei gratiam, *Abb. hic in fine*,

§. III.

An excommunicatis possint conferri beneficia Ecclesiastica, & quæ pœna imponi debeat iis, qui beneficia illis conferunt?

XIV. De utraque hac quæstione agitur in *c. Postulastis. 7. in princ. h. t.* ,, in quo Innocentius III. ita rescribit. Quod cum excommunicatis (majore excommunicatione) communicari non debeat (sicut etiam habetur in *cap. Cum*

excommunicatis. 18. quaest. 2. q. 3.) ideo Clericis excommunicatis beneficia Ecclesiastica conferri non possunt, „ nec illi valent illa licite retinere, nisi cum eis fuerit ex „ misericordia dispensatum, cum ea non fuerint Canonice consecuti. Ratio est, quia beneficia Ecclesiastica præcipue dantur propter officium, *c. ult. de rescript. in 6. c. Cum secundum. 15. de prabend.* ipse autem excommunicatus a jure suspensus est ab officii executione, adeo ut si in excommunicatione celebret divina officia, fiat irregularis, *c. 1. & cap. Is cui. 20. de sent. excomm. in 6. c. 2. de sent. & re judic. in 6. de quo infra: Covarr. in c. Alma de sent. excomm. in 6. p. 1. §. 8. n. 2.* & alii DD. communiter. Ex quo sequitur, quod collatio beneficii excommunicato facta sit ipso jure nulla, prout sumitur ex hoc c. Ubi non solum dicitur, quod Ecclesiastica beneficia conferri non possunt excommunicatis, sed nec valent illa licite retinere, quia illa non fuerunt Canonice consecuti, quæ verba aperte significant, eos non fecisse sua illa beneficia, adeoque collationem esse ipso jure nullam. *Suar. disp. 13. de censur. sec. 1. n. 2.* cum enim excommunicatio reddat eos, qui illa sunt ligati, omnino inutiles ad officium Ecclesiasticum exercendum, consequenter etiam ad beneficium obtinendum, vel retinendum, *Gl. hic. V. Canonice, Garc. tr. de benef. p. 7. c. 13. n. 3. & 4.*

XV. Extenditur autem primo, quod excommunicatis non possunt conferri beneficia Ecclesiastica, sive excommunicatio sit lata a jure, sive ab homine, quia eadem in utraque militat ratio, *Covarr. c. l. numer. 2. in fine*, & sive per sententiam generalem, sive per specialem: sive publice, sive occulte sit excommunicatus, ita ut etiamsi probabiliter, & invincibiliter ignoret se esse excommunicatum, collatio tamen beneficii sit nulla: quia hic effectus inhabilitatis ad beneficia non pendet ex scientia, vel ignorantia excommunicationis, quia non est culpa aut culpæ excusatio, neque requiritur ut sit voluntarius ipsi excommunicato, ergo inhabilis est ad beneficia, etiamsi talem se ignoret. Similiter conferens beneficium, etiamsi ignoret eum, cui confert, esse excommunicatum, re ipsa nihil efficit, quia circa subjectum incapax operatur, quod generale est in omnibus impedimentis irritantibus, *Suar. cit. sec. 2. n. 3. & 30.* & ignorantia excommunicationis excusat quidem a culpa, & a pœnis in excommunicatos jure statutis, aliquid ipsis in eo statu prohibitum agentes, non tamen reddit validum actum, qui ipso jure est nullus scilicet collationem beneficii excommunicato factam, *Covarr. l. n. 3. not. 10. Suar. c. l. Garc. c. 13. n. 9. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 7.* & alii apud ipsum. Et hinc etiamsi ipse excommunicatus, tempore collationis beneficii, nondum fuerit denunciatus, non tamen valet collatio, quia Constitutio Concilii Constantiensis *Ad evitanda*, nullum favorem exhibet ipsis excommunicatis, nec aliquam eis utilitatem adfert, ideoque vetus Jus quoad illos servandum est, *Covarr. c. l. n. 2. not. 6.* neque inter excommunicatum denunciatum, sive vitandum, & non denunciatum sive toleratum, est differentia in iis, quæ tendunt in favorem excommunicati: sicut & in iis, quæ non geruntur, ratione publici officii, sed concernunt privatam utilitatem ipsius excommunicati, vel alterius, non est differentia inter publicum, & occultum excommunicatum, *Abb. hic n. 4. & Barbos. n. 8.* Sed etsi excommunicatus, communi opinione, reputetur absolutus ab excommunicatione, irrita tamen est collatio beneficii eidem facta, quia in hac re non habet locum *l. Barbarius. 3. ff. de Offic. Prat.* sed veritas opinioni præfertur. *Barb. in cit. c. Postulastis. n. 12. h. t.*

XVI. Extenditur secundo, quod collatio beneficii sit nulla, etiam si Excommunicatio injusta fuerit; modo rite, & valide sit facta, *Covarr. cit. §. 7. n. 7. in fine Garc. c. l. p. 11. Barb. hic nummer. 4.* & alii, quia non obstante injustitia excommunicationis, adest inhabilitas ex parte excommunicati, supposito quod excommunicatio sit valida.

Extenditur tertio, etsi collatio beneficii sit facta motu proprio, quia hic non inducit dispensationem aliquam, nec tollit vitium, quo quis impeditur a jure obtinere id, quod ipsi conceditur, sicut non inducit dispensationem, ut quis simul acquirat duo beneficia, quæ secundum Jus Canonicum simul obtineri non possunt, *Covarr. c. l. n. 2. not. 4. Garc. cit. c. 13. n. 5. Suar. cit. sec. 2. n. 23.* Ubi id limitat, nisi Papa sciens aliquem excommunicatum esse, illi conferat beneficium, tum enim censeretur tacite cum ipso dispensare, eumque absolvere ab excommunicatione.

XVII. Extenditur quarto, quod beneficium excommunicato collatum non possit ab ipso licite retineri, etiam in foro conscientiæ, cum non sit in eo Canonice institutus, *Abb. in cit. c. Postulastis. n. 2. h. t. Garc. c. l. n. 10.* & alii: Idque procedit, etiamsi postea secuta sit legitima absolutio ab excommunicatione, quia cum talis collatio fuerit ab initio nulla, non potest postea convalescere, nisi fiat nova collatio, vel legitima dispensatio, quæ illi æquivalet, *arg. c. Non firmatur. 18. de R. I. in 6. l. Quod ab initio. 29. ff. eod. Covarr. c. l. n. 2. not. 7. Suar. cit. sec. 1. n. 2. Garc. c. l. n. 8.* Ex quo infertur, quod nec fructus ex tali beneficio perceptos possit retinere, quia in excommunicatione eos percepit, & quia beneficium non erat suum, *Suar. c. l.* Ubi tamen *n. 3.* ait, posse excommunicatum a restitutione fructuum perceptorum ex beneficio collato in excommunicatione, si bona fide ignorans se esse excommunicatum, aliquod officium, vel ministerium exercuit, ratione beneficii: tum enim juste potest congruum stipendium sustentationis, sive mercedem laboris ex fructibus beneficii accipere, ratione operis, quia inservivit Ecclesiæ, vel etiamsi ultra necessarium stipendium plures fructus percepit, & bona fide illos consumpsit, nec locupletior inde factus est, non tenetur aliquid restituere, nec ratione injustæ acceptionis, cum bona fide perceperit, & sine sua culpa: nec ratione rei acceptæ, cum jam illa non extet, nec in se, nec in aliquo, quod loco illius permaneat.

XVIII. Extenditur quinto, quod collatio omnis beneficii Ecclesiastici proprie dicti excommunicato facta sit nulla, sive sit beneficium curatum, sive non, sive ex minoribus, sive etiam ex majoribus, ut Episcopatus, Præpositura, vel alia dignitas: & sive sit beneficium seculare, sive regulare, *Suar. cit. sec. 2. num. 4. Barb. hic. num. 11.* Ratio est, quia Canones generaliter reddunt excommunicatum inhabilem ad omnia officia Ecclesiastica, ut constat ex *cap. Postulastis*, ubi simpliciter, & generaliter dicitur, Clericis excommunicationis vinculo innodatis Ecclesiastica beneficia conferri non possunt, nec illa valeant retinere: propositio autem absoluta, & indefinita æquivalet universali, præsertim quia propositio illa negativa continet in se signum universale negativum, *omnia*, & negatio post se omnia destruit, & tollit. Idemque procedit, non tantum in beneficiis Ecclesiasticis, quæ conferuntur in titulum spiritualem ex se perpetuum, sed etiam in quacunque dignitate, & officio Ecclesiastico, etiamsi ad tempus tantum concedatur, cui annexa est jurisdictio, vel administratio Ecclesiastica, ut est munus Legati Apostolici, Inquisitoris, Vicarii Generalis Episcopi, vel Administratoris Episcopatus, vel Prælati Ordinis, item delegati ad munus conferendi, vel eligendi, *Suar. c. l. n. 6. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. n. 7.* Ratio est, tum quia ideo excommunicatis beneficia Ecclesiastica conferri non possunt, quia cum eis communicari non debet, *cit. c. Postulastis*. At qui assumitur ad munus, vel dignitatem Ecclesiasticam, vel maxime communicare debet in rebus Ecclesiasticis cum aliis, ergo excommunicatus non potest assumi ad tale munus. Tum quia, cui prohibetur exercitium alicujus actus, prohibetur etiam omne id, per quod pervenitur ad talem actum, ex generali regula, quam tradit *Abb. in c. ult. h. t. n. 3.* atqui excommunicato prohibitum est omne exercitium Ecclesiastici muneris, vel dignitatis, quia est incapax omnis usus jurisdictionis, & Ordinis, ergo etiam prohibita est collatio illius, quippe quæ per se ordinatur ad exercitium talis muneris. Excipi tamen debet Papalis dignitas, a qua nemo excluditur propter excommunicationem, *Suar. c. l.*

XIX. Extenditur sexto, etiam pensio ex beneficio Ecclesiastico excommunicato assignari, nec licite, nec valide potest. Idque certum est de pensione mere spirituali, quæ in spirituali titulo fundatur, sive ob spirituale ministerium datur, v. g. Concionatori, Coadjutori Episcopi, vel Cooperatori Parochi, quia hæc propter spirituale officium datur, sicut beneficium, quod excommunicatus præstare non potest, adeoque sicut beneficii, ita & talis pensionis est incapax. *Avila p. 2. de censur. cap. 6. disp. 5. dub. 6. conclus. 2. Garc. p. 1. de benef. cap. 5. num. 130. Laym. cit. c. 2. nu. 8.* At vero pensio temporalis seu laica, quæ propter temporale aliquod servitium est assignata, & laicis etiam competere potest, probabilissime etiam excommunicato conferri potest, quia potius temporalis stipendii rationem habet, & cum non detur propter spirituale officium, quod exerceri debeat, cessat prohibitio juris, *Avila c. l. conclus. 1. Laym. c. l.* Quin imo etiam pensio mixta, quæ etsi ob spirituale ministerium non detur, requirit tamen statum Clericalem, & loco beneficii plerumque datur Clerico non habenti sustentationem, ob causam resignationis, vel permutationis, vel ob cessionem litis, probabiliter assignari potest excommunicato, propter declarationem Cardinalium Concilii Trid. super *Sess. 14. cap. 7.* ubi dicitur, incapacitatem homicidæ ad beneficia non esse extendendum ad pensiones; quod non videtur esse intelligendum de pensione mere spirituali, quæ ob spirituale officium datur, sed de ea, quæ ob aliam causam, sive laico, sive Clerico assignatur, *Garc. cit. c. 5. num. 137. Laym. cit. l.* quanquam *Covarr. cit. §. 7. n. 2. in fine, & Suar. cit. disp. 23. sec. 1. n. 9.* absoluto negent ullam pensionem Ecclesiasticam conferri posse excommunicato, quia reditus pensionis sunt fructus Ecclesiastici, quos excommunicatus non facit suos. Verum licet tales reditus proveniant ex beneficio Ecclesiastico, non tamen proprie & formaliter sunt fructus Ecclesiastici, si non dentur propter officium spirituale.

XX. Extenditur septimo, etiam electio, postulatio, confirmatio, præsentatio, seu nominatio excommunicati ad beneficium est irrita, quia Canones, quoad hoc, omnes pensiones beneficiorum parificant, & omnes hi actus proxime ordinantur ad beneficii adeptionem, *Covarr. cit. §. 7. num. 2. not. 1. & 2. Suar. cit. sec. 1. num. 10. Garc. cit. c. 13. nu. 14.* Idemque dicendum de resignatione beneficii in favorem excommunicati facta, sive simpliciter, sive ex causa permutationis, invalida enim est, *Suar. cit. l. num. 11.* Neque etiam valet permutatio beneficiorum facta cum excommunicato, quia in ea fit mutua collatio, & per illam novum beneficium, ac jus acquiritur, cujus excommunicatus est incapax, *Covarr. cit. l. n. 2. not. 5. Suar. cit. l. n. 10. Garc. cit. l. n. 15.* Sed neque in commendam dari potest beneficium excommunicato; nam datio est irrita, quia illa etiam ordinatur ad officium, ad quod excommunicatus est inhabilis, *Suar. cit. l. n. 14. Barb. hic. num. 15.* Denique omnia etiam impetratio Litterarum ad obtinenda beneficia facta ab excommunicato est nulla, *Arg. c. 1. de rescript. in 6.* ubi universaliter dicitur rescriptum impetratum ab excommunicato esse nullum, *Covarr. cit. l. num. 3. not. Suar. cit. l. n. 12.*

XXI. Cæterum quod dictum est, excommunicatis majore excommunicatione non posse licite, nec valide conferri beneficia, limitari debet primo, quod non procedat, si excommunicatio sit invalida, quia lata a Judice non suo, vel post appellationem interpositam; vel quia sententia, per quam lata est, continet manifestum, & intolerabilem errorem, hæc enim, cum sit ipso jure nulla, nullum effectum habere potest, *Covarr. cit. §. 7. nu. 5. not. 13.* & alii apud *Barbos. in Collect. in cit. c. Postulastis. n. 19. h. t.*

Limitatur secundo. Si collatio beneficii alicui absenti facta sit, ante excommunicationem, isque postea excommunicatus eam acceptet, & ratam habeat, valida est acceptatio, *Covarr. cit.* §. 7. *n.* 4. *not.* 12. *Axor. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 7. *q.* 9. *Garc. p.* 7. *c.* 13. *num.* 35. *& seqq.* Ratio est: quia acceptatio beneficium non est quid juris, sed ad nudum factum pertinet, non enim est actus jurisdictionis, nec collatio juris, sed solum declaratio proprii consensus, per quem non novum jus acquiritur, sed jus (saltem ad rem, ut interim alii conferri non possit beneficium, juxta *c. Si tibi* 17. *de præbend. in* 6.) jam ante datum, & acquisitum, ratum, & acceptum habetur, de quo plura videri possunt apud *Suar. cit. dis.* 13. *sect.* 1. *numer.* 17. & 18. ubi bene rem hanc explicat.

Limitatur tertio. Quando quis excommunicatur, post collationem beneficii factam, etsi ea nondum sit executioni data, valida est collatio, ut decidit Rota, & tradunt alii DD. apud *Barb. hic n.* 22.

XXII. Limitatur quarto. Possessor triennalis alicujus beneficii, etsi collatio ei facta sit tempore, quo erat excommunicatus, non potest amplius molestari, quia licet hujusmodi excommunicatus careat titulo colorato, quoad alios juris communis effectus: non tamen quoad effectum regulæ de triennali possessore, *Navarr. in c. Si quando except.* 10. *n.* 9. *de rescr.* & in illa regula excipiuntur tantum simoniacus, & intrusus in beneficio, *Garc. cit. c.* 13. *n.* 7. *Barbos. hic n.* 20. *contra Rebuff.*

Limitatur quinto. Si quis excommunicatus sit, post interpositam appellationem, & ea pendente, conferatur ei beneficium, collatio est valida, quia talis excommunicatio est nulla, *Covarr. cit.* §. 7. *num.* 5. *not.* 13. quod verum est, si certum sit; appellationem esse validam, non autem si notorium sit, eam non valere, quia appellatio frivola non suspendit jurisdictionem Judicis, a quo appellatum est. Quod si dubium sit, an appellatio sit valida, necne: tum res pendet ex eventu futuro; si enim Judex, ad quem appellatum est, declaret appellationem fuisse legitimam, collatio erit valida: sin autem illegitimam, collatio quoque erit nulla, ut ex Ricciolo tradit *Barb. in cit. c. Postulastis n.* 32. *h. t.*

Limitatur sexto. Valida est provisio de beneficio alicui excommunicato a Papa, vel ejus Legato facta, cum clausula absolutionis a censuris, ad effectum gratiæ factæ duntaxat consequendum, quæ in Litteris Apostolicis apponi solet per ista verba, *Teque a quibusvis censuris &c. Avila part.* 2. *de censur. c.* 6. *discurs.* 5. *dub.* 2. *conclus.* 1. *not.* 4. *Garc. cit. cap.* 23. *num.* 59. *Barbos. in cit. c. Postulastis numer.* 24. *h. tit.*

Limitatur septimo. Si excommunicatus beneficii sibi ante excommunicationem collati possessionem apprehendat, valet illius possessionis adeptio, quia talis apprehensio in facto, non in jure consistit. *Axor. cit. lib.* 6. *c.* 7. *q.* 10. *Barb. cit. l. n.* 26.

XXXIII. Jam vero ad posteriorem quæstionem quod attinet, quæ pœna sit imponenda conferentibus beneficia excommunicatis, ea est pœna suspensionis a collatione beneficiorum, prout statuitur in *cit. c. Postulastis* 7. §. *Illi vero h. t.* ubi dicitur: qui scienter illa beneficia talibus (scilicet excommunicatis) contulerunt, tamdiu debent a beneficiorum collatione suspendi, donec super hoc veniam consequi mereantur (per suum Superiorem) ut puniantur in eo, in quo delinquere præsumpserunt. Neque in hoc casu requiritur alia monitio; quæ solum necessaria est, quando indigni, ob defectum in moribus, vel litterarum scientia, promoventur ad beneficia, juxta *c. Grave* 29. *de præbend. Abb. hic n.* 3.

XXIV. Ubi notandum primo: Ad hanc pœnam suspensionis incurrendam requiritur, ut scienter beneficia sint excommunicatis collata, ut patet ex textu, ibi: *scienter*: ergo si ignoranter, nulla pœna incurritur a conferente, quamvis collatio sit nulla, *Abb. hic cit. num.* 3. Nec obstat *cap. Cum in cunctis* 7. §. *ult. in fine de Elect.* ubi scienter conferentes beneficia indignis videntur ipso jure suspensi a collatione beneficiorum. Verum vel ibi sermo est de beneficiis curatis, hic vero de simplicibus, quia in illis major diligentia est adhibenda, quam in istis. Vel ille textus loquitur, quando Episcopus scienter confert beneficia indignis in moribus, vel scientia: non autem si ex alia causa indignus, ut quia est excommunicatus, *Abb. hic n.* 6.

Notandum secundo. Hæc pœna suspensionis potest imponi ab immediato Superiore ejus, qui scienter contulit beneficium excommunicato, ac proinde si is sit Prælatus inferior Episcopo, poterit suspendi per Episcopum suum, *Arg. c. Si quis Abbas* 15. *caus.* 18. *q.* 2. Si vero Episcopus, per Archiepiscopum suum, qui est Ordinarius omnium Episcoporum suæ Provinciæ, si vero Archiepiscopus fuit collator, potest suspendi per Patriarcham suum, *Arg. cit. c. Grave de præbend. Abbas in cit. c. Postulastis n.* 11.

XXV. Notandum tertio. Quod vero attinet ad pœnam recipientis beneficium in excommunicatione, nulla alia reperitur pœna in jure statuta, nisi quod collatio sit nulla, ut notat *Suar. cit. dis.* 13. *sect.* 1. *num.* 34. Nam etsi *Gl. in cit. c. Postulastis, V. Retinere h. t.* dicat, quod tales excommunicati etiam beneficiis aliis prius obtentis sint privandi, id tamen nullo jure probatur, nisi per annum in excommunicatione perstiterint, vel juxta alios per triennium, *Arg. c. Cum bona* 8. *de ætate & qualit. ord. Abb. in cit. c. Postulastis num.* 4. *h. t.*

§. IV.

Proponuntur, & resolvuntur aliæ quædam quæstiones circa collationem beneficiorum, excommunicatis factam.

XXVI. Quæritur primo. An cum eo, qui in excommunicatione beneficium obtinuit, & postea ab ea absolutus est, possit dispensari, ut illud retineat, & a quo? Resp. posse dispensari, ut constat ex *cit. c. Postulastis* ibi: *nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum h. t.* Et sic potest aliquando dispensatio fieri, etsi collatio beneficii fuerit invalida, quia talis dispensatio habet vim collationis, sive est virtualis quædam beneficii collatio, adeoque alia nova collatio non est necessaria, *Abb. in cit. c.* 7. *n.* 2. & 9. *h. t.* Idque clare colligitur ex *cit. c. Postulastis*, ubi dicitur, excommunicatum non posse obtentum beneficium retinere, nisi cum eo fuerit dispensatum, ergo a contrario sensu, si dispensatum fuerit, poterit retinere, absque alia collatione, alioquin dispensatio esset superflua, *Suar. cit. dis.* 13. *sect.* 1. *n.* 34. Porro cum in textu non exprimatur, a quo fieri debeat dispensatio, videtur relicta potestas Episcopis, juxta cap. *Nuper* 29. *de sent. excommun. Gl. hic V. Dispensatum & Abb. num.* 8. qui *n.* 9. addit, quod a quocunque facta sit absolutio ab excommunicatione, sive a Papa, quia erat ei reservata, sive ab alio: nihilominus tamen post absolutionem excommunicati, potest proprius Episcopus dispensare cum eo, ut retinere possit beneficium in excommunicatione obtentum, dummodo non sit ille idem Episcopus, qui scienter beneficium contulit excommunicato, quia cum ipse peccaverit in conferendo, non est dignus, cui concedatur hæc potestas dispensandi, ut in simili tradit *Gl. fin.* de Episcopo simoniaco in *c. Præsentium* 3. *caus.* 1. *q.* 5. Verum *Suar. cit. sect.* 1. *n.* 36. censet, Episcopum, vel alium collatorem, non esse ipso jure privatum potestate conferendi beneficium, etiamsi scienter contulerit excommunicato, cum nullo jure hujusmodi pœna sit imposita: neque etiam ipso jure est privatus Episcopus potestate iterum conferendi illud beneficium, quia in *cit. c. Postulastis* §. *Illi vero*, dicitur debere eum a collatione beneficiorum suspendi: ergo donec per Superioris sententiam suspendatur collator, potuit beneficia conferre, & quod prius male contulit, postea bene conferre, adeoque & dispensare: quæ expositio etiam probabilis est.

XXVII. Addit *Abb. cit. l. num.* 9. quamvis collatio beneficii spectet ad Prælatum Episcopo inferiorem, postquam tamen Episcopus qui in excommunicatione obtinuit beneficium, post factam absolutionem, cum eo dispensavit, non requiritur alia collatio: & sic potest Episcopus dispensare circa beneficium, quod conferre non potest: sicut potest auctoritatem suam interponere in permutatione beneficiorum ad alios spectantium, ut notatur in *cap. Quæsitum* 5. *de rerum permut. & in Clement. unic. eod.* Sed neque hoc, absolute loquendo, verum videtur, ut notat *Covarr. cit.* §. 7. *num.* 8. *Suar. cit. sect.* 1. *num. ultim.* quia si Episcopus prius non habuit facultatem conferendi beneficium, non acquisivit illam propter irritam collationem ab alio factam, neque alius ipso facto privatus est sua potestate, ergo non habet tunc Episcopus potestatem dispensandi, cum hæc non competat, nisi ei, qui habet potestatem conferendi, vel eandem, vel superiorem, si ad eum provisio beneficii devolvatur: nisi tamen accedat consensus illius, ad quem spectat collatio beneficii, tunc enim posset Episcopus dispensare: sicut etiam ejus consensus est necessarius ad permutationem beneficii, quæ auctoritate Episcopi fieri debet.

XXVIII. Denique idem *Abb. cit. l. n.* 10. excipit, si collatio beneficii excommunicato facta fuisset per Papam, tunc enim forte inferior non posset dispensare; postquam semel Papa manum apposuit, sicut dicitur de eo, quem ipse ordinaverit, quod non possit alius eum, sine ejusdem Papæ licentia, ad altiores Ordines promovere, *cap. Cum in distribuendis* 12. *de tempor. ordinat.* Veruntamen hic casus vix potest contingere, ut Papa conferat beneficium excommunicato, cum in omnibus Litteris Papalibus provisionis ad beneficia, apponatur clausula absolutionis a quibusvis censuris: *Teque absolventes a quibusvis censuris excommunicationis &c.* per quam redditur collatio beneficii valida & efficax, non obstante exceptione excommunicationis, *Covarr. cit.* §. 7. *num.* 3. *not.* 11. & alii apud *Fagn. in cit. c. Postulastis n.* 7. *hoc tit.*

Illud hic addendum, quod dispensatio non semper sit debita, etiamsi causa justa dispensandi adsit, ut colligitur ex *cit. c. Postulastis* ibi: *nisi misericorditer dispensatum fuerit*, quia quandoque est debita, quandoque autem mera gratia, ut docet *Sanch. l.* 3. *de matrim. dis.* 10. *n.* 3. tunc autem censetur esse debita dispensatio, quando bonum publicum exigit, ut fiat dispensatio, ad vitandum grave scandalum, vel aliud damnum; vel si valde utilis sit subditis ad bonum animæ, vel corporis: secus, quando nullum publicum, aut privatum damnum notabile sequitur, etiamsi dispensatio non fiat *Sanch. c. l. n.* 6.

XXIX. Quæritur secundo, an collatio beneficii facta ei, qui prius fuit excommunicatus, sed postea tempore colla-
„ tionis absolutus valeat? Resp. Affirmative, ut constat
„ ex *c. Propofuit* 8. *h. t.* Nam cum Episcopus Tusculanus
„ esset Legatus Papæ in partibus Lemovicensibus, quidam
„ Clerici supplicaront ipsi pro se, & M. Petro, ut eisdem
„ in Ecclesia Lemovicensi, in qua quinque, vel quatuor
„ præbendæ vacarent, in Canonicos facerent recipi. Car-
„ dinalis, sive Legatus a latere ingressus Civitatem Le-
„ movicensem, monuit Canonicos, ut illos reciperent in
„ socios ad prædictas præbendas vacantes. Sed cum post
„ petitas, & concessas deliberationis inducias, id facere

„ non curarent, Legatus eosdem Clericos investivit. Postea vero Pœnitentiarius Lemovicensis impetravit Litteras ad quosdam Judices delegatos, coram quibus petiit institutionem dicti M. Petri cassari, & eum removeri ab Ecclesia Lemovicensi, eo quod tempore suæ institutionis erat excommunicatus per Episcopum Lemovicensem, pluribus annis, ante suam investituram, super quo testes ex utraque parte producti fuerunt. Sed Judices causam instructam remiserunt ad Sedem Apostolicam. Papa Innocentius III. auditis, quæ utraque pars proposuit, acta Judicii diligenter inspici jussit, & invenit per testes Pœnitentiarii probatum esse, quod Episcopus Lemovicensis prædictum M. Petrum excommunicaverat, pluribus annis ante investituram ipsius, & alios quosdam Clericos, & etiam Laicos. Per testes vero M. Petri probatum fuit, quod idem Episcopus dictum Petrum, & alios, quos excommunicaverat, tribus annis absolverit, antequam dictus Petrus fuerat investitus, & quod insuper eidem Petro communicaverit in Ecclesia, & in mensa. Quia vero Pœnitentiarius M. Petrum, tempore investituræ suæ, a præfato Episcopo excommunicatum fuisse non probavit, sicut se obtulerat probaturum, cum ex parte M. Petri fuerit facta fides de absolutione, & communione Episcopi, ideo Papa, quod a prædicto Legato circa M. Petrum factum est, per sententiam definitivam approbavit.

XXX. Hinc colligitur primo, quod semel publice excommunicatus semper præsumitur excommunicatus nisi probetur absolutus, quia qualitas semel posita, quæ solo cursu temporis non tollitur, semper existere præsumitur, nisi probetur sublata. *Abb. hic n. 4.* & ita qui absolutus est ab excommunicatione, ad cautelam petat litteras absolutionis, ut eam probare possit, *Gl. hic V. de absolutione.*

Colligitur secundo, si quis fuit excommunicatus, & postquam ab ea absolutus fuit, ei beneficium conferatur, valet collatio, prout sumitur ex hoc cap. quia tempus collationis, seu institutionis inspici debet, utrum tunc fuerit excommunicatus, an non, si ergo tunc non fuit, etsi ante fuerit, tenet institutio, vel collatio, *Gloss. hic V. Tempore.*

Colligitur tertio, si Episcopus communicet cum excommunicato ab ipso, præsumitur quidem esse absolutus, non tamen hujusmodi communicatio sufficit ad id plene probandum, *c. Cum desideres 15. de sent. excomm.* nec propterea est absolutus, *Gl. hic in not. & Gl. fin.*

XXXI. Quæritur tertio, an collatio beneficii facta ex communicato, qui vi Bullæ cruciatæ, vel Jubilæi, vel Privilegii Apostolici, quo datur Confessario facultas absolvendi pœnitentes a censuris, est absolutus ab excommunicatione, in foro conscientiæ, seu pœnitentiæ, sit valida, nec ne? Resp. Sic absolutum non censeri absolutum in foro externo, seu contentioso, ac proinde collatio beneficii facta excommunicato absoluto in foro conscientiæ tantum, est invalida, ipso jure, quoad effectus, & pœnas fori externi, ut tradit *Covarr. in cit. c. Alma*, §. 11. *num.* 16. & ea receptissima sententia S. Congregationis Concilii, *Fagnan. in cit. cap. Postulastis*, *num.* 14. *& seqq.* Idque probatur, tum quia beneficium datur propter officium sed excommunicatus, quamvis absolutus sit in foro conscientiæ, non habet executionem officii, ergo non potest ei conferri beneficium: tum quia excommunicato, quamvis absolutus sit in foro conscientiæ, denegatur communio cum fidelibus, & debet se gerere in publico tanquam excommunicatum, ergo non potest ei conferri beneficium: tum quia pœnitentia, quæ in foro animæ imponitur, eo tendit, ut satisfiat DEO, & conscientiæ: pœna vero, quæ imponitur in foro contentioso, seu judiciali, ut satisfiat Reipubl. læsæ, ideoque impositio unius non impeditur per impositionem alterius, quia ad diversos fines, & effectus tendunt, *Abb. in cap. De his 6. num.* 3. *de accusat.* Quare quamvis absolutus in foro pœnitentiæ tantum, possit retinere beneficium ei collatum in excommunicatione, quamdiu per sententiam eo non privatur, non tamen valida est in foro exteriore talis collatio, ac proinde adhuc exclusus est a communione fidelium, celebratione divinorum, participatione Sacramentorum, & ab Ecclesiastica sepultura, quia alias plurimum detraheretur auctoritati jurisdictionis Ecclesiasticæ in foro externo, si publice excommunicatus, & nominatim denunciatus, sed secrete absolutus a Confessario, omnia agere posset, ac si excommunicatus non fuisset, quod cederet in gravem contemptum Judicis, qui eum excommunicavit; idque procedit, etiamsi absolutus sit a Confessario, præmissa satisfactione parti læsæ, *Covarr. c. l.* Confirmatur, quia sicut excommunicatio occulta nihil operatur in judicio externo, nec impedit assecutionem beneficii: ita nec absolutio occulta, quæ fit in foro interno, seu pœnitentiali, operari debet, ut collatio beneficii sit valida in foro externo, eadem est vis solvendi, & ligandi *Fagn. in cit. c. Postulastis*, *n.* 24. *h. t.*

Excipi debet, nisi in Bulla, aut Litteris Apostolicis expressum sit, absolutionem a Confessario datam in foro conscientiæ, etiam prodesse in foro externo, sicut quandoque facultas absolvendi, post præstitam satisfactionem, in utroque foro concedi solet, *Covarr. c. l. & Fagn. cit. l. num.* 25. *& seqq.*

§. V.

An, & quando excommunicatus, suspensus, vel interdictus Clericus: exercens actum Ordinis sibi prohibiti, fiat irregularis, & quæ conditiones requirantur ad hanc irregularitatem incurrendam?

XXXII. Assertio 1. Imprimis si excommunicatus, sive ligatus majore excommunicatione, scienter exerceat actum proprium, saltem Ordinis majoris, solemniter, & ex officio, ipso facto, excommunicatus fit irregularis, ver. gr. si Sacerdos Missam celebret, Diaconus legat, vel canat Evangelium, Subdiaconus Epistolam, *Navarr. in man. Prol. cap.* 28. *num.* 222. *Covarr. in cit. c. Alma*, *p.* 1. §. 6. *num.* 9. *Avila tract. de censur. part.* 7. *disp.* 9. *sect.* 2. *dub.* 1. *concl.* 2. *Suar. disp.* 21. *de censur. sect.* 3. *n.* 2. Idque probatur ex *c. Si quis Episcopus 6. & seqq. caus.* 11. *qu.* 3. quos textus allegat *Gl. in c.* 1. *V. Irregularitatem de sent. excomm. in* 6. Idem sumitur ex *c. ult. h. t.* ubi dicitur, quod si celebret minore excommunicatione ligatus, non fit irregularis, quo insinuatur, quod excommunicatione majore ligatus fiat irregularis. Idem est de omnium Sacramentorum administratione, & de omni celebratione divinorum officiorum, *Suar. c. l.* Ratio est, quia majore excommunicatione ligatus, si sacro Ordine sit præditus, quoad se, & quoad alios, ipso jure est suspensus, ideo si de facto in Ordine sacro ministret, irregularitatem incurrit.

XXXIII. Secundo, si suspensus exerceat solemniter actum proprium Ordinis majoris, a quo est suspensus, fit irregularis, *Navarr. c. l. Bern. Diaz. in pract. Can. c.* 133. *n.* 4. *Avila c. l. concl.* 3. & habetur in *cap.* 1. §. *ult. de sent. & re judic. in* 6. *& in c.* 2. §. *fin. de sent. excomm. in* 6. ubi *Gl. Irregularitatem*, ait, quod hæc irregularitas, quæ in antiquis Canonibus statuta erat de excommunicatis majore excommunicatione, extensa sit ad suspensos in utroque cit. cap. Porro suspensus ministrans in Ordinibus Sacris, a quibus est suspensus, fit irregularis, si sit suspensus propter delictum, quia talis suspensio est vera censura non item si sit suspensus propter defectum, v. gr. quia illegitimus est, vel aliud vitium corporis habet, talis enim, etsi ministret in Ordinibus susceptis, non fit irregularis, *Covarr. in Clement. Si furiosus de homicid. p.* 2. §. 2. *n.* 3. *Avila cit. sect.* 2. *dub.* 5. *concl.* 1. Si vero quis suspensus sit propter delictum, & ministret in Sacris, fit irregularis, sive suspensus sit ab homine, seu per sententiam Judicis, sive a Canone, *Diaz in pr. c.* 26. *n.* 3. *Avila c. l. concl.* 2.

XXXIV. Tertio si personaliter interdictus exerceat actum sacri Ordinis, a quo est interdictus, sive prohibitus, fit irregularis, *Navarr. c. loc. Avila cit. sect.* 2. *dub.* 2. *concl.* 2. idque probatur ex *c. Is cui* 20. *de sent. excommunic. in* 6. ubi dicitur de eo, cui ingressus Ecclesiæ est interdictus.

Ubi notandum primo, suspensum, vel interdictum esse irregularem, si exerceat actum Ordinis, a quo est suspensus, vel interdictus, quin quis suspensus esse potest, vel interdictus ab uno Ordine, & non ab alio: aliud est de excommunicato, quia excommunicatio major privat usu, & executione omnis Ordinis, *Avila c. l. §. Praterea notandum in fine.*

Notandum secundo, non solum excommunicati, suspensi, vel interdicti, non tolerati, seu denunciati, sed etiam tolerati, & non denunciati, si exerceant actum proprium Ordinis sacri, quem licite exercere non possunt, fiunt irregulares, quia Concilium Constantiense per Constitutionem *Ad evitanda*, non intendit ullum favorem, vel commodum afferre ipsis excommunicatis, suspensis, vel interdictis, *Avila c. l. §. Deinde notandum est.*

XXXV. Assertio 2. Ut excommunicatus, suspensus, vel interdictus incurrat irregularitatem, propter exercitium Ordinis ipsi prohibiti, duæ conditiones requiruntur, ut ex communi tradit *Avila cit. sect.* 2, *dub.* 2. Prima est, quod exerceat actum proprium Ordinis sacri, sive majoris, a cujus exercitio per censuram est suspensus, vel prohibitus; quare si exerceat actum non competentem alicui Ordini Ecclesiastico, quem exercere possunt, vel solent etiam Laici non habentes ullum Ordinem, non fit irregularis, *Avila c. l.* Secunda conditio requisita ad incurrendam irregularitatem, ex eo, quod quis una censura ex prædictis sit ligatus, est, quod exerceat actum Ordinis majoris proprium, solemniter, id est, cum solemnitate, qua secundum Jus, aut consuetudinem Ecclesiæ, non potest talis actus exerceri, nisi ab habentibus talem Ordinem, *Navar. cit. loc. Avila cit. loc.*

XXXVI. Ubi præterea notandum primo, quidam sunt actus, qui etsi regulariter, & secundum jus & consuetudinem Ecclesiæ, non possint, nec debeant exercere, nisi ab illis, qui sunt præditi Ordine: tamen secundum substantiam possunt etiam fieri a Laicis: tum si Clerici excommunicati, suspensi, vel interdicti exerceant talem actum sine solemnitate, non fiunt irregulares. Ut si Diaconus dicat, vel canat Evangelium ad Altare, cum Dalmatica sed sine Stola, vel Subdiaconus sine Dalmatica vel etiam cum Dalmatica, sed sine manipulo. Ratio est, quia proprium ornamentum Subdiaconi est manipulus, & Diaconi Stola, ergo quando Evangelium Diaconus, vel Epistolam Subdiaconus legit, vel canit, sine solito apparatu, non censetur talem actum exercere ex officio, ut Diaconus, vel Subdiaconus, sed simpliciter, ut quilibet alius Cantor etiam non ordinatus, ideoque non debet censeri irregularis, *Navarr. cit. loc. Avila citat. sect.* 2. *dub.* 2. *§. Ex secunda conditione. Silvest. V. Irregularitas*, *dicto* 1. *&* 4. Item si Sacerdos censura ligatus baptismum alicui conferat privatim, & absque solemnitate, non fit irregularis, quia etiam Laicus Sacramentum hoc administrare potest, saltem in necessitate, *Silvestr. V. Irregularitas*, *qu.* 13. *dicto* 1. Alii vero sunt actus ita proprii Ordini, ut nec secundum substantiam fieri possint a non ordinatis: & tales actus si exerceantur, etiam sine solemnitate a Clerico excommunicato, vel alia censura ligato incurrunt irregularitatem, quia talis actus, etiam exercitus sine solemnitate, est proprius Ordinis sacri, adeoque qui illum censura ligatus exercet, fit irregularis. Ut si verb. gr. Sacerdos censura ligatus, extra Missam, & sine omni solemnitate Eucharistiam consecret, vel dispenset,

fet, seu distribuat illam communicantibus fidelibus, fit irregularis, vel si sacramentaliter absolvat a peccatis, quamvis occulte, & secrete, quia tales sunt actus proprii Ordinis Sacerdotalis, qui nunquam fieri debent sine solemnitate consueta, *Avila cit. sec. 2, §. Sed est maxime, Suar. dis. 21. de censur. sec. 3. n. 12. & 14.*

Notandum secundo. Noo fit irregularis, si censura irretitus aliquem eligat, vel præsentet ad beneficium, vel electum confirmet, aut instituat præsentatum, quia hi actus etiam ab iis, qui nullos Ordines habent, exerceri possunt. imo universim non fit irregularis is, qui censura ligatus exercet jurisdictionem spiritualem fori externi, excommunicando aliquem, vel suspendendo, vel interdicendo, vel absolvendo a censuris, etiamsi talis sit suspensus a jurisdictione; nam usus, seu exercitium talis jurisdictionis, etiam spiritualis, non est actus proprius Ordinis, *Avila citat. dub. 2. §. Primo si canat*: item Parochus assistens matrimonio censura ligatus, non fit irregularis, quia actus iste non est proprius Ordinis, & præsentia illius requiritur tanquam testis: neque qui sepelit aliquem in loco sacro, est irregularis. *Avila citat. loc.* Neque qui prædicat, seu concionatur, quia non exercet actum Ordinis, *Avila c. l. §. Ex dictis sequitur*, unde etiam excommunicatus non probibetur interesse concioni, *c. Responso 43. de sent. excomm.* Ex dictis colligi potest, quinam præterea in particulari ab actus in illa exercitos irregularitatem incurrant, de quo videri possunt Auctores citt.

§. VI.

An si Clericus censura ligatus exerceat actus Minorum Ordinum, irregularitatem incurrat, & quando sive quibus casibus talis Clericus irregularis non fiat, etiamsi actum Ordinis proprium exerceat?

XXXVII. Ad priorem quæstionem respondent affirmative communiter Canonistæ, *Hostiens. in c. Si quis Presbyter 2. §. Sed quicquid h. tit. Jo. Andr. ibid. n. 2. in fine, & Abb. num 4. Sylvest. V. Irregularitas qu. 13. dicto 2. Navarr. in Man. cap. 27. num. 163.* & novissime *Fagnanus in citat. cap. 2. num. 7.* nempe etiam Clericos Minorum Ordinum censura irretitos, ministrando in aliquo ex iisdem Ordinibus, incurrere irregularitatem. Idque probatur primo ex Rubrica hujus tituli: qui non inscribitur de Presbytero, vel Diacono &c. sed de Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante: & in *cit. c. 2. hoc tit.* generaliter dicitur: Si quis Presbyter, vel alius Clericus &c. nomine autem Clericorum veniunt etiam Clerici Minorum Ordinum, *c. 1. dis. 21.* & jus generaliter, & indistincte loquens, generaliter etiam, & indistincte est intelligendum, nisi per aliud jus distinguatur, & declaretur, *c. Quia circa 22. de priv.* Qui ergo dicit constitutum in Minoribus Ordinibus non contrahere irregularitatem, si in aliquo ex illis ministret, debet jus ostendere, quod ipsos expresso eximat, quod nunquam reperietur, *Hostiens. citat. loc.* Et quamvis in *citat. c. Si quis hoc tit.* non fiat expressa mentio Irregularitatis, tamen jam sufficienter declaratum est, pœnam, quæ in illo, & in aliis textibus insinuatur, esse irregularitatem, *Suar. dis. 12. de cens. sec. 2. num. 8.* Secundo non tantum Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, sed etiam reliqui gradus, sive Clerici inferiores, a Synodo depositi prohibentur ministrare, nisi in reparatione sua recipiant ea, quæ in ordinatione perceperant, *c. Episcopus 65. in fine caus. 11. q. 3.* ubi *Gl. V. Reliqui*, notat æque aliquem deponi a Minoribus Ordinibus, sicut a Majoribus: si ergo deponi potest, cur non etiam, si depositus, vel censura ligatus in Ordine aliquo ministret, irregularitatem incurret?

XXXVIII. Altera sententia negat constitutos in Minoribus Ordinibus, etiamsi censura ligati, ministrent in aliquo Ordine ex Minoribus, fieri irregulares, quam tenent *Navarr. citat. c. 27. num. 244. Sylvest. V. Irregularitas qu. 27. Avila p. 2. dis. 9. dub. 3.* & communiter recentiores Theologi. Idque probatur primo, quia Canones, qui in contrarium allegantur, quoad irregularitatem, videntur restringendi ad constitutos in sacris Ordinibus, cum nullum jus expresse dicat, Clericum inferiores gradus excommunicatum, vel suspensum, vel interdictum, in Ordine suo ministrantem incurrere irregularitatem, hæc autem non incurritur, nisi in casibus jure expressis. Secundo Acolythi, & alii inferiores Clerici quasi laici censentur, ut notatur in *c. 2. & de Cleric. conjug.* neque in illorum degradatione adhibetur illa solemnitas, quæ in degradatione eorum, qui constituti sunt in Sacris, *c. Felix 4. & cap. seq. caus. 15. qu. 7.* ideoque si Ecclesiasticam censuram violent, non fiunt ipso facto irregulares, sicut qui Sacris, sive Majoribus sunt initiati. Tertio, quia actus Minorum Ordinum, nec secundum substantiam sunt proprii, sive specialiter deputati, & competentes eis, qui sunt initiati Minoribus, cum etiam exerceri possint a puris laicis: nec secundum solemnitatem, quia ex generali consuetudine recepta, ministeria Ordinum Minorum promiscue exercentur, tam a Clericis, quam a laicis: ergo tales, vel nullam incurrunt irregularitatem, vel si aliquam contrahunt, Episcopus in ea dispensare poterit, *Arg. c. Ad audientiam 12. de homicid.*

Verum quod ad consuetudinem attinet, secundum quam functiones Minorum Ordinum promiscue exercentur a Clericis, & a laicis, ea abusus est, & corruptela reprobata a Concilio Tridentino *Sess. 21. c. 17. de reformat.* ubi decernitur, ut hujusmodi functiones sacrorum Ordinum a Diaconatu ad Ostiaratum, aliquamdiu in Ecclesia intermissæ in usum revocentur, & talia ministeria nonnisi per constitutos in dictis Ordinibus exerceantur, ut notavit etiam *Fagnanus in citat. cap. 2. numer. 18. hoc tit.* Imo justa *declarat. Card. Conc. apud Jo. Guliem. ib. n. 2.* ne quidem per Fratres laicos, qui talibus Ordinibus non sunt insigniti, exerceri debent.

XXXIX. Itaque in hac re dicendum est, si Clerici Minores excommunicati, suspensi, vel interdicti solemniter, & ex proprio officio, tanquam Ministri ad id deputati, Ecclesiastica sua Ministeria peragant, fiunt irregulares: quamvis secundum Ecclesiæ usum præsentem, ubi Concilium Tridentinum, quoad hoc, non est receptum, raro incurratur hæc irregularitas, quia vix aliquid, aut aliquo modo Clerici in Minoribus constituti faciunt, quoad hæc Ministeria, quod laici non consueverint facere. Possunt tamen contingere casus, in quibus hæc irregularitas contrahatur, ut si v. gr. alicubi Acolythi munus non exerceant in Missa solemni, nisi in peculiaribus sacris vestibus ad hoc munus deputatis, & nonnisi ii, qui talem Ordinem susceperunt: vel si Exorcista excommunicatus, vel alia censura ligatus, veste sacra indutus, exorcismos Ecclesiæ super energumeno recitaret: tum enim uteretur potestate sibi in Ordine data, adeoque fieret irregularis, & sic de aliis, *Suar. cit. dis. 12. sec. 2. n. 9. & 10.*

XL. Ad posteriorem quæstionem supra propositam respondetur, Clericus excommunicatus suspensus, vel interdictus non incurrit irregularitatem, etiamsi actum proprium Ordinis exerceat, inprimis si ex probabili, seu inculpabili ignorantia id fecerit, ut quis invincibiliter ignoret, se esse excommunicatum, suspensum, vel interdictum, vel quod Jus probibeat exercitium Ordinum susceptorum Clerico irretito aliqua censura: secus est, si culpabiliter & vincibiliter id ignoret, *Lopez in pract. Canon. apud Diaz c. 33. in addit. §. Excusabitur, Avila cit. p. 7. dis. 9. sec. 2. dub. 1. §. Hinc sequitur Suar. dis. 21. de cens. sec. 3. n. 5.* Ratio est, quia hæc irregularitas imponitur in pœnam, ut patet ex *c. Si quis 1.* ibi: *Ausi fuerint, &c. Si quis 7.* ibi: *Præsumpserit, caus. 11. q. 3. & c. Latores 4.* ibi: *Si damnabiliter se ingesserit divinis, de sent. & re judic. in 6.* pœna autem non incurritur, nisi ob commissam culpam: ergo etiam requiritur culpa ad hujusmodi irregularitatem incurrendam, *Suar. cit. l.*

XLI. Idque probatur ex *c. Apostolica 9. h. t.* Nam duo Canonici Ecclesiæ Pragensis, pro ejusdem Ecclesiæ ordinatione,
„ accesserunt ad Sedem Apostolicam, quibus, ut repelleren-
„ tur, objectum fuit, quod erant suspensi: sed illi probare
„ volebant, sententias illas nullas esse, & eis ignorantibus
„ latas fuisse. Itaque Papa Gregorius IX. sententias illas ad
„ cautelam relaxavit, ne Ordinatio Ecclesiæ differretur (ut
„ patet ex *c. Apostolica 9. sup. de except.* cujus hoc c. pars est,
„ cum quo continuatur) sed quia tempore suspensionis cele-
„ brarunt divina, eos probabilis ignorantia reddit excusa-
„ tos. Si vero forte ignorantia crassa, & supina, aut er-
„ ronea fuerit, propter quod dispensatione indigeant, Papa
„ cum eis ex benignitate Apostolica dispensat.

Hinc colligitur primo, quod probabilis ignorantia tantum excusat a peccato, & consequenter etiam ab irregularitate, quæ est pœna peccati: non autem crassa, & supina, quando quis facile potuit scire, & non curavit, sive nullam diligentiam adhibuit, ut inquireret; talis enim ignorantia æquiparatur scientiæ, etiam in pœnis: licet alias lata culpa in delictis non æquiparetur dolo, nisi sit latissima, sive crassa, & supina, *Gl. hic V. Probabilis & Abb. n. 3.*

Colligitur secundo. Excommunicatio non trahit secum executionem, quoad pœnam, si illa probabiliter ignoretur, quia nulla sententia ligat efficaciter, nisi postquam scitur esse lata, vel nisi per crassam, & supinam negligentiam ignoretur, *Gl. hic V. probabilis, in fin. Abb. n. 2.*

Colligitur tertio. In irregularitate etiam illa, quæ ob crassam, & supinam ignorantiam incurritur, nullus potest dispensare, nisi solus Papa, ut patet ex *hoc c. in fin. junct. Gl. fin. hic.*

XLII. Secundo, si excommunicatus, suspensus, vel interdictus exerceat actum proprium Ordinis sibi prohibiti, ob vitandum grave scandalum, vel infamiam, quæ alias oriretur ex manifestatione delicti, non fit irregularis, *Avila cit. dis. sec. 2. dub. 1. §. Hinc sequitur*, quia leges positivæ non obligant cum tam gravi incommodo. Similiter si excommunicatus, suspensus, vel interdictus Sacerdos, etiamsi non toleratus, seu vitandus, constitutum in mortis articulo, deficiente copia alterius Confessarii, sacramentaliter absolvat a peccatis, non incurrit irregularitatem, *Avila cit. l. Lopez cit. c. 33. in addit. §. Excusabitur etiam*, quia in articulo mortis omnis Sacerdos quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris potest absolvere, juxta Conc. Trid. *Sess. 14. cap. 7.* Et universim loquendo, quoties intervenit quædam causa sufficienter excusans a peccato mortali, potest actus Ordinis proprius exerceri etiam ab excommunicato, suspenso, vel interdicto, absque nota irregularitatis, quæ gravem culpam in violante censuram supponit, cum sit valde gravis pœna, *Suar. cit. sec. 3. n. 5.*

XLIII. Tertio non est censendus irregularis, si quis excommunicatus, suspensus vel interdictus, posita appellatione a sententia censuræ contra se lata, etiam illegitimam, quam tamen putat esse validam, ante absolutionem a censura, exerceat actum proprium Ordinis, a quo est suspensus, vel interdictus, vel etiam alium, si sit excommunicatus, quia major excommunicatio generaliter removet ab omni usu, & actu cujuscunque Ordinis, etiamsi postea pronunciatum fuerit eam appellationem legitimam non fuisse, *Lopez in addit. c. §. Nec etiam Clericus. Avil. c. l. dub. 5. §. Præterea notandum.* Si tamen talis sciret, vel scire posset, ac deberet, appellationem suam non esse justam, non esset immunis a peccato in foro animæ, & coram Deo, *Lopez c. l.* & alii communiter.

XLIV. Quarto, is, qui est excommunicatus, suspensus, vel interdictus, per sententiam censuræ, quæ est nulla, etsi celebret, vel exerceat actus Ordinum, non fit irregularis, non enim debet is pœnam sustinere Canonicam, in cujus damnationem non est Canonica prolata sententia, *l. Non debet 64.* & ibi *Gl. V. Pœnam, caus. 11. q. 3.* nec debet ea sententia appellari, quæ nulla est, *l. Si sec. 4. §. Condemnatum ff. de re judic.* sicut enim caret juris effectu, sic & auctoritate, & nomine rei judicatæ carere debet, *Clem. 2. §. Ut igitur de sent. & re judic. Lopez c. l. in addit. §. Est etiam. Avila cit. sec. 2. dub. 2. conclus. ult.*

Porro in hac irregularitate, quæ incurritur propter violationem censurarum, exercendo proprios actus Ordinis, solus Papa dispensare potest, *c. 1. de sent. & re judic. in 6. & c. 1. de sentent. excommun. in 6. Navarr. cit. c. 27. num. 245.* At vero post Concilium Tridentinum *Sess. 24. cap. 6. de reform.* potest etiam Episcopus dispensare in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto præter homicidium.

§. VII.

An etiam excommunicatus minore excommunicatione fiat irregularis, celebrando Missam, vel alios actus Ordinis exercendo, & an eligere possit, vel eligi ad beneficia Ecclesiastica?

XLV. De hoc agitur in *c. Si celebrat. 10. & ultim. in princip. hoc t.* ubi Papa Gregorius IX. ita rescribit: Si ligatus „ minore excommunicatione celebrat, licet graviter pec„ cet, nullius tamen irregularitatis notam incurrit, nec „ eligere prohibetur, vel ea, quæ ratione jurisdictionis si„ bi competunt, exercere. Si tamen scienter talis electus „ fuerit, ejus electio est irritanda, eo quod a susceptione „ eorum eligitur, a quorum perceptione per SS. Patres est privatus. Incurrit autem hanc excommunicationem minorem, qui scienter communicat cum excommunicato (majore excommunicatione) in locutione, & aliis prohibitis, juxta *Excommunicatos 17. & c. seq. caus. 11. qu. 3. & c. Nuper 29. de sent. excomm. & c. Statuimus 3. eod. in 6.* de quibus infra *Tit. 39.* & dicitur minor excommunicatio, quæ a fraterna societate separata, *c. ult. caus. 3. q. 4.* id est, a communione, seu perceptione Sacramentorum, ut explicat *Gl. ibid. in casu.*

XLVI. Porro in *tit. c. ult. in princ.* tria dicuntur. Primo, quod minore excommunicatione obstrictus si celebret Missam (idemque est, si alios actus Ordinis exerceat) non fiat irregularis. Ratio est, tum quia talis irregularitas non est jure expressa: tum quia hanc irregularitatem etiam majore excommunicatione irretiti non contrahunt, nisi faciant actum Ordinis, a cujus exercitio per censuram sunt prohibiti, seu suspensi, colligitur ex *c. Si quis Episcopus 7. caus. 11. qu. 3. & c. 1. de sent. & re judic. in 6. & c. Is cui 20. ibi: In officio suo agens, de sent. excomm. in 6.* & patet ex supra dictis: at minore excommunicatione ligatus non prohibetur exercere actus Ordinis, sicut nec administrare alia Sacramenta, sed solum ea suscipere, *c. 2. de except. c. pen. de sent. excomm.* perceptio autem Sacramentorum non pertinet ad aliquem actum Ordinis, ergo etsi talis excommunicatus celebret Missam, non incurrit irregularitatem. Nec obstat, celebrando graviter peccet, ut dicitur in *cit. c. ult.* quia non peccat, propter administrationem, seu exercitium Ordinis, quod ei prohibitum non est, adeoque neque propter celebrationem præcise, sed propter solam susceptionem Sacramenti, quod celebrando percipit, quæ participatio passiva, sive perceptio Sacramenti Eucharistiæ, ei non competit ratione Ordinis sui, cum commune sit etiam Laicis: constat autem, ex supra dictis, hanc irregularitatem non incurri, nisi fiat aliquis actus competens Clerico, ratione sui Ordinis, a cujus exercitio est prohibitus, non item si etiam a Laicis fieri possit. Aliud est, in ligato excommunicatione majore, qui, si celebret, fit irregularis, quia est suspensus ab exercitio, sive collatione activa omnium Ordinum, & non tantum a participatione passiva, sive perceptione Ordinum, & aliorum Sacramentorum, *Abb. hoc n. 2. & ibid. Barb. n. 4. Covarr. in c. Alma, p. 2. §. 8. num. 1. Lopez in cit. c. 33. in addit. litt. D. Suar. dis. 42. de censur. sec. 1. n. 3.* Deinde etsi excommunicatione minore ligatus graviter peccet, ut dicitur *citat. cap. ultim.* si celebrat, vel si etiam alia Sacramenta suscipiat, quia quælibet receptio est materia gravis, sacra, & prohibita, *Suar. cit. sec. 2. numer. 2.* nulla tamen certa pœna ipso jure imposita est, propter hanc culpam, sed ad arbitrium Judicis, vel Superioris est puniendus, *Gl. in cit. c. ult. V. Peccet, h. t. Suar. c. l. n. 3.*

Secundo dicitur in *eod. c. ultim. hoc tit.* quod ligatus minore excommunicatione non prohibetur eligere ad beneficia Ecclesiastica, nec exercere ea, quæ ratione jurisdictionis ipsi competunt, quia jurisdictio non pertinet ad participationem passivam, seu perceptionem Sacramentorum, qua sola privat minor excommunicatio *cit. c. ult. de except. Abb. in cit. c. ultim. n. 1. not. 2. hoc tit.* Unde hujusmodi excommunicatus Missam audire, & alia divina participare potest, quæ non sunt Sacramenta, & in omnibus aliis actibus, seu negotiis, sive sacris, sive civilibus, & profanis in judicio, vel extra illud, cum aliis communicare potest, quia tantum a Sacramentorum participatione est remotus, *citat. cap. 2. de except.* adeoque alia omnia sunt ipsi licita, quia non prohibita, *Suar. cit. sec. 2. nu. 4.* ubi etiam addit, quod non sit privatus communibus suffragiis Ecclesiæ, quia non est ab illa præcisus.

Tertio dicitur in *eod. c. ultim. hoc tit.* quod minore excommunicatione ligatus non potest scienter eligi ad beneficia Ecclesiastica; ubi etiam ratio redditur, quia ad eorum susceptionem talis eligitur, a quorum perceptione est privatus, hoc est, quia beneficium Ecclesiasticum ordinatur ad sacros Ordines suscipiendos, a quibus tamen minore excommunicatione ligatus repellitur, sive quos recipere non potest, *Laym. l. 1. Theol. mor. tract. 5. part. 2. c. 3. n. 5.* quæ ratio solum habet locum in electione ad Ordines, & beneficia Ecclesiastica, ideoque si quis excommunicatus eligatur ad temporalem dignitatem, vel officium, electio valida erit, nec propterea irritanda *Suar. cit. sec. 2. nn. 14.* sicut autem minore excommunicatione obstrictus non potest eligi licite ad dignitates, seu beneficia Ecclesiastica, ita nec præsentari, neque ea illi conferri possunt, ob rationem allatam, *Laym. cit. loc.* Restant nunc aliquot quæstiones dubiæ, quæ ex decisione hujus c. oriuntur, hoc loco expediendæ.

XLVII. Quæritur primo, utrum electio excommunicatione minore ligati ad beneficium Ecclesiasticum, sit ipso jure nulla, an vero annullanda per Judicem? Resp. Probabilius est, quod talis electio ad beneficium Ecclesiasticum, etiam scienter facta, non sit ipso jure nulla, sed irritanda, per sententiam Judicis, prout expresse habetur in *cit. c. ult. hoc tit.* ubi dicitur: *Si tamen talis scienter electus fuerit, ejus electio est irritanda*: quod autem irritandum dicitur, supponitur non esse ipso jure irritatum, quamvis non sit firmiter validum, quia propter aliquem defectum, per sententiam irritari potest, ac debet, *Tolet. in Summa casuum, l. 1. c. 17. num. 4. Avila p. 2. de censur. c. 6. disp. 12. dub. 4. concl. 1. c. 34. n. 106. Suar. dis. 24. de cens. sec. 1. num. 2.* ubi addit, idem dicendum esse, de quacunque electione beneficii, quia ratio textus æque locum habet. Contrarium tamen quod talis electio sit ipso jure irrita, tenet *Gl. in cit. c. ult. V. Privatus, hoc t. Hostiens. ibid. V. Irritanda, & Abb. n. 3. Covarr. in cit. c. Alma, p. 1. §. 8. n. 3. Garc. p. 7. de benef. cap. 13. num. 27.* qui verbum *irritanda* exponunt, id est, irrita denuncianda, seu declaranda, juxta subjectam materiam, & rationem. Verum hæc expositio hic non habet locum, quia cum materia hæc sit odiosa, & pœnalis, restringenda est, quoad rigorem, quia in pœnis benignior interpretatio est facienda, *reg. in pœnis 49. in 6.* neque ullo verbo indicatur in *cit. c. ult.* quod excommunicationis minoris vinculo ligatus reddatur omnino inhabilis ad electionem, sed solum prohibetur, ne eligatur, sicut ne Sacramenta percipiat. Unde quando *10. Postulastis 7. h. t.* & in aliis juribus dicitur, excommunicatis non posse beneficia Ecclesiastica conferri, neque eos posse illa licite retinere, sermo est de excommunicatione majore, vel de excommunicatione simpliciter, per quam absolute posita intelligitur major: cum etiam illa majorem vim habeat, ideo merito statutum est, ut electio ligati majore excommunicatione sit nulla ipso jure; ligati vero minore irritanda, *Suar. c. l. n. 16. & 20.* Neque etiam obstat ratio expressa in textu *cit. c. ult.* quod talis excommunicatus privatus sit Sacramentorum perceptione: quia electus ad beneficia non directe, & principaliter eligitur ad Sacramenta suscipienda, quibus est privatus, sed potius ad ea conferenda, & ministranda aliis: ideoque licet aliquando contingat, quod necessarium sit ea suscipere, ut aliis illa administret; id tamen est mere per accidens, & minus principale, adeoque attendi non debet: neque sufficit ad hoc, ut electio propterea ipso jure debeat esse irrita, *Arg. l. 1. ibi: Prima enim ratio, ff. de auctor. tut. Barb. in Collect. in cit. c. ult. n. 3. h. t.*

XLVIII. Porro etsi *Gl. hic V. Scienter*, in fine dicat, quod qui scienter eligunt ligatum minore excommunicatione, pro ea vice, sint privati, ipso facto, jure eligendi, juxta *c. Cum in cunctis §. Clerici, & c. Scriptum 40. in fine de elect.* ubi qui indignum eligunt, privantur, pro ea vice, jure eligendi, quia inhabilem, & indignum eligunt, ideoque pœnas juris incurrunt, ut dictum supra *lib. 1. titul. 6. sec. 2. §. 5. num. 223.* Aliud tamen est de eligentibus ligatum minore excommunicatione, quia licet scienter eligentes talem excommunicatum graviter peccent, quia agunt contra prohibitionem juris in materia gravi, sicut & ipse electus recipiendo beneficium, *Avila c. l. dub. 4. concl. 1.* non tamen incurrunt pœnam impositam eligentibus indignum in Canonibus citt. quæ non est extendenda ultra casus ibi expressos, neque est eadem ratio in eligente indignum, quæ in eligente ligatum excommunicatione minore, quia hic non peccat contra justitiam, sicut ille, & defectus est levior, *Abb. in cit. c. ult. n. 8. Suar. cit. sec. 2. n. 12.*

Sed contra obstare videtur, quomodo verum sit, quod minor excommunicatio tantum privet passiva receptione, seu participatione Sacramentorum, siquidem etiam privat electione passiva ad beneficium, ut talis excommunicatus eligi non possit. Sed respondetur, privare electione passiva, non directe, & immediate, sed solum indirecte, & mediate, seu concomitanter, quia qui privatus est passiva receptione Sacramentorum, consequenter, & indirecte etiam est privatus munere, seu officio, quod ad illam ordinatur; & sic particula *tantum* non excludit privationem passivæ electionis, quæ est quid concomitans passivam susceptionem Sacramentorum, *Suar. c. l. n. 23.*

XLIX. Quæritur secundo, an existens in minore excommunicatione ad beneficium Ecclesiasticum, non scienter, sed ignoranter eligatur, sive quia electores ignorarunt ipsum esse sic excommunicatum, sive etiam ipse electus ignoraverit suam excommunicationem, electio debeat irritari? Affirmant communiter Canonistæ, *Abb. in cit. c. ult. num. 8. hoc tit. Covarr. citat. §. 8. num. 3.* quos sequitur *Suarez citat. sec. 2. numer. 18.* Ratio est, quia electio sic excommunicati non est a jure reprobata, ob culpam eligentium, sed ob inhabilitatem ipsius electi, quem habilem reddere non potest sola ignorantia.

Sed contraria sententia est probabilior, quam tenet *Sylvester V. Excommunicatio 4. n. 4. Avila cit. disp. 12. dub. 4. concl. 4. Tolet c. l. n. 4. Laym. in cit. c. 3. n. 5. Barb. in Collect. in cit. c. ult. n. 3. §. Verum contraria sentent.* Idque probatur ex *cit. c. ult.* ex verbo *scienter*, quod ita explicari debet, ut non sit superfluum, sed aliquid operetur: nihil autem operabitur, si dicatur, quod electio talis excommunicati sit irritanda, etiamsi ignoranter facta sit, quia æquali modo erit irritanda, sive scienter, sive ignoranter sic facta, adeoque vocula *scienter* frustra esset addita.

Porro verba illa *cit. c. ult. Si tamen scienter talis electus fuerit*, referenda sunt ad ipsum electum, ita ut sensus sit, si talis excommunicatus, sciens se minore excommunicatione ligatum esse, electus fuerit, ea irritanda est, sive id sciverint electores, sive ignoraverint, *Laym. citat. loc.* Ad funda-

fundamentum vero contrariæ sententiæ respondetur, quod electio excommunicati minore excommunicatione non debet irritari, ob culpam eligentium, neque etiam ob inhabilitatem electi, quia is censura minoris excommunicationis est irretitus, ideoque inhabilis ut eligatur: nam alioquin sequeretur, quod ipsius electio, ipso jure, seu facto, sit irrita, quod tamen communiter negant etiam DD. contrariæ sententiæ sed quia ea dispositione SS. Canonum talis electio irritanda est, in pœnam electi, si hujusmodi electionem sciens se ligatum minore excommunicatione acceptavit, *Laym. c. loco* quamvis postea mutasse videatur hanc sententiam in *qq. Canonicis de Prælat. Elect. q. 58.*

L. Ubi præterea notandum est, si actus aliquis nullus sit propter impedimentum juris, vel personæ ipsius inhabilitatem, tunc certum est, quod actus gestus ab ignorante non sit validus, neque ignorantia prosit ad valorem actus, quia ignorantia non potest habilem facere eum, qui ex impedimento juris, sive ipso jure est inhabilis: sic enim collatio beneficii facta excommunicato majore excommunicatione est nulla, etiamsi ipse probabiliter, aut invincibiliter ignoret se esse excommunicatum, ut docet *Covarr. in cit. cap. Alma, p. 1. §. 7. n. 3.* & alii DD. communiter apud *Garc. tr. 13. n. 9.* & dictum supra. Si vero solum per legem sit imposita pœna iis, qui scienter aliquid faciunt, ut in *cit. c. ult. h. t.* quod electio excommunicati minore excommunicatione sit irritanda, ea pœna non debet extendi, saltem ad probabiliter, aut invincibiliter ignorantes se esse ligatos minore excommunicatione, quæ non facit, ipso jure, aliquem incapacem electionis passivæ, sive ut eligi non possit ad beneficia, sed solum ut rescindi possit, ac debeat ejus electio: quin imo secundum plures DD. non debet talis pœna extendi etiam ad culpabiliter, & crasse ignorantes, teste *Barbos. in cit. c. ult. n. 3. h. t.*

LI. Quæritur tertio, An etiam electio ejus, qui minore excommunicatione ligatus est, ad beneficia Ecclesiastica simplicia sit irritanda? Affirmat *Gl marg. V. Privatus lit. B. in cit. c. ult. h. t. & Hostiens. 16. V. Ad susceptionem Suar. cit. sec. 2. n. 25.* & alii communiter. Ratio est: quia ibi id generaliter deciditur de electione excommunicati minore excommunicatione, ad quodcunque beneficium Ecclesiasticum, quantumvis simplex sit, & per se, ac proxime non obliget ad celebrationem Missæ, vel ad susceptionem sacri Ordinis; nam satis est, quod ex intentione Ecclesiæ omnia beneficia, etiam simplicia, ad hunc finem ordinentur, ut Beneficiarius Missam celebret, & Sacramenta suscipiat, & sic omnis ille, qui eligitur ad beneficium Ecclesiasticum, etiam simplex, eligitur ad prædictum finem, ac proinde ratio textus etiam convenit cuilibet beneficio Ecclesiastico: & cum dispositio legis sit generalis, ac indefinita, etiam generaliter de omnibus beneficiis intelligenda erit.

Contrarium tamen probabiliter tenet, *Barb. in cit. c. ult. n. 3. §. Utrum autem h. tit.* ex contrario fundamento, quia ratio textus non convenit beneficiis simplicibus, quippe quæ ex sua primæva institutione, non ordinantur ad suscipienda Sacramenta, neque ad conferenda, vel administranda, sed solum ad Horas Canonicas, & laudes DEO cantandas, aut recitandas, vel ad aliud officium eis annexum, ideoque beneficia simplicia dicuntur, *Rebuff. in praxi benef. tit. Seculare beneficium quotuplex n. 187.* neque per se requirunt, ut quis ad Sacerdotium promoveatur, *Arg. c. ult. de prabend.* ac proinde generalis decisio hujus *c. ult.* per ejus rationem, *eo quod ad eorum susceptionem excommunicatus minore excommunicatione eligitur, a quorum perceptione est privatus*, quippe quæ non congruit beneficiis simplicibus, debet restringi, ut solum habeat locum in iis beneficiis, quæ ad celebrationem Missæ, & consequenter etiam ad susceptionem Sacramentorum, ex sua institutione, ordinantur, juxta regulam traditam in *l. Cum pater 77. §. Dulcissimis ff. de legat. 2.* ubi Bartolus in Summa ait, *dictum legis restringitur per rationem*: præsertim cum hic versentur in materia pœnali, & odiosa, nempe de irritanda electione, & consequenter restringenda est.

§. VIII.

An, & quomodo peccet ligatus minore excommunicatione, conferendo, vel administrando Sacramenta?

LII. De hoc agitur in *cit. ult. §. Peccat autem hoc titul.* „ ubi dicitur; peccat autem (scilicet talis excommunica- „ tus (conferendo Ecclesiastica Sacramenta, sed ab eo „ collata, virtutis (id est, gratiæ, *Hostiens. qui*) non ca- „ rent effectu, cum non videatur a collatione, sed parti- „ cipatione Sacramentorum, quæ in perceptione consistit, remotus. Ubi verbum *videatur* non significat dubitationem, sed absolutam assertionem, & sententiam, ac si diceret, cum non sit remotus, alioquin ratio adjuncta non congrueret assertioni, ut notat *Suar. cit. disp. 24. sec. 2. n. 6.* Ratio autem, cur Sacramenta ab excommunicato excommunicatione minore collata effectum habeant, est, quia Sacramenta etiam a criminoso collata, & recepta valent, dummodo ab Ecclesia toleretur, *c. ult. caus. 15. q. ult.* & forma Ecclesiæ in collatione servetur. Nam licet talis sit suspensus a perceptione Sacramentorum, & sic non debeat illa percipere: non tamen est suspensus a collatione, & sic videtur suspensus quoad se tantum, non quoad alios, *Gl. in cit. c. ult. V. Non carent. & Hostiens. V. Virtutis.* Et quamvis sic excommunicatus peccet, conferendo Sacramenta aliis, non tamen prohibentur subditi ab illo ea recipere, adeoque non prohibetur a collatione, quantum ad Subditos, sed a participatione, seu perceptione tantum, quæ ipsum tangit, & commaculat. *Hostiens. V. a collatione.* Conferens ergo Sacramenta non participat, quia non confert illa principaliter in suam utilitatem, sed ad recipientium utilitatem: participans vero principaliter percepit Sacramenta ad suam utilitatem, & ideo dicitur participare, id est partem capere, & prohibetor a participatione, seu perceptione Sacramentorum, quam principaliter facit propter suam utilitatem: non autem ita prohibetur a collatione, quæ principaliter respicit utilitatem aliorum, *Hostiens. hic Vers. In sola perceptione.*

LIII. Additur in *cit. c. Peccat autem in fine.* Limitatio, „ dummodo non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, „ videlicet contra prohibitionem Superioris, communioni „ excommunicatorum pertinaciter se ingesserit, quo casu „ anathemate, hoc est, majore excommunicatione est fe- „ riendus, nempe per sententiam, si commonitus non de- „ stiterit a communicatis cum excommunicatis, juxta *cap. Quod in dubiis 30. de sent. excom.* & tunc Sacramenta ab eo collata effectu carent, & a tali ordinatus non habet executionem Ordinis, licet Characterem accipiat, si in forma Ecclesiæ Ordo conferatur, *Gl. hic V. In contemptum*: & insuper talis, ob contemptum excommunicatus, privatus erit potestate eligendi, & jurisdictione, *Gl. marg. hic in §. Peccat autem.*

LIV. Sed nunc ulterius quæritur, quomodo peccet ligatus minore excommunicatione, si Sacramenta conferat, quia id in textu non exprimitur? Prima opinio est, quod peccet mortaliter, *Sylvest. V. Excommunicatio 4. n. 1.* Sed contra est; quia sic excommunicato non prohibetur activa participatio, sive collatio Sacramentorum, sed solum passiva participatio, sive perceptio eorum, ergo nihil facit contra prohibitionem SS. Canonum, adeoque non peccat, saltem graviter, *Suarez cit. loco n. 6.* Secunda sententia est, quod talis omnino non peccet, nec venialiter, administrando Sacramenta, quia privatur solum participatione passiva, sive perceptione Sacramentorum, collatio autem non est illi prohibita, si conferendo non suscipiat. *Navarr. in Manual. cap. 27. numer. 24.* Et hinc talis excommunicatus, non solum potest alium absolvere ab excommunicatione, quia talis absolutio non est Sacramentalis, sed etiam a peccatis, quia hoc est conferre, sive administrare Sacramentum pœnitentiæ, non autem suscipere: & poterit etiam infirmis Eucharistiam ministrare: sine celebratione Missæ, *Lopez in pract. Can. cit. c. 33. in addit. lit. E.* Nec obstat quod in *cit. c. ult. §. Peccat autem*, dicitur, excommunicatum minore excommunicatione peccare, conferendo Sacramenta: quia id intelligi debet de illa collatione, quæ fit una cum participatione, sive perceptione passiva: nam alias textus ille esset sibi contrarius, cum expresse ibi decisum sit; talem excommunicatum a sola participatione, sive perceptione Sacramentorum esse remotum, adeoque non peccat, si solum conferat, & non suscipiat, *Lopez cit. loc.* Et hæc sententia probabilis est. Tertia sententia est, quod si talis excommunicatus Sacramenta non percipiat, sed solum conferat, venialiter tantum peccet, idque probatur ex *cit. c. ult.* Nam postquam prius dictum fuerat, quod si celebrat, peccat graviter, postea dicitur, peccat autem conferendo Sacramenta Ecclesiastica, non addendo, graviter, sicut prius, ergo saltem leviter, sive venialiter peccabit, *Covarr. in c. Alma p. 1. §. 6. n. 2. Avila p. 2. de cens. c. 6. disp. 2. dub. 3. Suar. cit. sec. 2. n. 11.* ubi etiam rationem dat, quia per se quidem, & directe non removetur quis per excommunicationem minorem a collatione Sacramentorum, & ideo non peccat graviter, si hoc faciat, nec aliquam pœnam Ecclesiasticam incurrit: quia tamen talis excommunicatio aliquam indecentiam affert, non caret aliqua culpa, quod in eo statu Sacramentum ministret. Ex quo sequitur, supposita hac sententia quæ etiam valde probabilis est, quod si Episcopus ligatus minore excommunicatione celebret, & conferat Ordines, peccat mortaliter, & venialiter: mortaliter, in quantum in Missa communicat: venialiter, in quantum administrat Sacramenta Ordinis, sive Ordines confert, *Avila cit. loco.*

TITULUS XXVIII.

De Clerico non ordinato Ministrante.

DIctum est Titulo præcedente de Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante subjicitur nunc iste Titulus de Clerico non ordinato ministrante: ac proinde agitur hic de irregularitate, quam quis incurrit per usurpationem illicitam Ordinis, quem non habet.

I. QUæritur primo. An irregularis fiat, & quam pœnam incurrat Clericus, qui ministrat in Ordine, quem non habet? Resp. de hoc agitur inprimis in *cap. Si quis 1. h. t.* ubi Papa Honorius statuit, ut si quis baptiza- „ verit, aut aliquod divinum Officium exercuerit, non or- „ dinatus (ut si quis Epistolam cantat, vel legat, tanquam „ Subdiaconus, cum non sit, vel Evangelium, tanquam „ Diaconus, vel tanquam Sacerdos celebret, cum non sit „ (propter temeritatem, ac præsumptionem suam, abjici- „ atur de Ecclesia, & nunquam ordinetur. Ratio est, quia talis graviter delinquit, usurpando sibi officium, seu ministerium, ad quod non est ordinatus seu deputatus, nec potestatem accepit, ideoque puniendus est in eo, in quo deliquit, *Pirhin. in Ration. Jur. Pontif. hic.*

II. Præterea in *c. Ex litteris 2. hoc tit.* habetur, quod „ quidam Diaconus, antequam Episcopus ei manum im- „ posuisset (id est, in Presbyterum eum ordinasset) Mis- „ sarum celebrationem usurpare præsumpserit. Consultus „ super hoc Papa Urbanus III respondet, quod ad Sa- „ cerdotis Officium non poterit promoveri (sine dispen- „ satione scilicet, & sic punitur in eo, in quo deliquit,

Gl

" *Gl. hic V. Promoveri* a Diaconatu quoque per biennium,
" vel triennium, prout Episcopo Diœcesano visum fue-
" rit, suspensus maneat. Quoad beneficium vero enm
" eo misericorditer, & clementer agatur, ne sustenta-
" tione necessaria privatus, ad seculi negotia reverratur
" (quod redundaret in opprobrium Ordinis Clericalis, si
" mendicare cogeretur, *c. Ad supplicationem. 9. de renunc.*
" *Gl. hic V. Negotia*) Ut autem securius cum eo dispensari
" possit (nempe ut habeat executionem Ordinis Diacona-
" tus, post tempus statutum, & beneficium Ecclesiasticum
" retinere possit, *Gl. hic V. Misericordiam*) condigna pœni-
" tentia ei imponatur. Consultius autem saluti animæ ta-
" lis faceret, si ad vitam regularem, seu statum Religioso-
" rum transiret.

III. Pro intellectu horum capp. notandum, Clericus ministrans in Ordine, quem non habet, fit irregularis, ut colligitur ex *cit. cap. 2. h. tit.* ubi duplex pœna imponitur tali usurpatori Divini, seu Ecclesiastici Officii, ut notat *Suar. dis. 42. de censur. sec. 4. num. 2.* Prima est excommunicatio, non quidem ipso jure lata, sed ferenda per sententiam, ut patet ex verbo *abjiciatur*, quod ministerium hominis requirit. Secunda est pœna irregularitatis, quæ significatur illis verbis, *nunquam ordinetur*, ita ut is, qui ministrat in Ordine superiore, quem non habet, v. gr. Diaconus in officio Sacerdotis, ut in casu *citat. cap. 2. h. t.* nunquam in perpetuum possit promoveri ad Ordines superiores nondum susceptos v. g. Sacerdotii, in quo ministravit, nisi cum illo dispensetur. Quod vero attinet ad Ordines inferiores, jam susceptos, is, qui ministravit in Ordine, quem non habuit, tantum est suspensus ab usu, & exercitio Ordinis proxime, & postremo suscepti, & quidem solum ad tempus biennii, vel triennii, pro arbitrio Episcopi, ita tamen, ut post elapsum triennium, non possit ultra durare, etiam cum voluntate Episcopi, illa suspensio: nam in *citat. cap. 2.* tantum fit mentio de suspensione ad tempus a Diaconatu: nulla autem de suspensione ab usu, & exercitio aliorum inferiorum Ordinum jam susceptorum, adeoque tali Clerico adhuc licitum erit in illis ministrare, sicut etiam *Abbas* ibidem solum meminit de suspensione ab exercitio Diaconatus, & quidem ad tempus, non autem aliorum Ordinum inferiorum. Cum ergo dispositio hæc sit odiosa, & pœnalis, ideo potius verba illius restringenda sunt, quam extendenda, *Suar. citat. sec. 4. num. 4.* Sic etiam si simplex Sacerdos exerceat actus Ordinis Episcopalis, quem non habet, v. g. si administret Sacramentum Confirmationis, vel Ordinis, fit irregularis. ita ut in perpetuum non possit consecrari in Episcopum: ab usu vero, seu exercitio Sacerdotii per biennium, vel triennium, est suspensus, arbitrio Episcopi, ab executione vero Ordinum inferiorum non est prohibitus, *Avila p. 7. de cens. dis. 9. sec. 2. dub. 15. concl. 2. Suar. cit. sec. 4. num. 7.*

IV. Sed quæritur hic primo, an si Laicus exerceat actus Ordinis alicujus, sive usurpet Ministeria Clericorum, incurrat irregularitatem, ut si Laicus v. g. solemniter baptizet? Respondent communiter DD. affirmative, *Navarr. in manc. cap. 27. num. 242. in fine. Avila citat. p. 7. dis. 9. dub. 13. in fine. Suar. cit. dis. 42. sec. 4. num. 10.* Idque probatur ex *cap. 1. h. tit.* quod loquitur generaliter, & absolute de quocunque non ordinato ministrante in Ordine, quem non habet: sed Laicus nullum omnino Ordinem habet, ergo si ministret in aliquo, fit irregularis. Nec obstat, quod Rubrica hujus Tituli sit de Clerico non ordinato ministrante, quia in pluribus manuscriptis Codicibus habetur ista inscriptio, de non Ordinato ministrante, teste *Gl. marg. hic* Deinde non semper valet argumentum a rubro ad nigrum, quia quandoque contingit, ut nigrum sit generalius rubro, hoc est, plus contineatur in Titulo quam contineat inscriptio Tituli, & vice versa, ut rubrum nigro sit generalius, ut notat *Everhard. in locis argum. loco a rubro. quæst. 2. num. 11.* Accedit, quod eadem, imo major sit ratio, cur Laicus incurrat irregularitatem, ministrando in Ordine, quem non habet, quam Clericus, quia Laicus magis delinquit, usurpando aliquem Ordinem, cum nullum omnino habeat, quam Clericus, qui saltem in Clericali statu est constitutus. Contrarium tamen probabiliter tenent plures apud *Laym. lib. 1. tract. 5. p. 5. cap. 3. numer. 3.* quos & ipse sequitur: tum quia hæc irregularitas non habetur expressa in jure: tum quia qui ministrat in Ordine, quem non habet, est deponendus, ut docet *Abb. in cap. 1. h. titul. notat. 1.* & nunquam ordinandus, depositio autem est propria Clericorum, & in Laicis locum non habet. Ratio autem, cur irregularitas potius jure decreta sit in Clericos ministrantes in Ordine, quem non habent, quam in Laicos, esse potest, quia talis usurpatio frequentior esse solet in Clericis, quam in Laicis, *Laym. citat. loc.* Argumentum vero a paritate, vel etiam majoritate rationis, in materia irregularitatis, non est efficax, ut fatentur etiam contrariæ sententiæ Auctores, ideoque non obstat huic sententiæ. Ex quo sequitur, quod si Laicus fingens se Sacerdotem, a peccatis absolvere præsumat, non fiat irregularis, *Laym. citat. l.* Potest tamen Laicus, qui se dicit Clericum, & actibus Clericorum se ingerit, ut falsarius puniri pœna falsi, *Gl. in c. 2. V. Propter temer. h. t. Diaz. in pr. Cau. crim. c. 12. num. 2.*

Quæritur secundo, quæ requirantur ad incurrendam hanc irregularitatem ab eo, qui ministravit in Ordine, quo caruit, sive quem non recepit: Respondetur plura requiri, ut notat *Sylvest. Vers. Irregularitas, quæst. 12. num. 14. Avila cit. dis. 9. sec. 2. dub. 13. Suar. cit. sec. 4. num. 14. & seqq.* Primo, ut exerceat actum proprium Ordinis, sive Ministerium, quod ab alio, quia talem Ordinem non habet, exerceri non possit. Secundo, ut ministret in Ordine, quem non habet scienter, non ex ignorantia, probabiliter putans se habere talem Ordinem, ut patet ex *citat. cap. 1.* ibi: *Propter temeritatem, h. tit.* Nam hæc irregularitas est pœnalis, ideoque sine culpa, & peccato non incurritur, *Suar. citat. sec. 4. num. 16.* quin imo *Avila citat. loc.* putat non incurri hanc irregularitatem ab eo, qui etiam ex crassa ignorantia ministrat in Ordine, quem non habet, quia est valde gravis pœna, ideoque non incurritur, nisi a sciente, & temerarie præsumente sive per contemptum ministrante.

Tertio requiritur, ut ministraverit scienter in Ordine, quem non recepit, quoad substantiam, quia tunc ordinatio fuit nulla, ob defectum substantialem, adeoque ministravit in Ordine, quem non habet: secus si in ordinatione omissum sit aliquid accidentale, quod certum est non esse de substantia v. g. unctio aliqua: tunc enim si ministret, antequam suppleatur omissum, peccat quidem graviter: (nisi esset omissa parva ceremonia, quæ necessario supplenda non est) per hanc tamen culpam, etsi gravem, non incurrit irregularitatem: quia ea nullo jure est expressa, quamvis prohibeatur interim ministrare donec defectus ille suppleatur, *Silvest. cit. l. limit. 5. Suar. citat. sec. 4. num. 11. & 12.*

VI. Quarto, ut in Ordine, quem non habet, ministret serio, non per jocum tantum, nam si tota actio exterior sit ludicra, graviter quidem talis peccat, quia id cedit in gravem injuriam, & irreverentiam Sacramenti, nulla tamen incurritur irregularitas, quia talis non vere ministrat Ordine, quem non habet, & nullum jus reperitur tali casu irregularitatem inducens, *Silvest. cit. l. limit. 2. Avila cit. l. limit. 3. Suar. cit. sec. 4. num. 16.* qui tamen *num. 18.* addit, eum fieri irregularem, qui quoad exteriorem actionem, serio exercet actum aliquem Ordinis, quamvis sine interiore intentione conficiendi Sacramentum, vel aliud Ministerium sacrum faciendi. quia Lex intendit punire usurpationem exterioris Ministerii alicujus Ordinis, adeoque ad hanc irregularitatem incurrendam, sufficit voluntas faciendi actus Ordinis, exterius, etiam sine interna intentione faciendi Sacramentum, vel aliud verum Ministerium, quod non potest is, qui scit se non esse ordinatum, vere intendere. Unde si non Sacerdos solemniter, & tanquam ex officio baptizet, vel Missam celebret, vel absolvat a peccatis, vel etiam solum Confessiones audiat, fit irregularis, etiamsi nullam habeat interiorem intentionem conficiendi Sacramentum, alioquin iniquissimi homines facile vitare possent hanc pœnam, ficte Sacramenta conferendo, vel alia ministeria sacra exercendo, *Suar. cit. l. num. 19.*

VII. Quinto requiritur, ut quis ministret in Ordine, quem non habet, solemniter, & tanquam ex officio ad tale ministerium deputatus, & constitutus, si enim sine solemnitate id faciat, vel non tanquam ex officio, non erit irregularis, ut si quis non Diaconus legat, vel canat Evangelium, ut dici solet a Monialibus in Matutinis, vel cum Dalmatica, sed sine Stola, vel Epistolam cum Dalmatica, sed sine Manipulo vel etiam cum Manipulo, ubi consuetudo quod non ordinati sic eam canant, quia non tam exercet officium Diaconi, vel Subdiaconi, quam Cantoris, *Silvest. cit. l. limit. 6. Avila citat. loc. limit. 5.* & dictum supra.

Hinc infertur primo, quod Clericus, exercendo actum Ordinis, quem habet, nunquam incurrit irregularitatem, propter usurpatam jurisdictionem, quam non habet, quia hæc irregularitas solum lata est in eum, qui exercet actum Ordinis, quem non habet. Unde etsi Sacerdos solemniter baptizet non subditum, vel Sacramenta Pœnitentiæ, aut Eucharistiæ administret non subditis, sine licentia proprii Parochi, non fit irregularis, quia non exercet actum Ordinis, quem non habet, sed solum usurpat alienam jurisdictionem. Idemque est, si assistat matrimonio alieni Parochiani, sed non benedicat nuptias.

Infertur secundo, si Diaconus baptizet solemniter, sine licentia Episcopi, vel Presbyteri, etiam in extrema necessitate, fit irregularis, quia ex officio, & solemniter baptizare competit Sacerdoti, non Diacono: cum licentia vero Episcopi, aut Presbyteri, licite baptizat, etiam solemniter, & extra casum necessitatis, & consequenter non fit irregularis, *Navar. in man. cap. 22. num. 6. Avila citat. sec. 2. dub. 14. concl. 1.*

VIII. Sexto requiritur ad incurrendam hanc irregularitatem, ut qui ministrat in Ordine, quem non habet, sit capax irregularitatis: unde si fœmina exerceat ea, quæ sunt Ordinis, non fit irregularis, quia irregularitas est privatio Ordinis, vel usus illius. Idemque dicendum, si quis non baptizatus ministret in Ordine, quia neque hic est capax irregularitatis, saltem illius, quæ ob delictum est lata: cum enim non baptizatus, seu infidelis sit extra forum Ecclesiæ, non ligatur ejusdem legibus, *Suar. cit. sec. 4. num. 20.*

IX. Septimo denique aliqui requirunt ad hanc irregularitatem incurrendam, ut non ordinatus ministret in Ordine sacro, non in minoribus Ordinibus: nam in his etiam Laici solent, & licite possunt ministrare, etiam in vestibus sacris, v. g. in superpelliceo, quamvis ad hoc non sint ex officio deputati, *Silvest. V. Irregularitas, quæst. 13. Avila citat. dis. 9. sec. 2. dub. 13. limit. 1.* Sed obstat primo, quod *citat. cap. 2. h. titul.* dicitur generaliter *si aliquod divinum officium exercuerit non ordinatus, nunquam ordinetur*: sed functiones seu officia minorum Ordinum spectant ad divinum officium, ergo qui illa exercent non ordinati, fiunt irregulares. Obstat secundo, quod si Clericus excommunicatus ministret ex officio in Ordinibus minoribus, fiat irregularis, secundum valde probabilem sententiam, ut dictum *Titul. preced. §. 6. numer. 37.* eadem est autem ratio in proposito. Quare consequenter dicendum est, si quis exerceat actum aliquem, etiam in minoribus, tanquam ex officio, & minister ordinatus in eo, cum non sit, ita ut nullus tali modo exercere possit hujusmodi actum, nisi habeat talem Ordinem, fiet irregularis, quod tamen nonnisi raro contingere potest, ut etiam dictum *Titul. preced. numer. 39.* Si vero quis solum exerceat ministerium, sive actum minoris Ordinis,

eo modo, quo ſecundum conſuetudinem etiam a Laicis, non ordinandis exerceri ſolent, non incurret irregularitatem, *Navarr. cit. c. 27. n. 242. dicto 7. Suar. cit. ſec. 4. n. 15.*

X. Quæritur tertio, quis in hac irregularitate diſpenſare poſſit? Reſp. ſolus Papa poteſt cum tali diſpenſare, ut ad ſuperiores Ordines aſcendat: at vero poſſit uti Ordine jam ſuſcepto, etiam Epiſcopus diſpenſare poteſt: ſicut etiam circa beneficium, ut illud retineat, ne ſuſtentatione neceſſaria privatus ad ſeculum revertatur, ut conſtat ex *c. 2. h. t.* & tradit *ibid. Abb. n. 2. & 3. Hoſtienſ. in Summa h. t. n. 3. Sylveſt. cit. q. 12. Diaz. in pract. Can. c. 12. nu. 4. Avila cit. ſec. 2. dub. 15. concl. 3.* ubi addit, quod poſt Concil. Trident. Epiſcopus poteſt diſpenſare in hac irregularitate, etiam ad ulteriores Ordines non ſuſceptos, ſi delictum ſit occultum, juxta *c. 6. ſeſſ. 24. de reform.*

XI. Poſtremo hic addendum, quod hodie extat Conſtitutio Papæ Clementis VIII. edita, & promulgata Romæ die 4. Decembris, anno 1601. quæ incipit, *Etſi alias*, & habetur *Quarant. in Summa Bullarii V. Ord. in fine*, ubi ſtatuitur: Ut quicunque non promotus ad ſacrum Presbyteratus Ordinem repertus fuerit, Miſſarum celebrationem uſurpaſſe, vel Sacramentalem Confeſſionem audiviſſe; a Judicibus S. Inquiſitionis, vel locorum Ordinariis, tanquam Eccleſiæ miſericordia indignus, a foro Eccleſiaſtico abjiciatur, & ab Ordinibus Eccleſiaſticis, ſi quos habuerit, rite degradatus, ſtatim Curiæ ſeculari tradatur, per Judices ſæculares debitis pœnis plectendus.

TITULUS XXIX.

De Clerico per ſaltum Promoto.

I. PRæmittendum, non tantum is, qui non eſt ordinatus exercere prohibetur Officia Eccleſiaſtica, ſive actus Ordinum, de quo Tit. præcedente; ſed etiam is, qui non eſt rite, ſeu præpoſtere ordinatus, ut ſi quis per ſaltum ſuſcipiat aliquem Ordinem: nam Ordines ita inter ſe ſunt ſubordinati, ut per minores, ſive inferiores gradatim ad majores, ſive ſuperiores Ordines ſit aſcendendum. Si quis igitur prætermiſſo inferiore aliquo Ordine, uno vel pluribus, ſuſcipiat Ordinem ſuperiorem, dicitur per ſaltum promotus ad Ordines: ut ſi quis ordinetur Lector priuſquam Oſtiarius, vel Diaconus, ante ſuſceptum Subdiaconatum. Et licet collatio Ordinis altioris, non ſuſcepto prius Ordine inferiore, ſit valida, etiamſi quis ex laico, qui nullum habuit Ordinem, immediate Sacerdos ſit ordinatus, ut docet *Gl.* communiter recepta, *in c. Sollicitudo, unic. diſp. 52. V. Subdiaconatus*, & ſupponitur in *c. unic. h. t.* ubi enim quidam ſuſcepit Ordinem Sacerdotii, prætermiſſo Diaconatu, & tamen non præcipitur repetere Sacerdotium, ſed ſuſcipere Ordinem, qui omiſſus fuit: eſt tamen illicita talis ordinatio, & jure prohibita, ideoque pœna condigna ordinato eſt imponenda, *Abb. in c. unic. n. 1. h. t.*

II. Quæritur primo. An ordinatus per ſaltum ſit irregularis, ita ut non poſſit uti ſuſcepto, nec Ordinem prætermiſſum recipere, niſi cum eo diſpenſetur? Reſp. talem non eſſe quidem irregularem, ſi non miniſtravit in Ordine per ſaltum recepto: eſſe tamen ipſo jure, ac facto ſuſpenſum ab executione Ordinis ſic ſuſcepti, donec Ordo inferior omiſſus ſuppleatur, *Sylveſt. V. Irregularitas q. 11. n. 13. Avila p. 7. de cenſ. diſ. 9. ſec. 2. dub. 2. concl. 1. & 2. Suar. diſp. 31. de cenſ. ſec. 1. n. 45. & ſeqq.* Idque probatur ex *c. Tua un. h. t.* ubi habetur, quod quidam Subdiaconus P. nomine, prætermiſſo Ordine Diaconatus, ſe fecit ordinari in Sacerdotem, qui poſtea in ſecreto Epiſcopo ſuo confeſſus fuit (tanquam Judici, non in confeſſione Sacramentali, *Hoſtienſ. hic V. Secreto*) ſe pro certo neſcire, an res ſic ſe haberet: ſed quia viri boni hoc aſſerebant, inter quos fuerat converſatus, credebat aſſertioni eorum: cum eo tempore, quo Ordines Inferiores ſuſceperat, infra annos diſcretionis conſtitutus eſſet. Quæſivit ergo Epiſcopus loci a Papa Innocentio III. Quid hic eſſet agendum, qui mandavit Epiſcopo, ut condignam pœnitentiam, propter hujuſmodi negligentiam (quæ craſſa, & ſupina ignorantia fuit, ideoque ipſum non excuſabat, *Gl. hic V. Hujuſmodi*) ei imponat, qua peracta, quia non cenſetur iteratum, quod neſcitur eſſe factum, ipſum in Diaconum ordinare procuret, & ſic ex miſericordia eundem miniſtrare in Ordine Sacerdotis permittat.

III. Jam ergo probatur prima pars aſſertionis, quod recipiens Ordinem per ſaltum non ſit irregularis, tum quia etſi miniſtrans in Ordine, quem non habet, fiat irregularis: nullo tamen jure ſtatutum habetur, quod quis fiat irregularis ex eo ſolum, quod prætermiſit Ordinem inferiorem, ſi in ſuſcepto per ſaltum non miniſtravit: tum quia in *cit. c. unic. h. t.* non ſtatuitur talis irregularitas, ut patet ex illis verbis. *ipſum in Diaconum ordinare procures*: ex quibus colligitur, quod per ſaltum ordinatus non eſt per ſe impeditus, & inhabilis ad ſuſcipiendos Ordines quo minus ſaltem ex diſpenſatione Epiſcopi, poſſit Ordinem prætermiſſum recipere: idemque etiam ibi permittitur, ut poſtquam Ordo prætermiſſus eſt ſuppletus, Epiſcopus cum tali diſpenſet, ut poſſit miniſtrare in Ordine per ſaltum ſuſcepto: ſi autem irregularis foret, ſolus Papa diſpenſare poſſet, *Avila p. 7. diſp. 9. ſec. 2. dub. 2. concl. 1. Zoeſ. in Comment. in Decret. h. t. n. 2.* Altera pars, quod promotus per ſaltum, ipſo jure maneat ſuſpenſus ab Ordine ſic ſuſcepto, probatur ex *cit. c. unic.* ubi cum quidam Subdiaconus, prætermiſſo Diaconatu, factus eſſet Sacerdos, præcipitur, ut Epiſcopus eum procuret ordinare Diaconum, & tunc miſericordia permittat miniſtrare in Ordine Sacerdotii: ergo ibi ſupponitur, quod erat ipſo jure ſuſpenſus ab executione Ordinis Sacerdotii, alioquin nullo opus fuiſſet diſpenſatione, *Avila cit. l. concl. 2.* Idque confirmatur ex Concilio Tridentino *Seſſ. 23. c. 14. de reform.* ubi in fine dicitur: eum promotis per ſaltum, ſi non miniſtraverint, Epiſcopus ex legitima cauſa poteſt diſpenſare: ergo ibi ſupponitur, quod etſi non miniſtraverint, ſint ipſo facto ſuſpenſi, alioquin miniſtrando in Ordine non contraherent novum impedimentum, ſeu irregularitatem, ſi non eſſent ſuſpenſi, ſed ſolum ſuſpendendi, quia ſuſpenſi, vel alia cenſura irretiti, exercendo actum Ordinis, a quo ſunt ſuſpenſi, fiunt irregulares, *c. 1. de ſent. & re judic. in 6.* patet ex ſupra dictis, *Avila cit. Tolet. in ſumma lib. 1. c. 50. n. 18.* Nec obſtat, quod in *c. Sollicitude. diſ. 52.* præcipitur, ut Epiſcopus eum, qui per ſaltum ſuſceperat Diaconatum, & Presbyteratum, prætermiſſo Subdiaconatu, ab Officio Sacerdotali prohibeat, donec recipiat Subdiaconatum, ergo talis non eſt ſuſpenſus ipſo jure ſuſpendendus per ſententiam. Reſpondetur enim, quod verbum, *prohibeat*, non ſignificat prohibere per cenſuram, ſuſpendendo eum, ſed ut Epiſcopus eum compellat ad obſervandam cenſuram, qua jam erat ligatus, *Avila cit. ſec. 1. dub. 2. in fine*: ubi addit, etſi detur, ibi non contineri ſententiam latam ipſo jure, ſed ferendam; tamen illud cap. correctum eſſe per *cap. un. hoc tit.* quod eſt poſterius, & cui conſonat etiam Concilium Trident. *cit. l.*

IV. Hinc ſequitur primo. Si per ſaltum promotus, ante abſolutionem ſuſpenſionis, miniſtrat in Ordine ſic recepto, vel etiam in Ordine prætermiſſo fit irregularis, ſive ante illum ſuſceptum, ſive poſt ſuſceptum miniſtraverit, ſine legitima diſpenſatione: ſi enim miniſtraverit ante, fit irregularis, tanquam miniſtrans in Ordinem, quem non habet, juxta ſupra dicta: ſi poſt illum ſuſceptum, itidem fit irregularis, quia cum illo ſit ſuſpenſus a receptione Ordinis prætermiſſi, poſtquam illum ſine diſpenſatione ſuſcepit, manet adhuc ſuſpenſus ab ejus executione, ergo ſi in illa cenſura miniſtret, fit irregularis, juxta *c. 1. de ſentent. & re judic.* & neutro caſu poteſt diſpenſare Epiſcopus: non in irregularitate contracta per uſum Ordinis, a cujus receptione erat ſuſpenſus, quia talis facultas nullibi Epiſcopo eſt conceſſa; nec in ſuſpenſione, quam incurrit, & quæ eſt impoſita ipſo jure, ante talem uſum, quia poteſtas diſpenſandi in illo a Concilio Trident. conceſſa Epiſcopo, ſub illa conditione, niſi miniſtraverit, *Suar. diſ. 31. ſec. 1. n. 51. Avila cit. l. concl. 1.*

Sequitur ſecundo, Si promotus per ſaltum non miniſtravit in Ordine ſic ſuſcepto, poteſt Epiſcopus cum eo diſpenſare in prædicta ſuſpenſione, ut poſſit eo uti: ſicuti etiam ut poſſit recipere Ordinem prætermiſſum, & eo recepto uti, ut colligitur ex *cit. c. unic. h. t.* quamvis delictum ſit publicum, quia concilium *cit. l.* facultatem diſpenſandi non limitavit ad delictum occultum: at vero ſi miniſtravit in Ordine per ſaltum ſuſcepto, non poteſt Epiſcopus, ex vi dicti decreti, diſpenſare in ſuſpenſione, nec in irregularitate contracta ex tali uſu Ordinis: poterit tamen diſpenſare ex vi Concilii Trident. *Seſſ. 24. c. 6. de reform.* ſi delictum ſit occultum, *Avila cit. l. concl. 1.*

V. Notandum hic prætrrea primo. Ordinatus per ſaltum eſt ſuſpenſus tantum ab eo Ordine, quem per ſaltum ſuſcepit, & ſi in eo miniſtravit, fit irregularis: non tamen eſt ſuſpenſus ab uſu Ordinum inferiorum, quos legitime ſuſceperat, ac proinde iis etiam licite uti poteſt, *Avila cit. dub. 2. concl. 2. in fine*, *Barb. de Offic. & poteſt. Epiſc. alleg. 47. num. 10.*

Notandum ſecundo, cum eo, qui per ſaltum eſt promotus, & abſque diſpenſatione recepit Ordinem prætermiſſum, non poteſt diſpenſare Epiſcopus, ut miniſtret in Ordinibus ſuſceptis, & ad ſuperiores aſcendat: nam quamvis vi Concilii Trident. *cit. ſeſſ. 23. c. 14.* ſolum prohibeatur Epiſcopus diſpenſare cum promotis per ſaltum, ſi in Ordine miniſtraverint, adeoque ceſſante hac conditione, poſſit Epiſcopus diſpenſare, cum ſuſcipere Ordinem prætermiſſum non ſit miniſtrare in Ordine: veruntamen ſi ordinatus per ſaltum recipiat Ordinem prætermiſſum ſine diſpenſatione, incurrit novum genus ſuſpenſionis, quia ſuſcipit illum Ordinem cenſura ligatus, ideo in hac ſuſpenſione non poteſt Epiſcopus diſpenſare, nam cum excommunicatio, vel alia cenſura irretito qui ſcienter Ordines recipit, nullus, præter Papam, diſpenſare poteſt, *Barb. cit. l. num. 11.*

Notandum tertio. Epiſcopus, vi Concilii Trid. *cit. l.* non poteſt diſpenſare cum promotis per ſaltum, ut ſi ordinati aſcendant ad ſuperiores Ordines, antequam inferiorem Ordinem prætermiſſum recipiant, quia id repugnat primæ inſtitutioni Ordinum, ut gradatim recipiantur, adeoque Juri Divino, ut nec S. Pontifex in eo diſpenſare poſſe videatur. Neque etiam Epiſcopus diſpenſare poteſt, ut ordinatus per ſaltum miniſtrare poſſit in Ordine ſuſcepto, antequam prætermiſſum receperit, quia hoc eſt per ſe malum, & prohibitum quaſi ex natura rei, ſuppoſita inſtitutione talium Ordinum. Poteſt tamen Epiſcopus diſpenſare cum prompto per ſaltum, ut recipiat Ordinem prætermiſſum, & deinde in eodem miniſtret, & ad ſuperiorem aſcendat, ac proinde ſupponit Concilium hoc eſſe prohibitum ipſo facto ei, qui ſic ordinatus eſt, & conſequenter ipſo jure illum ſuſpenſum eſſe, ut ſupra dictum, *Suar. cit. diſ. 31. ſec. 2. num. 47. Barb. cit. alleg. n. 12.*

VI. Notandum quarto. Epiſcopus, ex legitima cauſa, poteſt diſpenſare cum promotis per ſaltum, ſi non miniſtraverint in Ordine ſuſcepto, ſive ſcienter, ſive ignorantes fuerint ita prompti, quia Concilium non diſtinguit, utrum ſcien-

scienter, & ex ambitione, aut malitia: an vero ex negligentia, vel ignorantia, sic sint ordinati, sed simpliciter, & indistincte dicit, posse dispensare Episcopum, si non ministraverint. E contrario vero non potest Episcopus cum illis dispensare, si ministraverint, sive scienter, & dolose, sive ex ignorantia sic ordinati fuerint, quia etiam quoad hoc Concilium nihil distinguit, *Suar. cit. sec. 1. n. 47. in fine. Bar. cit. alleg. n. 6. Lopez in pract. can. apud Diaz. c. 24. in addit. lit. D.* Verum contrarium tenet *Fagn. in cap. unic. hoc t. nu. 24. & 25.* quod etiam hodie post Concilium Trident. Episcopus non potest dispensare cum illis, qui non ministraverunt, si scienter fuerint per saltum ordinati, quia cum Jus Commune antiquum distinguat inter promotum per saltum scienter, vel ignoranter, ut patet ex *cit. c. un. h. t.* quod loquitur de ordinato per saltum ignoranter, & ante annos discretionis: & in *cit. can. Sollicitudo un. dis. 52.* est sermo de eo, qui ex negligentia potius, seu ignorantia, quam ex superbia, Subdiaconatu postposito, ad Diaconatum, & Presbyteratum cognoscitur ascendisse: idcirco eodem modo distingui debet Decretum Concilii Tridentini quia lex nova disponens in materia antiqua omnes interpretationes, & limitationes recipit, quas illa materia ab antiquis legibus recipiebat: idque procedit, etiamsi lex nova superveniens materia, de qua nihilominus distinguendum est prout distinguunt leges antiquæ, ne videatur lex nova leges veteres corrigere, ut notat *Jason apud Fagnan. citat. loco*, quæ sententia, & interpretatio est probabilis.

VII. Notandum quinto. Prædicta intelligenda sunt de ordinatis per saltum: non solum si aliquis Sacrorum, seu Majorum Ordinum sit prætermissus, sed etiam in promotis ad majores Ordines, omissis minoribus, sive omnibus sive uno tantum, & etiam casu, quo aliqui omiserint primam Tonsuram recipere: tum Episcopus cum illis dispensare potest, si non ministraverint in Ordine, vel in Ordinibus prætermissis, alias vero solus Papa ex declaratione S. Congreg. Concil. apud *Joan. Gallemart. ibid. num. 4. Barb. cit. alleg. 47. num. 7.*

Notandum sexto. Qui Ordinem superiorem verb. grat. Presbyteratum suscepit, si ignoretur, aut probabiliter dubitetur, an Ordines inferiores susceperit, illi iidem conferri debent; prout sumitur ex *cit. cap. unic. h. t.* ubi ratio redditur, *quia non intelligitur iteratum, quod factum esse nescitur*: hoc est, quamvis Sacramentum Ordinis non sit iterabile, *cap. 1. & cap. ul. de Sacram. non iterand.* tamen non dicitur Ordo iterari, qui nescitur esse collatus, & in dubio debet Ordo omissus ad cautelam denuo conferri, forma sub conditione repetita, *Hostiens. in cit. cap. un. hoc titul. Vers. Iteratum, & Abb. numer. 2. Fagn. numer. 9. & 10.* ubi *numer. 12.* addit si promotus per saltum non velit ministrare in Ordine sic suscepto, vel in Superioribus Ordinibus, non debet cogi suscipere Ordinem prætermissum.

VIII. Notandum septimo. Ordo Sacerdotalis prærequirit, ex necessitate Sacramenti, Characterem Ordinis Diaconatus, prout sumitur etiam ex *citat. cap. un. hoc tit.* in quo ordinatus in Presbyterum, prætermisso Diaconatu, non jubetur iterum initiari Ordine Presbyteratus, quin imo post peractam pœnitentiam, & susceptum Diaconatum, permittitur ex dispensatione ministrare in Ordine Sacerdotali, quod clarum signum est, Characterem Presbyteralem fuisse impressum, non obstante, quod ante Diaconatum receptum, fuerit Sacerdos ordinatus. Idemque est, si etiam omissi fuissent reliqui Ordines inferiores, quia sunt potestates Ordinum diversæ, & separatæ, *Abb. hic nu. 4. Fagn. ibid. num. 2. & 3.*

Notandum octavo: Etsi is, qui non suscepit Ordinem Sacerdotalem, non sit capax consecrationis Episcopalis, tamen qui Sacerdos est, potest consecrari Episcopus valide licet Ordinem Diaconatus, vel Subdiaconatus, vel alios inferiores non receperit. Non tamen talis poterit conferre Ordines, quos non recepit, quia sic per saltum ordinatus in Sacerdotem, & Episcopum, suscepit quidem Characterem Ordinis, sed non ejus executionem, *Gloss. fin. in cit. cap. un. hoc tit. Lopez. in cit. cap. 24. in addit. lit. A.* & DD. hodie communiter contra, *Abbat. hic in fine.*

IX. Notandum ultimo, ad sacros Ordines suscipiendos non requiritur de necessitate Sacramenti usus rationis, sive anni discretionis, alioquin sic ordinatus Characterem non reciperet, sed deberet iterum ordinari, cujus contrarium constat ex *cit. c. un. h. t.* ubi dicitur, solum supplendum esse Ordinem Diaconatus prætermissum: reliqui autem inferiores Ordines, ante usum rationis, collati non sunt iterandi, *Fagn. c. l. n. 23.* quamvis non debeant Ordines, etiam minores, conferri ante annos discretionis, imo nec ante tempus a Jure constitutum: alioquin ordinato interdicenda est executio Ordinis, usque ad legitimam ætatem, *c. Vel non est 14. de temp. ordinand. Gl. in cit. c. un. V. Discretionis, juncta Gl. marg. lit. A. h. t.* Multo magis autem minores Ordines, ante usum rationis, valide conferuntur, nec collati debent iterari, aut suppleri, *Turrecremata in c. Subdiaconus 4. dis. 77. n. 2.* & colligitur ex *cit. c. unic. h. t.*

X. Quæritur secundo, an, qui Ordinem recipit, ante susceptum Sacramentum Confirmationis, sit irregularis? Resp. Negative, ex communi sententia DD. quia nulla irregularitas, vel censura reperitur jure expressa, nec Concilium Trid. *Sess. 23. c. 4. de reform.* pœnam aliquam imponit, sed solum præcipit, ut nullus ad primam Tonsuram admittatur, qui Sacramentum Confirmationis non suscepit. Imo probabilius est non esse peccatum mortale, si quis sine hoc Sacramento suscipiat Ordines, etiam sacros, vel in iis ministret, cum non necessario prærequirant, vel supponant Confirmationem, *Avila cit. sec. 1. dub. 3.* & alii recentiores plerique. Aliud est de Baptismo, sine quo nullus Ordo valide suscipi potest, cum sit janua omnium Sacramentorum, *Gl. in cit. c. Sollicit. dis. 52.* & esse communis sententia DD.

TITULUS XXX.

De eo, qui Furtive Ordinem suscepit.

I. Quia per saltum promoti ad Ordines plerumque furtive id faciunt, ideo subjicitur hic Titulus de furtive recipientibus Ordines. Dicitur autem furtive Ordines recipere, qui sine ordinatione, & licentia, seu consensu Superioris, nempe proprii Episcopi, & sine prævia examinatione, se per dolum ingerit ordinandis, aut ignorante Episcopo Ordinatore, Ordines recipit, *Abb. in Rubrica hoc tit. Gloss. in cap. V. Furtive Hostiens. in Summa eod. num. 1.* ubi addit, quod etiam ille, qui simul, & eodem die quatuor minores Ordines, una cum Subdiaconatu, accepit, vel simul duos sacros Ordines, furtive recepisse Ordines censetur, ut ex dicendis patebit.

II. Quæritur primo, quæ sit pœna furtive recipientis Ordines? Respond. Qui furtive suscepit Ordinem, si contra hoc facientes lata erat excommunicatio, non potest in sic suscepto ministrare, nec ad superiorem Ordinem ascendere, sine dispensatione Papæ, prout sumitur ex *c. Veniens 1. h. t.* ubi habetur, quod Clericus quidam P. nomine, „ accessit ad Papam Alexandrum III. exponens eidem, se „ furtive Diaconatus Ordinem suscepisse. Quare mandat „ Papa Episcopo Diœcesano, quod si non fuit ab ipso, vel „ ab aliquo Archidiaconorum suorum, vel Prælatorum, „ sub interminatione anathematis (sive comminatione ex„ communicationis sub conditione factæ) prohibitus, con„ digna pœnitentia ipsi imposita promoveat illum ad Offi„ cium Sacerdotale, dispensando cum eo pro arbitrio suo, „ nisi alia impediant. Si vero sententia excommunicatio„ nis super hunc lata fuit, ipsum moneat, ut in aliquo „ Monasterio, seu Canonia habitum regularem suscipiat: „ & si ibi aliquo tempore laudabiliter fuerit conversatus, „ poterit Episcopus ex misericordia ei providere (non „ suo jure, sed auctoritate Papæ, ut sequitur, *Gloss. fin.* „ *hic & Hostiens.*) alioquin (si non vult intrare Religio„ nem) nulla ratione permittit Papa eum ad Sacerdotium „ promoveri.

III. Pro explicatione hujus cap. notandum primo, is, qui furtive, & clandestine est ordinatus, sine consensu Superioris, & sine examinatione, recipit quidem verum Ordinem, & Characterem, non tamen habet executionem, seu usum Ordinis, nisi cum illo fuerit dispensatum, prout sumitur ex hoc cap. & tradit, *Abbas ibidem numer. 1. not. 1.*

Notandum secundo, ex eo, quod in *cit. cap. 1.* dicitur, illum, qui furtive Diaconatum suscepit, si id fecit sub excommunicatione prohibitus, non posse ascendere ad Sacerdotium, sine dispensatione Papæ, colligunt quidam DD. ipsum irregularitatem incurrisse, quia in excommunicatione positus Ordinem suscepit, ideoque inhabilis redditur ad ascendendum ad Ordinem superiorem, *Abb. hic n. 2. not. 4. Navarr. in man. cap. 27. n. 241.* Verum probabilius est, quod talis non incurrat irregularitatem, ut tradit *Covarr. in c. Alma, p. 1. §. 6. n. 6. Suar. dis. 31. de censur. sec. 2. num. 58.* sed suspensionem tantum ab Ordinis ita suscepti executione, quia secundum Canones ille fit irregularis, qui censura ligatus exercet aliquem actum Ordinis, a quo est prohibitus, *cap. 1. de sent. & re jud. in 6. cap. 1. de sent. excomm. in 6.* qui autem suscipit, etsi furtive, Ordinem, non exercet actum Ordinis, ergo non fit irregularis: incurrit tamen suspensionem ab executione Ordinis sic suscepti, quod patet etiam ex *cap. Innotuit 3. h. t.* ubi idem illud impedimentum declaratur per privationem executionis Ordinis suscepti in illis verbis: *Ordinati in susceptis Ordinibus ministrare non debent* juxta quod dictum *c. 1. h. t.* intelligendum est, dum ponit inhabilitatem ascendendi ad superiorem Ordinem, est enim in utroque c. sermo de suspensione, non de irregularitate: inter quas hæc est differentia, quod quando in Jure prohibetur receptio Ordinum, est irregularitas, quæ omnino inhabilem facit ad Ordines: quando vero prohibetur usus, sive exercitium Ordinum est suspensio: quæ usum tantum tollit, ut notat *Avila p. 7. de cens. dis. 9. sec. 1. dub. 4. §. Si opponas in fine.* Porro in *c. 1. h. t.* nulla imponitur nova suspensio, vel irregularitas excommunicato suscipienti Ordines, quia non agitur ibi de hoc delicto, sed de furtiva susceptione Ordinum: & distinguitur, utrum illa furtiva susceptio Ordinum fuerit facta contra prohibitionem Episcopi sub excommunicatione factam non se ingerendi Ordinibus, an sine illa: nam priore etiam casu non imponitur nova suspensio, vel irregularitas, sed solum dicitur quod difficilius in ea dispensatur: si enim excommunicatio lata non erat, poterit Episcopus absolute dispensare cum furtive ordinato: si vero lata fuit non potest dispensare, nisi sub conditione, ut Religionem intret, & laudabiliter in ea vivat, *Suar. cit. sec. 2. n. 57.*

IV. Notandum tertio, qui furtive ordinatus est contra prohibitionem factam ab Episcopo sub excommunicatione, & consequenter excommunicationem incurrit, est suspensus ab omnibus Ordinibus non tantum sacris, sed etiam minoribus, quoad eorum usum: & exercitium, quia in *cap. Cum illorum 32. de sent. excomm.* simpliciter est sermo de Ordinibus Ecclesiasticis, adeoque etiam de minoribus est accipiendum, quia nullus Ecclesiasticus Ordo suscipi debet, vel exerceri ab excommunicato. At vero in *cap. 1. & 3. hoc tit.* fit solum mentio de Ordinibus sacris, quia illa facti speciem tantum continent, nec peculiare jus de

Sacris

Sacris statuunt. Est autem hæc suspensio, non ab omnibus Ordinibus simpliciter, sed solum a sic susceptis, non item ab inferioribus licite susceptis. quamvis durante suspensione non possit talis ascendere ad Ordines superiores, *Suar. citat. sec. 2. num. 58. Zœs. in Comment. in Decretal. num. 3. h. t.* Porro hæc suspensio non incurritur ob inculpabilem ignorantiam, quæ escusat a culpa mortali, quia in *cit. cap. 2. & 3. h. tit.* requiritur culpa: eum enim tanquam pœna imponatur talis suspensio, necessario supponit culpam, & quidem gravem, eum sit gravis pœna: *Suar. cit. sec. 2. num. 59. Zœs. cit. l. nu. 4.* Similiter per vim vel metum gravem furtive ordinatus, non incurrit hanc pœnam suspensionis, cum ea non imponatur, nisi propter culpam, a qua excusat justus metus, *Suar. cit. l. num. 60. Zœs. c. l. num. 5.*

V. Notandum quarto, si excommunicatio ab Episcopo ordinante non sit lata contra furtive ordinatum, tunc Episcopus potest jure suo, ac propria cum illo dispensare, ut possit ascendere ad superiorem Ordinem. Si vero excommunicatio contra illum lata sit, tum etiam, jure suo, potest cum illo dispensare, si intraverit Religionem: alioquin vero si in seculo maneat, solus Papa dispensare potest, ut ad superiorem Ordinem promoveatur, uti sumitur ex *citat. c. 1. h. tit. & Abb. ibid. num. 3.* Quamvis autem ingressus in Religionem non tollat irregularitatem, facit tamen, ut eo facilius cum eo dispensetur, ut colligitur ex *citat. cap. 1. Gl. fin. hic, & Abb. num. 3.* Supposito tamen, quod in casu hujus cap. furtive ordinatus, irregularitatem incurrerit, de quo supra.

Notandum quinto, solent Episcopi, ex more recepto, quando Ordines conferunt, sub pœna escommunicationis latæ sententiæ prohibere, ne quis audeat se ingerere ordinandum, qui non fuerit approbatus: tunc talis ordinatus non potest in suscepto Ordine ministrare, nec ad superiorem ascendere, sine Papæ dispensatione, *Lopez in pract. Can. cap. 25. in addit. lit. B.* quod si Episcopus tempore, quo confert Ordines, utatur his verbis: *Non intendimus ordinare non examinatos, & approbatos*, tunc qui se furtive ingessit, non erit ordinatus, sed iterum ordinari debet, injuncta illi pœnitentia, priusquam ordinetur, quia graviter deliquit, *Rebuff. in praxi benef. tit. de Clericis. ad SS. Ordines male promot. Gl. 4. num. 29.* Hodie tamen posset Episcopus, si crimen hoc sit occultum, & non deductum ad forum contentiosum, vl Concil. Trid. *Sess. 24. cap. 6. de ref.* dispensare, *Lopez. cit. loc.*

VI. Quæritur secundo, quæ sit pœna ejus qui simul, & eodem die plures Ordines recipit? Resp. Primo, qui eodem die recipit primam Tonsuram, & quatuor Ordines minores, non incurrit irregularitatem, nec aliam censuram: qui vero eodem die recipit quatuor minores Ordines, & simul Subdiaconatum, secundum quosdam DD. fit irregularis; secundum alios vero, solum incurrit suspensionem ab executione, sive usu Ordinum sic susceptorum, prout sumitur ex *c. Cum H. 2. h. tit.* Nam quidam accessit ad Episcopum, tempore ordinationis (ut ab eo ordinaretur) qui juxta consuetudinem patriæ ei contulit quatuor minores Ordines, quibus non contentus, Subdiaconatum etiam furtive, citra conscientiam Episcopi, qui id forte ob nimiam multitudinem ordinandorum non advertit; nam ideo hoc cap. ponitur sub hoc tit. quia furtive se fecit ordinari, *Hostiens. hic V. Excessit.*) temerario ausu recepit. Re delata ad Papam Cœlestinum III. is, quia idem Clericus in hoc facto multum excessit: mandavit Episcopo Diœcesano, ut in minoribus tantum Ordinibus eum celebrare permittat. Si vero Domum Religionis intrare voluerit, poterit Abbas ipsius, si alias dignus fuerit, in aliis Ordinibus cum eo dispensare, siquidem ita voluerit.

VII. Notandum primo, spectato Jure communi antiquo, omnes quatuor Ordines minores licite possunt simul, & una die conferri eidem, ut colligitur ex hoc cap. & notat *Gl. ibid. V. Minores & Abb. num. 2.* At vero Subdiaconatus una cum minoribus Ordinibus, eadem die conferri non debet, ut constat ex *citat. cap. 2. h. titul.* nisi alicubi vigeat contraria consuetudo, ut eodem die conferantur, & recipiantur, quia Jure communi non prohibentur, nisi plures sacri, seu majores Ordines conferri eodem die, *Rebuff. in praxi benef. tit. de Cleric. ad sacr. Ordines maleprom. Gl. 1. nu. 18.* Neque vero consuetudo hæc conferendi, & recipiendi, cum minoribus Ordinibus, etiam Subdiaconatum, eodem die, est reprobata per Concil. Trid. *Sess. 23. cap. 11. de ref. Navarr. in man. cap. 25. num. 71. in fine.* Sed de hoc alibi ex instituto actum est, *libr. 1. Decret. Tit. 11. sec. 1. §. 10. num. 13. & seq.*

Notandum secundo. Episcopus cum eo, qui Subdiaconatum furtive suscepit, cum Ordinibus minoribus dispensare potest, ut ministret tantum in Ordinibus minoribus, quippe non furtive susceptis, *cit. cap. 2. & Barb. ibid. num. 3.*

„ Additur vero in *eod cap.* quod cum eo, qui Religionem „ ingressus est, si vita, & mores ejus exegerint: possit Abbas illius dispensare, scilicet quoad escrcitium Ordinis majoris, sive Subdiaconatus furtive suscepti, *Zœs. hic num. 6.* vel etiam in aliis Ordinibus, si eos forte furtive susceperit; & sic favore Religionis conceditur, quod alias non concederetur, *Gl. hic in ostatis.* Porro quod hic dicitur Abbatem dispensare posse in hoc impedimento, sive irregularitatis, sive suspensionis, id ita intelligendum est, quod id solum possint Abbates in casibus jure espressis: alioquin vero Abbatibus aliisque Prælatis Episcopo inferioribus omnis potestas dispensandi est interdicta, nisi ex speciali eis fuerit concessa, quia graviora, & majora sunt reservata Episcopo, *Hostiens. hic in fine, & Abb. num. 2.*

VIII. Respondetur secundo. Si quis duos Ordines majores, seu sacros, simul & eodem die, suscipiat, post præceptum Episcopi id sub escommunicatione prohibentis, suspensionem incurrit, ut in Ordinibus susceptis ministrare non possit, nisi cum eo dispensetur, constat ex *cap. Innotuit. 9. & ult. h. t.* „ Nam quidam Clericus, & alii duo, cum lit„ teris (dimissoriis) Episcopi sui accesserunt ad Episco„ pum Seguntinensem, ut Ordines ab eo reciperent. Cum„ que ab eodem Episcopo, priusquam ordinaret sub senten„ tia escommunicationis latæ fuisset prohibitum, ne quis „ ad duos Ordines (scilicet sacros, qui simul eodem die „ conferri non debent, *cap. Literas. 13. & c. Dilectus. 15. de* „ *temp. ordin. Gl. hic V. Ordines*) suscipiendos se ingereret: „ nihilominus tamen prædicti Clerici Subdiaconatus, & „ Diaconatus Ordinem clandestine susceperunt. Consultus „ super hoc Papa respondet, quod illi in susceptis Ordini„ bus, de juris rigore, ministrare non debent (imo etiam „ de rigore sunt deponendi, *c. Cum illorum. 32. de sent. excom.* quia receperunt Ordines contra sententiam excommunicationis, *Arg. c. Latores 4. de Cleric. excomm. ministr. Gloss. hic V. Ministrare*) veruntamen si ad Religionem aliquam se „ voluerint transferre: & peracta pœnitentia eis injuncta, „ pro arbitrio Episcopi Diœcesani, laudabiliter ibi fue„ rint conversati, poterit idem Episcopus, de licentia Pa„ pæ, cum eis dispensare, ut in susceptis Ordinibus mi„ nistrent.

IX. Pro explicatione notandum primo. Etsi duo Ordines sacri, simul eodem die, conferri non debent, collatio tamen valet, sed ordinati sunt suspensi ab executione, seu exercitio Ordinum sic susceptorum. Et licet alias recipiens simul duos Ordines sacros, suspenditur tantum ab executione ultimi Ordinis sic furtive suscepti, *cit. cap. Literas. de temp. ordin.* at in casu hujus cap. suspenditur ab executione omnium Ordinum, quia præcessit sententia excommunicationis, *Abb. hic numer. 4.* Imo hoc casu non potest Episcopus dispensare in Ordinibus furtive susceptis, suo jure, sed non nisi ex licentia Papæ, etiamsi ordinatus Religionem intraret, ut habetur in hoc cap. Sed in prius susceptis, suo jure, potest dispensare, quando non præcessit excommunicatio, *Hostiens. hic in fine, Abb. num. 5.*

Notandum secundo. Potest Episcopus ad id, quod jure communi statutum est, sine appositione pœnæ, per suum statutum adjicere pœnam, vel augere illam, quæ a lege est imposita, ut colligitur ex hoc cap. quia tunc non derogat dispositioni Juris communis, sed eam adjuvat, *Abb. hic numer. 2.*

TITULUS XXXI.

De Excessibus Prælatorum, & Subditorum.

HActenus actum est generaliter de variis excessibus, seu delictis, tam Prælatorum, quam Subditorum, nunc subjicitur hic Titulus in Prælatos. Extat hic Titulus etiam in Sexto, & Clementinis.

§. I.

Qualiter possint, ac soleant Prælati Ecclesiastici excedere, seu delinquere in Subditos Clericos?

I. ASsertio 1. Delinquunt inprimis Episcopi, aliique Prælati, si Clericos subditos talliis, vel exactionibus indebitis gravant, & nisi ad voluntatem suam pecuniam solvant, divinum Officium eis interdicunt: vel injuste, & illicite censuras in eos ferunt, vel alias viliter, & inhoneste eos tractant, ut ipsos laicis despicabiles reddant, prout habetur in *cap. Pervenit. 2. h. tit.* secundum integram ejus electionem, ubi statuitur: quod Episcopi Presbyteros, „ & alios Clericos quasi filios, ac fratres, benigna ac fra„ terna charitate fovere, & tractare debent. Quare man„ dat Papa Alexander III. Episcopis, ut eis tallias, & ex„ actiones indebitas imponere non præsumant: nec de cæ„ tero indebite, aut inhoneste eosdem tractent: & sine „ judicio Capituli sui, eos suspendere, vel eorum Eccle„ sias interdicto subjicere non attentent: neque duas Ec„ clesias, si una earum sufficiat ad necessariam sustentatio„ nem, eos tenere permittant (nisi una ab altera depen„ deat, vel nisi unam habeant in titulum, & aliam in com„ mendam, in *Gloss. hic V. Duas Ecclesias*) nec aliquem ex„ communicare, sine ordine judiciario, præsumant. Quod „ si Prælati contra prædicta fecerint, sciant se ita punien„ dos (pœna extraordinaria, & arbitraria, *Gl. hic V. Puniemus*) ut timore talis pœnæ alii a similibus abster„ reantur.

II. Pro intellectu hujus c. notandum primo. Episcopi non possunt Clericos sibi subditos gravare talliis, collectis, & aliis exactionibus, nisi quæ jure, vel consuetudine sunt permissæ, *c. Quia cognovimus. 6. caus. 10. quæst. cap. ult. caus. 18. quæst. 2. cap. Cum Apostolus. 6. §. Prohibemus. de censib.* de quibus ibi actum, *Abb. hic num. 1. & 2.*

Notandum secundo. Episcopus non potest excommunicare, vel suspendere Clericos, vel eorum Ecclesias interdicere, sine judicio, id est, consensu Capituli, *Gl. hic Vers. Capituli.* quamvis in textu de consensu Capituli, quoad excommunicationem, nihil exprimatur, sed de interdicto habetur in *c. 2. De his, quæ fiunt a maj. part. Cap.* Idque procedit, quando de re gravi, & severa pœna imponenda agitur, quia generatim in arduis negotiis expediendis per Episcopum requiritur consensus Capituli: in levioribus autem causis, vel delictis, satis est requiri consilium Capituli, quamvis id Episcopus sequi non teneatur, *Lopez. sive Salnede*

zdo in pract. criminal. Cav. cap. 3. in annot. §. *Comperit quidem Rodriq. tom. 2. qq. reg. quæst. 22. articul. 7.* hodie tamen valet consuetudo legitime præscripta, ut Episcopus in inquirendis, ac puniendis criminibus Subditorum, Capituli sui consensum requirere non teneatur, *cap. Non est 3. de consuet. in 6.*

Notandum tertio. Ordo judiciarius, qui servandus est in excommunicatione, in eo consistit, ut vera, & rationabilis causa subsit, competens monitio præcedat, & proferens non ex odio, sed ex charitate & correctionis causa procedat, *Hostiens. hic V. Sine ordine judiciario*, ubi addit, quod etsi ordo iste non servetur, tenet sententia.

Notandum quarto. Pœna ob duos præcipue fines imponitur, nempe ut delinquentes puniantur, & alii metu similis pœnæ absterreantur, ut dicitur in *cit. c. 3. in fine h. t. & ibid. Abbas not. 2.*

III. Assertio 2. Excedunt, & delinquunt etiam Episcopi, si sine legitima causa, Ecclesiam alteri inferiori Prælato subjectam ab ejus subjectione & obsequio liberent, prout id prohibetur in *c. Ad hæc 2. h. t.* Nam quidam Episcopus
„ Suffraganeus Archiepiscopi Cantuariensis plures Ecclesias
„ suæ Diœcesis constituit liberas, ac immunes a consuetu-
„ dine, & obsequio Archidiaconorum, per quod reditus
„ eorum diminuit. Re hac ad Papam Alexandrum III. de-
„ lata, is mandavit prædicto Archiepiscopo, ut factum E-
„ piscopi corrigat, & emendet, & ita provideat, ut Ar-
„ chidiaconis consuetudines, & jura, quæ Presbyteri in
„ Ecclesiis suorum Archidiaconatuum ipsis debent, plene ser-
„ ventur illæsa, & illis debitam reverentiam, & honorem
„ exhibeat.

IV. Notandum primo. Potest Archidiaconus, vi consuetudinis legitime præscriptæ, acquirere servitia, sive obsequia sibi præstanda ab aliis Ecclesiis in suo Archidiaconatu positis, vel alibi; adeoque potest etiam Prælatus Episcopo inferior acquirere, via præscriptionis jurisdictionem in aliis Ecclesiis aliis subjectis Diœcesano Episcopo; quamvis de jure communi Archidiacono non debeant aliæ Ecclesiæ, & earum Rectores præstare obsequia, vel servitia, nec jurisdictionem in illis habeat, cujus Officium plurimum consistit in consuetudinibus, *Gl. fin. hic & Abb. n. 2. & 4.*

Notandum secundo: Episcopi non possunt jura, & consuetudines Archidiaconorum, & aliorum Prælatorum inferiorum diminuere, nec jurisdictionem eorum illis auferre, quia non debent jus suum alicui diminuere, vel tollere, sine ejus consensu, *Gl. hic in notat. & V. Diminuit.* ubi etiam ait, quod Episcopus non potest dare privilegium in præjudicium alterius. *Arg. cap. Conquestus 8. caus. 9. q. 3.*

V. Assertio 3. Delinquunt etiam Episcopi, aliique Prælati, si Ecclesias, vel beneficia, quarum ordinatio, vel collatio ad eos spectat, sibi retineant, vel sibi ipsis conferant, prout deciditur in *cap. Ad aures 3. h. tit.* Nam quidam Ar-
„ chidiaconi Episcopi Eaoniensis se in Ecclesias, quæ in
„ suis Archidiaconatibus vacabant, propria auctoritate,
„ intrudere non verebantur, & eas suis usibus deputabant;
„ cum in eisdem personas instituere deberent. Re delata
„ ad Papam Alexandrum III. is mandavit prædicto Episco-
„ po, ut illos, qui tali modo Ecclesias occupant, vel de-
„ tinent occupatas per censuram Ecclesiasticam compellat
„ ad eas dimittendas, & in iisdem personas idoneas insti-
„ tuat: dictos vero Archidiaconos, ob tantam præsumptio-
„ nem, condigna pœna (extraordinaria, seu arbitraria, *Gl.*
„ *fin. hic*) afficiat.

VI. Notandum primo. Qui habet potestatem instituendi, vel conferendi aliquod beneficium, non potest se ipsum in illo instituere, vel sibi illud conferre, quia inter dantem & accipientem debet esse distinctio personalis, *c. ult. de instit.* & dictum supra *libr. 3. Decret. tit. 7. num. 26. & seqq.* & nemo potest sibi, sive in facto proprio auctoritatem præstare, §. *fin. Institution. de auctor. tut. Gl. hic V. Intrudere. & Hostiens.* Nec potest etiam collator Ecclesiæ, vel beneficii reditus ejusdem Ecclesiæ, vel beneficii sibi retinere, sed debet illi Ecclesiæ, vel beneficio de Rectore providere, etiam si sit beneficium manuale, *Abb. hic numer. 2.*

Notandum secundo. Si Prælatus Episcopo inferior, verbi gratia. Archidiaconus, ad quem spectat collatio Ecclesiæ, vel beneficii, non conferat illud, vel personæ indignæ conferat, potestas conferendi devolvitur ad Superiorem, scilicet Episcopum: potest tamen habere custodiam Ecclesiæ vacantis sibi subjectæ, donec fuerit provisum de Rectore, nam ad illum spectat custodia Ecclesiæ, vel beneficii vacantis, ad quem spectat illius collatio, *Gl. hic V. Intrudere, & Abb. n. 3.*

VII. Assertio 4. Episcopi, aliique Prælati delinquunt prætereа, si Ecclesias, vel beneficia conferant indignis, prout
„ prohibitum est *in c. Interdiximus, 21. h. t.* Nam vacante Suc-
„ centoria Ecclesiæ Pictaviensis, Cantor ejusdem Ecclesiæ
„ (ad quem collatio ipsius Succentoriæ, sive ex longa con-
„ suetudine, sive ex speciali privilegio, pertinebat, *Host.*
„ *hic V. eod.*) eam contulit Petro Canonico Pictaviensi,
„ sed postea non cassata dicta collatione, eandem Succen-
„ toriam contulit Bernardo Canonico etiam Pictaviensi.
„ Unde orta inter eos quæstione, causa commissa fuit qui-
„ busdam Judicibus delegatis, coram quibus petiit utra-
„ que pars collationem sibi factam confirmari, & alterius
„ cassari. Post hæc causa delata est ad Papam Innocen-
„ tium III. qui ex attestationibus utriusque partis inspe-
„ ctis invenit esse probatum, dictum Petrum publicum a-
„ leatorem esse, ac manifestum usurarium, qui XI. dena-
„ rios pro XII. mutavit in ludo, (quæ usura centesimam
„ excedit, nam ista uno anno sorti adæquatur, *lib. Eos 26.*
„ *C. de usur. Gl. hic V. Undecim denarios.*) Is tamen ad
„ excusandum suum delictum, allegavit consuetudinem
„ Clericorum Galliæ; qua sic mutuant, & ludunt frequen-
„ ter. Sed Papa hujusmodi ludos voluptuosos, quippe va-
„ nos, & pravam hanc consuetudinem, quæ corruptela
„ potius dicenda est, penitus reprobavit, cum in illis sit
„ magis punienda offensa, per quos delinquendi auctoritas
„ usurpatur. Unde quod circa dictum Petrum de Succen-
„ toria factum esse constat, propter indignitatem, & vili-
„ tatem ipsius, Papa decernit irritandum, cum personis
„ vilibus, & indignis portæ dignitatum patere non de-
„ beant, juxta legitimas Sanctiones (*l. 2. C. de dignit. lib.*
„ *12.* Præterea contra prædictum Bernardum fuit proba-
„ tum per testes, quod cum conscientia Judicum delega-
„ torum, ultima clausula non fuerit inserta in litteris eo-
„ rundem, sicut ex ipsorum depositionibus constitit eviden-
„ ter. Verum Papa consideravit, quod licet constaret, di-
„ ctam clausulam appositam fuisse litteris illis, præter con-
„ scientiam prædictorum Judicum; tamen fides facta non
„ fuit, quod dictus Bernardus illam clausulam apposuerit,
„ vel procuraverit, ut ab alio apponeretur. Vel etiam
„ quod scienter usus fuerit litteris sic falsatis: ac proinde
„ Papa dictum Bernardum ab hujusmodi falsitatis objectu
„ absolvit, præcipue, cum postquam hoc ipsi objectum
„ fuit, eis uti prætermiserit. Sed quia per depositiones
„ duorum testium constitit, quod concessio, sive collatio
„ prædicto Petro facta (quanquam propter ejus indignita-
„ tem debuisset reprobari) præcesserit concessionem, seu
„ collationem postea factam Bernardo, idem Papa hanc de-
„ crevit irritam, & inanem. Quia vero Cantor ita incon-
„ stanter se gessit in hoc facto, ut prima donatione, seu
„ collatione non reprobata, secundam facere attentaverit,
„ Papa ipsum privavit potestate conferendi, hac vice, di-
„ ctam Succentoriam, ut puniatur, in quo deliquit, man-
„ dans Judicibus delegatis, ut eandem personæ idoneæ,
„ auctoritate Apostolica, assignent.

VIII. Pro explicatione hujus c. notandum primo. Præcentor, qui & Cantor vocari solet, olim dictus fuit is, qui in Choro Antiphonas, & Psalmos inchoabat de quo fit mentio in *c. Cum olim 6. de consuetud.* Succentor vero, qui etiam in quibusdam Ecclesiis appellatur Vice Cantor, dicitur ille, qui absente Cantore, seu Præcentore, ejus vice fungitur, inchoando in Choro Antiphonas, & Psalmos, *Azor. p. 2. lib. 3. c. 22. qu. 1. & 2.* Est autem Succentoria dignitas, vel saltem personatus, si annexam habeat præeminentiam in sessionibus, processionibus, & aliis conventibus inter reliquos Canonicos divina officia celebrantes, ut sumitur ex hoc c. *& ibi Gl. V. Dignitatis, Laym. in cit. c. Cum olim 6. n. 6.*

Notandum secundo, Ludus alearum est prohibitus Clericis, *cap. Clerici 15. de vita, & honest. Cleric.* adeo ut etiam consuetudo in contrarium non valeat, quia est corruptela: quin imo Clericus aleator repelli debet tanquam vilis, & indignus ab officio obtinendo, cum collatio ipsi facta sit nulla, si publice constabat esse aleatorem: si vero non constabat, quia erat occultus, debet irritari collatio: verum officio, vel beneficio obtento, antequam ludos vetitos exerceret, non debet privari, sed alia mitiore pœna plecti, nisi monitus nolit se corrigere, tunc enim beneficio est privandus, *c. 1. dist. 35.* sed usurarius Clericus non solum potest repelli a beneficio obtinendo, sed etiam privari obtento, quia gravius peccat, etsi Episcopus cum eo dispensare possit circa beneficium, si se correxerit, *cap. de Petro 4. dist. 47. Glos. hic V. Aleatorem, & Abb. numer. 2. & 6.*

Notandum tertio, Judices possunt tanquam testes deponere cum aliis Judicibus, de gestis coram se, ut colligitur ex hoc c. & tradit *Gl. hic V. Depositionibus, & Abb. num. 3.*

IX. Notandum quarto, qui utitur falso instrumento, seu falsis litteris in judicio, non ideo potest, tanquam falsarius puniri pœna falsi ordinaria, nisi probetur, quod ipse eas falsaverit, vel procuraverit, ut ab alio falsarentur; vel quod ipse illis scienter usus fuerit: & præsumitur ignorantia, si postquam hoc illi fuit objectum, destitit ab usu falsi instrumenti, vel falsarum litterarum prout sumitur ex *cit. c. Inter dilectos, h. t. & ibi Gl. V. Procuraverit, & Abb. num. 4.*

Notandum quinto, si concessio, seu collatio beneficii prius facta fuit alicui indigno, sed per ignorantiam, quia publice non constabat collationem esse nullam, ut in casu hujus c. in quo non constabat, sed merito dubitari poterat, an collatio beneficii esset nulla, nec ne? & an is, cui collatio prius facta est, esset indignus, quia usuram exercuit tantum in ludo, & ludebat, secundum consuetudinem aliorum Clericorum: hoc, inquam, casu, secunda cessio, seu collatio beneficii irritanda est, seu irrita declaranda, licet is, cui collatum est beneficium, postea repertus sit indignus: nam etsi prima collatio facta sit indigno per ignorantiam, quia tamen publice non constabat de nullitate collationis, non potuit, nec debuit attentare collator secundam collationem, nisi prius cassata, seu reprobata prima, nunquam enim debet fieri secunda collatio, vel electio, nisi notorie constet primam nullam, & invalidam esse: quare in casu hujus c. is, qui primo contulit beneficium indigno, scilicet Petro, non fuit ipso facto privatus potestate conferendi, quia ignoranter id fecit, & indignitas personæ tunc erat occulta, sed propter inconstantiam suam, quia prima collatione non cassata, processit ad secundam, pro ea vice, fuit privatus potestate conferendi. Unde secunda collatio non tenuit, quia Cantor conferendo primo Succentoriam ipsi Petro, functus est suo officio, ideo non potuit, nec debuit attentare secundam collationem, *Glos. in citat. cap. Inter V. Postmodum, & V. Irritum, Abb. ibid. n. 8. & 9.*

X. Assertio 5. Delinquunt Episcopi, aliique similes Prælati, si impediant privilegia subditorum, ideoque hi non tenentur parere Superiori exigenti, vel præcipienti aliquid con-

contra tenorem suorum privilegiorum, prout sumitur ex „ *cap. Sane* 3. *hoc titul.* ubi Alexander III. sic statuit: „Si Episcopi aliquid ab Abbatibus (non exemptis, sed subjectis Episcopo, nam hic non est sermo de exemptis, *Gl. hic V. Obedientiam,*) præter debitam obedientiam, contra libertatem Ordinis a SS. Pontificibus concessam exigant, liberum sit Abbatibus, auctoritate Apostolica, quod petitur denegare. Loquitur autem hic textus, non de plena, & omnimoda exemptione a potestate, & jurisdictione Episcopi, ut patet ex illis verbis *præter debitam obedientiam*, sed de privilegio, per quod libertas, seu immunitas in certis re alicui Ordini, aut Monasterio a Papa conceditur, ita tamen ut nihilominus Episcopus possit visitare, & corrigere tale Monasterium, vel confirmare Abbates, *Gl. hic V. Obedientiam, & Hostiens.* Ratio decisionis est, quia etiam Episcopi, aliique Prælati, seu Superiores tenentur libertates seu immunitates a Papa inferioribus Ecclesiis, vel Clericis secularibus, aut regularibus concessas illæsas conservare, quia inferior non potest tollere legem superioris, *cap. Cum inferior* 16. *de majorit. & obed.* & potest Papa, etiam in præjudicium Episcoporum, Ecclesiis, vel Clericis inferioribus privilegia dare, *Abb. hic n.* 2.

XI. Porro si Episcopus aliquid a subdito contra privilegium ipsius exigat, potest is hoc ipsi denegare, auctoritate hujus Canonis, ut notat *Gl. fin. hic*, imo & auctoritate propria, cum vigore privilegii ad hoc faciendum non teneatur, *c. Quia cognovimus* 6. *caus.* 10. *q.* 3. Vel etiam dici potest, si Superior non sit in possessione ejus, quod a subdito privilegiato petit, potest, propria auctoritate, id ei subditus denegare, juxta *cit. c. Quia cognovimus*. Secus vero, si superior sit in possessione, tunc enim subditus non propria, sed auctoritate Apostolica, & delegata hujus Canonis, id negare potest nam alias propria auctoritate non posset subditus Superiorem suum possessione privare, *Arg. tit. c. Cum inferior de majorit. & obed. Abbas hic in fine.*

XII. Ex dictis infertur, quod sententia excommunicationis lata ab Episcopo contra Subditum, eo quod non paruit in iis, quæ contra privilegium sibi a Superiore concessum exigebantur ab illo, non tenet, prout sumitur ex *c. Cum ad quorundam* 7. *h. t.* Nam in Concilio Lateranensi (quod refertur in c. *Cum Apostolus* 6. *in princ. de censib.*) statutum fuit, „ut Prælati Ecclesiarum, cum visitant Ecclesias, certum numerum evectionis, id est, equorum, & personarum habere possint, quem excedere non debeant: quia numerus ibi, quoad equos quidem, est expressus, sed quoad personas, arbitrio boni viri relictus, ut ab eo determinetur, *Hostiens. hic V. Constitutum.* Sed quia aliqui Episcopi, & Prælati Ecclesiarum, cum Ecclesias visitarent, id non servabant, de quo inferiores Prælati, & Clerici conquesti sunt apud Clementem III. ideo idem Papa, Apostolica auctoritate concessit, ut si Ecclesiarum Prælati numerum equorum, & personarum in Lateranensi Concilio constitutum, cum Ecclesias visitaverint, excedere præsumpserint, & pro pluribus procurationem exegerint, liberum sit eis, id auctoritate Apostolica denegare: & si propterea Prælati in Ecclesias eorum, vel in Clericos sententiam (excommunicationis, vel interdicti) promulgaverint, Papa decernit, illam non tenere. Ratio decisionis est, quia cum Prælati, aliique Clerici inferiores, vi privilegii Apostolici ipsis concessi, quoad hoc sint exempti a jurisdictione Episcoporum, ideo sententia excommunicationis, vel alterius censuræ lata contra privilegium Papæ, non tenet, tanquam lata a Judice non suo: & temerarium, ac indignum est, sua auctoritate præsumere convellere id, quod alicui ab Ecclesia Romana specialiter est concessum, *cit. c. Sane* 9. *de privil.* & in quantum aliqui sunt exempti, servanda sunt illis sua privilegia, *c. Cum Capella* 16. *infer. eod. Gl. hic V. Non tenere.* Et cum talis sententia manifestam iniquitatem contineat, & notorie sit injusta, est ipso jure nulla, *Arg. cap. Inter cæteras* 9. *de sent. & re judic.* Et quamvis in dubio præsumptio sit pro justitia sententiæ, ea tamen cessat, si constet notorie illius injustitia, non enim est præsumendum, quod jura, quæ nituntur summa æquitate, velint defendere, vel robur dare notoriæ injustitiæ, *Gl. fin. hic & Abb. in fine.*

Addit *Gloss. fin. hic*, si Prælati, vel alii Clerici inferiores, tale Privilegium non haberent, quod excommunicari non possunt, & Episcopus prædictum numerum equorum, & personarum excederet, vel alias ultra tenorem Concilii Lateranensis, eos gravaret, licite possunt non parere, sed negare, jure communi, & auctoritate Concilii Lateranensis in *cit. cap. Cum Apostolus de censib.* Si tamen eosdem excommunicaret Episcopus, valida foret excommunicatio, licet ipse male faceret, & ipsi possent agere contra Episcopum ad interesse, quos injuste illos excommunicavit, *c. Sacro* 48. *sent. excomm.*

XIII. Assertio 6. Graviter etiam excedit, & delinquit Episcopus, qui directe, vel indirecte causam præstat homicidio, eo enim commisso, fit irregularis, ita ut privari debeat Officio Pontificali, & Sacerdotali, & ab Episcopatus administratione amoveri, prout sumitur ex *cap. Ex litteris* 10. *hoc tit.* ubi habetur, quod quidam Visitatores accesserunt ad Albiganensem Ecclesiam, eam visitaturi, Episcopus Albiganensis, inter alia, quæ contra ipsum proposita fuerunt, confessus fuit, quod cum quidam in Villa ad illius jurisdictionem (temporalem, *Hostiens. hic Vers. eod.*) spectante, infamaretur de furto, & ipse fur illud negaret, se offerens ad se purgandum, judicio ferri candentis, & si in eo deficeret, ne suspenderetur. Episcopus quæsivit a Judice ab ipso ad maleficia punienda deputato, quid super hoc ei videretur: Judex respondit, ut fieret, sicut ipse fur dixerat: quare ferrum candens in ipsius Episcopi præsentia est allatum, quod cum fur ille accepisset, ambustus est. Judex territus consuluit Episcopum, quid sibi in hac re esset agendum? qui respondit, quod si fur evaderet, malum esset: quanquam Episcopus dicat, se talibus verbis usum fuisse: auditis, quantus est clamor populi: omnes dixerunt, malum est, si sic evaserit impunitus: & mox Episcopus, & Judex exiverunt e villa illa, cum populo, & tum ille in eorum præsentia est suspensus. His auditis, Inquisitores ipsum Episcopum, cum litteris prædictam confessionem continentibus, miserunt ad Sedem Apostolicam, sed ipse nihil super his proposuit coram Papa, nec Litteras Inquisitorum exhibuit: licet ipse assereret, se litteras illas Papæ præsentasse: quin imo cum alter ex Inquisitoribus ad Sedem Apostolicam accessisset, qui totius rei seriem Papæ exposuit: idem Episcopus a Curia Romana recessit, & perquisitus non potuit inveniri. His intellectis, per dictum Inquisitorem, & litteras Inquisitorum (quibus creditur, donec contrarium probetur, *Gl. hic V. Noscitur deliquisse*) Papa Innocentius, quia idem Episcopus, non solum in judicio ferri candentis, sed etiam in furis suspendio graviter deliquit, cum his non tantum auctoritatem præstiterit, verum etiam corporalem suam præsentiam exhibuerit, ipsum Episcopum Altaris Ministerio indignum reputavit: & quia Pontificale Officium, sine Altaris Ministerio, exerceri non potest, mandavit idem Papa dictis Inquisitoribus, ut eundem moneant, ut Episcopatui cedat, alioquin ipsum ab Ecclesia Albiganensi amoveant, & faciant eidem Ecclesiæ, per Canonicam electionem, de idonea persona provideri."

XIV. Hinc colligitur primo. Quod Episcopus in locis, in quibus temporalem jurisdictionem habet, debeat constituere Judicem laicum, qui in causis criminalibus jus dicat, *Azor par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 23. *quæst.* 9. alioquin si corporaliter intersit executioni pœnæ corporalis, per quam reus occiditur, vel membro mutilatur, irregularitatem incurrit, quia auctoritatem, & opem præstare censetur ipsi homicidio, vel mutilationi: non enim refert, an quis facto, vel consilio, vel auctoritate suadeat causam homicidio *cap. Si quis* 8. *dist.* 50. *Gloss. hic Vers. Corporalem.* Aliud est de eo Episcopo, vel alio Clerico, qui jurisdictionem temporalem non habet in loco, ubi pœnæ corporales etiam sanguinis infliguntur, is enim, etiamsi præsens sit, non fit irregularis, si nullo modo cooperetur, sed tantum assistat, quamvis graviter peccet contra *cap. penult. Ne Clerici, vel Monachi &c. Abbas hic num.* 2. *notat.* 1. *& Barbos. num.* 6.

Colligitur secundo. Judicium, sive purgatio, quæ fit per ferrum candens, vel aquam calidam, est prohibita *tot. tit. infr. de purg. vulg.* de qua ibi: ideoque propter hoc solum, quod Episcopus in illam consensit, fuit puniendus, *Gl. hic. V. Candentis, Hostiens. V. eod. & Abb. numer.* 2. *not.* 2.

Colligitur tertio. Sive Episcopus iste dixerit, ne suspenderetur fur; sicut ipse dixit, & seipsum judicavit, seu condemnavit, sive per verba æquipollentia, *Auditis, quantus sit clamor populi &c.* censetur suspensionis ejus auxilium dedisse, vel tacitum mandatum, ideoque factus est irregularis, & cum de mente illius constet, non vis ponenda in verbis, *Innoc. hic V. Multitudines, & Hostiens. V. Et sic.* quamvis alias possit quis, citra periculum irregularitatis, dare consilium in genere, dicendo, fures taliter sunt puniendi, *Gl. hic. V. Consuluit.*

XV. Colligitur quarto. Sufficit eum, qui est de contumacia, vel culpa notatus, absentem requiri, nec est necesse, ut edictum peremptoriæ citationis ad illum venerit, *c. Causam* 3. *& c. ult. de dolo, & contum.* & is, qui citatus, vel monitus se stitit, sed postea a judicio discessit, perinde est, ac si non comparuisset, *c.* 1. *de judic.* & pro contumace habetur, postquam quæsitus non potuit inveniri, *Gl. hic. V. Discessit, & V. Perquisitus. Innoc. V. Invenire*, ut in casu hujus c. Episcopus monitus fuit a Judicibus delegatis, ut se sisteret Papæ, quæ monitio habuit vim citationis peremptoriæ, *Abb. hic in fine, & Glossator ejus. Alex. de Nevo ibid. lit. A.*

Colligitur quinto. Officium Pontificale non potest exerceri, sine Officio Presbyterali, ut patet ex hoc c. adeoque qui est suspensus ab Officio Sacerdotali, non potest exercere Pontificalia, quia non potest quis esse Episcopus vere consecratus, nisi primo fuerit Sacerdos ordinatus, uti sumitur ex *hoc cap. Gl. hic V. Ministerio, & Hostiens. hic V. eod.*

Colligitur sexto. Episcopus criminosus cogi potest renunciare, ut patet ex hoc c. Nam quia consensit in suspensionem furis, factus est indignus Altaris ministerio, seu irregularis, adeoque si cedere nolit, est penitus amovendus, quamvis alias, si impotens esset, ei coadjutor daretur *Gl. fin. hic. & Hostiens. V. Alioquin. Barb. hic n.* 9. *Paris l.* 3. *de resign. benef. c.* 18. *n.* 17. *&* 18. & in locum Episcopi depositi, vel ex culpa sua irregularis facti, alius idoneus substitui debet, *Gl. hic in notatis*, quia per depositionem, & privationem vacat beneficium, ipso jure, *Barbosa hic n.* 10.

XVI. Assertio 7. Alius excessus, & delictum Prælatorum est, si Sacerdotes sibi subjectos cogant ad revelandum peccatorem, vel peccatum auditum in Confessione Sacramentali, prout habetur in *c. Dilectus*, 13. *h. t.* Ubi Joannes „Presbyter conquestus est Papæ Honorio III. quod Rectores Fraternitatis Urbis (per quos Clerus in urbe regi consuevit, & qui in eum, ex speciali commissione, jurisdictionem habent, *Hostiens. hic V. Fraternitatis, & Abb. n.* 3.) compellebant ipsum ad revelandum fures, & id, quod super furto, sibi tanquam Sacerdoti (sive in judicio, & foro pœnitentiali) fuerat revelatum, vel ad satisfaciendum exinde damnum passo, & nisi alterum prædictorum faceret, tulerant in ipsum sententiam interdicti. Quia vero perniciosum esset (exemplo) dictum

Pres-

„ Presbyterum sibi taliter credita revelare (quia alli a „ Confessione retraherentur, si iste sic proderetur, *Hostiens. hic V. Perniciosum*) & cogi ad solvendum id, quod non „ rapuit: ideo mandat prædictus Papa Cardinali Presbytero S. Pudentianæ Vicario suo, ut præfatis Rectoribus „ injungat, ut a gravamine memorati Presbyteri penitus „ desistant.

XVII. Notandum primo. Judex potest aliquem compellere ad indicandum furem, & furtum commissum, & Judex Ecclesiasticus potest ferre sententiam censuræ contra non revelantes, ut probatur ex hoc cap. Nam hoc est speciale, quod non possit quis cogi ad revelandum furem, vel furtum, si id sciat ex Confessione Sacramentali, adeoque non ut homo, sed ut DEUS, sive DEI Vicarius: ergo a contrario sensu, si sciat ut homo, sive extra Confessionem sacramentalem, potest compelli ad revelandum, juxta *c. Quæ cum fure 4. de furtis. Abb. hic num. 1.*

Notandum secundo. Sacerdos non potest compelli, etiam per Judicem Ecclesiasticum, ad revelandum peccatorem sibi sacramentaliter confessum, nec ad revelandum ipsum peccatum, quia respectu utriusque hic prohibetur compulsio, *Abb. hic num. 2.* quin imo nec per S. Pontificem potest Sacerdos compelli ad detegendum peccatum ipsi in Confessione revelatum, cujus rationem reddit *Abb. hic numer. 4.* quia Sacerdos in Confessione Sacramentali est specialis Vicarius DEI, Papa vero generalis: specialis vero, quoad causam sibi commissam major est Vicario, sive Commissario generali *c. Sane 11. de offic. Jud. deleg.* Sed vera ratio, cur Sacerdos non possit, nec debet compelli ad revelandum, quod in Confessione Sacramentali audivit, illa est, quia sigillum secreti est de Jure Divino, *Gl. margin. hic lit. Cod.* & tradunt communiter Theologi. Ex quo infertur, quod si Sacerdos producatur in testem in judicio, non tantum potest dicere, se nihil scire, sed etiam jurare, se nescire, quod interrogatur, subintelligendo, tanquam homo, vel homini quoad hoc subjectus, *Abb. hic numer. 5. Larbesa num. 2.*

Notandum secundo. Sententia interdicti potest ferri, non tantum in locum, sed etiam in personam, ut colligitur ex hoc c. sed lata in Sacerdotem istum non tenuit, quia quoad hoc erat major ipsis Rectoribus, quia DEI Commissarius, ergo ipsum interdicere, vel excommunicare non poterant, *Arg. c. Cum inferior. 16. de majorit. & obed.* & quia continebat errorem intolerabilem, non tenuit, *c. Per tuas 40. de sent. excomm.* Unde Papa non mandavit, ut absolveretur, sed ut desisterent a gravamine, quod de facto inferebant: imo etiam quoad alteram partem de satisfactione facienda, non valuit interdictum, quia iniquum erat, ut tenetur reddere, quod non rapuit, *Gl. hic V. revelare.*

§. II.

De quibusdam specialibus excessibus, seu delictis Prælatorum Episcopis inferiorum.

Prohibitum est Prælatis Episcopo inferioribus, ne violent, & turbent jurisdictionem superiorum Prælatorum, uniendo Ecclesias, sine eorum consensu, vel alios actus ad dignitatem, & potestatem Episcopalem spectantes exercendo, de quibus excessibus, & delictis hoc §. agemus.

XVIII. Quæritur primo. An Prælatis Episcopo inferioribus prohibitum sit unire Ecclesias sibi subjectas, sine consensu Episcoporum? Resp. affirmative, ut constat ex *cap. Sicut. 8. h. titul.* ubi habetur, quod cum Prior Gradensis Mo- „ nasterium suum, quod est in Diœcesi Episcopi Faustini, „ vel Faventinensis (ut habet vetus compilatio) alteri Mo- „ nasterio subjecisset, seu univisset, sine consensu præ- „ dicti Episcopi Diœcesani, cujus auctoritate id fieri de- „ buisset, quamvis interveniente Archiepiscopi consensu: „ Re delata ad Papam Cælestinum III. is respondit: sicut „ unire Episcopatus, & potestati alienæ subjicere, ad S. „ Pontificem pertinet: ita ad Episcopum spectat Ecclesias „ suæ Diœcesis unire, & easdem aliis subjicere. Cum ita- „ que prædictus Prior Monasterium suum, quod est in Diœ- „ cesi dicti Episcopi Faustini, ejusdem assensu non requisi- „ to, alteri Monasterio subjecerit, sive univerit, ideo „ idem Papa decernit, auctoritate sua, esse irritandum, „ & ab Episcopo loci infirmandum, quod ipso inconsulto „ factum est, cum ea, quæ in Episcopi Diœcesi sunt, ejus- „ dem consensu ordinari, ac fieri debeant. Non obstante, „ quod consensus, vel confirmatio Metropolitani interve- „ nisse dicatur, cum is in Diœcesi sui Suffraganei, absque „ ipsius consensu, nihil debeat contra Canonicas Constitu- „ tiones attentare, ideoque id Papa decernit irritandum.

XIX. Pro explicatione notandum primo. Solus Papa potest unire Episcopatus, sive Ecclesias Cathedrales, ut habetur in hoc cap. & tradit *Rebuff. in praxi benef. titul. de unionib. num. 22. Garc. p. 12. de benef. cap. 2. num. 60.* & alii communiter. Hinc tamen ex eo, quod hic dicitur, sicut solus Papa potest unire Episcopatus privative ad Episcopos, sive iis exclusis; ita etiam de jure communi, & secluso speciali privilegio, soli Episcopi possunt unire Ecclesias suæ Diœcesis privative ad inferiores Prælatos, sive iis exclusis: non recte desumitur argumentum, quod Episcopus possit in sua Diœcesi, quicquid potest Rom. Pontifex in tota Ecclesia, sed solum hic indicatur, quod inter potestatem Papæ, & potestatem Episcoporum sit quædam proportio, & similitudo, ut notat *Fagn. in cit. cap. Sicut. num. 2. h. titul.* Est tamen etiam quoad unionem Ecclesiarum, quædam differentia inter Papam, & Episcopum, quia ad unionem faciendam ab Episcopo, requiritur justa causa, *cap. 1. De his, quæ a Prael. & cap.* & consensus Capituli, *Arg. cap. Pastoralis 7. in fine. de donat. & Clement. 2. de reb. Eccles. non alien.* Papa vero potest unire Ecclesias, etiam sine causa, & sine alicujus consilio, vel consensu, *Arg. cap. Cuncta. 17. & ult. caus. 9. quæst. 3. Joan. Andr. hic num. 1. & Abb. numer. 2.* Solet tamen Papa hæc, & alia ardua sibi reservata expedire, nonnisi cum consilio Fratrum suorum, id est, Cardinalium, quia id decens, & honestum est, quamvis de potestate absoluta, etiam sine illo, omnia peragere possit valide, nec compelli ad consilium aliorum requirendum, *Fagn. hic num. 3. & 4.*

Notandum secundo. Episcopus potest, propria auctoritate unum Monasterium, vel aliam Ecclesiam unire alteri, ut probatur ex hoc c. ibi: *Assensu tuo minime requisito*, & ibi *te inconsulto*: ergo a contrario sensu, Episcopo requisito, aut consulto, potest unum Monasterium uniri alteri, cum consensu tamen Capituli, & Prælati, seu Rectoris Ecclesiæ inferioris, *Barb. hic numer. 7.* Id autem limitari debet primo, dummodo utrumque Monasterium sit in sua Diœcesi, ejusque jurisdictioni subjectum, *Gl. hic V. Auctoritate nostra Fagn. hic num. 10.* Secundo, dummodo neutrum Monasterium sit exemptum, nam alioquin non propria auctoritate Episcopi, sed auctoritate solius Papæ, unum alteri ab Episcopo uniri posset, *Gloss. hic Vers. In tua Diœcesi & Fagn. num. 11.*

Notandum tertio. Abbates, seu Prælati Episcopo inferiores non possunt Ecclesias, vel beneficia unire, sine consensu Episcopi, prout sumitur ex hoc cap. nisi hoc jus uniendi ex privilegio alio Pontificio, vel legitima præscriptione acquisiverint, quia est potestas jure communi concessa, & reservata solis Episcopis, *Innoc. hic & Abb. num. 3.* Verum de unione Ecclesiarum, & beneficiorum plura dicta sunt *lib. 3. Decret. titul. 5. toto sec. 6.* ubi ex instituto de hac re agitur.

Notandum quarto, Archiepiscopus, seu Metropolitanus non est Judex totius Provinciæ, ut colligitur ex hoc cap. in fine, etsi enim omnium Suffraganeorum suæ Provinciæ Ordinarius sit Superior, non tamen subditorum eorundem Suffraganeorum, adeoque nec in eorum Diœcesi jurisdictionem exercere potest, nisi in casibus jure expressis, *Gl. fin. hic, & Abb. num. 4.* & constat ex alibi dictis, inter quos non reperitur facultas uniendi Ecclesias, & beneficia, ita ut Metropolitanus non possit, etiam nolente, & negligente Episcopo, unionem facere extra suam Diœcesim, juxta declarationem Cardinal. Concil. apud *Fagn. hic num. 8.*

XX. Quæritur secundo, quinam actus ad Episcopalem jurisdictionem spectantes prohibeantur exerceri a Prælatis inferioribus? Respondetur, de quæstione hac extat statutum Concilii Generalis Lateranensis sub Innocentio III. cap. 60. quod refertur in *cap. Accedentibus 11. h. titul.* ubi dici- „ tur, quod Episcopi graviter sint conquesti apud Papam „ de quibusdam Abbatibus, qui suis finibus, seu terminis „ non contenti, manus ad ea, quæ sunt dignitatis E- „ piscopalis, extendunt, cognoscendo de causis matrimo- „ nialibus, injungendo publicas pœnitentias, concedendo „ etiam Indulgentiarum Litteras, & similia præsumendo, „ propter quæ auctoritas Episcopalis interdum apud mul- „ tos vilescit. Quare Concilium volens, & Episcoporum „ dignitati, & Abbatum saluti in his providere, prohi- „ buit, ne de cætero aliquis Abbatum ad talia se præ- „ sumat extendere, si proprium periculum (non solum animæ, sed etiam remotionis ab Abbatia, ut puniatur, in quo deliquit, *cap. Quanto 3. de transl. Episc. Hostiens. hic Vers. Periculum*, voluerit evitare: nisi forte quispiam „ eorum, speciali concessione, vel alia legitima causa, „ super hujusmodi facto valeat se tueri.

XXI. Notandum primo, cognitio causarum matrimonialium, de Jure communi, spectat ad solum Episcopum: aliis vero Prælatis inferioribus non nisi ex speciali concessione, seu privilegio, vel ex consuetudine legitime præscripta competit, ut patet ex hoc c. & docet *Gl. ibid. Episcopalis dignitatis, & Hostiens. V. Matrimonialibus*; nam generaliter ea, quæ ad dignitatem, vel jurisdictionem Episcopalem pertinent, possunt etiam acquiri ab inferioribus Prælatis, non solum ex privilegio, sed etiam per præscriptionem, aut consuetudinem legitime præscriptam, quæ dat jurisdictionem, *Gloss. fin. hic*. Secus est de his, quæ sunt Ordinis Episcopalis, ea enim nulla consuetudine, aut præscriptione, etiam temporis immemorialis, acquiri possunt, *c. Quarto 4. de consuetud. c. Quanto 9. de consecrat. Eccles. vel Altar.* quia in his Prælatis inferioribus deficit Ordo Episcopalis, *cap. Quamvis 4. dist. 68.* neque etiam per privilegium talia facile conceduntur. *Hostiens. hic V. Dignitatis. Abb. numer. 2. & 8.* Hodie ex vero Decreto Concilii Tridentini *Sess. 24. cap. 20. §. Ad hæc de reformat.* causæ matrimoniales, & criminales Episcopi tantum examini, & jurisdictioni sunt reservatæ, non obstantibus quibuscunque privilegiis, & consuetudinibus, nisi fuerit consuetudo immemorialis, ut declaravit Sacra Congregatio ejusdem Concilii apud *Joann. Gallemart. in declarationibus, num. 8. & Fagnan. hic num. 6.*

Excipiuntur tamen Abbates, & Prælati exempti, qui sunt nullius Diœcesis, quia omnimodam jurisdictionem quasi Episcopalem, & ordinariam in Clerum, & populum habent, exclusis Episcopis: hi enim possunt, saltem ex privilegio Papæ, acquirere hujusmodi territorium exemptum, cum jurisdictione quasi Episcopali, privative ad Episcopum; & consequenter etiam possunt causas matrimoniales, & criminales cognoscere, quæ potestas illis non est adempta per Concilium Trident. *cit. loc.* quod non debet extendi ultra Decanos, Archidiaconos, & illis inferiores jurisdictionem ordinariam non habentes, de quibus loquitur. Nec possunt hujusmodi Prælati comprehendi sub adjuncta clausula generali, *aut aliorum inferiorum judicio*; quia per hæc verba generalia non veniunt majora, vel graviora, quam expressa sunt: & quando in Lege, vel Canone

sunt

sunt enumeratæ minores, seu inferiores personæ, non possunt sub generali clausula subsequente comprehendi majores, & superiores. Prælati vero, qui proprium territorium habent, in quo exercent ordinariam jurisdictionem quasi Episcopalem, majores sunt Decania, & Archidiaconis, ac proinde sub generali illa clausula immediate subsequente, *aut aliorum inferiorum*, non comprehenduntur. Neque etiam dictio taxativa *tantum* ibi addita: *Sed Episcopi tantum examini, & jurisdictioni relinquantur*, excludit casus similes, vel eandem rationem habentes: prædicti autem Prælati, quoad jurisdictionem, in locis pleno jure sibi subjectis sunt similes Episcopis, ideoque etiam veniunt nomine Diœcesani, etiam in materia præjudiciali, ut tradit *Gl.* communiter recepta in *Clement. un. §. Volumus, V. Diœcesanus de foro compet.* & non solum tales Prælati non sunt de Diœcesi, sed neque in Diœcesi, cum proprium, ac separatum omnino territorium habeant, ut fuse probat, *Fagn. 6. in cit. c. Accedentibus 22. n. 27. & pluribus seqq. h. t.*

XXII. Notandum secundo, pœnitentias publicas, & solemnes imponere, ad solum etiam Episcopum pertinere, prout habetur in hoc *c. &c. In capite 64. dist. 50. Gl. pen. hic juncta Gl. margin. lit. A. Hostiens. V. Publicas: Glossat. Abbat. Alexander de Nevo hic lit. F.* ubi ait, quod publica pœnitentia debet imponi ab Episcopo, vel ejus mandato a Sacerdote.

Notandum tertio, Abbates, vel alii Prælati inferiores Episcopis, non possunt de Jure communi Indulgentias concedere, quia hujusmodi potestas pertinet præcise ad dignitatem, & jurisdictionem Episcopalem, ut constat ex *cit. c. Accedentibus, h. t.* ubi dicitur, quod Abbates, concedendo Indulgentias, extendunt manus ad ea, quæ sunt dignitatis Episcopalis, *Azor. par. 2. libr. 3. cap. 55. quæst. 3.* & alii communiter, etsi contrarium teneat *Eman. Rodriq. Tomo 22. qq. regul. qu. 87. art. 1.* de Prælatis Religionum, qui habent potestatem ordinariam, & quasi Episcopalem, ut Generales, & Provinciales Ordinum Regularium exemptorum, cum potestas concedendi Indulgentias sit potestas Jurisdictionis Episcopalis, non Ordinis Episcopalis, nec etiam Sacerdotalis, nam remissio, quæ fit per Indulgentias, non pertinet ad dispensationem Sacramentorum, sed bonorum communium Ecclesiæ, & ideo etiam Episcopi non consecrati, & non Sacerdotes, possunt Indulgentias dare, ut docet *S. Thom. in 4. dist. 20. art. 3. q. 2.* Sed obstat *cit. c. Accedentibus, h. t.* quod expresse negat hanc potestatem competere Prælatis, non Episcopis: quamvis *Rodriq.* dicat, quod loquatur de Abbatibus, subditis Episcopis: vel si de exemptis, solum de Præpositis, seu Rectoribus non habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem. Vel si etiam de his ibi sit sermo, intelligendum sit de illis, qui excedebant hanc potestatem, concedendo Indulgentias, non solum suis subditis, sed etiam aliis non subditis, sive secularibus, sive regularibus aliorum Ordinum. Verum hæc responsio nimis restringit decisionem hujus cap.

XXIII. Illud tamen est probabile, quod non solum ex privilegio, seu concessione speciali Papæ, sed etiam ex consuetudine legitime præscripta, possint Prælati Episcopis inferiores acquirere facultatem concedendi Indulgentias, cum talis consuetudo tribuat jurisdictionem, *Arg. c. ult. de Offic. Archidiac. & cap. Cum contingat 13. de foro compet. & cap. Auditis 15. de præscript.* Et ita docet *Gloss. fin. hic, Hostiens. V. Legitima causa, & Abb. nu. 4. in fine*, & probabile censet *Laym. l. 5. Theol. mor. tr. 7. c. 4. nu. 4.* Sufficit enim, quod Papa generali Lege velit, & consentiat, ut Ecclesiastica jurisdictio per longævam consuetudinem bona fide, præscriptam acquiratur.

§. III.

De gravaminibus: quæ Prælati, aliique Ecclesiastici interdum inferre solent Religiosis.

XXIV. De his agitur imprimis in *c. Nimis iniquam 16. h. t.* ubi enumerantur XV. gravamina, quæ Prælati, videlicet Episcopi, & Rectores Ecclesiarum, aliique Canonici, & Clerici Cathedralium, vel aliarum Ecclesiarum inferebant Religiosis. Veluti primo volebant, ipsis Religiosis invitis, eorum Confessiones audire, ac eis injungere pœnitentias, (cum tamen sibi invicem confiteri possint, *cap. 1. causs. 16. qu. 1. Hostiens. hic V. Confessiones*) Secundo Eucharistiam, sive Communionem eis præbere. Tertio non volebant, ut Corpus Christi in eorum Oratoriis asservaretur. Quarto Fratres eorum defunctos apud Ecclesias suas sepeliri compellebant, & eorum exequias celebrari (cum tamen omnes Religiosi in Cœmeteriis propriorum Monasteriorum sepeliendi sint, *cit. c. 2. caus. 27. qu. 1.*) Quinto, si quis decedentium Fratrum alibi, quam in suis Ecclesiis eligeret sepulturam, funus primo ad Ecclesias suas deferri cogebant, ut oblatio suis usibus cederet. Est autem hic sermo non de professis, sed vel de Confratribus, sive oblatis Templariorum, & similibus, qui in sæculo remanent, de quibus in *cap. 3. §. ult. de privil.* Nam professi non possunt regulariter sibi eligere sepulturam. *Hostiens. hic V. Eligat.* Vel est sermo de illis Religiosis professis, qui in loco distante, & remoto a Monasterio decedunt & sibi eligere possunt sepulturam, *c. ult. de sepult. Abb. hic num. 2.* Sexto non permittebant eos habere campanam, quod intelligi debet, si prohibebant Prælati Religiosos habere campanam in Ecclesia, seu Oratoriis suis publicis, de quo infra suo loco. Septimo non permittebant eos habere cœmeterium benedictum; quod tamen Religiosi habere possunt pro suis Fratribus sepeliendis, vel etiam pro suis Confratribus, & Oblatis, si apud eos sepulturam elegerint, de quo etiam infra. Octavo, certis tantum temporibus permittebant eis celebrare Divina, cum non sit prohibendum alicui quotidie communicare, si dispositus sit, *c. Quotidie 13. dist. 2. de consecrat.* ergo multo minus Sacerdoti celebrare, *Hostiens. hic V. Certis.* Nono volebant quoque in domibus Religiosorum certum numerum Fratrum, Sacerdotum, Clericorum, & Laicorum, seu Conversorum: & decimo certum numerum cerearum, lampadum, & ornamentorum, pro voluntate sua taxare: & undecimo residuorum cereorum (antiquorum) quando noviter, id est, alii novi cerei apponebantur, ab eisdem exigebant. Duodecimo nec permittebant, ut novi Sacerdotes eorum alibi, quam in Ecclesiis suis (scilicet secularium Clericorum primas Missas celebrarent, nempe oblationis causa, *Hostiens. hic V. Suis*. Decimo tertio eos insuper compellebant, ut in quotidianis Missis, quas Religiosi in suis locis, & Altaribus celebrant, oblationes ad opus suum reciperent, & reservarent, velut servi eorum. Decimo quarto quicquid Religiosis, dum celebrabant Missarum solemnia, intra domorum suarum ambitum, pia fidelium oblatione donabatur, ab eisdem oblationis nomine extorquere contendebant, quia non debeat Prælati sibi usurpare, quod pia devotione fidelium Religiosis confertur in vita, *c. De his 4. de sepult. c. 3. de statu Monach. Gl. hic V. Donatur.* Decimo quinto denique quod eisdem Religiosis, tam in ornamentis Altaris, quam in Libris Ecclesiasticis, absolute confesebatur, perperam juri suo vendicabant: de his enim relictis, & aliis, quæ ad divinum cultum pertinent, Prælati, seu Rectores Ecclesiarum percipere nihil debent, dummodo in fraudem non sint relicta, *c. ult. de testam. Gl. fin.* Quare mandat Gregorius IX. universis Ecclesiarum Prælatis, ut a prædictis gravaminibus desistant, & subditos etiam suos ab hujusmodi arctius compescant. Porro omnes Religiosi debent esse liberi, & immunes a dictis gravaminibus, non solum exempti, & privilegiati, sed etiam alii non exempti, *Abb. hic n. 5.* nisi sit gravamen contra specialia privilegia alicui Ordini concessa illatum.

XXV. Præter gravamina jam illata, prohibetur etiam alia XII. gravamina inferri Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus, quorum Ordinem, & Regulam Sedes Apostolica approbavit, ut in artissima paupertate Christo pauperi famulentur, prout habetur in *c. Nimis prava 17. hoc tit.* quorum gravamen primum est, quod plerique Prælati, & alii eos ad Synodos suas cogebant accedere, quod fuit contra speciale privilegium concessum his duobus Ordinibus, ut ad Synodum venire non teneantur. Secundo cogebant illos suis Constitutionibus subjacere, contrariis scilicet privilegiis eorum, *Hostiens. hic V. Absuis.* Tertio, nec his contenti, Capitula, & scrutinia, sive Inquisitiones in locis Fratrum pro his se facturos comminabantur, quod etiam speciale est in his Religiosorum Ordinibus: in aliis enim licet Episcopis corrigere, *c. In singulis 7. §. Porro de statu Monach. Hostiens. hic V. Corrigendis.* Quarto fidelitatem juramento firmatam ab eorum Ministris, & Custodibus, sive Quardianis, in Ordine Minorum, nam Prædicatores habent Priores conventuales, *Hostiens. hic V. Ministris*) exigebant: quod etiam speciale est privilegium concessum his duobus Ordinibus. Cum alias omnes Rectores Ecclesiarum, quibus cura animarum commissa est, juramentum fidelitatis præstare debeant, *c. Nullus 5. de jurejur. c. Quanquam 6. dist. 23. Gl. hic Fidelitatem juramento, & Hostiens. V. eod.* Quinto. Prælati mandabant, etiam eisdem Religiosis, ut tam extra Civitates, quam intra, ad Processiones ab illis, etiam ex levi causa institutas venirent. Ex quo infertur a contrario sensu, quod Fratres Prædicatores, & Minores, non obstante privilegio exemptionis, teneantur comitari Episcopum in processionibus ex gravi, & magna causa institutis, v. g. in novo ingressu Episcopi, vel ob imminentem pestem, & bellum, aut aliam publicam calamitatem, vel ad generales Litanias in feriis Rogationum, *Hostiens. hic V. Ex levi causa, & Abb. n. 1.* ubi addit, idem dicendum de aliis Religiosis, etiam exemptis, quia hic textus loquitur de Prædicatoribus, & Minoribus exempli causa; ea vero, quæ sic dicuntur, dispositionem generalem non restringunt, quamvis in hoc servandæ sint formæ, & favor exemptionum, & privilegiorum, ut si qui nominatim sint exempti a processionibus, ex quacunque causa, indicendis, quale privilegium habent Religiosi Societatis JESU ex Constitutione Gregorii XIII. edita 16. Julii, anno 1576. quæ incipit: *Quacunque, Fagn. hic nu. 7. & 8.* Hodie tamen ex decreto Concilii Tridentini *Sess. 25. c. 13. de regular.* omnes tam Clerici seculares, quam regulares quicunque, etiam Monachi ad publicas processiones vocati coguntur accedere, iis tantum exceptis, qui in strictiore clausura perpetuo degunt, non obstantibus privilegiis ante Concilium concessis, & consuetudinibus etiam immemorialibus, quippe sublatis in decreto, *c. 21. ead. Sess.* Excipiuntur a Gregorio XIII. Religiosi, qui distant a Civitate ultra medium milliare, *Fagn. in cit. c. Nimis 17. h. t. num. 12.* Sexto, sententiam excommunicationis fulminabant in omnes benefactores eorundem Religiosorum, nempe ut vel propter inopiam domos deserere, & abire cogerentur, vel Prælatorum mandatis obedire, prout loquitur *Hostiens. V. Benefactores*: fulminate autem dicitur sententiam excommunicationis, qui vel sine causa, vel non ex justa, sed injusta causa, vel non servato debito juris Ordine, eam profert, *Hostiens. hic Vers. Fulminant.* Septimo, quia etiam ipsis Religiosis istis excommunicationis sententiam comminabantur, eosque ex locis, in quibus Domino famulantur, amovere satagebant (de facto, & violenter, quod non licet, *Hostiens. hic Vers. Amovere*) nisi eis in omnibus supra dictis obedirent. Octavo, prohibebant, quoque, ne prædicti Fratres ad honoratiores Civitates, ac villas: ubi

religiose, & honeste valerent commorari, a populis vocati, accedere auderent. Nono, & tam in ipsos Fratres accedentes, quam in eorum receptatores excommunicationis sententiam promulgare præsumebant. Decimo, ab eisdem etiam ex hortorum fructibus decimas exigebant, ex quibus nullas Religiosi decimas solvere tenentur, *c. Ex parte 10. De decimis*, *Gloss. hic V. De hortorum fructibus*. Undecimo, nec non etiam ex domiciliis Fratrum, sicut & Judæorum domibus, reditus extorquere contendebant, asserentes, quod nisi Fratres ibidem morarentur, ab aliis habitatoribus proventus aliqui solverentur. Duodecimo, & ut ipsos Fratres prædictos totaliter suæ subjicerent ditioni, & potestati, eisdem volebant Ministros, & Custodes (id est, Quadrianos, vel Priores) præficere, pro suo arbitrio, cum tamen jure communi, quælibet Congregatio debeat sibi Prælatum eligere, *cap. ultim. caus. 16. quæst. ultim. c. Abbas 8. & c. Abbatem 3. & cap. seq. caus. 18. quæst. 2. Hostiens. hic V. Præficere*. Quare Papa Gregorius IX. omnibus, & singulis Prælatis Ecclesiarum mandavit, ut a prædictis gravaminibus desistant, & Subditos suos ab hujusmodi actibus arctius compescant, quia in omnibus supra dictis Prædicatores, & Minores sunt exempti, nec possunt ad talia facienda compelli. *Gl. fin. hic*.

XXVI. Cæterum quando in *citat. c. Nimis 27. hoc tit.* dicitur, Fratres Prædicatores, non secus ac Minores, esse in statu arctissimæ paupertatis, id ita intelligendum est, quod utriusque Ordinis Monasteria non possunt habere bona immobilia, neque in particulari, neque in communi, nec certos, ac perpetuos annuos reditus: hoc solo discrimine, quod Minores sunt incapaces omnium bonorum, etiam in communi, ex Regula, & primævo suo instituto, ut constat ex c. *Exiit. de V. S. in 6. & Clement. 1. eod.* Prædicatores vero ex Regula, quæ est S. Augustini, possunt habere bona in communi, etiam quoad proprietatem, non autem ex Constitutionibus postea conditis, & a Sede Apostolica approbatis: & ex privilegio etiam sunt capaces annui reditus, *Joann. Andr. hic V. Arctissima & Abb. num. 2. Fagnan. hic num. 12. & seqq.* Hodie vero Concilium Trident. *Sess. 25. c. 3. de regularib.* concessit omnibus Monasteriis, tam virorum, quam mulierum, etiam Mendicantium, exceptis domibus Fratrum S. Francisci, Capucinorum, & eorum, qui Minores de observantia vocantur, etiam quibus ex Constitutionibus erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia possidere liceat.

XXVII. Denique Clemens V. proposuit 30. excessus, seu gravamina, in quibus plerique Episcopi, & iis superiores (Archiepiscopi, Patriarchæ) ac cæteri Ecclesiarum Prælati Religiosos injuste inquietabant, prout habetur in *Clem. Frequens un. h. t.* & in textu legi possunt.

§. IV.

De Excessibus, seu delictis Subditorum in Prælatos, seu Superiores suos.

XXVIII. Assertio 1. Delinquunt inprimis Subditi in Prælatos suos, si violent interdicta ab iis lata, etiam Episcopi, non servando interdictum latum a Papa, prout constat ex *c. Tanta 18. & ultim. hoc tit.* ubi cum Papa Gregorius IX. propter quosdam excessus ab aliquibus commissos, in quosdam Prælatos, Canonicos, Clericos, & res eorum, Regnum Portugalliæ interdicto supposuisset: P. Episcopus Colubriensis ab initio cœpit servare interdictum, sed postea, mutato consilio, illud temere violavit, delinquendo in Papam, qui interdictum tulerat, & in Ecclesiam, contemnendo Petri Claves, & lædendo Ecclesiasticam potestatem, & alios induxit, imo & compulit non servare interdictum, & quos ad hoc inducere non poterat, eos, post graves injurias illatas, spoliavit dignitatibus, Præbendis, & beneficiis, & exulare coegit, interdicendo, & excommunicando eosdem, & prædicta conferendo fautoribus suis, quæ omnia Episcopus in præsentia Papæ, & Cardinalium publice confessus est. Licet autem idem Episcopus sponte Episcopatu cesserit in manibus Papæ: volens tamen Papa, ut illi, qui sententiam excommunicationis violaverant, & aliorum dignitates, & beneficia receperant, qui sine culpa, vel causa rationabili, eis spoliari non debuerant, impuniti non remaneant, ne tanta perversitas præbeat exemplum talia præsumentibus, decrevit irritas, & inanes omnem institutionem, depositionem, collationem dignitatum, & beneficiorum ab eodem Episcopo temere præsumptas, sicut & interdicti, & excommunicationis sententias, in quoscunque, post interdicti violationem, hac occasione ab eo prolatas. Et quia ubi major est excessus, seu culpa, severior etiam debet esse vindicta, mandat Papa Archiepiscopo Bracarensi, ut omnes illos, quos Episcopus in beneficia, & dignitates aliorum intrusit, non solum a beneficiis, & dignitatibus prædictis (quæ scilicet per Episcopum sunt adepti) sed etiam ab aliis, si qua obtinent, debeat amovere, & tam istos talia præsumentes, quam omnes alios, qui interdictum violarunt, ab officio, & beneficio, auctoritate Apostolica, suspendat. Illos quoque, quos constiterit manus temerarias in personas, & res prædictorum Prælatorum, Canonicorum, seu Clericorum extendisse, ad Papam venire, seque ei præsentes sistere compellat, promeritam sententiam recepturos, invocato, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.

XXIX. Notandum primo. Per Claves Petri intelligitur hic Sacerdotalis potestas ligandi, & solvendi a peccatis, quæ licet una sit potestas, seu Clavis, ut innuitur *in principio hujus cap.* dum in singulari dicitur: *Tanta est Clavis Petri*, dicuntur tamen duæ esse propter duos actus, seu facultates, scilicet Clavis scientiæ, & Clavis potentiæ, seu jurisdictionis, per quam Sacerdos ligat, & solvit: nam quamvis possit quis habere scientiam, qui non habet Clavem potentiæ, seu potestatem ligandi, vel solvendi; & e converso; talis tamen scientia non est Clavis, nec habet rationem Clavis, sine potestate ligandi & solvendi, ut docet *Gloss. distinct. 20. in princip. V. Dedit*. Porro Clavis scientiæ dicitur potestas interrogandi, & examinandi in Confessione ipsum habet potestatem examinandi Reum: Clavis vero potentiæ, seu jurisdictionis, dicitur potestas judicandi, nempe ligandi, vel absolvendi, ad quam præter potestatem Ordinis, quæ cum Charactere datur, requiritur etiam potestas jurisdictionis, quia non potest exerceri sine jurisdictione: sicut etiam Judex Civilis, præter potestatem examinandi Reum, habet etiam potestatem judicandi, seu ferendi sententiam, condemnando, vel absolvendo Reum, *Tolet. in Summ. casuum libr. 1. cap. 3. nu. 13.* ubi *num. 13.* ait: quod potestas Sacerdotalis conficiendi Corpus Christi non dicitur Clavis.

Notandum secundo. Spontanea cessio, sive renunciatio Prælati, qui ob delictum privandus est per sententiam, admitti debet, & est sanum consilium, ut talis cedat dignitati, vel officio, ante latam sententiam, ad vitandum dedecus, & infamiam, *Abbas hic not. 2.*

Notandum tertio. Ante interdicti Ecclesiastici violationem, vi illius, nemo est privatus, vel suspensus a jurisdictione, etiam Ecclesiastica, prout sumitur ex hoc c. in quo irritantur tantum sententiæ excommunicationis, & interdicti, & collationes, ac institutiones beneficiorum attentæ post violationem interdicti, ac proinde, quæ ante interdictum latæ, vel factæ sunt, tenent, quia interdictum impedit solum exercitium Ordinis Ecclesiastici, non autem jurisdictionis. At vero eo ipso, quod quis interdictum violat, perdit omnem jurisdictionem, cum sit suspensus ipso jure ab officio, & consequenter etiam est suspensus ab usu, seu exercitio jurisdictionis sibi ratione officii competentis. Idque probatur etiam ex hoc c. ubi declarantur irritæ sententiæ excommunicationis, & interdicti, collationes beneficiorum, & institutiones factæ ab Episcopo, post violatum interdictum, *Gl. hic V. Irritas, Abb. n. 1. not. 4. Covarr. in c. Alma p. 2. §. 3. n. 2.*

XXX. Notandum quarto. Qui interdictum Ecclesiasticum non servat, irregularitatem incurrit, a qua per solum Papam liberari potest, *cap. 1. de sentent. & re judic. 1. & c. Is, qui 18. §. ult. de sent. excomm. in 6.* quia interdictus simpliciter, vel respectu certi loci, est suspensus ab officio, & omni potestate Clavium, si ergo celebret divina officia, vel in loco interdicto, fit irregularis, *c. Is, qui 20. de sentent. excommun. in 6. Abb. hic nu. 4. Covarr. cit. loc.* non tamen violans interdictum est privatus, ipso facto, beneficiis suis, sed privandus per sententiam Judicis, uti sumitur ex hoc c. & docet *Abb. ibid. n. 2. & 4.*

Porro tum demum violans interdictum incurrit irregularitatem, si exerceat aliquem actum proprium alicujus Ordinis Ecclesiastici, tanquam ex officio ad hoc deputatus, a cujus exercitio est suspensus, ut si Presbyter celebret, vel Diaconus cantet Evangelium, vel Subdiaconus Epistolam &c. Secus si exerceat actus, qui non competunt certo alicui Ordini, sed per quemcunque etiam laicum, saltem ex consuetudine, exercet: possunt, *Abb. hic num. 5. Covarr. cit. loc. num. 3.* & patet ex supra dictis. Neque etiam fit irregularis violans interdictum, si exerceat ea, quæ sunt jurisdictionis, non Ordinis, ut si aliquem excommunicet, *Abb. hic num. 5.*

Notandum quinto. Pœna violantium interdictum, exercendo actum proprium sui Ordinis, est, ut non solum inhabiles sint ad acquirendum beneficium de novo, sed etiam ad beneficium acquisitum retinendum, ut colligitur ex *cit. c. ultim.* ibi: *Non solum a beneficiis ipsis & c. hoc tit. Barb. in Collect. hic num. 6.* hæc enim est pœna non servantium interdictum, ut amoveri debeant a beneficiis obtentis, *cap. postulasti, 7. §. Quæsivistis de Cleric. excommun. junct. Gloss. hic V. Amovere*. Putat tamen *Hostiens. hic V. Obtinent.* quod illi, qui voluntarie acceptarunt beneficia aliis ablata ab Episcopo, privandi sint omnibus beneficiis undecunque obtentis, quia magis deliquerunt: illi vero, qui coacti fuerunt, solum sint privandi beneficiis, quæ per Episcopum sunt assecuti, non illis, quæ alias sunt adepti: quamvis *ibidem V. Temeritate*, dicat, quod hic posterior intellectus sit benignior, prior vero secundum litteram verior, quia non debebant in talibus obedire Episcopo.

Notandum sexto, is, qui beneficium injuste, & omisso juris Ordine, alteri ablatum detinet, intrusus dicitur, etsi collationem habuerit, prout sumitur ex hoc c. & docet *Rebuff. in regul. 29. Cancellar. in addit. vers. 4. Barbos. hic num. 5.*

Notandum septimo, qui manus temerarias, etsi non violentas, sed injuriosas in Clericum, & res ejus mittit, ad Sedem Apostolicam ire compellitur, *c. Contingit 36. de sentent. excomm. cit. c. ult. ho. tit.* unde nec absolvi potest, nisi a Papa, *Hostiens. ibid. V. Temeritas*.

Notandum ultimo, quando Ecclesia non amplius facere potest, implorare debet auxilium seculare, *Arg. c. 2. de maledic. Gl. fin. hic*.

XXXI. Assertio 2. Delinquunt præterea subditi Clerici, qui Episcopum, seu Prælatum suum negant esse Dominum suum, vel ad secularem Judicem in causa spirituali ipsum trahunt, vel consilium præbent adversariis ejusdem contra ipsum, prout habetur in *c. Gravem 15. hoc tit.* Nam Archidiaconus Ambianensis contra fidem homagii præ-

præstiti (id est contra juramentum fidelitatis, & obedientiæ Episcopo, ratione Archidiaconatus, præstitum, *Gl. hic V. Temerariis, & Hostiens. V. eod.*) semel iterumque Episcopum esse suum Dominum negavit (sive verbo, sive ipso facto, agendo contra fidelitatem, & obedientiam ipsi promissam, ac debitam, *Gl. hic V. Negasse, & Hostiens. V. eod.*) vel in foro seculari, contra eum deposuit in rebus spiritualibus quæstionem: autem tam invasoribus Episcopi, & sociorum ejus, quam fratri ejus (scilicet Archidiaconi, qui erat inimicus Episcopi, & eum persequebatur) vel ejusdem complicibus causam, & consilium præbuit. Ideo mandat Papa Honorius III. Judicibus a se delegatis, ut si de his constiterit, Prædictum Archidiaconum, tanquam membrum putridum (ne sanas oves inficiat, *c. nisi. de statu Monach. Gl. hic V. Eod.*) ab Ecclesia Ambianensi perpetuo abscindant, & beneficia ipsius, per eos, ad quos donatio, seu collatio pertinet, personis idoneis assignari.

XXXII. Notandum primo, etsi honestum, ac decens sit, ut subditus Clericus Episcoporum, seu Prælatum suum appellet Dominum, non tamen id est absolute necessarium, *Arg. c. Cavendum 7. caus. 20. q. 3. &c. Ita subjectus 7. dist. 93.* Neque ideo graviter excedit, aut delinquit, & puniri potest, quod eum Dominum suum esse neget, & non Dominum, sed Prælatum vocet: nisi quis recipiens Ecclesiam, vel beneficium, aut dignitatem ab Episcopo, seu Prælato, ei juramentum fidelitatis, & obedientiæ, ac reverentiæ præstiterit, tunc enim negando eum esse Dominum suum, agit contra reverentiam, & obedientiam ipsi juramento promissam, & puniri potest, ut in casu hujus c. *Gl. hic V. Homagii, & Hostiens. V. eod. Abb. not. 2.*

Notandum secundo, Clericus, qui negat Episcopum, cui fidelitatem, & obedientiam juramento promittit, Dominum suum esse, vel in causa spirituali ipsum tradit ad judicium seculare: vel consilium, aut auxilium dat adversariis illius contra ipsum, deponi debet, sive privari beneficiis, quæ perdit, non quidem ipso jure, sed per sententiam Judicis, *Gl. hic in notat. & Gl. fin.* Sufficit autem, quod unum ex tribus prædictis fuerit probatum, cum quodlibet sufficiat ad privationem beneficii, quia verba disjunctive sunt posita, *Gl. c. l. in notat. & Hostiens. V. ipsum.* Non tamen talis tradendus est Curiæ seculari, quia Papa non mandat in hoc c. Archidiaconum illum abscindi ab Ecclesia universali, sed solum ab Ecclesia Ambianensi, etiamsi conspirarit contra proprium Episcopum, nisi sit incorrigibilis, *Abb. hic not. 2.* contra *Hostiens.* & alios quosdam.

XXXIII. Assertio 3. Excedunt quoque, ac delinquunt subditi Clerici privati, & singulares, si sine consensu Prælati, seu Superioris, commune signum Collegii habent, eoque utuntur, prout id prohibetur in c. *Dilectis 14. h. t.* ubi dicitur, quod Presbyteri, & Clerici Ecclesiæ Jottensis, contra voluntatem Abbatissæ ejusdem Ecclesiæ (quæ ipsorum Caput, & Patrona erat) commune sigillum proprium habere contendebant (in ipsius Abbatissæ præjudicium, & gravamen; prout legitur in integra lectione hujus cap.) cum tamen non consueverint habere commune sigillum, nec essent unum Corpus, quod Capitulum appellaretur. Quare Papa Honorius III. mandavit quibusdam, ut si eis constiterit ita esse, dictis Presbyteris, & Clericis, auctoritate Apostolica, expresse prohibeant, ne præsumant, vel de novo fabricare sigillum, vel eo uti, si forte novum fuerit fabricatum.

XXXIV. Notandum primo, privati, & singulares homines regulariter Collegium constituere, & ejus signa erigere non possunt nisi eis specialiter concessum, *Barb. hic num. 2.* Ratio est, quia Collegia, & societas privatorum regulariter improbantur, *l. 2. in princ. ff. quod cujusque univers. nom.* eo quod ex hujusmodi privatis Conventiculis, Congregationibus timetur conspiratio, seu conjuratio contra Principem, vel Rempubl. *l. 2. ff. de Colleg. illicit.* nisi jure gentium, vel positivo approbata fuerint.

Notandum secundo, quamvis plures Beneficiati sint in eadem Ecclesia, non tamen ideo constituunt unum Collegium, vel Capitulum, cum non possint erigere signa Collegii, nec collegialiter se congregare, nisi ab initio fuerit ordinatum, seu institutum, ut esset Ecclesia collegiata: vel nisi post fundatam Ecclesiam, ex privilegio a Superiore id fuerit Clericis concessum: vel nisi longo tempore collegialiter convixerint, adeoque sint in quasi possessione Collegii, accedente legitima temporis præscriptione *Abb. hic n. 1. not. 2.* Signa autem Collegii, sive Capituli sunt constituere unum Syndicum, sive Actorem, per quem in causis agant, vel respondeant, habere arcam communem, aut sigillum commune, *cit. l. 1. §. 1. ff. Quod cujusq. univ. nom. Gl. hic V. Nec sint unum Corpus. Hostiens. in Summa h. t. n. 3. §. Subjecti vero.*

Notandum tertio, Abbatissa potest habere jurisdictionem in Clericos ex jure speciali, sive privilegii, sive consuetudinis legitime præscriptæ, prout sumitur ex hoc c. non autem de jure communi, *Abb. hic n. 2.*

Notandum quarto, quando aliqui Clerici non sunt unum Corpus, seu Collegium, & volunt facere commune sigillum, quasi essent unum Corpus, seu Collegium, potest Prælatus, seu Superior, in cujus præjudicium id cedit, se opponere *Abb. hic n. 2.* ut in casu hujus cap. Abbatissa se opposuit, cui subjecti erant isti Clerici, qui ideo forte volebant unum corpus facere, & commune sigillum habere, ut per se expedire negotia possent, quæ auctoritate, & consensu ipsius Abbatissæ tractari debebant, & alia, hoc permisso, forte attentassent in præjudicium Monasterii, *Gl. hic V. Inhibeatis, & Hostiensis V. Jotrensis.* potest autem quilibet privatus sibi assumere propria insignia, non tamen potest uti armis, sive insignibus alterius, si id tendat in præjudicium alterius, vel Reipubl. *Abbas hic. n. 4.*

XXXV. Assertio 4. Delinquunt etiam Vicarii Ecclesiarum, qui personatum Ecclesiasticum sibi usurpant, contra fidem, & juramentum præstitum, ut constat ex c. *Illud 6. h. t.* ubi Alexander III. statuit de Vicariis constitutis in Ecclesiis, auctoritate Episcoporum, qui contra Personas (hoc est Prælatos, seu Rectores Ecclesiarum) quibus fide, & juramento sunt obligati, se erigendo, falso sibi assumebant Personatus, ut si super hoc in jure fuerint confessi, vel convicti, de cætero in eodem Episcopatu, ad executionem sui officii, nullo modo admittantur. Ratio est, quia cum tales Vicarii sint falsarii, & perjurii, ac proinde infames; *l. Si quis major. 41. C. de transact.* idemque tanquam indigni, Ecclesiasticis dignitatibus, & beneficiis sunt privandi, *c. Querelam 10. de jurejur. c. Inter. 21. §. h. t. Infantibus de R. J. in 6. Gl. hic V. Falso.* Et quidem non tantum in eodem Episcopatu, sed etiam in aliis, cum infames omnino sint, tanquam indigni repellendi sunt a beneficiis obtentis, & acquirendis, *Hostiens. hic V. Executionem.* ideoque hic subintelligendum est, *maxime in eodem Episcopatu*, quamvis idem etiam in aliis, *Hostiens. hic V. eodem Episcopatu, & Abb. in fine.* Et patet hinc, in beneficiis, quæ sit pœna eorum, qui mutant sibi causam possidendi, *Hostiens. hic & Abb.*

XXXVI. Porro præter hactenus allatos, prohibentur in hoc Titulo adhuc alii duo excessus, seu delicta Clericorum, sub gravibus pœnis. Veluti primo, ne de gravibus criminibus publice glorientur, prout ut constat ex *c. Quamsi 9. h. t.* ubi cum P. Diaconus publice confiteretur, se uxorem cujusdam sui convicini, seu parochiani carnaliter cognovisse, unde factum, ut vir illius ad propria ipsam remitteret.) forsan ad domum patris illius, a quo ipsi tradita fuit in uxorem) Ideo Papa Innocentius III. mandavit cuidam Archipresbytero, ut si constiterit de præmissis, prædictum Clericum, appellatione cessante, ab officio, & beneficio suspendat, virumque illum compellat, ut uxorem suam recipiat, & ut justum est, officium, & omnem affectum maritalem ei exhibeat.

XXXVII. Ubi notandum primo per confessionem, extra judicium, factam de crimine aliquo, etiam de Jure Canonico, non probatur plene ipsum delictum, quoad pœnam ordinariam ipsius delicti imponendam: quamvis talis confessio extrajudicialis, præsertim si tendat in damnum, & infamiam alterius, sufficiat ad pœnam extraordinariam, arbitrio Judicis, imponendam, prout sumitur ex hoc cap. ubi Clericus Beneficiatus confessus, extra judicium, crimen adulterii, & de eo publice gloriatus, non percipitur deponi, sed solum suspendi ab officio, & beneficio, *Abb. hic numer. 2. Farinac. in praxi crim. p. 3. qu. 8. num. 22.* Neque vero ex tali confessione extrajudiciali oritur infamia, nisi solum facti, ob quam non potest quis privari beneficiis obtentis, sed tantum inquisitio contra eum institui debet, & si infamia facti sit vehemens, interim suspendi debet, pendente inquisitione: & si veritas per inquisitionem haberi non possit, remanente infamia, purgatio Canonica ei est indicenda, *Abb. in c. Per inquisitionem 26. n. 11. de Elect. Farinac. c. l.*

Notandum secundo, quamvis *Gl. hic V. Publice confiteri*, dicat quod Clericus iste fuerit suspensus, non ob confessionem illam extrajudicialem, sed nonnisi occasionaliter propter scandalum, & infamiam, ac discordiam ortam inter virum, & mulierem, qui propterea eam domo expulit: verius tamen est, quod fuerit punitus, & suspensus, ob delictum gloriationis; quod si tanquam delictum particulare, ac per se in judicium deducatur, cum sit grave crimen, præsertim in Clericis non debet manere impunitum, *Hostiens. hic V. Suspendere Abb. n. 2. in Glos. 1. Farinac. c. l.* Nec obstat, quod hic non erat accusator, quia iste publice fuit confessus hoc crimen, & de eo se jactavit, evidentia autem facti non requirit accusatorem, *c. Evidentia 9. de accusat. Abb. c. l.* Et quamvis falsum fuerit, de quo publice se jactavit, tamen suspensus fuit, ob solam jactantiam, *Hostiens. hic V. Suspendere.*

Notandum tertio, propter solam confessionem gloriantis se uxorem alterius carnaliter cognovisse, non potest vir uxorem repellere, vel a se dimittere, prout sumitur ex hoc c. quia confessio etiam judicialis non valet in præjudicium alterius, *c. 1. de Confess. c. Significasti 5. de adulter. l. fin. C. de adult.* multo minus extrajudicialis, *Abbas hic numer. 2. not. ult.*

XXXVIII. Alterum delictum, non solum Clericis, sed etiam Laicis commune, prohibetur in *c. Clerici 4. h. tit.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. cap. 11. & 12. ubi Concilium statuit, ut quicunque vitio incontinentiæ, quod contra naturam est, propter quod ira DEI venit in filios diffidentiæ (id est, de quorum salute diffidendum est, quia difficiliter convertuntur, *Hostiens. V. Eod.*) & quinque Civitates igne consumpsit (*Gen. cap. 19.*) laborare fuerint deprehensi: si Clerici fuerint, a Clero dejiciantur, (id est, degradentur, *Hostiens. hic V. eod.*) & ad agendam pœnitentiam in Monasteria detrudantur. Si vero laici fuerint, excommunicentur, & a cœtu fidelium penitus excludantur, (donec scilicet resipiscant, *Hostiens. hic V. Penitus.*) Ex quo patet, quod Ecclesia vendicet sibi jurisdictionem in laicos, quia hoc crimen est etiam Ecclesiasticum, sive fori mixti, *Abbas hic num. 2.* Additur vero quod tales debeant a cœtu fidelium excludi, majoris declarationis causa, cum alias per ipsam excommunicationem jam sint exclusi, *Abbas hic nu. 3. in fine*, plura de hoc nefando crimine dicta sunt supra *tit. 16. sec. 3. §. 2.*

§. V.

De prohibitione facta Religiosis Mendicantibus, ut non possint nova loca acquirere ad habitandum, nec antiqua alienare, vel mutare.

XXXIX. De hoc extat Constitutio Bonifacii VIII. in *c. Cum ex eo unic. h. tit. in 6.* Ubi prohibetur, ne deinceps aliquis, vel aliqui ex Prædicatoribus, Minoribus, & aliis Religiosis Mendicantibus, quantumvis super hoc privilegiis sint muniti, in aliqua Civitate, Castro, villa seu loco quocunque, ad habitandum domos, vel loca quæcunque recipere de novo, vel hactenus recepta mutare, vel ea venditionis, permutationis, donationis, aut cujusvis alienationis (etiamsi per eam non transferatur dominium, ut patet ex voce *cujusvis, Gl. hic V. Alienationis,*) titulo quocunque in alios transferre præsumant, absque speciali Sedis Apostolicæ licentia. Ratio hujus prohibitionis est, quia ex eo, quod Religiosi Mendicantes in Civitatibus aut aliis locis ad habitandum domos, vel loca recipiebant, vel olim recepta dimittebant, se inde ad alia transferentes, diversa scandala quoque proveniebant, & frequentes clamores ad Sedem Apostolicam perferebantur, ut dicitur in *princ. hujus c.* In cujus fine additur limitatio, quod per hoc tamen eis, qui vitam Eremiticam, seu solitariam vitam eligere voluerint cum Superiorum suorum licentia, non sit interdictum, quin cellas, seu habitacula, & domos possint de novo acquirere, vel mutare (etiam sine licentia Papæ) in eremo, sive locis, in quibus in propinquo non habitent homines seculares. Ratio est, quia in his locis non est multitudo hominum, adeoque cessant scandala inde orta, & causa prohibitionis, *Gl. marg. hic V. Eremiticam.* Pœna autem contra transgressores hujus Constitutionis imposita, est etiam pœna excommunicationis, ipso facto, incurrenda, ut constat ex *Comment. Cupiens, 3. de pæn.*

XL. Circa hanc Constitutionem notandum primo, quod ea loquitur, non de omnibus Religiosis, sed de solis Mendicantibus, qui omnes in ea comprehenduntur, partim expresse, & specifice, partim sub generali clausula, ut notat *Suar. dis. 23. de cens. sec. 5. n. 33.* licet autem ex vi hujus Juris communis, Mendicantes non possint nova loca, seu domos recipere, sine speciali licentia S. Pontificis: non tamen est eis prohibitum antiquas domos, vel Ecclesias, quas tunc habebant, reficere, reædificare vel augere, quia illud non est novas domos, vel loca acquirere, quod ibi tantum est prohibitum, & prohibitio stricte est accipienda; neque etiam prohibentur acquirere in aliquo oppido domum recreationis vel hospitii annexam antiquo Monasterio, ut colligitur ex illo verbo, *ad habitandum*, ergo alia, quam ad habitandum loca bene possunt de novo acquirere, *Gl. hic V. Ad habitandum, Suar. c. l. num. 35.*

Notandum secundo, quamvis, spectato Jure communi, non possunt Mendicantes nova loca, vel domos acquirere, sine speciali licentia Papæ, neque etiam Ecclesias, vel Monasteria ædificata mutare, seu transferre ab uno loco ad alium, ut patet ex *cit. c. un.* ibi: *seu hactenus recepta mutare h. tit.* tamen per privilegia a Sede Apostolica, post hanc Constitutionem, concessa, possunt utrumque facere, quale privilegium a Sede Apostolica est concessum Minimis, ut refert *Suar. c. l. nu. 34. Miranda in man. Prelat. qu. 33. art. 1. concl. 2.* & ad mutanda, seu transferenda Monasteria de uno loco ad alium Congregationi Generali S. Benedicti in Regno Portugalliæ, teste *Miranda c. l. artic. 2. concl. 2.* quibus privilegiis etiam frui possunt reliqui Ordines Religiosi, qui cum eis communicationem habent, *Suar. c. l. n. 34. Mirand. cit. art. 2. in fine.* De hoc privilegio etiam fit mentio in Compendio privilegiorum Societatis. I. *Bona V. 6. & V. Ecclesia §. 4.* Speciale quoque privilegium concessit Societati Gregorius XIII. die 30. Octobris anno 1576. ut quæcunque Collegia, Domos, Ecclesias, & alia ædificia erigere, ac per eos, ubicunque locorum erunt, inhabitare: ac quæcunque loca, domos, Ecclesias, Oratoria & alia cujuscunque structuræ ædificia sibi quomodolibet relicta, vel oblata recipere, emere & possidere ac retinere possint.

XLI. Notandum tertio, hodie post Concilium *Trident. Sess. c. 3. de Regularibus in fine*, non possunt Religiosi nova loca erigere, sine Episcopi, in cujus Diœcesi erigenda sunt, licentia prius obtenta. Unde iis, qui non habent speciale privilegium, non sufficit, habere licentiam Diœcesanorum sed requiritur, ut obtenta sit etiam specialis licentia S. Pontificis, quia per Concilium Trident. non est revocata prædicta Constitutio Decretalis Bonifacii VIII. quæ specialem licentiam Papæ requirit, sed addidit Concilium, ut ultra illam simul petatur, & obtenta sit licentia ab Ordinario, ut declaravit S. Congregatio Concilii apud *Joan. Gallemart. cit. c. 3. nu. 5. Zerola in praxi Epis. p. 1. V. Monach. §. 2.* Secus est de iis Religiosis, qui habent speciale privilegium a Papa erigendi nova loca, seu domos, vel illa mutandi, & transferendi, illi enim, præter licentiam Ordinarii, seu Diœcesani, aliam S. Pontificis non requirunt, cum per *Concil. Trident. c. l.* privilegia Religiosis a Papa, quoad hoc, concessa non sint revocata, vel annullata, *Mirand. cit. art. 2. conclus. 3.*

TITULUS XXXII.

De Novi Operis nunciatione.

Dictum est de excessibus Prælatorum, & subditorum, cum in genere, tum in specie, inter quos etiam est ille, qui fit in ædificando contra nunciationem, seu prohibitionem novi operis, ideo hic Titulus priori subjicitur.

§. I.

De novi operis nuntiatione, ejusque materia, forma, & aliis causis ac circumstantiis.

I. Quæritur primo, quid sit novi operis nunciatio? Respondetur, nunciare opus novum nihil aliud est, quam illi, qui de novo in alterius præjudicium ædificat, prohibere, ne opus novum fiat, vel ne in eo cœpto pergatur, donec de jure ædificationis constet: adeoque nunciatio est novi operis, sive ædificii per solemnem Edicti denunciationem prohibitio, *Hostiens. in summa hoc titul. num. 1. VVesenb. in Paratit. ff. de novi operis nunc hoc tit. num. 6. Zæsius ff. eod. num. 2.* quæ cum sit quædam extrajudicialis appellatio, ideo, ea pendente, nihil est attentandum, *Gail. l. 1. obs. 16. num. 2.*

II. Quæritur secundo, in quibus rebus, sive operibus locum habeat novi operis nunciatio? Respond. in rebus soli, seu immobilibus, sive in iis operibus, quæ solo conjuncta aut conjungenda sunt, & in eo fiunt, ita ut in eodem solo permaneant; unde si quis messem colligat, aut arborem succidat, ad hoc edictum non pertinet, *l. 1. §. Hoc autem edictum 2. juncta Gl. V. In solo ff. h. t.* novum autem opus facere videtur, qui aut ædificando de novo, vel detrahendo pristinam faciem operis immutat, *cit. l. 1. §. Opus novum ff. eod.* Et hinc si quis vetus ædificium fulciat, vel reficiat, non habet locum hæc nunciatio, quia non opus novum facit, sed veteri sustinendo remedium adhibet, *cit. l. 1. §. Si quis ædificium*, modo in reficiendo pristina forma ædificii servetur, si vel reficiens nihil addit, vel detrahat ædificio antiquo, quamvis in pristino statu maneat, *Molin. tomo 3. de just. tract. 2. dis. 706. n. 10.* Datur autem hoc edictum tantum ad opera nova, sive futura impedienda, hoc est ad ea, quæ nondum facta sunt tempore denunciationis, ne fiant, vel perficiantur: non autem datur ad opera præterita, sive jam facta, vel perfecta, ea enim destrui non possunt, vi hujus interdicti: sed recurrendum est ad interdictum, *Quod vi aut clam.* ut restituatur, quod illicite factum est, *cit. l. 1. §. 1. ff. h. tit.* Nihil autem refert, utrum novum opus in damnum alterius fiat, intra oppidum, vel extra, in loco privato, vel publico, æque enim locum habet nunciatio ex hoc edicto, *cit. l. 1. §. sive autem, Hostiens. c. l. num. 2.* non autem nunciatio novi operis habet locum, quoad rivos, & cloacas reficiendas, vel purgandas, quia hoc ad publicam utilitatem, & securitatem pertinet, *l. De pupillo 5. §. Si quis rivos ff. de oper. nov. nunc.* & ibi *Glos. V. Securitatis, Silvest. V. Nunciatio novi oper. nu. 9.*

III. Porro hæc nunciatio novi operis habet locum, & extenditur etiam ad ædificationem novæ Ecclesiæ, quæ non est construenda in præjudicium alterius Ecclesiæ, ut constat ex *c. Intelleximus 1. h. tit.* Nam cum Clerici quidam cœpissent ædificare Capellam, in præjudicium Ecclesiæ Baptismalis, quæ pertinebat ad Priorem quendam, hic novum opus prædictis Clericis denunciavit, ne in præjudicium suæ Ecclesiæ, illam Capellam ædificarent. Sed Clerici illi, spreta denunciatione, in opere perrexerunt; unde ad petitionem Prioris, causa illa a Papa commissa fuit Episcopo Paduano: qui, cum de novi operis nunciatione nihil in Canonibus reperiatur definitum, quæsivit a Papa Lucio III. qualiter in hac re sit procedendum? Quia vero sicut Leges non dedignantur SS. Canones imitari (prout habetur in *Auth. Ut Clerici apud proprios Episcopos & c. §. Si vero collat. 6. & Auth. de Ecclesiast. Tit. §. Sancimus in fine collat. 9.*) ita & SS. Canonum statuta Principum Constitutionibus adjuvantur: ideo mandat Papa eidem Episcopo, ut diligenter consideret, quod si post denunciationem novi operis, sive jure, sive injuria aliquid construatur, secundum legales Constitutiones (*l. Prætor. 20. §. Ait Prætor. ff. h. t.*) debet demoliri: & quia secundum Canones, nulla Ecclesia in præjudicium alterius Ecclesiæ est construenda, ideo negotium hoc, secundum legum, & Canonum statuta, non differat definire.

IV. Hinc colligitur primo, quod causæ Ecclesiasticæ, in defectu Canonum nihil de illa re statuentium, debent decidi, secundum Jus Civile, quia Leges Civiles non contradicentes Canonibus sunt approbatæ ab Ecclesia, prout sumitur ex hoc c. & ibi *Glos. V. Adjuvantur*: Leges enim seculares, quippe inferiores famulantur SS. Canonibus, & hi ab illis adjuvantur, *Abb. hic num. 1. & 2.* de quo alibi dictum. Colligitur secundo, sicut Rector, vel alius Clericus potest agere, nomine Ecclesiæ sibi subjectæ; ita etiam potest opus novum nunciare, quia sua interest, ratione subjectionis, ut in casu hujus c. Prior ille, cui Ecclesia Baptismalis erat subjecta, *Abb. hic nu. 1.* Colligitur tertio, nova Ecclesia in præjudicium Ecclesiæ Parochialis erigi non debet, nisi justa causa subsit, *c. Ad audientiam 3. de Eccles. ædific.* ideo etiam in casu hujus c. nova Capella demoliri debuit, quippe ædificata in præjudicium Ecclesiæ Baptismalis, etiamsi denunciatio novi operis non præcessisset, *Gl. fin. hic & Hostiens in fine.*

V. Quæritur tertio, cui jus nunciandi novum opus competat? Resp. inprimis nunciare potest is, ad quem res pertinet, cui damnum imminet, *cit. l. 1. §. pen.* Secundo, non tantum is, qui est vere Dominus rei, sed etiam qui utile tantum dominium habet, ut feudatarius, emphyteuta, quin & superficiarius, *l. 3. §. Si ege*, & creditor, cui prædium nomine hypothecæ subjectum est, *l. Creditori 9. ff. h. t.* Tertio, competit jus nunciandi habenti servitutem realem in fundo, in quo de novo ædificatur, *cit. lib. 3. §. Si ege*, saltem urbanam, imo etiam rusticam, *cit. l. 3. §. pen. lib. Non solum 8. in princ. ff. eod.* cum utriusque juri ædificando noceatur,

Hostiens.

Hostiens. in summ. hic n. 5. Zoes. ff. h. t. n. 6. Quarto, qui servitutem mere personalem habet, non potest nunciare, suo nomine, opus novum adversus Dominum, sive proprietarium prædii, si aliquid in eo ædificare attentet, *l. 1. §. fin. ff. h. t.* quia usufructuarius habet solum usumfructum in re, dominio proprietatis penes alium existente, ideoque æquum fuit, ut nunciatio ei solum concederetur, nomine ac loco proprietarii *Molin. cit. disp. 706. n. 25. in fine.* Quinto, procurator vel negotiorum gestor potest novum opus nunciare, nomine domini sui, modo speciale ad id mandatum habeat, *Molin. cit. n. 29.* Sexto, pupillus si res ad illum pertineat, nunciare opus novum potest, cum tutoris auctoritate, *l. de pupillo 5. in princ. ff. h. t.* Septimo, servus non potest suo nomine, etsi nomine Domini possit in re privata, *cit. l. De pupillo, §. Servo & ibi Gl. V. Non potest.*

VI. Quæritur quarto, ubi & cui fieri possit nunciatio novi operis? Resp. ea facienda est in re præsenti, id est, ubi opus fit, *l. De pupillo 5. ff. h. tit.* non est autem necesse, ut fiat Domino, sed sufficit fieri ei, qui ibi existens est ad finem operis, ut fabri, seu opifices, & cuicunque, etiam puero, vel mulieri, nunciatio operis fieri potest, *cit. l. De pupillo §. Nunciari autem ff. h. tit.* Imo etiam infanti, & furioso fieri potest, modo alii adsint, qui intelligant, *lib. Cuilibet 11. juncta Glos. V. Et si furiosum ff. h. tit.* quia nunciatio fit in rem, sive rei non personæ, *lib. Operis 10. ff. eodem.*

VII Quæritur quinto, quibus modis, & quando fieri possit nunciatio novi operis? Respond. primo tribus modis, prout habetur in *cit. lib. De pupillo §. Meminisse ff. h. tit.* Primo verbis, denunciando & inhibendo, ut id opus non fiat, in suum aut publicum præjudicium, aut ut non continuetur. Secundo, fit per manum, id est, lapilli jactum, in eum locum, ubi opus fit: simul tamen addi debent verba, quibus denunciatur, ne opus fiat, vel ne ulterius in eo procedatur, non enim omnis, qui lapidem projicit, intendit novum opus nunciare, *Hostiens. in summa n. 8. h. t.* quam aliqui dicunt ter fieri debere, *Silvest. V. Denunciat. novi operis qu. 4.* Tertio, per Prætorem, seu Judicem, adeundo illum, & ab eo petendo, ut novum id opus nunciet, sive inhibeat, qui per se ipsum aut per tabellionem, vel aliam personam id præcipiat, *Molin. cit. disp. 706. num. 5.* Est autem hoc discrimen inter primum modum, qui fit per verba, & duos posteriores, quod qui nunciat primo modo, simplici verbo, si in possessione sit ejus, circa quod fit nunciatio, eam amittit, & adversarium, cui nunciat, possessorem facit, *cit. l. 1. §. In operis & cit. l. 5. §. Meminisse ff. h. t.* quod non est, si nunciet, aliquo ex duobus posterioribus modis, quia non facit eum possessorem, sed possessionem retinet, *Gl. in cit. §. In operis V. Adversarium Silvest. c. l.*

Respond. secundo, potest nunciatio novi operis quolibet die fieri, etiam feriato, & Deo Sacro, *cit. l. 1. §. Item nunciatio, juncta Glos. V. Omnibus diebus ff. h. t.* quia extra jus, sive judicium fieri potest. Et quamvis interdum adeatur Prætor, sive Judex, non tamen proceditur per causæ cognitionem, Judice sedente pro tribunali, sed de plano tantum, *Zoes. ff. h. t. n. 12.* Denique etiam adversus absentes, quorum nomine ædificatur, & invitos, & ignorantes fieri potest novi operis nunciatio, cum fiat in rem, non in personam, *cit. l. 1. §. Et adversus, & ibi Gl. V. Absentes ff. h. t.*

§. II.

Quis sit effectus nunciationis novi operis?

VIII. Resp. Effectus primarius est, ut quicquid ædificatum est, post nunciationem factam, totum demoliri debeat, expensis ipsius ædificantis, sive jure, id est, juste: sive injuria, id est, injuste ædificatum fuerit, quod ex post facto apparebit, scilicet cognita veritate, prout statuitur in *l. 1. in princ. & ibi Gl. ff. h. t. & l. Prætor 20. §. 1. & §. Ait Prætor ff. eod. & in l. 1. & ibi Gloss. V. Sive jure ff. h. t.* Ubi ait, simile esse excommunicationi, quæ tenet semper, sive justa sit, sive injusta, *Hostiens. hic n. 12.*

Idem etiam statutum est in *cap. Cum ex injuncto 2. h. tit. & ibi Glos. in casu.* Nam cum Archiepiscopus Cantuariensis
„ quandam Capellam in loco pertinente ad Ecclesiam Can-
„ tuariensem, cœpisset ædificare: Monachi Cantuarienses,
„ qui eandem Ecclesiam regebant, novum opus ei denun-
„ ciabant, sed ipse Archiepiscopus, spreta denunciatione,
„ ædificavit Ecclesiam, & Canonicos in eadem instituit,
„ eisdem reditus assignando, & recipiendo etiam ab ipsis
„ juramenta fidelitatis, de quo Monachi Cantuarienses Pa-
„ pæ Innocentio III. graviter sunt conquesti. Quare Papa
„ mandavit Cantuariensi Archiepiscopo, ut quicquid ædifi-
„ catum est in prædicta Ecclesia, post novi operis nuncia-
„ tionem ipsi factam, suis expensis faciat penitus demoliri
„ & destrui, non obstante, quod forte absens fuerit, cum
„ in lege, seu jure sit cautum (*l. 2. §. Sed si is ff. h. t.*) ut
„ si ille, cui opus novum fuerit nunciatum, ante remissio-
„ nem ædificaverit, & postea agere cœperit, sibi jus esse
„ ita ædificare, debeat ipsi actio denegari: ideoque in ir-
„ ritum revocet, quicquid de instituendis ibidem Canoni-
„ cis, & aliis ad eandem Ecclesiam pertinentibus, ab ipso,
„ vel ejus Antecessore ordinatum est, reditusque eorum ad
„ pristinum statum revocet, & Canonicos ab obligatione præ-
„ stiti juramenti, cum instituti fuerunt, auctoritate Papali
„ absolutos denunciet, quia cum non teneat principale,
„ quicquid ex eo, vel ob id, secutum est irritari debet.

IX. Pro explicatione hujus c. notandum primo, non sufficit, si is, qui post denunciationem novi operis, ædificavit, patiatur opus demoliri, sed etiam propriis sumptibus ejus, cui denunciatum est, illud destruendum est, *Gl. hic in notat. & Abbas ib. notat. 1.* Idque procedit, etiamsi novum opus nunciatum fuerit antecessori ædificantis, prout factum fuit in casu hujus c. secundum *Gl. hic V. Expensis*: nihilominus tamen debet destrui sumptibus successoris, dummodo idem successor ratum habuerit, vel post denunciationem factam, prosecutus fuerit opus ab antecessore inchoatum, sciens denunciationem esse factam, prout in casu hujus cap. cum scivisse colligitur ex illis verbis §. *Super eo ibi: in saltem pro vitando scandalo &c.* hoc enim interdictum datur hæredi, & contra hæredem, cum in vitium succedit, sciens nunciationem esse factam, *l. Prætor 20. §. Hoc interdictum ff. h. t. Gl. hic V. Expensis, juncta Glos. margin. lit. C. Hostiens. V. eod. Abb. hic num. 5.* & quidem etiam post annum datur, *cit. l. Prætor §. ult.* imo etiam transit in singularem successorem, ut in emptorem quia non in personam, sed in rem datur, *l. fin. ff. h. tit.*

Simile est in spolio, quod transit ad quosvis successores, ad quos pervenit res eo vitio affecta, *c. Sæpe 18. de restitut. spol.* & ibi communiter DD. quamvis alias hæres ejus, cui opus nunciatum est, solum teneatur ad præstandam patientiam destruendi operis, non autem ad pœnam impensarum, ut suis sumptibus destruat, quia hæres in eam pœnam non succedit, *l. pen. ff. h. t.* quod verum est, nisi hæres, vel alius successor, aut emptor ratum habuerit ædificium cœptum ab antecessore, vel illud sciens nunciationem esse factam prosequatur aut perficiat, hoc enim casu interdictum hoc, quoad omnes effectus, transit in successorem, etiam in dignitate, *Gayn. hic n. 7.*

X. Notandum secundo, si is cui novum opus nunciatum est velit probare, sibi jus ædificandi competere, ante destructionem novi operis, admitti non debet ad probandum, nisi prius omnia reducat in pristinum statum: quamvis ipso jure non repellatur ab agendo, sed per exceptionem oppositam, ante litem contestatam, cum sit exceptio dilatoria, repelli possit, ut colligitur ex hoc c. ibi: *actio ipsi denegari debet*: alioquin ea non opposita, si docuerit de jure suo, sententia pro illo feretur, sine destructione novi operis. Sicut etiam spoliator volens probare jus proprietatis sibi competere, non est audiendus, ante restitutionem spoliati in possessionem, *c. fin. de ordine cognit.* quamvis si ea exceptio spoliationis non opponatur, & actor probaverit jus proprietatis, pro illo ferenda sit sententia, & proprietas prævalebit possessorio, *Abb. hoc n. 2. 3. & 4.*

Notandum tertio, præstans juramentum super re aliqua, ea re cessante, est absolutus a juramento; sic in casu hujus c. Canonici Ecclesiæ de novo ædificatæ jurarunt Episcopo obedientiam, & quod residebunt in illa, sed eadem destructa censentur, auctoritate Superioris, absoluti a juramento quia cessat causa, ob quam jurarunt. Sic etiam si quis juret obedientiam alicui electo ad dignitatem, vel officium, eo deposito, non tenetur amplius illi obedire, quia fundamentum, sive ratio fundandi obligationem juramenti corruit, ut colligitur ex *cap. Venerabilem 34. de Elect. Abb. hic numer. 6.*

XI. Notandum quarto, quando Ecclesia, vel civitas, vel alius locus, sive sacer, sive profanus, destruitur, legitima auctoritate Superioris, v. g. propter delictum Clericorum, vel civium inhabitantium, tum nullus deinceps debet vocari Clericus, vel civis illius loci, & locus ille omnia privilegia aliaque jura activa, & passiva perdit, & desinit esse Ecclesia, vel Civitas, uti sumitur ex hoc c. *juncta Glos. V. Non teneat principale, & Placuit 26. dist. 1. de consecr. cap. Et hoc diximus 9. juncta Glos. V. Destructa caus. 26. qu. 7. cap. Abbate 25. §. ult. & ibi Gloss. fin. & Hostiens. de V. S.* nisi tamen locus postea, auctoritate Superioris, reædificatus fuerit: tum enim recuperat omnia privilegia. Secus est, si talis locus per violentiam destruatur ab hostibus, vel terræ motu, vel privata auctoritate alicujus, vel alia ratione, quam Superioris auctoritate: tunc enim retinet omnia sua privilegia, & jura, & Clerici, seu cives nomen suum, & etiam illis mortuis, alii eorum loco, substituendi sunt, *Innoc. in cit. c. 2. num. 2. h. t. Abb. num. 5.* & Glossator ipsum *Alex. de novo lit. F. Fagnan. ibid. num. 10. & seqq. & Barbos. in Collect. ibid. num. 4.* Idemque dicendum, Collegium Clericorum, vel universitas Civium, auctoritate Superioris in alium locum transferatur, vel alteri uniatur, *Innoc. c. loc.* & alii apud *Fagn. c. l. num. 14. & 15.* de quo etiam aliquid dictum *l. 3. tit. 48. in fine.*

XII. Cæterum quod dictum est, denunciatum, post novi operis denunciationem, debere ab ædificando cessare, & opus cœptum destruere, id locum habet, non solum, si jure sit facta nunciatio, quia is nullum jus ædificandi habet, sed etiam si injuria, sive injuste, quia jus habet ad ita ædificandum, *cit. l. 1. in princ. l. Prætor 20. §. 1. & §. Ait Prætor ff. h. t.* Ratio est, quia si post novi operis nunciationem, licitum esset ædificanti excipere, se jus ædificandi habere, idque probare paratum, & denuncians id negaret, rixæ orirentur, & res facile ad arma veniret: ideo publicæ pacis, & tranquillitatis causa statutum est, ut quamvis ædificans denunciatus verum jus ad ædificationem habeat, tamen ab ædificando desistat, alioquin si spreta denunciatione pergat, totum opus, quod post interpositam denunciationem fecit, suis sumptibus destruere teneatur, in pœnam hujus inobedientiæ, & contumaciæ. *Molin. citat. disp. num. 2.* Accedit, quod is, cui facta est nunciatio novi operis, potest se tueri, via juris, adeundo Judicem, & petendo ab eo remissionem operis: si ergo id non fecerit, sed via processerit, & ædificare perrexerit, opus postea factum demoliri debet, ob contemptam Prætoris auctoritatem, etiamsi jus ædificandi habuerit, *Gail. l. 1. obs. 16. n. 2.*

XIII. Præterea in *cit. c. 2. §. Super eo h. tit.* Idem Innocen-
„ tius III. valde miratur, quod cum Monachi Cantuarien-
„ ses omnia propter Deum dimiserint, & tot periculis
„ personas, & res suas non dubitaverint frequenter expo-
„ nere (quod non fecissent, nisi cognoscerent facta ab Ar-
chiepiscopo in grave Ecclesiæ Cantuariensis detrimentum

derundare, quis cum sint viri Religiosi, non est præsumendum, quod injustam causam foverent, *Hostiens. hic V. Non fecissent.*) dictus Archiepiscopus ad vitandum tam grave „scandalum proximorum, ab hujusmodi injuriis etiam ipsi prohibitis non cessarit, cum juxta S. Scripturam, licet illa, quæ sine peccato mortali omitti non possunt (sicut est adorare Deum, parentes honorare, Sabbatum sanctificare, & alia hujusmodi præcepta affirmativa servare) ob scandalum vitandum, omittenda non sint: nec illa, quæ sine peccato mortali committi, sive fieri non possunt (ut est adulterium, furtum, vel aliud peccatum mortale, contra præcepta negativa Decalogi committere) propter scandalum vitandum committi non debeant: attamen ab illis, quæ sine peccato mortali pariter vel omitti possunt, vel committi, abstinendum est, vel ea sunt facienda, ut scandalum tollatur, aut vitetur (cujusmodi sunt ea, quæ ex se sunt indifferentia v. g. comedere carnes, & alia similia *Hostiens. hic V. Unde.*) Et quamvis Majorum, id est, divitum, & potentium, qui sub se multitudinem, seu populum habent, *Glos. fin. hic*) scandalum sit vitandum: est tamen etiam scandalum minorum, seu pusillorum vitandum, juxta illud Christi, *Matth.* 18. qui scandalizaverit unum de pusillis istis &c. In fine mandat Papa prædicto Archiepiscopo, ut his finem imponat, ita ut præterita illius contradictio per virtutem sequentis obedientiæ expietur.

XIV. Hinc colligitur, quod ob vitandum scandalum non sunt omittenda, quæ sine peccato mortali omitti non possunt, ut baptizari, pœnitentiam agere, Horas Canonicas dicere: nec facienda quæ sine peccato mortali omitti non possunt, ut si puella consentiat in stuprum, ne is, qui illud petit, se ipsum occidat. Contra vero potest quis ad vitandum scandalum facere, quod sine peccato mortali fieri potest, v. g. Regularis ad tempus gestare habitum secularem; vel omittere, quod sine peccato mortali omitti potest v. g. correctionem propter multitudinem delinquentium, quæ regulæ colliguntur ex *cit. c. 2. §. Super eo h. t.* & tradit *Jo. Andr. ibid. n. 11. & Abb. n. 7. Fagn. n. 8.*

§. III.

Quibus casibus, ac modis cesset nunciatio novi operis, ita ut vim, & effectum non habeat?

XV. Respondetur, cessat primo, si nuncians remiserit nunciationem factam ædificanti novum opus, *cit. c.* ibi: *ante remissionem ædificaverit h. t. & l. Non solum 8. §. Sciendum* ibi: *donec remissio nunciationis fiat ff. eod. & l. unic. in princ. ff. de remissionib.* quæ remissio fit vel expresse, & tunc si jus ædificandi habet, recte ædificabit, *cit. l. Non solum §. Sciendum junctu Glos. V. Remissio ff. h. t.* Vel tacite, scilicet morte ejus, qui nunciavit, extinguitur nunciatio, *cit. l. Non solum §. Morte ejus, Glos. in cit. c. V. Remissionem h. t.* quod intelligendum est, si moriatur, re adhuc integra, antequam aliquid ædificatum esset: nam si re non integra, sive postquam aliquid de opere factum est, moreretur nuncians, hæredi ejus competeret hoc interdictum nunciationis: quomodo intelligi debet textus in *l. Prætor 20. §. Hoc interdictum 1. ff. h. t. Gl. in cit. l. Non solum §. Morte V. Extinguitur eod. Hostiens. in summa n. 10. & 12. eod.* Morte autem ejus, cui opus novum nunciatum est, non extinguitur nunciatio, *cit. l. Non solum §. ult.* Ratio autem diversitatis, cur nunciatio extinguatur, morte nunciantis, non autem morte ejus, cui opus nunciatum est, traditur a *Gl. in cit. loc. Non solum §. V. Etiam hæredis, junctu Glos. margin. lit. H.* quia nunciatio, ex parte personæ nunciatæ, est realis, quia fit in rem, *l. Operis 10. h. t.* adeoque morte illius non extinguitur, sed ad successorem ejus transit, in id, quod ad ipsum pervenit: vel si dolo ipsius factum sit, quominus perveniret, *cit. l. Prætor §. Plane ff. h. t.* At vero ex parte personæ nunciantis, nunciatio est personalis, adeoque morte illius extinguitur, nisi quis suo, & hæredis nomine nunciaverit, *cit. l. Non solum §. ult.* & ibi *Gl. margin.* non tamen hæres, etiam nunciati, succedit in pœnam, *Hostiens. hic n. 11.*

XVI. Secundo cessat nunciatio novi operis, si nuncians cautionem recepit a denunciato de opere demoliendo, si constiterit ipsum jus ædificandi non habuisse, vel etiam, si per nunciatum non stet, quominus satis det, quia competentem satisfactionem obtulit, quæ tamen acceptata non fuit *l. De pupillo 5. §. Si is, cui & l. Prætor 20. §. Deinde & §. Hoc interdictum ff. h. t. Hostiens. in summa h. t. n. 12.* Porro si is, cui nunciatio facta est novi operis, offerat satisdationem de opere demoliendo, si constiterit ipsum jure ædificare non posse, non tenetur nuncians illam cautionem recipere, si paratus sit, & velit, vel in continenti, vel intra tres menses, probare, se jure prohibere, & impedire ædificium in sui præjudicium attentatum: quibus elapsis, si id non probaverit nuncians, potest denunciatus, præstita satisdatione, vel ea oblata, sed non admissa a nunciante, ædificare *Hostiens. hic cit. l. n. 11.*

XVII. Idque sumitur imprimis ex *c. Significantibus 3. h. t.* „ubi habetur, quod quidam Civis Parisiensis cœpit ædificare, in platea quadam, in præjudicium Ecclesiæ S. Opportunæ, cui Canonici ejusdem Ecclesiæ nunciaverunt opus novum, & super hoc gravamine quæstionem, seu querelam deposuerunt coram Officiali Parisiensis Archidiaconi, offerentes se incontinenti probaturos, plateam illam ad suam Ecclesiam pertinere, & illum in suum præjudicium ædificare. Unde petebant eum prohiberi, ne ædificaret: obstante, quod dictus Civis offerebat cautionem de opere demoliendo, si appareret ipsum jus ædificandi non habere; ideoque idem Officialis interloquendo decrevit, probationes Canonicorum admittendas esse, & ab opere interim quiescendum. (Idque bene decretum fuit, quia non obstante, quod cautio oblata ab ipso cive fuerit, tenebatur is exspectare, usque ad tres menses, adversarios volentes probare jure se prohibere ædificium, juxta *c. ult. h. t. & l. un. C. eod. Gl. hic V. Interloquendo*) a qua interlocutoria sententia idem Civis Parisiensis ad Senonensem Curiam, seu Ecclesiam (scilicet Metropolitanam, omisso Episcopo medio, *Gl. fin. hic*) provocavit. Sed Officialis Curiæ Senonensis, sive Metropolitanæ interlocutoriam sententiam cassavit, & decrevit, ut prædictus Civis in opere construendo procederet, præstita prius cautione de ipso demoliendo, si jus ædificandi non habuerit, non admissis probationibus Canonicorum, qui ad Sedem Apostolicam appellarunt, & petierunt, ut Papa mandaret probationes ipsorum recipi, & ædificium interim prohiberi. Quare Papa Honorius III. mandavit, ut si ita est, quicquid attentatum est, post hujusmodi appellationem, irritetur, & in pristinum statum revocetur.

XVIII. Notandum primo, nuncians novum opus, si vult impedire, sive prohibere ædificium, debet vel incontinenti ut in casu hujus c. vel saltem intra tres menses, juxta *c. ult. h. t.* probare, se jure id prohibere: alioquin post lapsum trium mensium, potest procedi in ædificio, præstita cautione a denunciato de opere novo demoliendo: nihilominus tamen procederetur in causa principali, ita ut si nuncians probare velit jus suum prohibendi ædificium admitti debeat, *Abbas hic n. 2.*

Notandum secundo, appellatum fuit in casu hujus c. ab Officiali Archidiaconi, qui causam hanc cognoscebat, forte ex jure, seu privilegio speciali, vel consuetudine, cum alias de jure communi Archidiaconus jurisdictionem non habeat, ut putat *Hostiens. hic, & Jo. Andr. n. 2.* vel potius dicendum, quod in hoc casu hujus c. quia Laicus iste ædificando turbavit Canonicos in jure suo, ideo potuit conveniri coram Judice Ecclesiastico, sive Episcopo, *Abb. hic not. 2.*

Notandum tertio, appellatio a sententia lata super demoliendo opere post nunciationem novi operis constructo, admittitur, quoad utrumque effectum suspensivum, & devolutivum, *Barb. hic n. 4.* Nam quia in casu hujus cap. Officialis Senonensis interlocutoriam sententiam per Officialem Archidiaconi Parisiensis rite latam injuste revocavit, & decrevit, Civem Parisiensem posse ædificare, præstita cautione de opere demoliendo, cum tamen Canonici S. Opportunæ parati essent probare jus suum, ac præjudicium, quorum probatio usque ad tres menses exspectanda fuisset, ideo Canonici illi juste appellarant ad Papam, quia a sententia interlocutoria, secundum Canones, appellari potest, *Hostiens. hic V. Decrevit, & Joan. Andr. ibid.* ideo Pontifex omnia post appellationem attentata in irritum revocavit.

XIX. Similiter in *cap. Is cui 4. & ultim. h. tit.* Gregorius IX. confirmat, quod supra dictum est, nempe quod si quis „opus novum alicui nunciavit, eo quod in suum præjudicium ædificare volebat, non obstante cautione de opere demoliendo ab ipso oblata, si non jure ædificatum appareat, teneatur is, cui nunciatio facta est, exspectare nunciatum per tres menses, si hic cautionem recipere nolit, sed præjudicium sui juris probare velit. Neque obstat, quod si ille, cui denunciatur novum opus, cautione præstet, vel per eum non stet, quo minus satisdet, licite possit ædificare *l. Non solum 8. §. Si cum possem, & §. Sciendum, l. Prætor 20. §. Si quis paratus, & §. Deinde ait, & §. Hoc interdictum, lib. Stipulatio 21. §. 1. ff. h. t.* Nam prædicta jura intelligenda sunt, quando is, qui nunciat novum opus, nullas offert probationes, nec incontinenti, nec infra tres menses, si enim hoc faciat, is, cui nunciatio facta est, interim cessare debet ab ædificando, *Glos. hic V. Non obstante Hostiens. ibid. V. Tenetur. Molina cit. disp. 706. num. 44. & 45.*

XX. Notandum hic præterea primo, nunciatio novi operis non tollitur per idoneam cautionem ab eo, cui nunciatio facta est, oblatam, neque talis oblatio cautionis de opere destruendo dat denunciato facultatem prosequendi ædificium, nisi vel denuncians consentiat, vel intra trium mensium spatium a tempore denunciationis, vel a tempore cautionis oblatæ a nunciato (ut vult *Molin. c. l. num. 45.*) se justam causam nunciandi habere probet, non enim ultra exspectare tenetur denunciatus, cum gravi suo præjudicio, sed post hoc tempus elapsum impune ædificare poterit, *Gloss. hic V. Non obstante. Abb. ibid. notat. 1.* Itaque in optione nunciantis est positum, utrum cautionem a nunciato exigere, & recipere velit, qua recepta, nunciatio remittetur, & nunciatus statim impune ædificare poterit: an vero cautionem recipere nolit, sed causam principalem expediri petat, dicendo se paratum esse ad probandum, sibi jus prohibendi, ne nunciatus ædificet, competere: & tunc tres menses sunt præfiniti, intra quos de jure suo docere debet: quod si non faciat, elapsis tribus mensibus, fas est nunciato ædificare, dummodo cautionem præstet de opere destruendo, si non jure ædificatum constiterit, vel per eum non stet, quominus satisdet, prout etiam habetur in *l. unic. C. h. t.* per quam non est correctum Jus antiquum, ut putat *Fachin. l. 8. controv. c. 48.* sed id tantum ibi Imperator interpretatur, & explicat.

XXI. Notandum secundo prædicta Constitutione utiliter provisum est, tam ei, cui facta est denunciatio, quam denuncianti: nam sæpe aliquis credens se habere jus ædificandi, ædificat, cum tamen non habeat: unde si talis posset licite ædificare, oblata cautione, posset fieri, ut non solum perderet expensas factas in ædificando, sed etiam faciendas in destruendo opere, quod ædificatum est: & sic utilis est ipsi exspectare denunciantem per tres menses: nam si hic probaverit de jure suo, uterque servabitur indemnis, quia denunciatus non ædificavit, adeoque parcit sumptibus alias faciendis in destructione operis, si ædificasset, cum jure non posset. Est etiam id utilius denuncianti, nam si jus ædificandi denunciato non competeret, &

ta-

tamen ædificare impune posset, oblata cautione, magoum interim præjudicium nuocianti geoerare posset, ædificando v. gr. ante portam domus ipsius, vel io alio loco ipsi præjudiciali, *Joann. Andr. in cit. c. ult. num.* 5. *& Abb. ibid. in fine, hoc tit.*

XXII. Tertio cessat, sive sollitur nuociatio novi operis, si is, qui nunciavit, nolit coram Judico jurare de calumnia, hoc est, juramento asserere, se arbitrari, quod justam causam nunciandi habeat, jureque impedire posse ædificare volentem, ne ædificet: & non malitiose, animo impediendi opus, nunciare. Tenetur autem nuncians hoc juramentum præstare, si is, eui nunciatio facta est, id exigat: quod si jurare recuset, remittitur a lege nunciatio, & pro non facta habetur, *l. de pupillo* 5. *§. Qui opus ff. h. t. Hostiens. in Summa h. t. n.* 12 *in fine, Molin. cit. dis.* 706. *n.* 34.

XXIII. Quarto cessat ounciatio oovi operis, nec ligat nunciatum, si sit periculum in mora, ita ut dilatio ædificii grave damnum allatura probabiliter timeatur; tunc enim nunciatio impune spernitur, *Abb. in c.* 2. *nu.* 9. *h. t. Gail. l.* 1. *observ.* 16. *n.* 8. Idque generaliter procedit in omnibus iis operibus, quorum mora periculum aliquod allatura est; nam in his quoque contemnenda est novi operis nunciatio, *cit. l. de pupillo, §. Praterea, ff. h. tit.* ubi ratio reditur, *quia multo melius est omitti operis novi nunciationem, quam impediri operis novi necessarii urgentem exstructionem* quod *Gl. ibid. V. Periculum* explicat de periculo communi, seu universali totius Civitatis, vel Viciniæ, propter quod possit sperni nunciatio; non item ob periculum speciale, seu privatum ejus, cui fit nunciatio, saltem regulariter. Ratio generalis bujus limitationis est, quia quoties periculum est in mora, recedere licet a Regulis juris communis, & remittitur juris dispositio, etiam prohibitiva, *Glost. margin. ibid. lit. G. Guil. cit. l. num.* 9.

XXIV. Quinto cessat nunciatio novi operis, si Prætor renunciationem permissam revocavit, *l. Si opus* 16. *ff. h. t.* Sexto cessat nunciatio novi operis, ita ut non liget nenciatum, sed impune contemni possit, si certo, & notorie constet, quod ædificare volens habeat jus ædificandi, adeoque manifestum sit, quod nuncians injuste novum opus prohibeat, *Abb. in c.* 2. *num.* 10. *h. t. Gail. cit. obs.* 16. *n.* 4. *Mol. cit. dis. n.* 2. Ratio est, tum quia, ut ait *Abb. c. l.* non est verisimile, jura velle dare locum figmentis, delictis, & deceptionibus, sed potius quod injurias prohibeat, & delicta pœnis coerceat: At si jura vellent, ut is, eui denunciatum est novum opus, ædificare cesset, etiamsi manifestum sit, quod nuncians nullum jus inhibendi, nunciatus vero ædificandi habeat, injurias, & delicta juberent; tum quia non est præsumendum, quod Prætor æquitatis amantissimus voluerit, ut nunciatio evidenter, & manifeste injusta liget ædificantem. Neque obstant Leges, quæ in contrarium allegantur, & dicunt, quod sive opus jure factum sit, sive quis jus faciendi habuerit, sive non, interdictum locum habebit, & permittitur, ut per denunciationem inhibeatur, *l.* 1. *in princ. & l. Prætor* 20. *ff. h. t. l.* 1. *§. Parvi, ff. Quod vi, aut clam.* Nam similia jura intelligi debent, non de nunciatione manifeste, & notorie iojusta, si constet deounciauti jus nunciandi non competere, sed de ea, de qua aliquo modo dubitatur, num sit valida, & justa, an vero injusta; quo casu etsi appareat, vel existimetur esse injusta, nihilominus obligat: non item si sit manifeste injusta, nam Leges non sunt censendæ favere manifestis injuriis, neque æquitas patitur, ut ad manifeste iniqua extendantur, *Abb. c. l. n.* 10. *Mol. c. l. n.* 2. Prædictis addendum, quod etiam propria auctoritate, opus a vicino factum in eo, quod possidemus, liceat destruere, modo in continenti fiat, & non ex intervallo, *l.* 3. *§. Cum igitur ff. de vi, & vi arm.* quia tum videtur vis vi repelli, quod licitum est, *Zæs. ff. h. t. n.* 26.

TITULUS XXXIII.

De Privilegiis, & excessibus Privilegiatorum.

ACtum est supra de Excessibus Prælatorum, & Subditorum: sed quia subditi quandoque delinquont, abutendo Privilegiis suis, vel excedendo terminos eorum, & sæpius etiam dubitatur de intellectu Privilegiorum, ideo in hoc Titulo agitur de Privilegiis, & Excessibus Privilegiatorum, qui extat etiam in Sexto, Clementinis, & Extravagantibus Joannis XXII. & Communibus.

SECTIO I.

De Privilegiis in communi.

§. I.

Quid sit Privilegium, & an ad illius substantiam requiratur scriptura, & quomodo a dispensatione differat?

I. PRæmittendum, quod privilegium accipitur interdum pro Rescripto, seu Instrumento, in quo gratia, beneficium, seu indulgentia Principis continetur, & conceditur, ut in *c. Cum dilecta* 4. *de confirm. util. & inutil. & c. Ex parte* 13. *h. t.* frequentius autem, & magis proprie accipitur pro ipso jure, beneficio, seu gratia alicui concessa a Principe, *Suar. l.* 8. *de legib. c.* 1. *n.* 1. & in hoc sensu de privilegiis hic potissimum agitur.

II. Assertio 1. Privilegium, prout est beneficium, seu gratia concessa a Principe, potest accipi, vel late, vel stricte. Late sumptum est veluti lex privata speciale aliquod beneficium, vel favorem concedens, *c. Privilegia* 3. *dist.* 3. Dicitur autem privilegium lex, non quod rationem proprie dictæ legis habeat, quia particulares etiam personas respicere potest, ita ut ad alias non pertineat; neque etiam obligationem continet, respectu ejus, cui datum est, quia nemo beneficio uti cogitur, *reg. jur.* 70. *in ff.* quamvis privilegium habere possit rationem legis, quoad alios, quibus præcipitur, ut illud observari faciant, vel prohibetur, ne impediant, aut se opponant, dummodo privilegium sit sufficienter promulgatum, vel ab ipsis cognitum, *Laym. in c.* 1. *n.* 5. *de Constitut.* Deinde dicitur privata lex, quia jus speciale, sive singulare concedit, saltem præter, sive ultra jus commune: nam de ratione privilegii est, ut concedat aliquid speciale, quod jure communi non est concessum, alioquin inutile foret, juxta *c. Abbate* 25. *de V. S.* ubi circa finem dicitur, *cum privilegium sit lex privata &c.* non esset autem privata, nisi aliquid specialiter indulgeret, *Suar. cit. c.* 1. *n.* 3. & 4. Privilegium vero stricte, ac proprie dictum, est alicujus rei, sive juris specialis contra Jus commune, ex Principis benevolentia concessio, *Gl. in c.* 3. *V. Notatur in fine de Constitut. in* 6. ubi ait, si rescriptum concedit aliquid contra jus, mutat nomen rescripti, & dicendum est privilegium, *Abb. in cit. c. Abbate, n.* 6. *Hostiens. in Summ. h. t. n.* 1. *Sylv. V. Privilegium, q.* 3. Verum hæc videtur quæstio de nomine, quia negari non potest, quin non solum privilegium concedens beneficium speciale contra Jus commune, sed etiam præter jus commune, ex liberali gratia Principis sit proprie privilegium, quia est lex privata, & favorabilis, licet non ita stricte dictum. Nec in *cit. c. Abb.* requiritur ad rationem privilegii, ut aliquid contra jus commune concedat, sed solum simpliciter, ut aliquid specialiter concedat, sive sit contra, sive præter jus commune, cujusmodi sunt multa privilegia, v. g. absolvendi, dispensandi, quæ sunt meræ gratiæ concessæ, non contra jus commune, sed præter illud, *Suar. c. l. n.* 5.

III. Porro interdum a Principe conceduntur, quæ a jure communi concessa sunt, ad majorem confirmationem, & securitatem, quia concessio specialis pluris æstimatur, quam generalis, v. g. facultas constituendi Procuratorem in causis, *c. Quia in causis* 7. *de procur.* Item potestas jurandi propriis causis, quæ Religiosis conceditur, quando alia probatio deest, *c. Et si Christus* 26. *in fine de jurejur.* Verum hæc non sunt proprie dicta privilegia, sed tantum declarationes quædam juris communis, vel naturalis, quæ dantur ad tollendam omnem dubitationem, & scrupulos, & pacandas conscientias, vel ut majore auctoritate serventur, & adversariorum impetus compescantur: quamvis etiam hujusmodi declarationes, aut admonitiones specialem favorem, & beneficium Principis contineant, adeoque privilegii rationem habent. *Suar. cit. c.* 1. *n.* 7.

IV. Assertio 2. Ad substantiam privilegii non requiritur, ut sit scriptum, prout sumitur ex *c. Institutionis* 7. *caus.* 25. *q.* 2. *& ibi Glos. V. Prasentia Clem.* 2. *§. Nos etiam* ibi: *Universa privilegia, gratias, indulgentias, verbo, seu scripto concessa &c. & ibi Gl. V. Verbo, de sepultur. & Extravag. ult. post initium,* ibi: *Facultatum per nos concessarum, tam verbo, quam in scriptis, confectis exinde Litteris, vel non, de pænit. & remiss. inter Communes. Sylv. V. privilegium, n.* 14. *Azor. p.* 1. *l.* 5. *c.* 23. *q.* 11. *Suar. cit. l.* 8. *c.* 2. *n.* 2. & alii communiter. Ratio est, quia nullum jus positivum reperitur, quod scripturam requirat ad valorem, vel effectum privilegii, nec etiam ex natura rei est necessaria, cum sufficiat potestas, & voluntas Principis declarata, sive verbo, sive scripto, se velle privilegium concedere, quamvis interdum requiratur scriptura ad probationem privilegii, ejusque firmitatem, ut colligitur ex *c. Porro* 7. *h. t.* ubi dicitur, inspicienda esse privilegia, ut eorum tenor servetur, & *c. Contra morem* 8. ibi: *Aut ex scriptis privilegiis se tueri dis.* 100. *Suar. c. l. n.* 3.

V. Assertio 3. Privilegium convenit cum dispensatione in eo, quia etiam est gratia, sive favor, & non solum est præter, sed etiam contra legem, sive jus, sicut dispensatio, per quam jus commune relaxatur. Videntur tamen differre in hoc, quod ad dispensationem requiritur causa, qua existente falsa, invalida est dispensatio, non autem ad privilegium, ut tradit *Rebuff. in praxi benef. tract. de concordatis tit. Forma mandati Apostolici. V. Dispensationum,* & alii communiter. Verum hoc non est universaliter verum, cum etiam privilegium, saltem quod est contra jus, sine causa dari non possit, de quo plura infra. Videtur igitur dispensatio esse quoddam privilegium, solumque differre a privilegio in communi, tanquam species a genere: a privilegio autem contra jus non differre. Idque verum est, si concedatur dispensatio per modum legis privatæ, ad operandum ordinarie, & stabiliter contra aliquod jus commune, tale enim privilegium est permanens quædam dispensatio: at vero si dispensatio concedatur solum ad unum aliquem actum contra Legem, & jus commune, v. gr. ut uno, vel altero die prohibitio carnibus vesci, vel semel laborare ruri liceat die festo, illud non potest dici proprie privilegium, quia non per modum legis stabilitur, nec per illam jus permanens conceditur, sed talis dispensatio est quid facti, & quasi transiens: sicut ergo præceptum temporale non est lex; ita nec dispensatio, sive licentia data ad agendum semel tantum, vel bis, contra Legem, non est privilegium proprie dictum, quia cum hoc sit quasi lex privata, & jus singulare, magis constans esse debet. Similiter dispensationes, quæ fiunt in irregularitate, vel alio simili Canonico impedimento, v. g. matrimonii, non videntur dici posse proprie privilegium, quia eo impedimento sublato, dispensatus secundum jus commune operatur, nec tractum successivum habent, sed statim effectum suum consequuntur, *Suar. cit. c.* 2. *n.* 10. *Laym. l.* 1. *tr.* 4. *c.* 23. *n.* 5.

§. II.

Quotuplex sit privilegium, sive quomodo dividatur, & quis possit concedere privilegium, & quibus concedi possit?

VI. Assertio 1. Præcipuæ divisiones privilegii sunt istæ. Privilegium inprimis aliud est personale, aliud reale, prout sumitur ex *c. Mandato* 6. ibi: *Quas non loco tribuimus, sed personæ, de præsumption.* & *l. Privilegia* 196. alias 156. *ff. de R. J.* ubi dicitur: *Privilegia quædam causæ sunt, quædam personæ.* Personale privilegium est, quod proxime, seu immediate, & directe ipsi personæ confertur in favorem illius, sive ratione ipsius personæ. Reale, quod proxime, ac directe confertur alicui rei, loco, muneri, dignitati, v. g. prædio, Ecclesiæ, Monasterio, aut Prælaturæ &c. licet consequenter etiam, & ultimate utilitas talis privilegii in personas, quæ rem talem obtinent, redundet, *Suar. cit. l. 8. c. 3. n. 3.* Est autem inter hæc privilegia ea differentia, quod privilegium personale sequitur personam, & cum eadem extinguitur, juxta *reg. 7. in 6. & reg. In omnibus 68. ff. eod.* & hoc dicitur privilegium singulariter personale, quod uni tantum personæ, per se, & directe, conceditur: privilegium vero reale cohæret rei, & durat, quamdiu res durat, ideoque etiam cum re ad hæredem transmittitur, juxta *cit. l. Privilegia.* Sunt vero quædam privilegia mixta, hoc est, partim personalia, partim realia, eo quod multum de natura realium participent. Tale est privilegium, quod dicitur communiter personale, & certo personarum generi conceditur, cujusmodi est privilegium restitutionis in integrum, concessum minoribus XXV. annis, quod etiam ad hæredes transit, juxta *l. Non solum 6. ff. de integr. restit.* Item privilegium SCti Velleiani concessum fœminis, ne ex fidejussione obligentur: & SCti Macedoniani concessum filiis fam. ex ne mutuo sine consensu patris, accepto, possint obligari: hæc enim privilegia conceduntur, non mere respectu personæ, sed etiam ratione rei, videlicet intervenientis læsionis: vel ratione status, dignitatis, muneris, vel officii aut conditionis ipsis adhærentis, ideoque etiam perpetua sunt, & ad successores in officio, vel dignitate transeunt, & realia privilegia censentur: quo etiam spectant privilegia Clericorum, Studiosorum, Militum &c. *Suar. c. l. num. 3.* Similiter privilegium, quod corporale dicitur, eo quod Corpori, sive Communitati conceditur, v. g. Religioni, Universitati, seu Academiæ, Civitati, Collegio, Monasterio &c. magis reale est, quam personale, quia non extinguitur cum personis singularibus, sed durat in personis perpetuo succedentibus: sive dein concedatur Communitati, ita tamen ut singuli e Communitate eo privilegio frui possint, qualia sunt privilegia concessa Religiosis Ordinibus, privilegia Clericorum, Regularium, Militum, Studiosorum &c. sive ita ut eo privilegio fruantur, non singuli seorsim, sed communiter tantum & collective, sive ipsa Communitas, qua talis, ut sunt privilegia quædam Civitatibus, vel Universitatibus concessa, *Suar. c. l. n. 3. & seqq. Azor. cit. l. 5. c. 22. q. 3. Laym. l. 1. tr. 4. c. 23. n. 3.*

VII. Porro etsi quando verba privilegii sunt absoluta, & directe diriguntur tantum ad personam, censendum sit esse privilegium personale: si vero ad rem tantum tale: nisi ex aliis conjecturis appareat intentionem Principis concedentis privilegium principaliter respexisse ad rem tantum, etsi ad personam verba direxerit: vel e contrario, ad personam, etsi verba ad rem directa sint. Attamen si vere dubium sit, utrum privilegium sit personale, an vero reale: tum vel est privilegium favorabile continens merum beneficium: & censendum est esse reale, quia decet concessum a Principe beneficium esse mansurum, *reg. jur. 16. in 6.* & beneficium Principis plenissime interpretari debemus, *l. ult. ff. de Constitut. Princ.* Vel est privilegium odiosum, quia est contra Jus commune, vel cedit in aliorum præjudicium: & tunc censendum est personale esse in dubio, quia stricte intelligendum est, ut potius temporale præjudicium, seu damnum inferat, quam perpetuum, *Suar. cit. c. 3. n. 18. & 19.*

VIII. Altera divisio privilegii est in perpetuum, & temporale: illud est, quod absolute, & absque limitatione temporis, alicui conceditur, vel adhæret rei ex se perpetuæ, ut est privilegium concessum Ecclesiæ, Religioso Ordini, vel dignitati: non autem dicitur perpetuum, quod amitti non possit, sed quia ex se durat, quamdiu revocatum non fuerit. Privilegium vero temporale dicitur, quod concessum est alicui pro determinato tempore, v. g. ad decem annos, vel sub certa conditione, quæ lapsu temporis finitur, nam illa conditione impleta, cessat privilegium, v. gr. concedo tibi hoc privilegium, donec decessero, vel ad beneplacitum meum, quod exspirat morte concedentis, etiamsi privilegium non revocaverit, quia voluntas personæ per mortem finitur, & consequenter etiam privilegium, a qua dependet; vel denique si privilegium sit concessum singulari personæ, solum ad vitam illius, *Suar. cit. l. 8. c. 3. n. 1.* plures aliæ divisiones privilegiorum apud eundem videri possunt *cit. l. 8. c. 4. & 6. & Laym. c. l. n. 5. 8. & 11.*

IX. Assertio 2. Privilegium concedere potest omnis, & solus ille, qui potest legem condere, nam qui legem ferre non potest, nec privilegium dare potest, *Sylvest. V. privilegium, q. 2. Suar. cit. l. 8. c. 8. n. 2.* & alii communiter. Ratio est, tum quia privilegium est lex quædam privata, adeoque requirit potestatem quandam legislativam in concedente, & dicitur beneficium non cujuscunque hominis, sed quod publica potestate alicui confertur. Tum quia sive privilegium accipiatur stricte, & rigorose, pro concessione speciali contra legem universalem, ab eo maxime concedi potest, qui est auctor legis, & dispensare potest in sua lege, & ab ea exceptionem facere per privilegii concessionem: sive privilegium accipiatur latius pro gratia, & beneficio, præter, sive ultra jus: nam & hoc is maxime facere potest, qui est supra ipsum jus, & ad quem spectat limites ponere in ipso jure, vel præter illud operari. Quare Potestates publicæ, sive Ecclesiasticæ, sive seculares, tantum in iis rebus privilegia condere possunt, de quibus disponere possunt, & legem ferre. Ut Papa, extra ditionem suam temporalem, per se, ac directe tantum in spiritualibus, vel in iis, quæ annexa sunt spiritualibus, ut sunt decimæ, contractus matrimonii &c. Prælati vero Papa inferiores concedere possunt privilegia, quæ eximunt a legibus a se conditis, vel a suo antecessore, in quibus dispensare possunt. Item quæ non sunt contra Jus commune in rebus ad se pertinentibus, non autem contra Jus commune Pontificum privilegia dare possunt, quia non possunt per se dispensare in Jure communi Canonico, nisi quatenus ipsis de jure, vel consuetudine concessum est, non est autem concessum dare privilegia contra Jus commune, *Suar. cit. c. 8. n. 7. 9. & 10.* Similiter Imperator, & alii supremi Principes seculares in temporalibus tantum privilegia dare possunt: inferiores autem Principes seculares, qui Superiorem in temporalibus recognoscunt, non possunt propria privilegia concedere, nisi quatenus ipsis a superiore Principe specialiter concessum fuit, *Suar. c. 8. n. 11.*

X. Assertio 3. Privilegium, non solum iis, qui vere, & absolute sunt subditi, sed etiam aliis non subditi, sive extraneis, qui tamen respective, & aliquomodo, saltem quoad rem, in qua privilegium confertur, sunt inferiores, & inæquales, concedi potest, *Suar. cit. l. 8. c. 9. n. 3. & seqq.* & alii. Ratio est, quia licet privilegium, quod est contra jus, & dispensativum legis, non nisi subditis dari possit, cum dispensatio sit actus jurisdictionis voluntariæ, qui non nisi erga subditus exerceri potest, quia supponit potestatem ferendi legem, seu præceptum obligans, a quo fit exemptio, seu dispensatio. At vero privilegium, quod est præter jus, & mere concessivum gratiæ, non requirit jurisdictionem in eum, cui datur, quia talis concessio non est actus jurisdictionis, sed meræ liberalitatis, & privilegium ut sic non requirit vim coactivam in privilegium, nec etiam vim directivam in eundem, quia Privilegium illum non obligat, nec sub culpa, nec ad pœnam, ergo privilegium, ut sic, non requirit subjectionem proprie dictam in eo, cui datur, *Suar. c. l. nu. 5.* sic Imperator potest dare externis privilegium scribendi Militem in Terris Imperii, exportandi merces, non solvendi vectigal, si Provincias Imperii transeant. Item Judicibus Ecclesiasticis, ut possint cognoscere, & directe judicare causas temporales laicorum, quod Jure communi ipsis non est concessum, prout illis tale privilegium concessit Imperator Theodosius, ut refertur in *c. Quicunque 35. caus. 11. q. 1. Suar. cit. c. 9. n. 4.*

XI. Quæri hic propterea potest primo, an per consuetudinem possit acquiri privilegium v. g. exemptionis, vel aliud simile? Resp. consuetudinem habere vim privilegii, ita ut derogare possint Juri communi, sicut privilegium, ut colligitur ex *c. Novit. 13.* ibi: *nisi forte Juri communi per speciale privilegium, vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum, de Judiciis junct. Gl. V. Consuetudinem*, ubi ait, quod consuetudo Juri communi præjudicat. Nam vel est sermo de privilegio stricte dicto, quod est contra legem, sive concedit aliquid speciale Juri communi contrarium: & hic effectus potest etiam acquiri per consuetudinem, quia hæc in totum potest abrogare legem, ergo multo magis ex parte potest illi derogare, sive dare specialem licentiam ad agendum aliquid contra Jus commune, quod est privilegium: quæ tamen consuetudo non habet locum in persona privata, sed solum in Communitate, quæ contra legem communem præscribere potest per consuetudinem. Vel est sermo de privilegio latius sumpto, quod concedit aliquid, præter Jus commune, etsi non sit contra illud; & hac ratione, etiam privata persona, si non per propriam consuetudinem, saltem per eam, quæ inducitur via præscriptionis, hujusmodi privilegia, sive jura acquirere potest. Sic per consuetudinem legitime præscriptam acquiri potest jurisdictio, *c. Duo simul 9. & ibi Gl. V. Consuetudo de offic. Jud. ordin. & c. Cum contingat 13. in fine de foro compet.* Item jus exigendi tributa, & pedagia, *c. Super quibusdam 26. §. Præterea, & ibi Gl. V. Non extat memoria de V. S.* Ubi ait, quod illa consuetudo, cujus non extat memoria, jus sive privilegium inducit, *Suar. c. l. 8. c. 7. n. 5.*

XII. Quæritur secundo, an requiratur justa causa ad concessionem privilegii? Resp. ut sit licita, necessaria est justa causa, non autem ad hoc ut sit valida, *Suar. cit. l. 8. c. 20. n. 2. & seqq.* Probatur, quia vel privilegium est contra Jus commune; & tum requiritur justa causa, ut servetur justitia legalis, & distributiva, quæ requirit, ut nullus, absque causa, eximatur a lege communi. Vel est purum beneficium Principis non derogans alicui tertio, nec Juri communi: & tunc etiam requiritur justa causa: alioquin Princeps argueretur prodigalitatis, & acceptionis personarum, daretque occasionem invidiæ, & perturbationis aliis non privilegiatis. Ratio secundæ partis est, quia sive sit privilegium, quod est merum beneficium, & præter jus, sive sit eximens a Jure communi, pendet a voluntate ipsius concedentis privilegium: sicut ergo ia potest talem legem tollere, ita etiam potest ex parte tollere illius obligationem, respectu aliquarum personarum, easque eximere, saltem valide, *Suar. cit. c. 21. n. 4.*

§. III.

De interpretatione privilegiorum.

XIII. Quæritur primo, qualis interpretatio debeat fieri in privilegiis, stricta, an lata? Resp. primo privilegia, quæ præter sive ultra Jus commune concessa sunt, & meræ gratiæ,

sive

sive beneficia Principis sunt, nec sedunt in præjudicium alterius, late interpretari oportet, ut constat ex *reg. juris* 15. *in* 6. *favores convenit ampliari* scilicet respectu eorum, quibus conceduntur: item ex *c. Olim* 16. *de V. S.* ubi dicitur: *Cum beneficia Principum sint interpretanda latissime*, & *l. Beneficium.* 3. *ff. De const. Princip.* Est autem tale privilegium propriissimum beneficium Principis, a quo ei concessum. Idem etiam habetur in *cap. Quia circa* 22. *hoc tit.* Ubi dicitur, quod in beneficiis plenissima sit interpretatio adhibenda. *Silvest. V. Privilegium, quæst.* 3. *Suar. l.* 3. *de legib. cap.* 17. *numer.* 3. Tale privilegium est facultas absolvendi ab omnibus irregularitatibus, & casibus occultis, excepto homicidio, alioquin Papæ reservatis, concessa Episcopis in *Concilio Trident. Sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat.* quæ late interpretanda est, ut competat, non solum Episcopis confirmatis, & nondum consecratis, sed etiam Capitulo, Sede vacante, & aliis Prælatis exemptis quasi Episcopalem jurisdictionem habentibus, quia hæc potestas dispensandi iis competit speciali quidem jure sed perpetuo ratione suæ dignitatis, ideoque ordinaria censeri debet, *Sanch. libr.* 8. *de matrim. disp.* 2. *n.* 10. *Laym. l.* 1. *tract.* 4. *c.* 23. *n.* 5. contra *Suar. disp.* 41. *de censur. sec.* 2. *n.* 13.

XIV. Resp. secundo, privilegia derogantia Juri communi regulariter strictæ interpretationis esse debent, & restringenda sunt potius quam extendenda, juxta *cit. reg.* 15. *in* 6. odia sunt restringenda, & *reg.* 28. *eod. in* 6. & colligitur ex *c. Cum dilectus* 8. & *ibi Gloss. V. Juri communi de consuet. Silvest. cit. loc. quæst.* 3. *Suar. cit. c.* 27. *numer.* 5. & alii DD. communiter. Ratio est, quia quamvis privilegia hujusmodi favorabilia sint, quatenus ad privilegiatum referuntur: tamen quatenus a Jure communi exorbitant, eique derogant, odiosa sunt. Sicut ergo bonum commune præferendum est bono singulari, ita & jus commune juri particulari: sed privilegium est jus singulare, ergo ex suo genere præferendus est favor juris communis favori privato privilegii, ideoque si necesse sit unum restringere, ut alterum minus lædatur, privilegium est potius restringendum, quam Jus commune.

Excipi debet primo, nisi privilegium derogans Juri communi cedat in favorem Religionis, vel causæ piæ, vel boni publici. Unde privilegium exemptionis Clericum a jurisdictione Principum secularium, & Religiosorum a jurisdictione Ordinariorum, seu Episcoporum, late interpretandum est in favorem Religionis, *quia summa ratio est, quæ pro Religione facit*: *l. Sunt personæ* 43. *ff. De Religios. & sumpt. funer.* Vel si sit privilegium cedens in bonum commune Reipubl. sic amplianda sunt privilegia militum, *Suar. cit. c.* 27. *numer.* 7. Secundo, nisi privilegium sit in Corpore Juris contentum, tunc enim favorabile est, sicut ipsum Jus commune, & late interpretandum *Sanch. libr.* 8. *de matrimon. disp.* 1. *numer.* 7. *Suar. c. l. numer.* 8. *de matrimon. disp.* 2. *numer.* 7. *Suar. c. l. numer.* 8. *in fine.* Tertio si privilegium sit concessum, motu proprio Principis, etiamsi deroget Juri communi, quia censetur proprium beneficium Principis, & ex certa scientia datum, ideoque latam potius interpretationem meretur, quam strictam, *arg. c. Si motu proprio de prabend. in* 6. *Suar. c. l. nu.* 8. *Laym. cit. c.* 23. *n.* 5.

XV. Respond. tertio, si privilegium cedat in præjudicium tertiæ personæ, ejusque juri jam acquisito deroget, stricte illud interpretari oportet, cujusmodi est privilegium exemptionis a solvendis decimis, quia Princeps non censetur alteri velle auferre suum jus, nisi id clare exprimat: idque procedit, etiamsi motu proprio privilegium sit concessum, quia licet Princeps ea gravi causa, & ob urgentem necessitatem, possit alicui auferre jus suum, non tamen facile præsumendum est, id ipsum velle, cum Jus positivum, & naturale postulet, ut cuique suum jus illæsum servetur, nisi publica utilitas aut necessitas aliud exigat, *Suar. c. l. n.* 9. *Laym. c. l. n.* 6.

XVI. Quæritur secundo, quæ sint circa strictam, vel latam interpretationem privilegiorum observanda? Resp. in hac re bene notandæ sunt quædam regulæ. Prima est, si verba privilegii sint ambigua, vel obscura, ejus est interpretari illa, cujus est concedere privilegium, *Silvest. V. Privilegium qu.* 3. Unde solus Papa, & non inferior Judex potest dubiis ortis circa privilegia Sedis Apostolicæ cognoscere, *c. Cum venissent* 12. *de Judiciis*, & *Innoc. ibid. in princ.* & dictum supra *lib.* 2. *Tit.* 1. *n.* 72. & 73. Nam ejusdem est interpretari legem, vel privilegium, cujus est concedere, cum & privilegium sit quædam lex privata. Si vero verba privilegii non sint obscura, vel ambigua, sed satis clara, cum nulla facienda est interpretatio, sed tenor, & forma privilegii inspicienda est, & observanda, prout statuitur „ in *cap. Porro* 7. *hoc. tit.* Ubi Alexander III. ita rescribit: „ Quamvis Templarii, & Hospitalarii multas prærogativas libertatis habeant: non tamen aliam libertatem habeant in locis, in quibus, antequam ad eos pervenissent eorum habitatores, (sed eandem, quam habent in aliis possessionibus, seu bonis suis, ut supplet, *Glos. hic V. Libertatem*, & *Hostiens. in princ.*) & hoc totum ex inspectione privilegiorum suorum cognosci potest, & sicut invenitur in privilegiis, ita observari debet. Sic autem tenorem privilegiorum servare oportet, ut fines eorum non „ excedantur.

XVII. Pro explicatione hujus c. notandum primo, bona acquisita per privilegiatus assumunt naturam privilegiatorum ita ut si res non privilegiata perveniat ad privilegiatum, in rebus suis, eodem privilegio res illa gaudeat, quo & ipse, & aliæ res suæ, *Hostiens. hoc V. Quin aliam Abb. ibid. n.* 1. *not.* 2. Idque ex generali regula, quod mutata persona, etiam status rei mutatur, *l. Per procuratorem* 90. *ff. De acquiren. hared.* Ubi in fine dicitur, *quia castrensia esse, mutatione personæ, desierunt*. Et hinc etiam bona, quæ antea laicorum erant, & postea ad Ecclesias, seu Ecclesiasticas personas pervenerunt, gaudent privilegio exemptionis a tributis, & gabellis, ut post *Suarez* notat *Barbos. in Collect. hic num.* 2. & 4.

Notandum secundo, allegantis privilegium non creditur, nisi illud exhibeat, prout sumitur ex hoc c. Ubi dicitur, quod inspicienda sunt privilegia, adeoque etiam exhibenda, *Gl. hic V. Ex inspectione*, & *Abb. nu.* 1. *not.* 1. quia privilegia facti sunt, nec præsumuntur, sed ab eo, qui allegat, probari debent: quamvis privilegia notoria, ut quæ in Corpore Juris contenta sunt, quorum scientia præsumitur, sicut ipsarum legum, *c.* 1. *de Constit. in* 6. non sint probanda, sed solum alleganda, *Barbos. hic nu.* 5. & 6.

Notandum tertio, tenor privilegii diligenter attendendus est, nec de illo judicandum, nisi tenore ejus inspecto, ut sciatur, quid in eo contineatur, prout etiam habetur in *c. Recepimus* 8. *h. tit.* Debet autem tenor privilegii inspici, non quoad nuda verba, sed multo magis quoad mentem seu intentionem privilegium dantis, ita ut si appareat, quæ fuerit mens illius, a verbis sit recedendum, & illa sequenda, nam verba deserviunt intentioni, & non e converso, *c. Quanto* 26. *junct. Glos. V. Sola verba h. tit. c. Intelligentia* 6. & *c. In his* 15. *de V. S. Silvest. V. Privilegium qu.* 3. & ea voluntate concedentis pendet tota vi privilegii, *Suar. cit. loc.* 8. *c.* 28. *num.* 9.

Notandum quarto, privilegium in sua forma servandum est, nec ultra fines illius extendendum, *Glos. fin. hic*. Unde DD. communiter dicunt, quod privilegium non plus operetur, quam verba exprimunt, *Laym. in c. Susceptum* 6. *n.* 2. *de rescript. in* 6. Ex quo infertur *Barbos. hic num.* 12. quod privilegium etiam toti Ordini Religioso concessum, ut in hoc c. Templariis & Hospitalariis, non late, sed stricte sit interpretandum. Verum hinc solum sequitur, quod non ultra tenorem verborum, & formam in rescripto privilegii expressam sit extendendum.

XVIII. Secunda regula observanda in interpretatione privilegiorum est, quod privilegium non sit ita stricte interpretandum, ut reddatur inutile, & inefficax, quantumvis alias videatur grave, & odiosum, nisi etiam sit injustum, *Silv. c. l. concl.* 3. *Suar. cit. c.* 28. *n.* 2. & alii communiter, quia voluntas Principis non est concedere privilegium, quod nullum effectum habet, adeoque inutile sit, sicut nec præsumitur ferre legem otiose, & quæ inefficax sit, idque sumitur ex *c. In his* 30. *h. tit.* Ex quo constat, quod indulgentia, sive privilegium Principis ita intelligendum sit, ut aliquid operetur, sive conferat ultra, vel præter Jus commune, alias illusorium foret, & inutile, *Glos. ibid. in notat.* & *Gloss. fin. Abb. ibid. numer.* 2. Ubi addit, idem dicendum esse in statutis, quæ si loquuntur in terminis Juris communis, ita interpretanda sunt, ut aliquid operentur.

XIX. Tertia regula est, privilegium non est restringendum ultra proprietatem verborum, sed hæc in propria significatione accipienda sunt, prout sonant. Ratio est, tum quia leges etiam secundum propriam verborum significationem intelligendæ, & observandæ sunt, ergo etiam privilegia, quæ sunt leges quædam privatæ. Tum quia favores non sunt restringendi, præsertim per impropriam acceptionem verborum, & absque necessitate, ergo etiam privilegia, quæ favorem continent, alias nihil esset firmum in illis, quod non facile eludi posset, *Suar. cit. cap.* 28. *numer.* 3. Excipi debet, nisi privilegium juri alieno deroget, seu alteri damnosum, ac præjudiciale sit, tunc enim verba potius improprie accipienda sunt, & explicanda, quam ut jus tertii lædatur, *Suar. cit. loco numer.* 3. & 10. Vel nisi ex aliis conjecturis verisimilius præsumi possit, Principem velle, ut verba privilegii in impropria significatione accipiantur, *Suar. cit. loco num.* 3. & 9. apud quem plura de hac re videri possunt.

§. IV.

De extensione Privilegiorum.

XX. Quæritur primo, an privilegium uni concessum possit extendi ad alium? Resp. Privilegium nunquam est extendendum ab una persona, cui concessum est, ad aliam non expressam, nec ab uno casu, vel actu ad alium. Est communis sententia DD. apud *Suar. l.* 8. *de legib. c.* 28. *n.* 11. Idque sumitur ex *c. Sane* 9. *h. t.* ubi dicitur, quod temera„ rium sit, & indignum, aliquem sibi, sua auctoritate, præ„ sumere, sive assumere (scilicet privilegium, *Hostiens. hoc V. eod.*) quod Romana Ecclesia alicui, certa ratione inspe„ cta, quia privilegium cum magna deliberatione, nec sine „ causa est concedendum, *Gl. hic. V. Certa ratione*, & *Hostiens.* singularibus beneficiis (id est privilegiis, *Gl. fin. hic.*) „ voluit indulgere, seu concedere. Ratio est, tum quia quæ „ per privilegium conceduntur, non debent trahi ab aliis, auctoritate, vel potius temeritate propria, in exemplum, non enim quod uni sigillatim conceditur, statim omnibus convenit, *c. Hinc est* 39. *caus.* 16. *quæst.* 1. ubi *Gloss. V. Sigillatim*, ait, quod privilegium concessum uni, non extenditur ad alios, & privilegia singulorum communem legem facere non possunt, *c. Non exemplo* 4. *caus.* 26. *quæst.* 2. *Glos. hic V. Temerarium*, & *Hostiens.* Tum quia privilegium est jus singulare, & sequitur personam Privilegiatam, & cum illa extinguitur, ideoque non transit ab una persona ad aliam, juxta *c. Privilegium* 7. *de R. J. in* 6. & *l. In omnibus* 68. *ff. eod. Abb. in cit. c. Sane*; *num.* 1. *h. t.* Non obstat, si quis dicat, quod uni personæ conceditur, aliis denegari non debet, *c. ult. dist.* 5. Nam hoc verum est, si de Jure communi aliquid conceditur, id omnibus concessum intelligitur: secus si de jure speciali, seu ex privilegio, *Gl. hic V. Temerarium* & *Gl. in cit. c. ult. V. Quod uni personæ*.

XXII. Extenditur autem tradita doctrina, quod privilegium uni concessum non extendatur ad alium, primo, quod etiam privilegium personale mariti non competit uxori, regulariter, & per

& per se loquendo, sivu vivo adhuc marito, sive eo mortuo; quomodo in *l. Princeps* 31. *ff. de legib.* Princeps dicitur solutus legibus, non etiam ipsa Augusta, per se: nisi vel ex materia vel ex tenore privilegii, quia in eo expressa mentio fit uxoris, aut ex usu, vel ex alia juris dispositione talis extensio colligatur, *Suar. cit. libr. 8. cap. 11, nu. 2.* Ratio est, quia tale privilegium est simpliciter personale, adeoque personam non excedit, nec iu aliam personam etsi conjunctam transferri potest, quia illa conjunctio non tolit diversitatem personarum. Nec refert, quod maritus, & uxor sint correlativa, *l. 1. ff. de ritu nupt.* quia de casu in casum, etiam in correlativis, communiter non fit extensio, ut docet *Card. Tuschus lit. C. concl. 1043. num. 35.* Ideoque etiam non habet locum in indulgentia, seu privilegio dato a Principe uni ex correlativis, *Barb. in Collect. in cit. c. Sane, nu. 7. h. t.*

XXII. Extenditur secundo, quod etiam privilegium personale concessum patri regulariter non transit ad filios, *Gl. fin. in c. Licet 4. de censib.* sic etiam privilegia vacationum a muneribus non spectant ad liberos veteranorum, *l. in honoribus 8. §. Vacationum, ff. de vacat. excus. muner.* Item privilegium militare, & Magisterii, seu Doctoratus non transit ad filios Militum, aut Doctorum, *l. Privilegio 27. & l. In filiis 35. C. de Decurionib. lib. 10. Barbos. in cit. c. Sane. Suar. cit. c. 11. num. 4. & Barbos. c. l. nu. 3. & 4.* Ratio est, quia privilegium simpliciter personale non transit ad hæredes, nec quidem ad hæredes filios, quia nec vivente patre communicatur filiis, nam personam non egreditur, nisi vel ex qualitate materiæ subjectæ, vel ex dispositione alterius juris, privilegium patri concessum etiam ad filios extendatur, & transmittatur, *Suar. cit. l. num. 4.* sicut supra etiam de uxore dictum.

Excipi debet privilegium, quod datur patri, ratione nobilitatis, hoc enim etiam ad filios, & uxorem transit. Ubi tamen distinguendum est, ut tradit *Abb. in c. Licet 4. num. 4. de censib. Silvest. V. Privilegium, qu. 5.* Vel enim privilegium concessum est marito, vel patri, ratione nobilitatis naturalis, & congenitæ, ex vi generis, seu stirpis; & tunc nobilitas, & privilegium, ratione illius competens marito, vel patri, communicatur uxori, & filiis, etiam post mortem mariti, vel patris, prout sumitur ex *l. Fœmina 8. ff. de Senatorib. & l. 1. C. de dignitat. lib. 12.* Vel privilegium concessum est marito, aut patri, ratione nobilitatis accidentalis, quia scilicet is nobilis factus est, ratione dignitatis, Magistratus, vel officii: hoc casu, vel illa nobilitas est perpetua, & inseparabilis a persona, ita ut etiam ea dignitate, vel officio deposito, adhuc nobilis maneat: & tum privilegium ratione illius competens, etiam transit ad uxorem, & filios, non solum vivente, sed etiam mortuo marito, aut patre. Vel nobilitas illa accidentalis non est perpetua, sed pendet a dignitate, vel munere, quod quis gerit ita ut eo mortuo, vel deposito, expiret nobilitas: & tunc uxor, vel filii gaudent eo privilegio tantum vivente marito, vel patre; non autem eo mortuo, vel etiam deposito ab officio, aut eo resignante, quia tunc eo ipso perdit nobilitatem, & consequenter etiam privilegia ei annexa, *Suar. cit. c. 11. nu. 2.*

XXIII. Extenditur tertio, quod in privilegiis personalibus, nomine filiorum non comprehenduntur nepotes, nec in odiosis, nec in favorabilibus, quia non egrediuntur personas, ad quas diriguntur: nec extenduntur ultra verborum proprietatem, nisi fuerit aliud verbis, aut jure expressum: & licet sæpe appellatione filiorum etiam nepotes veniant, ex benigna juris interpretatione, *l. Justa 201 ff. ad de V. S.* regulariter tamen, & juxta verborum proprietatem, non continetur, *l. Quid si nepotes 6.* ubi dicitur, nomine liberorum contineri nepotes, non autem nomine filiorum, *ff. de testam. tutela, §. fin. Instit. qui testam. tut. dari poss.* adeoque; id ad privilegia non est extendendum, nisi de jure, vel de mente concedentis aliter constiterit, vel saltem nomine generali posterorum, aut descendentium, aut hæredum comprehendantur, & hæredes fuerint, *Suar. cit. c. 11. nu. 6.* Et hinc etiam privilegium concessum filio non est extendendum ad filias, quia in privilegiis masculinum non concipit fœmininum, eo quod in propria, & stricta significatione filii nomine non venit filia, privilegium autem debet proprie, & stricte intelligi *Jo. Monac. in c. Antiquitate 4. in addit. h. t. in 6.*

Extenditur quarto, quod nec socius privilegiati gaudet privilegio socii, nisi privilegium esset inutile privilegiato, si socius eo uti non posset, *Arg. c. pen. h. t. Abb. in c. Quamsi 10. nu. 1. de Judais. Silvest. c. l. q. 6. Suar. c. l. nu. 7. & 8.*

XXIV. Quæritur secundo, an privilegium, propter similitudinem rationis, sit extendendum ad alias personas, vel loca, vel actus? Resp. Negative, *Suar. l. 8. de legib. c. 28. numer. 11.* & alii communiter. Ratio est, quia vis, & efficacia privilegii non consistit essentialiter, nec omnino in ratione, sed in voluntate concedentis, ergo si hæc non extenditur ad aliam personam, vel casum similem, nec privilegium extenditur, etiamsi eadem sit utrobique ratio; non extenditur autem voluntas dantis privilegium, nisi id verbis significetur, aut exprimatur. Et hinc jura passim præcipiunt tenorem privilegii observari, adeoque intra illum tantum, & salva verborum proprietate, extensio licite fieri potest, non autem ultra illam, idque etiamsi sit causa pia: alioqui enim privilegia concessa uni Religioni possent extendi ad aliam æqualem, vel strictiorem, propter solam paritatem rationis, quia esset etiam causa pia: quod est falsum, cum nemo possit tale extensionem facere, nisi Papa privilegiorum communicationem concesserit: idque est etiam contra regulam Juris 7. in 6. quod privilegia personalia non transcendant personas, quibus sunt concessa; & privilegium etiam ad piam causam pendet a voluntate Principis, *cit. loc. numer. 13.* Non obstat *cap. Cum dilecta 4. de consuetud. util. vel inutil.* ibi; *Nos ejusd. æquitatis similitudine prov. vocati, privilegia duximus innovanda*: ex quo infertur, quod etiam in lege, seu dispositione exorbitante, sive excipiente causam singularem a communi jure, ob similitudinem, seu identitatem rationis, quandoque extensio fieri possit. Nam illa extensio ibi facta est voluntate papæ, non tam declarando, quam constituendo; secus est de privatis personis privilegiis utentibus, qui hujusmodi extensionem, suam privata auctoritate, facere non possunt. *Suar. cit. l. n. 14.*

XXV. Ubi tamen notandum primo, aliud esse extendere privilegium ab una persona ad aliam vel ab uno casu ad alium, propter solam similitudinem rationis, quod non licet: aliud privilegium ita interpretari, ut aliquid in eo comprehendatur, etsi id verbis clare non sit expressum. Sic sub facultate dispensandi in votis comprehenditur etiam facultas illa commutandi: & sub licentia testandi, sive faciendi testamentum continetur etiam facultas conficiendi Codicillos, vel donandi causa mortis, tanquam accessorium sub principali: tanquam talis extensio de uno ad aliud non fiat, ob similitudinem rationis: sed quia virtualiter talis facultas in ipsis verbis continetur, juxta rationabilem eorum interpretationem, sixam jure, vel consuetudine, vel judicio prudentum, servata tamen propria verborum significatione, adeoque non est extensio proprie dicta, sed potius comprehensio, *Suar. c. l.*

Notandum secundo, interpretatio, seu extensio privilegii semper fieri debet in propria verborum significatione, nisi major omnino sit necessaria, ut privilegium non sit inutile, sed aliquid operetur. Ratio est, quia verba privilegiorum, sicut etiam verba legis, in proprio sensu, ac significatione accipienda sunt, alias nihil certum haberetur, si illud ad improprias significationes extendere liceret; nisi necessitas cogat, quia ipsum jus præcipit privilegia semper ita interpretari, ut non sint injusta, neque inutilia, aut frustra data, *Suar. cit. l. num. 15.*

Notandum tertio, proprietas verborum, secundum quam interpretanda sunt privilegia, desumenda est ex usitata significatione, vel usu communi, vel secundum jus privilegio proportionatum, nempe ut si sit privilegium Principis secularis, secundum Jus Civile, si Pontificium, secundum Jus Canonicum interpretatio fiat, *Silvest. V. Privilegium q. 3. concl. 5. Suar. cit. cap. 28. nu. 16.* Et sic intelligi debent regulæ, quæ passim traduntur a DD. ut quod privilegia non plus operentur, quam verbis exprimant, late, vel stricte acceptis, juxta conditione privilegii, & servata propria verborum significatione communi, vel saltem juridica, nisi specialis necessitas cogat ad verba impropriandi. Item privilegium mere favorabile extendendum est, salva verborum proprietate, juxta materiam subjectam, vel usum juridicum: privilegium vero simpliciter odiosum restringendum est, ut quam minimum operetur, nempe respectu aliorum non autem respectu concedentis, & ita ut non careat omni effectu, sed habeat præcise necessarium, *Suar. cit. c. 28. n. 17.*

XXVI. Quæritur tertio, quando privilegium conceditur, ad instar alterius, vel uni concessum alteri communicatur, an si illud prius augeatur, vel minuatur, sive restringatur, vel revocetur, censeri etiam debeat auctum, vel diminutum, vel revocatum privilegium, quod est concessum ad instar alterius, vel ejus, cui communicatur, & vice versa? Resp. cum distinctione, vel enim ad instar conceditur, aut communicatur privilegium alteri, non per se, & principaliter, sed quasi dependenter ab eo, cui concessum fuit primo, & principaliter, quomodo privilegia Religionis alicujus interdum communicantur familiaribus Religionum, non ratione sui, sed ratione Religionis: & tum aucto, restricto, vel revocato privilegio principali, necessario augetur, restringitur, vel revocatur privilegium in persona eorum quibus communicatum est, quod omnino pendet a priore quoad usum illius, tanquam accessorium; principali: non autem vice versa, perdito, vel revocato privilegio, quoad familiares, perditur etiam, vel revocatur quoad Religionem, quia principale non pendet ab accessorio, *Suar. cit. libr. 8. c. 16. n. 11. & 12. Barb. in Collect. in c. Quod nonnullis 25. h. t. nu. 4.* Vel privilegium conceditur alteri, ad instar, seu communicatur alteri non dependenter, sed directe, per se, & æqualiter, ita ut is, cui communicatur, eo ut possit, eodem modo, quo prior poterat, & fiat ejus proprium, non minus, quam si tali personæ, vel loco, primo fuisset concessum, & tum aucto, vel restricto, vel revocato privilegio principali, seu prius dato alteri, non augetur, nec minuitur, seu restringitur, nec revocatur privilegium postea alteri, vel aliis communicatum, quia utrumque privilegium stat per se, ut re ipsa distinctum: & posterius concessum est quidem ad instar prius concessi: non tamen quoad usum, vel non usum pendet a priore tanquam accessorium a principali, cum æque principaliter, & independenter a priore sit concessum. Sic in communicatione privilegiorum, qua communicantur privilegia uni Religioni concessa aliis Religionibus, datur quidem jus utendi illis privilegiis; non tamen communicatur usus, vel non usus, quia licet Religio, cui primo concessa sunt, illis non utatur, & propter non usum ea amittat, adhuc tamen aliæ Religiones iis uti poterunt, quibus independenter ab usu Religionis, cui primo data sunt, illa privilegia sunt communicata, *Rodriq. tom. 1. qq. reg. q. 55. art. 19. Suarez. cit. c. 16. n. 15. & seqq. Barb. c. l.*

SECTIO II.

De privilegiis in specie, & in primis de privilegio exemptionis jurisdictione Ordinarii.

De hoc privilegio exemptionis, sive liberationis a jurisdictione Ordinarii, seu Episcopi Diœcesani agitur in pluribus Capitulis *h. tit.* quæ in §§. *seqq.* adieremus.

§. I.

§. I.

An ex solutione annui census Papæ facta Privilegium exemptionis ab Ordinario probetur, & quibus modis, vel verbis?

XXVII. Assertio 1. Ex solutione census facta Sedi Apostolicæ non probatur exemptio a potestate, seu jurisdictione Ordinariorum, nisi appareat, quod in signum immediatæ subjectionis, ac perceptæ libertatis sit solutus Sedi apostolicæ, prout sumitur ex *c. Recepimus 8. h. t.* „Nam quidam Legatus Sedis Apostolicæ invenit plures Ecclesias in sua legatione censuales, unde dubitans, utrum hoc ipso essent exemptæ a jurisdictione Episcoporum, consuluit super hoc Papam Alexandrum III. qui respondit, sicut non omnes illi, qui specialiter existunt juris B. Petri, annuatim censum Sedi Apostolicæ exsolvunt: ita non omnes censuales sunt immunes ab Episcoporum subjectione. Inspicienda sunt ergo Ecclesiarum privilegia, & ipsorum tenor diligenter est attendendus: & si fuerit in eis deprehensum, quod Ecclesia, quæ censum solvit, specialiter B. Petri juris existat, & ad indicium perceptæ libertatis census annuus solvatur, Ecclesia illa gaudet prærogativa (scilicet exemptionis) & libera est censenda. Si vero ad indicium perceptæ protectionis, census persolvatur, non ideo a jurisdictione Episcopali Diœcesani est subtracta, seu liberata.

XXVIII. Similiter in *c. Ex parte 18. h. t.* quæsitum fuit „ex Papa Innocentio III. utrum Clerici & Laici, qui Litteras protectionis exhibent, in quibus personæ suæ, expresso nomine, cum omnibus rebus suis, sub Apostolica protectione existere declarantur, a jurisdictione Episcopi Diœcesani sint exempti. Et respondet Papa, quod per litteras hujusmodi ab Episcoporum suorum potestate non subtrahantur.

XXIX. Pro explicatione utriusque hujus cap. notandum primo, præstatio, sive solutio census non arguit exemptionem a jurisdictione Ordinarii, nisi ex aliis circumstantiis concurrentibus appareat, quod hoc fiat in signum perceptæ libertatis, sive exemptionis, quia solutio census plura significare potest, scilicet subjectionem, vel protectionem, vel exemptionem: probatio autem debet ex necessitate concludere, nec probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, quando scilicet id, de quo quæritur, ut plurimum contingit abesse, *Abb. in cit. c. Recipimus n. 2. & ejus Glos. lit. A. Erasm. Kochier tract. de jurisdict. Ordin. in exemptos. p. 1. q. 10. n. 6. & 7.* Deinde non requiritur ad essentiam exemptionis a potestate Ordinariorum, ut solvatur census Superiori eximenti, nam facta exemptio valet, & tenet, etiamsi nullus census sit reservatus Superiori in privilegio exemptionis, quamvis quandoque reservari soleat: quare cum exemptio a Papa concedatur sine solutione census ipsi facta, sequitur quod sola census præstatio non probet exemptionem, cum possit ex alia causa fieri, *Abb. c. l. not. 1.* quando autem, & quomodo ex solutione census probetur subjectio, dictum est supra *lib. 3. Tit. 39. §. 1. n. 2.*

XXX. Notandum secundo, sed neque ex receptione sub protectione Sedis Apostolicæ probatur exemptio a potestate Ordinariorum, sive Ecclesia sub tali protectione sit recepta, ut in caso *cit. c. recipimus.* sive persona singularis, cum omnibus rebus suis: & sive Clericus sit, sive Laicus; & licet nomina propria eorum in privilegio sint expressa, juxta *cit. c. Ex parte tua, h. t. & ibi Abb. not. 2.* Quin imo nec ista duo simul juncta, videlicet præstatio census annui, & receptio sub protectione Papæ, probant exemptionem: quia licet Papa: vel alius Prælatus aliquos recipiat sub sua protectione, non ideo subtrahuntur jurisdictioni Ordinarii, nec ideo ei præjudicatur, *Gl. fin. in cit. c. Recipimus. & Abb. ibid. n. 2. not. 3.* Ratio est, quia protegere idem est quod defendere, ac proinde non importat superioritatem, nam & miles dicitur protegere, seu defendere Ducem suum *l. Desertorem 3. in fine, ff. de re militari Barb. in cit. c. Recipimus, n. 8.* Nec obstat *text. in c. Ad audientiam 33. de appellat.* ubi rector Ecclesiæ se, & Ecclesiam suam commisit protectioni Sedis Apostolicæ, & ob hanc subjectionem fuit exemptus a jurisdictione Ordinarii, saltem in ordine ad illam causam. Verum subjectio illa sub protectione Papæ habuit vim tacitæ appellationis, ejusque vicem obtinuit, adeoque ibi sermo est de protectione speciali, non generali, *Gl. ibid. V. Nostra protectioni, Barb. in cit. c. Recepimus n. 8.* quo dictum supra *l. 2. tit. 28. n. 104.*

Porro etsi quis exemptus sit a jurisdictione Ordinarii, non tamen idcirco est supervacanea, & inutilis talis receptio in protectionem: quia saltem hoc operatur, ut si tali per violentiam aliquid ablatum sit, vel si alias in persona, aut rebus suis injuste fuerit gravatus, Sedes Apostolica illi tanto citius assistat, & injustum gravamen inferentem, per censuram Ecclesiasticam, monitione præmissa, ad plenam restitutionem, vel satisfactionem compellat: nam & Domini temporales recipientes aliquos sub sua protectione, tenentur eos injuste gravatos defendere, *Hostiens. in cit. c. Recipimus prope finem, Abb. ibid. n. 5.* quin & ad hoc prodest talis protectio, ut major sit receptis reverentia debeatur, quam aliis *Arg. c. Per tuas. 7. de majorit. & obed.* & cum injuste gravantur, Papa facilius moveatur ad litteras, sive privilegium concedendum, *Gl. fin. in cit. c. Recepimus in fine. Kochier. cit. l. q. 9. n. 3.*

Notandum tertio. Ex illis verbis in *cit. Recepimus, qui specialiter juris B. Petri existunt*, assertive, non narrative prolata colligitur exemptio a jurisdictione Ordinariorum, *Abb. hic n. 2.* de quo mox infra.

XXXI. Assertio 2. Privilegium exemptionis a jurisdictione Ordinariorum quibus formis, seu modis, clausulis, vel verbis probetur, declaratur in *c. Si Papa 10. h. t. in 6.* „Nam si Papa in aliquo privilegio, vel scriptura facta non principaliter super datione, vel sententia exemptionis, seu libertatis, narret aliquam Ecclesiam ad jus, & proprietatem Ecclesiæ Romanæ pertinere, vel alia similia verba proferat, non ideo probata est illius Ecclesiæ exemptio, nisi de libertate aliter doceatur. Si autem Papa Ecclesiæ, vel Monasterio exemptionis privilegium concedendo, vel super illius exemptione sententiam ferendo (cum de ipsius exemptionis negotio ageretur) asserat ipsam Ecclesiam esse exemptam, vel eam juris B. Petri existere, vel ad jus, & proprietatem Romanæ Ecclesiæ, vel ad Romanam Ecclesiam specialiter, vel sine medio, sive immediate, vel etiam simpliciter pertinere, tum plene exempta hujusmodi Ecclesia censeri debet. Cum enim Jure communi omnes Ecclesiæ per totum orbem ad Romanam Ecclesiam pertineant, si id alicui concedatur Ecclesiæ, vel de ea per sententiam judicetur, hoc ipso, ejus probatur exemptio, ut concessio privilegii nihil alias allatura ei, cui conceditur, prærogativam gratiæ specialis conferat, cum verba privilegii aliquid operari debeant. Idem est (nempe quod Ecclesia debeat censeri plene esse exempta) si in privilegio contineatur, vel exprimatur, quod Ecclesia sit libera, seu quod potiatur Ecclesiæ Romanæ libertate, vel quoad hoc prærogativa gaudeat speciali: vel etiam si indefinite dicatur, quod Ecclesiæ Romanæ annuum censum solvat ad indicium perceptæ libertatis: vel quod Ecclesiam illam eximat ab Ordinarii potestate, vel quod non audeat illic Episcopus Cathedram, seu Sedem collocare, (in locis enim exemptis hoc non possunt Episcopi, *Gl. hic V. Collocare*) vel quod in ea Episcopus non possit quippiam imperare, vel ordinare, aut ullam juridictionem exercere. Similiter si aliqui a Papa recipiantur in proprios, & speciales subjectos, censentur exempti: non item si in proprios & speciales filios Romanæ Ecclesiæ sint suscepti, tales enim non ideo sunt exempti. Si vero dicatur simpliciter, quod aliqua Ecclesia Romanæ Ecclesiæ annuum censum solvat, non propterea Ecclesia exempta dici debet (non enim omnes Ecclesiæ exemptæ solvunt censum, nec omnes, quæ solvunt, sunt exemptæ, *Gl. hic V. Censum.* de quo supra.) Sed neque dici debent exempti, si aliquibus privilegium concedatur circa aliqua, ut quod non possint excommunicari, suspendi, vel interdici ab alio, quam a Papa vel ejus Legato: vel quod in species Romanæ Ecclesiæ filios sint assumpti: vel aliquid aliud specialiter a Sede Apostolica eis sit indultum, etiamsi postea in privilegio sequatur, quod Ecclesiæ Romanæ ad indicium perceptæ libertatis, annuum censum solvant: Nam his, & similibus casibus sic insertis articulis privilegiati, quantum ad alia, juridictioni Ordinariorum sunt subjecti. Additur in fine hujus c. quod per prædicta (quæ exempli causa allata sunt) Papa non intendat aliis exemptionum, vel libertatum modis, si reperiantur in litteris Apostolicis privilegiorum, vel eorum effectibus derogare.

XXXIII. Pro intellectu hujus cap. notandum primo, verba narrativa in aliqua dispositione prolata, non principaliter super eo, de quo agitur, sed incidenter solum, non inducunt probationem narratorum, etiamsi in potestate narrantis sit concedere ea, quæ narrantur, idque ideo, quia narrata sua pte natura non probant, sed probari debent, *Petr. Ancharan. hic not. 2. Jo. Monach. n. 1. Phil. Franc. n. 8.* V. g. Prælatus quidam impetravit a Papa litteras derogatorias super revocatione rei Ecclesiasticæ illicite alienatæ ab Antecessore suo, in quibus dicitur: conquestus est nobis Titius Prælatus talis Ecclesiæ nobis immediate subjectæ, quod prædecessor ejus &c. ex tali narratione non probatur exemptio talis Ecclesiæ, quia litteræ illæ non emanarunt principaliter super exemptione Ecclesiæ, sed incidenter solum narratur, talem Ecclesiam esse immediate subjectam Papæ, ideoque illa narratio plenam probationem non facit *Gl. in cit. c. Si Papa V. Principaliter, Barbos. in Collect. ibid. n. 2.* verba autem assertiva, sive dispositiva prolata in privilegio, vel sententia circa exemptionem, or sunt illa, in quibus fundatur in tertio concedentis privilegium, vel sententiam proferentis, & continetur causa finalis dispositionis, inducunt plenam probationem exemptionis, *Franc. hic n. 3. not. 3. Kochier cit. q. 9. n. 10.* imo etiam litteræ narrativæ Papales, si sint de facto proprio, & super illis fundetur gratia, vel sententia ipsius Papæ, plene probant, juxta *Clement. unic. de probationib. Gl. hic V. Asserat.*

Notandum secundo. Plures sunt modi, seu formulæ verborum, ex quibus colligitur, exemptionem esse concessam. Veluti 1. si in privilegio, vel dispositione aliqua dicatur Ecclesia existere juris B. Petri, vel ad proprietatem Ecclesiæ Romanæ, vel specialiter ad illam, vel sine medio, vel etiam simpliciter pertinere, *cit. c. Si Papa. &c. Cum tempore 5. in fine de arbitr. cap. 2. §. Nos igitur. de in integr. restit. c. Cum olim. 23.* ibi: *nullo mediante, ad Romanam Ecclesiam pertineret. h. t.* & aliæ plures formulæ, quæ habentur *cit. c. Si Papa.*

Notandum tertio. Si Papa aliquos recipiat in filios, non ideo sunt exempti a jurisdictione Ordinarii, quia recipiendo in filios, solum videtur illos recipere in amorem fidelem: nec sequitur, quod recipiens in filium sit specialiter subjectus, quia filius subjectus potestati patris potest etiam subjectus esse potestati alterius. At vero specialis subjectio denotat exemptionem, non enim Papa recipit aliquos in proprios, & sibi specialiter subjectos, si adhuc aliis essent subjecti, ideoque illa verba exemptionem inducunt a potestate alterius, *Gl. hic V. Existunt.* Nec obstat, quod si Dominus servum suum apud acta filium nominet, is servitute eximatur, *l. unic. §. Similique modo 10. C. de latina libert. tollend.* ergo etiam receptus in filium a Papa eximetur a jurisdictione Ordina-

rio-

giorum. Nam negatur conseq. Ratio diversitatis est, quia Dominus, concedendo libertatem servo, sibi soli præjudicat. At vero per exemptionem fieret præjudicium ordinariæ jurisdictioni Episcopi, quæ est favorabilis, *c. Pervenit 39. caus. 12. q. 2. c. Cum persona 7. h. t. in 6. Gl. in cit. c. Si Papa V. Non existunt, & ib. Franc. §. Et est idem n. 2. eod. in 6. Kochier cit. q. 9. n. 2.*

XXXIII. Notandum quarto. Etsi ex solutione annui census præcise, non recte probetur exemptio, si aliæ conjecturæ non concurrunt, ut supra dictum: si tamen Ecclesia aliqua existens in Diœcesi alicujus Episcopi, eidem longo tempore censum annuum solvat, merito præsumitur, quod ea solutio facta sit in signum subjectionis, cum Episcopus, quoad jurisdictionem, in tota Diœcesi, jure communi, fundatam habeat intentionem; *Barb. hic n. 5.*

Notandum quinto. Si alicui circa aliquid specialis libertas, seu privilegium concedatur, v. g. ne quis ab Ordinario possit excommunicari, vel interdici personaliter; & deinde addatur clausula, ut in signum perceptæ libertatis, seu privilegii, censum annuum persolvat Papæ, non probatur ex solutione census omnimoda exemptio a jurisdictione Ordinarii, quominus aliis pœnis ab eo puniri possint: nam cum census solvatur in signum illius privilegii, seu libertatis, quæ percepta est: hæc autem non simpliciter data sit, sed solum quoad certum articulum v. g. ut non possit excommunicari ab Episcopo, merito ad illum restringitur exemptio, & quoad alia manet subjectus Ordinario: potest enim quis pro parte esse exemptus, & pro parte subjectus, ita ut in uno articulo, vel pluribus sit exemptus, in aliis vero subjectus remaneat potestati ordinariæ, *Gl. fin. in cit. c. Si Papa, & ibid. Franc. §. Et est idem n. 3. Barb. n. 9.*

Notandum sexto. Non solum per formulas verborum in c. hoc allatas, sed etiam per alias non expressas exemptio probari potest, dummodo constet de mente Papæ, quia quæ in lege, exempli gratia, sunt posita, non restringunt legem ad casus tantum expressos, sed extenduntur etiam ad alia similia, *Gl. in cit. c. Si Papa, Franc. §. fin. ibid. n. 1.*

§. II.

An per privilegium concessum alicui Monasterio, ut fructus Ecclesiæ sibi subjectæ in suos usus possit convertere, Ecclesia illa censeatur eximi a jurisdictione Ordinarii?

XXXIV. Resp. negative, prout sumitur ex *c. Pastoralis 19. h. t.* ubi habetur, quod quidem Religiosi impetrarunt a Sede Apostolica indultum, sive privilegium, ut Ecclesias suas sibi subjectas in proprios usus possint convertere, decedentibus personis earum (scilicet Ecclesiarum.) Unde quæsitum fuit, utrum liceat eis, auctoritate propria, possessionem illarum Ecclesiarum intrare: vel an per Diœcesanum Episcopum in illas potius sint inducendi? Resp. Papa Innoc. III. quod suo Episcopo inconsulto, non liceat eis possessionem illarum Ecclesiarum ingredi, quia per hujusmodi indulgentiam non est censendum Episcopali jure derogari, nisi forte in ipsa indulgentia, seu privilegio summi Pontificis expresse contineatur, quod Episcopo inconsulto, id facere possint.

XXXV. Pro explicatione hujus c. notandum primo Religiosi non possunt, propria auctoritate, Ecclesias sibi subjectas in proprios usus convertere, sine licentia Papæ, vel saltem Episcopi, accedente consensu Capituli, & ex justa causa, ut si Religiosi sint valde indigentes, uti sumitur ex *c. Consultationibus 4. & c. Pastoralis 7. de donationib.* Idemque est de aliis Prælatis, qui habent Ecclesias subjectas, *Hostiens. hic V. In proprios usus & Abb. n. 1. & 6.*

Notandum secundo. Concessio Ecclesiæ alicujus in proprietatem, sive unio facta alteri Ecclesiæ vel Monasterio, vivente adhuc ejus Rectore, etiam a Papa non sortitur effectum, nisi post mortem ejusdem Rectoris, quia censetur facta, absque ipsius præjudicio, *cit. c. Consultationibus de donat.* & colligitur ex hoc c. ibi: *decedentibus personis earum*, *Abb. hic in collect. n. 2.*

Notandum tertio. Quando alicui conceditur, ut fructus alicujus Ecclesiæ percipere, sive in suos usus convertere possit, non potest is, licet Ecclesia vacet, possessionem illius Ecclesiæ, quam nunquam habuit, propria auctoritate, capere & fructus percipere, absque consensu Episcopi Diœcesani: sicut nec is, cui vacans beneficium collatum est in titulum, potest, propria auctoritate, ejus possessionem capere & fructus percipere, sed necessarium est, ut immittatur in possessionem, legitimi Superioris auctoritate, *c. Ad hæc 7. de Offic. Archid.* quia nemo sua privata auctoritate, rem suam accipere debet, *l. Si quis 7. Cod. Unde vi c. Placuit 2. caus. 16. quæst. 6. Gloss. in cit. Pastoralis. V. In possessionem h. t.*

XXXVI. Notandum quarto. Per privilegium concessum alicui Monasterio convertendi Ecclesias sibi subjectas in proprios usus, intelligitur ei concessa administratio illius in rebus spiritualibus, & temporalibus, ita tamen ut Ecclesia maneat in pristino statu, ac proinde si fuit Ecclesia Collegiata, debet ibi servari Collegium: si vero in illa Rector fuit institutus, debet a Monasterio præsentari Episcopo Clericus, ut instituatur in vicarium perpetuum illius Ecclesiæ: fructus vero reliquos, sive superfluos Monasterium potest percipere, & in usus suos convertere, deducta certa portione congrua pro Vicario alendo, vel etiam potest omnes fructus relinquere Vicario, reservata sibi certa portione, *c. Avaritia 10. & c. De Monachis 12. de præbend. Innocent. in citat. c. Pastoralis num. 5. hoc titul. & ibid. Abb. numer. 7.*

Notandum quinto, per privilegium, sive facultatem alicui concessam, ut possit Ecclesiam aliquam convertere in suos usus, non eximitur illa Ecclesia a jurisdictione Episcopi, vel alterius Ordinarii, quia nunquam censetur Papa derogare velle juri Ordinariorum, nisi id exprimatur *cit. cap. Pastoralis, in fine h. t. Abb. ibid. n. 8.* & privilegium Papæ semper intelligitur concessum, sine gravi læsione alterius *Gl. hic V. Expressum.* Aliud est, si a Papa alicui Monasterio, vel alteri pio loco sit concessa aliqua Ecclesia, pleno jure. tum enim illa sit exempta a jurisdictione ordinaria, quia Ecclesia, pleno jure alicui concessa, ei fit subjecta, quoad legem Diœcesanam, & legem jurisdictionis ita requirit jurisdictionem quasi Episcopalem; & Episcopus nullum jus Episcopale ibi exercere possit: sed præsentatio, institutio, & destitutio Clericorum pertinet ad eum, qui pleno jure talem Ecclesiam possidet. Non tamen per concessionem hujusmodi a Papa factam potest donatarius, sive is, cui talis concessio facta est percipere fructus, & illos in propriam utilitatem convertere, qui cum ea concessio cedat in præjudicium Ecclesiæ concessæ, debet stricte intelligi. Sicut etiam ipse Episcopus, qui habet Ecclesiam sibi subjectam, pleno jure, si solum jurisdictionem in illa habeat in spiritualibus, & temporalibus, non potest fructus percipere, & convertere in propriam utilitatem. Potest tamen is, cui talis concessio facta est rationem rerum temporalium ad Ecclesiam pertinentium exigere, sicut ipse Episcopus potest, juxta *c. Cum & plantare 3. §. In Ecclesiis h. t. Innocent. in cit. c. Pastoralis num. 3. h. t. Abb. ibid. nu. 9. & in c. Cum inter 13. num. 15. de sentent. & re judic. Kochier citat. q. 9. nu. 6. & 7.*

§. III.

Proponuntur aliæ quædam quæstiones circa privilegia exemptionis a jurisdictione Ordinarii.

XXXVII. Præmittendum, quod exemptiones aliæ sunt reales, aliæ personales ut notat *Abbas in c. Tuarum 11. num. 8.* & ibi Canonistæ communiter. Reales sunt quæ ratione rerum, seu locorum personis competunt: personales vero, quæ intuitu personarum concessæ, personas ubique comitantur, & afficiunt: inter quas hæc est differentia, quod exemptio realis non extendatur ad alias res, nec ad alia loca, sed sequatur rem aut locum, cuique cohæreat; at vero personalis ossibus personæ adhærens, eam ubique comitatur, & eximit, *Kochier. tract. de jurisdict. ordin. in exemptos part. 1. quæst. 2. num. 1. & seqq.* & in dubio potius præsumi debet, quod sit concessa exemptio realis, quam personalis, quia cum exemptiones sint stricti juris, restringendæ sunt, & sic præsumendo minus præjudicatur jurisdictioni ordinariæ, quæ favorabilis est, *Kochier citat. loc. n. 6. & 7. Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 107. n. 29.*

XXXVIII. Quæritur primo an exemptus, respectu certi loci seu rei, sit etiam exemptus, respectu alterius rei, vel loci? Resp. negative, ut constat ex *c. Tum Capella 16. hoc tit.* Ubi habetur, quod Capella Ducis Burgundiæ gaudebat speciali privilegio a Sede Apostolica ipsi concesso, vi cujus nullus Archiepiscopus, vel Episcopus in personas Canonicorum ipsius Capellæ sententias suspensionis, vel interdicti, vel excommunicationis audebat promulgare. Quidam vero Canonici prædictæ Capellæ obtinentes Ecclesias Parochiales, quæ subsunt Episcopo Lingonensi, dicebant se, vi dicti privilegii, in omnibus esse exemptos a jurisdictione Episcopi, ita ut, quantumvis graviter excederent, correctioni & sententiæ ipsius Episcopi subjacere recusarent, & negarent. Episcopus significavit hoc Papæ Innocentio III. qui mandavit eidem, ut in quantum exempti sunt (quod colligitur ex forma ipsius privilegii, *Gloss. hic V. In quantum exempti.*) ratione ipsius Capellæ, reverenter deferat Apostolicis privilegiis: sed ratione aliarum Ecclesiarum Parochialium, quas ab Episcopo obtinent, vel quæ alias ad jurisdictionem Episcopi pertinent, ex debito officii sui, contra eos libere procedat: scilicet non obstante contradictione & appellatione, quia a correctione appellari non potest: *c. Ad nostram 3. de appellat. Hostiens. hic in fine.*

XXXIX. Pro intellectu hujus cap. notandum primo, qui est exemptus a jurisdictione Episcopi, respectu unius loci, v. g. Capellæ Regiæ, non censetur exemptus, respectu alterius, v. grat. Parochiæ, quam ab Ordinario habet, quia privilegium datum personis, respectu certi loci, ut in casu proposito Canonicis, respectu certæ Capellæ, censetur potius esse reale, quam personale, cum enim cedat in præjudicium potestatis, & jurisdictionis Ordinarii, stricte est interpretandum, & restringendum ad locum, respectu cujus datum est, nec ultra illum extendendum, *Abb. hic nu. 2.* quamvis tale privilegium non sit mere personale, nec mere reale, sed personale restrictum ad determinatum locum, *Fagn. hic n. 2.*

Notandum secundo, de Jure communi potest quis simul habere Canonicatum, & beneficium curatum, ut videtur colligi ex hoc c. quod tamen non probat hic textus, quia solum narrat factum, secundum *Joann. Andr. hic nu. 2.* Vel isti Canonici habebant Parochias ex dispensatione Episcopi, *Joann. Andr. cit. loc. Abb. n. 4.* Sed quicquid sit de Jure communi, hodie Canonicatus est incompatibilis cum beneficio curato, cum utrumque requirat personalem residentiam, juxta *Concil. Trident. Sess. 7. c. 4. junct. Declarat. Cardin. apud Joann. Gallemart. ibid. n. 3. & Sess. 24. c. 17. junct. c. 12. Fagn. hic n. 5.*

Notandum tertio, si Canonici dictæ Capellæ delinquant in loco Capellæ, Episcopus non potest illos excommunicare, suspendere, vel interdicere, quia quoad hoc sunt privilegiati, & exempti: potest tamen illos aliter punire, quia quoad alias pœnas privilegium exemptionis non habent. Quod si delinquant, extra Capellam, adeoque extra locum exemptum, poterunt ab Episcopo loci, etiam per Ecclesiasticam censuram, coerceri & puniri, quia

nomi-

oomine Capellæ tantum, & quandiu ibi morantur, sunt privilegiati, & qoidem quoad censuras tantum, ne illæ ipsi infligantur: qooad alia vere in omnibus subjecti sunt jurisdictioni Episcopi loci, ita ut ratione Parochialium Ecclesiarum, coram illo convenire possint, & puniri, ubicunque fuerint *Hostiens. hic V. Parochialium. & V. Per alias, Abb. ibid. nu. 6.*

XL. Notaodum quarto, etsi *Gl. hic, V. In quantum exempti*, dicat, quod privilegium exemptionis concessum alicui Monasterio, & omnibus Capellis ipsius, se extendat etiam ad Capellas postea de novo acquisitas, siquidem hæc accessorie sint annexæ: secus si ab illis omnino sint segregatæ, & habeant se velut principale, & non accessorie ad alias Cappellas. Oppositum tamen est probabilius, nempe quod hujusmodi privilegium indistincte noo extendatur ad Capellas de novo acquisitas *arg. c. Si ita. 7. ff. De auro, & argento legat.* Ubi dicitur: *si ita legatum sit, vestem meam argentum meam tibi lego*, solum præsens argentum, non futurum legatum censetur, quia pronomen meum, vel suum, tantum verificatur de præsenti. Ratio est, quia hujusmodi privilegia sunt odiosa, cum præjudicent juri Ordinariorum, ideoque sunt restriogenda, *Hostiens. hic. §. Sed pone, & Abb. numer. 5.* Non obstat, quod de novo acquisitum eodem jure censetur eum antiquo, *cap. Ecclesiis de consib.* & ona eademque Ecclesia non debet diverso jure censeri, *cap. Cum in tua 30. de decimis*. Nam debet eodem jure communi censeri, non autem speciali: quod noo extenditur: vel debet eodem jure censeri, quoad idem, sicut non potest quis esse simul servus, & liber: sed ratione diversorum jurium concurrentium in eadem persona vel re, potest idem, vel eadem re diverso jure censeri, nam potest una eademque persona, vel Ecclesia in uno esse privilegiata, non esse in alio: & potest quis habere plura domicilia, & ratione eorum, subesse diversis, & in unius foro, uno jure judicari: in alterius, alio, *Hostiens. & Abbas locis citt.*

Notandum quinto, Capellæ Principum, & Capellani eorum oon subsunt Magistris Capellarum, sed locorum Ordinariis, quibus ipsi Principes in spiritualibus subsunt, *c. Omnes 4. c. Solicite. 6. de major. & obed.* ergo multo magis Clerici Capellarum, & ipsa Capella; Episcopus enim fundatam habet intentionem super exercitio jurisdictionis in tota Diœcesi, & qoalibet ejus parte, *c. Cum Episcopus. 7. de offic. Ordin. in 6. Abb. hic nu. 3. Fagn. ibid. num. 6. & 7.* ubi *n. 8.* addit, quod Capellæ regiæ, earumque Capellani quamvis exempti, visitari possint ad Episcopo ex decreto *Concilii Trident. Sess. 24. c. 11.* & juxta *declarat. S. Congreg.*

XLI. Quæritur secundo, an per exemptionem concessam Monasterio, censeantur etiam exemptæ Capellæ ipsi subjectæ, vel exempto Capite, etiam membra illius? Resp. negative, ut constat ex *c. Ex ore 17. h. t.* Nam cum inter ,, Episcopum Vigorieosem & Monasterium Evasinense orta esset controversia super subjectione, & libertate ipsius Monasterii; Procurator Monasterii proposuit, qood idem Monasterium e prima sui fundatione liberum extitit, & exemptum (cum Capellis suis:) ad qood probandum produxit privilegia Romanorum Pontificom, unum Constantini, alterum Alexandri, Indulgentias Clementis, & Cælestini, quorum usum continuum a longis retro temporibus per depositiones testium ostendere jubebatur. Sed ex parte adversa, responsum fuit, quod in privilegio Constantini quippiam contineatur, per qood idem Monasterium ad jurisdictionem Episcopi pertinere videtur, videlicet quod ejusdem Monasterii Abbas primum locum, post Vigoriensem Episcopum in Synodo semper obtineat. Sed hoc non potest ita intelligi, qood primum locom obtineat in Concilio Generali, vel Provinciali: absurdum enim esset, quod Abbas, primus post illum Episcopum, ante alios Episcopos sederet (ubi subintelligendom, quod Vigoriensis Episcopus non sit ultimus in ordine Episcoporum, seu Suffraganeorum suæ Provinciæ, adeoque neque ultimus sedeat inter Episcopos in Concilio Provinciali, vel Generali, *Hostiens. hic. V. Absonum*) & sic consequens est, quod locum proximum, post Episcopum Vigoriensem, Abbas ille habeat in Synodo Diœcesana, seu Episcopali; quare ad illam Synodum accedere tenetur & illius statuta recipere et servare. In privilegio vero Papæ Alexandri aliod quidpiam continetur, per quod Diœcesenus Episcopus io eodem Monasterio, etsi non in omnibus, in aliquibus tamen jurisdictionem retinuisse videtur, cum de illo dicatur, ut Episcopi Vigorienses ab ejusdem Monasterii Fratribus aliquid injuste non exigant: sed his contenti sint, quæ Fratres illi, eorumque Antecessores prioribus Episcopis Vigoriensibus rationabiliter præstare consueverunt; unde apparet, quod Abbates illi ex bonis suis aliqua dictis Episcopis exibere tenetur. Quare Papa, his & aliis intellectis, cum e neutra parte sit probata præscriptio (in his enim, quæ per privilegium non erant exempta, Abbas non probavit præscriptionem, ideoque Episcopus obtinet. Sed nec Episcopus probavit præscriptionem, quoad ea, in quibus Monasterium exemptum erat, & ideo in illis obtinet Abbas, & succumbic Episcopus. Ex quo patet, quod etiam contra privilegium exemptionis præscribi potest, de quo infra, *Gl. hic. V. Sit probata præscriptio & Hostiens. ibid*) per sententiam definivit, quod Monasterium, Evasinense liberum sit, io Capite, tanquam ab Episcopali jorisdictione omnino exemptum & soli Romanæ Ecclesiæ subjectum: (secus in membris, ut infra sequitur) tutela tamen ipsius Monasterii (si forte ab aliquibus injuste oprimatur) Archiepiscopo Cantuarensi reservata; in membris autem, quæ non probantur exempta, Diœcesano Episcopo sit subjectum, & propterea Abbas ad Synodum ejus debet accedere, primomque locom, post Vigoriensem Episcopum obtinere. Pro ipsis quoque membris non exemptis idem Abbas tenetur Vigoriensi Episcopo exhibere reverentiam, obsequium, & honorem, quibus exhibiti, idem Episcopus debet esse conrentus.

XLII. Hinc colligitur primo, quod non solum Abbas non exemptus, sed etiam exemptus, si tamen Ecclesiæ aut Capellæ ipsi subiectæ non sint exemptæ, teneatur, ratione Ecclesiarum illarum, venire ad Synodum Episcopalem, *Hostiens. hic V. ad Synodum, & Abb. ibid. n. 1. not. 2.* Sed de hoc videndom, quid sanciverit novissime Concilium Tridentinum *Sess. 25. c. 2. de reform.* de quo alibi dictum.

Colligitur secundo, quod per exemptionem a Papa concessam Monasterio, non censentur exemptæ Capellæ idem Monasterio subjectæ, tale enim privilegium odiosum est, ideoque non extendendum, *Gl. his V. Quæ non probantur, Abb. numer. 4.* & alii communiter, adeoque in hujusmodi Capellis Episcopus retinet omnia jura Episcopalia enumerata in *cap. Conquerente 16. de Offic. Jud. Ord.* nec obstat, quod de connexis idem est judiciom, *cap. 2. de consit.* & totum ac par debent eodem jure censeri, quia hoc non procedit in odiosis, & exorbitantibus, quæ non sunt necessario connexa, inseperabiliter, *Barb. in Collect. hic numer. 6.*

Colligitur tertio, si Abbas delinquat in Monasterio suo exempto, non potest puniri per Episcopum loci, nec conveniri potest coram ille, aut respondere tenetur super juribus Monasterii, sed ratione membrorum non exemptorum, potest conveniri, & tenetur respondere coram Episcopo loci: sicut exemptus, ratione rerum existentium extra locum exemptum, potest conveniri coram Ordinario loci, *cap. 2. h. tit. in 6.* & si potest quis esse vassalus duorum dominorum, respectu diversarum rerum: sicut in casu hujus c. Abbas subest immediate Papæ, quoad Caput sive Monasterium, & Episcopo Diœcesano, quantum ad membra, sive Capellas non exemptas, *Gl. fin. hic & Hostiens. in fine, Abb. numer. 5.* Hinc si fiat appellatio ab hujusmodi Abbate exempto, ratione personæ suæ, debet appellari ad Papam *arg. cap. Authoritate. 4. hoc. tit. in 6.* Sed si appelletur, ratione membrorum non exemptorum, ut Capellarum, appellari debet ad Episcopum loci, qui quoad hæc est Superior etiam Abbatis, & ratione membrorum, & Capellarum, tenetur exhibere honorem, & reverentiam ac obsequium Episcopo, & ad ejus Synodum venire, illius statuta servare, *cit. c. Ex ore in fine*. Et Episcopus potest corrigere sententiam injustam talis Abbatis, quia non est simpliciter, & omnino exemptus, *Innoc. hic num. 2. Abb. num. 6. not. ult.*

XLIII. Cæterum qood dictum est per exemptionem concessam Monasterio, non censeri exemptas Capellas ei subjectas id procedit, si tantum quoad temporalia, vel spiritualia, sive Jura Episcopalia sint subjectæ; secus, est, si tale privilegium sit concessum Monasterio ejusque Capellis, quæ utroque sive pleno jure, ad illud spectant, tunc enim etiam ipsæ Capellæ sunt exemptæ, juxta *cap. Quoniam 21. hoc tit.* Ubi habetur, quod Episcopus Nopesinus petebat ,, Jus Episcopale in Ecclesia S. Blasii de Flageno pertinente ad quoddam Monasterium in Diœcesi dicti Episcopi constitutum, sed adversa pars allegabat, quod in privilegio aliquo Monasterio concesso contineatur unom capitulum, sive articolus, videlicet ut nullus Episcopus Ecclesias utroque jure (id est, pleno jure scilicet in spiritualibus, & temporalibus, *Gl. hic V. Utroque jure*) illi subjectas interdicto supponere, vel Monachum aut Clericum ejusdem Monasterii synodare (id est, ad Synodum vocare, vel nomine Synodatici, seu Cathedratici aliquid exigere, *Gl. hic V. Synodare junct. Gl. marg. lit. A.*) vel excommunicare præsumat. Sed Procurator Monasterii in judicio confessus fuit, quod prædictus Episcopus jus Episcopale percepit in dicta Ecclesia. Unde quærebatur, an capitulum prædicti privilegii obstaret, quominus Episcopus possit exercere jus Episcopale in dictam Ecclesiam, vel Capellanum ejus? Respondet Papa Innocentius III. com per confessionem partis adversæ constet, (nam confessio Procuratoris io jure facta domino, seu principali præjudicat, *Gl. hic in notatis*) qood Episcopus recipiat Jus Episcopale in prædicta Ecclesia, idem Episcopus, non obstante capitulo illius privilegii, potest dictam Ecclesiam interdicere, & excommunicare Monachom, vel Clericum Monasterii ad regimen ejusdem Ecclesiæ deputatum: (nam ex eo, quod Episcopus in illa Jus Episcopale percipiat, patet, quod non utroque seu pleno jure Monasterio sit subjecta, *Hostiens. hic V. Ecclesiam*) cum alterutrum de jure fuerit faciendum (scilicet interdicere, vel excommunicare) quia illud capitulum, (ut nullus Episcopus Ecclesias interdicere &c.) intelligendum esse videtur de monachis, vel Clericis in ipso Monastorio (scilicet exempto) Permanantibus, vel in destinatis ad Ecclesias, utroque jore sibi subjectas, ut patet ex verbis privilegii supra positis.

XLIV. Ubi notandum primo tunc Ecclesia aliqua est Prælato inferiori, pleno jure, subjecta, quando Episcopus loci nullum jus Episcopale in illa exercet, nam si aliquod exerceat, jam non est, pleno jure, subjecta, *Gl. hic in notar. & Abb. num. 1. not. 1.*

Notandum secundo, privilegium concessum alicui personæ, respectu certi loci non sequitur personam, extra illum locum, ideoque si io alio loco versetur, non gaudet illo privilegio, sed coram Ordinario loci conveniri, & si ibi delinquat, puniri potest, *Abb. hoc num. 2.*

Notandum tertio, licet persona sit exempta, tamen ratione rei non exemptæ, quam possidet, potest esse subjecta Episcopo loci, *Gl. hic in notat.* & patet ex *cit. c. Ex ore, h. t.*

Notaodum quarto, paria sunt concedere Ecclesiam pleno jure, & con-

& concedere utroque jure, scilicet in spiritualibus, & temporalibus, ut is, cui concessa est, habeat in illa potestatem instituendi, & destituendi Clericos, & illa jurisdictionalia exercendi; & in temporales, vel saltem ut possit exigere rationem rerum temporalium sicut Patronus Ecclesiasticus; vel quando conceditur alicui Ecclesia, quoad legem jurisdictionis, & quoad legem Diœcesanam, *Innoc.* hic vel ut habeat in illa jura Episcopalia & ea, quæ sunt tantum jurisdictionis, *Abb. hic num.* 3.

XLV. Quæritur tertio, an exempta Ecclesia jurisdictione Episcopi censeantur etiam exempti Clerici sive Ministri Ecclesiæ, & an his exemptis, censeatur etiam exempta Ecclesia? Resp. de hoc agitur in *c. Per exemptionem h. t. in* 6. Ubi dicitur per exemptionem (sive privilegium, quo Papa Ecclesiam aliquam Conventualem vel Collegiatam eximit a jurisdictione Ordinarii, seu Episcopi Diœcesani) ,, Ecclesiæ concessam, ipsa Ecclesia (cum Cœmeterio, atrio, area, domibus & hortis, quæ sunt juxta Ecclesiam, *Gl. hic V. eadem, & in c.* 2. *V. Exempte h. t. in* 6.) & ipsius Monachi vel Canonici. Clerici etiam, & Conversi ac perpetuo oblati intelliguntur exempti. Non autem Ecclesiæ ejusdem Presbyter, qui parochianorum curam habet, (qui debet institui ab Episcopo, & est Vicarius perpetuus, nec absque causa rationabili amoveri potest, *Gl. hic V. Curam habet*) quoad ea, quæ ad curam eandem pertinent, nec ipsi parochiani censentur exempti. Verum si Canonici alicujus Ecclesiæ eximantur, ipsi soli Canonici, non autem Ecclesia, vel alii ejus Clerici sunt exempti. Si autem Clerici cujusvis Ecclesiæ eximantur, tum tam Canonici, quam alii Clerici eximuntur: non tamen Ecclesia, nisi aliud in privilegio exemptionis exprimatur.

XLVI. Hinc infertur primo, quod exempta Ecclesia, censentur etiam exempti Canonici, Monachi, & alii Ministri Ecclesiæ, & multo magis ipse Abbas, seu Prælatus Ecclesiæ, *arg. c. Scire 7. caus. 7. q.* 1. nam appellatione Ecclesiæ comprehenduntur etiam ministri Ecclesiæ, & personæ deputatæ ad servitium ipsius Ecclesiæ, & sub appellatione continentis comprehenditur res contenta, *Franc. hic num.* 1. *not.* 1.

Infertur secundo, privilegio exemptionis concesso Ecclesiæ, non solum Monachi, & Canonici, aliique Clerici gaudent, sed etiam Conversi, qui habitum Religiosum portant & perpetuo oblati, qui se suaque dederunt Ecclesiæ, sive regulari, sive seculari: non tamen utuntur habitu Conversorum, sed privilegiis participant: gaudent enim tales privilegio Canonis, *si quis suadente* 26. *caus.* 17. *qu.* 5. & privilegio fori, ut in *c. de foro compet. Jo. Andr. hic n.* 2. *Franc. n.* 2.

Infertur tertio, etsi Vicarius perpetuus in Ecclesia exempta non sit exemptus, quoad ea, quæ ad curam populi pertinent, ut habetur in *cit. cap. Per exemptionem*: tamen secundum se, & quoad personam suam, est exemptus, & gaudet privilegiis Ecclesiæ exemptæ, ut docet *Rebuff. in praxi benef. p.* 1. *tit. de Vicar. perpet. n.* 16. *Kochier de jurisd. in exemptos p.* 4. *qu.* 37. Ubi tamen id limitat, nisi Prælatus, vel Vicarius aut Rector non esset de corpore Ecclesiæ, ut si Hospitale exemptum habeat Rectorem laicum & alios Clericos ibi divina celebrantes, certe Rector exemptus dici non poterit.

Infertur quarto, exempta Ecclesia, non censetur exemptus populus, ideoque Episcopus Ordinariam potestatem exercere potest in parochianos, quia Clerici magis sunt annexi Ecclesiæ, quam laici, unde & nomine Ecclesiæ comprehenduntur, & quia privilegia hujusmodi præjudicant potestati ordinariæ Episcopi restringenda sunt, ut non extendantur a laicos, *Gl. in cit. c. Per exemptionem, & ibi Gloss. margin. & Joan. Andr. num.* 2. *Franc. n.* 3. *not.* 5.

XLVII. Infertur quinto, si in privilegio dicatur, *Eximimus Canonicos talis Ecclesiæ a potestate Episcopi sui*, tum soli Canonici sunt exempti, non autem alii Clerici, quia nomine Canonicorum non veniunt alii Clerici: secus est, si dicatur, Eximimus Clericos, tunc enim etiam Canonici exempti videntur, *arg. c. de persona* 38. *caus.* 11. *q.* 1. quia generali appellatione Clericorum comprehenduntur etiam Canonici, sed non e contra, *Franc. in cit.* 9. *nu.* 3. *not.* 6. *&* 7. *Kochier c. l. q.* 13. *n.* 7.

Sed contra obstare videtur, quia etsi nomine generali Clericorum comprehendantur Canonici Ecclesiæ Cathedralis, ut colligitur ex *c. Bona* 3. *juncta inscriptione de postulat. Prælat.* quod verum est in materia favorabili, vel indifferente: non tamen in materia pœnali, vel odiosa aut stricta, ut notat *Abb. ibid. n.* 2. *arg. c. Statutum* 22. *de Elect. in* 6. Ubi dicitur quod in materia pœnali, nomine Ecclesiæ parochialis, non venit ea parochialis, quæ simul est Collegiata, quia habet specialem & excellentiorem qualitatem, Collegii scilicet, ideoque speciali sæpe nomine appellari solet: qua ratione etiam Canonici Cathedrales, & qui in dignitate Ecclesiastica sunt constituti, item Religiosi, propter specialem, eamque excellentem qualitatem, propriis nominibus sæpe appellantur, ideoque in statuto pœnali quod, ut dicitur in *cit. cap. Statutum*, restringi potius convenit, quam laxari, generali Clericorum nomine non comprehenduntur. At vero privilegium exemptionis strictam interpretationem meretur quippe præjudicans Juri Episcopali, & Canonicis Constitutionibus derogans, ergo in eo sub generali nomine Clericorum non comprehenduntur Canonici. Sed respondetur, nomine generali Clericorum non veniri Canonicos, præsertim Cathedrales in materia pœnali, vel stricta: nisi ex verbis adjunctis, vel nisi alioquin absurdum sequeretur, ut in proposito, quia absurdum esset Clericos inferiores esse exemptos, non autem Canonicos, qui sunt majores, ideoque ex subjecta materia clare colligitur, privilegium exemptionis concessum Clericis, etiam ad Canonicos extendendum esse, *Laym. in cit. c. Bona. n.* 2. *Fagn. ibid. n.* 7.

XLVIII. Infertur 6., exemptis Clericis, & Canonicis alicujus Ecclesiæ non intelligitur exempta ipsa Ecclesia, & sic sub re contenta non comprehenditur continens, & Episcopus non perdit jus in Ecclesiis, præter jurisdictionem in Clericos, *Franc. hic num.* 3. *not. ultim.* Sed neque exempto populo censetur Ecclesia esse exempta, *Kochier cit. qu.* 13. *n.* 5.

Infertur septimo, exemptis Clericis cujusvis Ecclesiæ, non censentur exempti Conversi, & Oblati non Clerici, quia in privilegio exemptionis verba stricte sumuntur, & quia in fine hujus cap. non repetuntur Conversi, & Oblati, sicut supra expressi sunt, & si Papa voluisset etiam alios eximi, id expressisset, *Gloss. fin. hic Kochier citat. quæst.* 13. *in fine.*

§. IV.

An, & quando exempti a jurisdictione Episcopi possint coram eodem conveniri, & ab illo puniri, non obstante privilegio exemptionis?

XLIX. De hoc agitur in *c. Volentes* 1. *hoc tit. in* 6. ubi Innocentius IV. in Concilio Generali Lugdunensi volens libertatem, quam nonnullis Apostolica Sedes per privilegium exemptionis indulsit, sic integram observari, ut illam alii non infringant, & ipsi ejus limites non excedant, declaravit, ac definivit, ut quorumcunque sic exempti gaudeant libertate: (scilicet exemptionis a jurisdictione Episcopi, sive Ordinarii) nihilominus tamen ratione delicti, vel contractus, aut rei, de qua contra ipsos agitur (si nimirum delictum sit factum, vel contractus sit initus in loco non exempto & res litigiosa non sit exempta, ut patet ex sequentibus, *Gl. hoc V. Aut rei*) rite possint coram locorum Ordinarii conveniri: & illi quoad hoc (scilicet tria jam enarrata) in ipsos jurisdictionem, prout jus exigit, exercere. Non tamen idem privilegium hoc libertatis, seu exemptionis caret omnino suo commodo, quia sic exempti, nec coram Ordinariis ipsis, si in loco exempto delictum commissum sit, vel contractus initus, aut res litigiosa sit sita: nec ubi domicilium habent, si alibi extra locum exemptum, delinquant, vel contrahant, ut res ipsa consistant, aliquatenus possunt super istis conveniri: nec Diœcesani illorum, respectu domiciliorum, si tales, extra domicilium, in loco, ubi deliquerunt, vel contraxerunt, aut res ipsa consistit, conveniantur, habent potestatem eos illuc remittendi, vel ut sui (in loco domicilii) respondeant, injungendi: salvis tamen, sive exceptis aliis casibus, in quibus eos Episcoporum jurisdictioni subesse Canonicæ Constitutiones præcipiunt. Quod autem dictum est de exemptis (tam quoad conventiones, quam remissiones, *Glos. hic V. In id ipsum, in addit.*) id decernitur etiam circa illos (non exemptos, sed privilegiatos tantum, *Gl. hic V. Illos*) quibus scilicet per Apostolicum privilegium concessum est, ut nonnisi sub uno certo Judice teneantur respondere contra se agentibus.

L. Pro explicatione hujus c. notandum est, quod duplex est exemptio, una mere personalis, per quam eximitur persona simpliciter, & absolute a jurisdictione Ordinarii: alia non mere personalis, sed realis, aut localis, aut mixta, per quam eximitur persona non simpliciter, & absolute, sed respectu certi loci, ut Canonici respectu certæ Ecclesiæ, Monachi respectu Monasterii, prout communiter distinguunt DD. apud *Fagn. in c. Tuarum* 11. *n.* 5. *& seqq. hoc tit.* Si quis priore modo sit exemptus, nempe ratione personæ simpliciter, & absolute, tunc ubicunque delinquat, etiam extra locum exemptum, non potest puniri a Diœcesano, seu Ordinario loci, neque si ibi contrahat, vel res sit sita, de qua controvertitur, sortitur forum, ratione contractus, vel rei sitæ in illo loco, quia alias privilegium exemptionis esset prorsus inutile, & elusorium, *Arg. l. Quoties* 3. *C. ubi Senatores, & Clarissimi &c.* Si vero sit solum exemptus secundo modo, respectu certi loci exempti, tunc sic exemptus, si delinquat tantum in loco exempto, ita ut effectus delicti non extendatur extra illum locum, is puniri non potest a Diœcesano, seu Ordinario, etiamsi locus ille exemptus sit intra Diœcesin ipsius, nec conveniri coram Ordinario ratione contractus initi in loco illo exempto, vel ratione rei ibi sitæ, prout habetur in *c.* 1. *V. Numquid ergo, h. t. in* 6. nisi ratione generalis interdicti, quod observare tenentur etiam exempti, non obstante contra consuetudine, ne Censura eludatur, *c. Inter* 5. *de consuet. Clement.* 1. *de sent. excomm.* & tunc punitur a Diœcesano ut patet ex *c. Tuarum* 11. *hoc tit.* Hospitalarii mittebant suos quæstores, extra locum exemptum, ideoque puniti fuerunt a Diœcesano, de quo infra. Unde si exempti projicerent lapides extra locum exemptum, vel alias turbarent Ordinatum, v. g. in Oratoriis suis privatis publice pulsando campanas ad convocandum populum, possent ab Ordinario coerceri, juxta *c. Patentibus* 10. *hoc tit.* de quo infra, quia ibi delictum censetur esse commissum, ubi effectus sequitur: Si vero delictum sit omnino sive perfecte commissum, extra locum exemptum, tunc ratione delicti ibi commissi, vel ratione contractus initi extra locum exemptum, vel ratione rei ibi sitæ, possunt sic exempti conveniri coram Ordinario loci, juxta *cit. c.* 1. *hoc tit. in* 6. *Gloss. in citat. cap. Tuarum. Vers. Privilegii beneficia, h. tit. & ibid. Abb. num.* 8. *Covarr. pract. qq. cap.* 11. *num.* 5.

LI. Excipi debet, si privilegium exemptionis sit specialiter concessum, etiam ratione delicti commissi contractus initi, aut rei sitæ extra locum exemptum; sicuti exempti sunt Regulares, quia tunc ubicumque delinquant sic exempti, vel contrahant, vel res sita sit, etiam extra locum exemptum coram Diœcesano, sive Ordinario loci conveniri non possunt, ut fuse probat *Fagn. in cit. c. Tuarum, n.* 9. *& seqq.*

Ubi

Ubi tamen rursum distinguendum est, nam dupliciter possunt esse aliqui exempti, ut notat *Fagnan. cit. l. n. 13. & 14.* Primo simpliciter, seu generaliter, & indefinite, ut si in privilegio dicatur: *Tales eximimus a jurisdictione, & potestate*, sive etiam ab omnimoda potestate Ordinariorum. Et quamvis tale privilegium exemptionis, quippe generale, ac indefinitum, & absque ulla restrictione concessum, videatur etiam generaliter intelligendum esse, *c. 1. dis. 19. cap. Ut ostenderet 33.* ibi: *Nullo excepto dictum est*, *dis. 4. de consec. c. 2. & ibi Gl. V. Generali praecepto de consang. leprof.* ubi ait, quod generaliter dicitur, generaliter est intelligendum, ac proinde etiam hoc privilegium exemptionis locum habebit, ubicumque exemptus deliquit, vel contraxit, vel res sita est, etiam extra locum exemptum. Nihilominus tamen probabilius est sic generaliter solum, ac definite exemptos non gaudere privilegio exemptionis in prædictis tribus casibus, videlicet ratione delicti extra locum exemptum commissi *cap. Postulasti 14. & c. fin. de foro compet.* quia ratione delicti perditur privilegium, *c. Privilegium 63. caus. 11. qu. 3.* & reatus omnem honorem excludit, *l. 1. C. Ubi Senatores vel Clarissimi &c.* & in qua Provincia quis deliquit, illic etiam juri subjaceat, omni privilegio cessante, nec enim prætextu privilegii indefinite, non poterit, si extra locum exemptum, & privilegii flagitiorum crescit auctoritas, *l. 2. C. de privileg. Schol. lib. 12.* Neque etiam privilegium exemptionis habet locum, ratione contractus initi in loco non exempto, *cap. 1. §. Contrahentes, & §. seq. de foro comp.* nec denique etiam, ratione rei litigiosæ alias non exemptæ, *c. 3. h. t. & Gl. in cap. Placuit 4. V. Parochianorum, caus. 6, quæst. 3.*

LII. Secundo alii sunt exempti, non solum generaliter, sed etiam specialiter, cum specifica expressione delicti commissi, vel contractus initi, vel rei litigiosæ constitutæ, etiam in loco non exempto, quale privilegium exemptionis specialiter concessum est Religiosis S. Dominici a Sixto IV. ab aliis Summis Pontificibus etiam aliis Regularibus, ut refertur a *Fagnano in cit. c. Tuarum, n. 18. & 19.* Et quoad hos exemptos Constitutio Innocentii IV. in *cap. 1. h. t. in 6.* nihil novi statuit, sed tantum declaravit controversiam, quæ prius erat de generaliter, & indefinite exemptis, ut patet ex illis verbis: *Declaratione irrefragabili definimus. Jo. Andr. ibid. in princ.* At circa specialiter exemptos, etiam quoad tres casus prædictos, nulla erat controversia, quin Religiosi hoc privilegium speciale habentes essent exempti, etiam ratione delicti, contractus & rei sitæ extra locum exemptum, quia hi tres casus sunt nominatim expressi in eorum privilegio, nam ubi verba sunt clara, non potest locum habere interpretatio, seu declaratio, adeoque in dicto *c. 1. h. t. in 6.* non comprehenditur specialis hæc exemptio, per quam quorumcunque Ordinum Religiosi totaliter eximuntur ad Ordinariorum jurisdictione, etiam ratione delicti commissi, contractu initi, ac rei existentis extra locum exemptum. Alioquin Papa non declarasset ibi privilegia exemptionum, sed illa potius abrogasset, vel restrinxisset, novum Jus induxisset, quod repugnat Constitutioni declaratoriæ, quæ non debet excedere terminos privilegii declarati, & adversator etiam intentioni Papæ in *cit. c. 1.* qui ibi *in princ.* dicit quod velit, ut integra serventur privilegia exemptionis, per quod verbum excluditur non tantum privilegii abrogatio, sed etiam restrictio, *Fagn. c. l. n. 16. 17. 18. & 19.*

LIII. Sed contra hactenus dicta objici potest, vel privilegia exemptionum Regularibus concessa sunt ante Constitutionem Innocentii IV. in *c. 1. h. t. in 6.* vel post illam. Si ante, tum sequitur, quod privilegia illa sint per eandem Constitutionem restricta, ad tres casus ibi expressos, ut in illis locum non habeant, si exempti delinquant, vel contrahant, vel res litigiosa sit sita in loco non exempto, quamvis exemptiones sint generales, & amplissimæ, ut satis innuitur in illis verbis *c. 1. Quantumcunque sic exempti gaudeant libertate.* Si vero privilegia illis exemptionum Regularibus concessa sunt, post eandem Constitutionem, tunc non valent, nisi specialiter, & expresse decreto illi Generalis Concilii Lugdunensis, fuerit in nova illa concessione derogatum, *c. Ex parte 3. de Capell. Monach. c. Eam te 4. de ætat. & qualit.* Deinde etiamsi expresse fuisset derogatum Constitutione Concilii Lugdunensis; nihilominus tamen postea sublata fuerunt ea privilegia exemptionis per Concilium Trident. *Sess. 7. cap. 14. de reform.* ubi innovatur, & præcipitur observari prædicta Constitutio Concilii Lugdunensis in causis exemptorum, uti & in motu proprio Pii IV. edito XIII. Maij. Anno 1565. derogatur privilegiis, & exemptionibus quibuscunque. At vero post Concilium Trid. non solent concedi hujusmodi privilegia, eorumque confirmationes nisi cum clausula, dummodo SS. Canonibus, & Concilii Trident. Decretis non sint contraria. Quare exemptiones quantumvis generales, & quandocunque fuerint concessæ, non habent locum in Regularibus, nisi ratione delicti, contractus, vel rei, de qua agitur, suæ in loco exempto.

LIV. Verum his nonobstantibus, dicendum est, nec Constitutionem Decretalem Concilii Lugdunensis, nec Decretum Concilii Tridentini comprehendere exemptionem Regularium specialiter exemptorum in prædictis tribus casibus, adeoque cum exemptio eorum, ratione delicti commissi, contractus initi, vel rei litigiosæ existentis extra locum exemptum, Concilio Generali Lugdunensi non adversetur, non fuit opus ei derogare, quia derogatio non fit, nisi iis, quæ sunt contraria, *cap. 1. de Constitut. in 6. cap. Ex parte 3. de Capell. Monach. Clement. 2. §. Nos etenim* ibi, *In quantum sunt præmissis, vel alicui præmissorum contraria, ea penitus revocamus, de sepultur.* Concilium vero Tridentinum *cit. loc.* non tribuit Ordinariis locorum aliquod novum jus, sed tantum reservavit, & confirmavit, quod prius habebant in generaliter exemptos concessum in *citat. cap. 1. h. t. in 6.* Lex autem innovans non inducit jus novum, *c. Ex parte 13. cap. Quia intentionis 29. h. t.* & consequenter etiam Constitutio Pii IV. quæ incipit, *Principis Apostolorum*, huic casui applicari potest, quia non sustulit privilegia, & exemptiones Regularium, nisi quatenus adversantur Decretis Concilii Tridentini *Fagnan. in cit. cap. Tuarum, n. 48. & 2. seqq. h. t.* Neque etiam obstat, quod in cit. Decreto Concilii Trident. additur, quod Clerici sæ-
„ culares, aut Regulares, extra Monasterium, degentes,
„ quomodo libet exempti, in causis civilibus mercedum,
„ & miserabilium personarum, etiamsi certum Judicem a
„ Sede Apostolica deputatum in partibus habeant: in aliis
„ vero, si Judicem non habuerint, coram locorum Ordina-
„ riis, tanquam Sedis Apostolicæ delegatis conveniri, &
„ medio jure, ad solvendum compelli possint: non obstan-
„ tibus privilegiis, & exemptionibus. Nam hæc verba re-
„ ferenda sunt ad casus ibi proxime præmissos, scilicet in causis mercedum, miserabilium personarum, adeoque per illa non minuuntur privilegia, sed tantum declaratur, illa non prodesse in prædictis causis, quia nullum privilegium exemptionis valet contra Papam vel ejus delegatos, qui possit contra exemptos procedere per se, vel suos delegatos, *Fagnan. cit. loc. num. 31.* qui *num. 32. & pluribus seqq.* probat, & ex pluribus Concilii Tridentini Decretis ostendit, Regulares non posse conveniri coram locorum ordinariis, etiam ob delicta, extra locum exemptum commissa.

LV. Porro pro meliore intellectu *citat. cap. 1. h. t. in 6.* notandum præterea primo, licet alias non exemptus possit conveniri, ratione contractus initi, vel delicti alibi commissi, vel rei alibi sitæ, etiam in loco domicilii, *c. fin. de foro compet.* tamen si est exemptus, ratione certi loci, etiam generaliter solum, & extra Diœcesim Ordinarii deliquit, vel contraxit, conveniri in loco domicilii, ratione delicti, vel contractus, vel rei alibi sitæ: nec ordinarius Judex domicilii, sive Episcopus Diœcesanus potest causam ad se avocare, nec remittere exemptum, si in Diœcesi existat, adeoque in loco domicilii, ad Judicem contractus, vel delicti ab eo id petentem, ut ibi compareat, & respondeat, obstante privilegio exemptionis, quod quoad duo prodest, nempe ut talis non possit conveniri coram Ordinario loci, si in loco exempto deliquit, vel contraxit, nec etiam in loco domicilii coram eodem, si alibi, extra locum exemptum, & Diœcesim, deliquit vel contraxit, vel res sit sita, prout habetur in *cit. c. 1. versic. Nunquid ergo.* & ibi *Gl. V. eod. & Franc. hic n. 3. not. 5.* Similiter exemptus non potest conveniri, ratione contractus initi, vel delicti commissi, vel rei sitæ, coram Ordinario loci, seu Diœcesano, nisi contraxerit, vel deliquerit, vel res sit sita intra Diœcesim Ordinarii, & in loco non exempto, *Franc. in cit. cap. 2. n. 5.*

Notandum secundo, Potestas concedendi privilegium exemptionis soli Papæ competit, ita ut nec Episcopus, nec etiam Archiepiscopus, nec etiam Legatus a Latere eximere aliquem possit a jurisdictione Ordinarii, *Gl. in cit. c. 1. V. Exemptionis.* Plures tamen sunt casus, in quibus Episcopi, sive Ordinarii locorum, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, procedere possunt contra exemptos, *Franc. hic n. 7. circa finem.* Ratio est, quia si exemptus, quoad certos casus, habeatur pro non exempto, in illis casibus cessat privilegium, & judicandus est secundum Jus commune, *Joan. Monach. in cit. c. 2. n. 1.* Quibus autem casibus Episcopus habeat jurisdictionem in Regulares exemptos dictum est *lib. 1. Decret. tit. 3. sect. 3. §. 10.*

Notandum tertio. Privilegiatus, ut non teneatur, nisi sub uno certo Judice respondere, non est exemptus ab aliis Judicibus, ratione delicti, contractus, vel rei sitæ, quia privilegium interpretandum est, secundum Jus commune, nisi aliud exprimatur in ipso privilegio, *Franc. in cit. c. 1. §. Et idipsum n. 1. h. t.* Quod si talis Privilegiatus deliquit, vel contraxit, vel res sita est in loco domicilii non exempto, potest conveniri coram Judice domicilii, *Glos. in citat. cap. 1. in casu.*

LVI. Additur insuper *in eod. c. 1. §. In eos h. tit. in 6.* In
„ eos, quibus ne possint a quoquam interdici, suspendi,
„ vel excommunicari, a Sede Apostolica concessum est,
„ sicut plures sunt Religiosi, in quorum privilegiis conti-
„ netur, ne quis Episcopus vel Archiepiscopus Monachos
„ existentes in Monasteriis suæ Diœcesis, ob ullam cau-
„ sam, vel in ullo loco interdicere, suspendere, vel ex-
„ communicare præsumat, iidem Ordinarii jurisdictionem
„ suam, quantum ad ista (scilicet interdictum, suspensio-
„ nem, & excommunicationem, nam quoad alia, salva
„ manet jurisdictio eorum, *Gl. hic V. eod.*) ubicunque il-
„ li fuerint, exercere non possunt. Nisi tamen ipsi Mona-
„ chi ad Prioratus suorum Monasteriorum eisdem Ordina-
„ riis subjectos, fuerint destinati, ut vel eorum regimen
„ gerant, vel ut in eis, tanquam proprii eorum Monachi
„ resideant. Tunc enim etsi libere possint ad eadem Mona-
„ steria revocari, & tam illorum, quam ipsorum Priora-
„ tuum Monachi reputentur (non enim est inconveniens,
„ ut quis utrobique, sive ut duobus locis sibi subordinatis
„ sit Monachus) quia Prioratus illi Monasterio majori sub-
„ sunt, & ab ipso dependent, possunt tamen ab Ordinariis
„ etiam suspendi, excommunicari, vel interdici, quamdiu
„ ibi morantur.

LVII. Ubi notandum primo. Etsi Episcopus, sive Ordinarius non possit in tales Privilegiatos censuras ferre, potest tamen aliis pœnis eos punire, & causas eorum audire, ac judicare, imo etiam eos deponere, & in arctius Monasterium detrudere, si causa id exigat, quia jurisdictio Ordinariorum non derogatur, nisi in quantum expressum est, *Gl. hic V. Quantum ad ista, junct. addition. Franc. ibid. num. 1. & 3.*

1. & 3. *Sanch. lib. 7. de matrim. disp. 33. num. 23.* ubi addit, quod solus summus Pontifex, & ejus Legatus a Latere possunt hos exemptos per censuras cogere.

Notandum secundo. Si isti Monachi exempti trent ad Prioratum subjectum Monasterio majori, non degendi, aut ibi habitandi causa, sed visitandi vel solatii causa, vel ut vistores, seu transeuntes, non possunt ab Episcopo coerceri per censuras, contra sua privilegia, quamvis in via delinquentes possent puniri, ratione delicti, *Gl. in cit. §. In eos V. Resideant* & ibi *Joan. Monach. n. 5. & Franc. n. 3.* & potest etiam Episcopus excommunicare Monachos in Prioratus residentes, si ibi delinquant, vel contrahant, quamdiu ibi manent, *Gl. V. Resideant in addit.* & non solum Episcopus, ratione Prioratus, sed etiam Abbas Monasterii, ratione Abbatiæ, tales Monachos excommunicare potest, *Joan. Monach. cit. l. n. 6. & Franc. n. 2. not. ult.* Excipi debet, nisi majus Monasterium privilegium haberet, quod Monachi ejusdem, & Prioratuum ipsi subjectorum, excommunicati a quoquam non possint, tunc enim nec ordinarius eos excommunicare posset, *Gl. hic V. Quoad præmissa.*

Notandum tertio. Si Prælatus Monasterii majoris ex Prioratibus sibi subjectis revocet Monachos, Episcopus, sive ordinarius loci non poterit amplius contra eos procedere, suspendendo illos, vel excommunicando, vel interdicendo, nisi ab Ordinario Abbas fuerit præventus, *Arg. c. pen. de foro comp. Gl. fin. hic & Franc. ibid. in fine.*

LVIII. Cæterum quod attinet ad prædictum privilegium, si id concessum sit alicui personæ singulari a Sede Apostolica ne possit excommunicari, suspendi, vel interdici, illud non extenditur ad sententias, & censuras Ordinariorum, prout rescripsit Clemens IV. in *c. Ne aliquis 5. h. tit. in 6.* ubi „ sic statuitur: Omnes indulgentias, & privilegia quibuscunque singularibus personis, Ecclesiasticis, vel sæcularibus, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut status, quod interdici a quocunque (nisi a „ Papa, vel Legato ejus a Latere, *c. 1. de V. S. in 6. Gl. hic V. a quocunque*) vel excommunicari (vel suspendi) vel Ecclesiæ, aut Terræ ipsarum Ecclesiastico interdicto supponi non possint, sub quacunque forma verborum concessa, ad Ordinariorum sententias & processus extendi „ non debet: nisi tale privilegium sit concessum Regibus, „ & Reginis, eorumque filiis, vel Religiosis quibuscunque, „ non ratione personarum tantum, seu Ordinum, aut locorum privilegiatorum.

LIX. Notandum primo. Personæ singulares, sive secolares, sive Ecclesiasticæ privilegium Pontificium habentes, et non possint excommunicari, suspendi, vel interdici, eo non obstante, possunt ab Ordinariis per inflictas prædictas censuras puniri, nisi sint Reges, vel Reginæ, aut eorum filii. Secus vero, si hujusmodi privilegium concessum esset, non intuitu personarum, sed ratione Ordinis, vel loci Religiosi, v. g. Monasterii, tunc enim has censuras Ordinarii inferre non possunt, *Gl. fin. hic, Kochier. cit. tract. p. 4. q. 14. n. 8.* Secularium vero Clericorum locs non excipiuntur, idaoque etiam ratione loci, vel Ecclesiæ ab Ordinario excommunicari, suspendi, vel interdici possunt, *Joan. Andr. hic n. 1. V. Religiosi.*

Notandum secundo. Privilegium concessum Regibus non extenditur ad Reginas, nec ad filios, aut filias Regum, nisi id exprimatur, quia privilegia personalia non debent extendi ad personas non expressas in rescripto, etiamsi sint privilegia in Corpore Juris contenta, *Franc. hic nu. 2. not. 3.* de quo plura supra *sect. 1. §. 4. h. t.*

§. V.

An in allegantes privilegium exemptionis a jurisdictione Ordinarii possit Episcopus, sive Ordinarius jurisdictionem exercere, donec privilegium exhibitum, & probatum fuerit.

LX. De hoc agitur *in c. Cum persona 7. h. t. in 6.* ubi Pa- „ pa Bonifacius VIII ita rescribit: Cum personæ Eccle- „ siasticæ, tam Religiosæ, quam seculares (scilicet Cle- „ rici, *Franc. hic n. 1.*) plura præsumant, quæ ipsis infa- „ miam pariunt (sive juris, sive facti, sive per sententiam „ Judicis. *Gl. hic V. Infamiam*) & aliis inferunt læsionem, „ prætextu exemptionis, & libertatis, quam asserunt se ha- „ bere: Ordinariorum correctiones, & ordinationes subter- „ fugientes, ac eorum forum, sive judicium declinantes, „ Idcirco Papa volens salutari remedio huic malo provide- „ re, statuit, ut hi, qui se asserunt per privilegia, seu in- „ dulgentias Apostolicæ Sedis esse exemptos a locorum Or- „ dinariis requisiti in loco congruo, ac secuto, aut aliqui- „ bus prudentibus viris minime suspectis, ad hoc per præ- „ dictos Ordinarios deputatis, infra terminum competen- „ tem, pro facti qualitate, arbitrio ipsorum Ordinariorum „ vel delegatorum eorundem, moderandum, cessante justo „ impedimento, ostendere, & ad legendum integraliter „ exhibere (etsi non sit controversia de omnibus articulis, „ sed de uno tantum, idque, ne ea, quæ præcedunt, vel „ sequuntur, stent articulum, de quo contenditur, *Glos. hic V. Integraliter*) necnon de articulis, de quibus est con- „ troversia, transcriptum tradere teneantur. Si autem iis, „ qui asserunt se exemptos, ad fundandam intentionem „ suam super hujusmodi libertate solum præscriptionem ca- „ nonicam censuerint opponendam (quia non allegant si- „ mul privilegium, & præscriptionem, de quo postea) eis- „ dem Ordinariis, vel ab eis delegatis, viris prudentibus, „ & non suspectis de præscriptione hujusmodi (Canonica „ scilicet) fidem facere debent. Quod si tales privilegio, „ & præscriptione se munitos asserant & sic hæc duo si- „ mul allegent) ipsum quidem privilegium exhibeant, ut „ supra dictum: & si illud non sufficiat per se (sine præ- „ scriptione) ad plene probandam exemptionem, seu li- „ bertatem hujusmodi, sed tale est, quod saltem causam „ præbeat præscribendi, coram prædictis personis, XL. an- „ norum præscriptionem (quia minor contra Ecclesiam non „ currit, *cap. De quarta 4. de præscript.* teneantur probare, „ & pendente præscriptioni probatione, licet intentio Or- „ dinariorum de Jure communi fundata sit: quia tamen de „ privilegio (quod saltem causam præscribendi præbet) „ faciunt fidem: non debent in libertatis, seu exemptio- „ nis possessione, non violenta, non clandestina, nec pre- „ cario concessa turbari. (Idemque est, si solum privile- „ gium per se sufficiens allegarent *Gl. hic V. Turbentur*) Si „ vero privilegium per se sufficiens, quando solo privile- „ gio se defendunt: vel saltem tale, quod præscriptioni „ canonicæ causam præstet præscribendi, non exhibuerint: „ tunc cum de jure communi intentio Ordinariorum fun- „ data sit, possunt hi libere in eosdem sua jurisdictione „ uti, donec de præscriptione Canonica plenam fidem fe- „ cerint.

LXI. Pro explicatione hujus c. notandum primo. Allegans privilegium exemptionis, vel aliud hujusmodi, non creditur; nisi illud probet, quia privilegia dicuntur quid esse facti, ideoque non præsumuntur, sed alleganti exemptionem, vel aliud privilegium incumbit onus probandi, *l. Si quis 5. in fine ff. de Judic. Joan. Monach. hic nu. 1. Franc. num. 3. not. 4.* Possunt igitur Ordinarii compellere exemptos, ut ostendant privilegia exemptionis, sive sint Ordinarii, quorum jurisdictio est fundata Jure communi, ut sunt Episcopi, & alii Prælati quasi Episcopalem jurisdictionem habentes: sive etiam sit fundata ex consuetudine, aut privilegio, dummodo jurisdictio eorum sit ita notoria, ut negari non possit, *Jo. Andr. hic V. Ordinariorum & Franc. n. 2. not. 3.*

Notandum secundo. Quando privilegium non est notorium, quoad titulum, & possessionem, debet privilegiatus, sive exemptus illud edere, & exhibere Judici, ut integre, & totum, parte præsente, legi, & videre possit, quia ex præcedentibus, & sequentibus potest declarari articulus, de quo est controversia: non tamen si petatur transcriptum sive copia, & exemplum Instrumenti, illud totum tradi debet, sed solum copia fieri debet de articulis, sive capitulis, de quibus est controversia, juxta *c. Contingit 5. de fide Instrum.* & habetur in *cit. c. Cum persona* & ibi *Gl. V. Integraliter Joan. Monach. n. 2. Franc. n. 4. not. 3. Barbos. hic n. 4. & 5.* Rationem dat *Gl. cit. V. Integraliter*, quia non ita ex simplici lectione oritur litigandi materia, sicut ex traditione transcripti, sive copiæ Instrumenti, quod pluribus diebus, & noctibus videntes, & legentes Advocati occasionem inde sumunt litigandi.

Porro etsi alias reus non teneatur edere propria Instrumenta, seu documenta contra se ipsum *cap. 1. de probat. & l. Qui accusare 4. C. de edend.* tamen privilegiatus, sive exemptus, seu agat, sive excipiat, debet probare privilegium, quod allegat, quia intentio Ordinarii est de Jure communi fundata adeoque præsumptio est contra ipsum, nisi privilegium edat, & probet per authenticam scripturam, *Gl. hic V. Tradere.*

Notandum tertio, si privilegiati, sive exempti ad fundandam intentionem suam allegent privilegium exemptionis tantum, vel privilegium, & præscriptionem simul: tamen exhibitum privilegium non probet plene libertatem, seu exemptionem, causam tamen, sive titulum præscribendi præbeat, tenentur exempti, coram prudentibus, & non suspectis personis, probare præscriptionem 40. annorum, & quod fuerint in possessione exemptionis non violenta, vel clandestina, nec precario concessa, quia possessio violenta, vel clandestina non juvat possidentem, & sic possidens pœnam potius pati debet, quam recipere præmium, *c. Eum qui 18. de præbend. in 6. Gl. hic V. Violenta Franc. in cit. c. §. Quod si tales, num. 3. not. ult.* & licet precaria possessio sit justa, non tamen dat titulum præscribendi contra naturam contractus, *l. 2. ff. de precario V. Precario, & Joan. Monach. hic n. 15.*

LXII. Notandum quarto, tres casus hic sunt distinguendi, ut notat *Abb. in cap. Venerabili 24. num. 3. de censib.* Vel enim constat, quod Ordinarius loci sit in possessione jurisdictionis in eos, qui prætendunt se exemptos; vel non constat, vel de eo dubium est: Priore casu si constet, quod sit in possessione jurisdictionis, potest Ordinarius procedere ad defendendam possessionem jurisdictionis suæ, eamque exercere in allegantes exemptionem, etiamsi se offerant ad exhibendum privilegium, vel ad alias probationes: sed neque tali casu appellationem recipere tenetur Ordinarius, quia procedit tunc ut pars pro conservatione juris sui, non ut Judex, & sic oblatio probationis non justificat appellationem, *cap. Interposita 70. de appellat. Abb. c. l.* Secundo casu, si Ordinarius non sit in possessione suæ jurisdictionis, erga Regulares. v. g. sed isti sint in possessione exemptionis, & de hoc constet: tum non potest Ordinarius contra eos procedere, aut censuras eis minari, vel ullam jurisdictionem in eos exercere, quia non potest eos privare possessione, suo quasi possessione juris sui; potest tamen petere, ut privilegium exemptionis exhibeant, vel legitimam præscriptionem probent, interea vero dum res cognoscitur, in possessione sunt relinquendi, juxta *cit. cap. Cum persona, h. tit. in 6. Rota Rom. Tom. 1. de jure Abbat. dis. 15. qu. 8. num. 7. Abb. in cap. 1. num. 4. Ut lite pendente &c.* quia non debet quia turbari, vel privari possessione sua, lite pendente, etiamsi possideat contra Jus commune, modo talis possessio sit nisa aliquo titulo, alias enim possessio, sine titulo, nihil prodest, si Jus commune possessori resistat, nam tunc ad præscriptionem 40. annorum requiritur titulus, vel tempus immemoriale, sine titulo, *Jo. Monach. in cit. cap. Cum persona num. 3. Franc. ibid. §. Quod si tales n. 2.* Tertio casu, si dubium sit, an Ordinarius existat in possessione jurisdictionis in exem-

exemptos, nec ne, potest extrajudicialiter contra eos procedere, etiam censuras commioando: sed hi possunt appellare ad Pontificem: & tum si post appellationem censura lata sit, ea pendet ex futuro eventu: nam si constiterit Episcopum non esse in possessione jurisdictionis, & Monasterium, v. g. esse exemptom, adeoque sententiam censuræ injuste latam esse, ea invalida erit, alioquin vero valida, *Innoc. in cit. c. Venerabili*, *n. 4. & Abb. ibid. n. 3.* ubi suadet, ut si allegantes exemptionem exhibeant privilegium suum, Episcopus illud cognoscat extrajudicialiter, ut pars ad conservationem juris sui, quia non tenetur tunc admittere probationem, vel appellationem, sed potest se defendere gladio materiali, & spirituali *cap. Dilecto 6. de sent. excomm. in 6. Laym. in cap. Cum Ordinem 6. num. 9. & 3. seqq. de Rescript.*

LXIII. Notandum quinto, quamvis ii, qui intra Diœcesim existentes dicunt se ex privilegio, vel consuetudine esse exemptus, in possessione exemptionis existant: tamen si ab Ordinario, seu Diœcesano citati fuerint, debent comparere, & privilegium edere, vel præscriptionem probare: alioquin si neutrum horum præstare possint, Episcopus potest jurisdictionem suam in eos exercere, cum de Jure communi ejus intentio sit fundata, *cit. cap. Cum persona in fine*, *h. t.* & docet *Silvest. V. Exemptio*, *q. 5.* n. 6. *Gl. in c. Cum Ordinem 6. V. Non facta mentione, in fine, & ibid. Abb. num. 5. de rescript.* In dubio autem, num privilegium exemptionis sit validum, vel saltem causam præscribendi præbeat, ac proinde an jurisdictio in allegantes se esse exemptos pertineat ad Ordinarium, non potest is de eo cognoscere, nec contra illos sententiam ferre, vel possessione eos spoliare, tum ne sit Judex in propria causa, contra *l. Qui jurisdictioni* 10. *ff. de jurisdict. omn. Judic.* tum quia Prælati Ecclesiastici interpretari privilegia Apostolica non possunt, sed id reservatum est S. Pontifici, *Rodriqq. tom. 2. qq. Regul. quæst. 64. articul. 7. Laym. in cit. cap. Cum Ordinem*, numer. 12.

Excipi debent ii, qui Jure communi sunt exempti a jurisdictione Ordinarii, seu Diœcesani, hi enim citati ad edendum privilegium exemptionis, vel alia ratione ad probandam exemptionem suam, non tenentur comparere, quia cum Jure communi sunt exempti a jurisdictione Ordinarii, adeoque eorum exemptio ex Jure communi nota sit, nequaquam dici potest jurisdictionem Ordinarii, erga eos de Jure communi fundatam esse, quæ est ratio, cur illi, qui solum ex privilegio, vel legitima præscriptione se exemptos esse asserunt, compelli possunt ad edendum privilegium, vel probandam exemptionem, juxta *cit. c. Cum persona h. t.* hæc enim ratio in illis cessat. Tales exempti Jure communi omnibus noto sunt Religiosi Mendicantes, ideoque etiam citati ad allegandum privilegium exemptionis non tenetur comparere, ut docet *Abb. in cit. c. Cum Ordinem* n. 6. *de rescript.* ubi ait, in hoc multos simplices Judices decipi. *Silvest. c. l. q. 7. nu. 8. Rodriq. c. l. §. Secundo infertur &c.* quia citatio est ipso jure irrita: quippe facta a Judice non competente, & contra notorium privilegium. Quare cum DD. communiter ajunt, quod exempti, si citentur super exemptione, debeant comparere, & allegare privilegium exemptionis, etiamsi illud notorium sit, saltem proponendo exceptionem declinatoriam fori, prout videre est apud *Pelm. in cit. c. Cum Ordinem*, *n. 8. & 9.* id solum verum est, si privilegium non sit contentum in Corpore Juris, hoc enim non ita omnibus notum est, vel si notorium esse dicatur, hoc ipsum allegari debet, & de eo cognosci potest, cum potius in facto quam in jure consistat. At vero si privilegium contineatur in Corpore Juris, tum frustra peteretur ut allegetur, vel exibeatur, cum sit instar Juris communis, adeoque omnibus notum esse debeat, *Laym. c. l. nu. 12. in fine*. Non obstat *text. in l. Si quis 5. ff. de Judic.* ubi dicitur, *si quis ex aliena jurisdictione ad Prætorem vocetur, venire debet, Prætoris enim est æstimare, an sua sit jurisdictio*, scilicet, *cum dubium est*, ut explicat *Gloss. ibid. V. Æstimare*, quando autem privilegium exemptionis continetur in Corpore Juris, tum nullum dubium esse potest de jurisdictione, an pertineat ad Ordinarium Judicem loci, ideoque neque locum habere potest ulla cognitio, vel examen super hoc, *Abb. in cit. c. Cum Ordinem*, *n. 5. & ibid. Laym. n. 8.*

LXIV. Notandum sexto, si exempti allegent solam præscriptionem, sine privilegio, tum Ordinarii interim, donec plene probetur præscriptio Canonica exemptioni, uti possunt sua jurisdictione in illos, sive Ordinarii sint in possessione jurisdictionis suæ, sive non: ratio diversitatis inter privilegium, & præscriptionem est, quia privilegium magis favorabile est quam præscriptio, quæ est mere odiosa: ideo pendente lite super præscriptione, Episcopus utitur jurisdictione sua ordinaria, quamquam revera talis non sit ipsis subjectus, idque favore Juris communis, *Gl. in cit. c. Cum persona in casu*, *versic. Sed quæritur*, *& Franc. ibid. §. Si vero numer.* 2. Porro quamvis plena exemptio ab omni Superiore a subditis præscribi non possit, quia non possunt esse Acephali, sive sine omni capite, ita ut nulli sint subjecti, *cap. Cum non liceat* 12. *de præscript.* potest tamen præscribi libertas, sive exemptio translative, ut qui antea uni Superiori subjectus fuit, postea subjiciatur alteri, v. g. ut exemptus a jurisdictione Episcopi immediate subjiciatur Papæ, ut patet ex *cit. cap. Cum persona Gl. ibid. in casu Franc. §. Si autem*, n. 2. *h. t.* Videri possunt, quæ dicta sunt *lib. 2. Decr. t. 26. sec. 2. §. nu. 2c.*

Notandum septimo, Privilegium tribuit causam, seu titulum præscribendi, non solum generalem, quali est titulus *pro suo*, respectu omnium titulorum, quibus dominium acquiritur, *l. 1. ff. Pro suo*, sed etiam specialem, scilicet titulum *pro donato*, nam privilegium liberaliter datur, cum sit merus favor, *c. In his* 30. *h. t.* Idque procedit, etiamsi interveniat error, aut ignorantia, sed justa, ac probabilis, non crassa, aut supina, *Jo. Monach. hic*, *numer. 55. & seqq. Franc. hic §. Quod si tales*, *num. 1.*

Notandum octavo, allegans exemptionem potest se juvare duplici modo, scilicet privilegio, Jure communi, vel duplici titulo, privilegio, & præscriptione, ut colligitur ex *cit. c. Cum persona*. Et quamvis regulariter, quod est meum ex una causa, ut in proposito, ex privilegio, non potest effici meum ex alia causa, nempe ex præscriptione, id tamen fallit in duobus casibus: Primo, si prima causa, ex qua aliquid dicor esse meum, dubia sit, tum enim ad cautelam potest fieri meum ex secunda causa *cap. Post electionem 7. de concess. præbend.* ut in proposito, si dubium sit, an per privilegium concessa sit plena exemptio, potest per consuetudinem legitime præscriptam id declarari; *c. Cum dilectus*, 8. *de consuet.* vel per Superioris approbationem confirmari, *cap. Inter dilectos 6. in fine de fide Instrum.* Secundo, si pinguius, & efficacius aliqui subveniatur per secundam causam, quam per primam, ut in *l. 4. ff. ad Leg. falcid. Jo. Monac. hic nu. 6. & seqq. Franc. in cit. §. Quod si tales*, *num. 3. in Gloss.*

§. VI.

An Ecclesia obtinens duplex privilegium exemptionis, v. g. Episcopi & Papæ, utroque uti possit?

LXV. De hoc agitur in *cap. Cum olim* 14. *hoc tit.* ubi „ talis casus proponitur. Episcopus Colubricensis movit quæstionem contra Monasterium S. Crucis super subjectione ipsius Monasterii, & quibusdam aliis articulis: sed a Judicibus ad hoc delegatis, ex parte Monasterii, ad Papam fuit appellatum, ideoque dictus Episcopus ad Sedem Apostolicam accessit: sed quia ex altera parte nullus apparuit responsalis, Papa Priori, & Canonicis Monasterii terminum certum præfigi mandavit, (ad instantiam Episcopi) in quo venirent, vel mitterent Procuratorem, super privilegiis, & libertatibus quibusdam, quæ a Romanis Pontificibus, & ab M. Colubricensi quondam Episcopo se habere dicebant, & super aliis quæstionibus ab Ecclesia Colubricensi in eos intentatis sententiam definitivam recepturi. Interim tamen utrique parti liceat, coram Judicibus jam prius delegatis, proponere, ac probare, quicquid vellent. Judices autem credentes sufficienter actum esse de causa, condemnarunt Monasterium in expensas (quia non fuit prosecutum appellationem, *c. Reprehensibilis 26. de appellat. Gloss. hic V. in expensis*) quas Episcopus per quadriennium, occasione hujus negotii, se fecisse juraverat (hæc enim probatio debet fieri per proprium juramentum, taxatione præmissa, *l. Sancimus 15. C. de judic.*) infirmando libertatem, quam dictus M. Episcopus Colubricensis contulerat Monasterio, Canonicorum assensu (id est, Capituli Colubricensis) per Nuncium Regis extorto. Item condemnaverunt Monasterium ad restitutionem duorum millium Morabatinorum (est genus antiquæ monetæ in Portugallia, ut notat *Gl. marg. hic*) quæ quondam dictus Episcopus, (ille qui fuerat Canonicus Regularis, dederat Monasterio S. Crucis) quia quicquid Episcopus post suam consecrationem acquisivit, Episcopatui acquisivit, ideoque illa donare non potuit Monasterio, saltem in magna quantitate, *Gl. hic V. Restitutionem*) Judicarunt insuper iidem omnes Ecclesias, quas Monasterium, propria auctoritate, sine assensu Episcopi, fundavit, cum fructibus medii temporis, in jus Ecclesiæ Colubricensis, revocari, cum Monasterium nec præscriptione, nec alia defensione, probationes contra se factas refellendo, se tueri potuerit. Tandem Procurator Monasterii proposuit, sententiam prædictam non tenere, & si etiam teneret, dicebat Monasterium fuisse indefensum, quia privilegia libertatis non fuerunt Judicibus exhibita, & delictum personæ non debet in damnum Ecclesiæ, sive Monasterii redundare: unde petebat Monasterium admitti ad exhibitionem privilegiorum suorum, ex benignitate Sedis Apostolicæ.

„ Quare Papa Innocentius III. considerans quod privilegia illa, non solum pro libertate Monasterii faciebant, sed Jus Ecclesiæ Romanæ ostendebant, & tuebantur, ne in eandem læsio Monasterii redundaret, ad exhibenda privilegia Procuratorem Monasterii ex gratia admisit (quia Jure communi non debebat admitti, prætextu illorum Instrumentorum, nisi a sententia fuisset appellatum, & sibi imputet, quod illa exibere omisit, *Gl. hic V. De gratia duximus*) distinguendo tamen inter libertatem ab Episcopo Monasterio: & libertatem eidem longe ante a Sede Apostolica concessam, quia consensus Capituli extortus fuit in concessione Episcopi, & pagina originalis, sive instrumentum concessionis in aliquot lineis habebat rasuras (in loco suspecto, alias non obesset, *c. 3. de fide instrum. Gl. hic V. Rasuras*) & subscriptiones singulis manibus subscribentium fuerunt annotatæ: aliud vero scriptum, quod exhibitum fuit, nullam habebat rasuram, & eadem manu totum scriptum erat (quod tamen totum erat contrarium primo scripto, & ideo hoc instrumentum fuit reprobatum, tanquam falsum, nec illi fides habita, *Gl. hic V. Subscriptiones*) ideo Papa libertatem ab ipso Episcopo concessam decrevit irritam, inanem, quantum ad hoc, sententiam Judicum confirmando. Verum quia per privilegia prædicta constitit, ab antecessoribus SS. Pontificibus privilegium libertatis Monasterio indultum fuisse, & quod illud tanto tempore in possessione libertatis fuerit, ut aliis etiam cessantibus, præscripsisset (si allegasset præscriptionem nomine Romanæ Ecclesiæ, *Gl. hic V. eod.*) libertatem illam ab Apostolica Sede concessam idem Papa confirmavit, Episcopo, super

,, hoc silentium imponendo. Per hoc tamen non derogatur ,, sententiæ priorum Judicum delegatorum, cum ipsi de hac ,, libertate non cognoverint (sed tantum ab Episcopo con- ,, cessa, quæ non valuit, *Gl. hic V. Cum ipsi*:) pronuncia- ,, vit etiam, Monasterium non teneri ad jus professionis ,, (id est, ad jus obedientiæ, & fidelitatis, *Gl. hic V. eod.*) ,, quod est contrarium libertati, non derogando Judicibus ,, delegatis, quibus privilegia libertatis non fuerunt præ- ,, sentata: in cæteris vero articulis (nempe quoad expen- ,, sas, & restitutionem bis millium datorum Morabatino- ,, rum ab Episcopo, & quoad restitutionem ipsarum Ec- ,, clesiarum) sententiam a prædictis Judicibus latam pro ,, Ecclesia Colimbricensi, idem Papa confirmavit: Ex quo ,, paret, quod sententia pro parte tenet, & pro parte re- ,, vocatur, *Gl. fin. hic*.

LXVI. Pro intellectu hujus c. notandum primo Ecclesia potest uti duplici privilegio exemptionis, ut in proposito, privilegio concesso ab Episcopo, & privilegio libertatis sibi indulto a Sede Apostolica, & si succumbat ex uno: potest nihilominus ex alio se defendere, & obtinere, uti sumitur ex hoc c. quia impetrando secundum privilegium exemptionis etiam ab alio Superiore non videtur impetrans renonciare priori privilegio super eadem re obtento, sed potest utroque se defendere, nullus enim prohibetur pluribus defensionibus uti, *Reg. jur. 20. in 6. Gl. hic in Summa, & Abbas num. 57.*

Notandum secundo. Instantia judicii non perit, lapsu trienni de Jure Canonico: ut paret ex hoc c. quia etiam post triennium, auditus fuit Episcopus a Monasterio repetens expensas litis per quadriennium factas, *Abb. hic n. 5.*

Notandum tertio. Episcopus non potest, sine consensu Capituli, unam Ecclesiam eximere a jurisdictione sua, imo nec cum consensu illius, totaliter sive omnimode eximere, quia si unam posset, etiam alias posset, adeoque omnes, & sic totam curam, sive officium suum pastorale abdicare, quod non potest: quamvis in multis possit eximere Ecclesias sibi subjectas, quibusdam tamen sibi relevatis, ut notant DD. in *c. Cum venerabilis 7. de Relig. dom.* & sic intelligi debet iste textus, *Abb. hic n. 5.*

Notandum quarto. Quamvis exemptos non teneatur promittere obedientiam, & fidelitatem Episcopo Diœcesano: sive Ordinario loci, non tamen potest, vi exemptionis, sine licentia ejusdem, ædificare Ecclesiam in loco non exempto, sed Ecclesia ædificata cedit juri Episcopi Diœcesani, una cum dote sua, non ut ipso lucretur fructus, seu reditus illius, sed quia ad ipsum pertinet collatio, & alia jura Episcopalia, ac de illa disponere potest, sicut de aliis Ecclesiis suæ Diœcesis, & ideo in hoc c. Ecclesiæ, quas propria auctoritate fundaverat Monasterium, fuerunt adjudicatæ Episcopo loci, *Abb. hic n. 9. & 16.*

SECTIO III.

De aliis privilegiis specialibus, de quibus agitur in hoc Titulo.

§. I.

De privilegio immunitatis a solvendis decimis, etiam novalium.

LXVII. Quæritur primo. An per privilegium concessum alicui Ecclesiæ de non solvendis decimis Episcopalibus, non solum præteritæ, sed etiam futuræ decimæ remissæ esse censeantur? Resp. de hoc agitur in *c. Quia circa 22. h. tit.* ,, Ubi Archiepiscopus Londinensis quæsivit a Papa Innocen- ,, tio III. utrum privilegium a suo Antecessore concessum ,, Monasterio omnium Sanctorum, de retinendis decimis ,, Episcopalibus, extendi possit non solum ad possessiones ,, seu bona jam acquisita tempore privilegii (de quo non ,, erat dubium) sed etiam ad postea acquirenda? Respon- ,, det Papa, si remissio illarum decimarum facta fuit, se- ,, cundum Canonicas Sanctiones (nempe cum consensu Ca- ,, pituli, *c. Sane exceptione 58. caus. 12. qu. 2. c. Cum nos 3. de his, quæ a Prael. sine consensu Capituli &c.* & ex causa necessitatis, vel utilitatis, vel pietatis, & ne talis remissio cedat in grave damnum Ecclesiæ Cathedralis, alioquin revocari posset, *c. Apostolicæ 9. de donation. Gl. hic V. Secundum Canonicas Sanctiones & Hostiens.*) Antecessor illius indefinite re- ,, mittendo decimas Episcopales Monasterio, cum nihil ex- ,, ceperit, & potuerit excepisse, intellexisse videtur, non ,, solum de decimis possessionum, seu bonorum illius tem- ,, poris, sed etiam futuri, quia in beneficiis plenissima in- ,, terpretatio adhiberi debet, & una, eademque res, di- ,, verso jure censeri non debet.

LXVIII. Pro explicatione hujus c. notandum primo, si Episcopus simpliciter, ac indefinite remittat decimas Episcopales, id est, Quartam Canonicam, quæ ad onera Episcopatus sustinenda Jure communi solvenda est Episcopo, ex omnibus decimis pertinentibus ad Ecclesias inferiores, *c. Vobis 23. c. Concesso 26. caus. 12. q. 2. c. De quarta 4. de præscript. c. Conquerente 16. de Offic. Ordin.* non solum præsentes, & præteritas, sed etiam futuras remittere censetur, & extenditur concessio immunitatis etiam ad prædia postea acquisita, modo remissio canonice, cum requisitis solemnitatibus, facta sit. Ratio est, quia dispositio indefinita æquipollet universali, *c. 2. dist. 19. l. Si servitus 23. ff. de servit. urb. præd. Gl. hic V. Indefinite* & quando verba generaliter, & indefinite proferuntur ab eo, qui aliquid excipere potuit, & non excepit, censetur omnia comprehendere voluisse, quæ in lata, & propria verborum significatione continentur, modo materia subjecta id patiatur. Cum ergo Episcopus simpliciter, indefinite remittens decimas, potuisset, si voluisset, illas restringere ad decimas præsentes, quas nunc possident Monachi: aut præteritas, quas ex bonis antiquis percipiunt, cum nullas exceperit, omnes etiam ex bonis acquirendis percipiendas remisisse videtur, *Barbos. in Collect. hic num. 4. 5. & 6.*

LXIX. Notandum secundo. Quando dicitur, quod privilegium concessum contra Jus sit stricte interpretandum, & restringendum, quia omnis recessus a Jure communi est odiosus, *c. 1. & 2. De filiis presb. in 6.* id debet intelligi, nisi privilegium tantum præjudicet concedenti, tunc enim potius censetur esse beneficium Principis, quod largissime interpretandum est, ut hic, & in *c. Olim 16. de V. S.* quam stricte dictum privilegium. Secus est, si tale privilegium concedatur a Papa, tunc enim restringendum est, quia præjudicat juri Ordinarii. *Abb. hic n. 3. & 4. Covarr. lib. 1. var. resol. c. 13. in fine.* Ubi tamen ulterius distinguendum est, vel enim dispositio generalis aut indefinita, concernit rem, quæ grave præjudicium infert, & non debet extendi ad futura, sic enim si quis leget aurum suum, censetur tantum legare voluisse aurum, quod ipsius erat, tempore conditi testamenti, quia pronomen *meum*, vel *suum*, tempus præsens ostendit, non futurum, *l. Si ita 7. ff. de auro legato*: & publicata bona alicujus censentur publica bona præsentia tantum, non futura, *l. Si mandavero 22. §. Is, cujus ff. mandati*: & rescriptum non extenditur ad futuras lites, *c. fin. de rescript.* & Litteræ beneficiales non extenduntur ad futura, sive ad beneficia postea acquisita, *Clem. ultim. de rescript.* Aliud est, ubi de modico solum præjudicio alterius agitur, tunc enim extenditur ad futura: ut si quis obliget bona sua, videtur obligare non solum præsentia, sed etiam futura. *l. fin. C. quæ res pign. oblig. poss.* quia agitur de modico præjudicio. *Abb. hic n. 5.* ubi a primo membro excipit, si dispositio fiat per verba generalia, & indefinita in privilegio, quod etsi graviter præjudicet concedenti tantum extenditur tamen etiam ad futura, quia in beneficiis debet fieri largissima interpretatio: Ut in proposito, etsi remissio decimarum, absolute considerata, censeri possit onerosa Ecclesiæ, & in grave ejus præjudicium cedere, non tamen, si facta sit cum requisitis Juris solemnitatibus: sicut alienatio rerum Ecclesiasticarum absolute considerata, censetur cedere in gravamen Ecclesiæ, non item si fiat intervenientibus debitis Juris solemnitatibus, *c. 1. de his, quæ fiunt a Prael. &c. Barb. hic num. 3.* Idque vel inde confirmatur, quia verba generalia, ac indefinita, si materia ex se non repugnet, nec verborum propria significatio, sunt apta non solum præsentia, sed etiam futura comprehendere: ac si decimæ remittantur per verba generalia, & indefinita, sine ulla demonstratione adjecta, quæ præsens tempus ostendat, ut est pronomen *meum*, *suum*, vel aliud quid simile: non repugnat materia subjecta, nec præjudicium Ecclesiæ, vel Successoris, dummodo remissio fiat, cum requisitis Juris solemnitatibus, ergo in tali remissione futuræ etiam decimæ comprehenduntur, juxta decisionem *citat. c. Quia circa Barb. ibid. n. 8.*

LXX. Quæritur secundo. An privilegium de non solvendis decimis Novalium comprehendat etiam illas decimas: quæ, tempore impetrati privilegii, ab aliis jam erant possessæ, ac perceptæ? Resp. negative, prout statuitur in *c. Dudum 31. h. t.* Nam cum inter duos Conventus, unum ,, Virorum, alterum Monialium, super decimis Novalium ,, quæstio verteretur, quia Moniales ipsis Monachis ex ,, quibusdam Novalibus decimas solvere denegabant, occa- ,, sione cujusdam privilegii, quod ab ipsis Monialibus, lite ,, pendente, impetratum fuit, de non solvendis decimis ,, Novalium, licet ipsi Monachi in pacifica possessione per- ,, cipiendi hujusmodi decimas hucusque fuissent. Gregorius ,, IX. super hoc a Judicibus delegatis consultus, de consilio ,, Fratrum suorum Cardinalium, decrevit, juri Prioris, & ,, Conventus, super decimis Novalium, in quarum possessio- ,, ne erant, tempore, quo indulgentia, sive privilegium A- ,, postolicum ab altera parte Monialium de non solvendis ,, decimis Novalium impetratum fuit, non debere per il- ,, lud, si non faciant de lite mota mentionem, ullum præ- ,, judicium generari. Ratio est, tum quia privilegium hoc per subreptionem tacitæ veritatis, nempe litis pendentis, fuit impetratum, quia expressa illud concessum non fuisset, & sic fuit rescriptum, in quo continebatur hoc privilegium subreptitium, & invalidum, & consequenter etiam ipsum privilegium: tum etiam quia de possessione decimarum, in qua erant Monachi, nulla facta est mentio: neque Papa, concedendo indulgentiam, vel privilegium, intendit jus alterius lædere, vel ei derogare, nisi id exprimat, *Gl. hic V. In quarum, & V. Non facientes & Hostiens. V. Possessione.*

LXXI. Notandum primo, Privilegium Apostolicum, per quod aliqui eximuntur a solvendis decimis Novalium, non extenditur ad decimas, tempore privilegii impetrati, possessis ab aliis tanquam jure suo sibi debitas, nisi de possessione alterius in ipso privilegio facta sit mentio. Ex quo per contrarium sensum colligitur, si in hujusmodi privilegio facta esset mentio de possessione alterius: vel si Monachi illi nondum fuissent in possessione illarum decimarum Novalium, privilegium valuisset, *Gl. hic V. In quarum erant.*

Notandum secundo, quando dicitur, quod privilegium, in quo non fit mentio de possessione alterius, non noceat possessori, id intelligi debet, quando impetratur de decimis Novalium non solvendis: secus est, si privilegium impetratum sit simpliciter, ne quis decimas solvat, tunc enim valet, etiamsi mentio non fiat, quod alius sit in quasi possessione juris percipiendi illas. Ratio diversitatis est, quia decimæ possidentur ab aliquo, unde cum Pontifex simpliciter concedit privilegium, ut decimæ solvantur, eo ipso, vult derogare possessoribus, quia tacite facit mentionem de possessione. Aliud vero est, quoad decimas Novalium, quia privilegium potest intelligi de fundis, qui nondum redacti sunt ad culturam, & sic poterat esse, ut nullus possideret decimas illorum, ac proinde sine gravi præjudicio aliorum,

potest

potest concedi tale privilegium, *Arg. c. Cum olim* 22. *hoc tit.* ubi valet privilegium concessum Monasterio, non facta mentione de Episcopo, qui erat in possessione. At vero in casu hujus c. fundi illi erant redacti ad culturam, & ex illis Monachi percipiebant decimas ante impetrationem privilegii, ideoque hoc in grave præjudicium illorum cedebat, quod non est præsumendum Papam intendisse, *Abb. hic nu.* 1. Idemque est dicendum, si fundi, tempore impetrati privilegii, essent redacti ad culturam, etsi nondum ex illis solutæ fuerint decimæ, & sic nemo esset in quasi possessione juris decimandi: nam satis est, quod illæ decimæ jam sint debitæ, ex fundis ad culturam redactis: cum ergo privilegium præjudicans juri alterius sit stricte intelligendum, & sine præjudicio alterius, quoad salva verborum proprietate fieri potest, *c. Quia intentionis* 29. *hoc tit.* privilegium autem de non solvendis decimis Novalium possit intelligi de terris, seu fundis nondum ad culturam redactis, in quibus nullum, vel modicum præjudicium, & damnum infertur alteri: ideo non debet intelligi tale privilegium de terris jam cultis, tempore impetrati privilegii, quia inferretur grave præjudicium tertio, cui jam jus acquisitum est in illis fundis ad decimas, *Abb. hic nu.* 4. *Azor.* 1. *Instit. libr.* 7. *c.* 26. *q.* 6.

Notandum tertio, per privilegium simpliciter concessum de non solvendis decimis prædialibus eximuntur, non solum ii, quibus datur, a solvendis decimis ex illis prædiis, quæ tempore impetrati privilegii possidebant, sed etiam a decimis, & prædiis, quæ postea acquisiverunt, qui tale privilegium non solum est personale, quo personæ eximuntur a decimis solvendis, sed etiam reale, quo generatim quælibet prædia, & bona eximuntur, & liberantur a decimis solvendis: ubi autem verba privilegii non distinguunt, nec nos distinguere debemus, juxta vulgatum dictum, *Azor. c. l.* §. *Deinde*, & post illum *Burbos. hic n.* 3.

LXXII. Quæritur tertio, an privilegium de non solvendis decimis Novalium perpetuo duret? Resp. Affirmative, prout constat ex *c. Consultationi* 33. & *ult. h. t.* ubi Papa Gregorius IX. ita rescribit: Terra, de qua non extat memoria, quod aliquando culta fuerit, redacta per Religiosos viros de novo ad culturam, perpetuo debet, quoad immunitatem de non solvendis decimis Novalium, jure censeri: cum alias contingere posset, indulgentiam de Novalibus, plus ei dispendii, quam utilitatis afferre.

LXXIII. Pro explicatione notandum primo, secundum Leges Civiles, Novale dicitur terra præcisa, sive procissa, quæ anno cessavit, sive fructus non tulit, quia non fuit culta, *l. Silvia* 30. §. *Novalis*, *ff. de V. S.* vel etiam novale dicitur silva: quæ arboribus extirpatis, ad culturam redigitur, *l. ult. in fine ff. de termino moto*. At vero secundum Jus Canonicum, per Novale intelligitur ager de novo ad cultum redactus (vulgo *ein Neubruch*) de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuisset, *c. Quid per Novale* 21. *de V. S.* Quæ autem requirantur, ut privilegium percipiendi decimas Novalium locum habeat, dictum est supra *lib.* 3. *Tit.* 30. *sec.* 5. §. 2. *num.* 98. ubi etiam dictum, si Ecclesia nomine decimarum prius magnos proventus annuos percepisset, v. g. ea silva inculta, ut quia arboribus incisis, eæ sunt venditæ, tum privilegium de non solvendis decimis cessaret, quia cederet in præjudicium grave Ecclesiæ Parochialis, *cit. c. Quid per Novale*, & *ibid. Abb. num.* 5. ubi *Gloss. V. Magnos*, ait, a contrario sensu inferri, si nullos, aut nonnisi modicos fructus Ecclesia Parochialis ex Novali perciperet, nihil exigere posset ex illo Novali, nomine decimarum, etiam post longissimum tempus, nisi cursu temporis inciperet Ecclesia graviter lædi, tunc enim cessaret privilegium.

Notandum secundo, quod semel est novale, semper est, & censeri debet Novale, quantum ad hoc, ut decimæ non solvantur ex tali terra novali, adeo ut etiam post XL. annos, & longissimum tempus, quod alias ad Canonicam præscriptionem sufficit, terra novalis maneat novalis, & immunis a solvendis decimis, nec ob lapsum temporis censeri debeat redire ad Jus commune, sicut aliæ terræ, ut decimæ postea solvantur, quia res semel privilegiata semper est privilegiata, privilegia enim sunt perpetua, *cap.* 1. & 2. *caus.* 25. *qu.* 2. nisi perdantur, quia illi, quibus data sunt, illis non utuntur, vel abutuntur, vel quia ab illo, qui dedit, revocantur, maxime ex causa, *Gloss. hic V. Perpetuo*, *junct. Gloss. margin.* vel ob aliam causam, de quo infra. Tum quia alioquin contingere posset, ut habentes tale privilegium de non solvendis decimis ex novalibus, plus inde dispendii, & damni consequerentur, quam utilitatis, ob magnas expensas quas facerent in reducendo terram, seu fundum inutilem, & infrugiferum ad culturam: indulgentia autem, sive privilegium non debet afferre dispendium, sed potius compendium, ut hic habetur in fine, & notat *Gl. fin. hic*, quæ tamen est ratio solum impulsiva, non finalis, *Abb. hic in fine*. Porro plura de privilegiis immunitatis a solvendis decimis ex diis antiquis, & novalibus dicta; sunt supra *l.* 3. *tit.* 30. *sect.* 2. & 4. & *tota sec.* 5.

§. II.

De privilegio celebrandi, vel audiendi Divina officia, tempore interdicti Generalis.

LXXIV. Quæritur primo, quomodo intelligendum sit privilegium concessum quibusdam Regularibus a Sede Apostolica, ut liceat eis celebrare Divina Officia in Ecclesiis interdictis? Resp. De hoc agitur in *c. Ut privilegia* 24. §. *Illud etiam*, *h. tit.* ubi dicitur, quod privilegium quibusdam Regularibus concessum est, ut si qui Fratrum ipsorum ab eis missi fuerint ad recipiendas collectas, aut eleemosynas, ad aliquam Civitatem, Castellum, vel vicum advenerint, & forte locus ille a Divinis fuerit interdictus, (etiam ab homine, *Hostiens. hic*) in eorum adventu, semel in anno aperiantur Ecclesiæ, ut exclusis excommunicatis, & interdictis, divina ibi Officia celebrentur. Verba autem illa hujus privilegii, *Aperiantur Ecclesiæ*, sic intelligenda sunt, ut una tantum Ecclesia ejusdem loci semel in anno aperiatur prædictis Fratribus, quia licet dictum sit pluraliter, *ut aperiantur Ecclesiæ*, id tamen de una Ecclesia sola aperienda in una Civitate, aut loco, & semel in anno, intelligendum est, ne si de omnibus, & singulis aperiendis intelligeretur, nimium vilipenderetur sententia interdicti. Qui vero contra istas Declarationes quicquam facere præsumpserint, graviter puniendi sunt. Ratio est, quia quando ex generali intelligentia verborum sequeretur absurdum, illa non generaliter intelligenda sunt, sed restringenda, ut habeant sanum intellectum, *Vivain. in Ration. hic*, & pluralis locutio in singularem vertenda est, *Gl. fin. hic*.

LXXV. Quæritur secundo, an etiam Episcopi possint tempore Interdicti generalis celebrare Divina? Resp. Affirmative, prout statutum est in *c. Nonnullis* 25. *h. t.* quod est desumptum ex Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. *c.* 58. Nam quod nonnullis Religiosis concessum est, ut cum commune, seu generale Terræ Interdictum fuerit, possint quandoque (id est, non semper, quia si ex tali celebratione oriretur scandalum, non deberent semper celebrare, sed solum aliquando, *Gl. hic V. Quandoque in fine*,) januis clausis, & non pulsatis campanis, divina Officia celebrare, excommunicatis, & interdictis expulsis, hic Concilium, in favorem Pontificalis Officii, ad Episcopos extendit, nisi & hoc ipsum eis expresse fuerit inhibitum. Verum hoc illis conceditur, qui causam aliquam interdicti non præstiterint, nec dolum, vel fraudem aliquam ingesserint, cum tale compendium ad iniquum dispendium trahi non debeat.

LXXVI. Notandum primo, licet alias privilegium concessum Religiosis non debeat extendi ad Episcopos, quia privilegium non est extendendum ab una persona ad aliam, *Abb. hic not.* 1. tamen hoc privilegium celebrandi, tempore interdicti, ab ipsa Lege, seu Canone, ad Episcopos extensum est: & tunc hujusmodi extensio censetur facta, juxta modum, & cum iisdem qualitatibus, quæ insunt primo, ac principali privilegio, ad quod refertur, *Burbos. in Collect. hic*, *n.* 2.

Notandum secundo, privilegium concessum aliquibus, ut tempore interdicti possint celebrare, vel interesse divinis, intelligi debet concessum illis tantum, qui interdicto causam aliquam non dederunt, vel alias in eo culpabiles non fuerunt, ut quia propter delictum eorum non fuit latum interdictum, nec favorem, vel auxilium eis præstiterunt, propter quos fuit latum, *Abbat. hic not.* 2. Ratio est, quia illi, propter quos latum est interdictum personale, etiam generale, vel locale, aut qui ei causam dederunt, censentur personaliter interdicti, *Argum. cap. Si sententia* 16. *de sentent. excommunic. in* 6. At personaliter interdicti, etiam Jure communi, non possunt celebrare, aut interesse divinis tempore interdicti, *c. ult.* §. *Adjicimus eod. in* 6. *Burbos. hic n.* 6.

LXXVII. Quæritur tertio, an privilegium tempore interdicti, clam celebrandi divina extendatur etiam ad extraneos, vel saltem ad familiares privilegiati? Resp. De hoc agitur in *c. Licet* 11. *hoc tit. in* 6. ubi Bonifacius VIII. ita rescribit: Si aliquibus concessum sit (per speciale privilegium, & sic facit ad Titulum, *Gl. hic*) ut tempore interdicti, januis clausis, exclusis excommunicatis, & interdictis, voce submissa, Divina celebrare possint: ad ea tamen aliquos, etiamsi aliunde advenerint, (ut transeuntes, & peregrini) recipere non debent, nisi habeant speciale privilegium, quod possint audire Divina in locis interdictis. Si vero privilegium, ut modo prædicto, tempore interdicti, celebrare quis valeat, vel audire Divina, concessum fuerit personæ singulari, ejus familiares, & domestici ad audiendum eum ea, vel celebrandum Officium Divinum in locis interdictis, licite admittuntur. Secus est de familiaribus alicujus Conventus, seu Collegii, illi enim, nisi fuerint privilegiati, admitti non debent. Prædicta tamen concessione gaudere non debentis, cujus causa, vel culpa, dolo, vel fraude, sententia interdicti prolata fuit, nec is, qui ad perpetrandum delictum, ob quod fuit latum Interdictum, præbuit consilium, auxilium, vel favorem.

LXXVIII. Notandum primo ex eo, quod in hoc c. dicitur, excludendos esse excommunicatos, & interdictos, videtur a sensu contrario inferri posse, quod nec excommunicati, nec interdicti, & aliunde advenientes admitti possint ad Divina audienda. Verum argumentum a contrario sensu non habet locum in privilegiis, quia privilegium unius alteri prodesse non potest, & cum locus interdictus sit, censetur omnibus interdictum ibi audire Divina, nisi super hoc sint privilegiati, *Gl. hic V. Exclusis*, & *Franc. nu.* 3. *in Gl. V. eod.* Ratio est, quia per hoc privilegium dissolvitur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ: quæ jubet interdicta servari, non obstante contraria consuetudine, ideoque etiam privilegium circa hoc datum stricte est interpretandum, ut non extendatur ad extraneos non privilegiatos, *Jo. Monach. hic n.* 2. & *Franc. n.* 5.

Sed contra obstare videtur, quod hoc privilegium sit superfluum, & inutile, quia hodie, etiam sine privilegio, licitum est, tempore interdicti, januis clausis, celebrare Divina Officia, iisque interesse de jure communi, *c. ult. de sent. excom. in* 6. Sed ad hoc inprimis dici potest, quod hic per privilegium concessum est, idem postea concessum esse per jus commune, & ideo forte hic generaliter dicitur, *licet concessum existat*, non explicando qualiter, num per pri-

privilegium, an per Jus commune, *Gl. hic V. Exclusis*. Deinde dici non potest, quod etiam in speciali casu locum habere possit hoc privilegium, nempe si ponatur, quod Papa, interdicendo locum aliquibus Clericis, vel Religiosis prohibuerit, in pœnam delicti per eos commissi, ne celebrent Divina, etiam januis clausis: sed postea isti Clerici, vel Religiosi impetrent privilegium a Sede Apostolica, ut tempore interdicti possint Divina celebrare, januis clausis, tum vi hujus privilegii, non poterunt admittere extraneos non privilegiatos, *Gl. hic V. Exclusis*.

Notandum secundo. Quando per privilegium concessum est personæ particulari, veluti Episcopo, Duci, Comiti, vel alii personæ singulari, tempore interdicti, celebrare Divina, vel iis interesse, tum etiam familiares, seu domestici ad divina audienda admitti possunt: non autem familiares alicujus Conventus, seu Collegii, si illi tale privilegium concessum sit. Ratio diversitatis est, quia in primo casu inutile esset privilegium tale, si particularis persona, cui conceditur, familiares, qui eum comitari solent, secum ducere non posset: certe Nobiles non adirent Ecclesiam, si eos de more famuli non comitarentur: quæ ratio cessat in secundo casu, nempe in Conventibus, Collegiis, vel aliis Universitatibus, quæ commodius, sine familiaribus, Divina celebrare, vel iis interesse possunt, *Gloss. hic V. Non debent* generaliter autem receptum est, quod privilegium alicui concessum etiam extendatur ad ejus familiares, & domesticos, si alias inutile posset remanere, sive isti domestici sint perpetui, sive temporales, imo etiam mercenarii, *Franc. hic num. 2.*

LXXIX. Notandum tertio. Licet alias nomine familiarium, & domesticorum intelligantur uxor, filii, nepotes, servi, & famuli domino subjecti, qui ratione potestatis patriæ, vel dominicæ cum eo degunt, secundum *Glos.* communiter receptam *in cap. Ex litteris 24. V. De familia de sestibus*. In proposito tamen casu, omnes & illi soli dicuntur familiares, & domestici alicujus domini, qui eum de more comitari solent, nam finis extendendi hoc privilegium ad familiares, est, ne alioquin redderetur inutile illis, qui sine comitatu non possunt honeste, ac decenter Ecclesiam adire, quæ ratio solum locum habet in iis, qui solent comitari dominum, adeoque illi soli hic intelliguntur, *Navarr. in Man. Præl. c. 27. n. 281. Avila p. 5. de censur. dif. 4. sect. 2. dub. 7. concl. 1. & 2.* ubi *not. 1.* addit, quod hic etiam intelligantur illi famuli, qui non habitant in eadem domo cum domino, modo eum comitari soleant.

Notandum quarto. Familiares, seu domestici non possunt, tempore interdicti assistere Divinis, nisi simul cum domino, eoque præsente: unde si dominus cum aliquibus familiaribus audivit Missam, non possunt reliqui familiares audire aliam Missam, domino absente, *Franc. in cit. cap. Licet 51. h. t. in 6. n. 1. not. 3. Avila cit. l. not. 4.* apud quem plura de hoc legi possunt.

Notandum sexto. Etsi privilegium celebrandi, vel audiendi Divina, tempore interdicti, concessum Conventui, vel Collegio, non extendatur ad familiares ejusdem; id tamen limitandum est, nisi ipsi familiares Conventus essent perpetui, & Religiosi, vel etiam ipsi specialiter, quoad hoc, essent privilegiati, *Franc. in cit. c. Licet n. 3. & 4.* vel denique in casu necessitatis, si alii non sint in Conventu, ut si unus tantum sit in conventu, potest is assumere familiarem, qui ei celebranti ministret, vel si tres sint, vel duo infirmi, posset, tertius celebrare, assistente sibi familiare, ne privilegium sit inutile, *Gloss. hic V. Non debent* quamvis *Archidiac. ibid. in addit.* contrarium teneat, eo quod hoc privilegium conveniat Conventui, non singulis de Conventu, ideoque vel solus celebret, vel abstineat. Verum hodie per privilegia SS. Pontificum possunt Religiosi Conventus, tempore interdicti, etiam familiares suos admittere ad Divina audienda, ut tradit *Rodriq. tom. 2. qq. Regul. q. 385. art. 5. Barb. hic num. 7.*

Notandum septimo. Privilegio concesso aliquibus, ut tempore interdicti possint celebrare, vel audire Divina, non gaudent, qui interdicto causam dederunt, vel consilium, auxilium, aut favorem ad delictum, propter quod latum fuit interdictum, quia non debet quis juvari in eo, in quo deliquit, *Joan. Monach. hic in fine & Franc. hic numer. 3.*

LXXX. Porro illud prædictis addendum, circa observationem interdicti, quod quando ii, pro quibus interdictum generale in aliquo loco positum est illud non servant, nec alii illud servare tenentur, prout sumitur ex *c. Petiisti, 20. h. t.* ubi dicitur, quod propter Hospitalarios, vel Templarios Civitas Tripolitana generali interdicto fuit supposita (nempe occasione illorum, quia forte gravati fuerunt a domino loci, vel universitate, & oppressi, contra Ecclesiasticam libertatem, *Hostiens. hic in princ.*) qui tamen illud non servabant. Unde quæsivit Episcopus Tripolitanus, utrum etiam ipse, cum Capitulo suo, illud deberet observare? Respondet Papa Innocentius III. quod illorum excessus illis non præbet licentiam delinquendi: sed si prædicti Hospitalarii, vel Templarii fines privilegiorum suorum excesserint, temere violando interdictum, quod pro eis fuerat promulgatum, Episcopus, & Capitulum, in pœnam præsumptionis illorum, quamdiu ipsi non servaverint interdictum, de licentia Papæ, celebrent, ne videantur de aliorum fletu ridere. Ratio est, quia legem, quam quis ipsemet negligit servare, non debet aliis imponere, *c. Pro illorum 22. de præbend.* nec tenetur quis servare privilegium, quod non servat ille, cui concessum est, *c. In audientia 25. de sent. excommun.* & qui non servat privilegium alterius, nec ejus privilegium est servandum, *Arg. c. An sit 42. de appell. & c. Bona 23. de Elect.* & quod quia ab aliis exigit, multo fortius a se ipso exigere debet, *l. Si pupilli 6. §. fin. ff. de negot. Gl. fin. hic, & Hostiens.*

LXXXI. Notandum primo. Potest propter delictum plurium personarum particularium, qui facile corrigi non possunt, tota Civitas interdicto subjici, ut patet ex hoc cap. *Abb. hic n. 8. not. 2.*

Notandum secundo. Si ii, propter quorum delictum latum est interdictum locale generale, illud non observent, alii tamen tenentur illud observare, quia illorum excessus non præbet aliis licentiam excedendi, sive delinquendi, de quo loquitur prior pars hujus cap. Si vero interdictum sit promulgatum in favorem aliorum, tum si ipsi illud non servent, nec alii servare tenentur, de quo loquitur posterior pars hujus cap. Nam quia Hospitalarii, vel Templarii non servabant interdictum latum in eorum favorem: ideo nec Episcopus, & Clerus loci illud servare tenebantur, sed de licentia Papæ in Ecclesiis, etsi interdictis, celebrare poterant, *Abb. hic n. 8. & 2.* Requiritur tamen, ut major pars illorum, pro quibus interdictum latum est, illud violet, sive non servet, animo perseverandi in tali violatione, quod ex ipsorum actibus conjici poterit, *Abb. hic in fine, Barb. n. 4.*

§. III.

De privilegio sepulturæ Ecclesiasticæ, tempore interdicti.

LXXXII. De hoc agitur in *c. Ut privilegia 24. §. Sane h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. *cap. 57.* in quo concessum est quibusdam Re„ gularibus, (scilicet Templariis, & Hospitalariis) a Se„ de Apostolica, ut his, qui fraternitatem eorum assum„ pserint, si forte Ecclesias, ad quas pertinent (nempe quo„ rum parochiani sunt, *Hostiens. hic V. eod.*) a Divinis Of„ ficiis fuerint interdictæ, ipsosque mori contigerit, se„ pultura Ecclesiastica non negetur, nisi excommunicati, „ vel nominatim interdicti fuerint. Suos quoque Confra„ tres, quos Ecclesiarum Prælati apud Ecclesias suas (sci„ licet ipsorum Prælatorum) non permiserint sepeliri, „ ipsi ad Ecclesias suas deferant tumulandos, nisi itidem „ excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti. Hoc „ autem de illis Confratribus intelligendum est, qui vel „ adhuc morantur in sæculo & eorum Ordini sunt oblati, „ mutato habitu seculari, (ita ut per habitum distinguan„ tur ab habitu secularium, licet ex toto non gestent ha„ bitum illius Religionis, *Gloss. hic V. mutato habitu, & Hostiens.*) vel de his, qui omnia sua bona eis dederunt „ inter vivos, retento sibi, quamdiu vixerint, usufructu, „ & isti quidem sepeliantur apud Ecclesias ipsorum Regu„ larium, vel apud Ecclesias aliorum non interdictas, si ibi „ elegerint sepulturam: si enim de quibuslibet Confratri„ bus, qui ipsorum Confraternitatem assumunt, intellige„ retur, pro duobus, aut tribus denariis annuatim sibi „ collatis, dissolveretur Ecclesiastica disciplina, & nimium „ vilesceret, & ipsi tamen certam obtinerent remissionem, „ sive indulgentiam a Sede Apostolica concessam.

LXXXIII. Pro explicatione hujus c. notandum primo. Privilegium hoc ab istis Regularibus obtentum, ut qui eorum fraternitati fuerint adscripti, possint tempore interdicti, in Ecclesia sepeliri, ita intelligendum est, ut si hujusmodi decedant, nulla sibi electa sepultura, vel electa quidem, sed in loco, quo de Jure communi sepeliri deberent, videlicet in parochiis suis, ad quas pertinent, vel potius in iis Ecclesiis, in quibus Majores illorum sepeliri consueverunt, juxta *c. 1. de sepultur. & c. Is, qui 3. eodem in 6.* tum sane, vigore privilegii, ibi sepeliri possunt, etiamsi Ecclesiæ illæ sint interdictæ, dummodo non sint excommunicati, vel nominatim interdicti. Si vero hujusmodi oblati elegerint sepulturam in loco non interdicto, tunc ibi sepeliri debent, non vero in Ecclesia interdicta, quamvis alias Jure communi ibi sepeliendi essent, *Abbas hic n. 1. & num. 5. in fine*. Ratio est, quia cuique Jure communi concessum est, ut sibi libere possit eligere sepulturam, ubi voluerit, relicta antiqua Majorum sepultura, vel etiam in propria Parochia, ad quam pertinet: cum ergo privilegiatus possit sibi eligere sepulturam in loco interdicto, multo magis poterit illam eligere in loco non interdicto, propter Divina Officia, quæ ibi sine aliquo Juris impedimento celebrari possunt, *Covarr. in c. Alma p. 2. §. 2. n. 7. in fine, Barbos. in cit. c. Ut privileg. n. 3.*

Notandum secundo. Olim Jure communi non poterat quis sepeliri in loco interdicto, sive in aliquo Ecclesia interdicta, aut cœmeterio, ut patet ex hoc cap. ubi id per speciale privilegium concessum est quibusdam Regularibus, *Gl. hi. V. Non negetur Covarr. cit. l. in fine.*

LXXXIV. Sed jam hic quæritur, quæ requirantur, ut Confratres, seu Oblati alicujus Religionis gaudeant privilegio Ecclesiasticæ sepulturæ? R. requiritur, ut hujusmodi Confratres, mutato habitu, se ipsos perpetuo tradiderint, & obtulerint Religioni, absque professione tamen per vota solemnia, nam tunc Conversi essent, sive Fratres laici, nullo Ecclesiastico Ordine insigniti, & veri Religiosi, non Oblati. Vel ut tales Oblati, absque habitus mutatione, se & omnia sua bona Monasterio obtulerint, & tradiderint, idque vel absolute, sine ulla reservatione, vel etiam reservato sibi usufructu, in bonis, sicut patet ex *cit. c. Ut privilegia h. t. Covarr. citat. loc. §. 2. num. 8. circa finem*. Non autem sufficit etiam omnia sua bona offerre, vel donare Religioni, nisi etiam se ipsos offerant, nam alias non possunt dici Confratres, si personæ non sint oblatæ, & bona quidem sunt accessoria personis, non autem hæ bonis, *Gloss. hic V. Per duobus, Abbas ibid. num. 3. in Gloss. V. eod. in fin.* Non autem requiritur, ut Oblatus totaliter mutet habitum, sive assumat habitum Religionis, cui se offert, sed sufficit, quod ita mutetur habitus, ut licet non sit Monasticus, sive Religiosus, sicut esse debet habitus Conversi, differat tamen ab habitu laica-

laicali, seu seculari, talis enim, late loquendo, censetur esse persona Ecclesiastica, *Gloss. hic V. Mutat habitum, Rodriq. qq. Regul. tom. 2. quæst. 124.* Neque vero sufficit partem bonorum, quamvis majorem, offerre Religioni, sive Monasterio, quia indignum est, ut pro duobus, vel tribus denariis annuis hujusmodi exemptiones, & privilegia acquirantur, & sic Ecclesiastica censura, & disciplina dissolvatur, & vilescat, ut dicitur in *cit. c. Ut privilegia. Fagnan. hic num. 18. & 19.*

LXXXV. Illud hic addendum, ut Oblati alicui Ecclesiæ conventuali, seu regulari, vel etiam seculari, sint exempti a foro, sive jurisdictione seculari, & a vectigalibus, tam quoad personas, quam quoad bona, ita ut censesi debeant proprie personæ Ecclesiasticæ, & plene oblati, requiritur primo, ut offerant se Ecclesiæ, vel Monasterio simpliciter, & in perpetuum, tam quoad personas suas, promittendo obedientiam, quamvis non Monachalem per solemnem professionem Religiosam, quam quoad omnia bona sua, renunciando omni, quod proprium habent, *Clement. 1. de domibus in fine & ibi Gloss. V. & sua.* Secundo, ut tales oblati mutent habitum, portando non quidem habitum Monachalem, seu Religionis, sed saltem Ecclesiasticum distinctum ab habitu seculari, ut dictum supra. Tertio requiritur, ut hujusmodi Oblati, qui se & sua Religioni tradiderunt, seculum omnino relinquant, & ad Ecclesiam, aut Monasterium se transferant, in eoque habitent, & inserviant, alioquin non gaudent privilegio fori Ecclesiastici, *Rodriquez citat. loc. Fagnan. in citat. c. Ut privilegia, nu. 22. & 2. seqq.* ,, Idque probatur ex *c. Quidam 32. hoc titul.* Ubi habetur, quod quidam privilegiati (ut Templarii, & Hospitalarii) receperunt quosdam in suam fraternitatem, seu Congregationem, qui noluerunt Episcopo Diœcesano de juribus Episcopalibus respondere: (nempe citati comparere, & in judicio se sistere, vel Episcopalia jura solvere, *Hostiens. hic V. eadem.*) Consultus super hoc Papa Honorius III. mandavit, ut quamdiu hujusmodi Fratres in propriis suis domibus morati fuerint (supple, & in habitu seculari, *Innocent. hic V. in domibus*,) compellantur ad dicta jura Episcopo Diœcesano integre persolvenda.

LXXXVI. Ex quo patet, quod tales Confratres, seu Oblati, qui se suaque Religioni tradiderunt, non gaudent omnibus privilegiis Religionis, ac præsertim exemptionis a jurisdictione Episcopi Diœcesani, & a juribus Episcopalibus, & Parochialibus solvendis, sed illa integraliter eis solvere debent, si adhuc in domibus suis, adeoque in seculo manserint, nec plene fuerint in Monasterium translati, *Gloss. in citat. c. penult. V. Moram hoc tit. Abb. ibid. num. 1. & in citat. c. Ut privilegia, num. 2.* Ubi etiam ait, quod eos percutientes non incidunt in excommunicationem, nec sint plene oblati, qui adhuc stant in seculo, ideoque non gaudent privilegio exemptionis, vel immunitatis: secus est de iis oblatis, qui domo propria, relicta plene translati sunt in Monasterium, seu Religionem, *Fagnan. in citat. cap. Ut privilegia numer. 25.* & alii apud ipsum.

Nec obstat *citat. c. Ut privilegia §. Sane*, ubi deciditur, quod ut Confratres, seu Oblati gaudeant privilegio Religionis, cui sunt oblati, mutato habitu seculari, vel quod bona sua donaverint, inter Vivos, retento sibi, quoad vixerint, bonorum usufructu. Nam ibi solum est sermo de privilegio Ecclesiasticæ sepulturæ, quod eo gaudeant tales Confratres, seu Oblati, tempore interdicti, de quo supra: non autem de privilegio exemptionis a jurisdictione Ordinarii, seu Episcopi, vel immunitatis a juribus Episcopalibus, ut supra dictum juxta *citat. c. penult. & c. 3. §. de Confratribus & c. Tuarum 12. in fine hoc titul.* neque etiam gaudent privilegio exemptionis a foro seculari, & tributis, *Glossat. Abbat. in citat. cap. penult. lit. A. & Barbos. ibidem numer. 3.*

Porro Concilium Tridentinum *Sess. 24. cap. 11. de reformat.* quoad Oblatos ultra Jus commune, duo tantum statuit: primum est, ut non plene oblati, qui non habent supra dicta requisita, non sint exempti a jurisdictione Episcopi Diœcesani; sed illi subditi, non obstantibus privilegiis quibuscunque, vel consuetudine: nisi præter requisita jure communi supra allata, sint in actuali servitio Religionis, cui sunt oblati. Alterum, ut plene oblati etiam ipsi Ordinario sint subjecti, si ultra alia actu non inserviant alicui Religioni *Fagnan. in citat. c. Ut privilegia, num. 36.* Et decretum illud Concilii non habet locum in causis civilibus, sed tantum in criminalibus, & iis, quæ ibi sunt expressa, juxta *Declarat. Cardinal. Concilii apud Jo. Gallemart. nu. 2., Fagnan. c. l. n. 34. h. t.*

§. IV.

De privilegio celebrandi in Altari viatico, seu portatili.

LXXXVII. Quæritur primo, quibusnam concessus sit usus Altaris viatici, seu portatilis? Resp. inprimis jure communi hoc privilegium concessum est Episcopis, ut constat ex *c. Quoniam 12. & ult. hoc tit. in 6.* Ubi Episcopis, eisque Superioribus conceditur, ut in Altari viatico celebrare ,, possint in itinere, ubique locorum, vel alios constituere ut coram ipsis celebrent, si commode ad Ecclesiam accedere non possint ad celebrandam, vel audiendam Missam, ita tamen ut interdictum non violent (celebrando in loco interdicto alta voce, & admissis excommunicatis, vel interdictis, nam clam id licet, juxta *c. Quod juxta 25. hoc tit. Gloss. fin. hic*) Ratio concessionis hujus privilegii indicatur in *princ. ejusdem c.* quia Episcopi frequenter debent abesse a suis Ecclesiis, & Diœcesibus, diversis ex causis, nec semper possunt commode in Ecclesia celebrare, vel audire Missam, quam non debent eos ulla die omittere, absque rationabili causa.

LXXXVIII. Ubi notandum primo, regulariter Missa celebranda est, & audienda in Ecclesia consecrata, vel benedicta *c. 1. c. Sicut 11. c. Unicuique 33. dist. 1. de consecr.* in casibus tamen jure expressis, etiam extra Ecclesiam, Missæ celebrari possunt, sed non debent, sine Altari viatico, seu portatili, juxta *citat. cap. ultim. Franc. ibidem numer. 2. not. 1.*

Notandum secundo, qui habet privilegium celebrandi in quocunque loco, non potest celebrare, ita ut violet interdictum, quia privilegium generaliter loquens limitationem recipit a jure communi circa illam materiam conditio, *Franc. hic n. 2. not. ult.*

Notandum tertio, Altaris viatici privilegium, quod habent Episcopi, iisque Superiores, non fuit sublatum per decretum Concilii Tridentini *Sess. 22. de observandis, & evitandis in celebration. Miss.* ut censuit Sac. Congregatio Concilii apud *Fagnan. in c. Quod nonnullis 15. num. 6. hoc titul.* quia Concilium ibi non directe prohibuit celebrare Missas in Altari portatili, sed solum, *ne patiantur Episcopi privatis domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & Oratoria ad divinum tantum cultum dedicata, SS. hoc Sacrificium a secularibus aut Regularibus quibuscunque peragi*, scilicet pro libitu, & sine justa causa, hac autem interveniente, quod Episcopus possit celebrare, vel aliis, facultatem sic celebrandi facere, juxta *c. Concedimus 30. citat. dist. 1. de consecrat.* tenent *Navarr. lib. 5. consil. num. 2. hoc tit. Azor. part. 1. libr. 10. cap. 26. quæst. 4.* Possunt autem Episcopi, etiam casum absentiæ, ob causam rationabilem, ut ob magnum incommodum, vel imminens periculum, imo etiam in aliena civitate, uti privilegio Altaris viatici, etiam contradicente Episcopo Diœcesano, vel Parocho loci, prout sumitur ex *citat. c. ultim. ibi: ubicunque, & Gloss. ibid. V. Indulgemus* scilicet in quocunque loco, sive Christiano, *Joann. Andr. ibid. V. Ubicunque, & Fagnan. in citat. c. Quod nonnullis num. 8. & 9.* Ubi etiam ait, quod S. Congregatio sæpius respondit: Oratoria ad usum Episcopi, etiam extra illius Diœcesim constructa non comprehendi in dicto decreto Tridentini de non celebrando in privatis Oratoriis. Itaque hoc privilegium competit cum per hoc non fuerit sublatum, vel restrictum ea sententia *S. Congreg.*

Notandum quarto, privilegium celebrandi in Altari portatili Episcopis, iisque Superioribus, nempe Patriarchis, Primatibus, & Archiepiscopis concessum, competit etiam Cardinalibus non Episcopis: nam licet Cardinalis Ordine sit minor Episcopo, officio tamen, & dignitate est major, ideoque, secundum latam significationem, comprehenditur etiam in *citat. ultim. hoc titul. in 6.* sub nomine Superiorum: in privilegiis vero, & prærogativis major est habenda ratio dignitatis, quam Ordinis, præsertim in hoc privilegio Altaris portatilis, quod competit Episcopo etiam electo, & confirmato, quamvis non consecrato *Fagn. in cit. c. Quod nonnullis n. 11. & seqq.* Ubi fusius hoc prosequitur, & declarat.

LXXXIX. Quær. secundo, an etiam, præter Episcopos, iisque Superiores, aliis hoc privilegium sit concessum? Resp. idem privilegium utendi Altari portatili, concessum est Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus a Papa Honorio III. ut ,, constat ex *c. In his 30. h. t.* Nempe ut ubicunque locorum fuerint, in Altari viatico, seu portatili valeant celebrare, sine præjudicio tamen juris parochialis quam indulgentiam, sive privilegium quidam Prælati nimis stricte interpretantes, dicebant, quod prædicti Fratres, sine consensu Prælatorum scilicet locorum illorum, sive sint Episcopi, sive Prælati minores, *Host. hic V. eod.*) hoc facere non possint, qui proinde non permittebant illos celebrare in tali Altari, idcirco mandavit Papa cuidam Episcopo, ut interpretatione hujusmodi reprobata, datam licentiam celebrandi, prædictis Fratribus, auctoritate sua publicari curet, dummodo abstineant ab injuriis, seu violationibus jurium parochialium, ita ut prædicti Fratres ex indulgentia, seu Privilegio Papali videantur aliquam gratiam consecuti. Rationem reddit Papa in *princ. cit. c.* Quia in his, quæ ad divinum cultum spectare cognoscuntur, vel maxime, non maligna, sed benigna potius interpretatio est facienda.

XC. Pro explicatione hujus c. notandum primo, olim secundum antiquos Canones, generaliter permissum fuit, ut si Ecclesiæ consecratæ fuerint ab infidelibus, vel malis Christianis combustæ, interim in Capellis, id est, Oratoriis non consecratis, cum tabula consecrata, Missæ celebrent, donec consecratæ Ecclesiæ valeant restaurari: in itinere vero positis, si Ecclesia defuerit, sub dio seu in tentoriis si tabula Altaris consecrata ibi affuerit, liceat Missas celebrare, prout habetur in *c. Concedimus 30. dist. 1. de consecr.* quod est desumptum ex Conc. Triburiensi. Item permissum fuit iis, qui valde remoti sunt ab Ecclesia parochiali, ut audiant Missas in minoribus festis in Oratoriis suis, in præcipuis vero in suis parochialibus Ecclesiis, *c. Si quis etiam 35. cit. dist. 1.* quod est desumptum ex Conc. Agathensi: requirebatur tamen consensus Episcopi Diœcesani, ut constat ex *c. Miss. 12. ead. dist.* qui est etiam Conc. Triburiensis, ubi dicitur: *Missarum solemnia, non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit, celebranda sunt.* Idem colligitur ex *c. Clericos 34. cit. dist. 1.* Et sic olim poterat quilibet Episcopus etiam aliis concedere hoc privilegium Altaris viatici, solus vero Papa toto in orbe, *Jo. Andr. in rub. c. in his n. 5. & Abb. n. 2. Franc. in c. ult. n. 3. h. t. in 6.* Postea vero Honorius III. concessit idem privilegium Altaris viatici Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus, ut ubique locorum in eo celebrare possint: sed quia nonnulli asserebant privilegium hoc non habere locum, nisi accedat consensus Episcopi Diœcesani, ideo in *citato cap. In his*, declaravit, prædictos Fratres uti posse dicto privilegio, etiam.

etiam sine permissione Episcopi; cum enim ex Episcopi consensu cuique liceat celebrare in Altari viatico, absque alio privilegio Papæ, & concessione Juris communis in *citat. c. Contedimus*: indultum sive privilegium Honorii nihil illis contulisset, præter jus commune, si necessaria fuisset licentia Episcopi, sed elusorium fuisset, quod esse non debet, *Gl. fin. in cit. c. In his & Abb. ibid. in princ.*

XCI. Notandum secundo, privilegium concessum Prædicatoribus, & Minoribus celebrandi in Altari viatico novissime revocatum fuit per Concilium Tridentinum *sess. in Decreto de observand. & evitand. in celebr. Miss.* supra quoque allegato. Ubi præcipitur ne Episcopi permittant Missas celebrari in privatis domibus & extra Ecclesiam, vel Oratoria ad cultum divinum destinata: & consequenter etiam ne permittant celebrare Missas in Altari portatili, sine quo non licet celebrare, extra Ecclesias, & loca consecrata: & in fine hujus decreti, additur clausula generalis derogatoria: *Non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscumque. Navarr. in Man. cap. 25. numer. 81. Azorius libr. 10. cap. 26. quæst. 7.* qui dicunt privilegium hoc esse absolute revocatum per *Concilium Tridentinum citat. loc.* nisi de novo concedatur, aut confirmetur. Alii vero censent, non esse absolute revocatum, sed adhuc hodie hanc facultatem posse concedi ab Episcopis, ob urgentem necessitatem, vel justam, alias non, *Emmanuel. Rodriq. tom. 1. qq. Regul. quæst. 43. art. 5. Barbos. de Offic. Episc. alleg. 23. num. 8. & 9. & in cap. ultim. hoc titul. in 6. num. 6.* & alii apud eundem *citat. loc.* quia intentio Concilii fuit solum tollere abusus in celebratione Missarum, non autem casus licitos.

XCII. Verum in Brevi edito a Gregorio XIII. anno 1579. die 1. Octobris, in quo usus Altaris viatici Societati prius concessus a Paulo III. eidem quoad illius missiones restituitur, expresse dicitur, usum Altaris viatici a Concilio Tridentino universe sublatum esse. Nec obstat, quod hoc privilegium Corpori Juris sit insertum, ideoque non debeat censeri revocatum, nisi expresse ei fuerit derogatum. Nam primo, privilegia etiam in Corpore Juris contenta, non desinunt esse privilegia, & ideo comprehenduntur in generali privilegiorum derogatione, *Fagnan. in citat. c. In his num. 9.* Deinde quamvis privilegium insertum Corpori Juris faciat jus commune inter nominatos tantum, non inter alios, non expressos, *Gloss. in c. Qua a Jure 28. V. eod. de R. I. in 6. & in Clement. 2. V. de jure de sepult.* tamen juri communi non est opus expresse derogare, quia per Constitutionem posteriorum tollitur prior contraria, licet de hac nulla fiat in posteriore mentio *c. 1. de Constitut. in 6.* ergo ex eo quod privilegium in Corpore juris contentum faciat jus commune, potius sequitur non esse opus eidem expresse derogare, quia quoad revocationem etiam judicari debet de Privilegio contento in Jure, sicut de ipso Jure communi, *Felin. in c. 5. num. 11. limitat. 3. de Rescript. Fagnan. in citat. c. In his num. 11. hoc tit.* Denique privilegiis in Corpori juris contentis, juxta stylum Concilii Tridentini, non solet expresse, & specifice derogari, ut pluribus exemplis ostendit *Fagnan. cit. loc. num. 12.* Ratio autem, cur Concilium Tridentinum Episcopis, non abstulerit privilegium Altaris viatici, non est, quia est insertum Corporis Juris, *cap. ult. hoc tit. in 6.* sed quia non decet, & scandalosum esset, si Episcopi, iisque majores Prælati iter facientes in sua Diœcesi, vel extra illam, quotidie non celebrarent, vel Missam audirent, quod sæpe contingeret, si non haberent usum Altaris portatilis, quæ ratio cessat in inferioribus Sacerdotibus, *Fagnan. in cit. c. In his n. 10. & 11.*

Porro aliud privilegium utendi Altari portatili post Concilium Tridentinum concessum fuit a Gregorio XIII. Societati in Bulla, quæ incipit, *Decet* anno 1575. die 3. Maji, ut in Oratoriis, & Capellis, quæ in Societatis Domibus, Collegiis vel Residentiis per Provinciales approbata fuerint, & ad divinum cultum duntaxat deputata; Missæ & alia Divina Officia, sine alterius requisita licentia celebrari possint.

XCIII. Quæritur tertio, an post Concilium Tridentinum, Episcopus possit in sua Diœcesi, concedere facultatem, ut extra Ecclesiam, vel locum consecratum, aut benedictum, vel ad cultum divinum duntaxat destinatum, possint Missæ celebrari in domibus privatis super Altari portatili? Respondent hodie communiter DD. illam facultatem esse ablatam Episcopis per Concilium Tridentinum in Decreto supra allato, saltem ubi illud est receptum, *Navarr. in Man. cap. 25. num. 81. & lib. 2. consil. 1. quæst. 37. de Constitut. Azor. cit. lib. 10. cap. 26. quæst. 3.* & fuse probat *Fagnan. in citat. c. In his num. 16. & seqq. hoc tit.* ibique juxta declarationem etiam S. Congreg. Concilii, quia Concilium primo prohibet, ne Episcopi permittant Missas celebrari a Sacerdotibus quibuscunque, sive secularibus, sive regularibus, in domibus privatis: deinde ne id fieri permittant in locis, quæ sunt omnino extra Ecclesiam, & Oratoria ad divinum tantum cultum deputata: ergo etiamsi Oratorium aliquod sit ad cultum tantum divinum deputatum, si tamen sit in domo privata, non licebit ibi celebrare, etiam cum licentia Episcopi, quia Concilium non tantum prohibuit, ne Episcopi permittant, ut celebretur extra Ecclesiam, & Oratoria ad divinum cultum dedicata, sed etiam ne in domibus privatis celebretur, quæ prohibitio omnino superflua foret, si liceret in domibus privatis celebrare, etsi in loco ad divinum cultum deputato, satis enim fuisset simpliciter prohibere, ne celebretur extra Ecclesiam, & Oratoria ad divinum cultum destinata, nam per hoc satis clare fuisset prohibitum in privatis domibus celebrare, in quibus non extant hujusmodi Oratoria. Unde S. Congregatio Concilii sæpius censuit, teste *Fagnan. in cit. c. In his num. 17. & 18.* Oratoria intra domesticos parietes, vel in privato solo constructa, aut privatis ædibus adjacentia, quamvis sint dedicata ad divinum cultum, censeri tamen privata, nec posse Episcopum concedere, ut in eis Missa celebretur, nisi habeat ostium versus plateam aut viam publicam, & in ipsam nullus aditus, aut prospectus ex privatis ædibus pateat. Itaque licentia, ut celebrari possit in privatis domibus, etiam in Oratorio ad divinum cultum destinato, petenda est a Sede Apostolica: quamvis in multis Provinciis Concilium Tridentinum secundum hunc rigorem non sit receptum. Ex quo infertur, quod etiam in locis publicis, & regularibus, v. gr. intra claustrum Monasterii alicujus, non possit post Concilium Tridentinum celebrari Missa super Altari portatili, etiam cum consensu Episcopi: bene tamen super Altari fixo in Oratorio ad divinum cultum dedicato, ex permissione Ordinarii, ita tamen ut locum illum prius visitaverit, & designaverit *Fagnan. c. l. n. 20. 22. & 23.*

XCIV. Porro valde probabile est, quod etiam post Concilium Tridentinum in casu necessitatis (vel magnæ utilitatis) etiam hodie possit, cum Episcopi consensu, ubi is commode peti potest, vel etiam sine eo, si commode peti nequeat, sacrificium Missæ celebrari in Altari portatili, etiam sub dio, vel sub tentoriis, *Navarr. citat. cap. 25. numer. 82. Azorius citat. cap. 26. quæst. 6. Guttier. libr. 1. Canon. qq. cap. 30. numer. 24. & 25.* Nec videtur quoad hoc derogatum esse per Concilium, quippe quod loquitur de communi, & ordinario modo celebrandi, non autem de casu necessitatis, & solum voluit abusus tollere, qualis non est in locis non consecratis Missam celebrare super Altari portatili, propter necessitatem, vel aliam justam causam. Neque etiam Concilium voluisse videtur facultatem Episcopis dispensandi adimere, quam habent in hujusmodi casibus, qui frequenter accidere possunt, in quibus moraliter necessaria est talis facultas dispensandi, maxime in Provinciis ab Urbe remotioribus, in quibus commode ad Papam recurri non potest.

§. V.

De privilegiis Studii generalis in Curia Romana.

XCV. De his igitur in *c. Cum de diversis 2. hoc titul. in 6.* „ Ubi dicitur. Cum ex diversis mundi partibus multi „ confluant ad Sedem Apostolicam quasi ad Matrem, ideo „ Innocentius IV. ad commune, tam ipsorum, quam aliorum omnium commodum, & profectum, providit, ut „ de cætero ibidem regatur, & vigeat Studium Juris divini, & humani, videlicet Canonici, & Civilis. Unde „ statuit, ut studentes in Scholis apud Sedem eandem, „ talibus privilegiis, libertatibus, & immunitatibus omnibus gaudeant, quibus gaudent studentes in scholis, ubi „ generale regitur ac viget studium, & integre percipiant „ suos proventus Ecclesiasticos, sicuti illi.

XCVI. Pro intellectu hujus c. notandum primo, Clerici beneficiati, qui existunt in Studio generali, de licentia suorum Prælatorum, percipiunt fructus beneficii, sive corpus præbendæ, *c. ult. de Magistris*, exceptis quotidianis distributionibus, quæ tantum residentibus in Ecclesiis, & qui intersunt divinis officiis, dantur, *c. Licet 32. de præbend. Gl. hic V. Integre.* Hoc igitur privilegium in isto cap. etiam conceditur studentibus in Curia Romana, quæ tamen non accipitur pro Urbe Romana, nisi tamdiu, quamdiu ibi est Curia Papæ, nam regentes Studium generale sequuntur Curiam, qua recedente, cessat privilegium Studii generalis in Urbe Romana, *Gl. hic in casu, & V. Sedem eadem*: in quocunque loco autem est Papa, ibi est, & dicitur esse Curia, *Franc. hic n. 2. in fine.*

Notandum secundo, dupliciter exponunt DD. hæc verba, *ut vigeat studium Juris divini, & humani, Canonici scilicet, & Civilis*: nam aliqui ita exponunt, Juris divini, id est, Canonici, & humani, id est, Civilis. Alii vero melius per studium Juris Divini intelligunt studium S. Scripturæ: per studium vero Juris humani, id est, positivi, studium utriusque Juris, scilicet Canonici, & Civilis, *Gl. hic V. Videlicet.*

Notandum tertio, privilegium concessum Civitati, & ejus studio, intelligitur concessum tantum loco ipsius Civitatis, & ejus suburbii, non autem extra illa, adeo ut scholares studentes in aliis locis, etiam vicinis, distantes per duas dietas legales, non gaudeant privilegio studii, nisi causa belli, vel pestis, studium ad alium locum transferatur, *Gl. hic V. Sede eandem & Franc. n. 3.*

XCVII. Sed contra prædictam Constitutionem decretalem opponi potest, quia mirabile, & valde inconveniens esse videtur, quod Jus Canonicum permittit Studium generale Juris Civilis in Romana Curia, & Urbe, cum tamen idem prohibeat omnibus, etiam laicis, publice docere, vel audire Jus Civile Parisiis, & in locis vicinis, ut constat ex *c. Super specula 28. hoc tit.* Ubi Papa Honorius III. „ districte prohibet, ne Parisiis, vel in civitatibus, aliisque „ locis vicinis, quisquam docere, vel audire Jus Civile „ præsumat: qui vero contra fecerit, non solum a causarum patrociniis interim excludatur, sed etiam per Episcopum loci (cujus foro subjectus est, ratione delicti, „ *Hostiens. hic V. eod.*) excommunicetur. Verum ea prohibitio facta est, ob speciales rationes, & causas, ut paret „ ex princ. ejusdem c. ubi dicitur: quamvis S. Ecclesia legum secularium famulatum non respuat (nam leges ancillantur SS. Canonibus, iisque subjiciuntur in iis, quæ „ animam concernunt, & quia recipiuntur in subsidium in „ foro Canonico, *c. 1. de novi oper. nunc. Abb. hic not. 1.*) quæ „ æquitatis & justitiæ vestigia imitantur: quia tamen in „ Francia, & nonnullis aliis Provinciis, laici Rom. Imperatorum legibus non utuntur, & raro occurrunt tales „ causæ Ecclesiasticæ, quæ non possint per Constitutiones „ Canonicas expediri, & ut plenius S. Paginæ, seu Scriptu-

„ ræ

„ tur insistatur, ideo prohibitum est, ne Jus Civile in illis „ locis doceatur, vel audiatur.

XCVIII. Hinc colligitur primo, quod Papa habet jurisdictionem in laicos, ut possit prohibere, ne doceatur, vel audiatur Jus Civile, idque in favorem S. Scientiæ, *Abb. hic nor. 2.* Nam Romano Pontifici tanquam Vicario Christi, ab eodem plena potestas concessa est, non solum in Clericos, & personas Ecclesiasticas, sed etiam in laicos, quoad spiritualia, & imo temporalia, quando exercitium talis potestatis necessarium est ad spirituale bonum ac salutem animarum, constat autem, quod hæc prohibitio in *cit. cap. Super specula*, facta sit ob spiritualem finem, nempe ut studio S. Scripturæ plenius insistatur, quod propter nimiam frequentiam eorum, qui studebant Juri Civili, ferre omnino in iis locis negligebatur, *Barb. hic num. 11.*

Colligitur secundo, quod interdum, ratione vicinitatis, sentiat quis commodum, vel incommodum; ut in proposito, quod etiam in locis vicinis Civitati Parisiensi, non possit doceri, vel audiri Jus Civile, *Gloss. fin. hic & Abb. numer. 2.*

Colligitur tertio, prima pœna in hoc cap. lata in docentes, vel audientes Jus Civile, ut excludantur ab advocando, incurritur ipso jure: non autem secunda pœna excommunicationis, sed post præmissam monitionem, ideoque ante illam pœnitentiæ est locus, *Hostiens. hic in fine*,

§. VI.

Quæ sint prærogativa, seu Privilegia Principalium quatuor Sedium Patriarchalium?

XCIX. Resp. tria ponuntur in *cap. Antiqua. 23. hoc tit.* „ quod est desumptum ex Concilio generali Lateranensi „ sub Innocentio III. *cap. 5. & 6.* Ubi Papa antiqua Patriarchalium Sedium privilegia renovans (prout etiam „ habetur statutum in *c. pen. dis. 22.*) Sancta Universali Synodo approbante, sancivit, ut post Romanam Ecclesiam „ (quæ super omnes alias obtinet ordinariæ potestatis Principatum, quippe Mater universorum Christi fidelium & „ Magistra) Constantinopolitana primum locum obtineat, licet olim Alexandriea fuerit prima, *cit. cap. pen. Gloss. hic V. Alexandrina*, quæ privata fuit hoc jure suo propter favorem Ecclesiæ Constantinopolitanæ, adeoque sine culpa sua, sed non sine causa, *Gloss. cit. & Hostiens.*) Alexandrina „ secundum, Antiochena tertium, Jerosolymitana quartum locum obtineant: servata cuilibet propria dignitate, (quia forte una in uno, alia in alio magis privilegiata est, *Hostiens. hic V. Cuilibet.*) ita ut postquam Antistites, sive prælati illorum a Romano Pontifice acceperint Pallium (quod est insigne plenitudinis Officii Pontificalis) præstito sibi, scilicet Romano Pontifici, fidelitatis & obedientiæ juramento, & ipsi postmodum „ Suffraganeis suis Pallium largiantur: recipientes pro se „ Professionem Canonicam (scilicet fidelitatem, & obedientiam juratam, ac reverentiam, *Gloss. hic V. Professionem, & Hostiens.*) & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem. Deinde conceditur prædicta Patriarchis, ut ante se faciant ubique preferri Crucem, nisi in Urbe Romana, & ubicunque S. Pontifex „ præsens fuerit, vel etiam ejus Legatus utens Insigniis Apostolicæ dignitatis. Denique in omnibus Provinciis eorundem jurisdictioni subjectis, ad eos, scilicet Patriarchas, „ cum necesse fuerit, appellari potest: salvis appellationibus ad Sedem Apostolicam interpositis, quibus est humiliter deferendum.

C. Notandum primo, majoritas, seu prioritas loci denotat majoritatem dignitatis, ita ut qui alterum loco præcedit, sit etiam eo major, & superior dignitate, ut colligitur etiam ex *cap. 1. & cap. Statuimus 15. de majorit. & obed. Abb. hic num. 2.*

Notandum secundo, Patriarchæ, & alii Prælati immediate Papæ subjecti, tenentur ei præstare juramentum fidelitatis, & obedientiæ, juxta formulam *c. Ego N. 4. de jurejur.* sicut Episcopi Suffraganei suo Metropolitano, *c. Dilecti 13. de majorit. & obed.* & Archiepiscopi suo Patriarchæ, *Gl. hic V. Fidelitatis, & obedientia & Abb. nu. 6. vers. in Gl. Barb. hic numer. 9.* non tamen Prælati inferiores exempti tenentur ad hoc juramentum præstandum Episcopo Diœcesano, cum illud sit contrarium libertati, seu exemptioni *cap. cum olim 14. §. fin. h. t.* Neque etiam mediate subjecti Papæ, qui immediate subsunt aliis Prælatis inferioribus præstant juramentum fidelitatis, & obedientiæ Papæ, sed suis immediatis Superioribus, nisi confirmationem, & consecrationem accipiant a Papa, ut Episcopi etiam non exempti. Cardinales vero non Episcopi etsi immediate subsint Papæ, non tamen præstant eidem juramentum obedientiæ, quia quamvis Papa sit Caput universalis Ecclesiæ, & singuli fideles membra ejusdem generalia, est tamen speciale Caput Cardinalium, & ipsi velut membra ejus specialia, respectu aliorum faciunt unum corpus cum illo, unde licet ipsi sint subjecti, in spiritualibus, & obedire debeant: non tamen præstare debent juramentum fidelitatis & obedientiæ, quia censeretur illud Papa exigere a se ipso, cum inter præstantem, & recipientem juramentum debeat esse distinctio etiam moralis. Unde Cardinales dicuntur mitti de latere Papæ, *cap. pen. de offic. Legat.* Episcopi vero Cardinales juramentum præstant Papæ, tanquam Episcopi, non tanquam Cardinales, *Abb. ibid. numer. 6.* Ex quo sequitur, quod nec Canonici tenentur præstare juramentum fidelitatis, & obedientiæ Episcopis suis, nisi ubi talis viget consuetudo, *Hostiens. c. l.*

CI. Notandum tertio, prædicti IV. Patriarchæ possunt Pallium dare Archiepiscopis suis Suffraganeis, & hoc est primum eorum privilegium. Nam etsi alias universaliter solus Romanus Pontifex dare possit Pallium, *c. nisi 3. de auct. & usu pall.* quia datur in signum plenitudinis potestatis Pontificalis, *cit. c. Antiqua 23. h. t. & c. Ad honorem 4. de auct. & usu Pall.* quæ plenitudo potestatis ab alio non potest dari nisi a Romano Pontifice a quo tanquam a Capite derivatur in alios Prælatos tanquam membra omnis Ecclesiastica jurisdictio, *c. In nova 2. dis. 22.* ideoque Pallium a B. Petri Corpore tantum suscipitur, *c. Significasti 4. in fine de Elect.* Patriarchæ tamen Pallium Archiepiscopis suis dare possunt, potestate ab ipso Romano Pontifice ipsis concessa; & consequenter ipsi etiam Pallium suscipiunt a Papa tanquam a Corpore B. Petri, *Hostiens. in cit. c. Significasti, V. Tantum Barbos. hic, n. 11. & 12.*

CII. Notandum quarto, secundum privilegium Patriarchalis dignitatis Jure communi Patriarchis concessum, est, ut possint facere, seu curare, ante se deferri Crucem, non tantum intra Provincias sui Patriarchatus, sed etiam in locis exemptis; quemadmodum etiam id possunt Archiepiscopi, non tantum in omnibus locis suæ Provinciæ, ut infra dicetur, sed etiam extra illas ubique, præterquam in Urbe Romana & ubicunque S. Pontifex præsens fuerit, vel ejus Legatus, scilicet de latere utens Insignibus Apostolicæ dignitatis: vel nisi præsens esset Cardinalis, etsi non Legatus vel Nuncius, *Quarant. in Summa Bullarii, V. Archiepiscopi auctoritas, n. 28. in fine Barb. hic n. 18.* Insignia autem Apostolici Legati de latere sunt vestis purpurea, seu rubra, equus albus phaleratus, frænum, & calcaria deaurata, *Hostiens. hic, V. Insigniis, & Abb. n. 4. Barb. n. 19.* Ex quo colligitur quod minor non potest exercere jurisdictionem, præsente majore, *c. Denique 6. dis. 21. l. ult. ff. de offic. Proconf. Gl. hic V. Nisi in Urbe.*

CIII. Notandum quinto, tertium privilegium Patriarcharum est, quod ad illos, in omnibus causis suarum Provinciarum, possit provocari, seu appellari: nam Patriarchæ sunt ordinarii Judices, seu prælati Archiepiscoporum, sicut Archiepiscopi Episcoporum. Quemadmodum ergo Archiepiscopus jurisdictionem ordinariam habet in omnes Suffraganeos Episcopos suæ Provinciæ, *c. Pastoralis 12. de Offic. ordin.* ita & Patriarcha habet in omnes Archiepiscopos cæterarum Provinciarum, in quibus habet Jus Patriarchale. Non tamen regulariter habet jurisdictionem in subditos Archiepiscoporum sibi subditorum, sicut nec Archiepiscopus in subditos suorum Suffraganeorum, *cit. cap. Pastoralis Abbas in cit. cap. Antiqua, num. 3.* unde etiam ab Archiepiscopis, iisque inferioribus Prælatis appellari potest ad Patriarchas, & quidem immediate, sive omissis intermediis Prælatis. Nam quamvis alias appellatio gradatim, nullo modo intermisso, fieri debeat, *l. Imperatores 21. in princ. ff. de appell.* nempe inter Ecclesiasticos Judices ab Archidiaconis, & aliis inferioribus Prælatis ad Episcopum; ab hoc ad Archiepiscopum, & ab illo ad Patriarcham, & sic ab inferiore ad immediatum Superiorem sit appellandum, *cap. Dilecti 66. de appell. c. Romana 3. §. Ab Archidiaconis eod. in 6.* Patriarchis tamen hoc privilegium Jure communi est concessum, ut ad illos, omissis omnibus intermediis, appellari possit: alioquin nullum speciale privilegium, quoad hoc, eis esset concessum, contra hoc *cap. in princ.* ibi: *Privilegia renovantes*, si non posset immediate appellari ad illos, cum de Jure communi ab Archiepiscopis appellari possit ad Primates, seu Patriarchas, *cap. Si inter 3. caus. 6. quæst. 4.* Ut ergo privilegium aliquid conferat, & non sit inutile, ita intelligendum est, quod omissis mediis, ad Patriarchas appellari possit, *Glos. fin. hic, & Abb. num. 7.* ubi tamen ait, quod opposita sententia sit æquior, quia minus Prælatorum immediatorum jurisdictioni præjudicat. Verum prior opinio, quæ communior, & receptoa est, procedit, saltem in quatuor principalibus Patriarchis, de quibus in *cit. cap. Antiqua* agitur. Nec obstat, quod in fine hujus cap. dicitur. *Salvis appellationibus ad Sedem Apostolicam interpositis*: quia textus non loquitur taxative, quasi soli Papæ competat, quod ad illum, omisso medio, appelletur, exclusis omnibus aliis, adeoque non negatur, quod etiam Patriarchis ex speciali concessione, & privilegio id competere possit, *Barb. hic num. 23.*

§. VII.

De privilegiis Archiepiscoporum, & Episcoporum, aliorumque Prælatorum inferiorum.

CIV. Quæritur primo, quænam privilegia, Jure communi, concessa sint Archiepiscopis, & Episcopis? Respondetur, Clemens V. in Concilio Viennensi, quod refertur in „ *Clement. Archiepiscopo 2. h. t.* concessit, eodem S. Concilio approbante, inprimis Archiepiscopis, ut si per quævis loca exempta suæ Provinciæ transeant, vel ad ea forte declinent Crucem, ante se portari, libere faciant, & „ ut ipsi etiam populo ibi benedicere, Divina Officia, privatim, vel publice, audire, & ea etiam in Pontificalibus celebrare (etiam cum Pallio, quod est Insigne Pontificale Archiepiscopi, diebus tamen permissis, *Gl. hic V. eod.*) & facere in sua præsentia celebrari possint, non „ obstante quovis privilegio contrario.

„ Simili modo concessit Episcopis, ut in eisdem locis suæ „ Diœcesis (scilicet exemptis, vel circa hoc privilegiatis) „ possint populo benedicere, audire Divina Officia, & ea „ etiam celebrare (in Pontificalibus, ut colligitur ex illis „ verbis, *simili modo, Gl. V. Celebrare*) & in sua præsentia „ facere celebrari, sine Pontificalibus, *Gl. hic V. eod.* ita tamen ut prætextu hujusmodi concessionis, in ipsis locis exemptis, vel circa hoc privilegiatis, iidem Archiepiscopi, vel „ Episcopi nullam aliam jurisdictionem exerceant, nec personis exemptis, vel privilegiatis molestiam inferant, vel

„ gravamen, nullumque exemptioni, vel privilegiis eorun-
„ dem, aliud præjudicium fiat, nec ipsis Archiepiscopis,
„ vel Episcopis aliud jus quomodolibet acquiratur.

CV. Notandum primo, duplicia sunt Insignia potestatis Pontificiæ, ut notat *Abb. in c. Antiqua 23. n. 9. & 10. hoc tit.* Quædam sunt, quæ denotant superioritatem quandam, sive quæ admixtam habent potestatem jurisdictionis, vel officij, ut est ordinare, chrismate inungere, & his similia. Et hæc extra territorium, sive extra Provinciam, vel Diœcesim propriam ab Episcopo, vel Archiepiscopo exerceri non possunt, sine licentia Diœcesani, sive Ordinarii loci, ut colligitur ex *cit. Clement. 2.* ibi: *Sua Provincia, & sua Diœcesi, h. t.* & constat etiam ex *c. 1. Ut lite pendente &c.* ubi dicitur, quod Archiepiscopus non potest permittere deferri Crucem ante se, extra suam Provinciam, sed tantum intra illam, quia est Insigne potestatis jurisdictionis, & videtur hoc tendere in præjudicium aliorum Prælatorum, nec in eodem loco debent esse plures Prælati, & Superiores, *c. Quoniam 14. de offic. Jud. ord.* Quædam vero sunt Insignia seu Pontificalia, quæ solum dignitatem denotant, sine admixtione jurisdictionis, & illis potest Archiepiscopus, vel Episcopus uti, etiam extra Provinciam, vel Diœcesim suam, cujusmodi esse videtur celebrare Missam in Pontificalibus, vel etiam solemniter benedicere populo. Et hæc, spectato Jure communi, exerceri possunt ab Archiepiscopo, vel Episcopo etiam in aliena Provincia, vel Diœcesi, & sine licentia Ordinarij loci, nisi is id prohibeat, *Gl. in cit. Clement. 2. V. Etiam celebrare, & ibid. Abb. numer. 4. hoc tit.* Videri possunt, quæ de hoc dicta sunt *lib. 4. Tit. 11. sec. 2. §. 2 num. 118.*

CVI. Notandum secundo. Archiepiscopos in locis, etiam exemptis suæ Provinciæ, & Episcopus in locis exemptis suæ Diœcesis potest Pontificaliter celebrare, etiam absque licentia Prælati loci exempti, ex vi concessionis *cit. Clement. 2. h. t.* & dictum etiam supra *loc. cit.* Nec obstat, quod Concilium Trident. *Sess. 6. c. ult. de reform.* prohibet Episcopis Pontificalia exercere in alterius Diœcesi, sine licentia Ordinarii loci: loca autem exempta censentur veluti loca extra Diœcesim existentia, iisque æquiparantur; nam loca exempta etsi non dicantur esse de Diœcesi, dicuntur tamen esse in Diœcesi, *Arg. c. Cum Episcopus 7. de offic. Ordin. in 6.* ideoque hujusmodi loca exempta censentur esse extra Diœcesim quoad jurisdictionem contentiosam, quam non potest Episcopus in locis exemptis suæ Diœcesis exercere, sicut nec in locis extra Diœcesim sitis, ac proinde non potest etiam exercere illa Pontificalia in locis exemptis, quæ habent admixtam jurisdictionem: & quoad hæc locus exemptus perinde habetur, ac si esset extra Diœcesim, non autem quoad Pontificalia, & Insignia, quæ sine jurisdictione proprie dicta exerceri possunt, ut est Missam celebrare etiam in Pontificalibus, & prædicare, quoad hæc enim locus existens intra Diœcesim non æquiparatur loco extra Diœcesim, *Gl. in cit. Clement. 2. V. Celebrare.* Unde Concilium Trident. notanter dixit, *in alterius Diœcesi*, non autem *extra Diœcesim*, quia etsi forte loca exempta dici possunt esse existentia extra Diœcesim, non tamen vere dicuntur esse in alterius Diœcesi, & sic Episcopus exercens Pontificalia in locis exemptis, non potest dici illa exercere in Diœcesi alterius, adeoque non habet quoad illa locum prohibitio Concilii. *Fagn. in c. ult. de auctor. & usu Pallii, num. 12. & 2. seq.*

CVII. Præterea huc pertinet, & revocari potest privilegium, sive prærogativa illa Episcopalis dignitatis, quod illa non debeat concedi, aut conferri, nisi Civitatibus insignibus, & populosis, prout habetur in *c. Episcopalis 1. h. t.* ubi Papa Leo I. ita rescribit: Episcopalis gubernacula (id est,
„ dignitas Episcopalis ad populum regendum *Hostiens. hic*
„ *V. eod.*) nonnisi majoribus populis, & frequentioribus
„ Civitatibus præsidere oportet; ne honor (id est, honora-
„ bilis dignitas, *Hostiens. hic.*) cui debent excellentiora
„ (id est, graviora) committi, sui numerositate vilescat,
„ dum nimium multiplicatur.

CVIII. Hinc colligitur primo, Episcopos non in Villis, Castellis, vel parvis Civitatibus, sed solum in majoribus, populosis, & frequentioribus Civitatibus esse præficiendos, *Gloss. hic in casu*, & habetur etiam in *c. Episcopi 3. dist. 80.*

Colligitur secundo, ad essentiam Civitatis non requiri, ut habeat Episcopum, nam in *cit. cap. 1.* dum dicitur, in majoribus, & frequentioribus Civitatibus constituendos esse Episcopos, supponitur in parvis non esse ponendos: & cum in *cit. c. Episcopi, dist. 80.* modica, sive parva civitas appelletur Civitas, etsi cum additu *modica*, nihilominus est Civitas, quia magis, & minus non faciunt rem differre specie, *Fagn. in cit. c. 1. n. 8. h. t.* Ratio est, quia Princeps potest Civitatem constituere, *l. 1. C. de Metropolitan. lib. 11.* & tamen non potest facere Episcopum, *c. 3. & seqq. dist. 63.* nec Sedem Episcopalem erigere, ergo etiam hodie potest esse Civitas sine Episcopo, sicut & Episcopus sine Civitate, *Fagn. cit. l. num. 13.* In Italia tamen receptum est, ut ea tantum reputetur Civitas, quæ habet Episcopum: quamvis hoc in Provinciis Ultramontanis, maxime in Germania non sit receptum, ut notat etiam *Abb. hic n. 1.*

CIX. Quæritur secundo. Qualia privilegia competant Abbatibus, seu Prælatis inferioribus Episcopis? Resp. duo privilegia eis esse concessa, quæ Corporis Juris inserta sunt. Primum est, usus Mitræ, quæ vulgo Infula vocatur, & aliorum Pontificalium, ut constat ex *c. Ut Apostolicæ. 6. hoc tit.*
„ *in 6.* ubi Abbatibus, aliisque Prælatis, quibus non compe-
„ tit ex propria eorum dignitate (quia sunt Prælati inferio-
„ res Episcopis, *Gl. hic V. Non competit.*) concessum est a
„ Sede Apostolica, in Ecclesiarum suarum gloriam, & bonorem (idem est, si Prælato alicui inferiori personaliter, & in prærogativam suæ personæ, tale privilegium fuerit concessum, *Gl. hic V. Ecclesiarum suarum*) ut Mitra, & aliis Pontificalibus
„ uti possint. Quare ne inde oriantur scandala, & ne
„ ipsi privilegiati frustrentur effectu suorum privilegio-
„ rum, & ut ea majore decore ornatorum, appareat ma-
„ joritas dignitatum Clemens Papa IV. cum consilio Car-
„ dinalium, statuit, ut Abbates, aliique, quibus Mitræ
„ usus ab eadem Sede est concessus, si exempti sunt, in
„ Conciliis Provincialibus, & Synodis Episcopalibus, qui-
„ bus nonnulli eorum interesse tenentur (forte propter Ca-
„ pellas non exemptas, vel populum non exemptum) Mi-
„ tris tantum Auriphrigiatis, sed non aureas, vel argen-
„ teas laminas, aut gemmas habentibus uti possint. Non
„ exempti vero simplicibus (id est, quæ non tantum lami-
„ nas, aut gemmas non habeant, sed nec auriphrygia-
„ tæ sint) & albis, ac planis Mitris utantur. In aliis
„ vero locis (extra Concilium Provinciale, vel Episcopa-
„ lem Synodum, cum celebrant in suis, vel alienis Eccle-
„ siis) sive exemptis, sive non exemptis, liceat illis uti
„ Mitris, prout Indulta, seu privilegia a Sede Apostolica
„ eis concessa permittunt.

CX. Notandum primo. Usus Mitræ, & Baculi, seu Pedi, & aliorum Pontificalium, non competit Abbatibus, & aliis Prælatis inferioribus de Jure communi, ratione suæ dignitatis, sed solum eis ea Privilegio Apostolico est concessus, ut hic dicitur; & sic tale privilegium solus Papa concedere potest, & nullus eo inferior, nec quidem Legatus de Latere, *Jo. Andr. hic in princ. & Franc. n. 1. not. 1.*

Notandum secundo. Insignia, sive ornamenta Pontificalia sunt quatuor, scilicet Mitra, quæ habet duo cornua, & duo Testamenta, vetus scilicet, & Novum, adeoque scientiam utriusque designat: Pedum, sive Baculus pastoralis, qui est auctoritatis, seu potestatis, & disciplinæ signum. Annulus, qui datur Prælatis in signum matrimonii inter ipsos, & Ecclesiam initi: & Sandalia, id est, caligæ, & calcei, & caligæ quidem induuntur primum usque ad genua, calcei vero pedes tantum contegunt, *Gloss. hic in princ. Tamburin. in tom 1. de Jure Abbatum disp. 20. quæst. 2. numer. 3. & seqq.* quibus addi debet Tunica Dalmatica, chirothecæ, & Crux pectoralis, de quibus videri potest *Tambur. cit. loc. num. 9. & seqq.*

Notandum tertio: Abbas, seu Prælatus exemptus in Processionibus, & Sessionibus, aliisque Conventibus, præcedere debet, & præferri Prælato non exempto, quia exemptus majore ornatu honoratur, & ex majoritate ornatus colligitur majoritas dignitatis, ut dicitur in *c. Ut Apostolicæ, & ibid. Franc. not. 3. & alr.*

Notandum quarto. In quo loco Prælati privilegiati possint uti Pontificalibus, & an etiam extra suas Ecclesias, vel Monasteria, in Ecclesiis alienis, ad quas invitantur, inspici debet tenor privilegii, & servari, prout habetur in fine hujus cap. quia privilegium eatenus extenditur, quatenus in eo reperitur expressum, & non ultra, *Gl. fin. hic & Francus nu. 5. & 6.*

CXI. Secundum privilegium Abbatibus, aliisque Prælatis inferioribus ab Apostolica Sede concessum est solemnis, & publica benedictio populi, quæ fit dicendo, *Sit nomen Domini benedictum &c.* quam alias solis Episcopis Jure communi impertiri possunt, ut constat ex *cap. Abbates. 3. h.*
„ *in 6.* ubi Alexander IV. concessit, ut Abbates, & Præ-
„ lati quidam, ex speciali privilegio, solemnem benedi-
„ ctionem impertiri populo possint, sed tantum in Eccle-
„ siis sibi pleno jure (scilicet in spiritualibus, & tempo-
„ ralibus, *Gl. hic V. eod.*) subjectis, quando in eis Divina
„ Officia celebrant, post Missarum solemnia, Matutinas,
„ Laudes, ac Vesperas: alibi vero (scilicet extra Ecclesias
„ sibi pleno jure subjectas) publice, nempe per vias, Ci-
„ vitates, castra, & villas, talem benedictionem imperti-
„ ri populo non valent: nisi hoc expresse eis in Apostoli-
„ co privilegio sit concessum. Ratio est, quia cum istud privilegium benedicendi populum solemniter tendat in diminutionem potestatis Episcopalis; cui soli Jure communi id competit, ideo si talis facultas Prælato inferiori sit concessa simpliciter, non addendo *in quocunque loco*, restringi debet, neque extendi extra Monasterium, & loca ipsi pleno jure subjecta, in quibus scilicet quasi Episcopalem jurisdictionem habet: ac proinde si Abbas, seu Prælatus, etsi exemptus, daret benedictionem solemnem populo sibi pleno jure non subjecto, ipse delinqueret, & posset eum Episcopus punire, non obstante privilegio exemptionis, quia privilegia tantum valent; quantum sonant, & non plus, *Gl. hic in notat. & ibid. Franc. nu. 2.* Dixi solemnem, quia privatam, seu non solemnem benedictionem possunt dare etiam simplices Presbyteri, non tamen præsente Episcopo, *cap. Ecce ego. 6. dist. 95. Gl. hic V. Solemnem, sancta addit.* Dicuntur autem tunc Ecclesiæ pleno jure in spiritualibus, & temporalibus pertinere ad Monasteria, quando in eis Presbyteros & Clericos instituunt, & omnes obventiones percipiunt, præter stipendia Ministrorum, *Gl. hic V. Pleno jure in addit. & Franc. n. 1. in Gl. 2.*

„ CXII. Additur in fine *cit. c. Abbates 3.* quod Abbatibus,
„ & aliis Prælatis inferioribus non sit licitum aliis, quam
„ Monasteriorum suorum Conversis, & qui ad illa se con-
„ tulerint (ut ibi convertantur, & fiant Monachi, *Glos. hic*
„ *V. Convolaverint*) & in quos Ecclesiasticam, & quasi Epi-
„ scopalem jurisdictionem obtinent, primam Tonsuram con-
„ ferre, non autem aliis extraneis, & non subditis, nisi
„ eis id competat ex speciali privilegio Apostolicæ sedis:
„ per quod illis concessum sit, ut quoscunque, etiam non
„ subditos, ordinari ab eis volentes, possint ordinare, vel
„ Clericalem Tonsuram eis conferre *Gl. fin. hic* Verum de
„ potestate conferendi primam Tonsuram, & quatuor Ordines Minores, quæ Abbatibus, præsertim Regularibus competit post Concilium Tridentinum, dictum est supra *lib. 1. tit. 11. sect. 1. §. 6. n. 48. & seqq.*

SECTIO IV.

De præscriptione, & innovatione, usu, & effectu privilegiorum.

§. I.

Quanto tempore præscribatur adversus privilegia?

CXIII. De hoc extant duo capitula in hoc Titulo, quæ licet in specie agant de privilegio non solvendi decimas, tamen idem in aliis etiam privilegiis Ecclesiæ concessis, quoad hoc obtinet, ut patet ex summa eorundem.

,, Itaque inprimis in *c. Si de terra 6. h. t.* refertur, quod Monachi S. Andreæ Ordinis Cisterciensis habeant privilegium non solvendi decimas ex terris, quas suis laboribus colebant, sitis in Parochia Canonicorum de Plautio, quas tamen per XXX. annos persolvebant dictis Canonicis, sed deinceps solvere noluerunt. Quare Papa Alexander III. Monachis illis mandavit, ut si per XXX. annos decimas illas persolverunt, imposterum etiam eas integrè persolvant: nam licet illis per privilegium Romanæ Ecclesiæ sit indultum, ut ex laboribus suis nullas decimas persolvere debeant, tamen de privilegio concesso tanto tempore detrahere, illudque remittere (ipso facto) voluerunt: cum liberum sit unicuique suo juri renunciare, unde non possunt se per privilegium, hac in parte tueri.

CXIV. Hinc colligitur primo, quod privilegium perditur, nisi quis eo utatur, sicut etiam leges per desuetudinem, sive non usum abrogantur, *l. De quibus 32. ff. de legib.* multo magis ergo privilegium, quod facilius perditur, quam jus commune, quia facile res revertitur ad suam primævam naturam. *leg. Si unus, 27. §. Quod & in specie. ff. de pact. Gloss. hic V. Tanto tempore, junct. Gloss. margin. litt. A.*

Colligitur secundo. Cuilibet liberum est renunciare juri suo, quod intelligendum est, modo renunciatio non cedat in præjudicium juris Superioris, vel alterius tertii. Unde exemptus non potest renunciare privilegio exemptionis, absque licentia Papæ, *cap. Cum tempore 5. de arbitris*, quia id cederet in præjudicium illius, cui proxime, & privative, sive excluso Episcopo, est subjectus, *Abb. hic n. 5.*

CXV. Præterea in *cap. Accedentibus 15. h. t.* similis casus proponitur, nam Procurator Abbatis, & Conventus cujusdam, ex una parte, & Procurator Templariorum, ex altera, accedebant ad Papam, coram quo Procurator Monasterii proposuit, quod cum decimas terrarum cujusdam loci diu quiete Monachi possederint, antequam ad Templariorum dominium pervenissent; & postquam Templariis terras illas acquisiverunt, decimas illarum per XL. annos, & amplius, pacifice perceperint, sed modo de novo Templarii eas ipsis subtrahere non vereantur. His auditis, Papa Innocentius III. mandat Judicibus delegatis, ut si Abbas, & Monachi sufficienter probaverint, quod a Templariis decimas ex prædictis terris per XL. annos continue perceperint, sine lite, compellant Templarios ad præstationem earum, quia cum tanto tempore contra privilegia ipsis concessa decimas solverint, eis tacite renunciasse præsumuntur. Si vero in probatione defecerint, absolvant Templarios ab eisdem, & Monachis perpetuum silentium imponant.

CXVI. Pro intellectu hujus, & præcedentis cap. notandum primo contra privilegia Ecclesiis concessa non præscribitur minore tempore, quam XL. annorum, nam hodie contra alia bona, & jura Ecclesiarum nonnisi 40. annis præscribitur, *Auth. Quas actiones C. de SS. Eccles. c. De quarta 4. c. Ad aures 6. c. Illud 8. de præscript.* ideoque hodie idem dicendum est de præscriptione contra privilegia Ecclesiæ, juxta *cit. c. Accedentibus Gl. ibid. V. 40. annos & Abb. num. 4.* quare per hoc cap. correctum est *cap. Si de terra 6. eod.* nam quia tempore antiquo etiam contra alia bona Ecclesiarum spatio XXX. annorum præscriptum fuit, *c. 1. & 2. c. Quicunque 4. c. Placuit 8. caus. 16. q. 3. c. Sanctorum 9. de præscript.* ideo etiam contra privilegia Ecclesiarum præscriptio XXX. annorum olim currebat, & sufficiebat: sed quia illud postea fuit immutatum, ideo & istud: nec est vitanda jurium correctio, quando de illa constat, *Joan. Andr. hic num. 6. & Abb. n. 4.* Non obstat, quod privilegia Ecclesiarum, & Monasteriorum, cunctis temporibus, inviolata manere debent, & nulla novitate mutari, *c. 1. & 2. caus. 25. qu. 2.* Nam ibi sermo est de statutis generalibus, quibus Ecclesia regitur, juxta *Gl. in cit. c. 1. V. Temporibus.* Vel de privilegiis, quæ pertinent ad immunitatem, & libertatem Ecclesiarum, quibus renunciari non potest, qualia sunt privilegia fori, *c. Si diligenti 12. de foro compet.* & privilegium Canonis, *c. Contingit 36. de sent. excom.* quæ in favorem totius Ordinis Clericalis sunt concessa: ea enim inviolata semper manere debent, hic autem sermo est de particularibus, & singularibus privilegiis concessis, favore certorum locorum, vel singularium personarum, quibus expresse, vel tacite renunciari potest, *Gl. hic V. Per 40. annos, junct. Gloss. margin. lit. A.*

Notandum secundo. Præscriptio XL. annorum contra privilegia Ecclesiæ necessario probanda est, prout sumitur ex *cit. c. Accedentibus h. t.* ubi silentium imponi Monachis actoribus præcipitur, nisi præscriptionem 40. annorum probaverint, quia deficiente, & non probante actore, reus absolvitur, *Gloss. hic in notat. & Abb. n. 3. not. 3.* Sed neque præscriptio currere potest, nisi adsit continua, & pacifica, ac sine lite possessio ejus, quod præscribitur, ut patet ex hoc c. ibi: *Pacifice possedissent*, & paulo post, *per 40. annos continue perceperint, sine lite, Barbos. hic n. 2.*

Notandum tertio, quamvis unus actus contrarius privilegio, vel etiam plures, plerumque non sufficiant ad amittenda privilegia negativa, v. g. non solvendi decimas, vel tributa, via renunciationis; si tamen exemptus, seu privilegiatus eos actus exerceat, sine ulla protestatione, v. gr. solvendo decimas, vel tributa, a quibus est immunis, tum constituitur is, cui fit solutio, in quasi possessione exigendi, ac percipiendi tributa, vel decimas, tanquam debitas, ita ut accedente cursu temporis legitimi præscriptionem perficere possit, adeoque via præscriptionis, privilegium immunitatis a solvendis decimis, vel tributis amittatur, ut colligitur ex *cit. Si de terra. & cap. Accedentibus 15. hoc. tit.* & tradit *Laym. in cap. Cum accessissent 8. num. 11. §. Deinde de Constit.*

CXVII. Porro *Barb. in cit. cap. Si de terra num. 5. & 7. h. t.* aliter declarat, & conciliat illud c. cum c. *Accedentibus 15. eod.* ubi ait, quod privilegium dupliciter potest amitti, vel per viam tacitæ renunciationis, vel per viam præscriptionis: de priore modo agitur in *c. Si de terra*, nempe de privilegio non solvendi decimas, per modum tacitæ renunciationis, quæ colligitur ex non usu, sive contrario usu privilegiati solventis decimas; & ad hunc modum non requiri tempus ad præscriptionem alioquin necessarium, adeoque nec XXX. nec XL. annos, tanquam necessarios, ut amittatur tale privilegium, & inducatur præsumptio tacitæ renunciationis, ad hoc enim sufficit tempus longum X. annorum, saltem inter præsentes, non solum erga privatos, sed etiam erga Ecclesias, ut communiter tradunt DD. quare in dicto *c. Si de terra*, solum refertur, quod in casu contingit, & allegabatur, nempe si constet, vel probatum fuerit, Monachos illos ex terra intra Parochiam Canonicorum sita, ad quos Jure communi alias pertinebant decimæ, per 30. annos decimas illas persolvisse, eas de cætero integre persolvant, quia censentur tacite suo privilegio renunciasse, & ita illud amisisse: ex quo non sequitur, quod si minore tempore, v. g. per X. annos tantum solvissent decimas, contrarium Pontifex respondisset, videlicet ipsos privilegium hoc per non usum, seu contrarium usum non amisisse; quia ad præsumptionem tacitæ renunciationis inducendam sufficit tempus longum, cum enim per illam revertatur ad Jus commune, ideo etiam brevius tempus sufficit. At vero in *c. Accedentibus 15. eod.* agitur de vera, & propria præscriptione, ideoque 40. anni contra privilegium Ecclesiæ requiruntur: nam Pontifex ibi principaliter se fundat in eo, quod Abbas, & Monasterium per 40. annos decimas a Templariis, contra eorum privilegium, quiete possederint, & continue ex terris illis perceperint, adeoque illas præscripserint: quamvis ibidem in ratione adjuncta per accidens, & indirecte etiam mentio fiat tacitæ renunciationis factæ a privilegiatis: quæ expositio est probabilis.

CXVIII. Aliter conciliare conatur prædicta duo capitula *Canisius tract. de decimis, c. 6. n. 13.* nempe quod loquantur de diversis casibus: nam in c. *Si de terra*, agitur de præscriptione Ecclesiæ Parochialis, ad quam alias de Jure communi decimæ pertinent, contra privilegium Monasterii, quæ præscriptio cum sit favorabilis, ideo minus tempus, nempe XXX. annorum ad illam requiritur. At in casu *cap. Accedentibus*. Ecclesiæ non Parochiales, nempe Monachorum, & Templariorum, ad quas de Jure communi non spectabant decimæ, inter se contendebant, ideoque tunc ad præscriptionem requirebantur XL. anni, quæ expositio etiam est probabilis.

§. II.

De innovatione privilegiorum.

CXIX. Quæritur primo, an innovatio privilegii ei novum jus tribuat, vel non? Resp. De hac quæstione inprimis agitur in *c. Ex parte 13. h. t.* Nam Episcopus Meldensis ,, impetravit quasdam litteras contra Abbatissam, & conventum Ecclesiæ Jotrensis, ad quosdam Judices delegatos, in quibus nulla facta est mentio de privilegiis dicti Monasterii, per quæ declarabatur ipsum Monasterium, & ejus Ecclesias, Clerum: & populum Jotrensem, nullo mediante, ad Apostolicam Sedem spectare, quorum privilegiorum Episcopus non erat ignarus. Coram illis Judicibus Episcopus petiit obedientiam ab Abbatissa, & Monialibus, & a Clero, & populo Jotrensi omnimodam (spiritualem scilicet, non temporalem, *Host. hic V. eod.*) subjectionem, (fundando intentionem suam in Jure communi, *Hostiens. hic V. eod.*) Sed cum Judices Abbatissam, & Moniales valde gravarent, ad Sedem Apostolicam appellarunt. Verum Judices appellationi non deferentes, in Abbatissam excommunicationis, & in Clerum, ac populum Jotrensem interdicti sententias protulerunt. Post hæc, Nuncii Monasterii prædicta, & alia coram Papa retulerunt, ostendentes ei privilegium Apostolicum, per quod constabat Ecclesiam Jotrensem, ad Ecclesiam Romanam specialiter pertinere, illudque innovari petentes. Papa prædictos Nuncios, propter appellationem interpositam diutius detinuit, & tandem, cum pro altera parte nullus compareret, qui illam defenderet, privilegium Sedis Apostolicæ Ecclesiæ Jovem concessum innovavit, ita tamen ut per talem innovationem eidem Ecclesiæ non plus juris acquiratur, quam per privilegia suorum Antecessorum obtinuit, cum per hoc non novum jus ei concedatur, sed antiquum conservetur.

CXX. Idem habetur in *c. Quia intentionis 29. h. t.* Nam ,, Papa Honorius III. innovaverat privilegium cujusdam Monasterii constituti in Diœcesi Bajocensi: unde Episcopus loci dubitavit, an per talem innovationem sit derogatum Juri Episcopali? Respondet Papa, cum innovatio jus novum non conferat, nec tollat vetus, ideo eam esse, ac

,, ma-

„ manere debere in eo statu, in quo erat tempore impetratæ innovationis. Cæterum per hoc non intendit Papa juri alias eidem Monasterio competenti ullum præjudicium generari.

CXXI. Pro explicatione utriusque hujus c. notandum primo, sicut confirmatio, ita etiam innovatio alia dicitur in forma communi fieri, alia ex certa scientia, ut ea communi docet *Suar. libr. 8. de Legib. cap. 20. num. 2.* Prior innovatio, sicut & confirmatio, non tribuit novum jus, sed solum antiquum conservat, adeoque nec privilegia revocata, aut quomodolibet amissa restituit (vel restaurat, juxta *cit. cap. Ex parte*, & *c. Quia intentionis 29. h. t.* in quibus tamen sermo est non de privilegio sumpto pro ipso speciali Jure, seu gratia per Principem concessa, sed de Authentico instrumento, in quo continetur, & conceditur speciale jus, sive gratia, quæ privilegium dicitur, quod renovatur, ne vetustate consumptum pereat, ut ex eo privilegii concessio probari possit: sicut etiam interdum contractus sumitur pro ipso pacto, seu conventione: interdum vero pro instrumento Authentico ejusdem. Et secundum hanc acceptionem, clarum est, innovationem privilegii non conferre jus novum, ut patet ex *c. Dilecta 4. de confirm. utili*, ubi dicitur „ Prædicta privilegia quasi jam omnia vetustate consumpta cum fuerint, non in pergameno, sed in papyro conscripta, duximus innovanda. Quare talis innovatio instrumenti ipsum jus privilegii in eo contentum non confirmat, secundum se, quia illi novum jus, aut valorem non addit, sed dicitur conservare privilegium, quia perdito, vel consumpto instrumento, perditur jus, saltem quoad forum externum, ob defectum probationum, *Suar. cit. c. 20. n. 3. Barbos. in cit. c. Quia intentionis n. 2. & 3.*

Aliquando vero innovatur ipsum jus privilegii, & non tantum instrumentum continens illud: sicut etiam Papa, vel alius Princeps dicitur confirmare, non instrumenta, sed gratias, seu privilegia in illis contenta. Et nunc rursus vel innovantur in forma communi tantum: & non confertur jus novum privilegio, tum quia innovare, ex vi nominis, proprie non significat novam concessionem privilegii invalidi, vel revocati, aut amissi, cum qui petit renovationem, non supponat invaliditatem privilegii sed potius supponat valorem ejus: petit autem renovationem, ne vetustate pereat, *c. Longinquitate 64. caus. 12. q. 2. c. 8. junct. Gl. fin. de precariis.* Tum quia nova privilegia non solent concedi, sine causæ cognitione: at innovatio in forma communi fit, sine causæ cognitione, quia non fit ex certa scientia, ergo non tribuit jus novum, sive valorem privilegio invalido, vel revocato, aut amisso; sed solum renovat, aut conservat jus antiquum, sive relinquit privilegium in eo statu, & valore, in quo antea erat, *Suar. cit. c. 20. n. 4. & 5. Barbos. in cit. c. Ex parte, n. 5.* Si vero innovatio privilegii, ex certa scientia fiat (scilicet cum perfecta notitia illius, & tenoris ejus, ac omnium circumstantiarum) tum novum jus, seu valorem confert privilegio, ita ut ex invalido fiat validum, adeoque privilegium etiam amissum, vel revocatum in pristinum statum restituatur: quia talis innovatio, sicut & confirmatio, habet vim novæ concessionis, cum enim contineat favorem Principis, ex certa scientia, & consequenter ex plenitudine potestatis, ample interpretanda est, tam ex parte personæ, quam ex parte modi, ut habeat vim novæ concessionis, ut est communis sententia apud *Suar. cit. cap. 20. num. 8. Barbos. in cit. c. Ex parte, n. 2. & 3. h. t.*

Notandum secundo, sicut innovatio simpliciter, & in forma communi facta, jus novum non confert: ita nec jus vetus tollit, neque etiam per talem innovationem, intendit Papa juris alias alteri competenti præjudicare, *cit. c. Quia intentionis, & ibi Gl. in notatis.* Plura de innovatione privilegiorum dicta sunt *libr. 2. Decret. Tit. 36. §. 4. & ult.*

CXXII. Quæritur secundo, quomodo probanda sint Instrumenta privilegiorum perdita, si eorum innovatio petatur? Resp. De hoc agitur in *cap. Cum olim 13. h. t.* ubi refertur, „ quod Abbas Monasterii Eugubinensis olim privilegium Lucii Papæ (quod postea fuit amissum ut infra sequitur) præsentavit Innocentio III. petens illud innovari: sed Episcopus Eugubinus contradixit, asserens hoc in suum præjudicium redundare (quia dicebat Monasterium sibi subjectum esse) ideoque privilegium non fuit innovatum. Postmodum Abbas iterum constitutus coram Papa, præsentibus Episcopi Procuratoribus, dixit, se prædictum privilegium Lucii amisisse, ac petiit, ut faceret Papa recipi testes super amissione ipsius privilegii, & ejus tenore. Papa commisit hoc Cardinali XII. Apostolorum, qui fideliter in scriptis redegit depositiones decem testium juratorum, quibus publicatis, Procuratores Episcopi petierunt inducias ad producendos testes, per quos repellerent testes a parte adversa productos. Papa illis eas concessit, ut apud Sedem Apostolicam probarent, quæ vellent: ubi etiam pars altera onus probationis subiit, ac testes suos produxit: (ut sic utrinque servetur æqualitas, *Gl. hic V. Onus.*) Cæterum quoniam intra datum terminum, & exceptum, in producendis testibus Procuratores Episcopi defecerunt (prout habetur in integra lectione hujus c.) Papa manifeste cognoscens, tam per depositiones testium, quam per assertionem quorundam Cardinalium, tenorem dicti privilegii talem fuisse, quod Cœnobium illud, nullo mediante ad Romanam Ecclesiam pertineret, & quod non liceret alicui Episcopo contra Monasterium illud, & ejus Capellas excommunicationem proferre, cum ab omni alia potestate exemptum, soli Romanæ Ecclesiæ sit subjectum; & quod nulla in eo Diœcesani Episcopi mentio habeatur. Item quod idem Abbas, tempore Papæ Cœlestini, ad præsentiam ejus accedens, ipse Papa, inspectis privilegiis dicti Abbatis, eundem (licet excommunicatus diceretur ab Episcopo Eugubino) tanquam non ligatum, ad osculum pacis admisit; quod non fecisset, nisi scivisset Monasterium illud ad Romanam Ecclesiam specialiter pertinere. Quibus omnibus consideratis, decrevit Papa Innocentius III. privilegium illud Lucii Papæ, quod sine reprehensione Bullæ, chartæ, vel litteræ apparebat, quando fuit ei ostensum illius fuisse tenoris, cujus per depositiones testium, & assertiones Cardinalium dicitur esse.

CXXIII. Pro explicatione hujus cap. notandum primo, si quis petat innovari sua privilegia, vel instrumenta, potest pars adversa, cujus interest, se opponere, & impedire innovationem, si probet de jure suo, *Abb. hic num. 3. not. 1.* & alii DD. communiter. Ratio est, quia innovatio privilegii potest cedere in præjudicium partis adversæ, vel quia privilegia per præscriptionem longissimi, vel immemorialis temporis sunt revocata, vel per aliam legitimam exceptionem sublata: adeoque renovatio hujusmodi posset generare materiam litigandi in futurum, ut colligitur etiam ex *cap. Cum dilecta 4. de confirm. ut utili vel inutili & ibi Abb. n. 5. & Alexander de Neve n. 7.* Quare non debet fieri innovatio privilegiorum, nisi citatis illis, quorum interest: quod si non constet de certa persona, cujus interest, vel de loco, unde citari possit, sufficit, & requiritur, ut fiat citatio per edictum generale, ut quicunque putaverit, sua interesse, compareat ad contradicendum, juxta *l. 1. §. Denunciare, ff. de ventre inspiciendo. Abb. hic num. 3. not. 2. & Barbos. num. 2.*

Notandum secundo, ad innovationem privilegii, seu instrumenti perditi, in quo continetur privilegium, faciendam, tria necessario probanda sunt. Primo instrumentum esse amissum, alioquin fraudulenter posset allegari ejus amissio, ne deprehendatur falsitas. Secundo, tenor instrumenti, sive quod in eo continebatur, probato etiam die, ac loco, in quo factum est instrumentum, aliisque solemnitatibus ad illud necessariis. Tertio auctoritas instrumenti, quod caruerit omni vitio, ob quod posset argui falsitatis, *Gl. hic V. Sine reprehensione, Abb. num. 8.* Et tenor quidem instrumenti debet probari per testes, sed amissio casualis, & non voluntaria probari potest per proprium juramentum illius, qui perdidit, præmissa aliqua summaria cognitione, eo quod adsint conjecturæ aliquæ de perditione, *Gl. hic V. Sine reprehensione, vers. Dic, quod per juramentum, Hostiens. ibid. V. Amissione. & Abb. num. 10.* Sed quare debet probari tenor instrumenti, & quod non fuerit vitiosum per testes, cum in judicio parem vim probandi habeant instrumenta, & testes, *cap. Cum Joannes 10. de fide instrum. & lib. In exercendis 15. C. eod.* Resp. id verum esse, si testes deponant de veritate rei, ut quod præsentes fuerint gestis contentis in instrumento: secus si deponant solum de tenore instrumenti: nam tunc testes non deponunt de veritate rei, sed solum de contentis in instrumento, quod allegabant, & forte poterat esse falsum, *Abb. hic n. 8.*

CXXIV. Notandum tertio, non est necessarium, ut iidem testes, qui deponunt de amissione, deponant etiam de tenore instrumenti, vel quod omni vitio careat: Sed satis est, si aliqui deponant de una qualitate, alii de aliis, ita ut ex omnium dictis simul junctis perficiatur probatio. Et licet de omnibus substantialibus instrumenti testes debeant deponere; non tamen necesse est, ut omnia, & singula ejus verba, formaliter referant, modo quoad effectum, & finem ejus, quod privilegium concessit, conveniant, *Barbos. hic. num. 6.*

Notandum quarto, etiam Cardinales, vel alii in quacunque dignitate constituti, non sunt idonei testes ad faciendam plenam probationem, sine juramento, in præjudicium tertii: quamvis præsumptionem aliquam inducant eorum dicta, etiam sine juramento, & coadjuvent testes productos. *Gl. hic V. Fratrum & Abb. n. 5. & 6.* Nam quamvis Cardinales, Episcopi, & alii in Sacris constituti, releventur a jurando, tactis Evangeliis; & sufficiat illis propositis, aut super pectore jurare, *cap. ultim. de juram. calumn. Auth. Sed Judex C. de Episc. & Cleric.* non tamen reperiuntur excepti a regula illa generali, quod sine juramento testimonium ferre possint, *Barbos. in citat. cap. Cum olim, num. 8.*

Notandum quinto, Papa in casu hujus c. admittendo Abbatem ad osculum pacis, ipso facto declaravit, non esse ligatum excommunicatione ab Episcopo lata, cum non esset ipsius Judex, a cujus jurisdictione per privilegium erat exemptus. *Gl. hic V. Non ligatum*: quod tamen procedit, quia id fecit scienter, & causa cognita, tunc enim in dubio non præsumitur excommunicatus: secus si id fecisset, sine causæ cognitione aut ignorantee, *Hostiens. hic V. Non ligatum, & Abbas n. 7.*

§. III.

De usu, & effectu Privilegiorum.

CXXV. Quæritur primo, an quis obligatus sit uti suo privilegio? Resp. Nemo cogitur, vel obligatur uti suo privilegio, prout sumitur ex *c. Si de terra 6. in fine h. tit.* ubi dicitur, *cum liberum sit unicuique suo jure renunciare*, quia quod alicui in favorem concessum est, non debet in ejus gravamen cedere, *reg. jur. 61. in 6.* magnum autem gravamen foret, si cogeretur uti suo privilegio, nisi sit privilegium non proprium, seu personale, sed toti communitati concessum, illi enim cedere quis non potest, etsi velit, adeoque & illo uti debet, ne cedat: vel nisi aliunde per accidens superveniat alia obligatio utendi privilegio. Ut si quis habeat privilegium audiendi Missam, tempore Interdicti, tenetur illam audire die Festo, ex præcepto Ecclesiæ, quia per privilegium fit licitum, quod antea non erat licitum, qua mutatione facta, præceptum Ecclesiæ obligat ad actum per pri-

privilegium concessum, *Suar. lib. 8. de legib. cap. 23. num. 7 & 8.*

CXXVI. Quæritur secundo, an ut privilegium sortiatur effectum, & jus aliquod conferat privilegiato, requiratur ejus notitia? Resp. Privilegium non solet ordinarie ita concedi privilegiato, ut statim conferat effectum; sed tum demum postquam ad ejus notitiam pervenit, idque acceptavit, saltem per Procuratorem, vel epistolam. *Gloss. in cap. 1. V. suam de conc. prab. in 6. Suarez citat. lib. 8. cap. 25. num. 25. Layman. lib. 1. cap. 23. num. 9. & alii.* Idque probatur primo ex *cap. 1. §. Ex parte, cit. tit.* ubi dicitur: quod privilegia vim suam habent mox, cum ad illos, quibus conceduntur, perveniunt, adeoque a tempore scientiæ eorum, licet id non habeatur in decisione textus, sed in narratione. Secundo probatur ex *c. Si tibi 17. de prab. in 6.* ubi habetur, quod beneficium collatum non acquiratur absenti, donec sciat, prout de eo generaliter id dicitur in *cit. c. 1. de conc. prab. in 6.* Tertio probatur ratione, quia ad effectum privilegii non satis est, ex parte dantis, voluntas illud dandi, sed etiam ex parte ejus, cui datur, voluntas acceptandi, cum beneficium, quale est privilegium, invito non detur; ad voluntatem autem acceptandi necessaria est notitia, quia voluntas non fertur in incognitum, ergo privilegium non potest acquiri privilegiato, sive illi prodesse, ante, priusquam sciat sed sibi datum esse, illudque acceptet. Confirmatur, quia privilegium, vel beneficium, cum sit species quædam donationis, non debet dari invito, sed consentienti, in quo differt a mandato, quod etiam nolentes obligat ad acceptandum, *c. Pastoralis 11. de Offic. Ordin. Laym. in c. Quoniam 14. de offic. Judic. deleg. n. 5.*

CXXVII. Limitatur autem primo, quod privilegium non prosit privilegiato, antequam ei innotescat, quando conceditur, motu proprio, vel ad instantiam alterius, quam privilegiati. Aliud est, si quis per suum Procuratorem, vel nuncium petat privilegium, tunc enim valet, & effectum habet a tempore, quo concedens annuit, & voluntatem suam illud dandi significavit Procuratori, vel nuncio, etiam adhuc ignorante eo, qui postulavit, quia per se, & ex natura rei, dispensatio, vel privilegium post mutuum petentis, & concedentis consensum, vim suam, & effectum habet, *Sylvest. V. Privilegium, q. ult. Laym. c. l. n. 10.*

Limitatur secundo, quod requiratur scientia privilegii, respectu personæ privilegiatæ, non vero respectu alterius, in cujus præjudicium cedit, prout sumitur ex *cit. c. 1. de concess. prab. in 6. §. Presertim* ubi dicitur, si alicui a Papa privilegium concessum sit ut non possit excommunicari, non ligatur ejus sententia, etiamsi Episcopus ignoret privilegium. Ratio est, quia privilegium conceditur, ob favorem privilegiati, cui fit donatio, ideoque satis est, si ipsi intimetur, & ab ipso acceptetur, *Sanch. l. 3. de matrim. dis. 36. n. 5.*

CXXVIII. Quæritur tertio, an quis uti possit privilegio sibi concesso, v. g. a suo Episcopo Diœcesano, extra territorium, & ditionem concedentis? Resp. primo, si Episcopus det privilegium subdito contra Jus commune, pro tota Diœcesi sua, dispensando in lege communi, ob peculiarem aliquam causam, v. g. ut in Quadragesima liceat vesci ovis & lacticiniis, tali privilegio non potest uti incola peregre profectus in aliena Diœcesi, in qua lex communis Ecclesiastica observatur, *Suar. cit. l. 8. c. 26. n. 14. Laym. cit. c. 23. n. 16.* Ratio est, quia tale privilegium censetur adhærere loco, pro quo conceditur, nec extra illum extenditur.

Resp. secundo, potest quis, per se loquendo, etiam extra territorium concedentis, & ubique locorum uti privilegio personali sibi, ob specialem, & personalem causam, ab Episcopo suo concesso, sive tale privilegium sit contra Jus commune, ut est privilegium cibos prohibitos comedendi, non jejunandi &c. sive etiam sit contra specialem legem alicujus territorii, in quo quis pro tempore moratur. Prius de privilegio personali dato contra Jus commune tradit *Suar. cit. c. 26. n. 10. Sanch. lib. 8. de matrim. disp. 31. n. 17. Azor. p. 1. l. 5. c. 23. q. 6. Laym. cit. l.* Ratio est quia privilegium mere personale cohæret personæ, ideoque eam comitatur, quocunque perrexerit. Idque confirmatur, quia in Jure sive lege communi dispensat Episcopus, nonnisi ex legatione Papæ; ac si Papa dispensaret, valeret dispensatio, & privilegium contra Jus commune concessum in omni loco, ergo etiam vale, si dispenset Episcopus vicem Papæ gerens. Posterius de privilegio dato contra specialem legem, seu statutum alterius territorii, tradit *Azor. c. l. & Laym. c. l.* Ut si v. g. Episcopus det subdito suo privilegium legendi libros prohibitos, poterit is, vi hujus privilegii, etiam illos legere, si existat in alio territorio, aut Diœcesi, ubi talium librorum lectio speciali lege est prohibita: sicut habens licentiam confitendi videtur posse confiteri extra Diœcesim, & parochiam eam concedentis. Ratio est, tum quia privilegium dare est actus jurisdictionis, non coactivæ, sed voluntariæ, quæ potest extendi, & exerceri, ac habere effectum extra territorium exercentis, præsertim si careat publica solemnitate: tum quia peregrinus, qui ab Episcopo suo habet privilegium legendi libros prohibitos, non obligatur lege communi Ecclesiastica vetante lectionem talium librorum, cum ab Episcopo ex legatione Papæ, ut supponimus, cum ipso sit dispensatum: nec etiam obligatur speciali, & propria lege, seu statuto alterius Diœcesis, vetante legi tales libros, cum ipsius jurisdictioni non subjiciatur, qui in aliena Diœcesi existit *Laym. c. l.* contra *Suar.*

CXXIX. Quæritur quarto, an privilegiatus uti possit privilegio suo, contra pariter privilegiatum? Resp. Duobus modis possunt duo dici pariter privilegiati, primo, quia æqualia privilegia habent, ut Religio Minorum, & Prædicatorum. Et hæc æqualitas non obstat, quominus unus privilegiatus possit uti suo privilegio contra alium pariter privilegiatum, prout sumitur ex *l. ultim. ff. Ex quibus caus. major. & ibi Gloss, juncta Gloss, marg.* ubi absens, Reipubl. causa, restituendus dicitur contra alium pariter absentem, Reipubl. causa. Sic si duæ Ecclesiæ æquale privilegium habeant non solvendi decimas, una etiam contra alteram utetur hoc privilegio, quia non tenetur ei solvere decimas, nec altera poterit illas ab ea exigere, quamvis jus habeat exigendi decimas ab aliis Ecclesiis non privilegiatis. Item si duo Nobiles æqualiter gaudeant privilegio, ne propter debita incarcerentur, unus contra alium illo utetur, quia quamvis unus alteri sit debitor, non tamen hic potest incarcerari, nec is, qui est creditor, potest juste id petere, seu tenetur servare illæsum privilegium alterius. Sic etiam Clericus tenetur servare privilegium Canonis, quod Clericum pariter privilegiatum. Ratio est, quia similitudo privilegiorum habet se valde per accidens, & nonnisi materialiter ad usum privilegii, quia est quidem contra personam habentem simile privilegium, non tamen quatenus illo uti potest, & ideo unum alterum non impedit: vel consideratur hac in parte, quod unus lædatur, alter vero acquirat, & lucretur & ideo merito ille prior habetur potior, & utitur suo privilegio contra alterum, *Suar. cit. l. 8. c. 23. nu. 3. Zœs. in Comment. h. t. n. 28.* Quin imo etiam illi, quibus communicantur privilegia aliorum Ordinum ad instar, ac si illis specialiter concessa fuissent, possunt æqualiter uti omnibus privilegiis sibi communicatis, etiam contra illos, quibus illa prius, & principaliter fuerunt concessa, & per quorum communicationem ipsi gaudent prædictis privilegiis, quia illa communicatio est nova concessio similium privilegiorum cum æqualitate, ac si ipsis specialiter concessa fuissent: hæc autem æqualitas non impedit usum privilegii contra alium æqualem, ut dictum. Nec etiam obstat, quod aliis privilegia illa prius concessa fuerunt, quia per hoc nullum speciale jus acquiritur antiquioribus privilegiatis, sed non minus antiquiores debent servare privilegia junioribus communicata, quam hi illis, quia per communicationem facta sunt illorum propria, independenter ab aliis, sicque omnes in prædictis privilegiis adæquantur, *Emm. Rodriq. qq. Canon. tom. 1. q. 55. nu. 21. Suar. cit. l. nu. 4.*

CXXX. Secundo possunt duo esse pariter privilegiati, respective, sive cum mutua oppositione, in ordine ad usum ejusdem privilegii, ita ut concurrant: & tunc unus privilegiatus non potest uti suo privilegio contra pariter privilegiatum, & consequenter hic non tenetur servare alteri suum privilegium, quia tunc concurrunt duo privilegia, quorum unum alteri resistit, ideoque usus contra alium cessat, & sequi non potest, v. g. si quis habeat privilegium cogendi debitorem ad solvendum, & debitor habeat privilegium, ut intra certum tempus cogi non possit, non poterit creditor contra talem debitorem privilegio suo uti, *Suar. cit. l. n. 5.* Item Monasterium, quod ingreditur gravatur, restituere hæreditatem, non relictis liberis, excludit quidem substitutum, sed non si substituta sit alia Ecclesia, contra quam non utitur suo privilegio. *Auth. de Sanctis. Episcopis §. Sed & hoc præsenti coll. 9. Nov. 123.* Sic si filiusfam. mutuum accepit a Minore, non potest uti beneficio SCti Macedoniani, quia magis habetur ratio ætatis, quam SCti, *l. Verum 11. §. fin. ff. de Minorib.* Similiter mulier interveniens apud Minorem non utitur privilegio SCti Velleiani, si prior debitor, pro quo intervenit non sit solvendo, *l. Si apud Minorem, 12. ff. eod. Covarr.* in *reg. Possessor. p. 2. n. 4. Suar. cit. l. n. 5.*

Porro cum dicitur privilegiatus non gaudet privilegio suo contra pariter privilegiatum, id eo sensu intelligendum est, quod privilegium non habeat effectum contra aliud privilegium: sicut privilegium, ut habet rationem legis, non obligat eum, qui per aliud privilegium prævalens a tali obligatione est exemptus, *Suarez citat. loco numer. 6.*

S E C T I O V.

De Variis excessibus, sive abusibus privilegiatorum prohibitis Jure Canonico.

§. I.

Qui sint excessus, sive delicta privilegiatorum, & quomodo puniendi?

CXXXI. De his agitur inprimis in *cap. Cum plantare 3. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. ubi imprimis refertur, quod Templarii, & „Hospitalarii, aliique Religiosi in pluribus excedentes privilegia a Sede Apostolica ipsis concessa, multa facere „præsumpserunt, contra Episcopalem auctoritatem, cum „scandalo, & gravi periculo animarum, ideoque Episcopi in Concilio Lateranensi de illis graviter sunt conquesti. Quare Papa dicto Concilio imprimis præmittit, cum „plantare Sacram Religionem, & plantatam omnibus modis fovere ipse debeat, nunquam illud melius exequi „potest, quam si ea, quæ recta sunt, nutrire, & quæ „profectum virtutis impediunt, commissa sibi auctoritate corrigere curet. Deinde descendens ad particulares „excessus prædictorum, & aliorum Religiosorum, primum prohibet, ne Ecclesias, & decimas de manu laicorum, sine consensu Episcoporum, recipiant, dimissis „illis, quascunque, contra tenorem istum, aliquo tempore receperunt, *cit. c. 3. §. Ecclesias*) nisi legitime præscripserint, vel ex post facto consensum Episcopi obtinuerint, *c. Cura 11. de Jure Patron. Gl. hic V. Aliquo tempore, & Hostiens. ibid.*) Postea idem Papa, & Concilium „statuit, ut prædicti Templarii, & Hospitalarii, & omnes alii Religiosi excommunicatos, & nominatim (proprio „nomine scilicet expresso, & aliis circumstantiis indubitatis demonstrato, *Gl. hic V. Nominatim*, interdictos, juxta „sententias Episcoporum evitent, (eos non recipiendo ad

Di-

„ Divina) *cit. c. 3. §. Excommunicatos quoque*. Item prædicti, aliique Religiosi in Ecclesiis suis, quæ pleno jure (id est utroque jure, quoad spiritualia & temporalia, *Gloss. hic V. eod.*) ad eos non pertinent, cum vacaverint Presbyteros Episcopis præsentent instituendos, ut eis (scilicet Episcopis) de cura plebis respondeant. Ipsis vero) scilicet Religiosis) de rebus temporalibus rationem exhibeant, & institutos, inconsultis Episcopis, non audeant removere, *cit. c. 3. In Ecclesiis vero*. Præterea si Templarii, vel Hospitalarii ad Ecclesiam interdictam venerint nonnisi semel in anno, ad Ecclesiasticum Officium admittantur, nec tunc ibi sepeliantur corpora defunctorum, *cit. c. 3. §. Quid si* (nisi fuerint fratres eorum, quia tunc possunt illi sepeliri in Ecclesia interdicta, dummodo illi fratres non fuerint excommunicati, vel nominatim interdicti, *c. Ut privilegia 24. h. t.* de quo supra) De confratribus vero prædictorum hoc statuit Concilium, ut si non se prædictis Fratribus omnino tradiderint, sed in proprietatibus suis remanserint, ab Episcoporum suorum sententia (scilicet excommunicationis, vel alterius censuræ Ecclesiasticæ, in qua ipsi Religiosi privilegiati, sunt *Hostiens. hic*) & jurisdictione nullatenus eximantur (quia per talem confraternitatem non fiunt Conversi illorum, nec Oblati, sed aliquam remissionem consequuntur, juxta *cit. c. Ut privilegia*) sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, cum delinquunt, *cit. c. 3. §. De Confratribus*. Denique quod de prædictis Fratribus (scilicet Templariis, vel Hospitalariis) dictum est, idem præcepit Concilium de aliis quoque Religiosis observari (eadem enim est causa, & ratio, ideoque etiam idem jus statuendum) qui Episcoporum jura sibi usurpare, & contra Canonicas eorum sententias, & tenorem privilegiorum Papalium venire præsumpserint (cum enim ea non servent, non debent sentire fructum illorum sed illis privari merentur, *Gloss. fin. hic*) si enim contra statutum hoc venerint, & Ecclesiæ, in quibus ista præsumpserint interdicto subjaceant, & quod egerint, irritum sit (ipso jure, *Hostiens. hic in fine cit. c. 3. §. ult.*

CXXXII Pro explicatione hujus c. notandum primo, ad solum Romanum Pontificem spectat novam Religionem erigere, prout habetur in *cit. cap. 3. in princ.* saltem Jure novo, de quo pluribus actum est supra *libr. 3. Tit. 36. §. ult. quæst. 1.*

Notandum secundo. Religio etiam exempti non possunt Ecclesias, aut decimas recipere de manibus laicorum, sine consensu Episcopi, prout statuitur in *cit. cap. 3. §. Ecclesias igitur hoc 1. & in c. Cum Apostolica 7. de his, quæ fiunt a Præl, &c.* Ex quo per contrarium sensum colligitur, hoc licitum esse cum consensu Episcopi. Ubi tamen distinguendum est, nam vel hujusmodi Ecclesiæ, aut decimæ sunt violenter, & injuste, sine aliquo titulo, a laicis occupatæ, & tunc tenentur illas laici dimittere, & restituere illi, ad quem de jure pertinent. Neque Religiosi possunt illas de manibus eorum recipere, quia laicis quantumcunque Religiosis, seu piis deponendi de rebus Ecclesiæ nulla est attributa potestas, *cap. ult. de reb. Eccles. alien.*, & pro non dato habetur, quod datur ab illo, qui non potest de jure donare, *cap. Quod autem 5. de jure patron.* Idque procedit, etiamsi talis donatio facta sit, cum consensu Episcoporum: quia consensus Episcopi nihil novi dare potest, sed datum ab alio, qui dare potest, confirmat, juxta regulam traditam in *c. Inter dilectos 6. §. Cæterum* ibi: *Cum eadem legitime nequivissent pariter confirmari, & donari, de fide Instrum.* Vel hujusmodi Ecclesiæ, aut decimæ detinentur a laicis injuste quidem, attamen ex titulo aliquo ab inferioribus Prælatis habito saltem de facto: & tum Religiosi possunt illas accipere de manu laicorum, accedente Episcopi consensu, idque ex permissione Ecclesiæ, sive ipsius Juris Canonici, *cit. cap. Cum Apostolica* nam quando male detenta a laicis alteri Ecclesiæ, vel loco Religioso dantur, utilitati Ecclesiæ consulitur, ejusque conditio melior efficitur, dum ad usus Ecclesiasticos revocantur, *cap. ult. caus. 16. quæst. 1. juncto c. 2. §. Sane de decimis in 6.* Vel denique hujusmodi Ecclesiæ, aut decimæ detinentur a laico in proprietatem, ex concessione Pontificis, per quam reditus temporales Ecclesiæ, vel decimarum in perpetuum sunt separati ab Ecclesia, vel titulo spirituali beneficii, & laice applicati: & tunc etiam sine auctoritate Episcopi, possunt transferri in Religiosos, quia per talem separationem laicales fiunt, *Barb. in cit. c. 3. n. 11. h. t.*

CXXXIII. Notandum tertio. Excommunicatus, vel interdictus in una Ecclesia, vel Diœcesi, censetur ubique excommunicatus vel interdictus, ita ut vitari debeat tanquam excommunicatus, etiam a non subditis excommunicatis, & privilegiatis, seu exemptis, *cit. c. 3. §. Excommunicatos Hostiens. V. eod. & Abb. n. 1.* Idque etiam constat ex *c. Nulli 8. de sent. excomm.* ubi dicitur, nulli se possunt privilegio Sedis Apostolicæ tueri, quominus excommunicatos Sedis Apostolicæ vitare debeant.

Porro privilegium generale exemptionis a potestate Ordinariorum prodest quidem exemptis ne ab Ordinariis excommunicari possint, a quorum jurisdictione sunt exempti: non tamen ex eo, quod sunt exempti, sequitur non debere alios vitare, qui ab Ordinariis rite sunt excommunicati, quia obligatio eos vitandi, non ex jurisdictione Ordinarii excommunicantis provenit, a quo sunt exempti, sed ex legis, sive Juris communis dispositione, a qua Religiosi non sunt exempti, *Barb. in cit. c. 3. §. Excommunicatos n. 14.*

Non obstat, quod sententia Judicis neque extra territorium, neque non subditos ligare potest, *l. ult. ff. de jurisd. omn. Jud. c. 2. de Constitut. c. A nobis 21.* ibi: *Nonnisi subditos obligantur, de sent. excom.* Nam respondetur, quod possit quidem Judex Ecclesiasticus, ex vi suæ jurisdictionis, extra territorium suum prohibere subdito communionem fidelium: non tamen potest alienis subditis prohibere communionem cum suo subdito excommunicato: sed hæc prohibitio excommunicatum ab uno Episcopo vitandi, etiam alibi, & extra ejus territorium, procedit & ligat etiam alienos subditos, vel exemptos, ex dispositione Juris communis Canonici, a cujus observatione non liberantur etiam ii, qui non sunt Subditi Episcopo excommunicanti, vel ab ejus jurisdictione exempti, ut supra dictum, *Suar. dis. 18. de censur. sec. 1. numer. 8. & 2. seqq. Barbos. hic numer. 22. & 23.*

Notando quarto. Dictio illa *nominatim* apposita fuerit, non excommunicatis sed interdictis, quia secundum antiquum Jus Canonicum, ante Concilium Constantiense, omnes excommunicati, etiam occulte, vel per sententiam generalem solum, postquam ad fidelium notitiam id devenit, vitari debuerunt, saltem occulte, cap. *Cum non ab homine, de sent. excom. c. Illud. 5. de Cleric. excommun. minist.* Ratio est, quia excommunicatio trahit secum executionem, nec ut liget necessaria est denunciatio, *cap. Pastoralis. 53. §. Verum de appel.* ideoque ante Constitutionem Concilii Constant. Ad *evitanda*, quicunque scivit aliquem esse excommunicatum, sive per generalem, sive per specialem sententiam, eum debuit evitare. At vero interdicti personaliter non debent vitari, nisi specialiter, nominatim sint interdicti: quod si tantum generaliter sint interdicti, quia interdictus est populus alicujus Civitatis, tum solum sunt vitandi, quamdiu sunt de eodem populo sive, pars illius, non item si alio migraverint, & culpabiles non sint, tum enim desinunt esse interdicti, *Barbos. hic num. 5.*

CXXX. Notandum quinto. Templarii, vel Hospitalarii & alii Religiosi in Ecclesiis, quæ ipsis non sunt pleno jure subjectæ, habent solum Jus præsentandi, & exigendi rationem generalem de administratione rerum temporalium, institutio vero, vel destitutio Clericorum ad Episcopum spectat, *cit. cap. 3 §. in Ecclesiis vero hoc tit.* & ibi *Abb. 2. & 3.* Nec valet consuetudo contraria, *c. 1. de Capel. Monach. in 6.* Si vero Ecclesiæ, pleno Jure, sint subjectæ ipsis Religiosis, quoad spiritualia, & temporalia, tum vel populus etiam est illis plene subjectus, ita ut quasi Episcopalem jurisdictionem in eum exerceant: & tunc etiam habent liberam potestatem instituendi, & destituendi Clericos in illis Ecclesiis, sine consensu Episcopi loci, ut colligitur argumento a contrario sensu ex *cit. §. In Ecclesiis*, & ibi *Gloss. V. Pleno jure*. Vel etsi ipsæ Ecclesiæ sint exemptæ, non tamen populus est exemptus a jurisdictione Episcopi Diœcesani: tunc Religiosi exempti habent quidem liberum jus conferendi vel instituendi Rectorem in illis Ecclesiis, sed debent institutum præsentare Episcopo, ut ab eo coram populi recipiat: & de illa cura tenetur Rector reddere rationem Episcopo, & hic poterit eum visitare in iis, quæ ad curam populi pertinent. In aliis vero spiritualibus, & temporalibus, extra curam populi, talis Rector, aliique Clerici sunt subjecti Religiosis, & coram eis respondere debent, unde & hujusmodi Religiosi auctoritatem præstare possunt in alienationibus rerum Ecclesiasticarum, *Abb. hic num. 6. Barb. in cit. §. In Ecclesiis, num. 30. & seqq.* quæ omnia patent ex alibi dictis. Porro habent Templarii, & alii Religiosi etiam hoc privilegium, ut in in Ecclesia interdicta semel in anno admittantur ad divina officia, *cit. cap. 3. §. Quod si, & cap. Ut privilegia 24. §. Illud, hoc tit.*

Notandum sexto, Oblati quibusdam Religionibus non gaudent illorum privilegiis, nisi in totum sint translati, ita ut se suaque Religioni tradiderint, alioquin remanent subjecti jurisdictioni Ordinariorum, *cit. c. 3. §. de Confratribus, & ibi C. V. Nullatenus*, & habetur etiam in *c. Ut privilegia 24. h. t.* de quo dictum supra.

Notandum septimo, Interdictum, cui supponuntur Ecclesiæ Religiosorum, qui contra præsentem constitutionem venire præsumpserint, *cit. cap. 3. §. ult.* non incurritur ipso facto, sed nonnisi per sententiam Judicis, *Hostiens. hic in fine*, & est communior sententia apud, *Abbatem hic in fine*.

§. II.

Quinam præterea alii sint excessus, sive abusus privilegiatorum?

CXXXV. Resp. Præter prædictos, plures adhuc alii referuntur in hoc Titulo. Veluti primo, si sepeliant excommunicatos in cœmeteriis suis, quod prohibetur in *c. Ad hæc 5. h. t.* „ Nam Hospitalarii, (ut refertur in integra lectione, & in casu) sepeliebant nominatim excommunicatos in Cœmeteriis: unde mandavit Alexander III. Archiepiscopo Cantuariensi, ut quos in excommunicatione defunctos sepelierint in cœmeteriis Ecclesiarum, eos extra cœmeteria ejiciant (dummodo possint ossa eorum ab ossibus aliorum fidelium discerni, alias non sunt exhumandi, *c. Sacris 12. de sepult.* & nisi forte petierint absolvi, & per eos non steterit, quo minus fuerint absoluti, *Gl. hic V. Ejiciant.*) Quod si facere id noluerint, Archiepiscopus exequatur illud (per se vel per alium, auctoritate sua, saltem in sua Diœcesi, *Hostiens. hic V. Exequaris*) quoad eos, quos in excommunicatione (sine signis pœnitentiæ) defunctos esse constiterit. Ratio decisionis est, quia quibus non communicamus vivis, nec defunctis communicare debemus, *cit. c. Sacris*, prout etiam habetur in integra lectione hujus c. his verbis: *Quoniam grave sit eis in morte communicare, quos dum viverent, Ecclesia a suo sinu pro suis excessibus segregavit.* Porro potest Episcopus in hoc casu supplere defectum exemptorum, & extumulare excommunicatos sepultos in Ecclesiis, vel cœmeteriis exemptorum, si id ipsi facere recusent, idque in favorem Ecclesiasticæ disciplinæ, *Abb. hic num. 1. not. 2.*

CXXVI. Secundo excedunt Religiosi sua privilegia, & delinquunt, si in Oratoriis suis privatis campanas habeant, easque publice pulsent, prout habetur in *cap. Patentibus* 10. *h. t.* ubi Episcopus Abulensis ea Cælestino III. quæsivit, utrum liceat Templariis, Hospitalariis, & aliis, qui Oratoria in domibus suis habent, campanas in eis ponere, & publice pulsare? Respondet Papa, quod non liceat eis hoc agere (nec etiam Missas ibi celebrare, saltem publicas, *c. 1. c. Unicuique 33. & c. Si quis 35. dis. 1. de consecr. Gl. hic V. Non licet*, vel etiam privatas, sine consensu Episcopi, *Barb. hic n. 6.*) Imo potius ab Episcopo per censuram Ecclesiasticam coercendi sunt, appellatione remota (quia a correctione non appellatur, *Hostiens. hic V. eod.*) ut ita jure suo sint contenti, ne aliorum justitiam impediant.

CXXXVII. Hinc colligitur primo, quod habere campanam publicam, eamque pulsare publice est signum loci publici, & sacrati, ideoque in domibus, & Oratoriis privatis id non licet, etiam Religiosis exemptis, *Abb. hic nu. 5.* Cui obstare videtur textus in *c. Nimis 16. supr. de excessib. Prael.* ubi inter alia gravamina, quæ Prælati inferebant Religiosis, illud recensetur, quod non permittant eos habere campanam in Ecclesiis suis, vel Oratoriis suis, de quibus etiam ibi fit mentio. Triplex est responsio, prima est *Host. hic*, quod liceat Religiosis habere unam campanam in Oratoriis juxta *cit. c. Nimis*, quod in singulari de una campana loquitur, non vero plures, juxta hoc c. quod loquitur in plurali. Secunda expositio est Innocentii hic, quod Religiosi, ex speciali privilegio, possint habere campanam unam, vel plures, juxta *cit. c. Nimis*, non autem Jure communi, de quo loquitur hoc c. Tertia est *Abbatis hic, n. 2. & 5.* eaque videtur probabilior, quod prius cap. loquatur de Ecclesiis, vel Oratoriis publicis, quæ sunt in Monasteriis Religiosorum: hoc vero cap. de Oratoriis existentibus in eorum domibus privatis, in quibus non licet campanas ponere, & publice pulsare ad convocandum populum: sed privatam campanam habere, eamque privatim pulsare, non est prohibitum, sed potius a sensu contrario id licitum esse colligitur ex hoc *c. Barb. hic n. 6.*

Colligitur secundo, si delictum exempti extendat effectum suum, extra locum exemptum, licet committatur in loco exempto, potest per Ordinarium loci coerceri, & puniri, ut in casu hujus c. nam campanæ pulsantur, ut audiantur, & convocetur populus, & quamvis pulsentur in loco exempto, tamen sonus earum extenditur ad locum non exemptum, & turbantur personæ, etiam non exemptæ: & sic delictum quoad effectum extenditur extra locum exemptum, ideoque exempti excedentes metas privilegiorum, ab Episcopo loci puniri possunt: sicut projiciens lapidem in loco exempto, & percutiens existentem in loco non exempto, potest puniri per Ordinarium loci propter delictum in effectu commissum, extra locum exemptum, *Gl. hoc V. Per se, & Abb. n. 4. & 5. Fagn. ibid. n. 4.* ubi tamen n. 5. id limitat, nisi privilegium exemptionis concessum sit, etiam ratione rei sitæ, vel contractus initi, aut delicti commissi, extra locum exemptum: cujusmodi hodie est privilegium exemptionis concessum plerisque Religiosis: tunc enim etsi campanæ pulsarentur ab exemptis in loco non exempto, non possent hi ab Ordinario puniri, quia hujusmodi speciales exemptiones non sunt sublatæ per *c. 1. h. t. in 6.* de quo dictum supra *sect. 2. §. 4. n. 52. h. t.*

Colligitur tertio, Papa sic concedere solet privilegium, ut non lædat, nec impediat justitiam aliorum, nec grave præjudicium iis inferat, ut dicitur in fine hujus *c. Gl. fin. ib.*

CXXXVIII. Tertio plures excessus, & delicta privilegiatorum, cum eorum pœnis, recensentur in *cap. Tuarum* 21, *hoc tit.* ubi habetur: Quod, cum Fratres Hospitalis S. Joannis pro eleemosynis colligendis, mittere debeant Clericos, & Fratres ex Ordine suo, cruce signatos, ipsi mittunt Laicos, & illiteratos, qui in multis excedere præsumunt, & delinquunt. Et hoc est primum eorum delictum. Item in quadam Ecclesia baptismali, eis, scilicet Hospitalariis, ab Episcopo Lugdunensi collata, (non pleno jure, *Gl. hic V. eod.*) quidam eorum Vicarius Sacerdotem percussit, ipsam Ecclesiam sanguinis effusione fœdando, ideoque Archiepiscopus prohibuit ibidem celebrari divina officia, donec ea fuerit reconciliata. Sed ipsi, scilicet Hospitalarii Sacerdotes nihilominus in ea divina officia celebrarunt. Et hoc est secundum delictum, sive excessus eorum. Item alios quosdam Presbyteros (extraneos, & non Confratres, *Hostiens. hic*) ab Episcopis suspensos ab officio iidem, quamvis Laici sint, restituunt ad divina officia celebranda, quod est tertium eorum delictum. Præterea quosdam Laicos, qui cum uxoribus suis, in domibus propriis, commorantur, eo quod eis ex suis bonis annuatim aliquid solvunt, ita emancipare (id est, libertate, & eximere a potestate Episcoporum, *Gl. hic V. eod.*) contendunt, ut aliis, secundum consuetudinem Terræ, seu Regionis, ad sibi objecta respondere non teneantur: & hoc est quartum eorum delictum. Consultus Papa Innocentius III. ab Archiepiscopo Lugdunensi, respondit: quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, ideo eidem mandat, ut si quis Clericos, aut Laicos a dictis Fratribus, pro colligendis eleemosynis missos, invenerit Cruce falso signatos, interdicat illis, qui eos miserunt, officium exhortationis, id est prædicationis in tota Provincia sua: & misso, si Laici fuerint, excommunicationis gladio percutiat, si Clerici, ab officio, & beneficio suspendat, non obstante aliquo privilegio, vel appellatione. Eos vero, qui in dicta Ecclesia lege Diœcesana ipsi Archiepiscopo subjecta, post interdictum Archiepiscopi, divina celebrarunt, eadem pœna suspensionis (scilicet ab officio, & beneficio) plectat, & in eadem divina officia celebrari non permittat, donec fuerit reconciliata. Presbyteros etiam ab Episcopis suis suspensos, & per Fratres illos ad officia sua temere restitutos, in eandem sententiam suspensionis reducat. Denique illos, quos propter præmissam causam, ad respondendum aliis, secundum legem Terræ, non teneri asserunt, compellat aliis respondere, remota appellatione.

CXXXIX. Pro intellectu hujus c. notandum primo, qui mittuntur ab Hospitalariis, aliisque hujusmodi Religiosis, ad colligendas eleemosynas, debent esse litterati, & ex ipsis Fratribus, & Crucem non falso, nec ficte, sed vere gestare in pectore, alioquin repellendi sunt, & puniendi tam ipsi, quam eos mittentes, ab Episcopo, *Gl. hic in notat. & Abb. not. 3. Fagnanus hic n. 2.*

Notandum secundo, celebrans in Ecclesia polluta non est suspensus, ipso jure, ab officio, & beneficio, sed suspendendus, non tamen irregularis, *c. Is qui 18. de sent. excomm. in 6. Abb. hic n. 5.* Aliud est, si quis celebret in Ecclesia interdicta, est enim suspensus ab officio, & beneficio, *c. ult. de excessib. Prælat. Fagn. hic n. 4.*

Notandum tertio, non solum Religiosi exempti, qui mittunt Cruce falso, seu ficte signatos, sed etiam Laici falso portantes Crucem, vel Religionis habitum, possunt puniri per Episcopum loci, quia abutuntur Insignibus Religionis, eique injuriam inferunt, ideoque subjiciuntur foro Ecclesiæ, ratione delicti, non obstante ullo privilegio, *Abb. hic n. 1. not. 2.* Infligitur autem in hoc c. pœna suspensionis Clericis, sed Laicis pœna excommunicationis, quia in eos non cadit suspensio, cum incapaces sint alicujus officii spiritualis, *Barb. hic n. 24.*

Notandum quarto, Presbyteri ab officio per Episcopum suum suspensi, ab aliis etiam exemptis ad divina officia restitui, seu a suspensione absolvi non possunt, quia ab hac, aliisque censuris Ecclesiasticis ab homine latis, non potest absolvere, nisi is, qui eas tulit, vel legitimus ejus Superior, *c. Pastoralis 11. §. Præterea de offic. Ordin. Abb. hic num. 3. not. 4.* Præterquam quod in casu hujus cap. Laici non poterant Presbyteros suspendere ab officio, neque etiam eosdem ad divina restituere, cum utrumque sit actus jurisdictionis Ecclesiasticæ, cujus Laici sunt omnino incapaces, ut colligitur ex *cit. c. Tuarum* ibi: *Cum sint Laici, h. tit. Barbos. hic num. 13.*

Notandum quinto, si constet de animo deferentis habitum Religiosum, quod non id facit cum intentione profitendi, tum gestatio habitus, quantumvis per longum tempus, non inducit professionem, nec Religiosum facit, *Gl. hic V. Signatos, & Abb. n. 6.* Porro quomodo propter abusum amittatur privilegia, infra dicetur.

CXL. Quarto alius excessus, sive delictum privilegiatorum, seu exemptorum est, si Ecclesias, vel Capellas ædificent in locis non exemptis, sine licentia Ordinarii loci, vel in Exemptis sine licentia Papæ, quod prohibetur in *cap. Auctoritate 4. h. t. in 6.* ubi Alexander IV. auctoritate Apostolica, de Cardinalium consilio, statuit, ne exempti Oratoria, vel Capellas in locis non exemptis, sine Diœcesanorum locorum licentia, construere præsumant: nec in sic constructis celebrent, vel divina faciant celebrari, neque etiam tempore interdicti, nisi in casibus in jure expressis. Quod si talia facere præsumpserint, a locorum Ordinariis compescantur: revocatis sententiis, quas Conservatores exemptorum, propter hanc causam protulerint. Item prohibet idem Papa, ne in locis etiam exemptis, prædicta exempti facere audeant sine licentia, vel privilegio Sedis Apostolicæ. Additur in fine, & prohibetur in eodem c. ne iidem exempti causas, seu lites proprias suorum hominum liberorum (secus est de servis, *Gl. hic V. eod.*) ut actores, vel defensores assumant: etiamsi tales liberi homines ipsis sint censuales, id est, censum annuum præstent, cum id nequaquam sit eisdem licitum.

CXLI. Notandum primo, non licet exemptis ædificare Ecclesias in Diœcesi Episcopi, sine ejus licentia, alioquin Ecclesiæ sic exstructæ cederent Episcopo Diœcesano, ejusque jurisdictioni subjicerentur, non ut eo suos usus habeat, sed ut eas regat, & administret, sicut alias Ecclesias suæ Diœcesis, & fructus in Ecclesiarum sic exstructarum utilitatem convertat, *Lapus hic num. 1. Franc. num. 2. Gochier. de jurisdict. Ordin. in exemptos p. 1. q. 36. num. 1.* Ratio est, quia in generali prohibitione ne aliquid fiat sine licentia Superioris, comprehenduntur etiam exempti, nec censentur exclusi, prætextu exemptionis: generaliter autem prohibitum est, ne quis ædificet novam Ecclesiam, Capellam, vel Oratorium, sine Episcopi Diœcesani licentia, *c. Nemo 6. dis. 1. de consecr. Franc. hic §. Inhibemus not. 3. Vivian. in Ration. hic.* Sed neque exempti possunt ædificare Capellas, & Oratoria in locis exemptis, sine licentia Papæ, quia sicut Episcopus est Diœcesanus in loco non exempto: sic & Papa est Diœcesanus in loco exempto, & Judex ordinarius exemptorum. *Gl. hic V. Auctoritate & V. Sedis Apostolicæ,* ubi tamen notat, quod hoc casu sufficeret licentia Legati de Latere, quia & ipse dicitur esse Judex ordinarius exemptorum, *Franc. hic §. Inhibemus n. 21. Gl. not. 2.*

Notandum secundo. Exempti, si ædificent Ecclesias, in loco non exempto, sine consensu Diœcesanorum, vel in illis sic constructis celebrent vel tempore interdicti, possunt puniri a locorum Ordinariis, quia in his casibus, ratione delicti commissi in loco non exempto, sine consensu Diœcesanorum, Episcopis sunt subjecti, ex auctoritate hujus Constitutionis. *Gloss. hic V. Compescantur & Joan. Monach. V. eod.* & exempti quoque tenentur observare interdictum generale, etiam ab Ordinario latum, *Barb. hic n. 2.*

CXLII. Notandum tertio. Conservatores privilegiorum, hoc casu non possunt exercere jurisdictionem suam, cum ad hunc casum ipsa privilegia exemptorum non extendantur,

cap. 1. hoc t. in 6. nec se intromittere possunt, nisi in manifestis injuriis, *cap. 5. & ult. de offic. Jud. delegat. in 6. Gl. hic V. Revocamus & Jo. Monach.*

Notandum quarto. Non solum non exempti, sed etiam exempti non possunt comparere in judicio, agendo, vel defendendo pro suis subditis liberis hominibus, in causis eorum propriis: dicuntur autem causæ propriæ, quando commodum & incommodum seu damnum ad aliquos suo nomine pertinet, *l. 2. ff. Quando appellandum sit, Gloss. hic V. Proprias, & Franc. cit. §. Inhibemus. not. 3.* Ratio est quia si isti exempti hujusmodi causas, in quibus non habent interesse proprium, nec sunt illorum hominum procuratores, in se susciperent, ut actores, vel Rei, redderent duriorem causam adversariorum hominum illorum, quod non licet, quia non debet alicujus causa deterior fieri ex alieno facto, *l. 1. ff. de alien. judic. mut. caus. facta, Gl. fin. hic, & Vivian. in Ratim.*

Notandum quinto. Homines censuales, sive certum censum dominis directis solventes, non sunt propterea servi eorum, nec serviliter ipsis, subjecti, *Gl. fin. hic in fine, & Franc. cit. §. Inhibemus. num. 2. not. ult.*

CXLIII. Quinto denique alius privilegiatorum, seu exemptorum excessus, seu delictum est, si sive Regulares, sive seculares scienter celebrent, vel celebrari faciant Divina, in locis interdictis, nisi secundum permissionem Juris, vel excommunicatos, aut interdictos publice ad Divina Officia, Sacramenta, vel sepulturam admittant, prout id prohibetur in *cap. Episcoporum 8. hoc. tit.* 8. Ubi Bonifacius „ VIII. Episcoporum, & Prælatorum aliorum frequentatis querelis excitatus, statuit, ne aliqui seculares, aut „ Regulares, quantumvis exemptionis privilegiis Sedis A„postolicæ communiti, cujuscunque Ordinis, Religionis, „ Status, vel conditionis existant, scienter celebrent, vel „ faciant celebrari Divina, in Civitatibus, Castris, Vil„lis (nisi quatenus a Jure conceditur, scilicet submissa „ voce, & januis clausis, *cap. ult. de sent. excomm. in 6.*) „ seu aliis locis interdictis, ab Ordinariis, vel delegatis „ Judicibus, vel a Jure: aut excommunicatos publice, vel „ interdictos, ad Divina Officia, seu Ecclesiastica Sacra„menta, vel sepulturam Ecclesiasticam admittant. Qui „ vero contra facere præsumpserint, præter alias pœnas „ a Jure statutas, ingressus Ecclesiæ eis interdicatur, do„nec competenter satisfecerint, ad arbitrium ejus, co„jus sententiam contempserunt.

CXLIV. Notandum primo. Hæc Constitutio Decretalis, ejusque pœna, ut iis, qui scienter celebrant, vel faciunt celebrari in locis interdictis, vel qui publice excommunicatos, vel interdictos admittunt ad Divina Officia, Sacramenta, vel sepulturam, interdicatur ingressus Ecclesiæ, secundum communiorem DD. sententiam, solum procedit in exemptis a jurisdictione ordinaria Episcopi, in quorum odium id est statutum, ut patet ex intentione, & occasione illius Constitutionis: nam Episcoporum querelæ non erant de sibi subjectis, quos ipsi poterant coercere, & punire, sed de exemptis, in quos non habebant potestatem, & ideo contra illos specialiter illa pœna interdicti ingressus Ecclesiæ est lata: & propter specialem etiam rationem, quia multo majore sunt pœna digni, quibus cum plurimum honoris per jussiones Principis est delatum, inveniuntur in crimine, *leg. Presbyteri Cod. de Episc. & Cleric. cap. Quia 3. §. Presbytere caus. 5. quæst. 6.* ideoque non est extendenda ad omnes alios etiam non exemptos: multo minus ergo non exempti celebrantes coram publice excommunicatis, vel interdictis, si postea celebrent in illa Ecclesia, fiunt irregulares, quia *cap. Is qui 20. de sent. excommun. in 6.* loquitor de eo, qui cum ipse interdictus sit, celebrat: non vero de celebrante coram interdictis, vel excommunicatis, si ipse interdictus non ut: neque vero talis irregularitas jure reperitur expressa, *Navarr. in man. cap. 25. numer. 94. & cap. 27. numer. 157. Covarr. in cap. Alma par. 1. §. 6. numer. 9. circa finem, Suarez dis. 34. de censur. sec. 4. numer. ult.* Contrarium tamen tenet *Gloss. in cit. cap. Episcoporum. Vers. Ingressum hoc tit.* scilicet hanc pœnam habere locum etiam in non exemptis, ut videtur colligi ex illis hujus verbis: *Quantumcunq; exemptionis Sedis Apostolicæ privilegiis sint communiti*: quæ verba non sunt restrictiva ad exemptos, sed potius ampliativa, ita ut etiam exempti, nedum non exempti hac Constitutione ligentur, *Barbos. hic numer. 3.* ubi ait, hanc sententiam in rigore juris esse longe veriorem, quamvis contraria, ac prior sit benignior, & ob auctoritatem tot DD. practice tuta.

Notandum secundo. Faciens celebrari Divina in loco prohibito, eadem pœna punitur, qua ipse celebrans, & appellatione Divinorum Officiorum, & Sacramentorum non venit Ecclesiastica sepultura, cum hic ista ponatur, ut diversa, *Gl. hic in notatis, Franc. hic n. 1. & 2.*

§. VIII.

De aliis quibusdam specialibus excessibus, & culpis Religiosorum prohibitis Jure Canonico, eorumque pœnis.

CXLV. De his agitur in *Clement. Religiosi 1. hoc tit.* Ubi „ Clemens V. in Concilio Viennensi statuit, ut Religiosi, „ qui Clericis, aut laicis Sacramentum extremæ Unctio„nis, vel Eucharistiæ ministrare, vel Matrimonia solem„nizare, id est, solemniter benedicere, sine speciali li„centia Presbyteri parochialis super his obtenta, vel ex„communicatos a Canone (exceptis casibus a Jure expressis „ vel per privilegia Sedis Apostolicæ concessis) vel a senten„tiis per statuta Provincialia, aut Synodalia promulgatis „ absolvere a pœna, & culpa præsumpserint, excommuni„cationis sententiam, ipso facto, incurrant, per Sedem A„postolicam duntaxat absolvendi: (nisi in mortis articulo „ *Gl. V. sed*) quos etiam locorum Ordinarii, postquam de hoc „ eis constiterit, excommunicatos publice faciant denun„ciari, donec de absolutione illorum eis facta fuerit fi„des, nullo Religiosis eisdem suffragante, quoad hoc, „ exemptionis, vel alio privilegio.

CXLVI. Pro explicatione notandum primo, hæc Constitutio, cum suis pœnis, non habet locum in Clericis secularibus, qui etsi Sacramenta extremæ Unctionis, vel Eucharistiæ administrent Clericis, vel laicis, vel eorum matrimonia solemniter benedicant, sine licentia proprii Diœcesani, vel Parochi, non incurrunt, ipso facto, excommunicationem, sicut Religiosi, sive sint exempti, sive non, incurrunt, *Azor. p. 1. libr. 12. cap. 13. quæst. 5.* adeoque in dispositione pœnali sub appellatione Religiosorum non comprehenduntur Clerici seculares, licet eadem dispositioni ratio in utrisque militare videatur, *Abb. in cit. Clement. 2. not. 1. & 2.* Habet autem hæc Constitutio locum in Religioso translato ad Ecclesiam secularem: & ratio esse potest, quia communius, & frequentius solent in his Religiosi delinquere, & ambire, ac concupiscere aliena magis reprobatur in Religioso, *Gl. in Clement. 1. V. Religiosi de decim. & Abb. ibid. num. 1.*

Notandum secundo. Religiosi prohibentur Eucharistiam ministrare, non tantum sanis, & bene valentibus, sed etiam quando confertur, ut Viaticum, moribundis, secluso speciali privilegio, *Navarr. in Man. cap. 21. num. 52. Azor. cit. cap. 13. quæst. 5. §. Sed ambigue Barbos. in cit. Clement. 2. num. 4. h. tit.* quia prohibetur hic generatim Religiosis, ne præsumant ministrare Eucharistiam.

Notandum tertio. Pœna hæc excommunicationis, ipso jure, lata in Sacerdotes Regulares solemniter benedicentes matrimonium, sine licentia proprii Parochi, non est correcta, nec sublata per pœnam suspensionis, quæ in eosdem, ipso jure, statuta est in Concilio Tridentino *Sess. 24. cap. 1. de reform. matrim.* sed utraque adhuc locum habet, ut docet *Navarr. libr. 1. tit. 2. consil. 10. nu. 1. & seqq. in addit. 1. Sanchez lib. 3. de matrim. dis. 48. Barb. in cit. Clement. 1. num. 7. h. t.* quia leges posteriores non tollunt priores, nisi eas expresse revocent, vel illis sint contrariæ: sed in citato decreto Concilii Tridenti. nec expresse, nec tacite tollitur pœna statuta in *Clem. 1. h. t.* quæ contra solos Religiosos illam decrevit. Nec obstat, quod juxta receptam doctrinam, nova pœna mitior lege nova statuta, corrigat rigidiorem pœnam antiquæ legis: quia id verum est in pœnis a Judice infligendi, non autem in iis, quæ ipso jure incurruntur, ut sunt excommunicatio, & suspensio illa Concilii Tridentini. *Navarr. cit. l. n. 5.*

CXLVII. Notandum quarto, Parochiano asserenti se habere licentiam proprii Parochi ad recipienda Sacramenta ab alieno Sacerdote, fides haberi potest a Religioso, vel alio Clerico, quia non debet præsumi esse immemor suæ salutis *c. pen. caus. 1. q. 7.* quod quidem procedit in Sacramento Pœnitentiæ, in qua creditur dicenti, se esse absolutum: vel etiam in Sacramento Eucharistiæ, aut extremæ Unctionis, quia hæc Sacramenta percipiuntur tantum, pro animæ remedio, & ut saluti spirituali consulatur, & pertinent ad forum internum conscientiæ. Non autem in Sacramento Ordinis, quod confertur, non tantum propter se, sed etiam propter alios, *Gl. hic V. non habita & Abb. n. 5.* Idemque dicendum in Sacramento matrimonii, quod etiam pertinet ad forum externum, & externam gubernationem Ecclesiæ, sicut Ordo, ideoque dicenti habere se licentiam, ut Ordines recipiat ab alieno Episcopo, vel ut alienus Sacerdos assistat, vel benedicat nuptias suas, non est credendum, nisi esset persona valde fide digna, *Sanch. libr. 3. de matrimon. dis. 37. num. 1. & 3.*

Notandum quinto. Parochus, etiam non Sacerdos, potest dare licentiam Parochiano, ut ab alieno Presbytero Sacramenta recipiat, licet ipse non possit illa ministrare, quia hoc est actus Ordinis, quem ipse non habet: prius jurisdictionis, quam habet, *Gloss. hic Vers. Presbyteri, Abb. num. 8.* fit autem in hoc textu mentio de Presbytero Parochiali, quia ut plurimum Parochi solent esse Presbyteri, *Sanchez libr. 3. de matrim. dis. 20. num. 3.* Quinimo etiam Episcopus, vel ejus Vicarius Generalis potest dare Religioso licentiam administrandi Sacramenta Eucharistiæ, & extremæ unctionis, & solemniter benedicendi nuptias subditorum, in sua Diœcesi, saltem post factum, *Gl. hic V. Presbyteri, & Abb. num. 10. Sanchez lib. 3. de matrim. cap. 29. nu. 15. Barbos. hic num. 14.*

Notandum sexto, ad hoc, ut Religiosus possit conferre Sacramenta, de quibus in hac *Clement.* fit mentio, Parochiano, requiritur, ut expressa, seu specialis licentia a Presbytero proprio obtenta sit, tam de Sacramentis conferendis, quam de Religioso conferente, & Parochianis, qui Sacramenta illa sunt percepturi. Veruntamen post factum non videtur incurri pœna hujus *Clement.* si sit facta specialis mentio de Sacramentis, etsi non exprimatur nomen Parochiani, cum data fuit licentia conferendi Religioso, vel nomen Religiosi, cum licentia data fuit Parochiano, *Gl. hic V. Speciali, & Abb. num. 12.*

CXLVIII. Notandum septimo, præter licentiam Parochi hæc tria Sacramenta conferendi alienis subditis, necessaria est Religioso, etiam licentia sui proprii Prælati, *Arg. cap. n. de testam. in 6.* ut licite conferat, quamvis non incurrat pœnam excommunicationis, etiamsi eam non habuerit, quia illa est solum imposita, ob defectum licentiæ proprii Presbyteri, pœna autem non debet extendi ultra casum expressum, *Abb. hic num. 14.*

Notandum octavo, Religiosus administrans Sacramentum Baptismi, vel pœnitentiæ alieno subdito, sine licentia proprii Parochi, non incurrit pœnam excommunicationis hic decre-

decretam, quia illa solum imposita est administrantibus tria Sacramenta Eucharistiæ, Extremæ Unctionis, & Matrimonii, ideoque ad alia Sacramenta, quoad pœnam, non est extendenda; etsi major videatur esse ratio prohibitionis in Sacramento Pœnitentiæ, vel Baptismi, quam in aliis expressis, *Gl. hic V. Specialis, in fine, & Abb. nu. 17.* ubi tamen *n. 18.* ait, quod major ratio prohibendi fuerit in istis tribus Sacramentis, quia forte Religiosi magis, & frequentius in his tribus excedebant, quam in aliis, & ideo fuit severius, quoad ista, prohibendum.

Porro hæc pœna excommunicationis non incurritur a Religioso, si per ignorantiam, vel ratihabitionem ea Sacramenta conferat, quia in Clementina dicitur, ne præsumas ministrare: neque etiam si ministret Religiosus ea Sacramenta alteri Religioso exempto, ut colligitur ex illis verbis, ne ministrent *Clericis, vel Laicis*, nimirum Parocho subjectis, *Azor. tit. c. 13. q. 5. §. Annotandum.*

CXLIX. Notandum nono, quamvis Religiosus absolvens alterius subditum ab excommunicatione, a Canone quocunque, etiam a quo Episcopus, vel Sacerdos alius posset absolvere, lata, incidat in excommunicationem: non tamen incidit in excommunicationem, si absolvat ab excommunicatione lata ab homine, quia casus iste non est in hac Clementina expressus, ideoque locus non est huic pœnæ, *Gl. hic V. a Canone, & Abb. n. 19.* præterquam in casibus jure expressis (habent enim multi Religiosi privilegium a Sede Apostolica absolvendi a diversis casibus, *Gl. hic V. Concessis*) Eandem pœnam autem excommunicationis incurrunt etiam Religiosi illi, qui absolvunt quenquam a sententiis per statuta Provincialia, vel Synodalia promulgatis, ut habetur in *cit. Clem. t. in princ.*

Notandum decimo, appellatione sententiæ hic venit omnis sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ad quam necessaria est absolutio. *Gl. hic V. Sententiis, & Abb. n. 20.* Religiosus autem absolvens a sententia Canonis, vel statuti, incurrit excommunicationem, etiamsi absolvat Religiosum, vel consocium, quia textus nihil excipit, & sub verbis generalibus comprehenduntur Religiosi, etiam in materia pœnali, *Gloss. hic V. Quemquam, & Abb. num. 22.*

Notandum ultimo, Ordinarius loci potest curare Religiosum quemcunque, etiam exemptum publice denunciari excommunicatum, postquam ipsi constiterit, eum incidisse excommunicationem; ideoque etiam poterit eundem citare, in ordine ad faciendam denunciationem, quia concesso consequente, videtur etiam concessum antecedens, sine quo consequens obtineri non potest, *Abb. hic n. 22.* nullo Religiosis suffragante privilegio, quin pœnam incurrant, & denunciari possint, quamvis privilegia ipsis concessa non amittant, *Gl. hic V. Suffragante.*

CL. Præterea in *citat. Clement. t. §. Quibus etiam.* „Religiosis sub præcepto obedientiæ, & comminatione maledictionis æternæ, inhibetur, ne Prælatis Ecclesiarum detrahant in sermonibus suis: nec Laicos ab Ecclesiarum suarum accessu, vel frequentia retrahant: nec Indulgentias indiscretas (scilicet non concessas, *Gl. hic V. eod.* sive falsas, & suppositias) promulgent: nec quando intersunt testamentis conficiendis, testatores a debitis restitutionibus, aut legatis Matricibus Ecclesiis (id est, Cathedralibus, vel aliis, *Gl. hic V. eod.* faciendis retrahant: nec legata, vel debita, vel ablata incerta sibi, aut aliis singularibus sui Ordinis Fratribus, vel conventibus, in aliorum præjudicium (scilicet eorum, quibus debentur, vel quibus legare volebant, vel etiam Episcoporum, quibus competit dispositio de male obtentis, *Gl. hic V. In aliorum*) fieri, seu erogari procurent. Nec quenquam a casibus Sedi Apostolicæ, aut locorum Ordinariis reservatis absolvere (a peccato, vel culpa, *Gl. hic V. eod.*) præsumant. Nec etiam personas Ecclesiasticas, præsertim coram Judicibus delegatis a Papa, suam contra eos justitiam prosequentes, indebite vexare, aut ad loca plura, præsertim multum remota, conveniendi causa, trahere præsumant. Si qui vero contra prædicta, vel aliquid ex iis, attentare præsumpserint, per duos menses subjaceant illis pœnis, quæ secundum eorum regulam, vel statuta, pro gravibus criminibus, seu culpis, consueverunt imponi: super quibus non possit, absque manifesta necessitate (scilicet infirmitate, senectute, vel his similibus, *Gloss. hic V. eod.*) cum eis dispensari. Cæterum si Prælati eorum de his, quæ ad eos, occasione prædictorum excessuum, quoquo modo pervenerunt, Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis (laicis ergo non providetur, *Gl. hic V. eod.*) damnificatis, vel læsis, infra mensem plene non satisfecerint, postquam super hoc fuerint requisiti (ab his, quorum interest) sententiam suspensionis (ab officio, *Gloss. hic V. eod.*) eo ipso incurrunt, donec debite satisfaciant, non obstantibus statutis, & privilegiis quibuscunque, & sub quocunque tenore concessis.

CLI. Pro explicatione notandum primo. Peccant Prædicatores Religiosi graviter, & puniri debent, qui in suis Concionibus Prælatis Ecclesiasticis detrahunt, quod intelligendum est, si nominatim eos perstringant, vel per talem circumlocutionem, quæ vicem habeat proprii nominis, seu proprium Prælati nomen exprimat: alias vero bene licet in genere tangere vitia Prælatorum, juxta illud Christi, *Matth. 23. super Cathedram Moysis & c. Gl. hic V. Detrahunt. & Abb. n. 23.* Porro Concionatores, si Prælatis detraxerint in sermonibus suis, per duos menses subire debent illas pœnas, quæ secundum regulam, vel statuta, propter gravia delicta, vel culpas, eis imponi consueverunt, *cit. Clem. 1. §. Quibus Barb. ibid. n. 18.*

Notandum secundo, Religiosi, etiam exempti non possunt, sine auctoritate, & licentia Superioris, absolvere a casibus reservatis Papæ, vel etiam Episcopo, ut declaravit S. Congregat. Concil. apud *Barb. in Collect. hic, §. Quibus num. 29. & alii.*

Notandum tertio, quamvis Religiosi habeant Conservatores, quibus datur potestas trahendi aliquos ultra duas dietas, cum clausula, non obstantibus, &c. non tamen possunt eos convenire, trahendo ad plura lura, præsertim multum remota, *Gl. V. Remota, & Abb. n. 29.*

Notandum quarto, Prælati Religiosorum, si non satisfaciant, intra mensem, partibus læsis, quia ad ipsos aliquid pervenit, occasione excessuum commissorum a suis Religiosis, suspensionem incurrunt, *citat. Clement. 1. §. Quibus etiam*: ad quam incurrendam plura requiruntur; ut tradit *Suarez. dis. 31. de cens. sec. 6. numer. 22.* Primo, quod Prælati isti aliquid acceperint, videlicet, sive pro Monasterio suo, sive pro personis privatis. Secundo, ut id quod accipitur, illis detur, occasione excessuum, qui ibi prohibiti sunt Religiosis. Tertio, ut hujusmodi Prælati, ad quos hæc bona pervenerunt, sint requisiti ab iis, in quorum præjudicium ea ad Prælatos sic pervenerunt. Quarto, ut post hanc requisitionem, per mensem sint in mora satisfaciendi, quo elapso, incurrunt suspensionem, donec debite satisfaciant. Quæ suspensio est ab officio, juxta *Glos. hic V. Suspensionis*; imo ab omni administratione, cum sit absolute, & simpliciter lata, *Suar. cit. loc.* Fertur autem solum in Prælatos, qui prædicto modo delinquunt, non vero in ipsos singulares Religiosos, qui excessus illos commiserunt, in quos ibi non suspensio, sed excommunicatio lata est, *Suar. c. l.* & alii apud *Barbos. in cit. Clem. 1. §. Quibus etiam hoc tit.*

CLII. Denique in *citat. Clement. 1. §. fin.* additur moderatio, nempe ut Religiosis illis, quibus est ab Apostolica Sede concessum, ut familiaribus suis domesticis, aut pauperibus in Hospitalibus suis degentibus, Ecclesiastica Sacramenta possint ministrare, nullum, ob prædicta, præjudicium generetur: quia Religiosi, quoad duos illos casus, sunt privilegiati, prout sumitur ex *Clement. 2. in fine, de Relig. domib. Gloss. fin. hic*, potest autem hujusmodi generale privilegium pro toto orbe concedere solus Papa: speciale vero, pro sua Diœcesi, etiam Episcopus ex causa, juxta *c. Constitutus 6. de Religios. domib. Gl. hic V. Apostolicæ, & Abb. n. 32.*

§. IV.

De pœna abutentium suis privilegiis, & punitione violantium aliena privilegia.

CLIII. Quæritur primo, quæ sit pœna abutentium suis privilegiis, sive excedentium fines eorum? Resp. Propter abusum possunt revocari privilegia, & privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, *c. Ut privilegia 24. in princip. & c. Tuarum 12. §. Verum hoc tit. & c. Privilegium 63. caus. 11. qu. 3. & c. Ubi 7. dis. 74.* de quo plura infra.

CLIV. Quæsitur secundo, an, & quomodo puniendi sint, qui aliena privilegia violant? Resp. De hoc agitur in primis in *Quanto amplius 26. hoc tit.* ubi Abbas, & Conventus Ordinis Cluniacensis conquesti sunt Papæ Honorio III. quod quidam Archiepiscopi, & Episcopi, in quorum Diœcesi commorantur, & Officiales eorum, cum in eos, & sui Ordinis Monachos non possint sententias excommunicationis, & interdicti proferre, eo quod super hoc Apostolicæ Sedis privilegiis sint muniti: ideo in eos, qui molunt in molendinis eorum, vel coquunt panes in furnis ipsorum, & qui vendendo, vel emendo, aut aliis eis communicant, dicti Archiepiscopi, & Episcopi excommunicationis, & interdicti sententiam proferunt: & sic non vim, & potestatem Apostolicorum privilegiorum, sed sola verba servantes, Monachos dicti Ordinis quodammodo, seu indirecte excommunicant, dum eis alios communicare non sinunt: adeoque quantum ad hoc judicio Judæorum judicantur, modo infra explicando. Et qui communicant illis, majorem excommunicationem incurrunt, quam etiam excommunicatis communicando fuerint incursuri. Quare mandat Papa universis, & singulis ex prædictis Archiepiscopis, & Episcopis, ut sententias hujusmodi in fraudem privilegiorum Sedis Apostolicæ de cætero non ferant, quia si super hoc querela denuo ad ipsum pervenerit, promulgatores talium sententiarum severe castigabit.

CLV. Pro explicatione hujus cap. notandum primo, privilegia non sunt violanda, non tantum directe, non servando tenorem verborum, sed nec indirecte. Sic qui per privilegium non possunt directe excommunicari ab Ordinariis locorum, non possunt etiam indirecte excommunicari, subtrahendo alios ab eorum communione, quia excommunicatio nihil aliud est, quam a communi participatione, & fraterna societate separatio, *c. Engeltrudam 12. caus. 13. quæst. 4. Gloss. hic in Summa, cap. & V. Quodammodo Hostiens. ibid. & Abb. num. 3. not. 3.* Ratio est; quia talis excommunicatio fieret in fraudem privilegii, si enim Episcopi non possunt sic privilegiatos excommunicare, nihil debent facere, per quod ad idem deveniunt, quod enim una via prohibetur alicui, ad id alia via admitti non debet, *cap. Tua 5. de Procurat. Gloss. hic Vers. In Fraudem.*

Notandum secundo, qui servat sola verba legis, vel privilegii, quæ est lex quædam privata, & venit contra mentem illius, is facit contra ipsam Legem, vel privilegium, *l. Non dubium 5. C. de Legib. Reg. juris ult. in 6. Abb. hic n. 2.* ubi tamen *n. 4.* id limitat, dummodo constet de mente Legis, vel privilegii, alioquin vero si non constet de mente illius, in dubio veniens contra verba, censetur venire contra legem, vel privilegium.

No-

Notandum tertio, Monachi, dum eis alii communicare prohibentur, quodammodo excommunicantur, & judicio Judæorum judicantur, ut dicitur in *cit. c. Quanto, hoc. tit.* quia cum Ecclesia non possit directe excommunicare Judæos, *quid enim ad nos de his, qui foris sunt 1. ad Cor. 5. cap. Multi 18. caus. 22. q. 1. c. Gaudemus 8. de divort.* ideo quandoque excommunicantur Christiani eis communicantes: ita isti Archiepiscopi, & Episcopi, cum non possent excommunicare Monachos illos propter privilegium, excommunicabant communicantes cum eis, *Gl. hic V. judicio Judæorum, & Hostiens.* Unde evenit, ut qui communicabant cum illis, majorem excommunicationem incurrerent, quam qui excommunicatis participant, qui enim communicat excommunicatis, est excommunicatus, sed minore excommunicatione tantum, *cap. Cum excommunicato 18. caus. 11. quæst. 3. cap. 2. de except.* sed isti, qui participabant istis Monachis in prædictis, majorem excommunicationem incurrebant, quam alias participando excommunicatis, *Gloss. hic V. Majorem*.

Notandum quarto, excommunicatio lata ab Episcopis in casu hujus c. in suos subditos, qui molunt in molendinis, vel panes coquunt in furnis Monachorum Cluniacensium habentium privilegium, ut ab Episcopis excommunicari, vel interdici non possint, est irrita, quia talis prohibitio fieri non potest etiam subditis, si tendat in præjudicium, sive damnum sic privilegiatorum, *Arg. c. ult. de immunit. Eccles. in 6.* & sumitur ex hoc c. Nam considerato effectu, principaliter concernit ipsos exemptos, licet verba ad subditos referantur, *Fagn. hic n. 4. & 5.*

CLVI. Præterea privilegiis suis, sive ipsi concessis privandus est, qui alienis derogat, prout statuitur in *cap. Dilecti 4. h. tit.* „Nam Fratres Hospitalis Hierosolymitani „conquesti sunt Papæ Alexandro III. quod Archiepiscopi, „& Episcopi de malefactoribus suis justitiam facere non- „lunt, ipsorum privilegia recipere contemnentes. Unde „Papa rescribit Prælatis prædictis, ut pro certo sciant, „quod ipse privilegia ipsis concessa adimat, cum ipsi Au- „thenticis scriptis Romanæ Ecclesiæ (in quibus privile- „gia continentur) non timeant obviare. Ratio est, quia non sunt ei sua jura servanda, qui non metuit aliena violare, *c. Sic decet 22. caus. 25. qu. 2.* & quod quisque juris in alium statuit, eodem uti debet, *c. Cum omnes Cap. de Constitut.* & Ecclesiasticus Ordo confunditur, si cuilibet jus suum non servetur, *c. Pervenit 39. caus. 11. quæst. 2.* Inspicienda igitur sunt privilegia & quæ in iis continentur, observanda, *c. Porro 7. h. c.* alioquin ea contemnentes puniendi sunt, *Gloss. fin. hic, & Hostiens.* Nam Prælati, qui justitiam administrare nolunt privilegiatis, puniri debent, & vicissim privari suis privilegiis, ut in eo, in quo deliquerunt, puniantur, *Abb. hic num. 1. & Barb. num. 2.* ubi *num. 3.* addit, per hoc non excludi alias pœnas jure præscriptas contra Judices negligentes in administratione justitiæ, vel qui per dolum, aut imperitiam, male judicant, quarum præcipua est, quod litem faciant suam, *lib. Filiusfam. 15. ff. de Judic.* & parti injuste condemnatæ teneantur in solidum resarcire damnum litis illatum, *citat. Filiusfam. & lib. 2. C. de pœna Judic. qui male judic.*

CLVII. Cæterum, quod dictum est, privilegia non esse violanda, & violatores eorum puniendos esse, id limitari debet primo, nisi Clerici quidam sine habitu, & tonsura incedentes, sicut Laici, conversentur, & in delictis fuerint deprehensi, tales enim non obstante privilegio fori Ecclesiastici, etiam a Judice seculari puniri possunt, sine metu incurrendi pœnam excommunicationis, prout sumitur ex „*cap. Ex parte, 27. h. t.* Nam quidam Litterati in terri- „torio jurisdictioni Reginæ Angliæ subjecti degebant, quos „nec habitus, nec tonsura Clericos ostendit: quive cum „in aliquibus foris factis (id est, maleficiis, sive delictis, „*Gl. hic V. eod. & Hostiens.*) deprehenderentur, ut juris- „dictionem Reginæ eluderent, & pœnam debitam pro „delictis evaderent, assumpserunt, vel reassumpserunt ha- „bitum Clericalem abjectum, & tonsuram, licet antea „pro Laicis ab omnibus haberentur. Regina id significat „Papæ Honorio III. qui ei respondit, quod etsi jurisdi- „ctionem suam in hujusmodi delinquentes exercuerit, qui „sine tonsura, & habitu in delicto fuerunt deprehensi, id „æquanimiter tolerabit, & sustinebit, cum malitiis ho- „minum non sit indulgendum: nec tonsura, vel habitu sic „reassumpto, ipsorum malitia foveri debeat. Ex quo pa- „tet, quod Judex secularis licite capere, & punire possit Clericum in delicto deprehensum, sine habitu, & tonsura Clericali, nec tenetur eum dimittere, etsi reassumpserit habitum, & tonsuram *Abb. hic n. 3.* quod tamen limitandum est, juxta decisionem *cap. Si Judex 12. de sent. excommun. in 6.* de quo ibi.

CLVIII. Verum decisioni hujus cap. adversari videtur, quod ad hoc, ut Clerici non deferentes habitum, & tonsuram, priventur privilegio Clericali, seu fori Ecclesiastici, præcedere debeat trina monitio, neque sufficit, quod sine habitu, & tonsura, in crimine deprehendantur, *c. Ad audientiam 25. & c. Contingit 45. de sent. excomm. & c. ult. de vita, & honest. Cleric.* Unde varii sunt intellectus, & expositiones, *cit. c. Ex parte, h. t.* Nam primo aliqui intelligunt, non de omnibus Clericis, sed solum de Clericis conjugatis, qui non gaudent privilegio Clericali, nisi habitum, & tonsuram deferant, *c. unic. de Cleric. conjug. in 6.* quia hoc est pars *c. Ex parte 9. de Cleric. conjug.* Verbum non apparet ex hoc c. quod Clerici, de quibus in eo est sermo, fuerint conjugati, nec Papa omisisset mentionem hujus qualitatis facere, si ab eo penderet verus illius intellectus, *Barb. in Collect. hic n. 5.*

Secundo, alii intelligunt hoc c. de solis Clericis in Minoribus Ordinibus, qui non gaudent privilegio Clericali, si incedant sine habitu, & tonsura: etsi eo non priventur Clerici in Sacris constituti, nisi postquam ter sunt moniti, juxta Canones supra allegatos. Verum privilegium fori generaliter, & æqualiter convenit Clericis in Minoribus, & Majoribus constitutis, juxta *c. 2.* ibi: *Auth. Clericum nullum, de foro comp.* ideoque non est restringendum ad solos Clericos Minores incedentes, sine habitu, & tonsura: præsertim quia ex textu hujus c. non constat ibi agi de solis Clericis in Minoribus: neque etiam quod agatur de Clerico, qui immiscet se enormibus criminibus, de quo in *c. Perpendimus 23. de sent. excom. Barb. hic n. 5. in fine.* Tertio *Gl. hic V. Deprehensi, & Abb. num. 4.* explicant hoc c. loqui de iis, qui tanquam laici in omnibus, & ab omnibus habebantur, & malitiose assumebant habitum Clericalem, & tonsuram, ut evaderent judicium seculare: vel si aliquando fuerant Clerici, de eo tamen non constabat, & sic ipso facto renunciabant privilegio Clericali, & licet allegarent se esse Clericos, non tamen id probabant, ac proinde nulla poterat esse admonitio. Hæc expositio prioribus est probabilior: non tamen videtur plene satisfacere, tum quia si non probabant se esse Clericos, nulla jam aderat ratio dubitandi, an gauderent privilegio Clericali: tum quia in textu videtur supponi, probatum fuisse illos esse Clericos, ut colligitur ex illis verbis: *licet antea pro laicis ab omnibus haberentur*, ergo postea constabat illos esse Clericos, qui antea laici communiter existimabantur, *Barb. hic n. 4.*

CLIX. Itaque idem *Barb. hic num. 6.* rejectis aliis explicationibus, ait, in hoc c. agi de illis Clericis, qui frequenter, & fere semper, sine habitu Clericali, & tonsura incedunt, & ideo a laicis distingui non possunt, sed deprehensi in crimine se Clericos esse dicunt, ut subterfugiant jurisdictionem, secularem, & debitam pro delictis punitionem evadant: de his enim deciditur in hoc cap. quod privilegio Clericali non gaudeant, sed a Judice seculari puniri possunt, citra metum incurrendæ excommunicationis, etiamsi postea habitum, & tonsuram reassumant, & prius moniti non fuerint, quia cum a laicis non potuerint discerni, nulla monitio præcedere potuit, & dolus ac fraus hujusmodi eis patrocinari non debet, ne videantur de sua malitia commodum reportare, *cap. Intelleximus 7. de Judic.* Porro hodie post Concil. Trident. *Sess. 23. cap. 6. de reform.* S. Congregatio censuit apud *Joan. Gallemart. in Declaration. ibid. num. 4.* quod si Clericus in Minoribus constitutus, non Beneficiatus, non incedat in habitu, & tonsura, non gaudet privilegio fori, licet non sit monitus, propter dictionem *nisi* positam in *citat. cap. 6.* quæ excipit, *Barb. hic num. 6. in fine.*

CLX. Limitatur secundo. Laici violenti invasores Ecclesiarum, vel rerum Ecclesiasticarum, aut eis præjudicium inferentes, possunt puniri ab Ecclesia, seu Ecclesiasticis Judicibus, non obstante privilegio fori, quo reus puniendus est in foro suo, & laicus coram Judice suo seculari, prout sumitur ex *c. Sicut 2. h. tit.* ubi Gregorius I. ita „rescribit: Sicut ipse Papa non vult in judiciis turbare „privilegia laicorum: ita si laici præjudicent, seu in præ- „judicium Ecclesiarum, vel rerum Ecclesiasticarum aliquid „attentent, vult eis auctoritate Apostolica (suum jus de- „fendendo) moderate resistere: nam violentos laicos (id „est, Ecclesiis, vel earum rebus violentiam, aut præjudi- „cium inferentes, *Hostiens. hic*) coercere, non est contra „legem agere, sed legi ferre subsidium.

CLXI. Ubi notandum primo: Turbans res, vel jura Ecclesiæ, vel eis vim, aut præjudicium inferens, etiamsi laicus sit, potest coerceri, & puniri per Ecclesiam, seu Judicem Ecclesiasticum, *Gl. hic V. Coercere & Abb.* Ratio est, quia seculares, qui violenter invadunt res immobiles, vel mobiles Ecclesiæ, vel qui juribus illius præjudicium afferunt, crimen sacrilegii committunt, ideoque conveniri possunt, non tantum coram Judice seculari, sed etiam coram Judice Ecclesiastico, *c. Cum sit 8. de foro comp.* Idque in favorem Ecclesiæ est introductum, est enim crimen mixti fori, ita ut inter utrumque Judicem præventioni sit locus, *Barb. hic n. 2.* de quo plenius actum *lib. 2. Decret. tit. 2. sect. 4. §. 3.*

Notandum secundo. Dupliciter potest intelligi hoc cap. 2. quod loquatur de privilegio fori, per quod reus laicus conveniendus est in foro seculari, *Abb. hic 2.* quod loquatur de aliis privilegiis laicis concessis, nempe quod debeant conveniri coram certo Judice, & non coram aliis, quia quod actor debeat sequi forum Rei, eumque convenire coram suo tantum Judice, est potius Jus commune, quam privilegium, *Alexandr. de Nevo apud Abbat. hic in additione.*

§. V.

Proponuntur breves summæ Constitutionum Extravagantium hujus Tituli.

CLXII. In *Extravag. un.* Joannis XXII. quæ incipit, *Ad nostri*, revocantur, & irritantur omnia privilegia aliquibus Nobilibus, & Communitatibus Campaniæ, Maritimæque Ecclesiasticæ, a Sede Apostolica, ut ipsi asserebant, sibi concessa, receptandi bannitos impune, idque ob gravissima mala, quæ inde sequebantur.

CLXIII. In *Extravag. 1. Inter communes*, quæ est Benedicti XI. & incipit, *Inter cunctas*, concessa sunt Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus plura privilegia circa prædicationes, auditiones Confessionum, & sepulturas. Et „primo quidem, ut possint prædicare in suis Ecclesiis, & „in publicis plateis, licentia Diœcesanorum, aliorumque „Prælatorum non petita, sine qua tamen id facere non „possunt, illa hora, qua Episcopus concionatur, vel coram „se

se prædicari facit: aut quando urgente causa, ad se generaliter Clerum convocat. Nec etiam audeant prædicare in Ecclesiis parochialibus, invitis eorum Rectoribus, nisi jussi ab horum Superioribus. Possunt tamen prædicti Fratres in prædicatione concurrere cum Diœcesanis in Capitulis generalibus, illis diebus tantum, quibus sermones ad Clerum fieri solent, & solemniter prædicari. Et in funeribus Monachorum, vel eorundem Fratrum Festis peculiaribus. Porro hodie circa Prædicatores regulares observanda sunt, quæ statuit Concilium Trident. *Sess. 5. c. 2. Sess. 11. c. 2. & Sess. 24. c. 4. de reform.* de quo alibi dictum. Deinde in eadem *Extrav.* 1. statuitur, quod electi a suis Superioribus ad audiendas Confessiones libere audire possunt volentes eis peccata sua confiteri, absque licentia Diœcesanorum, & aliorum Prælatorum inferiorum exemptorum, & non exemptorum, quibus volentes confiteri subsunt. Religiosos autem, qui secundum statuta suorum Ordinum propriis Prælatis confiteri debent, aut ab eis, ne confiteantur aliis, prohibentur, absolvere non debent. Item prohibentur absolvere excommunicatos, irregulares propter delictum, & criminosos, quorum crimina egent publica pœnitentia, & quoscunque a casibus Episcopo, vel Sedi Apostolicæ reservatis. Denique in dicta *Extravag.* 1. §. *Porro* conceditur prædictis Religiosis, ut possint sepelire mortuos, qui apud ipsos sepulturam elegerint, & processionaliter cum Cruce alienas Parochias ingredi, & corpora defunctorum assumere, & ad suas Ecclesias deferre tumulanda, ac liberi sint etiam ex sibi relictis solvere Canonicam portionem parochialem, & quartam Episcopalem: de funeralibus autem medietatem, vel si dividi commode non possint, ejus æstimationem Ecclesiæ parochiali solvant. Per quam Constitutionem revocatum fuit, quod prius statutum fuit a Bonifacio VIII. in *Extravag.* 2. §. *Verum de sepultur.* Præterea non licet Regularibus hodie, etiam prætextu alicujus consuetudinis, Parochias cum Cruce processionaliter, aut alias ad deferenda defunctorum funera intrare, vel illa levare, & offerre, nisi exspectato, & vocato proprio Parocho, eoque præsente, præterquam si requisitus venire recuset, ex declaratione *Sac. Congreg. super negotiis Episc. & Regul. apud Barbos. in cit. Extrav. 1. h. t. n. 4.*

CLXIV. In *Extravag.* 2. quæ incipit, *Meruit. eod. tit.* Clemens V. declaravit, quod per *Extravag.* 1. quæ incipit *Unam sanctam de majorit. & obed. inter communes* (in qua dicitur, quod omnes Christi fideles de necessitate salutis subsunt Romano Pontifici) Rex Franciæ, & incolæ illius Regni Ecclesiæ Romanæ non amplius sint subjecti, quam prius erant, de quo videri potest *Azor. p. 2. Institut. lib. 11. c. 5 q. 6.*

CLXV. In *Extravag. Divina 3. hoc. tit.* Papa Eugenius IV. prohibuit, ut Ordinarii locorum, eorumque Commissarii, & delegati, & cæteri omnes, quacunque potestate, & auctoritate prædicti & cujuscunque dignitatis fuerint, non præsumant contra Officiales, pro tempore in obsequiis Papæ, & Sedis Apostolicæ existentes, nec contra quoscunque alios, pro suis, vel suorum causis, seu negotiis prosequendis ad Sedem prædictam venientes, ac in ea (dum durat prosecutio hujusmodi causarum) morantes, vel ab ea recedentes, procedere aut in eos excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententias ferre, vel privatos officiis, aut beneficiis declarare, vel illa aliis conferre, vel in hoc se intromittere, alioquin omnes hujusmodi sententiæ latæ, vel ferendæ, & omnia contra hanc prohibitionem, scienter, vel ignoranter attentata, sint irrita, & tam dantes, quam recipientes, sint ipso facto excommunicati, suspensi (ab officio, & beneficio) & interdicti: non obstantibus quibuscunque Conciliis, etiam Generalibus, Constitutionibus, & Apostolicis privilegiis. Porro Concilium Trident. *Sess. 24. cap. 11. in fine, de reform.* declaravit, quod privilegia, quæ vigore hujus Eugenianæ Constitutionis, aut familiaritatis Cardinalium, residentibus in Curia Romana competere solent, ea in iis, qui Ecclesiastica beneficia obtinent, ratione prædictorum beneficiorum, minime intelligantur, sed Ordinarii jurisdictioni subjecti permaneant, non obstantibus quibuscunque inhibitionibus, *Barb. hic n. 2.*

CLXVI. Denique in *Extravag. Exhibita 4. h. tit.* statuit Joannes XXII. quod Hospitalarii S. Joannis Hierosolymitani, qui ex Privilegio, consuetudine, vel statuto, recipiunt fructus annales beneficiorum vacantium, sive primi, sive secundi anni, vel etiam plurium annorum, debeant habere etiam præbendam, sive portionem illam fructuum, quam haberent beneficia obtinentes, si in Ecclesia residerent, vel quam haberent, si alias ex causa rationabili, ab hujusmodi residentia legitime absentes excusarentur: quia cum dicta pars, seu portio Capitulo non accrescat, illis accrescere debet, *Vivian. in Ration. Jur. Pontif. & Barbos. in Collect. hic.*

SECTIO VI.

De Amissione, & Revocatione Privilegiorum.

§. I.

An, & quomodo privilegium finiatur per lapsum temporis, & cessatione causæ?

CLXVII. Assertio 1. Elapso tempore, ad quod privilegium est concessum, & restrictum, finitur privilegium, *Arg. cap. De causis 4. de offic. Jud. deleg.* quod non habet locum in privilegio perpetuo, sed temporali, quod ad definitum, & certum tempus concessum est, ideoque eo elapso finitus, & cessat, *Suar. libr. 8. de legib. c. 29. n. 4.* Ad hunc modum etiam reducitur amissio privilegii sub conditione concessi, nam cessante conditione, cessat etiam privilegium, quia tale privilegium virtualiter in se continet tempus, non quidem certum, & determinatum, sed indeterminatum, ut tamdiu duret, quamdiu ipsa conditio duraverit, ideoque sublata conditione, etiam perditur privilegium, quia finitum est tempus, pro quo fuit concessum, *Suar. c. l. n. 5.* apud quem plura de hoc videri possunt.

CLXVIII. Assertio 2. Si cessat causa finalis privilegii, non impulsiva, quæ secundario solum movet, sed principalis, sine qua Princeps privilegium nullo modo concessisset, & a qua valor privilegii pendet in fieri, & conservari, & quæ reddit privilegium justum, & honestum, ut sine illa tale non esset: tunc cessat etiam, & amittitur privilegium, quia cessante causa, cessat effectus, *c. Cessante 60. de appell. Abb. in c. Suggestum p. n. 5. de decim. Suar. cit. lib. 8. c. 30. n. 1. & alii apud ipsum.*

CLXIX. Limitatur autem primo, ut habeat solum locum in privilegio, quod derogat Juri communi, vel alterius tertii, ad cujus etiam conservationem requiritur causa: secus est de privilegio, quod continet meram gratiam, seu beneficium Principis, nam ad hoc rite, & licite concedendum, vel non requiritur causa, ut aliqui censent; vel si requiratur, ut honeste, & prudenter concedatur; ea tamen non requiritur ad conservationem privilegii; nam postquam tale privilegium, quod est merum beneficium, ex justa causa concessum fuit a Principe, illud permanet, etiamsi causa ob quam concessum fuit, cessaverit, quia decet beneficium Principis esse mansurum, juxta *Reg. jur. 16. in 6.* præsertim beneficium mere favorabile, quod absolute, & sine conditione est concessum, sicut eleemosyna data pauperi manet firma, etiamsi is pauper esse desinat, *Suarez cit. l. n. 2.*

Limitatur secundo, quod privilegium etiam derogans Juri communi, vel alterius tertii, non cesset cessante causa finali, & principali, si datum sit, sive per modum unius actionis, sive per modum potestatis ad unum tantum actum, v. gr. ad dispensandum in matrimonio legitimandum, nobilitandum: nam si jam habuit effectum consummatum, etiamsi ratio postea cesset, non cessat privilegium, quod jam transiit, & non amplius existit, ideoque non potest desinere, cessante causa, *Suar. cit. c. 30 n. 3.* Idque confirmatur ex eo, quia tale privilegium habet unionem cujusdam dispensationis, quæ postquam habuit effectum consummatum, non retractatur, etiamsi causa cesset, ut patet in dispensatione voti, quod non denuo obligat, etsi causa mutetur, quia factum legitime non retractatur, quamvis postea deveniat ad statum, in quo inchoari non potuisset, *Reg. jur. 73. in 6. Suar. cit. l. n. 4.* Itaque solum amittitur privilegium, cessante ejus causa finali, quod habet tractum successivum quia datur per modum potestatis ad successive operandum, ver. g. ad absolvendum a casibus reservatis, vel ad omittendum, ut ad non solvendum decimas, vel tributa. Ut vero causa cessante, cesset etiam, & perdatur tale privilegium, necessarium est, ut causa finalis cesset, non tantum, quoad actus præteritos, sed etiam futuros, *Suar. cit. l. n. 4. in fine.*

Limitatur tertio, ut privilegium habens tractum successivum, etiam quoad actus futuros, perdatur, necessarium est, ut causa ejus finalis, ac principalis non tantum cesset negative, sed etiam contrarie. Tunc autem dicitur causa privilegii cessare negative, quando ratio, quæ Principem movit ad concedendum privilegium, non subsistit, usus tamen ejusdem non est injustus, nec illicitus. Ut si ver. gr. Monasterio non concessum privilegium non solvendi decimas, propter ejus inopiam, quod tamen postea dives factum est, nec amplius indiget, sed abundantes reditus habet: hoc casu licet causa, propter quam privilegium illud est concessum, cessaverit: non tamen cessat, vel amittitur privilegium, quia hoc non est factum iniquum, nec ejus usus injustus aut perniciosus, nec illicitus, ut supponitur; ideoque non est, cur privilegium censeatur amissum, vel sublatum, quia multa prohibentur fieri, quæ facta tenent. Sic etiam privilegium simul retinendi plura beneficia, eo quod neutrum sufficiens erat ad congruam sustentationem, non ideo amittitur, etiamsi unius reditus postea augeantur, ita ut per se solum sufficiat ad sustentationem necessariam, *Suar. cit. disp. c. 30. n. 6. & 9.* Contrarie vero tunc dicitur cessare causa finalis privilegii, quando usu ejus, propter mutationem materiæ, & circumstantiarum, factus est iniquus, vel injustus, ita ut vere incidat in grave detrimentum aliorum vel Communitatis cedere, ut colligitur ex *cit. c. Suggestum 9. de decimis & cap. pen. de Cleric. non resid.* ubi habetur, quod privilegium habentes non residendi per fructuum subtractionem compelli possunt ad residendum, si Ecclesia Ministrorum defectum patiatur, vel etiam si usus privilegii vergere incipit in majus detrimentum ipsius privilegiati, quod enim in gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium detorquendum, juxta *Reg. jur. 61. in 6.* his enim casibus, cessat causa privilegii contrarie. *Suar. cit. l. n. 6. Laym. libr. 2. Theol. mor. tract. 4. cap. 23. n. 19.* Ratio est, quia privilegium concessum de re illicita est nullum, ergo etiam, si usus ejus factus est illicitus, ipsum est nullum, cum eadem sit ratio in conservatione, quæ est in inceptione seu prima concessione, quia nunquam potest dari facultas ad faciendum illicitum.

§. II.

An privilegium finiatur per mortem ejus, cui concessum est, vel per mortem concedentis, item an per renunciationem privilegiati?

CLXX. Assertio I. Privilegium personale, sive personæ con-

concessum, una cum ipsa finitur, & extinguitur, ac proinde ad hæredes, vel successores ejus non transit, quia personæ cohæret, eamque sequitur, *cap. Privilegium 7. de R. J. in 6. l. In omnibus. 68. & l. Privilegia. 196. ff. eod.* Tale privilegium personale, quod cum persona extinguitur, nec ad hæredes extraneos transit, est privilegium competentiæ, quod datur patri, patrono, marito, socio omnium bonorum, militi, donatori, ut solum condemnari possint in id, quod commode facere possunt, habita ratione, ne egeant, *l. Sunt qui. 16. & 2. seqq. ff. de re jud. l. Maritum. 12. & l. seq. ff. Soluto matrim.* Privilegium vero reale, quod videlicet ratione dignitatis, vel intuitu loci, alicui datum est, cum persona non desinit, quia rei, non personæ cohæret, sive rem, non personam sequitur, & consequenter etiam ad successores, vel eos, ad quos ve ipsa devenerit, transmittitur. Unde etiam fit, ut si alicui privilegium sit concessum, ratione dignitatis, vel officii, quo fungitur, eo deposito, si ad aliam dignitatem, vel officium sit promotus, eo privilegio deinceps uti non possit, *Azor p. 1. Institut. lib. 5. cap. 22. quæst. 6.* Privilegium alicui datum, nomine, & intuitu dignitatis, transit ad successorem in dignitate, tanquam qui æquali jure fungitur; non autem ad administratorem transit, qui pro tempore Ecclesiæ vacantis constituitur, *Laym. in c. Quoniam. 14. de Offic. Jud. deleg.* transit autem successorem in dignitate tale privilegium; tametsi res integra, seu nondum cœpta, quia sive res integra sit, sive cœpta eadem ratio militat, quod dignitas, & quæ ratione dignitatis competunt, ob mutationem personæ, non mutantur, sed manent, *c. Si gratiose. 5. de rescript. in 6.* sicut de delegatione intuitu dignitatis docent. *Abb. in cit. c. Quoniam n. 3. Sanch. l. 8. de matrim. dis. 27. n. 9.* Idemque ob eandem rationem dicendum de privilegio intuitu dignitatis.

CLXXI. Assertio 2. Privilegium absolute, & sine limitatione concessum, & semel legitime acquisitum non amittitur per obitum concedentis, quia regula generalis est, quod gratia semel rite obtenta non cesset, vel finiatur per mortem concedentis, juxta *cap. Si super. 9. de Offic. Jud. deleg. in 6. & cap. Si cui. 26. de præbend. in 6.* At privilegium est quædam gratia, quia continet favorem ejus, cui datur, & est quædam liberalis donatio, quæ semel facta non exspirat per morte donantis, ergo nec privilegium *Suar. lib. 8. de legib. c. 32. num. 1.* & alii apud ipsum. Idque procedit primo, non solum in privilegio mere favorabili, sed etiam in odioso, per quod derogatur Jure communi, vel præjudicatur juri alterius privati, quia jura absolute loquuntur de gratia, non distinguendo, utrum alteri præjudicet, nec ne, & privilegium etiam odiosum, quod derogat Juri communi, vel alterius, absolute est vera gratia ejus, cui est concessum, *Suar. c. l. n. 2.* Idque extenditur secundo, ut non tantum si res non sit integra, sed etiam si adhuc sit integra, id est, etiamsi privilegiatus nondum ceperit uti privilegio, hoc non expirat per mortem concedentis, quia in citatis juribus, quæ loquuntur de gratia, non additur talis limitatio, ergo nec a nobis, addi debet, præsertim cum gratiæ potius sint ampliandæ, quam restringendæ, *c. l. numer. 5.* Aliud est in rescriptis justitiæ, sive ad lites, in quibus delegatur jurisdictio contentiosa fori externi, quæ exspirat per mortem delegantis, si res adhuc sint integra, *c. Relatum. 9. & c. Gratum. 20. & c. Licet. 30. de offic. Jud. deleg.* ideoque quod de illis specialiter ad fundandam jurisdictionem statutum est, non debet extendi ad gratias, & privilegia, quæ favorem, seu gratiam continent, *Suar. cit. loc.* Porro quod dictum est, privilegium, vel aliam gratiam non extingui morte concedentis id limitandum est, & intelligendum de gratia jam facta, non autem de facienda per executores; hæc enim per mortem concedenti, re adhuc integra, expirat, ut docet *Gl. fin.* communiter recepta in *cit. c. Si cui de præbend. in 6.* Dicitur autem gratia facta, quando gratia directe concessa est a superiore alicui in proprium ipsius favorem, quamvis mera executio ab alia adhuc persona dependeat, *Suar. cit. c. 31. n. 18. & 19.* Gratia vero facienda dicitur, cum nihil directe a Superiore datum, vel concessum est ei, in cujus favorem gratia tendit, sed delegato v.g. Episcopo, vel Confessario directe mandatum est, ut talem gratiam illi conferat v.g. ut cum ipso, causa cognita, dispenset, *Suar. cit. loc. & Laym. cit. cap. 22. numer. 18.* de quo plura dicta sunt *libr. 1. Decret. tit. 29. sec. 7. §. 5.*

CLXXII. Cæterum ratione formæ verborum, qua concessum est privilegium, illud interdum extinguitur per mortem concedentis, ut si Princeps concedat privilegium usque ad beneplacitum nostrum, tunc enim cum mortuo privilegium exspirat, *arg. l. Locatio 4. ff. Locati*, quia per talia verba limitatur privilegium ad vitam concedentis, quippe quæ significant perseverantiam ejusdem voluntatis, quæ cum vita finitur, & consequenter etiam privilegium. Aliud est, si Princeps concessit privilegium dicendo, *donec revocavero*, tunc enim si in vita non revocavit, manet privilegium, *Suar. libr. 8. de legib. cap. 32. nu. 2. & seqq.* de quo actum *libr. 2. tit. 3. sec. 6. §. 5.* cui hic addendum, quod usu nunc observatur, ut privilegia a Principe concessa, etiam ad beneplacitum suum, morte concedentis, non extinguantur, quia quod expresse non mutatur, cur stare prohibeatur? *Gail. libr. 2. obs. 60. num. 16:* cujus rei non aliam rationem reddi posse ait *Laym. in c. Si gratiose. 5. in fine de rescript. in 6.* quam quod verba hæc, *concedimus ad beneplacitum nostrum*, benigne explicari non possint, ita ut Princeps solum intendat cavere & admonere, privilegium non transive in contractum, seu pactum, & per talem concessionem, nullam sibi, vel successoribus suis imponi obligationem, sed libere revocari posse. Et quamvis talis conditio suapte natura privilegiis & gratiis insit, expressa tamen cautio obesse non potest, sed potius quandoque prodesse; ad omnem dubitationem tollendam, juxta illud vulgatum, *quod abundans cautela non nocet*, *l. Non solent. 95. ff. de R. J.*

CLXXIII. Assertio 3. Si Privilegium alicui personæ particulari in ejus solius favorem concessum sit, illud per liberam, & expressam ejusdem renunciationem amittitur, quia liberum est unicuique suo juri renunciare, *cap. Si de terra. 6. in fine hoc tit. l. Si quis 29. C. de pact.* Idque procedit, saltem postquam ea renunciatio a concedente privilegium fuit accepta, nam ante hujus acceptationem, poterit privilegiatus, mutata voluntate, non obstante renunciatione, uti privilegio, *arg. cap. Licet. 7. de procurat. in 6.* Ubi mandatum procuratorum absolute datum non potest censeri revocatum ex eo, quod is ad quem dirigebatur, noluit acceptare mandatum, ignaro mandante, sed postea, mutata voluntate, acceptavit, dummodo ille, qui constituit procuratorem, in eadem perstiterit voluntate, quod in dubio præsumitur. Ratio est, quia jus privilegii pendet a voluntate concedentis, & acceptatione ejus, cui conceditur, ergo quandiu voluntas concedentis manet, & renunciationem privilegiati nondum acceptavit, potest is, cui conceditur privilegium, non obstante priore recusatione, illud acceptare. Idque confirmatur, quia sicut ad privilegii acquisitionem exigitur voluntas concedentis, & ejus, cui conceditur: ita similiter ad ejus amissionem utraque requiretur, quia omnis res, per quascunque causas nascitur per easdem dissolvitur, *reg. 1. Infra de R. J. Sanch. libr. 8. de matrim. dis. 32. nu. 2.* sicut autem ad acquisitionem privileggii requiritur concessio per signum externum expressa, ex parte Superioris, vel Principis dantis privilegium, & acceptatio ex parte ejus, cui conceditur: ita etiam ad missionem privilegii requiritur renunciatio, & acceptatio ejus, cujus interest, neque sufficit sola interior voluntas, seu propositum quæ si non exeat in actum externum nihil operatur, *Suar. cit. libr. 8. cap. 33. n. 15. & seqq. Zoes. in Comment. hoc tit. nu. 34.*

CLXXIV. Porro si privilegium principaliter concessum sit in favorem alicujus Communitatis dignitatis vel loci, v. g. Civitatis Ecclesiæ, vel Monasterii, non possunt personæ particulares, cum ejusdem præjudicio, illi renunciare, ne juramento quidem. Unde Clerici nec privilegio fori, juxta *cap. si diligenti. 12. de foro compet.* nec privilegio Canonis juxta *cap. Contingit. 36. de sent. excomm.* renunciare possunt, quia hæc privilegia concessa sunt in favorem totius Ordinis, seu status Clericalis. Item nec Religiosi renunciare possunt privilegiis suæ Religioni concessis, ut privilegio exemptionis, sine consensu Papæ, qui eos ab aliorum Ordinariorum jurisdictione exemptis, & suæ gubernationi ac protectioni immediate subjecit, sicut colligitur ex *c. Cum tempore. 5. de arbitr. & ibi Abb. numer. 2. Suar. cit. c. 3. n. 2.* Neque etiam Prælatus & Conventus alicujus Monasterii renunciare potest privilegio immunitatis a decimis, *Suar. tom. 1. de Relig. lib. 2. c. 20. n. 2.* Et generatim loquendo, non potest Prælatus, & Capitulum, seu Conventus renunciare juri acquisito per privilegium statutum vel consuetudinem, si tale jus Ecclesiæ sit utile, & honorificum, ita ut vel unus solus alius de Capitulo contradicere possit, & renunciationem impedire, *Innoc. in c. Accedentibus. 15. hoc tit. & Glossat. Abb. Alex. de Nevo ibid. in additionib.* Quare Prælatus cum Capitulo, solum renunciare potest privilegiis, & aliis juribus, quæ Ecclesiæ non sunt utilia, vel saltem indifferentia, juxta *c. Cum accessissent. 8. de Constitut. c. Pro illorum. 22. de prob. Laym. cit. c. 22. n. 20.* Quod si privilegium noxium fuerit, per se cessat, ita ut observari non debeat, juxta *reg. juris. 61. in 6. quod ob gratiam alicujus concessum est, non est in ejus dispendium retorquendum.* Potest tamen tota aliqua Communitas, v. g. Civitas vel Ordo Religiosus, communi consensu, privilegio etiam utili renunciare, quia & hic regula locum habet, quod favori suo ii, quibus competit, renunciare possunt, *arg. cit. c. Pro illorum de prob. Laym. in cit. c. Cum accessissent. n. 12. de constant.*

§. III.

An, & quando amittatur privilegium per tacitam renunciationem, sive per non usum, vel per contrarium usum, vel abusum.

CLXXV. Assertio 1. Privilegia affirmativa, quibus datur facultas aliquid agendi, cum gravamine, & onere aliorum, ut est privilegium imponendi tributum, vel exigendi decimas, extraordinario modo, visitandi Monasteria exempta &c. amittuntur, per non usum privativum, hoc est, voluntarium, & liberum, oblata scilicet occasione utendi privilegio: partim per viam præscriptionis, videlicet tempore decennii inter præsentes, XX. annorum inter absentes: jure ordinario, vel extraordinario ac speciali jure, tempore XXX. vel XL. annorum, partim per viam tacitæ renunciationis ex juris dispositione, ad quam minus tempus sufficit, quia nolle uti jure sibi competente, quando quis potest, est tacita ejus renunciatio, *Azor. p. 1. libr. 5. c. 22. quæst. 8. Suar. cit. lib. 8. c. 34. n. 5. & 6. & n. 16. Gail. libr. 1. c. 60. n. 2. Laym. lib. 2. tr. 4. c. 23. n. 21.* Idque sumitur ex *l. junct. Gl. V. Tempore. ff. nundinis.* Ratio est, quia etiam aliæ obligationes ac servitutes, tam reales, quam personales ita amittuntur, ut si quis v. g. jus habeat eundi, vel currum agendi per alienum fundum, & longo tempore, etiam occasione oblata, eo jure nunquam utatur. Vel si dominus jus habeat exigendi obsequia a vasallo, & longo tempore, etiam cum posset, & occasio se offerret, illa non exigat, amittit tandem jus illud per non usum privativum. Aliud vero obtinet, si quis etiam longissimo tempore, non sit usus privilegio sibi competente, vel quia non se obtulit ulla occasio utendi, vel quia ea oblata, non potuit uti, sive propter absentiam aut ignorantiam inculpabilem,

sive

sive ob infirmitatem, sive quia per violentiam ab ejus usu impeditus fuit, per talem enim non usum mere negativum, non amittitur privilegium affirmativum. Sic si quis habeat ex privilegio Principis potestatem, seu Jus gladii, tale privilegium non amittit, etiamsi longissimo tempore nullus reus capitali supplicio sit affectus, quia nulla occasio puniendi malefactores se obtulit. Item si longissimo tempore dominus a Vasallo suo nulla servitia exegit, eo quod iis non indigebat, non perdit jus ac privilegium illa exigendi. Similiter etsi nullus longissimo tempore in Universitate aliqua ad Gradus Academicos sit promotus, quia nullus, qui promoveri vellet, vel digne posset, adfuit, non amittitur jus, seu privilegium conferendi Gradus Doctorarus, vel Magisterii, *Abor. c. l. Gail. c. l. n. 4. 5. & 6.* Ratio est, tum quia talis non usus non opponitur privilegio, adeoque illud tollere non potest, cum enim talis non usus non sit voluntarius, non potest esse indicium voluntariæ renunciationis sui juris, nec moralem effectum inducere, *Suar. cit. c. 34. num. 5.* Tum quia tali casu nulla culpa, vel negligentia imputari potest non utenti privilegio, ergo eo non privari debet, etiamsi illo ultra hominum memoriam, vel mille annos non esset usus, ubi enim non est culpa, nec pœna ibi locum habere debet, *Gail. c. l. num. 2. & 3.* Idque confirmatur ex *l. Tunc. 34. §. fin. & l. seq. ff. de servitut. prædior. rustic.* Ubi dicitur, quod servitus hauriendi aquam, ex fundo alterius, non amittatur, si fons exaruit, ita ut servitute uti non potuerit.

CLXXVI. Assertio 2. Privilegia affirmativa, quæ consistunt in mera facultate aliquid agendi, & non cedunt in aliorum gravamen, sed absolutæ, seu meræ gratiæ sunt; cujusmodi est privilegium dicendi Missam ante auroram, comedendi carnes in Quadragesima, absolvendi a casibus reservatis, dispensandi in irregularitate &c. per merum non usum etiam longissimi temporis non amittuntur. *Gl. in c. Ut privilegia. 24. V. Semel. in anno, h. t. Suar. cit. c. 34. n. 17. Laym. cit. c. 23. num. 22.* Probatur, quia non amittuntur per viam præscriptionis, nemo enim contra hujusmodi privilegia non onerosa præscribere potest, quæ alios non respiciunt, privando eos commodo vel novum onus eis imponendo: neque etiam per viam tacitæ renunciationis, cum quilibet pro libitu uti possit privilegio suo, vel non uti, & solus non usus non sit sufficiens signum voluntatis renunciandi privilegio: neque etiam certum tempus jure sit definitum in hujusmodi privilegiis absolutis, contra quæ ab aliis non præscribitur, intra quod per non usum amittantur, quia Canones definientes certum tempus non loquuntur de amissione privilegii per non usum, sed per contrarium usum, ut ex infra dicendis patebit, *Suar. cit. c. 34. n. 21.*

CLXXVII. Excipitur privilegium nundinarum, quod per non usum, spatio decennii, amittitur, *l. 1. ff. De nundinis*, vel quia inter onerosa privilegia numeratur, juxta *Gl. pen. in cit. c. Ut privilegia*. Vel quia id speciale est in illo privilegio, quod tali conditione a Principe concessum videtur, ut per non usum intra decennium amittatur; quæ lex cum sit odiosa, extra casum ibi expressum, ad alios non est extendenda. *Suar. c. l. n. 18. & seq. Laym. cit. c. 23. num. 22.* Nam alias generalis doctrina est, quod per actus negativos liberæ voluntatis, sive per non usum facultatis ortæ ex privilegio, vel etiam ex statuto aut consuetudine, non amittatur facultas agendi, nisi aperte constet, ideo habentes facultatem, oblata occasione, ea non uti, quia a privilegio aut consuetudine recedere, seu juri suo renunciare volunt, *Laym. in c. ult. num. 5. de consuet. in 6.* Deinde privilegium faciendi aliquid per non usum non amittitur, si facultas faciendi conferatur in arbitrium privilegiati, quia contra talem facultatem non præscribitur. Ut si Imperator Nobili privilegium concessit ædificandi molendinum, pro suo arbitrio, etsi plurimis annis non ædificarit, non amittit eam facultatem, *Gail. cit. obs. 60. n. 9. Laym. c. l.*

CLXXVIII. Assertio 3. Privilegia negativa, quæ in non faciendo consistunt, & aliis onerosa sunt, sive gravamen inferunt, ut est privilegium immunitatis a solvendis decimis, vel tributis, vel exemptionis a jurisdictione Ordinarii, amittuntur per actum directe contrarium privilegio, v. g. solvendo decimas, vel tributa, sistendo se Tribunali Ordinarii, ut ex communi docet *Suar. cit. libr. 8. c. 34. n. 20. & c. 35. n. 1. & 2.* Id autem duobus modis fieri potest, primo per modum præscriptionis, si nimirum post actum contrarium, sine protestatione, factum, decurrit legitimum tempus ad præscriptionem sufficiens, & necessarium. Secundo per tacitam renunciationem, qui enim sciens, & volens, & non coactus, actum contrarium privilegio exercet, præsumitur in foro externo, juri ac privilegio suo renunciare, ut si exemptus sponte compareat coram Tribunali Judicis Ordinarii. *Suar. cit. c. 35. nu. 7. & Laym. cit. c. 23. n. 23.*

CLXXIX. Porro ad hanc tacitam renunciationem inducendam per usum, seu actum contrarium privilegio, requiritur primo, ut actus sit factus ab ipsomet privilegiato, nam si ab alio, pro quo non est datum privilegium, fieret, non posset dici privilegio contrarius, nec illud tolleret, *Suar. cit. c. 35. n. 3.* Secundo requiritur, ut actus contrarius privilegio voluntarie exerceatur, animo illi simpliciter renunciandi: & hinc si quis nesciat, se contra privilegium operari, vel si expresse protestetur, quod per tale factum non intendat renunciare privilegio, vel ei præjudicare, non censetur illi renunciare, nec amittit privilegium, *l. 1. C. De his, qui sponte munera publica obeant. libr. 10. Abb. in c. Cum accessissent. 8. numer. 7. & Felin. ibid. num. 30. limit. 5. de Constitut. Laym. ibid. num. 11.*

CLXXX. Tertio requiritur, ut actus, qui exercetur contra privilegium, sit directe contrarius toti privilegio, quoad totam facultatem, seu substantiam privilegii, sive quoad usum ejus, non solum præsentem, sed etiam futuro tempore. *Abb. c. l. n. 8. & Felin. n. 29.* Nam quædam privilegia habent tractum successivum, & actum iterabilem, cujusmodi est privilegium immunitatis a solvendis tributis, vel decimis, vel exemptionis a jurisdictione Ordinarii, & ideo si quis unum, vel plures actus contra tale privilegium, exerceat, solvendo v. g. tributa, vel decimas, non potest inde absolute colligi, quod simpliciter renunciaverit privilegio, sed tantum quoad eum actum, vel actus, quos exercuit, quia cum renunciatio sit stricti juris, non debet ulterius extendi, *arg. l. Emptor. 47. §. Lucius ff. de pact.* ideoque tali casu per actum unum, vel plures contrarios privilegio non censetur amissum totum privilegium, etiam quoad actus futuros; nisi aliæ circumstantiæ, vel conjecturæ concurrant, ex quibus appareat, quod renunciare voluerit simpliciter, & absolute toti privilegio, etiam in futurum: vel nisi legitima præscriptio contra privilegiatum accesserit, v. g. is, qui vi privilegii immunis est a solvendis tributis, vel decimis, licet semel, vel sæpius illa solverit, si non continuavit per legitimum tempus necessarium ad præscriptionem, quod in Ecclesiasticis juribus est XL annorum, jure novo, præjudicat quidem sibi in solutis, non tamen in solvendis in futurum. Ratio est, quia per solam contraventionem, seu actionem contrariam privilegio non censetur quis illi renunciare, nisi in eo, in quo operatur contra privilegium: sed per unum, vel alterum usum, seu actum contrarium non operatur contra totum privilegium in se, & totam facultatem suam, etiam futuris temporibus, sed tantum hic, & nunc, & quoad eum actum, vel actus, qui exerciti sunt, ergo non debet ultra illos renunciatio extendi, etiam ad alios actus futuros. *Suar. cit. c. 35. n. 10. Laym. in cit. c. Cum accessissent. n. 11. de Constitut.* Ubi recte addit, quamvis unus, vel plures etiam actus plerumque non sufficiant ad amittenda hujusmodi privilegia, quæ tractum successivum, & actum iterabilem habent, per viam tacitæ renunciationis: si tamen exerceantur a privilegiato, sine ulla protestatione solvendo v. g. decimas vel tributa, constituitur per hoc alter, cui fit solutio, in possessione juris decimandi, vel collectas exigendi: ita ut per lapsum temporis legitimi perficere præscriptionem cum bona fide possit & consequenter via præscriptionis privilegium amitti possit, juxta *c. Si de terra. 6. & c. Accedentibus. 15. h. t.*

Confirmatur hæc doctrina ex *l. C. de privil. veteran. & l. Voluntaria. 12. C. De excus. tut.* ubi Salycetus in summa ait: *per unum actum contrarium non perdit quis privilegium in actis, habens effectum reiterabilem, & successivum: & l. 1. & 2. C. De his, qui sponte munera publica susceperant*. Ex quibus juribus constat, quod si quis habeat privilegium generale, ne subire cogatur munera publica, & sponte unum suscipiat, non præjudicat sibi, quominus alia munera, vel etiam illud ipsum, quod prius acceptavit, si denuo ad illud eligatur, vi privilegii, recusare possit, de quo plura videri possunt apud *Gail. cit. obs. 60. num. 11. & 12 & Laym. c. l.*

CLXXXI. Quarto, ut amittatur privilegium per usum, seu actum contrarium, unum vel plures requiritur, ut qui operantur contra privilegium, ei renunciare possint, etiam expresse, illud tollere, & abolere, ut ex communi docet *Abb. in cit. c. Cum accessissent. num. 8. & Felin. ibid. num. 28. de constit.* quos sequitur *Laym. n. 12. ibidem. Suar. cit. c. 35. n. 5. & 8.* Ratio est, quia qui non potest per expressam renunciationem tollere privilegium, is neque per tacitam potest, exercendo actus contrarios ipsi privilegio, siquidem expressi, & taciti eadem est via: imo plus & efficacius est, aliquid per expressam renunciationem, sive verbis tollere, quam per tacitam, sive facto. Ubi tamen distinguendum est, utrum privilegium sit concessum personæ particulari: an vero principaliter Communitati, dignitati aut loco v. g. Ecclesiæ vel Civitati: nam priore casu, sicut expresse, ita etiam tacite, sive ipso facto contrario, a privato renunciari potest privilegio sibi concesso: posteriore vero casu privatæ seu singulares personæ, imo etiam ii, qui administrationem aliquam gerunt, v. g. Episcopus, cum Capitulo Cathedrali, Generales Ordinis, cum Congregatione Generali, non possunt expresse renunciare privilegio concesso Ecclesiæ, vel Religioni, & consequenter nec tacite, sive per contraventionem, & factum contrarium, nisi legitima præscriptio accesserit, *Abb. in cit. c. Cum accessissent. num. 8. & Felin. num. 29. limitat. 3. de Constitut. & Laym. num. 13. Gail. cit. obs. 60. n. 13. & 14.*

CLXXXII. Cæterum prædicta procedunt in privilegiis, quæ tractum successivum, actumque iterabilem habent, nam si alicui concessum sit privilegium non habens tractum successivum, aut effectum reiterabilem, sed quod uno actu perficitur, & impletur, illud consequenter etiam, per unicum actum contrarium voluntarie exercitum, via tacitæ renunciationis tollitur, & amittitur, quia in tali casu renunciatio, quoad unum actum, est renunciatio simpliciter, & absolute, cum totum privilegium in uno actu consistat. Cujusmodi privilegium concessum fuit Ecclesiæ, seu Capitulo Tullensi in *cit. c. Cum accessissent de Constitut.* nempe ut possit dignitatem Primiceriatus extinguere, juxta Statutum a Capitulo factum, & a Papa confirmatum, quæ concessio, sive indultum extinctionis unico actu completa, & consummata fuit. Quod si postea Canonici huic extinctioni contravenissent, & illam dignitatem, quæ, suapte natura, stabilis est, & perpetua, denuo erexissent, eligendo Primicerium, tum indulto, seu privilegio Pontificis, per unum actum contrarium, penitus renunciassent, *Suar. cit. c. 35. numer. 17. Laym. in cit. c. Cum accessissent. num. 11. in fine de Constitut.*

CLXXXIII. Denique privilegia negativa, quæ nemini præjudi-

judicant, v. g. non jejunandi in Quadragesima, non recitandi Horas Canonicas, per actum contrarium, unum vel plura, non tolluntur, seu amittuntur, qui potest velle jejunare, vel orare, non quasi obligatus ea lege, a qua per privilegium est exemptus, nec animo renunciandi privilegio, sed ex devotione tantum, vel ob alios fines, adeoque sine præjudicio privilegii, cui talis actus non est contrarius saltem formaliter, adeoque illud tollere non potest, *Suar. cit. c. 35. n. 3. & 4. & 22.*

CLXXXIV. Assertio 4. Quod denique attinet ad amissionem privilegii per abusum, sciendum est aliud esse privilegium amitti propter delictum, ob quod in pœnam privatur quis privilegio; aliud propter abusum, qui proprie significat defectum commissum in ipsomet usu privilegii, vel in his, quæ illud concernunt, *Suar. cit. libr. 8. c. 36. n. 2.* Potest autem hujusmodi abusus, sive culpa in usu ipsius privilegii, tripliciter committi. Primo per excessum, si quis utatur privilegio ultra ejus limites, sive ultra facultatem concessam, alio tempore, vel loco, vel circa materiam aut personam non concessam. Secundo sumendo ex illo occasionem delinquendi, ut si exemptus alteri inferat injuriam, spe impunitatis ex privilegio concepta. Tertio, directe repugnando fini, ob quem privilegium concessum est. Ut si Beneficiatus habens privilegium non residendi in Ecclesia, propter studium litterarum, neglecto studio, aliis inutilibus actionibus occupetur, quod repugnat fini privilegii, quia fructus in absentia potest percipere, ratione studii, cessante autem causa finali, cessat effectus, *Suar. cit. c. 36. n. 3.* Porro privilegium, propter abusum interdum omnino, sive totaliter amittitur; juxta *c. Privilegium. 63. caus. 11. q. 3.* Scilicet quoad jus utendi privilegio, etiam in futurum: aliquando vero amittitur tantum, quoad actum præsentem, qui fit cum abusu privilegii, pro una vice v. g. jure eligendi, non quoad alios actus futuros, *Suar. c. l. n. 5. & 6.*

CLXXXV. Illud adhuc addendum, quod interdum amittitur privilegium, vel potius consequitur ejus amissio, ex natura rei, cum ratio & fundamentum privilegii per abusum tollitur, ut in casu supra allato, si servitium Ecclesiæ Beneficiato commoratum sit in studium litterarum, & ipse nullo modo studeat. Interdum vero, & plerumque amittitur privilegium solum ex Juris Constitutione: idque regulariter non ipso facto, nisi aliud exprimatur in rescripto privilegii, sed solum per Judicis sententiam: quo sensu dicitur in *c. Ubi 7. dis. 78. privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate*, *Suar. c. l. n. 7. & 8. Laym. cit. 23. n. 34.*

§. IV.

An privilegium semel concessum possit revocari a concedente, vel ab aliquo alio?

CLXXXVI. Assertio 1. Privilegium concessum non subdito, & ab eo acceptatum, non potest revocari a concedente, vel ejus successore, *Abb. in c. Novit. 13. n. 23. & Felin. ibid. n. 8. de judiciis*, *Sanch. l. 8. de matrim. dis. 33. n. 5. Suar. lib. 8. de legib. c. 37. num. 3.* & alii communiter apud ipsum. Talia sunt privilegia, quæ Imperatores, & alii Principes Ecclesiæ concesserunt. *Laym. cit. c. 23. n. 25.* Ratio est, quia tale privilegium, postquam acceptatum est, transit in pactum, seu contractum, qui proprie dictum ejus sequitur privilegio, quod non subdito auferri non potest. Excipi debet, nisi privilegium postea vergat in notabile detrimentum Principis concedentis, ita ut si a principio illud damnum accidisset, privilegium censeretur injustum, & iniquum, tunc enim successor poterit illud revocare, vel etiam ipse Princeps concedens non servare, quia conditio illa sive exceptio, ex natura rei, intelligitur inclusa in prima concessione privilegii, neque a principio fuit in illa comprehensa, sed præter intentionem concedentis evenit. *Felin. c. l. Suar. cit. c. 37. num. 3.*

CLXXXVII. Assertio 2. Privilegium omnino gratis a Principe concessum subdito, per quod facultas, seu licentia datur aliquid agendi, præter, vel contra Jus commune, potest revocari a concedente, vel ejus successore, valide quidem, etiam absque causa, quamvis non licite ac decenter, sine honesta causa, *Sanch. c. l. Suar. c. l. n. 10.* Ratio est, quia jus, quod conditur per tale privilegium, non transit in dominium subditi, cui conceditur, & ita semper pendet a mera voluntate Principis, ideoque ab illo revocari potest, valide quidem etiam sine causa, quamvis non licite, ac decenter, adeoque non sine culpa, saltem veniali, quia decet beneficium a Principe concessum mansurum, *Suar. c. l.* Si privilegium etiam subdito concessum sit per pactum, seu contractum onerosum, ut si Princeps, pretio accepto, privilegium concedat, vel in præmium, & remunerationem meritorum, sive obsequiorum præstitorum, vel etiam per contractum lucrativum, v. g. per absolutam donationem, cum translatione dominii alicujus rei, vel juris, ut cum datur, vel conceditur alicui castrum, vel jus vectigalis, aut alterius tributi: tale privilegium a concedente, vel ejus successore revocari non potest, nec auferri etiam subdito, nisi ex gravi causa pertinente ad bonum publicum; & cum compensatione aliqua juris ablati, quatenus Princeps concedens commode potest: saltem si privilegium sit concessum per contractum onerosum, *Sanch. cit. dis. 33. n. 3. Suar. cit. c. 37. num. 5. & seqq.* Ratio est, quia etiam Princeps tenetur pacta cum subditis facta servare, præsertim onerosa, quæ obligatio oritur ex naturali justitia, quæ etiam Principem obligat: & licet possit, ob publicam necessitatem, vel aliam causam urgentem, rescindere contractum cum subdito initum: non tamen potest juste illum omnino privare re sua, sine ulla compensatione, cum Princeps non sit absolutus dominus rerum subditi, & hic non teneatur gratis remittere jus suum, si commode ei compensatio fieri possit.

Ratio autem, cur etiam privilegium remuneratorium revocari non potest, est, quia quod in remunerationem datur præteriti laboris, vel obsequii, non censetur gratis dari: idque certum est, si remuneratio sit debita ex justitia. Si vero solum ex gratitudine, tum privilegium datum ex sola gratitudine, non est quidem tam irrevocabile, sicut ex justitia datum, quia fortius est vinculum justitiæ: est tamen etiam privilegium remuneratorium irrevocabile, quia ratio gratitudinis id postulat, nisi remuneratio sit excessiva *Suar. c. l. n. 6.* Denique quod etiam privilegium datum subdito per contractum lucrativum, sive donationem, sine justa causa revocari non possit, inde probatur quia non potest Princeps, sine legitima causa, auferre rem subdito, cujus dominium habet, vel jus in eam rem ipsi est acquisitum, quia etiam Princeps non potest, sine injustitia, rationabiliter invito domino auferre rem suam, nisi ex gravi, & publica causa. At si subdito per donationem concessum sit privilegium, res, sive jus per illud concessum transit in dominium subditi, post ejus acceptionem, cum donatio sit contractus, per quem transfertur dominium in donatarium, alias non esset donatio, sed commodatum, vel concessio precaria. ergo etiam tale privilegium non potest revocari a domino, vel ejus successore, nec auferri subdito, sine legitima causa, *Suar. c. l. n. 7.* Et hinc etiam jurisdictio a Principe per privilegium subdito gratis concedi, sive donari potest, v. g. in feudum, nec ab eo revocari, quamvis supremam jurisdictionem Princeps absolute donare non possit, nec se omnino illa abdicare, respectu subditi, delegare tamen potest, quæ delegatio semper revocari potest, *Suar. c. l. n. 8.* contra *Sanch. c. l. n. 6.*

Probabile autem est, si privilegium per contractum lucrativum, & gratuitum a Principe subdito concessum, ex legitima causa revocetur, non esse necessarium, ut ab eo compensatio aliqua fiat subdito, quia in privilegio concesso per contractum onerosum obligatur Princeps, si illud revocet, ad compensationem faciendam, propter rem acceptam a subdito, ob concessionem privilegii, quæ ratio cessat in privilegio concesso per contractum gratuitum, in quo nulla intervenit commutatio rei ad rem, sed liberalis solum donatio, adeoque nulla est compensatio necessaria, *Suar. c. l. n. 9.*

CLXXXVIII. Cæterum quod dictum est, privilegium mere gratis, & liberaliter, nullo interveniente pacto, vel contractu, a Superiore concessum subdito, revocari posse a concedente, id extendi debet primo, ut non solum procedat in concedente habente supremam potestatem, sive nullum Superiorem recognoscente, v. g. Papa, Imperator, vel Rex, sed etiam in inferioribus, qui Superiorem recognoscunt, quia eandem habet potestatem inferior circa privilegia a se concessa, quam habet superior circa sua, servata proportione: nam sicut privilegium datum a Principe supremo pendet ab ejus potestate, & voluntate a qua & datum ab inferiore habente potestatem dandi privilegia, pendet ab ejus voluntate, & potestate, ergo sicut ille potest revocare, ita & iste. Nisi tamen privilegium inferioris sit confirmatum a Superiore, tunc enim non potest revocari ab inferiore, sine consensu Superioris, quia ratione confirmationis factum est quasi confirmantis, & ab ejus voluntate pendet, *Suar. c. l. n. 12. & 13.* dummodo ex confirmatione probabiliter colligatur, quod Superioris mens fuerit, privilegium ad suam potestatem revocandi, non autem simpliciter tantum, & ad melius esse id approbandi, *Laym. cit. c. 23. n. 25.*

Secundo, non tantum ipse concedens, sed etiam successor ejus revocare potest privilegium concessum ab antecessore, quia succedit in æquali potestate, & moraliter censetur una eademque persona cum illo, neque antecessor potest ligare manus successori, *Suar. c. l. n. 21.*

Tertio, privilegium concessum ab inferiore, potest etiam revocari a Superiore illius, & quidem ex justa causa, valide, & licite, quia superior potest legem tollere inferioris, habet enim majorem, & altiorem potestatem, cui inferior est subordinatus. Non tamen, sine justa causa, licite revocat superior non supremus privilegium ab inferiore concessum per se, & regulariter, quia id cedit in injuriam inferioris Prælati, & in detrimentum subditorum: imo revocatio privilegii a Prælato inferiore facta, sine justa causa, invalida est, quia talis superior non supremus, non potest, sine justa causa, & pro suo arbitrio, privare inferiorem sua jurisdictione, & potestate, ad quam spectat etiam concessio privilegiorum: quamvis si revocatio fiat, etiam sine justa causa, a Principe Supremo, v. g. a Papa, valida erit, quia ab illo pendet omnis jurisdictio inferiorum, *Suar. cit. c. 37. num. 17. & alr.*

§. V.

Quibus modis privilegium revocetur, & quando revocatio privilegiorum vim suam, & effectum habeat?

CLXXXIX. Assertio 1. Duobus modis revocatur privilegium, expresse, vel tacite. Expressa revocatio fit non solum verbis expressis, sed etiam in specie, & in particulari, vel per clausulam generalem, scilicet, *non obstantibus quibuscumque privilegiis*, quæ regulariter sufficit, quia sub genere comprehenduntur species.

Excipitur primo, nisi privilegia sint in Corpore Juris conten-

contenta, quibus non derogatur per clausulam generalem derogatoriam privilegiorum in posteriore privilegio positam, quia censentur leges publicæ, nisi addatur etiam clausula derogatoria Legum, seu Canonum, ut notat *Glos.* communiter recepta in *Auth. Qua in Provincia C. Ubi de crimin. agi oport. V. Illic omni privilegio*, *Suar. cit. lib.* 8. *c.* 38. *n.* 1. Nam cum correctio Juris vitanda sit, & non facile præsumenda, ideo per jus speciale posterius non tollitur prius speciale, si ob specialem aliquam rationem exceptum videatur.

Secundo excipiuntur privilegia, quæ etsi in Corpore Juris non sint contenta, eo tamen tenore expressa sunt, ut revocari non possint, nisi de iis expressa, & specialis mentio fiat, de verbo ad verbum, vel alio simili modo: sufficit tamen si dicatur, *non obstante tali, vel tali clausula*, vel etiam in genere, *non obstantibus privilegiis sub quacunque verborum forma concessis*, ut in *Clement.* 2. *in fine de sepult. Suar. c. l. n.* 2.

Tertio excipiuntur privilegia per modum contractus concessa, v. gr. in remunerationem meritorum, quæ non revocantur per clausulam generalem revocatoriam, etiam expressam, nisi saltem in genere revocentur privilegia, *etiamsi per modum contractus fuerint concessa*, quia talia privilegia ordinarie revocari non possunt, nisi ex causa gravi ad bonum publicum pertinente: & quia talis revocatio cedit in præjudicium tertii, auferendo ei jus acquisitum, non præsumitur voluntas revocandi, nisi exprimatur, *Sanch. cit. dis.* 33. *num.* 8. *Suar. c. l. n.* 3. Quin imo neque prædicta clausula sufficit, si privilegia data sint non subditis, v. gr. Clericis, postquam ea acceptata sunt, & jus est acquisitum, quia Princeps nec ex plenitudine potestatis, ex qua provenit illa clausula, derogare potest juribus non subditorum, *Lam. in c. Cum ordinem* 6. *n.* 7. *de rescript.*

CXC. Tacita revocatio privilegii fit per actum Principis directe contrarium privilegio, qui non potest subsistere, vel non habere effectum intentum, vel saltem non adæquatum, sine derogatione privilegii prius concessi, dummodo possit præsumi, eum scire, vel recordari privilegii antea concessi, quia si adsit, vel præsumi possit ignorantia privilegii, non potest Princeps habere virtualem voluntatem illud revocandi, etsi exerceat actum repugnantem privilegio, quia ignorantia causat non voluntarium, cum nihil sit volitum, nisi præcognitum, *Suar. c. l. num.* 4. *&* 5. Quod si constet, Principem non ignorasse privilegium prius concessum: tum si actus contrarius privilegio sit absolute incompatibilis cum toto privilegio, censebitur totum revocatum: si vero ex parte tantum illi deroget, censeri debet ex parte tantum ei derogatum. Ut si Princeps semel præcipiat exigi tributum e privilegiato, non censetur absolute velle revocare privilegium, sed tantum pro illa vice, *Suar. c. l. n.* 5.

CXCI. Porro circa hanc tacitam revocationem privilegiorum traduntur communiter seqq. regulæ. Prima est, per legem universalem, quæ non expresse abrogat privilegia, censentur tacite revocata privilegia in Corpore Juris contenta, non autem derogatur privilegiis, quæ Corpori Juris non sunt inserta, nisi eorum specialis mentio fiat. Ratio primæ partis est, nam privilegia, quæ in Jure communi continentur, pertinent ad universales leges, & consequenter non præsumitur, Legislatorem illa ignorare, adeoque per legem posteriorem universalem contrariam revocatur prior lex continens privilegium Juris communis, etiamsi id in posteriore lege non exprimatur. Ratio secundæ partis est, quia privilegium non insertum Juri communi, continet jus privatum, vel potius particulare factum: Legislator vero non præsumitur scire jura privata, aut facta particularia, *cap.* 1. *de Constitut. in* 6. ubi dicitur: Constitutionem Romani Pontificis derogare priori, cui contraria est, quamvis de ipsa mentio non fiat: non vero derogare specialibus legibus, & consuetudinibus. Et ratio redditur, quia Papa censetur omnia jura in scrinio pectoris sui habere, jura autem specialia probabiliter ignorare potest, *Suar. cit. l.* 8. *cap.* 39. *n.* 2. *Laym. cit. c.* 23. *n.* 27.

CXCII. Secunda regula est, per particulare mandatum, seu rescriptum Principis contrarium privilegio prius concesso, non censetur hoc tacite revocatum, nisi in illo addatur expressa clausula derogatoria privilegii, prout sumitur ex *c. Cum Ordinem 6. de rescript.* ubi Cisterciensibus Monachis jus seu privilegium concessum est, ut nullo rescripto Papali teneantur, nisi in eo specialis mentio Ordinis fiat, *Gl.* communiter recepta in *c.* 2. *eod. Suar. cit. l. n.* 3. Ratio est, quia non præsumitur Princeps habere scientiam privilegii: si enim ferendo legem publicam, & universalem, non præsumitur scire privilegia particularia, multo minus præsumitur scire, concedendo particulare rescriptum, quia majore cum deliberatione, & maturitate publica lex conditur, quam privatum rescriptum concedatur, *Gl. in c.* 1. *V. Noscatur de Constit. in* 6. *Suar. c. l.* Confirmatur, quia per rescriptum emanans contra Jus commune, huic non derogatur, imo nec valet, nisi de illo in rescripto mentio fiat, *l. pen. C. de precib. Imper. offerend. & cap. Rescripta* 15. *caus.* 25. *qu.* 2. ergo multo minus valet rescriptum particulare concessum contra privilegium, non facta de hoc mentione, ac proinde non potest per illud privilegium tacite revocari. Verum de hoc plura dicta sunt *lib.* 2. *Tit.* 3.

CXCIII. Tertia regula, privilegium prius concessum non tollitur, nec tacite revocatur per privilegium posterius, quod contrarium est priori, nisi illius prioris specialis mentio fiat, juxta *c. Veniens* 19. *& ibi Gl. V. Nullum de præscript.* & tradit *Gl. fin.* communiter recepta in *cap.* 1. *de præscript. Suar. cit. l. num.* 5. Ratio est, quia cum privilegium sit jus privatum, & particulare, ideo præsumitur Princeps secundum privilegium concessisse ex ignorantia primi, si de illo nullam mentionem fecit, juxta *cap.* 1. *de Constit. in* 6. *& c. Ex parte* 12. *de offic. deleg.* imo posterius privilegium, in quo nulla facta est mentio prioris, subreptitie impetratum censetur, tacita veritate, quæ exprimi debuisset, ac proinde non valet.

CXCIV. Ubi tamen ulterius est distinguendum cum Abbate in *c.* 5. *num.* 12. *de rescript.* Nam quando duo privilegia sunt sibi contraria, vel utrumque est generale, vel utrumque speciale: vel vice versa, prius generale, & posterius speciale. Primo casu, quando utrumque privilegium est generale, tunc vel utrumque est insertum Corpori Juris: & per posterius abrogatur, vel omnino revocatur prius, etiamsi de illo mentionem non faciat, quia privilegium contentum in Corpore Juris est Jus commune, & ideo præsumitur Princeps illud non ignorare, sed scire, *c.* 1. *de Const. in* 6. sicut ergo Jus commune abrogatur per subsequens privilegium ei contrarium, cum hæc sit ratio privilegii proprie, ac stricte dicti, quod sit gratia, seu indulgentia a Principe, seu Magistratu concessa, adversus Jus commune, & ordinarium: ita & privilegium insertum Corpori Juris revocatur per privilegium posterius contrarium similiter Juri insertum: vel prius privilegium generale non est contentum in Jure communi, posterius generale est ei insertum: & non censebitur revocatum prius, quod est extra Jus quia præsumitur Princeps prius ignorare, si non sit Juri communi insertum, *Azor. p.* 2. *lib.* 5. *c.* 22. *q.* 23. *Suar. cit. c.* 39. *num.* 5.

Secundo casu, quando utrumque privilegium est speciale, tum prius valet, nec revocatur per posterius speciale ei contrarium, si in eo non fiat mentio de priore, quia Princeps censetur ignorare ea, quæ non in Jure, sed in facto consistunt: ac proinde non voluisse revocare prius, quod ignorabat: si vero in posteriore privilegio fiat mentio prioris, tum valet posterius, per quod prius revocatum est, *Azor. cit. l. q.* 13. *& Suar. cit. l. n.* 6.

CXCV. In tertio casu, si prius privilegium sit speciale, & posterius generale, valet prius, non posterius, quia generi per speciem derogatur, sive ea præcedat, sive sequatur, *Reg. juris* 34. *in* 6. *& reg.* 90. *ff. eod. Azor. cit. q.* 13. *Suar. cit. c.* 39. *num.* 6. Denique in quarto casu, si prius privilegium sit generale, posterius vero speciale, in quo nulla tamen facta est mentio prioris, tum licet per hoc non tollatur, nec revocetur prius generale omnino, & in totum: probabilius tamen est per privilegium speciale priori ex parte derogari, juxta *citat. Reg. juris*, quod generi per speciem derogatur, non solum, si species præcedat, sed etiam si sequatur, *Silvest. V. Privilegium num.* 10. *quæst.* 80. *dicto* 6. *Azor. cit. l. q.* 22. *Suar. cit. c.* 39. *num.* 7. *Laym. cit. cap.* 23. *num.* 27. *limit.* 2. Idque expresse probari videtur ex *c. Dudum* 14. *§. Nos igitur & c. Quamvis* 38. *de præbend. in* 6. In quibus habetur, si Papa alicui generalem facultatem dedit beneficia in aliqua Ecclesia conferendi, suo nomine, & postea speciale beneficium proxime vacaturum in eadem Ecclesia alicui certæ personæ conferri mandavit, posterius rescriptum speciale valet, & executioni mandandum est, non obstante priori generali, nam per speciem generi derogatur, quamquam de genere in derogante specie nulla fiat mentio, ut dicitur in *cit. c. Dudum §. Nos igitur* & primæ generali gratiæ alicui factæ derogat posterior specialis, licet de illa non fecerit mentionem, *cit. c. Quamvis*. Ratio est, quia Princeps concedendo alicui generalem gratiam, non censetur sibi velle adimere omnem potestatem concedendi, occurrente casu, aliquam gratiam specialem alteri, non obstante illa generali gratia prius concessa, adeoque sibi jus reservavit illi derogandi per gratiam specialem, *Suar. cit. l. num.* 7.

Excipi debet, nisi per prius privilegium generale alicui concessum ipsi jus in re sit acquisitum in omni specie sub genere contenta. Ut si Papa alicui concessit omnes decimas alicujus Parochiæ, quas ipse jam percepit, tunc enim non est censendum Principem illud notabiliter imminuere velle, vel ei derogare, cum præjudicio alterius in jure jam acquisito, sed potius, quod posterius speciale privilegium derogatorium prioris, ex hujus ignorantia processerit, eo quod Princeps non possit recordari omnium privilegiorum, quæ concessit, propter eorum multitudinem *Argum. cap. Ex tua* 9. *de filiis Presbyter. Abb. in cap.* 1. *n.* 10. *de rescript. Suar. cit. l. n.* 8. *Laym. c. l. & in cit. c.* 5. *n.* 8. *de rescript.*

CXCVI. Quarta regula est, per latam sententiam a Principe contra privilegium, qui potuit privilegium concedere, non revocatur privilegium, prout sumitur ex *cap. Super ea* 21. *de sent. & re judic.* ubi habetur, si Princeps (qui privilegium, suo arbitratu, revocare, seu auferre potest) sententiam ferat contra privilegium in judicio exhibitum, censetur illud reprobare, sive tanquam subreptitium, vel alias infirmum habere, & declarare: non autem revocare, sive auferre privilegium prius validum, & possessum: nam tunc non directe tollitur privilegium per sententiam Judicis, privando reum privilegio, ob culpam aliquam, hoc enim esset non tacite sed per se expresse, & directe revocare, seu tollere privilegium validum in pœnam: sed tollitur solum privilegium indirecte per sententiam, qua condemnatur reus, non obstante privilegio, eo quod tale privilegium illegitime obtentum, vel per non usum; aut contrarium usum, vel ob aliam causam amissum sit, adeoque talis sententia supponit nullitatem, vel defectum in privilegio: neque hoc excusat reum, & consequenter per alium non revocatur privilegium tacite, sed reprobatur, *Suar. cit. c.* 39. *n.* 4.

CXCVII. Assertio 2. Si privilegia, vel indulgentiæ per communem, & publicam legem revocentur, non est necessarium, ut ea revocatio singulis privilegiatis intimetur, vel innotescat, sed satis est, si promulgatio legis illius revocatoriæ privilegiorum facta sit in Curia Principis; vel loco ad hoc constituto, qua facta non quidem statim a die promulgationis, sed post tempus necessarium ad illius obligationem, quod est regulariter duorum men-

sium,

sum, vel juxta stylum Curiæ Romanæ, post tempus, ut commode in publicam notitiam privilegiatorum devenire possit, ea effectum sortitur, ita ut etsi aliqui in particulari adhuc invincibiliter ignorent revocationem privilegiorum, tamen illa non amplius prosint, nec iis valide ut possint, *Suar. l. 8. de legib. c. 60. num. 1. & seqq.* & alii apud *Laym. cit. c. 23. n. ult.* Ratio est, tum quia jura nihil speciale disponunt circa legem revocantem privilegium, quam concedentem. At privilegium concessum per legem, post sufficientem promulgationem, & evulgationem legis, statim habet suum effectum, non obstante ignorantia, quia non pendet ab actuali notitia privilegiati, ergo idem dicendum est de lege revocante, quia etiam ejus effectus non pendet a notitia privilegiati, sed postquam lex publice promulgata, & ea se omnibus sufficienter est proposita, actu revocatum est privilegium, & cessat ejus usu; sicut idem etiam est in lege irritante, cujus effectus non impeditur, ob ignorantiam legis. Tum quia in legibus communibus attenditur ad id, quod per se, & communiter fieri solet, non autem ad ea, quæ raro, & per accidens fiunt, qualis est in præsenti, ignorantia legis revocatoriæ, *Suar. cit. l. n. 4.* Quod si vero revocatio privilegii ab homine, seu privatim facta sit; ea non habet effectum, priusquam ea privilegiato specialiter intimetur, vel ad ejus notitiam perveniat, quia tunc non potest alio modo convenienter privilegiatus devenire in notitiam revocationis, nisi ut ipsi intimetur per nuncium, sive epistolam *Suar. lib. 3. de matrim. dis. 30. n. ult. & Laym. cit. l.* quamvis *Suar. cit. l. n. 7.* putet sufficere, si revocationis notitia etiam casu solum, ad notitiam privilegiati perveniat, quia facilius res destruitur, quam acquiritur, & ad valorem revocationis per se non requiritur consensus & acceptatio privilegiati, sicut ad acquisitionem privilegii, sed hoc revocari potest, sola voluntate concedentis, etiam invito eo, cui concessum est, exceptis casibus, de quibus supra.

§. VI.

An pereunte re, cui privilegium inhæret, pereat quoque, & extinguatur ipsum privilegium?

CXCVIII. Respondetur, sicut privilegium personale extinguitur cum persona, ita etiam privilegium reale, seu locale extinguitur, re extincta, aut loco destructo, cui inhæret, ut post *Innoc. in cap. 2. de novi oper. nunciat.* docet *Gloss.* communiter recepta in *Reg. Privilegium 7. V. Personale circa medium de R. I. in 6.* ubi tamen cum eadem *Gl.* distinguendum est. Vel enim res, aut locus, videlicet Ecclesia, Monasterium, Civitas, aut alius locus sacer, aut profanus, destruitur, Superioris auctoritate, sublata omni spe restitutionis aut reparationis; & tunc extinguuntur etiam, & perduntur omnia privilegia ei cohærentia tanquam sublata a fundamento in perpetuum, cui cohærent, nec amplius dici possunt illius Ecclesiæ Clerici, aut illius oppidi Cives vel municipes, ut colligitur ex *c. Placuit 26. dis. 1. de consecr. & c. Et hoc diximus 9. caus. 16. q. 7.* Vel res aut locus est destructus ab hostibus, aut ab eo occupatus, aut casu dirutus, vel combustus, cum spe refectionis seu reædificationis; & tunc omnia privilegia retinet, ut colligitur ex *c. Pastoralis 24. caus. 7. q. 1. & c. Quæ semel 4. caus. 19. qu. 3.* Idemque est, si Superioris auctoritate, Ecclesia vel Civitas transferatur ad alium locum, vel alteri uniatur, non enim amittuntur ejus privilegia, sed una cum Ecclesia, Civitate, transferuntur, quando non sunt concessa, ratione situs, sed directe ipsi Ecclesiæ, vel Civitati, ejusque nomine, ut colligitur ex *c. Et temporis 48. & c. seq. caus. 16. qu. 1. & c. 2. de Religios. domib. Gl. in cit. Reg. 7. in 6. V. Privilegium personale. Azor. cit. c. 22. q. 11. Suar. libr. 8. de legib. c. 5. n. 4. 5. 6.* & 8. Ratio est, quia hæc privilegia sunt perpetua, & realia, & tamdiu durat eorum fundamentum, quo omnino destructo, sine spe reparationis (quod nunquam fit, nisi auctoritate illius, qui potestatem habet destruendi) etiam illa cessant, vel extinguuntur, quia destructo principali, destruuntur accessoria, & sublato fundamento, cadit ædificium. Si vero res, vel locus destructus per vim hostium, vel casu, v. gr. Ecclesia, vel Civitas, cum spe restaurationis, tum ipsum solum immobile manet, in quo tanquam fundamento, & radice conservari possunt privilegia, quoad jus, & proprietatem, & postea, restituta re in pristinum statum, si Ecclesia, vel Civitas restauretur, etiam ipsa privilegia, quoad usum, & exercitium resurgunt, & reviviscunt, *Suar. cit. c. 5. num. 7.*

CXCIX. Addit *Suar. cit. l. num. 6.* si locus per vim hostium, vel casu diruatur, cum spe reparationis, tum ecl privilegia loci sunt concessa ipsi solo, seu pavimento, eique adhærent, ut est consecratio, & benedictio, quæ solo adhærent, *l. Æde sacra 73. ff. de contrah. empt.* ac proinde privilegia, quæ inde sequuntur, ut quod locus ille non possit vendi, nec converti in usus profanos &c. semper manent, quia eorum fundamentum non est destructum. Vel privilegia loci directe respiciunt ipsum ædificium, ut Templum, vel monasterium: & tum rursus, vel privilegium est tale, ut usus ejus præesse requirat illum locum v. gr. ut intra Templum fiat: & hoc casu, etsi privilegium illud non omnino extinguatur, suspenditur tamen ejus usus, pro illo tempore, donec locus iterum extruatur, quo exstructo, privilegium quoque reviviscit, ut colligitur ex *l. Cum loca 36. ff. de Religios. & sumptib. fun.* Ut v. gr. Indulgentia Templo concessa vel immunitas, si principaliter censeatur esse concessa, ratione ædificii, non areæ. Vel privilegium est tale, ut etiam extra illum locum, v. gr. Templum, alibi exerceri possit: & tum non suspenditur privilegium, pro illo etiam tempore, quia manet in personis, quæ uti possunt tali privilegio, etiam in alio loco. Sic Episcopus, vel Canonicus loci occupati ab hostibus, vel hæreticis, retinet denominationem ab illo, etiam extra illum existens, fruitur privilegiis ipsi concessis, ratione Episcopatus, vel Canonicatus talis loci.

TITULUS XXXIV.

De Purgatione Canonica.

Hactenus actum est de variis delictis tam Prælatorum, quam Subditorum, quia tamen interdum crimina plene probari non possunt, ideo infamati de delictis, de quibus conveniri non possunt, compellendi sunt ad se purgandum, de quo agitur hoc Titulo.

§. I.

Quid sit purgatio in genere, & quotuplex, & a quo indicenda sit purgatio Canonica, & quibus indici possit ac debeat?

I. Assertio I. Purgatio prout hic accipitur, est ostensio innocentiæ de objecto crimine, scilicet per juramentum, vel alio debito modo, de quo infra, *Hostiens. hic in summa n. 1. Sylvest. V. Purgatio in princ.* & alii DD. communiter. Ea duplex est, alia vulgaris, quæ a Jure reprobatur, de qua *Tit. seq.* alia Canonica sic dicta, quia a Jure Canonico est adinventa, & approbata, *caus. 2. qu. 5.* fere tota, de qua specialiter agitur hoc *Tit. Hostiens. in summa hic n. 2. Silvest. V. Purgatio n. 2. q. 1.*

II. Assertio 2. Purgatio Canonica indicenda est a Judice competente, quia a non Judice indicta non valet, nec juvat, sed perinde est, ac si nulla facta fuisset, *arg. c. Licet 5. de Offic. Legat. Gl. fin. in c. pen. juncta Gl. margin. lit. C. & ibid. Hostiens. in fine*, & colligitur ex *eod. c. in fine.* Porro Episcopus non solum Clericum, sed etiam laicum subditum publice infamatum de aliquo crimine compellere potest ad se purgandum, ut constat ex *c. Nos inter 6. h. t.* Nam aliquis parochianus Episcopi (hoc est, subditus ipsius Diœcesanus, qui parochianus Episcopi dicitur, quia Episcopus concurrit cum quolibet Curato in administrandis Sacramentis omnibus Diœcesanis, *c. 2. de pœn. & remiss. in 6. Abb. hic n. 1.*) infamatus est de aliquo crimine, unde quæsitum „ fuit, utrum Episcopus ipsum possit cogere ad purgatio„ nem præstandam? Respondet Papa Alexander III. quod „ si de aliquo crimine publica infamia sit notatus, accusa„ tore, & testibus deficientibus, Episcopus ipsum ad pur„ gationem compellere potest nisi ad Superiorem Judicem „ appellaverit, & tum ejus judicio, ad quem examen hu„ jus causæ per appellationem transtulit, parere debet.

III. Notandum primo, postquam aliquis infamatus est publice, apud bonos, & graves viros compellendus est ad se purgandum, *c. Si mala 16. caus. 2. qu. 5. Gloss. hic V. Deficientibus, & Hostiens.* de quo infra.

Notandum secundo, Episcopus potest indicere purgationem etiam laico subdito suo Diœcesano, in criminibus specialibus ad cognitionem Ecclesiæ, ut est crimen hæresis, & adulterii, & alia similia, quæ sunt vel mere Ecclesiastica, vel saltem mixti fori, de quibus in *cap. Cum sit 8. de foro compet.* Vel etiam in aliis, ubi temporalem jurisdictionem habet Episcopus, *Gl. hic V. Deficientibus, & Innocent. ib.* Unde hanc rationem reddit, quia purgatio nunquam indicitur, nisi in defectum probationum, si ergo ad Episcopum non spectet cognitio delicti contra laicum, coram eo non fient probationes, & consequenter neque per ipsum indicetur purgatio de crimine ad ejus cognitionem non spectante. Contrarium tenent alii, quod de quolibet crimine purgationem Episcopus possit indicere, qui textus hic generaliter, & indistincte loquitur de aliquo crimine, & Episcopus debet inquirere in Diœcesi in crimina subditorum, etiam laicorum, eaque punire, *c. 1. de Offic. Jud. Ord.* ergo etiam potest, deficiente probatione, purgationem indicere. Verum melius distinguitur cum *Hostiens. & Abbate hic n. 2.* Vel Episcopus vult indicere purgationem laico infamato ad pœnam temporalem in foro judiciali imponendam, & non potest, nisi in criminibus Ecclesiasticis, sive ad forum Ecclesiæ pertinentibus: vel vult indicere purgationem ad pœnitentiam imponendam in foro animæ: & tum potest infamato laico indicere purgationem, quia quemlibet notorium criminosum potest cogere ad subeundam pœnitentiam, ne in peccato persistat, *cap. 1. de sponsal. cap. Novit, 13. de Judiciis.*

Notandum tertio, is, cui ab Episcopo indicta est purgatio criminis, de quo est publice infamatus, potest appellare ad Superiorem, si justam causam appellandi habeat, ut quia dicit se non esse infamatum, vel quia Episcopus non vult admittere testes, inter quos conservatus est, sed extraneos, & ignotos, vel inimicos suos, vel quia excedit modum in purgatione, vel alio modo eum gravat, licet alias non admittatur appellatio a correctione. *Gloss. fin. hic Hostiens. V. appellandum, & Abb. in fine.*

IV. Assertio 3. Non tantum Clericis secularibus, sed etiam regularibus utriusque sexus, indicenda est purgatio Canonica, si publice infamati fuerint de crimine, vel graviter suspecti & testes vel aliæ probationes deficiant, prout constat ex *c. Moniales 3. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Meldensi *c. 70.* Ubi statuitur, ut si Moniales libidinibus inser„ vire accusentur (vel etiam denuncientur, vel alias fuerint „ infamatæ, *Gloss. hic in casu & Hostiens. V. Accusentur.* (quia deest accusator, vel quia crimen probari non potest per testes, vel etiam per inspectionem corporis, juxta *cap. Nec aliqua 4. caus.*

4. *cauf. 27. qu. 1. Gl. hic V. Non valuerint*, si enim possent convinci de delicto, non esset locus purgationi, *Hostiens. hic V. sed.* suæ opinionis malam famam ergo regulam (id est, secundum tenorem regulæ, sive id, quod continetur in regula sui Ordinis, vel secundum regulam scilicet Canonum, *Gl. fin. hic & Abb. in fine.*) Canonice purgare coguntur. Nam Regulares, non solum secundum regulam propriam Ordinis, sed etiam secundum SS. Canones judicantur, *c. fin. de statu Monach. Abb. hic.*

V. Præterea in specie, publice infamatus de defectu natalium, non debet promoveri ad Ordines, nisi prius Canonice se purget, prout habetur in *c. Accedens 14. h. t.* Nam
„ cum quidam Diaconus vellet in Presbyterum promoveri,
„ æmuli quidam ipsius dixerunt, illum esse filium Sacerdo-
„ tis, ideoque Episcopus Diœcesanus ipsum noluit promo-
„ vere, nec etiam permisit ipsum ab alio promoveri. Diaconus
„ accedens ad Papam Innocentium III. id ipsi exposuit qui
„ mandavit Episcopo, ut si de hoc publice est infamatus,
„ & de ipsa infamia legitime constare non possit, purga-
„ tionem a dicto Diacono recipiat, eaque recepta, ipsum
„ promoveat ad Officium Sacerdotis, quia etsi non sit no-
„ ta delicti (proprii scilicet, quia non est culpa ejus,
„ qui gignitur, sed illius, qui generat c. *Nasci 5. dist. 56. Gl. fin. hic*) est tamen nota defectus impedientis ne ad
„ Sacros Ordines promoveri possit: nisi infamia illa fuerit
„ purgata, quia ipsa durante, promoveri non debet, *Hostiens. hic V. Promovere.*

IV. Notandum primo, purgatio Canonica indici potest, non tantum super crimine, sed etiam super aliquo defectu, seu inhabilitate & impedimento ad Ordines suscipiendos, ut si quis publice sit infamatus, quod non sit legitime natus, *Gl. hic V. Purgatione, & Abb. numer. 1.*

Notandum secundo, quamvis ob infamiam ab æmulis ortam non sit alicui indicenda purgatio, ut patet ex *c. Cum in juventute. 12. h. t.* de quo infra, si nimirum constet, illam esse ortam tantum ab æmulis vel inimicis: secus tamen est, si de eo non constet, sed ab æmulis tantum, vel uno ex illis id asseratur, & aliquis non tantum apud æmulos, sed etiam apud alios viros bonos, & graves communiter & publice sit infamatus, ut in casu hujus c. tunc enim purgatio potest ac debet indici, *Hostiens. hic V. Publice & Abb. num. 2.*

Notandum tertio, etsi hæc propositio negativa, quod quis non sit filius Sacerdotis, sive non sit illegitime natus, directe per testes probari non possit, tamen fuit id probandum per juramentum purgandi, & per testes deponentes per credulitate. Quare vel Diaconus iste vult probare per testes, vel per publicam notitiam, & famam, quod sit filius legitimus, v. g. Titii & uxoris ipsius, quam pro legitima tenebat, ut vult *Gl. hic V. Purgatione*, & tunc non potest locum habere purgatio. Si vero per veram probationem, eo modo, quo filiatio probari potest constet, quod sit legitimus filius, cessat purgatio. Idemque est, si vellet probare per testes, quod communiter sit habitus, & reputatus pro legitimo filio Titii, tunc enim non est necesse, ut aliter se purget, cum per testes de veritate constet, neque de tali purgatione loquitur hoc cap. Vel vult per proprium juramentum probare, seu jurare, se esse filium legitimum Titii, & uxoris ipsius; & non debet admitti, quia subiret periculum perjurii, cum illi de matrimonio legitimo inter parentes initio constare non possit: vel vult jurare, se esse communiter habitum & reputatum pro filio ipsorum, quia ante mortem parentum jam pervenerat ad annos discretionis, & ita credit se esse filium eorum: & talis purgatio recipitur, & compurgatores præstabunt juramentum credulitatis, quod credant ipsum jurasse. Nam quamvis alias regulariter is, qui se purgat, debeat jurare de veritate, non de credulitate, ut infra dicetur: tamen id solum habet locum, quando quæritur de facto proprio, de quo quisque certus esse potest ac debet: in hoc vero casu, purgans jurat de facto alieno: & ita sufficit, quod juret de credulitate, cum vera scientia de tali facto haberi non possit, ac proinde necessario subveniendum est purgando, & recedendum a forma jurandi communi, seu alias consueta, *Hostiens. hic V. recepta, Jo. Andr. & Abb. num. 3. 4. & 5. & ipsius Glossator Alexander de Neve lit. E.*

§. II.

Quando sive in quibus casibus indicenda sit purgatio Canonica, vel non?

VII. Assertio 1. Ea indici debet, quando quis est publice infamatus de crimine, apud bonos, & graves viros, *c. pen. §. fin. h. t.* Unde ille non est censendus infamatus esse, quem dicta paucorum infamant, si ejus opinio apud bonos, & graves viros læsa non existat, *c. Inquisitionis. 21. §. ult. in fine de accusat.* Requiritur autem, ut infamia non sit orta a malevolis aut inimicis eam procurantibus alioquin purgatio Canonica indici non potest sic infamato, *Hostiens. in summa n. 3. h. t. Silvest. V. Purgatio. 2. Barnard. Diaz in pract. Canon. c. 151. n. 7.* nisi tamen ex infamia orta etiam a malevolis publicum scandalum generaretur in populo, tunc enim si illud sedari, seu tolli potest per purgationem, ea indicenda est, quia propter scandalum vitandum receditur a Jure positivo, *c. 2. de novi oper. nunciat. c. Tenemur, 6. de prabend. c. 2. de prascript. Abb. in c. Qualiter. 24. n. 25. de accusat. Hostiens. in summa c. l. Diaz c. l. n. 8.*

VIII. Assertio 2. Purgatio Canonica indici non potest, etiam infamato de crimine, si is convinci possit, & per idoneos accusatores, vel testes, vel per alias legitimas probationes crimen plene probari queat, *Si quis 2. c. Quoties. 5. c. Nos inter 6.* ibi: *accusatore, & testibus deficientibus, &c. Ex tuorum. 8. h. t. Hostiens. c. l. Silvest. c. l. q. 2.* est enim hæc purgatio in subsidium aliarum probatione inducta.

IX. Assertio 3. Indici non debet alicui purgatio Canonica, nisi adsint verisimiles suspiciones vel præsumptiones criminis, prout sumitur ex *c. Si quis. 4. h. t.* quod est de-
„ sumptum ex Concilio Meldensi *cap. 68.* Ubi statuitur:
„ si quis de gradu Ecclesiastico (majore, vel minore,
„ in quo est constitutus, *Hostiens. hic V. Ecclesiastico.*) se
„ consensorem, vel interventorem, seu mediatorem es-
„ se *Gl. hic V. Consensorem & Hostiens.* qui enim consen-
„ tit, positive cooperando in crimen quandoque punitur
„ ut faciens) manifeste prodiderit, (id est in judicio,
„ timore probationis, confessus fuerit, nam si sponte
„ confessus fuerit, mitius cum eo ageretur, *Gl. hic. V. Prodiderit*, vel in publico ad infamiam, *Innoc. hic*) a
„ proprio gradu repellatur, id est, degradetur, seu de-
„ ponatur. Quod si verisimilibus suspicionibus de tali cri-
„ mine fuerit propulsatus (id est, infamatus, *hostiens. hic*,
„ alius scilicet Clericus, qui non est tale crimen confessus,
„ *Innoc. hic.*) Canonice se expurget.

Ex quo patet, quod ob verisimilem suspicionem criminis, potest indici purgatio Canonica, debet tamen ea esse non levis, sed vehemens suspicio, juxta *c. Inter 10. §. Attendentes. h. t.* Ubi dicitur, quod propter tria potest indici purgatio, videlicet, *propter infamiam vulgatam, grave scandalum, & vehementem suspicionem*: ita tamen, ut non sit violenta nec sufficiens ad sententiam condemnatoriam ferendam, *Gl. fin. hic*: Quando vero quis vehementer esset suspectus soli Episcopo, vel alteri Superiori suo, poterit indici purgatio, juxta *cap. Omnibus. 19. cauf. 2. qu. 5. Silvest. V. Purgatio. numer. 2. dicto 3.* Si vero aliis esset suspectus, tum si est suspicio probabilis, & tanta, ut inducat scandalum publicum in populo, indicenda erit Canonica purgatio juxta *c. Tit. 8. de cohab. Cleric. & mulier.* secus si non inducat scandalum, *Abb. in c. Qualiter. 24. n. 30 de accusat. Diaz. cit. cap. 151. numer. 9.* Ratio diversitatis inter suspicionem Superioris, seu Judicis, & aliorum est, quia non ita facile præsumitur contra Judicem, sicut contra alios, *c. Ad audientiam. 23. de prascript. &c. In Nostra 4. de procurat. Abb. c. l. n. 32.*

X. Et hinc ulterius infertur, si infamia alicujus non sit orta ex probabilibus suspicionibus aut conjecturis, non est ei necessario indicenda purgatio Canonica, quamvis possit indici, ad instantiam accusationem purgandi, prout sumitur ex *c. Cum in juventute. 12. h. t.* Nam Episcopus Quin-
„ que ecclesiensis dicebatur habere nimiam familiaritatem,
„ & immoderatam cum quadam nepte sua, ideoque Rex
„ Hungariæ sæpe scripserat Papæ Innocentio III. ut eum
„ ab Episcopatu removeret. Quare Papa jussit super hoc
„ caute inquiri a Coepiscopis Hungariæ, qui laudabile te-
„ stimonium de ipso perhibuerant. Ad majorem tamen
„ cautelam Papa mandavit eidem Episcopo, ut ab illius
„ (scilicet neptis suæ, cum qua dicebatur turpiter con-
„ versari) familiaritate cessaret, ita ut sinistra suspicio de
„ ipso haberi non possit. Sed quidam inimicus ipsius E-
„ piscopi, rescriptum Papalium Litterarum surripiens,
„ illud apud Regem, & Regni Magnates nequiter publica-
„ vit, ut Episcopus magis infamaretur. Verum Papa licet
„ ab æmulis sæpe sollicitatus eis fidem habere noluit, sciens
„ quod dictum unius facile sequitur multitudo. Postea vero
„ cum dictus Episcopus ad Ecclesiam Metropolitanam Stri-
„ goniensem fuisset postulatus, quidam, qui ejus postulatio-
„ ni adversabantur, cœperunt ipsum iterum infamare.
„ Unde Procurator a dicto Episcopo ad Curiam Romanam
„ missus, cœpit instanter postulare a Papa, ut purgatio-
„ nem Canonicam eidem Episcopo faceret indici, ad suam
„ innocentiam demonstrandam: sed Papa postulationem il-
„ lam minus providam reputans, nolebat petitioni illius
„ annuere. Cum autem instaret Procurator, Papa manda-
„ vit, non juris necessitate, sed petentis importunitate in-
„ ductus, purgationem eidem Episcopo indici, cum duo-
„ bus Abbatibus: quamvis protestatus fuerit, quando ex
„ alia causa talis petitio tunc improvide fiebat, quia Suf-
„ fraganei Strigoniensis Ecclesiæ via eo tempore dictum E-
„ piscopum purgarent, quippe qui ei in facto postulationis
„ contradicebant: neque etiam Suffraganei Colocensis Ec-
„ clesiæ, cum inter ipsum & Colocensem Archiepiscopum
„ quæstio de Metropolitana Ecclesia tunc verteretur: un-
„ de cum non sint alii Episcopi Suffraganei in Hungaria,
„ merito videbatur quod dictus Episcopus per Episcopos Re-
„ gni in illo articulo se purgare non posset.

XI. Ubi notandum primo, si certo constet infamiam, ex probabilibus suspicionibus, seu conjecturis non processisse, vel ab æmulis, vel ex alia injusta causa esse ortam, v. g. ex Literis Monitoriis Papæ, ut in casu hujus c. non est de illa curandum, neque ideo indicenda purgatio Canonica, etiam ad instantiam aliorum, neque debet Judex ex tali infamia procedere contra infamata, sed habet tunc locum illud, vanæ voces populi non sunt audiendæ, *Innoc. hic & Abb. n. 2. not. 5.* nisi ob importunitatem petentis indicatur purgatio, *Hostiens. hic. V. Æmulorum.*

Notandum secundo, sive in casu hujus c. Procurator habuerit a domino mandatum speciale petendi, ut ipsi indicatur, purgatio, sive solum generale; sive quis Episcopus hoc ratum habuit, sive non: nulla tamen necessitate Juris tenebatur Papa hanc postulationem admittere, tum quia erat improvida, & injusta petitio, & ideo potuit illam repellere: tum quia Papa nulla Juris dispositione astringitur; cum denique, quia indictio purgationis & ejus modus, non pendet ex voluntate partis eam petentis, sed ex arbitrio Judicis, & dispositione Juris, *Hostiens. hic V. Non juris necessitate, & Abb. in Gl. V. Postulare.*

Notandum tertio, numerus compurgatorum est arbitrarius,

sive

me relicta arbitrio Judicis, secundum qualitatem personæ, criminis, & infamiæ, nam hic fuerunt deputati duo Abbates, alibi plures, *Abb. hic in notatis*. Et licet alias purgari quis debeat per aliquos sui Ordinis, ut Episcopus per alios Coepiscopos: si tamen illi sunt inimici, vel emuli purgandi, potest purgatio fieri per alios inferiores, ut in hoc c. purgatio Episcopi per Abbates, *Gl. fin. hic*, de quo plura infra.

XII. Assertio 4. Non potest, nec debet indici purgatio Canonica, quando crimen est notorium, ita ut celari non possit, habetur in *c. Cum dilectis* 15. *h. t.* Ubi talis casus pro-
„ ponitur, Inter H. Presbyterum, ex una parte, & O. Cleri-
„ cum ex altera parte, super quibusdam Ecclesiis quæstio
„ vertebatur, quæ ab utraque parte delata fuit ad Sedem
„ Apostolicam, ubi G. Procurator ipsius O. proposuit, quod
„ cum dictus Presbyter esset publice infamatus, super crimi-
„ ne incestus, Episcopus Constantiensis ejus Ordinarius (tunc
„ electus tantum) ei purgationem indixit: qui cum se pur-
„ gare non posset, Ecclesiis suis fuit ab ipso Episcopo per
„ sententiam destitutus: sed ipse Presbyter nihilominus eas
„ per violentiam detinebat. Postea cum idem Presbyter cu-
„ jusdam consanguinei sui uxorem publice detineret, qui-
„ dam Clerici Constantiensis Diœcesis, contra ipsum super
„ hoc literas impetrarunt, in quibus continebatur, ut si di-
„ ctus Presbyter coram ipsis, super crimine adulterii, &
„ incestus se purgare non posset, ipsum pœna debita casti-
„ garent (ut scilicet officiis & beneficiis suis privaretur,
„ *Gl. hic V. Pœna*.) & cum eis constitisset, quod idem Pres-
„ biter, ob id, quod in purgatione defecerat, ab Episcopo
„ fuerat condemnatus (pendente jam judicio coram delega-
„ tis & ideo non tenuit condemnatio, *Hostiens. hic V. Condemnatus*.) ipsum tanquam contumacem (ut ipsis videba-
„ tur, quia Episcopi sententiæ non parebat, *Hostiens. hic*)
„ prædictis Ecclesiis per sententiam privaverunt: maxime
„ cum de crimine adulterii, & incestus & eisdem tanquam
„ notorium constaret, ideoque mandarunt Abbatis S. Galli,
„ ad quem beneficiorum collatio in illis Ecclesiis pertine-
„ bat, ut Ecclesias illas, & beneficia aliis conferret, qui
„ contulit illa dicto O. Clerico, & petebat super illis præ-
„ dicto Presbytero silentium imponi; & ipsi tradi possessio-
„ nem illorum beneficiorum, (quia forte beneficia, & Ec-
„ clesiæ illæ una ab alia pendebat, *Hostiens. hic V. Eas*.) Ex
„ adverso dictus Presbyter respondit, quod processus præ-
„ dictorum Judicum merito debeat retractari, cum lite non
„ contestata: contra ipsum procedere præsumpserint, ad-
„ dens, quod purgationem sibi ab electo Episcopo Constan-
„ tiensi indictam curaverit exhibere. His & aliis diligen-
„ ter auditis, & intellectis, licet litteræ delegatorum Ju-
„ dicum Papæ ostensæ non fuerint, vel transcriptum earum:
„ quia tamen ex tenore relationis ipsorum Judicium, quam
„ prædictus Procurator Papæ exhibuit, evidenter constitit,
„ Judices illos, prætermisso Juris Ordine, processisse: ideo
„ Papa Innocentius III. processum illorum & concessionem
„ Ecclesiarum a prædicto Abbate factam, auctoritate Apo-
„ stolica retractavit, id est, irrita promulgavit, *Hostiens. hic V. eod.*) præcipue quia relatio Judicum repugnan-
„ tia, & adversa continebat. dicebatur enim, quod cri-
„ men ejusdem Presbyteri adeo publicum, & notorium e-
„ rat ut nullus locus inficiationi penitus esset, quippe cujus
„ universæ viciniæ Populus testis erat: & tamen ibidem
„ præmittitur, quod eidem Presbytero terminum perem-
„ ptorium assignarunt, intra quem ab infamia prædictorum
„ criminum se purgaret, si posset. Nam si crimen erat no-
„ torium, non erat illi purgatio indicenda, sed in eum sen-
„ tentia condemnatoria proferenda: si vero nullus apparuit
„ legitimus accusator, & ipse presbyter super prædictis
„ criminibus, vel altero illorum apud bonos viros, & gra-
„ ves infamatus fuerit, purgatio Canonica eidem est indi-
„ cenda, non obstante, quod coram prædicto Episcopo ele-
„ cto, se dicitur purgasse, quia pendente judicio, coram
„ Judicibus delegatis, non debuit Ordinarius purgationem
„ indicere infamato.

XIII. Pro explicatione hujus c. notandum primo si infamatus de crimine in purgatione deficiat, deponi debet, seu privari omni officio, & beneficio, prout colligitur ex hoc c. & habetur etiam in *c. Cum p. 7. §. fin. & c. Inter* 50. *in fin. h. t.* de quo infra: & licet *Gl. hic V. Destitutus*, dicat, quod in casu isto non debuit privari beneficiis, sed suspendi tantum ab officio, juxta *cit. c. Inter in prin.* tamen ibi non est sermo de deficiente in purgatione, sed de infamato, quomodo contra illum procedendum sit, a principio, priusquam se purgaverit, *Abb. hic n. 7.*

Notandum secundo, processus Judicum delegatorum in casu hujus c. fuit irritus declaratus, ob prætermissum Juris ordinem, quia nimirum lis non fuerat contestata, quæ litis contestatio fieri debet, si inquisitio fiat, ad petitionem alterius principaliter eam promoventis, quia tunc ille est loco accusatoris, *Abb. hic nu.* 3. Vel quia Presbyter non fuit citatus, nec legitime convictus, & tamen condemnatus, & Ecclesiis, seu beneficii privatus, sed Judices judicarunt notorium, quod non erat, ut patet ex sequentibus, quamvis per partem adversam contrarium fuerat allegatum, *Hostiens. hic V. Juris Ordine.*

Notandum tertio, potest crimen adulterii, incestus aut fornicationis adeo esse notorium, ut negari non possit, & sine alia inquisitione, Judex possit procedere ad impositionem pœnæ, ob notorietatem facti, ut si de eo fama communis sit in populo, & omnes in tota vicinia id dicant: idque quia mulierem alienam, vel consanguineam in domo retinet, & adhibet sociam tori, & mensæ, vel quia ex ea suscepit filium &c. *Abb. hic n. 4.* Et in tali delicto notorio laici possunt esse testes contra Clericos, unde in hoc c. dicitur quod populus totius viciniæ testis erat, *Abb. hic n. 5.*

XIV. Notandum quarto, quando crimen, de quo aliquis est publice infamatus, est notorium, non est ei indicenda purgatio Canonica, quia tum non est opus probatione, *c. Manifesta* 15. *caus.* 2. *quæst.* 1. *c. Evidentia* 9. *de accusat.* nec purgatio requiritur, quia non habet locum, nisi cum factum est dubium, & accusatores, ac testes deficiunt, *cap. De manifesta* 17. *cap. pen. & ult. cit. caus. & quæst.* citatio tamen etiam in notoriis facienda est, *cap. de illicita* 6. *caus.* 24. *quæst.* 3. *cit. cap. De manifesta*, nisi constet citatum nullam habere posse defensionem, vel excusationem, *Barb. hic in collect. num.* 5. item sententia proferenda est contra infamatum, ut dicitur in hoc cap. Interdum tamen etiam in notoriis recipiuntur probationes ex abundanti, & ad majorem cautelam, *cap. Bona* 24. *§. Licet autem de Elect. c. Pudenda* 33. *in fine caus.* 24. *quæst.* 5. *l. Causam* 20. *in princip. ff. de manumiss.* cum nihil sit ita indubitatum, quod non recipiat quandoque solicitam dubitationem, *Auth. de Tabellariis, circa medium collat.* 4. *Gl. hic Vers. non erat*. Quare quando Judex fert sententiam, tanquam super re certa, & manifesta, & simul tanquam super re dubia, ea non valet, quia continet repugnantia, non autem ex superabundanti recipere probationem, *Glos. Abbatis Alexand. de novo hic lit. E.* unde quidquid occasione talis sententiæ factum est irritatur, *Glos. hic V. Repugnantia*.

Notandum quinto, Judex Ordinarius non potest, pendente causa coram Judicibus delegatis, infamato indicere purgationem, ob defectum jurisdictionis: quoad illam causam; sed purgatio tanquam a non suo Judice indicta non valet, *Gl. fin. hic* quia Papa vel alius Princeps, committendo causam aliquam, videtur Ordinariis Judicibus inferioribus tacite adimere jurisdictionem, quoad illam causam, adeo ut non valeat processus coram inferiore Judice institutus, *Abb. hic num.* 7.

§. III.

Quæ sit forma purgationis, sive quomodo ea fieri debeat?

XV. Assertio 1. Si quis accusatus, denunciatus, vel infamatus sit de crimine, idque legitime, & pleno probari non possit, aut vehementer de eo sit suspectus: tum si crimen neget, debet, præstito juramento purgationis, se defendere, & innocentiam suam ostendere, secundum formam, & modum præscriptum, in *c. Quoties* 5. *h. t.* Nam
„ cum Episcopus Tridentinus accusatus fuisset, quod per
„ Simoniam Ecclesiam Sancti Petri contulisset Presbytero P. pro quatuor modiis frumenti, sed accusatores (id est, delatores, vel denunciatores, nam si fuissent veri accusatores, debuissent, si non probarent, puniri pœna Talionis, denunciantes vero pœna extraordinaria, *c. 2. de calumniator. Gl. hic Vers. Accusat. & Hostiens.*) hoc secundum
„ formam Canonicam, probare non potuerunt (quia forte
„ testes producti, propter ætatem, vel crimen seu infamiam vel aliam causam, secundum Canones, repelli poterant a testimonio, vel non sufficienter probabant id, ad quod producebantur, sive sufficientem causam testimonii non reddebant, *Innoc. hic V. Formam Canonicam*.) Unde
„ quæsitum fuit ex Papa Innocentio III. quid esset agen-
„ dum? Respondet Papa, quod tertia manu sui Ordinis
„ (scilicet Episcoporum *Glos. Vers. eod.* ubi ait, ex hoc
„ patet, quod Episcopus sit Ordo) & quarta Abbatum,
„ & Religiosorum (id est, bonæ opinionis, & honesto-
„ rum, *Hostiens. hic Vers. eod.*) de illa Simonia purgare
„ se debeat. Tenor autem hujus purgationis talis esse de-
„ bet. Episcopus jurabit primum super Sancta DEI Evan-
„ gelia, quod pro Ecclesia S. Petri danda Presbytero P.
„ per submissam aliam personam nec aliquis pro eo se sci-
„ ente, pretium recepit. Deinde Compurgatores jurabunt,
„ quod ipsi credunt, eum verum jurasse.

XVI. Ubi quædam sunt notanda, primo etsi accusator, vel denunciator deficiat in probatione, si tamen accusatus, vel denunciatus maneat diffamatus, vel vehementer suspectus, debet se purgare, *Glos. hic in notatis, & Innocent. in fine*. Secundo, numerus compurgatorum est arbitrarius, nam hic non requiruntur XII. compurgatores, sicut in *cap.* 1. *hoc tit. Abb. hic not.* 5. qui tamen debent esse bonæ opinionis, ita ut non sit verisimile, eos velle pejerare, *Gl. hic in notat. & Vers. Religiosorum*, de quo infra. Tertio, quamvis alias regulariter non debeat Episcopus, jurare tactis, sed solum propositis coram ipso SS. Evangeliis *Auth. Sed Judex, Cod. de Episc. & Cleric.* hic autem est casus specialis in quo jurare debet, tangendo Evangelia, *Hostiens. hic Vers. Evang. & Abb. not.* 2. Quarto qui se purgat, jurare debet, se crimen ipsi imputatum non fecisse, nec per alium, non enim licet alicui per alium, quod per se ipsum ei non licet, *c. pen. caus.* 5. *q.* 7. & *l.* 5. *in princ. ff. de admin. rerum ad Civit. pertin.* & qui per alium facit, per se ipsum facere videtur, *Gloss. hic Vers. Submis. & Hostiens.* unde etiam se purgans jurare debet, quod crimen, de quo est suspectus, non mandaverit, nec consuluerit, nec ei favorem, nec auctoritatem, vel auxilium dederit, *Arg. cap. Si quis* 7. *dis.* 50. nec suo nomine factum ratum habuerit, *Arg. cap. Cum ad Sedem* 15. *de restit. spoliat. Silvest. V. Purgatio, num.* 6. Quinto is, qui se purgat ab infamia, debet super Evangelio jurare de veritate: illi vero qui eum purgant, non debent jurare de veritate, quia non possunt sine periculo perjurii jurare de facto alieno: & sic est casus in quo testes admittuntur jurantes de credulitate, quod credant eum verum dicere, vel jurare, *G. fin. hic & Abb. n. 2. not. 3.*

XVII. Assertio 2. Non sufficit Prælato alicui de criminibus infamato, cum se purgat, jurare, quod sit immunis ab illis criminibus, sed jurare debet quod post promotionem suam ad Prælaturam, illa crimina non commiserit, prout statuitur in *c. Accepimus* 16. & *uls. hoc. t.* Nam cum
„ Archiepiscopus Bisontinus infamatus esset de Simonia,

veo-

venditione justitiæ, & incontinentia, Papa Innocentius III. mandavit quibusdam, ut super quibusdam criminibus se coram ipsis purgaret, qui accepto hoc mandato, ipsum citarunt, ut se coram ipsis præsentem sisteret. Archiepiscopus comparens ad diem præfixum, purgationem Judicibus a Papa delegatis sub hac forma obtulit: videlicet se esse immunem ab illis criminibus, super quibus se purgare debebat. Sed Judices talem purgationem admittere nolebant, idque significabant Papæ. Ipse vero Archiepiscopus ad Sedem Apostolicam accedens, proposuit, quod Judices volebant, ut juraret, se nunquam a nativitate sua in peccatum carnis lapsum fuisse, ideoque petebat, ut saltem, quoad purgationem incontinentiæ, rigor ille mitigaretur. Sed Papa non credidit sub hujusmodi forma exactum fuisse ab eo juramentum (nam etsi tali modo se purgare deberet Episcopus, sufficeret, quod post baptismum vitium incontinentiæ non commiserit, *c. ult. dis. 25. Gl. hic V. a nativitate, & Hostiens.*) sed potius præsumendum esse, quod Archiepiscopus, ob aliam causam se sub illa forma purgare volebat, quod scilicet immunis erat ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus, quia ab illis tanquam dimissis per pœnitentiam esset immunis. Sed hoc jurare temerarium erat, cum S. Job. dicat *c. 9. Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorat anima mea.* Quare Papa præscriptam formam secundum quam idem Archiepiscopus ad purgandum se obtulit, quippe indiscretam & temerariam, ac ineptam reprobavit, mandans eidem, ut si voluerit, & potuerit se purgare in sano intellectu, secundum hanc formam, se purget, scilicet jurando se graviora illa crimina, Simoniam, venditionem justitiæ & incontinentiam, de quibus infamatus extitit, non commisisse, postquam ad Archiepiscopalem dignitatem est assumptus, & Compurgatores se jurent, quod credunt, illum verum jurasse, quo facto, illum Judices dimittant in pace, alioquin ipsum ab Ecclesia Bisuntina removere debent.

XVIII. Pro explicatione hujus c. notandum primo, infamatus de delicto non cogitur se per juramentum purgare, a tempore nativitatis suæ, sed solum de criminibus, de quibus infamatus extitit, & non de aliis occultis: & quidem si Prælatus sit, solum de delictis, quæ commisit post promotionem ad Prælaturam, purgare se debet, quia cum tempore suæ promotionis non fuerit infamatus de delictis prius commissis, alias non debuisset promoveri *c. Tantis 3. dis. 81. c. Omnipotens 4. de accusat.* de illis non compellitur se purgare: & cum illi, qui Prælatos promovent, approbaverint mores illorum, non possunt postea eos reprobare, *Gl. hic V. de quibus, & V. postquam, & Abb. n. 3.*

Notandum secundo, etiam post pœnitentiam actam de delicto, non potest quis vere, & certe asserere, se esse immunem a crimine, adeoque nec ita jurare, tum quia forte non recte egit pœnitentiam: tum quia etiam post actam pœnitentiam adhuc ex facto remanet publica infamia, quæ per pœnitentiam non tollitur, *c. Euphemium 7. §. Hinc colligitur, caus. 2. q. 3.* ad quam tollendam necessaria est purgatio, secundum formam in hoc. c. traditam, *Gl. hic V. Commisisse, & Abb. n. 2. not. 3.*

Notandum tertio, incontinentia, seu fornicatio simplex numeratur hic inter graviora crimina, propter frequentiam delicti, vel quia facilius per illam anima separatur a Deo: vel quia in Episcopo est grave peccatum, & adulterium spirituale, cum habeat in sponsam Ecclesiam suam, & propter Ordinem Sacerdotalem, & Episcopalem, quem habet, *Hostiens. hic V. Incontinentiam, & Abb. n. 4.*

XIX. Cæterum quod dictum est, ei, qui est infamatus de crimine, vel vehementer suspectus, deferendum esse juramentum purgationis, ut innocentiam suam ostendat, jurando se crimen tale non commisisse, id limitari debet primo, dummodo sit persona nobilis, vel honesta; secus si sit persona vilis, vel infamis, nam talis juramento se purgare non debet, prout habetur in *c. Nobilis 1. h. t.* ubi Concilium Triburiense decrevit, ut si nobilis homo, vel ingenuus (id est, liber natus, etsi alias nobilis non sit, *Gl. hic V. Ingenuus* quia alias ita se purgaret nobilis, sicut ignobilis) in Synodo accusatus (& infamatus fuerit, *Gl. hic V. Expurget.*) crimen negaverit (nec convinci potuerit, alioquin non indiceretur purgatio, *c. 3. h. tit. Hostiens. hic V. Negaverit*) si fidelem (id est, fide dignum, veracem, justum, bonæ famæ, qui non facile pejeraret, *Glos. hic V. Fidelem, & Hostiens.*) eum esse sciverit (scilicet ipsa Synodus, vel ei præsidens, vel alius Judex extra Synodum, *Gloss. hic V. Sciverit*, vel crediderit, quod tamen semper credere debet, nisi contrarium probetur, *Gl. hic V. Sciverit.*) cum XII. ingenuis se expurget, (pluribus, vel paucioribus, sicuti Judici visum fuerit, quia numerus Compurgatorum est arbitrarius, *Glos. hic V. Duodecim, & Hostiens.*) Si autem antea deprehensus fuerit in furto, aut perjurio, aut falso testimonio, non admittatur ad jurajurandum: sed ei, sicut qui ingenuus non est, purgatio indicatur. Ratio est, quia furti damnatus est infamis, *lib. Athletas 4. §. fin. ff. de his qui not. infam.* ideoque non admittitur juramentum, *Glos. hic V. In furto, & Hostiens.* sicut nec perjurus, *c. Parvuli 14. caus. 22. qu. 5. Quicunque 18. caus. 6. qu. 1.* quia præsumitur contra ipsum, quod iterum pejeraturus sit: nec qui falsum testimonium tulit, quia & hic perjurus est, *Glos. hic V. Perjurio, & Hostiens.*

XX. Ubi notandum primo, si infamatus de crimine sit persona nobilis, aut honesta, tunc debet illi indici purgatio Canonica per juramentum: si vero sit servus, vel alia persona vilis conditionis, vel quæ est suspecta de perjurio, non debet illi deferri juramentum purgationis, sed aliter se purgare debet, ad arbitrium Judicis, *Gloss. fin. hic, & Abb. in fine.* Quidam vero putant, quod talis subjici debet torturæ, & purgare se per tormenta, præcedentibus indiciis, quia alias a quæstionibus, sive tormentis non est incipiendum, *c. Cum in contemplatione 6. infra de R. I. Hostiens. hic V. Expurgabit Gloss. Abbat. in cit. c. 1. lit. B. Innocent.* vero *hic in fine* ait, quod servi, vel aliæ personæ viles, secundum hoc c. debeant se purgare vulgari purgatione; de qua *Tit. seq.* in quo olim in prima compilatione hoc c. positum erat; sed hodie est cum similibus abrogatum, *c. Mennam. 7. c. Consuluisti 20. & c. Monomachiam 22. caus. 2. qu. 5.* Verum cum nunc istud c. 1. in hoc Titulo sit positum, adeoque in eo non agatur de vulgari purgatione, non est ratio, cur dicatur correctum, *Gloss. Abbat. in cit. c. 1. lit. B.*

Notandum secundo, infamatus, infamia facti, admittitur ad se purgandum cum juramento, ut colligitur ex hoc c. quia non indicitur purgatio, nisi infamato, si ergo creditur juramento se purgantis, quando est fide dignus, sequitur, quod infamia facti non tollat fidem testis; quod intelligendum est, quoad commodum proprium, quamvis non debeat admitti ad jurandum, in præjudicium alterius, sive inter alios litigantes, *c. Licet 9. de probat.* At vero infamis infamia Juris non potest se purgare per juramentum, & repellitur non solum a juramento, in præjudicium alterius, *cap. Testimonium 54. de testib.* sed etiam in suum commodum judicialiter præstando, *Abb. in cit. c. 1. n. 4. h. tit. & Glossator ejus Alex. de Nevolis. G.*

XXI. Limitatur secundo, quod supra dictum est de indicenda purgatione, cum juramento, infamato de crimine, ut solum procedat, quando crimen, de quo est infamatus, tantum semiplene probatum est, ita tamen, ut contra reum vehemens, ac fortis sit suspicio, seu præsumptio, nec contra ipsum adsint inditia criminis, quæ sufficiunt ad torturam: secus est, si crimen plene probatum sit, tunc enim reus condemnari debet, *c. pen. h. t.* vel si nihil omnino contra ipsum probatum sit, tunc enim sine juramenti delatione absolvi debet, *l. Qui accusare 4. C. de edend. l. Actor 23. C. de probat. Clarus §. fin. q. 63. n. 4.*

§. IV.

Quomodo procedendum sit contra infamatum de crimine, negligentem famam suam, sive se purgare ab infamia?

XXII. De hoc agitur imprimis in *c. Si quis 2. h. t.* ubi Concilium Agathense statuit, ut si quis Presbyter negligens vitæ suæ, id est, famæ suæ, pravis exemplis, mala de se suspicari permiserit, (id est, talia fecerit, ob quæ aliqui merito de ipso male suspicari possunt, *Hostiens. hic V. permiserit*) & populus ab Episcopo juramento (juxta *c. Episcopus 7. caus. 35. q. 6. & c. Præterea 7. de testib. cogend.*) cum banno Christianitatis, astrictus, id est, sub pœna fidei suæ, qua Christo obstrictus est) *Gloss. hic V. eod. & Hostiens. & Abb. hic num. 3.*) infamiam ejus patefecerit, certique accusatores criminis defuerint (nam si apparerent, audirentur, & probationes reciperentur, nec indiceretur purgatio, *Hostiens. hic V. Defuerint*) is admoneatur primo seorsim ab Episcopo: deinde si non se correxerit, coram duobus, vel tribus testibus, & si adhuc se non emendaverit, (id est, non vitaverit ea, unde infamia oritur, vel si non emendaverit negligentiam, se in bonis operibus exercendo, *Hostiens. hic V. eod.*) Episcopus eum publice (id est, coram omnibus) admoneat. Si vero nec sic se correxerit, ab officio suspendatur, usque ad condignam satisfactionem, (id est, quousque se purgaverit, ad arbitrium Judicis, *Hostiens. hic V. eod.*) ne populus in eo scandalum patiatur.

XXIII. Ubi notandum primo Inquisitio ab Episcopo debet contra infamatum fieri prius super infamia, quam super veritate criminis, *c. Qualiter 24. & c. Cum oporteat 19. de accusat. Abb. hic num. 1. not. 1.* Secundo, si accusator adsit, non debet infamato indici purgatio, quippe quæ subsidiaria est, si nimirum crimen aliter probari non possit, prout sumitur ex hoc *c. Abb. hic not. 2.* Tertio, infamatus debet suspendi ab officio, donec se legitime purgaverit, *Abb. hic n. 2.* de quo tamen plura infra.

XXIV. Præterea quod suspendi possit infamatus de crimine, non solum ab officio, sed etiam a beneficio, donec se purgaverit, decernitur in *cap. Inter sollicitudines 10. h. t.* Ubi talis casus proponitur, ut tradit *Gl. In casu.* Cum Decanus Senonensis graviter infamatus esset de hæresi, eo quod cum hæreticis nimiam familiaritatem habuerit in quadam villa, Archiepiscopus Senonensis ipsum ab officio, & beneficio suspendit: & quamvis nullus accusator compareret, tamen ex officio suo, deferente fama publica, voluit de hoc inquirere veritatem, & receptis super hoc testibus contra Decanum, ipsum postea, cum attestationibus, misit ad Papam Innocentium III. qui cognito negotio, & visis attestationibus, ipsi Archiepiscopo in hæc verba rescripsit: Quamvis Constitutio Ecclesiastica (quæ statuit, ut infamati, deficiente accusatore, præmissa admonitione, si se non corrigant, ab officio suspendantur, *c. 2. h. tit. & cap. Presbyter 23. caus. 2. quæst. 5.*) jubeat tales ab officio tantum, usque ad purgationem Canonicam esse suspendendos: quia tamen ipsum etiam a beneficio, propter immanitatem criminis, (scilicet hæreseos) suspendit, non vult Papa id improbare, sicut nec illud, quod Archiepiscopus testes ex officio suo, fama publica deferente, contra ipsum Decanum recepit, licet nullus legitimus accusator appareret. Considerans vero Papa vulgatam infamiam, grave scandalum, & vehementem suspicionem, ex testium dictis, contra ipsum, obortam esse, cum propter quodlibet eorum purgatio ei esset indicenda, servare volens justitiam, & temperare rigorem, purgationem decimæquartæ manus sui Ordinis eidem indixit, remittendo eum ad Archiepiscopum, ut ibi purgetur, ubi publice est infamatus; mandans Archie-

,, Archiepiscopo, ut adjunctis sibi duobus Episcopis, purgationem ei indictam recipiat: ita tamen, ut qui ad ejus purgationem comprobandam accesserint, sint Catholici, & vita probati, & qui conversationem, ac vitam ipsius Decani præsentem, & præteritam noverint. Purgatione vero recepta, & beneficium ei restituant: sed ei in pœnam illius ,, familiaritatis, quam habuit cum hæreticis, (ex qua orta ,, fuit infamia illa contra ipsum, nam contra aliquem, vel ,, pro aliquo præsumitur ex societate bona, vel mala cum aliis, ,, *Gl. hic V. Familiaritatis & Hostiens.*) ab officio maneat suspensus, donec scandalum sopiatur, ita tamen ut familiaritatem hæreticorum publice abjuret. Insuper dicto Decano ,, præcipiat, ut in prædicta villa, & aliis vicinis locis, fidem ,, Catholicam prædicet, & hæreticam pravitatem detestetur: sicque deinceps vitam suam instituat, bonis operibus ,, vacuando, ut infamia convertatur in bonam famam, & ,, omne scandalum tollatur. Quod si forte in purgatione defecerit, ab officio, & beneficio deponatur, & in arctum Monasterium ad agendam pœnitentiam detrudatur.

XXV. Pro explicatione hujus t. notandum primo. Infamatus de crimine non debet regulariter suspendi a beneficio, priusquam deficiat in Canonica purgatione, nisi propter enormitatem criminis, vel grave scandalum iminens, tunc enim potest suspendi etiam a beneficio, donec se legitime purgaverit, *Gl. in c. Presbyter. 13. V. Suspendatur. 1. caus. 2. quæst. 5. Abb. hic nu. 2. not. 2.*

Notandum secundo. Quando proceditur per modum inquisitionis, & crimen non est plene probatum, non debet reus simpliciter absolvi, sed potest compelli ad purgandum se, si remaneat publica infamia, vel grave scandalum, etiam sine infamia, ut differat a primo, vel vehemens suspicio: nam ob hæc tria potest indici purgatio Canonica, ita ut quolibet eorum per se solum sufficiat ad illam indicendam, prout dicitur in hoc c. *Hostiens. hic V. qua & Abb. n. 2. in notat.*

Notandum tertio. Quod ad ordinem, seu modum procedendi contra infamatum, antequam suspendatur ab officio, vel purgatio ei indicatur, attinet, distinguendum est: vel enim est infamatus de delicto successivo, seu permanente, quia v. g. detinet mulierem suspectam in domo, vel versatur in loco minus honesto: & tum necessario præcedere debent admonitiones præscriptæ in *c. 2. h. t.* quia potest se emundare, abstinendo ab actibus suspectis; vel delictum est momentaneum, seu transiens, quia infamatus est de homicidio comisso, vel furtu, vel simonia: & tunc non est necessarium, ut præcedant admonitiones, quia frustra illæ fierent, cum non possit se corrigere, quoad delictum jam præteritum, & peractum, ideoque tunc non requiruntur illæ admonitiones, nec debet fieri suspensio ab officio, sed Judex statim infamato indicere potest purgationem, quam si præstat, absolvi debet: si vero in illa deficiat, condemnari debet, & puniri, tanquam convictus. Nisi tamen delictum sit enorme, vel grave scandalum in populo immineat, tunc enim prius potest eum suspendere ab officio, donec se purgaverit, juxta *cit. c. 2.* imo etiam a beneficio, juxta *cit. c. Inter. h. t.* & si præstet purgationem, tolletur suspensio, & absolvetur, *c. Ex tuarum 8. h. t.* alias vero condemnabitur, ut dictum, *Abb. in cit. c. 2. nu. 4. & in c. Inter 10. n. 4. hoc tit.* Sed contra est, quia juxta *cit. c. Inter.* Infamatus etiam non præstitam purgationem, manet suspensus ab officio, donec scandalum cesset, ergo per purgationem non tollitur suspensio ab officio. Respondent communiter DD. quod illud speciale sit in crimine hæresis, vel alio gravi, & enormi crimine, alias vero regulariter tollatur per purgationem suspensio quoad officium. Verum *Abb. in cit. c. Inter n. 3.* ait, quod in casu illius cap. non sit sublata suspensio ab officio per purgationem, id factum est, non præcise propter enormitatem delicti, sed quia purgatus dedit causam infamiæ, & scandali, contrahendo nimiam familiaritatem cum hæreticis, ac proinde id non esse specialem exceptionem, sed universim loquendo, quandocunque infamatur, male vivendo per actus illicitos, & a Jure reprobatos dedit causam infamiæ, & publici scandali, licet præstet purgationem, debeat tamen manere suspensus ab officio, ut sic præcedentes actus illius illiciti puniantur.

XXVI. Notandum quarto. Quamvis numerus compurgatorum sit arbitrarius, tamen in casu *cit. c. Inter.* is exceditur propter immanitatem criminis, *Gloss. hic V. Quarta decima*: nam alias secundum Canones ordinarie pauciores adhibentur, de quo infra. Hic tamen requisiti fuerunt XIV. compurgatores, & tamen dicit Papa, quod rigorem Juris in hoc temperaverit, quia cum propter tres causas simul concurrentes in hoc cap. potuisset indici purgatio, ita ut deberent esse compurgatores XXI. pro singula causa scilicet VII. tantum XIV. fuerunt requisiti, ut notat *Hostiens. hic V. Rigorem.* Regulariter tamen major numerus compurgatorum adhibendus est in personis majoribus, seu dignioribus purgandis, quam in minoribus, quia illi propter potentiam & quia pluribus sunt noti, facilius possunt reperire compurgatores, quam inferiores, seu minores, *Abb. hic nu. 4. in fine.*

Notandum quinto. Etsi is, qui deficit in purgatione, debeat puniri ut convictus, adeoque qui deficit in purgatione criminis hæreseos, depositus ab officio, & beneficio tradendus esset Curiæ seculari, *cap. Ad abolendam 9. §. 1. de hæret.* tamen hic solum jubetur detrudi in arctum Monasterium, quia non vere, & directe, sed solum præsumptive probatus fuit esse hæreticus, quia habuit familiaritatem cum hæreticis, prout tradit *Gloss. fin. hic.* Addit *Hostiens. hic V. In arctum Monasterium, & Abb. n. 5.* quod talis in arctum Monasterium sit detrudendus, si pœnitere voluerit, ut colligitur ex illis verbis, *ad agendam pœnitentiam*: nam si vere convictus de hæresi, vel confessus potest redigere ad fidem, & evitare pœnam mortis, ita ut detrudatur in perpetuum carcerem *c. pen. §. fin. de hæret.* cui æquiparatur detrusio in Monasterium: quanto magis, qui solum interpretative, seu præsumptive est convictus: alioquin vero si pœnitere nolit, & sit incorrigibilis, tradendus est potestati sæculari, quia de quacunque pœna agatur, deficiens in purgatione debet puniri, ut convictus, ut infra dicetur.

§. V.

De Compurgatorum qualitate, juramento, & numero.

XXVII. Quæritur primo. Quales esse debeant compurgatores, sive testes eorum, qui se purgant ab infamia criminis? Resp. primo, purgatores debent esse honestæ, ac probæ vitæ, & notam habere vitam, & mores purgandi ut constat ex *c. Cum P. 7. h. t.* Ubi habetur, quod Petrus ,, Marconella infamatus erat de simonia, ideoque ipsi indicta ,, fuit purgatio Canonica: quærebatur ergo, quales testes habere debeat ad compurgandum ipsum. Respondet Papa, Alexander III. quod compurgatores illi talis honestatis, & opinionis esse debeant, ut verisimile sit, eos nolle amore, vel odio, vel spe obtinendæ pecuniæ pejerare. Ut autem idonei sint, necesse est, ut ejus, quem purgare debent, vitam, & conversationem, ac mores cognoscant. Additur deinde, quod qui deficit in purgatione, omni officio, & beneficio Ecclesiastico sit privandus, de quo infra. Denique in fine dicitur, quod qui recipiunt purgationem, eis, qui purgandis in sua purgatione assistere nolunt, nullam malevolentiam, vel indignationem ostendere debent, nec eos impedire, nec quantum in se est, permittere debent ab aliis eos impediri.

XXVIII. Notandum primo. Etsi alias testes, qui deponunt super contractibus, instrumentis, & aliis, non debeant necessario cognoscere vitam, & mores eorum, contra quos vel pro quibus deponunt, nisi deponant de qualitate aliqua inhærente ipsis personis, de quo in *c. Causam. 37. de testib.* tamen compurgatores debent cognitam habere vitam, & mores ejus, quem purgare volunt, quia debent deponere de credulitate super vita, & moribus purgandi, adeoque non possunt testificari de eo, nisi habeant notam vitam, & mores ejus. *Abbas hic n. 2.* quin imo compurgatores debent habere notam vitam, & mores purgandi, non tantum tempore præsenti, sed etiam præterito, *cit. cap. Inter. §. Attendant.* ibi: *qui conversationem, & vitam ipsius, non iam moderno tempore noverint quam transacto, h. t.* quamvis *Hostiens. ibid. V. Suspensum dicat*, quod illud ibi speciale sit, propter enormitatem criminis hæreseos alioquin vero regulariter sufficiat, ut compurgatores notitiam purgandi habeant, de præsenti, etsi non de præterito. Sed rectius *Abb. hic in fine*, distinguit, vel enim crimen, de quo purgandus est infamatus, jam pridem fuit perpetratum, & tum non sufficit compurgatores habere notitiam ipsius, præsenti tempore, sed etiam requiritur, ut norint, quali fuerit vita ipsius, & mores, tempore præterito, quia purgandus potuit se corrigere, & nunc vivere honeste. Vel delictum est commissum, moderno tempore, & sufficit, quod habeant notitiam purgandi, tempore præsenti.

Notandum secundo. Quamvis alias de Jure communi compurgatores debeant esse ejusdem Ordinis cum purgando, ut si hic Episcopus sit, Compurgatores etiam sint Episcopi, seu Ordinis Episcopalis: si Presbyter, Presbyteri, seu Ordinis sacerdotalis: &c. Si tamen illi, qui sunt ejusdem Ordinis, fuerint inimici purgandi, admittuntur alii etiam inferioris Ordinis ad compurgandum, ut in *cit. cap. Cum in Juventute. 12. hoc tit.* Abbates ad compurgandum Episcopum: & si Clerici desint, etiam honesti laici, vel fœminæ, si desint viri idonei ad compurgandum, *Gl. in cap. Clerici 32. V. aliqui dist. 81. & in cap. In decimu. 24. V. Diarum. caus. 28. quæst. 2. & Gl. fin. in cit. c. Cum in Juventute. 12. h. t. Hostiens. in Summa num. 5. h. tit.* Quod si purgandus sit advena, seu extraneus, & nullos possit habere notos in loco, ubi purgare se debet adeoque nullos compurgatores etiam laicos, tum deficiente probatione criminis, credendum est soli juramento purgandi, *Gl. fin. in c. Cum P. 10. de accus. Abb. in cit. c. Inter. in fine h. t.*

XXIX. Respondetur secundo. Compurgatores purgandi debent esse non tantum personæ honestæ, sed etiam vicinæ, ut traditur in *c. cum dilectus. 11. h. t.* Ubi Papa Innocentius III. mandat, ut tales ad purgationem admittantur personæ, quæ vicinæ sint, & honestæ. Ratio est, quia vicinæ præsumuntur melius scire, & nosse conditionem, & qualitatem, adeoque & vitam, & mores vicinorum, *Gloss. hic V. Vicina. & Abb. not. 1.* ubi addit, si tamen non possent haberi compurgatores vicini, quia sunt exosi purgando, vel inimici, possunt assumi alii, ut supra dictum.

XXX. Quæritur secundo, quomodo jurare debeant compurgatores? Resp. debent jurare de credulitate, non de veritate, prout in *c. De testibus. 13. h. t.* statuitur. Ubi Innocentius III. ita rescribit: Illi, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur, id solum tenentur juramento firmare, quod veritatem credant eum dicere, qui purgatur. Idem habetur in *c. Quoties. 5. in fine, & c. ult. in fine h. t.* Ratio est, quia alias subirent periculum perjurii, si de facto alterius præcise jurarent, *Gl. hic V. Credunt.* Sic juratur etiam de credulitate in juramento calumniæ, *l. 2. in fine. C. de Jurejur. propter calumn.* dando, & quando fertur testimonium de auditu, *l. Si arbiter. 28. ff. de probation.*

XXXI. Quæritur tertio. Quænam conditiones in specie requirantur in compurgatoribus, ut admitti debeant ad compurgandum, nec repelli possint? Respond. quatuor requiri. Primo, ut jurent, secundum conscientiam, & opinionem suam, quod credunt eum, quem purgant, verum jurasse. Secundo, ut sint tolerati ab Ecclesia. Tertio, ut sint bonæ famæ. Quarto, ut non sint in judicio propter crimen condemnati, prout sumitur ex *cap. Constitutus. 9.* ,, *hoc tit.* Ubi cum quidam Diaconus infamatus esset de ,, aliquo crimine, Episcopus indixit ei purgationem, qui ,, obtulit purgatores, sive compurgatores, quos Episcopus ita ,, diligenter, & stricte examinavit, ac si Ordinationem

,, fa-

facturus esset, ensque recipere noluit. Quare prædictus Diaconus ad Papam Lucium III. rem detulit, qui miratus est, quod Episcopus ille purgationem oblatam recipere noluit, nisi prius commendasset nomina singulorum id est, examinasset, cujus nominis, & famæ essent, & cujus nationis, sive ubi nati sint: cum in purgationibus faciendis satis sit, si purgatores præstent juramentum, secundum propriam conscientiam, & opinionem, quod purgandus a crimine sit immunis (id est, quod crimen de quo fuit infamatus, non commisit, sicut ipsi credunt, alias hæc forma reprobati videtur in *c. ult. h. t.* & temere jurarent, *Gl. hic V. Immunis*, & quod bonum juramentum præstitit, sive vere juravit (scilicet purgatus; sicut ipsi credunt, *Gl. hic V. Juramentum*) Item si purgatores ab Ecclesia tolerentur, & sint bonæ famæ, in suis Ordinibus ministrantes, nec in judicio ob crimen sint condemnati, tunc enim absque ulteriore inquisitione alicujus, sunt admittendi. Addi potest quinta conditio, ut habeant notam vitam, & conversationem ejus, quem purgare volunt, *c. Cum P. 7. h. tit.* de quo supra, *Hostiens. hic V. Tolleretur & Abb. not. 1.*

XXXII. Notandum primo. Si Compurgatores in judicio condemnati sint de crimine, repellendi sunt, tanquam criminosi a testimonio, *cap. Testimonium 54. de testib.* quia per sententiam condemnatoriam crimen factum est notorium, *c. fin. de cohabit. Cleric. & mulier. Gl. fin. in cit. c. Constitutus h. t.* Quin etiam si per modum exceptionis crimen objectum sit compurgatoribus, & probatum, repelli possunt, si ex eo infamati fuerint, & gravata sit eorum opinio, non ratione condemnationis, quæ non est facta, sed ratione infamiæ, quæ ex repulsione secuta est, debent enim Compurgatores esse bonæ famæ, & opinionis, *cit. c. Constitutus juncta Gl. fin.* & ibi *Abb.*

Notandum secundo. Compurgatores non sunt ita stricte examinandi, sicut alii testes, vel etiam sicut ordinandi, prout constat ex *cit. cap. Constitutus Gl. ibid. in notat.* Est & aliud discrimen inter Compurgatores, & alios testes, quod illi sunt testes voluntarii, nec possunt compelli ad purgandum aliquem, sicut alii testes ad ferendum testimonium, ut patet ex *Titulo de Testibus cogend.* 22. *l. 2. Decret.* Ratio diversitatis est, quia Compurgatores jurati deponunt, secundum conscientiam, & opinionem suam, ideoque possunt timere, ne perjurium incurrant: alii vero testes deponunt de his, quæ sunt acta, ipsis præsentibus, & videntibus, vel audientibus, *Abb. in cit. c. Cum Dilectus in fin. h. t.*

XXXIII. Quæritur quarto. Quot sint adhibendi Compurgatores? Resp. olim secundum antiquos Canones, Episcopus se purgabat, adhibitis XII. Episcopis, *c. Omnibus 19. in fine caus. 2. q. 5.* Sacerdos adhibitis V. vel VII. Sacerdotibus, ad arbitrium Episcopi: Diaconus denique coram tribus aliis Diaconis, *cit. c. Omnibus c. Si legitime 12. & c. seq. cit. caus. & q.* Et quidem si quis publice infamatus fuit apud populum, coram illo se purgare debet: si vero apud Clerum solum infamatus fuit, coram Clericis tantum se purgabit, & utroque casu coram Judice, *c. Illud 5. dis. 23. c. 1. caus. 15. q. 5. Silvest. V. purgatio qu. 4. Hostiens. in Summa numer. 4. h. tit.* Hodie vero Compurgatores adhibendi sunt plures, vel pauciores, secundum arbitrium Judicis, spectata qualitate personæ, gravitate criminis, & infamiæ, *cap. Presbyter. 13. & cit. c. Omnibus caus. 2. qu. 5. Abb. in c. Inter. 12. num. 4.* Unde in *c. Inter. 10. h. t.* indicta fuit purgatio Decano alicui, adhibitis XIV. sui Ordinis, & in *cap. Cum in Juventute 12. h. tit.* cuidam Episcopo, cum duobus tantum Abbatibus, & in *c. Cum R. 10. de accusat.* cuidam Sacerdoti, cum tribus tantum Sacerdotibus, ut proinde numerus compurgatorum hodie sit arbitrarius, *Silvest. cit. l. q. 5. Hostiens. cit. l. n. 4.* Quod si in indicenda purgatione compurgatoribus, vel alias modus purgandi nimis excederetur, posset appellari, quia in his, quæ arbitrio prudentis viri commissa sunt, appellari potest, si non arbitretur, ut vir bonus, *c. 1. de dilation. l. Si quis pœna 244. ff. de V. S. Abb. in cit. c. Inter. 10. nu. 5. h. t.*

§ VI.

De effectu purgationis Canonicæ, & pœna deficientis in illa.

XXXIV. Quæritur primo. Quis sit effectus purgationis Canonicæ? Respond. effectus is est, ut purgatione legitime & rite peracta absolvendus sit a suspensione, si præcessit, & ab infamia criminis is, cui purgatio est indicta, *c. Haber 6. caus. 2. q. 5. Silv. V. purgatio qu. 7.* Purgatio vero illegitime facta non tenet, & consequenter nec absolutio, secundum illam facta, prout sumitur ex *c. Ex tuarum 8. h. tit.* Nam quidam Presbyter infamatur de homicidio, ab Episcopo suo est suspensus ab officio suo Sacerdotali sed dictus Presbyter litteras quasdam exhibuit Antecessoris Episcopi, in quibus continebatur, quod judicio aquæ frigidæ suam innocentiam purgasset, & Episcopus ipsum absolvisset: re delata ad Papam Lucium III. is respondit: quia peregrina (id est, extranea, & reprobata, vel vulgaria, & popularia: quamvis alias judicium peregrinum accipiatur pro judicio non sui Judicis, sed extranei, sive alieni *c. Peregrino 12. caus. 3. q. 6 Gl. hic V. peregrina & Hostiens.*) judicia sunt inhibita, *c. Mennam 7. in fine caus. 2. q. 5. & tot. tit. seq.* purgatio, quam præstitit, non sufficit: ideoq; mandat idem Papa, ut si idonei accusatores non apparuerint cum septima, aut quinta manu sui Ordinis, sicut Episcopus expedire cognoverit, per purgationem Canonicam innocentiam suam ostendat: qua præstita, suspensionem, sine difficultate, relaxet, & eum boni testimonii annuncians, ab infamia homicidii, non obstante ullius contradictione, vel appellatione, absolvat.

XXXV. Notandum primo. Quamvis alias infamatus de crimine, non debeat statim a principio suspendi ab officio, quia lite pendente, non debet quis turbari, vel privari possessione sua: si tamen infamia tanta sit, ut generet scandalum in populo: vel si crimen, de quo aliquis est infamatus sit valde grave, seu enorme, potest statim a principio suspendi ab officio, imo & beneficio, donec se purgaverit, *c. Inter. 10. h. t.* de quo supra: non enim debet interim administrare Divina, ne scandalum generetur in populo, *Gloss. hic V. Suspendisses, & Abb. num. 1. & 3.*

Notandum secundo. Semel absolutus ab infamia criminis per purgationem Canonicam, non tenetur amplius se purgare, ut colligitur ex hoc c. a contrario sensu: quod ita intelligendum est, si Judex vellet jam purgato purgationem iterum indicere, vi infamiæ, & indiciorum præcedentium secus si infamia de novo oriatur; tum enim debet jam purgatus a priore infamia, etiam a nova, si denuo orta purgari, *Abb. hic n. 2.* Tollitur autem infamia facti in criminе successivo, seu permanente per emendationem vitæ, sive contraria bona opera, *Abb. hic n. 4.*

Notandum tertio. Infamatus de crimine, purgatione Canonica rite præstita, debet, sine mora, & dilatione, absolvi a crimine, & declarari innocens, & in pristinum statum restitui, & sic tollitur infamia, sive effectus infamiæ facti, *Abb. hic n. 2. not. 3. & Barb. n. 2.* Quamvis alias infamiam facti omnino removere, solius DEI sit, ut ait *Gl. hic V. Absolvas* quia licet Princeps possit infamiam juris delinquenti restituere, sive propter delictum contractam tollere: non tamen potest removere infamiam facti, quia Princeps, etiam Supremus, non potest tollere opinionem hominum de bonitate, vel malitia alicujus, ut bonum judicent eum credunt esse malum, sed hæc infamia nonnisi a solo DEO aboleri potest, *Barb. hic nu. 4.*

Notandum quarto. Purgatio Jure reprobata, & prohibita non facit fidem, nullamque effectum habet, sed perinde est ac si facta non esset; sicut sententia, quæ nulla est, non liberat aliquem, quia nunquam transit in rem judicatam, *Gloss. hic Vers. non putantes. Barbos. hic num. 3.* de quo plura, *Tit. seq.*

XXXVI. Quæritur secundo. An absolutus a crimine per Judicem, quia se rite, & Canonice purgavit, possit postea accusari de eodem crimine? Resp. distinguendo, vel post purgationem rite factam, nova infamia ejusdem criminis, est exorta; & tum purgatus potest iterum accusari, & indici ei purgatio, probatione deficiente. Vel non est exorta nova infamia; & tunc si præcessit accusatio, sed deficientibus, seu probatione, ratione infamiæ præcedentis, ei fuit indicta purgatio: tum regulariter non potest purgatus iterum accusari de eodem crimine, ne de delicto ejusdem hominis sæpius quæratur, *l. Licet 6. in fine ff. Nauta, Caupones &c.* Si vero non præcessit accusatio, tum vel terminus fuit assignatus, intra quem omnes, qui volunt accusare, possint, cum clausula, quod non audientur postea: & non debet admitti accusatio, si nullus accusator intra terminum illum comparuit, *Arg. c. ult. Qui matrim. accus. poss.* Si vero non fuit assignatus terminus accusare volentibus, sed purgatio, & absolutio est facta, absente accusatore, non tamen per contumaciam: tunc non obstante purgatione, & absolutione debet admitti accusatio, modo accusator in se velit suscipere onus probandi, quia fuit facta illa absolutio per probationes non integras, seu plenas; nam testes jurarunt de credulitate tantum: non obstante autem absolutione criminis, quæ fuit facta, secundum probationes non plenas, potest accusatio fieri ex plenis probationibus de novo repertis, *l. Admonendi 31. ff. de Jurejur. Abb. in cit. c. Ex tuarum nu. ult. h. tit.* Verum *Hostiens. in Summa hoc tit. n. 6. in fine*, ait, sive terminus assignatus fuerit ad accusandum, sive non; & sive accusatio præcesserit, sive non, post purgationem præstitam, non potest quis accusari, ratione infamiæ præteritæ, sive præcedentis juramentum purgationis, quia jusjurandum majorem auctoritatem habet, quam sententia judicialis, *leg. 2. ff. de Jurejur.* & per jusjurandum idem quis consequitur, quod per sententiam, *leg. Sed si 11. ff. eod.* Excipitur tamen, nisi accusans suam, vel suorum injuriam prosequatur, *leg. Si is cui 7. §. Eisdem ff. de accusat.* vel nisi probet primum accusatorem prævaricatum fuisse, *leg. 3. §. 1. ff. de prævaricatione*, vel nisi probare velit, quod purgans pejeravit, cum enim juramentum purgationis sit judiciale, contra illud probatio admittitur, *l. Admonendi 31. ff. de jurejur.* plura de hoc videri possunt apud *Hostiens. c. l.*

XXXVII. Quæritur tertio, quæ sit pœna deficientis in purgatione Canonica? Respond. Qui deficit in purgatione Canonica habetur pro convicto, & eadem pœna punitur, ac si de crimine convictus esset, quæ est pœna depositionis, sive ut omni officio, & beneficio Ecclesiastico privetur, *c. Cum P. 7. §. Deficientem, h. t. & ibi Gl. V. privare*, considerato tamen modo agendi, juxta *Gl. margin. ibid. lit. A.* Idque sumitur etiam ex *c. De hoc 11. de Simon.* saltem cum proceditur per modum accusationis: imo etiam si procedatur per modum inquisitionis, ut tradit *Glos. ibid. V. Deponendi*, si mereatur id criminis gravitas, quia est crimen exceptum, ut Simonia, & hæresis, *c. Inter 10. h. t. Hostiens. in Summa h. t. n. 7.* quod si præcessit inquisitio, vel denunciatio, pœna non ordinaria, sed arbitraria deficienti in purgatione est imponenda, *Host. c. l. n. 7.* Ratio autem, cur deficiens in purgatione puniatur, ut convictus, ea communiter redditur, quia præsumptio probabilis orta ex infamia transit in violentam, cum reus deficit in se purgando, quæ sufficit ad condemnationem, *c. 2. de præsumpt. l. Indicia 19. C. de rei vind. Abb. in c. Cum oportuerit* (?) *n. 4. de accus.* & alii communiter: quæ ratio tanquam minus non placet *Diaz. in pr. Canon. c. 152. n. 3.* quia violenta præsumptio non sufficit ad imponendam pœnam ordinariam delicti, sed id statutum esse ait Jure Canonico ut Clerici non minus studerent vitare infamiam,

um, & vehementem suspicionem criminis, quam culpam, sive ipsum crimen, ne periculoso eorum exemplo inficiatur populus Christianus. Neque vero id esse nimis rigidum, quod Clericus deficiens in purgatione habeatur pro convicto, & æquali pœna puniatur, cum pœna ordinaria, a Canone lata in convictum per legitimam probationem, non sit pœna mortis, vel mutilationis.

Ex quo ulterius infert dictus *Dian. c. l. num. 4.* Clericum, propter defectum purgationis, degradatum, & traditum Curiæ sæculari, non posse a Judice sæculari puniri, pœna ordinaria criminis, qua Laicus convictus de illo delicto puniretur, cum non vere, sed interpretative solum de crimine sit convictus, pro quo Jure Civili, non imponitur pœna ordinaria, nisi claris probationibus, vel propria confessione reus sit convictus: excepto crimine hæresis, in quo non licet Judici sæculari examinare processum Inquisitorum, cum sit crimen mere Ecclesiasticum, *c. Ut inquisitionis 18. §. Prohibemus de hæret. in 6.*

XXXVIII. Porro alii adhuc duo casus sunt, in quibus deficiens in purgatione habetur pro convicto, primo, si infamatus non potest habere Compurgatores, quia testes non fidunt ei, vel nolunt pro ipso facere juramentum credulitatis, quod credant ipsum verum jurare, propter ipsius malam famam, *Abb. in c. Inter 10. h. t. Dian. cit. c. 152. nu. 1.* Excipit tamen *Abb. c. l.* nisi esset extraneus, qui notos in loco, ubi purgare se debet, non habet, & ideo Compurgatores habere non potest, tunc enim standum est soli juramento ipsius, ut supra dictum. Secundo, si absens de crimine infamatus, vel vehementer suspectus, & citatus Edicto peremptorio ad se purgandum, intra terminum præfixum purgationem non præstet, habetur pro convicto, ut sumitur ex *c. Decernimus 10. caus. 3. qu. 9. Abb. in c. Cum P. 7. n. 2. h. t. Dian. c. l. n. 2.*

XXXIX. Postremo illud hic notandum, quod hodie ab Ecclesiasticis Judicibus raro Clericis indicatur purgatio Canonica ab infamiis, & vehementibus suspicionibus criminum, id adscribendum est vel eorum tepiditati, & negligentiæ; vel quia difficulter, modernis temporibus, idonei Compurgatores inveniuntur, quia viri probi, cum videant corruptionem morum hujus temporis, statusClericalis deformationem, nisi bene notam habeant vitam Clerici purgandi, onus Compurgatorum subire nolunt, ut notat *Dian. cit. c. 152. n. 5.*

TITULUS XXXV.

De Purgatione Vulgari.

I. **Q**Uæsitur primo, quid sit purgatio vulgaris, & cur sit probibita? Respond. Est ea, quam vulgus invenit, vel usu induxit, quæ a SS. Canonibus est reprobata, & probibita, tum quia inventa fuit, diabolo fabricante, sive ejus instinctu, *c. Mennam 7. §. fin. caus. 2. qu. 5.* tum quia per eam DEUS tentari videtur, *cap. Monomachiam 22. in fin. ead. caus. & qu.* contra illud *Deuteron. 6. Non tentabis Dominum DEUM tuum*: tum quia per eam sæpe is, qui in nulla culpa est, & innocens, punitur, ut constat ex *c. 2. h. tit. Hostiens. in Summa h. t. n. 1. & 2.*

II. Quæritur secundo, quænam purgationes vulgares in specie Jure Canonico sint prohibitæ? Resp. Prohibetur in primis purgatio facta per Monomachiam, vel duellum, *c. Monomachiam 22. caus. qu. 5. & c. Cum 1. h. t.* Nam cum „ quæsitum fuisset, utrum super possessionibus, seu bonis „ Ecclesiarum (si forte de iis sit contentio) possint fieri „ duella? Respondet Papa, quod nec in eo, nec in aliis „ etiam hoc debeat tolerari: adeoque hic universim prohibetur talis purgatio, ut nullo casu debeat tolerari, idque ob rationes supra allatas. Nec obstat, quod David cum Goliath pugnavit, *1. Reg. 1.* quia id instinctu Spiritus S. factum fuit, *Gl. hic V. Aliquatenus tolerare*. Verum de hoc plura sunt dicta supra *Tit. 14. §. 1. hoc libr.*

III. Secundo interdicta est etiam purgatio per judicium ferri candentis, vel aquæ ferventis, seu calidæ, *c. Mennam 7. §. ult. c. Consuluisti 20.* ubi talis purgatio vocatur superstitiosa adinventio, *caus. 2. qu. 5. &c. Dilecti 3. & ult. h. t.* „ ubi habetur, quod Livonienses de novo ad fidem conversi, „ graviter conquesti sunt apud Sedem Apostolicam, quod „ Fratres Templarii, & alii, qui temporalem in eos potestatem habent, si quandoque de aliquo crimine infamantur, compellant eos subire judicium ferri candentis, & si „ aliquos exinde sequatur adustio, pœnam civilem, seu legalem eis infligunt. Cum igitur hujusmodi judicium penitus sit interdictum, quippe in quo DEUS tentari videtur. Ideo Papa Honorius III. mandavit cuidam Judici, ut „ prædictos Fratres, & alios per censuram Ecclesiasticam, „ appellatione remota, compellas, ut ab hujusmodi re„ cens conversorum gravamine omnino desistant. Ratio au„ tem cur hujusmodi purgatio vulgaris reprobetur, est, quia ferrum ignitum debet naturaliter lædere, seu adurere tangentes illud, unde per hoc id intenditur, ut per miraculum DEUS impediat, ne qui illud tangit, aduratur, quod est tentare DEUM, *Abb. hic in fine.*

IV. Tertio inhibita est etiam purgatio per aquam frigidam, *c. Ex tuarum 8. Tit. præced.* vel panis, aut casei, *Gl. margin. ibid. lit. B.* Et non tantum prædicta, sed etiam alia hujusmodi purgationum genera, velut fallacia, incerta, & superstitiosa sunt prohibita, ut tradit *Gratianus in cit. cap. Consuluisti, §. Hoc autem, caus. 2. q. 5.* cujusmodi est fluxus sanguinis ex cadavere occisi, præsente occisore: item probatio sagarum per aquam, in quam conjectæ mulieres suspectæ magiæ, si submergantur, innocentes: si vero supernatent, nocentes habentur, *Zuf. in Comment. in Decret. h. t. num. 2. & 3.* Idemque est de aliis similibus actibus, & signis, in quibus miraculosa divinæ virtutis ostensio exspectatur, vel ad occultæ veritatis probationem postulatur: nam in istis tentatur DEUS, saltem implicite, & interpretative, ideoque mala sunt, & prohibita, etiam seclusa prohibitione Juris humani, ut docet *Suar. tom. 1. lib. 1. de irreligiosit. c. 3. n. 8.*

V. Porro de illo purgandi modo, qui olim frequenter fuit usitatus per celebrationem Missæ, & sumptionem SS. Eucharistiæ, dubitatur, an sit licitus, necne? Nam Concilium VVormatiense relatum in *c. Sæpe 23. caus. 2. q. 5.* statuit, ut si fiant furta in Monasteriis, & qui hæc committunt, ignorentur: Missa ab Abbate celebretur, vel ab alio, ejus jussu, qua finita, omnes Fratres communicent, dicentes: *Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie*; & in *c. ult. cit. caus. & q.* jubetur Episcopus, vel Presbyter, cui maleficium, seu crimen imputatum fuit, per Missæ celebrationem se innocentem ostendere. *S. Thom.* apud *Suar. c. l.* censet, talem purgationem esse per se malam, & illicitam, & consequenter Concilium illud Provinciale errasse, & illa Decreta per nova Jura seu Canones esse revocata, prout etiam tradit *Gl. ibid. V. Sæpe*. Verum probabilius est, illam esse per se licitam, nullibi enim reperitur in Jure Canonico, illam esse specialiter prohibitam neque etiam videtur esse intrinsece tentationem DEI, cum non fiat ad ostendendam divinam virtutem per miraculum, sed solum quasi in testimonium, & probationem innocentiæ suæ: quamvis talis modus purgandi sit periculosus, & cedere possit in irreverentiam Sacramenti Eucharistiæ, ut ab indignis sumatur, ideoque merito in desuetudinem abiit, *Suar. c. l. num. 10.*

Sed objicitur hic primo, in Vet. Testamento *Num. 5.* simile genus purgationis præceptum fuit a DEO per aquas amarissimas, ad probandum, utrum mulier adulterium commiserit, quod Caput insertum est Decreto Gratiani *c. 21. caus. 2. q. 5.* Secundo, DEUS sæpe hujusmodi purgationem criminum per miracula confirmavit, ut plura recenset Delrius, & unum illustre ex illo refert *Barbos. in c. 3. h. t. n. 4.* ergo non est per se mala. Ad primum respondetur, etsi Alensis dicat, illam purgationem tantum fuisse permissam a DEO, non vero Lege præceptam: verius tamen est fuisse miraculosam probationem, qua DEUS voluit, ac præcepit ut populum suum, ideoque tunc licita fuit. Idemque dicendum, quando DEUS miraculis confirmavit hujusmodi purgationem, tum enim illa facta est, vel ex speciali inspiratione divina: vel si aliqui ex ignorantia invincibili, vel etiam crassa, a Deo postularunt miraculosam ostensionem veritatis, bona eamen intentione, DEUS in favorem innocentiæ, annuit petitioni ipsorum, *Suar. c. l. n. 10.*

VI. Quæritur tertio, an sententia lata ex purgatione vulgari, & Jure reprobata, a qua non fuit appellatum, possit retractari? Resp. Affirmative, prout sumitur ex *c. Significantibus 2. h. t.* „ Nam cum quidam Virum Laicum, & fra„ tres ejus, super crimine furti accusasset, cum eo coacti „ sunt inire duellum, in quo perraris aliis (ab hoc furto, „ quod non commiserant) præpedientibus, ceciderunt: „ propter quod per Consules Civitatis Spoletanæ propriis „ bonis sunt spoliati (id est privati per sententiam tan„ quam convicti de furto, *Hostiens. hic V. eod.*) sed postea „ furtum illud apud alios est inventum (hoc est, repertum, „ quod alii, & non ipsi hoc factum commiserint. *Hostiens. hic V. Apud alios.*) & revelatum (disponente domino) „ quod ipsi fuerint innocentes. Re delata ad Papam Innocentium III. ille mandavit ipsis Consulibus, ut universa „ ablata restituant.

VII. Pro explicatione hujus c. notandum primo, duella inita ad probandam alicujus innocentiam, quod furtum, vel aliud delictum non commiserit, sunt illicita, & a Jure reprobata, quia in illis non detegitur veritas, sed sæpe, cessante divina dispositione, & ex DEI permissione, prævalet fortior, vel dexterior, *Abb. hic nu. 2.* & patet ex supra dictis.

Notandum secundo, etsi alias regulariter sententia, a qua non fuit appellatum, postquam elapsis X. diebus, transiit in re judicatam, non retractetur, quamvis veritas aliter se habeat, & ex ipsa sententia jus inter litigantes jam factum est, *c. Cum inter 13. de sent. & re judic.* Neque etiam propter nova instrumenta postea reperta, sententia lata retractatur, *c. Inter 20. eod.* & propter errorem postea detectum sententia non retractatur, *l. Cum putarem 36. ff. famil. hercisc.* Nihilominus tamen sententia lata in *c. 2. h. t.* retractanda fuit, tum quia lata fuit ex probationibus fallacibus, & reprobatis, cum probatio per duellum sit fallax, & a Jure reprobata: sententia vero lata per falsas probationes, seperta contraria veritate retractari debet, *c. Cum venerabilis 6. §. Intelleximus de except. & tot. tit. C. Si ex falsis Instrum. &c. Hostiens. hic Restituant.* Tum quia duellum istud fuit per Judicem indictum, secundum statutum, vel consuetudinem loci, ut patet ex *cit. c. 2.* ibi: *Coacti*, adeoque sententia ista fuit lata ex probatione non integra, seu non plena: sicut ergo sententia lata ex delatione juramenti parti facta per Judicem: comperta veritate, potest retractari, *l. Admonendi 31. ff. de jurejur.* ita etiam ista sententia, comperta veritate retractari debuit, *Abb. hic n. 4. in 2.* intellectu, quem ait esse optimum. Tum quia hæc sententia nulla fuit, quia lata contra Ordinem judiciarium, *l. Prolatam 4. C. de sent. & interloc. omn. Jud. Abb. hic n. 4. in 3. intellectu.* Tum quia ista sententia fuit injusta, & de ejus injustitia constabat, post manifestam veritatem, adeoque fuit ipso jure nulla, *c. Inter cæteras p. de sent. & re judic.* nam sententia injusta tenet, quia præsumitur justa, quæ præsumptio cessat, si notorie constet esse injustam, *c. Veritate 4. disp. 8. Abb. hic n. 4. in fine.*

TITU-

TITULUS XXXVI.

De Injuriis, & damno dato.

Actum est in superioribus Titulis de variis excessibus, & criminibus, sed quia ex his frequenter injuriæ, & damna proveniunt, ideo hic Titulus subjungitur, qui extat etiam in Sexto.

§. I.

De Injuriis.

I. Quæritur primo, quod sit injuria, & quot modis inferatur? Resp. Injuria generaliter, & late accepta dicitur omne, id quod non jure fit; specialiter autem injuria dicitur contumelia alicui dicta, vel facta. *princ. Instit. de Injuriis, & l. 1. in princ. ff. eod.* & sic in in hoc Titulo accipitur, *Gloss. ibid. V. Contumelia, Hostiens. in Summa h. t. n. 1.* sive quod dicitur, vel fit contra alicujus honorem, *Silvest. in Summa V. Injuria nu. 1.* Committitur autem, seu infertur injuria tribus modis, re, verbis, & scripto: re, cum manus alicui infertur: verbis, cum convitium fit litteris, sive per libellum famosum, vel carmen, vel historiam, ad infamiam alicujus pertinentem, *Hostiens. c. l. n. 3. Silvest. c. l. n. 2.* Addunt communiter quartum modum inferendi Injuriam, videlicet gestu, non ostendendo alicui medium digitum, vel si cornua affigat in porta domus alicujus; & alia hujusmodi, *Silvest. c. l. n. 2.*

II. Porro injuria, sine dolo, & animo injuriandi, non committitur, *l. Si non convitii 5. C. h. tit.* ex eo enim injuria æstimatur, cum injuria ex affectu facientis consistat, ideoque nemo facere potest injuriam, nisi qui scit se injuriam facere, etiamsi nesciat, cui faciat, *l. 3. §. 2. & 3. h. t.* Animus autem injurandi præsumitur, si verba, aut facta, suapte natura, sint injuriosa; unde inimiam proferens, probare debet, animum convitandi abfuisse, quia contra eum stat præsumptio Juris, *cit. l. Si non convitii, & ibi Glos. V. probare partes*, obi addit, idem esse, si quis dicat, se per jocum dixisse, *Clarus §. Injuria, num. 12.* Si vero verba non sint Injuriosa, actoris est probare animum injuriandi, alias absolvetur reus, *Arg. l. Qui in alterius 42. in fine, ff. de R. J.* quæ probatio fiet per conjecturas, *Zas. in ff. h. t. n. 4.*

III. Quæritur secundo, an si quis dicat verbum injoriosum alteri, v. g. *Tu mentiris*, addita protestatione, *salvo tuo honore, & reverentia*, excusetur quominus teneatur actione injuriarum? Respond. Negative, quia talis protestatio, sive honoris præfatio est facto contraria, ideoque non relevat protestantem, *Clarus §. Injuria n. 13. Covarr. l. 2. var. resol. c. 11. n. 2. Gail. lib. 2. pract. observ. obs. 102. num. 1. 2. & 3. Farinac. p. 3. qu. 150. n. 312. & 313.* & alii communiter. Idque sive protestatio præcedat Injuriam, sive subsequatur: nisi ex conjecturis appareret, injuriam non fuisse illatam animo injuriandi, tunc enim talis protestatio excusaret, *Clar. c. l. Farinac. c. l. n. 314.* ubi addit, quod tunc etiam sine protestatione injurias non tenetur.

IV. Quæritur tertio, an is, qui alicui per convitium verum crimen objecit, teneatur actione injuriarum? Respond. communiter DD. cum distinctione, vel interest Reipubl. ut delictum, quod per convitium alicui objicitur, sciatur, & detegatur, ut puniatur nocens: & tunc non tenetur actione injuriarum, si probet illud, alias secus: ut si alicui vere objiciatur, quod sit fur, ut puniatur, vel leprosus, vel spurius, ut contagiosus ab hominum consortio removeatur, vel ut inhabilis, & infamis ad dignitatem non promoveatur. Idque probatur ex *l. 18. ff. h. tit. in princ.* ubi dicitur: *Eum, qui nocentem infamavit*, non esse bonum: & æquum, ob eam rem infamari, peccata enim nocentium nota esse, & oportere, & expedire. Vel non interest Reipubl. scire crimen per convitium objectum; & tum non excusatur injurians, ob veritatem convitii, *Clar. §. Injuria. num. 17. Covarr. lib. 1. resol. cap. 11. num. 6. Gail. lib. 2. obs. 99. num. 1. & seqq. Mynsing. cent. 4. observ. 4. Fachin. l. 9. contr. c. 10.* Ratio est, quia in actione injuriarum, non tam veritas convitii, quam animus, seu voluntas injurandi consideratur: non enim debet quis detegere alterius infamiam, sine causa, quia defectus nostros manifestari, inhumanum est, & injuriosum, ideoque quando sine causa convitium dicitur, veritas convitii non excusat, sive convitium ex culpa provenerit, sive non, quia in actione injuriarum animus considerari debet, cum sit substantiale requisitum ad injuriam. Idque procedit, sive in judicio, sive extra judicium accidat, *Mynsing. c. l. n. 2.*

V. Limitat vero illud *Covarruv. c. l.* quando prava intentione, & animo injurandi, hujusmodi convitium profertur, tum enim non excusat, quia etsi bonum sit, & Reipubl. utile, crimina nocentium manifestari, tamen pravus animus revelantis rem efficit iniquam. Verum hoc locum non habet in foro externo, in quo is, qui etsi animo injurandi, & prava intentione injuriam intulit, & convitium dixit, non tenetur actione Injuriarum, nec puniri potest, quia crimina proferri in lucem, publice interest: sed quoad forum internum, sine dubio peccat, qui pravam intentionem habuit, & animum Injuriandi, *Fachin. c. l.* Illud addit *Clarus c. l.* quod prædicta distinctio, an intersit Reipubl. revelari crimen, nec ne, non procedat de jure Canonico, quia eo jure, qui alteri injuriam facit, licet vera sit, non excusatur, cum prius debeat præcedere charitativa admonitio, vel correctio. Denique si ex conjecturis appareat, quod verum crimen, & Reipubl. perniciosum objectum fuerit, sine ulla causa, vel utilitate rei, quæ tractatur in judicio, vel extra illud; tunc ex injurioso animo processisse censeri debet, adeoque extra culpam non erit: alioquin præsumendum erit, id non animo injuriandi, sed ex justa causa contigisse, ideoque convitians non tenebitur actione injuriarum, *Mynsing. c. l.*

VI. Quæritur quarto, an provocatus licite possit retorquere injuriam sibi illatam? Resp. Qui dicto, vel facto injurioso provocatus, calore iracundiæ, aliquid injuriosum dixit, injuriam illatam retorquendo, si id fiat incontinenti, & modus adhibeatur, non tenetur actione injuriarum, nec est puniendus. Ut si alicui crimen, vel aliquod convitium objiciatur, v. g. quod sit fur, vel vir mendax, poterit incontinenti, & impune hanc injuriam retorquere in injuriantem, dicendo, *tu mentiris*, quia non injuriandi animo, sed sui honoris defendendi causa, censetur talia verba protulisse, ideoque merito injuriarum conveniri non potest. Et sicut permissum est, vim vi repellere incontinenti, *l. 3. ff. de justit. & jure*, ita & injuriam retorquere in injuriantem, quia honor, & fama hominis præponenda est omni pecuniæ, *l. Si in duabus 104. ff. de R. J.* & gravior est amissione oculorum, *l. Infamia 8. C. de Decurion. lib. 10.* Imo honor, seu fama, & vita pari passu procedunt, & non minore cura, ac studio, quam vita servanda est, *Gail. lib. 2. obs. 100. num. & seqq.* ubi id limitat *num. 9.* Si provocatus retorqueat injuriam, animo se defendendi, & purgandi ab injuria illata: secus est, si convitium a provocato objectum provocanti non spectet ad ejus innocentiam defendendam, sed aliud factum concernat, tunc enim utrique actio injuriarum competit: quamvis provocatus mitius sit puniendus, quia difficile est, justum animi dolorem compescere. Denique pœnitentia, post delictum commissum, facta, non excusat a pœna, quia per illam in foro externo injuria illata non purgatur, vel tollitur, *Clarus cit. §. Injuria, n. 16. Zasius ff. h. t. n. 11.*

VII. Quæritur quinto, qualis actio oriatur ex Injuria, & quæ sit ejus pœna? Respondetur, ex injuria duplex oritur actio, civilis, & criminalis. Civiliter agitur ad æstimationem injuriæ, quando actor petit pœnam sibi adjudicari, ut scilicet Judex tanti eum condemnet, quanti injuriam passus eam æstimaverit, v. g. maluisse se 10. aureos amittere, quam tali injuria affici; quam tamen æstimationem injuriæ Judex deinde moderabitur, prout ei visum fuerit, delato juramento injuriam passo, cui permissum est jurare, usque ad summam taxatam, vel minorem, non autem ultra illam, *Clarus §. Injuria, n. 6. & ibi Glos. V. Pœna Institut. h. t. & Mynsing. ibid.* Criminaliter vero agitur, quando injuriam passus petit, ut pœna extraordinaria, ex officio Judicis, reo irrogetur, scilicet, vel corporalis, vel pecuniaria fisco applicanda, non actori, *cit. §. in Summa & ibi Glos. V. Extraordinaria Institut. h. t. & Mynsing. ibid.* una autem harum actionum intentata, non potest recurri ad alteram, cum utraque tendat ad vindictam, & non rem persequatur, sed pœnam contineat, *Mynsing. c. l.* Et hæc extraordinaria pœna arbitrio Judicis relinquitur, inspecta facti, & personarum, aliarumque circumstantiarum qualitate, *Clarus §. Injuria nu. 5. Mynsing. c. l.* Hodie vero in omnibus fere Judiciis usu receptum est, ut is, qui injuriam passus est, agat ad reclamationem, sive revocationem injuriosorum verborum, quæ formula agendi etiam a Carlo V. in nova Imperialis Cameræ Ordinatione comprobata est, teste *Mynsing. c. l. n. 5.*

VIII. Quæritur sexto, an quis possit agere pro injuria alteri illata? Resp. Affirmative, quia ratione affectus, aut conjunctionis injuria uni facta, censetur etiam alteri illata, ideoque is injuriarum agere potest, etiam nomine proprio, *Hostiens. in Summa num. 5. h. t. Farinac. in praxi crimin. p. 3. qu. 105. n. 253.* Sic pater agere potest, nomine proprio, ob injuriam filio factam, quia illa censetur facta patri, in cujus est potestate, *l. 1. §. Item autem, ff. h. tit. §. Patitur Instit. eod.* Secundo, dominus potest agere, ob injuriam factam servo, *cit. l. 1. §. Item autem. Farinac. c. l. n. 265 & seq.* Tertio, maritus agere potest, nomine proprio, contra injuriantem ob injuriam illatam uxori: quia ipsi censetur facta: *cit. l. 2. §. eod. & l. 2. C. eod. Farinac. c. l. n. 269. & seq.* Sed non vice versa, injuria facta marito, dicitur facta uxori, ideoque ob illam uxor agere non potest, *§. Patitur Institut. h. t. & l. 2. ff. eod.* ubi ratio redditur, quia defendi uxores a viris, non tamen viros ab uxoribus æquum est, *Farinac. c. l. n. 274.* nisi injuria esset communis, concernens etiam honorem uxoris, ut si quis dicatur esse maritus meretricis, & tunc enim uxor agere potest, nomine proprio, ob injuriam sibi illatam, *Farinac. c. l. n. 275.* Quarto, Episcopus agere potest, ob injuriam illatam Ecclesiæ suæ, vel Clerico sibi subjecto; & Abbas seu Prælatus Regularis, ob injuriam factam Monasterio, vel Monacho, aut Religioso, *Farinac. c. l. n. 293. & n. 295.* apud quem plura de hoc legi possunt.

IX. Quæritur septimo, quomodo tollatur actio Injuriarum? Resp. Tollitur inprimis, per lapsum anni, actio injuriarum criminalis, nam civilis est perpetua, *Clarus §. Injuria n. 9.* quam dicit esse communem opinionem. Secundo per remissionem, vel expressam, vel tacitam per signa, aut conjecturas, *Clarus c. l. n. 10. & 11.* Expresse remittitur per pactum, aut transactionem: Tacite, per dissimulationem, aut per familiarem conversationem cum eo, a quo quis injuriam accepit, *Farinac. c. l. n. 312. & seq.* Denique condemnatus actione injuriarum fit infamis, saltem si injuria illata sit valde gravis, & atrox, *Clarus cit. l. n. 8.*

§. II.

De damno dato.

Altera pars hujus Rubricæ est de damno dato, scilicet per in-

injuriam sibi tamen injuria non accipitur pro contumelia, sed pro eo, quod non jure, sed contra jus factum, sive pro damno culpa dato, etiam ab eo, qui nocere noluit, *leg. Sed etsi* 5. §. 1. *ff. Ad leg. Aquil.* adeoque etsi animus injuriandi, & nocendi defuerit, *Zoes. ff. eod. num.* 5.

X. De hoc damno dato agitur inprimis in *c. Si culpa* 9. *& ult. h. t.* Ubi dicitur; si quis, culpa sua, alieni damnum dedit, vel injuriam irrogavit; vel aliis irrogantibus opem tulit aut hæc imperitia, aut negligentia ipsius evenerunt, is jure super his satisfacere tenetur. Nec ignorantia ipsum excusat, si quidem scire debuit, ex facto suo injuriam (seu damnum) posse verisimiliter contingere, vel jacturam. Item si animalia Titii v. gr. nocuerunt alicui, nihilominus tamen Titius ad satisfactionem tenetur, nisi ea damnum passis dando, velit liberare se ipsum, quod tamen ad se liberandum non sufficit, si animalia erant ferocia, & fera, vel quæ nocere consueverunt, & diligentia debita a Titio non fuit adhibita, *cit. c. ult. §. Quod si.* Sane licet qui occasionem damni dat, damnum dedisse videatur: secus tamen est dicendum de illo, qui non omisit adhibere omnem diligentiam, quam debebat, ne contingeret, *§. fin. ibid.*

XI. Pro explicatione hujus c. notandum primo. Is, qui damnum, etiam ex culpa levissima, alicui intulit, quam scilicet diligentissimus homo præcavere potuisset, tenetur ad satisfactionem, & compensationem illius damni illati, prout colligitur ex hoc c. quod indistincte, & indefinite loquitur de culpa, seu negligentia, adeoque etiam generaliter, & indistincte debet intelligi de qualibet culpa etiam levissima, juxta *l. In leg. 44. ff. ad leg. Aquil.* Idque procedit in foro externo, Civili, & Canonico, *Abb. hic n.* 1. *not.* 1. Ubi addit, id etiam in foro animæ, sive conscientiæ locum habere. Verum quod secluso pacto, vel contractu, nemo teneatur ad restitutionem damni, quantumvis gravis, ex culpa levi vel levissima, præter intentionem illati, saltem in foro conscientiæ, & ante sententiam Judicis, sed solum ex culpa lata, docent *Less. l. 2. c. 7. dub. 6. n. 24. Tanner. tom. 3. disp. 4. q. 6. dub. 2. nu.* 40. ubi ait, id esse probabile, & practice tutum. Ratio est, quia secluso peculiari pacto, nullus tenetur majore diligentia cavere damnum alterius, quam soleant ordinarie homines ejusdem conditionis in simili materia, cum nemo debeat esse prudentior, aut circumspectior in negotiis, quam alii homines similis conditionis, ergo damnum eveniens ex omissione hujusmodi diligentiæ majoris, ad quam non tenetur, non debet ipsi imputari, modo adhibeat diligentiam communem, ad quam tenetur, adeoque non tenetur ex culpa levi, aut levissima, sed solum ex lata, *Tanner. cit. l. nu.* 44.

Porro *cit. c. ult. h. t.* alii Canones, & leges, quæ in contrarium esse videntur, vel loquuntur solum de culpa lata vera, aut saltem præsumpta in foro externo, quæ præsumptio non habet locum in foro conscientiæ, in quo veritas stat contra præsumptionem: vel sunt pœnales, adeoque non obligant in conscientia, ante sententiam Judicis, *Less. cit. l. n. 29. & 30. Tanner. cit. l. n.* 46.

Notandum secundo. Non solum, qui damnum dedit, sed etiam, qui opem tulit, vel auxilium, tenetur ad satisfactionem damni dati, ut si unus hominem tenuit, & alter occidit, quia causam mortis dedit, *Gl. hic V. Tulisti.*

Notandum tertio. Non solum, si ex culpa, seu negligentia, sed etiam si ex imperitia alicujus damnum ortum sit, tenetur ad æstimationem, & reparationem damni, *cit. cap. ult.* quia & imperitia culpæ imputatur, *§. Imperitia Instit. de lege Aquil. Gl. hic V. Imperitia*, ut si Medicus, vel Advocatus, vel alius Artifex, juxta præcepta artis suæ, debitam diligentiam operi non adhibuit, & idcirco damnum datum sit, *Abb. hic n.* 3.

XII. Notandum quarto. Si animal pauperiem, id est, damnum dederit, contra dominum ejus agitur, ita tamen ut liberum ei sit, vel præstare æstimationem damni, vel animal noxæ dedere, hoc est, vivum tradere damnum passo: nisi dominus fuerit in culpa, quia animal natura sua ferox, ut est ursus, vel leo, tenuit in publico, vel non bene custodivit, ne læderet; vel si animal alias natura non ferox, ut bos, equus, sed bos solitus fuerit cornibus petere, vel equus calcitrare, & damnum intulerit, tunc dominus ejus non liberatur, dando animal, sed in solidum tenetur ad omne damnum resarciendum, *cit. c. ult. §. Quod si* & ibi *Abb. nu. 3. not.* 4.

Idem habetur in *cap. Si bos* 3. *h. t.* quod est desumptum ex Libro *Exod. c. 21. v.* 29. ubi dicitur: Si bos cornupeta fuerit ab heri, & nudius tertius, & dominus illum non custodivit (supple & alter istorum occiderit, *Gl. hic V. non custodivit*) reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet. Id vero intelligendum est, si bos ille, qui damnum dedit, aggressus est alium bovem, & occidit: secus est, si dubium sit, quis bos primo sit aggressus, *Gl. fin. hic.*

Notandum quinto. Qui causam damni dat, scilicet propinquam, damnum dedisse videtur, si nempe potuit impedire damnum, & non impedivit, *Abb. hic n. 4. not. ult.*

XIII. Similiter in *c. Si quis* 2. *hoc t.* quod est desumptum ex eodem Libro, dicitur: Si quis effoderit cisternam, & non cooperuerit eam, cecideritque bos, vel asinus alterius in eam: dominus cisternæ dabit pretium animalis, quod autem mortuum est, illius erit. Ratio est, quia qui dat causam damni, damnum dedisse censetur, & qui non prævidet, quod prævidere potuit, ac debuit, est in culpa, *l. Qui occidit.* 30. *§. in hac ff. ad Leg. Aquil.* Idemque dicendum, si servus, vel etiam liber homo in foveam incidisset. *Abb. hic n.* 1.

XIV. Præterea in *c. Si læserit 4. h. t.* dicitur: si jumentum alicujus læsit alterius agrum, vel vineam, quia jumenti dominus dimisit illud, ut aliena depascat, is damni æstimationem reddet, prout etiam habetur in Libro *Exodi cap.* 22. *v.* 5. Nisi tamen dando animal, dominus velit se liberare a præstanda æstimatione, *Gl. hic V. Æstimationem.*

XV. Item in *c. Si egressus 5. h. tit.* quod etiam est desumptum ex Libro *Exodi c. 22. v.* 6. dicitur, si quis incendit agrum suum, & ignis egressus combussit acervos frugum, seu segetes stantes in agris alienis, reddet damnum, quia ignem succendit. Nempe si fuit in culpa, dum apposuit ignem, nec adhibuit debitam diligentiam, alias non tenetur, *Gl. hic V. Reddet.*

XVI. Denique in *c. Si quis 6. h. t.* quod est desumptum ex Pœnitentiali Romano, dicitur: si quis voluntarie incendit domum, vel arcam alicujus, omnia ablata, & incensa restituat, & tres annos pœniteat. Aliud est, si contra voluntatem incenderit, modo etiam non omiserit debitam diligentiam, *Gl. hic V. Voluntarie.* Jure vero Civili, ablata ex incendio restituere quis debet in quadruplum infra annum post annum in simplum, *l. 1. in princ. ff. de Incendio.*

XVII. Prædictis addendum primo, non tantum damnum alicui illatum, sed etiam lucrum inde cessans, sive interesse damnum passo restituendum est. Unde si quis in rixa percusserit proximum suum, lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, sed jacuerit in lecto, is, qui percussit, tenetur vulnerato restituere operas ejus amissas, & impensas in Medicos, seu Chirurgos factas, prout statuitur in *c. Si rixati 2. h. tit.* quod est desumptum ex Libro *Exodi c. 21. v. 27. Farinac. in praxi crim. p. 5. q. 119. n. 110. Sayr. in Clavi Regia l. 10. c. 8. n.* 20. Hinc sequitur, quod vulnerans, seu lædens tenetur ad restitutionem damnorum, & interesse, item expensarum in curationem, & æstimationis operarum, quibus læsus privatus fuit propter læsionem, quia omnium horum damnorum, vel lucrorum cessantium causa est. Nihil tamen restituendum est, ratione deformitatis relictæ in corpore, quia liberum corpus æstimationem non recipit, *l. 3. ff. Si quadr. paup. fec. dic. Gl. hic V. Operas.*

XVIII. Addendum secundo. Si Princeps, seu Magistratus secularis Clericum tanquam bannitum mittat in exilium, is per Judicem Ecclesiasticum condemnari debet secundum æstimationem injuriæ, in expensis, & damnis, quia violat immunitatem Ecclesiasticam, prout statuitur in *c. Olim 7. h. t.* ubi talis casus proponitur: Magistratus, seu Civitas Florentiæ posuit in banno Episcopum Fesulanum; eique damnum; & injurias plurimas irrogavit; eamque causam Honorius III. commisit Episcopo Mutinensi; ut Florentinos compelleret per censuram Ecclesiasticam ad satisfaciendum de damnis; & injuriis Episcopo Fesulano, ejusque Ecclesiis illatis. Episcopus Mutinensis, tanquam delegatus, vocatis partibus, cœpit in causa procedere, & testes recepit, lite non contestata. Re postea delata ad Papam, ipse, examinato processu, illum revocavit, quia lis non fuit contestata. Sed quia Communitas Florentinorum Episcopum Fesulanum banniverat contra DEUM, & Ecclesiasticam libertatem, ideo Papa condemnavit eandem Communitatem prædicto Episcopo Faventino, propter injuriam banni, & propter expensas, & alia damna ac injurias inde subsecutas, in mille libras usualis monetæ, præmissa, juramento præstito, taxatione.

XIX. Notandum primo. Judex Ecclesiasticus, præsertim S. Pontifex, & Episcopus loci habet jurisdictionem in Principes, & Respubl. sæculares, qui indebite sibi usurpant jurisdictionem in Clericos, & irrogant ipsis injurias, quia committunt sacrilegium, & violant libertatem Ecclesiasticam, *Abb. hic numer. 1. not.* 1. ideoque bannum dictum a Florentina Republ. in casu hujus c. nullum fuit, *Gl. hic V. Banniverat.*

Notandum secundo. Potest Clericus agere ad æstimationem injuriæ sibi illatæ, & petere, ut pœna pecuniaria sibi applicetur, ultra damna, & interesse, *Abb. hic n. 3. Farinac. in praxi crimin. p. 3. q. 105. n.* 36. Unde licet injuriam passus remittere teneatur odium, & rancorem animi, non autem satisfactionem pro injuria illata, & damno inde secuto, *Silvest. V. Injuriam 7. Barbos. hic n.* 2.

Notandum tertio. Condemnatio in expensas, & ad damna compensanda, facienda est, præmissa taxatione. Nam primo debet pars injuriata æstimare injuriam, ad certam quantitatem: deinde Judex taxat quantitatem æstimatam, & postea defert juramentum parti, ut juret usque ad quantitatem taxatam, ac denique Judex condemnat injuriantem ad id, quod æstimatum, sive taxatum fuit, de expensis, & damnis in judicio petitis, *Gl. hic in notatis & V. Taxatione. Gail. libr. 2. obs. 102. num. 10. Farinac. in praxi crimin. par. 3. qu. 105. num.* 49.

XX. Addendum tertio, & ult. Statutum etiam juramentum editum de non repetendis damnis acceptis, non extenditur ad expensas litis, quæ nihilominus, non obstante tali juramento, repeti possunt, & solvi debent, prout habetur in *c. In nostra 8. h. t.* Nam cum olim Cives Brixienses multa inter se discordias haberent, quarum occasione, multa sibi invicem damna illata passi sunt, ideo commune statutum fecerunt, de non petendo, vel recipiendo in posterum restauratione damnorum a Communitate, illudque approbarunt, & juramento etiam firmarunt. Sed præter damna, durante hac discordia, multas expensas fecerunt, quas petebant sibi a Communitate restitui. Unde dubitatum fuit an non obstante juramento de damnis non repetendis, possit expensas repetere? Consultus super hoc Papa Gregor. IX. respondit: Cum aliud sit restauratio damnorum, & aliud satisfactio expensarum, ideo juramentum præstitum super articulo damnorum non debet intelligi, ut comprehendat expensas; & mandat Papa, ut non obstante prædicto juramento, Episcopus auctoritate Apostolica, provideat, ut ob bonum pacis, & concordiæ, dicta Communitas Brixiensis contribuat ad satisfactionem expensarum, juxta arbitrium Episcopi delegati, sicut ipse viderit expedire.

Ubi

Ubi notandum. Statutum alteri præjudicans est stricte intelligendum, etiamsi ei sit appositum juramentum: unde appellatione damnorum non comprehenduntur expensæ, licet late loquendo, expensæ inutiliter factæ sint damnum; non autem stricte, quia damnum in stricta significatione est diminutio proprii patrimonii, seu bonorum ad aliquem spectantium per alium facta, *l. 3. ff. De damno infect.* expensæ vero fiunt propria voluntate illas facientis, etsi forte coacta. *Abb. hic num.* 3. Hinc etiam colligitur, quod casus omissus a statuto, vel consuetudine, pro omisso habetur, *Barb. hic n. 2.*

§. III.

De Repressaliis, sive pignoribus;

De his agitur in *c. Etsi unico h. t. in 6.* de quibus etiam hoc loco agimus.

XXI. Quæritur primo, quid sint repressaliæ, & an sint licitæ? Resp. Repressaliæ, latine pignorationes vocantur Litteræ, in quibus Princeps, vel Respublica subditis aut militibus suis injustum damnum passis dat potestatem invadendi terras eorum, qui damnum intulerunt, & occupandi bona incolarum, etiam innocentium, in compensationem damnorum illatorum, *Silvest. V. Repressalia. n. 1. Laym. lib. 2. Theol. mor. tr. 3. c. 12. n. 23. §. Atque hinc.* v. g. si Galli agant prædas in vicinam terram Hispanorum, & prædas restituere nolint, cum possint, tum Hispani possunt spoliare vicissim Mercatores Gallos, aut agricolas, quantumvis innocentes, *Victoria* apud *Laym. c. l.*

Ut autem repressaliæ sint licitæ, plures conditiones requiruntur, ut notat *Silvest. c. l. q. 1.* Veluti primo, auctoritas talis Principis, qui bellum indicere potest, *Covarr. reg. peccatum p. 2. §. 9. n. 5. §. Hinc denique*, quia sunt quædam species belli, & bellum saltem particulare. Secundo, justa causa concedendi, talis scilicet, ob quam justum bellum indici potest: qualis est, si Respublica, contra quam indicuntur repressaliæ, neglexerit vindicare, quod a suis, sive subditis illius improbe factum fuit; vel reddere, quod per injuriam ablatum est, *c. Dominus 2. caus. 23. q. 2. Covarr. c. l.* Tertio, sequiritur intentio recta, cui concedantur repressaliæ. Quarto, ut illatum damnum non excedant, & interesse datum. Quinto, ut non fiant in personis, quia iniquum est alium pro alio, sive pro culpa alterius prægravari, *cit. c. unic. in princ. h. t.* scilicet in personis innocentibus, quæ nullam culpam damni contraxerunt: bene tamen possunt repressaliæ fieri in rebus, ita ut sicut in bello justo, ita etiam in istis pignorationibus seu repressaliis publica auctoritate, ex justa causa, indictis, non liceat quidem principali intentione innocentes occidere, vel lædere: bene tamen eorum bona occupare, & diripere, & consequenter ex accidenti permissum est etiam innocentes occidere, & lædere, qui se & sua defendunt, v. g. in Civitate aliqua, quæ aliter capi non potest, quia aliter pignorationes, seu repressaliæ legitime indirectæ exerceri non possunt *Covarr. c. l. §. Hinc ni fallor.* Sexto requiritur, ut Respublica, vel Princeps, adversus quem repressaliæ sunt indictæ, prius admonitus, compensationem facere, vel imperare neglexerit. Ex quo patet, quod in injustis repressaliis unus non gravatur pro alio, sed Princeps, vel Respublica punitur in suis subditis, *Silvest. c. l. q. 1.*

XXII. Quæritur secundo, contra quos repressaliæ concedi non possint? Respond. non posse indici, vel concedi contra personas Ecclesiasticas, vel bona earum, non concessas extendi ad illas, prout habetur in *c. Etsi unic. h. t. in 6.* Ubi Papa Gregorius X. in Concilio Generali Lugdunensi ita rescribit: Etsi pignorationes, quæ vulgo repressa-
„ liæ nominantur, in quibus unus pro alio gravatur, tan-
„ quam legibus ac juri, & æquitati naturali contrariæ, &
„ Jure Civili etiam sint prohibitæ: specialius tamen, & di-
„ strictius prohibentur concedi contra personas Ecclesiasti-
„ cas, vel bona ipsorum, ita ut nec prætextu cujusvis con-
„ suetudinis (quæ potius abusus foret, quia contra liber-
„ tatem Ecclesiasticam) concessæ, ad illas non extendan-
„ tur. Qui vero contra fecerit, pignorationes, seu repre-
„ salias adversus easdem personas concedendo, vel ad eas
„ extendendo, si personæ singulares fuerint, sententiam ex-
„ communicationis incurrant; si vero Universitates, Eccle-
„ siastico Interdicto subjaceant: nisi intra mensem hujus-
„ modi concessionem, vel extensionem, revocaverint.

XXIII. Notandum primo, etsi generaliter loquendo, repressaliæ sunt illicitæ, contra naturalem æquitatem, ut dicitur hic in princ. quia non est æquum, ob culpam alterius, & crimen, innocenti infligi pœnam: In certis tamen casibus, & certis conditionibus concurrentibus, contra certas personas, & Universitates, quæ requisitæ justitiam non ministrant, & iis faventes, sunt licitæ: *Anchar. hic not. 2. & Franc. notat. 1.* contra singulares autem personas, quæ non deliquerunt, nunquam sunt licitæ, *Anchar. hic not. 2. & Franc. not. 1.*

Notandum secundo, repressaliæ simpliciter, & generaliter concessæ in aliqua Provincia non extenduntur ad Clericos, *Franc. hic num. 7.* nec ad propria eorum bona, *cit. c. un.* quippe quæ gaudent eodem privilegio, quo ipsæ personæ; nam cum repressaliæ sint odiosæ, non sunt extendendæ, sed restringendæ *Franc. hic not. 3.* & cum expressa, & specialis concessio non valeret, ideo generalis non comprehendit, quæ in specie prohibentur, *Anchar. hic notat. 3.* sed neque extenduntur ad scholares, juxta *Authen. Habita. C. Ne filius pro patre*, quæ licet loquatur de studentibus in Jure Civili, tamen eadem est ratio in studentibus in aliis facultatibus maxime in Jure Canonico, *Gl. hic post casum in notarum*, Plura de hoc *Silvest. c. l. numer. 8.*

TITULUS XXXVII.

De Pœnis.

Dictum est supra de variis delictis & criminibus, propter quæ pœnæ imponuntur, delicta enim punienda sunt, nec debent remanere impunita: unde merito subjicitur Titulus iste de pœnis, qui extat etiam in Sexto, Clementinis, Extravagantibus Joan. XXII. & Communibus.

§. I.

De pœnis in genere.

I. Quæritur primo, quid sit pœna, & quotuplex? Respond. primo pœna recte definitur a Cujacio in *Paratit. ff. de pœnis*: est delictorum, sive criminum coercitio, seu vindicta inducta ad disciplinæ publicæ emendationem. Pœna autem nunquam infertur, sine culpa, quamvis aliquando inferatur, sine culpa puniti, sed non sine causa juxta *reg. Juris 23. in 6. sine culpa* (nisi subsit causa) *non est aliquis puniendus*, *Silvest. V. Pœna num. 1.* quia aliquando ob publicam utilitatem, punitur quis sine propria culpa: si in crimine læsæ Majestatis, filii etiam innocentes, propter delictum patris, puniuntur, in quibus paterni, hoc est, hæreditarii criminis exempla metuuntur, *l. Quisquis 5. §. 1. C. Ad leg. Jul. Majest.* & in detestationem tanti criminis, adeoque non sine justa causa, Dynus in *cit. reg. Juris*.

II. Respond. secundo, pœnæ, pro varietate delictorum, sunt diversæ, quædam enim sunt capitales, aliæ noncapitales: Capitalis est, per quam infertur mors naturalis, vel civilis per mediam, vel maximam capitis diminutionem, adimendo libertatem, vel jus Civitatis. Pœna non capitalis alia est corporalis, sive corporis afflictiva; alia pecuniaria. Item alia civilis, quæ applicanda est parti læsæ, cujusmodi sunt pœnæ delictis privatis impositæ: alia criminalis, quæ ad vindictam publicam spectat. Rursum pœna alia est ordinaria, sive legalis, quam lex aut Princeps præscripsit, aut consuetudo induxit: alia extraordinaria, sive arbitraria, quæ nulla lege aut statuto est definita, sed extra ordinem a Judice imponitur, juxta arbitrium ejusdem, pro varia delictorum qualitate. Alia denique positiva, alia privativa dignitatis v. g. Plura de his videri possunt apud *Hostiens. in summa n. 2. & seqq. Silvest. V. Pœna n. 12. Zas. in Comment. ff. h. t. n. 1. & seqq. & in Comment. in Decret. h. t. n. 1. & seqq.* aliæ sunt pœnæ spirituales, seu Canonicæ, de quibus infra.

III. Quæritur secundo, an Judex teneatur imponere pœnam reo ordinariam, sive lege præscriptam, & an illam augere possit, vel minuere? Respond. Judex tenetur reo sufficienter convicto de crimine, infligere pœnam ordinariam lege præscriptam, *Suar. l. 5. de legib. c. 11. n. 2.* cum *S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 4.* Idque sumitur ex *c. In istis. 3. dist. 4.* Ubi dicitur, non licet Judici de legibus judicare, sed secundum ipsas. Ratio est, quia vel lex pœnalis imponit pœnam ipso facto: & tunc tenetur Judex, secundum veritatem, sententiam proferre, pœnamque exequi. Vel lex imponit pœnam ferendam per sententiam Judicis condemnatoriam, & tunc post condemnationem tenetur Judex illam ex officio exequi, *Suar. c. l. n. 2. & 3.*

Atque hinc infertur, quod Judex inferior non potest pœnam lege præscriptam excedere, quia plus a reo exigeret, quam is de jure debeat, adeoque si major pœna ab ipso exigatur, injuria reo infertur. Sed neque Judex inferior pœnam lege statutam relaxare, vel minuere potest, si cedat in utilitatem aliorum, ut est pœna pecuniaria applicanda parti læsæ, cui jus est per legem datum, quod non potest Judex ipsi auferre, vel diminuere: neque etiam si sit pœna continens meram vindictam, remitti potest a Judice, quia id foret contra bonum commune Reipubl. cujus interest, ne delicta maneant impunita, vel minus punita, *Suar. c. l. n. 6. & 7.* potest tamen etiam Judex inferior minuere pœnam legalem, ob circumstantias, ratione ætatis, quæ non sufficiens ad tolerandam pœnam; ob pueritiam, vel senectutem, vel ob paupertatem, si sit pœna pecuniaria, *Suar. c. l. num. 5. & 6.* At vero supremus Princeps, vel Rex, licite potest pœnam reo omnino remittere, dispensando in lege, quam etiam ex causa leviore remittere potest, quæ in inferiore Judice non sufficeret: quamvis etiam ipsi Principi cavendum sit, ne jus publicum, vel privatum alicujus lædat, *Suarez c. l.*

IV. Cæterum hic in genere de pœnis dici potest, quod delinquens toties puniendus sit, quoties reiterat delictum, prout dicitur in *c. Ea qu. 1. h. t.* quod vulgo tribuitur Concilio Toletano, sed ex quo sit desumptum, nondum repertum est, ut notat *Gl. margin. hic*, in quo dicitur: Ea, quæ
„ frequenti prævaricatione iterantur, frequenti sententia
„ condemnentur, hoc est, quoties Clericus deliquerit (nam
„ de eo ibi sermo est,) toties puniri debet *Gl. ibid. V. Condemnentur*: quia quoties iteratur idem crimen, non incontinenti, sed ex intervallo, novum, & distinctum est delictum, adeoque iterum etiam puniri debet, *Covarr. lib. 2. var. resol. c. 10. n. 8. §. Quod vero.*

§. II.

§. II.

De variis pœnis in specie, de quibus agitur in hoc Titulo, & inprimis de pœna pecuniaria.

V. De hac agitur primo in *c. Presbyteri 2. h. t.* quod est desumptum ex Concilio Triburiensi, ubi dicitur: si quis interfecit Presbyterum, fiat compositio cum Episcopo, ad cujus Diœcesim pertinet, cui pœna pecuniaria pro dimidia parte est solvenda, ita ut illam in utilitatem Ecclesiæ, cui occisus præfuit, distribuat: Altera vero pars dimidia in eleemosynam in pauperes erogetur, pro anima ejusdem, quia nullus ejus hæres proximior videtur, quam qui ipsum domino sociavit. Quod ita explicat *Covarruv. lib. 2. resolut. cap. 9. num. 10.* quando pœna pecuniaria e jure, vel statuto est determinata, ut in casu hujus c. ob injuriam Clerico irrogatam, dimidia ejus pars danda est Ecclesiæ, cujus ipse injuriam passus Rector extitit, quia nullus proximior est Clerici interfecti hæres, quam Ecclesia, quæ eum Domino sociavit (baptizando, & ordinando, *Gloss. fin. hic*) Altera vero pars dimidia pœnæ pecuniariæ, pro anima Presbyteri interfecti, in pauperes distribuenda est, quia negari non potest, quin ex injusta cæde presbyteri, sive Rectoris, ipsa Ecclesia, & ipse Rector, seu Clericus lædatur, & offendatur, & ideo utrique satisfaciendum est, *Covarr. c. l.*

VI. Secundo Archidiaconi, & alii Prælati, qui in criminibus dispensare nequeunt, aut pœnas commutare non possunt, propter crimina, pecuniam exigere, neque etiam correctionis causa, pœnam pecuniariam imponere, si alia a Jure statuta sit, prout sumitur ex *c. Licet 3. h. t. & ibi Glos. V. Pœnam.* Nam cum Papa Alexander III. intellexisset, ,, quod Archidiaconi Conventrensis Episcopatus, propter ,, corrigenda, & puniendà crimina, a Clericis & laicis ,, pœnam pecuniariam exigant: & pro annua exactione ,, quandoque Rectores Ecclesiarum suspendant, Ecclesias ,, interdicant, & a Vicariis denarios, seu mulctam pecuniariam exigant, ut eos in Ecclesiis cantare permittant, ,, & alia agant contra Canonum Statuta. Ideo mandavit ,, Archiepiscopo Cantuariensi, ut prædictis hæc stricte interdicat: si autem contravenire præsumpserint, eos, cessante appellatione, per Ecclesiasticam censuram compellat.

VII. Notandum primo, etsi videatur prohiberi in hoc c. ne Judex Ecclesiasticus, propter crimina pœnam pecuniariam exigat, vel imponat, ut notat *Gl. hic V. Pœnam*; potest tamen Episcopus de crimine cognoscere, & in illo dispensare, & correctionis causa, pœna pecuniaria Clericos punire; potissimum quando ea magis timeretur; etsi pecuniam illam non in proprios usus, seu utilitatem convertat, sed in pios usus, vel in pauperes erogare curet, quia tunc præsumitur correctio ac punitio, non ex cupiditate avaritiæ, sed ex zelo charitatis procedere *Bernard. Diaz. in pract. canon. c. 145. num. 2. Covarruv. libr. 2. resol. c. 9. n. 8. & 9.* Ubi in hoc addit, quod Episcopus, si esset inops, vel indigeret, posset pœna pecuniaria, sive per Statutum, sive etiam per sententiam sancita, delinquentes punire eamque in proprios usus expendere. Extra hunc vero casum Concilium Tridentinum *Sess. 25. c. 3. de reform.* præcipit, ut ab Episcopis mulctæ pecuniariæ, eo ipso, quod taxatæ fuerint, piis locis ibi existentibus assignentur.

Notandum secundo, si Jus statuat pœnam pecuniariam infligendam, pro certis criminibus, tum quicunque potest de illis criminibus cognoscere, potest illam infligere. Si vero statuat solam pœnam spiritualem, vel corporalem pro crimine aliquo, Judex non debet, nec potest illam in aliam commutare, nisi qui in illo crimine potest dispensare: quamvis secundum *Abb. hic*, & alios, quilibet Judex, qui potest de causa cognoscere, possit pœnam a Jure statutam in pecuniariam commutare, dummodo id facit in sententiæ prolatione, & causa cognita, *Fagn. in cit. c. Licet num. 13.* Si denique de pœna criminis nihil definitum sit in Jure, utrum pecuniaria, vel alia sit imponenda, tum Judicis arbitrio relinquitur, quam imponat, *Gloss. hic V. Pœnam.* Ubi in fine addit, quod in casu hujus c. Archidiaconi illi non debeant exigere, vel infligere pœnam pecuniariam, sed spiritualem imponere, quia non poterant in illis criminibus dispensare, nec pœnas commutare. Porro Episcopus, vel alius Judex Ecclesiasticus potest in causis spiritualibus, vel mixti fori, laicis, etiam sibi non subditis in temporalibus pœnas pecuniarias imponere, saltem post Concilium Trid. *Sess. 25. c. 3. de reform. Fagn. c. l. n. 21. & seqq.*

VIII. Tertio ad pœnam pecuniariam pertinet, quod victus victori condemnetur in expensis, quando sententia profertur pro parte præsente, in causis pecuniariis, non autem quando fertur pro parte absente, prout sumitur ex *c.* ,, *Calumniam 4. h. t.* Ubi habetur, quod qui calumniose, ,, & temere litigant, condemnandi sunt in expensas, & ,, de calumnia puniendi, secundum leges Civiles. Quare ,, cum hoc consensum sit Sacris Institutis, seu Canonibus, ,, iisque non contradicat, præcipit Alexander III. in Concilio Turonensi, ut de cætero in pecuniariis causis, victus victori in expensas condemnetur nisi sententia pro ,, absente feratur.

IX. Pro intellectu hujus c. notandum primo, extat Regula utriusque Juris, victum esse victori condemnandum in expensas, *cit. c. Calumniam h. t. & l. Properandum 13. §. Sive autem alterutra C. De Judic.* Idque procedit, non solum si quis per calumniam aut dolum litiget, sed etiam si absque dolo, temere tamen, & inconsulto, ac nullo adhibito consilio, litigaverit, *l. Eum quem 79. ff. De Judic. Abb. hic n. 1. not. 1. Covarruv. pract. qq. c. 27. num. 1.* Secundo, etiam extenditur, etiamsi victus ab initio litis juramentum calumniæ præstiterit, quia hoc juramentum, etiamsi videatur excusare a calumnia, non tamen a temeritate, *Abbas. hic num. 4. Covarruv. cit. c. 27. Vers. secundo.* Tertio, condemnationem in expensas etiam locum habere in causis criminalibus, tradit *Covarruv. cit. loc. num. 2.* & plures alii. Sed contrarium probabilius tenet *Fachin. lib. 1. Controv. 42.* Idque probat ex *cit. c. Calumniam h. t.* ibi: *præcipimus, ut de cætero in causis pecuniariis, victus victori in expensas condemnetur*; ex quibus verbis patet, quod condemnatio in expensas locum habet tantum in causis pecuniariis, alioquin si etiam in causis criminalibus locum haberet, Pontifex generaliter præcepisset, victum victori in expensas condemnandum esse, & id non limitasset ad causas pecuniarias, ubi etiam ad argumenta contrariæ sententiæ respondet.

Notandum secundo, qui justam causam litigandi habuit, non debet condemnari in expensas litis, *lib. Qui solidum 78. §. Etiam ff. De legat.* quamvis in dubio præsumptio sit contra victum, quod justam causam litigandi non habuerit, adeoque hoc ipso, quod succumbit, præsumitur calumniose, vel temerarie litigasse, & condemnari debet in expensas. *Gloss. hic V. Victori & Abb. num. 2. Covarruv. c. l. n. 3.* Verum is, qui habuit justam causam litigandi, non tantum in prima instantia, sed etiam in causa appellationis, in expensas condemnari non debet, quamvis minor causa excuset a condemnatione in expensas in prima instantia, quam in secunda, sive appellationis, sicut & minor causa excusat reum, quam actorem, *Covarr. c. l. n. 3.*

X. Notandum tertio, Judex tenetur victum in expensas condemnare, victori si is id petierit, alias non: *Covarr. c. l. num. 5. Barbos. in Collect. hic num. 3.* Ubi tamen id limitat primo, nisi actor in libello petierit sibi jus, & justitiam ministrari, tunc enim vi hujus clausulæ, potest Judex, etiam victore non petente, victum condemnare in expensas, quia tacite sunt petitæ. Secundo, fiscus victus non condemnatur in expensas. Tertio, ob justam causam litigandi, potest victus excusari a pœna expensarum: quæ autem sit justa causa litigandi, relinquitur Judicis arbitrio: qualem censetur habuisse, qui pro se habet opinionem alicujus gravis Doctoris, *Barb. hic num. 4. & 5.* Quarto, victus non condemnatur in expensas, si pars adversa, sive victor solum ex semiplena probatione, & ob delatum juramentum suppletorium, causam obtinuit; nisi is, cui juramentum relatum est plusquam semiplene probaverit, sed pars adversa nihil, *Barb. c. l. n. 9.*

Notandum quarto, expensæ, in quas victus condemnari debet victori, taxandæ sunt a Judice, secundum qualitatem litigantium, & post taxationem, victor juramentum præstare debet, se vero tantum expendisse, quantum Judex definivit, *arg. c. Olim 7. de Jurejur.* Nam cum hoc juramentum sit de veritate, non de affectione, debet taxationem Judicis præcedere juramentum expendentis, *Covarruv. cit. l. num. 6.*

§. III.

De pœna conventionali, sive quæ pacto aut contractui est apposita?

XI. De hac agitur inprimis in *c. Constitutus 7. h. tit.* Ubi ,, talis casus proponitur: Episcopus Lavitanus concessit Monasterio Cryptæ ferratæ omnes Ecclesias in sua Diœcesi sitas, & ad Monasterium illud pertinentes, & quidquid juris in illis habebat, in emphyteusim, sub annua ,, pensione solvenda: apposita in instrumento contractus certa pœna, quam pars contractum non servans solveret observanti. Sed postea ex utriusque partis propria confessione constitit, quod Monasterium subtraxit Episcopo ,, pensionem annuam ipsi solvendam: & Episcopus exegit a ,, Monasterio procurationem: & sic utraque pars non servavit contractum, sed pœnam incurrit, Ideoque Papa utramque partem a pœna illa declaravit absolutam. Hoc ,, c. est pars *c. Venerabilis 6. de Religios. domib.*

XII. Hinc colligitur, quod etiam de Jure Canonico licite apponi potest pœna contractui, & exigi, quæ tamen si utraque pars non servet contractum, in effectu collitur, & pœna cum pœna compensatur, *Abb. hic n. 2. & 3.*

Porro videtur, quod in casu hujus cap. Episcopus non inciderit in pœnam, nam cum altera pars, scilicet Monasterium, non solverit pensionem, licite potuit Episcopus petere procurationem, quia fides non est servanda frangenti fidem, *cap. Pervenit 3. de Jurejur.* Verum hic propter par delictum neuter incidit in pœnam, *lib. Cum par 154. ff. de R. J.* & in delictis mutua fit compensatio, *c. pen. de adult. & lib. Si ambo 10. ff. De compensat.* & consequenter etiam pœna cum pœna compensatur, *Gloss. hic V. Utramque Hostien. hic V. eod.* Ubi ait, quod nec Episcopus debebat exigere procurationem, etsi Monasterium cessasset solvere pensionem, & sic utraque pars deliquit, & in culpa fuit, ideoque neutra pars tenebatur, sive ad contractum, sive ad pœnam, sed mutua compensatio facta fuit.

XIII. Præterea si obligatus solvere certam quantitatem pecuniæ ad certum tempus, cum pacto, ut si non solverit, tempore designato, teneatur ad certam pœnam: si solvit majorem partem debiti, non tenetur integram pœnam solvere, sed solum pro parte debiti, quæ non est in termino constituto soluta, prout sumitur ex *cap. Suam 9. h. tit.* Nam ,, cum Rectores, & Clerici Ecclesiæ S. Fortunati Episcopo Spoletano in XL. libris, per quoddam arbitrium, ,, condemnati essent, pœna XXX. librarum apposita, nisi ,, eas solverent in termino constituto, & nonnisi XXXIII. ,, libras in dicto termino persolvissent: Episcopus, occasione septem residuarum librarum, Litteras Apostolicas, taci-

„ tacita veritate, impetravit, ut in triginta libris, no-
„ mine pœnæ, quia non solverunt totum summam in
„ termino constituto, sibi solvendis condemnarentur. Re
„ ad Papam delata, is mandat dicto Episcopo, ut VII. li-
„ brarum solutione contentus, super pœna XXX. libra-
„ rum dictos Rectores de cætero non molestet, cum non
„ deceat ipsum inhonestis quæstibus, cum aliena jactura,
„ ditari.

XIV. Pro explicatione hujus c. Notandum primo, de Jure Canonico pœna conventionia apposita pacto dandi certam quantitatem, intra certum terminum, si conditio non sit impleta, non tota pœna committitur, seu incurritur, sed pro illa parte tantum, quæ respondet quantitati debiti non solutæ, *Abb. hic num.* 6. ubi id probat, quia eadem debet esse ratio de parte quæ est de toto, quoad totum, *l. quæ de tota 76. ff. de rei vindic.* sicut ergo de Jure Canonico potest peti pœna tota, si non adimpleantur contracta: ita similiter ratione partis non solutæ, potest exigi pœna pro rata.

Notandum secundo, etsi de Jure Civili, & secundum Juris rigorem, qui certam pecuniæ quantitatem, ad certum tempus, sub pœna dare promisit, etiamsi partem solvat, debet totam pœnam pendere propter sortem non solutam integre, *l. Stipulationum 5. §. Si sortem, & l. In executione 85. Item si ita ff. de V.O. l. Hæredes 29. §. In illa ff. famil. hercisc.* At vero de Jure Canonico, & secundum æquitatem Canonicam, pœna non committitur nisi pro parte debiti non soluta tantum, *Gutier. l. 2. Can. qq. c. 20. num. ult.* ubi ait, hunc esse communem intellectum hujus c. Idque satis colligitur ex decisione Pontificis in *cit. c. Suam.* ubi qui ante terminum solutioni præfixum XXXIII. libræ ex debito principali XL. librarum jam solutæ fuerant, & solum restabant septem solvendæ: ideo mandavit Pontifex, ut Rectores, & Clerici Ecclesiæ S. Fortunati supra septem libras adhuc debitas, nihil amplius, nomine pœnæ, exigerent, quia contra omnem æquitatem fuisset, exigere integram pœnam XXX. librarum appositam, propter septem libras residuas debiti principalis nondum solutas, ideoque pœnam illam, tanquam immoderatam, & excessivam, reprobavit, cum non deceat illos Clericos, cum alterius jactura ditari. Itaque merito censendum est, Pontificem aliud statuisse in hoc casu de Jure Canonico, quam quod de Jure Civili est statutum, idque propter æquitatem, quæ est præferenda Juris rigori.

§ IV.

De pœna depositionis, & degradationis.

XV. De priore pœna depositionis agitur inprimis in *cap. Quod in dubiis 3. h. t.* Nam consultus Papa Innocentius
„ III. de pœna Clerici causam, vel operam dantis bello,
„ respondet, Sacerdotes, seu Clerici, qui gubernant na-
„ ves, (vel exercitum ad pugnam, & qui personaliter con-
„ fligunt, & qui alios invitant ad pugnandum, graviter
„ peccant, & de rigore Canonico sunt deponendi, scili-
„ cet ab officio, & beneficio. Id vero intelligi debet, si hæc fiant in bello injusto, nam si bellum sit justum, licitum est Clericis, non tantum interesse in ipso conflictu, sed etiam alios invitare, seu hortari ad pugnandum, dummodo ipsi personaliter non pugnent: nisi ipsi invaderentur, tunc enim licite pugnant, & se defendere possunt, etiam occidendo invasores, si aliter mortem evadere non possint, *Gl. hic V. Incitant, & Abb. c. 1.* de quo dictum supra *Tit.* 12.

XVI. Præterea Clerici, ob magnum crimen ab iis commissum deponi debent, & in Monasterium detrudi ad agendam pœnitentiam, prout statuitur in *c. Tua 6. h. t.* Nam
„ cum quæsitum fuisset, qualiter Clerici in latrociniis, vel
„ aliis magnis sceleribus deprehensi (& convicti, nisi de-
„ lictum sit notorium per evidentiam facti, *Gl. hic V. De-*
„ *prehensi.*) puniri debeant, respondet Papa Innocentius
„ III. quoad ab Ordinibus degradati, detrudi debeant in
„ arcta Monasteria, ad pœnitentiam agendam. Est autem hic sermo de degradatione, non actuali, sed verbali, quæ non privat omni privilegio Clericali, nec privilegio fori, ut notat *Abb. hic n. 2. Bern. Diaz in pract. Canon c. 94. circa fin.* Hæc tamen pœna depositionis non est imponenda, propter simplicia furta, sed propter latrocinia, quæ fiunt de die, & quandoque cum violentia, *Abb. hic num. 2. not. 2.* vel alia gravamina. Quod vero ad pœnam detrusionis in arctum Monasterium attinet, ea hodie raro est in usu, & potest commutari in aliam pœnam, *Abb. hic numer. 7.* Quod si vero Clerici in hujusmodi gravibus sceleribus sint incorrigibiles actu, seu realiter degradati, tradi solent sæculari potestati, ut ultimo supplicio afficiantur *Vivian. in Ration. hic.*

XVII. De posteriore pœna degradationis agitur in *c. Degradatio 2. h. tit. num. 6.* in quo describitur modus degra-
„ dandi Clericos: Nam quæsitum fuit ex Bonifacio VIII.
„ qualiter fieri debeat degradatio? Respondet Papa, quod
„ verbalis degradatio, seu depositio ab Ordinibus, vel gra-
„ dibus Ecclesiasticis, est a proprio Episcopo facienda, as-
„ sistente sibi in degradatione Clericorum, in sacris Ordi-
„ nibus constitutorum, certo Episcoporum numero a SS.
„ Canonibus definito. In degradatione vero eorum, qui
„ minoribus duntaxat Ordinibus sunt initiati, sufficit pro-
„ prii Episcopi sententia, sine aliorum Episcoporum præ-
„ sentia, *cit. c. 2. in princ. h. t. in 6.* requiritur tamen præsentia Capituli Cathedralis, secundum *Glos. hic V. Præsentia*, licet sufficiat de consensu Capituli, adsint duo, vel tres Canonici, qui Capitulum repræsentent, *Silvest. hic c. l.*
„ Actualis vero, sive solemnis degradatio Clerici fiet, sicut
„ cum exauctoratur is, qui profanam, & armatam mili-

„ tiam deseruit, cui militaria detrahuntur insignia, sicque
„ privatur privilegio militari, *cit. c. 2. §. Actualis vero.* Sic
„ igitur Clericus degradandus indutus sacris vestibus, in
„ manibus tenens librum, vas, vel aliud instrumentum,
„ aut ornamentum ad suum Ordinem spectans, ac si in of-
„ ficio suo ministrare deberet, adducitur ad Episcopum
„ præsentem, & auferuntur illi omnia tradita in Ordina-
„ tione, incipiendo gradatim usque ad primam vestem da-
„ tam in collatione primæ Tonsuræ. Deinde intonditur,
„ vel raditur, ne Clericatus vestigium in eodem remaneat;
„ potestque Episcopus ad terrorem uti verbis oppositis il-
„ lis, quæ in Ordinatione prolata sunt: v. g. auferimus
„ tibi vestem Sacerdotalem, & honore Sacerdotali te pri-
„ vamus, & sic de aliis. Denique ablatis omnibus Insi-
„ gnibus Clericalibus, ultimo adjicit Episcopus hæc, & si-
„ milia verba: Auctoritate DEI omnipotentis Patris, Filii
„ & Spiritus S. ac nostra auferimus tibi habitum Clerica-
„ lem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exui-
„ mus te omni Ordine, beneficio, & privilegio Clericali,
cit. c. 2. §. Clericus igitur usque ad finem.

XVIII. Notandum primo, ad verbalem degradationem requiritur, ut proprius Episcopus, assistentibus sibi aliis sex Episcopis, in condemnatione Presbyteri, tribus autem in degradatione Diaconi, vel Subdiaconi, sententiam depositionis in criminosum pronunciet, *c. Felix 4. & c. 9. caus. 15. q. 7.* ubi etiam dicitur, quod depositio, seu degradatio Episcopi a Metropolitano fieri debeat, coram aliis XII. Episcopis: qui Episcopi non sunt veri Assessores, sed assistunt ut Judices, quia de justitia causæ cognoscere possunt, *Franc. in cit. c. 2. h. t. in 6. num. 2. Laym. c. l. num. 4.* Ad degradationem vero verbalem Clerici in Minoribus Ordinibus constituti, non requiritur præsentia aliorum Episcoporum, sed sufficit sola auctoritas proprii Episcopi, præsentibus quibusdam e Clero, qui Capitulum repræsentent, nisi aliud consuetudine sit receptum *Glos. hic V. Præsentia. Franc. hic num. 4.* Facta autem hac verbali degradatione per sententiam Episcopus procedit ad actualem, seu realem degradationem, quæ est executio prioris degradationis verbalis, & sine aliis Episcopis, fieri potest, etiam in degradatione Clerici in sacris Ordinibus constituti, *Silvest. V. Degradatio, num. 2. in fine. Franc. hic §. Actualis. num. 3. Laym. c. l. n. 4.*

„ Porro Concilium Tridentinum *Sess. 13. c. 4. de reform.*
„ decrevit, ut contra Clericum in Sacris etiam Presbyte-
„ ratus Ordinibus constitutum, non solum ad condemna-
„ tionem illius, ac verbalem depositionem, sine Episcopo-
„ rum præsentia, in numero, qui a SS. Canonibus requi-
„ ritur; sed etiam ad actualem, & solemnem degradatio-
„ nem, absque illis procedere liceat. Adhibitis tamen, &
„ assistentibus totidem Abbatibus, usum Mitræ, & Baculi
„ habentibus, si in Civitate aut Diœcesi commode haberi
„ possint: alioquin adhibeantur aliæ Personæ in Ecclesia-
„ stica dignitate constitutæ, quæ ætate sint graves, & Ju-
„ ris scientia commendabiles.

XIX. Notandum secundo, plures sunt differentiæ inter degradationem verbalem, quæ fit per simplicem sententiam, qua Clericus criminosus ab Ordinibus Clericalibus, seu potius ab Ordinum ministerio, aut executione depositus declaratur; & magis proprie depositio appellatur, quam degradatio: & inter degradationem actualem, per quam vestibus & Insignibus Clericalibus actu, & solemni verborum formula privatur; nam per priorem non amittitur fori, & Canonis privilegium, sicut per posteriorem, *Barbos. de Offic. Episc. l. alleg. 110.* & alii apud ipsum. Deinde degradatio verbalis per sententiam ab Episcopo etiam nondum consecrato fieri potest per se, vel per alium, modo sit confirmatus, ideoque & Vicario Generali committi potest, quia ad eam non requiritur potestas Ordinis, sed solius jurisdictionis: degradatio vero actualis, & solemnis a solo Episcopo consecrato exerceri potest, quia est actus Ordini Episcopali, ex Ecclesiæ institutione, annexus, quamvis possit etiam delegari alteri Episcopo consecrato non item non Episcopo, juxta alibi dicta, *Laym. c. l. n. 5. Barbos. c. l. n. 4.* Item si in Jure, vel Constitutione aliqua reperiatur imposita pœna degradationis, id intelligi debet de verbali degradatione, quippe leviori, non de actuali, quæ est gravissima pœna, ideoque infligi non debet, nisi in casibus Jure expressis, *Barb. cit. alleg. 110. n. 9.*

Notandum tertio, crimina, propter quæ infligitur verbalis degradatio, sunt adulterium, concubinatus perseverans, post monitionem, Simonia notoria, stuprum, incestus, furtum, perjurium, homicidium, & alia crimina gravia, quæ irregularitatem inducunt, *Barb. c. l. n. 10.* At vero crimina, ob quæ Clericus actu degradandus est, & tradendus Curiæ sæculari, sunt gravissima, quorum tria Jure expressa sunt. Veluti primo crimen hæresis manifestum. Secundo, crimen falsi commissi in Litteris Apostolicis. Tertio, crimen conspirationis in proprium Episcopum, saltem si incorrigibilitas accesserit *Laym. c. l. n. 6. Barb. c. l. num. 11.* quibus addi possunt plura alia crimina, videlicet Sodomia frequentata, crimen abortus animati, sollicitantes mulieres in Confessione, non ordinati celebrantes, vel Confessionem Sacramentalem audientes, ac denique ob aliud crimen valde enorme, & Reipubl. perniciosum, ut homicidium qualificatum, vel si Clericus fuerit incorrigibilis, & ruerit in profundum malorum *Clarus l. 5. §. fin. q. 36. Laym. c. l. & Barb. n. 13. & seqq. & in Collect. hic n. 6.*

Notandum quarto, actualiter degradatus per solum Papam restitui potest: verbaliter autem depositus etiam per Episcopum, sed non per alium inferiorem, *Silvest. V. Degradatio in fine, Barb. cit. alleg. 110. numer. ultimo.* Porro Sacerdos degradatus, etiam actualiter, conficit Sacramentum Eucharistiæ, si debita materia, & forma utatus, ac intentione: quod si restitueretur per Papam, non

deberet de novo ordinari, licet Insignia ei ablata restitui deberent, quia character impressus a Deo in anima manet, etiam post mortem, nec per hominem auferri potest, *Franc. in cit. c. 2. §. ult. num. 4. h. t. in 6.* plura de degradatione hereticorum dicta sunt supra *Tit. 7. sec. 3. §. 8.*

§. V.

De pœna Carceris,

XX. De hac agitur in *c. Quamvis. 3. h. tit. in 6.* Ubi Papa Bonifacius VIII. ita rescribit: quamvis carcer ad eorum custodiam, non ad pœnam specialiter sit deputatus; potest tamen Episcopus, vel alius Judex Ecclesiasticus, Clericos sibi subjectos de criminibus confessos, vel convictos, in perpetuum, vel ad tempus, prout viderit expedire, carceri mancipare ad pœnitentiam peragendam, provide pensatis delictis, & personis, aliisque circumstantiis.

XXI. Ubi notandum licet carcer de Jure Civili regulariter sit introductus ad custodiam reorum, pendente accusatione, *l. ult. C. De Custodia reorum*, ubi de his, quos tenet carcer inclusos sancitur, ut convictos velox pœna subducat, id est, cito condemnentur, & puniantur: aut liberandos custodia diuturna non maceret, id est, cito absolvantur, & liberentur, si innoxii reperiantur. Veruntamen de Jure Canonico carcer est institutus, etiam ad pœnam, *Gl. hic in casu, notat. 1.* non tantum ad certum tempus v. g. ad VII. annos, sed etiam in perpetuum, ut liquet ex hoc c. Ratio est, quia cum SS. Canones non infligant pœnam mortis, *c. In Archiepiscopatu. 4. de raptor.* ideo ne crimina impunita maneant, necessarium fuit, pro gravioribus criminibus pœnam perpetui carceris statuere *Gloss. hic in casu*, quam Ecclesiastici Judices, non solum contra Clericos imponere possunt, sed etiam contra laicos, præsertim in causa hæresis, *c. Excommunicamus. 15. §. Si qui de haret. Sayr. in Clavi regia lib. 12. cap. 18. num. 6,* de quo plura dicta sunt supra *Tit. 7. sec. 3. §. 9.*

XXII. Porro incarceratio, seu pœna carceris per se non infamat, ut colligitur ex *c. Super his. 8. h. tit. juncta Glos. fin.* „Nam cum quidam Clericus coram Papa in testimonii ferendo vacillasset, & variasset in dicto suo, jussit Papa per delegatum suum, illum capi ac detineri in carcere, unde quæsitum fuit, an iste Clericus infamiam incurrerit, & respondet Papa, quod non.

Ratio est, quia iste testis vacillans aut varians, in ferendo testimonio, non fuit detrusus in carcerem, tanquam reus criminis falsi; tunc enim potuisset ipsi infligi pœna ordinaria hujus criminis, ex lege Cornelia de falsis, & infamiam incurrisset: sed fuit conjectus in carcerem, propter delictum variationis in sua depositione, per quam aures Judicis aliquo modo offenderat, sed non poterat ob illam convinci de crimine falsi, quia variatio ista poterat varie explicari, & benignius: adeoque Clericus iste nullam infamiam incurrit, quam carcer per se solus non inducit, *Abb. num. 2. & 4.*

§. VI.

De pœnis occidentium, vel percutiendum propium Episcopum, vel occidentium Rectorum Ecclesiæ. Item de pœna litigantis, injuriam inferentis Judici.

XXIII. Quæritur primo, qualiter puniendi sunt, qui occidunt, vel percutiunt proprium Episcopum, vel Rectorem aut alium Clericum alicujus Ecclesiæ? Respondetur, de hoc agitur inprimis in *c. Ad aures. 10. h. t.* Nam cum „quidam Cives Vicentini Episcopum suum interfecissent, illi feudis, & beneficiis, quæ ab Ecclesia Vicentina obtinebant, per sententiam privati fuerunt. Unde quæsivit Episcopus, utrum ipsis, vel eorum hæredibus ablata sint restituenda? Respondet Papa, nec ipsis, nec eorum hæredibus prædicta feuda esse restituenda, vel de novo alia beneficia esse conferenda, sed potius majore animadversione esse plectendos.

XXIV. Ubi notandum primo, nomine beneficiorum hic intelliguntur feuda, & alia, quæ temporalem utilitatem afferunt, eaque prohibentur restitui, non tantum occisoribus, sed etiam hæredibus eorum in pœnam, licet alias ex nova concessione illa acquirere potuissent, *Abb. hic num. 3.*

Notandum secundo, quia sacrilegium est crimen Ecclesiasticum, potest Judex Ecclesiasticus, ob illud, etiam laicis imponere pœnam temporalem, privando illos feodis, vel aliis bonis temporalibus, quæ obtinuerunt ab Ecclesia, cujus Prælatum occiderunt, *Abb. hic numer. 1. Barbos. hic num. 2.*

XXV. Porro novo Jure in *Clement. Si quis. 1. hoc tit.* „auctæ sunt pœnæ, ita ut qui injuriose occidit, vel percussit Episcopum, vel cepit, aut bannivit, vel hæc fieri mandavit, aut ab aliis facta rata habuit, vel qui ad id consilium dederit, vel favorem, vel scienter defenderit, excommunicationem incurrat reservatam S. Pontifici. Ubi etiam aliæ enumerantur pœnæ. Terra item, & Civitas in hoc delinquens Ecclesiastico subjacet interdicto, donec satisfecerit. Ita Potestas, Curiales & Officiales similiter sunt excommunicati. Denique in fine additur, quod qui ex his absoluti fuerint in mortis articulo, si convalescant iterum, in sententiam excommunicationis, ipso facto, reincidunt, nisi mandato Papæ paruerint. Explicatio hujus *Clement.* videri potest apud *Abbatem ibid. & Barb. in Collect. & Suar. disp. 37. sec. p. num. 11. & seq.*

XXVI. Similiter *c. In quibusdam. 12. h. tit.* quod est desumptum ex Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. prohibetur, ne Ecclesiarum Patroni, Advocati, & Vicedomini, qui, cum vacantibus Ecclesiis de Pastoribus idoneis provideri debet, non solum difficultates ingerunt, & malitias; sed etiam de possessionibus, aliisque bonis Ecclesiasticis, pro sua voluntate, disponere præsumunt, imo etiam ipsos Prælatos occidere non formidant: neque de cætero plus sibi usurpent, quam Jure reperiatur permissum: & si secus fecerint, per censuram Ecclesiasticam compescantur. Ne quod ad defensionem est inventum, in depressionis dispendium, sive gravamen retorqueatur. Statuit præterea Concilium, ut si prædicti Rectorem, vel alium Clericum ipsius Ecclesiæ, per se, vel per alios occidere, vel mutilare præsumpserint, Patroni Jus patronatus, Advocati advocatiam, feudatarii feudum, Vicedomini Vicedominatum, & Beneficiati Beneficium amittant, quod ab Ecclesia illa tenebant: & non solum nihil de præmissis perveniat ad hæredes, sed etiam nullus ex posteris, usque ad quartam generationem, admittatur ad Collegium talium Clericorum: neque in domibus Regularium alicujus Prælationis assequantur honorem, nisi cum eis fuerit dispensatum.

XXVII. Notandum primo, Patroni, & Advocati Ecclesiarum, non possunt plus juris sibi vendicare in Ecclesiis, quam Jure reperiatur ipsis concessum, adeoque si aliquod jus prætendunt in Ecclesia, debent probare illud sibi esse debitum, *Abb. hic not. 1.*

Notandum secundo, Patroni, Advocati vel similes personæ habentes jus aliquod in Ecclesia, si occidant vel mutilent, per se, vel per alium, Rectorem, vel alium Clericum alicujus Ecclesiæ, privantur omnibus juribus, & beneficiis, quæ in illa Ecclesia obtinent, *Gloss. hic in casu*, & in notatis, *Abb. in princ.* & licet in hoc c. sermo sit de beneficio temporali, & profano, ut feudo, vel alio simili, loquitur tamen etiam de beneficio Ecclesiastico, quod occidens Prælatum, vel Clericum Beneficiarum sit privatus beneficio, quod obtinet in ea Ecclesia, ut post *Tolet.* docet *Garc. Tract. de benef. p. 11. cap. 10. num. 57. & 58.* & quidem ipso jure, seu facto; quamvis *Azor. part. 2. libr. 7. cap. 18. qu. 1. §. Deinde quares*, putat, quod verbum *amittant* ibi positum contineat pœnam privationis, non ipso jure latam, sed per sententiam Judicis ferendam. Verum non dicitur ibi simpliciter *amittant*, sed *prorsus amittant*, quæ dictio *prorsus* importat idem, quod ipso jure, seu ipso facto, *Abb. hic num. 7. Garc. c. l. Barb. hic in Collect. n. 3.* & alii communiter.

Notandum tertio, qui occidunt, vel mutilant Prælatum, vel alium Clericum alicujus Ecclesiæ, per se, vel per alios, non solum ipsi, sed etiam hæredes, seu posteri eorum, usque ad quartam generationem perdunt, quicquid habent ab Ecclesia, nec admittuntur ad statum Clericalem; & sic puniuntur filii, & posteri propter delictum parentum, sicut in crimine læsæ Majestatis, *Gl. hic V. Haredis*, ubi nomine hæredum intelligit descendentes ab istis malefactoribus per lineam rectam, usque ad quartam generationem, *Abb. hic num. 2. Barbos. hic in Collect. num. 7.* utrum autem descendentes per lineam fœmininam, mox dicetur.

Notandum quarto, cum prædictis, qui non possunt admitti ad statum Clericalem, nec præfici in Ordinibus Regularium, potest dispensare Episcopus, quia dispensatio hic non fuit specialiter reservata Papæ, *Glos. fin. hic & Barb. num. 4.*

XXVIII. Porro quod dictum est, pœnam impositam alicui, & filiis, seu posteris ejus usque ad quartam generationem, juxta *cit. c. In quibusdam*, id intelligi debet de linea masculina tantum, nec extendi ad posteros lineæ fœmininæ, prout statuitur in *c. Ubicunque 4. h. tit. in 6.* Ubi „Bonifacius VIII. ita rescribit: Si alicui, & ejus filiis, seu posteris usque ad certam generationem, pœna imponatur ab homine, vel a Jure, pœna ipsa tantum eos afficit, qui per lineam non fœmininam, sed masculinam descendunt; nisi aliud in Jure, vel sententia Judicis sit expressum.

XXIX. Notandum primo, pœna imponi potest, non solum delinquenti, sed etiam filiis, & posteris ejus, imo & collateralibus, sive Jure, sive etiam ab homine, id est, a Principe, Superiorem non recognoscente, ex plenitudine potestatis, nam ab inferiore non posset imponi, cum unus pro alio nequeat puniri, & pœnæ suos debeant tenere auctores, nisi in casibus Jure expressis, *Franc. hic num. 1.*

Notandum secundo, appellatione filiorum, & posterorum comprehenduntur tantum regulariter in materia pœnali, descendentes per lineam masculinam, non autem per fœmininam, multo minus collaterales, quia in pœnis strictior interpretatio est facienda, idque sive mentio fiat de filiis, seu posteris usque ad certum gradum, seu generationem, ut in hoc c. sive non, quia in dubio potest censeri, quod intelligatur usque ad quartum gradum, *Franc. hic num. 2.*

Notandum tertio, si pœna imposita sit a Jure, vel ab homine alicui, & filiis, seu posteris ejus, tunc etiam comprehenduntur descendentes per lineam fœmininam, quando apparet ex dispositione ipsius Juris, vel hominis hoc esse expressum, *Franc. hic n. 3.* Exempla habentur in *c. un. §. Contra nates de schismat. in 6.* Ubi pœna posteris imposita afficit etiam descendentes per lineam masculinam, & fœmininam, quia id Jure ita expressum est: & in *c. Statutum. 15. de haret. in 6.* propter crimen hæresis puniuntur descendentes ex linea paterna usque ad primum, & secundum gradum, nempe filii, & nepotes; ex materna vero usque ad primum gradum, scilicet filiæ tantum; *Barbos. hic numer. 6.*

Idque

Idque aperte colligitur ex hoc c. in fine, quod nomine filiorum, & posteriorum etiam veniant descendentes per lineam fœmininam, quando id in jure expressum est, vel in Constitutione, quia tunc tenor illius est servandus, *Gl. hic in notat.*

XXX. Quæritur secundo, quomodo puniendus sit litigans injuriam inferens Judici? Resp. de hoc agitur in *c. Dilectus* 11. *h. tit.* Ubi Innocentius III. ita rescribit: Si quis temere proruperit adversus assertionem Judicis (per contumeliam, v. g. dicendo, quod mentiatur, vel nihil sciat, *Gl. marg. hic lit. A*) coram quo litigat, cum de improbitate litigatoris constiterit, juxta Superioris arbitrium, digna animadversione puniri poterit, ne Judicialis auctoritas vilipendatur.

Ubi notandum, vel injuria illata Judici est notoria, & tunc potest ipse Judex punire eum, qui injuriam intulit, quia in notoriis non subest ulla suspicio, neq; ferenda est sententia cum solemnitate, quod procedit, si pœna in Jure sit expressa; secus si Judex possit illam imponere, pro suo arbitrio, tunc enim arbitrando posset excedere modum, *Abb. hic n.* 3. Vel injuria non est notoria, & tunc si principaliter concernat personam ipsius Judicis, non potest ipsemet punire, esset enim Judex in facto proprio, *c. Inter querelas* 27. *c aus.* 23. *qu.* 4. Vel contingit principaliter dignitatem Judicis; & tunc potest quidem ipso punire, sed poterit recusari tanquam suspectus, quia injuria saltem consequenter tangit etiam personam ipsius. Quod si vero sit Judex delegatus, tunc potest procedere contra eum, si per injuriam illam impediat jurisdictionem ipsius, alioquin vero, si non impediatur, debet puniri injurians per Superiorem ejusdem, ut indicatur in hoc c. ibi: *juxta Superioris arbitrium*, *arg. Auth. de testibus* §. *Si vero ignoti coll.* 7. *Abb. hic cit. n.* 3.

§. VII.

De pœna persistentis pertinaciter in excommunicatione, ultra annum, & pœnis insectantium, percutientium, capientium, vel occidentium S. R. Ecclesiæ Cardinales.

XXXI. De priore pœna agitur in *c. Gravem.* 13. *& alt. h. t.* Ubi talia casus proponitur Comes Registrensis multas injurias, & gravamina intulerat Capitulo Landunensi propter quæ per Judices a Sede Apostolica delegatos excommunicatus fuit, & per duos annos, & amplius in excommunicatione persistens, pertinaciter tenuit juri parere, contemnendo claves Ecclesiæ. (datas a Pietro, *Gl. hic V. Claves*) Re delata ad Papam Honorium III. is, quia hujusmodi pertinacia non caret suspicione hæreticæ pravitatis: volens tamen parcere Nobilitati dicti Comitis (quoad pœnas) mandavit quibusdam a se delegatis, ut si Comes ille commonitus, non paruerit plene juri, ipsi Ecclesiæ, in quibus jus habet, ab ejus obligatione absolvant, & subditos ipsius a fidelitatis juramento (quamdiu in excommunicatione persliterit) denunciens absolutos.

XXXII. Notandum primo, laicus potest, ob injurias illatas Clericis, excommunicari, quod intelligendum est, si commonitus super injuriis nolit satisfacere, nec Juri parere, nam propter solum delictum non potest quis excommunicari, nisi accedat contumacia, *c. Sacro* 48. *de sent. excomm. Abb. hic num.* 2.

Notandum secundo, qui per annum in excommunicatione persistit, fit suspectus de hæresi, *c. Excommunicamus* 13. §. *Qui autem de hæret.* de quo dictum supra *Tit.* 7. *sec.* 2. §. 4. quia censetur contemnere potestatem Ecclesiæ, cujus excommunicationem non curat, *Abb. hic n.* 3. Nec refert, quod in hoc c. sit sermo de eo, qui per duos annos, & amplius in excommunicatione persistit, quia narratur solum, quod in facto contigit, & reatus non se fundat super illo, sed super diuturnitate temporis ultra annum, adeoque post annum fit suspectus, *Abb. hic & Barb. n.* 3.

Notandum tertio, Nobiles levius puniuntur propter delictum, quam ignobiles, ut patet ex hoc c. in quo Papa potuisset severius punire illum Comitem, indicta illi purgatione de hæresi, & ea non præstita, eum excommunicando, sed mitius cum illo actum, quia si nimis severo procedatur a Judice Ecclesiastico contra potentes, & Nobiles, sæpe inde proveniunt gravia scandala, & schismata, quæ cavenda sunt, *Abb. hic n.* 4.

Notandum quarto, propter contemptum excommunicationis, potest Ecclesia punire laicum perseverantem in excommunicatione privando eum juribus, quæ obtinet ab Ecclesia, v. g. jure Patronatus, & remittendo interim debita pecuniaria, quæ ipsi excommunicato debentur, & declarando vasallos ac subditos illius esse ipso jure, seu facto, sine alia sententia, absolutos ab obedientia, & obsequiis talis domini, quamdiu in excommunicatione persliterit, *Gl. fin. hic & Abb. nu.* 5. *&* 6.

XXXIII. Quod vero attinet ad pœnas persequentium, seu offendentium Cardinales, de iis agitur *cap. Felicis* 5. *& ult. hoc tit.* In quo statuitur primo, qui Cardinalem S. R. E. hostiliter fuit insecutus, vel percussit, aut cepit, seu incarceravit, vel socius fuit facientis, vel idem fieri mandavit, vel ratum habuit: aut consilium, auxilium, vel favorem dedit: vel postea receptavit, aut scienter defendit, tanquam reus læsæ Majestatis, perpetuo sit infamis, diffidatus, & bannitus: non possit testamentum facere, nec succedere ex testamento, vel ab intestato alicui: cuncta ejus ædificacia debent dari in ruinam, seu destrui, nullo tempore reparanda: nullus ei reddere debita, vel respondere in judicio tenetur. Ejus bona applicentur fisco ut ex illis nihil transmittat ad posteros, seu hæredes. (Cum alias regulariter bona damnatorum transeant ad hæredes, & non ad fiscum, *Auther. Bona C. De bonis damnat.*) Si quæ feuda, officium, vel beneficium, spirituale, vel temporale ab Ecclesiia quibusdam obtineat, sit iis ipso jure privatus, eaque ita libere ad Ecclesiam revertantur, ut Ecclesiarum Rectores de iis, pro sua voluntate, disponere possint. Secundo ejus filii, vel nepotes per lineam (etiam fœmininam, *Gl. Magna hic V. Suadebant.*) descendentes quovis beneficio, etiamsi Pontificalem dignitatem adepti sint, ipso jure sint eis privati. Nullus præterea filiorum, vel neptorum ex virili sexu descendentium promoveatur ad dignitatem, vel honorem Ecclesiasticum aut mundanum, vel ad regimen alicujus loci: sit illis quodliber officium, seu ministerium publicum interdictum, & ad testimonium in judiciis ferendum reddantur inhabiles: non promoveantur ad Ordines, nec ad officium, vel beneficium Ecclesiasticum, nec ad actus legitimos eis pateat aditus, omni spe dispensationis super prædictis adempta, *cit. c. ult.* §. *Quod si quis.* Tertio non solum autem offendentes Cardinalem, puniuntur prædictis pœnis sed etiam incurrunt, ipso facto, sententiam excommunicationis, a qua non possunt absolvi, nisi a Romano Pontifice, excepto articulo mortis. Et singulis diebus Dominicis, & festivis, pulsantis campanis, & accensis candelis, ut excommunicati, publice denuntientur, *cit. cap. ult.* §. *Præsenti.*

Quarto cum fuerint absolvendi, cavere idonee debent, quod æquo animo sustinebunt pœnam sibi imponendam: ubi etiam additur, quam pœnitentiam facere debeant, cum absolvuntur, obtenta autem absolutione, indulgetur eis, ut postmodum acquisita repetere possint, *cit. c. ult.* §. *Cum autem.* Quinto si quis vero nudo consilio aut favore simplici fuerit in præmissis culpabilis, eum Judex, pro qualitate culpæ, castigare poterit, *cit. c. ult.* §. *Illud autem.* Sexto permittit Papa, ut prædictæ pœnæ extendantur etiam ad collaterales, fratres videlicet, nepotes, & pronepotes talium, *cit. c.* §. *Cæterum.* Septimo similiter offendentibus familiares Papæ vel Cardinalium, imponi poterit pœna, pro qualitate culpæ, §. *Præmissis etiam*, Octavo, occidentes vero Cardinales, vel dantes causam mortis, ultra prædictas pœnas, serius adhuc puniri debent, §. *Siquis vero.* Denique in §. *fin.* additur, nihilominus Potestates, seu Magistratus seculares per pœnas legales contra tales procedere debere, & hanc Constitutionem facere observari: alioquin Princeps, vel Potestas, vel Magistratus, & Officiales eorum, intra mensem, postquam res ad notitiam eorum pervenit, eo ipso, excommunicationem incurrant. Civitas vero, quæ tales delinquentes non puniverit, sit interdicta, & eo ipso, Pontificali, seu Episcopali dignitate privata.

Porro etsi regulariter pro uno delicto non possint imponi plures pœnæ, id tamen fallit, si crimen sit valde enorme, *Franc. in cit. c. ult.* §. *Per hoc nu.* 4. *h. tit.* Ubi plures limitationes adfert, & pluribus explicat hoc c. *Barbos. in Collect. hic.*

§. VIII.

Utrum Metropolitanus possit punire injurias sibi; vel suis illatas a subditis Episcoporum Comprovincialium?

XXXIV. De hac re agitur in *c. Romana* 1. *h. tit. in* 6. In quo Papa Innocentius IV. rescribit Archiepiscopo Rhemensi, ut cum visitat Provinciam suam, sibi, suæque familiæ, aut aliis, etsi de familia sua non sint, injuria inferatur a subditis suorum Suffraganeorum, vel etiam si extra visitationem, suos mittat nuncios ad convocandum Concilium Provinciale, vel alias jurisdictionem exerceat in provincia, eos propter injuriam illatam, dummodo notoria sit, possit propria auctoritate punire, si hac occasione impediatur ejus jurisdictio, nisi ex Ecclesiæ Rhemensis consuetudine plus potestatis ei competat. Præterea eidem Archiepiscopo, aliisque Metropolitanis in suis Provinciis, dum jurisdictionem sic exercent, puniendi manifestas, seu notorias offensas, eisdem, vel suis illatas, ex speciali concessione Apostolica (etiamsi per hujusmodi injurias illatas jurisdictio ejus non impediatur) liberam habeant facultatem.

XXXV. Notandum primo, quando crimina sunt notoria, potest Archiepiscopus, sive Metropolitanus punire subditos Suffraganeorum in tota Provincia, *c.* 1. §. *Notoria de censib. in* 6. Idque procedit, etiamsi Archiepiscopus non visitet, si tamen Episcopus sit negligens, *Quarant. in summa Bullar. nu.* 24. Dicuntur autem hic crimina notoria, quæ ita manifesta sunt, & patentia, ut nulla probabili tergiversatione celari possint, & in quibus nulla probatione aut causæ cognitione est opus, *c. Manifesta* 15. *caus.* 2. *q.* 1. *c. Evidentia* 9. *de accusat. Barbos. in Collect. hic nu.* 2.

Notandum secundo, nemo potest esse Judex in propria causa, nec sibi, vel suis jus dicere debet, *l. Unic. C. Ne quis in sua causa &c.* adeoque si injuria illata Prælato ipsius personam tantum contingat, non potest aliquem, propter injuriam illatam, punire: si vero tangat Ecclesiam suam, potest punire injuriantes, tametsi indirecte, & per quandam consequentiam id cedat in commodum ipsius, *Gl. hic V. Punire Barb. in Collect. hic n.* 4. Non tamen potest Prælatus remittere injuriam Ecclesiæ suæ factam, sicut filiusfam. etsi potest remittere injuriam sibi factam, in quantum ipsum tangit: non tamen in quantum tangit patrem, *l.* 1. §. *Usque adeo ff. De injuriis Gl. hic V. punire, Barb. hic n.* 5.

§. IX.

Proponuntur summa reliquorum Capitulorum, quæ Clementinis, & Utrisque Extravagantibus continentur.

XXXVI. In *Clement. Multorum. 2. h. t.* (nam de pęna contenta in *Clement. 1. h. t.* jam actum supra §. 6. n. 25. *eod.*) statuitur: Qui detinent, vel procurant capi personas Ecclesiasticas, ut renuncient suis beneficiis, velut citati ab homine, vel a jure, non vadant ad Sedem Apostolicam, præter pęnam excommunicationis, quam per Canones antiquos incurrunt, *cap. Si quis. 29. caus. 27. qu. 4. cap. Nuper. 29. de sent. excomm.*) si Prælati sint, a perceptione fructuum Ecclesiarum suarum per triennium sunt suspensi: inferiores vero beneficiis obtentis sunt privati. Eandem pęnam incurrunt, qui citati non veniunt ad Sedem Apostolicam, & procurant se capi a Potestate seculari: (secus si per Potestatem Ecclesiasticam, *Gloss. hic V. Secutari.*) Resignationes autem beneficiorum modo prædicto extortæ, licet a Prælatis ipsorum resignantium sint receptæ, aut ratificatæ, sunt omnino nullæ ac irritæ (ita ut non valeant, etiam quoad renunciantem, *Gl. hic V. Nullus.*) Duas quidem pęnas, Ordinarii locorum quamprimum aliquem incurrisse sciverint, statim illum publicare debent, ut pęnæ executioni mandentur, prout ad eos pertinuerit. Pro explicatione hujus *Clement. 2. Præter. Glossat. & Barbos. in Collect. hic* videri potest *Abbas in Clem. & Suar. dis. 31. de censur. sect. 5. num. 7. & seqq. usque ad num. 22.*

XXXVII. Præterea in *Clement. Cupientes. 3. h. t.* Religiosi Mendicantes, qui domos ad inhabitandum, vel loca quæcunque de novo recipiunt, vel recepta mutant, vel eas transferunt in alios, cujusvis alienationis titulo, contra prohibitionem *c. un. de excessib. Prel. in 6.* ultra pœnas ibi expressas, sententiam excommunicationis, ipso facto, incurrunt. Similiter Religiosi (etiam non mendicantes) qui in suis sermonibus, vel alibi, præsumunt aliqua proferre, ut audientes retrahant a solvendis decimis Ecclesiis debitis, sunt, ipso facto, excommunicati. Item si requisiti in certis Dominicis, & festis diebus in textu expressis, quando prædicant, & in Confessionibus audiendis populum non instruunt, nec scrupulum conscientiæ iis injiciunt, ut non omittant solvere decimas, graviter debent argui a suis Superioribus, quibus etiam in Virtute Sanctæ obedientiæ præcipitur, ut statuta pœnalia faciant contra hujusmodi transgressores, ita ut pœna eorum aliis sit in exemplum, Constitutione Papæ Gregorii X. in *cap. 1. de decim. in 6.* nihilominus in suo valore permanente. Item Religiosi, qui scienter omittunt conscientiam facere de solvendis decimis, sunt suspensi, ipso facto, ab officio prædicandi; donec, si commode dicendi facultatem habuerint, conscientiam faciant pœnitentibus: & si prædicta negligentia non purgata, prædicare præsumpserint, ipso facto, sunt excommunicati. Ad Religiosos autem Monasteriorum, & Rectores Ecclesiarum decimas percipientium, fides Constitutio non extenditur. Denique in §. *ult. cit. Clement. Cupientes*, pœna excommunicationis fertur in Religiosos, & Clericos seculares violatores Constitutionis Bonifacii VIII. in *c. 1. de sepult. in 6.* qua præcipitur, ne aliquos ad vovendum, jurandum, aut fide interposita, promittendum inducant, ut sepulturam apud ipsorum Ecclesias eligant, vel electam non mutent, alioquin ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, reservatæ Sedi Apostolicæ; præterquam in mortis articulo, non obstantibus quibuscunque privilegiis, & statutis; pęna tamen contenta in *cit. c. 1.* in suo robore duratura de quo dictum supra *libr. 3. Tit. 28. §. 2. num. 26. & 2. seqq.* Hujus Clementinæ meminit *Azor. p. 1. libr. 12. cap. 23. §. 17.* & quoad pœnam excommunicationis *Suar. disp. 23. de censur. sect. 5. numer. 33. &* aliquot *seqq.* qui videri potest.

XXXVIII. Porro in *Extravagant. Dierum. un. Joan. XXII. h. tit.* Narrantur inprimis facinora nonnullorum hominum degentium in Marchia (quæ est Provincia Romanæ Ecclesiæ subjecta, ut habetur in textu, etiam in temporalibus) qui sunt Rectores, & Officiales occidere soliti erant, & postea enumerantur XVII. modi offensarum, & totidem pœnæ, quas incurrunt, non solum hactenus sic offendentes, sed etiam qui de cætero talia facere præsumunt: & additur, eorum filios quoque propter patrum iniquitatem, a quibuscunque honoribus, & beneficiis, tanquam indignos repellendos esse, *Vivian. in Ration. h. t.* concordat, *cap. ult. h. t. in 6. & Clement. 1. eod.* legatur ipse textus, *junct. Gloss.*

XXXIX. Denique in *Extravag. Divinæ unic. h. t.* Inter Communes, Hugo Geraldi Episcopus Caturcensis, propter varios excessus, seu crimina ab ipso perpetrata, varias pœnas incurrit, quia Sedi Apostolicæ, suis subditis, & sibi ipsi fuit injuriosus, cujus delicta in specie recensentur in textu, propter quæ etiam perpetuæ depositionis sententiam meruit, omni Pontificali, Sacerdotali, & quolibet alio officio privatus fuit, & ad perpetuum carcerem condemnatus. Ex quo patet, propter quæ crimina Prælatus possit deponi. Unde hoc c. rectius sub Tit. de Excessibus Prælatorum positum fuisset, nisi antiqui Libri illud sub hoc Titulo de pęnis collocassent, ut notatur in summa hic.

TITULUS XXXVIII.

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

ACtum est Tit. de pęnis, quæ imponuntur in foro externo, seu Judiciali, nunc subjicitur hic Titulus de pęnis, quæ imponuntur in foro interno, seu Pęnitentiali: sed quia hujusmodi pęnæ, seu pęnitentiæ quandoque relaxantur per Remissiones, seu Indulgentias, ideo de his etiam agitur hoc Titulo, qui extat quoque in Sexto, Clementinis, & Extravagantibus Communibus.

SECTIO I.

De Pœnitentiis.

§. I.

De pœnitentia in genere.

I. QUæritur primo, quid sit pęnitentia, & quot modis accipiatur? Resp. pęnitentia describitur per effectum, in *c. dis. 3.* Ubi dicitur, Pęnitentia est præterita plangere, & plangenda iterum non committere. Accipitur autem Pęnitentia tripliciter, ut notat *Silvest. in Summa V. Pœnitentia. num. 1.* Primo, prout est Virtus specialis, & definitur communiter ex *S. Thom. 3. p. q. 85. art. 2. & 3.* detestatio seu dolor animi de peccato, quatenus est offensa, seu injuria Dei, intentione ejus compensandi, seu pro ea satisfaciendi, de qua plura videri possunt apud *Tanner. Tom. 4. dis. 6. q. 2. dub. 2. Laym. lib. 3. Theol. mor. tr. 6. c. 2.* & alios Theologos. Secundo, accipitur pęnitentia, prout est Sacramentum novæ legis a Christo institutum *Joan. 20.* & continet tres partes, seu actus, scilicet Contritionem, Confessionem, & satisfactionem. Tertio, sumitur pęnitentia pro satisfactione, quæ duplex est, publica & privata, ut ex infra dicendis patebit. Huc pertinent Canones pęnitentiales in fine Decreti jussu Gregorii XIII. editi, & sunt quædam regulæ directivæ ad pęnitentias delinquentibus imponendas, quæ tamen, cum nimis rigidæ viderentur, hodie non sunt amplius in usu: sed per desuetudinem sunt abolitæ, in quarum locum successerunt Remissiones, sive Indulgentiæ, de quibus infra.

II. Quæritur secundo, quotuplex sit pęnitentia sumpta tertio modo, pro satisfactione? Resp. Alia est publica, alia privata. Publica est illa, quæ imponitur, & peragitur pro manifestis peccatis, juxta *c. Manifesta 1. h. t.* Ubi dicitur: Manifesta peccata non sunt occultata correctione purganda: nam qui publice peccant, etiam publice puniendi sunt, ut tollatur scandalum, & alii territi arceantur a similibus, *c. pen. junct. Glos. V. Veteri. dis. 45. Glos. hic V. Occulta, & Abb. notat. 1. Consentit. Concil. Trid. Sess. 24. c. 8. de reformat. in princ.* Pęnitentia vero privata, seu occulta est, quæ imponitur peccatis secretis, seu arcanis, in actu Sacramentalis Confessionis, & privatim etiam peragitur, *Silvest. c. l. q. 2.* occulta enim peccata non sunt publice punienda *c. Si peccaverit. 19. caus. 2. qu. 1.* Porro in fine hujus c. non est sermo de purgatione innocentiæ, de qua agitur in *Tit. de purgat. Canon.* sed de purgatione culpæ per condignam satisfactionem, *Abb. hic.*

III. Præterea pęnitentia publica, alia est solemnis, alia non solemnis. Prior est illa, quæ præscribitur in Concilio Agathensi relato in *c. In capit. 64. dist. 50.* quæ olim injuncta fuit in initio Quadragesimæ certis solemnitatibus, seu ritibus ibi expressis, & finiebatur in Cęna Domini, Et hanc solemnem pęnitentiam solus Episcopus imponere potest, vel Sacerdos, illius mandato, & nonnisi pro peccato valde enormi, & toti Communitati, seu Reipubl. scandaloso, & pernicioso: nec imponi debet, nisi semel, quia non iteratur, *c. 2. dis. 3. de pœnitent. Hostiens. in summa h. t. num. 55. §. His prælibatis. Silvest. V. Pœnitent. qu. 1. & 2.* Effectus autem solemnis pœnitentiæ est, quia tales pęnitentes facit infames, non ratione pęnitentiæ, sed ratione criminis promulgati, saltem si per sententiam Judicis sit imposita; adeoque nec ad Ordines promoveri, nec in susceptis ministrare possunt, *c. Illud. 66. dis. 50. Silvest. V. Pœnitentia. qu. 3.* Publica vero, sed non solemnis pęnitentia dicitur illa, quæ fit publice, & in facie Ecclesiæ, non tamen cum prædictis solemnitatibus jure præscriptis, veluti cum injungitur alicui peregrinatio per mundum, cum pera, & baculo benedictis, quam non tantum Episcopus, sed etiam quilibet Sacerdos injungere potest, & multo magis Pęnitentiarius generalis Episcopi, quia non reperitur prohibitum, *Hostiens. c. l.* propter grave, & publicum crimen, sed non scandalosum, *Silvest. c. l. q. 2.* Veruntamen Clericis non solum solemnis, sed nec publica pęnitentia est injungenda, nisi sint depositi. *Gl. in cit. c. 1. V. Occulta. h. t. Hostiens. c. l. & Silvest.* de quo plura infra.

IV. Cæterum illud hic controvertitur, an Confessarii pro peccatis publicis auditis in Confessione Sacramentali, possint imponere pęnitentias publicas? Negat *Navarr. in c. 2. dis. 6. de pœnitent. num. 87. & seq. & in man. Prælat. c. 8. num. 10.* quia Confessarii imponendo publicam pęnitentiam, tali facto significant, pęnitentem gravia peccata sibi confessum fuisse, & sic indirecte revelarent confessionem. Ex quo sequitur, quod *cit. cap. 1. h. tit.* loquitur, non de Sacramentali pęnitentia, sed de ea, quæ in foro externo imponitur. Sicut & Concilium Trident. *cit. c. 8.* Limitat tamen id *Navarr. cit. dis. nu. 93. & cit. c. 8. n. 10.* nisi pęnitens expresse, vel tacite consentiat, ut confessio publicetur, &

con-

consequenter etiam peccatum a se commissum revelari permittat: idque ob eam causam, ut Deo & populo, quos scandalizaverat, satisfiat.

Quare verus intellectus *cit. c.* 1. *h. tit.* est, manifesta peccata, non occulta, sed manifesta correctione purganda esse, in foro scilicet exteriori: imo etiam in interiori, si pœnitens, vel sponte petat, vel suscipiat pœnitentiam illam publicam, *Navarr. cit. dis. 6. n.* 10. *Covarr. lib.* 2. *var. resolut. c.* 22. *n.* 3. Ubi tamen monet, non facile ad talem publicam pœnitentiam veniendum esse; sed cum matura deliberatione, quia scilicet peccatum hujusmodi est; ut & peccantis correctio, & aliorum ædificatio publicam pœnitentiam requirat.

§. II.

De pœnitentia occidentis Presbyterum.

V. De hac agitur in *c. Presbyterum.* 2. *h. t.* quod est de„ sumptum ex Concilio Maguntinensi, ubi statuitur, ut si „ quis Presbyterum occiderit, ei secundum Canones (pœ„ nitentiales) XII. annorum pœnitentia imponatur. Quod „ si de hoc convictus fuerit (scilicet in judicio, *Hostiens.* „ *hic V. Convictus.*) usque ad ultimum vitæ suæ tem„ pus cingulo militiæ careat, & absque omni spe conjugii „ maneat.

Ex quo colligitur, quod triplici pœna plectatur occisor Sacerdotis. Prima est, ut pœnitentiam agat XII. annis, v. g. jejunando, certis diebus in hebdomada, vel peregrinando, aut aliud opus pœnitentiæ exercendo, arbitrio prudentis Confessarii. Et quamvis alias regulariter, propter mortale crimen, pœnitentia septem annorum injungatur secundum antiquos Canones, *c. Admonere.* 8. *c. Hoc ipsum.* 11. *caus.* 33. *qu.* 22. quandoque tamen major imponitur, scilicet XII. annorum, propter enormitatem criminis, *Glos. hic V. XII. annorum.* Secunda pœna est, ut privetur in perpetuum cingulo militari, & deponatur a dignitate sua, nec inter milites numeretur, tanquam exauctoratus, *Hostiens. hic V. Cingulo, & Abb.* Ex quo infert, Judicem Ecclesiasticum posse privare laicum militia temporali: idemque dicendum de Doctoratu, vel quolibet alio negotio seculari, ut ab eo abstineat, *Abb. hic.* Tertia pœna est, ut privetur facultate contrahendi matrimonium, ita ut vitam ducat solitariam, & decedat sine sobole, *Abb. hic*; per quam pœnam impeditur quidem matrimonium contrahendum, sed non dirimitur contractum, secundum *Glossat. hic V. Absque spe conjugii.* Porro præter has pœnas, non prohibetur Judex secularis, quominus possit procedere contra laicum occisorem Sacerdotis, judicialiter in foro contentioso, imo etiam Judex Ecclesiasticus ei in suo foro graviores pœnas imponere potest; *Abb. hic.*

§. III.

Proponuntur, & explicantur alia quædam Capitula in hoc Titulo contenta, in quibus agitur de imponenda pœnitentia.

VI. Inprimis in *c. Significavit.* 3. habetur, si quis excedat modum in se defendendo, vel etiam libertatem Ecclesiæ, ei indicendam esse pœnitentiam arbitrariam, consideratis circumstantiis, ut constat ex summa ejusdem c. Nam „ cum quidam Nobilis opponeret se Friderico Imperatori, „ negando castrum quoddam, quod sibi tradi petiit Imperator, idem contigit, ut plus quam duo milia domorum „ destructa, & multi homines occisi fuerint, & alia multa mala commissa. Quare dictus Nobilis significavit hoc „ Papæ Alexandro III. petens reconciliari Deo, qui man„ davit Archiepiscopo Mediolanensi, ut secundum quod ipsi „ visum fuerit, pœnitentiam ipsi imponat, considerando, quod pro sua libertate, & Ecclesia defendenda hoc „ fecit.

Notandum primo, quod pœnitentiæ sint arbitrariæ, ita ut prudentis Confessarii arbitrio relinquantur, qui eas augere potest, vel minuere, consideratis circumstantiis, *Gl. hic V. Visum fuerit, & Abb. n.* 4. *Barb. n.* 2. Secundo, Confessarius talem debet injungere pœnitentiam, qualem prudenter putat confitentem posse peragere, *Abb. hic num.* 2. In casu vero hujus c. Nobili illi imposita fuit pœnitentia, quia in defendenda libertatem Ecclesiasticam modum excessit, *Gl. hic V. Devotione.*

„ VII. Secundo in *c. Quæsitum* 7. *h. t.* Cum Sacerdotes „ Græci, qui utuntur legitimo matrimonio (contractu in „ statu laicali, vel dum erant in Ordinibus minoribus) in „ lecto filios suos oppressissent, quæsitum fuit, utrum pu„ blica pœnitentia eis sit imponenda, si eam sibi postulent „ imponi pro hoc delicto? Respondet Papa Alexand. III. „ si ipsis procurantibus, vel studiose negligentibus filii sint „ oppressi, ab officio Altaris debent perpetuo abstinere: „ & gravior eis, quam laicis pœnitentia est imponenda, „ non tamen publica, nisi delictum hoc in publicum veniat. „ Si vero ex incuria ipsorum filii inveniantur mortui in „ cunis, & illud sit occultum, pœnitentia eis imponenda est, pro arbitrio Pœnitentiarii, & in terrorem aliorum a celebratione Missarum ad tempus abstineant.

VIII. Pro explicatione hujus c. Notandum primo, quando quæritur, an Sacerdoti, seu Clerico, vel etiam laico pœnitentia, publica imponenda sit pro delicto oppressionis filiorum, de quo in hoc c. vel alio delicto, tum distinguendum est; nam vel delictum est grave, & scandalizans totam aliquam Civitatem, aut Communitatem; & imponitur pœnitentia publica, & solemnis, *c. In cap.* 64. *dist.* 50. *cap. ult. caus.* 26. *qu.* 6. Vel est grave crimen, non tamen generans scandalum; & tunc rursum, vel est occultum: & nec imponitur pœnitentia solemnis, nec publica, *cit. c. In capite*, sive delinquens sit Clericus, sive laicus. Vel est publicum, & tunc si sit adeo grave, & scandalosum, ut commoveat totam Civitatem, vel Communitatem, imponitur pœnitentia solemnis: si vero sit quidem scandalosum, non tamen ita, ut scandalum generet in tota Civitate, vel Communitate: & imponitur pœnitentia publica, sed non solemnis ad sedandum scandalum, *Abb. in cit. c. Quæsitum num.* 1. *h. t. & Fagnan. ibid. num.* 3. 2. & 5. Idque confirmatur etiam ex Concilio Tridentino *c.* 8. *sess.* 24. ubi dicitur, quod ob crimen commissum ab aliquo publice, & in multorum conspectu, unde aliquos scandalo offensos fuisse constat, ei condignam pœnitentiam, pro modo culpæ, publicæ injungi oportet.

Notandum secundo. Negligentia crassa, seu affectata æquiparatur scientiæ, seu dolo, ut in casu hujus c. opprimentes filios in lecto ex studiosa, seu affectata negligentia, quæ ex lata culpa procedit, æquiparatur dolo, quoad irregularitatem incurrendam, ita ut perpetuo teneantur abstinere ab Altaris Ministerio, quamvis crimen sit occultum: non autem sufficit lata culpa ad infligendam pœnam ordinariam homicidii, ad quam requiritur dolus, *Abbas hic num.* 2. Si vero culpa sit levissima, non contrahitur irregularitas, ut patet ex hoc c. in fine, ubi isti Sacerdotes Græci, ex quorum incuria, & sine tactu proprio, seu alia procuratione, filii eorum reperiuntur mortui in cunis, a celebratione Missarum abstinere debent, ad tempus, non in perpetuum, quia non reputantur homicidæ: sicut illi, quorum lata culpa filii proprii, non in cunis, sed in lectis reperiuntur oppressi, *Hostiens. hic in fine, & Abb. n.* 3. *Fagn. n.* 9.

Notandum tertio. Sacerdos, vel alius Clericus potest agere publicam, vel solemnem pœnitentiam, si sine spe restitutionis sit depositus, *c.* 2. *dist.* 6. *de pœnit.* & ibi *Gloss. V. Peregrinando.* Si vero sit depositus, cum spe restitutionis, nec solemniter, nec publice pœnitere potest, *c. Confirmandum.* 65. *dist.* 50. *c. Presbyter.* 22. *dist.* 81. *Gloss. hic V. Nisi in publicum*, ubi in fine ait, Sacerdotem posse agere pœnitentiam etiam solemnem, si sine spe restitutionis, pro crimine oppressionis filiorum, sit privatus, seu depositus, ergo multo magis publicam, si crimen venit in publicum.

IX. Tertio, pœnitentia moderanda est, secundum arbitrium prudentis, & discreti Sacerdotis, seu Confessarii, prout sumitur ex *c. Deus* 8. *h. t.* ubi Papa Innocentius III. „ rescribit, pœnitentiam, non tam secundum quantitatem „ excessus, seu delicti, quam pœnitentis contritionem esse „ moderandam, pensata qualitate personarum, super for„ nicatione, adulterio, homicidio, & aliis criminibus: „ consideratis omnibus circumstantiis, & præcipue novi„ tate Ecclesiæ Livoniensis recenter ad fidem conversæ, „ competens pœnitentia delinquentibus est imponenda, pro„ ut eorum saluti visum fuerit expedire. Hortatur etiam „ idem Pontifex Episcopum Livoniensem, & qui cum ipso „ sunt, ut eos instruat in fide, & Confessionis forma, & „ Orationem Dominicam, ac Symbolum Apostolicum edo„ ceat: & ut S. Eucharistiam baptizatis, in certis festivi„ tatibus, & mortis articulo tribuat.

Hinc colligitur, quod in injungenda pœnitentia attendi debet quantitas, seu gravitas excessus, sive delicti, contritio pœnitentis, & qualitas personæ, *Gl. hic in notat.* & secundum illas pœnitentia augeri, vel minui potest.

X. Quarto huc pertinet, quod dicitur in *c. Licet.* 6. *h. t.* „ Si illi, qui per aliquot dies, ex injuncta sibi pœnitentia, „ in pane, & aqua jejunare tenentur, & panem, quo ve„ scantur, non habeant: leguminibus, aut piscibus, vel a„ liis cibis reficiantur, si necessitas id exposcat: ita tamen, „ ut his non ad delicias, sed ad sustentationem utantur. Ratio per se patet, quia necessitas non habet legem, ideoque semper intelligitur excepta, *Glos. hic V. Leguminibus.* Idemque dicendum de jejunio, ad quod aliquis obligatur ex voto, *Abb. hic nu.* 2.

§. IV.

De præcepto Sacramentaliter confitendi, saltem semel in anno, & S. Eucharistiam recipiendi in Paschate.

XI. De hoc agitur in *c. Omnis.* 12. *h. t.* quod est desumptum ex Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. „ *cap.* 21. ubi statuitur: Ut omnis utriusque sexus fidelis, „ postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua „ peccata solus, saltem semel in anno, fideliter confitea„ tur proprio Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam, pro„ priis viribus, studeat adimplere: suscipiens reverenter, „ ad minus in Pascha, Eucharistiæ Sacramentum, nisi for„ te de proprii Sacerdotis consilio ab hujusmodi perceptio„ ne, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus du„ xerit abstinendum: alioquin & vivens ab ingressu Ec„ clesiæ arceatur, & moriens Ecclesiastica careat sepul„ tura. Unde frequenter hoc salutare statutum in Eccle„ siis publicetur, ne quisquam se excuset ob ignorantiam. „ Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit, justa de cau„ sa, sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, & ob„ tineat a proprio Sacerdote, cum aliter ille ipsum absol„ vere non possit, vel ligare. Sacerdos autem sit discretus, „ & cautus, ut more periti Medici, superfundat vinum, „ & oleum vulneribus sauciati, & diligenter acquirat cir„ cumstantias peccatoris, & peccati, quibus prudenter con„ sideratis, intelligat, quale consilium ei debeat præbere, „ & remedium adhibere, diversis experimentis utendo, „ ut sanet ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo, „ vel signo, aut alio quovis modo prodat peccatorem, sed „ si prudentiori consilio indiguerit, illud, absque ulla expres„ sione personæ, caute exquirat, qui enim peccatum in pœniten-

„ tiali judicio sibi detectum delectate præsumpserit, non solum a Sacerdotali officio deponatur: sed etiam adagendam „ perpetuam pœnitentiam in arctum Monasterium detrudatur. Consentit Trident. Concilium *Sess. 14. cap. 5. & can. 8. de Sacram. pœnit.*

XII. Pro explicatione hujus famosi, & celeberrimi cap. notandum primo. Ad Sacramentalem Confessionem requiritur, ut confitens sit fidelis, id est, baptizatus, alioquin enim non est capax Sacramenti Pœnitentiæ, cum Baptismus sit janua, & fundamentum omnium Sacramentorum, *cap. Præter. 6. §. Verum quia, 32. ult. de Presbyt. non baptizat.* Deinde requiritur, ut ad annos discretionis pervenerit, id est, ut sit doli capax, sive rationis compos, sciens discernere inter bonum, & malum, & quia tunc peccare potest, *Glos. hic V. Discretionis. & Barbos. n. 3.* quod ut plurimum contingit circa septimum ætatis annum, vel post septennium infra pueritiam, *Abb. hic nu. 9. Silvest. V. Confessio. q. 5.*

Notandum secundo, Debet quis omnia sua peccata confiteri, scilicet mortalia, quia confessio debet esse integra: non autem tenetur confiteri venialia, ea enim aliis remediis deleri possunt, *Glos. hic V. Omnia sua peccata*

Notandum tertio. Confessio peccatorum fieri proprio Sacerdoti, non alieno, nisi de licentia proprii Sacerdotis petita, & obtenta, ut habetur in hoc cap. Dicitur autem proprius Sacerdos inprimis, cui cura parochialis Ecclesiæ est commissa, sive sit Rector, sive Vicarius, *Fagn. hic nu. 55.* Item Episcopus Diœcesanus, qui est ordinarius Pastor Diœcesis; imo etiam Papa, qui est generalis Pastor totius orbis Christiani, vel Legatus Papa. Sicut ergo potest quis confiteri Parocho suo, vel cum ejus licentia, alteri Sacerdoti: ita etiam potest quis confiteri Episcopo suo, vel ab eo delegato, ut dictum supra *Lib. 1. Decret. Tit. 31. sec. 5. §. 3. numer. 148.* Porro si Pastor immediatus, sine justa causa, neget licentiam Parochiano suo adeundi alium Sacerdotem, potest is adire alium, *Arg. cap. Licet 18. de regularib.* Vel rectius, si non possit habere Confessarium regularem privilegiatum, adeat Superiorem Parochi, qui ipsum compellat ad dandam licentiam, vel ipse illam dabit, *Gl. hic V. Obtineat.*

XIII. Notandum quarto. Hæc Confessio semel in anno fieri debet, quocunque anni tempore. Unde si quis confessus est intra annum, non tenetur postea in Quadragesima confiteri, cum adimpleverit præceptum annuæ confessionis, per se loquendo; quamvis per accidens ex alio titulo potest fieri, ut teneatur denuo confiteri in Paschate, quia post confessionem peccavit mortaliter, & suscepturus est Eucharistiam, vel ob superimminentem mortis articulum. Computatur autem hic annus a Paschate usque ad Pascha, *Barbos. hic numer. 5. & 6.* Pœnitens autem injunctam sibi pœnitentiam adimplere debet, ut dicitur in hoc cap. adeoque etiam eam acceptare, si sit favorabilis, & non nimis dura, *Barbos. in cap. 3. numer. 3. hoc tit.* de quo videri possunt Theologi.

Notandum quinto. S. Eucharistia non est sumenda a laicis sæpius per annum ex necessitate præcepti, sed ut minimum semel in Paschate; etsi olim ter in anno laici communicare tenebantur, videlicet in Paschate, Pentecoste, & Natali Domini, *c. Etsi. 16. dis. 2. de consecr.* Declaravit autem Eugenius IV. fideles satisfacere huic præcepto Ecclesiæ, si in Hebdomada sancta, vel intra Octavam Paschæ usque ad Dominicam in Albis Eucharistiam suscipiunt, *Barb. hic numer. 10.* quamvis ex justa causa hoc tempus communicandi ab Episcopo, vel Parocho prorogari possit, *Fagnan. hic numer. 46.* & alii. Pueris autem S. Communio dari potest ante ætatem perfectam, seu pubertatem, nempe cum sunt X. vel XI. annorum, si in illis signa discretionis & devotionis appareant, in qua re standum est arbitrio prudentis viri, *Silvest. V. Eucharistia. cap. 3. n. 7.*

Notandum sexto. Non tantum peccata, sed etiam eorum circumstantiæ sunt inquirendæ, & aperiendæ in Confessione, ex Decreto Concilii Trident. *Sess. 14. de Sacram pœnit. cap. 5. §. Colligitur præterea* eæ scilicet, quæ mutat speciem peccati; quæ vero solum aggravant notabiliter speciem, non sunt necessario exprimendæ, quia Concilium Trident. *cit. loc.* asserit, illas circumstantias esse explicandas, quæ mutant speciem, adeoque supponit, & tacite indicat, circumstantias, quæ non mutant speciem, sed tantum aggravant, non esse necessario explicandas, & multo minus, quæ notabiliter minuunt peccatum; & potius ad excusandum pœnitentem adjuvant. *Barb. in cap. Deus. 8. hoc tit. n. 2. Fagnan. hic nu. 48.* & alii apud ipsum. Sed hoc magis ad Theologos pertinet, qui videri possunt.

Porro pœna non communicantium in Paschate, sine justa causa, est, ut ab ingressu Ecclesiæ arceantur, & Ecclesiastica sepultura priventur. Imo omittentes annuam Confessionem, & sacram Communionem sunt suspecti de hæresi, *Barb. hic num. 12.*

Notandum septimo. Pœna Sacerdotis revelantis confessionem, seu violantis sigillum Confessionis, est depositio ab omni Officio Sacerdotali, & detrusio in Monasterium ad agendam ibi perpetuam pœnitentiam, prout dicitur in fine hujus cap.

XIV. Sed jam hic quæritur, utrum Confessarius in *cit. cap. Omnis*, sub prædicta pœna prohibeatur, non tantum revelare peccatorem, sed etiam peccatum sibi in Confessione detectum? Affirmat *Abb. hic nu. 7.* Idque probari videtur expresse ex *cit. c. Omnis*, ubi non solum prohibetur, ne Sacerdos, verbo aut signo, vel alio quovis modo, prodat peccatorem: sed etiam additur, quod si peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, sic plectendus pœnis ibi præscriptis. Verum oppositum tenet *Navarr. in cap. 2. dis. 6. de pœnis. numer. 75. & 78.* docent communiter Theologi. Ratio est, quia causa finalis, cur prohibitum sit revelare peccatum in confessione detectum est, ne prodatur peccator, & sic fideles a Confessione Sacramentali deterreantur, ut constat ex *cit. cap. Omnis. §. Caveat.* sed per revelationem peccati tantum non proditur, nec cognoscitur ipse peccator, sed peccatum tantum, si hoc ita caute sit revelatum, non possit in notitiam peccatoris deveniri, ergo cessat prohibitio revelationis peccati, ut si quis dicat, tale vel tale peccatum mortale audivi in Confessione, imo etiam viri graves talia dicere solent, teste *Navar. cit. l.* Idque confirmatur, quia peccata ipsa, sine expressione personæ, non cadunt sub sigillum Confessionis, quia sicut ipsa Confessio Sacramentalis est præcepta Jure Divino: sicut & præceptum illa non revelandi obligat ex Jure Divino, ita ut nemo, præter pœnitentem, in illo dispensare possit, ut docent communiter Theologi, & Canonistæ: at si peccata ipsa caderent sub sigillum Confessionis, non potuisset Concilium Generale in *cit. c. Omnis*, statuere, ut liceret Sacerdoti; si prudentiori consilio indigerit, revelare peccatum auditum in confessione, si revelatio peccati, non secus ac peccatoris, caderet sub hoc sigillum, ut bene ostendit *Fagn. in cap. Offici. 9. numer. 32. hoc tit.* Itaque dicendum est, *in cit. ca. Omnis.* prohiberi peccati auditi in confessione revelationem per relationem, sive in ordine ad confitentem, quando scilicet ita revelatur peccatum, ut exinde ipse quoque, qui peccavit, cognoscatur, *Navarr. cit. loc. numer. 39.*

Nec refert, quod *in cit. c. Omnis* permittatur revelatio peccati, in casu speciali tantum, videlicet cum Sacerdos indiget prudentiori consilio, ac proinde extra illum casum, prohibita est revelatio peccati in aliis casibus similibus non expressis: saltem Jure Ecclesiastico, propter periculum, ne revelato peccato, reveletur etiam pœnitens, ut docet *Fagn. in cit. c. Officii n. 3. & seqq. h. t.* Nam per hoc non videtur Concilium in *cit. cap. Omnis.* excludere alios casus similes: cum exceptio in uno casu, non firmet regulam in contrarium in similibus casibus, etiamsi alibi non reperiantur specifice excepti *c. dilecta 4. de confirm. util.* & fatetur ipse *Fagn. cit. loc. num. 42.* ideoque etiam *ibid. nu. 38.* ait, revelantem peccatum sibi in judicio pœnitentiali detectum, sine ulla expressione personæ, non incurrere pœnam depositionis ab Ordine Sacerdotali, ac perpetuæ detrusionis in arctum Monasterium, generaliter, & distincte, sed in judicis arbitrio relinquendum esse, utrum hujusmodi pœna sit imponenda, aut moderanda.

XV. Cæterum huc pertinet, quod statutum est *in cap. Cum infirmitas 13. hoc t.* quod est desumptum ex eodem Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. *c. 22.* Ubi præcipitur „ Medicis Corporum, ut ad infirmos in lecto jacentes vocati, ipsos, ante omnia moneant, & inducant, & Medicos animarum advocent (iique confiteantur) cum infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat; cessante autem causa, cesset effectus, quod si Medicus „ quispiam hanc Constitutionem, post publicationem illius „ transgressus fuerit: tamdiu ab Ecclesiæ ingressu arceatur, donec satisfecerit competenter. Prohibetur præterea sub interminatione excomunicationis, ne quis Medicorum pro corporali salute suadeat ægroto, quod in „ periculum animæ convertatur, v. g. ut abortum procuret, vel pollutionem, cum anima multo sit pretiosior „ corpore, & ideo potius consulendum animæ, quam corpori, *Gl. fin. hic*

XVI. Hoc Decretum innovavit Pius V. anno 1566. in quodam motu proprio, qui incipit, *Supra gregem Dominicum*, quem refert *Quaranta in Summa Bullarii V. Medicus*: ubi addit præceptum, ne Medici ultra tertium diem ægros visitent: nisi Confessarios, ex justa causa, longius tempus concedendum infirmo judicet: ac nisi ipsis Medicis per fidem Confessarii in scriptis factam constiterit, infirmum peccata sua confessum fuisse. Præcipit insuper idem Papa Universitatibus, & Collegiis, ut cum licentiam medendi alicui concesserint, aut ad Doctoris Gradum eum promoverint, exigant ab eo juramentum hæc servandi; alioquin perpetuam infamiam incurrant, & e Medicorum Collegio ejiciantur, & gradu Doctoratus priventur, addita pœna arbitraria, arbitrio Judicis, imponenda. Verum hæc Bulla Pii V. in Provinciis nostris, vel nunquam usu recepta est, vel jam per desuetudinem abolita.

XVII. Ubi præterea circa Constitutionem Concilii Lateranensis in *cit. c. Cum infirmitas.* notandum primo, eam non habere locum, quando manifestum est, morbum non esse periculosum, & lethiferum, sed solum quando est dubium, ut docet *Navarr. in Man. Pral. c. 25. num. 61.* quia durum videtur secluso hoc periculo Medicos adstringere ad hanc monitionem. Quamvis alii citatum Decretum intelligendum esse censeant, non de solo morbo periculoso; sed de quovis gravi morbo, qui ex se lecto aliquem affigit, non ex solo podagræ impedimento, & videtur colligi ex *cit. c. Cum infirmitas.* ubi dicitur: Inter alia huic Edicto causam dedit quod quidam in lecto jacentes, cum eis a Medicis suaderetur, ut de animarum salute disponant, incidunt in desperationem, unde facilius mortis periculum incurrunt: quæ ratio locum habet in omnibus morbis, etiam non periculosis, *Silvest. V. Medicus. q. 3. dict. 3. Sanch. l. 3. cons. cap. 16. num. 7.* quæ sententia litteræ textus magis conformis videtur, sed prior in praxi recepta est.

Notandum secundo. Hæc monitio fieri debet, vel per ipsum Medicum, antequam medicinas applicet, vel per alium v. g. Parochum, aut qui infirmi curam gerit, & ita Constitutio illa est recepta, & observata, teste *Navarr. cit. l. & Sanch. numer. 8.* & quamvis ipse infirmus confiteri nolit, non ideo debet Medicus illum deserere, secundum *cit. c. Cum infirmitas. Navarr. cit. l.* Imo etiam secundum Bullam Pii V. non est deserendus æger confiteri nolens, si exinde constitueretur in probabili mortis articulo, quia videtur contra ordinem charitatis, non subvenire ægro in ea

necessi-

necessitate corporis, & animæ, qui forte desperans obibit, vel si Medicus eum non deserat, forte reconvalescet, vel resipiscet, posita obstinatione, *Sanch. cit. l. num.* 10. apud quem plura de hoc videri possunt.

§. V.

An Confessio illius, qui dicit, se non posse abstinere a peccato, sit admittenda?

XVIII. Ad hanc quæstionem respondetur, quod non est rejicienda confessio eorum, qui volentes confiteri dicunt, se non posse abstinere a peccato, sed debet recipi, & ipsis dari providum consilium, prout sumitur ex *c. Quod quidam,* 5. *h. tit.* & traditur in *Summa ibid.* ubi super hoc consultus Pontifex respondit, quod eorum confessio recipi debeat, & eis de criminibus (vitandis) consilium dari; quia licet non sit vera hujusmodi pœnitentia (id est, fructuosa ad promerendam vitam æternam, *Glos. hic V. Non sit vera*) admittenda tamen est eorum confessio, & crebris, ac salutaribus monitis pœnitentia eis indicenda.

XIX. Notandum primo. Qui non habent verum dolorem de peccatis, neque firmum propositum se emendandi, ac vitandi peccata, illi veram pœnitentiam non agunt, quippe quæ ad substantiam veræ pœnitentiæ requiruntur: & talibus etiam absolutio Sacramentalis impendi non potest, ideoque nec talis confessio, nec satisfactio valet, sed talis pœnitens iterum postea confiteri, & satisfacere debet, *Abb. hic num.* 1. *not.* 2. & 3. Prodest tamen talis confessio, sicut & alia opera bona facta, extra charitatem & statum gratiæ, ad obtinendum a DEO speciale auxilium gratiæ, ut citius peccator convertatur, & ad impetrandam remissionem pœnæ temporalis, vel alia bona temporalia, ut docet *Covarr. in c. Alma Mater in prima part. relect.* §. 4. *num.* 21. & 24.

Notandum secundo. Non est tamen necessarium ad veram pœnitentiam credere se nunquam denuo lethaliter peccaturum, sed sufficit detestari omne peccatum mortale, & habere propositum non amplius peccandi mortaliter in futurum, etsi hujusmodi credulitatem non habeat, *Barb. in Collect. hic num.* 3. *ex Suar.*

§. VI.

De Confessione mulieris, quæ partum alienum sibi supposuit, vel proprium ex adulterio suscepit.

XX. De hac agitur in *c. Officii.* 9. *h. tit.* Nam mulier "quædam prolem non habens, ex metu, ne bona mariti ad alios devolverentur, in foro pœnitentiali confessa fuit, quod succum herbarum potans, et venter intumesceret, & gravidam se fingens, partum alienum sibi supposuerit, sed nunc, ob timorem mariti, facinus hoc ipsi detegere non audet, qui eam prolem credebat indubitanter esse suam. Unde quæsitum fuit, utrum ei, durante hac fraude, pœnitentia sit injungenda? Respondet Pontifex Innocentius III. quod sicut mulieri, quæ ignorante marito, ex adulterio prolem suscepit, quamvis id viro timeat aperire, non est pœnitentia deneganda: ita nec isti debet pœnitentia denegari, maxime si ad alienos timeat bona hæreditaria viri devolvi, sed competens satisfactio per discretum Sacerdotem ei injungi debet."

XXI. Pro explicatione hujus c. notandum primo, cum quæritur, quid facere debeat mulier conjugata, quæ alienum partum supposuit, vel prolem ex adulterio suscepit, ita ut hæredes legitimi mariti priventur hæreditate, vel parte illius, propter filium alienum suppositum, vel spurium, qui creditur esse legitimus filius, vel hæres: tum distinguendum est, ut docet *Innocentius hic V. Satisfactio. & Hostiens. V. eod. Fagn. num.* 4. & *seqq.* & alii communiter. Vel mulier habet, unde satisfiat his, ad quos bona mariti pervenirent, si partus suppositus non fuisset, vel adulterium non patratum; & debet tantundem restituere ex bonis propriis, vel ignorat, qui sint illi, & debet tantundem pauperibus erogare. Si vero mulier non habet, unde satisfaciat, tunc vel potest probare partum esse suppositum, vel filium ex adulterio susceptum; & sic revelando fraudem, facere, ne succedentes marito ab intestato, vel ex testamento incurrant damnum, quod alias exinde incurrerent, vel non potest id probare. Priore casu, vel potest sine gravi periculo revelare crimen, & debet illud detegere, & probare, vel non potest revelare, sine gravi periculo, quia verisimiliter inde oriuntur gravia scandala, & damna corporis, vel animæ, & non debet revelare, sed tacere, quia ex duobus malis est eligendum; majus autem est periculum, seu damnum vitæ, sive corporis, vel animæ, quam rerum temporalium, seu bonorum fortunæ. Quin imo etiam non tenetur mulier crimen suum prodere, cum gravi detrimento sui honoris, ac famæ, quia nemo tenetur restituere bona ordinis inferioris, cum jactura bonorum altioris ordinis, saltem communiter; bona autem famæ altioris sunt ordinis, quam res familiaris, quia melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ, *Proverb.* 22. *Navarr. in Man. cap.* 16. *num.* 44. & 45. Posteriore vero casu, mulier non tenetur partum suppositum, vel filium spurium revelare, si non habeat probationes paratas, sed potius silere debet, *Innocent. hic & Hostiens. V. Satisfactio.* Nec obstat, quod utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur, *c.* 3. *infra de R. I.* quia in hac taciturnitate non petit veritas justitiæ; nam talis mulier est tantum accusatrix, vel denunciatrix criminis, non autem Judex, vel testis esse potest, ad quos pertinet dicere veritatem, ita ut propter nullum scandalum dimittant, quin juste judicent, & veritatem dicant, *Innocent. hic in fine.*

Notandum secundo. Mulier, quæ alienum partum supposuit, vel filium ex adulterio suscepit, ordinarie non obligatur manifestare delictum suum occultum, ad avertendum damnum mariti, & legitimorum liberorum; nam talis obligatio est nimis difficilis, & valde noxia, quia adultera incurreret grave odium apud maritum suum, & infamaret non tantum se ipsam, sed etiam adulterum, & ipsam prolem, quæ publice habetur legitima. Neque vero filius, qui hactenus fuit in possessione legitimæ nativitatis, tenetur mulieri asserenti ipsum fuisse suppositum, vel ex adulterio conceptum, fidem habere, nisi id probet, ut quia tempore conceptionis vir absuit, quia in dubio semper præsumitur pro matrimonio, *Gl. in tit. c. Officii. V. Deneganda. h. tit. Less. l.* 2. *de just. cap.* 10. *dub.* 7. *numer.* 51. *Laym. libr.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 14. *num.* 1. *qu.* 2. & *seqq.*

XXII. Notandum tertio. Mulier, quæ ex adulterio concepit, debet curare, quantum sine dispendio famæ, vel periculo vitæ illius fieri potest, ne legitimi hæredes damnum patiantur. Unde si habeat bona propria, tenetur ea relinquere legitimis filiis in compensationem damni: vel si quid ea labore lucretur, vel solitos sumptus minuerit: vel denique si his modis damnum compensare nequeat, filio supposito, aut adultero suadere, ut renuncians hæreditati Statum Ecclesiasticum, vel Religiosum suscipiat, *Less. c. l. num.* 47. *Laym. c. l.* Ubi tamen addit, in praxi raro talem obligationem imponendam esse filio supposito, vel spurio, si delictum mulieris sit occultum, & sufficientibus indiciis probari non possit, quia nemo unius tantum, etsi fide digni, & minime suspecti testimonio, etiam jurato, in sui præjudicium credere obligatur. Quod si denique mulier talis integre satisfacere non possit damno illato, doleat de peccato, & confiteatur, cum proposito satisfaciendi, cum primum poterit, & absolvi debet, imposita ei competente satisfactione, seu pœnitentia, *cit. c. Officii in fine h. t. Hostiens. hic V. Tenetur, Navarr. cit. cap.* 16. *num.* 47. *Fagn. c. l. num.* 27.

Notandum quarto, si ex eo, quod filius suppositus, vel spurius, pro legitimo habetur, secutura sunt majora, vel æqualia damna aliis, quam sit damnum infamiæ, quod adulteræ ex manifestatione defectus natalium, & filio provenit, mulier tenebitur ad revelandum illum tum demum, si jam ante læsa fuit ejus fama, & publice suspecta, quod filius ex adulterio sit genitus: alioquin vero ordinarie non debet mater obligari ad revelandum delictum, cum tanto famæ suæ detrimento, & aliis incomodis, *Laym. c. l. nu.* 1. §. *Quod vero.* Excipi debet, nisi in raro casu, filius spurius succederet in Regno, vel Ducatu hæreticus, vel perversis moribus, cum gravi damno Reipubl. tunc enim adultera teneretur manifestare rem, cum damno suæ famæ, vel etiam vitæ periculo, si spes sit hoc pacto filium spurium a successione excludendum, *Molin. tract.* 3. *de just. disp.* 102. *Less. c. l. n.* 54. *Laym. c. l. n.* 1. *in fine.*

XXIII. Cæterum prædictis de confessione addendum, quod Abbatissa Confessiones Monialium audire non potest, prout habetur in *c. Nova* 10. *h. t.* Ubi refertur, quod Abbatissæ quædam Moniales suas benedicebant, & Confessiones earum audiebant, & Evangelium legere ac prædicare publice præsumebant: hæc nova, & inaudita pervenerunt ad notitiam Papæ Innocentii III. qui rescripsit, & mandavit, cum hoc sit absonum, & absurdum, ne de cætero id fiat, quia licet Beatissima Virgo Maria dignior, & excellentior fuerit omnibus Apostolis, non tamen illi, sed istis Dominus claves Regni cœlestis commisit." Ratio per se patet, quia licet Abbatissa habere possit aliquam jurisdictionem spiritualem fori externi, ut dictum supra *libr.* 1. *tit.* 31. *sec.* 4. §. 3. non tamen potest habere jurisdictionem fori pœnitentialis, quæ procedit ex potestate Clavium & Ordinum, quorum mulier omnino est incapax, ita ut ordinari non possit, nec characterem Ordinis recipere, ex communi omnium DD. sententia, *Abb. hic nu.* 1. *not.* 1. & dictum supra *libr.* 1. *trac.* 11. §. 2. *numer.* 6. Sed neque prædicare potest Abbatissa publice, vel docere Moniales, quamvis in secreto eas monere, & ad virtutem adhortari possit, *Abb. hic not.* 2. Neque solemniter eas benedicere.

§. VII.

An pœnitentia, & quænam alia, tempore Generalis Interdicti, sint concessa, vel non, & an damnatis ad mortem pœnitentia sit concedenda?

XXIV. De priore quæstione agitur in *c. Quod in te.* 11. *h. t.* Ubi dicitur, quando Terra interdicto supponitur, "pœnitentia morientibus non negatur, neque Viaticum (hoc est, Sacramentum Eucharistiæ, quatenus Viaticum morientium) decedentibus denegatur. Secundo, licet per Generale interdictum denegetur omnibus, tam Unctio (scilicet Extrema) quam Ecclesiastica sepultura: tamen ex gratia conceditur, ut Clerici decedentes, si Interdictum servaverunt, in cœmeterio Ecclesiæ, sine campanarum pulsu, & solemnitatibus, in silentio tumulentur. Tertio, tempore Interdicti, Clerici in Conventualibus Ecclesiis, bini & bini, vel simul tres, possunt dicere Horas Canonicas, januis clausis, & excommunicatis ac interdictis exclusis, sine cantu, & voce ita demissa, ut exterius audiri non possint: quia & Regularibus simile privilegium a Sede Apostolica est concessum. Denique in fine additur, quod etiam recipientibus signum Crucis pœnitentia, cum postulaverint, non est deneganda, quæ aliis etiam peregrinis potest ex gratia concedi."

XXV. Pro explicatione hujus c. notandum primo, quamvis Sacramentum pœnitentiæ, tempore interdicti, concedatur, tantum infirmis, & morientibus, juxta hoc c. tamen

jure novitere in *c. fin. de sent. excomm. in 6.* conceditur etiam sanis, & bene valentibus, qui non sunt excommunicati, nec interdicti, nec causam interdicti sua culpa dederunt, nec consilium, vel auxilium, *Abb. hic num. 2. Navarr. in mann. Pral. c. 27. num. 178.* & alii apud *Barbos. in Collect. hic num. 2.* de quo plura infra *eod. tit.*

Notandum secundo Sacramentum Eucharistiæ, quatenus est Viaticum morientium, tempore interdicti, conferri potest, ut constat ex hoc c. ubi dicitur, *ubicunque in jure pœnitentia morientibus non negatur, Viaticum etiam, quod vere pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, quod nec ipsum decedentibus denegetur.* Cum ergo tempore interdicti, jure antiquo, & novo, pœnitentia non sit deneganda morientibus, etiam Viaticum non est denegandum, *Suar. tom. 5. disp. 32. de cens. sec. 1. num. 21.* Porro cum Eucharistia in hoc c. solum repetiatur concessa, ut conferatur, per modum Viatici, morientibus, nec Jure novo in *c. ult. de sent. excomm. in 6.* circa hoc Sacramentum, ut tale aliquid immutatum sit, sequitur, quod si Eucharistia, non ut Viaticum, sed extra mortis periculum consideretur, sanis ministrari non possit. Non obstat, quod juxta *cit. c. Quod in te*, tempore interdicti, morientibus conceditur ministrari Sacramentum pœnitentiæ. Cum ergo in *cit. c. ult. de sent. excommun. in 6.* non solum morientibus, sed etiam sanis pœnitentia concedatur, videtur sequi, quod etiam Eucharistia sanis denegari non debeat, tempore interdicti. Sed respondetur, quod in hoc c. non absolute conceditur Sacramentum Eucharistiæ illis, quibus conceditur Sacramentum pœnitentiæ, sed solum quando confertur Eucharistia morientibus, per modum Viatici, quia in illo articulo mortis illa duo Sacramenta habent necessariam quandam conjunctionem, non alias, *Suar. cit. dis. 33. sec. 1. num. 31. Barb. hic num. 4. & 5.*

Notandum tertio, Sacramentum Extremæ Unctionis nulli laico, vel etiam Clerico potest ministrari, tempore interdicti, nisi infirmus nullum aliud recipere valeat, *Barbos. in Collect. hic num. 8. & 9.*

Notandum quarto, Ecclesiastica sepultura, tempore interdicti, sive localis, sive personalis, prohibetur, etiam infantibus usu rationis carentibus, *Barb. hic num. 10.* Clerici tamen; etiam primæ tonsuræ, dummodo gaudeant privilegiis Clericalibus, in Cœmeterio possunt sepeliri, tempore interdicti, *Barbos. hic num. 12.* sed plura de his infra suo loco.

XXVI. Ad alteram quæstionem respondetur, quod Sacramentum pœnitentiæ damnatis ad mortem, si id petant, concedi debet, non obstante contraria consuetudine, prout statuitur in *Clement. Cum secundum 1. h. tit.* Nam in Concilio Viennensi sub Clemente V. fuit propositum, quod licet secundum Canonica statuta, *(c. pen. caus. 2. qu. ult. & c. 2. de furtis)* ultimo supplicio afficiendis non debeat, si petant, pœnitentiæ Sacramentum negari; plures tamen Judices temporales hoc denegabant, allegantes consuetudinem, quam Concilium damnavit, quæ potius abusus dici debet, & hortatur omnes Judices, ut ab hujusmodi abusu desistant, simulque omnibus locorum Ordinariis injungit, ut cum primum commode poterunt, diligenter eos moneant, & si necesse fuerit (quia monitioni non pareant) per censuram Ecclesiasticam compellant.

Porro non tantum Sacramentum pœnitentiæ, sed etiam Eucharistiæ, sive Viaticum non debet negari condemnatis ad mortem, juxta *c. Quod in te. 12. in princ. h. t. & c. pen. caus. 13. q. 2.* non tamen conceditur eis Sacramentum Extremæ Unctionis, quia non laborant corporis infirmitate, ob quam in mortis periculo sunt constituti, *Covarr. libr. 2. var. resol. c. 1. num. 11. Clarus in pract. crim. §. fin. q. 99. num 3.* Ecclesiastici vero sepultura non sunt privandi damnati ad mortem, *cit. c. Quæsitum. 30. caus. 13. qu. 2.* ita tamen, ut non nisi habita licentia Judicis, vel Principis, eorum cadavera sepeliri soleant, *l. 1. & 2. ff. de cadaverib. damnat. Abb. in cit. Clement. 1. num. 2. Covarr. c. l. & Clarus. §. fin. q. 100. n. 1.*

§. VIII.

De Quæstoribus Eleemosynarum.

XXVII. De his agitur imprimis in *c. Cum ex eo 14. h. t. in princip.* quod est desumptum etiam ex Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. *c. 62.* ubi prohibetur, ne quæstores eleemosynarum admittantur, nisi Litteras Apostolicas, vel Episcopi Diœcesani, veras exhibeant, & ne præter id, quod in ipsis Litteris continetur, prædicare permittantur, quarum forma exprimitur in ipso textu hujus c. & additur, ut eam formam concessionis, qua Sedes Apostolica communiter utitur Episcopi imitentur. Præcipitur deinde *§. Qui autem. h. t.* hujusmodi Quæstoribus, qui ad eleemosynas quærendas destinantur, ut modesti sint, & discreti, nec in tabernis, vel aliis locis incongruis hospitentur. Nec inutiles faciant expensas, & ne gestent habitum falsæ Religionis. Reliqua, quæ de Indulgentiis traduntur in hoc c. proponentur infra.

XXVIII. Præterea in *c. Romana 1. h. t. in 6.* quod est desumptum ex Concilio Lugdunensi, rescribit Papa Innocentius IV. quod Archiepiscopus non debet Quæstoribus, v. g. pro fabrica Ecclesiæ Metropolitanæ, dare potestatem errandi subditos Suffraganeorum suorum, quos iidem Quæstores sibi resistere, aut nolle parere dicunt) ut coram ipsis compareant: quamvis possint eosdem Suffraganeos, & alios fideles charitative monere. Additur in fine, quod Archiepiscopus in concedendis Indulgentiis non debet excedere statutum Concilii Generalis in *cit. c. Cum ex eo h. t. de quo infra*, Ratio prioris partis hujus c. est, quia citatio est actus jurisdictionis; Quæstores autem nullam habent jurisdictionem, sed tantum deputati sunt ad colligendas eleemosynas, pro aliquo loco pio, ideoque non citare possunt subditos Suffraganeorum, sed solum charitative eos monere, *Vivian. hic in Ration.* Hinc colligitur, quod Archiepiscopus, vel ejus Officialis potest per totam Provinciam mittere Quæstores ad colligendas eleemosynas pro fabrica Ecclesiæ Metropolitanæ, *Quarant. in summa Bullar. V. Archiepiscopi auctoritas. num. 26.*

XXIX. Denique in *Clement. Abusionibus. 2. h. t.* repetit idem Concilium Generale, Quæstores eleemosynarum non esse admittendos, nisi Litteras Apostolicas, vel Episcopi Diœcesani exhibuerint, nec permittitur ipsi populo prædicare, nec aliud exponere, quam quod in iisdem litteris continebitur. Addit Concilium, Litteras Apostolicas per Diœcesanos Episcopos, antequam admittantur Quæstores diligenter examinari debere. Enumerat deinde octo excessus Quæstorum in textu expressos, quos fieri de cætero prohibet, & omnia contraria privilegia quomodocumque concessa revocat, *cit. Clement. 2. §. Ad hæc.* Ac denique Quæstores in prædictis delinquentes per Episcopos locorum puniri præcipit, non obstantibus quibuscunque privilegiis exemptionis, *§. fin. ibid.*

Ubi notandum, quod utraque hæc Constitutio solum locum habet in illis Quæstoribus, qui nomine alieno eleemosynas quærunt: secus vero, si proprio nomine pro se ipsis eleemosynas quærunt, quia nullis indigent Litteris Papalibus, vel Episcopalibus. *Fagn. in cit. c. Cum ex e. n. 5.*

XXX. Porro Concilium Tridentinum *Sess. 5. c. 2. de reform.* in fine imprimis prohibuit, ut Quæstores eleemosynarii nullo modo, nec per se, nec per alium prædicare præsumant, & contra facientes ab Episcopis, & Ordinariis locorum, opportunis remediis omnino arceantur, non obstantibus privilegiis quibuscunque. Sed quia neque hujusmodi remedia profuerunt, ideo eadem Synodus *Sess. 21. c. 9. de reform.* statuit, ut posthac in quibuscunque Christianæ Religionis locis, eorum nomen, & usus penitus aboleatur, nec ad hujusmodi officium exercendum ullatenus admittantur, non obstantibus privilegiis, Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, aliisque piis locis, & quibusvis, cujuscunque gradus, & dignitatis personis, concessis, aut consuetudinibus etiam immemorialibus.

XXXI. Circa quod Decretum Concilii notandum primo, sub eo non comprehendi fratres Ordinum Mendicantium, qui non prohibentur eleemosynas quærere per se ipsos, sed non per alios possunt, quam sui Ordinis Fratres, in Diœcesibus, ubi habent Conventus: si tamen extra loca, ubi Monasteria habent, quærere volunt eleemosynas, tenentur suorum Superiorum licentiam Ordinario loci ostendere, ab ipso prohiberi possunt, *Barbos. de offic. Episc. alleg. 109. num. 8.*

Notandum secundo, potest Episcopus dare licentiam petendi eleemosynas, pro usu alicujus pii loci, vel operis, sub forma præscribi solita a Sede Apostolica Episcopo Ordinario, quæ habetur in *Declarat. Concil. Trident. cit. c. p. num. 2.* apud *Jo. Gallem.*

§. IX.

Quinam habeant facultatem, seu privilegium eligendi sibi Confessarium?

XXXII. De hoc agitur in *c. Ne pro dilatione: 16. & ult. h. t.* Ubi Gregorius IX. ita rescribit: Ne propter dilationem pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis, & omnibus Superioribus, nec non minoribus, seu inferioribus Prælatis exemptis, ut etiam, sine Superioris sui licentia, providum ac discretum Confessarium sibi possint eligere.

XXXIII. Ubi notandum primo, de Jure Communi nullus Episcopus, vel alius Prælatus etiam superior Episcopo, potest sibi eligere Confessarium, quia nemo potest absolvi, vel ligari, nisi a suo Judice, aut Prælato proprio, qui in illum ordinariam jurisdictionem habet, *c. Omnis. 12. h. t. Silvest. V. Confessor. 2. num. 1. dicto 3.* Unde Episcopus de Jure Communi debet confiteri Archiepiscopo, & hic Patriarchæ suo, & ille Papæ, vel de licentia illius alteri, *Hostiens. in summa h. t. num. 18. 19. & 20. Abb. hic num. 2.* Idque probatur ex hoc *c. ult.* verbo *permittimus*, per quod indicatur, ante hanc permissionem, non potuisse Episcopos usque Superiores subjicere se alicui Confessario, sine Superioris sui licentia. Verum per privilegium Papæ concessum in *cit. c. ult. h. t.* Episcopi etiam non exempti, possunt sibi Confessarium eligere, sine licentia sui Archiepiscopi, *Hostiens. hic V. Episcopi, §. Sed nunquid. & Abb. num. 3. Vers. Sed quare. Jo. Andr. V. eod.* Idque colligitur ex hoc c. in illis verbis, *præter sui Superioris licentiam*, quæ verba si intelligerentur de exemptis tantum, non dictum fuisset, *præter sui Superioris licentiam*, sed *præter licentiam Sedis Apostolicæ*: Igitur Papa hic dixit, *præter sui Superioris &c.* ut quoad exemptos includeret se, quoad non exemptos, alios Superiores, *Host. in sum. h. t. num. 18. §. Breviter dicas.* Unde quando postea subjungitur, *nec non minoribus Prælatis exemptis*, verbum *exemptionis* tantum ad proxime præcedentia, videlicet ad Prælatos minores, seu inferiores, non ad Episcopos, & alios Superiores referri debet, quia cum hic agatur de beneficio, seu privilegio Principis, sive Papæ, verba latissime interpretari oportet, *Abb. hic n. 3. §. Sed quæro.* Nomine autem Episcoporum hic intelliguntur, sive sint Episcopi consecrati, sive non, sed tantum confirmati: imo etsi Episcopatum non habeant, ut Episcopi Titulares, vel qui renonciarunt Episcopatui, *Barb. in Collect. hic n. 1. & 2.*

Notandum secundo, præter Episcopos, etiam alii Prælati Superiores, ut Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, possunt

sibi

sibi eligere Confessarium, *cle. 1. ult.* ibi: *& aliis Superioribus*, sicut etiam S. R. E. Cardinales, quibus communicatur privilegium concessum Episcopis, & Prælatis exemptis, saltem si sint Episcopi, vel Legati de latere, de quo videri potest *Azor. p. 2. lib. 4. c. 3. q. 16.* & quid post *Concil. Trid. Sess. 23. c. 15. Fagn. hic n. 32. & seqq.*

XXXIV. Notandum tertio, nomine Prælatorum minorum intelliguntur hic Prælati inferiores Episcopo, qui, ut gaudeant privilegio eligendi sibi Confessarium, duo requiruntur. Primo, ut præsint aliis, cum spirituali jurisdictione fori contentiosi, seu externi, adeoque ut sint Abbates, Præpositi, vel Priores. Secundo, ut sint exempti, id est, Sedi Apostolicæ immediate subjecti, ut tenet *Hostiens. hic V. Minoribus & Abb. n. 2.* quamvis *Silvest. r. l. qu. 8.* & alii dicant, quod etiam alii Prælati inferiores Regulares, & locales exempti, seu non subjecti Episcopo possint eligere sibi Confessarium, licet alios habeant super se Superiores, v. g. Abbatem, vel Præpositum, Generalem aut Provincialem. Idque valde probabile est, quia cum hæc Constitutio contineat gratiam, seu privilegium favorabile, nulli noxium, late est interpretanda, & supra etiam dictum, *Silvest. c. l. Tambur. tom. 2. de Jure Abbat. dis. 6. q. 10. n. 3.* Ubi tamen *n. 7.* id limitat, dummodo ipsi Abbates inferiores & locales, secundum privilegia, vel Constitutiones Religionis a Sede Apostolica approbatas, non habuerint Confessarium designatum a Prælatis Superioribus.

Hinc infertur primo, quod de Jure Communi non possunt sibi Confessarium eligere subditi seculares, vel Regulares Collegii exempti, quia non sunt Prælati. Secundo, nec Abbatissæ etiam exemptæ: quia non habent potestatem jurisdictionis in foro pœnitentiali. Tertio, nec is, qui præest exemptis, sed non est Prælatus, ut Prior claustralis, non Conventualis. Quarto, nec hi, qui sunt in dignitatu constituti, sed non sunt Prælati, etsi sint exempti, ut Archidiaconi, qui non habent curam animarum, sive jurisdictionem in foro pœnitentiali, *Silvest. V. Confessor. 1. n. 8. §. Ex his autem.*

XXXV. Præterea in *c. Si Episcopus 2. h. t. in 6.* declarat
„ Papa Bonifacius VIII. quod si Episcopus suo subdito con-
„ cessit, ut sibi idoneum Confessarium possit eligere, ille,
„ quem is elegit, nullam penitus habet potestatem in casi-
„ bus, qui eidem Episcopo specialiter sunt reservati; cum
„ in generali concessione non veniant illa, quæ non esset
„ quis verisimiliter in specie concessurus, (*reg. jur. 81. in*
„ *6.*) Nulla potest quoque consuetudine introduci, ut ali-
„ quis, præter sui Superioris licentiam Confessarium sibi
„ eligere valeat, qui possit eum solvere, vel ligare. Ratio
„ prioris partis est expressa in textu. Quinam autem ca-
„ sus Episcopis Jure Communi reservati sint in foro pœni-
„ tentiali, refert, *Gl. hic V. Reservantur, & Hostiens. in sum. §. Cum confitendum sit, n. 4. col. 2. §. primus est.* Ratio posterioris partis est, quia talis consuetudo esset onerosa Ecclesiis, & per illam violaretur Ecclesiastica disciplina, ideo non valet. Id vero speciale est in *cit. c. 2. h. tit. in 6.* quod subditus, fatendo se subditum, non posse præscribere contra obedientiam Superioris, vel Pastoris sui, *c. Cum non liceat 12. de præscript.* & notat *Gl. hic V. Consuetudine*, quia tali casu adest mala fides, vel saltem error, seu ignorantia notissimi juris, cum quo non potest præscribi: consequenter neque parochianus, seu Diœcesanus, absque consensu Ordinarii Judicis, & Pastoris sui, quamdiu eum pro tali agnoscit, potest se subjicere jurisdictioni alterius non Pastoris sui, *Navarr. in c. Placuit 3. dis. 6. de pœnit. n. 112. Laym. lib. 5. tr. 7. c. 2. n. 4.*

XXXVI. Ubi præterea notandum primo, Episcopus cuilibet Diœcesano sibi subdito potest dare licentiam eligendi sibi Confessarium, quem voluerit, dummodo sit idoneus & qui possit absolvere, vel ligare, adeoque habeat curam animarum, & sit Sacerdos curatus, *Franc. hic n. 1. 2. & 4.* imo hodie secundum Concilium Trident. *Sess. 23. c. 15.* requiritur etiam, ut sit approbatus ad confessiones audiendas a suo Ordinario, *Fagn. in cit. c. ult. num. 11. & seqq.* Verum Episcopus, concedendo alicui facultatem eligendi Confessarium idoneum, qui possit ipsum absolvere a quibuscunque peccatis, non censetur dedisse potestatem eum absolvendi a casibus Episcopo reservatis, *cit. c. 2. in princ. h. t. in 6.*

Notandum secundo, licet alias in foro contentioso, seu externo, & judiciali possit quis prorogare jurisdictionem in Judicem non suum, etiam sine consensu proprii Judicis: secus est, in foro pœnitentiali, in quo non potest fieri prorogatio, nisi in eum, qui habet jurisdictionem in habitu, & actu, adeoque executionem Ordinis, & cum licentia proprii Sacerdotis, *c. Omnis 12. h. t. Franc. hic n. 2.*

Notandum tertio, non potest subditus, seu parochianus, vi consuetudinis, acquirere potestatem eligendi sibi Confessarium, sine licentia Superioris sui, nec quidem per consuetudinem longissimi temporis, vel etiam immemorialis, *cit. c. 2. h. t. in 6.* neque etiam præscribere tale jus: & in hoc potentius est privilegium, quam consuetudo, licet alias æquiparentur. Potest tamen Prælatus, vel alius in dignitate constitutus, v. g. Archidiaconus, præscribere, seu per consuetudinem legitime præscriptam acquirere curam animarum in parochianos alterius, & sic fieri proprius Sacerdos, & audire Confessiones eorum, *Abb. in cit. c. ult. n. 4. & 5. & in c. Cum quærente 16. num. 5. de foro compet. Franc. in cit. c. 2. num. 3. h. t. in 6. Silvest. V. Confessor. 1. num. 8. in fine.* Unde cum in *cit. cap. 2. h. t. in 6.* dicitur, per nullam consuetudinem introduci posse, ut quis sine licentia proprii Parochi, vel Pastoris, alium Confessarium sibi eligat, subintelligendum est, nisi Sacerdos per diuturnam consuetudinem acquirat jurisdictionem absolvendi subditos, seu Parochianos alterius, *Navarr. c. l. n. 43. & Laym.*

SECTIO II.

De Remissionibus, seu Indulgentiis, quæ est altera pars Rubricæ hujus Tituli.

§. I.

Quid sit Indulgentia, & quotuplex?

XXXVII. Assertio 1. Indulgentia recte definitur ex Clemente VI. *Extravagant. 2. h. t. Inter communes.* Est remissio pœnæ temporalis debitæ Deo, propter peccata actualia, commissa post baptismum, & remissa quoad culpam, extra Sacramentum facta per applicationem satisfactionis Christi, & Sanctorum, Lælius Zechius in *Tract. de Indulgentiis cap. 2. num. 7. Laym. l. 3. Theol. mor. Tract. 7. c. 1.* & alii. Dicitur primo remissio, quæ esse potest, vel culpæ, vel pœnæ; Indulgentia vero non est remissio culpæ, præsertim mortalis, haberi potest per Sacramentum pœnitentiæ in re, vel voto susceptum, sicut & remissio pœnæ æternæ, ut decrevit Concilium Trident. *Sess. 6. c. 14. & Sess. 7. can. 4. de Sacrament. in genere.* Sed per Indulgentiam remittitur pœna temporalis: nam dimissa culpa, & pœna æterna, adhuc sæpe remanere pœnam temporalem exsolvendam in hac vita, constat ex S. Scriptura, exemplo Adæ *Genes. 2. & 3.* Moysis & Aaron, propter peccatum diffidentiæ, etsi dimissum, *Deuter. 32. & David. 2. Reg. c. 24.* Dicitur secundo peccatis actualibus debita, post baptismum commissis, quia peccata ante baptismum commissa quoad culpam, & pœnam æternam ac temporalem, remittuntur per baptismum, in quo plenissima fit communicatio Passionis Christi. Dicitur tertio, remissio extra Sacramentum facta, ut sic Indulgentia differat a pœnitentia, & satisfactione, quæ in Sacramento pœnitentiæ injungitur. Dicitur quarto, per applicationem satisfactionis Christi ac Sanctorum, quia etsi Christi, qui est Caput Ecclesiæ, & universalis mundi redemptor, infinitu satisfecit Deo Patri, pro peccatis omnium hominum mortalibus, & venialibus, nobisque meruit gratiam, & gloriam, ad *Ephes. 2. & 3.* debent tamen hæc infinita merita, & satisfactiones Christi nobis applicari, vel per usum Sacramentorum, præsertim Baptismi, & Pœnitentiæ, quoad remissionem culpæ ac pœnæ æternæ; imo etiam alicujus pœnæ temporalis, vel extra Sacramentum, per Indulgentias, per quas nobis merita, & satisfactiones Christi, & Sanctorum applicantur, in ordine ad remittendas pœnas temporales adhuc remanentes post culpas remissas, juxta illud Christi *Matth. 16. Tu es Petrus, & tibi dabo claves regni cælorum, quodcunque solveris super terram, erit solutum, & in cælis*: per quæ verba data est Petro, tanquam Vicario Christi, & ejus Successoribus potestas solvendi omnia vincula, quæ impediunt ab ingressu cœli: tale autem vinculum est etiam pœna temporalis sæpe remanens, post remissionem culpæ, ergo illud quoque vinculum remitti potest, quæ remissio Indulgentia appellatur, *Laym. cit. l. Zecchius cit. l. n. 4.*

XXXVIII. Ubi præterea notandum primo. Justi in hac vita, dum opera satisfactoria exercent, per ea non tantum pro suis, sed etiam pro alterius justi peccatis DEO satisfacere possunt, ob unionem charitatis, ideo si illis non indigent ad proprias pœnas redimendas, vel ea aliis non applicent, illa veniunt in thesaurum Ecclesiæ, qui constituitur ex meritis, & satisfactionibus, tam Christi, quam Sanctorum, ex quibus depromuntur, & conceduntur Indulgentiæ, per quas satisfactiones Christi, & Sanctorum aliis fidelibus applicantur, ad relaxandas pœnas temporales pro peccatis eorum adhuc debitas. Et quamvis satisfactiones Sanctorum per Indulgentias in populum distributas minuantur, quia tamen merita, & satisfactiones Christi sunt infinitæ, ideo hic thesaurus nunquam exhauritur, nec exhauriri potest, ut habetur in *Extrav. Unigenit. 2. post princ. h. t.*
„ *Inter Communes* ubi etiam dicitur, Christum hunc the-
„ saurum per B. Petrum Cœli Clavigerum, ejusque Succes-
„ sores, suos in terris Vicarios commisisse fidelibus dispen-
„ sandum, ex propriis, & rationabilibus causis, nunc pro
„ totali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ,
„ tam generaliter, quam specialiter, vere pœnitentibus,
„ & confessis misericorditer applicandum, *Laym. cit. l. num. 2. Tanner. tom. 4. dis. 6. q. 8. dub. 4. n. 72.*

Notandum secundo. Per satisfactiones abundantes Sanctorum, sive vivorum, sive mortuorum, fit remissio pœnæ temporalis, tanquam per causam particularem, & proximam: at vero per satisfactiones Christi, tanquam per causam universalem, & principalem, *Laym. cit. l. n. 3.*

XXXIX. Assertio 2. Indulgentia primo dividitur, ex parte effectus, in totalem, seu plenariam, per quam simpliciter tota pœna in purgatorio pro peccatis luenda remittitur: & in partialem, seu non plenam, per quam tantum pars aliqua pœnæ ejusmodi temporalis remittitur: qualis est indulgentia partis tertiæ peccatorum, vel Indulgentia unius, vel plurium annorum: de qua fit mentio in *cit. Extrav. 2.* ibi: *Nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis, &c. h. t.* Secundo ex parte eorum, pro quibus Indulgentiæ conceduntur, aliæ dantur pro vivis, & per modum absolutionis; aliæ pro defunctis, & pro modum suffragii, seu solutionis, hoc est, Papa non dat animabus defunctorum Indulgentiam per modum Jurisdictionis, eas absolvendo a pœnis, quia nullam jurisdictionem, adeoque nec absolvendi potestatem in defunctos habet, cum jam ad alienum forum pertineant: sed solum per modum Suffragii tum quia mediante Suffragio alterius vivi, Indulgentiæ iisdem applicantur, & prosunt: tum quia non immediate ab ipsomet Indulgentias concedente, velut Judice, ac Mini-

stro

stro DEI, eis pœna remittitur, sed solum DEO exhibetur, & affertur pro eis satisfactio, & quasi pretii solutio, adjunctis precibus, ut illam misericorditer acciperet, & pœnam temporalem animabus remittat, *Laym. cit. trat. 7. cap. 7. num. 3. Tanner. cit. dub. 4. num. 90. & 91.* Nullæ autem Indulgentiæ, quas Papa concessit fidelibus vivis, possunt applicari defunctis, nisi concessæ sint etiam pro defunctis, *Laym. cit. loc. num. 2.* Tertio, Indulgentia dividitur in personalem, & localem, ac realem. Prior dicitur, quæ per se, ac directe personis conceditur, sine determinatione ad certum locum, vel rem materialem. Realis vero, quæ certæ rei materiali est affixa, vel loco sacro, *Layman l. 5. tr. 7. c. 3. num. 2. in secunda divisione.* Quarto dividitur Indulgentia in perpetuam, quæ semper durat nisi revocetur: ac in temporalem, quæ ad certum tempus datur, eo quo elapso, finitur, *Laym. cit. l. n. 3. in fine.*

§. II.

Quinam possint concedere Indulgentias?

XL. Assertio 1. Summus Pontifex potestate a Christo accepta potest Indulgentias, tum totales, sive plenarias; tum partiales, sive non plenarias, ex justa causa omnibus fidelibus concedere, prout respondit Clemens VI. in *Extravag. 2. hoc tit. Inter communes.* Siquidem solus Papa potest Indulgentias totales, seu plenarias concedere: Episcopi possunt Jure communi Canonico, solum Indulgentias limitatas, seu partiales, & non plenarias concedere, quia concedere Indulgentias non est actus Ordinis, sed jurisdictionis voluntariæ, ut colligitur ex *cap. Quod autem 4. h. tit.* ubi dicitur; quod concessio Indulgentiarum sit actus absolvendi, & judicialis, ideoque competit Episcopo, jure ordinario, ita ut Episcopus electus, & confirmatus, etsi consecratus non sit, Indulgentias conferre possit, *Azor. p. 1. l. 3. c. 55. qu. 1. in fine, Barbos. de Offic. Episc. alleg. 88. nu. 4. & 5.* Hinc Episcopus, ex delegatione Papæ, potest concedere Indulgentias etiam plenarias, & ipse Episcopus potest hanc facultatem delegare suo Vicario Generali, vel etiam alteri Clerico, non autem laico, cum sit potestas spiritualis, *Azor. cit. cap. 55. quæst. 5. Barbos. cit. alleg. 88. num. 9. & 2. seqq.*

XLI. Assertio 2. Episcopi possunt concedere Indulgentias in suis Diœcesibus, sed limitate tantum, ita ut in Dedicationibus Ecclesiarum solum possint concedere Indulgentias unius anni: in anniversario vero dedicationis Ecclesiæ XL. dies, prout habetur in *cap. Cum ex eo 14. §. Ad hac h. t.* quod est desumptum ex Concilio Generali Lateranensi „ sub Alexandro III. ubi decernitur, ut cum dedicatur „ Ecclesia Basilica, non extendatur Indulgentia ultra an„ num, sive ab uno solo, sive a pluribus Episcopis dedi„ cetur: In anniversario vero dedicationis tempore, XL. „ dies de injunctis pœnitentiis indulta remissio non exce„ dat. Hic quoque dierum numerus in litteris indulgen„ tiarum est moderandus, quæ in aliis quibuslibet casibus „ ab Episcopo aliquoties conceduntur, cum Romanus Pon„ tifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, in talibus mo„ deramen consueverit observare, prout habetur in fine „ dicti c. Idque statutum est, ne dum excessive, & indis„ crete indulgentiæ a Prælatis Ecclesiarum conceduntur, „ Claves Ecclesiæ contemnantur, & pœnitentialis satis„ factio enervetur, prout dicitur in *cit. cap. Cum ex eo §.* „ *Ad hoc in princ.*

XLII. Ubi notandum primo. Quamvis in hoc cap. in genere fiat mentio de Prælatis, non tamen sub iis comprehenduntur Prælati Episcopis inferiores, hi enim potestatem concedendi Indulgentias non habent Jure communi, cujusmodi sunt Abbates, Priores, aut Præpositi &c. nisi ex speciali privilegio, consuetudine, vel præscriptione talis potestas competat, cum Jure communi nunquam sit eis concessa, *c. Accedentibus 12.* ibi: *Concedende etiam Indulgentiarum litteras &c. de excessib. Prel. Abb. in cit. c. Cum ex eo nu. 5. h. t. Azor. cit. c. 55. q. 3. Barb. cit. alleg. 88. nu. 17. & 18.* Unde nec Prælatus Religionis, ut Generalis, aut Provincialis, quamvis habeat quasi Episcopalem jurisdictionem in Regulares sibi subditos, indulgentias dare potest, Jure communi, & secluso privilegio Papæ; nec Capitulum Cathedrale, Sede vacante, qui non succedit Episcopo in potestate jurisdictionis extraordinariæ, saltem in iis, quæ sunt reservata Episcopali dignitati, *Barb. cit. l. nu. 21.* de quo dictum *l. 1. tit. 33. n. 49.* Nec denique etiam Parochus, est enim Episcopo inferior, *Barb. c. l. n. 19. & 20.*

Notandum secundo. Hanc potestatem concedendi indulgentias sic restrictam habent Episcopi immediate acceptam a Sede Apostolica, & Jure communi Canonico, & Ordinario, non vero Divino, quia licet Episcopalis dignitas, quoad potestatem Ordinis, & pastorale munus in genere sit Juris Divini, & ex Christi institutione: quoad potestatem tamen jurisdictionis in particulari, est ex ordinatione Ecclesiæ. Idque confirmatur ex *cit. c. Cum ex eo. §. Ad hac. h. t.* quia alias si potestas concedendi Indulgentias omnibus Episcopis competeret, ex Jure Divino, non potuisset ea a Concilio Lateranensi in *cit. c.* ita restringi. *Laym. l. 5. tr. 7. c. 2. Ass. 2. n. 2. Barb. hic n. 7.*

Notandum tertio. Si plures Episcopi conveniant ad dedicationem alicujus Ecclesiæ non possunt, nisi unius anni Indulgentiam simul concedere, sicut expresse habetur in *cit. c. Cum ex eo §. Ad hac* ibi; *Sive ab uno solo, sive a pluribus Episcopis simul dedicetur*; possunt tamen plures Episcopi, quorum singuli jurisdictionem habent, v. g. Episcopus Diœcesanus loci, & Archiepiscopus, sive Metropolitanus, plures indulgentias, aut quadragenas, simul, vel successive, eidem Ecclesiæ concedere, *Laym. cit. c. 4. n. 2. §. licet 2.* Est autem quadragena relaxatio tantæ pœnæ: quanta respondet septem annorum pœnitentiæ.

XLIII. Notandum quarto. Si Episcopus ultra limites suæ potestatis indulgentiam concedit, verb. grat. ultra annum, tum ipso jure nulla est concessio, quoad excessum, *cap. 1. in fine h. t. in 6.* Idem statuitur etiam in *c. Indulgentiæ 3. & ult. eod. in 6.* ubi dicitur Indulgentia, quæ ab uno, vel pluribus „ Episcopis, in Ecclesiarum dedicationibus, vel aliis qui„ buscunque casibus (ad pia opera, nempe ad ædificatio„ nem, vel reparationem Ecclesiæ: ædificationem, vel „ refectionem pontium, vel viarum: vel sustentationem „ Hospitaliorum, vel similia, *Glos. hic V. Casibus*) con„ ceduntur, vires non obtinent, si statutum excesserint „ Concilii Generalis in *cit. c. Cum ex eo §. Ad hoc.* Nihilominus tamen valet talis concessio quoad eam partem, quæ numerum præscriptum non excedit, quia utile per inutile vitiari non debet, quando pars utilis separari potest ab inutili, ut in proposito, numerus dierum. Accedit, quod concessio indulgentiarum sit quædam liberalis donatio, quæ tenet pro parte, usque ad legitimum modum; sive quatenus id, quod donatur, quantitatem, quam lex permittit, attingit, *Gl. in cit. V. c. ult. Non obtinent h. t. in 6. Azor. cit. c. 55. q. 6.* & alii communiter.

Notandum quinto. Quando datur facultas in *cit. c. Cum ex eo §. Ad hac* concedendi indulgentias in dedicatione Ecclesiæ, non additur particula illa, *de injunctis pœnitentiis*, sicut addi solet in indulgentia XL. dierum, adeoque prior facultas videtur amplior, *Barb. in Collect. in cit. c. Cum ex eo. §. Ad hac n. 5.* ubi etiam addit, quod licet Episcopi non possint concedere Indulgentias, ultra taxatum numerum; possunt tamen in minore summa, quia sub majore summa continetur minor, non vice versa.

Notandum 6. Indulgentia de injunctis pœnitentiis hic illa dicitur, quæ prodest ad delendas pœnitentias respondentes pœnitentiis injunctis a Confessario, per quas illæ pœnæ remittuntur, *Barb. h. n. 12.*

XLIV. Assertio 3. Episcopi suis tantum subditis indulgentias concedere possunt, non alienis, & extraneis, prout sumitur ex *c. Quod autem 4. h. tit.* ubi quæsitum fuit ex „ Alexandro III. utrum remissiones, seu indulgentiæ, quæ „ dantur in dedicationibus Ecclesiarum, vel conferentibus „ ad ædificationem pontium (tanquam ad actum pium, „ vel ad alios actus pios, *Abb. hic num. 2.*) aliis prosint, „ quam his, qui subsunt, qui has remissiones faciunt? Res„ pondet Papa, quod cum nullus valeat a non suo Judice „ ligari, vel absolvi, prædictas remissiones, seu Indulgen„ tias illis tantum prodesse, quibus ut prosint, proprii Ju„ dices, id est, Episcopi, *Gl. hic V. Judices*) specialiter indul„ serint.

Ubi notandum primo. Indulgentiæ concessæ ab alienis Episcopis possunt prodesse etiam non subditis, si proprii Episcopi illis specialiter concesserint, ut eas lucrari possint, *Abb. hic n. 7. Barb. cit. alleg. 88. n. 25.*

Notandum secundo. Episcopi possunt indulgentias concedere vivis tantum, non autem defunctis, quia in hoc c. solum conceditur Episcopis quasdam indulgentias dare subditis suis degentibus in hac vita, non igitur hæc facultas extendi debet ad defunctos; *Laym. c. l. n. 3. in fine. Barb. c. l. n. 24.*

„ XLV. Assertio 4. Etiam Archiepiscopus per totam Pro„ vinciam suam libere potest generales litteras remissionis, „ sive Indulgentiæ concedere, ita tamen ut Statutum Ge„ neralis Concilii (Lateranensis in *cit. cap. Cum ex eo §. Ad* „ *hac*) non excedat, prout sumitur ex *cap. Nostro 15. hoc t.* Nam quamvis Metropolitanus non habeat contentiosam jurisdictionem in subditos Suffraganeorum, quia tamen Indulgentias concedere est actus voluntariæ jurisdictionis, potest illas concedere per totam Provinciam suam, *Abbas hic numer. 3.* idque etiamsi actu non visitet Provinciam, dummodo prædictum Statutum Concilii non excedat, *Barbos. cit. l. num. 15. & seq.*

Porro Cardinales, & Legati Apostolici, si Episcopi non sint, licet in aliis quasi Episcopalem jurisdictionem habeant, tamen Jure communi, & ordinario Indulgentias concedere non possunt, nisi ex speciali, vel generali commissione Papæ, *Laym. cit. nu. 3.*

XLVI. Sed jam ulterius quæri potest, utrum Prælati inferiores Episcopo per diuturnam consuetudinem legitime præscriptam acquirere possint facultatem dandi Indulgentias? Negat *Suar.* & alii apud *Laym. cit. cap. 4. num. 3.* Vel enim Pontifex scit ejusmodi consuetudinem, & tolerat, & tunc censetur eam tacite approbare, adeoque non vi consuetudinis, sed ex tacito consensu ipsius Papæ, acquiritur illa potestas spiritualis: si vero Papa nescit, non potest actu habere voluntatem concedendi eam potestatem. Contraria tamen, & affirmativa sententia non est improbabilis quia ex communi sententia, potestas dispensandi in votis, & juramentis per consuetudinem ab inferioribus Prælatis acquiri potest, per quam etiam animæ solvuntur in foro DEI. Nec obstat, quod Papa nesciat in specie, seu particulari, talem consuetudinem, quia sufficit, quod id vult, & consentit, vi generalis legis, per quam approbat consuetudines bona fide præscriptas, *Laym. cit. l. n. 4.* adeoque etiam talem consuetudinem, per quam acquiritur ejusmodi facultas dandi Indulgentias.

XLVII. Postremo prædictis addendum primo, quod etiam exempti lucrari possint indulgentias Episcopales, quia exemptio, quæ est in eorum favorem concessa, non debet in eorum læsionem converti, *Barb. in cit. alleg. n. 27.* Secundo, Indulgentias aliis concessas ab Episcopo, potest etiam ipse lucrari, quia non idem directe utitur jurisdictione in seipsum, nec debet esse deterioris conditionis, quam alii, *Azor. cit. leg. 3. cap. 55. qu. ult. Barb. num. ult.* Cæterum qualis causa & quæ conditiones requirantur ad lucrandas Indulgentias, videri potest apud Theologos, præsertim vero apud Rev. Pat. Georgium Gobat, qui præter multa alia utilissima opera edita, scripsit etiam eruditissimum Tractatum de Indul-

Indulgentiis, sicut & alium de Jubileo, ubi totam hanc materiam præ aliis exactissime & plenissime exponit.

§. III.

De Anno Jubileo.

XLVIII. De hoc agitur imprimis in *Extravag. Antiquorum. 1. h. t. Inter communes.* in qua Bonifacius VIII. „centesimo quoque anno, qui Jubileus dicitur, visitantibus Basilicas, sive Ecclesias SS. Apostolorum Petri & Pauli plenissimam omnium peccatorum suorum veniam (id est, pœnarum pro peccatis debitarum, *Gl. hic V. Peccatorum*) concedit: & statuit, ut qui volunt hujusmodi Indulgentiæ participes fieri, si fuerint Romani, ad minus XXX. diebus continuis, vel interpolatis, & saltem semel in die: si vero peregrini fuerint aut forenses (id est, qui venerunt aliunde, etsi peregrinationis causa, volunt tamen lucrari Jubileum, *Gl. hic V. Forenses*) simili modo diebus XV. ad easdem Basilicas accedant. Qui vero amplius, & devotius illas Basilicas frequentaverit, plus merebitur, & Indulgentias efficacius consequetur. Porro morem hunc centesimo quoque anno hoc sanctum Jubileum celebrandi Romæ, & amplissimas Indulgentias concedendi, Bonifacium VIII. non primo instituisse, sed potius innovasse, apparet ex *princ. hujus Extravag.* ut notant DD. hic.

VLIX. Postea vero Clemens VI. in *Extravag. Unigenitus. h. t.* „Annum Jubileum, sive plenariam remissionem, seu indulgentiam, quæ olim concessa fuit quolibet centesimo anno, revocavit ad annum quinquagesimum, idque partim ob Mysterium hujus numeri, quo in Veteri Lege remissio peccatorum figurabatur, vel alias etiam dabatur: partim ob brevitatem vitæ humanæ, quia pauci ad annum centesimum pertingebant: ita tamen ut præter duas prædictas, etiam Basilica S. Joannis Lateranensis visitaretur, eo modo, quo in *Extravag. 1.* præscriptum. Ubi etiam adjicitur, quod illi, qui causa lucrandi Jubileum, petunt Romam, vel aliquas ex conditionibus præscriptis implere incipiunt, sed infirmitate, vel morte præventi, iter vel conditiones perficere non possunt, nihilominus Jubileum lucrantur.

Porro Gregorius XI. tribus Ecclesiis, quæ visitari debent tempore Jubilei, adjunxit quartam, videlicet Ecclesiam S. Mariæ Majoris, ut ex *Navarro* notat *Barb. in cit. Extravag. 2. n. 3. h. t.*

L. Denique Paulus II. & post illum Sixtus IV. in *Extravag. Quemadmodum. 4. h. t.* Annum Jubileum reduxit ad brevius tempus, videlicet ut XXV. quoque anno celebraretur, atque in eodem anno Jubileo suspendantur omnes aliæ Indulgentiæ plenariæ extra Urbem, per totum orbem, idque ut fideles tanto avidius Romam traherentur ad lucrandam Indulgentiam Jubilei, ita ut durante hoc anno omnes omnino Indulgentiæ plenariæ quibuscunque Ecclesiis, Congregationibus, & personis Ecclesiasticis, ac secularibus a Sede Apostolica concessæ nullum effectum habeant, nec quidem in mortis articulo, nisi specialiter a Papa concedantur, *Laym. l. 5. tr. 7. c. 8. n. 2. & 3.* ubi tamen addit, quod Indulgentiæ pro defunctis a Sede Apostolica, per modum Suffragii, concessæ nulla omnino in anno Jubilei suspensio fieri solet. Post annum vero Jubilei elapsum, Indulgentiæ, absque nova concessione, vim suam recuperant, *Laym. cit. l. Barb. in cit. Extravag. 4. in fin. h. t.* & omnes fatentur.

Notandum primo. Una cum Indulgentiis plenariis in anno Jubilei, solent etiam suspendi aliæ facultates quædam, sive indulta, ut absolvendi a peccatis, commutandi vota, aut super eis dispensandi &c. ut colligitur ex *cit. Extrav. Quemadmodum*, sed ea tantum, quæ propter dictas Indulgentias lucrandas, sive in ordine ad eas a Sede Apostolica sunt concessa, sicut significavit Gregorius XIII. in Bulla, quæ incipit *Quinam Sancti*, & notat *Laym. cit. c. 8. Francus dist. 6. q. 8. dub. 4. n. 112.*

Notandum secundo. Solent etiam interdum aliæ plenissimæ Indulgentiæ, instar Jubilei, concedi a Sede Apostolica pro toto orbe, cum aliis gratiis, & facultatibus annexis, plerumque ad duas hebdomadas seu XV. dies, post promulgationem in quolibet loco factam, tum alias, tum præsertim post annum Jubileum Romæ peractum, de quo Jubileo plura videri possunt apud *Laym. cit. c. 8. n. 6. & seqq.*

LI. Postremo restant adhuc duæ Constitutiones Extravagantes in hoc Titulo *Inter Communes*, quarum brevem Summam hic ponemus. In *Extravag. Etsi Dominici 3. h. t.* enumerantur plures casus, qui reservantur Sedi Apostolicæ, a quibus nullus absolvere potest, per indulta, seu concessiones generales, sine speciali ejusdem licentia, & multos ex illis casibus, & plures alios reservat sibi Papa singulis annis in Bulla Cœnæ Domini contentos. De reservatione casuum Papæ reservatorum fuse agit *Barb. de Offic. Episc. alleg. 50.*

LII. Præterea in *Extravag. Etsi. Dominici. 5. & ult. h. t.* Sixtus IV. revocat multas Indulgentias, quas ipse concesserat, & facultates absolvendi a Casibus in Bulla Cœnæ Domini contentis, item commutandi quinque vota Papæ reservata, videlicet Religionis, perpetuæ Castitatis, peregrinationis ultramarinæ in Terram Sanctam, & visitationis Liminum Apostolorum Petri & Pauli, & peregrinationis ad D. Jacobum Compostellanum: a quibus si quis absolvere, vel ea vota commutare præsumpserit, incurrit excommunicationem S. Pontifici reservatam, præter mortis articulum, & talis absolutio, & commutatio nullius est valoris, seu firmitatis.

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis, Suspensionis, & interdicti.

Actum est in superioribus Titulis de pœnis, quæ tam in foro contentioso, tum pœnitentiali, imponuntur: sed quia Excommunicatio est pœna delicti, cum fertur a Jure: pœna vero contumaciæ, cum fertur ab homine: ideo subjicitur hic Titulus, ut notat Abbas Panormitanus in Rubricam hic, qui in antiquis inscribitur tantum de sententia Excommunicationis, quippe quæ est præcipua species ex censuris Ecclesiasticis, de qua etiam potissimum hoc loco agitur. Verumtamen in Novis Decretalibus additur, *Suspensionis, ac Interdicti*, quia de his quoque tractatur in hoc Titulo, qui extat etiam in Sexto, Clementinis, & Extravagantibus Joan XXII. & Communibus.

SECTIO I.

De prima censura Ecclesiastica, nempe Excommunicatione.

§. I.

Quid & quotuplex sit Censura.

I. Assertio I. Censura in genere est pœna quædam spiritualis, ac medicinalis, privans usu aliquorum bonorum spiritualium per Ecclesiasticam potestatem inflicta delinquenti, donec a contumacia recedat. Ita fere *Suar. disp. 1. de censur. sec. 1. n. 5.* & alii DD. communiter. Ubi pœna Ecclesiastica seu spiritualis ponitur, loco generis, & hæc verba *usu bonorum spiritualium*, ad differentiam aliarum pœnarum Ecclesiasticarum, quia licet Ecclesia directe versetur circa spiritualia, indirecte tamen etiam versatur circa temporalia, in ordine ad spiritualia, ac proinde censura primario privat spiritualibus actionibus; secundario vero, ac indirecte usu corporalium, seu externarum actionum, ut communicatione humana, *Avila tr. de censur. p. 1. dub. 4. ver. 2.* Bona autem spiritualia, quædam sunt propria, & permanentia, quibus nemo invitus spoliari potest, ut gratia habitualis, virtutes infusæ, earumque bonæ operationes: quædam vero sunt communia, quibus homo in pœnam privari potest, quoad usum activum, & passivum, ut est administratio, & receptio Sacramentorum, participatio publicorum Suffragiorum Ecclesiæ, *Suar. cit. l. n. 6.*

Ubi notandum. Censura est pœna, & simul medicina, *c. 3. in princ. h. t. in 6.* quare per censuram non cessat ipsa spiritualis potestas, seu habilitas ad spiritualia bona, sicut per Irregularitatem, depositionem, vel degradationem, quæ privat habitu, seu potestate utendi iis bonis, ideoque suapte natura, sunt perpetuæ, nec statim auferuntur, etsi delinquens sit emendatus. Censuræ vero impediunt tantum usum bonorum temporalium, & ab iis facilius conceditur absolutio, post emendationem. Deinde irregularitas proprie non est pœna, sed inhabilitas quædam potius ad sacrum Altaris Ministerium, sive impedimentum Ordinis accipiendi, vel exercendi, & ea etiam quæ in pœnam delicti imponitur, primario non imponitur per modum pœnæ, saltem medicinalis, sed impedimenti.

II. Porro generaliter loquendo, esse in Ecclesia potestatem infligendi censuras, probatur ex *Matth. c. 16. Quodcumque ligaveris, erit ligatum & in cælis. & c. 18. Quæcunque alligaveritis &c.* ubi Christus contulit potestatem ligandi, & solvendi, quæ verba, cum sint generalia, ad omnes Censuras sunt extendenda, *Avila cit. p. 1. dub. 2. concl. 2. Suar. cit. dis. 1. sec. 2. n. 3.* Ratio est, quia quælibet Respub. habere debet potestatem puniendi & coercendi subditos rebelles, & contumaces, privandos eos propriis rebus, vel juribus illius Reipublicæ: hoc autem Ecclesia facit per censuras: & quia hæc potestas non est limitata ad certas pœnas, vel modum pœnarum, cum verba Christi generalia sint, ideo restringi non debet, *Suar. cit. sect. 2. num. 15. Avila cit. dub. 2. concl. 2.*

III. Assertio 2. Tres tantum sunt Censuræ proprie dictæ, scilicet Excommunicatio, Suspensio, & Interdictum, ut ex communi fere DD. sententia tradit *Navarr. in Man. Pral. c. 27. n. 1. Suar. cit. dis. 1. sec. 3. n. 1. & 4. Avila p. 1. de censur. dub. 5.* quia ubicunque in Jure fit mentio Censuræ Ecclesiasticæ, tantum tres illæ species numerantur, ut patet ex *cap. 1. t. Statutum. 13. cap. Is, cui 20. de sent. excomm. in 6* ac „præcipue ex *c. Quærenti 20. de V. S.* ubi consultus Innocentius III. quid per Censuram Ecclesiasticam debeat intelligi, quando ponitur in Litteris Pontificiis? Respondet, quod per eam non solum Interdicti, sed etiam Suspensionis, & Excommunicationis sententia valet intelligi? nisi Judex discretus, indagatis rerum, & personarum circumstantiis, ferat, quam magis viderit expedire. Unde concessa laicui potestate absolvendi a Censuris, ea non potest extendi ad irregularitatem, secundum stylum Curiæ Romanæ, quippe quæ non per absolutionem, sed dispensationem tolli debet, nisi id exprimatur.

Similiter qui violat Censuram, ministrando Sacramenta, vel celebrando, incurrit irregularitatem. cum tamen irregularis celebrans, vel ministrans Sacramenta novam irregularitatem non incurrat: neque etiam qui celebrat, quando est cessatio a Divinis indicta, fit irregularis, ergo irregularitas, & cessatio a Divinis non sunt Censuræ, *Navarr. cit. c. 27. n. 188. & n. 194. Avila cit. l. §. Dices.* Sed neque de-

depositio, & degradatio sunt Censuræ, sed pœnæ quædam contra incorrigibiles latæ, quas Ecclesiasticæ Censuræ non correxerunt, *Avila cit. loc.* Item cessatio a Divinis non est Censura Ecclesiastica, quia non est prohibitio Divinorum Officiorum, sed desistentia, & omissio Divinorum Officiorum, *Navarr. cit. c. 27. n. 164. Avila cit. dub. 5. in fine*, quæ ex infra dicendis melius intelligentur.

§. II.

Quid, & quotuplex sit Excommunicatio, & qua forma fieri debeat?

IV. Assertio 1. Excommunicatio in genere est Censura Ecclesiastica, per quam Christianus a Communione Ecclesiæ, seu reliquorum fidelium separatur, ut communiter definitur apud *Covarr. in cap. Alma p. 1. num. 1.* & alios. Est autem triplex fidelium communicatio: pure interna, pure externa, & media sive mixta, *Covarr. cit. l. num. 2. Suarez dis. 8. de censur. sect. 1. num. 8. Laym. l. 2. tract. 5. p. 2. cap. 1. num. 2.* & alios. Prima communicatio mere interna consistit in fide, & gratia, & charitate, per quam fideles inter se, & cum Christo velut Capite suo mystico copulantur, de qua meminit Apostolus ad *Roman. 12. 2. ad Cor. 12. ad Ephes. 4.* Ratione cujus unionis unus fidelis alteri per meritum de congruo potest impetrare a DEO specialia beneficia, & alteri propriam satisfactionem applicare, juxta illud Psalmi 118. *Particeps ego sum omnium timentium te.* Pure externa Communicatio, sive societas politica consistit in fidelium convictu, colloquio, & commerciis. Media, sive mixta, hoc est, partim interior, partim exterior communicatio consistit in usu Sacramentorum, tum activo, tum passivo, sive libera eorum collatione, & susceptione: deinde in participatione communium Ecclesiæ Suffragiorum, & orationum, quæ in Sacrificio Missæ, aliisque publicis officiis, ipsius Ecclesiæ nomine, ac instituto funduntur: ac denique in participatione satisfactionum Christi, & Sanctorum, quæ ex communi Ecclesiæ thesauro per Indulgentias fidelibus justis applicantur. In horum ergo communium bonorum, vel omnium, vel saltem aliquorum separatione consistit Excommunicatio, ut infra declarabitur.

V. Ubi notandum primo. Ecclesia non vult, nec potest privare excommunicatos bonorum spiritualium communicatione mere interna, scilicet fructu orationum, & satisfactionum, quas fideles, proprio nomine, & privata intentione sibi, vel aliis applicare possunt, quia hujusmodi bona, vel opera pia cujusque operantis propria sunt, ideoque ab ipsius libera applicatione, non autem ab Ecclesiæ voluntate, ac dispensatione pendent. Unde licet Sacerdos non possit offerre Sacrificium Missæ, vel recitare Officium Ecclesiasticum pro excommunicatis non toleratis, quatenus id publicum est, & ipse publicus Minister Ecclesiæ: potest tamen tanquam persona privata, & intentione privata offerre Sacrificium Missæ, & orare in Memento pro iisdem vel Horas Canonicas recitare, quatenus illa actio sacrificandi, vel orandi est opus proprium operantis, & ea ratione satisfactorium pro altero, vel etiam ex congruo impetratorium, *Nav. in Man. c. 27. n. 38. in respons. ad 5. Laym. c. l. n. 4. Tanner. t. 4. dis. 6. q. 10. dub. 3. n. 18.*

Notandum secundo. Sed neque Ecclesia potest, neque vult per se privare membra sua gratia sanctificante, & virtutibus spiritualibus, quæ nemini invito auferri possunt, Supponit quidem aliquando excommunicatio carentiam gratiæ, ratione culpæ, propter quam fertur, ipsa tamen illam non aufert: neque etiam impedit, quominus redire possit ad gratiam per contritionem, priusquam ab excommunicatione absolvatur, *Suar. cit. sect. 1. num. 7. Laym. cit. c. 1. num. 3.*

VI. Porro Excommunicatio fundamentum habet in Sac. Scriptura, *Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit* (id est, obediens ei non fuerit, *sit tibi, sicut Ethnicus, & publicanus*, tanquam non sit intra gremium Ecclesiæ, sive in numero fidelium, & in facto Apostoli *1. ad Corinth. 5. & 1. ad Timoth. 1.* ait, quosdam se Satanæ tradidisse, quando eos excommunicavit, sive a consortio fidelium separavit. seu ejecit. Unde in *cap. Omnis 32. caus. 11. quæst. 3.* dicitur: Omnis Christianus, qui a Sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur, quia extra Ecclesiam diabolus est, sicut in Ecclesia Christus.

VII. Assertio 2. Excommunicatio varie dividitur. Primo quidem in majorem, & minorem, ut patet ex *cap. Si quem* „ 59. *hoc. tit.* ubi Gregorius IX. ita rescribit: Si quem, „ sub hac forma, illum excommunico, vel simili (v. gr. „ nisi hoc feceris, noveris te esse excommunicatum, *Glos.* „ *hic V. Simili*) a Judice suo excommunicari contingat, dicendum est, eum non tantum minori (quæ a perceptione „ Sacramentorum) sed etiam majori excommunicatione „ (quæ a communione fidelium separat) esse ligatum. Major igitur Excommunicatio est, quæ a communione fidelium absolute, & simpliciter separat, sive quæ privat omnibus prædictis bonis communibus, nimirum Sacramentis Ecclesiæ, tam quoad administrationem, quam susceptionem, publicis Suffragiis, & convictu, seu societate civili, prout definitur ex *Sayro* apud *Laym. cit. c. 1. num. 5.* Minor vero excommunicatio est, quæ solum separat a communione fidelium secundum quid, quia nimirum tantum privat passiva perceptione Sacramentorum, *cit. cap. pen. h. t.* Dicitur autem minor, non propter parvitatem objecti, est enim ea se res gravis privari perceptione Sacramentorum; sed per comparationem ad majorem, cujus est pars: & quia incurri etiam potest, propter peccatum veniale, *Avila p. 2. de censur. c. 1. dis. 2. dub. unic.* quamvis olim nomine excommunicationis absolute sumptæ, etiam minor intelligeretur, ut constat ex Concilio Carthaginens. IV. & refertur in *c. Sacerdos 83. dis. 1. de consecr. & ex c. Nemo 22. caus. 25. qu. 3.* & in *c. ult. caus. 3. qu. 4.* ubi excommunicatio absolute sumpta accipitur pro minore, & anathema pro excommunicatione majore, juxta *Gl. ibid. V. Anathemate Avila cit. loc. Laym. cit. c. 1. in fine.*

VIII. Notandum hic præterea primo. Per excommunicationem solitarie sumptam, sive absolute positam intelligitur major, sicut expresse habetur in *cit. c. pen. h. t.* quæ simpliciter excommunicatio dicitur, nisi ex adjunctis aliud intelligi debeat, nimirum per eam solum prohiberi perceptionem passivam Sacramentorum, vel S. Eucharistiæ, *Covarr. in cit. Alma p. 1. §. 8. num. 5.* Nec obstat, quod in pœnis benignior interpretatio est facienda, *Reg. Juris 49. num. 60.* ergo in dubio, nomine Excommunicationis non major, sed minor est intelligenda. Nam regula illa habet locum, nisi Jus, vel consuetudo contrarium declaraverit, ut in proposito, *Abb. in cit. c. pen. in fine, h. t.* ubi etiam ait, regulam illam procedere in pœnis corporalibus, & pecuniariis, non in medicinalibus, qualis est excommunicatio, *Covarr. cit. l. Avila cit. dis. 2. dub. unic.*

Notandum secundo. Major Excommunicatio est pœna gravissima, qua nulla major est in Ecclesia, teste S. August. relato in *c. Corripiuntur 17. caus. 24. qu. 3.* ideoque ad eam descendi non debet, nisi postquam omnia alia media, & monitiones, ac leviores pœnæ, ac censuræ frustra sunt adhibita, juxta Concil. Trident. *Sess. 25. cap. 3. de reformat.* & modo etiam aliqua spes sit Rei emendandi, vel saltem promovendi bonum publicum, qui finis esse debet hujus pœnæ medicinalis, alioquin ab ea abstinendum erit, *Laym. citat. c. 1. n. 6.*

Notandum tertio. Anathema essentialiter non differt ab excommunicatione majore, sed solum quoad accidentales solemnitates, quia fit cum publica denunciatione, & condemnatione, adhibitis ceremoniis, quibus culpa exaggeretur, & terror, ac ignominia incurratur, ut habetur in *c. Debent 106. caus. 11. q. 3. Cov. c. l. n. 8. Laym. cit. c. 1. n. 7.*

IX. Secundo dividitur Excommunicatio (idem est de aliis Censuris) in eam, quæ fertur a Jure, & eam, quæ fertur ab homine, seu Judice, Excommunicatio lata a Jure dicitur, quando quidpiam per legem perpetuam, Constitutionem, seu Statutum sub pœna excommunicationis prohibetur, vel præcipitur. Excommunicatio ab homine lata est, quæ per Judicis sententiam infligitur. Inter has autem hoc est discrimen, quod sententia excommunicationis a Jure lata perpetuo duret, etiam post mortem ferentis, sicut & ipsa lex, quamdiu contraria lege, vel consuetudine non revocatur: Excommunicatio vero ab homine lata extinguitur, morte, aut depositione ferentis, ita ut eo mortuo, non possit deinceps incurri; quamvis qui eam, vivente latore, incurrit, ea ligatus maneat, donec absolvatur. Unde si quis a Judice excommunicatus sit, sub conditione, *si intra mensem non restituerit*, & Judex ante mensem elapsum moriatur, non incurrit excommunicationem *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 2. Tanner. tom. 4. dis. 6. q. 10. dub. 2. n. 18.*

Tertio dividitur excommunicatio in eam, quæ ipso facto incurritur, sive criminis admissione, sine sententia Judicis; & vocatur excommunicatio latæ sententiæ: ut si dicatur, *qui hoc fecerit, sit excommunicatus*, aut ipso facto excommunicetur, aut subjaceat excommunicationi &c. Et eam, quæ non ipso facto incurritur, ante sententiam Judicis, sed per hunc infligi debet, & dicitur ferendæ sententiæ, ut si dicatur absolute, *qui hoc fecerit, excommunicetur, vel excommunicabitur; vel prohibemus sub pœna excommunicationis &c. Laym. cit. l. n. 3. Tann. cit. l. n. 20.* & aliis.

Quarto, Excommunicatio alia est justa, alia Injusta: justa est, quæ infertur a legitimo Judice propter peccatum contumaciæ, & servato Juris ordine, Injusta est, cui aliquid horum deficit. Injusta rursus duplex est. quædam valida, quædam invalida, ac nulla: valida, quamvis injusta, excommunicatio est, cui tantum deest circumstantia debiti finis, vel quædam solemnitas accidentalis ad substantiam excommunicationis non pertinens, de qua infra. Invalida vero nullum effectum habet, nec obligat, nisi aliquando ratione scandali, ut quia fertur a non habente potestatem, vel contra alicujus privilegium, vel post legitimam appellationem, vel quando continet errorem intolerabilem, ut ex infra dicendis patebit, *Tanner. cit. l. n. 21. Avila tract. de censur. p. 2. c. 8. dis. 1. dub. 1.*

Quinto, alia est excommunicatio generalis, quæ fertur in communi, contra omnes, qui commiserunt vel committunt tale delictum: alia particularis, quæ fertur contra personas particulares, expressis eorum nominibus, v. grat. Petrum, *Avila cit. dis. 2. dub. 2.*

X. Assertio 3. Ad ferendam excommunicationem non requiritur certa verborum forma, sed satis est, ut si talis, per quam de præsenti excommunicare volentis mens congrue exprimitur, ut ex communi docet *Tanner. citat. dis. 8. qu. 10. dub. 9. num. 51.* Ratio est, quia nulla certa verborum forma Jure communi præscripta est. Nihil ergo refert, sive dicatur, *Excommunico te*, sive *pello, segrego, aut separo te a communione fidelium*; debet tamen sententia excommunicationis, externis signis, nimirum voce, vel scripto, esse sufficienter expressa, nam mente solum concepta non valet, *Tann. loc. cit.*

XI. Porro modus, ac forma procedendi ad sententiam excommunicationis Jure communi Canonico habetur præscripta in *c. Cum Medicinalis 1. h. t. in 6.* quod est desumptum ex Concilio Lugdonensi, in quo Innocentius IV. in primis monet, ut cum excommunicatio sit medicinalis, non mor„ talis, (hoc est, introducta sit ad medelam, non ad mor„ tem excommunicati, nempe ut corrigatur, non ut in „ peccato, aut contumacia persistat, & intereat) ut Judex „ Ecclesiasticus caute provideat, & in ea ferenda ostendat, „ se prosequi correctionem, & medelam. Quare quisquis excom-

„ excommunicat (vel suspendit, vel interdicit, *Gl. hic V. eod.*) excommunicationem in scriptis proferre debet, & „ causam exprimere propter quam est excommunicatus. „ Exemplum vero hujusmodi scripturæ, intra mensem tra- „ dat excommunicato, si fuerit requisitus, super qua re- „ quisitione fieri debet instrumentum publicum, seu Sigillo „ Authentico munitum. Si quis autem Judicum hanc Con- „ stitutionem temerarie violaverit, per unum mensem ab „ ingressu Ecclesiæ, & Divinis Officiis sit suspensus; Supe- „ rior vero, ad quem recurritur, excommunicationem ip- „ sam relaxet, sine difficultate (id est, sine exactione cau- „ tionis) & latorem in expensas condemnet, & alias pu- „ niat. Et hæc eadem in sententiis suspensionis, & inter- „ dicti observentur. Caveant autem Prælati, & alii Judi- „ ces, ne hanc suspensionem incurrant, alioquin si sic sus- „ pensi Divina Officia celebrent, ut prius, irregularitatem „ non effugient, in qua non potest dispensari, nisi per S. „ Pontificem.

XII. Pro explicatione hujus c. notandum primo, sententia excommunicationis majoris lata per hominem, seu Judicem debet fieri in scriptis. Non tamen scriptura requiritur ad substantiam excommunicationis, quamvis ea in scriptis fieri debeat ex præscripto Canonis, in quo differt a sententia definitiva lata in judicio, quæ sine scriptura non valet. Deinde in sententia excommunicationis Judex Ecclesiasticus debet exprimere causam, propter quam aliquem excommunicavit, v. gr. quia peremptorie citatus, coram nobis renuit comparere, quod non requiritur in sententia definitiva, etsi exprimi convenienter possit, *Gl. hic in notatis*.

Notandum secundo. Hæc Constitutio habet locum in qualibet excommunicatione hominis, cum possit esse justa, & injusta, non autem habet locum in excommunicatione Canonis, sive a Jure lata, quæ semper est justa. *Francus hic §. Quisquis not.* 2.

Notandum tertio. Licet regulariter sententia Judicis lata, non servato Juris Ordine, sit nulla, *l. Prolatam* 4. *C. De sententiis*; sententia tamen excommunicationis late, non servata forma a Jure tradita, tenet, & ideo debet relaxari ab excommunicatore, & ipse lator excommunicationis, si procedat contra formam Juris, debet condemnari ad expensas, & ad omne interesse, & alias etiam puniri, pœna arbitraria a Superiore suo *cit. c.* 1. *Franc. ibid. n.* 2.

Notandum quarto. Copia excommunicationis debet dari petenti, si ab Excommunicato fuerit petita, modo Excommunicator, debito loco, & tempore, sit requisitus: & tunc consultum est, ut petat excommunicatus confici publicum instrumentum, per quod possit probare requisitionem, si excommunicator negaret, requisitum se fuisse, *cit. cap.* 1. & ibi *Gl. V. Requiritur*.

Notandum quinto, Jura, quæ loquuntur de modo, & forma proferendi excommunicationem, habent etiam locum in suspensione, & interdicto, quia istæ censuræ æquiparantur *cit. c.* 1. §. *Et hæc eadem* & ibi *Gl. V. Observari h.* 1. *n.* 6. *Franc. hic Superior n.* 3. *not. ult.*

Notandum sexto, Irregularitas contrahitur, non solum ex celebratione Missæ, sed etiam ex celebratione aliorum Officiorum Divinorum, ut colligitur ex *cit. cap.* 1. §. *fin.* in qua solus Papa dispensare potest, *Franc. ibid. n.* 1. *&* 2.

§. III.

De Effectibus Excommunicationis, sive majoris, sive minoris.

XIII. Q. 1. Qui sint effectus excommunicationis majoris? Resp. primus effectus est privatio usus activi Sacramentorum, ita ut nullus excommunicatus licite possit administrare, vel conferre, per se loquendo, ullum Sacramentum, ut colligitur ex *c. ult. de Clerico excommunicato*. Ratio est, quia Ecclesia jure potest prohibere indignis, & excommunicatis administrationem Sacramentorum, quæ ei a Christo est commissa, cum sit Ministerium publicum, *Laym. lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 5. *Avila p.* 2. *cap.* 6. *disp.* 3. *dub.* 3. Excipitur tamen, quod Minister excommunicatus toleratus licite conferre potest Sacramenta, quoties vel gravis necessitas, vel notabilis proximi utilitas id exigit, quia plerumque præcepta Ecclesiæ non obligant, cum gravi incommodo. Quare Minister excommunicatus, etiam non toleratus, non tantum in articulo mortis, Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ, si alius non adsit, licite potest administrare, sed etiam in eadem extrema necessitate, aliquando S. Eucharistiam, vel Extremam Unctionem licite conferatur, ut si moribundus aliud Sacramentum suscipere nequeat, *Navarr. in Man. cap.* 22. *num.* 4. *Suar. disp.* 11. *de censur. sect.* 2. *num.* 17. *Laym. cit. cap.* 2. *num.* 5.

XIV. Ubi præterea notandum, Sacramenta administrata ab excommunicato, sive tolerato, sive non tolerato, etiam extra casum necessitatis, vel mortis periculum, sunt valida, quia ad illorum substantiam, & valorem plus non requiritur, quam propria materia, forma, & intentio Ministri, secundum Christi institutionem, quæ Ecclesia mutare non potest, & si adsint, ut hic supponitur, semper sunt valida. Excipitur Sacramentum Pœnitentiæ: quod administratum, extra mortis articulum, ab excommunicato non tolerato, invalidum est, quia ad hoc Sacramentum valide administrandum non sufficit potestas Ordinis, sed requiritur etiam jurisdictio, quæ ab Ecclesia adimitur per censuram excommunicato non tolerato, nisi publicus error facti, cum titulo præsumpto, interveniat, dum excommunicatus habetur pro legitimo Sacerdote. *Navar. cit. c.* 27. *n.* 36. *in fine Suar. cit. disp.* 11. *sect.* 2. *num.* 12. *Laym. cit. c.* 2. *num.* 5. §. *Veruntamen*. Hinc vero tradunt DD. cit. & alii communiter, generalem Regulam, quotiescunque excommunicatus non toleratus, seu vitandus exercet actum pendentem e potestate jurisdictionis, is invalidus est, cujusmodi est, si Episcopus excommunicatus approbet Confessarios, det Literas dimissorias: vel si Episcopus, aut Parochus alicui deleget facultatem Confessiones audiendi: vel quodvis Sacramentum administrandi, quia hæc possunt fieri ab Episcopo confirmato; nondum consecrato: imo etiam ab Episcopo, vel Parocho nondum Sacerdote: ideoque non sunt actus Ordinis, sed jurisdictionis. Quod si vero actus exercitus ab excommunicato non tolerato, non requirat potestatem jurisdictionis, sed solam potestatem Ordinis quæ non aufertur per Censuram Ecclesiasticam, validus est, ut si talis excommunicatus administret Sacramenta, vel exerceat Sacramentalia, ut sunt variæ benedictiones, & consecrationes ab Ecclesia introductæ, ad quarum valorem non requiritur, ut Minister sit toleratus, sed solum ut licite ministrentur: quamvis id Ecclesia etiam posset requirere, ut valide ministrentur, *Laym. c. l.*

XV. Secundus effectus excommunicationis est privatio usus passivi, sive susceptionis Sacramentorum, quæ in eo consistit, ut nullus excommunicatus possit licite & absque gravi peccato, ullum Sacramentum percipere, *cap. Cum illorum* 32. *h. t.* quia facit contra prohibitionem Ecclesiæ in re gravi. Excusatur tamen e peccato excommunicatus suscipiens Sacramenta ex inadvertentia, seu ignorantia invincibili juris, aut facti, nesciens se esse excommunicatum, vel ob gravem necessitatem, v. gr. ad vitandum periculum mortis, mutilationis, infamiæ, scandali, jacturæ bonorum, quia lex humana, & Censura Ecclesiastica non obligat, cum tanto rigore, & incommodo. *Avila cit. disp.* 3. *dub.* 4. *concl.* 2. *Laym. cit. c.* 2. *n.* 2. Quod si excommunicatus, etsi mala fide, & illicite Sacramenta suscipiat, valide tamen ea suscipit, quia Sacramentorum vis, & valor per Ecclesiasticam Legem impediri non potest, cum pendeat ex Christi institutione. Excipitur vero Sacramentum pœnitentiæ; nam si quis, mala fide, sciens, se esse excommunicatum, & sine ulla necessitate, prius Sacramentaliter a peccatis se absolvi petat quam ab excommunicatione, invalida erit absolutio, saltem indirecte, ob defectum debitæ dispositionis in pœnitente. Secus est, si excommunicatus, bona fide, in casu necessitatis, vel probabilis ignorantiæ, quia inculpabiliter ignorat, se esse excommunicatum, vel saltem esse peccatum mortale suscipere Sacramentum in excommunicatione, peccatorum confessionem instituat, tunc enim vere, & valide absolvetur a peccatis, licet adhuc maneat in excommunicatione, vel quia ea reservata est Superiori, vel quia Confessarius habens potestatem absolvendi a tali excommunicatione, per ignorantiam, vel oblivionem prius a peccatis absolvit, quam a censura, *Laym. c. l. Avila cit. disp.* 3. *dub.* 4.

XVI. Tertius effectus excommunicationis est, privatio communium Ecclesiæ Suffragiorum, ita ut excommunicatus quamvis toleratus, omnis Sacrificiorum, precum, Indulgentiarum fructus, qui ex communi Ecclesiæ thesauro fidelibus applicatur, privetur, prout sumitur ex *c. A nobis* 28. *&c. Sacris* 48. *hoc t.* Ratio est, quia horum spiritualium bonorum dispensatio ad Ecclesiam pertinet, quæ ea indignis, & contumacibus denegare potest, ob majus bonum, tum publicum tum ipsorum excommunicatorum, ut resipiscant, *Layman cit. c.* 2. *n.* 2. Imo probabilius est, excommunicatum, licet resipiscat a culpa, & contumacia, & per contritionem, vel confessionem justificatus fuerit: quamdiu tamen absolutionem ab excommunicatione non accepit, communium Ecclesiæ Suffragiorum, & satisfactionum non fieri participem, ut docet *Suarez disp.* 9. *de censur. sec.* 3. *num.* 2. *Layman cit. cap.* 2. *num.* 4. *Tanner. cit. disp.* 9. *quæst.* 8. *dub.* 3. *num.* 30. Idque probatur ex *cit. cap. A nobis* 28. *& cap. Sacris* 48. ubi habetur, quod excommunicatus, licet emendatus sit, priusquam tamen absolvatur, vere censura ligatus maneat, neque liceat pro eo Suffragia offerre. Ratio est, quia censura excommunicationis non est, culpa, sed pœna, quæ ablata etiam culpa, permanet, donec per legitimam auctoritatem Judicis remittatur: Censura autem, quamdiu manet, semper habet suum effectum; neque per solam interiorem pœnitentiam tollitur, alioqui absolutione opus non esset, *Layman cit. l.*

XVII. Quartus effectus est, quod excommunicato prohibitum est Divinis Officiis interesse, ut colligitur ex *c. Significavi* 18. *c. Nuper* 29. *c. Responso* 43. *h. t. c. ult. eod. in* 6. Nomine autem Divinorum Officiorum, intelliguntur hic sacræ functiones, quæ ab Ecclesia publice, & solemniter fiunt, cujusmodi est imprimis Sacrificium Missæ, cui excommunicatus interesse prohibetur, & coram illo Missa celebrari non potest, *Laym. cit. c.* 2. *n.* 6. de quo plura infra. Inter Divina Officia numerantur etiam publicæ preces Horarum Canonicarum; & omnis publica Oratio, que ex Christi, vel Ecclesiæ institutione solemniter fit e Ministris ad id ordinatis. Quamvis privatim orare, vel Concionem audire in Ecclesia, dum in ea nullum officium celebratur, excommunicatis non sit prohibitum, ut colligitur ex *cit. c. Responso* vel Horas Canonicas recitare, ab his enim privatim recitandis, per censuram non liberantur, sed sine *Dominus vobiscum*, *Laym. cit. l. Tanner. nu.* 29.

XVIII. Quintus effectus excommunicationis est, quod excommunicatus privetur omni usu, & exercitio jurisdictionis spiritualis, seu Ecclesiasticæ, ut patet ex *c. Audivimus* 4. *caus.* 24. *q.* 1. ubi dicitur, quod excommunicatus excommunicare non possit, *c. Si is, cui* 20. *de Offic. deleg. in* 6. Ubi habetur, quod si delegatus Papæ, qui alicui causam subdelegavit, postea excommunicatus fuit, non ad ipsum, quippe jurisdictione privatum, appellandum esse, sed ad primum delegatum. Et in *c.* 1. *de Offic. Vicar. in* 6. dicitur, quod substitutus ab Officiali Episcopi, eo excommunicato, non possit jurisdictionem exercere, quippe quam ipso Officiali acceperat. Quare electio ad beneficium ab excommunicato

facta

facta est irrita, sicut & præsentatio, *Laym. cit. c. 2. n. 13.* Id vero intelligi debet de excommunicatis non toleratis, seu vitandis, nam acta excommunicati tolerati sunt valida, quamdiu per oppositam exceptionem non repelluntur. Quare talis excommunicatus, & excommunicare potest, & jurisdictionem delegare, item conferre beneficium Ecclesiasticum, eligere, præsentare, &c. valide potest, nisi per oppositam exceptionem repellatur, *Laym. cit. loc. num. 13.* & alii apud ipsam. Verum de his dictum est suis locis propriis.

XIX. Sextus effectus excommunicationis majoris, est privatio omnis communicationis forensis, ita ut excommunicatus non possit esse Judex, Tabellio, Advocatus, Procurator, Actor, aut testis, etiam in causis Civilibus, prout de Judice statuitur in *c. Ad probandum 24. de sent. & re judic.* & de aliis in *c. Decernimus 8. h. t. in 6.* Ubi Papa Alexander IV. decernit ut Judices sæculares, per censuram „ Ecclesiasticam, ab Ecclesiasticis Judicibus, præmissa canonica monitione, ab agendo (& reconveniendo, quia „ sicut excommunicatus non potest agere, ita nec reconvenire, *Gl. hic V. agendo*) patrocinando (quod intelligendum, non solum in Advocato, sed etiam in Procuratore „ *Gl. hic V. Patrocinando*) & testificando, in suis Ecclesiis, „ & judiciis repellantur.

XX. Ubi notandum primo. Exceptio excommunicationis potest opponi, non tantum in foro Ecclesiastico, sed etiam in foro sæculari, per quam repellatur excommunicatus laicus ab actibus judicialibus ipsi prohibitis, & ad hoc cogi potest Judex sæcularis per censuram Ecclesiasticam: quod procedit, tam de Jure Canonico, quam Civili: imo ipse Judex sæcularis tenetur ex officio repellere ab agendo excommunicatum notorie, etiam nemine opponente, *c. Exceptionem 12. de Except. Franc. hic n. 1. not. 2.* imo etiam partibus invitis, & reclamantibus, *Barb. in Collect. hic n. 4.*

Notandum secundo. Jus Canonicum, disponens circa ordinationem judicii, servari debet etiam in foro seculari, quando ob non observationem nutriretur peccatum, ut in proposito, ubi agitur de participatione cum excommunicato, quæ est prohibita, ac illicita: alias secus esset *Franc. hic num. 2. not. 3.* ubi addit, quod Ecclesiasticus Judex possit, ac debet compellere Judicem sæcularem, ut servet Jus Canonicum, si disponat contra laicos in materia peccati.

Notandum tertio. Nullus excommunicatus potest esse Judex, Tabellio, Advocatus, seu Procurator, Actor, aut testis, etsi sit toleratus, aut occultus, semper enim, quantum in se est, debet vitare communionem aliorum, cum per Concilium Constantiense excommunicato tolerato nullus sit factus favor. Si vero excommunicatus in judicio compareat, ut Actor (idemque est de Advocato, & teste) neque reus contra illum excipiat, neque Judex illum ex officio repellat (quod facere in tolerato potest, si excommunicatio publice nota sit: in non tolerato, seu vitando, ut colligitur ex *citat. cap. 1. de exempt. in 6.* Acta vero Judicis non tolerati, non solum Ecclesiastici, sed etiam sæcularis, sunt invalida, cum jurisdictione privatus sit, etsi ab officio remotus non sit, ut de Ecclesiastico aperte traditur in *cap. Ad probandum 24. de sent. & re judic. & c. ult. de Excess. Pral.* De Judice sæculari vero colligitur ex *cap. Nos sanctorum 4. caus. 15. q. 6.* & est fere communis DD. sent. apud *Laym. cit. c. 2. n. 14. §. Alia vero.*

Præterea acta publica Tabellionis excommunicati, non tolerati, in foro externo sunt ipso jure irrita, ut docent communiter Canonistæ: quod tunc saltem verum est, si non solum præsentia Notarii, sed etiam authenticum ejus instrumentum requiratur ad valorem alicujus testamenti, vel contractus, quia instrumentum confectum ab excommunicato vitando non censetur authenticum, cum is ipso jure, & ex officio Judicis a publicis actibus repellatur, *Laym. c. l. n. 15.* & alii apud ipsum.

XXI. Septimus effectus est, privatio omnis communicationis civilis, ac politicæ cum aliis fidelibus, sicut colligitur ex *cit. c. 2. de except. c. Nuper 29. c. Si aliquando 41. & c. pen. h. t.* Circa quem effectum notandum primo. Nomine fidelium, hoc loco, comprehendi omnes baptizatos, etiam excommunicatos, ipsosque hæreticos, quia & hi subditi sunt Ecclesiæ, ideoque neque cum his excommunicatus communicare potest, quamvis possit cum infidelibus non baptizatis, ut ex communi tradunt *Suar. dis. 15. sect. 1. num. 8. Laym. cit. c. 2. n. 15.* Idque sumitur ex *c. pen. h. t.* ubi solum dicitur, excommunicatum privari communione fidelium, non ergo infidelium. Ratio est, quia Ecclesia per se intendit excommunicatum abscindere, & separare ab Ecclesia, tanquam putridum membrum, ut vel ipse emendetur, vel ne aliis noceat, quod vero cum iis qui foris sunt, communicet, non nocet *Suar. c. l.*

Notandum secundo. Nomine civilis communicationis comprehenditur quævis humana societas, eaque tam activa, quam passiva, sive reciproca, ita ut non tantum excommunicatus obligetur alios fideles evitare, sed etiam ab aliis vitari debeat, ut colligitur ex *cap. Illud 5. §. Illud autem, de Clerico excom.* & active quidem hæc communicatio per se omnibus, hodieque: passiva vero post Constantiense Concil. prohibetur solis excommunicatis non toleratis, juxta *Extr. ad evitanda.*

Notandum tertio, Communicatio cum excommunicato non tolerato, seu vitando prohibita tam in spiritualibus, quam in civilibus, continetur hoc versu.

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Per Os prohibentur omnis generis salutationes, sive coram per oscula, nutus, colloquia, amplexus: sive per litteras, aut nuncium, quod fundatur in illis verbis; *2. Jo. 1. Neque ei Ave dixeritis*: ita ut nec licitum sit, honoris causa, excommunicato assurgere, vel caput detegere, *Suar. dis. 15. de censur. sect. 2. n. 2. Laym. cit. c. 2. n. 16.* & patet ex juribus cit. apud *Suar. cit. l. n. 1. Per orare* intelligitur omnis communicatio in Orationibus, & publicis officiis Ecclesiæ, in quibus non licet participare cum excommunicato, orando cum illo, aut audiendo Sacrum, *Tann. cit. dis. 6. quæst. 10. dub. num. 31.* de quo supra, *Vale* comprehendit omnis generis valedictiones, imo & honorificas salutationes, fas tamen est resalutare, eo quod hæc sit quædam debiti solutio *Suar. cit. l. num. 3. Communio* prohibet omnem societatem, videlicet contrahere, vel aliud negotium gerere, ita ut neque cum illo ambulare, laborare, aut quodvis opus facere liceat, *Suar. cit. l. num. 5.* Denique per *mensam* prohibetur convictus, & cohabitatio in eadem mensa, lecto, cubiculo, quæ quidem non de communicatione mere materiali accipienda sunt, quæ non est prohibita cum excommunicatis, sed in æstimatione morali, si unus cum altero conversetur: secus, si casu, & præter intentionem, in eandem domum, cubiculum, mensam, vel etiam lectum incidunt, *Suar. cit. l. num. 6.* Porro quænam causæ excusent, ut licita sit communicatio cum excommunicato, infra dicetur.

XXII. Octavus effectus est, quod excommunicatus sit inhabilis ad quodvis Ecclesiasticum Officium obtinendum, ita ut electio illius, vel confirmatio, item præsentatio, & institutio sit ipso jure irrita, ut colligitur ex *c. Postulastis 7. & c. ult. de Cleric. excomm.* de quo dictum supra *eod. tit. §. 3.* ubi ex instituto de hoc agitur.

Nonus effectus excommunicationis est, quod per eam privetur excommunicatus Ecclesiastica sepultura, ita ut neque in loco sacro, aut benedicto, & destinato ad sepulturam fidelium, licite possit sepeliri, neque a Clero solemniter ad sepulturam deduci, neque exequialia sacra pro eo fieri, quia quibus non communicamus vivis, neque mortuis communicare possumus *c. Sacris 12. de sepult.* de quo dictum supra *Lib. 3. Tit. 28. n. 66. & plur. seqq.* Id vero post Concil. Constant. intelligi debet de solis excommunicatis non toleratis, seu vitandis juxta Constit. *Extra Ad evitanda.*

XXIII. Q. 2. Quis sit effectus minoris excommunicationis? R. effectus proximus, per se, ac directus est unicus, nempe quia directe solum privat participatione, sive susceptione Sacramentorum, ut patet ex *cap. 2. de except. & in c. ult. de Cleric. excom. & c. pen. h. t.* ac proinde si ita excommunicatus Sacramenta suscipiat, sine justa necessitate, peccat mortaliter, quia materia hujus prohibitionis est gravis: imo Sacramentum Pœnitentiæ nec valide suscipit, ob defectum contritionis, licet ob id nullam irregularitatem incurrat, *cit. c. ult. de Cler. excom. Laym. l. 2. tr. 5. p. 2. c. 3. n. 4. Tann. cit. dis. 6. q. 10. dub. 2. n. 24.* de quo dictum supra *cit. tit. §. 7.*

Alius effectus minoris excommunicationis est, qui indirecte eam consequitur, quod ea ligatus ad beneficium Ecclesiasticum eligi non possit, ejusque electio, quidem, ipso facto, irrita, sed irritanda est, saltem si scienter electus, sive se eligi passus est, *cit. c. ult.* quia beneficium Ecclesiasticum remote est institutum ad suscipiendos Ordines, vel Missam celebrandam, adeoque etiam aliquo modo, & saltem remote, ad suscipienda Sacramenta, quorum tamen susceptio minore excommunicatione ligato est prohibita. Idemque est de præsentatione, & collatione beneficii, ita ut sit peccatum mortale minore excommunicatione ligatum eligere, vel præsentare ad beneficium, cum sit materia gravis, *Laym. cit. c. 3. num. 5.*

SECTIO II.

De Causis Excommunicationis.

§. I.

Quinam possint excommunicare vel excommunicari.

XXIV. Assertio 1. Omnes & soli illi habent potestatem excommunicandi (idemque est de aliis censuris) Jure communi, & ordinario, qui jurisdictionem Ecclesiasticam in foro externo habent, prout sumitur ex *c. Cum ab Ecclesiar. 3. de Offic. Jud. Ord.* videlicet Papa, & Generale Concilium in Ecclesiam universam: Episcopi omnes electi, & confirmati, etiamsi non sint consecrati, & Concilia Provincialia in suas Diœceses, Capitulum Cathedrale, Sede vacante. Archiepiscopi vero non possunt excommunicare subditos Suffraganeorum, nisi in causa appellationis, & tempore visitationis. Item hanc potestatem habent Generales, & Provinciales in Religionibus exemptis, imo etiam Abbates, Prælati, ac Rectores singuli in Religiosos sibi subjectos, *Tanner. tom. 4. dis. 6. q. 10. dub. n. 40.* & dictum supra *lib. 1. tit. 31. sect. 4. §. 1. & 2.* Denique ex consuetudine possunt etiam excommunicare subditos suos Archidiaconi, Archipresbyteri, & Diaconi, de quo tamen cujusque Ecclesiæ consuetudo est consulenda, *Tann. cit. l. n. 42.* Non autem Parochi, ut dictum alibi suo loco. Verum ex commissione excommunicare possunt Legati, & Nuncii Apostolici, & quibus ea potestas committitur, *Tanner. cit. l. n. 41.*

XXV. Assertio 2. Excommunicare non possunt primo laici, sive potestate ordinaria, sive delegata, *cap. 2. de Judic.* nisi ex plenitudine potestatis Papalis. Secundo, nec Clerici conjugati, dum in conjugio vivunt, nec fœminæ, etiam Abbatissæ, aut Moniales, *c. Nova 10. de pœnit. & remiss.* & expressius habetur *cap. Dilecta 12. de majoritat. & obed.* ubi dicitur: Abbatissa Moniales, & Clericos jurisdictioni suæ subjectos excommunicare non possit, sed Prælatus Ordinis, vel Episcopus. Est autem probabilius, quod mulier Jure Divino non sit incapax potestatis excommunicandi, vel alias censuras ferendi, adeoque ex commissione S. Pontificis posse excommunicare, quia licet mulier Jure Divino sit incapax Clavium Ordinis: non est tamen incapax Clavium jurisdictionis spiritualis, saltem ex commissione Papæ, &

quoad

quoad exercitium. Sed Jure humano, sive Ecclesiastico, in quo Papa dispensare potest, sicut & mere laicus, hoc jure, capax est spiritualis jurisdictionis exercendæ, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 3. & 41.* ubi tamen addit, quod ea potestas excommunicandi, nunquam a Christo, vel Ecclesia commissa fuerit ulli mulieri, cum id neque expediens, neque decens sit; idque solum probari ex *cit. cap. Nova*, non autem id Juri Divino absolute repugnare.

XXVI. Assertio 3. Excommunicari possunt omnes & soli homines viventes, baptizati, rationis, & doli capaces, qui in Ecclesia Superiorem habent, ut ex communi docet *S. Thom. p. 3. in suppl. q. 22. art. 3. & 4.* Et imprimis quidem soli viventes, seu viatores in terra degentes excommunicari possunt, quia mortui cum non subsint amplius jurisdictioni Ecclesiæ, proprie & licite ab ea ligari, & solvi non possunt, ut colligitur ex illis verbis Christi. *Matt. 16. Quodcunque ligaveris super terram: super terram*, inquit, non *sub terra*, *Grat. in c. Quod aut. in princ. caus. 24. q. 2.* Quare mortui non nisi improprie, & indirecte dicuntur excommunicari, vel quia prohibetur vivis, ne cum iis communicent, eos in loco sacro sepeliendo, vel pro iis publica suffragia, & sacrificia offerant; vel quia tunc publice declaratur, illos, dum adhuc viverent, censuram excommunicationis incurrisse, & in illa mortuos fuisse, v. g. in hæresi, *Laym. cit. p. 1. c. 4. n. 1. in fine* Secundo non possunt excommunicari non baptizati, ut Turcæ, aliique infideles, quia non sunt subjecti jurisdictioni spirituali Ecclesiæ, secus est de hæreticis, & Apostatis, qui semper, manent subjecti Ecclesiæ, *Laym. cit. l. n. 1. Tan. cit. dub. 3. n. 43.* Tertio non possunt excommunicari carentes ratione, ut Infans, furiosus, quia hujusmodi personæ nequeunt præceptis, ac legibus obligari, nec possunt esse contumaces contra Ecclesiam *Laym. c. l. n. 3.* Quarto nemo potest excommunicare seipsum, nec Superiorem in quem imperium seu jurisdictionem non habet, aut, alium sibi non subditum, ut Episcopis Religiosum exemptum, *Laym. & Tann. c. loc.* Et hinc Papa a nemine potest excommunicari: si autem incidat in hæresim manifestam, hoc ipso, desinit esse Papa, & incidit in excommunicationem juris latam in hæreticos, *Tanner cit. loc.*

XXVII. Quarto non potest excommunicari tota simul & collective Civitas, Collegium, aut Capitulum, vel alia Universitas, ne forte innocentes, simul cum nocentibus, tam gravi pœna involvantur, juxta *c. 1. caus. 24. q. 3.* quamvis singuli, adeoque omnes distributive, qui sunt de Communitate, excommunicari possint, juxta *c. Rom. 5. §. ult. h. t. in 6.* ubi prohibetur, ne in Universitatem, aut Collegium senten-„ tia excommunicationis proferatur, ut animarum pericu-„ lum vitetur, quod exinde sequi posset cum nonnunquam „ contingeret, innoxios hujusmodi sententia irretiri: sed in „ illos duntaxat de Collegio, vel Universitate, quos culpa-„ biles esse constiterit, promulgetur. Unde si exploratum sit, omnes, & singulas personas alicujus Collegii aut Universitatis esse reas aut participes alicujus delicti, & in eo contumaciter persistere, omnes sive totum Collegium aut Universitas excommunicari poterit, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 1. nu. 6. Tann. cit. dub. 3. n. 43.* & alii communiter.

XXVIII. Sed jam hic quæritur, an Excommunicatio, vel alia Censura lata per sententiam generalem, ab Episcopo, vel alio Prælato Papa inferiore, liget non tantum subditos, sed etiam extraneos, seu peregrinos? Resp. Excommunicatio generaliter lata v. g. *si quis furtum commiserit, sit excommunicatus*, ligat solum subditos excommunicantis, non autem peregrinos, seu extraneos, nisi major auctoritas, seu potestas ei delegata fuerit, prout ex *c. A nobis. 21. hoc. tit.*
„ Nam cum quæsitum fuisset ex Clemente III. utrum si Epis-„ copus protulit sententiam excommunicationis sub hac for-„ ma: *Quisquis furtum fecerit excommunicatus sit*: hæc ge-„ neralis sententia ad ipsius Excommunicatoris subditos „ referatur tantum: an vero ad omnes etiam non subditos „ jurisdictioni ipsius? Respondet Pontifex, quod hæc sen-„ tentia nonnisi subditos obliget: nisi forte delegans (vide-„ licet Papa) majorem & largiorem auctoritatem, seu po-„ testatem contulerit Episcopo excommunicatori. Ratio decisionis hujus cap. est, quia Episcopus, extra Diœcesim suam, nullam habet jurisdictionem, unde sententia excommunicationis ab illo generaliter lata non extenditur ultra terminos suæ jurisdictionis, nam extra territorium jus dicenti impune non paretur, *l. ult. ff. de jurisd.* Unde neque extenditur talis excommunicatio ad subditos extra Diœcesim suam, furtum committentes, *Gl. hic. V. Nonnisi subditum, junct. Gl. marg. lit. B.*

XXIX. Ubi præterea notandum primo, extraneus, seu peregrinus non ligatur excommunicatione, vel alia censura, sive per sententiam generalem, sive per statutum lata sit ab Episcopo loci: supponit enim in ferente potestatem jurisdictionis, hæc autem extendit se tantum ad subditos, ut hic dicitur: atqui non minus statutum, quam sententia generalis supponit potestatem jurisdictionis in ferente, a qua proficiscitur, ergo tantum extenditur ad subditos; non item ad extraneos, sive non subditos. Neque dicas, extraneos delinquentes contra statutum proprium alicujus Diœcesis, fieri subditos, ratione delicti, ideoque excommunicationem, vel aliam censuram ibi latam incurrere posse. Nam respondetur, quamvis, is, qui v. g. furtum commisit, in aliena Diœcesi, sub excommunicatione prohibitum, peccet contra Jus commune, & naturæ: non tamen peccat contra illam legem, ut est particularis, & propria illius loci, ideoque non potest dici contumax contra tale statutum particulare, censuram in se continens, cum non sit subjectus tali legi, & potestati talis legislatoris: prius enim debet aliquis esse subjectus alicui statuenti aliquid, quam ut obligetur statuto illius, & contra illud peccet. Quia tamen talis peregrinus, seu extraneus, furando in illo loco, deliquit contra Jus commune, & naturæ, & sic subditus factus est Episcopi loci, ratione delicti, juxta *c. ult. de foro compet.* Ideo potest, quamdiu in illius Diœcesi existit, legitime citari ab Episcopo loci, ubi deliquit, & compelli ad satisfaciendum parti læsæ, & si contumax sit, etiam excommunicari, *Laym. cit. c. 4. n. 5. Barb. in cit. c. A nobis n. 4.* & alii apud ipsum.

Notandum secundo, ratio vera, cur Episcopus, aut alius Ordinarius loci sententiam excommunicationis, vel alterius censuræ, extra suum territorium aut Diœcesim ferre non possit, etiam in proprios subditos, quamvis hi alias ipsius jurisdictioni subjecti maneant, ea sola est, ne alienum territorium invadere, & violare videatur, quia censuræ judicialem causæ cognitionem postulant. Unde non prohibetur Episcopus suis subditis, etiam in alieno territorio, aliquid præcipere sub pœna excommunicationis, ipso facto, & sine alia sententia incurrendæ: vel etiam particularem sententiam in eos ferendo, ob delictum notorium, quod nullam probationem, vel causæ cognitionem requirit: vel Episcopus alterius Diœcesis facultatem det in ea processum judicarium instituendi, *Laym. cit. loc. n. ult.*

§. II.

Ob causam Excommunicatio, vel alia Censura fieri possit.

XXX. Assertio I. Ob solum peccatum mortale infligi potest excommunicatio major, vel alia censura Ecclesiastica, prout sumitur ex Concilio Trident. *Sess. 25. c. 3. de reform.* Idque quoad excommunicationem est communis fere DD. sententia. Ratio est quia pœna ut sit justa, debet commensurari culpæ sive eam non excedere, *cap. Ne filius. de pœnit. in 6.* Excommunicatio autem major est gravissima pœna, ergo gravem, seu mortalem culpam requirit: quamvis etiam aliæ censuræ, quia magnis commodis spiritualibus privant, sine graves pœnæ, ideoque gravem culpam supponunt *Suar. dis. 4. de cens. sec. 4. n. 2. Laym. l. 1. tr. 5. p. 1. c. 5. n. 1. Avila tr. de censur. p. 2. c. 5. dis. 1. dub. 2. concl. 1. & 2.* Porro non ob quodvis peccatum mortale ferri potest excommunicatio, sed requiritur, ut simul sit peccatum inobedientiæ, sive contumaciæ, ut colligitur ex *c. Quisquis. 19. caus. 2. q. 6.* Non quidem necessario specialis Inobedientiæ, quod cum formali contemptu præcepti sit conjunctum, alioquin qui opus sub excommunicatione prohibitum exercet, duplex peccatum committeret: sed sufficit inobedientia generalis, & contemptus interpretativus, quo reus sciens & prudens transgrediatur præceptum Ecclesiæ, & sic aliquo modo spernat ejus præceptum, vel admonitionem juxta illud *Matt. 18. Si Eccl. non audierit &c.* id est, ei non obedierit, ut colligitur ex *c. Ex parte. 23. de V. S.* ubi dicitur, causam ferendæ excommunicationis vel interdicti esse contumaciam, *Laym. cit. c. 5. nu. 4. in fine, Avila c. l. n. 6.* Neque tamen necessarium est, ut ea contumacia ex contemptu procedat: potest enim quis legitime monitus v. g. de concubina dimittenda excommunicari, etiamsi non ex contemptu præcepti, sed potius libidinis causa scortum non dimittat, & non pareat, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 9. n. 3. §. Est tamen, Tann. c. dub. 3. n. 44.* Nec denique etiam necessarium est, ut peccatum illud propter quod incurritur excommunicatio, semper sit ex natura sua mortale, etiam seclusa speciali prohibitione legis, vel Judicis excommunicantis, ut patet in excommunicatione contra ingredientes Monasteria Monialium: sed quia nemo excommunicationem incurrit, sive ab homine generaliter latam, nisi scienter transgrediendo legem, vel Judicis præceptum mortaliter peccaverit, *Covar. cit. loc. n. 1. Tann. cit. loc. n. 4.*

XXXI. Assertio 2. Excommunicatio, vel alia censura Ecclesiastica non potest ferri ob peccatum mere internum, aut omnino occultum, quod nullo modo in actum externum prodiit, sed solum mente cogitatum fuit, quia Ecclesia non judicat de occultis, *c. Sicut. 33. in fine de simon.* nisi indirecte, quatenus actus internus conjunctus est cum externo, *Suar. dis. 4. de censur. sec. 2. n. 1.* Potest tamen excommunicatio incurri, propter actum externum occultum per accidens, quia clam, & sine teste factus est, ita ut probari non possit, ut docet *Suar. dis. 31. de cens. sec. 1. n. 68.* Non quidem per sententiam hominis, seu Judicis, quæ requiritur sufficientes probationes, sed per ipsam legem, quia hæc occulta non sunt extra forum Ecclesiæ, quin pœna excommunicationis incurri possit, ad quod sufficit testimonium conscientiæ ipsius delinquentis. Et quod incurri possit excommunicatio propter actus externos, per accidens solum occultos, aut *Tanner. c. l.* esse contra controversiam.

XXXII. Assertio 3. Excommunicatio, vel alia censura proprie dicta nunquam infligi debet, ob peccatum mere præteritum, ut ob Sacrum neglectum, die festo, vel non servatum jejunium: sed necesse præterea est, ut reus, post monitionem aut præceptum, etiam peccet, aut peccare præsumat, quia alias contumax dici non posset, *Laym. cit. c. 5. n. 5.* & alii communiter. Idque patet ex *cit. c. Ex parte de V. S. Ad intelligend.* Ubi duæ tantum causæ excommunicationis, vel interdicti afferuntur, vel quia citatus stare noluit juri, sive cessare a peccato: vel quia jussus noluit satisfacere pro peccato commisso. Confirmatur ex *c. 1. h. t. in 6.* Ubi habetur, quod excommunicatio non sit pura pœna, sive vindicta, sed simul medicina, adeoque fertur ad emendandum, & avertendum hominem a peccato in futurum. Et hoc procedit, si censura feratur a Jure, vel per sententiam generalem, ipso facto, incurrenda, sine alia Judicis condemnatione: ea non potest pro culpis mere præteritis aut emendatis ferri: sed in hunc modum ferri debet: *Qui tale crimen commiserit, vel qui pro tali crimine commisso, intra mensem non satisfecerit, sit excommunicatus*, *Laym. cit. loc.*

XXXIII. Assertio 4. Ad incurrendam excommunicationem, vel aliam censuram non sufficit quivis actus externus, sed requiritur actus consummatus, sive peccatum in suo genere completum, ita ut effectus lege, & præcepto prohibitus re ipsa consequatur, v. g. si excommunicetur homicida, non incur-

incurrit censuram, qui solum percussit, vel vulneravit, si vulnerans, non incurrit, qui percussit, sine vulnere: si percutiens Clericum, non incurrit, qui conatus fuit percutere, sed erravit, vel impeditus fuit; quia qui non est perfecta, & effectiva causa illius actus, propter quem decreta est excommunicatio, non incurrit ipsam, ut ex communi docet *Tann. cit. q. 20. dub. 3. n. 55. reg. 5.* Unde excommunicationem latam, propter factum aliquod, ordinarie non incurrunt consentientes, consulentes, vel etiam mandantes, sicut nec faventes, vel auxiliantes saltem, priusquam etiam reipsa sit perpetratum, quia materia odiosa aut pœnalis restringenda est ad proprium verborum sensum, qui non est nisi de actu consummato, præterquam si in jure, vel consuetudine aliud exprimatur, vel ex verbis legis aliud colligatur, nempe quod excommunicentur Cooperatores, etiamsi factum principale non sequatur, *Tann. c. l. num. 57. reg. 7.*

§. III.

An excommunicationem necessario debeat præcedere admonitio Canonica, & quomodo alias ferri debeat excommunicatio.

XXXIV. Assertio I. Nulla excommunicatio ab homine, seu Judice lata, propter peccatum præteritum, vel præsens, in quo reus contumaciter persistit, infligi debet, nisi aliqua præcesserit admonitio, ut colligitur *ex Epist. ad Titum cap. 3. Hæreticum hominem, post unam aut alteram correctionem, devita*, & traditur aperte in *c. Sacro 48. h. t. in princ.* Ubi prohibetur, „ne quis in aliquem sententiam excommunicationis promulgare præsumat, nisi competente admonitione (*c. Constituti 45. h. t. Gl. hic V. Competente*) præmissa, & præsentibus personis idoneis, per quas possit probari monitio, si necesse fuerit: quod si contra præsumpserit, etiamsi justa fuerit excommunicationis sententia, ingressus Ecclesiæ est ipsi per mensem interdictus, alia etiam pœna mulctandus, si ita visum fuerit expedire. Ratio est, quia excommunicatio, vel alia censura non fertur, nisi in contumaces contra Ecclesiam, tales autem non sunt, nisi qui præmissa admonitione, & comminatione censuræ recusant obedire. *Laym. cit. c. 5. n. 4.*

XXXV. Ubi notandum primo, sicut in aliis sententiis requiritur, ut præcedat citatio ad audiendam sententiam, *c. Consuluit 24. de offic. Jud. deleg. & l. De unoquoque 47. ff. de re judic.* ita & in sententia excommunicationis requiritur, ut præcedat admonitio, ut reus se corrigat, *Abb. in sum. c. Sacro not. 1. n. 2.*

Notandum secundo, excommunicatio lata ab homine, seu Judice pro culpis præteritis, non debet ferri, nisi præcedentibus tribus monitionibus, cum suis intervallis, *cit. c. Sacro in princip. & in cap. Romana 5. §. Sed numquid in 6.* de aliis vero censuris habetur in *c. Reprehensibil. 26. de appell. Suar. dis. 3. de cens. sect. 8. n. 2. Covarr. in c. Alma p. 1. §. 9. n. 4.* Monitiones autem debent esse tres, & continere saltem duorum, vel trium dierum intervallum, juxta Judicis arbitrium, vel unicam monitionem, quæ tres complectatur, iisque æquivaleat *Gl. in cit. c. Sacro V. Compet. Covarr. cit. §. 9. nu. 5.* & patet etiam ex *c. Statutum 3. & c. Constitutionem 9. h. t. in 6.*

Porro hæ tres monitiones, etsi requirantur ex juris præcepto, ut juste feratur excommunicatio, non tamen requiruntur ad valorem, quia etiam sine illis tenet. Ut colligitur ex *cit. c. Sacro*, ubi excommunicatio lata, sine præmissa trina admonitione dicitur injusta, non tamen nulla, *Suar. dis. 3. de cens. sect. 12. n. 1. c. Roman. 5. §. Sed nun.* Ubi tales sententiæ injustæ dicuntur, non tamen nullæ, *Covarr. in c. Alma p. 1. §. 9. n. 3. & 7.* At vero una saltem monitio ad valorem excommunicationis requiritur, quia omnis censura necessario requirit contumaciam, quæ non potest aliter apparere, quam si reus monitus ab Ecclesia eam non audiat, *Suar. c. l. n. 3. Barb. in Collect. in cit. c. Sacro num. 5.* Sunt tamen plures casus, in quibus excommunicari quis potest, absque præmissa monitione, quos recenset *Barb. in cit. c. Sacro n. 6.*

Notandum tertio, hujusmodi monitio Canonica debet fieri, quoad potest, personaliter ipsi reo, nisi is malitiose lateret: tunc enim satis est, si citatio, cum comminatione fiat ad ejus domum, vel ad Ecclesiæ valvas, vel ad alium locum publicum, unde facile potest ad illius notitiam deferri. Si autem per contumaciam non compareat, etiam absens excommunicari potest, *Covarr. cit. §. 9. n. 4. Suar. cit. dis. 3. sect. 12. n. 4. & Laym. cit. c. 5. n. 4. in fine.*

Notandum quarto, Judex si præsumat sententiam excommunicationis in aliquem promulgare, absque competenti admonitione præmissa, incurrit interdictum, quo per unum mensem arcetur ab ingressu Ecclesiæ, & aliter insuper puniri potest *cit. cap. Sacro post princ.* nisi Judex sit Episcopus, juxta *c. Periculoso 4. h. t. in 6. de quo infra.* Is autem, cui interdicitur ingressus Ecclesiæ, non perdit potestatem exercendi jurisdictionem, *arg. cap. ult. de Cler. excomm. Abb. hic num. 10.* Hæc autem pœna ingressus ipso jure infligitur & mense elapso ipso jure relaxatur *Host. hic V. Per mensem.*

XXXVI. Assertio 2. Ad incurrendam excommunicationem, vel aliam censuram latam, non ab homine, sed a Jure, seu Canone, pro culpa futura, ipso facto, incurrendam, v. gr. *Quicunque hoc fecerit, ipso facto excommunicatus, suspensus &c. esto*, non est necessaria ulla alia admonitio, ut constat ex *cit. c. Reprehensibilis junct. Gl. V. Ipso suo genere*, id est, ipso facto, *de appell. Suarez. dis. 3. de censur. sect. 8. num. 3. Covarr. in cap. Alma p. 2. §. 9. num. 5. Laym. cit. c. 5. num. 5.* Ratio est, quia ipsa lex, vel præceptum judicis generale, vel speciale continuo admonet, ut merito censeatur inobediens, & contumax, qui parere renuit: & sane si præter legem, vel præceptum, alia monitio requireretur, non posset unquam censura, excommunicatis, vel alia ipso facto, incurri, quia si post legem violatam, vel transgressionem præcepti, reus resipisceret jam esset contumax, nec posset censura puniri, & sic non ipso jure, seu facto illam contraheret. Imo neque monitio requiritur, ut declaretur, censura antea incursa, seu ipso facto contracta, si crimen, cui annexa est censura, clare constet esse commissum: alioquin si crimen non sit ita notorium, reus antequam declaretur, & denuncietur excommunicatus, vel suspensus, citari & audire debet, ut possit allegare, si quid habeat, sine qua citatione prævia, declaratio foret nulla, quia contra inauditam partem nihil potest in judicio definiri, *c. 2. de caus. poss. & prop. Suar. cit. dis. 3. sect. 10. n. 25. Laym. c. l.*

XXXVII. Assertio 3. Si a Jure decreta sit excommunicatio, seu alia censura, non latæ, sed ferendæ sententiæ, sive per Judicem infligenda, v. gr. *Qui tale crimen commiserit, excommunicetur*, non debet ea reo infligi, etiam convicto aut manifesto, nisi præcedente monitione, & quidem per se loquendo, trina, *Suar. cit. dis. 3 sect. 10. n. 20. Laym. c. l. n. 5. §. Dubium vero*, contra *Abbat. & Sanch.* Idemque colligitur ex *cit. c. Reprehensibilis, de appel.* ubi dicitur: *Nec Prælati* (nisi canonica commonitione præmissa) *suspensionis, vel excommunicationis sententiam proferant in subditos: nisi forte talis sit culpa, quæ ipso suo genere*, (id est ipso facto, *Gl. ibid.*) *suspensionis, vel excommunicationis sententiam inducat.* Itaque cum ad omnem censuram canonica monitio præmittenda sit, excepta illa, quæ ipso facto incurritur, sequitur, quod in illa, quæ non est latæ, sed ferendæ sententiæ, monitio Canonica requiratur, quia exceptio firmat regulam in aliis non exceptis. Ratio est, quia alias infligeretur sæpe censura ob crimen mere præteritum aut emendatum, ut si reus, post crimen commissum paratus sit ab eo desistere, & Ecclesiæ satisfacere tunc enim excommunicari non potest, sed potius absolvendus foret, si antea censuram incurrisset, *cap. Qua fronte 25. de appell.* Deinde contumacia delinquentis debet esse, respectu ejus, a quo censura infligitur, hæc autem in proposito, actu non infertur a Jure, sed ab homine, ergo contra hunc debet esse gravis contumacia, ac proinde non sufficit Legis, sed requiritur etiam, ut aliqua hominis monitio præcedat, saltem ordinarie, & nisi aliud causæ gravitas seu necessitas postulet, *Laym. cit. c. 5. num. 6.* Quin imo etiam in notoriis sententia excommunicationis non est ferenda, nisi præmissa monitione, ut appareat, an delinquens sit vero contumax, licet crimen sit manifestum *Covarr. cit. §. 9. num. 4.*

XXXVIII. Porro in *cit. c. Sacro §. Caveat, h. t.* præcipitur, „ut etsi legitima admonitio præcesserit, Prælatus caveat, ne aliquem absque manifesta, & rationabili causa, (coram ipso probata, (*Gl. hic*) excommunicet: quod si forte taliter processerit, (nempe sine manifesta, & rationabili causa excommunicando aliquem) & humiliter requisitus non curaverit, absque gravamine, revocare processum, gravatus apud Superiorem querelam de injusta excommunicatione deponat: & Superior, si non est periculum in mora, illum remittat, cum suo mandato, ad excommunicatorem, intra certum terminum competentem, ab illa absolvendum, alioquin ipse Superior excommunicatum absolvat per se, vel per alium sufficienti cautione ab illo recepta. Quod si vero de injusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur ad interesse excommunicato, & nihilominus alias, Superioris arbitrio, puniatur, pro qualitate culpæ, quia non est levis culpa tantam infligere pœnam injuste (qua nulla major est in Ecclesia, *c. Corripiantur 17. caus. 24. q. 3. Gl. hic V. Tantam*) insonti: nisi forsan erraverit ex causa probabili (credens excommunicatum esse contumacem, cum non esset, *Gl. hic V. Ex causa*) maxime si sit bonæ opinionis, *cit. c. Sacro §. Cumque adversus.*

Verum si contra excommunicationis sententiam nihil rationabiliter a conquerente fuerit probatum, & ipse simili modo ad interesse, vel alias secundum Superioris arbitrium, condemnetur, nisi probabilis error ipsum excuset: & super eo propter quod juste fuit excommunicatus, cautione recepta, satisfacere compellatur, vel in pristinam sententiam excommunicationis reducatur, donec condigne satisfecerit *cit. c. Sacro §. Verum.*

Denique si Judex, seu excommunicator suum recognoscens errorem, paratus sit sententiam revocare, & ille, pro quo lata fuit, ut absque satisfactione illam revocet, appellet, non est audiendus, nec tali appellationi deferendum: nisi talis sit error, de quo merito possit dubitari, & tunc recepta sufficienti cautione, quod coram Judice appellationis, vel ejus delegato, juri parebit, excommunicatum absolvat. & sic pœnam præscriptam evitabit: caveat tamen, ne malitiose mentiatur in præjudicium alterius, si pœnam Canonicam voluerit effugere, *cit. c. Sacro §. fin.*

XXXIX. Notandum primo, tria requiri, ut excommunicatio juste feratur. Primo, ut præcedat monitio, quæ tamen fieri potest, sine scriptura. Secundo, ut feratur ex causa soli Prælato nota, injusta est excommunicatio, & excommunicator condemnetur ad interesse, & damna excommunicato, *Gl. in cit. c. Sacro in notat. Abb. not. 3. n. 4.*

Notandum secundo, sicut Judex potest revocare sententiam interlocutoriam a se male latam; ita etiam excommunicator potest revocare excommunicationem a se injuste latam, non obstante contradictione partis adversæ, ideoque quoad hoc, excommunicatio magis accedit ad naturam sententiæ interlocutoriæ, quam definitivæ, hanc enim Judex revocare non potest, *Abb. hic not. 4. n. 5.*

Notandum tertio, non solum per viam appellationis, sed etiam per modum simplicis querelæ, potest quis causam injustæ excommunicationis deferre ad Superiorem, *Abb. hic in 6.* Et debet excommunicator revocare injustam excommunicationem, sine gravamine, quia nullas expensas debet excommunicatus injuste ferre, nec aliud onus ipsi imponi, *Gl. hic V. Absque gravamine.*

No-

Notandum quarto, Excommunicatus debet admitti ad excommunicatorem, si dubitetur, justene sit excommunicatus, an injuste; si autem constet de injustitia, ipse Superior illum absolvere debet, per se, vel per alium, *Abb. hic num. 12.* de quo infra.

Notandum quinto propter appellationem non debet quis manere excommunicatus, sed Judex, a quo appellatur, ea non obstante, illum absolvet, propter periculum moræ, ne in excommunicatione decedat, & causam ad Superiorem, ad quem fuit appellatum, transmittat, cautione recepta, quod juri parebit coram illo, *Gloss. hic in notat. & V. Absolvat.*

§. IV.

Quibus casibus censura excommunicationis, vel alia sit injusta, & quibus etiam invalida?

XL. Assertio 1. Censura excommunicationis, vel alia interdum est solum illicita, & injusta, quia injuste fertur, sed ita valida est, & obligat, ut si Judex excommunicationem, vel aliam censuram ferat, ex odio, vel alia sinistra intentione, vel si non servetur forma, seu ordo judicii accidentalis, sive solemnitas quædam extrinseca ad substantiam censuræ non pertinens, qualis est trina admonitio prævia, scriptura, vel expressio causæ &c. de quo supra, *Avida tr. de censur. p. 2. c. 6. dis. 1. dub. 2. concl. 1. Laym. lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 6. num. 1.*

Excommunicatio vero, vel alia censura, non tantum injusta, sed etiam invalida, ita ut nullum possit producere effectum, oritur ex triplici capite, primo ob defectum jurisdictionis in ferente, si is vel simpliciter careat jurisdictione, vel habeat impeditam per censuram excommunicationis, suspensionis &c. vel suspensam per legitimam appellationem, quæ ante sententiam definitivam a Judice latam interposita fuit, *c. s. 1. Præterea. 46. de appell. 1. Solet. 2. h. t. in 6.* Secus est, si appellatio fiat, post latam sententiam censuræ in aliquem, cujus effectus per appellationem sequentem, non suspenditur, *c. Is cui 20. h. t. in 6. Laym. c. l. n. 2.* Secundo, redditur censura excommunicationis, vel alia nulla, & invalida, ob defectum substantialis Ordinis judicii, ut si nulla omnino, ne unica quidem præmittatur admonitio, si omittatur citatio rei, isque ad sui defensionem non admittatur: si legitima probatio causæ, ob quam censura fertur, desit, *Suar. dis. 4. de censur. sec. 7. n. 2.* Tertio, ob defectum justæ causæ, si nimirum ob nullam, vel levem, & non commensuratam culpam, excommunicatio, vel alia censura feratur.

Porro tripliciter potest justitia causæ deficere, ut notat *Laym. cit. c. 6. n. 2.* Primo, si crimen quidem, propter quod fertur censura, a parte rei commissum sit, sed de eo reus nec legitime convictus, nec confessus sit, adeoque causa subsistit secundum se, sed non in ordine ad judicium publicum: tunc enim sententia censuræ lata nulla est, etiamsi crimen occultum Judici privatim sit cognitum, quia is velut persona publica, secundum publicam, non privatam notitiam judicare debet. Secundo, si a parte rei nullum crimen sit commissum, adsit tamen legitima probatio, & non quidem vera, sed præsumpta causa ferendi censuram, adeoque reus seipsa sit innocens, qui tamen juridice probatus sit nocens, de quo mox plura. Tertio, si nec reipsa, nec secundum allegata, & probata, & præsumptionem fori externi, causa seu crimen subsit, ut si ab Episcopo excommunicentur, qui tempore Paschali confitentur, extra Parochiam, Religiosis privilegiatis: & censura ita lata absque dubio invalida est, quia continet errorem intolerabilem, ut dicitur in *c. Venerabilibus. 7. §. Potest, h. in 6.*

XLI. Assertio 2. Excommunicatio, vel alia censura, justa quidem secundum allegata, & probata, sed a parte rei injusta, valida est, & obligat in foro externo, ideoque etiam in eodem foro absolutio ab ea procuranda est: non tamen est valida, neque obligat in foro interno conscientiæ, ac proinde per talem censuram innocens, qui secundum legitimas probationes, in judicio publico habetur nocens, reipsa & in foro conscientiæ non privatus communibus Ecclesiæ suffragiis, & orationibus, neque jure agendi, & exercendi ea, quæ per censuram prohibentur, sive occulte, sive coram iis, qui vel norunt ejus innocentiam, vel ignorant censuræ sententiam: neque divina officia occulte celebrando peccat, neque ideo censuras ullas aut pœnas incurrit. Debet tamen talis, in facie Ecclesiæ, saltem coram iis, qui sententiam latam esse norunt, vel innocentiam ejus ignorant, se gerere ut excommunicatum, vel suspensum, adeoque abstinere ab omnibus, quæ per hujusmodi censuram prohibentur, donec vel ea absolutus sit, vel innocentia ipsius, & error censuræ publice innotescat: quo sensu interpretandum est illud D. Gregorii, *sententia Pastoris, sive justa, sive injusta fuerit, timenda est*, ut refertur in *c. 1. caus. 11. q. 3. Navarr. in man. Prul. c. 27. num. 3. Covarr. in cap. Alma p. 1. §. 7. n. 5. Suar. dis. 4. sec. 7. num. 21. & seqq. Laym. cit. c. 6. num. 5. Tanner. cit. dis. 6. q. 8. dub. 2. num. 22.* & alii. Ratio est, quia talis, coram Deo, non est ligatus censura, cum, ut dicitur *in c. 1. in princ. de sent. & re judic. in 6.* æterni Regis tribunal illum reum non habeat, quem injuste Judex (humanus) condemnat, adeoque Deus nudam veritatem, non falsas præsumptiones fori externi attendit: ergo neque Ecclesia potest, aut vult ligare, & ita graviter punire vere innocentem, cum potestatem ligandi per censuras non acceperit contra innocentes, sed per se tantum contra inobedientes, & contumaces. Et cum talis sententia censuræ reipsa, & secundum conscientiam condemnati, sit injusta, & repugnet justitiæ: licet in foro externo justa censeatur, non potest obligare reipsa, & in foro conscientiæ: sed solum obligat, & in ordine ad forum publicum servanda est, quatenus necessarium est ad vitandum scandalum, & apparentem contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ & potestatis publicæ, ne illi resistere videatur, qui secundum externas probationes legitime condemnatus est: nam cum Judex ex officio teneatur ferre sententiam, secundum publica allegata, & probata, non obstante privata notitia de innocentia Rei, debet etiam Reus justæ sententiæ ac præcepto Judicis parere, quatenus præcise necessarium est ad publicam Judicis auctoritatem tuendam. Si vero publice ostendatur, & innotescat, sententiam excommunicationis, vel alterius censuræ, esse invalidam, tunc nec publice illa servanda erit, quamvis quidam sua malitia adhuc scandalizentur, *Tanner. cit. q. dub. 3. n. 58.*

Hinc infertur, quod licet talis reipsa innocens, sed publice excommunicatus, vel suspensus, Missam celebret, vel alias actiones per censuram vetitas exerceat, reipsa & in foro conscientiæ non fiat irregularis, aut inhabilis ad Ecclesiastica beneficia, neque invalida foret collatio beneficii in eo statu ipsi facta: nihilominus tamen si in judicio hac de re accusetur, & convincatur, tanquam irregularis a Judice condemnari potest, & si monitus desistere nolit, de novo vere poterit excommunicari, propter contumaciam, & in foro externo collatio beneficii rescindi, & irritari poterit, quia in hoc foro legitime excommunicatus, vel alia censura ligatus censetur, ut traduot *DD. cit.*

Porro e contrario, quando excommunicatio, vel alia censura in foro interno conscientiæ est valida, sed in foro externo incognita, & occulta, non tenetur ea ligatus se ipsum prodere, tenetur tamen se gerere ut excommunicatum, vel censura ligatum, quantum sine gravi sua infamia, & scandalo aliorum potest, *Tanner. c. l. n. 59.* Si denique dubium sit, an quis incurrit excommunicationem, vel aliam censuram consultissimum est petere absolutionem, sub conditione, & interim se gerere ut censura ligatum, quantum sine scandalo, & infamia fieri potest. Imo necessario abstinere quis debet ab actionibus per censuram prohibitis, si inde sequatur scandalum, ut communiter sequitur, si communis sit rumor aut persuasio in populo, censuram esse contractam. Alias secluso scandalo, si dubium sit de jure, an tale peccatum sit prohibitum sub pœna excommunicationis, nec in foro externo, nec interno contrahitur excommunicatio, quia odia restringenda sunt, & favores ampliandi, adeoque nulla pœna incurritur, nisi in casibus jure expressis. Si autem sit dubium facti, tunc in neutro foro se quis gerere debet, ut excommunicatum, vel irregularem, nisi in casibus jure expressis, quia favorabiliores Rei habentur, quam actores, *l. 368. ff. de R. J. c. l. num. 60. & 61.*

§. V.

An, & qualis ignorantia, & quis metus excuset ab excommunicatione, vel alia censura.

XLII. Assertio 1. Ignorantia facti, quæ respectu legis Ecclesiasticæ præcipientis, vel prohibentis aliquid sub excommunicatione, vel alia censura excusat a culpa (utique lethali, cum censura non feratur, nisi ob talem) excusat etiam a quavis censura v. g. qui percutit Clericum, quem putat esse laicum, adeoque invincibiliter ignorat esse Clericum, excusat ab excommunicatione ratione probabilis ignorantiæ facti: *Sanch. l. 9. de matrim. dis. 32. num. 23. Suar. dis. 22. de censur. sec. 1. num. 51.* Idque expresse habetur in *c. Si vero h. t.* Ubi dicitur: si quis manus violentas in Clericum nutrientem comam (quod non licet Clericus, „ *c. Clericus. 5. de vita & honest. Cleric.*) injecerit, non „ erit excommunicatus, dummodo ipsum Clericum esse ignoraverit. Vel si hoc dubium fuerit, & propria manu „ juraverit, quod eum Clericum esse ignoraverit. Si autem juramentum præstare noluerit, ab eo, sicut ab excommunicato, convenit abstinere, donec de mandato Pontificis fuerit absolutus, quia constat eum violentas manus in Clericum injecisse. Ratio est, quia sicut talis ignorantia excusat a culpa, ita etiam a pœna, sive temporali, sive spirituali, imposita pro culpa, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 10. num. 13. Versic. Undecimo.*

Id vero procedit, sive ex ignorantia percutiens Clericum dederit operam rei alioquin licitæ, sive etiam illicitæ. Ut si quis volens injuste percutere Titium laicum, per errorem percutiat Cajum Clericum, non incurrit excommunicationem, quia licet talis percussio sit peccatum injustitiæ, non est tamen peccatum sacrilegii, cui annexa est excommunicatio, ac proinde talis non peccat contra legem Ecclesiæ prohibentem percussionem Clerici: deinde percutiens Clericum, quem nescit esse Clericum, dat operam illicitæ rei, & tamen excommunicationem non incurrit, *cit. c. Si vero h. t. Suar. c. l. & Sanch. num. 54.*

XLIII. Hinc colligitur primo, etiam ignorantia facti concommitans excusat a censura, ut si quis Clericum cædens, ignoret quidem Clericum esse, paratus tamen sit eundem cædere, etiamsi sciret esse Clericum, quem laicum esse putat, *Sanch. c. l. num. 26. Suar. cit. sec. 1. nu. 52.* Ratio est, quia censura Ecclesiastica non contrahitur, ob internum pravum affectum operantis, habitualem, vel actualem, quia non est causa operis externi, seu percussionis, Ecclesia enim non ponit actus mere internos, sed ob externi operis pravitatem, hæc autem tollitur per ignorantiam, quæ tollit voluntarium, & per consequens rationem peccati: quamvis enim desiderium illud percutiendi sit peccatum, quia tamen actualis percussio Clerici, quem percutiens nescit esse Clericum, non procedit ab interno illo desiderio, sed ab intentione

per-

percutiendum laicum, ideo illa percussio non habet malitiam prohibitam sub censura, ac proinde ob eam non potest contrahi excommunicatio.

Colligitur secundo, excommunicatio incurritur ab eo, qui volens percutere Petrum Clericum, percutit Paulum similiter Clericum, credens illum esse Petrum, tum quia tunc adest, & intentio, & opus externum cedens in injuriam status Clericalis propter cujus reverentiam imposita fuit excommunicatio: tum quia in hoc casu percutiens non excusatur ob ignorantiam, cum habeat intentionem percutiendi Clericum, & reipsa percutiat hunc Clericum, licet putet esse alium Clericum, vel si volens verberare Titium Clericum, præter intentionem, percutiat alium Clericum astantem, *Laym. cit. c. 5. n. 8. Sanch. cit. dis. 32. n. 27.* Secus est, si volens percutere Titium laicum, percussit Cajum Clericum, tunc enim excommunicationem non incurrit, cum non habuerit intentionem percutiendi Clericum: sicut neque excommunicatur est, qui volens verberare Clericum, percussit laicum, quem putabat esse Clericum illum, quem verberare volebat, quia pravus affectus non punitur his pœnis, non subsecuto opere externo, *Sanch. c. l. n. 58.*

Colligitur tertio, percutiens Clericum, quem putat esse laicum, quia non gestat habitum Clericalem, non incurrit excommunicationem, nisi verberans sciat illum esse Clericum, *Menoch. l. 6. de præsumpt. præsump. 76. n. 12.* & alii apud *Barbos. loc. n. 5.*

Colligitur quarto ex *cit. c. Si vero §. 1.*, quod juramento ejus, qui ignoravit, statur, ad probandam ignorantiam, quia in iis, quæ pendent a conscientia alicujus, statur ejusdem juramento, quando aliter veritas haberi non potest, quia ea, quæ latent in animo, per testes probari non possunt, *Sanch. cit. dis. 32. n. 5.* & alii apud *Barbos. in Collect. in cit. c. Si vero n. ult.* Ubi addit, quod admittatur tamen probatio in contrarium.

XLIV. Assertio 2. Ignorantia inculpabilis, seu probabilis Juris Ecclesiastici, sive communis, sive particularis prohibentis aliquid, sub comminatione excommunicationis, excusat ab illa incurrenda, etiamsi quis sciat id prohibitum esse lege naturali aut divina. V. g. Si Titius scienter rem sacram furetur, ignorans tamen sine culpa, jus & legem, sive Canonem Ecclesiæ prohibentis furtum rei sacræ, non videtur incurrere excommunicationem, *Azor. p. 1. Instit. lib. 1. c. 15. q. 3.* ubi ait, hanc sententiam esse æquiorem, & mitiorem, *Suar. dis. 4. de censur. sec. 8. n. 20. Sanch. l. 9. dis. 33. n. 9.* & alii apud ipsos. Ratio est, quia ad incurrendam excommunicationem requiritur, ut quis peccet contra jus ac præceptum Ecclesiasticum, & ut sit inobediens Ecclesiæ, sive contumax contra illam; sed qui invincibiliter ignorat præceptum Ecclesiæ, non potest contra illud peccare, nec est illi inobediens: nam fundamentum, & adæquata causa excommunicationis est contumacia, respectu Ecclesiæ, qua cessante, cessat etiam ipsa excommunicatio aut censura: juxta illud Christi *Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit &c.*

Ubi notandum, quando lex Ecclesiastica prohibet, sub censura, actionem alioquin intrinsece malam, ut furtum rei sacræ, sub comminatione pœnæ, non tantum imponit pœnam, sed etiam novam prohibitionem talia furti adjungit: & licet ignorantem invincibilis talis præcepti Ecclesiastici non excuset culpam, ut contractam Juri Divino, vel naturali, excusat tamen illam, ut contractam legi, seu præcepto Ecclesiastico, *Suar. cit. sec. 8. n. 22.* Aliud est in aliis præceptis, & pœnis, quæ specialem hujusmodi contumaciam aut contemptum non postulant, & ideo ignorantia etiam probabilis in his nec a culpa, nec a pœna excusat, si fiat contra Jus etiam naturale, vel Divinum, *Azor. cit. c. 15. q. 3. §. Ad ea vero.* Nec obstat, quod ignorantia facti, non juris excusat, juxta *Reg. 13. in 6.* Nam illa regula procedit, secundum præsumptionem fori externi, in quo præsumitur ignorantiam juris esse crassam.

XLV. Assertio 3. Ignorantia invincibilis, non solum Juris Ecclesiastici præcipientis, vel prohibentis aliquid sub reatu censuræ, sed etiam sola ignorantia ipsius pœnæ, sive censuræ excusat ab incurrenda censura. V. g. etiamsi quis sciat opus aliquod prohibitum esse, etiam lege Ecclesiastica, si tamen ignoret annexam illi esse censuram, eam non incurrit, *Sanch. cit. disp. 32. n. 13. Suar. cit. disp. 2. sec. 9. nn. 19. Laym. l. 1. tr. 5. p. 1. c. 5. n. 8.* & alii, & dictum supra *l. 1. Tit. 2. n. 51. & seq.* Idque probatur ex *c. 2. de Constit. in 6.* Ubi generatim dicitur: Ut animarum pericula evitentur, sententiis (id est, censuris.) per Statuta Ordinariorum prolatis non ligari ignorantes. Quæ decisio cum sit favorabilis, ut animarum pericula evitentur, retenta verborum proprietate, extenditur, non tantum ad ignorantiam legis, ut est præceptiva, seu prohibitiva, sed etiam ut est inflictiva pœnæ, ita ut etiamsi quis sciat legem, si tamen ignoret adjunctam censuram, ea non ligetur. Idque procedit, sive ea censura sit imposita ab Episcopis; sive ab ipso S. Pontifice, quia ratio *cit. c. 2.* etiam locum habet in Statutis Pontificiis, quæ facilius ignorantur, quam Statuta Episcopalia, ideoque majus esset periculum animarum, si illis ligarentur ignorantes: neque vero ibi novum Jus conditum est, sed declaratum, quid censuræ ex sua natura requirant. At hæc sententia magis certa est in excommunicatione, ut ait *Suar. c. l. n. 10.*

XLVI. Assertio 4. Non solum invincibilis, sed etiam vincibilis, sive mortaliter culpabilis ignorantia, sive facti, sive juris imponentis censuras, dummodo non sit crassa aut supina, excusat ab excommunicatione, imo ab omni censura lata per Episcopos, vel etiam S. Pontificem, *Sanch. l. 9. de matr. dis. 32. num. 32. Laym. l. 1. Tract. 5. l. 1. cap. 5. num. 7.* Probatur ex *cit. c. 2. de Constit. in 6.* Ubi universaliter dicitur, sententiis per Statuta quorumcunque Ordinariorum latis, non ligari ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina. Ubi nomine sententiæ non sola excommunicatio, sed omnes pœnæ spirituales intelliguntur, etiam a S. Pontifice decretæ, qui nomine Ordinarii etiam comprehendi potest, tanquam Ordinarius Ordinariorum, vel si non comprehendatur sub eo nomine, saltem sententiæ ipsius comprehenduntur, propter rationem expressam in *cit. c. 2. Ut periculis animarum obvietur*, quæ similiter in illis locum habet. Ratio est, quia licet ignorantia mortaliter vincibilis, seu culpabilis respectu Legis in quantum præceptiva est, non excuset a peccato mortali, seu actus ex tali ignorantia commissus contra legem Ecclesiasticam, sit vere peccatum mortale, si materia ad hoc sit sufficiens: eadem tamen ignorantia legis, qua pœnalis, & inflictiva censuræ est, excusat ab eadem incurrenda, quia ad hanc requiritur perfecta contumacia, & virtualis quidam contemptus pœnæ. Qui enim quantumvis culpabiliter ignorat legis pœnam, seu censuram, non potest censeri contumax, vel Clavium contemptor, non enim contemnit disciplinam, qui ignoravit, *l. Si ignorans. 50. ff. Locati*, saltem quando ignorantia non est crassa.

Porro ignorantia crassa, seu supina censetur, quando quis orta cogitatione aut suspicione impositæ censuræ, nulla vel pene nulla diligentia in veritate indaganda adhibita, opus prohibitum facit, non sine virtuali contumacia, & interpretativo contemptu: nam ignorantia mortaliter vincibilis est, quando quis ignorat id, quod scire deberet, & adhibita morali, & communi diligentia scire posset: crassa vero, seu supina, quam quis facile, & sine negotio, posset deponere, nec ullam, quantumvis parvam diligentiam, curat adhibere, adeoque ea ex summa negligentia cognoscendi oritur, *Sanch. cit. dis. 32. num. 32. & seq. Laym. cit. c. 5. n. 8.* Nullo vero modo excusat a censura ignorantia affectata, seu directe volita, quæ scilicet per se eligitur ad liberius delinquendum, adeoque non minuit voluntarium excessum, sed potius auget, cum directam malitiam, & formalem dolum in se includat, & in jure æquivalet scientiæ, juxta *Gl. in c. 2. V. Affectata de temp. Ordin. Sanch. cit. dis. 32. num. 20* Quare si censura lata sit contra eos, qui scienter, consulto, vel ausu temerario aliquid fecerint, vel facere præsumpserint, etiam illi, qui cum affectata ignorantia peccaverunt, illam censuram incurrunt, *Laym. c. l. n. 8. in fine.*

XLVII. Assertio 5. Quando metus gravis, ut est metus mortis, infamiæ, mutilationis &c. excusat a peccato contra præceptum Ecclesiæ, sive facit, ut operans ex gravi metu non censeatur peccasse contra legem Ecclesiasticam, etiamsi peccet contra legem Divinam aut naturalem, tum excusat etiam a censura incurrenda, *Suar. dis. 4. de censur. sec. 3. n. 12. Laym. cit. c. 5. n. 9.* Ratio est, tum quia censura supponit culpam, ea quo nunquam incurritur, nisi ob peccatum, quo præceptum Ecclesiæ contumaciter violatur: qui autem ex gravi metu peccat, non censetur ex contumacia, & contemptu Ecclesiasticæ potestatis delinquere, sed potius ex infirmitate naturæ: tum quia Leges Ecclesiasticæ non obligant, cum tanto rigore. Exempli gr. si mulier metu mortis inducta fornicetur in loco sacro, peccat quidem contra castitatem, adeoque contra legem naturæ, & Dei, sed non contra prohibitionem Ecclesiæ, quæ non obligat ad evitandam irreverentiam loci sacri, cum tanto periculo proprio. Unde si lata sit excommunicatio in fornicantes in loco sacro, eam ex gravi metu ibi fornicata non incurrit.

Interdum vero etiam metus gravis non excusat a culpa, neque a censura, ut si metus gravis incutiatur in contemptum præcepti Ecclesiastici, aut ipsius censuræ, etiamsi opus aliquod tantum præcepto Ecclesiastico sub censura sit prohibitum, ut si Sacerdos excommunicatus, & vitandus, per gravem metum adactus Confessiones audiat, & absolvat, nam tunc actio per censuram prohibita fit intrinsece mala, quia invalide administrare Sacramentum est contra reverentiam Sacramenti, & intrinsece malum, & tunc eam ob gravem metum exercens, delinquit etiam contra legem Ecclesiasticam, & pœnam ejus, sive censuram incurrit, de quo dictum *l. 1. tit. 40. n. 3. & 4. Laym. c. l. n. ult.* Unde eum dicitur in *c. Sacris. 5. de his, quæ vi met. caus. fiunt*, metum non excusare a censura, quia non excusat a culpa: id non ita intelligendum est, quod nunquam excuset, sed quia non semper excusat, nempe tunc, quando non excusat a peccato contra præceptum Ecclesiæ, *Laym. l.*

SECTIO III.

De excommunicatione in specie, & in primis de illa, quæ jure decreta est, ob percussionem Clerici.

§. I.

Quænam Jure Canonico statuta sunt circa percussionem in Clericorum?

XLVIII. Inprimis in Concilio Lateranensi c. 15. statuta ab Innocentio II. excommunicatio in percutientes Clericos, prout refertur in *c. Si quis suadente. 27. caus. 17. qu. 4.* his „ verbis: Si quis, suadente Diabolo, in Clericum, vel „ Monachum manus violentas injecerit, anathematis vincu„ culo subjaceat: & nullus Episcoporum præsumat illum „ absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico „ conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.

XLIX. Pro explicatione hujus Constitutionis notandum primo, sub vocula *si quis* omnes generatim personæ comprehenduntur, quæ sunt capaces excommunicationis, cujuscunque status, & conditionis sint, dummodo habeant judicium rationis, ad peccandum mortaliter, & sint baptizati, sive sint viri, sive feminæ, vel Ecclesiastici, *Suar. dis. 22. de censur. sec. 1. n. 5. Avila tr. de censur. p. 2. c. 5. disp. 3. dub. 10. concl. 1.* Secundo nomine Clerici intelligitur non solum initiatus Sacris Ordinibus, sed etiam solum habens primam Ton-

Tonsuram, *c. Cum contingat. 11. & ibi Gl. V. Ordo de etat. & qualit.* dummodo Clericalem habitum, & Tonsuram gestet. quamvis sit conjugatus, sed cum unica virgine, *c. un. de Cleric. conjug. in 6.* gaudet enim privilegio hujus Canonis, *Suar. c. l. n. 6. Avila, c. l. n. 11. concl. 1. & 2.* de quo plura dicta sunt alibi. Tertio nomine Monachi comprehenduntur omnes Religiosi utriusque sexus, qui scilicet tria vota Religionis, sive solemnia per professionem, sive simplicia tantum, ut in Societate Jesu, ediderunt: quia etiam conversi, & Conversæ, etiamsi propriam professionem non emittant, ut constat ex *c. Non est 5. h. t.* ubi dicitur. Non est dubium, quod hi, qui in Clericos, vel Canonicos, aut cujuslibet Religionis Conversos, violentas manus injiciunt, ex Constitutione Concilii (Lateranensis, *in cit. cap. Si quis suadente*) sententiam excommunicationis incurrunt, nec nisi a Romano Pontefice absolvi possunt. Ubi *Gloss. V. Conversos*, per eosdem intelligit, qui se, ac sua tradiderunt Divino obsequio, sive in Ecclesia sæculari, sive regulari, ideoque censentur Ecclesiasticæ personæ, & ex toto translati sunt in forum Ecclesiæ: & gaudent immunitate Ecclesiastica, & consequenter etiam privilegio hujus Canonis, ut eos percutientes incidant in excommunicationem.

L. Porro nomine Clericorum hic comprehenduntur etiam Novitii, licet nondum sint Religiosi, sed in via ad illam profitendam, prout habetur in *c. Religioso. 21. §. Quamvis, hoc tit. in 6.* ubi dicitur, quamvis is, qui Religionem ingreditur, Religiosus censeri cum effectu non possit (id est, incommutabiliter, quia potest Religionem adhuc deserere, *Franc. hic n. 2.*) donec sit tacite, vel expresse professus: si quis tamen violentas manus in eum injiciat, sententiam excommunicationis latæ incurrit. Gaudet igitur Novitius privilegio Canonis, *Si quis suadente*, sicut etiam privilegio fori Ecclesiastici, ut non possit coram Judice seculari conveniri, sed coram Ecclesiastico debeat, quia est persona Ecclesiastica, *Franc. hic numer. 3.* de quo plura alibi.

Quarto requiritur, ut percussio fiat, suadente diabolo, hoc est, illicite & injuste. *Molin. tr. 3. de justit. disp. 51. n. 6.* per quæ verba significatur, ad incurrendam censuram hujus Canonis requiri gravem injuriam, ita ut non tantum internum propositum, sive intentio lædendi in corpore, vel honore, sit peccatum grave, & mortale, sed etiam externa violentia, seu injuria illata sit gravis, alioquin excommunicatio non incurritur, quia verba legis pœnalis intelligenda sunt cum effectu: sicut e contrario etsi exterior læsio sit gravis, si tamen interior intentio a gravi peccato excusari possit, non incurritur excommunicatio, quia per Ecclesiasticam censuram punitur externum opus gravis violentiæ illatæ Clerico, quod grave & peccatum mortale esse non potest, nisi procedat, ab interna intentione graviter injusta, cum actus externus sumat malitiam suam ab interno, *Laym. libr. tr. 5. p. 2. c. 5. n. 5.*

LI. Quinto per hæc verba, *Manus violentas injecerit*, intelligitur quævis actio externa, & corporalis injusta, seu injuriosa, sive manibus, sive aliis membris facta, circa personam Clerici, vel res ei adhærentes, ut si Clericus, vel Regularis occidatur, mutiletur, vulneretur manu, ense, fuste &c. si eripiatur ei aliquid de manibus per vim, aut injuriam, v. g. liber, vel de corpore, ut pileus, aut vestis. Secus est, si quis sine vi per fraudem abscinderet Clerico marsupium, vel si auferret vestes in lecto jacentis, tunc enim excommunicatus non esset, *Laym. cit. l.* Item eandem excommunicationem incurrit, si quis Clericum conspergat aqua, luto, lapillis; si violenter apprehendat frænum equi, cui Clericus insidet: si persequatur Clericum, ita ut in fluvium, vel fossam incidat &c. *Avila cit. c. 5. disp. 2. dub. 23. Laym. cit. loc.* Item si quis Clericum violenter detineat in custodia, vel vinculis, etiam sine læsione alia prout sumitur ex *cap. Nuper 29. in princ. h. t.* Ubi cum quæsitum fuisset ex Innocentio III. quid de illis laicis sit faciendum, qui Clericos detinent in custodia, seu carcere, publico vel privato, sine læsione tamen corporis, vel etiam detrudunt in vincula. Respondet Papa, quod non credat laicos illos pœnam excommunicationis evadere, quamvis alia læsio corporalis non sit subsecuta, citra quam violentia sæpius circa Clericos perpetretur. Neque refert, sive Clericus compedibus vinctus, sive intra parietes invitus detineatur, etsi vinculis non ligatus, *Gl. hic V. Corporalis læsio*, & sive in carcere publico: sive in loco privato, ut in domo propria, vel aliena, ex qua exire non possit, includatur, excommunicationem enim incurrit, *Barb. in Collect. hic n. 2.*

LII. Hinc infertur primo. Excommunicationem Canonis incurrere etiam eum, qui manus violentas in Clericum, etiam volentem, & consentientem, injecit, prout sumitur ex *c. Contingit. 36. h. t.* Ubi refertur, quod consuetudo erat in Archiepiscopatu Bracharensi, ut si quis laicus aliquem offendat, corpus suum sponte supponeret XXX. vel pluribus, aut paucioribus percussionibus fustium, quam consuetudinem etiam Clerici observabant. Unde quæsivit Archiepiscopus, an hujusmodi percussores Clericorum in excommunicationem, inciderent. Respondet Innocentius III. quod hujusmodi manus injectio, etsi non violenta (vel potius coacta) injuriosa tamen esse videtur, cum ille Canon non tam in favorem Clerici ordinati, quam in favorem Ordinis Clericalis, fuerit promulgatus, ideoque mandat Papa, ut illud de cætero prohibeat attentari. Ac proinde, quod tales percussores excommunicationem incurrant. Si quis Clericus, post hujusmodi prohibitionem, sponte se subjecerit talibus percussionibus excommunicetur, ita tamen ut Clericus competenter satisfaciat injuriam passo, sine injuria Ordinis Clericalis. Ratio decisionis est expressa in textu, quia privilegio Canonis non potest Clericus renunciare, cum non tam in favorem Clerici, quam in favorem totius Ordinis Clericalis sit concessum, *Arg. c. Si diligenti. 12. de foro compet.* Nec obstat, quod volenti, & consentienti non fit injuria. Nam hoc procedit, quando quis volens consentit, in iis, quibus potest consentire, cum privilegium de non percutiendo Clerico sub pœna excommunicationis datum sit toti Ordini & Statui Clericali, non singulis principaliter, cui non potest cedere persona privata, & satis est injuriam inferri Statui Clericali, ut hujusmodi excommunicatio incurratur, *Gl. fin. hic & Abb. num. 6. Molin. tr. 3. de justit. disp. 51. num. 3. & Suar. disp. 22. de censur. sec. 1. numer. 58.* Porro Clericus in percussionem sui consentiens, non est ipso facto, seu jure excommunicatus, sed excommunicandus per sententiam, ut clare patet ex *cit. c. Contingit* ibi; *excommunicetur*, ergo supponitur non esse ipso jure excommunicatum, *Suar. cit. loc. num. 57.* Quin imo eandem excommunicationem incurrit etiam Clericus, si se ipsum ex ira, vel tædio vitæ graviter percutiat, vel vulneret, *Molin. cit. disp. n. 4. Suar. cit. l. n. 59.* & alii communiter, quamvis aliqui oppositum teneant apud *Barb. in Collect. hic num. 7.* non sine gravi ratione, quia ad excommunicationem hanc Canonis incurrendam requiritur distinctio personarum inter ipsum percussum, & percutientem secundum generalem regulam in omnibus actionibus moralibus traditam, in *c. ult. de Institution.*

LIII. Infertur secundo. Quamvis alias excommunicatio lata contra facientes, ordinarie non sit extendenda ad mandantes, & consentientes, aut cooperantes, nisi id in Canone, aut lege exprimatur, ut ex communiori sententia docet *Clarus. l. 5. sent. §. fin. qu. 89. nu. 2. Molin. tr. 3. disp. 92. nu. 1. Sanch. l. 3. de matr. disp. 49. n. 1. & Avila de cens. p. 2. cap. 5. dub. 2. concl. 3.* & alii. Verumtamen excommunicatio lata in *c. Si quis suadente*, in percutientes Clericos, non solum criminis executorem, sed etiam mandantem, consulentem, consentientem, imo etiam non impedientem, cum posset ac deberet, comprehendit, ita ut hi omnes, secuto effectu, excommunicationem incurrant, ut de mandante habetur in *cap. Mulieres. 6. §. Illi vero h. t.* ubi dicitur: Illi vero, qui non per se ipsos, sed eorum auctoritate, vel mandato, alii violentas manus injiciunt in Clericos, ad Sedem Apostolicam sunt mittendi (ut scilicet absolvantur ab excommunicatione) Cum is vere committat, cujus auctoritate, vel mandato delictum commissum probatur. Itaque mandans, vel consulens percuti Clericum excommunicatus est, perinde ac si eum propriis manibus percussisset, si sequatur percussio, *Molin. cit. disp. 52. numer. 2. Suar. cit. disp. 22. s. 22. numer. 55.* & alii.

Infertur tertio. Si is, qui mandavit percussionem Clerici, mandatum postea revocavit, sed notitia revocationis ad mandatarium non pervenit, & postea secutus est effectus mandati, mandans, non obstante revocatione, quæ effectum non habuit, excommunicationem incurrit, quia mandans adhuc est vera causa moralis percussionis. Aliud est, si non solum mandatum revocatum est, sed etiam revocatio illius mandatario intimata fuit, tunc enim mandans non amplius tenetur, nec excommunicationem incurrit, etiamsi Clericus postea percutiatur, aut vulneretur, *Gl. hic V. Auctoritate versic. sed pone. Molin. cit. l. n. 3.* & alii apud *Barb. hic n. 5.* Quod si is, cui mandatum est, ut percuteret Clericum, post mortem mandantis primum mandatum exequatur, mandans non incurrit excommunicationem, cum mandatum morte mandatoris solvatur, *l. Inter. 2. in princ. ff. Mandat.* & per mortem censeatur tacite revocatum, *Gl. in cit. §. Illi vero. V. Auctoritate, vel mandato, Azor p. 2. l. 5. c. 26. q. 2. §. Sed dubie quæstionis. Barb. hic n. 6.*

LIV. Porro quod dictum est de mandante percussionem Clerici, ipsum incurrere excommunicationem, id extenditur etiam ad ratihabentem percussionem suo nomine factam, prout statuitur in *c. Cum quis 23. h. t. in 6.* ubi Papa Bonifacius VIII. ita rescribit: Cum quis, absque tuo mandato, manus violentas injicit in Clericum, tuo nomine, si postea tu id ratum habeas, excommunicationem latam a Canone (*Si quis suadente*) indubitanter incurris (ex ratihabitione prædicta) cum ratihabitio retrotrahatur, & mandato debeat comparari (juxta *Reg. juris 10. in 6.*) Si vero injectio manuum, sive percussio, tuo nomine, non sic facta, (ut quia inimicum tuum percussit, de quo tu gaudes in corde, vel etiam illum postea receptas, *Gl. hic V. non sit facta*) ut non ideo excommunicationem incurris, cum quis ratum habere nequeat, quod suo nomine non est gestum juxta *Reg. juris 9. in 6.*

LV. Ubi notandum primo. Si quis ratum habeat; quod suo nomine gestum est, id est, contemplatione ipsius, ratihabitio retrotrahitur, ac proinde obligatur, ac si ipse mandasset, quæ regula locum habet, non solum in contractibus, sed etiam in delictis. Prioris exemplum est, si quis emit rem, sine mandato Titii, sed nomine ipsius & per traditionem recepit, ac Titius postea ratam habeat emptionem, perinde acquiritur ipsi dominium, & possessio rei per ratihabitionem, sicut acquireretur per procuratorem Titii mandatum habentem, quia ratihabitio retrotrahitur, & æquiparatur mandato. Exemplum in delictis, quæ possunt per alium committi, habetur in hoc cap. In his autem, quæ non possunt per alium fieri, ut adulterium, & similia, quæ personæ cohærent, ratihabitio nihil operatur, *Dyn. in cit. Reg. 10. in 6.*

Notandum secundo. Si qui verbo, vel signo ratificat, seu approbat delictum, suo nomine, factum, ut in proposito, percussionem Clerici, punitur eadem pœna, qua ipse delinquens, adeoque incurrit excommunicationem, quia ratihabitio in criminibus æquiparatur mandato: talis enim est causa moralis percussionis: secus est, si delictum, vel percussio non sit facta, nomine ipsius ratificantis, tunc enim, etsi ratam habeat percussionem, ea moraliter illi non imputatur, neque excommunicationem incurrit, *Suar. cit. disp. 22. sec. 2. n. 55.*

Notandum tertio. Quamvis in Civilibus ratificatio retrotrahatur ad tempus celebrati actus, *cit. Reg.* 10. in 6. Secus tamen est in criminalibus in quibus ratificans obligatur a die ratificationis, non a die commissi delicti: Jura enim in delictis non dicunt, ratificationem retrotrahi ad tempus mandati, sed tantum dicunt, æquiparari mandato, indeque ratificans est excommunicatus a tempore ratihabitionis, & non a tempore injectionis manuum, *Gl. in cit. cap. Cum quis vers. Sed quid in primo casu Jo. Monach. ibid. & Franc. n. 3. Farinac. in praxi crimin. p. 5. q. 135. n. 74.*

Notandum quarto. Qui solo corde ratam habet percussionem Clerici, peccat quidem, & est reus coram Deo, sed non quoad Ecclesiam, quæ de occultis non judicat, *Sanch. l. 2. Mor. c. 8. n. 2. Barbos. hic n. 7.*

Notandum quinto. Ex eo, quod approbans delictum recipit, & occultat delinquentem, qui ejus nomine delictum commisit, colligitur ratificatio delicti: secus si delictum non sit commissum, nomine receptantis, vel occultantis, *Farinac. cit. q. 135. nu. 48. & seq. Barbos. hic n. 5. & 8.*

LVI. Denique non tantum consentientes, aut consulentes aut auxilium dantes, seu cooperantes ad percussionem Clerici, sed etiam permittentes, seu non impedientes, cum possent, eadem pœna excommunicationis sunt puniendi, prout sumitur *ex c. Quanta 47. h. t.* Nam quidam dicebant, ,, quod illi soli sint excommunicati, qui violentas manus ,, injiciunt in Rectores Ecclesiarum, vel alios Clericos. ,, Sed Papa respondet, quod auctoritas Catholica, sive po,, testas Ecclesiastica, non solum punit Auctores hujusmodi ,, violentæ percussionis, sed omnes facientes, & consenti,, entes, seu cooperantes (*Gl. hic V. eod.*) pari pœna puni,, endos condemnat, interpretans nos favere delinquentibus ,, qui manifesto facinori desinunt, cum possint, obviare, hoc est, impedire, seu prohibere. Quod intelligendum est, si ex officio, & justitia teneantur impedire percussionem Clerici, & non faciunt, incurrunt excommunicationem, *Molin. tr. de just. disp. 33. num. 6. Azor par. 2. cap. 4. disp. 3. dub. 8. concl. 2. Laym. cit. c. 5. n. 6.* quamvis aliqui non improbabiliter dicant, quod incidant in excommunicationem, etiam quando ex sola charitate impedire tenetur percussionem, modo sine gravi suo periculo, & incommodo possint, *Suar. cit. disp. 22. sec. 2. n. 56. Barbos. in cit. c. Quanta n. 2.* quia tunc graviter peccant, non subveniendo proximo, & moraliter consentiunt.

Additur ult. in *c. Si quis suadente*, ut *nullus Episcoporum illum absolvere præsumat, nisi mortis urgente periculo*, de quo agemus §. seq.

§. II.

Qui possit absolvere ab excommunicatione Canonis, ob percussionem Clerici, vel Monachi?

LVII. Præmittendum, quod duplex est percussio Clerici, una modica, seu levis altera gravis, seu enormis: levis censetur ordinarie, quæ fit palma, pede, lapide, vel baculo, & ab enormi discerni debet, non ex sola percussione, sive læsione, sed etiam ex circumstantia personarum, percutientis, & percussi, loci, temporis, vel secuti scandali &c. judicio viri prudentis. Gravis, seu enormis percussio censetur, quæ notabilem corporis maculam affert, vel per quam laceratur caro, vel membrum mutilatur, vel dentes evelluntur, vel multi capilli extrahuntur, vel copiosus, seu immodicus sanguis effunditur &c. quibus addi debet percussio mediocris, & quasi media inter enormem, & levem *Molin. tr. 3. 3. de justit. disp. 57. num. 3. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. cap. 5. num. 9. & 10.*

LVIII. Assertio 1. Ab excommunicatione Canonis contracta, ob percussionem Clerici, modicam, seu levem, potest absolvere Episcopus, ut constat *ex c. Pervenit 17. h. t.* Ubi ,, Clemens III. potestatem absolvendi eos, qui Clericis, ,, non enormem, sed levem, & modicam injuriam irroga,, runt Episcopi arbitrio committit. Nempe ut videat, an levis sit injuria, vel non; & si levis fuerit, absolvat, alioquin ad Papam eosdem remittat, *Gl. hic in casu*. Idque Jure communi juxta communiorem sententiam, contra quosdam, qui putant, hoc responso Pontificis, non jus commune, sed speciale privilegium concessum esse, *Abb. hic in Gl. fin. & Laym. cit. l. n. 10.* Ubi tamen distinguendum est inter injuriam levem, mediocrem, & enormem, nam ab excommunicatione contracta, ob levem injuriam, quilibet Episcopus absolvere potest, jure suo, & auctoritate hujus Constitutionis, non autem Prælatus inferior, quia ea dirigitur ad Episcopum, ut patet ex illis verbis, *Fraternitati tua*: excommunicatos vero, ob injuriam mediocrem, non potest Episcopus absolvere, nisi privilegiatus, juxta *c. Si vero 3. h. t. & c. Quoniam 9. de vita, & honest. Cleric.* Ob injuriam vero enormem, non potest absolvere regulariter Episcopus, nisi in necessitate, vel ex speciali concessione, *Abb. hic n. 2.* potest autem Episcopus etiam laicos leviter injuriantes Clericos absolvere, quia textus hic loquitur indistincte, *Abb. hic in fine.*

Porro non tantum Episcopus, sed etiam Prælatus inferior habens jurisdictionem quasi Episcopalem, potest absolvere ab excommunicatione, ob levem percussionem, *Abb. in c. 2. n. 3. h. t.* quia hujusmodi Prælatis competunt ea omnia, quæ ad Episcopalem jurisdictionem pertinent, non autem ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis; absolutio autem ab excommunicatione Canonis est actus jurisdictionis Episcopalis, adeoque etiam illis competit, si absolutio in Canone non sit reservata, *Fagn. in cit. c. Pervenit, n. 13.* Nec obstat, quod istud c. loquatur de Episcopis, & Diœcesanis, quia in his, quæ sunt jurisdictionis, comprehenduntur etiam illi Prælati, qui jurisdictionem Episcopalem habent, exclusis Episcopis, juxta *Gl. in Clem. 1. V. Diœcesanis de foro compet.* Unde etiam Vicario Episcopi, & Vicario Capituli, Sede vacante, competit facultas absolvendi ab excommunicatione Canonis, si percussio sit levis, *Fagn. hic n. 16.*

,, LIX. Assertio 2. Si Ostiarius Potestatis alicujus, prætextu officii sui, Clericum malitiose percusserit, vel læserit, ita ut excommunicationem incurrisse censeatur, potest ab Episcopo absolvi, nisi forte eundem Clericum graviter vulneraverit: at vero si Officialis (id est, Judex, ,, vel Apparitor alicujus Potestatis sæcularis, manum injiciendo) Clericum percusserit, non potest, sine mandato ,, Romani Pontificis, absolvi, quia nulli laico tanta super ,, Clericum datur auctoritas: nisi forte turbam arcendo, ,, non ex deliberatione; sed casu fortuito Clericum læderet: prout statuitur in *c. Si vero 3. in princ. h. t.* Ratio prioris partis est, quia delictum alicujus commissum, exercendo officium, alleviatur quidem; sed quia ad iracundiam provocatus modum excessit, non sine culpa, excommunicationem incurrit, a qua tamen absolvere eum potest Episcopus, *Abb. hic n. 2.* Ratio secundæ partis est, quia laicus deliberate manum injiciens in Clericum, non levem injuriam ei infert, imo etiam usurpat sibi jurisdictionem in ipsum, quod repugnat libertati Ecclesiasticæ, ideoque nullo modo potest ab Episcopo absolvi, *Abb. hic nu. 3.*

,, LX. Assertio 3. Si Monachi, vel Canonici Regulares, ,, quocunque modo (dum tamen enormiter) se invicem in ,, claustro percusserint, non sunt ad Sedem Apostolicam ,, mittendi, sed per Abbatem suum absolvendi: & si Abbatis discretio ad delinquentis correctionem non sufficiat, Episcopus Diœcesanus est adhibendus, prout statuitur in *c. Monachi 2. h. t.* Idque sancitum est, ne illis detur occasio evagandi, extra Claustrum, ut possint a suo Prælato absolvi, ne debeant adire extraneum: alioquin vero absolutio a sententia excommunicationis conceditur duntaxat Episcopis, eisque est reservata, præsertim si Abbas proprius non sit sufficiens, *Abb. hic num. 3.* Potest autem Abbas, Præpositus, Prior, vel alius Superior Conventualis Regulares Subditos se invicem percutientes, non tantum per se ipsum, sed etiam per alium absolvere, *Barbos. hic n. 2.* Videri possunt, quæ de his tradit *Eman. Rodriq. tom. 1. qq. Regul. q. 20. art. 12.* ubi ait, quod etsi Regulares se invicem percusserint, extra claustrum, absolvi possint a suo Prælato ex privilegio. Porro casus percussionis enormis semper intelligitur exceptus in hac materia quantumvis verba sint generalia, *Glos. hic Vers. Quocunque modo & Abb. num. 5.*

LXI. Præterea in *c. Cum illorum 32. h. t.* Papa Innocen,, tius III. rescribit: quod absolutio illorum, qui violentas ,, manus injiciunt in Clericos, Sedi Apostolicæ reservetur ,, exceptis quibusdam casibus (de quibus infra) nonnulli ,, tamen tali excommunicatione ligati sententiam Ecclesiasticam negligentes, Ordines Ecclesiasticos suscipiunt, unde quæsitum fuit, quid de his fieri debeat? Respondet ,, Papa, distinguendo, quod tales vel sciunt se esse excommunicatos, vel non recordantur facti, propter quod in ,, excommunicationem inciderunt: vel sciunt quidem factum, sed Juris ignari, nesciunt se ex eo obligari. In ,, primo casu, si fuerint sæculares Clerici, sunt a susceptis Ordinibus in perpetuum deponendi. In aliis duobus ,, casibus, nec Episcopi, nec Archiepiscopi, absque speciali mandato Sedis Apostolicæ, dispensare possunt, cum ,, ab excommunicatione eos absolvere nequeant, quia majora illis sunt prohibita, quibus minora sunt vetita. Poterunt tamen ista Romano Pontifici intimari, ut ab eo ,, secundum rigorem, vel æquitatem, prout ei visum fuerit, procedatur. Si vero prædicti, qui sciunt excommunicatione se ligatos, Claustrales fuerint, & ordines susceperint, statuit Alexander III. (*in c. 2. h. tit.*) ut Monachi, & Canonici Regulares, quocunque modo se in ,, Claustro percusserint per suum Abbatem absolvantur. Idem etiam statuit) quæ tamen Constitutio hodie non habetur, (*Gl. hic V. Alibi*) quod de sæculo fugientes qui ,, habitum Religionis in Monasterio susceperunt, & postea ,, confitentur, se ob violentam manuum injectionem in Clericos, excommunicatos esse (ante ingressum Religionis) ,, sine licentia Romani Pontificis, eos Abbas absolvere non ,, potest: etsi sic delinquentes puniri possint. Verum Innocentius III. in hoc c. in favorem Religionis, ut occasio ,, evagandi subtrahatur, concedit Prælatis eorum, ut tales ,, absolvere possint, nisi excessus eorum fuerit enormis, ut ,, si ad mutilationem membri, vel effusionem sanguinis processerint (abundantem, *Gl. hic V. Effusionem,*) & aute in ,, Episcopum, vel Abbatem violentas manus injecerint, ,, cum tales excessus, sine scandalo, nequeant tolerari. Si ,, vero Claustralis aliquis in Religiosam personam alterius ,, Claustri, seu Monasterii, violentas manus injecerit, ,, per Abbatem proprium (percutientis) & ejus, qui injuriam passus est (scilicet percussi) absolvi debet. Si ,, autem hujusmodi Claustralis sæcularem Clericum percusserit, non nisi a Papa poterit absolvi. Quod si vero ,, hujusmodi Regulares sic excommunicati ad Ordines promoti fuerint, eosque scienter in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, susceperint, ab executione susceptæ ,, Ordinis & Officii maneant suspensi: cum reliquis vero, ,, qui non habent memoriam facti, vel Juris peritiam, ,, Abbates ipsorum, pensata Monasteriorum utilitate, ,, post injunctam, & peractam pœnitentiam poterunt dispensare, nisi factum grave fuerit, & notabile, aut is, ,, qui fecit, adultus fuerit, discretus, de quo ignorantia, ,, vel oblivio non possit præsumi. Denique in fine præcipit Papa Abbatibus, ut formam istam diligenter observent, ne privilegium mereatur amittere, qui permissa ,, sibi abutitur potestate.

LXII. Pro explicatione hujus c. notandum primo Excommunicatus, ob violentam manuum injectionem in Clericum,

regu-

regulariter non poteſt abſolvi, niſi a Sede Apoſtolica, quia Papa ſibi abſolutionem reſervavit, ut patet ex hoc *c. in primo.* exceptis certis caſibus, de quibus infra.

Notandum ſecundo. Clericus ſæcularis ſuſcipiens Ordines, dum exiſtit in excommunicatione, deponi debet ab illo Ordine, quem recepit, nec poteſt cum eo alius, præter Papam, diſpenſare, idque locum habet non tantum in excommunicatis, quorum abſolutio eſt reſervata S. Pontifici, ut in caſu hujus cap, ſed etiam in aliis excommunicatis, quos Epiſcopi poſſunt abſolvere: non tamen poſſunt eum ſic ordinatis diſpenſare, quia ſunt facti irregulares, ideoque ſolus Papa cum illis diſpenſare poteſt, ut colligitur ex *cap. 1. & 3. de eo, qui furtive Ordin. &c. Abb. hic n. 1. not. 2.* & alii communiter.

Notandum tertio. Poteſtas diſpenſandi major eſt, quam poteſtas abſolvendi ab excommunicatione, unde non valet argumentum a minore ad majus affirmative: poteſt quis abſolvere, ergo & diſpenſare; e converſo vero procedit argumentum a minore ad majus negative, qui non poteſt, quod minus eſt, nec id, quod majus eſt, poteſt, v. g. qui non poteſt abſolvere, nec diſpenſare poteſt, nam majora intelliguntur illis prohibita, quibus vetita ſunt minora, ut dicitur in hoc *c. Abb. hic num. 3. not. 3.*

LXIII. Notandum quarto. Si Regularis percutiat alium Regularem Alteri Prælato ſubjectum, tum is abſolvi poteſt a proprio ſuo Prælato, ſi percuſſio non fuit enormis; ita tamen ut Prælatus percuſſi præſens ſit, & injuriam remittat, ac definiat, qualis pœna, & ſatisfactio percutienti ſit imponenda: & poteſt Prælatus offenſi committere vices ſuas Prælato manus violentas injicientis, poteſtatem abſolvendi, ut ſine ipſo eum abſolvat, juxta ſuum arbitrium, & diſcretionem, *cit. cap. Cum illorum. §. Si vero Clauſtralis*, & ibi *Abb.* n. 13. *Molin. tr. 3. de juſtit. diſ.* 60. *numer.* 5. *Laym. cit. c. 5. num.* 10.

Notandum quinto. Abbas, ſeu Prælatus Regularis poteſt ſubditos ſuos Regulares ab excommunicatione, ob violentam manuum injectionem inflicta, abſolvere, modo non ſit enormis percuſſio, ſive in excommunicationem inciderint, poſt ingreſſum Religionis, ſive ante. Et quoad hoc *cit. c. 2. hoc tit.* in quo Abbati, ſeu Prælato ſolum conceſſa fuit poteſtas abſolvendi ſuos Monachos, vel Subditos Regulares ab excommunicatione, poſt ingreſſum Religionis incurſa, extenditur in *cit. c. Cum illorum §. Nos igitur*, etiam ad illos, qui inciderunt in excommunicationem, ante ingreſſum Religionis, ut notat *Gl. hic V. Talibus h. t.* ita ut poſſint poſtea Novitii, vel Religioſi facti abſolvi a Prælato ſuo. Veruntamen diſpoſitio hujus cap. ſolum locum habet, in excommunicatione, ob violentam manuum injectionem; in aliis autem excommunicationibus Abbas, ſeu Prælatus non poteſt abſolvere excommunicatos, ante ingreſſum Religionis, ſed ſolum poſt ingreſſum, juxta *cit. c. 2. h. t.* ut notat *Pagn. in cit. c. Cum illorum num. 12. & 13. h. t.*

LXIV. Notandum ſexto, ſi Monachus ſeu Regularis aliquis Clericum ſæcularem percuſſit, nonniſi per Sedem Apoſtolicam, ut ſcandalum evitetur, abſolvi poteſt, *cit. c. Cum illorum. §. Quod ſi Clericum*: hoc vero non univerſim intelligendum eſt de omni percuſſione, prout poſtea declaratum fuit in *c. Religioſo. 21. in princ. h. t. in 6.* Ubi Papa Boni-
„ facius VIII. ita reſcribit: Religioſus, qui manus violentas
„ in Clericum ſæcularem injecit, ne hoc prætexto habeat
„ occaſionem evagandi, poterit ab Epiſcopo in eo caſu (vi-
„ delicet ſi percuſſio ſit levis, *Gl. hic V. Eo caſu*) abſolvi,
„ quo ſæcularis Clericus (vel etiam Laicus, *Gl. hic V. Sa-*
„ *cularis Clerico*) poſſet, ſi alium Clericum percuſſiſſet, *Suar. diſ. 22. de cenſur. ſec. 6. num. 74.* Ratio dubitandi fuit, quia quamvis Monachus Religioſus percuſſerit Clericum ſæcularem, nonniſi per Sedem Apoſtolicam abſolvi poteſt, propter ſcandalum vitandum, *cit. cap. Cum illorum*, & dictum paulo ante, quod datur, cum Monachus Clericum percutit, digniores enim cenſentur Clerici quam Monachi *c. Legi. 36. cauſ. 16. q. 1.* Verum ille textus intelligi debet ſecundum declarationem *cit. c. Religioſo*, quia Monachorum, vel Regularium non debet eſſe quoad hoc deterior conditio, quam Clericorum ſæcularium, *c. Sunt nonnulli. 25. in fine cit. cauſ. 16. q. 1. Gloſſ. hic V. Exhiberi.* Unde ſi Monachus, vel Monaſterium ſit inops, vel Religioſus detentus in infirmitate, vel ex alia legitima cauſa ſit impeditus, ut non poſſit ire Romam poteſt eum abſolvere Epiſcopus ab excommunicatione Canonis, & aliis caſibus reſervatis Sedi Apoſtolicæ, *Gl. hic in caſu & V. Eo caſu.*

LXV. Notandum ſeptimo, quamvis Jure communi Prælati Religioſorum non poſſint abſolvere ſuos ſubditos ab excommunicatione, ob percuſſionem gravem, vel enormem, ut patet ex dictis hodie tamen multi, & fere omnes Religioſi habent privilegium, ut poſſint abſolvi a ſuis Prælatis, etiamſi gravis, & enormis fuerit manuum injectio, teſte *Molin. cit. diſ. 60. numer. 6. Laym. cit. cap. 5. numer. ult.*

Notandum octavo, percuſſio enormis, ſive facta, cum exceſſu, dicitur primo, vel reſpectu facti, ſi membrum parvum, vel magnum mutiletur: vel quando ſanguis effuſus fuit ex membro, cum abundantia, de quo facile ſanguis exire non ſolet, *Gl. in cit. c. Cum illorum. V. Effuſionem ſanguinis. h. t.* vel ſi oculus effodiatur &c. Secundo, reſpectu qualitatis perſonæ, ut ſi in Epiſcopum, vel Abbatem violentæ manus ſint injectæ, *cit. c. Cum illorum. §. Nos igitur. & ibi Gl. V. In Epiſcopum, vel Abbatem ſuum*, & univerſim quando ſubditus in ſuum Superiorem, vel filius in patrem, vel diſcipulus in Magiſtrum manus injicit *Gl. hic V. Abbatem.* Tertio ratione ſcandali imminentis, cum quo nihil fieri debet. Quarto reſpectu loci injuria dicitur atrox, ut ſi in foro publico, vel in conſpectu Judicis facta ſit, vel in Eccleſia aut cœmeterio &c. *Pagn. in cit. cap. Cum illorum. numer. 26. & ſeq.*

„ LXVI. Cæterum quod ſtatutum fuit in *c. 2. & c. Cum*
„ *illorum. 32. h. t.* de Monachis, & Canonicis Regularibus,
„ ut quocunque modo per ſe percuſſerint, non ſint ad Apo-
„ ſtolicam Sedem mittendi niſi exceſſus eorum fuerit enor-
„ mis: id extenditur in *c. Canonica 40. h. t.* ad Fratres, ſive
„ Commendatarios Hoſpitalis S. Joannis Jeroſolimitani, ut
„ (ob injectionem manuum in Clericum, ſeu Confratrem)
„ ab eorum Priore, qui Presbyter eſſe debet, abſolvi poſſint:
„ niſi majoris ſit providentia requirenda (propter enormi-
„ tatem exceſſus, vel propter majorem perſonam, ſive digni-
tatem perſonæ, cui manus injectæ ſunt, *Gl. hic V. Niſi majoris.* Porro illud hic notandum, quoad forum judiciale externum abſolutionem dare poteſt ille Clericus, qui juriſdictionem habet ordinariam, vel delegatam, etiamſi Presbyter non ſit, quia poteſtas excommunicandi ad ſolam juriſdictionem pertinet, non ad poteſtatem Ordinis, & competit Clericis etiam Sacris Ordinibus non inſignitis. Neque vero in hoc c. exigebatur, Priorem illum eſſe Presbyterum, quod is Ordo ſit neceſſarius ad abſolvendum ab excommunicatione, *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 11. n. 10.*

§. III.

De nonnullis caſibus, in quibus percutiens Clericum, vel Monachum excommunicationem Canonis non incurrit.

LXVII. Plures ſunt hujuſmodi Caſus expreſſi in hoc titulo.
„ Veluti primo, qui Clericum ſibi vim inferentem, vi repel-
„ lit incontinenti, non eſt ideo mittendus ad Sedem Apoſtoli-
„ cam, quia vim vi repellere, omnes leges, & jura permittunt, *c. Si vero 3. Si vero Clericum h. t.* ac proinde non eſt excommunicatus, cum licitum ſit ſe defendere, ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, *Gl. hic V. Non vi.* Unde ſi fœmina Clericum, qui ipſo facto pudicitiam illius tentat, percutiat, non eſt excommunicata. Aliud eſt ſi ſolis verbis eam ſollicitat, tunc enim ſufficit verbis eum repellere, niſi valde moleſtus ſit, ut aliter ſe ab eo liberare non poſſit. *Suar. diſ. 22. de cenſ. c. 1. n. 33.* Item ſi mulier percutiat Clericum auferentem res injuſte occupatas, ut eas defendat, *Avila p. 2. c. 5. diſ. 33. dub. 22.*

LXVIII. Similiter in *c. Ex tenore. 10. h. t.* enumerantur
„ quatuor caſus, in quibus excommunicatio ob Clerici per-
„ cuſſionem non incurritur. Ubi inprimis mandatur, ut
„ quando aliquis abſolvitur ab excommunicatione, ob per-
„ cuſſionem Clerici, abſolvens ab eo recipiat juramentum,
„ quod parebit ſuo mandato: deinde auctoritate Papæ ipſum
„ abſolvat ab excommunicatione, & præcipiat, ne de cæ-
„ tero in Clericum, Monachum, vel Converſum Reli-
„ gionis violentes manus injiciat: niſi ſe defendendo, aut
„ de mandato ſuorum Prælatorum: vel niſi ſit ejus Præ-
„ latus aut Magiſter, vel niſi ſit cum ipſo Socius in eadem
„ Eccleſia, qui ideo excipitur, quia propter aſſiduam con-
„ ſervationem facile ſit, ut ſe ipſos invicem percutiant,
„ quia communio eſt mater diſcordiæ, *Gloſſ. fin. hic &*
„ *Abb. numer. 3.*

LXIX. Secundo ſi quis in Clericum turpiter inventum
„ cum uxore ſua, matre, ſorore, vel propria filia violentas
„ manus injecerit, non debet compelli adire Sedem Apoſtoli-
„ cam (quia non eſt excommunicatus) ſi vero invenit eum in
„ ſtupro, vel adulterio, quod committit cum alia conſangui-
„ nea non ita propinque ipſi conjuncta, & violentas manus
„ injecerit, non erit ab excommunicatione immunis, prout
„ ſtatuitur in *cit. c. Si vero 3. §. Nec ille h. t.*

LXX. Notandum primo, qui percutit, vulnerat vel occidit Clericum, quem invenit turpiter agentem cum matre, filia, ſorore vel uxore, non eſt ideo excommunicatus, modo percutiat incontinenti, & non ex intervallo: *Suar. cit. diſ. 22. ſec. 2. n. 34. & 35. Laym. l. 1. tr. 5. n. 8. §. Quanta.* & alii. Et quamvis in hoc §. non expreſſe dicatur talem Clerici percuſſorem non incurrere excommunicationem, ſed non eſſe compellendum venire ad Sedem Apoſtolicam, ex quo ſolum ſequi videtur, hanc cenſuram non eſſe reſervatam Papæ: Auctores tamen communiter intelligunt, perſonas ibi expreſſas excipi, ne excommunicationem incurrant, ut colligitur ex §. proximo præcedente, ubi ſecundum communem interpretationem ſenſus eſt, eum, qui vim vi repellit, non incurrere excommunicationem, licet ibi eodem modo dicatur, non debere talem ad Sedem Apoſtolicam mitti. Ratio eſt, quia quamvis in his caſibus, percutiens, vel occidens privata auctoritate, graviter peccet, non tamen incurrit excommunicationem, quia Eccleſia non cenſet, ejuſmodi excommunicationem eſſe factam ſuadente diabolo, ſed vehementi paſſione, cum difficillimum ſit temperare in hoc caſu juſtum dolorem, *Suar. cit. loc.*

Notandum ſecundo. Clericus inventus turpiter hic dicitur, qui quemlibet turpem actum exercet cum dictis perſonis, etiam oſculo, vel amplexu tantum: vel ſi Clericus ſolus inveniatur cum ſola, in loco ſuſpecto, adjunctis aliis circumſtantiis, quæ ſuſpicionem movent, *Suar. c. l. n. 33.* Quod aliqui extendunt etiam, ſi maritus ex induſtria ſe abſcondat domi ſuæ, ut Clericum, adulterum in flagranti deprehendat. *Navar. l. 5. Conſil. 41. h. t. Molin. tr. 3. diſ. 55. n. 6. in fine.*

Notandum tertio nomine uxoris hic intelligitur etiam ſponſa de præſenti, cum qua contractum eſt matrimonium, etſi nondum ſit conſummatum, non item ſponſa de futuro, quia non eſt uxor. Nomine autem matris, & filiæ non intelligitur avia aut neptis, quia verba legis proprie ſunt intelligenda reſtringentis privilegia Clericorum: neque conſanguineæ collaterales, excepta ſorore: nam qui violentas manus injiciunt in Clericos turpiter inventos cum remotioribus conſanguineis, non excuſantur ab excommunicatione Canonis, quia in his non eſt tam juſta cauſa doloris. *Molin. cit. diſ. 55. n. 5. Suar. cit. ſec. 2. n. 36.*

LXXI. Tertio, excommunicationem Canonis non incurrunt,

qui percutiunt Clericum, vel personam Ecclesiasticam disciplinæ, seu correctionis causa, ut Prælatus subditum suum regularem, Magister seu præceptor discipulum Clericum, pater filium. Et in primis de Prælatu Ecclesiastico id habetur in *c. Ex tenore* 10. *ibi: nisi super eum Prælationis ministerium habeat h. t.* ubi *Gl.* ait: idem est, si quis habeat officium in Ecclesia, ratione cujus potest corrigere inferiores Clericos, vel Monasterium. Et posse Prælatum Ecclesiasticum, seu Superiorem percutere Clericum sibi subditum per se, vel per alium Clericum, non autem per laicum, justæ correptionis causa, neque ideo excommunicationem incurrere, statutum etiam habetur in *c. Universitatis* 24. *hoc. tit.*
„ Nam cum quæsitum fuisset ea Clemente III. utrum lai-
„ cus incidat in excommunicationem, qui jussu Abbatis,
„ cujus servitio commoratur, in Clericum, Monachum, vel
„ Conversum temerarias manus injicere præsumit, maxime
„ si justa causa non subsit, propter quam debeat verberari?
Respondet Papa, quod nisi Abbas Regularis disciplinæ causa hoc faciat, in propria persona, vel si necessitas urgeat, per Clericum, vel Monachum, id fieri jubeat: tam qui ta-
„ les verberari præcipit, quam qui verberat, etiamsi cau-
„ sa subesset, excommunicationem non evadunt, donec ad
„ Sedem Apostolicam veniant. Ratio autem, cur Superior Ecclesiasticus percutere possit Clericum sibi subditum, per se vel per alium Clericum, est quia ille habet jus castigandi suum subditum, idque sæpe necessarium est, ad disciplinam conservandam, ideoque propter talem percussionem non potest censura incurri. Requiritur autem, ut talis correctio, seu verberatio debito modo fiat, scilicet ex justa causa, & cum debita moderatione: alioquin si fiat cum notabili excessu, non evitabitur excommunicatio: quia tunc illa non esset Ecclesiastica disciplina, sed violenta manuum injectio, *Suar. cit. sec.* 2. *n.* 4.

Porro licet hoc c. loquatur de solis Prælatis Regularibus communiter tamen DD. illud extendunt ad omnes Prælatos Ecclesiasticos, etiam seculares, quoad hoc, quod non possint suos Clericos verberare per laicos, nisi sit alicubi consuetudo, ut in Gallia, tunc enim verberantes non incidunt in excommunicationem. Sed de hoc plura sunt dicta supra *Tit.* 25. *n.* 1.

LXXII. Præterea etiam Magister, seu Præceptor Clericos, disciplinæ causa, verberare potest, seu castigare, etiam in majoribus Ordinibus constitutos, ut habetur in *cit. c. Ex tenore* 10. *in fine, ibi: nisi super eum Magisterium habeat,* & est ibi sermo de Subdiacono, in quem manus violentæ injectæ erant, ut patet ex *princ.* illius c. Idem etiam quod Magistri percutientes Scholares suos, correctionis causa, non sint excommunicati, habetur expressum in *c. Cum in voluntate* 54. §. *Si quis vero h. t.* Ubi plures hujusmodi casus
„ excepti ponuntur. Et inprimis, quod Clerici, qui ratio-
„ ne officii, quod in Ecclesia obtinent, & alii Clerici Se-
„ niores zelo devotionis, possunt percutere pueros, vel a-
„ dolescentes in minoribus Ordinibus constitutos, turban-
„ tes Divinum Officium. Item si Prælati, vel Magistri Sub-
„ ditos, & Scholares, correctionis causa, leviter percus-
„ serint, sententiam excommunicationis non incurrunt.
„ Idemque dicendum de his, qui aliquos de familia sua,
„ vel propinquos suos inferiorum graduum, id est, in mi-
„ noribus Ordinibus constitutos, simili modo corrigunt, ut
„ eos cohibeant a vitiis, & scientia bonisque moribus in-
„ forment. In his omnibus casibus, prædicti excommunicationis sententiam non incurrunt. Requiritur autem, ut percussio, correctionis causa, facta sit, ut dicitur in hoc c. id est, habita ratione culpæ, & personæ, tum percutientis, tum ejus, quæ percutitur, *Suar. cit. sec.* 2. *n.* 49.

„ LXXIII. Similiter in *c. Super eo* 1. *h. t.* rescribit Ale-
„ xander III. quod si Clerici infra puberes annos se invi-
„ cem, aut unus alterum percusserit (ex ira, & indigna-
„ tione, ut patet ex seqq.) non sunt ad Sedem Apostoli-
„ cam mittendi (pro absolutione) quia ætas eos excusat.
„ Nec Clerici (subintellige, sunt excommunicati) si sint
„ plenæ ætatis, & non ex odio, vel invidia, vel indigna-
„ tione, sed ex levitate, aut joco, se invicem percusserint.
„ Nec Magister, si Clericum scholarem, intuitu disciplinæ
„ vel correctionis, percusserit; quia non potest in ipsis vio-
„ lenta injectio manuum notari, ideoque non incidunt in
„ excommunicationem Canonis, *Gl. fin. hic.* Si vero ex o-
„ dio Clerici sæculares, vel scholares sese percusserint,
„ tunc ad Sedem Apostolicam ire debent pro sua absolu-
„ tione.

LXXIV. Ubi notandum primo. Pueri impuberes Clerici si sint doli capaces, sive plenum usum rationis habeant, non excusantur ab excommunicatione Canonis, si se invicem percusserint, sed ad hoc solum, quod non sint mittendi ad Sedem Apostolicam pro absolutione, sed ab Episcopo absolvi possunt, *cit. c.* 1. *junct. Gl. V. Excusat.* Aliud est de pueris, qui doli capaces non sunt, hoc est, nondum habent usum rationis sufficientem ad peccatum mortale committendum, tales enim ob percussionem non incurrunt excommunicationem, & nulla omnino absolutione indigent, nam excommunicatio non incurritur, nisi ob peccatum mortale, *c. Nemo* 41. & ibi *Gl. in casu caus.* 12. *q.* 3. *Suar. dis.* 5. *de cens. numer.* 19. & alii apud, *Barbos. in cit. cap.* 1. *n.* 6. *hoc tit.*

Notandum secundo. Percutiens Clericum per jocum, aut ludendo inter se, non autem ex odio, aut deliberata indignatione, excommunicationem non incurrit, *cit. cap.* 1. quia talis percussio non est injuriosa, nec sacrilega, adeoque nec violenta manuum injectio, *Suarez. cit. sec.* 1. *n.* 52.

Notandum tertio. Percutiens Clericum excommunicatum non evadit excommunicationem, ob violentam manuum injectionem, ut in præsenti, primo percutiens jam erat excommunicatus, & tamen repercutiens est etiam excommunicatus, *Barb. in cit. c.* 1. *n.* 2. *h. t.*

LXXV. Denique ad patrem quod attinet, probabilius est patrem castigantem filium in Sacris constitutum excommunicationem Canonis non effugere, ut docet *Gl. fin. in cit. c. Cum voluntate h. t. & ibid. Abb. in fine Molin. tr.* 3. *dis.* 56. *nu.* 6. *& Laym. cit. c.* 5. *nu.* 9. & alii, quia licet sacer Ordo non omnino eximat a patria potestate, etsi Episcopalis, vel Cardinalitia dignitas eximat: liberat tamen quoad effectum castigationis, quia indecens videtur, Clericum in Sacris, seu Majoribus Ordinibus constitutum a patre laico verberari, ac proinde non est præsumendum Jura & SS. Canones id impune permittere voluisse. Contrariam tamen sententiam tenet *Silvest. V. Excommunicatio* 6. *caus.* 8. *Avila p.* 2. *c.* 5. *dis.* 3. *dub.* 13. *caus.* 2. *Suar. cit. dis.* 22 *sec.* 2. *num.* 49. quorum ratio est, quia pater non minorem, sed potius majorem potestatem habet in filium, quam Magister in discipulum, ergo si Canones absolute, & sine restrictione dent facultatem Magistro verberandi discipulum correctionis causa, sine excommunicatione, adeoque etiam in Sacris constitutum; multo magis id permissum erit patri erga filium. Verum cum percussio Clerici prohibita sit in favorem Ecclesiastici Ordinis, non debet restringi, nisi in casibus jure expressis: nullibi autem in Jure Canonico reperitur expressum de patre, quod quoscunq; Clericos filios, etiam in Majoribus Ordinibus constitutos, verberare possit, castigationis causa, sine nota excommunicationis; bene tamen quod Paterfamilias, castigationis causa, possit percutere Clericos adolescentes, qui sunt de familia ejus, vel propinqui, in Minoribus Ordinibus constitutos, *cit. c. Cum voluntate* §. *Si quis vero h. t.* Ideo autem absolute permittitur Magister percutere discipulum Clericum, correctionis causa quia fieri potest, & sæpe fit, ut Magister sit in majore Ordine constitutus, quam ejus discipulus: si vero Magister foret laicus, vel in Minoribus Ordinibus constitutus non esset ipsi quoq; verberare Clericum jure concessum, si is in Majoribus Ordinibus esset constitutus, *Laym. cit. cap.* 5. *nu.* 9. Plures casus, in quibus percutiens Clericum non incurrit excommunicationem, videri possunt apud *Avilam cit. dub.* 13.

§. IV.

In quibus casibus Episcopus Diœcesanus possit absolvere ab excommunicatione contracta ob percussionem Clerici?

LXXVI. Plures sunt hujusmodi casus expressi in Jure Canonico. Et inprimis quidem in *c. Si quis suadente* 29. *caus.* 17. *q.* 4. ponitur unus casus, in quo percussor Clerici absolvi potest ab Episcopo, nempe urgente mortis periculo: quamvis hæc exceptio non sit specialis, sed generalis in omnibus casibus reservatis, quia in articulo mortis nullus casus est reservatus, juxta *Concil. Trid. sec.* 14. *c.* 7. Et licet in *cit. Can.* fiat mentio de solis Episcopis, certum tamen est, quod etiam quilibet simplex Sacerdos possit in eo articulo absolvere a tali peccato, & multo magis a censura, si Episcopus adiri non possit, *Suar. cit. dis.* 22. *sec.* 2. *n.* 61.

LXXVII. Secundo in *c. ea noscitur* 13. *h. t.* rescribit Cle-
„ mens III. quod mulieres, senes, infirmi, & membris de-
„ stituti, seu mutilati propter violentam manuum injectio-
„ nem in personam Ecclesiasticam excommunicati, licet ad
„ Sedem Apostolicam non veniant, possint ab Episcopis fi-
„ delium communioni restitui, facta prius satisfactione, ju-
„ xta suam facultatem iis, quibus constituerit injurias esse
„ irrogatas. Alii vero, sive pauperes, sive divites, Sedi A-
„ postolicæ, vel Legato ejus, pro absolutione se debent præ-
„ sentare. Si vero infirmi, timore mortis, a Prælato suo
„ fuerint absoluti ab excommunicatione, jurare debent,
„ quod cum convaluerint, adibunt Papam, vel ejus Lega-
„ tum, mandatum Apostolicum super his recepturi.

LXXVIII. Pro explicatione notandum primo, quatuor hic ponuntur species personarum, quæ non tenentur adire Papam, si ob percussionem Clerici sint excommunicati, sed possunt ab Episcopo absolvi. Primo, Mulieres, & habetur etiam in *c. Mulieres* 6. *in princ. h. t.* idque indistincte, etsi mulier sit juvenis, & sive sit pauper, sive dives; & hoc statutum est propter fragilitatem sexus, quia longinqua peregrinatio mulierum est periculosa. *Abb. hic not.* 1. Item senes, valetudinarii, seu infirmi, sive laborantes morbo diuturno, & membrorum usu impediti, ut clandi, cœci &c. *Abb. hic n.* 2. *not.* 2. quia omnes isti censentur inepti, & moraliter impotentes eundi Romam, & ideo eo onere liberantur, præstita tamen satisfactione, juxta facultates ipsorum, quod semper subintelligendum est, ut satisfaciat quis quantum potest, *Gl. hic V. Juxta facultates Suar. cit. dis.* 22. *sec.* 1. *n.* 63. Alii vero, sive pauperes sint, ita tamen ut saltem mendicando possint ire ad Papam: sive divites, debent se Sedi Apostolicæ præsentare, vel Legato ejus, ut habetur hic §. *Alios autem.*

Notandum secundo, Illi, qui tempore infirmitatis, timore mortis sunt ab excommunicatione absoluti ab Episcopo, si convaluerint, debent adire S. Pontificem, vel ejus Legatum, & mandatum Apostolicum recipere, *Gl. hic V. Valetudinarii*, alioquin ipso facto reincidunt in eadem excommunicationem, *Abb. hic n.* 2. *not.* 3.

LXXIX. Tertio in *c. Mulieres* 6. in *princ. hoc. t.* habetur,
„ quod mulieres, vel aliæ personæ, quæ sui juris non sunt
„ (ut sunt servi, seu mancipia, vel similes, *Gl. hic V. Sui*
„ *juris*) ab Episcopo Diœcesano absolvi possunt, si manus
„ violentas in Clericum injecerint. Si vero personæ sint
„ magnæ potentiæ, vel ita delicatæ, ut nequeant subire
„ laborem veniendi ad Sedem Apostolicam, tunc status per-
„ sonæ, & negotii tractatus, sive veritas facti prius inti-
„ manda est S. Pontifici, & secundum ejus consilium erit pro-
„ cedendum. Ubi notandum, quod mulieres, & senes ob injectionem manuum, ab Episcopo Diœcesano sint absolvendi, *Gl.*

hic

hic in notatis. An autem tales delicatæ personæ subire possint laborem veniendi Romam, id remittendum est ad arbitrium Episcopi, qui si judicet, eas non posse venire Romam, illas poterit absolvere ab excommunicatione, propter periculum in mora, recepta ab eis sufficiente cautione, quod stabunt judicio, vel mandato Papæ. Si vero periculum non adsit, consulatur Papa, antequam absolvantur, *Gl. hic V. Laborem veniendi*. Porro quæ hic habentur in §. *Illi vero*, *in fine*, explicata sunt supra *num.* 59.

LXXX. Quarto plures casus, in quibus excommunicati, propter violentam manuum injectionem, Romanum Pontificem adire non debent, sed ab Episcopo absolvi possunt, referuntur etiam in *c. Quamvis* 58. *h. t.* Ubi Papa Gregorius IX. ita rescribit: Si aliquis incidens in excommunicationem latæ sententiæ, propter violentam manuum injectionem, satisfaciat, juxta proprias facultates, injuriam passo: non tamen potest aliter, quam per Sedem Apostolicam, vel ejus Legatum absolutionem obtinere: nisi in quibusdam casibus hic expressis, videlicet imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia, vel inopia, puerili, vel senili ætate, fragilitate sexus muliebris, vel alio corporis impotentia, sive alio Canonico impedimento, per quod retrahatur, quominus Romanum Pontificem adire possit: vel Juris beneficio a labore hujusmodi excusetur. Cæterum quibusdam ex prædictis, nempe qui temporali impedimento laborant, exceptis pueris, sub juramento præstito, secundum Ecclesiæ formam, injungendum est, ut impedimento cessante, ad Apostolicam Sedem accedant, & mandatum ipsius humiliter suscipiant.

LXXXI. Notandum primo. Legatus Papæ potest absolvere ab excommunicatione Canonis, *Si quis suadente*, sive injuria sit levis, sive gravis, seu enormis, quia hic non distinguitur, *Abb. hic not.* 2.

Notandum secundo. Excommunicatus propter aliam causam, quam injectionem violentam manuum in Clericum, non potest absolvi ab Episcopo, vel alio Papa inferiore, quia id solum specialiter concessum est pro excommunicatione Canonis, ob percussionem Clerici, præter articulum mortis, in quo absolvi potest excommunicatus ex quacumque causa, *Abb. hic n.* 3. & ejus *Gloss. in addit. lit.* A.

Notandum tertio. Additur in *cit. cap. Quamvis*, alia excusatio, ibi: *nisi Juris beneficio a labore hujusmodi excusetur*, quia scilicet quædam personæ, sine speciali impedimento eundi Romam, in jure excusantur, or si percussio ea modo, quo fit, excusabilis sit, ut percussio facta ab impubere: vel quia prætextu exercendi officium suum percussit quis Clericum; tunc etiam ab Episcopo absolvi potest, *Suar. cit. l. n.* 69.

LXXXII. Quinto similis priori Constitutio habetur in *c. Quod de his*. 26. *h. t.* ubi etiam dicitur, quod is, qui incidit in Canonem latæ sententiæ, ob percussionem Clerici, non possit absolvi, quam per Papam, vel ejus Legatum, nisi in mortis articulo, vel paupertate, infirmitate, vel senectute tanta gravatus sit, ut ad Romanam Ecclesiam venire non possit, vel alio impedimento Canonico retardetur. Verum exigendum est ab illis juramentum, ut resumptis viribus, & data opportunitate (sive impedimento cessante) Ecclesiam Romanam in propria persona visitent.

Sed prædicto utrique cap. in quibus dicitur, quod ob inopiam, vel paupertatem excusetur is, qui Clericum percussit, ut non teneatur ire Romam, pro absolutione, sed ab Episcopo absolvi possit, obstare videtur, *c. Ea noscitur*. 13. *h. t.* ubi præter personas ibi exceptas, dicitur: Alios autem sive pauperes, sive divites Sedi Apostolicæ, vel Legato ejus, ut beneficium absolutionis obtineant, necesse est præsentari. Verum ibi sermo est de illis pauperibus, qui soliti sunt mendicare, & alias sani sunt, adeoque Romam ire mendicando possunt, hi enim propter inopiam non excusantur. At vero si quis ita pauper sit, ut non mendicando, vel manibus suis laborando, vivat: & iter agendo non possit laborare, is non cogitur mendicare, sive mendicando vivere, sed excusatur ob paupertatem, de quibus agitur in supra citt. 2. capp. *Suar. cit. disp.* 22. *sec.* 2. *n.* 65.

LXXXIII. Sexto, cum prædictis juribus, seu Canonibus concordat textus in *c. De cætero*, 11. *h. t.* ubi dicitur: Si quis, ob violentam manuum injectionem in Clericum, est excommunicatus, & habeat inimicitias capitales, vel alias justas causas, propter quas ad Apostolicam Sedem, sine periculo, ire non possit, tum licet Episcopo Diœcesano, recepto juramento, secundum morem Ecclesiæ, ipsum absolvere, ita tamen ut simul eidem sub obligatione juramenti injungatur, ut quam primum poterit Romanum Pontificem adeat, Mandatum Apostolicum recepturus.

Porro inter causas excusantes numeratur universim quodvis impedimentum superveniens, ob quod prudentis arbitrio, is qui manus violentas injecit in Clericum, commode accedere non potest ad Sedem Apostolicam, ut si ob bellum impediatur transitus Romam: vel si is, qui percussit, habeat curam animarum, quas non posset, sine notabili earum detrimento; relinquere, neque idoneum Vicarium sibi posset substituere. Item ob corporale impedimentum infirmitatis, vel imbecillitatis virium, aut senii, paupertatis, aut alia hujusmodi impedimenta, de quibus supra. Vel ex quacunque alia causa rationabili, ut est subvenire parenti graviter indigenti, alere uxores, vel filios, exercere munus publicum, ad quod ex officio tenetur &c. in his, & aliis casibus potest percussor Clerici absolvi ab Episcopo, etiamsi injuria ei illata enormis fuerit, *Molin. tr.* 3. *de justit. num.* 6. *Suar. cit. disp.* 22. *s.* 1. *n.* 66. & 68.

LXXXIV. Septimo in *c. De Monialibus*. 33. *h. t.* dicitur: Si Moniales se ipsas invicem percusserint, vel Conversos, vel Conversas suas, vel etiam Clericos, ab Episcopo, in cujus Diœcesi Monasteria existunt, absolvi possunt. Nam Claves Ecclesiæ non sunt commissæ sexui fœmineo, ideo Abbatissa Moniales suas absolvere non potest, nec a peccatis, nec a Censuris, *Gl. hic V. Per Episcopum*.

LXXXV. Ubi notandum primo. Episcopus absolvit Moniales in hoc casu, non auctoritate Papæ, tanquam ejus delegatus, tam exemptas, quam non exemptas, ut asserit *Gl. hic V. Per Episcopum* sed Jure suo proprio, tanquam Ordinarius, seu Diœcesanus loci, sicut alias mulieres, juxta *c. Mulieres* 6. *h. t.* quia verba illa, *auctoritate nostra*, quæ in antiqua lectione inserta erant, super postea omissa. *Hostiens. hic V. per Episcopum & Jo. Andr.* Quod si una Monialis percutiat Monachum, vel Monialem alterius Monasterii, & Diœcesi, tunc uterque Episcopus conveniat, vel alter vices suas alteri deleget, ut tradit *Gl. hic in fine*, & dictum supra *num.* 63.

Notandum secundo. Episcopus potest absolvere Moniales etiam propter enormem percussionem alterius Monialis, vel Monachi, aut Clerici, quia Papa hic illam non reservat, idque ne detur illis occasio exeundi e Monasterio pro absolutione, & se immiscendi inverecundie virorum cœtibus, *Abb. hic num.* 4. *not.* 3.

LXXXVI. Octavo, alius casus, in quo Episcopus potest absolvere ab excommunicatione contracta, ob percussionem Clerici, proponitur in *c. Relatum* 37. *h. t.* ubi habetur, quod servi (seu mancipia) propter violentam manuum injectionem in Clericos, incidunt in excommunicationem latæ sententiæ: & quamvis domini eorum allegant, quod carere suis mancipiis nolint: nihilominus compellendi sunt venire ad Sedem Apostolicam absolvendi: cum sit plus DEO, quam homini deferendum: nisi tales servi hoc faciant in fraudem Dominorum, ut subtrahant se obsequio illorum, aut ipsi Domini propter hoc, sine culpa sua grave damnum incurrant: tunc enim in hoc utroque casu, poterit eos Episcopus Diœcesanus ex indulgentia, & dispensatione Papæ, absolvere, cum ab Apostolica Sede sint nimis remoti: & in compensationem laboris alia eis est satisfactio injungenda dummodo tamen excessus non sit tam enormis aut gravius, ut propter vitandum scandalum, & tollendum pravum exemplum, hujusmodi servi ad Sedem Apostolicam venire debeant. Ratio utriusque exceptionis est, quia fraus & dolus nemini patrocinari debent, & nemo sine culpa est privandus suo jure, *Vivian. in Ration. hic.*

„ LXXXVII. Nono denique, si pueri impuberes, sive infra XIV. annos constituti violenter manus in Clericos injiciant, sive ante, sive post pubertatem, postulent se absolvi, potest Episcopus Diœcesanus eos absolvere, cum propter defectum ætatis, in quo excessus fuit commissus, rigor mansuetudine sit temperandus, prout deciditur in *c. Pueris*. 60. & *ult. h. t.* dummodo sint doli capaces, alias injuriam inferre non possunt.

Hinc colligitur primo. Beneficium concessum, ratione minoris ætatis, sive impuberi, non extinguitur, licet minor pervenerit ad majorem ætatem, sive pubertatem, ut in proposito, pueri impuberes, qui ob percussionem Clerici sunt excommunicati, possunt absolvi ab Episcopo, etsi ante absolutionem sint plures facti, *Abb. hic n.* 1.

Colligitur secundo. Ratione minoris ætatis, aliquando rigor juris mitigatur, ita ut ætati parcatur, & ob delictum minor pœna imponatur, *Gl. hic in notatis & V. Ætatis*.

§. V.

Proponuntur, & explicantur reliqua Capitula hujus Tituli, in quibus agitur de excommunicatione, ob percussionem Clerici vel Monachi.

LXXXVIII. De hoc agitur inprimis in *c. Porro* 7. *h. t.* ubi dicitur. Si aliqui (laici, vel Clerici sæculares, *Hostiens. hic V. eod.*) in fratres suos, id est, proximos, Clericos tamen, violentas manus injiciant & pœnitentia ducti, non convicti, sed privatim, seu occulte veniam petant ab Episcopo loci (quia forte occulta fuit offensa) monendi sunt, ut congrue satisfaciant iis, quos læserunt, & pro absolutione obtinenda Papæ se sistere debent, cum ab Episcopo, vel alio, sine speciali mandato Papæ, absolvi non possint.

Hinc colligitur primo. Quod non valet pœnitentia, sine debita satisfactione, *Gl. fin. hic.* ac proinde non potest quis in foro animæ absolvi ab excommunicatione, nisi satisfaciat læso, alioquin reincidit in eandem excommunicationem, *Abb. hic n.* 3.

Colligitur secundo, excommunicatus propter violentam manuum injectionem in Clericum, licet occultus sit, absolvi potest a solo Papa, ut constat ex hoc c. idque procedit, spectato Jure communi. Veruntamen hodie post *Concil. Trident. s.* 24. *de reform. c.* 6. possunt Episcopi quoscunque sibi subditos absolvere ab excommunicatione, etiam propter percussionem Clerici, modo delictum sit occultum nec sit ad forum contentiosum deductum: nec tenetur talis excommunicatus ab Episcopo absolutus, vi hujus Decreti Tridentini, postea adire Papam, vel Legatum ejus, ut ex Bonacina docet *Barbos. in Collect. hic n.* 3.

LXXXIX. Secundo in *cap. Parochiano*. 6. *h. t.* dicitur, Quod qui violentas manus injiciunt in Monachos, vel Conversos eorum, remota appellatione, tanquam excommunicati publice sunt denunciandi, & evitandi, secundum generale Decretum (*c. Si quis suadente* 29. *caus.* 17. *qu.* 4.) donec læsis congrue satisfaciant, & cum Literis Ordinarii adeant Sedem Apostolicam. Hinc colligitur, quod a sententia excommunicationis, ob percussionem Clerici, appellari non possit, quando constat notorie, talem incidisse in excommunicationem, nec per appella-

tio-

tionem impeditur, quominus percutiens sit denunciandus, & vitandus: secus est, si notorie non constet, sed dubium, an percusserit, necne, vel an non ex causa excusante, tum enim appellationi est deferendum, *Abb. hic. n.2.*

XC. Tectio in *c. Cum non ab homine* 14. *h. t.* rescribit „ Clemens III. quod qui est excommunicatus propter sacri„ legam manuum injectionem in Clericum, licet denuncia„ tus non sit, ab aliis sit vitandus, nisi sit occultus, tunc „ enim privatim solum, sive a sciente illum esse excommu„ nicatum vitari debet, quamdiu ab Ecclesia toleratur. „ Item qui occidunt illos Clericos aut Presbyteros, qui „ contempto Clericali habitu enormitatibus se immiscent, „ in odium hujusmodi Clericalis excessus, & in terrorem, „ & correctionem similium, excommunicationis sententiam „ non incurrunt. Est tamen eis asperior pœnitentia impo„ nendam, quam si in laicos talia commisissent.

XCI. Ubi notandum primo, excommunicatus, ob violentam, & sacrilegam injectionem manuum in Clericos, statim vitandus est, quam primum constat, eum esse excommunicatum, tametsi nondum sit denunciatus, occultus quidem occulte, publicus vero publice, quia per denunciationem excommunicati ipse non communicatur, sed solum excommunicati ipse non excommunicatur, sed solum excommunicatus declaratur, *Covarr. in c. Alma p. 1. §. 2. n. 2. in fine, Gl. hic V. denunciatus.* de quo infra:

Notandum secundo, percutiens Clericum, qui dimisso habitu & tonsura Clericali immiscet se enormitatibus, non est excommunicatus, quia talis Clericus amittit privilegium Canonis, *si quis suadente*, ipso facto, etiam sine alia admonitione. Unde talis percutiens non est excommunicatus, etiamsi sciat ipsum esse Clericum, quia hoc statutum est in odium istorum Clericorum, *Abb. hic nu.* 6. Dicitur autem Clericus se immiscere enormitatibus, quando init prælia, facit seditionem: & aggressiones in populo, & alia hujusmodi, *Barb. in Collect. hic n.3.*

XCII. Quarto similiter in *c. Perpendimus* 23. *h. t.* habetur, quod cum quidam Sacerdos, qui se falso nominavit filium Regis, arreptis armis, seditionem fecisset, a quodam Comite jussus est fustigari, qui postea ex ejusdem mandato: „ fuit suspensus in patibulo. Consultus super hoc Papa re„ spondit: si dictus Sacerdos tali modo excessit, & non „ propulsando injuriam (nam vim repellere licet) sed a„ liis inferendo, fuit occisus, non debent occisores illius „ propterea ad obtinendam absolutionem cogi adire Sedem „ Apostolicam, quia non sunt excommunicati. Ordinarius „ tamen loci competentem pœnitentiam eis injungat, se„ cundum merita personarum.

XCIII. Circa hanc Decretalem notandum primo, Constitutio *Si quis suadente*. 29. *caus.* 17. *q.* 4. continet duas partes, prima est, quod injiciens violentas manus in Clericum est excommunicatus: secunda, quod pro absolutione obtinenda tenetur adire Sedem Apostolicam, quamvis multi casus sint excepti, in quibus percussores Clericorum sunt excommunicati, & tamen non sunt mittendi ad Curiam Romanam pro absolutione, ut ex supra dictis patet. Unde quando in *cit. c. Perpendimus*. dicitur, occisores illius Sacerdotis, qui dimisso habitu Clericali se immiscuit enormitatibus, non esse cogendos ire Romam, probabilior intellectus est, & expositio, quod hæc Decretalis loquitor de privilegio Clericali Canonis, quod amisit Sacerdos ille, idoque illius occisores non tenentur ire Romam pro absolutione obtinenda, quia non erant excommunicati, & ita tenent omnes. teste *Claro l. 5. sent. §. fin. q. 77. n. 6.* Non autem talis Clericus perdit privilegium fori, ita ut non possit puniri per Judicem secularem, nisi trina monitio Judicis Ecclesiastici præcedat. Nam privilegium fori non ita facile perditur, quia est indultum a Jure Divino, *§. Si Imperator* 1. *dis.* 96. Unde Constitutiones eximentes Clericos a sæculari potestate, non continent Jus Novum, sed sunt declaratoriæ Juris Divini: privilegium vero Canonis facilius perditur, quia est inductum Jure Ecclesiastico, nempe ex Decreto Concilii Lateranensis relato in *cit. c. Si quis suadente, Martha de jurisdict. p. 4. casu.* 135. *n.* 2. & 3. alii apud *Barb. in cit. c. Perpendimus. n.* 2. *&* 3. Nec obstat *c. Cum non ab homine*. 14. *§. In art. h. t.* quia loquitur expresse de privilegio Canonis, nec debet extendi ad privilegium fori, quod difficilius perditur, ut dictum est, *Fagn. in cit. c. Perpendimus. n.* 8. *&* 9.

Verum plures DD. intelligunt hoc c. etiam de privilegio fori, ita ut Clericus, etiam in Sacris constitutus, qui dimisso habitu Clericali enormia delicta committit, amittat privilegium fori, etiam nulla præcedente monitione, & possit a Judice sæculari puniri, & ita in praxi, & secundum approbatam consuetudinem observari, testatur *Clarus §. fin. q.* 36. *n.* 23. quod alii limitant, saltem si in enormitatibus diu perseveret. Recte tamen hic notat *Fagnan. c. l. n.* 55. non obstare contrariam consuetudinem, quæ viget in aliquibus Tribunalibus sæcularibus, quia de privilegio Clericali fori, secundum Canones, est judicandum. non autem standum statutis, vel consuetudinibus laicorum, solus enim Papa generalia Clericorum privilegia potest interpretari, vel extendere, cum ergo non reperiantur limitata in hoc speciali casu, nisi quoad privilegium Canonis, in aliis standum est exemptioni a potestate sæculari.

XCIV. Notandum secundo, *in fine cit. c. Perpendimus*, præcipitur imponi pœnitentia percutientibus, vel etiam occidentibus Sacerdotem, qui dimisso Clericali habitu, se immiscuit enormitatibus, quia non perdidit privilegium fori, sed solum Canonis, idoque in rei veritate peccaverunt, quia occiderunt Sacerdotem, in quem, quippe laici, potestatem non habuerunt, alioquin si amisisset etiam privilegium fori, licite potuisset a Judice sæculari, nempe a Comite illo, de quo ibi fit mentio, puniri, non tamen fuerunt excommunicati, quia privilegium Canonis Sacerdos ille amiserat: sicut qui laicum percutit, in quem nullam potestatem habet, peccat quidem, sed non est excommunicatus; neque licet percutere clericum, & multo minus, occidere, etsi ipse perdiderit, propter delictum suum, privilegium Canonis, *Abb. hic in fine*. Porro major pœnitentia imponi debet percutientibus, vel occidentibus Clericum, qui perdidit, ob delictum suum, privilegium Canonis, quam si percussissent laicum, ut habetur in *hoc Cum non ab homine*. 14. *h. t. Gl. fin. in cit. c. perpendimus.*

XCV. Quinto denique in *c. Ad Eminentiam*. 20. *h. t.* quæ„ situm fuit ex Papa utrum qui ob injectionem manuum in „ Clericos, vel alias Religiosas personas excommunicatio„ nem incurrerunt, & a Legatis Cardinalibus qui a latere „ Romani Pontificis missi dicuntur, ab illa absolvuntur, „ censeri debeant absoluti esse, etsi illi Legati nullum su„ per hoc expressum mandatum ostendant? Respondet Pa„ pa, quod ipsi haberi debeant absoluti, quos constiterit a „ talibus absolutionem obtinuisse. Idque extenditur etiamsi atrox injuria sit illata Clericis, vel Religiosis; vel læsio enormia, qualis est; quæ fit cum cæde Clerici, vel effusione sanguis ejusdem in loco publico, & per quam læditur Abbas, vel Episcopus, ut docet *Azor. p. 2. l. 6. c. 32. q. 6.* Quin etiam ab aliis excommunicationibus Papæ reservatis potest talis Legatus absolvere, nisi fuerit excommunicatio ita Papæ reservata, ut a nullo alio, quam ab ipso possit absolvi, *Azor. c. l.*

§. VI.

De aliis excommunicationibus specialibus contentis in hoc Titulo, quæ infliguntur ob varia crimina.

XCVI. De his agitur in pluribus, & diversis Capitulis *h. t.* Et inprimis quidem Clerici, qui scienter participant in divinis cum excommunicatis a Papa, sunt excommunicati, prout decernitur in *c. Significavit*. 18. *h. t.* Ubi dicitur: Clericos, qui scienter, & sponte participant excom„ municatis a Papa, admittendo eos ad Divina officia, „ eadem excommunicationis sententia (videlicet majore, „ *Gl. fin. hic*) involvi, & pro absolutione mittendos esse ad „ Papam, cum litteris Ordinarii. Hinc colligitur, quod quinque requirantur ad incurrendam hanc excommunicationem. Primo, ut excommunicatus, cui communicatur, fuerit nominatim a Papa excommunicatus. Secundo, ut communicans sit Clericus. Tertio, ut communicans cum excommunicato sciat illum esse excommunicatum a Papa. Quarto, ut sponte communicet, non vi vel metu coactus. Quinto, ut in Divinis participet intra vel extra Ecclesiam, simul cum illo orando, vel alio modo, *Abb. hic n. 3. Covarr. in c. Alma p. 1. §. 3. num. 4. Clarus §. fin. q. 77. n. 8. Suar. dis. 12. de censur. sec. 2. num. 22.*

XCVII. Altera excommunicatio, sive reservatio excom„ municationis habetur in *cap. Tua nos*. 19. *h. t.* Ubi di„ citur: Quod non solum quis in Clericos temerarias ma„ nus injiciunt, sed etiam incendiarii, postquam per sen„ tentiam Ecclesiæ publicati fuerint excommunicati, pro „ absolutione ad Sedem Apostolicam sunt mittendi.

XCVIII. Notandum primo, hoc c. dupliciter potest intelligi vel de solis Incendiariis Ecclesiarum, & aliorum locorum Religiosorum, quod sunt excommunicati per Ecclesiæ sententiam, id est, quia sunt per Ecclesiam excommunicati. Sed contra hanc expositionem est, quia in hoc cap. non est sermo de sententia excommunicationis, sed de sententia promulgationis, id est denunciationis, quæ supponit excommunicationem jam esse latam: dicitur enim expresse, *per sententiam Ecclesiæ*, quæ est actus hominis, non legis, adeoque quod per sententiam Judicis sit lata, non ipso jure, ut notat *Suar. dis. 22. de cens. sec. 2. num. 25.* Altera vero & melior expositio est, quam præfert *Suar. c. l. num. 17.* Quod Incendiarii, qui jam sunt, vel postquam fuerant per hominis, seu Judicis sententiam excommunicati, & publicati, non possint absolvi, nisi a Papa. Unde etiam in *c. Pessimam* 32. *caus. 23. q. 7.* præcipitur, ut incendiarius excommunicetur, & Ecclesiastica careat sepultura, ergo non ex ipso jure excommunicatus. Verum licet ex Jure Canonico non possit sufficienter probari, Incendiarios etiam Ecclesiarum, & aliorum locorum Religiosorum, esse ipso jure excommunicatos: consuetudine tamen receptum esse, ut Incendiarii, ipso facto, censeantur esse excommunicatione ligati, ita ut, si denunciati fuerint per Ecclesiæ sententiam, a nullo, præterquam Romano Pontifice, absolvi possint, juxta *cit. cap. Tua nos*, docet *Azor. p. 1. l. 9. c. 27. q. 21.* Ubi addit, quod Pontifex in *cit. cap.* utcertum reliquit eos esse excommunicatione astrictos, & id statuit tanquam novum jus: itaque postquam Incendiarii primo sunt excommunicati ab Episcopis, & postea publicati, & denunciati, reservat sibi Papa absolutionem eorum ad terrorem aliorum, alias Ordinarii possunt absolvere omnes Incendiarios, *Gl. fin. hic.*

Notandum secundo, ut hujus excommunicationis absolutio sit reservata Papæ requirunt communiter DD. ut Incendiarius, non solum sit excommunicatus, sed etiam ut sit publice denunciatus, & quidem non tantum generaliter, sed specialiter, & nominatim, sive expresso nomine. Verum *Suar. c. l. num. 18.* probabiliter putat, non requiri, ut denuncietur in particulari seu proprio nomine, quia in *cit. c. Tua nos*, est sermo non de persona in particulari, seu sub propriis nominibus, sed de Incendiariis in communi, adeoque sufficit, ut Incendiarii publicentur per sententiam generaliter promulgatam: nam Pontifex reservat hanc excommunicationem ad deterrendos homines ab incendiis, ergo reservat etiam, quando fertur sententia generaliter in omnes, qui committunt tale crimen.

XCIX.

XCIX. Tertix excommunicatio similis priori repetitur in *c. Conquesti*, 22. *h. t.* Ubi Papa Clemens III. mandat, quo- „ sdam Sacrilegos, qui Ecclesias quasdam Reginensis Epis- „ copatus violenter effregerunt, & easdem spoliarunt, ex- „ communicatos denunciari, & sicut excommunicatos ar- „ ctius evitari, donec injuriam passis congrue satisfaciant, „ & damna resarciant, & cum litteris (suorum Prælato- „ rum) rei veritatem continentibus, Apostolico se conspe- „ ctui præsentent, scilicet pro absolutione obtinenda.

C. Circa hanc Constitutionem notandum primo, qui Ecclesias vi effringunt, & easdem spoliant, sunt ipso jure excommunicari, prout explicat hoc c. *Gl. hic. V. Excommunicatos nunciatis*, & *Abb. num.* 2. & alii DD. communiter: non est autem in hoc c. sermo de omni sacrilegio, sive furto sacrilego Ecclesiæ, quia non omnis fur rerum Ecclesiasticarum est ipso jure seu facto excommunicatus, ut colligitur ex *c. ult. de furtis & c. Conquestus*, 16. *de foro compet.* Sed solum de violenta effractione Ecclesiæ, & ejus spoliatione, ut bene explicat *Suar. dis.* 22. *de cens. sec.* 2. *num.* 6. Ubi per effractionem intelligitur quævis violenta apertio Ecclesiæ, sive rumpatur murus, sive seræ effringantur: per spoliationem vero quælibet rapina, vel furtum grave in illa quantitate quæ sufficit ad peccandum mortaliter in materia sacrilegii, neque enim requiritur, ut Ecclesia spolietur omnibus, quæ in ea sunt. *Suar. cit. l. num.* 12.

Porro cum non inveniatur prius aliquod Jus, sive Canon, in quo excommunicatio, ipso Jure, lata sit in effractores, & spoliatores Ecclesiarum, dicendum est illam latam esse a Papa virtualiter & implicite in hoc ipso *c. Conquesti*. illis verbis: *mandamus, ut si ita est, memoratos sacrilegos excommunicatos nuncietis*, ita ut sensus sit, quia ex nunc illos excommunico: sicut patet ex illis similibus formulis ferendi censuram: v. g. *Qui hoc fecerit noverit se esse excommunicatum*. Ubi necessario subintelligi debet quia per hanc legem excommunicatur. Ita cum hic dicit Papa, excommunicatos nuncietis, præcipit aliquid, quod excommunicationem latam supponit, non potest autem supponi, nisi ab ipso jure sit lata, adeoque vi hujus c. cum aliud jus non reperiatur, *Suar. cit. l. num.* 10.

Notandum secundo. Ad fractionem hoc loco requirit, ut fiat per vim, quam ipsum verbum *fractionis* denotat, unde si quis aperiat januas Ecclesiæ per artem, v. g. clavi adulterа, non incurret excommunicationem, *Suar. c. l. num.* 12. Sola vero effractio, quæ fit ad ingrediendam Ecclesiam, non sufficit ad hanc excommunicationem, sed insuper requiritur spoliatio, quo nomine hic intelligitur non tantum ut res notabilis Ecclesiæ auferatur per furtum, sed etiam quævis alia actio, per quam notabile damnum, vel injuria Ecclesiæ infertur, in rebus ad illam pertinentibus, etiamsi non auferantur, ut si quis imagines templi destruat, quia spoliat illis Ecclesiam, *Suar. cit. l. num.* 12. Ex quo infert, si Judex reum ad Templum fugientem inde vi extrahat, est quidem effractor, non tamen spoliator, quia nullum damnum infert Ecclesiæ in bonis illius.

CI. Notandum tertio. Nomine Ecclesiarum veniunt hic etiam Monasteria, Hospitalia, & alia loca pia, imo etiam Sacristia, si conjuncta sit Ecclesiæ: non autem privata Oratoria, non consecrata, vel benedicta, quæ in communibus domibus esse solent, *Suar. cit. l. n.* 13.

Notandum quarto. Ad hoc, ut excommunicatio lata in hoc c. sit reservata Papæ, sive lata sit a Jure, sive ab homine tantum, requiritur, ut sit denunciata ut colligitur ex illis verbis, *Excommunicatos denuncietis, donec Apostolico conspectui se præsentent*, ergo ante denunciationem non est reservata, & colligitur etiam ex verbis sequentibus, *Et evitari eos faciatis, sicut excommunicatos, donec se præsentent*. Ubi primo præcipitur, ut denuncientur, & postea ut excommunicati vitentur, donec Papæ præsententur, & absolvantur, ergo ante denunciationem non est reservata hujus excommunicationis absolutio, quæ interpretatio, cum sit benignior, est præferenda in materia odiosa, & pœnali, *Suar. cit. l. n.* 14.

CII. Quarta excommunicatio habetur in *c. Quicunque.* 11. *h. t. in* 6. Ubi Gregorius X. in Concilio generali Lugdunensi statuit, ut omnes, qui, ideo quod in Reges, Principes, „ Barones, Nobiles aut quosvis alios (etiam Clericos, *Gl.* „ *hic V. Ministros*) sententia excommunicationis, suspensio- „ nis, vel interdicti fuerit promulgata, licentiam alicui de- „ derint occidendi, vel capiendi, vel gravandi in perso- „ nis, aut bonis suis, vel suorum (consanguineorum, aut „ familiarium, *Gl. hic V. Suorum*) eos, qui tales senten- „ tias protulerunt, vel quorum occasione, sive ad quorum „ instantiam, dictæ sententiæ sunt prolatæ, aut qui easdem sententias observant, vel sic excommunicatis com- „ municare nolunt, illi omnes sententiam excommunica- „ tionis eo ipso incurrunt: nisi licentiam datam, re integra, revocaverint: vel si re non integra, quia occasione „ talis licentiæ, ad captionem bonorum est processum, „ nisi intra octo dies restituant, vel satisfaciant: eadem „ quoque sententia excommunicationis (scilicet majoris) „ sunt ligati, qui ausi sunt uti prædicta licentia: vel qui „ sine licentia, proprio suo motu, aliquid prædictorum „ committunt. Illi vero, qui in hac excommunicatione „ perseveraverint per duos menses, ex tunc non possint ab „ ea absolvi, nisi per Sedem Apostolicam.

CIII. Pro explicatione hujus c. notandum primo, duæ vel tres sunt actiones, ob quas ista excommunicatio fertur. Prima est, dare licentiam aliis, ut inferant hujusmodi gravamen, vel injuriam, quæ licentia non sufficit ad incurrendam excommunicationem, nisi effectus, ad quem illa datur, „ fuerit subsecutus. Ubi tamen duplex additur limitatio. Prior est, si licentia fuerit revocata, re integra, id est, antequam talis licentia aliquem effectum habuit: nam si dans licentiam, eam postea revocat, sed is, cui data est, nihilominus illa utatur, tunc dans licentiam non incurrit excommunicationem, quia alter illa utitur ex sua malitia, & non ex licentia dantis, quippe qui eam revocavit. Posterior vero limitatio est, quod etiamsi licentia data revocata non fuerit, sed effectum habuit, non tamen incurratur excommunicatio, nisi post octo dies, intra quos non est satisfactio, vel restitutio facta: nam tunc primum incurritur excommunicatio. *Suar. cit. dis.* 22. *de censur. sec.* 3. *num.* 20.

Unde quando in priori limitatione hujus cap. dicitur, quod non incurritur ista excommunicatio si re integra, licentia revocetur, certum est, eam non incurri, quamdiu res est integra, sive nullus effectus est secutus ex tali licentia: quando vero in posteriore limitatione dicitur: quod licet res non sit integra, quia occasione illius licentiæ processum est ad capienda bona, infra octo dies, potest fieri satisfactio, vel restitutio: tunc vel executio licentiæ facta est solum circa bona externa, & dans licentiam non est excommunicatus, nisi post octo dies non restituerit, vel satisfecerit: vel facta est circa personam, & statim citra moram octo dierum, dans licentiam incurrit excommunicationem: & sic intelligi debet *Gl. in tit. c. Quicunque. V. Re integra*, in quo non conceditur dilatio octo dierum in injuriis personalibus, quia hæ graviores sunt, & difficilius remedium requirunt, & satisfactionem, quam reales. *Suar. cit. sec.* 3. *de cens. num.* 3.

Notandum secundo. Non tantum qui licentiam dat, sed etiam qui illa utitur, hanc excommunicationem incurrit, modo consummata sit actio, scilicet occidendo, capiendo, vel aliud gravamen inferendo talibus personis, vel bonis suis, vel suorum, ut habetur in hoc *c. §. Eadem* & sic mandans, & mandatarios eadem pœna puniuntur, *Glos. hic V. Uti. Suar. cit. l. n.* 4.

CIV. Notandum tertio. Etiam extenditur ista excommunicatio ad omnes illos, qui talia delicta patrarunt, proprio auctoritate, sine licentia Superioris, ut dicitur hic, quia talis non tantum sibi ipsi dat licentiam, sed etiam delictum per se exequitur. *Suar. cit. l. n.* 5.

Notandum quarto. Ad gravamen, propter quod incurritur excommunicatio hæc, requiritur, ut sit illatum per actionem injuriosam, & quæ sit contra justitiam, ut patet ex illis verbis *Occidendo, capiendo, & nisi restituerit, & satisfecerit*. Et sive talia gravamina inferantur contra Judicem, qui sententiam tulit: sive contra eum, qui dedit occasionem ferendi censuram, petendo, vel denunciando: sive contra illum, qui talem sententiam observat: vel qui non vult communicare cum tali excommunicato; nam hæc omnia exprimuntur in hoc c. Denique extenditur hujusmodi actio, non solum circa prædictas personas, sed etiam circa bona ipsarum, vel suorum, *Suar. cit. l. n.* 7.

Notandum quinto. Hæc excommunicatio est reservata Papæ non statim cum incurritur, sed si ea ligati, per spatium duorum mensium, in ea perseveraverint, ut habetur in fine hujus c. Unde infra duos menses potest absolvere ab ea omnis, qui habet jurisdictionem ordinariam, vel delegatam, quia tunc reservata non est, *Suar. cit. l. n.* 8.

CV. Quinta excommunicatio extat in *c. Eos, qui* 22. *h. t.* „ *in* 6. Ubi decernitur, Eos, qui a sententia Canonis, vel „ hominis sunt absoluti, propter mortis periculum, vel „ aliud legitimum impedimentum, ab eo, a quo alias non „ poterant: si deinde cessante periculo, aut impedimento, „ se non præsentent, cum possunt commode, illi, a quo „ alias de jure erant absolvendi, reincidunt in pristinam „ censuram, vel excommunicationem. Similiter illi qui „ absoluti a Sede Apostolica, vel ejus Legato, cum condi- „ tione, seu præcepto, ut se præsentent Superiori immo- „ diato, sive Ordinario suo, vel alteri, ad suscipiendam „ pœnitentiam, ab eisdem, & injuriam passis competenter „ satisfaciendam, si hæc, cum primum commode possunt, „ non curaverint adimplere, in eandem sententiam reinci- „ dunt.

CVI. Notandum primo. Duæ sunt partes hujus Decretalis. In priore agitur de excommunicatione, vel censura lata a Jure vel a persona, quando quis propter necessitatem, vel urgens impedimentum absolutus est ab alio, quam ab eo, a quo alias de jure fuisset absolvendus, cum onere postea comparendi coram isto, tunc enim si se non præsentet, cum primum potest, similiter in censuram, seu excommunicationem incidit, non quidem in eandem numero, sed in aliam similem ob novam inobedientiam, quæ similiter est reservata, ac prior erat, eique succedat, *Suar. dis.* 22. *de cens. s.* 3. *n.* 9. *Sanch. l.* 2. *Mor. c.* 13 *n.* 18.

Notandum secundo. In posteriore part. hujus c. agitur de eo, qui absolutus est ab excommunicatione reservata Papæ, vel ejus Legato, cum obligatione comparendi coram Ordinario, vel alio delegato, ad suscipiendam pœnitentiam, & satisfactionem parti læsæ præstandam, alioquin eum si absolutus, eam conditionem non implu erit, in eandem sententiam, ipso facto, reincidit, sicut in priori casu dictum, *Suar. cit. l. n.* 10. ubi addit, quod talis potest comparere coram Ordinario, non tantum personaliter, seu per se ipsum, sed etiam per procuratorem, nisi aliud in mandato sit expressum.

§. VII.

De Excommunicatione, qua infertur conjugi, nolenti reddere debitum ob allegatum impedimentum dirimens matrimonii cum altero conjuge.

CVII. De hac agitur in *c. Inquisitioni*. 44. *h. t.* ubi Pa- „ pa Innocentius III respondet, distinguendum esse, utrum „ alter conjugum certo sciat impedimentum conjugii, ob „ quod sine peccato mortali non possit carnaliter commi- „ sceri,

fieri, quamvis illud in foro externo probare nequeat: vel non sciat certo, sed credit tantum. In priore casu si cogatur conjux ab Ecclesiastico Judice ad reddendum debitum ei, quem scit non esse suum conjugem, debet potius sententiam excommunicationis humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccare mortaliter. In posteriore vero casu, rursum distingui debet; vel enim habet hujusmodi conscientiam ex credulitate levi, & temeraria: & tum ea rejecta, seu deposita, cum consilio sui Pastoris, non solum licite potest reddere, sed etiam exigere debitum conjugale. Vel habet conscientiam hujus impedimenti, ex causa probabili, & discreta, etsi non evidenti, & manifesta: & tunc reddere potest debitum, sed non exigere, ne vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ peccet.

CVIII. Notandum primo. Condemnatus per judicis sententiam, ut debitum conjugale reddat fœminæ, quam certo scit non esse suam uxorem, ob impedimentum dirimens, non solum non tenetur, sed licite potest obedire sententiæ Judicis, & ita potius propriam conscientiam sequi debet, & non Judicis auctoritatem, *Covarr. in Epitome libr. 4. Decret. part. 2. num. 7. Sanch. l. 2. de matrim. disp. 39. num. 5.* Ratio est, quia accedere ad fœminam, quam quis scit non esse suam legitimam uxorem, est fornicari, adeoque intrinsece malum, & nunquam licitum. Idque procedit, sive quis impedimenti, v. g. consanguinitatis, conscius cogatur reddere debitum in gradu Divina, aut naturali lege prohibito; sive solum Jure Ecclesiastico, quia in hoc c. indistincte dicitur, quod nullo modo qui impedimenti certi est conscius, possit reddere debitum. *Sanch. cit. l. n. 6. & 8.*

Notandum secundo. Talis conjux, sciens matrimonium esse invalidum, ob impedimentum dirimens, non potest reddere debitum conjugi ignoranti, etiamsi ab Ecclesia ad id compellatur per excommunicationem: vel etiam vitæ periculum subire debeat, aut alia gravissima incommoda sequantur. Neque obstat excommunicatio, qua compellitur ab Ecclesia reddere debitum, nam juxta veriorem sententiam, talis excommunicatio non ligat coram Deo, quia est injusta, nititur enim falsa præsumptione: tum quia non incurritur excommunicatio, nisi propter contumaciam seu inobedientiam quæ est culpa lethalis, qualis nulla adest in hoc casu, *Sanch. c. l. num. 9.* quamvis talis in foro externo se gerere debeat pro excommunicato, ob vitandum scandalum, ut dictum, *l. 2. tit. 13. num. 63.*

Notandum tertio. Conjux dubitans de valore matrimonii, non potest petere debitum, ante diligentiam adhibitam assequendi veritatem: tenetur tamen reddere conjugi non dubitanti, *Sanch. lib. 2. de matrim. disp. 41. num. 46. & seq.* Ratio prioris partis est, quia ex petitione debiti imminet periculum fornicationis, si non sit verus conjux, ex non petitione nullum, cum liberum sit non petere. Ratio autem, cur reddere teneatur, est, quia quando bona fide matrimonium est contractum, non debet alter conjux privari jure suo, ob dubium alterius conjugis, sed in dubio melior est conditio possidentis, *Azor. p. 2. l. 2. c. 18. q. 5.* Si vero post adhibitam debitam diligentiam inquirendi veritatem, de illa non constet, non solum conjux dubitans reddere, sed etiam petere potest debitum, ut patet ex hoc c. quia præmissa sufficienti diligentia, conjux habet invincibilem ignorantiam, ob quam excusatus a culpa petendo: invincibilis enim ignorantia est, quæ adhibita sufficienti diligentia vinci non potest, licet veritas non innotescet, *Sanch. c. l.* Quod si vero dubium de valore matrimonii inter conjuges oriatur ex levi credulitate, ut quia impedimentum audivit ab hominibus levibus, & paucis, *Gl. hic V. Levi*, potest, deposito dubio, cum consilio sui parochi, aut etiam alterius viri docti, debitum petere, & reddere, ut habetur in hoc c. *Sanch. cit. disp. 41. num. 42.* Si denique conjux practice dubitet de valore matrimonii, non solum non petere, sed nec reddere potest, quamdiu manet illud dubium, *Sanch. cit. l. n. 24.*

§. VIII.

De Excommunicatione lata contra violatores libertatis Ecclesiastica.

CIX. De hac agitur imprimis in *c. Noverit. 49. h. t.* in quo Papa Honorius III. primo excommunicat omnes hæreticos utriusque sexus, quocunque nomine censeantur, fautores, receptatores, ac defensores eorum. Nec non illos, qui de cætero servari fecerint Statuta edita contra Ecclesiasticam libertatem: nisi ea deleri fecerint, infra duos menses de Capitularibus suis (id est, libris in quibus Statuta sua conscribunt, *Gl. hic V. eod.*) post publicationem hujusmodi sententiæ. Item excommunicantur statutarii, & scriptores ipsorum Statutorum nec non Potestates, Consiliarii locorum, ubi de cætero hujusmodi Statuta, & consuetudines editæ fuerint, vel servatæ, atque etiam illi, qui secundum ea præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere judicata. Incurritur autem ista excommunicatio, ipso jure, post duos menses a tempore publicationis numerandos, *Gl. hic V. Ecclesia libertatem & V. Infra duos menses.* Porro illa Statuta, & consuetudines dicuntur esse contra libertatem Ecclesiasticam, quæ veniunt contra privilegium concessum Ecclesiæ universali a Deo vel a Papa, aut Imperatore, *Abb. hic n. 2.* ubi addit, quod etiam illud Statutum sit contra Ecclesiasticam libertatem, per quod redduntur Clerici timidiores, & laici audaciores ad nocendum Clericis, quale est Statutum disponens, ut laici interficientes Clericum, mitius puniantur, quam occidentes laicum.

CX. Præterea in *c. Gravem. 53. h. t.* dicitur, quod cives quidam Pisani fecerunt duo Statuta contra Ecclesiasticam libertatem, & in præjudicium Sedis Apostolicæ, quod si vel Clericus, vel laicus contra quemcunque laicum Pisanæ ditionis, impetraverit Litteras Apostolicas ad Judicem Ecclesiasticum, in mille solidis condemnetur, nisi illis Litteris renunciaverit, nec reditus bonorum suorum eidem reddantur, nec agri eorum excolantur, sed banno Potestatis subjiciantur. Item statuerunt, ut Clerici, suis sumptibus, castrum quoddam custodiri faciant: alioqui Potestas contra eos procedere teneatur: & sic volebant Clericos subjicere servituti, & publicis functionibus, a quibus omnino sunt immunes, *Gl. hic V. Sumptibus.* adeo mandat Papa Honorius III. Episcopo Senensi, ut in Consiliarios, & Officiales illius Civitatis sententiam excommunicationis promulget, nisi Statuta illa deleverint & idonee caverint, quod de cætero similia non attentabunt. Additur in fine, cum iidem statutarii multa de bonis Ecclesiasticis tenere dicantur in feudum, ipsi denuncientur, feudis illis esse privati. Ex quo patet, quod excommunicatus a Jure potest iterum excommunicari a Judice, ad majorem terrorem, *Gl. hic V. Promulgare. in fine. & Abb. num. 4. & 5.*

Porro de excommunicatione lata in violantes interdictum, infra agetur: de aliis vero specialibus excommunicationibus jure expressis, in suis propriis locis, ac Titulis actum fuit.

SECTIO IV.

De excommunicatis vitandis vel non vitandis, & prohibita, vel concessa communicatione cum illis.

§. I.

Quinam excommunicati sint vitandi, vel non vitandi?

CXI. Assertio 1. *Spectato* Jure Canonico antiquo omnes excommunicati majore excommunicatione sunt vitandi, in Divinis & humanis, seu profanis, occulti quidem privatim, manifesti autem publice, prout constat ex *Cum non ab homine. 24. in princ. h. t.* ubi id statuitur de eo, qui violentas manus in Clericum injecit, & dictum supra *n. 90. & seq.* Sed idem est de excommunicatis publice, vel occulte. Idque extenditur, ita ut nullus etiam per privilegium Sedis Apostolicæ se tueri possit, quominus excommunicatos vitare debeat. sicut etiam qui violenta manus injiciunt in Clericos, ut excommunicati sunt vitandi prout in *c. Nulli. 8. h. t.*

Consentit *c. Cum plantare. 3. §. Excommunicatos. de privilegiis.* ubi dicitur, quod Religiosi, etiam exempti, non possunt admittere ad Divina excommunicatos, adeoque privilegium exemptionis non excusat illos, quominus excommunicatos vitare debeant.

CXII. Ubi notandum, quod ex hoc c. quidam probare volunt præceptum de vitandis excommunicatis esse Juris Divini, juxta illud *Matth. cap. 18. Si Ecclesiam non audieris, sit tibi sicut Ethnicus &c.* Quare cum Pontifex in Lege Divina dispensare nequeat, recte infertur, nullum privilegium Papæ posse suffragari, quominus quis excommunicatos vitare teneatur, ex Præcepto Divino, saltem in Divinis juxta *c. Nemo. 32. caus. 11. q. 3.* ubi dicitur. *Nemo contemnat vincula Ecclesiastica, non enim homo est, qui ligat, sed Christus, qui nulli hanc potestatem dedit.* Verum licet potestas excommunicandi sit Juris Divini, juxta illud Christi, *Quodcunque ligaveris super terram &c. Matth. 16. & cit. c. Nemo.* Quoad modum tamen seu formam, & effectum privandi hos vel illos, hac vel illa communione potestas excommunicandi ex Apostolica traditione ortum habet, juxta *c. Sicut Apostoli. 16. caus. 11. q. 3.* adeoque ad legem Canonicam, seu Ecclesiasticam pertinet, ut patet ex *cit. c. Nemo.* Ubi censuræ vincula Ecclesiastica appellantur. Deinde manifestum est, quod per Ecclesiasticam legem in variis casibus relaxatum sit præceptum hoc de vitandis excommunicatis, *cap. Quoniam multos 103. caus. 11. q. 3.* & aliis locis, & quidem etiam in Divinis, ut ex infra dicendis patebit. Sed neque dici potest S. Pontificem habere quidem potestatem dandi aliquibus privilegium, ut non teneantur evitare excommunicatos: sed eos, qui hujusmodi privilegium habent, non posse se eo tueri in genere, ob defectum justæ causæ: nam & hoc gratia dicitur, quia si v. g. Religiosis datum sit tale privilegium, justa & sufficiens causa erit favor ipsius Religionis. Quod si Papa concederet tale privilegium, sine justa causa, concessio esset valida, cum adsit potestas concedendi, & solum esset illicita, ob defectum justæ causæ, ut communiter docens Theologi, *Barb. hic n. 5.* Neque contrarium probatur ex *cit. c. Nulli. h. t.* quia in eo solum dicitur, quod Religiosis, aliisque privilegium exemptionis generale habentibus prosit ad hoc, ut non possint excommunicari ab Ordinariis, seu Episcopis: non tamen sequitur inde, quod non teneantur vitare eos, qui ab Ordinariis sunt excommunicati, quia ad hoc non tendit privilegium generale exemptionis, sed solum eximit habentes tale privilegium a jurisdictione Ordinarii, seu Episcopi, ut etiam docet *Covarr. in c. Alma p. 2. §. 1. n. 2.* Idque confirmatur ex eo, quia obligatio vitandi excommunicatos non provenit ex jurisdictione Ordinarii excommunicantis, a quo sunt exempti, sed ex dispositione legis prohibentis communicationem cum excommunicatis, a qua lege Religiosi, vel exempti a jurisdictione Episcopi non sunt exempti, *Barb. hic n. 6.* & dictum supra *Tit. 33. sec. 5. §. 2. n. 1. 33. not. 3.*

CXIII. Assertio 2. Post Concilium Constantiense tantum vitari debent duo genera excommunicatorum, scilicet qui non tantum publice excommunicati, sed etiam denunciati sunt, juxta Decretum Concilii Constantiensis in *Extrav. Ad evitanda.* & refertur apud *Navarr. in Man. cap. 27. n. 35. & Gutier l. 1. Canonic. quæst. c. 3. n. 1.* quæ etsi in Tomis Conciliorum non extet, confirmata tamen fuit a Leone X. in Concilio Lateranensi, cujus summa hæc est. Ad evi-

„ evitande unlmarum pericula, statuit S. Synodus, ut nemo deinceps teneatur aliquem, ratione alicujus sententim, vel censuræ Ecclesiasticæ a Jure, vel ab homine generaliter promulgatæ, vitare in Sacramentorum administratione, vel receptinoe aut aliis quibuscunque rebus Divinis, vel externis, nisi talis sententia, seu censura contra certam personam, Ecclesiam, vel Collegium, vel Communitatem (subintelligendo quoad interdictum, quia Universitas excommunicari non potest) a Judice specialiter publicata, vel denunciata fuerit: vel nisi quis ob sacrilegam manuum injectionem in Clericum, excommunicationem latam a Canone, ita notorie incurrerit, ut factum ejus nulla possit tergiversatione celari; nam ab ejusmodi etiam non denunciari communione abstineri debet. Additur vero in fine per hæc autem non intendimus ipsos excommunicatos, suspensos, vel interdictos in aliquo sublevare, vel quomodolibet eis suffragari.

Porro Concilium Basiliense postea habitum anno 1435. prædictum Decretum Constaotiense in eo correxit, quod teneamur vitare omnes notorie excommunicatos ex quacunque causa, etiamsi non sint publice, & nominatim denunciati, nec notorii percussores Clericorum. Et hanc sententiam tenet *Silvest. V. Excommunicatio* 3. n. 9. *Covarr. in cap. Alma p.* 1. §. 2. *n.* 7. & alii. Sed alii fere communiter censent, adhuc hodie standum esse Decreto Concilii Constantiensis, *Navarr. cit. l. Suar. dis. 9. de censur. sect.* 2. *num.* 5. *Laym. lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 4. *num.* 1. *Avila p.* 2. *de cens. dis.* 2. *dub.* 2. Idque probatur, tum quia Concilium Basiliense fuit a Papa Eugenio IV. revocatum, neque auctoritate Apostolica confirmatum, exceptis paucis quibusdam Decretis a Nicolao V. receptis, inter quæ non est Decretum de vitandis excommunicatis. Tum quia jam communis usus, & consuetudo (quæ est optima legum interpres) præsertim in istis partibus Septentrionalibus, Constitutionem Concilii Constantiensis approbavit, nempe ut hæretici, aliique excommunicati non vitentur, nisi fuerint nominatim denunciati, vel notorii percussores Clericorum. Unde in Germania Catholici possunt, tuta conscientia communicare cum iis, qui sunt notorie excommunicati, ut hæretici, sed non nominatim ac publice denunciati, *Avila c. l.*

CXIV. Est autem pro declaratione dictæ Constitutionis Constantiensis Concilii, notandum primo, ille dicitur nominatim excommunicatus, qui expresso proprio nomine, vel alio æquivalento signo particulari est excommunicatus quod sufficienter declaret personam. Non autem sufficit, ut si aliquis nominatim excommunicatur, ut evitari debeat, sed insuper requiritur, ut a Judice, sive Superiore suo sit publice denunciatus ut excommunicatus, ita ut censura per sententiam expressam, & specialem contra illum in particulari publicata, juxta morem Regionis juridice promulgata sit v. gr. per Edictum in loco publico affixum, vel voce præconis publicata sit, ut colligitur ex verbis Extravagantis, *Covarr. c. l. Laym. c. l. num.* 7. *Versic. Quarta*, *Avila dis.* 2. *dub.* 3. Ex quo colligitur primo, cui tradita est in scriptu sententia excommunicationis, ut eam denunciet, non tenetur reum vitare, ante denunciationem factam. Secundo appellans a denunciatione excommunicationis, ut ea non denuncietur, pendente appellatione, non est vitandus, quia licet per appellationem a sententia excommunicationis non suspendatur ipsa excommunicatio absolute lata, suspenditur tamen effectus denunciationis, ut interim vitandus non sit, *Avila c. l. concl.* 2. *Laym. c. l.*

Notandum secundo, ut Clerici percussor dicatur notorius, & ante denunciationem vitandus, non sufficit, post Concilium Constantiense, notorium juris, ut de eo constet per confessionem partis in judicio, vel per sententiam Judicis, sed notorium facti requiritur, hoc est, talis evidentia, ut factum nulla tergiversatione celari possit: qualis evidentia facti censetur, si percussio fiat coram tot ocularis testibus, ut vel toti Communitati (quæ saltem decem personas continet) vel majori ejus parti, saltem coram sex, in parva familia, in qua ultra decem personas non sunt, nota sit, *Avila cit. dis.* 2. *dub.* 4. qui tamen cum *Suar. dis.* 9. *sect.* 2. *num.* 11. putat, id esse relinquendum arbitrio boni viri, secundum particulares circumstantias. Quare etiamsi Petrus Clericum percutiat, tribus aut quatuor personis adstantibus, ut sufficienter in judicio factum probari possit, non ideo censetur notorium evidentia facti, ac proinde ne privatim quidem ab illis tribus, vel quatuor præsentibus Petrus vitari debet, quia licet factum illis sit notorium, non tamen est absolute notorium, sive publicum existit, ut nulla tergiversatione celari possit, de quo notorio Constitutio *Ad evitanda* loquitur, *Navarr. in man. c.* 25. *num.* 73. *Laym. cit.* 2. 4. *n.* 2. licet non improbabiliter teneat contrarium. *Suar. c. l. n.* 22. ita ut si non obstante illa notitia, crimen adhuc sit occultum, occulte tantum vitandus sit ab iis, qui illud viderunt; publice autem si delictum sit publicum.

Præterea non censetur notoria percussio Clerici, si de ea publice sit infamatus, absque facti evidentia, quia tunc factum sit potius famosum, quam evidenter notorium. Quod si omnino quidem constet de evidentia facti, sive per proprium visum, sive per confessionem Rei, vel per testimonium plurium, aut per publicam, & constantem famam, quod percussio notorie facta sit: adsit tamen dubium Juris, quia v. gr. percussor probabili ratione se tueri potest, allegando vim vi repulsam esse, vel ex vehementi iræ passione se percussisse, vel conditionem Clerici ignorasse, quia sine habitu Clericali incessit, necdum percussor censebitur notorius hic vitari jussus, quia adhuc aliquo juris suffragio excusari potest, ut habetur in *cit. Extrav. Laym. cit.* 4. *n.* 2. §. *Hoc adde.*

CXV. Assertio 3. Reliqui excommunicati, qui scilicet neque publice denunciati, neque notorii percussores Clericorum sunt, non sunt vitandi, ac proinde cum his fideles, tam in sacris, quam profanis actionibus communicare possunt, per se loquendo, ac si excommunicati non essent: etsi ad id non obligentur, sed sine injuria abstinere possint, privatim & publice, modo excommunicatio eorum publice sit nota, vel sufficienter probari possit. *Laym. cit. c.* 4. *num.* 4. & alii communiter, Idque patet ex *citat. Extravag. Ad evitanda*, in qua absolute excommunicatis cum excommunicatis toleratis conceditur, nec ad hoc gravis causa requiritur, cum ob hanc etiam cum non toleratis communicare liceat, ut infra dicetur: alias hoc pacto Concilium Constantiense nullum privilegium erga excommunicatos toleratos concessisset, sed potius præbuisset occasionem anxietatis timoratis conscientiis dubitantibus, an forte sufficiens causa hic, & nunc cum iis communicandi subesset, quam tamen anxietatem præcipue tollere Concilium intendit per suum Decretum. Quod autem ad hanc communicationem non teneantur reliqui fideles, patet, quia illis Concilium voluit facere gratiam, quod autem in alicujus gratiam conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum, *reg.* 61. *in* 6. & nemo invitus beneficio uti cogitur, *argument. reg.* 61. *in ff.*

Hinc infertur, licitum esse Judici, aut parti litiganti repellere actorem, testem vel Advocatum in judicio excommunicatum, etiam toleratum, sive non vitandum, cum nullus favor aut gratia facta sit per dictam Extravag. ipsis excommunicatis. Excipi debet, nisi ratione consuetudinis, vel ob pacta conventa aliud obtineat, sic enim in Imperio Lutherani non possunt repelli a publicis judiciis, contractibus, officiis, & dignitatibus Civilibus, *Laym. cit.* 4. *n.* 4.

Porro etsi excommunicati tolerati, seu non vitandi peccent, si se ultro ingerant in communionem fidelium, sacram, vel civilem, seu politicam, cum ipsis per Concilium Constantiense nulla gratia directe sit facta: si tamen ab illis fidelibus, ad secum communicandum inducantur, licite cum illis communicant, quia alias gratia illa, seu licentia aliis fidelibus facta cum excommunicatis toleratis communicandi, ipsis inutilis foret, vel noxia: imo aliquando obligantur communicare, ut si parochiani petant a parocho excommunicato, sed tolerato sibi conferri Sacramenta, vel a Judice excommunicato administrari justitiam, *Suar. dis.* 11. *de cens. sec.* 4. *n.* 3. *& seqq. Laym. cit. c.* 4. *n.* 6. *&* 7. apud quos plura de his videri possunt.

§. II.

Quæ personæ, & ob quas causas excusentur, ut licite communicare possint cum excommunicato non tolerato, seu vitando.

CXVI. Causæ hujusmodi justæ, sive casus jure expressi, in quibus licitum est communicare cum excommunicatis, etiam non toleratis, sive vitandis, comprehenduntur hoc versu, quem refert *Gl. in c. Cum desideres* 15. *V. Excommunicationis h. t. Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.* Quæ particulæ sigillatim hoc loco sunt explicandæ.

Et prima quidem causa excusans est utile, sive utilitas, ob quam permittitur communicatio cum excommunicato non tolerato, ob notabilem, vel propriam, vel etiam ipsius excommunicati utilitatem, sive spiritualem, sive temporalem. Ut de spirituali utilitate constat ex *c. Responso* 43. *in princ. h. t.* Ubi cum quæsitum fuisset ex Papa Innocentio „ III. utrum excommunicatis, & interdictis, semel in hebdomada, vel mense, in Ecclesia aliqua prædicare verbum Dei, & eos ad correctionem inducere liceat? Respondet Papa, quod sine scrupulo conscientiæ, id facere possit, cum viderit expedire: dummodo nullum eis Divinum officium celebretur, contra formam interdicti.

CXVII. Idem de excommunicatis clarius habetur in *cap. Cum in voluntate* 54. *in princ.* Ubi dicitur: Cum voluntate „ ac proposito maleficia distinguantur, sententiam excommunicationis (minorem non incurrit, qui excommunicato in his, quæ ad absolutionem, vel alias ad salutem animæ pertinent, in locutione participat, licet etiam alia verba incidenter interponat, ut apud eum magis proficiat, præterea Prædicatores, qui penes excommunicatos: vel detentores alienarum rerum prædicant, vel Confessiones eorum audiunt, licite possunt eleemosynas ab illis recipere, cum ipsi quasi gerant causas ipsorum, ad quos res ipsæ pertinent, præsertim si ipsæ alias non valeant se in illo loco sustentare, *cit. c. Cum in voluntate* §. *Prædicatores h. t.*

Hinc infertur primo quod quis potest prædicare coram excommunicato non tolerato, vel audire Concionem simul cum illo, quia Concio ordinatur ad salutem animæ, & ut excommunicatus resipiscat, *Avila p.* 2. *cap.* 6. *dis.* 11. *dub.* 3. *concl.* 6. non tamen est permittendum, ut excommunicatus non toleratus publice concionetur, quia est gravis Ecclesiastica communicatio, absque valde gravi necessitate, *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 16. Secundo licitum est ab excommunicato, etiam vitando, petere consilium, vel subsidium, sive spirituale, sive etiam corporale, si quis eo indigeat, *Laym. c. l.* Tertio vicissim etiam excommunicatus non toleratus potest simile subsidium petere, si eo indigeat, *Suar. dis.* 15. *de cens. sect.* 3. *n.* 9. *& a. seqq.*

CXVIII. Porro quod licitum sit communicare cum excommunicatis, etiam non toleratis, quoties opera excommunicati est necessaria ad nos, vel res nostras tuendas, sumitur etiam ex *cap. Si vere* 34. *h. tit.* Ubi habetur, cum „ quidam Cruce signati Convenientes cum Venetis Naucleris, ut eos veherent in Terram Saracenorum, pro certa mercede, majore parte recepta nauli, fuerunt excommunicati. Unde Crucisigeri dubitabant, an possint in navibus

„ illo-

„ illorum transvehi, cum sint excommunicati. Respondet Papa Innocentius III. si Veneti noluerint absolvi ab excommunicatione, nec satisfacere pro mercede recepta, sin permittere, ut Cruciferi navigio Venetorum vecti transeant in Terram Saracenorum, sicut cum illis convenerunt, communicantes illis, cum dolore cordis, & spe veniæ, quia cum jam majorem partem nauli receperint, nec eam restituere velint, neque ad hoc compelli possint, Veneti lucrum ex sua malitia reportasent, & Cruce signati damnum: cum tamen ad hoc debitum exolvendum his sint obligati, & ab excommunicatis peti possit & recipi, quod debetur. Est autem cautum in Jure, quod si quis transeat per Terram hæreticorum, aut aliorum excommunicatorum, necessaria emere ac recipere possit ab eisdem. Item si Paterfam. domus sit excommunicatus, ejus familia excusatur a participatione illius: licet ergo Dux Venetorum, tanquam Dominus navium, sit excommunicatus, non tamen ejus excommunicatio Cruce signatos contingit, tanquam familiam ipsius Domini, dum in navibus ejus fuerint, & excusabiles erunt apud Deum, si in illis communicaverint ipsis Venetis, in quibus eorum communionem evitare non possunt.

CXIX. Hinc colligitur primo, excommunicatio superveniens non impedit, quin cum tali excommunicato sit licitum communicare in contractu cum eo inito, si is aliter expediri non possit, ut patet ex hoc c. *Abb. ibid. num. 1.* Secundo potest licite ab excommunicato exigi, & recipi debitum, absque eo, quod incurrat minorem excommunicationem, quia excommunicatio non debet illi afferre commodum, *Abb. hic n. 2.* Colligitur tertio, qui existit in loco alicui subjecto, late loquendo, potest dici de ejus familia, *Abb. hic num. 6.* Colligitur quarto, contractus Societatis per supervenientem excommunicationem non dissolvitur, nam potest socius non excommunicatus, in iis, quæ ad societatem pertinent, communicare socio excommunicato, etiam non tolerato, *Abb. num. 10.* & alii apud *Barb. in Collect. hic num. ult.*

CXX. Secunda causa excusans est Lex, scilicet matrimonialis, ut omnes DD. intelligunt, nam inprimis uxor potest licite communicare cum marito excommunicato, etiam non tolerato, reddendo ei debitum, & petendo, quin etiam in omnibus aliis, quæ ad matrimonium spectant, ut in gubernatione domus, in mensa, in familiari colloquio &c. ut constat ex *c. Quoniam multos* 102. *caus. 11. quæst. 3.* Ubi absolute, & sine limitatione, permittitur uxori, ut communicare possit cum viro excommunicato, cum ergo sit favor, non debet restringi, *Silvest. in summa V. Excommunic. 5. n. 4. Avila p. 2. cap. 6. dis. 11. dub. 9. Sanch. l. 9. de matr. dis. 14. n. 4. & 5.* Ubi plures casus recenset, in quibus uxor potest communicare cum viro excommunicato. Non tantum autem permissum est uxori communicare cum marito excommunicato: sed etiam vice versa, marito communicare cum uxore excommunicata, juxta probabiliorem sententiam, in omnibus, in quibus id licet uxori cum viro excommunicato, & quamvis in *cit. c. Quoniam multos*, solum id expresse dicatur de uxore, idem tamen dicendum de marito, quia in correlativis (cujusmodi est maritus, & uxor) statutum de uno censetur etiam statutum de altero, quando utriusque est eadem ratio, sicut hic est idem periculum animæ in viro, si cogeretur abstinere a communicatione cum uxore excommunicata, quod in uxore, respectu viri excommunicati: & quamvis vir teneatur uxorem corripere, quam primum commode potest, cum sit caput uxoris, etiam denegando ipsi societatem, si ita expedire ad correctionem judicaverit, & curare, ut resipiscat: non tamen tanto suo incommodo, ut omnino abstineat ab ejus communicatione, cum alia media non desint ad uxoris correctionem: peccabit tamen ut summum id negligendo, contra naturalem legem charitatis, non autem contra legem Ecclesiasticam de vitandis excommunicatis, adeoque non incurret minorem excommunicationem, propter communicationem conjugum inter se, a qua lex matrimonii eum excusat, *Avila c. l. dub. 1. Sanch. c. l. n. 16. Laym. cit. cap. 2. num. 16.* Non fit autem mentio in *cit. c. Quoniam multos*, de marito, sed solum de uxore, quia frequentius accidit, ut viri excommunicentur, quam fœminæ: non tamen ideo censeri debet esse exclusus casus minus frequens, *Sanch. cit. loc.* Denique nomine conjugis, quoad hoc privilegium, comprehenduntur etiam sponsi, & sponsæ de præsenti: non autem de futuro, quia hoc est privilegium favorabile concessum ad vitanda animarum pericula, *Sanch. c. l. n. 8.*

CXXI. Tertia causa excusans est, Humile, id est, humilitas subjectionis, nam qui alicui subjecti sunt, possunt eidem excommunicato denunciato, & vitando communicare, quia debent illi obedientiam, quæ per censuram auferri non debet, ut constat ex *cit. c. Quoniam multos caus. 11. qu. 3. & cap. Si vero 34. h. t.* Ubi tamen distinguendum est; nam qui, ante excommunicationem, alicui obligati sunt ad obsequium familiare præstandum, etiam tenentur eidem excommunicato non tolerato communicare: alii vero non tenentur, nisi urgente necessitate, prout sumitur ex „ *cap. Inter alia* 31. *h. t.* Ubi orta quæstione ex responsione Gregorii Papæ in *c. Quoniam multos* 102. *caus. 11. quæst. 3.* dum alii concederent, quod excommunicato communicare tenentur personæ ibi nominatæ, præsertim quæ prius ad communicationem ipsius tenebantur: alii vero assererent, eos communicare licite posse, si velint, non tamen ad hoc ex necessitate teneri. Rescribit Pontifex Innocentius III. Quod personæ ibi expressæ, quæ illis, in quos lata fuit sententia excommunicationis, ante prolationem ejusdem, ad obsequium familiare præstandum tenebantur, etiam post excommunicationem ad illud sint obligatæ cum debitum illud adhuc duret, ex beneficio Canonis (in *cit. cap. Quoniam*) & a priore obligatione non sint solutæ, & per consequens ad communionem tenentur, sine qua obsequium illud exhibere nequeunt. Illud autem non ad omnes personas in *cit.* Canone expressas, est referendum, nam viatores, peregrini, & mercatores a communione talium personarum abstinere debent, nisi necessitas urgeat, ut colligitur ex *fine cit.* Canonis. Sed ad illas tantum personas referri debet, quæ ipsis excommunicatis arctius sunt obstrictæ, (cujusmodi sunt filii, servi & ancillæ, mercenarii, & alii, de quibus infra) ita tamen, ut hi etiam non participent cum excommunicatis in illis, propter quæ sunt excommunicati, alias eadem sententia excommunicationis tenerentur, *Gl. fin. hic*

CXXII. Hinc colligitur primo, quod liberi, seu filii communicare possunt parentibus excommunicatis, etiam non toleratis, sive sint in potestate patris, sive emancipati, si a patre necessaria recipiant: sive sint liberi naturales, & illegitimi habitantes cum Patre: sive filii adoptivi, modo sub cura parentum sint, quia in *cit. c. Quoniam multos*; simpliciter excipiuntur filii, & favores sunt ampliandi. *Suar. dis. 15. sect. 5. num. 3. & seqq.* Secundo etiam servi, famuli & ancillæ, ac villici communicare possunt cum Dominis excommunicatis, *cit. cap. Quoniam*. Ubi absolute hujusmodi personis permittitur communicatio, *Suar. c. l. n. 9. & 10.* Tertio Clerici sæculares cum Episcopis suis excommunicatis non toleratis, communicare possunt, si sint de familia Episcopi, & deputati ad ejus servitium: tunc enim possunt communicare cum illis in rebus familiaribus, & domesticis, non autem in Episcopalibus: alii vero Clerici, qui non sunt de familia Episcopi, etsi illi alioquin sint subjecti, non possunt communicare cum illo excommunicato: nisi in necessariis, & quæ sunt permissa jure communi *Silv. V. Excommunicatio num. 4. in 3 excusat. Suar. citat. disc. 15. sect. 7. num. 1. Avila cit. cap. 6. dis. 11. dub. 8.* Quarto Religiosi cum Prælato excommunicato cohabitare possunt, & communicare quoad familiarem conversationem, sicut cum aliis Religiosis: non vero possunt communicare cum Prælato excommunicato, ut Prælatus est; cum enim is per excommunicationem sit privatus omni jurisdictione spirituali officium suum erga subditos exercere non potest. Neque ullum privilegium habent Regulares, vi cujus possit communicare cum Prælatis suis excommunicatis, libere in omnibus: sed solum in iis, quæ moraliter, juxta communem usum, inter cohabitantes vitari non possunt, *Suarez citat. sect. 7. n. 2.*

CXXIII. Extenditur autem primo, hæc facultas communicandi cum prædictis personis, ut etiam sit reciproce intelligenda, ita ut vicissim pater cum filiis excommunicatis, dominus cum servis, Prælatus cum Religiosis subditis excommunicatis communicare possit, modo supra dicto. Nam Jus concedens hoc inferioribus, respectu Superiorum, idem videtur concessisse Superioribus, respectu inferiorum, cum sit eadem ratio, & idem periculum, ad quod vitandum concessum est hoc privilegium, *Avila c. l. dub. 7. Laym. c. l.*

Extenditur secundo, ut etiam communicatio in divinis, quam personæ subjectæ alioquin præstare solent, ob censuram excommunicationis non sit prohibita, quia Canones generaliter id concedunt, ideoque etiam generaliter intelligendi, & sæpe est eadem ratio in divinis, quæ in humanis, *Avila cit. dub. 6. §. Utrum vero*. Unde famulus, item uxor, & liberi possunt comitari dominum, maritum, vel patrem excommunicatum, etiam non toleratum, ad audiendam Missam, & Sacellanus non prohibetur cum Episcopo Horas Canonicas recitare, *Laym. c. l. num. 16. §. Tertio excusat.* Liberi cum Patre, & famuli cum domino excommunicato, etiam non tolerato, communicare possunt, non solum, si ante excommunicationem, sed etiam si post illam, contraxerint cum eo, operam suam ipsi locando: idque sive per ignorantiam, adeoque etiam bona fide, sive etiam scienter, & mala fide, atque licite famuli operam suam locaverint domino excommunicato, ita ut possint in famulatu perseverare, & promissa obsequia præstare, quia in *c. Quoniam multos*, absolute & sine distinctione, hujusmodi personis subjectis, & obligatis communicatio conceditur: ergo neque nos distinguere debemus, ut docent nonnulli apud *Suar. dis. 15. de cens. sect. 5. n. 12.* Verum plures alii probabilius docent, *cit. c. Quoniam multos*, intelligendum esse de illis famulis, qui ante excommunicationem contraxerunt cum domino excommunicato, & operam suam locarunt: quoad illos vero, qui post excommunicationem contraxerunt, distinguendum est, nam si per ignorantiam, adeoque bona fide, id fecerunt, & postea id sciunt, possunt in famulatu persistere, & cum domino communicare, perinde ac si excommunicatio postea supervenisset: secus, si scienter, & mala fide contraxerunt, seu operam suam locarunt, tunc enim a contractu resilire debent, si sine gravi suo incommodo possint; idque colligitur ex *cit. c. Inter alia §. Ut igitur*. Ubi tanquam necessaria conditio ad licitam communicationem videtur requiri, ut ante excommunicationem domini famuli fuerint obligati servituri alterius, ut dicit *Silvest. V. Excommunicatio 5. num. 4. in excusatione 3. Suarez citat. sect. 5. num. 13. Avila part. 2. dis. 11. dub. 6. Laym. lib. 2. cap. 2. §. inde distinguendum est*. Possunt autem famuli, & aliæ similes personæ, obligatæ dominis, communicare cum Domino excommunicato, non tantum in iis, quæ ad divinum Officium pertinent, sed etiam in aliis omnibus, perinde ac si dominus excommunicatus non esset, *Avila c. l.*

CXXIV. Porro prædicta facultas communicandi cum excommunicatis limitatur, ut non habeat locum, si communicatio fiat in crimine, ob quod parens, dominus, Prælatus vel Episcopus excommunicatus fuit, ut patet ex *cit. cap. Inter alia in fine*. Quare si quis excommunicatus fuit a

pro-

propter matrimonium contractum cum probabili impedimento dirimente, si alter conjux debitum reddat, durante dubio de valore matrimonii, excommunicationem incurrit, quia communicat in scelere, ob quod alter conjux excommunicatus fuit, *Laymann cit. cap. 4. §. Secundo assensat, in fine.*

CXXV. Quarta causa excusans est, res ignorata, seu ignorantia, ut constat *ex cap. Quoniam multos; Qui ignorantes excommunicatis communicant caus.* 11. *q.* 3. sive sit ignorantia facti, ut si quis ignoret aliquem esse excommunicatum: sive juris, quia ignorat excommunicatum esse vitandum, dummodo ignorantia non sit crassa aut affectata, quia tunc fere nulla adest propria contumacia ex parte communicantium cum excommunicato, *Suar. cit. dis. 5. de cens. sec.* 3. *nu.* 2. & 3. Excusat autem hæc ignorantia, non solum quando communicatur cum excommunicato in humanis seu politicis: sed etiam divinis *Avila cit. c. 6. dis. 11. dub.* 22. Similiter qui solum dubitat, an quis sit excommunicatus, vel denunciatus, non tenetur, nec potest illum vitare; quia in dubio melior est conditio possidentis, *Suar. c. l. n.* 4. Sed neque in dubio is, quem constat excommunicationem incurrisse, præsumi debet liberatus esse, ad hoc, ut cum eo communicare liceat, præsertim in rebus sacris, quia regula generalis est, eum, qui semel excommunicatus & denunciatus est, semper vitari debere, donec de absolutione constet certo, vel saltem probabiliter, *Suarez cit. sec.* 3 *num.* 7.

CXXVI. Quinta causa excusans est necessitas, seu vera indigentia, sive ea ad animam, sive ad corpus, sive ad famam, sive ad alia temporalia bona alicujus pertineat: & sive necessitas spiritualis, aut temporalis ipsius excommunicati sive ipsius communicantis, licitum enim est ob illam communicare cum excommunicato, etiam non tolerato, seu vitando, prout sumitur *ex cit. c. Quoniam multos Suar. cit. sec.* 5. *n.* 8. & alii communiter. Unde Viatores licite possunt ab excommunicatis petere, & emere necessaria ad victum, & vestitum; pauperes petere eleemosynam; dubius consilium spirituale, aut temporale; ægri medicinam, saltem si alii fideles desint, a quibus eadem commode peti possent. Idem licite possunt præstare fideles ipsius excommunicatis vitandis, si pari necessitate premantur. Unde potest quis dare stipem pauperi excommunicato, etiam extra necessitatem extremam, quando eleemosyna non obligat sub præcepto, sed solum est consilii, *Avila cit. l. dub.* 23. Item licitum est communicare cum excommunicato non tolerato, etiam in divinis, ob necessitatem provenientem ex violentia, vel gravi metu, modo non incutiatur in contemptum Religionis, ut si quis detineatur violenter, ut audiat Missam, simul cum non tolerato, *Avila cit. loc. dub.* 23. *concl.* 5.

§. III.

De communicante cum excommunicato in crimine, ejusque pœna, & absolutione.

CXXVII. De hac agitur inprimis in *c. Nuper* 29. §. *In secunda vero quæst. h. t.* Ubi cum quæsitum fuisset, a quo absolvi possunt ab excommunicatione ii, qui nominatim excommunicatis scienter communicant in crimine? Respondet Papa Innocentius III. distinguendum esse, utrum is, qui nominatim excommunicatis scienter communicat, in crimine, communicet criminoso, ei imponendo consilium auxilium aut favorem: an vero alias in oratione, aut osculo, vel orando, aut etiam comedendo cum sic excommunicatis. In primo casu, cum talis communicet in crimine, & participet criminoso, & sic ratione criminis videtur delinquere in illum, qui ipsum damnavit, sive excommunicavit, ab eodem, vel ejus Superiore absolvi debet ab excommunicatione, cum facientes, & consentientes pari pœna constringantur. In secundo vero casu absolvi potest a proprio Episcopo, vel etiam a simplici Sacerdote: quamvis enim tunc communicans excommunicato sit ligatus sententia Canonis, seu Juris, & non Judicis: quia tamen Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non reservavit, eo ipso videtur concessisse facultatem aliis relaxandi. Additur in §. *Is autem*, quod ille, qui priore modo, scilicet qui in crimine participat criminoso, præstito prius juramento, debeat absolvi: qui vero secundo modo participat, sine juratoria cautione: absolvi potest. Denique in fine dicitur si ob aliquam causam justam difficile sit, ut absolvendus accedat ad ipsum excommunicatorem: concedit Papa, ut præstita cautione, secundum formam Ecclesiæ, quod parebit mandato ejus, qui ipsum excommunicavit, absolvatur a suo Episcopo, vel proprio Sacerdote, seu Parocho.

CXXVIII. Pro declaratione hujus c. notandum primo, communicans scienter cum excommunicato majore excommunicatione in crimine, ut Jura ajunt, criminoso, ob quod excommunicatio lata fuit, peccat mortaliter, & similiter majorem excommunicationem incurrit, ut constat *ex cit. cap. Nuper*. Ut si Titius v. g. excommunicatus fuit, & denunciatus, ob detentionem rei alienæ, & Cajus postea eum inducat consilio, vel ope, ut Titius jussus restituere, non restituat, tum Cajus communicat cum Titio in crimine criminoso, & similiter majorem excommunicationem incurrit, *Silvest. V. Excommunicatio* 8. *n.* 20. *Avila p.* 2. *c.* 6. *dis.* 10. *dub.* 1. *in concl.* 3. *Laym. l.* 1. *tract.* 5. *p.* 2. *c.* 3. *nu.* 2. & alii apud *Barb. in Collect. in cit. c. Nuper. n.* 3. Ubi *n.* 5. additur, ut participans in crimine criminoso cum excommunicato, prædictam excommunicationem incurrat, requiri primo, ut quis communicet in crimine, postquam criminosus cum quo communicat, excommunicationem incurrit. Secundo, ut participet in eodem crimine, propter quod alter principalis criminosus fuit excommunicatus. Tertio ut communicans sciat illum, cum quo participat, excommunicatum fuisse propter tale crimen, ut patet ex *cit. c. Nuper. §. In secunda. ibi: Scienter in crimine communicat criminoso*. Quarto, ut ille, cum quo participat, post Concilium Constantiense sit excommunicatus, non toleratus, seu vitandus, imo & nominatim denunciatus, nam post dictum Concilium, permissum est communicare cum excommunicatis toleratis, vel non denunciatis. Quinto ut communicatio, sive cooperatio non sit levis momenti, sed gravis, quia ad incurrendam majorem excommunicationem requiritur materia sufficiens ad peccatum mortale.

Notandum secundo, communicans criminoso in crimine, videlicet præstando illi consilium, vel auxilium, vel favorem, incurrit eandem pœnam, quam ipse principalis, quia faciens, & consentiens pari pœna constringuntur, ut habetur in hoc c.

Notandum tertio, inter communicantem in crimine, & extra crimen; hæc est differentia, quod ille incidit in excommunicationem majorem, a qua absolvi non potest, nisi ab eo qui illum excommunicavit, vel ejus Superiore, præstito juramento de parendo ejus mandato: qui vero communicat, extra crimen, ligatur tantum minore excommunicatione, & absolvi potest etiam a simplici Sacerdote, sine juratoria cautione, ut habetur in fine hujus cap. Quale vero peccatum sit communicare cum excommunicatis, sive in crimine, sive extra crimen, tradunt Casuistæ.

Notandum quarto, potest inferior Prælatus absolvere ab omni excommunicatione lata a Canone, quoties Conditor absolutionem sibi non reservavit, ut hic dicitur: idque locum habet, non tantum in Canone Papæ, sed etiam in statuto cujuslibet Episcopi, vel alterius Prælati Ecclesiastici, ita ut excommunicatus per illius statutum; absolvi possit a proprio Sacerdote, si Episcopus, vel Prælatus absolutionem sibi non reservavit, *Fag. in cit. c. Nuper n.* 16. *h. t.*

CXXIX. Præterea quod communicantes cum criminosis in eodem crimine incidunt in eandem sententiam excommunicationis criminosorum, statutum etiam habetur in *cap. Si concubinæ* 55. *h. t.* Ubi dicitur, si publicæ concubinæ Clericorum excommunicatæ fuerunt, quia noluerunt a Clericis Concubinariis recedere, non est dubium, eosdem Concubinarios majoris quoque excommunicationis sententia involvi, si post latam sententiam, isti Clerici iterum cum dictis mulieribus carnaliter commisceantur, quia in eodem crimine participant cum criminosis.

Ubi notandum primo, Clericus cognoscens carnaliter mulierem excommunicatam, propter concubinatum suum, dicitur in crimine cum illa communicare, ac proinde majore excommunicatione ligatur, ut colligitur ex hoc cap. *Barb. hic num.* 2.

Notandum secundo, ad talem excommunicationem majorem incurrendam, requiritur primo, ut quis participet in eodem crimine, propter quod alter fuit excommunicatus, & post excommunicationem latam. Secus est, si communicatio fiat in alio crimine, cujus causa excommunicatio non fuit lata, vel in alia, quam in crimine, ut in locutione, vel oratione &c. juxta *cit. c. Nuper*, tunc enim talis participatio non est sufficiens, ut communicans incidat in excommunicationem majorem, sed minorem tantum, *Gl. hic V. in eodem crimine*, *Abb. hic n.* 2. *Covarr. in c. Alma. p.* 1. §. 3. *num.* 5. Requiritur secundo, ut participet post denunciationem nominatim factam ejus, qui illa incurrit. Tertio, ut scienter communicet, sive ut sciat esse denunciationem factam, *Barb. hic n.* 3. *in fine*.

Porro de alia excommunicatione majore, quam incurrunt Clerici, qui scienter participant, & sponte cum excommunicatis a Papa, dictum est supra in *c. Significavit.* 50. *h. t.* 96.

§. IV.

Quænam præterea statuta sunt Jure Canonico circa communicationem cum excommunicatis?

CXXX. De hac agitur præterea in quibusdam aliis Capitulis hujus Tituli, quæ hoc loco explicabimus. Veluti primo in *cap. Cum desideres.* 15. *h. t.* Ubi inprimis quæsitum fuit ex Papa Clemente III. utrum tali excommunicato, qui juravit se velle stare mandato Ecclesiæ, ideoque Episcopus eum communione fidelium restituit, ante absolutionem ab excommunicatione, sit etiam ab aliis eidem communicandum, & an etiam Episcopus id facere debuerit? Respondet Papa, cum juratoria cautio, quam præstant excommunicati, potius ex consuetudine Ecclesiæ sit introducta, ad cautelam, quam ex rigore Canonum: nec propter juramentum debeat quis censeri esse absolutus, nisi absolutio sit secuta, ideo neque ad communionem aliorum debet admitti: cum constet ipsum excommunicatum fuisse, & verum sit absolutum non esse: nec Episcopi, nec alii debent eidem communicare, nisi secundum formam Ecclesiæ, post juramentum præstitum, fuerit absolutus, quia qui excommunicato scienter communicat, pœnam excommunicationis incurrit. Secundo quæsitum fuit, an si publica fama sit, aliquem esse excommunicatum, qui verberavit Clericum, debeat evitari? Respondet Papa, quod nec Episcopus, nec alii debeant ipsi communicare, nisi se de hoc ad arbitrium Episcopi purgaverit, vel saltem ad cautelam fuerit absolutus. Tertio quæsitum fuit, si quis verberavit Clericum, sed mediante Episcopo, compositionem fecit cum

„ per-

„ percusso, an sit illi communicandum ab aliis? Respondet Papa, quod licet ille satisfecerit Clerico verberato, non tamen per hoc satisfecit Ecclesiæ, quam offendit, & ideo, nisi secundum formam Ecclesiæ satisfecerit, non est ei communicandum.

CXXXI. Notandum primo, etiam Episcopi aliique Prælati, Papa inferiores, tenentur vitare excommunicatos, sicut alii, prout sumitur ex hoc c. adeo ut Episcopus non possit licite, saltem sine causa, communicare cum excommunicato, a se ipso alias minorem excommunicationem incurrit, *Covarr. in c. Alma p.* 1. §. 2. *n.* 3. Nam cum Episcopus debeat alios prohibere, ne communicent cum excommunicatis, multo magis ipse hoc facere non debet, *Gloss. hic V. Communicare.*

Notandum secundo, excommunicatus etsi resipiscat, non ideo restituitur communioni fidelium, nec participationi communium Ecclesiæ suffragiorum, & precum, nisi prius, fuerit absolutus, quamvis juraverit, se Ecclesiæ pariturum & parti læsæ satisfacturum, *Suar. l.* 9. *de censur. sect.* 3. *nu.* 2. quia per emendationem excommunicati non tollitur excommunicatio, sine absolutione, etiamsi pars, ob cujus læsionem fuit excommunicatus, omnem injuriam remiserit, & integre ipsi satisfecerit, *Barbos. hic n.* 3.

Notandum tertio, si fama publica sit, aliquem excommunicatum esse, is interim vitandus est, nec cum ipso communicandum, donec se expurgaverit, prout sumitur ex hoc c. Ubi absolute statuitur, excommunicatum vitandum esse, propter solam famam publicam donec se ipsum purgaverit, *Gl. hic V. Si publica fama*. Quod si vero purgatio ei indicta sit, sed eam subire noluerit, vel in ea deficiat, tunc præsumptione urgenti convincitur esse excommunicatus; *Covarr. in cit. c. Alma p.* 1. §. 2. *n.* 4.

Notandum quarto, Excommunicatus, propter injuriam illatam Clerico, offendit, non solum ipsum Clericum, quoad suam personam, sed etiam Ecclesiam, sive totum Ordinem Clericalem, & utrique tenetur satisfacere, alias absolvi non debet: posteriorem enim injuriam Clericus offensus remittere non potest, *Gloss. hic in notat. & Vers. Quam offendit.*

Notandum quinto, excommunicatus absolvi debet, secundum formam Ecclesiæ, videlicet ut juret, quod parebit mandato Ecclesiæ, alias non debet absolvi, sine causa: si tamen omittatur juramentum, tenet absolutio, quia hoc non est de substantia absolutionis, sed recipitur potius ad cautelam, ne alii de cætero talia præsumant: & aliqui excommunicati absolvantur, sine juramento, quod non fieret si hoc pertineret ad substantiam absolutionis, *Gl. fin. hic.*

CXXXII. Similiter in *c. Quod in dubiis* 30. *h. t.* rescribit „ Papa Innocentius III. quod excommunicato communicari non debet, donec per Ecclesiam fuerit absolutus, etsi paratus juraverit, se statutum mandatis Ecclesiæ, alioquin post juramentum absolutio non esset necessaria. Secundo nullus tenetur scienter communicare nominatim excommunicatis, exceptis quibusdam personis, quæ per Capitolum Gregorii Papæ (VII. *instit. Glos. marg. hic* & habetur in *c. Quoniam multos* 103. *caus.* 11. *q.* 3. de quibus supra) specialiter excusantur. Tertio, illi vero, qui ex præsumptione, sive scienter participant nominatim excommunicatis (præter personas in dicto Canone expressas) excommunicandi sunt, si admoniti ab eorum participatione non desistant. Secus vero est de iis, qui scienter communicant ei, qui cum participibus suis (scilicet in crimine, *Gl. hic V. eod.*) per sententiam sunt excommunicati: tunc enim & ipsi sententiam excommunicationis incurrunt, scilicet eandem, quam & principales, adeoque majorem, *Glos. fin. hic.*

CXXXIII. Notandum primo, non est licitum communicare cum excommunicato, quamvis is pœniteat, & paratus sit satisfacere parti læsæ, ac juraverit parere mandatis Ecclesiæ, nisi etiam actu fuerit absolutus ab excommunicatione, ut constat ex hoc *c. in princ.* & docet, *Abb. ibidem nu.* 2. quia licet tunc cesset contumacia, propter quam excommunicatio fuit inflicta, necessarium tamen est ut sequatur actualis absolutio, ante quam cum eo communicari potest, *Barb. hic n.* 2.

Notandum secundo, communicans cum excommunicato, si monitus non desistat, est excommunicandus per sententiam, ut hic dicitur §. *Illi autem*. Ubi tamen distinguendum est, nam quandoque communicat quis cum excommunicato simpliciter, & tunc incurrit excommunicationem minorem, & venialem tantum culpam committit: quandoque communicat quis scienter excommunicato a Papa cum participibus suis, sive quando Papa aliquem excommunicat, & omnes participantes cum eo, & tunc sic communicans peccat mortaliter, & consequenter majorem excommunicationem incurrit, de qua est sermo *in fine hic Vers. Secus autem*, *Abb. ibid. n.* 3. & *Barb. n.* 4. & 5. Et quidem talis est excommunicatus ipso jure, ut notat, *Glos. hic in casu in fine.*

CXXXIV. Præterea Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi, quod refertur in *c. Statuimus* 3. *h. t. in* 6. statuit, „ nullus Judex (Ecclesiasticus) participantes cum excommunicatis (majore excommunicatione) ab eo (secus si ab alio, *Gl. hic V. Ab eo*) in locutione, & aliis (videlicet osculo, salutatione, mensa, choro, & similibus, *Gloss. hic V. Aliis*) quibus participans ligatur minore excommunicatione], præsumat excommunicare majore excommunicatione, ante monitionem Canonicam: Judicis Constitutionibus contra illos *cap. Nuper* 29. & *cap. Si concubinæ* 55. *h. t.*) legitime promulgatis, qui in crimine præsumunt participare damnatis. Quod si participans ex locutione, & aliis, quibus participans incurrit minorem excommunicationem, magis indurescat: poterit Judex post admonitionem Canonicam, hujusmodi participantes (scilicet in locutione, & similibus) consimili censura (id est, majore excommunicatione) damnare: excommunicatio vero aliter prolata non tenet, & proferentes pœna legitima puniendi sunt.

CXXXV. Pro explicatione hujus cap. notandum primo, non potest Episcopus concubinarium v. g. aliumve criminosum excommunicare, nisi monitione Canonica præmissa: & tenentur alii fideles talem excommunicatum vitare in locutione, & aliis actibus similibus, ut agnoscat suum reatum, & redeat ad gremium, & obedientiam Ecclesiæ. Quod si Episcopus vult excommunicare majore excommunicatione illos, qui ab eo excommunicatum non vitant, sed participant cum illo, debet similiter illos prius monere trina Canonica monitione, aut una peremptoria, cum intervallo dierum, alias excommunicatio non tenet, *Gl. hic in casu & V. Monitionem*. Idque statutum est ad refrenandos Judices, qui sæpe indiscrete, & injuste excommunicabant participantes cum excommunicatis, licet de participatione non plene constaret: ideoque ad validitatem talis excommunicationis requisita fuit prævia admonitio, ita ut sit nulla ipso jure, licet admonitio alias regulariter solum sit de justitia excommunicationis, non autem de substantia, *Gl. hic Abb. eo in notatis.*

Notandum secundo, quod dictum est, Judicem non posse excommunicare participantes cum excommunicato, non præmissa Canonica admonitione id cadit in iis, qui participant cum excommunicato in crimine damnato, propter quod fuit excommunicatus. Tales enim sunt excommunicati, ipso jure, & Judex etiam potest illos excommunicare, sine præcedente Canonica monitione: cum istud hic non prohibeatur: & sic hujusmodi participantes incurrunt duplicem excommunicationem majorem, scilicet juris, & hominis, *Gl. hic in casu, Versic. Sed utrum*, & *Farinac. hic n.* 2. *not.* 2. & 3.

Notandum tertio, dispositio hujus c. habet locum, quoad participantes cum excommunicatis ab ipsis Episcopis excommunicatoribus. Unde si Episcopus, sine prævia monitione, excommunicaret participantes cum excommunicatis non a se, sed ab alio, v. g. Archidiacono, vel Archipresbytero tunc non haberet locum hæc prohibitio quæ requirit solum factum excommunicantis, & teneret excommunicatio, quia monitio regulariter non pertinet ad substantiam excommunicationis, sed solum ad illius justitiam, ut supra dictum. Ratio est, quia Judices tunc magis propensi ad excommunicandum, quando eorum auctoritas contemnitur, quam quando aliorum, *Gl. hic V. Ab eo*, & *Franc. n.* 1. *not.* 1.

CXXXVI. Notandum quarto, unus casus, inter cæteros, in quo communicans cum excommunicato, potest excommunicari majori excommunicatione, est, si ob participationem cum aliis fidelibus, in excommunicatione magis indurescat · sive pertinaciter persistat, ut habetur in *cit. c. Statuimus*. §. *Quod si*, *Gl. ibid. V. Indurescunt*, ubi rationem dat, quia quando excommunicatus videt se admitti ad omnes actus cum aliis fidelibus, non curat excommunicationem, quia hæc tunc non est illi gravis, ideo contemnit auctoritatem, & Claves Ecclesiæ: at vero cum videt se vitari ab aliis, deposita contumacia seu inobedientia, revertitur ad gremium Ecclesiæ.

Notandum quinto, quamvis participans cum excommunicato incurrat minorem excommunicationem, non tamen potest excommunicari majori excommunicatione, nisi prius fuerit monitus, ut desistat ab ipsa participatione, sed post factam monitionem, poterit excommunicari, ut habetur in *cit. c. Statuimus*. §. *Quod si*. Unde sequitur, quod communicans cum excommunicato majore excommunicatione, peccat mortaliter, quia major excommunicatio non potest infligi, nisi propter peccatum mortale: & hoc procedit, quando quis est publicatus, & denunciatus, nam ante denunciationem non peccat mortaliter; sed solum venialiter, nisi hoc faceret in contemptum auctoritatis Ecclesiasticæ, vel Superioris, *Gl. hic V. Ab eo in notatis. Franc. ibid. n.* 3 *not.* 4.

Notandum sexto, si Judex intendat excommunicare generaliter omnes participantes cum excommunicato, debet præcedere monitio generalis, v. g. monemus omnes Christi fideles, ne præsumant communicare cum tali excommunicato, edendo, loquendo &c. sub pœna excommunicationis. Si vero intendat excommunicare particulariter, & in specie, v. g. Petrum, debet jubere, ut moneatur Petrus, & si monitus non desistat, ut excommunicetur, *Gl. hic V. Ab eo in notatis Franc. n.* 2. *not.* 3.

Notandum septimo, faciens actum contra legem puniri debet, etsi actus per eum gestus non tenet, ut in proposito excommunicatio lata in participantes cum excommunicato, sine prævia admonitione, non tenet, & tamen qui admonitione non præmissa excommunicant subditos, puniendi sunt, *c. Sacro* 48. *h. t. Gl. hic V. Ab eo in notatis in fine*, & *V. Pœnam.* & *Franc. n.* 4.

CXXXVII. Porro Constitutio *cit. c.* 3. *h. t. in* 6. videlicet quod dicta Constitutio Papæ Innocentii IV. quæ prohibet participantes cum excommunicatis, ea participatione, quæ minorem excommunicationem inducit, non præmissa Canonica monitione, ligari majore excommunicatione, ita ut sententia excommunicationis aliter promulgata non teneat, innovatur & declaratur in *c. Constitutionem.* 9. *h. t. in* 6. Quod illa monitio dicitur canonica in illo casu si aliis rite servatis, de quibus in *c. Sacro.* 48. *h. t.*) ii, qui „ monentur, exprimuntur nominatim. Statuit quoque, ut monitiones (quæ secundum Jura præmitti debent, ut Canonice promulgetur sententia excommunicationis) observentur, & fiant, vel tres, vel una (peremptoria) pro omnibus, quæ tamen habeant aliquorum dierum intervalla competentia, nisi necessitas facti aliud postulet.

CXXXVIII

CXXXVIII. Ubi notandum primo, monitio Canonica hic dicitur illa, qua participantes cum excommunicatis monentur, ut desistant a participatione nominatim, id est, expressis propriis nominibus eorum, qui monentur, vel saltem ut ex aliis indubitatis circumstantiis, res vel persona designetur, quæ sint loco nominis proprii, ut si Judex dicat. *moneo filium Petri*, si hic unicum filium habeat, *Gl. hic V. Nominatim.* Est vero hoc speciale in isto casu, scilicet quando Judex propter participationem vult excommunicare participantes excommunicatione majore: quod enim Jure hujus c. non possit ferri excommunicatio in genere in participantes, sed debeant nominatim, & specialiter moneri, v. g. *Monemus tales, ut a participatione desistant*, & sic sublatum est, quod dicitur in *c. In dubiis. 30. h. t. in fine.* quamvis alias extra hunc casum, monitio generalis fieri possit, etiamsi nomina monitorum non exprimantur, *Glos. hic* in casu & *V. Nominatim. Franc. n. 2. & 3.*

Notandum secundo. Ad monitionem Canonicam requiritur præterea, ut tres monitiones præcedant excommunicationem, easque non continue, sed per intervalla, ita ut inter quamlibet monitionem duo dies intercedant, quia textus hic loquitur in plurali: vel ut fiat una monitio peremptoria pro omnibus, quæ tamen habeat competentia intervalla dierum, ut habetur in hoc *c. §. Statuimus.* v. g. *Monemus omnes, & singulos, ut desistant a partic. infra sex dies*, quorum duo pro primo, alios duos pro secundo, & reliquos duos, pro tertio die, & peremptorio termino assignamus, *Gl. hic* in casu, & *V. Una pro omnibus.* Et locum habent etiam in aliis excommunicationibus, quæ proferuntur contra alios, quam participantes cum excommunicatis, *Franc. hic §. Statuimus, n. 1. not. 2.* potest tamen excommunicator ex causa moderari, & abbreviare illud tempus, pro personarum, & negotii qualitate. *Gl. hic in casu, & V. Competentia. Franc. n. ult.* Unde hic in fine excipitur necessitas, ut quia partes ad arma vel litem sunt paratæ, nec curant monitiones Episcopi, & quia quandoque res celeritatem desiderat, nec moram patitur, *Gl. fin. hic Franc. n. 2. in fine.*

CXXXIX. Porro quæ statuta sunt in duabus prædictis Constitutionibus Innocentii IV. & Gregorii X. relatis in *c. 3. & 9. h. t. in 6.* etiam locum habent in censuris suspensionis, & interdicti, ut constat ex *c. Statutum. 13. h. t. in 6.*
„ Ubi Papa Bonifacius VIII. præcipit, ut in sententiis su-
„ spensionis, & interdicti, quæ pro participatione (cum
„ excommunicatis majore excommunicatione) plerumque
„ ab Ordinariis, & delegatis Judicibus promulgantur, in-
„ violabiliter observentur: & decernitur, easdem senten-
„ tias non tenere, si aliter (scilicet non præmissa Canoni-
„ ca monitione, & nisi fuerint nominatim moniti) promul-
„ gatæ fuerint.

Ubi notandum primo. Jura, quæ loquuntur de modo proferendi sententiam excommunicationis, non habent locum in sententiis suspensionis, & interdicti, nisi sit hoc in specie expressum, ut colligitur ex hoc c. *Franciscus hic not. 1.* Secundo, dispositio hujus c. non habet locum in aliis sententiis judicialibus, quæ non sunt censuræ Ecclesiasticæ, si proferantur contra participantes cum excommunicatis, quia contra illas datur remedium appellationis, per quod suspenduntur, quod non datur in sententiis censurarum, de quo infra. *Franc. not. 2.* Tertio, Judex delegatus non solum potest excommunicare, monitione præmissa, participantes cum excommunicatis ab eo, sed etiam suspendere, vel interdicere, etiamsi hoc in rescripto delegationis non sit specialiter commissum, quia id conceditur in hoc *c. Franc. hic not. ult.* Plura, de monitione Canonica, quæ præcedere debet excommunicationem, dicta sunt supra in *c. Sacro. 48. sec. 2. §. 3. n. 34.* & pluribus seqq. *h. t.*

CXL. Cæterum restat hoc loco una adhuc quæstio circa communicationem cum excommunicatis, nempe an qui communicavit cum excommunicato, possit illi excommunicationem objicere, vel eum denunciare? De hac quæstione agitur in c. *In præsentia. 46. h. t.* ubi habetur, quod quidam
„ Canonici contra Decanum suum, per modum denuncia-
„ tionis objiciebant excommunicationem. Sed ipse exci-
„ piendo contra eos, proposuit illos non esse audiendos,
„ cum super hoc ipso non fuerit admonitus, nec ab eis in-
„ petitus, nec ipsum evitaverint: sed Episcopus in men-
„ sa, & Canonici in Divinis ei communicaverint. Ex quo patet, quod qui non præmonuit excommunicatum, & cum eo participavit, non debet admitti ad denunciandum ipsum, quia debuisset eum vitare: ideoque non potest eum reprobare, & mores ipsius, quos prius approbavit, *Gl. hic in notat.* De quo videri possunt, quæ dicta sunt *libr. 2. Decret. tit. 25. n. 15. & 2. seqq.*

SECTIO V.

De absolutione ab excommunicatione, & punitione Clericorum criminosorum, extra metum, seu periculum excommunicationis.

§. I.

Quinam possint absolvere ab excommunicatione majore, vel minore?

CXLI. Assertio 1. Ab excommunicatione lata a Jure, sed non expresse reservata, absolvere potest, non tantum Episcopus, vel alius jurisdictionem Episcopalem obtinens, sed etiam proprius Parochus, seu Sacerdos, vel qui ejus vices gerit, ut colligitur ex *c. Nuper. 29.* ibi: *A suo Episcopo vel a proprio Sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere h. t.* Ubi licet solum expresse agatur de excommunicatione contracta propter communicationem cum excommunicato: ratio tamen Pontificis ibi adjuncta omnibus censuris non reservatis accomodari potest, & ad illas extendi, nempe quia Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non reservavit, eo ipso concessisse videtur aliis facultatem relaxandi, *Suar. dis. 7. de cens. sec. 3. n. 2. & 20. Avila. p. 2. de cens. c. 7. dub. 4.* & alii.

Ad Parochos vero quod attinet, cum ipsi in foro externo nullam jurisdictionem ordinariam obtineant, nullam etiam habent potestatem ordinariam Jure Communi absolvendi ab excommunicatione, ratione officii sui, sicut nec excommunicare possunt: qui autem ligare non potest, neque solvere potest. Habent tamen Parochi potestatem absolvendi ab excommunicatione majore & minore, ex commissione Juris quasi delegatam, ut constat factum esse in *cit. cap. Nuper. Suar. cit. dis. 7. s. 3. num. 29.* vel ex commissione Papæ, quatenus talis potestas sæpe necessaria est, ad conferenda Sacramentalem absolutionem a peccatis. Unde non potest Parochus facultatem absolvendi ab excommunicatione delegare alteri, v. g. Cooperatori suo, proprie, ac directe, sed solum indirecte, quatenus delegat ipsi potestatem audiendi Confessiones, & consequenter committit etiam ipsi potestatem absolvendi ab excommunicationibus non reservatis, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 6. n. 1.* Porro extra Sacramentum Pœnitentiæ, quisquis habens jurisdictionem Ecclesiasticam in foro externo, sive ex officio, sive ex commissione, absolvere potest ab excommunicatione majore, vel minore, etiamsi Sacerdos non sit, *Avila cit. cap. 7. dub. 2.*

CXLII. Assertio 2. Ab excommunicatione, sive Canonica reservata potest absolvere Auctor, sive ille, qui eam reservavit, vel ejus Superior, vel is, cui Auctor absolutionem commisit, non alius inferior, regulariter loquendo. Et ratio est, quia ejus est absolvere, cujus est ligare, *Suar. cit. dis. 7. sec. 5. n. 1. Avila. cit. l. dub. 5. Laym. cit. l. dicto. 2.* Unde si absolutio sit reservata Papæ, ipse solus, vel cui ipse commisit, potest absolvere: si sit reservata Episcopo, ipse vel ejus Superior, vel Vicarius ejusdem poterit absolvere, vel etiam Capitulum, Sede vacante, *Avila cit. l.*

Excipitur autem, quod in articulo mortis quivis Sacerdos etiam excommunicatus, & non toleratus absolvere potest ab omnibus censuris, sive a Jure, sive ab homine latis, si non possit habere alium, qui de jure absolvere poterat, quomodo intelligendum Concilium Tridentinum *Sess. 14. cap. 7.* Porro absolutio ab excommunicatione, aliisque censuris constituti in articulo mortis non est necessario dependens ab absolutione Sacramentali a peccatis, sed potest impendi, etiam extra Sacramentum Pœnitentiæ. quamvis enim aliqui DD. apud *Suar. cit. dis. 7. sec. 6. num. 4.* putent, quod in defectum Sacerdotis, quivis alius Clericus inferior, imo & laicus possit in articulo mortis constitutum absolvere ab excommunicatione, aliisve censuris: probabilius tamen est, quod non possit, quia neque ex jure aliquo, neque ex consuetudine Ecclesiastica ostendi potest, Ecclesiam aliquando hanc potestatem absolvendi ab excommunicatione in articulo mortis Clerico non Sacerdoti, vel fideli laico concessisse, etsi posset, *Suar. cit. s. 6. num. 9. Laym. cit. c. 6. n. 2.*

CXLIII. Assertio 3. Ab excommunicatione lata ab homine, sive Judice generaliter, v. g. qui tale crimen commiserit, sit excommunicatus, potest absolvere, non solum, qui eam tulit, vel ejus Superior, sed etiam inferior, scilicet Parochus, seu simplex Sacerdos, sicut is, qui potest absolvere ab excommunicatione juris non reservata, cui sese in omnibus assimilatur, *Avila p. 2. c. 7. dis. 2. dub. 8.* At vero ab excommunicatione lata ab homine in specie, & nominatim, v. g. contra Petrum, Jure communi, tantum absolvere potest, qui eam tulit, vel ejus Superior, vel Successor, vel delegatus, regulariter loquendo, *Avila cit. l. dub. 9.* ubi plures casus exceptos refert.

CXLIV. Assertio 4. Ab excommunicatione minore a Jure lata, licet sit contracta propter peccatum veniale, absolvere potest Sacerdos, qui est proprius ipsius excommunicati, & eum absolvere potest a peccatis, *Silvest. V. Absolutio. 1. n. 3. Covarr. in c. Alma p. 1. §. 10. n. 6.* & alii communiter. Idque probatur ex *c. Nuper. 29. h. t.* ubi interrogatus Pontifex, quis possit absolvere eum, qui scienter communicavit cum nominatim excommunicato? Respondet, quod ab Episcopo, vel Parocho, seu proprio suo Sacerdote absolvi possit. Non autem potest absolvere alius Sacerdos, qui non est proprius nisi ex commissione hujus, ab excommunicatione etiam minore, quia quamvis quilibet Sacerdos, etiam simplex, & curam animarum non habens possit subditum alienum absolvere a peccatis venialibus, ex Jure Divino & humano: non tamen potest absolvere ab excommunicatione majore, vel etiam minore, quia ad absolvendum a peccatis venialibus non requiritur jurisdictio fori externi, quæ tamen requiritur ad absolvendum ab excommunicatione majore, vel minore, quam cum non habeat alienus Sacerdos in excommunicatum non subditum, non potest illum ab excommunicatione etiam minore absolvere, *Covarr. cit. l.* Multum autem differt absolutio Sacramentalis a peccatis venialibus, ab absolutione ab excommunicatione minore, quæ non est Sacramentalis, per quam tollitur vinculum distinctum a peccatorum venialium culpa & nexu: sicut etiam absolutio a peccatis mortalibus differt ab absolutione, ab excommunicatione majore, quæ exigit jurisdictionem fori externi, seu judicialis, illa vero solum fori interni sive pœnitentialis, ut jam dictum, *Covarr. cit. l.*

CXLV. Sed hic jam quæritur, an ligatus excommunicatione minore, possit absolvere alium similiter excommu-
„ nicatum? Respondetur affirmative ut constat ex *c. Duobus 56. h. t.* ubi dicitur, si duobus sit collata potestas,
„ ut a minore excommunicatione, si in ipsam inciderint,
„ se invicem absolvant, utroque ligato vinculo hujusmodi
„ excommunicationis, potestas illa absolvendi non exspi-
„ rat, adeoque unus potest alterum absolvere, Rationem

dat

dat *Gl. fin. hic* quia excommunicatio minor privat solum usu, seu perceptione passiva Sacramentorum, ut non possit illa suscipere, non vero privat collatione, seu administratione Sacramentorum, sicut major excommunicatio. Verum quia absolutio a minore excommunicatione non est Sacramentalis, & in hoc c. videatur aliquid speciale concedi excommunicationi minori, quod non competit majori excommunicationi. ideo dicendum est, quod Sacerdos ligatus excommunicatione majore habeat potestatem absolvendi ab illa solum in habitu, seu potentia remota, non autem in actu, quia est privatus omni usu, seu exercitio jurisdictionis, adeoque etiam potestate absolvendi ab excommunicatione. At vero ligatus minore excommunicatione habet potestatem absolvendi, non solum in habitu, sed etiam actu, neque enim absolvendo, recipit Sacramentum aliquod, cujus perceptione est privatus, sed exercet actum jurisdictionis, qua non est privatus per excommunicationem minorem, *c. fin. de Cleric. excomm. minist. Hostiens. hic & Abb. in fine*,

§. II.

An ab excommunicatione lata ab Episcopo Suffraganeo in suos subditos possit Archiepiscopus, seu Metropolitanus absolvere, sive ante appellationem, sive post illam, & qualiter Metropolitanus in hujusmodi absolutione ab excommunicatione debeat procedere?

CXLVI. De hac re agitur inprimis in *c. Per tuas 40. h. t.* "Nam cum Episcopus Altissiodorensis excommunicasset suum Archipresbyterum, is accessit ad Archiepiscopum Senonensem, eique oblata cautione standi juri, petiit se absolvi. Archiepiscopus volens Episcopo deferre, sæpe ipsum monuit, ut eum absolveret, quod cum Episcopus facere nollet, Archiepiscopus dictum Archipresbyterum ab excommunicatione absolvit. Re hac delata ad Papam Innocentium III. is respondit, quod quidam dicebant, quando quæstio non defertur ad Archiepiscopum per appellationem, ipse non potest de illa causa cognoscere, nec excommunicatus appellare potest, quippe ab Ecclesia separatus: & sive appellaverit, sive non, Metropolitanus non potest, nec debet eum absolvere. Verum Innocentius III. ex quadam Decretali Epistola a Papa Alexandro edita ostendit, quod si ante appellationem, Episcopus aliquem Excommunicavit, Metropolitanus, ante litis ingressum, recepto juramento, quod stabit mandatis Ecclesiæ, ipsum debet absolvere, nisi existimaverit, id deferendum esse Episcopo Diœcesano, & ipsum ad eum remittere absolvendum. Sed nec excommunicati audiendi sunt (si agant, etsi conveniri possint, *Gl. hic V. Audiendi*) nisi prius fuerint absoluti, nec sunt ad illos, a quibus appellaverant, remittendi. Præterea in contrarium pro Episcopo allegat Papa Concilium Sardicense, in quo dicitur, ut is, qui ab Episcopo est excommunicatus, vicinos Episcopos interpellet, & causa ejus audiatur: Episcopus autem, qui juste, vel injuste, excommunicavit, patienter ferat, ut negotium discutiatur, donec ipsius sententia approbetur, vel corrigatur, & ante cognitionem causæ, nullus eum communioni restituat. His præmissis, Innocentius Papa ait distinguendum esse, utrum quis alleget se, post appellationem legitimam, excommunicatum fuisse, vel intolerabilem errorem in sententia fuisse expressum: & in his casibus ad probationem eorum debet admitti, etiamsi absolutionem non petat, sed in aliis debet evitari: quamvis Sedes Apostolica tales absolvere soleat ad cautelam; sed in aliis non debet audiri, nisi fuerit absolutus, ne sententiam excommunicationis contemnere videatur, per quod amplius ligatur. Si vero excommunicatus humiliter petierit, Metropolitanus debet illum absolvere, & causam cognoscere recepta cautione de parendo ejus mandato, nisi judicaverit, id esse deferendum Suffraganeo. Quod si forte Episcopus, propter manifestum delictum subditum suum excommunicavit, non debet Metropolitanus ipsum absolvere, nisi Episcopus eum malitiose absolvere nolit."

CXLVII. Pro declaratione hujus c. notandum primo, duæ regulæ desumuntur ex hoc c. ut notat *Abb. hic n. 3.* Prima est, qui dicit excommunicationem esse nullam, audiri debet, licet non petat absolutionem pure, vel ad cautelam, ut patet ex hoc c. ibi: *Ad probationem eorum etiamsi absolutionem non petat, debet admitti.* Ratio hujus regulæ est, quia si probetur, excommunicationem fuisse nullam, non est necessaria absolutio, adeoque illam frustra peteret excommunicatus. In duobus autem præcipue casibus hic expressis sententia excommunicationis dicitur, & censetur esse nulla, videlicet quia lata fuit, post legitimam appellationem interpositam, vel quia in forma excommunicationis intolerabilis error fuit expressus, *Nos igitur hic.* & quidem error Juris juxta *Gl. hic V. Intolerabilem*, ut si excommunicator præcipiat aliquid impossibile, vel turpe, vel si quis excommunicetur, quia non furatur, aut aliud peccatum non committit, talis enim excommunicatio est nulla, nec ullam obligationem inducit, *Gl. hic V. eod.* Non solum autem in istis duobus casibus auditur volens probare sententiam excommunicationis esse nullam, etsi non petatur absolutio: sed etiam in omnibus aliis casibus, in quibus allegatur nullitas, isti enim duo casus, exempli tantum causa, hic sunt positi, & ideo non restringunt Regulam, nec ejus rationem. *Abb. hic n.° 3.*

CXLVIII. Secunda regula est, qui dicit sententiam excommunicationis esse injustam, non auditur, si velit probare illam esse injustam, nisi prius petat absolutionem, *cit. c. Per tuas. §. Verum in aliis* (hoc est, cum non proponitur excommunicationem esse nullam, sed injustam) *si gratiam absolutionis non imploret, non debet audiri.* Ratio est, quia excommunicatio etiam injusta ligat, quoad Ecclesiam militantem, & in foro externo, *c. 1. c. Si Episcopus. 4. caus. 11. q. 3. c. A nobis. 28. h. t.* cum enim in omnem eventum necessaria sit absolutio, ne frustra exspectetur eventus causæ, cujus nullus esset effectus, merito ante omnia debet peti absolutio, *Abb. ut. l.* Quin imo excommunicatus, si non petat absolutionem, tametsi dicat eam esse injustam, videtur contemnere sententiam, & Claves Ecclesiæ: & ob hujusmodi contemptum magis ligatur, ut hic dicitur in textu, & *Gl. V. Verum in aliis.* adeo ut tunc incipiat ligari etiam quoad DEUM, *Abb. hic n. 4.* Confirmantur dicta ex *c. Cum contingat. 36. de offic. deleg.* ubi habetur, quod qui dicit sententiam excommunicationis esse nullam, admittitur ad probationem, antequam absolvatur: sed qui dicit illam injustam, non admittitur ante absolutionem, de quo dictum etiam supra *lib. 2. tit. 29. sec. 5. §. 4. n. 122. & seq.*

CXLIX. Notandum tertio Archiepiscopus potest absolvere excommunicatum a suo Suffraganeo, etiamsi ante appellationem fuerit excommunicatus, *Cl. fin. hic* nec tenetur illum remittere ad Episcopum excommunicatorem, nisi velit hoc ipsi deferre. Quod si tamen excommunicatio sit evidenter justa, quia excommunicatus fuit propter manifestum delictum, non debet Metropolitanus ipsum absolvere, sed remittere tenetur ad Suffraganeum, qui eum excommunicavit, nisi hic requisitus malitiose deneget absolutionem ut habetur hic in fine. *Abb. n. 5.*

CL. Sed contra prædicta videntur obstare plura jura, quæ dicunt, excommunicatum posse appellare, & absolutionem prosequi, quamvis absolutionem non petat, *c. Cum inter. 5. c. Significaverunt. 11. & c. ult. de Except.* quia appellatio est species defensionis, quæ excommunicato non denegatur, *c. Intelleximus, 7. de Judic.* sive igitur sententia excommunicationis sit nulla, sive injusta, in utroque casu, excommunicatus audiri debet in suis defensionibus. Pro responsione sic est distinguendum cum *Abbate hic n. 7.* Vel appellat quis ab excommunicatione, quam dicit esse injustam, ita ut lis sit super justitia, vel injustitia ipsius excommunicationis: & tunc habet locum Constitutio hujus cap. quia cum fateatur se ligatum excommunicatione, licet injuste, debet, ante omnia, præstita cautione, petere absolutionem, nullus enim est effectus hujus dilationis, sive enim probetur excommunicationem esse injustam, sive non, in omni eventu peti debet absolutio, *c. Cum contingat. 36. de offic. deleg.* Vel excommunicatus appellat super alio articulo, & Adversarius excipit contra illum, quod sit excommunicatus: & tunc non est necessarium, ut appellans petat absolutionem, quia non fatetur se esse excommunicatum: sed objicienti sibi excommunicationem, poterit replicare, non esse nunc de hoc disputandum, cum conveniatur tanquam reus: de quæstione vero illa, an excommunicatio sit injusta, vel nulla, nunc non agitur, nec ea impugnatur, sed in aliud tempus differri potest: & in hoc casu loquuntur Jura contraria.

CLI. Secunda differentia, inter nullitatem, & injustitiam excommunicationis, est, quando appellans dicit excommunicationem esse injustam: nam hoc casu, non suspenditur quidem effectus excommunicationis, quia ea executionem secum trahit: jurisdictio tamen, seu potestas cognoscendi super injustitia excommunicationis devolvitur ad superiorem Judicem, ad quem appellatum est; & sic appellatio habet effectum devolutivum, sed non suspensivum, ut colligitur ex hoc c. *Per tuas. 40. in princ.* ibi: *excommunicatus vocem non habeat appellandi.* at vero quando appellans dicit, sententiam excommunicationis esse nullam, tum non solum jurisdictio, quoad causam principalem cognoscendam, devolvitur ad superiorem Judicem appellationis, sed etiam effectus sententiæ excommunicationis suspenditur. Et sic si excommunicatio sit, & probetur nulla, appellatio utrumque effectum operatur, devolutivum, & suspensivum, *Hostiens. hic V. Vocem.* & alii apud *Fagnan. hic num. 19. & 2. seqq.*

CLII. Tertia differentia inter injustam, & nullam excommunicationem, a qua appellatur, traditur in *c. Solet. 2. h. t. in 6.* quod est desumptum ex Concilio Lugdunensi, "Ubi inprimis quæsitum fuit ex Papa Innocentio IV. An cum aliquis excommunicatus fuit, si asserat excommunicationem in se latam nullam esse, & petat per Superiorem (excommunicatoris) absolvi ad cautelam, sine contradictione (ipsius excommunicatoris, vel Adversarii, & qui istum excommunicari procuravit) debeat absolvi? Respondet Papa, ut petenti (humiliter) absolutionem, ea non negetur, quamvis excommunicator, vel Adversarius se opponat, nisi hoc dicat, eum excommunicatum fuisse, propter manifestam (seu notoriam) offensam. In quo casu, concedatur ei, qui dicit ipsum excommunicatum fuisse, ob manifestam offensam, terminus octo dierum, intra quos, si probaverit, quod opponit (nempe quod excommunicatus fuerit, ob manifestam offensam) non absolvatur (etiam ad cautelam) nisi præmissa satisfactione, & competente cautione de parendo Juri, si offensa dubia proponatur. Præterea quæsitum fuit, an is, qui ante absolutionem hujusmodi (scilicet ad cautelam) se offert in judicio probaturum, quod post legitimam appellationem, excommunicatus fuerit, vel quod intolerabilis error in sententia excommunicationis sit patenter expressus, excepto illo probationis articulo (nempe de præcedente legitima appellatione) in cæteris sit evitandus (tanquam excommunicatus) Respondet Papa, & statuit, ut is, qui ad probandum admittitur (scilicet quod sententia excommunicationis fuerit nulla,

„ la, quia lata post legitimam appellationem, vel quia continet intolerabilem errorem) pendente illo articulo probationis, in cæteris, quæ ut actor in judicio attentaverit (secus est, si ut reus, *Gloss. hic Vers. Ut actor*) interim evitetur: sed in aliis actibus extrajudicialibus, ut in officiis publicis, postulationibus, electionibus, & aliis actibus legitimis (vel etiam in Divinis, *Glos. hic V. In officiis*) admittatur.

CLIII. Notandum primo. Qui appellat ab excommunicatione, quia dicit illam esse injustam, absolvendus est pure & simpliciter, quia excommunicatio etsi injusta ligat, quoad Ecclesiam, ut dictum supra. Ideo absolutio simpliciter, & necessario requiritur. At vero qui dicit excommunicationem contra se latam esse nullam, & intendit id probare, audiendus est, *Covarr. in c. Alma p. 2. §. 12. n. 7.* Quamvis absolutionem non petat pure, vel ad cautelam, ut etiam supradictum. Ad cautelam tamen potest absolvi, quia etiam eos, qui dicunt, sententiam excommunicationis esse nullam, Sedes Apostolica consuevit absolvere ad cautelam, ut dicitur in *cit. c. Per tuas 40. §. Nos igitur h. t.* & ibi *Gl. Ver. Ad cautelam*, idque non obstante contradictione excommunicatoris, vel Adversarii, nisi ab eis diceretur, & infra octo dies probaretur, excommunicatus esse, ob manifestam offensam, juxta *cit. c. 2. eodem in 6. Fagnan. in cit. c. Per tuas nu. 17. & 18.* & alii apud ipsum.

Notandum secundo. Qui dicit, excommunicationem in se latam esse nullam, potest petere absolutionem ad cautelam, qui non fatetur se esse excommunicatum, adeoque non est sibi ipsi contrarius: secus est de illo, qui petit absolvi se ab excommunicatione directe, simpliciter & pure, quia tunc fatetur se esse excommunicatum, *Gl. in cit. c. 2. not. 1.*

Notandum tertio Sententia excommunicationis lata in aliquem, post appellationem legitimam, & interpositam ex causa rationabili, & vera, est nulla, & hic est unus casus hic expressus, in quo excommunicatio est nulla: alter est, quando illa continet errorem intolerabilem, ut si excommunicator dicat, Monnimus Titium, ut Cajum occidat, quod ipse obedire noluit, *Gl. in cit. c. 2. in Notatis h. t. in 6.* de quo supra.

Notandum quarto. Offensa manifesta illa dicitur, quæ est notoria, nempe de qua constat per confessionem propriam, vel legitimam probationem, vel per evidentiam rei, quæ nulla tergiversatione celari possit. *Gl. in cit. c. 2. V. Manifesta, & Barb. ibid. num. 10.*

Notandum quinto. Qui dicit; excommunicationem esse nullam, si petat admitti ad probandam causam nullitatis, dum pendet probatio nullitatis, vitari debet in judiciis, non autem extra judicium, ut habetur in fine hujus c. Unde talis admitti debet v. g. ad electionem Prælati, & discussione facta super appellatione, si postea apparebit, prius legitime appellatum fuisse, patebit quoque tunc ipsum bene admissum, vel ipsum recte excommunicatum fuisse, & sic non valere vocem ipsius, *Gl. fin. hic* Cur autem quoad hoc, aliud sit statutum in judicio, aliud vero extrajudicium, plures rationes assignat, *Gl. hic V. Extra judicium.*

§. III.

Quænam præterea statuta sunt circa potestatem, quam habet Archiepiscopus absolvendi excommunicatos a Suffraganeis, vel subditis eorum, & de potestate, quam habet, vel non habet cognoscendi super justitia, vel injustitia excommunicationis?

CLIV. De hac re agitur in *c. Venerabilibus 7. h. t. in 6.* Ubi „ inprimis in princ. statuit Papa Innocentius IV. quod Archiepiscopus, vel ejus Officialis non potest absolvere excommunicatos ab Archidiaconis, vel aliis subditis Suffraganeorum ipsius Archiepiscopi, quia non est Judex excommunicantium, nec excommunicatorum, excommunicatos autem ab ipsis Suffraganeis, vel Officialibus eorum potest Archiepiscopus absolvere, si ab ipsis fuerit ad Archiepiscopum appellatum. Si vero non fuit appellatum ad Metropolitanum, non potest hic cognoscere super justitia, vel injustitia excommunicationis, nisi quando subditus Suffraganei fuit excommunicatus ab eo, & conqueritur, se injuste excommunicatum fuisse apud Metropolitanum, ut hic illum puniat, (juxta *c. Sacro 48. h. t.*) vel quando subditus Suffraganei fuit excommunicatus, non ad instantiam partis, sed ex officio Judicis: neque potest Archiepiscopus adiri a subditis Suffraganeorum per viam querelæ, sed bene per viam appellationis, *Gl. hic in casu.*

Ubi notandum primo. Ut quis possit absolvere excommunicatum ab alio, requiritur, quod sit Judex excommunicati. Secundo, licet per appellationem ab excommunicatione lata, ante illam, suspendatur ipsa excommunicatio, devolvitur tamen potestas absolvendi ab ea ad Superiorem, ad quem est appellatum. Tertio Archiepiscopus adiri non potest a subditis Suffraganeorum per viam simplicis querelæ, etsi possit per viam appellationis audiri, *Franc. hic in princ. n. 1. 2. & 3. Barb. in Collect. hic nu. 3.*

„ CLV. Præterea Archiepiscopus, vel ejus Officialibus excommunicatos a suo Suffraganeo debet absolvere, antequam incipiat causam adire in casibus, in quibus ei competit jurisdictio, ut si quis post definitivam sententiam fuit excommunicatus, & appellat: exceptis casibus, in quibus jura prohibent post sententiam appellare (de quibus in *c. Romana 5. §. Cum autem h. t. in 6.*) Similiter si Suffraganeus, extra judicium, excommunicet aliquem, ob suam offensam, vel pro defensione juris sui, & super hoc querelam iste proponat, est is prius, secundum formam Ecclesiæ, absolvendus, nisi Suffraganeus se offerat probaturum, quod eum ob manifestam offensam excommunicavit. Sic etiam si quis fuit excommunicatus, ob præsumptam contumaciam, quia citatus non comparuit in termino sibi præfixo, tunc si sic ligatus petat ab Archiepiscopo absolvi, & ab adversario opponatur, quod non sit absolvendus, nec admitti debeat ad judicium, nisi prius expensas solvat præstita cautione, de sistendo se judicio: ipse autem excommunicatus respondeat, quod vere contumax reputari non debet, quia fuit in itinere captus, vel alias legitime impeditus, tunc prius est absolvendus, juxta formam Ecclesiæ. Secus autem est, si se contumacem confiteatur, vel alias de contumacia constet, tunc absolvi non debet, nisi præstita satisfactione expensarum, & cautione, dummodo contumacia sit manifesta, & offensa non præsumpta, aut dubia. Idque observandum in aliis similibus, ut si quis ad certum locum citetur, & ille excipiat, locum illum non esse tutum, ideoque non comparet, sed Judex illum excommunicat, si excommunicatus deinde appellet, absolvi debet, ita statuitur in *cit. c. Venerabilibus, §. Porro h. t. in 6.*

Notandum primo. In casibus, in quibus jurisdictio devolvitur ad Archiepiscopum, seu Metropolitanum, hic absolvit excommunicatum ad petitionem partis, vel ex officio, antequam de causa incipiat cognoscere, nisi dicatur excommunicatus, ob manifestam offensam, vel contumaciam, tunc enim non absolvitur, nisi facta satisfactione de expensis, & cautione de stando in judicio, *Gl. hic §. Porro Ancharan. ibid. not. 5. & Franc. in princ. not. 8.* Secundo per appellationem interpositam in casibus ea a jure est prohibita, non devolvitur causa ad Superiorem, *Franc. hic not. 3.* Tertio qui excommunicatus fuit, quia citatus legitimo impedimento detentus non comparuit, excommunicationem quidem incurrit, eaque ligatur, est tamen protinus absolvendus, *Franc. hic not. 7.*

CLVI. Sed si quis ex causa legitima, seu probabili appellet, v. g. quia locus non est tutus, & post appellationem, „ excommunicetur, Superior, ad quem fuit appellatum, non statim declarare debet excommunicationis sententiam esse nullam, sed potest eam ad tempus, secundum formam Ecclesiæ, relaxare, *cit. c. Venerabilibus §. Sed si.* Quod si certo constet, excommunicationem fuisse justam ut cum propter manifestum delictum in aliquem est promulgata, Judex Superior remittat excommunicatum ad excommunicatorem, nec debet eum absolvere, nisi periculum sit in mora, vel nisi excommunicator requisitus malitiose deneget ipsi absolutionem. Verum si constet, hujusmodi sententiam esse injustam, non est excommunicatus remittendus ad suum excommunicatorem, sed mox absolvi debet. Sin autem dubitetur, utrum justa, vel injusta sit excommunicatio, potest Superior eum absolvere, nisi velit hoc deferre excommunicatori, quod honestius, & magis conveniens est. Quando vero Superiori competit de excommunicatione cognoscere, si absolvit, absolutio tenet, licet sit injusta, quia etsi contra jus litigatoris, non tamen contra jus Constitutionis absolvit, ut statuitur in *cit. cap. §. Sed si & §. Sane.*

Notandum primo, excommunicatio lata post appellationem interpositam, ex causa probabili, est nulla, ita tamen ut non illicito talis sententia excommunicationis debeat pronunciari nulla, sed fieri possit relaxatio ad cautelam, *Barbos. in citat. cap. 7. §. Sed si & §. Sane numer. 13.* Secundo absolutio ab excommunicatione obtenta ab eo, qui potestatem habet absolvendi, est valida, etiamsi injusta sit, & illicite lata, *Barb. c. l. n. 14.*

„ CLVII. Statuitur quoque in *cit. cap. 7. §. Denique usque ad finem*, quod Archiepiscopus in casibus, potest excommunicare subditos Suffraganei, ab eis possit exigere mulctas pecuniarias, secundum consuetudinem Regionis. Item quando excommunicatus asserit, in sententia excommunicationis patenter intolerabilem errorem expressum esse, id est, sub præcepto, vel mandato aliquid in ea aperte contineri, quod committere, vel in suo genere est peccatum, ut quia fecit aliquid, quod in se bonum est, vel quia fecit, id quod illicitum est &c. & Suffraganeus asserat, se ex rationabili causa hoc illi prohibuisse, vel injunxisse, tunc Archiepiscopus potest eum absolvere ad cautelam. Similiter si quis dicat, se excommunicatum fuisse, ante definitivam sententiam, in judicio, vel extra, post legitimam appellationem, potest Archiepiscopus, postquam de hoc sibi constiterit, eum juxta formam Ecclesiæ absolvere ad cautelam, etiam antequam incipiat cognoscere de veritate causæ appellationis.

Notandum primo, Prælati Ecclesiastici possunt imponere, & exigere multas pecuniarias, secundum consuetudinem Regionis, *Franc. hic in §. Denique.* Secundo, ut sententia excommunicationis dicatur lata per errorem intolerabilem, requiritur, ut error ipse sit intolerabilis, & ut sit in ipsa sententia expressus, adeoque non tantum notorius, *Franc. hic §. Potest not. 2.* Tertio si in sententia excommunicationis lata sit expressa causa, quod sit quis excommunicatus, quia fecit bonum, vel quia non fecit malum, tunc ipsa sententia est nulla, alioquin vero si non sit expressa causa, sententia tenet, licet sit injusta, *Franc. hic notat. 3.* Quarto sententia excommunicationis lata, post legitimam appellationem, est nulla, etiamsi extra judicium sit interposita, *Franc. hic §. Similiter notat. 2.* Plura de his videri possunt apud *Ancharan. & Franc. hic*, & alios Canonistas.

CLVIII. Porro huc quoque pertinet, quod statuitur in „ *c. Romana 5. h. t. in 6.* Ubi inprimis Papa Innocentius IV. præcipit, ut Archiepiscopus, seu Metropolitanus, vel ejus Officialis sententias interdicti, suspensionis, vel excommunicationis latas a subditis suorum suffraganeorum, v. g. ab Archidiaconis, vel eorum Officialibus non relaxent, nisi contraria consuetudo hoc habeat. Secundo sententiæ excommunicationis ab Archiepiscopo ejusq; Officialibus genera-

liter promulgatæ subjectos ejusdem Archiepiscopi jurisdictioni tantum ligant. Tertio prohibet, ne Archiepiscopus, vel ejus Officialis sententias excommunicationum, propter culpas, & offensas præteritas, vel præsentes nec in genere (v. g. excommunico omnes qui sacrilegium commiserunt ut in specie (v. g. excommunico Petrum, quia furtum fecit,) promulgent, monitione competente, non præmissa; alioquin ab eis latæ sententiæ sunt injustæ. Quarto caveant, ne tales sententias excommunicationis, sive generaliter, sive specialiter in aliquos, ob futuras culpas, vel jam commissas proferre præsumant, scilicet si tale quid fecerint, vel nisi intra tale tempus satisfecerint: præterquam si mora culpa, seu offensa, vel alia justa causa subsit, *cit. c. Romana. §. Caveant.* Quinto denique prohibet, ne in Universitates, vel Collegium sententia excommunicationis proferatur, idque ne innocentes hujusmodi sententiis ligentur, sed illi solum, qui culpabiles extiterunt.

CLIX. Pro explicatione hujus c. notandum primo, non solum Prælati inferiores Episcopis possunt proferre sententiam excommunicationis, vel interdicti, sed etiam Officiales eorum, quos ipsi constituere possunt, ut patet ex hoc *c. Franc. hic nor. 1. & 2.* Archiepiscopus vero, & ejus Officialis non possunt absolvere subditos Suffraganeorum a sententia excommunicationis lata in eos per inferiores Prælatis ordinariam jurisdictionem ab Episcopis habentibus, quia non est Judex excommunicatorum, neque excommunicantium; potest tamen consuetudine induci, ut subditi Suffraganeorum pro absolutione possint adire Metropolitanum omisso Episcopo, *Gl. hic in casu, & in notatis, & Franc. in princ. not. 4.*

Notandum secundo, sententia excommunicationis, vel alterius censuræ lata ab Archiepiscopo ligat tantum sibi subjectos, scilicet immediate, adeoque ejus Diœcesanos, non autem Provinciales: quare appellatione subditorum Archiepiscopi, seu Metropolitani non veniunt omnes, qui sunt in Provincia, sed illi solum, qui existunt in Diœcesi propria Archiepiscopi, *Franc. hic n. 5.* Unde si Archiepiscopus ferat sententiam excommunicationis generaliter in omnes violantes statutum a se conditum, ea non ligat nisi eos, qui sunt de propria, & particulari sua Diœcesi, nec se extendit ad alios, qui sunt de Provincia, quia Archiepiscopus non potest facere statuta: quæ obligant subditos totius Provinciæ, & Diœcesium suorum Suffraganeorum, sine consensu eorundem, *Gl. hic in casu.*

Notandum tertio, non potest Episcopus, vel alius Judex Ecclesiasticus excommunicare aliquem propter delictum commissum de præterito, vel de præsenti, nisi præmissa admonitione speciali vel generali, prout specialis, vel generalis, fertur sententia: *cit. c. Romana. §. Sed nec, & ibi Gl. in casu*

CLX. Notandum quarto, non debet quis excommunicari, propter culpas futuras, nisi ex causa rationabili, *cit. c. Romana. §. Caveant. h. t. in 6.* cui adversatur in textus in *c. A nobis: 21. in princ. extra eod.* Ubi dicitur, posse excommunicationem ferri hoc modo: *quisquis furtum fecerit, sit excommunicatus*, ipso facto scilicet. Ad hoc respondet *Gl.* communiter recepta *hic V. futuris*, distinguendum esse inter sententiam hominis, seu Judicis & sententiam Canonis, vel statuti: nam ab homine non potest generaliter ferri sententia excommunicationis, ob futuras culpas bene autem a Canone, vel statuto, & sic intelligendum esse *cit. c. A nobis*: rationem differentiæ dant nonnulli apud *Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 10. n. 1.* quia sententia hominis, seu Judicis potissimum versatur circa præsentia tantum, sed sententia legis, seu Canonis respicit frequentissime futura. Præterea ex *cit. §. Caveant*, expresse colligitur, non posse etiam, ob culpas præteritas sententiam excommunicationis ferri sub ea conditione *si intra certum tempus quis non satisfecerit*, nisi mora in præstanda satisfactione, vel culpa, seu offensa præcessit: vel alia rationabilis causa subsit. Unde sequitur, necessarium fore, ut mora ista, vel culpa precedat monitionem competentem, trinam scilicet, *Covarr. c. l. n. 4.* Neque obstat *c. Præterea. 40. de appellat.* Ubi dicitur, posse, quem excommunicari sub conditione, si intra XX. dies Titio v. g. non satisfecerit, aut summam ei debitam non solverit, Sed responderi potest, in casu illius c. præmissa trina monitione Canonica, moram præcessisse in non satisfaciendo, & sententiam excommunicationis sub illa conditione latam suspensam fuisse per appellationem, ut ibidem dicitur, de quo actum *l. 2. Tit. 28. nu. 132.* ac proinde similes sunt responsiones utriusque *cit. cap. Romana. §. Caveant. hoc tit. in 6. & cit. cap. Præterea. de appellat. Covarr. c. l. n. 4.* Itaque quas in *cit. §. Caveant.* traduntur regulæ. Prima est non esse ferendam excommunicationem pro futuris culpis, nisi vel culpa, vel offensa præcesserit, tunc enim non tantum ob præteritam culpam aut offensam, sed etiam ob futuras culpas excommunicatio ferri potest, *Gl. hic V. Culpa, & V. Offensa.* Posterior regula est, quod excommunicatio non sit ferenda sub ea conditione, si intra X. dies non satisfecerit, nisi mora in satisfaciendo præcesserit. Utriusque vero regulæ una generalis exceptio est addenda, nisi alia rationabilis causa subsit, & ita intelligendam esse decisionem *cit. §. Caveant*, censet *Covarr. cit. §. 10. n. 5. in fine.* Porro quæ habentur in *§. ult.* hujus c. tradita sunt supra n. 27.

§. IV.

Qua forma, seu modo fieri debeat absolutio ab excommunicatione?

CLXI. Assertio 1. Ad essentiam absolutionis nulla requiruntur verba determinata: consueta tamen forma est, *Absolvo te a vinculo excommunicationis, propter hanc, vel illam causam, seu crimen, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & fidelium communioni, in nomine Patris &c.* formæ mentio fit in *c. A nobis. 28. h. t. Avila, p. 3. c. 7. dis. 3. dub. 1. & 2. Laym. lib. 1. tr. 5. p. 3. c. 2. n. 7.*

CLXII. Assertio 2. Ante absolutionem ab excommunicatione, duplex cautio est exigenda, & præstanda a Reo. Prima fit per juramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, vel ipsius absolventis, id est, de non committendo imposterum hujusmodi delicto, *c. Ex tenore. 10. & c. seq. h. t.* quod tamen non exigitur in absolutione ab omnibus criminibus, sed solum in enormibus, aut valde perniciosis, ut in falsariis, incendiariis, & aliis similibus, quia ex jure nil aliud colligi potest, *Sanch. l. 2. mor. c. 13. n. 17. & 20. Avila. cit. dis. 3. dub. 2. Laym. c. l. n. 8.* & alii DD. communiter. De hac cautione fit etiam mentio in *c. Ad hæc 12. h. t.* Ubi dicitur: quod quando quis excommunicatus fuit a delegato Papæ, & impetrat Litteras ab eodem ad alium delegatum, qui eum absolvat, tum ei cautionem præstare debet de parendo mandatis Ecclesiæ, quia Romana Ecclesia absolutionem sententiæ Judicum delegatorum non consuevit aliis delegare, nisi in litteris commissionis expresse contineatur, sufficientem cautionem præstandam esse ab iis, qui absolvi debent, quod judicio Ecclesiæ obedire debeant.

Sed an non in casu hujus c. delegatus, qui excommunicavit, potuisset a se excommunicatum absolvere, absque alio mandato? Resp. potuisset utique, sed id non factum, vel quia primus delegatus mortuus fuit, vel revocatus: vel quia excommunicavit, post sententiam definitivam, vel terminum elapsum, & ideo ad alium recurrere oportebat, qui absolveret, *Abb. hic n. 3.*

CLXIII. Altera cautio est de satisfaciendo parti læsæ, nullus enim neque in foro interno, neque externo absolvendus est ab excommunicatione nisi prius parti læsæ, actu vel realiter sit satisfactum, vel cum ea transactum. Quod si hoc statim facere non possit, tunc cautionem sufficientem præstare debet, scilicet pignoratitiam, vel fide jussoriam: quod si neque hanc dare possit, sufficit juratoria, quia nemo ad impossibile obligari potest, *Sanch. cit. l. num. 23. Avila cit. dis. dub. 5. concl. 1. Laym. cit. loc. numer. 8.* & alii communiter. Nomine partis autem hic intelligitur illa, cui facta est injuria per illud delictum, per quod incursa est excommunicatio, sive sit persona publica, sive privata, *Avila cit. loc. dub. 7.*

Prædictis duo sunt addenda. Primum, si quis post præstitam cautionem per juramentum de satisfaciendo parti læsæ, postea satisfacere negligat, non ideo in priorem excommunicationem reincidit, quia id jure expressum non est, quamvis ab homine, seu Judice iterum excommunicari possit, *c. Ad reprimendum. 8. de Offic. Ordin.* & dictum *lib. 1. tit. 31. n. 32. & seq. Covarr. in c. Alma. p. 1. §. 11. numer. 6. Vers. Quod si quis.* Alterum est, si quis habens ordinariam potestatem absolvendi, vel etiam delegatam aliquem absolvat ab excommunicatione, ante præstitam satisfactionem parti læsæ, vel etiam ante præstitum juramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, illicita est, valida tamen absolutio, quia non pertinet ad illius substantiam, juxta *c. Venerabilibus. 6. §. Sane in fine h. t. in 6. Avila. c. l. dub. 2. Laym. cit. l. n. 8. §. Duo insuper.*

CLXIV. Assertio 3. Ad absolutionem ab excommunicatione aliaque censura, non requiritur, ut is, qui absolvitur, actu sit præsens, sed etiam is absens absolvi potest per Procuratorem, vel literas, vel nuncium, aut etiam per sola verba, vel factum aliquod, quod exprimatur intentio absolvendi etiam absente eo, qui absolvitur, *Sanch. c. l. 2. mor. c. 13. n. 14. Avila p. 2. c. 7. dis. 2. dub. 1. Laym. cit. c. 6. n. 9.* Unde potest Episcopus aliquem absentem absolvere ab excommunicatione reservata, eaque sublata, quilibet Confessarius a peccato, propter quod fuit excommunicatus. Ratio est, quia excommunicatio est pœna Ecclesiastica, sicut ergo potest quis excommunicari absens, eaque ligari; ita multo magis potest ab illa liberari absens, & ignorans, sola voluntate absolventis, dummodo humano modo sit expressa. Idque constat ex usu Ecclesiæ *Suar. dis. 2. de cens. sec. 7. n. 4.* Similiter absolvi potest ab excommunicatione, etiam ignorans, & consequenter non consentiens, imo etiam invitus, quia censura non est culpa, sed pœna, quæ sicut in invitum fertur, ita etiam invito eo, qui absolvitur, tolli potest. Excipi debet, nisi is, qui absolvi renuit, in crimine v. g. hæresis contumaciter persistat, cui excommunicatio ipso jure est continue annexa, talis enim a solo Canonis auctore, vel ab eo, qui potestatem habet in Canone dispensandi, absolvi potest, de quo videri potest *Suar. cit. dis. 7. de cens. s. 7. n. 5. & 8. Laym. cit. c. 6. n. 9. dicto 6.*

CLXV. Assertio 4. Absolutio ab excommunicatione, aliave censura per vim, & metum obtenta, etsi, spectato Jure naturali, valida sit, jure tamen positivo Ecclesiastico est nulla, *cap. un. de iis quæ vi met. caus. fiunt in 6. Suar. cit. dis. 7. sec. 6. numer. 13. & Laym. c. l. Avila. cit. cap. 7. dis. 2. dub. 5.* de quo plura dicta sunt *l. 1. Tit. 40. numer. 30. & 2. seqq.*

CLXVI. Assertio 5. Absolutio ab excommunicatione data sub conditione de præsenti, vel de præterito, est valida, & licita, sic enim Confessarii dicunt in communi forma: *Te absolvo, in quantum possum, & indiges, Avila cit. cap. 7. dis. 3. dub. 15. in 1. concl.* Verum absolutio ab excommunicatione sub conditione pendente in futurum, v. g. *absolvo te, si satisfeceris*, est quidem valida, sed effectus illius suspenditur usque ad tempus impletæ conditionis: ita ut talis absolutio non sit a principio omnino nulla, nec statim efficax, sed effectum suum sortiatur, post impletam conditionem, *Avila c. l. in concl. 2.* Non obstat primo, quod absolutio Sacramentalis non potest suspendi, sive sub conditione de futuro dari, quia non potest ejus effectus, si in subjecto non sit impedimentum, suspendi per conditionem adjunctam, ex intentione Ministri, cum inde non pendeat,

sed

sed ex institutione Christi: at vero absolutio ab excommunicatione, vel alia censura est sententia quædam humano, seu Ecclesiastico jure introducta, sicut ipsa censura: & ideo ejus effectus per se pendet ea voluntate ipsius absolventis, qui proinde potest, adjecta conditione, effectum illius suspendere, ita ut sequatur, posita conditione, ut erudite docet *Suar. disp. 7. de cens. sec. 8. nu. 8.* Neque etiam obstat regula juris, *Actus legitimi 77. in ff.* quia ibi non ponitur regula generalis, nullum actum legitimum recipere diem, vel conditionem, sive posse fieri sub conditione, alioquin nec censura, nec dispensatio, nec præceptum posset fieri sub conditione, quia omnes hi actus sunt legitimi, quippe qui fiunt secundum legem, seu institutionem legalem, quod est falsum. Itaque regula illa generalis restringi debet, & ita intelligi, juxta *Gl. ibid. V. Actus legitimi*, quod illi actus legitimi, qui non recipiunt diem, vel conditionem, vitientur per adjectionem temporis, vel conditionis: inter quos actus non est absolutio, sicut nec excommunicatio. Et ita quoque explicari debet similis regula 50. *in* 6. conformiter eidem regulæ Juris Civilis, nempe actus legitimi, qui non recipiunt diem, vel conditionem &c. quasi dicat, aliqui actus sunt, qui recipiunt, & aliqui, qui non, ut explicat, *Gl. ibid. V. Actus legitimi*, *Suar. c. l. n. 9.*

An autem absolutio ab excommunicatione sub conditione de futuro sit illicita, non conveniunt DD. Plures ajunt esse illicitam, quia absolutio non debet esse in suspenso. Alii vero censent, hunc modum absolvendi esse licitum, quia nulla ratione probatur esse illicitus: quod vel ex eo probatur, quia excommunicatio potest ferri, valide & licite, sub conditione v. gr. si non satisfeceris, ergo etiam absolutio, sub conditione, v. grat. si satisfeceris, quia ea favorabilior est, *Avila c. l. dub. 15. Suar. cit. sect. 8. nu. 10.* qui tamen ibidem *nu. 11.* addit, hunc modum absolvendi, etsi per se non sit malus, nec Jure probibitus, regulariter tamen loquendo esse illicitum, præsertim quia non est usu Ecclesiæ receptum, absolvere ab excommunicatione sub conditione, sicut est usitatum ferre excommunicationem sub conditione.

CLXVII. Præter dictos, sunt adhuc alii duo modi absolvendi ab excommunicatione, vel alia censura, scilicet ad cautelam, & reincidentiam. Prior datur, si adsit suspicio, vel dubium, an aliquis censuram incorrerit: tunc enim absolvi solet sub conditione, v. g. *absolvo te a censura excommunicationis, si eam incurristi, ob tale crimen*. Item hujusmodi absolutio præmitti solet, ante absolutionem Sacramenti Pœnitentiæ, ad evitandam irreverentiam, si forte pœnitens in occulta censura esset: vel ante alium aliquem actum, cujus valor per censuram impediri posset, si adesset, ut ante electionem, vel collationem alicujus beneficii Ecclesiastici, aut privilegii ad vitandum ejus invaliditatem: aut ante collationem Ordinum ad evitandam irregularitatem Ordinati, *Suar. disp. 7. de cens. sec. 8. nu. 12. & 13. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. c. 7. n. ult.*

CLXVIII. Exemplum absolutionis ad cautelam proponitur in *c. Venerabili 52. hoc tit.* Nam cum Archiepiscopus „ Turonensis sententiam suspensionis tulisset in Episcopum „ Cenomanensem, re delata ad Papam, is sententiam illam relaxavit ad cautelam, præstito juramento ab ipso „ Episcopo quod parebit Mandatis Archiepiscopi, si constiterit ipsum in eo, propter quod fuit suspensus, culpabilem extitisse.

Ubi notandum primo, quando dubitatur de valore sententiæ, potest quis absolvi ad cautelam præstito juramento de parendo mandatis Ecclesiæ, quod juramentum præstari debet non tantum, cum quis absolvitur ab excommunicatione, sed etiam a suspensione, ut patet ex hoc c. *Gl. hic V. Ad cautelam, & Abb. in fine*, ubi *Glossator Abbat.* addit, Idverum esse in suspensione hominis, seu Judicis, non autem in suspensione Juris.

Notandum secundo, semper juramentum exigendum est in absolutione, quando non constat excommunicationem, vel suspensionem esse injustam, *Gl. fin. hic.*

CLXIX. Præterea quod excommunicati, vel suspensi absolvi non debent, nisi prius præstito juramento, statuitur „ in *c. Super eo 51. h. t.* Ubi habetur, quod Monachi Græci, & Eremitæ, propter inobedientiam fuerunt suspensi, & excommunicati, qui tamen ad mandatum Ecclesiæ „ noluerunt redire ad eandem, nisi per manualem promissionem, & sine juramento. Consultus Papa respondit, si „ non possint induci ad præstandum juramentum, juxta formam Ecclesiæ (*c. Ex tenore 10. h. t.*) poterunt, hac vice, „ simplici promissione manuali recipi, sine juramento, „ quia interdum, consideratis locorum, & temporum qualitatibus, seu circumstantiis, severitati aliquid est detrahendum.

Hinc colligitur primo, quod juramentum de parendo mandatis Ecclesiæ non sit de substantia absolutionis, sed ea etiam, sine illo sit valida, quia introductum fuit potius ad cautelam, ut de cætero non committantur talia, *Gl. hic V. Juramentum, & V. Cum promissione.*

Colligitur secundo, interdum ratione loci, & temporis, ad vitandum publicum scandalum, aliquid de rigore remittendum est, *Gl. fin. hic*, multa enim interdum fiunt, ratione vitandi scandali, quæ alias non fierent, *Abb. hic in fine*, in additione.

CLXX. Alter modus absolvendi, sive absolutio, eaque proprie dicta datur ad reincidentiam, veluti si quis propter mortis periculum, vel aliud impedimentum legitimum absolutus fuit ab eo, a quo alias non poterat, a quocunque excommunicatione, sive Papæ, sive alii inferiori reservata, cum eo onere, seu conditione, ut cessante eo impedimento, vel periculo, se præsentet Superiori, qui extra eum casum, illum poterat absolvere, is enim, si cessante periculo, vel impedimento, se non præsentet, cum commode potest, reincidit in eandem sententiam excommunicationis. Idemque dicendum est, si quis absolutus fuit a Papa, qui eum remisit ad Diœcesanum, vel ad alium, si enim non se præsentet, intra tempus præfixum, vel cum commode potest, reincidit in priorem sententiam, prout con„ stat ex *c. Eos qui 22. h. t. in 6.* Ubi decernitur, eos qui a sen„ tentia Canonis (hujusmodi casus XXXII. in quibus est quis „ excommunicatus a Canone, enumerat *Gl. hic V. Canonis*) „ vel hominis, seu Judicis, ab alio absolvuntur, quia ad „ illum, a quo alias de Jure absolvendi essent, propter „ imminentis mortis articulum, vel aliud legitimum impe„ dimentum, accedere nequeunt: si postea cessante illo pe„ riculo, vel impedimento, se illi, a quo absolvi debeant, „ non præsentent, ut mandatum ipsius super illis, propter „ quæ excommunicati fuerunt, humiliter recipiant, & sa„ tisfaciant, in eandem sententiam, ipso jure recidere, „ ne sic censuram Ecclesiasticam impune contemnant. Idem „ statuitur de his, qui a Sede Apostolica, vel Legatis ejus, „ a quibusvis censuris absolvuntur, cum mandant, ut Ordi„ nariis, vel aliis se præsentent, & passis injuriam compe„ tenter satisfaciant, nisi hæc, cum primum commode po„ terant, adimpleant.

CLXXI. Pro declaratione hujus c. notandum primo, potest quis absolvi ab alio, qui alias de jure absolvere non potest, propter legitimum impedimentum a quacunque censura Juris, vel hominis, ut patet ex hoc c.

Notandum secundo, hoc tempus commodum se præsentandi, ne in censuram incidatur, est, dum cessat impedimentum aliquo modico tempore, arbitrio prudentis, *Sanch. l. 2. mor. c. 13. n. 25.* & debet hoc onus præsentandi se Superiori, sub juramento imponi, quia quamvis in *cit. c. Eos qui*, de hoc juramento non fiat mentio, fit tamen in *c. Ex tenore 13. & in c. Quamvis 58. extra eod. Sanch. c. l. n. 26.*

Notandum tertio, hæc presentatio non fit, ut excommunicatus iterum ab excommunicatione absolvatur, cum jam plene ab illa sit absolutus, sed ut Superior medicinam adhibeat, & satisfactionem imponat, si ita judicaverit, *Sanch. c. l. n. 27.*

Notandum quarto, non est hoc onus se præsentandi imponendum ei, qui habet impedimentum perpetuum, cujus cessatio nunquam expectari potest, ut constat ex *strat. cap. Quamvis hoc titul.* Ubi dicitur, hoc onus imponendum esse eis, qui temporali impedimento laborant, *Sanchez cit. loc. num. 30.*

Notandum quinto, obligatus ad se præsentandum, cessante impedimento, tenetur per se ac personaliter se sistere, adeoque non satisfacit, si per procuratorem compareat: quamvis probabile sit, quod si justa causa subsit sufficiat, si per procuratorem se sistat, *Sanch. c. l. n. 33.*

Notandum sexto, excommunicatus, & absolutus debet satisfacere, juxta proprias facultates, ut in *c. Ex tenore 13. h. t.* & non juxta facultates Ecclesiæ, quas ad usum habet, *Gl. margin. hic & Franc. n. 3. not. 4.*

Notandum septimo, is, qui cessante impedimento, non se præsentat Superiori, reincidit in eandem sententiam excommunicationis, ut dicitur in fine hujus c. non quidem in eandem numero censuram, quia prior illa est per veram absolutionem omnino sublata, sed per aliam similem, & æquipollentem, ita ut moraliter eadem censura censeatur, & quia similites est reservata, ac prior erat. *Sanch. c. l. n. 28.* Unde novum etiam peccatum contumaciæ requiritur, & nova sententia censuræ lata a Judice, vel lege, sub conditione, nisi absolutus præstiterit id, ad quod jure obligatur, & quamvis idipsum intermiserit, vel distulerit, sed sine culpa sua, re ipsa non reincidat in excommunicationem, *Laym. in cit. c. 7. n. 8. in fine.* Plura de hoc videri possunt apud *Sanch. cit. c. 23. n. 24. & seqq.*

§. V.

Utrum is, qui duabus, vel pluribus excommunicationibus est ligatus, si ab una absolvatur, censeatur etiam absolutus ab aliis.

CLXXII. Assertio 1. Ligatus duabus, vel pluribus excommunicationibus, vel una tantum, sed ex pluribus causis, si in petitione absolutionis unam tantum excommunicationem, vel causam expressit, non censetur absolutus quoad alteram, vel alias, quas suppressit, sed remanet excommunicatus, prout sumitur ex *c. Cum pro causa 27. h. t.* Nam orta „ controversia inter duos Archidiaconos, ratione cujusdam „ excommunicationis, utriusque Procuratores ad Sedem Apo„ stolicam accedentes, Procurator Archidiaconi G. allegavit, „ quod Archidiaconus F. violentas manus injecit in Succen„ torem, & verberando eum traxit per claustrum: ideoque „ Archiepiscopus Lugdunensis, ob violentam manuum inje„ ctionem, & violationem immunitatis Ecclesiæ, eum ex„ communicavit, & publice denunciari curavit. Consultus „ super hac re Papa Innocentius III. mandavit, ut si consti„ terit, dictum F. Archidiaconum, ob duplicem causam ex„ communicatum fuisse (scilicet ob percussionem Clerici, „ & violatam immunitatem Ecclesiæ) & alteram tantum „ in litteris, quas impetravit super absolutione sua, ex„ pressisse, non debet haberi absolutus: sed tanquam ex„ communicatus, monitione præmissa, cogatur satisfacere „ Ecclesiæ, ob alteram causam non expressam: quia per „ subreptionem absolutio est obtenta, *Gl. hic tanquam excommunicatus.*

CLXXIII. Notandum primo. Excommunicatus (vel etiam suspensus, aut interdictus) potest iterum, ac sæpius excommunicari, vel aliis censuris ligari, non solum diversæ rationis, sed etiam ejusdem propter diversas causas. Sic qui propter unam inobedientiam est excommunicatus, poterit iterum excommunicari, si in alia re sit inobediens, & contumax, *Suar. disp. 5. de cens. sect. 2. n. 5.*

Notandum secundo: Potest quis absolvi ab una excommunicatione, ita ut non absolvatur ab altera, vel aliis, quibus est, & manet ligatus, quia excommunicationes non sunt inseparabiliter connexæ, quoad remissionem, sicut peccata mortalia, quorum unum non potest remitti, sine aliis. Veruntamen qui absolvitur ab una excommunicatione, & non ab aliis, non restituitur participationi Sacramentorum, nec Suffragiis Ecclesiæ, nec communioni fidelium, donec ab omnibus absolvatur, quia absolutio ab una tantum excommunicatione non potest habere effectum, cum maneat excommunicatus, *Avila p. 7. disp. 2. dub. 4.*, videri possunt, quæ de hoc dicta sunt *l. 2. tit. 31. n. 77.*

CLXXIV. Assertio 2. Excommunicatus a pluribus Prælatis, quibus est subjectus, propter plures excessus, seu delicta, non potest ab uno tantum absolvi, sed ab aliis etiam Prælatis absolvi debet, nisi uni Prælato reliqui potestatem absolvendi demandarint, prout sumitur ex *c. Officii 42. h. t.* „ Nam cum aliquis, propter plures excessus, seu delicta, „ a pluribus, & diversis Prælatis, qui jus in ipsum habe„bant, excommunicatus fuisset, ille uni tantum Prælato, „ ob unum delictum, voluit satisfacere. Unde quæsitum „ fuit, utrum ab eo sit absolvendus, cui voluit satisfacere: „ & cum ob aliud delictum non satisfecerit alii Prælato, „ an absolutus valeat denunciari? Resp. Papa Innocentius „ III. quod supprimenti veritatem absolutio subrepticia non „ prodest, & cum Prælatus intellexerit veritatem, non „ debet illi absolutionem exhibere, id est, ut explicat *Gloss. fin. & Hostiens. hic*, non debet ei exhibere eum affectu, ut eum denunciet absolutum, donec ab alio etiam delicto fuerit absolutus: vel donec caveat, se procuraturum, ut ab alio etiam delicto absolvatur, sed simpliciter ipsum absolvere non debet.

CLXXV. Notandum primo. Si idem Prælatus excommunicavit sibi subjectum sæpius, propter diversas causas, tunc ipse solus potest, unica absolutione, relaxare omnes excommunicationes: si vero plures, & diversi Prælati excommunicarunt eundem, unica absolutio fieri potest, si omnes simul conveniant, & absolvant, nam unus Prælatus non potest absolvere ab excommunicatione lata per alium, *c. Pastoralis 22. §. Præterea de Offic. Judic. Ordin.* Secundo, ut unus alteri committat vices suas, quod fiet magis congruenter. Tertio, ut quilibet separatim absolvat ab excommunicatione a se inflicta, *Gl. hic V. Excommunicationis vinculo, & Abb. n. 5.*

§. VI.

De absolutione excommunicati decedentis in excommunicatione.

CLXXVI. De hac agitur inprimis in *c. A nobis 28. hoc t.* „ Nam cum quæsitum fuisset, utrum si quis excommunica„tus manifesta signa pœnitentiæ dedit, nec per eum ste„tit, quominus reconciliaretur Ecclesiæ unitati, sine ab„solutione, morte præventus decessit, pro absoluto ab Ec„clesia sit habendus, & an pro tali eleemosynæ sit reci„pienda, & a fidelibus orandum. Respondet Papa Inno„centius III. quod judicium DEI veritati, quæ non fallit, „ nec fallitur, semper innititur: judicium autem Ecclesiæ „ aliquando opinionem sequitur: unde contingit eam falle„re, & falli, & ut qui ligatus est apud DEUM, sit solu„tus apud Ecclesiam: quod in suscitatione Lazari est ma„nifestum, quem prius Christus suscitavit, & postea A„postolis præcepit solvere (*Joan. c. 11.*) Quare quamvis „ se quis juramento præstito astrinxerit, quod parere velit „ mandato Ecclesiæ, & quamvis pœnitentiæ signa præces„serit, si tamen morte præventus absolvi non potuit, & „ si apud DEUM absolutus credatur, nondum tamen ha„bendus est apud Ecclesiam absolutus. Veruntamen potest, „ ac debet ei ab Ecclesia subveniri, ut si de ipsius viven„tis pœnitentia per evidentia signa constiterit, ei etiam „ defuncto absolutio impendatur. Nec obstat, quod dicitur „ Ecclesiam habere potestatem ligandi, & solvendi homi„nes super terram (*c. Quodcunque 6. caus. 24. quæst. 1.*) „ tanquam non possit solvere, & ligare sub terra sepul„tos: nec illud obstat *cui non communicavimus vivo, nec mor„tuo communicare debemus*: cum etsi communicatum non „ fuerit communicandum tamen illi fuisset, quem non „ contemptus Religionis, sed necessitas impedivit: & in „ certis casibus legatur, Ecclesiam ligasse mortuos, & sol„visse. Unde statuit Papa, ut illius mortui absolutio a Se„de Apostolica petatur, qui, dum viveret, ab eadem fue„rat absolvendus: absolutionem vero aliorum, ex præ„missa causa, illis indulget Papa (id est, indultum esse „ declarat, *Gloss. hic V. Cæteris*) a quibus, dum viverent, „ fuerunt absolvendi. Forma autem absolutionis serve„tur, ut fiat cum Psalmo Pœnitentiali, & Oratione Do„minica, & aliis consuetis. Additur in fine, ut hæredes „ quoque defuncti compellantur ad satisfaciendum pro ipso, „ & quidem per censuram Ecclesiasticam, monitione præ„missa, si noluerint.

CLXXVII. Pro explicatione hujus c. notandum primo. Ecclesia quandoque errat, excommunicando, sive ligando non ligandum, vel absolvendum: idque inde provenit, quia Ecclesia non potest judicare de occultis, *c. Ut nostrum unic.* ubi Innocentius III. ait: *quoniam, etsi locum DEI tenemus in terris, non tamen de occultis possumus divinare. Ut benefic. Eccles. sine diminut. &c.* Idque procedit, non tantum loquendo de Ecclesia particulari, sed etiam de universali, nam & universale Concilium, per quod repræsentatur tota Ecclesia, posset errare excommunicando forte Prælatum, qui non erat excommunicandus, quia causa latet: nam Ecclesia quandoque sequitur opinionem, ut hic dicitur, quæ falsa esse potest, & veritas quandoque latet Ecclesiam, *Abb. hic n. 2. not. 2.* quamvis si de errore constiterit, revocetur quod factum est, *Gl. hic V. Opinionem*. Unde cum dicitur, Ecclesiam errare non posse, id præcipue intelligendum in fide, seu articulis fidei, juxta illud Christi, Luc. 22. *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* At vero in particularibus quæstionibus facti dijudicandis, ut in proposito, an hic vel ille, ob tale crimen juste sit excommunicatus, Ecclesiam, ejusque Caput S. Pontificem errare posse, docet *Tanner. tom. 3. disp. 1. q. 4. dub. 6. n. 140.* & alii Theologi communiter.

Notandum secundo. Potest aliquis per excommunicationem esse ligatus, quoad Ecclesiam, sed solutus, quoad DEUM, ut si excommunicatio Clave errante, sive injuste lata sit: & e converso apud Deum esse ligatus, sed apud Ecclesiam solutus, ut habetur in hoc c. ut si quis absolutus sit ab excommunicatione per Ecclesiam, sed manet ligatus quoad DEUM propter delictum, ob quod fuit excommunicatus.

Notandum tertio, Absolutio publice excommunicati fieri debet cum Psalmo pœnitentiali *Miserere mei, DEUS*, & Oratione Dominica, *Abb. hic* quamvis aliqui putent, quemlibet ex septem Psalmis Pœnitentialibus sufficere, *Barbos. in Collect. hic n. 6.*

Notandum quarto. Hæredes defuncti in hoc c. §. *ult.* per censuram Ecclesiasticam compelluntur satisfacere pro anima ipsius, etsi nihil ad eos ex delicto pervenerit, quia cum iste pœnituerit, & contritus vita decesserit, quantum in se fuit, satisfecit, & per eum non stetit, quominus satisfaceret, ideoque hæredes ipsius, ad quos bona pervenerunt, tenentur pro ipso reipsa satisfacere. *Glos. fin. hic.* Quamvis alias de jure etiam Civili, ex delicto defuncti non teneantur hæredes, nisi quatenus ex delicto ad eos pervenit, vel nisi lis cum defuncto contestata fuerit, *l. unic. C. Ex delicto defunct. Abb. hic n. 5. not. ult.*

CLXXVIII. Porro ex eo, quod in hoc c. dicitur: *in certis casibus a Canonibus annotatis, ligasse legitur Ecclesia mortuos, & solvisse*, oritur non levis quæstio, utrum Papa, seu Ecclesia mortuos possit excommunicare, vel ab excommunicatione absolvere? Ad quod respondetur, verius est, non posse excommunicare post mortem, ut docet *Covarr. in c. Alma p. 1. §. 22. n. 8. Suar. disp. 5. de cens. sec. 2. n. 3. Azor. p. 2. Instit. l. 5. c. 26. q. 2.* & est communior sententia Theologorum, & Canonistarum. Ratio est, tum quia Ecclesia non habet jurisdictionem in defunctos, juxta illud Matth. 18. *Quodcunque ligaveris, vel solveris super terram, erit ligatum & solutum in cælis*, ergo potestas hæc non se extendit ad mortuos. Tum quia crimina morte extinguuntur, *cap. Quæstundam 24.* & ibi *Gloss. V. Non potest dist. 23. lib. 1. & 2. Cod. Si reus, vel accusat. mort. fuer.* Porro ratio a Papa allata in hoc cap. quod Ecclesia legatur ligasse mortuos, & solvisse, enervata est quidem, sed ibi tantum factum narratur, non autem deciditur quæstio illa, nec ratio illa approbatur, quod etiam in aliis subinde fit locis, ut Jus non dispositive, sed narrative solum loquatur in textu, quod bene notandum.

Non obstat, quod Ecclesia potest publicum peccatorem mortuum privare sepultura, & Suffragiis fidelium, sicut reipsa factum esse refert D. Gregorius cum aliquo Religioso, propter inventam apud eum pecuniam post mortem ejus. Nam tunc non ligatur mortuus directe, & in se ipso: sed indirecte tantum, præcipiendo vivis fidelibus, ne illum sepeliant, vel pro eo orent: & illis pœna non habet propriam rationem censuræ, quia non est medicinalis, nec ad correctionem, sed tantum ad aliorum fidelium terrorem ordinatur. Sic hæretici, & alii similes, ipso jure, sunt excommunicati, & ideo si post mortem de eorum delicto constet, merito anathematizantur, juxta *c. Si quis 5. de hæret.* & Suffragiis fidelium, ac Ecclesiastica sepultura privantur; tunc autem non fertur censura excommunicationis in mortuum, sed fertur solum declaratoria sententia, per quam promulgatur censura excommunicationis, quæ jam ipso jure lata fuerat in Reum, dum adhuc viveret, & præcipitur executioni mandata censura in vita contracta, ut bene explicat *Suar. cit. sec. 2. nu. 6. & seqq.* quæ quidem declaratio est necessaria, quoad Ecclesiam militantem, sive quoad nos, non autem quoad triumphantem, sive quoad DEUM, ut fatetur Papa in *cit. c. A nobis. Covarr. c. l.* Similiter quod attinet ad absolutionem ab excommunicatione, cum dicitur in *cit. c. A nobis* quod si quis in excommunicatione discessit, quamvis signa contritionis, & pœnitentiæ ediderit, non potest in loco sacro sepeliri, nec Suffragia communia Ecclesiæ pro illo offerri, nisi prius fuerit absolutus, id intelligendum est, non quod directe possit post mortem absolvi ab excommunicatione, sicut nec excommunicari potest, quia solvere, vel ligare est actus jurisdictionis, quam Ecclesia in mortuos habet: sed indirecte, quatenus Ecclesia sepulturam in loco sacro concedit in excommunicatione mortuo, & ut vivi fideles possint preces, & Suffragia pro illo offerre, & communicare cum mortuo. Et ita declarat, ipsum excommunicatum esse absolutum ab excommunicatione in vita contracta, siquidem evidentia signa Pœnitentiæ dedit, *Covarr. cit. l. & Azor. cit. c. 26. q. 3.* Sufficit autem ista signa per unum testem probari, *Gabriel. l. 1. concl. commun. Tit. de testib. concl. 2. n. 17.*

„ CLXXIX. Huc quoque pertinet, quod statutum est in „ *c. Sacris 38. h. t.* Licet quis voluntarie communicaverit „ cum illis, qui cum omnibus suis fautoribus, & partici„pibus excommunicati fuerunt, postea in sua conver„sua, de mandato Ecclesiæ, eosdem excommunicatos, quos „ foverat, impugnaverit, non tamen habendus est pro ab„soluto nisi prius fuerit absolutus, nec si in bello occum„bat, sunt oblationes pro illo recipiendæ, nec pro eo est „ orandum, nisi de ipsius viventis pœnitentia per evidentia „ signa constiterit: & juxta formam Juris tradita in Con„stitutione (quæ habetur in *c. A nobis 28. h. t.* de qua supra)

desun-

„ defuncto etiam absolutio impendatur. Tunc etiam Ec-
„ clesia pro illo oblationes, & orationes recipiet, sicut pro
„ aliis fidelibus defunctis. *Gl. fin. hic*

Hinc colligitur, quod absolutio necessario requiratur ad tollendam excommunicationem, quamvis excommunicatus pœnitentiam agat, *Covarr. in c. Alma p. 1. §. 11. n. 5.* Idque procedit, tametsi excommunicatus pœnitens erroris, ex mandato Ecclesiæ, pugnaverit contra alios excommunicatos, & in tali bello decesserit, non habetur pro absoluto, nisi absolutio fuerit subsecuta, *Gl. hic in notat. Barb. in Collect. num. 2.*

§. VII.

Quando excommunicatus habendus sit pro absoluto ab excommunicatione, vel non?

CLXXX. De hoc agitur inprimis in c. *Sicut* 39. *h. tit.*
„ ubi proponitur, quod aliqui excommunicati a suo Epis-
„ copo accedunt interdum Curiam Romanam, sed redeun-
„ tes dicunt se esse absolutos, non ostensis litteris suæ ab-
„ solutionis. Unde quæritur, an debeant haberi pro abso-
„ lutis? Respondet Papa, nisi excommunicati ab Episcopo
„ adferant litteras absolutionis ab ipso Papa, vel delega-
„ to ipsius, vel alio modo de ipsorum absolutione legitime
„ constiterit, ipsos pro excommunicatis, ut prius, haben-
„ dos, & vitandos esse.

Ubi notandum primo. Semel excommunicatus præsumitur semper excommunicatus, nisi probet se absolutum, *Abb. hic not.* 2. & ideo etiam semper debet vitari, donec de absolutione constet, saltem si fuit simpliciter excommunicatus, & non solum sub conditione, *Covarr. in c. Alma p. 1. §. 2. n. 6. Barb. hic n. 4. 5. & 6*

Notandum secundo. Absoluto ab excommunicatione non est credendum, nisi id probet, ut patet ex hoc c. & quidem probari debet absolutio per testes, vel alio legitimo modo, *Abb. hic num. 2. not. 2.* & ideo non sufficit probare se esse absolutum ab excommunicatione per schedulam Confessarii, sed probari debet per duos testes, qui afferant excommunicatum absolutum esse, & satisfecisse parti læsæ, *Barb. hic num.* 3. Id vero procedit in foro contentioso, & judiciali, nam in foro conscientiæ, & pœnitentiæ creditur soli confitenti, quia in eo non agitur, nisi de præjudicio proprio, & non aliorum, *Gl. hic V. Litteras junct. Glos. margin. lit. B. Abb. hic n. 4.*

CLXXXI. Secundo, si Papa excommunicatum e se postea litteris suis salutat (vel Apostolicam benedictionem ei impertitur) non ideo censendus est eum absolvere ab excommunicatione, prout statuitur in *cap. Si aliquando* 41. *h. t.*
„ Ubi Papa Innocentius III. rescribit: Si forte contingat,
„ ut Papa ad aliquos Auctoritate Apostolica excommunica-
„ tos, postea litteras suas mittat, in quibus eos salutat,
„ non propterea censendum est, sententiam excommunica-
„ tionis esse relaxatam: cum per ignorantiam, vel per ne-
„ gligentiam, vel nimiam occupationem, vel etiam per
„ subreptionem (videlicet hoc tacito, quod esset excommu-
„ nicatione ligatus) contingat hujusmodi litteras impe-
„ trari.

Hinc colligitur, quod prohibita est communicatio cum excommunicatis, non tantum verbo, sed etiam per epistolam, aut nuncium, *Covarr. in c. Alma §. 2. n. 2.* quia excommunicati non sunt salutandi, ne per salutationem videatur aliquis illis consentire, & ut facilius resipiscant, cum viderint se contemni, & aliorum hominum communione privari, *Gl. hic V. Salutationis in fine.* Etsi vero Papa communicando cum excommunicato, non incidat in excommunicationem, quia legibus humanis est solutus, *Gl. hic V. Salutationis in fine.* male tamen ageret sic communicando, & ideo Papa, quando Legati Principum excommunicati petunt ab eo audientiam, curat eos prius absolvi, ita tamen, ut finita audientia, reincidant in priorem excommunicationem, ut notat *Abb. hic n. 5.*

CLXXXII. Porro si S. Pontifex, non tantum per ignorantiam, subreptionem, negligentiam, aut nimiam occupa-
„ tionem; sed etiam, si scienter participet excommunica-
„ to, verbo, vel osculo, vel alio quovis modo (ut in con-
„ vivio, oratione, vel itinerando &c. *Gl. hic V. Quovis mo-
„ do*) ipsum per hoc absolvere nulla ratione censetur, nisi
„ se velle per hoc ipsum pro absoluto haberi exprimat,
„ prout statuitur in *Clement. Si summus 4. & ult. h. t.* Sicut autem Papa, communicando cum excommunicato, ipsum non absolvit, nisi id exprimat; ita nec aliquem vitando, ipsum excommunicat: unde non incidit in minorem excommunicationem, si quis communicat cum illo, quem Papa vitat, *Gl. hic V. Si Summus & Abb. n. 2.* Additur in *cit. Clem.*
„ *ult. §. Similiter h. t.* Si Papa quoque aliquem, ex certa
„ scientia, sub titulo cujusvis dignitatis (Ecclesiasticæ,
„ vel sæcularis, *Glos. hic V. sed.*) verbo, constitutione, aut
„ litteris nominet, honoret, vel quovis alio modo tractet,
„ non censetur per hoc ipsum in illa dignitate constituere,
„ seu approbare, aut quidquam novi juris ei tribuere,
„ nisi hoc exprimat se velle. V. gr. si aliquis sine Canoni-
„ co Titulo obtinuerit Episcopatum, vel aliam dignitatem, & Papa in datis ad ipsum litteris, appellat eum Episcopum illius loci, per hoc non constituit illum Episcopum, seu novum jus ei concedit, *Gl. hic in casu.*

§. VIII.

An, & quando Clerici criminosi possunt incarcerari, vel etiam a laicis capi, absque metu incurrendæ excommunicationis?

CLXXXIII. De hac quæstione agitur in c. *Ut famæ* 35.
„ *h. t.* ubi dicitur, quod Episcopus Londonensis consuluit

Pirhing Jus Canon. Tom. V.

„ Papam Innocentium III. utrum Clerici graviter delin-
„ quentes, qui non possunt tuto in Monasteriis detineri,
„ ad agendam pœnitentiam: sed capta opportunitate in-
„ de aufugiunt, & prioribus sceleribus se immiscent, pos-
„ sint ab Episcopo, vel aliis Prælatis suis arctæ custodiæ
„ deputari? Respondet Papa, quod cum Prælati excessus,
„ seu delicta Clericorum subditorum corrigere teneantur,
„ & publicæ utilitatis intersit, ne crimina maneant im-
„ punita, & illi Clerici fiant deteriores, possunt illos,
„ postquam fuerint de crimine condemnati, sub arcta cu-
„ stodia detinere (sine pœna excommunicationis, *Glos. hic
„ V. Mancipari.*) Denique addit idem Papa, quod etiam
„ laici, citra periculum excommunicationis ab eis incur-
„ rendæ, possint Clericos in magnis sceleribus deprehen-
„ sos capere, & ad judicium trahere, etiam, si opus sit,
„ violenter: dummodo id faciant ex mandato Prælatorum
„ Ecclesiasticorum, quorum jurisdictioni illi Clerici sunt
„ subjecti, & quorum est corrigere: quia tunc non ipsi,
„ sed illi, quorum auctoritate hoc faciunt, facere viden-
„ tur. (quod enim per alium quis facit, per se ipsum fa-
„ cere intelligitur, *Gl. pen. hic*) ita tamen ut non amplius
„ laicorum violentia se extendat, quam exigat defensio,
„ seu rebellio Clericorum.

Notandum primo. Clericus probabiliter suspectus de fuga potest conjici in arctum carcerem, licet alias solum detrudendus esset in Monasterium, ad agendam ibi pœnitentiam. *Abb. hic n. 2.*

Notandum secundo. Judex sæcularis potest per Ministros laicos capere Clericum deprehensum in flagranti crimine, non ut eum puniat, sed ut tradatur suo Judici Ecclesiastico, *Clarus in pract. crim. §. fin. q. 28. n. 6.* Similiter possunt etiam alii laici capere Clericum, ex mandato Ecclesiastici Prælati, quia is facere intelligitur, cujus auctoritate fit, *Gl. hic in notas.* Requiritur autem mandatum speciale, & non sufficit generale, *Glos. hic V. De mandato* & debet hoc fieri, cum moderamine inculpatæ tutelæ, & caveri, ne excedatur modus, *Gl. fin. hic*

CLXXXIV. Aliud exemplum, in quo aliquis similiter
„ declaratur non incurrisse excommunicationem, habetur
„ in *cap. Veniens* 16. *h. t.* Nam cum quædam Monialis in-
„ grediens Ecclesiam cœpisset ludere cum alio Clerico,
„ dum Sacerdos Divina Officia celebraret, adeoque ipsum
„ turbaret, & impediret in sacro Ministerio, manibus ap-
„ positis, voluit illam educere, cum autem egredi nollet,
„ vi trahendo illam, coegit egredi. Propter quod factum
„ Episcopus Sacerdotem illum, tanquam excommunicatum
„ vitavit, & jussit ab aliis vitari. Re delata ad Papam,
„ is mandavit, ut si res ita se habeat, deinceps illum non
„ evitet: cum non fuerit propterea excommunicatus. Ra-
„ tio est, quia Sacerdos hic præsumitur, non animo inju-
„ riandi, sed bono zelo manus illi mulieri injecisse, & il-
„ lam ex Ecclesia expulisse, ut patet ex illis verbis: *ut liberius posset circa celebrationem Divinorum vacare Gl. hic V. Celebrationem.* Hinc patet, quod Sacerdos, vel quilibet alius ratione officii, quod in Ecclesia obtinet, potest turbantem Divina Officia repellere, citra periculum incurrendæ excommunicationis, quia non incidit in *Canon. Si quis suadente Gl. cit. loc.*

§. IX.

An sint excommunicati, qui violentas manus injiciunt in Clericos, qui incedunt ut laici, deposito habitu Clericali?

CLXXXV. Respondetur negative, dummodo tertio fuerint moniti, prout statuitur in *cap. In audientia* 25. *h. tit.*
„ Ubi cum quæsitum fuisset, utrum qui in Clericum,
„ relicto habitu Clericali, arma militaria gestantem te-
„ merarias manus injecit, sit ipso jure excommunicatus?
„ Respondet Papa, quod tales Clerici, si a Prælatis suis
„ tertio moniti, deponere noluerint arma militaria non
„ debent gaudere privilegio Clericorum (scilicet *Canon.
„ Si quis suadente*) quia frustra implorat auxilium legis,
„ qui in ipsam committit, & lex civilis præbet effi-
„ cax argumentum, quo cavetur, matronam, cujus pudi-
„ citia attentata fuit, non posse injuriarum agere, si in ve-
„ ste meretricia fuit deprehensa, *l. Item apud Labeonem 15. §.
„ Si quis Virgines ff. de Injuriis.*

Hinc colligitur primo, quod Clericus in Minoribus constitutus, si dimisso habitu Clericali, arma ferat, & post trinam monitionem non resipiscat, omne privilegium Clericale Canonis, & fori amittat, ita ut potestati sæculari sit tradendus, *Abb. hic n. 4.* Veruntamen hodie si Clerici in Minoribus constituti, neque beneficia habentes incedant sine habitu, & tonsura, possunt puniri per Judices sæculares, etiamsi a suo Prælato moniti non fuerint, ut testatur *Clarus in pract. crim. §. fin. q. 36. n. 19.* ubi *num.* 23. addit, quod Clericus, etiam Sacerdos, qui dimisso habitu Clericali, & Tonsura immisceret se enormitatibus, amittat privilegium fori, ita ut possit a Judice sæculari puniri, etiamsi non fuerit ter monitus a Prælato suo, de quo in *cap. Perpendimus* 23. *h. t.*

Colligitur secundo, quod leges civiles in subsidium Canonum adduci, & allegari possint *Abb. hic num. 6.* Ut in hoc c. sicut Matrona alias honesta, si deprehendatur in veste inhonesta, non potest actionem injuriarum intentare, si de adulterio, vel fornicatione fuerit diffamata: ita nec Clericus, qui contra prohibitionem Canonum incedit in habitu militari, non potest subsidium Canonum implorare, quia præsumitur qua talis, qualis est habitus, quem portat, *Abb. hic n. 4.*

CLXXXVI. Præterea idem quoque statuitur, quod in
„ priore cap. in c. *Contingit* 45. *h. t.* Nam cum in Flandria
„ quidam Clerici nec in Tonsura, & habitu, nec in nego-
„ tiis se Clericos esse ostenderent, & solum ut subterfugerent

„ publica judicia, & pœnam, se ut Clericos exhiberent, verboreous allegantes fori privilegium, qui facti negarunt statum Clericalem (& sic ipso facto renunciarent privilegio Clericali, *Gloss. hic V. Factus.*) Ideo mandat Pontifex Innocentius III. Episcopo Diœcesano, ut si tales tertio commoniti non se emendent, privilegium Clericale fori amittant: quod non solum in favorem, & tutelam Clericorum, sed etiam in odium laicorum ad eorum violentiam coercendam, est concessum: (cum laici oppido Clericis sint infesti, *Gloss. fin. hic*) quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, & frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem.

Ubi notandum primo, ex tribus potissimum potest discerni Clericus a laico, ex Tonsura, forma vestimentorum, seu habitu, & qualitate negotiorum, quia negotia sæcularia tractare non debent, *Abb. hic num.* 2. de quibus dictum in *Tit.* 1. *huic Libro.*

Notandum secundo, non sufficit ad mittendum privilegium Clericale fori una admonitio pro omnibus, cum Jus requirat trinam: eaque non potest fieri per Judicem sæcularem, sed debet fieri per Ordinarium loci, seu Diœcesanum, *Abb. hic n.* 4. & 5.

SECTIO VI.

Aliæ nonnullæ quæstiones circa excommunicationem aliasve Censuras proponuntur, & exponuntur.

§. I.

Quomodo Prælatus Ecclesiasticus se defendere possit etiam spirituali gladio, scilicet Ecclesiastica censura, contra potestatem temporalem, seu sæcularem?

CLXXXVII. De hoc agitur in *cap. Dilect.* 6. *h. tit. in* 6, „ Ubi habetur, quod Ballivus, seu Dominus quidam temporalis, Decanum Aurelianensem, qui ex consuetudine, vel privilegio habebat potestatem ordinariam, vel saltem potestatem inferendi censuras, *Gl. hic V. Decano.*) bonis suis temporalibus (mobilibus) injuste spoliare, vel ea violenter occupare (immobilia scilicet, *Gl. hic V. Occupare,*) præsumpsit. Sed quia dictus Decanus adversus potentiam hujus Domini sæcularis non erat sufficiens in temporalibus armis defendere, potuit recurrere ad arma spiritualia (excommunicationem scilicet, & interdictum) quæ sunt arma Ecclesiæ propria, & totam terram ipsius Ecclesiastico interdicto subjecit, cum omnes leges, & Jura vim vi repellere, & cunctis se defendere permittant. Præterea quia cuilibet permittitur defendere proximum, cum infertur ipsi injuria, imo ad hoc tenetur, alias si negligeret defendere proximum, particeps fieret culpæ injuriantis, multo magis licitum est alicui se ipsum defendere, cum injuria ipsi in persona sua, vel bonis suis infertur: (quia ordinata charitas a se incipit, *Gl. hic V. Silimet*) Et sic uterque gladius, temporalis & spiritualis, se invicem adjuvare debent.

Pro declaratione hujus cap. notandum primo, Prælatus Ecclesiasticus potest gladio spirituali se defendere contra Potestates, & Dominos temporales, seu sæculares: ideo si alicui Episcopo, vel alio Prælato Ecclesiastico injuria inferatur ab aliquo sæculari, potest Episcopus talem excommunicare, vel terram ipsius subjicere interdicto Ecclesiastico, ut patet ex hoc *c. Gl. ibid. in notatis.*

Notandum secundo, potest Episcopus, vel alius Prælatus simili potestate præditus, uti gladio spirituali, scilicet excommunicatione, & Interdicto, non solum quando gladio temporali, sive armis se tueri non potest, sed etiam alias quandocunque vult: unde quod hic dicitur, eum, qui armis temporalibus se defendere nequit, posse recurrere ad gladium spiritualem, id intelligendum est *maxime*, quia etiam potest prius uti gladio spirituali, & postea recurrere ad temporalem, ut notat *Franc. hic n.* 2. & *Hostiens.*

Notandum tertio, Episcopus potest uti gladio spirituali censuræ Ecclesiasticæ, non solum pro defensione bonorum, & jurium Ecclesiæ, sed etiam ad defensionem bonorum, & jurium patrimonialium ipsius Prælati, *Barb. hic in Collect. n.* 3. quia defendere quis potest bona propria, etiam occidendo eorum invasorem, si aliter ea defendere nequeat, de quo dictum supra *Tit.* 12.

Notandum quarto, Prælatus Ecclesiasticus, non solum potest defendere gladio spirituali, sive per censuram Ecclesiasticam, & bona & Jura Ecclesiæ suæ, & bona patrimonialia, sed multo magis propriam personam suam ab injuria, & violentia sæcularium, ut constat ex hoc c. *Barb. hic n.* 5. Ubi etiam additur, quod quilibet potest ac tenetur proximum ab offensa, & injuria defendere, *Barb. hic num.* 9.

Notandum quinto, potest Prælatus Ecclesiasticus uti gladio spirituali, scilicet excommunicatione, etiam non præmissa monitione, *Franc. hic num.* 2. *not.* 3. quando ea infligitur pro defensione proprii juris, aut contra occupantem res Ecclesiæ, *Cov. in c. Alma p.* 1. §. 9. n. 6.

Notandum sexto, vim vi repellere licet, tam secundum Leges Civiles, quam Canones, cum defensio sit juris naturalis, & non solum laicis, sed etiam Clericis, quibus etiam licet se defendere temporali gladio, & armis contra injuriam illatam, etiam in rebus, *Franc. hic n.* 1.

Notandum septimo, gladius temporalis, & spiritualis se invicem adjuvare debent, unde Judex Ecclesiasticus invocare potest auxilium gladii temporalis Judicis sæcularis, & hic auxilium gladii spiritualis, Judicis Ecclesiastici, & una potestas aliam adjuvare debet, *Franc. n.* 5. *not. ult.*

§. II.

Si malefactor captus a Judice laico dicat se esse Clericum, ad quem Judicem spectat de hac re cognoscere, sæcularem, an Ecclesiasticum?

CLXXXVIII. De hac quæstione agitur in *c. Si Judex* 12. „ *h. t. in* 6. quam *Gloss. hic in princ.* dicit esse valde utilem, & sæpissime in praxi occurrere. Ad hanc quæstionem ita respondet Bonifacius VIII. si Judex laicus malefactorem captum (quia suspectus, & diffamatus fuit de aliquo crimine) in custodia detineat, & is se Clericum esse dicat, & ideo remitti petat ad Judicem Ecclesiasticus tanquam suum Clericum repetat: Judex vero sæcularis neget illum esse Clericum, idoque remittendum non esse: hoc casu, ad Judicem Ecclesiasticum cognitio hujus causæ pertinet (id est, an ille sit Clericus) quia est de re Ecclesiastica, & spirituali (de qua nec principaliter, nec incidenter potest cognoscere Judex sæcularis, *Gl. hic V. Spirituali*) vocato tamen Judice sæculari, vel alio, cujus interest (nempe Adversario, qui eum fecit capi, & detineri, *Gl. hic V. Interest.*) Quod si notorium sit, quod idem malefactor sit Clericus, & talis, qui hujusmodi privilegio gaudere debeat: (quia non est Clericus conjugatus, vel bigamus, vel degradatus &c. talis enim non esset remittendus ad Judicem Ecclesiasticum, quia privilegio Clericali non gaudet, *Gl. hic V. Debent*) & tunc statim absque alia cognitione remittendus est ad Judicem Ecclesiasticum, quia tunc non est necessaria cognitio. Vel est fama publica, quod ille sit Clericus: aut ipse communiter pro Clerico habebatur: & tunc statim etiam ante cognitionem, an ille sit Clericus, debet reddi Curiæ Ecclesiasticæ. Similiter debet statim remitti ad Judicem Ecclesiasticum si reus, ante capturam, se non gerebat ut laicum publice sed deprehensus fuit in habitu Clericali, Tonsuram & vestes deferens Clericales, quia talis Clericus reputari debet, donec de contrario constet. (Et si postea appareat, quod sit laicus, Judex Ecclesiasticus ipsum remittet ad Judicem sæcularem, *Glos. hic in casu.*) Sicut qui est in possessione ingenuitatis, si dicatur ab alio libertinus, probare id debet non ipse, sed Adversarius, qui id asserit (juxta *l. Ea qua* 22. *C. De liberali caus. l. Liberis* 7. §. *fin.* & *l. Cui necessitas* 39. *ff. eod.* & *l. Circa* 24. *de probation.*) Itaque status alicujus videtur, in quo ipse deprehenditur, donec contrarium doceatur. Si autem reus, antequam caperetur, publice se pro laico gerebat, ac pro tali communiter habebatur, tunc quamvis tempore capturæ fuerit repertus in habitu Clericali, non est restituendus, sed remanebit sub custodia Judicis sæcularis, donec probet se Clericum esse, quia ei incumbit onus probandi, propter præsumptionem, quæ stat contra ipsum, & orta est ex præcedente publica delatione habitus laicalis. Interim tamen dum pendet probatio Tituli Clericalis, (quæ fieri debet coram Judice Ecclesiastico, *Gl. hic V. Fuerit*) contra illum non procedatur a Judice sæculari.

CLXXXIX. Notandum primo, quando reus est captus per Judicem sæcularem, & controvertitur, an sit Clericus habens Tonsuram primam, vel minores Ordines, vel etiam in habitu Clericali, & Tonsura incesserit, hujus rei cognitio, & probatio debet fieri coram Judice Ecclesiastico, & non coram sæculari, adeoque pertinet ad jurisdictionem Ecclesiasticam, ut dicitur in hoc c. *Covarr. pract. qq. c.* 33. *num.* 2. *Clarus* §. *fin. q.* 36. *num.* 21. & alii DD. communiter. Quamvis in pluribus Regnis contrarium observari referant plures apud *Barb. hic n.* 3. eo quod hujusmodi quæstio in facto consistat; posset autem Judicem sæcularem de quæstionibus facti circa Ecclesiastica, & spiritualia negotia cognoscere. Sed rectius id negatur sine speciali privilegio Papæ, vel immemoriali consuetudine, *Barb. c. l.*

Notandum secundo, non solum ipse Clericus potest excipere se esse Clericum, & petere ut remittatur ad Judicem Ecclesiasticum, sed etiam ipse Judex Ecclesiasticus ex officio suo potest repetere Clericum captum per Judicem sæcularem, *Franc. hic n.* 2. Sic & Civitas potest repetere civem suum, & petere, ut ei administretur justitia *l.* 1. §. 2. *ff. de rei vindic.*

Notandum tertio, potest tamen Judex sæcularis capere Clericum in crimine repertum, per se, vel per Ministros suos, qui se pro laico publice gerit, absque metu excommunicationis, nempe si reus fugitivus sit, vel saltem suspectus de fuga, non quidem animo retinendi illum aut puniendi, sed tradendi eum proprio Episcopo suo, alias enim excommunicationem incurreret, *Glos. hic in casu*, & *Franc. num.* 1.

Notandum quarto, si notorie constet captum a Judice sæculari esse Clericum, ut quia est in officio Archidiaconi, vel Archipresbyteri, vel actu est Beneficiatus, tum statim remitti debet ad Judicem Ecclesiasticum, *Glos. hic V. Notorium*, quia quando opponitur exceptio notoria, Judex statim debet illam admittere, absque alia judiciali cognitione, *Franc. hic* §. *Et si notorium n.* 1.

CXC. Notandum quinto, pendente quæstione ista, an quis sit Clericus, vel laicus, non debet is manere sub custodia Judicis sæcularis, sed Ecclesiastici, si ante capturam publice reputabatur Clericus: si vero ante comprehensionem publice se gerebat pro laico; non debet remitti ad Judicem Ecclesiasticum, donec constet, an sit Clericus, *Glos. magna hic in notat.* Sed neque Judex sæcularis, pendente isto judicio, an reus sit Clericus, vel non, debet illum e custodia dimittere, quia, lite pendente, nihil est innovandum, *Franc. hic* §. *Non sic not.* 4.

Notandum sexto, in dubio præsumitur quis esse talis, & ita

& ita judicari debet, qualis in exteriore habitu apparet, & reperitur, unde diceati contrarium incumbit onus probandi, quia per talem habitum constituitur quis in quasi possessione talis status, & ideo revelatur ab onere probandi, & hoc transfertur in adversarium, *Franc. hic. §. Idem esse not.* 3.

Notandum septimo, qui defert signum alicujus officii, præsumitur esse in illo officio, cujus signum portat, ex stigmare enim, sive signis impressis quis recognoscitur, ut dicitur *hic §. Ex stigmate, Franc. §. Idem esse n.* 4.

Notandum ultimo, etsi captus per Judicem secularem, ante capturam: publice gerebat se pro laico, tamen quæstio ista, an sit Clericus, vel non, est præjudicialis, & ideo cognitio causæ principalis interim quasi dormit & quiescit, quia quando litigatur super aliquo articulo incidente, Judex debet supersedere in negotio, seu causa principali, nec potest in illa procedere, ut habetur in hoc c. *in fin. Gl. magn. hic in notat. Franc. hic in §. Non sic, n. 3. not. ult.*

§. III.

Utrum excommunicatio post appellationem lata, sed qua per negligentiam deserta fuit, convalescat, vel non: & an talis communicatus nihilominus sit denunciandus, & vitandus?

CXCI. De hac quæstione agitur in *c. Licet. 14. h. t. in* 6. Ubi Papa Bonifacius VIII. ita rescribit: licet sententia excommunicationis post legitimam appellationem lata, per negligentiam appellantis illam non prosequentis non ratificetur, nec convalescat: Excommunicatus tamen nominatim, specialiter, & expresse, si appellationem eandem, infra tempus ad ipsam prosequendam ab homine, vel a jure statutum, non fuerit, ut debuit, prosecutus, eo elapso, publice denunciari, & tam in actibus judicialibus, quam extrajudicialibus vitari debet, atque a legitimis actibus amoveri, donec docuerit, quod post legitimam appellationem excommunicatus, & ipsa excommunicatio nulla fuerit.

CXCII. Pro explicatione hujus cap. notandum primo, si excommunicatus, post legitimam appellationem, id est, ex justa, & vera causa interpositam, eam debito tempore, per negligentiam non prosequatur, non ideo ratificantur, seu validantur attentata ab excommunicatore post appellationem, *Franc. hic num.* 1. & ratio est, quia per appellationem legitimam eximitur appellans a jurisdictione Judicis, ejusque jurisdictio suspenditur: ideoque tam excommunicatio, quam alii actus gesti ab eo post appellationem valere non possunt, & per consequens neque ex post facto convalescere, quod enim nullum est ipso jure, non potest tractu temporis convalescere, nec ratificari, juxta *Reg. Jur. 18. in 6. Barb. hic* n. 3. Et quamvis in hoc c. solum fiat mentio de excommunicatione, idem tamen est de sententia suspensionis, & interdicti, cum sit eadem ratio, *arg. c. Statutum. 53. h. t. in* 6. imo etiam in qualibet alia sententia, quæ ipso jure nulla est, ita ut non esset necesse appellare, quia si tunc condemnatus appellaret, & appellationem non prosequeretur, non idcirco convalesceret sententia, ob dictam rationem, *Gl. hic V. Excommunicationis.*

Notandum secundo, quoad desertionem appellationis paria sunt non prosequi appellationem, intra terminum juris, vel hominis, de quo in c. *Personas. 4. & c. fin. de appel. Franc. hic. n.* 2. Quamvis autem appellans, post desertam appellationem, sine justo impedimento non possit prosequi ipsam appellationem, potest tamen prosequi nullitatem excommunicationis, & dicere, illam esse nullam, non solum quia lata est post appellationem, sed etiam ex alia causa coram quocunque Judice competente, *Clement. sicut. 3. de appellat. Franc. hic* n. 3.

Notandum tertio, qui poterat prosequi suam appellationem, & id negligit, merito punitur, nempe ut publice denuncietur excommunicatus, & evitari debeat in judicio, & extra judicium, ut habetur in fine hujus c. ipse tamen non tenetur interim se gerere pro Excommunicato, si in veritate non est excommunicatus, quia sententia excommunicationis fuit nulla, & quæ interim fecit, sunt valida, ut si eligat aliquem ad beneficium, quamvis id pendeat ex futuro eventu, si probata fuerit nulla excommunicatio, *Franc. hic. num.* 2. *not.* 3. Neque vero sequitur, iste fuit excommunicatus declaratus, & publice denunciatus, ergo est excommunicatus, quia forte revera non est excommunicatus, *Gl. hic V. Nunciari.*

§. IV.

An Prælatus Ecclesiasticus possit per laicos capere, vel conjicere in carcerem Clericos, sine pœna excommunicationis.

CXCIII. De hac quæstione agitur in *c. Si Clericos. 15. h. t. in* 6. Ubi Papa Bonifacius VIII. ita rescribit: Si Episcopus, vel alius Prælatus Clericos suæ jurisdictioni subjectos propter commissa crimina (licet nondum constet illos esse incorrigibiles) mandat per laicos capi, & in carcere includi, ne fugiant: nec ipse est excommunicatus, nec laici capientes excommunicationem incurrunt: quia nulla hic intervenit temeritas, nec injuria, nisi ex proposito excedant: ut si capientes Clericum, & ducentes in custodiam non resistentem, calce, pugno, vel alio modo percuterent, tunc enim excederent, & excommunicati forent, ut notat *Gl. hic. V. Excedatur.* Similiter si Clerici cautionem fidejussoriam dederint Episcopo, sive Prælato suo, de parendo juri non debent in carcere detineri: nisi criminis enormitas, vel alia causa rationabilis suaserit eos detinendos.

CXCIV. Ubi notandum primo, cum textus hic in *princ.* loquatur in genere de Clericis, locum habet, sive sint Clerici in Sacris constituti, sive non: quamvis in modo capiendi, & detinendi inter eos sit servandum discrimen, juxta *c. Cum beatus. 3. dist. 45. Gl. hic in princ. & Franc. not.* 1.

Notandum secundo, Clerici propter commissa delicta possunt capi, & detineri in vinculis per Judices laicos, ex mandato Episcopi, vel alterius Judicis Ecclesiastici, nec ideo laici illi incurrunt excommunicationem, quia illud non faciunt injuriose aut temerarie, *Gl. hic in casu in notat. Franc.* n. 2. Hinc colligitur per sensum contrarium, quod Clericus propter debitum civile non potest capi, & incarcerari, quia hic id solum permittitur propter commissa delicta, *Franc. hic.* n. 3. Ubi tamen id limitat, nisi tale debitum civile descendat ex crimine, quia tunc propter illud capi, & detineri in vinculis posset.

Notandum tertio, quando Clericus etiam de jure propter crimen potest capi, & incarcerari, si det fidejussorem de parendo juri, non debet ulterius detineri, sed liber dimitti: nisi crimen esset adeo grave ut timeretur, ne relictis fidejussoribus aufugiat, vel ex alia rationabili causa. Multo magis vero relaxari debet carcer, si Clericus daret pignora, quæ major est cautio, quam per fidejussores, *Gl. hic V. Fidejussoribus.*

CXCV. Postremo hoc loco addendum, quod circa suspensionem, & interdictum Episcoporum habetur in *c. Quia periculosum. h. t. in* 6. Ubi Papa Bonifacius VIII. statuit, ut Episcopi, & alii Prælati Superiores (Archiepiscopi, Patriarchæ, & primates) nullius Constitutionis, sententiæ, vel mandati occasione sententiam suspensionis, & interdicti, ipso jure, incurrant, nisi in illis de Episcopis expressa mentio fiat. Ubi etiam ratio redditur in *princ.* quia periculosum est, ut Episcopi, eorumque Superiores, propter Pontificalis officii executionem, quod frequenter incumbit, in aliquo casu sententiam suspensionis, vel interdicti, ipso facto, incurrant. Nempe quia Officium Episcoporum, & iis Superiorum est communius, & generalius, & ideo multi gravarentur, si eorum Officium per suspensionem, vel interdictum impediri contingeret. Et hinc Papa, non tam Episcopis, quam eorum subditis per hanc Constitutionem providere voluit. *Gl. hic. V. Quia periculosum.* Verum hæc non est causa principalis, & adæquata, quæ potius est ipsa dignitas Episcopalis, ut colligitur ex *cap. Si compromissarius, 37. §. Hujusmodi de Elect. in* 6. Ubi absolute dicitur, quod Episcopus nullam sententiam Suspensionis incurrat, nisi de ipso expressa mentio habeatur.

CXCVI. Notandum hic præterea primo, quamvis Constitutio pœnalis generaliter, & indirecte loquens, includat etiam Episcopos, ita ut in pœnam hujusmodi Constitutionis incidant, ut tradit *Gl. in c. Sciant. 12. V. Cancti, & in c. Cupientes. 16. §. Cæterum. V. Suspensos. de Elect. in* 6. Id tamen fallit in pœna suspensionis, & interdicti, in qua nunquam includentur Episcopi, nisi de illis expressa mentio fiet, ut dicitur hic in fine. Ac proinde non sufficerent verba generalia, vel universalia, ut si dicatur, *omnes, quilibet, vel quicunque*, quia ubi expressa mentio requiritur, non sufficiunt verba generalia. *Franc. hic* n. 1. Privilegium autem hoc competit Episcopo electo, & confirmato, licet nondum consecrato, quia Episcopali dignitate jam est præditus, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 2. n. 2.*

Notandum secundo, appellatione Episcoporum, etiam in materia pœnali, comprehenduntur iis Superiores, ut Archiepiscopi, & Patriarchæ, imo & Cardinales, in illis, quæ concernunt Officium Pontificale, quia non datur Ordo Superior Episcopali, unde se etiam Papa vocat Episcopum, *Gl. hic V. De Episcopis, Franc. n.* 2.

Notandum tertio. Constitutio habet locum, non solum in pœna suspensionis ab officio, sed etiam a beneficio, *Gl. hic V. Officii*, & in *c. Si compromissarius. 37. §. Hujusmodi. V. Jure de Elect. in* 6. quia spiritualia, sine temporalibus diu esse non possunt, adeoque Episcopus hujusmodi pœnam suspensionis a beneficio non incurret, si Constitutio, sententia, vel mandatum illam constituat, *Azor. p. 2. l. 3. c. 32. qu. 8. §. Quæres.*

Notandum quarto, privilegium concessum in hoc c. Episcopis, & iis Superioribus, ut sint liberi a pœna suspensionis, & interdicti, non habent Episcopi quoad pœnam excommunicationis, quia noluit Papa eos potiri hoc privilegio, ut essent quoque liberi a sententia excommunicationis, ipso jure, lata. Unde ipsi etiam comprehenduntur in *c. Si quis suadente. caus. 17. q. 4. & c. 5. de homicid. in 6. Gl. hic V. Suspensionis, & Azor. cit. c. 32. q. 8.*

SECTIO VII.

De secunda censura Ecclesiastica, nempe Suspensione.

§. I.

Quid & quotuplex sit Suspensio Ecclesiastica?

CXCVII. Assertio 1. Suspensio proprie dicta est censura, per quam persona Ecclesiastica privatur usu, seu exercitio Ordinis, officii aut beneficii Ecclesiastici quod illi competit, ratione alicujus potestatis Ecclesiasticæ, prout communiter definitur a Theologis, & Canonistis. Ubi censura ponitur loco generis, per quam differt suspensio a pœna exilii, carceris, vel privationis beneficii, quæ pœnæ non sunt censuræ, *Avila p. 3. de cens. dis. 1. dub.* 2. Dicitur secundo, *per quam persona Ecclesiastica*, quia laici non sunt capaces suspensionis proprie dictæ, sed soli Clerici, nam suspensio versatur circa Ecclesiasticas functiones, quas exerceri prohibet. Dicitur tertio, *privatur usu, vel exercitio*, quia per suspensionem non aufertur ipsum offi-

officium, seu potestas Ordinis, vel jus Beneficii Ecclesiastici, sed suspenditur tantum, seu impeditur ejus usus, sive exercitium, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 1. num. 1.* Distinguitur autem suspensio ab excommunicatione majore, tum quia hæc privat communibus Ecclesiæ suffragiis, & communicatione fidelium in Divinis, & humanis, & aliis multis, quibus non privat suspensio. Tum quia excommunicatio, etsi privet receptione, vel etiam administratione Sacramentorum, non tamen privat, in quantum talis administratio est exercitium Ecclesiasticæ Potestatis, sicut privat suspensio, sed quatenus est quædam communicatio cum fidelibus, *Avila c. l. §. Ex dictis sequitur.* a minore vero excommunicatione distinguitur suspensio, quia illa privat solum passiva susceptione Sacramentorum: suspensio vero privat non passiva, sed activa collatione Sacramentorum, nec restringitur ad Sacramenta, sed etiam ad alias actiones seu functiones se extendit, quas prohibet exerceri, *Tanner. tom. 4. dis. 6. q. 10. dub. 7. n. 129.*

Differt secundo, suspensio ab interdicto, tum quia suspensio non potest incurri, nisi ob propriam culpam, interdictum vero potest, sine propria culpa, incurri; tum quia interdictum prohibet administrationem aliquorum Sacramentorum, & celebrationem Divinorum Officiorum, & Ecclesiastica privat sepultura; non item suspensio, ut ex infra dicendis patebit, *Avila c. l.*

Differt tertio. Suspensio a degradatione, & depositione, quia hæc privant universaliter, & in perpetuum ipso officio, & beneficio Ecclesiastico, sine spe restitutionis, non autem suspensio.

CXCVIII. Assertio 2. Suspensio dividitur primo, in totalem & partialem. Totalis rursum duplex est, vel simpliciter totalis, quæ est simul ab officio, & beneficio, eaque ferri potest duobus modis, Primo expresse, tam ab officio, quam beneficio, cujus exemplum habetur in *c. Tuarum. 11. de privileg. & Clement. 1. de Decimis.* Secundo ita ut absolute & sine addito feratur suspensio, neque ex adjuncta limitatio aliqua colligi possit, tunc enim non est ratio, cur magis intelligatur de suspensione ab officio, quam a beneficio, cum propositio indefinita æquivalet universali. Exemplum est in *Extravag. Divina. 4. de privileg. Inter communes. & Clement. 1. eod.* Vel est suspensio totalis secundum quid, nimirum ab officio, vel beneficio tantum. Suspensio totalis ab officio dicitur, per quam aliquis ab omni officio spirituali, tum Ordinis, tam jurisdictionis, & Ecclesiasticæ administrationis prohibetur. Totalis vero suspensio a beneficio est, per quam aliquis ab omni beneficio Ecclesiastico, quoad ejus administrationem, & fructuum perceptionem suspenditur.

CXCIX. Partialis suspensio fit, vel a certo tantum officio, aut partes ejus, v.g. ab Ordine tantum, per quam prohibetur omne exercitium Ordinis, vel a certo Ordine, per quam prohibentur omnes functiones illius Ordinis, v.g. Sacerdotalis: vel a certa functione, sive actu Ordinis, v.g. ab audiendis Confessionibus, vel celebratione Missæ. Vel a jurisdictione tantum, ita ut nullos actus jurisdictionis suspensus possit exercere: aut a certo tantum actu jurisdictionis, vel quasi jurisdictionis, v.g. a collatione beneficii, vel voce Suffragii in electione. Vel denique fit suspensio, non ab omni simpliciter beneficio, sed certo tantum, aut parte beneficii, v.g. a dimidia parte fructuum, aut distributionibus quotidianis. Aliqui faciunt trimembrem decisionem, in suspensionem ab Ordine, & a jurisdictione: & a beneficio, quia suspensio ab Ordine, & a jurisdictione spectat ad suspensionem a beneficio, *Tan. cit. dub. 7. n. 132.*

Præterea quælibet ex prædictis suspensionibus, vel fertur a jure, vel ab homine: item vel est temporalis, quæ ad certum tempus v.g. triennium durat, & elapso termino, cessat: vel est perpetua, sive quæ nullum certum terminum præfixum habet, & non tollitur, nisi per absolutionem, *Tanner. cit. l.* Plura de hoc videri possunt apud *Suar. dis. 25. de cens. s. 2.*

CC. Ex dictis infertur primo, quando suspenditur quis determinate ab officio, sive a jure, sive ab homine non censetur eo ipso etiam suspendi a beneficio, nisi id exprimatur, ut docet *Suar. dis. 25. de cen. s. 3. n. 4. Sanch. l. 3. de matr. dis. 52. n. 12.* & est communior sententia DD. Probatur, quia in Jure interdum exprimitur suspensio ab officio, & beneficio, *c. Tam litteris. 33. in fine.* ibi: *ab officio, & beneficio denuncietis esse suspensos, de testib. cap. Tuarum. 12.* ibi; *ab officio, beneficioque suspendas, de privileg. & cap. 1. de secund. nupt.* ibi: *ab officio, beneficioque suspensum.* quandoque vero punitur suspensio ab officio, ut in *c. Quia omnibus. 3. in fine. de usuris. cap. ult. §. fin. de Clandest. despons.* & quandoque simpliciter a beneficio, *c. Cum in cunctis. 7. §. fin. de Elect.* Ex quo patet, quod suspensio ab officio, & a beneficio sunt diversæ species suspensionum, ita ut una non contineatur sub altera, nisi utraque exprimatur, cum ergo sint diversæ pœnæ, & una possit executioni mandari sine altera sequitur, quod suspensus ab officio non est consendus suspensus a beneficio, dum id non exprimitur quia in pœnis, quippe odiosis, non est facienda extensio ab una ad alteram non expressam: Idque confirmatur ex *cap. Inter. 10. de purg. Can.* ubi habetur, quod suspensio ab officio per se non sit conjuncta cum suspensione a beneficio. Nec obstat, quod beneficium datur propter officium, ergo is, cui interdictum est officium, eo ipso etiam est suspensus a beneficio. Sed neg. cons. nam licet beneficia curata sint propter officium præstandum: acquisito tamen titulo beneficii, illud non amittitur, eo quod officium præstari nequeat pro tempore a suspenso: sicut neque potest ab eo, qui ad tempus ægrotat, & tamen iterum beneficium retinet, & fructus illius percipit, *Tanner. cit. l. numer. 136.* Denique suspenso ab officio adhuc relinquitur beneficium, & fructus percipit, propter officium, quia tenetur recitare Horas Canonicas, & sic satisfacit officio, quatenus ei concessum est: alia vero Ministeria Ecclesiastica per substitutum, seu Vicarium præstare potest. Item potest suspensus ab officio, adhuc in temporalibus licite administrare beneficium, quia hoc datur, non tantum, ut Clericus administret in spiritualibus, quod prohibitum est suspenso ab officio, sed etiam in temporalibus, quod licite adhuc potest, *Sanch. cit. loc.* Veruntamen licite consequitur novum beneficium absolute, & totaliter suspenso ab officio, ut patet ex *cap. Cum dilectus. 8. de consuetud.* quamvis collatio ei facta non sit ipso jure irrita, sed irritanda, *cap. ult. de Cleric. excommunicat.* quia ex illo textu plus non colligitur, *Suar. cit. disp. 26. de cens. s. 3. num. 7. & 8. Laym. cit. cap. 1. numer. 3. in fine*, ubi ait, quod hæc sententia saltem ut foro conscientiæ locum habere possit. Similiter si Clericus ob grave delictum sit perpetuo suspensus ab officio, ipso titulo beneficii est privandus, *Sanch. cit. dis. 52. n. 13. Laym. cit. c. 2. n. 3. concl. 1.*

CCI. Infertur secundo. Sed & vice versa, suspensus a beneficio, non ideo censetur suspensus ab officio. Quare talis suspensus impeditur, ne percipere possit ullos fructus, & reditus temporales beneficii sui, *Suar. dis. 27. de cens. s. 2. n. 29.* imo etiam arcetur ab omni administratione beneficii, quæ ad fructuum perceptionem ordinatur, quia cui aliquid prohibitum est, etiam ea sunt prohibita, quæ ad illud ordinantur, *Suar. cit. l. n. 31.* & ideo œconomus constitui debet, qui fructus colligat: si vero sic suspensus administrationi beneficii sibi prohibitæ se ingerat, ipso jure, eo privatur, *c. Cupientes, 19. §. Cæterum. de elect. Laym. cit. c. 2. n. 3. coroll. 2.* non potest autem suspensus a beneficio percipere fructus illius, etiamsi indigeat, & aliunde habere alimenta non possit, si sit suspensus propter contumaciam, quia sua culpa patitur eam necessitatem qua facile liberari poterit a contumacia consistendo, *Suar. dis. 27. s. 2. n. 5.* Quamvis aliqui existiment, suspensum a beneficio posse, si egeat, percipere fructus beneficii sui, maxime quotidianas distributiones, si Divinis Officiis interfuit, dummodo per ipsum non stet, quin a censura liberetur. *Laym. cit. l. n. 4.* ubi ex *Petro Navarr.* addit, quod suspensus a beneficio, vel etiam excommunicatus, lucretur omnes fructus, si officium præstet, nisi sint fructus valde copiosi.

Porro suspensus a beneficio simpliciter non est ita prohibitus a novo beneficio acquirendo, ut collatio ei facta ipso jure sit irrita, quamvis a Judice, sive Superiore sit irritanda, ut colligitur ex *c. ult. de Cleric. Excomm. Suar. cit. dis. 27. s. 1. n. 26.* Ratio est, quia electio, vel collatio proprie non numerantur inter fructus beneficii, quorum perceptio prohibita est sic suspenso, sed potius sunt actus officii, & quasi jurisdictionis sibi ratione beneficii competentis, quam fructus beneficii. Unde Auctor Canonis, cum vult suspendere aliquem, non tantum a beneficio, sed etiam a jure eligendi, vel conferendi illud, id ipsum exprimit, *Laym. cit. loc. §. Illud. n. 4.* Imo universim loquendo, suspensus a beneficio simpliciter potest exercere omnes actus jurisdictionis, sibi ratione officii, sive muneris Clericalis competentis, & omnem administrationem habet: quinetiam adhuc tenetur suum officium præstare, & omnia in spiritualibus, & temporalibus exercere, seu administrare, perinde ac si fructus beneficii perciperet, quia suspensio debet ei esse pœna, non liberatio obligationis, ut tradit *Gl.* communiter recepta in *c. Cum Vintoniensis. 25. V. Admiserunt. de Elect.*

CCII. Infertur tertio. Suspensus ab ordine, sine alia limitatione, non est suspensus a jurisdictione, ac proinde exercere potest omnes actus jurisdictionis, qui actualem usum Ordinis non requirunt, v. g. Episcopus suspensus ab Ordine tantum potest delegare alteri potestatem absolvendi, quamvis ipse audire Confessiones, & a peccatis absolvere non possit, *Suar. dis. 26. de cens. s. 4. n. 2. & 3. Laym. cit. c. 1. n. 5. corol. 3.* quia suspensus ab Ordine in genere, & indefinite est ab omnibus suspensus, non autem a jurisdictione, a qua suspensio ab Ordine abstrahit, nam Ordo est quid distinctum a jurisdictione, neque necessario illi annexus, *Avila p. 3. dis. 2. dub. 3. concl. 3.*

Infertur quarto. Episcopus suspensus ab Ordine Episcopali tantum, vel a Pontificalibus non potest exercere actus Ordinis, qui Episcopi sunt proprii, quales sunt Ordines conferre, confirmare, Ecclesias, Altaria, & Virgines consecrare &c. potest tamen exercere actus, qui jure ordinario Sacerdoti competere, vel sine Pontificalibus peragi possunt, ut celebrare Missam sine Pontificalibus, audire Confessiones &c.

CCIII. Infertur quinto. Suspensus ab Ordine superiore, non ideo suspensus est ab inferiore, sic enim suspensus ab Officio Sacerdotali non prohibetur solemniter canere Epistolam, vel Evangelium, nam qui prohibet majus, non censetur prohibere minus, *Suar. cit. dis. 26. s. 4. numer. 9.* Contra vero suspensus ab Ordine inferiore, censetur etiam suspensus a superiore, ut multi docent apud *Suar. cit. loc. n. 10.* quia cui non licet, quod minus est, non debet ei licere, quod majus est, *Arg. l. Relegatorum. 7. §. ult. ff. de Interdict.* Verum idem *Suar. c. l. n. 14.* & alii id restringunt ad actus inter se connexos, si nimirum in actu Ordinis superioris includatur actus inferioris, a quo aliquis est suspensus: sic enim Sacerdos suspensus ab Ordine Diaconi, censetur etiam, hoc ipso, suspensus a celebranda Missa, quæ non fit, sine Evangelio, quia cum quid via una prohibetur alicui, non debet ad id alia via admitti, *Reg. jur. 84. in 6.* potest tamen ita suspensus Sacerdos exercere alia munera Sacerdotalia, ut Confessiones audire, baptizare solemniter &c. sine nota irregularitatis: quamvis non sine indecentia aliqua, cum minus decens sit, ut qui non potest exercere actus Ordinis inferioris, exerceat actus Ordinis superioris. Similiter suspensus a collatione Ordinis inferioris, licite confert Superiorem, quia majorum Ordinum collatio non est necessario connexa cum collatione minorum, cum

possint

possint in aliqua Ecclesia conferri Ordines majores iis, qui jam habent minores: & potest Superior, si ita velit, prohibere alicui id, quod minus est, non prohibendo id, quod majus est, præsertim si in exercitio minoris, & non majoris delictum sit commissum, ut in eo quis puniatur, in quo deliquit. Sic etiam Episcopus suspensus a collatione Confirmationis, licite confert Ordines, quamvis hoc majus sit, sed non connexum, *Laym. cit. c. 1, n. 6. coroll. 6.*

CCIV. Infertur 6. Suspensus a jurisdictione simpliciter non prohibetur exercere omnes actus Ordinis, qui jurisdictionem non requirunt, quia suspensio a jurisdictione non includit suspensionem ab Ordine, nec hæc illam: nam sicut jurisdictio non supponit necessario Ordinem, ita etiam Ordo non semper supponit jurisdictionem ad suos actus exercendos. Unde suspensus a jurisdictione potest facere Sacrum, & aliis Sacramenta administrare, non autem absolvere Sacramentaliter a peccatis, quia ad substantiam hujus absolutionis requiritur jurisdictio, ita ut sine illa non valida sit a suspenso facta, quia deest necessaria potestas ad ejus valorem. Quod si jurisdictio solum requiritur ad licite exercendum aliquem actum Ordinis, suspensus a jurisdictione valide quidem, sed non licite, sic suspensus eum exercebit. Ut si Parochus ita suspensus, velut Pastor ordinarius, dispenset Sacramenta ovibus suis, *Suar. cit. dis. 26. s. 4. num. 16.* Si denique aliquis sit suspensus a jurisdictione, quoad certum actum, v. g. collationem beneficiorum, tum ab eo solum actu suspensus esse intelligitur, *Suar. cit. l. n. 17.*

§. II.

Quis possit censuram suspensionis ferre, & in quos, & ob quam causam, & quis ab illa absolvere?

CCV. Assertio 1. Omnis & solus ille, qui potest excommunicare, potest etiam suspendere, ut ex communi docet *Suar. dis. 28. de cens. 1. num. 2.* Ratio est, quia una & eadem est potestas jurisdictionis ad ferendas censuras, quia omnes ad eundem finem ordinantur, scilicet ad coercendam contumaciam, & inobedientiam rebellium. Neque vero requiritur, ut præcedat monitio ad ferendam suspensionem, ob peccatum præteritum, vel futurum nisi ab homine, seu Judice ob contumaciam sit ferenda, *Tanner. tom. 4. dis. 6. q. 10. dub. 7. n. 140.*

CCVI. Assertio 2. Omnes & soli Clerici, præter Papam, possunt censura suspensionis ligari, *Suar. 1. dis. 28. s. 2. n. 1.* & alii. Ratio est, quia est quædam privatio usus Ecclesiasticæ potestatis, cujus soli Clerici sunt capaces. Probabile tamen est, etiam Abbatissam posse suspensionem incurrere, quia est persona Ecclesiastica capax spiritualis officii, & cujusdam jurisdictionis spiritualis, saltem ex commissione, *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. cap. 2. Tanner. cit. l.* Episcopi tamen ex privilegio non incurrunt suspensionis, vel interdicti sententiam generalem a jure latam, nisi eorum expressa fiat mentio, *c. Quia periculosum. 42. h. t. in 6.* de quo dictum supra num. 195. *& seq. h. t.* Porro non tantum singulares personæ, sed tota Communitas, seu Collegium Clericorum suspensione, vel interdicto ligari potest, idque vel collective, ut ipsum v. g. totum Corpus Capituli suspendatur: vel distributive singuli e corpore, dummodo noxii sint, suspendatur, *Suar. cit. dis. 28. s. 3. nu. 1.* qui duo modi interdum concurrunt, ut patet ex *c. Quia sæpe 4. de Elect. in 6.* ubi tum totum Capituli corpus, tum singuli Capitulares, qui bona Prælati defuncti occuparunt, vel diripuerunt, ab officiis, & beneficiis sunt suspensi, *Suar. cit. l. nu. 6. Laym. cit. l. num. 3.*

CCVII. Assertio 3. Suspensio proprie dicta, prout est censura, quæ infligitur propter contumaciam, vel saltem, pœna Ecclesiastica, non incurritur, nisi ob propriam culpam, eamque mortalem, prout communiter imponi solet, etiam ab homine, quia cum pœna debeat esse commensurata culpæ, suspensiones autem ab officio, beneficio, ordine &c. sunt graves pœnæ, ideo communiter requirunt culpam gravem, seu mortalem. Quod si levis sit suspensio, v. g. ab uno actu electionis, Missa celebranda, uno die, vel ad breve tempus, potest etiam alicui imponi propter levem, seu venialem culpam, *Suar. cit. dis. 28. s. 4. n. 3. Laym. cit. l. c. 3. n. 1. & 2.*

CCVIII. Assertio 4. Suspensio tribus modis tolli potest. Primo, si suspensio imposita fuit, ob delictum præteritum, ad certum tempus v. g. ad triennium, vel sub conditione, v. g. donec satisfecerit, elapso eo tempore, vel impleta conditione, per se ipsam cessat, sine alia absolutione, sive sit imposita a Jure, sive etiam ab homine, in quo, differt suspensio ab excommunicatione, *Suar. disp. 29. de cens. sec. 1. Avila p. 3. dis. 6. dub. 2. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 4. nu. 1. Tanner. cit. dub. 7. n. 142.*

Secundo, suspensio, quæ proprie dicta censura est, & inflicta est propter contumaciam, tollitur per absolutionem, si suspensus a contumacia, seu inobedientia recesserit, *Suar. cit. dis. 29. s. 2. n. 2. Laym. cit. l. n. 2.* atque a tali suspensione juris potest absolvere Episcopus, vel alius quasi Episcopalem jurisdictionem obtinens, si sedi Apostolicæ non sit specialiter reservata, *Arg. c. Nuper. 29. h. t. & c. Ex litteris. 21. de consti. Suar. cit. dis. 29. s. n. 6. Avila cit. l. dub. 1. concl. 3. Laym. cit. l. n. 2.* Porro Parochi, aliique Confessarii expositi non possunt jure ordinario absolvere a talibus suspensionibus etiam e Jure communi non reservatis, sive sint impositæ a jure, sive ab homine, nisi talis potestas absolvendi eis competat ex speciali privilegio, vel nisi ex delegatione ejus, ad quem talis absolutio jure ordinario spectat, *Avila cit. l. concl. 2. Laym. cit. l.*

Tertio tollitur suspensio per relaxationem, seu dispensationem, quæ imposita fuit ob delictum mere præteritum, tanquam pura pœna: idque dupliciter fieri potest, vel ad certum tempus, v. g. qui hoc fecerit, per triennium sit suspensus ab officio, & beneficio: & tunc pœna non potest relaxari, ante illum terminum elapsum, nisi per dispensationem factam ab auctore Canonis, vel ejus Successore, aut delegato, quia inferior, v. g. Episcopus, sicut non potest dispensare in lege Superioris, ita nec pœnam ei annexam relaxare potest, *Gl. recepta in c. Cupientes. 16. §. Cæterum. V. Suspensos. de Elect. in 6.* Vel secundo suspensio fertur, ut pœna in perpetuum, sine spe relaxationis: & tunc inferior, v. g. Episcopus non potest dispensare in tali suspensione Canonis, nisi ei sit specialiter concessum, quia auctor Canonis censetur sibi dispensationem in tali irremissibili suspensione reservasse, *Laym. cit. c. 4. n. 3.* ubi *n. 4.* notat, quod tales suspensiones, quæ etiam ut puræ pœnæ feruntur, propter delictum in perpetuum, aut ad tempus sæpe sine discrimine, non per dispensationem, sed per absolutionem tolli dicantur, apud quem plura de hac re videri possunt.

Porro Jure novo Concilii Tridentini *Sess. 24. c. 6. de reform.* possunt Episcopi absolvere subditos ab omni suspensione, etiam reservata Papæ, dummodo proveniat ex delicto occulto, nec deducto ad forum contentiosum, *Avila p. 3. dis. 3. dub. 1. concl. 7.* Illud hic addendum, quod suspensus potest absolvi ab omni excommunicatione etiam majore, & ab omnibus peccatis, & Eucharistiam, aliave Sacramenta recipere, etiam durante suspensione, & postea primum e suspensione absolvi, ut ex communi docet *Tanner. cit. dub. 7. n. 142.*

§. III.

Alia nonulla quæstiones circa suspensionem proponuntur, & resolvuntur.

CCIX. Quæritur primo. Quis effectus suspensionis? Resp. effectus principalis est, quod si suspensus aliquem actum, a quo est suspensus, exerceat, graviter peccat, si materia gravis sit, ac præterea si durante suspensione actus Ordinis exerceat, ipso facto, contrahit irregularitatem, ut patet ex *c. 1. h. t. in 6. & c. 1. de sent. & re jud. in 6. & c. Si quis. 6. caus. 1. q. 3. Suar. dis. 26. sec. 1. n. 3. Tann. in cit. dub. 7. n. 138.*

CCX. Quæritur secundo. An acta a suspenso sint valida? Resp. actus Ordinis sunt validi (excepta absolutione Sacramentali, quæ jurisdictionem requirit) quia horum actuum valorem Ecclesia impedire non potest, si debito modo conferantur. At vero actus, qui jurisdictionem requirunt, per se sunt invalidi, quia suspensus est actuali jurisdictione privatus: idque Jure Canonico non minus, imo expressius, quam de excommunicatione est statutum. Quod si tamen suspensus sit occultus, & ab Ecclesia communiter toleretur in publico officio, acta ejus valent, quia Ecclesia supplet defectum, propter commune bonum, *Suar. dis. 16. de cens. s. 2. n. 4.* ubi addit, si suspensus non sit specialiter denunciatus, quamvis quoad se sit prohibitus, ne officium suum exerceat, peccat quidem, si id ex se, & sponte facit; quoad alios tamen non est privatus jurisdictione, sicut idem de excommunicatione docetur, *Suar. cit. l. Tanner. cit. dub. 7. n. 138.*

CCXI. Quæritur tertio. An etiam alii prohibentur cum suspensis ab officio communicare, saltem in illis casibus, a quibus sunt suspensi? Resp. suspensio per se non privat communicatione cum aliis, sicut excommunicatio privat, ac proinde suspensus etiam nominatim denunciatus, quantum est ex vi censuræ, & præcepti Ecclesiastici, a nemine est vitandus, quia nullum hujus rei præceptum, & nullum jus, in quo hic effectus suspensioni tribuatur, extat; dummodo tamen nemo ad actum ipsi prohibitum sic suspensum inducat, neque in eo ipsi cooperetur, hoc enim peccatum foret contra Jus Divinum, & naturale, ac intrinsece malum, *Suar. dis. 27. s. 3. n. 7. Tann. cit. l. n. 139.* Sed neque propter talem communicationem cum suspenso ulla censura, vel pœna imposita est ei, qui sic cum eo communicat, ideoque nec minor excommunicatio propterea incurritur, sicut in communicatione cum excommunicato, in quo etiam differt suspensio ab excommunicatione, *Suar. cit. l. n. 8. Tanner. cit. l.*

CCXII. Quæritur quarto. Quid Jure Canonico statutum sit circa suspensionem ab ingressu Ecclesiæ? Resp. de hoc agitur in *c. Is, cui. 20. h. t. in 6.* ubi sic decernitur: Is, cui
„ ingressus Ecclesiæ est interdictus (ab homine, vel a ju-
„ re, *Gl. hic V. sed.*) adeoque qui est suspensus ab ingressu
„ Ecclesiæ, cum sibi per consequens in ipsa Ecclesia Di-
„ vinorum celebratio censeatur interdicta, efficitur irre-
„ gularis, si agens in suo officio, & prius se in ea Eccle-
„ sia in Divinis Officiis ingerat, ut si talis hac suspensio-
„ ne, seu interdicto durante, moriatur in Ecclesia, vel
„ cœmeterio sepeliri non debet, nisi prius pœnituerit. Por-
„ ro sicut excommunicatio, ita & lata ab officio, vel ab
„ ingressu Ecclesiæ suspensio, vel ipsius effectus, per se-
„ quentem appellationem non suspenditur.

CCXIII. Pro explicatione hujus c. notandum primo, qui suspensus est, sive cui interdictus est ingressus Ecclesiæ, ille privatus est omni participatione Divinorum in Ecclesia, ita ut nec celebrare in ea possit, nec conferre aut recipere Sacramenta, nec Missam, aut aliud Divinum Officium audire, nec Ministerium aliquod sacrum exercere, *Suar. dis. 26. s. 4. n. 5.* quamvis extra Ecclesiam illa omnia exercere possit, ut sub dio, vel tentorio, vel in Oratorio privato, *Gl. hic. V. In ea*. Nomine autem Ecclesiæ intelligitur hic quodlibet Templum auctoritate Episcopi publice deputatum ad Divina Officia celebranda, & audienda,

sive

sive illud sit consecratum, aut benedictum, vel non, *Suar. cit. l. n. 6.* Potest tamen sic suspensus in Ecclesia recipere Sacramenta, orare, & recitare Horas, tempore, quo non celebrantur Divina in Ecclesia, imo & tempore, quo celebrantur, transire licet per Ecclesiam, *Avila p. 3. dis. 2. dub. 1. concl. 13.*

Notandum secundo. Hæc suspensio ab ingressu Ecclesiæ non est proprie dicta censura dispensationis, quia hæc non privat celebratione, & participatione Sacramentorum, nec sepultura, sed potius est interdictum, non locale, sed personale, neque totale, sed partiale, quod privat solum celebratione, & participatione Divinorum in Ecclesia, *Suar. cit. l. num. 4. Avila cit. l.*

Notandum tertio. Suspensus, sive interdictus ab ingressu Ecclesiæ non potest in Ecclesia, vel Cœmeterio Ecclesiastico sepeliri, nisi signa pœnitentiæ ediderit, tunc enim sepeliri potest in loco sacro, sed prius absolvi debet, ut colligitur ex hoc c. *Suar. dis. 38. de cens. s. 1. num. 20. & 21.* ubi ait, quod sensus hujus cap. sit, quando aliquis suspensus, seu potius interdictus ab ingressu Ecclesiæ, signa pœnitentiæ exhibuit, possit in Ecclesia sepeliri, non quod ipso facto per pœnitentiam tollatur ipsa suspensio, vel interdictum, absque alia relaxatione, sed quia debet prius absolvi ab interdicto, cujus relaxatio a quolibet Sacerdote fieri potest: & postea eo relaxato non debet Ecclesiastica sepultura privari, & hanc esse legitimam interpretationem hujus c. ait *Suar. cit. l. & Franc. hic. §. Talis. n. 3.* ubi ait, tutius esse, ut fiat relaxatio, quæ etiam post mortem fieri potest, si signa contritionis interdictus dedit.

Notandum quarto. Sicut excommunicatio, ita etiam suspensio ab officio, vel ingressu Ecclesiæ, vel etiam interdictum per sequentem appellationem non suspenditur. Ratio est, quia cum hujusmodi sententiæ trahant secum executionem, non suspenduntur per appellationem, *Franc. hic. §. ult. n. 1.* ubi id limitat n. 2. quando tales sententiæ pure proferuntur; secus si in diem, vel sub conditione, quia tunc per appellationem interpositam, ante diem, vel conditionis eventum non suspenderetur, ubi alias duas limitationes addit.

CCXIV. Illud denique prædictis de suspensionibus est addendum, quod suspensus ab Officio, Ordine, vel jurisdictione in uno loco, ubique est suspensus, ita ut nullibi possit exercere actus illius potestatis, a qua est suspensus, donec absolvatur, quia censura immediate afficit personam, ideoque eam comitatur, etiam extra territorium ferentis, nisi ex circumstantiis, vel aliunde contrarium constet: Idemque est de aliis censuris, *Laym. cit. p. 3. c. 2. num. 7.* Porro de suspensionibus particularibus pluribus actum est propriis suis locis.

SECTIO VIII.

De tertia Censura Ecclesiastica, nempe Interdicto.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Interdictum?

CCXV. Assertio 1. Interdictum est Censura Ecclesiastica, per quam prohibetur participatio certorum Sacramentorum, omnium Divinorum Officiorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ. Ita communiter DD. apud *Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 1. n. 1.* & sumitur ex *c. Non est, 11. ibi: Nulla Divina Officia de sponsal. & matr. & c. Quod in te. 11. ibi: tam unctio, quam Ecclesiastica sepultura, de pœnit. & remiss.* Addunt nonnulli hæc verba, *quatenus hæc omnia ad divinum cultum spectant,* sive quatenus sunt rerum spiritualium quædam participatio: per quæ Interdictum distinguitur a suspensione, & excommunicatione, quæ licet omnes censuræ spiritualibus quibusdam bonis privent non tamen privant iisdem, sub eadem ratione formali; nam excommunicatio privat Sacramentis, & Divinis officiis, non quatenus sunt res sacræ, sed quatenus habent rationem communicationis cum aliis fidelibus, suspensio privat spiritualibus bonis, quatenus proveniunt ex potestate aliqua Ecclesiastica, seu ministerio ac officio, & quidem usu activo, & tantum Clericos. At vero Interdictum formaliter privat solum usu sacrarum rerum independenter a communicatione cum aliis fidelibus; excommunicatio autem privat usu rerum sacrarum, non quatenus est usus rerum sacrarum, sed quatenus est communicatio cum aliis fidelibus, & privat non solum communicatione in Divinis, sed etiam in humanis, in quo etiam differt excommunicatio ab interdicto, *Suar. dis. 32. de cens. s. 1. n. 4.*

CCXVI. Assertio 2. Interdictum dividitur primo, in locale, & personale. Locale est, quo immediate locus ipse interdicitur, ne divina celebrentur, vel audiantur: & aliæ functiones prohibitæ fiant in tali loco, sive ab indigenis, sive alienigenis. Personale interdictum est, quo immediate interdicuntur ipsæ personæ, non locus, & tunc illæ personæ nec hic, nec alibi possunt exercere functiones sacras per interdictum prohibitas. Addunt aliqui tertium Interdictum, locale & personale simul, quod a nonnullis mixtum appellatur, quo immediate, & locus, & personæ, secundum se, interdicuntur, v. g. Civitas, & ejus Incolæ. Secundum Interdictum tam locale, quam personale subdividitur in generale, & speciale, seu particulare: generale est, quo interdicitur locus generalis, id est, plura loca complectens, ut Regnum, Provincia, Civitas, Pagus, Castrum, Villa, juxta *c. Cum in partibus. 17. de V. S.* Ubi Innocentius III. vocat Interdictum generale, non solum quando interdicitur Regnum, vel Provincia, sed etiam quando Civitas Villa vel Castrum: & quodcunque aliud interdictum intelligitur esse speciale. Interdictum locale particulare est, cum interdicitur locus particularis, unus vel plures, v. g. Ecclesia Parochialis, vel plures Ecclesiæ particulares, tunc enim virtute sunt plura interdicta specialia, cum non interdicatur unus locus communis. Porro interdictum loci generale, & particulare in eo etiam inter se differunt, quia si Civitas v. g. sit interdicta, neque intra, neque extra Ecclesias Civitatis, Divina officia celebrare licet; secus est, si Interdicto particulari, tunc enim licitum est extra hæc Templa v. g. in privatis Oratoriis Divina officia celebrare, *Laym. l. 1. tr. 5. c. 1. n. 2.*

CCXVII. Tertio Interdictum personale similiter dividitur in generale, & particulare. Generale est, quo interdicitur aliqua Communitas, prout est unum corpus politicum, v. g. populus unius Provinciæ, Civitatis vel Pagi; item Universitas, Collegium, Capitulum, cujusmodi interdictum obligat omnia & singula membra, seu partes communitatis, quamdiu manent membra Communitatis interdictæ, & quidem etiam innocentes, nisi specialiter exprimantur. Neque tamen innocentes per interdictum proprie puniuntur, quia per se, & proprie illo non ligantur, sed solum per accidens, quia sunt in loco, vel pars Communitatis interdictæ, unde consequenter damnum sentiunt, quatenus id necessarium est ad nocentes puniendos, & corrigendos, & honorem Ecclesiæ defendendum: ac proinde subtractio respectu innocentium, qui culpa sua interdicto causam non dederunt, non habet rationem pœnæ propriæ dictæ, sed necessariæ defensionis: quod si ex tali loco discedant, cessat omne eorum impedimentum, *Laym. c. l. n. 3.* Interdictum vero personale particulare est, cum persona particularis interdicitur, una vel plures, ut sunt plures, & particulares personæ: & non per modum unius Communitatis, ut si v. g. omnes & singuli interdicuntur, qui Episcopum, vel Consulem occiderunt, vel aliud facinus patrarunt, tametsi ignoti sint: nam hujusmodi interdictum afficit singulas personas immediate, ratione sui, & non tantum ratione loci, vel Communitatis, cujus sunt pars, ideoque respectu illarum ubique vim suam obtinet: & in hoc casu sunt quasi plura particularia interdicta una generali sententia comprehensa, *Laym. cit. c. 5. n. 2. in fine.*

CCXVIII. Quarto dividitur interdictum Ecclesiasticum in totale, & partiale. Totale est, quod omnes effectus interdicti habet, quando scilicet interdictum in locum, & personam absolute fertur, & sine ulla determinatione. Particulare est, quod non omnes effectus habet: in quo differunt suspensio, & interdictum ab excommunicatione proprie dicta, quia hujus effectus omnes connexi sunt, & ab ea separari non possunt, non item in suspensione, & interdicto, *Laym. c. l. Tann. cit. dis. 6. q. 10. dub. 8. n. 149.* Talis species partialis interdicti est interdictum ab ingressu Ecclesiæ, de quo dictum supra.

§. II.

Quænam sub Interdicto generaliter promulgato comprehenduntur, vel non?

CCXIX. De hac quæstione agitur inprimis in *c. Si Sententia. 16. h. t. in 6.* ubi *in princ.* statuitur: si sententia interdicti in Clerum alicujus Ecclesiæ proferatur, non intelligitur interdictus populus, nec e converso interdicto populo, Clerus, nisi aliud in ea sententia sit expressum. Unde sive Clero, sive populo interdicto, alter (Clerus vel populus) potest licite interesse Divinis. Quod si Civitas propter delictum Domini, vel Rectoris ejusdem sit interdicta, Cives, si non sunt culpabiles, nec in pœnam Domini, vel Rectoris interdicti, possunt licite extra civitatem interesse Divinis. At vero interdicto populo, singulares personæ ex eo, quas interdictas esse constat, non debent alicubi (etiam in loco non interdicto) audire Divina, nec Ecclesiastica recipere Sacramenta, exceptis casibus Jure expressis. Ubi etiam ratio redditur, ne sententia interdicti careat effectu, cum auditio Divinorum, & receptio Sacramentorum populo, & universis non competat.

CCXX. Pro explicatione hujus c. notandum primo, quamvis Jure communi non possit ferri excommunicatio in Universitatem, seu collegium, ut supra dictum, potest tamen ferri interdictum, in quo differt a sententia excommunicationis, *Gloss. hic in notatis.*

Notandum secundo, interdicto Clero alicujus Ecclesiæ, non censetur interdictus populus loci illius: nec vice versa, interdicto populo, interdictus Clerus, quia appellatione populi non comprehenduntur Clerici, sunt enim duo genera hominum diversæ professionis, Clerici & laici, *cap. Duo sunt 7. caus. 12. q. 1. Gl. hic in notat.* Ratio est, quia in materia pœnali mitior interpretatio est facienda, cum ergo sæpius populus ita accipiatur, ut a Clero distinguatur, non debet nomine populi intelligi Clerus, si aliud non exprimatur, *Laym. cit. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 4. n. 3.*

Porro sive Clerus interdicatur, sive populus, non comprehenduntur Religiosi utriusque sexus, ut ex probabiliori sententia docet *Silvest. V. Interdictum. 2. n. 17. Laym. cit. c. 4. n. 3.* quia etsi nomine Cleri in materia favorabili contineantur Religiosi utriusque sexus, etiam Novitii, non tamen in materia odiosa: sicut etiam si interdicuntur Religiosi, non comprehenduntur Clerici sæculares. Neque obstat *cit. c. Si sententia.* Ubi tota Communitas Civitatis in duas partes distinguitur, scilicet in populum, & Clerum, ergo sub altera earum comprehenduntur Religiosi, non sub populo: alioqui in interdicto populi continerentur etiam Religiosi, quod dici non potest: ergo cum ibi dicitur, interdicto Clero, non interdici populum, non comprehenduntur Religiosi sub populo, sed sub Clero. Verum dicendum est, quod vox *Clerus* sæpe accipitur pro solo Clero sæculari: interdum tamen pro toto cœtu Ecclesiastico sæculari,

& Re-

& Regulari, id quod ex materia interdicti, causa ferendi, & aliis circumstantiis colligi poterit, *Suar. dis. 32. de cens. sec. 2. nu. 17. Laym. c. l.*

CCXXI. Notandum tertio, Civitas tota potest interdici, non solum propter delictum Domini illius, qui est perpetuus ac proprietarius, sed etiam propter delictum Rectoris, sive Administratoris temporalis, ut patet ex hoc *c. Franc. hinc nu. 1.* Cum vero propter delictum Domini, vel Rectoris, Civitas est interdicta, sed cives non sunt culpabiles, nec interdicti, possunt cives seu habitatores civitatis, extra illam licite interesse Divinis, nisi & ipsi propter Dominum vel Rectorem puniendum fuerint interdicti, *cit. cap. Si sententia §. Caterum*. Itaque vel interdicta est sola civitas, non autem cives, & hi possunt, extra civitatem, licite audire Divina. Vel interdicuntur civitas, & cives simul, sive propter delictum Domini, sive ob delictum ipsius populi: & hoc casu, non possunt Cives audire Divina extra civitatem. Vel interdicti sunt Cives tantum, & idem similiter dicendum, *Gl. hic V. Interdicti*. Unde infert, quod pœna spirituali, scilicet interdicti, bene potest unus puniri, propter delictum alterius, adeoque interdictum etiam ligare potest innocentes.

CCXXII. Notandum quarto, cum populus Civitatis, vel terræ alicujus est interdictus, non solum tota universitas, sed etiam singulares personæ, sive singuli de populo sunt interdicti, nec possunt audire Divina, nec Ecclesiastica Sacramenta recipere, præterquam in casibus Jure expressis, de quibus infra, prout habetur in *cit. c. Si sententia §. Cum vero h. t.* quia alias violaretur nervus disciplinæ Ecclesiasticæ, & interdictum effectum non haberet; nam Universitas, cum sit res inanimata, & persona ficta, non potest audire Divina, nec Sacramenta percipere, sed solum singuli, qui sunt de Universitate, seu de populo, *Gl. hic V. Careat & V. Non competant*.

Notandum quinto, interdicto Clero alicujus Ecclesiæ, non eo ipso intelligitur ipsa Ecclesia interdicta, unde alii Clerici celebrare, & audire possunt Divina in illa Ecclesia, *Gloss. hic Vers. In Clerum, Covarruv. in cap. Alma par. 2. §. 1. num. 7.*

CCXXIII. Notandum sexto, qui dat causam interdicto locali, personale interdictum incurrit, & ideo non solum in ea Civitate, vel loco, Divina audire non potest, sed neque alibi: quia tunc populus causam delicti non dedit, sed solus Dominus, & ideo ille solus, ex vi censuræ personaliter interdicitur, *Suar. dis. 37. sec. 1. n. 15.* & alii apud *Barbos. in cit. v. Si sententia in 6. n. 3.*

CCXXIV. Præterea in *c. Si Civitas 17. hoc. t. in 6.* statuitur. „Et si Civitas, Castrum aut Villa Ecclesiastico interdicto subjiciantur, suburbia illorum, & continentia ædificia, eo ipso intelligantur interdicta: ideo autem hic latior sit interpretatio, ne sententia interdicti vilipendatur, quod fieret, si licite possent in suburbiis, vel continentibus ædificiis Divina officia celebrari, ut prius. Similiter si Ecclesia sit interdicto supposita, nec in Capella ejus celebrari, nec in cœmeterio eidem Ecclesiæ contiguo, sepeliri quis poterit: secus est, si ei non sit contiguum.

CCXXV. Notandum primo, interdicta civitate (idem est de castro, & villa) censentur etiam interdicta suburdia, & continentia ædificia, quia licet in propria significatione Civitas, castrum vel villa, includant tantum, quæ intra muros, vel ambitum eorum continentur: debent tamen verba ultra propriam significationem extendi: quando alias sententia interdicti contemneretur, si talis interpretatio, & extensio non fieret, ut in proposito, Cives seu habitatores Civitatis interdictæ facile possent adire suborbia ad ibi audienda Divina *Gl. hic in casu*. Porro suburbia hic dicuntur domus, extra & prope civitatem, positæ, in quibus sunt domus ei contiguæ; ædificia vero continentia dicuntur domus separatæ, & non contiguæ, *Franc. hic in fine*.

Notandum secundo, similiter interdicta Ecclesia, intelligiuntur etiam interdictæ Capellæ, & Cœmeteria contingua Ecclesiæ, ita ut in Capellis ejus non possint celebrari Divina, nec in cœmeterio defuncti sepeliri. Contigua autem dicuntur, quorum extrema se invicem contingunt, *Gl. hic V. Contiguis* sive quando inter parietem Ecclesiæ, & ipsam Capellam, vel cœmeterium, nihil aliud interponitur, *Barb. in Collect. hic n. 5.* Contra vero, interdicto cœmeterio, non dicitur interdicta Ecclesia, etiamsi ei contigua sit, ut habetur *in fine hic*. Idemque est de pollutione, *Gl. fin. hic*, & dictum supra *libr. 3. Tit. 40. n. 33.*

§. III.

Quænam observanda sint circa administrationem, & susceptionem Sacramentorum, quæ tempore interdicti est prohibita?

CCXXVI. De his agitur in *c. Alma Mater. 24. & ult. h. t. in 6.* Ubi inprimis dicitur, quod olim statutum fuerit, „ut in Terris, seu locis Interdicto Ecclesiastico suppositis (exceptis certis Sacramentis) nulla celebrarentur Divina Officia, vel Ecclesiastica Sacramenta ministrarentur. Quia vero hinc multa animarum pericula insurrexerunt, & Ecclesiis debita obsequia, sine earum culpa, subtrahebantur; ideo Papa Bonifacius VIII. deliberatione habita cum Fratribus suis Cardinalibus, statuit, & concessit, ut tempore interdicti, sive ab homine, sive a Jure lati, omnes tam infirmi, & moribundi, quam sani, & valentes ad Sacramentum pœnitentiæ admittantur, quippe quæ propter pravitatem, & facilitatem hominum ad peccandum, maxime est necessaria: dummodo non sint excommunicati, hi enim non sunt admittendi, præterquam in mortis articulo: nec etiam admittuntur illi, propter quorum dolum, culpam vel fraudem lata est sententia interdicti: vel qui ad perpetrandum delictum, propter quod ipsum interdictum est latum, auxilium vel favorem præbuerunt: nisi pro ipso delicto prius satisfaciant, si possunt, vel de satisfaciendo idoneam cautionem dent, (per pignora, vel fide jussores, *Gloss. hic V. Idoneam*,) vel si satisfacere nequeant jurent, quod satisfacient, quando potuerint, & pro posse laborabunt, dando auxilium, & consilium, ut, qui debent, satisfaciant, alioqui ad pœnitentiam non sunt admittendi. Non tamen ideo relaxatur ipsum Interdictum, quoad ipsos delinquentes, nec quoad alios, qui non deliquerunt, & existunt in loco interdicti, sed tantum eis, qui deliquerunt, salutaris pœnitentia est injungenda.

„Præterea statuitur in *§. Adjicimus hic*, ut tempore Interdicti, singulis diebus, Missæ, & alia Divina Officia celebrentur, sicut prius: submissa tamen voce, januis clausis excommunicatis ac interdictis, & non pulsatis campanis, ita ut Canonici, & alii Clerici, qui Horis Canonicis non intersunt, amittant quotidianas distributiones, sicut illas perderent, quando non est interdictum, si Divinis officiis non interessent.

„Porro in Festivitatibus Natalis Domini, Paschæ, & Pentecostes, ac Assumptionis B. Mariæ Virginis, campanæ pulsentur, & januis apertis, alta voce solemniter celebrentur Divina officia, exclusis excommunicatis, sed admissis interdictis, quibus ob reverentiam dictorum solemnitatum, memoratis diebus, permittitur participatio Divinorum, ita tamen ut illi, propter quorum delictum interdictum hujusmodi est latum, Altari nullatenus appropinquent. Additur in fine, ut cætera, quæ circa observantiam interdictorum statuta sunt, in suo robore maneant, non obstantibus quibusvis privilegiis, Ecclesiis, vel Religionibus, vel personis Ecclesiasticis, sæcularibus aut Regularibus, exemptis, & non exemptis, sub quavis forma verborum concessis. Sed hæc posterior pars hujus c. infra explicabitur.

CCXXVII. Pro declaratione hujus cap. quatenus in eo agitur de administratione, & receptione Sacramentorum notandum primo, tempore interdicti, tam collatio, quam susceptio Sacramentorum est prohibita, præterquam in casibus Jure exceptis, ut constat ex hoc cap. Excipitur primo, Sacramentum Baptismi, & Confirmationis, quæ tempore generalis interdicti conferri possunt, ut constat ex „*cap. Quoniam 19. hoc tit. in 6.* Ubi dicitur: Quoniam Baptismus, & Confirmatio licite conferuntur, tempore Interdicti, pueris, & adultis, propter periculum moræ, ideo etiam Chrisma licite confici potest in die cœnæ Domini, etsi terra sit interdicta. Quia permisso alicujus rei, tempore prohibito, intelligitur etiam permissa confectio illius rei, *Gloss. hic in casu in notat.* adeoque cum concessum sit conferre Baptismum, & Confirmationem, tempore interdicti, consequenter etiam est concessum conficere Chrisma in die Cœnæ Domini, in quo vetere Chrismate concremato, novum confici debet: nam in Baptismo Sacerdos ungit Chrismate baptizatum in vertice, in Confirmatione vero in fronte Episcopus, *Gloss. hic Vers. Baptismus, & Glos. fin.*

CCXXVIII. Notandum hic primo quod licitum sit parvulis ministrare Baptismum, tempore interdicti habetur in *cap. non est 12. de sponsalibus* de utrisque vero pueris, & adultis, in *cit. cap. Quoniam*, idque propter moræ periculum, quia quamvis adultus possit per Baptismum flaminis salvari, scilicet per contritionem, & amorem Dei super omnia, non tamen voluit Ecclesia ejus salutem in eo discrimine constituere, ut necessario perfecta contritio sit habenda. Neque etiam voluit uberiori gratia hujus Sacramenti, quoad gratiæ augmentum, & plenam omnis culpæ, & pœnæ remissionem, quempiam privare, *Suar. dis. 32. de cens. sec. 1. n. 4.*

Notandum secundo, debet autem Baptismus ministrari, tempore interdicti, cum solita solemnitate Catechismi, Exorcismi, & Unctionis oleo, & Chrismate, nam eo ipso quod permittitur conferri Baptismus, debet administrari modo a jure præscripto, *Suar. cit. loco Avila cit. loco concluf. 2.*

Notandum tertio, licitum est etiam conficere Chrisma in die Cœnæ Domini, *cit. c. Quoniam*, sed cum moderatione. *c. Alma mater. ult. h. t. in 6.* scilicet januis clausis, non pulsatis campanis, & exclusis excommunicatis, & interdictis, *Covarr. in cit. c. Alma mater p. 2. §. 2. n. 7. Avila c. l. dub. 4. concl. 4.*

CCXXIX. Porro quod tempore generalis interdicti Ecclesiastici possit conferri Baptismus, & Confirmatio, habetur quoque statutum in *c. Responso. 43. h. t.* Ubi inprimis „quæsitum fuit ex Papa Innocentio III. an licitum sit coram excommunicatis, & interdictis prædicare Verbum Dei, & eosdem ad correctionem inducere, convocando populum, semel in hebdomada, vel mense, in aliqua Ecclesia? Respondet Papa, id absque scrupulo conscientiæ fieri posse, si ita expedire videbitur, dummodo contra formam interdicti, nullum Divinum Officium coram eis celebretur. Præterea quæsitum fuit, an si Civitas aliqua sit interdicto supposita, ideoque sint ibi (præter Baptisma puerorum, & pœnitentias morientium) omnia Ecclesiastica Sacramenta interdicta, licitum sit Baptizatos pueros in fronte confirmare? Respon. Papa, quod sicut baptizari possunt pueri, ita etiam confirmari, sive sacro Chrismate in frontibus inungi.

CCXXX. Notandum primo, prædicare Verbum Dei licitum est, tempore cujuscunque interdicti, quia prædicare non est actus Sacri Ordinis, & consequenter etiam licitum est, absque peccato, ingredi Ecclesiam excommunicatis, ad audiendam sacram Concionem, & multo magis interdictis, quibus non est prohibitum Ecclesiam ingredi, nisi

ad

ad celebranda, & audienda Officia Divina, seu Concio sacra non est proprie Divinum Officium. E contrario vero non licet excommunicato vitando, sine peccato aliis concionari, quia ipsi permittitur audire Sacram Concionem, ut inducatur ad se corrigendum, quæ ratio cessat in concionante aliis, quia is non suam, sed aliorum salutem, per se loquendo, quærit, quo casu, non potest communicare cum aliis, nisi in gravi, vel extrema necessitate, *Suarez. dis. 22. de cens. sec. 2. n. 3. & 4.*

Notandum secundo, tempore interdicti licitum est, non tantum administrare Sacramentum Baptismi tam parvulis, juxta hoc c. quam adultis, juxta *cit. cap. Quoniam*, ut jam dictum, sed etiam Sacramentum Confirmationis similiter parvulis, juxta hunc textum, & adultis, juxta *cit. c. Quoniam*, tempore interdicti dari potest, tam in Ecclesiis specialiter interdicta, quam etiam tempore interdicti generalis loci, quia duo hæc Sacramenta, Baptismus, & Confirmatio, quoad hoc negotium, in Jure adæquantur, & pari jure censentur, ut patet ex Canonibus supra *cit.* quamvis enim hoc Sacramentum Confirmationis non sit necessarium ad salutem, regulariter loquendo, est tamen velut complementum quoddam Baptismi, & Status Christiani hominis, *Suar. c. l. n. 7.* quia per illud baptizati pleni Christiani fiunt, ut dicit Urbanus Papa in *c. 1. dis. 5. de consecrat.* quia per illud Baptismalis gratia roboratur, & homo Christianus confirmatur ad bene operandum, & fidem Christianam constanter confitendum, ut docet Suar. & alii apud *Barb. in cit. c. Responso n. 7.* Atque hinc hoc Sacramentum, etsi in loco interdicto conferatur, cum omni sua solemnitate dari potest ac debet, quia in Jure simpliciter conceditur, ut conferatur, *Suar. cit. dis. 33. sec. 2. n. 8.* possunt autem Clerici, & Laici administrationi Sacramentorum Baptismi, & Confirmationis interesse, *Laym. cit. c. x. n. 8.*

CCXXXI. Excipitur secundo, Sacramentum Pœnitentiæ seu absolutionis Sacramentalis, quod omnibus administrari potest, tempore interdicti, & suscipere possunt, non solum infirmi, sed etiam sani, *cit. c. Alma Mater*, idque propter necessitatem hujus Sacramenti, quæ conjuncta est cum periculis, & facilitate hominum ad peccandum, propter quam hæc facultas, non obstante interdicto, est concessa, *Suar. cit. dis. 33. sec. 2. num. 13.* additis duabus limitationibus. Veluti primo, quod non conceditur Sacramentum pœnitentiæ excommunicatis, de quibus nihil Jus novum mutavit, præterquam in articulo mortis. Secundo nec iis, qui dolo, vel culpa sua, causam dederunt interdicto, vel consilium præbuerunt ad præstandum delictum propter quod interdictum est impositum: sic enim non conceditur hoc Sacramentum, nisi prius satisfaciant, ob delictum, vel cautionem idoneam præstiterint de satisfaciendo, pignoratitiam, vel fide jussoriam: vel saltem juratoriam, si aliam non possint, *cit. c. Alma mater*, de quo plura videri possunt apud *Suar. cit. sec. 2. n. 25. & seqq.*

CCXXXII. Excipitur tertio, Sacramentum Eucharistiæ, sive Communionis, quod de Jure antiquo, *c. Quod in te 11. de pœnit. & remiss.* & Jure novo, per modum Viatici ministrari potest, tempore Interdicti, quia in *c. Alma mater*, nulla est facta mutatio, quoad Sacramentum Eucharistiæ, in quantum Sacramentum est, *Avila p. 5. dis. 4. sec. 1. dub. 5. concl. 2.* idque propter Canonicam regulam traditam a *Celes. in cap. Alma mater Vers. Admittantur: Quibus morientibus pœnitentia Sacramentum non negatur, neque Viaticum negari debet.*

Ubi notandum primo, per morientes hic intelliguntur, non solum illi, qui sunt in articulo, seu proximo periculo mortis, sed etiam qui sunt in probabili, sive ex infirmitate, sive ex alia causa extrinseca, *Covarr. in c. Alma mater p. 2. §. 3. num. 1. Avila c. l. concl. 2.* Unde sequitur primo, posse ministrari S. Eucharistiam tempore interdicti damnatis ad mortem, & si sani sint. Secundo, mulieri propinque partui, si spectatis circumstantiis, sit in probabili periculo mortis, ut quia est primus partus, vel quia experta est, se alias difficulter parere. Tertio ei, qui inchoat periculosam navigationem, vel prælium ingreditur, *Covarr. c. l. n. 2. & 3. Avila c. l. §. Ex dictis sequitur.*

Notandum secundo, extra periculum mortis, prohibitum est, tempore Interdicti ministrare Sacram Communionem Clericis, qui volunt, extra Sacrificium Missæ, communicare, more laicorum: imo etiam aliis fidelibus, exceptis iis, qui speciale privilegium habent, quale nunc communiter habent Religiosi, & Moniales, *Covarr. c. l. n. 1. Suar. cit. dis. 33. sec. 1. n. 33.* Nam in omni interdicto prohibitus est usus activus, & passivus Sacramentorum, nisi in casibus jure exceptis: usus vero Eucharistiæ non est exceptus extra Sacrificium Missæ, nisi quando datur per modum Viatici, ergo extra illum casum, usus Eucharistiæ manet sub generali prohibitione Juris: neque vero sub Pœnitentia absolute sumpta comprehenditur, & conceditur Eucharistia aut ejus usus in *c. Quod in te 11. de pœnit. & remiss.* sed solum ibi sub pœnitentia morientium comprehenditur Viaticum, quod necessariam conjunctionem habet in articulo, vel periculo mortis cum pœnitentia, & ideo ex eo, quod in *cit. c. Alma mater*, pœnitentia conceditur, tempore Interdicti, non solum morientibus, sed etiam sanis, non potest id extendi ad usum Eucharistiæ, etiam extra mortis periculum, *Suar. c. l. num. 31.* Deinde secundum Jus antiquum Eucharistiæ usus solum concedebatur morientibus, per modum Viatici: in c. vero *alma mater*, solum conceditur, ut possint Sacerdotes celebrare Missam, tempore interdicti, ergo Communio more laicorum, intra Missam, manet jure novo prohibita, sicut prius ex Jure antiquo erat, *Avila c. l. concl. 3.*

Notandum tertio, in illis casibus, in quibus est licitum ministrare Sacramentum Eucharistiæ, tempore interdicti, potest illud etiam licite, cum lumine, campanula, & comitatu fidelium, solemniter deportari ad ægros, *Suar. cit. s. 2. n. 25. Avila cit. l. concl. 4.*

CCXXXIII. Notandum quarto. Non tantum administratio, sed etiam perceptio Sacramentorum prædictorum conceditur ab Ecclesia in omni interdicto generali, & probabiliter etiam in locali, speciali, seu particulari, ut colligitur ex *cit. c. Alma Mater §. Nec tunc* ex illis verbis: *Ubi civitas, vel locus alius, seu Universitas interdicta existunt.* Verum illi, qui personaliter, & specialiter sunt interdicti, sive directe, sive virtualiter, quia interdicto loci, seu Communitatis, sua culpa causam dederunt, non debent ad suscipienda Sacramenta Confirmationis, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ admitti ante satisfactionem Ecclesiæ præstitam, ut colligitur ex *cit. c. Alma Mater c. Episcoporum 8. de privileg. in 6.* Neque etiam Ministri Ecclesiæ specialiter interdicti possunt nullum Sacramentum administrare, extra casum necessitatis, nisi prius ab interdicto absolvantur, quia sicut celebratio Divinorum Officiorum, ita etiam administratio Sacramentorum est prohibita interdictis, cum etiam sit quædam Sacri Officii participatio, præter casus jure expressos *c. Si sententia 16. in fine h. t. in 6.* iste autem casus nullibi reperitur exceptus, nec potest rationabiliter excipi, ut post *Suar.* docet *Laym. leg. 1. tract. 5. par. 4. cap. 2. num. 2. §. Est autem.*

CCXXXIV. Cæterum quod attinet ad tria reliqua Sacramenta, imprimis Sacramentum Extremæ Unctionis tempore Interdicti nec administrari, nec recipi potest, *c. Quod in te 11. de pœnit. & remiss.* ubi dicitur: *licet per generale interdictum omnibus denegetur, tam Unctio* (scilicet extrema) *quam Ecclesiastica sepultura*: ita ut nec Clerici, vel Religiosi, etsi generatim solum sint interdicti, hoc Sacramentum administrare, vel recipere possint, nisi speciale privilegium habeant, ut ex communi sententia docet *Suar. dis. 33. de censur. sec. 1. nu. 38. & seqq.* Est autem in hoc differentia inter hoc Sacramentum, & Eucharistiam, quod illud non potest dari, durante interdicto, etiam quando mors instat ex gravi morbo, quia pro illo articulo est solum institutum, & non est ita necessarium, sicut Eucharistia quæ potest dari in periculo mortis, tempore interdicti, *Suar. c. l.* Unde etiam extrema Unctio dari non potest infirmo, etiamsi causam interdicti non dederit, *Suar. c. l. n. 43.* Excipit *Laym. cit. l.* quod probabiliter in casu necessitatis, si aliud Sacramentum infirmus recipere non posset, licite ei dari queat Extrema Unctio, quia tunc esset ad salutem necessaria, adeoque sub præcepto.

CCXXXV. Præterea certum est, Sacramentum Ordinis, tempore Interdicti, conferri non posse, quia generaliter prohibitum est hoc tempore percipere Sacramenta, nisi in casibus jure expressis, juxta *cit. c. Si sententia h. t. in 6.* At sacra Ordinatio nuspiam excipitur, adeoque simpliciter, & universim censeri debet esse prohibita. Sed neque in solemnioribus Festivitatibus, neque januis clausis, & exclusis excommunicatis, ac interdictis, possunt, tempore interdicti, conferri Ordines, quia prohibitio est generalis, & absoluta, neque Sacri, sive Majores, neque Minores, *Covarr. in c. Alma Mater §. 3. n. 4.* Quinimo neque durante interdicto, ii, qui jam Ordinem aliquem inferiorem habent, possunt ad superiorem promoveri, ex veriore & communiore sententia apud *Suar. cit. s. 2. n. 45.* quia talis exceptio in nullo Jure fundatur. Probabile tamen est, in magna necessitate, si quando esset penuria Ministrorum pro ministrandis Sacramentis, posse Ordines conferri, tempore Interdicti, præsertim iis, qui jam ante inter Clericos sint adscripti, *Layman cit. loco Avila par. 5. dis. 4. sec. 1. dub. 4.* quia Jus concedit, tempore Interdicti, Officia Divina celebrare, & cetera Sacramenta conferre, ergo etiam ordinationem Ministrorum, qui ad hoc fuerint necessarii.

CCXXXVI. Denique Matrimonium non solum valide, sed etiam licite contrahitur in omni interdicto locali, imo speciali personarum, quæ est communis, & vera sententia, quam tenent *Covarr. in c. Alma mater par. 2. §. 2. nu. 7. Sylvest. V. Interdictum 5. num. 9. Avila par. 5. dis. 4. s. 5. dub. 6. Sanch. l. 7. de matr. dis. 8. n. 2. Tanner. cit. q. 10. dub. 8. nu. 250. Laym. c. l. n. 1. §. de matrimonio.* Probatur, quia per interdictum, sive locale, sive personale, prohibentur solum quædam ex illis Sacramentis, quæ sunt pure Sacramenta, & omnino spiritualia, & ad actus Ordinis pertinent. At matrimonium est contractus quidam naturalis, cui Christus per accidens adjecit rationem Sacramenti: & Ecclesia per interdictum prohibet participationem eorum Sacramentorum, quæ Christus per Ministros ordinatos dispensanda reliquit: matrimonium autem non per tales Ministros, sed per ipsos contrahentes dispensatur qui sunt Ministri hujus Sacramenti, & non Parochus, seu Sacerdos assistens, tanquam testis, ideoque matrimonium non debuit excipi a generali prohibitione Sacramentorum tempore interdicti, cum in hoc non comprehendatur. Neque vero etiam interdictum privat commercio humano, & contractibus, sicut excommunicatio. Idque confirmatur, quia cum matrimonium sit contractus humano generi valde necessarius, non potuisset convenienter ejus usus alicui Communitati prohiberi, *Laym. c. l.* Verum benedictio nuptialis non potest dari sponsis, tempore interdicti, quia pertinet ad Officium Divinum, & est actus Ordinis, cum solus Sacerdos id possit, *Sanch. cit. l. n. 10.* ubi tamen *n. 11.* addit, quod hodie benedictiones nuptiales dari possint, etiam tempore interdicti, cum moderatione, *c. Alma mater*, nempe submissa voce, januis clausis, & exclusis excommunicatis, & interdictis, de quo plura infra.

§. IV.

§. IV.

Quæ observanda sint circa celebrationem, & auditionem Divinorum Officiorum, & an ac quatenus ea prohibita est, tempore Interdicti, vel concessa?

CCXXXVII. Resp. de his agitur imprimis in *c. Permittimus 57. h. t.* Ubi Papa Gregorius IX. permittit Ecclesiarum Ministris, ut semel in hebdomada, tempore interdicti, non pulsatis campanis, voce submissa, januis clausis, & exclusis excommunicatis, & interdictis, Missarum solemnia celebrare possint, causa conficiendi Corpus Christi, quod morientibus in pœnitentia non negatur. „ Postea vero Jure novo statutum fuit in *c. Alma mater. ult. §. Adjicimus in 6.* ut singulis diebus Missæ celebrentur in Ecclesiis, & Monasteriis, & alia Divina Officia dicantur, sicut prius submissa tamen voce, janua clausis, & exclusis excommunicatis, & interdictis, & campanis etiam non pulsatis.

CCXXXVIII. Pro explicatione uttiosque hujus cap. notandum primo, quando in *c. Alma §. Adjicimus* conceditur, ut singulis diebus, tempore interdicti, liceat celebrare cum moderamine ibi apposito, id procedit solum, quando locus generaliter est interdictus. Si vero Ecclesia sit non tantum in loco interdicto, sed etiam ipsa specialiter interdicta, non est concessum, singulis diebus, celebrare, & Divina Officia, modo ibi præscripto, peragere, ut notat *Gl. ibidem V. Ecclesiis* & *Covarr. in cit. c. Alma §. 4. n. 1.* & alii apud *Laym. cit. c. 2. n. 2. §. Porro hac*. At vero dispositio cit. c. *Permittimus h. t.* habet locum etiam in Ecclesia specialiter interdicta, nempe licitum esse singulis hebdomadis, tempore interdicti, Missarum solemnia celebrare, causa conficiendi, seu renovandi Corpus Christi pro infirmis, quamvis id necessitas non exigat, cum si id necessitas exigat, non semel tantum, sed sæpius in hebdomada hoc permissum est, *Navarr. in Man. n. 173.* & alii apud *Barb. in cit. c. Pervenimus* & sic falsum est, quod ait *Gl. ibid.* dictum *c. Permittimus* ad nihilum hodie servire.

Notandum secundo. Nomine Ecclesiarum hic intelliguntur omnia loca sacra, etiam Hospitalia, & privata Oratoria, quæ ab Episcopo ad Sacrificium Missæ vel alia Officia Divina sunt deputata, quia in materia favorabili lata interpretatio facienda est. Et ea mente S. Pontificis, tempore generalis interdicti, Missæ, & alia Divina Officia celebranda sunt, sicut ante interdictum, servatis tamen conditionibus a Jure præscriptis, *Suar. cit. dis. 34. s. 1. n. 9. Laym. cit. c. 2. n. 2. §. Nomen Ecclesia*. Non tantum autem Missas, & alia Divina Officia Clerici in suis Ecclesiis celebrare possunt ut prius, sed etiam debent, si Beneficiati sint, alioquin privantur distributionibus quotidianis, *cit. c. Alma §. Adjicimus*.

Notandum tertio. Nomine Divinorum Officiorum comprehenduntur imprimis celebratio Missæ, & omnis solemnia ac publica oratio ab Ecclesia instituta, quale est Officium Horarum Canonicarum quod nomine Ecclesiæ a Ministris seu Clericis cantatur, vel recitatur: hoc enim tempore generalis interdicti publice recitari non potest in loco interdicto, quamvis Clerici in interdicto locali, vel personali possunt privatim Horas Canonicas in Ecclesia, saltem bini vel terni simul recitare, juxta *c. Quod in te 11. de pœnit. & remiss.* de quo supra. Vel etiam extra Ecclesiam id licite facere possunt, dummodo caveant, ne a prohibitis audiantur *Suar. cit. dis. 34. s. 3. n. 10. & seqq. Laym. cit. l. n. 2. Avila p. 5. dis. 4. s. 2. dub. 1.*

Præterea omnes sacræ benedictiones ab Ecclesia institutæ, quæ nomine, & auctoritate Ecclesiæ a Sacerdotibus, vel Ecclesiæ Ministris fiunt, sub generali appellatione Divinorum Officiorum comprehenduntur, quæ per interdictum prohibita sunt, cujusmodi sunt omnia Sacramentalia et benedictio Episcopi, Abbatis, solemnis aspersio aquæ lustralis &c. non item privata benedictio mensæ, personæ, itineris &c. *Suar. cit. l. n. 9. Laym. cit. l.*

CCXXXIX. Notandum quarto. Nomen Clericorum, quibus relaxatio interdicti facta est in *cit. c. Alma* late quoque accipi debet, ut comprehendantur omnes personæ Ecclesiasticæ, tum incolæ, tum extranei, sive sæculares sive Religiosi utriusque sexus, eorumque Novitii: item Clerici prima Tonsura initiati, modo beneficium habeant vel ex mandato Episcopi alicui Ecclesiæ inserviant, vel studiis dent operam, animo majores Ordines suscipiendi, juxta Concil. Trident. *Sess. 23. c. 6. de reform.* imo etiam Clerici conjugati cum unica Virgine: si & ipsi ex mandato Episcopi alicui Ecclesiæ inserviant: hi enim omnes possunt tempore interdicti, celebrare Officia Divina, sicut prius, sive ante Interdictum solebant, juxta *cit. c. Alma §. Adjicitur præterea Covarr. in cit. c. Alma §. 4. n. 4. Laym. cit. l.* dummodo non sint excommunicati, suspensi, vel personaliter interdicti, ut postea dicetur.

Notandum quinto Laici non habentes privilegium, non possunt, nec debent admitti ad Missas, & alia Divina Officia, tempore interdicti, etsi servetur moderatio præscripta in *cit. c. Alma §. Adjicitur*, quia illis nihil est concessum, unde nec domestici Clericorum admitti possunt. Idque procedit, etsi tales Laici non sint personaliter Interdicti: neque potest a contrario sensu argui ex *cit. cap. Alma* ibi: *interdictis exclusis*, ergo non interdictis præsentibus, possunt celebrari, & audiri Missæ, & alia Divina: sed hoc dici non potest, quia interdicto loco, omnibus interdictum intelligitur, ibi audire Divina, etiamsi incolæ loci non sint interdicti, nisi super hoc privilegium habeant, ut colligitur ex *c. Licet. 11. de privil. in 6. Gl. in cit. c. Alma V. Interdictis, Covarr. ibid. §. 4. n. 3. Suar. cit. dis. 34. s. 2. n. 22. & 27.* & est sententia communiter recepta.

Notandum sexto. Ut Missæ aliaque Officia Divina, tempore interdicti, licite celebrari possint: plures præterea conditiones requiruntur, prout constat ex *cit. c. Permittimus 57. h. t. & cap. Alma ult. §. & adjicimus eod. in 6.* Prima est, *Submissa voce*, per quam excluditur, ne Missa, aliaque Divina Officia solemniter cantentur, sed voce ita demissa, et saltem ab iis, qui sunt extra Ecclesiam, audiri non possint, *Suar. disc. 34. de censur. s. 1. num. 12.* Secunda, *januis clausis*, idque ne orationes, aliaque Divina Officia a personis prohibitis, quæ sunt Extra Ecclesiam, audiri, & videri possint, *Suar. cit. l. num. 13.* Tertia conditio est, ut campanæ non pulsentur, vel aliud signum publicum non detur, per quod solet populus ad publica officia Divina convocari licitum tamen est per campanam convocare populum, v. gr. ad concionem, vel per eam signum dare ad salutationem Angelicam, *Suar. cit. l. num. 17.* Quarta, ut excludantur non solum excommunicati (qui etiam quovis alio tempore a Divinis Officiis excluduntur) sed etiam personaliter interdicti, sub quibus comprehenduntur etiam illi, qui interdicto generali causam dederunt, *Suar. cit. loc. num. 28.*

CCXL. Notandum septimo, præterea in *cit. c. Alma §. In festivitatibus h. t. in 6.* conceditur, ut in quatuor præcipuis anni festivitatibus, videlicet Nativitatis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. Virginis, licitum sit Sacrificium Missæ, & alia Officia Divina, cum omni solemnitate, & sine ulla alia limitatione celebrare, etiam interdictis admissis, nisi ut ii, qui in speciali interdicto sunt, vel propria culpa generali interdicto causam dederunt, ad Altare non appropinquent, videlicet ut non admittantur ad oblationem faciendam, vel S. Eucharistiam sumendam: Et licet ibi dicatur, excommunicatos prorsus excludendos esse, ea tamen exceptio non est statuta, ex vi interdicti, sed ex vi ipsius excommunicationis, *Suar. cit. dis. 34. s. 1. num. 37.* Non autem in prædictis quatuor festivitatibus omnino tollitur interdictum, sed suspenditur, quoad omnes Missas, & omnia Divina Officia illorum Festorum, quia ibi dicitur: *Missa celebrentur, & alia Divina Officia, sicut prius propter reverentiam dictarum solemnitatum, Navarr. in Man. c. 27. n. 185. Suar. cit. l.* quæ suspensio interdicti postea per Martinum V. & Eugenium IV. extensa fuit ad Festum Corporis Christi, cum tota Octava *Suar. cit. l. num. 41.* & alii apud ipsum.

Computari autem debent dictæ Festivitates, secundum morem Ecclesiasticum, a primis Vesperis usque ad secundas, una cum Completorio *Covarr. in c. Alma p. 2. §. 5. n. 5. Suar. cit. l. n. 39.* quamvis *Avila p. 5. dis. 4. sess. 2.* existimet, quod quoad suspensionem interdicti, Festum Nativitatis, Paschæ, & Pentecostes non unum, sed plures dies festos comprehendant, scilicet quatuor, aut tres; & festivitatem Paschæ, & Pentecostes inchoari a Missa Vigiliæ, quæ per anticipationem in Sabbatho cantatur, a qua hæ festivitates inchoantur.

Porro omnes alii laici (præter specialiter interdictos, & qui causam dederunt interdicto generali) licite possunt interesse Divinis in prædictis Festivitatibus, & consequenter etiam Eucharistiam sumere, quia quamvis id in *cit. c. Alma §. In Festivitatibus* non exprimatur, implicite tamen conceditur, et colligitur ex illis verbis, *participationem permittimus Divinorum*, quia quando alicui Sacrificio assistere, vel inservire absolute permittitur, etiam de eo participare, seu communicare permissum esse censeri debet; cum S. Communio sit præcipua pars, seu participatio Sacrificii, Quare illa verba dicti *cap. Alma §. In festivitatibus sic tamen quod illi, propter quorum excessum hujusmodi interdictum est prolatum, Altari nullatenus appropinquent*: non tantum intelligi possunt de Oblationibus fidelium, ad quas faciendas ad Altare acceditur: sed etiam de S. Communione, propter quam maxime ad Altare accedi solet, *Arg. c. Quia 3. de usur.* quamvis ergo specialiter interdicti, vel qui causam interdicto dederunt, ad Eucharistiæ Communionem non sint admittendi, alii tamen vel non interdicti, vel qui causam non dederunt, non prohibentur ad illam accedere, sicut neque ad aliud Ministerium, cujus sunt capaces, *Suar. dis. 33. de censur. s. 1. n. 36.* ubi ait, hanc in re servandam esse in praxi Ecclesiæ consuetudinem, *Laym. cit. c. 2. n. 3. §. Quarta exceptio*. Ubi addit, quod non possint alia Sacramenta in prædictis Festivitatibus ministrari, videlicet Extremæ Unctionis, & Ordinationis, extra casum necessitatis.

Prædictis addendum primo. Infantes qui usum rationis non habent, vel amentes non arcentur, tempore interdicti ab Officiis Divinis, cum moraliter non sint præsentes, nec capaces censuræ. Secundo si Sacerdos celebraturus Missam non possit habere Ministrum Clericum, potest adhibere laicum specialiter non interdictum. Tertio Si quis ex privilegio possit audire Divina v. gr. Nobilis, tunc admittuntur cum eo Officiales, vel famuli illius, qui illum comitari solent, *c. pen. de privil. in 6. Laym. cit. loc. §. Sequuntur nunc*, & alii.

§. V.

De privatione sepultura Ecclesiastica tempore Interdicti.

CCXLI. Assertio I. In generali Interdicto locali prohibentur sepeliri fideles in sacro loco, *cap. Quod in te 11. §. Licet autem de pœnit. & remiss.* Clerici tamen, sive Ecclesiasticæ personæ, quæ non sunt interdictæ, si servarunt interdictum, sive illud illicita Divini Officii celebratione non violarunt, possunt in Cœmeterio Ecclesiæ sepeliri, cum silentio tamen sine pulsatione campanarum, & absque omni solemnitate, *cit. c. Quod in te* ubi licet dicatur in Cœmeterio nihilominus tamen licitum est; illos etiam in Ecclesia sepeliri quamvis ea sit specialiter interdicta *Avila p. 5. dis. 4. sess.*

b. sess. 3. dub. 2. concl. 3. Suar. dis. 35. sess. 1. n. 7. imo etiam Jure novo in supra dictis quatuor festivitatibus, etiam solemniter cum pulsu campanarum & cantu Clerici sepeliri possunt, juxta *c. Alma ult. h. t. in 6. Laym. l. 1. tr. 5. p. 4. cap. 2. num. 3.*

Ubi tamen prætereà notandum primo, In interdicto locali licite possunt omnes tam laici, quam Clerici, qui specialiter interdicti non sunt, neque culpa sua interdicto causam dederunt, in quocunque loco sacro non interdicto sepeliri, licet sint Parochiani Ecclesiæ parochialis specialiter interdictæ *Suar. cit. l. num. 3. Avila cit. l. dub. concl. 2. Laym. cit. l.* non tamen Clerici debent sepeliri in loco specialiter interdicto, si ad aliam Ecclesiam, vel locum non interdictum commode deferri possint. *Laym. cit. l.* Ratio est, quia in locali interdicto, personæ, secundum se, & absolute non sunt interdictæ, sed solum respectu loci interdicti: si ergo ipsæ personæ non sint interdictæ, neque etiam ipsa Ecclesia, tunc nullum est impedimentum Ecclesiasticæ sepulturæ, nec ex parte personæ, neque ex parte loci. Similiter laici in interdicto locali bene possunt sepeliri in loco interdicto non sacro, quia talis sepultura non est Ecclesiastica, cujusmodi tantum prohibetur per Interdictum, *Avila cit. l. dub. 2. concl. 2.*

Notandum secundo. Quorum corpora tempore Interdicti localis sepulta sunt in loco non sacro, ea, cessante interdicto, exhumanda & ad locum sacrum deferenda sunt. Sed vice versa, corpora defunctorum, qui non erant personaliter interdicti, & denonciati, nec causam culpabilem interdicto dederunt, si illegitime sepulta sint in loco interdicto, non debent exhumari, ut sepeliantur in loco profano, quia id nullibi statutum reperitur, *Navarr. in Man. c. 27. n. 276. Avila cit. l. dub. 2. concl. 2. Laym. cit. l.*

Notandum tertio. Tempore generali interdicti localis etiam corpora defunctorum infantium, & amentium non possunt sepeliri in loco sacro interdicto, quia illa æque ac corpora adultorum capacia sunt privationis Ecclesiasticæ sepulturæ, *Laym. c. l.*

CCXLII. Assertio 2. Personaliter interdicti, sive Clerici, sive laici, si denunciati non sint, nec finaliter impœnitentes, possunt in loco sacro non interdicto sepeliri, quia *quibus vivis communicamus etiam mortuis communicare possumus c. Sane 3. caus. 24. q. 2.* Sed personaliter interdicti nondum denunciati, non sunt necessario repellendi ab Officiis Divinis, quæ celebrantur in loco non interdicto post Concilium Constantiense, ergo neque mortui excludi debent a tali loco sacro. In interdicto vero personali generali sufficit denunciatam esse nominatim, & in particulari totam Communitatem quæ interdictum contraxit, ad hoc ut singuli, qui sunt illius pars & membra, vitandi sint in Officiis Divinis, & sepultura, quia moraliter impossibile est, omnes, & singulos ut interdictos promulgari, *Suar. dis. 31. de cens. s. 2. n. 3. Laym. cit. l. n. 3.*

Hinc infertur primo, quod post Bullam Martini V. *Ad evitandum* nullum interdictum loci obliget, & servari debeat, nisi nominatim sit denunciatum. sicut interdictum personæ, ita ut prohibeamur communicare cum Interdicto, eumque teneamur vitare, & excludere a Divinis, & non sepeliri, nisi nominatim sit denunciatus, ut interdictus, sicut ex communi, & certa sententia docet. *Navar. in Man. c. 27. n. 187. & Tanner. cit. dis. 6. q. 10. dub. 8. n. 153.*

Infertur secundo. Tres sunt effectus Interdicti totalis. Primus est, quod usus activus, & passivus Sacramentorum sit prohibitus, saltem aliquorum. Secundus est, quod etiam prohibitum sit celebrare, & audire Officia Divina. Tertius est prohibitio Ecclesiasticæ sepulturæ, ut patet ex dictis.

§. VI.

De violatione Interdicti, & pœnis Jure decretis in violantes.

CCXLIII. Quæritur primo. Quibus modis violetur Interdictum locale, vel personale? Resp. Interdictum locale violant Clerici primo, si personaliter, ac specialiter interdicti præsumant exercere actum proprium sui Ordinis, & tunc fiunt irregulares. Secundo, si tales Interdicti Officiis Divinis intersint, vel percipiant Sacramenta sibi prohibita. Tertio, si permittunt, aliquem personaliter interdictum postquam promulgatum est interdictum, interesse Divinis vel celebrare Divina, *Laym. l. 1. tract. 5. p. 4. c. 3. num. 1.* Interdictum vero locale violant Clerici, & Religiosi primo, si celebrent Divina Officia, non observata moderatione. *c. Alma ult. h. t. in 6.* Secundo si ii, quibus regimen Ecclesiæ est permissum permittant alios Divina Officia celebrare in loco interdicto sine prædicta moderatione ut colligitur ex *cap. Non est vobis 11.* ubi dicitur: *Nulla Divina Officia celebretis, nec permittatis aliquatenus celebrari, de sponsal. Laym. citato loco.*

CCXLIV. Quæritur secundo. Quam pœnam incurrunt laici, seu sæculares Domini, qui violant interdictum, vel „ alios cogunt violare? Respon. de his agitur in *Clement. Gravis 2. h. t.* ubi statuitur, ut Nobiles, & Domini temporales quicunque, qui in Terris eorum Ecclesiastico interdicto suppositis, in Capellis, vel etiam in Insignibus Ecclesiis Collegiatis publice, & solemniter faciunt celebrari, aut compellunt ad illa celebranda. Vel qui sive pulsu campanarum, sive etiam voce Præconis, interdictos ad Officia Divina convocant vel qui ne publice excommunicati, aut interdicti ex Ecclesia, in qua Missæ celebrantur, moniti ut exeant, eos exire prohibent: vel denique & illi, qui cum excommunicati sint nominatim, moniti non exeunt ex Ecclesia, ipso facto, excommunicationem incurrunt a qua per Sedem Apostolicam tantum absolvi possunt.

CCXLV. Ubi notandum, quod in hoc c. quatuor violationes interdicti puniuntur, ut notat *Suar. dis. 27. de cens. sess. 4. num. 28. & seqq.* Prima est in loco interdicto quemquam, quomodolibet cogere celebrare Divina Officia. Secunda, revocare aliquos, præsertim excommunicatos, vel interdictos ad Divina Officia audienda, scilicet nunc hos, nunc illos ad Divina Officia vocando secrete per nuncium, compellendo, nunc campanis aut voce præconis vocando & quidem non solum excommunicatos, vel interdictos, sed etiam alios quoscunque vocare ad audienda Divina in Ecclesia interdicta, est prohibitum, cum textus absolute loquatur, quamvis prius sit gravius delictum. Tertia est, prohibere, ne publice excommunicati, vel interdicti, ex Ecclesiis, in quibus Missæ celebrantur, etiam a celebrantibus admoniti, non exeant: ubi non est sermo de Officiis Divinis in communi, sed tantum de Missis, & ideo non est ultra extendenda *Suar. c. l. num. 29.* Ubi etiam solum sermo est de locis interdictis, & consequenter de Ecclesiis in eis existentibus, ac etiam interdictis. Sub Ecclesiis autem non comprehenduntur Oratoria privata, præsertim cum sit materia odiosa, *Suar. c. l. num. 30.* Quarta violatio interdicti hic prohibita est, si publice excommunicatus, vel interdictus, sive a Jure, sive ab homine, existens in Ecclesia interdicta, dum Missæ celebrantur nominatim monitus exire nolit, is enim novam censuram excommunicationis incurrit Papæ reservatam, *Suar. c. l. num. 33.* Ubi addit hoc Jure novo limitandum esse ad excommunicatum, vel interdictum nominatim, & denunciatum, vel manifestum percussorem Clerici: & in omnibus his violationibus subintelligi debet verbum *præsumpserit*. Porro si excommunicatus ingrediatur Ecclesiam, Sacrificium Missæ non potest, eo præsente, fieri, si id contingat ante inchoatum Canonem, ut ex Navarro notat *Barb. hic in Collect. n. 3.*

CCXLVI. Quæritur tertio, quam pœnam incurrunt Religiosi violantes interdictum? Resp. de his agitur in *Clem.* „ *Ex frequentibus 1. h. t.* Ubi statuitur, ut Religiosi quicunque (mendicantes, vel non, *Gl. hic V. Religiosi*) etiam exempti, interdictum, per Sedem Apostolicam, vel Ordinarium loci positum, quod sciunt, Cathedralem, vel matricem Ecclesiam (id est, majorem, & baptismalem, quæ dicitur matrix, quia regenerat per baptismum, *Gl. hic V. Matricem*) observare, inviolabiliter observent: cum moderatione tamen Decretalis *Alma*: alioquin non servantes, ipso facto, sint excommunicati, non obstantibus quibuscunque appellationibus, aut aliis objectionibus (quibus allegarent sententiam esse nullam, *Gloss. hic V. Quibuscunque.*

„ Idem servandum est in Interdictis & Cessationibus generalibus a Divinis, auctoritate Conciliorum Provincialium indictis. Item in cessationibus generalibus a Divinis Civitatum, terrarum, & aliorum locorum, quas Conventus, vel Capitula ex consuetudine, vel alia via ponunt, *cit. Clement. 1. §. Quod etiam*, de quo infra. Additur in fine, hanc sanctionem extendi etiam ad præcedentia, non obstantibus privilegiis, Conventionibus, statutis, & consuetudinibus quibusvis in contrarium.

CCXLVII. Notandum hic primo, Religiosi, etiam exempti obligantur sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, servare interdictum (vel cessationem a Divinis) quod sciverint, vel viderint observari ab Ecclesia Cathedrali, vel matrice loci, in quo habitant, quamvis interdictum sit nullum, ut quia latum post legitimam appellationem, vel ex alia causa, *citat. Clement. 1.* Sed Clerici sæculares non tenentur illud servare, si constet esse nullum, *Gloss. hic V. Religiosi & Avila p. 5. dis. 5. dub. 3.* Quod si in oppido non sit Ecclesia Cathedralis, vel Matrix, seu baptismalis, sed multæ Ecclesiæ Parochiales divisæ, tunc debent interdictum, vel cessationem a Divinis servare omnes illi Parochiani, *Azor. p. 1. l. 12. c. 13. Vers. Decimo octavo:* non tamen incurrunt excommunicationem hujus Clement. si illud non servent, ut post *Navarr. & Sylvest.* docet *Avila c. l. conclus. 3.* Constitutio autem *cit. Clem.* habet solum locum in Interdicto generali, non speciali, *Azor. c. l.*

Notandum secundo, præterea in Concilio Trident. *Sess. 25. cap. 12. de Regul.* statuitur, ut censuræ, & interdicta, non tantum quæ a Sede Apostolica emanant, sed etiam ab Ordinariis locorum promulgata sunt, mandante Episcopo, a Regularibus in eorum Ecclesiis publicentur, & serventur, *Azor. c. l.*

CCXLVIII. Porro in *Clement. Ex eo 3. h. t.* præterea statuitur, ut Fratres Minores, tempore interdicti, ad Divina Officia recipiant, in suis Ecclesiis, Fratres, & Sorores Ordinis Tertii, quem S. Franciscus instituit, qui Continentes, seu de pœnitentia vocantur, eo ipso, sententiam excommunicationis incurrant, a qua per alium, quam per Romanum Pontificem, vel præmissa satisfactione, per locorum Ordinarios, auctoritate Apostolica, (delegata) nequeunt absolvi. Plures alias pœnas, quæ ob violationem interdicti, ipso jure incurruntur, affert *Laym. cit. c. 3. n. 3.* de quibus alibi actum suis locis.

An autem celebrans in Ecclesia polluta, vel interdicta, „ fiat irregularis, dubitatur? Resp. Is, qui in Ecclesia sanguinis, aut seminis (humani) effusione polluta: vel qui præsentibus majore excommunicatione ligatis, scienter celebrare præsumit, etsi temerarie agat, irregularitatem tamen non incurrit, quia id in Jure non est expressum, prout statuitur in *c. Is qui 18. h. t. in 9.* Unde colligitur, quod irregularitas non incurritur, nisi in casibus jure expressis, *Barb. hic in Collect. n. 4.* Is vero, qui scienter celebrat in loco interdicto supposito, irregularitatem contrahit, nisi in hoc privilegiatus sit, vel a Jure hoc eidem concessum: e qua per alium, quam per Romanum Pontificem absolvi ne-

„ nequit, & efficitur intelligibilit active, & passive, ita „ ut nec eligere cum aliis, nec eligi possit, ut decernitur in *cit. c. Is, qui. §. Is vero.*

Ubi notandum primo, quamvis scienter celebrans in Ecclesia polluta, & non reconciliata, vel coram excommunicato, irregularis non fiat, quia tamen tali Sacerdoti interdicitur ingressus Ecclesiæ, ut colligi videtur ex *c. Episcoporum. 8. de privileg. in 6.* ideo si talis Sacerdos celebret Missam in Ecclesia fit irregularis, juxta *c. Is cui, 20. h. t. in 6. Gloss. in cit. cap. Is qui. V. Nodatis, Azor. p. 3. l. 10. cap. 26. q. ult.*

Notandum secundo, celebrans scienter in loco interdicto in casibus Jure non permissis, fit irregularis; secus ergo si ignoranter, nisi fuerit ignorantia culpabilis, quæ non excusat *Gl. hic in §. Is vero. V. Scienter*; secus est, si quis celebret in loco interdicto, vel Divinis intersit, ex privilegio, sive concessione Juris, tunc enim irregularis non efficitur, *Franc. cit. c. Is qui. §. Is vero num. 1.*

Notandum tertio, Clericus, qui personale, vel locale interdictum violat, exercendo actum Sacri Ordinis, vel celebrando Officia Divina, fit etiam intelligibilis, ita ut nec eligere, nec eligi possit, *cit. c. Is qui §. Is vero*, imo nec postulari potest, *c. 1. de postul. Prælat. Gl. ... Intelligibilis*. Solus autem Papa potest dispensare ... locis agit... irregularitate contracta ex celebratione Div... *hic num. 3.*

§. VII.

De causis interdicti, & relaxatione ejusdem.

CCLIX. Quæritur primo, quis possit interdictum ferre? Resp. interdictum ferri potest a Jure, vel ab homine. Illi autem ferre possunt interdictum personale vel locale in personas, vel locum jurisdictioni suæ subjectum, qui ordinario Jure possunt excommunicare, vel suspendere, ut colligitur ex *c. Cum Ecclesiarum. 3. de Offic. Jud. Ordin.* Ubi quoad hoc excommunicatio, & Interdictum æquiparantur, *Suar. dis. 36. de censur. sec. 1. n. 2.* Ubi etiam notat, non esse in usu, neque expedire, ut Prælati Regolares locale interdictum ferant, nisi in aliquo oppido habeant Ecclesiasticam jurisdictionem fori contentiosi, & quasi Episcopalem, quia jurisdictio horum Prælaturum magis est in personas, quam in territoria, seu loca.

An autem Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, Sede non vacante, possit ferre interdictum, dictum est supra *Libr. 3. Tit. XI. §. 3.*

CCL. Quæritur secundo, ob quam causam ferri possit interdictum? Resp. interdictum ferri potest in quamlibet Communitatem, sed non nisi propter delictum, saltem alienum, vel ipsius Communitatis, vel Principis, aut Gubernatoris, qui in eo loco sæcularem, seu temporalem jurisdictionem aut administrationem habent, ut colligitur ex *c. Non est. 11. de sponsal.* Ubi propter peccatum Regis, totum Regnum ejus interdicto supponitur, & in *c. Si sententia. 16. h. t. in 6.* Ubi dicitur, propter peccatum Domini, vel Rectoris interdici posse Civitatem, *Covarr. in c. Alma p. 2. §. 1. num. 4. Suar. dis. 36. sec. 3. n. 6.* Quin imo etiam propter delictum ejus, qui spiritualem tantum, seu Ecclesiasticam jurisdictionem in loco obtinet, ut Episcopus, ferri posse interdictum in Civitatem colligi videtur ex *c. Sane, 11. de Offic. Deleg.* Ubi dicitur, quod Judex delegatus Papæ, si ei Episcopus obedire nolit, possit terram ejus jurisdictioni subjectam interdicto supponere, *Covarr. c. l. Suar. c. l. e. 7.* Sed de hoc dictum est supra *l. 1. Decret. Tit. 29. sec. 4. §. 1. n. 73.*

CCLI. Porro Interdictum generale locale non potest juste ferri, nisi ob gravissimam causam generalem, quæ ex peccato publico a Capite, vel pluribus, & præcipuis ejus membris contumaciter admisso procedat, ideoque requirit graviorem causam, quam excommunicatio, quia est pœna, quæ redundat in totam Communitatem, quam privat cultu quodammodo Divino publico & extendit se etiam ad innocentes, qui nullam causam dederunt interdicto, nam & illi Divinis in loco interdicto interesse non possunt. *Suar. c. l. n. 6.* in quo etiam differt interdictum ab excommunicatione, & suspensione. Interdictum vero personale speciale non potest in aliquem ferri, nisi ob propriam ejus culpam, eamque gravem, si simpliciter, & absolute feratur, quia privat hominem magnis bonis spiritualibus, *Suar. cit. sec. 3. n. 2. & 3.*

Sed quomodo pœna interdicti, præsertim generalis, est justa, cum non solum in eos, qui deliquerunt, sed etiam in innocentes reddundet? Resp. ex hoc solum sequi, quod interdictum locale, vel personale generale non possit juste ferri, ut pura pœna, seu vindicta delicti commissi: potest tamen juste ferri, ut recedatur a contumacia, quia tunc est efficax remedium, ad coercendum inobedientes Ecclesiæ, & ad defendendam Ecclesiæ auctoritatem ac potestatem. Nec obstat, quod gravamen hujus censuræ interdum tangat etiam innocentes qui non deliquerunt. Tum quia satis est, quod sint partes, seu membra illius Communitatis, cui aliquo modo attribuitur delictum, ob quod fertur interdictum; tum quia cum Ecclesia ferre soleat hanc censuram ad tutandam suam auctoritatem, & dignitatem, mirum non est, quod interdum permittat aliqua incommoda, & gravamina inferri privatis, etiam innocentibus, propter prædictum bonum commune, quod majus est, ideoque præferendum privatis incommodis, *Suar. cit. dis. 36. sec. 3. n. 12. & 13.*

CCLII. Quæritur tertio, a quo, & quomodo interdictum tolli possit, seu relaxari? Resp. primo, interdictum latum ad certum tempus, vel sub conditione, elapso tempore, vel impleta conditione, per se cessat, ita tamen ut ante ejus impletionem, Episcopus dispensare non possit, nisi interdictum proveniat ex delicto occulto, non deducto ad forum contentiosum, *Laym. l. 1. Tract. 5. p. 4. c. 5. num. 1.* Secundum, interdictum generale, locale vel personale, jure communi non reservatum potest tolli per Episcopum, vel alium habentem quasi Episcopalem jurisdictionem in communitatem interdictam, ut colligitur ex *c. Nuper. 29. h. t. Laym. c. l.* Tertio Regulares per sua privilegia communiter non habent potestatem absolvendi fideles, nisi in foro conscientiæ tantum, & ideo tollere non possunt interdictum locale aut personale Communitatis, quia locus, & Communitas foro pœnitentiæ non subjiciuntur, ut per se patet, *Laym. c. l. num. 2.* Quarto per privilegium, quo conceditur potestas absolvendi ab omnibus censuris Juris, potest tolli omne interdictum personale ac speciale, *Laym. c. l.* Quinto probabilius est, quod ab interdicto personali particulari non reservato, quilibet Confessarius expositus, post præstitam satisfactionem, vel satisfaciendi cautionem absolvere possit, quia per tale interdictum prohibetur quis a perceptione Sacramentorum, *c. Quod in te. 28. de pœnit. & remiss.* & patet ex supra dictis. sicut ergo quilibet Confessarius expositus, ante absolutionem a peccatis, potest relaxare excommunicationem non reservatam; ita etiam interdictum personale particulare, sine reservatione latum, *Laym. c. num. 3.* Sexto, qui potest interdictum omnino tollere, potest etiam ad tempus suspendere, *Laym. c. l.* Septimo destructa Ecclesia, non tollitur interdictum locale, sed adhæret solo, ideoque in eo loco Divina Officia celebrari non possunt: dissoluta autem, seu pereunte Communitate, personale interdictum omnino expirat, *Laym. c. l. n. 4.*

CCLIII. Postremo quæritur, utrum Interdictum Ecclesiasticum possit relaxari ad cautelam sicut excommunicatio? Resp. Interdictum generale locale non potest relaxari ad cautelam, prout declaravit Gregorius X. in Concilio Generali Lugdunensi relato in *c. Præsenti. 10. h. t. in 6.* Ubi „ dicitur: relaxationem ad cautelam, quoad sententias in„ terdicti in Civitates, Castra vel alia quælibet loca gene„ raliter promulgatas, nullatenus locum habere.

Ubi notandum primo, quamvis alias excommunicatio, & interdictum regulariter pari passu ambulent, & æquiparentur: hoc tamen non procedit in relaxatione censuræ ad cautelam, nam ab excommunicatione potest quis absolvi ad cautelam, non autem ab interdicto locali generali, sed differri debet relaxatio ad finem causæ, *Gl. hic in casu*, ita ut relaxatio sit invalida, ut patet ex fine hujus c. ibi: *locum aliquatenus non habere*, & notat *Gl. fin. hic. Covarr. in c. Alma. p. 2. §. 2. num. 5.* Ratio autem diversitatis inter excommunicationem, & Interdictum locale, quoad hoc, est, secundum *Gl. hic. V. Declaramus*, quia in excommunicatione est majus periculum communionis, ideo ad aliorum cautelam fit absolutio, & per excommunicationem omnino separatur quis a Christi Corpore, & abscinditur ac privatur quis usu omnium Sacramentorum, & communibus fidelium suffragiis, & ideo festinatur, ut Christo reconcilietur per absolutionem. In interdicto vero non est tantum periculum, & quædam Sacramenta conferuntur, ac Divina Officia interdum celebrantur, & ideo differtur absolutio usque ad finem causæ.

Notandum secundo, in interdicto personali, saltem speciali fieri potest relaxatio ad cautelam, quia homini specialiter interdicto negantur omnia Sacramenta, sicut excommunicato, & ideo etiam potest absolvi a tali interdicto ad cautelam, ut colligitur ex hoc c. a contrario sensu, quod solum loquitur de interdicto generali, locali, ergo aliud est interdicto personali, saltem speciali, *Silvest. V. Interdictum. 3. n. 14. Avila p. 3. dis. 6. dub. 3.*

§. VIII.

Proponuntur Constitutiones Extravagantes hujus Tituli.

CCLIV. In *Extravag. Cum ad Sacrosancta unic. Joan. XXII. h. t.* taxantur gratiæ, sive litteræ beneficiales impe„ tratæ a Sede Apostolica super dignitatibus Personali„ bus, & aliis beneficiis, cum cura, & sine cura, cum „ clausulis consuetis, vel non consuetis. Taxantur autem „ decem grossis Turonensibus, & non ultra. Item quot „ litteras, & quot dictiones linea continere debeat, de„ claratur. Pro litteris autem datis in forma pauperum sol„ vuntur tantum octo grossi Turonenses, idque ut deferatur „ paupertati. Quod si Curia Romana existat ultra montes, „ pro taxa solvuntur Grossi Turonenses: si citra montes, „ sive Romæ, solvuntur Grossi Romani. Omnes autem, & „ singuli Scriptores, & Abbreviatores, si ultra taxam acci„ piant, prima vice, sunt eo ipso suspensi ab Officio per „ sex menses; & si secundo deliquerint sunt privati in per„ petuum: Abbreviatores vero insuper pœnam excommuni„ cationis incurrunt. Videri potest *Vivian. in Ration. hic & Barb. in Collect. n. 1.*

CCLV. In *Extrav. Excommunicamus. 1. Inter communes h. t.* Excommunicantur, & anathematizantur Clerici, „ Religiosi, laici, etiamsi sint familiares Curiæ, vel alii „ quicunque, qui pactum faciunt, vel aliquid magnum aut „ parvum promittunt, vel promissionem recipiunt: vel „ qui ex pacto, vel promissione occulta aut manifesta, sub „ generalibus verbis, non plene expressis, vel sub specia„ libus, & aperte expressis verbis, quidquam dederint aut „ acceperint, magnum vel parvum: vel promissionem de „ quacunque re aut utilitate consequenda fecerint, vel re-

„ ce-

„ ceperint, ad justitiam, sive gratiam aliquam, pro se, vel pro alio; in causis, vel judiciis, seu alias per Litteras Apostolicas, aut quibuscunque modis apud Sedem Apostolicam obtinendum. Et hæc sententia ad promittentes, & acceptantes, dantes & recipientes extenditur. Item isti, qui aliquem sciverint in prædictis culpabilem, & intra triduum non revelant Papæ, vel alicui, per quem fideliter ad Papam referatur, similiter excommunicationem incurrunt, a qua nullus, præter Papam, eos absolvere potest, absque speciali ejusdem mandato, vel nisi in articulo mortis, quando Papa adiri non potest, neque etiam absolvi potest, nisi prius quantum dedit, vel recipit, integre pauperibus eroget: justitia vero ac gratia sic obtenta, nullius est momenti, & omni caret effectu, & firmitate. Additur in fine, quod etiam qui scienter justitia vel gratia utuntur, similiter excommunicationem incurrunt reservatam Papæ.

Hæc Constitutio Bonifacii VIII. innovata fuit, & aucta per Gregorium XIII. in Bulla, quæ incipit, *Ab ipsa*: Anno 1574. nonis Novembr. in quam *Extravag. Et Bullam Navarr.* doctissimum Commentarium edidit, qui inscribitur De datis, & promissis pro justitia, vel gratia obtinendis.

CCLVI. Pro quarum explicatione notandum primo, pœnam banc excommunicationis majoris incurrunt omnes, sive Clerici, sive Religiosi, sive etiam laici, mares & fœminæ, dignitate prædiri, vel non; imo etiam Episcopi, quia & ipsi sunt veri Clerici, nam quamvis sub Canone generaliter imponente suspensionem, vel interdictum non comprehendantur Episcopi, nisi exprimantur, *c. Quia periculosum. 4. h. t. in 6.* includuntur tamen quoad excommunicationem, & alias pœnas, sub Canone generaliter eas infligente, *Gloss. ibid. V. Suspensionis, Navarr. in cit. Comment. n. 11. not. 6.* Ubi etiam late disputat, an sub ea *Extravag.* includantur Cardinales.

Notandum secundo, sub hoc textu ibi: *undecunque*, includuntur non solum orti in Urbe, & oriundi ex ea, sed etiam in ea habitantes, vel in reliqua Italia, vel in aliis Regnis *Navarr. cap. l. not. 7. num.* 12. quia de natura hujus dictionis est, ut nullus excludatur locus, *cap. Undecunque. 3. dist. 56. Farinac. in praxi crimin. p. 3. qu.* 112. *num.* 322.

Notandum tertio ut habeat locum pœna excommunicationis, de qua in hac *Extravag.* 1. requiritur aliquod pactum, unde si unus solum mente diceret, se daturum tantum, & alter se recepturum tantum pœna non contrahetur, quia pœnam cogitationis nullus mereri debet, *Navarr. c. l. not. 11. numer. 23. in fin. Farin. cit. qu.* 112. *num.* 353.

Notandum quarto, prædictæ pœnæ excommunicationis locum habent, quamvis id, quod datur, sit parvum, ubi tamen non sufficit dare quamcunque rem parvam, sed requiritur, ut tanta sit, quæ probabiliter apta sit ad dimovendum recipientem a recto, alioquin nec dantes, nec accipientes prædictam pœnam incurrunt, *Navarr. c. not.* 10. *n.* 20. *Farinac. c. l. n.* 313.

CCLVII. Notandum quinto, incurritur etiam dicta pœna propter solam promissionem dandi, etiamsi nihil detur aut recipiatur, *Navarr. c. l. not. 8. n. 13. Versic. Tertia. Farinac. h. l. n.* 313. Id tamen limitatur primo, quod non propter omnem promissionem incurratur excommunicatio, sed tantum ob illam, quæ prohibita est, & quæ Jure naturali, Divino, & humano, ante hujus Constitutionis promulgationem, erat peccatum mortale: secus si talis promissio non erat prohibita, & quatenus prohibita, promittens non peccabat mortaliter, *Navarr. c. l. not. 12. num. 21. & seqq. Farinac. c. l. num.* 314. Secundo, ut non procedat respectu ejus, cui promissio facta est, nisi ab eo fuerit acceptata, ut colligi videtur ex texto ibi: *promissionem receperint*, *Farin. c. l. n.* 315.

Notandum sexto, dicta pœna excommunicationis incurritur, sive promissio, vel datio sit occulta, sive etiam manifesta, ut habetur in *cit. Extravag.* 1. imo etiamsi promissio fuerit generalis, ut si quis dixit, non intendo vobis esse ingratus, *Farinac. c. l. num.* 325. Ubi *n.* 326. id limitat, ut supra.

Notandum septimo, eadem pœna incurritur, non solum, si detur, vel promittatur pecunia, sed etiam si alia res, seu utilitas. Ubi appellatione rei continentur jura corporalia, & incorporalia, imo quævis utilitas, seu commodum necessarium, vel delectabile, *Navarr. c. l. not. 12. n.* 28. Ubi ait, id locum habere, non tantum in promissione dandi, sed etiam faciendi, *Farin. n.* 327.

CCLVIII. Notandum octavo, incurritur etiam hæc pœna, quando quid datur, vel promittitur pro consequenda justitia, animo obtinendæ victoriæ in lite, *Farinac. c. l. n.* 328. sive quis det, sive promittat pro se, sive pro alio tertio, ut est procurator, sive mediator, *Navarr. c. l. not.* 20. *num.* 3. *Farinac. c. l. num.* 328. Item si quid detur, vel promittatur aut recipiatur pro consequenda gratia, non solum in scriptis, seu per litteras Apostolicas, sed etiam alias quomodocunque, *Navarr. c. l. not. 17. num.* 29. *Farin. c. l. n.* 330.

Notandum nono, requiritur etiam ad incurrendas pœnas hujus Extravag. ut detur, vel promittatur aliquid pro obtinenda justitia, vel gratia apud Sedem Apostolicam, secus si ab alio Principe, vel Magistrato aut persona *Navarr. c. l. not. 18. num.* 29. Verum Clemens VIII. in Bulla de bono Regimine publicata 15. Augusti Anno 1589. extendit *cit.* Constitutionem Gregorii XIII. quoad hoc, etiam ad data, vel promissa, & recepta, nedum apud Sedem Apostolicam, sed etiam in quocunque Tribunali, aut judicio sæculari, & tam in Curia Romana, quam etiam in quacunque Civitate, Provincia aut loco Status Ecclesiastici, ut refert *Barb. hic n.* 17.

Notandum decimo, requiritur etiam ad incurrendas dictas pœnas, ut aliquid detur, vel promittatur, pro justitia, vel gratia obtinenda, non autem pro jam obtenta, *Navarr. c. l. not. 19. n. 29. Farinac. c. l. n.* 342. Ubi etiam declarat, quando quis dicatur obtinere justitiam, vel gratiam apud sedem Apostolicam. Item qui sciunt aliquos esse culpabiles in dando, vel recipiendo aliquid pro justitia, vel gratia obtinenda a Sede Apostolica, & non revelant, intra tres dies, incurrunt pœnas hujus *Extravag. Navarr. c. l. not.* 22. *n.* 37. *Farinac. c. l. n.* 331. & 334. Illis vero, qui conscii hujus criminis, illud revelaverint, & complices, impunitas conceditur, juxta *Constit. Gregorii XIII. Farinac. c. l. n.* 334. Neque etiam pro justitia, vel gratia obtinenda licitum est dare, vel recipere munera, *Farin. c. l. n.* 336. ubi *n. seq.* excipit Xenia, seu esculenta, & poculenta, quæ ex consuetudine dari solent.

Præterea excommunicati ob datum, vel receptum pro obtinenda justitia, vel gratia, apud Sedem Apostolicam, non possunt absolvi, nisi a Papa, vel ab alio speciale mandatum ad hoc habente, præterquam in mortis articulo, *cit. Extravag.* 1. *Farinac. c. l. n.* 294. neque etiam sic excommunicatus potest absolvi, nisi prius, quantum dedit, vel recepit, pauperibus eroget, *cit. Extravag.* 1. neque ab hac obligatione liberatur per remissionem partis, quæ dedit, quamvis impotentia restituendi excuset *Navarr. c. l. not.* 23. *n.* 38. Insuper justitia, seu gratia sic obtenta est ipso jure nulla *cit. Extravag.* 1. *Navarr. c. l. not. 24. n. 38. Farinac. c. l. n.* 338. Denique prædictam excommunicationis pœnam incurrunt etiam illi, qui scienter utuntur justitia, seu gratia sic propter aliquod datum, vel receptum obtenta, *cit. Extrag.* 1. §. *fin. Navarr. c. c. not. 25. n. 38. Farinac. c. l. num.* 342. Additur in Constitutione Gregorii XIII. alia pœna privationis, scilicet omnium beneficiorum, quæ ipso jure imponitur dantibus & recipientibus aliquid pro justitia, vel gratia obtinenda apud Sedem Apostolicam, *Navarr. c. l. not. 31. num.* 44. plura de his videri possunt apud AA. *citt.*

CCLIX. In *Extravag. Provide*, 2. *h. t.* Inter communes „ statuitur, ut nulla Provincia, Civitas, Castrum, Villa, territorium, vel quivis alius locus, auctoritate Ordinaria, vel delegata interdicto Ecclesiastico supponatur, ob pecuniarium debitum, vel pro cujusvis monetæ, seu pecuniæ quantitate, quacunque occasione, vel causa, seu quovis quæsito colore: ideo maxime, quia ipsorum Domini, Rectores, seu Officiales, aut incolæ, seu habitatores &c. statutis terminis, vel statuendis, hujusmodi debitum hactenus non solverunt, nec in posterum persolvent. Ipse enim Papa ex nunc decernit irritum, & inane, si quid hactenus secus sit attentatum, vel contigerit attentari, illudque omnino revocat, non obstantibus quibuscunque contractibus, obligantibus, pactis &c. ac processibus, & sententiis Judicum, juramento, vel pœnæ appositione, aut alio quovis modo firmatis nisi tale interdictum latum fuerit, vel deinceps feratur ex speciali licentia Sedis Apostolicæ, & per patentes Litteras ejusdem expressa.

Hinc patet, quod propter debitum pecuniarium solvendum tale interdictum ferri non potest, quando Episcopus, vel Princeps est contumax in non solvendo, nec ordinaria, nec delegata potestate, nisi de speciali, & expressa licentia S. Pontificis: hujus autem auctoritate ferri potest, quia talis contumacia potest esse grave delictum talis Principis: alias vero latum irritum est, *Covarr. in c. Alma, p. 2. §. 1. n. 5. Suar. dis. 36. de censur. s. 3. n. 8.*

Porro plures DD. censent, dispositionem hujus Constitutionis Extravag. habere locum in interdicto locali generali, & de eo loqui tantum, ideoque interdictum, locale particulare, seu speciale ferri posse in Ecclesia particulari, propter debitum pecuniarium, etiam sine speciali, & expressa licentia Papæ, ut docet *Navarr. in Man. c. 27. n.* 168. *Suar. cit. dis. 36. s. 3. n. 8.* Alii tamen tenent contrarium, quod etiam in interdicto locali speciali non possit decerni interdictum Ecclesiasticum, ob debitum pecuniarium *Covarr. cit. l. n. 5. Avila p. 5. dis. 3. dub.* 3. qui id extendit etiam ad interdictum generale. Verum hac in re statuendum est consuetudine cujusque loci eaque servanda, ut addit *Avila cit. l.* Illud hic addendum, quod sententiæ interdicti frequentius ferantur, sine culpa multorum, sed non sine causa, ut habetur in *cit. Extravag. Provide in princ.*

CCLX. In *Extravag. Ad certitudinem. n. 3. h. t. Inter Communes*, Clemens V. Andronicum Palæologum, qui Imperatorem Græcorum se nominavit, & hæresis ipsorum „ fautor existit, excommunicatum denunciat, omnesque; qui cum ipso, quamdiu talis manet, societatem contrahunt, declarat esse, ipso facto, excommunicatos, & eorum Terras interdicto Ecclesiastico supponendas esse ac privandos bonis quæ ab Ecclesia tenent. Et omnes, qui ipsi in his, propter quæ excommunicatus est, auxilium, consilium, vel favorem, publicum, vel privatum præstant, excommunicationem ipso facto incurrunt, & talis societas, seu confœderatio nulla, seu irrita esse decernitur, *Vivian. in Ration. hic & Barb. in Collectan.*

CCLXI. Denique in *Extravag. Quia nonnullis.* 4. & *ult.* „ *h. t. Inter Communes*, idem Clemens V. excommunicat omnes illos, qui dixerint, Papam rite electum, prius quam coronetur, non debere se intromittere in provisionibus, reservationibus, dispensationibus, & aliis gratiis faciendis, nec se in litteris Episcopum simpliciter, sed electum Episcopum scribere, nec etiam uti debere Bulla, in qua nomen ipsius exprimatur. Et universim omnes, qui occasione hujus erroris, ausi fuerint impugnare aliquas Litteras Apostolicas super negotiis

„ qui-

„ quibuſcunque confectas, quæ ante coronationem Pontifi-„ cis emanarunt, etiam excommunicantur. Ratio hujus Conſtitutionis eſt, quia S. Pontifex in eo differt ab aliis Epiſcopis, quod hi non per electionem, vel inſtitutionem Papæ fiunt Epiſcopi. At vero S. Pontifex fit Epiſcopus ab ipſomet Chriſto, a quo immediate ſupremam juriſdictionem in univerſam Eccleſiam accipit, ſtatim poſtquam a Cardinalibus eſt electus: & ideo non eſt tantum Epiſcopus electus, ſed ſimpliciter jam conſtitutus Epiſcopus, & Paſtor ſupremus Catholicæ Eccleſiæ, ut traditur in *c. In nomine. 2. diſ. 23.* & ex tunc poteſt omnes actus juriſdictionis valide & licite exercere; etiam ante coronationem, quæ ſolum fieri videtur, & pertinet ad quandam ſolemnitatem, & quaſi publicationem acceptæ dignitatis, ac poteſtatis *Suar. diſ. 23. de cenſur. ſ. 6. n. 1. & 2.*

§. IX. & ultimus.

De Ceſſatione a Divinis, quid & quotuplex ſit, & quomodo ab Interdicto differat?

Quia hæc valde affinis eſt, ac ſimilis interdicto locali, de qua etiam in Jure Canonico in diverſis locis agitur, ideo de illa pauca addemus.

CCLXXII. Reſp. Ceſſatio a Divinis, quæ & ſuſpenſio Organorum ſcilicet Laudis Divinæ) dicitur, eſt Eccleſiaſtica prohibitio, ob quam Clerici ceſſare debent in certo loco a Divinorum Officiorum celebratione, & Sacramentorum adminiſtratione, niſi quatenus eam neceſſitas poſtulat, *Navarr. in Man. c. 27. n. 188. & Laym. l. 1. tr. 5. p. 4. c. 6. n. 2.* eaque duplex eſt, generalis reſpectu totius Civitatis, vel particularis, ut in una Eccleſia, *Sylveſt. V. Ceſſatio n. 2.* Differt autem ceſſatio ab interdicto locali. Primo, quia ceſſatio hæc non eſt cenſura, imo nec proprie dicta pœna directe ob delictum inflicta, ſed ſimplex prohibitio, facta in ſignum graviſſimi doloris, quem Eccleſia concipit, ob enormem injuriam ſibi, aut honori Divino illatam, eoque ſigno ſe juſte defendit adverſus lædentem, ut colligitur ex *Clem. 1. h. t. & c. Quamvis. 8. de Offic. ordin. in 6. Laym. cit. c. 6. n. 1.* Secundo, ceſſatio a Divinis nullam unquam perſonam ſecundum ſe, & ſpecialiter afficit, ſicut interdictum ſolet, ſaltem aliquam, quæ culpa ſua cauſam illi præbuit, *Suar. diſ. 1. n. 13. Laym. c. l.* Tertio, Clericus violans ceſſationem a Divinis, licet graviter peccet, non tamen incurrit irregularitatem, quam incurrit, ſi violet interdictum per exercitium ſui Ordinis; ſed miniſtri Eccleſiæ ſimpliciter prohibentur ceſſare, ſeu abſtinere a Divinis in tali loco, *Suar. cit. l. & Laym.*

Quarto privilegia conceſſa circa interdictum, ut v. g. Clerici quotidie poſſint celebrare Divina Officia, cum limitatione *c. Alma h. t. in 6.* non extenduntur ad ceſſationem a Divinis, ut ex communione ſententia docet *Navarr. in Man. c. 27. n. 188. Avila p. 6. diſ. 2. dub. 3. Suar. diſ. 39. de cenſ. ſ. 2. n. 12.* quia a diverſis ad diverſa non fit illatio, & in *c. Quod in te. 11. de pœnit.* talia facultas peculiariter conceditur, tempore interdicti, ideoque non debet extendi ad ceſſationem a Divinis. Nihilominus contraria ſententia eſt etiam valde probabilis, quia ceſſatio eſt tantum ab officiis publicis, quam tenet *Covarr. in c. Alma. p. 2. §. 4. n. 7. Suar. cit. diſ. 3. ſ. 2. n. 14. Laym. cit. l.* Similiter quamvis inſpecto Juris rigore, neque in quatuor præcipuis anni feſtivitatibus licitum ſit celebrare Divina Officia, tempore ceſſationis, quia illa exceptio ſolum facta eſt de Interdicto: tamen ex æquitate, & benigna DD. interpretatione, Divina Officia ſolemniter celebrari poſſunt, tempore ceſſationis, in prædictis feſtivitatibus, quia ob reverentiam earum, talis facultas abſolute conceſſa videtur, *Suar. cit. diſ. 39. ſ. 2. n. 12. Laym. cit. l. Sanch. l. 7. de matr. diſ. 8. n. 18.* Et hinc etiam quamvis ſpectato Juris rigore, tempore ceſſationis, non videatur ita ample eſſe conceſſa, ſicut tempore interdicti, ut colligitur ex *c. Non eſt. 11. de ſponſal.* ubi tantum tempore ceſſationis conceditur miniſtrari Baptiſmus parvulorum, & pœnitentia morientium, adjuncto etiam Viatico: ſecundum æquitatem tamen probabiliter dici poteſt etiam tempore ceſſationis, poſſe miniſtrari illa Sacramenta, quæ tempore generalis interdicti, iis, qui ſpecialiter interdicti non ſunt, miniſtrari poſſunt, de quo ſupra dictum, *Covarr. cit. l. Suar. cit. l. n. 18. Laym. c. l. n. 2. & 3.*

Quinto, ſepultura in loco ſacro, tempore ceſſationis puræ, ſive ſeparatæ ab interdicto, omnibus, non ſolum Clericis eſt conceſſa, modo fiat, ſine officio funebri, quia in *cit. c.* non eſt, ſolum prohibetur, ut tempore ceſſationis nulla Officia Divina celebrentur, quo nomine comprehenduntur Sacramenta; ut ex adjunctis verbis colligitur, non autem ſepultura in loco ſacro, quia hæc Officium proprie dici non ſolet: ab interdicto autem ad ceſſationem a Divinis, cum ſint diverſa, etiam ob paritatem rationis, non eſt facienda extenſio, præſertim in materia odioſa, *Suar. cit. diſ. 39. ſ. 2. n. 31. Laym. c. l. n. 4.*

CCLXIII. Porro qui interdictum imponere, is etiam ceſſationem a Divinis poteſt indicere, veluti Epiſcopus, vel qui ſimilem Epiſcopali juriſdictionem in foro externo obtinet, *Covarr. in §. Alma. p. 2. §. 2. n. 6. Suar. c. l. ſ. 3. num. 2.* & interdum indicitur hæc ceſſatio, præcedente interdicto, interdum vero ſine illo. *Laym. cit. l.* Violantes autem ceſſationem generalem a Divinis ſimiliter ipſo facto, ſunt excommunicati, juxta *Clement. 2. §. In ceſſationibus vero generalibus. h. t.* ubi etiam dicitur, quod non ſolum Concilium Provinciale, ſed etiam aliud Capitulum, vel Collegium ex conſuetudine poſſit ceſſationem imponere: *Suar. cit. diſ. 39. ſ. 3. num. 3.* Aad cauſam indicendi illam quod attinet, debet eſſe delictum graviſſimum & publicum, adverſus commune bonum Eccleſiæ, quod cum contumacia perſeveret, *Laym. cit. l.* Denique forma & conditiones, quæ obſervandæ ſunt in indicenda ceſtatione a Divinis præſcribuntur in *c. Si Canonici. 2. & c. Quamvis. 8. de Offic. Ordin. in 6.* de quibus actum ſupra *l. 1. tit. 31. ſ. 3. §. 11.* de quibus etiam fuſe agit *Suar. cit. l. 3. n. 5. & ſeqq.* apud quem plura alia de hac ceſſatione, & alios DD. legi poſſunt.

Superſunt duo adhuc Tituli generales, videlicet *de Verborum ſignificatione, & de Regulis Juris*, qui ad univerſum Jus ſpectant, & ad imitationem Juris Civilis in fine Librorum Decretalium ſunt appoſiti, quos proinde ſeorſim tradəmus, & exponemus.

INDEX GENERALIS
SYNOPTICUS, ET METHODICUS RERUM, ET QUÆSTIONUM QUÆ IN TITULIS LIBRI V. DECRETALIUM CONTINENTUR.

TITULUS I.

De Accusationibus, Inquisitionibus, & Denunciationibus.

TRibus modis causæ, & actiones criminales in Judicium deducuntur, & instituuntur: Per Accusationem, vel Inquisitionem, vel Denunciationem: quamvis hi modi procedendi criminaliter ad duos generales reduci possint, quando scilicet Judex procedit ex Officio suo, vel ad instantiam alterius, accusantis scilicet, vel denunciantis.

SECTIO I.

De Accusationibus.

§. I.

Quid sit Accusatio, & qua sit forma, sive quæ conditiones ad illam requiruntur?

Assertio 1. Accusatio est alicujus criminis apud Judicem competentem ad vindictam publicam legitime facta delatio. Eaque duplex est, una publica, quæ tendit ad vindictam publicam criminis: altera privata, quæ fit ob privatam injuriam, & ad pœnam applicandam parti læsæ, *n.* 1. Assertio 2. Jure communi ad formam accusationis requiritur 1. ut libellus accusatorius offeratur in scriptis, quamvis ex consuetudine accusatio possit fieri verbaliter, modo Notario eam statim in scriptum redigat. 2. Ut exprimatur annus & dies, quo porrigitur libellus. 3. Nomen accusatoris, & accusati. 4. Species delicti. 5. Locus & tempus, in quo commissum est delictum. 6. Requiritur inscriptio accusantis ad pœnam talionis, quamvis ista inscriptio hodie non sit amplius in usu, sed loco solemnis accusationis successit simplex querela, *n.* 2.

§. II.

Quinam ad accusandum admittantur, & qui ab eo repellantur?

Generaliter omnibus est permissum accusare, qui specialiter non sunt prohibiti, si crimen sit publicum: si vero sit privatum, is solum potest accusare, cujus interest, sive qui injuriam, seu damnum passus est, *n.* 3. Porro plures ab accusando repelluntur, veluti 1. Clerici criminaliter accusare laicos prohibentur, *n.* 4. 2. Laici Clericos, nisi suam, vel suorum injuriam prosequantur, & in exceptis criminibus enormibus, ut læsæ Majestatis, hæresis, &c. *num. eod.* 3. Aliqui repelluntur ab accusando propter defectum ætatis, ut pupilli, nisi suam, vel parentum injuriam prosequantur; potest etiam impubes major Infante accusare, cum Tutoris auctoritate; pubes vero, sed minor 20. annis solus, sine auctoritate Curatoris, non admittitur, nisi suam, vel suorum injuriam prosequatur: cum auctoritate tamen Curatoris minores accusare possunt, dummodo 14. ætatis annum excesserint, *cit. num.* 4. 4. Repelluntur ab accusando mulieres propter verecundiam, & fragilitatem sexus, nisi suam, suorumque injuriam prosequantur, possunt tamen accusare in criminibus exceptis, *num.* 5. Repelluntur 5. infames, & criminosi, utroque jure, nisi suam, vel suorum injuriam prosequantur, vel nisi agatur de crimine læsæ Majestatis. Et infames quidem infamia Juris, utroque Jure, ab accusando repelluntur; Infames vero infamia facti etiam de Jure Canonico accusare non possunt, *num. eod.* 6. Ligatos majori excommunicatione accusare non potest, etiamsi suam vel suorum injuriam prosequatur, *num. eod.* 7. Neque liberi, nec liberti accusare possunt parentes, & patronos, nisi in crimine læsæ Majestatis: Nec vasalli, & servi dominum. 8. Nec Pagani & Judæi Christianos, nec hæretici Catholicos, etiam in criminibus exceptis. 9. Nec pauperes, nisi constet esse honestæ vitæ. 10. Non potest accusatus criminaliter reaccusare accusatorem suum in pari, vel minore crimine, nisi suam, vel suorum injuriam prosequatur: de majore autem crimine potest accusatus reaccusare alium, saltem extraneum, *num.* 6.

§. III.

Qua ratione repellatur quis ab accusando ob inimicitiam?

Alia causa, ob quam repellitur quis ab accusando, est inimicitia accusatoris cum accusato, eaque gravis & capitalis, juxta arbitrium Judicis. Extenditur 1. quod non solum inimici accusati, sed etiam eis cohabitantes repellantur ab accusatione: multo magis ergo repelluntur ab accusando ipsi inimici accusati, *num.* 7. Extenditur 2. nec is, qui tulit testimonium contra aliquem in causa criminali, potest postea accusare in eadem causa, *num.* 8. Extenditur 3. inimicus non solum repellitur ab accusatione, sed etiam, ab exceptione voluntaria, seu sponte opposita, *num.* 9.

Monachi, seu Religiosi non sunt ab accusatione Prælati sui repellendi, non obstante reverentia, obedientia, & subjectione, quam ipsi debent, nisi aliqua rationabilis causa id impediat (quia v.g. sunt excommunicati, vel inimici) licet alios accusare non possint, *num.* 10. Et ad hoc necessariæ expensæ ad litem eis ministrari debent, *num.* 11. Excipi debet, nisi Monachus proprium peculium habeat, & quando aliter non debeant illa ministrari expensæ, vel debeant, *n.* 12. Accusatio Prælati debet fieri coram illis, quorum interest, ut reus vel condemnetur, vel absolvatur, *n.* 13. Non tantum Monachi, sed etiam Conversi laici debent admitti ad accusandum Prælatum: & non solum ob delictum dolo commissum, sed etiam ob culpam, seu negligentiam potest accusari Prælatus, *n.* 14.

§. V.

An Judex ex officio repellere possit accusatorem inhabilem, etiamsi pars nihil contra illum excipiat?

Si quis legitime accusare non possit, repelli debet, si Reus excipiat contra illum, vel etiam eo nihil opponente, a Judice ex officio, *n.* 15. Nullus Episcopus potest familiares suos ipsum accusare volentes per exceptionem criminis repellere, quos, antequam se ab eis accusandum cognosceret, a sua familiaritate non separavit, *n.* 16. idque declaratur, *n.* 17.

§. VI.

An quis obligetur ad accusandum, & utrum accusator desistere possit ab accusatione inchoata?

Si crimen vergat in damnum spirituale, vel temporale Reipublicæ, etsi plerumque sufficiat illud denunciare juridice, vel canonice: interdum tamen contingere potest, ut teneatur quis etiam ad accusandum, si damnum publicum alia ratione impediri non possit, *n.* 18. Quamvis accusator, ante litem inchoatam, in causa criminali desistere possit ab accusatione, post litem vero contestatam non potest, *n.* 19. Quando accusator non potest probare crimen, non tantum potest, sed etiam debet desistere ab accusando, *n.* 20. Desistens ab accusatione, post litem inchoatam, *non* potest de illo crimine denuo accusare. Imo si quis coram Judice dicat, se accusaturum aliquem, etsi deinde possit impune ante inscriptionem desistere, ei tamen silentium imponi debet, ut non possit amplius de tali crimine accusare, *n.* 21. idque declaratur, *n.* 22.

§. VII.

De personis, quæ criminaliter accusari possunt, vel non possunt.

Generaliter loquendo, omnes delinquentes de quibuscunque delictis accusari possunt, præter absentes, qui de Jure communi de capitali crimine accusari non possunt. Item nec Papa, Imperator, vel Rex, nulli Superiori subjecti, *num.* 23.

Quær. 1. An accusatus de uno crimine possit de eodem denuo accusari? R. De his criminibus, de quibus est absolutus denuo accusatus, non potest iterum accusari, *n.* 24. Quando absolutus ab uno delicto possit denuo de eodem accusari, *n.* 25. *& duobus seqq.* Quær. 2. An accusatus de uno crimine possit simul, & eodem tempore accusari de alio? R. affirmative, *n.* 28. Quær. 3. An Universitas, seu Collegium possit accusari? R. potest, modo tota Communitas deliquerit, *n.* 30.

§. VIII.

An in causis, & judiciis criminalibus Procurator admitti possit, ac debeat.

Assertio 1. In causis criminalibus nec ad agendum, seu accusandum, nec ad defendendum admittitur Procurator. Item qui semel est confessus, se calumniæ aliquem accusasse, non debet admitti denuo ad accusandum eundem, si virtute juramenti ipsi fuit injunctum, ut non accusaret, *n.* 30. In locum pœnæ talionis, quæ hodie abrogata est, successit pœna extraordinaria, quæ pro arbitrio Judicis infligenda est accusatori, si in probatione criminis defecerit, *n.* 31. In causis criminalibus, in quibus Reo pœna capitalis, vel alia corporalis imponitur, regulariter non admittitur Procurator, *cit. num.* 31. Admittitur tamen ad excusandum

vel

vel allegandum causas absentiæ domini, & ad opponendas exceptiones dilatorias, quæ ante litem contestatam opponi solent, n. 32. Assertio 2. In Judiciis, & causis criminalibus, in quibus non infligitur pœna capitalis, vel corporalis, sed pecuniaria, aut civilis, Procurator intervenire potest, *num.* 33. & in pluribus aliis casibus in specie, quæ ponuntur, *cit. num.* 33. & 34. An in casibus, in quibus Procurator intervenire potest, si admittatur, parte nihil contra illum opponente, processus Judicis teneat, necne *trat. num.* 34. *in fine*.

§. IX.

De modo procedendi observando in Judicio criminali accusatorio.

Quær. 1. Quomodo procedendum sit, quando accusatur, & reus accusatus sunt præsentes in Judicio? *n.* 35. Quær. 2. Quomodo procedendum sit in causis criminalibus contra reos contumaciter absentes? & quomodo de Jure Canonico? *num.* 36.

§. X.

De effectibus accusationis, & pœnis Reo, vel etiam Accusatori imponendis.

Si presbyter, cui Ecclesia est commendata, ebriosus per totam noctem in taberna versetur, & mane non præmissa dormitione, Missam celebret, & de hoc est convictus, vel confessus, Ecclesia privari debet. Si vero Ecclesia Canonice ei fuit collata in titulum, & postea non fuit convictus de aliquo crimine, ob quod jure ea est spoliandus; vel si fuit spoliatus post appellationem, in pacificam ejus possessionem restitui debet, *n.* 37. & 38. Alia pœna, seu pœnitentia decreta est in accusantem aliquem calumniose, si occidatur Innocens, ut in pane, & aqua per 40. dies pœnitentiam agat, & per septem sequentes annos pœniteat. Si vero innocens est mutilatus, & non occisus, per tres Quadragesimas pœnitere debet, *num.* 39. & 40. Alius effectus accusationis criminalis est, quod accusatus, vel denunciatus de crimine aliquo, pendente accusatione, vel denunciatione, ad honores & dignitates promoveri non potest, *num.* 42. Idque extenditur 1. Ut habeat locum non tantum in dignitatibus Ecclesiasticis, sed etiam in sæcularibus, *n.* 42. Extenditur 2. Si accusatus, denunciatus, vel inquisitus sit promotus ad honorem aut dignitatem, pendente judicio criminali, non tenet promotio, etiamsi postea per sententiam innocens sit pronunciatus, sed nova requiritur promotio, *cit. n.* 42. Extenditur tertio. Accusatus, lite pendente, non potest promoveri ad honores, etiamsi infamia non præcesserit, *num. eod.* Limitatur 1. Accusatione pendento, non potest accusator promoveri ad honores, dummodo accusatio teneat, & facta sit a legitimo accusatore, *num.* 43. 2. Dummodo crimen, de quo aliquis accusatur, vel denunciatur, sit grave, *num. eod.* 3. Nisi accusetur, vel denuncietur integrum Collegium, *num. eod.* 4. Nisi accusatio de crimine etiam famoso fiat solum ad interesse proprium prosequendum, *cit. n.* 43.

§. XI.

Qualiter accusatore non probante, vel non comparente, Reo infamato de crimine indicenda sit purgatio Canonica?

Agenti interdictu possessorio adipiscendæ possessionis in beneficialibus non obstat exceptio criminis, nisi de eo publice sit infamatus: & infamato, accusatore non probante, indicitur purgatio, in qua si defecerit, punitur ut convictus, *n.* 44. & 45. Infamia objecti criminis, quos habeat effectus? *cit. n.* 45.

§. XII.

Quibus modis tollatur, & extinguatur accusatio criminalis?

Ea tollitur, ac finitur 1. per præscriptionem, post elapsum tempus 40. annorum a die commissi criminis. Quædam vero breviore tempore tolluntur, *num.* 46. 2. Extinguitur accusatio criminalis per mortem accusatoris, ante latam sententiam, *num. eod.* 3. Extinguitur crimen, & ejus pœna per mortem Rei delinquentis, & consequenter etiam ipsa accusatio, ubi tamen distinguendum est inter pœnam corporalem, & pecuniariam, *cit. n.* 46.

SECTIO I.

De Inquisitionibus.

§. I.

De Inquisitione in genere, & potestate inquirendi.

Quær. 1. Quid & quotuplex sit Inquisitio? Resp. est alicujus criminis manifesti ex bono, & æquo a Judice competente legitime (id est, juridice, & canonice) facta investigatio, quæ scilicet facta est, secundum jura, & Canones, *n.* 47. Resp. 2. triplex est inquisitio, simpliciter generalis, sive generalissima, quæ fit ex mero officio Judicis, cum neque persona, neque crimine expresso generatim inquiritur, an non committatur crimina in aliqua Civitate, vel loco? Altera est Inquisitio generalis, sive potius mixta, id est, partim generalis, quoad delicta, ut cum constat, Titium esse occisum, sed inquiritur, quisnam illum occiderit: vel e converso, partim generalis quoad delicta: partim specialis, quoad personas, ut cum inquiritur, an Titius flagitia quædam commiserit? Tertia est Inquisitio simpliciter Specialis, quando decreto ac determinato delicto contra certam personam inquiritur ad puniendum delictum, v. g. an Titius homicidium commiserit? eaque fit tribus modis *num.* 48. Quær. 2. Quis possit, & contra quos juridice inquirere, & in quibus delictis? Resp. 1. Quilibet Judex, sive sæcularis, sive Ecclesiasticus, modo competens sit, alioquin Inquisitio invalida est. Ex quo sequitur 1. quod inquisitio facta a Judice sæculari contra personas Ecclesiasticas sit nulla. 2. Illi soli Judices criminaliter inquirere possunt, qui habent merum imperium, seu jus gladii, nisi sit causa criminalis incidens. *n.* 49. Resp. 2. Reus contra quem inquiritur, debet esse subjectus jurisdictioni inquirentis, quoad articulum, de quo inquiritur. Resp. 3. De Jure Civili non potest regulariter Judex ex officio inquirere super delictis, nemine accusante, vel querelam proponente. Sed de Jure Canonico super omnibus delictis a Judice ex officio procedi potest, si præcedat infamia, vel accusatio, vel denunciatio publica. Ex recepta vero generali consuetudine, etiam de jure Civili, & in foro sæculari permissum est in omnibus delictis procedere ex officio per inquisitionem, *cit. n.* 49.

§. II.

An ad Inquisitionem omnino generalem, vel mixtam, requiratur, ut præcedat infamia criminis, vel personæ?

Assertio I. Ad faciendam inquisitionem generalissimam, quæ fit ad plura delicta in genere investiganda, non requiritur, ut præcedat infamia personæ, vel indicium commissi criminis: sed Judex ex suo officio potest, imo tenetur illam instituere, *n.* 50. Idque declaratur *n.* 51. Metropolitani debent singulis annis celebrare Concilium Provinciale cum suis Suffraganeis, in quibus de corrigendis excessibus, & reformandis moribus, præsertim in Clero tractent, & ea deferant ad Concilium Provinciale sequens, *n.* 52. Declaratur, *n.* 53. Assertio 2. In mixta inquisitione, id est, partim generali, partim speciali, quando crimen est publicum, v. gr. homicidium, sed auctor ignoratur, tum licet Judici non specialiter contra certam personam, sed generaliter inquirere, quis illud commiserit, etiam nulla præcedente fama de persona aliqua particulari, *n.* 54.

§. III.

An & qua ratione ad inquisitionem generalem contra personam aliquam particularem requiratur, ut præcedat infamia illius, & quomodo in tali inquisitione sit procedendum?

Quando fama, & clamor non a malevolis, & maledicis, sed a providis, & honestis, non semel, sed sæpe pervenit ad aures Superioris contra aliquem subditum, vel Prælatum: tunc Superior quasi denunciante fama, vel deferente clamore, ex officio suo inquirere debet veritatem coram Senioribus Ecclesiæ. Et hoc diligentius est servandum in Prælatis judicandis, quia ipsi non possunt omnibus placere, cum ex officio increpent, suspendant, ligent, & sic incurrunt odium, & insidias multorum *c. Qualiter* 24. *h. t. num.* 55. *& pluribus seqq.* Ubi hæc fusius declarantur.

§. IV.

In quibus casibus non requiritur necessario ad specialem inquisitionem contra personam particularem de aliquo crimine, ut præcedat illius infamia?

Plures sunt hujusmodi casus, veluti 1. si extent legitima, & sufficientia indicia contra inquisitum, licet is infamatus non sit de crimine, *n.* 62. 2. Si Judex inquirat ad denunciationem publici Officialis; *num. eod.* 3. inquisitio facta, sine præcedente infamia, parte non opponente, tenet, *num.* 62. Idque declaratur, *num.* 63. 4. Quando inquisitio non fit ad effectum puniendi crimina, sed corrigendi ob salutem animæ, ut quando inquiritur de vita, & moribus eligendi in Episcopum, vel promovendi ad Ordines, tunc de delictis secretis inquiri potest summarie, de quibus non præcessit infamia, *n.* 64. 5. In crimine læsæ Majestatis, hæresis & Apostasiæ, & aliis delictis enormibus. 6. Quando Judex inquirit specialiter contra aliquem super crimine, de quo prius generaliter inquisivit, quis sit auctor illius, *cit. n.* 64. Addunt alios casus *n. eod.*

§. V.

Quænam præterea Jure Canonico statuta sunt circa modum procedendi per inquisitionem specialem?

Inprimis Inquisitores generales, si non servarunt debitum inquisitionis modum, prudenter, & caute se debent corrigere, ne auctoritas illorum vilescat. *nu.* 65. Et quæ sit forma juramenti, quam inquisitores ab inquisitis exigunt, *n. eod.* declaratur *n.* 66. & 67. 2. Qui jurat respondere tantum ad interrogata, & confitetur aliquod crimen, auditur volens se excusare, interpretando confessionem, non tamen eam perimendo: & si sufficienter probat illas exceptiones, liberatur, dummodo possit probare, quod sub hac forma juraverit, per scriptum, vel testes. Si vero juravit dicere plenam, & meram veritatem, sed non potest probare illas excusationes, est puniendus. n. 68. declaratur n. 69. 3. Non est procedendum ad inquisitionem contra aliquem, nisi prius constet de infamia illius; & tunc non inimici, vel perjuri, sed idonei viri ad prosequendam inquisitionem, & ad testimonium ferendum sunt admittendi. *n.* 70. Idque declaratur. *n.* 71. 4. Si facto processu, constat de crimine, v. gr. Abbatis, isque deponatur, non servato juris ordine, licet vere esset deponendus, injuste tamen est depositus, ob non servatum Ordinem judiciarium, & sic restituendus foret: quod si interim alius substituatur, ille injuste, est substitutus, cum primus sit injuste privatus, *n.* 72. Declaratur, *n.* 73.

§. V.

Quæstiones nonnullæ circa modum procedendi per inquisitionem a Concilio Lateranensi præscriptum occurrentes proponuntur & resolvuntur.

Quær. 1. An in quavis inquisitione servari debeat forma, seu modus præscriptus in Concilio Lateranensi? De hac re agitur

agitur num. 74. Quær. 2. Cum in inquisitione speciali super certo crimine, & contra certam personam procedi possit, vel ex mero Officio Judicis, vel ad partis petitionem ac denunciationem, quomodo isti duo modi differunt. Resp. de hoc agitur n. 75. Quær. 3. Quomodo judicium inquisitionis differat ab aliis judiciis, scilicet accusationis, & denunciationis? Resp. sex differentiæ referuntur, n. 77. Quær. 4. Quænam specialis sint observanda in inquisitione contra Regulares? Resp. tria, quæ adferuntur, n. 78.

§. VII.

Qualiter puniendum sit crimen per modum inquisitionis probatum?

Si crimen per modum inquisitionis probatum impediat etiam, post peractam pœnitentiam, Ordinis executionem, vel beneficii retentionem, punitur quis, sicut in judicio accusationis, alias pœna arbitraria, num. 79. declaratur num. 80. Præterea quando non præcessit infamia, aut clamosa insinuatio contra aliquem, tunc non debent recipi depositiones contra eum, etiamsi plures juramento affirment, illum deliquisse, eis videntibus, nec etiam aliqua pœna puniri debet, ad petitionem eorum, qui in occulto porrigunt libellum infamationis continentem crimina, num. 81. declaratur num. 82. Denique non punitur quis de crimine, de quo non constat, nisi per famam, vel testium credulitatem, neque debet quis apud Judicem infamatus reputari, propter dicta paucorum, num. 83. declaratur. n. 84. Postquam aliquis est confessus certa crimina coram Judice inquirente, non potest se excusare, dicendo, quod non tradidit capitula, super quibus erat inquirendus, sed condemnandus est, n. 85.

SECTIO III.

De denunciationibus.

§. I.

Quid & quotuplex sit denunciatio, & in quibus casibus possit Judex procedere per denunciationem judicialem?

Assertio I. Denunciatio in genere est alicujus criminis delatio, seu manifestatio Superiori legitime facta. Eaque triplex est Evangelica seu charitativa, Judicialis, & Canonica. Denunciatio Evangelica est, quæ tendit ad pœnitentiam, & correctionem ipsius peccatoris, in qua hic ordo servandus est: delinquens primum privatim monendus est iterum ac tertio: deinde adhibito uno, vel altero testium, & denique si pergat esse contumax, denunciandus est Ecclesiæ, *Matth. cap.* 18. & habet locum hæc denunciatio in quovis peccatore occulto, modo probari possit, & quilibet potest denunciare charitative, cujus finis est, ut peccator peniteat, & corrigatur, num. 86. Judicialis denunciatio, alia est publica, in qua Judex ex officio suo procedit, per denunciationem suorum Officialium, ad publicam vindictam criminis. Alia est privata, quæ ratione proprii interesse, seu commodi instituitur. Alia est Canonica sic dicta, quia a SS. Canonibus est introducta, quæ fit ad impediendum, ne quid illicitum fiat, v. gr. ne indignus ordinetur, vel eligatur, eaque vel generalis est, vel specialis, quibus additur quarta species, scilicet denunciatio regularis, num. 87. Theologi communiter dividunt denunciationem in duas tantum species, charitativam, & pœnitentialem, seu judicialem: charitativa est, in qua crimen defertur ad Prælatum, tanquam patrem, ut in secreto corrigat. Judicialis est, qua crimen defertur ad illum, tanquam personam publicam, sive Judicem, & quomodo differant hæ denunciationes. Est autem duplex denunciatio judicialis, una publica, seu criminalis, quæ ad publicam vindictam, seu penam tendit, ob bonum publicum: altera privata, seu civilis, quæ privatum interesse, seu satisfactionem intendit, num. 88. Assertio II. In foro sæculari quilibet Judex ex officio procedere potest judicialiter, ad denunciationem cujuslibet alterius privati, & quando privata, & speciali denunciatione? n. 89. Assertio 3. de Jure Canonico licet Judex Ecclesiasticus propter peccatum admittere possit denunciationem Evangelicam, seu charitativam, non tamen judicialem, nisi in certis casibus, enumeratis, n. 90.

§. II.

Utrum ante denunciationem judicialem, semper præcedere debeat secreta monitio, & an etiam aliæ juris solemnitates in ea servandæ sint, & quinam ab hac denunciatione repellantur?

Assertio I. Si fiat denunciatio judicialis in foro sæculari, sive generalis, & publica, sive specialis, & privata, non debet illam præcedere ulla admonitio. At vero in foro Ecclesiastico, seu Canonico requiritur, saltem si sit specialis, ut admonitio præcedat, eaque trina, vel saltem bina, nimirum semel privatim, & secreto, & secundo coram uno, vel duobus testibus, num. 91. Unde volens denunciare Episcopum suum, prius ipsum charitative admonere debet, alioquin non admittitur ejus denunciatio, num. 91. Et quid Jure novo Concilii Trident. *Sess.* 15. *cap.* 6. *de reform.* quoad hoc circa Episcopus, eorumque causam statutum sit, habetur num. 92. Assertio 2. Denunciator non tenetur se inscribere ad pœnam talionis subeundam; quando enim in modum denunciationis opponitur, non est inscriptio necessaria, sed is defert in scriptis ad Judicem denunciationem, vel ipsemet narrat eam Notario, quia ipso dictante redigit illam in scripta. At vero aliæ solemnitates solent observari, quæ requiruntur in libello accusatorio, ut nimirum exprimitur crimen, malefactor, sive reus, locus & tempus commissi criminis, *c. Super his* 26. *h. t.* num. 93. Assertio 3. Publicus concubinarius, & ob id excommunicatus, & is, qui conspiravit in denunciandum, vel prius illum non admonuit de crimine, nunciare non potest, Item Episcopus non præsumat gravare Clericos, qui legitime appellarunt ad Sedem Apostolicam super illo delicto, donec causa fuerit terminata: n. 94. Declaratur, n. 95.

§. III.

An pendente inquisitione, ad denunciationem contra Superiorem, seu Prælatum a subditis factam, Superior procedere possit in causa illa contra subditos?

Sententiæ excommunicationum, suspensionum, vel interdicti latæ, post denunciationem per Abbatem denunciatum pro ipso in Monachos denunciantes, vel adhærentes eisdem, relaxari, & spoliati, pendente lite, ab Abbate restitui, & Judices, sine strepitu Judicii, inquirere debent in personas, & observantias regulares, & corrigere ac reformare, tam Caput, quam membra, & relaxare juramenta de tacenda veritate; sed lite pendente, Monachi non eximuntur ab Abbatis obedientia, ita tamen ut lis non impediatur, & manifestentur Abbati denunciato dicta testium, n. 96. Declaratur, n. 97. & 98. Præterea si Prælatus denunciatur suspectus de dilapidatione bonorum Ecclesiæ, commissio facienda est super veritate inquirenda, & pendente negotio, ei interdici debet potestas quocunque modo alienandi bona Ecclesiæ, n. 99. Declaratur, n. 100.

§. IV.

Quomodo procedendum sit, quando crimen opponitur per modum exceptionis, & quomodo super crimine notorio?

Assertio 1. Denunciator criminis non se inscribit ad eandem pœnam, si non probaverit, quia denunciatio non fit ad pœnam, sicut accusatio. Si vero excipiendo objiciatur crimen, distinguendum est, quare opponatur, & quando, si enim objiciatur, ut ab accusatione, vel testimonio aliquis repellatur, non est necessaria inscriptio: sed cum excipitur, ut quis ab officio, vel beneficio excludatur, si ante confirmationem objicitur, non cogitur se inscribere. Si vero post confirmationem opponitur, quis etiam ab obtinendo repellit, & privat obtento, secundum arbitrium Judicis, est puniendus, si defecerit in probatione: quando vero agitur de crimine per modum exceptionis, potest intervenire Procurator, n. 101. Declaratur num. 102. & *seq.* Assertio 2. In notoriis criminibus, quando & crimen est notorium, & malefactor, non est necessarium, ut servetur ordo juris, neque accusator requiritur, n. 104. Alius modus, procedendi criminaliter est, si reus in flagranti delicto sit deprehensus, n. 105.

SERIES CAPITULORUM.

TITULUS II.

De Calumniatoribus.

§. I.

Quis dicatur Calumniator, & quid sit calumniari, & quali pœna sit afficiendus?

Assertio 1. Accusatores, & denunciatores tribus modis delinquunt; vel enim calumniantur, vel prævaricantur, vel tergiversantur. Calumniari est falsa crimina intendere in judicio. Est autem calumnia duplex, vera, si quis falsum crimen scienter alicui objiciat, vel præsumpta, si quis crimen objectum non probat, num. 1. Prævaricari est, vera crimina abscondere. Tergiversari est omnino ab accusatione desistere, num. 1. Assert. 2. Calumniator, qui scienter alium accusavit, punitur pena arbitraria, quamvis olim pena talionis, n. 2. Subdiaconus, qui per calumniam accusat Diaconum, privandus est officio Subdiaconatus, & verberandus, ac in exilium mittendus, quia quando non potest imponi pena ordinaria, debet illa commutari in aliam, ad arbitrium Judicis. Verum pena publicæ verberationis in Clericis hodie non usurpatur, n. 3. & 4.

§. II.

An, & ob quas causas, excusetur Calumniator a calumnia, ejusque pœna, & an etiam denunciator puniatur tanquam calumniator, si in probatione criminis deficiat?

Assertio 1. Etiam in causis criminalibus accusator excusatur a calumnia, si errore probabili ductus accusavit, etsi in probatione criminis defecit, num. 5. Quænam in specie sint hujusmodi causæ excusantes, num. eod. Quæ tamen solum excusant in dubio, num. eodem. Assertio 2. Denunciatores publici non tenentur probare crimina, quæ denunciant,

pri-

privati vero tenentur, *num.* 6. Qui denunciat crimen, si in probatione deficiat, etiam de Jure Canonico puniendus est pœna extraordinaria, & ad arbitrium Judicis, *n.* 7. & 8.

IN ANTIQUIS.

c. 11. *n.* 3. *& seq.* *c.* 2. *n.* 7. *& seq.*

TITULUS III.

De Simonia, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur, vel promittatur.

SECTIO I.
De Simonia in genere ejusque divisione.

§. I.
Quid sit Simonia?

Simonia est studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexum. Declaratur. *n.* 1. & 2. Simonia est species quædam sacrilegii adversus virtutem Religionis, & alias etiam speciales deformitates in se continet, & est ex genere suo peccatum mortale, nec potest ob parvitatem materiæ fieri veniale, *n.* 3. Est etiam interdum contra justitiam, *n.* 4.

§. II.
Quotuplex sit Simonia?

Simonia alia est, quæ Jure naturali ac Divino est prohibita, eique repugnat: alia, quæ solum Jure humano, & Ecclesiastico, *n.* 4. Simonia solo Jure Ecclesiastico prohibita, non est vere ac proprie dicta Simonia: est tamen peccatum, non solum contra obedientiam, sed etiam contra virtutem Religionis, & species quædam Sacrilegii ex genere suo mortalis, & iisdem pœnis punitur, quibus aliæ Simoniæ, quæ sunt contra Jus Divinum, *n.* 6. Dividitur etiam Simonia in mentalem, conventionalem, & realem. Mentalis dicitur, quæ habet opus externum adjunctum, quod tamen nullo signo externo apparet esse Simoniacum, ut si quis rem spiritualem alicui conferat, animo obligandi illum ad reddendam rem temporalem, *num.* 7. Simonia conventionalis est, quæ verbis, & signis exterius consummatur per mutuum pactum expressum, vel tacitum, sed quæ nondum est executioni mandata, ex neutra parte, *num.* 8. Simonia realis est, quæ ex utraque parte ipsa rei traditione est completa, quia ex una parte data est res spiritualis, ex altera parte pretium, vel pars illius; *num.* 9.

SECTIO II.
De materia Simoniæ, sive rebus, in quibus committi potest hoc crimen contra Jus Divinum, vel humanum, seu Ecclesiasticum.

§. III.
De Simonia, quæ committitur circa res mere ac intrinsece spirituales, & imprimis circa gratiam, Sacramenta, & Sacramentalia.

Assertio 1. Simonia proprie dicta contra Jus Divinum committitur, si quis pro pretio temporali vendat, vel emat gratias spirituales, & gratiam sanctificantem, vel gratis datas, quod dupliciter fieri potest, *n.* 10. Assertio 2. In specie Simonia contra Jus Divinum est dare, vel accipere pretium pro 7. Sacramentis Ecclesiæ, vel pro Sacrificio Missæ. *num.* 11. Qua ratione vendere Eucharistiam sit peccatum Simoniæ, *num.* 12. Etiam matrimonium, quatenus Sacramentum est, vendi non potest, absque Simonia: secus est, si consideretur, quatenus naturalis, & civilis contractus est, *num. eod.* Sacramenta vendi possunt, absque Simonia, quoad materiam, ut panis, vinum, oleum &c. si scandalum absit, & nulla lex Ecclesiastica id prohibeat, *num. eod.* Licitum est in extrema, vel etiam gravi necessitate dare pretium pro Sacramentis, si quis non velit illa administrare gratis, v. g. pro Baptismo, vel etiam Sacramento pœnitentiæ in articulo mortis, *num.* 13. Assertio 3. Etiam Sacramentalia sunt propria materia Simoniæ contra Jus Divinum, ut sunt benedictio nuptialis, aquæ, olei, consecratio calicis &c. *n.* 14.

§. II.
De Simonia, quæ committitur circa Ordines, eorumque collationes, & præsentationes ad Ordines.

Assertio 1. Simonia est contra jus naturale, vendere, vel emere omnes functiones, seu actus qui ex potestate Ordinis procedunt, etiam Ordinum Minorum, *num.* 15. Assertio 2. Neque Episcopi, nec eorum Ministri possunt pro conferendis Ordinibus, vel Litteris super iis conficiendis, quippiam temporale accipere, & multo minus exigere, neque ii, qui ordinantur, dare, *num.* 16. Quinam hic intelligantur nomine Ministrorum *num.* 17. Non potest pro collatione etiam primæ Tonsuræ aliquid temporale accipi, vel dari, absque Simonia, *num. eod.* Episcopus non tantum pro collatione Ordinis, sed etiam pro litteris dimissoriis, vel testimonialibus aliquid temporale licite accipere non potest, *n. eod.* Quid de hoc hodie statutum sit in Decreto Concilii Tridentini *Sess.* 21. *c.* 1. *de reform. n.* 18. Item quæ pœnæ decretæ fuerint Jure antiquo in dantes, & accipientes munera ab ordinatis, *nn.* 19. Et quæ statuta sunt de collatione Ordinum, etiam locum habent in collatione beneficiorum, quod etiam nihil temporale liceat accipere *ex. num.* 19. Assertio 3. Non solum Simonia committitur, si detur pecunia, vel aliud pretio æstimabile conferenti Ordinem, sed etiam si dentur præsentanti ad Ordines: *num.* 20. Quæcunque pecunia etiam in modica quantitate sufficit ad Simoniam, si pro re spirituali promittatur, aut detur, *num.* 21. Assertio 4. Simoniam etiam committit ille, qui convenit cum alio Clerico Beneficiario, ut ipsum præsentet Episcopo ordinandum ad titulum beneficii illius, cum pacto, se non petiturum aliam portionem ex eo beneficio, *num.* 22. cum talibus dispensare potest solus Papa, vel etiam secundum alios, Episcopus, *num.* 23. Non debet quis recipere Ordinem ab eo, quem credit esse Simoniacum, quamvis ministrare possit in iis Ordinibus, quos prius ab eo recepit, *num.* 24. Simoniacos non potest conferre Ordinis executionem alteri, cum ipso sit suspensus ab Ordine: quod si Ordinem ignoranter recipit a tali Simoniaco, sustinetur, ut in Ordine suscepto ministret, *nn.* 25. Cur is, qui recipit Ordinem ab Ordinante Simoniaco, permittatur ministrare in Ordine suscepto, sed non possit promoveri ad altiores Ordines, *num. eod.*

§. III.
De Simonia, quæ committitur circa Divina Officia, ac Officium prædicationis, & an Ecclesia emi, vel redimi possit?

Assertio 1. Officia Divina, sive orationes publicæ Ecclesiæ, quæ fiunt in publicis Processionibus, & Litaniis, & in Choro, sunt propria materia Simoniæ, ita ut illa emere, vel vendere sit Simonia contra Jus Divinum. Idemque est de privatis orationibus, si pro pretio vendantur: secus si pro iis pecunia detur per modum eleemosynæ, vel stipendii ad sustentationem necessarii, *num.* 26. Assertio 2. Pro officio prædicationis aliquid temporale accipere tanquam pretium actus, est Simonia contra Jus naturale ac Divinum, secus est, si accipiatur, vel detur in necessariam sustentationem, *n.* 27. Assertio 3. Sicut Ecclesia emi non potest absque Simonia, ita nec redimi, seu redimendo emi, *nn.* 28. Et declaratur, *n.* 29. Pecuniam dare, vel accipere, non solum pro instructionibus spiritualibus, v. g. administratione Sacramentorum, celebratione Missæ &c. sed etiam pro æstimatione laboris corporalis, quis hujusmodi sacris, & spiritualibus actionibus per se, & intrinsece, ac necessario est conjunctus, est Simonia contra Jus Divinum, & naturale. Aliud est de labore, qui non per se, & intrinsece, sed per accidens solum, & extrinsece est annexus actioni spirituali, & ab ea separabilis, v. g. pro labore itineris, vel Cantus in Missa: nam pro hoc dare, vel accipere pecuniam non est Simonia *n.* 30.

§. IV.
De aliis variis actibus, & rebus spiritualibus, vel his annexis, pro quibus aliquid temporale dare, vel accipere etiam specialiter prohibitum est Jure Canonico.

Inprimis Simonia est petere pecuniam pro ingressu Religionis, vel vendere Prioratum aut Capellam Monachorum aut Clericorum: vel pro regimine ipsorum committendo, & tam dans, quam recipiens, & consentiens est Simoniacus, *n.* 31. Item pro sepultura, Chrismatis, & Olei benedictione pretium non potest exigi, absque Simonia, nec excusat consuetudo contraria, *n.* 32. Secundo Simoniacum est exigere pretium pro Prælatis, vel aliis personis Ecclesiasticis ponendis in Sede Ecclesiastica, vel Sacerdotibus instituendis in Ecclesia, aut pro sepeliendis mortuis, benedicendis nuptiis, vel pro conferendis Sacramentis, aut collatis, *n.* 33. Tertio pro Ecclesiarum consecratione nihil est exigendum, præter procurationem. *nn.* 34. Quarto prohibitum est, ne pro Chrismate aut oleo consecrato ab Ecclesiis pecunia exigatur, sive ea Catholica, sive Paschalis præstatio, sive Episcopalis consuetudo vocetur, *n.* 35. Non tantum autem prohibetur pecunia exigi pro Chrismate, seu Sacramento Confirmationis, sed etiam pro ipso balsamo, & oleo consecrato, *n.* 36. Similiter Simonia est accipere, vel exigere pecuniam pro Chrismate, licet anticipetur solutio, & mutetur illius nomen, vocando eam Paschalem, & non Chrismalem, non obstante contraria consuetudine, *num.* 37. Item pro investitura Ecclesiarum non debet pecunia, vel aliud quid temporale exigi, vel accipi, & Archiepiscopus talem pravam consuetudinem tollere debet, *nn.* 38. Quinto pro officio, seu ministerio Ecclesiastico exercendo, vel pro Vicariis assignandis, vel pro Chrismate pecunia exigi non potest, *n.* 39. Sexto Capellanus, seu Parochus pro benedictionibus nubentium, & exequiis mortuorum, nihil potest accipere, & acceptum restituere debet, *c. Suam.* 29. *h. t.* Idque declaratur, *n.* 40. Septimo, denique Simoniacum est pro consecrationibus Episcoporum, & benedictionibus Abbatum, & Ordinationibus Clericorum aliquid temporale, ante vel ex post facto dare, vel accipere, non obstante contraria consuetudine, *c. Sicut.* 39. *h. t. n.* 41.

§. V.
An exigere aliquid temporale pro re spirituali ratione consuetudinis, excusare possit a vitio Simoniæ?

De hac quæstione agitur in *c. Ad Apostolicam* 42. *hoc tit.* Ubi decernitur Ecclesiastica Sacramenta esse libere conferenda, & pravas exactiones, ut pro exequiis, & benedictionibus nubentium, & similibus, non esse faciendas. Episcopi debent laicos cogere ad laudabilem consuetudinem erga S. Ecclesiam pia fidelium devotione introductam servandam, *n.* 42. An, & qua ratione populus cogi possit, saltem Officio Judicis, ad servandam honestam ac piam consuetudinem, ut aliquid detur pro sepulturis, exequiis mortuorum, & similibus, *n.* 43. Per diuturnam consuetudinem dandi aliquid Clericis pro spiritualibus ministeriis, ad quæ ea officio sunt obligati, acquiritur Ecclesiæ, vel ipsis Clericis jus ad similes oblationes faciendas, per mo-

modum cujusdam præscriptionis, & consequenter Parochiani manent obligati ad illas præstandas, non ex voto populi, seu voluntate obligandi se ad illas, sed ex vi Juris acquisiti Ecclesiæ, ad quod non est necessarius consensus Parochianorum, idque declaratur, *num.* 44. Ad inducendam hujusmodi consuetudinem, & obligationem sufficit tempus X. annorum, etiam Jure Canonico, & est observanda, etiamsi Clerici sint divites, & quæ recipi possunt ex laudabili consuetudine pro administrandis spiritualibus, peti non possunt, antequam administrentur, *n.* 45.

SECTIO III.

De Simonia, qua committitur in actibus jurisdictionis Ecclesiastica, & ingressu, sive admissione ad Religionem.

§. I.

An actus pertinentes ad jurisdictionem spiritualem fori interni, vel externi sint materia Simonia?

Assertio I. Simonia est dare, vel accipere pretium, vel aliud quid temporale, pro omni actu jurisdictionis fori interni conscientiæ, seu pertinentia ad curam animarum, ut pro Confessione audienda, vel pro levi imponenda pœnitentia, vel illa augenda, *n.* 46. Secundo committitur Simonia, delegetur potestas absolvendi, ut si Parochus committat alteri Sacerdoti pro pretio, ut vice sua audiat Confessiones suorum subditorum. Tertio, si pro pretio committatur potestas absolvendi a censuris. Quarto, si pro concessione Indulgentiarum detur, vel recipiatur pecunia &c *nu.* 47. Assertio 2. Simonia est contra Jus naturale ac divinum vendere, & emere actus, quibus jurisdictio spiritualis fori externi ordinaria, vel delegata confertur, *n.* 48. Assertio 3. Simonia est pro omni actu jurisdictionis voluntariæ pretium dare, vel accipere, veluti pro dispensatione in voto, juramento, & impedimento matrimonii, irregularitate, vel lege aut præcepto Ecclesiastico. Est tamen licitum in hujusmodi dispensationibus aliquid exigere, non ut pretium dispensationis, sed per modum mulctæ, per quam compensatur recessus a lege communi ad causam piam applicandæ, quod maxime locum habet in dispensatione votorum: vel in pœnam alicujus prioris delicti: vel etiam per modum stipendii, seu subsidii sustentationis. Idque magis fieri potest ac solet in dispensationibus, quam in aliis gratiis, quia dispensationes sunt odiosæ, quippe derogantes Juri communi: & decet, ut eæ onerosæ reddantur, ne si facile impetrari possint, & absque sumptibus, eæ importune petantur, *nu.* 49. Assertio 4. Simonia quoque committitur, si pretium detur, vel accipiatur pro actibus Ecclesiasticæ jurisdictionis contentiosæ, cujusmodi sunt omnes actus Judicii Ecclesiastici usque ad prolationem sententiæ. Talis autem est etiam ligare censura, vel ab ea absolvere, si pretio id fiat: speciatim pretium exigere, vel accipere pro absolutione ab excommunicatione, *n.* 50. Non autem committitur Simonia, si pecunia detur ad redimendam vexationem, ut quis absolutionem ab excommunicatione, vel aliis censuris obtineat, *n.* 51. Assertio 5. Simonia quoque committitur, & quidem contra Jus Divinum, si quid temporale detur, vel exigatur, & accipiatur pro actibus jurisdictionis Ecclesiasticæ, voluntariæ, vel contentiosæ, qui proxime versantur circa materiam temporalem, & politicam, ut si Judex Ecclesiasticus cognoscat causas civiles, seu sæculares inter clericos de bonis temporalibus ac profanis, vel de criminibus communibus Clericis, & laicis: quæ etiam pertinet legitimatio facta ad profanos honores, & bona temporalia, *nu.* 52. Aliud est de actibus, qui procedunt a propria jurisdictione temporali, qualem habent plerique Episcopi in Germania; nam pro illis exigere, & accipere pretium non est Simonia, *cit. n.* 52.

§. II.

An sit Simonia pretium, vel aliud temporale quid dare, vel accipere pro omissione actus jurisdictionis Ecclesiastica, vel alterius actus spiritualis?

Assertio 1. Non est Simonia, dare alicui pecuniam, ut abstineat ab actu spirituali, quem alias injuste, sacrilege, vel simoniace facturus esset, *n.* 53. Assertio 2. Tunc Simonia committitur propter omissionem spiritualis jurisdictionis, quando negatio alicujus actus spiritualis procedit a potestate Ecclesiastica, ita ut actum aliquem exercere sit moraliter hominem auctoritative ligare, vel detinere: & talis omissio censetur moraliter provenire a dicta jurisdictione. Ut si quis post auditam alicujus Confessionem, deneget ipsi absolutionem, propter datam a tertio pecuniam, *n.* 54. Nomine autem actus comprehenditur hic etiam carentia, sive negatio actus, & omissio rei debitæ æquiparatur commissioni, quod non fit sine actu aliquo positivo, quo Judex Ecclesiasticus declarat se nolle hunc absolvere, *n.* 55. Assertio 3. Si omissio actus spiritualis non sit omissio spiritualis jurisdictionis, sed alterius actus spiritualis, quamvis alias ex officio debiti, sed nullum effectum moraliter post se relinquens, tunc non est Simonia pro tali omissione aliquid dare, vel accipere, nisi intuitu alicujus spiritualis boni vendatur, vel majore pretio æstimetur, Ut si Sacerdos pecuniam accipiat, ut Missam non dicat, ad quam ex officio tenetur, vel ut subditi Confessionem non audiat, *num.* 56. Porro prohibitum est Presbyteris, ne aliquid temporale accipiant propter celandum peccatorem publicum Episcopo, vel Ministris ejus, tanquam contrarium bonis moribus, & officio Clericorum; non autem tanquam Religioni contrarium, & ut simoniacum, quia ad essentiam Simoniæ requiritur, ut ab una parte pretium, sive aliquid temporale detur, vel promittatur, & ab altera aliquid spirituale detur, vel accipiatur: at vero si quis pretium recipiat, ut non denunciet publicum peccatorem Episcopo, vel ut non corrigat, nihil spirituale dat, sed tantum omittit facere, quod deberet, quia ad Presbyterum, seu Parochum pertinet delicta subditorum corrigere, vel ad Episcopum corrigenda deferre, non autem Simoniam committit, ut patet ex c. *Nemo,* 14. *h. t.* in priore ejus parte, ubi nulla de Simonia fit mentio. Si vero Parochus aliquid temporale accipiat, ut peccatum alterius celet, vel non denunciet Episcopo, vel Prælatus ut subditum non corrigat: ut si Parochus pecuniam accipiat, ne denunciet Parochianum non suscipientem Eucharistiam in Paschate, Simoniam committit, de quo agitur in posteriore parte dicti c. *Nemo n.* 57.

§. III.

Utrum dare, vel accipere aliquid temporale pro ingressu, sive admissione in Religionem sit Simonia?

Assertio 1. Dare, vel accipere aliquid tanquam pretium pro ingressu Religionis, secundum se, & ex vi Juris Divini simoniacum est, sive aliquid temporale accipiatur pro ipsa professione, sive solum pro ingressu ad probationem, & suscipiendum habitum Religionis, *num.* 58. Assertio 2. Pro sustentatione personæ ingredientis Religionem, vel etiam in ea profitentis aliquid temporale exigere, vel accipere, non est ex natura rei simoniacum, nec illicitum, si Monasterium sit inops, & Regula Ordinis id permittat. Si vero Monasterium sit dives, videtur esse Simonia prohibita Jure Ecclesiastico, quamvis contraria consuetudo non debeat tanquam simoniaca reprobari, *num.* 59. Licitum est autem non tantum sponte oblatum pro necessaria sustentatione ingredientis Religionem accipere, sed etiam de eo pacisci, si Monasterium sit inops, *num.* 60. Prohibetur autem, ne Prælati Ordinum, vel Capitula, seu Conventus, aut singulares personæ, sive mares, sive mulieres, a volentibus ingredi Religionem, sive ante, sive post, directe, vel indirecte, pastus, jocalia, pecunias, vel alias res ad usum Ecclesiasticum, vel pium deputatas petere præsumant, *Extravag.* 1. *in princ. h. t. Inter Communes. h. t.* Excipitur, nisi ipsæ personæ ingredientes pure, sponte ac libere, & omni pacto cessante, aliquid dederint, vel obtulerint: ubi tamen non prohibetur titulo sustentationis, etiam interveniente pactione, aliquid exigere, vel accipere, si vera adsit paupertas, & indigentia, ex parte Monasterii, *cit. n.* 60. Idque confirmatur etiam ex Concilio Trident. *Sess.* 25. *c.* 16. *de Regular.* Probibetur etiam, ne vicissim persona ingrediens aliquid accipiat a Religione, seu Monasterio, ut ingrediatur, *n.* 61.

§. IV.

De aliis modis, quibus committitur Simonia in ingressu Religionis, ejusque pœnis.

Inprimis si Abbas & Conventus pro pecunia recipiant Monachum, ex pacto, ab officio & beneficio sunt suspendendi, & pecunia restituenda est danti, & ita ingressus cum habitu ad aliud Monasterium transire debet, *num.* 62. idque declaratur, *num.* 63. Secundo, si Monachi scienter per Simoniam sunt ingressi Monasterium, debent illud dimittere, & adire solitudinem, vel alia Monasteria strictiora, ad agendum ibi pœnitentiam. Si vero ipsis ignorantibus data fuit pecunia, cogendi sunt renunciare eidem loco: & postea reducendi sunt ad eundem locum, si ibi absque scandalo manere possint, vel collocandi sunt in alio ejusdem Ordinis loco, in quo serviant Deo, *c. De Regularibus.* 25. *h. t. num.* 64. declaratur, *num.* 65. Tertio, quando contra plures simoniace per pretium in Monasteriis receptos, accusatio fuerit Canonice instituta, probato juridice crimine, tam dantes, quam accipientes, canonica pœna mulctantur. Si vero per solam inquisitionem de crimine constiterit, ad arctiora Monasteria, ad agendum pœnitentiam mitti debent: sed Superioribus & Officialibus, qui simoniace illos receperunt, competens pœnitentia est imponenda, & dum illam faciunt, suspendi debent ab executione Ordinum, *c. Dilectus.* 30. *h. t. n.* 66. declaratur, *n.* 67. Quarto, si Moniales, vel Monachi per pretium in Monasteriis sint recepti, prætextu paupertatis, tam recepti, quam recipientes e Monasterio sunt ejiciendi, & in arctius Monasterium ad perpetuam pœnitentiam, sine spe restitutionis, agendam, detrudendi. Quod si forte alibi commode collocari non possint, dispensative de novo in iisdem Monasteriis recipiantur, Diœcesani vero per suas Diœceses singulis annis hoc publicari faciant, *c. Quoniam.* 40. *h. t. n.* 68. declaratur, *n.* 69. Quinto, qui dant, vel accipiunt aliquid, ob ingressum Religionis, si sint personæ singulares, excommunicationi; si vero Capitulum, vel Conventus fuerit, suspensioni est ipso facto subjectus, a qua absolvi nequeant, nisi a Papa, aliis juris pœnis in suo robore permanentibus, *Extravag.* 1. *Inter Communes.* §. *Nos igitur. n.* 70. Si aliquid mere sponte detur, & accipiatur in ingressu Religionis, sine pacto, nulla incurritur censura: neque si quid detur, vel accipiatur in sustentationem ejus, qui ingreditur, quia Monasterium non habet sufficientes reditus ad illum alendum, etsi pactum intercedat, est Simonia saltem Juris Divini, quamvis sit Simonia contra Jus Ecclesiasticum, *n.* 71. Potest tamen Simonia committi, si quis pretio recipiatur ad habitum Religionis, sed pœnæ Juris non incurruntur, nisi professio fuerit secuta, *cit. n.* 71. Neque prædictæ censuræ excommunicationis, & suspensionis habent locum in dote, quæ datur Monasteriis sanctimonialium, sed in Religionibus virorum raro Simonia committitur, *cit. n.* 72. *in fine.*

SECTIO IV.

De Simonia, quæ committitur in Beneficiis Ecclesiasticis, & circa Officia Ecclesiæ temporalia.

§. I.

Utrum Simonia, quæ committitur in venditione Beneficiorum Ecclesiasticorum, sit contra Jus Divinum: an vero solum contra Jus positivum, seu Ecclesiasticum?

Quatuor regulæ traduntur circa venditionem rerum, quæ sunt annexæ rebus spiritualibus, antecedenter, concomitanter, vel consequenter, *n.* 72. Beneficium quoad ipsum jus exercendi Ministeria spiritualia, seu Officia Ecclesiastica Jure Divino vendi non potest, *n.* 72. Sed neque beneficium, quatenus est jus percipiendi reditus Ecclesiasticos, qui titulo spirituali sunt annexi, sine vitio Simoniæ vendi potest, *n. eod.* An accipere pecuniam pro collatione Beneficii, quatenus præcise est jus percipiendi reditus temporales, annexum tamen spirituali juri, sive titulo beneficii, qui consistit in officio, seu potestate exercendi spiritualem aliquam functionem, sit Simonia prohibita Jure Divino, an vero solum Jure Ecclesiastico? Triplex est sententia. Prima affirmat esse contra Jus Divinum. Secunda, esse tantum Simoniam contra Jus Ecclesiasticum: Tertia vendere beneficium curatum, esse Simoniam contra Jus Divinum, non vero simplex, *n.* 74. Sed verius est, esse Simoniam contra Jus Divinum, & naturale, idque probatur, n. 75. Item prohibitum est vendere, Prioratus & Capellas Monachorum aut Clericorum, & ne pro Prælatis instituendis pretium exigatur, & tam dans, quam accipiens est Simoniacus, *c. Non satis* 8. *h. t.* Et damnatur consuetudo hujusmodi in *c. Cum in Ecclesia* 6. *eod. n.* 79. ubi etiam ratio redditur. Solvuntur duæ objectiones n. 77. Excipi debet, nisi jus percipiendi Ecclesiasticos reditus temporales auctoritate Summi Pontificis separatum fuerit a spirituali titulo beneficii, sive jure officii spiritualis; tunc enim extinguitur titulus spiritualis officii, & vendi potest beneficium, quia nihil spirituale venditur, sed mere temporale, *n.* 78.

§. II.

Quibus modis committitur Simonia in collatione beneficiorum, & electione ad Prælaturas, & alia beneficia Ecclesiastica?

Assert. 1. Committitur Simonia primo, si collator pecuniam, vel aliud quid temporale exigat pro ipsa collatione beneficii. Secundo, si aliquid temporale exigatur pro inductione, seu immissione in possessionem beneficii collati: multo magis prohibitum est tanquam simoniacum, aliquid exigere pro ipsa institutione Rectoris, vel alterius Clerici in beneficio, vel pro consensu præstando ejus institutionem, & si quid acceptum est, in duplum restitui debet, *c. Audivimus* 41. *h. t. n.* 79. declaratur, *n.* 80. Præterea in *c. Ne Dei* 43. *h. t.* specialiter præcipitur ab Abbatibus Cisterciensibus, ut solemniter non instellentur, sed satis est, ut profiteantur sub forma profitendi consueta, *num.* 81. Tertio committitur Simonia, si homagium præstetur pro beneficio obtinendo, *c. Ex diligenti*, 17. *h. t. n.* 82. declaratur, *n.* 83. Cur homagium non possit præstari pro spiritualibus, possit autem juramentum fidelitatis, *n. eod.* Quando homagium præstitum pro beneficio Ecclesiastico non egeat absolutione, *num.* 84. Quarto committitur Simonia, si pro temporali obsequio promittatur beneficium Ecclesiasticum, *c. Cum essent* 12. *h. t. n.* 85. An possit quis servire Episcopo, spe consequendi ab ipso beneficium, absque Simonia, & an etiam, si Episcopus promittat alicui certum stipendium solum ad tempus, donec beneficium ipsi contulerit, sit Simonia? *num.* 86. Assertio 2. Similiter committitur Simonia in electionibus ad Prælaturas, vel alia beneficia Ecclesiastica in casibus expressis? *numer.* 87.

§. III.

Quomodo Simonia committatur in receptione Canonicorum?

Simonia est alicui Ecclesiæ dare vel offerre bona sua, cum pacto, vel conditione, ut recipiatur in Canonicum, & illa bona habeat pro præbenda: secus est, si simpliciter roget, ut admittatur in Canonicum, *c. Tua nos* 34. *h. t. n.* 88. Quod si quis bona principaliter dat Ecclesiæ, eo animo, ut Canonicus fiat, alias non daturus, sine omni tamen pacto: & vicissim Canonici cum hac intentione admittant, sine ullo pacto, committitur Simonia mentalis, quæ non obligat ad restitutionem, *n.* 89. Receptio in Canonicum assignari debet præbenda, & reditus Canonicatus, non obstante consuetudine de parando prius prandio, *c. Jacobus* 44. *h. t. n.* 90. Quæ requirantur, ut licite possit aliquid temporale etiam modicum, v. g. prandium a Canonicis pro illorum receptione exigi & recipi, *n.* 91. Si tamen sponte, ac liberaliter aliquid temporale detur, sine pacto, non potest damnari talis consuetudo, *n. eod.*

§. IV.

An electio, præsentatio, confirmatio, collatio, vel alia provisio beneficii simoniaca sit ipso jure irrita?

Ass. 1. Electio, vel collatio beneficii per Simoniam facta non est irrita jure naturæ, sed valida, *n.* 92. Assert. 2. Electio, collatio, præsentatio, confirmatio, vel quævis alia provisio, seu promotio ad dignitatem, officium Ecclesiasticum, aut quodvis beneficium simoniace facta, sive Simonia commissa sit ab ipso electo, aut proviso, sive ab alio, ipso sciente, & non contradicente, jure Ecclesiastico est irrita, *n.* 93. Quare si quis electioni contradicat, & amici electi, eo conscio, & volente, pecuniam dederint contradicenti, & sic cessante contradictione, is eligitur, ac administrat, Simoniam committit, & tenetur statim administrationem relinquere, *c. Matthæus* 13. *h. t. cit.* n. 93. Idque declaratur, *n.* 94. Assertio 3. Electio, collatio, vel quævis alia provisio beneficii simoniaca irrita est, quamvis ignorante electo, vel proviso, facta sit, *c. Insinuatione* 26. *h. t.* Nam si quis Canonicatui renunciet, eo quod per Simoniam ad illum ignoranter assumptus fuit, & postea de novo ex compassione ad eundem eligatur, obtinebit ultimum locum in Choro, & ipse nihil poterit prætendere, vel sibi vendicare, ratione primæ electionis, *nu.* 95. declaratur, *nu.* 96. Qui consecutus est beneficium per Simoniam ab alio commissam, ipso ignorante, non potest illud, bona conscientia, retinere, sed debet illud resignare, *cit. nu.* 96. Præterea electio, vel collatio simoniaca est ipso jure irrita, etiamsi facta sit, electo, vel instituto inculpabiliter ignorante, *c. Nobis* 27. *h. t.* ubi dicitur, quod electio simoniaca alicujus ab aliis, ipso inscio, facta sit reprobanda, nisi constet, quod ille malitiose commiserit Simoniam in fraudem eligendi: ubi etiam additur, quod cum tali simoniace electo Episcopus dispensare non potest, *n.* 97. quomodo intelligendum sit, electionem simoniacam esse penitus reprobandam, n. 98. Denique electio, vel provisio simoniace facta, etiam ignorante electo, vel proviso, est irrita, *Extrav.* 2. §. *Per electiones*, *hoc tit. Inter Communes*, *num.* 99. Idque extenditur primo, quod talis electio, vel promotio ad Ecclesiasticum beneficium per Simoniam facta, quamvis ignorante electo, sit irrita, ut ad idem officium obtinendum, durante illa vocatione, sit inhabilis. Secundo, quod sit nulla, sive Simonia fuerit manifesta, sive occulta, *citat. Extravag.* 2. *in princip.* Tertio, etiamsi pecunia promittatur, vel detur, sive omnibus electoribus, vel collatoribus, sive etiam uni tantum, cæteris ignorantibus, *cit. c. Nobis* 27. *h. t. num.* 100. Quarto, electio, vel collatio beneficii simoniace facta est irrita ipso jure, sive Simonia fuerit, realis, sive conventionalis tantum, *cit. nu.* 110. Quamvis contrarium, quod, ut collatio beneficii ipso jure sit nulla, necessario requiratur, & traditio beneficii, & datio pecuniæ, vel alterius rei temporalis pro spirituali, sit probabile, & in praxi tutum, *cit. num.* 100. Quinto, acquisitio beneficii est ipso jure irrita, sive commissa sit Simonia contra Jus Divinum, sive contra Ecclesiasticum tantum, etsi oppositum etiam sit probabile, *cit. num.* 100. Sexto, irritantur etiam omnia beneficia Ecclesiastica majora, & minora, seu simplicia per Simoniam acquisita, *n.* 101.

§. V.

Quando electio, vel collatio beneficii simoniace facta, ignorante electo, vel proviso ipso jure sit irrita?

Electio, vel collatio beneficii simoniace facta, etiam ignorante electo, vel proviso, ipso jure est irrita, exceptis duobus casibus. Prima exceptio est, si inscio electo, vel proviso, ab alio promissa est, vel data in fraudem eligendi, vel providendi, ut ejus electio, vel collatio ei facta cassaretur, *c. Nobis* 27. *h. t.* Altera exceptio est, si electus, vel provisus contradicat promissioni simoniacæ ab aliis factæ; tunc enim valida est electio, vel collatio, etsi pecunia promissa, vel etiam data sit, *c. Sicut* 33. *h. t.* ubi habetur, quod omnes etiam parvoli, qui nescientes per pecuniam aliorum sunt adepti Ecclesias, illas tenentur dimittere, nisi prohibeant, ne detur pecunia, & in eadem voluntate perseverent, nec deinde consentiant, solvendo promissam pecuniam, vel reddendo solutam, ideoque nihil debet ipsi electo, & confirmato ad culpam, & ad pœnam imputari, cum aliud sit præbere consensum, & aliud expresse prohibere. Qui vero dederunt, vel receperunt pecunias, Canonice puniendi sunt, si eorum excessus est manifestus, quia alioquin Ecclesia non judicat, de occultis, *n.* 102. declaratur, *n.* 103. Spectato Jure communi valida est electio S. Pontificis etiam simoniace facta, *n.* 104.

§. VI.

An, & quatenus licitum sit dare, vel accipere pretium ad redimendum vexationem in beneficiis, vel non sit licitum?

Tres hac de re traduntur regulæ, seu conclusiones. Prima est, post jus acquisitum in beneficio per electionem, collationem, vel provisionem, non est Simonia pecunia re pretio æstimabili redimere vexationem, quæ ad jus in beneficio acquisitum injuste fertur, *n.* 105. *c. Dilectus* 28. *hoc tit.* ubi habetur, quod si quis det Prælato, seu Superiori pecuniam, ne ipsum de facto molestet in jure suo, & is contra pactum illum molestet, debeat restituere pecuniam, *n.* 106. Resp. ad duas objectiones, *n.* 107. Tres sunt conditiones, quæ requiruntur, ut redemptio vexationis illatæ in beneficio acquisito sit licita, expressæ, *nu.* 108. Secunda regula est, pro jure nondum acquisito, sed primum acquirendo, non licet, absque Simonia, oblata pecunia, redimere vexationem, etiam injustam ab eo, qui non tantum obesse, sed etiam prodesse potest, id est, ad quem spectat potestas dandi illud spirituale, quod acquirendum est, *n.* 109. ubi id declaratur. Tertia regula est, non est Simonia, vexationem injustam pecunia redimere, etiam antequam jus acquisitum est in beneficio, si is, cui datum est pretium, obesse tantum possit, sed non prodesse, seu nihil conferre possit ad beneficium obtinendum, *nu.* 110. ubi id exemplo declaratur. Dubium est, an si quis post confirmationem, vel collationem factam, adeoque post acquisitum plenum jus in beneficio, quoad proprietatem, injuste impediatur ab acquirenda possessione, possit redimere pecunia hujusmodi vexationem, etiam ab eo, qui potest prodesse, sive in possessionem immittere? probabilius affirmatur, *num.* 3. Idque procedit in provisionibus beneficiorum, non autem in aliis actibus non beneficialibus, seu mere spiritualibus, ut in Sacramentis, vel in absolutione a censuris; in quibus non est prohibitum vexationem pecunia redimere, *citat. num.* 3. *in fine.*

§. VII.

De Simonia confidentiali, sive quæ committitur in resignationibus, & provisionibus beneficiorum, spe & confidentia factis.

Quæritur primo. Quæ sit, & dicatur Simonia confidentialis? Resp. est certa species Simoniæ ab aliis distincta, & a Jure positivo damnata, & prohibita, quæ tum committitur, cum quis alicui procurat beneficium conferendo, vel aliter providendo, cum pacto, ut illud idem beneficium, post tempus elapsum, alteri conferat, vel resignet, *n.* 112. Hæc Simonia habet locum in omnibus beneficiis, curatis, vel simplicibus, secularibus, vel Regularibus, item in renunciationibus, & aliis quibuscunque provisionibus beneficiorum, non autem in pensionibus, nec in permutationibus beneficiorum, ut probabilius est: sed communis solum Simonia *n.* 113. Quale pretium in hac Simonia intervenire potest, *n. eod.* Quær. 2. Quibus modis committatur Simonia confidentiæ? Resp. tribus, per accessum, regressum, vel ingressum, *n.* 114. ubi id declaratur. Quær. 3. Quæ pœnæ decretæ sint in Simoniacos confidentiales? Quatuor enumerantur, *num.* 115. An ad has pœnas incurrendas necessarium sit, ut Simonia confidentialis sit opere ex utraque parte completa, *ead. n.* 115. *in fine.*

§. VIII.

De Simonia, quæ committitur in pensionibus solvendis ex bonis Ecclesiasticis.

Quær. 1. An sit Simonia emere, vel redimere pensionem Ecclesiasticam, hoc est, jus percipiendi partem fructuum ex alieno beneficio? Resp. pensiones mere temporales, quæ etiam laicis pro ministerio temporali, vel ob aliam justam causam solvuntur ex Ecclesiasticis reditibus, sine titulo spirituali, absque Simonia vendi possunt, & redimi, *nu.* 116. Resp. 2. pensiones spirituales, quæ dantur in titulum beneficii, sive ad juvandum Parochum in officio suo, sive ad serviendum in Choro, vel Officiis Divinis, vel quæ loco beneficii ad spirituale Ministerium exercendum dantur, v. gr. Coadjutori, vel Vicario Episcopi, vel Concionatori, sunt propria materia Simoniæ, quia sunt proprie dicta beneficia fundata in spirituali titulo, eoque perpetuo, nec possunt pretio vendi, vel redimi, absque Simonia, *n.* 117. Resp. 3. pensiones mixtæ, quæ dantur Clericis, ratione Clericalis status non tamen ob spirituale ministerium, sed ob aliam causam, v. g. Parocho seni, vel pauperi Clerico ad ejus sustentationem, vel ob resignationem beneficii in favorem alterius factam, etsi ex natura rei, & Jure communi antiquo licite vendi possunt, & emi, sine Simonia: non tamen juxta Stylum Curiæ Romanæ, quæ hujusmodi venditiones tanquam simoniacas damnat, *n.* 118. Quær. 2. Utrum sine Simonia pensio imposita beneficio, anticipata solutione redimi possit? Resp. si ex pacto imponatur v. g. Vicario perpetuo obligatio pensionem illam annuam pecunia redimendi, Simonia committitur: secus si Vicarius libere ac sponte redimat pensionem, ita ut vi pacti optio ei detur pensionem illam, vel singulis annis solvendi, vel statim redimendi; tunc enim nulla Simonia committitur, *n.* 119.

§. IX.

De Simonia, quæ committitur circa Officia Ecclesiæ temporalia.

Quær. 1. An officia Ecclesiæ temporalia, ut officium Procuratoris, vel Advocati, pro pecunia vendere sit Simoniacum? Resp. Non est contra Jus naturale ac Divinum, sicut nec officium Sacristiæ, aut Custodis, *n.* 120. Est tamen venditio horum officiorum tanquam simoniaca prohibita Jure Canonico, juxta *c. Consulere h. t.* Ubi generaliter prohibetur, ne administratio rerum Ecclesiasticarum per pecuniam obtineatur, & vendi prohibentur multa Officia Ecclesiastica etiam temporalia: dummodo soleant exerceri per Clericos, non per laicos, *n.* 121. Quær. 2. An etiam sit Simonia prohibita Jure Ecclesiastico, vendere functiones hujusmodi officiorum temporalium? Resp. Negative, cum sint mere corporales, *num.* 122.

S E C T I O V.

De pretio Simoniaco, ejusque divisione.

§. I.

An pretium Simoniacum necessario debeat esse temporale quid, non spirituale, & quando temporale, quod datur, habeat rationem pretii, respectu rei spiritualis, quæ vicissim datur?

Assertio 1. Pretium Simoniæ, spectato Jure naturali ac Divino, necessario debet esse aliquid temporale, nec sufficit spirituale, *n.* 123. Unde permutare rem spiritualem cum altera mere spirituali, ut SS. Reliquias cum aliis Reliquiis, Jus Patronatus cum alio simili jure, non est Simonia, spectato Jure Divino: sicut etiam permutare spirituale pro alia re spirituali non est Simonia, nec prohibitum, extra materiam beneficiorum, *n.* 124. Asser. 2. Quando res temporalis, & pretio æstimabilis gratis datur ei, qui spirituale donum, vel officium præstat, non potest habere locum Simonia, saltem spectato jure naturali ac Divino, *n.* 125. Assertio 3. Non est Simonia pro spiritualibus ministeriis dare, vel accipere temporalia, etiam ex obligatione, si non ut pretium, seu in commutationem rei, sed per modum stipendii, ac necessariæ sustentationis dentur, vel accipiantur, *n.* 126. Sed neque exigere, vel accipere stipendium sustentationis, interveniente pacto, est Simonia, quia ex justitia debetur ministrantibus spiritualia, *n.* 127. Possunt etiam Sacerdotes, & Clerici ministrantes spiritualia exigere stipendium sustentationis, etiamsi divites sint, & non egeant, vel bona patrimonialia habeant, *n.* 128. Assertio 4. Non est Simonia promittere, vel donare alicui quippiam temporale, sub onere, & conditione operis spiritualis præstandi, modo non fiat per modum retributionis, seu compensationis, v. g. si Christianus donet infideli aliquid sub conditione, si Baptismum suscipiat, vel si puella viro hæretico promittat matrimonium, si Catholicus fiat, *n.* 129. Assertio 5. Non est Simonia officium spirituale præstare, etiam principaliter propter temporalem, si intentio illa non deducatur in pactum, ideoque res illa temporalis, non ut pretium accipiatur. Unde Canonicus, qui principaliter accedit ad Divina Officia propter distributiones quotidianas, non committit Simoniam, *n.* 130.

§. II.

Quænam circumstantiæ sint considerandæ, ut cognoscatur, an munus aliquod temporale habeat rationem pretii Simoniace dati, pro re spirituali, vel non habeat?

Ut cognoscatur, an in donis, vel acceptis a conferente aliquid spirituale, sit commissa Simonia, tria sunt consideranda. Primo, qualitas personæ dantis, & accipientis. Secundo, quantitas muneris, an sit magni, vel modici pretii. Tertio, tempus donationis, an instante necessitate, vel alio tempore opportuno donatum sit. Licet autem electus Ordinatori, vel Consecratori suo quædam, quæ sunt modici pretii, & quæ recipientis animum non multum inclinarent, vel moverent, donaverit, non censetur Simonia committi, *c. Etsi quæstiones* 18. *h. t. n.* 131. Explicatur, & declaratur, *n.* 132. *& duobus seqq.*

§. III.

Quotuplex sit pretium Simoniacum?

Pretium Simoniæ in Jure Canonico munus appellari solet, idque dividitur in munus a manu, ab obsequio, & a lingua. Nomine autem muneris hic non intelligitur donum liberale, & gratuitum, sed gravamen, seu potius onus debitum ex justitia, quod ex vi onerosæ, & reciprocæ conventionis exigi, & præstari solet, *n.* 135. Quær. 1. Quid intelligitur per munus a manu? Resp. primo. Pecunia proprie est pretium Simoniæ, sive numerata, sive solum promissa. Secundo, omnis alia res materialis, & pretio æstimabilis, sive res mobiles, sive immobiles. Tertio, remissio debiti pro re spirituali obtinenda, vel promissio remissionis. Quarto, mutui datio, cum pacto, ut vicissim beneficium conferatur. Quinto, dilatio solutionis, vel ejusdem anticipatio ex pacto facta pro beneficio, vel alia re spirituali, *n.* 136. Quær. 2. Quid intelligatur per munus ab obsequio? Respond. sub hoc comprehenduntur quæcunque obsequia seu servitia temporalia, cum pacto conferendi vicissim beneficium Ecclesiasticum, vel aliam rem spiritualem, *n.* 137. Quær. 3. Quid per munus a lingua intelligatur? Resp. sub hoc munere comprehenduntur laudes, commendationes, & preces, quæ pro aliquo interponuntur, & quidem ex vi pacti, ut res spiritualis, v. g. beneficium vicissim detur, *n.* 138. Hinc infertur primo, non esse Simoniam dare alicui beneficium, intuitu solius consanguinitatis, sine pacto, *nu.* 139. Secundo, non est Simonia dare beneficium propter preces armatas, sive gravem metum incussum, si nullum interveniat pactum, *n.* 140. Tertio, non est Simonia, si Collator beneficium debitori conferat metu amittendi debitum, sive ut debitum ab ipso consequi possit, si nullum pactum interveniat, *n.* 141.

S E C T I O IV.

De Judicio, sive processu judiciario in crimine Simoniæ.

§. I.

Quis sit Judex competens in crimine Simoniæ, & quis accusare possit de hoc crimine, & qui accusari? Item quomodo crimen Simoniæ probetur?

Assertio 1. Hoc crimen est mere Ecclesiasticum, ideoque solus Ecclesiasticus Judex de eo cognoscere potest, etiamsi, qui crimen hoc commisit, sit Laicus, *n.* 142. Assertio 2. Quilibet Catholicus accusare potest de crimine Simoniæ, *c. Si dominus* 3. *h. t.* etiam servus, meretrix, & quilibet criminosus, *c. Tanta h. t. n.* 143. Assertio 3. Accusari possunt de crimine Simoniæ, tam dans, quam accipiens pecuniam vel aliam rem temporalem pro spirituali, *n.* 144. Accusatus Simoniæ, pendente accusatione, prohibetur celebrare Missarum solemnia, *c. Accusatum* 4. *h. t. num.* 144. Idem dicitur in *c. Quoties* 5. *h. t. n.* 145. Assertio 4. Simonia probatur iisdem modis, quibus alia crimina, videlicet per Simoniaci confessionem, per testes, & instrumenta Authentica: imo etiam per signa, conjecturas, & præsumptiones, *c. Sicut* 6. *h. t.* Quæ tamen violentam præsumptionem faciant, & reum de ipso crimine convincant, *n.* 146.

§. II.

An, & quando criminosi admittantur ad testimonium ferendum in crimine Simoniæ.

In omnibus delictis, exceptis notoriis, tribus modis procedi potest: per accusationem, quam debet præcedere legitima inscriptio: per denunciationem, quam debet præcedere charitativa correctio: & per inquisitionem, quam debet præcedere clamosa insinuatio per publicam famam. Neque esse debet idem Judex, & accusator, sed fama est loco accusantis, & Judex inquirere debet diligenter, nec facile credere, vel punire: & si quid probatur, secundum jura, punire potest, dictando sententiam, secundum formam Judicii. Quod si Abbas est suspectus de dilapidatione, est suspendendus ab administratione Abbatiæ. Si per viam inquisitionis probatur Simonia de Abbate, & Abbas potest contra testes excipere, quod sint inimici, & conspiratores, alias vero exceptiones criminum opponere non potest, *c. Licet Heli.* 31. *h. t. n.* 147. Deducuntur circa prædicta quædam corollaria, *n.* 148. Quod autem dictum est, contra Simonia-

cos

cos admitti testes criminosos, magis declaratur in *c. Pertuas* 38. *h. t.* Ubi dicitur, distinguendum esse primo, circa modum agendi, utrum agatur de crimine Simoniæ civiliter: an vero accusetur criminaliter: & si civiliter, utrum secundum juris rigorem, an secundum æquitatem? Secundo, circa personæ qualitatem, contra quam agitur, utrum sit sæcularis: & an idem ille sit bonæ famæ, an vero graviter infamatus, & valde suspectus, & an possit facile puniri, & condemnari, sine scandalo? Tertio, distinguendum est circa personas testium, utrum sint honesti, an criminosi, & an isti sint emendati de crimine, an non? Rursus an hujusmodi testes ex Zelo justitiæ, an vero ex odio deposuisse credantur, qui non debent admitti. Quarto distinguendum est circa crimina, quæ testibus objiciuntur, utrum sint eadem, vel minora, an vero paria, vel majora? Quinto utrum sola dicta testium producantur, an vero adsint etiam alia adminicula, sive indicia. Tandem concludit Papa, tales criminosos contra talem regularem inferioris gradus admittendos esse, non secundum rigorem Juris, sed secundum æquitatem. Et tales Prælatos regularis ex levioribus causis ab administratione amoveri posse, *nn.* 149. Declaratur præterea, quando testes criminosi admittantur in crimine Simoniæ, sive agatur civiliter, sive criminaliter, & quando non admittantur, *n.* 150. Non potest in crimine Simoniæ appellari a sententia, sed denegatur appellatio, idque ob magnitudinem delicti *n.* 151. *in fine.*

SECTIO VII.

De pœnis Simoniæ, ac dispensatione in illa.

§. I.

An pœnæ Jure decretæ incurrantur propter quamlibet Simoniam, & in quacunque materia?

Assertio 1. Propter Simoniam mentalem, si ea pure interna sit, ita ut in nullum actum externum prodeat, nulla pœna Juris incurritur: imo nec ab Ecclesia puniri potest. Quod si Simonia in actum externum prodeat, sed sine omni pacto, etsi Ecclesia eam possit punire, de facto tamen nulla a jure est imposita pœna, *n.* 152. Assertio 2. Ob Simoniam pure conventionalem, quæ neutra ex parte completa est, & nondum tradita est res spiritualis, nulla pœna Juris positivi incurritur, excepta Simonia confidentiali. An autem si conventio simoniaca sit completa, ex parte vendentis, quia ipsa tradidit rem spiritualem, v. g. Ordines: non vero ex parte ementis, quia pretium nun est solutum, incurrantur pœnæ ipso jure, dubium est. Utrumque est probabile, & posterius benignius, & Stylo Curiæ Romanæ conformius, *n.* 153. Assert. 3. Propter nullam Simoniam etiam realem, & ex utraque parte completam, incurrantur pœnæ, ipso facto, præter illam, quæ committitur in ingressu Religionis, Ordine & beneficio, *nn.* 154. Ubi id amplius declaratur. Ass. 4. Pœnæ decretæ in Simoniacos comprehendunt etiam Simoniam, quæ est solum prohibita Jure Ecclesiastico, cujusmodi est illa, quæ fit in permutationibus beneficiorum, & similibus, *num.* 155.

§. II.

An, & qualiter incurratur pœna excommunicationis, propter Simoniam commissam in Ordine, vel beneficio?

Ass. 1. Per Simoniam realem, & completam in Ordine incurritur excommunicatio Papæ reservata, ipso facto, tam ab Ordinante, quam ab Ordinato, *Extravag.* 2. §. *Statuentes h. t. inter communes n.* 155. Nomine autem Ordinum hic veniunt Ordines, tam minores, quam Sacri, imo etiam prima Tonsura: sed & Simonia commissa in Litteris dimissoriis censetur commissa in Ordine, *cit. n.* 156. Ass. 2. Similiter propter Simoniam realem, & utrinque completam in Beneficiis incurritur excommunicatio Papæ, reservata, si quis pro collatione, vel alia promotione ad beneficium pecuniam dedit, vel accepit, *cit. Extravag.* 2. §. *Statuentes*, ubi tamen nomine beneficii intelligi debent solum beneficia proprie dicta. Extenditur autem hæc excommunicatio ad quoslibet Simoniacos in Ordine, vel beneficio, sive manifestos, sive occultos, *cit. Extrav.* 2. *n.* 157.

§. III.

An, & qualis suspensio contrahatur per Simoniam commissam in Ordine, vel Beneficio?

Assertio 1. Jure communi Decretalium conferens Ordines per Simoniam completam, recepto pretio, vel alia re æquivalenti, ipso facto est suspensus a collatione omnium Ordinum, saltem per triennium, *c. Si quis* 45. *h. t.* Ubi dicitur quod si ordinans, vel præsentans aliquem ad Ordinem, recipiat promissionem, vel juramentum ab eo, quod non inquietabit eum super beneficio, aut alimentis, tunc Ordinans a collatione: præsentator vero ab executione Ordinum per triennium est suspensus: ordinatus vero ab Ordine sic suscepto, donec a Papa obtinuerit dispensationem, *n.* 158. Declaratur, *nn.* 159. *& seq.* Assert. 2. Is qui simoniace Ordinem suscepit, sed sine culpa sua quia alius, ipso ignorante, pecuniam dedit Episcopo, ut ipsum ordinaret, non est ipso jure suspensus ab Ordinibus ante rite susceptis, imo nec ab Ordine sic suscepto, *c. De simoniaca* 22. *h. t.* Ubi dicitur, quod Episcopus potest dispensare cum simoniace ordinatis, ipsis ignorantibus, ut in suis Ordinibus remaneant, adeoque nec ab ipsis sunt suspensi, quia non sunt Simoniaci, *n.* 161. Respond. ad duas objectiones, *nn.* 162. Ass. 3. Qui ordinatur ab Episcopo Simoniaco, sed non recipit Ordines simoniace, quia Episcopus nullam in illa ordinatione Simoniam committit: tunc si scivit ante Ordinationem Episcopum esse Simoniacum, incurrit suspensionem ab Ordine sic suscepto. Secus si bona fide a tali Episcopo sit Ordinatus, ignorans illum esse Simoniacum, *n.* 163. Assertio 4. Propter Simoniam commissam in beneficio nulla incurritur suspensio, neque a conferente simoniace beneficium, neque a recipiente, quod intelligendum est de suspensione proprie dicta, prout est censura distincta ab excommunicatione, *n.* 164.

§. IV.

An præter prædictas censuras, sint aliæ pœnæ Canonico Jure decretæ in Simoniacos?

Assertio 1. Sunt & aliæ pœnæ Jure Canonico statutæ in Simoniacos. Et inprimis perpetuo sunt deponendi ab Altaris Ministerio, sive ab Officio, & consequenter etiam a beneficio, *c.* 2. *de Confess.* Eademque pœna depositionis contra Simoniacum decernitur in *c. De hoc* 11. *h. t.* Ubi statuitur, quando Simonia est manifesta, seu notoria, aut simoniaci confessi in Judicio, vel legitime convicti sunt, perpetuo ab altaris ministerio deponi debent. Si vero publica infamia tantum laboreat, eis Canonica purgatio indici debet, in qua si deficiunt, ut Rei puniendi sunt, & quæ receperunt, integre Ecclesiæ restituere debent, *n.* 165. Præterea pœna depositionis contra simoniace obtinentem beneficium statuitur etiam in *c. Insinuatum* 23. *h. t.* Ubi dicitur, Simoniacum notorium in beneficio, qui se purgare non potest, ab illo deponendum esse, *num.* 166. *& seqq.* Item alia depositionis pœna imponitur in *c. Qui alium* 2. *h. t.* Ubi decernitur, qui alium ab Ecclesia ejicit per pecuniam, eamque postea sibi retinet, est ab ea deponendus, quæ tamen pœna depositionis non incurritur ipso jure, sed per sententiam Judicis imponenda est, *n.* 168. Assertio 2. Alia pœna est, quod Simoniacus in Ordine, vel beneficio privetur non solum beneficio simoniace acquisito, sed etiam aliis beneficiis legitime obtentis, non quidem ipso jure, sed per sententiam Judicis condemnatoriam, *num.* 169. Assertio 3. Simoniacus quoque est inhabilis ad beneficium simoniace obtentum retinendum: quoad alia vero beneficia obtinenda non est ipso jure inhabilis, *n.* 170.

§. V.

Quis possit dispensare, sive relaxare pœnas Jure decretas in Simoniacos?

In Simonia prohibita Jure naturali, & Divino non potest dispensari quoad culpam: in Simonia vero prohibita solum Jure Ecclesiastico, solus Papa dispensare potest: quamvis Pontifex etiam in illa non soleat dispensare, quia id non est necessarium, neque expedit ut res Ecclesiæ fiant venales, *n.* 171. Quod vero attinet ad dispensationem in pœna Simoniæ, quæ solum habet locum in Simonia commissa in Ordine, Beneficio, & ingressu Religionis, Inprimis, ab excommunicatione, quoad personas singulares, dantes, vel accipientes pecunias, solus Papa absolvere potest, cui ea est reservata in *Extravag.* 1. *&* 2. *h. t. inter communes.* Ex potestate tamen delegata etiam alii absolvere possunt habentes privilegium absolvendi a casibus Papæ reservatis. Similiter in suspensione, quæ incurritur propter Simoniam commissam in Ordine, dispensare potest solus Papa, *c. pen. h. t.* Ordinans vero simoniace suspensus est a collatione Ordinum, in qua pœna etiam dispensare non potest, nisi Papa *cit. c. pen. n.* 172. Secundo quoad pœnam inhabilitatis ad obtinendum idem beneficium simoniace obtentum, si beneficium recipiens Simoniam commissam esse scivit, solus Papa dispensare potest: si quis vero per ignorantiam beneficium simoniace collatum accepit; tunc vel est beneficium majus aut curatum, & non potest Episcopus cum illo dispensare; vel est simplex, & potest. Extra casus vero expressos in *c. pen. de Elect.* solus Papa in inhabilitate ad idem Officium obtinendum dispensare potest, quod etiam ignoranter patratum fuit, *n.* 173. Tertio quoad pœnam inhabilitatis ad alia beneficia obtinenda, si Simoniacus voluntarie, & sponte renunciat beneficio per Simoniam obtento, ante sententiam Judicis, potest Episcopus cum illo dispensare ad alia beneficia obtinenda; non autem potest, si ante renunciationem factam, de Simonia condemnetur, & ideo beneficio prius obtento privatur, *n.* 174. Porro quod dictum est, non posse Episcopum dispensare quoad pœnas, seu censuras latas contra Simoniacos, id limitari debet, quoad excommunicationem, & suspensionem, quæ incurruntur propter Simoniam occultam, juxta facultatem Episcopis concessam in Concilio Trident. *Sess.* 24. *c.* 6. *de reform.* dispensandi in casibus occultis, & non deductis ad forum contentiosum, *cit. num.* 174.

SECTIO VIII.

De obligatione restituendi, quæ per Simoniam sunt accepta.

§. I.

An, & cui pretium simoniace acceptum sit restituendum?

Assertio 1. Qui accepit pretium pro re spirituali, non solum simoniace, sed etiam injuste, quia scilicet in re spirituali simoniace vendita nullum temporale jus, vel commodum habet, is jure naturali ac Divino pretium acceptum restituere debet, non ratione Simoniæ formaliter, & præcise, sed ratione injustitiæ. Ut si quis pecuniam pro Sacrificio Missæ, vel Sacramenti administratione accepit, tanquam pretium rei spiritualis, sive in compensationem ejusdem, is tenetur restituere pretium acceptum, *n.* 175. Deducuntur tria corollaria, *num.* 176. Assertio 2. Qui accipit pretium pro re spirituali simoniace, sed non injuste, quia in ea aliquod temporale jus, seu commodum habet, quod annexum est illi rei spirituali, non tenetur jure naturali restituere pretium, nisi a Jure positivo, vel ab Ecclesiastico Judice restitutio in pœnam imponatur, ut si quis Canonicatum venderet, *num.* 177. Deducuntur quædam corollaria, *n.* 178. Assertio 3. Per se, & ex vi legis naturalis ac Divinæ pretium simoniace, & injuste acceptum, ante Judi-

Judicis sententiam condemnatoriam, restitui debet ei, qui dedit, non aliis, *n.* 179. Solvuntur objectiones, *n.* 180.

§. II.

An pretium simoniace acquisitum contra prohibitionem Juris Ecclesiastici, restitui debeat in foro conscientiæ, etiam ante sententiam, & condemnationem Juris, & cui?

Assertio I. Pretium acceptum pro collatione, electione, confirmatione, vel renunciatione beneficii restitui debet in foro conscientiæ, ante omnem Judicis sententiam, *c. De hoc* 11. *in fine h. t. n.* 181. Hoc autem casu, restitutio pretii simoniace accepti, non danti, sed illi Ecclesiæ, in qua est beneficium, & in cujus injuriam Simonia commissa est, restituenda est, *cit. c. De hoc* quamvis etiam probabile sit, pretium simoniace acceptum pro datione beneficii, ante sententiam Judicis, restituendum esse ei, qui dedit: post sententiam vero Ecclesiæ, cui Judex illud adjudicaverit, *num.* 182. Assertio 2. In Simonia commissa in ingressu Religionis, pretium jure positivo non debet restitui in conscientia & ante sententiam Judicis, si admissus in Monasterium in eo permanet, *n.* 183. Assertio 3. Pretium simoniace acceptum pro collatione Ordinum, & aliorum Sacramentorum, aut Sacramentalium, si notabiliter excedat, quod pro sustentatione exigi poterat, est restituendum, sed vi Juris Divini potius, quam Ecclesiastici; hoc enim Jure nihil dispositum reperitur, quod restituendum sit, ipso facto, ante sententiam Judicis, *n.* 184.

§. III.

An vicissim res spiritualis, quæ pro pretio simoniace data fuit, etiam debeat restitui danti?

Si pretium datum pro re spirituali, simoniace acceptum sit, sed non injuste; tunc sicut pretium non debet restitui, ante Judicis condemnationem: ita neque res, quæ pro pretio data fuit, v. g. officium temporale Ecclesiæ, vel pensio Clericalis: quæ in titulum non est data. Si vero pretium simoniace, & injuste acceptum sit pro spirituali functione transeunte, v. g. Sacra ordinatione, vel collatione alterius Sacramenti? tunc pretium quidem restituendum est, ipsa tamen res, quippe transiens, non potest restitui, & ipsa collatio Sacramenti, vel consecratio, etiamsi simoniace pro pretio facta sit, est valida. Quod si vero res sacræ permanentes, non solum simoniace, sed etiam injuste sint venditæ, & datæ sint pro pretio, v. g. sacra vasa, Reliquiæ &c. ita ut in æstimationem veniret etiam ipsa spiritualitas: tunc pretium quidem restitui debet, quoad excessum respondentem spiritualitati, ipsæ vero res sacræ, neque Divino, aut naturali jure, neque etiam Ecclesiastico, ante sententiam Judicis, restitui debent. Excipiuntur beneficia Ecclesiastica acquisita per Simoniam realem, ea enim restitui debent, una cum fructibus perceptis, etiam ante sententiam Judicis: eademque ratio est de Officiis Ecclesiasticis, *num.* 185. Ubi tamen quoad restitutionem rerum spiritualium distinguendum est, an in rebus sacris permanentibus id, quod spirituale est, se habeat tanquam principale, ut in SS. Reliquiis; tunc enim si vendantur ratione spiritualitatis, contractus est irritus; ideoque restituto pretio, etiam Reliquiæ sunt restituendæ: secus est de iis rebus sacris, in quibus id quod spirituale est, est solum velut accessorium, ut in sacris vasis, & vestibus, quæ si carius vendantur propter spiritualem consecrationem, vel benedictionem, contractus est validus, ideoque retineri possunt, *n.* 186.

§. IV.

An Simonia mentalis obliget ad restitutionem?

Tres sunt sententiæ. Prima absolute negat, mentalem Simoniacum teneri restituere, idque satis probari videtur ex *c. ult. h. t.* Ubi Papa mandat alicui, ut dispensat cum Monachis, qui per Simoniam, dato aliquo pretio, sunt recepti in Monasterium. Deinde qui sine præcedente pacto, & sine aliquo dato, vel recepto, sed solo affectu animi acquirunt spiritualia, & temporalia, non tenentur eapropter Simoniam resignare, sed satis est, si eos pœniteat, & satisfaciant Creatori, *n.* 186. *& seq.* Altera sententia est, Simoniam mentalem prohibitam Jure Divino obligare ad restitutionem, non autem prohibitam solo Jure Ecclesiastico. Tertia, & probabilior sententia ait, esse distinguendum, an pretium simoniace acceptum sit, sine injustitia annexa; an vero cum injustitia: priore casu, non obligat Simonia mentalis, nec ex vi juris naturalis, neque etiam ex vi juris Ecclesiastici, quomodo intelligendum est *cit. c. ult. h. t.* quod loquitur de Simonia mentali commissa in ingressu Religionis, qui non habet necessario injustitiam annexam. Idemque est in omni alia Simonia mentali, in qua pecunia non injuste accipitur. Posteriore vero casu, si Simoniæ, etsi mentali tantum, sit annexa injustitia, cum opere secuto, quia externum actum adjunctum habet, orietur obligatio restituendi ex jure naturali, *cit. n.* 190. ubi id magis declaratur.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 26. *&* 29.
c. 2. *n.* 168.
c. 3. *n.* 143.
c. 4. *n.* 144.
c. 5. *n.* 145.
c. 6. *n.* 146.
c. 7. *n.* 143.
c. 8. *n.* 31. *& seq. & n.* 76.
c. 9. *n.* 33. *&* 78.
c. 10. *n.* 34.
c. 11. *n.* 165. *& n.* 181. *& seq.*
c. 12. *n.* 85. *& seq.*
c. 13. *n.* 166.
c. 14. §. *Nec quemquam n.* 46. *& in princ. n.* 57.
c. 15. *n.* 28.
c. 16. *n.* 35.
c. 17. *n.* 82. *& seq.*
c. 18. *n.* 131. *&* 133. *& seq.*
c. 19. *n.* 62. *& seq.*
c. 20. *n.* 20. *& seq.*
c. 21. *n.* 39.
c. 22. *n.* 161.
c. 23. *n.* 93. *& seq.*
c. 24. *n.* 50.
c. 25. *n.* 64. *& seq.*
c. 26. *n.* 95. *& seq.*
c. 27. *n.* 97. 98. *&* 100.
c. 28. *n.* 106.
c. 29. *n.* 40.
c. 30. *n.* 66. *& seq.*
c. 31. *n.* 127. 149. 150. *& seq.*
c. 32. *n.* 149. *& duabus seqq.*
c. 33. *n.* 102. *& seq.*
c. 34. *n.* 88.
c. 35. *n.* 24.
c. 36. *n.* 37. *& seq.*
c. 37. *n.* 22.
c. 38. *n.* 48. *&* 121.
c. 39. *n.* 41.
c. 40. *n.* 68. *& seq.*
c. 41. *n.* 79. *& seq.*
c. 43. *n.* 81.
c. 44. *n.* 90. *& seq.*
c. 45. *n.* 158. *& duobus seqq.*
c. 46. *& ult. n.* 187. 189. *&* 190.

IN EXTRAVAGANTIBUS. Communibus.

Extrav. 1. *in princ. nu.* 60. *&* §. *Nos enim n.* 70. *& seq.*
Extrav. 3. *in princ.* §. *Statuentes præterea*, *&* §. *seq. & fin. num.* 145. §. *Per electiones n.* 99. *& duobus seqq.*

TITULUS IV.

Ne Prælati vices suas, vel Ecclesias sub annuo censu concedant.

§. Unic.

An, & sub qua pœna prohibitum sit Prælatis vices suas, id est jurisdictionem suam sub annuo censu, sive reditu concedere & an etiam proventus Ecclesiarum sub annuo censu locari possint?

Ad priorem quæstionem respondetur, qui pecuniam dant, ut Episcopalem, seu spiritualem jurisdictionem exerceant, privantur officio suo, & Episcopi, qui vendiderunt, amittunt potestatem conferendi tale officium, *c. Præterea* 1. *h. t. num.* 1. Etsi vero Episcopus, vel alius similis Prælatus sit simoniacus, si alicui, pretio recepto, vices suas, id est, jurisdictionem Ecclesiasticam committat: non tamen Vicarius, vel alius ab Episcopo constitutus, ut vice ipsius jurisdictionem exerceat, si pro illo officio pecuniam accipiat, Simoniam committit, *n.* 2. Similiter Episcopi, & Archidiaconi, qui ad agendas vices suas, & causas Ecclesiasticas terminandas, annuum censum solvunt, removendi sunt a Clero, & Episcopus, qui hoc sustinuerit, & permittit, judicia Ecclesiastica pervertit, Canonice puniatur, id est, pœna depositionis, *c. Quoniam* 2. *h. t. num.* 3. Item Ecclesiæ regimen non debet Sacerdotibus committi sub annuo censu, *c. Quoniam* 3. *h. t. num.* 4. De posteriore quæstione agitur *in c. Querelam* 4. *& ult. h. t.* ubi statuitur quod fructus, & obventiones Ecclesiæ possunt locari ad certum tempus, v. gr. ad septennium pro certo annuo censu: & si conventum fuerit, intra illud tempus non auferre, standum est promissis, nec potest auferri, *num.* 5. Utrum hodie prohibeantur, non solum res, & bona Ecclesiæ sed etiam fructus, seu reditus Ecclesiæ, seu beneficii locati ultra triennium, *num.* 6. An fructus, seu proventus Ecclesiarum provenientes ex jurisdictione Ecclesiastica possunt vendi, vel ipsa etiam Episcopalis, vel spiritualis, *num.* 7. & 8. Nullo modo est Simonia, quod Pontifex exigat, ut solvantur Annatæ, hoc est, integri fructus primi anni, qui ex Episcopatibus, Prælaturis, aliisque beneficiis vacantibus exiguntur, quia id non est contra Jus Divinum, neque Ecclesiasticum, sed eæ juste, ac rationabiliter exiguntur, *num.* 9. & 10.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 1.
c. 2. *n.* 3.
c. 3. *n.* 4.
c. 4. *& ult. n.* 5. *&* 8.

TITULUS V.

De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

§. I.

An, & quinam Magistri constituendi sint ad docendum in Ecclesiis Cathedralibus, & an licitum sit aliquid exigere, vel accipere pro licentia docendi?

Ecclesia Cathedralis debet providere de Magistro, qui Clericos ejusdem Ecclesiæ, & alios pauperes scholares gratis doceat, eique competens beneficium conferatur. Item nullus pro licentia docendi pretium exigat, nec sub prætextu alicujus consuetudinis, ab eis, qui docent, aliquid petat: nec aliquem, qui sit idoneus, petita licentia, docere prohibeat, vel impediat: qui autem contra hoc facere præsumpserit, beneficio suo privari debet *c.* 1. *h. t. n.* 1. *&* 2. Præterea pretium exactum pro licentia docendi est restituendum, & promissum remittendum. Item si is, qui tenetur, non instituit in locis debitis Magistros, Episcopus præficere debet viros idoneos ad institutionem aliorum, appellatione postposita, *c. Prohibens* 2. *h. t. n.* 3. Similiter ne quis pro licentia docendi exigat pecuniam, prohibetur sub pœna excommunicationis, & privationis officii, & dignitatis, etiamsi hoc habeat consuetudo, *cap. Quanto* 3. *h. t. num.* 4. An Doctoratus sit dignitas? *n. eod.* Non solum in Ecclesia Cathedrali, sed etiam in qualibet alia Conventuali habente sufficientes facultates, constituatur a Prælato, cum Capitulo, vel majore & saniore ejus parte, Magister idoneus, qui gratis Clericos Ecclesiæ in Grammatica, & alios

juxta

juxta possit instituat. In Metropolitana vero Ecclesia constituendus est Theologus, qui Sacerdotes, & alios in S. Pagina doceat, & in his præsertim instruat, quæ ad curam animarum pertinent. Cuilibet autem Magistrorum assignari debent a Capitulo proventus unius præbendæ, & pro Theologo tantundem, dum legit: non tamen propterea Magister electus efficitur Canonicus. Quod si forte Ecclesia Metropolitana duobus nimis gravetur, Episcopus, de Grammatico in alia Ecclesia suæ Civitatis, vel Diœcesis, faciat provideri, *c. Quia nonnullis 4. h. t. num.* 5. quid non tantum Jure antiquo, sed etiam Jure novo Concilii Tridentini *Sess.* 5. *c.* 1. *& Sess.* 23. *c.* 18. *de refor.* circa electionem S. Scripturæ, & Grammaticæ statutum sit, & antiquis Canonibus adjectum, *num.* 6. *&* 7.

§. II.

Quale privilegium Jure Canonico concessum sit Theologiam, seu SS. Scripturam publice docentibus, vel illi studentibus?

Prælati Ecclesiarum, & Capitula mittere debent ad studium Theologiæ aliquos dociles, seu habiles ad discendum qui deinde possint in Ecclesia DEI alios erudire, quibus subministrent necessaria, si proprii proventus Ecclesiastici non sufficiant. Et studentes in Theologia per quinque annos percipere debent fructus integros beneficiorum, sicut etiam Doctores Theologi dum docent, non obstante contraria consuetudine, vel statuto, *c. Super specula.* 5. *& ult. h. t.* Et hæc Constitutio confirmata fuit a Concilio Trident. *Sess.* 5. *c.* 1. *de reform. n.* 8. Non tantum docentes Theologiam, vel in ea studentes, sed etiam docentes, & audientes Jus Canonicum gaudent hoc privilegio percipiendi fructus in absentia, & quidem docentes, quandiu publice docuerint: Studentes vero in prædictis Facultatibus per quinquennium excusantur e residentia, & integre fructus beneficiorum suorum percipiunt in absentia: exceptis distributionibus quotidianis, *n.* 9. Ad hoc autem non requiritur alia licentia, sed sufficit generalis auctoritate hujus constitutionis facta: debent autem, qui volunt hoc privilegio gaudere, studeant Theologiæ vel Juri Canonico in Studio generali, sive celebri Universitate, *num.* 10. In Studiis Romanæ Curiæ, & aliis quibusdam debent constitui Magistri Catholici, qui instruant in Linguis Hebraica, Arabica, & Chaldæa, *s. hoc. tit. cit. numer.* 10.

§. III.

An accipere pecuniam pro doctrina Theologica, sit simoniacum?

Non est Simonia, neque illicitum pro officio docendi Theologiam Scholasticam vel Moralem, seu Casus conscientiæ, neque etiam positivam, seu S. Scripturam justum stipendium accipere, *nu.* 11. Et hinc neque vendere licentiam docendi Theologiam est Simonia, spectato Jure naturali ac Divino: quamvis Jure Ecclesiastico hoc sit prohibitum, non tanquam simoniacum, sed ut illicitum, & injustum, si Doctores, seu Magistri, qui habent justum stipendium pro suo officio, exigant pecuniam ab aliis, qui volunt in eadem Ecclesia docere, *c. Quanto* 3. *h.* 1. vel si Prælati Ecclesiastici, quibus competit potestas, una cum beneficio Ecclesiastico, concedendi, pro tali concessione pretium aliquod exigunt, quod est prohibitum, in *c.* 1. & 2. *h. t.* Secundo, si officium, seu obligatio docendi Theologiam, vel Jus Canonicum sit annexa alicui beneficio Ecclesiastico, non est Simonia contra Jus Divinum, & naturale, si talis Magister ultra stipendium, quod accipit ab Ecclesia, pecuniam exigat a discipulis, neque etiam Jure Ecclesiastico, id est prohibitum, *cit. nu.* 12. Tertio, non est simoniacum, nec illicitum dare consilium pro stipendio, ac pretio, etiamsi a Theologo detur ad dirigendam conscientiam, *numer.* 13. Quarto, neque est simoniacum, sed licitum, accipere pecuniam pro Gradu Licentiæ, & Doctoratus, in quacunque Facultate, etiam Theologica, *num. eod.* Extat etiam in *Clement.* 2. *h. t.* Constitutio de recipiendo juramento a Doctorandis, quod in promotione non expendent ultra Summam 3000. argenteorum Turonensium, quæ tamen in pluribus Academiis abolita est, vel usu non recepta, *num.* 14.

SERIES CAPITULORUM

IN ANTIQUIS.	
c. 1. *n.* 1.	*c.* 5. *& ult. n.* 8. *& duobus seqq.*
c. 2. *n.* 3.	IN CLEMENTINIS.
c. 3. *n.* 4.	*Clement.* 1. *n.* 10.
c. 4. *n.* 5. *& duobus seqq.*	*Clement.* 2. *& ult. n.* 14.

TITULUS VI.

De Judæis, & Saracenis, & Eorum servis.

§. I.

Quæ, & in quibus casibus Christianis interdicta sit communicatio cum Judæis?

Agitur hic de communicatione fidelium cum Infidelibus in rebus politicis, & quæ ad humanum commercium spectant. Et inprimis prohibetur omnibus Christianis assidua conversatio, & communicatio cum Judæis, ne hi ob illam ad suam superstitionem eos trahant. In specie vero plures sunt casus, in quibus interdicitur Christianis communicatio cum Judæis. Veluti primo, ne Christiani simul habitent cum Judæis. Et hinc quamvis Christianus possit habere servum Judæum, non tamen eum habere familiarem, & domesticum, licet Christianus possit habere Saracenos, & alios infideles, tanquam servos, intra eandem domum, *cit. num.* 1. Secundo, non licet Christianis Judæos ut Medicos accersere ad eos sanandos, nec medicinas ab eis paratas accipere, excepto casu necessitatis, quamvis emere ab eis possint, *num.* 1. Tertio, non licet cum Judæis balneum intrare, & in eo se lavare, nisi necessitas exigat, *cit. num.* 2. Quarto, prohibentur etiam Christiani vesci Azymis Judæorum, etiam seorsim ab eis, *cap. Nullus* 13. *caus.* 28. *qu.* 1. *numer.* 3. Quinto, interdictum est Christianis Judæos invitare, & vicissim accedere ad eorum convivia, *c. Omnes* 14. *cap.* 28. *q.* 1. licet colloquium cum eis sit permissum, *cit. nu.* 3. Non tantum autem cum Judæis, sed etiam cum Saracenis, aut infidelibus prohibitum est Christianis convivia celebrare, exceptis iis, qui missi sunt ad eorum conversionem, *c. Quam sit* 10. *in princ. hoc tit.* ubi in fine additur, quod quicunque Religiosi, vel Clerici, qui exeunt ad prædicandum Evangelium infidelibus, possunt iis adhærere, *nu.* 4. Item prohibitum est Christianis non solum adire eorum convivia, sed etiam eorum nuptias, nec dies festos, ludos aut choreas cum eis agere, vel Synagogas eorum frequentare, *nu.* 5. Sexto, prohibitum est Christianis servire, seu famulari Judæis, *cap. Ad hæc* 8. *hoc tit.* sive intra domum, sive extra illam: non est tamen prohibitum locare suas operas Judæis, dummodo hi non sint assidue illis præsentes *num.* 6. Septimo, non est licitum Christianis, nutrire filios Judæorum, *c. c. Ad hæc h. tit.* nec intra nec extra domum, *n.* 7. Hinc infertur primo, licitum esse Christianis emendo, & vendendo merces, contractus cum Judæis inire: prohibitum tamen est Christianis aliquid illis legare, vel testamento relinquere. Infertur secundo, communicatio, quæ in prædictis casibus interdicta est cum Judæis, non debet interdicta censeri etiam cum aliis infidelibus. Tertio, peccatum mortale est communicare cum Judæis in casibus jure prohibitis, in quibus quasi continua, & nimia familiaritas cum Judæis contrahitur, ut est habitare cum illis, vel famulari illis in quibusvis ministeriis, *num.* 8.

§. II.

Quænam Judæis Christianorum Principum potestati, & imperio subjectis jure tum Canonico, tum Civili sunt interdicta?

Inprimis prohibitum est Judæis, ne aliquo officio publico fungantur inter Christianos, *c. Cum sit* 16. *h. t.* qui autem illis publicum officium commiserit, præmissa monitione, a Concilio Provinciali compescatur, & cum Judæo præposito Christiani nullum commercium habeant, donec officium acceptum dimiserit, & restituerit, quicquid occasione talis officii a Christianis acquisivit, convertendum in usus pauperum, arbitrio Episcopi: idemque statuitur de paganis, aliisque infidelibus, *n.* 9. deducuntur quædam corollaria, *n.* 10. Similiter quod Judæi, & pagani non possunt publica officia inter Christianos gerere statuitur in *c. Ex speciali.* 18. *h. t.* ubi dicitur, Reges inducendos esse, ut in officiis publicis non præficiant Judæos Christianis, & si forte jam vendiderunt suos reditus Judæis, vel Saracenis, deputare debent Christianum non suspectum de gravamine inferendo Clericis, vel Ecclesiasticis, per quem Judæi, & Saraceni, sine injuria Christianorum consequantur jura regalia, id est, reditus per Regem, venditos, *n.* 11. & 12.

Secundo prohibitum est Judæis novas Synagogas, sive Ecclesias erigere: *c. Judæi.* 3. *h. t.* quamvis antiquas ruinosas reparare eis sit permissum, *c. Consuluit.* 7. *h. t. n.* 13. *&* 14. tolerat tamen Ecclesia ritus & observationes Judæorum, *cit. n.* 14. Tertio, prohibentur Judæi habere non solum nutrices, & obstetrices, sed etiam alios famulos Christianos, si secus faciant, interdici debet Christianis sub pœna excommunicationis, ne audeant habere aliquod commercium illis, *c. Etsi*, 13. *h. t. n.* 15. *&* 16. Quarto, non solum prohibitum est Judæis habere famulos, sed etiam servos, seu mancipia Christiana *c. Judæi*, *h. t. n.* 17. Similiter statutum est, ut nullum Christianum mancipium Judæo serviat: potest tamen quilibet Christianus, datis XII. solidis, captivum, sive servum Christianum a Judæo redimere, sive ad libertatem, sive ad servitium, *c.* 2. *h. t. num.* 18. Item Judæo non licet emere, vel in suo servitio tenere hominem baptizatum, vel baptizari volentem. Quod si Judæus causa commercii emit hominem non conversum ad fidem, & emptus baptizatur, vel vult fieri Christianus, datis illi XII. solidis, servus liberatur a servitio. Si vero Judæus intra tres menses non exponit venalem talem hominem, vel si emit eundem ad sibi serviendum, tunc nec potest Judæus illum amplius vendere, nec alius Christianus eum emere, sed sine pretio fit liber, *c.* 19. *& ult. h. t. n.* 19. *&* 20. Porro etsi Judæi non possint habere mancipium Christianum, possunt tamen habere Christianum colonum adscriptitium, vel originarium, *cap.* 2. *h. t.* ubi additur, si Judæus alio eos transferat, vel ad aliud obsequium detineat, amittit jus coloniæ, & dominii, *n.* 21. Quinto, interdictum est Judæis, ne ostia, vel fenestra in dies veneris sancti aperiant, sed clausa teneant tota die, *c. Quia super.* 4. *h. t. numer.* 22. Item prohibetur, ne in hebdomada sancta in publicum prodeant, & ne Christum blasphemare præsumant, *c. In nonnullis* 15. §. *In diebus hoc titul. num.* 23. Sexto præcipitur, ut Judæi & Saraceni habitu distinguantur a Christianis, *cit. cap. In nonnullis in princip. num.* 23.

§. III.

Quænam Jure communi Judæis jure sunt concessa, seu permissa, & quæ contra illos fieri sunt prohibita?

Judæi non sunt inviti baptizandi, nec ad hoc cogendi, si quis autem Judæus ad fidem Christianam confugerit, postquam de voluntate ejus constiterit, absque impedimento, Christianus efficiatur: nullus autem compelli debet ad fidem quia fidem Christi habere non creditur, quia invitus Baptismum suscipere cogitur. Nullus quoque Christianus Judæum aliquem occidere, vel vulnerare, vel pecunias suas

auser-

auferre præsumat? nullus etiam bonas eorum consuetudines mutare, & coacta servitia ab eis exigere debet, nisi quæ consueverunt facere. Item nemo Judæorum cœmeterium destruere, aut sepulta corpora effodere audeat. Si quis autem sciens contra hoc decretum fecerit, excommunicandus est, nisi satisfecerit, vel officio, aut dignitate sua privandus, *c. Sicut. 9. h. t. num. 25. & seq.* Judæi, qui convertuntur ad fidem, non sunt spoliandi suis bonis, & Principes, ac Potestates sæculares faciant illis integre restitui omnia sua bona juste acquisita, *c. Judæi. 5. §. Si qui. h. t. 5. nu. 27.* Item Judæi conversi ad fidem retinent jus successionis ergo parentes, & alios agnatos, *num. eod.* Denique Judæi conversi ad fidem non debent molestari in suis bonis, *Extravag. 2. Inter Communes. num. 28.*

§. IV.

Quomodo, & a quo Judæi delinquentes possint, ac debeant puniri?

Si Judæus Clericum aliquem percussit, Dominus, cujus temporali jurisdictioni est subjectus, ipsum pecuniaria pœna puniat, vel alia temporali, prout ipsi visum fuerit, & faciat læso condigne satisfieri: quod si Dominus Judæi id facere neglexit, Episcopus loci per Censuram Ecclesiasticam interdicat Christianis, ne cum Judæo habeant commercium donec satisfaciat, *c. Postulasti 14. h. t. num. 29.* Hinc colligitur, quod Judæi de jure communi non sunt temporaliter subjecti Ecclesiæ, sed jurisdictioni temporali Christianorum Principum, & Magistratuum, in quorum territorio existunt. Secundo, Judæus percutiens Clericum non incurrit excommunicationem, quia spirituali jurisdictioni Ecclesiæ Judæi non sunt subjecti, *n. 30.* Quamvis Principes Christiani non possint Judæos ex suo territorio ejicere pro libitu, ex justis tamen causis possunt, *num. 31.*

§. V.

Quænam interdicta sint Christianis Jure Canonico circa Saracenos, seu Paganos, aliosque infideles?

Christiani Saracenis arma, ferrum, & ligamina galearum deferentes, dum ad impugnandos Christianos ea subministrant, & qui in piraticis Saracenorum navibus regimen, & curam gubernationis exercent, excommunicationi subjacent, & fiunt servi capientium, & per Principes Christianos Civitatum privatione mulctantur, & in Ecclesiis maritimis solemnis excommunicatio crebro in eos proferenda est *c. Ita quorundam 6. h. t. n. 32.* Inde repetitur in *c. Ad liberandum 17. h. t.* ubi additur, ut qui Saracenis aliquod impendunt consilium, vel auxilium, in dispendium Terræ Sanctæ: ultra prædictas pœnas, gremium Ecclesiæ non aperiatur, nisi totum, quod ex commercio tam damnato lucrati sunt, & tantundem de suo, in subsidium Terræ sanctæ transmiserint: & si non sunt solvendo, ita puniantur, ut alii terreantur, *n. 33.* Nomine autem armorum intelliguntur hic, omnia militaria artis instrumenta, tum ea, quæ sunt ad defendendum, & pugnandum sunt idonea. Nomine ferri intelliguntur, quæ ex ferro fabricata sunt, vel ex aliis metallis, ut chalibs, plumbum &c. ligamina galearum dicuntur ligna ad ædificandas triremes, & alias naves aptas *n. 34.* Præterea transeuntes ad Terras Saracenorum debent jurare coram Episcopo, quod in mercibus suis nihil deferant ad Saracenos, quod possit ipsis commodum & subsidium adferre, *c. Significavit 11. h. t. nu. 35.* Illi quoque, qui post treugam factam inter Christianos, & Saracenos, ad hos portant merces prohibitas, non evadunt censuram excommunicationis, sicut nec illi, qui per alios merces prohibitas illuc transmittunt, *c. Significavit §. Illi quoque hoc t.* Denique si eas deferant tempore treugæ, etiam sunt excommunicati *tit. c. Significav. §. ult. cit. nu. 35.* Excommunicati quoque sunt, qui tempore belli cum Saracenis per se, vel per alios eis dant subsidia, vel consilia, *c. Quod olim 12. h. t. n. 36.* Item Christiani arma portantes ad Saracenos, vel infideles, Christianos impugnantes, ipso facto sunt excommunicati, & capientium servi, infames & intestabiles fiunt, tam active, quam passive, ac eorum bona confiscantur *Extrav. 1. Inter Commun., n. 37.* Similiter in *Extrav. Copiosus unic. Joan. XXII. h. t.* prohibetur, ne quis arma, victualia, & alia quæcunque Alexandriam deferri prohibita, intra triennium ad Saracenos in Regnum Granatæ deferre præsumat, sub pœnis ibi expressis, *n. 38.* Denique in *Clement. Cedit. unic. h. t.* præcipitur, ut Principes Christiani cohibeant Saracenos sibi subjectos a publica invocatione Machometi, & a peregrinatione, quam facere solent ad ejus sepulchrum *num. 39.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 18.
c. 2. n. 21.
c. 3. n. 13.
c. 4. n. 22.
c. 5. in princ. n. 17. & §. Si qui n. 27.
c. 6. n. 32.
c. 7. n. 13. & seq.
c. 8. n. 6. & seq.
c. 9. n. 25. & seq.
c. 10. in princ. n. 4. & in fin. n. eod.
c. 11. n. 35.
c. 12. n. 36.
c. 13. n. 15.
c. 14. n. 29. & seq.
c. 15. n. 13. & seq.
c. 16. n. 9. & 10.
c. 17. n. 33.
c. 18. n. 11.
c. 19. & ult. n. 19.

IN CLEMENTINIS.

Clement. unic. n. 39.

IN EXTRAVAGANT.

Extrav. unic. Joan. XXII. n. 38.
Extrav. 1. inter Communes n. 37.
Extrav. 2. & ult. n. 28.

TITULUS VII.
DE HÆRETICIS.

SECTIO I.
De crimine hæresis, & hæreticis in genere.

§. I.

Quid sit hæresis, & quis dicatur hæreticus?

Hæresis est error voluntarius, quem quis pertinaciter tenet contra aliquam veritatem fidei Catholicæ, quam suscepit, seu professus est, *num. 1.* explicatur ista definitio, *nu. 2. & 3.*

§. II.

De quibusdam, de quibus dubitari potest, an sint proprie dicti hæretici, necne?

Quær. 1. An qui voluntarie, & deliberate dubitat in fide, sive circa aliquam veritatem fidei, sit hæreticus, vel infidelis? Resp. qui dubitat positive de aliquo articulo fidei, id est, positive, ac pertinaciter judicat, & affirmat esse dubium, vel incertum, is vere est hæreticus, aut infidelis: Aliud est, si quis negative tantum dubitet, quia suspendit omne judicium ita ut neque assentiatur, neque etiam dissentiat, *n. 4.* Quare cum in *c. 1. h. t.* dicitur, dubius in fide infidelis, est, id intelligendum est de eo, qui non mere negative, sed positive dubitat, *n. 5.* Qu. 2. An catechumenus nondum baptizatus deficiens a fide, quam recepit, sit hæreticus? Resp. non esse propri dictum hæreticum, saltem in foro externo, sed infidelem, quia fidem solemniter in Baptismo non est professus, *n. 6.* Quæt. 3. An sit hæreticus, qui mortis metu perculsus negat fidem, v. g. se esse Catholicum, absque ullo tamen interiore assensu? Resp. talem peccare quidem contra præceptum profitendi fidem, non tamen esse vere, ac proprie hæreticum, *n. 7.* Qui alios, cum potest, ab errore (fidei) non revocat, se ipsum errare demonstrat, *c. 2. h. t. n. 8.* Hæreticus, vel schismaticus, non resipiscat, æternum damnabitur, nec ad salutem ei proderunt, Baptismus eleemosyna, aut mori pro Christo, *c. 3. h. t. nu. 9.* Christus sicut est verus Deus, ita verus est homo ex anima rationali, & humana carne subsistens, & oppositum est hæreticum, & sub excommunicatione prohibitum asserere, *c. 7. h. t. num. 10.*

SECTIO. II.

De pœnis hæreticorum, & inprimis de excommunicatione eorum.

§. I.

De prima pœna Jure Canonico decreta in hæreticos, scilicet excommunicatione, & conditionibus requisitis ad illam incurrendam.

Assertio. 1. Prima pœna hæreticorum est excommunicatio major latæ sententiæ, quæ ipso jure, seu facto ab ipsis incurritur, *c. Ad abolendam. 9. in princ. h. t.* ubi excommunicantur omnes, qui de Sacramentis Ecclesiæ aliter sentiunt, quam S. Ecclesia Romana docet, *numer. 11. & 12.* Item excommunicantur omnes hæretici, quocunque nomine appellantur, *c. Excommunicamus. 13. in princ. hoc tit. numer. 13.* Similiter in *c. Sicut. 8. in princ.* excommunicantur omnes hæretici, eorumque receptores, & fautores, & qui tenent eo in domo, vel terra, vel negotiationem cum eis exercent, *nu. 14.* Hæretici non sunt excommunicati Jure Divino, sed solo Ecclesiastico, antiquissimo tamen, *numer. 15.* Assertio 2. Ad incurrendam excommunicationem ob hæresim latam quatuor conditiones requiruntur. Primo, ut quis sit hæreticus verus, & formalis, non tantum materialis, qui non pertinaciter contra fidem aliquid asserit, *num. 16.* Secundo requiritur, ut quis hæresim internam, sive mentalem verbis, aut aliis signis externis manifestet, *num. 17.* Tertio, ut actus externus, per quem hæresis interna manifestatur, sit ex se mortaliter malus, & non tantum prout substat actui interno, & ab illo procedit, *n. 18.* Quarto, ut hæresis interna externa manifestetur, animo eam prodendi, *n. 19.* Præterea excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini omnes, qui hæreticorum libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate Papæ, scienter legunt, aut retinent, & eos imprimentes: nam quando auctor damnatur, libri quoque ejus, ac opera etiam alias bona damnata censentur, *c. Fraternitati. 4. h. t. num. 20.* quæ requirantur ad prædictam excommunicationem bullæ Cœnæ incurrendum, *num. eod.* Alia etiam excommunicatio lata est in eos, qui legunt libros prohibitos in Indice librorum, quæ tamen non est reservata Papæ, *n. 21.*

§. II.

Qua communicatio Catholicis cum hæreticis sit prohibita, vel permissa, & an, ac quando sint vitandi tanquam excommunicati?

Quær. 1. An Jure Divino hæretici sint vitandi in rebus Divinis? Resp. esse vitandos in tribus casibus expressis, *num. 22.* Quær. 2. Quinam hæretici, & in quibus rebus sint vitandi a Catholicis Jure Canonico? Resp. soli illi sunt vitandi, qui nominatim sunt denunciati, non solum hæretici, sed etiam excommunicati, aut notorii percussores Clericorum, juxta Constitutionem Constantiensem *Ad evitanda* Martini V. *num. 23.* Hinc infertur primo, licitum esse Catholicis, præsertim in locis, ubi permixti sunt cum hæreticis, civilia cum eis inire. Secundo, simul cum eis orare, & rem Divinam, ac Conciones cum eis audire, & funus ad sepe-

sepeliendum comitari. Tertio, Templa hæreticorum adire, & in eis preces fundere, ritu Catholico, modo absit scandalum, & periculum propriæ perversionis, nn. 24. Est autem illicitum Catholicis a Parochis & Episcopis hæreticis Sacramenta recipere, sive Baptismi, extra casum necessitatis, sive Eucharistiæ, sive pœnitentiæ, sive alia, si ritu hæretico ministrentur, n. 23. Item illicitum est Catholicis contrahere matrimonium cum hæreticis, quamvis sit validum, excusari tamen possunt a peccato, ratione consuetudinis, dummodo pericula, & incommoda absint, quæ inde sequi solent, *cit. n.* 25. Licitum est etiam Catholico in prædictis locis, filium hæretici e Baptismo suscipere, si ritu Catholico ministratur. Item possunt filii hæreticorum admitti ad Scholas Catholicorum, n. 16.

§. III.

An liceat disputare de fide cum hæreticis, vel aliis, & quando, ac quomodo, & an etiam licitum sit laicis prædicare.

Assertio 1. Laicis interdictum est de fide Catholica disputare, sub pœna excommunicationis, *c.* 2. §. *Inhibemus h. t. in* 6. n. 27. Idque extenditur primo, ut laici etiam docti de fide disputare non possint. Secondo, quod etiam Clericis Regularibus non sit licitum disputare de fide cum hæreticis. Tertio, neque doctis Clericis coram simplicioribus, *cit. n.* 27. Limitatur autem primo, quod licitum sit disputare cum hæreticis de fide etiam publice ad defensionem fidei. Secundo, non est prohibitum de controversiis fidei disputare doctis Theologis inter seipsos, vel coram firmis in fide, etiam exercitii gratia. Tertio, etiam laicus disputare potest cum hæretico, in casu magnæ necessitatis, vel utilitatis. Laici præsertim docti in locis, ubi Catholici cum hæreticis sunt permixti, non peccant, nec excommunicationem incurrunt, etsi cum hæreticis disputent de fide. Excommunicatio autem decreta in laicos disputantes, de fide, non incurritur ipso facto, sed per sententiam Judicis, n. 28. Assertio 2. Laicis etiam prædicare est interdictum, & Sacerdotes reprehendere, *c. Cum ex injuncto* 12. *h. t. n.* 29. Idem prohibetur laicis in *c. Sicut* 14 *h. t. n.* 30. Et universim excommunicantur omnes, qui prohibiti, & non missi a Sede Apostolica, vel Episcopo Catholico prædicationis officium usurpare præsumpserint, *c. Excommunicamus* 13. §. *Quia vero h. t. n.* 31.

§. IV.

An aliquando excommunicati propter suspicionem de hæresi, tanquam hæretici condemnari possint.

Si suspectus de hæresi se debite non purgat, excommunicari debet, & si per annum in excommunicatione existat, ut hæreticus condemnandus est, *Excommunicamus* 13. §. *Qui autem h. t. n.* 32. Idem statuitur in *c.* §. *Quia vero eod.* Est autem sic suspectus de hæresi, si per annum in excommunicatione persistat, ipso jure, absque alia sententia Judicis, habendus ut hæreticus, *ci. n.* 32. Similiter si suspectus de hæresi vocatus ab Inquisitoribus, ut de fide respondeat, & ob id, quod fuit contumax in parendo, vel se absentando, fuit excommunicatus, si per annum in ea persisterit, ex tunc condemnatur tanquam hæreticus, *cap. Cum contumacia* 7 *h. t. in* 6. *nn.* 33. Quæ requiruntur, ut suspectus de fide condemnari possit tanquam hæreticus, n. 34. An excommunicatus propter suspicionem de hæresi, persistens in excommunicatione, etiam post annum possit allegare, & probare suam innocentiam, *cit. n.* 34. Per quos gradus deveniatur ad condemnationem suspecti de hæresi, n. 33. Si suspectus de hæresi, post annum elapsum, se sistat in judicio, & non solum purget suspicionem criminis, sed etiam contumaciam, omnem pœnam effugiet, *cit. n.* 33. Qui propter aliud crimen, præter hæresim v. g. perjurium fuit excommunicatus, & in excommunicatione per annum permansit, habetur pro confesso, & convicto de illo crimine, *cit. num.* 35. Excommunicatus ob aliam causam, quæ ad fidem non pertinet, si per annum in excommunicatione contumaciter persistat, non quidem potest haberi pro confesso, & convicto hæretico, est tamen suspectus de hæresi, n. 36. perseverans in excommunicatione, etiam lata ob causam civilem, post annum habetur pro suspecto de hæresi. Item excommunicatus ob quamcumque causam criminalem, vel civilem, & in excommunicatione persistens ultra annum, dignitatibus, & beneficiis privandus est, *cit. n.* 36.

§. V.

De absolutione ab hæresi, & excommunicatione ei annexa.

Non solum excommunicatio, sed etiam ipsum crimen, seu peccatum hæresis est per se, & immediate reservatum S. Pontifici, ita ut nullus a culpa absolvi possit, nisi prius a censura ei annexa absolvatur, *n.* 37. Quær. 1. An Episcopi possint absolvere ab hæresi, & excommunicatione ei annexa? Resp. In Concilio Trident. *Sess.* 24. *c.* 6. *de reformat.* concessa fuit Episcopis facultas absolvendi a crimine hæresis occulto, in foro conscientiæ, per se ipsos tantum, non eorum Vicarios, *num.* 38. Et quibus præterea hæc potestas competat, *n. eod.* Hæc potestas absolvendi ab hæresi non conceditur Episcopis, nisi in ordine ad eos, qui ipsis sunt subjecti, ratione domicilii, & quoad peregrinos ac vagabundos, n. 39. Probabilius est hanc absolutionem impendi posse etiam extra Sacramentum pœnitentiæ, *cit. n.* 39. Hæc potestas absolvendi ab hæresi restringitur ad Diœcesim Episcopi absolventis, ita ut non possit absolvere ab hæresi, nisi in propria sua Diœcesi existat, *cit. n.* 39. Restringitur etiam ad hæresim, aliaque delicta occulta Papæ reservata, ubi per delictum occultum intelligitur, quod non est publicum, seu notorium, etsi per testes probari possit *c. nn.* 39. Limitatur etiam ista potestas absolvendi, ut delictum non sit deductum ad forum contentiosum, per citationem, vel etiam per litis contestationem, ante quam non dicitur judicium proprie cœptum, nec lis mota, *n.* 40. Facultas absolvendi ab hæresi occulta est insuper restricta ad personam Episcopi ita ut per se ipsum tantum possit absolvere, non autem per suum Vicarium, *cit. n.* 40. Quær. 2. An prædicta facultas concessa Episcopis sit revocata per Bullam Cœnæ Domini, quoad absolutionem ab hæresi, & aliis casibus ejusdem Bullæ? Plures negant esse revocatam, alii vero affirmant, *nn.* 41. Sed quicquid sit de hoc, priorem sententiam negativam in praxi tutius amplecti possint Episcopi in Regionibus ab Urbe remotioribus, presertim Episcopi Germaniæ qui possunt per se, & delegatos suos absolvere, non solum ab hæresi occulta, sed etiam notoria, & publica. Possunt vero in foro externo Episcopi, præsertim Germaniæ, ubi non sunt alii Inquisitores hæreticæ pravitatis, de jure communi absolvere hæreticos, Dummodo non sit Hæresiarchæ, ab excommunicatione Papæ reservata. Illud certum est, Episcopos non posse absolvere elapsos in hæresim, etiam in foro conscientiæ, *nn.* 42. Quær. 3. An vi privilegii Sedis Apostolicæ Religiosi possint absolvere ab hæresi in foro conscientiæ? Resp. affirmative, n. 43. Quær. 4. An sub facultate generali absolvendi a casibus reservatis concessa per Bullam Cruciatæ, vel Jubilæi, comprehendatur etiam facultas absolvendi ab omnibus casibus contentis in Bulla Cœnæ, vel sub facultate absolvendi a reservatis in ea Bulla facultas absolvendi ab hæresi? R. Negative, nisi specialiter exprimatur, *nn.* 41. Hæreticus absolutus in foro conscientiæ, aut pœnitentiali, vel alio Confessario, speciale ad hoc privilegium habente, si postea accusetur de hæresi in foro externo, non evadit pœnas illius fori, *cit. n.* 44.

SECTIO III.

De aliis pœnis hæreticorum.

§. I.

De pœna irregularitatis, seu inhabilitatis ad Ordines, & ad beneficia Ecclesiastica, quam contrahunt hæretici.

Quær. 1. An hæretici etiam conversi ad fidem Catholicam fiant irregulares? Resp. 1. Si sint hæretici notorii, seu publici, certum est eos, etiam post absolutionem ab hæresi, & pœnitentiam actam, Sacros Ordines suscipere non posse, *c.* 1. *& c. Saluberrimam* 21. *cau.* 1. *q.* 7. *c.* 2. §. *Hæretici, h. t. in* 6. Ubi dicitur, hæreticos non posse admitti ad beneficium Ecclesiasticum, vel officium publicum, quale est etiam Ordo, n. 45. Resp. 2. Probabilius est, hæreticum occultum non esse irregularem, adeoque post absolutionem ab hæresi, in foro conscientiæ ad Ordines Sacros promoveri posse. Est autem hic sermo, de hæresi occulta, quæ in externum actum prodit, non tamen est publice nota, seu manifesta, n. 46. Quis possit dispensare in irregularitate ob hæresim contracta, n. 47. Quær. 2. An Episcopus, vel Sacerdos, si hæreticus fiat, privetur potestate Ordinis? Resp. Retinere illam: quare hæreticus rite ordinatus valide adhuc consecrat in Missa, baptizat, confirmat, Ordines confert; non tamen tunc valide conferre potest Sacramentum pœnitentiæ, quia jurisdictione caret, quæ requiritur ad potestatem absolvendi, n. 48. Quær. 3. An, & qua ratione hæretici sint inhabiles ad beneficia Ecclesiastica, & officia publica? Resp. hæretici inhabiles sunt ad acquirenda beneficia Ecclesiastica, & officia publica, imo etiam credentes, & receptatores, & fautores eorum, & filii usque ad secundam generationem, *c.* 2. §. *Hæretici h. t. in* 6. quin etiam sunt privandi beneficiis obtentis, & officiis publicis ac honoribus quibuscunque, *cap. Ut commissi* 12. §. *Privandi h. t. in* 6. *nn.* 49. Idque extenditur, quod hæretici non tantum sunt privandi per sententiam, sed ipso jure sint privati omnibus beneficiis Ecclesiasticis ante hæresim obtentis, & inhabiles ad alia obtinenda, nisi hæreticus continuo pœnituerit, & ad fidem redierit, n. 30. Quin etiam quicunque Ecclesiastici, qui ad preces hæreticorum quæcunque beneficia Ecclesiastica adepti sunt, iis sunt privati, & inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, si scienter ea receperunt, *c.* 2. §. *Ad hæc h. t. in* 6. *nn.* 51. idque declaratur *c. n.* 51.

§. II.

De pœna infamiæ, & privationis sepulturæ, quam incurrunt hæretici.

Quær. 1. An hæretici sint infames? Resp. Esse ipso jure infames, ante omnem sententiam Judicis, ut colligitur ex *c. Excommunicamus* 13. §. *Credentes h. t.* Ubi id de fautoribus hæreticorum habetur, & ex *c. Statutum* 15. *in* 6. n. 32. Quær. An, & qualiter hæretici priventur sepultura Ecclesiastica? Resp. Si quis in peccato hæresis decesserit, oblatio pro eo non fiat, & inter Christianos sepeliri non debet, *c. Sicut* 8. §. *Si autem h. t. nn.* 33. Sciens sepeliens hæreticos, vel credentes, receptatores, defensores aut fautores eorum, excommunicationem incurrit, donec idonee satisfecerit, nec absolvi debet, nisi propriis manibus eorum corpora exhumulet; locus vero ille debet perpetuo carere sepultura, *c.* 2. *in princ. h. t. in* 6. n. 34. Declaratur, n. 33.

§. III.

De pœna confiscationis bonorum qua infligitur hæreticis.

Quær. 1. An, & qualiter propter crimen hæresis bona hæreticorum confiscentur? Resp. Bona hæreticorum in Terris Ecclesiæ temporaliter subjectis, confiscantur, & applicantur fisco Ecclesiæ: in Terris Principum secularium, eorum fisco. Quod si id negligant, per Censuram Ecclesiasticam compellantur, nec alia bona amplius revertuntur ad prædictos hæreticos, nisi ipsi ad fidem redierint, & hæresim abnegaverint; tunc enim ex misericordia poterit hoc iis con-

do-

donari: nam cum secundum Leges Civiles filii suorum læsæ Majestatis amittant hæreditatem, vita solum iis reservata: multo magis filii hæreticorum, qui Rei sunt læsæ Majestatis Divinæ, spoliandi sunt bonis temporalibus, quia gravius est æternam ac Divinam, quam temporalem lædere Majestatem: præsertim quia in multis casibus filii pro parentibus temporaliter puniuntur, *c. Vergentes* 10. *h. t. nu.* 56. Propter paterni criminis immanitatem, quandoque puniri possunt filii temporaliter, regulariter tamen filius non debet puniri ob crimen patris maxime in spiritualibus: bona hæreticorum confiscantur, ita ut nec Catholicis hæreticorum filiis aliquid relinquendum sit, *n.* 57. Præterea in *cap. Excommunicamus* 13. §. *Damnati h. tit.* statuitur, quod bona damnatorum de hæresi, si sint Laici, confiscantur, si Clerici, applicantur Ecclesiis, a quibus stipendia acceperunt, *n.* 58. Denique bona hæreticorum sunt ipso jure confiscata, sed occupatio bonorum non debet fieri ante sententiam promulgatam ab Episcopo, vel ab alia persona Ecclesiastica habente ad id potestatem; si enim qui contrahit incestuosas nuptias; vel raptores, contradicentibus parentibus, vel qui illicitas merces transvehunt privantur iisdem rebus, ipso jure; multo magis bona hæreticorum ipso jure sunt confiscata, *c. Cum secundum* 19. *h. t. in* 6. *n.* 59. & 60. Bona autem hæreticorum confiscantur, etiamsi primum post mortem de hæresi fuerint convicti, & condemnati, *c. Accusatus* 8. §. *In eo vero casu h. t. in* 6. *cit. n.* 60. Quær. 2. An hæreticus, cujus bona, ob crimen hæresis, ipso jure sunt confiscata, a die commissi criminis, ipso facto, etiam amittat dominium, & administrationem omnium, eaque ad fiscum transeant? Resp. Probabilius est, admitti ipso facto, ante sententiam declaratoriam criminis, *n.* 61. Ponuntur duæ exceptiones, *n. eod.* Hinc infertur, quod hæretici, aliique, quorum bona sunt confiscata, non tenentur, ante Judicis sententiam, saltem declaratoriam in foro conscientiæ tradere bona sua, *n.* 62. Porro sub absoluta bonorum confiscatione propter hæresim, ipso jure, facta comprehenduntur omnia bona, mobilia & immobilia hæretici, imo etiam jura, & actiones, *cit. n.* 62. *in fine.*

§. IV.

An dotes uxorum confiscentur, propter hæresim maritorum?

Resp. Dotes uxorum Catholicarum non confiscantur propter hæresim maritorum, si quando contraxerunt matrimonium, nesciebant, illos esse hæreticos, *nu.* 63. Non solum autem dos, sed etiam bona paraphernalia, & quæcunque alia bona propria uxoris non confiscantur, propter hæresim mariti, *n.* 63. Nec ususfructus dotis, qui percipitur ex aliis bonis uxoris. Et non tantum in donatione inter vivos, sed etiam mortis causa facta, inter conjuges, non habet locum confiscatio bonorum, *cit. n.* 64. Excipitur, nisi uxores scienter nubant viris hæreticis; tunc enim privantur dote non ipso jure, sed per sententiam Judicis, *nu.* 65. Neque vero hæc pœna amissionis dotis est extendenda ad alia bona non dotalia, *nu.* 66. Neque vice versa, vir Catholicus scienter contrahens matrimonium cum hæretica, incurrit similem pœnam amissionis bonorum, *n.* 67.

§. V.

Cui applicari debeant bona, tum Clericorum, tum laicorum, confiscata propter hæresim?

Assertio 1. Bona Clericorum propria, & patrimonialia, propter hæresim eorum confiscantur, eaque applicanda sunt fisco Ecclesiæ, & Episcopi in pios usus distribuenda, si ipse Clericus non habeat stipendium ab alia Ecclesia, idque spectato Jure communi, & seclusa consuetudine; idemque est de bonis Clericorum quasi patrimonialibus, *nu.* 68. Assertio 2. Bona Clericorum acquisita, ratione beneficii Ecclesiastici, non transeunt ad fiscum Episcopi, sed applicari debent Ecclesiæ, cui inservierunt, *c. Excommunicamus* 13. §. *Damnamus h. t. n.* 69. Assertio 3. Bona Ecclesiæ, ut domus, prædia, ac similia, ex quibus Clerici reditus beneficii percipiunt, non confiscantur ob hæresim Clericorum, qui illa possident, & Judex illa confiscans, ipso jure, excommunicationem incurrit, *Clem.* 2. *h. t.* Ubi præcipitur, ut deputati ab Inquisitore, vel Episcopo aut Capitulo, Sede vacante, ab aliquo, prætextu Officii Inquisitionis, non extorqueant pecuniam, nec attentent fisco applicare bona Ecclesiæ, ob delictum Clericorum, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, a qua non absolvantur, nisi pleno satisfecerint dominis. Notarii vero, Officiales, & socii, qui hoc sciverint, illos in secreto reprehendant, & corrigant, & si probare possint, denuncient Superioribus, qui tales ab Officiis amoveant, *n.* 70. Explicatur, & declaratur *n.* 71. Assertio 4. De jure communi Canonico, bona laicorum hæreticorum confiscata in Terris Ecclesiæ, applicantur fisco Ecclesiæ, in Terris vero Imperii fisco sæculari, *c. Vergentis* 10. *h. t. n.* 72. & *seq.* Hodie vero circa applicationem bonorum confiscatorum ob hæresim servari debent consuetudines locorum, modo rationabiles sint, *numer.* 74. *in fine.*

§. VI.

De inhabilitate ad testandum, & hæreditariam successionem, quam incurrunt hæretici.

Quær. 1. An hæreticus possit testamentum facere? Resp. Negative, *c. Excommunicamus* 13. *Credentes h. tit.* Idque extenditur primo, ut sit ipso jure nullum, etiam ante sententiam criminis declaratoriam, quamvis etiam probabile sit, quod non sit ipso jure nullum, ita tamen ut per subsequentem sententiam revocari possit. Secundo, neque ad pias causas possunt testari hæretici, neque testamentum ab ipsis factum reconvalescit post pœnitentiam, *n.* 74. Quær. 2. An hæreticus sit capax successionis hæreditariæ? Resp. Hæreticus privatur successione hæreditatis, tam ex testamento, quam ab intestato, *c. Excommunicamus* 13. §. *Credentes h. t.* Est etiam incapax legati ex testamento ipsi relicti, *n.* 75. An hæreticus ita privetur hæreditate sibi delata, ut statim post crimen commissum, sit incapax ad succedendum, *cit. n.* 75. Quando hæreticus sit incapax hæreditatis aut legati, ita ut ea confiscentur, vel capax, *citat. num.* 75. *in fine* Quær. 3. An, & sub qua pœna prohibitum sit hæreticos instituere hæredes in testamento? Resp. Id esse prohibitum sub pœna excommunicationis Episcopis, *c. Si quis* 5. *h. t. nu.* 76 Similiter Episcopi, & Clerici instituentes hæreticos in testamento, excommunicari debent, *c. In eos* 6. *h. t.* Nisi instituens hæreticos probabiliter ignoraverit eos esse hæreticos, *n.* 77. Hinc sequitur, quod quis etiam post mortem possit excommunicari, *n.* 78. Ubi id declaratur, quomodo sit intelligendum. An Episcopus, vel Clericus possit instituere hæredem Catholicum, *n. eod. in fine.*

§. VII.

De quibusdam juribus temporalibus, quibus privantur hæretici.

Assertio 1. Hæretici amittunt patriam potestatem in filios, ita ut statim, ante omnem sententiam declaratoriam Judicis, filii fiant sui juris, absque alia emancipatione, *c.* 2. §. *fin. h. t. in* 6. *n.* 79. Hæc autem pœna non extenditur ad receptores, defensores, & fautores hæreticorum, *num. eod.* Assertio 2. Hæretici privantur etiam potestate dominii in servos, vassallos, & jure, quod habent in alios personaliter sibi obligatos, *c. ult. h. t. num.* 80. Hinc infertur primo, servos effici liberos ab obsequio domini; non quidem statim ipso jure, sed post sententiam declaratoriam criminis; & quidem servi Christiani, & Catholici omnino fiunt liberi; servi vero infideles, & hæretici transeunt in dominium fisci, *n.* 81. Infertur secundo, omnes debitores hæretici, eique obligati, a quocunque debito, & obligatione liberantur, & quidem ipso jure ante sententiam condemnatoriam, vel declaratoriam criminis, modo hæresis sit manifesta, *n.* 82. Quamvis etiam valde probabile sit, quod debitores, ante sententiam, saltem declaratoriam criminis, possint ac teneantur ipsis hæreticis solvere debita, *num. eod.* Secundo omnes debitores hæretici sunt liberati ab omni debito, seu obligatione etiam pœnali, & jurata. Tertio, licet hæreticus resipiscat, non tamen obligationes, & debita jam extincta recipit, *n. eod.* Infertur tertio, quod hæreticis non sit servanda fides, si a privatis personis sit data, secus si a Principe, *n.* 83. Prædictæ pœnæ privationis patriæ potestatis, & aliorum temporalium jurium non habent locum in Lutheranis Augustanæ Confessionis in Germania, *n. eod.*

§. VIII.

De pœna degradationis infligenda hæreticis.

Quid sit degradatio, & quotuplex, *n.* 84. Quær. 1. An, & quando Clericus ob hæresim sit degradandus? Respond. Clericus manifeste deprehensus in hæresi, nisi statim suum errorem publice abjuraverit, & congruam satisfactionem præstiterit, degradari debet, id est, omni Officio, & beneficio spoliari, & tradi potestati seculari puniendus, *c. Ad abolendum* 9. §. *Præsenti h. t. n.* 85. Explicatur, & declaratur, *n.* 86. Quær. 2. Qua forma, & a quo sit Clericus hæreticus degradandus, antequam tradatur Curiæ seculari? Resp. Quando Clericus in Sacris constitutus, propter crimen hæresis est tradendus brachio seculari, vel ad perpetuum carcerem condemnandus, sufficit solus ejus Episcopus ad eum degradandum, convocatis Abbatibus, & aliis Prælatis, & Religiosis ac Litteratis suæ Diœcesis, si ita expedire judicaverit, *c.* 1. *h. t. in* 6. *nu.* 87. Clericus in Sacris constitutus in hæresim lapsus prius est degradandus, *nu.* 88. Et quamvis tales Clerici de Jure communi debeant actualiter degradari, ex consuetudine tamen tantum degradantur verbaliter, *n.* 89. Quinam debeant convocari ad hujusmodi degradationes, *n. eod.*

§. IX.

Qua pœna corporalis infligi debeat, aut possit hæreticis, & an etiam pœna pecuniaria iis imponi possit?

Assertio 1. Pœna, quæ hæreticis pœnitentibus imponi potest, est carcer perpetuus, *c. Excommunicamus* 15. §. *Si qui h. t.* Quinam hæretici pœnitentes damnari possint ad perpetuos carceres, *n.* 91. Possunt Inquisitores fidei cum Episcopis pœnam carceris perpetui mitigare ex justa causa, vel mutare, *c. Ut commissi* 12. §. *Et illorum h. t. in* 6. *cit. n.* 91. Hæretici impœnitentes, & persistentes in pertinacia, pœna mortis afficiuntur, *n.* 92. Assertio 2. Inquisitores possunt laicis, & Clericis imponere pœnam pecuniariam applicandam Officio inquisitionis, *n.* 93.

§. X.

De relapsis in hæresim, eorumque pœnis.

Quær. 1. Quinam in Jure Canonico hæretici relapsi censeantur, & quibus ac quot modis dicantur relapsi? Respond. Relapsi in hæresim, vel sunt vere ac proprie relapsi, vel ficte solum, seu ex juris præsumptione. Prioris sunt, qui confessi, aut plene convicti de hæresi in judicio, illam abjurarunt, & postea in eam reinciderunt. At vero ficte relapsus dicitur primo qui accusatus est de hæresi, vel suspectus, abjuravit in judicio hæresim, sed postea iterum in eam labitur, & tanquam relapsus puniri debet. Quod si vero levis, & modica tantum sit de aliquo suspicio, non censetur relapsus, sed lapsus, gravius est puniendus, non tamen tanquam relapsus, *c. Accusatus* 8. *in princip. hoc tit. num.* 94. Secundo, si quis primo non simpliciter aut generaliter, sed unam tantum hæresis speciem incurrit, & deinde simpliciter ac generaliter abjurat hæresim: sed postea in aliam speciem hæresis, vel factam incidit, vel in alio

arti-

articulo aut Sacramento errat, censetur, juris præsumptione, ut relapsus in hæresim, *cit. c. Accusatus. §. Eum vero h. t. in 6. n. 95.* Tertio, illo quoque, de cujus lapsu in hæresim, ante vel post adjurationem constat, si postea hæreticos recipiat, deducat, visitet, vel sibi associet, vel munera eis donet aut mittat, vel favorem impendat, qui excusari non possit, etiam sine approbatione, merito judicatur relapsus, quia id fit ea consequentia approbati erroris, *cit. c. Accusatus. §. Ille quoque num. 96.* Quær. 2. Quæ sit pœna jure decreta in hæreticos relapsos? Resp. Illi, qui post adjurationem hæresis, vel postquam se purgaverint in examine proprii Episcopi, deprehenduntur incidisse in abjuratam hæresim, sæculari judicio, sine ulla penitus audientia, relinqui debent, *c. Ad abolendam. 9. §. Illos quoque. h. t. numer. 97.* Similiter qui abjurarunt errorem, vel se purgaverunt in examinatione proprii Antistitis, & reincidunt in abjuratam hæresim, sine audientia, seculari judicio relinqui debent, etiamsi convertantur: quia tamen Ecclesia non claudit sinum gremium redeunti, non debent illi petita Sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ denegari, *c. Super eo. 4. h. t. in 6. num. 98.*

S E C T I O IV.

De filiis hæreticorum, & de credentibus, receptoribus, defensoribus & fautoribus eorundem, ac pœnis.

§. I.

Quas pœnas incurrant filii hæreticorum?

Prima pœna, est, quod filii etiam Catholici, privantur hæreditate, & omnibus bonis paternis, *c. Vergentis. 10. h. t. & c. pen. eod. in 6.* quamvis possint succedere ab intestato, vel ex testamento ascendentibus, ut avo, proavo &c. consanguineis collateralibus, & extraneis Catholicis, *nu. 99.* Extenditur primo, quod filii legitimi, & illegitimi, ac naturales priventur paterna hæreditate. Secundo, filiæ dote solvenda ex bonis patris hæretici. Tertio, filii privantur etiam hæreditate propter hæresim matris. Quarto, etiam nepotes, & alii descendentes per lineam paternam & maternam privantur hæreditate paterna, & materna, *n. 100.* Limitatur primo, filii hæreticorum pœnitentium non privantur hæreditate paterna, *c. Statutum. 15. Hoc sane. h. t. in 6.* neque si eorum pater solum fuit suspectus de hæresi, non autem confessus, aut convictus. Neque pater punitur propter hæresim filii, *cit. nu. 100.* Secunda pœna in filios hæreticorum, imo & fautorum, defensorum &c. decreta est, quod sint irregulares, ita ut ad SS. Ordines promoveri non possint filii & nepotes eorum per lineam paternam, soli vero filii per lineam maternam, *c. 2. Hæretici juncto c. Statutum. 15. h. t. in 6. n. 102.* Tertia pœna est, quod hæretici fautores, & defensores eorum sunt privandi, & privati declarandi dignitatibus, & beneficiis Ecclesiasticis, de consilio Diœcesanorum, vel eis absentibus, Vicariorum suorum, & officiis publicis, & honoribus quibuscunque, nisi constaret; quod Diœcesani scienter hujusmodi personis eadem beneficia contulissent, tunc enim non sint requirendi, sed potius a suo Judice, scilicet Metropolitano puniendi, *c. Ut commissi. 12. §. Privandi. h. t. in 6. n. 102.* Cur non possint Clerici privati beneficiis, non requisito consilio Diœcesanorum, vel Vicariorum eorundem ipsis Episcopis, absentibus, *n. 103.* Præterea filii hæreticorum, credentium, receptorum, defensorum, & fautorum, per lineam paternam, usque ad secundum gradum, per maternam vero usque ad primum, non possunt obtinere beneficia, & officia Ecclesiastica, si secus actum fuerit, est irritum & inane, *c. Statutum. 15. h. t. in 6. n. 104.* Id vero intelligendum est de filiis hæreticorum, credentium, & aliorum hujusmodi, quos constat in hæresi mortuos esse; secus quando constat eos fuisse emendatos, & reconciliatos Ecclesiæ, & ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam pro culpa egisse, vel ad eam recipiendam paratos fuisse, *cit. c. Statutum. §. Hoc Sane. eod. in 6. n. 105.* Aliud est de filiis hæreticorum relapsorum, etsi pœnitentes & conversi decesserint: nam quamvis hi ad Ecclesiæ Sacramenta recipiantur, eorum tamen filii adhuc remanent privati beneficiis, & inabiles ad alia obtinenda, *cit. num. 105.* Item filii hæreticorum non sunt ipso jure privati, nec per sententiam privandi beneficiis jam obtentis, ante lapsum parentum eorum in hæresim, sed solis postea obtentis *cap. §. Hæretici. hoc tit. in 6.* nisi filii hæreticorum scienter obtinuerint beneficia ad preces patris hæretici, *cit. cap. 2. §. Ad hæc eod. in 6. numer. 106.* Addunt aliqui aliam pœnam, quam incurrunt filii hæreticorum, fautorum eorundem videlicet infamiam. Sed contrarium est probabilius, quia nullo jure ea statuta reperitur in filios hæreticorum *numer. 107.*

§. II.

Quinam intelligantur per credentes, receptores, defensores, & fautores hæreticorum, & quæ sint pœnæ eorum?

Assertio 1. Credentes hæreticis dicuntur primo ii, qui bonam existimationem de hæretico habent, & familiaritatem ei exibent, quamvis erroribus hæreticorum non assentiantur. Secundo, magis proprie, qui eorum erroribus credunt, non quidem explicite, assentiendo in particulari erroribus propositis ab hæreticis, nam hi potius sunt hæretici, sed implicite solum, & in communi, qui nihil quidem specialiter, & in particulari credunt contra fidem, verbis tamen, vel factis profitentur, se credere, quod hæretici credunt, *n. 108.* Etiam illi, qui infirmitate ab hæreticis per manus impositionem consolationem petiverunt, & receperunt, inter illos, qui dicuntur credentes hæreticis, censendi sunt, *c. Filii. 3. h. t. num. 109.* declaratur, *nu. 110.* Credentes hæreticis censentur etiam illi in foro externo, qui aliquoties hæreticorum conciones audiunt, quamvis hoc non procedat in locis, in quibus Catholici cum hæreticis permixti vivunt, *nu. 3.* Assertio 2. Receptores hæreticorum appellantur illi, qui recipiunt hæreticos, ne in manus Judicum veniant, idque sive sæpius, sive semel tantum: etiamsi quis recipiat consanguineum suum, vel amicum, ne in manus Judicis deveniat; vel etiam parentes, si recipiant filios hæreticos, vel hi illos, vel conjux conjugem, *nu. 112.* Assertio 3. Defensores hæreticorum dicuntur, si quis errores hæreticorum defendat, vel si defendat personam propter hæresim, ne in manus Judicis deveniat, sive defendat in judicio, sive extra illud, *n. 113.* Assertio 4. Fautores hæreticorum censentur, qui quovis modo hæretici auxilium præstant, vel favent in sua hæresi, positive, sive commissione: vel negative, sive ommissione, *n. 114.* Assertio 5. Credentes, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationi, & aliis pœnis subjiciuntur expressis in *c. Excommunicamus. 13. §. Credentes. h. t. num. 116.* Præterea in *eod. cap. §. Sane*, præcipitur, ut nemo eis administret Sacramenta, nec eos Christianæ tradat sepulturæ, nec accipiat eleemosynas, aut oblationes eorum, alioquin privetur suo officio, ad quod non erit restituendus, sine speciali indulto Sedis Apostolicæ: & si sint Regulares, non serventur eorum privilegia in illa Diœcesi, *cit. numer. 115.* quando non incurrantur hæ pœnæ, *numer. 116.* Advocati, & Notarii, qui hæreticis, & eorum fautoribus auxilium, vel consilium, favorem, aut patrocinium præstant, vel si Instrumenta publica pro ipsis facere præsumpserint, sunt suspensi ab officio, & perpetuo infames, *cap. Si Adversus. 11. hoc tit. numer. 116. & seq.*

§. III.

De pœnis eorum, qui sunt negligentes in puniendis, & exterminandis hæreticis.

Rectores, & Consules Civitatum, & aliorum locorum commoniti ab Episcopo jurare debent corporaliter promittendo, quod requisiti fideliter adjuvabunt Ecclesiam contra hæreticos, & complices: quod si hoc observare noluerint, honoribus, quos habent, privandi sunt, nec ad alios assumendi, & excommunicari, ac eorum Terræ interdici debent. Item Civitas, quæ contra commonitionem Episcopi negligit punire hæreticos, communione aliarum Civitatum privari debet, & Episcopali dignitate spoliari. Si qui vero sunt exempti ab Episcopo, & soli Papæ subjecti, in his tamen, quæ sunt statuta contra hæreticos, debent Episcopis tanquam delegatis Sedis Apostolicæ obedire, non obstantibus privilegiis, *c. Ad abolendam 9. §. Statuimus h. t. nu. 119.* Præterea Magistratus sæculares perpetui, vel temporales jurare debent, quod omnes hæreticos ab Ecclesia damnatos pro viribus expellere studebunt. Si vero Dominus temporalis monitus Terram suam ab hæreticis purgare neglexerit, excommunicetur, & si perstiterit in excommunicatione per annum denunciandus est Papæ, qui vasallos ejus a juramento absolvat, & Terram ipsam Catholicis occupandam exponat, *cit. c. Excommunicamus 13. §. Moneantur autem h. t.* ubi etiam in fine additur, quod qui contra hæreticos Crucem assumpserint ad eos exterminandos, gaudeant privilegiis concessis proficiscentibus in subsidium Terræ sanctæ, *§. Catholici eod. c. num. 120.* Insuper quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus per se, vel per alias personas idoneas, saltem semel in anno visitare debet Diœcesin, in qua fama est habitare hæreticos, vel aliquos improbos viros, qui etiam, si hoc expedire videbitur, viciniam compellant jurare, ut si quos hæreticos sciverint, vel occulta conventicula celebrantes, eos Episcopo indicent, qui nisi se purgaverint ab objecto reatu, vel si post purgationem relabantur in pristinam perfidiam, Canonice puniantur; si vero obstinate renuerint jurare, ut hæretici condemnentur, *cit. c. Excommunicamus §. Adjicimus h. t. num. 121.* Denique Episcopus negligens in hæresi exterminanda, a dignitate Episcopali est removendus, & alius idoneus substituendus, *cit. c. Excommunicamus §. ult. cit. num. 121.* Postremo præcipitur in *c. Ut Officium 11. §. Statuimus* propriæ finem *h. t. in 6.* Ut Rectores seculares requisiti a Diœcesanis, vel Vicariis eorum, aut ab Inquisitoribus jurent observare, & facere observari a suis subditis, toto tempore regiminis, Constitutiones editas contra hæreticos, & fautores eorum, alias sint infames, & officio sui regiminis priventur, nec ad alia admittantur, *num. 122.*

S E C T I O V.

De Judicibus, & processu judiciario observando in crimine hæresis?

§. I.

Quinam sint competentes Judices Ordinarii in crimine hæresis, & an etiam Judices sæculares possint de illo cognoscere, vel se immiscere?

Assertio 1. S. Pontifex est supremus Judex in crimine hæresis, qui solus potest judicare, an aliquod dogma sit hæresis, vel non. Secundo, Legatus Papæ a Latere de jure communi est quidem Judex competens, sed de consuetudine non solet se ingerere, sine speciali commissione Papæ, *num. 123.* Tertio, Episcopus est ordinarius Judex omnium hæreticorum suæ Diœcesis, sive illi Clerici sint, sive laici, & quidem quoad exemptos a jurisdictione Episcopi ipse potest cognoscere de crimine hæresis, non ut Judex ordinarius, sed ut delegatus Papæ, *c. Ad abolendam. 9. §. fin. h. t. numer. 124.* Vicarius Generalis Episcopi non est Judex competens in crimine hæresis, sine speciali commissione Episcopi *cit. numer. 124.* Quarto, Capitulum, sede vacante, potest cognoscere de crimine hæresis, sed non nisi per Vicarium specialiter ad id deputatum, *Clemen. 1. §. Propter quod. h. t. numer. 125.* Assertio 2. Principes sæculares, eorumque Judices nullo modo cognoscere possunt de crimine hæresis, etiam

etiam contra laicos, quia est Ecclesiasticum, *c. Ut inquisitionis 18. h. t. in 6.* ubi præcipitur, ut Domini temporales non resistant Episcopis & Inquisitoribus, seu omnino pareant, & de hoc crimine non cognoscant, alias puniendi sunt *num.* 126. Debent Judices sæculares sine dilatione exequi sententiam Judicis Ecclesiastici in hæreticos, eosque punire, *num.* 127. Non potest a sententia lata contra hæreticos appellari, *cit. c. Inquisitionis §. Ut quo de hæresi h. t. in 6.* ubi eis interdicitur appellatio, quamvis a sententia interlocutoria, ante sententiam definitivam, possit appellari, *cit. num.* 127. Judex secularis nec principaliter, nec incidenter potest cognoscere de crimine hæresis, *cit. num.* 127. prohibetur etiam omnibus, ne judicium, processum, vel sententiam Diœcesanorum, vel Inquisitorum, directe impedire præsumant, alioquin excommunicationem incurrunt *cit. cap. Ut Inquisitionis §. Prohibemus cit. num.* 127. Officiales alicujus Regni, Provinciæ, vel loci, etsi sint excommunicati, & de facto tantum, non de jure habeant jurisdictionem, possint tamen, & debent requisiti ab Ordinariis Inquisitoribus, vel eorum delegatis, contra hæreticos, vel eorum fautores, & defensores exercere Justitiam, & suum officium, si sine periculo moræ ad Superiores legitimos recurri non possunt, *c. Præsidentes 6. h. t. in 6. n.* 128. Principes, & Magistratus seculares non possunt Statuta condere, eaque non valent, per quæ directe vel indirecte impeditur vel retardatur officium inquisitionis contra hæreticos, *cap. Statutum 9. h. t. in 6. num.* 129.

§. II.

De Inquisitoribus fidei, & Officio, ac potestate.

Præter ordinarios Judices in crimine hæresis, sunt & alii, quibus a Sede Apostolica Officium inquirendi, & in hæreticos animadvertendi est commissum, qui Inquisitores fidei, seu Sedis Apostolicæ appellantur, sed etiam de articulis ab ea dependentibus, *n.* 130. Quæt. 1. An inquisitorum jurisdictio sit ordinaria, an delegata? Resp. esse Judices non ordinarios, sed delegatos, *c. Ne aliquid 10. h. t. in 6.* & quidem delegatos ad universitatem caussarum, *n.* 131. Qu. 2. Qualis ætas requiratur in Inquisitore? Resp. requiritur, ut annum ætatis XL. attigerit, *Clem. 2. h. t.* si Inquisitor ab alio, quam a Papa sit deputatus, *n.* 132. Qu. 3. Contra quos & quomodo Inquisitores procedere possint? Resp. quando plures sunt Inquisitores, vel singuli seorsim, vel conjuncti simul possunt inquirere, & procedere contra hæreticos, eorumque credentes, fautores, & defensores, *c. Ut Officium 11. in princ. h. t. in 6.* nisi Papa specialiter alicui ex pluribus Inquisitoribus delegasset causam fidei; tunc enim reliqui non possunt de illa cognoscere, *num.* 133. Item si quis ex hæreticis, vel eorum fautoribus redire voluerit ad Ecclesiæ unitatem, Inquisitores ei absolutionem impendant, & hominum metu Divino postposito procedant, & solerter provideant, ne abjurata hæresi, sedeuntes ad unitatem fidei fingant se redire, & sic decipiant ipsos Inquisitores, *cit. cap. Ut Officium* & ibi *Gl. in casu*. Præterea Inquisitores habent liberam facultatem, Prædicatores quæstuarios, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam, & appellatione remota, compescendi & inhibendi a prædicationis officio, *cit. c. Ut Officium §. Compescendi h. t. in 6.* quæ omnia exequenda Inquisitor potest invocare auxilium brachii sæcularis, contra impedientes officium inquisitionis, non obstantibus privilegiis quibuscunque, *cap. Ut Officium §. Deinque h. t. in 6. cit. num.* 133. Quær. 4. Contra quos inquisitores in causa hæresis non possunt procedere? Resp. Inquisitores deputati a Sede Apostolica, & aliis quibuslibet, non possunt inquirere de hæresi, vel procedere contra Episcopos, nisi in Litteris commissionis id exprimatur. Si tamen inquisitores scivurint, Episcopos, vel iis Superiores commisisse crimen hæresis, aut esse diffamatos, aut suspectos de hoc, tenentur eos denunciare Sedi Apostolicæ, *cap. Inquisitores 16. h. t. in 6. num.* 143. Declaratur, *num.* 133. Secundo, inquisitores Sancti officii, & Ordinarii, seu Diœcesani, seu quinque alii Judices, ordinarii, vel delegati contra Officiales, seu Nuncios Sedis Apostolicæ non procedant, nec promulgent censuram aliquam, sine speciali licentia Papæ, alioquin si quid fuerit attentatum, id est irritum. Debent tamen, si Nuncii aut Officiales Papæ aliquid indebitu attentent, Ordinarii, & inquisitores Papam informare, ut super eo de remedio oportuno provideat, *Extravag. 3. & ult. h. t. inter communes, nu.* 136. Tertio, nec Episcopus, seu Ordinarius, nec alius Inquisitor potest procedere contra inquisitores hæreticos, vel de hæresi suspectos, *cit. num.* 136. Inquisitores fidei possunt procedere, & inquirere etiam contra Judæos, & infideles, qui sponte facti sunt Christiani, licet in infantia fuerint baptizati, vel metu mortis, non tamen absolute coacti, si postea a fide iterum deficiant, tanquam hæretici sunt puniendi, si fuerint de hoc confessi aut convicti, *c. Contra 13. h. tit. in 6. num.* 137. Idque declaratur, *num.* 138.

§. III.

An Inquisitores fidei possint cognoscere de caussis, sive civilibus, præter caussas hæresis, & quæ hæresim concernunt?

Resp. Regulariter non possunt, & in specie non debent se intromittere, nec punire exercentes divinationes, & sortilegia, nisi manifeste hæresim sapiant, sed eos suis Judicibus puniendos relinquant, *nu.* 139. Præterea Inquisitores se non possunt intromittere in causis usurarum etiam contra illos, quibus injunxerint restitutionem usurarum, & alii obligarunt se, & sua bona, *c. Accusatus §. De quæstionibus h. t. in 6. num.* 140. Possunt tamen Inquisitores compellere hæredes fautorum hæreticorum, qui tamen hæretici non erant, ad implendam pœnitentiam injunctam in bonis temporalibus: secus si mortui sint ante impletam pœnitentiam; tunc enim hæres debet cogi ad implendam talem pœnitentiam, *cit. c. Accusatus §. Si vero*: post mortem vero hæretici, declarari potest eum fuisse hæreticum, & confiscari bona, *cit. c. §. In eo vero casu h. t.* 140. & 141. Denique Clerici, qui negotium inquisitionis reperti fuerint impedire, per Inquisitores debita pœna castigandi sunt, religiosi vero gravius sunt puniendi, *cit. c. Accusatus §. fin. h. t. in 6. num.* 142.

§. IV.

Ad quænam præterea extenduntur potestas Inquisitorum fidei?

Præterea Inquisitoribus, & eorum singulis facultas concessa est committendi citationes, & denunciationes sententiarum, quas ferunt contra hæreticos, credentes, receptatores, defensores ac fautores eorum, *c. Ut commissi 12. in prin. h. t. in 6. num.* 143. Possunt etiam Inquisitores, ob legitimam causam Vicarios Generales constituere, *cit. c. Ut commissi numer.* 143. Item data est eis potestas advocandi peritos, Clerum & populum, ut eis assistant, & consilium dent. Concessa quoque eis est potestas procedendi contra illos, qui de sua in aliam Provinciam se transtulerunt. Insuper potestas faciendi, ut eis assignentur libri, in quibus continentur processus contra hæreticos facti; mitigandi quoque, vel mutandi pœnas illorum, qui obedientes suis mandatis sunt in carcere, vel muro conclusi, quod tamen faciendum est simul cum Prælatis, quorum jurisdictioni subsunt. Denique concessa est etiam Inquisitoribus plena facultas privandi, vel privatos declarandi hæreticos, eorumque fautores, filios ac nepotes omnibus dignitatibus, & beneficiis ac officiis publicis; de consilio tamen Diœcesanorum, vel Vicariorum eorundem, *cit. c. Ut commissi §. ult. num.* 144. de quibus supra.

§. V.

An, & quando Episcopi Diœcesani, & Inquisitores, simul procedere in crimine hæresis possint, vel debeant, aut hi, sine Episcopis, & de aliis quibusdam, quæ prohibita sunt Inquisitoribus.

De priore quæstione agitur in *c. Per hoc 17. h. t. in 6.* quando Papa generaliter delegat alicui negotium inquisitionis hæreticæ pravitatis in Diœcesi aliqua non derogat Ordinario, seu Episcopo loci, quin possit procedere in eodem negotio, auctoritate ordinaria, vel delegata, si eam habeat. Item Episcopus, & Inquisitor possunt procedere communiter, vel divisim: & si divisim procedunt, tenentur communicare invicem processus: & nisi in tali casu alter alteri judicaverit deferendum, debent simul proferre sententiam, & si non conveniant, mittatur negotium sufficienter instructum ad Sedem Apostolicam. Et Episcopi, sive ordinaria, sive delegata potestate procedant, servare debent in procedendo modum inquisitoribus præscriptum, *nu.* 145. Deducuntur quædam corollaria, *nu.* 146. Quod dictum est in *c. Per hoc 18. h. t. in 6.* declaratur in *Extravag. 5. eod.* scilicet, quod tunc Episcopi, & Inquisitores teneantur sibi invicem communicare processus, quando procedunt sejunctim & non quando Episcopi tantum, vel inquisitores tantum procedunt: & processus sunt communicandi in fine, quando nihil restat, nisi promulgare sententiam: secus autem est, quando alter commode procedere non potest, nisi visis actis alterius, quia tunc semel tantum in toto negotio procedi debet, ne detur locus savendi. Additur *ibid. §. Verum*, quod Episcopus procedens propter expensas factas non potest petere partem proventuum deputatorum Officio inquisitionis ex bonis hæreticorum, sed inquisitores illam reddant Cameræ Apostolicæ, vel cui Papa eam reddi jusserit, *num.* 147. Præterea in *Clem. 1. §. Propter quod h. t.* decernitur, quod negotium inquisitionis tam per Diœcesanum, quam per inquisitores, sine omni carnali amore, odio, vel timore exerceri debet: item quæ præterea Diœcesanus, & inquisitores circa negotium inquisitionis facere possint, & quid observandum circa muros, vel carceres hæreticorum, Custodes, & Custodum Ministros, *cit. Clem. 1. §. Sane, num.* 148. *in fine*. Quid decernatur in *§. porro ibid. numer.* 149. & quid in *§. Verum cit. num.* 149. Explicantur, & declarantur, quæ traduntur in *cit. Clem. 1. num.* 150. *& seq.* Quænam præterea præcipiantur, & prohibeantur Episcopis, & inquisitoribus quoad Officium inquisitionis in *Clem.* 2. Item Notariis, Officialibus, & sociis *ibid. n.* 152. An officium inquisitionis hæreticæ pravitatis exspiret morte Papæ concedentis, Resp. Non exspirare etiam re adhuc integra, id est, nec quoad negotia nondum cœpta, vel orta, *c. Ne aliqui 10. h. t. in 6. nu.* 153. Idque procedit non tantum in inquisitoribus immediate deputatis a Papa, sed etiam in deputatis a Cardinalibus, & Provincialibus Ordinum, *num. eod.*

§. VI.

Quomodo probetur crimine hæresis, & per quales testes?

Hæresis iisdem modis probatur, quibus alia crimina, & probari etiam potest per testes saltem duos, qui sufficiunt ad condemnandum reum, dummodo sint omni exceptione majores, *num.* 154. Quær. 1. Qui possint esse testes in causa fidei contra hæreticos: R. Admittuntur testes aliàs jure inhabiles ad testimonium ferendum, in detestationem hujus criminis. Unde etiam excommunicati, participes, & socii criminis, aut alias criminosi, & infames admittuntur ad testificandum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores, si ex numero, & qualitate personarum, & aliis circumstantiis præsumuntur non dicere falsa, *c. In fidei 5. h. t. num.* 155. Et quidem non solum in defectu aliarum probationum, sed etiam si non desit illarum copia, quando proceditur per viam inquisitionis,

sucus

secus quando per viam accusationis, vel exceptionis. Tertio, si producantur contra hæreticum, non autem si pro defensione hæretici. Quarto, non potest contra tales excipi, quod non sint idonei. Quinto, non sunt testes integri, ideoque non sufficiunt ad condemnandum reum, nisi plures fuerint, quam duo, *n.* 156. Quær. 2. Quinam præterea testes inhabiles admittantur in crimine hæresi? R. Perjuri quoque testes esse possunt in causa hæresis, si velint corrigere suum perjurium, deponendo contra se, vel alios suos complices, dummodo ex manifestis indiciis constet, talem non ex levitate animi, odio, vel corruptione pecuniæ, sed zelo fidei suum dictum corrigere, *cap. Accusatus.* 8. §. *Licet h. t. in* 6. *n.* 157. Notandum hic primo, quando testis, qui deposuit in crimine hæresis, est perjurus, statur secundo ejus dicto, non primo. Secundo, in causa fidei etiam hæreticus admittitur ad testificandum contra fidele, seu Christianum. Tertio, in hoc crimine etiam admittuntur ad probationem domestici, & familiares, item consanguinei, & affines. Quarto, etiam mulieres, & minores 25. annis, modo sint pubertati proximi: item laici contra hæreticum Clericum, ac denique etiam testes de auditu, non autem inimicus capitalis contra inimicum, *nn.* 158. Quær. 3. Qua ratione examinandi, & recipiendi sint testes in causa hæresis? R. In examinatione testium adhibendæ sunt duæ personæ religiosæ, & discretæ, in quarum Præsentia per Notarium, aut per duos viros idoneos fideliter depositiones testium scribantur, *c. Ut Officium,* 11. §. *Verum. h. t. in* 6. *n.* 159. Non tamen illæ personæ necessario debent esse Ordinis religiosi, *n. eod.* Ad conscribendas depositiones testium tenentur omnes, & singuli Religiosi, si ab iis, quibus Officium inquisitionis est commissum, fuerint requisiti, & dum essent in sæculo, Officium Tabellionis exercuerent: conceditur etiam Religiosis quibuslibet, & Clericis sæcularibus, qui in sæculo Tabellionis Officium exercuerunt, facultas Officium hoc libere exercendi *cit. c. Ut Officium,* §. *Ad conscribendas. h. t. in* 6. *n.* 160.

§. VII.

Quomodo procedendum sit in causa hæresis, sive quis Ordo judiciarius sit servandus?

In negotio, inquisitionis hæreticæ pravitatis procedi potest simpliciter, & de plano, absque Advocatorum, & Judiciorum strepitu ac figura, *c. ult. h. t. in* 6. *n.* 161. Item dicta testium, & accusatorum non publicantur, si ex publicatione timeatur grave periculum, *cit. c. ult.* §. *Jubemus. h. t. in* 6. *num.* 162. Item permittitur, ut Episcopus, vel Inquisitores secretum possint indicere, illis, quibus processum hujusmodi explicabunt, & si opus fuerit, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, si violent secretum: sic tamen ut Inquisitores Episcopum, vel hic illos ea de causa non excommunicet, sed in virtute S. obedientiæ tenentur ad secretum, *cit. c. ult.* §. *Et ut eorundem. num.* 163. Item præcipitur Episcopis, & inquisitoribus, ut, ubi est securitas, non dicant esse periculum, & sic nomina supprimat: nec ubi est periculum, dicant esse securitatem, & sic nomina vulgentur, *cit. c. ult.* §. *Cæterum. h. t. in* 6. *nn.* 164. Denique in Clement. Ad *nostrum. h. tit.* damnatur secta Beguardorum, & Beguinarum, & eorum errores, & in *Extravag.* 2. *Inter Communes. h. t.* damnatur, tres errores Jo. de Poliaco ibidem expressi, *n.* 165.

SERIES CAPITULORUM.

TITULUS XVIII.

De Schismaticis, & Ordinatis ab eis.

§. I.

Quid sit Schisma, & quomodo ab hæresi differat, & quæ sint pœnæ Jure decreta in Schismaticos?

Assertio 1. Schisma est schissura, sive disjunctio, per quam quis se ab unitate Ecclesiæ separat, in quantum ea est quoddam Corpus Mysticum ex universis fidelibus velut membris, & Romano Pontifice, tanquam Capite constans, *num.* 1. Assertio 2. Schisma differt ab hæresi in eo, quia hæresis per se, ac directe opponitur fidei, ejus doctrinam negando, schisma vero charitati repugnat, Ecclesiæ unitatem, quæ in charitate consistit, scindendo. Secundo differunt, quia omnis hæreticus, sed non vice versa. Tertio, quia schisma est via ad hæresim, *num.* 2. Duobus modis schisma fieri potest, & tripliciter potest quis non parere velle S. Pontifici, *num.* 3. An is, qui se ab alio Episcopo, quam Urbis Romanæ separat, sit schismaticus, *n. eod.* Assert. 3. Prima pœna schismaticorum est excommunicatio, quam non incurrunt, nisi proprie dicti schismatici, qui generaliter ab obedientia Papæ pertinaciter recedunt, ut Papa est, & Christi Vicarius, *num.* 4. Receptatores vero, fautores, vel defensores schismaticorum, hanc excommunicationem non incurrunt, *cit. num.* 4. De Jure communi antiquo, schismatici, sine hæresi, non sunt excommunicati ipso jure, neque absolute, & universim, *num. eod.* Secunda pœna schismaticorum est inhabilitas ad beneficia, & dignitates Ecclesiasticas, *num.* 5. Tertia pœna est, quod schismatici privandi sunt omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, & Prælaturis perpetuo, cunctis eorum bonis & juribus confiscatis, *c. Ad succidendos. unic. h. t. in* 6. ubi id statutum fuit de duobus Cardinalibus schismaticis, *num.* 6. quæ tamen Constitutio postea revocata fuit a Benedicto XI. in *Extrav. Dudum unic. h. t. Inter Communes, num.* 7. Nulla Jure Canonico statuta est pœna privationis beneficiorum, ante Schisma, obtentorum, quæ ipso jure incurratur. Neque irregularitatem aliquam incurrunt schismatici, *num.* 8.

§. II.

An Ordinationes, aliique actus, seu gesta per schismaticos sint valida, & quam pœnam Juris incurrunt, e qui a schismaticis Ordines receperunt?

Assertio 1. Ordinationes factæ a schismaticis, & ab ordinatis ab eis sunt irritæ, & qui acceperunt dignitates Ecclesiasticas, vel beneficia ab eisdem, careant impetratis. Alienationes quoque factæ de rebus Ecclesiæ per schismaticos, vel laicos non valent, & res sine omni onere ad Ecclesias revertuntur: & qui præsumit facere contra prædicta, est excommunicatus, & qui sponte jurant de tenendo schismate, a SS. Ordinibus, & dignitatibus sunt suspensi, *c.* 1. *h. t. n.* 9. Episcopus schismaticus vere, & valide Eucharistiam consecrat, Confirmationis Sacramentum confert, & Ordinis, dummodo in forma Ecclesiæ illa conferat. Item valide consecrat Templa, Altaria, & vasa sacra. At vero potestatem jurisdictionis spiritualis, nec valide, nec licite exercere possunt schismatici, adeoque nec a peccatis absolvere, vel excommunicare, leges ferre, vel beneficia conferre &c. quod tamen talis Prælatus acquisivit Ecclesiæ, id tenet, *num.* 10. Assertio 2. Ordinatus ab Episcopo schismatico, statim repellendus est ab officio, nisi legitime probet secum esse dispensatum ab habente auctoritatem, *c.* 2. *h. t. num.* 11. Cum tali vero ordinato solus Papa dispensare potest, *num. eod.*

SERIES CAPITULORUM.

TITULUS XIX.

De Apostatis, & Reiterantibus Baptisma.

§. I.

De Apostasia in genere, & in specie de Apostasia a fide, ejusque pœnis.

Quær. 1. Quid sit Apostasia in genere, & quot sint ejus species? Resp. Apostasia in genere est quædam defectio, seu recessus a DEO; & Apostata est Christianus, qui recessit temerarie a Deo: unde tres sunt species Apostasiæ.

Prima perfidiæ, per quam a fide receditur. Secunda inobedientiæ, cum quis justis præceptis Prælatorum obedire recusat. Tertia est Apostasia irregularitatis, per quam receditur ab Ordine sacro, vel a Religione, quam quis professus est, *num.* 1. Qu. 2. Quis sit, & dicatur apostata a fide, & quæ ejus pœnæ? Resp. primo, Apostata a fide ille dicitur, qui in totum a fide Christi recedit, sive totaliter eam deserit, ut si Christianus fiat Judæus, aut Turca, *num.* 2. Apostasia a fide est species infidelitatis, sed non essentialiter distincta ab hæresi. Item omnis apostata a fide reipsa est etiam hæreticus, sed non vice versa, omnis hæreticus est apostata proprie. Nam apostasia vel spectatur, quatenus est totalis recessus a vera fide; & tunc apostata proprie dicitur, qui Christum, & Christianam fidem penitus abnegat: hæreticus vero, qui non omnino, sed solum quoad unum, vel aliquos articulos a fide recedit. Vel apostasia consideratur, non quatenus est recessus a fide Catholica, sed transitus ad falsam aliquam sectam? & ut sic est infidelitas ejus speciei, ad quam fit transitus, ut Judaismus, Paganismus, vel Atheismus, *cit. num.* 2. Resp. secundo. Apostatæ a fide iisdem pœnis puniuntur, quibus hæretici, *num. eod.* Qui Baptismum sponte receperant, compellendi sunt, ut prioris sectæ ritus dimittant, & Christianam fidem de novo susceptam observent, *c. Quidam.* 4. *h. tit. num.* 3.

§. II.

De Apostatis ab Ordine Clericali, & a Religione, & pœnis eorum.

Quær. 1. Quis dicatur Apostata ab Ordine Clericali, & quomodo puniatur? R. is, qui a Statu Clericali, suscepto Ordine sacro seu majore, cui votum castitatis est annexum, ad statum conjugalem, vel laicalem conversationem, dimisso habitu Clericali, sine dispensatione transit, Apostata ab Ordine dicitur. Item si Clericus in Minoribus constitutus, & beneficium habens Ecclesiasticum, eo retento, ad nuptias transeat, vel ad statum laicorum, propria auctoritate dimisso habitu Clericali, apostata censetur: secus est, si talis beneficium non habeat, *num.* 4. R. secundo, pœnæ apostatæ ab Ordine Clericali sunt primo, excommunicatio non lata, sed ferenda. Secundo, pœna infamiæ, quam ipso facto incurrit. Tertio, si Clericus Apostata, dimisso habitu Clericali, & tonsura, monitus habitum non reassumpserit, perdit privilegium Ordinis Clericalis ita ut percutiens illum non incidat in excommunicationem, *c. Præterea. h. t.* ubi habetur, quod tales Clerici, si in criminibus deprehensi teneantur, per censuram Ecclesiasticam, sive excommunicationem percutientis non liberentur: quamvis alii hoc intelligant de Clerico in Sacris constituto, quod si monitus in Apostasia persistat, omni privilegio Clericali, etiam fori, sit privandus, *nu.* 5. Si non constet de Apostasia ab Ordine, & Statu Clericali: Clerici tamen graviter infamati sint de Apostasia, quia habitum dimiserunt, tum non sunt tolerandi in habitu sæculari, sed per censuram cogendi ad se, deficiente probatione, canonice purgandum, *c. Tua* 3. *h. t. nu.* 6. Item Clerici apostatæ, qui dimisso habitu, detinentur in carcere, & nec minis, nec blanditiis adduci possunt, ut habitum reassumant, possunt sub gravi custodia asservari, ita ut miseram vitam ducant, donec resipiscant, *c. A nobis.* 5. *h. tit. nu.* 7. deducuntur quædam corollaria, *nu. eod.* Qu. 2. Quis sit, & dicatur Apostata a Religione, seu Statu Religioso, & quas pœnas incurrat? R. primo, Apostata a Religione est, qui, sine licentia Superioris sui, ab Ordine Religioso, quem professus est, recessus cum proposito nunquam redeundi, Unde duo ad Apostasiam requiruntur, ut sine licentia Prælati sui discesserit ab Ordine Religioso: deinde ut ad alium Ordinem Religiosum non transierit, *num.* 8. R. secundo, prima pœna Apostatarum a Religioso Ordine est, quod ipso iure excommunicationem incurrant. Sed probabilius est, solum excommunicatos esse illos, qui temere habitum suæ Religionis dimittunt, etiam absque animo apostatandi, seu Religionem omnino dimittendi, *nu.* 9. Secunda pœna est, quod Monachus in Apostasia ordinatus non possit ministrare in illo Ordine suscepto, etsi deinde Abbati suo fuerit reconciliatus, & pœnitentiam egerit, sine dispensatione S. Pontificis, *c. ult. h. t. num.* 10. quam tamen suspensionem non incurrit, qui durante apostasia minores Ordines suscepit, *num. eod.* Addunt aliqui tertiam pœnam apostatarum a Religione, quod etiam postquam emendati ad pristinam Religionem redierint, non possint eligi in Prælatos Religionis desertæ. Sed probabilius est, hanc pœnam ab illis non incurri, cum nullum jus extet eos inhabiles reddens ad Prælaturas, *n.* 11.

§. III.

De reiterantibus Baptismum, eorumque pœnis.

Baptismus semel legitime collatus reiterari non debet, cum indelebilem Characterem imprimat, *nu.* 12. Quær. 1. Quæ sit pœna reiterantium Baptismum? R. primo, qui alterum sciens, vel per crassam ignorantiam, iterum baptizat, absolute irregularis fit, ita ut ad Ordines, saltem superiores, promoveri non possit. Idque indubitatum est, si delictum ejus sit publicum, *c.* 2. *h. tit.* ubi id statuitur de ministrante rebaptizanti, ergo multo magis id locum habet in ipso rebaptizante, *n.* 13. R. secundo, Diaconi, Subdiaconi, Acolythi, qui ministrant Sacerdoti rebaptizanti, non incurrunt irregularitatem, si peccatum eorum est occultum: fiunt tamen irregulares, ita ut ad Ordines superiores ascendere non possint, si factum eorum est publicum, nisi Religiosi facti, cum iis dispensetur, *c.* 2. *h. tit.* 14. & 15. R. tertio, qui scienter se absolute, & sine conditione rebaptizari sinunt, simpliciter fiunt irregulares, ita ut ad Ecclesiasticos Ordines nullo modo promoveri possint, in qua irregularitate solus S. Pontifex dispensare potest, *n.* 16. Qu. 2. An qui bis Sacramentum Confirmationis alicui contulit, vel bis illam scienter suscepit, fiat irregularis? R. negative, quia id Jure Canonico non est expressum, *num.* 17. Postremo qui scienter Baptismum reiterant, illi etiam, si Clerici sint, deponendi sunt, Laici vero excommunicandi, nec ordinari possint, *cit. num.* 17. *in fine.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. 2. 5.	*c.* 4. *n.* 3.
c. 2. *n.* 14.	*c.* 5. *n.* 7.
c. 3. *n.* 6.	*c.* 6. & *ult, n.* 10.

TITULUS X.

De His, Qui Filios, Occiderunt.

Quær. 1. Quid sit parricidium, & quibus modis committatur? R. parricidium proprie committi dicitur, quando quis occidit proprium patrem, vel matrem, etiam naturalem tantum & illegitimum: postea vero & nomen, & pœna parricidii extensa est ad parentes, qui filios occiderunt. Imo etiam parricidium committitur, ejusque pœna incurritur, si filii occidunt avum, vel aviam, vel alios ascendentes, vel e contra, si parentes occidant nepotes ex filio aut filia, omnesq; alios descendentes. Secundo, si socer, vel socrus occidant generum, aut nurum, vel vice versa. Tertio, si frater occidat fratrem, vel sororem. Quarto, si alii consanguinei collaterales occidant consanguineum infra quartum gradum. Quinto, si maritus uxorem, & vice versa. Sexto, is, cujus mandato parricidium commissum est, vel consilio, vel auxilio. Septimo, qui occidit Patronum, vel emit venenum, ut illud filius patri det, *num.* 1. Qu. 2. quæ sit pœna parricidii Jure civili? *num.* 2. & quæ Jure Canonico, *num.* 3. Mulier quæ sponte filium, licet ex iracundia, occidit, inducenda est ad agendam perpetuam pœnitentiam in Monasterio. Quod si non possit ad hoc induci, & timeatur de ejus incontinentia, ei danda est licentia nubendi, ne inhoneste vivat, *c.* 1. *h. tit. num.* 4. De Jure Canonico nulla statuta est pœna in parricidas in foro externo, ideo Judex Ecclesiasticus parricidam temporali suæ jurisdictioni subjectum remittit ad Judicem sæcularem, secundum Leges civiles puniendum. Si vero sit Clericus, deponi debet, ac degradari, ac postea tradi Curiæ sæculari, *n.* 5. Mulier occidens filium suum, non debet ideo a viro separari non obstante juramento mariti, quod se ab uxore separare vellet, sed alia pœnitentia ipsi imponitur, *c.* 2. *h. t. n.* 6. & 7. Quando infantes reperiuntur mortui in lecto, & nescitur, an a patre, vel matre sint oppressi, agere debent aliquam pœnitentiam, si vero sint certi, se eos oppressisse, scire debent, se graviter deliquisse, & pœnitentiam agere tenentur per tres annos, quorum unus, secundum aliquos, est, ut jejunent in pane & aqua, *c.* 3. & *ult. h. t. num.* 8.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 4.	*c.* 2. *n.* 6.
	c. 3. & *ult. n.* 8.

TITULUS XI.

De Infantibus, & Languidis expositis.

§. Unic.

Quæ sit pœna parentum, qui filios exponunt ab aliis nutriendos, vel languidos, sive infirmos ab aliis curandos?

Infans expositus a patre, ipso sciente, & ratum habente, hoc ipso liberatur a patria potestate, sicut & libertus, vel servus expositus a Patrono, vel Domino, fit ingenuus aut liber. Idem dicendum, si iidem infirmi expositi sint, vel alimenta ipsis denegata fuerint. Illi vero, qui hos suscipiunt curandos, vel alendos, non acquirunt jus in eorum personas, *c. unic. h. t. num.* 1. Nomine infantis hic intelligitur, qui est infra septennium. Peccant autem parentes graviter, exponendo filios, si eos commode alere possint, *nu.* 2. An & quando si infans a patre expositus, ab alio alatur & educetur, alimenta ab eo repeti possint, vel non possint, *cit. num.* 2. Quod pater filiis alimenta denegans amittat patriam potestatem, id intelligendum est solum quoad filios languidos, seu infirmos, cujuscunque ætatis sint, & per languidos intelliguntur, qui perpetuo morbo, eoque incurabili laborant, *num.* 3. Prædicta autem Constitutio habet solum locum in filiis legitimis. Infantibus vero expositis, quorum parentes ignorantur, alimenta præstari debent ab Ecclesia, vel ejus Rectore, *cit. num.* 3.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. unic. n. 1.

TITULUS XII.

De Homicidio Voluntario, vel casuali.

SECTIO I.

De homicidio in genere, & in specie de homicidio voluntario injusto.

§. I.

Quid sit homicidium in communi, & quomodo dividatur?

Assertio 1. Homicidium est occisio hominis ab homine facta, vel clarius, qualibet exanimatio hominis, seu humani corporis violenter ab homine facta, qua anima a corpore separatur, *num.* 1. Ass. 2. Homicidium (scilicet corporale) aliud est voluntarium, aliud involuntarium, seu casuale. Voluntarium, vel est licitum vel illicitum: hoc rursum vel est directe voluntarium, sive per se intentum; vel est saltem indirecte voluntarium, in causa, adeo propinqua, ut moraliter certo homicidium sit secuturum, etsi in se formaliter, & explicite non intendatur. Homicidium voluntarium sed licitum, ac justum, est vel necessarium, ac defensivum, vel est punitivum, quod publica auctoritate Magistratus fit ad punienda delicta: Homicidium vero casuale est, quod casu præter intentionem, causam dantis, fit. Idque vel nullo modo est voluntarium, nec indirecte, sed mere casualiter, seu casu fortuito fit; vel nonnisi in causa, & indirecte, ac per accidens est intentum, *num.* 2. Item homicidium aliud est simplex, aliud qualificatum, ut si quis occidat patrem, vel Sacerdotem, vel in Ecclesia aliquem &c. *num.* 3. Non potest quis vi juramenti obligari ad patrandum homicidium injustum, & illicitum, *cap. Cum juramento.* 4. *h. t. num.* 4.

§. II.

Quæ requirantur ad homicidium injustum directe voluntarium, ejusque pœnam incurrendam, & quæ pœnæ Jure sint decretæ in homicidas?

Assertio 1. Requiritur primo, ut sit commissum per directam, & expressam, ac spontaneam voluntatem occidendi, per quam scilicet vel mors ipsa in se fuerit intenta, vel saltem in sua causa proxima, sive actione tali, ex qua certo, & inevitabiliter mors sequi soleat: deinde requiritur, ut effectus, sive mors reipsa actu sequatur, præterquam in casibus jure expressis, *num.* 5. Assertio 2. De jure Civili pœna homicidii injusti olim fuit deportatio, & bonorum confiscatio, sed hodie est pœna mortis, si per dolum cædes facta sit. At vero de Jure Canonico, si laicus committat voluntarie & injuste homicidium, excommunicandus est, *num.* 6. Si vero Clericus patret homicidium, deponendus est ab Ordine, & beneficio, non autem communione privandus: & insuper etiam est detrudendus in arctum Monasterium ad peragendam pœnitentiam: vel loco ejus in carcerem perpetuum, vel temporalem, pro qualitate delicti, saltem si non esset pœnitens, sed de fuga suspectus, *num.* 7. Verum quod dicitur in *c.* 1. *h. t. n.* 8. *Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab Altari meo avellatur, ut moriatur,* id est, deponatur, rectius intelligitur de eo, qui per industriam, id est, ex proposito, & per insidias, id est, proditorie, in Ecclesia, vel extra illam, Clericum vel laicum, & sive ipse occidens sit Clericus, vel laicus, quod talis, inquam, non gaudeat immunitate Ecclesiastica, quominus violenter a suo Judice extrahi possit ab Ecclesia, *num.* 9. Secunda pœna homicidii voluntarii, & injusti est, quod Clericus, qui animo deliberato aliquem occidit, privetur omnibus beneficiis Ecclesiasticis obtentis, non ipso jure, sed per sententiam Judicis, *n.* 10. Tertia pœna est, quod homicida voluntarius, & injustus privetur successione hæreditaria ejus, quem occidit. Quarta denique, Jure Canonico homicida voluntarius efficitur etiam irregularis, seu inhabilis ad Ordines suscipiendos, & in iis ministrandum, *cit. num.* 10. Quænam in pœnis, & pœnitentiis imponendis a Judice sint consideranda, juxta *Sicut dignum.* 6. *h. t. n.* 11.

§. III.

Quinam tum in genere, tum in specie, propter homicidium voluntarium, & injustum irregularitatem incurrant, vel alias pœnas Jure decretas in homicidas?

Generatim loquendo, qui aliquem voluntarie, & injuste per se ipsum occidit, fit irregularis; idemque dicendum de eo, qui dat causam propinquam efficacem mortis, etsi ea post longum tempus sequatur. Et hinc Clericus, qui causam dat homicidio, ad Sacerdotium non est promovendus, *c. De cætero* 11. *h. tit.* idemque est de laico, *num.* 12. Quær. primo An qui procurat abortum fœminæ prægnantis sit homicida, & fiat irregularis? R. affirmative, si fœtus erat animatus, alias secus *c. Sicut.* 20. *h. t. num.* 13. Si quis abortire facit mulierem gravidam, ante quam fœtus anima rationali est informatus, non fit irregularis, *nu.* 14. qui viro, vel mulieri aliquid fecit, per sortilegium, vel incantationem, vel ad potandum dedit, ut non possit generare, aut concipere, vel nasci proles, ut homicida tenetur, *c. Si aliquis.* 5. *h. t.* non punitur autem pœna ordinaria mortis, sed alia mitiore, dummodo fœtus nondum anima rationali fuerit informatus, *n.* 15. Qui aliquem lethaliter percussit, licet postea ab aliis omnino fuerit peremptus, irregularis censetur. Idemque est, si non constet, sed dubium sit, an ex ictu prius percutientis: an vero ex posteriore percussione obierit: quin imo etsi non constet, ac quis percusserit lethaliter, si tamen voluntatem occidendi habuit, & ex aliorum percussione obiit, etiam primus percussor irregularis censebitur, propter voluntatem occidendi, effectu reipsa secuto, *c. Significasti.* 18. *h. t. nu.* 16. & 17. Qui postea eius percussit ab alio lethaliter vulneratum, fit irregularis quia etiam ipse occidit, accelerando mortem ipsius. An quando quis primo graviter est percussus, sed non mortuus, deinde vero ab alio est percussus lethaliter, & mortuus, uterque sit puniendus pœna ordinaria homicidii, *n.* 18. Qu. 2. An si volens ex proposito occidere Titium, per ignorantiam, & errorem occidat Cajum, sit puniendus ut homicida, pœna ordinaria? R. affirmative, quamvis aliqui putent, talem non esse puniendum pœna mortis, sed arbitraria, *num.* 19.

§. IV.

An mandans aliquem occidi, fiat irregularis, aliasque pœnas injusti homicidii incurrat?

Qui mandat alium occidi, fit irregularis, si mors sequatur pœna ordinaria homicidii puniri potest, *nu.* 20. Extenditur primo, mandans aliquem verberari, etsi expresse prohibeat, ne occidatur, vel membro aliquo mutiletur, irregularis fit, si mandatarius fines mandati excedens eum mutilet, vel occidat, *c. Is, qui.* 3. *& ult. h. t. in* 6. dummodo percussio sit illicita, secus si licita, *n.* 21. Secundo, Mandans occidi, vel verberari aliquem, fit irregularis, etsi non expressum, sed tacitum solum mandatum dederit ad occidendum, vel mutilandum, *n.* 22. Tertio, Mandans alium occidi, fit etiam irregularis, si tunc ipse mandatarius occidatur, vel mutiletur, *cit. num.* 22. Limitatur autem tradita doctrina primo, si homicidium non fit secutum, licet a mandatario fuerit attentatum, non enim mandans incurrit irregularitatem, vel aliam pœnam ordinariam. Secundo, si mandatarius, etiam sine alicujus mandato, erat occisurus, non fit irregularis, quod verum est, nisi ob mandatum ei datum, mandatarius citius occidit, quia tunc est causa propinqua accelerationis: secus, si non citius occidit, tunc enim non fit irregularis ipse mandans. Tertio, nisi mandans aliquem occidere revocavit mandatum, ita ut revocatio fuerit intimata mandatario, tunc enim non fit irregularis ipse mandans, si post hujusmodi revocationem, commissum sit homicidium a mandatario, *n.* 23. Asser. 2. pœnæ Jure Canonico decretæ in mandantem fieri homicidium quandoque incurruntur, etiamsi mors seu cædes non sit secuta: nam qui per assassinos aliquem Christianum interfici facit, vel mandat, licet mors non sequatur: vel si eos receperit, defenderit, vel occultaverit, ipso facto incurrit excommunicationem, & depositionem a dignitate, honore, & Ordine, officio, & beneficio, ita ut aliis conferri possint ab eo, ad quem spectat collatio, & est etiam talis cum suis temporalibus bonis perpetuo diffidatus a populo Christiano, seu bannitus, & postquam probabilibus argumentis constiterit, aliquem tam execrabile scelus commisisse, nulla alia excommunicationis, vel depositionis, seu diffidationis contra eum sententia requiritur, *c.* 1. *h. t. in* 6. *num.* 24. quinam hic intelliguntur Assassinos, *n.* 25. Excommunicatio, aliæque pœnæ in *cit. c.* 1. latæ sunt, non in ipsos mandatarios, sive homicidas, sed solum in mandantes, qui Assassinorum infidelium Christianum aliquem occidi jusserint. Si infidelis per alios quoscunque pecunia conductos occidatur, non habent locum prædictæ pœnæ, *cit. num.* 25. Probabilius est Clericos committentes hoc crimen Assassinii non amittere, ipso jure, omne privilegium Clericale ante actualem degradationem, per quam Curiæ sæculari traduntur, *numer.* 26. Qui mandat, opera infidelium assassinorum, occidi fidelem, est perpetuo diffidatus a populo Christiano, ita ut possit a quolibet privato impune occidi, & bona illius a fisco occupari poterunt, *cit. num.* 26.

§. V.

An sicut mandans, ita etiam consentiens in homicidium injustum, vel illud approbans incurrat irregularitatem, & alias pœnas homicidii?

Assertio 1. Si quis pure, & sine ulla cooperatione, consentiat in homicidium, quod nullo modo fit nomine ipsius consentientis, is non fit irregularis, nec ullam pœnam incurrit, etiamsi consensum verbis exprimat, *num.* 27. Assertio 2. Qui homicidium ab alio patratum, etsi suo nomine sit factum, postea approbat, & ratum habet, cui antequam fieret, nec consilium, nec auxilium præstitit, non incurrit irregularitatem, nec aliam pœnam statutam in homicidas, *num.* 28. Neque is fit irregularis, qui post commissum homicidium ab alio, etiam suo nomine, ad quod tamen non est cooperatus, recipiat, occultet, vel defendat, homicidam, vel quid ei donet propter cædem factam. Idemque dicendum de aliis criminibus, etsi atrocioribus, propter solam ratihabitionem, nullum puniendum esse pœna ordinaria ipsius delicti, sed solum extraordinaria, *num.* 29.

§. VI.

An consulens homicidium injustum incurrat irregularitatem, vel alias pœnas Juris?

Assertio 1. Qui consilium dedit ad homicidium, vel mutilationem, fit irregularis, aliasque pœnas Juris incurrit, si illud reipsa sequatur, ex vi illius consilii, quia is, cui consilium est datum, alioquin non erat occisurus, *num.* 30. Assertio 2. Quamvis is, cui datum est consilium, esset alias occisurus hominem, si tamen quia consulendo auxit voluntatem illius, ut tanto promptius, vel alius vel crudelius aliquem occideret, fit irregularis, *c. Sicut.* 6. §. *Qui vero h. t. nu.* 31. Asser. 3. Si consulens homicidium, ante ejus executionem, consilium revocat, non ideo statim liber est ab ir-

regularitate, sed debet conari contrarium persuadere ei, cui consilium dedit, ne illud exequatur: qui vero consulit minus malum, v. g. mutilationem ei, qui vult occidere, non fit irregularis, si non possit alia via eum a cæde avertere, *num.* 31.

§. VII.

An qui cooperatur ad homicidium, præstando opem, vel auxilium, sit irregularis, vel ordinariam pœnam homicidii incurrat?

Assertio 1. Qui auxilium præstando, est causa propinqua commissi homicidii, ita ut consilio non præstito, illud non fuisset patratum, is irregularitatem incurrit *n.* 33. Asser. 2. Si auxilium ferens sit causa proxima & immediata saltem partialis, homicidii commissi, ita ut absque eo auxilio, mors non fuisset secuta, is pœna ordinaria homicidii est puniendus: alioquin vero si fuit causa solum remota, pœna extraordinaria, & mitiore, 34. Unde inprimis, qui se sociat homicidæ, animo occidendi, licet non apponat manum, si tamen v. g. ex captione alicujus secuta est mors, tenetur pari fere pœna, qua homicida, *c. Sicut.* 6. §. *Illi autem. h. t. cit. nu.* 34. Secundo, qui sociat se homicidæ, animo tantum prohibendi, ne is impediatur ab homicidio, tenetur paulo minore pœna *cit. c. Sicut*, §. *Illi etiam nu.* 35. Tertio, qui custodiunt sarcinas occidentium, facientes eos esse Sicarios, non sunt immunes a pœnis homicidii, *cit. c. Sicut.* §. *Hi quoque. num.* 36. Quarto, qui occupat bona occisi, a pœna quidem mortis est immunis, sed illa, quæ occupavit, tenetur integre restituere, nec sufficit, quod illa eroget pauperibus, si potuit restituere eis, quorum constat fuisse, & ipsi occupanti moderata pœnitentia est imponenda, *cit. c. Sicut.* §. *Eos insuper num.* 37. Quinto, qui participant cum occisoribus excommunicatis, diversimode sunt puniendi, magis, vel minus, considerata temporis mora, & utrum timore, vel affectione communicaverint, cum scienter, vel ignoranter, *cit. c. Sicut*, §. *Illis præterea. n.* 38. Denique Clerici, qui armati morti interfuerunt, vel qui consilium dederunt, ut occisus caperetur, ab Altaris ministerio perpetuo sunt deponendi, & in Monasterium, vel carcerem detrudendi, saltem ad quinquennium; & in Ecclesia, nullo unquam tempore Lectiones legant vel Responsoria in Choro separatim cantent, sed in psalmis apud Deum veniam impetrare satagant, *cit. c. Sicut* §. *Clericus. h. t. num.* 39. An quando plures simul opem ferendo, concurrunt ad occidendum aliquem, qui postea moritur, omnes censendi sint irregulares, & teneantur pœna homicidii, *n.* 40. idque declaratur magis, *num.* 41.

§. VIII.

An non impediens homicidium, cum possit, ac debeat, fiat irregularis?

Assertio 1. Qui non impedit homicidium, si ad id teneatur solum ex charitate non fit irregularis, etiamsi omittat impedire, ex odio interno, & desiderio mortis proximi, *num.* 42. Ass. 2. Qui tenetur ex justitia impedire homicidium si possit impedire, sine gravi suo damno, & non impediat, fit irregularis, ut si pater non impediat homicidium filii, vel dominus servi, vel Judex subditi, & e contrario, *num.* 43. deducuntur quædam corollaria, *nu.* 44.

SECTIO II.

De homicidio casuali, & omnino involuntario?

§. I.

An ex homicidio casuali, quod ex opere licito secutum est, contrahatur irregularitas?

Agitur hic non de homicidio, quod nullo modo est voluntarium, ut si fiat ab amente, sed de eo, quod est indirecte voluntarium, & per accidens intentum, non in se, sed in causa, adeoque mixtum ex voluntario, & casuali, & culpabile, ut si quis percutiat fœminam gravidam, sine animo causandi abortum, si ille sequatur, & fœtus fuerit animatus, committit homicidium, non directe voluntarium, sed indirecte, sive in causa, scilicet percussione. Deinde ex duplici causa potest alicui homicidium casuale imputari ad culpam: vel quia non adhibuit sufficientem diligentiam ad cavendum homicidium, etsi dederit operam rei licitæ; vel quia dabat operam rei illicitæ, *num.* 45. Assertio 1. Qui dat operam rei licitæ, si debitam diligentiam adhibuit ad vitandum periculum mortis, etiamsi ex tali opere homicidium postea sequatur, non fit irregularis, nec aliam pœnam homicidii incurrit, *n.* 46. Et hinc Clericus sedens in equo, si equus, sine culpa sessoris, fracto freno, currat, & puerum in via existentem conculcet, & interficiat, non fit irregularis, sed celebrare potest, quia non dedit operam rei illicitæ, & nec actu, nec voluntate commisit homicidium, *c. Dilectus*, 13. *h. t. n.* 47. deducuntur quædam corollaria, *n. eod.* Secundo, Clericus, qui cum fœnum de curru deponeret, facta prius diligente circumspectione, perticam projecit in terram, casuque puerum oppressit, non fit ideo irregularis, nisi contra eum grave scandalum oriatur, vel tanta laboret infamia, ut si ei indicenda Canonica purgatio, *cap. Ex litteris.* 14. *h. t. nu.* 48. Tertio, Monachus, qui dedit operam rei licitæ v. g. deponendo campanam de campanili, & ipso movente lignum decidit, & puerum quendam obtrivit, & occidit, non ideo est irregularis, si lignum decidit in loco, per quem aliquem transire non credebat, vel ibidem existere, vel illuc venire, sed ad altiores Ordines promoveri potest, *cap. Ex litteris.* 15. *h. titul. numer.* 49. Quarto, si Clericus incedat in equo feroci, & propter ferociam equi aliquis occidatur, sessor non incurrit irregularitatem, si ignoravit vitium equi, debet tamen illi ad cautelam pœnitentia competens injungi, qua peracta, potest ministrare in Ordinibus susceptis, & promoveri ad altiores, *c. Significasti.* 16. *h. t. num.* 50. Quinto, si Clericus, ludendo lusu innoxio, aliquem projiciat in terram, & cultellus, quem ad latus gestabat casu excidens illum feriat, & is moriatur, talis, si fuerit ludus licitus, & per se innoxius, non fit irregularis, sed ad sacros Ordines promoveri potest, *c. Lator.* 9. *h. t. num.* 51. Sexto, irregularitatem non incurrit ille Clericus, qui ludendo lapidem in alium projecit, animo eum deterrendi: hic vero fugiendo eum lapidem, casu in alium lapidem impegit, & in capite fuit vulneratus, sed postea medicii imperitia, vel incuria mortuus fuit, *c. Exhibita.* 22. *h. t. num.* 52. Septimo, Sacerdos, vel alius Clericus, dando operam rei licitæ, v. g. pulsando campanam ad convocandum populum ad Divina, si casu fortuito, & sine sua culpa, aliquis occidatur, v. g. quia tintinnabulum decidit, & in aliquem occidit, non fit irregularis, *c. Joannes.* 32. *h. t. num.* 53. Octavo, non fit irregularis Presbyter, si dum dabat operam rei licitæ, adhibita diligentia, quam debuit, & monendo tempestive, & alta voce circumstantes de periculo, quod ipsis imminebat; aliquis occidatur, *c.* 25. *& ult. h. t. num.* 54. Assertio 2. Qui dat operam rei, seu actui secundum se licito, & bona intentione facto, si tamen intervenit culpa, seu negligentia vitandi periculum mortis, irregularitatem incurrit. Unde Presbyter in correctione pueri modum excedens, eum percutiat in capite, v. g. ita ut post paucos dies moriatur, si talis mortuus fuerit ex ipsa percussione, vel in infirmitatem incidat, ex qua deinde obiit, talis Presbyter ab Officio Sacerdotali deponendus est, & ab Altaris ministerio perpetuo removendus, *c. Presbyterum.* 7. *h. t. num.* 55. Præterea si Clericus v. g. Diaconus ludat, ludo aliquo secularium, & casu aliquis occidatur, non potest ordinari, sine dispensatione Papæ, nec ministrare in Diaconatu, potest tamen cum eo dispensari, ut ministret in Subdiaconatu, *c. Continebatur.* 8. *h. tit. nu.* 56. declarantur prius dicta, *num.* 57. ubi etiam additur, quod solus Papa cum homicida etiam casuali, dispensat in sacris Ordinibus, si culpa præcessit homicidium.

§. II.

An in dubio commissi homicidii, quis censendus sit irregularis, vel non?

Si Presbyter, vel alius Clericus volens corrigere famulum suum, & verberans cingulo, quo erat cinctus, & casu ex vagina elapsus cultellus eum aliquantulum vulneravit? postea vero cum ille vulneratus convaluisset a vulnere, graviore infirmitate vexatus mortuus est: tunc si constet, quod ex alia infirmitate sit mortuus, quam ex vulnere, potest presbyter ille celebrare: si vero dubium sit, an ex vulnere decesserit, non debet in sacris Ordinibus ministrare, quia in dubiis via tutior est eligenda, sed salutarem pœnitentiam agere debet: potest tamen ei concedi, ut in minoribus Ordinibus ministret, *c. Ad audientiam.* 12. *h. tit. num.* 58. Hinc patet, quod in dubio commissi homicidii, adeoque in dubio facti, quando certum est irregularitatem in aliquo casu esse jure decretam, sed dubium est, an quis homicidium vere commiserit, in utroque foro, non solum interno, sed etiam externo, censendus est esse irregularis, *num.* 59. Si vero dubitetur, an in hoc vel illo casu irregularitas in jure sit statuta, adeoque in dubio juris, in neutro foro quis censendus est irregularis, *cit. num.* 59. Porro regula tradit, quod in dubio facti tutior pars sit eligenda, adeoque censendus quis sit irregularis, solum specialiter locum habet in irregularitate homicidii: non autem in aliis irregularitatibus, in quibus nec in dubio juris, nec facti, necessario sequi oportet partem tutiorem, nec censendum est quempiam esse irregularem, *num.* 60. imo qui dubitat, an aliquem mutilaverit membro, etiam in dubio facti, non est censendus irregularis, quia hoc de mutilatione non est expressum, *nu. eod.* Ex dictis deducuntur quædam corollaria, *num.* 61.

§. III.

Qualis culpa, sive negligentia præcedere debeat ad incurrendam irregularitatem, quæ oritur ex homicidio casuali facto ab eo, qui dedit operam rei licitæ?

In hac re certum est, latam culpam, seu crassam negligentiam sufficere ad incurrendam irregularitatem, quæ oritur ex homicidio casuali. An vero levis quoque culpa sufficiat? aliqui affirmant, alii negant, sed requiri latam asserunt, quando quis dedit operam rei per se licitæ, sed debitam non adhibuit diligentiam ad vitandam mortem, *num.* 62. In foro vero conscientiæ, non incurritur hæc irregularitas, ob solam culpam juridicam, sed necesse est, ut interveniat vera culpa Theologica, adeoque verum peccatum, saltem veniale. imo ut probabilius est, requiritur, ut ex culpa mortali plene deliberata fiat tale homicidium casuale, ut incurratur irregularitas, *num.* 63.

§. IV.

An, & in quibus casibus, is qui dat operam rei illicitæ, seu prohibitæ, ex qua reipsa sequitur homicidium, fiat irregularis, quamvis omnem diligentiam adhibuerit ad illud vitandum, vel non fiat?

Tres sunt sententiæ. Prima universaliter tenet, hunc esse irregularem. Secunda sententia opposita dicit, quod dans operam rei illicitæ, nunquam fit irregularis, si adhibuit debitam diligentiam ad vitandum homicidium. Tertia senten-

tia

tio est media, & probabilior, n. 64. Assertio 1. Vel dat quis operam rei licitæ, quæ tamen non inducit propinquum periculum homicidii, vel mortis, & talis non fit irregularis, si debitam diligentiam adhibuit ad vitandum homicidium, etiamsi mors postea sequatur. Vel dat quis operam rei illicitæ, quæ suapte natura, apta est ad inferendam mortem, ideoque specialiter prohibita est, propter periculum homicidii, & tunc fit irregularis, etiamsi debitam diligentiam adhibuerit ad illud vitandum, *n.* 65. Respondetur ad fundamenta primæ sententiæ, & ad fundamentum secundæ, *n.* 66. Assertio 2. Plures sunt casus particulares, in quibus, ob homicidium ex opere illicito, & periculoso secutum, etiamsi adhibita sit debita diligentia, incurritur irregularitas, qualis est, & quidem præcipuus, si Monachus, vel etiam Clericus sæcularis in Sacris constitutus peritus chirurgiæ, eam exerceat, adhibita omni diligentia, & causa pietatis, si tamen mors sequatur, fit irregularis, quia deliquit usurpando officium ab eo alienum, & quod ipsius statui non conveniebat: potest tamen cum tali, post peractam pœnitentiam, dispensari, ut celebret. Quod si non erat peritus chirurgiæ, vel non cum diligentia, neque causa pietatis, officium chirurgi exercuit, interdicenda est ei Sacerdotalis Ordinis executio, *c. Tuae nos.* 19. *in princ. h. t.* n. 67. Cur in casu hujus cap. incurratur irregularitas, *n.* 68. Excipitur casus necessitatis, si alius Chirurgus non adsit, qui possit, & velit curare, tunc enim non fit irregularis, etiamsi mors sequatur, *cit. n.* 68. Quod si Chirurgus, vel Medicus sit laicus, etsi ipsi ob causam aliquam extrinsecam prohibitum sit exercere illum actum, non tamen fit irregularis, si debitam diligentiam adhibuit, etsi mors sequatur: si vero per imperitiam, vel negligentiam culpabilem Medici, vel Chirurgi mors evenisset, id ei imputari debet, n. 69.

§. V.

De homicidio omnino involuntario, & inculpabili.

Quær. 1. An homicidium factum in furore, vel infantia, aut in somno inducat irregularitatem? R. si furiosus, infans, vel dormiens hominem occidat, vel mutilet, non efficitur, irregularis, ita ut neque quoad Ordines susceptos, nec quoad suscipiendos fiat irregulares, *Clem. unic. h. t. n.* 70. Excipitur furiosus, si lucida intervalla habeat, & dum sanæ mentis est, hominem occidat, *n.* 71. Sed etsi puer infra tempus infantiæ, & ante septennium completum, plenum usum rationis habeat, & hominem occidat, probabilius est, non fieri irregularem: quin imo neque fit irregularis, si major sit septennio, necdum tamen usum rationis habeat, *nn.* 72. Si dormiens occidat hominem, non fit irregularis, nisi homicidium sit prævisum in vigilia, quia vigilans advertit, quod in somno soleat surgere, & arma capere, *num.* 73. Qu. 2. An etiam ebrius non fiat irregularis? R. non fieri de Jure Canonico, quamvis in foro civili ebrietas non excuset ab omni pœna, *numer.* 74. Homicida non censetur, & consequenter nec irregularis, ille, cujus occasione, eo tamen prohibente, & causam non dante, ab ejus amicis, famulis, vel consanguineis homicidium committitur, *c. Petrus.* 17. *h. t.* n. 75. Quando talis irregularis fiat, vel non fiat? *nn.* 76.

S E C T I O III.

De homicidio necessario, sive ob defensionem facto, & irregularitate ex eo contracta.

§. I.

An qui ob defensionem suæ propriæ personæ ac vitæ, alium occidit, vel ob defensionem proprii honoris, ac famæ, fiat irregularis?

Assertio 1. Qui occidit, vel mutilat alium, ob necessariam corporis sui, aut vitæ defensionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis, secus si in modo defensionis culpabiliter excedat, *n.* 77. Proponuntur plures casus in specie, in quibus qui alium occidit necessariæ defensionis causa, non fit irregularis, de quibus tamen dubitari poterat, *n.* 78. Assertio 2. Qui occidit, vel mutilat injustum invasorem, ob defensionem proprii honoris, aut famæ, fit irregularis, ut colligi videtur ex *cit. Clem. un. h. t.* Quamvis oppositum sit etiam valde probabile, si quis in tali casu fugere non possit, sine gravi ignominia, & jactura honoris sui, imo hæc sententia vix differt a priore, cum adjuncta exceptione, *n.* 79. *&* 80. Non tantum autem non contrahitur irregularitas ex homicidio facto ob necessariam sui ipsius defensionem, sed neque ex homicidio facto, ob licitam necessariam defensionem alterius hominis innocentis, *num.* 81.

§. II.

An is, qui ob defensionem bonorum temporalium, quæ possidet, occidit, vel mutilat aliquem, fiat irregularis?

Communior sententia DD. tenet, non esse licitum, hominem occidere, ob defensionem propriarum rerum temporalium, nisi necessaria defensio propriæ vitæ accedat, *n.* 82. ut colligi videtur primo, ex *c. Interfecisti.* 2. *h. t.* ubi dicitur, occidendi latronem, seu furem, quem capere poterat sine occisione, imponendam esse pœnitentiam per XL. dies. Si vero, se suaque aliter liberare non potuit, nisi hominem occideret, tum si sine odio occidit, non imponitur ei pœnitentia, sed si vult, bonum erit, si jejunet, vel eleemosynam faciat. Si autem Presbyter hæc eadem fecerit, non deponatur; debet tamen, quamdiu vivit, pœnitentiam agere, *n.* 83. Secundo in *c. Si perfodiens.* 3. *h. t.* dicitur, quod occidenti furem nocturnum non est imputandum homicidium, secus si diurnum occidat, quia die poterat cognoscere, quod ad furandum, non ad occidendum venisset, Unde etiam in Legibus Civilibus impune occiditur fur nocturnus, non autem diurnus, nisi armis se defendat, *nu.* 84. Tertio in *c. Suscepimus.* 10. *h. t.* habetur, quod non sit licitum, saltem Clerico, vel Religioso, occidere latronem, seu furem, propter res temporales conservandas, tametsi eæ aliter conservari non possint, sed potius oporteat rerum temporalium, quippe vilium & transitoriarum, jacturam sustinere, alioquin tales fiunt irregulares, idque etiam est contra mansuetudinem Ecclesiasticam, *n.* 85. Contraria tamen sententia, quod licitum sit furem occidere, etiam propter defensionem bonorum temporalium, si ea aliter servari non possint, & gravis sit jactura, est etiam probabilis, & practice tuta, *n.* 86. & respondetur ad textus supra allatos, qui contrarii videntur, *n.* 87. *& tribus seqq.* Respondetur ad rationem desumptam ex lege charitatis, qua tenemur præferre vitam proximi bonis temporalibus propriis, *nu.* 90. Non solum autem laici, sed etiam Clerici licite & impune vitam, & bona temporalia ad vitam necessaria defendere possunt contra injustos invasores, etiam vi, & armis, dummodo sint res magni momenti, & non exigui valoris, *n.* 91.

§. III.

Quæ requirantur ad licitam defensionem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, & quomodo puniatur excessus, sine hoc moderamine?

Assertio 1. ad licitam defensionem necessarium est, ut fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam, *c. Significasti.* 18. *h. t.* Et quidem inprimis requiritur, ut qui occidit sit injuste invasus ab alio, alioquin non esset defensio, sed aggressio. Secundo requiritur, ut defensio non possit fieri cum minore læsione proximi, sive ut invasus non majore vi repellat injuriam, quam sit opus unde si sufficiat membro mutilare aggressorem, non licet eum occidere, in qua re etiam spectanda est qualitas personarum, invadentis, & invasi. Tertio requiritur, ut defensio fiat, sine gravi culpa, ratione cujus transiret in aggressionem, ut si quis fugientem invasorem insequatur, vel jam desistentem a pugna ad illam incitet, vel in rixa cadentem in terram occidat. Denique generatim loquendo, ille dicitur occidere injustum invasorem, cum moderamine inculpatæ tutelæ qui nec fuga, nec clamore, nec alio modo se potest defendere, nisi aggressorem occidat, vel mutilet idque in particulari Judicis arbitrio determinandum est, *n.* 92. Assertio 2. Qui ob sui defensionem occidit vel mutilat aliquem, & excedit modum inculpatæ tutelæ, irregularitatem incurrit: quamvis talis excessus non puniatur pœna ordinaria homicidii, sed alia mitiore, arbitrio Judicis, *n.* 93.

S E C T I O IV.

De homicidio publica authoritate facto a Judice; & ejus Ministris, & irregularitate ex eo contracta.

§. I.

Utrum omnes, qui juste, ac licite cooperantur prolationem sententiæ sanguinis, sive mortis aut mutilationis, vel ad executionem ejusdem, sint irregulares?

Non ad omnem irregularitatem ex mutilatione vel homicidio incurrendam necessario requiritur delictum vel culpa, sed quædam etiam contrahitur ex mutilatione, vel homicidio justo, ob defectum perfectæ lenitatis, & mansuetudinis Christi. Deinde ad hanc irregularitatem incurrendam non requiritur, ut quis propria manu occiderit aliquem, etsi juste, sed sufficit, quod habuerit voluntatem occidendi, sive quod causam propinquam homicidio dederit, dummodo mors secuta fuerit, vel effectus, *n.* 94. Ass. 1. Judex imprimis, sive Clericus, sive laicus, si ferat sententiam mortis, vel mutilationis, effectu secuto, fit irregularis, *n.* 95. Non solum omnis Judex Papa, inferior, sed etiam Assessores, Consultores, exhortatores, & omnes alii, qui cum Judice ad sententiam ferendam concurrunt, fiunt irregulares, etiam Notarius dictans vel scribens sententiam sanguinis, vel qui illam publicat: item qui torquet reum, & magis executor sententiæ, scilicet Carnifex, aliique ministri justitiæ, hi omnes, morte secuta, fiunt irregulares. Quod si Judex non ferat sententiam mortis, vel mutilationis, sed solum ut reus flagellis cædatur vel aliter verberetur, citra abscissionem, alicujus membri, non fit irregularis, quia effusio sanguinis per se sola non sufficit ad irregularitatem incurrendam: quamvis etiam sine illa incurratur, ut si quis stranguletur, vel suffocetur: nomine autem sententiæ hic comprehenditur etiam quodvis præceptum Judicis, ut si mandet, ut reo alimenta denegentur. Requiritur etiam, ut sententia sit executioni mandata: unde si reo ad mortem jam condemnato, vita condonetur, Judex non contrahit irregularitatem, *n.* 96. Episcopus, vel alius Prælatus Ecclesiasticus, cui jurisdictio temporalis competit, potest, absque periculo incurrendæ irregularitatis delegare alteri jurisdictionem criminalem, vel generaliter ad cognoscendas omnes causas sanguinis: vel in particulari ad cognoscendum speciale factum homicidii, modo non determinate committat illam ad inferendam alicui mortem vel mutilationem. Item potest Princeps vel Dominus temporalis, sive Clericus, sive laicus, condere leges, vel statuta, in quibus pœna mortis, vel mutilationis imponitur propter crimina, citra metum irregularitatis, *nu.* 97. deducuntur hinc quædam corollaria particularia, *num.* 98. Assertio 2. Inquisitores hæreticæ pravitatis, vel alii Judices Ecclesiastici tradentes Clericos de crimine convictos Curiæ sæculari, qui postea mortis supplicio, vel pœna mutilationis afficiuntur, sive Clerici, sive laici sint, non fiunt irre-

gulares, n. 99. Debet tamen in hoc casu ad evitandam irregularitatem Ecclesiasticus Judex pro reo, qui traditur Potestati sæculari, efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum sententia circa eum moderatur, n. 100.

§ II.

An accusator criminis morte digni, vel mutilatione, contrahat irregularitatem, ratione omicidii, publica auctoritate facti?

Assertio 1. Si Clericus, vel etiam laicus aliquem criminaliter accusat, directe agendo ad publicam vindictam, seu pœnam, tunc secuta morte, vel mutilatione Rei accusati ipse fit irregularis, etiamsi protestetur, se petere, ut puniatur, sed citra mortem, & membri mutilationem, n. 101. Assertio 2. Si Clericus, ob injuriam ipsi illatam a laico, coram Judice seculari de crimine ipsum accusat, non tamen criminaliter ad pœnam publicam, sed civiliter, petendo damni illati compensationem, etiamsi postea Judex illi infligat pœnam mortis, vel mutilationis, non ideo fit irregularis, dummodo protestetur, se non petere vindictam criminis. Quare si Clericus civiliter agat contra laicum ob res sibi ablatas, coram suo Judice, & hic illum puniat durius, v.g. pœna mortis, vel mutilationis, non ideo Clericus fit irregularis, c. *Postulasti*. 21. *h. t. nu.* 102. Item possunt Prælati, & Clerici, citra pœnam irregularitatis, de suis malefactoribus conqueri coram Judice seculari, etiam de criminibus, quibus jure debita est pœna sanguinis, modo expresse protestentur, se non intendere vindictam sanguinis, c. 2. *h. tit. in* 6. *nu.* 103. Idque declaratur, & explicatur, *numer.* 104. *& duobus seqq.* Similiter ille, qui Judici seculari signia dedit, ex quibus fur cognoscitur, non fit irregularis, licet fur postmodum a Judice occidatur, c. *Tua nos*. 19. §. *Ad ult. hoc tit. num.* 107. Etiam laici, si de crimine digno morte accusent aliquem, sine prævia protestatione, incurrunt irregularitatem, n. 10. Si quis apud Judicem secularem denunciet, vel accuset aliquem de injuria, vel damno, non sibi, sed alteri illato, fit irregularis, si a Judice postea pœna mortis Reo infligatur, quamvis protestetur, se criminalem pœnam non intendere, n. 109. In quibus casibus non sit necessaria protestatio, nec accusans fiat irregularis, etsi Reus condemnetur ad mortem, vel mutiletur? n. 110.

§. III.

Quænam personæ, præter Judicem, & accusatorem, fiant irregulares, ratione homicidii, vel mutilationis?

Quær. 1. An testis in causa sanguinis fiat irregularis? Resp. Si quis sive Clericus, sive laicus in causa criminali, in qua agitur de inferenda pœna mortis, vel mutilationis, testimonium ferat, etiamsi protestetur, se non ad condemnandum reum dare testimonium, fit irregularis, si mors, vel mutilatio inde postea fuerit secuta, n. 111. Id vero procedit solum, si quis ferat testimonium in causa, in qua directe agitur criminaliter ad pœnam mortis, vel mutilationis; secus si agatur de crimine civiliter ad interesse alicujus, tunc enim testis non fit irregularis. Item si Clericus ferat testimonium pro accusatore contra Reum, fit irregularis: non autem si deponat in favorem rei ad probandam ejus innocentiam, tunc enim testis nullam incurrit pœnam, *n. eod.* Q. 2. An Advocatus in causa sanguinis fiat irregularis? R. Si patrocinium præstat accusatori contra Reum, & hic ad mortem, vel membri mutilationem condemnetur, fit irregularis Advocatus, etiamsi protestatus fuerit. Secundo, si Advocatus stet pro reo, eum defendendo, & reus nihilominus condemnetur ad mortem, vel mutilationem, Advocatus non fit irregularis. Tertio, si Actor injuste accusavit, ideoque reus absolvatur, accusator vero pœna talionis puniatur tanquam calumniator, Advocatus ipsius fit irregularis? Advocatus vero Rei non fit irregularis, si tantum reum defendit, n. 112. Quær. 3. An qui in loco supplicii assistunt executioni supplicii capitalis, fiant irregulares? Resp. Si assistunt tantum spectandi causa, sine ulla cooperatione, non fiunt irregulares, etiam Clerici, *num.* 113.

§. IV.

De homicidio contingente in bello, & irregularitate ex eo proveniente.

Quær. 1. An omnes qui militant in bello injusto, fiant irregulares? Resp. Qui in bello injusto, pugnantibus cooperantur, vel qualecunque auxilium ferunt, fiunt irregulares, sive laici sint, sive Clerici, etsi ipsi propriis manibus neminem occidant, vel mutilent, si vel unus homo in illo bello occisus, vel mutilatus fuerit. Excipiuntur illi, qui in bello injusto assistunt solum ad pacem componendam, vel adjuvandum milites in spiritualibus, n. 114. Quær. 2. An qui militant, & pugnant in bello justo, fiant irregulares? Resp. 1. Si Laici, vel etiam Clerici in bello justo defensivo hominem occidant, vel membro mutilent, etiam propria manu, ob necessariam defensionem propriæ vitæ, vel personæ, non fiunt irregulares. Similiter in bello necessario ad defensionem Ecclesiæ, vel patriæ occidentes, vel mutilantes non fiunt irregulares, sive laici sint, sive Clerici, saltem in casu inevitabilis necessitatis, quia per solos laicos Ecclesia, vel patria defendi non potest: alias vero irregulares fierent Clerici, justa *cap. Petitio* 24. *hoc titul.* Ubi habetur, quod Clericus pugnando contra hostes fidei Catholicæ, si dubitet, an aliquem interfecerit, debet ut irregularis a ministerio Altaris abstinere, *numer.* 115. *& seq.* Respond. 2. Omnes, qui in bello justo, sed offensivo per se, sive proprio facto hominem occidunt, vel mutilant, fiunt irregulares: secus est, si propriis manibus non occidant, vel mutilent, etsi alii id faciant, *nu.* 117. Deducuntur quædam corollaria, *n.* 118.

SECTIO V.

De mutilatione, & dispensatione in prædictis duabus irregularitatibus.

§. I.

Quid sit mutilatio, & qualis irregularitas ex illa contrahatur?

Assertio I. Mutilatio proprie dicta est alicujus membri abscissio. Ac proinde ad mutilationem non sufficit vulneratio, vel sanguinis effusio, etsi copiosa, nec si pars aliqua carnis abscindatur, quia caro non est membrum proprie, n. 119. Nomine autem membri proprie intelligitur, vel pars principalis corporis, quæ proprium, & distinctum Officium habet ab aliis, ut oculus ad videndum, auris ad audiendum: vel ut alii volunt, mutilatio appellatur, saltem in ordine ad incurrendam irregularitatem, si membrum principale v. g. manus, vel per notabiliter deformetur, vel diminuatur, etsi non totum abscindatur, v. gr. si tres majores digiti manus, vel cartilago auris, vel nasi abscindatur, vel notabile impedimentum afferatur ad actiones videndi, audiendi &c. n. 120. Assert. 2. Ex mutilatione membrorum incurritur irregularitas, sicut ex homicidio, sive quis per se, sive per alium, sive mandato, consilio, vel alio modo cooperando, mutilaverit aliquem, & sive illicite, seu licite, *num.* 121.

§. II.

An qui membrum debilitat, vel aridum, & inutile mutilat, vel abscindit, vel se ipsum mutilat, fiat irregularis?

Assert. I. Qui membrum debilitat, id est, cædendo vel vulnerando aridum, & inutile reddit ad operandum, citra abscissionem tamen, non fit irregularis, *n.* 122. Ass. 2. Si quis membrum, non solum reddat aridum, & inutile ad operationem, sed etiam mortuum, ita ut non amplius sit vivum, is fit irregularis, etsi illud non absciderit a reliquo corpore. Similiter si quis membrum debilitatum, & inutile reddat ad operationem suam, quod adhuc tamen vivum manet, illudque abscindat, is quoque irregularis, quia vere mutilat corpus humanum, abscindendo vivum ejus membrum. Si quis vero aliquem notabiliter deformat, ita ut ad Ordines promoveri non possit, non est irregularis, quia nullam partem corporis abscindit, *n.* 123. Assertio 3. Quando quis mutilando alium fit irregularis, fit etiam eodem modo mutilando se ipsum. Potest tamen quis interdum facere alterum irregularem vulnerando, licet ipse non fiat irregularis, *n.* 124.

§. III.

De dispensatione in irregularitate contracta ex homicidio, & mutilatione.

Quær. 1. An & quis possit dispensare in homicidio injusto, & directe voluntario? R. Solus Papa potest dispensare in homicidio injusto, & directe voluntario, sive publico, sive occulto, quoad Ordines suscipiendos, vel eos exercendos, quamvis nonnisi raro, & difficulter dispenset. Episcopus vero etiam ante Concilium Tridentin. non potuit dispensare in homicidio directe voluntario, sive publico, sive privato, quoad SS. Ordines suscipiendos, vel exercendos, sicut neque hodie potest, nisi in occulto homicidio in casu urgentis necessitatis, ad vitandam infamiam, scandalum, vel aliud grave periculum, *n.* 125. Quær. 2. An Episcopus possit dispensare in mutilatione voluntaria, & illicita, sed occulta? Resp. Probabile est posse, *n.* 126. Quær. 3. An Episcopus possit dispensare cum homicida occulto, qui non ex proposito, & directe intendit hominem occidere, sed solum indirecte, & in causa, ut si quis in rixa subito orta occidit auctorem rixæ, ne ab illo occideretur? Resp. Posse dispensare, *n.* 127. Quær. 4. An Episcopus possit dispensare in irregularitate proveniente ex homicidio justo? Resp. 1. Episcopus potest dispensare in homicidio occulto facto defensionis causa, sed cum excessu inculpatæ tutelæ, *nu.* 128. Resp. 2. Episcopus non potest dispensare in irregularitate ex defectu perfectæ lenitatis, ut cum judice accusatore, teste in causa sanguinis &c. *num.* 129. Quær. 5. Quam potestatem dispensandi habeant ii, quibus privilegium datum est dispensandi in omni irregularitate excepta bigamia, & homicidio voluntario? Resp. posse dispensare in omni irregularitate proveniente ex homicidio indirecte voluntario, & in eo, quod est factum ob defectum perfectæ lenitatis, vel ob defensionem, *n.* 130.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 22.

c. 22. n. 52.
c. 23. n. 53.
c. 24. n. 225. & duobus seqq.
c. 25. & ult. n. 54.

IN SEXTO.
c. 2. n. 24. & duobus seqq.
c. 2. n. 103. & duobus seqq.
c. 3. & ult. n. 22. & seq.

IN CLEMENTINIS.
Clement. unic. nu. 70. & duobus seqq. & in fine, n. 77.

TITULUS XIII.

De Torneamentis.

Prohibentur fieri torneamenta ad ostentationem virium, & audaciæ, unde mortis, & animarum pericula sæpe proveniunt, & si quis in his mortuus fuerit, Ecclesiastica sepultura carere debet, quamvis ei petenti pœnitentia non sit deneganda, *c. 1. h. t. n.* 2. Sunt tamen licita, si cum tali moderamine fiant, ut cesset periculum mortis, etsi raro, & per accidens sequatur mors, vel grave vulnus infligatur, *num.* 2. Constitutio autem Clementis V. in qua torneamenta prohibentur, revocata fuit in *Extravag. unic. Joan. XII. h. t. n.* 2. Qui ad locum torneamentis destinatum accedit, non animo pugnandi, sed ex alia causa, v. g. exigendi debita, si casu ibi decedat, non privatur sepultura Ecclesiastica, *c. 2. num. 3. h. t.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.	IN EXTRA VAGANT.
c. 1. n. 1.	Joann. XXII.
c. 2. n. 3.	Extrav. unic. n. 2.

TITULUS XIV.

De Clericis pugnantibus in duello.

§. I.

Quid sit duellum, & quando sit prohibitum, vel licitum, & de pœnis Jure statutis in eos, qui ineunt illicitum duellum?

Assertio 1. Duellum est singularis pugna duorum inter se ex condicto suscepta, & est illicitum ac prohibitum Jure naturali ac Divino, Civili & Canonico. Et in specie illicitum est offerre, vel acceptare duellum ad probationem veritatis, & criminis purgationem. Secundo, ad corporis vires ostentandas. Tertio, ad dirimendam litem civilem. Quarto, ad tuendum proprium honorem, vel ignominiam vitandam. Quinto, ad animos spectantium oblectandos, *n.* 1. Assertio 2. Plures sunt casus, in quibus licitum est privatum duellum acceptare, qui ponuntur, *n.* 2. Quænam pœnæ sint a Concilio Tridentino statutæ in eos, qui ineunt illicitum duellum, *n.* 3. Quæ pœnæ postea extensæ sunt a Gregorio XIII. etiam ad duella privata, sine patrinis, & solemnitatibus, & a Clemente VIII. etiam ad fautores, *cit. n.* 3.

§. II.

Quæ pœnæ Jure Canonico statutæ sint in Clericos pugnantes in duello?

Assertio 1. Clericus, qui sponte alteri duellum obtulit, vel oblatum acceptavit, est deponendus: potest tamen Episcopus cum eo dispensare, si non sit secuta mors, vel mutilatio, *n.* 4. Per depositionem hic intelligitur non proprie dicta depositio, sed suspensio ab Officio, & beneficio, non ipso jure, sed per sententiam Judicis, quam pœnam incurrit Clericus, sive ipse alium ad illud provocaverit, sive fuerit provocatus, modo actu ad realem pugnam sit processum, & sponte pugnet, & non ob necessitatem, quam evitare non potuit, *n.* 5. Ass. 2. Clericus irregularis efficitur, non solum si ipse per se occidit, aliquem in duello, sed etiam si pugil ab eo constitutus adversarium occidit; homicidium enim committitur, non solum facto, sed etiam præcepto, consilio, vel defensione, potest tamen Episcopus cum tali dispensare, *c. 2. h. t. n.* 6. Consuetudo illa, per quam admittitur purgatio per duellum, ita ut ex eventu illius appareat de innocentia Rei accusati, vel convincatur de crimine, de quo est accusatus, est Jure prohibita tanquam prava, & reprobata. *n.* 7. Clericus vero Jure novo Concilii Tridentini ipso jure, seu facto excommunicatus est, *num. eod.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 4. & seq. c. 2. n. 6. & seq.

TITULUS XV.

De Sagittariis.

Excommunicandi sunt, qui exercent mortiferam artem (quippe quæ cædibus causam dare solet) balistariorum, seu Sagittariorum, contra Christianos, & Catholicos, eaque prohibetur exerceri in bello injusto, non autem in justo, *c. unic. h. t.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. unic.

TITULUS XVI.

De Adulteriis, & Stupro.

SECTIO I.

De crimine adulterii, ejusque pœnis.

§. I.

Quid sit adulterium, & quibus modis committatur?

Assertio 1. Adulterium est alieni tori violatio, & in se continet duplicem malitiam, nempe luxuriæ, & injustitiæ, quia est coitus cum fœmina, quæ est uxor alterius, *nu.* 1. Assertio 2. Vel si vir conjugatus cognoscat carnaliter mulierem solutam, & est adulterium simplex, ex parte viri tantum: vel si vir solutus cognoscat fœminam conjugatam, & est adulterium simplex ex parte fœminæ tantum, vel si vir conjugatus accedat ad fœminam itidem conjugatam, & est adulterium duplex, ex parte utriusque, *n.* 2. De Jure Canonico si vir conjugatus concumbat cum alia etiam soluta, adulterium vere committitur, licet aliud sit de Jure Civili, quia pœnæ adulterii tunc non incurruntur, *cit. n.* 2. Item committitur adulterium, si conjugatus cum sponsa aliena per verba de præsenti ducta carnalem copulam habeat, quæ a viro suo nondum fuit cognita? non autem committitur adulterium cum alterius sponsa de futuro, *n.* 3.

§. II.

De accusatione criminis adulterii.

Quær. 1. Quinam admittantur ad accusationem adulterii? R. Inprimis, & ante omnes alios, maritus etiam ante patrem adulteræ etiamsi pater prævenerit modo maritus non fuerit negligens in accusanda adultera, *n.* 4. Post maritum cessantem aut nolentem agere, admittitur ad accusandum adulterium pater mulieris; post hunc vero reliqui cognati: & cessantibus propinquis, etiam extranei admittuntur ad accusandum: quin imo quilibet de populo, ad accusationem adulterii admittitur, modo mas sit, & major 25. annis, *n.* 5. Etsi maritus accusare possit, uxorem, non tamen uxor maritum de adulterio criminaliter ad legalem pœnam infligendam, de jure Civili, sive maritus accedat ad solutam, sive conjugatam, *n.* 6. Sed de Jure Canonico etiam uxor criminaliter accusare potest virum suum de adulterio, *n.* 7. Quær. 2. Intra quod tempus accusatio adulterii sit instituenda? R. Maritus jure speciali mariti accusare potest uxorem adulterii intra 60. dies utiles a tempore soluti matrimonii per divortium: post 90. dies vero, admittuntur etiam extranei, *num.* 8. Qu. 3. Quinam accusari possint de adulterio? R. Accusari possunt tam adulter, quam adultera, modo per dolum, sive scienter adulterium commissum sit, *n.* 9. Etiamsi mulier conjugata sit publica meretrix, *cit. num.* 9. Quær. 4. Coram quo Judice instituenda sit accusatio adulterii? R. Si agatur criminaliter ad pœnam sanguinis, aut mortis, solus judex secularis potest cognoscere: quoad alias vero pœnas est crimen mixti fori, ita ut judex Ecclesiasticus, & secularis possit eas infligere, & sit inter eos præventioni locus. Si vero de adulterio agatur civiliter ad divortium tori, solus judex Ecclesiasticus potest de illo cognoscere, *num. eo.* Quod si vir contra uxorem adulteram instituat actionem criminalem ad publicam ejus punitionem, vel uxor contra virum, secundum jus Canonicum, non potest postea, etiam eo judicio finito, agere de adulterio civiliter ad divortium, & amissionem dotis: aut vice versa, finito judicio civili, vir uxorem, vel hæc virum adulterum criminaliter accusare, *num.* 11.

§. III.

Quomodo probandum sit adulterium?

Adulterium non potest directe probari per testes vel instrumenta, sed solis præsumptionibus, & indiciis ac conjecturis. Unde in *c. h. t.* dicitur, maritis etiam a suspicione uxores accusare permissum est, & additur, & ipsi plus cæteris de adulterio accusare possunt, & defendere, *nu.* 12. Porro non sufficit ad plenam probationem adulterii quæcunque suspicio probabilis, sed requiritur violenta, quæ sufficit ad condemnandum: quales præsumptiones violentæ plures enumerantur hic, *num.* 13. & 14.

§. IV.

An maritus teneatur uxorem adulteram non resipiscentem dimittere, nec eam sibi reconciliare, nisi post peractam pœnitentiam, & emendationem?

Responsio est affirmativa; nam si vir sciat, uxorem suam deliquisse, nec egisse pœnitentiam, sed permanere in adulterio, & cum ea vixerit, reus erit & particeps peccati illius. Si vero mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum reverti, debet (id est, potest) sed non sæpe, recipere peccatricem, *c. Si vir, 3. h. t. n.* 15. Unde oriatur hæc obligatio dimittendi uxorem adulteram persistentem in publico adulterio, *n.* 16. Hac obligatione dimittendi virum adulterium incorrigibilem non vicissim tenetur uxor, *n. eod.* Si vir ignoret uxorem suam adulterium commisisse,

non sit particeps adulterii, etiamsi eam retineat. Si vero uxor sæpius delinquat, adulterando cum alio, semper potest maritus ei dimittere injuriam, si vult, & post pœnitentiam eam recipere, non tamen ad id cogitur, *num.* 17.

§. V.

Quæ sint pœnæ adulterii, tum criminales, quam Civiles?

Quæ sint pœnæ criminales adulterii secundum Jus Civile, n. 18. Et quæ secundum Jus Canonicum, *num.* 19. Si vero Clericus se adulterium commisisse in Judicio confessus sit, vel de eo convictus, deponi debet ab Officio, & Clericali Ordine, & communione fidelium ei concessa, in Monasterio ad agendam ibi pœnitentiam toto vitæ suæ tempore collocari, *cit. num.* 19. Si vero tantum de adulterio fuerit suspectus, & infamatus, tunc purgatio solum ei est indicenda, quam si præstiterit, absolvitur: deficiens vero suspendi debet ab Officio, ut constat ex *c. Significasti.* 5. *h. t.* Ubi habetur, quod si mulier publice fateatur, se intra Ecclesiam cum Sacerdote peccasse, & ei imponenda condigna pœnitentia. Sin autem Sacerdos neget crimen, debet ei ab Episcopo Canonica purgatio coram quinque Presbyteri indici, & si se purgare potest permittatur ministrare in Officio suo; si non potest, ab eo suspendatur, *num.* 20. Explicatur, *num.* 21. Jure Civili ac Cæsareo licet quidem patri adulterium cum filia sua in adulterio deprehensum impune occidere, non tamen marito licet uxorem cum adultero deprehensam occidere. Sed de Jure Canonico, & in foro conscientiæ nequaquam licitum est, sive patri sive marito adulteros quoscunque in delicto cum filia, uxore deprehensos privata auctoritate, occidere, *num.* 22. Quæ sint pœnæ civiles adulterii? *num.* 23.

§. VI.

An, & quando adulterium unius conjugis compensetur cum adulterio alterius?

Quæritur 1. An mutua conjugum adulteria compensentur invicem, quoad pœnas civiles? R. Compensari, non solum quoad divortium, sed etiam quoad amissionem dotis, & bonorum uxoris adulteræ, & donationis propter nuptias, ita ut neque vir adulter lucretur dotem aut alia bona adulteræ, nec uxor adultera donationem propter nuptias sibi factam a viro, sed mutua fiat delictorum compensatio, *num.* 24. Et hinc si uxor separata a viro petat sibi restitui virum, vir est cogendus recipere mulierem, sed si constet per evidentiam rei, vel legitimam confessionem mulieris, sponte eam fuisse adulteratam, non est cogendus vir illam recipere, nisi per legitimos testes, qui non possint a viro reprobari, constet, etiam virum adulterium commisisse, tunc enim vir cogetur recipere uxorem, maritali affectione tractare, quia cum jus matrimonii ab utroque conjuge sit læsum, patria delicta mutua compensatione tolluntur, *c. Intelleximus. h. t. n.* 25. Declarantur, quæ dicta sunt. *num.* 26. Similiter qui conjugi in adulterio deprehensæ debitum conjugale negat, si deinde ipse manifesto adulteretur cum alia, debet uxorem affectu maritali tractare, quia paria criminali mutua compensatione delentur, *c. Tua. 7. & ult. h. t. n.* 27. Sed dubium est, an si post latam divortii sententiam conjux innocens adulterium committat, possit conjux dimissus, non obstante sententia divortii, petere, ut admittatur ad consortium conjugis dimissi, adeoque etiam repetere dotem, vel donationem propter nuptias per adulterium prius amissam? Affirmativa sententia probatur, *n.* 28. Sed negativa sententia, nempe nullam actionem acquiri conjugi adultero ad repetendum innocentem, qui post sententiam divortii adulteratus est, vel dotem aut donationem propter nuptias, ac proinde illa delicta mutua non compensari, est etiam valde probabilis, quæ probatur, *n.* 29. Illud in in hac re certum est, quod si post sententiam divortii propter adulterium conjugis, alter quoque conjux adulterium committat, Judex Ecclesiasticus ex Officio suo restaurare matrimonium debet, & eos inter se conciliare, ut iterum cohabitent, quia compensantur inter se adulteria, ut fornicationis periculo consulatur, *cit.* n. 29. Est autem compensationi unius adulterii cum altero locus, primo, etiam si non eodem tempore, sed unus conjugum prius, alter posterius in adulterium lapsus sit. Secundo, etiamsi unus unicum tantum adulterium commiserit, alter vero plura, *num.* 30. Tertio, etiam datur compensatio adulterii inter conjuges cum sodomia, vel bestialitate commissa ab altero conjuge, *n.* 31. Quando non admittatur compensatio adulterii cum adulterio inter conjuges, *n.* 33. Quær. 2. An adulteria conjugum compensentur quoad pœnam criminalem, seu legalem, & publicam? R. Non compensari, neque in foro conscientiæ, *n.* 33.

§. VII.

De aliis causis excusantibus ab adulterio.

Præter mutuam compensationem delictorum, sunt & aliæ causæ, ob quas cessant pœnæ adulterii privatæ, seu civiles, vel etiam publicæ, & criminales, quæ enumerantur, *n.* 34. Denique non excusatur a pœna adulterii conjux, qui propter necessitatem extremam famis, vel paupertatem adulterium commisit, *n.* 35.

SECTIO II.

De Stupro, ejusque pœnis.

§. I.

Quid sit stuprum stricte, & specifice sumptum, & quotuplex sive quot modis committatur?

Assertio 1. Stuprum proprie ac stricte dictum est illicita virginum defloratio, non præcedente pactione conjugali, sive illicitus concubitus, quo virginalis integritas corrumpitur, *nu.* 36. Assertio 2. Stuprum proprie acceptum, aliud est violentum, quo per vim virgini adimitur virginitas corporis: aliud est non violentum, quod volenti, & consentienti infertur, idque vel plene libere, vel quia per dolum inducta, aut per metum compulsa consentit. Stuprum illatum virgini per violentiam, vel etiam per fraudem aut metum injuste incussum continet malitiam specie distinctam a simplici fornicatione, nempe injuriam illatam per vim, fraudem vel metum: non autem stuprum illatum, sine violentia, fraude, vel metu, adeoque plene voluntarium ac spontaneum, *num.* 37.

§. II.

Quæ sint pœnæ stupri decretæ tum Jure Civili, tum Canonico?

Quæ sit pœna Juris Civilis decreta in eum, qui sine vi stupravit virginem, vel etiam viduam honeste viventem? *n.* 38. De Jure Canonico stuprator tenetur virginem stupratam dotare, vel in uxorem ducere, & si pater virginis nolit eam dare, dabit ei pecuniam, juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt *c.* 1. *h. t. num.* 39. Præterea qui virginem decipiens stupravit, debet eam in uxorem ducere: si autem nolit, dotabit illam, & corporaliter castigatus, & excommunicatus, id est, privatus Sacramentorum communione, seu perceptione in Monasterium detrudatur in quo agat pœnitentiam, nec inde egrediatur, sine licentia sui Superioris, *c.* 2. *h. t. num.* 40. declaratur *num.* 41. 41. Si stuprator virginis sit Clericus, ab Officio est deponendus: sed hodie est pœna arbitraria: si vero vi corrumpat virginem, ultra depositionem in arctum Monasterium, vel carcerem est detrudendus, *num.* 43.

§. III.

Ad quid præterea stuprator virginis in variis casibus obligetur, ob stuprum illatum, vel non?

Assertio 3. Qui virginem per vim, fraudem, vel metum injuste incussum violavit, tenetur illam, vel ducere in uxorem 1, si & ipsa velit, vel omnia damna inde illi illata resarcire, *num.* 4. Assertio 2. Si is, qui per vim, vel alias injuste puellam violavit, offerat se ad satisfaciendum pro injuria illata, augendo dotem: fœmina vero illam satisfactionem acceptare nolit, sed petat, ut illam ducat in uxorem, injustus stuprator non tenetur determinate ad illam ducendam, saltem ante condemnationem Judicis, *num.* 45. Assertio 3. Si puella vi, per fraudem violata fuit, non tenetur nubere corruptori, etiamsi ipse matrimonium offerat in satisfactionem, sed potest petere augmentum dotis, ut possit alteri æque bene nubere, *num.* 46. Assertio 4. Si virgo vi, vel fraude violata fuit, sed postea æque commodum matrimonium iniit, ac si corrupta non fuisset, nec ob ea causam aliud detrimentum passa est, qui stuprum occultum mansit, etiam viro, cui nupsit, non tenetur deflorator virginis ad ullam satisfactionem ei faciendam, *num.* 47. Assertio 5. Si quis per vim, vel fraudem cognovit ab alio jam corruptam, quæ tamen vulgo habebatur virgo, tenetur illi satisfacere, arbitrio viri prudentis, si inde infamia sit secuta. Item etsi virgo libere consensit in stuprum, sine vi, fraude, vel metu: si tamen stuprator flagitium detexit eamque infamavit tenetur ad reparandum ejus honorem, *num.* 48. Assertio 6. Si virgo libere, sine, vi fraude, vel metu injuste incusso, consensit stuprum, se sponte ad id offerendo, non tenetur deflorator illam ducere, nec dotare, vel aliquid aliud præstare, *num.* 49. Assertio 7. Sed neque stuprator tenetur ducere puellam stupratam, vel dotare, nec alias pœnas incurrit, etiamsi illam suasionibus, blanditiis, vel precibus eam importunis, vel muneribus induxerit ad consensum in stuprum, sine alia tamen vi, fraude vel minis. Aliud est, si precibus Principis, Domini, vel Superioris puella inducta fuisset ad consensum, *num.* 50. Contraria tamen sententia est etiam probabilis, & miseris puellis favorabilis, *n. eod.* Ass. 8. Etsi virgo sub patria potestate sit constituta, & libere consentiat in stuprum, non tamen stuprator tenetur ideo restituere aliquid parentibus illius; quamvis parens ea de causa augeat dotem, ut possit filiam in æque bono matrimonio collocare, *n.* 51 Assertio 9. Potest fœmina, quæ per vim, metum, vel fraudem in stuprum consensit, etsi in patris potestate adhuc sit constituta, remittere obligationem satisfaciendi stupratori, ita ut ad nihil etiam patri solvendum teneatur, saltem in conscientia, & ante condemnationem Judicis, *n.* 52. Ass. 10. Si constet virginem voluntario esse defloratam a Clerico, is in utroque foro, conscientiæ, & externo, liber est a præstatione dotis, *n.* 53.

§. IV.

Ad quid obligatur, qui stupravit virginem, sub spe ac promissione matrimonii?

Assertio I. Qui defloravit virginem, vere & sincere ei promittendo matrimonium, si consenserit in copulam, tenetur stare promissis, & ducere defloratam, sive fuerit virgo, sive honesta vidua, *n.* 54. Etsi vero is, qui virginem, vel viduam corripuit, sub promissione matrimonii, fuerit prius simplici voto Religionis, vel castitatis obstrictus, adhuc tenetur eam ducere, & multo magis, si votum Religionis, vel castitatis sit emissum post promissum matrimonium, sub conditione secutæ copulæ, *n. eod.* Excipitur, si fœmina scivit defloratorem esse voto castitatis, vel Religionis obstrictum, *n.* 55. Assertio 2. Qui virginem defloravit, promittendo ei matrimonium, si in stuprum consenserit, sed ficte a debet illam ducere in uxorem, si ipsa velit, nec sufficit a si pecunia vellet satisfacere pro damno per stuprum illato,

num.

num. 56. Quibus casibus etiam is, qui ficte promisit virgini matrimonium, si in stuprum consenserit, non teneatur eam ducere in uxorem? *num.* 57. & 2. *seqq.*

§. V.

An stuprum sit crimen mixti fori, & quomodo sit probandum?

Assertio 1. Si stuprum commissum sit a Clerico, de eo cognoscit Judex Ecclesiasticus: si vero a laico Judex secularis, *numer.* 60. Assertio 2. Virgo stuprata in foro externo præsumitur fuisse virgo, quæ tum communiter habita fuit pro virgine, ideoque si stuprator alleget contrarium, dicendo illam non fuisse virginem, cum carnaliter eam cognovit, id probare debet. Item in foro externo virgo deflorata semper præsumitur seducta, sive occasionibus, aut importunis precibus inducta ad stuprum, nisi contrarium a stupratore probetur, *numer.* 61. Et hinc si mulier stuprata afferat, se fuisse virginem tempore stupri, idque juramento confirmet, creditur ei affirmanti, & non stupratori, id neganti, nisi probet, *numer.* 62. Aliud est, si mulier asserat, se esse corruptam, vel imprægnatam a Titio, is vero id neget, tunc enim non est standum ejus assertioni etiam juratæ, si alias probationes non afferat, *numer.* 63. Potest autem stuprum, sicut & simplex fornicatio, iisdem ferme modis probari, quibus adulterium, *citat. numer.* 63. *in fine.*

S E C T I O. III.

De aliis delictis, eorumque pœnis.

§. I.

De crimine incestus, & sacrilegii.

Quær. 1. Quid sit incestus, & quot modis committatur? R. incestus est concubitus cum persona consanguinea, vel affini in gradu prohibito, & committitur inter personas, quæ Jure Divino, vel humano prohibentur inter se matrimonium contrahere: Jure Divino inter ascendentes, & descendentes per lineam rectam patrem & filiam &c. Jure humano inter cognatos, & affines in linea collaterali, usque ad quartum gradum inclusive, excepto primo gradu, inter fratrem, & sororem, *n.* 64. Quær. 2. Quæ sit pœna incestus de Jure Civili, ac de Jure Canonico? R. primo, pœnæ Juris Civilis enumerantur, *n.* 65. Sunt tamen plures casus, in quibus illæ pœnæ non incurruntur, *n. eod.* De Jure Canonico, si Clericus incestum committat perpetuo est deponendus ab Ordine ac Officio, & beneficio: si vero Laicus scienter crimen incestus sub specie, & colore matrimonii sit commissum, ut si quis scienter contrahant matrimonium in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis Jure Canonico prohibitis, excommunicationem ipso jure incurrunt, *n.* 66. Ad incestum revocatur stuprum sive fornicatio commissa inter eos, qui sola cognatione legali, seu civili per arrogationem, seu adoptionem sunt conjuncti, qui tamen proprie non incestus, & punitur pœna solum arbitraria, *n.* 67. Ad incestum revocatur etiam stuprum, vel fornicatio commissa inter conjunctos cognatione spirituali, ratione Sacramenti Baptismi, & Confirmationis, qui tamen non est proprie dictus incestus, & punitur solum pœna arbitraria, Sacerdos vero, qui carnaliter cognovit filiam spiritualem e baptismo susceptam, vel quam tenuit in Confirmatione, vel illius matrem, est suspendendus ab Officio, *cit. n.* 67. Qu. 3. Quid sit, & quomodo committatur crimen sacrilegii? R. Sacrilegium est sacrilegus concubitus, sive illicita fornicatio cum persona Deo dicata per votum Religionis, vel Ordinis: etsi fornicatio Clerici regularis, vel etiam secularis in Sacris constituti cum soluta sit sacrilegium, in foro tamen externo non censetur, nec punitur ut sacrilegium, sed ut simplex fornicatio tantum. Si vero committatur sacrilegium cum Moniali, si laicus est, excommunicatur: si Clericus, non solum beneficiis privatur, sed etiam deponitur ab Ordine, & in Monasterium perpetuo detruditur: Monialis vero in strictius Monasterium Virginum detruditur, *n.* 68.

§. II.

De Crimine sodomiæ, & pœnis illius.

Sodomia est nefandum crimen contra naturam, per quod masculus cum masculo coit, vel etiam fœmina cum fœmina: est autem crimen mixti fori, de quo etiam Judex Ecclesiasticus cognoscere potest. Potest hoc crimen committi etiam a masculo cum fœmina cognoscente illam in vase præpostero: probabilius tamen est, non esse puniendum pœna ordinaria, quia non est sodomia stricte sumpta, *n.* 69. Quæ sint pœnæ proprie dictæ sodomiæ de Jure Civili, *num.* 70. Et quæ Jure Canonico; *n.* 71. Hodie omnes Clerici seculares, & regulares sodomitæ degradandi sunt, & Potestati seculari tradendi, *n.* 72. Et quæ requirantur ad hanc pœnam degradationis incurrendam? *nu. eod.* Huc quoque spectat crimen bestialitatis, quando quis carnaliter commiscetur cum bruto animali, quod etiam morte punitur, *n.* 73.

§. III.

De simplici fornicatione, & concubinatu, utriusque pœnis,

Quær. 1. Quid, & quotuplex sit fornicatio, & quo jure sit prohibita, & quæ sit ejus pœna? R. primo, fornicatio, vel accipitur late, & generaliter pro quovis illicito concubitu, extra matrimonium: vel specialiter, & stricte pro concubitu soluti cum soluta, eaque dicitur simplex fornicatio: soluti autem hic dicuntur, qui liberi sunt ab omni vinculo, scilicet conjugii, consanguinitatis, vel affinitatis, Sacris Ordinis, Religionis, aut voti, adeoque inter quos matrimonium licet contrahi potest. Est autem fornicatio etiam simplex graviter prohibita, non solum Jure Canonico: sed etiam Jure Divino positivo, & naturali: quamvis Jure Civili non sit prohibita, nec ulla pœna ei imposita, *numer.* 74. R. secundo, pœna simplicis fornicationis a laico commissæ de Jure canonico est arbitraria: Clericus vero in Sacris constitutus, vel puniendus est, arbitrio Judicis, vel potius pœnis suspensionis ab officio, vel etiam perpetua depositione ab officio, & beneficio, si sit Clericus valde scandalosus, vel incorrigibilis, *n.* 75. Qu. 2. quid sit concubinatus, & qui sint concubinarii: R. de Jure Canonico concubinarius proprie dicitur, qui solutam, & corruptam mulierem, nulloque sibi spiritualis, vel carnalis cognationis vinculo conjunctam domi retinet, vel etiam extra illam, in aliena domo, cum qua consuevit carnaliter commisceri: estque Jure Divino, & Canonico prohibitus, & abrogatus, *num.* 76. Qu. 3. quæ pœnæ Jure Canonico sint statutæ in concubinarios, sive Clericos, sive laicos, secundum antiquos Canones, *num.* 77. De pœnis vero Clericorum concubinariorum secundum posterius Jus Decretalium, & Concil. Trident. alibi actum est, Quod statutum sit a Concil. Trident. circa concubinarios laicos? 78. Si Christianus carnaliter cognoscat fœminam solutam Judæam, vel vice versa Judæus Christianam, non est peccatum specie distinctum a simplici fornicatione: est tamen gravius delictum propter injuriam, quæ infertur Christianæ Religioni, ideoque etiam gravius punitur, non tamen pœna mortis, *num.* 79.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

T I T U L U S XVII.

De Raptoribus, & Incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum.

S E C T I O I.

De raptu, & raptoribus, tum personarum, seu corporum, tum aliorum rerum, seu bonorum.

§. I.

De raptu, & raptoribus Virginum, & aliarum mulierum, earumque pœnis.

Quær. 1. Quid sit raptus mulierum, & quomodo a stupro distinguatur: Resp. raptus proprie committitur, quando virgo, vel etiam alia mulier ingenua, seu libera, & honesta, libidinis causa per vim abducitur, sive illatam mulieri abductæ, sive ejus parentibus, vel aliis, in quorum potestate, vel cura est constituta: vel etiam si quis rapiat fœminam, animo contrahendi cum illa matrimonium, *nu.* 1. In quibus raptus a stupro proprie, & stricte dicto differat? *nu. eod.* Qu. 2. Quæ pœnæ Jure Civili statutæ sint in raptores virginum, & aliarum mulierum? R. eæ referuntur, *nu.* 2. Qu. 3. Quæ pœnæ Jure Canonico decretæ sint in raptores mulierum, eæ enumerantur? *n.* 3.

§. II.

Quæ conditiones requirantur, ut raptores incurrant pœnas Jure Communi Civili, vel Canonico in eos statutas?

Quatuor requiruntur conditiones. Prima est, ut raptus fiat, cum violentia illata, vel ipsi fœminæ raptæ, vel ejus parentibus, aut Tutoribus, in quorum est potestate, aut cura. Hinc infertur primo, non committi raptum, si puella sui juris, & sub nullius potestate constituta, sine vi, & volens abducatur. Secundo vero committi raptum, si fœmina tantum dissentiat, nolitque educi e domo parentum etsi parentes ejus consentiant. Tertio, si puella ab initio consensit in sui raptum, seu abductionem, sed postea invita carnaliter sit cognita, non committitur raptus, sed est stuprum violentum. Si vero fœmina ab initio invita abducta est, sed postea libere consensit in copulam, censendus est raptus, quia initium spectandum est, in quo violentia adfuit, *n.* 4. Quarto, si fœmina sui juris solis precibus importunis, aut metu reverentiali, sine omni dolo, ac fraude abducta sit, non censetur raptus, qui pœna ordinaria puniri possit: secus est, si fraudibus circumventa abducatur. Quinto, si puella sub parentum potestate constituta ex eorum domo, ipsis invitis, abducatur, etsi ipsa consentiat, vere committitur raptus, quia gravis injuria infertur parentibus, quamvis hoc casu non sit infligenda pœna ordinaria raptus, sed alia mitior. Sed etsi puella consentiens abducta sit, parentibus ejus ignorantibus, committitur raptus, quia sine consensu eorum est abducta. Idemque est, si sine consensu, & voluntate Tutorum sit abducta, *nu.* 5. Quod autem dictum est, esse raptum, si puella volens abducatur e domo parentum, ipsis invitis, vel etiam ignorantibus, quamvis mitius puniatur, id limitari debet, nisi tractatus de matrimonio ineundo præcesserit, *n.* 6. Nam si vir volens contrahere matrimonium cum puella, ipsam rapiat, ea consentiente, sed invitis parentibus, & postea matri-

matrimonium cum illa contrahat, illud tenet, & si fuerit consummatum non potest illa professionem emittere in Religione, sine consensu viri: potest autem constare matrimonium contractum fuisse, per probationes viri, vel confessionem mulieris, *c. pen. h. t. cit.* n. 6. Ut raptus mulieris, invitis parentibus factus, non sit obnoxius pœnis, duo requiruntur, nempe ut puella in abductionem sui consenserit, & ut sponsalia saltem de futuro præcesserint, quamvis non requiratur ut matrimonium sit actum secutum, *n. 7.* Cur de Jure Canonico non censeatur committi raptus, nec puniatur, si puella volens abducta sit, etsi reclamantibus parentibus? *cit. num. 7.* Uxor Religionem professa sine viri licentia, ei ipsam repetenti restituenda est, si in judicio fateatur, ante ingressum in Religionem contractum fuisse matrimonium, *cit. c. v. pen. h. t. n. 9.* Si quis puellam, cum qua contraxit matrimonium per verba de præsenti, per vim rapiat ad consummandum cum ea matrimonium, ante duos menses jure sibi concessos ad deliberandum de ingressu Religionis, vere raptor est, & ut talis punitur, *cit. num.* 8. Secunda conditio requisita ad incurrendas pœnas raptus est, ut fiat causa libidinis exercendæ, alioquin si ex quacunque alia causa fiat, non est raptus, qui proprie est species luxuriæ. Imo etiam solus conatus ad rapiendum puniri debet, etsi effectus secutus non sit, quia rapiens non potuit perficere, non autem pena ordinaria, sed arbitraria, *num.* 9. Tertia conditio est, ut mulier traducatur de loco ad locum, & ideo si quis per vim extorqueat copulam a virgine, vidua, vel conjugata, non traducendo illam ab uno loco ad alium, non potest puniri pœna raptus, sed stupri violenti, vel adulterii, quia non est raptus sed stuprum. Debet autem fœmina deduci de una domo in aliam, seu loco in alium, animo illam abducendi a loco, in quo habitabat, *n.* 10. Hæc autem violenta abductio de loco ad locum, non requiritur in foro conscientiæ, sed sufficit, si ei vis inferatur ad extorquendam copulam, *n. eod.* Quarta conditio est, ut mulier rapta sit honestæ vitæ: nam qui rapit publicam meretricem, non incurrit pœnas raptus ordinarias, & in foro conscientiæ, etiamsi publica meretrix violenter abducatur. Quando si fœmina etiam meretrix violenter abducatur, censeatur esse raptus, & non simplex fornicatio, *n.* 11. An vice versa etiam fœmina rapiens virum, vel aliam feminam, libidinis causa, incurrat pœnas raptus? Resp. probabilius est, non incurrere, quamvis coram Deo, & in foro conscientiæ uterque raptus contineat malitiam specie distinctam a simplici fornicatione, *n.* 12. Et habent pęnæ raptus locum, non solum in viris rapientibus feminas, sed etiam mares & pueros, libidinis causa. Item in eo, qui virginem impuberem, & necdum viripotentem per vim rapuit, & corrupit, *num.* 13.

§. III.

De matrimonio contracto inter raptorem, & raptam.

Quær. 1. An matrimonium inter raptorem, & raptam contractum sit ipso jure irritum, vel saltem prohibitum, & illicitum? Resp. de Jure Civili est etiam invalidum. At de Jure antiquo Decretalium rapta cum raptore potest licite, & valide inire matrimonium, etiamsi prius dissenserit, si postea libere consenserit, dummodo sint personæ legitimæ, sive alias habiles ad matrimonium inter se contrahendum, *c. ult. h. t.* n. 14. etiamsi rapta non sit adhuc constituta extra potestatem raptoris, *n.* 15. etsi raptus alienæ sponsæ Jure antiquo Canonico non sit impedimentum dirimens matrimonium: impedit tamen etiam hodie contrahendum, ita ut raptor nec cum rapta, nec cum alia quacunque inire possit matrimonium, sicut nec sponsa rapta. Id vero intelligendum est solum, si quis alienam sponsam de præsenti rapiat, sive illa sit virgo, sive corrupta: & sive matrimonium fuerit consummatum, sive ratum tantum: non autem si rapiatur sponsa de futuro, *n.* 16. Qu. 2. An rapta nubens raptori amittat bona raptoris, quæ alias ipsi raptæ, secundum LL. Civiles acquiruntur? Resp. probabilius est, mulierem bona raptoris, ubi matrimonium cum eo initum, secundum Jus Canonicum, non amittere, sed lucrari, *n.* 17.

§. IV.

Quid Jure novo Concilii Tridentini statutum sit circa matrimonium inter raptorem & raptam, & quæ pœna ad illum raptum sint decreta?

De hoc extat Decretum Concilii Tridentini, quod refertur, *n.* 18. Matrimonium contractum inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc sub potestate raptoris manet, nec ab illo separata est, & in libero, ac tuto loco constituta, est omnino irritum, *num.* 19. Excommunicatio, quam incurrunt raptores, & consilium, auxilium, vel favorem eis præbentes, est latæ sententiæ, non tamen ejus absolutio est reservata Papæ: reliquæ vero pœnæ a Concilio inflictæ raptoribus non incurruntur, nisi post sententiam Judicis, nempe perpetua infamia, & inhabilitas ad omnes dignitates, item pœna depositionis a statu Clericali, & pęna dotationis raptæ, *n.* 20. Raptor incurrit etiam irregularitatem, ante sententiam Judicis *n.* 21. Is qui rapuit per vim fœminam, non animo contrahendi cum illa matrimonium sed solius libidinis causa, vel ex alia, non incidit in pœnas raptus a Concilio statutas, *n.* 22. Hinc colligitur primo, nomine raptoris hic non tantum is, qui per seipsum rapit, sed etiam cujus nomine, vel mandato, vel ad cujus petitionem raptus fit, comprehenditur, ita ut matrimonium a tali initum sit invalidum: non autem in pœnas ordinarias raptus incidit, qui fœminam rapit, ut alius cum ea matrimonium ineat, *n.* 23. Secundo sub nomine raptus comprehenditur hic raptus cujuscunque fœminæ, sive virgo sit, sive corrupta, sive etiam meretrix, & inhonesta, modo rapiat causa ineundi cum illa matrimonium. Tertio, incurruntur pœnæ raptus, sive secuta sit copula cum rapta, sive non. Quarto, si mulier violenter sit rapta, etsi non sit perducta ad locum destinatum, *n.* 24. In quibus casibus non habeant locum dictæ pœnæ Concilii Trident. *n.* 25. & *tribus seqq.* Sicut autem matrimonium, ita et sponsalia inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc sub potestate raptoris manet, valide contrahi non possunt. Denique accusatio criminis raptus non finitur quinquennio, sicut adulterium, vel alia delicta enormia, *n.* 29.

§. V.

De rapina, & raptoribus rerum, seu bonorum, eorumque pœnis Jure Civili statutis.

Quær. 1. Quid sit rapina, & quis dicatur raptor? R. rapina proprie sumpta, prout est crimen vicinum furto, est injusta rei alienæ mobilis, vel se moventis per vim ablatio, & quomodo raptor a prædone, sive publico latrone differat, *n.* 30. Item quomodo rapina differat a furto, *n.* 31. Quær. 2. Quæ pœnæ statutæ sint Jure Civili in raptores rerum, seu bonorum, ex enumerantur, *n.* 32.

§. VI.

Quomodo puniantur raptores bonorum secundum Jus Canonicum?

Inprimis rapientes, vel deprædantes in aliena Diœcesi sunt excommunicandi ab Episcopis, seu Prælatis illius loci, nec exire possunt e Parochia, ubi rapinas exercuerunt, donec plane satisfaciant, & significandum est proprio Episcopo, eos excommunicatos esse, ne illos recipiat, donec restituant rapta in loco, ubi rapuerunt, *c. 1. h. t. num.* 33. Ratione delicti commissi in alieno territorio, subjicitur quis Judici loci, in quo deliquit, etiam quoad pœnas spirituales, quibus ligatur anima, ita ut ab ipso excommunicari possit: idque procedit in foro externo, non autem in foro interno pœnitentiæ, in quo reus absolvi debet a proprio Parocho, *numer.* 34. Præterea pœnitentia non est concedenda ei, qui violenter rapuit, vel deprehenditur manifeste Ecclesiam violasse, nisi prius ablata restituat, si potest: & si non potest, nisi plenam securitatem emendandi, seu satisfaciendi præstiterit: tunc enim potest admitti ad pœnitentiam, & si moriatur, concedi ei sepultura, alias secus. Quod si Presbyteri, vel Clerici præsumpserint prædictis concedere pœnitentiam, sive in vita, sive in morte, vel interesse eorum sepulturæ, vel acceptare eorum eleemosynas, vel participare de rapinis eorum, deponendi sunt ab officio, quamvis contritis non sit denegandum Viaticum, *c. 2. h. t.* n. 35. Declaratur, *nu.* 36. Hoc specialiter statutum est in odium rapinæ, ut quamvis eum, qui rapuit, in mortis articulo pœniteat, si tamen non satisfaciat, etsi non possit, adhuc puniatur, *n.* 37. Clerici raptores, vel participantes in rapina, vel si contra ipsis prohibita fecerint, deponi debent ab Ordine, & privari etiam beneficio, *cit. numer.* 37. Denique præsumentes rapere, vel spoliare rebus, Christianos navigantes excommunicari debent. Illi etiam, qui naufragos spoliant bonis suis, nisi ablata restituerint, ipso jure, seu facto sunt excommunicati, *c. 3. h. t. n.* 38. & 39. Ab hac excommunicatione potest Episcopus absolvere, *cit. n.* 39. Præterea in Bulla Cęnæ Domini excommunicantur omnes piratæ maritimi, & præcipue discurrentes per mare Ecclesiæ Romanæ, & eorum fautores, receptores, & defensores, *n.* 40. Quinam prætereà prædictam excommunicationem incurrant, vel non *cit. n.* 40. Alia excommunicatio habetur in eadem Bulla Cœnæ Domini, de qua *nu.* 41. quinam hanc posteriorem excommunicationem non incurrant. *n.* 42.

§. VII.

De potestate, quam habent Prælati Ecclesiastici judicandi de raptu, & aliis criminibus, eaque puniendi.

Episcopi, aliique Prælati Ecclesiastici possunt ex delegatione Principis, qui Superiorem in temporalibus non habet, de raptu, & aliis criminibus judicare, eosque punire in pecunia, & etiam flagellis afficere, ita tamen ut in vindictam sanguinis non transeant. Quod si vero crimen tam grave sit, ut mereatur pœnam mortis, vel mutilationis, relinqui debet, puniendum Regi, aut alii Principi supremo, *c. 4. h. t. n.* 43. Prælati Ecclesiastici, & alii Clerici possunt in causis laicorum etiam criminalibus, in quibus pęna sanguinis non infligitur, esse judices delegati, *num.* 44. Potest Judex Ecclesiasticus ob delicta infligere pęnam etiam corporalem, nempe carceris, flagellorum, verberum, imo & pęnam sanguinis, modo non sit crudelis, & gravis vel ex qua timeatur periculum mortis, vel mutilationis. Potest quoque judex etiam delegatus, pęnam capitalem commutare in pœnam pecuniariam, vel aliam temporalem, aut corporalem, *n.* 45. An Episcopi possint punire laicos in eorum Diœcesi existentes propter crimen, etiam jure proprio, & ex vi spiritualis, seu Ecclesiasticæ jurisdictionis suæ, & non tantum vi delegatæ a Principe, *n.* 46. Quando causa delegata, civilis, vel criminalis non potest expediri a judice delegato, ea remittenda est ad delegantem, *cit. n.* 46.

SECTIO II.

De Incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum, quæ est altera pars Rubricæ hujus Tituli.

§. I.

De Incendiariis, eorumque pœnis.

Quær. 1. Quis sit, & dicatur incendiarius? Resp. Is, qui scienter, & studio, sive dolo domum, vel prædium, sive rusticum, sive urbanum, vel aliam rem alienam incendit, vel ad hoc mandatum, auxilium, vel consilium dedit, *n.* 47. Quær. 2. Qua pœna sit afficiendus incendiarius, secundum LL. Civiles? Resp. De his agitur, *n.* 48. Et quæ sit pœnæ Incendiariorum de Jure Canonico? Resp. omnes incendiarii Ecclesiarum, vel locorum Religiosorum, seu piorum, imo & cœmeteriorum, & locorum, quæ contigua sunt intra 30. passus, sunt ipso jure excommunicati. Incendiarii vero aliorum ædificiorum profanorum, & mandantes, auxilium, vel consilium dantes sunt excommunicandi, & tenentur ad omne damnum resarciendum, *n.* 49. Clericis Incendiariis nulla pœna est statuta Jure Canonico, ideoque arbitrio Judicis sunt puniendi, *num.* 50. Alia Canonica pœna imponitur Incendiarii, nempe privatio Ecclesiasticæ sepulturæ, nisi incendiarius in morte pœnitens, & absolutus obeat, tunc enim in loco sacro sepeliri potest, & hæredes ejus debent pro damnis illatis plene satisfacere ex bonis relictis, *c.* 3. *h. t. n.* 51. declaratur *nu.* 52. An, & qua ratione hæredes debitoris teneantur exonerare conscientiam defuncti, & solvere debita, ut hic liberetur a pœnis purgatorii, *n.* 33.

§. II.

De violatoribus Ecclesiarum, & eorum pœnis,

Quinam sint, & dicantur violatores Ecclesiarum, & qua pœna sint afficiendi? Resp. Violatores hic proprie dicuntur, qui Ecclesias, vel alia loca religiosa, & pia violenter effringunt, & spoliant, in quos decreta est pœna excommunicationis, quam ipso jure incurrunt. Alii vero sacrilegi violatores Ecclesiarum, citra effractionem, ut si quis furetur calicem ex Ecclesia, sine violenta confractione, non incurrunt ipso facto excommunicationem, sed sunt excommunicandi per sententiam, *n.* 54. Non tantum autem violenti raptores aerum, sed etiam Ecclesiarum violatores, si manifeste fuerint deprehensi, non debent admitti ad pœnitentiam, nisi prius damna resarciant, vel de iis reparandis caveant, *c.* 2. *h. t. n.* 55.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.	*c.* 4. *n.* 43. *& tribus seqq.*
c. 1. *n.* 33. *& seqq.*	*c.* 5. *n.* 51. *& duobus seqq.*
c. 2. *n.* 35. *& duobus seqq. & num.* 35.	*c.* 6. *n.* 6. & 7.
c. 3. *n.* 38. *& seq.*	*c.* 7. *& ultim. numer.* 14. 15. *&* 17.

TITULUS XVIII.

De Furtis.

§. I.

Quid sit furtum, & quotuplex?

Assertio 1. *Furtum est contrectatio fraudulosa, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus ejus, possessionisve.* Clarius vero, & brevius definitur furtum: *est occulta acceptio rei alienæ invito domino, n.* 1. declaratur utraque hæc definitio, *num.* 2. *& quatuor seqq.* Assertio 2. Furtum simplex, aliud est manifestum, aliud non manifestum, & quid sit utrumque exponitur, *n.* 7.

§. II.

Quibus modis, & a quibus committatur furtum, vel non?

Generatim loquendo, non solum is, qui rem alienam aufert, sibi acquirendi causa, sed etiam qui contra voluntatem domini, contrectat, vel ea utitur, furtum committere censetur, ut si creditor re sibi pignorata, vel is, apud quem res deposita est, ea utatur, modo depositum signatum sit, si sit depositum quantitatis, non certæ speciei, & eo utatur depositarius, invito domino, *num.* 8. Secundo, si commodata ad alium usum, vel modum, quam commodata fuit, utatur, invito domino, furti tenetur. Tertio, qui rem alienam invenit jacentem in loco privato, vel in via publica, & lucri faciendi causa sustulit, seu animo sibi retinendi, furti tenetur, sive sciverit, cujus sit, sive ignoraverit, *citat. num.* 8. Quarto, tenetur etiam furti mandans fieri furtum, eo secuto, vel dans consilium ad furtum faciendum, vel alias ministerium ad illud, aut auxilium præstat, modo furtum reipsa sit secutum, & qui furem, vel res furtivas scienter receptant, easque occultant, *num.* 9. Quinto, filiusfamilias si res paternas surripiat, vere etiam furtum committit, & servus auferens res domini, & socius si re communi utatur, invito socio, *num. eod.* Sexto, aliquando tamen etiam rei suæ furtum quis committit, *num.* 10. Septimo, qui beneficium Ecclesiasticum, sine legitima institutione, occupat, vel beneficia, quæ vacant ipso jure per adeptionem aliorum, quasi furtum committit, *citat. num.* 10. Præterea non solum fur, sed etiam furti conscius, qui furem non indicat, reus est furti, si non indicet furem propter lucrum, quod ab eo consequitur, *c. h. t. num.* 11. & 12. Denique etiam ille furti reus est, qui ob necessitatem famis, vel paupertatis alienam rem aufert: quod intelligendum est de necessitate modica, sive non gravi: nam qui propter necessitatem hujusmodi furatus fuerit cibaria, vestem vel pecus, pœniteat hebdomadas tres, & si reddiderit, non cogatur jejunare; quæ tamen pœnitentia ei remittitur, si statim restituat, quod accepit, *c.* 3. *h. t. n.* 13. Si quis in extrema necessitate constitutus, ob periculum mortis, vel gravis infirmitatis res alienas sibi necessarias accipiat, maxime cibaria, non peccat, sed excusatur ab omni culpa, & pœna. Idemque dicendum de valde gravi necessitate, etsi extrema non sit, *num.* 14. An qui in extrema necessitate constitutus abstulit rem alienam, postea locupletior factus teneatur ejus restitutionem? Probabilius est, quod si extreme egens rem alienam ablatam consumsit, non teneri postea restituere, etsi posset, *n.* 15. & 16. Quin imo etiam in valde gravi necessitate constitutus, si auferat res alienas, non tenetur illas restituere, etsi postea ditior factus sit, *n.* 17.

§. III.

De pœnis furti Jure Civili statutis,

Quær. 1. Quænam sint pœnæ Civiles furti Jure communi Cæsareo statutæ? R. Pœna pecuniaria furti manifesti est, ut præter rem furto ablatam, solvatur quadruplum: furti vero non manifesti duplum, *n.* 18. Cui competat actio pœnalis furti, & quænam aliæ actiones rei persecutoriæ dentur contra furem, vel possessorem rei furto ablatæ? *cit. n.* 18. Quær. 2. Quænam sint pœnæ criminales furti simplicis? R. Jure Civili pro furto nec pœna mortis, nec mutilationis imponi potest, sed arbitraria: hodie tamen pœna capitalis ex consuetudine imponitur propter furtum, si sit magnum, vel sæpius iteratum. Ex Constitutione vero Imperatoris Friderici, si quis quinque solidos, aut plus valens fuerit furatus, hoc est, XII. grossos, vel unum aureum, suspendatur laqueo; sin minus, scopis, & forcipe excorietur. Denique Carolus V. statuit, ut fures, qui semel deprehensi fuerit in furto, præsertim non manifesto, & quod quinque florenos non excedit, levius; qui bis autem, severius, ultimoque supplicio puniatur, & ut plurimum laqueo suspendantur, *n.* 19. Defenditur justitia Constitutionis Carolinæ, quod fures in furca suspendere sit licitum, *n.* 20. An propter unicum etiam furtum, si qualitate, & quantitate magnum sit, possit inferri pœna mortis? *n.* 21. Ad imponendam pœnam mortis, saltem ex generali consuetudine requiritur, ut tria, vel plura furta commiserit, *n.* 22. Requiritur autem, ut tria illa furta, non continuato actu, sed diversis vicibus sint commissa, *n.* 23. Non est sufficiens indicium ad condemnandum aliquem de furto, quod res furtiva apud ipsum sit reperta; fieri enim potest, ut quis bona fide rem furtivam emerit, vel alio titulo acquisiverit, *n.* 24. Non valet statutum, vel consuetudo, ut res furtivæ fisco adjudicentur, sed dominis, quibus sunt ablatæ, restituendæ sunt, *cit. n.* 24.

§. IV.

Quomodo puniantur furta Jure Canonico?

Prima pœna Clerici furtum committentis est, ut ab Ordine, & Officio Clericali deponatur, & si contumax sit, & incorrigibilis, excommunicetur, ac tandem sæculari Potestati, tradatur, *n.* 25. Altera pœna est, quod Clericus convictus, & condemnatus de furto infamis efficitur, *n.* 26. Unde fur manifestus aut convictus in judicio de furto, non potest, sine dispensatione, ad Ordines promoveri. At vero fur occultus, etiam sacrilegus, post restitutionem, & pœnitentiam peractam, ad SS. Ordines promoveri potest, dummodo alias sit idoneus, *c. ult. h. t. n.* 27. Quæ requiruntur, ut possit fur promoveri ad Ordines. *n.* 28. Surripiens rem aliquam ex Ecclesia non est ipso jure, seu facto excommunicatus, *cit. n.* 28. Quæ pœna imponatur furibus, secundum antiquos Canones pœnitentiales, *n.* 29. Fures & latrones, si in peccato occidantur, non est pro eis orandum, sed si in morte pœnituerint, non est eis neganda Communio, *c.* 2. *h. t. n.* 30. Quomodo intelligendum sit, quod dicitur in *c.* 2. *h. t.* ut fures confiteantur Presbytero vel Diacono, *cit. n.* 30.

§. V.

De aliis diversis furtorum generibus eorumque pœnis,

Quær. 1. Quid sit sacrilegium, & quæ pœnæ sint statutæ in fures sacrilegos? R. 1. Sacrilegium est furtum rei sacræ, idque tripliciter committitur: vel auferendo rem sacram de loco sacro, vel sacram de non sacro, vel non sacram de sacro, *n.* 31. Resp. 2. Jure Civili pœna furti sacrilegi est extraordinaria, & arbitraria, ita ut juxta furti, rei & personarum qualitatem, etiam ad mortem extendi possit, *n.* 32. Similiter Jure Canonico diversæ pœnæ sunt impositæ furibus, & prædonibus sacrilegis, quæ enumerantur, *cit. n.* 32. Item in *Extravag. unic. h. t. Inter communes* specialis excommunicatio lata est in eos, qui furati sunt thesaurum alicujus Ecclesiæ, *nu.* 33. Crimen sacrilegii, adeoque etiam crimen furti sacrilegi est crimen mixti fori, ita ut illud Judex secularis, & Ecclesiasticus punire possit, *n.* 34. Quær. 2. Quid sit plagium, & quæ sit ejus pœna? Resp. Plagium est quasi furtum, si quis furetur, vel abducat hominem liberum invitum, & eum vendat tanquam servum, vel si quis eum emat, *n.* 35. Quæ sit pena plagii, traditur, *n.* 36. Jure Divino Legis Veteris, qui

sciens

sciens liberum hominem vendit, morte punitur, *c. 2. h. t.* Ubi per mortem de Jure Canonico intelligitur non mors naturalis, sed excommunicatio, vel etiam depositio ab Ordine, & Officio, *num.* 37. Non solum autem qui sciens vendit hominem liberum, sed etiam qui emit, crimen plagii committit, & pœna mortis afficiendus est de Jure Civili, *num.* 38. Quær. 3. Quale crimen sit peculatus, & quæ pœna illius? Resp. Est furtum pecuniæ publicæ, vel rerum ad ærarium Reipubl. vel fiscum Principis pertinentium, *num.* 39. Sub hoc crimine continetur etiam furtum pecuniæ sacræ, & religiosæ, *num. eod.* Pœna hujus criminis hodie est arbitraria, *cit. num.* 39. Hoc crimen de Jure Canonico etiam committunt Clerici, qui loca Ecclesiastica sibi appropriant, vel alienant, *cit. num.* 39. Quær. 4. Quale crimen sit abigeatus, & quæ sit ejus pœna? Resp. Hoc crimine tenentur, qui pecora ex pascuis, & gregibus abducunt, & deprædantur, & quæ sit ejus pœna, *num.* 40. Et quæ pœna imponi possit de Jure Canonico, *num. eod.* Postremo inter graviora furta numeretur furtum commissum in incendio, vel naufragio, & quomodo puniatur, *n.* 41.

SARIES CAPITULORUM.

TITULUS XIX.

De Usuris.

SECTIO I.

De Usuris in genere.

Unde dicta sit usura, *num.* 1.

§. I.

Quid sit usura, & quotuplex?

Assertio 1. Usura accipitur, vel pro conventione, seu contractu usurario, vel pro lucro, quod ex contractu usurario acquiritur. Primo modo sumpta, est actus voluntatis interior, vel exterior conventio dandi, vel accipiendi lucrum aliquod temporale ultra sortem, ex vi mutui principaliter. Secundo modo sumpta est lucrum immediate ex mutuo proveniens tanquam debitum, hoc est, incrementum, quod vi mutui intenditur, & accipitur supra id, quod mutuo datum est, *num.* 2. Usura potest committi, vel per solum actum internum, cum quis mutuo dat Titio centum, cum intentione ac spe recipiendi ab eo quinque ultra sortem, quæ est usura mentalis: vel per actum externum, cum quis mutuat alicui mille, cum expresso pacto reddendi ultra sortem, *nu.* 3. Nomine lucri autem hic intelligitur pecunia, vel quæcunque alia res temporalis ac pretio æstimabilis, *nu.* 3. Unde colligitur, quando in pluribus casibus particularibus committitur usura, vel non? *num. eod.* Usura proprie habet tantum locum in mutuo, & non requiritur mutuum formale, & expressum, sed sufficit etiam virtuale, & implicitum, ex quo lucrum ultra sortem proveniit, *num.* 4. Assertio 2. Usura dividitur primo, in mentalem, & realem. Mentalis est, quando quis mutuat eo animo, ut acquirat lucrum ex mutuo, sed nullo interveniente pacto expresso, vel tacito de lucro. Usura realis, est quando quis mutuat, cum pacto expresso, vel tacito accipiendi ultra sortem lucrum ex mutuo, *num.* 5. Secundo, dividitur in expressam, seu formalem & virtualem, seu palliatam. Illa est, quando expresse exigitur pretium pro mutuo. Virtualis est, cum res venditur carius, vel vilius, ob dilatam, vel anticipatam solutionem. Tertio, usuræ aliæ sunt compensatoriæ, aliæ punitoriæ, aliæ lucratoriæ, *cit. num.* 5.

§. II.

Quo jure usuræ sint prohibitæ.

Usuræ lucratoriæ, & proprie dictæ, sive expressæ, sive implicitæ, sunt prohibitæ jure positivo Divino, & Ecclesiastico, imo & naturali, *num.* 6. Id etiam probatur ratione, *num.* 7. & 8. Solvuntur objectiones, & rationes, per quas probari videtur usuras esse licitas, *num.* 9. & 4. *seqq.*

§. III.

An usuræ licite possint exigi, & accipi, ob favorem causæ piæ, vel aliud opus bonum, saltem dispensative?

Non debet quis crimine usurarum involvi, ut redimat vitam captivorum, quia usura in utroque Testamento est prohibita, nec potest in ea dari dispensatio, & si prohibitum est mentiri pro salvanda vita alterius, multo magis usuram accipere, *c. 4. h. t. num.* 14. & 15. Etsi mutuare pecuniam sub usuris, semper sit peccatum, & illicitum, etiam sub prætextu boni operis, & inducere aliquem ad mutuandum sub usuris, est tamen licitum petere mutuum & accipere sub usuris ab eo, qui sine illis dare non vult, *cit. n.* 15. Non potest Imperator, vel alius Princeps supremus permittendo usuras, facere licitas, ut sine peccato exigi, vel accipi possint, sed solum permittere non puniendo. Imo nec S. Pontifex potest dispensando licitas facere usuras, *num.* 16. Hinc graviter etiam peccant Principes Christiani, & Potestates publicæ, si subditos suos cogant ad solvendas usuras Judæis, quamvis possint permittere, ut usuræ exerceantur a Judæis ad cavenda majora mala, & scandala, *n.* 17.

§. IV.

Utrum dominium usurarum transferatur in usurarium?

Quær. 1. An usurarius acquirat dominium rerum, quas sub usuris accepit? Resp. Si mutuarius solvat usuras, ita tamen ut nolit earum dominium transferre in usurarium, tunc iste non acquirit dominium earum. Quod si pecunia, frumentum, vel vinum mutuo datum sit sub usuris & usurarius illud permiscuit cum suo frumento, vel vino juste acquisitis, acquirit dominium eorum: *n.* 18. Est autem duplex sententia. Prima sit, non acquiri usurario dominium usurarum, sive sint res usu consumptibiles, sive non: & sive sint res mobiles, sive immobiles, *n.* 19. Secunda sententia affirmat, usurarium acquirere dominium rerum per usuram acquisitarum, sed revocabile, & inefficax, ita ut obligatus sit restituere, quicquid accipit injuste, *n.* 20. Quær. 2. An usurarius acquirat dominium earum rerum, quæ ex pecuniis, vel alia re usuraria acquisivit? Resp. primo, si res usuraria sit pecunia, tunc res, quas illa pecunia comparavit, sibi acquirit, *n.* 21. Resp. secundo, si res usuraria sit fructifera, tunc usurarius non acquirit dominium fructuum inde perceptorum, secundum primam sententiam: acquirit tamen juxta secundam sententiam, *n.* 22. Resp. tertio, si usurarius res per usuram acquisitas vendat, licet non transferat rerum dominium, secundum primam sententiam, acquirit tamen dominium pretii, quia pretium rei usurariæ non est usurarium, modo emptor bona fide res illas emerit, *n.* 23. Solvuntur objectiones, *cit. n.* 23.

SECTIO II.

De pactis tum illicitis, & usurariis, quæ contractui mutui adjici nequeunt: tum licitis, quæ apponi possunt, absque usura.

§. I.

De pactis, ob quæ contractus mutui adjecta is efficitur usurarius.

Regula generalis est, quod per omne pactum, per quod, præter sortem, imponitur mutuo aliud onus, sive nova obligatio ex justitia, redditur contractus mutui usurarius, *n.* 24. Quær. 1. An usurarium sit pro obligatione non repetendi mutuum, ante certum tempus v. g. annum aliquid ultra sortem accipere, & de eo pacisci? Resp. Affirmative, *n.* 25. Quær. 2. An usurarium sit, si quis alterum ex pacto mutui obliget, ut is vicissim ei mutuet? Resp. affirmative *n.* 26. Ubi plures similes casus particulares resolvuntur. Quær. 3. An usurarium sit mutuare cum pacto, ut mutuatarius ipsi mutuanti, vel alteri Officium publicum, vel beneficium conferat, vel impetret. Resp. Esse pactum usurarium, si ex obligatione justitiæ promittatur Officium publicum mutuanti, *n.* 27. Similiter usurarium est, si quis mutuet cum pacto, ut conferatur sibi, vel impetretur beneficium Ecclesiasticum, *n.* 28. Quær. 4. An illicitum si mutuare cum pacto, ut mutuatarius remittat injuriam ipsi a mutuante illatam? Resp. Tale pactum esse usurarium, si exigatur, ut ratione mutui ex justitia remittatur injuria mutuatario illata, sive in bonis fortunæ, sive in honore, fama vel corpore, *n.* 29. Quær. 5. An sit usura mutuare cum pacto, ut mutuatarius obligatus sit ad fidejubendum pro mutuante? Resp. Esse, si obligatio fide jubendi petatur, ut pretium mutui, non ut conditio, *n.* 30.

§. II.

An mutuans aliquid ultra sortem, seu rem mutuo datam exigere vel accipere possit, ratione damni emergentis?

Duplex est interesse, unum damni emergentis, alterum lucri cessantis; quodnam dicatur interesse damni emergentis, & quod lucri cessantis, *n.* 31. Assertio 1. Mutuans potest licite, & sine usura aliquid exigere, vel accipere, ratione damni emergentis, *n.* 32. Assertio 2. Si mutuatarius fuit in mora solvendi, & inde damnum passus est mutuator, tenetur mutuarius ad compensationem illius damni, etiamsi hoc in pactum non sit deductum, *n.* 33. Quæ requirantur, ut mutuans possit aliquid exigere, vel accipere ultra sortem, ratione damni emergentis, *n.* 34. Si mutuator damnum non deduxit in pactum, non tenetur mutuarius quidquam pro eo solvere, si non fuit in mora solvendi, *n.* 35. Qui mutuum sub usuris accepit, potest postea alteri licite partem pecuniæ, vel etiam totam sub usuris mutuare, ut se indemnem servet, *num. eod.*

§. III.

An, & quomodo in mutuo aliquid licite, & sine usura exigi, vel accipi possit ultra sortem, ratione lucri cessantis?

Assertio 1. Si quis per vim, metum, vel dolum injuste cogatur ad mutuandum, ideoque lucrum ei cesset, tum mutuans potest petere ut illud sibi compensetur, etiamsi hoc in pactum non sit deductum, *n.* 36. Assertio 2. Sed etsi quis sponte mutuum dedit ad certum tempus, & mutuans ex eo, quod in mora solvendi fuit debitor, lucrum amisit,

debet

debet id mutuanti resarciri, *num.* 37. Assertio 3. Licitum est etiam ab initio pacisci cum mutuatario, ut ultra sortem aliquid solvat, ratione lucri cessantis, quantum vir prudens æstimabit, *num.* 38. pluses conditiones requiruntur, ut pactum de exigendo lucro cessante, a mutuatario, sit licitum, & non usurarium, prima ponitur, *nu.* 39. secunda, *num.* 40. *& seq.* tertia, *num.* 42.

§. IV.

An ratione periculi, cui mutuum exponitur, licite possit aliquid ultra sortem exigi?

Duo sunt casus, in quibus ratione periculi, aliquid, ultra sortem in mutuo exigi potest, vel quia res ipsa mutuata subjacet periculis: vel quia periculum mutui provenit ex parte mutuatarii, *num.* 43. Assert. 1. Si mutuans aliquid ultra sortem exigat propter periculum, circa rem mutuatam, quod in se suscipit, & vere subest, idque in pactum deducat, id non est usurarium, sed licitum, *num.* 44. Ass. 2. Probabilis est, si mutuum sit periculosum, propter conditionem mutuatarii, posse pro periculo sortis aliquid ultra illam per pactum assecurationis exigi, sine usura, modo non exigatur tanquam conditio, sine qua mutuator non vult mutuare, sed mutuatarius sponte tale pactum ineat, *num.* 45. & 46. Quia naviganti, vel eunti ad nuptias certam mutuat pecuniæ quantitatem, eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius censendus est *c. ult. in princ. h. t. num.* 47. Variæ sunt expositiones hujus textus, *cit.* n. 47. Proponuntur duæ expositiones probabiliores, n. 48. Ut licitus sit contractus assecurationis, requiritur, ut periculum sortis in pactum expresse, vel tacite deducatur, n. 49. Licita est olla fortunæ, n. 50.

§. V.

An in mutuo licitum sit pactum, ut mutuatarius si tempore statuto non solverit mutuum, teneatur certam pœnam solvere ultra sortem?

Triplex est pœna, legalis, quæ lege, vel statuto; judicialis, quæ per Judicem, conventionalis, quæ pacto, sive mutua conventione imponitur, *n.* 51. Est autem licitum etiam in mutuo talem pœnam imponere, *cit. num.* 51. Quæ requirantur hujusmodi pœna licite apponatur in mutuo, *nu.* 52. Pœna conventionalis adjecta mutuo debet solvi, etiam ante sententiam judicis, in quo distinguitur a pœna legali, & judiciali, quæ non debentur, ante sententiam Judicis, *cit.* n. 52. Alius titulus accipiendi aliquid ultra sortem, est contractus cambii, qui adjicitur mutuo, n. 53.

§. VI.

An pactum adjectum mutuo, ut res mutuata restituatur in eadem mensura, & bonitate, etiamsi pretium ejus creverit, sit usurarium?

In hac re certum est primo, si tempore mutui dati æque dubium sit, an tempore solutionis pretium tritici, v. g. vel vini crescet, vel decrescet, licite potest exigi, ut totidem mensuræ tritici, vel vini ejusdem bonitatis reddantur, etsi postea pretium utriusque creverit, *n.* 54. Secundo, si mutuans triticum, vel vinum servaturus sit in illud tempus, quo ejus valor crescet, tum licitum est pactum, ut reddatur triticum, vel vinum in eadem mensura, ac bonitate, qua datum est, *num. eod.* Tertio, si certo, vel saltem probabiliter prævideatur triticum postea minus valiturum, tum mutuans licite, & sine usura potest pacisci, ut plures scaphæ tritici, vel urnæ vini sibi reddantur, quæ adæquent præsentem valorem tritici vel vini, quod nunc dat, sive illud venditurus fuisset, vel consumpturus, sive servaturus in tempus, quo decrescet pretium, n. 55. Quarto, illicitum est pactum, per quod mutuans obligat mutuatarium, ut non antea reddat mutuum, quam pretium tritici creverit, *nu.* 56. Non est usura vetus triticum mutuare cum pacto, ut postea reddatur novum, si vetus tunc tantum valeat, quantum postea valebit novum, vel speratur valiturum; aliud est, si triticum vetus minus valeat, quam postea valiturum sit novum, & mutuatarius vetus triticum accipiat, cum pacto reddendi novum, *cit.* n. 56. Qu. 1. An quando probabiliter prævidetur tritici pretium postea augendum, licitum sit illud mutuare eo pacto, ut postea aucto pretio, in eadem mensura, & bonitate reddatur? R. si certum sit, vel saltem probabile, triticum v. g. pluris valiturum, tempore solutionis, quam modo valeat, non potest mutuans exigere, ut postea reddatur in eadem mensura, etsi terminus solutionis sit præfisus: sed tantum, ut reddatur in eadem mensura, quæ adæquabit pretium tritici, quod erat tempore traditionis, n. 57. Qu. 2. Si in contractu mutui nihil sit conventum de reddenda eadem mensura, vel potius valore rei mutuatæ, ad quid restituendum obligatus sit mutuatarius? R. cum distinctione tradita, *num.* 58.

SECTIO III.

De usuris, quæ committuntur in venditione, & emptione, & an contractus censualis sit usurarius?

§. I.

An sit usura, rem pluris justo pretio vendere, ob dilatam pretii solutionem: & vicissim rem minoris emere, quam valet, quia præsenti pecunia emitur?

Assertio 1. Rem pluris vendere, quam valeat, eo quod differatur solutio pretii, est usura ex natura rei, & in foro conscientiæ, nisi dubium sit, an tempore solutionis res plus, vel minus valitura sit: quamvis in foro externo sic vendens tanquam usurarius conveniri, & condemnari non possit, n. 59. Nam vendens rem plus, quam valeat, dilata solutione, peccat contra justitiam, nisi dubium sit, an merces venditæ plus, vel minus valituræ sint tempore solutionis, & venditor non erat venditurus, tempore, quo vendidit, *c. In civitate 6. h. t.* n. 60. Præterea usurarius mentalis, qui sine pacto, eo animo mutuat, ut plus aliquid ultra sortem accipiat, alias non mutuaturus, in conscientia tenetur restituere, si ex eo aliquid sit consecutus, *c. Consuluit. 10. h. t.* n. 61. Unde rem carius, ob dilatam solutionem pretii, vendens, etiam in foro conscientiæ, excusatur ab usura, si tempore traditionis dubium erat, an res pluris, vel minoris valitura esset, tempore solutionis. Item qui dat v. g. decem aureos, ut alio tempore sibi reddantur decem mensuræ tritici, vini, vel olei, quæ si tempore contractus plus valeant, attamen dubium sit, an tempore solutionis plus, vel minus sint valituræ, non est censendus usurarius, *cap. ult. §. Ille quoque. h. t. n.* 62. Præterea ut sit licita venditio rei majore pretio, quam in præsenti valet, ob dilatam solutionem pretii, requiritur, ut venditor non esset alias tempore contractus venditurus frumentum, vel aliam rem, sed servaturus, usque ad tempus solutionis, *c. ult. §. fin. h. t.* n. 63. Prædictæ venditiones sunt periculosæ, excusantur tamen ab usura interdum, ratione damni, quod alias passurus esset, qui carius vendit, vel lucri, quod amissurus esset, *cit. nu.* 63. Assertio 2. Sicut venditor, ita & emptor, qui rem minoris emit, quam nunc valeat, eo quod præsenti pecunia emat a venditore, censetur usurarius, *num.* 64.

§. II.

De venditione, & emptione censuum, sive redituum annuorum in genere.

Quær. 1. Quid sit census? R. Census hoc loco accipitur pro jure percipiendi annuum reditum, seu pensionem ex re, vel persona alterius, & venditio, ac emptio hujusmodi juris vocatur contractus censualis, *numer.* 65. Qu. 2. Quotuplex sit census? R. census, ratione modi dividitur in reservativum, & consignativum, & quis sit reservativus, quis consignativus, *num.* 66. Census consignativus dividitur primo in censum realem, & personalem, & quis sit realis, quis personalis, quis mixtus, *cit.* n. 66. Secundo, dividitur census consignativus, ratione temporis, quo pensio solvi debet, in perpetuum, & temporalem. Tertio, ex parte rei in censum fructuarium, & pecuniarium. Quarto, ratione pacti in censum irredimibilem, vel redimibilem, *cit. num.* 66. Jam ergo gravissima quæstio est, an emptio, & venditio censuum, seu redituum annuorum sit usuraria, an vero licita, & justa, *cit. num.* 66.

§. III.

An licitus sit census realis, sive perpetuus, sive temporalis, tam redimibilis, quam irredimibilis, an vero sit usurarius, & illicitus?

Assertio 1. Contractus censualis, seu census realis, sive perpetuus, sive temporalis, etiam vitalitius, & redimibilis, per emptionem, & venditionem constitutus, non est usurarius, sed licitus, ac justus, modo pretium sit justum, quale est, quod vel lege taxatum est, vel consuetudine approbatum, *num.* 67. Idque probatur, n. 68. Ass. 2. Contractus censualis, sive emptio, & venditio census realis, perpetui, & irredimibilis, justa & licita est jure naturæ, sive sit census fructuarius, sive pecuniarius, n. 69. Ass. 3. Emptio, & venditio census realis temporalis, sive ad incertum tempus, v. g. ad vitam ementis, sive ad certum tempus, v. g. decem annos, est licitus, ac justus, n. 70. Ass. 4. Emptio, & venditio census redimibilis ex parte venditoris, est licita: quin imo probabiliter licitus est census realis utrinque redimibilis, adeoque etiam ad arbitrium empturis, *num.* 71. Quædam circa censum utrinque redimibilem notanda, n. 72. Ass. 5. Contractus censualis realis utrinque redimibilis, adjecto etiam pacto assecurationis in perpetuum, non est iniquus, sed probabiliter defenditur, ac toleratur, n. 73.

§. IV.

An licitus, & justus sit census personalis perpetuus, tam irredimibilis, quam redimibilis, ex parte solius venditoris?

Sermo est hic de censu personali, vi cujus venditor, sive emptor census solum acquirit jus percipiendi annuam pensionem: venditor vero census solum contrahit obligationem personalem illam pensionem solvendi, *numer.* 74. Jam ergo emptionem census mere personalis, secundum se, & ex natura rei, licitam esse & justam, seclusa legis humanæ prohibitione, affirmant plures DD. quæ probatur *cit.* n. 74. Contraria tamen sententia, quæ negat, censum mere personalem esse licitum, & justum, si pretium non adæquet cumulum pensionum solvendarum, tenent alii non minus probabiliter, in praxi tamen etiam prima sententia damnari non potest, quippe quæ observatur in multis Provinciis, etiam in Germania, *num.* 75.

§. V.

Solvuntur argumenta, quæ contra justitiam contractus censualis objici possunt.

Resp. ad primam, & secundam objectionem, *nu.* 76. Resp. ad tertiam, & quartam objectionem, *n.* 77.

§. VI.

De conditionibus ad contractum censualem requisitis.

Quær. 1. Quæ conditiones requiruntur jure naturæ, ut contractus censualis sit licitus, & justus? Resp. quatuor. Primo, ut constituatur in re frugifera, ex qua pensio debita solvi possit. Non solum autem in re immobili, sed etiam in rebus mobilibus, etiam in pecunia, imo & persona, census constitui potest, *n.* 78. Secundo requiritur, ut justo pretio census ematur, quale est quod vel lege, vel consuetudine, vel judicio prudentum virorum taxatum fuit, *n.* 79. Tertia conditio est, si res censui subjecta pereat, vel non ad tempus, sed in perpetuum infructuosa reddita sit, sive ex parte, citra culpam tamen solventis censum: tum res perit, & infructuosa fit damno percipientis censum, secluso speciali pacto assecurationis, *n.* 80. Quarto, ut res censui subjecta, inscio emptore census, non alienetur, nec transferatur in alium, a quo pensio annua difficulter obtineri possit, *n.* 81. Qu. 2. Quæ conditiones requirantur ad justitiam contractus censualis jure positivo Ecclesiastico? Resp. hæ enumerantur, *n.* 82. quamvis non omnes sint necessariæ, *n.* 83. ad quos contractus prædictæ conditiones extendantur, vel non extendantur, *n.* 84.

SECTIO IV.

De usuris, quæ committuntur circa pignora, & hypothecas.

§. I.

An sit usura, si creditor fructus pignoris, seu oppignorata, non computet in sortem?

Resp. fructus ex re pignori pro mutuo obligata percepti debent a creditore in pactum sortis debitæ computari, alioquin usura est. Unde si quis alicujus possessiones accepit in pignus, debet, si sortem suam ex fructibus pignoris jam recepit, deductis expensis, rem oppignoratam restituere debitori. Sin autem minus percipit ex fructibus pignoris, ita ut non æquiparentur sorti, eo recepto, debet res oppignorata domino restitui. Quod si Clericus sit, qui crimen usuræ commisit, debet ab officio, & beneficio suspendi, seu potius deponi, *c.* 1. *h. t.* *num.* 85. Similiter Laici, qui recipiunt ex fructibus pignoris sortem principalem, deductis expensis, ad restituenda pignora suis dominis per censuram Ecclesiasticam sunt compellendi, *c.* 2. *h. t.* *num.* 86. Ubi etiam ratio redditur. Prædicta declarantur, & explicantur, *num.* 87. Fructus rei oppignoratæ non tantum percepti, sed etiam qui percipi potuerunt, sed non sunt percepti, computari debent in sortem principalis debiti, *num.* 88. Fructus restituendi, vel in sortem principalem a creditore sunt computandi, deductis prius expensis, *num. eod.*

§. II.

Ex quibus causis creditor non tenetur fructus rei oppignoratæ in sortem computare ad vitandam usuram?

Tres sunt Tituli, seu causæ, ob quas licite, & citra usuram fructus rei oppignoratæ a creditore percipi possunt, non computando eos in sortem. Prima est, si beneficium Ecclesiasticum fuerit, quod redimendum hoc modo de manu laici videatur, *cfr. c.* 1. *h. t. n.* 89. Secundus Titulus, seu causa est, si creditori detur res in pignus, seu hypothecam, in qua creditor habet directum dominium, & debitor tantum utile, ut si vasallus domino directo det feudum in pignus pro debito, tunc fructus percepti ex re oppignorata non sunt computandi in sortem, *c.* 8. *h. t. num.* 90. Idemque locum habet in re emphyteutica, quam emphyteuta in pignus dat domino proprietatis, *cit. n.* 90. Ut autem dominus directus possit fructus illos percipere, tres conditiones requiruntur, quæ referuntur, *n.* 91. *& duobus seqq.* Tertius titulus, sive causa, ob quam fructus pignoris non computantur in sortem, est, si maritus pro dote uxoris sibi promissa, loco pignoris accipiat prædium, vel aliam rem, ut ex ea fructus interim percipiat, sine imminutione dotis, non cogitur eos in sortem computare, *c. Salubriter* 16. *h. t. nu.* 94. Quæ sit vera ratio, ob quam fructus percepti ex pignore possint sine usura, a marito retineri, sine obligatione computandi eos in sortem, & diminutione sortis in quo varias rationes assignant DD. *num.* 95. Quæ sit verior & probabilior ratio, *num.* 96. deducuntur quædam corollaria, *nu.* 97.

§. III.

An contractus, seu pactum Antichriseos sit illicitum, & usurarium, & an etiam montes pietatis usuram contineant?

Pactum inter creditorem, & debitorem initum, ut tamdiu creditor fructus pignoris, salva sorte, lucretur, donec debitum solutum fuerit, illicitum est, & usurarium, ideoque damnatum Jure Canonico, *n.* 98. Quis dicatur mons pietatis; & quæ conditiones ad illum requirantur, *nu.* 99. Sunt autem hujusmodi montes liciti, & immunes ab omni usura, si serventur conditiones præscriptæ, *n.* 100.

SECTIO V.

De obligatione restituendi usuras.

§. I.

An, & quibus teneantur usurarii restituere usuras?

Usurarii, qui sunt solvendo, cogendi sunt per pœnas Concilii Lateranensis usuras restituere iis, a quibus acceperunt vel eorum hæredibus, & in eorum defectum, pauperibus. Quod si habeant bona ex usuris comparata, ea debent vendi, & pretium restitui iis, a quibus usuræ sunt extortæ, *c. Cum tu.* 5. *h. t. nu.* 101. Usuræ primo debent restitui illis, a quibus sunt extortæ: & si hi non extent, vel inveniri non possint, restitui debent eorum hæredibus, & si etiam illi non extent, erogari debent pauperibus, vel Ecclesiis, aut aliis locis piis, *num.* 102. In foro pœnitentiæ restitutio usurarum fieri potest pauperibus ab ipso usurario: at in foro externo, usurarius damnatus ad restitutionem, earum restitutio fieri debet judicio Episcopi, *n.* 103. An si postquam facta est restitutio usurarum pauperibus, compareat is, a quo extortæ sunt usuræ, nihilominus obligatus sit usurarius ad restitutionem, *nu. eod.* Si usurarius, vel ejus hæres non habeat, unde restituere possit, excusatur a restitutione ob inopiam, *nu.* 104. An usurarius habeat beneficium cessionis bonorum, sicut alii debitores, *cit. nu.* 104. An bona usurarii etiam ex pecunia usuraria acquisita, ipso jure, sint tacite hypothecata, sive realiter obligata mutuatario pro solvendis usuris, *num.* 105. Non solum injuste acquisita ex usura, sed etiam ex aliis contractibus injustis, si restitui non possunt dominis, vel eorum hæredibus, debent dari pauperibus, *nu.* 106.

§. II.

An omnes usurarii restituere teneantur usuras, etiam hæredes eorum?

Assertio 1. Omnes recipientes usuras obligantur ad restitutionem earum, & pœnis ad id cogendi sunt, sive laici sint, sive Clerici. Quin etiam seculares Principes debent Judæos, qui ipsis subsunt, cogere ad remittendas usuras Christianis? & hi sub pœna excommunicationis tenentur abstinere a commerciis, & communione Judæorum, nisi hi usuras remittant, *c. Post miserabilem.* 12. *h. t. n.* 107. Similiter Judæi compellendi sunt ad restituendas usuras extortas a Christianis, alias hi per censuram Ecclesiasticam cogantur ab eorum communione abstinere, donec competenter satisfecerint appellatione remota, *cap. Quanto*, 18. *h. tit. num.* 108. ubi etiam præcipitur, ut Judæi solvant decimas, vel oblationes ex domibus, & aliis bonis eorum, quæ prius erant Christianorum. Non solum autem ad restituendas usuras magnas, & graves, sed etiam ad parvas, & moderatas compellendi sunt Judæi, *cit. numer.* 108. Assert. 2. Etiam hæredes usurariorum, sive filii sint, sive extranei, iisdem pœnis cogendi sunt ad restituendas usuras, quibus cogerentur defuncti usurarii, si adhuc viverent, *c. Tua* 9. *h. t. n.* 109. Non tantum in debito ex usuria, sed etiam omni alio debito defuncti, & ex damno alteri injuste illato obligantur hæredes defuncti usurarii ad satisfaciendum, *nu.* 110. Bona usurariorum non sunt tacite hypothecata pro usuris restituendis, *cit. num.* 110. Quando plures sunt hæredes usurarii, non obligantur singuli solvere usuras in solidum, sed singuli solum juxta portiones suas, quas ex hæreditate acceperunt, *nu.* 111. Ponuntur duæ exceptiones, *num.* 112. An etiam legatarii in defectum hæredum, teneantur usuras solvere, vel non? *num.* 113.

§. III.

Quinam, & quo pacto cooperantes ad usuras exigendas, vel solvendas, teneantur ad restitutionem?

Regula generalis est, omnes, qui se tenent ex parte usurarii mutuantis, & sunt causa efficax, cur mutuum non detur gratis, & sine usuria, peccant, & obligantur ad restitutionem, saltem in defectum usurarii: illi, vero qui se tenent ex parte mutuatarii solventis usuras, non obligantur ad restitutionem, nisi quando & eo modo, quo ipse mutuatarius aliquando peccat, ratione scandali, *nu.* 114. Quinam in specie teneantur in defectum usurarii ad restituendas usuras, vel non teneantur, *num.* 115. *& duob. seqq.*

§. IV.

De quibusdam exceptionibus, quas Usurarii opponere possunt, vel solent contra petentes restitutionem usurarum.

Quær. 1. An usuræ injuste acceptæ restituendæ sint ab usurario, si hic excipiat, quod sibi sponte, & sine fraude sint remissæ a mutuatario? R. validam esse talem remissionem, adeoque nulla est obligatio restituendi usuras, *n.* 108. Qu. 2. An contra debitorem petentem restitutionem usurarum excipi possit, quod juramento promiserit, se soluturum usuras, vel solutas non repetiturum? R. non obstante tali juramento, potest compelli usurarius, ut vel remittat juramentum, si nondum solutæ sint usuræ, vel ut solutas restituat, *c. Tua.* 13. *h. t.* idque declaratur, *num.* 120. Qu. 3. An is, a quo repetuntur usuræ, possit objicere, ipsum quoque a se, vel ab aliis usuras accepisse, easque non restituisse? R. usurarius repetens usuras, quas ab eo alius extorsit, non auditur, si prius ipse non restituat eas, quas ab aliis accepit, quia frustra invocat legis auxilium, qui peccat in legem, *c. Quia frustra.* 14. *h. t. nu.* 121. idque declaratur, *n.* 122. *& tribus seqq.* Qui usuras a se, vel sua parte extortas petit

tit sibi restitui, non auditur, si ipse non restituat, quas ipse, vel pater suus extorsit, si & ipse sit hæres., *cap. Michael.* 17. *h. t. num.* 125. idque declaratur, *nu.* 126. Qu. 4. An conventus super usuris restituendis possit appellare, ne cogatur illas restituere? R. si manifestus usurarius appellet ad effugiendam restitutionem usurarum, non est audiendus *c. Quam perniciosam.* 11. *h. t. num.* 127.

§. V.

Aliæ duæ quæstiones circa restitutionem usurarum proponuntur, & resolvuntur.

Quær. 1. Quænam in particulari restitui debeant ab usurario? R. hæc enumerantur in specie, *num.* 128. Qu. 2. An, & quæ ab usurario accepta, titulo gratuito, vel oneroso, restitui debeant? R. primo, si usurarius non sit solvendo, accepta ab eo per ultimam voluntatem, debent restitui creditoribus, *nu.* 129. Secundo, si quis rem titulo, sive lucrativo, sive oneroso acquisivit ab usurario, quamdiu extat in specie restitui debet, ad quemcunque possessorem devenerit, *n.* 130. Tertio, si usurarius res, quarum dominium habet, alienavit, ita tamen ut non sit factus impotentior ad restituendas usuras, non debent illæ ab accipiente restitui, *num.* 131. Quarto, si accipiens quocunque titulo res ab usurario, probabiliter ignoravit, ipsum per talem alienationem fieri impotentem ad restituendas usuras, non tenetur illas restituere. *num.* 132.

§. VI.

De usura mentali, & obligatione restituendi ei annexa.

Quær. 1. Quæ intentio lucri accipiendi ultra sortem ex mutuo constituat usuram mentalem, cum obligatione restituendi? R. primo, non est usurarium intendere ex mutuo etiam principaliter, lucrum aliquod, quod ex gratitudine, ac liberalitate mutuatarii provenit, *nu.* 133. Resp. secundo, non licet etiam sine pacto externo, intendere lucrum supra sortem, quod detur tanquam pretium, & ex obligatione justitiæ in recompensationem mutui, sed per talem intentionem mutuans fit usurarius mentalis, etsi minus principaliter id intendat, *nu.* 134. Qu. 2. An usurarius mentalis teneatur ad restitutionem? Resp. quatuor modis potest mutuator aliquid accipere supra sortem a mutuatario. Primo, si mutuatarius ex gratitudine, & mera liberalitate, aliquid ultra sortem det, & mutuans id accipiat, ut gratis, ac liberaliter datum, & tunc nulla committitur usura, nec ulla obligatio restituendi oritur. Secundus modus est, si mutuator intendat aliquid accipere, tanquam pretium mutui, & mutuatarius etiam det, tanquam debitum, ratione mutui: & tunc ex parte mutuantis intervenit usura, & is tenetur ad restitutionem, *num:* 135. Quare usurarius mentalis ille est, qui sine pacto, sed eo animo mutuat, ut ultra sortem aliquid recipiat, alias non mutuaturus: & hic in conscientia tenetur restituere, si quid accepit. Idemque est de non dante parabolam juramenti, nisi aliquid inde recipiat, & de vendente rem plus, quam valet, ob dilatam in longum tempus pretii solutionem, *c. Consuluit.* 10. *h. tit. num.* 136. Idque declaratur, *num.* 137. Tertius modus mutuandi est, si mutuatarius det lucrum ultra sortem, ut pretium ex mutuo debitum, sed mutuans bona fide illud accipit, ut datum gratis, ac mere liberaliter: & quomodo tunc restitutio facienda sit, vel non? *num.* 138. Quartus modus mutuandi est, si vice versa mutuatarius aliquid supra sortem det gratis, & liberaliter, sed mutuator id ignorans accipiat intentione usuraria, tanquam datum ex obligatione, ratione mutui, sine pacto tamen, de quo *nu.* 139. Respondetur ad objectiones, *num.* 140.

SECTIO VI.

De Judice criminis usuræ, & probatione ejusdem, ac pœnis usurariorum.

§. I.

Quis sit Judex competens in crimine usuræ, & quomodo probetur quis esse usurarius manifestus?

Circa priorem quæstionem tres sunt sententiæ, *num.* 141. Verior est autem sententia, quod usura sit crimen mixti fori, ita ut non solum in quæstione facti, sed etiam juris, de hoc crimine cognoscere possit Judex Ecclesiasticus, & secularis inter laicos sibi subditos, *nu.* 142. Quinam dicuntur manifesti usurarii, *nu.* 143. Quibus modis probari quis possit esse usurarius manifestus? Primo, per evidentiam facti. Secundo, per confessionem propriam in Judicio. Tertio, per idoneos testes. Quarto, per famam, & communem opinionem, *num.* 144. Quinto, per conjecturas, & indicia aperta, & evidentia. Unde Ordinarius loci potest procedere contra usurarios manifestos ex aliis argumentis, & indiciis evidentibus, eosque punire, si nullus alius adest accusator, *c. Cum in Diœcesi.* 15. *h. t. num.* 145. declaratur *num.* 146. Probari etiam quis potest usurarius manifestus ex libris Rationum. Unde fœneratores, quando agitur de causa usuraria, per censuram Ecclesiasticam cogi possunt libros Rationum producere, *Clem. unic.* §. *Cæterum. h. t. nu.* 147.

§. II.

De pœnis Jure statutis in usurarios manifestos.

Prima pœna est, quod manifesti usurarii ipso jure sunt infames, *num.* 148. Secunda pœna est, ut si sit Clericus, & monitus non desistat, ab officio, & beneficio sit suspendendus, *c. Præterea.* 7. *h. t. num.* 149. Declaratur, *numer.* 150. Tertia pœna est usurarii manifesti, si laici sint, excommunicari debent, donec debite satisfaciant, *cit. c. Præterea.* 7. *h. tit. num.* 151. Quarta pœna est, quod usurarii manifesti non admittuntur ad Communionem Altaris, id est, ad perceptionem Eucharistiæ, *c.* 3. *h. t. nu.* 152. Quinta pœna est, ne oblationes usurariorum recipiantur ab Ecclesia, *cit. c.* 3. *h. t. num.* 153. Sexta pœna est, ut si usurarii in eo peccato decesserint, Christiana careant sepultura, *cit. c.* 3. *h. t. n.* 154. Usurarius non est sepeliendus in loco sacro, etsi hæres velit restituere usuras acceptas, vel de iis restituendis cavere, *num.* 155. Licet usurarii manifesti mandent in ultima voluntate, ut usuræ ab eis acceptæ restituantur, non tamen conceditur eis sepultura Ecclesiastica, donec satisfactum fuerit, vel nisi dent cautionem de restitutione facienda; qui autem tales in Ecclesia sepelire præsumunt, pœnas suspensionis, & excommunicationis incurrunt. *cap.* 2. *h. t. in* 6. *num.* 156. declaratur *num.* 157. Septima pœna est, ut nullus intersit testamentis manifestorum usurariorum. Item ut nullus eos ad confessionem admittat, nec absolvat, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo caverint, *cit. c.* 2. §. *Nullus. h. tit. in* 6. *num.* 159. Octava pœna est, testamentum quoque manifestorum usurariorum non valet, nisi facta satisfactione, vel præstita de ea cautione, *cit. c.* 2. §. *fin. h. t. in* 6. *num.* 160.

§. III.

Proponuntur plures quæstiones circa Testamenta facta ab usurariis manifestis, & resolvuntur.

Quær. 1. An non tantum testamentum solemne, sed etiam aliæ ultimæ voluntates usurariorum manifestorum sint irritæ, ut Codicillus, vel legatum, vel donatio causa mortis, si non restituerint usuras, vel de iis restituendis, non idonee caverint? Resp. affirmative, *num.* 161. Qu. 2. An si manifestus usurarius, post conditum testamentum, iterum occulte exerceat usuras, testamentum ejus valeat? Resp. aliqui negant valere, alii vero affirmant, si pœnitentia, & cautio ficta non fuit, sed sincere, & animo restituendi præstita fuit cautio, *num.* 162. Qu. 3. An si usurarius, post testamentum conditum, ante mortem usuras restituat, vel cautionem de iis restituendis præstet, testamentum convalescat? Resp. affirmative, *num.* 163. Nec obstant Regulæ Juris, quæ enumerantur, *num.* 164. Qu. 4. An si quis ante vel post conditum testamentum, usuras exercuit, sed postea desinat eas exercere, non tamen restituat, nec cautionem præstitit de restituendo, ante mortem, testamentum ejus sit invalidum? Resp. affirmative, *num.* 165. Qu. 5. An testamentum usurarii sit validum, qui primum post mortem probatur publice exercuisse usuras? Resp. probabile est esse validum, *num.* 166. Qu. 6. An testamenta Judæorum, qui sunt notorii usurarii, sint nulla? Resp. probabilius est, esse invalida, si sine cautione præstita de restituendis usuris, sint condita, *num.* 167.

§. IV.

De aliis quibusdam pœnis usurariorum, iisque faventium.

Præcipitur omnibus dominis Terrarum, & Universitatibus, ne permittant alienigenas in Terris suis conducere domus ad exercendas usuras, vel conductas habere, & ne quis eis ad hoc domos locet. Qui contra fecerint, si sint Ecclesiastici majores, ut Episcopi, suspensionis: si vero sint minores personæ singulares, excommunicationis, si Collegium, vel Universitas, interdicti sententiam, ipso facto incurrant, & si per mensem in ea persisterint, ipsorum Terræ sunt interdictæ, dum ibi iidem usurarii habitant. Si vero sint laici, compellantur per Censuram Ecclesiasticam ab Ordinario ab hujusmodi excessu cessare, *c.* 1. *h. t. in* 6. *n.* 168. declaratur, *num.* 169. Præterea Officiales Communitatum, vel illa servantes sunt excommunicati, *Clem. Ex gravi. unic. h. tit. in princ. num.* 170. Quinam hanc pœnam excommunicationis non incurrant, *nu.* 171. Usurarii, præter prædictas pœnas, etiam aliis pœnis arbitrariis, & extraordinariis puniri possunt a Judice Ecclesiastico & seculari, *num.* 172. Denique si mutuo, vel alteri contractui per se licito adjectum sit pactum usurarium, non totus contractus vitiatur, sed solum pactum, & pro non adjecto habetur, *n. eod.*

SERIES CAPITULORUM.

TITULUS XX.

De Crimine falsi.

§. I.

De crimine falsi in genere.

Quær. 1. Quid sit falsum, & quot modis committatur? Resp.

Resp. falsum, seu falsitas in genere est veritatis immutatio. Ad crimen autem falsi tria requiruntur. Primo, ut pervertatur veritas. Secundo, ut id fiat dolo malo. Tertio, ut fiat cum damno alterius. Committitur autem falsitas principaliter quatuor modis, dicto seu verbo, scripto seu scriptura, re seu facto, usu vel abusu, *nu.* 1. Qu. 2. Quæ sit pœna falsi? Resp. hodie est arbitraria? & crimen falsi committens in Judicio perdit causam, n. 2.

§. II.

De crimine falsi, quod committitur circa testes.

Quær. 1. Quando crimen falsi committitur circa testes? Resp. testis, qui falsum testimonium sciens, & dolo malo dicit, crimen falsi committit. Est autem hoc crimen falsi testimonii detestabile, quia testis falsus tribus personis est obnoxius, DEO, Judici, & innocenti, *c.* 1. *h. t.* ubi additur, quod non solum testis falsus est, qui mendacium dicit, sed etiam, qui veritatem occultat, n. 3. Quando in specie testis falsus teneatur de falso n. 4. Qu. 2. Quæ sit pœna testis falsum deponentis in Judicio de Jure Canonico, *num.* 5. Quando hæc pœna ordinaria testis falsi non habeat locum, n. 6. An Clericus, qui dixit falsum testimonium coram Judice seculari, possit ab eo puniri, n. 7. An etiam pœna falsi sit plectendus, qui pro testimonio dicendo contra aliquem pecuniam accepit, etsi verum dixit: & quando Judex, vel Advocatus ut falsarius puniri possit, *num.* 8.

§. III.

Quibus modis falsantur Rescripta, seu Litteræ Apostolicæ?

Novem modi, ex quibus cognosci potest falsitas in Litteris Papalibus, recensentur in *c. Licet* 5. *h. t. nu.* 9. Existens in Curia non debet Litteras Apostolicas recipere, nisi de manu Papæ, vel ejus Officialium ad id deputatorum, nisi sint personæ tantæ auctoritatis, ut doceat, nuncium ad Cancellarium Papæ, vel ad Papam mittere, qui illas recipiat. Qui contra fecerit, si est laicus, est excommunicandus: si Clericus, est suspendendus ab officio, & beneficio, *c. Dura.* 4. *h. t. n.* 10. & 11. Item habens Litteras falsas Apostolicas si eas intra XX. dies non resignet, vel destruat, est excommunicatus, & a solo Papa absolvi potest, *cit. c. Dura.* §. *Adjicientes h. t.* n. 12. & *seq.* Alius casus falsandi Litteras Apostolicas est, si in illis Papa Episcopum vocet dilectum filium & non fratrem, vel quando uni scribit in plurali numero; falsitas autem Litterarum cognoscitur in Bulla, filo, charta, & stylo, *c. Quam gravi* 6. *h. t.* n. 14. & 15.

§. IV.

An Litteræ Papales, ob rasuram modicam in eis factam, possint argui falsitatis?

Assertio 1. Si rasura etiam modica in Rescriptis, Apostolicis, facta sit in loco suspecto, tales Litteræ redduntur falsæ, *nu.* 16. Assertio 2. Si rasura sit modica, seu parvarum litterarum, in Litteris Papalibus facta in loco non suspecto ea non reddit falsas tales Litteras. Si adversa pars obligavit se, sub periculo causæ, probare tales Litteras esse falsas, & tantum ostendit hanc rasuram, nil probat, & causam perdit, cui libere renunciavit, *c. ult. h. t. nu.* 17. Ubi tres casus sunt distinguendi, n. 18. quæ tamen procedunt, si Litteræ Apostolicæ redditæ sint apertæ, secus si clausæ, n. 19. Sententia lata, auctoritate falsarum Litterarum Apostolicarum, non est executioni mandanda. Et quando Ordinarius loci videt Rescriptum Papæ esse arguendum falsitatis, non debet ei adhibere fidem, nec observare, quod per illud mandatur, sed deinceps debet, qui Rescriptum præservavit, *c.* 2. *h. t. n.* 20. & 21.

§. V.

De pœnis Jure statutis in falsantes Litteras, aut Bullas Apostolicas.

Quær. 1. Quas pœnas incurrant falsantes Litteras Papales, vel qui iisdem utuntur? Res. qui per se, vel per alios Litteras Apostolicas falsant; sunt excommunicati, & fautores eorum, & si sunt Clerici, officiis & beneficiis sunt perpetuo privati, & degradandi, ac tradendi Curiæ seculari, per quam puniantur ut laici falsarii. Qui vero falsis Litteris utitur, si Clericus est, officio & beneficio est privandus: si laicus, excommunicatus est, donec satisfaciat. Idemque est de iis, qui falsas Litteras impetrant, *c. Ad falsariorum h. t.* n. 22. declaratur, & explicatur, n. 23. & 6. *seqq.* Q. 2. Quæ pœna statuta sit in falsarios litterarum Apostolicarum in Bulla Cœnæ Domini? Resp. Pœna excommunicationis, *nu.* 30. Quænam notanda sunt circa hanc excommunicationem, n. 31. & 32. *seqq.*

§. VI.

An in dubio præsumendum sit, falsitatem esse commissam in Litteris impetratis a Sede Apostolica?

Resp. Si quis impetravit Litteras Apostolicas habentes formam de simplici justitia, & in illis falsitas deprehendatur, non debet præsumi, quod illas falsaverit, nec ideo puniri, quod cognita falsitate iis uti destiterit, *c. Accedens* 8. *h. t. num.* 34. declaratur, *num.* 35.

§. VII.

De falsitatibus quæ committuntur in aliis instrumentis, seu Litteris, & de pœnis falsantium sigillum Principis.

Plures modi recensentur, quibus committitur crimen falsi circa instrumenta, seu Litteras, sive publicas, sive privatas, n. 36. & 37. Pœna autem Clerici falsantis sigillum Principis est, ut degradetur, & imprimatur character, seu signum quo ab aliis discernatur: & in exilium, extra Provinciam, mittatur, *c.* 3. *h. t. num.* 38. declaratur n. 39.

§. VIII.

De falsatione monetæ, & aliis modis, quibus crimen falsi in aliis rebus committitur.

Quær. 1. Quomodo, sive quibus modis falsetur moneta? Resp. Falsam monetam cudere dicitur ille, qui privata auctoritate, sine concessione Imperatoris, seu supremi Principis, monetam cudit, etsi alias probam, vel si adulterini nummi cudantur, n. 40. Quær. 2. Quæ pœnæ Jure sint statutæ in falsarios monetæ? Resp. Cudens falsam monetam igne comburendus est, & omnia ejus bona fisco addicuntur. Secundo, quæ sit pœna ejus, qui radit monetam, vel fingit. Tertio, qui propria auctoritate cudit monetam, etsi justi ponderis, & materiæ, eadem pœna plectendus est, qua adulterinam monetam cudens, Quarto, qui monetam falsam sciens expendit, incidit in pœnam ordinariam falsi, n. 41. Qui monetam in Regno Franciæ, & locis vicinis falsificant in ære, vel pondere, vel figura, vel falsas monetas scienter introducunt, sententiam excommunicationis Papæ reservatam incurrunt, *Extravag. unic. Joan. XXII.* h. t. n. 42. Quæ sint pœnæ Alchimistarum, qui faciunt, vel fieri procurant fictum aurum, vel argentum, *Extravag. unic.* h. *tit. Inter Communes* n. 43. Ad quam restitutionem teneantur, qui falsam monetam cudunt, n. 44. Quibus modis committitur crimen falsi in aliis rebus n. 45.

SERIES CAPITULORUM

IN ANTIQUIS.

IN EXTRAVAGANT.
Joan. XXII.

TITULUS XXI.

De Sortilegiis.

§. I.

An & quibus casibus sint licita sortilegia, vel illicita?

Quæ sint, & dicantur proprie sortilegia, seu sortes. Eæ sunt triplices, divinatoriæ, consultoriæ, ac divisoriæ, *n.* 1. Quær. 1. An liceat uti sortilegiis, seu sortibus divinatoriis? R. Illas esse superstitiosas, & illicitas, ideoque prohibitas Jure Canonico sub gravibus pœnis. Unde *c.* 1. *h.* t. prohibentur sortilegia pro furtis inveniendis, vel divinationibus faciendis, sub pœnitentia 40. dierum, *nu.* 2. & *seq.* Qu. 2. An licitum sit uti sortibus consultoriis? Resp. Eas esse quandoque licitas, *nu.* 4. Quær. 3. An sit licitum uti sortibus divisoriis? Resp. Per se, & suapte natura, non sunt illicitæ, sed licitæ, si ob necessitatem, vel utilitatem aut justam causam fiant, *num.* 5. In quibus casibus in specie sortes hujusmodi sunt licitæ, & approbatæ, *cit. numer.* 5. & 6. Per accidens tamen, & ob extrinsecas circumstantias adjunctas aliquando sunt illicitæ, & in quibus casibus in specie, *num.* 7.

§. II.

An sit licitus usus sortium ad Prælaturas, & alia beneficia Ecclesiastica?

Resp. negative. Unde in *c. h. t.* prohibetur, ne Episcopus per sortes eligatur, *num.* 8. & 9. Non potest etiam alterius electio per sortes dirimi, si duo pari suffragiorum numero ad beneficium aliquod sint electi, n. 10. Sortes divisoriæ non sunt prohibitæ in electionibus ad dignitates, & Officia secularia, & temporalia, *num.* 11. Sed neque in electionibus Ecclesiasticis est prohibitum sortibus divisoriis uti jure naturali, sed solo Jure Ecclesiastico, *num.* 12. Imo etiam electio ad officia, & beneficia non est irrita ipso jure, etsi possit irritari, *cit. nu.* 12. & 13. An licitum sit uti sortibus divisoriis ad decidendas lites, non solum inter laicos; sed etiam Clericos, *num.* 14.

§. III.

De pœnis sortilegorum, & de Judice competente criminis sortilegii.

Quær. 1. Quæ pœnæ Jure Canonico, & Civili statutæ sint in exercentes sortilegia, & divinationes? Resp. primo, si quis Sacerdos, vel alius Clericus per inspectionem astrolabii furta requirit, etsi bono zelo, & ex simplicitate, suspendi debet ad tempus a Divinis, & ab Altaris ministerio, *c.* 2. *h. t.* n. 15. & 16. Quæ sit pœna sortilegii, n. 17. & 18. Quær. 2. Quis sit Judex competens hujus criminis? Resp. Judex Ecclesiasticus, videlicet Episcopus, non tantum quoad personas Ecclesiasticas, sed etiam laicos, non est tamen crimen mere Ecclesiasticum, sed mixti fori, adeoque de eo cognoscere potest etiam Judex secularis inter laicos, *nu.* 19.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

TITULUS XXII.

De Collusione Detegenda.

Quær. 1. Quid sit collusio, & in quibus casibus committitur? R. Collusio est inter actorem, & reum occulta, & frau-

fraudulenta conventio, per quam aliquando delicta manent impunita, vel etiam committuntur, n. 1. Quær. 2. Quid faciendum sit Judici, si actor, vel accusator, & reus in judicio inter se colludant? Resp. Si accusator desistat ab accusatione, potest Judex, imo debet ex Officio inquirere, an per collusionem destiterit, necne, c. 1. h. t. n. 2. Secundo, crimina semel audita non debent manere indiscussa, etiamsi accusatus cum accusatore in gratiam redierit, & a Judice puniri possunt, c. 2. n. 3. h. t. Tertio si reus absolutus sit per collusionem a criminibus, de quibus fuit accusatus, potest, si de hoc constiterit, de novo inquiri, & is accusari, c. 4. h. t. n. 4. & seq. Quær. 3. Quæ sit pœna Clericorum colludentium in causa beneficiali? Resp. Clerici, qui collusionem faciunt in causa beneficiali, ut si Beneficiatus patiatur se molestari ab alio, & postea quasi transegerit, actor cessat liti, & reus det illi pensionem cum futura successione, beneficiis privari debent, n. 6. & 7.

SERIES CAPITULORUM.
IN ANTIQUIS.

c. 1. num. 2.	c. 3. n. 6. & seq.
c. 2. num. 3.	c. 4. & ult. n. 4.

TITULUS XXIII.

De delictis puerorum.

Quær. 1. An, & quomodo puniantur delicta puerorum? Resp. Infantes, qui necdum septimum ætatis annum excesserunt, excusantur a delictis, eorumque pœnis, n. 1. Pueri vero, sive impuberes doli capaces puniantur quidem ob delicta, ut furta, mendacia &c. sed mitius, c. 1. h. t. n. n. & seq. Imo etiam puberes, sed minores XXV. annis mitius puniuntur, etiam in delictis gravibus, quam pœna ordinaria, n. 4. Qu. 2. An pater teneatur ex delicto filii impuberis? Resp. Pueri non debent ita severe puniri, sicut illi, qui sunt majoris ætatis, sive puberes, nec ob delictum filii impuberis pater debet puniri in pecunia, non obstante consuetudine loci, c. 2. h. t. n. 5. & 6. An per statutum, vel consuetudinem imponi possit ob homicidium, vel similia delicta tantum pœna pecuniaria, n. 7.

SERIES CAPITULORUM.
IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 1. & 3.	c. 2. n. 5. & 5.

TITULUS XXIV.

De Clerico Venatore.

Quær. 1. An, & sub quibus pœnis venatio, seu captio ferarum Clericis sit prohibita? Resp. Ea est prohibita personis Ecclesiasticis sub pœna suspensionis a communione, c. 1. & 2. h. t. n. 1. & 2. Non est autem prohibita Clericis venatio, si moderata sit, & non nimis frequens, etiam cum laqueis, & retibus, si fiat causa necessitatis, vel utilitatis, vel sanitatis, & corporalis exercitii, vel etiam honestæ recreationis causa, n. 3. & 4. Quær. 2. An etiam piscatio sit prohibita Clericis? Resp. Eam esse permissam Clericis, n. 5.

SERIES CAPITULORUM.
IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 1. & 3.	c. 2. n. 2.

TITULUS XXV.

De Clerico percussore.

Quær. 1. An liceat Prælatis Ecclesiasticis percutere Clericos subditos? Resp. Episcopus Clericos delinquentes constitutos in minoribus Ordinibus etiam pro levibus culpis, in Majoribus vero nonnisi in gravioribus criminibus, verberibus punire potest, non quidem manibus propriis, sed per alium Clericum. Prælati vero inferiores Episcopo etiam pro levibus culpis possunt verberare suos subditos regulares, per se vel per alium Clericum, n. 2. Quær. 2. Quæ sit pœna Clerici alium etiam laicum illicite percutientis? Resp. Clericus maxime in Sacris, si est percussor & monitus non desistat, est deponendus, c. 1. h. t. n. 2. Præterea prohibetur Episcopis, ne enormiter alios cædi faciant, alioquin duobus mensibus a celebratione Missarum suspenduntur, c. n. h. t. n. 3. & 4. Quær. 3. An puniendus sit Clericus stans in pugna, seu conflictu ex parte se defendentium, si ipse non percussit, vel læsit? Resp. Si in tali conflictu ab aliis aliqui sunt interfecti, tunc talis Clericus per biennium suspenditur a celebratione Missarum, c. 3. h. t. n. 5. Respondetur ad objectionem, n. 6. Clericus præsens in conflictu justo, in quo aliqui sunt occisi, sed sine ejus facto, vel consilio potest ulterius ordinari, sed in Subdiaconum tantum, c. 4. & ult. h. t. n. 7. & 8.

SERIES CAPITULORUM.
IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 2.	c. 4. n. 5. & 6.
c. 2. n. 3.	c. 4. & ult. n. 7. & 8.

TITULUS XXVI.

De Maledicis.

§. I.

De maledicis, & maledictis in Papam, vel Imperatorem, eorumque pœnis.

Quær. 1. Quid sit maledictum, sive maledictio? Resp. Hic accipitur maledictio pro convitio, quando affirmatur de aliquo malum aliquod, v. g. quod sit fur, n. 1. Quær. 2. Quæ sit pœna maledicentis Papæ? Resp. Maledicens Papæ sic est puniendus, ne deinceps contra Romanam Ecclesiam loquatur, & ut alii deterreantur, c. 1. h. t. n. 2. & 3. An a maledicente injuria sibi illata sit remittenda, n. 4. Clericus maledicens Papæ Judicis arbitrio est puniendus, n. 5. Prælatus Papa inferior, si injuria ipsi illata contingat Ecclesiam suam, potest injuriantem punire, & excommunicare, cit. n. 5. Qu. 3. qua pœna afficiendus sit maledicens Imperatori, vel alii Principi supremo? Resp. Puniendum esse pro arbitrio ipsius Principis, & quidem graviter, n. 6.

§. II.

De maledictione, seu blasphemia in Deum, & Sanctos, eorumque pœnis.

Quær. 1. Quid sit blasphemia? Resp. est negare aliquid Deo, quod ei convenit, vel aliquid de Deo asserere, quod ei non convenit, n. 7. Quær. 2. Quæ pœnæ Jure Canonico sint statutæ in blasphemantes Deum, & Sanctos? Resp. Olim in Veteri Lege erat pœna mortis. Nunc Jure Canonico Clerici ob hoc crimen deponendi sunt ab Ordine, & Officio Clericali, laici vero excommunicandi, n. 8. Quæ pœna sit noviore Jure Canonico statuta in blasphemantes Deum, vel aliquem Sanctum, decernitur in c. 2. h. t. cit. n. 8. declaratur n. 9. 10. & 11. Aliæ præterea pœnæ statutæ sunt, tum in Clericos, tum in laicos blasphemantes in Concilio Lateranensi Sess. 9. sub Leone X. n. 11. Quær. 4. Quæ sit pœna blasphemiæ de Jure Civili? Resp. Est pœna mortis si quis ex consuetudine blasphemet, & in hoc sit incorrigibilis, n. 12. Blasphemus etiam a testimonio ferendo repellitur, n. 13. Quær. 4. Quis sit Judex competens in hoc crimine? Resp. Est crimen mixti fori, adeoque punire potest Judex Ecclesiasticus etiam laicum, & secularis, n. 14.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS. c. 1. n. 2. & tribus seqq.	c. 2. & ultim. num. 8. & tribus seqq.

TITULUS XXVII.

De Clerico, excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante.

§. I.

Quæ sit pœna Clerici depositi ministrantis, vel exercentis actum Ordinis, vel Officii sibi prohibiti: & quæ sit pœna Clerici excommunicati, vel suspensi, vel interdicti celebrantis Divina Officia?

Assertio 1. Clericus depositus, sive perpetuo remotus ab Ordinibus, & gradibus Ecclesiasticis propter crimen, si celebret, vel actum Ordinis aut Officii, a quo est depositus, exerceat; excommunicari debet, c. 1. h. t. n. 1. & 2. Similiter Presbyter, vel alius Clericus degradatus, vel ab Officio depositus, si per contemptum præsumat ministrare in actu sibi prohibito, & monitus ab Episcopo non desistat, excommunicari debet, & qui cum eo communicaverit, est excommunicatus. Quod si adhuc persistat in eodem, per Potestatem secularem, ad requisitionem Ecclesiæ, exilio damnetur, c. 2. h. t. n. 3. Ass. 2. Clerici excommunicati, suspensi, vel interdicti celebrantes divina officia, si moniti non desistant, sunt perpetuo deponendi, c. 3. h. t. n. 4. & 5. Quando multi excommunicati, interdicti, vel suspensi præsumunt celebrare Divina Officia, si non excedunt numerum XL. omnes ab Officio Sacerdotali deponantur in perpetuum. Si vero excedant, & sit multitudo magna: tunc deponuntur in perpetuum tantum hi, qui magis dederunt causam delicti: alii vero ad tempus, sed omnibus injungitur pœnitentia, arbitrio Episcopi, c. 4. h. t. n. 6. & 7. Alia pœna decreta est in excommunicatos præsumentes celebrare Divina Officia, quod privandi sunt omnibus Beneficiis Ecclesiasticis, c. 6. h. t. n. 8. & 9. Præsumentes celebrare Divina Officia in loco interdicto, si sunt Clerici, privandi sunt beneficiis Ecclesiasticis; si vero Monachi aut Moniales, in arctiora Monasteria ad agendum pœnitentiam sunt detrudendi, c. Postulastis 7. §. Quæsivistis h. t. n. 10.

§. II.

An qui dubitat se esse excommunicatum, quia per solam famam audivit, sententiam excommunicationis contra se latam esse, si postea celebret Officia Divina, incidat in pœnas Canonum contra excommunicatos celebrantes Officia Divina decretas?

Resp. affirmative, spectato Juris rigore, quamvis ex misericordia Papa cum illo dispensare possit, c. Illud 5. h. t. n. 11. declaratur n. 12. & 13.

§. III.

An excommunicatis possint conferri beneficia Ecclesiastica, & quæ pœna imponi debeat iis, qui Beneficia iisdem conferunt?

Clericis excommunicatis beneficia Ecclesiastica conferri non possunt, nec illi valent ea licite retinere, nisi cum eis fuerit ex misericordia dispensatum, quia illa non fuerunt canonice consecuti, c. Postulastis 7. in princ. h. t. & collatio facta est ipso jure nulla, n. 14. Extenditur autem primo, quod excommunicatis non possunt conferri beneficia, sive excommunicatio sit lata a Jure, sive ab homine, publice, vel occulte, n. 15. Secundo, collatio beneficii est nulla, etiamsi excommunicatio injusta fuerit, modo valide sit lata, n. 16. Tertio, etsi collatio beneficii sit facta motu proprio, num. eod. Quarto, quod nec in foro conscientiæ licite retineri possit beneficium excommunicato collatum, numer. 17. Quinto, quod collatio sit nulla, sive sit beneficium curatum,

sive simplex, ex minoribus, vel majoribus. Idemque est de Officiis Ecclesiasticis collatis excommunicato, etiam ad tempus solum, *n.* 18. Sexto, neque pensio Ecclesiastica spiritualis excommunicato assignari potest, *n.* 19. Septimo, etiam electio, postulatio, confirmatio, præsentatio sive nominatio ad beneficium excommunicati est irrita, *n.* 20. Limitatur autem primo, quod excommunicatis conferri possunt beneficia, si excommunicatio fuit invalida. Secundo, si collatio beneficii absenti facta sit, ante excommunicationem, isque postea excommunicatus eam acceptet, valida est acceptatio, *n.* 21. Tertio, quando quis excommunicatur, post collationem beneficii factam, etsi ea nondum sit executioni data, valida est collatio, *cit. n.* 21. Quarto, possessor beneficii triennalis etsi collatio ei facta sit tempore, quo erat excommunicatus, non potest amplius molestari, *n.* 22. Quinto, si quis excommunicatus est post appellationem, & a pendente, conferatur ei beneficium, valida est collatio, *n. eod.* Sexto, valida est provisio de beneficio alicui facta a Papa, vel ejus Legato, cum clausula absolutionis a censuris ad effectum gratiæ factæ, *n. eod.* Septimo, si excommunicatus beneficii sibi ante excommunicationem collati possessionem apprehendat, valet illius adeptio, *cit. n.* 22. Pœna vero imponenda scienter conferentibus beneficia excommunicatis est suspensio a collatione beneficiorum, donec super hoc veniam consequi mereantur, *c. Postulasti* 7. §. *Illi vero h. t.* nn. 23. & 24. Sed iis, qui recipiunt beneficium in excommunicatione, nulla alia pœna reperitur jure imposita, nisi quod collatio sit nulla, *n.* 25.

§. IV.

Proponuntur, & resolvuntur aliæ nonnullæ quæstiones circa collationem beneficium excommunicatis factam.

Quær. 1. An cum eo, qui in excommunicatione beneficium obtinuit, possit dispensari, & a quo? Resp. Posse dispensari, & quidem ab Episcopo, qui illud contulit, *cit. c. Postulasti* n. 26. & 2. *seqq.* Quær. 2. An collatio beneficii facta ei, qui prius fuit excommunicatus, sed postea tempore collationis absolutus, valeat? Resp. affirmative, juxta, *c. Proposuit* 8. *h. t. n.* 29. Unde semel publice excommunicatus, nisi probetur absolutus, *nu.* 30. Collatio beneficii facta excommunicato absoluto vi Bullæ Cruciatæ, vel Jubilæi, vel privilegii Apostolici, in foro conscientiæ tantum, est ipso jure invalida quoad effectus, & pœnas fori externi, *n.* 31.

§. V.

An, & quando Clericus excommunicatus, suspensus, vel interdictus, exercens actum Ordinis sibi prohibiti, fiat irregularis, & quæ conditiones requirantur ad hanc irregularitatem incurrendam?

Assertio 1. Si existens in majore excommunicatione, scienter exerceat actum proprium, saltem Ordinis majoris ex Officio, fit irregularis, *nu.* 32. Secundo, si suspensus exerceat solemniter actum proprium Ordinis majoris, a quo est suspensus, fit irregularis, *n.* 33. Tertio, si personaliter interdictus exerceat actum Sacri Ordinis, a quo est interdictus, sive prohibitus, fit irregularis, *nn.* 34. Assertio 2. Ut excommunicatus, suspensus, vel interdictus incurrat irregularitatem propter exercitium Ordinis ipsi prohibiti, duo requiruntur. Primo, ut exerceat actum proprium Ordinis, sacri, sive majoris, a quo est suspensus, vel prohibitus. Secundo, ut actum Ordinis majoris proprium solemniter exerceat, ita ut secundum jus aut consuetudinem Ecclesiæ non possit talis actus exerceri, nisi ab habentibus talem Ordinem, *n.* 35. & 36. Ubi id declaratur. Non fit irregularis si censura ligatus exerceat actum aliquem jurisdictionis spiritualis fori externi, *cit. n.* 36.

§. VI.

An si Clericus censura ligatus exerceat actus minorum Ordinum, irregularitatem incurrat: & quando talis Clericus irregularis non fiat, etiamsi actum proprium Ordinis exerceat?

Circa priorem quæstionem duplex est sententia. Prima est, Clericos minorum Ordinum censura ligatos, ministrando in aliquo ex iisdem Ordinibus, fieri irregulares, *num.* 37. Altera sententia negat eos fieri irregulares, *num.* 38. Verius est, si Clerici minores excommunicati, suspensi, vel interdicti, solemniter & ex proprio Officio, tanquam ministri ad id deputati, Ecclesiastica sua ministeria peragant, fieri irregulares, quamvis secundum præsentem Ecclesiæ usum, raro, incurratur hæc irregularitas, quia nunc a laicis solent exerceri ministeria Clericorum in minoribus, *num.* 39. Circa posteriorem quæstionem respondetur, Clericus excommunicatus, suspensus, vel interdictus, etsi actum proprium Ordinis exerceat, non fit irregularis, si ex invincibili ignorantia id faciat; secus si ex ignorantia crassa, & culpabili, *c. Apostolicæ h.* 9. *t.* 40. & 41. Secundo, si censura ligatus exerceat actum proprium Ordinis sibi prohibiti, ob vitandum grave scandalum, vel infamiam, non fit irregularis: item si Sacerdos censura ligatus in articulo mortis constitutum absolvat, ob defectum alterius Confessarii, *nu.* 42. Tertio, si censura ligatus, post appellationem a sententia censuræ contra se lata, ante absolutionem a censura, exerceat actum proprium Ordinis, non fit irregularis, *n.* 43. Quarto, si quis censura ligatus sit per censuram invalide latam, non fit irregularis, exercendo actum proprium Ordinis, *num.* 44.

§. VII.

An etiam ligatus minore excommunicatione fiat irregularis, celebrando Missam, vel alios actus Ordinis exercendo?

Excommunicatus minore excommunicatione, si celebret, peccat, sed non fit irregularis, & potest eligere ad beneficia Ecclesiastica, & exercere ea, quæ sunt jurisdictionis. Quod si fuit scienter electus, ejus electio est irritanda, *c. ult. in princ. h. t. nu.* 45. & 46. Quær. 1. An electio excommunicatione minore ligati ad beneficium Ecclesiasticum sit ipso jure nulla? Resp. Non esse nullam, etsi scienter facta sit, sed irritandam per sententiam Judicis, *nu.* 47. & 48. Quær. 2. An si existens in minore excommunicatione ad beneficium eligatur ignoranter, electio debeat irritari? Resp. Probabilius est, non esse irritandam, *nu.* 49. Quando electus ab ignorante cessus sit invalidus, vel irritandus aut validus? *n.* 50. Quær. 3. An etiam electio ejus, qui minore excommunicatione est ligatus, ad beneficia Ecclesiastica simplicia sit irritanda? Affirmant plures, sed contrarium est etiam probabile, *num.* 51.

§. VIII.

An, & quomodo peccet ligatus minore excommunicatione, conferendo, vel administrando Sacramenta?

Resp. Etsi ligatus minore excommunicatione peccet conferendo Sacramenta, ea tamen ab ipso collata effectum habent, sive gratiam conferunt, quia est solum remotus a perceptione Sacramentorum, non autem a collatione eorum; dummodo non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, & contra prohibitionem Ecclesiæ, communioni excommunicatorum pertinaciter se ingesserit, quo casu majore excommunicatione est ferendus, nempe sententiam, si communicatione est ferendus, nempe per sententiam, si commonitus non destiterit a communicatione cum excommunicatis, *cit. c. ult.* §. *peccat. autem h. t. num.* 52. & 53. Sed quomodo peccat ligatus minore excommunicatione, si Sacramenta conferat? Resp. Non peccare graviter, si talis excommunicatus Sacramenta solum conferat, sed non recipiat: peccat tamen leviter, quia non caret aliqua culpa, & indecentia, quod excommunicatione, etsi minore constitutus Sacramentum ministret, *num.* 54.

SERIES CAPITULORUM

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 1. *&* 2.
c. 2 *n.* 3.
c. 3. *n.* 4. & 5.
c. 4. *n.* 6. & 7.
c. 5. *n.* 11. *& duob. seq.*
c. 6. *n.* 8. & 9.
c. 7. *in princ. n.* 54. §. *Quæsivistis n.* 10. *&*
§. *Illi vero n.* 29. *& seq.*
c. 9. *n.* 29. *&* 30.
c. 9. *num.* 41.
c. 10. *& ult. in princ. n.* 45. *& duobus seqq.* §. *Peccat autem num.* 52. *&* 54. *& eod.* §. *in fine n.* 53.

TITULUS XXXVIII.

De Clerico non Ordinato ministrante.

Quær. 1. An Irregularis fiat, & quam pœnam incurrat Clericus, qui ministrat in Ordine, quem non habet? Resp. Si Clericus ministraverit in Ordine, quem non habet, deponendus est, & abjiciendus ab Ecclesia, nec amplius ordinandus, *c.* 1. *h. t. num.* 1. Item si Diaconus Missam celebret, non potest promoveri ad Sacerdotium, ac debet suspendi a Diaconatu, quamvis cum eo in beneficio ad tempus dispensari possit, *c.* 3. *h. t. n.* 2. Qui ministrat in Ordine superiore, quem non habet, v. gr. Diaconus in Officio Sacerdotis, abjiciendus est ex Ecclesia, adeoque excommunicandus, & fit irregularis, ut non possit unquam ad altiores Ordines promoveri, *num.* 3. Sed quæritur hic primo, an si laicus exerceat actus Ordinis alicujus, fiat irregularis? Affirmant communiter DD. sed probabile quoque est, non fieri, quia qui ministrat in Ordine, quem non habet, est non fieri, quia qui ministrat in Ordine, quem non habet, est deponendus, depositio autem est propria Clericorum, & in laicis locum non habet, *nu.* 4. Quær. 2. Quæ requirantur ad incurrendam irregularitatem ab eo, qui ministravit in Ordine, quem non recipit? Resp. Plura requiri, quæ enumerantur, *num.* 3. & 4. *seqq.* Quær. 2. Quis in hac irregularitate possit dispensare? Resp. Solus Papa potest, ut talis ad superiores Ordines ascendat, at vero ut possit exercere Ordinem jam susceptum, etiam Episcopus potest dispensare: *num.* 10. Quomodo puniendus sit, si non Sacerdos Missam celebret, vel confessionem Sacramentalem audiat, Constitutione Clementis VIII. *n.* 11.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *num.* 1. 3. 4. *&* 5.
c. 2. *num* 2. & 3.

TITULUS XXXIX.

De Clerico per Saltum promoto.

Quis dicatur per saltum promotus, *n.* 1. Q. 1. An ordinatus per saltum, ut si quis suscipiat Ordinem Diaconatus, ante subdiaconatum, fiat irregularis, ita ut non possit uti Ordine suscepto, nec Ordinem prætermissum suscipere, nisi cum eo dispensetur? R. Talis non est quidem irregularis, si non ministravit in Ordine per saltum recepto, est tamen ipso jure suspensus ab executione Ordinis sic suscepti, donec Ordo inferior omissus impleatur. Unde qui ignoranter ex subdiacono factus est Presbyter, omisso Diaconatu, post peractam pœnitentiam, in Diaconum ordinari debet, quia non intelligitur iteratum, quod factum esse nescitur: potest tamen postea cum illo quoad Sacerdotium dispensari, *c. unic. h. t. n.* 2. & 3. Si per saltum promotus ante absolutionem suspensionis, ministrat in Ordine sic suscepto, vel etiam in Ordine prætermisso, fit irregularis, & potest Episcopus cum eo dispensare, *num.* 4. Ordinatus per saltum est suspensus tantum ab eo Ordinatus per saltum est suspensus tantum ab eo Ordine, quem per saltum suscepit, & si in eo ministravit, fit irregularis, *numer.* 5. An, & quatenus Episcopus cum ordinatis per saltum dispensare possit *cit. num.*

tam. 5. & 6. Quænam præterea noranda sunt circa ordinatos per saltum, n. 7. & 8. Ad SS. Ordines suscipiendos non requiritur de necessitate Sacramenti usus rationis, sive anni discretionis, n. 9. Quær. 2. An qui Ordinem recipit, ante susceptum Sacramentum Confirmationis, fiat irregularis? Resp. negative, n. 10.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. unic, num. 2. & duobus seqq.

TITULUS XXX.

De eo, qui furtive ordinem suscepit.

Quis dicatur furtive Ordines suscipere? num. 1. Quær. 2. Quæ sit pœna furtive suscipientis Ordines?

Resp. Qui furtive suscepit Ordinem, si contra hoc facientes lata erat excommunicatio, non potest in sic suscepto ministrare, nec ad superiorem Ordinem ascendere, sine dispensatione Papæ: sed si excommunicatio lata non erat, Episcopus poterit dispensare, c. 1. h. t. n. 2. declaratur n. 3. & 2. seqq. Quær. 2. Quæ sit pœna ejus, qui simul, & eodem die plures Ordines recipit? Resp. primo, qui furtive, sive ignorante Episcopo ordinante, eodem die recipit IV. minores Ordines, & subdiaconatum, potest Episcopus permittere, ut in minoribus Ordinibus ministret. Quod si Religionem ingressus est, potest Abbas illius dispensare cum illo quoad exercitium Ordinis Subdiaconatus, c. 3. h. t. n. 8. & seq. Resp. secundo, si quis duos Ordines Sacros eodem die suscipiat, præceptum Episcopi id sub excomunicatione prohibentis, suspensionem incurrit, ut in susceptis Ordinibus ministrare non possit, nisi cum eo dispensetur, c. 3. h. t. n. 8. & 9.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 2. & tribus seqq.

c. 2. n. 6. & seq.

c. 3. & ult. n. 8. & 9.

TITULUS XXXI.

De excessibus Prælatorum, & Subditorum.

§. I.

Qualiter possint ac soleant Prælati Ecclesiastici excedere, seu delinquere in subditos Clericos?

Assertio 1. Delinquunt inprimis Episcopi, aliique Prælati, si Clericos subditos talliis, vel exactionibus indebitis gravant, & nisi ad voluntatem suam pecuniam solvant. Divinum Officium interdicunt, vel injuste, & illicite censuras in eos ferunt, vel alias viliter, & inhoneste eos tractant, ut ipsos laicis despicabiles reddant: ideoque mandatur in c. 1. h. t. ut Episcopi Presbyteros, & alios Clericos quasi filios, & fratres benigna, & fraterna charitate foveant, & tractent, n. 1. & 2. Asser. 2. Delinquunt etiam Episcopi, si sine legitima causa Ecclesiam alteri subjectam, ab ejus subjectione, & obsequio liberent, c. 2. h. t. n. 3. & 4. Assert. 3. Delinquunt etiam Episcopi, aliique Prælati, si Ecclesias, vel beneficia, quarum ordinatio, vel collatio ad eos pectat, sibi retineant, vel sibi ipsis conferant, c. 3. h. t. n. 5. & 6. Ass. 4. Episcopi, aliique Prælati delinquunt quoque, si Ecclesias, vel beneficia conferant indignis: & qui confert beneficium secundo, ante cessationem primæ collationis, privari debet pro ea vice potestate conferendi, c. Inter 11. h. t. n. 7. 8. & 9. Assertio 4. Delinquunt Episcopi, aliique Prælati, si impediant privilegia subditorum; ideoque hi non tenentur parere Superiori exigenti, vel præcipienti aliquid contra tenorem suorum privilegiorum, c. Sane 5. h. t. n. 10. & 11. Unde sententia excommunicationis lata ab Episcopo contra subditum non parentem in iis, quæ contra privilegium sibi concessum exigebantur ab illo, non tenet, c. Cum ad quorundam 7. h. t. n. 12. Assertio 6. Graviter etiam delinquit Episcopus, qui directe, vel indirecte causam præstat homicidio, eo enim commisso, fit irregularis, ita ut privari debeat Officio Pontificali & Sacerdotali, & ab Episcopatus administratione amoveri, c. Ex litteris 10. h. t. nu. 13. declaratur, n. 14. & seq. Assert. 7. Aliud delictum Prælatorum est, si Sacerdotes sibi subjectos cogant ad revelandum peccatorem, vel peccatum auditum in Confessione Sacramentali, c. Dilectus 13. h. t. n. 16. declaratur, n. 17.

§. II.

De quibusdam specialibus delictis Prælatorum Episcopis inferiorum.

Quær. 1. An Prælatis Episcopo inferioribus prohibitum sit unire Ecclesias sibi subjectas, sine consensu Episcoporum? Resp. affirmative, nec quidem interveniente consensu Metropolitani, c. Sicut 8. h. t. n. 18. declaratur, n. 19. Qu. 2. Quinam actus ad Episcopalem jurisdictionem spectantes prohibeantur exerceri a Prælatis inferioribus? Resp. ad dignitatem Episcopalem spectat cognoscere de causa matrimoniali, injungere publicas pœnitentias, concedere Indulgentias, & similia: unde inferior Prælatus his se intromittere non potest, nisi ex speciali jure, aut concessione ei id competat, c. Accedentibus 12. h. t. n. 20. declaratur, n. 21. & seq. Ex consuetudine etiam legitime præscripta possunt Prælati inferiores Episcopo acquirere facultatem concedendi indulgentias, num. 23.

§. III.

De gravaminibus, quæ Prælati, aliique Clerici interdum inferre solent Religiosis.

Præcipitur Episcopis, aliisque Prælatis, & Rectoribus

Ecclesiarum, ne gravamina inferant Religiosis, quorum aliqua enumerantur in c. Nimis 16. h. t. n. 24. Et præter illa prohibentur etiam alia XII. gravamina inferri FF. Prædicatoribus, & Minoribus, c. Nimis 17. h. t. n. 25. & 26. Denique alia XXX. gravamina, quæ Episcopi Religiosis inferebant, enumerantur in Clem. unic. h. t. & prohibetur, ne eis inferant, sed ut Religiosos cum charitate foveant, & eorum privilegia servari faciant, n. 27.

§. IV.

De excessibus, seu delictis subditorum in prælatos, seu Superiores suos.

Assertio 1. Delinquunt inprimis subditi in Prælatos suos, si violent interdicta ab iis lata, etiam Episcopi, non servando interdictum latum a Papa, c. Tanta 18. & ult. h. t. nu. 28. declaratur, n. 29. & 30. Assert. 2. Delinquunt etiam subditi Clerici, qui Episcopum, seu Prælatum suum negant esse Dominum suum: vel ad secularem Judicem in causa spirituali ipsum trahunt, vel consilium præbent Adversariis ejusdem contra ipsum, deponi enim debent, & privari beneficiis, & aliis idoneis conferri, c. Gravem 15. h. t. n. 31. declaratur, n. 32. Assertio 3. Delinquunt quoque subditi Clerici privati, & seculares, qui non faciunt Collegium, si sine consensu Superioris sui commune sigillum habeant, eoque utantur, c. Dilecta 4. h. t. n. 33. Declaratur, n. 34. Assertio 4. Delinquunt etiam Vicarii Ecclesiarum, qui personatum sibi usurpant, contra fidem & juramentum præstitum, si enim de hoc confessi, vel convicti fuerint, ad executionem sui officii admitti non debent, c. Illud 6. h. t. n. 35. Præterea prohibentur adhuc alia duo delicta Clericorum, sub gravibus pœnis. Veluti primo, ne de gravibus criminibus publice glorientur, sub pœna suspensionis ab officio & beneficio, si scandalum sit secutum, c. Quam sit 9. h. t. n. 36. & 37. Alterum delictum est Sodomia, nam Sodomitæ, si Clerici sint, debent deponi ab Ordine Clericali, & in Monasterium detrudi ad agendam pœnitentiam: si laici, excommunicandi sunt, c. Clerici 4. h. t. n. 38.

§. V.

De probatione facta Religiosis mendicantibus, ut non possint nova loca acquirere ad habitandum, nec antiqua alienare, vel mutare.

Religiosi mendicantes non possunt recipere de novo domos, vel loca quæcunque, aut recepta mutare, vel alienare in alios, sine speciali licentia Papæ. Non tamen prohibitum est, ut qui de licentia suorum Superiorum voluerint agere vitam Eremiticam, seu solitariam, non possunt eligere, seu acquirere, ac mutare domos in locis solitariis, ubi non habitant seculares, c. unic. h. t. in 6. n. 39. & 40. Hodie post Concil. Trid. non possunt Religiosi nova loca erigere, sine Episcopi, in cujus Diœcesi eligenda sunt, licentia prius obtenta, n. 41.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 1. & 2.

c. 2. n. 3.

c. 3. n. 5.

c. 4. n. 38.

c. 5. n. 10.

c. 6. n. 35.

c. 7. num. 12.

c. 8. n. 18. & seq.

c. 9. num. 39. & seqq.

c. 10. n. 13. & duobus seqq.

c. 11. n. 6. & duobus seq.

c. 12. n. 20. & duobus seqq.

c. 13. n. 16. & seq.

c. 14. n. 33. & seq.

c. 15. n. 32. & seq.

c. 16. n. 24.

c. 17. n. 25. & seq.

c. 18. & ult. n. 28. & duobus seqq.

IN SEXTO.

c. unic. n. 39. & seq.

IN CLEMENTINIS.

Clement. unic. n. 27.

TITULUS XXXII.

De novi operis nunciatione.

§. I.

De novi operis nunciatione, ejusque materia, forma, & aliis causis, ac circumstantiis.

Quær. 1. Quid sit novi operis nunciatio? Respon. est novi operis, sive ædificii per solemnem Edicti denunciationem prohibitio, n. 1. Qu. 2. In quibus rebus, sive operibus locum habeat novi operis nunciatio? Resp. in rebus Soli, seu immobilibus, sive in iis operibus, quæ solo conjuncta, aut conjungenda sunt, & in eo fiunt, n. 2. Hæc nunciatio novi operis habet etiam locum in ædificatione novæ Ecclesiæ; nam Ecclesia ædificata in præjudicium alterius Ecclesiæ, post denunciationem novi operis, debet demoliri, ac destrui, c. 1. h. t. n. 3. & 4. Qu. 4. Ubi & cui fieri possit nunciatio novi operis, n. 6. Qu. 5. Quibus modis, & quando fieri possit nunciatio novi operis? n. 7.

§. II.

Quis sit effectus nunciationis novi operis?

Effectus primarius est, ut quicquid ædificatum est, post nunciationem factam totum demoliri debeat, expensis ipsius ædificantis, etsi ædificatum fuit absente domino, c. 2. h. t. n. 8. & tribus seqq. Debet autem denunciatus, post novi operis denunciationem, ab ædificando cessare, & opus cœptum destruere, sive jure sit facta denunciatio, quia is nullum jus ædificandi habet: sive injuste, quia jus habet ad ita ædificandum, n. 12. Ob vitandum scandalum non sunt omittenda, quæ sine peccato mortali omitti non possunt, nec facienda, quæ sine peccato mortali committi non possunt, c. 2. §. Super eo h. t. n. 13. & 14.

§. III.

Quibus casibus, & modis cesset nunciatio novi operis, ita ut vim, & effectum non habeat?

Cessat primo, si nuncians remisit nunciationem factam ædificanti novum opus, n. 25. Secundo cessat, si nuncians cautionem recepit a denunciato de opere demoliendo, si

constiterit ipsum jus ædificandi non habuisse, *n. 16.* Nam in opinione nunciantis est, an intra tres menses de præjudicio suo velit ostendere, ut interim cessetur ab opere: an vero recepta cautione de opere demoliendo, statim ædificare permittat, *c. 3. h. t. n. 17. & seq.* Similiter si is, qui denunciat, volt probare suum jus, qui ædificat, etiamsi offerat cautionem de destruendo opere, exspectare debet per tres menses, & interim cessare ab edificio, *c. 4. & ult. h. t. nu. 19. & duobus seqq.* Quibus præterea modis cesset nunciatio novi operis, *n. 22. & duobus seqq.*

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 3. n. 2. & seq. ... *eo. nu. 17. & seq.*
c. 2. in princ. numer. 8. & tribus *c. 3. n. 17. & seq.*
seqq. & numer. 15. §. Super c. 4. & ult. n. 19.

TITULUS XXXIII.
De Privilegiis, & Excessibus Privilegiorum.

SECTIO I.
De privilegiis in communi.

§. I.
Quid sit privilegium, & an ad illius substantiam requiratur scriptura, & quomodo a dispensatione differat.

Privilegium accipitur vel pro instrumento, vel magis proprie pro ipso beneficio, seu gratia quæ alicui a Principe conceditur, & in ipso instrumento continetur, *n. 1.* Assertio 1. Privilegium late acceptum est lex privata speciale beneficium, vel favorem concedens. Stricte vero sumptum est alicujus rei, sive jus speciale, contra jus commune, ex Principis beneevolentia concessio, *n. 2.* Interdum tamen a Principe conceduntur, quæ etiam a Jure communi concessa sunt, ad majorem confirmationem, & securitatem, *n. 3.* Assertio 2. Ad substantiam privilegii non requiritur, ut sit scriptum, *n. 4.* Assertio 3. Dispensatio a privilegio in communi differt tanquam species a genere, a privilegio autem contra Jus non differt dispensatio, si ea concedatur ad operandum ordinarie, & stabiliter contra aliquod Jus commune: si vero concedatur dispensatio solum ad unum aliquem, vel alterum actum contra legem, & jus commune, v. g., ut uno vel altero die liceat carnibus vesci die proibito, tum non est privilegium proprie dictum, per quod jus permanens conceditur, *n. 5.*

§. II.
Quotuplex sit privilegium, sive quomodo dividatur, & quis possit concedere privilegium, & quibus concedere possit?

Assertio 1. Privilegium inprimis aliud est personale, quod immediate & directe ipsi personæ conceditur, eamque sequitur, & cum ea extinguitur. Aliud est reale, quod proxime & immediate conceditur alicui rei, loco vel muneri, ac dignitati, eique cohæret ac durat, quamdiu res durat, *n. 6.* Unde in dubio cognosci possit, an sit privilegium personale, an reale? *numer. 7.* Rursum privilegium aliud est perpetuum, quod perpetuo durat, quamdiu revocatum non fuerit: aliud temporale, quod ad certum tempus, vel sub certa conditione conceditur, qua impleta, finitur, *nu. 8.* Assertio 2. Privilegium concedere potest omnis & solus ille, qui potest legem condere, qui vero non potest, nec privilegium dare potest, *nu. 9.* Assert. 3. Privilegium non solum subditis, sed etiam aliis non subditis, sive extraneis concedi potest, *num. 10.* An per consuetudinem acquiri possit privilegium? Resp. consuetudo habet vim privilegii, ita ut derogare possit juri communi, sicut privilegium, *nu. 11.* An requiratur justa causa ad concessionem privilegii? Resp. ut sit licita, necessaria est justa causa, non autem, ut sit valida, *num. 12.*

§. III.
De interpretatione privilegiorum.

Quær. 1. Qualis interpretatio fieri debeat in privilegiis, stricta, an lata? Resp. primo, privilegia, quæ meræ gratiæ sunt, nec cedunt in præjudicium alterius, late interpretari oportet, *num. 13.* Resp. secundo, privilegia, quæ derogant juri communi, regulariter strictæ interpretationis esse debent, & restringi, *num. 14.* Excipi debet, nisi privilegium derogans juri communi cedat in favorem Religionis, vel causæ piæ, vel boni publici. Secundo, nisi privilegium sit in Corpore Juris contentum, tunc enim favorabile est. Tertio, si privilegium sit concessum, motu proprio Principis, etsi deroget Juri communi, *cit. nu. 14.* Resp. tertio, si privilegium cedat in præjudicium tertii, ejusque juri jam acquisito deroget, stricte illud interpretari oportet, *nu. 15.* Qu. 2. Quæ sint circa strictam vel latam interpretationem privilegiorum observanda? In hac re notandæ sunt seqq. regulæ. Prima est, si verba privilegii sint ambigua, vel obscura, ejus est interpretari illa, cujus est concedere privilegium. Unde privilegiorum tenor attendi debet, nec de iis judicandum, nisi illorum tenore inspecto, & secundum eorum tenorem, ab omnibus subditis sunt servanda, *c. Porro. 7. h. t. num. 16. & 17.* Secunda regula est, quod privilegium non sit ita stricte interpretandum, ut reddatur inutile, & inefficax, quamvis alias videatur grave, & odiosum, nisi etiam sit injustum, *num. 18.* Tertia regula est, privilegium non est restringendum ultra proprietatem verborum, sed hæc in propria significatione accipienda sunt: nisi privilegium juri alieno deroget, *num. 19.*

§. IV.
De extensione privilegiorum.

Quær. 1. An privilegium uni concessum possit extendi ad alium? Resp. privilegium nunquam est extendendum ab una persona, cui concessum est, ad aliam non expressam, nec ab uno casu vel actu ad alium, *c. Sane 9. h. t. n. 20.* Idque extenditur primo, quod etiam privilegium personale mariti non competit uxori regulariter, *n. 21.* Secundo, nec privilegium personale concessum patri regulariter transit ad filios, nisi quod datur patri ratione nobilitatis, *numer. 22.* Tertio, nomine filiorum in privilegiis personalibus non comprehenduntur nepotes, *n. 23.* Nec socius privilegiati gaudet privilegio socii, *nu. eod.* Qu. 2. An privilegium propter similitudinem rationis, sit extendendum ad alias personas, loca, vel actos? Resp. negative, *nu. 24. & 25.* Qu. 3. An quando privilegium concessum ad instar alterius, vel uni concessum alteri communicatur, si illud restringatur, vel revocetur, censeatur etiam restrictum, vel revocatum, privilegium quod est ad instar concessum, *num. 26.*

SECTIO II.
De privilegiis in specie, & imprimis de privilegio exemptionis a jurisdictione Ordinarii.

§. I.
An a solutione annui census facta Papæ privilegium exemptionis ab Ordinario probetur, & quibus modis, vel verbis?

Assertio 1. Ex solutione census facta Sedi Apostolicæ non probatur exemptio a jurisdictione Episcoporum, nisi appareat, quod in signum immediatæ subjectionis, ac perceptæ libertatis sit solutus Sedi Apostolicæ, *c. Recepimus. 8. h. t. n. 27.* Similiter exempti a jurisdictione Episcopi non intelliguntur, qui sub protectione Papæ cum rebus suis recipiuntur, *c. Ex parte 18. h. t. num. 28.* declaratur, *num. 29. & 30.* Assert. 2. Privilegium exemptionis a jurisdictione Ordinariorum non probatur, quando privilegium, sententia, aut scriptura non fiunt principaliter super exemptione, seu libertate, sed incidenter propter illud narratur aliquam Ecclesiam, vel personam esse B. Petri, vel ad Ecclesiam Romanam pertinere. At vero probatur exemptio a potestate Ordinariorum, si in privilegio contineatur, quod Ecclesia existat juris B. Petri, vel sit libera, vel potiatur libertate Ecclesiæ Romanæ, aut quod ejus speciali prærogativa gaudeat, *c. Si Papa 10. h. t. in 6. n. 3. & duob. seqq.*

§. II.
An per privilegium concessum alicui Monasterio, ut fructus Ecclesiæ sibi subjectæ in suos usus possit convertere, Ecclesia illa censeatur exempta a jurisdictione Ordinarii?

Resp. negative. Unde Religiosi, quibus concessum est a Papa tale privilegium convertendi in proprios usus Ecclesias sibi subjectas, non possunt propria auctoritate, possessionem illarum recipere, sed a Diœcesano loci debent introduci, nisi in privilegio aliud exprimatur, *c. Pastoralis 19. h. t. n. 34. & duobus seqq.*

§. III.
Proponuntur aliæ quadam quæstiones circa privilegia exemptionis a jurisdictione Ordinarii.

Exemptiones aliæ sunt reales, aliæ personales, & quæ sit inter illas differentia? *n. 37.* Qu. 1. An exemptus respectu certi loci, seu rei, sit etiam exemptus respectu alterius rei, vel loci? Resp. negative. Unde exemptus respectu Capellæ, v. gr. Regiæ, non est exemptus respectu Parochiæ, quam ab Ordinario habet, & sic si deliquit in Parochia, potest puniri ab Ordinario, *c. Cum Capella 10. h. t. nu. 38. & duobus seqq.* Qu. 2. An per exemptionem concessam Monasterio, censeantur etiam exemptæ Capellæ ipsi subjectæ, vel exempto Capite etiam membra illius? Resp. negative, & sic Abbas, cujus Monasterium est exemptum, ratione Capellarum non exemptarum, debet subesse Episcopo, exhibendo illi reverentiam, & venire ad Synodum Diœcesanam. Item ex eo, quod aliquis Abbas locum habet in Synodo Diœcesana, tenetur ad illam accedere, & illius Statuta servare, *c. Ex ore 17. h. t. n. 41. & 42.* Per exemptionem concessam Monasterio non censentur exemptæ Capellæ ei subjectæ, si tantum quoad temporalia, vel spiritualia sint subjectæ: secus est, si tale privilegium sit concessum Monasterio ejusque Capellis &c. quæ utroque jure ad illud spectant, tunc enim etiam ipsæ Capellæ sunt exemptæ, *c. Quoniam 21. h. t. nu. 43. & seq.* Qu. 3. An exempta Ecclesia a jurisdictione Episcopi censeantur etiam exempti Clerici, sive ministri Ecclesiæ, & vice versa? Resp. quando eximitur Ecclesia, intelliguntur etiam exempti ejus Canonici, & Clerici, item Monachi, Conversi, & perpetuo Oblati, sed non ejus Ecclesiæ Parochus quoad pertinentia ad Parochiam, nec Parochiani: quando vero eximuntur Canonici Ecclesiæ, non est exempta Ecclesia, nec alii Clerici illius. Si autem eximantur Clerici, intelliguntur etiam exempti, tam Canonici, quam alii Clerici, sed non Ecclesia, nisi aliud in privilegio exemptionis exprimatur, *c. Per exemptionem 9. hit. t. in 6. num. 45. & duobus seqq.*

§. IV.
An, & quando exempti a jurisdictione Episcopi possint coram eodem conveniri, & ab illo puniri, non obstante privilegio exemptionis?

Si Clericus exemptus, extra locum exemptum delinquat, vel contrahat, aut alibi res sita sit, potest coram locorum Ordinariis conveniri, ratione delicti, contractus, aut rei suæ in loco non exempto, non autem ratione domicilii, *c. 1. h. t. in 6. n. 49.* declaratur, *n. 50. & duobus seqq.* Respondetur ad objectiones, *n. 53. & 54.* Alia declaratio, *cit. c. 1. h. t. in 6.* ponitur, *n. 55.* Monachi, seu Religiosi habentes privilegium, ut non possint excommunicari, suspendi, vel interdici, si habitent in Prioratibus subjectis Ordinario locorum, ne ibi regant, vel resideant, possunt excommunicari, suspendi, vel interdici ab Ordinariis, dum ibi morantur, *cit. c. 1. §. In eos h. t. in 6. n. 56. & 57.* Prædictum autem privilegium non extenditur

ditur ad sententias, aut censuras Ordinariorum, & sic Ordinarius potest illos excommunicare, suspendere, & interdicere: nisi tale privilegium sit concessum Regibus, Reginis vel ipsorum filiis, aut non singularibus personis, sed religioso loco, vel Ordini, c. Nonnulli. 5. h.t. in 6. n. 58. & 59.

§. V.

An in allegantes privilegium exemptionis a jurisdictione Ordinarii, possit Ordinarius jurisdictionem exercere, donec privilegium exhibitum, & probatum fuerit?

Qui asserunt se exemptos per privilegium Sedis Apostolicæ, requisiti ab Ordinario loci, in loco congruo, & securo, vel aliis prudentibus viris sine suspicione ab eo deputatis ostendere debent integre privilegia legenda intra terminum competentem ab ipso Ordinario, vel ejus delegato moderandum, nec non de articulis, de quibus est controversia, transcriptum tradere tenentur. Si autem ii, qui asserunt se exemptos, solum præscriptionem Canonicam censuerint opponendam, ipsi Ordinario, vel ejus delegato viro prudenti, & non suspecto de tali præscriptione fidem facere debent, & interim Episcopus sua in eos potest uti jurisdictione, donec plene probetur præscriptio Canonica. Si vero tales privilegio, & præscriptione simul se asserunt esse munitos, & exhibent privilegium, quod tamen non plene probat exemptionem, sed causam præscribendi, tunc coram prudentibus personis, tenentur probare præscriptionem 40. annorum, & quod non fuerit violenta, clandestina, vel precario concessa, & interim Episcopus jurisdictionem in eos exercere non potest, c. Cum personæ. 7. h. t. in 6. num. 60. Idque declaratur & explicatur num. 61. & 3. seqq.

§. VI.

An Ecclesia obtinens duplex privilegium exemptionis, v. g. Episcopi, & Papæ, utroque uti possit?

Ecclesia, quæ se defendit duobus privilegiis, v. g. Episcopi, & Papæ, si succumbat, potest se defendere ex altero. Item exemptus non tenetur promittere obedientiam Diœcesano, vi tamen exemptionis, non potest, sine licentia Diœcesani Ecclesiam construere in loco non exempto, & si de facto in eo construit, ea cedit juri Episcopi, c. Cum olim 14. h. t. n. 65. & seq.

SECTIO III.

De aliis privilegiis specialibus, de quibus agitur in hoc Titulo.

§. I.

De privilegiis immunitatis solvendis a decimis, etiam Novalium.

Quær. 1. An per privilegium alicui Ecclesiæ concessum de non solvendis decimis Episcopalibus, non solum præteritæ, sed etiam futuræ decimæ remissæ esse censeantur? Resp. Episcopus remittens alicui Ecclesiæ decimas Episcopales indefinite, remisisse censetur, non tantum decimas bonorum præteriti, & præsentis temporis, sed etiam futuri, quia in beneficiis plenissima interpretatio fieri debet, c. Quia circa 22. h. t. n. 67. & 2. seqq. Quær. 2. An privilegium de non solvendis decimis novalium comprehendat etiam illas decimas, quæ tempore impetrati privilegii ab aliis jam erant possessæ ac perceptæ? Resp. Privilegium Apostolicum de non solvendis decimis novalium, non extenditur ad decimas, tempore impetrati privilegii possessas ab aliis tanquam sibi debitas, nisi de possessione alterius in ipso privilegio facta sit mentio, c. Dudum 31. h. t. num. 70. & seq. Quær. 3. An privilegium de non solvendis decimis novalium perpetuo duret? Resp. Terra, de qua non extat memoria, quod fuerit culta, si per Religiosos redigatur ad culturam, perpetuo erit immunis a solvendis decimis, c. ult. h. t. nu. 72. & 73.

§. II.

De privilegio celebrandi, vel audiendi Divina Officia tempore interdicti generalis.

Quær. 1. Quomodo intelligendum sit privilegium concessum quibusdam Regularibus a Sede Apostolica, ut liceat eis celebrare Divina Officia in Ecclesiis interdictis? Resp. Privilegium concessum quibusdam Regularibus, ut si qui ex Fratribus missi fuerint ad aliquem locum ad recipiendas eleemosynas, isque interdictus fuerit, semel in anno aperiantur Ecclesiæ, ut ibi Divina Officia celebrentur, quod intelligendum est, ut una tantum Ecclesia semel in anno aperiatur, c. Ut privilegia. 24. §. Illud etiam. h. t. nu. 74. Quær. 2. An etiam Episcopi possint tempore interdicti generalis celebrare Divina? Resp. Privilegium concessum Regularibus, etiam Episcopis conceditur, ut tempore interdicti Divina celebrare possit, januis clausis, submissa voce, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis, & interdictis, dummodo non dederint causam interdicto, nec dolus intervenerit, & modo non semper, sed quandoque celebret, cap. Quod nonnullis. 25. h. t. num. 25. & seq. Quær. 3. An privilegium tempore interdicti clam celebrandi Divina, extendatur etiam ad extraneos, vel saltem ad familiares privilegiati? Resp. Privilegiati, ut tempore interdicti celebrare possint Divina, non possunt admittere extraneos non privilegiatos. Si vero privilegium hoc singulari personæ fuerit concessum, potest familiares suos domesticos admittere, dummodo non sint familiares alicujus Conventus, vel Collegii, si non sint privilegiati. Prædicto autem privilegio non gaudet is, cujus causa, culpa vel dolo sententia interdicti est lata, vel qui consilium, auxilium, vel favorem dedit delicto, ob quod interdictum est positum, c. Licet. 11. h. t. in 6. num. 77. & 2. seqq. Quando illi, propter quorum delictum positum fuit interdictum generale, illud non servant, alii nihilominus illud servare tenentur. Si vero ii, in quorum favorem positum fuit, interdictum non servent, nec alii tenentur, c. Petistis. 20. h. t. num. 80. & seq.

§. III.

De privilegio sepulturæ Ecclesiasticæ, tempore interdicti.

Privilegium concessum Religiosis, ut possint sepelire suos confratres, tempore interdicti, intelligitur de his, qui, licet maneant in seculo, tamen obtulerant se Religioni, mutato habitu, vel de illis qui omnia bona sua dederunt Religioni irrevocabiliter, reservato sibi usufructu, nisi excommunicati, vel nominatim interdicti fuerint, c. Ut Privilegia. 24. §. Sane. h. t. num. 82. & 83. Quæ requirantur, ut Oblati alicujus Religionis gaudeant privilegio sepulturæ Ecclesiasticæ, num. 48. Quæ requirantur, ut hujusmodi Oblati sint exempti a foro seculari, & a vectigalibus, nu. 85. An Oblati gaudeant omnibus privilegiis suæ Religionis, præsertim exemptionis a jurisdictione Episcopi, numer. 86. Et quid quoad Oblatos statuerit Concilium Trident. num. eod.

§. IV.

De privilegio celebrandi in Altari Viatico, seu portatili.

Quær. 1. Quibus concessus sit usus Altaris portatilis? Resp. Episcopi, aliique Superiores possunt ubique uti Altari portatili, & in eo celebrare, vel sibi celebrari facere quotidie, ita tamen ut servent interdictum, c. ult. h. tit. in 6. num. 87. & seq. Altaris viatici privilegium concessum Episcopis non est sublatum per Concilium Trident. cit. num. 88. Idque competit etiam Cardinalibus non Episcopis, num. eod. Quær. 2. Quibus præterea hoc privilegium sit concessum? Resp. FF. Prædicatoribus, & Minoribus, etiam sine consensu Episcopi, absque præjudicio tamen juris Parochialis, c. in his. 30. h. t. num. 89. Hoc privilegium concessum Prædicatoribus, & Minoribus revocatum fuit per Concilium Trident. sed restitutum est denuo Societati a Gregorio XIII. num. 91. & 92. Quær. 3. An post Concilium Trident. possit Episcopus concedere facultatem celebrandi Missas in domibus privatis super Altari portatili? Negant communiter DD. sed oppositum est valde probabile, quod etiam hodie possit, ob necessariam, vel aliam justam causam, num. 93. & 94.

§. V.

De privilegiis Studii generalis in Curia Romana.

Ut in Curia Romana vigeat Studium Juris Canonici, & Civilis, concessum fuit, ut ibi Studentes gaudeant privilegiis locorum, in quibus est studium generale, & recipiant integros proventus suos Ecclesiasticos, c. 2. h. t. in 6. nu. 95. & 96. Porro prohibitum est sub pœna excommunicationis, docere, vel audire Jus Civile Parisiis, & in locis vicinis, quia ibi non sunt in usu LL. Imperatorum, c. Super. specula. 28. h. t. num. 97. & 98.

§. VI.

Quæ sint prærogativæ, seu privilegia principalium IV. Sedium Patriarchalium?

Tria habent privilegia: videlicet quod postquam a Romano Pontifice acceperint Pallium, præstito ipsi fidelitatis, & obedientiæ juramento, ipsi possunt Suffraganeis suis Pallium dare. Deinde ut ante se ubique faciant præferri Crucem, nisi in Urbe Romana, & ubi Papa est, vel ejus Legatus. Denique in omnibus Provinciis ipsis subjectis potest ad ipsos appellari salva appellatione ad Papam, c. Antiqua. 23. h. t. num. 99. declaratur num. 100. & 3. seqq.

§. VII.

De privilegiis Archiepiscoporum, & Episcoporum, aliorumque Prælatorum inferiorum.

Quær. 1. Quæ privilegia Jure Communi concessa sint Archiepiscopis, & Episcopis? Resp. Posse portari Crucem; populo benedicere, Divina Officia privatim, vel publice audire, & ea celebrare, vel in sua Provincia facere celebrari, sine Pontificalibus. Similiter Episcopi in locis suæ Diœcesis exemptis possunt populo benedicere, audire Divina Officia, & ea celebrare, vel coram eis facere celebrari: dummodo tamen exemptis, vel privilegiatis in aliis nullum ab ipsis fiat præjudicium, Clem. 2. h. t. num. 104. & 2. seqq. Item Episcopalis dignitas, seu Sedes non debet concedi, nisi in Civitatibus numerosis, & insignibus, c. 1. h. t. 107. & seqq. Quær. 2. Qualia privilegia competant Abbatibus, seu Prælatis inferioribus Episcopis? Resp. Duo, primum est usus Mitræ, si sint exempti in provincialibus Conciliis, & Episcopalibus Synodis, non tamen gestare possunt Mitras habentes laminas aureas: si vero non exempti, uti debent Mitris simplicibus, albis, & planis. Sed in aliis locis, sive exemptis, sive non exemptis uti possunt Mitris, ut indulta Papæ eis permittunt, Ut Apostolicæ. 6. h. tit. in 6. num. 109. & seq. Secundum privilegium est solemnis, & publica benedictio populi in Ecclesiis sibi pleno jure subjectis, quando in eis Divina Officia celebrant, nec possunt alibi publice per vias, & plateas, talem benedictionem impertiri, nisi hoc eis expresse sit concessum, c. Abbates. 3. h. tit. num. 111. Nec licitum est eis primam tonsuram conferre, nisi Conversis in suo Monasterio, & in quos habent Episcopalem jurisdictionem, cit. c. 3. in fine. num. 112.

SECTIO IV.

De præscriptione, invocatione, usu & effectu privilegiorum.

§. I.

Quanto tempore præscribatur adversus privilegia?

Contra privilegium Ecclesiæ præscribitur spatio XXX. annorum, quia videtur tanto tempore renunciare juri suo, c. Si de terra. h. t. num. 113. & seq. Imo hodie contra privilegia Ecclesiæ non præscribitur, nisi spatio XL. annorum, c. Accedentibus. 15. h. t. & sic per hoc c. correctum est præcedens, num. 115. & seq. Quomodo præterea conciliari possint prædicta duo capp. num. 117. & 118.

§. II.

De innovatione privilegiorum.

Quær. 1. An innovatio privilegii ei novum jus tribuat, vel non? Resp. Quando innovatur privilegium, non tribuitur novum jus, sed solum jus antiquum conservatur, *cap. Ex parte.* 13. *h.t. n.* 120. Idque declaratur *n.* 121. Quær. 2. Quomodo probanda sint instrumenta perdita, si eorum innovatio petatur? Resp. Instrumenti perditi tenor, & in eo contenta probari possunt per testes, qui deponant de tenore, & quod erat, sine vitio, *c. Cum olim* 12. *h.t. n.* 122. Declaratur, *n.* 123. Et ad innovationem instrumenti perditi tria probanda sunt, *cit. n.* 123. An testes, qui deponunt de omissione instrumenti, etiam deponere debeant de illius tenore, *num.* 124.

§. III.

De usu & effectu privilegiorum.

Quær. 1. An quis obligatus sit uti suo privilegio? Resp. negative, *n.* 125. Quær. 2. An ut privilegium sortiatur effectum, & jus aliquod conferat privilegiato, requiratur ejus notitia? Resp. Privilegium non habet effectum, nisi postquam pervenit ad notitiam privilegiati, & is id acceptavit, *num.* 126. Ponuntur duæ limitationes, *n.* 127. Quær. 3. An quis uti possit privilegio sibi concesso, extra territorium concedentis, v. g. Episcopi? Resp. Potest quis per se loquendo, uti privilegio personali, etiam extra territorium concedentis, ob specialem, & personalem causam concesso ab Episcopo suo, sive sit contra jus commune, sive etiam contra statutum loci, in quo quis pro tempore moratur, *num.* 128. Quær. 4. An privilegiatus uti possit privilegio suo contra pariter privilegiatum? Resp. Sub distinctione data *n.* 129. & 130.

S E C T I O V.

De variis excessibus privilegiatorum prohibitis Jure Canonico.

§. I.

Qui sint excessus, sive delicta privilegiatorum, & quando puniendi?

Religiosi etiam exempti non debent excedere privilegia illis concessa contra Episcopalem auctoritatem, cum scandalo, & gravi periculo animarum, *c.* 3. *in princ. h.t.* nec debent Ecclesias, & decimas de manu laicorum recipere, sine consensu Episcopi, *cit. c.* 3. §. *Ecclesias.* nec debent excommunicatos, & nominatim interdictos admittere ad Divina *cit. c.* 3. §. *Excommunicatos.* Item in Ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, cum vacant, Presbyteros Episcopis præsentent ab eis instituendos, ut eis de cura spirituali plebis respondeant, ipsi vero Presbyteri Religiosis rationem reddant de temporalibus, sed inconsulto Episcopo eos non removeant, *cit. c.* 3. §. *In Ecclesiis.* Templarii, vel Hospitalarii, si ad Ecclesiam interdicta venerint, semel tantum in anno admitti debent ad Divina Officia, nec tunc ibi sepelienda sunt corpora defunctorum, *cit. c.* 3. §. *Quod si.* Confratres vero Religiosorum, qui non omnino se eis tradiderunt, sed proprietates suas retinent, Episcopo sunt subjecti: ut ceteri laici, *cit.* 3. §. *De Confratribus.* Denique idem de aliis quoque Religiosis observandum est, *cit. c.* 3. §. *ult.* n. 131. Declarantur dicta, *numer.* 132. & a. *seqq.*

§. II.

Quinam præterea alii sint excessus, sive abusus privilegiatorum?

Plures adhuc alii sunt abusus Privilegiatorum. Veluti, primo, si sepeliant excommunicatos in cœmeteriis, & si sepelierint, debent eos ejicere, quod si non fecerint, Episcopus id exequetur, *c. Ad hæc.* 5. *h.t. n.* 135. Secundo, excedunt seu delinquunt Religiosi, si in Oratoriis suis privatis campanas habeant, easque publice pulsent, *c. Porrectibus.* 10. *h.t. n.* 136. *& seq.* Tertio, plures excessus, seu delicta Hospitaliorum recensentur in *c. Tuarum.* 22. *h. t.* 138. *& seq.* Quarto, alius excessus, sive delictum privilegiatorum, seu exemptorum est, si Ecclesias, vel Capellas ædificent in locis non exemptis, sine licentia Ordinarii; vel in exemptis, sine licentia Papæ, *c. Auctoritate. h.t. in* 6. *n.* 140. & 2. *seqq.* Quinto, aliud delictum exemptorum est, si sive regulares, sive seculares scienter celebrent, vel celebrari faciant Divina in loco interdicto ab Ordinario, vel ejus delegato, vel a jure, nisi in casibus a jure concessis? & qui publice excommunicatos, vel interdictos ad Divina Officia, Ecclesiastica Sacramenta, vel sepulturam admittere præsumunt, quibus interdicitur ingressus Ecclesiæ, *c. Episcoporum h.t. in* 6. *num.* 143. *& seq.*

§. III.

De aliis quibusdam specialibus excessibus, & culpis Religiosorum prohibitis Jure Canonico, eorumque pœnis.

Religiosi, qui sine speciali licentia Parochi, Clericis aut laicis Sacramentum extremæ Unctionis, vel Eucharistiæ ministrare, vel matrimonium solemniter benedicere: vel excommunicatos a Canone: vel a sententiis per Statuta Provincialia aut Synodalia promulgatis absolvere præsumpserint, exceptis casibus in jure expressis, vel per privilegia Papæ concessis, excommunicationis sententiam ipso facto incurrunt, absolvendi solum a Papa: quos etiam locorum Ordinarii excommunicatos faciant publice denunciari, donec de absolutione ipsorum eis facta fuerit fides, non obstante quovis privilegio, *Clem.* 1. *h. t. num.* 145. *&* 4. *seqq.* Item præcipitur Religiosis a septem aliis culpis sub certis pœnis abstinere, quæ ponuntur in *cit. Clement.* 1. §. *Quia vero* *num.* 150. & 2. *seqq.*

§. IV.

De pœna abutentium suis privilegiis, & punitione violantium aliena privilegia.

Quær. 1. Quæ sit pœna abutentium suis privilegiis? Resp. Propter abusum possunt revocari privilegia, & privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, *nu.* 135. Quær. 2. An, & quomodo puniendi sint, qui aliena privilegia violant? Resp. Imprimis privilegia alicujus v. g. Religionis non sunt violanda, etiam indirecte, *c. Quanto amplius* 25. *h. t. num.* 154. & *seq.* Præterea privilegiis suis est privandus, qui alienis derogat, *c. Dilecti.* 4. *h. t. n.* 156. Clerici incedentes ut laici, sine tonsura, & habitu, & in maleficiis deprehensi, etsi reassumant tonsuram, & habitum, non gaudent privilegio Clericali, sed a Judice laico puniri possunt, sine pœna excommunicationis, *c. Ex parte.* 27. *h.t. n.* 157. Quando, & quianam Clerici, non deferentes habitum, & tonsuram, priventur privilegio Clericali, seu fori Ecclesiastici, *n.* 158. *& seq.* Laici violanti invasurea Ecclesiarum, aut rerum Ecclesiasticarum, aut eis præjudicium inferentes possunt puniri ab Ecclesia, seu Judicibus Ecclesiasticis, nec dum Ecclesia tales laicos coercet, agit contra legem, sed legi fert subsidium, *c.* 2. *h.t. n.* 160. *& seq.*

§. V.

Proponuntur breves Summæ Extravagantium hujus Tituli.

Quæ privilegia revocentur in *Extravag. unic. Joann. XXII. h.t. n.* 162. Item quæ privilegia revocentur concessa Prædicatoribus, & Minoribus circa prædicationes, auditiones Confessionum, & sepulturas in *Extravag.* 1. *Inter communes. h. t. num.* 163. Item quæ in *Extravag.* 2. *eod. nu.* 164. Et quæ privilegia in *Extravag* 3. *nu.* 165. Et quæ in *Extravag.* 4. *eod. num.* 166.

S E C T I O VII.

De amissione, & revocatione privilegiorum.

Assertio 1. Elapso tempore, ad quod privilegium est concessum, & restrictum, finitur privilegium. Cessat etiam si sub conditione sit concessum, ea impleta, *n.* 167. Assertio 2. Cessante principali causa finali privilegii, ipsum etiam cessat, *n.* 168. Quibus casibus non cesset privilegium, etiamsi causa cesset, *n.* 169.

§. II.

An privilegium finiatur per mortem ejus cui concessum est, vel per mortem concedentis, item an per renunciationem privilegiati.

Assertio 1. Privilegium personale, sive personæ concessum, una cum ipsa extinguitur, privilegium vero reale, quod ratione dignitatis, vel loci alicui datum est, cum persona non definit, *n.* 170. Assertio 2. Privilegium absolute, & sine limitatione concessum, & semel legitime acquisitum non amittitur per obitum concedentis, sive privilegium sit favorabile, sive odiosum, & sive res non sit integra, sive adhuc integra. Aliud est in rescriptis justitiæ, sive ad lites: modo sit gratia jam facta, non facienda, hæc enim morte concedentis extinguitur, *n.* 171. Quando privilegium, ratione formæ verborum per mortem concedentis extinguitur, ut si concedatur ad beneplacitum principis, *num.* 172. Assertio 3. Si privilegium alicui personæ particulari in ejus solius favorem sit concessum, illud per liberam & expressam ejusdem renunciationem amittitur, *n.* 173. Quod si privilegium principaliter concessum sit in favorem alicujus Communitatis, vel loci, v.g. Civitatis, Ecclesiæ, vel Monasterii, non possunt personæ particulares, cum ejusdem præjudicio, illi renunciare, *n.* 174.

§. III.

An & quando amittatur privilegium per tacitam renunciationem, sive per non usum, vel abusum?

Assertio 1. Privilegia affirmativa, quibus datur facultas aliquid agendi, cum onere aliorum, amittuntur per non usum privativum, hoc est, voluntarium, & liberum, si oblata occasione utendi privilegio, eo non utantur, *n.* 175. Ass. 2. Privilegia affirmativa, quæ consistunt in mera voluntate aliquid agendi, sine gravamine aliorum, & sunt meræ gratiæ, per merum non usum etiam longissimi temporis non ammittuntur, *n.* 176. Excipitur privilegium nundinatum, quod per non usum spatio decennii amittitur, *nu.* 177. Ass. 3. Privilegia negativa, quæ in non faciendo consistunt, & aliis onerosa sunt, ut est privilegium non solvendi decimas, vel tributa, amittuntur per actum directe contrarium privilegio v. g. solvendo decimas vel tributa, *n.* 178. Quænam requirantur ad tacitam renunciationem inducendam per non usum, seu actum contrarium privilegio, *n.* 179. & 2. *seqq.* Quod si alicui concessum sit privilegium, quod uno actu perficitur, & impletur, illud per unicum actum contrarium voluntarium, per tacitam renunciationem tollitur, *n.* 182. Denique privilegia negativa, quæ nemini præjudicant, v.g. non recitandi horas canonicas, per unum, vel plures actus contrarios non amittuntur, *n.* 183. Quibus modis amittatur privilegium per abusum, *n.* 184. *& seq.*

§. IV.

An privilegium semel concessum possit revocari a concedente, vel aliquo alio?

Assertio 1. Privilegium concessum non subdito, & ab eo acceptatum non potest revocari a concedente, vel ejus Successore, nisi privilegium postea vergat in notabile detrimentum Principis concedentis, *n.* 186. Assertio 2. Privilegium gratis a Principe concessum subdito, per quod datur licentia aliquid agendi contra, vel præter jus commune,

mune, potest revocari a concedente, vel ejus successore valide, etiam absque causa justa, sed non licite; secus est, si privilegium etiam subdito concessum sit, per pactum seu contractum onerosum, vel in remunerationem meritorum, vel etiam per absolutam donationem sine legitima causa, *num.* 587. Non tantum Princeps Supremus, sed etiam inferior habens potestatem conferendi privilegium, potest revocare privilegium mere gratis, & liberaliter concessum, ex legitima causa, *num.* 18. Et non tantum ipse concedens, sed etiam ejus successor potest revocare privilegium ab antecessore concessum; sicut etiam concessum ab inferiore potest revocari a Superiore illius, *cit. num.* 188.

§. V.

Quibus modis Privilegium revocetur, & quando revocatio privilegiorum vim suam, & effectum habeat?

Assertio 1. Duobus modis revocatur privilegium expresse, vel tacite. Expressa revocatio fit verbis expressis, vel in specie, & particulari, vel per clausulam generalem, *non obstantibus quibuscunque privilegiis*, & quibus privilegiis non derogetur per clausulam generalem, *num.* 189. Tacita revocatio privilegii fit per actum Principis directe contrarium privilegio, *num.* 198. Circa tacitam revocationem privilegiorum traduntur plures Regulæ. Prima est per legem generalem, quæ non expresse abrogat privilegia, censentur tacite revocata privilegia in Corpore juris contenta: non autem ea, quæ Corpori Juris non sunt inserta, nisi eorum specialis mentio fiat, *numer.* 191. Secunda est, per particulare Rescriptum Principis contrarium privilegio prius concesso, non censetur hoc tacite revocatum, nisi in eo addatur expressa clausula derogatoria privilegii, *num.* 192. Tertia, privilegium prius concessum non tollitur, nec tacite revocatur per privilegium posterius contrarium priori, nisi illius prioris specialis fiat mentio, *num.* 193. Ubi tamen distinguendi sunt plures casus, *num.* 194. & 195. Quarta regula est, per latam sententiam a Principe contra privilegium, qui potuit privilegium concedere, non revocatur privilegium, *num.* 196. Assertio 2. Si privilegia per publicam legem revocentur, non est necessarium, ut revocatio singulis privilegiatis intimetur, sed satis est, si promulgatio illius legis revocatoriæ privilegiorum facta sit in Curia Principis, vel loco ad hoc constituto, *num.* 197.

§. VI.

An pereunte re, cui privilegium inhæret, pereat quoque, & extinguatur ipsum privilegium?

Resp. Sicut privilegium personale extinguitur cum persona, ita etiam privilegium reale, seu locale extinguitur, re extinguitur, re extincta, aut loco destructo, cui inhæret, *num.* 198. Ubi id declaratur, & *num.* 199.

SERIES CAPITULORUM,

IN ANTIQUIS.

TITULUS XXXIV.

De Purgatione Canonica.

§. I.

Quid sit purgatio in genere, & quotuplex, & a quo indicenda sit purgatio Canonica, & quibus indici possit ac debeat?

Assertio 1. Purgatio, prout hic accipitur, est ostensio innocentiæ de objecto crimine: eaque duplex est, vulgaris, quæ a Jure reprobatur, & Canonica, quæ a Jure est inventa, & approbata, *num.* 1. Ass. 2. Purgatio Canonica indicenda est a Judice competente, videlicet Episcopo, *nu.* 2. Potest autem Episcopus Diœcesanum suum infamatum de crimine compellere ad se purgandum, nisi ab eo legitime appellaverit, *c. Nos inter.* 6. *h. t. cit. num.* 2. *&* 3. Assert. 3. Non tantum Clericis secularibus, sed etiam regularibus utriusque sexus indicenda est purgatio Canonica, si publice infamati fuerint de crimine, vel graviter suspecti, & testes, vel aliæ probationes deficiant, *c.* 3. *h. t. num.* 4. Præterea publice infamatus de defectu natalium non debet promoveri ad Ordines, nisi prius canonice se purget, *c. Accedens.* 14. *h. t. nu.* 5. *&* 6.

§. II.

Quomodo sive in quibus casibus indicenda sit purgatio Canonica, vel non?

Assertio 1. Ea indici debet, si nullus appareat legitimus accusator: & aliquis sit publice infamatus de crimine apud bonos, & graves viros, *c. pen.* §. *fin. h. t. num.* 7. Asser. 2. Non potest indici purgatio Canonica etiam infamato de crimine si is convinci possit, per idoneos accusatores, vel testes, vel per alias legitimas probationes crimen publice probari possit, *num.* 8. Assertio 3. Non debet alicui indici purgatio Canonica, nisi adsint verisimiles suspiciones, vel præsumptiones criminis, modo non sit levis suspicio, sed vehemens, *num.* 9. Unde si Clericus est convictus, vel manifeste confessus se commisisse crimen, repellitur a proprio gradu: si vero id manifeste non probetur, sed est verisimilis suspicio, se canonice purgare debet, *c. Si quis* 4. *h. tit. cit. nu.* 9. Si infamia alicujus non sit orta ex probabilibus suspicionibus, non est ei necessario indicenda purgatio Canonica, quamvis possit indici ad petitionem purgandi *c. Cum in juventute.* 12. *h. tit. num.* 10. *&* 11. Non potest, nec debet indici purgatio Canonica, quando crimen est notorium, ut celari non possit, sed fieri condemnatio, *c. Cum dilect.* 15. *h. tit. num.* 12. & declaratur, *num.* 13. *&* 14.

§. III.

Quæ sit forma purgationis, sive quomodo ea fieri debeat?

Assertio 1. Si quis accusatus, denunciatus, vel infamatus sit crimine, idque plene probari possit, aut vehementer de eo sit suspectus, tum si crimen negat, debet, præstito juramento purgationis, se defendere, & innocentiam suam ostendere secundum formam, & modum præscriptum in *c. Quoties.* 5. *h. t. c. ult. num.* 15. & declaratur, *num.* 16. Assert. 2. Non sufficit, si Prælatus aliquis infamatus sit de criminibus, jurare, cum se purgat, quod sit immunis ab illis criminibus, sed jurare debet, quod post promotionem suam ad Prælaturam, non commiserit illa crimina, *c.* 16. *& ult. h. t. num.* 17. declaratur, *num.* 18. Etsi infamatu de crimine, vel vehementer suspecto, deferendum sit juramentum purgationis, ut innocentiam suam ostendat, jurando se crimen tale non commisisse, id tamen limitari debet, dummodo sit persona nobilis, vel honesta, nam si sit persona vilis, vel infamis, non debet ei deferri juramentum purgationis, *c.* 1. *h. t. n.* 19. *&* 20. Deinde indicenda est purgatio, cum juramento, infamato de crimine, si crimen tantum semiplene probatum est, ita tamen ut contra reum vehemens sit suspicio criminis, *num.* 21.

§. IV.

Quomodo procedendum sit contra infamatum de crimine, negligentem famam suam, sive se purgare ab infamia?

Si Presbyter infamatus de crimine, post trinam monitionem, se non corrigat, ab officio suspendi, debet, quousque se purgaverit, *c.* 2. *h. t. n.* 22. *& seq.* Præterea potest suspendi infamatus de crimine, non solum ab officio, sed etiam a beneficio, donec se purgaverit: idque propter enormitatem criminis, hæresis: & augetur etiam ob hoc numerus compurgatorum. Interdum vero ea causa post purgationem præstitam suspenditur quis ad tempus, & deficiens a purgatione punitus ut convictus, *c. Inter.* 10. *h. t. n.* 24. declaratur, *n.* 25. *& seq.*

§. V.

De compurgatorum qualitate, juramento, aut numero.

Quæt. 1. Quales debeant esse Compurgatores, sive testes eorum, qui se purgant ab infamia criminis? Resp. primo, purgatores debent esse honestæ, ac probæ vitæ, & notam habere vitam, ac mores purgandi: & qui recipiunt purgationem, si qui purgandis assistere nolunt, nullam indignationem ostendere debent, nec eos impedire, nec permittere impediri compurgatores, *c. Cum P.* 7. *h. t. numer.* 27. *& seq.* Resp. secundo, Compurgatores debent esse personæ, non tantum honestæ, sed etiam vicinæ, quibus nota sit vita, & mores purgandi, *n.* 29. Qu. 2. Quomodo jurare debeant compurgatores? Resp. debent jurare do jurare de credulitate, non de veritate, *c. De testibus* 13. *h. t. numer.* 30. Qu. 3. Quæ conditiones in specie requirantur in Compurgatoribus? Resp. quatuor requiri, quæ enumerantur in *c. Constitutus.* 9. *h. t. n.* 31. *& seq.* Qu. 4. Quot sint adhibendi compurgatores? Resp. Olim Episcopus se purgabat adhibitis XII. Episcopis. Sacerdos 5. vel 7. Sacerdotibus: Diaconus tribus Diaconis. Hodie adhibendi sunt plures, vel pauciores, secundum arbitrium Judicis, *num.* 33.

§. VI.

De effectu purgationis Canonicæ, & pœna deficientis in illa?

Quær. 1. Quis sit effectus purgationis Canonicæ? Resp. effectus est, ut purgatione legitime peracta, absolvendus sit a suspensione, si præcessit, & ab infamia criminis is, cui purgatio est indicta: purgatio vero illegitime facta non tenet, nec absolutio secundum illam facta, *c. Ex tenore.* 8. *h. tit. n.* 34. *&* 35. Q. 2. An absolutus a crimine, quia se canonice purgavit, possit postea accusari de eodem crimine Resp. cum distinctione data *numer.* 36. Qu. 3. Quæ sit pœna deficientis in purgatione Canonica? Resp. ut habeatur pro convicto, & eadem pœna puniatur, ac si de crimine esset convictus, quæ est pœna depositionis, sive ut privetur omni officio, & benefi-

ein, *nu.* 37. Sunt & alii duo casus, in quibus deficiens in purgatione habetur pro convicto, *num.* 38. Hodie ab Ecclesiasticis Judicibus raro Clericis indicitur purgatio canonica & cur? *num.* 39.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 19. & 20.
c. 2. n. 22. & *seq.*
c. 3. n. 4.
c. 4. n. 9.
c. 5. n. 15.
c. 6. n. 8.
c. 7. num. 27.
c. 8. n. 34. & *seq.*
c. 9. num. 31. & *seq.*
c. 10. n. 24. & *duobus seq.*
c. 11. n. 29.
c. 12. n. 20. & *seq.*
c. 13. n. 30.
c. 14. n. 5. & 6.
c. 15. n. 12. & *duobus seq.*
c. 16. & *ult.* n. 17. & *seq.*

TITULUS XXXV.

De Purgatione Vulgari.

Quær. 1. Quid sit purgatio vulgaris, & cur sit prohibita? R. est ea, quæ vulgus induxit, & a SS. Canonibus est reprobata, n. 1. Q. 2. Quæ purgationes vulgares in specie sint prohibitæ? R. prohibetur imprimis purgatio facta per monomachiam, sive duellum, *c. h. t. nu.* 2. Secundo, prohibita est purgatio per judicium ferri candentis, vel aquæ ferventis, seu calidæ, *c.* 3. & *ult. h. t. n.* 3. Tertio, inhibita est etiam purgatio per aquam frigidam, & alia hujusmodi purgationum genera, *n.* 4. An sit licitus purgandi modus olim frequens per celebrationem Missæ, & sumptionem SS. Eucharistiæ, *n.* 5. Qu. 3. An sententia lata ex purgatione vulgari, & jure reprobata, an non fuit appellatum, possit retractari? Resp. posse, *c.* 8. *h. t. n.* 6. & *seq.*

SERIE CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *num.* 2.
c. 2. *num.* 6. & 7.
c. 3. & *ult. num.* 3.

TITULUS XXXVI.

De Injuriis, & Damno dato.

§. I.

De Injuriis.

Qu. 1. Quid sit injuria, & quot modis inferatur? Resp. injuria specialiter dicitur contumelia alicui dicta, vel facta, sive quod dicitur, vel fit contra alicujus honorem; & tribus modis committitur; re, cum manus alicui infertur; verbis, cum ei convitium fit: litteris, cum per libellum famosum injuria infertur, n. 1. Non committitur injuria, sine dolo & animo injuriandi, *nu.* 2. Qu. 2. An si quis dicat verbum injuriosum alteri, cum protestatione, *salvo suo honore*, excusetur ab injuria? R. negative, quia est protestatio facto contraria, n. 3. Qu. 3. An is, qui alicui per convitium verum crimen objecit, inferat injuriam? R. si interfit Reipubl. ut convitium objectum sciatur, & puniatur injurians, non tenetur actione injuriarum, si illud probet, alias secus, n. 4. Nisi animo injuriandi hujusmodi convitium proferatur, tum enim non excusat, *n.* 5. Qu. 4. An provocatus licite possit retorquere injuriam sibi illatam? R. id esse licitum, si id fiat incontinenti, & debito modo, *nu.* 6. Qu. 5. Qualis actio oritur ex injuria, & quæ sit ejus pœna? R. duplex oritur actio, civilis ad æstimationem injuriæ, & criminalis, ad pœnam extraordinariam corporalem *n.* 7. Qu. 6. An quis possit agere pro injuria altari illata. R. affirmative, *n.* 8. Qu. 7. Quomodo tollatur actio injuriarum? R. per lapsum anni tollitur actio injuriarum criminalis, nam civilis est perpetua. Secundo tollitur per remissionem injuriæ, vel expressam, quæ fit per pactum, vel per tacitam, quæ fit per signa, aut dissimulationem n. 9.

§. II.

De damno dato.

Si quis, culpa sua, alicui damnum dedit, vel injuriam irrogavit, vel aliis irrogantibus opem tulit, per imperitiam, vel negligentiam, is satisfacere tenetur, nec ignorantia ipsum excusat. Item si animalia alicujus nocuerunt alteri, is ad satisfactionem tenetur, nisi ea damnum passis dare velit. Qui occasionem damni dat damnum dedisse videtur, nisi omnem diligentiam, quam debeat, adhibuerit, *c. ult. h. t. n.* 10. qui damnum etiam ex culpa levissima dedit, tenetur ad satisfactionem damni illati, n. 11. Si animal damnum dedit, dominus ejus vel præstare debet æstimationem damni, vel animal tradere damnum passo, *nu.* 12. Si bos cornupeta, & non custoditus, alium bovem interfecit, dominus illius tenetur reddere bovem, & mortuum recipere, *c.* 3. *h. t. cit. n.* 12. Item si quis fodit cisternam, & non cooperuit eam, ceciderítque bos vel asinus in illam, dominus cisternæ tenetur reddere pretium animalis, quod autem mortuum est, illius erit, *c.* 2. *h. t. n.* 13. Qui dimittit suum jumentum, & illud depascit alienam vineam, vel agrum, dominus æstimationem damni solvere tenetur, *c. Si læserit* 4. *h. t. n.* 14. Si quis campum suum incendit, & ignis egressus combussit alienas segetes, tenetur damnum solvere si in culpa fuit, *c. si egressus* 5. *h. t. n.* 15. Si quis voluntarie incendit domum alicujus, totum damnum restituere debet, & per tres annos pœnitere, non tantum damnum alieni illatum, sed etiam lucrum inde cessans damnum passo restituendum est. Unde si quis in rixa alium percussit, isque non fuit mortuus, sed in lecto jacet, operas, & expensas solvere debet, *c.* 1. *h. t. n.* 17. Si Princeps, seu Magistratus sæcularis Clericum tanquam bannitum mittat in exilium, is per judicem Ecclesiasticum condemnandus est, secundum æstimationem injuriæ, in expensas & damna quia violat immunitatem Ecclesiasticam, *c. Olim* 7. *h. t. n.* 18. & *seq.* Statutum etiam juratum editum de non repetendis damnis acceptis non extenditur ad expensas factas, quæ nihilominus, non obstante tali juramento, repeti possunt, & solvi debent, *c. In nostra* 8. *h. t. n.* 20.

§. III.

De represaliis, sive pignorationibus.

Qu. 1. Quid sint represaliæ, & an sint licitæ? R. represaliæ, sive pignorationes, sunt litteræ, in quibus Princeps vel Respubl. subditis suis injustum damnum passis dat invadendi Terras eorum, qui damnum intulerunt, & occupandi bona incolarum, etiam innocentium, in compensationem damnorum illatorum, *n.* 21. Quæ, ut sint licitæ, plures conditiones requiruntur, quæ enumerantur, *n. eod.* Qu. 2. Contra quos represaliæ concedi non possint? R. non posse contra personas Ecclesiasticas, vel bona earum, nec concessæ extendi ad illas, non obstante contraria consuetudine, & qui eas concedunt, vel extendunt contra personas prædictas, si intra mensem non revocant, & sunt singulares personæ, sunt excommunicatæ: si Universitates, sunt interdictæ, *c. unic. h. t. in* 6. *nu.* 22. & 23.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. n. 17.
c. 2. n. 13.
c. 3. n. 12.
c. 4. n. 14.
c. 5. n. 15.
c. 6. n. 16.
c. 7. n. 18. & *seq.*
c. 8. n. 20.
c. 9. & *ult.* n. 10. & *duobus seqq.*

IN SEXTO.

c. *unic. num.* 22. & *seq.*

TITULUS XXXVII.

De Pœnis.

§. I.

De pœnis in genere.

Qu. 1. Quid sit pœna, & quotuplex; Resp. pœna est delictorum coercitio, seu vindicta, *nu.* 1. Sunt autem pœnæ quædam capitales, quædam non capitales: & hæ quædam corporales, quædam pecuniariæ: aliæ civiles, quæ parti læsæ applicantur, aliæ criminales, quæ ad publicam vindictam tendunt. Item alia pœna est ordinaria, alia extraordinaria, *nu.* 2. Qu. 2. An Judex teneatur imponere pœnam ordinariam, sive lege præscriptam, & an illam augere possit, vel minuere? R. tenetur ordinariam reo convicto de crimine infligere, nec potest Judex inferior pœnam lege præscriptam excedere, neque statutam remittere, vel minuere: quamvis id possit Princeps supremus, n. 3. Delinquens toties puniendus est, quoties reiterat delictum, *c.* 1. *h. t. n.* 4.

§. II.

De variis pœnis in specie, & imprimis de pœnis in specie, & imprimis de pecuniariis.

Interficiens Presbyterum puniendus est, & si pœna sit pecuniaria, pars dimidia solvenda est Ecclesiæ, cui præfuit: altera pars dimidia distribui debet in pauperes pro anima mortui, *c.* 2. *h. t.* n. 5. Secundo Archidiaconi, & alii Prælati, qui in criminibus dispensare nequeunt, aut pœnas commutare, non possunt propter crimina pecuniam exigere, neque pœnam pecuniariam imponere, etiam correctionis causa si alia a jure statuta sit, *c. Licet* 3. *h. t. nu.* 6. & 7. Tertio, victus victori condemnandus est in expensas, quando sententia profertur pro parte præsente, in causis pecuniariis: non autem quando fertur pro parte absente, *c. Calumniam* 4. *hoc t.* n. 8. & 9. Qui justam causam habuit, non debet condemnari in expensas litis, *cit. n.* 9. Judex tenetur victum in expensas condemnare victori, si is id petiit, alias non, n. 10.

§. III.

De pœna conventionali, sive qua pacto, aut contractui est apposita.

Si uterque contrahentium agat contra contractum, uterque potest exigere pœnam ad invicem promissam in conventione, quæ tamen si utraque pars non servet contractum, in effectu tollitur, & pœna cum pœna compensatur, *c. Constantinus h. t.* n. 11. Si obligatus solvere certam quantitatem pecuniæ ad certum tempus, cum pacto, ut si non solverit tempore constituto, teneatur ad certam pœnam, si solvit majorem partem debiti, non tenetur integram pœnam solvere, *c. Suam* 9. *h. t. nu.* 13. & 14. idque ex æquitate canonica, cum aliud sit de jure civili, n. *eod.*

§. IV.

De Pœna depositionis, & degradationis.

Clerici, qui operam dant bello (injusto) gubernando naves ad pugnam, & qui personaliter confligunt, vel alios incitant ad pugnandum, graviter peccant, ac deponendi sunt ab officio & beneficio, *c. Quod in dubiis* 5. *h. t. n.* 15. Præterea Clerici in magnis sceleribus deprehensi debent deponi, & in Monasterium detrudi ad agendam pœnitentiam, *c. Tua* 6. *h. t. n.* 16. Describitur modus degradandi Clericos, *c.* 2. *h. t. in* 6. *n.* 17. & 18. Quæ sint differentiæ inter depositionem, seu degradationem verbalem, quæ fit per simplicem sententiam, qua Clericus criminosus ab Ordinum ministerio, seu executione depositus declaratur: & inter degradationem actualem, per quam vestibus, & Insignibus Clericalibus actu, & solemni verborum formula privatur, *num.* 19. Crimina, ob quæ Clericus actu degradandus est, & tradendus Curiæ sæculari, tria sunt Jure expressa, crimen hære-

hæresi, etimen conspitationia in proprium Episcopum, saltem si in corrigibilitas accesserit, *cit. num.* 19.

§. V.

De pæna carceris.

Licet carcer specialiter sit inventus ad custodiam, possunt tamen confessi, vel convicti de criminibus plecti pœna carceris in perpetuum, vel ad tempus, ad arbitrium, consideratis delictis, personis, & circumstantiis, *c. Quamvis.* 3. *h. t. in* 6. *num.* 20. & 21. Quod si testis, variet, & vacillet etiam coram Papa, ideoque incarceretur, non sit infamis, *c. Super his.* 8. *h. t. n.* 22.

§. VI.

De pænis occidentium, vel percutientium proprium Episcopum, vel occidentium Rectorem Ecclesia, aut Beneficii. Item de pæna litigantis injuriam inferentis Judici,

Quær. I. Quali puniedi sunt, qui occidunt, vel percutiunt proprium Episcopum, vel Rectorem, aut alium Clericum alicujus Ecclesiæ? Resp. occidentes Episcopum, seu Prælatum suum, privantur beneficiis & feudis, quæ habent ab illa Ecclesia, &c. nec ipsi, nec eorum hæredes possunt habere illa beneficia, seu feuda, vel alia quælibet de novo, *Ad aures.* 10. *h. t. n.* 23. & *seq.* Percutiens, capiens, aut banniens Episcopum, vel hoc mandans, aut ratificans, vel si socius in his fuerit, consilium dederit, aut favorem; vel scienter defenderit, incurrit excommunicationem Papæ reservatam. Item Civitas in hoc delinquens, & Officiales ejusalils pœnis puniuntur, *Clem.* 1. *h. t. n.* 25. Similiter Patroni, Advocati, vel Vicedomini non debent sibi in Ecclesiis, vel earum possessionibus, & bonis plus vendicare, quam Jura permittunt, & si secus faciant, per censuram Ecclesiasticam compescantur. Item si per se, vel per alios præsumpserint occidere Rectorem, vel aliquem Clericum ipsius Ecclesiæ, amittant Jus Patronatus, advocatiam, feudum, & Vicedominatum, beneficium, & de his nihil perveniat ad hæredes, & posteri eorum usque ad quartam generationem non admittantur in Collegio Clericorum, nec in Domibus Regularium assequantur honorem alicujus prælationis, nisi cum eis fuerit dispensatum, *c. In quibusdam* 12. *h. t.* n. 26. & 27. porro pœna alicui imposita ab homine, vel a jure, & ejus filiis, ac posteris, usque ad quartam generationem, non extenditur ad descendentes ex linea fœminina, sed tantum ex masculina, nisi aliud in jure, vel sententia sit expressum *c. Ubicunque* 4. *h. t. in* 6. *n.* 28. & 29. Qu. 2. Quomodo puniendus sit litigans injuriam inferens Judici? Resp. litigator, qui temere prorupit contra assertionem Judicis, dicendo v. g. quod mentiatur, si constiterit de improbitate litigatoris, arbitrio Superioris puniendus est, *c. Dilectus. h. t. n.* 30.

§. VII.

De pæna persistentis in excommunicatione ultra annum, & pænis insectantium, percutientium, vel occidentium S. R. Ecclesia Cardinales.

Qui ultra annum pertinaciter in excommunicatione persistit, ei subditi fidelitatem non debent: & si per duos annos, vel amplius in ea persistat absolvuntur Ecclesiæ a jure illi debito, & subditi a juramento fidelitatis domino debitæ denunciandi sunt absoluti, quamdiu in excommunicatione perstiterit, *Gravem.* 13. & *ult. n.* 31. & 32. Quomodo puniendi sunt persequentes, offendentes S. R. Ecclesiæ Cardinales, *c. ult. h. t. in* 6. *n.* 33.

§. VIII.

Utrum Metropolitanus possit punire injurias sibi, vel suis illatas a subditis Episcoporum Comprovincialium?

Archiepiscopus, seu Metropolitanus, dum visitat Provinciam, vel suos ad visitandum mittit, vel Concilium Provinciale convocat, vel alias jurisdictionem exercet in Provincia, si sibi, suæque familiæ, aut aliis, etsi de familia sua non sint, injuria inferatur a subditis Suffraganeorum propter injuria notoriam, & manifestam sibi, vel suis illatam punire potest, etiamsi per has injurias non impediatur sua jurisdictio, *c.* 5. *h. t. in* 6. *n.* 34. Quando crimina sunt notoria, potest Archiepiscopus punire subditos Suffraganeorum in tota Provincia, *n.* 35.

§. XIX.

Proponuntur Summa reliquorum Capitulorum, qua in Clementinis, & utrisque Extravagantibus continentur.

Quæ pœnæ sint statutæ in *Clement.* 2. *h. t. nu.* 36. Et quæ pœnæ in *Clement.* 3. *h. t. n.* 37. Item quæ pœnæ in *Extravag. unic. Joan.* xxaa. *num.* 38. Denique quæ pœnæ in *Extravag. unic. inter communes num.* 39.

SERIES CAPITULORUM.

TITULUS XXXVIII.

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

Sexto I. *De pænitentiis.*

§. I.

De pænitentia in genere.

Quær. 1. Quid sit pœnitentia, & quot modis accipiatur? Resp. pœnitentia est præterita plangere, & plangenda iterum non committere; eaque tripliter accipitur, vel prout est virtus specialis pœnitentiæ: vel secundo prout est Sacramentum novæ legis a Christo institutum, & continens tres partes, vel contritionem, confessionem, & satisfactionem. Vel tertio pro satisfactione etiam extra Sacramentum pœnitentiæ, *num.* 2. Qu. 2. Quotuplex sit pœnitentia sumpta pro satisfactione? Resp. duplex, alia publica, quæ imponitur, & peragitur pro manifestis peccatis? nam pro manifestis peccatis publica pœnitentia imponenda est, *c.* 2. *h. t.* Alia est privata, quæ imponitur peccatis secretis, & privatim peragitur, *n.* 2. Rursum pœnitentia publica, alia est solemnis, quæ imponitur nonnisi ob peccatum valde enorme, & toti Reipubl. scandalosum & perniciosum: alia publica, sed non solemnis, quæ fit publice, & in facie Ecclesiæ, propter grave & publicum crimen, sed non scandalosum, n. 3. An Confessarii pro publicis peccatis auditis in confessione possint imponere pœnitentias publicas? n. 4.

§. II.

De pænitentia occidentis Presbyterum.

Qui Presbyterum occidit, ei imponitur pœnitentia XII. annorum, & si est convictus, & miles, per totum vitæ suæ tempus privari debet cingulo militari, & manere absque spe conjugii, *c.* 2. *h. t. n.* 5.

§. III.

Proponuntur alia quadam capitula, in quibus agitur de imponenda pænitentia.

Inprimis si quis excedat modum in se defendendo, vel etiam libertatem Ecclesiæ violet, ei inducenda est pœnitentia arbitraria, consideratis circumstantiis, *c.* 3. *h. t. n.* 6. Secundo, Sacerdotibus Græcis habentibus uxores, si ipsorum filii reperiantur in lectis mortui, ipsis procurantibus, vel negligentibus, imponitur pœnitentia, ut in perpetuum abstineant ab Altari, & gravior pœnitentia illis, quam laicis imponitur, non tamen publica, si delictum non fuit publicum. Si vero ex incuria eorum filii reperiuntur mortui in cunis, & hoc est occultum, ad arbitrium Pœnitentiari imponitur eis pœnitentia, & in terrorem aliorum debent a celebratione Missarum ad tempus abstinere, *c. Quæsitum.* 7. *h. t. n.* 7. declaratur n. 8. Tertio, pœnitentia moderanda est secundum arbitrium prudentis & discreti Confessarii, non solum secundum qualitatem excessus pœnitentis, sed etiam contritionem, & alias circumstantias, præsertim si persona sit recenter conversa, *c. Deus.* 8. *h. t. n.* 9. Quarto, qui jejunare debet ex pœnitentia illi injuncta in pane & aqua, potest deficiente pane, aliis cibis vesci, non ad delicias, sed ad sustentationem, *c. Licet.* 6. *h. t. n.* 10.

§. IV.

De precepto sacramentaliter confitendi, saltem semel in anno, & S. Eucharistiam recipiendi in Paschate.

Omnis fidelis utriusque sexus, cum pervenit ad annos discretionis, saltem semel in anno confiteri debet sua peccata propria Sacerdoti, aut de ejus licentia alteri, & Sacramentum Eucharistiæ ad minus in Paschate recipere: alioquin vivens arceatur ab ingressu Ecclesiæ, & mortuus careat Ecclesiastica sepultura. Item Sacerdos revelans peccatum in Confessione auditum, deponendus est ab Officio Sacerdotali, & in arctum Monasterium detrudendus ad agendum perpetuam pœnitentiam, *c. Omnis.* 12. *h. t. n.* 11. Declaratur *n.* 12. & 13. Utrum prohibitum sit, non tantum revelare peccatorem, sed etiam peccatum sibi in Confessione detectum, n. 14. Item præcipitur Medicis vocatis ad infirmos, ut ante omnia inducant Infirmum ad confessionem, alioquin ab ingressu Ecclesiæ arceantur, donec competenter satisfecerint, *c. Cum infirmitas.* 13. *h. t.* n. 15. & 2. *seq.*

§. V.

An Confessio illius, qui dicit, se non posse abstinere a peccato, sit admittenda?

Non est vere pœnitens, qui peccandi propositum non deponit: admittitur tamen ejus confessio, ut ad pœnitentiam salutaribus monitis inducatur, *c. Quod quidam.* 5. *h. t. num.* 18. & *seq.*

§. VI.

De Confessione mulieris, qua partum alienum sibi supposuit, vel proprium ex adulterio suscepit.

Sicut non deneganda pœnitentia mulieri, quæ ex adulterio concepit, & genuit prolem, ignorante marito, quia ex timore non vult hoc marito aperire: sic etiam non est deneganda pœnitentia mulieri, quæ inscio viro supposuit partum adulterium, ne hæreditas mariti transeat ad alios, præsertim extraneos, *c. Officii* 9. *h. t. n.* 20. Declaratur *n.* 21. & *seq.* Abbatissa non potest Moniales suas benedicere; nec Confessiones earum audire, nec publice prædicare, *Nova.* 10. *h. t. num.* 23.

§. VII.

§. VII.

An pœnitentia, & quænam alia tempore generalis interdicti, sint concessa, vel non: & an damnatis ad mortem pœnitentia sit concedenda?

Tempore Interdicti conceditur pœnitentia, & Viaticum morientibus: & Clerici, qui servarunt interdictum generale, possunt eum silentio, id est, sine solemnitatibus, & campanis, in cœmeterio sepeliri. Item in Ecclesiis Conventualibus possunt bini aut terni Horas Canonicas simul recitare, sine cantu, janua clausis, & excommunicatis, & interdictis, & ita submisse, ut exterius non audiantur: Denique Cruce signatis, & peregrinis pœnitentia concedi potest, *c. Quod in te.* 11. *h.t. n.* 24. *&* 25. Sed & damnatis ad mortem Sacramentum pœnitentiæ, si id petant concedi debet, non obstante contraria consuetudine, *Clem.* 1. *h.t.* Imo etiam Sacramentum Eucharistiæ, sive Viaticum, *n.* 26.

§. VIII.

De quæstionibus eleemosynarum.

Quæstores eleemosynarum, sine Apostolicis, vel Diœcesanorum Litteris admitti non debent, nec populo proponant ultra id, quod ipsis Litteris continetur, & debent esse modesti, nec in tabernis, vel aliis incongruis hospitentur, nec inutiles faciant expensas, *c. Cum ex eo.* 14. *h. t. n.* 27. Non debet etiam quæstoribus v. g. pro fabrica Ecclesiæ dari facultas citandi alios, sed solum charitative eos monere possunt, *c.* 4. *h.t. n.* 28. Et Archiepiscopi in concedendis Indulgentiis non excedant Statutum Concilii Generalis in *c. Cum ex eo.* 14. *h. t. num. eod.* Denique Quæstores non esse admittendos, sine Litteris Apostolicis, vel Diœcesanorum, repetitur in *Clement.* 2. *h.t.* Et per Diœcesanos Litteras Apostolicas examinari debere, & ipsos quæstores, eorumque excessus per Episcopos puniri debere, non obstantibus privilegiis, *n.* 29. Quid Jure novo Concilii Tridentini statutum sit circa quæstores eleemosynarios, *num.* 30. & 31.

§. IX.

Quinam habeant privilegium eligendi sibi Confessarium?

Episcopi, aliique superiores, & Prælati inferiores exempti possunt sibi eligere Confessarium, etiam sine licentia sui Superioris, *c. ult. h. t. n.* 32. *&* x. *seqq.* Quando Episcopus concedit suo subdito, ut sibi possit eligere idoneum Confessarium, electus non potest absolvere a casibus reservatis Episcopo: nulla quoque potest consuetudine induci, ut quis, sine licentia Superioris sui possit sibi eligere Confessarium, *c.* 2. *h. t. in* 6. *n.* 35. *& seq.*

SECTIO II.

De Remissionibus, seu indulgentiis.

§. I.

Quid sit Indulgentia, & quotuplex?

Assertio 1. Indulgentia est remissio pœnæ temporalis debitæ Deo, propter peccata actualia commissa post Baptismum, & remissa quod culpam, extra Sacramentum, facta per applicationem satisfactionis Christi, & Sanctorum, *Extravag.* 2. *h.t. n.* 37. *&* 38. Assertio 2. Indulgentia alia est plenaria, per quam tota pœna in purgatorio pro peccatis luenda remittitur; alia partialis, seu non plena, per quam pars tantum aliqua pœnæ temporalis remittitur, *n.* 39. Rursum Indulgentiæ aliæ dantur pro vivis, aliæ pro defunctis, *cit. num.* 39.

§. II.

Quinam possint concedere indulgentias?

Assertio 1. S. Pontifex potest Indulgentias plenarias, & non plenarias, omnibus fidelibus concedere, *cit. Extravag.* 2. *num.* 40. Assertio 2. Episcopi possunt concedere Indulgentias in suis Diœcesibus, sed limitate tantum, ita ut in Dedicatione Basilicæ ultra annum, & in anniversario Dedicationis, & in Litteris indulgentiarum ab Episcopo concessis remissio ultra XL. dies excedere non debeat, *c. Cum ex eo.* 14. §. *Ad hæc. h.t. n.* 41. *& seq.* Quod si indulgentiæ concessæ ab Episcopis excedant annum, vel XL. dies, eæ non valent, *c.* 3. *& ult. h.t. in* 6. *num.* 43. Assertio 3. Episcopi suis tantum subditis Indulgentias concedere possunt, non alienis, & extraneis, *c. Quod autem.* 4. *h.t.* Et pro vivis tantum, non autem pro defunctis: *num.* 44. Assertio 4. Archiepiscopus visitans Provinciam potest etiam Indulgentias concedere, sed non ultra statutum *cit. c. Cum ex eo.* §. *Ad hæc. h.t. n.* 45. Utrum Prælati inferiores Episcopo, vi consuetudinis legitime præscriptæ, possint Indulgentias concedere, *n.* 46. Etiam exempti possunt lucrari Indulgentias Episcopales, *num.* 47.

§. III.

De anno Jubilæi.

Inprimis centesimo quoquo anno concessa fuit plenissima peccatorum venia visitantibus Basilicas SS. Apostolorum Petri, & Pauli, *Extrav. Comm. h.t. num.* 48. Postea vero quinquagesimo quoquo anno, *Extravag.* 2. *eod. num.* 49. Denique annus Jubilæus ad brevius tempus redactus fuit, ut videlicet, XXV. quoquo anno celebraretur, *Extravag. Quemadmodum.* 4. *h.t. n.* 50. Prætereа in *Extravag. Etsi* 3. *h. t.* plures casus enumerantur, a quibus nullus potest absolvere sine speciali licentia Sedis Apostolicæ, *n.* 51. Item in *Extravag. Etsi* 5. *& ult. h.t.* revocantur multæ Indulgentiæ, & facultates absolvendi a casibus in Bulla Cœnæ contentis, item commutandi quinque vota Papæ reservata, *n.* 52.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis, suspensi, & interdicti.

SECTIO I.

De prima Censura Ecclesiastica, nempe excommunicatione.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Censura?

Assertio 1. Censura in genere est pœna quædam spiritualis ac medicinalis, privans usu aliquorum bonorum spiritualium per Ecclesiasticam Potestatem inflicta delinquenti, donec a contumacia recedat, *n.* 1. & 2. Assertio 2. Tres tantum sunt censuræ proprie dictæ, excommunicatio, suspensio, & interdictum, *n.* 3.

§. II.

Quid, & quotuplex sit excommunicatio, & qua forma fieri debeat?

Assertio 1. Excommunicatio in genere est censura Ecclesiastica, per quam Christianus a communione Ecclesiæ, seu aliorum fidelium separatur. Est autem triplex fidelium communicatio pure interna, pure externa, & media, seu mixta, *n.* 4. Ubi id declaratur, *n.* 5. & 6. Ass. 2. Excommunicatio primo dividitur in majorem, & minorem, *c. Si quem.* 59. *h.t.* & quæ sit major, quæ minor excommunicatio, *n.* 7. & 8. Dividitur secundo, excommunicatio in eam, quæ fertur a jure, & eam, quæ fertur ab homine, seu Judice, *n.* 9. Tertio, in eam, quæ ipso facto incurritur, & eam, quæ per sententiam Judicis infertur. Quarta, alia est excommunicatio justa, alia injusta. Quinto, alia generalis, quæ fertur in communi, alia particularis, quæ fertur in particulares personas, *cit. num.* 9. Ass. 3. Ad ferendam excommunicationem non requiritur certa verborum forma, sed satis est, ut congrue exprimatur mens excommunicare volentis, *n.* 10. Modus autem ac forma excommunicandi in *c.* 1. *h. t. in* 6. *n.* 11. *& seq.*

§. III.

De effectibus excommunicationis, sive majoris, sive minoris.

Quær. 1. Qui sint effectus excommunicationis majoris? Resp. Primus effectus est privatio administrationis, seu collationis Sacramentorum, *n.* 13. Sacramenta tamen administrata ab excommunicato valida sunt, *nu.* 14. Secundus effectus est privatio perceptionis Sacramentorum, ita ut nullus excommunicatus licite possit ullum Sacramentum percipere, *num.* 15. Tertius est, privatio communium Ecclesiæ suffragiorum, *num.* 16. Quartus est, quod non possit interesse Divinis Officiis, quæ ab Ecclesia publice, & solemniter fiunt, *num.* 17. Quintus est, quod excommunicatus privatur omni usu, & exercitio jurisdictionis Ecclesiasticæ, *num.* 18. Sextus est privatio omnis communicationis forensis, ita ut excommunicatus non possit esse Judex, actor, aut testis in judicio, etiam in causis civilibus, *c. Decernimus.* 8. *h.t. in* 6. *num.* 19. & 20. Septimus est, privatio omnis communicationis civilis, ac politicæ cum aliis fidelibus, *c. Nuper.* 29. & *c.* 41. & *c. pen. h.t. n.* 21. Octavus inhabilitas ad quodvis Officium Ecclesiasticum obtinendum, *num.* 22. Nonus privatio Ecclesiasticæ sepulturæ, *nu. eod.* Quær. 2. Quis sit effectus minoris excommunicationis? Resp. Effectus primarius est, quod privet perceptione Sacramentorum, alius est, quod sic excommunicatus ad beneficium Ecclesiasticum assumi non possit *n.* 23.

SECTIO II.

De causis excommunicationis.

§. I.

Quinam possint excommunicare vel excommunicari?

Assertio 1. Omnes & soli illi habent potestatem excommunicandi (idemque est de aliis censuris) Jure communi, & ordinario, qui jurisdictionem Ecclesiasticam in foro externo habent, *n.* 24. Ass. 2. Excommunicare non possunt laici, nec Clerici conjugati, nec feminæ etiam Abbatissæ, aut Monialеs, *n.* 25. Ass. 3. Excommunicari possunt omnes, & soli homines viventes, baptizati, rationis & doli capaces. Unde non possunt excommunicari non baptizati, ut infideles, nec carentes ratione, nec non subditi. *num.* 26. Nec Universitas, *c. Romana.* §. *ult. h.t. in* 6. *n.* 27. Excommunicatio generaliter lata ligat solum subditos excommunicantis, non autem peregrinos, seu extraneos, *c. A nobis.* 21. *h.t. n.* 28. *& seq.*

§. II.

§. II.

Ob quam causam excommunicatio, vel alia censura ferri possit?

Assertio 1. Ob solum peccatum mortale infligi potest excommunicatio, vel alia censura, requiritur tamen, ut simul sit peccatum contumaciæ, *nu.* 30. Assertio 2. Excommunicatio non potest ferri ob peccatum mere internum, aut omnino occultum, *nu.* 31. Assertio 3. Excommunicatio nunquam infligi debet ob peccatum mere præteritum, *num.* 32. Assertio 4. Ad incurrendam excommunicationem requiritur actus externus, sive peccatum in suo genere completum, ita ut effectus sit secutus, *nu.* 33.

§. III.

An excommunicationem necessario præcedere debeat admonitio Canonica, & quomodo alias ferri debeat excommunicatio?

Assertio 1. Nulla excommunicatio ab homine, seu Judice lata, propter peccatum præteritum, vel præsens, in quo reus contumaciter persistit, infligi debet, nisi præcesserit aliqua monitio, *c. Sacro* 48. *h. t. num.* 34. & 35. Assertio 2. Ad incurrendam excommunicationem latam a jure, seu Canone pro culpa futura ipso facto incurrendam non est necessaria alia admonitio, *num.* 36. Assertio 3. Si a jure decreta sit excommunicatio ferendæ sententiæ; sive per Judicem, ea reu infligi non debet etiam convicto aut manifesto, nisi præcedente monitione, *num.* 37. Etsi legitima admonitio præcesserit, Prælatus non debet aliquem, absque manifesta, & rationabili causa excommunicare: quod si excommunicavit, sine manifesta, & rationabili causa, & requisitus non curavit processum, absque gravamine, revocare, potest gravatus conqueri apud Superiorem, qui, si non est periculum in mora, illum remittere debet, cum suo mandato ad excommunicatorem ab eo absolvendum, intra certum terminum, alioquin per se, vel per alium absolvat, recepta sufficienti cautione. Si vero de injusta excommunicatione constet, debet excommunicator condemnari ad interesse excommunicato, & arbitrio Superioris puniri pro qualitate culpæ, nisi erraverit ex causa probabili. Quod si conquerens nihil rationabile probet & ipse condemnari ad interesse nisi probabilis error ipsum excuset, & super eo, propter quod fuit excommunicatus, satisfacere compellatur, vel reducatur in pristinam excommunicationem, donec satisfecerit. Denique si excommunicator paratus sit revocare sententiam, & excommunicatus appellet, non est audiendus, nisi talis sit error, de quo merito potest dubitari: & tunc eum absolvat, recepta cautione coram Judice, quod juri parebit, & sic pœnam præscriptam evitabit, caveat tamen, ne malitiose mentiatur in præjudicium alterius, *cit. c. Sacro nu.* 38. Declaratur. *num.* 39.

§. IV.

Quibus casibus censura excommunicationis, vel alia sit injusta, & quibus etiam invalida?

Assertio 1. Censura excommunicationis, vel alia interdum solum est illicita, & injusta, sed valida tamen, & quæ obligat, vel non tantum injusta est, sed etiam invalida, eaque ex triplici capite; vel ob defectum jurisdictionis in ferente illam, vel ob defectum substantialis ordinis judicii, vel ob defectum justæ causæ, *num.* 40. Assertio 2. Excommunicatio, vel alia censura, justa quidem secundum allegata, & obligat in foro externo: non tamen est valida, nec obligat in foro interno conscientiæ, *n.* 41.

§. V.

An, & qualis ignorantia, & quis metus excuset ab excommunicatione, vel alia censura?

Assertio 1. Ignorantia facti, quæ excusat a culpa, excusat etiam a quamvis censura. Unde si ignorans percutiat Clericum, quem probabiliter ignorat esse Clericum, non est excommunicatus. & si est dubium an ignoraverit, jurare debet, se ignorasse, & si jurare recuset, habetur pro excommunicato *c. Si vero* 4. *h. t. num.* 42. An ignorantia facti concomitans excuset a censura, *n.* 43. Item an excommunicationem incurrat is, qui volens percutere Petrum Clericum, percutit Paulum Clericum, vel volens percutere Titium laicum, percutit Cajum Clericum, vel si quis percutiat Clericum, quem putat esse laicum, *cit. n.* 43. Assertio 2. Ignorantia inculpabilis Juris Ecclesiastici, sive communis, sive particularis, quæ prohibet aliquid sub excommunicatione, excusat, ab illa incurrenda, etiamsi quis sciat, id prohibitum esse lege naturali, ac Divina, *num.* 44. Assertio 3. Ignorantia invincibilis, non solum Juris Ecclesiastici præcipientis, vel prohibentis aliquid sub excommunicatione, vel alia censura, sed etiam sola ignorantia ipsius pœnæ, sive censuræ, excusat ab ipsa censura, *nu.* 45. Non solum ignorantia inculpabilis, sed etiam culpabilis, sive facti, sive juris imponentis censuras, excusat ab excommunicatione, vel alia censura, dummodo non sit crassa, aut supina, *num.* 46. Assertio 5. Quando metus gravis excusat a peccato contra præceptum Ecclesiæ, tum excusat etiam ab excommunicatione, vel alia censura incurrenda, *n.* 47.

S E C T I O III.

De excommunicatione in specie, & inprimis de illa, qua Jure decreta est ob percussionem Clerici.

§. I.

Quænam Jure Canonico statuta sunt circa percussionem Clericorum.

Generatim statuta est excommunicatio in percutientes Clericos, *c. Si quis suadente* 29. *caus.* 17. *q.* 4. *nu.* 48. Idque declaratur, *num.* 49. Nomine autem Clericorum comprehenduntur etiam novitii, *c. Religiosa* 21. §. *Quamvis h. t. in* 6. *nu.* 50. Secundo, qui detinet Clericum in custodia, seu carcere, etiam sine alia læsione, excommunicatus est, *cap. Nuper* 29. *in princ. h. t.* 51. Tertio excommunicationem incurrit etiam is, qui manus violentas injicit in Clericum etiam consentientem, licet hoc faciat in compensationem præcedentis injuriæ, *c. Contingit* 36. *h. t. num.* 52. Quarto, excommunicationem latam in percutientes Clericos incurrit etiam mandans, consulens, consentiens, si sequatur percussionem revocavit mandatum, sed notitia revocationis percussit Clericum, excommunicatus est mandans, *cit. num.* 53. Scato, etiam is, qui ratam habet percussionem Clerici suo nomine factam, excommunicationem incurrit, *c. Cum quis* 23. *h. t. in* 6. *nu.* 54. & *seq.* Denique excommunicati etiam sunt, qui permittunt percuti Clericum, & non impediunt, cum possent ac deberent, *c. Quanto* 47. *h. t. n.* 56.

§ II.

Quis possit absolvere ab excommunicatione Canonis, ob percussionem Clerici, vel Monachi?

Duplex est percussio Clerici, una modica, seu levis, altera gravis, seu enormis, *nu.* 57. Assertio 1. Ab excommunicatione Canonis, ob percussionem Clerici modicam, seu levem, potest absolvere Episcopus, *c. Pervenit* 17. *h. t.* Imo etiam Prælatus inferior habens jurisdictionem quasi Episcopalem, *cit. num.* 58. Assertio 2. Si Ostiarius alicujus secularis Potestatis, prætextu Officii, Clericum percusserit, non graviter, ab Episcopo absolvi potest, si forte arcendo turbam, Clericum non ex deliberatione, sed casu fortuito læserit. Si vero Officialis deliberate alicui Clerico manus injecerit, per Papam absolvi debet, *c. Si vero* 3. *in princ. h. t. num.* 59. Assertio 3. Si Monachi, vel Canonici Regulares se invicem in claustro percusserint, non graviter, absolvendi sunt per Abbatem suum: si vero hujus discretio deficiat, recurrendum est ad Episcopum, ut ipsos corrigat & absolvat, *c.* 2. *h. t. nu.* 60. Absolutio illorum, qui violentas manus injiciunt in Clericos, est reservata Sedi Apostolicæ, exceptis quibusdam casibus. Quod si excommunicatus, ob percussionem Clerici, non ignarus excommunicationis fecit se ordinari, si est Clericus secularis, in perpetuum deponendus est ab Ordinibus: si regularis, suspensus est ab executione Ordinis suscepti. Qui vero ex ignorantia juris, vel facti, sic excommunicatus recipit Ordines, si est Clericus secularis, solus Papa cum eo dispensat, si Regularis, dispensat Abbas, modo ignorantia sit probabilis, & factum non sit grave, *c. Cum illorum* 32. *h. t. nu.* 61. & 62. Si Monachus, seu Religiosus percussit Clericum secularem, nonnisi a Papa absolvi potest: poterit tamen tunc Religiosus etiam ab Episcopo absolvi, si percussio sit levis, in eo casu, in quo Episcopus absolvere posset Clericum secularem, qui alium Clericum percussisset, *cap. Religiosa* 21. *in princ. h. t. in* 6. *num.* 64. Hodie tamen habent multi Religiosi privilegium Apostolicum, ut possint a Prælatis suis absolvi, etiam ob gravem percussionem, *num.* 65. Similiter FF. Hospitalis Hierosolymitani, si se invicem percusserint, & excessus non sit enormis, ex privilegio Apostolico absolvi possunt per eorum Priorem, *cap. Canonica* 50. *hoc tit. numer.* 66.

§. III.

De nonnullis casibus, in quibus percutiens Clericum, vel Monachum excommunicationem Canonis non incurrit.

Plures sunt hujusmodi casus. Veluti primo, si quis repellat vi Clericum sibi vim inferentem, *d.* 3. §. *Si vero h. num.* 67. Alii casus, in quibus excommunicatio non incurritur, ob percussionem Clerici, habetur in *c. Ex tenore* 10. *h. t.* nempe si quis percutiat Clericum defensionis causa, vel ex mandato Prælati, vel percutiens sit ejus Prælatus aut Magister, vel socius in eadem Ecclesia, *n.* 68. Secundo, qui Clerico cum uxore sua turpiter invento, vel cum matre, sorore, aut propria filia, violentas manus injicit, vel etiam eum interficit, non est excommunicatus, secus si inveniat cum alia consanguinea sua non ita propinqua, *cit. cap.* 3. *Nec illa h. t. num.* 69. & 70. Tertio, excommunicationem Canonis non incurrunt, qui percutiunt Clericum disciplinæ seu correctionis causa, ut Prælatus Ecclesiasticus subditum suum regularem, Magister discipulum, pater filium, & de Prælato percutiente Clericum subditum regularem habetur in *c. Universitatis* 24. *h. t.* Ita tamen, ut non per laicum, sed Clericum percutiat: idque extenditur ad omnes Prælatos etiam seculares, quod Clericos seculares sibi subditos, nonnisi per Clericos verberare possint, *n.* 71. Præterea Magister, seu Præceptor disciplinæ causa verberare potest Clericos etiam in majoribus Ordinibus constitutos, absque incursu excommunicationis, & multo magis in minoribus constitutos, *c. Ex tenore* 10. *h. t. c. Cum in voluntate* 54. §. *Si qui vero h. t. num.* 72. Clerici impuberes plenum usum rationis habentes se invicem percutientes incurrunt quidem excommunicationem, sed absolvi possunt ab Episcopo. Clerici puberes, si ex levitate solum & joco se invicem percutiant, non sunt excommunicati: secus si ex odio, & indignatione, *c.* 1. *h. t. nu.* 73. & 74. At vero percutiens Clericum excommunicatum violentas manus ei injiciendo, non evadit excommunicationem, *cit. n.* 74. Denique pater castigans filium in Sacris constitutum excommunicationem Canonis non effugit, quamvis aliqui contrarium teneant, *n.* 75.

§. IV.

In quibus casibus Episcopus Diœcesanus possit absolvere ab excommunicatione ob percussionem Clerici?

Plures sunt hujusmodi casus. Veluti primo, urgente mortis

cis periculo: quamvis tunc quilibet simplex Sacerdos absolvere possit, *c. Si quis suadente. caus.* 17. *q.* 4. *n.* 76. Secundo, percussores Clericorum, si sint mulieres, senes, infirmi, vel membris mutilati, possunt ob violentam manuum injectionem in Clericum ab Episcopo absolvi, facta prius satisfactione offensis: alii vero pauperes, vel divites debent absolvi a Papa, vel ejus Legato, *c. Ea noscitur, h. t. num.* 77. & 78. Tertio, mulieres vel aliæ personæ, quæ non sunt sui juris, ut servi ob violentam injectionem manuum ab Episcopo absolvi possunt, & qui statuatur de illis personis, quæ sunt magnæ potaoriæ, & ita delicatæ, ut non possint se sistere Papæ pro absolutione, habetur in *c. Mulieres.* 6. *in princ. h. t. n.* 79. Quarto, qui percussit graviter Clericum, eique satisfecit pro injuria illata, non ideo potest absolvi ab Episcopo, nisi in certis casibus expressis in *c. Quamvis.* 58. *h. t. n.* 80. & 81. Quinto excommunicatus ob percussionem, si non potest ire Romam, ob paupertatem, gravem infirmitatem, vel senectutem, absolvi potest ab Ordinario, sed jurare debet, quod resumptis viribus, & data opportunitate, Romam ire velit, *c. Quod de his.* 26. *numer.* 82. Sexto, excommunicatus, ob percussionem Clerici, si propter capitales inimicitias, vel aliud legitimum impedimentum, pro absolutione non potest venire Romam, potest absolvi ab Episcopo, cum juramento se sistendi Papæ, sublato impedimento, *c. De cætero.* 11. *h. t. nu.* 83. Septimo Moniales, si seipsas invicem, vel conversos aut conversas suas, vel Clericum secularem percusserint, absolvi debent ab Episcopo, in cujus Diœcesi est situm Monasterium, *cap. De Monialibus.* 33. *h. t. numer.* 84. & 85. Octavo, servus excommunicatus ob percussionem Clerici, tenetur pro absolutione adire Papam, sed si inde Dominus, qui non fuit in culpa, grave damnum patiatur, vel servus id fecit in ejus fraudem, potest absolvi ab Episcopo, si percussio non fuit enormis, *c. Relatum. h. t. numer.* 86. Nono denique, si pueri ob percussionem Clerici, etiam post pubertatem postulant absolvi, potest nos Episcopus absolvere, *c.* 60. *& ult. h. t. n.* 87.

§. V.

Proponuntur, & explicantur reliqua Capitula hujus Tituli, in quibus agitur de excommunicatione ob percussionem Clerici, vel Monachi.

Inprimis percutiens Clericum, licet sit occultus, & non convictus, debet satisfacere, & ire Romam, quia solus Papa potest illum absolvere, *c. Porro.* 2. *h. t. n.* 88. Secundo, percutiens Monachum, vel Conversum, est excommunicatus, & denunciari debet ut vitandus, nec potest absolvi, nisi satisfaciat læsis, & adeat Papam, *c. Parochianos.* 9. *h. t. n.* 89. Tertio percussor Clericorum manifestus, licet non sit denunciatus, vitari tamen debet: occultus vero a sciente tantum, & in secreto. Item qui occidit Clericum, qui contempto habitu Clericali, enormitatibus se immiscet, non est excommunicatus, asperius tamen puniendus est, quam qui laicum occidit, *c. Cum non ab homine.* 14. *h. tit. numer.* 90. *& seq.* Quarto Sacerdos, qui dimisso habitu, & tonsura Clericali, enormitatibus se immiscuit, si verberetur, & occidatur, occidens non tenetur ire Romam pro absolutione: Ordinarius tamen potest pœnam competentem illi imponere, quia non propulsando, sed inferendo injuriam, fuit occisus, & sic amisit privilegium Canonis, non autem fori, *c. Perpendimus,* 23. *h. t. numer.* 92. *& duobus seqq.* Quin Legatus a Latere potest absolvere ab excommunicatione contracta ob percussionem Clerici, etiamsi id non habeat expressum in mandato, *Ad eminentiam.* 20. *h. t. n.* 95.

§. VI.

De aliis excommunicationibus specialibus contentis in hoc Titulo, quæ infliguntur ob varia crimina.

Inprimis Clerici, qui scienter & sponte participant cum excommunicatis a Papa, admittendo eos ad Divina Officia, sunt etiam excommunicatione majore excommunicati, & pro absolutione mittendi sunt Romam cum Litteris Ordinarii, *c. Significavit.* 18. *h. t. n.* 96. Secundo excommunicati, & publicati nonnisi a Papa absolvi possunt, *cap. Tuæ nos.* 19. *h. t. n.* 97. *& seq.* Tertio, effringentes Ecclesias, & spoliantes sunt excommunicati, & denunciandi, donec congrue satisfaciant, & resarciant damna, & cum Litteris Ordinarii mittendi sunt ad Papam pro absolutione, *c. Conquesti.* 22. *h. t. nu.* 99. *& duobus seqq.* Quarto, excommunicantur omnes, qui dant licentiam molestandi, vel gravandi in personis, vel bona illorum, qui excommunicaverunt vel interdixerunt, vel quorum occasione hæ sententiæ sunt prolatæ vel qui observant illas sententias, vel eos, qui cum prædictis nolunt communicare, nisi re integra licentiam revocaverint, vel re non integra, si occasione licentiæ sit processum ad capienda bona, nisi infra octo dies restituant, vel satisfaciant. Item excommunicati sunt, qui ausi sunt uti dicta licentia, vel qui motu proprio, sine licentia aliquid prohibitum ex prædictis committunt. Ille vero, qui in hac excommunicatione permanserit per duos menses, non poterit postea absolvi, nisi per Papam, *c. Quicunque.* 11. *h. t. in* 6. *num.* 102. *& duobus seqq.* Quinto, absolutus propter mortis periculum, vel aliud impedimentum, a quo alias non poterat, si deinde cessante periculo, impedimento, se non præsentet, cum commode potest, ei, a quo alias erat absolvendus, reincidit in eandem excommunicationem, vel censuram. Similiter is, qui absolutus fuit a Papa, vel ejus Legato, ut se sistat Superiori immediato, ad satisfaciendum injuriam passis si hoc non faciat, reincidit in eandem censuram, *c. Eos.* 22. *h. t. in* 6. *n.* 105. *& seq.*

§. VII.

De excommunicatione, quæ infertur conjugi nolenti reddere debitum, ob allegatum impedimentum dirimens matrimonium cum altera conjuge.

Si conjux certo sciat impedimentum matrimonii, quamvis illud probare non possit, non debet reddere debitum, sed potius excommunicationem pati, quam peccare mortaliter per copulam. Si autem credat adesse impedimentum ex causa probabili, & discreta, potest reddere, sed non petere. Si denique credit ex levi, & temeraria causa, tunc deposita conscientia, ad consilium sui Pastoris, potest debitum reddere, & petere, *cap. Inquisitioni.* 44. *hoc tit. numer.* 107. *& seq.*

§. VIII.

De excommunicatione lata contra violatores libertatis Ecclesiasticæ.

Omnes hæretici utriusque sexus, & fautores, ac defensores eorum excommunicantur, & quicunque violatores Ecclesiasticæ libertatis, & qui faciunt servari Statuta edita, & consuetudines introducta contra libertatem Ecclesiasticam, *c. Noverit.* 49. *h. t. num.* 109. Item Consiliarii, & Officiales locorum, in quibus sunt Statuta contra libertatem Ecclesiasticam, sunt excommunicandi, nisi, illa deleverint, & Statutarii, si habeant feuda Ecclesiastica, illis privari debeat, *c. Gravem.* 53. *h. t. n.* 10.

SECTIO VI.

De excommunicatis vitandis, & non vitandis, & prohibita vel concessa communicatione cum illis.

§. I.

Quinam excommunicati sint vitandi, vel non

Assertio 1. Jure communi Canonico omnes ligati majore excommunicatione sunt vitandi in Divinis & humanis, occulti privatim, manifesti publice. Idque extenditur, ut nullus privilegio Sedis Apostolicæ se tueri possit, quominus etiamsi ipsi vitare debeant excommunicatos, *c. Nulli.* 8. *h. t. n.* 111. An præceptum de vitandis excommunicatis sit Juris Divini, *num.* 112. Assertio 2. Post Concilium Constantiense tantum vitari debent duo genera excommunicatorum, videlicet qui non tantum publice sunt excommunicati, sed etiam nominatim denunciati, vel notorii Clericorum percussores, *numer.* 113. Quinam sint tales? *num.* 114. Assertio 3. Reliqui vero excommunicati tolerati non sunt vitandi, *n.* 115.

§ II.

Quæ personæ, & ob quas causas excusentur, ut licite communicare possint cum excommunicato vitando?

Prima causa excusans, ob quam permittitur communicatio cum excommunicato non tolerato, seu vitando, est propria notabilis utilitas, vel etiam ipsius excommunicati spiritualis, vel temporalis, *c. Responso.* 43. *in princ. h. t. nu.* 116. Unde licitum est communicare cum excommunicatis in iis, quæ ad eorum correctionem, absolutionem, & salutem animæ pertinent, *c. Cum in voluntate.* 54. *in princ. h. t. n.* 117. Item Prædicatores, præsertim, qui alias se sustentare non possunt, qui apud excommunicatos prædicant, vel Confessiones audiunt, possunt licite eleemosynam ab eis exigere, *cit. c. Cum in voluntate.* §. *Prædicatores h.* 2. *cit. nu.* 117. Et generatim loquendo, licitum est cum excommunicato, etiam non tolerato, communicare, quoties ejus opera ad eos, vel res nostras tuendas est necessaria, *c. Si vero* 34. *h. t. nu.* 118. Et hinc etiam licite potest ab excommunicato exigi, & recipi debitum, *num.* 119. Secunda causa excusans est lex matrimonii, nam uxor licite potest communicare cum marito excommunicato, reddendo ei debitum, & petendo, & in omnibus aliis ad matrimonium spectantibus, *nu.* 120. Tertia causa excusans est subjectio, nam qui alicui sunt subjecti, possunt eidem excommunicato etiam denunciato, & vitando communicare, quia debent illi obedientiam, quæ per censuram auferri non debet. Ubi tamen distinguendo est, nam qui ante excommunicationem alicui sunt obligati ad familiare obsequium præstandum, tenentur etiam excommunicato non tolerato communicare: alii vero non tenentur, nisi urgente necessitate, *c. Inter alia.* 31. *h. t. n.* 121. Quinam in specie communicare possunt cum excommunicatis etiam non toleratis, *nu.* 122. *& seq.* Facultas communicandi cum excommunicatis non habet locum, si communicatio fiat in crimine, ob quod pater, Dominus, Prælatus, vel Episcopus excommunicatus fuit, *n.* 124. Quarta causa excusans est ignorantia, ut si quis ignoret, aliquem esse excommunicatum, potest cum illo communicare, sive sit ignorantia crassa, & affectata, *nu.* 125. Quinta causa excusans est necessitas, sive ea sit corporalis, sive spiritualis ipsius excommunicantis, vel excommunicati, licitum enim est ob illam communicare cum excommunicato, etiam non tolerato, *n.* 126.

§. III.

De communicante cum excommunicato in crimine, ejusque pœna & absolutione.

Qui nominatim excommunicato scienter communicat in crimine, propter quod lata est excommunicatio, v.g. dans ei auxilium, vel favorem, incurrit similiter excommunicationem majorem, & absolvi debet ab excommunicatore cum juramento. Si vero communicat in crimine, sed alias v.g. in orando, vel comedendo, tunc potest absolvi a proprio Sacerdote, *cap. Nuper.* 29. §. *In secunda*, & §. *Is autem, hoc titul.* Quod si absolvendus difficulter aut justa causa impeditus non potest accedere ad Excommunicatorem pro absolutione, a suo Episcopo, vel simplici Sacerdote absolvendus est, præstita cautione, quod parebit mandatis excommuni-

municatoris, *cit. c. Nam. in fine*, n. 127. Quæ requisitus, ut participans in crimine cum excommunicato excommunicationem incurrat, n. 128. Et quæ sit differentia inter communicantem in crimine, & extra crimen, *num. eod.* Si concubinæ Clericorum sint excommunicatæ, quia nolunt recedere a Clericis concubinariis, sunt hi quoque sunt excommunicati, quia participant criminosis in crimine, *c. Si concubinæ*, 55. *h. t.* n. 129.

§. IV.

Quænam præterea statuta sunt Jure Canonico circa communicationem cum excommunicatis.

Nullus potest communicare cum excommunicato, antequam is absolvatur, licet juraverit parere mandatis Ecclesiæ, vel compositionem fecerit cum offenso. Item quando quis est infamatus de excommunicatione, non est ei communicandum, nisi prius se purget, vel ad cautelam absolvatus, *c. Cum desideres.* 15. *h. t.* n. 130. & *seq.* Quamvis excommunicatus juraverit de stando mandatis Ecclesiæ, adhuc tamen est excommunicatus, nec ei communicandum, donec absolvatur. Nullus autem tenetur communicare cum nominatim excommunicato, præter personas specialiter exceptas in *c. Quoniam multos*, 103. *caus.* 11. *q.* 3. Qui vero scienter communicant cum nominatim excommunicatis, si admoniti non desistant, sunt excommunicandi. si vero scienter communicant cum eo, qui per sententiam est excommunicatus, & ipsi cum participibus suis in crimine sunt excommunicati majore excommunicatione, *c. Quod in dubiis.* 30. *h. t. n.* 132. & *seq.* Præterea non potest Judex excommunicare majore excommunicatione participantes cum excommunicatis ab eo, nisi præmissa canonica monitione, salvis tamen Constitutionibus contra eos latis, qui præsumunt participare in crimine: aliter vero excommunicatio lata in participantes non tenet, & proferentes legitime sunt puniendi, *c. Statuimus.* 3. *h. t. in* 6. n. 134. & *seq.* Quando communicans cum excommunicato potest excommunicari majore excommunicatione, *num.* 136. Excommunicatio lata in participantes cum excommunicato non valet, nisi etiam nominatim exprimantur hi, qui monentur. Judices vero quando faciunt Canonicas monitiones, observare debent competentia intervalla dierum; nisi necessitas facti aliter suadeat illa esse moderanda, *c. Constitutionem.* 9. *h. t. in* 6. *n.* 137. & *seq.* Similiter censura suspensionis, vel interdicti lata in participantes non tenet, nisi præmissa Canonica monitione, *c. Statutum*, 18. *h. t. in* 6. *nu.* 139. Qui communicavit cum excommunicato in mensa, vel in Divinis, non potest ei excommunicationem objicere, vel eum denunciare, quem non præmonuit, *c. in præsentia.* 46. *h. t. e.* 140.

SECTIO V.

De absolutione ab excommunicatione, & punitione Clericorum criminosorum, citra metum, seu periculum excommunicationis.

§. I.

Quinam possint absolvere ab excommunicatione majore, vel minore?

Assertio 1. Ab excommunicatione lata a jure, sed non expresse reservata Papæ, non tantum Episcopus, vel alius Episcopalem jurisdictionem habens, sed etiam proprius Parochus, seu Sacerdos, vel qui ejus vices gerit, absolvere potest, *num.* 141. Parochi vero nullam habent Jure communi potestatem ordinariam absolvendi ab excommunicatione, sicut nec excommunicare possunt: habent tamen potestatem absolvendi ab excommunicatione majore, & minore ex commissione juris quasi delegatam in *c. Nuper.* 29. *h. t.* vel ex commissione Papæ, quatenus ea esse necessaria est ad Sacramentalem absolutionem a peccatis *cit. n.* 141. Ass. 2. Ab excommunicatione juris, sive Canonis reservata absolvere potest regulariter auctor, sive is, qui eam reservavit, vel ejus Superior, vel is, cui auctor absolutionem commisit, non alius inferior, n. 142. Ass. 3. Ab excommunicatione lata ab homine, seu Judice generaliter, v. g. qui tale crimen commisit, sit excommunicatus potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus Superior, vel etiam inferior, nempe Parochus, seu simplex Sacerdos. At vero ab excommunicatione lata ab homine in specie, contra certam personam, regulariter absolvere potest, qui eam tulit, vel ejus Superior, vel Successor, vel delegatus, n. 143. Ass. 4. Ab excommunicatione minore a jure lata absolvere potest proprius Sacerdos ipsius excommunicati, *num.* 144. Si duo habentes potestatem absolvendi a minore excommunicatione, sint illa ligati, possunt se invicem absolvere ab hujusmodi excommunicatione, *c. Duobus*, 56. *h. t. num.* 145.

§. II.

An ab excommunicatione lata ab Episcopo Suffraganeo in suos subditos possit Archiepiscopus, seu Metropolitanus absolvere, sive ante appellationem, sive post illam, & qualiter Metropolitanus in hujusmodi absolutione ab excommunicatione debeat procedere?

Si excommunicatus ab Episcopo appellat ad Metropolitanum, & vult probare excommunicationem esse nullam, quia post legitimam appellationem lata fuit, vel continebat errorem intolerabilem, admitti debet ad horum probationem, licet absolutionem non peteret. in aliis tamen vitandus est, donec de illis constiterit: quamvis Sedes Apostolica consueverit tales ad cautelam absolvere. In aliis vero appellans non est audiendus, nisi petat absolvi, & tunc Metropolitanus debet illum absolvere: nisi velit suo Suffraganeo id deferre, qui debet excommunicatum ad illum remittere, & si is nolit illum absolvere, secundum formam juris, ipse Metropolitanus tenetur eum absolvere, recepta cautione, quod parebit suo mandato: deinde audita causa, eam definias secundum Jus. Verum si Episcopus suum subditum excommunicare propter manifestum delictum, Metropolitanus non debet illum absolvere, nisi Suffraganeus requisitus malitiose recuset illum absolvere, *c. Per tuas*, 40. *h. t.* n. 146. Hinc duæ regulæ desumuntur ex hoc cap. Prima est, qui dicit excommunicationem esse nullam, audiri debet, etsi absolutionem non petat, *num.* 147. Altera regula est, qui dicit sententiam excommunicationis esse injustam, non est audiendus, e velit probare illam esse injustam, nisi prius petat absolutionem, *num.* 148. Metropolitanus potest absolvere excommunicatum e suo Suffraganeo, etsi ante appellationem fuerit excommunicatus sit excommunicatus, nec tenetur illum remittere ad Episcopum, qui eum excommunicavit, nisi velit hoc ipsi deferre: secus est, si propter manifestum delictum, *num.* 149. Quæ sit differentia inter excommunicationem nullam, & injustam *num.* 150. & *seq.* Excommunicatus, qui petit absolvi ad cautelam, dicens excommunicationem in se latam fuisse nullam, absolvi debet, licet excommunicator, vel adversarius se opponat, nisi dicatur, & probetur intra octo dies, quod sit excommunicatus, propter manifestam offensam, alioquin non absolvatur, etiam ad cautelam, nisi præmissa satisfactione, & competente cautione de parendo juri, si offensa est dubia. Excommunicatus vero, qui probare vult, se post appellationem legitimam fuisse excommunicatum, vel sententiam excommunicationis continere intolerabilem errorem, pendente probatione, in judicio est vitandus: extra judicium vero non, *c. Solet.* 2. *h. t. in* 6. *n.* 152. & *seq.*

§. III.

Quænam præterea statuta sunt circa potestatem, quam habet Archiepiscopus absolvendi excommunicatos a Suffraganeis, vel subditis eorum, & de potestate, quam habet, vel non habet cognoscendi super justitia, vel injustitia excommunicationis.

Archiepiscopus non potest absolvere excommunicatos a subditis Suffraganeorum: potest tamen absolvere excommunicatos ab ipsis Suffraganeis, vel Officialibus eorum, si ad Metropolitanum fuerit appellatum, *c. Venerabilibus*, 7. *in princ. h. t. in* 6. *num.* 154. Præterea Archiepiscopus, vel ejus officialis excommunicatos a suis Suffraganeis debet absolvere, antequam incipiat causam audire in casibus, in quibus ei competit jurisdictio, ut si quis post definitivam sententiam fuit excommunicatus, exceptis casibus, in quibus prohibent Jura appellare: nisi dicatur excommunicatus propter manifestam offensam, & contumaciam, *cit. cap.* 7. §. *Porro*, ubi ponuntur exempla contumaciæ præsumptæ, & manifestæ, n. 155. Item excommunicatio lata, post appellationem interpositam, ex causa probabili, est nulla, non tamen statim pronunciatur nulla, sed fieri potest relaxatio ad cautelam, etiam antequam incipiat Superior, ad quem appellatum fuit, de veritate causæ cognoscere, *cit. cap.* 7. §. *Sed si h. t. in* 6. Item quando constat, excommunicationem fuisse injustam, Judex superior remittat excommunicatum ad excommunicantem, nec absolvat, nisi periculum sit in mora, vel nisi excommunicans requisitus malitiose deneget absolutionem: si vero constet, esse injustam, non remittat, sed absolvat: si res sit dubia, Superior potest eum absolvere, nisi velit deferre excommunicanti, quod est magis conveniens, & honestius. Quando Archiepiscopus de excommunicatione cognoscere potest, absolutio tenet, licet sit injusta, *cit. c.* in §. *Sed si*, & §. *Sane*, n. 156. Postremo in casibus, in quibus Archiepiscopus potest excommunicare subditos Suffraganeorum, potest ab eis exigere mulctas pecuniarias, si consuetudo id habeat, *cit. c.* 7. §. *Denique usque ad finem*, *num.* 157. Præterea Archiepiscopus, vel ejus Officialis sententias Censurarum latas ab Archidiaconis, vel aliis Officialibus Suffraganeorum non relaxet, nisi hoc habeat consuetudo. Item sententia excommunicationis Archiepiscopi ligat tantum subditos Archiepiscopi, & non Suffraganeorum. Præterea sententia excommunicationis lata, sive in genere, sive in specie, ob culpas præsentes, non præmissa monitione, est injusta. Sed neque ob futuras culpas, vel jam commissas, sententias excommunicationis ferre debet Archiepiscopus, nisi mora, culpa, vel alia justa causa subsit, *c. Romana* 3. *in princ.* & §. *Caveant. h. t. in* 6. Denique in universitatem, vel Collegium excommunicatio ferri non debet, §. *fin. eod. n.* 158. & *duobus seqq.*

§. IV.

Qua forma, seu modo fieri debeat absolutio ab excommunicatione?

Assertio 1. Ad essentiam absolutionis ab excommunicatione nulla certa verba requiruntur consueta tamen forma est, *absolvo te a vinculo excommunicationis propter hanc, vel illam causam &c. num.* 161. Assertio 2. Ante absolutionem ab excommunicatione duplex cautio est præstanda. Prima per juramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, de qua fit mentio in *cap. Ad hæc*, 12. *h. t.* Ubi habetur, quod cum Papa delegat absolutionem excommunicati, mandat recipi cautionem de parendo mandatis Ecclesiæ n. 162. Altera cautio est de satisfaciendo parti læsæ, n. 163. Ass. 3. Ad absolutionem ab excommunicatione non requiritur, ut is, qui absolvitur, sit præsens, sed etiam absens absolvi potest, n. 164. Ass. 4. Absolutio ab excommunicatione, aliave censura per vim, & metum obtenta, etsi jure naturali est valida, jure tamen Ecclesiastico est irrita, n. 165. Ass. 5. Absolutio ab excommunicatione data, sub conditione de præsenti, vel de præterito est valida, & licita: n. 166. An absolutio ab excommunicatione sub conditione de futuro sit illicita? *nu. eod.* Sunt & alii duo modi absolvendi ab excommunicatione, vel alia censura, scilicet:

ad

ad cautelam, & reincidentiam, *nu.* 167. Prior fit, quando dubitatur de valore sententiæ, seu censuræ, præstito juramento, quod parebit mandatis Ecclesiæ, quando constabit de culpa, ob quam lata est sententia censuræ, *c. Venerabilis* 52. *h. t. nu.* 168. Aliquando tamen poterit fieri absolutio per manualem, seu simplicem promissionem, si sine scandalo per juramentum haberi non possit, *c. Super eo* 52. *h. t. nu.* 169. Absolutio ad reincidentiam fit, quando quis, ub mortis periculum, vel aliod impedimentum absolvitur ab eo, a quo alias non poterat; tunc enim si cessante impedimento, non se præsentet, cum commode potest, ei, a quo alias non poterat; tunc enim si cessante impedimento, non est, reincidit in eandem excommunicationem vel aliam censuram. Idemque est in absoluto, qui se debet alicujus conspectui præsentare, *c. Eos* 22. *h. t. in* 6. *n.* 170. *& seq.*

§. V.

Utrum is, qui duabus excommunicationibus, vel pluribus est ligatus, si ab una absolvatur, censeatur etiam absolutus ab aliis?

Assertio 1. Ligatus pluribus excommunicationibus, v. g. quia violavit Ecclesiam, & quia percussit Clericum, si obtineat absolutionem, una tantum causa expressa, remanet excommunicatus, ob alteram causam non expressam, & tenetur pro illa satisfacere, *c. Cum pro causa* 27. *h. t. num.* 172. *& seq.* Assertio 2. Excommunicatus a pluribus Prælatis, quibus est subjectus, propter plura delicta, non potest ab uno tantum absolvi, sed ab aliis etiam Prælatis absolvi debet, nisi uni Prælato reliqui absolvendi potestatem demandarint, *c. Officii* 42. *h. t. n.* 174. *& seq.*

§. VI.

De absolutione excommunicati, qui decessit in excommunicatione?

Excommunicato mortuo in excommunicatione, quamvis pœnitens decesserit, non est communicandum ante absolutionem, nec pro eo orandum, licet sit absolutus quoad Deum, sed si constet Ecclesiæ, quod contritus obierit, absolvetur etiam post mortem ab eo, a quo vivus fuerat absolvendus, servata forma absolutionis præscripta, *c. A nobis* 28. *h. t. n.* 176. *& seq.* An Papa, vel Ecclesia possit excommunicare, vel ab excommunicatione absolvere mortuos, *n.* 178. Excommunicatus, quia communicavit cum excommunicato, licet postea eum impugnet, non ideo pro absoluto est habendus, nisi prius absolvatur, *c. Sacris* 38. *hoc tit. num.* 179.

§. VII.

Quando excommunicatus a Papa habendus sit pro absoluto ab excommunicatione, vel non?

Excommunicatus semper habetur pro excommunicato, & vitandus est, donec constiterit de ejus absolutione per Litteras Papæ, vel ejus delegati, vel alio modo, *c. Sicut* 19. *h. t. n.* 180. Si Papa a se excommunicatum postea in suis Litteris salutet, non propter hoc eum absolvit, *c. Si aliquando* 41. *h. t. n.* 181. Item si Papa etiam scienter eum excommunicato participat quocunque modo, per hoc non censetur illum absolvere, nisi se hoc velle exprimat: sicut neque si Papa aliquem scienter nominat sub titulo alicujus dignitatis, non præsumitur per talem nominationem eum constituere, vel approbare in tali dignitate, *Clem.* 4. *& ult. h. t. n.* 182.

§. VIII.

An, & quando Clerici criminosi possint incarcerari, vel etiam a laicis capi, absque metu incurrendæ excommunicationis?

Prælati possunt ac debent Clericos graviter delinquentes corrigere, & incarcerare. Item laici citra metum excommunicationis, possunt ex mandato Judicis Ecclesiastici capere Clericos delinquentes, & ad judicium trahere, *c. Ut famæ* 35. *h. t. n.* 183. Præterea si Sacerdos vi ejiciat regularem ex Ecclesia, turbantem Divina Officia, non est excommunicatus, *c. Veniens* 16. *h. t. n.* 184.

§. IX.

An sint excommunicati, qui violentas manus injiciunt in Clericos, qui incedunt ut laici, deposito habitu Clericali?

R. Non esse excommunicatos, si tales Clerici tertio moniti arma non deponunt, & habitum non reassumunt, *c. In audientia* 25. *h. t. n.* 185. Similiter Clerici, qui non gestant tonsuram, & habitum Clericalem, & tractant negotia secularia, perdunt privilegia fori, & Canonis, post trinam monitionem, *c. Contingit* 45. *h. t. n.* 186.

SECTIO VI.

Alia nonnulla quæstiones circa excommunicationem, aliasve censuras proponuntur & exponuntur.

§. I.

An Prælatus Ecclesiasticus se defendere possit, etiam spirituali gladio, scilicet per Ecclesiasticam contra Potestatem sæcularem?

Prælatus Ecclesiasticus potest contra Potestates, & Dominos temporales injuriam ipsi inferentes se defendere armis spiritualibus, videlicet excommunicatione, vel interdicto, *c. Dilecto* 6. *h. t. in* 6. *n.* 187.

§. II.

Si malefactor captus a Judice laico dicat, se esse Clericum, ad quem Judicem spectat de hoc cognoscere, sæcularem an Ecclesiasticum?

Si Judex laicum captum detinet malefactorem, qui dicit se esse Clericum, ideoque petit remitti ad Judicem Ecclesiasticum: vel si Judex Ecclesiasticus illum repetat, & laicus neget illum esse Clericum, cognitio hujus rei, an ille sit Clericus, ad Judicem Ecclesiasticum spectat, vocato tamen Judice seculari. Quod si notorium sit, vel publica fama, quod ille sit Clericus, vel si pro Clerico communiter habeatur, tunc statim etiam ante cognitionem an sit Clericus, debet remitti ad Judicem Ecclesiasticum, sicut etiam si prius se gerebat pro Clerico, & modo deprehensus fuit in habitu Clericali. Si vero ante, quam caperetur, publice pro laico se gerebat, & pro tali communiter habebatur, non fit remissio ad Judicem Ecclesiasticum, donec fuerit probatum esse Clericum, non tamen contra eum Judex secularis interim procedet, *c. Si Judex* 12. *h. t. in* 6. *n.* 188. & *seqq.*

§. III.

Utrum excommunicatio lata post appellationem, sed quæ per negligentiam deserta fuit, convalescat, & an talis excommunicatus nihilominus sit denunciandus & vitandus?

Si excommunicatus post legitimam appellationem, per negligentiam, non fuit eandem prosecutus, post tempus elapsum, non ideo convalescit excommunicatio lata, sed elapso tempore publice denunciandus est, & vitandus in judicio, & extra illud, & removendus ab actibus legitimis, donec probet, quod fuit excommunicatus post appellationem, vel quod alias ipsa excommunicatio nulla fuit, *c. Licet* 15. *h. t. in* 6. *n.* 191. *& seq.*

§. IV.

An Prælatus Ecclesiasticus possit per laicos capere, vel conjicere in carcerem Clericos, sine pœna excommunicationis?

Si Episcopus, vel alius Prælatus Ecclesiasticus mandet capi Clericos sibi subjectos propter delicta commissa, & conjici in carcerem, ac ibi custodiri, etsi id fiat per laicos, nec ipse, nec capientes sunt excommunicati, nisi ex proposito excedant. Quod si Clerici per fidejussores caveant Episcopo de parendo juri, non debent in carcere detineri, nisi enorme sit crimen, vel alia causa rationabilis suadeat, illos esse detinendos, *c. Si Clericos* 25. *h. t. in* 6. *num.* 193. *& seq.* Denique Episcopi nullam sententiam interdicti, vel suspensionis incurrunt, nisi in ipsa sententia sint expressi, *c. Quia periculosum* 4. *h. t. in* 6. *n.* 195. *& seq.*

SECTIO VII.

De secunda Censura Ecclesiastica, nempe suspensione.

§. I.

Quid, & quotuplex sit suspensio Ecclesiastica?

Assertio 1. Suspensio proprie dicta est Censura, per quam persona Ecclesiastica privatur usu, seu exercitio Ordinis, officii aut beneficii Ecclesiastici, quod illi ratione alicujus potestatis Ecclesiasticæ competit, *n.* 197. Quomodo differat ab excommunicatione majore, & interdicto? *n. eod.* Assertio 2. Suspensio dividitur primo, in totalem, & partialem. Totalis rursum, vel est simpliciter totalis, quæ est simul ab officio, & beneficio, vel totalis secundum quid, nempe ab officio, vel beneficio tantum, *nu.* 198. Partialis suspensio est, quæ est a certo tantum officio, aut parte ejus. Item suspensio fertur a jure, vel ab homine, & est vel temporalis, vel perpetua, *n.* 199. Præterea quando quis suspenditur determinate ab officio, non censetur reipsa etiam suspensus a beneficio, nisi id exprimatur, *nu.* 200. Et vice versa, suspensus a beneficio non ideo etiam censetur suspensus a jurisdictione. Tertio, Episcopus suspensus ab Ordine Episcopali tantum non est suspensus ab Ordine Sacerdotali, *n.* 202. Quarto, suspensus ab Ordine superiore non est suspensus ab inferiore, *n.* 203. Denique suspensus a jurisdictione simpliciter non prohibetur exercere actus Ordinis, qui jurisdictionem non requiritur, *n.* 204.

§. II.

Quis possit censuram suspensionis ferre, & in quos, & ob quam causam, & quis ab illa absolvere?

Assertio 1. Omnis, & solus ille, qui potest excommunicare, potest etiam suspendere, *n.* 205. Assertio 2. Omnes & soli Clerici, præter Papam, possunt censura suspensionis ligari, *n.* 206. Assertio 3. Suspensio proprie dicta prout est censura, quæ infligitur propter contumaciam, vel saltem ut pœna Ecclesiastica, non incurritur, nisi ob propriam culpam, eamque mortalem, *n.* 207. Quibus modis suspensio tollatur? *n.* 208.

§. III.

Alia nonnulla quæstiones circa suspensionem proponuntur, & resolvuntur.

Quær. 1. Quis sit effectus suspensionis? Resp. Si suspensus exercet actum, a quo est suspensus, graviter peccat, si materia sit gravis, & si durante suspensione, actus Ordinis exerceat, fit irregularis, *n.* 209. Quær. 2. An acta a suspenso sint valida? Resp. Actus Ordinis sunt validi, excepta absolutione Sacramentali: at vero actus, qui jurisdictionem requirunt, per se sunt invalidi, quia suspensio privat actuali jurisdictione, *n.* 210. Quær. 3. An suspensio privet excommunicatione cum aliis? Resp. Per se non privare, *n.* 201. Suspensus ab ingressu Ecclesiæ, si in ea Divina celebret, fit irregularis, & si moriatur impœnitens in suspensione illa, privatur Ecclesiastica sepultura. Item suspensio ab ingressu Ecclesiæ, vel ab officio per appellationem sequentem non suspenditur, *c. Is cui* 20. *h. t. in* 6. *n.* 212. *& seq.* Suspensus ab Officio, Ordine, vel jurisdictione in uno loco, ubi est suspensus ab illis, donec absolvatur, *n.* 214.

SECTIO VIII.

De tertia censura Ecclesiastica, nempe Interdicto.

§. I.

Quid & quotuplex sit Interdictum?

Assertio 1. Interdictum est censura Ecclesiastica, per quam prohibetur participatio certorum Sacramentorum, omnium Divinorum Officiorum, & Ecclesiastica sepultura, & in quo differat a suspensione, & excommunicatione? *nu.* 215. Assertio 2. Interdictum dividitur primo, in locale, & personale. Prius est, quo immediate locus interdicitur: personale, quo immediate ipsæ personæ interdicitur, non locus. Secundo, interdictum tam locale, quam personale subdividitur in generale, & speciale, seu particulare, *n.* 216. Tertio interdictum personale similiter dividitur in generale, & particulare. Generale est, quo interdicitur aliqua Communitas, Civitas, vel pagus: item Collegium, vel Capitulum, Interdictum personale partiale est, cum persona

parti-

particularis interdicitur, *num.* 217. Quarto, dividitur interdictum Ecclesiasticum in totale, & partiale. Totale est, quod omnes effectus interdicti habet: partiale, quod non omnes effectus habet, *num.* 218.

§. II.

Quænam sub Interdicto generaliter promulgato comprehendantur, vel non?

Interdicto Clero, non est Interdictus populus, nec e converso. Interdicta Civitate propter delictum Domini, vel Rectoris Civitatis, Cives non sunt interdicti: ideoque possunt extra Civitatem interesse Divinis. At interdicto populo, singulares personæ de populo sunt Interdictæ, nec possunt audire Divina, vel suscipere Sacramenta, nisi in casibus a Jure concessis, *c. Si sententia.* 16. *h. t. numer.* 219. *& 3. seqq.* Qui dat causam interdicto locali, personale interdictum incurrit, ita ut non solum in eo loco Divina audire non possit, sed nec alibi, *nu.* 223. Interdicta Civitate censentur etiam suburbia, & continentia ædificia interdicta; & interdicta Ecclesia, sunt interdictæ Capellæ, & cœmeteria contigua, ut in iis mortui sepeliri non possint; secus est, si non sunt contigua, *c. Si Civitas,* 17. *h. t. in* 6. *num.* 224. *& seq.*

§. III.

Quænam observanda sunt circa administrationem & susceptionem Sacramentorum, quæ tempore Interdicti est prohibita?

Tempore interdicti, sive ab homine, sive a Jure lati, omnes tam infirmi, quam sani, admittuntur ad Sacramentum Pœnitentiæ, dummodo non sint excommunicati, hi enim non admittuntur, nisi in mortis articulo: vel nisi causam dederint interdicto, nam & hi non admittuntur nisi satisfaciant, si possunt, vel dent idoneam cautionem de satisfaciendo, prout possunt. Item tempore interdicti, in Ecclesiis, & Monasteriis, singulis diebus Missæ, & alia Divina Officia celebrare possunt, ut prius, submissa voce, januis clausis, exclusis excommunicatis, & interdictis, & non pulsatis campanis. Item quater in anno, videlicet in festis Nativitatis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. V. pulsatis campanis, & januis apertis, solemniter celebrentur Divina Officia, exclusis excommunicatis, sed admissis interdictis, ita tamen ut hi, propter quorum delictum latum est Interdictum, non appropinquent Altari; in ceteris vero servandum est interdictum, non obstantibus quibuscunque privilegiis, *c. Alma* 24. & *ult. h. t. in* 6. *num.* 226. Excipitur primo, Sacramentum Baptismi, & Confirmationis, quæ tempore interdicti licite conferuntur, ideoque etiam Chrisma in Cœna Domini licite confici potest, *c. Quoniam.* 49. *h. t. in* 6. *num.* 227. *& seq.* & in *c. Responso.* 43. *h. t. num.* 229. & 2. *seqq.* Item licitum est prædicare Verbum Dei, tempore cujuscunque interdicti, *cit. num.* 230. Excipitur secundo, Sacramentum Pœnitentiæ, quod omnibus administrari potest tempore interdicti, & suscipere non tantum infirmi, sed etiam sani possunt, exceptis excommunicatis, & iis, qui culpa sua causam dederunt interdicto, nisi prius satisfaciant, *num.* 231. Excipitur tertio, Sacramentum Eucharistiæ, quod per modum Viatici, tempore interdicti, ministrari potest, *nu.* 232. Non tantum administratio, sed etiam perceptio prædictorum Sacramentorum conceditur ab Ecclesia in omni interdicto generali, *numer.* 233. Sacramentum extremæ Unctionis, tempore interdicti, nec administrari, nec recipi potest, *nu.* 234. Neque etiam Sacramentum Ordinis, *num.* 235. Denique matrimonium non solum valide, sed etiam licite, tempore interdicti contrahitur, non autem benedictio nuptialis, *nu.* 236.

§. IV.

Quæ observanda sint circa celebrationem, & auditionem Divinorum Officiorum, & an ac quatenus ea prohibita est tempore interdicti, vel concessa?

Permissum est tempore interdicti, semel singulis hebdomadis Missas celebrare, causa conficiendi Corpus Christi, submissa voce, januis clausis, & exclusis excommunicatis, & interdictis, *c. Permittimus.* 57. *h. t.* postea vero Jure novo statutum fuit in *c. ult.* §. *Adjicimus. h. t. in* 6. ut singulis diebus id liceret, modo prædicto, *num.* 237. Idque declaratur, *num.* 238. & 2. *seqq.*

§. V.

De privatione sepulturæ Ecclesiasticæ, tempore interdicti.

Assertio 1. In generali interdicto locali prohibentur sepeliri fideles in sacro loco: Clerici tamen, ac personæ Ecclesiasticæ, quæ non sunt interdictæ, si servarunt interdictum, possunt in cœmeterio Ecclesiæ sepeliri, absque omni solemnitate: imo etiam in Ecclesia interdicta, *num.* 241. Assertio 2. Personaliter interdicti, sive Clerici, sive Laici, si non sint denunciati, nec impœnitentes decesserint, possunt in loco sacro non interdicto sepeliri, *num.* 242.

§. VI.

De violatione Interdicti, & pœnis Jure decretis in violantes.

Quær. 1. Quibus modis violetur interdictum locale, vel personale? *num.* 243. Quær. 2. Quam pœnam incurrant laici, qui violant interdictum vel alios cogunt violare? Resp. Domini temporales, qui cogunt alios celebrare Divina Officia in locis interdictis, vel per præcones, faciunt tunc ad illa audienda populum convocari: vel prohibent, ne publice excommunicati, vel interdicti, per illos, qui Missas celebrare, moniti, ut ex Ecclesiis exeant, & ipsi, qui non exeunt, nominatam excommunicationem incurrunt reservatam Sedi Apostolicæ, *Clement.* 2. *h. t. nu.* 242. *& seq.* Quær. 3. Quam pœnam incurrunt Religiosi violantes interdictum? Resp. Religiosi quicunque, etiam exempti, violantes interdictum positum per Sedem Apostolicam, vel Ordinarium loci, quod sciunt servari a Cathedrali, vel Parochiali Ecclesia: vel generalem cessationem a Divinis factam per Provinciale Concilium, vel per eum, qui hoc possit, ipso jure sunt excommunicati, non obstantibus privilegiis, & conventionibus quibuscunque, *Clement.* 2. *h. t. numer.* 246. *& seq.* Item FF. Minores, si tempore interdicti admittunt in suis Ecclesiis ad Divina FF. & sorores tertii Ordinis S. Francisci, excommunicationis sententiam incurrunt, a qua absolvi non possunt, nisi per Papam, vel locorum Ordinarios a satisfactione præmissa, *Clement.* 3. *h. t. n.* 248. Præterea celebrans scienter in Ecclesia sanguinis, vel seminis effusione polluta, vel præsentibus excommunicatis, licet temerarie agat, non tamen fit irregularis, *c. Is qui* 18. *h. t. in* 6. Celebrans vero in loco interdicto, in casibus non permissis, fit irregularis, & eligi non potest, *cit. c. Is qui.* §. *Is vero h. t. in* 6. *cit. num.* 248.

§. VII.

De causis Interdicti, & relaxatione ejusdem.

Quær. 1. Quis possit interdictum ferre? Resp. Interdictum ferri potest, vel a Jure, vel ab homine. Illi vero interdictum ferre possunt personale, vel locale in personas vel locum jurisdictioni suæ subjectum, qui Ordinario jure possunt excommunicare, vel suspendere, *n.* 249. Quær. 2. Ob quam causam causam ferri possit interdictum? Resp. Interdictum ferri potest in quamlibet Communitatem, sed nonnisi propter delictum, vel ipsius Communitatis, vel Principis, aut Gubernatoris loci, quin etiam Episcopi loci, qui spiritualem tantum ibi jurisdictionem habet, *n.* 250. Interdictum autem generale locale non potest juste ferri, nisi ob gravissimam causam generalem, nempe ob peccatum commissum a Capite Civitatis, seu loci, vel pluribus, & principalibus ejus membris, *n.* 251. Quær. 3. A quo, & quomodo interdictum tolli possit seu relaxari? *n.* 252. Denique interdictum generale positum in Civitate, vel alio loco, non potest relaxari ad cautelam, *c. Præsenti.* 10. *h. t. in* 6. *num.* 253.

§. VIII.

Proponuntur Constitutiones Extravagantes hujus Tituli.

Quæ in hoc §. continentur, habentur *num.* 254. & pluribus *seqq.* usque ad *num.* 262. inclusive.

§. IX.

& ultimus. *De cessatione a Divinis, quid & quotuplex sit, & quomodo ab Interdicto differat?*

Cessatio a Divinis est Ecclesiastica prohibitio, ob quam Clerici cessare debent, in certo loco, a Divinorum Officiorum celebratione, & Sacramentorum administratione, nisi quatenus eam necessitas postulat. Estque duplex est, generalis, respectu totius Civitatis, vel particularis in una Ecclesia. Et quomodo differat hæc cessatio ab Interdicto locali? *n.* 262. Postremo qui interdictum imponere, is etiam cessationem a Divinis indicere potest, veluti Episcopus, vel qui quasi Episcopalem jurisdictionem in foro externo obtinet. Violantes cessationem a Divinis, ipso facto, sunt excommunicati, *n.* 263.

SERIES CAPITULORUM.

IN ANTIQUIS.

c. 1. *n.* 37. *& seq.*
c. 2. *n.* 66. & 65.
c. 3. *in princ. n.* 50. §. *Si vero n.* 67. *c.* & 70. & 7. *Nullo n.* 69. & 70.
c. 4. *n.* 42. *& seq.*
c. 5. *n.* 49.
c. 6. *in princ. n.* 79. & §. *Illi vero. n.* 53.
c. 7. *n.* 88.
c. 8. *n.* 111. *& seq.*
c. 9. *n.* 89.
c. 10. *n.* 68.
c. 11. *n.* 87.
c. 12. *n.* 162.
c. 13. *n.* 77. *& seq. & n.* 82.
c. 14. *n.* 90. *& seq.*
c. 15. *n.* 130. & *seq.*
c. 16. *n.* 184.
c. 17. *n.* 58.
c. 18. *n.* 96.
c. 19. *n.* 97. & *seq.*
c. 20. *n.* 95.
c. 21. *n.* 28. & *seq.*
c. 22. *n.* 99. & 2. *seq.*
c. 23. *n.* 92. & 2. *seq.*
c. 24. *n.* 72.
c. 25. *num.* 185.
c. 26. *n.* 82.
c. 27. *n.* 170.
c. 28. *n.* 176. *& duobus seqq.*
c. 29. *in princ. n.* 52. §. *In secundo,* & §. *Is autem n.* 127. & *seq.*
c. 30. *n.* 132. & *seq.*
c. 31. *n.* 122. & *seq.*
c. 32. *n.* 61. *quinque seq.*
c. 33. *n.* 84. *& seq.*
c. 34. *n.* 118. & *seq.*
c. 35. *n.* 183.
c. 36. *n.* 52.
c. 37. *n.* 86.
c. 38. *n.* 179.
c. 39. *n.* 180.
c. 40. *n.* 146. *& quinque seq.*
c. 41. *n.* 181.
c. 42. *n.* 174.
c. 43. *in princ. n.* 116. & §. *Præterea n.* 129. *& seq.*
c. 44. *n.* 107 & *seq.*
c. 45. *n.* 186.
c. 45. *n.* 140.
c. 47. *n.* 56.
c. 48. *in princ. n.* 34. *& seq.* §. *Caveat.* §. *Cumque adversus* §. *Verum &* §. *fin. n.* 18.
c. 49. *n.* 109.
c. 50. *n.* 66.
c. 51. *n.* 169.
c. 52. *n.* 168.
c. 53. *n.* 180.
c. 54. *in princ.* §. *Prædicatores n. n.* 117. & §. *Si qui vero n.* 72.
c. 55. *n.* 159.
c. 56. *n.* 145.
c. 57. *num.* 137. *& seq.*
c. 58. *n.* 80. & *seq.*
c. 59. *n.* 7. & 8.
c. 60. *& ult. n.* 87.

IN SEXTO.

c. 1. *n.* 11. *& seq.*
c. 2. *n.* 152. *& seq.*
c. 3. *n.* 134. *& 2. seq.*
c. 4. *n.* 19. *& seq.*
c. 5. *n.* 158. *& 2. seqq. & ult. n.* 27.
c. 6. *n.* 187.
c. 7. *in princ. n.* 154. §. *Porro nu.* 155. §. *Sed si,* & §. *Denique n.* 157.
c. 8. *n.* 19.
c. 9. *n.* 137. *& seq.*
c. 10. *n.* 253.
c. 11. *n.* 102. *& 2. seqq.*
c. 12. *n.* 188. *& seqq.*
c. 13. *n.* 139.
c. 14. *n.* 191. *& seq.*
c. 15. *n.* 193. & *seq.*
c. 16. *n.* 219. *& tribus seqq.*
c. 17. *n.* 224. *& seqq.*
c. 18. *n.* 248.
c. 19. *n.* 227. *& seq.*
c. 20. *n.* 212. *& seq.*
c. 21. *in princ. nu.* 64. §. *Quamvis, n.* 50. & *seq.*
c. 22. *nu.* 105. & *seq. nu.* 270. *& seq.*
c. 23. *n.* 54. *& seq.*
c. 24. *& ult. n.* 226. *& seq. & n.* 238. *& tribus seq.*

IN CLEMENTIS.

Clement. 1. *num.* 246. & *seq.*
Clem. 2. *num.* 244. & *seq.*
Clem. 3. *n.* 248.
Clem. 4. *& ult. in princ. &* §. *Similiter n.* 182.

IN EXTRAVAGANT. Joann. XXII.

Extravag. unic. n. 254.

IN EXTRAVAGANT. Communibus.

Extravag. 1. *num.* 255.
Extrav. 2. *num.* 259.
Extrav. 3. *num.* 260.
Extrav. 4. *& ult. num.* 262.

IN.

INDEX ALPHABETICUS
IN V. LIBRUM DECRETALIUM.

Primus numerus significat Titulum, sequentes numerum marginalem ejusdem Tituli indicant.

A

Cen-

Mem-

Du-

in odio.

ſtupra-

F I N I S.